36. 21. B. 1.

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
FONDO EBORENSE
36
21 B
1

Qs. 26.

Dom. Probat. Rom. Schol. Piar.
ex P. Ildefonso.

Digitized by Google

36-21-B-1

D. BONAVENTVRAE S.R.E. EPISCOPI CARD. ALBANENSIS. DOCTORISQ. SERAPHICI

In Quartum Librum Sententiarum, elaborata Dilucidatio.

COLLECTIS VNIVERSIS PRIORIBVS EDITIONIBVS; quidquid aut elegantiæ, aut eruditionis in illis anteà ſparſim legebatur; huic uni appoſitum eſt totum; & longè copioſius, ac emendacius: ita ut uix amplius ſit, quod in tanto opere deſiderari queat.

Recognoſcente R. P. M. Ioanne Balainio Andrio, Franciſcano Conuentuali.

CVM QVINTVPLICI INDICE.

VENETIIS, ad Signum Seminantis.

M. D. LXXIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

ELENCHVS QVAESTIONVM IN HOC QVARTO LIBRO DISCVSSARVM.

DISTINCTIO I.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

AN ſacr̃a debuerint inſtitui? q.1.

An ſigñatio ſit de eſſentia, & ĩtegritate Sacramenti? q. 2.

An ſacr̃a contineant gr̃am? q.3.

An ſacr̃a efficiant gr̃am? q.4.

An ſacr̃a Nouæ legis differant à Sacramentis Vet. Legis? q.5.

DISTINCTIO I.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An tempore legis Naturæ ſuffecerit paruulis in remediũ peccati originalis fides informis parentum? q.1.

An uirtus ſolius fidei ſuffecerit antiquitus paruulis ad remiſſionem culpę originalis? q 2.

An adultis neceſſaria foret uirtus ſacrificii in remedium originalis? q.3.

ARTICVLVS II.

An circunciſio ritè inſtituta fuerit? q.1.

An ſexus maſculinus, membrũ præputii, & dies octauus fuerint de integritate circunciſionis? q.2.

An circunciſio conferebat gratiam? q.3.

DISTINCTIO II.

ARTICVLVS I.

An omne tempus idoneũ fuerit ad inſtituẽda ſacramẽta? q.1.

An alia & alia diuerſis temporibus Sacramenta eſſe debuerint? q.2.

An iure ſeptem ſint Sacr̃a? q.3.

ARTICVLVS II.

An baptiſmus. Ioannis à Ioannemet uel à deo inſtitutus fuerit? q.1.

An ad ſignandum, uel ad efficiẽdum inſtitutus fuerit baptiſmus Ioannis? q 2.

An baptizati baptiſmo Ioannis rebaptizandi erant Chriſti baptiſmo? q.3.

DISTINCTIO III.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An aqua, uel intinctio in aqua baptiſmus ſit? q 1.

An expreſſio uerbi uocalis ſit de integritate baptiſmi? q.2.

An ad cõpletũ & integrũ eſſe baptiſmi neceſſaria ſit fides alicuius articuli fidei? q.3.

ARTICVLVS II.

An uerbum exprimens actũ baptizandi ſit de neceſſitate formæ baptiſmi? q.1.

An exp̃ſſio totius Trinitatis ſit de neceſſitate baptiſmi? q.2.

An uariatio formę baptiſmi baptiſmum impediat? q.3.

Digitized by Google

DISTINCTIO III.
Pars Secunda.
ARTICVLVS I.
An ſacramētū baptiſmi in aqua inſtitui debuerit? q.1.
An ex inſtitutione baptiſmi in aqua, collata ſit aliqua uis aquis? q.2
ARTICVLVS II.
An ſemel, uel ter immergi debeat baptizandus? q.1.
An aſpergēdus tm̄, uel ēt immergendus ſit baptizandus; q.2.
ARTICVLVS III.
An circuncíſio ceſſare debuerit? q.1.
An circūciſio ceſſauerit ante euāgelii promulgationem. q.2.

DISTINCTIO IIII.
Pars Prima.
ARTICVLVS I.
An baptiſmus in dignè ſuſcipiētibus deleat omnē culpā? q.1.
An baptiſmus deleat omnem pęnam? q.2.
An dignè recipientes ſacramētū baptiſmus, oēs, & ęqualiter eius efficaciam recipiāt? q.3.
ARTICVLVS. II.
An quis inuitè, uel coactè baptizatus, ſuſcipiat ſacramentum baptiſmi? q.1.
An fictè ad baptiſmum accedēs, recipiat ſacramentum, & nō rem ſacramenti? q.2.
An fictus, fictione recedente, recipiat poſt ſacramentum rem ſacramenti. q.3.

DISTINCTIO IIII.
Pars Secunda.
ARTICVLVS. I.
An baptiſmus ignis ſine baptiſmo aquę ad ſalutem ſuffi-ciat. q.1
An baptiſmus aquę p̄ſtantior ſit baptiſmo ſanguinis, uel econtra. q.2.
An baptiſmus ſanguinis ſacramentum ſit? q.3.
ARTICVLVS II.
An paruuli in baptiſmo ſanctificationem conſequantur? q.1.
An paruuli in baptiſmo p̄ter ſanctificationē, ſiue gratiā recipiāt ēt habitus uirtutū? q.2.
An omnibus paruulis ęquè in ſacramento conferat̄ gratia? q.3

DISTINCTIO V.
ARTICVLVS I.
An ſolis ſacerdotibus, & clericis collata ſit poteſtas baptizandi. q.1.
An hętici baptizare poſſint. q.2.
ARTICVLVS II.
An mali ſacerdotes (& ſi catholici) miniſtrādo ſacm̄, dent & ſacm̄, & rem ſacramēti. q.1.
An hęretici miniſtrando pariter ſacramentum, dent rē ſacramenti? q.2.
ARTICVLVS III.
An, & quæ fuerit ea poteſtas, q̃ Chriſtus dare potuit miniſtris, & non dedit. q.1.
An Chriſto data ſit poteſtas dimittendi peccata. q.2.

DISTINCTIO VI.
Pars Prima.
ARTICVLVS I.
Quid ſit character. q.1
Ad quid utilis ſit character. q.2.
In quo ut in ſubiecto ſit character. q.3.
An character ita per uirtutes imprimatur, ſicut per ſacramentum. q.4.
An character delebiliter, uel indelebiliter imprimatur. q.5.
An baptiſmus reiterabilis ſit. q.6

DI

DISTINCTIO VI.
Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An pueri in uteris matrū ſicut ſanctificari, ita & baptizari poſſint.q.1.

An pueri in uteris matrū ſanctificati, cū in lucē prodierint, baptizandi ſint.q.2

ARTICVLVS. II.

An intentio baptizādi ſit de neceſſitate baptiſmi.q.1.

An ad baptiſmum neceſſaria ſit intentio recta.q 2.

ARTICVLVS III.

An p̄uuli catechizari dēant.q.1

An exorciſmus ad aliq̄d p̄ſit.q.2

DISTINCT. VII.

ARTICVLVS I.

An confirmationis ſacr̄m formā habeat:& quæ illa ſit.q 1.

An cōfirmationis ſacr̄m materiā habeat,& quę illa ſit.q.2.

An quilibet ſacramentum confirmationis conferre poſſit. q.3.

ARTICVLVS. II.

An in ſacramento confirmationis deť gratia gratis data q.1.

An eadem gratia in baptiſmo,& confirmatione conferať? q.2

An copioſiùs in confirmatione quàm in baptiſmo gratia cōonferatur?q 3.

ARTICVLVS III.

An oēs teneantur cōfirmationis ſacramentum ſuſcipere?q.1.

An ſacramentū confirmationis neceſſarium ſit ad ſalutē?q 2.

An ſacramentū cōfirmationis poſterius ſit ſacr̄o baptiſmi?q.3.

DISTINCTIO VIII.
Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An conueniens fuerit,ſacramētū Euchariſtiæ apud ueteres præfigurari?q.1.

An ſacramentum Euchariſtię ſufficienter præfiguratum ſit uetuſtis ſeculis.q.2

Quæ figurarum expreſſiùs ſacramentum Euchariſtiæ præfigurarit?q.3.

ARTICVLVS II.

An ſacramentum Euchariſtiæ à principio præfigurari debuit? q.1

An ſacramentum Euchariſtiæ inſtante paſſionis tempore,inſtitui debuit?q.2.

An Chriſtus inſtituendo ſacramentū Euchariſtię,prius cōfecerit,quam uerbum protulerit?q.3.

DISTINCTIO VIII.
Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An forma conſecrationis panis, q̄ i eccleſia uſitať, recta ſit?q.1

An forma cōſecrationis uini,qua eccleſia utitur,recta ſit?q.2.

ARTICVLVS II.

Quid res, quidue ſacramentum in Euchariſtię ſacramēto?q.1

An ſacramentū Euchariſtię unū ſacramētum ſit,uel plura?q.2

DISTINCTIO IX.

ARTICVLVS I.

An duo tm̄ ſint modi māducādi Xp̄m ī ſacramēto altaris?q.1.

Quid ſit corpus domini ſpiritualiter manducare?q.2.

Quid ſit corpus Chriſti ſacramētaliter manducare?q.3.

An Chriſtus ſemet in ultima cena tū ſpūaliter,tum ſacramentaliter manducauerit?q.4.

ARTICVLVS II.

An mali ueraciter ſumant corpus Chriſti?q.1.

An ſumēs corpus dñi in peccato mortali,ad damnationem ſumat?q.2.

An peccator ſemper peccet,i ſumendo corpus Chriſti? q.3.

An ſacerdos mortaliter peccet, dando corpus Chriſti peccatori petenti?q.4.

DISTINCTIO X.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An in ſacramento altaris realiter ſit Chriſtus? q.1.

An corpus Xp̄i ſecundum ſuā naturalem quantitatem ſit in ſacramento altaris?q.2.

An corpus Chriſti diffinitiuè ſit ſub ſpeciebus ſacramentalibus? q.3.

An corpus Xp̄i dimēſiuè ſit ſub ſpēbus panis & uini?q.4.

An ſub qualibet hoſtię particula cōtineatur totus Xp̄s? q.5.

DISTINCTIO X.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An tantę uirtutis ſit, panem in corpus Chriſti in conuertere: quantę aliquid de nouo creare? q.1.

An uirtus tranſubſtantiandi excellat uirtutē cōcipiendi?q.2.

An uirtus tranſubſtantiandi à ſolo uerbo increato ſit, uel etiā à uerbo prolato? q.3.

An virtus uerborū trāſubſtātiare poſſit q̄tamcūq; materiā?q.4

ARTICVLVS II.

An exiſtentia,qua corpus Chriſti in ſacramento altaris exiſtit,excedat capacitatem humani intellectus?.q.1.

An eadē corporis Xp̄i exiſtentia excedat ſenſum & capacitatē comprehenſorum?q.2.

DISTINCTIO XI.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An panis conuertatur in uerum corpus Chriſti?q.1.

An totus panis cōuertat̃ in corpus Xp̄i:uel aliquid eius maneat poſt cōſecrationē? q.2.

An conuerſio, qua in altari panis cōuertitur in carnē; & uinū in ſanguinem Chriſti;annihilatio ſit? q.3.

An panis, qui in corpus Chriſti cōuertitur; in totū Chriſtum conuerti dicatur? q 4.

An cōuerſio panis in Chriſti corpus, in inſtanti, uel ſucceſſiuè fiat?q.5.

Quo gn̄e locutionis,qbuſue uerbis exprimēda ſit cōuerſio illa panis in Chriſti corpus? q.6

DISTINCTIO XI.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An materia ſacramēti altaris panis,uinūque eſſe debeat? q.1.

An panis,uiniq; ſpecies de integritate ſacramēti Altaris ſint? quæſt.2.

An aqua ſit de integritate eiuſdem ſacramenti? q.3.

An oīs panis, oēq; uinum huiuſce ſacramēti materia ſit?q.4

ARTICVLVS II.

An Chriſtus in azimo,uel in fermentato confecerit? q.1.

Quale corpus mādacandū Apoſtolis dederit Chriſtus,paſſibile,an impaſſibile?q.2.

DISTINCTIO XII.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An poſſibile ſit, ēt per miraculum, accidentia ſine ſubie-

cto

Digitized by Google

ćto eſſe? q.1.
An conueniens ſit in ſacramento Altaris, ut ſpecies ſine ſubiećto ſint? q. 2.
An uerum ſit, quòd in ſacramento altaris accidentia ſine ſubiećto ſint? q.3.

ARTICVLVS II.

An accidẽtia, quę in Altaris ſacramento ſine ſubiećto ſunt; in alimentum, uel alitum conuerti poſſint?.q.1
An iſthæc eadẽ accidentia uim habeant conuertendi alias naturas in ſacramentum?q.2.
An hęcmet accidentia, operationes, quas habẽt; naturâ, uel miraculosè habeant?q.3.

ARTICVLVS III.

An ad fraćtionem hoſtię frangaᵗ & uerè Chriſti corpus?q.1.
An ſpecies ſacramentales uerè frangantur? q.2.
Hoſtiã frangi, totq; eius fraćtiones quid ſignificent?q.3.

DISTINCTIO XII.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An Euchariſtiæ ſacramentũ in quolibet uiro iuſto efficaciã habeat? q.1.
An ꝑ Euchariſtię ſacr̃m mortaliã peccata remittãtur?q. 2.
Quæ uirtus, quęue efficacia ſit ſacramenti Euchariſtię?q.3.

ARTICVLVS II.

An neceſſariò teneamur ad Euchariſtię ſacramẽti ſumptionem?q.1.
Habenti libertatem accedẽdi ad hoc ſacramentũ, quid melius; rariùs, an frequentiùs accedere? q.2.
An propter immũditiã corporalem abſtinẽdũ ſit ab huiuſce ſacramenti ſumptione? q.3.

DISTINCT. XIII.

ARTICVLVS I.

An quiuis ſacerdos cõficere poſſit?q.1.
An etiam ſoli ſacerdotes conficere habeant?q.2.
An circa ſacerdotem, uel circa uerbum reſideat magis uis cõficiendi? q.3.
An melior ſit Miſſa boni ſacerdotis, quàm mali? q.4.

ARTICVLVS II.

An corpus Chriſti traiiciatur in uentrem muris? q.1.
An corpus idem Chriſti deſcendat in uentrem hominis communicantis?q.2.

DISTINCT. XIIII.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An pœnitentia uirtus ſit?q.1.
An item uirtus generalis, uel ſpecialis ſit?q.2.
An pariter uirtus theologalis, uel cardinalis ſit? q.3.

ARTICVLVS II.

In quo, ut in ſubiećto pœnitentia ſit? q.1.
An pœnitentia à timore initiũ ſumat? q.2.
An pœnitentia ſit prima uirtutum? q.3.

DISTINCTIO XIIII.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An cadere contingat à uera pœnitentia? q.1.
An pn̄ia reiterabilis ſit?q.2.
An pro quacunq; culpa, tametſi grauiſſima ſit reperire gratiã apud deũ ꝑ pœnitentiã?q.3.

ARTICVLVS II.

An reſurgenti per pœnitẽtiã ne

ceſſe ſit reſurgere in æquali uel in maiori charitate? q.1.

An perfectè reſurgens per pœnitentiam reſtituatur in priſtinum gradum? q.2.

An opera bona, per culpam iam ſuperuenientem mortificata, per pœnitentiam inde reuiuiſcant, & denuò redeant? q.3.

DISTINCTIO XV.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An poſſibile ſit reconciliari deo per ſatisfactionem? q.1.

An poſſibile ſit ſatisfacere deo de uno peccato abſque alio? quæſt.2.

An extra charitatē abſtinētem quēpiā à peccato, poſſibile ſit ſatisfacere? q.3

An opera ſatisfactoria, extra charitatē facta, aduenięte illa, reuiuiſcant: in ſortemque cōputari debeant? q.4

An hō per opera extra charitatē facta quidquā mereatur? q.5.

An opera bona extra charitatē facta, ualeant ad tolerabiliorē pœnam? q.6.

DISTINCTIO XV.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

Quid ſit ſatisfactio? q.1.

Cui facienda ſit ſatisfactio? q.2.

Per qualia opera facienda ſit ſatisfactio? q 3.

Per quæ præciſè opera ſatisfaciendum ſit? q.4.

ARTICVLVS II.

Eleęmoſyna de quibus bonis facienda ſit. q.1

An ieiunium ſit opus ſatisfactorium? q.2.

An & oratio ſit opus ſatisfactorium? quæſt.3.

An reſtitutio ſit pars ſatisfactionis? q.4.

DISTINCT. XVI.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

Quid ſit contritio quantùm ad ſubſtantiam? q.1.

Quid ſit cōtritio i gñe moris? q.2

ARTICVLVS II.

An dolor contritionis maximus eſſe debeat? q.1.

An dolor cōtritionis poſſit eſſe nimius? q.2.

ARTICVLVS III.

An contritio ſit motus inſtantaneus, uel ſucceſſiuus? q.1.

An homo ſemper debeat conteri? q.2

ARTICVLVS IIII.

An contritio intendi poſſit? q.1

An plus cōteri oporteat de uno peccato, quā de alio? q.2.

DISTINCTIO XVI.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An pœnitere, & dolere oporteat de peccato originali? quæſtio.1.

An adulto accedenti ad baptiſmū, opus ſit priùs ſacramentū pœnitentiæ, quàm baptiſmi ſuſcipere? q.2.

ARTICVLVS II.

An pœnitendum ſit de peccatis per ignorantiam commiſſis? q.1.

An de peccatis, ſcienter commiſſis, & poſtmodum oblitis, teneatur homo conteri? quæſt.2.

ARTICVLVS III.

An peccatum ueniale fieri poſſit mortale? q.1.

An teneatur quis pœnitere de ueniali. q.2.

DI-

Digitized by Google

DISTINCT. XVII.
Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An ad iuſtificationẽ impii neceſſariò requiratur gratiæ infuſio? quæſt. 1.

an ad iuſtificationẽ ĩpii neceſſarius ſit motus liberi arb. q. 2.

an ad iuſtificationem neceſſaria ſit contritio? q. 3.

an ad iuſtificationem requiratur uocalis confeſſio? q. 4.

ARTICVLVS II.

an infuſio gratiæ neceſſariò præcedat expulſionẽ culpæ? q. 1.

an expulſio culpę neceſſariò pręcedat contritionem? q. 2.

an attritio præcedere debeat iuſtificationem impii? q. 3.

n cõfeſſio neceſſario ſequi habeat iuſtificationem? q. 4.

ISTINCTIO XVII.
Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

n confeſſio ſit de lege naturę? q. 1.

n confeſſio inſtituta fuerit in lege, & ex lege ueteri? q. 2.

quo inſtituta ſit cõfeſſio? q. 3.

ARTICVLVS II.

n omnes adulti tam boni, quã mali cõfiteri teneantur? q. 1.

n ſtatim, obiata occaſione, teneamur confiteri? q. 2.

n confiteri teneamur ex charitate. q 3.

ISTINCTIO XVII.
Pars Tertia.

ARTICVLVS I.

n ſufficiat confiteri laico? q. 1.

alii, quàm proprio ſacerdoti confiteri liceat? q. 2.

eidem in occulto, uel etiam in propatulo cõfitendum eſt? quæſt. 3.

ARTICVLVS II.

An etiam uenialia cõfiteri oporteat? q. 1.

An cõfiteri oporteat omnes peccati mortalis differentias. q. 2

An itẽ omnes peccatorũ circunſtantias cõfiteri oporteat? q. 3.

DISTINCT. XVIII.
Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An ecclesiæ datę ſint claues? q. 1

An hæ eædẽ claues, eccleſię traditæ, & ad claudendum, & ad aperiendum ſint? q. 2.

ARTICVLVS II.

An eccleſiæ authoritas in culpam poſſit? q. 1.

An itidem in pœnam poſſit? q. 2

ARTICVLVS III.

An ſcientia clauis ſit? q. 1.

An ſimiliter clauis ſit, alia à potentia ſoluendi? q. 2

DISTINCTIO XVIII.
Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An poſſit, uel debeat quis excõmunicari? q. 1.

Propter quid, aut cui, & quãdo inferenda ſit excommunicatio? q. 2.

A quo inferri poſſit, uel debeat excommunicatio? q. 3.

An quis pluries poſſit excõmunicari? q. 4.

An qui excõicatis cõicant, & ipſi excommunicati ſint? q. 5.

An qs inuitè abſolui poſſit? q. 6.

DISTINCT. XIX.

ARTICVLVS I.

An ſacerdotibus ueteris legis datæ ſint claues? q. 1.

An claues æquè reſideant penes malos, ſicut penes bonos ſacerdotes? q. 2.

an

ARTICVLVS II.
An claues in ſacerdotio, & cum ſacerdotio conferantur? q. 1.
An ptás clauiũ inſeparabiliter comitet ordinẽ ſacerdotalẽ? q. 2
ARTICVLVS III.
An ſacerdos unus quẽlibet indifferẽter abſoluere poſſit? q. 1.
An iferior ſupiorẽ abſoluere poſſit, ſuperiore ipſo annuẽte? q. 2

DISTINCTIO XX.
Pars Prima.

ARTICVLVS I.
An purgatorium ſit? q. 1.
An pœna purgatorii ſit maxima pœnarum mundi? q. 2.
An pœna purgatorii uoluntaria ſit? q. 3.
An qui in purgatorio detinẽtur, certiores ſint de gloria, q̃ q adhuc peregrinant in terris? q. 4
A quibus miniſterialiter infligatur pœna purgatorii? q. 5.
Purgatorium ubi ſit? q. 6.

DISTINCTIO XX.
Pars Secunda.

ARTICVLVS I.
An unus ſatisfacere poſſit pro alio? q. 1.
An pœnę relaxatio, ſiue an indulgentię ſint? q. 2.
A quo fieri hẽat pęnę relaxatio, ſiue ĩdulgẽtiarũ cõdonatio? q. 3
Pro quo fieri debeat iſthęc pœnæ relaxatio, & indulgentiarum condonatio? q. 4.
An ẽt in purgatorio exiſtentib. uel tm̃ uiuis indulgentię, & relaxationes fieri poſſint? q. 5
Quantũ indulgentię ualeãt? q. 6.

DISTINCT. XXI.
Pars Prima.

ARTICVLVS I.
An uenialia peccata deleri poſſint abſque gratia? q. 1.
An uenialia deleri poſſint à gratia ſine contritione, & pœna interiori? q. 2.
ARTICVLVS II.
An i purgatorio purgetur pęna tm̃, uel ẽt culpa aliqua? q. 1.
An in purgatorio ſit ignis materialis? q. 2.
ARTICVLVS III.
An alius alio citius à purgatorio liberetur? q. 1.
An ſancti ante vniuerſale iudiciũ ad celum euolent? q. 2.

DISTINCTIO XXI.
Pars Secunda.

ARTICVLVS I.
An liceat in confeſſione peccatum aliquod omittere? q. 1
An liceat in confeſſione quidpiã addere? q. 2.
An liceat aliorũ peccata in confeſſione recenſere? q. 3.
ARTICVLVS II.
An liceat cõfeſſionẽ reuelare? q. 1
An cõfitẽs cõfeſſorem licentiare poſſit, ut pc̃tã ſua reuelet? q. 2
An confeſſor celare teneat id, qđ aliũde, q̃ p cõfeſſionẽ ſcit? q. 3

DISTINCT. XXII.

ARTICVLVS I.
An recidiuanti redeant peccata quantum ad maculam? q. 1.
An redeant peccata eadem ſaltẽ quò ad reatum? q. 2.
ARTICVLVS II.
An ſacramẽtũ pnĩę inſtitutionẽ habeat ab alio; uel ſit de iure naturę? q. 1.
Quod ſignũ, quodue ſignatũ in ſacramẽto pœnitentię? q. 2.
ARTICVLVS III.
An pœnitentia ſit fundamentũ chriſtiani ędificii? q. 1.
An pœnitentia ſicut fundamentum

tũ dr̃; ita & tabula dicatur? q.2.

DISTINCTIO XXIII.

ARTICVLVS I.

Ad quid ſit ſacramentum extremæ unctionis? q.1.

An à Chriſto inſtitutum ſit? q.2.

Quæ huiuſce ſacramenti materia ſit. q.3.

Quæ eiuſdem forma q.4.

ARTICVLVS II.

Quis ſit ſacramenti extremæ unctionis miniſter? q.1.

Quibus dandum? q.2.

Quæ corporis ptes ĩ ungẽdę? q.3

an ſacramentum hoc iterari poſſit? q.4.

DISTINCTIO XXIIII.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An ordinandi tonſurari debeãt in modum coronæ? q.1.

an corona clericalis ſacramentum ſit? q.2.

an in ſuſceptione coronæ fiat ab renunciatio temporaliũ, q.3.

an eccleſiæ Prelati teneãtur clericis ad temporale ſtipendiũ? quæſt.4.

ARTICVLVS. II.

An ſit in eccleſia ſacramentum Ordinis? q.1

An Ordo ſacramentum ſit? q.2.

an propriè ſacramẽtum nouæ legis ſit? q.3.

an pariter unum ſacramentum ſit, uel plura? q.4.

DISTINCTIO XXIIII.

Pars Secunda.

ARTICVLVS. I.

An in omnibus Ordinibus imprimatur character? q.1.

an in diuerſis ordinibus diuerſi characteres imprimãtur? q.2.

an characteres hi diuerſi eſſẽtialiẽ adinuicẽ ordinati ſint? q.3

Quando, & in quo ex requiſitis ad ſacramenti ordinem character imprimatur? q.4.

ARTICVLVS. II.

An rectè ordines in ſacros, & nõ ſacros diuidantur? q.1.

an Pſalmiſtatus ſit ordo? q.2.

an item Epiſcopatus ordo ſit. queſt.3

an ſeptem tantum ſint ordines ſacri? q.4.

DISTINCTIO XXV.

ARTICVLVS I.

An ſoli Epiſcopi poſſint ordines ſacros conferre? q.1.

an iidem Epiſcopi hæretici eoſdem ordines ſacros conferre poſſint? q.2.

an Epiſcopi ſimoniaci ordines ſacros uendere poſſint? q.3

an dãs ordines ſacros ſimoniacè ex hoc ipſo hęreticus fiat? q.4

ARTICVLVS. II.

An ſoli uiri, uel etiam mulieres ad ſacros ordines aſſumi poſſint? q.1.

an ad ſuſceptionẽ ſacrorum ordinum requiratur uſus, & cõſenſus rationis? q.2.

an bigami ad ſacros ordines aſſumi poſſint? q.3.

an ſuſcepturi ordines ſacros, liberi eſſe debeant? q. 4.

DISTINCT. XXVI.

ARTICVLVS I.

Qñ inſtitutũ ſit mr̃imoniũ. q.1.

A quo pariter inſtitutũ ſit? q.2.

an eiuſdẽ inſtitutio ſub præcepto fuerit? q.3

ARTICVLVS II.

Quod ſignum, quodue ſignatũ ĩ ſacramẽto Matrimonii? q.1

Quod itẽ cãns, quodue cãtũ? q.2

an

An commixtio carnalis de integritate matrimonii ſit?q.3.

DISTINCT. XXVII.

ARTICVLVS I.
Quid ſit Matrimoniũ re? q.1.
Quid ſit Matrimoniũ noīe?q.2.
ARTICVLVS II.
An cõſenſus ſit cã mr̃imonii?q.1
An ſolus cõſenſus exterior ſine interiori ſufficiat ad contrahendum matrimonium?q.2.
ARTICVLVS III.
An matrimonium conſumatum diſſolubile ſit?q.1.
An mr̃imoniũ ratũ diſſolubile ſit?q.2.

DISTINCT. XXVIII.

ARTICVLVS I.
An conſenſus de futuro matrimonium faciat?q.1.
An cõſẽſus ad tp̃ſidẽ efficiat?q 2
An cõſẽſus conditionatus idem faciat?q.3.
An ſimiliter cõſẽſus tacitus?q.4
An mr̃imonia clãdeſ.ualeãt?q.5
An quid debeat eſſe matrimonialis conſenſus?q.6.

DISTINCT. XXIX.

ARTICVLVS I.
An conſenſus coactus matrimonium faciat?q.1.
An conſentiens in renitentẽ,prę iudicet ſibi,ut cum alio contrahere nequeat?q.2.
An pater cogere poſſit filium ad contrahendum? q.3

DISTINCT. XXX.

ARTICVLVS I.
An conſenſus erroneus matrimonium faciat?q.1.
An cõſenſus mr̃imonialis B.virginis & deo placitus, & in ſe honeſtus fuerit?q.2
An conſenſus libidinoſus matrimonium faciat?q.3.

DISTINCT. XXXI.

ARTICVLVS I.
In quo genere bonorum matrimonii bona ſint?q.1.
Quæ,& quot ſint iſthæc matrimonii bona?q.2.
An hęc eadem bona de neceſſitate matrimonii ſint.q.3.
ARTICVLVS II.
An coitus p̃p prolẽ oĩno à culpa immunis eſſe poſſit? q.1.
An ſimiliter coitus uitandę fornicationis gratia?q.2.
An q explendæ concupiſcentiæ gratia cũ uxore coit, ſemper mortaliter peccet?q.3.

DISTINCT. XXXII.

ARTICVLVS I.
An uir p uotũ emiſſum poſt carnalem copulam, cõtinere poſſit,uxore nolente?q.1.
An ſimiliter p uotũ ante carnalẽ copulã emiſſum eadem inuita continere poſſit?q.2.
ARTICVLVS II.
An ſi alter leproſus fiat, debitũ reddi oporteat?q.1.
An quis reddere teneatur debitum fornicanti?q.2
ARTICVLVS III.
An tp̃e mẽſtrui coeundũ ſit?q.1
An ſimiliter diebus ſollẽnib. q.2
ARTICVLVS IIII.
An ad celebrationẽ nuptiarum liceat tẽpus obſeruare?q.1.
An matrimoniũ, tempore indebito contractũ,teneat? q.2.

DISTINCT. XXXIII.

ARTICVLVS I.
An concubinã habere, cõtra legem

gem naturę ſit?q.1

An contra eãdem legem ſit plures uxores habere.q.2

An deus diſpẽſare debuerit, ut ĩ ea plures cõcubinas, & plures uxores habere licitũ eſſet?q.3

ARTICVLVS II.

An uirginitas uirtus ſit?q.1

an uirginitas coniugali continẽtiæ præferenda ſit? q.2.

Quod ſit uirginitatis p̃miũ?q.3.

ARTICVLVS III.

An licitũ fuerit quondam uxorem repudiare?q.1.

An huiuſmodi repudium permitti debuit?q.2.

An uxor,à uiro iã repudiata, eidem recõciliari debeat?q.3.

DISTINCT. XXXIIII.

ARTICVLVS I.

An m̃rimoniũ impedim̃ hẽat?q.1

Quæ & quot ſunt iſthęc impedimenta?q.2

ARTICVLVS II.

An naturalis impotentia coeundi matrimoniũ impediat?q.1

An & q̃ ex maleficio ꝓuenit?q.2

ARTICVLVS III.

An furia m̃rimoniũ ĩpediat?q.1.

An inceſtus,cum ſorore.ſ.uxoris matrimoniũ impediat? q.2.

DISTINCT. XXXV.

ARTICVLVS I.

An liceat uxorem dimittere propter fornicationem? q.1.

An ẽt & in præcepto ſit?q.2.

An uir auctoritate propria abſque iudicio eccleſię uxorem fornicantem dimittere poſſit? q.3.

An celebrato diuortio, uir aliã uxorem, uel uxor alium uirum ducere poſſit?q.4.

An & aliquãdo reconciliari poſſint inſimul?q.5.

An nulla culpa præcedente, diuortium fieri poſſit?q.6.

DISTINCT. XXXVI.

ARTICVLVS I.

An ſeruus,inuito domino,nubere poſſit?q.1.

An ſeruitus cũ errore matrimonium impediat?q.2.

An patris, uel matris conditionem proles inſequatur? q.3.

ARTICVLVS II.

An defectus ætatis matrimoniũ impediatur? q 1.

An pariter ſponſalium contractionem impediat?q.2

an ſponſalia poſt ſeptenniũ contracta, diſſolui poſſint, ambabus partibus cõſentiẽtib.q.3

DISTINCT. XXXVII.

ARTICVLVS I.

An Ordines minores matrimonium impediant?q.1.

An Ordines maiores, uel ſacri hoc idem efficiant?q.2.

an eccleſia debuerit clericos ad continentiam obligare?q.2.

ARTICVLVS II.

An liceat uxorem adulteram occidere.q.1.

Quod grauius peccatũ,occidere uxorem,an matrem?q.1

an uxoricidium matrimonium impediat?q.3.

DISTINCT. XXXVIII.

ARTICVLVS I.

Quid ſit uotum?q.1.

De quo uotum ſit?q.2.

Qui uouere habent?q.3.

ARTICVLVS II.

An ſimplex continentiæ uotum matrimonium impedire poſſit?queſtio.1.

An liceat uota cõmutare? q.2.
An ſummus Põtifex diſpenſare poſſit in uotis? q.3

DISTINCT. XXXIX.

ARTICVLVS I.

An fidelis cum infideli cõtrahere poſſit? q.1
An apud infideles ſit ſacramentum matrimonii? q.2.
An matrimonium infidelium ſine omni culpa eſſe poſſit? q.3
An q añ & poſt baptiſmũ nupſerit, bigamus dicẽdus ſit? q.4

ARTICVLVS II.

An ſi alter infideliũ uenerit ad fidẽ, ſolutus ſit a priori matrimonio? q.1.
An pariter qui in infidelitate remanet, ſolutus ſit? q.2.
An ſi alter cõiugũ infidelis euaſerit, ſoluat matrimonium, tum maximè quò ad fidelem? q.3.
An mĩimoniũ infideliũ, ad fidẽ uenientiũ, teneat; ſi inibi fuerit illegitimitas ꝑſonarũ? q.4

DISTINCTIO XL.

ARTICVLVS I.

An cõsãguinitas uinculũ ſit? q.1
An uinculũ cõſanguinitatis matrimonio ĩpedimẽtũ ꝑſtet? q.2
Vſque ad quem gradum conſanguinitas impediat? q.3.

DISTINCTIO XLI.

ARTICVLVS I.

An per omne coitum contrahatur affinitas? q 1.
An affinitas tranſeat ĩ alterũ? q.2
An affinitas matrimoniũ impediat? q.3.

DISTINCT. XLII.

ARTICVLVS I.

An ꝑ aliquod ſacramentum cõtrahatur cognatio ſpũalis? q.1
An pariter matrimonium impediat? q.2.
an itẽ trãſeat ab vno ĩ alterũ? q.3

ARTICVLVS II.

An cognatio legalis uinculum aliquod ſit? q.1.
An cognatio legales matrimonium impedire debeat? q.2.
An cognatio legalis in alterum tranſeat? q.3.

ARTICVLVS III.

An ſecũdę nuptię licitę ſint? q.1
An ſcđę nuptię ſacr̃ales ſint? q.2
An ſecundę nuptię honorabiles ſint? q.3.

DISTINCT. XLIII.

ARTICVLVS I.

An reſurrectio futura ſit? q.1.
An reſurrectio omnium generaliter erit? q 2
An oĩũ ſil, uel ſucceſſiuè erit? q.3
An reſurrectio eorundem numero erit? q.4.
An item naturaliter, uel miraculosè fiet? q.5.
Quę ſit nr̃ę reſurrectionis cã. q.6

ARTICVLVS II.

Quid ſit liber uitę? q.1.
Quæ ſit huius libri ſcriptura, & qui in eo ſcribantur? q 2.
An, & quare liber hic in die iudicii aperietur? q. 3.

ARTICVLVS III.

An in libro conſcientiæ omnia merita legentur? q.1.
An quilibet in alterius conſcientia omnia leget? q.2
An oĩa ſimul ab oib. videbũt? q.3

DISTINCT. XLIIII.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An humores in reſurrectione reſurgent? q.1.

An capilli, ungues, & huiuſmodi, reſurgent? q. 2.

ARTICVLVS II.

An caro, cum ĩ duobus hominibus caro eſt, cum primo, uel cum ſecundo reſurget? q. 1.

An propria materia in proprio membro reſurget, uel indifferenter in quolibet? q. 2.

ARTICVLVS III.

An corpora electorũ cum deformitatibus reſurgent? q. 1.

An et & dãnatorũ corpora. q. 2.

DISTINCTIO XLIIII.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An infernus ſit? q. 1.

Si eſt, ubi eſt? q. 2.

ARTICVLVS II.

An ignis infernalis uerus ignis ſit? q. 1.

An in inferno ſit alia pœna præter ignem? q. 2.

ARTICVLVS III.

An ignis infernalis corpora abſumet? q. 1.

An ignis iidẽ aĩas affliget? q. 2.

DISTINCTIO XLV.

ARTICVLVS I.

Quò tendebant aĩæ priſcorũ Patrũ ante Chriſti aduentũ? q. 1.

An animæ determinata receptacula habeant nunc, poſt Chriſti aduentum? q. 2.

An animæ ab eiſdem receptaculis aliquando exeant? q. 3.

ARTICVLVS II.

An defunctis mediocriter bonis ſuffragia proſint? q. 1.

An ſuffragia per malos facta, proſint? q. 2.

Quantum, & quibus magis ſuffragia proſint? q. 3.

ARTICVLVS III.

An ſancti orent pro nobis ad deum? q. 1.

An ſãcti orõnibus ſuis aliqd nobis impetrare poſſint? q. 2.

An ſanctos rogare iuuet? q 3.

DISTINCTIO XLVI.

ARTICVLVS I.

An damnatis mitigetur pœna ꝓpter ſuffragia eccleſiæ? q. 1.

An eiſdem pœna mitigetur propter miſericordiæ pietatẽ? q. 2

An deus mitiùs cum uno, quàm cũ altero dãnatorũ agat? q. 3.

An ſimiliter iuſtiùs cũ uno, quã cum altero agat? q. 4.

ARTICVLVS II.

An in operibus domini ſit miſericordia & ueritas? q. 1.

An in eodem opere domini ſit utraque harum, miſericordia, ſcilicet & ueritas? q. 2.

An ſimiliter in opere iuſtificationis? q. 3.

An deus quempiam punire purè ex iuſtitia, uel purè ex miſericordia remunerare poſſit, ſeparatim? q. 4.

DISTINCTIO XLVII.

ARTICVLVS I.

An Apoſtoli iudicabunt? q. 1

An etiã Angeli iudicabunt? q. 2.

An omnes tam boni, quàm mali iudicabuntur. q. 3.

An ẽt angeli iudicabuntur? q. 4.

ARTICVLVS II.

Quis ſit ille ignis, qui ante faciẽ iudicis præcedet, & quo cõflagratio fiet? q. 1.

An naturalis, uel ſupernaturalis eius uirtus erit? q. 2.

Quouſque ignis iſte conflagrationis aſcendet? q. 3.

An ſimiliter præibit, uel ſequetur huiuſmodi ignis iudiciũ? quæſt. 4.

DISTINCTIO XLVIII.

ARTICVLVS I.

An ſm humanitaté, uel ſm diuinitatem erit iudiciaria Chriſti poteſtas?q.1.
An in forma diuinitatis apparebit Chriſtus malis? q.2.
An itidé in forma glorioſa? q.3.
An alicui ex creaturis nota ſit iudicii hora?q.4.

ARTICVLVS II.

An corpora cœleſtia remunerabuntur?q.1.
An itē a motu quieſcent?q.2.
An elementa innouabūtur?q.3.
An plantę & bruta animantia innouabuntur?q.4.

DISTINCTIO XLIX.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Beatitudo?q.1.
An oēs beatitudinē appetāt?q.2
In quo tanquam in ſubiecto beatitudo recipiatur?q.3.
Scd̄m qd beatitudo aię ineſt?q.4
Actus, ſiue operatio gloriæ quomodo inſit homini?q.5.
An oēs beati ęquè beati ſint?q.6

DISTINCTIO XLIX.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An corporis gloria de ſubſtātia beatitudinis ſit?q.1.
A quo ſit corpis glorificatio?q.2

ARTICVLVS II.

Quę, & quot erūt corpis dotes?q.1
An æque oēs in oībus erūt;q.2.

ARTICVLVS III.

An in patria ſenſus omnes actus ſuos habebunt?q.1.
An pariter per receptionem ſpeciei cognoſcent?q.2.

ARTICVLVS IIII.

An corpora glorioſa impaſſibilia ab intrinſeco erunt.q.1.
An etiam ab extrinſeco.q.2.

ARTICVLVS. V.

An corpora glorioſa ꝑuia erūt, uel colorata, uel luminoſa?q.1
An ad nutū animæ ſe ſe nobis occultare poterunt?q.2.

ARTICVLVS VI.

An corpus glorioſum corpus nō glorioſū penetrare poſſit?q.1
An corpus glorificatū à tactu nō glorificato palmari poſſit?q.2

ARTICVLVS VII.

An corpora glorioſa omnia agilia erunt?q.1.
An agilitas inclinabit corpus glorioſum ad omnem poſitionis differentia?q.2.

DISTINCTIO L.

Pars Prima

ARTICVLVS I.

An dānati uelint ſe peccaſſe.q.1
An iidé mallent non eſſe, quàm damnatos eſſe?q.2.
An ſimi iter mallēt omnes dānatos, eſſe, magis q̄ quoſdā dānatos, quoſdā uerò beatos? q.3.

ARTICVLVS II.

An in inferno ſint tenebrę corporales?q.1.
An damnati cognoſcent?q.2.
An item recordabuntur?q.3.

DISTINCTIO L.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An anima ſeparata ſentiat q.1.
An etiam cognoſcat, quæ circa nos aguntur?q.2.
An dānati, & beati mutuo ſe ſe natos agnoſcant?q.3.

ARTICVVLS II.

An damnatis inſit uermis materialis?q.1.
Ad quid eiſdem uermis iſte ſpiritualis ineſſe dicatur?q.2.
An æquus & iidē temp erit uermis iſte ſpūalis in dānatis?q.3

FINIS.

D. BONAVENTVRAE IN QVARTVM LIBRVM SENTENTIARVM PROLOGVS.

VNguentarius faciet pigmēta ſuauitatis; & vnctiones conficiet ſanitatis. Verbum iſtud ſcribitur Eccleſ. in quo *cap.38* diligentiùs conſiderato, explicatur & commendatur materia Quarti Libri Sententiarum ad noſtram eruditionē, & exercitationem. Explicat autem ſub duplici tropo, ſiue metaphora, ſ. pigmētorum ſuauitatis, & vnctionum ſanitatis. Ex quibus datur nobis intelligi, ꝙ medicamenta ſacramētalia & ſunt ſuauia, & ſunt ſalubria. Et in hoc eſt tam medicamēti, quàm medici laus perfecta: nihil.n. vltra quærit ægrotus in medicina, q̃ ꝙ habeat ſuauitatem in vſu, & efficaciam in effectu: & qui huiuſmodi tribuit medicinam, medicus eſt perfectus: ſecundùm illud poeticum. Omne tulit punctū, qui miſcuit vtile dulci. *Horat. in arte.* Sunt ergo medicamenta ſacramentalia pigmenta odorifera, & vnguenta ſalutifera: ſed vnguenta ſalutifera ſunt reſpectu ægroti curandi; pigmenta odorifera reſpectu Dei placādi. Et hæc contra duo, quæ facit culpa: Deum enim offendit, & naturam lædit: & offendendo Deum, hominem gratia expoliat: & lædendo naturā, vulnerat naturalia.

Sacramenta ergo ſunt medicamēta perfecta, quoniam Deum ſua ſuauitate placant; & placando faciunt propitium; & impetrant gratiam; & veſtiunt hominem expoliatum; & hominem infirmum ſua curant virtute: & ſic reparant naturalia. Et ſic homo deſcendens ab Hieruſalem *Luc. 10* in Iericho expoliatus & vulneratus, reinduitur & curatur à Samaritano, ſ. Chriſto domino: in cuius perſona nunc dicitur. Vnguentarius faciet pigmenta ſuauitatis, i. inſtituet ſacramenta redolētia ad placandam maieſtatem diuinam: Faciet, futurum dicit, loquēs in tempore legis Moſaicæ pro tempore legis gratiæ. Etſi enim in illo fuiſſe dicantur pigmenta, & ſacrificia Deo redolētia; non tamē erant Deum placantia. Pręcepit namque dominus Moyſi, vt faceret thymiama, *Exodi. 30.* compoſitum opere pigmentarii. Facies (inquit) thymiama &c. Præceperat Aaron, vt offerret illud; ponēs ſuper altare contra velū. Et poſt ſubdit, Et vret ſuper illud Aaron incēſum manè ſuauè fragrans, & ad veſperū vret thymiama. Et in omni oblatione ferè dicitur in Leuit. *Cap. 3 6, &c.* In odorem ſuauiſsimum domino. Sed odor ille nō placabat dominum propter vacuitatem oblatorū, ſicut dicit Apoſt. ad Hebr. *Cap. 10* Vmbrā habens lex futurorum bonorū &c. non placabat etiam

propter immundiciam offeren-
Cap. 1. tium, ſicut Iſa. dicitur. Ne offe-
ratis vltra ſacrificiũ fruſtra: in-
cenſum abominatio eſt mihi. Et
ratio ſubiungitur poſt. Manus
veſtrę ſanguine plenæ ſunt. Ad
hoc ergo, ꝙ aliquis faceret pig-
menta redolentia; neceſſe erat,
ꝙ nulla in eo eſſet immunditia;
& ꝙ plenus eſſet veri odoris fra
grantia: ſed nullus talis poterat
inueniri, nec ab homine genera-
ri propter immunditiã generan
tis; & ideo neceſſe fuit, quòd do
Pſal. minus ipſe virtute ſua corpus ei
aptaret: ſecundùm illud Pſalm.
35. quod aſſumit Apoſt. ad Heb. lo
Cap. 10 quens de Chriſto, ingrediente
mundum, di. Hoſtiam, & obla-
tionem noluiſti, corpus autem
aptaſti mihi: holocauſta ꝓ pec
cato nõ tibi placuerunt, tunc di
xi, Ecce venio. Benè dicit, apta-
Anſel. ſti: quia mundus dominus mun
li. de cõ dificans virginem ea puritate,
cep. Vir qua maior ſub Deo nequit in-
gin. ca. telligi; aptauit corpus ei, vt eſſet
28. vas mundicię, contentiuum om
nis fragrantiæ: quod præſentiẽs
patriarcha Iacob. dixit. Ecce o-
Gen. 21 dor filii mei ſicut odor agri ple
ni, cui benedixit dominus. Hic
ergo erat perfectus pigmenta-
rius, quia nõ aliunde mendica-
bat odorẽ; ſed ipſe in ſe redole-
bat: & vt odor iſte, quo plenus
erat, ad alios deriuaretur; obtu-
lit ſemetipſum Deo, & patri pro
omnibus: ſecũdùm illud Epheſ.
Cap. 5. Dilexit nos, & tradidit ſemetip-
ſum oblationẽ, & hoſtiam Deo
Ioã. 12. in odorem ſuauitatis. Tunc fra-
ctum eſt alabaſtrum, & domus
repleta eſt ex odore vnguenti:
tunc de hac plenitudine accepi-
Ioã. 1. mus omnes: dum nõ ſolùm pla-
catur Deus ex ipſa paſsione, im
mo etiam in memorialibus paſ-
ſionis: & non tantùm paſsio fit
pigmentum ſuauitatis; immo ẽt
memorialia; vtpote Sacramen-
ta: ſecundùm illud Eccle. Memo Cap. 49
ria Ioſiæ in compoſitione odo-
ris, facta opus pigmẽtarii: vt per
Ioſiam intelligamus Chriſtum
paſſum: Ioſias. n. interpretatur,
vbi eſt incendium domini, vel
in quo eſt ſacrificium: memor-
ialia uero ſunt ſacramẽta, paſſio
nẽ pręteritam ſignificantia. His
memorialibus abundat, & im-
pleta eſt domus eccleſię militan
tis: & ideo impleta eſt ex odore
unguenti: ſecundùm quòd dicit
Spirituſſanctus in Cant. Odor Cap. 4.
unguẽtorum tuorum ſuper om
nia aromata. Vnguentarius igi-
tur faciet pigmenta ſuauitatis,
ſcilicet Deum placantia; confi-
ciet nihilominus vnctiones ſa-
nitatis. i. ſacramenta morbum
curantia. Erant quippe in Lege
figurę vnctiones; ſed non erant
ſanitatiuæ; quia morbus erat lę
talis; & vnctio erat ſuperficialis.
Vnde Apoſt. dicit Hebr. Quòd Cap. 9.
nõ poterant medicamenta lega-
lia iuxta conſcientiã perfectum
facere ſeruientem ſolummodo
in cibis, & potibus, & variis ba-
ptiſmatibus, & iuſtificationibus
carnis. Quia ergo vngebant car
nem; & vulnus lętale erat in mẽ
te; ideo non poterant curari:
vnde ad Hebr. Impoſsibile eſt Cap. 9.
ſanguine taurorũ, & hircorum
auferri peccata. Ideo clamabat
Iſa. & dicebat. Vulnus, & liuor, Cap. 1.
& plaga tumens non eſt circum
ligata, nec curata medicamine,
neq; fota oleo. Hęc dicit quan-
tùm ad triplex genus peccati,

quo homo infirmabatur: per
vulnus intelligitur originale: ꝑ
liuorem veniale: ꝑ plagam tu-
mentem mortale. Et ideo prę-
mittit, Omne caput languidum
&c. Ad hoc ergo, ꝙ aliquis face
ret vnguenta ſuauitatis; neceſſa
rium erat, ꝙ afferret vnctionē
ſpiritualē, & virtutem vitalem:
hic autem fuit Chriſtus domi-
nus, qui verè Chriſtus fuit, quia
Cap. 61 vnctus: ſecūdùm ꝙ dicitur Iſa.
Spiritus domini ſuper me, eò ꝙ
vnxerit me; ad annunciandum
manſuetis terræ &c. Et ꝙ hoc in
telligatur de Chriſto, ipſemet
Cap. 4. perhibet ſibi teſtimonium Luc.
vbi poſtq̄ legit hoc verbum, di-
xit. Hodie impleta eſt hęc ſcrip-
tura in auribus veſtris. Hic po-
tuit vnctionem conficere ſanati
Cap. 10 uam: ſecundùm quòd Act. dicit
de ipſo B. Petrus. Vnxit eū deus
ſpū̄ſancto, & virtute; qui per-
tranſiit benefaciendo, & ſanan-
do omnes oppreſſos à diabolo;
quoniam Deus erat in illo. Vn-
xit eū ſpirituſancto: & ideo at-
tulit vnctionem ſpiritualem; &
virtutem: & ita habuit virtutem
uitalem: quoniam Deus erat in
illo per vnctionem; quia ipſe
erat Deus: & ita uitam habebat
Cap. 5. ī ſemetipſo: ſecūdùm illud Ioā.
Sicut pater habet vitā in ſemet-
ipſo; ſic dedit & filio vitam ha-
bere in ſemetipſo. Et quia in ſe
uitam habebat, mortuos uiuifi
care poterat: & ideo fecit unguē
ta, curātia à morbo letali: dum
enim mortalitatē noſtram vni-
uit uitæ; & ille, q̄ uita erat, mor
tuus eſt; facta eſt confectio; in
qua, & ꝑ quam mortuus reuiui
ſcit, & ex morte ipſius Sacramē
ta habent uiuificādi efficaciam.

Vnde ſuper illud Epheſ. Sacra-
mentum hoc magnum eſt: ego Cap. 5.
aūt dico in Chriſto, & eccleſia:
dicit Augu. Dormit Adam, ut
fiat Eua; moritur Chriſtus ut Vide &
fiat eccleſia. Dormiente Adam 15. de
fit Eua de latere; mortuo Chri Ciu. Dei
ſto, percutitur latus lancea; ut c. 26. et
perfluant ſacramēta, quibus for Glo. or-
metur eccleſia. Ideo dicuntur din. ſu-
magis ſacramēta perfluxiſſe de ꝑ illud
latere, quàm de pedibus, uel mā Rom. 5.
nibus; cùm inde perfluxerit ſan Qui eſt
guis; propter ipſam conuenien- factus
tiam in ſignificando, quia ſimul forma
profluxit ſanguis, & aqua. Et ꝑ &c.
fluxit quidem de iam mortuo;
in quo cōuenienter exprimitur
ſacramentorum confectio & in
ſtitutio. Sicut. n. in promerendo
ſacramētis efficaciam, mors iun
cta eſt cum uita: & ſanguis uita
lis exiit cum aqua: ſic etiam ſa-
cramenta ſunt in uerbo, & ele-
mento pariter inſtituta: & ideo
ad ſanandum nō tantùm facta,
ſed etiā confecta dicuntur. Hæc
igitur ſacramenta ſunt perfecta
medicamenta, quę fecit unguen
tarius ad placandum deum: &
ideo ſunt pigmenta ſuauitatis:
& ad ſanādum hominem ægro
tum; & ideo ſunt unctiones ſani
tatis: vnctiones autem ſanitatis
ſunt, quia ſanitatem tribuunt,
& ad ſanitatem diſponunt. Tri
buunt ſanitatē ſufficienter, quæ
eſt ſanitas gratię; de qua ī Pſal. Pſal.
Qui ſanat contritos corde, & al 146.
ligat cōtritiones eorum. Diſpo-
nunt etiam ad ſanitatem perfe-
ctam, quę eſt ſanitas gloriæ, de
qua in Pſal. Qui propitiatur om Pſal.
nibus iniquitatibus tuis: q̄ ſanat 102.
omnes infirmitates tuas: & hoc
quidem faciet in gloria

TEXTVS MAGISTRI.

PROOEMIVUM.

Luc. 10

SAmaritanus enim vulnerato appropians, curationi eius Sacramentorum alligamēta adhibuit: quia contra originalis peccati, & actualis vulnera Sacramentorum remedia Deus inſtituit. De quibus quatuor primò conſideranda occurrunt. Quid ſit Sacramentum. Quare inſtitutum. In quibus conſiſtat, & conficiatur. Et quæ ſit diſtantia inter Sacramenta Veteris & Nouæ legis.

TRACTATVS.

DISTINCTIO PRIMA.

Pars Prima.

De Sacramentis in generali, & primò quid ſit Sacramentum.

Aug. 10. de ciu. Dei c. 55. et 10. de Trinit. cap. 5. Aug. libr. 2. de doc. christ. cap. 1

SAcramentum eſt ſacræ rei ſignum. Dicitur tamen Sacramentum etiam ſacrum ſecretum; ſicut Sacramentum diuinitatis: ut Sacramentum ſit ſacrum ſignans, & ſacrum ſignatum: ſed nunc agitur de Sacramento, ſecundùm quòd eſt ſignum. Item ſacramentum eſt inuiſibilis gratiæ uiſibilis forma. Signum uerò eſt res præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, aliquid aliud ex ſe faciens in cognitionem uenire. Signorum uerò alia ſunt naturalia, ut fumus ſignificans ignem: alia data. Et eorum, quæ data ſunt, quædam ſunt ſacramenta: quædam non: omne enim ſacramentum eſt ſignum: ſed non econuerſo. Sacramentum eius rei ſimilitudinem gerit, cuius ſignum eſt. Si enim Sacramenta non haberent ſimilitudinem rerum, quarum Sacramenta ſunt: propriè Sacramenta non dicerentur. Sacramentum enim propriè dicitur, quod ita ſignū eſt gratiæ Dei, & inuiſibilis gratiæ forma; ut ipſius imaginem gerat, & cauſa exiſtat. Non ergo ſignificandi tantùm gratia Sacramenta inſtituta ſunt: ſed etiam ſanctificandi. Quæ.n. ſignificādi gratia tantū inſtituta ſunt, ſolùm ſigna

Legalia melius dicuntur ſigna q̃ Sacramenta.

ſunt, & non Sacramenta: ſicut fuerunt ſacrificia carnalia, et obſeruantiæ ceremoniales ueteris legis, quæ nunquã poterant iuſtos facere offerentes. Quia (ut ait Apoſt.) Sanguis hircorum & taurorum, & cinis uitulæ aſperſus inquinatos ſanctificabat ad emundationem carnis, non animæ: nam inquinatio illa erat contactus mortui: unde Auguſt. Nihil aliud intelligo inquinationem, quam lex mundat; niſi contactum mortui hoĩs, quem qui tetigerat, immundus erat ſeptem diebus: ſed purificabatur ſecundùm legem die tertio & ſeptimo: ita mundus erat, ut iam intraret in templum. Mundabant etiam interdum a corporali lepra illa legalia: ſed nunquam ex operibus legis aliquis iuſtificatus eſt, (ut ait Apoſt.) ẽt ſi in fide, et charitate fierẽt. Quare? quia impoſuit ea Deus in ſeruitutẽ, non iuſtificationẽ: & ut figura futuri eſſent: uolẽs ſibiipſi potiùs offerri ea, quàm idolis. Illa ergo ſigna erãt: ſed tamen Sacramenta (licèt minùs propriè) in ſcripturis ſæpe uocantur; quia ſigna erãt rei ſacræ: quam utiq; non præſtabant. Illa autẽ Apoſt. opera legis dicit, quę tantùm ſignificãdi gratia, uel in onus inſtituta ſunt.

Leui 19. Hebr. 9. Nume. 10. In quæſtio. ſuper Nymero. cap. 33. Rom. 3 et 4. & Gala. 2. Rom. 3. Act. 10. Hoc eſt onus, qd nec nos, nec patres nſi etc.

De cauſa inſtitutionis Sacramentorum.

Triplici autem de cauſa ſacramenta inſtituta ſunt; propter humiliationem, eruditionem, & exercitationem. Propter humiliationem quidem, ut dum homo inſenſibilibus rebus, quæ naturà infra ipſum ſunt; ex præcepto creatoris ſe reuerendo ſubijcit: ex hac humilitate & obedientia Deo magis placeat: & ut apud eum mereatur, cuius imperio ſalutem quærit in inferioribus ſe: & ſi non ab illis; ſed per illa à Deo. Propter eruditionem etiam inſtituta ſunt: ut per id, quod foris in ſpecie uiſibili cernitur: ad inuiſibilem uirtutem, quæ intus eſt; agnoſcendam mens erudiatur. Homo.n. qui ante peccatum ſine medio Deum uidebat; per peccatum a Deo habuit, ut nequaquam diuina queat capere: niſi humanis exercitatus. Propter exercitationem ſimiliter inſtituta ſunt: quia cum homo ocioſus eſſe non poſſit, proponitur ei utilis, & ſalubris exercitatio in ſacramentis; qua uanam & noxiam declinet occupationẽ. Non enim facilè capitur à tentatore, qui bono uacat exercitio: unde Hiero-

In epiſto. ad Ruſtic.

de fer- *nym. monet. Semper aliquid boni operis facito, ut te occu-*
ma ui- *patum diabolus inueniat.*
uendi,

& reci **De triplici genere exercitatione.**

tatur *Sunt autem exercitationum tres ſpecies: una ad ædifica-*
de cõſe. *tionem animæ pertinet: alia ad corporis fomentum: alia*
diſt. 5. *ad utriuſque ſubuerſionem. Cùm igitur abſq; ſacramentis,*
Nun- *quibus non alligauit potentiam ſuam Deus; homini gratiã*
quam. *donare poſſet: prædictis de cauſis ſacramenta inſtituit.*

In quibus conſiſtit Sacramentum.

Duo autem ſunt, in quibus Sacramentum conſiſtit, ſcili-
Auguſ. *cet uerba, & res. Verba, ut inuocatio Trinitatis; res ut*
Homil. *aqua, oleum, & huiuſmodi.*
81. ſup

Ioan. **De differentia Sacramen. ueterum, & nouorum.**

Iam uidere reſtat differentiam Sacramentorum uete-
rum, & nouorum: ut Sacramenta uocemus, quæ antiquitus
In expo *res ſacras ſignabant; ut ſacrificia, & oblationes, & huiuſ-*
ſitione *di. Eorum autem differentiam breuiter Auguſt. aſſignat,*
tituli. *di. quia illa promittebant tantùm, & ſignificabant: hæc*
pſal. 73 *autem dant ſalutem.*

POSTQVAM Magiſter ſupra in Tertio Libro egit de reparatione per gratiã mediatoris Dei & hominum, homini præſtita: conſequenter in hoc Quarto agit de Sacramentis, quibus fragilitatis humanæ peccatorum uulnera ligantur, & curantur. Et diuiditur hæc pars ĩ duas partes: in prima agit de Sacramentis ſecundùm ſanitatem, quam tribuunt: in ſecunda agit de gloria, ad quã diſponunt, infra Diſt. 64. *Poſtremò de conditione reſurrectionis.*] Prima pars habet duas: in prima determinat de Sacramentis in generali: in ſecunda in ſpeciali; infra Diſ. 2. *Iam ad Sacramenta nouæ legis accedamus. &c.*] Prima pars, quæ continet præſentem diſtinc. habet tres partes. In prima enim ponit partẽ proœmialem. In ſecũda principalem. ibi. *Sacramentũ eſt ſacra rei ſignũ &c.*] In tertia incidentalem. ibi. *Fuit tamen inter illa Sacramenta quoddam &c.*] In parte autem prima duo facit: primò per quandam parabolam oſtẽdit: quę ſit ſacramentorum cauſa inſtitutiua: ſecundò dicit, quæ ſunt generaliter de ſacramentis determinanda. ibi. *De quibus quatuor primò conſideranda ſunt &c.*] Pars uerò principalis, in qua determinat de ſacramentis in generali; habet quatuor, ſecundùm illa quatuor, quę Magiſter pręmittit determinanda: primò enim determinat, quid ſit ſacramentum: ſecundò uerò, quare ſit inſtitutũ. ibi. *Triplici autem ex cauſa Sacra-*

menta &c.] tertiò uerò, in quibus ſit inſtitutum, ibi. *Duo autem ſunt, &c.*] quartò uerò nouorum, & ueterum aſsignat differentiam, ibi. *Iam uidere reſtat differentiam &c.*]

Dub. 1. S*Acramentum eſt ſacræ rei ſignum*] Videtur Magiſter diffinitionem iſtam malè aſsignare; eo quòd uidetur aliis communicare, quę nõ ſunt ſacramẽta;& tamen ſunt ſacrę rei ſignũ: ut eſt hoc nomẽ Deus. Si dicas, ꝙ ſit ſignum rei ſacræ & ut ſacrę; tunc hoc nomen Sanctum, & Sanctificans eſt ſacramẽtum. Si tu dicas, ꝙ hoc intelligitur de ſigno uiſibili: tunc ergo ratio hęc nõ eſt conuertibilis. Reſponſio. Ad hoc dicunt aliqui, qđ ſacramentum accipitur tripliciter.ſ.cõmuniter, propriè, & propriiſſimè; & ſecundùm hoc Magiſter dat tres diffinitiones. & prima eſt ſacramenti largiſgiſsimè accepti. Poteſt tamen dici ſecundùm Hugo. aliter, ꝙ illa non eſt diffinitio, ſed nominis interpretatio: & Magiſter non intẽdit ibi diffinitionem ſacramẽti ponere, ſed nominis interpretationem, ſiuè uerbi notificationem. Et ex prima interpretatione habetur, quòd ſacramentũ ſit ſignum rei ſacræ. Ex ſecunda, ꝙ ſit ſignum uiſibile rei ſacrę, & ſanctificantis. Ex tertia, ꝙ ſit ſignum uiſibile rei ſacræ, & ſanctificantis: ita ꝙ ad illud habendum efficaciter ordinat ſuſcipientem: & ſic dicitur propriè ſacramentum; & ita uenatur Magiſter diffinitionem ſacramenti. Si ergo prima ratio determinetur per has cõditiones, tunc diceretur ratio ſacramenti: ſi autem in ſua generalitate intelligatur, ſic ſolùm eſt interpretatio nominis, non autem diffinitio conuertibilis.

Libr. 1. de Sacramẽtis par. 9. c. 2. circa initiũ.

Sacramẽtum eſt inuiſibilis &c.] Videtur ſacramentum hoc mõ non benè diffiniri, quia corpus Chriſti eſt uerum ſacramentũ; character eſt ſacramentũ &c. & tamen neutrũ eſt inuiſibilis forma. Si tu dicas, ꝙ uiſibile ſumitur communiter ad uiſibile ſenſu exteriori, ſecundùm ꝙ dicitur Gene. Vidit ergo mulier &c. & ad uiſibile quantùm ad ſenſum cõmunem, ſecundùm ꝙ dicitur Exod. Cũctus populus uidebat uoces &c. & ad uiſibile ſecundùm intellectum; ſecundùm ꝙ dicitur Gen. Vidit deus cuncta, quæ fecerat; & erant ualde bona. Obiicitur contra hoc, ꝙ gratia non eſt inuiſibilis: ergo malè dicitur inuiſibilis gratiæ. Propter hoc quæritur, quomodo accipitur ibi inuiſibilis? & quare magis ſigni uiſibilis, quàm audibilis; cùm uox ſit ſignum magis expreſsiuum? & iterum, cùm ſacramentum ſit cõpoſitum, quęritur quomodo ſit forma? Reſp. Dicendum, ꝙ uiſibile accipitur hic pro ſenſibili ſenſu exteriori; maximè quantùm ad duos ſenſus diſciplinabiles: unde uiſibile comprehendit audibile: ſed magis dicitur uiſibile, quàm audibile; propter hoc ꝙ ratio ſignandi (ut infra uidebitur) magis reſidet pęnes elementũ: & hoc eſt perceptibile uiſu, & utrunq; cõcurrit ad ſacramentum. Quod obiicitur de charactere. Dicendum, ꝙ non eſt ſacramentum, niſi quia annexum eſt ſenſibili, ſiuè uiſibili exteriori; & Magi-

D. b. 2. *Cap. 3.* *Cap. 20* *Cap. 1.* *Arti. 1 q. 2.*

ſter diffinit principaliter exterius. Quod obiicitur de forma: Dicendum, ꝙ forma uno modo dicitur perfectio rei: alio modo paradigma, ſiuè exemplariter: tertio modo dicitur forma quaſi foris manens, id eſt aliqua ſimilitudo exteriùs repręſentans: & ſic accipitur in propoſito.

Dub. 3 *Sacramentum eius rei &c.*] Videtur malè dicere; quia ſacramentum eſt res corporalis & gratia res ſpiritualis: ergo cùm nulla ſit conuenientia in aliqua qualitate inter illa: ergo nec eſt ſimilitudo. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſimilitudo duobus modis attenditur: vno modo ſecundùm unius rationis proprietatem, ſiuè naturæ participationem: alio modo ſecundùm unius formæ comparationem: prima dicitur ſimilitudo proportionis; ſecunda dicitur ſimilitudo proportionalitatis: ſacramentum gerit ſimilitudinem gratię ſecundo modo, non primo: pró eo ꝙ ſicut aqua abluit carnē, ita gratia mundat aīam: & ſicut oleum lenit exteriùs, ita gratia interiùs. Et hęc ſimilitudo eſt in quatuor terminis.

Dub. 4 *Et cinis vitulæ aſperſus &c.*] Videtur falſum dicere; quia immundicia carnis non amouebatur, immo plus caro inficiebatur. Reſp. Immundicia carnis dicitur non quia purè erat carnalis; ſed quia erat irregularitas contracta ex ſolo actu carnali: ſicut erat tangere mortuū, ex quo dicebatur īmundus: non quia macula erat in anima, uel in carne; ſed quia ex hoc aliquā contraxerat irregularitatem, ut nō eſſet idoneus ingredi tēpiū.

Sed purificabatur &c.] Quæritur, vnde hoc erat, quòd ſacerdos erat purificans ſecūdùm legē; cum idem non debeat eſſe cauſa purificationis, & inquinationis? Reſp. Ratio huius erat literalis, allegorica, moralis. Literalis, quia tangebat cinerem animalis mortui; & ſummus etiam Sacerdos in peccato populi cōmunicabat. Allegorica rō eſt, quia in hoc ſignificabatur, ꝙ immundicia iudæorum nō erat totaliter auferēda vſq; ad finē; quādo reliquię Iſrael ſaluę fiēt. Moralis verò ratio erat; quia illa immunditia ſignificabat, ꝙ homo debeat ſe reputare immūdum: & ſacerdos, qui pro aliis purificandis orat; debet ſe reputare immūdum: quia aliena peccata debet reputare quaſi ſua: vel etiam debet credere ſe in illo officio aliquid commiſiſſe, iuxta illud Gregor. Bonarum mentium eſt, ibi culpam agnoſcere, vbi culpa non eſt. — Dub. 5; Rom. 9; In Reſpon. 10 Dub. B. Aug. Epiſco. Cathuarien.

Mundabant etiam interdum &c.] Contra, quia ſi hoc verum erat, tunc ergo illa erant maioris virtutis, quam ſunt iſta. Reſpon. Dicendum quòd mundare dicuntur, quia mandatum oſtendebant. Et ſi tu quæras, quę vtilitas ſit? Reſpon. quòd magna; quia leproſi eiiciebantur extra caſtra; & non poterant redire, niſi purificarentur, & iudicio ſacerdotis eſſent mundi. Sed tūc obiicies: cum lepra ſit morbus incurabilis, uidetur qđ nullus mundaretur. Dici poteſt, quòd aliqui radicitus habebāt cauſam morbi; & iſti nunquam mundabantur, nec ſecundùm veritatē, nec ſecūdùm iu- — Dub. 6

iudiciū ſacerdotis. Aliqui verò habebāt ſigna, & iſti mūdari poterant, ideſt mundati oſtendi; cum illa ſigna iam ceſſabant.

Dub. 7 *Tripli. autem de cauſa &c.* Videtur malè dicere: q̄a vnius rei unicus eſt finis: ergo uidetur, ꝙ una ſola ſit cā principalis. Reſp. Dicendum, ꝙ una eſt ſola cauſa principalis. ſ. animę ornatus, ſiue reparatio: ſed quia aīa plures habet potentias, poſſunt fines plurificari penes illas; uno tamen principali fine exiſtente. Eſt enim in nobis uis regitiua: quantū ad hāc eſt eruditio. Eſt uis iraſcibilis: & quantū ad hāc eſt humiliatio. Eſt uis concupiſcibilis: & quantū ad hāc, ne faſtidiat, eſt exercitatio. Vel aliter. Eruditio quantū ad cognitiuam, humiliatio quantùm ad affectiuam, ſed exercitatio quātùm ad operatiuam.

Dub. 8 *Propter humiliationē quidē &c.*] Videtur in hoc peruerti ordo, quia anima eſt ſupra huiuſmodi creaturas: ergo ſi eis ſe ſubiicit, ꝑuertitur in hoc ordo naturalis. Reſp. Dicēdū, ꝙ ſubiicere ſe his rebus pōt homo quatuor conſiderationibus. Aut propter peccati meritum, aut ꝓpter Dei pręceptū, aut quia ſunt gratię ſignū, aut quia in eis ſtatuit ſummum bonū, & finem ultimum. Primis tribus de cauſis eſt meritoriū, & nulla inordinatio. Nā cum aliquis ꝓpter pręceptū ſe his ſubiicit; magis præcepto, q̄ rei inſenſibili ſe ſubiicit: & ideo fit ordinatio. Et qui propter ſignificationem ſubiicit ſe, magis ſubiicit ſe ſignato, quàm ſigno. Sed in quarta cōſideratione ordo peruertitur; & eſt peccatum: & ſic non ſpectat ad propoſitū.

Homo. n. ante peccatum &c.] Dub. 9 Videtur quidem dicere falſum: quia qui uidet Deum per eſſentiam, uidet etiam facie ad faciē ſed omnis talis eſt beatus: ergo &c. Reſp. Dicendum, ꝙ videre ſine medio eſt dupliciter: aut ſine medio adminiculante, aut ſine medio obumbrāte. Primum medium eſt ſpeculatiuū, ſecundum ęnigmaticum. Sine primo non erat homo; ſed erat ſine ſecundo; in quod incidit per peccatum: & ideo quia cæcus erat, indignus erat erudiri, & manuduci: non ſic in ſtatu primo.

Propter exercitationem &c.] Dub. 10 Contra: quia ſi hoc uerum eſt; cum corporalis exercitatio ad modicum ſit utilis; & cum ſacramenta ſint corporales res: ergo ad modicum ſunt utilia ꝓpter exercitationem. Reſp. Dicendum, ꝙ exercitari in obſeruātia ipſorum ſacramentorum poteſt eſſe dupliciter: aut in ſolo exteriori ritu; & ſic ad modicum ualet: aut iuncta deuotione mentis; & ſic non eſt corporalis, ſed etiā quodā modo ſpiritualis, ac ꝑ hoc multùm utilis.

Duo autem ſunt, in quibus &c.] Dub. 11 Videtur, quòd malè diuidat; quia omne uerbum eſt res. Item. Videtur, ꝙ diuidat inſufficienter; quia Hug. dicit ꝙ conſiſtunt in rebus, dictis, & factis. Reſp. Dicendū, ꝙ res arctatur hic ad uiſibilia; & Magiſter ſtrictiùs accipit ſacramenta, quàm Hug. quia ille accipiebat quamcunque inſtitutionem honeſtatis in Dei eccleſia ſacramentum eſſe; Magiſter uerò ſtrictiùs accipit. *Libr. I. de Sacramē. pa. 9. c. 6. circa initiū.*

Pro-

Dub. 12 *Promittebant tantùm, &c.*] Videtur Auguſt. malè dicere: quia aut promittebant illis, qui erant illius temporis: aut futuris. Futuris non, quia non promittit aliquis aliquid alicui, niſi ille ſit. Si illis, qui tunc erãt; conſtat ꝙ ad ſacramenta nouę legis illi non peruenerũt: ergo decepti erãt in promiſsione. Reſpon. Dicendum, ꝙ hic accipitur promiſsio non gratię iuſtificantis, ſed gloriæ: & illa promittebant, ſed non dabant; quia ianua nondum erat aperta: hæc autem promittunt, & dãt, cum ianua ſit aperta a Chriſto.

ARTICVLVS I.
QVAESTIO I.

An Sacramenta debuerint inſtitui.

AD intelligentiam eorum, quæ in hac prima parte determinãtur; quæritur de Sacramentis in generali. Et primò quæritur de Sacramentorum inſtitutione. Secundò de ſignificatione. Tertiò de continentia. Quartò de efficacia. Quintò de differentia ſacramentorum ueterũ, & nouorum. Sextò de gratia in eis collata.

QVòd ſacramenta nõ debuerunt inſtitui, videtur. Primò per hoc, ꝙ non videtur decere Deũ: quoniã maius eſt recreare & reparare, ꝗ̃ creare: ergo ſi potentiam creandi Deus ſibi ſoli reſeruauit, multò fortiùs videtur, ꝙ potentiam reparandi: ergo uidetur, ꝙ ſolus Deus ſit medicus, & medicina: ergo nulla alia ſacramẽta. ITEM. Natura inferior facit ſemper per pauciora, quãtum poteſt bono modo: & in hoc eſt laudabilis, quia in paucioribus eſt via magis eligibilis: ergo & hoc attribuendum eſt ſummæ naturę: ſi ergo homo ſufficienter reparatur per fidem, & uirtutes: ergo ſuperfluũ fuit dare ſacramẽta. ITEM. Quòd nõ expediat ægroto, uidetur: quia tantò melius eſt ęgroto, quantò plures, & latiores habet uias ueniendi ad ſalutem: & tãtò eſt in maiori periculo, quãtò eſt uia ſibi arctior: ſed inſtitutis Sacramentis, non eſt alia uia ueniendi niſi per Sacramenta; priùs aũt erat omnis uia; qua ſediſponebat ægrotus ad gratiam: ergo arctata eſt uia ꝑ ſacramentorum inſtitutionẽ. ITEM. Quamuis mandata ſeruare non ſit graue naturæ ſanæ; tamen eſt graue naturę infirmæ: ergo multiplicare mandata, nõ eſt niſi aggrauare ſarcinã: ergo ſi ſola moralia eſſent in ꝓcepto, faciliùs deueniretur ad ſalutem: ergo inſtituere ſacramenta ulteriùs nõ fuit, niſi uiam ſalutis aggrauare, & impedire.

CONTRA. Aliquo plus indiget ægrotus, quàm ſanus: ergo aliquid plus oportuit dari homini curando ad peruẽiendum ad ſalutem, quàm ſi non cecidiſſet: talia autem non ſunt niſi ſacramenta (quia aliàs etiã habuiſſet gratiam, & uirtutes, & dona) ergo &c. ITEM. Quia homo fuit ignorãs; fuit opportunũ, & cõueniẽs ſibi dare documenta pręceptorũ, ſiue legalia: ergo cum eſſet infirmus, pari ratione & medicamenta ſacramentalia. ITEM. Humana natura lapſa erãt in anima, & in corpore: & ad hoc quòd perfectè releuaretur

tur, decuit ut eam Deus aſſumeret totam: ergo ſi medicina dēt reſpondere effectui reparationis, decuit vt medicina haberet aliq̄d corporale & ſpūale: ſed talia ſunt ſacramenta: ergo Sacramenta debuerunt inſtitui.

Lib.19. c.16. et de Vera religio. cap.17 ITEM. Omnis religio (ut dicit Augu. contra Fauſtum) habuit aliqua ſigna exteriora, in quibus conuenirent, ut Deum colerent: & hoc patet diſcurrendo in ſingulis, etiam in idololatris. Si ergo Eccleſia debet habere ſigna ſacræ religionis ſibi conuenientia (& hmōi ſunt ſigna ſacra, & ſacrantia) decuit Deum inſtituere ſacramenta.

RESOLVTIO.

Decuit quidem maximè Deum; & ſummopere nobis expediuit; ſed prorſus non oportuit Sacramenta inſtitui.

RESPONDEO. Dicendū, ꝙ inſtitutio ſacramētorum Deū decuit, & nobis expediēs fuit. Decuit quippe Dei miſericordiā, & iuſtitiā, & ſapientiam; in quibus conſideratur omnis domini uia. Psal. 24. Decuit miſericordiam, quia homo malè gratiam ſeruabat propter uoluntatis uertibilitatem: ideo inſtituit Deus ſacramenta, ad quę homo recurrens, recuperaret gratiam: & ita miſericordiæ magnę fuit hęc inſtituere: maximè quia non ſolùm ad remiſsionem culpę faciunt; uerùm etiam ad remiſsionem pœnę. Decuit etiam iuſtitiam, quia cum ſit iuſtus, exigebat aliquam humiliationē; per quam hō ſe ad gratiam diſponeret; & ſacramenta ſuſcipiēdo quaſi ex quodam pacto gratiam inueniret. Decebat denique ſapientiā: ſummę enim ſapiētiæ eſt, in his inuenire remediū, quæ fuerunt occaſio lapſus: ut ſicut hō per lignum cecidit, ita per lignum remedium ſalutis inueniret. Sic quia homo occaſionem lapſus a uiſibilibus ſumpſerat; decuit diuinam ſapientiam in eiſdem remedium inuenire. Expediens fuit a parte ægroti, quia erat cæcus quò ad rationalē: ideo data ſunt ei Sacramenta viſibilia ad eruditionē. Erat elatus quò ad iraſcibilem: ideo data ſunt ei ſacramēta corporalia ad ſui humiliationē. Erat faſtiditus quò ad concupiſcibilem, ut nō ſaperent ei ſpiritualia: ideo ſacramenta ſunt ei data ad exercitationem; ne fortè in unius ſolius perceptione, uel ſpiritualium tantùm contemplatione ſibi poſſet faſtidiū generari, & tædium. Fuit ergo neceſſariū inſtituere ſacramenta neceſsitate congruitatis, non ineuitabilitatis; quia Deus potentiā ſuam ſacramentis non alligauit, ſicut dicit Magiſter in litera.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd nō communicauit potentiam creationis. Dicendum, ꝙ creatio eſt ex non ente: ideo nō eſt ibi neceſſaria potentia ad diſponendum, nec potentia ad informandum; ſed ſolùm potentia ad efficiēdum; ideo &c. Sed quia iuſtificatio eſt alicuius entis melioratio, poteſt eſſe informans, & diſponens, & efficiens. Informare Deō non conuenit: ideo hoc dedit creaturæ, ut gratiæ: diſponere noſtrum eſt cum adiutorio Dei: ſed efficere Dei ſolius. Nulli ergo communicat po-

potentiam effectiuam; ſed dat informatiuam gratiæ, & diſpoſitiuam ſacramentis. AD ILLVD, quod obiicitur: quòd nobilitatis eſt operari per pauciora. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ſi æquè benè ꝑ pauciora res fit: & quia noſtra reparatio non fit omnino ſecundùm potentiam agentis, ſed ſecundùm cōgruentiam recipientis: quia eſt ibi miſericordia, & ueritas: ideo non tantùm debuit eſſe iuſtificatio per informationem, quę eſt per uirtutes, ſed & per præparationem, quę eſt per ſacramēta. Vel aliter: ut dicit Hugo. Virtutes ſunt arma ad pugnandum, ſacramenta ad defendendum: vnde ſacramenta adiuuant gratiā: & ideo non ſuperfluunt: quod patet, quia gratia delet culpam, ſed non abſoluit a pœna. Sacramentum tamen Baptiſmi adiunctum gratię, ſoluit a pœna. AD ILLVD, quod obiicitur; ꝙ eſſet facilior uia. Dicendum, ꝙ & ſi plures eſſent, tamen nulla ita bona, nulla ita utilis, nulla ita efficax, & compendioſa. Præterea, Homo eam neſciebat; & ad inquirendū piger erat; ideo oportuit, & expediuit, ut ſibi oſtenderetur: & ad eam per præceptum inuitaretur: maximè quod homo indiget neceſſario effectu ſacramenti. AD ILLVD, quod obiicitur de mandatis: quòd ſint grauia naturæ infirmę. Dicendum, ꝙ eſt onus onerans: & eſt onus alleuians; ſicut ſunt pennæ in auibus, & rotæ in curribus, & uela in nauibus. Primum onus, uerū eſt, ꝙ grauat. Secundum uerò onus, & ſi ſit onus de ſe: tamen non onerat portantem. Sic & mādatum per cuius portationem redditur lapſo uirtus: & ſi ſit pondus; tamen quia uirtutem adiuuat, & alleuiat; ideo &c. talia ſunt Sacramēta, in quibus inuenitur gratia, quę fortificat, & facit mandata facilia.

Lib 1. Sacra. p. 9. c. 8. in fi.

QVAESTIO II.

An ſignificatio ſit de eſſentia, & integritate Sacramenti.

DE Sacramentis quantùm ad ſignificationem. Et ꝙ ſignificatio ſit de eſſentia, ſiue integritate Sacramenti, oſtenditur. Primò ꝑ diffinitionem, ſiue notificationem, quā Magiſter ponit in litera, Sacramētum eſt ſacræ rei ſignum. Item Hugo. Sacramentū eſt materiale elementum, ex ſimilitudine repręſentans, ex inſtitutione ſignans: ergo ſi ſacramētum eſſe ſuum habet ex inſtitutione, & eſt inſtitutum ad ſignādum: ergo ſignare eſt ei eſſentiale. ITEM. Sacramenta inſtituta ſunt ad noſtrā eruditionem, ſecundùm ꝙ Hugo dicit, & Magiſter tangit in litera: ſed nō ad eruditionem corporalium; ergo ad eruditionem ſpiritualiū: ſed ſacramenta ſunt corporalia; & nō ducunt in ſpiritualia, niſi in ratione ſignādi; q̄a offerēdo ſe ſenſibus, aliud faciūt in cognitionem uenire: ergo &c. ITEM. Sacramentum eſt elementum: aut ergo purum elementum corporale: aut etiam ſimul cum hoc dicit aliquid ſpirituale. Nō purum corporale, hoc conſtat: ergo cum hoc dicit aliquid ſpirituale. Illud ergo ſpirituale, aut unitur ei ſecūdùm ueritatem, aut ſecundùm intentionem: ſed non ſecundùm ueritatem:

Libr. 1. de Sacramē. p. 9. c. 2

Vbi ſupra.

tem: illud conſtat, cum non ſit capax (ſicut infra ꝓbabitur:) ergo ſecundum intentionem: ſed uniri ſecundũ intentionem eſt uniri, ſicut ſignatum unitur ſigno: ergo de ſacramentorum integritate eſt ipſa ſignatio.

Queſt. ſeq.

Contra. Sacramenta ſunt principaliter inſtituta ad curandum: ſed ad hoc ꝙ aliqua medicina ſit curatiua, nihil facit, ꝙ curationem ſignificet: ſed ſufficit ſolùm, quod curet: ergo ſacramentum poteſt eſſe perfecta medicina etiã ſine ſignificatione: ergo ſignificatio non eſt de integritate ſacramenti. Item, Si ſacramentum eſt medicina, ſacramentum aliquo modo eſt cauſa; ſed cauſa non eſt ſignum effectus, immo magis ſignatum ergo: ſacramenti potiùs eſt ſignificari, quàm ſignificare. Item. Si ſignum eſt de integritate ſacramenti, ergo ꝙ non ſignat, non eſt ſacramentum: & quod non ſignat huic; ei, cui nõ ſignificat, nõ eſt ſacramentum: ſed ſacramẽtum baptiſmi nihil ſignificat paruulo: ergo paruulo non eſt ſacramentum: ergo dum paruulus recipit baptiſmum, nõ recipit ſacramentum: ſed hoc eſt abſurdum: ergo ſignum non eſt de integritate ſacramenti. Item. Si ſacramentũ eſt ſignum, aut ergo demonſtratiuum, aut prænoſticum, aut rememoratiuum. Non poteſt eſſe niſi demonſtratiuum, quoniam efficit, quod figurat; uel ſaltem ſi nõ efficit, cum ſignũ & ſignatum ſint relatiua; ſunt ſimul natura: ergo ſi ſignum eſt pręſens, & ſignatum. Sed demonſtratiuum non eſt, ut uidetur: quia ſi hoc, cum demõſtret in eſſe gratiam, & non inſit; tunc uidetur eſſe falſum ſignum, ergo & falſum ſacramentum. Item, Si ſignum eſt, aut naturale, aut uoluntarium. Si naturale: ergo ſacramẽta ſunt a natura: & ſi hoc, cum illud, quod eſt naturale, ſit idem apud omnes: tunc ergo & ſacramenta: quod certum eſt eſſe falſum. Si uoluntarium: ergo cum uoluntaria augeantur, & minuantur tota die; ſicut patet in dictionibus, uel terminis: ergo pari ratione uidetur, ꝙ ſacramenta poſſunt mutari pro uoto. Si tu dicas, ꝙ ſunt ſigna uoluntaria; quia ſunt a uoluntate diuina: ſed cum talia ſint cętera creata; & omne, quod eſt ſub cęlo: ergo non debent dici propter hoc ſigna uoluntaria: aut ſi hoc; tunc pari ratione etiam cętera creata.

Resolvtio.

Significatio eò eſt de eſſentia Sacramentorum: ut homo & à concupiſcentia, & à cæcitate curetur.

Respondeo. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum; ꝙ ſacramentalis medicina de ſua integritate habet ſignificationem: & hæc cõmunis eſt & eſſentialis omnibus ſacramentis. Ratio autẽ huius (ut credo) hæc eſt: quoniam ſacramentalis medicina eſt ſufficiens medicamen: quia igitur hõ lapſus non tãtùm lapſus eſt in pronitatem concupiſcentię, ſed etiam in cæcitatem ignorantiæ: ideo ut in utroque curetur per ſacramentum, non tantùm debet ſacramentum habere qd gratuitum, ſed etiam myſticum: & ita figurati-

ratiuum,& ſignificatiuum. Rurſus. Quia eſt ſufficiẽs medicina de ſe, fert ſecum ſuum pręparatoriũ. Vnde ſicut medicina corporalis non prodeſt, niſi præpararetur ſuſcipiens; ſic neceſſe eſt fieri ſpiritualiter: Et quoniam fides diſponit hominẽ, ut ei ſint ſalutifera ſacramenta; & motus fidei excitatur per exhibitionẽ ſigni, ut requirat ſignatum; & per hoc homo diſponitur ad curationem: ideo tanquam medicina efficax, & ſufficiens ſacramentalis medicina habet ſignificationem de ſua integritate: & ita (eſſentialiter loquendo) ſacramentum eſt ſignum.

ET PER hoc patet reſpõſio ad primũargumentum, quod obiicit de medicina corporali; quoniam non eſt ſimile, ut patet.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd cauſa non eſt ſignum effectus. Dicendum, ꝙ illud uerum eſt, quando habitudo ſignandi conſequitur habitudinem cauſandi: in ſacramentis autem antecedit. Vel dicendũ, ꝙ hoc uerum eſt in his, quæ habent verè ac propriè rationem cauſę, & effectus: uera enim cauſa naturà prior eſt effectu: & ideo a ſenſibus noſtris remotior: & quia ſignificatio eſt ꝑ id, quod eſt nobis propinquum: ideo ſignificamus cauſam per effectum, non econuerso. Sed hoc non eſt verum in propoſito. Quia enim ſacramentum non habet uerè rationem cauſæ, nec gratia rationem effectus: ideo gratia ſublimior eſt, & a ſenſibus noſtris remotior. Et etiam quia corporale nobis eſt propinquius: ideo recte ꝑ illud gratia aſſignatur, & non econuersò: propoſitio uerò illa locum habet in uera cauſa, ſicut eſt ſol, & luna. AD ILLVD, quod obiicitur: quòd ſacramentum non ſignat paruulo. Dicendum quòd ſignum duplicem habet cõparationem, & ad illud, quòd ſignat; & ad id, cui ſignat: prima eſt eſſentialis, & habet ipſam ſemper in actu; ſecundam autem habet in habitu: & a prima dicitur ſignum, non a ſecunda; unde circulus ſuper tabernã ſemper eſt ſignũ, etiam ſi nullus aſpiciat: ſic ſacramentum ſemper ſignũ eſt, quãuis nullus cognoſcat. Sed tamẽ adhuc non ſoluitur; quia quamuis ſit ſignum, nõ tamen ſignat huic. Ideo dicẽdum, quòd ſicut paruulo ſufficit fides aliena; ita ſufficit, quòd ſignificetur ipſi paruulo in alio: unde quamuis non ſignificet ei in ſe, ſignificat tamen in alio. AD ILLVD poſtea quod quæritur; quo genere ſigni cõtinetur? Dicendum, quod aliqua ſacramenta ſignificauerunt, quod futurũ erat, ut legalia: aliqua, quod præteritum, vt ſacramenta noſtra: quæ ſignant paſſionem præteritã, ſicut dicit Gloſ. ſuper illud Rom. 6. Conſepulti eſtis. Gloſ. *Gloſ. ordina.* Quicquid geſtum eſt in cruce Chriſti, in his non tantùm dictis, ſed etiam geſtis figuratur: & loquitur de ſacramẽtis. Sunt etiam ſigna demõſtratiua; quia ſignãt, quod donatur. Vnde duplicem habent ſignificationem, propriam, ſ. & allegoricam: propriam reſpectu præſentis, ſed allegoricam reſpectu præteriti. Quod ergo obiicitur, quòd ſignum & ſignatũ ſimul ſunt natura

tura. Dicendum, quòd uerum eſt ſub ratione ſigni; nō autem oportet, ꝙ ſimul ſub rōne rei, ſub ſtratæ, id eſt denominatæ; quoniam hæc intentio ſignorum non ponit rē eſſe, niſi apud animam. Similiter quod obiicitur, qđ ſi ſunt demonſtratiua, tunc ſunt falſa. Dicēdum, quod ſignū habet duplicē ueritatē, ut dicit Anſel. unā ab inſtitutione, aliam ab uſu. Ab inſtitutione, quia impoſitū eſt ad hoc ſignandum: & hæc veritas non poteſt permutari. Alia ueritas eſt ſecūdùm uſum. ſ. quando ſignificat illud, ad quod eſt inſtitutum per uſum: & hanc vēritatē amittit. Signum ergo ſacramentale quātùm ad primam ſemper eſt uerum; ſimiliter quantùm ad ſecūdam ſemper eſt uerum, quantum eſt ex parte ſui, ſiue etiam dantis: ſed impeditur ſolùm a parte ſuſcipientis: ideo ſacramētum non falſificatur: ſed malè recipiēs falſus, & fictus iudicāt.

Colligitur ex commē. ſup Epiſtola ad Ro. c. 4.

Ad Illud, quod obiicitur; ꝙ non eſt naturale, nec uoluntarium. Dicendum, ꝙ ſacramentum habilitatem ad ſignificandum habet ex natura; ſed actualitatē habet ex inſtitutione: unde Hugo. dicit, ꝙ tria ſunt in ſacramento, ſimilitudo ex creatione, ſignificatio ex inſtitutione, ſanctificatio ex benedictione. Prima eſt indita per creatorem, ſecunda adiuncta per ſaluatorem; tertia adminiſtrata per diſpenſatorem. Quod ergo obiicitur, quod eſt Deo volūtarium, nobis eſt naturale. Dicēdum, ꝙ verū eſt, ſi det rei illud, non ſolùm ut in ea ſit; ſed etiam ut ſit ab ea; ita qđ ſit a principiis ſub iecti: & quia talis ratio non eſt in ſacramentis, ideo uerè, & propriè ſunt uoluntaria: & ſic patet, quòd ſunt ſigna, & qualiter ſignificant.

Lib. 1. de Sacram. par. 9. c. 2. circa medium.

QVAESTIO III.

An ſacramenta contineant gratiā.

VTRVM ſacramenta ſint gratię contentiua. Et ꝙ ſic uidetur. Super illud pſal. Poſuit tenebras latibulum. Gloſ. Latuit diuinitas in carne, remiſſio peccatorum in baptiſmo: ſed diuinitas erat in carne ſecūdùm ueritatem: ergo & remiſſio peccatorum in baptiſmo: ſed illa eſt ꝑ gratiam: ergo gratia eſt in baptiſmo. Item, Hug. apertè dicit quòd ſeptem concurrunt ad ſanādum hominem, ſcilicet deus medicus, homo ęgrotus, ſacerdos miniſter uel nuncius, gratia antidotum, & uas ſacramētum &c. ultimò dicit, quòd uas eſt ſacramentum, & ſubiungit. Quare? quia continet gratiam, ſicut uas ſeruat medicinam.

Pſal. 7. Colligi pōt ex gloſa Aug.

Lib. 1. de Sacram. pa. 9. cap. 4.

Item, Idem Hugo in diffinitione ſacramenti apertè dicit; ꝙ ſacramētum ex ſanctificatione cōtinet aliquam inuiſibilem, & ſpiritualē gratiam: ergo gratia eſt in ſacramēto ſicut in continente. Item, Idem ratione uidetur: quia in ſacramento altaris corpus Chriſti uerum, quod ſignatur, non ſolùm ibi eſt tanquam in ſigno, ſed ſecundùm ueritatē cōtinetur ibi: alioquin non differret a ſacrificiis ueteris Leg. ergo ſimiliter ſi baptiſmus eſt ſacramentū nouæ legis, nō ſolùm eſt ibi gratia tāquam in ſigno, ſed etiam ibi eſſentialiter cōtinetur. Item, Si dicas, ꝙ illud

Lib. 1. de Sacram. par. 9. c. 2. circa medium.

illud non conueniret, quia gratia eſt accidens; & debet eſſe perfectio creaturę nobiliſſimę. ſ. rationalis; & ita non debet contineri in creatura irrationali. Cōtra. Nobilior eſt diuina eſſentia, quàm ſit gratia; quæ procedit ab ipſa: ſed creatura non rationalis eſt capax diuinę eſſentiæ: ergo multò fortiùs gratiæ. ITEM, Accidens, quod non habet ortum a principiis ſubiecti; non determinat ſibi materiam: ſed gratia eſt huiuſmodi: ergo non determinat ſibi materiam: ergo poteſt eſſe in qualibet creatura: ergo &c. ITEM, In ſacramento altaris uidemus, ꝙ ſunt accidentia materialia; ſed tamen uirtute ſacramenti ſuſpenduntur a materia; ita ꝙ non ſunt in aliquo ſubiecto: ergo cū gratia ſit multò ſpiritualior, uidetur ꝙ magis ſit apta, ut ſit in aliis ſacramentis ſecūdùm eſſentiam, & ueritatē; non tamen ut in ſubiecto: ergo uidetur ꝙ ſit ponēdum, ꝙ gratia ſit in ſacramento ſicut in continente.

CONTRA. Gratia eſt media inter naturam, & gloriam: ergo nihil eſt capax gratiæ, quod nō eſt capax glorię; cū ipſa ſit tanquam ultima diſpoſitio: ſed nullum ſacramentum eſt capax glorię, ergo nec gratię. ITEM, Si gratia eſſe prius in ſacramento; cū accidentia non mutent ſubiectum, nūquam illa gratia trāſiret ad aīam: ergo fruſtra eſſet: ſed hoc nō eſt ponendum: ergo nec primum. ITEM, Gratia cum ſit perfectio animę; & perfectio, quæ eſt accidens, dependeat ab anima, multo magis quam anima a corpore: ſed anima nunquā creatur niſi in corpore; ſed ſimul creatur, & eſt cum corpore: ergo multò fortiùs gratia ſimul creatur, & eſt in anima: ergo non eſt in ſacramento. ITEM, Si gratia eſt in ſacramento tanquam in uaſe continente, conſtat ꝙ hoc non eſt ob aliud, niſi ut à ſacramento transfundatur in ipſam animam: ergo ſi nō trāsfunditur, fruſtra eſt ibi. Sed poſſibile eſt, ꝙ aliquis fictè accedat ad ſacramentum: tunc cōſtat, quòd gratia non transfunditur: ergo fruſtra fuit gratia in hoc ſacramento. ITEM, Gratia immediatè adducit, & reformat ad Deum animam: ergo a Deo exit immediatè, influēte in ipſam animā: nō ergo tranſfunditur mediante alio uaſe.

RESOLVTIO.

Sacramenta ſunt tāquàm uaſa gratia: non ita ut eam eſſentialiter contineant; ſed quia ſemper praſtant: niſi aliquid obſtet.

RESPONDEO. Dicendum eſt ad hoc ſecundùm quoſdam; ꝙ ipſa ſacramenta ſunt uaſa gratiæ; cum ſint in ultima diſpoſitione, quæ eſt ſanctificatio per uerbū: & mediātibus illis tranſfunditur in ipſam animam gratia: & in ipſa anima transfuſa abluit, ſiue ungit interiùs; ſicut in ſigno uiſibi ſignatur exterius: & pro tanto dicunt, qđ ſacramenta no. ic. ſunt cauſa gratiæ, & efficiunt quod figurant. Sed tamē (ſicut oſtenſum eſt ꝑ plures rationes) non eſt aliquo modo dicendum, quod gratia contineatur in ipſis ſacramentis eſſentialiter tanquam aqua in uaſe, uel medicina in pyxide:

immo hoc intelligere eſt erroneum. Sed dicuntur continere gratiam, quia ipſam ſignificāt: & qa niſi ibi ſit defectus ex parte ſuſcipiētis, in ipſis gratia ſemper confertur; ita intelligendo, quòd gratia ſit in anima, non in ſignis uiſibilibus, pro tanto etiā dicuntur uaſa gratiæ. Poſſunt etiam dici uaſa alia ratione; qa ſicut quod eſt in uaſe, non eſt de ipſo, nec ex ipſo, ſed tamen ab ipſo hauritur: ſic gratia non eſt a ſacramentis, nec de ſacramentis, ſed oritur a fonte æterno; & ab illo hauritur ab ipſa anima in ipſis ſacramentis: & ſicut quis recurrit ad uas, cum requirit liquorem: ſic quærenti liquorem gratiæ, & non habenti, recurrendum eſt ad ipſa ſacrā.

ET ITA patet reſponſio ad illa duo uerba Hugonis. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd latet remiſſio peccatorum in baptiſmo. Dicendum, ꝙ hoc intelligitur de latentia ſignati in ſigno; quod quidem habet ulteriorem rationem, quàm rationem ſignificandi: non tamen eſſentialiter continendi in ſe, ſed quia ipſum, quod ſignat, continetur in anima. AD ILLVD, uerò quod obiicitur de ſacramēto altaris. Dicendum, quòd Deus poſſet ſimile facere, ſi uellet: ſed tamen non ita congruit hic, ſicut ibi; quia in illo ſacramento eſt trāſubſtantiatio: unde illud, quod ſignificatur ibi; uerè eſt ſubſtantia, quā cōgruit eſſe per ſe. Congruit etiam illis ſpeciebus uelari ad noſtram utilitatem; ſed gratiam non congruit ſic eſſe per ſe; cum nō ſit ſubſtātia: nec cōtineri in illis ſacramentis corporalibus; cum de ſui natura ſit creata, ut ſit ī multò nobiliori. Quia ergo potētia non derogat ſapientiæ, & ordinationi: ideo quamuis Deus poſſit facere, non tamen facit: nec eſt ſimile, ſicut monſtratū eſt. Si ergo obiicias, ꝙ non differt a ſacramentis ueteris legis, quia ibi erat tanquam in ſigno. Dicendum, ꝙ illud ſignum habet aliquam rationem cauſandi, ſicut poſtea patebit: non tamen habet rationem continendi materialiter. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ diuina eſſentia eſt in qualibet creatura: ergo gratia pōt eſſe. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile; nec locus a minori: & ratio eſt, quia eſſe per gratiam inhabitantem preſupponit eſſe ꝑ eſſentiā, & addit ad illa multò maiorē nobilitatē a parte eius, quod recipit: & ideo eſt conſequens in illo argumento. Benè enim cōcluderet, ſi eſſe per gratiam, non includeret in ſe eſſe per eſſentiam: ſed includit: ſicut benè eſſe includit eſſe. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ gratia non determinat ſibi ſubiectum; quia non habet in illo cauſam. Dicendum, ꝙ & ſi non habet cauſam; habet tamen occaſionem; quia anima creata eſt, ut gratia perficiatur; & ad hoc eſt habilis de ſui natura: non ſic aliæ creaturæ irrationales. AD ILLVD, quod obiicitur; ꝙ in ſacramento altaris manent accidentia ſine ſubiecto: ergo ſimiliter in aliis ſacramentis gratia. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile; quia ibi manent accidentia & ꝑꝑ noſtri ſenſus infirmitatē, & propter fidei utilitatem. Sed ſi gratia illa

eſſet in ſacramentis, nulla eſſet utilitas propter hoc; quia Deus ſemper eſt præſens, ut det gratiam dignè accedenti: immo eſſet ibi deordinatio; & derogaretur iam ipſi gratiæ: quod nō debet fieri diuino miraculo; quia gratia ipſa nata eſt perficere animam, & in ea eſſe.

QVAESTIO IIII.

An Sacramenta efficiant gratiam.

VTRVM ſacramēta ſint gratiæ effectiua: & ꝙ ſic uidetur. Primò quia iſta aſſignatur differentia ſacramentorum nouæ legis ad ſacramenta ueteris legis: ꝙ hęc efficiunt; illa ſolùm figurāt: ſed quod efficit, eſt cauſa efficiens; ergo ſacramēta nouæ legis ſunt gratiæ effectiua.

Libr. 1 de Sacra. pa. 9. cap. 2. & p. 11. c. 1. ITEM, Hugo dicit ꝙ ſacramenta nouæ legis infuſa ſibi primū benedictione, ſanctificāt. Et alibi dicit, ꝙ ſunt ex ſanctificatione ſanctificantia: ſed nō ſanctificatur anima niſi per gratiam: ergo efficiunt ipſam gratiā in anima. ITEM, Magiſter in diffinitione, ſacramenti in litera dicit, ꝙ ſacramentū eſt, quod ſimilitudinem gerit, & cauſa exiſtit: ſed non formalis, neque finalis, neq; materialis, ut ſupra monſtratum eſt: ergo a ſufficienti diuiſione eſt cauſa efficiens.

ITEM, Idem ratione uidetur; quia ſignum inſtitutum humana inſtitutione poteſt in nobis aggenerare ſpiritualem cognitionem, & affectionem: ſicut circulus ante domum aggenerat cognitionem in anima tranſeuntis, ꝙ ibi ſit uinum; & patibulum, & ſigna belli aggenerant timorem: ergo ſi diuina inſtitutio multò potentior eſt, quàm humana; & ſacramenta ſunt ſigna ſecundùm diuinam inſtitutionem, poſſunt in nobis aggenerare multò nobiliorem effectum: ergo poſſunt efficere gratiam. ITEM, Oppoſita nata ſunt fieri circa idem: unde nihil eſt ſuſceptibile culpæ, niſi ſit ſuſceptibile gratię: & econuerſò: cum ergo caro; que eſt quid corporale, poſſit adeo uitiari, ut efficiat, & generet culpam in anima; quæ ſibi unitur; ergo ſacramētum corporale poteſt ſanctificari adeò, ꝙ transfundat gratiam: nihil ergo prohibet, ꝙ efficiāt in anima gratiam ſpiritualem. *Ex poſt prædic. cap. de Oppoſitis.* ITEM, Sicut in generatione carnis eſt generatus, & generans, & ulteriùs quo mediante fit generatio: ita in ſpirituali regeneratione eſt regenerās Chriſtus, regeneratus homo, & illud, quo mediante fit regeneratio. ſ. ſacramentum: ergo ſicut ſemen, quod erat medium in generatione carnali, defert culpā: eadem ratione ſacramētum defert gratiam; quæ facit filium ſpiritualem, & adoptionis: ſed non defert eſſentialiter; ergo defert cauſaliter. Si dicas, ꝙ nō eſt ſimile; quia facilius eſt malè facere, ſiue uitiari, quàm benèfacere: Hoc nihil eſt, quia nūquam Adam fuit potentior ad malum, uel eius culpa, quin Chriſtus ſit potentior ad bonū, & eius paſſio: ſed Adam ſua culpa potuit uitiare omne carnem: ergo Chriſtus ſua paſſione potuit adeo ſanctificare ſacramenta, ut ipſa ſanctificata animas ſanctificarent, & gratiam darent. *Rom. 5* ITEM, Dicit Anſel. de cōceptu uirginali, ꝙ ſi Adam ſteteret *Cap. 10*

tiſſet, transfunderet iuſtitiam originalem: ſed hoc non poteſt eſſe niſi mediante carne corporali: ergo multòmagis Chriſtus poteſt mediante corporali ſacramento transfundere iuſtitiam gratuitam.

CONTRA, Oĩs cã efficiens eſt nobilior ſuo effectu, & nullum corpale nobilius eſt aliquo ſpirituali: cũ ergo gratia ſit ſpiritualis, ſacramentũ corporale (ut dicit Hugo.) nullum ſacramentum eſt cauſa eſt efficiens ipſius gratiæ. ITEM, Magiſter in litera dicit; ꝙ nõ eſt gratia ab illis, ſed per illa: ergo videtur ꝙ ſint ſicut canales, non ſicut fons: ergo non ſunt cauſa efficiens gratiæ, ſicut nec canalia aquæ. ITEM, Hugo dicit, gratia non eſt ex ipſis ſacramentis, ſed in ipſis: ſed conſtat, ꝙ Ex, dicit cauſam efficientem, ſicut patet: ergo &c. ITEM, ſuꝑ illud pſal. 15. Benedicam dominum, qui tribuit mihi intellectum. Gloſ. dicit, Deus per ſemetipſum irradiant pias mentes: ergo cum illa irradiatio fiat per lumẽ gratię, conſtat ꝙ gratia eſt a Deo immediatè: non ergo a ſacramentis. ITEM, Virtus eſt, quã Deus in nobis ſine nobis operatur: ſi ergo non operatur in nobis uirtutẽ per ſubiectam creaturam, per conſequens nec gratiam. ITEM, Ordo debet ſeruari in agentibus: ergo Deus per minùs nobile non debet influere in magis nobile: ſed anima nobilior eſt ſacramento: Deus nõ influit per ſacramentum gratiam in animam: ergo gratia a ſolo Deo eſt effectiuè: ſi ergo ſacramentum eſt gratiæ cauſa, hoc eſt ſolùm diſpoſitiuè.

Libr. 1. par. 9. cap. 2. in medio.

Ibid. p. 8. cap. 10. & par. 9. cap. 3.

Nõ habetur ĩ aliqua Gloſ.

QVAERITVR ergo, utrũ ſacramẽtũ ſit cã diſponens ad gratiam. Quòd ſic uidetur, quia ſi ſacramenta nouæ legis eſſent ſolùm cauſa ſine qua non; tunc ergo in ratione cauſandi nõ differrent a ſacramentis legis ueteris; & eſſent in onus: ſed hoc eſt inconueniens: ergo &c. ITEM tam Hugo, quàm Magiſter in litera, quàm etiam alii dicunt, ꝙ Deus per ſacramẽta regenerat animam: ergo ſacramentum eſt medium actionis diuinæ in animam: ſed omne medium agendi aut eſt deferens uirtutem, aut diſponens: ſed ſacramentum nõ defert, ergo diſponit. ITEM, Sacramenta ſunt medicinæ ſpirituales: ſed medicina corporalis diſponit ad ſanitatem corporalem: ergo medicina ſpiritualis diſponit ad ſanitatẽ ſpiritualem. ITEM, Si nihil diſponerent, nec cooperarentur ad ſanitatem animæ; æquè benè ſine his poſſet fieri ſalus ſicut cum eis: ergo impoſita nobis in noua lege potiùs dicẽda ſunt onera, quàm medicamina; & lex noua lex oneris, non ſuauitatis. SED CONTRA. Diſpoſitio pręcedit illud, ad quod diſponit, non ſolùm naturà, ſed etiam tẽpore: ſed ſimul eſt ſacramenti perceptio, & gratiæ infuſio tẽpore: ergo ſacramentum non diſponit ad gratiam. ITEM, Gratia ex nihilo, & ſubitò creatur: ergo nullo indiget diſponẽte ad hoc, ut ſit: ergo ſacramenta non diſponunt ad gratiam. Si dicas ꝙ nõ diſponunt ad hoc ꝙ gratia ſit, ſed ad hoc ꝙ inſit ipſi animæ, unde habilitant ipſam

Qõ collateralis.

Vbi ſupra lib. 2. pa 6. cap. 2. & 3.

animam diſponendo ad gratiæ ſuſceptionem: Contra, Eſſe gratiæ eſt ſuum ineſſe; cum ſit accidens: ergo ſi non habet diſpoſitionem ad hoc ꝙ ſit; nec ad hoc quòd inſit. ITEM, Si ſacramenta diſponunt animam, & habilitāt: ergo influunt in ipſam: ſed nullum corporale influit in aliquod ſpirituale: ergo ſacramēta cum ſint corporalia, non influunt in aīam: ergo nō habilitant ipſam, nec diſponūt. Si dicas fortè, ꝙ in ipſis ſacramētis eſt aliqua uirtus ſpiritualis, ꝑ quā influūt in animā.

Accidẽtis eſſe eſt ineſſe, uel accidentis eſſe eſt ineſſe ... 7. ... ct. 2.

QVAERITVR ergo rōne huius, utrum in ſacramentis ſit aliqua uirtus, per quam influuant in ipſam animam: Et ꝙ non, uidetur: quia illa uirtus aut eſt ſubſtantia, aut accidens. Si ſubſtantia; aut Deus, aut angelus, aut anima: nullum horum certum eſt, quia ſi illa uirtus eſt de ſacramento, tunc Deus eſt de ſacramento. Si accidēs: quia nullū accidens ſpirituale eſt in ſubiecto corporali: ergo aut illa uirtus eſt corporalis; & ſic non influet: aut ſi eſt ſpiriſualis, non eſt in ſacramento. ITEM, Quòd illa uirtus eſt bonum, conſtat: aut ergo eſt bonum magnum, aut mediocre, aut paruum: ſicut diuidit Augu. Non de maioribus, quia tunc eſſet gratia, uel uirtus gratuita; quæ eſt in ſola anima: non mediocre, quia talia ſunt potentiæ animæ: ergo eſt bonum infimum: ſed hoc eſt bonum corporale: ergo illa uirtus non eſt ſpiritualis, & non influit in aīam. ITEM, Nullum corporale recipitur in ſpirituali corporaliter, ſed ſolùm ſpiritualiter: ergo ſimiliter nullum ſpirituale recipitur in corpore ſpiritualiter, ſed corporaliter: ergo illa uirtus cum ſit in ſacramentis, eſt ibi corporaliter, & ita non eſt potens influere in animam: ergo fruſtra eſt ibi.

... col ... ra... quō.

Colligitur ex ... de Ciuit. Dei cap. 8.

ITEM, Omne quod recipitur in aliquo, eſt ibi per modum recipientis, & non recepti; ſicut dicit Boetius: ergo illa uirtus recipitur in ſacramento corporali per modum corporis: ergo &c. Si dicas, quòd uerum eſt loquendo naturaliter, ſed illa uirtus eſt ibi mirabiliter, & ſupra naturam. Contra. Quantumcunq; ſit ibi contra naturam, & qualitercunque; tamen eſt ignobilior ipſa anima: non ergo influit in ipſam: ergo ... nō ponitur ob aliud, manifeſtum eſt &c. CONTRA. Beda dicit, ꝙ dominus contactu mundiſſimę carnis ſuæ dedit uim regeneratiuam aquis ergo aliqua uis collata eſt ipſis aquis: ſed hæc non potuit eſſe niſi creata; quia collata eſt creaturę: & cum eſſet ad regenerandum, nō potuit eſſe niſi ſpiritualis: q̄a operis ſpiritualis uirtus eſt ſpiritualis: ergo &c. ITEM, Aug. dicit, & habetur inferiùs Diſtinct. tertia. Quę eſt uirtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat? ergo ſi aliqua uirtus eſt in ſacramento, qua abluitur cor: ergo eſt ſpiritualis. ITEM, Videmus ꝙ opera diuinæ iuſtitiæ fiūt miniſterio creaturæ corporalis, quæ hēt a Deo uim aliquam; per quam poſſit agere in animam; alioquin non poſſent, ſicut patet in igne purgatorio: ergo in operibus miſericordiæ, quæ fiunt per ſacramenta

Cōcluditur ex illo ſimili in 5. de Cōſo. proſ. 4. Oē .n. qđ cognoſcitur &c.

In Hom. Euang. Octauarū Epiphan.

Homil. 80. ſup Ioā. & 1. q. 1. Detrahe.

menta, erit ꝙ ſacramēta habeāt aliquam uirtutem a Deo ſibi collatam, per quam, agant in animam. Item, Videmus ꝙ ſi aliquis contritus accedat ad baptiſmū, & ſi non conferatur ei gratia; quia iam habet eam: tamen confertur ei remiſſio omnis pœnę, quam non habebat priùs: ergo baptiſmus ſupra collationē gratiæ addit remiſſionē pœnę: ergo aliqua uirtus eſt in baptiſmo præter uirtutem gratię: eadem ratione in aliis ſacramentis nouæ legis. Item, Si nulla eſſet uirtus ibi: tunc ergo rediret incōueniens ſæpe dictum, quod non differrent a ſacramentis ueteris, ſiue antiquę legis.

RESOLVTIO.

Nec hoc, nec illud decernit: ſed problematicè utrumque ſuſtinendum arbitratur.

Respondeo. Aliqui uolunt dicere, ꝙ in ſacramentis nouæ legis eſt aliqua uirtus creata, per quàm influunt in animam, & habent rationem cauſandi differēter. Dicūt enim, ꝙ in ſacramētis datur gratia gratum faciēs; datur etiam in eis gratia gratis data, ſicut eſt character, & ornatus animæ: datur etiam debilitatio fomitis, ſiue expeditio potentiarum, hęc eſt efficacia gratiæ. Dicunt ergo, ꝙ reſpectu gratiæ gratum facientis ſunt ſicut cauſa, ſine qua non: reſpectu characterificationis, uel characteris, & ornatus ſunt ſicut cauſa efficiens reſpectu illius uirtutis: reſpectu debilitationis fomitis, ſiue roboris potentiarum ſunt cauſa diſponens: & hoc ſic manifeſtū eſt. Nam ſicut uidemus, ꝙ in purgatione per ignem purgatorium eſt ipſa anima purgabilis, habens reatum uel maculam uenialem: eſt gratia intra animam, quia ſine ipſa non fieret purgatio: eſt tertius uirtus ignis. Sic in ſacramēto eſt anima habens defectum & debilitatem potentiarum: eſt iterum gratia in anima uirtus operans: eſt iterū uirtus ſacramēti exterior: & his cōcurrentibus roborantur, & ſanantur potentię: & gratia fit efficacior in ſua operatione mediante uirtute ſacramenti. Sic ergo dicunt, ꝙ ſacramentum eſt cauſa ut ſine qua non gratiæ .ſ. gratumfacientis: eſt cauſa characteris, & ornatus efficiens: eſt cauſa efficiētiæ gratię & ſanationis potentiarum ut diſponens: & hoc ꝑ uirtutem, quæ eſt in ipſo ſacramento, ſpiritualem, & a Deo collatam ſibi. His uiſis manifeſta eſt ſecūdùm ipſos reſponſio ad obiecta.

Huius opinio fuit. D.Thō. 4. ſent. d. 1. q. 1. art. 4. & 3. p. q. 62. art. 1.

Ad illvd enim, quod quæritur primò, utrum ſint cauſa efficiens gratię gratumfacienti? Dicunt, ꝙ nō. Quod ergo obiicitur de differentia horum ſacramentorum, & illorum: Dicunt, ꝙ differentia attenditur ratione characterificationis, & ornatus, & efficaciæ gratiæ: & ſic reſpondent ad illud Hugonis, ꝙ de illa ſanctificatione intelligitur. Similiter dicunt de eo, quod dicit Magiſter, ꝙ ſint cauſa: tamen ſi intelligatur quantū ad gratiā gratum facientem, dicunt; ꝙ eſt cauſa ſine qua non. Aliter etiā dicunt, ꝙ poteſt dici, ꝙ ſit cauſa diſpones, uel ad hoc ꝙ inſit, uel ad hoc ꝙ efficax ſit; & hoc ratione operis operati: non ſic

autem erat in illis ſacramentis. Ad illud, quod obiicitur; ꝙ ſignum ex humana inſtitutione generat cognitionem, & affectionem ſpiritualem, Dicunt, ꝙ hoc eſt ſolummodo diſpoſitiuè, ſiue occaſionaliter, nō effectiuè: immò ipſa aīa conferendo in ſemetipſa cognitionem, generat & affectionē: ſicut patet exemplo manifeſto, ꝙ alii uident patibulum, & timent; alii non: tamen per hoc non poteſt oſtendi, ꝙ ſacramentum ſit cauſa efficiens gratiæ. Ad illud, qđ obiicitur de transfuſione culpæ mediante carne, dicunt: quod ſicut gratia non eſt in aliquo corporali, ſic nec culpa. Sed tamen uitioſitas in carne habere poteſt rationem efficiendi culpam in anima; non ſic uirtus ſacramenti gratiam. Et cauſa huius eſt, q̃a gratia eſt effectus nobilior omni uirtute corporali; & fit ex nihilo, & hoc eſt ſolius Dei: ſed effectus culpæ dicit ignobilitatē, & imperfectionem, & defectum; ideo omnia argumenta illa non ualent, quæ fiunt per ſimilitudinem gratiæ ad culpam. Ad illud, quod obiicitur, quòd Chriſtus potentior eſt in bonum, dicunt: ꝙ uerum eſt: nec tamen ſequitur ex hoc, ꝙ ſi Adam tranſmittit culpam mediante carne, ꝙ Chriſtus tranſmittat gratiam mediante ſacramento: nā iſtud eſſet inordinatio. Præterea. Sicut creatura non poteſt recipere poteſtatem creandi, ſic nec dādi gratiam. Ad aliud Anſelm. dicunt; quòd non intelligitur, ꝙ trasfunderet iuſtitiam carne mediante; ſed quòd omnes poſteri haberent illam iuſtitiam a Deo; quia non eſſet impedimentum ex parte carnis. Ad illud, quod quæritur; utrum ſacramentum ſit cauſa diſponens? dicūt ꝙ ſic: ſicut tactum fuit: quia diſponit ad efficaciam gratiæ remittēdo fomitem, qui impedit operationem gratiæ. Vel ſicut tactū fuit, quia diſponit ad hoc, quòd gratia in ſit animæ, quamuis non diſponat ad hoc, quòd ſit: & hoc eſt dicere, ꝙ gratia comparatur ad cauſam efficientem, comparatur ad ſubſtantiam ſuſcipientem ſacramentum; non autem diſponit a parte agentis, qđ eſt Deus, ſed a parte ſuſcipientis, quod eſt anima. Et ſic patet reſponſio ad illud, quod obiicitur, ꝙ gratia eſt ex nihilo: dicunt enim, ꝙ ſacramentum non diſponit ad gratiam ratione eius ex quo, ſed ratione eius in quo recipitur. Ad illud, quod obiicitur; quòd diſpoſitio præcedit illud, ad ꝙ diſponit; dicunt, quod nō ſemper præcedit tempore: ſicut patet in diſpoſitione, quæ eſt neceſſitas, ſiue in diſpoſitione ultima: ſic ſacramentum dignè ſuſceptum diſponit diſpoſitione ultima, q̃ ſimul eſt tempore cū gratia: ſed natura prior; ſicut ex parte illa. Ad illud, quod obiicitur; quòd ſi diſponit, influit: dicunt, quòd influit. Quod ergo obiicitur, ꝙ nullum corporale influit in ſpirituale; dicunt, quòd in ſacramēto eſt aliqua uirtus ſpiritualis, per quam influit in animam. Tamen illa ratio non ualet ſecundùm eos; quia in anima mundāda eſt conſiderare ipſam ſubſtantiam, & ipſam maculam, a qua mūdatur: & licèt ſecundùm ſubſtantiam ſit ſuperior omni corpore

pore;tamen ratione maculę, uel defectus eſt inferior. AD ILLVD, quod quæritur: utrum ſit in ſacramẽtis ponere uirtutem creatam? dicunt, ꝙ ſic. Quod ergo quęritur, utrum ſubſtantia, aut accidens: dicunt, ꝙ accidẽs. Quod iterum quæritur, utrum accidens corporale, aut ſpirituale? dicũt, quod ſpirituale. Quod obiicitur poſtea, quòd accidens ſpirituale nõ eſt in ſubiecto corporali: dicunt, quòd uerum eſt naturaliter: ſed ipſum ſacramentum habet illam uirtutem ſupra naturam ſecũdùm ordinem diuinæ miſericordiæ; ſicut uirtus eſt in igne purgatorio ſecundũ ordinem diuinæ iuſtitiæ ſupra naturã ignis. Et quod amplius eſt ex parte hac, quòd ſacramentum non eſt ſubiectum naturale, ſiue ſecundùm naturam: & ideo non eſt mirũ ſi habeat uirtutem ſupra naturam. AD ILLVD, quod quæritur, utrum ſit bonum maximum &c. Dicunt, quòd uirtus illa ponenda eſt inter bona mediocria; quia eſt infra gratiam, & ſupra corpus. Si obiicias, quòd tale bonum eſt animæ potentia, dicunt quod Aug. nõ excludit propter hoc, quin alia ſint: ſed illud dicit exẽplando uel arctando bonum ad ſuppoſitum humanum. Si uero obiicitur, quòd non agat uel influat in potentias animę; cum ſit mediocre; & influxus ſit a ſuperiori. Dicũt, quòd nõ influit in potentias ratione potentiarum, ſed ratione ipſarum deficientium per culpam. AD ILLVD, qđ obiicitur de receptione ſubſtantiæ ſpiritualis: dicũt quòd non eſt ſimile; quia ſi ſubſtantia ſpiritualis reciperet corporale corporaliter; tunc derogaretur ipſi ſubſtantiæ; nec perficeretur in ipſa receptione: ſed ſi aliquid materiale recipiat ſpirituale ſpiritualiter, non derogatur ei in aliquo. AD ILLVD, qđ obiicitur; quòd omne quòd recipitur, eſt in recipiente per modum recipientis: Dicunt, quòd hoc uerum eſt de receptione naturali: ſed hæc eſt ſuper naturã. Præterea. Ipſum ſacramentum, ſecundùm quod huiuſmodi, eſt medicina ſpiritualis: & ideo debet habere uirtutem ſpũalem. In naturalibus autem maximè conſideratur materia; ſed in diuinis maximè, & principaliter conſideratur finis: ideo quia in ſacramentis non conſideratur ratio materiæ, ſed finis: conueniens fuit ſecundùm ipſos uirtutem ſpiritualẽ in eis ponere. AD ALIVD. ſecundùm eos iam reſpõſum eſt, quia nobilior eſt uirtus ipſa, minus nobilis anima lapſa, non ratione ſubſtantiæ, ſed ratione lapſus. Et patẽt hoc modo cętera obiecta ſecundùm hanc opi. Et hæc opin. eſt magnorum Magiſtrorum.

Ad ſecundã Qõ. lateralem.

Guillelmus Pariſieſis.

EST ETIAM aliorum Magiſtrorum circa hoc opinio dicentium; quod in ſacramentis non ſit cauſalitas, neque uirtus aliqua nec effectiua nec diſpoſitiua ad gratiam; quæ ſit qualitas, uel proprietas aliqua abſoluta; ſed per quandam aſſiſtentiam. Sacramento enim dicunt aſſiſtere diuinam uirtutem, quę eſt cauſa gratiæ; & fidem, & deuotionem ſuſcipientis, quæ diſponunt ad gratiam. Et adducunt ſimile; quoniam ad uerbum

Alexander de Ales. 4. pa. q. 8. ar. 5. §. 3. & tñ de S co. in 4. d. 1. q. 5.

4. Re. 5

bum Eliſei Naaman ſe lauãte, aſtitit uirtus diuina effectiua ſanitatis; & deuotio, & obedientia Naaman diſpoſitiua: nulla tamen cauſalitas fuit nec in uerbo Eliſei, nec in aqua Iordanis. Si ergo dominus ita inſtituiſſet, ut ad uerbum Eliſei non ſolùm ipſe Naaman, ſed cæteri accedẽtes curarentur; & hoc ex quadam pactione; ita ꝙ ſemper aſſiſteret uis diuina: aqua illa diceretur curare, & ſanare lepram, & eſſe cauſam curationis, & habere uirtutem curandi. Sic in ſacramentis dicunt, ꝙ ad prolationem uerbi aſſiſtit uirtus diuina aquis; & infundit gratiam, & regenerat; dũ homo ſubiicit ſe ei per fidei profeſſionem, & obedientiam. Dicunt ergo, ꝙ ſacramẽta dicũtur habere uirtutẽ; & dicuntur cã, & dicũtur efficere ſecũdùm cõem modum loquendi, propter aſſiſtentiam diuinæ uirtutis. Et ſi tu quæras, utrum habeant uirtutem aliquã creatam ſuper increatam? Reſpondent, ꝙ præter uirtutem increatam eſt dicere, aliquam uirtutem habere ſacramentum; ſed extẽſo nomine uirtutis. Si enim uirtus dicat aliquam qualitatẽ, uel naturam, ſiue eſſentiam adueniẽtem ſacramento: ſicut uirtus propriè dicitur; ſic ſecundũ eos non eſt dicendũ, ꝙ habeat uirtutem propriè; ſed extenditur nomen uirtutis ad aliquam ordinationem: ut quando aliq̃d habet efficacem ordinationem ad aliquid, dicitur habere uirtutem reſpectu illius: & ponunt hoc exemplum. Rex ſtatuit, ut q̃ habent tale ſignum, habeant centum libras: poſt iſtam inſtitutionem ſignum illud non habet aliquam proprietatem abſolutã, quã non haberet priùs, ad aliquid tamẽ eſt ordinatum, ad ꝙ non erat priùs. Et quia hẽt efficacem ordinationem, dicitur habere uirtutẽ, ut faciat aliquẽ habere centum libras: & dicitur illud ſignum ualere centum libras; & tamen nihil plus habet de bonitate nunc, quàm priùs. Si ergo quæras, quid ſit illa uirtus in illo ſigno? Dicunt, ꝙ non eſt aliquid abſolutũ, ſed ad aliquid. Sic etiam dicunt, ꝙ ſacramenta ſunt talia ſigna a Deo inſtituta, ut qui ea ſuſceperit debito modo, habeat tantum de gratia, uel habeat gratiam ad hunc actum: illa (inquam) ordinatio efficax ſecũdùm iſtos uirtus eſt ſacramenti: & ratione illius diſponit hominem, ut habeat gratiam; quia efficaciter ordinat ad habendam, & ſuſcipiendam gratiam. Rurſus dicũt, ꝙ ex tali pactiõe dominus aſtrinxit ſe quodammodo ad dandum gratiam ſuſcipienti ſacramentum: aſtringit enim quodammodo Deum ad conferendũ; & dicitur habere uirtutem ad efficiendum, & etiam diſponendum. Et ſicut extenditur nomẽ uirtutis; ita uerbum efficiendi, uel diſponendi: quia non efficit, nec diſponit in influendo, ſed efficaciter ordinãdo. Et ſicut hæc extenduntur, ita & nomen cauſæ: quia non dicitur cauſa ſecundũ ꝙ eſt principium operandi, ſed ſecundum quod eſt ratio ordinandi. Huic poſitioni pietas fidei non repugnat, & ratio conſentit. Conſent namque ratio; quia ualde difficile eſt intelligere, qualiter

illa

illa uirtus detur ſicut qualitas abſoluta: difficilius, quando detur. Difficile etiam eſt intelligere, cui detur, uerbo. ſan elemento; quæ ſunt duo nihil unum ſacientia. Difficile ēt eſt ſcire, quā diu duret. Difficile eſt ſimi iter ualde intelligere, quomodo influat. Difficile etiam, cuius naturæ ſit in ſeipſa: & multa talia: & ideo huic poſitioni ſatis faciliter ratio concordat. Pietas etiā fidei non repugnat; cauendum eſt enim, ne dum nimis damus corporalibus ſignis ad laudem; ſubtrahamus honorem gratiæ curandi, & animæ ſuſcipienti.

Hæc autem opinio non nimis dat, neque ſubtrahit aliquid honoris debiti. Sicut igitur litteræ regiæ anulo regis ſigillatæ, magnæ ſunt dignitatis, & uirtutis, & ualoris; & magna dicuntur & poſſe, & facere: tamen in eis nulla uirtus eſt abſoluta, ſed ſola ordinatio per aſſiſtentiā uirtutis regiæ: qđ patet, quia mortuo rege non plus curatur de literis ſuis, q̄ de aliis: & tamē nihil abſolutum amiſerunt. Sic intelligendum in ſacramentis. Et ſic loquuntur ſanctorum auctoritates ſecundum cōem uſum. Et ſic rationes ad oppoſitum patent. Et ſi tu quæras, ſuper quid fundatur relatio, quomodo aduenit ſine donatione propr etatis? Dicendum, ꝙ in inſtitutionibus ſignorum; ſuper quibus ſignis fundat̃ relatio. Et hoc modo aduenit ſine proprietatis donatione: ſicut quando nummus fit arra, & nihil datur de nouo ipſi nummo. Vtraque harū poſitionum ſatis videtur probabilis: hæc tamen mihi uidetur ad ſuſtinendum facilior: neſcio tamen, quæ ſit uerior; quia cum loquimur de his, quæ ſunt miraculi, non multum adherendum eſt rationi. Cōcedimus ergo, ꝙ ſacramēta nouæ legis ſunt cauſa, & efficiunt, & diſponunt extenſo nomine, ut dictum eſt: & hoc ſecurum eſt dicere. Vtrum autem plus habeant, nec uolo affirmare, nec negare. Et ſecundū hanc ultimam uiam omnia quæſita clariſſimè patent. *Apophtegma.*

QVAESTIO V.

An ſacramenta Nouæ legis differant à ſacramentis Veteris legis.

DE differentia ſacramentorū no. le. & vete. & aſſignat Magiſter hanc differentiam: quia illa tantùm promittebant gratiam, & non dabant: hæc autē dant. Vnde communiter eſt differentia, ꝙ ſacramenta no. le. efficiunt, quod ſignant; ſed ueteris non. Contra hæc ſic obiicit Hug. Sacramentorum alia ſunt ſub natura; alia ſub lege; alia ſub gratia; alia quidē in ſpecie; ſed eundē effectum ſanitatis habentia. *Lib. 1. & Sacramē. pa. 8. c. 12.* ITEM. Hug. Ex quo homo ęgrotare cœpit; Deus reparando, in ſacramentis ſuis medicinam præparauit: ſed impoſſibile eſt mederi Deo ſine gratia iuſtificante: ergo cum in omnibus ſacramentis ſit gratia iuſtificans, nulla differentia erit &c. *Vbi ſupra in principio capituli.* ITEM per rationem uidetur, quod ſemper decuit, ut curreret medicina cum morbo; quia ſemper, & in omni lege aliqui ſunt ſaluati: ſed ſacramentum nō eſſet medicina, niſi curaret ꝑ gratiam: ergo in omni tempore ſa-

cra-

cramenta contulerunt gratiam: & ſic &c. ITEM, Sacraméta no. le. non habent efficaciam niſi ꝑ gratiam fidei: nam qui infidelis eſt & fictè accedit; non reportat commodum: ſed ſacramenta illa cõiuncta fidei iuſtificabãt; quia omne opus (niſi ſit ſecundum ſe malum) quando eſt a fide operante per dilectionem, ſit meritorium: ergo ſicut iſta iuſtificant, ſic & illa.

Lib.1.de Sacramẽ.pa. 7. c. 3. circa finem. CONTRA. Hug. Tpe legis naturę relictus eſt hõ ſibi; & ſibi relictus, errauit ꝑ ignorãtiã: & ideo conuictus eſt de cæcitate; poſtmodum data eſt lex uetus ſine gratia, in qua quid eſſet faciendum cognouit; ſed concupiſcẽtia ductus cecidit: & ſic eſt uictus de impotentia: & tunc uenit Chriſtus, de quo Ioan. 1. gratia, & ueritas ꝑ Ieſum Chriſtũ facta eſt: ergo ſacramenta tempore legis ue. non conferebant aliquam gratiam: ergo &c. *Cap. 1.*

ITEM, Super illud Rom. ex operibus legis. Gloſ. Opera legis dicuntur, quæ cum lege inſtituta & terminata ſunt: quæ nunquã iuſtificare potuerunt; etiam ſi in fide, & charitate fierent. *Cap. 3. Gl. ord.*

ITEM, Super illud Iſai. Sanguinem hircorum nolui Gloſ. Præterito utens, oſtẽdit ſe nunquã ſacrificia Iudęorum amaſſe. *Cap. 1. Gl. ord.*

ITEM ratione uidetur, quia lex uetus data eſt ĩ onus: unde Ezechi. Dedi eis præcepta non bona, & uerba; in quibus non uiuent: ſed ſi haberent ſacramenta dantia gratiam, alleuiarent. Et beatus Petrus. Hoc eſt onus, quod nec nos, nec patres noſtri portare potuimus: ergo &c. *Cap. 20* *Act. 15*

RESOLVTIO.

Sacramenta Noua legis iuſtificant, & gratiam conferunt ex opere operato per ſe: Sacramenta ãt veteris legis, non niſi per accidens.

RESPONDEO. Dicendum, qđ iſtã dñiam aliter ĩtellexit Hug. aliter intellexit Pictauenſis & magr. Magr. n. ſecutus Pictauẽ. dixit; ꝙ ſacramenta ve. le. (excepta circunciſione) inſtituta eſſent ad ſignandũ tantum in perfectis uiris, & fidelibus; qa aliis erant inſtituta uel in onus, ſi duri erant; uel ad reuocandum ab idololatria: & ſi ad aliquam fuerunt efficaciã ordinata, hoc fuit ſolùm, ut abſoluerent ab irregularitate carnali, uel pœna tꝑalis ut baptiſmata, & ſacrificia. Et qa ſolùm ad hoc inſtituta erãt; etiam ſi ex fide, & charitate fierent; non erat in eis meritum; quia non ſe extendebant ultra id, ad quod erãt. Vnde ſicut motus charitatis non erit in patria meritorius; ſic tunc non merebantur in opere exteriori, ſed tãtùm ĩ interiori. Et ſi tu obiicias ei de medicina, Dicit ꝙ fides redẽptoris fuit medicina pro tempore illo: illa uero non iuſtificabant nec per ſe, nec per accidẽs. Et huius poſitionis fuit Pictauen. Sed hæc poſitio magiſtro Hugo. non uidebatur rationabilis; quia tunc ſacrificia facta a uiris ſanctis nõ placuiſſent deo, nec ſacrificium Abel, nec Abraham, nec Salomonis: qđ manifeſtè falſum eſt; ſicut patet in ratione Canonis. Et quid etiam de oblatione ſacræ Virginis, cũ obtulit par turturum, numquid à merito uacua fuit? Propter hoc *.ſ. Meſſa ibi. Supra qua pro*

pitio, ac ſereno uulto reſpicere a generis &c.

hoc aliter Magiſter Hug. uoluit dicere: ꝙ ſacramenta ue. le. (excepta circunciſione) inſtituta fuerunt primò ad ſignificandū uel paſſionem ut ſacrificia, uel etiam noſtra ſacramenta, ut baptiſma noſtrum: & ad efficiendum non ſunt inſtituta, niſi ſolùm exteriùs circa carnem: ſed quia ſignificant id, quod fides credit: in eorum perceptione eſt profeſſio fidei, non tantùm uerbo, ſed & facto. Et quia talis fides disponebat ad iuſtificationem, ideo ſacramēta illa per accidens iuſtificabant: & no. le. ſacramenta non ſolùm ex prima cauſa, & inſtitutione ordinata ſunt ad ſignificandum; ſed etiā ad gratiam obtinendum; ideo ꝑ ſe ordinata ſunt ad iuſtificationem: ideo per ſe loquendo iſta iuſtificant, illa non niſi per accidens. Et huius ſignum eſt, ꝙ ſacramenta vet. le. principaliter ſignificant id, quod credendum eſt, ut Chriſti paſſionem; & per poſterius iuſtificationem; excepta ſola circunciſione, quæ principaliter ſignificat amotionem originalis. Sed ſacramēta no. le. econtrario primò ſignificāt gratiæ efficaciam, & per poſteriùs paſſionem, ſiue id, quod eſt credendum; ut baptiſmus interiorē ablutionē, & paſſionem: unde Hug. lib. de ſacramentis par. 11.

Cap. 5. quæ incipit. Prima igitur differentia eſt &c. Sacramenta noui Teſt. primo loco ſpiritualis gratiæ ſigna ſunt; & ad ipſam gratiā ſanctificandis conferendam principaliter inſtituta. Illa uerò ſigna horū tantùm erant; & mediantibus his gratiam iuſtificationis contulerunt; mediātibus his. i. fide iſtorum: quia nō erāt in re, ſed in fide. Et has opi. tanquam rationabiles concordant aliqui Magiſtri moderni tēporis, dicentes: Magiſtrum locutū eſſe, quod illa non iuſtificabāt per ſe; ſed Hug. per accidēs: ideo non eſt contradictio. Sunt etiā alii, qui dicunt idem ipſum aliis uerbis; ꝙ iſta iuſtificant ratione operis operati; ſed illa ratione operis operantis, non operati: & opus operans eſt fides, ſed operatum exterius eſt ſacramētum: & hoc eſt ratione fidei, & charitatis coniunctæ. Sed ſi qs attendat, hæ poſitiones directè ſibi contradicunt. Primùm quidē, quia Magiſter non ſolùm dicit, ꝙ illa ſacramenta non iuſtificabant; immo etiā ſi in fide, & charitate fierent: & ſic nec ꝑ ſe, nec per accidens. Rurſus, Vtrçque loquuntur de his, inquantū ſunt ſacramenta: & conſtat, ꝙ opus operans non eſt ſacramentū, ſed opus operatū: ergo utraque intellexit de operato: & illud uerum eſt: Et de illo opere operato dixit Magiſter, ꝙ ſolū ſignificabat, non iuſtificabat; ſicut aſperſio aquæ, uel ſanguinis. (Nūquā. n. iuſtificabat ſanguis hircorum aſperſus; etiam ſi ī fide, & charitate fieret) & hoc modo nec ꝑ ſe, nec per accidēs: & hoc fuit ſatis probabile. Sed certè multò probabilius eſt, ꝙ Magiſter Hugo poſuit; ꝙ cum in illo opere operato eſſet profeſſio fidei facta; ꝙ ratione fidei coniunctæ erat in illis primò, & per illa (per accidens tamen) iuſtificatio. Sed in hoc eſt differētia ipſorum ad noua; quod in ſacramentis no. le. quātùm ad ope

ra

ra operata eſt iuſtiſicatio, non tantùm per accidens, ſed etiam per ſe. Huius aũt ſignum euidẽs primò oſtenſum eſt, in modo ſignificandi horum ſacramentorum, & illorũ. Si uerò quæritur ratio, unde hoc eſt, patet reſponſio ex prædictis; quia cauſalitas ſacramentorum non eſt aliud, ꝗ̃ quædam efficax ordinatio ad recipiendum gratiã ex pactione diuina: hoc autem fuit ſolùm in ſacramẽtis no. le. & non ve. niſi in Circunciſione, quia ibi fuit pactio. Quare autem in iſtis eſt pactio, & ordinatio; in illis non, patet: quia tũc fuit tempus figuræ, & uincendi duritiam illorũ per illa ſacra; modò eſt tp̃s grãæ.

Ex his patet reſponſio ad obiecta ad utranque partem: nam illa, quæ probant; ꝙ non iuſtificant: intelliguntur, per ſe loquendo: alia uero ad oppoſitum, per accidens.

QVAESTIO VI.

An gratia ſacramentalis eadem ſit cum gratia uirtutum?

De gratia ſacramentali, utrũ ſit eadem per eſſentiam cũ gratia uirtutum. Et ꝙ eadem ſit uidetur, q̃a ſacramentorum gra
1. Cæl. tia eſt gratum faciens; quia facit
10. & dignum uita æterna, ut patet in
10. Me baptiſmo: ſed in una anima una
taph. eſt gratia gratũfaciẽs: ergo &c.
14. & Item, Tantum unum uni op-
17. Vi- ponitur: ſed gratia in uirtutibus
de A- opponitur peccatis, ſimiliter &
uerr. 8. gratia in ſacramentis: ergo eſt
Phyſic. una. Item, Baptizatus baptiſ-
cõ. 62. mo flaminis ſi accedit ad ſacra-
In hoc mentum, non recipit aliam gra-
4. d. 4. tiam, ut dicit Magiſter; ergo nõ
eſt alia gratia in ſacramentis, ꝗ̃ in uirtutibus; q̃a iſte non habebat niſi gratiam uirtutũ. Item, Idem eſt, quod dirigit ſeparando a termino, & inclinando ad terminum: ſed ſacramenta ſunt complentia animam ſeparando à malo; uirtutes ad terminũ ordinando: ergo &c.

Contra. Omnis, qui non accedit fictè, habet gratiam uirtutum; qui autem accedit fictè, nullam gratiam recipit in ſacramẽto: ergo aut alia gratia datur ei, ꝗ̃ gratia uirtutum; aut ſacramenta nihil dant oĩno. Item, Quæ habent diuerſas differentias eſſentiales, eſſentialiter ſunt diuerſa: ſed talia ſunt gratia in ſacramentis, & uirtutibus, & donis, & beatitudinibus; ergo &c. Item, Dona, & uirtutes, & beatitudines eſſent; ſi nunquam eſſet peccatum; non autem gratia ſacramentorũ; ergo &c. Item, Connexio eſt in uirtutibus, nõ autem in ſacramentis: ergo &c.

RESOLVTIO.

Gratia ſacramentalis eadem eſt per eſſentiam cum gratia uirtutum: ſed plures connotat effectus.

Respon. Quidam uoluerunt dicere, ꝙ in his, & in illis eſt omnino eadem gratia; differens ſola cõparatione, uel mo
do participandi. Illa. n. gratia, ꝗ̃ Vide
facit uirtutes, & dona eſſe in ani D.Tho.
ma; dicitur eſſe uirtutum: ſacra- 3. par.
mentalis uerò dicitur, ſecundũ q. 62.
ꝙ per ſacramentum datur, aut art. 1.
augetur, uel recuperatur; nec in & 2.
ſtituta ſunt ſacramenta ad aliã par. q.
gratiam, ſed ad illam quærẽdã, 110. ar.
& recuperandam. Alia poſitio 3. et 4.
eſt, ꝙ in his, & in illis eſt gratia differẽs per eſſentiam, ſicut ꝓbãt iſtæ rationes: & ſicut in uno ho-

homine plures ſunt gratiæ gratis datæ; ita & plures gratumfacientes: propter hoc, ꝗ ordinãt ad diuerſa: uirtutes enim, & dona ordinant ad opera bona; ſed ſacramenta curant uitia; nec ordinant ad opera bona niſi ex cõſequenti: unde ſecundùm quòd multa ſunt uitia, multę ſunt gratiæ ſacramentales. Tertia poſitio eſt probabilior, & melior; quòd gratia gratumfaciens una eſt; & huius ſignum eſt, ꝗa tollitur uno peccato tota. Sed attendendum eſt; cum dico gratiam uirtutum, dico gratiam gratum facientem, & habitum ſubſtratũ: & gratia gratumfaciens una eſt, ſed habitus ſubſtrati alii, & alii. Similiter, cum dico gratiã ſacramentalem, non tantùm dico gratiam, ſed etiam effectum curationis: & gratia quidẽ una eſt, ſed effectus curationis plures ſunt. Diſtinguitur ergo gratia in ſacramentis, donis, & uirtutibus, concernendo effectus, & habitus ſubſtratos: vnde ſacramentalis gratia ſupra gratiã uirtutum propter peccatum addit aliquem effectum. Exemplũ; in eo, qui gratus eſt, & baptizatus; datur illi gratiæ effectus: ꝗa nõ tantùm abſoluitur à culpa, ſed etiã à pœna: ſic eſt & in aliis uirtutibus, & donis, & beatitudinibus penes habitus ſubſtratos, ꝗ differunt propter differentiam in actibus, ad quos ordinant. Nã uirtutes ordinant ad opera prima; dona ad media; beatitudines ad perfecta, ut alibi patet: ſacramenta uerò addunt remediũ curationis. Et rationes procedunt ſecundùm has duas uias.

Opinio ꝓpria.

In 3. Sẽten. diſ. 23. & deinceps.

DISTINCTIO PRIMA.

PARS SECVNDA.

De circuncisione incidentaliter.

FVit tamen inter illa Sacramenta ſacramentum quoddam, ſcilicet Circunciſionis; idem conferens remedium contra peccatum, quod nunc baptiſmus præſtat. Vnde Auguſt. Ex quo inſtituta eſt circunciſio in populo Dei, quæ erat tunc ſignaculum iuſtitiæ fidei, ad purgationem ualebat magnis & paruulis originalis ueteriſque peccati: ſicut baptiſmus ex illo ualere cœpit ad innouationem hominis, ex quo inſtitutus eſt. Item Beda, Idem ſalutiferæ curationis auxilium circunciſio in lege contra originalis peccati uulnus agebat, quod baptiſmus agere reuelatæ gratiæ tempore conſueuit; excepto quòd regni cæleſtis ianuam nondum intrare poterat: tamen in ſinu Abrahæ poſt mortem requie beata conſolati, ſupernæ pacis ingreſſum ſpe felici expectabant. His aper-

Ad Valeriũ cõtra Iul. lib. 2. de Nup. et cõcupiſc. c. 11.

Super Luc. 2. ibi. Et poſtꝗ impleti ſunt dies etc.

tè

tè traditur, per circunciſionem ex quo inſtituta fuit, remiſſionem peccati originalis & actualis paruulis & maioribus à Deo præſtitam, ſicut nunc per baptiſmum datur.

De viris, qui ſuerunt ante circunciſionem; & de ſœminis, quæ ſuerunt ante & poſt.

Quæritur autem de uiris, qui fuerunt ante circunciſionem; & de fœminis, quæ fuerunt ante & poſt; quod remedium contra peccatum habuerint. Quidam dicunt ſacrificia & oblationes eis ualuiſſe ad remiſſionem peccati. Sed melius eſt dicere; illos, qui de Abraham prodierunt; per circunciſionem iuſtificatos: mulieres uerò per fidem & operationem bonam; uel ſuam, ſi adultæ erant; uel parentum, ſi paruulæ. Eos uerò, qui fuerunt ante circunciſionem; paruulos in fide parentum; parentes uerò per uirtutem ſacrificiorum, ſcilicet quam intelligebant ſpiritualiter in illis ſacrificiis, iuſtificatos. Vnde Grego. Quod apud nos ualet aqua baptiſmi, hoc egit apud ueteres uel pro paruulis ſola fides, uel pro maioribus uirtus ſacrificij; uel pro his, qui ex Abrahæ ſtirpe prodierunt, myſterium circunciſionis.

Lib. 4. c.2. & ſcribitur de cõſ. diſ. 4. ubi apud.

De inſtitutione, & cauſa circunciſionis.

Hic dicendum eſt, in quo inſtituta fuerit circunciſio; &
Gen.17 *quare; & cur mutata per baptiſmum? Abraham primus mandatum circunciſionis habuit ad probationem obedientiæ: nec ei ſoli præcepta fuit circunciſio, ſed & ſemini eius,*
Ioſ.5. *ideſt omnibus Hebræis: quæ fiebat ſecundùm legem octaua die lapideo cultro in carne præputij. Data autem fuit circunciſio pluribus de cauſis, ſcilicet ut per obedientiam mandati Abraham placeret Deo, cui per præuaricationem*
Ge. 22 *Adam diſplicuerat. Data etiam fuit in ſignum magnæ fidei Abrahæ, qui credidit ſe habiturum filium, in quo fieret benedictio omnium. Deinde ut hoc ſigno à cæteris nationibus deſcerneretur populus ille. In carne uerò præputij ideo iuſſa eſt fieri circunciſio; quia in remedium inſtituta eſt originalis peccati; quod à parentibus trahimus per concupiſcentiam carnis, quæ in parte illa magis dominatur: & quia in parte illa culpam inobedientiæ primus*

homo

Digitized

homo ſenſit; decuit, ut ibi ſignum obedientiæ acciperet.

Quare die octauo, & petrino cultro.

Fiebat autem octauo die petrino cultro; quia & in reſurrectione communi, & octaua ætate futura, per petram Chriſtum omnis ab electis aſcindetur corruptio: & per Chriſti reſurrectionem octaua die factam, circunciditur à peccatis anima cuiuſque, in eum credentis: duæ ergo res ſunt illius Sacramenti. Gen 17 Ioſ. 5. & habetur. 25. q. 1. §. His.

Quare in baptiſmum mutata ſit circunciſio.

Ideo autem mutata eſt circunciſio per baptiſmum, quia Sacramentum baptiſmi communius eſt & perfectius: quia pleniori gratia accumulatum. Ibi enim peccata ſolùm dimittebantur; ſed nec gratia ad benè operandum adiutrix, nec uirtutum poſſeſſio uel augmentum ibi præſtabatur, ut in baptiſmo: ubi non tantummodo abolentur peccata, ſed etiam gratia adiutrix confertur, & uirtutes augentur. Vnde aqua refectionis dicitur, quia aridos fœcundat; etiam fructificantes ampliori ubertate donat. Quia quantumcunque per fidem & charitatem ante habitam aliquis iuſtus ad baptiſmum accedit, uberiorem ibi recipit gratiam; ſed non ita in circunciſione. Vnde Abrahæ per fidem iam iuſtificato ſignaculum tantùm fuit, nihil ei intus contulit. Magiſter hic non tenetur. Pſalm. 22. Ad Ro. 14.

De paruulis defunctis ante diem octauum.

Si uerò quæritur de paruulis, qui ante diem octauum moriebantur, antequam fiebat circunciſio ex lege; utrum ſaluarentur, uel non? Idem poteſt reſponderi, quod ſentitur de paruulis ante baptiſmum defunctis; quos perire conſtat. Vnde Beda, Qui nunc per Euangelium ſuum terribiliter & ſalubriter clamat, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnum Dei: ipſe dudum clamabat per ſuam Legem; Maſculus, cuius præputii caro circunciſa non fuerit; anima illa peribit de populo ſuo: quia pactum meum irritum fecit. Forte tamen ſub lege, ingruente, neceſſitate mortis ante octauum diem circuncidebant ſine peccato filios: ſicut modò fit in eccleſia de baptiſmo. Non tenetur hic Magiſter. Super Luc. 2. Ioã. 3. Ge. 17.

POST partem prooemialem, & principalem Magiſter ponit hic partem incidētalem: & hæc pars habet ortum ex differētia præaſſignata. Dixerat enim, ꝙ ſacramenta ve. leg. non efficiebant, ſiue præſtabant gratiā iuſtificantē; & hoc habebat inſtātiam in circunciſione: ideo illam excipit; & oſtendit circunciſionis efficaciam. Et hæc pars habet duas partes. In prima determinat circūciſionis efficaciā. In ſecunda determinat eius formam, ſiue integritatem, & ſubſtantiam. ibi. *Hic dicendum eſt, in quo inſtituta fuerit.*] Prima pars habet duas partes: in prima oſtēdit circunciſionis efficaciam: in ſecunda uero remouet, & determinat quæſtionē annexam. ibi. *Quæritur autem de uiris, qui fuerunt ante &c.*] vbi determinat, ꝙ remedium fuerit contra originale ante circunciſionem. Secunda pars, in qua determinat de his, quę ſpectant ad huius ſacramēti formam, & ſubſtātiam; habet duas partes. In prima determinat, ſiue dicit ueritatem: in ſecūda uerò remouet dubium. ibi. *Si uerò quæritur de paruulis.* Subdiuiſiones partium manifeſtè apparent in ipſa litera.

Dub. 1. F*Vit tamen inter illa etc.*] Quæritur hic, quare magis excipit ſacramētum circunciſionis, quā alia? Videtur enim, ꝙ potiùs deberet excipere alia: quia ſi ſacramenta poſteriùs inſtituta, ſunt efficaciora; uidetur, ꝙ potiùs deberet excipere ſacramenta, quæ inſtituta ſunt in lege, quam circunciſionem, quæ eſt inſtituta ante. Reſp. Dicendum, ꝙ circunciſio inter omnia ſacramenta legis fuit efficacius ſacramentum. Si quæras, quæ ſit ratio, ſiue cauſa efficiens? Dico ꝙ pactio diuina, quæ in hac ſpecialiter fuit: ideo hoc ſacramētum efficacem habebat ordinationem ad curationem originalis. Si autem quęritur, quare magis in hoc fuit pactio? Dicendum, ꝙ ratio huius eſt duplex. Primò quia ſicut baptiſmus eſt ianua, & fundamentū ſacramētorum no. leg. ita in circunciſionē uetus lex ſumpſit fundamentū, & exordium. Alia ratio erat, quia circunciſio erat in remedium originalis peccati quantùm ad id, ꝙ reus minimè eſt culpabilis; & tamen multum impotens ſe iuuare; ut patet in paruulis: & ideo decuit diuinā miſericordiam, ut efficacius remedium præpararet.

Idem ſalutiferæ curationis &c.] Dub. 2. Obiicitur pariter cōtra hæc uerba Bedæ: quia ſi hoc uerum eſt; ergo in circunciſione ita datur gratia uirtutum adiutrix, ſicut in baptiſmo. Si tu dicas, ꝙ nō ſeqtur; ideſt, ergo hoc; immo eſt ibi contradictio. Hoc nō ſoluit, quia ipſe excipit: ſed exceptio non fit ab aliquo, niſi intellecto uniuerſaliter: nihil enim eſt dictu, homo currit pręter ſortem: ergo intelligitur generaliter de omni remedio. Item, Baptiſmus ante paſſionem non aperiebat ianuam: ergo non habebat maiorem efficaciam. Reſpon. Dicendum, ꝙ facienda eſt uis in uerbo Bedæ; & quantum ad hoc ꝙ dicit [Idem] & quātum ad hoc, quod eſt [curationis.] Quatum ad hoc, quod eſt [idem] quia dicit conuenientiā in forma, nō in quan-

quantitate: quantũ ad hoc ꝙ eſt curationis, quia dicit cõuenientiam in remedio cõtra malũ; nõ prout habilitat ad bonũ: & per hoc ſoluuntur illa duo obiecta. Vult.n. dicere Beda, ꝙ ſicut baptiſmus dignè ſuſcipientem mũdat ab originali, & actuali: ſic circũciſio: unde quantũ ad remotionẽ culpę eſt conueniẽtia: ſed nõ ad apertionẽ ianuæ; nec in quãtũ ad habilitatẽ: ratione cuius baptiſmus ſemper exceſſit.

Dub.3. *Tamen in ſinu Abrahæ poſt mortem &c.*] Quæritur, quid ſit iſte ſinus Abrahę? Gloſ. dicit. Sinus Abrahæ eſt requies beatorũ Patrum. ſed illa eſt regnũ cælorũ, & hæc eſt uiſio Dei: ergo circuncisi, q. moriebãtur; habebant uiſionem Dei beatã: cui cõtradicit ſequens litera. Reſpon. Dicẽdũ, ꝙ ſinus Abrahæ põt dici requies, in qua fuit Abraham: & hoc attribuitur Abrahæ ꝑꝑ ꝑfectionis, & fidei exẽplũ quaſi primarium. Vel ſinus Abrahæ dr̃ requies dei patris. q. dr̃ Abrahã, qa ſummus pr̃ eſt oĩum, maximè fideliũ. Vtroq; modo dictus dicit idẽ ex diuerſa rõne dicẽdi. Tamẽ duplex pt dici reqes: aut ꝑ ablationẽ oĩs mali; & ſic fuit locus, in quo S. Patres expectabant Chriſtum; & ita intelligit hic Aut per collationem omnis boni: & ſic eſt locus gloriæ, & paradiſus, ad quem locum nũc optamus, & oramus mortuorũ animas peruenire.

Super Luc.16

Dub.4. *Nec ei ſoli præcepta fuit circunciſio, &c.*] Videtur malè dicere; quia ſcd̃m hoc uidetur, ꝙ Hiſmael, & oẽs de ſtirpe Abrahæ tenerentur ad circunciſionem. Si tu dicas mihi, ꝙ tenebantur, de quibus naſciturus erat Chriſtus: ergo ſcd̃m hoc illi ſoli de tribu Iuda fuiſſent obligati. Item, vr̃, ꝙ nõ illi ſoli; ſed oẽs: qa ſi circunſio erat in remediũ; & tale remediũ, qđ oĩbus proderat; & oẽs eo æqualiter indigebãt; ergo vr̃, ꝙ circunciſio non eſſet bona, niſi quia ꝑcepta: ꝙ omnibus eſſet ꝑcepta, cũ oĩbus prodeſſet. Sed cõtra hoc eſt, qa dicit Hug. & Greg. ſuꝑ prologũ Iob, ꝙ Iob non legitur circunciſus, & tamen creditur fuiſſe de ſtirpe Eſau. Reſp. Dicẽdũ, ꝙ in datione circunciſionis duo cõſiderãtur. ſ. inſtitutio, & ꝑceptũ. Inſtitutio fuit cõtra morbũ originalis peccati, ut eſſet remediũ: & ſicut morbus ille oẽs reſpicit, ita & inſtitutio. Sed ꝑceptũ fuit in pactum, & dñs pactũ fecit cũ Abrahã de certitudine natiuitatis Chriſti, & de terra ꝓmiſsionis. Et ideo illi ſoli hoc intelligũtur præcepto aſtricti, ad quos ſe extẽdit pactũ: & ibi fuerunt oẽs filii Iſrael: & ideo poterant oẽs circuncidi, & oĩbus erat utilis: ſed hi ſoli tenebãtur, ad quos ſe extendit pactũ, & q terrã recepturi erant. Et ideo cũ dicit Magiſter, ꝙ data eſt ſemini ſub ꝑcepto; ſtrictè accipit ſemen ꝓ his, qui de Iacob fuerunt generati: & ſic patet reſpõſio de Iob. Tamẽ nõ eſt oĩno certum, de qua ſtirpe fuerit: quia aliqui dicunt, ꝙ fuit de Nachor. Quod autem Abrahã omnes uernaculos Hiſmael circuncidit, hoc fuit iuſtitiæ ſuperabundantis.

Libr. 1. de Sacramẽ. par. 12. cap. 2. in fine.

Geneſ. 17.

Fiebat autem octaua die &c.] Videtur nõ benè dictum; quia dato, ꝙ paruulus natus eſſet in ſabbato, ꝑceptum ſabbati erat Dub.5.

Exod. 20. Leuit. 19. Deut. 5. maius, unde & in Decalogo cōtinetur: ergo magis deberēt differre, q̃ in ſabbato circūcidere: ergo nō in die octauo. Ad hoc reſpōdent quidam, ꝙ ob reuerentiā ſabbati debebat differri, & p̄ceptum de ſabbato datū p̄iudicabat illi. Sed tamē nō oportet hic dubitare, q̄a dominus dicit. Cap. 7. Ioā. ꝙ circunciſionē accipit homo in ſabbato, vt non ſoluatur lex Moyſi: ꝑꝑ hoc dicendū, ꝙ opus circunciſionis ꝑꝑ curationē mentis erat ſpirituale: & ita ſabbatū non ſoluebat: nec ei repugnabat, quia prohibebatur in lege ſolùm.

Dub. 6. *Petrino cultro, &c.*] Videtur malè dicere; q̄a in inſtitutione circūciſionis factę ipſi Abrahę, nulla fit mētio de cultro petrino: cū ferrum ſit multo aptius. item, Quæ eſt utilitas, uel neceſſitas de cultro petrino, cū ferrū ſit multo aptius? Reſpō. Dicendū, ꝙ culter petrinus eſt de ſubſtātia; ſed quātùm ad obſeruantiā, non quantùm ad efficaciā, nec quantū ad ſignificātiā. Et hoc patet, q̄a ſi aliquis circūcideretur cultro ferreo, idē eſſet effectus: & in huius rei ſignū non fuit facta mētio in inſtitutione: fuit tamē in ſequētis p̄cepti renouatione facta ſub Ioſue. Fac tibi cultros lapideos. Iof. 5. In quo ſignificatur, ꝙ per petram Chriſtū oēs circuncidēdi erāt: Significatur & duritia ipſorū, & duritia legis. Hoc aūt cōgruitatis erat, non neceſſitatis. unde dicitur, qđ Iudæi non circuncidunt nunc cultris petrinis.

Dub. 7. *Duæ ergo ſunt res illius ſacramenti, &c.*] Videtur malè dicere; q̄a ſi duæ ſunt res: ergo uidetur, ꝙ duplex ſit hoc ſacramētum, aut ſacramentū eſt multiplex. Reſp. Dicendum, ꝙ res huius ſacramenti duobus modis ē. Vno modo illa, quā ſignificat, & donat: alio modo illa, quā ſignificat faciendam. Illa aūt res erat propria, & principalis; quā ſignificabat, & donabat: & hæc erat una principaliter. ſ. curatio ab originali. Illa uerò, quàm ſignificabat faciendā; cōtingit eſſe duplicem ſecundùm duplicē ſtatū. ſ. uiæ & gloriæ, ſcđm ꝙ duplex eſt ſpiritualis circunciſio, ſcilicet à culpa, & à miſeria: & utraq; ſit per petram Chriſtum, & ſic in octaua die.

Nihil enim intus contulit, &c.] Dub. 8. Videtur falſū dicere, q̄a Abrahā meliùs, & fideliùs fecit, q̄ alii: ergo videtur, ꝙ aliis nihil tribuat, ſi ſibi nō tribuit, de quo magis uidetur. Reſp. Dicendū, ꝙ nihil cōferre, hoc pōt eſſe dupliciter, aut q̄a nō eſt indigētia a parte recipiētis; aut q̄a nō eſt, quod adiuuet in ea: & ex prima cauſa nihil contulit: non quia non eſſet in ſe efficax, ſed quia Abraham non indigebat.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An tempore legis naturæ in remedium peccati originalis ſuffecerit paruuli; fides informis parentum?

AD intelligentiā huius p̄tis q̄rit de duplici remedio, qđ p̄ceſſit baptiſmū. Et primò de illo, qđ p̄ceſſit t̄pe legis nālis. Secūdò de illo qđ p̄ceſſit t̄pe legis ſcriptę. ſ. de circūciſione. Quātū ad primū quæritur tria. Primo quæri

quęritur, utrũ ad remediũ originalis ſuffecerit fides ĩformis. Secundò, utrũ paruulis, & adultis ſuffecerit uirtus ſolius fidei. Tertiò, utrum adultis eſſet neceſſaria uirtus ſacrificii.

QVòD fides ĩformis nõ ſuffecerit, oſtenditur ſic. Nihil placet Deo niſi ex charitate: ſed ꝓfeſſio fidei ĩformis ẽ ſine charitate: ergo dño nõ placebat: ergo [illegible] illam, uel meritũ illius iuſti[illegible]ionẽ paruulo nõ infũdebat. ITEM, Si aliq̃s poſſet mereri alii; tũ efficaciùs meretur ſibi: ergo ſi parentes ꝑ fidẽ informẽ nõ poterãt ſibi mereri iuſtificationem: ergo nec paruulo.

1. Cor. 10.

CONTRA, Per fidẽ informẽ meretur q̃s, & facit oꝑationẽ miraculorũ; & impetrat alii ſanitatẽ corporalẽ; ergo ſi Deus ęquè ꝓnus eſt, & magis ad ſanandũ ſpiritualiter, q̃ corporaliter; uĩ ꝙ ꝑ fidẽ informẽ poſſit ſpũalis ſanitas impetrari ei ſaltẽ, q̃ non põt ſe ad ſanitatem præparare. ITEM, Si nõ poſſet, tria ex hoc incõueniẽtia ſequerent̃. Primũ, q̃a peccatũ actuale imputaretur filio; q̃a aliàs mũdaretur, ſi eſſet parẽtes ſine peccato. Scd̃m, q̃a cũ nullus ſit certus, utrum ſit in charitate, nulla ei eſſet certitudo de curatione paruuli: ergo ſꝑ deberet curare, & remediũ offerre. Tertium, q̃a potiùs deberet dici paruulus mũdari in charitate parentum, quàm in fide; quod non dicit Gregorius.

Eccl. 9.

lib. 4. moral. cap. 2.

RESOLVTIO.

Sine præiudicio melioris ſententiæ, partem affirmatiuam ſubſtinendam cenſet.

RESPOND. Ad hoc dixerunt aliqui, ꝙ fides parẽtũ erat remediũ paruulo, nõ rõne actus credendi principaliter, ſed rõne ipſius crediti, a quo inquantũ creditũ fluit uirtus in oĩa ſacramẽta. Et q̃a creditũ nunq̃ eſt informe, ſed uniforme reſpectu fidei informis, & formatæ: ideo ꝑ fidẽ q̃tũcunq; informẽ; dũ tamẽ eſſet uera, dabatur remediũ paruulo. Aliter tamẽ dici põt, qđ nõ ipſum creditũ erat remediũ; ſed ipſa fidei profeſſio (q̃ uel fit motu fidei, uel actu exteriori) erat diſpoſitio curationis: & hęc eſt in circũciſione, & baptiſmate; q̃a eſt ibi profeſſio fidei ipſo facto: ſed profeſſio fidei, quã faciebãt parẽtes; reputabatur paruulo ex diuina miſericordia. Et q̃a ꝓfeſſio fidei in habẽte originale tm̃, ſufficiẽter diſponit ad grãm, ẽt ſi non fiat in charitate; hñs.n. originale, cũ nõ teneatur cõteri; ex ſola uolũtate credẽdi, & captiuatione intellectus ad gratiã ſe ꝑparat: ſic & paruulus ꝑparatur merito cõgrui. In iuſtificatione.n. ſiue in curatione paruuli potius req̃ritur meritũ cõgrui, q̃ condigni; ſicut etiam in iuſtificatione adulti. Ideo dicitur ſine præiudicio, quòd fides informis parentum eſſe poterat remedium paruulo.

Ricch. & Petrus de Tarantaſia.

Opinio ꝓpria.

AD ILLVD, ergo, qđ obiicit̃; ꝙ fides informis nõ placet DEO. Dicẽdũ, ꝙ nõ placet Deo tanq̃ meritoriũ ex cõdigno: bene tñ placet Deo ſicut diſpoſitiuũ de cõgruo. AD ILLVD, qđ obiicitur: ꝙ fides informis nõ ſufficit ad remiſſionẽ propriæ culpæ. Dicendũ, ꝙ illud non ualet; q̃a maior diſpoſitio requiritur ad hoc, ut remittat̃ actuale mortale; quia eſt, ex maiori culpa cõmiſ-

miſſum;ideo requiritur attritio cum fide:ſed in habente origina le ſufficit fides. Quando ergo di citur; magis meretur quilibet ſi bi,q̃ aliis;intelligendum eſt,cæteris conditionibus exiſtentibus paribus.

QVAESTIO II.

An uirtus ſolius fidei ſuffecerit antiquitus paruulis, ad remiſſionem culpæ originalis?

Vtrvm ad remiſſionē originalis ſuffecerit ſola fides? Et quod ſic, uidetur per uerbū Gregor. quod ponitur in litera [ꝙ paruulis ſola fides.] Item, Hug.de S. Vict.dicit: ꝙ tēpore legis naturæ nō fuerunt aliqua ſacramenta in præcepto:ergo ſine omnibus poterat homo ſaluari:ſed nullus poterat ſaluari ſine remiſſione originalis: ergo remiſſio originalis poterat fieri ſine aliquo ſacramento exteriori in ſola fide. Item, Si tempore illo ſacramenta uirtutem totam habebant a fide; ergo tantum faciebat ſola fides, quantū fides cum illis ſacramentis:ergo uidetur, ꝙ ſola fide parentum potuerunt ſaluari.

Lib 4. Moral. cap. 2.

Lib. 1. par. 11. cap. 3.

Contra. Si paruulis ſufficiebat ſola fides, tunc tēporis; & modo non ſufficit, nec tempore circuncifionis ſufficiebat; ergo uidetur, ꝙ fides tunc eſſet maioris uirtutis,q̃ poſt:ergo uidetur poſt fuiſſe deterioris conditionis:ſed poſt non fuit deterioris conditionis: ergo ſi poſt non ſufficeret,nec prius. Item, Si ſola fides ſufficiebat:ergo paruulus in omni ſtatu ſaluari poterat: cum nihil oporteret circa corpus pueri fieri;ergo uidetur, quòd poſsit iuſtificari in uētre matris. Item, Videtur, ꝙ non poſsit paruulus mori ſine remedio, parentibus exiſtentibus fidelibus:ſed modò nō ſic eſt;immo poſſunt,& præpediuntur ēt nati: ergo ſunt peioris conditionis in ſtatu naturæ.

RESOLVTIO.

Quidquid arbitrentur alij: ſimplex profeſſio fidei parentum ſufficiebat paruulis ad remiſſionem originalis.

Respondeo. Ad hoc eſt duplex opinio; cum dicitur, ꝙ fides parentum erat in remedium paruulo. Quidam dicunt, ꝙ nō fides habitus, ſed fides ratione actus, & motus, ſiue profeſsionis;& non cuiuſcunque profeſſionis,ſed eius, qua profitebantur paruulum curādum eſſe ab eo,quem expectabat. Et de hac profeſsione quidam dicunt, ꝙ oportebat,ꝙ fieret profeſsio nō tantum actu mētis,uel oris, ſed etiam in ſigno uiſibili; utputa in oblatione,uel in ſacrificio, ſiue decimatione, uel aliquo alio ſigno: quoniam eccleſia fidelium ſemper aliqua ſigna habuit, in quibus fideles colligebantur, & profitebantur fidem in facto. Vnde Auguſt. contra Fauſtum. In nullum nomen religionis ſiue uerum, ſiue falſum coadunari poſſent homines, niſi aliquo ſignorum, uelut ſacramentorum uiſibilium conſortio unirentur. Vnde dicunt, quod aliquod erat ſignum cum fide. Et quod dicit Greg. ſola fides intelligit fidem parentum ſine conſenſu,uel fidem paruuli. Sed hæc poſitio non congruit.

Lib.19. cap.11.

Vbi ſupra.

gruit, quia Greg. addit in aucto ritate [uel pro maioribus uirtus ſacrificii] Quare ergo dicit ſola, cũ de maioribus addit, & dicit uirtus ſacrificii? Præterea: Cũ nulla eſſet neceſsitatis: & ſi talis ꝓfeſſio de congruo deberet eſſe cũ fide, nõ tamen neceſſariũ. Vnde Hug. Cõmonemur, ꝙ illa ſacramenta primi tẽporis magis ad deuotionẽ propoſita fuerunt, q̃ ad obtinendã ſalutẽ indicta. Propter hoc alia poſitio dicit, ꝙ profeſſio fidei ſufficiebat qualitercumq; fieret ſiue ſigno, ſiue uerbo, ſiue actu cordis, dũ tamẽ fieret à parẽtibus, et haberetur reſpectus ad paruulũ. Si aũt quæratur, quare magis fides parentũ? Dici poteſt, ꝙ parentes dicuntur hic oẽs, qui curã gerebant de paruulo. Aut ſi dicantur parẽtes ꝓpriè, ratio eſt quare magis in fide ipſorũ? ut quia per ipſos paruulus contraxerat culpã; congruum erat, ut eorũ fide mererẽt grãm.

Libr. 1. par. 11 per tot.

AD ILLVD, quod obiicitur: ꝙ uidetur fides deteriorata. Dicẽdum, ꝙ illud non ſequitur ſimpliciter, ꝙ fides ſit deteriorata; ſed ꝙ uel deteriorata eſt, uel aliquid ſit ei adiunctũ, qđ neceſſitate ſeruari oportet: ſicut ſunt inſtituta ſacramenta ſub præcepto. Exemplum de obſeruantia mandatorum in eo, qui eſt liberę uoluntatis: & in eo, qui intrauit religionẽ: primo ſufficit ad ſalutem, ſecũdò non. AD ILLVD, quod obiicitur: ꝙ ſecundũ hoc paruulus in uentre matris poſſet iuſtificari. Dicendũ, ꝙ non habebat efficaciam fides ſecundum cõem legem: niſi quãdo natus erat ex utero; ſicut nec baptiſmus: Deus. n. ſecundũ inſtitutionem nõ regenerat niſi priùs per naturam natum. Quare aũt non? dicetur infra in Tractatu de Baptiſmo. SED ꝙ de natis obiicitur. Dicẽdũ, ꝙ habent in ſe opera excedentia, & exceſſa. In hoc. n. excedit illud, quod paruulo periclitanti faciliùs poterat ſubueniri. Sed in hoc aliud excedit, quia parentibus exiſtentibus infidelibus, adultus ſaluari poterat; ſed paruulus non. Præterea dubiũ eſt, an oporteat utrũq; eſſe fidelẽ; & alia multa: utputa maior certitudo ſalutis, maius munus gratiæ, & alia bona: q̃ proueniunt, .ſ. obediẽtia, & humiliatio & cõſimilia: & ideo non ſequitur ex hoc, ꝙ ſtatus ille eſſet melior.

Diſtin. 6. q. 6.

QVAESTIO III.

An adultis neceſſaria foret uirtus ſacrificij in remedium originalis?

VTRVM requireretur uirtus ſacrificii in remedium originalis in adultis? Et quòd ſic, uidetur per Greg. in litera: quæ dicit, quòd maioribus neceſſaria erat non tantùm fides, ſed uirtus ſacrificii: ergo cum Greg. loquatur præcisè; determinat ꝙ eſt neceſſarium. Si dicas, ꝙ loqtur ſine ꝓciſione, ut tãgat quid ſit cõgruũ: tunc nulla eſſet differẽtia; quia ſimiliter cõgruebat ꝓ paruulis offerri ſacrificium. ITEM, Plus poterat adultus, q̃ paruulus; & maius debitũ peccati habebat: ergo & plus tenebatur facere, q̃ paruulus.

Vbi ſupra.

CONTRA, Tempore legis naturę nõ fuit pręceptũ niſi naturale: ſed ſacramẽta nõ ſunt naturalia, ut ſupra patuit: ergo

nullum fuit ibi ſub præcepto: nullũ fuit ergo neceſſitatis: ergo ſine ſacrificio poterat eſſe ſalus adulto. ITEM, Hug. de ſacramẽtis dicit, quòd remedium cõtra originale fuit decimatio: Gregor. dicit quòd ſacrificium. Sed contra. Vnius generis morbi unũ debet eẽ remedii genus. ITEM, Morbus originalis peccati nõ iteratur; ergo debet habere remediũ non iterabile: ſed tã ſacrificiũ, q̃ decimatio ſunt iterabilia: ergo nõ ſunt cõuenientia remedia cõtra originale. ITEM, Quæ erat illa uirtus ſacrificii? & uidetur ꝙ nullius utilitatis: qa hmõi oblatio nõ erat præceptũ quia bonum; quia tunc ſemper eſſet præceptũ: ergo erat bonũ, quia præceptum: ſed non erat ꝑceptum, ergo non erat bonum. Si tu dicas, ꝙ ualet ad fidem, q̃ erudiebatur in illo ſigno. Contra. Ibi fiebat oblatio, & fumus materialis: ergo ſi credebat fumũ acceptum à Deo: credebat Deum adorare materialiter: ergo credebat eũ eſſe corporeum: ergo uidetur ꝙ potiùs eſſet in nocumentum fidei. Si dicas, qđ ualebant ad excitationẽ deuotionis. Contra. Omnis deuotio, quæ eſt contra pietatis opus; nõ poteſt eſſe accepta: unde dona iniquorum non probat altiſſimus: ſed iſta erat cõtra pietatẽ; quia conſumabat fruſtrà, quod erat utile pauperibus: ergo &c.

Libr. 1. par. 11. cap. 3. & 4.

lib 4. Moral. cap. 2.

RESOLVTIO.

Sacrificia legis naturæ nullam de ſe habebant efficaciam in adultis ſed tantum ratione fidei aliquid cõferebant.

RESPONDEO. Ad horum intelligentiam eſt prænotandũ; ꝙ ſicut dicit Magiſter Hug. in legẽ naturæ tria fuerunt ſacramentorum genera. ſ. decimationes, oblationes, & ſacrificia. Ad quorum notitiam tria ſunt notanda. Prima, quæ ſit ratio inſtituendi illa ſacramenta. Secũdò, quis ſit modus. Tertiò, quæ eſſicacia. Prima rõ eſt Dei honorificatio. Notandum ergo, ꝙ fides in iuſtis omni tẽpe cucurrit; & nullus niſi in fide ſaluatus ẽ; ergo tẽpore legis naturalis hęc fides erat: quæ fideles illuminabat ad hoc; ꝙ crederẽt ꝙ Deus erat creator, ꝙ redẽptor, quòd remunerator: ideo fides illuminabat. Et dictamen naturæ conſonabat, ut homo Deo ſeruiret, & ſua ab ipſo recognoſceret: & hoc, quod credebat, ſigno uiſibili etiam quodam modo manifeſtaret: ideo ſigna fuerunt tẽpore legis naturæ, in quibus Deus honorabatur, qui oĩa creauerat ut in oblatione: ſimiliter honorabatur, vt redẽptor, utputa in ſacrificio: ut perfectus remunerator in decimatione. Denarius .n. eſt numerus perfectiſſimus, quia tres perfectiones habet in ſe: prima eſt unitatis, ſecũda ternarii, tertia ſenarii: quæ ſimul iuncta faciunt denariũ: & ideo ibi ſtatus eſt: ꝑ hoc honorabatur Deus, ut perfectus remunerator. Vnitas eſt enim perfecta, quia eſt omnis numeri ꝑfectio. Ternarius, qa conſtat ex oĩbus partibus ſuis, ex parte aliquota, & non aliquota. Senarius uerò quia conſtat ex omnibus partibus aliquotis. Secunda rõ eſt fidei redẽptionis ꝓfeſſio: ſicut .n. nullus ſine fide poteſt Deo placere; ſic nullus ſine fide mediatoris

Lib. 1. de Sacramẽ. par. 12. cap. 10.

Hebr. 11.

toris à peccato reſurgere; & ſicut fides ſimpliciter dictabat Dei honorificationẽ; ita & hęc profeſſionẽ. Et q̄a tunc profitetur homo, quando qđ interiùs credit, exteriùs manifeſtat: iō tempore legis naturæ fuerunt ſigna ad hoc manifeſtandũ. Etiã honorabatur, ut redemptor; &
Luc. 15 hoc modo tria cõſiderantur. Redemptum: & hoc ꝑ decimationẽ: homo.n. ſignificatur per decimã dragmam perditam. Ipſe modus redimẽdi: & hoc ꝑ oblationẽ. Ipſum p̄tium, & hoc per ſacrificiũ, in quo erat ſanguinis effuſio. Et iſta ꝓfeſſio in hmõi ſignis maximè neceſſaria erat ꝓ ipſis imperfectis: perfectis.n. Deus reuelauit ſacramẽta fidei: imperfectis celauit. Vnde minores adhęrebant fidei maiorũ; & credebãt implicitè; & ſicut implicitè credebant, ſic ſigna data ſunt eis a maioribus; in quibus fidẽ implicitè ꝓfiterentur. Tertia rõ eſt uitæ agendæ inſtru-
Hebr. ctio. Sicut.n. aliquis nõ poterat
11. Deo placere ſine fide; nec à peccato reſurgere ſine fide redẽptoris: ſic nec in bono ſtare ſine bono opere; & fidei adiecta ſunt ſigna, q̄ ſignificarẽt ea, quę neceſſaria ſunt cũ fide: hæc aũt tria ſunt in corde, & tria ſunt exteriùs: q̄ tria in corde his ſequentibus ſignantur. In decimatione peccati recognitio, & eius dimiſſio; q̄a in ea datur Deo, qđ perfectum, & quod bonũ eſt; & remanet nobis quod eſt: imperfectũ: unde ſignificatur ꝙ bona tantùm ſunt à Deo, ſed mala à nobis. Rurſus. In ſeparatione decimæ partis in partẽ Dei, ſignatur receſſus à peccato. In ſacrificio ſignatur interna cõditio, quia ſacrificiũ Deo ſpiritus cõtribulatus: & exterior carnis Pſalm. 50.
maceratio, q̄a occidebatur pecus: unde mortificãda ſunt mẽbra noſtra. Roman. Exhibeatis cap. 12.
corpora ueſtra hoſtiã &c In oblatione mentis deuotio, & exterior bona operatio; q̄ ſi adſint cum fide, ſufficiunt ad ſalutem. Sic ergo patet, quę ſit rõ inſtitutionis illorum. ſ. Dei honorificatio, fidei redẽptoris profeſſio, uitæ agendæ inſtructio. Secundò debet attendi modus inſtituendi: non.n. inſtituta ſunt per modum pręcepti: ut dicit Hug. primò paruulos conſilio erudiuit, Lib. 1.
uel nutriuit: loquens pro illis, q̄ par. 8.
fuerunt tẽpore legis naturę. Et cap. 12.
ſi quæras quõ? Dicendũ, ꝙ fides dictabat (ut uiſum eſt) & natura cõſonabat, & inſpiratio au ctoritatẽ dabat; & ideo per modum conſilii data erant: & hoc ꝑ ſuperiores, in q̄bus erat fides explicita. Tertiò attendẽda eſt efficacia in his. Et notãdum, qđ de ſe nullã habebant efficaciam mundandi, ſeu curandi, uel iuſtificandi; ſed ſolùm ratione fidei redemptoris: non enim erãt inſtituta ad hoc: ſed ad hęc, quæ prędicta ſunt.

Ex his patẽt obiecta. Quod .n. obiicitur primò, quod non ſunt de neceſſitate concedendũ eſt. Ad illud, quod obiicitur de Hugone, qđ remedium erat decimatio. Dicendũ, ꝙ nec decimatio, nec ſacrificiũ erat ꝑ ſe remediũ: ſed tãtùm rõne fidei: & quia omnia illa tria erant ſigna redẽptionis, iō ĩdeterminatè fides cũ quolibet iſtorũ mũdare poterat. Ex hoc ẽt patet aliud

de iteratione: qm̄ iō poterāt ite rari, q̄a nō erāt medicinæ ex ſe īpoſitæ cōtra morbū nō iterabi le. AD ILLVD, ꝙ q̄ritur de uir tute ſacrificii. Dicēdū, ꝙ uirtus ſacrificii uel dr hic fides, quæ fa ciebat ſacrificium ualere: uel di citur interna mētis coutritio, q̄ faciebat exterius ſacrificium uir tuoſum; & quia adultis neceſſa- ria erat contritio propter actua le, ideo Grego. dicit ſacrificium curaſſe maiores. Qđ obiicitur, ꝙ ſacrificiū erat uia erroris. Di cendum, ꝙ uerum eſt illis, qui accipiebant ipſum ut rem; ſed non his, qui accipiebant ut ſi- gnum: & quia fideles accipiebāt ut ſignum; ideo eis non erat uia erroris. AD ILLVD, quod obii- citur: quod erat cōtra pietatem. Dicendum, ꝙ non eſt uerum: q̄a adeo abūdabāt animalia, & pau pes ita pauci erāt; ꝙ ſufficie bāt pietati, & q̄tū ad cultū DEI, & q̄tū ad ſuſtentationē ꝓximi.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An circuncifio rite inſtituta fuerit.

CONSEQVENTER q̄- ritur de remedio cō tra originale, ꝙ præ ceſſit baptiſmum tē pore legis ſcriptę. ſ. de circunci- ſione. Et circa hoc q̄runtur tria. Primò quęritur de inſtitutione circunciſionis. Secūdò q̄ritur de forma ipſius, ſiue de integritate. Tertiò quæritur de efficacia.

QVOD remedium circūciſio nis cōgruè ſit inſtitutū, oſtēditur. Primò rōe ſignifica- tionis, quia eſt īſtituta in ſacra- mētum, quod eſt remedium cō tra originale; ſed originale tra- ducitur per propagationem; er- go cum circunciſio fiat ab eo mē bro, per quod eſt propagatio; ex preſsè ſignat originalis curatio- nē. ITEM, Hoc uidetur ratione curationis; quia contrariis con- traria curātur, tā materialiter, quā ſpiritualiter: ergo cum origi nale contrahatur per delectatio nem circa mēbrum illud; in paſ- ſione illius membri expreſsè cu rō deſignatur: ergo ſi ſacramē tum eſt ordinatum ad hoc: pa- tet &c. ITEM, Originale eſt mor bus currens circulariter, quia ſi- cut dicit Anſel. perſona corrum pit naturam, & natura perſonā: ergo expreſsè ſignatur per abla tionem ſecundum circulum: ſed hoc eſt in circūciſione: ergo &c. *Lib. 1. de concep. uirginali. ca. 27.*

CONTRA, Deus non delecta tur in pœnis noſtris; ergo medi camenta Dei debēt eſſe ſuauia: ſed circunciſio eſt pœnalis: ergo &c. ITEM. Originali nō debetur pœna ſenſus; ergo in eius abla- tione non debet ſentiri pęna: er go ſi circunciſio nō eſt ſine ſen- ſu pœnæ, non eſt congruum re medium. ITEM, Quæro, ad qđ tempus pertineat inſtitutio cir- cunciſionis. Non ad tēpus legis naturæ: quia lex naturę commu nis eſt omnibus, ſed circunciſio propria eſt generi Abrahæ. Nec ad tp̄s legis ſcriptę, quia lator le gis Moyſes circunciſionem non inſtituit. Vnde Ioann. Circun- ciſio ex patribus eſt, nō ex Moy ſe. Nec ad tempus gratiæ: ergo nulli tempori conuenit eius in- ſtitutio. Si dicas, ꝙ pertinet ad legem ſcriptam, quæro quare ante dationem legis fuit inſtitu ta, & quare magis Abrahę data, quàm alii. ITEM. Quare data nō *Cap. 7.*

fuit

ſuit in latore legis confirmata, ſed potiùs accepit Ioſue mandatum, quàm Moyſes.

RESOLVTIO.

Antiquitus congruè Circunciſio inſtituta eſt; ut ſignum eſſet curationis originalis.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ inſtitutio circunciſionis cōgrua fuit, quia fuit expreſſum ſignū curationis originalis; tum ꝓpter ablationē a mēbro propagationis; tum propter ablationem pę nalem; tum etiam propter ablationem circuralem.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ dominus nō delectatur in pęnis. Dicendum, ꝙ pœna comparatur ad punitum; & ſic non placet deo: non. n. creauit nos Deus ad puniendum. Comparatur ad meritum. ſ. ad exiſtentem culpā: & ſic eſt in ea manifeſtatio iuſtitiæ, & ordinis: & ſic placet Deo inquantùm iuſtus. Comparatur ad finē, uel effectū, utputa iuſtificationem rei: & ſic placet ei in quātùm miſericors: unde in punitione, quæ eſt in uia ad iuſtificationē; relucet miſericordia, & iuſtitia, & ita eſt Deo placēs; & talis fuit pęna circūciſionis. Qđ obiicitur, ꝙ nō delectatur in pęna ſecundū, ꝙ pœna, ſed ſecundū ꝙ iuſta, uel iuſtificatoria: tamen hæc delectatio ſēper eſt cū aliquo rigore: & quia lex uetus fuit lex rigoris; ideo debuit in ea eſſe pęnalis curatio. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ originale nō meruit pœnā ſenſus. Dicēdum, ꝙ uerum eſt de iſta, quæ eſt pœna tm̄, & nullo modo uia ad ſalutem, utputa infernalis: ſed bene illam meruit, quæ poteſt eſſe uia in ſalutem, utputa præſentem. AD ILLVD, quod quæritur, cui legi conuenit? Dicēdum ſecundum Hugo. ꝙ fuit ſacramentum legis ſcriptę, ſuccedens ſacramentis legis naturæ: & hoc quadruplici de cauſa, ſcilicet ratione grauitatis, & euidentiæ, ratione certitudinis, & efficaciæ. *Libr. 1. par. 8. ca. 10. & 11.* Grauis eſt ratione pœnalitatis, & debet ſequi; quia prima ætas fuit quaſi infantia; ſecunda quaſi pueritia: & ideo nō debuit grauari ſacramēto onerante, ſed leui manuduci: & etiam quia morbus erat recens, & non erat tanta cognitio peccati: ſed poſt, tertia ætas eſt ſicut iuuentus, & magis habuerunt cognitionem peccati: ideo potuerunt magis onerari. Secuuda eſt euidentia, quā ponit Hugo in II. parte, quia circunciſio fuit ſignum euidentius. *Cap. 6.* Tertia eſt certitudinis, quaſi puer circūcidebatur à quibuſcunque; ſiue parentes eſſent boni, ſiue mali; mundabatur; & certum erat: ſed non ſic de fide, quia in lege naturę non erat certum, utrum mūdaretur, ſi alter eſſet infidelis, & dedicarent ipſum idolis: & de parentibus poterat dubitari pluribus modis. Quarta ratio eſt efficacia, quia magis remittebatur fomes in his, qui circuncidebātur, quàm in his, qui ſolis ſacrificiis, & fide mundabantur. AD ILLVD, quod quæritur; quare fuit data ante legē? Dicendum, ꝙ hoc fuit ad præparandum, & ſegregandum populū, cui danda erat lex. Quare aūt magis Abrahæ. Dicēdū, ꝙ circunciſio fuit data non tm̄ in remedium, ſed etiā in ſignū. In ſignum (inquā) diſcretionis

nis ſecundùm fidem, & ſecundũ carnem: ſecundùm ꝙ in illo populo pcipuè colẽdus erat Deus; & ex illo ſecundùm carnẽ naſciturus erat Chriſtus. Et q̃a Abraham primus fuit, q̃ reliquit terram ſuam propter cultum Dei; & excellens fuit in fide: & ſibi facta fuit de Chriſto promiſſio: iõ inter Patres præcipuè fuit data Abraæ. AD ILLVD, quod quæritur; quare magis cõfirmata eſt ſub Ioſue, q̃ ſub Moyſe? Ratio eſt ad hoc & ſpiritualis, & literalis: literalis quia legislator repetiit, qũo precepta fuit Abraham pro tota poſteritate; & ipſi iam habebant uſum; nec unquam dimiſerant: & ideo nõ oportuit dari a Moyſe, uel Moyſi. Sed tẽpore Ioſue neglexerãt circunciſionẽ in deſerto: ideo oportuit dari mandatũ, ſicut ibi dicitur. *Ioſue. 5* Alia ratio etiã fuit ſpiritualis: quia & ſi circunciſio ſignificet circunciſionem præſentem & futuram; tamen illa Abrahæ ſignificat p̃ſentem: illa autẽ Ioſue in terra promiſſionis facta poſt peregrinationem, ſignificat futuram.

QVAESTIO II.

An ſexus maſculinus, membrum præputij, & dies octauus fuerint de integritate Circunciſionis.

DE forma, ſiue de integritate circunciſionis. Et dicit Hugo. ꝙ tria ſunt, q̃ ſunt de integritate eius. ſ. ſexus maſculinus, mẽbrum præputii, & dies octauus. *Lib. 1. de Sacram. par. 11. cap. 2. in initio.* Sed oſtenditur, ꝙ de integritate huius ſacramẽti nõ debet eſſe ſexus: q̃a remediũ debet reſpõdere morbo: ſed in morbo non eſt ſexus diſtinctio, nec determinatio; quia communiter eſt in omni ſexu: ergo nec in remedio debet eſſe diſtinctio. ITEM. Videtur ꝙ membrum præputii non debeat eſſe de ſubſtãtia ſacramẽti; quia ſacramenta ſunt in honeſtatẽ, & decorẽ; ſed illud mẽbrũ eſt uerecundũ, & inhoneſtũ; ergo nullo mõ debet fieri circa illud mẽbrũ. Aut ſi fit, q̃ro quare magis circa illud, q̃ circa aliud? ITEM. Quòd octauus dies nõ ſit de ſubſtantia ſacramenti, oſtẽditur: quia nec in baptiſmo, nec in ſacramentis legis naturæ eſt determinatio tẽporis: ergo nec in ſacramẽtis legis ſcriptæ debet eſſe determinatio tẽporis, uidelicet dies octauus. ITEM, Si tẽpus illud eſſet de neceſſitate; ſi poſt fiat, ſacramẽtum nullius eſt efficaciæ; ergo nihil ualuit Abrahę, nec aliquibus de domo eius. *Geneſ. 17.* Et iterũ nihil ualuit illis, quos circuncidit Ioſue: *Ioſue. 5* & iterũ nihil ualebat proſelytis. Et ex hoc ſequitur, ꝙ ſi aliquis negligebat diẽ octauũ, ꝙ ulterius nullo modo poſſet curari ab originali; quia nec per circunciſionẽ, nec alio modo; q̃a nõ erat ad aliud remedium traditũ. ITEM. Si determinatio tẽporis fuit de neceſſitate: ergo omnes illi uiri, q̃ fuerũt in deſerto, fuerũt trãgreſſores; q̃a nullus eorum fuit circunciſus. ITEM. Si erat de ſubſtantia, tũc ergo non debebat præueniri: ergo paruulum morientem ante octauum diẽ neceſſe erat dãnari; quia maſculus in circunciſus damnabatur: & ante nõ debebat circuncidi; ergo uidetur quod octauus dies nõ fuit de ſubſtantia circunciſionis.

Proſelyti qui dicti ſint, ui de Nicolaum de Lira ſuper illo Mat. 23. Va nobis ſcribbæ & phariſei: q circuitis mare et aridã &c.

SED CONTRA. Quòd ſit de neceſſitate, probatur quia circũ ciſio

ciſio

ciſio eſt ſacramentum neceſſitatis: quia cadit ſub præceptis: ſed omnia iſta tria pręcepta ſunt, ut habetur Geneſ. ergo omnia sũt de neceſſitate. Ibi.n.dicitur. Maſculus, cuius præputii caro circunciſa nõ fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo; q̃a pactũ meum irritum fecit. Et iterum. Infans octo dierũ circũcidetur: ergo uidetur ꝙ octauus dies ſit de neceſſitate ſacramenti circũciſionis. ITEM Quod tẽpus ſit de ſubſtantia circunciſionis, oſtenditur: quia circunciſio ſignificabat utramque circunciſionem; ſcilicet primã in anima a culpa, & ſecundã in corpore a miſeria; quæ futura erat in octaua reſurrectionis: ergo octauus dies erat de integritate ſignificationis: ergo & de integritate ſacramenti. ITEM. Præceptum de circũciſione eſt præceptum affirmatiuũ; quod obligat ad aliquod tp̃s, nõ ad omne: ergo determinatio tẽporis in præcepto obligabat ad illud: ergo cum in pręcepto illo ſit determinatio tẽporis, in quo inſtituitur circunciſio; tempus determinatum eſt de neceſſitate circunciſionis.

Cap. 17

RESOLVTIO.

Sexus & membrum abſolutè neceſſaria ſunt: at uerò tempus tum de neceſſitate, tum de congruitate.

RESPOND. Dicendum, ꝙ duo ex iſtis.ſ. ſexus, & membrũ ſunt de neceſſitate circũciſionis ſimpliciter; ſed tp̃s uno modo eſt de neceſſitate; alio modo nõ: eſt.n. in hoc ſacramento tria cõſiderare.ſ. efficaciam, ſignificãtiam, & obſeruantiam. Quantùm ad efficaciam nihil facit: quãtùm ad ſignificatiam eſt de congruitate, quia expreſſiùs ſignificat: quantùm ad obſeruantiam eſt de neceſſitate; q̃a cadit ſub p̃cepto: unde peccat, q̃ negligit obſeruare.

AD ILLVD, ergo, ꝙ obiicit primo: qđ in morbo non eſt diſtinctio: ergo &c. Dicendum, ꝙ circunciſio nõ tantùm fuit in remedium: ſed ẽt in ſignum diſtinctionis; ut gẽs iudęorum ab aliis diſcerneretur; ex quo Chriſtus debebat ab ea naſci: & q̃a propagatio, & genealogia attenditur penes mares; ideo illis data fuit, non mulieribus. AD ILLVD, qđ obiicitur; ꝙ mẽbrum illud non deberet eſſe; q̃a eſt uerecundũ. Dicendum, ꝙ membrum illud maximè cõueniebat ſignificationi circũciſionis, & efficaciæ. Circunciſio.n. data fuit in pactum, ſicut dicitur Geneſ. & hoc pactũ eſt certitudo, quòd Chriſtus ex gente illa eſſet naſciturus. Fuit ẽt data in remedium contra originale peccatũ: unde dicitur ibidẽ Maſculus, cuius caro præputii circunciſa non fuerit; peribit &c. Fuit ſimiliter data in meritũ obediẽtiæ; meruit.n. Abraham, & poſteri eius ſic domino obediendo. Fuit etiã data in ſignum repreſſionis concupiſcentiæ: unde ſignat quid ſit agendum, ſiue a quo ſit ceſſandum. Et quia per præputium eſt generatio: ſic cõuenit pacto generationis. Eſt originalis culpæ trãsfuſio: & ſic conuenit remedio circũciſionis. Et in præputio regnat inobediẽtia, & concupiſcentia ab oppoſitis per ipſius ſignationẽ, & ab ipſo factam ablationẽ: & meretur obedientia, & ſignificatur continentia: ideo rectiſſimè cõuenit.

Cap. 17

Quod

Quod ergo dicitur, ꝙ eſt membrum ignobile. Dicēdum, ꝙ de ſui natura eſt nobile; ſed factū eſt ignobile ꝑꝑ culpam; unde per remedium nobilitatur. unde 1. Corinh. dicitur: ꝙ membris ignobilioribus abundantiorem honorem circundamus: & hoc intelligitur dum paſſionibus, & deſideriis obuiatur. AD ILLVD, quod quæritur de tp̄e. Dicendum, ſicut dictum eſt; ꝙ quantum ad efficaciam nihil facit: unde æque benè curabat circuncisio proſelytos, ut ēt paruulos: eſt tamen congruentia quãtùm ad ſignificationē. Quod obiicitur de baptiſmo. Dicendū, quod res circunciſionis erat circuncisio & a culpa, & a miſeria: circunciſio a culpa ſignificabatur in actu, & materia; ſed circuncisio à miſeria per actum, & materiam non ſignificabatur: & ideo congruum fuit tp̄s addere, per quod ſignificaretur: Baptiſmus autem rōne immerſionis & eleuationis expreſſe ſignificat mortē, & reſurrectionē: iō non fuit congruum addere: & ſic dies octauus eſt de benè eſſe circunciſionis q̄tùm ad ſignificationem: eſt tamen de neceſſitate quantùm ad obſeruantiã; quia cadit in præcepto. Et rō huius fuit: quia ſacramētum illud fuit pœnale; iō oportuit obſeruare tp̄s: quia ſi ante octauū diem circuncideretur ꝑꝑ teneritudinem poſſet perire: ſi ultra differetur eſſe periculum ꝑꝑ mortē, & libenter differrent ꝑꝑ dolorē: iō uoluit eis dn̄s p̄figere terminū AD ILLVD, qđ obiicit ꝙ eſt de neceſſitate p̄cepti: ideo nō poterat differri, nec p̄ueniri ſine peccato. Dicendum, ꝙ circa hoc duplex fuit opinio. Vna quidem, ꝙ præueniri non poterat, nec differri ſine peccato; niſi interueniret Dei auctoritas, uel ēt neceſſitas: et utraq; fuit in uiris, q̄ fuerunt in deſerto circunciſi, ut dicūt: Neceſſitas ꝑꝑ periculum, quia ad motum nubis mouebātur: & ideo circunciſionem ſeruare non poterant: Diuina ēt auctoritas fuit diſpēſans, quia ī deſerto erāt, in quo non poterāt gētibus cōmiſceri, nec indigebant diſtingui. Rurſus. Dominus uoluit ob figurã circunciſionem differri, ut una generalis circunciſio fieret in terra promiſſionis, in ſignum illius, q̄ futura erat in patria. Et iſti dicunt, qđ ſi de paruulis timeretur; ꝙ tēpus circunciſionis poterat, & debebat p̄ueniri, alioquin puer damnatur, ſicut modo damnatur puer non baptizatus. Sed hæc poſitio licèt probabilis uideatur, tamen mori repugnat iudæorum: quē nūc obſeruant, & credibile eſt, ꝙ a patribus acceperunt: nullum. n. ante octauum diē circuncidūt. Contrarietatem ēt habet in ſe ipſa: q̄a ſi ob neceſſitatem infirmitatis poterat differri; cū paruulus erat in graui infirmitate, non debebat ſecundùm eos circundi, ſed diutiùs expectari. Et iterum. Si nō poterat ſine pc̄tō differri; qualiter poterat p̄ueniri, ex quo dominus illum p̄fixerat? Et iō alia opinio eſt, & ꝓbabilior; ꝙ nō debebant p̄ueniri: nec differre niſi dominus ipſe diſpenſaret, alioquin peccabant. Et ſi tu obiicias, ꝙ tunc puer damnaretur, q̄a ſcribitur,

cap. 12

Opinio ꝓpria, & concordat cum D.

Ma-

Maſculus, cuius caro &c. Dicendum, ꝙ ſecundum translationē 70. habetur, Cuius præputii caro octaua die circunciſa nō fuerit, Et quamuis in noſtra translatione non repetatur, tamen intelligitur repeti ſub ea conditione, in qua fuit præceptum: & quia non erant obligati; eodem remedio curabãtur, quo mulieres fide, & oblatione. Sed huic poſitioni occurrit difficultas: eſto. n. ꝙ paruulus ille mundatus illo remedio, uiueret uſque ad octo dies, & tunc non circuncideretur; aut ſaluatur, aut non. Si nō ſaluatur: ergo ex peccato patris amittit gratiã; aut eã nō habuit: ſed conſtat ꝙ ꝑ pecca tum patris non potuit eã perdere: ergo nunquã habuit. Si ſaluatur, & non eſt octauo die circũ ciſus: ergo nō eſt uerum, quod dicit dominus, Maſculus cuius caro &c. Propter hoc ergo reſpondendum, ꝙ currente circũ ciſione, alia remedia non diſponebant paruulum, niſi cum hac conditione; ꝙ ipſe eſſet impoſſibilitatus ad implẽdum mandatum de circunciſione; & ita ꝓpter impoſſibilitatem abſoluebatur. Et ſi moriturus erat ante octauum diem, diſponebant, & curabatur: ſed victurus non curabatur, quouſq; mandatum eſſet totum impletum: & hoc totum eſt ꝓbabile. Et iō hanc opinionẽ credo ſaniorẽ. Si aũt dominus diſpenſaret, tunc ſecus eſſet: & ita dicunt factum eſſe circa uiros, q fuerunt in deſerto. Aliqui tamen dicunt, ꝙ peccauerunt; qa ex contemptu dimiſerunt: ſed tamẽ illud nō eſt credibile, ꝙ oẽs ita mãdatum Dei contemneret. Si aũt obiicias ſimiliter de paruulo, q præuẽtus morte non baptizatur, utrũ in fide parentũ ſaluetur? Dico, qđ non: qa baptiſmus ꝑ ſuam generalitatẽ, & ꝑfectionẽ, & tẽporis indeterminationẽ alia remedia euacuauerat: nō ſic aũt circunciſio. Huius autem poſitionis probabilitas habetur ex auctoritate; qa Prouer. dicit Salomon. Vnigenitus erã coram matre mea: ubi dr̃ in Gloſ. ꝙ filius Berſabeę alius paruulus, quẽ habuit ante Salomonem; non fuit nominatus: qa ante octauũ diẽ eſt mortuus, & ita non fuit circunciſus. Habetur ex rõne: quia nullum animal offerebatur domino ante octauum diem. Habetur ex more iudæorum, quẽ modò obſeruant. Et ideo hæc poſitio magis eſt tenenda.

Ibi ſu[pra]. *cap. 4.* *Gloſa ordinaria.* *Leuiti. 12.*

QVAESTIO III.
An circunciſio conferebat gratiam.

De efficacia circunciſionis, & quæritur, Vtrum ſacramentum circunciſionis: ſit gratiæ collatiuum? Et quòd non dicit Magiſter in litera. Hoc ipſium dicit Gloſ. In circunciſione tantùm peccata remittebantur, ſed non gratiam per eam p̄ſtabatur. ITEM, Hoc uidetur rõe, quia in ſacramento ęquè, uel ampliùs ſe extendit rõ ſignãdi, q̃ ratio efficiendi: ſed ratio ſignandi in circunciſione ſolùm eſt in ablatione: ergo & efficacia. ITEM, Sicut ſe habet culpa ad gratiæ amotionẽ, ſic grã ad remotionẽ culpæ: ſed Deus, cũ homo peccat; ſubtrahit gratiam; nec tamen facit culpam ergo

Gloſa ordinaria ſuper illud Roman. 4. Signaculum fidei accepit.

ergo à ſimili poſſibile eſt, quòd aliquod remediũ remoueat culpã, quod tamen nõ dat gratiã; ergo ſi hoc eſt poſſibile, & concordat rõ, & auctoritas; in circuncisione non datur gratia.

ITEM. Si Deus non eſſet ſolus dator formarũ, uirtus primarii agentis eſſet ſolùm in abiiciendo, nõ in ponẽdo: ergo cũ Deus ſit dator gratię, uirtus circunciſionis erat ſolùm in amouendo oppoſitum gratiæ.

CONTRA, Quòd in circunciſione detur gratia, oſtẽditur: quia eadem ui eſt corruptio vnius oppoſiti, & generatio alterius; & eadẽ, qua receditur ab vno oppoſitorũ, acceditur ad reliquũ: ergo cũ gratia, & culpa ſint oppoſita; eadem ui, qua deletur culpa; cõfertur & gratia: ergo ſi circunciſio eſt ad delendum culpã, neceſse eſt in ea cõferri gratiã. Si dicas, ꝙ hoc non tenet in moribus. Hoc nihil eſt; quia Ambr. dicit, ꝙ egreſſus vitii eſt uirtutis ingreſſus. *Libr. 3. Officio. cap. 10 in primis uerbis.* ITEM. Accidens corrumpitur dupliciter, aut ꝑꝑ corruptionem ſubiecti, aut propter inductionẽ contrarii: ergo ſi circunciſio aufert culpam; cum non corrũpat ſubiectum; de neceſſitate inducit contrariũ: ſed hoc eſt gratia: ergo &c. Si dicas, ꝙ culpa non eſt accidens, ſed priuatio: idẽ ſequitur; quia priuatio non remouetur ab aliquo niſi per poſitionẽ habitus; ergo ſi culpa eſt priuatio gratiæ, numquam delebitur niſi ponatur gratia. ITEM. Peccatum dicit non eſſe moris; ſed impoſſibile eſt, ꝙ Deus auferat alicui non eſſe naturæ, niſi dando eſſe; immo non intelligibile: ergo impoſſibile, & non intelligibile eſt, quòd auferat non eſſe moris, niſi dando eſſe: ſed non eſſe moris eſt per culpam; eſſe autem moris per gratiã: ergo &c. Si dicas, ꝙ nõ eſt ſimile: quia eſſe, & non eſſe ſunt immediata; nõ ſic culpa, & gratia. Cõtra hoc eſt, quia priuatio, & habitus circa ſuũ ſuſceptibile ſunt immediata: ſicut affirmatio, & negatio: ergo impoſſibile eſt priuare unum, quin ponatur reliquũ. ITEM. Si circunciſio delet culpã; & gratia pariter eãdẽ delet: aut ergo circunciſio delet ꝑ gratiã; aut econuerſo; aut utrũque ſimul: ſed conſtat, ꝙ non utrunq; ſimul: q̃a cum non ſint idem in ſubſtantia, non habent eandẽ operationẽ immediatã. Nec gratia per circunciſionem; quia ſi nõ eſſet circunciſio; gratia per ſe ſufficiẽter deleret culpam tãquam immediata cauſa: ergo circunciſio delet per gratiam: ergo per priùs ordinatur circunciſio ad gratiam, quàm ad culpam delendam.

RESOLVTIO.

Varias opinantium ſententias recenſet: ſed poſtrema adhærere uidetur.

RESPONDEO. Dicendum; ꝙ circa hoc diuerſi diuerſimodè ſenſerunt. Quorundam. n. poſitio fuit, quod originale ut eſt culpa, eſt cõcupiſcentia cum debito non concupiſcendi: & non ideo eſt culpa, quia concupiſcẽtia: hæc. n. eſt in iuſtificatis; ſed ideo, quia eſt cum debito non concupiſcendi. Cum ergo deletur culpa originalis, quia deletur quantum ad reatum; & remanet quantum ad actum; dicunt *Magiſter in circunciſione dimitti peccatũ non aũt conferri gratiam aſſerruit:*

ut patet in litera cap. penul.

cunt, quòd ſoluitur debitum .i. non imputatur; & tunc ergo remanet concupiſcentia actu pœna. Hoc ergo eſt, quòd dicunt originale deleri .i. debitum concupiſcendi nō imputari: & hoc quidem ſine alicuius gratię collatione fieri poteſt: & fit in circunciſione. Sed hæc reſponſio non poteſt ſtare duplici ratione. Vna quidē, quia ſi Deus non imputat hoc debitum ipſi animæ, quod priùs imputabat: aut ergo aliqua innouatio facta eſt circa animam: aut mutatio facta circa Deum. Non mutatio circa Deum, ergo innouatio circa animam: ergo aut aliquid eſt ab ea ablatum, aut poſitum. Si ablatū, aut bonum, aut malum: non bonū; ergo malū: non malū pœnæ tantùm: ergo culpæ: ſed culpa eſt priuatio, q̄ non aufertur; niſi aliquid ibi ponatur: ergo neceſſe eſt aliq̄d poni: ſed nihil ponitur ī anima, quod expellat culpam, niſi gratia. Alia rō eſt: quia ſi debitū tantum nō imputaretur, & gratia non daretur; cum nullus poſſit uidere Deum, quin habuerit gratiam: tunc ergo iuſtus ab originali peccato mundatus per circunciſionem, ſi moriatur, cū non habuit gratiam, non uidebit Deum: ergo eandem pœnā habebit, ac ſi haberet originale. Alia poſitio magis ultra proceſſit, & dixit: quòd in circunciſione dabatur gratia, & delebatur culpa: ſed culpa delebatur ui circunciſionis, gratia aūt non dabatur ui eius, ſed ex liberalitate Dei: quia non delet culpā, quin decoret aīam, & gratam ſibi faciat; quāuis poſſet aliter facere:

S. Tho. tenet quod nō ferebatur gratia non ex ui circuncisionis 3. part. q. 71. articul. 4.

Scot. uero 4. ſentēt. diſt. 1. q. 6. quòd ex ui circūcisionis conferebat gratiam.

quia ſecūdum naturam mediū eſt inter culpā, & gratiam. ſ. ipſa innocentia, & delere culpam, hoc eſt reddere innocentiā: ſed Deus nunquam reddit innocētiā, quin ſuperaddat gratiā. Et per hoc reſpōdet ad obiecta, de contrarietate, de habitu, & de priuatione: q̄a gratia non eſt directè & immediatè habitus oppoſitus culpę, ſed innocētia. Ad hanc innocentiam, ſecūdum q̄d eſt priuatio culpę; ordinatur circunciſio diſponens ex parte ſuſcipientis, ſed gratia ex parte agentis. Sed hæc poſitio non poteſt ſtare duplici rōne. Prima quidem, quia ſi innocētia eſſet medium ſeccundū naturam inter culpam, & gratiā; priùs naturaliter reſtitueretur innocētia, & expelleretur culpa, q̄ infunderetur gratia. Sed hoc eſt manifeſtè falſum, quia tunc gratia non deleret culpam. Sic .n. prius naturaliter deleretur culpa per innocentiam, q̄ gratia infunderetur. Alia rō eſt, q̄a & ſi Deus poſſet delere culpā ſine gratia; non tamen decreuit delere niſi per gratiam: ergo ſi dat uirtutē ſacramento conſonantem ſuo decreto, non dat uirtutem ad culpam delendam niſi diſponēdo ad gratiā. Tertia poſitio eſt, ꝙ in circunciſione delebatur culpa, & conferebatur gratia, & ad utrūq; ordinabatur circūciſio: ſed gratia quoſdam effectus habet priuatiuos, quoſdam poſitiuos: & circunciſio non ordinabatur primò, & per ſe niſi quātùm ad effectus priuatiuos, & ideo ſolùm ſignificabant ablationem. Sed q̄a effectus priuatiui non ſunt ſine poſitiuis,

Varro. in 1. diſtin. 41 q. 2. circuncisionē principaliter ad deletionem originalis; ex cōſequēti ad gratiæ collationem ordinatā fuiſſe ſtatuit.

ex conſequenti erant ibi effe-ctus poſitiui: & quia ex conſequenti non oportebat eos ſignificari; ideo ablatione culpæ priuatiuum effectum ſolùm ſignificabat. Exemplum autem manifeſtum eſt in conuerſione panis in corpus Chriſti;in quo eſt conſequenter & ſanguis;ſed tamen non ſignificatur ibi. Effectus autem gratię poſitiui ſunt, ſicut habilitare ad bona opera: priuatiui ſicut remouere culpā. Sed iſta poſitio non poteſt ſtare duplici rōne. Prima quidē; quia ſi ui circūciſionis ponitur gratia in anima,& potentiis:q̃a delet culpā,quæ in his eſt;cum poni gratiam in anima non ſit aliud,quàm gratificari;& in potentiis,quàm poteutias habilitari; ergo non ſeparantur nec ſecundum rem, nec ſecundùm intellectum: ergo impoſſibile eſt ponere,uel intelligere ꝙ circunciſio habeat uim ad unum, quin etiam habeat ad reliquum. Alia ratio eſt, quia effectus poſitiui aliqui ſecūdùm rem idem ſunt cum priuatiuis: quia ſicut lumē materiale numquam delet tenebras.niſi illuminando aera; ſic nec lumen gratiæ tenebras peccati. Quarta poſitio fuit, ꝙ in circunciſione dabatur gratia; ſed tamē paruula reſpectu eius, quæ datur in baptiſmo. Et ratio huius uidebitur in conſequēti Diſtinctione, cum de profectu Sacramentorum diſputabitur. Et quia gratia quantuncunque parua plenum effectum habet ad delendum omnem culpam mortalem; ſed ſemiplenū ad habilitandum potentias animæ ad proficiendum; ideo circunciſio dicitur ordinari ad effectum ablationis culpæ; non quia ipſum ſolùm habeat, ſed quia ſolùm habet completum. Et quia ſacramentum non omne ſignificat, quod facit: ſed ꝙ pleniùs,& perfectiùs facit: ideo in circunciſione ſolùm eſt ſignum ablationis principaliter.

Hoc uidetur tenere Scot. in 4. d. 1. q. 6.

ET PER hoc patēt auctoritates,et obiecta: q̃a nec Gloſa,nec Magiſter uoluerunt negare, ꝙ nullo modo daretur gratia habilitans; ſed quòd ita parum habilitans, & ita parum reprimēs concupiſcentiam, quòd ſolùm merebatur dici deletiua culpæ, non habilitatiua potentiæ. AD ILLVD,quod obiicitur de ſignificatione;patet reſponſio: quòd iſtud debet ſacramentum ſignificare, quod plene, & perfectè facit; non autem quod facit ex conſequenti, ſiue imperfectè. AD ILLVD, quod obiicitur; quod Deus ſubtrahit gratiam, & non facit culpam: ergo &c. Dicendum, quod Deus dicitur ſubtrahere gratiam; non quia perimat datam; ſed quia ultra non apponit: ſed homo per culpam perimit datam, & ita non conueniunt in effectu Deus, & culpa. AD VLTIMVM dicendum, quòd illud nihil ualet; q̃a ſicut ſolus Deus dat grātiā; ita ſolus delet oppoſitum. Vnde Iſa. Ego ſum, qui deleo iniquitates &c. *cap. 43* Præterea: Si illa poſitio eſſet vera, nunquam agēs principale aliquid abiiceret.

DI-

De Sacramentis nouæ legis in ſpeciali.

IAM ad ſacramenta nouæ Legis accedamus: quę ſunt Baptiſmus, Confirmatio, Panis benedictio, ideſt, Euchariſtia, Pœnitentia, Vnctio extrema, Ordo, Coniugium. Quorum alia remedium contra peccatum præbent, & gratiam adiutricem conferunt, ut Baptiſmus: alia in remedium tantùm ſunt, ut Coniugium: alia gratia & uirtute nos fulciunt, ut Euchariſtia & Ordo. Non te netur hic Magiſter.

Quare mox poſt hominis caſum non fuerint inſtituta.

Si uerò quæritur, quare non fuerint hæc ſacramenta inſtituta mox poſt hominis lapſum; cum in his ſit iuſtitia & ſalus. Dicimus non ante aduentum Chriſti, qui gratiam attulit; gratiæ ſacramenta fuiſſe danda; quæ ex ipſius morte & paſſione uirtutem ſortita ſunt. Chriſtus autem uenire noluit, antequam homo de lege naturali & ſcripta conuinceretur; quòd neutra iuuari poſſet.

Quòd ſacramentum Coniugij fuit ante peccatum.

Fuit tamen coniugium ante peccatum inſtitutum, non utique propter remedium, nec ad ſacramentum, ſed ad officium: poſt peccatum uerò fuit ad remedium contra carnalis concupiſcentię corruptelã: de quo ſuo loco tractabimus. Gen. 2.

De Baptiſmo.

Nunc uerò de Baptiſmi Sacramento uideamus; quod inter noua gratiæ ſacramenta primum eſt. Baptiſmum igitur Chriſti Ioannes ſuo Baptiſmo prænunciauit: qui primus baptizaſſe legitur; ſed in aqua, non in ſpiritu, ſicut ipſe ait: Ego baptizo uos in aqua in pœnitentiam. Sola enim corpora abluebat; a peccatis uerò non mundabat. Baptiſmus Ioannis erat in pœnitentiam, non in remiſſionem: baptiſmus uerò Chriſti in remiſſionem. Quia Ioannes baptizans homines, ad pœnitentiam uocabat: & quos batizabat, pœnitere docebat; ſecundùm illud, Veniebant ad Ioannem in Iordanem, confitentes peccata ſua: ſed in baptiſmo Mat. 3 Act. 19 Io. 1. Mat. 3 Mar. 1. Luc. 3.

Ioannis non dabatur peccatorum remiſſio, quæ data eſt in Chriſti baptiſmo.

Quid utilitatis habebat baptiſmus Ioannis: & cur ita dictus?

AD quid ergo utilis erat baptiſmus Ioannis? Quia homines uſu baptizandi præparabat ad baptiſmum Chriſti. Sed quæritur, quare dictus eſt baptiſmus Ioannis: ſicut ueritas dicit, Baptiſmus Ioannis unde eſt? Quia ibi Ioannis operatio tantùm uiſibilis erat, exteriùs lauantis; non inuiſibilis gratia Dei, interiùs operantis. Sed tamen & illa
Mat. 21 *Ioannis operatio a Deo erat; & baptiſmus ille a Deo erat, non ab homine tantùm: ſed hominis dictus eſt, quia nihil ibi gerebatur, quod non ageret homo. Si uerò quæritur, an ſacramentum fuerit? ſatis poteſt concedi ex eo ſenſu, quo legalia ſigna dicuntur ſacramenta. Significabat enim baptiſmus Ioannis rem ſacram, ſcilicet baptiſmum Chriſti: qui non tantùm eſt pœnitentiæ, ſed & remiſſionis peccatorũ.*

De forma baptiſmi Ioannis, & de baptizatis ab eo.

HIC conſiderandum eſt, ſi baptizati a Ioanne iterum
Hic nõ tenetur. *baptizati ſunt baptiſmo Chriſti, & qua forma uerborum uſus ſit Ioannes. Illi, qui baptizati ſunt a Ioanne; neſcientes ſpiritum ſanctum eſſe; ac ſpem ponentes in illius baptiſmo; poſtea baptizati ſunt baptiſmo Chriſti. Baptiſmus autem Ioannis in nomine uenturi tradebatur. Vnde Hieronymus ſuper Iohelem, Qui dicit ſe in Chriſtum credere, & non credit in ſpiritum ſanctum; nondum habet claros oculos. Vnde baptizati a Ioanne in nomine uenturi, ideſt, domini Ieſu, quia dixerunt, Sed neque ſi ſpiritus ſanctus eſt, audiuimus; iterum baptizabantur: immo uerum baptiſma accipiebant. Illi uerò, qui ſpem non poſuerunt in baptiſmo Ioannis; & patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum credebant; non poſt baptizati fuerunt: ſed impoſitione manuum ab Apoſtolis ſuper eos facta, ſpiritum ſanctum receperunt. Alij uerò, qui non ita credebant, baptizati ſunt baptiſmo Chriſti, ut prædictum eſt. Vnde Hierony. Qui ſpiritum ſanctum neſciebant, cum baptiſmum a Ioanne acceperunt; iterum baptizati ſunt baptiſmo Chriſti, ut prædi-*

In Cõ. ad 2. c. circa finem. Act. 9. Sup Iobele ca. 2 & in Epiſto. de unius uxoris uiro.

ctum

ctum eſt: ne quis ex Iudæis, uel gentibus putaret aquam ſine ſpiritu ſancto ad ſalutem poſſe ſufficere. De hoc etiam Ambroſ. Quidam negauerunt ſe ſcire ſpiritum ſanctum, cum baptizatos ſe dicerent baptiſmo Ioannis; qui in aduenientis Ieſu, non in ſuo baptizauit nomine. Iſti ergo quia nec in Chriſti nomine, neque cum fide ſpiritus ſancti baptizati fuerant; non potuerunt accipere baptiſmi ſacramentum: baptizati ſunt ergo in nomine Chriſti; nec iteratum eſt in his baptiſma, ſed innouatum. Lib. 1. De Spũ S. c. 3. circa initiũ.

HAEC eſt ſecunda pars, in qua Magiſter agit de ſacramẽtis in ſpeciali. Et hẽt hæc pars duas partes: in prima determinat quædam præambula: in ſecunda autem determinat de unoquoque per ſe, infra Diſtinctio. tertia. *Poſt hæc uidendum eſt, quid ſit bapt. &c.*] In prima parte determinat præambula ad omnia ſacramenta, ſcilicet tempus inſtitutionis, & numerum: in ſecunda uerò determinat præambulum ſpecialiter ad baptiſmum. ibi. *Nunc uerò de baptiſmi ſacramento uideamus &c.*] Prima iterum pars habet duas. In prima determinat numerũ: in ſecunda uerò inſtitutionis tẽpus. ibi. *Si uerò quæritur, quare nõ fuerunt, &c.*] Similiter ſecunda pars, in qua agit de præambulo ad baptiſmum Chriſti, quod quidem fuit baptiſmus Ioãnis: habet tres partes. In prima Magiſter determinat de utilitate, ſiue ad quid fuit: in ſecunda uerò de eius inſtitutione, ſiue denominatione. ibi. *Sed quæritur, quare dictus eſt baptiſmus Io. &c.*] In tertia uerò agit de forma, uſu, ſiue de uariatione. ibi. *Hic conſiderandum, eſt, &c.*]

QVorum alia remedium, &c.] Contra, Videtur malè diuidere hæc abinuicem, quia omnia ſacramenta ſunt in remedium contra peccatum. Reſpõſio. Dicendum, quòd Magiſter non dicit ſimpliciter, quòd quędam ſunt in remedium; ſed dicit, quædam ſunt in remedium contra peccatum: & talia ſunt, quæ gratiam conferunt, & ornant animam. Ex hac autem diuiſione, quam ponit hic Magiſter, innuitur ſufficientia ſacramentorum. Quædam enim eſt medicina præſeruatiua, quæ curat a morbo, ſed non liberat: & talis eſt Matrimonium. Quædam eſt curatiua, & iſta liberat per gratiam; & hæc uariatur ſecundùm triplicem gratiam, ſcilicet gratiam baptiſmalem: & ſic eſt Baptiſmus: pœnitentialem: & ſic eſt Pœnitentia: finalem: & ſic eſt Vnctio extrema. Quædam autem eſt medicina confortatiua. Duplici autem ex cauſa indiget homo confortari: uel propter difficultatem pugnæ; & ſic eſt Confirmatio: uel propter laſſitudinem itineris, & ſic eſt uiaticum. i. Euchariſtia; Ordo aũt eſt ad miniſtrandum utrunq; & ad confortandũ mo- Dub. 1.

do utroque. Vel ſic. Confortatio. & fulcimentum eſt tripliciter: aut confortatione uirtutis; & ſic eſt Confirmatio: aut ſubminiſtratione cibi; & ſic eſt Eucharistia: aut fulcimēto alicuius ſubſidii, & ſic eſt Ordo. Et ſic patet, ꝙ diuiſio Magiſtri eſt recta: & patet etiā ex hoc diuiſio ſacramētorū. Et differt iſte modus aſſignandi ſufficientiā a ꝑaſſignato; qm̄ ille accipitur penes morbos; hic uerò penes modos curandi. ITEM, Quæritur, quare magis ſic ordinat? Videt̄ enim, ꝙ ratio ſua contradicat enumerationi quātùm ad ordinem Si.n. Matrimonium eſt medicina ꝑſeruatiua; & priùs etiā eſt inſtitutum; uidetur ꝙ deberet primò de ipſo agere. Similiter contra alia pōt obiici. Reſp. Dicēdum, ꝙ Magiſter benè ordinat; & ratio ſui ordinis patet ſic. Sacramēta.n.qdā reſpiciunt cōiter oēs, & ſic ſunt quinq; ꝑcedentia: aut aliquos ſpecialiter; & ſic ſunt duo ſequentia.ſ. Ordo, & Coniugium: & ſic aut cōe, aut ſpeciale. Ordo autem quinq; priorum patet ex ſe. Baptiſmus.n. eſt ad uulnerum curationē: Confirmatio ad curationis uitæ conſeruationē: Euchariſtia ad curationis habitæ, & conſeruatæ promotionē. Et quia non oēs, q̄ recipiunt, conſeruāt ſp: ideo eſt Pænitētia ad reparationē: eſt Vnctio extrema ad ipſius cōſummationem. Et ex hoc patet ordo & ſufficiētia illorum quinq;, q̄ reſpiciunt cōiter oēs. Quę autem reſpiciūt ſpeciales ſtatus duo ſunt. Aut .n. reſpiciunt ꝑfectos: ſic eſt Ordo: aut infirmos ſecundùm congruentiā; ſic eſt Matrimonium principaliter; aut Ordo ꝑꝑ ſacramenti dignitatē. Vel Ordo ē perſonarum generantium ſpiritualiter: Matrimonium uero generātium corporaliter: & utraque neceſſaria eſt eccleſiæ: ſed prima eſt de principali intentione; ſecunda ex conſequenti: & ita patet ordo.

Non ante aduentū Chriſti, &c.] Dub. 2. Contra, Videtur malè dicere; quia ſacramenta veteris Legis, & fides totam uirtutem iuſtificandi habebant ex morte Chriſti. Item, Videtur quòd magis ex reſurrectione Chriſti; quia Roma. dicitur. Reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Cap. 4. Reſpon. Dicendum, quòd ſacramenta nouæ legis magnam habent uirtutem; quia eam habēt a paſſione, non tantùm promiſſa, ſed etiam perſoluta: & perſoluta aſtringit diuinam miſericordiam, ut liberaliùs præbeat: & hoc fuit non niſi poſt mortem. Quod obiicitur de reſurrectione. Dicendum, ꝙ meritum principaliter fuit in paſſione: ſed ſignificatio noſtræ iuſtificationis a peccato ſignificatur in morte, & reſurrectione; ut deſtruatur homo uetus, & fiat nouus.

Baptiſmum Chriſti Ioānes &c.] Dub. 3. Quæritur, quæ neceſſitas fuerit huiuſmodi prænunciationis? Si dicas, ut aſſuefaceret; quæro ſimiliter, quare alia ſacramenta non habuerunt aſſuefactoria. Si dicas, quod baptiſmus difficilior eſt ad credendum; Hoc non ſoluit; quia Euchariſtia magnæ difficultatis eſt, & magnæ efficaciæ. Reſpōſio. Dicēdum

dū, ꝙ baptiſmus cōgruè habuit p̄ambulū:& rō huius eſt:q̄a eſt ſacramentū primū, & neceſſariū, q̄a.n.neceſſariū oportebat oēs ſuſcipe: q̄a primū,ne hoīes inhabiles eſſent,&īparati;oportebat, ꝙ p̄cederet aliq̄d ſimile. Nō ſic aūt eſt in aliis ſacramētis:baptiſmus.n.ſuſceptus diſponit ad cætera alia; & ideo alia non egent aſſuefactorio: immo aſſuefactorium baptiſmi per cōſequens ad alia aſſuefacit.

Dub.4. *Hominis dictus eſt, quia nihil, &c.*] Contra. Videtur,ꝙ rō illa nulla ſit;quia dicitur Euangeliū hoīs,ut Ioā. & Matth. & tamen in Euangelio aliquid agitur, qđ nō agit homo. Si dicas, ꝙ Euangelium dicitur nunciū; & dicit quid exterius;& hoc eſt ipſius nunciantis, non tantùm mandantis. Obiicitur de doctrina;q̄ dicitur eſſe docentis: & tñ (ut dicit Aug.) ſolus Deus docet intus. Reſponſio. Dicendū, ꝙ doctrina dicitur Petri;nō q̄a Petrus totū agat effectiue, qđ ibi fit: ſed quia nihil ibi fit, qđ Petrus nō faciat,uel effectiuè ſicut uerbum exterius,uel diſpoſitiuè ſicut eſt eruditio īterior: meliùs enim docet bonus clericus, quàm malus.

Cōcione 2. in Pſalm. 70. & cōcione 17. in Pſalm. 118. et ſuper pſalm. 139.

Dub.5. *Baptiſmus autem Ioannis, &c.*] Contra. Videtur hoc falſum, q̄a Ioannes ſciebat iā Chriſtum ueniſſe;cū baptizauit ipſum: ergo non in nomine uēturi; ſed eius, qui venit,potiùs baptizauit;vel baptizare debuit. Reſpon. Dicēdum, ꝙ dominus ueniſſe dicitū quantùm ad aſſumptionem carnis: tamen quia nondū erat manifeſtatus, baptizabat in nomine uenturi de futuro: & ideo q̄n dn̄s ſe cœpit ꝑ mirabilia manifeſtare;baptiſmus eius debuit ceſſare. Vnde & Ioā. in carcere exiſtens,uolens oſtendere diſcipulis ſuis ſuum miniſteriū impletum eſſe, & baptiſmū ceſſaſſe,miſit eos ad Chriſtū. Tu es, q̄ uēturus es? ut ꝑ uerba dn̄i cognoſcant diſcipuli ueniſſe illū, *Ma.11.* in cuius noīe baptizauerat Ioānes; & ideo cum iā ampliùs nō debeat dici uenturus; ſacramentum eius ceſſauit. Et hæc eſt rō, quare Ioānes magis baptizauit in nomine uenturi, q̄ Chriſti; ut oſtenderet baptiſmū ſuū ad tp̄s eſſe. Nam Chriſtus ſꝑ Chriſtus eſt;ſed nō ſꝑ uenturus eſt; & ideò baptiſma Chriſti, quod debuit ſꝑ durare; fuit in noīe Chriſti, uel Trinitatis; ſed baptiſma Ioannis in noīe uēturi.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An omne tempus fuerit idoneum ad inſtitutionem ſacramentorum?

AD intelligentiā huius diſtinctionis;ſecundùm duo, q̄ determinat Magiſter, duo principaliter quæruntur. Primò de inſtitutione ſacramētorum quantùm ad primā partem. Quantùm uerò ad ſecundā quæritur de baptiſmo Ioannis. Circa primum quæruntur tria. Primò quæritur, Vtrum omne tempus fuerit idoneū ad inſtitutionem ſacramētorum? Secūdò, Vtrum in diuerſis temporibus debuerunt diuerſa inſtitui? Tertiò utrum in t̄pe gratiæ debuerunt inſtitui vnū,uel plura.

QVòd omne tempus fuerit idoneum ad inſtitutionē ſacramentorum, oſtenditur. Et primò de tempore naturæ inſtitutæ; quia tunc inſtitutum eſt ſacramentum matrimonii: ergo ſi hoc inter alia ſacramenta minùs eſt efficax; uidetur quòd in illo tempore debuerūt alia multò magis inſtitui. Si dicas, quòd uſus matrimonii illi temporis congruebat: qa erat non in remedium, ſed in officiū, ſed alia inſtituta ſunt in medicinam; & ideo non ante lapſum. Contra. Deus ſimul cum condidit angelum, cōdidit, pęnam, ſiue ignē; ut ibi, ſi peccaret, puniretur; qa eius peccatum eſt irremediabile: ergo pari rōne cum condidit hoīem, cuius erat peccare remediabiliter debuit inſtituere medicinā. Item, Magiſter dicit Diſtin. p̄cedenti; ꝙ ſacramētorū uſus eſt ad humilationē, q̄ non tantùm cōueniunt ægro, ſed ēt ſano; ergo &c. Item, Quod tp̄s legis naturæ poſt lapſum fuerit cōueniēs uidetur: qa boni & ſapiētis medici eſt medicinā uſq; ad indigentiā differre; & cum adeſt indigētia, ipsā offerre: ergo ſi tempus legis naturæ fuit tale, tunc ſine dilatione, & anticipatione debuit ſacramenta inſtituere. Item, Quòd tp̄s legis ſcriptæ fuerit magis idoneū, uidetur: qa ſacramēta nō iō ſunt præcepta, quia bona; ſed iō bona, quia p̄cepta, & inſtituta: ſed talia p̄cepta maximè cōueniunt legi ſcriptæ, non euangelio, uel naturæ; in quo ſunt leges morales: ergo & ſcrorum inſtitutio. Sed ꝙ tp̄s legis euāgelicæ fuerit conueniēs videtur; qa ſacramenta ſunt medicinæ: ſed illud tempus maximè illorum inſtitutioni conuenit, in quo aduenit medicus. Et iterum ſunt uaſa gratiæ: ergo illi tempori congruūt, quod eſt tēpus gratiæ.

Contra. Quod non congruerint tēpori naturæ inſtitutæ, oſtenditur: qa qui ſperat reſurgere, faciliùs dimittit ſe cadere: ergo ſi primo homini eſſent remedia parata, data eſſet ei occaſio peccandi: ergo ſi ſacramenta debēt eſſe uia ad reſurgendum, non ad cadendum, non debuerunt illo t̄pe inſtitui. Item, Quod nec tempore legis naturæ, uidetur; quia tp̄e illo ſolùm cōcurrit ius naturale: ſed ea, q̄ dictat ius naturale, ſunt de ſe bona; ſunt ēt immobilia: ergo ſi ſacramenta non ſunt talia, nō conueniunt illi tēpori. Item, Quòd nec tempori legis ſcriptæ; qa lex ſcripta data eſt in onus & ad conuicendum de impotentia, ut dicit Hug. ergo ſi ſacramenta ſunt medicinę reparatantes uirtutem, nullatenus conueniunt legi ſcriptæ. *Lib. 2. de Sacramēt. part. 2. cap. 1.*

Item, Quod nō legi euangelicę, uidetur: quia hæc lex eſt eliminatiua, uel euacuatiua figurarum, & ſignorum; quia apertè prædicat ueritatem: ergo ſi ſacramenta ſunt figuralia, nullatenus legi euangelicæ conueniunt. Item. Lex euangelii ē lex libertatis ad Galat. Vos autem fratres in libertatem uocati eſtis: ergo ad minùs non debuerūt inſtitui ſacramēta ſub p̄cepto, ſed ſolùm ſub conſilio. Et hoc uidetur dicere Hug. Primò paruulos conſilio nutriuit, uel erudiuit; ſecūdò prouectos præ- *Cap. 5.* *Lib. 1. cap. 4.*

præcepto tentauit; tertiò perfectos in libertate ſpiritus ambulare permiſit. Sed hoc non poteſt ſtare, quia Ioan. dicitur. Ni ſi quis renatus fuerit &c,

Cap 3.

RESOLVTIO.

Quia Sacramenta omnia in remedium inſtituta ſunt: ſicut ſemper cucurrit morbus ita ſemper conueniens fuit remedia inſtituere.

RESPONDEO. Dicendum; ꝙ omnia ſacramēta inſtituta ſunt in remediū ſpecialiter; & principaliter; excepto Matrimonio, qđ primò inſtitutū eſt ī officiū, & quia tp̄s remedii incępit a lapſu, & ꝓfecit in lege, & cōſummatū eſt in euangelio: iō iſta tria tēpora conueniunt inſtitutioni; tñ ſcđm magis, & minus.

AD ILLVD ergo quod obiicitur, quòd conueniunt tempori naturæ inſtitutæ ꝑꝑ matrimoniū. Dicendū, ꝙ tunc eſt inſtitutū, ꝗa fuit inſtitutū ī officiū. AD ILLVD, qđ obiicitur de pęna Angelorū; patet reſponſio: ꝗa pęna, vel ignis reuocat a culpa; ſed medicina occaſionem p̄ſtat: iō nō ſic debebat eſſe ex ipſa parte. AD ILLVD, quod obiicitur de uſu. Dicēdum, ꝙ humiliari ſub creaturis, ab eis erudiri, & in eis à faſtidio liberari; nō eſt de natura hoīs inſtituti; ſed potiùs hoc exigit pœna dānati; ꝗa homo īſtitutus erat medius inter creaturas, & deū. In creatore.n. ſe expresſiùs, ꝙ̄ in aliis cognoſcebat; & in ipſo delectabatur; & uarietate rerū ad fugiēdū faſtidiū non egebat. AD ILLVD, quod obiicitur de tp̄e legis naturæ. Dicendū, ꝙ lex naturę quædā dictat ut neceſſaria; q̄dā ut expedientia. Item, Quædā dictat, ex ſe; q̄dā adiuncta fide; & inſpiratione. Et dico, ꝙ primo mō dictat p̄cepta moris: ſecundo modo p̄cepta quæ dictabat in generali (ut eſſe DEO ſacrificandum: & hoc fides cū inſpiratione) ēt ulteriùs determinabat: & ſic patet illud. AD ILLVD, quod obiicitur de tp̄e legis ſcriptæ. Dico, ꝙ lex ſcripta a duris obſeruabatur carnaliter, & eius ſacramēta: & in talibus nullam habebat efficaciā. Sed a ſpiritualibus obſeruabatur ſpiritualiter; & non erat in onus, ſed in uiā ſalutis: & talibus ſacramenta illa erant in medicinam. AD LLVD, qđ obiicitur de euangelio; ꝙ euacuat figuras. Dicendū, ꝙ quædā figuræ erant tm̄ ad ſignandum; q̄dā aūt ſunt ad ſignandū, & ſanctificandū. Figuras primas euacuat; ſed ſecūdas inſtituit: ꝗa eſt lex iuſtificationis, nō tantùm ueritatis. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ lex euāgelii eſt lex libertatis &c. Dicēdū, ꝙ p̄cepta ſunt in ſeruitutē timentibus; ſed ſūt in libertatē amantibus: ꝗa ergo lex euāgelica eſt lex amoris; iō lex libertatis: non quia non pręcipiebat; ſed quia non ad timorem, ſed ad amorem trahebat.

QVAESTIO II.

An alia & alia diuerſis temporibus Sacramemta eſſe debuerint?

VTRVM in diuerſis temporibus debuerunt alia, & alia ſacramenta inſtitui; uel ſemper eadem? Et quòd non ſemper eadem; ſed quòd debuerunt mutari: hoc rationabiliter oſtendit Hug. ſic dicens. Diſpenſationis

ordo, & ratio hoc popoſcit: ut ſicut ab initio currente tpe magis, ac magis ſaluatoris aduentus appropinquauit; ſic magis ac magis effectus ſalutis creſceret, & cognitio veritatis: pp ꝙ & ipſa ſigna ſalutis per ſucceſſionem tēporum alia poſt alia mutari debuerunt; ut effectus gratiæ diuinę in ſalutem creſceret; ſimul quoque & ipſa ſignatio in ſignis uiſibilibus euidentior appareret. ITEM. Hoc oſtēditur per rationem; quia uariato morbo, & conditione egrotantis; neceſſe eſt uariari remedium: ergo cum his temporibus fuerint morbi, & ægrotantes diuerſarū conditionum; & morbus inualuerit, neceſſe fuit medicamenta alia, & alia adhiberi.

Libr. 1. de Sacramē. par. 11. c. 6. in principio.

SED CONTRA. Inſtitutio ſacramentorum fuit non à quocunque: ſed a ſummo medico, cuius conſilium eſt immutabile, & eſt ſummè cōmendabile: ſed ſi immutabile: ergo & ſacramenta ſecundùm illud inſtituta; debēt eſſe imutabilia: ſi ſummè laudabile, ergo debet eē optima: ergo ſecundùm hoc cū ſacramenta legis gratiæ optima ſint, ſemper illa debuerunt eſſe: nec ante, nec poſt alia debuerūt inſtitui, nec mutari. ITEM, Morbus originalis peccati ſemper idem fuit, nec creuit, nec decreuit: & rō infirmādi ſemper fuit eadem: ergo uidetur, ꝙ medicina correſpōdens morbo debuerit eſſe non mutata. ITEM, Omnia ſacramenta habent efficaciā a paſſione primò, & a fide paſſionis immediate, & uirtus illa eſt ad ſanandum per gratiam: ergo cum paſſio ſit eadem, & fides eadem (ſicut dicit Aug.) & gratia ſimiliter eadem: ergo debent eſſe eadem ſacramenta non mutata.

Tract. 80. ſup Ioan.

RESOLVTIO.

Diuerſis temporibus diuerſa debuerunt inſtitui ſacramenta, cum ſtatui perfectiori perfectiora competant ſacramenta.

RESPONDEO. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ ſacramenta ſunt in documentum, ſunt in medicamentum, ſunt & in ornamentum. Et ſecūdùm ſtatum perfectū ſunt in apertum documentum diuini ſecreti, ſunt in efficax remedium morbi, & in pulchrum ornamentum ſponſę Chriſti Quoniam ergo reuelatio ſecretorū non debet fieri quocunque modo, nec in omni tempore: ſed illo, in quo eſt intellectus hominis capacior: ergo ſacramenta ꝑfecta dilata ſunt vſque ad tempus tale. Hoc autem tempus ſicut in homine eſt ſexta ætas, q̄ appellatur ſenectus, iuxta illud. Quàm ſpecioſa ueteranis ſapiētia, & glorioſus intellectus, & conſilium. Similiter in mundo eſt ſexta ętas, quę eſt poſt Chriſtum: in qua ætate homines ſunt ſapientiores, & capaciores: ideo dilata ſunt ſacramenta cōpleta uſque ad hoc tēpus. Rurſus. Quia ſunt in medicamentū morbi efficax, etiam eo tempore debent dari, in quo efficaciùs curāt: ſed ſpiritualis infirmitas efficaciter nō curatur, niſi quando cognoſcitur, & ſentitur: alioquin redditur homo ingratus, & peiori uulnere infirmatur: iō neceſſe fuit ſacramenta differre quouſque morbus tantùm inualeſce-

Eccleſ. 25.

leſceret, ut homo ipſum cognoſceret, & remedium quæreret: hoc autem fuit in tempore gratiæ, quia tempore legis naturæ conuictus eſt eſſe cæcus: & tūc uenit lex docens, & onerans, & tunc conuictus eſt de impotentia: tunc ergo reſtabat tempus gratiæ, in quo morbus iam cognitus curaretur, & in hoc tempore ſacramenta completa darentur. Rurſus. Quia ſunt in pulchrum ornamentum, debuit ea Chriſtus illi ſponſæ dare, a qua nunquam ſeparari deberēt: & quia talis fuit Eccleſia collecta de gentibus, nō Synagoga, quæ ipſum deſeruit, & negauit: uſque ad tempus gratiæ perfecta ſacramenta non inſtituit: nihilominus tamen aliqua imperfecta, ſecundùm quòd congruebat illis temporibus, in ſuſtentationem dedit. Et ſic patet, quòd non ſemper eadem: ſed alia, & alia debuerint inſtitui. AD ILLVD, quod obiicitur de conſilio. Dicēdum (quòd ſicut dicit Augu.) Sicut unus medicus ſecundùm eandem artem nō mutatam pro mutatione morbi, mutat remedia: ſic, immo multò fortiùs in propoſito. Quod uerò addit, quia ſummè laudabile &c. Dicendum, quòd ſummè laudabile eſt conſilium diuinæ ſapientiæ in operibus, non quia omnia ſunt optima, quæ facit in ſe, ſed in ordine. Vnde dicit Aug. Si quis quærit, quare Deus non fecit duos ſoles? non uidet quia fuiſſet ſuperfluum. Si quæras quare fecit lunam? nō uidet quia ſi deeſſet luna, aliquod bonum deeſſet de ordine. Sic & in propoſito attendendū, quia ordinatiſſimè fecit. Sicut enim hæc ſacramenta huic tempori conueniunt, ita illa ſacramenta illi tempori congruebāt. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd morbus eſt idem. Dicendum, quòd & ſi morbus originalis quantū ad eſſentiam non creuit in effectu, quia ſemper magis ac magis homines ſequebantur concupiſcentiam: & de uno errore labebantur in alterum. AD ILLVD, quod obiicitur: ſi fides eadem, & paſſio &c. Dicendū, quòd & ſi paſſio eadem ſit, tamen prius fuit promiſſa, & modò eſt perſoluta: & ideo accepta ſatisfactione, miſericordia Dei liberalior fuit ad remittendū, quàm cum tantùm erat promiſſa. Liberalior (inquam) quantùm ad effectum, cum ſemper in ſe ſit ſummè & æquabiliter liberalis: ideo effectus maior. Præterea. & ſi fides ſit eadem, tamen hæc eſt dignior, & ad amandum efficacior, quia apertiùs credimus, quàm antiqui: & fides de paſſione iam præterita, & ſolutione facta magis ad amādum incitat, quā promiſſa: ideo Deus & merito fidei, & merito paſſionis iam præteritę maiorē contulit ſacramētis efficaciam. Et rurſus. Quia fides eſt expreſſior, ſacramenta ſunt euidentiora: ſed fides expreſſa remanet eadem quia ratio credēdi eadem; ſed ſacramenta alia, quia ſigna ſunt alia: & ſigna non mutantur quantùm ad ſignatum, ſed quantum ad ſpeciem ſignantem.

QVAESTIO III.
An iure ſeptem ſint Sacramenta.

DE numero ſacramentorum temporis Euangelii. Et ꝙ debuerit eſſe unum ſolum, uidetur, quia iugū euangelicum eſt iugum ſuauitatis, & onus leuitatis. ſed leuius eſt obſeruare unū *Mat.11* ſacramētum, q̃ plura: ergo cum Deus uirtutē omnium ſacramētorū potuerit dare uni, uidetur quòd unum tantùm debuerit eſſe. ITEM. Quòd cætera præter unum ſuperfluāt, uidetur: quia in ſacramento uno, quod eſt Eucharistia ſignatur paſſio, a quo effectū habent omnia ſacramenta. Et rurſus, In illo ſacramento continetur Chriſtus, in quo eſt omnis gratiæ plenitudo: ergo uidetur ꝙ ipſum ſolum poſſit omnia efficere, ad q̃ ſunt alia inſtituta. ITEM. Videtur ꝙ unum ſolum faciat, qđ omnia alia faciūt: baptiſmus. n. delet omnē culpā; delet etiam omnē pœnā culpæ debitā; quia ſtatim euolaret baptizatus, ſi moreretur. ITEM. Baptiſmus dat gratiam, q̃ ſanat animā, & habilitat omnes potētias; ſed ad aliud nō ſūt alia ſacramenta: ergo ſufficit baptiſmus.

QVOD autē debuerunt eſſe plura uidetur; q̃a ſicut dicitur. Diſtinc. præced. Contra peccati uulnus ſacramētorum remedia Deus inſtituit. Et dicit Hieron. *Super Marc. cap. 9.* Non ſanat oculum, quod ſanat calcaneum: cū ergo diuerſa ſint uulnera: ergo diuerſa debent eſſe remedia ergo ſacramenta plura ITEM. Sacramēta nō tantùm ſanant, ſed etiam ſignāt: ergo ſi ſignatio eſt ex inſtitutione; & quod ad multa inſtituitur ad ſignaudum eſt multiplex, & dubium: ergo ſi unum ſacramentū habet plures efficacias, & plures ſignationes, duceret in dubitationē, nō in cognitionē. ITEM. Neceſſe eſt, quòd ſacramentum expreſſam habeat ſimilitudinē: ſed non inuenitur ſpecies uiſibilis, quę habeat ſimilitudinē expreſſā cū oībus effectibus: ergo neceſſe ē eſſe plures. Suppoſito ergo ꝙ plura. QVAERITVR, *Queſtio collaterales.* quare tātùm ſeptē: q̃a cum duo ſunt uulnera tātùm, ſ. pœnę, & culpę; vr̄ ꝙ debuerunt eſſe duo ſacramēta tātùm. Si dicas, ꝙ pœna, & culpa multiplicātur ꝑ differētias. Cōtra, Tunc erunt plura q̃ ſeptē; q̃a genera peccatorū ſunt ſeptē. ITEM, Pęnæ ſūt multæ ſicut irregularitas, & cōcupiſcētia circa guſtū, & circa tactū, contra q̃ ſunt ſacramēta. ITEM. Sacramēta euāgelii ſe habent ex additione ad ſacramenta legis ſcriptæ; ſicut illa ad ſacra quæ ſunt in lege naturæ: ergo cū plura ſint ſacramēta in lege ſcripta, q̃ in lege naturę, plura debēt eſſe in euangelio, quàm in illa.

RESOLVTIO.

Sacramentorum numerus ſeptennarius congruus eſt, ad exercitandum, ad erudiendum, ad medenum, & auxiliandum.

RESPONDEO Dicendum, ꝙ ſicut oſtēſum eſt; neceſſe eſt eſſe plura ſacramēta. Plura quidem, q̃a ſunt ad exercitandū: unū. n. generaret faſtidiū: plura ēt, quia ſunt ad erudiēdum: unum, n. generaret ambiguitatē. Sed ſeptē ſūt & nō plura, q̃a ſunt ad medicandū; q̃a medicina reſpicit uulnera, q̃ ſanat: & ſanādo uulnera adiuuat

adiuuat uirtutes: & adiuuando uirtutes munit, & armat contra infirmitates. Secundùm ergo, ꝙ ſacramenta ſanāt infirmitates; numerus corū accipiť ſic. Quia eſt infirmitas culpæ & pœnæ; infirmitas culpæ in generali eſt peccatum originale; contra qđ eſt Baptiſmus: & peccatū actuale mortale; contra quod eſt Pœnitentia: & peccatum ueniale; contra quod eſt Extrema unctio. Pœnę autem infirmitas eſt quadruplex, ſ. ignorantia; contra quā eſt Ordo; in quo poteſtas traditur diſcernendi: ſecunda eſt impotentia, contra quam eſt Confirmatio? Tertia eſt malitia, contra quam eſt Euchariſtia. Quarta concupiſcentia, cōtra quam eſt Matrimonium. Secundùm autem, ꝙ ſacramenta ſunt in adiutorium uirtutū, accipitur numerus ſic. Quia ſi in adiutorium fidei, ſic eſt Baptiſmus, qui eſt ianua ſacramentorum, ſicut fides uirtutum: in auxilium ſpei, ſic eſt Vnctio extrema: in auxilium charitatis, Euchariſtia; quæ unit, & incorporat: in auxilium prudentiæ, Ordo: in auxilium iuſtitiæ, Pœnitentia: in auxilium temperātiæ, Matrimonium: in auxilium fortitudinis, Confirmatio. Secundū uerò ꝙ ſacramenta ſunt armaturæ eccleſiæ militātis, ſumitur numerus ſic, Quia ſicut dicitur Cant. Ipſa eſt terribilis, ut caſtrorum acies ordinata: terribilis eſt, q̄a munita, & fortis; & hoc per Confirmationem: Acies, quia coniuncta, & unita: & hoc per Euchariſtiam: Ordinata, per Ordinē. Hæc acies uariabilis eſt tanquam in hac uita conſiſtens: unde & aliqui ſubtrahuntur per mortem, aliqui proſternuntur per culpam: ideo neneſſarium eſt ſacramentum ad prolem multiplicandam ad diuinum cultum: & hoc eſt Matrimonium. Neceſſarium eſt ad reſurgendum poſt lapſum: & hoc eſt Pœnitentia. In hac autē ſola acie ſalus eſt. Vnde in eam ingreditur homo, ut prælietur: ex ea in morte egreditur, ut coronetur. Sed nullus recipitur ad pugnam, niſi habeat ſignum, & arma Chriſti: ideo neceſſarium eſt ſacramentum, in quo hęc cōferūtur, ut Baptiſmus: & hic eſt ianua intrantiū. Item, Ex hac acie nullus egreditur, niſi habeat pignus, & unctionem Spiritus ſancti: in cuius ſignationē eſt Vnctio extrema, quæ eſt ſacramentum exeuntium. Et ſic patet, ꝙ tātùm ſunt ſeptē; ſiue cōſiderenť ut medicamēta; ſiue ut adiumēta; ſiue ut arma.

Ad illud ergo, qđ obiicitur, ꝙ deberet eſſe unum propter facilitatem. Dicendum, ꝙ opus diuinum dēt habere facilitatem, in ſignum potentiæ; debet habere & congruitatem, in ſignū ſapientiæ; debet etiam habere utilitatem, in ſignum bonitatis. Quia ergo licèt uia facilior exiſteret in uno; tamen quia nō ita congrua ut in pluribus; ideo fuerunt plura. Ad illud, quod obiicitur de efficacia Euchariſtiæ. Dicendum, ꝙ & ſi in Euchariſtia ſignificetur paſſio, & cōtineatur Chriſtus; in quo eſt gratiæ plenitudo; non tamen ſignatur paſſio ſecundùm omnē ſuum effectum; nec continetur gratiæ plenitudo ad omnē gratiam

tiam effundendam,ſed ſpecialiter ad effectum cibationis. AD ILLVD, quod obiicitur de Baptiſmo. Dicẽdum, ꝙ Baptiſmus directè eſt contra originale;unde non eſt iterabile;ſed uulnera peccatorum ſunt iterabilia. Itẽ. Et ſi abſoluat a pęna ſatisfactionis;nõ tamẽ a pœna, q̃ eſt ſequela culpæ:& cõtra has pœnas sũt ſacramẽta alia:quia nõ ſunt tantùm in dimiſſionẽ culpę:& ideo non ſufficit. QVOD autẽ obiicitur, ꝙ debet eſſe duo tãtùm contra duo,ſ. pœnã,& culpã, Patet reſponſio: non.n. eſt ſtãdum in primis differẽtiis, q̃ ſunt pœna, & culpa: quia nimis ſunt generales; nec deſcẽdendum eſt ad ſpeciales; ſed in eis, q̃ uniuocationẽ habent;utputa originale ad omnia originalia, & mortale ad mortalia,& ueniale ad uenialia. Similiter nec in differentiis pœnæ;ſed in principalibus differentiis,ſ.ignorantia,concupiſcẽtia, malitia,& impotentia;quę ſunt ratio ducendi in culpam, Et ſic patet de irregularitate;ſimiliter de appetitu gulæ;q̃a ſine peccato poteſt eſſe in ſe,niſi deordinetur per nimium deſiderium: ſed concupiſcẽtia carnis ſemper manet inordinata, niſi ordinetur. AD VLTIMVM dicẽdum, ꝙ ſacramẽta legis ſcriptæ addunt ſuper ſacramẽta legis naturæ,quãtũ ad certitudinẽ figurationis, & difficultatẽ oneris: ideo ſunt euidentiora,& plura.Sed ſacramẽta euangelii addunt ſuper ſacramenta legis ſcriptæ, quãtùm ad expreſſionẽ,& efficaciam: & minuunt oneris duriciam: ideo ſunt euidentiora,& efficaciora; ſed tamen pauciora.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO. I.

A Ioanne, an à Deo inſtitutus fuerit Baptiſmus Ioannis?

CONSEQVENTER quantùm ad ſecundam partem Diſtinc. quęritur de baptiſmo Ioannis. Et circa hoc quęruntur tria. Primò quæritur,a quo fuerit Ioãnis baptiſmus inſtitutus? Secundò,ad quid fuerit inſtitutus? Tertiò quęritur de uſu,ſiue efficacia ipſius.

QVOD fuerit a Deo inſtitutus uidetur; q̃a ille eſt inſtitutor rei,qui iubet rẽ fieri;& cuius auctoritate fit: ſed Ioannes auctoritate domini,& mandato baptizabat;unde Ioan.Qui mi- *Cap. 1.*
ſit me baptizare, ille mihi dixit &c.ergo Ioannes a domino miſſus erat ad baptizandum: ergo &c. ITEM. Baptizator, ſiue Baptiſta nomẽ eſt officii honorabilis:ſed nemo aſſumit ſibi honorẽ; ſicut dicitur Hebrę. (alioq̃n *Cap. 5.*
nõ eſt aſſumptio,ſed uſurpatio) ergo Ioannes fuit factus a domino Baptiſta: & ſi hoc;ergo & baptiſmus eius eſt a domino inſtitutus. ITEM. Fiat deductio, q̃ fa- *Mat. 21*
cit dominus in euãgelio:Baptiſmus Ioannis de cœlo erat,an ex hominibus?ſi ex hominibus;ergo non erat ei credendum:ſi de cælo, ergo inſtitutus fuit ab ipſo Deo.

CONTRA. Si baptiſmus Ioannis fuit a domino inſtitutus: cũ ergo debeat ab eo,a quo inſtituitur, denominari: non debet dici baptiſmus Ioannis, ſed Dei. Maior patet; quia baptiſmus Chriſti

ſti dabatur a Petro,& a Paulo ; & ab eis non denominabaẽ,ſed tantùm a Chriſto; qui erat inſtitutor. IVXTA hoc quæritur,cũ euangelium non tantùm denominetur ab auctoritate principali,ſed etiam a ſcriptore; ut euangelium Ioannis;quare non ſimiliter baptiſmus ? Item. Quòd ſit inſtitutus a Ioanne uidetur; quia ſi a Deo, ſtaret utique , Ioanne ceſſante: ſed baptiſmus Ioannis ceſſauit ſtatim , quãdo Ioannes miſſus eſt in carcerem, ſicut dicit Chryſ.ſuper Ioannem ; ergo baptiſmus eius fuit ab eo tãtum inſtitutus,non a Deo. *Hom. 28.*

RESOLVTIO.

Baptiſmi Ioannis primus inſtitutor fuit Deus: ſed Ioannes fuit adminiſtrator plenarius & præcipuus.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ baptiſmi Ioannis Deus fuit principalis inſtitutor; ſicut probant rationes primę: ſed Ioannes fuit adminiſtrator plenarius,& præcipuus. Plenarius,quia nihil ibi faciebat . quod per ipſum non fieret : totum enim adminiſtrabat, quia tantum exterius lauabat. Præcipuus uerò,quia Deus per ipſum inſtituit , & ei officiũ baptizandi commiſit: ut nullus baptizaret illo baptiſmo; niſi ipſe,uel aliquis eius auctoritate:& inde eſt , quod nominabatur a Ioanne; & ceſſauit,Ioanne ceſſante . Sed in baptiſmo Chriſti nullus erat adminiſtrator plenarius,quia ibi eſt interior regeneratio;quæ ſolùm fit a Deo, non miniſterio humano.Nullus etiã præcipuus, quia Chriſtus inſtituit baptiſma ſuum non per aliquem hominẽ, ſed per ſeipſum. Nulli etiam ſic cõmiſit ſuum officiũ, ut alii eius auctoritate baptizarent:ideo nõ denominatur ab eis baptiſmus Chriſti ; nec ceſſat eis ceſſantibus.

AD ILLVD, qđ obiicitur de euangelio. Dicendum, ꝙ euãgeliſta fuit adminiſtrator plenarius;quia quantũ ad uerba,& intellectũ. Verba,n.ex ſe dicebant non omnino eadẽ , q̃ Chriſtus in prędicando dixerat . Rurſus, ſenſum ſeruabant:ſed illi primò illuminati fuerunt, & poſtmodum aliis exprimebant,In ſacramentis non ſic,quia Apoſtoli ſigna ex ſe nõ habebant: ſed a domino ſunt inſtituta. Rurſus Per gratiam,qua erãt purgati, alios non purgabant:ideo non ſic dicitur baptiſmus Matth.ſicut euãgelium Matthęi dicitur. ET AD illud patet reſponſio,ꝙ non ceſſauit ideo baptiſmus Ioh.quia eſſet principalis inſtitutor;ſed quia erat præcipuus adminiſtrator.

QVAESTIO. II.

Ad ſignandum , an ad efficiendum inſtitutus fuerit Ioannis Baptiſmus?

AD quid fuerit baptiſmus Ioãnis inſtitutus. Et quod ad ſignandum uidetur per illud,qđ dicit Hug. Inter baptiſma Chriſti , & baptiſma Ioannis hoc intereſt , quia ibi ſolum ſacramentum dabatur, hic ſacramentum, & res ſacramẽti, ſcilicet in baptiſmo Chriſti : ergo ſi ſacramenti eſt ſignare,patet ꝙ ad ſignandum. ITEM. Per rationẽ uidetur:quia magis cõueniebat baptiſmus Ioannis cum baptiſmo Chriſti, quã baptiſmus legalis : *Lib. 2. de ſacramẽ. par. 6. cap. 6.*

ſed

ſed ille (ut dicit Hug.) ſignabat baptiſma Chriſti: ergo multò fortiùs cōgruit, ꝙ baptiſma Ioānis, ITEM, Quod fuerit inſtitutus ad efficiendum uidetur; q̄a Mar. dicitur, Erat Ioānes baptizans, & p̄dicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum: ergo cum remiſſio peccatorum non ſit ſine gratia, uidetur ꝙ dabat gratiam. ITEM, Ratione uidetur: quia ſicut dicit Hugo, Quemadmodum creſcit in ſacramentis expreſſio ſignationis, creſcit & efficacia ſanctificationis, & ſecūdùm ꝙ magis appropinquant ad aduentū Chriſti: ſed baptiſmus Ioannis expreſſius ſignum erat, q̄ circūciſio; & aduentui Chriſti magis appropinquabat: ergo maiorem efficaciā hēbat. PRAETEREA. Si nullā habebat interius efficaciam; cum ablutio carnis prauę nullius erat utilitatis, non erat acceptandum, nec approbandū: ergo ſtultè fecerunt, qui ſuſceperunt: malè etiā fecit Chriſtus, qui approbauit, dum ab eo baptizari uoluit, ſicut dicitur Matth. ergo ſi nec illi faciebant ſtultè, nec Chriſtus male: ergo aliquam efficaciam habuit. ITEM. Quod maiorem efficaciam habuit, q̄ baptiſmus Chriſti uidetur; q̄a Chriſtus baptizatus eſt baptiſmate Ioannis, non ſuo: ergo ex opere ꝑpoſuit illud ſuo: ſed non eſſet pręponendus, niſi eſſet maioris uirtutis, & efficaciæ: ergo &c.

Vbi ſupra c. 3 circa finem.

Cap. 1.

Vbi ſupra in medio cap.

Cap. 3.

CONTRA, Quòd nec ad ſignandum, nec ad efficiendum; uidetur. Quia ſi ad ſignandum tantùm: ergo ſuit ſacramentum legis ueteris; ſi ad efficiendum, fuit nouæ: ergo cum baptiſmus Ioannis non fuerit ſacramentū legis ueteris: quia Ioannes eſt terminus legis; nec nouæ: manifeſtum eſt igitur, ꝙ nec ſignauit, nec efficientiam habuit. ITEM, Quòd nihil interiùs fecerit, uidetur; quia Marc. dicitur. Ego Baptizo uos aqua. Et Ioā. Propterea ueni ego in aqua baptizans. Et Act. Quia Ioannes baptizauit aqua. ITEM, Super illud Ioan Erat Ioannes baptizans &c. Gloſ. Quantùm catecuminis nondum baptizatis ꝓdeſt doctrina fidei; tantum ꝓfuit baptiſma Ioannis ante baptiſmū Chriſti: ergo ſi ſecundū hoc ſolùm inſtruebat, & nihil gratiæ conferebat: patet &c.

Cap. 1. *Cap. 1.* *Cap. 1.* *Cap. 1.*

RESOLVTIO.

Baptiſmus Ioannis non ad efficiendum; ſed ad præfigurandum, ad aſſueſaciendum, & ad annunciandum Baptiſmum Chriſti inſtitutus fuit.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ baptiſma Ioannis fuit inſtitutū ad præſignandū baptiſma Chriſti: ſicut dicit Magiſter, ꝙ erat ſacrę rei ſignum, quia ſignabat baptiſmum Chriſti, & ratione iſtius erat quodammodo ſacramentum. Fuit etiam inſtitutum ad aſſueſaciendum ad baptiſmū Chriſti Matthæi capite tertio. Ego baptizo &c. Gloſ. Tantùm corpora lauo, quia peccata ſoluere nequeo: ut ſicut naſcendo, & prędicando pręcurro: ſic baptizādo ad baptiſma Chriſti dirigā. Et quantū adhoc nō eſt ſacramentum, ſed ſacramentale: ſicut torneamētum, in quo milites

lites aſſueſcunt ; non eſt bellū . Fuit etiā hoc ad baptiſmū Chriſti nunciandū,manifeſtādo auctorem,& præparādo materiā : & hoc cum baptizauit Chriſtū, manifeſtatus eſt Chriſtus . Ioā. *Cap. I.* Vt manifeſtaretur in Iſrael,propterea ueni ego in aqua baptizans:& in illo baptizādi actu cōtulit Chriſtus aquis uim regeneratiuam cōtactu carnis, ut dicit Beda: *In homil. Euang. Octau. Epiph.* & quantum ad hoc fuit initium nouę legis fuit ſacramētum omnino ve. nec omnino no.le. Concedendum eſt igitur quòd fuit inſtitutum ad ſignandum,non ad efficiendum, ſicut dicit Hugo : *Lib. 2. de Sacramē. part.6.* nec oportet quòd ſacramentum ſit ue.leg.propter hoc quòd initiabatur ſacramētum nouæ .

QVOD obiicitur de illo uerbo, prædicans baptiſmum pœnitentiæ,&c.Gloſ. exponit ſic . Pœnitentiæ baptiſmum dicit in remiſſionem peccatorum ; & hunc tantùm prædicauit, non dedit . Vnde baptiſmus ille pœnitentiæ nō erat baptiſmus Ioānis,quem ipſe dabat;ſed baptiſmus Chriſti ; quem Ioannes p̄dicabat. AD ILLVD,quod obiicitur;quod expreſſius ſignū ē : quàm legalia . Dicendū , quòd circunciſio inſtituta fuit in remedium,non tantùm in ſignū: ſed baptiſmus Ioannis tantùm in ſignum, non in remediū : qa ſi eſſet in remedium, utique eſſet efficacius remedium , ſicut erat expreſſius ſignum . AD ILLVD, quod obiicitur ; quòd ſit nullius utilitatis &c. Dicendū , quòd quamuis interiùs nō purgaret ; non tamen erat inutile ; quia inſtruebat & aſſuefaciebat:& (quod amplius eſt) fuit uia manifeſtandi Chriſtum , & præparādi materiam baptiſmo Chriſti Et inde eſt,quòd Chriſtus in eo baptizari voluit ; ut ſe baptizato, materiam ſuo baptiſmati præpararet,ſanctificādo aquam. Et ſic patet ſequens; quia non præpoſuit ſuo, ſed ordinauit ad ſuum baptiſmum.

QVAESTIO III.

An baptizati baptiſmo Ioannis rebaptizandi erant baptiſmo Chriſti?

DE vſu baptiſmi Ioannis ſiue de efficacia , Vtrum ſcilicet baptiſmus Ioannis cum impoſitione manuum æquipollens eſſet baptiſmo Chriſti . Et quod ſic , uidetur ratione ; quia iſta duo completum faciunt baptiſma , ſcilicet baptizari in aqua, & ſpiritu:ſed per Ioannem baptizati ſunt aqua per manuum impoſitionē ſpiritu:ergo æquipollent iſta duo baptiſmo Chriſti. ITEM . Hoc uidetur ratione alia;qa ad hoc ꝙ baptiſmus ſit ſacramentum completum ; non eſt neceſſe aliquem ſimul lauari interiùs,& exteriùs , ſed ſucceſſiuè;ut patet in accedente fictè:ergo videtur,ꝙ ubi impoſitio manuum non lauit interiùs per ſpiritum, cum ablutione præcedenti exteriori fuit integrum ſacramentum . ITEM . Hoc uidetur auctoritate Hierony. & Magiſtri. Dicit.n. Hierony. ſuper Iohelem. *D.Hieron.ſuper Iohelem cap. 2. prope finem* Baptizati à Ioanne nomine uenturi , quia dixerunt, Neque ſi Spirituſſanctus eſt,audiuimus, iterum baptizati ſunt;ergo hæc ratio, qa non cognoſcebant Spiritumſanctum ; ergo ſi hæc eſt cauſa recta

Mag. i litera i præſenti diſt. ćta, oppoſitum eſt cauſa oppoſiti: ergo ſi baptizati erant, & fidem Trinitatis habebant, non erant rebaptizandi. ITEM. Hoc uidetur auctoritate ſcripturæ,
Cap. 8. quia Act. dicitur de Samaritanis, ꝙ baptizati erant in nomine domini Ieſu: & tunc imponebant manus ſuper eos; & Apoſtoli non faciebãt aliud niſi imponere manus in nomine domini Ieſu. Sed tunc quæro, aut baptiſmus ille fuit Chriſti, aut Ioãnis, quo baptizati erãt. nõ Chriſti, ut patet per textum, nondũ enim in quenquam illorum uenerat &c. ſed baptiſmus Chriſti dabat ſemper ſpiritumſanctum: & Gloſ. dicit ibi. Baptizati, tantum aqua tincti, non ſpiritu; ergo quia fuit baptiſmus Ioannis, non oportebat niſi manus imponi.

CONTRA legitur Act. quòd
Cap. 19 Paulus rebaptizauit baptizatos baptiſmate Ioannis: ergo rebaptizandi ſunt. Si dicas, ꝙ ideo rebaptizauit, quia non habebãt Trinitatis fidem: tunc ergo ſuppleta fide Trinitatis, non oportuit rebaptizari; ſed conſtat ꝙ antè inſtruxit in fide, quàm baptizaret. ergo nullo modo de-
Tract. 5. ſuper Ioa. circa medium. buit rebaptizare. ITEM. Aug. aſſignat generalem differentiã inter baptiſmum Ioannis, & baptiſmum Chriſti dicens, Baptizauit Iudas, & rebaptizatũ non eſt: baptizauit Ioannes, & rebaptizatum eſt: ergo generaliter omnes erãt rebaptizãdi. ITEM. Ratione uidetur, quia ſicut dictum eſt, baptiſmus Ioannis aſſueſaciebat & dirigebat ad ba-
Mat. 3 ptiſmum Chriſti: unde ipſe Ioãnes dicebat. Ego baptizo uos aqua, ille baptizabit uos ſpiritu ſancto: ergo ſi fruſtra aſſueſcit aliquis ad faciendum aliquid, quod non facit; fruſtra baptizati ſunt baptiſmo Ioãnis, niſi baptizentur etiam baptiſmo Chriſti. ITEM Impoſitio manuum habebat locum ſacramenti Cõfirmationis: ſed confirmationis ſacramentum præſupponit ſacramentum baptiſmi; & aliis nõ ualet niſi baptizatis: ergo ſi nondum habebant plenũ ſacramentum baptiſmi; nihil faciebat cõfirmatio, ſiue impoſitio manuũ eis. ITEM. In baptiſmo imprimitur character, qui eſt fundamentum ordinis, & aliorum ſacramentorum: ſed character non imprimebatur in baptiſmo Ioãnis, nec in impoſitione manuum quia non habebant cum illo aliquam ſimilitudinem: ergo tales ſemper carerent charactere: ergo nunquam eis ualerent alia ſacramenta.

RESOLVTIO.

Baptiſmo Ioannis baptizati rebaptizandi erant: cum ille tantu aſſuefaceret, & non regeneraret, licèt Magiſter ſecus ſenſerit.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ duplex fuit ſuper hoc opinio. Vna uidelicet, ꝙ baptizati baptiſmo Ioannis, ſi non habebãt fidem Trinitatis, rebaptizandi erant: ſi autem habebant fidem Trinitatis, non oportebat eos rebaptizari; ſed ſufficiebat manus imponi. *Opinio Magiſtri.* Et ratio huius poſitionis fuit, ꝙ quia tales habebant ablutionem exteriorem; & habebant fidem Trinitatis, qua interius inſigniebãtur tamquã charactere, habebant ſpiritum-

ſan-

ſanctum per impoſitionem manuum; & ideo tales non erant rebaptizandi. Hæc autem opinio roboratur per auctoritatẽ, q Actuum 8. non ſunt rebaptizati: & xix. ſunt rebaptizati: & ideo nec generaliter aſſerunt, nec negant. Sed diſtinguunt ad ſuſtinendum hanc opinionem: & dicunt; quod pro tempore illo impoſitio manuum plus ualebat, quam nunc Confirmatio: dabat enim baptiſmum flaminis. Huius opinionis fuit Magiſter, & alii qui eam ſuſtinent. Alia opinio eſt, quod omnes ſunt rebaptizandi: quia ille baptiſmus Ioannis ſolum aſſuefaciebat, non regenerabat; & impoſitio manuum non characteriſticabat animam: & iſta eſt communis opinio modernorũ Magiſtrorum.

Qvod ergo obiicitur, quòd erat ablutio exterior, & interior. Dicendum, quòd non quęcunque ablutio exterior eſt ſacramentum: ſed in qua imprimitur character, q ſemper manet: & talis nõ fuit in baptiſmo Ioãnis, ideo patet illud. Et per hoc patet reſpõſio ad ſecũdùm. Ad alivd Hier. Dicendũ, ꝙ non uult ibi tangere cauſam rebaptizationis; ſed in ſufficientiã fidei in alteram perſonarum: & hoc patet ſi inſpiciantur antecedentia, & ſequẽtia. Ad alivd, Dicendũ, ꝙ Samaritani baptizati erant a Philippo baptiſmo Chriſti, ſicut innuit Gloſ. Et ꝙ dicitur, ꝙ non receperunt ſpiritumſanctum, intelligitur uiſibiliter, quią illic non erat Philippus Apoſtolus, ſed Diſcipulus: & ideo baptizare potuit, & prædicare; ſed non manus imponere ad dãdum ſpiritum ſanctum uiſibiliter. Vnde Gloſ. ſuper illud. Miſerunt ad illos Petrum, & Ioannem. *Act. 8.* Philippus, qui Samariæ Euangelizabat, unus de ſeptem erat. Si enim Apoſtolus eſſet, manus imponere poſſet; ꝙ ſolis Epiſcopis conuenit: Et ita patet, ꝙ hæc opinio, quæ dicit, ꝙ non erant omnes rebaptizandi; non habet fulcimentum ex ſcriptura, nec ex auctoritate euidenti, nec etiam habet auctoritatem cogentem. Alia uerò opinio auctoritatem habet, ſcilicet ꝙ omnes ſunt rebaptizandi. ſicut patet Act. *Cap. 10.* & non eſt ratio, quia defectum haberent fidei: quantuncunque enim aliqs eſt infidelis, non eſt rebaptizãdus, ſed erudiendus: ergo hęc erat ratio, ſcilicet quia ille baptiſmus non computabatur pro ſacramento. Et habet auctoritatem a ſanctis. Auguſt. enim dicit. *Tractatu 5. ſup Ioan. circa mediũ.* Qui baptizati ſunt baptiſmate Ioannis, non eis ſuffecit: baptizati enim ſunt baptiſmate Chriſti. Item, Beda: Adhoc Ioannes baptizabat, ut ad baptiſmum Chriſti dirigeret. *Super Marc. cap. 1.* Ad hoc facit Gloſ. ſuper Ioan. *Ioan. cap. 1.* Erat Ioannes baptizans, &c. quę ſupra habitã eſt. *Vide ſupius, q. o, immediate præcedi, paulo ante reſolutionem.* Rationem etiam habet propter characterem, qui imprimitur: & quia baptiſmus Chriſti erat ianua ſacramentorum; & poſtremo quia aſſuefactorius erat, fruſtra erat: quia uana eſt aſſuefactio, ubi non conſequitur illud, ad quod eſt. Huic ergo opinioni, tanquam ſecuriori, & rectiori conſentiendum credo.

PARS PRIMA.

De Baptiſmo in ſpeciali: & primò quid ſit.

POſt hæc uidendum eſt, quid ſit baptiſmus; & quæ ſit forma; & quando inſtitutus; & cauſa inſtitutionis. Baptiſmus dicitur intinctio, ideſt, ablutio corporis exterior, facta ſub forma uerborũ præſcripta. Si enim ablutio fiat ſine uerbo, non eſt ibi ſacramentum: ſed accedente uerbo ad elementum, fit ſacramentum: non utiq; ipſum elementum fit ſacramentũ, ſed ablutio facta in elemento. Vnde Aug. Verbo baptiſma conſecratur: detrahe uerbum, & quid eſt aqua niſi aqua? accedit uerbum ad elementum, & fit ſacramentum. Vnde eſt hęc tanta uirtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente uerbo? non quia dicitur, ſed quia creditur? Nam & in ipſo uerbo aliud eſt ſonus tranſiens, aliud eſt uirtus intus manens. In duobus ergo conſiſtit ſacramentum baptiſmi, ſcilicet in uerbo & elemento. Ergo etſi alia deſint; quæ ad decorem ſacramenti inſtituta ſunt; non ideo minùs eſt uerum ſacramentum & ſanctum, ſi uerbum ſit ibi, & elementum. Nam & in hoc ſacramento, et in aliis quædam ſolent fieri ad decorem & honeſtatem ſacramenti; quædam ad ſubſtantiam & cauſam ſacramenti pertinentia. De ſubſtantia huius ſacramenti ſunt uerbum & elementum; cætera ad ſolemnitatem eius pertinent.

Sup Io. tract. 80. poſt medium.

De forma Baptiſmali.

Sed quid eſt illud uerbum, quo accedente ad elementum, fit ſacramentum? Veritas te docet, quæ huius ſacramenti forma tradens, ait diſcipulis. Ite, docete omnes gentes; baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Inuocatio igitur Trinitatis uerbum dicitur, quo baptiſma conſecratur: & hæc eſt forma uerborum, ſub qua traditur baptiſmus. Vnde Bonifacio Epiſcopo Zacharias Papa ait, Firmiſſime præceptum eſt in ſynodo Anglorum, ut quicunque ſine inuocatione Trinitatis merſus fuiſſet, quòd ſacramentum regenerationis non haberet: quod omnino uerum eſt: quòd ſi merſus in fontem baptiſmi quis fuerit

Matt. ca. ult.

De cõſ. diſt. 4. cap. in ſynod.

ſine inuocatione Trinitatis, perfectus Chriſtianus non eſt, niſi in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti fuerit baptizatus. Legitur tamen in Actibus Apoſtolorum, Apoſtolos baptizaſſe in nomine Chriſti: ſed in hoc nomine (ut exponit Ambroſius) tota Trinitas intelligitur. Intelligitur enim cum Chriſtum dicis, & pater, a quo unctus eſt; & ipſe, qui unctus eſt; & ſpiritus ſanctus, per quem unctus eſt, Vnde Nicolaus Papa ad conſulta Bulgarorum, A quodam Iudæo multos baptizatos aſſeritis: & quid inde agendum ſit, conſulitis. Hi profectò ſi in nomine ſanctæ Trinitatis, uel in noie Chriſti (ſicut in Actibus Apoſt. legimus) baptizētur, baptizati ſunt: unū idemq; eſt, ut exponit Ambr. Act. 8. 9. et 10 Lib. 1. de Spiritu S. Cap. 3. De cōſ. diſ. 4. a quodā.

Si in nomine Patris tantùm, uel ſpiritus ſancti poſsit tradi baptiſmus.

Hic quæritur an baptiſmus eſſet uerus, ſi diceretur in nomine Patris tantùm, uel Spiritus ſancti tantùm: ut cū dicitur in nomine Chriſti. Ambroſius uidetur dicere, quòd ſi fide myſterium Trinitatis teneatur; & una perſona tantùm nominetur; plenum eſſe ſacramentum: & econuerſo, ſi tres nominentur, & non rectè de aliquo illorum ſentiatur, uacuum fieri myſterium Trinitatis. Ait enim ſic, Vbi non eſt plenum baptiſmi ſacramentum, nec principium, nec ſpecies aliqua baptiſmi æſtimatur. Plenum autem eſt, ſi patrē, & filium, & ſpiritum ſanctum fatearis: ſi unum neges, totum ſubrues. Et ſicut ſi in unum ſermonem comprehendas, uel patrem, uel filium, uel ſpiritum ſanctum; fide autem nec patrem, nec filium, nec ſpiritum ſanctum abneges; plenum eſt fidei ſacramentum: ita etiam licèt patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum dicas, & patris & filij & ſpiritus ſancti minuas poteſtatem, uacuum eſt oē myſterium. Cum. n. dicitur in nomine Chriſti, per unitatem nominis impletum eſt myſterium: nec a Chriſti baptiſmate ſpiritus ſeparatur, quia Chriſtus baptizauit in ſpiritu. Lib. 1. Spiritu S. c. 3. ante mediū. Io. 1. Act. 1.

Quæſtio Ambroſij.

Nunc conſideremus, Vtrum ſicut in Chriſti nomine legimus baptiſmi plenum eſſe ſacramentum; ita etiam ſpiri- Ambr. ubi ſ.

tu ſancto tantùm nuncupato nihil deſit ad myſterij plenitudinem. Rationem ſequamur: qui unum dixerit, Trinitatem ſignauit. Si Chriſtum dicas, & patrem; a quo unctus eſt filius; & ipſum, qui unctus eſt, ſcilicet filium; & ſpiritum
Act.10 *ſanctum, quo unctus eſt, deſignaſti. Scriptum eſt.n. hunc eſſe Ieſum a Nazareth, quem unxit Deus ſpiritu ſācto. Et ſi patrem dicas, filium eius, & ſpiritū oris eius pariter indicas: ſi tamen id etiam corde comprehendas. Et ſi ſpiritum ſan-*
Act.1. *ctum dicas, Deū patrem a quo procedit; & filiū eius, cuius eſt ſpiritus, nūcupaſti. Vnde, ut rationi copuletur authori-*
Io.1. *tas, Dominus dicit, Vos aūt baptizamini in ſpiritu ſancto:*
Mat.3 *ex quo indicat nos rectè poſſe baptizari in ſpiritu ſancto.*

Perſtringit præmiſſorum intelligentiam cum determinatione cuiuſdam dicti.

Ex his apertè intellexiſtis, in nomine Chriſti uerum baptiſma tradi: unde nihilominus inſinuari uidetur, uerum baptiſma dari poſſe in nomine patris tantùm, uel ſpiritus ſancti: ſi tamen ille, qui baptizat, fidem Trinitatis teneat; quæ Trinitas; in quolibet horum nominum intelligitur. Si autem aliquis peruersè credens, & errorem inducere intendens, unum de tribus tantùm nuncupet; non complet myſterium. Quòd uerò ait; nominatis tribus, uacuum eſſe myſterium, ſi baptizans minuat poteſtatem patris, uel filij, uel ſpiritus ſancti; ideſt, ſi malum ſentiat de potentia alicuius horum, non credens unam potentiam trium: intelligendum eſt hoc ſuper eum, qui non intendit, nec credit baptizare: qui non tantùm caret fide, ſed etiam intentionem baptizandi non habet. Qui ergo baptizat in nomine Chriſti; baptizat in nomine Trinitatis; quæ ibi intelligitur. Tutius eſt ta-
Luc.10. *men tres perſonas ibi nominare, ut dicatur, In nomine pa-*
Matth. 10. *tris, & filij, & ſpiritus ſancti: non in nominibus, ſed in nomine, ideſt, in inuocatione, uel in confeſſione patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Inuocatur enim ibi tota Trinitas; ut inuiſibiliter ibi operetur per ſe, ſicut extra uiſibiliter per myſterium. Si autem dicatur in nominibus, non eſt ibi ſacramentum; quia non ſeruatur forma baptiſmi.*

DETER-

DETERMINATIS præambulis ad ſacramẽta, in hac parte determinat Magiſter de ſacramẽtis ſigillatim. Et hẽt hæc pars ſeptẽ partes ſecundùm ſeptem ſacramenta. In prima determinat de Baptiſmo. In ſecunda de Confir. infra Diſ. 7. *Nunc de ſacramento confirmationis &c.*] In tertia de ſacramento Euchariſtiæ. infra Diſ. 8. *Poſt ſacramentũ baptiſmi, & confirmationis, etc.*] In quarta de Pœnitentia. infra Diſ. 14. *Poſt hæc de pœnitentia agendum eſt, &c.*] In quinta de Extrema unctione. infra Diſ. 23. *Præter præmiſſa eſt aliud ſacramentum, &c.*] In ſexta de Ordine infra Diſ. 24. *Nunc ad conſiderationem ſacræ ordinationis, &c.*] In ſeptima de Matrimonio. inf. Diſ. 27. *Cum alia ſacramenta poſt peccatum, &c.*] Prima pars, in qua determinat de baptiſmo, habet duas. In prima determinat de baptiſmo quantùm ad ipſum ſacramentum. In ſecunda quãtũ ad ſacramentalia: & incipit pars illa infra Diſ. 6. circa mediũ. ibi. *Porrò cuncti ad baptiſmum uenientes, &c.*] Et quoniã ſacramentũ baptiſmi põt conſiderari in ſe, & per comparationem ad dantes, & recipientes: ideo pars iſta hẽt tres. In prima agit de baptiſmo per ſe. In ſecunda per comparationem ad recipiẽtes. infra Diſt. 4. *Hic dicendum &c.*] In tertia per comparationem ad dantes. infra Diſ. 5. *Poſt hæc ſciendum ſacramentum baptiſmi, &c.*] Prima pars continet præſentem diſtinctionem: & diuiditur in duas partes. In prima agit de baptiſmo quantùm ad eius quidditatẽ, ſiue integritatẽ. In ſecunda quantùm ad eius inſtitutionem ibi. *De inſtitutione baptiſmi, quando cœpit, &c.*] Prima pars habet duas. In prima oſtendit, ꝙ ad eſſe baptiſmi concurrũt uerbum, & elementũ. In ſecũda uerò determinat, ꝙ ſit illud uerbum. ibi. *Sed quod eſt illud uerbum, &c.*] Et illa pars hẽt duas. In prima determinat ueritatẽ. In ſecunda uerò ſoluit dubitationem. ibi. *Hic quæritur, an baptiſmus ſit uerus, &c.*] Subdiuiſio huius partis patet in litera.

BAptiſmus dicitur intin. &c.] Contra. Videtur eſſe mala iſta notificatio; quia notificatio dẽt conuenire notificato præciſè; ſed hæc non eſt talis; quia cũ lauatur pannus, eſt ablutio corporis; & põt fieri ſub forma uerborum pſcripta; & ſic eſſet baptiſmus: quod falſum eſt. Reſp. Dicendum, quòd ablutio auctoritate determinatur ad ſtandũ ꝓ ablutione aquæ: ſimiliter corpus ad ſtandum pro corpore humano: ut ſit ſenſus, quod baptiſmus eſt ablutio corporis humani, in aqua facta &c. Dub. 1

Ablutio facta in elemento, &c.] Innuit Magiſter, qđ ablutio facta in elemẽto, ſit ſacramẽtum. Cõtra. Ex hoc uidetur, ꝙ ablutio paſſiuè dicta ſit ſacramẽtũ, qđ ſacramentũ eſt ſignũ gratiæ; quæ eſt inuiſibilis gratiæ uiſibilis forma; ſed gratia non eſt lota, ſed lauãs: ergo ſignũ nõ eſt lotio paſſiua, ſed actiua. Reſp. Dicendum, ꝙ in baptiſmo concurrit lotio tribus modis dicta. Nã ille, qui mergit, dicitur lauare: & ideo baptizare. Similiter & aqua dicitur lauare, & corpus lauari: Dub. 2.

nari: & ſic eſt lotio hominis lauantis, & aquæ lauantis: & corporis loti. Quia ergo ad baptiſmum hæc triplex lotio neceſſariò concurrit; per illam potiſſimum deſcribitur, quæ alias claudit, & præſupponit: & hæc eſt lotio corporis paſſiua; quæ immediatiùs reſpicit baptiſmũ; & preſupponit duplicem lotionem prædictam; quia facta & ab homine, & ab aqua. Quod obiicitur, ꝙ non eſt ſignum gratiæ. Dicendum, quòd hæc lotio paſſiua ſignum eſt effectus gratiæ: nec habet perfectam ſignificationem, niſi prout coniungitur lotioni aquæ, & miniſtri: tunc enim ſignũ eſt, quòd anima purificatur a Deo per gratiam.

Dub. 3. *In duobus ergo &c.*] Videtur falſum dicere; quia (ut dicit Ambr.) Omne ſacramẽtum eſt ſimplex: ergo non conſiſtit in duobus; quia tunc eſſet cõpoſitum. *Lib. de Sacramentis.* Reſpond. Aliqui faciunt uim in hoc, quod dicitur ſacramentum; quia non uocat ſacramentum ſignum exteriùs, ſed effectum gratię interiorem, qui eſt gratia ſimplex. Aliqui uim faciunt in ſimplicitate, quia nõ dicitur ſimplex, quia non habeat partes; ſed quia non diuidatur in plura ſacramenta. Sed neutrum iſtorum eſt magnum quid dicere: ideo credo ꝙ uocat ſacramentum ſimpliciter, quia eius denotatio fit in inſtanti. Nam ſi ſacramentum remaneat imperfectum, nihil eſt factum: nec etiam debet dici inceptum, ſed totum reincipiendũ: & hoc patet ex uerbis eius infra, ubi non eſt plenum ſacramentum baptiſmi, nec principium, nec ſpecies aliqua baptiſmi æſtimatur: & ideo dicitur ſimplex.

In nomine ſãctæ Trinitatis &c.] Dub. 4. Innuit Magiſter, ꝙ idem eſt baptizare in nomine Trinitatis, & ĩ nomine Chriſti: ſed ꝑ hoc nõ uult dicere, ꝙ uerba eandẽ uirtutem habeant; nec ꝙ oĩo idem ſonent: ſed ꝙ modus baptizandi in eccleſia primitiua conformis fuit modo, quẽ nunc tenet eccleſia. Nam in Chriſto intellectus clauditur Trinitatis, ſed tñ implicitè; & remotè. Vel idem eſt, qa eiuſdẽ uirtutis, & efficaciæ: ſed hoc intelligendũ eſt ꝓ tpe illo, in quo nondũ erat nomen Chriſti promulgatum.

Vbi non eſt plenum baptiſmi ſacramentum &c.] Notandũ ꝙ illud eſt dictum ꝑꝑ characteris impreſſionem: quouſque.n. character imprimatur, nihil de ſacramento factum eſt ſtabile. Notabile. Et qm̃ character imprimitur in inſtanti, quando eſt factum aliquid, totum perfectum eſt: ſi ergo non eſt perfectũ, nihil oĩno factũ eſt; nõ q̃tũ ad operationẽ exteriorẽ, ubi ẽ ſucceſſio; ſed in teriorẽ, ubi ẽ ſubita impreſſio.

Nihilominus inſinuari uidetur uerum &c.] Innuit Ambr. ꝙ ſufficit aliquam perſonarũ exprimere: ſed illud eſt intelligẽdũ, Notabile. non quia ibi ſit plena forma. Si enim crederet, & negligẽs eſſet, quod credit, exprimere; non ſufficeret: & ideo ſolùm in caſu eſt credendum ipſum locutum eſſe, ſcilicet ſi plena ſit fides in corde; nec deſit aliqd in ſermone ex negligẽtia, ſed ſolũ impotẽtia: qa tunc ſupplet diuina miſericordia, & ſapientia.

ARTI-

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

Baptiſmus quid, aqua, an intinctio in aqua?

AD intelligentiam huius partis quæritur de quiditate baptiſmi. Et circa hoc duo principaliter quærūtur. Primò quæritur de his, quæ pertinent ad integritatem ſacramenti. Secundò de his, quæ pertinent ad formam verbi. Circa primū q̄runtur tria. Primò quęritur, q̄d ſit baptiſmus a parte elementi. Secundò quęritur, utrum de integritatibus eius ſit expreſſio uocalis uerbi. Tertiò utrum neceſſaria ſit ad integritatem baptiſmi fides alicuius articuli.

QVID ſit baptiſmus ſecundū ſuam eſſentiam, utrum aqua, uel intinctio in aqua? Et quòd aqua ſit, uidetur per diffinitionem. Hugo. Baptiſmus eſt aqua, abluendis criminibus ſanctificata. Similiter per diffinitionem ſui generis. Sacramentum eſt elementum ex ſimilitudine repręſentans &c. ergo ſi aqua ē elementum, ſacramentum baptiſmi eſt aqua. Si dicas, quod utrāq; diffinitionē aſſignat per cām materialē, nō p̄ eſſentiā.

Lib. 2. part. 6. cap. 2. in primis uerbis. Lib. 1. part. 9. cap. 2. cir. me.

CONTRA. Hæc eſt per eſſentiam, Baptiſmus eſt ſacramentum: & hæc, Sacramentum eſt ſignum: & hæc, Signum eſt ſpecies ſenſibilis, aliud faciens in cognitionem venire; ergo hæc eſt uera ſecundùm ſubſtantiā, Baptiſmus eſt ſpecies, uel forma uiſibilis rei inuiſibilis: ſed hæc forma, uel ſpecies non eſt niſi aqua; ergo &c. ITEM. Species panis eſt ſacramentum in Euchariſtia, non ipſa panis māducatio ſed magis uſus: & hoc quia ſimilitudinem habet ad ſignatum, ibi contentum: ergo ſi in baptiſmo gratia abluēs ſignatur per aquam abluentem: ergo aqua abluens eſt ſacramentum, ſed non aliud quàm baptiſmus: ergo &c. QVOD autem aqua non ſit baptiſmus, ſed tinctio; uidetur per illud, quòd dicit Magiſter in litera, diffiniens baptiſmum. Baptiſmus eſt ablutio corporis exterior, facta ſub forma uerborum præſcripta. Et ſubdit. Accedente uerbo ad elemētum fit ſacramentum; non ipſum elemētum fit ſacramentū, ſed ablutio facta in elemento: ergo patet ꝙ baptiſmus nō eſt aqua, ſed ablutio ī aqua. ITEM. Hoc ipſum patet ratione; quia ſi baptiſmus eſſet aqua; cū aqua ſemper aqua ſit; aqua ſemper eſſet baptiſmus; quòd falſum eſt: quia non eſt niſi dum aliquis baptizatur. Et iterum. Cum aliquis baptizaretur in mari, tunc mare eſſet baptiſmus, & flumen; quod non eſt rationabile. ITEM. Ad ſacramentum baptiſmi concurrit uerbum, & elemētum: ergo ſi uerbum neceſſarium, utpote quod ſignificat; illud proprie eſt baptiſmus, ad q̄d refert̄ uerbū: ſed uerbū refertur ad actū abluendi, cū dr̄: Abluo te, nō ad aquā: ergo baptiſmus nō eſt aqua. QVOD autem nec aqua ſit, nec tinctio in aqua uidetur; quia baptiſmus manet, recedente aqua, & ablutione in baptizato: ergo &c. Et quòd maneat uidetur: quia ſemper denominat, & nunquam iteratur.

RESOLVTIO.

Sacramentum baptiſmi tum aqua tum tinctio dici poteſt; & ſi per prius illud quàm iſtud.

RESPONDEO. Ad intelligentiam prędictorum eſt notandũ, ꝙ baptizare in Græco tantum ualet, quantum lauare in Latino: unde Iudith. Deſcendebat in uallem Bethuliæ, & baptizabat ſe. Ab eo autẽ ꝙ eſt lauare, oritur lauacrum, & lotio. Lauacrum eſt aqua deputata ad lauãdum: ſicut balneum eſt aqua deputata ad balneandum humano artificio. Lotio uerò eſt vſus, uel effectus aquæ. Baptiſmus igitur accipitur ꝓ lauacro. ut Cant. Dẽtes tui ſicut greges tonſarum, q̃ aſcenderunt de lauacro. Gloſ. Loti in baptiſmo. Et econuerſo: unde Apoſt. Tit. Per lauacrum regenerationis, & renouationis. Accipitur etiã pro lotione. Marc. Tenentes traditionem hominũ, baptiſmata calicũ, & urceorum. i. lotiones. Similiter ablutio pro baptiſmo: ut Ioan. Qui lotus eſt, non indiget &c. Lotus. i. baptizatus. Cũ ergo nomen baptiſmi æquiualeat lauacro, & ẽt lotioni; dixerunt aliqui, ꝙ baptiſmus ſecundùm ꝙ eſt nomen ſacramenti, idẽ eſt ꝙ lauacrum. Alii ꝙ eſt idẽ, ꝙ tinctio. Primæ opinionis uidetur fuiſſe Magiſter Hugo: ſed ſecundę Magiſter. Credo tñ ꝙ utroq; modo dictum eſt ſacramentũ: q̃a ſecundũ ꝙ lauacrũ, eſt ſacræ rei ſignũ eſt gratiæ intus mũdantis, & ablutio ſignum interioris mundationis: & ita utrũq; ſacramentũ. Nec tñ duo ſacramenta, q̃a unũ eſt ꝑ alterum. Aqua. n. non eſt ſacramentum, niſi inquantũ abluens: & lotio non eſt ſacramẽtum, niſi q̃a lotio aquæ, uel in aqua: & ideo tantùm unum ſacramentũ. Si tamen q̃ras, quod per priùs, & propriùs dr̃ ſacramentũ, utrum baptiſmus pro lauacro, an ꝓ lotione? Eſt diſtinguendum: q̃a baptiſmus dicitur ſacramẽtũ ſanctificãs: et ſic principaliùs dicitur de lotione; q̃a immediatiùs reſpicit interiorẽ effectũ: & uerbũ dicit ẽt ſacramentũ ſignãs: & ſic principaliter dicitur de lauacro: q̃a ſignatũ interiùs ꝓpriè, & ꝑ priùs eſt gratia mũdans; & ꝑ conſequẽs ipſa lotio. Et eſt exẽplum. Circulus expoſitus ante tabernã, ſignum eſt uini uendendi: & expoſitio circuli eſt ſignũ uenditionis: tamẽ magis propriè eſt ſignum circulus, q̃ expoſitio: ſic aqua magis, q̃ ablutio. Et concedendę ſunt rõnes hoc probãtes.

AD ILLVD ꝙ obiicitur in cõtrariũ de Magiſtro. Dicendum, ꝙ ipſe fuit alterius opinionis: nihilominus tamẽ cõcedendũ eſt, ꝙ baptiſmus ſit ablutio: nec ex hoc ſequitur, ꝙ non ſit aqua abluens. Quod autem dicit, quòd elemẽtum non ſit ſacramentũ, intelligendum non ſecundùm id ꝙ eſt, ſed ſecundùm actũ, q̃ eſt lauare. PER HOC ẽt patet ſequẽs; q̃a aqua nõ eſt ſacramentũ ſed in ꝙ aqua ſolũ; ſed ſecundũ actũ lauandi: ſicut gratia medetur ſecũdum actũ purgandi: & iõ nõ ſequitur, ꝙ ſẽper aqua ſit ſacramentũ, nec quod omnis aqua; ſed in aqua q̃ lauat, & q̃ deputatur ad hoc: & hoc nõ eſt totũ mare, uel fluuius, ſed illud aquæ, qđ de proximo cõiungit

cor-

corpi lauãdo. Ex hoc ẽt patet ſequẽs; quia uerbũ refertur ad aquã ſecundũ ꝙ ſacramentum in actu: & ſic inquãtũ eſt lauãs. Ad illvd, quod obiicitur; ꝙ manet. Dicẽdũ ꝙ baptiſmus ꝓpriè ſecundũ ꝙ dicit ſacramẽtũ exterius; nõ manet in ſe; ſed in ſuo effectu: & rõne illius dr̃ manere. Effectus enim baptiſmi aliquando dr̃ baptiſmus. Vnde notandum, qđ cũ in baptiſmo ſint tria; quoddã eſt ſacramentũ tantũ; uel elementũ uiſibile: quoddã res tantũ, ſicut gr̃a curans: quoddã quod eſt ſacramẽtum, & res ſacramenti, ut character. De re ſacramẽti dicitur cõiter: de re, & ſacramento dr̃ propriè: de ſacramẽto aũt dicitur magis ꝓpriè, ſed de lotione adhuc magis ꝓpriè: & de alimẽto ſub tali actu maximè ꝓpriè: ſecđm has quatuor acceptiones quadrupliciter diffinitur. Secũdum ꝙ baptiſmus eſt nomẽ elemẽti ſignificãtis, & ſanctificantis uirtute uerbi, diffinitur ab Hug. Baptiſmus ẽ aqua, diluẽtis criminibus ſanctificata. Secundũ ꝙ ꝓ actu, uel uſu elemẽti, a Magiſtro diffinitur ſic. Baptiſmus eſt tinctio corporis exterior, facta ſub forma uerborũ p̃ſcripta. Secũdum ꝙ accipitur ꝓ ſacramẽto, & re ſacramenti, q̃ eſt character, ſic a Damaſ. diffinitur. Baptiſmus eſt uitæ ſpũalis principiũ, ſigillũ, et cuſtodia, & illuminatio mẽtis. Et tangitur quadruplex cõditio characteris. Quia. n. pręparat ad grãm, iõ principium uitæ. Quia diſtĩguit gregẽ domini, ſic ſigillũ. Quia indelebiliter pſeuerat, ſic cuſtodia. Quia ſpũaliter diſponit ad fidẽ, dicitur illuminatio mẽtis. Secundũ ꝙ accipitur ꝓ re ſacramẽti diffinit a Dion. Baptiſmus eſt regenerationis ſacramentũ, ſecundũ ꝙ primitiùs ſubſiſtit in anima; ſpiritualiter formãs aĩales motus ad opportunitatẽ diuinorũ eloquiorũ, & actionũ, & ad cęleſtis q̃etis anagogen iter faciens. In hac diffinitione tãgitur res huius ſacramẽti; q̃ eſt gratia aĩam uiuificãs, cũ dicit. Secundũ ꝙ primitus ſubſiſtit in aĩa. Tangitur ẽt habilitatio potẽtiæ ꝑ uirtutẽ: primò ad actiuam, cum dicit. Formans animales motus: ſecundò ad cõtemplatiuam, cum dicit. Ad cæleſtis quietis anagogen.

Ubi ſupra

Lib. 4. cap. 10 circ. me.

Lib. de Celeſt. Hier. cap. 3. part. poſt medium.

Qvaestio II.

An expreſſio uerbi uocalis ſit de integritate Baptiſmi?

Vtrvm expreſſio uerbi uocalis ſit de integritate Baptiſmi? Et quòd ſic patet ex ipſa domini inſtitutione. Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritusſancti: ergo neceſſe eſt ibi uerbum Trinitatis, uel Trinitatem nominari, & exprimi. Si dicas, quòd debet nominari in corde, & non oportet, quòd in uoce. Cõtra. In baptiſmo, qđ eſt ſacramẽtum fidei; neceſſe eſt eſſe profeſſionẽ fidei; ergo cum ſit pfectum ſacramentum debet habere pfectã profeſſionem: ſed hæc eſt in uerbo, q̃a Ro. dicitur. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem: ergo neceſſe eſt uerbum exprimi. Item. Aug. dicit, & habetur in litera. Verbo baptiſma cõſecrat; detrahe uerbũ, & q̃d eſt aqua, niſi aqua? aut ergo intelligit de uerbo creato, aut Icreato. Si de Icreato: illud non

Matt. ult.

cap. 10

Tract. 80. ſup Ioã. circa mediũ.

non poteſt detrahi:quia ſemper adeſt: ergo cũ intelligat de uerbo, ꝙ poteſt accedere, & recedere.& hoc eſt uerbum uocale, uidetur, ꝙ ſit de integritate baptiſmi.

Libr. 1. de Sacramẽ. par. 8. cap. 6. Et libr. 2. par. 1:cap. 2 CONTRA. Hugo. Decuit per uerbũ, per qđ omnia ſunt creata, omnia recreari:ideo uerbum cõſonat ſacramẽto:ſed illud fuit uerbũ increatum tantũ:ergo nõ requiritur ad eſſentiã ſacramenti uerbum uocale, ſiue creatum. ITEM, Et ſi creatũ, non uidetur ꝙ uocale, quia Aug. dicit, & habetur in litera, ꝙ uirtus aquę eſt a uerbo, nõ quia dicitur, ſed ꝗa creditur: ergo ſufficit uerbũ mẽtale:non ergo uocale. ITEM. Si uerbum uocale eſt neceſſariũ, cum patris, & filii & ſpiritus ſancti ſint tria nomina uocalia, debet ergo baptizari non in nomine tantùm, ſed in nominibus. Vbi ſupra. ITEM. Quod nõ uerbũ uocale, uidetur; ꝗa uerba uocalia non ſunt eadẽ apud omnes:ergo nec ſacramentũ: & hoc falsũ eſt, ꝗa una fides, & unum baptiſma. Epheſ. 4.

RESOLVTIO.

Vt fidei profeſsio integra ſit: utque regeneratio hæc ſpiritualis per uerbum incarnatum facta cedatur: iure uerbum uocale exprimitur.

RESPONDEO. Dicẽdum, ꝙ neceſſe eſt exprimi uerbũ uocale; quia Deus contulit uim uerbo: unde ſine uerbo nullius eſt efficaciæ. Ratio ãt quare uoluit exprimi:eſt perfecta fidei ꝓfeſſio; ut ſit in facto, & uerbo. Eſt etiã perfecta ſignatio:quia.n.peracta eſt regeneratio per uerbũ incarnatũ; & uerbũ incarnatum optimè ſignatur per uerbũ uoce inductũ: ideo uoluit, & inſtituit; ꝙ eſſet ibi uerbum uocale.

AD ILLVD, qđ obiicitur primò, ꝙ omnia ſunt creata ꝑ uerbum increatum. Dicẽdum, ꝙ ꝑ illud, ſecundũ ꝙ incarnatũ eſt, omnia ſunt recreata ſufficiẽter, ſed efficienter per fidẽ, & profeſſionẽ huius:& quia in ſacramento eſt efficientia, ideo eſt ibi expreſſio in uerbo uocali. AD ILLVD. qđ obiicitur; nõ quia creditur; intelligendum eſt cũ præciſione, nõ ꝗa dicitur tantùm, ſed etiã quia creditur. AD ILLVD, qđ obiicitur; ꝙ debet dici in nominibus. Dicendum, ꝙ nomẽ dicitur tripliciter. Vno modo uox impoſita ad ſignificandũ aliq̄d, ut Petrus: alio modo nomẽ dicitur notitia; ut cũ dicit: Deus in nomine tuo ſaluum me fac; quia ſi eſſet uox, iam non eſſet ſalus mundo: tertio modo nomẽ dicitur notitia, uoce expreſſa; ut in Pſal. Notus in iudæa Deus, in Iſrael magnũ nomẽ eius. Ille.n. dr̃ magni noĩs, cuius nominis fama ꝑcrebruit: & ſic accipitur in propoſito. Et qm̃ una eſt notitia patris. & filii, & ſpiritus ſancti, ꝗa una fides: ideo dicitur in nomine tãtũ, & nõ in nominibus. AD ILLVD, qđ obiicitur; ꝙ uoces ſunt diuerſæ. Dicendum, ꝙ ſi diuerſæ ſint linguæ; tamen conueniunt in intellectu, & modo intelligẽdi, ideſt ſignatione, & modo ſignandi:& quia nõ requiritur nomẽ ſecundũ ꝙ uox tantùm, ſed ſecundũ ꝙ uox ſit ſignãs, & talem intellectum generans, & tali modo, & hoc eſt idẽ apud oẽs: iõ & ſacramẽtum idẽ: ſicut homo, & anthropos.

Pſalm. 53.

Pſalm. 75.

QVAE-

QVAESTIO III.

An ad integritatem Baptiſmi neceſſariò requiratur credulitas alicuius articuli fidei?

VTRVM ad completum, & integrum eſſe baptiſmi ſit neceſſaria fides alicuius articuli?
Libr. 1. de Spiritu. ſ. cap. 3. Et ꝙ ſic videtur. Quoniã Ambr. dicit, & habetur in litera; qđ baptiſmus eſt fidei ſacramẽtum; ergo ſi deſit fides, deeſt illud, qđ principaliter, & ſpecialiter reſpicit baptiſmus: ergo non eſt integrum ſacramẽtum. ITEM. Aug.
Tract. 80. ſup Ioã. circa medium. dicit, & habetur in litera. Vnde hæc tãta uirtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat; niſi faciẽte uerbo: nõ quia dicitur, ſed quia creditur? ergo ſi neceſſe eſt dici, neceſſe eſt credi. ITEM Rom.
Cap. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Glo. in morte ipſius dicit nos baptizari, qa mors Chriſti cauſa eſt noſtræ purificationis: ſed mors Chriſti non eſt; ergo ſi aliquid facit neceſſe eſt, ut faciat per illud, qđ aliquo mõ eſt: ſed fides eſt illud, ſecundũ qđ manet adhuc paſſio, quia creditur: ergo ad integritatẽ baptiſmi neceſſaria eſt fides articuli paſſionis. ITEM. In actu baptizãdi, & in uerbo eſt profeſſio fidei: ſed profeſſio fidei quãdo nõ eſt fides, falſa eſt, & inefficax: ergo ad hoc ꝙ baptiſmus ſit ſacramentum cõpletum, & efficax neceſſaria eſt fides.

CONTRA. Baptiſmus eſt primus ad uirtutes tãquam primũ ſacramentorũ, qđ imprimendo characterẽ, diſponit ad fidẽ: ſed prius poteſt eſſe ſine poſteriori: ergo baptiſmi ſacramentũ eſt integrũ, cum defectu fidei. ITEM. Cũ nobilior ſit charitas, quã fides, & efficacior ad merendum; ſi baptiſmus habet efficaciam ab aliqua uirtute, potiùs uidetur, ꝙ debeat habere a charitate, q̃ a fide. ITEM. Si fides eſt de neceſſitate baptiſmi, ad hoc ꝙ ſit perfectũ, & efficax ſacramẽtum; & ſacramẽta ueteris legis etiã efficaciam haberẽt; cum fides eis erat adiuncta; uidetur ꝙ non differat baptiſmus a ſacramẽtis ueteris legis. ITEM. Videtur, ꝙ nõ ſit neceſſaria fides articuli paſſionis, ſed magis Trinitatis; qa in baptiſmo exprimitur uerbũ, in quo eſt profeſſio fidei Trinitatis; ergo ſi maximè eſt neceſſarium credere, qđ fides exprimit in illo ſacramento; tunc uidetur ꝙ nõ fides articuli paſſionis, ſed Trinitatis ſit de neceſſitate baptiſmi. Propter hoc ergo eſt quæſtio, quomodo ſacramẽta dicantur habere uirtutem a fide? & ſi alia ſacramẽta habẽt ſicut & baptiſmus, quare magis ipſe baptiſmus dicitur ſacramentum fidei quam alia ſacramenta?

RESOLVTIO.

Ad ſacramentum Baptiſmi ſicut ſignatur, ita neceſſariò requiritur fides articuli paſſionis Chriſti, et ſantiſſimæ Trinitatis.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ fides nõ tantũ neceſſaria eſt ſacramẽto baptiſmi, ſed omnibus ſacramẽtis ſpecialiter tamen ſacramẽto baptiſmi; qa omnia ſacramẽta uirtutem habent a fide, ut dicit Hug. Huius autem ratio ſumitur generaliter reſpectu omnium ſacramẽtorum, nõ ſolùm neceſſitatis, ſed etiã cõgruentiæ. Ratio autẽ neceſſitatis eſt; quo- Libr. 1. par. 9. cap. 8.

niã

niã in fide eſt prima ratio uiuẽdi, & prima ratio eleuãdi ſupra naturã. Propter primã rationẽ uniẽdi neceſſaria eſt in ſacramẽtis; quoniã gratia ſacramentalis cõparatur ad uirtutẽ paſſionis ut ad meritum; ſed ad uirtutẽ Trinitatis ſicut ad principium effectiuum. Ad hoc autẽ ꝙ uirtus paſſionis magis operetur, & diſponat in ſacramẽtis, ꝗ̃ alibi; neceſſe eſt, ꝙ aliquo modo copuletur huiuſmodi ſignis. Hoc autẽ non põt eſſe ſine eo, in quo eſt prima unio: & hæc eſt fides, per ꝗ̃ meritum capitis fit membrorum. Dum.n.credimus ꝙ ꝓ nobis paſſus eſt, meritum Chriſti fit eccleſiæ. Similiter ad hoc ꝙ uirtus diuina ſpecialiter, & mirabiliter influat ſupra naturã, neceſſaria eſt fidei uirtus; in qua eſt prima ratio eleuandi potentiam ſupra naturã:& hæc fides: ꝑꝑ ꝙ etiã maximè attribuitur ei uirtus faciendi miracula. Ratio autẽ congruentiæ eſt: qa ſicut ſacramẽta dicunt quoddã uelamẽ gratię interioris; qđ tamen aliquo modo illuminat ad cognoſcendũ:ſic fides uelamen dicit futurę contemplationis, & uiſionis: & tamẽ hoc uelamẽ potius eſt illuminãs, ꝗ̃ obſcurans. & rurſus. Sicut in ſacramẽtis eſt aliquid myſticum, & aliquid gratuitum:ſic aliquid in fide reſpicit non tantùm intellectum, ſed etiam effectum. Hæc ergo eſt rõ generalis, quare fides neceſſaria eſt omnibus ſacramentis. Sed ſpecialiter appropriatur baptiſmo:quoniam baptiſmus eſt primum inter ſacramenta, & ianua ſacramẽtorum; ſicut fides ianua uirtutum. Et rurſus:quia in hoc ſacramento magis explicitè eſt profeſſio fidei, ꝗ̃ in aliquo alio ſacro, tum in actu, tum in verbo: in actu eſt profeſſio fidei paſſionis, ſcilicet per immerſionẽ: ſed in uerbo profeſſio fidei Trinitatis. Vnde & maior efficacia eſt in hoc ſacramento, ꝗ̃ in aliquo alio. Ex hoc patet, cuius articuli fides ſit neceſſaria, ſ. paſſionis, a qua eſt meritum: & Trinitatis, quæ eſt principium effectiuum. Concedẽdę ergo ſunt rationes, quæ oſtendunt, quòd ad baptiſmum neceſſaria eſt fides alicuius articuli. Attamẽ ſicut baptiſmus eſt ſacramentum nõ ſingularis hominis, ſed eccleſiæ:ſic efficaciam habet a fide eccleſiæ: & hoc per unitatem ſponſæ, & columbæ.

Ad illvd ergo, quod obiicitur, ꝙ baptiſmus eſt præuius ad uirtutes. Dicẽdum, ꝙ quamuis ſit præuius reſpectu ſuſcipiẽtis; non tamen reſpectu eccleſiæ, in qua ſuſcipitur ſacramẽtum. Ad illvd, qđ obiicitur de charitate; iã patet reſpõſio:quia non ita cõgruit ſicut fides ꝑdictis rationibus:& tamẽ fides eccleſiæ uerè non eſt ſine charitate. Ad illvd, quod obiicitur, quòd nõ differt a ſacramentis legis ueteris. Dicendum, quòd immo: quia illa habebant efficaciam a fide ſpecialis perſonæ; unde paruulus iuſtificabatur in fide parentum: hoc autem habet a fide eccleſiæ. Alia etiam differẽtia eſt: quia illa totam efficaciam habebant a fide, hæc autẽ nõ tantùm habet a fide; ſed etiã a pactione diuina; q̃ ipſum opus operatum ordinauit ad gratiam ꝑcipiędam: illa uerò per accidẽs

ſolùm iuſtificabant; ſola circūci
ſione excepta; q̄ uirtutē habuit
a fide eccleſiæ, & ex pactione
Dei. Dominus .n. pactū fecit, cū
Marc. ultimo. dixit. Qui crediderit, & baptiza-
tus fuerit, ſaluus erit: & ſimili-
Geneſ. 17. ter. Ponā pactū meum &c. AD
ILLVD, qđ obiicit; ꝙ fides Tri
nitatis magis uidetur neceſſaria.
Dicēdum, ꝙ neceſſaria eſt utra
que; ſicut tactum eſt: ſicut etiam
utriuſque ſit profeſſio: magis ta
mē appropriatur virtus, & effica
cia fidei paſſionis Chriſti: quo-
niā ob meritū paſſionis Chriſti
tota Trinitas eſt liberalior ad dā
dum ſpeciale gratiam in baptiſ-
mo: & hinc eſt, ꝙ fides paſſionis
exprimitur pacto; ſed fides Tri-
nitatis exprimitur uerbo: & ſic
patet, quæ ſint neceſſaria ad in-
tegritatem baptiſmi.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An uerbum illud, Ego te baptizo, ne ceſſariò requiratur ad formam ſacramenti Baptiſmi?

CONSEQVENTER eſt
q̄ſtio de forma uer-
bi, q̄ attendeda eſt in
baptiſmo: & circa
hoc q̄runtur tria. Primò q̄ritur,
utrum uerbum exprimēs actum
baptizandi, ſit de neceſſitate for
mæ baptizandi? Secundò quæri
tur, utrum expreſſio totius Tri
nitatis ſit de neceſſitate baptiſ-
mi? Tertiò quæritur de uariatio
ne formæ.

QVOD uerbū exprimēs actū
ſit neceſſarium, uidetur: q̄a
hanc formā ſeruat tota eccleſia.
Ego te baptizo in nomine pa-
tris, & filii, & ſpiritus ſācti. amē.
ITEM. Alexāder tertius dicit. Si
q̄s puerū in aqua ter miſerit, di
In Decret. de Baptiſmo & eius effectu cap. 1. cēdo. In nomine patris, & filii,
& ſpiritus ſancti; niſi dicat ego
baptizo te; talis merſio non pot
eſſe baptiſmus. ITEM. Ratione
uidetur; q̄a nihil eſt magis neceſ
ſarium ad baptiſmum, q̄ intētio
baptizantis: ęquè .n. eſt neceſſa-
ria intētio, ſicut fides: ergo nihil
eſt magis de neceſſitate formæ,
q̄ uerbū exprimens intentionē:
ſed tale eſt hoc uerbū baptizo:
ergo ſi aliquid eſt de neceſſitate
formę baptizādi, uerbum bapti
zandi eſt de neceſſitate.

CONTRA. Verba nō ſunt de
neceſſitate ſacramēti; niſi illa, q̄
bus dominus cōtulit uirtutē, in
ſtituendo: ſed cum inſtituit for-
mā, nō dedit uirtutē huic uerbo
Baptizo: ergo non eſt de neceſſi
tate. Quòd non dederit, patet;
quia traditur forma. Docete om
nes gētes, baptizantes eos in no
mine patris, & filii, & ſpiritus
ſācti: ſi ergo daretur uirtus huic
uerbo Baptizantes, non liceret
mutare participium: ergo nulla
uirtus tradita eſt uerbo. ITEM.
Quòd non ſit neceſſarium pro-
pter intentionem, uidetur; quia
actus baptizandi ęquè bene, uel
magis exprimit intentionem ac
uerbum. ergo uidetur, ꝙ ſuper-
fluat, uel ſaltē nō ſit verbū neceſ
ſariū. Quòd aūt exprimat, patet
per ſimile; quia cū quis ſignat ſe
ſigno crucis ſanctę, ſufficit dice-
re. In nomine pr̄is, & filii, & ſpi
ritusſācti; nec oportet addere Si
gno. ITEM. Si eſt neceſſarium ex
primere actū in ſacramentis pro
pter intentionē: ergo cū intētio
ſit neceſſaria in ſacramento Eu-
chariſtiæ, ſimiliter deberet ex-
primi in forma; & ſi non expri-

mitur, non eſt ſacramentū: ſed hoc eſt falſum: ergo & primū.

RESOLVTIO.

Verbum exprimens actum baptizādi, de neceſſitate formæ eſt tum propter inſtitutionem, tum propter intentionem, quæ eſt neceſſaria ... ſacramento.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſicut dicit auctoritas Alexādri; Verbum baptizandi eſt de neceſſitate formæ. Ratio autem quare eſt de neceſſitate, eſt inſtitutio. Ratio aūt inſtitutionis ē; quia intentio eſt neceſſaria ſacramento: & hoc eſt ſacramentum neceſſitatis, & eſt ad alterum. Ideo ꝓꝑ periculum defectus intentionis, proprio uerbo expreſſa eſt ibi in forma. *Vbi ſupra.*

EX HIS patent obiecta. Quod enim obiicitur, ꝙ dominus nō tradidit in forma. Dicendum, ꝙ dominus antequam illud diceret, formam inſtituerat, quam modò ſeruat eccleſia, & accepit ab Apoſtolis. Illud autem, qđ obiicitur Matt. vlt. fuit commemoratio iam inſtitutæ. Aut ſi Chriſtus ipſe non inſtituit; inſtituit eccleſia inſtinctu Spiritusſancti: & hoc tantum eſt, ac ſi ipſe proprio ore dixiſſet: tota .n. Trinitas approbat, qđ ipſe Spiritusſanctus inſpirat fieri; ſicut illud, ꝙ Chriſtus inſtituit. AD ILLVD, quod obiicitur; ꝙ non oportet; quia actus intentionē exprimit. Dicendū, ꝙ oportet; quia actus poteſt fieri multiplici intentione. Poteſt.n.quis immergere, ut ludat; ut corpus abluat; ut baptizet: & quia actus multiplici intentione fieri poterat, ideo non determinatè intentionem baptizandi exprimebat, ſed actus ſignandi una principali intētione conſueuit fieri: ideo nō eſt ſimile. AD ILLVD, quod obiicitur de Euchariſtia. Dicendum, quòd non eſt ſacramentum neceſſitatis: & præterea non eſt ad alterum: & iterū fit cum maiori ſolēnitate: ideo intentio ibi colligitur, non euagatur tunc; propterea non eſt neceſſe exprimi uerbo: & ideo non oportuit inſtitui, nec ꝑ cōſequēs obſeruari. Alia rō huius eſt, ſed infra dicetur, cum agetur de forma Euchariſtiæ. *Diſt. 8. par. 2. art. 1. q. 1. & 2.*

QVAESTIO II.

An neceſſarium ſit, ut omnes tres ſanctiſsimæ Trinitatis perſonæ exprimantur in forma Baptiſmi?

VTRVM expreſſio totius Trinitatis ſit de neceſſitate baptiſmi? Et ꝙ ſic, uidetur per formam a domino traditam Matt. vlt. ITEM. Fulgentius. Myſteriū redemptionis nullo modo habetur; ſi Patris, uel Filii, uel Spiritusſancti nomen ſubtrahitur. ITEM. Pelagius Gaudentio epiſcopo. Reuera ſi hi de hereticis, qui in locis dilectioni tuæ uicinis commorari dicuntur; ſolū in nomine dominis baptizatos fuiſſe fortaſſe confitentur; ſine cuiuſquam dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidē uenientes in ſanctæ noīe Trinitatis baptizabis: ergo non fuerūt baptizati. ITEM. Ratione uidetur; quia neceſſarium eſt uerbum uocale ad profeſſionem fidei: ſicut non ſufficit credere tātùm alteram perſonarum; ſic nec ſufficit profiteri: ergo ſi ꝓfeſſio ſufficiens eſt, neceſſe eſt totam *Libr. 1. ad Traſymundu Regē Vandalorū.* *De conſecr. d. 4. cap. Si nec.*

totam Trinitatem exprimere in baptiſmo.

Sed contra. Ambr. dicit, & habetur in litera. Si unum in ſermone comprehendas, uel patrem, uel filium, uel Spiritumſanctum: fidem autem nec patris, nec filii, nec ſpiritusſancti abneges; plenum eſt fidei ſacramentum: ergo uidetur, ꝙ non eſt neceſſe exprimere totã Trinitatem, ſed credere. Item. Ratione uidetur, quia una eſt poteſtas, & operatio Trinitatis: ergo qđ operatur pater, & tota Trinitas: ergo ſi dicatur, Baptizo te in monine patris; tantundem ualet, ac ſi tota Trinitas exprimatur. Item. Apoſtoli in primitiua eccleſia baptizauerũt in nomine Chriſti: ergo ſi nullo modo licuit eis mutare formã a Deo inſtitutam: ergo iſta forma non diſcordabit ab illa: ergo uidetur, ꝙ ſufficiat alteram perſonam exprimere. Si dicas, ꝙ non mutatur propria, ſed diuina auctoritate: tunc ergo diuina auctoritas contulit uim illi nomini: ergo ſi quod Deus cõtulit, illud homo auferre nõ poteſt; adhuc baptizari poteſt in nomine Chriſti. Si dicas, ꝙ non fuit collata uirtus niſi ad tẽpus: quæro, quare magis collata fuit uirtus ſimpliciter nomini totius Trinitatis, q̃ nomini Chriſti. Et rurſus. Quare magis collata uirtus nomini Chriſti pro illo tp̄e, quàm pro noſtro? Et ꝙ ſimpliciter habuit, uidetur; q̃a baptiſmus uirtutem habet a paſſione; ergo & à fide paſſionis: ergo ſi Chriſtus, non tota Trinitas fuit paſſa: potiùs debet dici in noĩe Chriſti, quã totius Trinitatis.

Act. 2. 10. & 19.

Resolutio.

Sicut in baptiſmo Chriſti tota Trinitas ſenſibilibus ſignis affuit, pater, ſcilicet in uoce filius, in humana natura, ſpiritusſanctus in columba: ita in noſtro ſenſibilibus uerbis inuocari debet tota.

Respondeo. Dicendum, ꝙ notitia Trinitatis, ſiue nominatio poteſt eſſe in baptiſmo quatuor modis. Aut ita ꝙ ſit plena in corde, & in ore: & tunc ſecũdum omnes plenum eſt ſacramentum. Aut ita ꝙ ſit ſemiplena in corde, & ore: & tunc ſecũdum oẽs non eſt ſacramentum plenũ. Aut ita ꝙ plena in ore, et ſemiplena in corde. Aut ita, ꝙ plena in corde, & ſemiplena in ore. Primis duobus modis non eſt controuerſia; ſed duobus ſequentibus fuit opinio diuerſa. Quia enim baptiſmus eſt ſacramentum fidei, & uirtutẽ habet a fide, quæ in corde eſt: ideo uoluerunt aliqui dicere, ꝙ plenitudo fidei in corde cum qualicumque Trinitatis expreſſione; ſiue duæ, ſiue una, ſiue tres perſonę exprimantur; plenum fuit ſacramentũ: quia fides ſupplet defectum ſermonis. Econuerſo autem ſi non eſt fides in corde, ſi exprimantur tres ore; non eſt plenum ſacramentum: & hoc uidetur dicere Amb. Et huius opin. uidetur fuiſſe Hug. & Magiſter quantum ad primã partem opinionis. Sed quia (ut determinat Aug.) Baptiſmus ẽ ſacramentum fidei, non ſingularis perſonæ, ſed totius eccleſiæ: ideo fides perſonæ nihil obeſt, nihil prodeſt. Et ideo determinat alia poſitio, ꝙ quicquid ſit

Lib. 2. par. 6. cap. 2. Aug. ad Hieron. Epiſ. 28

de

de fide cordis; iudicandū eſt de baptiſmate ſecundùm expreſſionem oris, ſiue ſermonis: & ideo qualitercunque credat, & ſi totam exprimat Trinitatem, baptizatus eſt; ſi autem non totam, non eſt baptizatus; & rebaptizandus eſt: & hoc cōiter & certitudinaliter aſſerūt Magiſtri.

Ad illvd, quod obiicitur de Ambro. Dicendum, ꝙ uerbum Ambroſii eſt exponendum, ut ſacramentum fidei ponatur ꝓ ipſa fide; plenum ſacramentum fidei ipſa fides, quæ ſignificatur per ſacramētum. Vel ſi de ſacramento intelligitur; habet locū in caſu: ut quando puer deficit in manibus ſacerdotis: ubi credēdum eſt, ꝙ diuina miſericordia, & ſummus ſacerdos non dimittat imperfectum, quod inchoatum eſt. Ad alivd. Dicēdum, ꝙ & ſi poteſtas, & operatio Trinitatis uniat; tamē fides diſtinguit: & ideo non ſufficit unam perſonarum credere, ſed neceſſe eſt credere omnes. Et quia baptiſmus eſt ſacramentū plenæ profeſſionis: ideo neceſſe eſt profiteri omnes perſonas. Ad illvd, quod obiicitur de nomine Chriſti. Dicendum, ꝙ Apoſtolis licuit baptizare i nomine Chriſti, diuinitus inſpiratis; ſed non licèt modo nobis. Dicunt tamen aliqui, ꝙ uerbu illud non amiſit uirtutem propter conſtitutionem eccleſiæ ordinatis, quòd tantum fiat in nomine Trinitatis. Vnde & ſi peccaret ſic baptizans, tamen baptizatum eſſet. Sed communis opinio, & certior eſt, quòd non eſſet baptizatum: quia cum ſit unicum baptiſma in eccleſia; ideo unica debet eſſe forma: & ideo tantùm in nomine Trinitatis baptizat tota eccleſia. Qđ ergo obiicitur, quod Apoſtoli baptizabant in nomine Chriſti. Dicēdum, ꝙ data fuit uirtus illi uerbo tempore primitiuæ eccleſiæ: & una ratio fuit, ꝙ nomen Chriſti implicat, & inſinuat totam Trinitatē. Chriſtus enim unctus dicitur; & ideo unguentum, & unctum, & unctionem inſinuat: & ſic cum prædicta forma concordabat. Alia ratio fuit, quia nomē Chriſti erat ignotum, & contumelioſum, utpote crucifixi; ut nomen publicaretur, & in reuerentia haberetur, tūc tēporis eo uſi ſunt. Et quia ceſſante cauſa, ceſſat effectus; Chriſti nomine publicato, & honorabili facto, amplius nec debuit, nec potuit in eo impleri ſacramentum baptiſmi; quia ad tempus tantùm inſtitutum fuit. Quod ergo obiicitur, ꝙ debuit ſimpliciter inſtitui ꝓpter fidem paſſionis. Dicendū, ꝙ recreator dicitur dupliciter: uel ſicut auctor; & ſic tota Trinitas: uel ſicut mediator; & ſic Chriſtus. Ad hoc ergo, ꝙ eſſet plenum ſacramentum; neceſſe erat fide profiteri mediatorem, & auctorem: ſed tamen principaliùs auctorem. Quia ergo per actum immergendi mors Chriſti intelligitur, & ita mediator; neceſſe fuit uoce exprimi auctorem: & ita totam Trinitatem nominari oportuit.

Vide D. Tho. 3. par. q. 66. art. 6.

Qvaestio III.

An uariatio formæ baptiſmi impediat ipſum baptiſmum.

DE uariatione formæ in nominando totam Trinitatē, quod

quod pōt fieri quinque modis, mutando, addendo, corrumpēdo, trāſmutādo, interponēdo. MVTATIO fit, ut quādo ponitur nomen pro noīe: utpote ſi loco patris ponatur genitoris. Et ꝙ hoc nō impediat, uidetur; qa forma baptiſmi nō attenditur in uocibus, ſecundùm ꝙ uoces ſunt; qa tunc nō eſſet eadē forma apud nos, & Græcos; ſed in uocibus ſecūdùm, ꝙ ſignificatiuæ. Si ergo idē ſignificat pr̄, & genitor; idem faciet in forma unū, qđ reliquū Et ꝑterea, plus conueniunt pater, & genitor, quā nomen patris in Græco, & in Latino; cum ſint eiuſdē linguæ. ADDITIO eſt, quando nomen, qđ non eſt expreſſum in forma, ſuperadditur: ut ſi dicatur in noīe patris oīpotentis. Et ꝙ hoc non impediat, uidetur; qa cū additur nomē, & ſi nihil faciat, manet tamē totū, qđ faciebat: & ſacramentū manet, in quo eſt unctus. ſ. uerbum; ergo ſit plenum, & efficax ſacramentū. CORRVPTIO eſt, quando nominis prolatio eſt modo minùs cōuenienti; utpote ſi dicatur in noīe patria, & filia, &c. Et quòd hoc nō impediat uidetur, qa Zacharias Bonifacio ſcribēs dicit: ſi cōtingat aliquē infringendo linguā ꝑp ignorantiā dicere baptizādo, In noīe patria, & filia, & ſpiritu ſancta; nō eſt rebaptizandus. Et huius rō reddi pōt; qa ſanus eſt ſenſus. TRANSPOSITIO, ſiue trāſmutatio eſt, quā uerbo aliter ordinatur, utpote ſi dicatur primò, In nomine filii, & poſt in noīe patris. Et ꝙ hoc nō impediat; uidetur; quia nomina trāſpoſita idem ſignificant, ut ſi dicatur: eſt homo albus: eſt albus homo: ergo ſi oīno idem eſt ſenſus, & eadē fidei profeſſio, trāſpoſitio nō impedit. INTERPOSITIO eſt, cum in medio cadit áctus, ut ſternuatio, uel uerbum: ut in noīe patris, & aqua iſta eſt frigida, & filii &c. Et ꝙ hoc non impediat, uidetur; qa totum eſt ſaluū, quado aliquid interponitur: & aliqui hoīes ita ſunt obliuioſi, ꝙ ſꝑ interponūt aliquid, antequam poſſint complere orationē inceptam.

CONTRA, Quòd mutatio impediat, uidetur; qa uirtus eſt data illis uerbis, & non aliis; ergo &c. ITEM, Quòd additio impediat, vr̄; qa ſi nihil licèt addere canoni ſcripturæ, multofortius nec formæ ſacramēti. Prætereà patet ꝑ illud, qđ dicitur Apo. Si qs appoſuerit &c. *cap. ul.* ITEM, Quòd corruptio impediat uidetur, qa uerba corrupta aut nihil ſignificāt, aut aliud ſignificāt: ut patet cū dicitur patria; ſed neceſſaria ſunt verba ſignificātia: ergo &c. ITEM, De trāſmutatione uidetur, qa ſicut de integritate fidei eſt numerus ꝑſonarū; ita Ordo profeſſionis: ergo ſicut mutatio numeri impedit, ita & ordinis. ITEM, De interpoſitione uidetur, qa baptizare eſt unus actus continuus; ergo ſi diſcontinuatur, neceſſe eſt reincipi, aut non erit unus; & ita nec baptiſmus.

RESOLVTIO.

Non quælibet variatio baptiſmum impedit; ſed nominis, & numeri tantū: quippe qua alterā nec principalē innuūt ſententiam.

RESPONDEO. Adhoc uoluerunt aliqui dicere; ꝙ qualiter-

cumq; fiat uariatio, dum tamẽ omnes perſonæ exprimantur, integrum eſt ſacramentũ. Aliorum poſitio fuit, ꝙ neceſſe eſt omnimodam identitatem ſeruari: quantulacunq; n. uariatio in forma, facit non eſſe ſacramentũ. Sed utraq; iſtarum poſitionum reſpuenda eſt; quælibet. n. excedit. Vnde dicendum, ꝙ aliqua uariatio impedit, aliqua non. Variatio n. mutationis impedit, ſiue fiat ex certa ſcientia, ſiue alio modo: mutatio (inꝗ) nominis: ut ſi dicatur: In nomine genitoris, & geniti; q̃a alius modus eſt exprimendi Trinitatẽ per nomina principalia; alius per nomina nõ principalia. Mutatio etiam numeri impedit: ut ſi dicatur. Baptizo te in nominibus, quia alia eſt ſententia.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur; ꝙ idem ſignificant. Dicẽdum, quòd attendẽdus eſt modus ſignificandi; quia data fuit uirtus nominibus exprimentibus Trinitatem; & hoc principaliter ſecundùm omnem linguã. Quod ergo obiicitur, ꝙ magis conueniunt, quia in eadem lingua. Dicẽdum, ꝙ etſi magis q̃tùm ad modũ loquendi; non tamen magis quantùm ad modũ ſignificãdi. In nomine enim eſt conſiderare uocem, notamen, ſiue expreſſionem, & ſignificationem. Quantùm ad primum magis conueniunt, ſed quãtùm ad ſecundum minùs; quantum ad tertiũ æqualiter. Et uirtus regenerationis data eſt ratione notaminis, ſiue quantùm ad rõnẽ innoteſcendi, a qua imponitur nomen: & hæc eſt eadem apud omnes. DE ADDITIONE, Dicendum, quod aut eſt additio uocis diſtrahens intellectum: & hæc impedit, ſi oppoſitum addatur: ut ſi dicatur, Patris geniti. Aut ſaluans, ut Patris ingeniti: & tunc non impedit, niſi uelit inducere errorẽ: Quod obiicitur de comminatione Apoc. intelligitur de additione diſtrahente. AD ILLVD, quod quæritur de corruptione. Dicendum, quod corruptio aut eſt tãta, quod nullo modo tenet ſenſum; & tunc omnino impedit: aut non eſt tanta, quin bene maneat; ſicut de puero balbutiente intelligitur: & tunc dicendũ, quòd non impedit; niſi uelit inducere errorem. Quod ergo obiicitur, quod uoces non ſignificant. Dicendum, quòd & ſi non ſignificent ex inſtitutione; ſignificant tamen ex accommodatione uſus, ut olii pro illi. AD ID, quod quæritur de tranſmutatione. Dicendum, quòd ſi fiat ſimpliciter ſine erroris dogmatizatione, non impedit. Et ratio huius eſt: quia ordo intelligitur in ipſis uerbis, quòd filius a patre procedat: & ſic non oportet exprimere ordinem, ſicut nomina perſonarũ: & ita patet quod obiicitur.

Metaplaſmus, ſiue Barbariſmus.

AD ILLVD, quod obiicitur de interpoſitione, ſiue intermiſſione. Dicendum, quòd aut eſt tanta intermiſſio, quod diſcontinuet intentionem, & longã faciat morã: utpote ſi longam faciat ſermonẽ, uel uadit ad urinãdũ: & tunc neceſſe eſt, quòd reincipiat. Sed ſi interuenit parua mora, ut oblivione, uel ſternutatione, non diſcontinuatur actus, nec oportet reincipere,

DI-

PARS SECVNDA.

De inſtitutione baptiſmi.

DE inſtitutione baptiſmi quando cœpit, uariæ ſunt æſtimationes. Alij dicunt tunc eſſe inſtitutum, cum Nicodemo Chriſtus ait, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, &c. Alij dicūt inſtitutionem Baptiſmi factam, cum Apoſtolis dixit, Ite, docete omnes gentes; baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Sed hoc dixit eis poſt reſurrectionem, præcipiens eis de uocatione gentium; quos ante paſſionem binos miſerat ad prædicandum in Iudæam; & ad baptizandum, dicens. In uiam gentium ne abieritis. Iam ergo inſtitutus erat baptiſmus, quia baptizabant ſimul & prædicabant. Io. 3. Matt. ult. Lu. 10.

De forma, in qua baptizauerunt Apoſtoli ante paſsionem Chriſti.

Si uerò quæritur, in qua forma tunc baptizauerunt Apoſtoli? Sanè dici poteſt, in nomine Trinitatis; ſcilicet in a forma, in qua baptizauerunt poſteà gentes: quæ ante aſſionem poteſt intelligi fuiſſe tradita; licèt non ſit ſcritum. Non ergo tunc illam formam Chriſtus priùs tradit, cum ad euangelizandum gentibus miſit: ſed quam ane tradiderat, mittens eos in Iudæam; poſt iterauit, cum d gentes miſit. Commodiùs ergo dicitur inſtitutio facta, uando Chriſtus a Ioanne baptizatus eſt in Iordane: quod ſpenſauit; non quia mundari uoluit, cum ſine peccato erit; ſed quia contactu mundæ carnis ſuæ uim regeneraiuam contulit aquis; ut qui poſtea immergeretur inuoca nomine Trinitatis, a peccatis purgaretur. Tunc ergo nuocato nomine Trinitatis inſtitutus eſt baptiſmus Chriſi: in quo Trinitas, cuius myſterium ibi innotuit; interiùs ominem baptizabat. Matt. 10. De cõſ. diſt. in. Nunquã aqua. Beda in Homil. Euang. qd canitur in octau. Epiph.

Quare in aqua tantùm fiat.

Celebratur autem hoc ſacramentum tantùm in aqua; on in alio liquore; ut ait Chriſtus. Niſi quis renatus &c. Io. 3.

Ambr. ſup 6. ca. epiſ. ad Ro.

Ideoq; uniformiter id fieri in aqua præcipitur; ut intelligatur, quod ſicut aqua ſordes corporis ac ueſtis abluit: ita baptiſmus maculas animæ, ſordesque uitiorum emundando aſſergit. Vel ideo, ut nullum inopia excuſaret: quod poſſet fieri, ſi in uino, uel oleo fieret: & ut communis materia baptizandi inueniretur apud omnes: quod aqua ſignauit, quæ de latere Chriſti manauit, ſicut ſanguis alterius ſacramenti ſignum fuit. Non ergo in alio liquore poteſt conſecrari baptiſmus, niſi in aqua.

De immerſione, quoties fieri debeat.

Leādro ſiue Leonardo epiſco. epi. 41. Lib. 1. et habētur de cōſ. diſ. 4. d trina immerſione. Io. 19.

De immerſione uerò ſi quæritur, quomodo fieri debeat præcisè? Reſpondemus, Vel ſemel, uel ter; pro uario more eccleſiæ. Vnde Gregor. De trina immerſione baptiſmi nil uerius reſponderi poteſt, quàm quod uos ipſi ſenſiſtis: quia in una fide nihil officit eccleſiæ ſanctæ conſuetudo diuerſa. Quia enim in tribus ſubſiſtentiis una ſubſtantia eſt, reprehenſibile eſſe nullatenus poteſt, infantem in baptiſmo ter, uel ſemel immergere: quia & in tribus merſionibus perſonarum Trinitas; & in una poteſt diuinitatis ſingularitas deſignari. Nos uerò, qui tertiò immergimus; etiam triduanæ ſepulturæ ſacramentum ſignamus. Secundùm hoc, licèt non modò ter, ſed etiam ſemel tantùm immergere. Ibi tamen dumtaxat immergere ſemel licet, ubi conſuetudo eccleſiæ talis exiſtit. Si quis uerò id facere incipiat, ubi conſuetudo talis non eſt, uel ſemel tantùm mergendum aſſerat; reprehenſibilem ſe conſtituit. Vnde Haimo, In ſuo ſenſu abundabat Cyprianus, tum ſemel mergebat in baptiſmo paruulos: quia quod intelligebat, ſtudioſè implebat, bonis operibus abundando; licèt in hoc neſcius delinqueret: ſed quia bonis operibus abundabat, poſtea correptus a Deo, abundauit altiori ſenſu, ter illos mergendo. Ecce habemus, quia deliquit, qui ſemel merſit. Sed hoc ideo, quia aliter ſe habebat conſuetudo illius eccleſiæ; uel quia unam tantùm faciendam merſionem aſſerebat. De trina merſione Auguſt. ait, Poſtquam nos credere promiſimus, tertiò capita noſtra in ſacro fonte demerſimus: qui ordo baptizandi duplici myſterij

Super epi. ad Rom. ca. 14. In quadā Homil. et habetur de cōſe. diſt. 4. Poſtq.

ſterij ſignificatione celebratur. Recte enim tertio immerſi eſtis, qui accepiſtis baptiſmum in nomine Trinitatis. Recte tertiò immerſi: quia accepiſtis baptiſmum in nomine Chriſti, qui die tertia reſurrexit a mortuis. Illa enim tertiò repetita immerſio typum dominicæ exprimit ſepulturæ. Conſtat ergo baptizandos tertiò debere immergi: & tamen ſi ſemel tantùm immergantur; uerum baptiſma accipiunt. Et qui ſemel immergit tantùm, non peccat; niſi conſuetudo eccleſiæ obſiſtat; uel hoc modo tantùm debere fieri aſſerat.

Quando Circuncisio amiſit uim.

Solet etiam quæri, ſi circunciſio amiſit ſtatim uim ſuam ab inſtitutione baptiſmi? Ad quod dicimus, in Chriſti morte terminata eſſe legalia omnia. Ex tunc ergo circunciſio perdidit uim ſuam; ita quod poſtea non perfecerit, ſed potiùs obfuerit obſeruatoribus ſuis. Sed uſque ad oblationem ueræ hoſtiæ potuit prodeſſe. Si enim ante paſſionem legalia finem habuiſſent; non ea imminente, uetus paſcha cum diſcipulis manducaſſet. Io. 19. ubi dicit, Conſummatum eſt. Mat. 26 Luc. 22 Marc. 14. Io. 3.

De cauſa inſtitutionis.

Cauſa uerò inſtitutionis baptiſmi eſt innouatio mentis: ut homo, qui per peccatum uetus fuerat; per gratiam baptiſmi renouetur: quod fit depoſitione uitiorum, & collatione uirtutum. Sic enim fit quiſque nouus homo, cum abolitis peccatis, ornatur uirtutibus. Abolitio peccatorum pellit fœditatem: appoſitio uirtutum affert decorem; & hoc eſt res huius ſacramenti, ſcilicet interior munditia.

An baptiſmus aperuerit cœlum.

Si quæritur, Vtrum baptiſmus aperuit cælum, quod non aperuit circunciſio? Dicimus quia nec baptiſmus, nec circunciſio regni nobis aditum aperuit; ſed hoſtia Saluatoris: quæ ſi tempore circunciſionis oblata fuiſſet, illius temporis homines regnum intraſſent. Res ergo huius ſacramenti iuſtificatio eſt.

SVPRA egit Magiſter de baptiſmo quantũ ad ſe, uel quãtùm ad ea, quę ſpectant ad integritatem ſacramẽti. Hic agit de ipſius inſtitutione. Et habet hæc pars tres partes. In prima agit de modo, & tpe inſtitutionis. In ſecũda de adminiſtratione iam inſtituti. ibi *De immerſione uero ſit quæritur. &c.*] In tertia uerò de cauſa, & ratione, ad quam eius inſtitutio ordinatur. ibi. *Cauſa uerò inſtitutionis baptiſmi, &c.*] Quælibet harum partium duas hẽt. Nam in illa, in qua determinat de inſtitutione; primò determinat tẽpus inſtitutionis Secundo materiã in qua, ibi. *Celebratur autem hoc ſacramentum, &c.*] Similiter pars de uſu iã inſtituti, duas habet. In prima determinat, qũo hoc ſacramentum eſt adminiſtrandum. In ſecunda uerò oſtendit, ꝙ in huius ſacramenti inſtitutione, & uſu euacuata eſt circũciſio, ibi. *Solet etiam quæri, ſi circunciſio amiſit, &c.*] Similiter tertia pars de cauſa inſtitutionis duas habet. In prima determinat cauſam per ſe ipſius inſtitutionis; ſiue illud, ad quod baptiſmus ordinatur per ſe. In ſecunda uerò illud, ad quod ordinatur ꝑ accidens: & hoc ibi. *Si quæritur, utrum baptiſmus, &c.*

Dub. 1. IAm ergo inſtitutus erat. &c.] Videtur ex hoc, ꝙ cum inſtitutio baptiſmi cadat ſub pcepto, ꝙ ante paſſionẽ tenebantur omnes baptizari: ergo oẽs erãt trãſgreſſores; quod uidetur iniquũ.

Lib. 2. par. 6. cap. 4. Ad hoc reſpondet Hugo de Sãcto Victo. Non eſt culpandus aliquis, niſi ex culpa ſua ſit ingratus cõſilii, aut præcepti: fuit autem Nicodemo reuelatum tã quam cõſilium amico. Cum autem dictũ eſt: Ite, docete omnes gentes, bapt. &c. oibus informãdis expoſitũ eſt pcepto. Matt. ult. Vnuſquiſque aut ex eo tempore debitor eſſe cœpit, quo ad ipſum ꝑ prædicationẽ inſtitutio peruenit

Non ergo in alio liquore &c.] Dub. 2. Quæritur, utrũ in omni aqua? Et ꝙ ſic, uidetur: quia ois aqua oi aquæ eſt eadem ſpecie: ergo ſi data eſt uirtus ſpeciei aquæ nõ huic, uel illi ſpeciali, uidetur ꝙ in oi poſſit fieri baptiſmus. Reſp. Dicendũ, ꝙ baptiſmus inſtitutus eſt in elemento aquæ; quia aqua per ſuã qualitatem repræſentat gratiã baptiſmale. Ad hoc ergo ꝙ ſit baptiſmus, requiritur ꝙ ſaluetur proprietas, & ſpecies aquæ; ut ſit aqua naturalis, & habẽs aliquo mõ ꝓprietatẽ lauandi: & hanc ẽt hẽt aqua turbida. Si uerò has cõditiones aqua perdat; uel ꝙ miſcetur cũ ꝑdominante, & alterante, & ducẽte in alias proprietas; non eſt dicendum tunc in illo liquore tradi baptiſmatis ſacramentũ: & ſic patet, quod obiicitur.

Nec baptiſmus, nec circunciſio, &c] Dub. 3. Videtur malè dicere; qa ianuę clauſio non fuit niſi ꝑ peccatũ, & maximè per originale: ſed baptiſmus, & circunciſio delebant originale: ergo aperiebant ianuam. Item, De baptiſmo uidetur dicere falſum, quia ſuper illud Luc. apertum eſt cœlum, Gloſa. Bedæ. Du ille Iordanis aquis ſubiit, nobis cœli ianuam pandit: & dum caro innoxia frigentibus aquis tangitur oppoſita comoda noxiis rũ

phra igne extinguitur; nec Chriſtus cœlū tūc aperire cœpit. Sed his uerbis oſtenditur uirtus baptiſmi: q̄ritur ergo, q̄ ſit illa ianua, & quomodo ſit aperta, & quādo? Videtur.n. aperta in paſſione, q̄a ſuper il ud C ol'os. Pa-
Cap. 1. cificans per ſanguinē &c. Gloſ. patet modo introitus in cęlum. Item, Videtur ꝙ in reſurrectione; per oratione, q̄ cantat eccleſia. Deus, qui eternitatis nobis aditum &c. Reſp. Dicendum, ꝙ clauſio ianuæ ſpiritualis intelligitur ꝓhibētia illa, ob q̄ nullus poterat ingredi ad domini aſpectum: illa autē prohibētia erat a diuina iuſtitia iuſtē puniēte, & a peccato primi hominis promerente. Merebatur originalis culpa, ut homo non compareret corā Deo ꝓp fœditatem culpę, ꝓp offenſā maieſtatis diuinę. & ꝓp mortalitatē in carne: quia ueſtitus ſacco nō debebat ingredi in palatiū regis Aſſueri, ſicut dicitur Heſte. Iſtā.n. ianuā aperire
Cap. 4. dr̄ illud, qđ remouet iſta obſtacula. Obſtaculum culpę amouebat baptiſmus: obſtaculū debiti rōne offenſę amouit paſſio; ꝑ q̄ fuit facta ſatisfactio: obſtaculū mortis, Chriſti reſurrectio: & ita ianuæ apertio inchoari dicitur in baptiſmo; & ꝓfectum habere in paſſione; ſed cōplemētum in reſurrectione; manifeſtationem in aſcēſione. Et quoniā hæc iam facta ſunt; ideo uirtus baptiſmi eſt ianuam aperire, nō per ſe tātum, ſed etiā ꝓp hoc, ꝙ iā facta eſt oblatio hoſtię uerę. Ideo magis effectus apertionis ianuę attribuitur baptiſmo q̄ circūciſioni, licèt utrumque ſacramētum deleat culpam; & ſic patet illud.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An Baptiſmus congruè inſtitutus ſit in aqua?

AD intelligendū huius partis tria principaliter q̄runtur. Primò quæritur de baptiſmi inſtitutione. Secundo de inſtituti adminiſtratione. Tertiò de circūciſionis ceſſatione, ſiue euacuatione. Circa primum quęruntur duo. Primò quæritur, in quo elemento ſit ſacramentū baptiſmi inſtitutum. Secūdò, utrū in inſtitutione ſit uirtus collata aquis, ſicut dicit Magiſter.

VTRVM ſacramentum baptiſmi debuerit inſtitui in aqua? Et quòd ſic ipſum factum domini oſtendit.

SED QVOD non uidetur ratione; q̄a baptiſmus eſt ſignum ſepulturæ Chriſti, ſicut dicitur. Rom. Conſepulti.n. eſtis, &c. ergo ſi ſepultura Chriſti fuit in terra, nō in aqua uidet ꝙ ſimiliter debuerit baptiſmus inſtitui in terra. ITEM. Sacra uet. leg. fuerūt ſigna ſacramētorum no. le. & in illis ꝑfigurata ſunt iſta: ſed ſacramēta ue. le. fiebāt uel in eis q̄ habebant ortū a terra, ut ſacrificia & decimationes, uel in aliquo terreo, ut circunciſio, q̄ fiebat cultello petrino: ergo ſi fuerūt cōuenientia ſigna horū: ergo ſacramenta no. le. (maximè baptiſmus) debuerūt inſtitui in terra, nō in aqua. ITEM. Si dicas, ꝙ debet fieri in aqua ꝓp expreſsā ſignificantiā gratię. Sed contra. Liquor olei expreſſiùs ſignat gratiā, quā aqua: ergo magis debuit inſtitui in oleo, q̄ in aqua.

Cap. 6. Cap.

Cap. 1. Item. dr̃ Apoc. Lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo: ergo ſi in baptiſmo eſt lauatio a peccatis; & ſignat illā ablutionē factam ꝑ ſanguinē Chriſti: ergo magis debuit inſtitui in ſanguine.

Quaeſtio collate. Item, Queritur, quādo dñs inſtituit ſacramētum baptiſmi?

RESOLVTIO.

Cum baptiſmus ſit ſacramentum neceſsitatis, animam mundificans, & ardorem carnalis concupiſcentiae ſolubens: inſtitui debuit in elemento communiſsimo, et has proprietates habente: cuiuſmodi aqua eſt.

Respondeo. Dicēdum, ꝙ ſacramētum baptiſmi eſt maximè efficax, & maxime neceſſarium inter alia ſacramēta. Efficax, qa in eo imprimitur character. q diſponit animā ad ſuſceptionē luminis gratię, ut tranſparentia uitrū ad ſuſceptionē luminis corporalis: datur ēt gr̃a mūdificans animā; datur et illi gr̃a actus remittendi ardorē cōcupiſcentiæ. Sed qa hæc oportuit dari in eo ſigno, qđ ſua proprietate multiplici hęc oīa deſignaret; tale aūt eſt aqua, qa trāſparet, & eſt peruia lumini: & ideo characterē ſignat; & iterū abluit, & mūdat inter omnes liquores: & iō ſignat gratiā mūdantē: itē infrigidat, iō ſignat remiſſionē ardoris cōcupiſcētiæ. Cōueniebat ergo maximè aqua baptiſmatis ſacramēto ob efficaciā. Similiter etiā ꝑp neceſſitatē: quia. n. ſacramētum eſt, a quo nemo abſoluitur, & in quo omnes cōmunicāt, neceſſe fuit inſtitui in liquore communi apud omnes: & in quo abundant pauperes, & diuites: talis autem liquor eſt aqua: ideo &c.

Ad illvd ergo, quod obiicitur; ꝙ ſignat ſepulturā. dicendū ꝙ nō tantū ſignat domini ſepulturā; immo ēt gratia, q̃ donat: & qa in immerſiōe in aquā utrunque ſignatur; in terra autē nō ſignatur gratia mūdans; cū ſit ſex elemētorum: iō &c. Ad illvd, qđ obiicitur de le. ue. Dicēdum, ꝙ ſicut dicit Apoſtolus, omnes qui fuerunt in lege, fuerunt ſub maledicto uſque ad aduentum Chriſti; qui factus eſt pro nobis maledictum, ut a maledictione nos liberaret: qa terra fuit maledicta homini, nō aqua. In huius ſignū ſacramēta illa erāt ex his, q̃ ſunt ex terra. nō ſic autē ſacramēta noua: qa iſta eſt lex benedictionis. Præterea. Lex uetus, & maximè Moyſi fuit oneroſa ad cōfringendum duros: & iō in duris, ut in cultello petrino, & in effuſione ſanguinis remediū habebat: ſed lex noua eſt ſuauitatis, & amoris: iō datur in aqua, q̃ cedit facile. Ad illvd, qđ obiicitur de oleo, & ſanguine: patet reſpōſio: quia nec cōuenit ſignationis efficaciæ, cū nō mundēt; nec neceſſitati, cū nō omnes eis abundent. Ad illvd, qđ q̃ritur ultimò, quādo eſt inſtitutū: ex ſcriptura p̃t reſpōderi, q̃ de hoc in multis locis loqtur. Propter qđ notandū, ꝙ dominus baptiſmi ſacramētū primò inſinuauit inſtituēdū; ſcđo inſtituit; tertiò confirmauit inſtitutū. Inſinuauit quidē facto, & verbo. Facto, cū baptizatus eſſet à Ioā. ī aqua; oſtendit cęteros credētes ī aqua fore baptizādos. Inſinuauit uerbo, cū prędixit Nicodemo. Niſi quis renatus fuerit ex aqua &c.

Galat. 3. *Geneſ. 3.* *Mat. 3* *Mar. 1.* *Luc. 3.* *Ioā. 3.*

Inſti-

Inſtituit autẽ cũ ipſe baptizare cępit per diſcipulos. Poſt hęc uenit Ieſus in terrã Iudæ, & baptizabat: & tunc inſtituit facto, & uerbo: qa dicitur ibidẽ, ꝙ baptizabat: & ſi nõ ipſe in propria ꝑſona, tamẽ diſcipuli in ſua pſentia, ſecũdùm ꝙ ipſe uolebat. Et rurſus diſcipulos miſit ad pdicãdum, & baptizãdum binos. ſicut dicit Magiſter in litera. Confirmauit ãt baptiſmũ facto, & uerbo. Facto, cum de latere eius nõ tãtùm profluit ſanguis, uerũ ẽt aqua in ipſa paſſionis cõſumma tione. Verbo ãt confirmauit, qñ poſt reſurrectionẽ diſcipulos ad baptizãdum omnes, & ſingulos miſit. Et ſic patet, quomodo diuerſimodè loquitur ſcriptura.

Ioã. 3.
Luc. 10
Ioã. 19.
Matt. ult.

QVAESTIO. II.

An ex inſtitutione baptiſmi collata ſit aliqua uis aquis?

VTRVM ex inſtitutione baptiſmi in aqua collata ſit aliqua uis aquis? Et ꝙ ſic uidetur. Luc. baptizato Ieſu & orante, apertum eſt cęlum, & deſcendit ſpiritus ſanctus &c. Gloſ. Dominus baptizatus eſt nõ mundari indigẽs, ſed tactu mundę carnis ſuę aquas mundãs, ut uim abluẽdi habeant: ergo ſi uis abluendi eſt aliqua uis, patet ꝙ aquis collata eſt aliqua uis. ITEM. Habetur de cõſecratione diſt. 4. Numquã aquæ baptiſmi purgare credentium peccata potuiſſent, niſi contactu dominici corporis ſanctificatæ fuiſsẽt. ITEM. Ratione uidetur, qa oĩs operatio egredit̃ a ſubſtãtia mediãte aliqua uirtute: ergo cũ aqua tãgendo corpus abluat animã, hoc eſt ab aqua uirtute aliqua mediãte, ſed nõ naturali: ergo data eſt aliqua uirtus aquis in baptiſmi inſtitutione.

cap. 3.

CONTRA. Si data eſt aliqua uirtus aquæ, q̃ro quomodo data: & dicit Glo. qđ contactu carnis domini. Si ergo per cõtactũ carnis dominicæ: ergo habent ipſam omni circunſcripto: ergo ſi qs immergeret in aqua ſine omni uerbo, aqua regenerabit eum: qđ falſũ eſt. Si tu dicas, ꝙ ſimul eſt in aqua, & uerbo. Obiicitur tunc, quia hęc differunt ſubſtantia, & natura; ergo operatione, & uirtute: ergo non põt una uirtus eſſe in utroque. ITEM. Si mũda caro Chriſti cõtulit illã uim, ſed frequenter tetigit aquas, ut quãdo puer lauabatur, & quãdo lauabat manus: & ubi eadẽ cauſa ibi idẽ effectus: ergo ante cõtulit, quàm baptizaretur. ITEM. Si contactu carnis: ergo ſolum illæ aquę uirtutẽ habẽt, quas Chriſti caro tetigit: nõ ergo oĩs aqua. Si tu dicas, ꝙ virtus illa deriuata eſt in alias aquas: ergo cũ deriuatio a corpore ĩ corpus nõ fiat niſi ꝑ continuum, nullo modo poterit peruenire ad aquas illis aquis diſcontinuas: ergo idem inconueniens. ITEM. Si uirtus aliqua collata eſt, quæro quid ſit: quia ſi bonum, aut de bonis minimis, aut maximis, aut mediis: ſi de minimis, illud eſt inferius anima: ergo nõ agit in ipſã: ſi de mediis: ergo par eſt animæ, nec adhuc influit: ſi de maximis: ergo eſt data aqs uirtus aliqua gratuita.

RESOLVTIO.

Non aliqua noua uis, ſed noua inſtitutio collata eſt aquis ex inſtitutione baptiſmi.

RESPONDEO. Dicunt aliqui, quòd dominus contactu mundiſſimę carnis ſuę uim contulit aquis,

aquis, q̄ nō habebant: & uis iſta fuit aliqua ꝓprietas abſoluta: & hæc ꝓprietas fuit aquę melioratio, & reductio ad ſtatum primum, in quo erat ante hominis lapſum: q̄a poſt lapſum oīa elemẽta ſunt deteriorata, ut habitatio cōgrueret habitatori deteriorato. Sed q̄a homo p aquę ſacramentū meliorari debebat, & reſurgere: iō aqua meliorata, & ad primū ſtatum reducta eſt, & hāc uocāt illā uim. Sed iſta poſitio nō pōt ſtare. Primò, q̄a hæc uis dicitur ad regenerādum: ſed hāc nō habebat aqua in ſtatu innocētiæ, quia nō erat opus regeneratione: unde illa melioratio nihil facit ad rem. Præterea. Si aqua eſt meliorata, & nō alia elemēta, ergo uidetur, qđ ordinatio elemētorum ſit diſſipata: cū neceſſe ſit ꝙ habeāt debitā proportione. Et ꝑꝑ hoc dicunt aliqui, ꝙ collatio uis regeneratiuę nō eſt aquæ melioratio uel purificatio, ſed alicuius uirtutis ſupernaturalis collatio, quę nō eſt data aquę ſecundum eſſe perfectum, quoaduſq; ueniat uerbū: ſicut uis immutādi uiſum nō eſt in colore ꝑfecta, niſi ſuperueniēte lumine: & hęc ſupra naturam data eſt aquę; & ſupra naturam ibi exiſtit, ut effectum habeat ſupra naturā per uoluntatem diuinā. Sed quoniā illud difficile eſt intelligere, qūo aliquid abſolutum ſiue ſecundum naturā, ſiue ſupra naturā ſit modo in aqua, qđ non erat prius: & quo datum ſit contactu carnis etiā aquis remotis. Proptereа dicendu (ſicut tactum fuit ſupra) ꝙ uis illa non eſt aliqua proprietas; uel eſſentia abſoluta addita aquæ, ſed ſolum ordinatio eius ad hoc, ꝙ homo regeneretur. Prius enim omnes liquores erant in differētes: & poterat inquantum eſt de ſe in aliquo alio liquore baptizari ut in aqua. Sed cum dominus uoluit mergi, & baptizatus eſt in aqua, ſola aqua habuit ordinationem ad hoc: & ideo ſolum in ea potuit fieri baptiſmus. Sed q̄a nō inſtituit baptiſmum fieri tantum per immerſionē, immo etiā per uerborum prolationē, & talium uerborum: ſimiliter & uerba adhoc ordinauit. Vnde aqua, in quam merſus eſt, & uerba q̄ protulit, ulterius habent uim: nō unum ſine altero, q̄a utrumque inſimul ad regenerationem obtinendam ordinauit.

ET SIC PATENT obiecta ad utramque partē, quia prima procedunt de ui, ut eſt ordinatio ad regeneratione: ſecunda autē de ui, q̄ eſt qualitas abſoluta. Hæc autem uis non eſt per transfuſionem, ſed per inſtitutione. Vnde ſicut dominus non tantum uerba, quæ protulit, ordinauit, & inſtituit ad regenerādum, ſed etiā omnia cōſimilia: ſic nō tantum aquam, quā tetigit: ſed omnem aquam ſpecie cōſimilē. Et autē omnis aqua omni aquæ ſpecie cōſimilis: & ideo omni aquæ cōtulit. Et eſt ſimile. Si rex ordinaret, ꝙ literę ſuę non tm̄ haberēt uirtutem, & efficaciā, q̄ ſcriberētur in pellibus caprinis, & q̄ eſſent ſcriptę a quibus determinatis uerbis: & hoc quidē faceret, manu ſua ſcribendo in illo genere pellis, diceretur quod rex illa manu ſua efficaciam dedit illi pergameno & omni pergameno eiuſdem ſpeciei: etiam quod

ſutu-

futurum eſt uſque ad multa tempora: & hoc per ſolam inſtitutionem, & ordinationem, non per alicuius virtutis alterius collationem. Sic intelligendum in propoſito, quoniã dominus tactu carnis mundæ dedit uim aquis, nõ quia mundicia tranſiret a carne in aquam, ſed quia cum dominus eſſet mũdus, uoluit ob nihil aliud in aquam mergi, niſi ut illa merſione aqua haberet iſtam ordinationem. Vnde ſi aqua crearetur de nouo cõſimilis iſti in ſpecie, credo quòd eandem haberet ordinationem, & eãde diceretur habere uirtutem. Et ſi tu obiicias mihi, Omnis relatio fundatur ſuper aliquid abſolutum, eo quod aliquid abſolutum de nouo aduenit: ergo ſi hæc ordinatio, q̃ eſt relatio aduenit, oportuit aliquid abſolutum dari. Dicendum, ꝙ illud non habet ueritatem in relationibus uoluntariis, q͠a nummus (ut dicit August.) ſine ſui mutatione fit pignus: & ſimiliter hæc uox Buba ſine ſui mutatione poſſit fieri ſignificatiua: ſimiliter & in propoſito intelligendum. Et licet utraque harum opinionum ſit catholica, & probabilis: hæc tamen eſt magis intelligibilis, & conſona ſanctorum auctoritatibus. Dicuntur.n. aquæ mũdatæ & ſanctificatę, & uirtuoſæ effectæ, quia ad ſanctificationẽ animæ, & mũdiciã efficaciter ſunt ordinatæ, nõ faciendã ab ipſis, ſed ſuſcipiendã, & dandam in ipſis a Deo ipſi homini baptizando: & ſic exponenda ſunt conſimilia. Nec eſt intelligendum, ꝙ aliqua actio ſit ab aquis in animã: aquæ.n. illę non habent ꝓpriè uirtutem illam, nec operationem, ſed earum uirtus, & actio eſt efficax ordinatio uel ſecundum actum, uel ſecundum habitum: & ſic non habet calumniam, quæ circa hæc dicuntur.

Lib. 21. de ciui tat. dei. cap. 27

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An ſemel, uel ter immergi debeat baptizandus?

QVANTVM ad ſecundum articulum quęritur ſecundò de baptiſmi inſtituti adminiſtratione, quæ fit in paruuli immerſione: & circa hoc duo q̃runtur. Primò, quæritur, quotiès oporteat mergi. Secundò, quantùm.

QVOD ſemel tantum ſit immergendum, uidetur de conſecratione Diſt. 4. ex concilio Tolet. 4. Propter uitandum ſchiſmatis ſcandalum, uel hæretici dogmatis uſum, ſimplam tenemus baptiſmatis immerſionẽ: ergo uidetur, quod hæreticũ ſit ter mergere. ITEM. Ratione uidetur, quia hæc eſt uera per eſſentiam. Baptiſmus eſt ablutio, uel tinctio in aqua: ergo ſi fit triplex tinctio, & triplex erit baptiſmus: ergo ſi nullo modo licet baptiſmum iterari, nullo mõ licet ter mergi. ITEM. iſta duo ſufficiunt uerbũ, ſ. & elementũ: & ſi mergatur ſemel, & ſi profeſeratur ſemel, eſt plenum ſacramẽtum: ergo ſi amplius mergit, ſuperfluit: ergo non debet niſi ſemel mergi. ITEM. Quæritur, quare magis ter, quàm bis. Si dicas, quòd binarius eſt numerus infamis, quia recedit ab unitate,

eadem

eadem ratione eſt laudabilis, quia accedit maximè.

Sed contra. Hier. ſuper epiſtolam ad Epheſ. In patre, & filio, & ſpirituſancto baptizamur, & ter mergimur, ut Trinitas unum appareat ſacramentū. Item. Pelagius Gaudētio epiſcopo. Euangelicum uero præceptum ipſo Deo, & domino ſaluatore noſtro Ieſu Chriſto dicente, uel tradēte nos admonet, ut in nomine Trinitatis trina ēt immerſione ſanctorum baptiſma cuique tribueretur. Item. De conſe. di. 4. ex canonibus Apoſtolorum. Si quis presbyter aut epiſcopus non trinā immerſionē unius myſterij celebret, ſed ſemel tantum mergat in baptiſmate, qđ dari a quibuſdā iubetur in morte dñi, deponatur: ergo neceſſaria ē trina īmerſio.

Cap. 4. & recitatur de conſecr. d. 4. cap. Eodem modo. De cōſ. diſt. 4. cap. Multi ſunt.

canone. 49.

RESOLVTIO.

Nec ter, nec ſemel immergi refert: ſed ſeruandus propriæ Eccleſiæ ritus.

Respondeo. Dicendum, ꝙ unitas uel multitudo immerſionum non eſt de ſubſtantia baptiſmi, ſed ſolum de bene eſſe: quia quotieſcunque immergat, dū tamen debito modo, & ſine dilatione magna, uerba ꝓferat; baptiſmus eſt, & ſacramentum integrum: & ſi non ſit ei de neceſſitate, eſt tamen de congruitate ꝑꝑ ſignificationē, cui congruit unitas, & Trinitas: ut patet in fide Trinitatis, qa unitas eſt in eſſentia, ſed Trinitas in ꝑſonis. Similiter in morte Chriſti: quia una eſt in eſſentia, ſed tribus diebus fuit ī corde terræ. Similiter gratiæ: quia una eſt in ſe, ſed triplex in uirtutibus, ideo unitas, & Trinitas cōuenit: ſed tamē magis Trinitas ꝑꝑ exprſſionē maiorem & iō utrūq; morē ſeruat eccleſia. Sed Romana Eccleſia tāquam ꝑcellēs trinam ſeruat immerſionē, tū ꝑꝑ ſignationē Trinitatis; tum ēt tridua næ ſepulturæ; tū etiam ꝑꝑ triplicis concupiſcētiæ munitionē, a qua aīa liberatur; tum etiam ꝑꝑ triplicē uirtutem, qua imago in aīa reformatur. Si ergo q̄ritur, quoties ſit mergendum. Reſpō. ſcđm morem eccleſiæ: qui aūt propria auctoritate mutat, peccat. Et iō dicitur qđ deponēdus eſt eṗs, non qa non baptizaret, ſed qa ꝓpria auctoritate noua ītroduceret. Rationes ergo ꝓbantes, qđ ter īmergendū ſit, intelligēdę ſunt ſcđm morē Eccleſiæ Rom. Ad illvd, quod obiicitur ad oppoſitū primo. Dicendū, ꝙ loquitur ſecundū morē illius eccleſiæ, in qua tantum ſolebat ſemper mergi: ſed hæretici cęperunt immutare: iō ſtatuerūt ter, ne uideretur hæreſi cōſentire. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ baptiſmus ē tinctio. Dicēdū, ꝙ nō eſt ꝑ eſſentiā: niſi addatur forma ꝑſcripta: ſi tñ tinctio fiat cū inuocatione Trinitatis, baptiſma ē: etſi ī una ꝓtulit oīa uerba, non debet amplius mergere: qa baptiſma cōſumatū eſt. Sed quādo fit trina merſio, in prima debet nominari pater in ſecunda filius, in tertia ſpūſſanctus, quia tunc nulla ſuperfluit: qa nō eſt cōplementū ſacramētu, quouſq; terminatū nō ſit uerbum: incipitur. n. immerſio cum uerbo, & cū illo terminatur. Sequens patet, & ſimiliter, quare magis ter, q̄ bis &c.

Canone prælegato.

In cōcilio Toletano. 4. cano. 5.

QVAE-

QVAESTIO II.

An immergendus, uel tantùm aſpergendus ſit baptizandus.

QVANTVM oporteat paruulum immergi ad hoc, quod ſit baptizatus. Et quod totum corpus, videtur: quia ſignum eſt paſſionis, & mortis: ergo ſi Chriſtus totus paſſus ē, & mortuus, totus homo neceſſario immergitur. ITEM. Baptiſmus eſt remedium contra cōcupiſcentiā: ſed cōcupiſcentia eſt in toto corpore, quia tota caro eſt infecta: ergo &c. ITEM. Si ſufficeret aliquam partem mergi, cum pars, per quam transfuſum eſt originale, & in qua uiget concupiſcētia, ſint membra genitalia, magis ſufficeret illam partem immergi, quàm aliam. Sed nullus dicit, quod ſufficiat: ergo debet immergi totum.

CONTRA. Apoſtoli baptizauerūt tria milia hominum una die: & conſtat quod non mergēdo, quia non haberent aquam: ergo aſpergēdo: ſed aſpergi nō poteſt totus homo: ergo &c.

ITEM. Scribitur in paſſione beati Laurentii, quod Romanus attulit urceum cum aqua, & tunc non fuit immerſus: patet ergo. ITEM. Eſto qđ puer ſemiuiuus eſſet in periculo mortis, adhuc eſt de foro noſtro: ergo debet baptizari, ſed non totius ꝑꝑ periculum: ergo &c. ITEM. Eſto, ꝙ ſit ita parum de aqua, qđ nō poſſet mergi niſi una pars, q̃ritur, utrum poſſit baptizari. Et ꝙ ſic uidetur qa eſt ibi uerbum & elementum: & elemētum habet uirtutē regeneratiuā ut ſimilitudinem: ergo et efficaciā: ergo nō eſt neceſſe totum immergi.

Caue praelegas

In ſi lio ī ... caui ...

Act. 10

RESOLVTIO.

Et hoc, & illud: ſed meliùs primum?

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ p̄ſumitur, ꝙ Apoſtoli baptizauerunt aſpergendo: & mos ille ſeruatur adhuc ī pluribus eccleſiis, & maximè in eccleſia Gallicana. Seruari autē pōt ꝑꝑ hoc, quod eſt ibi integra rō ſacramēti: & ſeruari debet cū neceſſitas imminet, aut ꝑꝑ infirmitatē baptizātis, qa manus ſunt debiles: uel qa rudis eſt, et timetur ne lędat puerū: uel ꝑꝑ infirmitatē, uel impotētiā baptizati, utpote ſi non eſſet totus natus: uel ꝑꝑ penuriā elementi, ut ſi ſit modicū de aqua. Mos tamen cōis eccleſiæ eſt baptizare immergendo, ſecundùm qđ tangit Magiſter in litera, & ſancti dicunt. & modus eſt iſte. Sacerdos.n. debet puerū tenere ꝑ latera, & uerſa facie ad aquā debet mergere: ita qđ habeat caput primò uerſus oriētē, ſecūdò uerſus aquilonē, tertiò uerſus meridiē. Hæc tñ ad ſolēnitatē ſpectat. Pōt igitur utroq; mō baptizari, tñ cōueniētiùs, & aptiùs, & ſecuriùs eſt baptizare immergendo: & ſi ſatis eſt de aqua, totū corpus debet immergi. Si parū, ſufficit ſi ſit tantū de aqua, qđ immergi poſſit pars principalis, ut caput, & pectus, uel caput tm̄, uel facies tātùm: qa ſunt ibi oēs ſenſus, & ibi maximè uiget operatio aīę, & ſecundū illā maximè attenditur rō imaginis ſecundū corpus qualēcumq; ſit, rōne totalitatis ſenſuum ſignat totalitatē mortis, & curationis; non ſic autē eſt de genitalibus mēbris.

Ex 2. cæli, tex. cō. 7. & de incept.

ET SIC patet totum.

ARTI-

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An circunciſio ceſſare debuit.

CONSEQVENTER eſt quæſtio de tertio articulo, ſcilicet de ceſſatione circunciſionis: Et circa hoc quærũtur duo. Primò quæritur, utrum circunciſio debuerit ceſſare. Secundò, utrum ceſſauerit ante promulgationem euangelii, uel poſt.

QVOD nõ debuit ceſſare oſtenditur. Primò, auctoritate canonica. Dicitur.n.Gen. Cap.17 in donatióne circũciſionis. Erit pactum meũ in carne ueſtra in fœdus æternum; ergo uidetur, ꝙ circũciſio æternaliter debeat durare: ſed quod æternaliter durat, non habet finem, nec terminũ: ergo &c. ITEM. Rom. Cap.2. Circunciſio prodeſt, ſi legem obſerues: ergo uidetur, qđ ſit utile ſeruantibus legem, ſeruare circunciſionem: ergo non ceſſauit. Si tu dicas, Apoſtolum eſſe locutũ pro tempore ante euangelium; Contra Galat. Cap.5. ubi prohibet circuncisioné, dicit. Teſtificor omni homini circuncidenti ſe, qđ debitor ſit uniuerſæ legis faciẽdæ: ſed quia male agit, non obligatur ad peius: ergo ſi circunciſus tenetur ad legem, circunciſio non eſt malum: ergo circunciſio non ceſſauit. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione, qa Chriſtus non tantùm uerbis inſtruxit nos, ſed etiam factis. Vnde et auctoritas dicit, quod omnis Grego. Chriſti actio noſtra fuit inſtructio: ſed Chriſtus circunciſus Cap. 2. fuit, ſicut dicitur Lucæ: ergo ſi membra debent aſſimilari capiti: tunc ergo uidetur, quod neceſſarim ſit: & nos circuncidi: uidetur enim, quòd ſicut baptizari uoluit, ut formam daret, ita etiam circuncidi. ITEM. Ratio quare aliqua legalia ceſſauerut, eſt; qa ſignificatum eorum impletum eſt. & ratio quare aliqua durant, eſt, quia ſignant qđ ſemper faciendum eſt: ideo remanſit thurificatio. Sed ſignatum circunciſionis non implebitur uſque ad octauam reſurrectionis ultimæ: & iterum ſignat aliquid, quod ſemper faciedum eſt, ſicut amotionem ſuperfluitatum. ergo ſemper deberet durare. ITEM. Sacramenta legis gratiæ ſic ſuccedunt ſacramentis legis ſcriptæ, ſicut illa ſacramentis legis naturæ: ſed decimatio, quæ fuit remedium contra originale tempore legis naturę, ſimul mãſit cum circunciſione: ergo pari rõne circunciſio cum baptiſmo. Propter hoc eſt quęſtio, qua neceſſitate ceſſauit: cũ enim non habeant repugnantiã hæc duo remedia, & aliqui acceptant unum, qui non acceptãt reliquum, de bonitate diuinæ miſericordiæ eſſet, quod utrunque maneret, & Deus haberet maiorẽ populũ, & pluribus modis curaretur noſtrum uulnus.

CONTRA. Quod ceſſauerit, oſtenditur Gala. Ego Paulus dico uobis, ſi circuncidimini, Chriſtus nihil uobis ꝓderit. Cap.5. ITEM. Hebr. Translato ſacerdotio neceſſe eſt, ut legis translatio fiat: Cap.7. ſed oportuit ſacerdotium transferri: ergo & lege. & ſi hoc tunc & ſacramenta legalia: ſed inter hæc præcipuum & magis notabile eſt circunciſio, tanquã auo-

rum fundamentum: ergo &c. Item. Circuncuncisio fuit ad diſtinguendum populum à populo: ſed Chriſtus lapis angularis filios Dei diſperſos congregauit in unum, & duos parietes iunxit: & unus paſtor unū ouile habere debuit: ergo neceſſe e in lege noua illud ſignum aboleri. Item. Aut baptiſmus datus eſt in remediū ſufficiēs, aut non. Si nō, ergo ſacramenta nouæ legis ſunt imperfecta: ergo & lex noua: qđ eſt inconueniens. Si eſt perfectum remedium contra originale peccatum, & ille morbus eſt ſimplex non iterabilis: ergo adueniēte baptiſmo ſuperflua eſt circuncisio; ergo ſi omne ſuperfluum a lege Dei eſt reſecandum, patet &c.

RESOLVTIO.

Quia umbram fugat ueritas, apparente baptiſmo die circunciſionis, nox iure aufugit.

Respondeo. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Canon euangelicæ legis, non ſolum circunciſio: ſed etiam omnia ſacramenta legalia deſtiterunt aduenientibus ſacramentis nouæ legis, eo quod ſacramenta illius temporis huic tempori non conueniebant, tū quia erant obſcura quantum ad ſignificantiam: erant enim uelamen: tum etiam quia paruæ uirtutis quantum ad efficaciā: tum etiam, quia grauia quantum ad obſeruantiam. Et hæc omnia legi illi competebant, quæ erat lex figuræ, & oneris ad confringendam duriciam, & ſuperbiā ceruicis iudaicæ. Lex autem noua oppoſitas habet cōditiones, quia eſt lex ueritatis, & gratiæ, & ſuauitatis. Quia lex per Moyſen data eſt; gratia, & ueritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. *Ioan. 1.* & omnis ſuauitatis. Iugū enim ſuaue eſt, & onus meum leue. ſi *Cap. 11* cut dicitur Matt. Et ideo debuit habere ſacramenta expreſſiora ad ſignandum, efficaciora ad curandum, & leuiora ad portandum: & iō omnia illa ſacramenta ceſſauerunt, & alia ſunt inſtituta. Vnde Auguſt. contra Fauſtum. *Lib. 19. cap. 13* Prima ſacramenta, quæ obſeruabantur, prænunciatiua erant Chriſti uenturi, quæ cum ſuo aduentu Chriſtus compleſſet, ablata ſunt, & alia inſtituta, uirtute maiora, utilitate meliora, actu faciliora, & numero pauciora. Ex hoc ergo patet reſpōſio, quod cum ſacramentum baptiſmi ſit inſtitutum loco circunciſionis, qđ circunciſio ceſſare debuit, maxime cum illud ſacramētum ſit expreſſius in ſignando, efficacius in curando, & leuius in portando. Hoc aut totum patet reſpicienti conditiones, & proprietates utriuſque.

Ad illud ergo, quod obiicitur, ꝙ data ſunt in fœdus æternum. Dicendū, quod illud non oportet intelligi ita æternū, qđ careat fine. In eadem enim litera dominus dicit, quod dabit *Paulò ſupius.* eis terram in poſſeſſionem æternam: & conſtans eſt quod terrā promiſſionis Iudæi non poſsident: & propter hoc diſtinguendum de æterno. Dicitur enim æternum tripliciter, aut quantum ad durationem, aut quantū ad finis indeterminationē, aut quantum ad ſignificationē. Primò dicitur dupliciter, aut *Cap. 18* quia caret principio, & fine, Eccleſiaſ. Qui uiuit in æternum, crea-

creauit omnia ſimul: aut quantum ad priuationem termini. Pſal. Statuit ea in æternum. Similiter ſecũdo modo dicitur dupliciter, aut quia non ita fit ſemel, q̃n oporteat fieri pluries: & ſic dicitur, Seruiet æterno, q̃ paruo neſciet uti. Aut q̃a non determinatur terminus: & ſic dicitur ſacerdotium Aaron æternũ, quia non determinauit dominus, quando ceſſaret. Tertio modo dicitur dupliciter, aut q̃a ſignat ęternum: & ſic eſt terra promiſsionis data in poſſeſſionem æternam. Aut q̃a ſignat, & ducit in cognitionem uitæ æternæ: & ſic dicitur circũciſio ęterna. Et iſti tres ultimi modi habentur a Gloſ. ſuper Gen. ibid.

Pſal. 148.

Geneſ. 17.

AD ILLVD, quod obiicitur de hoc quod dicitur Rom. Circunciſio prodeſt &c. Dicendũ, ꝙ hoc dicit Apoſtol. ſecundùm ſtatum illum, in quo erant lex, & circunciſio obſeruanda: ſecũdum enim nullum ſtatum profuit circunciſio ſine legis obſeruantia; idem enim ipſe, qui præcepit circunciſionem, mandauit & legem: ſi ergo aliquis ſeruet circunciſionem, & contemnat legẽ, etiam in tp̃e legis nõ proderat: proderat autem ſi utranque ſeruabat, non tantum carnaliter, ſed ſpiritualiter. Quod ergo obiicitur, ꝙ pro tempore euangelico dicit. Teſtificor omni homini circuncidenti ſe &c. Dicunt aliqui hoc dixiſſe Apoſtolum ad terrorem. Sed tamẽ illud nõ ſufficit; ideo plus oportet dicere, ꝙ eſt obligatio ex diuino præcepto, & eſt obligatio ex conſcientiæ dictamine. Ex diuino præcepto nemo obligatur, quia illud eſt reuocatũ. Sed qui habet conſcientiam ſe teneri ad circunciſionẽ, quia adhuc ſtat diuinum mandatum, per eãdẽ rationem neceſſe eſt, ꝙ habeat conſcientiã obſeruãdi omnia mandata legis. Vnde Apoſtolus facit argumentũ per impoſſibile a deſtructione conſequentis ſic. Pſeudoapoſtolici dicebant, ꝙ tenebantur circuncidi, ſed non debebãt alia legalia obſeruari: & Apoſtolus dicit ꝙ ſi tenentur ad hoc p̃ceptum, cũ ita ſint alia p̃cepta ut illud, tenẽtur ad oĩa. Si.n. aĩa ſortis eſt immortalis. & oĩs aĩa: tamen utrũque eſt falſum: & uno incõuenienti poſito multa ſequutnr. Vnde ꝑ hoc ꝙ nõ erat tota lex ſeruanda, uolebat Apoſtolus arguere, ꝙ circunciſio non eſſet ſeruanda. AD ILLVD, qđ obiicitur de Chriſto, qđ Chriſtus fuit circunciſus. Dicendũ, quod Chriſtus oĩbus o pibus ſuis nos erudiuit: ſed tamen non omnia fecit ad imitationẽ, ſicut opera miraculoſa, & alia plura. Ratio autẽ quare Chriſtus uoluit circuncidi, fuit triplex. ſ. in fidei argumentũ, humilitatis exemplũ, & legis complementũ. In fidei argumẽtum, q̃a de Iudæis erat ſecundùm carnem: & ꝑꝑ ipſum ſpecialiter de illo genere naſciturum ſignandum inſtituta eſt circunciſio. Ne ergo uideretur diſſimilis patribus, & nõ ille eſſe, q̃ fuit promiſſus: & ne ꝑ hoc poſſent Iudæi ſuum palliare errorẽ: ideo debuit circuncidi. Secũdo ꝑꝑ humilitatis exemplũ, ꝑꝑ quod ſubiecit ſe legi, & omnibus legalibus, cum tamen ſub nullo eſſet. Tertio fuit circunci-

Cap. 2.

ſus in legis cōplementum: unde
ſuſcipiendo circunciſionem, im
pleuit legem: & implendo, ceſſa
re fecit, quia lege nō deſtruxit,
ſed compleuit, dum ueritatem
Li.19. ſignificatam exhibuit. Et hoc
cap.16. eſt, quod dicit Aug. contra Fau
ſtum, quod ſacraméta ve. te. in
aduentu Chriſti impleta ſunt,
& iō ablata, q̄a impleta. Et hæc
rō triplex trahitur de Hom. Au
Cap.2. guſt. ſuper Luc. de circunciſio-
ne pueri: & ſic patet ꝙ Chriſtus
noluit, qđ alii imitarentur eū in
hoc, ſed quòd magis ex hoc eru
dirētur. Ad illud, qđ obii-
citur, ꝙ ſignificatum eius non-
dum eſt impletū. Dicendum, ꝙ
circunciſio & habebat principa
le ſignificatū, & hoc erat origi-
nalis deletio: & habebat conſe-
quens. ſ. liberationem a miſeria
per Chriſtū in Oct. reſurrectio-
nis. Et quoniā impletum eſt q̄-
tum ad principale ſignatum in
baptiſmo, & quantùm ad conſe
quens in capite noſtro Chriſto,
q̄ reſurrexit die octauo, ideo de
buit ceſſare. Sed quod adiungit,
ꝙ dēt manere ut thurificatio.
Dicendum, ꝙ thurificatio non
manet ſolùm propter hoc, ꝙ ſi-
gnificat, ꝙ faciēdum eſt: ſed ēt
ꝙ exterior obſeruantia quodā-
modo moralis eſt: & etiam q̄a
facilis eſt: & ꝑterea eccleſia non
retinuit de lege, ſed inſtituit, q̄a
alio modo illi thurificabant.
Ad illud, quod obiicitur, ꝙ
circunciſio non aufert decima-
tionem. Dicendum, quod circū
ciſio nō fuit remedium uniuer-
ſale, ſed particulare: nec omnes
ad illam obligabantur: & ideo
decimatio adhuc habebat locū.
Sed ad baptiſmū omnes obligā
tur, & eſt remedium uniuerſa-
le, & ſufficiens: & ideo ſi rema-
neret circunciſio, plus haberet
oneris, quàm utilitatis. Et ſic pa
tet ultimum, quia dominus no-
luit, quia non competebat huic
tempori, tum propter pęnalita-
tem, tum propter particularita-
tē, tū ꝑꝑ effectus modicitatem.

Quaestio II.

An circunciſio ceſſauerit ante baptiſmi promulgationem?

Utrum circunciſio ceſſaue-
rit ante promulgationē euā
gelii. Et ꝙ ſic uidetur. Matth. Cap.11
Lex, & prophetæ uſq; ad Ioā-
nem &c. aut hoc dictum eſt in
cluſiuè, aut excluſiuè. Sed quo-
cunque modo hoc dictum eſt,
cum defecerit Ioan. & eius ba-
ptiſmus ante paſſionē; uidetur,
ꝙ & lex, & ſacramenta legalia
defecerunt ante promulgatio-
nē euangelii. Item. Ratio, qua-
re circunciſio ceſſauit, fuit legis
impletio, & legalium: ſed hæc
omnia impleta ſunt in paſſio-
ne, cum dictum eſt Conſumma Io.19.
tum eſt, & uelum templi ſciſſū
eſt: ergo ſi hoc fuit ante euangē
lii promulgationem, ante defe-
cit: & hoc trahitur ex pluribus
locis de Lib. quæſtionum noui,
& ueteris teſtam. ut Magiſter
dicit in litera. Item, Specialis
ratio ceſſationis circunciſionis
fuit inſtitutio nobilioris ſacra-
menti loco eius: ſed baptiſmus
eſt inſtitutus ante paſſionem, &
euangelii promulgationē: ergo
ante ceſſauit circūciſio. Item,
Ad hoc eſt auctoritas Hier. ad
Aug. q̄ ponit in Glo. Galat. Sūt
utiq; mortiferę cæremonię Iu-
dæorum omnibus fidelibus: fi-
nis enim legis Chriſtus &c.

Sed contra, Poſt paſſionem Paulus circuncidit Timotheum. & in hoc reprehenditur: & ſeruauit uotum Nazaræorũ: ergo nondum erat malum, nec circunciſio ceſſauerat. Si dicas, qđ fecit ꝓp uitãdum ſcãdalum. Contra Propter uitandũ ſcãdalum nõ eſt faciendum cõtra ueritatẽ uitæ, uel doctrinæ: ergo ſi hoc erat malũ de ſe, nũq̃ ex hoc excuſatur, qđ non peccauerit. Item, Nullus obligatur ad id, quod ignorat, & non põt ſcire: ſed multi erãt, ad quos nõ ꝑuenerat inſtitutio baptiſmi: ergo illi non tenebantur baptizari; ergo ſi Deus nõ reliqt eos ſine remedio, adhuc poſt paſſionẽ circunciſio habuit effectum, & ſtatum. Item. Aug. ad Hieron. Circunciſio, & alia legalia non erant noxia: licèt iam non eſſent ſignandis futuris neceſſaria; magis noxium erat ea quaſi noxia prohibere. Eſt ergo hic quæſtio, cum uideatur hic eſſe multiplex contradictio, qd tenendum ſit: nam Petrus uidetur ſibi contrarius: qui dictauit, ꝙ non erant legalia ſeruanda, & poſt modum Iudaizabat: ſicut dicitur, ad Gal. Item. Paulus uidetur ſibi contrarius, qui reprehendit Petrum, & poſtmodum circuncidit Timotheum, & ſeruauit uotum Nazaræorũ. De primo dicitur Act. 16. De ſecundo 21. Item, Petrus uidetur contrarius Paulo, & ecõuerſo: quia ad Gal. dicitur, ꝙ Paulus reſtitit Petro in facie: ergo diſſenſio uidetur in hoc fuiſſe inter colũnas eccleſiæ. Item. Hier. uidetur contrarius Aug. ſicut patet in Gloſ. Gal. & ꝙ aperte cõtradicãt; hoc apparet in eorum epiſtolis, ꝗbus ſibi reſpondent. Vnde Hier. in epiſtola ad Aug. Tu dicis legalia obſeruare, bonum ego affirmo malum, non modò eis, qui ex gentili, ſed etiam qui ex iudaico populo crediderunt.

Act. 16 & 21. *Epiſ. 9. Tom. 2* *Act. 15* *Cap. 2.* *Cap. 2.* *Cap. 2.*

Resolvtio.

Nec obſeruantiam, nec uim amiſiſſe legalia ante Euangelij prædicationem, orthodoxè fatendum eſt.

Respondeo. Ad prædictorũ intelligentiam aperiẽda eſt uia duplex: quia pcipui doctores. ſ. Hier. & Aug. timuerũt in huius q̃õnis determinatione. Et primò ad intelligendã ſolutionem Hier. ſciẽdũ eſt, ꝙ beatus Hier. duo tpa intellexit in no. leg. datione, & ſacramentorum ſuorũ inſtitutione. Vnum. ſ. tp̃s condẽdi euãgelium, qđ incepit ab aduentu Chriſti uſq; ad paſſionis conſummationẽ. Aliud fuit ꝓmulgationis euãgelii; ꝙ incepit ab aduẽtu ſpiritus ſancti uſque ad finẽ mundi. Similiter intellexit, ꝙ mãdata legalia, & ceremonialia dupliciter cõuenit ſeruare; uel ex pcepto tanq̃ neceſſaria ad ſalutẽ, uel ex diſpẽſatione, non ꝗa bona ſint, ſed ꝗa inde elicitur bonum. Conceſſit ergo Hier. legalia, maximè circunciſionẽ ſeruari debere, quouſq; ueritas euãgelii ꝓmulgaretur; & inſtitutio no. leg. aperiretur: & hoc in toto primo tpe. Sed illis incipientibus aperiri, illa ceſſabant, ſicut iſta innoteſcebãt: ita ut nulli poſt acceptã notitiã ueritatis liceret ſeruare hmõi ſacramenta aliquo modo, niſi illis ſolùm, ad quos nõ ꝑuenerat præ-

prædicatio euangelii, uel etiam ipſis Apoſtolis maioribus ex diſpenſatione, & pia quadã ſimulatione: cæteri autem erant trãſgreſſores qualitercunq; ſeruarent. Et ad hoc ponendum mouit eum auctoritas ſacræ ſcripturæ, & auctoritas eccleſiæ. Auctoritas ſacræ ſcripturæ; nam oẽs Apoſtoli conſenſerũt. Act. 15. legalia non eſſe ſeruanda. Rurſus. Videbat Apoſtolos alicubi poſt illam ſniam ſeruaſſe & dicebat primam ſniam datam eſſe ſecũdùm rigorem ueritatis: ſed obſeruationẽ factam eſſe ſecundùm ſimulationẽ pietatis, ſecũdùm ꝙ dicit Apoſt. 1. ad Cor. Cap. 9. Omnibus oĩa factus ſum, Iudęis tanq̃ Iudęus &c. & hoc pia quadam ſimulatione. Auctoritas eccleſiæ etiam mouit; q̃a ſancti patres cõiter dãnauerunt hęreſim Hebionis, & Cherinthi, q̃ dixerunt legalia cum euãgelio eſſe ſeruanda: & ꝑ ꝑ hoc dicebãt pia quadam, & diſpenſatoria ſimulatione eſſe ſeruata propter infirmitatem Iudæorum. Sic dicit Hier. ꝙ Petrus ſeruabat legalia quadã ſimulatione, ſecũdùm quod Apoſtolus dicit Gal. 2. ut etiã Barnabas duceretur in hãc ſimulationem. Et dixit etiam, ꝙ Paulus pia quadã ſimulatione reprehẽdit Petrum, qui nec peccabat: ut ſicut Petrus condeſcendebat Iudæis in legalium obſeruatione; ita Paulus in illius obſeruantię reprehenſione gentibus. Et ita nec Petrus peccauit in malè obſeruãdo, nec Paulus in procaciter reprehendendo: ſi Plato- cut Porphyrius hæreticus Pau- nicus ꝗ lum arguebat, ꝙ Apoſtolorum le, qua- principi procaciter inſultaſſet:

Ecce hæc eſt poſitio Hier. & rõ poſitionis. Aug. autem alio modo ſoluit. Ad cuius ſolutionem intelligendã notandum eſt, ꝙ Aug. triplex tps intellexit. ſ. tps condendi euangelium, promulgandi conditũ, & cuſtodiendi iã promulgatum. Primum tps fuit ab aduentu Chriſti uſq; ad paſſionis conſummationem, & illo tpe ſunt legalia infirmata, & in morte Chriſti mortua. Secũdùm tps fuit a paſſione Chriſti uſq; ad diuulgationẽ euãgelii in oẽs gentes, quando potuit dici. In oem terrã exiuit &c. & hoc tpe ſunt legalia ad tumulũ deducta Tertium tps fuit ab illo tpe uſq; ad mundi finem, in quo legalia ſunt quaſi in tumulo clauſa. Vlteriùs notãdum, ꝙ triplici de cauſa poſſunt aliqua obſeruari. ſ. propter ſalutis neceſſitatẽ, propter honeſtatem, propter proximi infirmitatem. Dixit ergo Aug. quod primo tẽpore legalia ſeruari poterant tã quam uiua propter ſalutis neceſſitatẽ, uel utilitatem. Secundo tempore ſeruari poterant ẽt ab his, q̃ audierunt euangelium propter honeſtatem: quia cum honore adducenda erat ſynagoga ad tumulum, non quaſi idololatra ſtatim abiicieda; & hoc etiam tempore ſeruari poterãt propter proximi utilitatem, ne Iudæi a fide reuocarentur. Tertio uerò tempore nullo modo ſunt ſeruanda: quia qui iam ſeruat, non eſt materni corpuſculi honorator, ſed ſepulturæ impudens reuelator. Et ita poſuit, quòd Petrus, & Paulus uterq; ſeruauerunt non tantùm propter uitandum ſcandalum pro-

que nocũ Ariſtotelearu aut. nomine Malchus, patria Tyrius qui xv. lib. aduerſus Chriſt. Relig. cõſcripſit.

 ximi,

ximi, ſed etiam ad honorem debitum matri impendendum: & quòd non tantùm ſimulatoriè, ſed etiam ueraciter obſeruauerunt, non propter ſalutis neceſſitatem, quia ſciebant ea nõ eſſe ad ſalutem neceſſaria. Similiter poſuit, quòd Petrus ueraciter, nõ ſimulatoriè reprehẽſus fuit a Paulo, non quia legalia ſeruabat: ſed quia exemplo ſuo gentiles iudaizare cogebat. Ratio autem ſua hęc fuit: nam ſi fuit ibi tantùm ſimulatio in obſeruatione: ergo propter ſcandalum proximi uitandum licet relinquere ueritatem. Et iterũ. Quare modo non ſimiliter liceret: qđ nullus diceret. Rurſus. De reprehẽſione Pauli, ſi ſimulatè tantùm reprehendit Petrum, falſum ergo dixit, & mẽtitus eſt Gal. 2. & quòd non ambulabat ad ueritatem euangelii; & quòd reprehẽſibilis erat. Sed quis audeat dicere, quod Paulus in doctrinæ ueritatis diſpenſatione ſit mentitus? Quòd ſi aliquis diceret: patebit uia hæreticis, ut alia dicãt ſimulatè dicta. Et quia ipſe Auguſ. doctor egregius uerbis Hieron. addidit: nec mirum, nec eſt incõueniẽs, ꝙ poſteriores prioribus addant: ideo modo ſoluendi Aug. tãq̃ ſufficiẽtiori adhærent; qui meliùs ſentiunt. Vnde Hugo de ſancto Victore dicit, quod circunciſio, & alia legalia quantum ad efficaciam ceſſauerunt poſt paſſionem, ſed quantum ad obſeruantiam, ceſſauerunt poſt euangelii promulgationem. Et præter rationẽ Aug. aliam rationem aſſignat, quia nec natura, nec ratio ſuſtinet repentinas immutationes: & ne uideretur lex noua præcipitanter data, cum maturitate ſubintrauit, & uetera tranſierunt. Ex his patet reſponſio ad primum, ꝙ quæritur. Concedo enim ſicut rationes oſtendunt, quod legalia quantùm ad obſeruantiam non ceſſauerunt ante promulgationem, nec etiam quantùm ad efficaciam utiliter, quia creditur (ſicut dicit Bernar.) quòd habuerunt efficaciam in his, qui diſtabant, & pręceptis adhuc reſtringi non poterant. In his autem, qui ſcire poterant, nullam efficaciam habebant.

Sco. 3. d. q. 4. tenet, qđ uſq; ad uiſiẽſionem erat neceſſaria circunciſio Iudæis: et qđ hẽbat efficacia. ſed S. Tho. tenet, ꝙ tãtùm obligabamur ex conſciẽtia errõea, nõ antẽ ex ui, pceptu.

Libr. 2. de ſacr. par. 6. cap. 4.

Ad illvd: ergo, quod obiicitur, quòd lex, & prophetæ uſque ad Ioan. &c. Dicendum, quod illud intelligitur incluſiue: non quia tunc ſtatim defecerit, ſed quia ex tunc legalis obſeruantia infirmari cœpit.

Ad illvd, quod obiicitur de impletione. Dicendum, quod impletio fuit cauſa ceſſationis: ſed cauſa iſta non ponebat effectum, niſi clareſceret: ueritas enim excludit umbram tantùm dum clarificatur, quia nullus tenetur ad incognitum. Ad illvd, quod obiicitur de inſtitutione baptiſmi. Dicendum ſicut tactum eſt, quòd inſtitutio erat cauſa euacuationis, ſed actu non faciebat ceſſare: niſi prius pateret ſacramenti utilitas, & neceſſitas. Sed hæc non fuit indicta in aperto uſq; poſt paſſionem. Dominus enim dicit Nicodemo, Niſi quis renatus fuerit &c. ſed hoc dixit quaſi conſilium in occulto. Ad illvd, quod obiicitur de Hierony. Dicendum, quod Auguſt. dictis Hierony. addidit, & clarius *Ioã. 3.*

rius hoc uidit;& ideo eius dictis ſtandum eſt. Nam & ipſe Hier. his addendum, & hæc corrigenda ſibi commiſit. Ex his patet repugnantia: nam Petrus primò dictauit legalia non eſſe obſeruanda: & ideo non eſſe gentilibus imponenda. Sed tamen poſtmodum ipſe ſeruauit, oſtēdens, quod propter ſtatum, in quo aliquando fuerant, eſſent honorāda. Idem ipſum de Paulo eſt dicendum. De controuerſia Petri, & Pauli dicēdum, qđ idem ſenſerunt omnino, & tamen Petrus iuſtè reprehenſus eſt, quia reprehenſibilis erat: nō quia malè faceret, ſed aliquantulum incautè: & ille defectus circunſpectionis credo, quod fuit in eo aliqua culpa, licèt nō eſſet mortalis; & diuina diſpenſatione hoc permiſſum eſt, ut dū Petrus reprehenſus nō deſiſteret, clariùs ueritas pateſceret: & quod Petrum exemplum imitandi in actu ſuo nollet dare. Vnde erat reprehēſibilis, i. utilis reprehendi: & dignus, quia ad ueritatem euangelii non ambulabat, ideſt non uſquequaq;: quia ex hoc ueritas conculcabatur: & ideo Paulus benefecit, & utiliter, quia corā omnibus eū reprehendit. Nec eſt excuſandus Petrus ab una leui negligētia, ne Paulus accuſetur grauiùs mendacii culpa. AD VLTIMAM contrarietatem patet reſponſio ex prædictis.

DISTINCTIO QVARTA.

De baptiſmo per comparationem ad recipientes.

HIc dicendum eſt aliquos ſuſcipere ſacramentum & rem ſacramenti, aliquos ſacramentum & non rem, aliquos rem & non ſacramentum. Sacramentum & rem ſimul ſuſcipiunt omnes paruuli, qui in baptiſmo ab originali mundantur peccato: quamuis quidam diffiteātur illis, qui perituri ſunt, paruulis, in baptiſmo dimitti peccata, innitentes illi uerbo Auguſt.: Sacramenta in ſolis electis efficiunt, quod figurant: Lib. de baptiſmo par nul. 2. *non intelligentes illud ita eſſe accipiendum, quia cum in aliis efficiant ſacramenta remiſſionem; non hoc eis faciunt ad ſalutem, ſed ſolis electis. Nam quòd omnibus paruulis in baptiſmo remittatur peccatum per baptiſmum, Aug. euidenter dicit: A paruulo (inquit) recenter nato uſque ad decrepitum ſenem, ſicut nullus prohibetur a baptiſmo: ita nullus eſt, qui nō peccato moriatur in baptiſmo: ſed paruuli tantùm originali, maiores uerò etiā omnibus, quæ malè uiuendo addiderunt ad illud, quod naſcēdo traxerūt: niſi* In enchir. c. 43 & Habentur de cōſ. diſ. 4. à paruulo.

enormitas uitæ impediat. Adulti quoque, qui cum fide baptizantur, ſacramentum & rem ſuſcipiunt.

De fictè accedentibus.

Comen. ad 16. c. Ezec. & cuatur in gloſ. *Qui ſine fide, uel fictè accedunt, ſacramentum, non rem ſuſcipiunt. Vnde Hieron. Sunt lauacra gentilium, hæreticorum: ſed non lauant ad ſalutem. In eccleſia etiam, qui non plena fide accipiunt baptiſma; non ſpiritum, ſed aquam ſuſcipiunt. Auguſt. etiam ait, Iudæis omnibus communia erant ſacramenta, ſed non communis omnibus erat gratia, quæ eſt uirtus ſacramentorum: ita & nunc communis eſt baptiſmus omnibus baptizatis, ſed non uirtus baptiſmi, ideſt, ipſa gratia. Item. Omnis, qui iam ſuæ uoluntatis arbiter conſtitutus eſt, cum accedit ad ſacramentum fidelium, niſi pœniteat eum ueteris uitæ, nouam non poteſt inchoare. Ab hac pœnitentia, cũ baptizantur; ſoli paruuli immunes ſunt. His, aliiſque teſtimoniis apertè oſtenditur, adultis ſine fide & pœnitentia ueram in baptiſmo non conferri gratiam remiſſionis: quia nec paruulis ſine fide aliena (quia propriam habere nequeunt) datur in baptiſmo remiſſio. Si quis ergo fictè accedit, non habens ueram cordis contritionem, ſacramentum ſincere accipit. Videtur tamen Auguſt. dicere, quòd etiam fictè accedenti, qui etiam habet odium fraternum; in ipſo momento, quo batizatur; omnia condonentur peccata, & poſt baptiſmum mox redeant. Sed non hoc aſſerendo dicit: immo hanc opinionem & præmiſſam ſententiam conferendo: ait enim ſic. His, qui ficto corde baptizantur, aut peccata nullatenus dimittuntur: quia ſpiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum: aut in ipſo temporis puncto per uim ſacramenti dimiſſa, iterum per fictionem replicantur: ut etiã illud uerum ſit, Quotquot in Chriſto baptizati eſt, &c. & illud, Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum: ut induat eum Chriſtum ſanctitas baptiſmi; & exuat eum Chriſtum pernicies fictionis. Nam redire dimiſſa peccata, ubi fraterna charitas non eſt, apertè dominus docet etiam in illo ſeruo, a quo dominus dimiſſum debitum petiјt: quia ille conſeruo dimittere noluit. Sic non impeditur baptiſmi gratia, quominus omnia peccata dimittantur, etiam ſi fraternum odiũ*

Enarratione in pſalm. 77. in princi. Augu. li. de pœnit. medicina cap. 2. Et ponitur de cõſe. di. 1. c. Omnis qui. Li. 1. de baptiſmo contra Donatiſt. c. 12. et de cõſe. di. 4. c. Quod Deus in fine. Sap. 1. Matt. 18.

in eius, cui dimittuntur, animo perſeuerat. Soluitur enim heſternus dies, & quicquid ſupereſt: & ſoluitur etiam ipſa hora, momentumque ante baptiſmum, & in baptiſmo. Deinceps autem continuò reus incipit eſſe, non ſolùm conſequentium, ſed etiam præteritorum dierum, horarum, momentorum, redeuntibus omnibus, quæ dimiſſa ſunt. Hoc autem (ut prædiximus) non ſub aſſertione dicit: quod oſtenditur ex eo, quod ait in eodem Libr. ſic. Si ad baptiſmum fictus accedit, dimiſſa ſunt ei peccata, aut non ſunt dimiſſa: eligant, quod uoluerint. Ecce apertè cernis, ſi tamen attendis, id dixiſſe Auguſt. non aſſerendo, ſed quærendo, & aliorum opiniones referendo. Idem enim ait, Tunc ualere incipit ad ſalutem baptiſmus, cum illa fictio ueraci confeſſione receſſerit: quæ corde in malitia perſeuerante, peccatorum ablutionem non ſinebat fieri. Non ergo fictè accedenti peccata dimittuntur.

Cap. 12 in primis uerbis & 8 Conſec. diſt. 4. ca. oſtenditur illos. & ca. Tunc ualere.

Quomodo intelligatur illud, Quotquod in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.

Quæritur ergo, quomodo illud accipiatur, Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis? Poteſt dici, quòd qui in Chriſto, ideſt, in Chriſti conformitate baptizantur, ſi ut moriantur uetuſtati peccati, ſicut Chriſtus uetuſtati pœnæ, induunt Chriſtum, quem per gratiam inhabitantem habent. Poteſt & aliter ſolui, Duobus enim modis Chriſtum induere dicimur: uel aſſumptione ſacramenti, uel rei perceptione. Vnde Auguſt. Induunt homines Chriſtum aliquando uſque ad ſacramenti perceptionem, aliquando uſque ad uitæ ſanctificationem: atque illud primum bonis & malis poteſt eſſe commune: hoc autem eſt proprium bonorum & piorum. Omnes ergo, qui in Chriſti nomine baptizãtur, Chriſtum induunt uel ſecundùm ſacramenti perceptionem, uel ſecundùm uitæ ſanctificationem.

Gal. 3. Rom. 6. Eph. 4. Lib. 5. de baptiſmo contra Donatiſtas cap. 24.

SVPRA egit Magiſter de baptiſmo ſecundùm ſe. Hęc eſt ſecũdum pars, in qua agit de baptiſmo in comparatione ad recipientes. Et diuiditur hæc pars in duas partes. In prima agit per comparationem ad communiter recipientes. In ſecunda ſpecialiter quantùm ad paruulos, infra in fine huius Diſtinct. ibi *Solet etiam quæri &c.*

Prima pars habet duas. In prima Magiſter agit de recipiētibus ſacramētum. In ſecūda de recipiētibus ſacramēti rem tantùm. ibi. *Sunt & alij, ut ſupra poſuimus.*] Prima pars habet duas partes. In prima, pmiſſa uaria cōditione accipiētiū: agit de accipiētibus rē, & ſacrum. In ſecūda aūt de recipiētibus ſacrum tm̄ non rē. ibi, *Qui uero ſine fide.*] Prima pars ī duas. In prima determinat ueritatem. In ſecūda diſſoluit dubitationē, ſiue remouet falſitatē. ibi. *Quamuis quidam diſputātur &c.*] Similiter ſecūda pars, in qua agitur de ficte accedentibus ad ſacramentum, duas habet. In prima determinat ueritatē. In ſecunda uerò remouet dubitationē. ibi. *Videtur tamē Aug. dicere &c.*] Et ibi primò determinat dubium, ortū ex auctoritate Augu. Secūdò uero determinat dubium; qđ ortū habet ex auctoritate Apoſtoli. ibi. *Quaeritur ergo, quomodo illud.*]

Dub. 1. NIſi pæniteat eum &c.] Videt Auguſt. malè dicere, quia ſi hoc uerum eſſet, tunc pęnitētia deberet pcedere baptiſmū: ergo baptiſmus nō eſt primū inter ſacramēta; qđ eſt cōtra Magiſtrū & cōmunem opinionem. Reſpōdeo. Dicēdum, qꝫ Augu. non loquitur de pęnitētia ſacramēto, ſed de pęnitentia uirtute tātùm, cuius actus præcedit in adultis baptiſmi ſacramentum: nec tamen oportet qꝫ actus pęnitentię formatæ, qui dicitur contritio, pręcedat: ſed ſufficit, quòd actus informis, utpote attritio: atteri enim pœnitere eſt.

Dub. 2. *Nec paruulis ſine fide &c.*] Videtur malè dicere: quia ſecundū hoc ſi parētes ſint infideles, tunc uidetur, qꝫ paruulus damnetur hoc autem eſt inconueniens, & contra Augu. Nam (ſicut dicit Aug. ad Bonifaciū:) eſto qꝫ parētes ducāt filios ſuos per ignē; nihil eis obeſt parentū infidelitas. Si tu dicas, ſicut dicit Aug. ad Bonifacium; qꝫ habet uirtutē a fide eccleſiæ, quia adeſt: eſto tunc quòd nullus ſit fidelis, uidetur qꝫ ſacramentum nullā habeat uirtutē: ſed hoc falſum eſt, quia baptizatus eſt, & nullam fictionem habuit; ergo recepit effectum baptiſmi. Reſpondeo. Dicendum, qꝫ in ſalutem paruuli requiritur uirtus paſſionis Chriſti cum fide proximi, ſicut dicit Auguſtinus, & ſupra oſtenſum fuit. Sed tamen non oportet, ut ſit fides offerentium, ſed ſufficit quod ſit fides eccleſiæ, quæ eſt: uel ſi hæc deficeret, ſufficeret meritum fidei, quod fuit in eccleſia. Sicut enim orationibus ſanctorum in uia Deus reconciliatur multis peccatoribus: ſic merito ſanctorum, qui ſunt in patria, multa remittūtur nobis, quia priùs meruerunt nobis. Et hoc dicit Aug. ad Bonifaciū, Cum offeruntur paruuli ad percipiendam gratiam, tam ab eis, quorum geſtantur manibus; quam etiam ab ipſis, ſi ipſi fideles ſint; quàm ab uniuerſa ſocietate ſanctorum, atque fidelium. Ab omnibus namque offerri intelliguntur, quibus placet, qꝫ offerantur: quorum ſancta, & indiuidua charitate ad communionē ſpiritualem adiuuantur: & ita offerentes poſſunt intelligi ſancti; non ſolùm qui ſunt in eccleſia militante; ſed & qui ſunt in triumphante. Nihilominus

Epiſtola. 23

Diſt. 1. art. 2. q. 1.

Vbi ſupra.

nus tamē uerum eſt, quòd ſacramētum baptiſmi prodeſt paruulis merito fidei eccleſiæ militantis; quæ quamuis poſſit deficere in aliquibus pſonis ſpecialiter; generaliter tamen nunquam defecit, nec deficiet: iuxta illud Matth. Ecce ego uobiſcum ſum uſque ad conſummationē ſæculi. Vnde ſicut ſpecies ſemper ſaluatur in aliquo indiuiduorum, ſic fides in aliquo fidelium: & hoc diuina prouidentia faciente. Nec unquam fuit, poſtquam incepit eccleſia; quin ſemper eſſet, aliquis, qui Deo placeret; ſic nec unquam erit.

Cap. ultimo.

Dub. 3. *Tunc ualere incipit &c.*] Contra. Videtur ſecundùm hoc, ꝙ confeſſio expellat fictionē: ſed hanc nō potuit expellere baptiſmus: ergo maioris uirtutis eſt confeſſio, ſiue pęnitentia, quàm baptiſmus. Reſpon. Dicendum, ꝙ confeſſio inquantùm eſt ſacramentalis, non expellit fictionem; ſed inquātùm eſt actus uoluntarius recedens a malo uolito, uel propoſito: & ita nō expellit per naturam ſacramenti, ſed per naturam libertatis uoluntatis, cum ſacramento pęnitentię; quæ uoluntas ſi adeſſet in baptiſmo, omnē culpam deleret: & ita ex hoc non ſequitur, ꝙ pænitentia ſit maioris uirtutis.

Dub. 4. *Induunt homines Chriſtū &c.*] Videtur malè dicere: quia nullus induit Chriſtum, in quo non ſit receptio, ſecundū illud Apoſtoli. Induite nouū hominem, q ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate ueritatis. Itē. Induitio dicit aliquem habitū: ergo, cū in ficto nullus habitus detur de nouo; uidetur, ꝙ nihil induat. Reſpon. Dicēdum, ꝙ induere Chriſtum eſt aliquem habitum accipere, per quem homo fiat aliquo modo cōformis Chriſto. Conformari autem Chriſto eſt dupliciter, aut exteriùs, aut interiùs. Et interiùs dupliciter; aut per charitatem unientem, & transformantē in eum, qui amatur; & fidem ſimiliter conformātem: aut per aliquid gratis datū, ad hoc pparans, & diſponēs. Dico ergo, ꝙ uiri ſancti, & charitatem habēt, & bona opera, & conuerſationē ſanctā, & ſacramētū perceperūt, & Chriſtum induerunt quātùm ad ſacramēti ſuſceptionē, & conformationē in cōuerſationem exteriùs ſimiliter. Sed fictè accedentes, quia exteriùs ſuſcipiunt ſignū; uel qđ eſt ſignū paſſionis, & mortis, & reſurrectionis, & interius characterem (quæ ad gratiam diſponūt) Chriſtū aliquo modo induunt, ſed imperfectè: quia quāuis non remoueantur; tamen nouo homini quodammodo ſimiles fiunt. Et ſic patet utrunque obiectum; procedunt. n. ſecūdùm ꝙ induitio dicit conformitatem ſecundùm habitum perfectum &c.

Ephe. 4.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An baptiſmus deleat omnem culpam in dignè ſuſcipiente?

AD intelligentiam huius partis duo principaliter quæruntur. Primò quæritur de ſuſcipientibus ſacramentum baptiſmi dignè. Secundò de ſuſcipientibus fictè. Circa primum quærūtur tria. Primò quęritur, utrum baptiſmus in dignè ſuſcipientibus

pientibus

pietibus deleat oēm culpam. Secundò utrum deleat omnem pęnam. Tertiò, quęritur, utrum in oībus æqualē habeat efficaciā.

QVOD in dignè ſuſcipiētibus deleat omnem culpam, oſtenditur ſic: ſuper illud Exod. Nec unus ex eis remanſit. Gloſ. Oia peccata abiata ſunt in baptiſmo, potentia diaboli eſt ſub merſa. ITEM. Baptizatus ſi ſtatim poſt baptiſmum moreretur euolaret ſtatim: ſicut dicunt ſancti: & Beda ꝙ baptiſmus aperit cælum: ſed nullus ſtatim euolat, in quo eſt aliqua culpa: qa perfectio gloriæ nō compatitur culpā: ergo baptiſmus delet omnem culpam. ITEM. Quantulacumq; gratia delet omne mortale, & etiam ueniale; de quo ē contritio: ergo ſi ſacramentum baptiſmi aliquid addit, uidetur quod deleat omnem culpam.

Cap. 14

Sup Lucā cap. 3. pg. ꝑ d ſecundū ſuū ordinē cap. 10.

ITEM. Sacramentum baptiſmi eſt remedium perfectum: cum ſit fundamētum legis perfectionis: ergo cum originale peccatum priuauerit hominem innocentia directè, & principaliter; non delet perfectè originale, niſi reſtituendo innocentiam: ſed non eſt innocēs ſimpliciter, niſi qui caret oi culpa: ergo &c.

CONTRA. Diuerſorum morborum diuerſæ ſunt medicinæ, ſicut dicit Hierony. Quod non ſanat oculum, ſanat cal caneū: ergo cum culpæ ſint diuerſæ, non tantùm ſpecie, ſed genere; utpote originalis, & actualis, & mortalis: ergo ad hoc ꝙ curentur, neceſſe eſt, ꝙ diuerſæ adhibeantur ſpirituales medicinæ: ſed baptiſmus eſt unicum ſacramentum: ergo non delet omnē culpam. ITEM. Gratia baptiſmalis eſt gratia incipientium: ſed ſtatus incipientiū magis eſt cōpoſſibilis culpæ, ꝗ proficientiū, & perfectorū: & gratia incipiēs magis compatitur culpā, quàm proficiens, uel perfecta: ſed gratia inproficientibus, & etiam ꝑfectis compatitur aliquam culpā, ſ. uenialem: ergo multò fortiùs gratia baptiſmalis. ITEM. Eſto ꝙ aliquis accedit ad baptiſmum cum motu uenialis peccati; aut datur ei effectus ſacramēti, aut non: ſi nō, ergo eſt fictus: ſed quicunque eſt fictus, peccat mortaliter: ergo ueniale peccatum illi eſt mortale; quod ſtultū uidetur, ſi quis hoc dicit; qa ad nihil nouum obligatur: ſi autem eſt fictus: ergo recipit gratiam: & conſtans eſt, quod illa non delet culpam: quia tunc ſimul eſſet, & non eſſet talis culpa: ergo gratia baptiſmalis non delet omnem culpam. ITEM. Si baptiſmus deleret omnem culpam, cum ſacramenta non ſint nobis neceſſaria, niſi ad culpam delendam: quia ſi non eſſet peccatum, non eſſet ſacramentum: ergo cætera ſuperfluunt. Et iō quæritur, utrum talis effectus debuerit dari alicui ſacramento: & quare magis ſacramento baptiſmi, quàm alicui aliorum?

Super Marc. cap. 9. in illo. Hoc genus demoniorum nō eycitur niſi in, &c.

Queſt. collateralis.

RESOLVTIO.

Quia (teſte Apoſtolo) non ſicut delictum, ita & donum: ex magna Dei liberalitate factum eſt, ut ſicut omnes & per omnia per originalem culpam damnamur: ita per baptiſmum in priſtinam innocentiam ſpiritus reducamur.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſicut auctoritates dicunt, & Magiſtri

giſtri communiter aſſerunt, in ſacramẽto baptiſmi (ſi plenè ꝑcipitur eius efficacia, & remedium) omnis culpa deletur, & reſtituitur homo in priſtina innocentiam quantùm ad animã. Si quæratur ratio huius propter quid? Dicendũ, ꝙ huius rõ cauſalis fuit diuina liberalitas, quæ tantam huic ſacramento contulit efficaciam. Si autem quæratur ratio huius, poteſt congruitas triplex aſſignari. Prima poteſt eſſe ex parte eius, cõtra q̃d baptiſmus eſt. Baptiſmus.n. ꝓpriè eſt contra originale; ꝙ inter oĩa peccata peiores in anima reliquit ſequelas; & cuius corruptio eſt uniuerſalis, & magna: & ideo congruum fuit, ut Deus magnæ efficaciæ remediũ inſtitueret in contrarium: ut ſicut in corruptione illius morbi manifeſtatur rigor diuinæ iuſtitiæ: ſic etiam in remedio manifeſtaretur dulcedo diuinæ miſericordiæ: ut non ſolùm illi morbi; ſed omnia, quæ conſequuntur annexa, huius remedii uirtute deleantur. Et hoc eſt, quod dicitur Rom. Nõ ſicut delictũ, ita & donum &c. Secunda congruitas eſt ratione eius, ad ꝙ eſt, ſcilicet ad regenerandum. Vnde in hoc ſacramento transfert homo a poteſtate tenebrarum in adoptionẽ filiorũ Dei; & maximè aperitur largitas diuinæ manus in primo reditu, & aduentu. Et hoc, eſt quod dicitur Timot. Per lauacrum regenerationis, & renouationis ſpiritusſancti, quem effudit in nos abundè. Tertia congruitas eſt rõne ordinis: quia illud eſt primum inter oĩa ſacramenta, & fundamentum ad alia: iõ ut perfectũ ſternatur fundamẽtũ; placuit diuinæ miſericordiæ huic ſacramento perfectam dare efficaciã ad delendũ omnem culpam; ut poſteriorum obitus is, qui baptizatus eſt: & quaſi nouus effectus: oĩno ad interiora extẽdat ſe. Et q̃a diſpoſ it huic ſacramẽto dare ꝑcipuam efficaciam, & q̃d uirtus paſſionis ſpiritualiter huic ſacramento adeſſet: iõ dedit expreſſam ſignificãtiam: hoc.n. inter cætera magis indicat, animam fieri ſanctam, & puram. Concedendũ eſt ergo, ꝙ delet omnem culpam.

Cap. 5.

Cap. 3.

Queſ. collateralis.

Ad illud ergo, ꝙ obiicitur; ꝙ diuerſorum membrorũ diuerſæ ſunt medicinæ &c. Dici poteſt, ꝙ hoc eſt uerũ in corporalibus; in quibus eſt arctatio virtutis: in ſpiritualibus autem, ubi eſt maior cõmunicatio bonitatis, ſecus eſt. Sed quia hoc diximus uerum eſſe in ſpiritualibus; propter hoc, ꝙ ſacramenta diſtincta ſunt. Dicendum, ꝙ remedium põt morbum reſpicere dupliciter; aut quia principaliter fit ad hoc; aut q̃a hũc curat tanquam annexum: dico ergo ꝙ ſecundùm quòd diuerſi ſunt morbi ſpirituales, diuerſę ẽt ſunt medicinæ ſacramentales, principaliter ordinatæ ad illos. Si aũt morbus habeat alium morbũ coniunctũ; & medicina perfectã habeat uirtutẽ curãdi: non tantũ curat principalẽ, ſed ẽt annexũ: & ſic dico facere baptiſmũ. Ad illud, ꝙ obiicitur, ꝙ gratia baptiſmalis eſt incipientium. Dicendũ, ꝙ gratia baptiſmals habet duplicem cõparationem. ſ. ad bonum, ad q̃d habi-

habilitat: & ad malum, a quo eurat, ſiue ad peccatum. Secundū primam cōparationem cōpetit ſtatui inſcipientium: ſed quantùm ad a iam cōparationē, cum ſit perfectum medicamentum; habet uim gratiæ: & hoc ex diuina ordinatione, q̄ in illo ſacramento uult omnia delere, & innocentiam perfectè inſtituere.

AD ILLVD, ꝙ obiicitur de motu uenialis peccati. Quidā reſpōdent, quòd ueniale tūc efficitur mortale, q̄a negligit ſe præparare, & ad ſacramentum diſponere: non quia idem peccatum, ꝙ ſit ueniale, fiat mortale: ſed q̄a additur contēptus; qui eſt mortalis. Sed hic ſermo durus eſt: quia frequēter inſurgunt ueniales motus, ēt cum ſpirituales homines ſint in perceptione diuinorū ſacramentorum. Ideo dicunt alii, quòd eſt fictio dupliciter, ſ. ſimpliciter, & ſecundùm q̄d. Fictio ſimpliciter aufert totum effectū: & hæc ē uoluntate mortaliter peccandi. Fictio ſecūdum quid; & hæc eſt uenialis, q̄ non impedit ingreſſum gratiæ: ſed complementum gratiæ: unde in tali non habet perfectum effectum. Aliter tamen poteſt dici; quòd motus uenialis nō facit fictum ſimpliciter: ſed ad tēpus: quia gratiam non expellit, ſed retardat: dum non eleuat ſe ad recipiendū diuinam gratiā: & quādo talis motus ceſſat, credo ꝙ ſtatim baptiſmus plenum effectum habeat: & hunc motū, & alia peccata deleat: etiā ſi nō ſuperueniat de illo contritio noua &c. QVOD VLTIMO obiicit, patet; quia baptiſmus nō eſt iterabilis. Et iterum: aliquæ ſequęlę remanent, q̄ quamuis nō ſint culpa, inclināt tamen ad culpā: & ideo indigent remediis aliis. QVARE autem hoc ſacramentū magis ſit efficax, quàm alia, patet ex iam dictis.

QVAESTIO II.

An baptiſmus deleat, aut delere debeat omnem pœnalitatem.

VTRVM ſacramentum baptiſmi deleat omnem pœnam? Cap. II. Et ꝙ ſic uidetur. Rom. Sine pœnitētia ſunt dona Dei. Glo. Gratia Dei in baptiſmo non requirit gemitum, aut planctum, aut aliquid aliud opus: ergo uidet', ꝙ baptizatus nullius pœnæ ſit debitor. *Eſt gloſa Ambroſ. ibidem.* ITEM. Aug. Baptizatus es, mundatus es, & reſtitutum eſt corpus tuum ad ſtatum primi hominis: ergo ſi primus hō nullius pœnæ fuit debitor; uidetur ſimiliter ꝙ nec baptizatus. *Sermo. de catacliſ. in primis fere uerbis.* ITEM. Pronior eſt Deus ad miſerendum, q̄ ad condemnandum: & paſſio Chriſti plus meruit, q̄ peccatū Adę demeruit: ſed Deus in ultiōe peccati Adæ pœnas nobis multiplices inflixit: ergo multò fortiùs ꝓp meritum paſſionis Chriſti non tantùm a culpa, ſed ēt a pęna debet eripere, omni. ſ. quam inflixit. ITEM. Remota cauſa, remoueri debet effectus: ſed cā noſtræ pœnalitatis, & mortalitatis fuit culpa: ergo reſtituta innocētia; iā non debet durare pœnalitas aliqua, uel mortalitas. Si tu dicas, ꝙ culpa fuit cauſa mortalitatis, nō ſic innocētia cauſa cōtrarii. *Maxima topica.* Contra. Si oppoſitum eſt cauſa oppoſiti, & propoſitū propoſiti: ergo cum culpa ſit cauſa ponens mortalitatem: ſimiliter innocentia ponet impunitatē; & im-

& immortalitate: ergo ſi baptiſmus reducit innocentiam, uidetur quòd tollat omnem pœnã.

CONTRA. Videmus paruulos baptizatos, qui nullam culpam cõmiſerunt; poſt baptiſmũ multis cruciatibus ſubiacere: & conſtat, ꝙ non iniuſtè: ergo baptiſmus nõ abſoluit ab omni pęna. ITEM. Videtur, ꝙ non debeat ab aliqua pęna abſoluere: quia Aug. dicit. Aut Deus punit, aut homo. Et iterum 2. ad Tim. 2. Iuſtus eſt, ſeipsũ negare non poteſt: ergo omnia dimittere malum impunitum, ſit non tm̃ relinquere uniuerſum inordinatum; ſed et facere contra iuſtitiã: uidetur ꝙ Deus in baptiſmo nõ deberet ab oĩ pęna abſoluere. ITEM Baptiſmus magis ẽ remedium contra originale, q̃ cõtra actuale; ſed nõ curat a pęnis cõtractis p originale: ergo nec abſoluit a pęnis debitis actuali: ergo uidetur, ꝙ a nulla. Si tu dicas, ꝙ relinquuntur pęnæ contractę ad exercitium. Cõtra. Maius eſt exercitium in pœnis pſonalibus, q̃ ſit in naturalibus: ergo potiùs deberet illas dimittere. PROPTER HOC eſt quęſtio, cũ bonus medicus intẽdat ſemper radicẽ morbi curare: & bonum remedium ad hoc feratur, propter quid baptiſmus relinquit magis pęnam fomitis, quæ inclinat ad peccatum, quàm alias pęnas debitas pro peccatis?

poſ. Pſ. 44. poſt medium, & concion. 1. ſup pſ. 58.

collateralis.

RESOLVTIO.

Ab æterna & ſatisfactoria pœna abſoluit prorſus baptiſma, a contracta uero nequaquam, nec quidem iniuria.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ diſtinguendum eſt de pœnis: Quædam.n. pęnæ ſunt æternales; & quædam temporales. Ab omni æternali abſoluit baptiſmus delendo omnem culpam. De tẽporali uerò diſtinguendũ: qa quædã contrahuntur; quędã aſſumuntur. Cõtrahuntur autẽ ſicut fames, & ſitis, & paſſiones cõtemporaneę uitę. Quædã imponuntur, & aſſumuntur, ut ieiunia, & corporalia, & ſpiritualiã exercitia, & laborioſa opera. Baptiſmus ergo abſoluit ab oĩ pęna ęternali: abſoluit nihilominus ab oĩ pœna tꝑali ſatisfactoria, ſiue aſsũpta: nõ ãt ab oĩ contracta, utpote à fame, ſiti, & infirmitate, & cęteris pęnis ſpũalibus. Rõ ãt huius eſt, ꝙ Deus ad hoc ipſum nõ ordinauit. Et rõ, quare non ordinauit eſt, qa cõgruum fuit; ꝙ hmõi pęnalitates in nobis relinqueret: & hoc ad manifeſtandum æquitatẽ diuini iudicii; ad demonſtrandũ fructum paſſionis Chriſti, ad promouendũ meritum lib. arb. Ad manifeſtãdum ęquitatẽ diuini iudicii, ut illa ſnĩa, quã dictauerat de morte Adę, & poſterorũ eius; immobilis permaneret: unde ab illa nemo euadit. Ad oſtẽdendum fructũ paſſionis Chriſti: quia ſi dominus curaret naturã, & fomitẽ, filius naſceretur immunis a culpa, nec indigeret regenerari a Chriſto: iõ ut oẽs ſe ipſius paſſiõe noſcant egere, data eſt uirtus ſacramẽto a paſſione; ſiue ad hoc ordinatũ eſt ut pęnas remittat pſonales non naturales, qa remediũ reſpicit pſonã, nõ naturã &c. Ad amplificandũ meritũ lib. arb. promouent. n. ad bonum multipliciter hmõi pęnalitates. Dantur. n. p-

pter

Cap.6. pter humilitatem. Iob. Sagittæ domini militant in me, quarum indignatio &c. Propter timoris Cap.6. incuſſioné Iob. Terrores domini militant contra me. Propter Cap. 28. ſui ipſius cognitioné Iſa. Tantū modò ſola uexatio dabit intellectum &c. Propter ſtimulationē Cap.2. ad bonum. Mich. Surgite, & ite, quia non habetis hic requiem. Propter exemplum non peccādi. Cap.13 Zach. Addā exemplum meū ab adoleſcentia mea. Propter Cap.3 exercitiū virtutū. Iudit. Hę ſunt gentes, quas reliquit dominus, ut erudiret Iſrael. Propter hoc ut ſit ſignū adoptionis filiorū. Cap.12 Heb. Si extra diſciplinā eſtis &c. Propter hoc etiam, ut nemo accipiat hoc in retributionis præmiū: ne. ſ. hoīes propter hoc ad baptiſmū venirent. Si. n. daretur ibi immortalitas; ꝓpter hoc plures accederēt, q̃ propter gratiā: Greg. Homil. 26 in Euang. circa ſinem. nec fides tunc haberet meritū, cui humana rō pręberet experimentū. Prima ergo ratio, quę dicit, quod remanet pœna corporalis, concedenda eſt. Sed ꝙ dicit Aug. ꝙ corpus reſtitutū eſt in ſtatu primi hominis. Dicendum, quod intelligitur quantū ad innocentiam, non quantùm ad naturam.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod Deus pronior eſt ad miſerendum. Dicēdum, quod ſic decēt Deum miſereri, ut inuiolabi is maneat ſententia ueritatis: & ideo patet, quod non debuit ſniam latam contra hoīem retractare: ſed manente ſententia remedium miſericorditer adhibere. Et primum fecit quaſi cōpulſus, ſecundum uero ex ſe. Rurſus meritum Chriſti nō ordinatur efficaciter niſi his, q̃ ei adhærent, & ita perſonas reſpicit. AD ALIVD, quod obiicitur de cauſa. Dicendū, quòd eſt q̄dā cauſa efficiens, & conſeruās: quædā inducens, ſed non cōſeruans. primo modo hēt ueritaté, ſecundo modo non. Exēplū horum eſt in ſole, & lumine, gladio, & vulnere. Primo mō culpa non eſt cauſa pœnæ, ſed ſecūdo modo. QVOD tamen obiicitur, qđ ſi oppoſitū cā oppoſiti &c. Locus Topic. Dicendum, quòd illud eſt uerum, ubi eſt tota cā. Pōt nihilominus dici, ꝙ innocentia nō eſt cauſa immortalitatis meritoria, ſicut culpa fuit meritoria mortalitatis: & q̃uis mereatur, tamē diuina diſpenſatione (ut dictum eſt) non redditur ſtatim. AD ALIVD, qđ obiicitur, ꝙ aut punit Deus, aut homo. Dicendū, qđ homo aliq̃ pœnam habuit, cum peccauit. aliq̃ cum conteritur; reſiduum uero ſoluit Chriſtus de ſuo: & ſic non remanet impunitū. AD ALIVD, Dicendum, ꝙ baptiſmus eſt remediū reſpiciens ꝑſonam, non naturā: & rationes huius dictæ ſunt: ideo pœnā perſonalem, non naturalem remittit. AD ILLVD, quod obiicitur de medico, qđ curat radicē. Dicēdū, qđ Deus utroq; modo curare potuit; ſed tamen magis hoc modo curare diſpoſuit: non ut totum genus curetur ſimul: ſed quilibet, qui uellet curari, & quilibet in propria perſona: quia magis aſtringebatur Deo, dum hoc recognoſcebat beneficiū. Et diuina etiā inſtituta hoc exigebant tanquā congruum, & decens. Si enim unumquemque noſtrum Deus

curaſ-

curaſſet in radice, non ſic gratiã Dei cognoſceret q̃libet: nec ita gratus eſſet de beneficio p̄ſtito in alio, ſicut de p̄ſtito in ſeipſo.

QVAESTIO III.

An rite ſuſcipientes baptiſmum æque eius efficaciam recipiant?

VTRVM dignè recipientes ſacramentum baptiſmi, omnes & æqualiter recipiant eius efficaciam. Et quòd ſic uidetur. Aug. in libro de unico baptiſmo. Baptizari alius alio magis non dicitur, uel minùs: ergo æqualiter. ITEM. Ratione uidetur: q̃a baptiſmus reſtituit quelibet ad plenam innocentiam; ita q̄ baptizatus ſtatim euolaret, ſi moreretur: ſed unum non eſt altero innocentior: ergo &c. ITEM. Baptiſmus habet efficaciã à paſſione Chriſti, ſed Chriſtus ſe æqualiter obtulit p̄ omnibus: ergo & ſacramentum æqualiter habet efficaciam in omnibus. ITEM. Quæritur, in quo maiorem habet efficaciam? aut in eo qui magis peccauit: aut in eo qui minùs. Quod in eo q̃ magis; uidetur, quia utr. q; totum remittitur, & illi magis qui peccauit amplius. Sed quod in eo, qui minus; uidetur, quia ille eſt gratia dignior: ergo &c.

Tom. 7.

CONTRA. Dicitur Matth. dedit vnicuique ſecundũ propriã uirtutem: ſed unus eſt diſpoſitus magis, quã alius: ergo unus plus accipit a Deo in baptiſmo, quam alter. ITEM. Damaſ. Peccatorum omnibus ſimiliter per baptiſmum uenia datur, gratiã autem ſecundùm proportionẽ fidei, & purgationem. ITEM. Deus dator eſt gratiæ in baptiſmo: & cõſtat quòd uoluntarius & rationalis: ſed ratio dictat, cũ qui donat, ſecundum q̄ melius inuenit aliquem diſpoſitũ, plus eis donare: ergo &c.

cap. 25

RESOLVTIO.

Baptiſmus æque characterem imprimit, & peccatum delet: ſed non æque omnes habilitat ad bonum gratiæ.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ ſupra dictum eſt, prima res baptiſmi eſt character, ſecunda ẽ infuſio gratiæ, tertia eſt reſtitutio innocentiæ. Quantum ad characterẽ nõ eſt magis, uel minus: unus. n. alio non eſt magis baptizatus. Quantum ad tertiũ. ſ. innocentiam, æqualiter; quia unus nõ eſt magis innocẽs alio. Quãtum ad mediũ uerò, quod eſt gratia: dicendum, q̄ eſt magis, & minùs. Sed gratia duplicem habet actum, ſcilicet delere peccatũ, & habilitare ad bonũ. Quantum ad deletionem peccati maiorẽ habet effectum in eo, qui plura commiſit: ſed non tamen propter hoc eſt maior, q̃a modica gratia poteſt delere omnem culpam. Quãtùm uerò ad habilitationem ad bonũ, in eo qui magis diſpoſuit ſe, maiorem habet efficaciam. Et propterea ipſa eſt maior, quia ex hac parte attenditur augmentũ gratię.

Diſt. 3. p. 1. q. 1. in in reſo. arg.

PER HOC patent omnia, preter illud de paſſione. Ad quod dicendum, quod & ſi Chriſtus pro omnibus paſſus eſt, non tamen habet paſſio eius in omnibus efficaciam, quia nõ omnes ſe diſponunt ſic. Et ſi æqualiter paſſus eſt, non tamen habet æqualem in oẽs efficaciam: quia non omnes æqualiter ſe diſponunt:

nunt: ſed qui propinquiùs accedit, magis accipit, ſicut ad ignē. Primæ duę rationes currunt ſecundùm illam uiam, ſecūdùm quam eſt ęqualitas characteris, & eloquentiæ. AD ILLVD, qđ quæritur, cui plus donat, uel ei, q̄ plus peccat, uel ei qui minus? Dicendum, quòd quantùm ad remiſſionem culpę, & dimiſſionem pœnę, ei qui plus. Quantū uerò ad habilitationem ad bonū aliter poteſt eſſe, ſecundùm quòd magis ſe diſponit, & Deus acceptat: quia frequenter ubi abundauit delictum, ſuper abun-

Rom. 5 dauit & gratia. Tamen cæteris paribus minor præparatio ei, q̄ minus peccauit, pro maiori reputanda eſt: unde credo magis eum diſpoſitum ad gratiam. Et

Luc. 7. ſi tu obiicias, cui plus dimittit, plus diligit. Dicendum, ꝙ illud nō ponitur, quòd ita ſit ſemper: ſed quia de bono, & ęquo debet plus diligere ex dimiſſo: ſed nō oportet, ꝙ plus diligat ex bono dato, & commiſſo: & ſic patent omnia circa hæc quęſita.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An inuitè baptizatus ſuſcipiat ſacramentum baptiſmi?

CONSEQVENTER quātùm ad ſecundū articulum quæritur de fictè accedentib. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur, utrum aliquis inuitus, ſiue coactus ſuſcipiat ſacramentum baptiſmi. Secundò, utrum fictus recipiat ſacramentum, & non rem. Tertiò, utrum recedēte fictione baptiſmus habeat in eo plenam efficaciam.

QVOD aliquis inuitus nō recipiat baptiſmum, uidetur: quia dicitur in decretali Innocētii, ꝙ ſi aliquis omnino recuſans immergatur, non eſt baptizatus. ITEM. In ſacramento baptiſmi contrahitur matrimonium ſpirituale, & deſponſatur anima Deo: ſed matrimonium ſpirituale aut tantum, aut plus exigit de conſenſu, quam matrimonium carnale: ergo ſi coactio impedit matrimonium carnale, ſimiliter uidetur, quòd impediat, ne quis ſuſcipiat baptiſmatis ſacramentum. ITEM. Sacramentum eſt donum Dei nō ſolùm rōne gratiæ gratum facientis: ſed etiam characteris impreſſi: ſed gratia Dei nō tantum nō datur repugnantibus, immo etiam ſubtrahitur: ergo uidetur quòd tali modo conferatur ſacramentum. ITEM. Lex euangelica eſt lex libertatis: ergo & ſacramenta euangelica ſunt libertatis: ſed quod libertatis eſt, liberè ſuſcipitur a uoluntate: ergo uidetur, ꝙ nec de iure, nec de facto aliquid ſacramentū baptiſmi recipiat inuitus.

Vide in Decr. d. 45. c. de Iudæis. Ex concil. Tolet. 4. c. 55. Et extra; de Baptiſ. & eius effect. c. Maiores.

CONTRA. Paruulus, & furioſus recipiunt ſacramentum, quātuncumque renitantur, ſicut patebit infra: ſi ergo hoc uerū eſt, ad receptionē eius non concurrit actus uolūtatis: ergo omnia recipit inuitus, ut uoluntarius. ITEM. Baptiſmus eſt remedium contra originale: ſed originalę contrahit neceſſario puer, cum naſcitur: ergo uidetur ſimiliter, ꝙ ad baptiſmum poſſit inferri alicui neceſſitas uiolētię. ITEM. Non poteſt magis cogi uoluntas, quam cōminando, uel intentando

In reſol. argum.

tando ad mortẽ: ſed ſi aliquis cōpulſus timore mortis ſacrificet, erit idololatra: ergo ſimiliter ſi ſacramentū baptiſmi recipiat timore mortis, ſacramentū uerū eſt. ITEM, Si aliquis baptizatur ex amore malè inflāmante, baptizatus eſt de facto: ergo ſi non minus repugnat baptiſmo amor malè inflāmās, quā timor malè humilians: ſi ſic baptizatus ex malo amore baptizatus eſt, ſimiliter uidetur, ꝙ baptizatus ex timore, ſit baptizatus.

RESOLVTIO.

Qui uerbo, opere, & intentione, utcunq; renuit, nequaquam baptizatur: qui autem minis timore aut ſpe aliqua ducitur; licèt deludat, baptiſmum recipit.

RESPONDEO. Dicēdū, ꝙ coactio duplex eſt. ſ. ſufficiens, & inducens. Si aliq̃s mergatur coactione ſufficienti, utpote q̃a qui uiolenter acceptus eſt, & ipſo renitēte manibus, & pedibus merſus eſt, talis nullo modo baptizatus eſt q̃a nullo modo fuit in eo cōſenſus, nec uoluntas, immo fuit oīno repugnans. Si aūt aliquis immergatur coactione inducēte, utpote minis, uel flagellis: ita ꝙ magis uult ſe ſubiicere ſacramēto eccleſiæ, q̃ morte perire. Dico, ꝙ aut intendit alios illudere, & mortē euadere; & tūc q̃a nō eſt intentio, nō eſt ſacramentū: cū nullus dicatur baptizatus eſſe, q̃ conſentit ſe immergi ad iocum. Aut ipſe uult illud, qđ facit eccleſia, circa ſe fieri magis, q̃ uelit perire: & tunc ſiue credat, ſiue nō; ſiue uelit habere gratiam, ſiue nō: dicēdū, ꝙ recipit ſacramētum: eo qđ quāuis nō ſit ibi uolūtas meritoria, eſt tamen ibi conſenſus, & uolūtas: nec eſt ſimpliciter inuoluntariū. Vnde q̃a talis uult exteriùs ſacramentū recipere; uult aliquid in ſe fieri, qđ fit. Et ſic ꝑ hoc, qđ ſubiicit ſe cauſæ, ſe ſubiicit neceſſario annexo: & ideo ſecūdū Canones, & doctores Theologiæ talis iudicandus eſt baptizatus.

ET EX hoc patet illud, qđ primo obiicitur: nam iſta eſt intentio Innocentii. AD ILLVD, qđ obiicitur de matrimonio carnali. Dicendū, ꝙ nō eſt ſimile: q̃a enim coacta connubia conſueuerūt habere malos exitus, iō ſacri Canones interdixerūt ipſa. Alia tamē pōt eſſe ratio huius, ut dicitur infra. Nihilominus tamen illud uerū eſt, qđ non tanta uoluntas requiritur in aliquo ad ſuſceptionem baptiſmi, ſicut ad contractionem matrimonii. Si.n. pater exponat paruulū ad baptizandū: non poteſt paruulus cum ad adultā ætatem uenerit, reuocare. Nō ſic eſt de matrimonio, q̃a quantuncunq; pater obliget paruulum, nunquā obligatur niſi conſentiat, cū ꝑuenerit ad annos diſcretionis. *Diſt. 26 & deinceps.*

AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ ſacramentum eſt donū Dei. Dicēdum, ꝙ eſt donum gratiæ gratis datæ, & gratum facientis: licèt aūt donum gratiæ gratūfacientis non detur habenti duplex cor, & duplicem uoluntatem: datur tamen donum gratiæ gratis datæ, quod non exigit tātā diſpoſitionē in ſuſcipiēte. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ lex euangelica eſt lex libertatis. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ꝙ

de iure non datur, nec dari dẽt ei, qui libera uoluntate non accedit:& ius diuinum hoc dictat, & Conſtantinus de hoc legem condidit. De facto tamẽ ſi fiat, factum eſt: hoc tamen habet ueritatem in re ſacramenti, quod facit eſſe in lege libertatis. AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium, ꝙ quantuncunq; renitenti ſacramentum dari poteſt ꝑ paruulũ, & furioſum. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia illi non habent uſum uolũtatis; unde non ſtatur appetitui ſuo, ſed uoluntati offerẽtium. Tamẽ de furioſo diſtinguitur, q̃a aut habuit aliquãdo uſum liberi arbitrii, aut nõ habuit. Si nõ habuit, iudicandum eſt ſicut de paruulo. Si habuit, & in illo baptizari uoluit; iudicandum eſt eum baptiſmum recipere: ſed ſi nullo modo uoluit, non eſt credendũ ipſum recipere ſacramentum.

AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ originale contrahit q̃s inuitus. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia originalis contractio eſt quaſi naturalis; & ideo ineuitabilis: ſed remedium baptiſmi non reſpicit naturã; ſed potiùs uoluntatem perſonæ: & ideo non eſt ſimile. AD ILLVD, quod obiicitur ultimò de cõminatione mortis. Dicendũ, ꝙ maior põt eſſe coactio, q̃ hæc: nam hæc eſt ſolum inducens, nõ ſufficiens; ſed cum accipitur, uelit, nolit, & immergitur; ibi ẽ ſufficiẽs coactio. Quamuis .n. uoluntas nõ poſſit cogi in uolendo, põt tamen ſimpliciter homini fieri coactio in actu exteriori. Vnde uolũtas inducta uoluntas eſt: & ideo hic imprimitur character, & ibi nõ. Exemplum in eo, q̃ ponit thura timore mortis: & de eo, cuius manus trahitur uiolenter: primus cõſentit, & peccat, & dicit, ſacrificare: ſecũdus nõ. Sic qui ſacramẽtũ inductus ſuſcipit, dicitur conſentire: ſiue inducatur amore bono, uel malo, ſiue timore bono, vel malo; ſuſcipit ſacramentũ, q̃a ſacramenti ſuſceptio eſt bonis, maliue cõmunis: & ideo talis uoluntas ſufficit ad ſacramentũ, ut Seniores dicũt. Et ſic patet quibus character baptiſmalis imprimitur.

QVAESTIO II.

An fictè accedens ad baptiſmum, recipiat ſacramentum, & non rem ſacramenti?

VTRVM fictus recipiat ſacramentum, & non rem. Et ꝙ ſic uidetur per illud Sap. Spiritus diſciplinæ ſanctus effugiet fictũ. *cap. 1.* ITEM, Ratione uidetur, quia gratia non ſtat, nec ſtare põt cum propoſito peccãdi: immo habita expellitur: ſed talis accedit in propoſito peccandi: ergo &c. ITEM, Baptiſmus eſt ſacramentum fidei: ergo neceſſe eſt accedentem ad ipſum credere, ſi eſt in ſtatu, in quo poſſit. Vnde Matth. ult. Qui crediderit, & baptizatus, &c.

CONTRA. Sacramẽta no. le. sũt cauſa: ſed poſita cauſa, ponitur effectus: ergo ſi aliquis recipit ſacramentum, etiam ſi fictus eſt, recipit & rem. Si dicas, ꝙ cauſa iſta poteſt impediri, ut nõ efficiat propter malam diſpoſitionem in ſuſcipiente, tamen nõ poteſt impediri, quin ſignificet: ergo ſi ſignificat ibi eſſe gratiã, & non eſt: falſum eſt ergo ſignum. ITEM: Quæro quid impe-

pedit: & conſtat quòd nihil magis repugnat gratiæ, quàm culpa: ſed culpa non impedit, immo expellitur: ergo a nullo alio poteſt impediri. ITEM. Si fictio impedit, quæro quid faciat hominem fictum? ſi defectus fidei: ergo eadē ratione defectus charitatis: & tunc omnis non habens charitatem eſt fictus: ergo nullus recipit gratiam.

RESOLVTIO.

Quia Deus neminem inuitum ſibi aſciſcit, gratiam in baptiſmo non dat, qui eam reijcit.

RESPONDEO. Dicendum, q̄d ad hoc uoluerunt aliqui dicere, quòd fictus accedens ad baptiſmum recipit ſacramentum, & rem pro inſtanti illo, quo baptizatur, ut uerificetur illud Apoſtoli. Quicunque baptizati eſtis in Chriſto, Chriſtum induiſtis: Rom. 6 ſed ſtatim poſt recedūt uitio fictionis: & hoc dicunt Auguſt. ſenſiſſe. Sed Magiſter hoc improbat in litera, & oſtendit Auguſt. ſenſiſſe contrarium. Et ꝓpterea aliter eſt dicēdum, quod fictè accedens recipit ſacramentum, & non rem. Fictus autem dicitur ille, qui aliud exterius p̄tendit, aliud habet interius: talis eſt, qui exterius ſe corporaliter ſubiicit, ſed interius uoluntate aduerſatur. Vnde cum triplex ſit potentia interior, tripliciter poteſt aduerſari: aut diſcredēdo quantùm ad rationalem, aut malum appetendo quātùm ad concupiſcibilem, aut ſacramentum cōtemnendo quātum ad iraſcibilem: & in tali non habet effectū ſacramētū, q̄a Deus nulli inuito dat iuſtitiā, nec gratiā: alioquin nō eſſet iuſtitia.

ET PER hoc patet, q̄d obiicit de cauſa. AD ALIVD, Dicendum, quòd ſacramentum ſignificat ſe facere in recipiente remiſſionem, & quantùm eſt de ſe ſemꝑ facit: ſed quod nō fiat, uitium eſt ſuſcipientis: & ita ueritas eſt in ſacramento, ſed falſitas in ficto. AD ALIVD, Dicendum, quòd gratia expellitur, & recipitur in anima ſecūdùm cōformitatem uoluntatis, ſimiliter & culpa. Vnde culpa nō obſiſtit gratiæ, niſi quamdiu uolūtas eſt illi contentiens, quando autem dolet, tunc corrupta eſt. Cum ergo dicitur, quòd nihil magis repugnat gratiæ, q̄ culpa: intelligendum eſt, ꝙ repugnare poteſt eſſe dupliciter, uel quantùm ad reſiſtentiam, uel quantùm ad oppoſitionem ſecundùm formam. Exemplū eſt de tenebris in aere, & de opacitate reſpectu lucis. Sic dicendū in propoſito, quod culpa, & gratia repugnant ſecundùm oppoſitionem formæ, ſed fictio ſecundùm oppoſitionem reſiſtentiæ, unde fortiùs repugnat. AD ILLVD, quod obiicitur de defectu fidei. Dicendum, quòd neceſſe eſt rationem concordare ſacramento, & uoluntatem: ſed non oportet, quòd perfecta concordia, quæ eſt per gratiam gratum facientem, ſed ea, quæ eſt per gratiam gratis datam. Sed ratio non efficitur concors niſi gratia fidei, ſalte informis: uoluntas autē efficitur concors attritione: ſimiliter iraſcibilis quadā humilitate, ſiue ſubiectione: ideo non eſt ſimile de charitate. Bene autē opponere, ſi intelligeret, de fide formata &c.

QVAESTIO III.

An fictus recedente fictione, gratiam recipiat.

VTRVM fictus recipiat rem poſt ſacramentum recedente fictione. Et quòd ſic uidetur. Quoniam Auguſt. dicit, & habetur in litera. Tunc incipit ualere baptiſmus ad ſalutem, quãdo illa fictio ueraci confeſſione de corde receſſerit. ITEM. Fictio erat ſola cauſa, quare ſacramentum non habebat efficaciã: ergo illa remota, habet effectũ. ITEM, Si non haberet efficaciã: ergo illa remota, habet effectũ. ITEM. Si nõ haberet effectum, cum ſacramentum non poſſit iterari, & nullus ſine efficacia baptiſmi poſſit ſaluari, non pateret huic uia ſalutis.

CONTRA. Opera mortua nõ uiuificantur, ſed iſte recipit baptiſmũ extra charitatem, & ita eſt opus mortuum. ITEM, Neceſſe eſt cauſam eſſe coniunctã effectui, alioquin ſi cauſa præterit, & non eſt: ergo nihil facit: ſed ita eſt in hoc: ergo &c. ITEM, Si aliquis indignè recipit corpus domini, recedente indignitate, nõ propter hoc aliquid efficit: ergo &c. ITEM. Quid erit de eo, qui medio tempore peccauit? ſi enim habet efficaciam, tunc cum remittat omnem culpam, remittitur fictio, & alia peccata: ſed hæc non fierent ei, niſi fuiſſet fictus; ergo reportat commodum de malitia.

RESOLVTIO.

Redit gratia, quæ propter fictionem a baptizato aberat, fictione cedente.

RESPONDEO. Dicendum breuiter, quòd ſacramentum baptiſmi cum non ſit iterabile, imprimit characterem, & ille habet omnem efficaciam, recedente fictione, quam habuiſſet ante: unde peccata illa remittit quantùm ad pœnam, & culpã, quæ præceſſerunt: quæ autem poſt commiſit, uirtute pœnitentiæ remittuntur, & pro illis eſt pœnitentia imponenda.

EX HIS patet omnia. AD ILLVD, ergo quod primò obiicitur, quòd opera mortua &c. Dicendum, quòd baptiſmus non eſt opus hominis: ſed Dei: & ideo nunquam poteſt eſſe mortuum. Illud autem, quòd dicitur de operibus mortuis, intelligitur de operibus noſtris. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd cauſa debet eſſe coniuncta effectui. Dicendum, quod character ſemper manet, & illud efficit, quod faceret gratia, fictione recedente. AD ILLVD, quod obiicitur de ſacramento Euchariſtiæ, patet reſponſio, quod non ualet: tum quia tranſit, & nihil relinquit gratis datum, diſponens ad gratiam gratum facientem: tum etiam quia eſt iterabile. AD ILLVD, quod obiicitur de eo, qui medio tempore commiſit. Dicendum, quòd omnia remittuntur ei: ſed non reportat cõmodum: quoniam tã de fictione, quàm de peccatis poſt perpetratis eſt ei pœnitentia imponenda: & ſic patet totum.

DI-

PARS SECVNDA.

De illis, qui ſuſcipiunt rem, & non ſacramentum.

SVnt & alij (ut ſupra poſuimus) qui ſuſcipiunt rem, & non ſacramentum: qui enim effundunt ſanguinem pro nomine Ieſu, etſi non ſacramentum, rem tamen accipiunt. Vnde Aug. Quicunque non percepto regenerationis lauacro, pro confeſſione Chriſti moriuntur, tantùm eis ualet ad dimittenda peccata, quantum ſi abluerentur ſacro fonte baptiſmi. Audiſtis quòd paſſio pro Chriſti nomine ſuſcepta, ſupplet uicem baptiſmi. Nec tantùm paſſio uicem baptiſmi implet, ſed etiã fides & contritio: ubi neceſſitas excludit ſacramẽtum: ſicut apertè docet Aug. dicens, baptiſmi uicem aliquando implere paſſionem. De latrone illo, cui non baptizato dictum eſt, Hodie mecum eris in paradiſo. Beatus Cyprianus in lib. 4. de Baptiſmo, non leue documentum aſſumit. Quod etiã atque etiam ego conſiderans, inuenio non tantùm paſſionem pro nomine Chriſti id, quod baptiſmo deerat, poſſe ſupplere, ſed etiam fidem conuerſionemq́; cordis: ſi fortè ad celebrandum myſterium baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt. Neque enim ille latro pro nomine Chriſti crucifixus eſt, ſed pro meritis facinorum ſuorum: nec quia credidit, paſſus eſt: ſed dum patitur, credit. Quantùm ergo fides ualeat, etiam ſine uiſibilis baptiſmi ſacramento, quod Apoſtolus ait, Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem: in illo latrone declaratum eſt: ſed tunc impleuit inuiſibiliter, cum myſterium baptiſmi non contemptus religionis, ſed articulus neceſſitatis excludit. Et baptiſmus quidem poteſt eſſe, ubi conuerſio cordis defuerit: conuerſio autem cordis poteſt quidem ineſſe non percepto baptiſmo: ſed contempto baptiſmo non poteſt: nec ullo modo dicenda eſt conuerſio cordis ad Deum, cum per ſacramentum contemnitur. Ecce hic habes non ſolùm paſſionem, ſed etiam fidem & contritionem conferre remiſſionem, ubi non contemnitur ſacramentum: ut in latrone

Li. 13. de tri. c.7. & Ber. in epiſ. ad Hugo. q 77.

Lib. de baptiſ. contra Donatiſtas ca. 22.

Luc. 23

In epi. ad Iulianũ circa finem. & de cõſe. d.4. baptiſmũ uicem.

Ro. 10.

Augu. ibidem. Capite 25.

Lib. 2. *illo oſtenditur, qui non per paſſionem, ſed per fidē ſaluatus*
Retrac. *eſt ſine baptiſmo. Sed dicunt quidam hoc retractaſſe Au-*
ca. 18. *guſtinum. Retractauit quidem exemplum: ſed non ſenten-*
Ca. 22. *tiā. Ait. n. in 4. lib. de baptiſmo: Cum dicerē uicem baptiſmi*
contra *poſſe habere paſſionē, nō ſatis idoneum poſui illius latronis*
Dona. *exēplum: quia utrum non fuerit baptizatus, incertū eſt. Cō*
Lib. de *ſtat ergo ſine baptiſmo aliquos iuſtificari & ſaluari. Vnde*
obitu *Ambr. de Valentiniano. Ventrem meum doleo, ut prophe-*
Valēti *tico utar eloquio: quia quem regeneraturus eram, amiſi: ue*
niani, *runtamen gratiam, quam ille popoſcit, non amiſit.*
paulo
ante me
dium. 4

Quæ uidentur obuiare prædictis.

Hier. 4 *His autem uidetur obuiare, quod dominus dicit, Niſi*
quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt
Io. 3. *intrare in regnum cœlorum: quod ſi generaliter uerum*
eſt, non uidentur eſſe uera ſuperiùs poſita. Sed illum intel
ligendum eſt de illis, qui poſſunt & contemnunt baptiza-
ri. Vel ita intelligendum eſt, Niſi quis renatus fuerit ex
Determi- *aqua & ſpiritu ſancto, ideſt, ex ea regeneratione, quæ*
natio Ber. *fit per aquam & ſpiritum ſanctum, non ſaluabitur. Illa*
epiſ. 77 *autem regeneratio fit non tantùm per baptiſmum, ſed*
et ē ad *etiam per pœnitentiam & ſanguinem. Vnde auctoritas*
Hugo- *dicit; ideo Apoſtolum pluraliter dixiſſe fundamentum ba-*
ne. Glo. *ptiſmatum, quia eſt baptiſmus in aqua, in ſanguine, in*
ſuper *pœnitentia. Hoc autem non ideo dicit, quòd ſacramentum*
epiſ. ad *baptiſmi fiat non niſi in aqua: ſed quia ipſius uirtus, ideſt,*
Heb. 6. *ſanctificatio datur nō modò per aquam, ſed per ſanguinem,*
uel pœnitentiam interius. Ratio etiam id ſuadet. Si enim
De uni *non ualentibus credere paruulis ſufficit baptiſmus, multò*
co bap. *magis ſufficit fides adultis uolentibus, ſed non ualentibus*
et Aug. *baptizari. Vnde Auguſt. Quæris quid ſit maius, fides, an*
lib. 2. *aqua? non dubito quin reſpondeam, fides. Si ergo quod mi-*
par. 9. *nus eſt, ſanctificare poteſt, nonne quod maius eſt? ideſt, fi-*
cap. 4. *des, de qua Chriſtus ait, Qui crediderit in me, etiam ſi mor*
Io. 11. *tuus fuerit, uiuet. Sed dicunt aliqui, nullum adultum in*
Chriſtum credere, uel charitatem habere ſine baptiſmo, niſi
ſanguinem fundat pro domino: ſubdita introducentes te-
Io. 3. *ſtimonia. Auguſt. ait, Ex illo tempore, quo ſaluator dixit,*

Niſi

Niſi quis renatus fuerit &c. abſque ſacramento baptiſmi, præter eos, qui in eccleſia ſanguinem fundunt, aliquis uitam æternam accipere non poteſt. Item. Nullum catechuminum quamuis in bonis operibus defunctum, uitam æternam habere credimus, excepto martyrio, ubi tota ſacramẽta baptiſmi complentur. Item. Baptizatis iter tantùm ſalutis eſſe credimus. Sed quod in his minus dixit, in alijs capitulis ſupra poſitis ſuppleuit. Et ideo hæc ſic intelligenda ſunt, ut illi ſoli habentes tempus baptizandi excipiantur: ſi enim aliquis habens fidem & charitatem uoluerit baptizari, & non ualet neceßitate præuentus, ſupplet omnipotentis benignitas, quod ſacramento defuerat. Dum enim ſoluere poteſt, niſi ſoluat, tenetur: ſed cum iam non poteſt; & tamen vult, non imputat ei Deus, qui ſuam potentiam ſacramentis non alligauit. Quod uerò inuiſibilis ſanctificatio ſine uiſibili ſacramẽto quibuſdam inſit, apertè Auguſtinus tradit ſuper Leuit. dicens: inuiſibilem ſanſanctificationem quibuſdam affuiſſe & profuiſſe ſine uiſibilibus ſacramentis. Viſibilem uerò ſanctificationem, quæ fit ſacramento uiſibili ſine inuiſibili poſſe adeſſe, non poße prodeſſe: nec tamen uiſibile ſacramentum ideo contemnendum eſt, quia contemptor eius inuiſibiliter ſanctificari non poteſt. Hinc Cornelius & qui cum eo erant, iam ſpiritu ſanctificati baptizati ſunt. Nec ſuperflua iudicanda eſt ſanctificatio uiſibilis, quia inuiſibilis præceſſit. Sine uiſibili ergo inuiſibilis ſanctificatio eſſe poteſt, & prodeſſe: uiſibilis autem, quæ fit ſacramento tenus, ſine inuiſibili prodeſſe non poteſt: cum iſta ſit omnis illius utilitas. Simoni Mago uiſibilis baptiſmus non profuit, quia inuiſibilis non affuit: ſed quibus inuiſibilis affuit, profuit: nec tantum ualet fides aliena paruulo, quantum propria adulto. Paruulis enim non ſufficit fides eccleſiæ ſine ſacramento: qui ſi abſque baptiſmo fuerint defuncti, etiam cum deferuntur ad baptiſmum; damnabuntur: ſicut multis ſanctorum auctoritatibus comprobatur. Ad quod hoc unum ſufficiat. Auguſt. ait, Firmiſſime tene: paruulos, qui uel in uteris matrum uiuere incipiunt, & ibi moriuntur: uel de matribus

Lib. de fide ad Petrũ: cap. 3.

Aug. de eccl. dogmatib. ca. 74.

Ibidem

Super Leuiti. cap. 84 tom. 4.

Act. 10

Act. 8.

Lib. de fide ad Petrũ Capite 27. Habetur.

de conſe. diſ.4 c. firmiſſimè. *nati ſine ſacramento baptiſmi de hoc ſeculo tranſeunt, æterno ſupplicio puniendos: quia & ſi propriæ actionis peccata non habuerũt, originale tamẽ peccatum traxerunt carnali cupiſcentiæ conceptione. Et ſicut paruuli, qui ſine baptiſmo moriuntur, infidelium aſcribuntur numero: ita qui baptizantur, fideles dicuntur, quia fideliũ conſortio non ſeparantur, cum orat eccleſia pro fidelibus defunctis. Fideles ergo ſunt non propter uirtutem, ſed fidei ſacramentum.*

Epiſtola ad Boniſaciũ quæ eſt 23. Tom.2. *Vnde Auguſt. Paruulum & ſi nondum fides illa, quæ etiam in credentium uoluntate conſiſtit, iam tamen fidei ipſius ſacramentum, ideſt baptiſmus fidelem facit: ſicut credere reſpondetur, ita etiam fidelis uocatur: non rem ipſam mente annuendo, ſed ipſius rei percipiendo ſacramentum.*

De conſe. diſ.4 Nihil ẽ. aliud.

Quid proſit baptiſmus hĩs, qui cum fide accedunt.

Solet etiam quæri de illis, qui iam ſanctificati ſpiritu, cũ fide & charitate ad baptiſmum accedunt: quid eis conferat baptiſmus? Nihil enim eis uidetur præſtare, cum per fidem & contritionem iam remiſſis peccatis iuſtificati ſunt. Ad quod ſanè dici poteſt, eos quidem per fidem & contritionem iuſtificatos, ideſt a macula peccati purgatos, & a debito æternæ pœnæ abſolutos: tamen adhuc teneri ſatisfactione temporali, quia pœnitentes ligantur in eccleſia. Cum autem baptiſmum percipiũt, & a peccatis (ſi quæ interim poſt conuerſionem contraxerunt) mundantur, & ab exteriori ſatisfactione abſoluuntur, & adiutrix gratia, omniſque uirtus in eo augetur: ut uerè nouus homo tunc dici poſſit. Fomes quoque peccati in eo ampliùs debilitatur. Ideo Hieronymus dicit, quod fides quæ fideles facit, in aquis baptiſmi datur, uel nutritur: quia non habenti aliquando ibi datur, & iam habenti ut pleniùs habeat dator, ſic & de alĳs intelligendum eſt. Qui mundus accedit: ibi fit mundior, & omni habenti ibi ampliùs datur. Quod uerò omnis exterior ſatisfactio ibi relaxetur, Ambr. oſtendit ſuper illum locum, Sine pœnitentia ſunt dona Dei & uocatio: dicens, Gratia Dei in baptiſmo non requirit gemitum uel planctum, uel aliquod opus: ſed & omnia gratis condonat. Quod quidem

Aug. ho. 14. ſuper Ioannẽ. Mat.25. Rom.11.

de exte-

de exteriori gemitu uel planctu accipiendum eſt. Nam ſine interiore nemo adultus renouatur: ſed exteriores ſatisfactiones, & afflictiones, ſcilicet ſordes pœnitentium ibi dimittuntur. Multum ergo confert baptiſmus, etiam iam per fidem iuſtificato: quia accedens ad baptiſmum, quaſi ramus a columba portatur in arcam: qui autem intus erat iudicio Dei, ſed nunc etiam iudicio eccleſiæ intus eſt. Cum uerò in baptiſmo peccatum deleatur, & ſatisfactio exterior non imputatur: quæritur cur pœnalitas, cui pro peccato addicti ſumus, non tollatur? Hoc ideo tradunt fieri uiri ſancti, quia ſi a pœna homines per baptiſmum liberarentur, ipſam putarent baptiſmi pretium, non æternum regnum. Ideo ſoluto reatu peccati, temporalis pœna tamen manet: ut illa uita ſtudioſius quæratur, quæ erit a pęnis omnibus aliena. Ideo etiam manet, ut ſit fideli & certandi materia, & uincendi occaſio: qui non uinceret, ſi non pugnaret, nec pugnaret, ſi in baptiſmo fieret immortalis.

Tom 4. non longè a fine commentarij ad cap. 11 ad Roma. Et de conſe. diſ. 4 fine pænitētia. Gen. 8. Aug. lib. 13. de ciui. Dei c 4 Iſidor. lib. 1. de ſummo bono cap. 24

Cuius rei baptiſmus, quî datur iam iuſto, ſit ſacramentum.

Si quæritur, cuius rei baptiſmus ille ſit ſacramētum, qui datur iam iuſto: Dicimus ſacramentum eſſe & rei, quæ pręceſſit, ideſt, remiſſionis ante per fidem datæ, & remiſſionis temporalis pœnæ ſiue peccati ſi habetur (quod interim committitur) & nouitatis, ac oīs gratię ibi pręſtitę. Omnis etenim rei ſignum eſt, cuius cauſa eſt. Nec mireris rem aliquãdo præcedere ſacramentum, cũ aliquando etiam longè poſt ſequatur: ut in illis, qui fictè accedunt: quibus, cum poſtea pœnituerint, incipiet baptiſmus prodeſſe: in quibus fuit baptiſmus ſacramentum huius ſanctificationis, quam pęnitendo habent. Sed ſi numqnam pœniterent, nec a figmento recederent, cuius rei ſacramentum eſſet baptiſmus ab illis ſuſceptus? Poteſt dici, rei quæ ibi fieret, ſi non eorum enormitas impediret.

Si paruulis datur in baptiſmo gratia, qua poſsint in maiori ætate proficere.

Solet etiam quęri, Si paruulis in baptiſmo datur gratia: qua cum tempus habuerint utendi libero arbitrio, poſſint

beue

bene uelle & currere. De adultis enim, qui dignè recipiunt ſacramentum, non ambigitur; quin gratiã operantem, & cooperantem perceperint: quæ in uacuum eis cedit, ſi per liberum arbitrium poſt mortaliter deliquerint: qui merito peccati gratiam appoſitam perdunt. Vnde dicuntur contumeliam ſpiritui ſancto facere, & ipſum a ſe fugare. De par-
2. Cor. *uulis uerò, qui nondum ratione utuntur: quæſtio eſt, an in*
6. ad
Heb.10 *baptiſmo receperint gratiam, qua ad maiorem uenientes ætatem, poſſint uelle & operari bonum. Videtur quòd non receperint: quia gratia illa charitas eſt, & fides; quæ uoluntatem præparat, & adiuuat. Sed quis dixerit eos accepiſſe fidem & charitatem? Si uerò gratiam non receperint, qua bene operari poſſunt, cum fuerint adulti: non ergo ſufficit eis in hoc ſtatu gratia in baptiſmo data: nec per illam poſſunt modò boni eſſe, niſi alia addatur: quæ ſi non additur, non eſt eorum culpa, quia iuſtificati ſunt a peccato. Quidam putant gratiam operantem, & cooperantem cunctis paruulis in baptiſmo dari in munere, non in vſu: ut cum ad maiorem uenerint ætatem, ex munere ſortiantur uſum: niſi per liberum arbitrium uſum muneris extinguant peccando: & ita ex culpa eorum eſt, non ex defectu gratiæ, quòd mali fiunt: qui ex Dei munere ualentes habere uſum bonum, per liberum arbitrium renuerunt, & uſum prauum elegerunt.*

SVPRA egit Magiſter de his, qui ſuſcipiunt ſacramentum tantùm: hic agit de his, qui ſuſcipiunt rem ſacramẽti tantùm. Et habet hæc pars duas partes. In prima inquirit Magiſter, utrum poſſint habere rem ſine ſacramento. In ſecunda quærit utrum primò debeãt ſuſcipere ſacramentum, ibi, *Solet etiam quæri.*] Prima pars habet duas. In prima determinat ueritatem. In ſecunda remouet dubitationem, ibi. *His autem uidetur obuiare.*] Et primò remouet dubitationem habentẽ ortũ ex uerbo domini in Ioan. Secundo uerò ex uerbo Auguſt. ibi. *Sed dicũt aliqui, nullum adultum.*] Similiter ſecunda pars, in qua Magiſter determinat utrum iã habentes rem, debeãt ſuſcipere ſacramẽtum? habet duas partes. In prima inquirit, quid ſacramẽtũ ĩ his efficiat, ſiue cõferat. In ſecũda uero q̃rit, q̃d in eis ſignat, ibi. *Si quæritur, cuius rei baptiſmus &c.*] ubi determinat q̃d ſignificet. *Solet etiã quæri, ſi paruu-*

lis

lis in baptiſmo datur.]Hæc ſecunda pars principalis diſtinctionis, in qua Magiſter determinat ſpecialiter effectum baptiſmi in paruulis: utrũ.ſ.paruuli recipiãt dona uirtutũ. Et habet hæc pars duas partes. In prima quærit. In ſecunda determinat ſecundũ ueritatem, & opinionem, ibi. *Videtur quod non receperint &c.*]

Dub. 1. NEque enim ille latro &c.] Secundùm hoc uidetur, ꝙ ille nõ fuit martyr, q̃a martyrẽ nõ facit pœna, ſed cauſa. Sed cõtra. Hierony. Chriſtus de cruce latronẽ inuitauit ad paradiſum: & ne quis putaret aliquãdo ſeram eſſe conuerſionẽ, homicidii pœnam fecit eſſe martyrium. Item. Actus martyrii eſt ſuſtinere pœnã ex charitate: ſed latro non ſic ſuſtinuit: ergo &c. Reſp. Dicendum, quòd ad martyrium cõpletum duo cõcurrunt. ſ. iuſta uolũtas, & iuſta cauſa. Primũ defecit in Innocentibus, ſecundũ uerò in Latrone: & ita de ſe neutrum fuit cõpletum martyrium. Sed dominus Innocentibus, quia ſimul cũ ipſo nati ſunt: & ꝑꝑ hoc qđ erat coętaneus illis; ſuppleuit qđ deerat ex parte uolũtatis: ſic in latrone, ꝙ deerat ex parte cauſæ. Vnde optimè dicit Hiero. Quod fecit eſſe martyrium. qđ dominus de ſe ſuppleuerit: & ſic patet controuerſia, quia de ſe nõ fuit martyrium completum, ſed dominus fecit.

Dub. 2. *Quem regeneraturus eram, &c.*] Obiicitur contra hoc uerbum Ambro. quia ſi perdidit eum: ergo uidetur peccaſſe. Itẽ. ipſe dolebat aut ꝑꝑ peccatũ illius, aut ꝑꝑ peccatum ſuum. Nõ ꝑꝑ peccatum illius, quia ipſe dicit: qđ ille non amiſit gratiam, quã popoſcit: ergo ꝑꝑ peccatum ſuum. Reſp. Dicendum, qđ cõſuetudo eccleſiæ erat differre baptiſmũ uſque ad tempora determinata, niſi immineret periculum mortis, & uſque ad eruditionẽ perfectã: & ideo q̃a ibi Ambro. uidit non imminere periculum, diſtulit: & ideo non peccauit; nec ille damnatus fuit, quia petiit: & ita cum uoluntas fuerit in eo, non fuit cõtemptus: & ideo ſaluatus eſt. Nec Amb. dolebat de culpa ſua, nec de dãnatione illius; ſed dolebat dolore compaſſionis. Quia. n. nõ fuit baptizatus, ideo de peccatis ſuis aliquã ſuſtinuit pœnam purgatoriã: & ideo Ambro. cõpatiebatur ad modũ Iſa. cap. 6. qui dicebat. Venter meus ad Moab, quaſi cithara ſtabat.

Dub. 3. *Excepto martyrio, ubi tota &c.*] Videtur falſum dicere; q̃a in baptiſmo fluminis imprimitur character; in baptiſmo flaminis nõ: non ergo ſacramenta tota complentur: aut ſi tota complentur, tũc ergo character imprimitur, ubi maximè cõſiſtit ratio ſacramenti. Sed cõtra. Qui habet characterẽ, non põt recipere characterẽ eiuſdem generis: ergo qui eſt baptizatus aqua, non poteſt martyrizari. Item. Si tota ſacramenta, uidetur ꝙ aut eſt implicatio facti: aut baptiſmus continet plura ſacramenta. Reſp. Dicẽdum, ꝙ baptiſmus dicitur pluraliter ſacramenta, non ratione principalis ſigni, uel effectus, ſed ratione effectuũ conſequentiũ: qđ eſt purgare a culpa, & a pœna ſatiſfatoria, & ſequela: q̃ omnia quia ſunt in martyrio, ideo dicit, qđ recipit omnia ſacramẽ

ta

ta ideſt plenitudinem efficaciæ quantùm ad rem ultimam:& iō patet,quòd non ualet obiectio de charactere: nam ipſe uocat ſacramēta hic effectus ſacramēti baptiſmi, quæ ſunt res tantū.

Dub. 4. *Paruulis enim nō ſufficit &c.*] Videtur maledicere,quia adultus, cum nō poteſt, excuſatur a pcepto: ergo multofortius paruulus. Item.Dominus fidē parentum reputat, quaſi eſſet paruuli:ergo ſi ex fide,& charitate offerant paruulum, uidetur ꝙ dominus reputet illam eſſe paruuli: ergo non damnatur ſine baptiſmo. Item. Ponatur quòd aliquis occiderit puerū, cum deſertur ad baptiſmum; baptizetur, nunquid dicemus paruulū dānari, qui pp ſuſceptionem ſacramenti mortuus eſt? Videtur .n.hoc eſſe magna crudelitas. Quod ſi dicamus ſaluari:non ergo uerū dicit Aug. in litera, ꝙ nō ſaluantur, etiā ſi ad baptiſmū deferantur.Si dānatur:ergo peiorata eſt cōditio paruulorū reſpectu ſtatus legis naturæ, in quo ſaluabātur ſola fide parentum. Reſpōdeo. Dicendum, ꝙ nullus paruulus ſaluať niſi uirtute acramēti, quantum eſt de lege cōi: non quia paruulus teneatur præcepto:ſed qa ſine ſacramento,uel qđ ęquiualeat ſacramento, Deus non diſpoſuit dare gratiā. Hoc dico qa qui ꝓpter hoc ſolùm occiſus eſt a perſecutore,cum portaretur ad baptiſmum,ne baptizaretur, moritur pro baptiſmo:iō in ſanguine ſuo piè creditur baptizatus. Si autem alia de cauſa occiditur quantuncūq; deferatur, & pro eo oretur, damnatur. Ratio autem huius eſt, quia poſt paſſionē Chriſti formata eſt eccleſia, & eccleſiaſtica ſacramenta: & omnis paruulus,qui ſaluatur in fide eccleſiæ ſaluatur: quantuncunque parentes ſint mali: & iō niſi opus eccleſiaſticum,utputa ſacramentum tale fiat circa eū, expers eſt fidei eccleſiæ, ac per hoc & ſalutis. Alia etiam ratione, quia cum oēs poſt paſſionē ſaluentur per fidē paſſionis iam reuelatæ:iō congruebat huic tēpori,ut nullus ſaluetur, niſi uel in ſe haberet fidem,uel circa ipſum fieret expreſſa fidei profeſſio quantum ad mortē Chriſti. Ex his patet, quare in lege ſufficiebat ſola fides,modò autem non: facit.n.hoc certitudo diuinæ diſpoſitionis.Quod ergo obiicitur de adulto. Dicendum, ꝙ uterq; excuſatur a pręcepto: ſed adultus habet gratiam pœnitentię, ad quam ſe diſponit ꝑ contritionem; quæ diſponit ad illam gratiā; & illa ſupplet locum baptiſmi,paruulus non: iō poteſt diſponi ad gratiam alterius ſacramēti, antequā ad gratiam baptiſmi: & ad illam non poteſt diſponi,niſi ꝑ ſacramentum, iō moritur ſine gratia, & moritur in culpa: & ideo dānatur. Quod obiicitur, ꝙ fidē parētum reputat ſuam. Dicendū, ꝙ nō facit niſi uirtute ſacramēti. Ad caſum,quem ponit,patet reſponſio: diſtinguendū.n.eſt, ut prędictum eſt. Ad ultimum, quare antiquitus ſaluabātur in fide parentū,& non mō:iam patet reſpōſio. Nec ſequitur, ꝙ tūc melioris conditionis eſſet:quia nullus ſtatus eſt melior pp generalitatē remedii: particularis autem

autem perſonę conditio poteſt eſſe deteriorata: Deus autē in inſtitutiōe ſacrorū ſtatū cōcernit generalis eccleſiæ, nō particularis ꝑſonæ; & qm̄ certitudo remedii maior ē, & cōior eſt in ſacro q̄ in fidei merito: iō patet illud.

Dub.5. *Firmſsimè tene, &c.*] Dicit Auguſt. paruulos nondum baptizatos æterno ſupplitio cruciādos. Videtur falſum dicere; quia paruuli nihil cōmiſerunt: nec actualiter ad aliquid cōuerſi ſunt: ſed pœna ignis debetur delectationi, & conuerſioni: ergo non debetur eis. Itē. Paruuli nō potuerūt uitare culpam: ergo minimè ſunt inculpandi: ergo pęna eorū dēt eſſe mitiſſima. Reſp. Dicendū, qđ (ſicut dicunt Magiſtri) ꝑuuli non habēt pęnā ſenſus, nec q̄tùm ad ignē, nec q̄tū ad uermē: ſed ſolū pœnā dāni: & ideo pœna erit mitiſſima: hanc autē uocat Auguſt. ſupplicium, licèt impropriè; nō quia urātur igne, uel quia corrodantur uerme: ſed quia in illis hæc ipſa carētia magnū eſt ſupplicium. Propter remorſum autē paruuli non dolebunt; quia (diuino iudicio, & miſericordia faciente) ſtatu, quem habuerunt, contenti erunt. Sed hoc alibi pleniùs dicitur.

Dub.6. *Quia fidelium, &c.*] Videtur malè dicere, quia nō fit oratio niſi pro peccatoribus: ergo ſi eccleſia orat ꝓ paruulis, reputat eos peccatores: ergo facit iniuriā ſacro baptiſmi, quaſi nō purificet. Reſpō. Dicendū, ꝙ nō iō orat pro eis, ut ipſi indigeāt: ſed ut oſtendat, q̄ ſūt de eius gremio, & eius filii. Nec fruſtra orat, q̄a orationes illæ ꝓ ꝑuulis ſunt, gratiarū actiones; ꝓ indigētibus uerò ſuffragia, cōputant̄ q̄a aliis ꝓſunt.

Dub.7. *Quia ſi a pœna homine, &c.*] Videtur, ꝙ illud nullum ſit incōueniēs: q̄a ſi baptiſmus reſtitueret corpus in oīmodam puritatē, inde haberet hō immortalitatē, & hoc eſt p̄mium baptiſmi, & pars beatitudinis. Reſp. Dicendū, ꝙ immortalitatē, ſiue ſanitatē carnis poſſet baptiſmus dupliciter reſtituere: aut ita ꝙ ibi daretur gratia conſummata: & hoc nihil aliud eſſet, q̄ dare gloriā: ꝙ dn̄s nō decreuit facere; q̄a vult, ꝙ voluntas ꝑueniat ita liberè, ut inſtituta eſt ab initio. Si āt fieret immortalitas ī carne, nō exiſtēte ꝑfecta gratia in aīa: tūc poſſet ibi eſſe error, & rō deuiādi: q̄a appeteret huiuſmodi medicinā ſpūalē ꝑ remediū corporale: & ita ī ſalute corporis deordinaret̄, & īfirmaret̄: qđ nō eſt conueniēs.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An baptiſmus ignis ſufficiant ad ſalutem ſine baptiſmo aquæ?

AD intelligētiam eorū q̄ Magiſter dicit in parte iſta, duo principaliter quærūtur. Primo q̄ritur de ſanctificatione adultoru p̄ter baptiſmū. Secūdò q̄ritur de ſāctificatione paruulorū ī baptiſmo. Circa primū q̄rūtur tria: cū .n. ſāctificatio, & purificatio fiat triplici baptiſmo, ut dicit Magiſter .ſ. fluminis, flaminis, ſāguinis: quęritur de his tribus. Primò quātum ad efficaciā. Secūdò quantū ad p̄mnentiā. Tertio quantū ad cōuenientiā.

VTRVM baptiſmus flaminis ſine baptiſmo fluminis ſufficiat ad ſalutem. Et quòd non uide-

uidetur. Primò auctoritate domini Ioa. Niſi quis renatus fuerit &c. ſed nullus ſic renaſcitur, niſi baptizetur baptiſmo aquæ: ergo nullus intrat in regnum cęlorum ſine baptiſmo aquæ: ergo baptiſmus flaminis, ſiue ſpiritus non ſufficit. ITEM. Hoc ipſum probatur exēplo: quia Act. dicitur: ꝙ Cornelius, & qui cum eo erant; priùs receperunt ſpiritum ſanctum; & poſtmodū baptizati ſunt baptiſmo aquæ: ergo uidetur, ꝙ baptizati baptiſmo flaminis tenētur ad baptiſmū aquę: ergo ſine hoc nō eſt ſalus. ITEM. Si aliquis poſſet ſaluari ſine baptiſmo aquæ, maximè uidetur de paruulo, cui citiùs debet ex miſericordia dei ſubueniri: ſed paruulus, qui non eſt renatus aqua, dānatur; ſicut dicit Aug. in lib. de fide ad Petrū, & habetur ī litera. Firmiſſime tene &c. Ergo nullus alius ſine baptiſmo quantuncūque aliter baptizatus ſit, ſaluari pōt. ITEM. Si aliter ꝙ̃ per baptiſmum aquæ pōt qs ſaluari: ergo baptiſmus aquę non eſt ſacramentum neceſſitatis: ergo nō peccant, qui nolunt baptizari: ſed hoc eſt manifeſtè falsū: ergo ſine baptiſmo aquæ nō eſt ſalus: ergo nullus alius ſufficit ſine hoc.

Cap. 3.

Cap. 10

Ca. 27

CONTRA. Ioan. Omnis, qui uiuit, & credit in me; non morietur in ęternum: ſed iuſti credūt, & fideles ſunt, antequā baptizētur: ergo ſi moriantur in tali fide, non moriuntur in ęternum. ITEM. Ambro. dicit & habetur in litera. Ille, quem regeneraturus eram, gratiam, ꝙ̃ popoſcit, nō amiſit: ergo ille, qui mortuus erat non regeneraturus, erat ſal-

Cap. 11

uus ſine baptiſmo aquæ: ergo baptiſmus pęnitentiæ ſine iſto dat ſalutē. ITEM. Gratia gratum faciens eſt diſpoſitio ſufficiens ad ſalutē: diſpoſitio autē ad gratiā eſt, in toto corde ad Deum redire, & ab errore diſcedere, & hoc totum poteſt eſſe per Dei gratiā ſine baptiſmo fluminis: ergo aliqs ſolo ſpiritus ſancti baptiſmate ſaluari poteſt. ITEM. Propter qđ unum quodque, & illud magis: ſed baptiſmus fluminis ſiue aquæ non ſanctificat niſi per ſpiritum: ergo ſpiritus magis ſanctificat, & facit dignū uita æterna: ſi ergo aliquis habeat baptiſmū flaminis ſine aqua, habet ſanctificationem: & qui hoc habet, habet quod ſufficit ad ſalutē: ergo &c. Si tu dicas, qđ nemo poteſt habere baptiſmum flaminis, niſi priùs baptizēt baptiſmo aquę: oſtēditur eſſe falſum. Primo qa Deus nullū obligat ad impoſſibile: & iterum, nulli ſe negat requirenti ipſum: ſi ergo aliquis, qui nō pōt baptizari, ad Deum conuertitur, Deus conuertitur ad ipſum: ſed hoc non eſt niſi per collationem ſpiritus ſancti: & hoc eſt baptizari baptiſmo flaminis: ergo ille poteſt haberi ſine alio.

1. Poſterio. tex. cō. 17.

RESOLVTIO.

Et quidem baptiſmus flaminis abſque baptiſmo fluminis ſufficere poteſt ad ſalutem, ſed in caſu. modò uotum circa hunc nō abſit, nec contemptus intercedat.

RESPONDEO. Dicendū, qđ baptiſmus flaminis, & baptiſmus fluminis uterque eſt neceſſarius ad ſalutē: ſed primus eſt neceſſarius, non quia ſit in pcepto; ſed quia ſine illo nullus liberatur a peccato

peccato. Et quoniam omnes peccatores naſcimur, & nullus ſaluari põt, niſi liberetur a peccato: ideo nullus ſine baptiſmo flaminis, neque paruus, neque magnus põt ſaluari. Baptiſmus aũt fluminis, ſiue aquæ eſt neceſſarius, quia Deus inſtituit; & quia inſtituit ſub p̃cepto; & quoniam quæ p̃cepta ſunt, ſunt neceſſaria ad ſalutem: ideo talis baptiſmus eſt ad ſalutem neceſſarius. Sed quoniã Deus neminem obligat ad impoſſibile ex ſuo p̃cepto, ut dicit Hiero. & iterũ, ꝙ quis non põt facere, ſi uelit facere, reputa-
Pſal. 57. tur ei pro facto, ſicut dicit Gloſ. ſuper illud Pſalmi. Etenim in corde iniquitates operamini &c. Quod non potes facere, & uis; deus factũ reputat: ideo baptiſmus aquę nõ ſic eſt neceſſarius, q̃n ſi adſit uoluntas, & deſit poſſibilitas, nõ ſaluetur aliq̃s ſine ipſo. Cõcedendũ ergo eſt, ꝙ baptiſmus flaminis ſine baptiſmo fluminis ſufficit: dum tamen homo habeat uoluntatẽ, & p̃pediatur, ut ante mortem nõ recipiat, præpediente neceſſitate; ſicut oſtendunt rationes ultimæ. Concedẽdum eſt nihilominus, ꝙ nullus ſine hoc põt ſaluari, ſi poſſit, & negligat baptizari. Et hoc eſt, qđ dicit Auguſt. ꝙ quis põt ſaluari non percepto ſacramento baptiſmi; ſed non poteſt baptiſmi ſacramento contẽpto: tunc autem contẽnit: cum baptizari poteſt; & locus, & tempus ſe offert, & negligit: & tunc etiam priuatur baptiſmo flaminis: quia a gratia cadit.

Ad illvd, qđ obiicitur de domini mandato, & ad illud de Cornelio, iam patet reſponſio; quia utrũque intelligitur in eo, qui facultatẽ habet; & non p̃pe ditur neceſſitate. Nã Cornelius locum, & tẽpus habebat; & domini mandatum affirmatiuum eum, qui poterat, obligabat. Ad illvd, qđ obiicitur de paruulo, ꝙ tũc paruulus, maxime nõ baptizatus poterit ſaluari. Dicẽdum, ꝙ paruulus ſi haberet baptiſmum flaminis ſine baptiſmo aquæ numquam damnaretur. Quod ergo damnatur, hoc eſt, quia priuatus baptiſmo aquę, careret gratia ſpiritus ſancti: quia aliter ad gratiam non põt diſponi, quantũ eſt de iure cõmuni: niſi Deus faciat de priuilegio ſpeciali: ſicut in ſanctificatis in utero. Sed adultus de ſententia cõmuni poteſt per fidem, & dolorem de peccatis ad gratiam diſponi, ſecũdùm illud Ezech. Quacumque hora ingemuerit peccator, uita uiuet &c. unde non eſt ſimile, q̃a unicuique plus ualet fides ſua, q̃ aliena: & ita adulto plus ualet uolũtas ſua, q̃ paruulo uolũtas aliena; nec damnatur paruulus ꝑ ꝑ trangreſſionem pręcepti, ſed ꝑ ꝑ culpam originalis, q̃ remanet non deleta. Qvod vltimò obiicitur, iã ſaluueſt: q̃a dicitur ſacramentũ neceſſitatis; non quia ſine ipſo non poſſit homo ſaluari; ſed quia ad hoc tenetur, ſi poteſt; & hoc neglecto non poteſt ſaluari. Cap. 23

Qvaestio II.

An baptiſmus aquæ præſtantior ſit baptiſmo ſanguinis, vel econtra?

De præeminentia iſtorum, & inquiritur q̃s baptiſmus ſit dignior, utrũ baptiſmus aquæ, uel ſanguinis? Et qđ aquæ, uidetur,

Libr.4. de orth. fide.c. 10.circa medium. tur, quia Dama.diſtinguit nouē genera baptiſmatum, aſcendendo gradatim; & in ultimo ponit baptiſmum aquæ, ſiue fluminis: ergo ſi gradatim aſcendit; ſicut patet in aliis differētiis; uidetur ꝙ illud ꝙ ultimò ponit, eſt perfectius: ſed ultimò ponit baptiſmum aquæ: ergo &c. ITEM. Baptiſmus aquę habet efficaciam a paſſione Chriſti, ſed baptiſmus ſanguinis a paſſione martyris: ſed maior, & nobilior eſt paſſio Chriſti, & eius uirtus: ergo maior eſt efficacia baptiſmi aquæ, quā baptiſmi ſanguinis: ergo baptiſmus aquæ nobilior. ITEM. Baptiſmus aquę tribuit gratiam gratum facientem, per quam acqritur Aurea: ſed baptiſmus ſanguinis ducit ad Aureolam, q̄ eſt accidentale præmiū: ergo ſi præmium ſubſtantiale præcellit accidētale: ergo baptiſmus ordinatus ad meritum ſubſtantiale, & ꝑmium, ꝑcellit alium: & ſic &c. ITEM, Remedium illud, qđ plures curat; & a pluribus morbis, & periculoſioribus ſanat, melius eſt, & utilius: ſed baptiſmus aquæ plures perſonas ſanat, & a pluribus morbis, quā baptiſmus ſanguinis: quia ab omni culpa tā mortali, quam ueniali: ergo eſt remedium melius, & utilius: ergo nobilius.

Cap.7. CONTRA. Num. ſuper illud. Tolles taurū &c. Gl. Baptiſmus in ſanguine puriores facit, quā baptiſmus ī aqua: ſed baptiſmus ille eſt perfectior, q facit puriorē: ergo baptiſmus ſanguinis eſt ꝑfectior, & nobilior baptiſmo aq. ITEM. Dam. dicit, ꝙ baptiſmus ſanguinis eſt ualde bonus, & uenerādus; quia ſecundis ſordibus, nō inqnat: ſed baptiſmus quæ ſecundis ſordibus inquinatur: ergo baptiſmus sāguinis eſt ꝑfectior, eſt nobilior baptiſmo aquæ. ITEM. Proceſſus & ab imperfecto ad perfectum; ſed a baptiſmo aquæ ad baptiſmum ſanguinis ſiue martyrii recto ordine ꝓceditur; & nō retroceditur: ergo ille baptiſmus, in quo eſt ſtatus perfectionis, eſt dignior. ITEM. Quod ꝓximius eſt fini; eſt certius, & efficacius; & ponit in altiori gradu: illud eſt ſimiliter nobilius, & melius: & tale eſt baptiſmus ſanguinis; qa ſtatim introducit in gloriam ſine impedimento: nec tantùm acquirit gloriam, immo gloriam eminentem: ergo &c.

RESOLVTIO.

Quia plures, & a pluribus morbis liberat, maiorēque gratiam confert baptiſmus aquæ, haud iniuria extenſiuè dignior iudicādus erit baptiſmo ignis. At hic quia potētius a maculis curat expeditiuſq; ad gloriā ducit: quid mirum ſi uiceuerſa excellentior illo intenſiuè affirmabitur?

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ dignitatis præeminētia in his baptiſmatibus conſpicitur ex cōſideratione effectuum eorūdem. Vtriuſque autem effectus. ſ. ſanguinis, & fluminis eſt & in liberando a malo, & in ordinādo ad bonum; & utroque modo ſe habent ſicut excedētia, & exceſſa. Nam maior effectus, ſiue efficacia in liberando a malo poteſt eſſe uel extēſiuè, uel intenſiuè. Si extenſiuè, baptiſmus aquæ excedit; quia plures perſonas liberat, & a pluribus morbis; quia a pec-

cato

cato mortali, & ueniali. Baptiſmus autē ſanguinis liberat paucos, & ſolùm a ueniali liberat: a mortali non; quia præſupponit charitatem: aliter nihil ualeret ad ſalutem. Similiter in ordinādo ad bonū maior excellus pōt attendi dupliciter; aut extēſiuè, aut intenſiuè. Si extenſiuè, ſic præcellit baptiſmus aquæ; quia dat gratiam gratis datam. ſ. characterē, & gratiā gratum facientem, quæ diſponit ad gloriā, & præmium eſſentiale. Baptiſmus aut ſanguinis gratiā gratum facientem non tribuit, ſed cōſum mat: nec tribuit characterem; ꝑ quē diſtinguitur aīa, & præparatur ad gratiā. Vtroq; modo rum ꝑdictorum baptiſmus ſanguinis excedit intēſiuè; ſicut exceditur extenſiuè: nā efficaciùs, & meliùs liberat a malo culpę, & pęnę: q̄a oēm reſecauit & ſecundum potentiā, & ſecūdùm actum. Similiter efficaciùs ordinat ad bonū; quia ſtatim introducit in gloriā: & ꝑfectiorē, & glorioſiorem hoc baptiſmo baptizatus cōſequitur palmā. Rn̄dendū eſt ergo ad q̄ſtionē prędictam, ꝙ ſe habent ſicut excedētia, & exceſſa. Si tamen q̄ras, qd magis pręcellat? credo quod baptiſmus martyris: ſicut oſtendunt rationes inductæ.

Ad illvd ergo, ꝙ obiicitur, qđ Dam. ultimo loco ponit baptiſmū aquę, breuiter eſt reſpōdendū: ꝙ non ponit ultimò ꝓpter hoc, ꝙ ſit dignior; ſed q̄a eſt in intentione tractandi principalior: & quia nomē baptiſmi magis propriè habet; quia mundat & interiùs, & exteriùs. Ad illvd, ꝙ obiicitur: ꝙ baptiſmus aquæ habet efficaciā a paſſione Chriſti: ergo &c. Dicendū, quōd argumentum illud deficit dupliciter. Primò quia paſſio Chriſti non operatur ibi ſecundùm totam ſuam uirtutem. Secundò etiam, quia baptiſmus martyrii efficaciam habet a paſſione Chriſti: nullū enim martyrium efficax eſt niſi per illā. Vnde Apocalyp. ſcribitur de martyribus. Hi ſunt, qui venerunt ex magna tribulatione; & lauerunt ſtolas ſuas; & dealbauerunt eas in ſanguine agni; non tantùm in ſuo, ſed etiam agni. Ratio autem, quare efficaciam habet maiorem; eſt: quia in baptiſmo ſanguinis amplior, & plenior eſt imitatio, & profeſſio paſſionis Chriſti, q̄ in baptiſmo aquæ: nam ibi eſt profeſſio uerbo, & ſigno ſine actu: hic autē nō ſolo ſigno, & actione, ſed & paſſione. Vnde in baptiſmo aquæ mors ſignificatur, hic autē ſuſcipitur: unde quia expreſſior eſt ibi ꝓfeſſio fidei, ideo efficacior. Vnde Aug. loquēs ad Fortunatū de cōparatione horū baptiſmatum, dicit. Baptizatus confitetur fidem ſuā coram ſacerdote; martyr coram perſecutore. Ille poſt ꝓfeſſionem aſpergitur aqua; hic aſpergitur ſāguine. Ille manus impoſitiōe pōtificis accipit ſpūm ſanctū: hic tēplū efficitur ſpūſſancti: & ita patet, ꝙ illud præcellit. Vltima duo non probant, quòd ſit efficaciùs ſimpliciter; ſed quòd ſit ad plura, quia ad gratiam gratum facientem, & contra mortem culpæ: hic autem quamuis non det gratiam, tamen ipſam cōſummat. Quamuis enim

Cap. 7.

Habetur in libr. de Eccleſ. dogmatibus. cap. 74 Tom. 3.

baptiſmus ſanguinis non auferat culpam, aufert tamen oēm poſſibilitatem ad culpā: & hoc maioris eſt perfectionis, q̃ delere culpā, & dimittere poſſibilitatē ad culpā, immo inclinationē.

QVAESTIO. III.

An baptiſmus ſanguinis ſit ſacramentum?

De horum conuenientia: & cum baptiſmus aquę ſit baptiſmus, & ſacramētum quęritur, Vtrum baptiſmus ſanguinis ſaltem ſit ſacramentum. Et ꝙ nō uidetur; quia ſupra Diſt. 4. dicit Magiſter, ꝙ ſacramentum baptiſmi celebratur tātùm in aqua, nō in aliquo alio liquore: ſed ſanguis non eſt liquor eiuſdem ſpeciei cum aqua: ergo &c, ITEM. Sacramentum eſt ſignū expreſſum eius, quod fit interiùs: ſed ſanguis potiùs corpus inficit, quàm purificet: ergo cum interiùs anima non inficiatur, ſed purificetur, baptiſmus ſanguinis non eſt ſacramentū. ITEM. Sacramentum nouæ legis efficit aliquid, ſiue confert aliquid interiùs aliquo modo: ſed ſanguis exterior, & perſecutio exterior non efficitur interiùs, ſed potiùs recipit bonitatē ab interiori: ergo &c. ITEM. Omne ſacramentum eſt inſtitutum, quia ex inſtitutione figurat: hoc autem non eſt inſtitutum: ergo non eſt ſacramentū.

CONTRA. Sacramentum eſt inuiſibilis gratiæ uiſibilis forma: ſed hoc eſt in martyrio; q̃a eſt ſignum gratiæ inuiſibilis in corde: manifeſtatur amor Dei p̄ ſanguinis effuſionē: ergo &c. ITEM. Super illud Rom. Qui ē forma futuri, Glo. De latere Xp̄i (Cap. 5.) dormiētis fuerunt oīa ſacramēta; ex quibus formatur eccleſia: & hoc dicit, q̃a inde fluxerunt ſanguis, & aqua; ergo uidetur, ꝙ ita accedit ad rōnem ſacramēti baptiſmus ſanguinis, ſicut aquæ. ITEM. Quod participat nomē ſpeciei, participat nomē generis: ſed martyriū, ſiue effuſio ſanguinis dr̄ baptiſmus: ergo debet dici ſacramentum. (Luc.) IVXTA hoc q̃ritur, cum multa ſint genera martyriorum, p̄p̄ quid martyriū uocatur magis baptiſmus ſanguinis, q̃ ignis, uel alterius elementi: cum oībus ſint ſancti paſſi. (Quæſtiones collaterales.) ET ITERVM. Cum multa ſint genera baptiſmatum, ſicut dicit Dam. Videtur ꝙ Magiſter ſufficiēter tangit tantùm tria, ſ. baptiſmū pęnitētiæ, baptiſmum ſanguinis, & baptiſmū aquæ: uidetur.n. ꝙ aut Magiſter diminutus ſit, aut Dam. ſuperfluus. (Lib. 4. de orth. fide ca. 10. a medio.)

RESOLVTIO.

Requiſita ad integritatem ſacramēti quia baptiſmo ſanguinis omnia deſunt, ſacramentum eſſe minimè arbitrandum eſt.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ baptiſmus ſanguinis non eſt ſacramētum, quia deficiunt ei omnia; quæ ſunt de rōne ſacramenti. ſ. repręſentatio ex ſimilitudine, ſignificatio ex inſtitutione, ſanctificatio ex uerbi prolatione: quorū quodlibet deficit, ut in opponendo tactum eſt, & inſpiciēti patet: & iō ſacramētum non eſt. AD ILLVD ergo, quod obiicitur: qđ eſt inuiſibilis gratiæ uiſibis forma. Dicendum, ꝙ ratio iſta eſt truncata, & ſupplēda eſt, ſicut Magiſter ſuppleuit ſupra Diſt. 1. ita ꝙ ſimilitudinē gerat, & cauſa exiſtat; quorum utrum-

utrumq; deficit in propoſito. AD ILLVD, quod obiicitur: ꝙ ſacramenta dicuntur profluxiſſe, dũ profluxit sãguis, & aqua. Dicendum, ꝙ ſanguis, & aqua non ſignificabant ſacramẽtum eiuſdẽ generis; ſed diuerſa: nam aqua præſignabat ſacramẽtum baptiſmi; & ſanguis ſacramentum Euchariſtiæ, ubi uerè eſt ſanguis: & ideo non oportet, ꝙ uerum ſacramentũ baptiſmi ſit in ſanguine: quia dominus non inſtituit in ſanguine ſacramentum purgationis, ſed cibationis, & refectionis, iuxta illud Matt.
Cap. 26 Hic eſt enim ſanguis meus &c. AD ILLVD, quod obiicitur; ꝙ participat nomen ſpeciei &c. Dicendum, ꝙ uerum eſt ſecundũ quòd baptiſmus nominat ſpeciem ſacramẽti: & hoc quidem facit; dum accipitur pro ſigno uiſibili. Sed baptiſmus non tantùm dicitur ablutio exterior; ſed etiã purificatio interior: & hęc non eſt ſpecies ſacramenti; qm̃ hæc eſt non tantùm in baptiſmo fluminis, ſed ẽt flaminis & ſanguinis: unde quia uterque purificat, iõ non abſurdè uterque baptiſmus dicitur: & hoc auctoritate ſacræ ſcripturæ probatur. Nam Luc. de baptiſmo mar
Cap. 12 tyrii dicitur. Baptiſmo habeo baptizari &c. Et de baptiſmo
Cap. 1. flaminis habetur Act. Vos autẽ baptizamini ſpiritu ſancto non poſt multos hos dies. AD ILLVD, quod q̃ritur: quare martyrium dicitur baptiſmus ſanguinis &c. Dici poteſt, ꝙ in martyrio ponitur uita carnis, & uita illa in ſanguine eſt: ſecundùm ꝙ dicitur in lege Moyſi. Vel dicendum, qđ hoc dicitur, quia omne genus martyrii ibi habet finem. Nam ab oĩbus aliis legimus ſanctos interdum liberatos p̃terquam a pœna gladii. Si quęratur ratio huius: poteſt dici, ꝙ hoc genus pœnæ eſt a mala uoluntate hominis immediatè; ſed alia genera pœnarũ ſunt a creaturis operantibus naturaliter: & quoniã martyr Deo obtẽperat; congruũ eſt, ut ei ad manifeſtationẽ diuinæ bonitatis, & in teſtimonium ſuę uirtutis obtẽperent cætera operantia per naturã. Mala autem uoluntas cõtra Deum nititur; & domino reſiſtere vult; & iuſto Dei iudicio finitur malè agere, cũ vult; & ideo nec eſt congruũ, ut martyri ſubiiciatur, nec ꝙ carnifex a malo prohibeatur. Vel ideo Deus cæteros martyres huic pęnæ ſubiacere diſpoſuit, ut nullus euadat. Magis.n.cõgruebat de hac, q̃ de alia: qa ab hac unigenitum non eripuit: quid ergo mirum eſt, ſi alios non eripit; ne fortè ſeruus uideatꝰ maior domino ſuo? Prima tamen rõ uidetur melior. AD ILLVD, quod obiicitur ultimò, qđ Magiſter tantùm ponit tria, & Damaſ. Dicẽdum, ꝙ Magiſter nõ agit hic niſi de baptiſmo: qui purificat: & hunc cõprehendit ſub triplici differentia. Damaſ. aũt accipit differentias baptiſmi: & quantũ ad purificationẽ, & q̃tùm ad ſignificationẽ: iõ ponit nouẽ: & quorum ſic poteſt patere ſufficiẽtia. Nã baptiſmata ꝑtinentia ad ſignificationem fuerunt ante legem nouam: in lege aũt noua ad purificationẽ. Prima quatuor ſunt, ſecũdùm quatuor, q præfigurãtur in baptiſ-

mo. In baptiſmo enim ē aqua, eſt ſpiritus, eſt paſſionis uirtus, & quartò baptizādi actus. Quātùm ad aquam præceſſit figura in baptiſmo diluuii, ſecundùm quod dicitur 1. Petr. Quos nūc ſimilis formę ſaluos facit baptiſma. Præmiſerat enim, quòd in diluuio. octo animæ ſaluæ ſunt factæ per aquam. Quantum ad aquam, & ſpiritum in baptiſmo maris rubri. De quo dicitur Apoſtolus. 1. ad Corin. Quod omnes baptizati ſunt in nube, & in mari: & nubes illa erat ignea: in qua ſignatur gratiæ Spiritusſ. efficacia: Quantū ad uirtutem paſſionis præfiguratur in baptiſmo legis; ubi eſt aſperſio ꝑ aquam luſtrationis: & erat cinis uitulæ rufæ: in cuius uitulæ occiſione ſignatur paſſio Chriſti; ut aqua luſtrationis habens uim ab illo cinere, ſignificet baptiſmum habere uirtutem a paſſione Chriſti. Et de hoc baptiſmate habetur ſæpe in lege, & ad Hebr. Cinis uitulæ aſperſus inquinatos ſanctificabat ad emundationem. Quantum ad actum baptizandi in baptiſmo Ioann. immergebatur quis in nomine uenturi; in quo præceſſit expreſſa figura quantùm ad actum. De hoc baptiſmate dicitur Matt. 3. & Luc. 1. Marc. 1. Ioan. 1. & ſic quantum ad ſignificationem ſunt quatuor. Quatuor etiam ſunt quantùm ad purificationem. Eſt. n. purificatio a culpa: & ſic eſt baptiſmus pœnitentiæ. Et a culpa, & pœna ſatisfactoria: & ſic baptiſmus aquæ. Et a ſequela: & ſic baptiſmus ī linguis igneis. Et ab omni miſeria: & ſic baptiſmus ſanguinis. Et ſic patet, q̄ in lege noua ſunt quatuor purificantia: & in lege ante nouam ſunt quatuor ſignificantia: & medium iungens hæc illis, fuit baptiſmus, quo baptizatus fuit Chriſtus; ubi collata eſt uis regeratiua aquis, & ſpiritus in columbæ ſpecie deſcendit de cælis. Et ſic patet, quòd in uniuerſo ſunt nouem, & non plura, nec pauciora baptiſmata. Patet etiam, quare Magiſter tantùm tria numerat: quia ſolū de his loquitur, quæ ſunt ad baptiſmi efficaciam, quò ad purgationē a culpa.

Cap. 3.

Cap. 10

Cap. 9.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO. I.

An pueri in baptiſmo ſanctificationem conſequantur?

CONSEQVENTER, quæritur de ſanctificatiōe collata paruulis per ſacramentum baptiſmi. Et circa hoc tria principaliter quæruntur. Primò quæritur, utrum paruuli in baptiſmo recipiant ſanctificationem. Secundò, utrum recipiant plenè. Tertiò; utrum recipiant æqualiter.

QVOD paruulus non poſſit iuſtificari, uidetur, quoniā Bern. de lib. arb. dicit, quod duo ſunt ad ſalutem neceſſaria, ſcilicet dans, & lib. arb. Et ſubiungit, ꝙ tam non poteſt eſſe ſalus noſtra ſine uoluntate conſentientis, quàm non poteſt eſſe ſine gratia dantis: ſed in paruulo nō eſt uſus lib. arb. ergo poteſt eſſe in eo ſalus. ITEM. Auguſt. Qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te; hoc eſt ſine

De uerbis Apoſtoli.

Sermó. 16. circa initium. Tom. 10 ne actu tuæ uoluntatis: ſed par uulus hunc non habet: ergo nõ poteſt iuſtificari. ITEM. Voluntas paruuli non mutatur: ergo ſemper ſe habet uniformiter reſpectu gratiæ: ſed Deus ſemper paratus eſt dare: ergo quod modò dat, modò non; hoc eſt ꝓpter mutationem in uoluntate ſuſcipientis: ergo ſi in paruulo non mutatur uoluntas: non recipit rem. Si dicas, quòd paruulus diſponitur non actu ſuo, ſed fide offerentium. Contra. Eſto quòd illi eſſent infideles, tunc ergo paruulus dãnaretur. ITEM. In ſacramento ſignificatio antecedit ſanctificationem: ergo non exiſtente ſignificatione, non eſt ſanctificatio: ſed paruulo ſacramentum non ſignificat, quia nihil facit in intellectum eius uenire: ergo par uulum non ſanctificat.

SED CONTRA. Magis conſonat rationi, & pietati, quòd conditio paruulorum poſſit ab aliquo iuuari, q̃ lædi: ſed paruuli ſine ſuo cõſenſu poſſunt trahere, & trahunt culpã: ergo multòmagis grãm. ITEM. Rom. *Cap. 5.* Per unum hoïem peccatũ intrauit in mundũ; & ꝑ unum uita; per Adã peccatum, ꝑ Chriſtũ uita: ſed non eſt minùs potens Chriſtus, q̃ Adam; & gratia magis ſe diffundit, quã culpa: ergo ſi Adã potuit ipſos uitiare ſine conſenſu, multòmagis ſaluare eos potuit ſacrum Chriſti. ITEM. Oïs ſuſcipiens ſacramentum, ſuſcipit rẽ, niſi habeat obſtaculũ: ſed paruulus ſuſcipit ſacramentum, & non habet obſtaculum: quia uoluntas nõ repugnat; nec culpa poteſt reſiſtere: ergo &c.

RESOLVTIO.

Paruuli baptizati recipiunt gratiã baptiſmi & ſi non rõne ſui, merito tamen paſsionis Chriſti, & fidei eccleſiæ, & uirtute ſacramenti.

RESPONDEO. Dicendũ, ꝙ paruuli recipiũt rẽ ſacramẽti, q̃ eſt remiſſio culpę originalis; & hoc merito paſſionis Chriſti, & alienę fidei, & virtute ſacri. Et rõ huius eſt tum rõne diuinę miſericordię, tum rõne ſuæ impotẽtiæ, tũ ratione talis culpę. Quia .n. per actum alterius fuit culpa contracta; & ipſi nõ poterant ſe adiuuare, miſericors Deus congruũ reputauit, eis per aliũ ſubueniri. Quia .n. ꝓ illa culpa nullus ſatisfacere poterat purus homo: iõ ſubuenit Deus toti humano generi ꝑ paſſionẽ Chriſti. Et rurſus. Quia paſſio effectũ nõ habet, niſi in his, q̃ uolũt fieri membra Chriſti, & cõſentiunt; & hoc nõ poterat paruulus uelle: iõ ſubuenit ei uolũtas & fides aliena. Sed q̃a fides ſubuenit ꝓfitẽdo, & hęc ẽ in ſacramẽto; ubi ẽ ꝓfeſſio mortis Xpi in ſigno: iõ ſubuenit ꝑ ſacramẽtũ. Tria ergo ſunt diſponentia paruulũ ad ſalutẽ. Primum eſt paſſio Chriſti: ſecũdũ fides aliena. ſ. eccleſię: tertiũ uerò immediatum eſt uirtus ſacramenti, quæ characterem imprimit, quia ad gratiam diſponit.

ET PER HOC patent obiecta. Nam primum intelligitur de iuſtificatione a culpa acta, non cõtracta. SECVNDVM ſimiliter patet, q̃a paruulus non diſponit ſecũdum actũ ſuum, ſed alienũ, q̃a diuina miſericordia alienã uoluntatẽ ſibi propriã reputat. AD TERTIVM dicendum, ꝙ

ſacramentum quantum eſt de ſe, ſemper ſignificat, & ſanctificat: ſed tamen in paruulo non habet effectum ſignandi, ſed ſanctificandi: quia non eſt capax doctrinæ: eſt tamen capax gratiæ, ſicut & culpæ: & hoc eſt ex largitate diuinæ miſericordiæ: quamuis enim non ſignificet paruulo: tamen aliis ſignificat gratiam, quam tribuit paruulo.

QVAESTIO II.

An pueri in baptiſmo præter ſanctificationem, ſiue gratiam recipiant etia habitus virtutum?

VTRVM paruuli recipiant plenè rem, hoc eſt gratiam cum habitibus virtutum. Et quod non, uidetur Auguſt. de baptiſmo paruulorum. Paruulos & ſi nondum fides, quę in credentiū uoluntate conſiſtit; iam tamen ipſius fidei ſacramentum fideles facit: ergo non habent habitum fidei. ITEM. Ratione uidetur, quia uirtus eſt habitus: ſed habitus reddit potentiam facilem ad opus, ſed hæc non eſt in paruulo: ergo &c. ITEM. Virtus eſt habitus perfectus, quia uirtus eſt, quæ habentem perficit; & eius opus bonū reddit: ſed perfectio moris præſupponit perfectionem naturæ: ergo cum in paruulo non ſit perfectio naturæ, nec erit in eo perfectio moris: & ſic &c. ITEM. Virtus eſt habitus potentiæ motiuæ: ſed cognitiua præcedit motiuam: ergo cum paruuli nō ſint ſuſceptibiles habitus cognitiui, nec erunt motiui.

De verbis Apoſtoli Sermo. 14. To. 10.

CONTRA. Auguſt. ad Boniſacium. Regenerans ſpiritus in maioribus offerentibus, & paruulis oblatis communis eſt: ergo eundem effectum habet in magnis, & paruis. ITEM. Ratione uidetur, qa baptiſmus ita facit euolare paruulum, ſi moriatur, ut adultū: ſed uirtutes ſunt pennę ad uolandum in cælum: ergo paruulus habet uirtutes, ſi baptizatur. ITEM. Baptiſmus delet originale in paruulo; ſed originale non ſolùm aīę ſubſtātiam, ſed ēt potentias deformat in pueris: ergo ſi baptiſmus eſt perfectum remedium, reformat potentias: ſed potētię reformantur habitibus uirtutum: ergo baptiſmus dat paruulis habitus uirtutū. ITEM. Baptiſmus facit paruulū dignum, & idoneū ad dotes gloriæ, quæ ſunt uiſio, dilectio, tentio: ſed ad uiſionem diſponitur fide, ad dilectionē charitate, ad tentionē ſpe: ergo paruulus habet uirtutes theologicas, & alias per conſequens.

Epiſt. 23. nō procul a fine. Tom. 2

RESOLVTIO.

Recipiunt quidem pueri in baptiſmo cum gratia uirtutes; ſed quia tenella ætatis ſunt, per eas & ſecundùm eas operari nequeunt.

RESPONDEO. Quidā dixerūt, uirtutes paruulis dari quantùm ad radicem; non quantùm ad habitus: quia datur eis gratia delens culpam, non ut habilitans potentias, qa potentię ſunt ligatæ: unde non ſunt natę habilitari, ſed cū potentię ſoluūtur, grā ramificatur in habitus uirtutū. Sed hæc poſitio non pōt ſtare: quia tunc aliquis habens uirtutes, & ligarentur in eo potentiæ per ſtultitiā, uel furiā; amitteret eas; quod ſtultū eſt dicere, cum

cum ſola culpa ꝑdãtur. Alia po
ſitio eſt, qđ dantur paruulis q̃-
tùm ad habitũ: ſed non quantũ
ad uſum. Sed tũc quæritur, q̃d
uocatur ibi uſus: aut facultas
utẽdi, aut actus. Si facultas: tũc
q hẽt habitum, hẽt facultatem;
nec eſt diſtinguere. Si actus: ſed
adulti nõ ſꝑ utũtur uirtutibus,
ut quãdo aliis intendunt, & tñ
cõpletè habent habitus. Si uſus
uocatur q̃dã aſſuefactio addita
muneri uirtutis, ſicut patientia
dicitur fuiſſe in Iob; adhuc non
ſoluit; quia hæc nõ eſt in omni
bus adultis bonis. Tertia poſitio
eſt, ꝙ dantur eis habitus, ſed ſe-
cũdùm ſtatũ imperfectionis: un
de habitus iſte quaſi medius eſt
inter potentiã nudam & ꝑfectè
diſpoſitã; ſicut eſt uiſus in ocu-
lo canis ante nonũ diẽ. Sed iſta
poſitio non põt ſtare conueniẽ
ter, q̃a ꝑfectio habituum infuſo
rũ uenit ex parte gratię: & ꝑ id,
qđ habent, abſq; additione, poſ
ſunt paruuli benè operari, cum
creuerunt. Et propterea dicen-
dũ eſt; ꝙ dãtur eis habitus ꝑfe-
cti uirtutũ, ſicut & adultis: quã-
uis ꝑ illos non operentur. Pro-
pter qđ notandum, ꝙ potentiæ
aię dupliciter impediuntur, ne
debitè exeãt in actus ſuos. Vno
modò a corporis imperfectiõe,
& corruptione: & ſic impediun-
tur in paruulis, & ſtultis, & dor
mientibus: & contra hoc impe-
ditiuum eſt corporis ꝑfectio, &
bona diſpoſitio. Alio modo im-
pediuntur ab habitu malo, & a
cõcupiſcentia, ſiue a culpa: & cõ
tra hoc impedimentum eſt gra-
tia, ſiue uirtutes; per quas expe-
diuntur ad operandũ. Virtutes:
ergo reddunt potentias faciles,
ipſas perficiendo, & hoc remo-
uendo culpã: aliã autem expedi
tionẽ non faciunt: unde cũ par-
uulus ſit habens utrumq; impe
dimentum, alterũ remouetur ꝑ
uirtutes, non utrumq;: & ideo
nõ eſt oĩno facilis ad operãdũ.
Huiuſmodi aũt habitus expedi-
tiuus hẽt triplicẽ † ortũ. Nã q- † Alia habitũ.
dam eſt innatus, quidam acqui-
ſitus, q̃dam infuſus. Primus in-
cipit cũ natura, & ab eius prin-
cipiis ortum hẽt: & ideo eſt in
natura imperfecta imperfectus,
& cum natura creſcente creſcit,
& cũ natura ꝑfecta perficitur:
ut patet in naturali iudicatorio.
Secundus uerò. ſ. acquiſitus or-
tum habet a libero arb. qui non
hẽt uſum, donec natura aliquo
modo perficiatur: & ideo ſequi
tur naturam perfectam. Tertius
uerò ortum hẽt a Deo, nõ a na-
tura, nec a lib. arb. Et quia non
habet ortum a lib. ar. põt eſſe in
paruulo ante uſum liberi arb.
Quia uerò non hẽt ortum a na
tura, põt eſſe perfectus, natura
exiſtente imperfecta.

ET PER hæc patent obiecta.
Nam fides aliq̃d hẽt infuſum,
aliquid acq̃ſitũ, ut cognitionẽ
ſubſtratam: ratione primi eſt in
paruulo, non ratione ſecundi.
AD ILLVD, quod obiicitur de
facilitate: patet reſponſio; quia
habitus ille reddit potentiam fa
cilem: ſed non omnino. AD IL-
LVD, quod obiicitur: ꝙ uirtus
eſt habitus perfectus &c. Dicen
dũ, ꝙ perfectio moris quædam
eſt acquiſita: & hæc præſuppo-
nit ꝑfectionẽ naturæ. Quædam
infuſa, & hæc non præſupponit
neceſſariò ꝑfectionem naturæ.
Poſſet tamẽ dici, ꝙ potẽtię na-

turales in paruulo, in quibus natæ ſunt ineſſe uirtutes, quãtùm eſt de ſe, perfectæ ſunt; licèt nõ exeant in actum propter impedimentum corporis. Vnde ſtatim cum anima paruuli ſoluta eſt a carne, habet operationes ſibi debitas. AD ILLVD, quod obiicitur; ꝙ habitus cognitiui præcedunt &c. Dicendum, ꝙ licèt habitus cognitiui ſint priores, ſecũdùm acquiſitionem: tamen gratuiti per infuſionem præcedũt. Sed queritur, cum cognitiui poſſint infundi, quare non dantur paruulis? Ratio eſt, quia ſunt ad cognoſcendum: & hunc actum non habent ante uſum rationis. Sed habitus motiui non tãtùm ſunt ad dirigendum, ſed ad faciendum dignum gloria, & purificandum a culpa.

QVAESTIO III.

An omnibus pueris æquè in ſacramento conferatur gratia?

VTRVM æqualis gratia detur omnibus paruulis in ſacramento? Et ꝙ ſic, uidetur: quia ꝙ cauſa differenter imprimat effectus, hoc nõ eſt, niſi uel qa agẽs uoluntarium: aut quia ſi nõ eſt uoluntarium, tamen differenti modo ſe habet: uel ſi eodem modo, materia recipiens ſe habet alio modo: ſed nec ſacramẽtum, nec uirtus paſſionis eſt uoluntarium agens; nec ipſum diuerſificatur, nec paruulus unus eſt magis diſpoſitus, quàm alter: ergo &c. ITEM. Cum qualicunque diſpoſitione infans naſcitur; & qualiacunque habeat naturalia; unus tamen non naſcitur magis peccator, quàm alius: ergo pari ratione in regeneratione unus non debet regenerari magis, uel meliùs alio. ITEM. Vnus non punitur magis alio: ergo nec remuneratur.

CONTRA. Bonitas naturę diſpoſitio eſt ad gratiam: ergo ubi melior eſt natura, ibi eſt melior diſpoſitio: ſed cauſa vniformiter agens magis imprimit magis diſpoſito; ut lux in aere, quàm in aqua: ergo cum unus paruulus melius ſit diſpoſitus, quã alius: patet &c. ITEM. Quia Deus prę uidit Iacob futurum bonum, dedit illi gratiam: alteri uero, ſcilicet fratri non dedit, quia permãſurum in malitia uidit: ergo ſi paruulorum, qui baptizantur; quoſdam præuidet damnãdos, quoſdam ſaluandos; uidetur, quòd ſaluandis dare debeat maiorem gratiam. Rom. 9

RESOLVTIO.

De lege communi æquè omnibus paruulis ſe habet Deus in ſacramentis pro conferenda gratia. At quia liber eſt utcunque, poteſt ex priuilegio liberaliorem ſe uni oſtendere, quàm alteri.

RESPONDEO. Dicendũ, ꝙ gratia menſuratur ſecundùm liberalitatem Dei dantis, non ſecundũ qualitatẽ ſuſcipientis, niſi de congruo: & hoc ſecundùm ꝙ ſuſcipiens ſe præparat; non ſecundũ ꝙ eſt capax: quia ergo Deus operatur ibi ſecundùm exigentiam ſacramẽti: & ulteriùs, vnus nõ eſt diſpoſitus magis q̃ alter: ideo æqualiter omnibus paruulis dat, quãtùm eſt de lege communi. Quia tamen poteſtas eius nõ eſt alligata ſacramento, non eſt neceſſe, ꝙ ſemper det ęqualiter: ſed poteſt facere, cui uult priuilegium ſpeciale; *Concordat Sco. diſt. 4. q. 7.*

Ad illvd ergo, qđ primò obiicitur de agente diuerſimodè. Dicendũ, ꝙ illud non ualet; qa Deus operatur in ſacramento: ut agens uoluntarium. Similiter nec ſecundum ualet, quia propagatio libidinoſa hoc facit, quæ conuerſa eſt in naturam: & ideo uniformiter. Ad illvd, quod obiicitur tertiò de pœna. Dicendum, ꝙ illud non ualet: quia iuſtitia reſpicit meritum præcisè, ſed miſericordia reſpicit dantis benignitatẽ. Ad illvd, quod obiicitur ad oppoſitum. Dicendum, ꝙ bonitas naturæ non diſponit ad gratiã, ut neceſſitas; nec etiam ut congruitas; niſi interueniat præparatio determinata: ut ſic ſe ppararet, ſicut natura nata eſt capere. Vltimvm patet, quia uirtus ſacramenti non reſpicit futurũ, ſed diſpoſitionem præſentem: Deus autem & ſic, & ſic.

DISTINCTIO QVINTA.

De Baptiſmo per comparationem ad dantes.

Poſt hæc ſciendum eſt, ſacramentum baptiſmi a bonis, & a malis miniſtris dari: ſicut a bonis & malis ſumitur. Nec melior eſt baptiſmus, qui per meliorem datur: nec minùs bonus, qui per minus bonum datur: nec malus, qui per malum datur; nec maius munus datur in baptiſmo dato a bono, nec minus in baptiſmo dato a malo, ſed æquale: quia non eſt munus hominis, ſed Dei: quod totum ſubditis declaratur teſtimonijs. Auguſt. ait, Baptiſmus talis eſt qualis ille, in cuius poteſtate datur, non qualis eſt ille, per cuius miniſterium datur. Idem, Prorſus fieri poteſt, ut aliqui uerum habeant baptiſmum, & non habeant ueram fidem. Item, Si inter bonos miniſtros, cum ſit alius alio melior, non eſt melior baptiſmus, qui per meliorem datur: nullo modo malus eſt, qui etiã per malum datur: quia idem baptiſmus datur. Et ideo per miniſtros diſpares Dei munus eſt æquale, quia non illorum, ſed eius eſt. Idem, Cũ baptizat malus, illud quod datũ eſt, unũ eſt: nec impar propter impares miniſtros, ſed par & æquale propter hoc, Hic eſt, qui baptizat. Itẽ, Ego dico, & nos dicimus oẽs: quia iuſtos oportet eſſe, per quos baptizat: iuſtos oportet eſſe tãti iudicis miniſtros. Sint miniſtri iuſti, ſi nolũt. Si aũt noluerint eſſe iuſti, qui ſedẽt in cathedra Moy-

Sup Io. Trac. 5

De unico bap. contra Petil. c. 11.

lib. 3. contra Creſ. Gram. ca. 6.

Sup Io. trac. 6.

Io. 1.

Trac. 5 ſup Io. poſt medium.

ſi, ſecurum me facit Magiſter meus. ſ. Chriſtus: de quo. ſ. dicit, Hic eſt, qui baptizat. Item, Quos baptizauit Iudas, Chriſtus baptizauit. Si quis ergo baptizauit ebrioſus, homicida, adulter: ſi Chriſti erat baptiſmus, Chriſtus baptizauit. Non timeo adulterum, nec ebrioſum, nec homicidam: quia columbam attendo, per quam mihi dicitur. Hic eſt, qui baptizat. Item. Homicida per baptiſmum Chriſti: quod ſacramentum tam ſanctum eſt, ut nec homicida miniſtrante polluatur. Item, Si in hæreſi quacunque uel ſchiſmate quiſquam in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti baptiſmi ſacramentum acceperit, integrum ſacramentum accepit: ſed ſalutem, quæ uirtus eſt ſacramenti, non habebit, ſi extra eccleſiam catholicam ipſum ſacramentum habuerit. Debet ergo ad eccleſiam redire: non ut ſacramentũ baptiſmi iterum accipiat, quod nemo debet in aliquo reiterare: ſed ut in ſocietate catholica uitã accipiat. Baptiſmus enim extra eccleſiam nequit prodeſſe. Ibi enim cuique prodeſſe põt baptiſmus, ubi põt prodeſſe eleemoſyna. ſ. in eccleſia. Item. Iſid. Romanus Pontifex non hominem iudicat, qui baptizat, ſed ſpiritum Dei ſubminiſtrare gratiam baptiſmi: licet paganus ſit, qui baptizat. In his perſpicuè carnis baptiſmum uerum bonis & malis dari, & a bonis & a malis: & ipſum tamen æque ſanctum eſſe, & munus eius æquale in bonis, ſiue a bonis, ſiue a malis baptizentur.

[Margin: Matt. 23. Io. 1. Ibidem paulò iferiù. Lib. de fide ad Pet. c. 3. uerſus ſi. In decretis Iſid. ti. de ſacr. bapt. De cõſ. d. 4. c. Rom.]

De poteſtate baptiſmi, & miniſterio.

Quia miniſterium tantùm habent, non poteſtatem baptiſmi. Poteſtatem enim ſibi retinuit. Quod nouit Ioannes, cum uidit columbam deſcendentem ſuper Chriſtum. Vnde Aug. Quid nouerat Ioannes Baptiſta? Dominum. Quid non nouerat? poteſtatem dominici baptiſmi in nullum hominem a domino tranſituram: ſed miniſterium planè tranſiturum: poteſtatem a domino in neminem transferendam, ſed miniſterium in bonos & malos. Non exhorreat columba miniſterium malorum: reſpiciat poteſtatem domini. Quid facit ibi miniſter malus, ubi bonus eſt dominus? Neque qui plantat, neque qui rigat eſt aliquid, ſed qui incrementum dat, Deus. Si ſuperbus fuerit miniſter, cum diabolo

[Margin: Io. 1. Trac. 5 ſup primu ca. Io. paulo ante mediũ. De cõſ. d. 4. baptiſm. talis.]

bolo computatur: ſed non contaminatur donum Chriſti: quod per illud fluit, purum eſt. Per lapideum canalem tranſit aqua ad areolas: in canali lapideo nil generatur, ſed hortus fructus plurimos affert. Habent ergo non modo boni, ſed etiam mali miniſterium baptizandi, ſed neuter poteſtatem baptiſmi. Miniſterium enim dedit Chriſtus ſeruis, ſed poteſtatem ſibi retinuit, qua ſi uellet, poterat ſeruis dare, ut ſeruus daret baptiſmum ſuum tamquam uice ſua. Et poteſtatem ſuam conſtituere poterat in aliquo, uel in aliquibus ſeruis: ut tanta uis eſſet in baptiſmo ſerui, quanta eſt in baptiſmo domini, ſed noluit: ne ſeruus in ſeruo ſpem poneret. Baptizat ſeruus ut miniſter, baptizat dominus tamquam poteſtatem habens, quam ſi daret ſeruis, ut ſcilicet ipſorum eſſet, quod domini erat, tot eſſent baptiſmi quot ſerui: ut ſicut dictus eſt baptiſmus Ioannis, ſic diceretur baptiſmus Petri, uel Pauli. Quod ne fieret, retinuit ſibi dominus poteſtatem baptiſmi: ſeruis autem miniſteriũ dedit. Si ergo ſeruus dicit ſe baptizare, rectè dicit: ſed tanquam miniſter baptizat: & ideo non differt ſiue bonus, ſiue malus baptizet. Inde etiam nemo dicit, baptiſmus meus, cum tamen dicat euangelium meum, prudentia mea, licèt ſint hæc a Deo, in quibus differentia eſt. Alius enim alio melius operatur in euangelizando, & alius alio prudentior eſt. Alius autem alio magis, minusve baptizatus, ſiuè ab inferiori, ſiue a maiori baptizetur, dici non poteſt.

1. Cor. 3. Ibidem paulo poſt medium. Ibidē. Hie. 17 Ibidem et lib. 5 d bapt. contra Dona. Cap. 14

Quæ ſuit poteſtas baptiſmi, quam potuit Chriſtus dare ſeruis.

Hic quæritur, quæ ſit illa poteſtas baptiſmi, quam Chriſtus ſibi retinuit, & potuit dare ſeruis. Hæc eſt, ut plurimi uolunt, poteſtas dimittendi peccata in baptiſmo: ſed poteſtas dimittendi peccata, quæ in Deo eſt, Deus eſt. Ideo aliĳ dicunt hanc poteſtatem non potuiſſe dare alicui ſeruorũ: quia nulli potuit dare, ut eſſet, quod ipſe eſt, uel ut haberet eſſentiam, quam ipſe habet, cui hoc eſt eſſe, quod poſſe. Dicunt .n. Si hanc potentiam alicui dare potuit, potuit ei dare creaturas creare: quia non eſt hoc maioris potentiæ, quàm illud. Ad quòd dici põt, quia potuit eis dare potentiam dimittẽdi

Hic magiſter, non tenetur.

peccata, non tamē ipſam eandē, qua ipſe potēs eſt: ſed potētiā creatā, qua ſeruus poſſet dimittere peccata: nō tamē ut auctor remiſſionis, ſed ut miniſter, nec tamen ſine Deo auctore: ut ſicut in miniſterio hēt exteriùs ſanctificare, ita in miniſterio haberet interiùs mūdare: & ſicut illud fecit Deo auctore, qui cū eo & in eo operatur illud exteriùs: ita interiùs mūdaret Deo auctore, qui eius uerbo uelut quodā miniſterio uteretur. Item etiā poſſet Deus per aliquē creare aliqua, non per eum tanquā auctorē, ſed miniſtrū, cū quo & in
1. Cor. 3. *quo operaretur: ſicut in bonis operibus noſtris ipſe operatur: & nos: nec ipſe tantùm, nec nos tantùm, ſed ipſe nobiſcum & in nobis: & tamen in illis agendis miniſtris eius ſumus, non auctores. Ita ergo potuit dare ſeruo poteſtatem dimittendi peccata in baptiſmo. i. ut in mundatione interiori ſeruus cū domino operaretur: nō ſeruus ſine domino, nec dominus ſine ſeruo, ſed dominus cum ſeruo & in ſeruo: ſicut in exteriori miniſterio dominus operatur cum ſeruo & in ſeruo. Unde & dominus dicitur ſanctificare, & ſeruus; ſed do-*
cap. 84 Io. 4. *minus inuiſibili gratia, ſeruus uiſibili ſacramento. Unde Aug. ſuper Leuit. Dominus ait, Ego dominus, qui ſanctifico. Et de Moyſe etiam dictum eſt, Et ſanctificabis eum. Sed Moyſes ſanctificabat uiſibilibus ſacramentis per miniſterium: dominus autem inuiſibili gratia per ſpiritum, ubi eſt totus fructus uiſibilium ſacramentorum. Sine hac ſanctificatione uiſibilia ſacramenta nil proſunt. Si quis hoc meliùs aperire poterit, non inuideo.*

SUPRA determinauit Magiſter de baptiſmo ꝑ cōparationē ad ſuſcipientes: hic agit de ipſo ꝑ cōparationē ad dātes: & hi ſunt, quibus collata eſt poteſtas baptizādi. Et diuiditur hęc pars in duas ꝑtes. In prima agit de ptāte collata. In ſcđa agit de his, quæ hāc ptātem expediunt, uel impediunt, infra Diſt. ſeq. circa medium. ibi. *Hoc etiam ſciendum eſt*, &c.] Prima pars habet duas. In prima oſtendit Magiſter, quæ ſit ipſa poteſtas, q̄ miniſtris eſt collata. In ſcđa uerò determinat, quibus eſt collata, infra Diſtinct. 9. *Nunc quibus liceat*, &c.] Prima pars habet tres partes. In prima parte oſtendit, ꝙ poteſtas baptizādi æqualiter eſt efficax in omnibus miniſtris. In ſecunda uerò oſtendit, quæ ſit iſta poteſtas: quoniā eſt ſolius miniſterii exterioris. ibi *Quod miniſterium tantum habent*, &c.] In tertia uerò parte oſtendit, quę ſit illa pote-

ſtas;

ſtas quàm dominus potuit dare miniſtris, ſed non dedit. ibi. *Quæ ritur, quæ ſit illa &c.*] ubi dicit, ꝙ ē poteſtas cooperationis.

Dub. 1. *Iuſtos oportet eſſe, &c.*] Secundũ hoc uidetur, ꝙ ſi aliquis ſacer dos ſit in peccato mortali, & baptizet, ꝙ mortaliter peccet. Sed contra. Facit id, ad qđ tenetur: ergo baptizando nõ peccat. Reſpon. Dicendum, ꝙ iſte, qui baptizat, aut eſt in peccato notorio; aut occulto: ſiue ſic, ſiue ſic diſtinguendum eſt: quia aut eſt neceſſitas, & timetur ſcandalũ: & tunc non peccat baptizando; ſed in hoc ꝙ negligit ſe pręparare; & cũ timore & reuerentia ad ſacrametum accedere. Si autem non eſt neceſſitas, nec timetur ſcãdalũ, ſi non baptizet: non debet baptizare; ſed priùs ſe ꝑparare ad iuſtificationẽ: qđ ſi non facit, non tantùm peccat negligẽdo, ſed etiam ſacramento contumeliam faciendo, & uſurpando id, ad qđ non eſt idoneus. Si autem notorius eſt, peccat ſcãdalizando: & ideo dicit Aug. ꝙ mũdos oportet eſſe miniſtros: patet ergo reſponſio ad obiectũ. Non enim peccat, quia facit, quod nõ debet ſimpliciter; ſed quia non facit, ut debet.

Dub. 2. *Si quos ego baptiz. &c.*] Videtur malè dicere, quia ebrietas aufert uim rationis, & intentionẽ: ſed intentio neceſſaria eſt ad baptiſmum: ergo ſi ebrioſus caret intentione, non baptizat. Item. Quæritur, ſi aliqs eſt ita ebrius, ꝙ non eſt omnino in eo ligata ratio quin poſſit aliquid dicere, ſed tamẽ balbutiendo dicit: utrũ ſit baptizatus, quem talis baptizat. Qđ non, uidetur, qa ligatio linguæ ſignũ eſt ligationis rationis: & neceſſe eſt rationẽ eſſe ſolutam ad ea, quæ ſpectant ad miniſterium ſacramenti; ergo &c. Reſpon. dicendum, ꝙ differẽtia eſt inter ebrium, & ebrioſum. Ebrius enim dicitur in actu, ſed ebrioſus in cõſuetudine: & bene poteſt aliquis conſuetus inebriari, aliquãdo ſobrius eſſe in actu: ita ꝙ non biberit multũ: & tunc ſi baptizat, baptizatũ eſt. Quod quæritur de ebrio. Dicẽdum, ꝙ ſi habeat ligatam rationẽ, adeo ꝙ tollatur intentio baptizandi, & neſcit qd faciat; tunc nõ baptizat: ſi autẽ ratio ſoluta eſt in tantũ ꝙ ſcit, qđ facit, tamen nõ omnimode eſt bene cõpos ſui: tunc iudicãdum eſt, ꝙ ſit baptizatus, et ſi lingua aliquo modo balbutiat, quia id non eſt ſignum ligaminis rationis ſemper efficax. Multi enim ſunt, qui ex modico uino balbutiunt, & habẽt uſum rationis. Diſtinguendum tamẽ eſt in ligamine linguæ; nã ſi format uerba intelligibilia, licèt nõ omnino perfectè, baptizatus eſt paruulus. Si autem ita corruptè profert, ꝙ intelligi non poteſt, & formam ita infringit, ut conuenienter intelligi nõ poſſit, eſt rebaptizandus.

Quod nouit Ioannes &c.] Videtur dicere cõtra Hieron. & Chryſoſtomũ, qui dicunt, quod non nouerat eſſe Chriſtum: & ita uidetur contrarietas. Quæritur ergo, qs meliùs inter eos ſenſerit. Et uidetur, ꝙ Auguſt. quia quãdo Ieſus ad Ioannem uenit, tũc dixit Ioannes. Ego a te debeo baptizari; ſicut dicitur Matth. ergo cognoſcebat ipsũ eſſe Chriſtum. Quod autem meliùs dicat Dub. 3. Super Matth. cap. 11. cap. 3.

Chryſoſt.

Chryſoſt. uidetur, quia Ioanni, quando miſſus eſt ad baptizandũ, dictum fuit. Super quẽ uideris ſpiritũ deſcendẽtem; hic eſt, qui baptizat: ergo antequam ueniret ad eum ſciebat, ꝙ ſolus ipſe eſſet, qui baptizaret interius: ſed tamen non cognoſcebat exteriùs ipſum. Reſpon. Dicendũ, ꝙ utrumque uerum fuit: ſicut docet nos intelligere Chriſoſt. Primo Ioãnes nouit Chriſtũ in infantia notitia corporali, poſtmodum receſſit in deſertum: & tunc poſt longũ tẽpus, quando miſſus eſt ad baptizãdum dictũ eſt ei, ꝙ Chriſtus poteſtatẽ baptizãdi ſibi retineret: ſed iã oblitus eſt ꝑꝑ magnam moram, q̃s, uel qualis eſſet Chriſtus in perſona: & iudicio columbæ utrumque didicit, quia ꝑ hoc ſciuit, ꝙ ipſe eſſet Chriſtus, & ꝙ ipſe eſſet, qui peccata dimitteret, & ſpiritum ſanctum daret. Vtrumq; ergo priùs ſciebat in generali, ſed poſtmodũ didicit in ſpeciali: prius tamẽ cognouit q̃s eſſet, quàm cuius poteſtatis eſſet. Primum .n. ſciuit per conuerſationem infantiæ, ſecundum per reuelationem prophetiæ; & ſic patet utrumque.

Mat. 3. Mar. 1.

Dub. 4. *Ne ſeruus in ſeruo ſpem poneret &c.*] Quæritur de ratione iſta, quam aſſignat Magiſter, ne ſeruus poneret ſpem in homine: q̃a illud nullum uidetur inconueniens, quia poſſumus in orationibus ſãctorũ cõfidere: unde clamamus de Beata Virgine, uita dulcedo, & ſpes noſtra ſalue. Reſpõ. Dicendũ, ꝙ eſt ſpes auxilii, & eſt ſpes præmii. Dicendum ergo, ꝙ ſi poteſtas dimittendi peccata eſſet data homini, iã poſſet homo ſperare ab homine grãtiam, & ueniam, & ita per conſequens gloriam, ad quam gratia eſt uelut diſpoſitio neceſſaria: ſed hæc ab homine ſperari non poteſt, nec debet. Sed cũ homo poſſit orationibus adiuuare quadam congruitate, põt homo ſperare in aliquo ſancto tanquã in adiuuãte, nõ tãquam in releuante: q̃a hoc eſt gratia ſpecialis ſolius Chriſti: & ſic patet illud.

Dub. 5. *Tot eſſent baptiſmi &c.*] Hic q̃ritur de alia ratiõe, quã aſſignat, cũ dicit. Ne tot eſſent baptiſmi, quot baptiſtæ. Videtur .n. ratio non eſſe bona: q̃a aut intelligit tot numero, aut tot ſpecie. Non tot ſpecie: conſtat, quia conſimilis forma, & conſimilis effectus eſt in omnibus. Si tot numero, nullum eſſet inconueniens. Reſpondẽdum, quòd intelligitur, q̇d tot eſſent denominatione: & ita ſciſſura eſſet in eccleſia, quia unus poſſet dicere: Ego ſũ Pauli, alius aũt, Ego ſum Apollo: & ſic non perfecta eſſet unitas in eccleſia, cuius unitatis perfectio fundamentum habet in uno baptiſmo. 1. Cor. 3

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An ſolis ſacerdotibus collat ſit poteſtas baptizandi.

AD intelligentiam eorum, quæ dicũtur in pſenti diſtinctione, tria principaliter q̃runtur. Primò quçritur de poteſtate collata baptizaturis, ſiue baptizantibus quantùm ad extẽſionem. Secundò de ipſa quantũ ad intenſionem, ſiue efficaciam. Tertiò quæritur de ipſa poteſta

te

rebaptizātium per comparationem ad dantem illam. Circa primum breuiter quæruntur duo. Primò quæritur utrū ſoli ſacerdotes, ſiue clerici habeant poteſtatem baptizandi. Secundò, dato quod etiam laici, q̄ritur utrū hæretici in poteſtate illa cõmunicent cum catholicis.

QVOD non tantū ſacerdotes, ſed etiam laici poſſint baptizare, ſic oſtenditur. Si baptizaret uetula, ſeruata forma uerborum iſte, quem baptizat; non rebaptizatur: ſed uetula non baptizaret, niſi haberet poteſtatē, ergo &c. ITEM. Alia ratione uidetur. Baptiſmus, quia eſt ſacramentum neceſſitatis: ideo inſtitutum eſt in elemento omnibus communi: ſed elementum non ſufficit, niſi adſit qui poſſit baptizare: ergo poteſtas baptizandi omnibus debuit conferri tā clericis, quā laicis. ITEM. Ioan. dicitur ꝙ dominus non baptizabat, ſed diſcipuli: ſed diſcipulis nondum erat collata poteſtas ſacercerdotalis: ergo &c.

Cap. 4.

CONTRA. Iſido. Conſtat baptiſmum ſolis ſacerdotibus traditum eſſe; nec ipſis diaconibus eius miniſteriū eſt permiſſum. ITEM. Baptiſmus eſt ſacramentum eccleſiæ: ſed ordo eſt in eccleſiaſtica hierarchia: ergo ab his ſolis poteſt tradi, qui ad hoc in eccleſia ſunt ordinati; ſed illi ſoli ſunt qui habent ordinis ſacramentum; ergo &c. ITEM. Si ꝑ neceſſitatem ſolam cõfertur omnibus: ergo cum ſacramentū pœnitentiæ ſit ſacramentum neceſſitatis, uidetur, ꝙ in caſu illo dēt quilibet abſoluere etiam laicus. ITEM. Si in caſu neceſſitatis indultum eſt, uidetur quod ſi aliquis laicus baptizet pter neceſſitatem, debet rebaptizari.

Lib. 2. offi. capit. 24. uerſus fin.

RESOLVTIO.

Miniſtri delegati ſacramenti Baptiſmatis ſoli ſacerdotes ſunt. In neceſſitatis tamē articulo quiuis (modò elinguis, aut ſine manibus non ſit) baptizare poteſt.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſacramentum baptiſmi eſt ſacramentum eccleſiaſticum, neceſſarium, & primum. Quia eccleſiaſticum: ideo eius adminiſtratio primo, & principaliter eſt commiſſa clericis, & inter hos ſacerdotibus. Quia uerò neceſſariū, & ſacerdos non ſemper adeſt; ideo eius adminiſtratio ſe extēdit etiam ad laicos, diuina miſericordia faciente, quæ neminem uult perire. Quia uerò primum: ideo a nullo alio ſacramento dependet: & ideo huius miniſterii poteſtas ſe extēdit ad omnes, ꝗ poſſunt facere ea, quæ ſunt de integritate ſacramenti: & quicūque iſta faciat, baptizatum eſt: iſte ergo ſolus excluditur, ꝗ nō poteſt. Propter quod notandū, ꝙ baptiſmus ſicut alia ſacramēta eſt ſacramentum; & ſacramētum unum, & uerū, & integrū. Quia ſacramentum, ideo eſt ſignum uiſibile; & ideo debet habere diſpēſatorem uiſibilem, vt hominem; non ſpiritum. Quia uerò unum: ideo debet tradi ab uno diſpēſatore, nō a pluribus. Quia uerum: ideo nō debet idē eſſe baptizans, & baptizatus, ſed alius, quia in forma duplex perſona exprimitur, cū dicitur, Baptizo te. Quia uero integrū: ideo cõcurrunt in eò neceſſario duo. ſ. elementum & uerbū. Verbum

bum autē debet dici: & quia dicere eſt cū intentione proferre: ideo neceſſe eſt, ꝙ baptizans habeat diſcretionē, & non ſit ſtultus: & oportet ꝙ habeat locutionē, & non ſit mutus. Quia uerò in elementum debet mergere, oportet ꝙ non ſit mancus. Omnis ergo talis qui poteſt exercere ea, q̄ ſunt de integritate ſacramenti, poteſt baptizare: & in caſu neceſſitatis debet, etiam ſi nō ſit ordinatus: ꝑter casū neceſſitatis ſolus ſacerdos debet baptizare: & ſi alius facit, quāuis baptizaret, tametſi grauiter peccat.

PATENT ERGO obiecta, qa Iſidorus loquitur ſecundùm cōgruitatē exequēdi, non ſecūdū poteſtatē. Et SIMILITER patet aliud, quia & ſi ſit eccleſiaſticū, tamē eſt neceſſarium, & primū: & ideo etiam ſecundùm rectam ordinationē eccleſiæ, competet eius adminiſtratio omnibus eis, qui poſſunt exercere, quæ ſunt de integritate ſacramēti. AD ILLVD de pœnitentia. dicendum, ꝙ & ſi ſit neceſſarium, nō tamē primum; ſed eorum, q iam ſunt de eccleſia. Præterea. Hoc ſacramentum eſt tātum adultorum, qui poſſunt adire ſacerdotem interiorem, cum careat exteriori: ſed nō ſic baptiſmus, quia eſt remedium paruulorū. AD VLTIMVM. Dicendū, ꝙ poteſtas non tantū data eſt in caſu neceſſitatis, ſed etiam tunc impoſita, ut ſi alias fecerit, peccet: tūc uerò nō peccat, ſi facit, imo peccat, ſi nō facit: nihilominus tamen ſi fecerit, factū eſt: Et ſic patet reſponſio ad illud.

EX PRAEDICTIS patent aliqui caſus, qui circa poteſtatē baptizātium poſſunt quæri. Solet .n. quæri, utrū in articulo neceſſitatis poſſit aliquis a ſathana baptizari, eſto ꝙ ſe trāsfiguret in in angelum lucis. Et ꝙ ſic uidetur, quia omnia uerba poteſt dicere: & omnē actum facere, quē alius pōt. Et ad hoc patet reſpōſio: quia non competit ei adminiſtratio ſacramenti ſenſibilis. Poteſt autē huius triplex ratio reddi. Prima eſt, qa ſpiritus eſt: adminiſtratio autē ſiue diſpēſatio ſacramentorum per Chriſtū hominē inſtituta eſt per homines ad ſalutem hominum diſpenſanda. Secunda ratio eſt, quia ſpiritus eſt ita præciſus ab eccleſia, ꝙ nec eſt membrū actu, nec potētia: & ideo adminiſtratio, aut poteſtas, quæ deſcēdit a capite Chriſto, nō peruenit ad ipſum. Tertia ratio eſt, qa in omnibus ſiniſtram habet intentionē: ſicut .n. Chriſtus omnia bene facit: ita diabolus omnia malè: & ideo ēt ſi faceret actum, & diceret uerbū, non tamen intenderet baptizare, ſed potius deludere. & ſic patet, ꝙ non pōt baptizare. Prima tamen ratio melius ualet. 1. Collateralis queſt.

SOLET ETIAM quæri, utrū aliqs in articulo neceſſitatis poſitus poſſit baptizare ſeipſum, uidetur, n. quòd ſic, ꝑp ſtatū neceſſitatis, cum poſſit ſe mergere, & uerbum dicere. Et hoc ipſum uidetur Innocētius in quadā Decretali dicere, ꝙ ſi iudæus aliqs aſpergat ſe aqua, utens forma baptiſmi, nō habens aliquē, qui ei ſacramentum tribuat: euolat, & inter fideles cōputandus eſt, ut dicit. Et ad hoc patet reſponſio, quòd nullus poteſt ſibi adminiſtrare ſacramentum baptiſmi 2. Collateralis queſt.

ptiſmi. Et quidem prima ratio tacta eſt: quia non ſaluatur ueritas formę: cum in forma duplex pſona exprimatur, cum dr. Baptizo te. Secunda rō eſt, quia baptizans pater eſt ſpiritualis baptizati: ſi ergo nemo eſt filius ſuus, nemo ſeipſum pōt baptizare. Poſtremò deficit ibi rō ſignificationis: quia.n. ſignificat ibi mūdans, & mūdatus ſpūaliter; & hoc nō pōt eſſe idē, ſed alius: ita neceſſe eſt etiā quòd ſit in ſacramēto. Prima tñ rō potior ē.

SOLET etiā poni talis caſus. Habeat conſortium mutus, & mancus. Alter non pōt baptizare, quia deficit ei uerbum, alter nō poteſt: quia deficit ei actus, uidetur ergo quòd ambo ſimul poſſint totum ſupplere, & baptizare pp neceſſitatem. Et ad hoc patet reſpōſio, qđ non poſſunt. Aut.n. dicit mācus ille, Baptizamus, aut baptizo. Si dicat, Baptizamus mutat formam. Si dicat, Baptizo, falſum dicit, qa cum ſit mancus, nō mergit: & ita non pōt ibi ſaluari, qđ eſt de integritate ſacramēti. Si āt duo baptizēt, quorū uterq; mergit, & dicit uerbum: ſi dicunt ambo baptizamus, neuter baptizat, quia forma mutatur. Si uerò dicunt, Baptizo, alter eum baptizat. ſ. qui prius loquitur, & complet, alter uerò oino nihil facit.

3. Collateralis queſt.

SOLET etiam quæri, ſi plures ſint i extrema neceſſitate, utrū poſſint ſimul baptizari. Et qđ ſic uidetur. Propter neceſſitatem indultum eſt omnibus: ergo uidetur, qđ unus poſſit baptizare plures, ubi ē periculum mortis. Et ad hoc aliter reſpondetur, quàm ad prædicta. Quod poteſt, quia ſi baptizaret ita, Baptizo uos in nomine patris, & filii, & ſpiritusſancti, baptizatū eſt. Et ſi tu obiicias, ꝙ mutat formam, ut ſi dicatur, Nos baptizamus. Dicendum, quod in hoc non eſt mutatio formę. Nā ſicut dicit Priſcian. (nos) non ingeminat ſingulare ſuum, ut dicatur, ego, & ego: ſed ego, & tu, uel ego & ille: & ideo ſi dicatur, Nos baptizamus, aliquid dicitur a forma extraneum, & forma mutatur. Sed cum dicitur, Baptizo uos, ſenſus eſt. Baptizo te, & te: & ideo non eſt formæ mutatio, ſed geminatio: nam hic non introducitur perſona alia, niſi baptizans & baptizata: non ſic eſt in forma alia, cum dicitur, Nos baptizamus. Attendendum tamen, quòd ſi p pluralem numerum nō fiat uis aliqua: niſi q̄ ſit ſecūdùm curſum ſolitū loquēdi: ſecundū ꝙ Papa de ſe unico dicit, Nos dicimus, & in uulgari hoc utimur ligua gio: non dicerem tunc formam mutari, nec corruptam eſſe. Sed ſi iſte ſermo ſeriosè diceretur, & cum pondere ſui ſenſus, aliū generaret intellectum: & ideo non eſſet baptiſmus, quia ſicut prædeterminatum eſt, mutatio formæ aufert baptiſmum.

4. Collateralis queſt.

Lib. 12 & 13. ſuæ Grammatica

EX PRAEDICTIS ergo patet, ꝙ vnus pōt ſimul plures baptizare, non plures unū: & rō eſt mutatio formæ in uno, & non in alio. Pōt nihilominus alia rō aſſignari: quia nō eſt neceſſe, ꝙ ſimul duo baptizēt, ſi uterq; poteſt uerbum dicere, & mergere. Sed neceſſitas, & utilitas eſt, qđ ſimul duo baptizentur, quando ſunt in articulo mortis. Alia tñ ra-

ratiõ eſt, quia baptizans miniſter Chriſtũ ſignat: unde ſicut in hoc ꝙ unus habebat plures uxores, ſaluari potuit rõ ſacramenti aliquo modo, quia Chriſtus eſt ſponſus multarum animarum, ſed non econuerſo: ſic in propoſito eſt intelligẽdum, ꝙ unus eſt baptizans interiùs, ſ. Chriſtus dominus, a quo eſt ùnitas in ſacramento baptiſmi.

QVAESTIO II.

An hæretici baptizare poſsint.

DATO ꝙ clerici, & laici poſſint baptizare: quæritur, ſi poſſint baptizare hæretici. Et quòd ſic oſtenditur. Primò auctoritate Bedæ, Siue hæreticus, ſiue ſchiſmaticus in nomine ſanctæ Trinitatis baptizat; non ualet iſte, qui baptizatus eſt, a catholicis baptizari. ITEM. Aug. Nulli ſacramento eſt iniuriandum: illi autem iniuriantur, q dicunt ea pollui per pollutionẽ miniſtrorũ: ergo hæretici quãuis polluti, poſſunt baptizare. ITEM, Accedente uerbo ad elementum, fit ſacramentum: ſed hæreticus dicit uerbum, & habet elementum: ergo poteſt conferre ſacramentum. ITEM. Poteſtas baptizandi non eſt donũ gratiæ gratum facientis: ſed tantùm gratis datæ, quia conſtat, quòd mali ſacerdotes baptizãt: ergo eſto ꝙ aliquis ſacerdos catholicus fiat ſchiſmaticus, uel hæreticus: tamen propter hoc nõ amittit gratiam gratis datã: videt ergo qđ poſſit baptizare.

Auguſ. 7 tract. 80. in Ioann. circ. medium.

CONTRA. Cum traditur forma baptiſmi, ꝑmittuntur duo, ſcilicet doctrina, & fides. Matt. Docete eos baptizantes in nomine patris &c. & rurſus. Qui crediderit, & baptizatus fuerit: ſed doctrina hæreticorum non eſt ſcientia: ſed inſipientia: & fides eorum eſt error, non fides: ergo nec baptiſmus eorũ eſt baptiſmus. ITEM. Baptiſmus eſt ſacramentum fidei: ergo ubi deficit fides, deficit baptiſmus. Probatio primæ Auguſtini. Accedit uerbum ad elementum, & fit ſacramentum: nõ quia dicitur, ſed quia creditur, non eſt ſacramentum: ergo cũ hæreticus non credat, nõ confert ſacramẽtum. ITEM. Ad baptiſmum requiritur intentio: ſed hæreticus non habet intentionẽ: quia non habet fidem, quæ intentionem dirigit, ut dicit Ambr. ergo nõ poteſt baptizare. ITEM. Hæreſis non eſt eccleſia: ergo baptiſmus hæreſis non eſt baptiſmus eccleſiæ: ſed ſolũ baptiſmus hæreticorum: ergo quia non ſunt de eccleſia, non eſt baptiſmus.

Cap. 4. *Matt. 16.* *Vbi ſupra.*

RESOLVTIO.

Hæreticus baptizat, modò requiſita ad baptiſmum obſeruet.

RESPONDEO. Dicendũ, ſicut dictum eſt, ꝙ iſta tria ſunt de integritate baptiſmi, ſ. immerſio in aquã, prolatio verbi, & intentio faciẽdi, quod facit eccleſia: & quia hæreticus manẽs hæreticus poteſt hęc tria habere, poteſt baptizare, & baptizat: qñ aliquid iſtorũ non deficit: operatur enim tunc non ut hæreticus, ſed ut catholicus. AD ILLVD ergo, quod obiicitur de doctrina, & fide. Dicendũ, ꝙ iſta non ſunt neceſſitatis, ſed congruitatis, fides inquam baptizãtis: nam fides eccleſiæ neceſſaria eſt, & hæc non deficit; & ꝑ

hoc patet ſequens. SIMILITER ad illud, qđ obiicitur de intĕtione. Dicendũ, ꝙ ſicut patebit infra, intentio poteſt eſſe reſpectu operis, non reſpectu finis: & ſic poteſt eſſe recta etiam ſine fide.

Diſt.6. art. 2. q.1.

AD VLTIMVM dicĕdum, ꝙ illud argumentum nõ ualet, & refert Auguſt. inſtantiã, Aegyptus non eſt paradiſus: ergo fluuius Aegypti nõ eſt fluuius paradiſi, & eſt fallacia conſequentis: ſicut hic. Homo non eſt aſinus: ergo genus hominis non eſt genus aſini: poſſunt enim eccleſia, & hæreſis in aliquo cõicare, quamuis multũ differant. EX HIS patet caſus, quo poſſet quæri de hęretico, qui credit, ꝙ eccleſia nihil faciat: uidetur.n. ꝙ cum talis nihil intendat facere, non baptizet. Et ad hoc dicendum, ꝙ hæreticus benè intĕdit aliquando facere, quod facit eccleſia: & tamĕ intendit, quod eccleſia nihil faciat, quia reſpectu alterius eſt intentio, & credulitas. Nam credulitas eſt reſpectu effectus: & ipſe credit, ꝙ nullus effectus ſubſit illi operi: nihilominus tamen intendit facere id opus, nõ tãtùm ut eſt actus ablutionis corporis, verum etiam ut eſt actus quidam conſuetus fieri ab eccleſia: & hoc intendendo facere, quamuis principaliter non intĕdat effectum, intendit tamen ex conſequenti, ſicut ſupra tactum eſt de eo, qui uoluntariè ſe ſubiicit operį exteriori, per conſequens uoluntarie ſe ſubiicit characteri: & ſic patet totum.

Diſt.4. art. 2. q.1. & 2.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An mali ſacerdotes (& ſi catholici) miniſtrando ſacramentum, dent ſacramentum, & rem ſacramenti?

QVANTVM ad ſecundum articulum quæritur conſequĕter de poteſtate baptizantium per comparationem ad effectum: & circa hoc quæruntur duo. Primò quæritur, utrũ mali miniſtri (licet catholici) dent ſacramentum, & rem. Secundò quæritur utrum hæretici, & præciſi ab eccleſia dent rem ſacramenti, ut catholici.

QVOD mali miniſtri dent rĕ ſacramĕti, probatur multis auctoritatibus, quæ habĕtur in litera: maximè iſta. Si quos baptizauit ebrioſus, homicida, adulter, ſi baptiſmus Chriſti eſt Chriſtus baptizat: ſed Chriſtus baptizat ſanctificando: ergo & malus miniſter ſimiliter. IEM. Ratione uidetur: quia ſi baptiſmus mali hominis non daret gratiam: tunc ſalus noſtra penderet ex aliena uita: quod ſi nefarium eſt dicere, & iniuſtũ: patet, ꝙ mali miniſtri conferunt rem ſacramenti. ITEM. Plus ꝑtinet doctrina ad doctorem, q̃ baptiſmus ad baptizantem: ſed maius doctor dat doctrinam bonam, & ſanam, quàm dominus præcepit accipere: ergo multòfortius iſte, qui baptizat: quãuis malus, poteſt dare bonum baptiſmũ, ſiue effectũ baptiſmi. *Matth. ca. 23*

CONTRA. Malach. Maledicã benedictionibus veſtris (dr̃ ſacerdotibus malis) & Glo. Hier. *Cap. 2.*

Quicquid à vobis benedictũ fuerit, a me maledicetur: ergo qui baptizatur a malo ſacerdote, maledictus eſt: non ergo recipit per eius miniſterium gratiã.

Eccl. 24 ITEM. Eccl. Ab immundo q̃d mundabitur? ſed ſacerdos malus eſt immundus: ergo ab ipſo, uel per ipſum non confertur in baptiſmo gratia, quæ mũdat animam. ITEM. Ratione uidetur: quia ſicut ſenſus, & motus fluunt a capite in membra corporalia, & ab uno membro in aliud: ita & in corpore myſtico: ergo ſi membrum aridum non defert ſenſum; ſacerdos, q̃ ẽ immortali peccato, baptizando non confert gratiã baptizato. ITEM. Oratio uitiatur ex uitio orãtis, & potius meretur homo iram, q̃ gratiam: unde. Greg. Cũ is, qui diſplicet ad intercedendũ mittitur; irati animus ad deteriora ꝓuocatur: ergo baptiſmus uitiatur ex uitio baptizãtis, aut ſi nõ uitiatur, cũ Deus iudicet de operibus ſecundùm interiora, & ſacerdos ſit mortuus, & opus eius mortuũ, mortuus aũt nõ uiuificet: patet ꝙ malus ſacerdos conferre non poteſt gratiã uiuificãtẽ. ITEM.

Quæſtio [...]cellate. Quæritur, utrum peccet is, qui accedit ad ſacerdotem malum.

Leuit. 5 Et uidetur ꝙ ſic: quia in lege præceptum erat fugere immundum corporaliter: ergo ſpiritualiter illud debemus obſeruare. ITEM. Eſto ꝙ ſacerdos petat p̃ciũ pro baptiſmo, nũquid eſt ei damnum? Si ſic, cũ emat ſacramentũ, eſt ſimonia. Si nõ, aut remanebit nõ baptizatus, & hoc eſt periculum: aut baptizatus ſine ſacerdote p̃ter neceſſitatem.

RESOLVTIO.

Quia ſanctum domini propoſitum, ſacrumque eius remedium nequitia ſacerdotis miniſtri nec fœdare, nec impedire poteſt; conferendo hic ſacramentum, utrumque præſtat, ſcilicet & ſacramẽtum, & rem ſacramenti.

RESPONDEO. Dicendũ, quòd malus ſacerdos non tantùm ſacramentum, ſed ẽt rem dat, non ipſe, ſed Deus, cuius ſacramenta ſunt bona, q̃a impolluta. In baptiſmo.n.non mundat, neq; interiùs baptizat miniſter, ſed Deus. Sed cũ deus lauet ĩterior, prçcedente lotione exteriori: & exterior diſpliceat, q̃a lauans diſplicet; quomodo conſequẽs eſt ut lauante malo ſacerdote exteriùs, Deus lauet interiùs? Et ad huc eſt notandum, ꝙ eſt quoddã opus, quod habet uirtutem a charitate, uel uoluntate interna ſolùm: quoddã quod habet ab inſtitutiõe diuina. Primũ opus eſt uirtutis, & uitii; & a Deo pẽſatur ſecundùm qualitatem uoluntatis. Secundum eſt opus ſacramenti: & iõ pẽſatur ſecundũ meritum; & dignitatẽ Chriſti inſtituentis: & tale ſemper remanet efficax, & impollutum: nec p̃õt aliquo modo pollui, ſicut nec meliorari. Habet.n.uirtutẽ a Chriſto, nõ a miniſtro. Sicut ſemen iactum in terrã çqualiter fructificat; ſiue ſit bonus, q̃ ſeminat; ſiue malus: ſic & hic.

EX HIS patent obiecta; nam ſacramenta ſunt benedictiones Dei, nõ maloru. ET SIC patet ẽt ſeques: q̃a immundus ibi nõ munda. Similiter ad illud, quod obiicitur a ſimili de corporali nutrimẽto: patet reſponſio, ꝙ

non

non eſt ſimile: qa Deus immediatè dat gratiã baptizato. AD ILLVD, ꝙ q̃ritur, utrũ peccet, q accedit ad malum ſacerdotẽ? Dicendũ ꝙ non, immo magis peccat iſte, q eũ recuſat; credẽs ſacramẽtum, ꝑ ipſum diſpenſatum, eſſe uitiatũ; q facit iniuriã ſacramento. Nec ualet, quod obiicitur: qa illud intelligitur de tactu ꝑ imitationẽ, & conſenſum malũ: nõ ſic aũt tãgit, q baptiſmum recipit. AD ILLVD, ꝙ obiicitur de ſimoniaco. Dicunt quidã, ꝙ potiùs debet quis ſe baptizari facere a laico. Sed eſto, ꝙ nõ eſſet alius; dicũt ꝙ nõ poſſũt dare ꝓciũ, ut ſacrũ emat: ſed ut emat aquã. Sed eſto ꝙ aqua ſit cõſecrata; tũc dicũt: ꝙ añ debent dimittere paruulũ mori ſine baptiſmo; qa nõ ſunt faciẽda mala, ut eueniãt bona. Meliùs tñ eſt dicere, ꝙ dari poteſt precium non ad emẽdum ſacramentum, uel aquam, ſed ad redimẽdam vexationem iuris ſui: & hoc magis uidetur conſonare pietati, & rationi, & etiam iuri.

QVAESTIO II.

An haeretici, dent rem ſacramenti; ſacramenta conferendo.

VTRVM hæretici dent rẽ ſacramẽti. Et qđ nõ, vř. Aug. de conſecratione Diſt. 4. Eccleſia paradiſo comparata, indicat nobis poſſe qdẽ foris baptiſmũ eius recipere, ſed ſalutẽ beatitudinis extra eã nec accipere, nec habere. ITEM. Aug. qui foris eccleſiã baptizantur, non ſumunt baptiſmũ ad ſalutẽ, ſed ad perniciẽ: habentes formam baptiſmi, uirtutẽ eius negãtes. ITEM. Ratione uidetur, qa ſi baptiſma hęreticorum facit filios Dei, dando gratiã baptiſmatis; vř ꝙ inter hæreticos extra eccleſiã ſint filii Dei: hoc aũt falſum eſt: ergo &c. ITEM, Si baptiſma hæreticorũ facit remiſſionẽ peccatorũ, & remiſſio fit per ſpũmſanctũ: ergo inter eos eſt ſpũſſanctus: ergo hæretici dant ſpiritũ ſanctũ: ſed hoc ẽ ſalſũ: ergo &c.

CONTRA. Vnum eſt baptiſma Chriſti eccleſiæ, & hæreticorũ; q in eadẽ forma baptizant, eandem efficaciam habent: ergo ſi in baptiſmo eccleſiæ dat̃ gratia, & in baptiſmo hæreticorũ. ITEM. Baptiſma illorum: eſt uerum ſacramentum: quòđ patet; quia non eſt iterandum: ergo ſi non inuenit obſtaculum, ita confert gratiam, ut catholicorum. ITEM. Poſſibile eſt, ꝙ iſte, qui baptizat; ſit hæreticus, me neſciente: ergo damnum incurro de malitia aliena ſine omni mea culpa.

RESOLVTIO.

Haeretici ſi forma eccleſiae baptizẽt, uerè baptizant: quandoquidem non haereſis, ſed Eccleſiae filios baptizant.

RESPONDEO. Dicendũ, ꝙ baptiſmus, q ſolùm datur ab hęreticis i forma eccleſiæ, baptiſmus eſt; & baptiſmus eccleſiæ: qa regenerat filios eccleſiæ, non hæreſis, regenerat ẽt filios in Chriſto. Exẽplum Aug. contra Donatum eſt; quia ſicut Iacob ſanctũ, uel ſemẽ nõ tm̃ genuit ꝑ uterũ liberarũ ſed ẽt ancillarũ: ſic & Xp̃s: vnde q boni baptizãtur ab hęreticis, cõparat eos filiis ancillarũ: ſed q mali ab eccleſia, cõparat eos Eſau. habet igit̃ ſp efficaciam

eaciam, niſi habeat obicem in ſuſcipiente: tunc aũt hẽt obicem; quando iſte, qui baptizatur, cõſentit hæreſi. Et hoc põt eſſe tripliciter: aut qñ eſt hęreticus, & facit errori: aut ſi nõ eſt hęreticus, tamẽ uadit ad hæreticũ pei ſum in cõteptũ eccleſiæ: aut ſi nõ eſt pelus, uadit tamẽ ad occultũ, quẽ ſcit eſſe hæreticũ pp aliqđ commodum uel fauorẽ: & tunc nihil accipit: quia accipit ab hæretico, ut eſt hæreticus. Sed tunc non cõſentit; quãdo habet impotentiam diſcernendi, ut paruulus; uel quando ille hęreticus eſt occultus, & creditur eſſe catholicus: aut quando homo eſt in neceſſitate cõſtitutus ſolo neceſſitatis intuitu.

Avctoritates Auguſt. ſecundùm primam uiam intelliguntur. Rationes ad oppoſitum patent, quia quos hæretici baptizant, nõ conſentientes hęreſi ſuæ, & ſi uidẽtur eſſe de eis, tamen ſunt eccleſiæ filii, & filii intrant eccleſiam. Vnde Augu. dicit cõtra Donatum, ꝙ hæretici baptizantur non ꝑ id, qđ habent repugnans eccleſię; ſed per id, ꝙ habent cõitatem cum ea, & vnitatẽ; & ideo ſi iſte, ꝗ baptizatur, nihil recipiat ab hæreticis, niſi baptiſma, nec in aliis cõueniat; iudicandus eſt catholicus, quia cum catholicis conuenit, & non hẽt repugnans; & talis eſt paruulus; & ideo quãuis paruuli baptizentur ab hæreticis, non tamen ſunt inter hæreticos quantùm ad meritum, ſed ſolùm quantum ad numerum; & ideo non ſequitur, ꝙ ſint inter hæreticos, ſecundùm quòd hæretici ſunt, ſed ſicut filii Dei; nec etiam ꝙ inter eos, ſcilicet hæreticos ſit Spiritus ſanctus, ꝑ quem remittuntur peccata.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An, & quæ fuerit ea poteſtas, quam Chriſtus dare potuit miniſtris, nec dedit?

QVANTVM ad tertium articulum quęritur de poteſtate baptizantiũ per cõparationem ad dantem illã. Et circa hoc quærũtur duo. Primò quæritur, quæ ſit illa poteſtas, quam Chriſtus dare potuit miniſtris & nõ dedit. Secundò quæritur, utrum Chriſto fuerit data poteſtas dimittendi peccata.

CIRCA primũ ſic proceditur. Super illud Io. Hic eſt, ꝗ baptizat, dicit Aug. ꝙ Ioannes dicit, ꝙ poteſtatem mundandi a peccatis miniſtris dare potuit, ſed non dedit; ergo uidetur, ꝙ iſta fuerit poteſtas cooperationis. Item. Quod illam dare potuerit, ſed non dedit, uidetur per uerbum Auguſt. & Magiſtri; quia non dedit hanc poteſtatem, ne homo ſpem poneret in homine; ſed propter nullam potentiam homo ſperaret in homine, niſi homo haberet potentiam dimittendi culpam, & dandi gratiam; ergo de illa intelligitur. Item. Hoc ipſum oſtẽditur ratione, quod potuit hanc communicare per ſimile in ſpiritualibus: quia angelo ſuperioris ordinis dedit potentiam purgandi alium, qui eſt inferioris ordinis; ergo cum ita ſit ordo in eccleſiaſtica hierarchia, ſicut in angelica, patet, Cap. 1.

tet, &c. Item. Oſtenditur etiã per ſimile in corporalibus: quia rebus corporalibus dedit potentiã curandi a morbo corporali; ergo animabus ſanctis debuit dare potentiã curandi a morbo ſpirituali. Item, Hoc ēt probatur a minori; q̃a dare potuit miniſtris eccleſiæ potentiã expellendi dæmones: ergo multo fortiùs ſeminariũ eorum; qđ eſt peccatum. Item, A minori uidetur alio modo, quia nulla creatura nobilior eſt anima ſancta: ſed gratiæ dedit potentiam expellendi culpam: ergo & animæ dare potuit.

Tract. 49 ſup Ioan. Contra, Aug. Maius eſt iuſtificare impium, quàm creare cœlum, & terram: ſed potentiæ creandi nõ eſt capax creatura: ergo nec potentiæ iuſtificandi, ſiue dimittendi peccata. Item, Oĩs actio eſt ꝑ coniunctionem agentis: ſed ſolus Deus põt illabi aĩæ: ergo ſolus põt purgare. Item, Purgatio a culpa eſt a ſuperiori: ſed ſolus Deus eſt ſupra lib. arb. ergo ſolus Deus poteſt culpã dimittere, q̃ eſt in lib. arb. Item, Interiùs baptizare eſt gratiã infundere, & gratiam infundere eſt ipſam creare: ſed ſolius Dei eſt creare gratiam: ergo ipſius tantùm eſt interiùs baptizare, ſiue a culpa purgare.

Resolutio.

Cum plura ſint genera poteſtatum, unum nec dedit, nec dare potuit Chriſtus: alterum et potuit et dedit. Cætera potuit, ſed dare noluit.

Respondeo. Dicẽdũ, ꝙ circa baptiſmum poſſunt ſex poteſtates annotari: ut uideamus, quã dare potuit dominus, & nõ dedit. Prima eſt auctoritas: & hæc eſt, qua Deus a ſeipſo, non aliunde hẽt poteſtatẽ interiùs mundandi a culpa. Secunda eſt cooperationis, ut homo accepta diuinitus potentia, in tali actu eſſet cooperator. Tertia eſt excellentiæ, ut ſecundùm abundãtiorem gratiã exiſtentem in baptizante maiorẽ conferret gratiam baptizando. Quarta eſt inuocationis, ut homo in nomine Petri baptizari poſſit, ſicut in nomine Chriſti, uel Trinitatis. Quinta eſt inſtitutionis, ut ſicut Chriſtus habuit poteſtatem inſtituẽdi baptiſmũ in aqua, ita alius haberet in aqua, uel alibi. Sexta eſt miniſterii, qua dat, ut ꝑ hoĩem poſſit exteriùs miniſtrari & uerbũ, & elementum. Primam nec dare potuit, nec dedit: ultimã dare potuit, & dedit: de oĩbus intermediis dicũt Magiſtri, ꝙ dare potuit: ſed nõ dedit; ne ſpes in hoĩe poneretur: quia ſi unus homo poſſet alium ſanare ſpiritualiter, uel ſuis meritis plus de gratia dare, ſperaret homo ab hoĩe gratiã, & ueniam. Quartã uerò, & quintam non dedit; ne tot eſſent baptiſmi, quot baptiſtæ; quia numeratur baptiſmus, & denominatur ab eo; cuius noĩe fit; & ab eo, q inſtituit: & ideo ne multi eſſent baptiſmi, ſed unus ſolus; inſtituit, ut unus ſolus inuocaretur. De poteſtate uerò cooperationis controuerſia eſt: quia Magiſter dicit, ꝙ illam dare potuit: hoc tamen communiter negatur. Sed quia Aug. uidetur hoc dicere; propter hoc notandum; ꝙ cooperari alii eſt dupliciter:

nel per modũ uerè efficiẽtis, ſicut natura cooperatur Deo in productione naturalium: & lib. arb. gratiæ in faciendo opus meritoriũ. Vel per modum diſponentis, ſicut cooperatur hõ Deo quantùm ad gratiã, q a ſe diſponit. Primo mõ (qdquid uideatur dicere Magiſter,) Deus dare nõ potuit; q a creatura capax non fuit; nec hoc modo intellexit Aug. Sicut. n. tactum ſuit in 1. Lib. & per obiectiones oſtenſum, dare gratiam eſt potentiæ infinitæ, & potentiæ ſupra mẽtem humanã; quæ immediatè ẽ in Deum. Secundo uerò modò dare potuit, ut hõ ſecundùm actũ interiorẽ baptizato gratiã obtineret, non gratiã efficiẽdo, ſed ipſam impetrando: ſicut dedit homini uirtutẽ faciendi miracula; nõ quia ipſe ea efficeret; ſed quia virtute ſibi a Deo data, quoties uellet, impetraret. Sed hanc non dedit homini, ſ. ut tantum poſſet interiùs in ſanando aiam, ſicut exterius uirtute miraculorum ſanat corpora. Tũc enim ad eos recurreretur pro ſalute animæ ſicut ad Deũ. Dominus aũt quantùm ad hanc potẽtiã oẽs fecit æquales: ut ſalutem aiæ a ſe ſolo doceat requirẽdã. Oẽs. n. ęqualiter purgant, qui ſacramentum adminiſtrant; & ita non eſt efficacia in actu mentis baptizantis, ſed ſolum in adminiſtratione ſacramenti.

Diſt. 4.

Et per hoc manifeſta eſt ſolutio duorũ primorũ obiectorũ. Ad illud, ergo, qđ obiicitur: ꝙ angelus ſuperioris ordinis purgat &c. Dicendum, ꝙ illud eſt intelligendũ quantùm ad cognitionẽ, & hoc ſolùm diſpoſitiuè: ſed maius eſt purgare affectiuam; quia magis eſt Deo coniuncta. Præterea. Habitus, qui reformat affectiuã; eſt habitus magis deiformis: nihilominus tamẽ dicit Aug. quòd ſolus Deus eſt doctor, ſicut ſolus baptizat interiùs. Sed in hoc nõ contradicit Diony. non. n. uult excludere diſpoſitionem doctoris exterioris, q̃ eſt ꝑ modũ cuiuſdam extenſionis: ſed uult, ꝙ habitus a ſolo Deo infundatur: nec in hoc excludit cooperationem luminis naturalis. Aliqua enim ſunt, q̃ poſſumus cognoſcere ꝑ lumen naturaliter inditũ. Similiter aliqua bona ſunt, ad q̃ poſſumus aſſuefieri per rectitudinẽ naturaliter inſertã. Et ſicut ad ea, q̃ ſupra naturã ſunt, ſolus Deus eleuat cognitiuã, infundendo habitum cognitiuũ; utpotè illuſtrationem prophetiæ, uel fidei: ſic cũ gratia gratũ faciens, & charitas eleuẽt ſupra naturam; non inſunt ibi niſi per infuſionem: & ſicut cognitiua (Deo cooperante) põt ſe ꝑficere aliquo habitu naturali, utpotè cognitionis naturalis; aliquo nõ; utpotè infuſæ: ſic & ex parte affectiuę eſt intelligendũ quãtùm ad habitus morales, & infuſos: & q a gratia gratumfaciens naturã ſupra ſe eleuat, habitus eſt infuſus: & ideo ab illo ſolo eſt, ꝙ põt illabi animæ. Quamuis aũt utrumq; ſit à Deo, tamẽ in habitu cognitionis doctor ꝑparat non ſolùm uerbo exteriori, ſed etiam ꝑ habitum interiorem: & ita unus eſt melior doctor, q̃ alter. Ita Deus potuiſſet facere in baptiſmo, ſed noluit: ut ei ſoli omnipotentia, honor, &

Lib. de Verb. domini. ſer. 56. Tome. 10.

& gloria attribuatur. Ad illvd, quod obiicitur de medicina corporali, patet reſponſio: ꝙ non eſt ſimile, quia medicinę ſanitatem non efficiunt, ſed diſponunt adiuuando naturam. Non eſt etiam ſimile, quia corporalia mutuò agunt, & patiuntur: non ſic ãt anima influit in animam: & ratio huius aſſignata fuit in Primo Lib. Ad illvd, qđ obiicitur de expulſiõe dęmonũ. Dicẽndum, ꝙ illud non eſt maius, ſed minus, quia dęmõ poteſt expelli ſine melioratione, & infuſione gratiæ, ſed non culpa: dęmon.n.poteſt expelli, q̃a põt arctari per contrariam poteſtatẽ. Ad illvd, qđ obiicitur de gratia. Dicẽdum, quòd gratiam expellit informando, non efficiendo: & quia anima non poteſt animam informare, ideo nec actum illum communicare: effectiuè autem ſolus Deus eſt, qui põt gratiã dare. Patet ergo, de qua poteſtate Aug. intellexit .ſ. de poteſtate cooperationis, qua dicitur aliquis cooperari, non quia ſimul cũ illo efficit; ſed q̃a aliquo dono ſibi dato aliqd facit: quo facto Deus facit.ſ. ſolo nutu mẽtis ſine actu ſacramenti. Vnde ſicut B. Petrus dicitur mortuos ſuſcitaſſe, & infirmos curaſſe, & habere uirtutem curandi, & gratiam ſanitatum; non quia ipſe faceret; ſed quia Deus nútu ſuo faciebat ſine aliquo uiſibili ſacramento. Sic diceretur aliquis purgare, & purificare, & Deo cooperari; ſi data eſſet ei conſimilis gratia ad animas purgandas, qđ noluit Deus, ſicut dicit Augu. Ideo etiam non dedit, qđ unus baptizaret meliùs, q̃ alter: & ſi Magiſter ita intellexit, benè intellexit: & rationes inductę ad oppoſitũ non ſunt contra ipſum: uerumtamen ipſe in litera multũ exprimit. Et ideo in parte iſta non eſt ei uſquequaque conſentiendum; & ita patet ſolutio obiectorum. Ad hoc problema terminandum ualent, quæ ſcripta ſunt de donatione gratię. Quartadecima Diſtinctione. Libri Primi.

Apo.5. & alibi.

QVAESTIO II.

An chriſto data fuerit poteſtas dimittendi peccata?

Vtrvm Chriſto data ſit poteſtas dimittendi peccata. Et quòd ſic, uidetur. Ante reſurrectionem enim dicit Matthæi: Vt autem ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem dimittendi peccata. Poſt reſurrectionem dicit Matthæi. Data eſt mihi omnis poteſtas, &c. Item. Ratione uidetur, quia Chriſtus eſt redemptor ſecundũ ꝙ homo, & mediator: ſicut dicitur in Tertio Sent. Diſ.xix. ſed maius eſt redimere genus humanum, quã peccata dimittere: ergo &c. Item. Humana natura eſt unita diuinæ in unitate perſonæ: ergo multò fortiùs in unitate operationis: ergo quamuis ſit Dei ſolius: eſt tamẽ hominis Chriſti etiam dimittere peccata.

Cap 9.

Cap.ul.

Contra. Ille ſolus poteſt peccata dimittere, qui poteſt animas unificare: ſed ſolius Dei, & non alteriùs eſt animas uiuificare, ſicut dicit Auguſt.ergo &c. Item. Quamuis homo iſte ſit Deo unitus: tamẽ homo, eſt & creatura: ergo finita

Lib.Hom. homi. 22 & 10

tæ potentiæ: ſed animam recreare, cum ſit facta nihil per peccatum, eſt infinitæ potentiæ: ergo illud non poteſt Chriſtus ſecundùm quòd homo

RESOLVTIO.

Secundũ quod Deus, habuit Chriſtus poteſtatem dimittendi peccata efficienter. In quantùm verò homo, diſpoſitiuè.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſi intelligatur de poteſtate effectiua dimittendi peccata; ſic ſolius Dei eſt, non hominis; quia Chriſtus interiùs baptizat, nõ ſecundùm ꝙ homo. ſed ſecundùm ꝙ Deus. Si ãt de poteſtate diſpoſitiua, utpote ꝑ modum meriti: ſic Chriſtus meruit nobis dimittere peccata & quãtùm ad pœnã, & quãtùm ad culpã. Vnde quia Deus, dedit dona hominibus; & cõdonauit culpã. Quia uerò homo innocẽs, accepit in nobis dona, ideſt meruit. ut nos acciperemus. Meruit aũt Chriſtus nobis remiſſionem culpæ, & relaxationẽ pœnæ ſua paſſione; quæ fuit Deo gratiſſima, & in ſe fuit acerbiſſima: nullo modo ex delicto ſuo, immo propter ſoluẽda debita noſtra. Et in hoc habet Chriſtus excellere inquãtùm homo in poteſtate dimittendi pęnam: quia per ſe poteſt totũ condonare, ſicut & fecit mulieri in adulterio deprehenſę: & nunc etiam poteſt ſine claue aliqua. Alii autẽ homines ſi hoc poſſunt, hoc eſt ꝑ poteſtatẽ, qua dominus eis cõmiſit ſuæ paſſionis theſaurũ, & meritum diſpẽſandum, quaſi cuſtodibus theſauri. Iõ amplioꝛi modo nobilitatis attribuitur Chriſto, etiam ſecundùm ꝙ homo, poteſtas dimittẽdi peccata, quàm aliis: nõ ꝙ ipſe deleat culpam; ſicut oſtendunt rationes: qa (ſicut probatũ eſt in Primò libro, & in ꝑcedenti ꝓblemate) talis deletio fit ꝑ gratię infuſionẽ & creationẽ: & iſte eſt actus potentiæ infinitæ: creatura autẽ potentiæ infinitæ nõ eſt capax, nec per potentiam finitam põt continuari potentiæ agẽtis actu infinito: & ideo nullo modo nec unitæ, nec non unitæ creaturæ alicui conuenit poteſtas baptizãdi interius, ſiue remittendi peccata effectiuè, ſed ſolùm diſpoſitiuè: & hoc cõpetit merito Chriſti. Vel tãtùm formaliter: & hoc competit gratiæ, quam impetrat Chriſtus. Di. 43

Ioã. 8.

EX HIS patẽt obiecta. Quod .n. dicitur in Matth. intelligitur ſecundùm idiomatum cõmunicationem, non ꝙ ſecundùm ꝙ homo hoc poſſit. AD ILLVD, qđ obiicitur de redemptione. Dicẽdum, ꝙ in redẽptione duo ſunt Eſt.n.ibi ſolutio pretii, pro quo eramus obligati, & donatio gratiæ, per quã ſumus reconciliati. Primum quidem eſt minoris potentiæ, ſecundum maioris; & ratione primi dicitur redemptor, ſ. ratione humanitatis: ratione ſecundi quantùm ad diuinitatẽ: nec humanitas ſuffeciſſet, niſi deitati unita eſſet. AD ALIVD dicẽdum, ꝙ unitas, quæ eſt operationis, non ſequitur unitatem perſonæ, ſed naturæ. Et quia patris, & filii una eſt natura, quamuis duæ ſint perſonæ: ideo unam habent operationem. Quia uerò humanitas. & diuinitas in Chriſto ſunt diuerſæ naturæ; ideo diuerſas operationes habent.

DI-

Quibus eſt collata poteſtas baptizandi.

NVnc quibus liceat batizare addamus. De hoc Iſid. ait, Conſtat baptiſmum ſolis ſacerdotibus eſſe traditum: eiuſq; myniſterium nec ipſis diaconibus implere eſt licitum abſq; Epiſcopo uel preſbytero, niſi his procul abſentibus, ultima languoris cogat neceſſitas: quod etiam laicis fidelibus permittitur. Ex conſilio Carthaginenſi quinto. Item mulier, quamuis ſancta, baptizare non præſumat, niſi neceſſitate cogente.

Li. 2. de offi. eccl. c. 24 & hĩ de cõſ. d. 4. c. cõſtat

Can. 100. De cõſ. d. 4. ca. mulier.

Vtrum rebaptizandi ſint, qui ab hæreticis baptizantur.

De illis uerò, qui ab hæreticis baptizantur, utrum rebaptizandi ſint quæri ſolet. Ad quod breuiter dicimus, quod quicunq; ſit, qui baptizet, ſi ſeruatur forma a Chriſto tradita, uerum baptiſmum dat: & ideo, qui illum ſumit, nõ debet rebaptizari. Vnde Beda, Siue hæreticus, ſiue ſchiſmaticus, ſiue facinoroſus quiſque in confeſſione ſanctæ Trinitatis baptizet, non ualet ille, qui baptizatus eſt a bonis catholicis rebaptizari, ne confeſſio & Trinitatis inuocatio uideatur annullari. Item. Auguſt. Quamuis unum ſit baptiſma & hæreticorum. ſ. eorum, qui in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti baptizant, & eccleſiæ catholicæ: qui tamen foris eccleſiam baptizantur, non ſumunt ad ſalutẽ baptiſmum, ſed ad perniciem: habentes formam ſacramenti, uirtutem autem eius abnegantes: & ideo eccleſia non eos rebaptizat, quia in nomine Trinitatis baptizati ſunt, & ipſa eſt forma ſacramenti. Item, Rebaptizare hæreticũ, qui hæc ſanctificationis ſigna perceperit, omnino peccatum eſt: catholicum uerò, immaniſſimum ſcelus eſt. Ex his apertè colligitur, quòd qui etiam ab hæreticis baptizati ſunt, ſeruato charactere Chriſti, rebaptizãdi non ſunt: ſed tantùm impoſitione manus reconciliandi: ut ſpiritum ſanctum accipiãt, & in ſignum deteſtationis hæreticorum. Sunt tamen nonnulli doctorũ, ut Cyprianus & alij quidam, qui dicere uidentur ab hæreticis non poſſe tradi baptiſmum: & eos eſſe rebaptizandos cum, ueniũt ad eccleſiam, qui ab illis di-

Ho. 36 ſuper Mat. et hĩ de cõſe. d. 4. c. Si de, ad qõ.

Oroſii. 59. To. 4. et hic de cõſe. d. 4. ca. Quamuis.

Augu. ad Maxi. epi. 203. To. 2. et hĩ de cõſe. d. 4. c. rebaptiza.

cuntur

Api. 12 li. 1. ſup illud Eccl. 34. Ab im mundo quid mund. Num. 19. & Leui. 5. 7. & 11 De uni co bap. cap. 13. Tom. 7. Ad Gal. 2. Cõm. 4. cap.

cuntur baptizati. Sed hoc de illis uerum eſt, qui extra formam eccleſiæ baptizare præſumunt. Cyprianus tamen ibi a ueritate deuiaſſe uidetur: qui ait de hæretico, Quomodo ſanctificare aquam põt, cum ipſe immundus eſt, & apud quẽ ſpiritus ſanctus non eſt? cum dominus dicat in lege, Quæcũque tetigerit immundus, immunda erant: quis poteſt dare quod ipſe non habet? Hoc ergo ex ignorantia eum dixiſſe Auguſtinus innuit dicens, Martyrem Cyprianum glorioſum, qui apud hæreticos uel ſchiſmaticos datum baptiſmum nolebat cognoſcere, dum eos nimis deteſtaretur, tanta eius merita uſq; ad triumphum martyrij ſecuta ſunt, ut & charitatis qua excellebat, luce obumbratio illa fugaretur: & ſi quid purgandum erat, paſſionis falce tolleretur. Nec nos, qui baptiſmi ueritatem & hæreticorum iniquitatem agnoſcimus, ideo Cypriano meliores ſumus: ſicut nec Petro, quia gentes iudaizare non cogimus.

SVPRA oſtendit Magiſter, quæ ſit poteſtas collata miniſtris. Hic ſecundò determinat, quibus eſt collata. Et hẽt hæc pars duas partes. In prima determinat, quibus liceat baptizare; oſtẽdens, qđ oibus in caſu neceſſitatis. In ſcđa uero qrit, & determinat; utrũ baptizatos ab hæreticis liceat rebaptizari. ibi. *De illis uerò, qui ab hæreticis baptizantur, &c.*] Et iſta pars habet duas. In prima determinat ueritatẽ. In ſcđa remouet falſitatẽ. ibi. *Sunt tamen nonnulli Doctorum, &c.*] Oſtendens, ꝙ Cyprianus, qui dixit baptizatos ab hæreticis eſſe rebaptizandos, non rectè ſenſit.

Dub. 1 N*E confeſſio, & Trinitatis inuocatio, &c.*] Videtur ratio iſta Bedæ non ualere; quia quãdo aliquis plus, & pluries inuocat Trinitatem, & confitetur; non annihilat, ſed potiùs honorat. Item. Si hęc ratio bona eſt; tũc nullũ opus debet iterari, in quo fit inuocatio Trinitatis, qđ manifeſtè falſum eſt. Reſpon. Dicendum, ꝙ iſta nõ eſt ratio Bedę, quia inuocetur Trinitas; ſed quia inuocetur ad talem effectum; qui iterari non poteſt; ſicut ad impreſſionem characteris: & ideo ſi ſecundò inuocat aliquis, cum non poſſit habere effectum; annihilat inuocationem præcedentem, uel ſequentem. Hoc autem non ſemper eſt in aliis generibus operum, uel ſacramentorum: niſi eorum, q̃ characterem imprimunt. Ideo patet, ꝙ non eſt ſimile.

Rebaptizare hæreticum, &c.] Dub. 2.
Quæritur circa hoc uerbũ Auguſt. cum hæreticus det ita uerum baptiſma, ut catholicus, & ſimiliter recipiat: quare maius peccatum, & immane ſcelus eſt rebaptizare catholicum? Reſp. Dicendum, ꝙ quando hæreticus

tus baptizatur, & rebaptizatur, non eſt tantùm peccatum, quãtùm eſt de catholico. Et huius ratio eſt, tum a parte rei ſacramenti, tum a parte ipſius ſacramenti. A parte rei ſacramenti, quia eam non recipit hæreticus: & ideo ſi iterũ baptizatur, propter hoc efficacia non geminatur. A parte ſacramenti, quia dubiũ fuit, & probabiliter moti ſunt, ꝙ hæretici carentes fide non baptizent: & ubi dubitatio eſt, poteſt in caſu quis rebaptizari: & ideo nec oĩno facit iniuriã rei, nec oĩno ſacramento ſecundùm certam ſcientiam. Sed nunc determinatũ eſt, ꝙ ſacramentum recipit, & charactere͂, & re͂, niſi ſit obſtaculum fictionis: & ideo peccatum eſt, quia ignorantia iuris nõ excuſatur a toto: & hic eſt ignorantia iuris. Cum autem rebaptizatur catholicus, de quo conſtat, ꝙ recipit ſacramentũ, & probabiliter creditur, ꝙ recipit rem ſacramẽti, tunc ex certa ſcientia fit iniuria ſacramento, & Chriſto, q̃a effectum unicæ paſſionis .ſ. remiſſionem peccatorum omnium uult reiterare; & quantùm in ſe eſt, Chriſtum iterum crucifigere; & ſacramentum iterat, & grauiſſimè peccat.

Dub. 3. *Quomodo ſanctificare aquam poteſt, &c.*] Obiicitur contra hæc uerba Cypriani: q̃a ſecundùm hoc, uidetur, ꝙ baptiſmus non fiat niſi in aqua ſanctificata: ergo ſi aliquis baptizetur in aqua fluminis, eſt rebaptizãdus. Ite͂. Qualiter reſpõdetur ad eius argumenta, ad q̃ Magiſter nõ reſpondet? Si .n. nulla eſt ſanctificatio niſi ꝑ ſpiritũ ſanctum, & hunc hæreticus nõ hẽt: ergo nihil ſanctificat. Reſp. Dicẽdũ, ꝙ duplex eſt ſanctificatio. Quædam, q̃ ſpectat ad ſolẽnitatem: quædã ad neceſſitatem. Illa, q̃ eſt ad ſolẽnitate͂, eſt facta a ꝑlato eccleſiæ ꝑ oratione͂. Sed hęc nõ addit aliquid; nec adimit baptiſmo. Alia eſt per uerbum adueniens ad elementum, per uerbum inquã quod eſt de integritate formæ ſacramenti: & quoniam iſtud non hẽt efficaciam a dicente, ſed potius ab inſtituente: ideo ſanctificat, & eſt efficax nõ uirtute miniſtri, ſed Chriſti. Sicut notorius odioſus, & malus ſcribit literas, quas mittit regi filius eius: q̃uis notarius non placeat; nec aliq̃d qđ ſit in ipſo ipſi regi: placeat tame͂ litera filii, & oĩno efficax eſt: apud rege͂: ſic intelligẽdũ eſt in propoſito. Et ſic patet, ꝙ obiectio ſua non ualet, q̃a non ſanctificat ſacramentum ſpiritus baptizãtis, ſed ſpiritus Chriſti. Et hoc eſt, qđ Cyprianũ decepit, q̃a baptiſmi poteſtate͂ miniſtro tradĩtã non bene cõſiderauit; & de ſacramẽto ſecũdùm, qđ de eius efficacia iudicauit: & ſi q̃s hoc diceret, i. errore͂ manifeſtũ, ſi uellet hoc defendere, ꝑueniret ꝙ nullus niſi ſanctus poſſet ſacra eccleſiaſtica diſpẽſare: quod modo tenent quorundã hæreticorum ſectę.

Sed ſi quid purgandũ erat, &c.] Dub. 4. Vr̃ Aug. hic male dicere, q̃a hęreſis eſt qđ baptizatus ſit rebaptizãdus, & graue peccatũ eſt rebaptizare: ergo ſi hoc faciebat Cypr. erat hęreticus: ſed ſi hereticus patiatur, nõ ꝑꝑ hoc ſaluatur: ergo &c. Rñ. Dicẽdũ, ꝙ Cyprianus, hoc nõ dixit aſſerẽdo, nec

nec defendendo, ſed opinando: & ideo non fuit hæreticus, quia non erat in eccleſia determinatum. Præterea. Zelus fidei, & deteſtatio hæreticorum, quæ multũ uigebãt in eo, faciebãt ipſum ex humana infirmitate excedere: & ideo uenialiter credendus eſt peccaſſe, ſi peccauit. Similiter, & Petrus amore quodã ſpeciali mouebatur erga gregẽ: & ideo ſi ex hoc malum excẽplum gentibus dedit, nõ grauiter, ſed uenialiter credendus eſt peccaſſe. Et hoc innuit Auguſtinus, cũ dicit; ꝙ nõ ſumus eis meliores; quia propter ueniale peccatum non eſt quis minus pręferendus alii. Venialia enim omnia ſecantur falce martyrii.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

Quid ſit character.

QVIA ſupra quæſitum eſt de poteſtate baptizandi. Ad intelligentiã huius partis q̃ritur hic de iteratione baptizãdi. Et quia cauſa, quare non põt iterari baptiſmus, eſt character, quem imprimit: ideo quæritur primò hic de charactere. Et circa hoc ſex q̃runtur. Primò quæritur de charactere, quid ſit ſecũdùm eſſentiam. Secundò quæritur, ad q̄d ſit. Tertiò, in quo ſit ſicut in ſubiecto. Quartò quæritur, per q̄d character imprimatur. Quintò, qualiter imprimitur, utrũ delebiliter, an indelebiliter. Sextò & ultimò quæritur, utrum baptiſmus debeat iterari.

QVOD character ſit habitus, ſic oſtẽditur. Tria ſunt in anima. ſ. potentiæ, paſſiones, & habitus: ſed character nõ eſt potentia, quia non eſt in omnibus: nec paſſio, quia ſecũdùm ipſum anima non patitur: ergo eſt habitus. ITEM. Conſtat characterem aliquem eſſe qualitatẽ ſpiritualẽ animę: ſed nihil eſt in genere aliquo determinato, quod nõ ſit in aliqua eius ſpecie: ergo cũ qualitas ſpiritualis ſit in prima ſpecie qualitatis, & iſta eſt habitus, uel diſpoſitio: ergo character ẽ habitus, uel diſpoſitio: ſed nõ eſt diſpoſitio, quia non eſt facile mobilis: ergo habitus.

CONTRA. Auguſtinus de bono coniugali dicit. Quia habitus eſt, per quẽ aliquis aliquid agit: ſed charactere nõ agit homo aliquid: ergo character non eſt habitus. ITEM. Si character eſt habitus, aut eſt habitus naturalis, ſiue innatus; aut acquiſitus, aut infuſus. Nõ innatus, hoc cõſtat: ergo acquiſitus, uel infuſus: ſed omnis talis habitus, cũ ſit in aĩa ꝑ modum ꝑfectionis, eſt ſciẽtia, uel uirtus: character autẽ nihil horũ eſt: ergo non eſt habitus.

Contra Iouinianum. Tom. 6.

RESOLVTIO.

Character qualitas eſt in anima & habitus; non paſſio, nec potentia.

RESPONDEO. Ad hoc dixerũt aliqui, ꝙ characterificatio non eſt aliud q̃ conſignatio: & character idẽ eſt, quod ſignum, hoc ſignum nihil addit ſupra potẽtias animæ, q̄d ſit quid abſolutum; ſicut nec ſignatio circulo: ſed fundatur ſupra potentias animę nudas: & eſt ibi ſecundum inſtitutionem, & actum conſignantis, nulla facta mutatione; unde eſt pura relatio, ut paternitas. Et dicut, ꝙ uerbũ Philoſophi intellicunt,

Hanc uiam ſequitur Scotus. S.Th. cõſentit D. Bon. diſt. 4. q. 1. art. 1.

gitur de illis, quæ dicũt aliquid abſolutum. Et ponũt exẽplum, ꝙ character eſt in anima, ſicut conſecratio in eccleſia; in qua cõſecratione eccleſiæ, nõ datur noua qualitas, ſed ſolùm ordinatio ab eo, qui poteſt ad ſacramenta ibidẽ celebrãda. Sic dicũt, ꝙ character eſt quoddã animæ ſignaculum, in quo dicitur anima ſanctificari, ut Deus in ea habitet, ut in templo. Et hoc dicũt ſenſiſſe Dionyſiũ; q dicit. Character eſt ſignum ſanctũ cognitionis, uel communicationis, fidei, & ſacræ ordinationis, datum accedenti ad hierarchiam. Sed illud non poteſt ſtare, quia character dicit aliquam aſſimilationem, & cõfigurationem ad Chriſtũ, ſicut character beſtię ad diabolum. De quo Apocalyp. Sed aſſimulatio fundatur ſuper qualitatem: ergo ſi de nouo ſit ſimilis Deo; & non fit mutatio ex parte alterius extremi ſecundùm qualitatem; uidetur ꝙ neceſſe ſit dare animæ aliam qualitatem. Propterea dixerũt aliqui, ꝙ & ſi character dicat relationem; dicit nihilominus qualitatem aliquam, ſuper quam fundatur; & illa qualitas eſt, ſicut diſpoſitio ad recipiendum lumen, & calorem gratiæ, ſicut ſiccitas in ligno ad calorem, & peruietas in uitro ad lumen: & ideo poſuerunt characterem in ſecunda ſpecie qualitatis. Sed illud non poteſt ſtare, quia iſta eſt naturalis potentia uel impotẽtia, quæ conſequitur naturam. Prætereа: ſiccitas, & ꝑuietas ſunt impotentiæ reſiſtendi: ergo character eſſet in potentia, quod ſtultum eſt dicere. Propterea alii dixerunt, quod characſter non tantùm eſt ad diſponẽdum, ſed ẽt ad diſtinguendum: & eſt ſicut quędam qualitas, animam fidelem decorãs, & ornãs, per quam ab infideli diſtinguitur, unde infert ſenſui ſpirituali paſſionem mulcebrẽ: & ideo eſt paſſibilis qualitas, & ĩ tertia ſpecie qualitatis. Sed illud non põt ſtare, quia non dicitur paſſibilis qualitas, q̃ infert paſſionem ſenſui interiori, uel intellectui. Cũ enim omnis ueritas ſit obiectũ intellectus, tunc omnia eſſent in tertia ſpecie qualitatis, qđ ſtultum eſt dicere: ergo ſimiliter de charactere. Propterea alii dixerunt, qđ character quantùm eſt de ſuo nomine importat configurationem: unde ubi nos habemus Hebr. figura ſubſtãtiæ: alia translatio dicit, character ſubſtãtiæ: & ideo character eſt in quarta ſpecie qualitatis, q̃ eſt forma, & circa aliquid cõſtans figura. Et ſi obiicias, quod figura eſt in quantitate, & quãtitas in corpore, Dicũt, quòd ſicut duplex eſt quantitas. ſ. ſpiritualis, & corporalis, ſiue molis: ſic duplex eſt figura. Sed iſtud non uidetur poſſe ſtare, quia figura eſt clauſio terminorum, ſecundùm qđ eſt in quarta ſpecie qualitatis: ſed in ſpiritualibus configuratio nõ eſt ſimilis terminorũ clauſioni, ſed eſt ſimilitudinis impreſſio, ſiue aſſimilatio. Item. Si figura ponatur in ſpiritualibus, nõ eſt eſt niſi trãslatiuè: ſicut ergo quãtitas uirtutis non ponitur in genere quantitatis uerè: ſic nec figura in ſpecie figuræ. Et iterũ. Quomodo ſecundùm qualitatẽ uirtutis actu dicitur clauſio terminorum? Et iterum, ſuper qd funda-

Libr. de Eccleſ. Hierar. cap. 2. par. 3.

Cap. 14

Cap. 1.

fundatur illa clauſio? Si ſuper virtutem datam, uel innatam, oportet ad aliā ſpeciē recurrere: ergo cū figura ſpiritualis non habeat conuenientiam cum illa, uidetur quod character non dicat figuram, ſiue configurationem in quarta ſpecie. Propterea alii ſe extendentes, dicunt: ꝙ nō eſt in aliqua ſpecie qualitatis a philoſopho aſſignata, quia ipſe nō aſſignat niſi ſolùm ſpecies qualitatis natæ, uel acquiſitæ, non infuſæ: & hoc etiam ipſe Philoſophus innuit cum dicit. Fortaſſis & alii apparebunt qualitatis modi. Et dicunt characterē ſub alia ſpecie contineri, ut. ſ. una ſpecies qualitatis ſit qualitas infuſa. Sed illud uidetur q. ęrere fugā: quia nos uirtutes theologicas, & alias uirtutes, quæ ſunt infuſæ in prima ſpecie qualitatis collocamus: quare ergo non ſimiliter characterem? Et ideo dicēdum, quòd character cum ſit in anima, & ſit qualitas ſpiritualis, ꝙ eſt habitus, non paſſio, nec potentia. Sed notandum, quòd habitus accipitur dupliciter. Vno modo propriè, prout diſtinguitur cōtra diſpoſitionem ꝑ perfectum, & imperfectum. Alio modo communiter, prout utrumque comprehendit. ſ. omnem qualitatē animam diſponētem, ſiue facilè mobilem, ſiue difficilè; ſiue perfectā ſiue imperfectam: & ſic accipitur, cum dicitur: tria ſunt in aīa, potentia, paſſio, & habitus. Nam diſpoſitio eſt in anima, & non eſt potentia, nec paſſio. Dicēdū igitur, ꝙ ſi accipiatur habitus largè, ſic character eſt habitus. Si autē ſtrictè, ſic quia character eſt perpetuus, ideo habitus: ſed quia non perficit, ſed diſponit ad ulteriorē perfectionē, ſ. gratię: ideo eſt diſpoſitio. Similiter eſt in oculo corporali, quia ibi eſt lumen cū natura inſeparabile, ſed inſufficiens ad uidendum; niſi ueniat ſpiritus uiſibilis à neruo obtico. Similiter in intellectu eſt lumen cōnaturale inſeparabile, non tamē ſufficiēs ad dirigendum cognitionē, niſi ſuperueniat habitus ſcientiæ. Secundum rē igitur character eſt quædā qualitas aīam non oīno perficiens, ſed diſponēs ad ulteriorē perfectionē. ſ. gratiæ. Vnde pōt eſſe, qđ ſit quoddā lumē ſpirituale ſemiplenū, & quidam calor gratis datus. Illud lumen dicitur ſignaculū aīæ, uel ſignari in aīa, ſecundū quod dicitur ī Pſal. Signatum eſt ſuper nos lumen uultus tui domine: ſignatū (inquā) ꝑ naturā, ſed ſpecialiùs per ſacramenta diuina, ſpecialiſſimè ꝑ dona ſpiritusſancti gratuita. Dvo igitur obiecta ſoluūtur, quia intelliguntur de habitu perfecto, qui plene rōnem habitus habet. Nā iſte habilitat ad opus aliquod de ſe: & ſic uel habilitat cognitiuā, & eſt ſcientia: uel motiuā, & eſt uirtus. Nō āt, eſt uerū de habitu, qui eſt imꝑfectus, diſponēs ad aliū: ſicut lumen naturale ad ſcientiam, & lumen oculi ad habitum uidendi. Sic intelligendum eſt in charactere: nihilominus tamen aliquem actum habet, ſicut patebit in ſequenti problemate.

In prædic. ca. de Qualitate.

Pſal. 4

Obſerua qđ apud S. Tho. abſolutū characteris ē potētia quædā ſpiritualis paſſiua.

Qvaestio II.

Ad quid utilis ſit character?

De charactere quantū ad utilitatē, ad quid uidelicet character ſit utilis. Et cum ſit ſignū ſacra

mentale, dicitur quod eſt ad ſignificandum,nec tantū ad hoc, ſed etiam ad diſponendum. Eſt etiam ad aſſimilādum, & diſtinguendum. Quæritur ergo primo de ſignificatione: & cum ſignū ſit,quod ſe offert ſenſibus: uidetur, ꝙ character non ſit ſignum,cum ſenſibus ſe non oſtēdat. ITEM.Si eſt ſignum,aut ergo eſt naturale,aut uoluntariū. Si uoluntarium:ergo diuerſificatur apud diuerſos,quod ſtultum eſt.Si naturale: ergo habet eſſe a natura, quod eſt ſtultum ſimiliter dicere. ITEM.Si eſt ſignū, queritur,quod ſignificat: ſi gratiam.Contra.Multi habēt characterē,qui nec habent, nec habuerunt, nec habebunt gratiam. De ſecundo actu, qui eſt diſponere quæritur ſimiliter:& ꝙ ſit ad diſponēdum, uidetur: quia cum Deus ſit agens potentiæ infinitæ,non indiget diſpoſitione præuia ad imprimendū formam: ergo non eſt neceſſe, qđ character, uel aliquid aliud diſponat ad gratiam.ITEM.Si ē ad diſponendum:queritur ergo ad quid diſponit? ſi ad gratiam. Cōtra.Gratia habetur in baptiſmo flaminis, ſine charactere: ergo non indigemus diſpoſitione media. ITEM.Gratia unitur gloriæ ſine diſpoſitione media: ergo uidetur ſimiliter quod natura uniatur gratiæ ſine diſpoſitione præuia: ergo non eſt neceſſaria alia diſpoſitio: De tertio actu,qui eſt aſſimilare quæritur,cui character aſſimilat: & conſtat, qđ ſi alicui, quod ei, a quo imprimitur,ergo aſſimilat Deo.Sed contra.Similitudo eſt rerū differentiū eadē qualitas: ſed creatori & creaturæ nihil ē cōe:ergo &c. ITEM. Character ſtat cū culpa.q̄ oīno eſt DEO diſſimilis: ſed ſimilitudo expellitur ꝑ diſſimilitudinē; ergo culpa expelleret,ſiue deleret characterē.quod falſum eſt:ergo &c. ITEM.Cū aſſimilet toti Trinitati: q̄a quicquid aſſimilet uni ꝑſonę,& oībus:quæritur,cui per ap̄ꝓpriationē.Et ꝙ patri,uidetur:q̄a eſt ſacramentum regenerationis.ſed eius eſt regenerare, cuius eſt generare:cū ergo generare ſit propriū patris, patet &c. Et quod filio,uidetur: q̄a filius dicitur eſſe character æternus. Sed ꝙ ſpūiſancto uř; quia character ſignum eſt præparans ad gratiā, & donum gratuitū gratis datum:ſed gratia appropriatur ſpirituiſancto: ergo &c. De quarto etiā actu,i.de diſtinctione q̄ritur,quos diſtinguit.Et dicit Dam.qđ character baptiſmalis diſtinguit fidelē ab infideli.

SED CONTRA. Multi ſunt fideles, qui non habent characterem, & multi infideles, qui habent: ergo &c. ITEM. Si diſtinguit,quæritur cui,aut enim Deo,aut nobis. Deo non, quia ipſe non indiget. Nobis non, quia non uidemus, utrum aliquis habeat characterem.Quod ſi angelis,uel beatis,ſuperfluit; quia bene ſine hoc cognoſcunt.

RESOLVTIO.

Character eius utilitatis eſt,ut gratiam, & ſignificet; & quodammodo eſſiciat,ad eandem præparet,configuretq; nos Deo.

RESPONDEO.quòd character eſt ſignaculum ſacramentale à Deo impreſſum. Quia ſignaculum ſacramentale:adeo gratiam ſigni-

ſignificat, nõ tãtùm: ſignificat, immo aliquo modo præparat: quia uſus ſacramentorum non tantùm eſt in ſignificando, ſed in efficiendo quodam modo. Et quia gratiam ſignificat, ad gratiam diſponit, iõ habet aliquam ſimilitudinẽ cum gratia, quę eſt ſimilitudo Dei: iõ aliquo modo configurat Deo. Et quia oẽs cõfigurat uni: ideo aſſimilat etiam gregẽ domini inter ſe: & ꝑ hoc diſtinguit ab his, q nõ ſunt de grege: uel etiam diſtinctionem facit in eodẽ grege ſecũdũ aliã, & aliam rationem aſſimilandi.

Diſſentit Scotus diſtin. 4. q. 9. negans hãc diſpoſitione mediã, quia ei ſufficit ſuſceptio ſacramẽti.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur primò, quòd non eſt uiſibile. Dicendum, ꝙ character cũ exteriori ſigno facit unũ ſacramentum: unde non eſt rõ in eo ſignificandi per ſe tantùm, ſed per coniunctionẽ cum exteriori elemento: & rõne illius eſt uiſibile, & unum; ſicut elementũ unum: & ratione eius eſt uoluntarium, ſicut elementum ſignificat ex inſtitutione: nec eſt tamen diuerſum apud diuerſos, quia inſtitutum auctoritate Magiſtri uniuerſalis. AD ILLVD, quod quæritur, quid ſignificet. Dicendum, ꝙ gratiam: & quod ibi nõ ſit, ut ſupra habitum eſt, hoc eſt ex defectu ſuſcipientis tãtùm. AD ILLVD, ꝙ obiicitur de ſecundo actu. Dicendum, ꝙ diſponit ſicut quoddam lumen, & calor datus. Diſpoſitio autẽ illa non eſt neceſſitatis, qđ agẽs non poſſit aliter agere, uel ſuſcipiens capere: ſed tantùm congruitatis. Quia. n. natura corrupta eſt per peccatum, & indiſpoſita ad gratiam, congruum fuit quod intercidat diſpoſitio media: non ſic gratia ad gloriam. ET SIC PATET reſponſio ad tria obiecta. Ad primum, quia non eſt diſpoſitio ꝑꝑ agẽtis indigentiam. Ad ſecundum, quia nõ eſt diſpoſitio neceſſaria. Ad tertium, quia non eſt ſimilis diſpoſitio in natura peccatrice ad gratiam, ſicut gratiæ ad gloriã. AD ILLVD, quod quæritur de aſſimilatione. Dicendum, quod eſt aſſimilatio per unius qualitatis participationem, uel per imitationem, uel per omnimodam indiuiſionem. Prima eſt creaturæ ad creaturam. Secunda eſt creaturæ ad Deum. Tertia eſt Dei ad Deum, ſiue unius perſonæ ad alteram. Aſſimilatio autem creaturæ ad Deum, uel eſt perfecta, uel ſufficiens, uel ad ſufficientem diſponens. Prima eſt in gloria: & hæc non compatitur diſſimilitudinem aliquam nec culpæ, nec miſeriæ. Secunda in gratia: & hæc compatitur diſſimilitudinem miſeriæ: ſed non culpæ. Tertia in charactere: & hæc cõpatitur utramque, quia ſolum eſt gratiæ gratis datæ, & multum longinqua: & ſic patet reſpõſio ad duo de aſſimilatione. AD ILLVD, quod quæritur, cui principaliter aſſimilat. Dicendum, ꝙ appropriate ipſi filio, qui character dicitur: uel ẽt quia baptizati dicunt induere Chriſtũ, quia ipſe eſt caput, & dux exercitus: & q̃a ſicut patebit, character ꝑ appropriationẽ reſpicit fidẽ. DE diſtinctione ſoluunt quidam, quod character diſtinguit eos, qui ſunt de eccleſia numeroſo à his, qui non ſunt numero quantum ad meritũ. Sed hoc nihil eſt, quia hęreticus

Diſt. 4. art. 2. q. 2. & 3.

Quæſt. ſequen.

ticus preciſus habet characterē, nec tamen eſt de eccleſia. Alii dicunt, ꝙ character diſtinguit percipientem ſacramēta ab his, qui perceperunt tantū ſignum cōparticipationis ſacramētorū, & per conſequens diſtinctionis quantùm ad non percipientes. Sed tunc uidetur, quòd idē eſſet ſignū ſuiipſius. Et propterea dicendum, quod rō diſtinguendi in charactere uenit ex rōne ſignificandi: character autem ſignificat gratiā fidei ſecundū aliquem ſtatum: unde diſtinguit uel fidelē ab infideli, uel fidelē a fideli; & qđ permiſcētur, hoc nō ē ex uitio ſigni, ſed ſignatorū. Et ꝑ hoc patet ſequēs: qa ſignū eſt nobis nō ꝑ ſe, ſed rōne cōiūctionis cū elemēto. Et ē exēplū, ſi aliquis aſſumeret arma regis, ſignum eſſet, ꝙ eſſet de exercitu regis: poteſt tamen nihilominus eſſe ex parte contraria, quamuis arma ſignificēt, quod ſi ex parte illa, & nō eſt falſitas in ſigno, ſed in accipiente. Et ſic in propoſito intelligendū, quoniam ſicut arma fiunt ad diſtinguendum exercitus, & tamen ut plurimum confunduntur, qñ ſunt in bello: ſic etiā eſt nobis, quamdiu ſumus in cōflictu huius uitæ pſentis miſeræ. Exemplum eſt de habitu religionis, q̃ eſt ſignum bonitatis. tñ cōicant et in hoc boni cū malis, & carnales cum ſpūalibus, & amātes mundum cum cōtemnentibus.

QVAESTIO III.

In quo, ut in ſubiecto ſit character?

IN quo ſit character ſicut in ſubiecto. Et quòd in tota anima, uidetur: qa character diſtinguit ouem Chriſti a nō oue, mēbrum Chriſti a non mēbro, ſed anima non dicitur ouis, nec mēbrum ſecundùm potentiā, ſed ſcđm ſubſtantiā: ergo character ſecūdùm ſubſtantiā diſtinguit. ITEM. Cuius eſt diſpoſitio, & habitus: ſed character diſponit ad gratiā. & remiſſionē originalis; quod reſpicit totam aīam: ergo character ē in aīę ſubſtātia.

SED QVÒD ſit tantùm in potentia cognitiua, uidetur: quia omne, quod eſt in anima pertinens ad cognitionē, eſt in potētia cognitiua: ſed character pertinet ad cognitionem, cum ſit ſignum: ergo &c. ITEM. In una aīa eſt unus character per unū ſacramentū: ſed omnis habitus eſt in potentia, ut in ſubiecto: ergo cum accidens ſit in uno ſubiecto, character eſt in una potentia: ſed potentia, q̃ maximè huic conuenit, eſt cognitiua: ergo &c. SED QVÒD ſit in tota imagine, uidetur. Character eſt quædā configuratio: ſed configurari dicitur anima Trinitati ſecundùm tres potentias, non unam tantùm: ergo &c. ITEM. Character diſponit principaliter ad imaginis reformationem: ſed reformatio imaginis attenditur quantum ad reformationē ipſarum potentiarum, ut cōuertuntur ad Deum: ergo &c.

RESOLVTIO.

Character in anima eſt ſecundùm imaginem, proprietatem, & ueritatem; attamen potentiæ cognitiuæ appropriatur.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ circa hoc triplex fuit opinio. Quidam dixerunt, quòd character eſt in tota anima ꝑꝑ rationes ꝑdictas, quia diſtinguit ouē

D. Th. 3. p. q. 63. articulo 4. uidetur ponere in intellectu. Sco. uerò in 4 diſt. 4. q. 9. tenet, ꝙ ſit in eſſentia, & non in potentijs.

ab oue, uel ab ea, q̃ nõ eſt ouis: & hoc reſpicit animæ ſubſtantiam. Quidam ꝙ in cognitiua propter rõnem ſignandi: & quoniam ſignũ, qđ eſt ratio cognoſcendi, reſpicit potentiam cognitiuam: ergo &c. Quidam quod in tota imagine ꝑꝑ rationẽ configurandi: & quia actus characteris (a quo nomẽ accepit) principaliter eſt configurare: ideo hęc tertia opinio melior eſt, ꝙ. ſ. ſit in anima ſecundum imaginem, ſecundùm proprietatẽ, & ſecundũ ueritatẽ. Sed quia imago & ſi ſit in tribus, tamẽ appropriatur cognitiuæ, ſecundum quod dicitur in Lib. de ſpiritu, & anima, quòd imago eſt in potentia cognoſcendi, ſimilitudo in potentia diligendi: ideo per appropriationem eſt in potentia cognitiua. AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quòd diſtinguit animam; ergo in anima: uerũ eſt, ſed non oportet ꝙ ſit primò in tota aĩa: ſicut color diſtinguit corpus, ſed tamen primò eſt in ſuperficie. AD ILLVD, qđ obiicitur, cuius eſt diſpoſitio, eſt & habitus. Dicendum, ꝙ uerũ eſt de illa diſpoſitione, quæ fit habitus: ſed de alia non ſic: q̃a habitus unius potẽtiæ diſponit ad habitum alterius: ut habitus fidei ad habitum charitatis. AD ILLVD, qđ obiicitur; ꝙ ſpectat ad cognitionẽ. Dicendũ, quod uerum eſt, ſi ſit habitus cognoſcendi. Et ꝑpea, character non tantùm ad cognitionẽ ſpectat, ſed etiam ad gratiã reformantẽ totam imaginẽ. AD ILLVD, qđ obiicitur: qđ eſt unũ in anima una. Dici poteſt dupliciter. Primo quod unum accidens eſt in pluribus, ſicut una gratia in pluribus potentiis, & una ſanitas in pluribus membris. Poteſt ergo accidens unum eſſe in pluribus potentiis, quando illud accidens non reſpicit determinatè unã potentiam, ſed † eas: ſecundum qđ fundentur in uno. Vel aliter. Imago una eſt, & tamen in tribus potentiis: quia dicit relationem ad unum. Similiter dici poteſt in charactere; quia. n. imago importat diſtinctionem, ideo comparatur ad plura, ſicut ad unum ſubiectum. Et exemplum eſt in numero. Ternarius. n. unus ẽ in tribus hominibus, & unus eſt quamuis illi ſint plures in ſe, qui ſunt unum ſubiectũ ternarii, & nullus eorũ per ſe tantùm eſt ſubiectũ. Ita & in charactere intelligẽdum eſt, ꝙ dicit (ſicut prætactum eſt) quãdam configurationẽ animæ, ad beatam Trinitatem, mediam inter configurationẽ animæ quãtùm ad naturam, & configurationem eiuſdem quantũ ad gratiam gratum facientem.

† a. l. plures.

QVAESTIO IIII.

An character ita per uirtutes imprimatur, ſicut per ſacramenta?

PER quid character imprimitur, utrum imprimatur, per uirtutes ſicut per ſacramenta? Et quod ſic, uidetur: quia character eſt ſignum conformatiuum, ſiue configuratiuum: ſed per uirtutes configuratur anima Deo: ergo per uirtutes imprimitur character. ITEM. Quęro, utrum imprimatur per ſacramẽta ueteris Teſtamenti. Et uidetur, quòd ſic: quia character eſt ſignum diſtinctiuũ, diſtinguẽs populum a non popu-

Quæſtio collater.

lo: ſed dominus tempore legis habuit populũ, q̃ debuit diſtingui, ſicut et mõ: ergo ſi diſtinguebantur per ſacramẽta, patet ꝙ in illis imprimebatur ſignaculum diſtinctiuum: huiuſmodi autẽ eſt charãcter: ergo &c.

Qõ collater. ITEM. Quæritur, utrum per oĩa ſacramẽta no. Teſt. imprimatur character. Et uidetur, ꝙ ſic, q̃a quod poteſt in maius, poteſt in minus: ſed omnia dant gratiam quæ maior eſt, q̃ character: ergo &c. ITEM. Character ad gratiam diſponit: ergo cum omnia ſacramenta dent gratiam, & diſponant ad illam, omnia dant characterem.

CONTRA. Character eſt ſignũ indelebile: ergo oẽ illud & ſolũ impreſſiuũ eſt characteris, ꝙ nõ iteratur circa ſubiectum: ſed tantũ tria ſunt ſacramenta non iterabilia, ut baptiſmus, cõfirmatio, & ordo: ergo tantũ illa tria imprimunt characterem.

QVAERITVR ergo ulterius rõ huius: cũ oĩs paſſio, q̃ ineſt aliq̃bus inſint per aliquã naturam cõem, quæ ſit illa natura cõis reperta ĩ his tribus, & nõ in aliis? & conſtat, ꝙ non eſt materia: q̃a non eſt cõis: nec forma, quia nec illa eſt cõis. Et ſi dicas, ꝙ cõueniunt in inuocatione Trinitatis, ut efficientis. Obiicitur ꝙ ſimiliter, & in aliis eſt inuocatio Trinitatis, ut efficiẽtis: & q̃a illa eſt una in oĩbus ſacris? neceſſe eſt ergo, ꝙ illa natura ſumatur ex parte finis. Sed hoc nõ vr̃, q̃a in fine cõi uidentur oĩa conuenire: ĩ finibus aũt proximis oĩa differunt. Et ſi dicas, ꝙ hoc eſt, quia iſta tria ſacramẽta ſunt reſpicientia ſtatum fidei determinatum: ergo cũ fides ſit eadẽ ſecundùm diuerſos ſtatus, vr̃ q̃d in oĩbus iſtis ſacramentis unus imprimatur character: ſed conſtat, ꝙ multi ſunt characteres, alioquin nõ poſſet q̃s ordinari, ſi nõ eſſet cõfirmatus. Quærit̃ ergo, q̃ ſit rõ multitudinis, & uidetur, ꝙ ſuperfluant: cum ſuffiiciẽter per unum poſſint diſtingui. Quòd aũt ſint multi uidet̃, quia character interior ſimilitudinem habet cum ſigno exteriori: ſed ſigna ſunt diſſimilia, & diuerſa: ergo & characteres.

RESOLVTIO.

Character cum ſit ſignum diſtinctiuum, diſtinguens ſpiritualiter interius multos: in ſacramentis, & in tribus eorum tantùm imprimitur, non autem in uirtutibus.

RESPONDEO. Ad p̃dictorum intelligentiã eſt notãdũ, ꝙ character eſt ſignũ, interiùs diſtinctiuum: q̃a ergo ſignare non cõuenit ei niſi rõne ſigni uiſibilis, iõ ſolũ in ſacramẽtis nõ in uirtutibus imprimitur. Quia uerò interiùs ſpũaliter ẽ diſtinguẽs, iõ in ſacramẽtis, q̃ ſunt non carnalis populi, ſed ſpũalis: imprimit̃. ſ. in ſacramẽtis no. le. nõ ueteris. Quia diſtictiuũ nõ unius, ſed multorũ: iõ unitiuũ multorũ in uno ſtatu fidei: & iõ in his ſacramentis ſolũ imprimitur, q̃ reſpiciunt ſtatum fidei determinatum. Tres autem ſunt ſtatus fidei, ſcilicet genitæ, roboratæ, & iam multiplicatę: & ſecũdum hoc attẽditur triplex diſtinctio in populo. ſ. bonorum a malis, fortium ab infirmis, clericorum a laicis. Et hęc triplex diſtinctio præceſſit in figura in populo Iſrael. Prima cum oẽs ſunt diſtin

cti ab Aegyptiis,ad ueniendum in terrā promiſſionis.Scđa,cum fortes ab infirmis ad pugnandū in bello. Tertia,cum Leuitæ ab alio populo ad miniſtrādum in tēplo.Similiter triplex fuit diſtī ctio in domo Dauid.Prima domus eius ab infidelibus.Secūda, quia erant ibi ſpecialiter pugnatores.Tertia,q̄a Leuitæ,& ſacerdotes, & ſcribæ ab aliis etiā diſtincti erant: & etiam duces, & principes habebant. Quia ergo tria tantùm ſunt ſacramenta, q̄ reſpiciunt ſtatum fidei determinatū,Baptiſmus primùm;q̄a ibi fides gignitur;& homo ab Aegyptiis ſeparatur. Confirmatio ſecundùm,q̄a ibi fides roboratur. & ut pugil inungitur homo ad p̄liandum,& ab infirmis diſcernitur.Ordo tertium,quia ibi uirtus multimoda datur, & homo ut ſanctus ad miniſteriū tēpli a laicis ſeparatur: ideo iſta tria tantùm imprimūt characterem. Natura ergo cōmunis reperta ī his & non in aliis,eſt: q̄a ſunt ſigna uiſibilia interius operantia, reſpiciētia ſtatū fidei determinatū. Et q̄a diſtinctio populi a nō populo præcedit alias diſtinctiones:ideo baptiſmalis character p̄cedit alios de neceſſitate.Sed diſtinctio fortium ab infirmis p̄cedit diſtinctionē aliam ſolùm de congruo, non de neceſſitate.Ex hoc ergo patet ordo characterū: patet & numerus,q̄a tres ſunt ſecūdùm tres ſtatus, & tres diſtinctiones,& tria ſacramēta. Patet etiam ratio imprimendi.Pręſuppoſita nāque identitate ex parte materialis elemēti,ratione cuius cōpetit ſignatio, ſumitur rō principalis ex parte finis. Quia tamen finis mouet efficiētem,& efficiens ſecundùm exigentiā finis introducit formam in materiam,concurrit triplex ratio: & prima eſt ſtatus fidei determinatio, ex parte finis: ex parte efficientis inſtitutio, q̄ ad talē finē ordinās, dedit talē uirtutē,ut in his imprimeretur character: ex parte uero formæ eſt ſanctę Trinitatis īuocatio: & ſic patēt oīa.

QVOD primò obiicitur de virtutibus,iā patet: quia non eſt cōfiguratio, ſecūdū quam attēdatur ſignum diſtinctiuum,eo qđ non eſt ſignum ſenſibile extra. AD ILLVD ergo, quod obiicitur de ſacramentis ue.le. ſimiliter patet reſpōſio:quia ibi erat tantùm cōfiguratio exteriùs in carne,quia erant ſacramēta populi carnalis. AD ILLVD, ꝙ obiicitur;quod pōt in maius,pōt in minus.Dicēdūꝙ iſtud nō eſt generaliter uerū ,quia frequenter uirtus creaturę ordinatur ad maius non ad minus: homo.n. poteſt generare hominem, non feſtucam. AD ILLVD, qđ obiicitur,qđ omnia ſacramenta diſponunt ad gratiam.Dicendum, ꝙ actus diſponēdi ad gratiā nō eſt proprius characteris, ſed magis qui prędeterminatus eſt.QVOD POST modū q̄ritur, ſatis patet, ſi breuiùs reſumantur prędicta. Ordo enim,& ſumma p̄dictorū eſt;quia character eſt ſignū interius diſtinctiuū pariter,& uniti uū in aliquo fidei ſtatu:ideo imprimitur a ſigno viſibili interiùs operante, reſpiciente ſtatū fidei determinatum.Status ergo fidei determinatus eſt prima ratio imprimēdi, q̄a finis imponit neceſſitatē his,q̄ ſunt ad finem; ideo quia

quia ille inſtituit ad hũc finem ſacramenta, dedit uirtutẽ, & formam uerborum congruam. Eſt etiã ratio multiplicandi: quia .n. tantùm tres ſtatus fidei ſunt, & tres diſtinctiones: ideo tantùm tres characteres. Eſt etiam ratio ordinandi: nam fidei generatio præcedit confirmationẽ, & confirmatio multiplicationem: ſed primum de neceſſitate præcedit ſecundum, & tertium: & ſecundum excedit tertium de cõgruo tantum. Talis ordo eſt in diſtinctionibus populi, nãprimò eſt ſeparatio fidelis populi ab Aegyptiis, uel malis. Secũdò fortium ab infirmis. Tertiò ſanctorum, & perfectorum ab aliis: & ſic eſt ordo in characteribus.

QVAESTIO V.

An character imprimatur delebiliter, uel indelebiliter?

VTRVM character imprimatur delebiliter, uel indelebiliter. Et ꝙ indelebiliter, Videtur: quia ſacramenta, in quibus imprimitur character; nullatenus iterantur; ſed ſi deleretur, poſſent, & deberent iterari: ergo nõ delet. ITEM. Character ſtat cum culpa, ſicut patet in ſacerdote malo: ergo non repugnat culpæ: ſtat etiam cum ignorantia, ut in paruulo baptizato: ergo uidetur ꝙ non habeat contrariũ, per qđ deleatur, & eſt in ſubiecto perpetuo: ergo eius impreſſio eſt indelebilis.

CONTRA. Poſſibile eſt aliquem baptizatum habere charactèrem beſtiæ, de qua habetur
Cap. 3. Apoc. ſed nullus ſimul poteſt placere Deo, & diabolo: ergo nullus ſimul poteſt habere ſignum huius, & illius: ergo unus character poteſt alterũ delere, & deſtruere. ITEM. Character beſtiæ eſt delebilis, quia nullus eſt adeo malus, quin poſſit fieri bonus: ergo a ſimili character Chriſti: cum ille, qui bonus eſt, poſſit malus fieri. ITEM. Si character eſt indelebilis, quęro unde illud habeat. Si ab efficiente: ſed gratia gratumfaciens a Deo eſt, & tamen delebilis eſt. Si a ſubiecto, ergo quicquid eſt in anima, eſt indelebile. PRAETEREA: quòd magis ſit delebilis ratione ſubiecti, uidetur: quia uoluntariè recipitur: ſed quod ſubiacet uolũtati, eſt uariabile: ergo &c. ITEM. Quòd poſt hanc uitam deleatur, uidetur in beatis, quia ex parte: multo .n. magis eſt imperfectiuum lumen, quàm fides: ergo ſi fides excidit, & character. ITEM. Quòd in damnatis deleatur, uidetur: quia character aliquo modo habilitat ad gratiam, ſed tunc erunt ipſi omnino inhabiles: ergo carebunt charactere.

RESOLVTIO.

Quia character proprietas eſt, exiſtens in perpetuo ſubiecto; in quo nec repugnantiam habere poteſt: ob id perenniter imprimitur.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ communis opinio iſt, ꝙ character eſt ꝓprietas indelebilis: ſed in huius indelebilitatis cauſa differenter ſentiunt diuerſi. Quidam enim dicunt, quòd quia character eſt in anima ſecundùm ſubſtãtiam, uel eſſentiam, & ipſa eſt perpetua, & inuariabilis: ideo & character: ſed iſtud ſupra improbatum eſt. Alii dicunt, quòd quia eſt in anima ſecundùm

cundùm potentiam cognitiuã, quę nõ ſubiacet uariabilitati,ut uoluntas, quædam enim cognoſcimus uoluntate non uolente, & ideo etiã eſt inuariabilis. Sed hoc non ualet,quia per ignorantiam expelluntur habitus cognitiui,ſed non character. Tertii dicũt, ꝙ ſicut ex matrimonii obligatione contrahitur uinculũ indiſſolubile,quamdiu uiuitur:ita ex cõſimili in ſuſceptione ſacramenti:& quia ibi eſt quoddã matrimonium ſpirituale:& quoniã tam Deus, ꝙ̃ anima ſunt perpetuam durationem habẽtia : ideo character ſemper durat.Sed quãuis iſtud poſſit dici de baptiſmo,ubi eſt ꝗdam contractio matrimonii:non tamẽ in aliis ſacramentis. Et propterea dicendum aliter, ꝙ perpetuitas characteris principaliter ſumitur ab eius cõditione, & natura. Vnde notandũ, ꝙ eſt habitus innatus; & hic eſt indelebilis omnino: & eſt habitus acquiſitus ; & hic quia eſt ex acquiſitione,perdi põt: & eſt habitus infuſus,uel datus;& hic eſt duplex.Quidam eſt datus ad dirigendum: & quia potẽtię poſſunt obliquari : iõ eſt delebile, poteſt.n. inuenire repugnãtiam in ſubiecto . Eſt & alius impreſſus ad diſtinguẽdum: & huic indirectio,uel obliquatio potẽtiæ non repugnat.Si.n.aliquid repugnaret.hoc ſolum eſſet oppoſita cõſignatio ; ſed oppoſita nõ põt eſſe, ꝗa ſolus Deus põt imaginẽ ſuam cõſignare:ideo ſi debet oppoſito ſigno ſignari, a ſolo Deo fiet : ſed ipſe numquã imprimit ſignũ ſibi contrarium:iõ neceſſe eſt,ꝙ character æternaliter perſeueret . Qm̃ ergo character proprietas eſt, exiſtẽs in ſubiecto ꝑpetuo,in quo non poteſt habere repugnantiam: ideo eius impreſſio eſt perpetua. AD ILLVD,qđ obiicitur de charactere beſtiæ. Dicẽdũ, quod character beſtię nõ dicitur aliquod ſignaculum, quod diabolus animæ impreſſerit, ſed culpa ſecundùm eius uoluntatem perpetrata, in quo eſt anima per obſtinationem diſpoſita ad perpetuitate: & ideo non eſt omnino ſimile. AD ID, qđ quæritur,unde hoc habeat. Dicendũ,quod a ſui cõditione, ſubiecto cõcordante, nõ repugnãte; & efficiente,non perducente contrarium,nec ſubtrahẽte. AD ILLVD,quod obiicitur de dãnatis. Dicendũ, ꝙ in damnatis manet ad confuſionem.& in beatis ad quantũcunque decorem. QVOD obiicitur, ꝙ eſt ex parte. Dicẽdum, ꝙ ſua imperfectio ſcilicet characteris compatitur ſecum perfectionem gloriæ : nõ ſic autem eſt de perfectione fidei, quia fides ſecũdùm ꝙ eſt uirtus; dicit ænigma, & abſentiã rei creditæ : & hæc repugnat ſtatui gloriæ: & ideo euacuatur non ſecundùm quòd lumen tantum, ſed ſecundùm ꝙ habet annexum ęnigma, & abſẽtiam rei in ſe, quod eſt eſſentiale fidei ſecundùm quod uirtus : alioquin ſi uideretur præſentialiter, non eſſet meritum. Non autem eſt ſimile de charactere; quoniam dicit quandam conſignationem, & lumen quoddam: & illud nõ habet oppoſitionẽ ad lumen perfectum ; nec habet oppoſitionẽ ad tenebrã pœnæ propter lucis modicitatem. iõ nec ibi euacuatur,nec hic extinguitur.

QVAE-

QVAESTIO VI.

An baptiſmus reiterabilis ſit?

VTRVM baptiſmus debeat iterari. Et ꝙ ſic, uidetur: quoniam poſſibile eſt aliquẽ fictè accedẽtem baptizari, qui nihil gratiæ percipit per baptiſmum: ergo ſi non debet eſſe ſibi uia ſalutis præcluſa; debet, & poteſt iterari iſti baptiſmus. ITEM. Duo dãtur in baptiſmo, ſcilicet character, & gratia: ſed quãuis character ſit indelebilis: ergo ſaltem ratione gratiæ poteſt, & debet iterari.

CONTRA. Si baptiſmus poſſet iterari: ergo poſſet q libet impunè peccare: cum ibi fiat remiſſio culpæ, & pęnę. ITEM. Si effectus non poteſt iterari, nec cauſa: ergo ſi character non poteſt iterari, nec ſignum uiſibile, ſiue baptiſmus. ITEM. Multa non debent fieri de iure, quę ſi fiunt de facto, facta ſunt: ut ſacerdos præciſus, non debet conficere, ſed ſi conficit, confectum eſt. QVAERITVR ergo, utrum in hoc caſu aliquid fiat. Et ꝙ ſic uidetur, quia accedente uerbo ad elementum, fit ſacramentum. *Qō colllater.*

RESOLVTIO.

Sicut ſemel tantũ contrahitur peccatũ originale; ſicut Chriſtus amplius nõ moritur, nec illi mors ultra dominabitur; ſicut demũ character æque ſemel, imprimitur; ita baptiſmus primũ delen. ſcdm repreſentans, et tertium efficiens, una ſolum uice nec pluribus conferri poteſt.

RESPONDEO. Dicẽdum, ꝙ baptiſmus nec debet, nec poteſt iterari. Quia non poteſt: ideo q iterat, nihil facit. Quia uerò non debet; qui ſcienter iterãt, grauiſſimè peccat. Ratio autẽ, quare nõ debeat iterari; triplex eſt. Prima eſt ratio morbi, quem curãt, ſcilicet peccati originalis, q non poteſt iterari. Secunda eſt ratione eius, quod principaliter ſignat, ut paſſionem, & reſurrectionem: quam impoſſibile eſt iterari. Tertia eſt ratione efficaciæ in curando, quia abſoluit a pœna, & a culpa: & tunc mali non eſſent puniendi, ſi ſemper cum peccarent, deberent baptizari. Ratio quare non poteſt iterari, eſt characteris impreſſio: quia ex quo ſemel imprimitur, amplius imprimi non põt: & ille eſt effectus ſacramẽti primus, ſine quo nihil facit ſacramentũ. Alia eſt diuina inſtitutio, quia dominus inſtituit; vt perfectã, & unicam haberet efficaciam, & ſemel tantùm fieret. ſi ergo fit ſecundò, nihil fit in anima; & ita caſſat ſacramentum ſcienter: & propter hoc iterans baptiſmũ nihil facit omnino: & magis peccat, quàm ille, qui fictè accedit, quia facit contra ordinationem diuinam: facit ẽt contumeliam ſacramento: facit, & contumeliam Chriſto; quia quantùm eſt de ſe, filiũ Dei crucifigit: & ipſum contemptui, & irriſui habet: cum unicum ſit baptiſma, & unicam efficaciam habeat perfectam a paſſione unica. Et ideo ſancti patres grauem pęnam impoſuerunt rebaptizãtibus, & rebaptizatis ſcienter, propter grauitatem culpę: quia rebaptizatio aut ſapit hæreſim: aut ſi non ſapit, grauiſſimum cõtẽptũ Dei, & ſacramẽti inducit: & ideo grauiter debet puniri. *Iuxta illud. Epheſ. 4. Vna fides, vnu baptiſma &c.*

Ad illud, quod obiicitur de ficte accedente. Dicendum, qđ fictione recedente, character totum ſupplet, quod ſacramentū ſine fictione faceret. Ad illud, quod obiicitur de gratia. Dicendū, quod gratia non eſt effectus immediatus, ſed mediāte charactere infunditur a Deo: & ideo nihil fit, quando nō imprimitur character. Ad vltimum, Dicendum, ꝙ qui iterat baptiſmū, nec de facto, nec de iure ſacramentū tradit, uel recipit; quia ille nō eſt ſuſceptibilis, ſed tantùm exterius abluit. Et ſi ſcienter, uel negligenter facit, grauiter peccat. Si uerò diligentia adhibita, & ſi nihil faciat interius; tamen non peccat.

DISTINCTIO SEXTA.
PARS SECVNDA.

De his, quæ poteſtatem baptizandi impediunt, uel expediunt. Et quòd nullus in materno utero baptizetur.

De cōſ. d. 4. eodem mō *Hoc etiam ſciendum eſt, quòd licet ter immergatur propter myſterium Trinitatis, tamen unum baptiſma reputatur. Illud etiam ignorandum non eſt, quòd in materno utero nullus baptizari* *Hie. ſu p epiſt. ad Ro.* *poteſt, etiam ſi mater baptizetur. Vnde Iſidorus, Qui in maternis uteris ſunt, ideo baptizari non poſſunt, quia qui* *De cōſ. di. 4. q in materno. Libr. 1. de ſummo bono. ca. 24.* *natus adhuc ſecundùm Adam non eſt, ſecundùm Chriſtum non poteſt renaſci: neque regeneratio in eum dici poteſt, quem generatio non præceſſit. Item. Aug. Non poteſt quiſquam renaſci antequam natus ſit. Si uerò opponitur de Hieremia & de Ioanne Baptiſta, qui ab utero ſanctificati legūtur: quod etiam de Iacob quidam putant. Dicimus, ſi ſanctificatio ibi accipitur interior emundatio, in miraculis diuinæ potentiæ eſſe habendum, (ut Aug. ait,) ambiguè ſuper* *Ad Dardanū epi. 57.* *hoc loquens: Si uſque, adeo (inquit) in illo puero acceleratus eſt uſus rationis & uoluntatis, ut intra materna uiſcera iam poſſet agnoſcere & credere, quod in alijs paruulis expectat ætas ut poſſint: in miraculis habendum eſſe diui-* *Nu. 22* *næ potentię, non ad humanæ trahendum exemplum naturæ. Nam quando uoluit Deus, etiam iumentum locu-* *Hie. 1.* *tum eſt. Idem de Hier. legitur, Priuſquam exires de uentre, ſanctificaui te. Illa tamen ſanctificatio, qua efficimur templum Dei, non niſi renatorum eſt. Niſi enim quis*

renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum Dei. Nemo autem renaſcitur niſi priùs naſcatur. Vnde illa ſanctificatio poteſt ſecundùm prædeſtinationem accipi: Ecce uidetur dubitanter loqui, qui etiam in eodem dicit, Non dictum eſt, quia credidit infans in utero, ſed exultauit: nec Eliſabeth dicit, Exultauit in fide, ſed exultauit in utero meo. Et potuit eſſe hæc ſignificatio tantæ rei a maiori cognoſcendæ indicium, non a paruulo cognitæ. Abſque aſſertione de hac ſanctificatione loquitur, non definiens, qualiter intelligenda ſit illa ſanctificatio: an ſit ſignum futuræ rei, an ueritas iuſtificationis per ſpiritum factæ. Sed melius eſt, ut dicamus, illos præter communem legem in uteris iuſtificatos, & gratia præuentos dimiſſis omnib. peccatis; quod ẽt multis ſanctorũ teſtimoniis docetur.

et Luc. 1. Malac. 1. Eadem epi. 54 in medio. 1. Cor. 3. Io. 3 Luc. 1. Ambr. et Bed. ſup 1. c. Luc.

Si baptiſmus ſit, verbis corruptè prolatis.

Quæri etiam ſolet, Si corruptè proferantur uerba illa, an baptiſmus ſit. De hoc Zacharias Bonifacio ſcribit, Retulernnt mihi nuncij tui, quòd fuerit ſacerdos in eadem prouincia, qui Latinam linguam penitus ignorabat: & dum baptizaret, neſcius Latini eloquij, infringens linguam diceret, Baptizo te in nomine patria, & filia, & ſpiritus ſancta: & propter hoc conſideraſti rebaptizare. Sed ſi ille, qui baptizauit; non errorem inducens, uel hæreſim, ſed pro ſola ignorantiæ Romanæ locutionis, infringendo linguam baptizans dixiſſet; non poſſumus conſentire, ut denuo baptizetur.

In Epi. q̃ bĩ de cõſ. d. 4 c. Retulerunt.

Leo Papa.

Præterea ſciendum eſt, quòd illi, de quibus nulla extant indicia inter propinquos uel domeſticos uel uicinos, a quibus baptizati fuiſſe doceantur, agendum eſt ut renaſcãtur, ne pereant: in quibus quod non oſtenditur geſtum, ratio non ſinit, ut uideatur iteratum. Conferendum eis uidetur, quod collatum eſſe neſcitur: quia non temeritas interuenit præſumptionis, ubi eſt diligentia pietatis.

De cõſ. di. 4. c. ſi nullo: ex epiſt. Leo. 1. ad Ruſticũ. quæ eſt nu. 70

De illo, qui pro ludo immergitur.

Solet etiã quæri de illo, qui iocans ſicut mimus, cõmemoratione tamen Trinitatis immergitur, utrum baptizatus ſit. Hoc autem Aug. non definit, ita inquiens. Si totum lu-

Lib. 7. de bap. contra

dicre,

Den.c. .35. & hab de cōſ.d.4 ſolet ēt quæri. Augu. ad Bon. epi. 23 et hab. de cōſ. d.4. nō te moueat. Leo pp in epi. ad uniuerſos p Sicil. cōſtitutos & hab. de conſec. d. 4. c. duo tēpora, et c. ſiqua neceſſitate. 2.lib.d offic.c. 24. de cōſ.d.4 c. Paruuli. De cōſ. d.4. cū pro paruulis. Ex Augu.li. 4 de bap. contra Donat. c. 24.

dicre, & mimicè & iocularitér ageretur, utrum approbandus eſſet baptiſmus, qui ſic daretur? diuinum iudicium per alicuis reuelationis miraculum oratione implorandū eſſe cenſerem. Videtur tamen ſapientibus non fuiſſe baptiſma: ut cum aliqui in balneum uel in flumen merguntur in nomine Trinitatis, non eſt tamen baptiſmus: quia non intentione baptizandi illud geritur. Nam in hoc, & in aliis ſacramentis ſicut forma eſt ſeruanda: ita & intentio illud celebrādi eſt habenda. Illud etiam non te moueat, quod quidā nō ea paruulos ad baptiſmū fuerunt, ut per ſpiritum ad uitam regenerentur æternā: ſed eos putant hoc remedio tēporalem accipere ſanitatem, non.n. propterea illi non regenerantur, quia nec ab illis hac intentione offeruntur.

Quòd duo tempora erant, in quibus baptizabantur hoīes.

Agnoſcendum eſt etiam in baptizandis electis duo tempora eſſe ſeruanda, ideſt, Paſcha, & Pentecoſten: ut in ſabbato Paſchæ uel Pentecoſtes baptiſmi ſacramentum celebretur. Qui uerò neceſſitate mortis, uel periculi urgentur, omni tempore debent baptizari.

De reſponſione patrinorum.

Porrò cuncti ad baptiſmum uenientes, fidem ſuam profiteri debent, & exponere ad quid petendum uenerint ad eccleſiam. Vnde etim a baptizando quæritur, Quid ueniſti ad eccleſiam petere? Qui ſi adultus eſt, pro ſe reſpondet, Fidem, ideſt, ſacramentum fidei, & doctrinam. Ita etiam per ſingula interrogatus, reſpondet ſe credere in patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum. Si autem paruulus eſt, non ualens credere uel loqui, alius pro eo reſpondet. Vnde Iſidorus, Paruuli alio profitente baptizantur, qui adhuc loqui uel credere neſciunt: ſicut etiam pro ægris, mutis, uel ſurdis alius profitetur, dum baptizantur: ſic & de pœnitentibus agendum eſt. Si uerò pro eo, qui reſpondere pōt alius reſpondeat, non itidem ualet: ſicut dictum eſt, Aetatem habet, pro ſe loquatur. Si uerò quæritur ex quo ſenſu pro paruulo dicatur, Credo, uel fidem peto: Dicimus de ſacramento fidei id eſſe intelligendum, quod reſpondetur petere, cum defertur ad eccleſiam; & habere fidem, cum

bapti-

baptizatur: ut ſit ſenſus, cum dicitur, Fidem peto, ideſt, ſacramentum fidei præſtò ſum recipere: Credo, ideſt, ſacramentum fidei ſuſcipio: quod eſt, hic paruulus praſto eſt ſacramentum fidei accipere. Vnde Auguſt. nihil eſt aliud credere, quàm fidem habere: & ideo cum reſpondetur credere paruulus, qui fidei nondum effectum habet, reſpondetur fidem habere propter fidei ſacramentum, & conuertere ſe ad Deum propter conuerſionis ſacramentum. Sed adhuc quæritur, ex quo ſenſu pro paruulo reſpondeatur, Credo in Deum patrem, & in Ieſum Chriſtum, & in Spiritum ſanctum. Nunquid de ſacramento fidei, an de fide mentis ibi agitur? Si de ſacramento, cur nominatim diſtinguuntur perſonę? Si uerò de fidei affectu, quomodo uerum eſt, cum ea paruulus careat? An illud facturus paruulus reſpondetur, cum creuerit: ſicut & omnibus pompis diaboli ſpondetur abrenunciare: quod ſi non ſeruauerit factus adultus, tenebitur ipſe, uel ſponſor? Sanè ẽt dici põt ibi ſponderi pro paruulo, quòd ad maiorem ętatem ſi uenerit, & pompis diaboli renunciabit, & ſanam fidem tenebit, cuius tunc ſacramentum recipit. Hac autem ſponſione paruulus, pro quo fit, tenebitur, non ſponſor: ſi tamen ut cautio impleatur, quantùm in ſe eſt, operam dederit: quia exigitur a patrino, ut ſit diligens circa eum, pro quo ſpopõdit, ſolicitudo. De hoc Aug. Certiſſimam emiſiſtis cautionem, qua renunciare pompis diaboli ſpopondiſtis.

De conſ. d. 4. nihil aliud: ex epi. ad Bonif. 23. De conſ. diſt. 4. Prima igitur: ex Augu. li. 2. de ſym. ad catech. c. 1. et 2. li. 4. c. 1.

De catechiſmo, & exorciſmo.

Illa aũt interrogatio, et reſponſio fidei fit in catechiſmo, cui additur exorciſmus. Ante baptiſmum. n. fit catechiſmus, & exorciſmus: poſt catechiſmũ ſequitur exorciſmus: ut ab eo, qui iam fide inſtructus eſt, aduerſaria uirtus pellatur. Exorciſmus de Græco dicitur in Latinum. Adiuratio: Catechiſmus, Inſtructio. Catechizare eſt inſtruere: ut de ſymbolo, ac rudimentis fidei. Exorcizare eſt adiurare: ut, Ex ab eo ſpiritus immunde. Symbolum eſt ſignum, uel collatio. Signum, quia eo fideles ab infidelibus diſcernuntur: Collatio, quia ibi totius fidei ſufficiẽtia et integritas eſt collata. Catechiſmus et exorciſmus neoſ hytorũ ſunt: magiſq;

De inſti. cle. c. 25. et hab. de cõſ. d. 4 ante baptiſm. In li. 1. de ſym. ad cat. ib. c. 1. et hab. de cõſe. diſt. Sicut nos.

ſacramentalia, quàm ſacramenta dici debent. Neophytus nouitius interpretatur, uel rudis. Et dicitur Neophytus nuper ad fidem conuerſus, uel in diſciplina religioſæ conuerſationis rudis. Hæc ergo præcedunt baptiſmum: non quòd ſine iſtis non poſſit eſſe baptiſmus uerus, ſed ut bapizandus de fide inſtruatur: & ſciat cui debitor fiat deinceps, & diaboli poteſtas in eo minuatur. Vnde Rabanus, Ante baptiſmum, cathechizandi deberet in homine præuenire officium: ut fidei cathecuminus accipiat rudimentum: & ſciat cui debitor fiat deinceps. Item Auguſt. Paruuli exufflantur & exorcizantur, ut ab eis pellatur poteſtas diaboli: ne iam contendant eos ſubuertere, ne baptiſmum conſequantur. Non ergo ab infantibus creatura Dei efflatur uel exorcizatur, ſed diabolus, ut recedat ab homine.

De inſtructione clericorum.

De eccl. dogmat. cap. 31 Tom. 3

SVPRA egit Magiſter de poteſtate baptizãdi: hic agit de annexis illi poteſtati. Et diuiditur hæc pars in duas. In prima agit de annexis ſacramẽto baptiſmi. In ſecunda de ſacramentalibus. ibi. *Illa autem interrogatio, &c.*] Et quoniã quatuor ſunt annexa, ex parte baptizati idoneitas, ex parte baptizantis intentionis conformitas; ex parte temporis oportunitas; & ex parte leuantis reſponſionis fidelitas: ideo Primò determinat, quis poteſt baptizari: Secũdò utrum intentio ſit neceſſaria ad baptiſmũ. ibi. *Solet etiam quæri de illo, qui iocans, &c.*] Tertio de temporis opportunitate. ibi. *Agnoſcendum eſt etiam in baptizandis electis &c.*] Quartò de leuantis reſponſione. ibi. *Porrò cuncti., &c.*] Mediis duabus partibus remanetibus indiuiſis, prima diuiditur in duas. In prima parte determinat, quis baptizari poſſit. Secundò, qs baptizari debeat. ibi. *Quæri etiam ſolet, ſi corruptè uerba, &c.*] Prima pars diuiditur in duas. In prima determinat ueritatem. In ſecũda ſoluit obiectionem. ibi. *Si uerò opponitur de Ieremia, &c.*] Secunda ſimiliter diuiditur in duas. In prima determinat: ſi ille, qui baptizatus eſt corrupta forma, debeat rebaptizari. Secundò, utrum ille, de quo nulla eſt certitudo; poſſit, uel debeat baptizari. Primum ibi. *Solet quæri, ſi corruptè, &c.*] Secundùm facit. ibi. *Præterea ſciendum eſt, quod illi, de quibus, &c.*] Item, quarta pars hẽt duas. In prima determinat ueritatem, quantùm ad baptizantis interrogationẽ, & uel baptizandi, ſi adultus eſt: uel patrini, ſi paruulus eſt; reſponſionem. In ſecunda ſoluit dubitationem. ibi. *Sed adhuc quæritur, ex quo ſenſu, &c.*] Similiter ſecũda pars, in qua agit de ſacramẽtalibus, exorciſmo. ſ. & catechiſmo, habet duas. In prima ponit ordinem in exorcizando, & catechi-

techizãdo paruulum, & horum nominum, & aliorum quorundã notificationẽ. In ſecunda ponit exorciſmi efficaciam, ibi. *Paruuli exufflantur &c.*

Dub. 1. QVæritur hic, &c. Vtrum beatus Ioannes in utero habuit uſum liberi arbitrii? Et quòd ſic uidetur, quia exultauit ad uocẽ beatæ Marię, ſicut dicitur in textu; ſed talis exultatio nõ fuit niſi per apprehenſionem rei amatæ: res autem non apprehẽdebatur niſi ratione; nec amabilis erat niſi uoluntate rationata. ſ. p̃ſentia Chriſti, uel eius matris: ergo uidetur, cũ uſus liberi arb. ſit ſecundùm actum rationis, & uoluntatis, ꝙ ſimpliciter habuit uſum. Sed contra. Augu. ad Dardanum. Nõ eſt dictum, quia credidit infans: ergo ſi motus fidei primus eſt inter motus uirtutũ, uidetur ꝙ non habuit actum alicuius uirtutis: ergo cum hoc nõ fuerit propter defectum gratiæ, fuit ergo propter defectum libe. arbitr. Reſpon. Dicẽdum, ꝙ circa hoc duplex fuit opinio & Augu. loquitur dubiè. Fuerunt. n. q̃ decerent Ioannem non habuiſſe motum liberi arb. nec exultationẽ illam fuiſſe ab eo, ſed magis in eo, nõ per naturam, ſed ſupra naturam: ſicut aſina Balaam locuta eſt, & tamen non intellexit. Sic dicunt Ioannem motum fuiſſe a ſpirituſancto ad aduentum domini, & illũ motum fuiſſe ad motum exultantis, non q̃a ipſe perciperet, ſed quia uolebat dominus, ut mater motu pueri dominum perciperet, & matrẽ eius: & ut hoc eſſet futurum prę ſagium. Et huic opinioni uerba conſonãt Auguſt. Fuerunt alii, qui dixerunt, Ioanni ſtatim datum motum liberi arbitrii, & illuſtrationẽ cognitionis, qua cognouit dominum præſentem, & gauiſus eſt ſupra naturam. Et ſi tu obiicias, ꝙ dominus non ſubtrahit dona, & ita poſt ſẽper habuit vſum liberi arbitrii: quod nec creditur, nec eſt probabile. Propterea breuiter reſpõdetur, ꝙ ſicut dominus gratiam rapto alicui dat ad unam horã: ſic ẽt Deus fecit hoc ſupra naturam ob ſpecialem cauſam. Vtraq; poſitio eſt probabilis, nec poſſunt de facili improbari.

Epi. 57 Tom. 2

Num. 22.

Sed ſi ille, qui baptizauit &c.] Dub. 2. Videtur Zacharias hic dicere, ꝙ ſi uellet errorẽ introducere, ꝙ non eſſet baptiſmus. Sed contra. Fides, uel hæreſis baptizantis nihil facit ad hoc, ꝙ non ſit baptiſmus: ergo uidetur ꝙ ſit idem iudicium, ſiue intendat errorẽ introducere, ſiue non. Reſpon. Ad hoc dixerunt aliqui, ꝙ q̃uis infidelitas circa alios articulos nihil faciat ad baptiſmi itegritatẽ, tamen infidelitas contra baptiſmum multum facit. Sed ſi attendamus, cum fidelitas comprehẽdat omnẽ articulum, & i infidelitate nõ ſit fides, nec pars fidei: nihil facit ad hoc (ut uidetur) ratione eius, qua eſt fidelitas, uel infidelitas. Ideo dicendum, ꝙ nulla infidelitas aufert baptiſmum: dum tamen intentio ſit ſalua, faciendi ſcilicet quod facit eccleſia: & quoniam iſte, qui intẽdit introducere hæreſim, intendit nouam formam cudere, & quod facit eccleſia infirmare: ideo non eſt ſalua intentio, ac per hoc, nec baptiſmus.

De quibus nulla extãt indicia etc.] Dub. 3. Videtur

Videtur Leo hic malè dicere: quia ita magnum peccatum eſt rebaptizare baptizatũ, ſicut omittere baptiſmũ: ergo q baptizat illũ, de quo nulla extant indicia; cõmittit ſe periculo, & diſcrimini; q̃a neſcit, utrũ rebaptizet baptizatũ: ſed oĩs talis peccat: ergo &c. Iuxta hoc q̃ritur, utrũ aliq̃s poſſit baptizari dormiendo. Et ꝙ ſic uidetur, q̃a de lethargico, q non põt euigilare, uidetur ꝙ debeat baptizari. Reſpon. Dicendũ, ꝙ ignorãtia facti adhibita debita diligentia excuſat à toto: & quoniã ſi aliq̃s baptizet aliquẽ, de quo non põt cognoſci ꝑ aliquẽ, ꝙ fuerit baptizatus, ignorat eũ eſſe baptizatum, & adhibet diligentiã, ſi requirat a notis: ideo non peccat. Rurſus. Quia aliquod eſt ſignum probabile, ꝙ nõ ſit baptizatus, tenetur, & dẽt baptizari: & ita patet, ꝙ baptizando non cõmittit ſe diſcrimini. Quod q̃ritur de dormiente. Dicendũ, ꝙ ſi eſt adultus, aut prius conſenſit, & uoluit: aut noluit, & renuit. Si cõſenſit, & uoluit, ſi baptizatur, baptizatus eſt. Aut ſi priùs negauit, & renuit, baptizatus non eſt. Si aũt indifferenter ſe habuit quantùm ad id, qđ exteriùs eſt; non põt ſciri niſi per ipſum: & ſi priùs uoluit, baptizatus eſt: ſi noluit, non: quia oportet, ꝙ ſit aliqualis conſenſus in adulto, uel coactus, uel ſpontaneus. Si q̃ratur, q̃d debeat fieri. Dicendũ, ꝙ nullus dẽt aliquem baptizare dormiendo, niſi pſumatur, ꝙ non euigilet ante mortem: & niſi pſumatur de eius uolũtate ꝑ ſigna, uel uerba, uel parentũ ſaltem, q̃a de Chriſtianis natus. In hoc caſu, his concurrẽtibus, dẽt baptizari: & niſi fuerit fictio in aĩa ipſius ante dormitionem, tunc recipit ſacramẽtum, & rem, ut dicit Innocentius. Si autem fuerit fictio, ſed tamen uolũtas ad baptiſmum, recipit ſacramentum, & non rem. Omnino eodem modo dicendum eſt de furioſo.

Qõ collateralis.

Si totum inducte, &c.] Videtur. Auguſt. hic malè dicere, q̃a intentio eſt de neceſſitate baptiſmi: ergo ſi totum factum eſt iocul ariter, non eſt baptiſmus: ergo non eſt implorãdum diuinum cõſilium, ſed baptizãdus; q̃a in his, in q̃bus certi ſumus, & habemus humanum cõſiliũ; nõ oportet confugere ad Deũ. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Hug. Ludus non ſemper excludit intentionem, ſed compatitur: ſicut patet. Et Hugo ponit exemplum; quia uelle dare ludicre, eſt duobus modis. Vno modo uelle ludere, ita ꝙ nullo modo. Alio modo ita quod uult ludere, & nihilominus uult dare. Et primo quidem modo excludit intentionem: & qui ſic dat ludendo, non dat. Secundo modo ponit intentionem dandi, & uere dat. Sic in propoſito intelligendum: unde poteſt eſſe intentio cum ludo. Et ideo dicit Auguſtinus. Implorandum eſt diuinum conſilium; quod ſi dominus non reuelat, rebaptizandus eſt, tamen ſub conditione. Et hoc eſt, quod dicitur in illo caſu, in quo puer Athanaſius ſimulans ſe eſſe epiſcopum baptizauit quoſdam pueros ludicre; quia poſtmodum conſilio Alexandri epiſcopi non ſunt rebaptizati,

Dub. 4.

Lib. 2. de Sacram. par. 6. cap. 13

1 q. 1. c. Spiritus S.

ptizati, qui inferius ſubditur, quod idem epiſcopus ſuperuenit, & quæſiuit de intentione, & cognouit per uerba iuuenis, quod habuit intentionem: & iõ non debuerunt rebaptizari; & quod habuit intentionem, conii citur, quia non baptizauit niſi catechumenos: & ſic patet intellectus verbi Auguſtini.

Dub. 5. *Agnoſcendum eſt etiam. &c.*] Videtur, quòd magis competeret dies Epiphaniæ, quia dominus fuit in illo baptizatus. Reſpondeo. Dicendum, quod dies Epiphaniæ non fit ita ſolemniter propter hæreſim extirpandam, quæ dixit ſolùm illa die aquas poſſe regenerare. Fit autem aliis duobus diebus, quoniam in baptiſmate lauit nos a peccatis in ſanguine ſuo: in Pẽtecoſte baptizauit ſpiritusãcto; & quia baptiſmus hunc duplicẽ effectum habet, ideo tunc generaliter omnibus datur: ſed ſpecialiter datur cuilibet, quando timetur de morte.

Dub. 6. *Paruuli, alio profitente &c.*] Quæritur hic de illo uerbo Magiſtri: utrum ille, qui profitetur, debeat dici patrinus. Et ꝙ ſic, habet communis uſus. Sed in contrarium uidetur, quia pater dicitur ſolum, qui generat aliquo modo uel ſpiritualiter, uel carnaliter: ſed talis neutro modo. Item. Quæritur, utrum poſſint eſſe plures. Reſpondeo. Dicendum, quod ſicut dicit Hugo de ſancto victore, patrini uocantur, qui paruulos ad baptiſmum offerunt, quia regenerandos ad nouam uitam offerunt, & in oblatione, & in reſponſione quodammodo faciunt ad ipſorum regenerationem: & ideo rectè patrini dicuntur. Et poſt ſubiungit. Placuit patribus, ut per ſingulos baptizandos patrini ſinguli admitterentur, idest unus tantum, ſiue uir, ſiue mulier: propterea fortaſſis, ne ſpiritualis cognatio, cui reuerentia debetur, paſſim diffuſa in matrimonii copula obeſſe potuiſſet. Sed quædam eccleſiæ hanc conſuetudinem non ſeruant, plures ad ſuſceptionem paruulorum admittentes.

Lib. 2. de ſacram. par. 6. per totum.

Dub. 7. *Ante baptiſmum &c.*] Innuit Magiſter, quòd exorciſmus ſit poſt catechiſmũ. Contra. Videtur ꝙ male ordinet, quia exorciſmus eſt ad expulſionẽ mali: ſed catechiſmus ad inſtructionẽ boni: ſed prius eſt malũ expellere, quã bonũ inferre: ergo prius fuit agendum de exorciſmo. Reſpondeo. Dicẽdum, ꝙ iſta duo poſſunt tripliciter ordinari, aut ratione eius, ad quod ſunt: aut ratione eius a quo diſpenſatur, aut ratione eius in quem fiunt. Si ratione eius ad quod, ſic qa catechiſmus eſt ad imperfectionem intellectus, & exorciſmus ad id qđ reſpicit affectum, quia ad ſuggeſtionem diaboli expellendã, catechiſmus præcedit: & ſic ante exorciſmũ eſt catechiſmus. Si rõne eius a quo, qa catechizatio eſt ab ordine lectorũ, & exorcizatio eſt ab exorciſtis, & lectorũ ordo præcedit: ſic ante exorciſmum eſt catechiſmus. Si ratione eius ad quod; ſic dicendum, quod adultus eſt priùs capax doctrinæ, quàm gratiæ, paruulus econtrario: & iõ in adultis pcedit catechiſmus: in paruulis econtrario exorciſmus: & ideo

ideo ordo mutatus eſt ſecundũ aliquas eccleſias: nec ſeruatur il le, qui conſueuit eſſe in primitiua eccleſia, quia tunc baptizabãtur adulti, nunc autem paruuli.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An pueri in uteris matrum baptizari poſſint, ſicut ſanctificari?

AD intelligentiam huius partis, tria principaliter quærũtur. Primò, quæritur de idoneitate ex parte baptiſmi. Secundò, de intentione ex parte baptizantis. Tertiò uerò, de ſacramentalibus annexis baptiſmo. Circa primum quæruntur duo. Primò quæritur, utrum aliquis poſſit in utero baptizari, ſicut & ſanctificari. Secundò, utrum ſanctificati in utero debeant baptizari.

VTRVM aliquis poſſit in utero baptizari, ſicut & ſanctificari? Et quod aliquis poſſit baptizari in utero, oſtenditur ſic. Maior eſt gratia ſanctificationis, q̃ gratia baptiſmalis: ſed paruulus in utero eſt ſuſceptibilis gratiæ ſanctificationis, ſicut patet de Ioãne Baptiſta, & Hieremia. de Ioanne Luc. Spiritu. ſ. replebitur adhuc ex utero matris ſuæ. De Hier. Hiere. Antequam exires de uulua ſanctificaui te. Si ergo paruulus in utero eſt capax gratiæ ſanctificationis, uidetur ſimiliter quòd & gratiæ baptiſmalis. ITEM. Pronior eſt Deus ad miſerendum, quàm ad condemnandum: ſed paruulus in utero non tantùm eſt ſuſceptibilis culpæ, ſed etiã pœnæ: ergo uidetur quòd debeat ei in utero remedium præparari: ſed remedium cõtra culpam originalem eſt baptiſmus: ergo uidetur quòd homo poſſit in utero baptizari.

Cap. 1. Cap. 1.

SED CONTRA. Aug. dicit, & habetur in litera. Non poteſt quis renaſci, antequã ſit natus: ſed baptizari eſt renaſci: ergo non poteſt baptizari, antequã naſcatur. ITEM. Originalis culpa contrahitur ex carne corrupta; ergo quandiu paruulus eſt coniunctus carni corruptæ, eſt coniunctus cauſæ morbi, quia ſemper nutritur ſanguine menſtruo: ergo non debet quis purificari in loco infectionis, niſi ſeparetur: ergo non debet baptizari antequã naſcatur, & a matre ſeparetur. ITEM. Baptiſmus eſt ſacramentum exterius, & omne aliud ſacramentum: ergo nullus eſt ſuſceptibilis baptiſmi niſi exteriùs prodeat in lucem: non ergo baptizabilis eſt, quãdiu in utero latet.

RESOLVTIO.

Cum pueri in maternis uteris exiſtẽtes non ſint de foro Eccleſiæ; cũq; baptiſmus ſit ſacramentum in eccleſia inſtitutum: mihi baptizari nequeunt; immo de lege communi, nec ſanctificari; quidquid ſit de gratia ſpeciali.

RESPONDEO. Ad prædictorũ intelligentiam eſt notandum; quòd ratio, quare quis non purificatur; nec baptizatur in vtero; eſt diuina inſtitutio, quæ ſic inſtituit. Ratio autem diuinæ inſtitutionis aſſignatur congruitatis, non neceſſitatis: quia poſſet utique aliter eſſe, ſi Deus uellet; & ſecũdùm diuerſos plures, & diuerſæ congruentiæ aſſigna-

ſignatur. Fuerunt enim qui dixerunt, ꝙ ratio ſumitur ex parte æquitatis diuini iudicii, quæ nec paruulum, nec adultum iuſtificat ſine aliquantula pœna: & ideo debuit circa paruulum aliquid fieri pœnale, ad hoc ut iuſtificaretur: & illud dicũt fuiſſe omni tempore. Sed iſta ratio non uidetur conueniens, quoniam non eſt generalis. Tempore nanque legis naturæ (ut dicit Gregor.) iuſtificabantur in ſola fide parentum. Præterea. Eſto quòd paruulus baptizetur in aqua calida, ſiue tepida, potiùs ei eſſet ſolatium quàm pœna: & ita hæc ratio non ſufficit. Fuerunt alii, qui dixerũt, quòd ratio ſumitur ex parte ſacramẽti: quia enim in originali peccato & eſt caro infecta, & anima deformata: ideo ſacramentũ baptiſmi duo habet, ſcilicet aquã, & ſpiritum, ut dicit Damaſ. & quodammodo eſt ibi purificatio, & regeneratio carnis, & ſpiritus: & ideo non tantùm præſupponit natiuitatẽ in utero, q̃ eſt in infuſione animæ; uerũ etiam natiuitatem ex vtero, quę eſt in egreſſu. Et iſta quidem ratio bona eſt, ſed particularis, q̃a non ualet ad remediũ legis naturæ, quod non reſpiciebat paruuli carnem. Fuerunt & alii, q̃ ſumpſerunt rationem ex parte culpæ. Quia.n. culpa originalis cõtracta eſt ex carne infecta, & ex carne parentum ſecundùm actum generationis: totũ tempus generationis, & cibationis ex illa carne infecta, utputa ex ſanguine menſtruo eſt tẽpus deputatum peccato, non remedio: & iõ ante neceſſe eſt a carne matris paruulum ſeparari, & totã generationis actionẽ cõſummari, quã ſuperueniat benedictio; quoniam illud totum eſt tẽpus maledictionis. Et iſta quidẽ ratio bona eſt, niſi ẽt repugnaret ſanctificationi, quoniam ibi datur gratia mundãs a culpa originali. Fuerunt & quarti, qui dixerunt, ꝙ rõ eſt ex parte gratiæ: quia enim gratię eſt dare eſſe ordinatum, & gratiæ eſt regenerare, & eſſe ordinatum præſupponit eſſe diſtinctum, & renaſci præſupponit naſci: ideo neceſſe eſt quod ante baptiſmum paruulus naſcatur, ut ſit ꝑfectè natus ſecũdùm carnem. Sit etiam diſtinctus, quoniã quandiu eſt in uentre, coniungitur matrici per umbilicum: unde recipit alimentum. Et hæc quidem rõ bona eſt, maximè quia cõſonat, & ortum habet a uerbis Sanctorũ: tamen adhuc per iſtã rationem poſſet oſtendi, quod paruulus nõ deberet ſanctificari ĩ utero, ſicut nec baptizari. Et propterea eſt dicendum, quod rõ ſumenda eſt ex parte ſacramentalis remedii. Quia.n. ſacramentale remedium reſpicit operationẽ eccleſiæ, & operatio eccleſię non ſe extendit ad paruulũ niſi extra uterum: iõ nullo tempore nec fide parentum, nec aliquo ſacramento iuſtificatus eſt paruulus, antequam natus, quantum eſt de lege communi, quia Deus decreuit ſaluare puerum ꝑ ſacramentum, uel aliquid, qđ ſit loco ſacramẽti. AD HOC aũt intelligendum eſt notãdum, ꝙ triplex ſtatus diſtinguitur in homine poſt ãĩæ infuſionẽ. Primus eſt in utero. Secundus ex-

Lib. 4. Mora. cap. 2. & habetur de conſec. diſt. 4. Quod apud nos.

tra uterũ in ſtatu infantiæ. Tertius in ſtatu naturæ adultæ. In primo ſtatus manifeſtus ẽ Deo. In ſecundo manifeſtus eſt nobis. In tertio manifeſtus eſt ſibi. In primo ergo ſtatu cũ ſoli Deo ſit notus, põt per eius uolũtatẽ ſanctificari, nõ per noſtrã cooperationẽ, cum non cognoſcat eũ eccleſia, nec ſit de foro eccleſiæ. In ſecundo ſtatu, quia notus eſt Deo, & eccleſiæ remediũ põt habere a Deo, cooperãte adiutorio alieno, non ſuo. In tertio ſtatu, cum ſit oĩbus modis notus, ſ. Deo, & ſibi, & eccleſiæ, põt omnibus his modis adiuuari, ut nõ tantùm Deus ſua uirtute faciat, ſed etiam adiuuet fides aliena quantũ ad ſacramẽtum, & fides, & deuotio ꝓpria. Prima ergo ſanctificatio eſt ꝑ diuinam uoluntatẽ, & pertinet ad ſingulare priuilegiũ. Secunda uero eſt per legẽ datã, ſicut patet in circuncisione, patet ẽt in baptiſmate, cũ dictũ eſt: Niſi quis renatus fuerit &c. Tertia ẽ per lege inditã, quam Deus indidit, ut ad Deum recurrat hõ petẽrẽ ueniam pro offenſa. Et primò quidem eſt paucorum, utputa illorũ, quos deputat ad aliquod magnum officium, & ẽ præter legẽ communem. Ita.n. decreuit diuina iuſtitia, ut quãtum eſt de lege cõmuni, nõ releuetur qui cecidit, niſi aliqua diſpoſitio occurrat: & paruulus quidem ſicut per alium cecidit, ita poteſt per alium releuari diſponend, utputa per fide alienam; adultus autem per propriam, ſicut per propriam uolũtatem peccauit. Quia uerò in utero non poteſt per fidem alienam, uel per ſacramentũ adiuuari, quoniã non eſt de foro eccleſiæ, nec nobis notus, & hoc decreuit Deus de lege cõi: ideo nullus in uentre purificatus eſt niſi de priuilegio ſpeciali. Quoniã igitur baptiſmus reſpicit legem cõem, & legem datam: iõ non debet quis in utero baptizari, nec poteſt. Et hæc ratio cõmunis eſt omnibus ſacramentis ſecundùm omne tempus.

Gen. 17.

Io. 3.

ET PATET reſpõſio ad illud, quod obiicitur de ſanctificatione: concedo .n. ꝙ Deus poſſet dare gratiam, ſi uellet paruulo: ſed per ſacramentum baptiſmi, uel aliud eccleſiaſticũ nõ debet fieri; non q̃a maius ſit, ſed quia alius eſt modus, qui non competit illi ſtatui. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ Deus pronior eſt ad miſerendum. Dicendũ, ꝙ uerum eſt, ſed tñ cum miſericordia currit iuſtitia: & ideo, quia iuſtitia dictabat, ut aliqua ſatiſfactio, uel aliquod ꝑparatoriũ fieret ſibi pro paruulo: iõ ante non remittebat culpam, tamen non continet miſericordiã ſuã in ira, quia hoc ipſum quod cõſeruat in utero, & præparat remediũ extra, miſericordiæ eſt. Et ſi retribuiſſet Adæ ſecundũ peccatum ſuum, totam poſteritatem eius deleuiſſet.

QVAESTIO II.

An pueri in uteris matrum ſanctificati, cum in lucem prodierint, baptizandi ſint?

VTRVM ſanctificatus in utero debeat baptizari, cum natus eſt? Et quod ſic, uidetur: quia talis per ſanctificationem non habet characterem, ſed debet ſigno Chriſti conſignari, ꝙ ſit

fit in baptiſmo : ergo debet baptizari. ITEM. Baptizati baptiſmo flaminis baptizātur aqua ; & tenētur baptizari, ut patet de Cornelio: ſed ſanctificari non eſt aliud, q̄ gratiā ſpiritus ſancti recipere ; ergo ſanctificati tenentur baptizari. ITEM. Nullus quātūcunq; magnus abſoluitur a diuino mādato: ſed dominus mādatū dedit de ſuſcipiendo baptiſmū: ergo ita tenetur ad hoc ſanctificatus, ut alius.

Act.10

CONTRA. Vigor ſingularis priuilegii ſꝑ trāſcendit beneficiū cōe: & in ſanctificatione datur gratia curās, ſicut in baptiſmo ; & maior, & efficacior : ſed ordo eſt a minori ꝑfectione ad maiorem, ſed non econtra : ergo ſanctificatus non tenetur baptizari. ITEM, Si ſanctificatus baptizatur, uidetur, ꝙ ſit uanitas : quia quod pōt ſufficienter fieri ꝑ unū, fruſtra fit ꝑ duo in natura: ergo ſi natura non facit fruſtra, multominùs nec gratia: ſed gratia ſanctificās ſufficit ad curationē, alioqn Deus agit imperfectè: ergo &c. ITEM. Videt ꝙ ſit ibi contēptus, qa q baptizatus eſt, ſi iterū baptizetur, facit contumeliā ſacramēto, quia primū remedium reputat inſufficiens: ergo pari ratione, qui baptizatur poſt ſanctificationem, iniuriatur ſanctificationi.

RESOLVTIO.

Sanctificati inter uteros, extra uteros etiam baptizandi ſunt, eò ſaltem, ut domini præcepto parere, Chriſti redemptione cum cæteris indigere, & a reliquis fidelibus non diſſentire uideantur.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſanctificatus baptizari debet baptiſmo aquæ, ſicut baptizatus baptiſmo flaminis. Et eſt ratio triplex. Prima propter bonum obedientiæ, quia Deus præcepit, ut oēs renaſcantur aqua. Secunda propter humilitatem, qa debet ſe reputare peccatorē, & indigere Chriſti redemptione. Tertia propter unitatem, ut ab aliis mēbris Chriſti non diſcordet. Non ergo baptizatur propter hoc, ꝙ ſanctificatio nō ſufficiat, ſed propter rationes prędictas: propter quarū exempla danda Chriſtus fuit circūciſus. Vt autem obediret legi, ſubiecit ſe ſigno peccatoris, quo non ipſe ſe peccatorē, ſed alios ſe peccatores profiteri doceret. Poſtremo ut patribus nō eſſet diſſimilis. Patet igitur reſponſio, quòd ſanctificatus non recipit baptiſmum in remedium, quod ſi faceret eſſet inordinatio, uanitas, & contemptus : ſed in ſignaculum, quod habet tria bona coniuncta. ſ. obedientiam, humilitatē, & unitatem, quantùm ad unitatem characteris.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur, quod ſanctificatio tranſcendit. Dicendum, quod quamuis hoc uerum ſit quantum ad gratiam, q̄ delet culpam, & habilitat ad bonum, tamen non tranſcendit quantum ad characterem, quia illum non imprimit: & ideo ratione illius adhuc baptiſmus dēt recipi. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ſuperfluit, patet reſponſio, quia nō recipit ad id, ad quod præceſſit ſanctificatio. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ rebaptizatus iniuriatur baptiſmo. Dicendum, quod hoc uerum eſt, quia iterat idem re-

medium, & ad idem: non ſic eſt in propoſito, & ſic patet totum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An intentio baptizandi ſit de neceſſitate baptiſmi?

QVANTVM ad ſecundùm articulum quę ritur de intentione baptizandi, & circa hoc duo quæruntur. Primò quęritur, utrũ intentio ſit de neceſſitate baptiſmi. Secũdò quęritur, utrum recta intentio ſit de neceſſitate baptiſmi.

VTRVM intentio ſit de neceſſitate baptiſmi. Et ꝙ intẽtio ſit de neceſſitate baptiſmi oſtenditur. Primò per auctoritatẽ Magiſtri in litera. In hoc, & in aliis ſacramentis, ſicut forma ſeruanda eſt, ita intentio conferendi illud eſt habenda; ſed forma eſt de neceſſitate: ergo & intentio. ITEM. Forma uerborum eſt de neceſſitate, non ſecundùm ꝙ cogitantur, ſed ſecundùm quod dicuntur: ſed dicere eſt cum intentione proferre: ergo intentio eſt neceſſaria ad baptiſmum. Si tu dicas, ꝙ ex hoc non ſequitur, ꝙ oporteat habere intentionem talem, & talem; ſed ſufficit ꝙ intẽdat aliquid: utputa ludere: oſtẽditur ꝙ neceſſe eſt habere intentionem dandi ſacramentũ: quia opera, q̃ ſunt ſecundùm artem, uel rationẽ, ut ratio eſt; recipiũt denominationẽ ab eius intentione, qui operatur: quoniam ſi intendit ludere, ludus eſt: ergo ſi non intendit adminiſtrare ſacramentũ, non eſt ſacramentũ.

Diſt. 3. CONTRA. Auguſtinus dicit, & habitum eſt ſupra. Accedente uérbo ad elementum, fit ſacramentum: ergo ſi iſta duo adſint, ſacramentum eſt integrum, maximè cùm in datione formæ intentio non tangatur. ITEM. Ad baptiſmum cõcurrit fides, cum ſit ſacramentum fidei: ſed fides eccleſiæ ſufficit, cum baptizans eſt in fidelis: ergo uidetur ſimiliter ꝙ intẽtio eccleſiæ ſuppleat intẽtionem baptizantis. ITEM. Baptiſmus ita reſpicit recipientem ſicut dantem: ſed non eſt neceſſaria intẽtio in recipiente, ut patet in paruulo, & furioſo: ergo nec in dante; & ſic &c. Tract. 80. ſup Ioan. poſt mediũ To. 9.

ITEM. Videmus, ꝙ opera ſpiritualia, q̃ dominus facit per miniſtros aliud intendentes, approbat: utputa tentari iuſtos per dęmones, qui probationem non intendunt. Similiter in operibus corporalibus, percutit uulnere lętali, & ſi non intendat occidere, homicidium facit: ergo uidetꝰ ſimiliter in propoſito, quia licet quis nõ intẽdat baptizare, tamẽ ſi facit qđ requiritur ad baptiſmum, baptizat. ITEM. Si intẽtio eſt neceſſaria: ergo quilibet eſt incertus, utrũ ſit baptizatus: ergo ſi nõ debet ſe committere diſcrimini, ſemper tenetur rebaptizari, cũ nunquã poſſit certificari de intentione baptizantis.

RESOLVTIO.

Quia ſacramentum ab inſtitutione non à natura eſſe ſuum habet; meritò intentio de eius neceſſitate eſt.

RESPONDEO. Dicẽdum, ꝙ in omni ſacramento neceſſaria eſt intẽtio. Ratio autem huius eſt, quia ſacramentum non habet eſſe ſuum a natura, ſed ab inſtitutione: unde ſi ante inſtitutionẽ immer-

immerſiſſet quis in aquam ſub
forma uerborum, nō eſſet ſacra
mentum. Dicunt ergo quidam,
ſicut Magiſter Hugo de ſancto
Vict. ꝙ ſacramēta inſtituta sūt,
ut fiant rationabiliter, & ex in-
tentione:& ideo ꝙ non ſit inten
tio, non eſt ſacramētum. Ait.n.
ſic. Sacramenta Dei nō ſic inſti-
tuta ſunt, ut operandi nullam ra
tionem admittāt, aut tumultuo
ſa quadā, & uiolenta, atque irra
tionabili ꝑtinacia ſine omni in-
tentione, aut uoluntate operan
tium ad effectum procedant. Vi
de ergo & conſidera, quia ratio
nabile oportet eſſe omne opus
miniſtrorum Dei; nec per ſolā
formam poſſunt dare, ubi agen
di intentio nulla eſt. Poteſt ta-
men & alia ratio aſſignari, quia
ad ſacramētum neceſſaria eſt in
tentio, & inſtitutio. Ad hoc.n.
ꝙ ſit ſacramentum; neceſſe eſt
ꝙ forma, & elementum ad unū
ordinentur: hoc autem non eſt
cum forma, & elementū indif-
ferētia ſint ad multa: ideo ſuper
uenit inſtitutio Chriſti, quę for
mam, & elemētum ordinauit ad
aliquem effectum determinatū,
& ſignatum. Sed tamen inſtitu-
tio, & ſi uerba ordinauit ad vnū,
non tamē arctauit; quia ad alios
uſus poſſunt ſumi, & ſumuntur:
& ideo ad hoc quod ordinētur,
neceſſariū eſt interuenire intē-
tionem miniſtri, qua intendit, il
lo actu, & uerbo talem effectum
dare; uel ſaltem ꝙ facit eccleſia
facere, uel ſaltē quod Chriſtus
inſtituit, diſpēſare: alioquin uer
bum, & elemētum ut diſiuncta,
uel ad aliud iuncta, talem effe-
ctum non faciunt.

Ad illud ergo, quod obiici
tur primò, Accedit uerbū ad ele
mentum, &c. Dicendum, ꝙ
nō accedit unū ad alterū, niſi ad
ſit intentio iungēs. Ad illud,
qđ obiicitur de fide; ꝙ ſufficit fi
des eccleſiæ. Dicendum, ꝙ fides
eſt ſicut agens uniuerſale: ſed in
tētio eſt agens particulare, appli
cans fidē ad hoc, uel ad illud: &
ideo fides ſaluatur in generalita
te eccleſiæ: ſed intentio eſt neceſ
ſaria, qua copulatur actus ille fi
dei eccleſiæ tamquā actus parti-
cularis & actualis in miniſtrāte:
uirtus ergo ſacramenti eſt a fide
eccleſiæ, ſed diſpenſatio eſt ab
actione miniſtri: & quoniā mini
ſtratio reſpicit intentionē dātis,
ideo nō ſic requiritur fides in di
ſpēſante, ut intētio. Ad illud,
quod obiicitur de ſuſcipiēte. Di
cendum, ꝙ ſi ſuſcipiens ſit adul
tus, & nullo modo intendat ſibi
fieri quod facit eccleſia, ſed tan-
tùm iocū; non credo ꝙ recipiat
ſacramentū, ſi nihil intēdat niſi
ludere, & lauari. Ex hoc patet
illud, qđ cōſueuit quæri, utrum
aliqua fictio impediat ſuſceptio
nē ſacramenti. Si.n. fictio illa nō
remoueat intentione hanc, uide
licet ſuſcipiendi, qđ eccleſia dat,
uel intēdit dare; quantacunque
ſit fictio, non impedit ſuſceptio
nem ſacramenti. Si uerò ita ſit fi
ctus, ꝙ nō habeat intentionē re
cipiēdi, uel fiendi circa ſe, qđ ec
cleſia facit, uel intēdit facere; ſed
ſolū intēdit ludere, uel alios de-
ludere, nō uideo quō iſte ſuſci-
piat ſacramētum, uel rē. Ad il-
lud, qđ obiicitur de operibus.
Dicendū, ꝙ opera illa de ſe ſunt
ordinata ad illū finē, ut grauis
ꝑcuſſio ad occiſionē, & pęna ad
honorū probationem. Sed ablu

 tio,

tio, & Trinitatis inuocatio ſunt ordinata ad multa: & ideo non faciunt ſacramenta ſine intẽtione: & ſic patet illud. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ſemper oportet rebaptizari, cũ non conſtet de intentione baptizantis. Dicendũ, quod non oportet; quia fecit quod in ſe eſt; & debitam adhibuit diligentiam; & ideo ampliùs non tenetur: maximè ſi defectus intentionis nõ potuit cognoſci ex aliquo ſigno. Vtrũ aũt ſit baptizatus uel nõ; hic eſt duplex opinio. Vna eſt, quod Deus reputat illũ baptizatum, non tamẽ eccleſia. Et rationem eius ſumunt ex illo uerbo Iſidori. Quacumque arte uerborum quis iuret, Deus ſic accipit: ſicut ille, cui iuratur, intelligit. Sed illud intelligitur quantùm ad culpã, non quantũ ad rõnem uoti, uel ſacramẽti; & hoc eſt manifeſtũ in matrimonio, & uoto. Et ideo dicunt alii, quod non eſt ſacramentũ, quamuis ibi ſint uerba: quia ut dicit Greg. in Moralibus, Non dẽt intẽtio uerbis deſeruire; ſed uerba intẽtioni; & hoc maximè hẽt locum in ſacramento: & ideo nõ baptizatur quantùm eſt per id, quod per hominẽ geſtum eſt. Si quæras, an aliter ſaluetur. Dicendũ, quod ſi adultus baptizatur, ut dẽt; fides interior ſupplet. Si paruulus, piũ eſt credere, quod ſũmus ſacerdos ſuppleat: ſi tamẽ non faciat, iuſtè facit: & nos eſſe uoluit incertos de ſalute ad deponendã ſuperbiã, & excitandam diligẽtiam; & ut attentiùs & a perſonis digniori-bus, & ſuperioribus requiramus. Credo benè, uel quod Deus reuelet, uel integrè ſuppleat; niſi peccata noſtra præpediant. Ergo hic habẽdum eſt pro regula ad omnia ſequentia; quòd ad omnium ſacramentorũ diſpenſationẽ neceſſarium eſt habère intentionem uel actu, uel habitu, uel implicitè, uel explicitè.

QVAESTIO II.

An ad baptiſmum neceſſaria ſit intentio recta?

VTRVM recta intentio ſit neceſſaria ad baptiſmum. Et quod ſic, uidetur; quia ad baptiſmũ requiritur intentio: ergo ad rectè baptizare requiritur recta intẽtio. ITEM. Minus malum eſt nihil intendere in opere, quàm malum finem intendere: ergo ſi defectus intentionis non poteſt ſtare cum baptiſmo, multò minùs obliqua intentio. ITEM. Opera, ad quę neceſſaria eſt intentio, ab ipſa denominantur: ergo cum ad baptiſmum neceſſaria ſit intentio; ſi ergo intẽtio eſt recta, & baptiſmus eſt rectus: & ſi obliqua, & baptiſmus: ſed non eſt baptiſmus, niſi rectus: ergo &c.

CONTRA. Supra probatum eſt, quod hæreticus baptizat: ſed hæreticus ſemper habet obliquam intentionem, quia uult trahere ad ſuam hæreſim: ergo non eſt ad baptiſmum neceſſaria recta intentio. ITEM. Mala uoluntas in baptizante non nocet: ergo nec obliqua intentio. ITEM. Baptiſmus eſt opus Dei, non humanum: ergo non poteſt eſſe obliquum: ſed intentionis rectitudo exigitur propter rectitudinem operis: ad baptiſmum ergo non eſt neceſſaria recta intentio.

RESOLVTIO.

Intentio faciendi id, quod ecclesia facit, neceſſaria eſt omnino, et de ſubſtantia baptiſmi; ſi quæ autem alia recta intentio intercidat, de congruitate tantùm eſt.

RESPONDEO. Dicendum ꝙ intentio idem eſt, quod uoluntas ratiocinata, prout dirigitur in finem: ſed finis duplex eſt: eſt enim finis, qui eſt rei terminus, uel cōplementum: & eſt finis, qui eſt rei utilitas. Sic in ſacramento duplex eſt finis, unus.ſ. q eſt cōplementu.ſ. quod ibi ſit unio uerbi, & elementi: & finis utilitas.ſ.baptizati, uel baptizantis. Secundum hunc duplicem finē duplex eſt intentio: ſicut aliqs, qui fundat domum, intendit eã cōſummare, & intēdit inhabitare. Sic in ſacramento intēdit qs prima intentione ſacramentum eccleſiæ miniſtrare: conſequenter uel intendit ſuam utilitatē, uel paruuli utilitatē, uel qdquid illud ſit. Prima intentio eſt de neceſſitate ſacramenti: ſecunda tātùm de congruitate. Prima intētio non hēt rectu, & obliquum; ſed ſecunda hēt rectū, & obliquum. Vnde patet reſpōſio, qđ ad ſacramentū baptiſmi nihil facit intentio recta, nec aliqd obſtat intentio non recta, quantū ad ſubſtantiam ſacramenti: nocet tamen, uel prodeſt habenti.

ARGVMENTA ergo, q̃ probant, quòd ad baptiſmū requiritur intētio recta, ſupponunt ad baptiſmum requiri intentionē, quæ eſt intētio utilitatis: & ideo oīa ſup falſum fundātur, ut patet de primo. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ melius eſt nihil intēdere, q̃ male. Dicendū, ꝙ defectus intētionis nō impedit ſacramētum pp culpam, ſed pp illius actus neceſſariam exigentiam. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ opera denominantur ab intentione. Dicendum, ꝙ hoc uerum eſt de operibus, ad quorū informationē neceſſaria eſt intentio finis, ut eſt utilitas. Notandum tamen, ꝙ quamuis nō ſit neceſſarium intendere efficaciam baptiſmi in ſe, & principaliter, tamen intenditur in quolibet baptizato uel in generali, uel in ſpeciali, uel in ſe, uel in annexo, uel pp ſe, uel pp aliud: Ad hoc.n. quòd qs baptizetur, oportet ſi eſt adultus, quòd intendat, quòd fiat in ſe, uel circa ſe, quod facit eccleſia: ſimiliter intendat baptizās facere. Actui autem exteriori, ut eſt eccleſiæ, iunctus eſt character interior: ſic enim & non aliter eſt actus ſacramentalis.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An paruuli catechizati debeant?

CONSEQVENTER tertio loco qritur de ſacramentalibus, & circa hoc q̃runtur duo. Primò quæritur de catechiſmo. Secundò de exorciſmo.

CVm catechiſmus dicatur inſtructio, quæritur ergo, utrū paruuli debeant catechizari? Et quòd ſic, uidetur: quia ubi unū tantùm ſacramentum eſt, & unus ritus debet obſeruari: ſed magni catechizantur: ergo & paruuli. ITEM. Forma a Deo tradita eſt obſeruanda generaliter; ſed Matth. ult. baptiſmo

Graia nox.

præmittit doctrinā, cum dicit. Ite, docete oēs gētes &c. Item. Ad hoc facit mos, & cōſuetudo uſis eccleſię, q̄ cum faciat recte catechizando pueros: vr &c.

Sed contra. Stultum eſt inſtruere eum, q non eſt capax doctrinę: ergo baptizans ſtultè agit, cum catechizat paruulum. Item. Videtur, ꝙ aſſiſtētes falſè respondeant. Aut.n. reſpondent in perſona paruuli, aut in perſona ſua. In perſona ſua nō, quia ſacerdos q̄rit a paruulo. Si in perſona paruuli: ergo falſum dicunt, cū dicunt, credo. Item. Quæro utrū in illa reſponſione obligentur patrini, Et ꝙ ſic uidetur qa ait Aug. in quodā ſermone. Volo oēs, qđ cognoſcatis tā uiri, q̄ mulieres, uos pu[e]ros, quos ſuſcepiſtis, fideiuſſores apud Deum extitiſſe: ſed tunc vr cum nemo ſciat de alio, qualis ſit futurus, ꝙ ſtultè promittat, & in diſcrimen ſeponat. Item. Quæro utrū paruuli obligētur. Et ꝙ ſic uidetur, qa dicit Dion. ꝙ ſenſus uerborū, q̄ dicūtur pa trini: eſt ꝙ puer ille cū inſeniū uenerit, tenebit ſacras confeſſiones: obligat ergo paruulum: ſi .n. obligari potuerit paruulus ꝑ carnales parentes ad malum: ergo per ſpirituales ad bonū multo fortius. Sed cōtra. Si parētes promittant pro filio, ꝙ filius intrabit religionē; ille nō obligatur, nec tenetur: ergo ſimiliter in propoſito. Item. Quæro ſi obligatur, utrum illa obligatio ſit uotum. Et quod ſic uidetur, quia uotum eſt ſpontanea promiſſio melioris boni, deliberatione, & obligatione firmata. Contra. Secundum hoc duplici peccato peccaret baptizatus, qa tranſgreſſor eſt uoti, ac p̄cepti.

Queſtiones collaterales.

Lib. de Eccleſ. hierar. part. 3. cap. 3. & ult.

RESOLVTIO.

Et adulti, & paruuli nō iniuria catechizandi ſunt: illi quidem ut ſponte chriſtianam religionem amplecti, uideantur, hi uerò ob ætatis imbecillitatem ꝑ patrinos quaſi ꝑ fideiuſſores: ut ſic utrorumq; vnus ſeruetur baptiſmi ritus.

Respondeo. Dicendum, ꝙ catechiſmus in adultis p̄cedit baptiſmū ꝑꝑ duas cauſas, ut baptizādi inſtruerentur de credēdis, & ut ſe obligarēt uoluntariè ad Dei imperia facienda; quaſi nō coactè, ſed uolūtariè illa impleturi erant. Paruuli uerò, & ſi nō poſſunt doceri, poſſunt tñ per patrinos obligari: iō fit in eis catechiſmus & ꝑꝑ rationem obligādi, & propter uniformitatē; ut cōſimiliter oēs baptizentur, ſicut conſimilē effectū recipiūt. Ad illvd ergo, qđ obiicitur đ doctrina, iā patet rñſio. Similiter, qđ obiicitur de reſpondētibus. Dicendū, ꝙ reſpondēt in ꝑſona paruuli. Et eſt ſenſus, Credo.i. ſacramentū fidei percipio, uel ſuſcipere ꝑſto ſum. Et nō eſt ſermo falſus, nec inconſuetus; ſicut dicit Aug. in epiſt. ad Bonifaciū. Frequenter ſignū accipitur pro re: ſicut dicimus, Cras erit reſurrectio domini: & uidens fumum, dicit ſe uidere ignē. Vel pōt eſſe ſenſus. Credo .i. ad credendū me obligo. Ad illvd, quod q̄ritur, utrum patrini obligentur. Dicendum, ꝙ ſi non haberent alium doctorē, obligantur ad inſtruendum ipſum in his, quæ ſunt de neceſſitate fidei, & morum: uel ad hoc quod facerent inſtrui, uel

Vide Celeſt. 1. Pap. Epiſt. 1 ad Epiſc. Gall. cap. 12 quæ habetur in princ. 1. Tom. Concil.

Epiſt. 50.

ad hoc q̄d ille crederet, uel ſeruaret: nunc aũt q̄a multos habẽt doctores, nõ tenentur. AD ILLVD, q̄d quæritur de paruulis, utrũ obligẽtur. Dicendũ, ꝙ ſic, q̄a ibi non requiruntur niſi ea, ad q̄ tenetur de iure naturali, nulla aũt ſupererogationis; iõ non eſt ſimile de ingreſſu in religionẽ. AD ILLVD, q̄d q̃ritur, utrũ talis obligatio ſit uotũ. Dicendũ, ꝙ propriè non; q̄a eſt de eo, ꝙ ſupererogationis eſt: tamen extenſo nomine eſt uotũ, quia eſt uoluntaria obligatio. Non autem facit duplex peccatum, quia non obligatur magis, quàm priùs de neceſſitate, ſed de bono, & æquo.

QVAESTIO II.

An exorciſmus ad aliquid proſit?

VTRVM exorciſmus habeat aliquam efficaciam in paruulo, uel adulto? Et dicitur, ꝙ habet poteſtatem ad expellendum dæmonem. Et ꝙ iſtud ſit uerũ, uidetur ꝑ Augu. in lib. de ſymbolo. Paruulus exorcizatur, ut poteſtas diaboli expellatur. ITEM. Rabanus. Exufflatur a paruulo ſæua poteſtas ꝑ pium ſacerdotem. ITEM, Q̄d habeat efficaciam, uidetur rõne; quia ſacerdos dicit exorcizando, Exi ab eo immunde ſpiritus: ergo ſi nõ fruſtra hoc inſtituit eccleſia, diabolus exit, ſicut imperat. ITEM, Exorciſmi Salomonis pellebãt dęmones, & aliqui magi pellebantur ad inuocationem Chriſti: ergo ſi ille hẽt exorcizãdi officium, & hẽt exorciſmos efficaciores, patet &c.

Lib. 1. c. 1. circa finẽ. Tom. 9

Lib. 1. de inſtĩone cleri. c. 25. cir. med. & ca. 27. poſt medium.

CONTRA. Cyprianus. Diabolo poteſtas non minuitur ante baptiſmũ. ITEM. Quod nullius ſit efficaciæ, uidetur: q̄a ſi pellit dęmones, aut ſpiritualiter, aut corporaliter. Non ſpiritualiter, q̄a tũc expellitur ſpiritualiter, quando expellitur culpa; ergo tũc ante baptiſma expelleretur culpa. Si quãtùm ad corporalẽ lęſionẽ: ergo ſolũ dęmoniacis, & obſeſſis deberet fieri exorciſmus. ITEM. Si aliũ effectũ non hẽt, niſi dæmonem pellere; cum multò efficaciùs pellatur in baptiſmo, deberet ſtatim baptizari, & nullo mõ exorcizari. Si dicas, ꝙ diſponit, ut habeat maiorẽ effectum baptiſmus. Contra: Aut hoc facit diſponẽdo ſubiectũ, aut fortificãdo baptiſmum. Non diſponendo ſubiectũ, quia ſi diſponit, aut minuẽdo culpã, aut pœnã: neutrũ põt, cum non poſſit minui pœna ſine culpa. Nõ fortificando baptiſmũ, quia nondũ eſt, cum exorciſmus fit. ITEM. Decedat aliq̄s exorcizatus ante baptiſmũ, q̃ro utrũ aliq̄d cõferat exorciſmus. Si nihil, ſtultũ eſt expectare. Si aliq̄d, q̃ro q̄d. Si minores tenebras. Contra. Tenebrę ſunt carentia uiſionis diuinæ: hac aũt oẽs ſunt ſimiliter priuati. Item. Si dicas, ꝙ fiat ad ſolẽnitatẽ baptiſmi, q̃ro quare magis baptiſmus hẽt ſolẽnitatem, quã alia ſacramenta; & quæ & quot ſunt illa, quæ requiruntur ad eius ſolemnitatem.

Lib. 4. epiſt. 7.

RESOLVTIO.

Exorciſmo & ſolemnior redditur baptiſmus; & dæmonis poteſtas cohibetur; ne aut paruulos noceat, aut adultos importunius oppugnare queat.

RESPONDEO. Aliqui dixerũt, ꝙ exorciſmus ſolùm fit ad ſolẽnitatẽ, & ad expreſſiorem ſignatio-

tionem: nec aliquid efficitur ibi, ſed ſolùm ſignatur, quod efficitur in baptiſmo. Alij autem dixerunt, ꝙ non tantùm fiat ad baptiſmi ſolemnitatem, immo habeat effectum ſpiritualem, licet ſemiplenum ad diſponendum ad baptiſmum. Vnde paruuli non baptizati, ſed exorcizati morientes ſuſtinēt minores tenebras. Primi nimis parū dixerunt, & Sanctorum auctoritates pius dicunt. Secundi nimis dixerunt: ideo tenendum eſt medium, ꝙ fit ad ſolēnitatē baptiſmi, & ad cohibendum diabolū, ut non poſſit occidere paruulū, nec ita fortiter uexare adultū, ut retrahat a baptiſmo. Vnde nō eſt contra uexationem, quam facit in corpore, ſed quā faceret: quia diabolus ex quo uidet hominem præparari ad baptiſmū, ipſū uexaret. Vnde Greg. dicit, ꝙ illos pulſare negligit, quos quieto iure poſſidere ſe ſentit: ſed quando uidet ſe deſeri, tūc prouocatur.

Ad prima duo obiecta patet reſponſio, quia Cyprianus intelligit de poteſtate ſpirituali. Et illud de uexatione ſimiliter patet.

Ad illvd, qđ obijcitur: quare non ſtatim datur baptiſmus. Dicendum, ꝙ propter ſolemnitatem: & propter hoc, quod baptiſmū debet præcedere doctrina, ſiue catechiſmus: ut ergo diabolus arceatur, catechiſmo annectitur exorciſmus. Nec fit ꝑ aliquā efficaciā gratię in anima, ſed ſolū ad ſignantiā, & ad arcēdū poteſtatē contrariā. Ordo āt eorū, q̄ ſunt ad ſolēnitatē baptiſmi ſecundum more eccleſiæ uſitatior hic eſt. Primo exufflatur, & hoc, ut virtus diaboli exterior expellatur, & interior expellēda ſignificeť. Secundo ſignū crucis fit in pectore, & ī frōte, ut d emū cognoſcat ſe expellendū tā ī occulto cordis, q̄ in aperto cōfeſſionis. Tertio ſal in ore ponitur, ut ſignificetur, ꝙ ꝑ baptiſmum ſapor ſapientię ꝑparetur, & fœtor fomitis reſtringať. Quartò fit linitio auriū & nariū cū ſputo, ut ſignificetur grā ad diſcernendū & ad obediendū. Quintò fit inūctio in pectore, & ſcapulis, ut ſignificetur gratia unctionis ad Deū amādum, & ad eius onera portāda. Sextò poſt baptiſmū fit inūctio chriſmatis in uertice, ut ſignificeť apertio mētis imputribilis ad contemplandum ęterna Chriſma.n.confectū eſt ex oleo lucēte, & balſamo conſeruante. Septimò ueſtitur ueſtimēto mūdo, & albo; ut ſignificetur cādor innocentiæ, & ſtola reſurrectionis. Vltimō ponitur cereus ī manibus, ut ſit lucerna pedibus eius uerbū domini, & lumen ſemitis eius. Secūdum Hug. uerò de ſancto Vic. forma exorciſmi, & aliorum ſacramentaliū in baptiſmo ita perficitur. Puer primo ſignatur crucis ſignaculo in frōte, in pectore, in oculis, in naribus, in ore, ī auribus, ut totius corporis ſenſus hoc ſignaculo muniatur, cuius uirtute omnia ſacramenta complētur, & omnia diaboli figmeta fruſtratur. Vnde Rabanus. Vt ab eo diabolus expellatur, in uaſe ſuo priſtino ſuę interēptionis ſignū cognoſcens. Poſtea datur ſal benedictū in os eius, ut ſapietia cōditus, careat fœtore iniquitatis; & ultra non putreſcat a uermibus uitiorum. Sicut enim ſal

Libr. 2. de Sacramē. par. 6. cap. 9. & c.

Vbi ſupra.

ſal conſeruat carnem a fœtore, & putrefactione: ſic ſapientia ꝑ ipsu ſignificata, ſpiritum cōſeruat; ne ſoluatur in uitia, & fœteat per infamiam. Deinde exufflatur malignus foris, ut ſpiritus ſpiritu pellatur, ſcilicet ſpiritu ſancto malignus, quia Spiritusſanctus ꝑ flatum datus eſt.

Io. ult. Inſufflauit, & dixit eis. Accipite Spiritumſanctum &c. Poſtea tanguntur ei aures, & nares cū ſaliua; ut tactu ſupernæ ſapientiæ, aures aperiātur ei ad audiēdum uerbum Dei, & nares ſimiliter ad diſcernendum odorem uitæ, & mortis. Hoc ſignauit dominus, cum dixit in ſanatione ſurdi, & muti. Effeta &c.

Mar. 7 Gloſ. Sputum de capite domini eſt diuina ſapientia, quæ ſoluit labia, ut dicat, Credo in Deum. Poſt hæc introducitur baptizādus in eccleſiam. His habitis, & cōpletis, uenit ſacerdos ad fontem, & conſecratur fons in nomine Patris, & Filii, & Spiritu S. ut ſanctitas ſacramenti non ex eo, qui miniſtrat, conſtare ſciatur, ſed ex eo, qui ſanctificat. Poſt hæc traditur nouę uitę auditoribus catechumenis ſymbolū fidei, in quo Apoſtolicæ doctrinæ forma conſiſtit. Hoc nō dicitur in moderno Ordinali, ut credo. Poſt hoc oblatus ad baptiſmum paruulus, & interrogatus a ſacerdote, ſi abrenunciet ſathanæ, & omnibus pompis eius, & omnibus operibus eius, per ora geſtantium reſpondet, ut aliena iniquitate obligatus, aliena fide, & confeſſione ſaluetur. Poſtea inungitur oleo ſacro in pectore, tanquam muniatur aduerſus hoſtem, ne ei deinceps immunda, & noxia perſuadere poſſit. Vngitur & inter ſcapulas, ubi uigor portādi onus eſt: ut fortitudinem accipiat ad portandum onus Chriſti. Deinde interrogatur, ſi credat in Deum patrem, & filium, & ſpiritum S. unā eccleſiam catholicam, remiſſionem peccatorum, & uitam æternam: & ſub hac fidei reſponſione, & trina immerſione ſordibus uetuſtatis abluitur, nouum indutus hominem. Deinde poſtquam baptizatus a fonte aſcendit, ſacro chriſmate in uertice ungitur, ut ſpiritum Chriſti participando, merito Chriſti, deinceps chriſtianus appelletur; cohæres regni, & glorię ſacra unctione effectus. Deinde traditur ipſi iam Chriſtiano ueſtis candida, ut qui primæ natiuitatis decorem uetuſtatis pannis obfuſcauerat, habitu regenerationis gloriæ præferat indumentum. Tegitur etiam caput ſacro uelamine poſt unctionem ſacram, ut intelligat ſe diademate regni, & ſacerdotali dignitate potiri.

Ad ultimum cereus accenſus datur in manu eius, quatenus implere doceatur illud euange. Sic luceat lux ueſtra coram hominibus. *Mat. 5* Hanc lampadem ſi inextinguibilem ſeruauerit, inter uirgines ſapientes cum ſponſo cœleſti ad nuptias introibit: & ſtatim ſi adeſt epiſcopus, confirmatur; & datur ei Euchariſtia poſt confirmationem, ſi ſit adultus, ut ſic Chriſto incorporetur.

DIS

De confirmatione.

Nunc de ſacramento confirmationis addendum eſt: de cuius uirtute quæri ſolet. Forma enim apertè eſt, ſcilicet uerba, quæ dicit Epiſcopus; cum baptizatos in frontibus ſacro ſignat chriſmate. Hoc ſacramentum ab aliis perfici non poteſt, niſi a ſummis ſacerdotibus: nec tempore apoſtolorum ab alijs, quàm ab ipſis apoſtolis legitur peractum, nec ab aliis quàm ab illis, qui locum eorum tenent, perfici poteſt, aut debet. Nam ſi aliter præſumptum fuerit, irritum habetur, & uacuum, nec inter eccleſiaſtica reputabitur ſacramenta. Licet autẽ presbyteris baptizatos tangere in pectore, ſed non chriſmate ſignare in fronte. Virtus autem huius ſacramenti eſt donatio ſpiritus ſancti ad robur: qui in baptiſmo datus eſt ad remiſſionem. Unde† Rabanus; A ſummo ſacerdote per impoſitionem manus paracletus traditur baptizato: ut roboretur per ſpiritum ſanctum ad prædicandum aliis illud, quod ipſe in baptiſmo conſecutus eſt. Item. Omnes fideles per manus impoſitionem Epiſcoporum, poſt baptiſmum accipere debent ſpiritum S. ut pleni Chriſtiani inueniantur.

Melchiades in epiſtola ad Epiſcopos Hiſp.

Scitote utrunque eſſe magnum ſacramentum, ſed unum maiori ueneratione tenendum, ſicut a maioribus datur. Ecce maius dicit ſacramentum confirmationis. Sed fortè non ob maiorem uirtutem & utilitatẽ, quam conferat; ſed quia a dignioribus datur, & in digniore parte corporis fit, ſcilicet in fronte. Vel fortè quia maius augmentum uirtutum præſtat; licèt baptiſmus plus ad remiſſionem ualeat. Quod uidetur innuere Rabanus dicens, In unctione baptiſmi ſpiritum deſcendere ad habitationem conſecrandam. In hac uerò eiuſdem ſeptiformem gratiam cum omni plenitudine ſanctitatis & uirtutis uenire in hominem. Hoc ſacramentum tantùm a ieiunis accipi, & ieiunis tradi debet, ſicut & baptiſmus: niſi aliter cogat neceſſitas. Nec debet iterari, ſicut nec baptiſmus, uel ordo. Nulli enim ſacramento facienda

eſt

† De iſtitutione cle. li. 1 c. 30. d conſ. d. 5 c. noniſſimè. Vrb. 1. Papa in epiſ. ad oẽs chriſtianos; & hr̃ d cõſ. d 5 cap. oẽs fideles.

Hr̃ de cõſ. d. 5 c. d his uerò.

Vbi ſu. De mõ cõferendi, de cõſ. d. 5 c. ut ep. et ca. ut ieiuni & c. diſtũ eſt. ex cõci. Aurelian. et Meldẽſi.

eſt iniuria: quod fieri putatur, quando non iterandum iteratur. Sed utrum aliqua, uel nulla iterari poſſint, quæſtio eſt. Nam de baptiſmo, & ordine quòd non debeant iterari, apertè Augu. dicit utrumque ſacramentum eſt, & quadam cõſecratione datur. Illud quidem cum baptizatur: illud uerò cum ordinatur. Ideoque in eccleſia catholica utrumque non licet iterari, quia neutri facienda eſt iniuria: quod indubitanter etiam de confirmatione tenendum eſt: De alijs uerò utrum iterari ualeant uel debent, poſtea diſſeremus.

Lib. cõtra epiſtolam Parmeniani. c. 2. & 12.

NOTVLA.

Grego. ita ſcribit Ianuario Epiſcopo. Peruenit ad nos quoſdam ſcandalizatos fuiſſe, quòd per presbyteros chriſmate tangere eos, qui baptizati ſunt prohibuimus; & nos quidem ſecundum ueterem uſum noſtræ eccleſiæ fecimus: ſed ſi omnino de hac re aliqui contriſtantur, ubi epiſcopi deſunt ut presbyteri etiam in frontibus baptizatos chriſmate tangere debeant, concedimus. Sed iſtud pro ſcandalo ſedando ſemel mihi conceſſum eſſe æſtimatur.

Ex lib. 3. Epi. epi. 26. in fine.

HAEC eſt ſecũda pars illius partis; in qua Magiſter agit de ſacramẽtis ſecundùm ſeptem differẽtias. Supra. n. egit Magiſter de baptiſmo, q eſt primus inter ſacramenta. Hic egit de cõfirmatione. Et quoniã tria eſt conſiderare circa hoc ſacramentum, Primò ea, quæ ſpectãt ad miniſtri dignitatem, Secũdò efficaciam, Tertiò uerò uſum: ideo pars iſta tres habet particulas. In prima parte agit de hoc ſacramento quantùm ad integritatem. In ſecunda quantùm ad efficaciam, & uirtutem, ibi. *Virtus autem huius ſacramenti eſt*] In tertia quantùm ad uſum, ſiue modum ſumendi. ibi. *Hoc ſacramentum tantum a ieiunis, &c.*

Dub. 1. P*Ro ſcandalo ſedando &c.*] Videtur illa conceſſio Grego. de qua dicitur in fine Notulę: non fuiſſe recta; quia ſcandalũ de ueritate uitæ, uel doctrinæ nihil immutat: ſi ergo ſolus epiſcopus poteſt cõfirmare; uidetur ꝙ propter ſcandalum nõ debuit illud permittere. Reſpõſio. Dicendũ, ꝙ quamuis ſacerdos non poſſit propria auctoritate; tamen pro cauſa neceſſaria ſummus Pontifex, in quo eſt plenitudo poteſtatis; poteſt aliĩ quàm epiſcopo committere: & ille non facit auctoritate ſua, ſed auctoritate ſibi commiſſa: unde ille potiùs facit, cuius auctoritate ſit: unde non eſt dubium, quin pontificalis auctoritas ſit de neceſſitate huius ſacramenti. Aliqui tamen dicunt, ꝙ non conceſſit eis conferre ſacramẽtum, ſed ſolum aliquid ſacramentale; ſicut aliquã do datur laicis panis benedictus loco corporis dominici.

Dub. 2. *Virtus autem &c.*] Contra. Si hoc uerum eſt, Euchariſtia confirmat: unde in Pſal. Panis cor hominis confirmat. Reſponſio. Ad hoc multipliciter reſpondetur. Primo modo ſic: ꝙ iſtud ſacramentum ordinatur ad robur per ſe; ſed euchariſtia per accidens. Sed hoc non ſoluit: quia ſiue

Pſalm. 103.

per ſe, ſiue per accidens, dum tamen habeat effectum eundem; uidetur alterum ſuperfluere. Secundus modus dicēdi eſt, ꝙ cōfirmatio confirmat contra malũ, ſed eucharistia in bono. Sed nec illud ſufficit, quia omne ſacramentum cum ſit remedium, eſt cōtra malum, & ita Eucharistia. Alii dicunt, ꝙ duo ſunt nobis neceſſaria. ſ. fides, & mores: & unum confirmat in fide. ſ. cōfirmatio: ſed euchariſtia quantùm ad bonos mores: quia (ut dicit Bern.) euchariſtia nō ſolùm delet uenialia, ſed etiam conſenſum fortificat, ne inclinetur ad mortalia. Alii dicunt, ꝙ utrumque fortificat fidem: ſed duo neceſſaria ſunt ad fide firmam. ſ. corde credere, & ore cōfiteri: & Euchariſtia confirmat quātum ad fidem in corde; ſed confirmatio quantùm ad confeſſionem, ſiue prolationem in ore. Alii dicunt, ꝙ utrũque fortificat a charitate; quia ab eius fortitudine pendet fortitudo omnium. Sed charitas põt deficere dupliciter. ſ. per defectum alimenti, uel per actione contrarii: ſicut patet in igne materia: & cōtra primum eſt euchariſtia, quæ cibat: cotra ſecundum cõfirmatio, ut impugnatibus reſiſtat. Alii dicunt aliter, & probabilius; ꝙ confirmatio eſt ad corroboratione fidei, ſed euchariſtia charitatis: & hoc patet, quia hic eſt ſignum cofeſſionis fidelis, ibi ſignũ unionis. Et ſi quæratur, quare magis cōfirmantur hę duæ uirtutes, quã aliæ? Dicendum, ꝙ quia in his duabus pēdet fortitudo ſpiritualis ędificii quantum ad intellectum, & affectum. Et quia in fide eſt prima eleuatio; in charitate eleuatio ſuma, & utrobique difficultas; & quia pronitas eſt ad contrarium: ideo magis confirmantur.

Sexto utrumque &c.] Videtur ſecundum hæc uerba Melchiadis, ꝙ amplius gratia in eo datur. Dicendũ, ꝙ cõmuniter dici conſueuit, ꝙ unum ſacramētum dicitur maius alio qnque modis. Primo modo propter ſignationem; ſic Matrimonium dicitur maius, quia ſignat unitatem naturarum in Chriſto. Secũdo modo propter continentiam: & ſic Euchariſtia dicitur maius. Tertio propter efficaciam: & ſic Baptiſmus. Quarto propter dignitatem miniſtrantiu, ſiue diſpenſantium: & ſic dicitur confirmatio maior: qa datur a ſummis ſacerdotibus. ſiue epiſcopis. Quinto propter hoc, ꝙ ponit in nobiliori gradu: & ſic dicitur Ordo maius ſacramentum. Dub. 3.

In digniori parte corporis fit, &c.] Videtur falſum dicere, qa uertex eſt dignior quantum ad ſitum, & cor quantũ ad uirtutem: ergo potius debet dari in capite, uel in corde. Item uidetur, ꝙ in lingua, quia ibi eſt confeſſio. Reſpondeo. Dicēdum, ꝙ pars dignior quantum ad uirtutem, & operationem eſt cor; ſed tamen occulta eſt, & latet interiùs. Inter partes uero, quę ſe offerũt ſenſibus noſtris, caput eſt dignius, & in capite facies. ſ. anterior pars: & ideo hoc ſacramẽtum datur in facie, ſed magis in fronte, quia ibi eſt ſedes uerecũdiæ. Vnde quia hoc ſacramentũ eſt contra confuſionem, & uerecundiã confitendi nomen Chriſtus Dub. 4.

ſtis quæ linguam contrahit, ne apertè dicat: debet hoc ſacramẽtum in frõte dari. Frons quidẽ pars eſt faciei eminentior: unde dixerunt quidam, quòd in noua lege fit prima unctio in capite rõne uirtutis: ſecũda uero in fronte, tertia iterum in capite. Et prima fit in baptiſmo. Secunda uero in confirmatione. Tertia uero in epiſcopi conſecratione. Et prima ſignata ẽ in prima unctione. Dauid. Secunda uerò
Reg. 16 in unctione Dauid ſuper domũ Iuda. Tertia uerò in unctione
Reg. 2. Dauid ſuper cunctum regnum. Et ſatis poſſunt aptari iſtis, ſi
Reg. 5. quis inſpiciat. In prima enim Dauid non habuit potentiam. In ſecunda habuit potentiam, & reſiſtentiam. In tertia habuit potentiam, & præſidentiam ſuper gentem ſuam.

Hoc ſacramẽtum tantũ à ie. &c.]
Dub. 5. Contra. Videtur, ꝙ quia eſt ad robur, quòd cibus nõ impediat: cibus. n. corporalis nõ repugnat fortitudini ſpirituali. Reſpon. Dicendum, ꝙ in hoc ſacramento datur gratia, & gratia corroborans, & iterum cõtrahitur affinitas quædã. Ideo iſta tria ſtatuta conſueuerunt ab antiquis patribus in ſacramento ſeruari tanquam congrua; ut ieiuno ſtomaco propter gratiam ſpiritus ſancti ſuſcipiendam confirmandus ab alio portetur, uel teneatur, qui ſit confirmatus, in ſignum debilitatis, & imbecillitatis, ut ſit conſimilis ſexus propter periculum affinitatis.

Dub. 6. *Nec debet iterari &c.*] Contra. Videtur enim, ꝙ poſſit iterari; quia morbus puſillanimitatis põt iterari, contra quem eſt: ergo & ſacramentum. Si tu dicas, ꝙ non poteſt ꝑ characterem: tũc uidetur qđ character prẹiudicet morbo: ſi ergo non eſt curatio morbi ꝓpter characterem, ſed magis econuerſo, patet &c. Reſpon. Dicendum, qđ illud ſacramentum non põt iterari ꝓpter characterẽ, q imprimitur in eo indebiliter. Non debet ẽt rũ rõne morbi, quem curat; tum ratione effectus, quẽ donat; tum rõne rei, quã allegoricè ſignat. Rõne morbi, qa eſt pœna contracta: hæc aũt ſecundùm ꝙ huiuſmodi, nõ iteratur; ſed ſi iteratur, hoc eſt ſolùm ſecũdũ qđ adducta. Rõne effectus, quẽ donat, qa eſt plenitudo gratiẹ ad robur; & qa integer effectus: iõ ſtatus. Rõne rei, quam allegoricè ſignat; qa ſignat aduentum Spiritusſancti de cælo in Apoſtolos in die Pentecoſtes, qui poſtquam aduenit, numquam ab eis diſceſſit: & ſic patet illud.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An ſacramentum confirmationis formam habeat: & quæ illa ſit?

AD intelligentiam illorum trium, quæ Magiſter agit de ſacramento confirmationis: tria principaliter q̃runtur. Primò quęritur de hoc ſacramẽto quantùm ad integritatem. Secundò quantùm ad uirtutem uel efficaciam. Tertiò, quãtùm ad uſum. Circa primum quærũtur tria. Primò quæritur de cõfirmatione quantùm ad formã. Secundò quantùm ad materiã. Tertio, quantùm ad diſpenſatoris potentiam.

QVOD neceſſarium ſit in hoc ſacramento habere formam uerborum, oſtenditur ꝑ ſimile in aliis ſacramentis: quia ſi in aliis forma uerborum eſt neceſſaria, uidetur, ꝙ in iſto. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur per aliã rõnem: quia forma verborũ eſt ſanctificans elementum: ſed ſacramentum eſt ex ſanctificatione ſanctificans, ſecundùm ꝙ dicit Hug. ergo neceſſe eſt, ꝙ formam uerborum habeat; cum ꝑ ipſam ſit ſanctificans elementũ.

Lib. 1. de ſacr. par. 9. cap. 2.

SED CONTRA. Chriſtus fuit inſtitutor formę ſacramentorũ: ſed formam confirmationis nõ legitur inſtituiſſe; immo pueris tantùm manus impoſuiſſe: ergo nõ eſt neceſſaria: cum Chriſtus inſtituerit, ꝙ pertinet ad neceſſitatem, & formã aliorum ſacramentorũ, & non huius. Si tu dicas, ꝙ reliquit apoſtolis formã. Contra, legitur Act. ꝙ impoſitione manuũ dabant, Spũm S. ſed quod eſt de neceſſitate ſacramenti, eſt inuariabile, ut ſacramentum: ergo &c. ITEM. De forma quæritur, quæ eſt hæc. Signo te ſigno crucis, confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti. amen. Primo uidetur, ꝙ ſuperfluat hoc uerbum Signo, qa ſufficit actu ſignare. Si tu dicas, ꝙ hoc eſt propter intentionẽ: tunc ergo ſicut in baptiſmo dicitur Baptizo, & nõ dicitur alius actus: ſic in confirmatione ſufficit dicere. Confirmo. ITEM. Quæritur, quare potiùs fit mentio in forma de cruce, q̃ de incarnatione, uel reſurrectione. ITEM. Quæritur, quare potiùs in hoc ſacramento materia nominatur cum dicitur, Confirmo te chriſmate, quàm in baptiſmo, ut dicatur, Baptizo te in aqua:

Mat. 19

Cap. 8.

Qõ coll.

RESOLVTIO.

Sicut ſacramentum hoc non minùs eſt ſacramentum, quàm cætera; ita nec minus formã uerborũ exigit quam reliqua.

RESPONDEO. Ad hoc dicendum, ꝙ forma prædicta eſt de neceſſitate huius ſacramenti: ſicut probant rationes ad hoc inductæ. AD ILLVD autem, qđ obiicitur in contrarium de eius inſtitutione, diuerſificãtur Doctores. Quidam. n. dicunt, quòd formã illam Chriſtus inſtituit, & Apoſtolis tradidit; & apoſtoli poſtmodum aliis reliquerũt: licet hoc non ſit ſcriptum in canone ſcripturæ. Ipſe tamen forma illa non fuit uſus imponendo manus pueris: qa hoc faciebat, ut dominus, nõ ut miniſter. Aliter põt dici, & melius (ut credo) qđ illud ſacramentũ Chriſtus nec diſpenſauit, nec inſtituit: quia poſt aſcenſionem ſuã docebat Apoſtolos confirmari, & ſpiritũ eis ad robur dari. Vnde Ioan. Spiritus ſanctus nondũ erat datus: quia Ieſus nondum erat glorificatus. Non (inquã) datus in plenitudine, uel ad robur; ſed hoc quidem fuit in die Pentecoſtes. Vnde confirmati ſunt a Spiritu ſancto immediatè ſine miniſterio, & ſacramento: & ideo ipſi alios confirmabant etiam ſine uerbo. Sed poſtquã baſes eccleſiæ, Apoſtoli. ſcilicet quia Deo, nõ per homines erãt ordinati prælati, & confirmati defecerũt: inſtituit ſpiritus S. huius ſacramenti formã, cui et uirtutem ſanctificandi dedit.

Cap. 7.

Et

Et per hoc patet reſponſio ad primum. Ad illud, qđ obiicitur de forma, quare.ſ. Chriſtus nō inſtituit: & quare apoſtoli nō inſtituerunt, nec poſteris tradiderunt, rō prædicta eſt. Poſſunt tamē & aliæ rōnes cōgruentiç aſſignari: quia.n.minuebatur in diſpenſantibus ſanctitas, & in ſuſcipiētibus idoneitas: iō opportunū fuit inſtituere uerbum ſanctificans. Alia eſt ēt rō, ſed hæc patebit infra. Ad illud, qđ ultra q̄ritur de forma. Dicendum, qđ in hoc ſacramento datur gratia ad robur fidei q̄tum ad confirmationē in corde & quantū ad confeſſionē liberā in ore: & quia difficillimum, & arduiſſimum erat Chriſtū crucifixum cōfiteri, tum ꝑꝑ opprobriū, ſecundùm qđ dr̄ 1. ad Corinth. Prædicamus Chriſtū crucifixum, Iudæis q̄dem ſcandalum, gentibus aūt ſtultitiam: tū ꝑꝑ periculum, quia aduerſarii tales nitebantur occidere. Ioan. Hæc facient uobis ꝑꝑ nomen meum. Hinc eſt, ꝙ decuit dupli cē actum in forma poni; unum qui reſpicit liberā crucifixi confeſſionem, quaſi eam ſemper ferret in fronte: alterum, qui reſpicit cordis ſtabilitionē. Ex hoc patet, quare magis fit mētio de cruce, quia illud e arduiſſimū, & ignominioſum cōfiteri. De materia verò quare hoc fit, iam uidetur: & rō eſt, quia conſecrata eſt, non ſic in ſacramentis aliis. Aliqui tamen dicunt, quòd hoc eſt propter præcipuam efficaciam huius ſacramenti, & gratiam ſpecialem, & ſingularem, quæ datur in hoc ſacramento ad pugnam.

Q̄o ſeq. in reſol.

Cap. 1.

Cap. 15

Qvaestio II.

An ſacramento confirmationes neceſſariò requiratur materia: & quæ illa ſit?

De materia utrum ſit neceſſaria: & uidetur primò, quòd iſtud ſacramentum indigeat neceſſariò materia. Et q̄a ſicut dicit Hug. ſacramentū eſt elementum foris ſenſibiliter propoſitū, ex ſimilitudine repreſentās, ſed repreſentatio eſt per materiā: ergo materia eſt neceſſaria. Præterea. Supra habitum eſt, quòd dominus poteſtatem mundādi non tradidit homini per ſe, ſed per elementum; ne poneretur ſpes in hoīe: ergo pari rōne poteſtatē cōfirmādi nō debuit dare homini niſi mediāte elemēto.

Lib. 1. de ſacram. par. 9. cap. 2. Q. col.

Contra. Apoſtoli ſola manus impoſitione confirmabant: ergo videtur, qđ ſucceſſores eorum ſola manus impoſitiōe hoc poſſint: ſi tranſmiſerunt poteſtatē, quā habebant. Item. Materia aliorum ſacramentorū fuit inſtituta a Chriſto, ut patet in baptiſmo, & Euchariſtia: & Xp̄s ēt ea ſuſcepit; ergo uidetur pari rōne, qđ ſi hoc ſacramentum haberet materiā, ꝙ Chriſtus inſtituiſſet ſacramentum ſuſcipiēdo. Si tu dicas, ꝙ non decebat eū confirmari: obiicitur tunc, quia ſimiliter nec circūcidi, nec baptizari, ſed fecit ꝑꝑ auctoritatē ſacramenti: & habitum ad exēplum: ergo &c. Item. Quæro, utrum materia huius ſacramenti debeat eſſe conſecrata, & uidetur, qđ ſic, quia eſt chriſma quòd cōſecratur a pontificibus determinato tempore anni. Sed uidetur, quod non, cum alia ſacramenta poſſint fieri ſine con-

ſecratiõe: ut patet in baptiſmo, quod antecedit; & Euchariſtia, quæ ſequitur baptiſmum: ergo & in confirmatiõe. Item. Quæro, cum alia ſacramenta habeãt elementa ſimplicia non miſta, quare hoc ſacramentum habet miſta: & uidetur, quòd non deberet habere, quia Eccl. dicitur. Quaſi balſamum non miſtum odor meus: & hoc dicit Sapientia de ſe. Item. Quæro quare magis aſſumitur balſamum, q̃ aqua: & uidetur quòd aqua magis: quia morbo generali debet reſpondere elementum commune, & generale: ſed balſamũ eſt precioſum, & rarum, aqua communis eſt omnibus: ergo &c. Item. Quare magis oleum, q̃ uinum: & uidetur, quod uinum magis: quia facit hominem audacem, & diſertum: & hic eſt huius ſacramenti effectus.

Q° col.

cap. 24

RESOLVTIO.

Sacramentum confirmationis utique habet materiam & conſecratam nõ a Chriſto, ſed a rectoribus Eccleſia inſtigãte Chriſto inſtitutam.

Respondeo. Sicut tactũ eſt priùs, Chriſtus hoc ſacramentũ nõ inſtituit; quia credẽtes poſt eius aſcenſionem erant confirmandi. Vnde nec materiã, nec formã apoſtoli diſpenſauerunt: ſed rem huius ſacramenti, ſiue formã a ſpiritu ſancto immediatè acceperunt. Nam immediatè ab ipſo cõfirmati fuerunt: & quidem ſine elemento, uel materia: quia in donatione Spiritus S. ſigna uiſibilia apparebant: & ideo non erat opus elemento. Sed poſtea ſucceſſoribus inſtitutis dãdus erat ui uerborum, & inuiſibiliter: iõ oportuit inſtitui ſenſibile elementum. Inſtitutũ eſt ergo hoc elementũ, Spirit. S. dictãte, ab ipſis eccleſiæ rectoribus; & quia Chriſtus nõ inſtituerat, nec uim ei dederat, ſecũdùm ꝙ ipſe contactu mundiſſimæ carnis dederat aquis; ut ẽt ipſe conficiendo corpus ſuum inſtituit elementum, ſiue materiã Euchariſtiæ, ut panẽ, uel uinum: ideo Epiſcopi nõ ualentes ſeipſis materias conſecrare, cõſecrari per benedictionẽ inſtituerunt.

De cõſ. d. 4. ca. Nũquã chriſm. Nũquã aqua baptiſmi purgare peccata credẽtium potuiſſet; niſi contactu dominici corporis ſanctiſicatum fuiſſet.

Et ideo materia huius ſacramenti debet eſſe conſecrata. Ad illud, quare miſta in iſto, & non in aliis. Dicendũ, ꝙ ſicut dictũ eſt in forma: quia erat ad duplicem actum arduum: & iõ duplex actus exprimitur in forma: & iõ & duplex elementũ cõſonãs illi duplici actui, & rei cõmiſcetur. Oleũ oliuarum pp nitorẽ ſignat interiorẽ fidẽ ex bona cõſciẽtia. Balſamũ pp odorẽ dignã, & laudabilẽ confeſſionẽ. Et ex hoc patet, quare hoc habet duo elementa, magis q̃ alia. Ad illud, ꝙ obiicitur de gñalitate. Dicendum, ꝙ hoc uerum eſſet, ſi eſſet ſacrũ neceſſitatis, & ſaluaret in aqua cõpleta rõ ſignandi. De uino ſimiliter dicendũ, ꝙ non cõuenit pp hoc, qđ audacem, & fortẽ facit obnubilando rõnem: ideo non conuenit: quia fortitudo ſpiritualis eſt ex ratione recta, & pura, & non ex ratione obnubilata.

QVAESTIO III.

An quilibet poſſit conferre ſacramentum confirmationis?

De potentia diſpenſandi hoc ſacramentum: & uidetur ꝙ qui-

quilibet poſſit hoc ſacramentũ diſpẽſare, ſaltem in neceſſitate: q̃a ſi baptizat quis, baptizatum eſt: cũ ergo baptiſmus maximæ efficaciæ ſit inter ſacramenta; & qđ põt in maius, poteſt in minus: ergo ſi põt quilibet baptizare, poteſt ẽt confirmare. ITEM. In naturis ſic eſt, ꝙ ubi res eſt, ibi operatur; non ubi debet eſſe, & nõ eſt: ergo ſi Spiritus S. eſt in laico bono, & nõ in Epiſcopo malo: uidetur, ꝙ magis confirmet per laicum. ITEM. Simplex ſacerdos inungit chriſmate in uertice: aut tũc aliquid facit, aut nihil. Si nihil, tunc fruſtra facit. Si aliquid facit, pari rõne poteſt inũgere in frõte: ſed hoc eſt confirmare: ergo &c. ITEM. Si ſolus Epiſcopus hoc poteſt, aut hoc eſt ꝑꝑ ordinem, aut ꝓpter iuriſdictionẽ. Si propter ordinem, cũ alium ordinem nõ habeat, q̃ ſacerdos: ergo & ſacerdos. Si ꝑꝑ iuridictionẽ: ergo electus non conſecratus hoc põt.

CONTRA. Magiſter dicit in litera, qđ hoc ſacramentum a ſolis ſummis ſacerdotibus datur, alioquin nõ eſt inter ſacramenta eccleſiæ computandum; immo irritum habendum: ergo a nullis aliis poteſt dari. ITEM. Rabanus dicit, Per impoſitionẽ manus ſummi ſacerdotis paracletus traditur baptizato: & uocat ſummum ſacerdotem epiſcopum: ergo ſi aliquis inungat, & uerba dicat, hoc ſacramentũ nõ tribuit. ITEM. Ratione uidetur, quia Act. 8. dicit quædam Gloſ. quòd Philippus ille, ad cuius ꝑdicationem Samaritani crediderant; non poterat manus imponere, quia non erat Apoſtolus: ergo ſolùm apoſtolis hoc conceſſum erat.

Lib. 1. de inſtitutiõe cle. cap. 30 circa initium Idem Euſeb. Papa, Epiſt. 3. ad E-pis. Thomæ ſcia de conſ. d. 5. cap. Munus impoſitionis.

RESOLVTIO.

Quia in primitiua eccleſia ſolis Apoſtolis, nec aliis diſcipulis licuit confirmare; ita & in deriuatiua ſolus epiſcopos, nec priuatos ſacerdotes eadem auctoritates cõtingit; quippe qui Apoſtolorum illi, hi uerò ſeptuaginta duorum diſcipulorum loco ſucceſſere.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ illud ſacramentum nec poteſt, nec debet per alios diſpenſari: & ſi alii præſumunt, nihil faciunt. Et ratio huius eſt, q auctoritas eccleſiæ fuit deriuata ad membra, ſecũdùm ordinem eccleſiæ primum: unde ſicut ſoli apoſtoli hoc poterant: ſic nunc ſoli eorum ſucceſſores poſſunt. Sed tunc eſt quæſtio, quare hoc ſacramentum, & Ordinis a ſolis Epiſcopis traditur, & ſolis epiſcopis fuit commiſſum. Dicendum, quòd ratio huius eſt, quia ipſi, & eorum ſucceſſores ſunt prælati in eccleſia principales. *Q͂ō coll.* Prælati autem duplex eſt officium, ſcilicet inferiores in gradu ſuo ſtatuere; & collocare in ordine; & murum opponere ſe, ſiue gregem ſuum defendere: ideo ipſi ſoli ordines faciunt, & corroborant. Aliter dicunt aliqui, quòd in his duobus ſacramentis datur gratiæ plenitudo; ideo ab his debent dari, qui habẽt plenitudinem auctoritatis, ab aliis non. Propter hanc eandem rationem conſecrare eccleſias, & abbates, quia ſunt opera excellentiæ: & ſolis Epiſcopis ſunt conceſſa, pro eo, quòd habent excellentem auctoritatem. Alia ratio poteſt reddi,

di, quòd ipſis epiſcopis eſt cura de ſubditis, & maximè de clericis; cum curam habeant de omnibus, licèt aliis commiſſa ſit cuſtodia: tamē placuit Spiritui.S. ut aliquod ſacramētum omnes ſubditi a prælato reciperent immediatè. Similiter ꝙ clerici aliquod: & id eſt duplex ſacramentum, in quo duplex imprimitur ſignaculum. Vnde & Apoſt. ad
cap. 1. Rom. Deſidero uidere uos, ut aliquid impatiar uobis ſpiritualis gratiæ ad confirmandos uos. Multæ poſſunt hic rationes aſſignari, & conuenientiæ, quia in talibus magis locum habet congruitas, quàm neceſſitas: q̃a inſtitutio neceſſitatē facit ꝑcipuè.

AD ILLVD, quòd obiicitur de baptiſmo. Dicendum, quòd non eſt ſimile: quia enim baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis, ideo poteſtas eius omnibus eſt conceſſa: non ſic autem eſt de confirmatione. AD ILLVD, quòd obiicitur, ꝙ Spiritus S. operatur ubi eſt. Dicendū, ꝙ gratia Spiritus S. per quā dicitur in nobis operari, duplex eſt, ſcilicet gratum faciens: & ſic operatur opera noſtra ad ſalutem eius in quo eſt: & gratia gratis data; & per hāc operatur ſalutē in altero: & hæc manet in homine, gratia gratum faciente recedente ex diſpenſatione diuina; ut ſubditi ſalus non impediatur malitia prælati. AD ILLVD, quod obiicitur de ſacerdote, ꝙ ungit in uertice. Dicendum, qđ nihil efficit: & tamen nō fruſtra fit, quia inſtruit, & coniunctum efficit, ſ. baptiſmo. Præterea: ſi aliquid facit, tamen non tantum ut ſacramentum confirmationis. AD ILLVD, quòd ultimo obiicitur, unde habet hoc epiſcopus. Dicendum, quòd nec a iuriſdictione, nec ab ordine ſacerdotali, ſed ab auctoritate, & dignitate epiſcopali: & hæc dicit ordinem in eminentia. Hæc autem eminentia confertur epiſcopo, cum conſecratur: & ideo ſi renunciet iuriſdictioni, adhuc poteſt confirmare: quamuis ergo non habeat ex ordine ſacerdotali, nec ex iuriſditione temporali, habet tñ ex aliquo, qđ ſuperexcellit utrumque. Aliqui dicunt tamen, quòd hoc habet ratione inſtitutionis.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An in ſacramento confirmationis detur gratia gratis data?

QVANTVM ad ſecundum articulum quæritur de uirtute, ſiue efficacia ſacramenti confirmationis: & circa hoc tria quæruntur. Primò ſuppoſito, quòd det gratiam, cum ſit ſacramentum nouæ legis; quæritur; utrum det gratiam gratum facientem. Secundò, utrum eadem gratia detur in baptiſmo, & confirmatione. Tertiò, utrū copioſius munus gratiæ conferatur in confirmatione, quam in baptiſmo.

QVOD conferat gratiam gratum facientem, oſtēditur. Primò per auctoritatem Rabani. Per impoſitionem manuum ſummi ſacerdotis Spirit. S. traditur baptizato: ſed non dicitur dari Spirit. S. niſi quando datur gratia gratum faciens: ergo

Lib. 1. de inſti tu. cle. ca. 30. in principio.

in ſacro confirmationis gratia gratũfaciẽs datur. ITEM. Rõne uidetur, quia hoc ſacramentum confirmat in bono: ſed ſicut ſoliùs gratię gratumfaciẽtis eſt reuocare a malo, ita & confirmare in bono: ergo &c. ITEM. Gratia collata in hoc ſacramẽto eſt completiua, & confirmatiua, & augmentatiua gratiæ baptiſmalis, ſicut dicit Magiſter; quia maius augmentum uirtutum præſtat: ſed gratia gratis data nec complet, nec cõfirmat, nec auget gratiam gratumfacientem: ergo non confertur in ſacramẽto confirmationis talis gratia, ſed potiùs gratumfaciens.

CONTRA. Habens gratiã gratũfacientem, accedẽs ad baptiſmum, ipſam non ſuſcipit: ergo ſi omnis accedens dignè ad cõfirmationem hẽt gratiam gratũ facientem: ergo non dat eã cõfirmatio. ITEM. Eſſe ſpirituale põt eſſe ſine eſſe robuſto, ſicut & naturale eſſe poteſt eſſe ſine robuſto eſſe; quia hoc eſt bene eſſe: ſed omne illud, ſine quo poteſt ſtare eſſe ſpirituale, eſt gratia gratis data, non gratia gratumfaciens: ergo cum confirmatio conferat tale eſſe, non confert niſi gratiam gratis datã. ITEM, inter hanc gratiam, & illam hoc intereſt, ꝙ gratia gratis data reſpicit pœnam, ſed gratia gratũfaciens culpam: ſed confirmatio eſt contra pœnam: ergo &c.

ITEM. Videmus Chriſtum liberè confiteri multos in mortali peccato: actus ergo ille poteſt eſſe gratia gratis data. Si ergo ad hoc confertur cõfirmatio, non eſt neceſſe, ꝙ det gratiam gratumfacientem.

RESOLVTIO.

Et quidem confirmatio gratiam gratumfacientem præſtat: ſed non qua ex non grato gratum; ſed qua ex minùs grato magis gratum hominem reddit.

RESPONDEO. Dicendum (ſicut innuit Rabanus, & Magiſter dicit, & communiter cõcordant Doc.) confirmatio dat gratiam gratumfacientem. Sed notandum, ꝙ gratia gratumfaciẽs dupliciter dicitur. Aut gratumfaciens de non grato: & talis eſt gratia baptiſmalis, & pœnitentialis. Aut magis gratum faciẽs de iã grato: & talis eſt gratia cõfirmationis, quæ gratiam acceptam ampliat, & confirmat.

ET PER hoc patet reſponſio ad primum obiectum in contrarium: quia quamuis baptiſmus habeat gratiam gratumfaciẽtẽs non tamẽ hẽt ad illum effectũ; nec in illo ſtatu, in quo hẽt poſt confirmationem: & ideo recipitur hoc ſacramentum ad perfectionẽ illius gratiæ, & confirmationem; & hoc per gratiam in hoc ſacramento collatam; quæ nondum habetur. Non ſic eſt de gratia baptiſmali; quia baptiſmus flaminis dat primam gratiã iuſtificantem, ſicut baptiſmus fluminis: tamen non eſt negandum, ꝙ in baptiſmo fluminis tribuatur gratia gratumfaciens ẽt priùs grato, non ad iuſtificãdũ, ſed ad augendum: & hoc principaliter eſt in confirmatione.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ eſſe ſpirituale eſt ſine gratia cõfirmationis. Dicendum, quòd gratia augmentans utique gratumfaciens eſt: & tamen ſine ea eſt eſſe ſpirituale: & ideo illa ꝑ

poſitio eſt falſa, Oē illud, &c. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ gratia gratumfaciens eſt contra culpā. Dicendum, ꝙ nō tantùm eſt cōtra culpā, ſed ēt cōtra pœnā, eatenus qua ordinata eſt ad culpam, & talis eſt puſillanimitas. Ad vltimvm, dicendum, ꝙ quamuis poſſit aliquis Chriſtū confiteri ſine gratia confirmationis: non tamen ita faciliter, nec ita utiliter, nec ita ſalubriter, ſicut cum gratia gratumfaciente, quia ex ipſa eſt confeſſio laudabilis, & Deo accepta.

QVAESTIO II.

An eadem gratia conferatur in baptiſmo, & in confirmatione?

Vtrvm eadem gratia conferatur in baptiſmo, & confirmatione. Et ꝙ alia, uidetur: qa baptiſmus, & eius effectus præcedit ſacramentum confirmationis tempore, & natura; ſed quod præcedit alterum tēpore, & natura, differt ab eo eſſentialiter: ergo differens gratia confertur, in hoc ſacramento, & in illo. Item. Signa ſunt ſimilia, & ꝓportionabilia ſignatis: ſed aliud ſignum eſt in baptiſmo, & alius character: ergo alius effectus, & alia gratia. Item. Si omnino daretur eadem gratia: ergo qui haberet baptiſmum, haberet cōfirmationē: ergo ulteriùs fruſtra confirmaretur.

Contra. Vtraq; gratia, eſt gratumfaciens: ſed in una anima eſt una gratia gratumfaciēs, quia duo accidentia, & maximè accidentia ſimplicia in eodē ſubiecto eſſe non poſſunt, cum ſint eiuſdem ſpeciei: ergo conſtat, ꝙ una numero. Item. Eadem per eſſentiā eſt uirtus debilis, & robuſta: ergo gratia baptiſmalis ſimiliter, & gratia cōfirmationis eadem. Item. Gratia ꝓueniens, & ſubſequēs (ſicut dicit Magiſter) eſt eadē per eſſentiam: ſed ſic ſe hēt gratia baptiſmalis, & confirmationis: quia baptiſmalis præuenit, ut homo iuſte uelit: confirmationis confirmat, ne fruſtra uelit: ergo &c. Lib. 2. d. 26.

RESOLVTIO.

Eadem eſt baptiſmi & confirmationis gratia; diuerſificatur tamen in effectibus.

Respondeo. Cum quæritur, utrum gratia, quæ datur in ſacramento baptiſmi, & confirmationis, ſit eadē, uel alia? Iſta quæſtio dupliciter poteſt intelligi, Vel ꝙ in ſacramento cōfirmationis non confertur aliqua gratia, nec aliquis character, ſed ſolùm baptiſmalis confirmetur ſine alicuius appoſitione: & hoc quidem eſt quærere, utrū in cōfirmatione cōferatur aliqua gratia. Si.n. confertur: cum non cōferatur, quod collatum eſt; patet, ꝙ iſta quæſtio ex præcedenti quæſtione ſoluta eſt, quia ibi datur gratia, ut dicit Rabanus, Hug. & Magiſter, cum dicunt ibi gratiam augeri, ac per hoc & nouam cōferri. Quidquid enim uoluerunt aliqui dicere, credo illud uerum. Vel poteſt quæri, utrum ſint eædem, uel eadem: eſto ꝙ in utroq; detur gratia; ita ꝙ ex his una gratia per eſſentiā fiat, ſicut fit de eo, quod auget, & eo, quod augetur. Et hic ſunt tres poſitiones. Quidam.n. dicunt, ꝙ differūt eſſentialiter, ſicut uirtutes, & dona; quia in baptiſmo datur gratia, quæ influens in potentias, facit uirtutes: in Lib. 2. de ſacr. par. 7. cap. 4.

tes: in confirmatione uerò datur gratia, q̄ influens in potentias, facit dona in ordine; quę facit habitudines. Et ſi pulchra uideatur hæc poſitio, tamen ueritatem non hēt: quia in uirtutibus, & donis ponit gratiā eſſentialiter differre. Rurſus. Connexionē illorum diſſoluit: in ſacramentis enim non eſt connexio, ut in uirtutibus, & donis. Alia poſitio eſt, ꝙ gratia hæc, & baptiſmalis & ſi ſint gratumfaciētes, differunt tamen in eſſentia; ſicut morbi, contra quos ordinātur. Et diſtinguuntur in ſubiecto, q̄a in diuerſis partibus aīæ potentialibus: ut ſicut partes animæ partes corporis: ſic partes gratiæ partes aiæ, ſiue potentias perficiant. Vnde dicunt, ꝙ diſtinctè manēt in aīa; nec una auget aliā; nec confirmat, niſi ꝑ accidens, ſcilicet quia confirmat hominem. Tertio modo poteſt dici; ꝙ gratia gratumfaciens in aīa eſt una; quia una eſt anima, quæ gratificatur & uni: & rurſus tota gratia tollitur unico peccato. Propter hoc dicendum aliter, ſicut in uirtutibus gratuitis, ꝙ eſt ibi gratia, & habitus ſubſtratus, & gratia una in omnibus, ſed habitus ſubſtrati alii, & alii. Sic in ſacramentali etiam gratia & eſt gratia gratūfaciē, & effectus ſpecialis; quem habet uirtute ſacramenti: & inquātùm gratumfaciens una eſt, ſed ratione effectuum diſtinguuntur: & quia ſacramentum ſignat gratiam, ut in tali effectu: ideo ſigna, & ſacramēta ſunt diuerſa.

Concedendvm eſt ergo, quòd gratiæ baptiſmali ſuperadditur gratia confirmationis, quæ habet alium effectum, ſcilicet ablationē puſillanimitatis: & hoc probant tres primæ rationes. Concedendum eſt etiam, ꝙ cedit in unam, ſicut probāt tres ſequentes rationes: quamuis.n. gratia per eſſentiam ſit eadem, tamen effectus ad quem ordinatur eſt alius, & alius: & ideò nō eſt repugnantia inter rationes illas. Gratia enim in anima una eſt gratumfaciens, ſed effectus ſunt multi, & uarii: & quoniam ſigna ſacramentalia ordinātur ad gratiam ſecundùm effectus curationis; ideo ſunt uaria ſigna, & ſacramenta: & non ſolùm ſigna exteriora, & viſibilia, ſed etiā interiora: utputa ſunt characteres, qui ſunt ſigna diſtinctiua. Ad illvd tamen, qđ obiicitur, ꝙ non ſunt duo accidentia eiuſdem ſpeciei in eodē ſubiecto, dici poteſt quòd inquātùm ſunt ſacramentalia, nō ſunt eiuſdem ſpeciei, ſed diuerſæ. Ad illvd, quod obiicitur, qđ eadem eſt uirtus debilis, & roborata. Dicēdum, quòd non ſolùm differunt per debile, & roboratum gratia baptiſmatis, & confirmationis: ſed etiam per morbum, contra quem ſunt, & quem curant. Ad illvd, qđ obiicitur de gratia præueniēte, & ſubſequente. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia ad eūdem effectum ordinatur gratia præueniens, & ſubſequens, non ſic gratia ſacramentorum iſtorum: nihilominus tamen concedo, quod illa gratia gratumfaciens ſecundùm, quòd huiuſmodi, cedit in unum cum gratia baptiſmali, & illam auget: ideo prima ratio non ualet, quòd

quæ habent ordinem temporis, non ſunt idem. Illud enim fallit in his, quorum unum ſe habet per additionem ad alterum.

QVAESTIO III.

An copioſius in confirmatione, quàm in Baptiſmo gratia conferatur.

VTRVM copioſius munus gratiæ conferatur in cōfirmatione, q̃ in baptiſmo? Et φ ſic, uidetur ratione effectus: eſt. n. hæc ad confirmandum, illa ad iuſtificādum, illa eſt ad eredēdum, hæc ad confitendum: ſi ergo maioris gratiæ eſt confirmatum eſſe, q̃ iuſtificari: maioris ēt publicè cōfiteri, quàm occultè credere: uidetur φ gratia cōfirmationis ſit copioſior. ITEM. Ratione alia uidetur: quia ſignum in hoc ſacramēto eſt pretioſius, & carius: ergo & gratia ſignata prætioſior, & maior in confirmatione, cū ſignum in ſacramentis debeat reſpōdere ſignato. ITEM. Ratione diſpenſationis, quia nō ideo magis eſt ſacramētum, quia a maioribus, ſed q̄a maius, ideo eſt eius diſpēſatio commiſſa maioribus: ſed diſpenſatio huius ſacramēti eſt maioribus commiſſæ, quam diſpenſatio baptiſmi: ergo &c. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur auctoritate Rabani. In baptiſmo. ſpiritus S. deſcēdit ad habitationem Deo conſecrandam; in hac uerò eiuſdem ſeptiformis gratia cum omni plenitudine ſanctitatis, & uirtutis uenit in hominē: patet ergo quòd confert maius munus.

Melchiades Papa i Epiſtola ad Epiſco. Hiſpa. circa mediū. Spiritus. S. in fōte baptiſmi plenitudinem tribuit ad innocēciā; in cōfirmatione augmētū præſtat ad gratiā.

Libr. 3. de inſtitutio. cleric. cap. 30

CONTRA. Gratia baptiſmalis eſt contra culpa originalem, & omnes eius ſequelas: ſed gratia confirmationis contra unam ſequelam, utputa puſillanimitatē: ſed congruum eſt contra morbum maiorem efficaciorem dari medicinam: ergo &c ITEM. Ratione effectus primi uidetur, q̄a maius donū eſt de inimico fieri amicum, quam de amico magis amicū: ſed in baptiſmo fit homo amicus; in cōfirmatione autem magis amicus: ergo in baptiſmo cōfertur maius donum. ITEM. baptiſmus facit hominem innocentem, & ſtatim aperit cœlum: ſed hoc non facit confirmatio, nec aliud ſacramentum: ergo baptiſmus eſt efficacius ſacramentum. ITEM. Ad hoc eſt auctoritas Magiſtri in litera, Maius eſt hoc ſacramentum non ob maiorem uirtutem, uel utilitatem, quam coferat: ſed quia a dignioribus datur: ergo &c.

RESOLVTIO.

Præſupponit quidem gratia confirmationis gratiam baptiſmalem; & eidem addit; nihilominus maior non eſt.

RESPONDEO. Dicendum, φ gratia cōfirmationis pſupponit gratiā baptiſmalē, ſicut benè eſſe ſupponit eſſe. Quādo ergo fit cōparatio harum gratiarum, poteſt fieri dupliciter. Vno modo cum pſuppoſitione: & ſic omnino maior eſt gratia cōfirmationis, quā baptiſmalis; ſicut benè, & perfectè uiuere melius eſt, q̃ uiuere: q̄a hoc addit ad illud, & cōplet. Si autem intelligatur p ſe, ut. ſ. hæc gratia, q̃ additur, ſit maior, uel minor. Dicendū ſine dubio, φ nō eſt tantæ efficaciæ, ut patet; q̄a uiuificare mortuū, maior gratia eſt, & potentia; q̃ iam uiuificatum ſanare, uel fortificare,

tificare, præciſè loquendo: ſed cum preſuppoſitione maius eſt eſſe uiuum, & ſanum, quàm uiuum tantùm.

Rationes ergo, probantes ꝙ confirmationis gratia maior eſt, intelliguntur cum præſuppoſitione, quia auget gratiã baptiſmalem: ſed rationes probantes contrarium, intelliguntur cum præciſione, hanc gratiam illi, cui additur comparando: & hoc patet per ſingulas rationes cuilibet inſpicienti.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An omnes teneantur ad ſusceptionem ſacramenti confirmationis?

CONSEQVENTER quãtum ad tertium Artic. quæritur de vſu ſacramẽti confirmationis: & circa hoc q̃runtur tria. Primo q̃ritur de uſu quantùm ad generalitatem. Secundò quãtùm ad neceſſitatẽ. Tertiò quantùm ad modum diſpenſandi.

QVOD nõ debeat eius uſus eſſe generalis, uidetur: & primò ꝙ debeãt excludi mulieres: quia hoc ſacramentum ordinat ad pugnam: ſed mulieres excluduntur a bello; ergo debent excludi ad hoc ſacramento. ITEM. Videtur ꝙ debeant excludi paruuli per eandem rationem, cum non ſint apti ad portandũ arma. ITEM. Videntur excludi illi, qui ſunt in periculo mortis, quia illi exeunt extra omnem pugnam: ergo liberi ſunt a ſacramento pugnæ. ITEM. Videtur, ꝙ hoc ſacramentum non cõpetat mutis, quoniã hoc ſacramentum eſt ad liberam nominis Chriſti confeſſionẽ: ſed muti non poſſunt confiteri ore: ergo fruſtra recipiũt, qui hoc recipiũt. ITEM. Aut ab hoc ſacramẽto excluduntur aliqui, aut nulli. Si aliqui: non ergo eſt omnium generaliter. Si nulli excluduntur: ergo character impreſſus diſtinguit ſolùm ab infidelibus: ergo a tot & eiſdem, a quot & quibus character baptiſmalis; ergo uidetur ꝙ alter iſtorum ſuperfluat, quod eſt inconueniens.

Ita. n. inquit Melchiades. ubi ſup. et hab. de cõſ. di. 5. cap. Spiritus Sanctus.

CONTRA. Quod iſtud ſacramentum competat omnibus, uidetur, quia ſicut dicit Magiſter, & Rabanus, in hoc ſacramento datur ſeptiformis grã ſpiritus S. ſed iſte effectus eſt omnibus generalis: ergo & hoc ſacramentũ. ITEM. Quod conueniat omni ſexui, uidet, & maximè muliebri: qa omnes, qui piè uolũt uiuere in Chriſto, perſecutionẽ patiuntur; ergo & ſexus infirmus: ſed infirmo, qui perſecutionẽ patit, sũt maximè neceſſaria arma fortitudinis: ergo cũ hæc dentur in cõfirmatione, uiꝰ ꝙ mulieres maximè indigent hoc ſacramento. ITEM. Quod ſit neceſſariũ omni ętati, & maxime puerili, uidetur: qa diſcreti Ducis eſt armare milites ſuos ante pugnã, & ante læſionẽ: ſed pugna, & læſiones, & lucta ſtatim incipiũt in annis diſcretionis: ergo competens eſt ſacramentũ cõfirmationis ante annos diſcretionis dari. ITEM. Videtur ꝙ omni ſtatui, quia certũ eſt de uiuentibus, & hoc oſtẽditur de moriẽtibus auctoritate Hug. q. dicit. Omnino periculoſum eſſet, ſi ab hac vita ſine cõfirmatione migrare contingere: & ita moriẽti et opportunum eſt.

Vbi ſupra.

Libr. 2. de Sacram. par. 7.

RESO-

RESOLVTIO.

Sicut omnium uita ſuper terram hanc militia eſt; ita omnes muniri, & confirmari oportet.

RESPONDEO. Dicendum, qđ iſtud ſacramentum omnibus cõpetit ꝑ gratiæ ampliationem, quæ ibi datur: ſed maximè cõpetit his, qui ſunt ex acie pugnantiũ in bello ſpirituali: & qa hoc cõpetit omni ſexui, ideo hoc ſacramentum omnibus competit.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur de mulieribus patet, qa licet nõ competat bellum materiale, cõpetit tamen ſpirituale. Multæ .n. in hoc bello ſtrenuæ fuerũt, ut patet de ſacris uirginibus, quæ martyrizatæ ſunt pro confeſſione, & nomine Chriſti. AD ILLVD, qđ obiicitur de paruulis. Dicendũ, ꝙ paruuli non armantur pro ſtatu illius ætatis, ut tũc pugnent, ſed ut poſt modũ ſint pugnaturi. Nec hoc fit inconuenienter: quia arma illa non ſunt aggrauãtia, ſed alleuiãtia: nec ſolùm ſunt defendentia, ſed præmunientia: & melius eſt hominem muniri ante læſionem, quàm poſt. AD ILLVD, qđ obiicitur de his, qui ſunt in periculo mortis, patet reſponſio: quia non recipiũt ſacramentũ ad pugnã, & cõflictum, ſed ad meritũ obediẽtię, & uirtutis augmentũ, qđ eſt eis utile, & bonum. AD ILLVD, qđ obiicitur de mutis. Dicendũ, qđ ſacramẽtũ iſtud eſt ad corroborationẽ fidei in corde, & hoc ita idiget mutus, vt diſertus: nec tãtùm in corde, uerũ ẽt in nutu, & paſſione põt Chriſtũ cõfiteri: & iõ hoc ſacr̃o indiget, ſicut & aliũ. AD ILLVD, qđ ultimo quærit de charactere; dixerũt aliq̃, ꝙ unus eſt character differẽs ſolùm ſecundũ ſtatum: ideo non eſt ſuperfluitas, quãuis ab eiſdẽ diſtinguat. Sed tamen illud non eſt cõueniens dicere, qđ idẽ character ſit: cũ aliud ſit ſignũ exterius: cũ ẽt non confirmatus poſſit ordinari. Et ideo dicendũ eſt aliter, ꝙ alius eſt character, & ab eiſdem diſtinguit; ſed tamẽ non ſuperfluit: quia ſecundùm aliũ, & aliũ ſtatum diſtinguit. Quamuis .n. omnis Chriſtianus ſit Chriſti pugil: tamẽ ex gratia in alio, & alio ſtatu dicitur Chriſtianus, & pugil: & ſecundùm alium, & alium actum .ſ. confeſſionem exteriorẽ, & credulitatẽ interiorẽ. Et qa ſecũdùm aliud diſtinguit, & character ad aliũ ſtatum gratiæ diſponit: iõ nõ ſuperfluit: & cũ alius ſit ſtatus fidei, & character ſtatũ reſpiciat, quamuis fides ſit eadem, character eſt tamen alius, ſicut ſignum exterius.

QVAESTIO II.

An ſacramentum confirmationis neceſſarium ſit ad ſalutem?

DE huius ſacramenti neceſſitate, & quæritur utrum gratia confirmationis ſit de neceſſitate ſalutis: & quòd ſic uidetur. Rabanus. Omnes fideles ꝑ manus impoſitionem epiſcoporũ accipere debẽt ſpiritum ſanctũ, ut pleni Chriſtiani inueniantur: ſed nullus ſaluatur, niſi ſit plenus Chriſtianus: ergo ſimiliter nullus ſaluatur ſine ſacr̃o cõfirmationis. ITEM. Hug. Quid ꝓdeſt ꝙ per baptiſmum a lapſu erigeris, niſi ẽt ꝑ cõfirmationẽ ad ſtãdam confirmeris? quaſi dicat, nihil. ITEM. Hug. Omnino ꝑ peri-

Lib. 1. de inſtitutio. cleric. cap. 30

Lib. 2. de ſacramẽ. par. 7. ꝑ totũ.

periculoſum eſſet ſi ab hac uita ſine cõmotione migrare cõtingeret:ſed nõ eſſet omnino periculoſum niſi neceſſarium ad ſalutẽ:ergo &c. ITEM. Rom. Corde creditur ad iuſtitiã, ore ãt cõfeſſio fit ad ſalutem: utrunq; eſt ergo ad ſalutẽ neceſſarium: ſed nullus ſaluatur, niſi credat, uel habeat fidei ſacramentum: ergo nullus ſaluatur, niſi cõfiteať, uel habeat ſacrm̃ ad hoc ordinatũ.

Cap. 10

CONTRA. Baptiſmus delet culpam: ergo dat gratiam: ſed habens quãtulãcumque gratiam, habet quod neceſſarium eſt ad ſalutem: ergo nõ eſt ulterius neceſſaria ſibi confirmatio, uel aliquid aliud. Si dicas ſufficere ad ſalutẽ, ſi moritur, ſed non ad pugnandum, ſi uiuit. Contra. In baptiſmo dať gratia cum omnibus ſicut dicit Magiſter Diſ. 1. ſed q habet uirtutes, habet arma ſufficiẽtia ad pugnã; ergo &c. ITEM. Nullus cadit niſi uolẽs: ergo ex quo habet gratiã ipſum ſtatuẽtem, põt ſtare; ergo non neceſſe eſt cadere: ergo gratia confirmationis nõ eſt neceſſaria. ITEM. Magna charitas ſufficit ad tolerandã mortem: ſed poſſibile eſt eum, qui baptizatur, ante quam hoc ſacramentum percipiat, per bona opera ad charitate magnã peruenire: ergo ſine hoc ſacramento eſt ſalus pugnantibus.

RESOLVTIO.

Abſque euidenti periculo, grauique culpa confirmationis ſacramentum contemni non põt: non tamẽ ſimpliciter neceſſariũ ẽ ad ſalutẽ.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ eſt neceſſitas ſimpliciter, & eſt neceſſitas cõditionata. Simpliciter nõ eſt gr̃a cõfirmationis neceſſaria, ſed neceſſaria ex conditione. ſ. pugnãti, & uincere uolẽti, ſicut comedere neceſſariũ eſt uiuere uolẽti. Vnde Melchiades Papa Quia i hoc mũdo tota ętate uicturis inter hoſtes inuiſibiles, & pericula gradiendũ eſt; in baptiſmo regeneramur ad uitã, poſt baptiſmũ confirmamur ad pugnã, qa oẽs uiuẽtes in pugna uiuũt, qa militia eſt vita hoĩs ſuper terrã. Ex inſtitutione ergo eccleſię eſt, ꝙ nullus ab hoc ſacramẽto excipitur, ſed oẽs ſuſcipere debẽt, vt ſint ſtrenui pugnatores: & iõ ſi qs cũ habet locũ, & tẽpus, & opportunitatẽ, negligẽdo cõtẽnit, periculo ſe exponit.

Epiſto. ad Epiſco. Hiſpan. et hab. de conſ. d. 5. ca. de his verò quib. vide in 1. Tomo. Concil.

RATIONES ergo probantes qđ ſimpliciter neceſſariũ ſit, nõ ualẽt, Et primò auctoritas Rabani intelligitur de plenitudine copiæ, nõ ſufficiẽtiæ; uel de plenitudine nõ in eſſe, ſed in robore. AVCTORITAS Hugo. intelligitur de eo, q uiuere debet in pugnã. SEQVENS auctoritas intelligitur rõne negligẽtiæ & contẽptus inſtitutionis eccleſię. AD ILLVD, qđ obiicit de cõfeſſione fidei. Dicendũ, ꝙ illud nõ eſt ſimile, quia credere neceſſarium eſt cuilibet, ex quo eſt adultus: ſed cõfiteri nõ tenetur niſi ꝓ loco, & tpe. AD ILLVD, qđ obiicitur ad oppoſitũ, qđ non eſt neceſſaria ſimpliciter, uerũ eſt, qa morienti, & nõ contẽnenti ſufficit gr̃a baptiſmalis. AD ILLVD uero, qđ obĩ, qđ non eſt neceſſaria ad pugnã. Dicendũ qđ quãuis lib. arb. nõ cogatur, tñ ita infirmatũ eſt puſillanimitate, qđ nunquã ſtaret niſi gratia fortificãte ſuſtẽtaretur, & illa infirmitas curaretur; & iõ neceſſaria eſt

ad

ad ſtandum nō propter impellentem tantùm, ſed propter interiorem debilitatē. Ad illvd, quod obiicitur, qđ magna charitas pōt augeri. Dicendum, qđ ſicut in baptiſmo contingit, qđ homo benè ſe præparando hēt gratiā, quę datur in baptiſmo, antequā baptizetur: ſic poteſt eſſe in gratia confirmationis: & tamen ſacramentum baptiſmi eſt neceſſarium, nō ſuperfluum, q̄a illam gratiam efficaciùs dat: & illis dat, qui per ſe non poſſunt ſe ſufficienter diſponere ſine ſacramento: per hunc ergo modū intelligēdum eſt in cōfirmatione. Eſt igitur neceſſaria gratia cōfirmationis, non ſine qua ſimpliciter nō ſit ſalus, ſed ſine qua uel per ſacramentum, uel aliàs accepta pugnando non peruenitur ad ſalutem.

QVAESTIO III.

An confirmationis ſacramentum poſterius ſit ſacramento baptiſmi?

De modo ſumendi illud ſacramentum, & de ordine. Et oſtenditur, ꝙ iſtud ſacramētum non poſſit dari ante baptiſmū. Et primùm oſtenditur per hoc, ꝙ baptiſmus eſt fundamentum, & ianua ſacramentorū: ergo ſi quis recipit aliud de facto, cum non intret per ianuam, nec habeat fundamētum, nihil hēt. Si tu dicas, quod baptiſmus ſit fundamentum de congruo. Cōtra. Innocentius dicit in quadā Decretali, ꝙ non baptizatus, q̄ fuit ordinatus, & promotus in ſacerdotem; iterū erat rebaptizādus, & ordinandus: ſed ordo nō p̄t iterari, ſiue recipiatur ab eo, q̄ pōt dare de facto, ſiue ab eo, qui pōt dare de iure: ergo ſi nō potuit recipere ordinē, pari rōne nec confirmationem. Item. Confirmatio reſpicit aliquid p̄exiſtens, q̄a quod non eſt, non pōt confirmari: ſed nullum ſacramentum neceſſariò præit cōfirmationē aliud a baptiſmate: ſi ergo aliquid p̄ſupponit, uidetur, ꝙ baptiſmum.

Contra. Poſteriùs eſt ſacramentum euchariſtiæ, q̄ confirmationis: ſed ſacramentum euchariſtiæ poteſt ſumi ante baptiſmum de facto: ergo & cōfirmationis, ut uidetur. Item. Video, ꝙ aliquis non baptizatus poteſt mori pro Chriſto, & cōfiteri Chriſtū: ergo non baptizatus pōt habere rē huius ſacramēti ante baptiſmum: ergo pari rōne & ſacramentum. Item. Quā uis ordines in ſacramento ordinis ordinati ſint; tamen qui recipit ſuperiores ordines negligendo inferiores, non eſt reordinādus, immo eſt ordinatus: ergo ſibi eſt ordo ēt quātùm ad charactères, & cōparatio ſecundùm maiorem conuenientiā: multò fortiùs, vī in propoſito, ꝙ non baptizatus poſſit cōfirmari.

RESOLVTIO.

Quia gratia roborans exigit gratiam iuſtificantem: cum hæc in baptiſmo conferatur, illa in confirmatione: iure ſacramentū illud præit, iſtud uerò ſubſequitur.

Respondeo. Dicendum, ꝙ non baptizatus non pōt confirmari, niſi priùs baptizetur. Ratio aūt huius uenit ex duplici re huius ſacramenti. Primò ex parte gratiæ, quia ibi datur gratia iuſtificans, hic roborans, & iſta præſupponit illam: alia ratio uenit ex parte characteris, q̄a chara-

racter ille fundamẽtum eſt alio rum:ideo illo non impreſſo,alii non poſſunt imprimi. Et quoniam cum in ſacramentis nõ imprimit̃ character,in q̃bus aptus natus eſt imprimi, dicitur nihil fieri: & ideo non baptizatus nõ põt in tali ſtatu cõfirmari,& cõcedo rationes ad hoc. Quomodo autem character baptiſmalis fundamentum ſit,patet:quia ille reſpicit fidẽ, ſiue inchoactionem fidei,& alia reſpiciunt ſtatum fidei:& ſicut ſe hẽt fides ad ſtatum, ut alii ſtatus ad initiũ, hc character ad characterem. Ad illvd, qđ obiicitur de Eucharistia, iam patet reſponſio, quia ibi character nullus imprimitur:& ita non hẽt adeo eſſentialẽ ordinẽ, ſicut confirmatio, & ordo. Ad illvd, quod obiicitur, quod poteſt confiteri, & mori. Dicendum, ꝙ uerum eſt ſine ſacramento,ſed non ſine re illius ſacramenti: & ſicut res huiuſmodi non poteſt haberi ſine re illius ſacramenti, ſic nec character ſine charactere. Ad illvd,qđ obiicitur de ordinibus. Dicendũ,ꝙ nõ eſt ſimile,q̃a (ſicut patebit) nõ eſt ita eſſentialis comparatio ordinum ſuperiorũ ad inferiores propter diuerſitatem miniſtrorum. Sed hoc melius patebit ſuo loco. *Diſ. 24 par. 2. arti. 1. q. 3.*

DISTINCTIO OCTAVA.
PARS PRIMA.

De ſacramento Euchariſtiæ ſecundùm ſe.

POſt ſacramentum baptiſmi & confirmationis ſequitur euchariſtiæ ſacramentum. Per baptiſmum mundamur,per Euchariſtiam in bono conſummamur. Baptiſmus æſtus uitiorũ extinguit, Euchariſtia ſpiritualiter reficit. Vnde excellenter euchariſtia dicitur, ideſt,bona gratia: quia in hoc ſacramento non modò eſt augmentum uirtutis & gratiæ: ſed ille totus ſumitur,qui eſt fons & origo totius gratiæ. Cuius figura præceſſit, quando manna pluit Deus patribus in deſerto, qui quotidiano cœli paſcebantur alimento. Vnde, Panem angelorum manducauit homo. Sed tunc, qui panem illum manducauerunt, mortui ſunt. Iſte uerò panis uiuus,qui de cœlo deſcendit,uitam mundo tribuit.Manna illud de cœlo,hoc ſuper cœlum. Illud ſcatebat uermibus in diem alterum reſeruatum:hoc ab omni corruptione alienum.Quicunque religiosè guſtauerit, corruptionem non uidebit. Illud datum fuit antiquis poſt tranſitũ maris rubri,ubi ſubmerſis Aegyptijs, liberati ſunt Hebrei. Ita hoc cœleſte manna non niſi

Ambr. lib. de initiandis myſterijs. cap. 8. Tom. 4. Exod. 16. ca. Pſalm. 77. Ibidẽ. cap. 9. Io. 6. Exo. 16

renatis præſtari debet. Panis ille corporalis populum anti
Io. 19. *quum ad terram promiſſionis per deſertum eduxit: hæc eſca cœleſtis fideles huius ſeculi per deſertum tranſeuntes in cœlum ſubuehit. Vnde rectè uiaticum appellatur: quia in uia nos reficiens, uſque in patriam deducit. Sicut ergo in mari rubro figura baptiſmi præceſſit, ita in manna ſignifi-*
Exod. 12. *catio dominici corporis. Hæc duo ſacramenta demonſtrata ſunt, ubi de latere Chriſti ſanguis, & aqua profluxerūt:*
Gen. 14 *quia Chriſtus per ſanguinem redemptionis, & aquam ablutionis nos redimere uenit a diabolo, & a peccato: ſicut Iſraelitas per ſanguinem agni Paſchalis ab exterminatore,*
De ſacra. li. 4. c. 3. Tom. 4 *& per aquam maris rubri ab Aegyptiis liberauit. Huius etiam ſacramenti ritum Melchiſedech oſtendit, ubi panem & uinum Abrahæ obtulit. Vnde (ut ait Ambroſ.) intelligi datur anteriora eſſe ſacramenta Chriſtianorum, quam Iudæorum.*

De inſtitutione ſacramenti.

Hic etiam alia conſideranda occurrunt quatuor, ſcilicet ſacramentum, inſtitutio, forma, & res. Sacramentum dominus inſtituit, quando poſt typicum agnum corpus &
Matt. 26. *ſanguinem ſuum diſcipulis in cœna porrexit. Vnde Euſebius Emiſenus, Quia corpus abſumptum ablaturus erat*
De cōſ. diſt. 2. c. Quia corpus. *ab oculis, & illaturus ſyderibus, neceſſe erat, ut die cœnæ ſacramentum nobis corporis & ſanguinis conſecraret: ut coleretur iugiter per myſterium, quod ſemel offerebatur in precium.*

HAEC eſt tertia pars huius partis totalis de ſacramentis; in qua Magiſter tertio loco agit de ſacramento Eucharistiæ. Diuiditur autē hæc pars in tres partes. In prima agit de eucharistia ſecundùm ſe. In ſecunda per cōparationem ad ſuſcipientes, ſiue manducātes, infra Diſt. 9. *Et ſicut duæ ſunt res illius ſacramenti.*] In tertia per cōparationem ad diſpenſantes, ſiue conficientes, infra Diſt. 2. *Si autem quæritur, qualis ſit illa conuerſio, &c.*] Prima pars hēt duas. In prima determinat de his, quę antecedunt eſſe huius ſacramēti. In ſecunda de his, quæ integrāt eſſe huius ſacramenti, quæ ſunt forma uerbi, & elementū: & hoc ibi. *Forma uerò eſt, quam ipſe ibidem edidit, &c.*] Prima pš hēt duas, quoniam antecedens hoc ſacramentum eſt duplex. Quoddā, quod nihil confert ad

eſſe, ſed ad manifeſtum eſſe; & hoc eſt præfiguratio, & nominatio. Quoddam, quod confert ad eſſe, ut inſtitutio. Ideo prima pars habet duas. In prima determinat Magiſter de huius ſacramenti præfiguratione. In ſecunda de inſtitutione, ibi. *Hic etiam conſideranda occurrunt.*] In prima parte primò opponit rationem nominandi, & modos figurandi; oſtendens quatuor præceſſiſſe figuras.

Dub. 1. *Poſt ſacramentum &c.*] Videtur non benè ordinare ſacramenta; & prius enim eſt cibare, quod eſt Euchariſtiæ, quàm cõfirmari, quia paruulorum eſt cibari. Reſpon. Dicendum, quòd quamuis Euchariſtia ſit cibus cõmunis omnium bonorum; tamen dicit Aug. ꝙ eſt cibus grãdium, & perfectorum. Et quia ſicut præcedentia duo ſacramenta ſunt paruulorum; & paruuli priùs ſunt, quàm grandes, & ꝑfecti: ideo ſequitur illa duo ſacramenta: & ita ſecundùm conſuetudinem modernæ eccleſiæ priùs confirmatur paruulus, quàm communicetur.

Excellenter Euchariſtia &c.]

Dub. 2 Quæritur, quare hoc ſacramentum potius dicitur Euchariſtia, cum oĩbus detur gratia bona, et in baptiſmo maximè detur magna gratia. Reſpon. Dicendũ, ꝙ hoc propriè dicitur de Euchariſtia, tũ qa principaliter ẽ ibi rõ boni, tũ quia ẽt rõ gratię. Ratio boni; quia bonũ eſt diffuſiuum, & cõicatiuũ. Vnde cibus, ꝗ cõicat ſe pluribus, & per partes, eſt bonus. Qui communicat ſe pluribus totus, & ſucceſſiuè, melior eſt, ut uerbũ Dei, qđ prædicatur. Qui uerò cõicat ſe pluribus, & totũ, & ſimul, iſte ẽ optimus, & talis eſt iſte cibus. Hic ẽt eſt ille cibus, ꝗ eſt ſummum bonũ. ſ. Chriſtus dñs? & ſic ꝓcipuè reperitur ibi rõ boni. Reperitur ibi ẽt principaliter rõ gratiæ tũ ꝑ modum cõtentiui, tum ꝑ modum affectiui. Per modum contentiui, qa hoc eſt ſolum ſacramẽtum, quo ipſa gratia eſt contenta ſecundùm ueritatẽ, immo plenitudo gratiæ: unde aſſimilatur ipſi charitati, ꝗ unit fini, & habet idẽ ꝓ obiecto, & ꝓ fine. Rõne affectiui, quoniã hic eſt carbo ignitus, caro, ſ. Chriſti, ꝗ inflãmat, & beatificat: non tñ gratificat: ſed et multipliciter adiuuat. Primũ quidẽ, qa eſt cibus incorporans capiti. Io. Qui manducat carnẽ meã, in me manet. Cap. 6. Secundò, qa fortificat. Pſal. Panis cor hoĩs confirmat. Pſalm. 103. Tertio, qa delectat. Sap. Panẽ de cęlo dediſti eis, oẽ habẽtẽ delectamentũ &c. Ca. 16. Quartò ualet ad augmẽtũ fidei, ſicut dicitur infra Diſt. 13. Quintò ad ſubleuationẽ ſpei, Matt. Ecce ego uobiſcũ &c. Ca. ult. Sextò ad dilatationẽ charitatis, quia eſt memoriale amoris. Matt. Hoc quotieſcumq; feceritis. Cap. 2. Septimò ad remiſſionem uenialium, ſicut dicit Innocẽtius.

Rectè uiaticum &c.] Contra. Dub. 3 Quia ſi dr̃ uiaticũ, quia eſt uiatorũ; pari rõne, & alia ſacramẽta. Reſpon. Dicendũ, ꝙ uiaticũ dicitur triplici ex cauſa. Prima eſt, qa eſt cibus itinerantiũ, qa datur tranſeuntibus de hac uita ad patriã. Secũda, qa inſtitutus eſt a Chriſto ut itinerante, ſiue trãſeunte. Tertia, quia ſignum eſt trãſitus Chriſti, ſicut phaſe.

Dub.4. *Sacramentum dominus &c.*] Quæritur quare magis dominus ipſe per ſe, ſiue in propria ꝑſona hoc ſacramentum, & baptiſmum inſtituit. Ad hoc dicẽdum, quia in baptiſmo eſt inchoatio; & in hoc conſummatio: ideo illud inſtituit in principio ſuæ prædicationis, iſtud in fine & receſſu a diſcipulis: & ideo hæc duo confirmauit Matthæi ultimo.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An conueniens fuit ſacramentum Euchariſtiæ præfigurari apud ueteres?

AD intelligentiam huius partis, ſecundùm duo, quæ Magiſter determinat, duo prĩcipaliter quæruntur. Primò q̃ritur de figura ſacramenti Euchariſtiæ. Secundò, de inſtitutione. Circa primũ quæruntur tria. Primò, utrum ſacramentũ Euchariſtiȩ debuit prȩfigurari. Secũdò, q̃ritur de numero figurarũ, & ſufficientia. Tertiò, quȩritur de figurarũ præeminẽtia.

QVOD hoc ſacramentum ſit præfiguratum, patet per
1.Cor. 10. illud Apoſt. Oẽs eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt: & poſt: hæc omnia contingebant illis in figura. ET ꝙ ita debuerit, apparet: qa ſi lex uetus fuit nobis futurorum figura; & q̃ erant digniora, magis debet pfigurari: cum hoc ſacramentum ſit digniſſimũ, maximè debuit præfigurari. ITEM. Rõne alia oſtenditur, quia congruũ erat, ut proceſſus a tenebris ad lucẽ fieret mediante umbra, & figura: quia ſicut natura nõ ſuſtinet repẽtinas immutationes, ſic nec aĩa: ſed in hoc ſacramento eſt ipſa lux præſens: ergo debuit præfigurari. ITEM. Hoc ſacramentum eſt difficillimum ad credẽdum; ſed ad difficilia paulatim eſt infirmus promouendus.

CONTRA. Mutationis non ẽ mutatio: ergo nec ſigni ſignũ: ſed ſacramentum hoc eo ipſo ꝙ ſacramentum eſt, eſt ſignum, & figura: ergo non debuit præfigurari, nec præſignari. ITEM. Cõfirmatio, & extrema unctio ſunt nouæ legis ſacramenta, & nõ habent figuras in ueteri. Qđ ſi dicas de unctione Regum, illud nihil eſt; quia illud ſpeciale, hoc uniuerſale: ergo nec hoc debuit habere. ITEM. Baptiſmus habuit figuram, quæ non tantũ fuit figura, ſed etiam remediũ, utputa circuncisionem: ſed nihil præceſſit ſacramentum altaris, qđ haberet eius remedium: ergo hoc ſacrum eſt ſine figura. 5.Phy. 13. & 1.cel. 22. 6.Phy. 32. & 8.Phy. 47.

RESOLVTIO.

Nobiliſsimæ, & altiſsimæ rei (quale eſt ſacramentum Euchariſtiæ) quam maximè cõgruunt præcurſiones, et pro lego mena.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ iſtud ſacramentum præfiguratum eſt, & præfigurari debuit tum ratione ſuæ dignitatis, tum ratione difficultatis. Ratione dignitatis: quia prædicatum, & expectatum erat ſicut donum Dei excellentiſſimum: ideo figuræ huius ſacramenti præire debuerunt, ut in his præfulciretur expectatio fideliũ, & dignitas huius ſacramenti famoſior oſtenderetur. Vnde figurarum præmiſſio non fuit aliud, quàm fa-

mæ eius diuulgatio. Rõne difficultatis, quia hoc inter ſacramenta cætera eſt difficillimum ad credendum: immo inter cætera credibi ia: ideo debuerunt homines ad hoc aſſueſieri, figurarum manuductione.

Ad illud, quod obiicitur primò in contrarium, q ſigni non eſt ſignum. Dicẽdum, qđ illud ſignum habet ueritatem cõiunctam. Vnde non tantùm eſt ſignum, ſed ẽt ratione coniuncti eſt ueritas: & quoniam ueritatis põt eſſe ſignum, & figura: ideo ſacramẽtum no. le. poteſt eſſe ſignum, & figura, & maximè huius. Ad illud, qđ obiicitur de confirmatione, & extrema unctione, multipliciter reſpondetur. Quidam. n. dicũt, q omnia ſacramenta in ueteri lege ſunt

Ezec. 1 & 10. prefigurata, quoniã rota erat in rota in uiſione Ezechielis. Et quòd obiicitur de duobus ſacramentis, ſoluitur per interẽptionẽ, quoniã tres unctiões le. no. præfiguratæ ſunt per tres un-

1. Reg. 16. 2. Reg. 2. & 2 Reg. 5. ctiones Dauid. Et ita per interẽptionẽ reſpondent. Alii dicunt aliter, quòd illa ſacramenta nõ fuerunt præfigurata ꝓpter ſuã perfectionem, unde diſtinguũt tria genera ſacramentorũ. Quędam. n. ſunt ſuprema; ut illa, q̃ dant gratiam perfectam, uel ad pugnandum, uel ad egrediendum: & talia ſunt Cõfirmatio, & Extrema unctio, quæ de rõne ſua perfectionem dicunt: & quoniam lex neminem ad per-

Heb. 7. fectũ duxit: ideo hæc duo ſunt propria no. leg. Alia ſunt quaſi media, quę gratiam magnã dãt, ideo pertinent ad legem nouã; tamen quia nõ dicunt perfectionem, poſſunt ꝑſignata eſſe in ueteri teſtamẽto: & hæc (ut dicũt) ſũt duo, ſ. Baptiſmus, & Euchariſtia. Quædam ſunt intima, ut matrimoniũ, ordo, & pœnitentia: & hæc non ſunt propria, immo cõia; nec tantùm ꝑfigurata, immo inchoata, & in noua perfecta. Tamen ꝑferre alia ſacramenta duobus, q̃ præfigurata ſunt; uidetur ualde abſurdum: cũ ſint duo ſacramẽta. ſ. Baptiſmus, & Euchariſtia famoſiſſima. Et iõ aliter dicendum, quòd quãuis oĩa aliquo modo ꝑfigurata ſint: hæc duo tamen pluribus, & expreſſioribus figuris ꝑfigurata ſunt. Tum propter difficultatem in credendo, q eſt in Baptiſmo, q a primum ſacramẽtum: in Euchariſtia, quia ſummum. Tum ꝑꝑ dignitatem, quę eſt in Baptiſmo quãtum ad efficaciam, in Euchariſtia quãtum ad continentiã. Tum ꝑꝑ eccleſiæ unitatem, q̃ eſt in baptiſmo quantũ ad inchoationẽ, in Euchariſtia, quantum ad conſummationẽ: uel in baptiſmo quãtùm ad ſignaculũ Chriſtianitatis, in Euchrariſtia quantùm ad cultum deitatis. Vnde quamuis alia habeant figuras aliquo modo, nõ tamen ita præcipuè, nec ita expreſsè. Ad illud, quòd obiicitur, q baptiſmus habuit figurã ſanctificantẽ. Dicendũ, q rõ huius eſt duplex. Prima eſt, quia baptiſmus eſt remediũ cõtra morbum ꝑniciosum, & mortiferum: & eſt remedium paruulorũ, q ſe nõ poſſunt iuuare: & quoniã qui minùs ſe poſſunt iuuare, maiori indigent auxilio: iõ ſacramentum ꝑceſſit baptiſmum, quod de ſe haberet efficaciam:

ciam: Non ſic eſt de Euchariſtia, quoniam eſt ſacramentum iã uiuentium, & adultorum, qui ſe poſſunt iuuari auxilio fidei, & motu lib, arb. unde ſupplet in eis fides, quòd deerat a parte ſacramenti, & ſic patent quæſita.

QVAESTIO II.

An ſufficienter ſacramentum Euchariſtiæ præfiguratum ſit, uetuſtis ſæculis?

DE numero, & ſufficientia figurarum huius ſacramenti, & Magiſter aſſignat quatuor. ſ. agnum paſchalem, manna, ſacrificium Melchiſedech, & ſanguinem, qui profluxit de latere Chriſti, ſed uidetur, ꝙ Magiſter aſſignet inſufficienter, q̃a aliæ figuræ ꝓceſſerũt in ſacrificiis, & oblationibus diuerſorum, ut in
Iudic. 13. hædo, quem obtulit Manue, & fauo mellis. ITEM. Videtur falſus in aſſignando manna pro figura; quia habuit omnem ſapo-
1. *Reg.* 14. rę: ſed non hoc habet Euchariſtia; q̃a tunc alia ſacramenta ſuperfluerẽt. ITEM. Obiicitur de oblatione Melchiſedech. Quia ipſe obtulit & dedit Abrahę: ſed ſacramentum Euchariſtię offertur Deo: & ita nõ uidetur figura. ITEM. Obiicit̃ ð agno paſchali, & eius ſanguine, q̃ñ præceſſit trãſitũ maris rubri: ergo figurã baptiſmi: & ita uidetur ſi recta fuit figura, quòd & Euchariſtia fuit ante baptiſmũ, quod abſurdum eſt. ITEM. Obiicitur de ſanguine, q̃ fluxit de latere Xpi? quia ille idem eſt in hoc ſacramento ſecundum ueritatẽ, & ẽ ſignum in hoc ſacramẽto: ergo idem eſt figura ſui, & idẽ eſt ſignum, & ſignatũ reſpectu eiuſdem: ꝙ eſt oĩno inconueniens.

RESOLVTIO.

Iuxta tres mundi præcipuas ætates præcipuas Magiſter ſacramenti Euchariſtiæ aſſignauit figuras.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ Magiſter ſufficienter aſſignat figuras in hoc ſacramento habito reſpectu ad oẽs leges. Nã in lege naturæ ponit figurã ſacrificium Melchiſedech, & in lege Moyſi agnũ, & manna: & in lege gratiæ ſanguine paſſionis. Et ſufficientes ſunt figuræ, ſi attendamus ad ea q̃ præſignãtur. Nã ĩ hoc ſacramẽto eſt uiſibilis forma: & hæc ꝓſignata eſt in ſacrificio Melchiſedech. Et eſt res cõtenta: & hæc eſt ꝓſignata in agno paſchali. Et res ſignata tantũ: & hæc eſt præſignata in mãna. Et uirtus dans efficaciã: & hæc ꝓſignata in ſanguine, qui fluxit de latere Chriſti. Vnde tres primę tenent rõnem figuræ, ſed ultima magis tenet ratione cauſę; nihilominus habet rõnem figuræ, penſatis circunſtantiis: quoniam de paſſo, & iam mortuo profluxit ſanguinis, & aqua.

QVOD autẽ obiicitur de ſufficientia, iam patet, quia aliæ figuræ reducuntur ad has: omnes enim oblationes, & omnia ſacrificia ad agnum paſchalẽ, & omnes cibi ad mãna reduci poſſũt. AD ILLVD, quod obiicitur de manna. Dicendum, ꝙ Omnem, tantum ualet dicere, quantũ ꝑfectũ: uel ſi Omnem, diſtributiue dicatur, intelligendum eſt quantum ad rem contentã. Vel ſi intelligatur quantùm ad effectum, facienda eſt uis in ſapore quantum ad actum cibandi: & tunc alia non ſuperfluunt.

AD

AD ILLVD, q̃d obiicitur de ſacrificio Melchiſedech. Dicendum, q̃ peroptime præfiguratū eſt ibi, & in manna ſacramentū Euchariſtiæ: quoniam hoc ſacrā mentū nobis ꝓfertur ad cibum, & Deo offertur ad cultum: & iō datur nobis diuinitus, & nos Deo offerimus. Et hoc ſignatum eſt in manna, quod repoſitum fuit in urna coram domino, q̃a datum fuit de cælo ad cibum: & iterum corā domino repoſitū: taliter datur hoc ſacramentum, ſi quis inſpiciat diligentius, q̃a de cęlo nobis datur, et nos ſumimus: tamen Deo offerimus.

AD ILLVD, quòd obiicitur de agno paſchali. Dicēdum, quòd agnus ille propriè ſignificabat Chriſti paſſionem, quæ erat radix, & fundamētum, uirtutem præbens omnibus ſacramentis: & ideo omnia præceſſit. Et quāuis omnia ſacramenta efficaciā habeāt a paſſione Chriſti, quia tamen in hoc ſacramento ueraciter cōtinetur Chriſtus paſſus: ideo eius, & uſus illius agni ꝓcipuè hoc ſacramentū ſignabat: & iō figura baptiſmi ꝑcedebat non rōne, qua illud ſacramentū ꝑfigurabat, ſed rōne qua ꝑfigurabat paſſionē. AD VLTIMVM. dicendum, q̃ ſanguis Chriſti, q̃ fluxit de latere Chriſti, non habuit propriè loquēdo rōnem figuræ, q̃a ibi erat ueritas. tamen rōne modi emanādi, q̃a profluxit de latere mortui, habuit rōnem quodammodo præfigurādi, maximè ratione annexi, ſcilicet aquæ: & iſtud minus tactum fuit in principio huius Libri, ſcilicet in Proœmio: & ſic patet ſolutio obiectorum.

QVAESTIO III.

Quæ figurarum expreſſius figurarū ſacramentum Euchariſtiæ.

DE figurarum præeminētia: & quæritur quæ figura ſit expreſſior, utrum illa, quæ fuit tempore legis naturæ; an illa, quæ fuit tempore legis Moſaycæ, an illa, quæ fuit tempore legis gratiæ? Et quod illa, quæ fuit tempore legis naturæ. uidetur auctoritate Amb. de Sacramentis. Apparet anteriora fuiſſe ſacramenta Chriſtianorum, quàm Iudæorum: ſed hoc non uidetur niſi ratione legis naturæ: ergo aliquo modo magis fuerunt ſacramenta Chriſtianorum in illo tempore, ſed non quantùm ad ueritatem, uel efficaciam: ergo quantum ad expreſſionem figuræ. ITEM. Lex naturæ magis conuenit cum lege gratiæ, ſiue euangelii, quàm lex Moyſi: quia ius euangelicum plus habet de naturali dictamine, quàm de inſtitutione; econtra eſt in lege Moyſi: ergo & ſacramenta expreſſiùs figurant, ut uidetur. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione, quia Melchiſedech obtulit ſacrificium in pane, & uino; & in eiſdem ſpeciebus modo offertur, & celebratur ſacrementum altaris: ergo cum non poſſit expreſſiùs figurari, quàm in ſimilibus, ſecundùm ſpeciem, uidetur quòd tunc præceſſit figura expreſſiſſima.

AD OPPOSITVM arguit Hug. de ſan. uict. Sicut appropinquauit paſſio Saluatoris, ita ſigna debuerūt eſſe euidētiora, & rō eius eſt; q̃a creuit cognitio ueritatis: ergo cum tpe legis ſcriptę Lib. 1. de Sacr. par. 11. c. 6.

creuit cognitio ueritatis, & appropinquauit paſſio Saluatoris; uidetur ꝙ figuræ fuerunt expreſſiores. ITEM. Hoc uidetur ad literam in mãna; q̃a illud erat de cælo æqualiter oẽs reficiens, & oĩbus cõe, & omne ſuauitatem habens: ſed panis & uinum ipſius Melchiſedech de terra erat: ergo ſi hoc ſacramentum eſt panis de cęlo deſcẽdens, vt ꝙ figura mannę fuerit expreſſior.

RESOLVTIO.

Quantùm ad ritum ſacramentum Euchariſtiæ expreſſius figuratum eſt in ſacrificio Melchiſedech; ſed quò ad effectum in manna.

RESPONDEO. Dicendũ, ꝙ figuræ illarũ rerum, ſecũdùm diuerſas cõſiderationes mutuò ſe excedunt in expreſſiõe, ſicut oſtendunt rões inductæ. Poteſt .n. ſacramentum hoc ꝓfigurari quãtùm ad ritum, uel quantùm ad effectum, ſiue quãtùm ad ſignum, uel quantùm ad ſignatũ. Si quãtùm ad ritũ, ſic expreſſior figura pceſſit in ſacrificio Melchiſedech: ſicut probant rões inductæ: & hoc patet. Si aũt q̃tũ ad effectum, ſic expreſſè præſignabatur in mãna, ſicut oſtendunt rões prædictæ: & ſic patet reſponſio ad utramq; partẽ.

Q̄o coll. Sed tamen adhuc reſtat q̃ſtio, quare expreſſior ꝓfiguratio pręceſſit in lege naturæ, quantùm ad ritum. Et ad hoc dicendum, ꝙ dominus inſtituit legem ſcriptam, ut implendam, & euacuãdam, ſicut ueritas euacuat umbram: iõ ne uideremur iudaizare, diſpoſuit figuras i lege Moyſi dare expreſſas: ſed tñ differentes, quantùm ad ritũ, ut manifeſtè ex earũ inſtitutione oſtenderetur legis illius euacuatio, & imperfectio. Et iõ magis ſe dicit Chriſtus ſacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech, q̃ Aaron, ut oſtendatur ibi legis, & ſacerdotii tranſlatio: ſicut oſtendit Apoſtolus ad Hebræos: & ſic patet totum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An ſacramentum Euchariſtiæ debuit a principio inſtitui.

QVANTVM ad ſecundũ articulum conſequẽter quæritur de inſtitutione ſacramenti Euchariſtiæ. Et circa hoc tria quæruntur. Primò quęritur, utrum a principio debuerit inſtitui. Secundò, ſuppoſito quod in lege euangelii, quęritur quando, utrum ante paſſionem, an poſt. Tertiò, quæritur de modo, & ordine inſtituendi.

QVOD a principio debuerit inſtitui, uidetur; quia hoc ſacramẽtum eſt uiaticum, quia præbet alimentum itineranti: ergo tunc inſtitui debuit, quando homines itinerare cœperunt ad patriam: ſed hoc ſtatim fuit poſt lapſum; ergo &c. ITEM. Hoc ſacramẽtum eſt ſacramentũ unionis corporis Chriſti ueri, & myſtici: ergo tunc debuit inſtitui, quando fuit corpus Chriſti myſticum: ſed hoc fuit a principio: ergo &c. ITEM. Sacramentum matrimonii non ceſſauit ꝑ lapſum, immo qđ erat in officiũ, factum eſt in remediũ: & etiam eſus ligni uitæ datus erat homini (ut dicit Aug.) in ſacramẽtũ:

ergo

ergo non debuit ceſſare, quin ſacramentaliter ederet: ſed nõ debuit lignum comedere, quod daret, uitã corporalem, quia morti corporali obligatus erat: ergo lignum uitæ, quod daret ſpiritualem: ſed hoc eſt Euchariſtia: ergo &c. ITEM. Sicut pœnitentia eſt contra mortale, ita Euchariſtia contra ueniale: ſed ab initio cucurrit ueniale peccatum, ut mortale: ergo pari ratione Euchariſtia cum pœnitentia.

CONTRA. Hoc ſacramentum eſt maxime gratiæ contentiuũ, unde ab hoc nomen accepit: ergo tantùm tpe legis gratiæ debuit inſtitui. ITEM. Hoc ſacramẽtum eſt cõtentiuũ ſecũdùm ueritatẽ corporis Chriſti, qđ traxit de Virgine: ergo nõ potuit eſſe, antequam eſſet hoc corpus: ergo tãtùm in nouo teſtamẽto.

RESOLVTIO.

Sacramentum Euchariſtiæ tum ſit nobiliſsimum, in memoriam mortis et paſsionis ſuæ propter nimiã charitatem erga nos paſſæ inſtitutum, non debuit inſtitui niſi in nobiliſsimo tempore gratiæ; in qua apparens benignus & humanus, pro nobis mori dignatus ẽ.

RESPONDEO. Dicendũ, ꝙ hoc ſacramentũ cõgruebat legi gratiæ tãtùm, tum pp rem contentã, q̃ eſt corpus Chriſti uerũ: tũ pp efficaciã, q̃ eſt charitatis uinculũ, q̃ in noua lege apparere, & abũdare debuit: in anterioribus autẽ imperfectè poſſideri, ut ita gradus ſit in mundo, ſicut in uno homine.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur, de uiatico. Dicendum, ꝙ non ualet, quia aliquod debuerunt habere ſuſtentaculum, nõ pfectum cibũ: & ita aliquam figurã, non rẽ ipſam. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ eſt ſignũ corporis myſtici. Dicendũ, ꝙ non tãtùm eſt ſignũ eius, immo corporis Chriſti ueri: & illius eſt ſignum immediatius: & ideo q̃uis corpus Chriſti myſticũ cœperit ab Abel, nõ tamẽ corpus Chriſti propriũ, ideo nec hoc ſacramentũ. AD TERTIVM. Dicẽdũ, ꝙ matrimoniũ q̃tùm ad officiũ oĩ ſtatui cõueniebat, quantùm aũt ad remediũ non. Eſus autẽ corporalis illius ligni conueniebat ſtatui immortalitatis, eſus iſtius ligni ſpiritualis oĩ ſtatui: ſed ſacramẽtalis poſt iſtius ligni natiuitatẽ ut fruitũ, uel fructus. Eſt.n. eius mãducatio ſecũdùm ẽt aſſumptã humanitatẽ, quam expoſuit pro nobis in preciũ: & nunc exponit in cibũ. Ioan. Panis, quẽ ego dabo; caro mea eſt pro mundi uita. *Cap. 6.* AD ILLVD, qđ obiicitur de Euchariſtia, ꝙ eſt remedium contra uenialia. Dicẽdum, ꝙ tripliciter deficit iſta ratio. Primò q̃a morbus uenialis nõ eſt ita periculoſus, ut mortalis. Secundò uerò, q̃a p pœnitẽtiã ueniale poterat habere remediũ, ut mortale. Tertiò, ꝙ ſacramentum non eſt principaliter contra uenialia ordinatum, ut infra uidebitur. *Di. 12. par. 2. art. 1. q. 3.*

QVAESTIO II.

An ſacramentum Euchariſtiæ in hora paſsionis inſtitui debuit?

QVANTO debuit inſtitui, & ꝙ ante paſſionem, uidetur: quia hoc ſacramentum eſt relictũ a domino in uiaticum; ergo tunc debuit inſtitui, quando dominus fuit uiator. Si dicas, ꝙ non ſequitur, quia nõ dicitur

uiaticũ, quia a uiatore, ſed quia detur uiatori. Obiicitur tunc, ꝙ ipſe dominus non tantum formam inſtituendo, ſed etiam exẽplum præbẽdo, dedit. ITEM. Videtur ꝙ iuxta paſſionem, quia hoc ſacramentum datum eſt in ſignum amoris: ſed dominus in fine oſtẽdit ſpecialia ſigna amoris ad diſcipulorum conſolationem. Ioan. Cum dilexiſſet ſuos, in finem &c. *Cap. 13* ITEM. Hoc ſacramentum eſt cibus reficiẽs: ergo ſi tempus inſtitutioni, & inſtitutio debet eſſe cõcors effectui, uidetur quod debuerit inſtitui in hora cœnæ. ITEM. ſacramẽtum impletiuum erat eius, quod ꝑfiguratũ erat in agno paſchali: ergo ſi ueritas debuit ſupponi umbræ; ſũr ꝙ debuit inſtitui poſt eſum agni, & ita in cęna paſchali.

CONTRA. Chriſtus conficiẽdo dedit formam conficiẽdi; ergo dando dedit formam dandi, uel communicandi; ſed poſt cœnam non eſt tempus conueniẽs ſumendi: ergo uidetur, ꝙ dominus inordinate dederit; hoc autẽ eſt inconueniens; ergo tunc nõ dedit. ITEM. Hoc ſacramentum ſequitur baptiſmũ: ergo debuit inſtitui poſt baptiſmum: ſed baptiſmus inſtitutus eſt poſt reſurrectionẽ; ergo &c. *Matt. ult.* ITEM. In hoc ſacramento cõtinetur Chriſtus ſacramentaliter; ut q non eſt nobiſcum ſenſibiliter, ſaltem ſit nobiſcum ſacramentaliler: & in aſcenſione receſſit a diſcipulis corporaliter: ergo tũc debuit inſtituere hoc ſacramentũ. ITEM. Hoc ipſum uidetur, quia eſt ſignum memoriale: ſed talia meliùs memoriæ imprimuntur, cũ ultimò exhibentur (ſicut dicit Aug. in quadã Homil.) ergò Inter omnia, quę fecit, illud debuit eſſe ultimum: ſed multa fecit coram diſcipulis poſt reſurrectionem: ergo hoc ſacramentum debuit poſt omnia inſtituere. *Vide in Epiſtola. 118 cap. 6. à medio To. 2.*

RESOLVTIO.

Sacramentũ Euchariſtiæ, quia cibus eſt reficiẽs, paſchalis, amore nimio nobis datũs, tẽpore Paſchalis cœnæ, quãdo maiora charitatis argumẽta oſtenſa ſunt, inſtitui debuit.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſacramentum illud, cum ſit uiſibile, continet corpus Chriſti uerum, & uerè eſt ibi cibus, & præcipuum ſignum amoris. Cibus (inquam) reficiens: & ideo tempore refectionis inſtitui debuit. Cibus ẽt paſchalis: & ideo in paſchali cęna. Quia verò erat ſignũ amoris, & in receſſu debet homo oſtendere amoris ſigna, & memoriale, ut arctiùs in memoria maneat: ideo in ultima cęna.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ſi tunc inſtitutum eſt, ꝙ tunc deberemus illo uti. Dicendum, ꝙ hora illa conueniens fuit primæ inſtitutioni: ſed uſui noſtro non conuenit, quia inſtitutio reſpicit effectum ſacramenti, uel qđ efficit: ſed uſus ulteriùs idoneitatem ſuſcipientis: & quia homo ſatur non eſt idoneus ad ſpiritualia peragenda: ideo non ſeruat hoc eccleſia, nec debet ſeruare. Si obiicias, ꝙ tũc apoſtoli primo indebite acceperunt. Dicendum, ꝙ ipſi ſobrie comederant exemplo magiſtri: & iterum comederunt cibum paſchalem, qui erat quodã modo ſpiritualis propter ſignantiam. AD ILLVD, de baptiſmo. Dicendum, ꝙ non eſt credibile, quod tunc eſſet forma inſti-

inſtituta, ſed qđ alias inſtituit, ibi confirmauit, & publicauit. Similiter ſubdit de hoc ſacramento: Ecce ego uobiſcum ſum. AD ALIVD, de receſſu. Dicendum, ꝙ Chriſtus receſſit in paſſione: unde ille fuit tranſitus ex uia: & tranſitus ille fuit ad noſtram ſalutem: ideo tunc inſtituit cibum paſchalem: ſed in aſcenſione fuit ad ſuam gloriam. AD ILLVD, de memoria. Dicendum, ꝙ ante paſſionem fuit cum eis vt ſocius: & ideo tunc reliquit ſigna amoris: ſed poſt reſurrectionem fuit ut dominus, & quaſi extraneus: unde dicebat. Hoc eſt, quòd dicebã, cũ adhuc eſſem uobiſcũ: & iõ receſſus ille debuit explicare ſignũ, & ſacramentum amoris.

Luc. 24

QVAESTIO III.

An Chriſtus inſtituendo ſacramentum Euchariſtiæ, prius cõfecerit, quam uerbum protulerit?

DE modo inſtituendi ſacramẽtum Euchariſtię: & cum inſtitutio huius ſacramẽti fuerit in inſtitutione uerbi, quæritur, utrum priùs confecerit, quàm uerbũ protulerit. Et ꝙ ſic oſtẽditur ex textu euangelii. Matth. Cęnãtibus illis, accepit Ieſus panem, & benedixit, ac fregit; deditq; diſcipulis ſuis, dicens, accipite &c. Et poſt. Hoc eſt corpus meum. Ex hoc uerbo duplex elicitur ratio. Prima, quia prius benedixit, q̃ uerbum proferret: ſed benedictio fuit conſecratio, ergo prius benedixit, & conſecrauit, q̃ uerbum proferret. ITEM. Arguit ex alio uerbo, q̃a prius fregit, quam uerbum proferret: ſed fractio conſequitur cõfectionem in hoc ſacramento, ſicut patet: ergo prius cõfecit, quã proferret uerba: ergo non inſtituit uerba conficiendo.

Ca. 26.

SED CONTRA. Si uerba non protulit conficiendo, aut confecit aliis uerbis, aut ſine uerbo. Si confecit aliis verbis: ergo illa maximè debent habere uirtutẽ. Si ſine uerbo: ergo uĩ ꝙ eccleſia nõ imitetur ſummũ Magiſtrum in conficiendo: ꝙ uidetur incõueniens, cũ in iſto ſacramẽto ꝑcipuè ſummus ſacerdos formã, & exẽplar dederit conſecrandi. ITEM. Si non cõfecit his uerbis, ergo verba in ore Chriſti fuerũt tantũ ſignificatiua: ergo non habuerũt virtutẽ, neq; efficaciam. Si tunc nõ habuerunt: uidetur ergo, ꝙ nunq̃ habeant, quia nõ habent nunc, niſi propter illud, quod factum eſt tunc.

RESOLVTIO.

Simul dominus ſacramentum Euchariſtiæ confecit, et inſtituit: et ſicut ſemel tantum confecit: ita ſemel tantũ uerba protulit.

RESPONDEO. Dicẽdum, ꝙ circa hoc ſunt tres opiniones ſatis ꝓbabiles. Prima eſt ꝙ dominus prius cõfecit, q̃ uerbum inſtitueret, ſicut prius baptizatus eſt, quã formã baptiſmi inſtitueret. Et rõ eorũ eſt, q̃a ipſe q̃ eſt uerbũ patris, cõfecit ſeipſo ſine uerbo: nobis ãt q̃ indigemus uirtute uerbi, dedit formã poſt conſecrationem. Alia opinio eſt, ꝙ dominus confecit ſimul, & uerba protulit, ſed bis protulit. Primo in occulto ad conficiẽdum. Secundo in aperto ad formam inſtitutam manifeſtandum. Primum quidem intelligitur feciſſe, cum dicitur, Benedixit, ac fregit: & exponunt, Benedixit,

xit.ſ. occultè dicendo, Hoc eſt corpus meũ:& poſt fregit diſtribuẽdo,& dixit apertè illud uerbũ, Hoc eſt corpus meũ. Tertia opinio eſt, ꝙ dominus ſimul cõfecit,& uerbũ inſtituit; & ſicut ſemel tantùm confecit,ita ſemel tantùm uerba protulit: & illud uidetur cõuenientius. Ad quid enim totiẽs uerba proferre, cũ benè poſſet facere, ſemel proferẽdo? Vlteriùs,quãuis poſſet conficere ſine uerbo, debuit tamen conficere,uerbum dicendo, ut Apoſtolis formam traderet, q̃a dominus nõ tãtùm ibi ſuã potẽtiã oſtendebat, ſed etiã diſcipulos informabat:& hęc poſitio eſt cõmunior,& probabilior. Hanc ſuſtinendo,dicendum eſt: ꝙ dominus conficiendo,uerba inſtituit; quia uerba proferẽdo poſt cõfecit. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ priùs benedixit. Dicendum, ꝙ benedictio illa non fuit conſecratio, ſed fuit quędam p̃paratio:uel magis quędam orationis, ſiue gratiarum actionis præmiſſio, in qua oſtẽdit nobis nullum cibum attrectandum niſi præuia benedictione; unde mos eſt eccleſiaſticorum uirorũ ad omnem cibum præmittere benedictionem. Ad illud, q̃d obiicitur de fractione. Dicendum, ꝙ duplici de cauſa poteſt eſſe fractio, uel ad figurandum, uel ad diſtribuendum. Ad figurandum, ſicut ſacerdos frangit in altari: & hæc ſequitur confectionem. Alia uerò eſt ad diſtribuendum: & ſic ſi aliquis conficeret pro multis, ita ꝙ haberet unum panem, nõ hoſtias diſtinctas, congrue poſſet priùs frangere: & ſic fecit dominus. Vnde fregit, ut inter diſcipulos diſtribueret.

DISTINCTIO OCTAVA.
PARS SECVNDA.

De ſacramento Euchariſtię, ſecundùm quòd duobus integratur, uerbo, ſcilicet,& elemento. De forma.

Forma uerò eſt quã ipſe ibidẽ edidit dicens, Hoc eſt corpus meũ:& poſt, Hic eſt ſanguis meus. Cum .n. hæc uerba proferuntur, conuerſio fit panis & uini in ſubſtantiã corporis & ſanguinis Chriſti: reliqua ad laudẽ Dei dicuntur. Vnde Ambr. Sermone Chriſti hoc conficitur ſacramentum, quia ſermo Chriſti creaturã mutat: & ſic ex pane fit corpus Chriſti: & uinum cum aqua in calicem miſſum, fit ſanguis conſecratione uerbi cęleſtis. Conſecratio quibus fit uerbis? Attende quæ ſunt uerba. Accipite & comedite ex eo omnes, Hoc eſt corpus meũ: & iterum, Accipite & bibite ex hoc omnes: hic eſt ſanguis meus. Per reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo refertur, oratio pręmittitur pro populo, pro regibus. Item Auguſt.

In li. de ſacr. 4. cap. 4.

Matth. 26.

Li. 4. de ſacr. c. 4. & de conſ. d. 2.

Cæden-

Credendum eſt, quòd in uerbis Chriſti ſacramenta conficiantur: reliqua omnia nihil aliud ſunt quam laudes, uel obſecrationes fideliũ et petitiones. Ecce quę ſit inſtĩ et forma huius ſacramenti. Vbi conſideratione dignum eſt, quare illud ſacramentum poſt cœnam dedit diſcipulis. Dominus igitur Ieſus ad inuiſibilia paternæ maieſtatis migraturus, celebrato cum diſcipulis typico paſcha, quoddam memoriale eis commendare uolens, ſub ſpecie panis & uini corpus & ſanguinem ſuum ita eis tradidit, ut oſtenderet legis ueteris ſacramenta (inter quæ præcipuum erat agni paſchalis ſacrificium) in morte ſua terminari, ac legis nouæ ſacramenta ſubſtitui: in quibus excellit myſterium Euchariſtiæ. Ideo etiam poſt alia dedit, ut hoc unum arctius memoriæ diſcipulorum infigeretur, & ab eccleſia deinceps frequentatur. Sed non exinde diſciplinam ſanxit in poſterum, ut poſt alios cibos ſumatur, ſed potiùs a ieiunis ſumi oportet: ſicut Apoſtolus docet, ut ſingulari reuerentia diiudicetur, id eſt, diſcernatur ab aliis cibis, quod dominus apoſtolis diſponendum reliquit. Vnde Augu. Appareat, cum primò acceperunt diſcipuli euchariſtiam, non eos accepiſſe ieiunos: non ideo tamen calumniandum eſt uniuerſæ eccleſiæ, quod a ieiunis ſumitur ſemper. Placuit enim ſpiritui ſancto, ut in honore tanti ſacramenti, priùs in os Chriſtiani dominicum corpus intraret, quàm alij cibi: ideo ubique mos iſte ſeruatur. Non enim quia poſt cibos dedit dominus, ideo pranſi uel cœnati illud accipere debent, ut illi faciebant quos Apoſtolus redarguit. Nam ſaluator, quo uehementiùs commendaret myſterij illius altitudinem, ultimum hoc uoluit infigere cordibus & memoriæ diſcipulorum, a quibus ad paſſionem digreſſurus erat. Quo autem ordine deinceps ſumeretur, Apoſtolis, per quos eccleſias diſpoſiturus erat, reſeruauit docendum.

Panis eſt Ambroſ. ibi cap. 5. Ibid. c. 4. 1. Ti. 2. De cõſ. di. 4. ca. Vtrum ſub fi. et Aug. epi. 59. 1. Cor. 11. Ad Ianuariũ epi. 118. circa finẽ. De cõſe diſ. 2, c. Liquido ap. 1. Cor. 11. Augu. ... dei. li. 10. cap. 5. & de cõſe. di. ... Sacrificiũ. Greg. ... homi paſcha ... De cõſ. diſ. 2. cap. Species. Rom. 6.

De ſacramento & re.

Nunc quid ibi ſacramentum ſit, & quid res, uideamus. Sacramentum eſt inuiſibilis gratiæ uiſibilis forma. Forma ergo panis & uini, quæ ibi uidetur, eſt ſacramentum, id eſt, ſignum ſacræ rei: quia præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus,

aliquid

Comm. *aliquid aliud facit in cognitionem uenire. Tenent ergo ſpe-*
ad 1.c. *cies uocabula rerum, quæ ante fuerunt. ſ. panis & uini. Hu*
epiſ. ad *ius autem ſacramenti gemina eſt res, una. ſ. contenta, & ſi-*
Ephe. i *gnificata, altera ſignificata & non contenta. Res contenta*
med et *& ſignificata eſt caro Chriſti, quam de Virgine traxit, &*
hab. de *ſanguis quem pro nobis fudit. Res autem ſignificata, & nō*
cōſ. d. 2 *contenta eſt unitas eccleſiæ in prædeſtinatis, uocatis, iuſtifi-*
catis, & glorificatis. Hęc eſt duplex caro Chriſti, et ſanguis.
Vnde Hierony. Dupliciter, inquit, intelligitur caro Chriſti
& ſanguis eius: uel illa quæ crucifixa eſt & ſepulta, &
ſanguis, qui militis lancea effuſus eſt: uel illa ſpiritualis ac
diuina, de qua ipſa ait, Caro mea uere eſt cibus, & ſan-
guis meus uere eſt potus &, Niſi manducaueritis carnem
meam: & biberitis meum ſanguinem, non habebitis uitam
in uobis. Sunt ergo hic tria diſtinguenda. Vnum, quod tan-
tùm eſt ſacramentum: alterum, quod eſt ſacramentum &
res: & tertium, quod eſt res & non ſacramentum. Sacra-
mentum & non res, eſt ſpecies uiſibilis panis & uini. Sacra
mentum & res, caro Chriſti propria, & ſanguis. Res & nō
ſacramentum myſtica eius caro. Porrò illa ſpecies uiſibilis
Io. 6. *ſacramentum eſt geminæ rei: quia utranq; rem ſignificat, et*
Pſalm. *utriuſq; rei ſimilitudinem gerit expreſſam. Nā ſicut panis*
103. *præ cæteris cibis corpus reficit & ſubſtentat: & uinum ho*
Pſalm. *minem lætificat atq; inebriat: ſic caro Chriſti interiorē ho-*
22. *minem plus cæteris gratiis ſpiritualiter reficit & ſaginat.*
1. Cor. *Vnde Pſal. Calix meus inebrians, quàm præclarus eſt. Hēt*
10. *etiam ſimilitudinem cum re myſtica, quæ eſt unitas fideliū;*
De cōſ. *quia ſicut ex multis granis conficitur unus panis, & ex plu*
d. 2. ca. *ribus acinis uinum in unum confluit: ſic ex multis fidelium*
qa paſ *perſonis unitas eccleſiaſtica cōſtat. Vnde Apoſt. Vnus pa-*
ſus §. do *nis, & unū corpus eccleſia dicitur; pro eo, quòd ſicut unus*
minus *panis ex multis granis, et unū corpus ex multis mēbris cō-*
noſter. *ponitur: ſic eccleſia ex multis fidelibus charitate copulāte*
Aug. d *connectitur. Hoc myſteriū pacis & unitatis noſtræ Chriſtus*
blaſphe *in ſua mēſa conſecrauit, qui accipit hoc myſteriū unitatis,*
mia ſpi *& non tenet uinculum pacis, non accipit hoc myſteriū pro*
ritus S. *ſe, ſed contra ſe. Cuius etiam ſacramentum eſt corpus Chri-*
Exod.
85.

ſti pro-

ſti proprium de Virgine ſumptum: quia ut corpus Chriſti ex multis membris puriſſimis & immaculatis conſtat, ita ſocietas eccleſiaſtica ex multis perſonis a criminali macula liberis conſiſtit. In cuius rei typo facta eſt area domini de lignis Sethim: quæ ſunt imputribilia, & albæ ſpinæ ſimilia.

SVPRA egit Magiſter de antecedentibus ſacramentū Euchariſtię. Hic agit de integrantibus ipſum, q ſunt duo.ſ.uerbum, & elementum, ſiue uiſibile ſignum. Et hæc pars hēt duas partes. In prima agit de forma uerbi. In ſecunda uerò de ſignificatione, ſiue cōueniētia ſigni. *Nunc quid ibi ſit ſacramentum.*] Vtraq; pars hēt duas. Nā in prima determinat primò, q̄ ſit forma. Secundo, qualiter eſt utendū ea, utrū.ſ. ſicut inſtituta eſt quātùm ad tps: & hoc facit. ibi. *Ibi conſideratione dignum eſt.*] Similiter ſecunda pars, in qua agit de rōne ſignādi, hēt duas. In prima determinat, q͂d ſit ibi ſignum, & ſignatū. In ſecunda determinat ſimilitudinē, & cōuenientiā unius ad alterum. ibi. *Porrò illa ſpecies uiſibilis, &c.*]

Attende, quæ ſunt, &c.] Videtur hic innuere Magiſter, ꝙ hæc ſit forma. Sed contra hoc eſt, ꝙ eccleſia his uerbis nō utitur: ergo non conficit: ergo eccleſia, aut malè facit, aut Magiſter falſum dicit. Reſpon. Dicēdū, ꝙ circa hoc ſunt duæ opiniones. Aliqui dicūt, ꝙ uis data eſt uerbis, qđ ſolùm his uerbis fit cōfectio, q̄ dicit eccleſia: & ſi uerba immutantur, quantumcumq; ſit ſenſus, non conficitur: & ideo dicunt, ꝙ in his uerbis nō fit confectio, ſiue con- Dub. 1.

ſecratio: & dicunt, ꝙ Magiſter non dat ibi formam. Alii dicūt aliter, ꝙ mutatio in modo enūciandi, dum tamen ſeruetur ſenſus, non impedit cōſecrationē. Vnde in forma, quam ponit Magiſter, ita bene eſt conſecratio, ſicut in forma, quæ ponitur in canone. Veruntamen hoc aſſerendum eſt; ꝙ in forma, quæ in canone ſcribitur, conficitur ſacramentum. De hac eſt utilius dubitare. Quis enim pōt ſcire, utrum Euāgeliſtæ, ut ipſe Apoſtolus, formam intenderent deſcribere: ideo melius eſt hic piè dubitare, q̄ præſumptuosè diffinire. Credo tamen, ꝙ ſi aliquis ita conficeret, non eſſet paruipēdendum, immo honor, & reuerentia eſt exhibenda propter periculum: & propter hoc, ꝙ nō poſſumus diſcernere: q͂a maius periculum eſt in contemnēdo hoſtiam conſecratam, q̄ non conſecratam uenerari pro conſecrata: utputa ſi non conſecrata cōmiſceatur aliis conſecratis, a q͂bus non poſſit diſcerni, melius eſt totum uenerari, quàm deſpicere aliquam ex eis, cum nō poſſit cognoſci. Si quis tamen formam eccleſiæ ex certa ſcientia mutat, grauiter peccat.

Non ideo tamen, &c.] Videtur .n. q̄ improuaide calumniandū eſt, q͂a ſeruandum eſt, & imitādum tā factum, quā uerbum: & iterū, magis qđ dicit dominus, Dub. 2. quam

quàm ſeruus, ſed dominus cōfecit poſt cœnam: ergo quamuis Apoſtolus dicat contrarium, uidetur, ꝙ magis poſt cœnam cōficiendū ſit. Reſpon. Dicendum, ꝙ in his, quę dominus pręcepit: magis obediēdum eſt domino, q̃ alicui alii: ſed tamen non omne factum domini eſt pręceptū: quia nō oīa fecit ad imitationē, ſed quędam fecit ad ſignationē, & manifeſtationem ueritatis: ſicut dicitur feciſſe dominus, quádo fuit circuncíſus; quia hoc nō fecit ad imitationem, ſed potiùs ad inſtructionem alicuius rei cognoſcendæ, uel ſpiritualiter faciendæ: ſic cibum illum inſtituit poſt cœnam in ſignationem effectus, uel etiam aliorum, quæ tanguntur in litera.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An forma conſecrationis panis recta ſit?

AD intelligentiā huius partis ſecūdùm duo, quæ determinat hic Magiſter duo principaliter quęruntur. Primò quæritur de forma uerbi in ſacramēto Euchariſtiæ. Secundò de ſignatione ipſius ſacramenti. Circa primum quæruntur duo. Primò quæritur de forma uerbi ſuper panem. Secundo de forma uerbi ſuper uinum.

QVANTVM ad formā panis, quæ eſt. Hoc eſt corpus meum. Quæritur primo quantùm ad ſubiectum, ſcilicet quò ad pronomen. Cum enim Hoc, ſit pronomen, & non relatiuū: ergo eſt demonſtratiuum; quia

Lib.12. aliter eſſet caſſum, ut dicit Priſcianus. Si ergo demonſtrat, aut ad intellectum, aut ad ſenſum. Si ad intellectum: tunc q̄ro q̄d. Non pōt dici niſi corpus Chriſti uerum: ergo ſenſus eſt, Corpus meum eſt corpus meū. Hoc nihil uidetur, quia nullam rationē operandi dicit. Si ad ſenſum: ergo ſenſus eſt, Panis eſt corpus meū: ſed hoc ſimpliciter eſt falſum: ergo neutro modo poteſt accipi. ITEM. Hoc pronomē importat demonſtrationem, nō ut cōceptam, ſed ut exercitam: ſed demonſtratio non exercetur niſi circa illud, quod actum eſt tēpore prolationis: ergo ſi cū profert pronomen, nō ęſt ibi niſi panis demonſtratum: ergo panis: ergo idem, quod priùs. ITEM. Regula eſt, ꝙ terminus, ſupponens, uerbo de præſenti non habenti uim ampliandi, ſupponit pro eo, quod actu eſt: ſed actu non eſt ibi niſi panis: ergo ſupponit pro pane; ſed illi non conuenit prædicatum: ergo locutio falſa. QVAERITVR etiam de cōpoſitione. ſ. quæ eſt in hoc uerbo Eſt: & cum iſta forma ſit forma operatiua, uidetur, ꝙ deberet ibi poni uerbum operatiuū: ſed hoc uerbum Eſt, eſt uerbū expracticō. i. extra operationē: ergo nullo modo deberet ibi poni. ITEM. Hoc uerbo Chriſtus confecit, & ſacerdos intendit cōficere, ſicut Deus uerbo increato creauit: ergo ſi ad prolationē huius uerbi ſtatim fit tranſſubſtantiatio, uerbum illud eſt imperiuum: ergo uidetur ſimiliter ꝙ potiùs uerbo imperatiuo uti deberet ſic, ſcilicet, Fiat corpus meum: ſicut in creatione nō dicitur eſt, ſed fiat lux. ITEM. Qō col. Later.

Sub-

Subiectum, & prædicatũ dicunt formas incompoſsibiles: ſed uerbum ſubſtantiuum præſentis tẽporis dicit ſimultatem formarũ prædicati, & ſubiecti: ergo non debet dici de pſenti, Hoc eſt, ſed Hoc erit. QVAERITVR etiã de hoc prædicato, Corpus meum: uidetur.n. ꝙ deberet magis dici caro, quia caro magis eſt conueniẽs cibationi: unde Ioan. Caro mea uere eſt cibus. ITEM. Si iſta uerba proferuntur a conficiẽte: ergo cum cõficiens loquitur de Chriſto ut de tertia perſona, nõ debet dici meum, ſed Chriſti. Si dicas qđ Chriſtus uim dedit his uerbis, ſicut uim dedit in nomine ſuo dæmonia expellere, cum dixit, In nomine meo dæmonia eiicient, & tamen eiicientes dicebant in nomine Chriſti. ITEM. Cum de forma aliorũ ſacramentorum ſint actus pertinentes ad intẽtionem, & uſum, ſiue ad conſecrantem ergo uidetur quod antecedit. ſ. Accipite, & comedite: & hoc quod ſequitur. ſ. In mei memoriã facietis, ſit de forma. Quęritur ergo, quę ſit forma præciſè, & quare non ponitur ibi uerbum exprimens actum miniſtri.

Qo colla-ter.

Cap. 6.

Mar. 8

RESOLVTIO.

Pronomen Hoc, in forma conſecrationis panis demonſtrat ſub uiſibilibus accidentibus ſubſtantiam panis: circa quam uerbum inſtantanee operatur: & ſic tranſubſtantiatur in uerũ corpus Chriſti.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ circa hoc multiplex fuit opinio. Quidam.n. dicunt, qđ uerba illa dicit ſacerdos non ut ſua, ſed ut Chriſti: unde materialiter tenentur: nec tũc eſt quærere, quid ibi demõſtretur per pronomen, uel quid cõpletur per uerbum. Sed hoc non ſufficit dicere. Primò quidem, quia & ſi uerba in perſona alterius proferantur, non ꝓ hoc omnino materialiter tenentur, ſed ſignificatiue, cum recitentur in eo ſenſu, in quo ille dixit. Præterea, ſimiliter poſſumus q̃rere ſecundùm ꝙ a Chriſto prolata ſunt. Alii dicunt, ꝙ uerba tenetur ſignificatiuè: ſed oratio non habet ueritatem pro tẽpore, in quo profertur, ſed pro tempore, in quo prolata eſt, ut hęc oratio, Ego bibo, non eſt uera pro tempore prolationis, ſed pro tempore ſibi coniuncto. Sed illud non ſoluit; quia aut demõſtrat̃ ibi panis, aut corpus Chriſti. Si panis, nullo tẽpore eſt oratio uera. Si Chriſti corpus, ẽ omni tempore uera. Alii dicunt, ꝙ tenetur ſignificatiue oratio: & uera eſt etiam pro tempore, in quo profertur, ſed non demonſtratur ibi aliq̃d ad ſenſum, ſed ad intellectũ. Ad intellectũ (inquam) nõ ſicut ſimile in ſimili, ut cum dicitur, hęc herba creſcit in horto meo, ſed ſicut ſignatũ in ſigno: ut ſit ſenſus, hoc, ideſt, ſignatũ per hoc, eſt corpus meũ: & hæc ſignatio orationis uera eſt, etiam ſi nihil fieret. Sed rurſus, quia ſignationi uocis addita eſt ex inſtitutione diuina uirtus efficaciſſima, ulterius oratio illa & ex domini inſtitutione, & ex ſacerdotis intentione eſt cõuerſiua, ut ſit ſenſus: ſignificatũ per hoc, quod eſt conuertendum in corpus meum, eſt corpus meũ: & hæc opinio probabilior eſt p̄dictis. Ad huc tamen illud non plene ſatisfacit. Si enim, ut dicit

Aug.

Aug. uerbum debet accedere ad elementum, ut fiat ſacramentum: & elementum non eſt ibi ſignatũ, ſed magis illud, quod in corpus conuertitur: non demonſtratur: ergo corpus Chriſti, ſed ſubſtantia panis ſub accidentibus, quæ poſſunt oculis conſpici: & hoc quidem uerum eſt maximè; cum intentio conficientis ſuper panem feratur, & conuertatur in corpus; & illud demonſtrat, ſuper qđ fertur ſuã intentio. Propter hoc notandũ, ꝙ iſta oratio ſingularis eſt inter omnes orationes: aliæ enim ſunt indicatiuæ ueritatis; ſiue exiſtentiæ: hęc aũt id ipſum, qđ figurat, facit: unde eſt uerbum operatiuum, & operatiuum nõ operatione ſucceſſiua, ſed inſtãtanea, & operatiuum non alicuius rei nouæ, uel non exiſtẽtis, ſed terminus eius eſt ens actu cõpletum, & non mutatum: & ad illud quidem terminatur, ut eſt alterius ſignum. i. corporis Chriſti myſtici; & hoc totu facit uirtute uerbi increati adiuncta miniſtro circa materiam nihil agente. Ex his ſex conditionibus patet ratio oium dictorũ in hac forma, ſi qs inſpiciat: qa enim hic ſermo eſt cõuerſiuus; & tranſitiuus, ſiue ad tranſitionem ordinatus eſt: ideo operatiuus, & operatio eſt circa ſubſtãtiam panis: ideo pronomen demonſtrat panis ſubſtãtiam ſub accidentibus, quæ oculis conſpici poſſunt: & tangitur illud, qđ cõuertitur per ſubiectum, ſicut illud, in quod per prędicatum. Quia uero terminus operationis eſt actu eius non innouatũ: ideo det poni ibi uerbum eſſendi, non fiẽdi, ut ſignificetur cõuerſio eſſe ſine mutatione termini. ſ. in eo, quod eſt. Quia ſubitò: ideo ſimul eſt fieri, & factum eſſe: ideo eſt preſens uerbum inſtantaneum & non futurum: & tale eſt pręſens huius uerbi eſt. ſ. Sum, es: ideo melius dicitur eſt, ꝙ erit. Quia uero operõ terminatur ad corpus Chriſti uerum, ut ſignum myſtici, in quo eſt diuerſitas operationũ: ideo dicitur corpus nõ caro, qa corpus commune eſt ad totum ętherogeneum, & homogeneũ; caro autem dicit homogeneũ. Quia uero hoc operatur uirtute uerbi increati cõiuncta, & ut cõiuncta, ideo dicit Meum. Loquitur enim ſacerdos in perſona Chriſti: ideo pro Chriſto dicit Meum. Quia uero miniſter nihil operatur circa materiam, nec immutat: ideo nihil plus eſt de forma: & enim ſi miniſter nõ tangat, nec frangat, dum tamẽ intendat, & uerba dicat, confectũ eſt: no ſic eſt in baptiſmo.

D. Tho. uocat orõnem practicã, qa facit, qđ ſignificat; & qa operatur ſacramẽtaliter, iõ nõ ponitur uerbũ imperatiuũ, ſed indicatiuum: quoniã operãs ſcrãliter facit ſignificãdo ibid. T. Tho. 3. par. q. 78. ar. 5. et Scot. d. 8. q. 2. q. i aliquibus cõtradicit. D. Tho.

Ex his patent omnia obiecta, hoc ſolo excepto, ſ. ueritate locutionis. Quomodo enim eſt locutio uera, ſi demonſtratur ſubſtantia panis, cũ hæc ſit ſemper falſa, panis eſt corpus Chriſti, cum ſint formę incompoſſibiles? Et ſi tu dicas, ꝙ hoc uerbum Eſt, non dicit ibi inhęrentiam, ſed potius conuerſionem: tunc ergo ſecũdum hoc potius cõpeteret uerbum imperatiuũ. Et propterea notandum, ꝙ ſicut in uerbo æterno filio Dei domino noſtro Ieſu Chriſto eſt ueritas, & omnipotentia: ſic in uerbo ſuo ab ipſo prolato eſt ueritas, & efficacia, ut tale uerbũ ſacramen-

ſacramentis no. le. competat: iõ debuit ita dicere uerbũ enũciatiuum ueritatis, ſicut eſt ipſa ueritas, ac per hoc indicatiuũ. Et quia nõ eſſet uerũ ſimplici enũciatione, ut nõ eſſet falſus, iunxit uerbo efficaciam ore ſuo. Et qa mandauit aliis facere, & dicere, & ipſe non iubet aliquẽ eſſe falſum: iõ in ore eorũ, qbus dedit mandatũ, dedit uerbo efficaciã. Et iõ hoc uerbũ. Eſt, in hac oratione nõ identitatem, nec ſimultatẽ ſignat: ſed hoc eſſe corpus, hoc eſt ad huius uerbi prolationẽ hoc totũ tranſire in corpus: unde oratio iſta in ore alterius, q̃ in ore ſacerdotis falſa ẽ: quia nõ cõuertit, neq; tranſubſtantiat hoc in illud, nec uera ẽ per identitatẽ. Et hic ſenſus, q̃uis ſit huic orationi proprius, & ſimiliter formæ ſanguinis: tamẽ nõ eſt alienus a rõne, pẽſatis cõditionibus ſuperiùs aſſignatis. Ex qvibvs alia obiecta patent. Nec uideatur incõueniens dicere, ꝙ hoc uerbũ (eſt) non identitatem dicit, ſed potius cõuerſionẽ in hac oratione, q̃ non tantum eſt ſignificatiua, ſed ẽt operatiua. Magis tamen debuit poni uerbum eſſendi, quàm operandi, quia magis competebat formæ, ut ſimul eſſet efficacia cum ueritatis enunciatione, ſimul etiã notaretur termini unmutabilitas cum conuerſione.

Verbũ eſt, dicit, conuerſionem.

Qvaestio II.

An forma conſecrationis uini recta ſit?

De forma uerbi ſuper uinũ, & hoc habetur in canone: Hic eſt calix ſanguinis mei &c. Sed uidetur, ꝙ hæc non ſit forma, propter hoc ꝙ Magiſter dicit, ꝙ hæc eſt forma. Hic eſt ſanguis meus: cũ ergo nõ ſint duæ, patet &c. Item. In nullo euangeliſtarũ habetur hæc forma, qa in Mar. & Mat. dicitur. Hic eſt ſanguis. In Luc. Hic eſt calix in meo ſanguine: ſi ergo non debet ſimpliciter credi alicui, qđ nõ ſit in nouo, uel ue. Teſt. ſed nouo & ueteri ſimpliciter ẽ credendum: ergo & iſta forma eſt abiicienda, & quæ in euangelio tradita eſt tenenda. Item. Quęro de huius formæ congruẽtia, & cum in forma non debeat poni niſi quod ſpectat ad eſſentiã ſacramenti, & calix non ſit nec de materia, nec de forma, ſed uas continens, ergo non debet in forma poni. Si dicas, ꝙ tenetur trãſſumptiuè; quæro ad qd. Si ad paſſionem: ergo ſenſus eſt. Hæc eſt paſſio ſanguinis. Si ad potum: ergo ſenſus eſt, Hic eſt potus: ſed ſicut ſanguis ẽ potus, ſic corpus eſt cibus: ergo ſi ĩ forma panis non dr̃. Hic eſt cibus corporis, nec in forma uini debet dici. Hic ẽ potus ſanguinis. Item. Vbi eſt ſermo trãſlatus, ibi eſt improprietas, & ubi ẽ improprietas, ibi eſt occaſio erroris: & oĩs talis excludẽda eſt: ergo &c. Item. Vbi trãſſũptio. ibi ſunt plures ĩtellectus. ſ. ꝓprius, & tranſſumptus: ſed multiplicitas ĩtellectuũ eſt rõ euagãdi, ꝙ ſpecialiter debet eſſe alienum a diſpenſante, & conficiente hoc ſacrum: ergo &c. Obiicitvr aũt ultra de hoc, ꝙ eſt ſanguinis. Si n. hoc eſt principale in ſacro, vr̃ quod debeat exprimi in recto potius q̃ ĩobliquo. Item. Si calix eſt ibi ꝓ contẽto, & cõtentum non differt a ſanguine,

Marc. 14.
Matt. 16.
Lu. 22

ne, & obliqui ſunt tranſitiui: ergo non debet poni in obliquo. Quæritur etiam ultra de hoc, ꝙ dicitur noui, & ęterni Teſtamẽti: quia ſi Teſtamentum nouũ, non ergo æternum: ergo male coniungitur unum cum altero. ITEM. Videtur quòd non deberet poni, Myſterium fidei, quia in aliis ſacramentis eſt myſterium fidei: & tamen non ponitur: ergo nec in iſto debet poni. ITEM. Additur, Qui pro uobis, & pro multis effundetur: quare ſimiliter non dicitur de corpore, Tradetur? ITEM. Quare diſtinguit? cum enim æqualiter pro omnibus ſit effuſus, uidetur, quòd non deberet dicere, pro uobis, & pro multis: ſed, pro omnibus.

RESOLVTIO.

Nihil addatur, aut detrahatur formæ calicis, qua S. Romana Eccleſia utitur: quippe quæ non ab Euangeliſtis: ſed ab Apoſtolis ſucceſſiuè accepit.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ hæc forma, Hic eſt calix ſanguinis mei: ẽ forma recta, & certa; & forma congrua: ſed utrum ſit tota; an quod ſequitur, ſit de integritate, dubium eſt: creditur tamen quòd eſt tota, tamen qđ ſequitur, nõ eſt fruſtra additũ, nec debet aliquid reſecari. Qđ autem iſta ſit forma recta, patet per hoc, quòd ipſam tenet Romana Eccleſia, quæ fuit ab Apoſtolorũ principibus edocta. Vnde Innocentius Romana Eccleſia illud ſemper integra fide ſeruauit, quòd ab ipſis Apoſtolis, qui eam præſentialiter factis & doctrinis eccleſiaſticos ritus docuerunt, accepit: ab ipſis ſcilicet Apoſtolis Petro, & Paulo, quos uiuos auctores habuit, defunctos cuſtodit, hunc ritum ſacrificii accepit, quem hactenus immobili cultu ſeruauit. Accipienda eſt igitur forma a Canone, quia illa traditur non ꝑ modum narrationis, ſed inſtitutionis. Magiſter autem non intendit dare formã, ſicut nec in aliis ſacramentis fecit; ſed illi conſimilem inſinuare. Accipienda eſt igitur ab ipſis Apoſtolis, nõ ab Euangeliſtis; quia Apoſtoli eccleſiam inſtituerunt ſecundũ quòd a domino acceperunt: Euangeliſtæ uerò diuina uerba, & opera narrauerunt, attendentes ad intellectum, non ad uocem. Ideo nec Euangeliſtæ in forma conueniunt, quia formã fortaſſis tradere nõ intendunt: ſed conueniunt in ſenſu, quem narrare uolebant. Et ſic patet, quòd hæc eſt forma. Vtrum autem illa quę traditur in euangeliis, ſit forma, in qua cõficiatur, quis audeat negare, aut quis pͤſumat aſſerere, cum neſciamus, an ipſi intenderunt formam deſcribere, an uerba narrare? Qđ ſi intenderunt formã dare, forma in illis uerbis omnibus ſaluatur: & modica uariatio uerbi ſaluo ſenſu formam non mutat: & ita ex hoc non habetur, qđ iſta, quę habetur in Canone, non ſit forma: immo uere eſt forma, cũ in ſenſu cum aliis cõueniat. Qđ ſi non intendant, tunc reſtat, ꝙ iſta eſt forma, ac ꝑ hoc hęc forma eſt recta, & certa. Et patet reſpõſio ad prima duo obiecta. Eſt etiam congrua, quia in hoc ſacramẽto ſignificatur ſanguis Chriſti, ut effuſus in precium; &

Vide Lib. 4. de ſacro altari myſterio. c. 6 cir. fin.

De celebr. Miſſarum. cap. 6. cũ Marthæ.

& ut adminiſtratus in potum: ſanguis neutrum dicit de ſe expreſse, ſed per coniunctionem cum calice, quia ſanguis in calice ut effuſus, & potandus proponitur. Ideo calix in ſcriptura ſignificabat aliquando paſſionē, ut Matt. Poteſtis bibere calicē, quem ego bibiturus ſum? Significat & potus refectionem per tranſſumptionem, ut in Pſalm. Calix inebrians quā præclarus eſt. Propter hunc duplicem tropum melius dicitur, calix ſanguinis, quàm ſanguis per ſe. Si ergo quæratur, ad quid tranſſumitur? dico quòd ad contentū. Vnde dicitur calix ſanguinis, ſicut calix uini, cum dicitur, bibe calicem. Si quæras, quare non de corpore dicitur, cibus corporis? Dicendum, quod corpus Chriſti de ſe panis eſt: ſed ſanguis non dicitur potus niſi prout propinatur in calice paſſiōis.

Ca. 20

Pſal.

Ad illud, quod obiicitur de tranſſumptione, ꝙ eſt occaſio erroris, & euagationis. Dicendum, ꝙ hoc uerum eſt, ubi eſt trāſſumptio occulta, impropria & inconſueta: ſed ſic nō eſt hic.

Ad illud, quòd ultra quæritur quare ſanguinis ponitur in obliquo. Dicendum, ꝙ in recto intelligitur, nec obliquus, & rectus conſtruuntur tranſitiuè, ut diuerſa, ſed identitas eſt: ſicut cum dicitur, potus uini, uel creatura ſalis: & ſic patet qđ eſt forma congrua. Eſt enim tota, & perfecta: ſufficiens enim eſt ad ſignandum tranſſubſtantionem uini in ſanguinem Chriſti. Vnde quod additur, eſt de bene eſſe, quia in ſequentibus deſcribūtur effectus ſanguinis, in hoc ſacramento figurati, & in paſſione effuſi, qui triplex eſt. Vnus eſt teſtamenti innouatio, & innouati cōfirmatio, quia in morte confirmatur teſtamentum, & nouum efficitur, quia uetus, quod in ſanguine taurorū fuerat confirmatum, ibi eſt euacuatum: ideo dicit, Noui, & æterni Teſtamenti. Alius effectus effuſionis ſanguinis eſt fidei manifeſtatio, quia quod erat ſigillatum, & ſecretū, in paſſione agni eſt apertum: ideo dicitur, Myſterium fidei, ſcilicet ſecretum: hoc enim erat in fide ſecretiſſimum, & hoc reuelato reuelata eſt fides: uel quia difficilius ad credendum, Tertius effectus eſt ſalus quorundam iudæorū, & multorum gentilium: & ideo dicit, Qui pro uobis: per Apoſtolos intelligens Iudæos: & pro multis per hoc intelligens Gentiles. Vel ideo dicit, quia in hoc ſacramento ſacerdotes debent ꝓ ſe ſpecialiter, & pro aliis rogare: ideo dicit, pro nobis ſacerdotibus, & pro multis ſubditis, per uos conuertendis. Poſſet hic quæri de harum formarum uariatione quantùm ad additionem, diminutionem, & cætera conſimilia: & de hoc ſentiendū eſt, ꝙ dictum eſt circa formam baptiſmi. Hic.n. ſunt diuerſæ opiniones. Nam quidā dicunt, ꝙ qualiſcumq; uariatio (ſaluo ſenſu) non tollit efficaciam formę. Alii uerò dicunt, quòd minima mutatio tollit: quia in his uerbis ſic ordinatis data eſt uirtus: ſed (ſicut tactū fuit ſupra Di. 3.) melius eſt uiam mediam tenere: unde quæ ibi dicta ſunt, hic etiam ſupponenda ſunt.

Superiùs diſtin. 3. art. 2. q. 3.

ARTICVLVS II.
QVAESTIO I.

Quid res, quidve ſacramentum eſt in Euchariſtiæ ſacramento?

CONSEQVENTER, quantum ad ſecundum articulum quę ritur de ſacramento Euchariſtiæ quantum ad ſignationem. Et circa hoc quæruntur duo. Primò quæritur, quid ſit ibi res, q̃d ſacramentũ. Secũdò q̃ritur de unitate huius ſacr̃i.

CIRCA primũ proceditur ſic. Magiſter dicit, quòd aliquid eſt ibi ſacramentum tantùm, ut ſpecies uiſibilis; & aliquid res tã tũ, ut corpus Chriſti myſticũ; & aliquid res, & ſacramentum, ut corpus Chriſti uerum: quod eſt res primi, & ſacramentũ tertii. Et uidetur primò, ꝙ ſpecies uiſibilis non ſit ſacramentũ corporis, quia ſacramẽtum natura lẽ debet habere ſimilitudinẽ ad rẽ: ſed ſpẽs nõ habet ſimilitudinẽ: q̃a tã corpus Chriſti uerũ, q̃ myſticum, eſt totum heterogeneũ, ſed ſpecies homogeneneũ: ergo &c. Si dicas, ꝙ ſpecies cõponitur ex pluribus granis: hoc nihil eſt, quia illa non ſunt heterogenea, ſed uniformia: uel homogenea. Præterea. Species eſt accidens: ergo non cõponitur. ITEM. Sacramentum nouæ legis efficit; ſed ſpecies nullã habent omnino operationẽ reſpectu contenti: ergo non ſunt ſacramentũ. ITEM. Quod corpus Chriſti uerum non ſit ſacramẽtum corporis myſtici, uidetur, quia ſacramentum eſt, ſignum; ſignum autem eſt q̃d ſe offert ſenſibus: ſed corpus Chriſti, ut eſt ſub illis ſpeciebus, nõ offert ſe ſenſibus: ergo &c. ITEM. Si eſt ſacramentum: ergo ſignũ ex inſtitutione ſignificans: ſed corpus Chriſti uerum non eſt inſtitutum ad ſignificandum myſticum, nec debet inſtitui, quia eſt nobilius ſicut caput toto corpore: ergo non eſt ſacramentum. ITEM. Obiicitur de myſtico, ꝙ non ſit res, quia res cuiuslibet ſacramenti eſt aliqua gratia, quia dicitur ſacramentum inuiſibilis gratiæ uiſibilis forma; ergo cũ corpus myſticum nõ ſit gratia, non eſt res huius ſacramenti. ITEM. Res cuiuslibet ſacramenti no. le. eſt effectus eius: ſed corpus Chriſti myſticum non eſt effectus huius ſacramenti, quia effectus non præcedit cauſam; ſed corpus myſticum præcedit ſacramentum: ergo &c.

RESOLVTIO.

Panis, & uinum ſpecies uiſibiles ſigna ſunt corporis Chriſti ueri, ac myſtici: at corpus uerum res eſt panis, & uini: cauſa uerò & ſignum corporis myſtici.

RESPONDEO. Sicut dicit Magiſter, tria ſunt in hoc ſacramẽto, ſpecies uiſibilis, corpus Xp̃i uerum, & corpus myſticũ. Et ſecundùm q̃d dicit Hug. Primũ eſt ſignum ſecundi, & tertii. Secundũ eſt res primi, & ſignũ, & cauſa tertii. Et tertiũ eſt res ſecundi, & ueritas primi: unde reperitur hic rõ efficiendi, & ſignificandi; unde eſt ſacr̃um no. le. *Lib. 2. par. 8. cap. 7.*

AD ILLVD, quòd obiicitur, q̃d debet habere ſimilitudinem. Dicendum, ꝙ ſpecies cõparationem habet ad materiam cõponentẽ, ſiue ex qua conſtat, quia eſt ex granis: & comparationẽ habet

habet ad effectum cōſequentē, ſiue quem dat, qui eſt cibare. Si ad materiam, ſic ex granis puriſſimis adinuicem unitis; & ſic habet ſimilitudinē cum corpore myſtico, quod cōſtat ex fidelibus puris, fide & charitate copulatis. Et ſi obiicias, quod eſt diuerſarū operationū, non ualet, quia uniuntur, ut conſimiles in unitate fidei, & charitatis. Si autē comparetur ad effectū, qui eſt cibare, tunc habet ſimilitudinem ad corpus Chriſti uerum, qđ eſt uerè cibus. Poteſt tamen dici, ꝙ ad utrumque cōparetur rōne eorum, ex quibus conficitur, quia corpus Chriſti uerum eſt ex puriſſimis ſanguinibus, & corpus Chriſti myſticum ex puris fidelibus. Quòd autem hic membrorū ſignificetur uarietas, hoc eſt per accidēs .ſ. rōne corporis Chriſti, qđ traxit de Virgine, qđ ē corpus organicū. Et ſi obiicias, ꝙ ſpecies non componitur, nec reficit. Dicēdum, ꝙ retinēt idiomata ſubſtantiæ, q̄ prius ibi fuit, & rōne illius ſunt ſigna conuenientia. AD ILLVD, ꝙ obiicitur de cauſalitate. Dicendū, ꝙ illud, quod eſt ſacramentum tantum, ſi cōparetur ad medium, per ſe non habet rōnem efficiendi aliquā, uel cauſandi, niſi adiuncto uerbo, ut patet ī aqua reſpectu characteris: ſic in ſpeciebus reſpectu corporis. Similiter ſi cōparetur ad tertium, habet rōnem efficiēdi mediante ſecundo, ut ablutio exterior cum charactere. Similiter hic ſpecies exteriores rōne corporis Chriſti ueri interius cōtenti, qđ unit & incorporat. AD ILLVD, qđ obiicitur de corpore uero. Dicendum, ꝙ ex ſe habet naturalem aptitudinē ad repreſentandum. Qđ autem repreſentet, hoc non cōuenit ei ſecundum ſe, ſed prout ſubeſt ſpeciebus uiſibilibus inſtitutis: & quantum ad hoc eſt ſignum uiſibile inſtitutum uoluntariè in altero, non in ſeipſo: nec ad ſignandum eſt inſtitutum ſecundū ſe, ſed ad efficiendum in ſe tāquam nobilius: ad ſignificandū uerò ut e cōtentū in altero: & hoc nihil derogat ſibi. AD ILLVD, qđ obī de corpore myſtico, ꝙ nō eſt res. Dicendū, ꝙ res huius ſacr̄i non dr̄ corpus myſticū rōe partiū, ſed rōne uniōis: & illa unio eſt gr̄a, & effectus ſacramenti. Si obiicias, ꝙ effectus ſequitur cauſam. Dicendum, ꝙ unio in corpore myſtico poteſt eſſe dupliciter, uel ab unitate uirtutū contingentiū, uel a gr̄a ſacramentali, ſecundū quam ſumentes magis Chriſto incorporantur: & ſic per conſequēs magis adiunuicem uniūtur. Prima præcedit, & non eſt res: ſecunda ſequit̄, & eſt effectus, & res huius ſacramenti: & ſic patet illud.

QVAESTIO II.

An ſacramentum Euchariſtiæ unū ſacramentum ſit, uel plura?

DE unitate huius ſacramēti. Et ꝙ ſit unum ſacramentū, ꝓbatur, quia Amb. dicit ꝙ ſimplex eſt ſacra mentū: ſed hoc eſt ſacramentū: ergo ſimplex: ergo unum. ITEM. Rōne uidetur, q̄a hoc ſacramētū unius effectus ē cauſa, & ad unū ordinat̄: ergo eſt unum, & non plura. ITEM, Tantum ſeptē ſunt ſacr̄a: ſed ſi hoc nō eſſet unum; eſſent ſacramēta plura, q̄ ſeptem: ergo &c.

CONTRA. In collecta, Purificet nos (queſumus domine) ſacramēta, q̄ ſumpſimus: & ī multis aliis locis: ergo &c. ITEM. Signata in hoc ſacramento ſunt plura, ſ. corpus Chriſti uerum, & corpus Chriſti myſticū, quæ oīno habent differentē unitatē. Nā corpus Chriſti uerū eſt unū unitate integritatis, ſed corpus myſticū eſt unum unitate formæ aggregationis: ergo &c. Si dicas, ꝙ ſunt adinuicē ordinata ita ꝙ unum per alterum: obiicitur, q̄a plura sūt ſignificata immediatè, & ex æquo, ut corpus, & ſanguis. Si dicas, qđ ſunt annexa; hoc nō ſoluit, q̄a in ueritatē ſacramenti nō ſunt ut annexa. ITEM. Sacramentū eſt ſignū eſſentialiter: ſed purificato ſuperiori plurificatur inferius: ſed in Euchariſtia ſunt plura ſigna: ergo & plura ſacramēta. Si dicas, ꝙ plura ſunt ſigna ratione ſpecierum; ſed unum ſignificatū: & iō unum ſacramentum. Contra. In nomine eſt uox, & ſignificatum, ſicut in ſacramēto: ſed Marcus, & Tullius, & ſi idem ſignificent, tamē diuerſa ſunt nomina: ergo in ſacramēto iſto, & ſi idē ſint res, plura tamē debēt dici ſacramenta. ITEM. Iſta duo conſtituunt ſacramentū, uerbū & elementum: elementum in rōne materialis, & uerbum in rōne formalis: ergo ubi plura uerba, & elementa, ibi plura ſacramenta: ſed ſic eſt in propoſito. Si dicas, quòd ordinata ſunt ad unum: & ideo ſunt unum. Contra. Cauſa uniuerſalis, & particularis ad unum effectum ordinantur; nec tamen ſunt una cauſa, ſed plures cauſæ: ergo &c.

RESOLVTIO.

Vnum eſt ſacramentum Euchariſtiæ, non unitate ſimplicitatis, ſed integritatis & ſigni.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ unitas ſacramenti non eſt unitas ſimplicitatis: conſtat. n. ex uerbo, & elemento, ſed integritatis: nec integritatis abſolutæ, ſed in comparatione, quia non unitur in tertio tāquam in forma, ſed tanquam in ſigno. Quoniam ergo hoc ſacramētum q̄uis duo ſigna contineat, & duo uerba, quia tamen ex his perfectum reſultat ſignū, & ordinatum ad unum, ſcilicet ad unionem corporis myſtici: ideo eſt unum ſacramentum. Ratio autem talis integritatis, & ordinationis unius diſpoſitiuè uenit a natura, quia nec panis eſt per ſe plenè reficiens, nec uinum, ſed utrumque: & una plena refectio in natura uenit ex utroque & ita diſpoſita ſunt ad unam refectionem ſignandam. Sed completiuè uenit ab inſtitutione diuina, quæ una inſtitutione hæc duo ſigna ordinauit ad ſignificandā unā perfectā refectionē: & iō unum ſacramētū rōne naturæ, & inſtitutiōis diuinæ. Vnde q̄a ex pluribus integratur, iō Greg. materialiter loquendo in collecta dicit, ſacramentā. Quia uerò una ordinatione ordinatur: ideo ſtatim dicit. Et præſta, ut hoc tuum ſacramentū &c. *Conſentit S. Tho. 3. par. q. 73. ar. 2.*

ET SIC PATET illud Gregorii. AD ILLVD, quòd obiicitur, quòd plura ſunt ſignata. Dicendum, quòd unum eſt propter alterum, & per alterū, quia uerū ſignat myſticū. AD ILLVD autem, qđ obiicitur de ſanguine. Dicen-

Dicendum, ꝙ annexa ſunt. Vnde ſicut oblatio agni, & eius ſanguinis nõ ſunt duæ oblationes, uel ſacrificia, ſic in propoſito intelligendum. Et ſi illud, nõ ſufficit, dicendum, ꝙ ordinantur ad unũ ſignificatum ultimum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ſunt plura ſigna. Dicendum, ꝙ integraliter loquendo, & materialiter, uerum eſt: quia plures ſpecies, ſed tamen unum ſignũ integrum, ſicut oſtenſum eſt: non ſic diuerſæ uoces ſunt unũ nomẽ, immo diuerſas rationes habent innoteſcendi, & diuerſas inſtitutiones: ideo plura nomina. Si autẽ unã haberẽt inſtitutionem, unum eſſet nomen, ſicut hoc nomen, Bonauentura, & hoc nomen, Bonushomo.

AD ALIVD, ſimiliter patet reſponſio, qa quamuis ſint duo uerba, & elementa: unum tamẽ ſunt ſacramentũ: qa uerbum, & elementũ nõ conueniunt ad unũ ſacramentũ niſi ratione inſtitutionis ordinãtis ad unũ: qa ergo hic eſt inſtitutio, illa plura ad unum ordinãs, ideo unũ ſacramẽtum. PER HOC patet, ꝙ nõ eſt ſimile de cã uniuerſali, qa non tantùm ad unũ effectũ cauſæ particularis ordinaĩ uniuerſalis, ſed ad multos alios. Sed hæc duo ad unũ ꝑfectũ ſacramentũ ordinãtur. Perfectũ (inquam) quantùm ad ſignificationẽ, qa in neutro ſaluatur rõ perfectæ refectionis naturalis per ſe, ſed in utroque ſimul, ut tactum eſt.

DISTINCTIO NONA.

De Euchariſtiæ Sacramento per comparationem ad ſuſcipientes, uel manducantes.

ET ſicut ſunt duæ res illius ſacramenti, ita ẽt duo modi manducandi. Vnus ſacramentalis, ſ. quo boni & mali edunt: alter ſpiritualis, quo ſoli boni manducant. Vnde Auguſt. Quid eſt Chriſtum manducare? Non eſt hoc ſolùm in ſacramento corpus eius accipere: multi .n. indignè accipiunt, ſed in ipſo manere, & habere ipſum in ſe manentem. Spiritualiter .n. manducat, qui in unitate Chriſti & eccleſię, quam ſacramentum ſignificat, manet. Nam qui diſcordat a Chriſto, nec carnem Chriſti manducat, nec ſanguinem bibit: etſi tantæ rei ſacramentum ad iudicium ſui quotidie accipiat. Spiritualem manducationem Aug. diſtinguens a ſacramentali ait, Vt quid paras uentrem & dentem? crede, & manducaſti. Credere .n. in eum, hoc eſt comedere panem & uinum. Qui credit in eum, manducat eum. Item, Quomodo manducandus eſt Chriſtus? Quomodo ipſe dicit, Qui manducat carnem meam, & bibit

De uerbis dñi. et hr̃ de cõſ. d. 2. c. Quid ẽ Chriſtum.

Tract. 25. ſup Io. Au. tract. 26. ſup Ioã. in tom. 9.

Aug. li. de remedio pnie, d cõſ d. 2 c. Qũo. Ioã. 6. Aug de Sacr. fideliũ. *ſanguinem meum, in me manet, et ego in eo. Si in me manet, & ego in eo, tunc bibit: qui uerò in me non manet; nec ego in illo: & ſi accipit ſacramentũ, acquirit magnũ tormentũ. Itẽ. Nulli ambigendum eſt, tunc quemquã corporis & ſanguinis domini participẽ fieri, quando Chriſti membrũ efficitur: nec alienari ab illius panis, calicisq; conſortio, ẽt ſi antequam illum panem edat & calicẽ bibat, de hoc ſeculo in in unitate corporis Chriſti conſtitutus abſcedat: quia illius ſacramenti beneficio non priuatur, quando ille habere hoc, quod illud ſacramentum ſignat, inuenitur. In illo enim ſacramento corpus & ſanguinem ſuum nobis commendauit, quod & fecit noſipſos. Nam & nos corpus ipſius facti ſumus. Item, Qui diſcordat a Chriſto non manducat carnem eius, nec ſanguinem bibit: etſi tantæ rei ſacramentum ad iudicium ſibi quotidie accipit.*

De cõſ. d. 2. ca. qa paſſus §. dominus noſter. De cõſ. d. 2.

De errore quorundam, qui dicunt a bonis tantùm corpus Chriſti ſumi.

In 4. li. dialogorum. Sup Io. tra. 26 tom. 8. 1. Cor. 11. 1. Cor. 12. Augu. tra. ſup Ioã. 6. poſt medium. tom. 9. *Hæc uerba & alia huiuſmodi, ubi de ſpirituali manducatione agitur, quidam obtuſo corde legentes, erroris caligine inuoluti ſunt adeo, ut præſumpſerint dicere corpus & ſanguinem Chriſti a bonis tantùm ſumi, & non a malis. Sed indubitanter tenendum eſt a bonis ſumi, non modo ſacramentaliter, ſed & ſpiritualiter. A malis uerò tantùm ſacramẽtaliter, ideſt, ſub ſacramento, ſcilicet ſub ſpecie uiſibili carnem Chriſti de Virgine ſumptã, & ſanguinem pro nobis fuſum ſumi: ſed non myſticam, quæ tãtùm bonorum eſt. Quod ſubditis probatur teſtimoniis. Greg. Eſt quidem in peccatoribus & indignè ſumentibus uera Chriſti caro, & uerus ſanguis: ſed eſſentia, non ſalubri efficientia. Item. Auguſt. Multi indignè accipiunt corpus domini, de quibus Apoſtolus ait, Qui manducat, & bibit calicem domini indignè, iudicium ſibi manducat, & bibit. Per quod docemur, quam ſit cauendum malè accipere bonum. Ecce enim factum eſt malum, dum malè accipitur bonum: ſic econtra Apoſtolo factum eſt bonum, cum bene accipitur malum, ſcilicet dum ſtimulus Sathanæ patiẽter portatur: Ergo et mala proſunt bonis, ſicut Angelus Sathanæ Paulo: & ſancta obſunt malis,*

lis, bonis ſunt ad ſalutem, malis ad iudicium. Vnde qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit: non quia res illa mala eſt, ſed quia malus malè accipit, quod bonum eſt. Idem. Indignè quis ſumens corpus Chriſti non efficit, ut quia malus eſt, malum ſit, quod accipit, uel quia non ad ſalutem accipit, nil accipiat. Corpus enim & ſanguis domini nihilominus erat in illis, quibus ait Apoſt. Qui manducat indignè, &c. His aliiſq; pluribus apertè oſtenditur, quòd etiam a malis uerum corpus Chriſti & ſanguis ſumitur: ſed ſacramentaliter, non ſpiritualiter.

Aug. lib. de bapt. ſ. cõtra Donatiſt. 5. ca. 8. in to. 7. 1. Cor. 11.

De intelligentia quorundam uerborum ambiguorum.

Secundùm hos duos modos ſumendi, intelligentia quorundam uerborum ambiguè dictorum diſtinguenda eſt. Ait enim Auguſt. Bonus accipit ſacramentum & rem ſacramenti, malus uerò ſacramentum & non rem. Sacramentum hic dicit corpus Chriſti proprium, de Virgine natum: Rem uerò ſpiritualem Chriſti carnem. Bonus ergo utramque Chriſti carnem accipit: malus uerò tantùm ſacramentum, id eſt, corpus Chriſti ſub ſacramento, & non rem ſpiritualem. Item. Non manducans, manducat, & manducans non manducat: quia non manducans ſacramentaliter, aliquando manducat ſpiritualiter, & econuerſo. Et qui manducant ſpiritualiter, ueritatem carnis & ſanguinis dicuntur ſumere: quia ipſam efficientiam habent, id eſt, remiſſionem peccatorum, pro qua uidetur orari cum dicitur. Perficiant in nobis domine (quæſumus) tua ſacramenta, quod continent: ut quod nunc ſpecie gerimus, rerum ueritate capiamus. Rerum ueritatem dicit ipſam efficientiam: quaſi dicat, Per hæc ſacramenta præſta, ut ſicut ſacramentaliter carnem Chriſti ſumimus, ita ſpiritualiter ſumamus. Vel petit ſacerdos, ut Chriſtus, qui nunc uere ſub ſpecie panis & uini ſumitur manifeſta uiſione, ſicut in eſſentia diuinitatis eſt, quandoque accipiatur. Conſtat ergo, a bonis & a malis ſumi corpus Chriſti, ſed a bonis ad ſalutem, a malis ad perniciem.

In gl. 1 Cor. 2. Quotieſcunq;.

In complenda miſſa. Greg. I. Homil. paſchæ. q. 22.

SVPRA egit Magiſter de ſacraměto Euchariſtiæ in ſe. Hic incipit agere per cōparationē ad manducantem. Et quoniam circa manducationē eucharistiæ dupliciter fuit erratū, & quantū ad manducantem, & quātùm ad cibū, q̃ mãducatur: ideo hæc pars hēt duas partes. In prima Magiſter excludit errorem quantùm ad mãducātes: q̃a dixerunt aliq̃ malos nō mãducare uerū corpus Chriſti. In ſecunda excludit errorē quantùm ad cibum, q̃a dixerūt alii, ꝙ a nullis ſumitur uerū corpus Chriſti: & hoc facit infra Diſt. 10. *Sunt item alii præcedentium inſaniam, &c.*] Prima pars hēt tres partes: In prima parte Magiſter dicit ueritatem. In ſecunda maniſeſtat mentientes ibi. *Hæc uerba, & alia huiuſmodi, &c.*] In tertia diſſoluit ex his locutiones multiplices. ibi. *Secundum hos duos modos ſumendi, &c.*]

Dub. 1. CRede & manducaſti, &c.] Cōtra hæc Auguſtini uerba obiicitur: cum. n. ſumma unio, & incorporatio ſit in charitate; uidetur potiùs, ꝙ deberet dicere, Dilige, & manducaſti, q̃ crede. Reſpon. Dicendum, ꝙ ipſe intelligit de fide operante per dilectionem. Ratio autem quare magis dicit de fide, duplex eſt; quia fides reſpicit intellectum, & affectum: & ita vtroq; modo. Item. Alia ratio eſt, q̃a licèt charitas perfectius dicat unionem, tamen proprietas manducationis magis in actu fidei inuenitur, quia credens maſticat recogitando: ſed diligens nō incorporat, ſed incorporatur.

Credere enim in eum &c.] Contra. Videtur falſum dicere, quia illud eſt ſpirituale. ſ. credere; hoc eſt corporale: ergo unū nō eſt alterum. Reſp. Dicēdum, ꝙ hoc non eſt dictum per omnimodam idemptitatem, ſed per æquipollentiam in effectu, quia idem facit, uel expreſſionem ſignationis: quia hoc ſignat illud: & ſic patet obiectio. Dub. 2

Qui uerò in me, &c.] Videtur malè dicere, quia cū nemo ſciat utrum maneat in eo: ergo nemo ſcit, utrum peccet, quando accipit ſacramentum: ergo quilibet quādo accipit, cōmittit ſe diſcrimini. Reſpon. Verbum illud, intelligendū eſt de eo, q̃ ſcit ſe eſſe extra Chriſtum, ita ꝙ plura ſigna, & fortiora habeat ad oppoſitum, quàm ad propoſitum. Nam ſi probabilia ſigna habeat de gratia, ſufficit ſibi ad hoc, ꝙ peccatum nō incurrat, quia nō incurrit contemptum: quamuis non tantùm ſe diſponat, quod Deus acceptet omnino. Dub. 3.

In illo enim ſacramento, &c.] Videtur malè dicere: quia ſi nos ſumus res ſacramenti: ergo cum recipimus rem ſacramenti, manducamus noſmetipſos, quod eſt omnino inconueniens, ut uidetur. Reſpon. Dicendum, ꝙ nos ſumus res huius ſacramenti nō ſimpliciter, ſed inquantùm ſumus membra; ſiue inquātùm ſumus uniti ipſi capiti: unde ſacramentū illud, ſignat unionē corporis Chriſti per comparationē membrorū adinuicē, & ad caput: quando ergo nos ſibi uniuit, fecit nos. i. ipſam unionē rē huius ſacramēti, q̃a nobis rē ſacramenti tribuit; q̃ unio quotidie Dub. 4

die in nobis creſcit, & melioratur ſecundùm, q deuotè ſacramentum ſuſcipitur.

Qui manducat, &c.] Quæritur hic. quid ſit manducare indignè. Reſpon. Dicendum, q triplex eſt dignitas ſecundùm, qđ diſtinguit Glo. 1. Cor. 9. q̄ facit hominem accedere indignè: indignus eſt, qui non deuota mente accedit ad euchariſtiam, uel in uoluntate peccandi manet, uel q aliter celebrat myſteriū, quā a Chriſto inſtitutum eſt. Ex hoc elicere poſſumus triplicē indignitatē. Prima, q̄ eſt in memoria. Secunda in uoluntate. Tertia in opere. Prima reſpicit peccatum præteritū, de quo non pœnitet: & hæc uocatur indeuotio. Secunda reſpicit peccatū futurū, quod proponit facere: & hanc uocat uoluntatē peccandi. Tertia reſpicit peccatum præſens: & hęc eſt quando aliter celebrat myſterium, ita q actu peccat, dū cōficit. Et hec indignitas ſecundùm triplicē differetiam inducit contēptum, ac per hoc facit accedere indignè, & ita actu peccare. *Dub. 5.*

Factum eſt malum, &c.] Videtur malè dicere, q a corpus Chriſti, & ipſe Chriſtus eſt bonū ſecūdum ſe: ergo nō pōt fieri malū aliquo modo. Reſpō. Dicendum, q ſacramētum dicitur fieri malū nō in ſe, ſed iſti: & ita ut cōparatum ad hoc, cōparatur p ſumptionē, & manducationē: & ita uult dicere, q ſumere corpus Chriſti, qđ erat bonum in genere ſiue in ſe, per circunſtantiam factum eſt malum, non in quantùm ipſum, quod ſumitur, ſed actus ſumendi. *Dub. 6.*

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An duo tantùm ſint modi manducandi Chriſtum in ſacramento Altaris?

AD intelligentiā eorū, quę Magiſter determinat in præſenti Diſt. duo principaliter quæruntur. Primò q̄ritur de manducatione in generali. Secundò in ſpeciali per cōparationem ad malos. Circa primum q̄runtur quattuor, primò quæritur de modis mādueādi, quos ponit Magiſter duos. ſ. ſacramentalē, & ſpiritualē. Secūdò, qđ ſit manducare ſpiritualiter, ſiue pro quanto dicatur q s māducare ſpiritualiter. Tertio, quid ſit manducare ſacramentaliter, ſiue pro quāto q s dicatur manducare ſacramentaliter. Quartò, utrum Chriſtus manducauerit utroque modo.

QVOD duo debeant eſſe modi manducandi. ſ. ſacramētas, & ſpiritualis, ſecūdùm q Magiſter dicit, oſtenditur. Primo auctoritate canonica Ioan. Qui manducat me, uiuit ꝓpter me. Hic tangitur modus ſpiritualis. Sed prima ad Corin. Qui manducat indignè, iudiciū ſibi manducat. Hic tāgitur alius modus, qui non eſt ſpiritualis: ergo manducatio corporis Chriſti multiplex eſt. ITEM. Auctoritate Auguſt. Spiritualiter manducat, qui in unitate Chriſti, & eccleſię, quā ſacramētum ſignat, manet: qui autem diſcordat a Chriſto, nec carnē Chriſti manducat; nec ſanguinem bibit: et ſi tantæ rei ſacramētum ad iudicium *Cap. 6.* *Cap. 11* *Vide Tract. 26. in Io. paulò poſt mediū. Tom. 9 et refertur de cōſ. d. 2 c. Panē & altari.*

diciũ quotidie accipiat. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur ratione, quia cum duæ ſint tantùm res huius ſacramẽti, & poſſibile ſit unam accipere ſine alia: ergo ſunt duo modi diſtincti. ITEM. Manducatio dicit uſum ſacramenti: ergo cum ſit hic ſacramẽtum interiùs, & exteriùs, patet ꝙ ſunt duæ mãducationes.

CONTRA. Videtur, quòd nõ niſi una, quia ubi unũ propter alterum, ibi unum tantùm: ergo ſi ſacramentalis eſt propter ſpiritualem, uel ad ſpiritualem ſicut ſignum ad ſignatum: ergo una tantùm mãducatio. ITEM. Caro Chriſti eſt uerè cibus: ergo ſicut lucis eſt illuminare, ita carnis illius eſt cibare: ſed non corporaliter, ergo ſpiritualiter: ſed qui recipit ſacramentaliter, recipit carnem, & ſic cibatur ſpiritualiter: ergo unus tentùm eſt modus manducandi, ſcilicet ſpiritualis. ITEM. Oſtenditur, ꝙ ſunt plures modi, quia ſicut dicitur ſupra Diſtinct. 4. quidam recipiunt in baptiſmo rem tantùm, quidam ſacramentum tantùm, quidam utrumque: ergo tres modi: eadem ergo ratione & hic ſunt tres manducationes. ITEM. Triplex eſt unio, in natura, in fide, & in charitate: ſed unioni fidei reſpondet manducatio ſacramentalis, & unioni charitatis ſpiritualis: ergo erit tertius modus reſpondens unioni in natura. ITEM. Triplex eſt in nobis uirtus theologica, & quælibet ſuo modo unit: ergo cum aliquis modus manducandi reſpondeat fidei, aliquis charitati, aliquis ſimiliter reſpondebit ſpei.

RESOLVTIO.

Si attendantur genera manducantium, rerumq; , quæ in Euchariſtia comprehenduntur: duo profectò, nec plura, nec pauciora erũt manducationum genera.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ duplex eſt modus mãducandi: cuius diſtinctio oritur a triplici principio, uidelicet a diſpoſitione ſumentiũ. Quia quidam accedunt malè diſpoſiti: & hi manducant ſacramentaliter. Quidã benè: & hi ſpiritualiter. Vlteriùs ſecundò oritur diſtinctio a modo ſumẽdi. Quidã.n. ſuſcipiunt ore corporis: & hi ſacramentaliter. Quidã uerò ore cordis: & hi ſpiritualiter. vnde ſcd'm duplex os duplex eſt mãducatio. Tertiò orit̃ diſtinctio ab ipſo ſacr̃o, q̃a duplicẽ hẽt rẽ, quarũ una pt̃ recipi ſine altera: ita, ſicut duplex eſt baptiſmus fluminis, & flaminis a duplice re: ſic ẽt duplex modus mãducãdi. Et hoc ultimũ eſt, & completiuũ; quia una res põt ſumi ſine altera.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur, q̃d ubi unum propter alterum. Dicendum, quòd hoc uerum eſt, ſi ſit ibi unum propter alterum, quod nõ queat ſeparari: ſed cum ſeparatur, iam nõ remanet unum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod caro ſemper cibat. Dicendum, quod actus ille ſemper reſpicit diſpoſitionem ſuſcipientis, ſicut illuminare: vnde ſicut geminatur diſpoſitio, ſic & modus manducandi. AD ILLVD, quod obiicitur, quod tres ſunt modi in baptiſmo: & ſic &c. Dicendum, quòd ille tertius modus nõ diſtinguit̃ niſi materialiter tantùm ab aliis

duo

duobus. Ad illud, quod obiicitur de unione naturæ. Dicendum, ꝙ mãducatio reſpicit actũ perſonæ, ideo ſecundùm naturã nõ eſt mãducatio, ſed p̃ſupponitur. Ad illud, qđ obiicitur de ſpe, dicunt quidam, quod non unit, q̃a ſpes propriè eſt futuri: tamen dicendum, ꝙ iſte manducationes non diſtinguũtur, ſecũdùm uirtutes, quia manducatio ſpiritualis eſt ſecundùm fidẽ, & charitatẽ, ſed ſecũdùm res ſacramenti: unde omne ſacramentũ, qđ quidẽ habet res duas, p̃t recipi ſacramentaliter, & ſpũaliter.

QVAESTIO II.

Quid ſit corpus Domini ſpiritualiter manducare.

QVid ſit manducare ſpiritualiter: ſiue pro quanto dicatur quis mãducare ſpiritualiter. Et ꝙ credere ſit ſpiritualiter mãducare; uidetur autoritate domini Ioã. Niſi manducaueritis carnẽ filii hoĩs, non habebitis uitã æternam. Et Ioh. Qui credit in me, ẽt ſi mortuus fuerit, uiuet. Si ergo uita ſpiritualis nõ eſt ſine manducatione ſpirituali, & uiuere eſt in nobis per fidem: ergo uel credere eſt manducare, uel non ſine manducatione. Item. Videtur expreſſius auctoritate Aug. quam etiã ponit magiſter in litera. Crede, & manducaſti: ſed conſtat, quòd hoc nõ intelligitur ſacramentaliter, ergo ſpiritualiter: & ſic &c. Item. Quandocumque aliquis interiùs lauatur, dicitur ſpiritualiter baptizari: ergo a ſimili, quandocumque aliquis ſpiritualiter maſticat, & reficitur, ſpũaliter mãducat: ſed hoc ẽ pactũ fidei deuotæ, ubi ẽ diſcuſſio & ſpiritualis refectio: ergo &c.

Cap. 6. Cap. 11.

Contra. Si credere eſt ſpiritualiter manducare, cum multi peccatores & credant, & aliquam deuotionem habeant, uidetur ꝙ ſecundùm hoc ſpiritualiter manducent: hoc autem eſt contra Aug. qui dicit, ꝙ nullus ſpiritualiter manducat, niſi qui eſt mẽbrum Chriſti, & manet in Chriſto. Item. Si actus fidei etiam cum charactere ſufficit ad ſpiritualem manducationẽ: ergo omne, quod credimus, & diligimus, manducamus: ergo cum multa alia credamus, quàm hoc ſcramentum, uel rem huius ſacramenti, uidetur ꝙ mãducatio ſpiritualis ſit omnium articulorum; qđ nemo ſanæ mẽtis concederet: & ꝙ manducatio nõ ſit huic ſacramẽto, & rei propria. Item. Mãducatio ſpiritualis eſt dicta ad ſimilitudinẽ materialis: ſed qui comedit materialiter, incorporat ſibi cibum: qui autem credit, & diligit Chriſtum, incorporatur Chriſto: ergo potius manducatur, quàm manducet: ergo uidetur, ꝙ mãducatio ſpiritualis, qua quis mãducat, in actu fidei, & charitatis non conſiſtat.

RESOLVTIO.

Spiritualiter Chriſtum tunc quis uerè manducat: dum illum pro ſe in precium ad redimendum, & in cibum ad reficiendum gratis traditum agnoſcit: ita ut tanta charitate conſumptus, eidem prorſus ſpiritu & mente transformetur.

Respon. Dicendũ, ꝙ mãducatio primò, & propriè in corporalibus inuenitur, & ab illis ad ſpiritualia eſt trãslata: & ideo ſi volumus accipere rectã mãducatio

nē ſpiritualem, neceſſe habemus ad propriam acceptionem uocabuli nos transferre. Notandum ergo, ꝙ licèt multiplex actus ſit in manducatione corporali annexus, & conſequens: iſte tamē duplex eſt, q eſt de integritate, maſticatio. ſ. & incorporatio; ut patet aſpicienti. Si ergo ratio manducationis congruè transfertur ad ſpiritualia, oportet hæc duo in ea reperiri: & ſecundùm ea, in quibus hæc duo conſiſtunt, manducatio ſpiritualis attenditur. Spiritualiter ergo maſticatio eſt recogitatio cibi, ſcilicet carnis Chriſti pro nobis expoſitæ in pretium ad redimendum, & cibum ad reficiendum. Incorporatio uerò attenditur, dum recogitans, charitatis amore ei, qđ cogitatur, iungitur, & ſic incorporatur: & dū incorporatur, reficitur, & magis aſſimilatur.

Ad hoc ergo, quòd quis ſpiritualiter manducet, requiritur recogitatio fidei, & affectio charitatis. In primo. n. eſt maſticatio, in ſecundo incorporatio: & ex his duobus integratur ſpiritualis manducatio. Concedo ergo ꝙ non ſufficit qualiſcumque fides, ſed neceſſario fides operās ꝑ dilectionē: & de hac currunt tres rationes ad primam partē.

Ad illvd ergo, quod primò obiicitur in oppoſitum de fide informi. Dicendum, quòd uerum eſt ꝙ illa non ſufficit. Ad illvd, quod obiicitur, quod ſecundùm hoc omnes articulos manducamus. Dicēdum, quod proprie loquendo nō quęcunque diſcuſſio, & recogitatio fidei dicit̄ maſticatio, ſed illa q eſt cibi; & ideo nō quilibet actus credendi manducare nos facit, niſi ille ſit, qui eſt ipſius carnis Chriſti pro nobis ad redimendū expoſitæ, ubi fuit eius decoctio, & reficiendi ubi uera cōſiſtit refectio. Ad illvd, quod obiicitur, de aſſimilatione. Dicēdum, ꝙ non eſt omnimoda ſimilitudo; eſt tamē ſimilitudo ſufficiēs ad translationem: quia ſicut hic corporaliter eſt maſticatio & incorporatio, ita & in manducatione ſpirituali: ſed in hoc eſt diſſimilitudo, quia in corporali manducās conuertit in ſe cibum, qa dignior, & nobilior eſt cibo. In ſpirituali eſt econtrario, quia cibus eſt nobis dignior, & perfectior, & completior: ideo potiùs in ipſum immutamur, & incorporamur, quā econuerſo. Ratio ergo non ualet, quia non eſt omnino ſimile: & in translatione non oportet omnimodam attendi ſimilitudinem, ſed ſufficit reperire aliqualem.

Qvaestio III.

Quid ſit corpus Chriſti ſacramentaliter manducare.

Qvid ſit manducare ſacramētaliter: ſiue pro quāto aliquis dicatur manducare ſacramentaliter: & quæritur utrū ſufficiat ſola actio corpalis? Et qđ ſic uidetur per ſimile: qui. n. mergitur, forma ſacramēti baptiſmi ſeruata, ſi non habet aliquid reſiſtens, baptizatur ſacramētaliter: ergo uidetur ſimiliter ꝙ manducet ſacramentaliter, qui recipit corporaliter ipſum ſacramentū. Item. Sola ſpiritualis maſticatio, & incorporatio rei facit māducationem ſpiritualem: ergo uidet̄, ꝙ ſola deguſtatio, ſiue maſticatio ſpecierum faciat manducatio-

cationem ſacramētalem: ITEM. Minima diſpoſitio, q̄ poſſit haberi ad hoc ſacramentum, eſt fides informis: ſed ſine hac poteſt manducari ſacramētaliter: ergo uidetur quòd ſola actio corporalis ſufficiat. Probatio minoris.

Di. 13. art. 1. q. 1. Hereticus ſacerdos poteſt conficere, ſicut infra videbitur: ſed nō minus eſt conficere, quam ſacramentaliter ſumere: ergo hęreticus poteſt ſacramentaliter ſumere: ergo ſine fidei actu poteſt ſacramentaliter manducari: ergo ſola actione corporali. ITEM. Quæcūque inſeparabiliter ſunt unita, quādiu ſunt ī nullo actu, ſeparantur: ergo qui ſumunt, & manducant unum; & alterū: ſed ſpecies cōtinent corpus Chriſti ueraciter: ergo qui ſpecies comedit, comedit corpus Chriſti: ſed nō comedit ex hoc ſpiritualiter: ergo ſacramentaliter ſaltem.

CONTRA. Ad actū ſacramentalem requiritur intentio, ſicut ſupra probatum eſt: & ſi q̧s uerba diceret, & non intenderet cōſecrare, non conficeret: ergo q̧ manducat, ſi nō intendat, ſacramētaliter nō manducat. ITEM. Fides eſt fundamentum omniū ſacramentorum maximè huius, Myſterium fidei: ergo ſi aliquis deguſtat, & non credit, non ſumit: ergo ſacramētaliter. ITEM. Duo ſunt de integritate ſacramēti. ſ. ſignificatio, & ſanctificatio: ergo ad hoc quòd aliqua ratio ſacramenti ſaluetur, neceſſe eſt aliquod iſtorum reperiri: ſed ei, qui non credit ſacramentum, nec ſignificat, nec efficaciā ſanctificationis præſtat; ergo talis nullo modo mādūcat. ITEM. Si ſola maſticatio corporalis ſufficeret, tunc mus, & angelus aſſumpto corpore. & homo ignorans, ſacramentaliter ſumerent, quorum quodlibet eſt inconueniēs: reſtat ergo qđ non ſufficit: Eſt igitur q̄ſtio q̧d requiratur.

RESOLVTIO.

Sacramentaliter Chriſtum manducare nil aliud propemodum eſt, quàm ſacramentum ut ſacramentum ſumere.

RESPONDEO. Dicēdum, quòd ſacramentaliter manducare, eſt manducare ſacramentum, & ut ſacramentum. Quoniam. n. ſacramentaliter manducare eſt diſpoſitio actus manducandi, ideo ad hoc ꝙ actus ſit ſacramētalis, neceſſe eſt, quòd reſpiciat ipſum ſacramentnm. Ad hoc aūt. quod aliquis manducet ſacramentum manducando ſpecies, duo exigūtur. ſ. cibi exiſtentia, & eius ad cibatum naturalis cōueniētia. Primum exigitur, quia ſi nō pręceſſit ſacramenti confectio, non poteſt ſequi mādūcatio. Secūdum exigitur, quia cibus iſte ſolis hominibus eſt cōceſſus: unde ſicut homo ſolus baptizatur, ita corpus Chriſti ſacramentaliter a ſolo homine manducatur: & ſicut ſolus homo ſuſcipit ſacramentū baptiſmi, ita ſolus homo ſuſcipit ſacramentum euchariſtiæ. Ad hoc uero quòd manducet ut ſacramentum, neceſſaria eſt intentio, & intentionis regulatio, uel ſecundùm fidē, quæ eſt in ipſo, uel ſecundùm fidem, quæ eſt in altero. Intentio (inquā) neceſſaria eſt: nam ſi quis iret ad menſam, & intenderet corpus reficere, & aliquis pro pane communi ſacrametum ſibi ſicut panem offerret, & ipſe intēderet omnino cibum.

cibum corporalē ſumere, nemo diceret, eum ſacramentaliter mā ducaſſe. Neceſſe eſt etiam, ꝙ illa intentio dirigatur uel ſecūdùm fidem, quæ eſt in ipſo, uel in altero: quia uel oportet quòd credat, quòd ſub illa ſpecie aliquid ſpirituale lateat, qđ ſumere intē dat: uel oportet, quod ſaltèm intendat ſumere, ꝙ alios credere exiſtimat, quamuis ipſe non credat. Vnde credo, quòd ſi aliquis hæreticus intendit accipere, qđ æſtimat eccleſiā credere eſſe corpus Chriſti, quamuis nō credat, ſacramētaliter tamen comedit: quia quamuis intentio ſua non copuletur, nec attingat rē ſacramenti ꝑ propriam fidem; attingit tamen mediante fide aliena. unde ſacramentaliter comedit, quamuis nō ita attingat ſicut ille, qui credit fide propria. Et ſic patet pro quanto dicatur ſacramentaliter manducare. ſ. quia ſacramētum primum uerè exiſtit, & ipſe, qui manducat illud ut ſacramentum ſumere intēdit: ſiue qa credit eſſe uerū ſacramentū, ſiue qa exiſtimat alios credere.

Ad illvd, ꝙ obiicitur, quod ſufficit ſola manducatio corporalis. Dicendū, ꝙ falſum eſt: ſicut oſtendunt rationes ad oppoſitum, immo quatuor exiguntur, ſicut tactū eſt. Ad illvd, quod obiicitur de merſione. Dicendum, qđ non ſufficit in adulto, ſicut prius dictū fuit, niſi adſit intentio regulata a fide uel in ſe uel in alio: ſic & in propoſito. Ad illvd, quod obiicitur de ſpirituali manducatione. Dicendum, quod non eſt ſimile, quia ī actu fidei, & charitatis ſemper ſpiritualis res attingitur: & ita res ſpiritualis nō fruſtratur. Sed cū quis manducat corporaliter, poteſt eſſe quòd nō attingat aliquid, qđ ſpiritualiter ſubeſt, nec intellectu, nec affectu, nec per ſe, nec per alterum, & ita non manducat ut ſacramentum: & ſic patet illud. Ad illvd, quod obiicitur de fide informi. Dicēdum, qđ falſum eſt, quia minor eſt cognitio ęſtimationis, quàm fidei: & minus eſt intendere facere quod alius facit, quàm intendere quod credit: & quia diſpoſitio aliqua eſt, ideo aliquo modo eſt manducatio ſacramentalis, quamuis non ita plenè. Ad illvd, quod obiicitur de inſeparabilitate. Dicendum, quod inſeparabilia ſunt quantùm ad ſitū, nō tamē ſunt inſeparabilia quātùm ad tactum: poteſt enim qs percutere, & perforare, & frangere ſpeciem: & tamē nihil facit circa rem: ita, & manducare. Et quoniam ſacramentum dicit cōparationem ad rem, nihil debet attingere ſacramentaliter, niſi ēt attingat rem, & hoc poteſt eſſe ſicut uiſum eſt: & ideo non ſufficit ſolùm ſpeciem mād ucare ad manducationem ſacramentalē, niſi attingat rem per intentionē regulatam aliquo genere cognitionis, ſcilicet uel exiſtimationis, uel fidei informis, uel fidei formatæ, uel etiam ſcientiæ certæ, ut in Chriſto.

QVAESTIO IIII.

An Chriſtus ſemet tum ſpiritualiter, tum ſacramentaliter manducauerit?

Vtrvm Chriſtus māducauerit quolibet ſupradictorum modorum. Et quod ſacramentaliter uidetur Leuit. Cumque de ſanguine cap. 8.

ſanguine arietis. Gloſ. Eſicii. Primò ſacerdos, deinde filii ſanguine intingebãtur; q̃a Chriſtus in cœna prius ſanguinem accepit, deĩde diſcipulis dedit. Et rurſus ibidẽ dicit Gloſ. Bibit, & aliis bibere dedit. ITEM. Rõne uidetur quia baptiſmũ accepit in exemplum: ergo ſi hoc ſacramentum eſt magis arduum, ergo de hoc magis exemplum dare debebat. ITEM. Quod ſpiritualiter manducauerit, uidetur: q̃a ſpiritualiter mãducatur per cognitionẽ, & dilectionẽ: ſed Chriſtus ſummè ſe cognoſcebat, & diligebat: ergo &c. ITEM. Xp̃s erat adhuc uiator: ergo adhuc debebat uti uiatico: ſed corpus Chriſti ſpiritualiter eſt uiaticum: ergo &c.

CONTRA. Quod non manducauerit ſpiritualiter uidetur: q̃a ubi eſt ſpiritualis manducatio, ibi eſt unio: ubi autem unio ibi diuerſitas nulla eſt: ergo cũ idẽ non differat a ſe, patet q̃d Chriſtus non comedit ſpiritualiter, cum fuerit idem ſibi. ITEM. Vbi eſt ſpiritualis manducatio, ſacramentum habent ſpiritualem effectum: ſed in Chriſto non habuit talem effectum manducatio: ergo &c. ITEM. Quod nõ ſacramentaliter manducauerit uidetur, quia manducare ſacramẽtaliter eſt manducare ſacramẽtum ſub uelamine: ſed Chriſtus ſub uelamine non manducauit: ergo &c. minor patet, quia apertè totum cognoſcebat. ITEM. Si ſacramentaliter tantum, cum iſte ſit modus debitus malis, ipſe autẽ aut ſumpſit optimo modo, aut nullo modo ſumpſit: & iſte modus non eſt optimus: ergo non conuenit ei.

RESOLVTIO.

Sacramentaliter tantum ſacramentum Euchariſtiæ ſumpſit Chriſtus, nec adhuc rem: idque totum in exemplum.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ quidam dicere uoluerũt, ꝙ nullo modo ſumpſit, quia ſic nõ cõpetebat. Veruntamen nunc cõiter dicunt, ꝙ Chriſtus manducauit ſacramentaliter, ſicut dicit Eſitius, q̃d primus bibit, ne aliĩ potum ſanguinis abhorrerent. Sed de ſpirituali quidã dicũt q̃d ſic: dicunt. n. quod fuit ibi unio per actum amoris, & effectus fuit non in ſe, ſed in membris: ut ſicut Chriſtus nõ ſibi meruit ſed nobis: ſic uirtute illius manducationis meruit, ut membra corporis ſui magis unirentur ſibi: ſed ſi iſtum uerum eſſet, tũc haberet effectum in non manducante, & in dormiente. Amplius, ipſo baptizato non ſunt alii baptizati. Poſtremò; ſpiritualis mãducatio dicit intentionẽ unionis mãducãtis ad mãducatũ actu uel habitu, quorũ neutrũ fuit in Chriſto. Propterea dicendum, ꝙ ſicut baptiſmum tãtùm ſacramentaliter ſuſcepit, & non rem: ſic & hoc ſacramentũ: & hoc quidem in exemplum. AD ILLVD ergo, q̃d obiicitur, ꝙ manducauit ſpiritualiter, q̃a fuit in eo cognitio, & dilectio. Dicendum, ꝙ hoc non ſufficit niſi etiam ſit ibi incorporatio, q̃ non potuit eſſe in ipſo: q̃a non erat diuerſus ab eo, cui incorporatur iſta manducatio. AD ILLVD, q̃d obiicitur, ꝙ erat uiator. Dicendũ, ꝙ uerum eſt: ſed nihilominus erat comprehẽſor ꝑfectiſſimus, & nullatenus poterat

rat proficere nec charitatis habitu, nec feruoris motu. Vnde eſt quòd quis quantuncumque pfectus, dum tamen non ſit beatus, ſi recipiat dignè ſacramentū, intēditur in eo charitas motu, uel habitu. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod non manducauit ſacramentaliter, quia nō ſub uelamine. Dicendum, qđ ad plenam rationem ſacramētalis mā ducationis nō oportet, quòd ueniat ſignum tanquam uelamen uelans, ſed ſufficit, ut ueniat tanquam ſignificans: quòd autem uelet, hoc eſt per accidens: quia oculus uidens non eſt illuminatus plenè. Vnde uelando illuminat, illuminando uelat. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd mali tantum comedunt ſacramentaliter. Dicēdum, quòd aliquis ſacramētaliter tantùm recipit, qa non eſt idoneus ad ſpiritualem efficaciam. Sed hoc poteſt dupli ci eſſe de cauſa: aut propter gratiæ plenitudinem: & hoc perfectiōis eſt, & in ſolo Chriſto fuit: aut hoc eſt propter ipſius ineptitudinē, & indignitatē; & ſic eſt ī peccatoribus: & ſic patet illud.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An iniqui ueraciter ſumant corpus Chriſti?

CON SEQVENTER, quantùm ad ſecundum articulum: quęritur de manducatione in ſpeciali, ſiue de manducatione malorum. Et circa hoc quęruntur quatuor. Primò quęritur, utrum mali ſumant ueraciter corpus Chriſti. Secundò, utrū ille, q in peccato eſt ex certa ſcientia, manducet damnabiliter. Tertiò, utrum ſemper mortaliter peccet. Quartò quęritur, utrum peccet damnabiliter, qui corpus Chriſti dat ei, quem ſcit eſſe peccatorem.

QVOD mali ſumant corpus Chriſti ueraciter, uidetur: quia ipſe eſt in ſpeciebus indiuidualiter: ergo cum ſumant ſpecies, ſumūt uerum corpus Xp̄i. ITEM. In baptiſmo, qui tantum exterius abluitur, & nihil interius accipit, nullo modo baptizatur: ergo ſi mali rem interiorem aliquā non percipiunt, nullo modo percipiunt ſacramentum: ſed percipiūt ſacramentū: ergo &c. ITEM. Aequè effugit dominus peccatum conſecrantis, ut manducantis: ſed non ſubtrahit ſe propter peccatū conſecrantis: ergo nec propter peccatum manducantis. ITEM. Non magis nobilis eſt filius in carne humana, quàm in propria natura: ſed in propria natura non effugit malum hominem; immo etiam in quolibet eſt: ergo nec in humanitate.

CONTRA. Sap. Spiritus diſciplinæ effugiet fictū: ſed non magis eſt mundus Spirituſſ. quàm Chriſtus: ergo & Chriſtus effugiet fictum, ſiue malum. ITEM. Sap. In maliuolam animam nō introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis: ſi ergo corpus peccatoris eſt tale: nō ergo introducit Chriſtū. ITEM. Exo. Manna ſcaturiebat in uaſis eorum, qui indebitè colligebant: ergo ſi ueritas debet reſpondere figuræ, cum Chriſtus non putreſcat, ſaltem abſcedit. ITEM. Rōne uidetur, quia Chriſtus

cap. 1.
cap. 1.
cap. 1.

ſtus ſecundùm ſuã ueritatẽ nõ eſt cibus uentris, ſed mentis, ut dicit Magiſter, & Sãcti:ergo cũ non intret mentem peccatoris, nec uentrem : uidetur ergo qđ peccator nullo modo ſumat. ITEM. Summè ſapiens nihil facit indecens:ſed indecens, & inordinatum eſt, quòd tam nobile corpus intret in tam uile hoſpitium:ergo &c. ITEM. Quòd Chriſtus patitur ſe ſumi a peccatore, aut eſt opus iuſtitiæ, aut miſericordiæ. Iuſtitiæ non, qa peccator non eſt dignus. Miſericordiæ nõ, quia miſericordia facit, qđ homini ſalubrius eſt:ergo cum omne, qđ Deus facit, ſit miſericordia, & ueritas, uidetur ꝙ peccator nullo modo ſumat.

RESOLVTIO.

Sumunt ita mali ſicut boni; ſed tamen ſorte inæquali.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſicut tangit Magiſter in litera, aliqui uoluerunt dicere corpus Chriſti uerum a malis non ſumi; quia non decet tantam maieſtatem, & carnem tam ſanctã, & purã in corpus peccatis ſubditum introire. Vnde uolebant dicere, quòd corpus Chriſti uerum a ſpeciebus abſcederet, ex quo peccator ipsũ labiis, & ore polluto cõtingeret. Sed quoniã hoc in errorem ducit; & manifeſte eſt contra auctoritas Sanctorum: ideo communiter tenent Doctores fideles tanquam certitudinaliter uerum, quòd in remedia, ad quæ eſt corpus Chriſti uerum, non eſt differẽtia inter iuſtum, & impium. Quia ipſe dominus utriq; ſe offert nũc, ſicut pro omnibus ſe tunc obtulit in cruce. Sed quantũ ad ultimum, ſcilicet unionem in corpore myſtico, multũ refert, qa boni recipiunt inde fructũ, mali non, immo potius damnum. Vnde concedẽdum, ꝙ recipiũt rem ſacramenti, quæ eſt corpus Chriſti uerũ, ꝙ natũ eſt de Virgine, qđ pepẽdit in cruce, qđ a mortuis reſurrexit, & eſt ĩ cęlis.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod ſpiritusſanctus effugit, & de Sapientia. Dicendum, quòd illud intelligitur, quantum ad effectum gratiæ gratum facientis, non quantùm ad ſubſtantiã. AD ILLVD, quod obiicitur de manna. Dicendum, ꝙ illud præfigurabat malum, quòd conſequuntur ſuſcipientes indignè, nõ aliquid, quod ſit circa ſacramentum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod eſt cibus mentis, nõ uentris. Dicendum, ꝙ hoc non dicit, quia non inferatur in uentrem, ſed quia uenter ex illo nõ cibatur, quia non digeritur corporaliter Chriſti caro, ut exinde alimentum ad membra ſingula dirigatur, ſicut carnales diſcipuli intellexerunt: ſed ueraciter reficit bonos. Sed peccator quidem licet uerum ſacramentum recipiat, ſpiritualiter nõ reficitur:ſicut fictus baptizatur, ſed tamen nõ abluitur interius. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ indecens eſt, qđ intret in peccatorẽ. Dicendũ, ꝙ decentiſſimũ, & ſummæ miſericordiæ, & dignationis eſt: quãuis indecẽs uideatur eſſe maieſtati, nõ tamẽ Xpi humilitati, ob quã in cruce decentiſſimè fuit. Præterea nõ inquinatur ꝑ hoc: nec ẽt eſt in ipſo peccatore, niſi qa eſt in ſpeciebus ſãctiſſimorũ ſymbolorũ.

Ad illud, qđ obiicitur, utrum ſit iuſtitiæ &c. Dicendum, qđ miſericordiæ. Quod obiicitur, quòd eſt recipienti in malũ. Dicendum, quòd ſicut Dei benignitas occaſionaliter rõne duritiæ peccatoris cõuertitur in irã: ſic in propoſito, licèt ſit miſericordia; tamen peccator miſericordiam in iram conuertit: ſicut
Cap. 2. dicitur Rom. 2. An ignoras, ꝙ benignitas Dei &c.

Qvaestio II.

An ſumens in peccato mortali ad damnationem ſumat?

Vtrum peccator, qui eſt in peccato ex certa ſcientia mãducet corpus Chriſti damnabi-
Cap. 11 liter. Et ꝙ ſic uidetur. 1. Corin. Iudicium ſibi manducat, & bibit: de malis loquitur. Et iterũ. Reus erit corporis, & ſanguinis domini: ergo grauiter peccat. Item. Aug. Mala proſunt bonis, ut angelus ſathanæ Paulo: & bona, & ſancta obſunt malis: ergo &c. Item. Ratione uidetur, quia qui proiiceret corpus domini in ſterquiliniũ, grauiſſimè peccaret: ſed non eſt maius ſterquilinium, quàm homo peccator: ergo &c. Item. In hoc ſacramento Deus offert gratiã homini: ſed peccator accipiens in peccato opponit ſe gratiæ: ſed qui repellit gratiam Dei, peccat: ergo &c.

Conra. Sacramentum illud eſt de bonis nobiliſſimis: ſed no-
Lib. 2. de lib. arb. ca. 19. paulò poſt initium biliſſimis bonis ſiue maximis, ſicut dicit Aug. nõ contingit male uti: ergo nec hoc ſacramento: ergo peccator non peccat ſumẽdo. Item. Non egent, qui ſani ſunt medico, ſed q male habẽt: ergo cũ peccator male habeat, peccator indiget hac medicina: ſed qui accedit ad medicinam, qua indiget, non errat: & ſi non errat, nõ peccat: ergo &c. Item. Nullus faciendo illud, ad quod tenetur, peccat: ſed peccator aliquo tempore tenetur manducare: ergo non peccat. Si dicis, qđ peccat, quia nõ debite facit. Cõtra. Actus eſt in præcepto, non modus manducandi: ergo &c. Item. Si manducare peccatum eſt: ſed ſicut peccator eſt indignus manducatione, ita & uiſione: ergo peccat uidendo.

Resolvtio.

Qui in peccato ſcienter ſumit, tanto domino iniuriatur. Numquid igitur impunis abibit? num non gehennæ ignis reus erit?

Respondeo. Dicendum, ꝙ peccator ſumit ſibi corpus Chriſti ad damnationem: nõ quia ipſum corpus aliquam maculam det animæ, ſed quia peccator ipſum contemnit, dum ſe præparare, cum immundus ſit, negligit: & dominum in tam fœdum hoſpitium introducit. Et eſt ibi peccatum omiſſionis, in hoc, quòd ſe non parauit tanto hoſpiti ſuſcipiendo. Et eſt peccatum contempus, quia Chriſto, quantum in ſe eſt, cõtumeliam facit. Ideo dicit Apoſtolus, qđ reus eſt corporis, & ſanguinis domini, quia ei contumeliam facit, & ipſum contemnit.

Ad illvd, quod obiicitur, quod hoc ſacramento non contingit male uti. Dicendum, ꝙ falſum eſt; quia non ſolùm ſacramento, ſed Deo contingit malè uti; cum ipſe diligitur ꝓpter aliud. Quare autem uirtutibus non contingit male uti? patet

patet; quia ipſę ſunt boni uſus, & quibus utitur homo formaliter: contingit tamen malè uti ipſis uirtutibus ut obiecto: & ſic in propoſito intellige. AD ILLVD, quod obiicitur de medicina. Dicendum, quòd ſicut corporalis medicina nocet imparato, ſic ſpiritualis eſt imparato occaſio nocumenti, quia medicina quærenda eſt cum pparatione, non tantum corporalis, ſed etiam ſpiritualis, illa .ſ. quę nobiliſſima eſt. AD ALIVD autem dicendum, quòd non peccat ratione actus, ſed circunſtantiæ: ſicut ſi aliquis eleemoſynā daret in cōtemptum Dei, ſic & ille peccat, quia bonū malo modo facit. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd uidere ſit peccatum, ſicut manducare. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile. Primò quidem, quia non eſt tantæ irreuerentiæ uidere, ſicut manducare. Secundò uerò, quia manducando ſacramētum ſumitur, & gratia offertur: & quando peccator pſeuerat in peccato tēpore, quo dominus uiuificat ipſum perſonaliter, nō tantum uocaliter, auget contemptum: iō peccat mortaliter. Vnde dicendum, ꝙ eſt peccatum in guſtu propter duo .ſ. propter irreuerentiam, & pp negligentiam, quia debebat ſe pparare ad gratiam, In uiſu quantū ad neutrum eſt peccatum. In tactu uerò eſt medio modo: nā ſi eſt peccatum, hoc eſt ſolùm propter irreuerentiā, quia non eſt ordinatum ſacramētum, ut tactu det gratiā. Sed qui eſt immūdus, & fętidus ſpiritualiter, peccat ſi tangit, quia tantæ rei quantùm in ſe eſt, facit iniuriā. Diſtinguitur tamē in tactu, qa aut puenitur, & neceſſitas urget, utputa qa corpus Xpi in locum immundū caderet, niſi colligeret: & hoc mō ſi tangit, nō peccat; qa non eſt irreuerētia: aliàs peccat. Et ſi tu obiicias, qđ ſemper eſt peccatū, qa Bethſamitæ uidentes arcam, ſunt interfecti. Similiter Oza percuſſus eſt, qa arcā tetigit. Dicendum, ꝙ hoc non fuit figura uidentiū, & tangentium Chriſtum: ſed Bethſamitæ figuram gerunt ſimpliciū huius ſacramenti arcana uidere uolentium, qui propter tumoroſitatē frequēter in fide pereūt, & moriuntur. Et Oza figuram gerit ſacerdotum carnalium; q in peccatis exiſtentes, ad conficiendum accedunt. Nam aliqui dicunt; quòd nocte cum uxore iacuit. Literalis autē ratio, quare illi interfecti ſunt, eſt quia cōtra domini mandatū fecerunt, qa dominus præceperat, ꝙ nullus de plebe uideret arcam. Præceperat etiam, ut ſacerdotes eā ferrent: & tunc quia utrique cōtra præceptū domini fecerunt, ideo percuſſi ſunt. Nunc autem dicēdum eſt, qđ quia guſtus facit irreuerentiā, ſimpliciter peccat, qui guſtat. Quia uerò in tactu eſt irreuerētia, licèt nō ſemper, nec tāta, iō nō tantū peccat: & poteſt eſſe qđ ſine peccato faciat. quia in uiſu irreuerētia nō eſt: ideo nulla culpa, niſi aliqua conditio ſuperaddita faciat culpam ex ſua deformitate.

1. Reg. 6.

2. Reg. 6.

QVAESTIO III.

An peccator ſemper peccet in ſumendo corpus Chriſti?

VTRVM peccator ſumendo corpus Chriſti ſemper mor

taliter peccet. Et quod ſic, uidetur: q̃a inter dignũ & indignũ nihil eſt mediũ: ſed nullus peccator accedit dignè: ergo oĩs peccator accedit indignè: & oĩs talis peccat: ergo peccator ſemꝑ peccat ſumendo. ITEM. Oĩs, q̃ accedit, tenetur ſeipſum ꝑpa-
1. Cor. 11. rare; q̃a dicit Apoſtolus. Probet autem ſeipſum hõ: ſed ſi p̃parat ſe, facit ꝙ in ſe eſt: & ſi hoc, tũc Deus facit qđ in ſe eſt: & tunc nõ eſt peccator; ergo ſi eſt peccator, & accedit, non ſe p̃parauit: ergo oĩs talis peccat.

ITEM. Accipiens ſacramentum, & non rem, fictè accedit: ſed omnis peccator manens in peccato mortali, q̃ accipit ſacramẽtum, accipit illud ſine re: ergo fictè accedit: ſed q̃ fictè accedit, peccat mortaliter: ergo, &c. ITEM.
Cap. 11. Sicut dr̃ in Glo. 1. ad Corint. Indignè manducat, q̃ accedit infidelis, uel indeuotus: ſed oĩs peccatór eſt indeuotus, q̃a charitas facit deuotũ, qua caret peccator: ergo oĩs peccator indignè accedit. ITEM. Si peccator, q̃ hẽt peccati mortalis conſcientiã, peccat mortaliter accedendo: aut ergo, q̃a hẽt peccatũ, aut quia hẽt cõſcientiã. Non quia cõſciẽtiã, q̃a nõ eſt malum cognoſcere ſuum peccatũ: ergo quia hẽt peccatũ: & ſic ſemper mortaliter peccat. ITEM. Qui peccat, & ignorat; minùs eſt diſpoſitus ad medicinã: unde Ambro. dicit, ꝙ peccat grauiſſimè, qui ignorat: ſi ergo peccat, q̃ accedit cũ peccato ignorans; multò fortiùs, qui accedit cum peccato ſcienter. ITEM. Iuſtus credens ſe eſſe in peccato mortali, peccat ſi accedat: ſed iuſtus eſt magis diſpoſitus, q̃ quilibet peccator: ergo multò magis peccat peccator.

CONTRA. Si oĩs peccator dãnabiliter mãducat; cum nullus ſcit ſe eſſe iuſtum, oĩs hõ exponit ſe diſcrimini ſumẽdo. ITEM. Apoſt. Nihil mihi cõſcius ſum, 1. Cor. 4 ſed in hoc iuſtificatus non ſum: ſed nõ tenetur hõ ampliùs ſe diſponere, quã ꝙ non habeat remorſum conſcientiæ: ergo ſi ꝑ hoc nõ eſt iuſtificatus, & q̃ accedit non iuſtificatus peccat, tunc quilibet ſumendo peccat.

RESOLVTIO.

Qui præmiſſa ſufficienti præparatione, manducat; dignè manducat: qui nulla indignè: qui aliquali, nec dignè, nec indignè.

RESPONDEO. Ad p̃dictorum intelligentiã dicendũ; ꝙ in hoc ſacramento tenetur ꝑcipiens ſe præparare, q̃a Deus uenit ad habitandum in hoĩe. Præparatio aũt non ſꝑ eſt ſufficiens: ſed hęc eſt ſufficiens, quando inimicus domini expellitur de hoſpitio ꝑ uerã examinationem, & contritionẽ, ſiue iudiciũ pœnitẽtię. Rurſus. Quia diuina maieſtas ſumma ſe dignatione humiliat, & diuina bonitas offert gratiã, dẽt hõ cum metu reuerentiæ, & cum oĩ dilectione accedere, ad hoc ꝙ dignè manducet. Dignè ergo manducare eſt ſufficienter ſe præparare. ſ. peccati oĩs expulſione, reuerentia, & dilectione. Quidã igitur ſunt, q̃ ſe ſufficienter præparãt ſecundùm ueritatem. Quidam aũt non ſufficienter præparant ſecundùm ueritatem: ſufficienter tamẽ ſecũdùm probabilitatem. Quidã aut neu-

tro modo ſe præparant, immo contemnunt. Qui ergo ſufficienter ſe præparat, mãducat dignè. Qui ſe nullo modo ꝑparat manducat indignè. Qui aũt minùs ſufficienter ſe præparat. ſ. ſecũdùm probabilitatem potiùs, q̃ ſecundùm ueritatem; nõ mãducat dignè, q̃a non ſe ꝑparauit dignè ſufficiẽter: nec indignè, q̃a ſe præparauit tantùm probabiliter: talis q̃uis non recipiat gratiã, nõ tamẽ incurrit offenſam.

Et sic patet illud, quod obiicitur de dignè & indignè ſumente: quia eſt ibi mediũ, quãuis nõ ſit mediũ inter dignum, & indignum. Ad illud, quod obiicitur de preparatione. Dicẽdum, ꝙ nullus tenetur ad hoc ſufficienter præparare ſe, quia nullus põt ſcire, utrũ hoc faciat: ſed q̃d præparet ſecundum ſufficiens dictamẽ conſcientiæ, & in hoc cõtentus dẽt eſſe probabilitate. Ad illud, quod obiicitur de indeuoto. Dicendum, quod indeuotus ibi dicitur contrarie, qui accedit cum peccãdi ꝓpoſito, ſicut ibi patet in Gloſ. Ad illud, q̃d obiicitur de eo, qui hẽt cõſcientiam peccati. Dicendum, ꝙ nõ dicitur quis peccare, quia recognoſcit peccatũ ſuum, ſed quia cognoſcit peccatum, & de illo non pœnitet, & cum illo accedit: hoc autem nõ poteſt eſſe ſine contemptu: ſecus eſt, quãdo ignorat. Similiter patet ſequens, q̃d ignorans minùs eſt diſpoſitus, cęteris paribus: Sed ignorans proponẽs pœnitere, & uolens ſcire, q̃ uult in culpa perſiſtere, non minus, ſed magis eſt diſpoſitus: unde ignorantia peccati nõ excuſat rõne ignorantiæ, ſed rõne probabilitatis, quod ſit in gratia. Ad ultimum. Dicendum, q̃d iuſtus ex tali conſciẽtia reddit ſe magis inhabilẽ, non ꝓp culpã, ſed propter cõſcientiã erroneã, quę quidem quamdiu perſiſtit, obligat, ut nõ recipiat, propter hoc, quod non poteſt cũ hac cõſciẽtia recipere, quin contemnat.

Quaestio IIII.

An ſacerdos mortaliter peccet, dando corpus Chriſti peccatori petenti?

Utrum peccet damnabiliter ille, qui corpus domini dat ei, quẽ ſcit eſſe peccatorem. Et ꝙ ſic uidetur. Matth. Nolite ſanctũ dare canibus. Et 15. Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & dare canibus. Item. Cypria. Quòd histrionibus ſacra cõio debeat dari, puto nec maieſtati diuinæ, nec euangelicæ diſciplinæ congruere. Item. Ratione uidetur, quia medicus, qui daret ægroto medicinã, de qua ſciret eũ moriturũ, peccaret mortaliter: ergo ſimiliter ſacerdos peccat, qui dat peccatori corpus Chriſti, qui ſcit cedere in mortẽ. Item. Quicumq; daret corpus domini, ut proiiceret in latrinã; nõ tantùm proiiciens, ſed & dans peccaret mortaliter: ergo ſimiliter in propoſito. Si dicas, ꝙ ipſe non dat, ſed reddit. Contra. Si furioſus peteret gladium ſuũ, ut ſe interficeret; qui illi redderet, mortaliter peccaret: ergo, &c. Item. Si peccator peteret in occulto, peccaret, q̃ ei daret: ergo ſimiliter in manifeſto. Si dicas, ꝙ non, ꝓp ſcandalũ. Contra. Hoc eſt contra ueritatẽ uitæ: ſed contra ueritate

Cap. 7. *Lib. 1. epiſ. 10 in prin.*

ritatem uitæ nihil eſt faciendũ ꝑ ſcandalum: ergo &c. ITEM. Aliter põt uitare ſcandalum, ut ſi pro hoſtia daret panem benedictum: ergo propter ſcandalum non tenetur.

CONTRA. Dominus dedit corpus ſuum Iudæ, ne proderet peccatum Iudæ: ergo ſimiliter & ſacerdos ei, quem ſcit eſſe in peccato, dẽt dare. ITEM. Augu. Non prohibeat diſpenſator peccatorẽ menſam domini manducare, ſed exactorem moneat timere. ITEM. Ratione uidetur, quia ipſe eſt diſpenſator: ergo non eſt ſuum qđ dat, ſed reddit alienũ: ergo in facie eccleſiæ tenetur dare; ſed non peccat faciẽdo, qđ tenetur: ergo &c. ITEM. Non debet ſaluare ita animam unius, ꝙ perdat animas multorum: ſed multi poſsũt ſcãdalizari, ſi non daret; ergo &c. ITEM. Si non dat, prodit crimen, & reuelat confeſſionem, quod tenetur non facere. ITEM. Si nõ dat, ille nihilominus tamen peccat, q̃a facit totũ, qđ in ſe ẽ. ITEM. Si dat ſimplicẽ hoſtiã, ille nihilominus peccat, & eſt ibi ſimulatio in ſacramento ueritatis: ergo ſi hoc nullo modo eſt faciendum, patet &c.

Refertur de cõſ. d. 2 c. Non prohibeat.

RESOLVTIO.

Peccatori occulto & publicè petenti non denegandum eſt: ſecus notorius; ſiue publicè, ſiue occultè petat.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſacerdos dẽt dare illi, quẽ ſcit eſſe peccatorẽ, ſi petat in aperto, ſi ſit occultus peccator, & ipſe ſolus ſcit. Si manifeſtus, nullo modo debet dare, ſiue petat, ſiue non, ſicut dicit Dominus Cypria. de Hiſtrionib. Ratio autẽ quare debet dare, eſt multiplex. Prima eſt, quia neſcit utrum Deus occultè operetur. Secunda eſt, ne prodat crimen eius. Tertia eſt, ne alios ſcandalizet. Quarta, quia ille ius habet in facie eccleſiæ; & tunc tenetur illius ſuum petenti reddere.

AD ALIVD, ergo, quod primò obiicitur. Dicendum, ꝙ dominus prohibet, ut nõ dent, id eſt, non offerant, non quin reddãt. AD ILLVD, quod obiicitur de medicina, & de illo, q̃ proiicit, patet reſponſio: q̃a ipſe nõ dat, ſed reddit ut alienum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ non eſt reddendus gladius furioſo. Dicendum, ꝙ in iudicio teneretur reddere, ſi non conſtaret eum eſſe furioſum: & quia hic peccator in iudicio, & facie eccleſiæ petit, & non apparet ſuũ peccatum: ideo debet ei dare. AD ILLVD, quod obiicitur de occulto. Dicẽdũ, ꝙ peccator ĩdignus eſt, & in ueritate nõ hẽt ius: hẽt tamẽ ius ſecundùm iudiciũ eccleſiæ, q̃a nõ cõſtat de peccato, nec cõſtare põt: & ideo quãdo operatur ſcđm ueritatẽ, & iudiciũ ſuũ, nõ tenetur dare: quãdo ſcđm iudiciũ eccleſiæ tenetur: & ex hoc patet, qđ non facit cõtra ueritatẽ, ſed ſcđm ueritatẽ. Iudex.n. in foro eccleſię iudicat ſcđm ea, q̃ patent, nõ ſcđm ea, q̃ latent: unde ſcandalũ non eſt tota cã. VLTIMVM patet, q̃a nõ deberet dare hoſtiam conſecratam: nam ſi daret, peccaret ille, & ipſe ſimulando: niſi fortaſſis ipſe peccator hoſtiã peteret ob uitandam infamiam, & in domini corporis reuerentiam.

DISTINCTIO DECIMA. PARS PRIMA.

De ſacramento Euchariſtiæ, quantùm ad cibum, qui manducatur; reſpondens rationibus illorum, qui dicunt corpus Chriſti uerum in altari nó eſſe.

SVnt & alij præcedentium inſaniam tranſcendentes: qui Dei uirtutem iuxta modum naturalium rerum metientes, audaciùs ac periculoſiùs ueritati contradicunt: aſſerentes in altari non eſſe corpus Chriſti uel ſanguinem, nec ſubſtantiam panis uel uini in ſubſtantiam carnis et ſanguinis cõuerti, ſed ita Chriſtum dixiſſe: Hoc eſt corpus meũ, ſicut Apoſtolus dixit, Petra autem erat Chriſtus, Dicunt enim ibi eſſe corpus Chriſti tantùm in ſacramento, ideſt, in ſigno, & tantùm in ſigno manducari a nobis. Qui errandi occaſionem ſumunt a uerbis ueritatis, unde prima hæreſis facta eſt in diſcipulis Chriſti. Cum.n. diceret, Niſi quis mãducauerit carnẽ meã, & biberit ſanguinẽ meum, non habebit uitã æternã: illi non intelligentes dixerũt, Durus eſt hic ſermo: quis põt eũ audire? & abierũt retro. Illis diſcedentibus, inſtruxit duodecim, qui remãſerãt. Spũs eſt (inquit) qui uiuificat: caro nihil prodeſt. Verba quæ locutus ſum uobis, ſpiritus, & uita ſunt. Intellexiſti ſpiritualiter? ſpiritus et uita ſunt: intellexiſti carnaliter? ẽt ſic ſpiritus & uita ſunt, ſed tibi nõ ſunt. Spiritualiter intellige, quæ locutus ſum. Non hoc corpus, quod uidetis, manducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem, quem effuſuri ſunt, qui me crucifigent. Sacramentum aliquod uobis commendaui: ſpiritualiter intellectum uiuificabit uos: caro aũt non prodeſt quicquam. Sunt ẽt & alia illorũ inſaniæ fomitẽ miniſtrantia. Ait.n. Aug. Donec ſeculum finiatur, ſurſum eſt dominus: ſed tamen etiam hic nobiſcum eſt ueritas domini. Corpus enim in quo reſurrexit, in uno loco eſſe oportet: ueritas autem eius ubiq; diffuſa eſt. Item. Vna perſona eſt Deus & homo, ubiq; per id, quod eſt Deus. in cœlo per id, quod hõ eſt: Chriſtus ẽt dicit, Pauperes ſemper habebitis uobiſcum &c. His aliiſq; utuntur præfati hæretici in aſſertionem ſui erroris.

Augu. ſuper pſalm. 99. nõ longe a fine. Tom. 8 Io. 6.

Augu. ad Dardanum epi. 57. nõ lõge a prin. in to. 2.

Matt. 26.

Determinatio præmiſſorum.

Quæ ex eadem ratione omnia accipienda ſunt: non enim uerbis his negatur uerũ corpus Chriſti a fidelibus ſumi, uel in altari eſſe: ſed his ueritas Apoſtolos & in eis nos inſtruxit, quòd ipſius corpus non per partes diſcerptum, ut putauerũt illi diſcipuli, qui retro ierũt, ſed integrũ: nec uiſibiliter in forma humana, ſed inuiſibiliter ſub forma panis & uini corpus & ſanguinẽ nobis traderet. Quẽ ſenſum Aug. cõfirmat dicens. Ipſum quidẽ, & nõ ipſum corpus, quod uidebatur, mãducatur: ipſum quidẽ inuiſibiliter, nõ ipſum uiſibiliter. Itẽ. Et ſi neceſſe eſt illud celebrari, neceſſe eſt tamẽ inuiſibiliter intelligi. Ita ẽt intelligendũ eſt corpus Chriſti eſſe in uno loco. ſ. uiſibiliter in forma humana: ueritas tamẽ eius. i. diuinitas ubiq; eſt, ueritas ẽt eius. i. uerũ corpus in oĩ altari eſt, ubicũq; celebratur. Sic ẽt illud intelligendum eſt, Pauperes ſẽper habebitis uobiſcũ, me aũt nõ ſẽper habebitis, ſecũdùm corporalẽ præſentiã. ſ. quia cũ eis conuerſabatur. Similiter per id, quod homo eſt, in cælo eſt. ſ. uiſibiliter: inuiſibiliter aũt eſt in altari, quia nõ in forma humana apparet, ſed forma panis & uini operitur. Vnde & inuiſibilis caro eius dicitur, quæ uerè eſt in altari: ſed quia in ſpẽ ſua nõ apparet, inuiſibilis dicitur. Ait. n. Aug. Hoc eſt, quod dicimus, quòd modis oĩbus approbare contendimus, Sacrificiũ eccleſię duobus cõfici, duobus cõſtare uiſibili elementorum ſpẽ, & inuisibili domini noſtri Ieſu Chriſti carne, & ſanguine, ſacramento, & re ſacramẽti. i. corpore Chriſti: ſicut & Chriſti perſona cõſtat & conficitur ex Deo & hoĩe, cũ Chriſtus ſit uerus Deus & homo, quia oĩs res illarum rerum naturam & ueritatem in ſe continet, ex quibus conficitur. Cõficitur aũt ſacrificium eccleſiæ duobus, ſacramento & re ſacramenti. i. corpore Chriſti. Eſt ergo ſacramentum & res ſacramenti, idem corpus Chriſti. Ecce inuisibilẽ dixit carnẽ Chriſti, quia forma panis operta ſumitur, & tractatur. Idẽque corpus Chriſti dixit eſſe ſacramentũ & rẽ: ex quo cõfirmatur, quod ſupra diximus. Deinde addit, quod magis mouet lectorẽ. Caro (inquit) eius eſt, quã ſub forma panis opertã in ſacramẽto accipimus: et ſãguis eius, quẽ ſub uini ſpẽ

Io. 6.

In epi. ad Hyreneum et hẽ de cõſ. d. 2 cap.

In lib. ſentem. Proſperi. et hẽ de cõſe. d. 2. ca. Hoc ẽ.

Ibidem ubi ſ.

ac ſapore potamus. Caro uidelicet carnis, et sãguis ſacramẽtum eſt ſanguinis: carne & ſanguine, utroque inuiſibili, intelligibili, & ſpirituali ſignificatur corpus Chriſti uiſibile & paſſibile, plenum gratia & diuina maieſtate.

Quæ ſit intelligentia præmiſſorum.

Attende his diligenter, quia tropo quodam utitur hic Auguſtinus, quo ſolent res ſignificantes rerum ſortiri uocabula, quas ſignificant. Hic enim uiſibilis ſpecies panis uocatur nomine carnis. & uiſibilis ſpecies uini nomine ſanguinis. Inuiſibilis uerò & intelligibilis dicitur caro Chriſti: quia ſecundùm illã ſpeciẽ nõ uidetur caro, ſed intelligitur, & ſanguis. Caro ergo inuiſibilis dicitur eſſe ſacramentum carnis uiſibilis: quia ſpecies panis, ſecundùm quam illa non uidetur caro, eſt ſacramentum carnis uiſibilis: quia in carne inuiſibili, ideſt, ſpecie, ſecundùm quam caro Chriſti non uidetur caro, ſignificatur corpus Chriſti, quod eſt uiſibile et palpabile, ubi in ſua forma apparet. Ita & de ſanguine accipi debet. Quem ſenſum confirmat Auguſ. aperiens, qualiter prædicta intelligenda ſint, quia obſcure dixerat: conſequenter dicens: ita panem uocari corpus Chriſti, cum uerè ſit ſacramentum corporis Chriſti, quod in cruce poſitum eſt: ſicut ipſa immolatio, quæ fit manibus ſacerdotis, uocatur Chriſti paſſio, non rei ueritate, ſed ſignificandi myſterio: & ſicut ſacramentum fidei dicitur fides. *De cõſ. diſt. 2. Hoc eſt qđ dicimus, §. ſicut ergo.*

SVPRA oſtendit magiſter corpus Chriſti uerum ſumi. In hac parte oſtendit, ꝙ corpus Chriſti uerum eſt in altari, procedẽs à deſtructione minoris erroris ad deſtructionẽ maioris. Et diuiditur hęc pars ĩ duas partes. In prima Magiſter reſpõdet ſophiſticis rõnibus illorum, qui dicebant corpus Chriſti uerum in altari non eſſe. In ſecunda ueritatem confirmat multiplici auctoritatę; oſtẽdens ꝙ corpus uerum eſt in altari, & qua uirtute hoc fiat. ibi. *Satis reſponſum arbitror eſſe hæreticis.*] Prima pars habet duas. In prima ponit auctoritates, & rationes. In ſecunda ſubiungit expoſitiones, & determinationes. ibi. *Quæ ex eadem ratione omnia accipienda ſunt*] Et illa ſimiliter duas habet in prima exponit, & determinat quãdã auctoritates, quas illi malè intelligendo deprauabant. In ſecunda uerò incidẽter exponit quandã locutionẽ tropicã Aug. q̃ poſſet alicui miniſtrare fomentũ erroris. ibi. *Attende his diligẽter, etc.*]

SAcrificium eccleſiæ &c.] Videtur Auguſt. hic malè dicere, quia *Dub. 1.*

quia ex corpore Criſti,& ſigno uiſibili nihil fit unum. Reſpon. Dicendum, ꝙ quãuis non fiat unum per eſſentiã, fit tñ unum ſacramentum, quia ſacrũ non dicit aliquid abſolutum: ſed magis ad aliquid. Vnde dicũtur facere unũ ſacramẽtum, non quia fiant unum, ſed quia ad unum.

Dub. 2. *Sicut Chriſti perſona, &c.*] Videtur impropriè loqui, quia perſona Chriſti eſt ſimpliciſſima: ergo non habet compoſitionem aliquam. Item. Nulla uidetur ſimilitudo, quia eſt unio in perſona, & omnino ſempiterna, & inſeparabilis: hæc autem ad modicum tempus eſt. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſimilitudo attenditur quantùm ad duo, & quantũ ad ea, quę dicũtur cõponi, & quantùm ad modum cõpoſiti. Quantum ad ea, q̃ dicuntur cõponi, ꝗa ſicut eſt ibi aliquid ſpirituale, & inuiſibile, ut diuina natura: aliquid corporale & uiſibile, ſic & in propoſito. Quantum ad modum propoſiti, quia ſicut diuina natura, & humana dicuntur cõponi, nõ quia ex eis conſtet unum: ſed quia uniuntur in uno, ſ. in una ꝑſona Chriſti: ſic in propoſito dicuntur cõponi, quia ad unum. Quod ergo obiicitur de compoſitione. Dicendum, ꝙ large dictum eſt ꝑſonam Chriſti conſtare, & conſici: quia illas duas naturas in ſe habet. Vnde dicitur compoſita, ꝗa cũ alio poſita nõ ex aliis cõfecta. Qđ obiicitur de inſeparabilitate. Dicendũ, ꝙ quantũ ad hoc non attenditur ſimilitudo.

Dub. 3. *Conficitur autem &c.*] Obiicitur: cum illud ſacramentum dicatur conſtare ex carne, & ſanguine, & ex ſpecie uini, & panis ſimiliter ex ſpecie, & uero corpore: quæritur quõ differunt. Item. Cum conficitur ex ſacrõ & re, q̃ritur quõ ſe habeant per modũ partium, aut.n. ſunt partes ſubiectiuæ, aut ĩtegrales. Nõ ſubiectiuæ, quia ex eis non conſtaret. Si integrales: ſed pars integralis non recipit denominationem totius: ergo ſacramentũ non habet cõfici ex ſacramento & re. Reſpon. Dicendũ, ꝙ ſacramentũ no. le. duo habet. ſ. ꝙ eſt ſignũ, & res: qm̃ ergo illud ſacramentũ habet rõnem ſignãdi a ſpecie exteriori: ſed rem rõne dãdi grãm a carne Chriſti uera: iõ ſignãter dicit Aug. ꝙ ſacrũ eccleſiæ duobus conficitur. ſ. ſacramento, uel ſigno, cui appropriat rõne ſacramẽti ꝑꝑ ſignificationẽ, & rem ſacri, quę efficit. Et per hoc patet illud, qđ quęritur, ꝗa aliter ſunt partes ſpecies ſine re, ſ. panis, & uinum, quàm ſpecies cum re: quia ſolum quantum ad alterum. ſ. quantum ad rationem ſignificandi completam, ſicut tactum eſt ſupra.

Caro uidelicet &c.] Videtur maledicere, quia nihil idem eſt ſignum ſuiipſius. Dub. 4. Si tu dicas mihi, quòd idem ſub diuerſis ſtatibus poteſt eſſe ſignum, & ſignatum, ut caro prout eſt ſub ſacramento, ſit ſignum ſui prout eſt in cęlo: qđ uidetur dicere litera ſequẽs. Cõtra. Signum debet eſſe notius ſenſibus, q̃ ſignatum: ſed caro ꝓut eſt ſub ſacramento eſt inuiſibilis, & impaſſibilis: & in cælo uiſibilis, & palpabilis: ergo nõ eſt ſignũ eius. Si dicas tu, ſicut dicit Magiſt. ꝙ caro accipitur ꝓ ſigno carnis, ſcili-

ſcilicet pane. Cõtra. Spẽs panis eſt uiſibilis, & palpabilis: ſed Aug. dicit ꝙ carne inuiſibili ſignificatur caro uiſibilis. Reſpõ. Dicẽdũ, ꝙ tropologicus eſt ſermo; nec tãtùm uno tropo, ſed duplici: q̃a q̃d eſt ſigni attribuitur ſignato, & q̃d eſt ſignati attribuitur ſigno. Spẽs.n.panis eſt ſignũ, q̃m eſt uiſibilis: ſed caro interius contenta eſt ſignatum, q̃a eſt inuiſibilis gratiæ: ergo ꝙ caro inuiſibilis ſignat, hoc eſt dicere, q̃d ſpẽs panis, quæ eſt ſignũ carnis inuiſibilis, ſignat corpus Chriſti uiſibile, & palpabile: & illa ſpẽs panis eſt caro inuiſibilis, non q̃a non uideatur, ſed q̃a cõtentũ eius, q̃d eſt caro, eſt inuiſibile, & intelligibile, eatenus, ut ibidẽ continetur: quaſi uellet Aug. dicere, Caro uiſibilis, & palpabilis ſignatur, & continetur a ſpecie panis inuiſibiliter, & intelligibiliter.

Significatur corpus, &c.] Videtur male dicere, q̃a dicit Greg. Homil. Paſchæ, q̃d palpari põt, corrũpi neceſſe eſt: ergo ſi corpus Chriſti eſt incorruptibile, eſt impalpabile. Reſpon. Dicendũ, ꝙ Greg. intelligit de palpabilitate ſecũdùm tactũ corporis nõ glorificati, & de palpabilitate, qua aliq̃d dr̃ palpari ex neceſſitate, nõ ꝑ̃tãte, qũo eſt palpabile corpus Chriſti glorificatum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in ſacramento altaris realiter ſit Chriſtus?

AD intelligẽtiã huius partis quęrũtur q̃nque. Primò quæritur, utrum corpus Chriſti ſit in altari ſecũdùm ueritatem. Secũdò, utrũ ſit ibi ſecũdùm quantitatẽ. Tertiò, utrũ ſit dimẽſiue. Quintò, utrũ totũ ſit in qualibet parte hoſtiæ.

QVOD ſit in altari ſecundùm ueritatẽ, uidetur; quia dominus dixit. Hoc eſt corpus meum: ergo ſi mentiri non potuit; ꝙ demonſtrauit, fuit corpus ſuum: & dedit illum ritum, ſecundùm quem ipſe confecit: ergo cum modo conficiatur ſecundùm illum ritum, uerũ corpus Chriſti eſt in altari. Si dicas, ꝙ illud non intelligitur per idemptitatẽ, ſed per ſignificationem, ſicut illud, Petra autẽ eſt Chriſtus: ergo ſecundùm hoc ꝑ ſignificationem ſimiliter poſſet dici de manna, agno Paſchali, & ſacrificio Melchiſedech: tũc ergo non erit differentia inter ſacramentum nouæ legis, & ueteris. ITEM. 1. ad Corin. Panis, quem frangimus, corpus domini eſt: ergo &c. Si dicas, ꝙ hoc ſimiliter dicitur per ſignificationem, Contra. Apoſtolus poſtea infert. Itaq; qui manducat, & bibit indigne; reus eſt corporis, & ſanguinis domini: ſed ſi hoc uerum eſſet quia ſignum; tunc ſimiliter, quia hæc uox Chriſtus, eſt ſignum, qui pronunciaret in peccato, eſſet reus corporis, & ſanguinis domini: quod falſum eſt. ITEM. Matth. Ecce ego uobiſcum ſum uſque ad cõſummationem ſeculi: conſtat ꝙ hoc non dicit quantùm ad apoſtolos: quia ſunt mortui: ergo quantùm ad credentes: ſed non quantùm ad effectum diuinitatis, & gratiæ: quia ſecundùm diuinitatẽ eſt cũ omnibus hominibus,

Matt. 26. Marc. 14. Lu. 22. 1. Cor. 10. cap. 10 cap. 11 Ca. ult.

nibus ſecundùm gratiam nõ eſt ſemper cum fidelibus omnibus: intelligit ergo ſecundùm humanitatem, ſed hoc non uiſibiliter, ſed ſub ſacramento: ergo &c. Item. Ratione uidetur, quia caro Chriſti uerè eſt cibus: ſed cibus, qui non exponitur ad cibandũ, eſt fruſtra: ergo ſi caro Chriſti non eſt, fruſtra exponitur ad cibandum: ſed non in ſe. ſ. uiſibiliter, ne generet horrorem: ergo eſt uera caro Chriſti ſub ſacramento. Item. Chriſtus pro ſalute noſtra carnem ſuam uerã expoſuit ad patiẽdum, cũ adhuc eſſemus iniuſti: ergo ſi multo magis debeat diligere iuſtos, carnẽ ergo ſuam ueram exponet ad reficiendum, nõ tantùm in ſignũ, ergo &c. Item. Ars, & uirtus eſt circa difficile, & quantò difficilius eſt credere, tantò magis meritorium: ſed ꝙ Chriſtus ſit in ſacramento ſicut in ſigno tantùm, nullam habet difficultatẽ: quod autem ſit in ſacramẽto ueraciter ſicut in cœlo, hoc maximam hẽt difficultatẽ: ergo hoc maximè meritoriũ eſt credere: ergo ſi debuit facere, quod magis eſſet meritorium: patet &c.

Contra. Oſtenditur, ꝙ nõ ſit ibi ſecundùm ueritatem. Primò per impoſſibilitatem; q̃a corpus Chriſti ante non erat in altari, & nũc eſt: ergo aliquo genere motus eſt mutatum: ſed non mutatione locali, quia tunc a cœlo recederet: ergo aliquo alio genere mutationis: ſed aliæ ſpecies motus ſolùm cadunt circa mutabile, & alterabile; corpus autem Chriſti glorificatum impoſſibile eſt uariari: ergo &c. Item. Nihil eſt, nec poteſt eſſe extra terminum ſubſtantiæ ſuæ: ſed corpus Chriſti in cęlo exiſtens habet ibi terminum ſuæ ſubſtãtię: ergo impoſſibile eſt, ꝙ ſit alibi, q̃ in cœlo: ergo impoſſibile eſt, ꝙ ſit ſecundùm ueritatẽ in hoc ſacramento: ergo ſi eſt ibi, eſt ſolùm ſicut in ſigno. Item. Hoc ipſum oſtenditur propter congruitatem, quia ſacramenta inſtituta ſunt propter humiliationem, ut homo in inferioribus ſe quæreret, & inueniret ſalutẽ: ergo cum corpus Chriſti uerum non ſit inferius, non congruit ſacramento. Item Omnia ſacramẽta ſunt ad Dei honorificationem, & reuerentiam: ſed ſi corpus Chriſti uerum eſſet ibi, cum reuerentia ſit a loco, in quo eſt, ſe elongare, ſicut dictũ eſt Moyſi. Solue calciamẽtum &c. nullus deberet ad hoc ſacramentum accedere: ſi ergo inſtitutum eſt, ut homo accedat ſalua reuerentia, non eſt ibi corpus uerum. *Exo. 3.*

Item. Hoc ipſum oſtenditur et propter inutilitatem, quia Ioh. dicitur, quod caro non prodeſt quidquam: ergo caro ſecundùm ſui ueritatem non reficit: ergo ſi non debet in hoc ſacramento eſſe aliq̃d, ꝙ non proſit: ergo non eſt ibi Chriſtus ſecundùm carnem. Item. Gratia, quæ datur in hoc ſacramẽto, eſt a Deo: ſed Deus Chriſtus ęquè bene operatur ubi non eſt ſecundùm p̃ſentiam corporis, ſicut ubi eſt, ſicut pater in filio reguli (unde reprehenditur Regulus, quia corporalem præſentiam quærebat) ergo nulla eſſet ibi utilitas. *Cap. 6.* *Grego. Homil. 28. in Euãg.*

RESOLVTIO.

Derogat pietati fidei, & ſacramenti dignitati, qui Chriſtum ibi realiter exiſtere negat.

RESPONDEO. Sicut tangit Magiſter, opinio quorundam fuit, & error peſſimus, quod Chriſtus non eſſet in altari, niſi tantùm ſicut in ſigno: & dicitur manducari, quia ſignum eius accipitur, & manducatur. Et hoc quidem uolunt habere per ſimile in aliis: quia in aqua baptiſmi non eſt gratia ſicut contenta, ſed tantùm ſicut in ſigno; & ad hoc quidem uidẽtur pietate moueri, quaſi nemo ſit dignus tangere, necdum etiã comedere ueram carnẽ Dei. Sed iſte eſt error peſſimus, & contra pietatem fidei, quæ tantùm ſibi beneficium a Deo datum recognoſcit: & gratias agit, quod in carne ſua, & natura propria nobiſcum ſit. Eſt etiam cõtra ſacramenti dignitatem, & excellentiam, in quo relucet diuina potẽtia, & ſapientia, & bonitas altiùs cæteris ſacramẽtis: unde cætera ſacramenta excellit, & quaſi cõſummatiuum eſt aliorum omnium, ſicut charitas omniũ uirtutum. Primum igitur hic manifeſtatur Dei potentia in operis ſingularitate: cum enim panis in Chriſti corpus uerum, & integrum in multis altaribus cõuertitur, nullo remanente communi, & ſubitò: oſtẽdit ſe Deus hoc poſſe ſupra omnem potentiam operatiuã in conuerſione: ſupra imaginatiuam in hoc quod idẽ eſt in pluribus locis: ſupra intellectiuam in hoc quod tam magnũ, & integrũ in tã parua ſpecie facit exiſtere non contractum.

Horum hereſiarica fuit Berẽgarius, quidam. De conſ. di. 2. cap. Ego Berengarius.

EX HOC patet reſponſio ad illud, quod obiicitur de impoſſibilitate. Dicẽdum.n. eſt, quod quamuis natura hoc nõ poſſit facere, neque rõ intelligere: tamẽ Deus poteſt multa in corpus Chriſti conuertere: & ex hoc corpus Chriſti eſt in multis locis non per mutationem, quę fit in Chriſto, ſed in pane, qui conuertitur in ipsũ. SIMILITER patet aliud. Quamuis.n. corpus Chriſti terminum habeat in cœlo quãtùm ad exiſtentiam naturalẽ, non tamen habet quantùm ad poteſtatẽ conuerſionis, ſecundùm quã alibi poteſt corpus cõuerti in ipſum: & ideo illa uirtute ſuper naturali fit alibi, qua aliud conuertitur in ipſum: & hoc melius patebit in tertio problemate. Relucet autem ſapientia in cõgruitate: Chriſtus enim dominus noſter ſatis magnum populum domino acquſierat, ipſos in ſuo corpore myſtico uniẽdo. In hoc autem corpore, quod eſt eccleſia; ſunt multi, & diuerſi: ſunt uiatores, & infirmi, ſunt ẽt quotidianis peccatis circũdati. Quia ſunt multi in uno corpore, indigent connexione. Quia uiatores, indigẽt refectiõe. Quia quotidie peccatis implicati, indigent oblatione multiplici: ideo hæc non tantùm interius fienda erat per gratiã uirtutum, ſed ẽt exteriùs per gratiam ſacramentorũ. Congruum ergo fuit, ut haberent exteriùs connectens, ſicut habebãt unum interiùs; ſed illud unũ debuit eſſe, ubi erant membra, & ita cum in multis locis ſint mẽbra, debuit tale eſſe, quod congrueret eſſe in multis: ſed hoc non eſt niſi Deus, uel diuinitati unitum: ſed quod eſt interiùs diuini-

unitati unitũ, eſt corpus Chriſti:ergo corpus Chriſti debuit in ſacramento exteriori, qđ eſt unum, quo omnes fideles uniũtur in manducando unam, & eãdem eſcam. Congruebat etiã ut haberent exteriùs reficiens in ſacramento, ſed reficiens animam non eſt niſi Deus, uel Deo unitũ, & hoc eſt corpus Chriſti uerum:& ita cõgruum fuit, ut corpus Chriſti uerum in ſacramento iſto eſſet. Congruebat etiam ut haberent oblationem exteriorem, ſed dominus unica oblatione offerendo ſe omnes alias oblationes euacuauerat: ergo ſi non debuit reficere qđ deſtruxerat. debuit nobis illam eandem quam obtulit, & non aliam inſtituere oblationem:ergo ſicut corpusChriſti uerum fuit oblatũ in cruce, ita ſacrificatur in altari. ET EX HOC patet, qđ nõ ualet, quod obiicitur ꝑꝑ congruitatẽ.

QVOD autem primo obiicitur, quod homo non humiliatur in hoc ſacramento. Dicendum, quod immo quia in ſigno exteriori uiſibili eſt humiliatio. Præterea. In hoc ſuper omnia humiliatur, & captiuatur intellectus hominis, quia credere compellitur, quod nullatenus poteſt comprehendere. Præter hoc ẽt, in hoc ſacramento eſt exemplũ totius humilitatis, q̃a dominus maieſtatis tam modico, & paupere pallio adhoc in exemplum humilitatis, & paupertatis ueſtitur. AD ILLVD, quod obiicitur de reuerentia. Dicendum, quod reuerentia non tantùm fit a Deo recedendo, ſed etiam humiliter ad ipſum accedendo, maximè cum ipſe uocat:quia ſi homo non iret cum uocatur, non eſſet reuerentia ſed ſtulticię. Apparet etiam tertiò diuina bonitas in unitate. Nam ex hoc ꝙ Chriſtus eſt ibi corporaliter pręſens, fidei meritum augetur; dũ hoc credit, quod nullatenus ratione cognoſcit. Charitatis etiã deuotio inflammatur, quando ſentit dominum ſibi præſentem in carne, ſicut enim ad potentiã ignis expellitur frigus, ſic ad potentiam carnis Chriſti expellitur tepor. Vnde Dam. dicit, ꝙ caro Chriſti eſt tanquam carbo ignitus. Item. Spei fiducia subleuatur: dum enim ipſum eundẽ offerunt patri, qui oblatus eſt in cruce, quis eſt, qui non confidat ſe exaudiri? PER HOC etiam patet, quod obiicitur de inutilitate, quia quod dicit dominus, Caro non prodeſt quidquam, intelligit carnaliter intelligenti. Ille autem intelligit carnaliter, non qui intelligit carnẽ eſſe pręſentem, ſed qui intelligit Chriſtum manducari, ſecundum quod comeditur caro cuiuslibet animalis per fruſta. Sed tamẽ multum prodeſt eam ueraciter aſſumenti ſub ſacramento. SIMILITER patet aliud, quia præſentia corporis non auget Dei uirtutem: ſed cõgruum eſt ꝙ dominus ex ſua præſentia corporali aliquod munus ſpecialius tribuat:& licet non ualeat illi, qui credit eum nõ poſſe operari, niſi ubi eſt corporaliter: credẽti tamen multũ ualet, ſicut multũ ualuit Zacheo præſentia corporis Chriſti.

Si quidẽ fides eſt inuiſibiliũ et mirabiliũ.

Ioã. 6.

QVAESTIO II.

An Chriſtus quantitatiuè ſit in ſacramento altaris?

VTRVM corpus Chriſti ſit in altari

altari, ſecundùm ſuam naturalem quantitatẽ, an ſit ibi a quantitate abſtractum. Et ꝙ magis abſtractum, videtur. Aug. Corpus; in quo reſurrexit; in uno tantum loco eſſe oportet: ueritas autem eius ubiq; diffuſa eſt: ergo in ſacramento eſt ueritas, non tamen eſt ſua corporeitas, ſiue quantitas. ITEM. Videtur ratione; quia in hoc ſacramento ſolum eſt Chriſtus, ut cibus ſpiritualis: ſed quantitas nihil facit ad eſſe cibi ſpiritualis. ITEM. Impoſſibile, & nō intelligibile eſt, duas dimenſiones eſſe ſimul: ergo ſi diuina maieſtas comparat ſe noſtræ infirmitati in hoc ſacramento: ergo non debet facere hoc, ſ. ut corpus Xp̄i ſit cum quantitate: & cum abſtractio ſit magis rationabilis, & magis intelligibilis, Deus facit ꝙ rationabiuus eſt. ITEM. Multò congruentius eſt ſeparari ſubſtantiam ab accidente, q̃ ecōuerſo: ſed in hoc ſacramẽto ſeparatur accidens a ſubſtantia in ſpeciebus: ergo in re contenta ſubſtantia a quantitate.

In expoſitio. Pſalm. 4. & ponitur d̄ conſid. d. 2.

3. Metaph. 9.

CONTRA. Auguſtin. de uerbis Euangelii. Totus per partes manducatur in ſacramento, & manet integer totus in cęlo: ſed totum, & pars dicunt quantitatem: ergo &c. ITEM. Corpus Chriſti eſt uiuens: & ſi uiuens, organicum: & ſi organicū, quātum: ergo ſi in altari non abſtrahitur a uita, igitur nec a quantitate. ITEM. Corpus Chriſti, ſiue Chriſtus ibi uidet, & audit: quamuis nō loquatur, ne deprehendatur: ſed ſenſus exteriores præſupponunt quantitatem: ergo eſt ibi ſecundum quantiatẽ.

Simile habes ex eodẽ de conſ. d. 2. ca. ſinguli.

ITEM. Si non eſt ibi quantitas, deponit quantitatem: ſed depoſitio accidentis abſoluti inducit tranſmutationem ſecūdùm formam: ergo corpus Chriſti glorificatum tranſmutatur.

RESOLVTIO.

Pars affirmatiua credatur.

RESPONDEO. Quidam dixerunt. qđ in ſacramento altaris ē Chriſtus, non tantum ut ſignificatus, ſed etiam contentus: ſed tamen non eſt ſecundum ſuam quantitatem, nec etiam ſecundùm alia accidentia: quia iſta nihil faciūt ad finem huius ſacramenti, qui eſt cibare. Et rationē huius habent ex hoc, quòd ibi eſt corpus Chriſti, quia uel tranſubſtantiat, uel tranſubſtantiatur aliquid in ipſum: ſed illud eſt purè ſubſtantia, & non accidens, quia alia accidētia manēt: ideo tranſubſtantiatur in ſubſtā tiam, ita quòd eſt abſtracta ab omnibus accidentibus. Sed hæc poſitio quamuis nō ſit erronea, ſicut prædicta, eſt tamen errori propinqua: ideo quia & ſi ſubſtantia corporea poſſit intelligi eſſe ſine quantitate, & aliis accidentibus, nūquam tamen intelligitur bene eſſe: ſi ergo nō habet tūc, male eſt. Et rurſus. Quāuis ſubſtātia poſſit abſtrahi a quantitate, tn̄ ꝙ corpus uiuat, & ſit organicū, & nō ſit quantū, hoc nec eſſe nec intelligi pōt: & ex hoc ſequit̄, corpus Chriſti nec bene ibi eſſe, nec uiuere: quod nefas eſt dicere. Propterea dicēdum, quòd in altari non tantū eſt corporis Xp̄i ueritas, immo ēt quantitas. Et ad intelligentiā obiectorum notandum, ꝙ & ſi in hoc ſacramento fieri debeāt

miracula, nō tamen debent fieri, niſi quæ congruant ſacramēto: ſacramētum aūt illud eſt myſterium fidei: & iō eſt uerū, & occultum. Quia uerum: ideo cū dicitur, Hoc eſt corpus meum, corpus panis tranſit in corpus Chriſti, & hic, & ubicunq; dicatur. Et ex hoc oritur duplex miraculum. Primum eſt, quia panis tranſit in corpus Chriſti integrum, & perfectum. Aliud quia corpus Chriſti integrum eſt, ubicumq; fit hæc tranſubſtātiatio, ita totum, & perfectū in paruo loco, & unum in pluribus locis. Quia uerò occultum: ideo debent manere ſpecies, & oīa ſenſibilia, ipſo non apparente. Et ex hoc eſt duplex miraculum. Vnū, quia accidentia ſunt in ſubiecto. Alterum uerò, ꝙ eſt ibi corpus clariſſimum: & eſt præſens, & non uidetur.

Ex his patēt obiecta. Primū .n. quòd dicit Aug. ꝙ ueritas ubicumq; &c. non diſtinguit ueritatem contra quantitatē, quæ eſt de ueritate corporis, ſed contra apparitionem ſenſibilem, q̄ tantum in uno loco apparet. Patet etiā ſequens, quia quātitas facit ad ſacramenti ueritatē, & perfectionē, ut corpus contentū ſit habens omnem perfectionē. Ad alivd. Dicendum, ꝙ diuinitas noſtræ infirmitati ſe contemperat, ſaluata integritate ſacramenti. Et prætereà ſic ſe contēperat, ut intellectum excedat, & fides locum, & meritum habeat. Ad vltimvm. Dicendū, ꝙ ſi Deus utrumque faceret, tamen nulla eſſet utilitas nec quātum ad ueritatem, nec quantum ad celationem, ideſt occultationem, ſi corporis Chriſti ueritas a quantitate abſtraheretur: & propter hoc non ualet, quia nō debet hic fieri, niſi quod congruit ſacramento.

Qvaestio III.

An Chriſtus diffinitiuè ſit in ſacramento altaris?

Vtrvm corpus Chriſti ſit ſub ſpeciebus diffinitiuè. Et quòd non, uidetur: quia illud loco diffinitur, quod eſt in uno ſolo loco: ſed corpus Chriſti ſub ſacramento eſt in pluribus locis: ergo &c. Probatio minoris. Omne, quod eſt, ubicumq; conſecratur, in pluribus locis eſt: ſed corpus Chriſti eſt tale: ergo &c. Item. Omne illud, in quod poſſibile eſt plura in pluribus locis cōuerti, poſſibile eſt in pluribus locis eſſe: ſed corpus Chriſti eſt huiuſmodi: ergo &c. ſed nullum tale habet eſſe diffinitiuum: ergo &c. Item. Vbicumque ſe extendit uirtus uerbi, & elementum; extendit ſe ēt ſacramentum: ſed uirtus uerbi non eſt determinata ad locum, ſicut patet: ſimiliter nec elementum qđ eſt panis: ergo nec hoc ſacramentum: ergo nec corpus Chriſti interius contentum. Item. Quòd eſt in uno loco, & poteſt ſine ſui mutatione eſſe in alio, non eſt ibi diffinitiuè: ſed corpus Chriſti eſt huiuſmodi, quia eſt in cælo, & poteſt ſine mutatione ſua eſſe in loco alio, ut in altari: ergo &c.

Contra. Omne indiuiduū eſt hic & nunc: ſed corpus Chriſti eſt indiuiduum: ergo & hic & nunc: ſed quòd eſt hic, & nunc, eſt in loco diffinitiuè: ergo &c. Si dicas, quòd corpus Chriſti

Chriſti quamuis ſit indiuiduū, tamen eſt unitum ſubſtantiæ immenſæ: & ratione illius unio nis habet eſſe in pluribus locis. Si iſta eſt ſufficiens ratio: ergo ab inſtanti conceptionis fuit in pluribus locis, quòd ſtultum eſt dicere. Præterea. Illa unio nō aufert ei, quin ſit indiuiduū: ergo non aufert eſſe hic & nūc, nec eſſe diffinitiuum. ITEM. Si Chriſtus in ſacramento poteſt eſſe in pluribus locis, eſto, quòd tantùm tria loca ſint, in illis poſſibile eſt eſſe corpus Chriſti: ergo poſſibile eſt eſſe ubique: ſed hoc cum ſit ſolius Dei, impoſſibile ē alteri cōuenire: ergo &c. ITEM. Quòd ſic eſt in aliquo, quòd mouetur ad motū illius, in illo eſt diffinitiuè: ſed Chriſtus mouetur ad motum totalis ſpeciei: ergo &c. Probatio minoris. Cum transfertur ſpecies, uerè dicitur transferri corpus Chriſti uerum: ergo &c.

RESOLVTIO.

Per ſe loquendo, in uno tantùm loco Chriſtus eſt: at quia plura pluribꝰ in ipſum conuertuntur: & ipſe pluribꝰ in omnibus illis eſt.

RESPONDEO. Sicut dicit Innocentius. Quēadmodū Dei filius ſecūdùm diuinitatem habet triplicem modum eſſendi, in omnibus per eſſentiam, in iuſtis per gratiam, in Chriſto per unionem: ſic corpus Chriſti localiter eſt in cælo, perſonaliter in uerbo, ſacramentaliter in altari: hoc tertio modo dicit ipſum reperiri in pluribus locis, quia plures ſunt ſpecies continentes. Vnde per ſe loquēdo, eſt in uno loco tantū, in quo diffinitur, ſicut indiuiduum: quia uerò multa in ipſum cōuertuntur, quę ſunt in diuerſis locis, & ipſum per conſequens eſt in diuerſis locis, ſecundùm illum modū, ſecundū quem multa in ipſum conuertūtur, & hoc ſub ſacramento. Vnde notandum ad intelligentiam obiectorū, ꝙ corpus Chriſti eſt indiuiduum: in quod plura conuertuntur, ſecundùm ſe. Quia indiuiduum ſecundùm ſe eſt, in cælo tantùm in proprio, & diffinitiuo loco eſt. Quia uerò in ipſum plura conuertuntur, nō habet terminum ſubſtantiæ limitatum ad unum locum; ſed extendit ſe ad locum cōuerſionis. Et quia conuerſionis loca non poſſunt eſſe omnia, nec unum ſolum, immo plura: quantum ad hoc, nec immenſè eſt ſicut Deus, nec omnino diffinitiuè ſicut aliquod indiuiduū, ſed medio modo: ſicut Deus ſecūdùm modum eſſendi per gratiā, non in oībus: ſed in pluribus. Si ergo quærat̄ rō, quare Corpus Chriſti eſt in pluribus locis, credo ꝙ hæc ſit rō: quia plura conuertūtur in ipſum totum, & in pluribus locis. Si quæratur, quare plura. Dicēdum, quia dn̄s inſtituit. Et ſi quæratur rō inſtitutionis. Dicendum, ꝙ quia cibus ſpiritualis, & communis: iō natū eſt cibare plures: & ideo plura conuertuntur in ipſum: aptitudinē aūt cibandi ſpiritualiter habet ex unione cum diuinitate: actū uero ex illa ſub ſcr̄o: iō inſtitutū eſt ut plura ī illud corpus cōuertātur, & ſub hoc ſacramēto.

Hāc rationem infringit Sco. diſ. 10. q. 3. ſed eandem accipit S. Tho. 4. ſent. diſ. 10. q. 1. ar. 1

QVOD obiicitur primò de indiuiduo: patet, quia ultra rationē indiuidui habet, ꝙ plura con

uertantur in ipſum in diuerſis locis: unde ſicut indiuiduum, in quod alia poſſunt conuerti ſecũdùm partẽ, poteſt eſſe in maiori loco: ſic illud, in quod alia conuertuntur totaliter in diuerſis locis, poteſt eſſe in pluribus locis. AD ALIVD patet reſponſio, quia non in oĩbus poteſt eſſe conuerſio, quia ſacerdos non haberet locũ, ad cuius miniſterium fit. Poſito autem per impoſſibile, ꝙ tantum eſſent tria loca, tunc dicẽdum, ꝙ eſſet ubique; ſed nõ ſicut Deus: q̃a Deus eſt ubique propter ſui immenſitatem, unde nulli põt abeſſe: ſed corpus Chriſti eſſet ubique ꝓꝑ locorum paucitatẽ. AD ILLVD, qđ obiicitur de motu tranſlationis. Dicendum, ꝙ corpus Chriſti mediũ tenet inter eſſe immẽſum, & eſſe diffinitum: & ideo quodammodo eſt immotum, & quodãmodo mobile. Mobile q̃dem in uno loco, & immotum in alio: & in eadem hoſtia non mouetur ad motum partiũ, nec per ſe, nec per accidens, niſi trãſferatur tota hoſtia: ſi ergo ſimpliciter mutaretur, & omnino, bene argueret: ſed hoc non habet ueritatem.

QVAESTIO IIII.

An corpus Chriſti dimenſiue ſit ſub ſpeciebus panis, & uini?

VTRVM corpus Chriſti ſit dimenſiuè ſub illis ſpeciebus, ſiue circumſcriptiuè. Et quod ſic, uidetur: quia omne quod habet extenſionem ſiue dimenſionem, & ab iſta non abſtrahitur ſi eſt alicubi, eſt ibi dimenſiuè: ſed corpus Chriſti ſub ſacramẽto non abſtrahitur a dimenſione, cum ſit organicum ibi, & habeat partem extra partem: ergo eſt ibi dimenſiuè, ſiue circũſcriptiuè. ITEM. Corpus Chriſti nõ abſtrahitur a ſuis ꝓprietatibus: ſed ſicut dicit Gilbertus in Sex Principiis. Proprium eſt poſitionis primo loco adhærere ſubſtãtię: ergo ſi nõ abſtrahitur ab aliis proprietatibus magis remotis, nec a poſitione: ſed poſitio eſt ordinatio partium in loco: ergo &c. ITEM. Omne corpus, qđ eſt alicubi localiter, eſt ibi circunſcriptiuè: ſed corpus Chriſti in ſacramento eſt localiter: quia dicit Innocẽtius, qđ in pluribus locis exiſtit: ſed hoc non eſt niſi ſub ſacramẽto: ergo &c. ITEM. Omne corpus, quod eſt alicubi, ita quòd nec excedit, nec exceditur ab eo, in quo eſt: non eſt tãtùm localiter, ſed etiam conterminatiuè, & ꝑ conſequens circumſcriptiuè, & dimenſiuè: ſed corpus Chriſti taliter eſt ſub ſacramento: ergo &c.

CONTRA. Eſſe diffinitiuè ẽ ſuperius ad eſſe circunſcriptiuè: ſed corpus Chriſti non eſt diffinitiuè ſub ſacramento, ut probatum eſt: ergo &c. ITEM. Omne, qđ eſt dimenſiuè alicubi, ęquatur illi, in quo eſt: ergo ſi dimenſiuè eſt, æquatur hoſtiæ: ſcindatur ergo hoſtia, & tunc ſimiliter æquabitur parti. ergo unum & idem eſt ęquale parti, & toti: quod quidem Deus non poteſt facere, quia tunc idem eſſet maius, & minus ſeipſo: & duo contradictoriè oppoſita eſſent ſimul uera, & bicubitum æquale eſſet monocubito. ITEM. Omne, qđ eſt in aliquo conterminatiuè, & ſi ſit dimenſiuè, neceſſe eſt quòd ſit configuratiuè: hoc

patet

patet: ergo cum corpus Chriſti ſit ibi conterminatiuè, quia nec excedit, nec exceditur: ſi eſt dimenſiue, eſt eiuſdẽ figuræ: ergo orbicularis, & ſubtilis. ITEM. Omne, qđ eſt alicubi inſeparabiliter, ſi eſt ibi dimenſiue, mouetur ad motum eius, in quo eſt, ſiue transferatur, ſiue tranſuertatur: ſed corpus Chriſti eſt in hoſtia inſeparabiliter: ergo ſi eſt ibi dimenſiue, ſicut hoſtia uertitur, ita & corpus: & ita habebit aliquãdo caput ſuperius, aliquãdo pedes. Si ad hęc omnia reſpõdeas per miraculum, quia illud eſſet uerum, ſi eſſet per naturã: hoc non ſoluit. quia per miraculum nunquam ſeparatur diffinitio a diffinito: ſed iſtæ rationes procedunt non ſecundũ accidẽtales proprietates, ſed per proprias rõnes, ſiue diffinitiones.

RESOLVTIO.

Corpus chriſti, licèt in hoſtia habeat propriam dimenſionem; non tamen ibi dimenſiuè eſt.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ illud dicitur eſſe dimenſiuè alicubi, quòd ita eſt in illo, quòd totum in toto, & pars in parte, ſecũdùm commenſurationem: & huiuſmodi non debuit eſſe corpus Chriſti ſub ſacramento, quia tunc neceſſarium eſſet illi æquari, & configurari, ſicut probant rationes prædictæ. Sed hoc non congruebat ueritati ſacramẽti: quia (ſicut ſupra probatum eſt) ad ueritatem ſacramenti requiritur, quòd ſit ibi in quãtitate ſua: & ſi æquaretur hoſtiæ, non eſſet in ſua quantitate, ſed conformaretur uel cõfiguraretur non in ſua figura, & ideo hoc non debuit fieri: ſed debuit fieri, ut corpus habens ſuam perfectionem eſſet in hoſtia illa, & ita habens ſuam dimenſionem, non eſſet ibi dimẽſiue. Concedendæ ergo ſunt rationes ad hoc inductæ.

Qõ. 2. præſen. art.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd habet dimenſionem, eſt dimenſiue. Dicendum, quòd hoc uerum eſt, ſi ſit ibi ſicut locatum in loco: ſed non eſt ibi, ſed tamquam ſignatum contentum in ſigno: & quia eodem modo ſignificatur in parua hoſtia, ut in magna, eodem modo continetur. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ non abſtrahitur a proprietatibus. Dicendum, ꝙ proprietates corporis Chriſti ſunt duplices. Quædam abſolutæ, ut eſſe bicubitum, & talis figuræ. Quædam relatæ, ut uideri, & tangi, & tantum locum occupare. Ab abſolutis nõ abſtrahitur, ſed a comparatis abſtrahitur, tum propter ueritatẽ ſacramenti, qua oportet, ut magnum corpus ſit in parua ſpecie: tum ꝓpter utilitatẽ fidei, quã oportet ocultari. Secundùm hoc ſciẽdũ, ꝙ poſitio eſt ordinatio partium in toto, & ab hac non abſtrahit̃, & de hac loquitur Gilbertus: & partium in loco: & ab hac abſtrahitur propter ſacramẽti ueritatem. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd eſt ibi localiter. Dicendum, quòd aliquid dicitur ibi eſſe localiter, aut quia eſt ſecundùm corporalem præſentiam, aut quia ſecundùm cõmenſurationem corpori debitam. Primo modo, eſt ibi localiter, ſecundo modo non, immo tantum in cælo: unde Innocent. diſtinguit eſſe locali-

c..ker contra eſſe ſacramentaliter. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ conterminatiuè eſt ibi. Dicendum, ꝙ eſſe conterminatiuè dicitur dupliciter. Vno modo priuatiuè, quia nec excedit, nec exceditur: & ſic ex hoc non ſeqtur eſſe dimẽſiuè. Alio mõ poſitiuè, qa primũ reſpõdet primo, & poſtremũ poſtremo, & mediũ medio, & qđ ſic eſt, eſt ibi dimẽſiuè, ſiue circunſcriptiuè: ſed ſic nõ eſt ibi corpus Chriſti: & iõ nõ eſt ibi dimenſiuè, ſiue circunſcriptiuè, q̃uis nõ excedat, nec excedatur: quia medium medio non reſpondet.

QVAESTIO V.

An ſub qualibet particula hoſtiæ ſit totus Chriſtus?

VTRVM corpus Chriſti ſit in qualibet parte hoſtiæ. Et ꝙ ſic, uidetur; qa dicit Hilarius, ubi pars eſt corporis, ibi & totũ: ergo cum in qualibet parte hoſtiæ ſit aliquid de Chriſto ponere: ergo in qualibet parte eſt totũ ponere. ITEM. Signemus unã partẽ æquè magnã, impoſſibile uidetur, qđ ſit ibi pes, ſicut qđ ſit totũ corpus: ergo cũ maioris nobilitatis ſit totum cõtinere, quã partem, & nõ ſit ma ius impoſſibile; uidetur, qđ hoc ſit tenendũ. ITEM. Conſtat, ꝙ poſt fractionem eſt totus Chriſtus in ſingulis ꝑtibus, in quotcunq; fiat partitio: ſed ꝑ fractionẽ nihil nouũ ibi efficitur: ergo ante fractionẽ erat totũ in qualibet parte. Si dicas, qđ eſt ex cõſequenti, ſicut in ſpeculo: nõ ualet, qa in ſpeculo generatur ſpecies in ſingulis partibus ab obiecto; ſed ibi non eſt aliquod amplius bis faciens corpus Chriſti de nouo uenire, quia uerba longo tpe ſunt ante dicta, ergo ſemper eſt ibi totum. ITEM. Corpus Chriſti ſub ſacramẽto ſublimatur ad excellentiorem modum eſſendi, quàm ſpiritus: ſpiritus.n. tantùm in uno loco eſt, ſed corpus Chriſti præſens eſt pluribus: ergo ſi ſpiritus eſt ita ĩ toto, quòd in qualibet parte, multo fortiùs corpus Chriſti. ITEM. In conuerſione panis eſt totũ homogeneon: ergo q̃libet pars hẽt rationem totius: ergo cũ nõ ſit maior ratio, quare iſta pars conuertatur in hanc partẽ quàm in illam, qua rõne in vnã, & in oẽs: ergo ſi quælibet pars in totum, patet &c. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur per impoſſibile. Signemus aliquam partẽ eſſe ibi, aut eſt ibi totum, aut pars: Si totũ, habeo propoſitũ: Si pars, tunc diuidatur hoſtia: hic aut eſt pars, aut eſt totum: Si pars, ergo Chriſtus eſt diuiſus. Si totum, & priùs nõ erat, ergo plus continet hæc pars hoſtiæ quam priùs, ergo de neceſſitate eſt aliquid ibi cõuerſum in partes, qđ priùs non fuerat: & ulteriùs locus eſt mutatus, quia pars illa ceſſit aliis partibus, quæ de nouo eſſe ibi incipiunt. ITEM. Eſto ꝙ fieret conſecratio in pane, qui eſſet maioris qñtitatis, quàm corpus Chriſti, tunc uel aliqua pars hoſtiæ eſſet uacua a cõtinentia corporis Chriſti, aut corpus Chriſti eſt ibi maius, q̃ ſit per naturam, aut eſt in qualibet parte. Sed primum eſt contra perfectionem ſacramenti: ſecundum contra perfectionẽ corporis Chriſti: ergo tertium eſt ponendum.

Refert de conſe. d. 2.

Sed contra. Si ubi pars, ibi totum, ergo ubi una pars, ibi q̄libet: ergo pars non eſt a parte diſtincta: ergo corpus Chriſti eſt ibi confuſum. Item. Si totū eſt in qualibet parte, ergo cum poſſibile ſit hoſtiā diuidi in infinitum, uidetur quòd corpus Chriſti erit ibi infinities. Item. Tantundē facit ſi eſt in toto totum, quantùm ſi eſt in qualibet parte totum: ergo ponere ꝙ ſit in qualibet parte, eſt ponere ſuperfluitatē. Item. Ad hoc ſacramentum concurrit uerbum, & elementum, & intentio: ſed intētio miniſtri eſt quòd ſub totali ſpecie totus ſit Chriſtus, nec fertur intētio eius ſuper partes, qa partes ſunt innumerabiles, ergo in illis non eſt totus.

Resolutio.

Scias, tantùm eſſe ſub fragmento, quantùm toto tegitur.

Respondeo. Dicendum, ꝙ duplex eſt hic poſitio. Aliquorū enim poſitio eſt, quòd ſub totali ſpecie ſit totum corpus, ita qđ ſub nulla parte totum ante fractionē, ſed poſt fractionē eſt in qualibet parte totum. Et hoc dicunt uenire non a uirtute cōuertendi, quia hoc non eſt per conuerſionem, ſed per inſeparabilē unionē. Sicut enim, ubi corpus, ibi anima Chriſti propter coniūctionem: ſic cum hæc pars contineat aliquam partem corporis, & inſeparabiliter: rurſus, illa pars non poſſet diuidi ab aliis, quia corpus eſt incorruptibile propter coniunctionem: quia ſeparat partē hoſtiæ ab hoſtia, totum trahit ſecum. Et ponūt exēplum in ſpeculo, quia imago habet eſſe ſpirituale, quod non poteſt diuidi, & in altera parte ſpeculi remanet pars imaginis ſimiliter & tota. Simile etiam dicūt in anima ſenſibili, quæ nata eſt eſſe in corpore anuloſo propter cōſimilem rationem in partibus, & toto: unde quando diuiditur pars a toto, remanet in ea tota anima. Sic ſuo modo in propoſito. Unde quia non eſt ponēdum in hoc ſacramento, niſi qđ neceſſe ē, & ratio cogit poſt fractionem eſſe in partibus diuiſis hoſtię: ante fractionem autē ponere eſſe in omnibus partibus rō nō cogit: nolunt ampliùs ponere. Aliorum opinio eſt, quòd corpus Chriſti ita eſt in toto, ꝙ ī qualibet parte, in qua ſaluatur ſpecies totius. Et hoc quidem ponunt non propter neceſſitatem, ſed propter rationem inducentem, & in conuerſione, & in fractione. In cōuerſione, quia cum totum ſit homogeneum, nō eſt maior rō, quare magis una pars in unam partem, quàm in totū conuertatur: ex quo non requiritur determinata pars. Unde Innocētius. Ego ſanè cōceſſerim, quòd totalis panis in totalē corpus conuertitur? ita tamen quòd nulla pars panis in aliquam partem corporis tranſit. In fractione ſimiliter uidemus, ꝙ qua ratione poſt in qualibet parte † totius, eadem ratione ſimiliter & ante. Unde Innocentius, Reor, ſalua fide maieſtatis: quòd ubi eſt panis conſecratus, totum in ſingulis partibus continetur: qđ inde cognoſcitur, quoniam in quotcumque partes ſpecies diuidātur, in ſingulis eſt totus Chriſtus. Et hęc poſitio eſt probabilior, & huic magis conſentio, qa

facit ad ueritatem ſacramenti, & utilitatem fidei. Ad ueritatē, quia Chriſtus ibi continetur, ut ſignatum in ſigno: & qui ratio ſignādi uniformiter eſt in partibus, & in toto: ad ueritatē ſacramēti ſpectat, qđ uniformiter ſit in partibus, & ĩ toto. Ad utilitatē fidei facit, q̄a phātaſtica imaginatio multùm impedit nos ab eleuatione ad contēplandū credenda: ſed ſi corpus Chriſti ponatur ibi, ita qđ pars in parte, & totū in toto, non eſt oĩnoda abſtractio ad imaginationē. Sed quādo ita ponitur, ꝙ totus ſub qualibet parte, hoc nullatenus cadit ſub imaginatione. Vnde multū ſubleuatur homo ad puritatem intelligentiæ.

AD ILLVD, ergo, qđ obiicitur in cōtrariū, ꝙ ibi eſt confuſio. Dicēdū, ꝙ non eſt: q̄a & ſi partes nō diſtinguātur ſcđm poſitionē in loco; diſtinguūtur tñ ſcđm poſitionē in toto: & ideo non eſt ibi cōfuſio, q̄a eſt ibi poſitio, quæ eſt ordinatio partium in toto. AD ILLVD, qđ obiicit, ꝙ infinities eſſet. Dicendum, ꝙ quāuis aĩa ſit in qualibet parte corporis; tamen ſemel eſt, quia unū eſt corpus: ſimiliter in una hoſtia, quāuis in oĩbus partibus eſt ibi, tamen ſemel.: nec hoſtia eſt diuiſibilis ĩ partes infinitas, ita qđ ratio totius.ſ.panis, uel proprietatis conſequentis ſaluetur, quia in diuiſione continui eſt ſtatus naturalis, quātùm ad partes ſecundùm formā. AD ILLVD, qđ obiicitur de ſuperfluitate, patet reſpōſio ex iā dictis. Quod.n.corpus Chriſti ſit in ſingulis partibus hoc facit ad ſacramenti ueritatem, & fidei utilitatem in promouendo ipſum intellectū, & ideo nō ſuperfluit. AD ILLVD, quod obiicitur de intētione. Dicendū, ꝙ nō oportet, qđ ſpecialiter diſcretè feratur intentio miniſtri ſuper oēs partes; ſed quia omnes habent rationem totius, ſufficit quòd ſuper totum: & ſic in qualibet parte, quod in toto.

DISTINCTIO DECIMA.
PARS SECVNDA.

Confutat adhuc errorem, quòd in altari non ſit uerum corpus Chriſti.

Satis reſponſum eſt hereticis, et obiectionibus eorū, qui negāt uerū corpus Chriſti in altari eſſe: et panē in corpus, uel uinū in ſanguinē myſtica cōſecratione cōuerti, dicētes, Quis audeat māducare dominū ſuū? Quis ēt audeat dicere, quotidie formari corpus Chriſti de materia uel ſubſtantia, quæ non fuit caro Virginis?

Auctoritatibus confirmat.

Hæc & his ſimilia obijciūt illi, in diuino myſterio legem naturæ ſectātes: quorū perfidiā ſubdita cōuincunt teſtimonia.

nla. Ait.n.ueritas, Accipite, Hoc eſt corpus meũ. Itẽ Amb. Si tantũ ualuit ſermo Heliæ, ut ignẽ de cœlo deponeret; nõ ualebit tantũ ſermo Chriſti, ut ſubſtãtias mutet? De totius mũdi operibus legitur, quia ipſe dixit, & facta ſunt, etc. Sermo igitur .i. filius, qui potuit ex nihilo facere, quod nõ erat, nõ põt ea, quæ ſunt, in id mutare, quod nõ erãt? Non.n. minùs eſt creare, quã mutare nouas naturas rerũ. Itẽ, Si ordinẽ quærimus, uiro mixta fœmina generare cõſueuerat. Liquet ergo, quòd præter naturæ ordinẽ uirgo generauit: & hoc, quòd cõficimus corpus ex Virgine ẽ. Quid ergo hic quæris naturæ ordinẽ in Chriſti corpore, cũ præter naturã ſit ipſe partus ex Virgine? Itẽ, Ante benedictionẽ alia ſpẽs nominatur, poſt cõſecrationẽ corpus ſignificatur. Ante cõſecrationẽ aliud dicitur, poſt cõſecrationẽ sãguis nũcupatur. Tu dicis Amen .i. uerũ eſt. Quod ſermo ſonat, affectus ſentiat. Itẽ Aug. In ſpẽ panis et uini quã uidemus, res inuiſibiles .i. carnem & ſanguinẽ, honoramus: nec ſimiliter pendimus has duas ſpẽs, ſicut ante conſecrationẽ pendebamus, cũ fideliter fateamur ante conſecrationẽ panem eſſe et uinum, quod natura formauit: poſt conſecrationẽ uerò carnẽ Chriſti & ſanguinem, quòd benedictio conſecrauit. Item Amb. Panis eſt in altari uſitatus ante uerba ſacra: ubi acceſſit cõſecratio, de pane fit Chriſti caro. Q̃uo aũt põt, quod panis eſt, eſſe corpus Chriſti? Cõſecratione: quę fit ſermone Chriſti. Itẽ. Si tãta uis eſt in ſermone Domini, ut incipiãt eſſe, quę non erãt: quãtò magis operatorius eſt, ut ſint quæ erãt, & in aliud cõmutẽtur? Et ſic quod erat panis ante cõſecrationẽ, iã corpus Chriſti eſt poſt conſecrationẽ: quia ſermo Chriſti creaturam mutat: & ſic ex parte fit corpus Chriſti, & uinum cum aqua in calicem miſſum fit ſanguis conſecratione uerbi cœleſtis. Item, Auguſtinus: Sicut per ſpiritum ſanctum uera Chriſti caro ſine coitu creatur: ita per eundem ex ſubſtantia panis, & uini idem corpus Chriſti & ſanguis conſecratur. Corpus Chriſti & ueritas eſt, & figura. Veritas, dum corpus Chriſti & ſanguis uirtute ſpiritus S. ex panis uniq; ſubſtantia efficitur. Figura uerò eſt id, quod exteriùs ſentitur. Item. Euſebius Emiſenus, inuiſibilis

ſacerdos

Matt. 26. Ambr. lib. de his, qui myſterijs initiãtur, ca. 9. in medio

Io. 4. 1. Re. 9 Gen. 1. et Pſal. 22.

Ibid. Ibid.

Aug. in li. ſent. Pro. & de cõſ. d. 2. nos aũt.

Lib. de ſacr. 4. c. 4. To. 4. Ibid. et de cõſe. d. 1. panis ẽ.

De cõſ. d. 2. ca. Quia corpus.

ſacerdos uiſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis & ſanguinis ſui, uerbo ſuo, ſecreta poteſtate commutat. Ex his, aliiſque pluribus conſtat uerum corpus Chriſti & ſanguinem in altari eſſe, immo integrum Chriſtum ibi ſub utraq; ſpecie, & ſubſtantiam panis in corpus, uinique ſubſtantiam in ſanguinem conuerti.

SVPRA reprobauit Magiſter errorem ponẽtium, corpus Chriſti non eſſe uerè in altari: & hoc reſpondendo corũ ſophiſticis obiectionibus. In parte iſta ueritatem fidei confirmat; oſtendens, ꝙ corpus Chriſti uerè eſt in altari multiplici auctoritate: & ſimiliter cum hoc oſtẽdẽs, qua uirtute ſit ibi. Et habet hæc pars tres partes. In prima reſumit errorem ſuperiùs poſitũ cũ ſua ratione, ut ipſum infringat ueritatis oſtenſione. In ſecũda manifeſtando ueritatem cõuincit errorem, ibi. *Hæc & his ſimilia obijciunt, &c*] In tertia cõcludit ueritatem iam probatã, ibi. *Ex his, aliiſq; conſtat, &c.*] Primæ parte & ultima remanentibus indiuiſis, media diuiditur in duas. In prima oſtendit duplici auctoritate, ꝙ corpus Chriſti uerè poteſt eſſe in altari. In ſecunda oſtendit, ꝙ non ſolùm poteſt eſſe, immo uerè eſt poſt conſecrationem, ibi. *Item ante benedictionem aliàs ſpecies nominatur, &c.*] Et utræque auctoritates habent ſecum rationes coniunctas. Nam primæ duæ dicũt, ꝙ Verbi uirtus, & uirtus Spiritus S. quæ potuit in utero Virginis mirabiliter, & præter ordinẽ naturæ formare corpus Chriſti, poteſt ſimiliter, immo fortiùs ſubſtantias in id, ꝙ nõ erat mutare. Similiter duæ ſequentes dicunt, ꝙ panis conuertatur in uerũ corpus, & ibi ſit corpus, ubi erat panis. *Hoc fit ſecreta poteſtate, & uirtute Spiritus S.*

Satis reſponſum eſt, &c.] Contra, quia his duabus obiectionibus ipſe non reſpondit. ſ. de manducatione domini noſtri, quod uidetur eſſe irreuerentiæ; & de formatione corporis Chriſti, quod uidetur eſſe dementię. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſolutio huius ſecundi articuli patebit in ſequenti diſtinctione de conuerſione. Alteriùs uerò. ſ. de irreuerentia patet ex ſequẽtibus, quia non manducatur manducatione carnali, ſed ſpirituali: ſicut medicina ſalutifera; & hoc non eſt irreuerentia, immo magis irreuerentia domini contemnere medicinam. **Dub. 1.**

Si tantùm ualuit &c.] Quæritur de hoc Ambr. uerbo; unde hoc habuit ſermo. Aut a ſe, aut aliunde. Non a ſe, conſtat. Non aliunde, ut uidetur, quoniã appetere, uel petere conſumptionem aliorum nõ eſt charitatis, cum charitas dictet cõtrarium: ſed ſi non eſt ex charitate, non eſt exaudiẽda petitio: ergo, &c. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſermo Dei dicitur ualuiſſe, non quia potentia fuit in Elia, uel eius ſermone ad illud faciendum: ſed quia ad eius petitionem aſtitit **Dub. 2.**

uis

uis ſuperior: & hoc non fuit tantùm ratione charitatis, quæ erat in eo, ſed potiùs rõne gratiæ miraculorum, quæ potiſſime uigebat in eo. Nec peccauit in hoc Elias, immo dignè fecit: qa illi cõfidẽtes in multitudine comitũ, irreuerẽter loquebantur, cõtemnentes uirtutem Dei, q̃ erat in eo: & ideo iuſte experti ſunt Dei iudiciũ iuſtum, & potentiã uiri ſancti: & nos ẽt inſtructi ſumus, quantam ſeruis ſuis uelit Deus reuerentiam exhiberi.

Dub. 3. *Poſt conſecrationem, &c.*] Videtur Aug. hic malè dicere; qa in ſubſtãtia formæ nihil eſt pertinens ad benedictionẽ, ſed dicitur totum per modum narrationis: qđ patet cũ dicitur, Hoc eſt corpus meũ. Reſp. Dicendum, φ uerba, in quibus conſiſtit uis conſecrandi, dicuntur benedictio tum rõne benedictionis p̃cedentis, tum quia ad eorũ prolationẽ dominus benedicit, qa conuertit in corpus, quod ſuper omnia benedixit, ditando perfectis donis gratiarum animam, & ſanctificatione, & puritate carnem illam ſanctiſſimam.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An tantæ uirtutis ſit, panem in corpus Chriſti conuertere, quantæ aliquid de nouo creare?

AD intelligentiam huius partis duo principaliter quæruntur. Primò quæritur de ſacramento Euchariſtiæ per cõparationem ad uirtutem tranſſubſtãtiantem. Secundò per cõparationem ad uirtutem apprehendentem. Circa primum quæruntur quatuor. Primò quæritur de uirtute tranſſubſtantiandi per comparationẽ ad uirtutem creandi. Secundò p comparationẽ ad uirtutẽ concipiendi. Tertiò p comparationem ad uerbum. Quartò per comparationem ad elementum.

VTRVM æqualis uirtutis, uel maioris ſit panem in corpus Chriſti conuertere, quantæ eſt aliquid de nouo creare? Et φ non ſit æqualis uirtutis, uidetur p uerbũ Ambr. qui arguit ſic. Si ſermo Chriſti potuit facere, quod non erat: non põt ea, q̃ ſunt, in id mutare, q̃ non erãt? q.d. põt: ſed iſta ratio nihil ualet; niſi illud eſſet maioris potẽtiæ: ergo potentia creãdi eſt maioris poſſe, quàm tranſubſtantiandi. ITEM. Ratione uidetur, quia ubi eſt maior diſtantia, ibi eſt maior uirtus reducens: ſed inter ens, & non ens eſt maior diſtantia, q̃ inter ens, & ens: ergo maior eſt uirtus in creatione, in qua de non ente fit ens. ITEM. Maior eſt uirtus, quæ agit paucioribus mediis, & auxiliis: ſed uirtus, quæ producit ex nihilo, ſibi ſola ſufficit: quę uerò ex aliquo, aliam rationem pręſupponit: ergo &c.

CONTRA. Maius eſt de impio facere pium, q̃ creare cœlum, & terram: ſed tranſubſtantiatio panis in corpus Chriſti multò maior eſt, quàm impiũ iuſtificare: ergo illud maioris uirtutis eſt, q̃ creare. ITEM. Illud eſt impoſſibile, φ mens bene diſpoſita difficiliùs iudicat: ſed omnis mens faciliùs credit aliquid de nouo fieri, quàm aliquid in aliud tranſmutari ſine

ne illius augmēto, & aliqua mutatione: ergo illud eſt difficilius. ITEM. Vbicumque eſt finita diſtantia inter extrema, aliquid manet cōmune: ſed in tranſubſtantiatione nihil commune manet: ergo inter extrema eſt diſtantia infinita: & ſi hoc, trāſubſtantiatio talis eſt a uirtute infinita: & ſic non eſt maioris potētiæ illud, quàm iſtud. ITEM. Maioris potentiæ eſt facere, ꝙ unū ſit in pluribus locis, q̄ ꝙ unum ſit: ſed hæc uirtus, quę facit corpus Chriſti eſſe in altari, facit ipſum in pluribus locis eſſe: ergo illud eſt maioris uirtutis.

RESOLVTIO.

In hoc quòd tranſubſtantiatio facit, ut corpus Chriſti ſit in altari non de alio, & pro ut in eo eſt anima cum diuinitate coniuncta, ſuper excellit cuiuſcunque alterius rei creationem.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſi loquamur de uirtute creante, & tranſubſtantiante, quę maior ſit quantùm ad ſe, non eſt differentia; quia una eſt, nec intenſa, nec remiſſa. Si autem quātùm ad effectum, q̄s ſit indicatiuus maioris potentiæ, ſiue magis declaratiuus potentię diuinę. Dicendū, ꝙ in qualibet harum operationum eſt cōſiderare principium initiale, diſtantiam mediam, & terminum finalem. Quātùm ad principium initiale maioris uirtutis atteſtatio eſt creare, quàm tranſubſtantiare; quia ibi ex nihilo, hic operatur in aliquid, & ex aliquo. Quantùm uerò ad diſtantiam mediam eſt ęqualitas uirtutis: quia utrobique nihil cōmune reperitur, nec manet ſecūdùm genus ſubiectū, licèt ſecundùm genus p̄dicabile in altero. Quantū uerò ad terminum finalē, q̄a in creatione fit, ut qđ non erat, ſit; in tranſubſtantiatione fit, ut quod erat alicubi, ſine ſui mutatione ſit alibi, illud quidē eſt maius: ſed hoc rarius: & illud maius eſt: ſed iſtud maius uidetur. Quantùm ergo ad terminū finalem maius eſt creare, ſed maius uidetur tranſubſtantiare. Rationes ergo primæ uerę ſunt, q̄a maior effectus eſt creare & quātùm ad terminum finalē, & quātùm ad principium initiale. In hoc tamen quòd corpus Chriſti ſuperexcellit omnem creaturā prout eſt cum anima, & diuinitate; & tranſubſtantiatio facit, ut illud corpus ſit in altari non de alio: ideo excellit omnem rei alterius creationem; non tamen ſui informationem ſcilicet in vtero, ſicut uidebitur. *Qō ſequenti.*

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, ꝙ maius eſt de impio facere pium &c. Dicēdum, quod illud dicitur maius ſaluo liber. arb. q̄a hic ex parte li. arb. eſt reſiſtētia, ibi nulla: non ſic in propoſito. AD ILLVD, qđ obiicitur de iudicio mētis diſpoſitæ. Dicēdū, qđ faciliora iudicat vſitatiora, & quæ magis apparent, quāuis maiora ſint; unde non ualet. AD ILLVD, quod obiicitur de diſtātia. Dicendum, quòd hoc concedendum eſt quantùm ad hoc, quod nihil commune remanet; ſed nō quantùm ad diſtantiam in ratione generis prædicabilis. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ maius eſt facere, qđ in pluribus locis &c. Dicendum, quòd cum aliquid non ens ſit, aut eſt in potentia ut ſit,

ut ſit, aut nullo modo Si aliquo modo eſt in potentia ut ſit, tunc bene concedendum eſt, quod maius eſt facere, qđ in pluribus locis ſit, quàm quod ſit; quia eſt in potentia ad eſſe, non ad plura loca ſimul. Sed quãdo nullo modo eſt in potentia ut ſit, & congruitatem habet ad hoc vt in pluribus locis ſit, primũ eſt maius: & ſic eſt in propoſito. quia illud, quod creatur, nullam habet potentiam, nec ordinationem ad hoc vt ſit: ſed corpus Chriſti iam conditum, & perfectum idoneitatem habet ad hoc, ut ſit in pluribus locis ſub ſacramento.

QVAESTIO II.

An uirtus tranſubſtantiandi excellat uirtutem concipiendi?

De uirtute tranſubſtantiandi per comparationem ad uirtutem concipiendi. Et ꝙ uirtus tranſubſtantiandi ſit nobilior, oſtenditur ſic. Nobilitas, & magnitudo uirtutis per actũ digno ſcitur, & actus per terminũ: ſed uirtus conceptionis in Virgine determinata eſt ad corpus Chriſti paſſibile, & mortale; tranſubſtantiatio autem ad corpus impaſſibile, & immortale; & hoc ꝑ ut eſt perfecta ætate ſubſtantia. & quantitate: ergo &c. ITEM. Quantò illud, ex quo incipit actio, minorem habet diſpoſitionem ad terminum actionis, tantò uirtus reducens eſt excellentior, & uirtuoſior: ſed panis minorem habet diſpoſitionem ad carnem Chriſti, quàm caro Beatæ Virginis: cum ergo uirtute tranſubſtantiationis panis trãſeat in carnem, & uirtute conceptionis caro B Virginis facta ſit caro Chriſti, uidetur ꝙ uirtus tranſubſtantiationis, ſeu uirtus tranſubſtantians ſit dignior, & excellentior. ITEM. Quantò uirtus magis ſe diffundit, & cõmunicat, tantò potẽtior, & melior eſt; quia bonum eſt communicatiuum ſui: ſed uirtus tranſubſtã tiandi eſt communis toti mũdo, & Chriſti carnem facit eſſe ubicumque fideles ſunt, uirtus aũt concipiendi ſolùm fuit in Virgine, & Chriſtum ſolùm in vno loco fecit eſſe: ergo hæc uirtus ſcilicet tranſubſtantiandi eſt nobilior, & excellentior.

CONTRA. Illa uirtus eſt dignior, quæ ſubiectum ſuum facit dignius & excellentius: ſed uirtus concipiendi data Virgini Mariæ, fecit eam multò digniorem, ꝗ̃ uirtus, ſiue poteſtas conſecrandi data ſacerdoti, uel verbo: ergo uirtus concipiendi eſt excellentior. ITEM. Opus illud eſt maius & excellentius, de quo tenetur quis ſecundùm rectam rationẽ plus laudare Deũ, & ei regratiari: ſed magis tenemur laudare Deum de cõceptione glorioſæ Virginis, quàm de cõſecratione, ꝗ̃ facit ſacerdos in altari: ergo &c. ITEM. Illa uirtus eſt potentior, & maior, quæ poteſt in plus: ſed Beata Virgo unica conceptione concepit illud idem, & tantum quãtum omnes ſacerdotes omnibus conſecrationibus conficiunt a principio mũdi uſque ad finem: & præterea nouum aliquod, quod non erat nobis concepit: ſed ſacerdos non conficit, niſi quod erat: ergo uirtus conceptionis ad maiorem effectum ſiue terminum ſe extendit: ergo nobilior eſt uirtute trãſubſtantiandi.

RESO-

RESOLVTIO.

Quia maius eſt eſſe matrem Dei, quam ſacerdotem: quia concipere importat maius quid, quàm conficere: colligitur, ut praſtantior ſit uirtus conficiendi uirtute tranſubſtantiandi.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ dupliciter eſt loqui de utraque harum uirtutũ. Aut prout ſunt in ſuo frõte & primo principio: ut dicatur uirtus concipiendi, quæ operata eſt conceptionẽ, & principaliter, & propria auctoritate; & ſimiliter uirtus trãſubſtantiandi: & ſic non eſt comparatio, ſecũdùm magis, & minùs in ſe. Sed ſi comparetur ad manifeſtationem factã per effectus, iudicandum eſt, ꝙ ſe habent ſicut excedentia, & exceſſa. Licet .n. utrumq; ſit nobiliſſimum, & oſtendat Dei potentiã eſſe ſummam; in illo tamen magis laudatur maieſtas diuina, & in hoc captiuatᷣ magis rõ nostra. Alio mõ poſſumus loqui de hac duplici uirtute, prout dicitur cõicari creaturæ: ſecundũ quòd dicitur ꝙ Virgini data eſt poteſtas concipiendi: & ſacerdoti ꝑ uerbum poteſtas conficiendi. Et ſic loquendo, ſimpliciter uirtus cõcipiendi eſt dignior, & excellentior: quia ſubiectum magis nobilitat: maius .n. eſt eſſe matrem Dei, quàm eſſe ſacerdotẽ. Quia etiam actio Virginis eſt ſingularior, & glorioſior, & præclarior: magis .n. eſt concipere, quã conficere; quia terminus actionis plus accepit a cõcipiente matre, quã a conficiente ſacerdote: accepit .n. a matre humanitatẽ. & eſſe; non tantum eſſe hic, uel eſſe ibi: in conſecratione uerò, ſicut meliùs patebit, corpus Xp̄i non incipit eſſe &c. AD ILLVD ergo, qđ obiicitur de nobilitate corporis Chriſti, iã patet reſpõſio. Nã corpus Xp̄i in conſecratione nõ fit qđ ſi fieret, tunc uti que bene concederẽ rõnẽ. Sed certè tũc nõ fit eius humanitas, quia facta eſt in cõceptione. Nõ fit gloria corporis, quia facta eſt in reſurrectione. Non fit perfecta ætas, quia triginta annorum ſpatio eſt perfecta. Vnde argumentum deficit, quia arguit, ac ſi fieret. Sed per cõſecrationem nihil nouum fit, ſed hoc ſolum fit, ut qđ erat in cęlo perfectum & glorioſum, uirtute tranſſubſtantiãdi idẽ ſine mutatione ſit in altari. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ minor eſt diſpoſitio. Dicendum, ꝙ ex utraq; erat potẽtia obedientiæ: ueruntamẽ eſto quòd minor ſit diſpoſitio, tamẽ uirtus data uerbo, uel ſacerdoti nõ efficit, uel reducit ad actum: ſicut uirtus cõceptiõis data Virgini: & hoc meliùs patebit in tertio Problemate. AD ILLVD, qđ obiicitur de cõicatione, qđ nobilior eſt uirtus, quæ ſe magis cõmunicat. Dicendum, ꝙ hoc uerum eſt cæteris aliis paribus: ſed non ſic eſt in propoſito. Nã beatiſſima Virgo Maria tantam habuit diuinitus ſibi collatam uirtutem, quòd rectè mater domini dicitur, & eſt ueriſſimè. Sacerdos autem nec uerbum, nec pater, nec mater Chriſti poteſt dici: quamuis ad eius miniſterium cõuertatur panis in beatiſſimum corpus Chriſti.

QVAESTIO III.

An uirtus tranſubſtantiandi ſit à uerbo prolato, aut à ſolo uerbo increato?

DE uirtute tranſubſtantiationis per comparationem ad uerbum. Et quæritur, utrum uirtus tranſſubſtantiandi ſit data uerbo prolato, an ſolùm ſit uirtus uerbi increati. Et qđ uerbo prolato, uidetur. Ambr. Sermo Chriſti creaturã mutat: ſed omnis actio, quæ eſt ab aliquo, eſt mediante uirtute: ſed hęc eſt mediãte uerbo ꝓlato: ergo, &c.

Lib. de his, qui myſteriis initiãtur.

ITEM. Euſebius. Inuiſibilis ſacerdos uiſibiles creaturas ĩ ſubſtantiam corporis, & ſanguinis Chriſti uerbo ſuo ſecreta poteſtate commutat. ITEM. Ratione uidetur, quia omne adueniẽs alicui, quod eſt in ſola poteſtate ad aliquid, & faciens ipſum eſſe in actu, hẽt uirtutem aliq̃; ſed uerbo adueniente ad elemẽtũ, ſtatim trãſit in corpus Chriſti: ergo in uerbo eſt aliqua uirtus ad hoc. ITEM. Cum non ſit uirtus in ſpeciebus, ſi nõ eſt uirtus in uerbo: tunc ergo non eſt ſacramentum no. leg. cuius eſt efficere quod figurat. ITEM. In omni naturali operatione, ubi Deus operatur mediante creatura, data eſt uirtus creaturæ, ꝑ quam operatur: ergo ſimili ratione in opere miraculi: ergo ſi illud operatur per uerbum; patet ꝙ uerbo collata eſt uirtus.

Vide ꝗ cõſ. d. 2. c. Quia corpus aſſumptum.

CONTRA. Auguſt. de uerbis domini. Sicut de Virgine ꝑ Spiritum S. Chriſti caro ſine coitu creatur, ita per eundem ex ſubſtantia panis, & uini idem corpus Chriſti myſticè cõſecratur: ſed illud fit ſolũ uirtute increata: ergo & iſtud. ITEM. Ambro. Sermo Chriſti creaturam mutat: quis ſermo? hic, per quẽ eſt increatum, nõ creatũ: ergo, &c. ITEM. Ratione uidetur, qa corpus Chriſti eſt nobiliſſimum inter creata: ſed potentia tranſſubſtantiandi poteſt in illud, ꝙ cõuertit aliud in ipſum: ſed nihil poteſt ſupra aliud, niſi ꝙ eſt nobilius, & nihil creatum eſt ipſo nobilius: ergo nulla virtute creata fit: ergo nec uirtute uerbi ꝓlati. ITEM. Si uirtus eſt data uerbo a Chriſto, aut uerbo in mente, aut in ſcripto, aut in prolatione: non in uerbo, nec in ſcripto: ergo in prolatione: ſed uerbũ, quod Chriſtus protulit, nunq̃ reſumi põt; ergo dicitur aliud, ſed illud nũquam fuit, niſi nũc; ergo nec data eſt ei poteſtas, ſiue uirtus. ITEM. Si datur in prolatione, aut ſubitò, aut ſucceſſiuè. Si ſucceſſiuè: ergo ſucceſſiuè operatur: quod ſtultum eſt dicere, ut manifeſtum eſt: non enim dare eſt, qđ una pars panis primò tranſubſtantietur, q̃ alia; cum uerbum reſpiciat æqualiter totum; nec ꝙ una pars Chriſti priùs ſit ibi, q̃ alia; quia tunc partes corporis Chriſti glorificati eſſent ſeparabiles, quod ſtultum eſt dicere. Si ſubitò, aut in principio, aut medio, aut in fine. Si in principio, & ſtatim cũ eſt, operatur; ergo in principio fit tranſſubſtantiatio: ergo ſi nõ compleret uerba, tamen factum eſſet. Similiter de medio. Si in fine: ſed uerbum in fine nõ eſt; ergo datur non enti. Item. Si in fine, conſtat quòd deſinẽte uerbo, deſinit & uirtus, ergo in eodem inſtanti uirtus incipit, & deſi-

To. 10.

deſinit, & eſt, & non eſt. ITEM. Si datur uirtus, aut toti, aut alicui parti. Si toti, aut quęlibet pars habet totam uirtutē, aut partem. Si totam, ergo quælibet pars facit. Si partē uirtutis, cū partes nō ſint ſimul, nec erit uirtus ſimul nec operatio ſimul. Si alicui parti: quæro cui. ITEM. Si Deus dat uirtutē uerbo in ꝓlatione, tunc cum uerbum prolatum deficiat, uidetur ſimiliter, ꝙ illa nobilis uirtus ſtatim deſinat eſſe, & inconueniens eſſet, ꝙ Deus ſic tam nobilem uirtutem daret, quæ ſtatim deſinat eſſe. ITEM. Si corrūpitur, quæro in quid cedit: aut in aliquid, aut in nihil. In aliquid non, quia nō ex aliquo. Si in nihil, tunc uidetur contra communem ſententiā ſanctorum, & philoſophorū, quæ eſt: ꝙ nihil, quod corrumpitur, cedit omnino in non ens.

RESOLVTIO.

Non ex uerbo in ſe, ſed ex diuina inſtitutione factum eſt, ut uerbo ipſo cum debita intentione prolato, fieret trāſubſtantiatio.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ hic eſt duplex opinio, ſicut tactum eſt ſupra. Quidā enim ponunt, ꝙ datur uerbis aliqua uirtus ſpiritualis, per quam operantur tranſubſtātiationem: deo nihilominus intime operante; & hæc uirtus uerbi habet poſſe; & reſpicit panem, non.n. ſe extēdit ad corpus Chriſti. Et eſt exemplū, ſi eſſet dator formarū (ſicut aliq̄ poſuerūt) agēs particulare ſolùm operaretur per cōparationē ad terminū a quo, nō ad quē: & datur hæc uirtus uerbo ſupra naturā, & ſupra intellectū: & datur ſubito, ut dicunt. Sed non oportet ut operetur ſtatim, cū datur: quia operatur ſecundùm nutum dantis, & eſt uirtus ſimplex operans inſtantaneè, & tamen eſt in ſubiecto compoſito, & ſucceſſiuo, quoniam eſt ibi ſupra naturam. Sed quia difficillimum eſt, & non intelligibile uidetur: quando iſta uirtus datur uerbo, utrum tunc detur, uel ante ſit data, & quomodo, & qualiter daṫ, & qūo operatur, ſi ponatur eſſe aliqua qualitas data uerbo. Propterea ē alia uia, ꝙ uirtus uerbi extēſo nomine dicitur, nō quia aliqua qualitas ſit data uerbo, per quā operatur, ſed ex diuina inſtitutione hoc firmatum eſt, ut iſto uerbo prolato a ſacerdote ſuper panē cum intentione conficiendi, panis tranſubſtantietur. Vnde ad prolationem illius uerbi, uerbū increatū facit, iſta ergo ordinatio uerbi infallibilis ad talē effectum uirtus dṙ, q̄ non eſt aliqua qualitas data uerbo, nec aliquod de nouo creatum.

Diſt. 3. par. 1. arti. 1. q. 2.

ET EX HOC patent rationes ad utramque partem, quia primæ: procedunt de uirtute communiter dicta, p̄ter ultimū. Ad ꝙ dicendū, ꝙ nō eſt ſimile: q̄a natura eſt agens p̄cipuū, & efficiens; ſed hic ſolus Deus eſt influens. RATIONES ad oppoſitum patēt, q̄a ſicut rerū creatio eſt a ſola uirtute increata, ſic & tranſubſtantiatio. Sed in hoc eſt hic additio, q̄a hoc ad prolationē uerbi prolati, illud aliquo miniſterio. ALIAE RATIONES omnes patent, quia nihil abſolutū eſt uerbis datū: ſed Chriſtus unica inſtitutione nō tātùm verbum,

bũ, quod protulit: ſed omne cõſimile prolatũ a ſacerdote ſupra naturam ordinauit, ut ſtatim ipſo prolato, ipſe ſacerdos inuiſibilis aſſiſtens conuerteret. Vnde nihil datur uerbo de nouo, quando ſacerdos illud pronũciat. Sed illa inſtitutione primaria efficacẽ habuit ordinationẽ ad hoc, propter quòd non immerito dicitur habere uirtutem. Per hũc etiam modũ intelligo ſacramenta no. le. eſſe cauſam, & efficere, ſicut ſupra determinatũ eſt: nõ quia gratiam donent, ſed quia efficacẽ ordinationem habẽt diuina pactione ad gratiam: non ſic ſacramenta ue. le. excepta circuncisione: habet nihilominus hoc ſacramentum cauſalitatem ratione rei contentę, ſcilicet carnis Chriſti, quæ ad gratiam diſponit: & hæc poſitio magnorum eſt, & bene intelligentium.

Diſt. 1. part. 1. art. 1. q. 4.

QVAESTIO IIII.

An uirtus uerborum tranſubſtantiare poſſit quantamcumque materiam?

DE uirtute tranſubſtantiante per comparationem ad elementum: & quęritur, utrum uirtus uerborum poſſit conuertere quantamcumque materiam. Et quòd ſic, uidetur: quia æquè facile eſt cõuertere unam hoſtiã, ſicut duas: & ita duas, ut tres: & ſic procedendo: ergo pari ratione æquè facile eſt cõuertere magnam, & paruam quantitatem. ITEM. Conuerſio iſta eſt a uirtute immenſa: ſed illa uirtus põt ſuper quantamcũque materiã: ergo &c. ITEM. Vnus ſacerdos toti mundo poſſet conficere: ea dem ratione ſi duplo plures eſſent, & ſic aſceudẽdo: ergo &c. ITEM. Panis eſt totum homogeneum: ergò eiuſdem naturæ eſt in toto, & in partibus: & ſi ſecundum hanc partem conuenit ad conuerſionem, & ſecundum omnẽ: ergo ſi adſit uerbum, & elementum, cum iſta faciant ſacramentum, patet &c. ITEM. Sicut medium corrũpitur per ſuperfluum, ita per diminutum: ſed in quantacumque parua quãtitate poteſt uerbum cõuertere: ergo in quantacumque magna.

CONTRA. Omnia creauit Deus in numero, pondere; & menſura: ergo in hoc ſacramento concernitur determinata mẽſura: non ergo poteſt in quantamcunque materiam. ITEM. Babptizans ſi intenderet uerbo conſecrare totum mare, non tamen conſecraret niſi eam partem, quæ uenit in uſum: ergo uidetur ſimiliter, quòd nec hic totum panem. ITEM. Virtute ſacramenti non deberet fieri aliquid, quod ſit in contumeliam ſacramenti: ſed ſi uirtutẽ uerbi hoc fieret, poſſet ſtultus ſacerdos conficere totum panem de foro: & ſic hoc ſacramentum ueniret in contumeliam: ergo &cæt. ITEM. Natura nihil facit fruſtra: ergo multò minùs nec Deus: ſed ſi in quantalibet quantitate fieret conſecratio, tunc eſſet fruſtra: ergo &c.

Sap. 11.

RESOLVTIO.

Non quantauis materia: ſed quã uſui fidelium ſufficiens, & ſanctæ inſtitutioni conueniens eſſe iudicabitur; ut corpus Chriſti cõuerti poteſt.

RESPONDEO. Ad hoc uoluerunt aliqui dicere, quòd nedum

non totum panem de foro: immo etiam niſi ſeruetur ritus ab eccleſia inſtitutus, non conficit ſacerdos: quia ſicut non poteſt conficere niſi ſacerdos; ſic nec ipſe ſacerdos conficit niſi modū ſacerdotum, & ritum ſeruet in conficiendo: & hoc dicunt fuiſſe reuelatum: qui autem aliter facit, non ſacerdos, ſed ſacramenti temerator ſecundùm iudicium eorum reputatur. Sed hæc poſitio eſt nimis arcta; quia ſicut dicit Auguſt. Forma uerborum, in quibus conſiſtit uis conficiendi, ualde modica eſt: & conſtat additā eſſe huiuſmodi ad ſolemnitatem. Alia poſitio eſt, quòd ſi adſit intentio, & uerbum, & elementū pōt in quantacumque materia. Vnde ſi ſacerdos totum panem de foro intenderet conficere, confectum eſſet, & ſimiliter totum uinum de cellario. Sed hæc poſitio nimis ampla eſt: & dum nimis tribuit uerbo, & miniſtro; infert contumeliam ſacramento. Nec credendum eſt, quòd Chriſtus hoc daret: cum nec ſapiens homo dictaret hoc eſſe dandum; & ipſe ſapientiſſimè omnia fecit; & maximè ſapienter hoc inſtituit ſacramentum. Et propterea dicendum ſine præiudicio, quod non fit uirtute uerborum conuerſio, niſi adſit intentio, & intentio concors inſtitutioni, & intentioni eccleſiæ: quia ſicut dicit Hug. Omne ſacramentum irritum reputatur, ſi contra inſtitutionem celebratur. Intentio autem eccleſiæ, & inſtituentis eſt conuertere ad uſum fidelium. Vnde cū uirtus uerborum ſecundùm intentionem reguletur, ad tantam naturam ſe extendit, ad quantam poteſt ſacerdos coniicere, quòd debeat, & congruit ſumi in uſum fidelium. Et per hoc patet, quòd ſacerdos uolens conficere totum panem de foro, nihil quidem facit.

Refert de conſ. diſt. 8.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd iſta uirtus non poteſt ſuper quantamcumque materiā. Dicendum, quòd uerum eſt: ſed hoc non uenit ex impotētia uerbi, ſed ex defectu intētionis. SIMILITER patet ſequēs, quia ſi tot eſſent fideles, quibus neceſſe habere tantum de hoſtiis, quantùm de pane in foro, tunc inordinata intetione poſſet conficere. AD ALIVD. Dicendum, quòd non eſt defectus ex parte materiæ, ſed intentionis ordinatæ, ut dictum eſt: non (inquam) ad finē, quia talis ordinatio nō facit ad hoc, quod fiat conuerſio, uel non. Si enim aliquis conficit intentione lucri, nihilominus conficit: ſed ſi aliquis cōficeret non ad uſum, ſed ut proiiceret in latrinā, dicitur ab aliquibus, qđ nihil faceret. Quidquid ſit de hoc; tamen illud uerum eſt, quod oportet, quòd habilitas ſit ad uſum ſecundùm ꝓbabilitatis iudicium, & ideo nō poteſt confici in quantacumque quantitate, propter hoc qđ quantitatis nimietas aufert utēdi idoneitatem ex parte materiæ. Sed quantacumque ſit parua quantitas, ſine indecentia poteſt uenire ad uſum: ideo quantitas parua non impedit, quia quantacumque modica, poteſt uenire in uſum.

ARTI-

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An exiſtentia, qua Chriſtus exiſtit in ſacramento altaris, excedat capacitatem intellectus humani?

CONSEQVENTER, quæritur de uirtute apprehendente exiſtentiam Chriſti ueram in altari. Et circa hoc quęruntur duo. Primò quæritur, utrum talis exiſtentia ſit ſupra intellectum uiatoris. Secundò quæritur, utrum ſit ſupra ſenſum comprehenſoris.

QVOD exiſtẽtia corporis Xp̃i in ſacramento altaris ſit ſupra intellectum uiatoris, oſtẽditur ſic. Omnis cognitio intellectiua ſecundùm naturam conuenientem noſtro intellectui incipit a ſenſu. Propter quod etiã dicit Philoſophus, qđ nihil eſt in intellectu, ꝙ prius non fuerit in ſenſu: ſed corpus Chriſti eſſe ſub illis ſpeciebus eſt tale qd, ꝙ numquam fuit in aliquo ſenſu nec in ſe, nec in ſimili: ergo &c. ITEM. Quòd ẽ ſupra experientiam, eſt ſupra intelligentiam humanã, quoniam cognitio generatur in nobis per experientiam, ut dicit Philoſophus, ſicut ex multis ſenſibus una memoria &c. ſed exiſtentia corporis Chriſti ſub ſacramẽto, eſt ſupra experientiam, quia fides nõ habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum: ergo eſt ſupra intelligentiam noſtrã. ITEM. Intellectus noſter ſupponit hoc tamquam principium ꝑ ſe notum, cui non poteſt contra dicere ad minus ratione, ꝙ omne continens corpus maius eſt, uel æquale illi, quod continet: ſed ſpecies, ſiue hoſtia, nec eſt maior, nec æqualis, ſicut dicit fides: ergo ſi intellectus hoc ponit: ponit ergo contra ſe. ITEM. Oĩs intellectus humanus hoc dicit, quòd ſi aliquid eſt in aliquo toto, & fiat in minori; quòd neceſſe habet cõtrahi, aut illud excedit ſimpliciter: ſed fides noſtra dicit, quòd in hoc ſacramẽto corpus Chriſti eſt in magna hoſtia, & iterum in medietate hoſtiæ ita magnum, & non contractũ: ergo intellectus hoc non poteſt capere.

ex libello d ſenſu, & ſenſili.

In proœm. metaph.

CONTRA. Nullus tenetur ad impoſſibile: ergo ſic hoc eſt omnino ſupra poſſe noſtri intellectus, nullus tenetur credere: ergo qui nõ credit ibi eſſe corpus, ſicut fides prædicat, non peccat. ITEM. Aug. dicit. Quod credimus, debetur auctoritati: qđ intelligimus rationi: ſed multas rationes habemus ad monſtrandum, quòd ibi ſit uerum corpus Chriſti, & quod ſi uerum eſt, integrum eſt, & unum: ergo uidetur quòd intelligamus. ITEM. Quod eſt ſupra intellectum, eſt ſupra uerbum, & ſermonem; quia ſermo ortum habet ab intellectu: ergo non uidetur, quòd aliquis poſſit de hoc ſacramẽto loqui. QVAERITVR etiam iuxta hoc, ſi totum eſt fidei, quod eſt in hoc ſacramento, uidetur: quòd peccat quicumque ſe intromittit diſputare de ipſo. Et iterum cum alii articuli fidei ſint ſupra intellectũ, propter quid magis dicitur de iſto, quàm de aliis.

Ex proœmio lib. Perih.

Qõ coll.

RESOLVTIO.

Si quis intellectus ſenſibilibus humanæ ſapientiæ ducatur: haud dubium, quòd exiſtentiã Chriſti in altari non admittet: ſed ſi ad piæ fidei ſtatuta inſpexerit: contrario modo cernet.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ aliqui uoluerunt hic ſubtiliari, & dicere: ꝙ hoc aliquo mō erat intelligibile. Et quamuis exiſtẽtia talis ſit ſupra naturã corporis humani non glorificati, non eſt tamen ſupra naturam corporis glorificati: quia corpus illud habet proprietates lucis, & nobilitates lucis: corpus autem lucis tantę nobilitatis eſt per naturã, quòd in maiori ſpatio, & in minori poteſt eſſe: ita quòd ipſum nec ſit maius, nec minus. Exemplum autem dant ſic. Si lux candelæ, ſiue lumẽ ſit in magna domo: & poſtmodum trãſferatur in paruam: lux cãdelæ tanta eſt in parua, quanta in magna, non rarior, nec denſior. Similiter radius ſi dirigatur in propinquũ, & longinquum. Similiter uolũt dicere in corpore glorioſo, & maxime ĩ corpore Chriſti. Sed iſta manuductio ad intelligendum potius intellectum obfuſcat, ꝙ aperiat. Primũ, quia exẽplum non eſt conueniens in ſe: lumen enim nõ eſt corpus, nec defluxus corporis, nec rareſit, nec condenſatur. Rurſus non eſt conueniens ad propoſitum, quia diffuſio luminis eo qđ arctatur ſecundùm ſpatium, configuratur ſecundũ illud, in qđ diffundit: ſi ergo corpus Chriſti ſic eſſet in hoſtia, oporteret ꝙ figurã naſi, & aliorum membrorum configuraretur plani cieì hoſtiæ. Et iterum non põt intelligi, quòd cõtrahatur, quin una pars corporis ĩtret ſub alia: ac per hoc non maneret corporis quantitas, & figura: & multa inconuenientia ad hoc ſequuntur. Ideo dicẽdum aliter, quòd eſt ſupra naturam corporis glorificati: nec proprietates illę poſſunt conuenire alicui per naturam: & ſi conueniant, hoc ſolũ per miraculum. & ideo non eſt quærendum ſimile, per ꝙ capiatur. Si ergo quæratur ratio, per quam intelligatur, uel utrũ ſit intelligibile. Dicendum, ꝙ eſt loqui de intellectu noſtro, ut ẽ humanus, uel ut eſt fidelis. Si ut eſt humanus, ſic intelligit conuerſus ad imaginationẽ, & ſenſum; & iudicat ſecundùm cauſas intrinſecas, & inferiores: & ideo deficit in aſſentiendo: quia non aſſentit, niſi ſecundũ manuductionem, quæ ortũ habet ab imaginatione, & ſenſu. ITEM. Quia iudicat ſecundũ cauſas intrinſecas, & creatas: & ita cõparando potetiã cõtinendi actiuè ipſius hoſtiæ ad potentiam continẽdi paſſiuè Chriſti ipſius corporis: & quia inuenit repugnatiã, & improportionabilitatem; iõ contradicit in ratiocinando. Et ita iſte articulus dicitur eſſe ſupra intellectum, & contra intellectũ ſecundùm quod eſt intellectus humanus. Si aũt loquamur de intellectu, ſecundùm ꝙ eſt fidelis: ſic dicẽdũ ꝙ aſſentit ſecundũ dictamen fidei, & ſecũdùm regulã ueritatis æternæ: iõ ſufficit ĩ aſſentiẽdo, et cõcordat in ratiocinãdo. Intellectus. n. ſidẽ habens, ſtatim credit, ex quo hoc propoſitũ eſt ſibi. ſ. ꝙ Chriſtus

ſtus ē ſub ſpeciebus illis, & hoc adiutus lumine fidei. Similiter cõcordat in ratiocinando, quia aſpicit ad cauſas ſuperiores: ſic .n.dicit intellectus, Deus põt facere omne, ꝙ eſt congruũ; & fides aſſumit, Congruũ eſt quod caro Chriſti exponatur in cibũ, & ideo rõ cõcludit, ꝙ Deus hoc poſſit ibi facere. Item. Intellectus dicit, ꝙ ueritas non põt dicere falſum, & fides aſſumit. Veritas dixit. Hoc eſt corpus meũ; & p̃cepit ut diceretur; ergo dixit uerum. Cũ ergo ſit in nobis duplex intellectus, ſ. fidelis, & humanus: iõ ſentimus in nobis aliquãdo colluctationes: fidelis tñ intellectus præualet ei, q eſt humanus, qa eleuat ipſum extra animalitatẽ: attñ non ita eleuat qđ cõprehendat, ut meritũ fidei integrũ maneat. Et hoc patet, qa intellectus humanus dicit, ꝙ impoſſibile eſt, ꝙ maius contineatur a minori: & fidelis reſpondet, ꝙ uerum eſt localiter, & corpus Chriſti magnum nõ eſt ibi localiter, ſed ſacramẽtaliter: & quãuis illud ſit impoſſibile per naturã, tamẽ põt eſſe Deo poſſibile: qa neſcimus qd Deus poſſet mutato mõ eſſendi: iõ licet intellectus ſibi præualeat, tamen nondũ cõprehendit:

Et sic patet rõnes ad utrãq; partẽ. Primæ.n. procedũt de intellectu ſecundũ qđ humanus, & ſecũdæ de intellectu ſecundũ quod fidelis. Ad illud tamẽ, ꝙ quæritur, quare plus hoc dr̃ eſſe ſupra intellectum. Dicendũ ꝙ in hoc quodãmodo cõicat noſtra imaginatio, cũ corpus Xp̃i ſit imaginabile: & quoniam illuditur ei, quia ut eſt ſub ſacramẽto, ſubterfugit imaginationem, immo ſupra ipſam eſt: ut prçhabitum fuit, cum accipiat modũ eſſendi, quem habet ſpiritus: iõ cum repugnet imaginatio, magis eſt contra intellectum. Sed in articulis aliis, ſcilicet diuinitatis omnino deficit, & non adeo repugnat. Ad illud, qđ quæritur, quare diſputatur de hoc ſacramento, cum totum ſit fidei. Dicendum, quòd non ad generandam fidem, ſed ad nutriendam: ne propter ignorantiam aliquid cõcedat̃ repugnãs fidei. uel negetur conſequẽs ad fidem: & hoc perutiliſſimum, & neceſſarium eſt: quia multa ponuntur in hoc ſacramẽto ab incautis, in quibus eſt periculum in aſſerẽdo. Vnde diſputamus, non ut melius credamus, ſed ut fidem illibatam ſeruemus: dum ipſa cognita errores cauemus & cauẽdo in ueritate p̃ſiſtamus.

Quaestio II.

An beati uideant Chriſtum, ſicuti eſt, in ſacramento altaris?

Vtrum exiſtentia Chriſti ſub ſacramento ſit ſupra ſenſum comprehenſoris. Et quòd non, uidetur; quia Magiſter dicit in ſequenti Diſtinctione: ꝙ hæc eſt ratio, quare ſub alia ſpecie traditur corpus Chriſti, ut fides habeat meritum: ſed in beatis fides non habet locum, ergo uidetur quòd debeat eis apparere in propria ſpecie. Item. Quãuis ſtatus gratiæ ſuſtineat aliquod uelamen, & compatiatur: tamẽ ſtatui gloriæ oẽ uelamen reuelat̃: ergo ſi corpus Xp̃i uelat̃ ſenſui noſtro per ſpeciẽs, ur̃, ꝙ beatis ſit reuelatũ. Item. ſen-

ſus decipiuntur propter hoc, ꝙ ibi latet Chriſtus ſēſus noſtros: ſed ī beatis nulla cadit d̄ceptio: ergo nullo modo poteſt latere ſenſum beatorum. ITEM. Claritas corporis non glorioſi nō poteſt latere uiſum nō glorioſum: ergo nec claritas corporis glorioſi uiſū glorioſum: ſed corpus Xpi eſt clariſſimum: ergo &c.

CONTRA. Exiſtentia illa, & modus exiſtendi eſt ſupra intellectum: ſed nunquam ſenſus eleuatur ſupra intellectum: ergo eſt ſuper omnem ſenſum quantumcumque glorificatū. ITEM. Corpus Chriſti ſub ſacramento habet modum exiſtendi eleuatum ultra modum exiſtendi ſpiritus creati: pro eo quod eſt in qualibet parte totum: & pro eo, q̄d eſt in pluribus locis ſimul: ſed numquam oculus glorioſus uidet ſpiritum: ergo nec corpus Chriſti prout ibi exiſtit. ITEM. Senſus guſtus eſt in beatis, ſicut dicit Auguſt. de quinque ſenſibus, & infra patebit: ſed eſto, ꝙ beatus ſumere Chriſti corpus, conſtat quòd guſtus non ſentiret ſaporem carnis: ergo pari ratione nec uiſus percipit, ut eſt ibi. ITEM. Regula eſt in perſpectiua, quòd ubi duæ magnitudines uidentur in æquali ſpatio, maior magnitudo uidetur ſub angulo maiori. Videre enim eſt ſecundū triangularem directionem radiorum: ita quòd baſis eſt res uiſa, & angulus intelligitur fieri circa pupillam oculi: ergo cum corpus Chriſti maius ſit iſta ſpecie, ſi uidet intra ſpeciem maiorem magnitudinem, maior angulus eſt infra minorem: ſed hoc non poteſt eſſe niſi per miraculum: ergo impoſſibile eſt quòd per naturam corpus glorificatū uideat, immo uidere ita eſt miraculū ſicut exiſtere.

Vide lib. de diligendo Deo in fine. Tom. 9.

RESOLVTIO.

Quia uiſus non abſtrahit a quantitate, quantumcumque beatus fuerit, Chriſti modum in Euchariſtia exiſtendi uidere non poterit.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ exiſtentia corporis Chriſti ſub ſacramento eſt ſublimata ſupra modum eſſendi, & oīs corporis & omnis rei corporalis, & dimēſiue: & ideo cum uiſus non abſtrahat a quantitate, quia eſt de ratione ſenſatorum: & percipere habeat corpus ſecundùm modum exiſtendi corporalem: dicendum eſt, quòd nullo modo uiſus quantumcumque glorioſus ad hoc attingit, ut uideat ibi Chriſtum ſicuti eſt, etiam ſi pręſens ſit. Et ſi alicui miraculosè oſtenſum eſt, numquam tamen oſtenſum fuit in forma, quā ibi habet, ut cōiter dicitur: ꝙ oſtēſum fuit in forma paruuli: & ipſe eſt ibi ſecundū eandē quantitatē, quā habet in cęlo, & ſic eſt in qualibet parte: & iſte modus exiſtēdi abſtrahit ab oī ſenſu. Vñ cōcedēdę sūt rōnes ad hoc.

AD ILLVD, quod obiicitur de merito fidei, & de uelatione. Dicendum, quòd quamuis ſenſus non percipiat, tamen intellectus hoc clare nouit. Vlteriùs. Et ſi uiſus non uideat, hoc non eſt, quia uelatur illa ſpecie, ſed quia eſt ibi per modum alium, quam ſit corpus ut eſt ſenſibile. Credo tñ ꝙ aliquibus certis indiciis cognoſceret quodammodo eſſe ibi corpus Xpi intellectus

ctus conuerſus ad ſenſum, ſicut ponit Aug. exemplum, de uiſu glorioſo, utrum uideat Deum: ubi dicit, quod intellectus per ſenſum comprehendit, ꝙ Deus eſt omnia in omnibus: ſicut ego per uiſum cognoſcere dicor, qđ aliquis ſit uiuus, & habeat animam, quando uideo eum loq. Ad illud, quod obiicitur de deceptione. Dicendum, quòd in hoc ſacramento nullus ſenſus decipitur, nec aliquid aliud; q̄a eſt ſacramentum ueritatis. Sed ꝙ dicuntur ſenſus decipi, hoc dicitur, quia ſunt uia, ut opinio in nobis fallatur, quæ iudicaret ibi eſſe ſubiecta ſpecierum, niſi intellectus fidelis purgaret errorem: multò magis in beatis purgat, & præuenit, ut non decipiãtur. Ad illud, qđ obiicitur de claritate corporis non glorificati. Dicẽdum, ꝙ neutra latet ſenſum, dũ tamen corpus habeat modum exiſtendi debitũ corpori, quemadmodũ corpus Chriſti paſſibile ſub ſacramẽto datũ fuit impaſſibiliter, q̃uis ſecũdùm ueritatẽ eſſet paſſibile ante paſſionẽ: ꝑ hunc modũ & uiſibile, & ſenſibile eſt inſenſibiliter, rõne modi eſſẽdi ibi: in hoc aũt modo p̄iudicare ſenſui beatorũ, ſed opus Dei in hoc ſacramento mirificum prædicare.

Li. ult. De ciuit. Dei cap. 29 Tom. 5

DISTINCTIO VNDECIMA.
PARS PRIMA.

De Euchariſtiæ ſacramẽto per comparationem ad diſpenſantes uel conficientes: & primò de confectione.

SI autem quæritur, qualis ſit illa conuerſio, an formalis, an ſubſtantialis, uel alterius generis: definire non ſufficio. Formalem tamẽ non eſſe cognoſco: quia ſpecies rerum, quæ ante fuerant, remanent, & ſapor, & pondus. Quibuſdam eſſe uidetur ſubſtantialis, dicentibus ſic ſubſtantiã conuerti in ſubſtantiam, ut hæc eſſentialiter fiat illa: cui ſenſui præmiſſæ auctoritates conſentire uidentur.

Oppoſitio.

Sed huic ſententiæ ſic opponitur ab aliis, Si ſubſtantia panis (inquiunt) uel uini conuertitur ſubſtantialiter in corpus uel ſanguinẽ Chriſti, quę ante non erat corpus: & hodie eſt aliquid corpus Chriſti, quod heri non erat: & quotidie augetur corpus Chriſti, atque formatur de materia, de qua in conceptione non fuit factum. Quibus hec modo reſponderi poteſt: quia non ea ratione dicitur corpus Chriſti confici uerbo cæleſti, quod ipſum corpus in conceptu Virginis for-

matum deinceps formetur: ſed quia ſubſtantia panis uel uini, quæ ante non fuerat corpus Chriſti uel ſanguis, uerbo cæleſti fit corpus & ſanguis. Et ideo ſacerdotes dicuntur conficere corpus Chriſti & ſanguinem: quia eorum miniſterio ſubſtantia panis fit caro, et ſubſtantia uini fit ſanguis Chriſti: nec tamen aliquid additur corpori uel ſanguini, nec augetur corpus Chriſti, uel ſanguis.

Auguſtinus in libro ſententiarum Proſperi.

Si uerò quæris modum, quo id fieri poſſit? breuiter reſpondeo. Myſterium fidei credi ſalubriter poteſt, inueſtigari ſalubriter non poteſt. Quod ergo corpus Chriſti panis mutatione in id non augmentatur, nec ſanguis ex uini conuerſione, eius uoluntati & potentiæ adſcribatur, qui idem corpus de Virgine eduxit: fit ergo ſubſtantia illa iſta ſine eius augmento. Nec tamen concedunt quidam, quòd ſubſtantia panis aliquando fit caro Chriſti: etſi fiat caro Chriſti: ſicut farina facta eſt panis, & aqua facta eſt uinũ: nec tamen dicitur farina eſt panis, & aqua eſt uinum. Alij uerò concedunt illud, quod erat panis uel uinum, poſt conſecrationem eſſe corpus & ſanguinem: non tamen ſequitur, panis eſt caro Chriſti, uel uinum eſt ſanguis: quia ſubſtantia panis uel uini poſtquam facta eſt caro Chriſti uel ſanguis, non eſt ſubſtantia panis uel uini, ſed caro & ſanguis. Ideo diſtinguendum uidetur, cum dicitur ſubſtantia panis, uel id quod erat panis, modò eſt corpus Chriſti. Manens enim panis non eſt corpus Chriſti: ſed mutata in id, quod facta eſt, eſt corpus Chriſti: Nec dicimus ſubſtantiam panis uel uini materiam eſſe corporis uel ſanguinis domini: quia non de ea, ut de materia, formatur corpus: ſed ipſa formatur in illud, & efficitur illud. Vnde Auguſtinus, Corpus Chriſti dicimus illud, quod ex fructibus terræ acceptum, & prece myſtica conſecratum, ſumimus in memoriam Dominicæ paſſionis. Quod cum per manus hominis ad illam uiſibilem ſpeciem perducatur, non ſanctificatur, ut ſit tam dignum ſacramentum, niſi operante inuiſibiliter ſpiritu Dei.

Aſſerunt quidam dictum panem tranſire in corpus Chriſti.

Quidam uerò ſic dicunt conuerſionem illam eſſe intelligendam, ut ſub illis accidentibus, ſub quibus erat priùs ſubſtantia panis & uini, poſt conſecrationem ſit ſubſtantia corporis & ſanguinis: ſic tamen, ut non eis afficiatur, & ſic aſſerunt dictum panem tranſire in corpus Chriſti: quia ubi erat panis, nunc eſt corpus Chriſti. Quod ſi eſt, quid ergo fit de ſubſtantia panis & uini? Illi dicunt uel in præiacentem materiam reſolui, uel in nihilum redigi. Alij uerò putauerunt, ibi ſubſtantiam panis & uini remanere, & ibidem corpus Chriſti eſſe & ſanguinem: & hac ratione dici illam ſubſtantiam fieri iſtam: quia ubi eſt hæc, & illa: quod mirum eſt: & ipſam ſubſtantiam panis uel uini dicunt eſſe ſacramentum. Sed quòd non ſit ibi ſubſtantia, niſi corpus Chriſti & ſanguis, ex prædictis & ſubditis apertè oſtenditur. Ait enim Ambr. Panem iſtum, quem ſumimus in myſterio, illum intelligo utique, qui manu Sancti ſpiritus formatus eſt in utero Virginis, et igne paſſionis decoctus in ara crucis. Panis enim Angelorum factus eſt cibus hominum. Vnde ueritas ait, Ego ſum panis uiuus, qui de cælo deſcendi, & iterum, Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi uita. Ex his namque duabus ſententiis aperte datur intelligi, quia panis ille, & iſte, non duo, ſed unus panis, & una caro procul dubio unum efficitur corpus. Illud uerè, illud ſanè, quod ſumptum eſt de Virgine, quod reſurrexit, & in cælum aſcendit. Item Gregorius. Quis fidelium habere dubium poſſit, in ipſa immolationis hora ad ſacerdotis uocem cælos aperiri, In illo Chriſti myſterio Angelorum choros adeſſe, ſumma & ima ſociari, unum quid ex inuiſibilibus atque uiſibilibus fieri? Idem, Eodem momento & in cælum rapitur miniſterio Angelorum conſociandum corpori Chriſti, & ante oculos ſacerdotis in altari uidetur. Sicut diuinitas uerbi totum implet mundum, ita multis locis illud corpus conſecratur. Nec ſunt tamen multa opera Chriſti, ſed unum corpus, &

De ſacram. et alle. de cõſe. d. 2. c. Oĩa q̃. Io. 6. In homil. Paſchali. c. quid ſit ſanguis & lib. 4. dialog. c. 68. et hr̃ de cõſe. d. 2.

non

unus ſanguis. Ideoque ſiue plus, ſiue minus quis inde percipiat, omnes æqualiter Corpus Chriſti integerrimè ſumunt. Poſt conſecrationem ergo non eſt ibi ſubſtantia panis, uel uini, licet ſpecies remaneant. Eſt enim ibi ſpecies panis & uini, ſicut & ſapor. Vnde aliud quidem uidetur, aliud uerò intelligitur.

SVPRA egit Magiſter de ſacramento Euchariſtiæ in ſe, & in comparatione ad manducantem. In hac parte agit de ipſo per comparationem ad conficientem. Et diuiditur hæc pars in tres partes. In prima parte agit de ipſa confectione. In ſecũda de conſequentibus ad confectionem infra Diſt. 12. ibi. *Si autem quæruntur de accidentibus &c.*] In tertia agit de poteſtate conficiendi infra Diſt. 13. *Solet etiam quæri, utrum praui ſacerdotes, etc.*] Prima pars habet duas partes. In prima parte agit de ipſa cõfectione quantùm ad actũ trãſubſtantiãdi. In ſecunda quantùm ad materiam. ibi. *Sub alia autem ſpecie tribus de cauſis.*] Prima pars hẽt duas partes. In prima determinat ueritatem. In ſecunda reprobat falſas opiniones. ibi. *Quidam uerò ſic dicunt conuerſionem illam, &c.*] Prima pars hẽt duas. Primò enim determinat, quid ſentiendũ eſt. Secundò uerò q̃d loquendũ. ibi. *Nec tamen concedunt aliqui, &c.*] Similiter ſecunda pars hẽt duas. In prima ponit opinion. In ſecũda reprobat. ibi. *Sed quòd non ſit ibi ſubſtantia niſi corpus Chriſti, &c.*

Dub. 1. M*yſterium fidei, &c.*] Contra. Videtur .n. ſecundùm hoc, ꝙ omnes peccent grauiter, qui diſputant de his, quæ ad fidem ſpectant. Reſpon. Dicendum, ꝙ facienda eſt uis tam in hoc, ꝙ dicit, Myſterium fidei, quàm in hoc uerbo, inueſtigari. Myſterium enim ſecretũ eſt, & illud non eſt inueſtigandum, ut homo uelit ratione comprehendere, quod dominus uoluit occultare: & qui aliter facit, peccat, & præſumptuoſus eſt: dum ſe eleuat ad id, ad quod non poteſt ꝑtingere. Qui autem diſputat de fide non ad myſterii inueſtigationem; ſed potius ad defenſionem, ille non facit contra hoc, ꝙ dicit Aug. & Magiſter.

Alij uerò concedunt, &c.] Videtur falſum dicere, q̃a (q̃d) eſt relatiuũ eſſentialitatis: ſed ibi nihil manet commune: ergo talis locutio eſt falſa. Preterea. Quæro pro quo ſupponit, cum dicitur, ꝙ erat panis, aut ꝓ ſuppoſito panis, aut Chriſti. Si pro ſuppoſito panis, contra, Iſti nũquam conuenit prędicatum. Si pro ſuppoſito corporis: ergo implicatio eſt falſa; quia corpus Chriſti numquam fuit panis. Reſpon. Dicendum, ꝙ propriè loquẽdo cũ hoc relatiuum (q̃d) ſit relatiuũ idemptitatis, & ſuppoſitum non ſit idem cum prædicato, ꝙ ſimpliciter loquendo propriè falſa eſt: nec Magiſter dicit concedendam ſecundùm opin. ſuam. Si autem legatur a ſanctis, exponẽdam eſſe credo. Dub. 2.

Vnde

Vnde cum Auguſtinus dicit, quod corpus Chriſti dicimus illud, quod ex fructibus terræ collectum, &c. Dicendum, quòd illud dictum eſt quantùm ad ſignum exteriùs, & ſecundùm metaphoram eſt intelligẽdum: ſecundùm quòd ſignum pro ſignato ponitur, & uocatur hoc corpus Chriſti ſacramentũ corporis Chriſti.

In ipſa immolationis, &c.] Videtur Gregor. hic malè dicere, quia ſi aperiuntur, quæro ad quid. Si ut deſcendat, uidetur falſum, quia poteſt deſcendere ſine apertione cœlorum. Iterum. Ad quid deſcendit. ſ. ut panis cõuerteretur in corpus ſuũ hic inferius. Si dicas hoc dictũ tropice, quæro in quo tropo. Reſpon. Dicendum, quòd panis iſte, qui in altari conficitur, eſt panis cœleſtis: cœlum aut dicitur aperiri, quandꝫ uehemẽs fit influentia deſuperiùs. Quoniam igitur immolationis hora nobis panis cœleſtis, & ſuperſubſtantialis tribuitur; hinc eſt, quod Grego. dicit cœlos aperiri, ſicut in eius natiuitate dicitur, quòd per totum mundum melliflui facti ſunt cęli; quia datus eſt nobis iſte, qui dulcior eſt ſuper mel, & fauum.

Dub. 3.

In cœlum rapitur, &c.] Videtur falſum dicere; quia illud corpus ſumitur a ſacerdote, ergo non rapitur miniſterio. Item. Quomodo conſociatur corpori Chriſti, cum idem ſit corpus. Item. Quæritur quomodo intelligitur illud, quod ſcribitur in canone. Iube hæc perferri ꝑ manus Sancti Angeli tui, quid eſt: & quis eſt Angelus, qui ꝑfert. Reſpon. Dicendum, quòd ſicut prædicta uerba circa confectionem figuratiuè, & ſecundùm tropum intelligenda ſunt, ſic & iſta. Vnde ſicut manus angelorum non intelliguntur corporaliter: ſic nec rapi hoc ſacramentum intelligendum eſt localiter, uel corporaliter: ſimiliter nec conſociari ſpecialiter. Sed hoc intelligendum eſt, ꝙ ſicut Angeli intelliguntur Deo offerre orationes noſtras, & petitiones, ſimiliter deſideria: non propter ignorantiam Dei, ſed propter commoditatem noſtram, quia ſuis ſanctis affectibus, & puris nos adiuuant: & merita noſtra in conſpectu Dei replicant, ut ex eorum puritate ſancta, & affectione feruenti, ratione dignitatis nuncii ſint acceptabilia. Sic intelligẽdum eſt offerre ſacrificia, quia ſacris myſteriis aſſiſtentes unà nobiſcum precantur, ut noſtra munera ſint accepta: & unà nobiſcum reuerentur ſanctiſſimum Corpus Chriſti, ſicut in cœlo; ideo dicuntur in cœlum rapere, & conſociare quantùm ad hoc, quod reputant honore dignum in altari, ut in cœlo. Per hunc etiam modum intelligenda eſt oratio canonis; quia ſicut exponit Innocentius, Angelus ille magni conſilii eſt Chriſtus: per manus illius oramus ſacrificium perferri, id eſt ipſius meritis, & precibus noſtrum ſacrificium Deo acceptari. Vnde ipſe eſt pontifex, & aduocatus noſter, & apparet continuè uultui Dei ad interpellandũ pro nobis: & ſic patent quæſita.

Ar-

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

An panis conuertatur in corpus Chriſti?

AD intelligentiam huius partis ſex quærũtur. Primò q̃ritur, utrum in hoc ſacramento ſit aliqua cõuerſio panis in corpus Chriſti. Secundò, dato quòd ſic, quæritur utrum totus panis conuertatur, an aliq̃d remaneat pręter accidentia. Tertiò, dato q̃d conuertatur totús, quæritur utrum talis conuerſio panis poſſit dici adnihilatio. Quartò, dato ꝙ non, quæritur utrum panis conuertatur in totum Chriſtum. i. in animam, & diuinitatẽ, ſicut in carnẽ. Quintò, utrum hæc conuerſio ſit ſubita, an ſucceſſiua. Sextò, & ultimò quæritur, quibus uerbis ſit exprimenda illa conuerſio.

QVOD ſit ibi uera conuerſio panis in corpus Chriſti uidetur. Primò per ipſam formã: quia cũ dicitur. Hoc eſt corpus meum; aut falſum dicit ueritas: aut panem conuertit in corpus: ſed non dicit falſum: ergo &c. ITEM. Hoc ipſum probatur auctoritate doctorum, auctoritate Ambr. ſcilicet & Euſebii, & Auguſt. & Damaſc. Panis, & uinũ ſupernaturaliter in corpus, & ſanguinem tranſit. ITEM. Ratione uidetur, quia conſtat, & uerũ eſt, ꝙ corpus Chriſti ſecũdùm ueritatẽ eſt in altari, & priùs nõ fuit: ergo ſecũdùm aliquam mutationem ſui, uel alterius. Non ſui, quia eſt immutabile. Non alterius, niſi panis: ergo &c. Si dicas ꝙ corpus Chriſti eſt mutabile ſecundùm locum, quia hæc eſt mutatio entis completi, & eſt in corpore Chriſti: Contra omne, ꝙ mutatur ſecundùm locum, ſi accedit ad unum, recedit ab altero: ergo ſecundùm hoc Chriſtus recedit a cœlo. Prætereà. Nihil, quod mutatur ſecundùm locum, ſimul tendit ad differentias diuerſas poſitionũ: ſed ſimul conſecratur corpus Chriſti Romæ & Pariſiis: ergo ſi corpus Chriſti mouetur Romę, nõ ergo Pariſiis, ergo &c.

Ambr. lib. 4. d Sacra. cap. 4. & lib. 6. cap. 1. & refertur de cõſ. d. 2. ca. Omnia.

Euſeb. de cõſe. d. 2. ca. Quia corpus aſſumptum.

Aug. locis in litera al leg.

CONTRA. Greg. dicit & habetur in litera. Quis fidelium habere dubium poſſit, in hora immolationis cœlos aperiri, ſumma & ima ſociari? ſed hæc non fierent, ſi aliquid in corpus Chriſti conuerteretur: immo uidetur ſecundùm Grego. ꝙ deſcendat: ergo ibi non eſt conuerſio. ITEM. Damaſ. Quia conſuetudo eſt hominibus comedere panem, & bibere uinum, coniugauit eis diuinitatem, & facit ea ſacramentũ corporis, & ſanguinis ſui: ſi coniugauit illis diuinitatem: ergo ſaluantur in ſua natura: non ergo cõuertuntur in aliud. ITEM. Ratione uidetur; quia ſi aliquid conuertitur in corpus Chriſti, aut cõuertitur in corpus Chriſti quod eſt, aut non eſt. Si q̃d non eſt: ergo corpus de nouo fit: ergo plura corpora ſimul. Si quod eſt: ſed quandocumque aliquid cõuertitur in id q̃d eſt, augetur: ergo corpus Chriſti cõſecratione, ſiue conuerſione fit maius. ITEM. In nullo alio ſacramẽto elementũ cõuertitur in id, q̃d ſignat; ſed ſufficit illud adeſſe: ergo uĩ, ꝙ ſic debeat eſſe in hoc ſacramẽto. ITEM. Miracula nõ ſunt

Lib. 4. de Orthod. fide. c. 14. in medio.

ſunt ponēda; ubi æquè benè pt fieri ſine miraculo; ſed corpus Chriſti cū ſit glorioſū ſimul cū pane pt eſſe; & idem faciet, ac ſi panis cõuerteretur: qđ nõ pt eſſe ſine miraculo: ergo &c. ITEM. In nullū corpus cõuertitur cibus, niſi qđ indiget refectione: ſed corpus Chriſti nõ eſt tale: ergo, &c. Si dicas, ꝙ non abſorbet, ut terra, ſed ut radius aquam, ſe non indigentia, ſed potentia; Contra. Radius non conuertit aquam in ſe: ergo nec Chriſtus panem in corpus ſuum.

RESOLVTIO.

Credamus firmiter cum eccleſia catholica, panem in uerum Chriſtum corpus conuerti, necdum in partem, ſed in totum.

RESPONDEO. Sicut dicit Magiſter, quorundā fuit poſitio, ꝙ non eſt ibi aliqua cõuerſio: ſed ad inuocationem uerborū ſine conuerſione fit diuina uirtute, ut corpus Chriſti ſit ibi. Sed hęc poſitio contraria eſt auctoritati ſanctorum, & rationi. Rationi quidem, quia aufert ſacramēti ueritatem, cõgruitatem, & miraculi utilitatem. Veritatem, qa ponit ex hoc falſitatē in forma. Ponit etiam mutationem circa Chriſti ſubſtātiam, ſicut probatum eſt in opponendo. Cõgruitatē tollit, qa cum manet ibi panis, nõ eſt adeo ductiuum in alterum, ſicut cū manent ſola accidentia, quę dependent, & per ſe ſtare non poſſunt. Vtilitatem ēt, qa dū prātem, & rõnem quærit, minuit meritum fidei. Propter hæc ergo hæc poſitio eſt reprobanda: & neminē hēt ex Doctoribus defēſorē. Immo cõiter tenet eccleſia, ꝙ eſt ibi cõuerſio panis ī corpus Chriſti, nõ (inq̃) partem corporis; ſed in totum.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur. primò de uerbo Grego. Dicendum, ꝙ ſermo ille eſt tropicus, & dicūtur cęli aperiri, qa diuina bonitas largè nobis tūc tribuit panē cœleſtē. Summa ēt, & ima dicuntur ſociari pp corporis Chriſti præſentiā. Et rurſus p manus Angelorum dicitur deferri quantùm ad deuotionē offerentis, q mittit ſacrificiū, & orationē in cœlum; q̃q̃ ad Angelos ſpectat domino præſentare: ſed hoc in literalibus dubiis patebit. QVOD autem dicit Damaſ. intelligendū eſt quantum ad continentiam ſpecierū uiſibilium; uel in rõne conuerſionis ſubſtantiæ panis; quia panis cõuertitur in corpus diuinitati unitū, & ſpēs poſt cõuerſionē continent illud: & ſic diuinitas utriſq; dicit̃ cõiugari. AD ALIVD, patet reſponſio, qa totum in totū conuertitur: ideo nec fit nouum, nec fit maius: illud aūt intelligitur, ſi in parte conuerteretur. AD ALIVD, qđ obiicitur de aliis ſacramentis: patet ſimiliter reſpõſio, ꝙ nõ eſt ſimile, quia hoc eſt maius quantùm ad rē cõtētam. Preterea, in aliis res eſt gratia, q̃ creatur: ſed corpus Chriſti nõ creatur tunc in ſacramento. AD ILLVD, qđ obiicitur de miraculo: patet ſimiliter, quia miraculū ponitur hic pp ueritatem ſacramēti, & cõgruitatē, & ēt utilitatē, ſicut uiſum eſt. AD VLTIMVM, qđ obiicitur de cibo, & cibabili. Dicendūm, ꝙ panis non conuertitur ī corpus Chriſti, ſicut cibus in cibabile; nec corpus Chriſti

conuertitur in ſe, ſed Deus conuertit, ut ubi erat panis, qui eſt cibus corporalis, ſit corpus Chriſti, nõ per mutationẽ in corpore Chriſti factam, ſed in pane in ipſum priùs exiſtens tranſeunte.

QVAESTIO II.

An totus panis conuertatur in corpus Chriſti, uel aliquid remaneat poſt conſecrationem?

VTRVM totus panis conuertatur in corpus Chriſti, an aliquid remaneat pręter accidentia. Et ꝙ totus non conuertatur, uidetur; quia nihil eſt in genere, qđ non ſit in aliqua eius ſpecie: ſed tranſubſtantiatio eſt mutatio; & in omni ſpecie motus aliqd manet: ergo &c. ITEM. Sicut in naturali mutatione eſt potentia materiæ, ſic & in hac potẽtia obediẽtia: ſed ex parte transmutati ubi eſt potentia materialis, non omnino tollitur: & ideo remanet illud, in quo fundatur: ergo uidetur ꝙ ſimiliter in iſta aliquid remaneat, in quo remanet obedientiæ potentia. ITEM. De ratione mutationis eſt, quòd illud qđ mutatur, aliter ſe habet nunc, quàm priùs: ſed panis mutatur in corpus Chriſti: ergo aliter ſe habet nunc, ꝙ priùs: ſed quod aliter nunc ſe habet quàm priùs, aliquo modo manet: ergo & panis ſecundùm aliqd ſui manet. ITEM. Quãdocumque duo extrema communicãt in aliquo, illud in quo communicant, manet idem in tota trãſmutatione: ſed panis, & corpus Chriſti communicant in materia: ergo materia manet.

CONTRA. Virtute uerbi fit tranſubſtantiatio: ſed uerbũ demonſtrat ſubſtantiam ſub accidẽtibus, totam (inquam) ſubſtãtiam panis: ergo totam cõuertit. ITEM. Conuertit in totum corpus Chriſti: ergo cõuertit, & totum panem, quia ſi tantùm materiam panis, tunc uidetur, ꝙ eſſet conuerſio in ſolam materiã. ITEM. Si manet aliquid de pane, aut ut commune in tranſmutatione, aut non commune. Si ut commune: ergo corpus Chriſti haberet aliam materiam, uel aliã formam, quod ſtultum eſt dicere. Si non ut commune: tũc quæritur, utrum remaneat materia ſine forma, aut forma ſine materia: ſed utraque per ſe eſt otioſa: ſed ſacramẽto nihil omnino eſt otioſum: ergo neutrum manet. ITEM. Si conuertitur ſecundùm partem ſuæ eſſentiæ, quæro ſecundùm quam, & oſtenditur, ꝙ ſecundũm formam; quia illa eſt magis idonea conuerſioni. Et ꝑterea ſacramentum eſt inſtitutũ non ratione materię, quæ in omnibus communis eſt, ſed ratione formæ. Si ergo uerba reſpiciant magis formam, tunc illam conuertunt. Sed contra. Tunc remanet materia incompleta: ſed diuinæ uirtutis non eſt incompleta facere, ſed potiùs incompleta complere: ergo &c.

RESOLVTIO.

Nouo mutationis genere, (quæ tranſubſtantiatio dicitur) totus panis in corpus Chriſti conuertitur; ſolis accidentibus intactis remanentibus.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ opinio aliquorum fuit, quã tamen Magiſter non ponit, quia modernorum eſt; uel etiam qa non

non multũ eſt probabilis: ꝙ non totus panis conuertitur ſecundùm ſubſtantiã, ſed aliqua pars eſſentialis remanet: conſtat.n. ꝙ accidentia remanent ſecundùm eſſe, & operationem. Quia uidetur, ꝙ remanent ſecũdùm eſſe; fuerunt qui dicerẽt; ꝙ remanet etiam materia, quę illa ſuſtinet: & tranſit forma. Sed hoc nihil eſt, quia materia non eſt nata ſuſtinere accidẽtia, nec eſſe in actu niſi cum forma. Alii uidentes ꝙ accidentia habẽt operationem; & omnis operatio ortũ habet à forma ſubſtantiali; dixerunt ꝙ tranſit materia, & remanet forma. Sed hoc iterum nihil eſt, q̃a forma nõ operatur niſi in materia: propter hoc quamuis illud ſacramentum ſit plenum miraculis: quia tamen non ponuntur eſſe, niſi quæ faciunt ad ſacramenti ueritatem, & eius occultationem, ideo ponunt communiter Doctores, ꝙ totum tranſit in totum, ſolis accidẽtibus remanentibus, cauſa neceſſaria, & vtili. Et propterea relicta prima opinione, quæ tollit conuerſionem materiæ; relicta alia, quæ tollit conuerſionem formæ; magis catholicã tenemus, quod totus panis in corpus Chriſti conuertitur, & optimo modo iſta conuerſio tranſubſtantiatio dicitur. Si aũt quæras, ſub quo genere motus, uel mutationum continetur. Dicendum, ꝙ hæc eſt mutatio ſingularis: quæ nullum ſimile plenum habet, aſſimilatur tamen in aliquo aliis. Quia enim in hac mutatione nihil commune manet, aſſimilatur creationi. Quia uerò principium initiale nõ eſt nihil, ſed aliquid: ideo diſſimilis eſt creationi, & ſimilis generationi. Quia uerò terminum finalem non habet aliquid de nouo factum, ſed priùs exiſtens: ideo eſt diſſimilis generationi, & ſimilis augmento. Quia uerò corpus Chriſti ex hoc non creſcit, ſed in pluribus locis exiſtit: ideo diſſimilis augmẽto, & ſimilis loci mutationi. Quia uero in alio loco exiſtit, & a proprio non recedit; ſed aliquid in ipſum tranſit; ideo omni motui, & mutationi diſſimilis eſt: & eſt p̃rſus mutatio ſingularis. Corruptioni uerò & diminutioni nullo modo aſſimilatur; q̃a operationes ſunt imperfectæ; quæ non decẽt diuinam uirtutem hæc operantem. Rurſus: quia in alteratione uariantur accidentia ſenſibilia; & hoc non contingit huic ſacramento propter fidem; nec illi aſſimilatur.

Ex his patet primum, & ſecundum, & tertium: q̃a illud eſt uerum de mutatione, in qua habent aliquid commune terminis ſed hic nihil habent. Ad illud, quod obiicitur ultimò, quod habent commune. Dicẽdum, ꝙ cõmune habent ſecundùm naturã p̃dicationis, ſed non ſecundùm naturam mutationis. In illa.n. mutatione nihil poſſunt habere commune; quia corpus Chriſti non põteſt habere nec nouã materiam, nec nouam formam: & ſi aliquid maneret, impoſſibile eſſet, ꝙ corpus Chriſti idẽ eſſet omnino: cum autem totum tranſit, nulla omnino innouatio, nec formatio fit circa corpus Chriſti: unde illud argumẽtum locũ habet in naturali mutatione.

QVAE-

QVAESTIO III.

An conuerſio, quæ in altari panis conuertitur in carnem, & uinum in ſanguinem Chriſti, dici poſſit adnihilatio?

VTRVM iſta conuerſio ſit adnihilatio. Et q̃d ſic, uidetur; quia omne illud, quod ſic mutatur, ꝙ nihil de ipſo remanet, adnihilatur: ſed taliter eſt de ſubſtantia panis in propoſito: ergo eſt adnihilatio. ITEM. Succedẽs generatio non aufert corruptionem præcedentem: ergo ſuccedens conuerſio non aufert corruptionem præcedentem: ſed hic corrumpitur materia, & forma, & ita totum: ergo quicquid ſuccedat, nihilominus eſt adnihilatus panis. ITEM. Eſto ꝙ pari uirtute conuerteretur totum uniuerſum in corpus Chriſti, ipſum eſſet adnihilatum. Probatio. Toto uniuerſo cedẽte in nihil, ſolo Chriſto remanente, nihil minus remanet, quàm ſi conuerteretur totum in Chriſtum, quia tãtùm Chriſtus eſt: ergo ſi ibi eſſet adnihilatio, & hic. ITEM. Argumẽtum hoc eſt neceſſarium. A non eſt B, nec pars B, nec aliq̃d eius, nec aliq̃d aliud, & fuit: ergo eſt adnihilatum: ſed panis non eſt Chriſtus, nec pars Chriſti, nec aliquid aliud: ergo &c.

CONTRA. Nihil, quod cõuertitur in rem digniorem ſe, adnihilatur: ſed panis conuertitur in rem multò digniorem ſe: ergo &c. ITEM. Actio penes terminũ denominatur: ergo cum adnihilatio denominetur ab hoc, quod eſt nihil, & adnihilatione nihil fit: ſed nihil nõ habet aliquid de bono, ergo nec adnihilatio: ſed nulla actio eſt a ſummo bono niſi bona: ergo &c. ITEM. A ſummo bono numquam id quod eſt bonum, fit malum: ergo a ſimili numquam id, quod eſt ens, fit non ens, ſiue nihil. ITEM. Aug. Conditor naturæ nihil facit contra naturã: ſed omnis natura appetit eſſe, ſicut dicit Philoſophus, Naturam (inquimus) deſiderare quod melius eſt, & eſſe quàm non eſſe. ITEM. In ſacramento debet ſaluari ratio ſigni, ſiue cõueniens ſignatio: ſed hoc ſacramentum non eſt corruptiuum; ſed conſeruatiuum, & melioratiuum: ergo in ipſo non debet eſſe adnihilatio.

Lib. 1. de Gener. & corrup. t x. 59. & 7. de Anima tex. cõ. 33.

RESOLVTIO.

Quia conuerſio panis in corpus Chriſti in rem meliorem mutatio eſt: tranſubſtantiatio, & nequaquam annihilatio dicatur.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſicut tangit Magiſter in litera, quorundam poſitio fuit, quòd eſſet adnihilatio panis; cũ nihil de eo remaneat. Quia uidebatur indignum dicere, ꝙ aliquid extraneum in corpus Chriſti tranſiret: ideo rationabilibus uidebatur eis, ꝙ panis corpori Chriſti cederet non mutãdo locum, ſed deſinẽdo eſſe: & Chriſti corpus ſuperueniret; quàm ꝙ panis in ipſum cõuerteretur. Sed hæc poſitio ſtare non poteſt; cum hoc nõ deceat Deum facere, qui eſt tota cauſa in hac conuerſione; nec deceat ſacramentum opus tam uile. Ideo communiter ponunt omnes, ꝙ non eſt adnihilatio panis, immo in meliorẽ ſubſtantiam commutatio: & ideo tranſubſtantiatio, non adnihilatio

Sco. d. 11 q. 2. tenet, q̃d panis et uini ſubſtantia adnihilatũ. Sed D. Tho. 3. pa. q. 46. art. 4. ſubſcribit. S. B.

tio

tio talis conuerſio eſt: & ſic appellari debet. Amplius. Si panis nõ cõuerteretur in corpus Xpi, nõ eſſet intelligere, qũo corpus Chriſti inciperet eſſe in altari ſine ſui mutatiõe: ſicut priùs oſtẽſum fuit: pp quod conuerſio panis nõ adnihilatio dicenda eſt.

Qõ. 1. huius art.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur. Nihil remanet de pane: ergo adnihilatur. Dicendum, ꝙ iſtud non ſequitur, quia adnihilatio eſt non tantum nihil de re manere, ſed illud in nihilum cedere: ſed hic non cedit in nihil, immo in aliquid melius. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ poſterior generatio non tollit priorẽ corruptionem &c. Dicẽdum, ꝙ uerum eſt, quia forma corrumpitur, quæ non cedit in formam contrariam: ſed ſi forma illa cõuerteretur in contrariam, nõ diceretur oĩno corrumpi, ſed in aliud tranſire. AD ILLVD, qđ obiicitur de uniuerſo. Dicendũ, ꝙ propter hoc non adnihilatur omnino. Quod obiicitur. Non plures res remanent, q̃ ſi in nihil, uel nullum cederet. Verum eſt non plures res, ſed tñ Chriſtus ſit in pluribus locis, & ſub oĩbus ſpeciebus, & locũ omniũ ſubſtantiarũ ſupplet, & illa accidẽtia ex pñſentia dominici corporis habẽt operationẽ, quam haberet ſubſtantia, ſicut patebit infra. Et cũ dicitur aliqua operatio conueniens ſpeciei eodẽ miraculo cedit forma panis, & eius materia; ſicut meliùs patebit infra: iõ nihil perit pp hoc in natura, ſed quodãmodo ad tẽpus ceſſat. AD ILLVD, qđ ultimò obiicitur. Dicendũ, ꝙ illa diuiſio eſt inſufficiens, qa non ſequitur, ꝙ ſit adnihilatũ, ſi nõ eſt hoc, nec aliud, qa hæc habet duas cauſas ueritatis, Nõ eſt hoc, nec aliud, aut qa ceſſit in nihil, aut qa trãſit in aliud: & ratione huius eſt uera, & hoc nõ eſt adnihilari.

QVAESTIO IIII.

An panis, qui in corpus Chriſti conuertitur, in totum Chriſtum conuerti dici poſſit?

VTRVM panis conuertatur in totũ Chriſtum. Et quòd ſic uidetur: Quia ad id ſe extendit conuerſio, ad qđ cõtinentia: ſpecies enim non continet niſi uirtute conuerſionis: ſed ibi continetur totus Chriſtus: ergo panis conuertitur in totũ Chriſtum. ITEM. Qđ ſpecialiter panis cõuertatur in diuinitatem, vr: qa intentio conſecrantis eſt, ut cibus corporalis cõuertatur in ſpiritualẽ: ſed cibus ſpiritualis eſt Deus, q eſt cibus ſanctorum ſpirituum: cum ergo conuerſio elementi ſequatur intẽtionem, vř ꝙ cõuerſio ſit in Deum. ITEM. Quod in anima, uidetur: quia anima Chriſti in uno loco eſt p naturam, ſicut corpus: ergo ſi corpus Chriſti non ſit in multis locis, niſi aliquid cõuertatur in ipſum, pari ratione, nec anima Chriſti: ſed anima eſt ſub ſacro, alioquin corpus eſſet examine, qđ eſt inconueniens: ergo &c. ITEM. Quòd ſanguis ſit ibi, uidetur: quia aut conuerſio panis expectat cõuerſionem uini, aut non. Si non expectat: ergo ante conuerſionẽ uini uirtute huius uerbi. Hoc ẽ corpus meũ, eſt ibi ſãguis: ſed ad id extẽdit ſe elemẽtũ paſſiue, ad ꝙ uerbũ operatiue: ergo elemẽtũ panis cõuertiẽ in ſanguinem. Si expectat: ergo

eſt ibi ſucceſſio: ergo nō deberet eleuari corpus in conſpectu populi ante conſecrationē uini, ꝙ eſt contra cōem ritum totius eccleſiæ: tunc.n. tota eccleſia facit quātū in ſe eſt ſimplices idololatrare, cū nondū ſit ibi Xp̄s.

CONTRA. Quod in ſolū corpus cōuertatur, & non in diuininitatē, uidetur: quia ſi in diuinitatē, tunc creatura poſſet fieri creator, quod eſt inconueniens. ITEM. Diuinitas eſt ubiq;: ergo ex conuerſione nō pōt de nouo in aliquo loco eſſe: ſi ergo conuerſio facit de nouo eſſe, ubi res conuertit: ergo nō conuertitur niſi in corpus unicū. ITEM. Qđ nō in aīam, uidetur: ꝗa ſacrū habet rōnē ſignificandi, & efficiendi: & rō ſignandi tantū, uel amplius ſe extendit, quantū rō efficiendi: ſed conſtat qđ panis non habet ſimilitudinē ad Xp̄i animā: ergo nec habet conuerti in ipſam. Præterea ſi in animam conuerteretur, cum illa pars ſit dignior, ab illa deberet denominari: ergo deberet dici. Hæc eſt aīa mea. ITEM. Quòd nō in ſanguine, uidetur: ꝗa ſi panis conuerteretur in ſanguinē ſicut in carnē; fruſtra ergo ſub duabus ſpeciebus fieret hoc ſacramētū. Præterea. Iſtæ duæ orationes, Hoc eſt corpus meū, Hic eſt calix sāguinis mei, habēt diſtīctas ſignificatiōes: ergo & efficacias.

RESOLVTIO.

In ſolum corpus Chriſti conuertitur panis, quia cum eo ſimboleitatem habet: non in diuinitatem, non in animam; & ſi inſeparabiliter ibi unita ſint omnia hæc.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ præcisè panis in id cōuertitur, cum quo habet ſimilitudinem: ſuper hāc.n. ſimilitudinem fundatur inſtitutio, & aduenit uerbi ſanctificatio: quīa ergo panis habet ſimilitudinem tantum ad corpus: ideo eſt inſtitutum tantum conuerti in corpus: & uerbum ſanctificans. ſ. Hoc eſt corpus meū, ſignat conuerti in corpus, non in diuinitatem. Nec in animam, nec in ſanguinem aliquid panis conuertitur; nec eſt ſub ſacramēto corpus ſine iſtis: quia non ſunt ibi propter conuerſionem, ſed propter inſeparabilem coniunctionem, ſiue indiuiſionem. Sāguis enim eſt ibi ratione commiſtionis; anima ratione coniunctionis; ſed deitas ratione unionis.

EX HIS patent obiecta: quia & ſi totus Chriſtus cōtineatur, non tamen in totum eſt conuerſio: unde falſum eſt, quod quidquid continetur in ſacramento, eſt ratione conuerſionis, immo ratione conuerſionis, uel indiuiſionis. AD ALIVD patet reſpōſio, quia corpus eſt cibus ratione unionis cū diuinitate. SIMILITER aliud de anima patet, ꝗa corpus eſt in pluribus locis ratione conuerſionis: ſed anima conſequenter ratione unionis, ſiue perfectionis. AD ILLVD, quod obiicitur de ſanguine, ſimiliter dicendum; quòd illæ conuerſiones non ſe expectant, ſed utrobiq; eſt totum, ſiue totus Chriſtus. Panis tamen, & uirtus ſuæ formæ ordinatur ad corpus primò, ad cætera ſicut ex conſequēti. Similiter dicendum eſt de conuerſione uini, ſicut & panis.

QVAE-

QVAESTIO V.

An conuerſio panis in corpus Chriſti fiat in inſtanti, vel ſucceſſiuè.

VTRVM hæc cõuerſio ſit ſubita, an ſucceſſiua. Et quòd ſubita, uidetur; quia ſucceſſio eſt per reſiſtentiam ſuſcipiẽtis: ut patet in diffuſiõe lucis in aera, quia nihil eſt ibi reſiſtẽs: ſed ex parte panis nulla eſt reſiſtentia: ergo nec ſucceſſio aliqua. ITEM. Quanto operatio eſt a uirtute potẽtiori, tãto uelocior, ut patet in 6. Phyſicor. ſed hæc eſt a uirtute infinita: ergo eſt in inſtanti. ITEM. Non ob aliud eſt ſucceſſio in operatione niſi propter præparationẽ, & inductionem proprietatũ: ſed hic nulla eſt præparatio: ergo nulla ſucceſſio. ITEM. Succeſſio aut hic eſt, quia panis ſucceſſiuè abiicitur: aut quia corpus ſucceſſiuè introducitur. Non quia panis; quia nõ eſt ponere, quare citius conuertatur una pars quã alia, nec materia, quàm forma. Nec quia Chriſti corpus, quia illud non poteſt habere niſi eſſe perfectum, & integrum.

Tex. cõ. 11. & circa.

CONTRA. Et ſi diuina uirtus ibi immediate operetur, operatur tamẽ ad uerbi prolationem: ſed uerbi ꝓlatio eſt ſucceſſiua: ergo & conuerſio. ITEM. Si dicas quòd non operatur per ſermonem, tamen ſimul operatur cum ſermone, quia nec ante, nec poſt: quia ſermonis prolatio eſt ſucceſſiua: ergo cum ſucceſſiuũ non ſit ſimul cum inſtantaneo, patet &c. ITEM. Si conuerſio eſt in inſtanti, quæro in illo inſtanti, in quo eſt mutatio, quid ſit? aut panis, aut corpus. Non panis, quia panis eſt terminus, a quo non. Non corpus, quia eſt terminus ad quem eſt mutatio. Nec aliquid aliud: ergo nihil: ſed hoc eſt impoſſibile: ergo mutatio non fit in inſtanti. ITEM. Panis in illa conuerſione habet eſſe ultimum, ſimiliter corpus Chriſti primum: aut ergo in eodem inſtanti, aut in alio: ſi in eodem: ergo ſimul eſt panis, et corpus. Si in alio, & alio: ſed inter quælibet duo inſtantia cadit tẽpus medium, & in illo medio eſt conuerſio: ergo &c.

RESOLVTIO.

Inſtantanea conuerſio eſt, qua panis in corpus Chriſti cõuertitur; quia in uerbo prolato uerbum increatum operatur, cuius eſt in inſtanti operari.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ hæc conuerſio eſt ſubita, & in inſtanti. Quamuis enim fiat ad uerbi prolationem, non tamen per uerbum ſicut per effectiuũ principiũ, ſed per uerbũ increatum, quod operatur in inſtãti.

QVOD ergo obiicitur, ꝙ non ſunt ſimul. Dicendũ, ꝙ ſucceſſiuũ non eſt ſimul cum inſtantaneo, nec ſecundùm partem: ſed tamen ſecundum aliquid ſui: ut puta factum, uel dictũ eſſe, qđ eſt uel in rõne medii, uel principii, uel finis. Vnde certum eſt, qđ quando totum dictũ eſt, totum factum eſt: ſed quando dominus facit, ipſe nouit. AD ILLVD uerò, qđ obiicitur de illo inſtanti, utrum ſit panis. Dicendum, ꝙ in mutatione ſubita eſt ſimul fieri, & factum eſſe: & ſimul deſinere, & deſiiſſe; quia ergo in inſtanti deſinit eſſe panis, non eſt panis. Rurſus. Quia incipit eſſe corpus, uel cõuertitur in

corpus, eſt corpus Chriſti. AD ILLVD uerò, quod q̃ritur de ultimo eẽ panis, multiplex eſt poſitio. Quidã enim dicunt, ꝙ quia panis habet eſſe temporale, ſed corpus Chriſti eſſe æternũ, qđ ultimum eſſe panis non eſt niſi in tempore, primum eſſe corporis in inſtãti. Vnde ſicut inſtans copulatur ad tempus, ita quòd nihil eſt medium: ſic & in propoſito habere ſe dicunt. Sed hoc eſt fuga. Primò, quia ſi panis haberet eſſe in inſtãti, manet obiectio, & non eſt ibi ſolutio. Secũdò, quia ꝙ corpus Chriſti ſit in altari, uel ſub ſpeciebus, hoc eſt temporale. Tertiò uerò, quia utrumque habet eſſe permanẽs, & ideo eſſe utriuſq; eſt in inſtãti. Propter hoc eſt alia poſitio, ꝙ in eodem inſtanti eſt ultimò eſſe panẽ, & primò eſſe corpus, eodem (inquam) ſecundùm ſubſtantiã, differentẽ ſecundùm rõnem. Quia ſecundùm quòd eſt mẽſura ultimi eſſe panis, eſt terminus preteriti. Secũdum ꝙ eſt mẽſura primi eſſe corporis Xp̃i, ut hic, eſt principiũ futuri. Sed hæc poſitio non poteſt ſtare, q̃a quæcumque ſit diuerſitas in ratione in uno inſtanti, numquã tamen cõtradictoria ſunt ſimul uera in eodẽ. Et præterea ſi præteritum in ſui termino eſſet, & futurum eſſet in ſui initio, numquam continuarentur per unũ inſtans, immo eſſent ſimul. Propterea eſt tertia poſitio, ꝙ eſt in uno inſtanti ſecundùm rem, ꝙ tamen plura ſecundùm uirtutẽ. Sicut enim unus pũctus fit duo puncti diuiſione lineæ, & commẽſuratione: utputa ſi duarum linearum fiat cõtiguatio ſuper lineam continuã ſubſtratam, ille unus punctus ad quem contiguatur, æquiualet duobus: ſic in inſtanti quamuis non multiplicetur, quia tẽpus nõ diuiditur, tamen duobus ęquiualet ꝑpter menſurationem duorũ ultimorum durationis, ſ. panis, & corporis Chriſti. Sed illud non põt ſtare, q̃a in contiguis ultima ſimul ſunt: ſed in durationibus, quæ ſe habent ſecundum prius, & poſterius, impoſſibile eſt, ꝙ ultima ſint ſimul. Vnde in illa contiguatione punctus ſubſtratus non fit duo, ſed duo puncti uniuntur in uno: nec tamen cedunt in unũ propter diſtinctionem corporum, in quibus ſunt. Et iterum quãtuncumque illud uerbum ſit, quòd duo indiuiſibilia ſint ſimul, numquã tamen uerum eſt, ꝙ duo contradictoriè oppoſita ſimul inſunt eidẽ: & quia ſunt incõpoſſibilia; nec etiam ea, quæ neceſſariò requirunt ordinem non tantum cauſaliter, ſiue ſecũdùm naturam, ſed etiam ſecũdùm eſſe in actu, & durationem actualẽ. Propterea eſt quarta poſitio, quòd eſt in alio, & alio inſtanti ſecundũ rem: eo modo quo in tẽpore eſt ponere inſtãtia multa: quia unũ eſt ſecundũ ſuam eſſentiam, cuius fluxus eſt continuus. Vnde non eſt ponere plura inſtantia, ut conſequenter ſe habentia ſecundùm ſe: ſed tamen ſecundũ ꝙ menſurat duas actiones diſcõtinuas eſt in eo duo ſignare: ſicut linea ſi ſecet aliã, ſignat duo puncta. Sed illud non poteſt ſtare, quia in nullo continuo, nec eſſe, nec intelligi, nec ſignari poſſunt uere duo indiuiſibilia

ipſo

ipſo manente continuo, quæ ſe habeant conſequenter:alioquin intelligitur de neceſſitate, ut multiplicatum:ſi ergo tēpus manet non interciſum, patet &c. Et ideo dicendum eſt ultimò, ꝙ tempus,ſiue inſtans menſura ultimi eſſe panis, & primi eſſe corporis poteſt dupliciter accipi. Vel in diuiſiōe propria uniuſcuiuſq;, ſicut dicit Philoſophus ꝙ unumquodque propria periodo menſuratur,quæ quidem cū ipſa re incipit, & deſinit: & ſic ſunt diuerſæ menſuræ diſcontinuæ, & diuerſa inſtantia conſequēter ſe habētia,ſicut ſunt duo eſſe.ſ.eſſe panis,& eſſe corporis. Si autem accipitur inſtās ſecundùm communem menſuram, quæ eſt tempus continuum, & commune, non interciſum, ut eſt menſura motus primi mobilis, uel etiam ut tempus cōſideretur ſecundùm eſſentiam,non ſecundum eſſe: tūc accipitur determinatum inſtans ſecundùm noſtram ſignationem.Signetur ergo unum inſtans in tempore, in quo ultimo eſt panis. Signetur & aliud inſtans,in quo primo eſt corpus Chrſti: ego dico, qđ non eſt ſignare duo inſtantia conſequenter ſe habentia in cōtinuo, manēte continuo. Vnde quodlibet horū per ſe ſignari poteſt: ſed duo ſimul impoſſibile eſt ſignare. Et ſic patet ꝙ in alio, & alio inſtanti habet eſſe panis,& corpus ſecūdùm rē, & ſecundùm quòd eſt menſura realis, & propria: licet ſecundū menſuram communem duo inſtantia immediatè ſignare non cōtingat. Hic autem modus ſoluendi rationabilior, & certior uidetur omnibus prædictis:quoniam ſupra tria principia certa fundatur. Primum eſt, ꝙ in eodem inſtanti ſimplici impoſſibile eſt contradictoria eſſe,quantumcūque inſtans habeat diuerſitatem ſecundum conſiderationem. Secundum eſt,quòd in cōtinuo manente continuo impoſſibile eſt inſtātia eſſe conſequēter,nec uerè ſignari. Tertiū eſt ꝙ inter eſſe panis, & inter eſſe corporis Chriſti, uel inter duo contradictoria nihil eſt mediū.

3. de Gener. & corrup. 57. qđ & Poeta cecinit. Stat ſua cuique dies.

QVAESTIO VI.

Quo genere locutionis exprimenda eſt conuerſio panis in corpus Chriſti.

QVIBVS uerbis debeat exprimi iſta cōuerſio. Et oſtenditur, quòd per uerbum ſubſtantiuum,ut dicatur, Panis erit corpus Chriſti:& quod fuit erit corpus Chriſti, & hoc auctoritate, & ratione.Quia Ambroſ.dicit, quòd erat panis ante conſecrationē, eſt corpus Chriſti poſt conſecrationem. ITEM. Ratione uidetur, quia ubi totum tranſit in totum, fit maior unio,quàm ubi pars in partem: ſed uera eſt ubi pars in partem, utputa ſecundùm accidens album erit nigrum: & ſecundùm ſubſtantiam, ut quod fuit ſub formā ignis, modo eſt ſub formā aeris. ergo multòfortius hic ubi totum tranſit in totum. ITEM. Quod in uerbo mutandi uidetur. Damaſ. Panem, & uinum fecit corpus, & ſanguinem ſuum. ITEM. Ratione, uidetur: quia quod mutatur, & non adnihilatur, non fit nihil, ſed aliquid: at uerò panis mutatur, & non adnihilatur,

In lib. de his, qui myſterijs initiantur. c. 9. a med. Tom. 4. & recitatur de conſ. d. 2. c. Aut. et in li. 4. de Sacra. cap. 4. cir. initium. Tom. 4.

nec ſit aliud, ꝗ corpus Chriſti, ergo &c. Item. Quod cum uerbo poſſendi. Amb. Quod eſt panis, poteſt eſſe corpus conſecratione, quæ fit Chriſti ſermone. Item. Ratione, quia omne qđ mutatur in aliquid, habet poſſe ad illud, quia omnem actum antecedit potentia aliqua: ſed panis mutatur in corpus Chriſti: ergo &c. Item. Quod cum præpoſitione, uidetur. Amb. de ſacramentis. Vbi acceſſit conſecratio, de pane fit corpus Chriſti. Item. Ratione uidetur: q̄a hic eſt trāſubſtantiatio. Aut ergo de aliquo, aut de nihilo. Non de nihilo: ergo de aliquo: ergo de pane, cum non ſit dare de alio.

Contra. Hoc uerbum eſt notat identitatem: ſed panis ad corpus Chriſti nō eſt identitas, nec in forma, nec in materia: ergo talis locutio ſcilicet cum uerbo ſubſtantiuo, quod notat idētitatem, eſt falſa. Item. Omne fieri terminatur ad factum eſſe: ſed in hoc ſacramento nihil factum eſt, quia corpus non eſt nunc factum: ergo nec fieri eſt ibi: ergo ſunt falſæ cum uerbo fiendi. Item. Omnis potentia aut eſt actiua, aut paſſiua: in pane non eſt actiua, nec etiam paſſiua, q̄a tunc eſſet ad actum: ergo cum hoc uerbo poteſt eſſe falſa locutio. Item. Hec præpoſito De, & Ex, dicit cauſalitatem, aut ordinē; ut de mane fit meridies: hic non poteſt ſtare ſecūdum quòd dicit cauſalitatem: nec ſecundū quòd dicit ordinem; quia tunc eſt ſenſus, Poſt panem eſt corpus: pari ratione poſſet dici de uerbo. Corpus poſt uerbum,

Resolutio.

Eò conuerſio hæc aliarum conuerſionum ordinem excedit, ut uix exprimi queat.

Respondeo. Dicendum, ꝙ iſta cōuerſio eſt ſingularis; quia totum in totum tranſit, & hoc uirtute ſupra naturam: ideo panis ad corpus non eſt idēptitas, non eſt cauſalitas in Chriſti corpore, nulla eſt innouatio in pane: nulla eſt ſecundùm cauſas inferiores ordinatio. Ex his eliciuntur quatuor regulæ. Prima eſt, ꝙ omnia uerba ſignantia idēptitatē panis ad corpus Chriſti, faciunt ſermonē falſum: unde oēs tales locutiones impropriæ ſunt, & exponendę. Panis erit Corpus Chriſti; uel qđ fuit panis, eſt corpus Chriſti. i. conuerſum eſt in corpus Chriſti: & ſimpliciter non ſunt recipiendę cū relatiuo, & uerbo ſubſtantiuo: & iō non ualet ratio, quā adducit. Quia. n. totum in totum tranſit; non eſt maior idēptitas immo minor, immo nulla. Secūda regula eſt, ꝙ omnia uerba ſignantia innouationē circa corpus Chriſti, ſunt falsè dicta: quę autem ſignant conuerſionē, & tranſitum; uerè dicuntur: & q̄a generari dicit innouationē, fieri pōt dicere tranſitū: ut cū dr̄, hoc fit illud: ideo cum uerbo fiēdi poteſt concedi, non cū uerbo generādi: & cōcedendæ ſunt rationes adhoc. Ratio ad oppoſitum nō ualet, quia obiicit de fieri, put dicit alicuius generationē; ſed non ſic accipitur hic: unde hęc eſt magis propria, panis fit corpus: quàm, de pane fit corpus: & hęc ſimpliciter eſt impropria, Corpus Chriſti fit: ſed cōcedi-

ceditur, ſit hic. Tertia regula eſt, q͞a non eſt ordinatio panis ad corpus Chriſti ſecūdùm cauſas inferiores: ideo uerba hoc ſignātia, ſicut hoc uerbū Pōt, abſolute dictum, faciunt locutionē falſam: ut ſi dicatur, Panis p̄t eſſe corpus. Sed ſi dicatur ordinatio ſecundùm cauſas ſuperiores, tunc eſt in locutione ueritas: ut ſi dicatur, Panis pōt conuerti a Deo: & ſic dicit Amb. & ratio concludit, q͞a actus ille eſt a potentia ſuperiori. Quarta regula eſt, q͞a nulla eſt cauſalitas, ſed ſolùm tranſitus panis in corpus Chriſti, quod oēs præpoſitiones cauſalitatem importātes reddūt locutionem impropriā: unde impropriæ ſunt cum hac præpoſitione De, uel Ex, ſecundū ꝙ dicūt cauſalitatē: ſed cum eſt aliqua acceptio ordinis, nec tamē ſecundùm illā oīno propriè. Et dicēdū, ꝙ illa eſt uera, & propria, in qua uerbū ſignāt nō idēptitatē, nec innouationē, nec ordinationē naturalem, ſed ſolùm cōuerſionē cū p̄poſitione importāte tranſitū, non cauſam: unde hæc eſt ꝓpria, Panis cōuertitur in corpus Chriſti.

DISTINCTIO VNDECIMA. PARS SECVNDA.

De materia Euchariſtiæ. & primò Quare ſub alia ſpecie.

SVb alia autem ſpecie tribus de cauſis carnem & ſanguinem tradidit Chriſtus, & deinceps ſumendum inſtituit: ut fides ſcilicet haberet meritum, quæ eſt de his, quæ non uidentur: quia fides non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum. Et ideo etiam, ne abhorreret animus, quod cerneret oculus: quia non habemus in uſu carnem crudam comedere, & ſanguinem bibere. Quia ergo Chriſtum uorari dentibus fas non eſt, in myſterio carnem & ſanguinem nobis commendauit. Et etiam ideo, ne ab incredulis religioni Chriſtianæ inſultaretur. Vnde Auguſt. nihil rationabilius, quàm ut ſanguinis ſimilitudinem ſumamus: ut & ita ueritas non deſit, & ridiculū nullum fiat a paganis, quod cruorem occiſi hominis bibamus. Ne ergo hoc fieret, & ne ueluti quidam horror eſſet cruoris, in ſimilitudinem accipimus ſacramentum. Ex præmiſſis iā liquet, quare ſub alia ſpecie et quare ſub iſta hoc ſacramētū dominus celebrauerit, et celebrari a nobis inſtituerit.

Grego. Thomi. paſch.

De cōſ. d. 2. c. ſub figura.

Hab. de cōſ. d. x.

Quare ſub duplici ſpecie.

Sed quare ſub duplici ſpecie ſumitur, cum ſub alterutra totus ſit Chriſtus? Vt oſtenderetur totam humanam naturam aſſumpſiſſe, ut totam redimeret. Panis enim ad carnem refertur, uinum ad animam: quia uinum operatur ſanguinem, in quo ſedes animæ a phyſicis eſſe dicitur. Ideo ergo in duabus ſpeciebus celebratur, ut animæ & carnis ſuſceptio in Chriſto, & utriuſque liberatio in nobis ſignificetur. Valet enim (ut Ambr. ait) ad tuitionē corporis, & animæ, quod percipimus: quia caro Chriſti pro ſalute corporis, ſanguis uerò pro anima noſtra offertur, ſicut præfigurauit Moyſes. Caro (inquit) pro corpore noſtro offertur, ſanguis pro anima: ſed tamen ſub utraque ſpecie ſumitur totus: quod ad utramque ualet, quia ſub utraque ſumitur Chriſtus. Sed ſi in altera tantùm ſumeretur, ad alterius tantùm, idest, animæ uel corporis, non utriuſque pariter tuitionem ualere ſignificaretur. Sub utraque ſpecie tamen totus ſumitur Chriſtus: nec plus ſub utraque, nec minus ſub altera tantùm ſumitur. Eadem enim ratio eſt, ut ait Hilarius, in corpore Chriſti, quæ in manna præceſſit. De quo dicitur, Qui plus collegerat, non habuit ampliùs: nec qui minus parauerat, habuit minus. Et licèt ſub utraque ſpecie ſumatur totus Chriſtus, tamen non fit conuerſio panis niſi in carnem, nec uini niſi in ſanguinem. Nec debent dici duo ſacramenta, ſed unum: quia ſub utraque ſpecie idem ſumitur. Neque debet iterari ſacramentum: quia benedictio non reperitur ſuper ſpeciem eandem. Neque aliæ ſubſtantiæ in ſacrificium ueritatis offerri debent: quia de alijs non poteſt conſecrari corpus Chriſti uel ſanguis.

Comentario ad undecimũ caput epiſto. prioris ad Heb. in Tom. 4

De cõſ. d. 2. ca. ubi ps eſt.

Exod. 16.

Quare aqua admiſceatur.

Aqua uerò admiſcenda eſt uino, quia aqua populum ſignat, qui per Chriſti paſſionem redemptus eſt. Calix ergo dominicus iuxta Canonum preceptum, aqua et uino mixtus debet offerri: quia uidemus in aqua populum intelligi, in uino oſtendi ſanguinem Chriſti. Cum ergo in calice uino aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur: & credentium plebs ei, in quem credit, copulatur: que copulatio aque et ui-

De cõſ. d. 2 ca. cum oẽ. Apoc. 17.

ni

ni ſic miſcetur in calice Chriſti, ut miſtio illa non poſſit ſeparari. Nam ſi uinum quis tantùm offerat, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis.

Iulius Papa.

Si uerò quæritur, An irritum ſit, quod geritur; ſi aqua prętermittatur: audi quod ſequitur in eodem Canone. Non pōt (inquit) calix domini eſſe aqua ſola, aut uinum ſolū, niſi utrunq; miſceatur. Item Cyprianus, Calix domini non eſt aqua ſola, aut uinū ſolū, niſi utrumq; miſceatur: ſicut nec corpus domini poteſt eſſe farina ſola, nec aqua ſola, niſi utrū que fuerit adunatum, et panis unius compage ſolidū. Si quis tamen non intendens introducere hæreſim, obliuione, uel ignorantia aquam prætermiſerit, non uidetur eſſe irritum ſacramentum: ſed ille grauiter eſt corripiendus: nam & Grecorum eccleſia nō apponere aquam dicitur: quod etiam ex dictis Cypriani uidetur poſſe colligi, ait enim. Si quis de anteceſſoribus noſtris, uel ignoranter uel ſimpliciter non hoc ſeruauerit, quod nos dominus facere & exemplo & magiſterio docuit, poteſt ſimplicitati eius indulgentia domini uenia concedi. Nobis uerò non poteſt ignoſci, quia nunc a domino inſtructi ſumus, ut calicem domini cum uino mixtum, ſecundùm quòd dominus obtulit, offeramus. Ex hoc uidetur, quòd ſi quis ſimpliciter uel ignoranter uinum offerat ſine aqua, ſacramentum conficiat. Aqua uerò nullatenus ſine uino poteſt offerri in ſacrificio: nec panis niſi de frumento: nec granum frumenti, niſi redactum fuerit in panem: quia Chriſtus & panem ſe dicit, & grano frumenti ſe comparat. Quod ergo ſupradictum eſt non poſſe uinum ſolùm offerri, determinari oportet: recipit enim exceptionem. Non poteſt, niſi ſimpliciter uel ignoranter fiat: uel non poteſt, id eſt, non debet. Quibuſdam tamen uidetur hoc generaliter uerum. Colligitur etiam ex prædictis: quòd Chriſtus uinum aqua mixtum dedit diſcipulis. Corpus uerò tale dedit, quale tunc habuit; id eſt, mortale, & paſſibile. Nunc uerò ſumitur a nobis immortale & impaſſibile: nec tamen maiorem habet efficientiam. Euchariſtia quoq; intincta non debet dari populo pro ſupplemen-

De cōſ. d. 2. ca. nō dēs.

De cōſ. d. 2. c. ſicut ī ſāctifica.

De cōſ. d. 2. ca. & ſcriptura.

Io. 6.

Io. 12.

Iulius Papa, ꝙ intincta nō dēt dari hoſtia populo hab. de cōſ. d. 2 c. cū ōē.

to

to communionis: quia non legitur Chriſtum alicui diſcipulorum præbuiſſe panem intinctum, niſi Iudæ. Tunc uerò non accepit Iudas corpus Chriſti, ſed tantùm panẽ: corpus uerò et ſanguinẽ Chriſti ante cũ alijs diſcipulis perceperat.

SVPRA egit Magiſter de confectione quantùm ad tranſubſtantiationem, ſiue conuerſionem. Hic agit ſecundò: in qua ſpecie, uel ſubſtãtia debeat fieri talis confectio. Et hẽt hæc pars duas partes. In prima determinat, in qua ſpecie, uel ſubſtãtia nunc conficere debeat eccleſia. In ſecũda oſtendit, ꝙ ſic fuerit in confectione prima, quæ fuit in cœna. ibi. *Colligitur etiam ex prædictis, quòd chriſtus, &c.*] Vbi oſtendit, in quibus ſubſtãtiis confecit; & quale corpus diſcipulis dedit; & quale nos ſumimus. Prima pars hẽt tres. In prima oſtẽditur, quare illud ſacramentũ, ſiue Chriſti corpus datur ſub alia ſpecie. In ſecunda, quare ſub duplici ſpecie. ibi. *Sed quare ſub duplici ſpecie, &c.*] In tertia uerò determinat, ꝙ aqua uino cõmiſcenda eſt. ibi. *Aqua uerò admiſcenda eſt uino.*] Et illa pars duas habet. In prima oſtẽdit modum commiſcendi. In ſecunda uerò inquirit, utrum hoc ſpectet ad ſacramenti neceſſitatem. ibi. *Si uero quæritur, an irritum ſit, &c.*

Dub. 1. N*E ab horreret animus, &c.*] Videt nulla eſſe iſta Magiſtri ratio: quia non eſt faciendũ aliquid in ſolatium ſenſus, quod præiudicet intellectui. Sed ſicut horridum eſt ſenſui comedere carnes, ita difficile eſt intellectui credere oppoſitum eius, qđ ſentit: ergo uidetur, ꝙ melius eſſet horrorem generari in ſenſu, ut ita ueritas manifeſtaretur in intellectu. Reſpon. Dicendum, ꝙ iſta non eſt tota ratio, quare ſub ſpecie uelatur; quia fit in ſenſus ſolatium; ſed quia fit in ſenſus ſolatium, & in fidei meritum; in quo capitur, & illuminatur intellectus: ſi autem occultaretur ſenſui, & intellectus non releuaretur per fidem, tunc aliquod præiudicium fieret intellectui. Nunc autem non eſt ita: & ideo non ualet.

Vinum & animam, &c.] Videtur malè dicere; quia regula eſt in philoſophica ſcientia, ꝙ termino ſemel poſito non eſt utẽdum æquiuocè: ergo ſimiliter nec ſigno: ſi ergo uinum ſignat ſanguinem Chriſti, non ſignat animam Chriſt: non ergo animam noſtram. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſicut in ſignis uitalibus duplex attenditur ſignificatio, ſcilicet propria, & allegorica: ita & in hac duplici ſignatione ſimiliter accipitur in theologia. Simile poteſt eſſe in ſignis ſacramentalibus, ꝙ unã rem ſignificent propriè, ſcilicet uel rem quam continent, uel effectum quem tribuunt: aliam allegoricè, ſcilicet rem à qua uirtutem trahunt, ſicut a paſſione, & eius fide. Et ſicut fallit regula ſophiſtarum in primis ſignis, quia in theologica ſcientia dictio ſimul accipitur moraliter, Dub. 2.

& literaliter, & allegoricè: ſic fal lit in his ſignis, quia unum principaliter, & propriè ſignificant, & aliud allegoricè. Poſſet tamē dici, ꝙ unū ſignatur per alterū, ut animā per ſanguinem: & ſic nullum eſt inconueniens.

Dub.3. *Caro Chriſti, &c.*] Secundùm illud Ambr. Videtur, ꝙ iſtud ſacramentum ſanat corporaliter: & hoc etiam uidetur Apoſtolus dicere. 1. Cor. Ideo inter uos multi infirmi, & imbecilles; & dormiunt multi: loquitur de indignè accipientibus. Sed cōtra. Eſt cibus ſpiritualis, & remediū contra peccatum: ergo nō uidetur, ꝙ ſanitatē corporis tribuat. Itē. Si tribuat ſanitatem corporalem: ergo uidetur, ꝙ corpore exiſtente ſano, nō deberent homines recipere niſi ſanguinem; qđ nō eſt dicendū. Reſpon. Dicendū, ꝙ Amb. loquitur de ſalute corporū, non q̄ eſt in uia, ſed q̄ erit in patria, q̄ annexa eſt ſpirituali: & Apoſtolus de infirmitate loquitur ſpirituali. Si quis aūt de corporali uelit intelligere, hoc ſolùm referendum, & intelligendum eſt per accidēs, & ualde ex conſequenti: quia nec adhoc, nec ꝑꝑ hoc eſt inſtitutū.

Cap.11

Dub.4. *Aqua uero, &c.*] Quærit, utrū ſufficiat, ſi admiſcetur in dolio: & uidetur, ꝙ ſic; quia ante inceptionem Miſſæ miſceri poteſt, & admixta transferri in uinum. Sed contra hoc eſt, quia talis admiſtio nihil faceret ad ſacramētum. Reſpon. Dicendū, ꝙ admiſtio aquæ cum uino eſt ſacramentalis: unde ſolius eſt ſacerdotis, & eſt ad ſignationem: & ideo tunc debet poni, quando iam inchoantur ſacra myſteria. Et in miſſa ſolemni poni debet poſt offertorium: in miſſa autē priuata propter periculum obliuionis, & propter hoc ut fortè diuturno tempore benè commiſceatur, ſecurius eſt ponere ſtatim, cum ponitur uinū in principio miſſæ. Quod ergo obiicitur de lymphatione in dolio. Dicendum, quòd illa non eſt ſacramentalis: & ideo nihil facit ad ſacramentum.

Miſtio illa, &c.] Videtur, ꝙ poſſit ſeparari, quia experimentū eſt probatum, ꝙ quantumcūq; aqua miſceatur, ꝙ iuncus appoſitus attrahit aquā, & ſegregat: ergo uidetur, ꝙ numq̄ ita poſſit miſceri, ut Magiſter dicit. Reſpō. Sicut dicit Philoſophus, quando prædominatur uinum, ſoluitur ſpecies aquæ, &c. & cū ſoluta eſt, & cōuerſa in uinum; totum eſt uinum, & ſic conuerti pōt: non.n. conuerti pōt niſi panis, uel uinū. Aliqui tamē uolunt dicere, ꝙ aqua nō conuertitur in ſacramēto, ſed tenet ſpirationem aquæ; & eſt ibi ꝑꝑ ſignationem ſolùm: ſicut ſi ſuper infunderetur aqua poſt trāſubſtantiationē, ſiue conuerſionē uini. Hanc duplicem opinionē ponit Inno. in Decretali quadā de corpore domini. Primam tamen magis approbat, & magis uidetur approbanda. Vinum.n. poteſt conuertere aquam in ſe in parua quantitate, ut Philoſophus dicit i Primo de Generatione. Fuerunt etiam aliqui dicentes, aquā cōuerti in alios humores, & uinū in ſanguinē: ſed hoc nihil eſt, cū ſolùm ſubſtātia panis, & uini poſſit tranſubſtntiari: unde ſi aliquis puram aquam in

Dub.5.

Vide 2 Metaph. tex. com. 9.

In calicem poneret, oīno nihil conficeret: non ſic eſt de uino: & ideo prima opinio tanquam probabilior eſt tenenda. Quod ergo obiicitur de iunco. Dicendum, ꝙ non ſeparat aquam miſtam; ſed per naturam conuenientem aquę attrahit partes uini aquoſas, totius (inquā) uini: non quia ibi ſit aqua, ſed partes debiles uini, quæ minus habēt de uirtute.

Dub. 6. *Nobis uerò, &c.*] Obiicitur cōtra hæc Cypriani uerba. Aut.n. hoc dicit, q̄a tale peccatum eſt irremediabile, aut quia culpabile. Si quia irremediabile: hoc falſum eſt. Si quia culpabile: ſed ſimiliter fuit in ignorantibus, q̄a ignorantia iuris non excuſat: ergo, &c. Reſpon. Dicendum, ꝙ hoc dicit, non quia peccatum ſit in nobis irremediabile: ſed quia non habet colorem excuſationis, ſi fiat ex certa ſcientia: ſed qui ex ignorantia faciebant, habebant excuſationem, quæ tamen nō excuſat a toto, ſed a tāto, q̄a forte non erat in eis mortale. Nec erat ſimpliciter ignorantia iuris, immo quodam modo dici poterat ignorātia facti; quia dominū feciſſe neſciebant, cum nō habeatur ex ſcriptura: coniicitur tamen ex hoc, ꝙ de latere eius exiuit ſanguis, & aqua; ubi etiam quodam modo præfigurata ſunt ſacramenta.

Dub. 7. *Aqua uerò, &c.*] Obiicitur. Ponatur ergo, ꝙ aliquis decipiatur, credens aquam eſſe uinum, & percipiat hoc tempore perceptionis ſacramenti, quid faciendum eſt ei? Reſpōdent quidā, ꝙ debet uinum ponere, & non debet conſecrare; ſed panē frangere, & mittere in uinum. Sed ad quid hoc faceret? ſi enim uinum non conſecratum non eſt maioris efficaciæ quā aqua, ſufficit aquam ponere, uel poſitā tenere. Et ideo dicunt alii, ꝙ debet formam uerbi ſuper uinum dicere, ut plenum ſit ſacramentum, ſi percipit hora debita; tū propter ſignationem, tum etiā quia credo, qđ ſanguis aliquo modo addat ad efficaciam; ſed tamen conſulendum eſſet tali, quod priùs contereretur, & doleret de negligentia.

Corpus uerò, &c.] Videtur hoc malè dicere de Iuda, quia peccator erat, & malus; & hoc dominum non latebat; ergo tantū ſacramentū nō debebat ei cōferri: cū non debeat dari niſi dignè accedentibus, & ſine peccato. Dub. 8.
Item. Io. Cum introiſſet Sathanas, Glo. Non ut quidam putāt, Cap. 13
Iudas tūc recepit corpus Chriſti. Reſpon. Dicendū, ꝙ dominus dedit corpus ſuum Iudę, ne eum proderet, ut formam ſacerdotibus daret. Et qđ obiicitur de Glo. Dicendum, ꝙ Glo. hoc nō negat; ſed negat, ꝙ non dedit ei tunc, quando dedit ei bucellam intinctam.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An materia ſacramenti altaris debeat eſſe panis & uinum?

AD intelligentiam huius partis ſecūdùm duo, quæ determinat Magiſter, duo principaliter quærūtur. Primo ad intelligentiā primi quæritur de ſpeciebus, in quibus nunc conficit eccleſia. Secundò quæritur de

de modo, quo cõfecit Chriſtus. Circa primum primò quærũtur breuiter quatuor. Primò quęritur utrũ hoc ſacramẽtum cõfici debeat in ſpecie panis, & uini. Secundò, utrum utraque harũ ſpecierũ ſit de integritate ſacramenti. Tertiò q̃ritur, utrum aqua ſit de integritate ſacramenti. Quartò, utrum in omni pane, & uino poſſit confici ſacramẽtum hoc.

QVOD iſtud ſacramẽtum debeat confici in ſpeciebus panis, & uini: ipſa domini inſtitutio, ſiue conſecratio, & eccleſiæ catholicæ obſeruatio ſufficientem præbet auctoritatem, & rationem. Sed quòd non, uidetur; quia ſecundùm quod dicit Hug. Creſcente ueritatis cognitione, ſigna debuerunt eſſe euidentiora: ergo cum panis, & uinum fuerunt ſacramenta legis naturæ, nullo modo debent eſſe ſacramenta legis gratiæ, in qua tantùm concurrit cognitio ueritatis. ITEM. Lex ſcripta plus cognitionis dabat, & habebat, quã naturalis: ergo eius ſigna erant certiora, & expreſſiora: ergo magis lex noua debuit conficere in ſacramentis, ſiue ſignis traditis tempore legis ſcriptę, quàm tempore legis naturæ, de quibus ſunt ſpecies panis, & vini. ITEM. Hoc ipſum uidetur; quia in lege ſcripta agnus, & eius ſanguis offerebatur: ſed caro magis exprimit carnem, & ſanguis ſanguinem; ergo magis in illa ſpecie debet confici ſacramentum euchariſtię, quàm in iſta. ITEM. Species ſacramenti naturaliter habent præſentare; ſed panis, & uinum fiunt ab artificio; ergo non congruunt ſacramento.

Libr. 1. par. 11. cap. 6. paulo poſt initium.

ITEM. Hoc ſpecialiter oſtenditur de pane, quia in hoc ſacramento ſpecialiter debet ſignari Chriſtus paſſus: unde ipſe dicit; Hoc facite in meam commemorationem; ſed panis integer non ſignat paſſionem; ergo non congruit huic ſacramento. ITEM. In hoc ſacramento continetur Chriſtus, ut cibus paruulorum, & humilium, qui prius erat cibus angelorum; ſed cibus paruulorum eſt lac; ergo in lacte debet confici. ITEM. Obiicitur de uino, quia hic ſignatur Chriſtus, ut cibus, ſiue potus ſanans; ſed uinum non datur infirmis; ergo non debet in uino confici hoc ſacramentum, quod eſt ſanatiuum infirmitatis ſpiritualis. ITEM. Effectus iſtius ſacramenti eſt extinguere morbum concupiſcentiæ, ſed uini eſt accendere. Prouerbio. Luxurioſa res eſt uinum; ergo &c. *Cap. 20.*

RESOLVTIO.

Aptiora ſigna, quæ Chriſti corpus tum uerùm, tum myſticum expreſſius ſignarent, quàm panis & uinum, uix inueniri potuere.

RESPONDEO. Dicendum; q̃ iſtius ſacramenti duplex eſt res, ſcilicet corpus Chriſti uerum, & myſticum; & quia ſigna ſunt inſtituta propter expreſſionem rei ſignatæ, talia debuerunt eſſe, quæ de ſui natura nata eſſent utrumque exprimere. Et quoniam corpus myſticũ eſt ex multis aggregatis in unum, talia elementa eſſe debuerunt, q̃ ex multis aggregantur in unũ; tale aũt eſt panis, q̃a eſt ex multis granis puris: tale ẽt eſt uinum, q̃d eſt ex multis racemis puriſſiõ rectè

uniones

unionem corpus Chriſti myſtici ſignat. Corpus autem Chriſti uerum continetur in hoc ſacramēto ut cibus: quia propter hoc inſtitutum eſt ſacramentū, non ut cibus qualiſcumque, ſed ut cibus conueniens, cibus efficax, cibus ſanans, cibus omnibus communis: ideo debuit inſtitui ſignum, quod quidē eſſet cibus habens iſtas proprietates. Cibus autem magis conueniens eſt panis de frumēto, & uinum: & huiuſmodi ſignum eſt, quòd naturæ non generat ex frequentatione faſtidium, quod non conuenit de aliquo alio cibo. Eſt etiā efficax in confirmando, quia panis cōfortat, & uinum lętificat. Eſt etiam ſanus, ſicut dicit Iſaac in dictis, quia uterque ad ſanitatem facit. Vlteriùs, eſt cibus cōmunis, & uſitatus maximè inter gentes rationabiliter uiuentes. Vnde Damaſc. Conſuetudo eſt hominibus manducare panem, & bibere uinum: ideo cōiugauit eis dominus diuinitatem, & fecit ea corpus, & ſanguinē ſuum: ut per hæc, quæ ſunt ſecundùm naturam cōſueta, in quibus uita conſeruatur, ad ea q̄ ſunt ſupra naturam, anima transferatur.

EX HIS patent obiecta. Quod enim obiicitur, ꝙ ſacramenta in no. lege ſunt euidentiora. Dicendum, ꝙ euidētius factum eſt ratione uerbi additi. ſ. huius, Hoc eſt corpus meum: ſed oportuit a parte elemētali, quia ſufficiebat illa euidētia. AD ILLVD, quod obiicitur de ſignis legis ſcriptæ. Dicendum, ꝙ euidentiora ſigna erant paſſionis, quia ſicut ſupra dictum eſt, ad illam ſignandam principaliter ordinabatur, ſed non euidētiora quantùm ad expreſſionem gratiæ ſacramentalis; & hoc principaliter ſignificatur in ſacramētis nouę legis. ET PER hoc patet de carne, qa nō ſignatur caro ut caro, ſed ut reficiens. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ſunt ab artificio. Dicendū, ꝙ habilitas eſt a natura, ſed perfectio ab opere humano: ſic & Chriſtus a ſua origine habuit cibandi habilitatem, ſed actu eſt cibus effectus decoctione ī igne paſſionis, & cōpreſſione intorculari crucis: ſic eſt in ipſo ſigno. ſ. pane, & uino. ET PER hoc patet ſequens quod obiicitur, ꝙ non ſignat paſſionem. Dicendū enim, ꝙ falſum eſt: immo ſignat per decoctionem, uel etiam cōpreſſionem. Poſſet tamen dici, ꝙ non exprimitur Chriſtus ut paſſus principaliter, ſed vt cibus. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ eſt cibus paruulorum, & humilium. Dicēdum, ꝙ eſt cibus paruulorum, & humilium: eorum tamen qui aliquo modo creuerunt, non accedentium ad fidē: unde Aug. Cibus ſum grandiū, creſce, & manducabis me &c. Et ideo pane, non in lacte fuit inſtitutum. AD ILLVD, quod obiicitur de uino, ꝙ non ſanet. Dicendum, ꝙ uinum datur iam conualeſcentibus, & non actu infirmantibus: in quo ſignatur, quod illud ſacramentum dari debet iā confidentibus per bonam conſcientiam, non iacentibus in lecto peccati. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ auget luxuriā. Dicendum eſt, ꝙ hoc facit quando ſumitur ad ebrietatem, non quādo ſumitur ad refectionem, & iucūditatem ſeruata ſobrietate.

QVAE-

QVAESTIO II.

An ſpecies tum panis, tum uini ſit de integritate ſacramenti altaris?

VTRVM utraque harum ſpecierum ſit de integritate ſacramenti? Et ꝙ ſit, uidetur: quia dominus, cum illud ſacramentū tradidit, in utreque ſpecie confi cit; ſed non eſt ſacramentum cōpletum, niſi ſecundùm ꝙ ipſe inſtituit: ergo &c. ITEM. Forma uerbi eſt de integritate ſacramēti: ſed forma corporis nō eſt niſi ſuper panē, & forma ſanguinis non eſt niſi ſuper uinum: ergo utraque ſpecies eſt de integritate ſacramenti. ITEM. Nullum ſacramentum eſt iterandum, quā diu manet: nec cōſecratio ſupra conſecrationem eſt addenda, cū eſt pfecta: ſed ad conſecrationē: panis additur cōſecratio uini: ergo nondū eſt perfecta: ergo &c. ITEM. In hoc ſacramento exprimitur myſterium noſtræ redemptionis: ſed hoc nō fit in ſolo pane, ſiue etiam corpore, ſed etiam ſanguine: & ſic &c.

CONTRA. In hoc ſacramento quantùm ad ſpeciem panis totus Chriſtus continetur: nec aliquid ampliùs in duobus, quàm in uno, nec aliud, ſed omnino idem: ergo uidetur ꝙ non ſit de integritate ſpecies uini: quia illa remota remanet totum completum. ITEM. Fideles integrū, & perfectum ſacramentū recipiūt: nec recipiunt niſi in altera ſpecie tantùm: ergo &c. ITEM. Quæro, quæ neceſſitas eſt in hoc ſacramento ſanguinem Chriſti ſignari. Si quia eſt de integritate, multò magis anima: ergo anima multò magis debet ſignificari. Si dicas ꝙ in hoc ſignatur anima; quia ſedes animæ eſt in ſanguine, ut dicit Magiſter. Cōtra. Anima ut perfectio eſt in toto corpore, & in ſingulis partibus: nō ergo in ſanguine. Preterea. Quędam animalia ſunt ſine ſanguine. ITEM. Baptiſmus eſt ſacramentum ualens ad remediū corporis, & animæ: & tamen non eſt ibi ſignum, niſi unicum: ergo nec hic.

RESOLVTIO.

Et ſi non quò ad efficaciam; tamen quò ad ſignificantiam utraque ſpecies, ſcilicet & panis et uini de integritate eſt ſacramēti Euchariſtiæ.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ in ſacramento duo ſunt. ſ. efficacia, & ſignantia. Eſſe igitur de integritate ſacramēti dupliciter eſt. Aut quantùm ad efficaciā: & ſic neutra ſpecies eſt de integritate: ſed quælibet eſt totum, quod habet efficaciam. Aut quātùm ad ſignationem, uel ſignificantiam; & ſic ſunt de integritate, quia neutra per ſe exprimitur res huius ſacramenti, ſed in utraque ſimul; & hoc patet ſic. Hic ſignificatur Chriſtus cibus perfectè reficiens manducantes ſacramentaliter, & ſpiritualiter: perfecta autem refectio non eſt in pane tantùm, ſed in utroque: ideo non in uno tantùm perfectè ſignatur ut reficiens, ſed in utroque. Reficit autem hoc ſacramentum non quoſcumque, ſed manducantes ſpiritualiter. Manducare autem ſpiritualiter eſt cognoſcere, & affici circa eius paſſionem, quæ fuit in corporis eius multiplici afflictione, & ſan-

& ſanguinis effuſione, in quo manifeſtatur immenſa Dei charitas, & in hoc anima pfectè reficit, & delectat: & ideo utrūque diſtinctè ſignificatur. ſ. corpus, & ſanguis Rurſus. Delectatio, & refectio non eſt in paſſione, quia paſſio, ſed quia noſtra redēptio: ibi etiam mira utilitas nos delectat: & quia redēpti ſumus in corpore, & anima, ad hoc eſt perfecta redemptio, & Chriſtus expoſuit corpus, & animam: & ideo ut perfecta eſſet, uel ſignaretur redemptio, & ex hoc perfecta refectio, debuit ſignari corpus in pane, & anima, cuius ſedes eſt in ſanguine in uino. Ratio igitur integritatis eſt ſignificantia Chriſti, nos perfectè reficiētis in meditatione ſuæ amātiſſimę paſſionis, & noſtræ iucūdæ redemptionis; quæ non per alterum horum perfectè ſignari potuit, ſed per utrumque. Rationes autem ad primam partem inductę procedunt quātum ad ſignantiam.

Ad illvd, qđ obiicitur primò ad oppoſitum, patet reſponſio: quia & ſi totum in utraque ſpecie contineatur, non tamen per alterum perfectè ſignatur: & ideo fideles recipiunt perfectum ſacramentum ſub una ſpecie, quia ad efficaciam recipiūt. Sed quantùm ad ſignantiam ſufficit qđ eccleſia facit in eorū pſentiam; nec oportet ꝙ ipſi recipiant propter periculum effuſionis, & propter pericu um erroris; quia nō crederent ſimplices in altera ſpecie totum Chriſtum recipere. Exēplum patet de eo, cui exiuit ſanguis ab hoſtia, qa non credebat ꝙ eſſet ſanguis in ſpecie corporis. Ad illvd, qđ obiicitur tertio, quæ neceſſitas eſt, ꝙ oporteat ſanguinē ſignari. Dicendū, ꝙ hoc eſt tū pp paſſionē, tū pp aīę redemptionem. Aīa enim cum ſit ſpiritualis, nō potuit in ſe ſignari, ſed in annexo, utputa in ſanguine, in quo eſt ſedes animæ; non quia in ſolo ſanguine ſit, ſed quia anima rationalis unitur mediante potētia ſentiendi, & illa mediāte potentia uegetandi: & quia illa habet tres vires. ſ. generatiuam, augmentatiuam & nutritiuam: prima quæ eſt ſundamentum omnium, eſt nutritiua, & nutrimentum ſanguinis, uel aliquid loco eius: ideo &c. Ad illvd, quod obiicitur de baptiſmo. Dicendū, quòd baptiſmus principaliter ſignat mortem, & ſepulturam: ſed hoc ſacrm ſignat eū paſſū: & qm paſſus eſt in aīa, & in carne paſſus corporis afflictione, & ſanguinis effuſione: ideo vtrumque hic ſignari debet. Vnde non eſt ſimile, quia iſta non eſt tota cauſa, nec principalis; ſed pricipalis eſt ſignatio refectionis perfectè ſecūdùm ſtatum uię. Cauſę autem congruentię multę ſunt, & accipiūtur tū ex ꝓpria rei ſignificatione, quam efficit ſacramentum; & hæc eſt noſtra refectio, tum rei quam ſignat allegoricè; & hæc eſt Chriſti paſſio. Refectio autem poteſt ſignificari ut perfecta; & ſic ſignificatur per hæc duo quantùm ad modum duplicem; quia alii ſuauiter, alii cum maiori labore reficiuntur. Prima ſignificatur per ſanguinem, & ſpeciem uini: ſecunda per ſpeciem panis. Vel quātùm ad effectus, quia confortat & hoc

hoc per ſpeciem panis: & lætificat, ſiue delectat: & hoc per uinum. Quantum ad ſignationem allegoricā debet ſignari corpus & anima; quia Chriſtus utramque aſſumpſit; & in utraque paſſus eſt, & utramque redemit: & hæc omnia ad congruitatem faciunt: & inſtitutio, quæ præexigit congruitatem, ſuperueniens inſtitutio inducit neceſſitatem.

QVAESTIO III.

An aqua ſit de integritate ſacramenti Eucharistiæ?

VTRVM aqua ſit de integritate ſacramenti Euchariſtiæ. Et quòd ſic uidetur. Cyprianus. *Lib. 2. Epiſt. epiſt. 3* Sicut in ſanctificando calicē domini offerri ſola aqua non poteſt, ſic nec uinū ſolum poteſt: ſed uinum eſt de integritate, & ſine illo nō poteſt eſſe ſacramētum: ergo nec ſine aqua. ITEM. Ratione, uidetur: quia ſacramētum corporis non poteſt fieri in ſola farina, niſi per commiſtionem aquę fiat panis: ergo nec ſacramentum ſanguinis ſine commiſtione aquæ. ITEM. Aut dominus poſuit, aut non poſuit. Si poſuit, & quod ipſe inſtituit, eſt de integritate ſacramenti, quia q aliter facit, nil facit: ergo &c. Si non poſuit: ergo præſumptio fuit ponere. ITEM. Quod ſignat aliquid, quod eſt de ſubſtantia, & principaliter in ſacramento, eſt de eius ſubſtantia: ſed unio aquæ cum uino ſignificat unionem membrorum ad caput, ut dicit Beda, & habetur in litera. ITEM. Vinum ſignificat ſanguinem, qui fluxit de latere Chriſti: ſed non tantùm ſanguis fluxit, immo ſanguis & aqua: ergo imperfectum eſt ſacramentum, utrumque apponatur.

SED CONTRA. Nihil eſt de ſubſtantia ſacramenti huius materialiter; quòd non remanet, neque ſecundùm ſubſtantiam, neque ſecundùm accidentia: ſed aqua eſt huiuſmodi: ergo &c. ITEM. Elementum, quod eſt de ſubſtantia unius ſacramenti nō eſt de ſubſtantia alterius, cum ſint ſacramenta diſtincta: ſed aqua eſt materia baptiſmi: ergo non eſt de neceſſitate huius ſacramenti. ITEM. Omne, quod eſt de ſubſtantia, aut eſt quantū ad ſignificantiam, aut quantùm ad efficaciam. Non quantùm ad ſignificantiam, quia debet ſignare corpus Chriſti uerum, & myſticum, & ſanguis ſufficienter ſignatur per uinum, & ſimiliter unio corporis myſtici. Nec quantùm ad efficaciam, quia ſine aqua eſt tranſubſtantiatio. ITEM. Quidquid ſit de integritate, quæro de congruitate: & uidetur quòd non ſit congruū aquam apponi, quia hoc ſacramentum eſt rei habentis omnis ſaporis ſuauitatem: ſed aqua eſt inſipida: ergo non congruit. ITEM. Pani nihil additur: ergo nec uino: uel ſi additur, quęritur quare. ITEM. Dominus non legitur appoſuiſſe: ergo uidetur quod non peccet, qui non apponit, ſed multò magis q apponit. Quòd autem ſit de neceſſitate, & congruitate præcepti, Cyprianus oſtendit dicens. Nobis ignoſci omnino non poteſt, qui admoniti ſumus; ut calicem domini cum uino, & aqua miſtum, ſecundùm q̄ dñs obtulit, offeramus. QVAESTIO ergo eſt, ſi mortaliter peccat, qui omittit. *Q^o. coll.*

Digitized by Google

RESOLVTIO.

Non quid neceſſarium, et de integritate; ſed quid annexum, & de congruitate eſt aqua in ſacramento Euchariſtiæ.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ de integritate ſacramenti huius ſunt quatuor, ſ. materia, & forma, & ordo, & intentio cõſecrãtis. De congruitate aũt, & bene eſſe ſunt, quæ ſunt his annexa: aqua ergo cũ non ſit aliquid horum, non eſt de neceſſitate: ſed annexum eſt materiæ, ſ. uino, quia adiungitur uino, & in ipſum conuertitur, & poſtmodũ in ſanguinẽ: & iõ eſt de congruitate. Ratio autem huius connexionis eſt expreſſior ſignatio, quia aqua ſignat populum, & p coniunctionem ſui cum uino ſignat unitatem capitis cum mẽbris: per uinum autem ſignatur unio membrorum adinuicem. Rationes igitur oſtendentes, ꝙ aqua non ſit de ſubſtãtia ſacramenti, ſunt concedendæ.

De cõſ. d. 2. ca Omne.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur de Cypriano. Dicendum, ꝙ Cyprianus dicit illud nõ poſſe fieri, quòd non benè poteſt, uel nõ de iure poteſt. Vnde Alexander, ubi Cyprianus dicit poteſt, dicit debet. AD ILLVD, qđ obiicitur de farina. Dicẽdum, ꝙ non eſt ſimile, quia farina non cõmiſta, ſiue per ſe nõ eſt cibus: ſed uinũ potus eſt per ſe. AD ILLVD, qđ obiicitur, uatum dñs poſuerit. Dicendum, ꝙ ſic, ſed non tanquam neceſſarium, ſed tamquam congruum: & hoc patet, quia uinum erat, ex quo cõfecit: ergo aqua tranſierat in uinum antequam conficeret: & quia appoſuit, peccat qui nõ apponit, nihilominus cõficit. AD ILLVD, qđ obiicitur de unione. Dicendum, quòd illa unio ſignificatur per uinum, quia ſignificatur unio mẽbrorum adinuicẽ, & per conſequens ad caput, nõ tamen ita expreſſe: iõ congruit. SIMILITER qđ dicitur, qđ fluxit ſimul. Dicendum, quòd per aquam illam non ſignatur aqua iſta, nec econuerſo: ſed aqua illa aquam baptiſmalem ſignat. Vel poteſt dici, quòd ex hoc innuit commiſcẽdam aquam uino; unde illud fuit figura huius; non hoc ſacramentum illius: hic. n. ſanguis non ille tantum, ſed totus, qui fluxit de corpore, ſignatur, & continetur. AD ILLVD, quod quæritur de congruitate. Dicendum, quòd eſt de cõgruitate. Quod dicit de inſipiditate. Dicẽdum, quòd ſignat populũ, qui eſt inſipidus, & ſapidus fit per coniunctionem cum ſapientia Chriſto, ſicut aqua cum adiungitur uino. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd non commiſcetur aliquid pani. Dicendum; ꝙ non eſt ſimile, quia non poteſt ei ſic aliquid commiſceri, ut trãſeat in ipſum, quia durior: propterea non habet uirtutem conuerſiuam, ut uinum. Præterea, principaliùs refertur ad ſignandum noſtram redemptionem. AD ALIVD. Dicendum, quòd dominus appoſuit, & quidã hoc coniiciunt propter domini ſobrietatem, quod non biberit uinum purũ, maximè forte talo, quale eſt in terra promiſſionis. Sed hæc coniectura debilis eſt: ſed ſcimus quòd Apoſtoli, qui cœnæ domini interfuerunt, ita eccleſiæ reliquerunt. Nec obiectio

Teſtatur id Dama. lib. 4. cap. 5.

ctio ualet de Euangelio, quia nō omnia ſcripta ſunt: & ratio quare de aqua nō eſt ſcriptum, eſt ne putetur de ſubſtātia ſacramenti: ne autem putetur prꝑter, neceſſarium fuit in paſſione domini inſinuatum, cū exiuit ſanguis, & aqua: & ideo peccat, qui omittit: & qui ex hæreſi, uel cō temptu omitteret, peccaret mortaliter: qui enim negligit ex hoc quòd nullam habet diligētiam, peccat mortaliter: qui negligit ex hoc, quod habet diligentiam ſemiplenam, peccat uenialiter: ſed tamen grauiter peccat, quia hoc ſacramentum cum omni diligentia eſt conſecrandum. Et quantum iſtud opus, & hoc ſacramentum præcedit alia opera, tantum negligentia in hoc præ ponderat aliis negligentiis.

QVAESTIO IIII.

An omnis panis, & omne uinum materia ſit ſacramenti Eucharistiæ?

VTRVM hoc ſacramentū poſſit confici in omni pane, & uino? Et quòd ſic, uidetur: quia eſt cibus communis: ergo debet fieri in materia communi, ſicut baptiſmus propter excuſationē pauperum: ergo in omni pane, & in omni uino, quæ habent rationem reficiendi, & potandi. ITEM. Oſtenditur, quòd poſſit confici in pane, & uino corrupto, quia dicit Innocen. Et ſi diligenti ſtudio uinum optimū ſit quærendum; uitium tamen uini non maculat mundiciam ſacramenti; eadē ratione, nec panis: ergo &c. ITEM. Oſtenditur qđ in pane, & uino miſto: quia ſicut uino commiſcetur aqua, ita granis frumenti commiſceri poſſunt alia grana; ſed in uino miſto aqua fit, & debet fieri ſacramentum: ergo ſimiliter & in frumento miſto poteſt. ITEM. Qđ in omni aqua uidetur, quia omnis aqua poteſt conuerti in uinum, & conuerſa poteſt conuerti in ſanguinem: ergo &c.

CONTRA. Quòd non in omni pane, & uino, uidetur: quia ſicut dominus baptizādo dedit uim regeneratiuam aquis, ita conſecrando inſtituit huius ſacramenti materiam: ſed cōſecrauit in pane frumenti, quia ille eſt ſolum cibus paſchalis, & in uino uitis: ergo &c. ITEM. Qđ nec in uino, nec in pane corrupto, uidetur: quia uinum corruptum non eſt uinum, ſicut homo mortuus non eſt homo. Vnde acetum (ſicut dicit Philoſophus) nec eſt uinum, nec poteſt eſſe: ſimiliter de pane: ergo &c. *8. Metap. 14* ITEM. Quòd nec de miſto, uidetur: quia † mutatio eſt miſcibilium alteratorum unio: unde in miſtione tranſmutantur formæ miſtorum, & reſultat tertium: ergo uinum miſtum non eſt uinum: & ſimiliter panis: ergo &c. *† A. l. miſtio.* ITEM. Quòd non in aqua non naturali, uel artificiali, uidetur: quia baptiſmus, qui eſt ſacramētum neceſſitatis, non poteſt: ergo nec illud, quòd debet fieri ſolemnius. *Lib. 1. de Gen. & corrup. tex. cō. ult.*

RESOLVTIO.

Quia Christus ex tot tantisq; granis, ac lignis, ſoli ſe grano frumenti, & ligno uitis comparauit; ideo in aliis, quam in illis conficiendum non eſt.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ materia congrua huic ſacramento de natura ſua eſt, panis de

frumento,& uinum de uite: ꝓpter hoc ꝙ iſte cibus inter omnes cibos ; & potus ille inter omnes potus eſt conuenientior,efficacior,ſanior,& communior: & ideo dominus ſe grano frumenti comparauit , & ligno uitis : & hac cauſa in his duabus ſpeciebus confecit, & conficiendo inſtituit.Ideo in alio pane q̃ de frumento;uel in alio uino q̃ de uite non poteſt cõfici:& hoc determinauit Cõcilium Carth. In omni autem pane de frumento ſicut in omni uino de uite,ſiue ibi ſit differentia accidentalis ſiue ſpecifica (ut dicunt quidã) poteſt confici ſaluata ſpecie illius panis,& illius uini .

AD ILLVD ergo,quod obiicitur de omni pane propter cõmunitatem . Dicendum , quòd non tantùm communitas , ſed etiam congruitas eſt hic conſideranda . Præterea. Baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis, ſed illud non:ideo non eſt ſimile.Præterea. Omnis aqua naturaliter omni aquæ eſt eadẽ ſpecie, non ſic omne bladum . AD ILLVD , quod quæritur de corruptione . Dicendum , quòd eſt quædam corruptio a ſtatu optimo, non tamen abeſſe ſimpliciter : utputa quando uinum turbatur , uel aceſcit : quædam eſt corruptio abeſſe ſimpliciter, ut quãdo ſimpliciter deſinit habere formam panis , & uini , ut quando perfectè conuerſum eſt in acetum. Prima corruptio nõ tollit potentiam cõficiendi; ſed ſecunda tollit. Hæc autem corruptio poterit diſcerni per guſtum ab illis, qui noſcunt naturas rerum . AD ILLVD, quod obiicitur de miſtione. Dicendũ, ꝙ miſtio dicitur dupliciter.ſ.cõmuniter, & propriè. Communiter quando miſcetur aliquid alicui alterius naturæ, quòd tñ nõ habet proportionẽ in quãto,ſed illud tanquam prædominãs ſoluit ſpeciem, & cõuertit in ſe : & tunc non eſt miſtio propriè , & talis poteſt eſſe in hoc ſacramẽto.Et de hac dr̃ in fine Primi de Gener. ꝙ ſi gutta aquæ miſceat̃ amphoræ uini, non eſt miſtio , quia ſoluitur ſpecies. Et alia miſtio propriè dicta, miſcibiliũ alteratorum unio : & hæc repugnat: unde tot grana poſſunt cõmiſceri granis frumenti, & tantùm de aqua uino ; quòd alterãt a ſuis naturalibus ſaporibus: & hæc miſtio tollit potentiam conficiendi : & ideo frumenti grana diligenter ſunt ſecernenda, & ualde parum de aqua eſt apponendum; maximè quando uinũ eſt debile. AD ILLVD . qđ ultimò quæritur de aqua. Dicẽdum, ꝙ nulla aqua roſacea, nec artificialis, ſed ſolũ naturalis, q̃ dr̃ aqua uiua, eſt apponẽda:& ſi apponatur alia aqua ut tranſeat in uinum, fit ſacramentum : ſed ille qui apponit, peccat: ſicut ille qui omitteret ponere aquam: ꝙ.n.aqua ſignat populum, hoc eſt rõne multitudinis : & talis ẽ aqua nõ artificialis , ſed nãlis .

Ioã.12 & 15. Iulius Pap.in 7.decr. reprehendit quoſdã qui uinũ expreſſũ in calice offerebant.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO. I.

An Christus confecerit in azimo, uel fermentato?

CONSEQVENTER, quantũ ad ſecundũ art. quęritur de modo, quo Chriſtus cõfecit

fecit. Et circa hoc quæruntur duo. Primò quæritur de modo conficiendi quò ad ſignum exteriùs. Secundò quò ad contentum interiùs.

VTRVM Chriſtus cõfecit in azimo, an in fermẽtato. Et ꝙ in azimo uidetur. Matth. prima aũtẽ die azimorum. ITEM. Marc. Et primo die azimorum. & Luc. Venit autem dies azimorum, in quo neceſſe erat occidi paſcha: ſed iſto die non reperiebatur fermentatum in omnibus finibus Iſrael: ergo ſi conficiens in domo Iudæorum uoluit comedere paſcha, non potuit conficere in azimo. ITEM. Ratione uidetur, quia dominus nõ uenit ſoluere legẽ, ſed adimplere mandata legis: ſed præceptum erat. Exod. & Deuter. ꝙ comederent paſcha cum azimis: ergo comedit azima: ſed de illo pane confecit, quem in cœna comedit: ergo &c. ITEM. Dominus debuit eo modo cõficere, quo magis ſacramento conueniret: ſed azimum ratione integritatis magis cõuenit huic ſacramento: ergo in pane azimorum debuit conficere: unde. I. ad Cor. Non in fermento ueteri, ſed in azimis ſinceritatis, & ueritatis.

Cap. 26

Cap. 14

Cap. 12

Exo. 12

Deut. 16.

Cap. 5.

CONTRA. Hoc eſt, ꝙ dominus præuenit diem azimorum: ſed ante illum diem non comedebant azima: ergo &c. Quòd autem præuenerit, oſtenditur: quia ſi figuræ debet ueritas reſpondere: cum agnus, qui erat figura huius, immolaretur 14. luna: Chriſtus fuit crucifixus 14. luna: ſed ante diem crucifixionis confecit: ergo in fermento. HOC IPSVM probatur auctoritate, quia dicitur Iohan. Non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, ſed manducarent paſcha: ergo ante ductus eſt ad paſſionem, quàm manducaretur paſcha: ergo ꝑuenit: & ſi hoc, ergo idem q̃d prius. ITEM. Dies feſtus paſchæ dicitur prima dies, in qua manducabatur paſcha: ſed Ioan. dicitur ꝙ ante diem feſtum paſchæ fecit cœnã cum diſcipulis ſuis: ergo &c. ITEM. Hoc ipſum probatur per Luc. ubi dicitur, ꝙ mulieres in die crucifixionis aromata parauerunt, in ſequenti quieuerunt, & Gloſ. dicit ꝙ non licebat aliquid parare ſecundùm legem: ergo magnus dies feſtus fuit in ſequenti crucifixionis: ſed magnus dies feſtus erat prima dies azimorum: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur, quia ſi dominus noluit nos ritum iudæorum ſeruare: uidetur, ꝙ nec ipſe ſeruauerit: ergo nec confecit in azimis.

Cap. 18

Cap. 13

Ca. 23.

IVXTA HOC quæritur de controuerſia Græcorum, & Latinorum, unde uenerit: & uidetur ꝙ nõ poterit eſſe, quia ipſi acceperunt ab Apoſtolis, & Apoſtoli ab ipſo domino: ergo uel Apoſtoli errauerunt, uel Græci finxerunt. Quæritur etiam, qui melius faciunt: & utrum utrique benè faciunt, cum aliqui modum domini non teneant.

Q̃s cõſ later.

RESOLVTIO.

Quidquid dicant Græci, Chriſtus in azimo, & non in fermentato confecit.

RESPONDEO. Ad primum dicendum ꝙ dominus paſcha celebrauit. 14. luna: unde nõ ꝑuenit, ſicut expreſſe tres Euãgeliſtę cõcordant; nec præuenire debuit.

Si ergo manducatio agni typici eſt figura mãducationis agni ueri: manducatio agni ueri debuit illam ſequi, non preire. Vnde quia in luna. 14. paſchale fecit; quando tantùm comedebãtur azima; patet quòd in azimo confecerit.

Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ præuenit, quia crucifixus eſt 14. luna. Reſpondent quidã, ꝙ luna. 14. eſt crucifixus, quia ſolemnitates durant a ſero uſque ad aliud ſero; unde primo ſero comedit agnũ, & antequam ueniret alterũ ſero, eſt crucifixus. Aliter dicitur, & meliùs; quòd paſſio eius inchoata eſt ſtatim poſt cęnam, quia fuit in agonia, & fuit comprehenſus &c. unde optime eſt factum, quod agni comeſtio, & ipſius immolatio facta eſt. 14. luna, non qa cõſummata, ſed inchoata. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ non introierunt prætoriũ, ut non contaminarentur. Dicendum, ꝙ paſcha tribus modis accipitur. Vno modo paſcha cibus paſchalis dicitur, ut azima q̃ per ſeptem dies comedebatur a Iudęis. Alio modo paſcha dicitur agnus paſchalis. Lucæ. 22. In qua neceſſe erat occidi paſcha. Tertio modo dicitur paſcha agnus uerus. 1. Corin. 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Et primo mõ accipit̃ in Ioã. Ad illvd, qđ obiicitur de die feſto. Dicendũ, ꝙ illi ſeptem dies oẽs erãt dies feſti: ſed primus erat per excellentiam, feſtus dies hic eſt 15. amplius maiori excellentia ſabbatum, quod erat inter illos dies feſtos, ĩ quo nihil debebant parare tum propter ſuam celebritatem, tum ꝓpter azima: quod ergo dicit Io. loquitur de die 15. antequam facta eſt cœna. Quòd autem dicũt Iudæi non in die feſto, intelligẽdum eſt de ſabbato. Similiter, qđ mulieres quieſcunt, hoc eſt ob reuerentiam ſabbati, non qa primus dies, quia in primo die aliquid parare, ſed in ſabbato parare nil licebat. Ad illvd, quod obiicitur, quòd dominus non debuit facere nos iudaizare. Dicendum, ꝙ dominus de lege non retinuit, ſed de nouo inſtituit, ſicut patet de baptiſmo: qa illi aqua luſtrabãtur, & nos aqua luſtramur: ſed hic inſtituit, quia ſacramento congruebat. Ad illvd, quod quæritur de controuerſia Græcorũ, & Latinorum. Dicẽdum, quòd (ſicut dicit Leo Papa) antiqui patres propter Iudæorum inſtitutionem, & quando error ille uigebat de legali obſeruãtia, decreuerunt ex conſilio ſpiritus S. ceſſare, quouſque error ille minueretur, ſicut decreuerunt in Chriſti nomine baptizare. Vnde omnis eccleſia primò in azimis conficiebat, poſtmodum ex hac cauſa in fermentato: ſed ceſſante iam illa cauſa, rediit iã Romana eccleſia in ritum priſtinum: Græci uerò tamquam ſuperbi noluerunt ad ritum primum redire: & ideo ex hoc ita coacti ſunt defendere. Primò dicentes ſe ita accepiſſe. Secundò uerò, quia hoc non ſufficiebat, addiderunt rationem, propter hoc, ne iudaizarent. Tertiò, quia hoc non ſufficiebat, ſi dominus in azimis confeciſſet, auſi ſunt hęc dicere, quòd dominus confecit de fermentato. Et quia

Vide Innoc. de Off. Miſſæ. par. 3. c. 4. ubi quintupliciter diſtinguit accipi paſcham in ſacris.

Hebionei, ſiue Hebionitæ hæretici noluerunt in azimis nos conficere debere; & ita iudaizare. in quorũ extirpationẽ. &c.

quia Euangeliſtæ dicunt cõtrarium, auſi ſunt dicere, ꝙ falſum dixerunt: & a Ioanne correpti ſunt. Ecce quomodo error paruus in principio multus eſt in fine: tamen tam ipſi conficiunt, quàm nos: hoc enim non eſt de ſubſtantia ſacramenti, ſed de cõgruentia: & hoc patet ex imitatione, uel inſtitutione ſacramentorum.

QVAESTIO II.

Quale corpus, paſſibile, an impaſſibile dederit Chriſtus manducandum Apoſtolis?

DE modo quo Chriſtus confecit quò ad contentum interiùs: & quæritur, quale corpus dedit diſcipulis in cœna? Et ꝙ impaſſibile, & immortale uidetur. Matth. Transfiguratus eſt ante eos. Glo. Illud corpus, qđ habuit per naturam; dedit diſcipulis ſuis in cœna, non mortale, non paſſibile. ITEM. Ratione uidetur, quia omnis caro paſſibilis, eſt conuertibilis: ergo ſi corpus paſſibile dedit, fuit conuertibile in manducantes: quod eſt inconueniens. ITEM. Omni paſſibili poteſt inferri paſſio; & omne illud, cui poteſt inferri paſſio; læditur per contactum fortem agentis: ſi ergo Chriſtus ſub forma panis fuit tunc: ergo percuſſione dentium, & maſticatione poterat lædi. ITEM. Si paſſibile, & mortale, eſto quod eſſet reſeruatum in triduo: tunc ergo moreretur: & ſi hoc, non eſſet ibi anima: ergo nec plenũ ſacramentum: cum ergo hoc nõ ſit ponere, conſtat quod nõ moreretur: ergo, &c. ITEM. Eſto quòd aliquis conſecraſſet in triduo, conſtat quod uerba eandẽ haberent uirtutem: ſed uirtute uerborum eſt ibi modo totus Chriſtus; ergo totus Chriſtus eſſet ibi; ergo ſimul eſſet uiuus, & mortuus: uiuus ſub ſacramento, mortuus extra; ergo pari ratione immortale ſub ſacramento, mortale extra. ITEM. Quod illud ſit nullum inconueniens, uidetur: quia ſi aliquod corpus eſſet in pluribus locis, ſimul poſſet moueri, & quieſcere, & ſimul moueri, & non moueri; ergo eadẽ rõne ſimul pati, & non pati, mori, & nõ mori; ergo, &c.

CONTRA. 1. Cor. dicit Gloſa. Solet quæri, quale corpus diſcipulis ſuis dedit dominus; & reſpondet. Dicimus tale, quale erat, quia paſſibile, & mortale. ITEM. Si dedit impaſſibile, & immortale, cum haberet in ſe paſſibile, & mortale; ergo aliter dedit in ſigno, quàm in ſe; ergo fuit ibi fictio. ITEM. Si immortale, eſto quod reſeruaretur, ſimul eſſet uiuus, & mortuus; ergo ſimul uiueret, & non uiueret; & ſi hoc, duo cõtradictorie oppoſita eſſent ſimul uera de eodem, quod nõ poteſt credi, nec intelligi. ITEM. Cum dicitur, Hoc eſt corpus meum, panis ſolùm conuertitur in corpus, ſed anima eſt ibi ſolùm per concomitantiã; ergo ſi in triduo fuiſſet confectum, eſſet mortuum corpus, cum anima eſſet ſeparata; ergo ſimiliter ſi eſſet reſeruatum: ergo paſſibile, & mortale.

RESOLVTIO.

Paſſibile corpus, ſed impaſſibili modo manducandum Chriſtus tradidit Apoſtolis.

RESPONDEO. Circa hoc duplex eſt opinio. Vna Magiſtri

Cap. 17 Cap. 11

Lib. 2. de ſacram. par. 8. cap. 3. Hug. & ſuorum ſequacium, ꝙ Chriſtus corpus ſuum immortale, & impaſſibile dedit ſub ſacramento: & non eſt inconueniens, ꝙ ſit habens alterum, & alterum modum eſſendi habitu, & actu. Habitu quidem erat mortale; ſed ex aliqua cā ſumpſit ad tempus immortalitatē; ſicut ſubtilitatem in natiuitate, agilitatem in mari, claritatem in monte; ſic immortalitatem ſub ſacramento. Nec eſt ibi contradictio uera, q̄a corpus Chriſti ex hoc, ꝙ in pluribus locis eſt, oppoſitas habet proprietates: ſicut portare, & portari; quieſcere, & moueri: ſic pati, & non pati. Quantùm enim ad hoc accipit rationem uniuerſalis, licèt uerè ſit ſingulare. Et ſecundùm opinionem iſtorum ſi reſeruatum fuiſſet, non eſſet mortuū in pyxide. Sed quia hæc opinio ſimiliter contradictoria ponit dici de eodem ſecūdùm ꝙ idē; & hoc non eſt neceſſarium ponere in hoc ſacramēto: ideo minus eſt rationabilis. Propterea eſt alia opinio Magiſtri, & Innocentii, & ſequacium, ꝙ dedit tale corpus diſcipulis, quale habuit: quāuis enim corpus Chriſti ſimul uirtute ſacramenti ſit in pluribus locis, eaſdem tamen habet abſolutas proprietates, tā quam unum numero. Et propter hoc ad intelligentiam obiectorū in contrariū. Dicendū, ꝙ duplex eſt proprietas, quæ conuenit corpori Chriſti. Quædam abſoluta, quædam relata ad locum. Proprietas abſoluta, quæ conuenit corpori Chriſti, ut in uno loco eſt, cum ſit una, conuenit tamē, ut in omnibus. Sed *Innoc. 3. li. 4. de ſacro altaris myſterio. ca. 12.*

proprietas relata ad locum, eſt ſit in diuerſis locis, & ſi conueniat ei in uno loco, non tamen oportet, quod in omnibus. Vnde non oportet, quòd ſi corpus Chriſti ſit in multis locis, quòd ſi mouetur in uno, moueatur in altero. Similiter non oportet, quòd ſi aliquis percutit ipſum in uno loco, quòd in alio ſimiliter percutiat; quia talis operatio reſpicit præſentiam localem agentis. Ita ſimiliter non oportet, q̄d ſi uideatur in uno loco, quod in alio uideatur: quia hoc recipit præſentiam uiſibilis. Concedendum ergo, ꝙ Chriſtus corpus paſſibile, & mortale habebat ſub ſacramento: ſed tamen non poterat ibi ſibi paſſio inferri, quantumcūque homo percuteret. Vnde dicendum, quòd ſub ſpeciebus illis erat paſſibilis, ſed erat ibi impaſſibiliter. Vnde loquendo de paſſione illata, ſi quæratur, utrum poſſet ibi pati? iſta diſtinguenda eſt. Aut enim hoc, quod eſt (ibi) determinat actum: aut compoſitionem intellectam circa ſubiectum. Si determinat actum, falſa eſt; quia ſenſus eſt, quòd ſub ſacramento poterat ei paſſio inferri: & hoc eſt falſum: quia ſicut ibi non poterat ſentire, ita nec poterat ei paſſio inferri. Si autem determinat compoſitionem intellectam circa ſubiectum, ſic locutio eſt uera: & eſt ſenſus. Exiſtens ibi poterat pati: quia ſi paſſio in alio loco ei inferatur, etiam ibi paſſionem ſentiret, & moreretur: unde ſi fuiſſet reſeruatum corpus illud, habuiſſet plagas ſub ſacramento:

ſicut

ſicut extra: ſed tamen non eſſet illi ibi illata paſſio ſub tali modo exiſtendi. Propter hoc dicunt Magiſtri, quod ibi exiſtens erat paſſibilis paſſione illata ſibi alibi, tamen erat ibi impaſſibiliter. Et ſi ſic Magiſter Hugo intellexit, habet ueritatem. Sed tunc illa adaptatio de dotibus non ualet. Si enim dotes dicunt qualitates aliquas, non uideo quomodo corpus non ſit alteratum ſaltem ad tempus.

Conſtat autem, quod quando dedit ſacramentum, corpus eius actu, & habitu habebat proprietatem paſſibilitatis: ergo non habebat oppoſitam: modum tamen exiſtendi in alio alium habebat, qui modus ſublimat ipſum ſupra habere paſſionem, ac per hoc ſupra poſſibilitatem ſentiendi, ut erat ibi, uel contingendi. Vnde quamuis eſſet paſſibile, tamen nunquam poterat ibi palpari: ſimiliter nec paſſio ibi inferri.

Ex hoc patent obiecta, quia Gloſa dicit, quod dedit immortale, & impaſsibile; quia ibi paſſio ei non poterat inferri, uel mors: poterat tamen alibi.

Sic patet ſimiliter ſequens, quare ibi non poterat conuerti, quia non erat ibi paſſibile. Similiter patet tertium, quia paſſio poterat ei inferri, ſed nõ ſecundùm omnem ſtatum: utputa ſecundùm illum, ſecundùm quem erat indefeſſibile.

Ad illvd, quòd quæritur, ſi in triduo fuiſſet reſeruatum. Dicendum, quòd mortuus eſſet ſub ſpeciebus: & ſimiliter ſi aliquis confeciſſet, non eſſet ibi niſi corpus mortuum. Quod obiicitur, quòd tunc imperfectum eſſet, &c. Dicendum, quòd ſacramentum eſſet perfectum ab efficacia; quia corpus erat unitum diuinitati, & eſſet perfectum a ſignantia: ſed tamen non a continentia. Et ratio huius eſt; quia imperfectio erat in ipſo ſignato; quia corpus erat mortuum. Similiter dicendum, quòd non eſt eſſe ibi animam uirtute uerborum: ſed propter coniunctionem: unde quia in triduo non erat coniuncta: ideo non eſſet ibi: non propter uirtutem uerborum, quæ modo ſit maior, ſed propter alium ſtatum corporis: uerba autem ſacramentalia ſunt ordinata ad conuertendum in corpus, quale erat ſecundùm ſtatũ prolationis uerborum. Sed nvnqvid poterat Chriſtus facere, ſi corpus erat mortuum ſub ſacramento, quòd anima egrediens de corpore pendente in cruce intraret corpus ſub ſacramento, & ita ſimul eſſet uiuum, & mortuum? Dicendum, quòd hoc facere nil aliud eſſet, quàm redire unde exierat: unde hoc eſſet corpus ſuum uiuificare; quia omnino unum eſt: & ideo eſt ibi imaginatio mala; quia imaginatur corpus Chriſti unicum eſſe, ut diuerſa corpora: & quòd unum ſit & perfectum, & uiuum, & aliud non; hoc autem non debet intelligi: quia tantùm unum eſt corpus. *Q. collater.*

DISTINCTIO DVODECIMA.
PARS PRIMA.

De conſequentibus ad confectionem corporis Chriſti quantùm ad fractionem.

SI autem quæritur de accidentibus, quæ remanent, ideſt de ſpeciebus, & ſapore & pondere, in quo ſubiecto fundentur: potiùs mihi uidetur fatendum exiſtere ſine ſubiecto, quã eſſe in ſubiecto, quia ibi nõ eſt ſubſtantia niſi corporis & ſanguinis dominici, quæ non afficitur illis accidentibus. Non enim corpus Chriſti talem habet in ſe formam, ſed qualis in iudicio apparebit. Remanent ergo illa accidentia per ſe ſubſiſtentia ad myſterij ritum, ad guſtus ſideique ſuffragium: quibus corpus Chriſti habens formam & naturam ſuam tegitur.

De fractione & partitione.

Solet etiam queri de fractione & partitione, quæ ibi uidetur fieri, utrum uera ſit: & ſi ibi uera fractio eſt, cuius rei ſit, uel in qua re fiat. Cumque non ſit ibi alia ſubſtantia, quàm Chriſti, ſi in aliqua ſubſtantia eſt illa fractio, in corpore Chriſti uidetur eſſe. Sed contra, cum ipſum corpus in-
Io.6. *corruptibile ſit (quia immortale & impaſſibile) in ipſo non poſſe eſſe uidetur. Nam & Chriſtus redarguit carnalẽ ſenſum diſcipulorum: qui putabant carnem Chriſti ſicut aliã in partes diuidendam, & morſibus dilacerandam. Ideo quibuſdam placet, quod non ſit ibi fractio ſicut uidetur: ſed*
Opinio quorundam. *dicitur frangi, quia uidetur frangi. Quibus obijcitur quod ait Ambr. Nihil falſi putandum eſt in ſacrificio ueritatis: uel ſicut fit in magorum præſtigiis, ubi deluſione quadam falluntur oculi, ut uideant eſſe, quod non eſt. Ad hoc illi dicunt, Non fallit nos uiſus, nec fallitur: quod eſſet, ſi crederetur ita frangi, ut uidetur. Nec illuſio eſt: quia ad utilitatem fidei, non ad deceptionem ita fit: ſicut & Chriſtus*
Luc.ul. capite. *ſe oſtendit duobus diſcipulis in uia in ſpecie peregrini: nec in eo tamen talis forma erat, ſed oculi eorum tenebantur, ne eum agnoſcerent.*

Aliorum

Aliorum opinio.

Alij uerò dicunt, quòd ſicut ibi ſpecies panis eſt, & non eſt ibi res cuius, uel in qua ſit illa ſpecies: ita eſt ibi fractio, quę non fit in aliqua re, quia nihil ibi frangitur, quod mirabiliter Dei potentia fieri dicunt, ut ibi ſit fractio, ubi nihil frangitur.

Aliorum opinio.

Alij tradunt corpus Chriſti eſſentialiter frangi & diuidi, & tamen integrum & incorruptibile exiſtere. Quod ſe colligere aſſerunt ex confeſſione Berengarij: qui confeſſus eſt coram Nicolao Papa, & pluribus epiſcopis, panem & uinum, quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem non ſolùm ſacramentum, ſed etiam uerum corpus & ſanguinem Chriſti eſſe: & ſenſualiter non ſolùm ſub ſacramento, ſed in ueritate manibus ſacerdotum tractari & frangi, & fidelium dentibus atteri. Confeſſio Berẽgarij et hab. de cõſ. d. 2 c. ego Berengarius.

Sententia probabilior.

Sed quia corpus Chriſti incorruptibile eſt, ſanè dici poteſt fractio illa & partitio non in ſubſtantia corporis, ſed in ipſa forma panis ſacramentaliter fieri: ut uera fractio, & partitio ſit ibi, quæ fit non in ſubſtantia corporis, ſed in ſacramento, ideſt, ſpecie. Ne autem mireris uel inſultes, ſi accidentia uideantur frangi, cum ibi ſint ſine ſubiecto: licet quidam aſſerant ea fundari in aere. Eſt ibi uera fractio, & partitio, quæ fit in pane, ideſt, in forma panis. Vnde Apoſtolus ait, Panis quem frangimus: quia forma panis ibi frangitur, & in partes diuiditur: Chriſtus uerò integer manet, & totus eſt in ſingulis. Vnde Aug. Quando Chriſtus manducatur, uita manducatur. Sed quis audeat mãducare dominum ſuum? & tamen ueritas inuitans non ad manducãdum ait. Qui manducat me, uiuit propter me. Nec occiditur Chriſtus, ut manducetur, ſed mortuos uiuificat, quando manducatur: reficit non deficit: uiuit manducatus: quia ſurrexit occiſus; nec quãdo manducamus, partes de illo facimus, & quidẽ in ſacramento ſic fit. Item, Norũt fideles, quo modo manducent carnem Chriſti: unuſquiſque accipit partem ſuam: unde & ipſa gratia partes uocantur. Per partes 1. Cor. 10. In ſermone de uerbis Euãg. Ioan. 6 Aug. & cõſ. d. 2

manduca-

manducatur, & ipſe manet integer totus: per partes mãducatur in ſacramẽto, et manet integer totus in cœlo, manet integer totus in corde tuo. Iõ iſta dicũtur ſacramẽta; quia in eis aliud uidetur, et aliud intelligitur: uidetur panis & calix, quod et oculi renũciãt: quod aũt fides inſtruẽda poſtulat, panis eſt corpus Chriſti, calix eſt sãguis. Ex his datur intelligi, quod fractio & partes, quæ ibi uidẽtur fieri, in ſacramẽto fiũt. i. in ſpẽ uiſibili. Ideoq; illa Berẽgarij uerba ita diſtinguẽda ſunt, ut ſenſualiter nõ modo in ſacramẽto: ſed in ueritate dicatur corpus Chriſti tractari manibus ſacerdotũ, frãgi uerò & atteri dẽtibus, uerè quidẽ: ſed in ſacramento tantũ. Vera ergo eſt ibi attritio & partitio: ſed in ſingulis partibus totus eſt Chriſtus, Vnde Hiero. Singuli accipiũt Chriſtũ dominũ, & in ſingulis portionibus totus eſt, nec per ſingulas minuitur: ſed integrũ ſe præbet in ſingulis. Item. Hilarius, Vbi pars eſt corporis, ibi eſt & totum.

Hab. de cõſ. d. 2 c. ſingu li acci- pi.

Quid illæ partes ſignificent.

Quid autem partes illæ ſignificent, Sergius Papa tradit inquiens. Triforme eſt corpus Chriſti. Pars oblata in calicẽ miſſa, corpus Chriſti, quod iã ſurrexit, mõſtrat: pars comeſta, ambulantẽ adhuc ſuper terrã: pars in altari uſq; ad finẽ Miſſæ remanens, corpus iacens in ſepulchro ſignificat: quia uſq; in finem ſeculi corpora ſanctorum in ſepulchris erunt. Et ſicut partes illæ myſticam tenent ſignificationẽ, ita etiam & fractio paſſionis Chriſti & mortis eſt repræſentatio. Vnde ipſe ait, Hoc facite in meam commemorationẽ, ideſt, in memoriam paſſionis & mortis meæ. Nam (ut ait Ambroſius.) Quia in morte Chriſti liberati ſumus, huius in edendo & bibendo carnem, & ſanguinem memores eſſe debemus. Sed caueat quiſque ne indignè percipiat, quia iudicium ſibi manducat. Non eſt enim iſte panis, qui uadit in corpus, ſed panis uitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiã fulcit. Sic ergo uiue, ut quotidie merearis accipere, nec accedas indignus. Indignus eſt, qui aliter celebrat myſteriũ, quã Chriſtus tradidit: uel qui habẽs mortale peccatũ accedit. Ergo etſi ſint peccata quotidiana, uel non ſint mortifera, antequã accedas, dimitte debitoribus tuis. Si dimittis di

De cõſ. Diſt. c. trifor- me.

Matt. 26. Lu. 22. De cõſ. d 2. ca. nõ iſte.

Heb. 7.

mittetur tibi:et ſic ſecurus accede. Panis.n.ſalutaris eſt,nõ uenenũ. Si ita accedis,ſpiritualiter mãducas. Spiritualiter enim manducat,qui innocentiam ad altare portat. *Super pſa.20 et habetur de cõſ.d.2 ca. ſemel.*

SVPRA egit Magiſter de confeſſione, ſiue conſecratione. In hac Diſt. agit de cõſequentibus. Et quoniam duo ſunt conſequentia.ſ.fractio,& iteratio,ſiue frequentatiõ: ideo Diſt. iſta diuiditur in duas partes. In prima agit de fractione. In ſecũda de huius ſacramenti frequẽtatione.ibi. *Poſt hæc quæritur, ſi quod gerit ſacerdos.*] Et quoniam fractio illa non poteſt eſſe niſi circa illud,quod remanet poſt trãſubſtantiationem; & hæc ſunt accidentia: ideo Primò quærit, utrum ibi ſint accidentia in ſeipſis ſubſiſtentia. Secundò uerò q̃rit,utrum ibi ſit fractio vera.ibi. *Solet etiam quæri de fractione.*] Et illa pars habet tres partes. In prima determinat quęſtionem ſecũdùm aliorum opinionem. In ſecunda ſecundùm ueritatem, & opinionem propriam.ibi. *Sed quia corpus Chriſti incorruptibile eſt.*] Oſtendens, ꝙ fractio illa eſt uera: & tamen eſt tantùm circa accidentia. In tertia uerò oſtendit, quid partes illæ ſignificent. ibi. *Quid autem partes illæ ſignificent.*] Subdiuiſiones partium manifeſtæ ſunt in litera.

Dub. 1. C*Hriſtus ſe oſtendit &c.*] Videt in hoc magis implicari incõueniens,nõ ſolui:q̃a Chriſtus,q̃ eſt veritas,nullã falſitatẽ habere potuit in uerbo: ergo pari rõne nec in facto:ergo cũ nõ eſſet peregrinus nõ debuit ſe in illa ſpecie oſtendere. Preterea. Corpus Chriſti erat glorioſum:ergo nõ erat uiſibile, nec ullius coloris: ergo uidetur: quod aliter ſe mõſtrauerit, quã fuit: ergo uidetur, quod in opere mendacium commiſit. Reſpon. Dicendum, ꝙ dominus oſtendit ſe in ſpecie peregrini,non ut oſtenderet ſe eſſe peregrinum ſed ut talem ſe exhiberet oculis corporis: ſicut dicit Greg. qualis erat corã oculis mentis. Vnde dominus aliquando oſtẽdit ſe dilectis ſuis ſub diuerſis modis apparendi; non ut talis eſſe credatur, ſed ut potius homini manifeſtetur in ea forma, in qua põt percipere: uel ẽt, ut potius occultetur. Dicẽdum ergo, ꝙ in iſta oſtenſione nulla fuit deceptio. Senſus.n. exterior formã uidebat uerã, interior nõ decipiebatur: ſed claudebatur: ſicut dicitur in litera. Oculi eorũ tenebantur, ne eũ agnoſcerent: & ideo iſta nõ fuit deceptio, ſed ueritatis occultatio, & ueritatẽ occultare nõ eſt mẽtiri: uñ non eſt ſimile in propoſito, quia cũ tactus apprehẽdit partitionẽ & numerũ partiũ, ſicut ſenſatum cõe & per ſe, & ſenſus cõis neceſſario ſequať ad cõpletam apprehenſionẽ ſenſus particularis, nõ poſſet hoc eſſe ſine deceptione: & ideo quod inducunt pro ſimili, non eſt ſimile, ſed diſſimile.

Dub. 2. *Manet in ager etc.*] Vr̃ falſum; quia (ſicut aliqui dicunt) adhuc domini præputium eſt in terra, & aliq̃ dicũt ſe habere de ſanguine domini: non ergo totus eſt in cœlo. Reſp. Dicendum, q̃d in Chriſto reſurrexit totũ, q̃d fuit

de

de ueritate humanæ naturæ, & quod ſpectat ad decentiam; & ideo dicitur totus eſſe in cœlo. Quod ergo obiicitur de præputio. Dicendum, ꝙ uel non fuit de carne ſecundùm ſpeciem, ſed diuina diſpenſatione parum de carne ſecundùm materiam ibi, fuit:ut daretur vel ĩ deuotionẽ, ſicut reliquię:& ſic dicẽdum eſt de ſanguine. Vel aliquid fuit de ueritate,& illud reſurrexit cum Chriſto, & illud eſt in cœlo, & reſiduum manſit. Aliqui tamen dicũt, quòd circuncisi reſurgẽt ſine pręputio, quia illud ſignaculum eſt ad decorem. Et ſi tu obiicias quòd totum reſurget: dicunt, quod uerum eſt totum, quod ſpectat ad eſſe, uel pulchritudinem:& ideo non eſt inſtãtia de præputio. Quod autem horũ ſit uerius, difficile eſt ſcire: tamẽ quocumque modo dicatur, uerũ eſt, quod totus Chriſtus, ideſt, perfectus quãtum ad eſſe, & benè eſſe eſt in cœlo.

Dub.3. *Manet integer &c.*] Videtur malè dicere, quia corpus Chriſti non intrat cor tuum, cũ ſit quid corporale; quia ſolus Deus illabitur animæ; ergo ſi Chriſtus integratur ex anima, & corpore, non poteſt eſſe in corde, nec ma nere. Reſp. Dicendum, ꝙ Chriſtus habitat in cordibus noſtris non corporaliter, ſed ſpiritualiter, ſiue per fidem; ſicut dicitur

Cap.3. ad Ephe. Hinc eſt, ꝙ Chriſtus dicitur manere integer in corde, quia quantũcunque ſpecies frangãtur, cor fidele credit corpus Chriſti manere integrũ, & illibatum, non ꝙ corpus ſecudùm ueritatem animam ingrediatur.

Dub.4. *Vbi pars eſt corporis &c.*] Videtur ſecundùm hæc Hilarii uerba, ꝙ cum plures ſint ibi partes, ꝙ Chriſtus ſit ibi pluries; & cũ infinitè, infinities: quod non uidetur eſſe conueniens. Reſpon. Dicendum ad hoc, quod dicunt aliqui, ꝙ corpus Chriſti eſt in illa ſpecie ſemel tantùm, & tamen concedũt eſſe infinities quãtùm ad modum; & ponunt exemplũ in figura inciſionis, quę eſt in cera una, & ſemel; quia una imago poteſt fieri ex fruſto uno ceræ, & tamen infinitis modis poteſt formari. Nam in qualibet parte ceræ eſt oculus, & non in qualibet eſt manus, & in qualibet eſt caput. Debet enim in cera eſſe quicquid manus artificis poteſt facere. Et ad hoc eſt auctoritas. Philoſophi in vi. principiis, qui dicit ꝙ in huiuſmodi formis eſſe eſt a natura, formari uerò ab actu. Et ad hoc etiam eſt auctoritas. Hier. ſuper prologum Bibliæ. Mollis cera, & ad formandum facilis, etiam ſi artificis manus ceſſet: tamen uirtute totum eſt, quicquid poteſt eſſe. Sed licèt exemplum illud aliquid uideatur ſuperficietenus habere ſimilitudinis, plus tamẽ habet diſſimilitudinis: quia tota imago non eſt in qualibet parte cerę, ſicut in tota cera: hic autem quantũcumque parua pars ſignetur, tantùm eſt quantùm eſt in hoſtia tota. Pręterea. Quicquid dicitur ibi eſſe a natura, numquã eſt in actu, niſi ars faciat: eſt tamen in potentia. Et ideo dicit Hieron. ꝙ totum eſt uirtute, hic autem totus Chriſtus in qualibet parte hoſtiæ. Ideo dicẽdum aliter, quòd corpus Chriſti cum ſit in ſacramento non quaſi in

Gilbertus Porretanus.

loco, ſed ut in ſigno: non tãtùm ſignante, ſed etiam continentẽ ueraciter: & ratio continentiæ non deſcendat a ratione ſacramenti, ſicut q̃libet pars põt ſignificare, & ſignat ſicut totũ, ſic q̃libet pars ſignat & continet totum: & quoniã quantũcumque partes ſignificent, tamen unum ſint cum toto: unũ (inquam) ſignum, non plura, niſi diuidantur: hinc eſt ꝙ cum ſemel contineant: & Chriſtus totus ſemel continetur, non poteſt inueniri exemplũ in corporalibus, immo potiùs inueniretur contrarium. Sed exemplum quærendum eſt in ſpiritualibus: nõ quia corpus Chriſti non ſit uere corpus, ſed modum eſſendi habet ibi ſupra naturam corporum. Sicut ergo in unico corpore eſt unica anima, & tamen in ſingulis mẽbris exiſtens tota, & eſt ſemel, quia unum eſt perfectibile: ſic & corpus Chriſti ſemel tãtùm in uno eſt ſacramento.

Dub. 5. *Indignus eſt, qui aliter &c.*] Videtur malè dicere, quia omnes aliter celebramus: conſtãs enim eſt, ꝙ Chriſtus, nec tot orationes, nec tot crucis ſignationes fecit, quot nos facimus. Si tu dicas, ꝙ hoc intelligitur quantùm ad ea, quæ ſunt de ſubſtantia ſacramenti. Quæritur, quare eccleſia addit iſtas ſolennitates, & tot crucis ſignationes. Reſp. Dicendum, ꝙ quędam ſpectant ad huius ſacramenti neceſſitatẽ, & integritatẽ: & talia Chriſtus per ſe tradidit. Quædam ad ſolẽnitatem: & hęc eccleſia ſuper addit: hæc autem non ſunt diminuentia, ſed ſaluantia illa, quæ ſunt de integritate ſacramenti: & ideo non aliter celebrat; ſed ita ſeruat. Si q̃s uerò uitaret formam Chriſti: uel ea, quę tradita ſunt ab eccleſia, mutaret, utique & talis eſſet indignus, & de tali loquitur. Ad illud ꝙ quæritur, quare eccleſia addit huiuſmodi ſolemnitates. Dicendum, quòd additio harum ſolemnitatũ eſt pro excitanda deuotione, & arctanda intentione: eſt etiam tertiò propter expreſſiorem ſignificationem. Vnde adduntur orationes ad excitandam deuotionem in ſacerdotibus, & ad docẽdum quid debeant petere. Vnde ſicut inſtitutæ ſunt horæ canonicę, ne propter negligentiã pertranſeat hora, in qua non laudetur Deus, & ut populus accendatur ad deuotionem: ſic & in propoſito eſt intelligendum. Propter intentionem verò fiunt crucis ſignationes, ut ſacerdos actu cordis, & manuum conuertatur ſupra ſacramentum: ideo quando nominat, ſignat propter expreſſiorem ſignificationem. Illę enim crucis ſignationes, quæ ibi ſunt, quę ſunt. xxv. & fiunt in ſeptem uicibus, ſignificant expreſſe paſſionem Chriſti: ſicut tradit Innoc. In prima uice fiunt ter, ad ſignificandum trinam traditionẽ Chriſti ſcilicet a Deo, Iuda, & Iudæis. In ſecunda uice fiunt quinquies, ad ſignificandum. v. perſonas, quę in traditione Chriſti fuerunt, ſcilicet perſonam traditi, tradentis Iudæ, & ementium, qui fuerunt tres, ſcilicet pontifices, Scribæ, & Phariſæi. In tertia fiunt bis, ad ſignificandum conuerſionem duplicis elementi, ſcilicet panis, & uini. In quarta fiunt quinquies, ad ſignifi-

gnifi-

gnificandum quinque plagas: In quinta fiunt bis, ad ſignificandum uincula, quibus corpus fuit ligatum, & flagella, quibus ſanguis effuſus. In ſexta fiunt ter, propter crucifixionem factã in linguis Iudæorum, quãdo ter dixerũt, Crucifige eũ. In ſeptima quinque, ter de corpore ſuper calicem, & bis a latere, ut ſignificentur tres cruciatus, ſcilicet paſſionis, pro paſſionis, & compaſſionis, & propter aquã, & ſanguinem, qui de latere Chriſti fluxerunt. Hæ omnes ſunt. xxv. qui eſt numerus cubitus, ut deſignetur ꝙ quantũcunq; multiplicetur ſacrificiũ, ſemper eſt unum: & ſic patet ꝙ nihil uacat a myſterio.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An poſsibile ſit etiam per miraculũ, ut accidentia ſint ſine ſubiecto?

AD intelligentiam huius partis tria principaliter quæruntur. Primò, de exiſtentia ſpecierum, ſiue accidentium ſine ſubiecto. Secundò, de actione ipſarum, ſiue tranſmutatione. Tertiò, de fractione. Circa primum quæruntur tria. Primò quæritur, utrum ſit poſſibile, quòd accidens ſit ſine ſubiecto etiam per miraculum. Secundò, utrum ſit congruum. Tertiò, utrum ſit verum, ſiue verificetur in hoc ſacramento.

QVOD accidentia ſit poſſibile eſſe ſine ſubiecto ſic oſtẽditur. Baſilius in Hexameron. Cum enim Deus poſſit plus facere, quàm intellectus noſter intelligere; & intellectus intelligat accidens præter ſubiectum: ergo Deus poteſt hoc facere, ꝙ accidens ſit ſine ſubiecto.

CONTRA Per miraculũ non poteſt ſeparari a diffinitione diffinitum, uel partibus diffinitionis: unde non poteſt fieri, ꝙ aliquid ſit homo, & non ſit animal rationale, & mortale: ſed accidẽs habet diffiniri per ſubiectum: ergo non poteſt per miraculum eſſe ſine ſubiecto. ITEM. Accidens habet diffiniri per comparationem ad ſubiectum, & in comparationem ad ſuam operationẽ: & conſtat ꝙ prior eſt comparatio accidentis ad ſubiectum, quã ad comparationem, quia ab illo recipit eſſe: ſed non poteſt aliqđ accidẽs ſeparari a diffinitione in comparatione ad actum per miraculum: unde non poteſt fieri ꝙ ſit albedo, & quod non ſit color diſgregatiuus uiſus: ergo nec a diffinitione per ſubiectũ accidens poteſt ſeparari per miraculum. ITEM. Sicut ſe habet eſſe ad ens, ita ineſſe ad inhęrẽs, q a accidentis eſſe eſt ineſſe: ſed eſſe nõ poteſt ſeparari ab ente ut ſit ens, & non ſit ens: ergo nec ineſſe ab inhærente: ergo cum accidens ſit inhęrẽs, impoſſibile eſt quòd ſit, & non inſit. ITEM. Facere, ꝙ aliquid non participans rationẽ alicuius, fiat participans; eſt hoc tranſmutare in illud, ſed ratio ſubſtantiæ eſt ens per ſe: ſi ergo accidentia per miraculum fiant entia per ſe, hoc eſt facere, ꝙ ſint ſubſtantiæ: ergo ſpecies illę fiũt ſubſtantiæ: cũ ergo ſint accidentia, ſicut cõſtat: ſimul ergo ſunt ſubſtantiæ, & accidentia, quod nequaquam capere poteſt intellectus. ITEM. Eadem eſt oppo-

ſitio diſtantium ſpecierum, quę eſt differentiarum: ſicut patet, quia quæ eſt oppoſitio hominis ad aſinum, eadem eſt rationalis ad irrationale. Rurſus ſicut opponitur aſinus homini, ſic opponitur rationali: unde ſicut nō poteſt fieri, quod idem ſit homo, & aſinus: ita quòd nec ſit aſinus & ſit rationalis: ergo a ſimili, immo multò fortius non poteſt fieri, quòd idem ſit accidēs, & ens per ſe: ſicut nec quòd idē ſit ſubſtantia, & accidens.

RESOLVTIO.

Poteſt Deus ſua immenſa uirtute ſeparare accidentia a ſubiecto: ergo & per ſe exiſtere facere.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ per miraculum poteſt fieri, qđ accidentia ſint ſine ſubiecto, ſiue ſubſtantia: cum enim differant per eſſentiam, poteſt Deus ſine omni inconuenientia per uirtutem ſuam illa ſeparare.

AD RATIONES ad oppoſitum reſpondent quidam, quòd eſſe per ſe, & eſſe in alio dicunt rationem ſubſtantię, & accidentis quò ad modos conſequentes, qui ſunt inſeparabiles ſecūdùm potentiam naturalem: ideo per huiuſmodi habēt notificari, qa oppoſitiones currunt quò ad rationes dicentes eſſentiam. Similiter de oppoſitione quò ad differentias eſſentiales. Poteſt tamen dici aliter, quòd eſt accidens ſecundùm ſpecies, ſiue differentias ſpeciales. Nam inquantum comparatur ad ſubiectum, habet dici accidens: inquantum ad operationem, habet dici hoc. Notādum igitur quòd ſicut cōparatio accidentis ad operationem eſt dupliciter, ſcilicet ſecūdum actum, & ſecundùm aptitudinem: ita etiam ad ſubiectū. Comparatio uerò accidentis ad propriam operationem ſecundùm aptitudinem eſt eſſentialis, & inſeparabilis: unde non poteſt eſſe quòd ſit albedo, & non ſit uiſus diſgregatiua. Comparatio uerò ſecundum actum conſequitur eſſentiam. Vnde poſſet accidēs ſeparari ab actuali operatione: unde albedo non ſemper diſgregat. Sic dicēdum, quod comparatio accidentis ad ſubiectum ſecundùm aptitudinem eſt eſſentialis: & hæc nunquam priuatur ab accidente, nec ab illis ſpeciebus: uerum eſt enim dicere, quòd ſunt natæ eſſe in ſubiecto. Comparatio uero actualis, quamuis ſemper inſit actu ſecundùm naturam, tamen ſequitur eſſentiam: & ideo poteſt ſeparari ſine aliquo inconuenięti potentia ſupra naturam. His uiſis patet reſponſio ad obiecta.

QVOD enim obiicitur, quòd diffinitum non poteſt ſeparari a diffinitione. Dicendum, quòd nomina in diffinitione poſita, ſimiliter & uerba dicunt interdū aptitudinem nō ſemper actum: & ideo dico, quòd accidens quāuis non ſit in ſubiecto, non tñ ſeparatur a ſua diffinitione, immo ei conuenit, quia aptū eſt eſſe in ſubiecto. PATET et reſpōſio ad ſequens de operatione, quia ſi illa diffinitio intelligatur ſecundùm actum, eſt ſeparabilis: ſi ſecundum aptitudinē neutra eſt ſeparabilis. AD ALIVD qđ obiicitur de eſſe. Dicendum, ꝙ nō eſt ſimile, ꝗa eē dicit actū entis abſolutè, ſed ineſſe actū eſſe accidentis

cidētis in comparatione ad rem alterius generis: & quia res alterius generis diuerſa eſt, poteſt circūſcribi intellectus eius a re illa, ſiue ſeparari: non ſic eſſe ab ente. AD ILLVD, quod obiicitur de ſubſtantia. Dicendum, ꝙ accidentia illa numquam participant rationem ſubſtantiæ: nā ſubſtantia dicitur res per ſe exiſtens, ita quòd nata eſt ꝑ ſe exiſtere, et nullo modo in alio: hoc autem nullo modo conuenit illis accidentibus, immo nata exiſtere ſunt in alio. AD ILLVD, quod obiicitur de oppoſitione. Dicendum, quòd differentię debent dicere aptitudinem, ſicut & diffinitiones: ſi ergo accipiantur ſecundùm aptitudinem naturalem, ens per ſe, ideſt quod natum eſt eſſe in alio: ſicut accidens nūquam participat nomen ſubſtantiæ, ita nec differētia dicto modo. Dicitur autem accidens ens per ſe quātum ad actū: & ſic non dicit differentiam eſſentialem, ſed modū conſequentem eſſentiam: & in talibus differentiis non tenet obiectio.

QVAESTIO II.

An conueniens ſit in ſacramento altaris, ut ſpecies ſint ſine ſubiecto?

VTRVM congruat, ꝙ in hoc ſacramento ſint ſpecies ſine ſubiecto. Et quòd non ſit inconueniens, immo conueniens, patet: quia ſi ibi eſſet ſubiectum, nequaquam tanta eſſet dependentia ſpecierum ad cōtentum, ſicut eſt: & ita numquam eſſet ſignum ita ductiuum.

CONTRA, Minus inconueniens eſt corpus non glorificatum ſimul eſſe cum glorificato, quàm accidens eſſe præter ſubiectum: ſi ergo corpus glorificatum eſſet ſimul cum pane, multo minus eſſet inconueniens quàm accidentia eſſe pręter ſubiectum, & magis credibile: ergo magis congruebat, accidentia manere in ſubiecto, quàm ſeparare. ITEM, Accidentia illa ducunt ad intelligendum, quòd ibi ſit ſubſtātia panis; quia ſunt propria accidentia panis, & ſigna ſubſtantiæ panis: ergo in hoc ſacramento cum non ſit ſubſtantia panis, eſt aliqua falſitas: ſed non decet in ſacramento ueritatis eſſe falſitatem: ergo &c. ITEM, Opere miraculi non debet fieri præiudicium naturæ rei: ſed cum res ponitur in loco, qui ſuæ naturæ non conuenit, quamuis ſit nobilior, tamen fit ei præiudicium: ut ſi uermis poneretur in cælo, uel pes in ſcapulis: ergo ſimiliter quando datur ei proprietas, quæ naturæ ſuæ non conuenit; ſed eſſe ſine ſubiecto eſt proprietas nullo modo conueniens naturæ accidentis: ergo non congruit hoc per miraculum ſibi dari. ITEM, Infirmior eſt intellectus ad credēdum contrarium eius quod ſentit, quàm ſenſus ad recipiendum aliquod occurribile nocibile ſibi, nam ſenſus hoc poteſt ſine gratia; ſicut patet in eo, qui comedit medicinam, ſed intellectus non; ſed non debet fieri aliquid in ſolacium minoris infirmitatis, quod fiat in præiudiciū maioris. Si ergo uelatio accidentium occultat intellectui, quod ibi eſt, nullo modo debuerunt ibi accidentia remanere.

RESPO-

RESOLVTIO.

Vt fidei meritum magis, ac magis augeatur; utq; efficacior appareat ſignificatio, incongruum nõ fuit, ut accidentia ſine ſubiecto remanerent.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ congruit ibi accidentia remanere (ſicut dicit Hug.) in ſolatium ſenſus, & in fidei meritum. Dũ enim uelatur uerum corpus carnis, & fides magis meret credẽdo quod non uidet, & ſenſus libentius recipit. Congruum autem eſt, quod ſola remaneant ſine ſubiecto propter efficaciorẽ ſignificationem: quia efficacius & perfectius ducunt in ſignatũ, cum non habeatur ibi ſtabiliens per naturam propter conueniẽtem cibationem: quia enim iſte cibus eſt ſpiritualis: ideo oportet animam ſubleuari a carnalitate ſenſus per fidem, & a carnali dilectione per charitatem: & ideo nõ debuit ibi remanere panis materialiter propter fidei ꝓmotionem. Dum enim ſubleuatur intellectus ad intelligẽdum quod eſt ſupra naturam, ſcilicet accidentia eſſe ſine ſubiecto: fit habilior ad credẽdum, quod eſt ſupra ſeipſum, quod totus Chriſtus ſit in tã parua hoſtia. Quarta ratio propter diuinorum operum perfectionem, quę debet in hoc ſacramento reperiri, cũ ſit perfectiſſimum. Et attenditur duplex perfectio in hoc ſacramento, prima eſt in hoc, quod accidentia accipiũt modum nobiliſſimum eſſendi, ſcilicet eſſe per ſe; & in hoc, quod ſubſtantia illa, quæ ſuberat, cum eſſet materialis, & corruptibilis, tranſubſtantiatur in ſubſtantiam, ſiue in corpus ſpirituale, & incorruptibile, & in corpus diuinitati coniunctum, & glorioſum.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod minus eſt inconueniens. Dicendũ, quòd hoc non eſt inconueniens iſti ſacramento, immo ualde conueniens. AD ILLVD, quod obiicitur de falſitate. Dicendum, quòd non eſt conſentiendum ſenſui, ſed fidei: & ideo nihil omnino falſitatis eſt ibi, ſed ueritatis. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd non debet fieri præiudicium naturę Dei. Dicendum, quòd duplex eſt ordo rerũ, unus ſcilicet uniuerſalis, alius particularis, qui debetur iſti rei, uel illi. Dico igitur, quòd per miraculum nõ debet fieri aliquod præiudiciũ ordini uniuerſali: ut ſi pes eſſet in capite, eſſet in præiudiciũ toti corpori: ſimiliter nec quod ſit in præiudicium totius uniuerſi. Sed licet ut alicuius rei natura melioretur, & ſtatũ recipiat magis nobilem, quàm naturæ ſuæ competat, dummodo fiat ordinatio conueniens ſecundùm ordinem uniuerſi, & cõuenienter fit: & ſic eſt in propoſito, quia hoc ordinatur ad hominis utilitatem. Vel dicendum, quòd cõpetit naturæ uniuiſcuiuſq; rei obedire creatori, & illud eſt cõueniens ſuæ naturæ quòd creator iuſſerit, quod ſi prius nõ ſit cõueniens, poſtea fit cõueniẽs. AD ILLVD, qđ obiicĩ de infirmitate intellectus. Dicendũ, ꝙ hoc uerum eſt, ſi non daretur aliud medicamẽtum ipſi: & hoc eſt gratia fidei, qua fortificatur intellectus ad credendum ſine dubio, quòd non uidet.

QVAESTIO III.

An uerum ſit quòd in ſacramento altaris accidentia ſint ſine ſubiecto?

VTRVM ſit uerum accidentia ibi eſſe ſine ſubiecto. Et qđ non, uidetur: quia mouere, & operari debetur ſubſtantiæ, quę eſt hoc aliquid: ſed accidentia illa habent mouere, & operari in ſubſtantia: ergo ſunt in ſubſtantia. ITEM. Nullum accidēs extenditur niſi in materia; quia omnis forma de ſe ſimplex eſt: ſed conſtat quòd accidentia illa habent extenſionem, & maiorē poſſunt habere: ergo ſunt in materia. ITEM. Miraculum non aufert operationē, ſed albedo eſt lux incorporata: ceſſante ergo materia corporali, manet pura lux: ergo albedo per ſe debet mouere uiſum.

CONTRA. Omne accidens, qđ eſt in ſubiecto aliquo, denominat illud uel ſimpliciter, uel ſecundùm quid: ſed hoc non faciunt illæ ſpecies, quia nec denominãt panem, nec corpus Chriſti, nec aerem: ergo &c. ITEM. Accidentia naturalia non conſequuntur materiam ſecundùm eſſentiam, ſed ſolum ſecundum eſſe, ſcilicet ut forma cōpletur, nec aliter materia eſt accidentiū ſubiectum: ſed materia non eſt ibi ſub forma panis, hoc cōſtat, ſed ſub forma ſubſtãtiali carnis: ſed tales proprietates non ſunt natæ eſſe in carne Chriſti: ergo &c. ITEM. Quandocunq; in aliqua mutatione ſaluatur accidēs ſecūdum eſſe, quod habet in ſubiecto, neceſſe eſt quod ſit incōueniens ei, quod mutatur, & in quod mutatur: ut ſi de aere fiat ignis, manet calidum: ſed panis conuertitur in corpus Chriſti: & color, & ſapor, & odor non ſunt communia utriſque: ergo uel non manent, uel non remanent in ſubiecto: ſed manent: ergo ſunt ſine ſubiecto.

RESOLVTIO.

Quid obloquuntur nonnulli? Verè accidētia ſine ſubiecto ſunt in ſacramento altaris.

RESPONDEO. Aliqui uoluerunt dicere, qđ ſpecies illæ erãt in aere circunfuſo. Sed illud manifeſtè falſum eſt tum propter hoc qđ non denominant accidentia aerem circumiacentem, tum etiam quia impoſſibile eſt accidens tranſmutare ſubiectū, uel tranſmigrare de ſubiecto in ſubiectum. Si ergo fuerunt in pane, non poſſunt eſſe in aere: & iterum, aere mutato transferuntur de uno loco ad alium. ITEM. Locum replent, & aerem expellunt: ſed nullum locatum comparatur ad locum ut ad ſuū ſubiectum, & nullum accidens expellit ſubiectum proprium, propter hæc, & his ſimilia communiter tenent Magiſtri, quod accidetia ſunt ibi ſine ſubiecto.

AD ILLVD, quod obiicitur de operationibus. Dicendum, quòd quędam ſunt ibi operationes naturales, quædam ſupra naturam, quædam partim ſic, partim nō: & iō ex operationibus nihil poteſt concludi: ſed quæ operationes ſunt ibi naturales, infra patebit. Attamen ſicut miraculum eſt, quòd accidentia ſint ſine ſubiecto: ita miraculum eſt, ut operentur per ſe. *Art. ſequē. q. 3* AD ILLVD, quod obiicitur de extenſione. Dicendum, quòd quan-

quantitas formaliter loquendo habet extenſionem de natura ſui generis: unde non ſaluatur quantitas niſi etiam extenſio: ſed tamē caſualiter hēt a ſubſtātia: & ideo quia eſſe quātitatis, & natura ortum habet a ſubſtātia: ſed diuina uirtus facit, quod ſit quantitas uerè, & ſine ſubſtātia: & hoc faciendo neceſſe eſt extenſionē ſaluari ſine materia: & hoc miraculi eſt, nō naturæ. AD ILLVD, ꝙ obiicitur de albedine, ꝙ eſt lux incorporata; pt̄ reſponderi dupliciter. Primò, ꝙ nō eſt in actu, ſed in potētia: & ideo adhuc ceſſāte corpore, manet adhuc in potētia. Secundò, quia omnino nō ceſſat corpus, immo quamuis ceſſet ſubſtantia, manet tamen dimenſio, ſuꝑficies, & terminatio: & ideo albedo, ſecūdùm illum actum ſolùm, quem priùs habebat.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An accidentia, quæ in ſacramento altaris ſine ſubiecto ſunt; conuerti poſsint in alitum, uel alimentum?

QVANTVM ad ſecundū Artic. ſ. de actione, & mutatione illorum accidentium quæruntur ſimiliter tria. Primò quæritur, utrum illa accidentia poſſint conuerti in alimentum. Secundò utrum poſſint alias ſpecies ſiue naturas cōuertere in ſacramentū. Tertiò, utrum aliquas operationes habeant per naturam, an aliquas habeant per miraculum.

VTRVM ſpecies illæ, ſiue accidentia poſſint cōuerti in alitum ſeu alimentum. Et qđ ſic, uidetur per Tex. & Glo. 1. Cor. ubi dicitur, Vnuſquiſq; cœnā ſuam præſumit ad manducandum: & alius quidē eſurit, alius autem ebrius eſt. Et Glo. hoc exponit de diuitibus; qui offerebant panem ad conſecrandum in magna abundantia; & aliis nō dabāt: ergo ſi panis, & uinū non ſolùm reficere poterāt; uerùm etiam inebriare poſt conſecrationem: ergo in alimentum, uel alitum cedere. ITEM. Sicut calor ignis ordinatur ad cōuertendū in cinerem illum, ꝙ offertur in pabulum: ſic calor naturalis ad conuertendum in carnē, & ſanguinem: ſed ſpecies proiecta in ignem comburitur, & cōuertitur in cinerem agente exteriori calore: ergo pari ratione in ſanguinem poteſt conuerti agente calore interiori. ITEM. Sicut putrefactio ordinatur ad generationem uermis; ſic digeſtio ad generationē humoris, & etiam carnis: ſed ſpecies illę conuertuntur in uermes, ſi putrefiāt; ſicut experimento patet, ſi quis probare uellet: & credo, ꝙ per negligentiam aliquando cōtingat: ergo pari ratione in carnem. ITEM. Hoc probatur deducendo ad inconueniens duplex. Primum, ꝙ illud ſacramētum eſt in pręiudicium naturę, quia quando, & quotiens fit trāſubſtantiatio, perit cibus naturalis, uel carnalis irreuocabiliter: ex quo nullo modo conuertitur in aliquid, quod natum eſt cibare. Secundum inconueniēs eſt, quòd illud ſacramentum ſi eſt ita, eſt in præiudicium fidei: ſi enim accidentia non habent ope- Cap. 11

operationem ſubſtantiæ, deprehendi põt illud ſacramentũ ſenſibili experimẽto, & ita meritũ fidei euacuari: ſed utrumq; horũ eſt maximũ incõueniens, & contra illud ſacr̃m, cũ ſit in meritum fidei inſtitutum.

2. de Gener. & corrup. text. cõmẽ. 50.

Sed contra. Ex eiſdem nutrimur, ex quibus ſumus, ſicut dicit Philoſophus: ſed non ſumus ex accidentibus, ſed ex ſubſtantiis: ergo cũ ſpẽs illæ ſint accidentia, patet qđ nõ nutriũt Si dicas, ꝙ miraculoſè conuertuntur in ſubſtãtiã. Contra. Si cõuertuntur in ſubſtantiã, cum ſint multa accidẽtia; ergo ĩ multas ſubſtãtias debẽt conuerti: ergo quot accidentia ſunt ibi, tot ſubſtãtiæ debẽt generari. Si tu dicas, ꝙ quãtitas cõuertitur in ſubſtantiã, q̃ eſt aliorum fundamẽtũ; ergo ſi cõuertitur in ſubſtantiã, deſinit eſſe quantitas: ergo deſinit eſſe quãtum: ſed oẽ alimentum auget per naturam quanti: ergo illud alimentũ nõ poterit augere: illud ẽt alimentum generatum carebit quantitate, qđ eſt impoſſibile. Item. Sacramentũ iſtud eſt cibus ſpiritualis: & ideo ẽt eſt una ratio congruitatis, quare ſubſtantia tranſit, ne quęratur refectio corporalis: ergo ſi ob hanc cauſam tranſeunt, non uidetur quod ultra remaneat illa uirtus. Item. Si cibus eſt corporalis: ergo ſacerdos, q cãtauit unã miſſam, non poterit cãtare aliã, q frãgit ieiunium, quo fracto licitũ non eſt cantare. Vnde indicitur ſacerdotibus, ut eo die, quo plures miſſas cantare debẽt, in prima non faciãt purificationẽ: ꝙ ſi ita eſſet, ꝙ ſpecies iſtæ alerẽt, nulla uideretur eſſe hæc inſtitutio. Item. Hoc probatur auctoritate Ambr. qui dicit de hoc ſacramento, ꝙ non eſt cibus uentris, ſed mentis: ſed ſi conuerteretur in alimentũ, uel alitum, uerè eſſet cibus uẽtris: ergo, &c.

Sicut ĩ die Natiuitatis Domini.

Lib. 5. de ſacramẽ. cap. 4. Tom. 4

RESOLVTIO.

Percipiens ſacramentum alitur, & nutritur; conuertiq; poſſunt accidentia illa in alimentum.

Respondeo. Dicendũ, ꝙ circa hoc duplex fuit opinio. Aliq dixerũt, ꝙ accidẽtia illa nõ reficiunt, nec conuertuntur in alimẽtum: qa nec accidentia poſſunt, nec huic cõpetit ſacramento: tamẽ ſpẽs habent odorem, & ſaporem: & odor quamuis ſit accidens, tamen immutando aera, cerebrum inebriat; ſicut patet, ꝙ multi inebriantur ex odore uini: & ſic dicunt intelligendũ eſſe uerbum Apoſtoli, & Gloſ. Sed quoniam manifeſtè apparet in cõbuſtione ſpecierum, ꝙ reſoluuntur in cineres: & ſi non alerent, non appareret, quomodo hoc ſacramentum latere poſſit, immo neceſſe eſſet deprehẽdi: ideo communior eſt opinio, ꝙ percipiens ſacramentum alitur, & nutritur: & illud ſatis ꝓbari poteſt ad ſenſum. Manifeſtum enim eſt percipiẽti, quod per ſumptionem uini, ſiue illius ſpeciei, ſitis extinguitur.

Ad illvd, autẽ, ꝙ obiicitur in contrariũ, ꝙ alimẽtũ eſt ſubſtãtia, diuerſimodè reſpondetur a diuerſis. Aliq.n. dicũt, quod uirtute ſupra naturam accidentia cõuertuntur in ſubſtãtiam. Ille enim, q uirtute increata potens eſt ſupra naturam accidentia

cidentia illa ſuſtentare ſine materia: ille uirtutem dat, ut deſinētibus proprietatibus nō in nihil, ſed in ſubſtantiā conuertantur, in quā cōuerteretur ipſa panis ſubſtātia, ſi adeſſet: & hoc dicunt ipſum ſacramētū exigere, ne deprehendatur, & fides amittat meritum: ne ēt ſacramentū faciat aliquod naturæ præiudicium. Et ſi tu obiicias, ꝙ incineratio non eſt a uirtute ſupra naturā: ſed naturali: ſimiliter nec inebriatio, nec cōbuſtio, immo ſunt a uirtutibus naturalibus, maximè cum fiant ab exteriori uirtute, fiant nihilominus ſucceſſiue, terminantur ēt ad rē minus ꝑfectā: ipſi dicunt, ꝙ ibi eſt potētia actiua, & potentia paſſiua: potentia agēs eſt naturalis: ſed potentia paſſiua in accidentibus eſt ſupra naturam quantùm adhoc. ſ. ut in ſubſtantiam cōuertatur. Nā reſiduū, qđ fit ante conuerſionē, & qđ fit per conuerſionem, totum pōt eſſe a potentia naturali, tam agente, quā patiente. Et hi dicunt, qđ primum accidentium conuertitur in ſubſtantiā, nō q̃a de quātitate fiat ſubſtantia tātùm: ſed quia fit ſubſtantia quanta. Et hæc opinio ſatis eſt probabilis. Aliorum opinio eſt, ꝙ ſuſcipiēs ſpecies alitur, non quia accidentia in ſubſtantiam cōuertātur: ſed quia ſubſtantia reuertitur, q̃ priùs ibi fuerat: ut ſicut ī aliis miraculis, & apparitionibus dicitur, quòd in præiacentē materiam reſoluuntur, & redeunt, ſicut dicitur de columba, & ſtella, & conſimilibus. Sic etiam dicunt, ꝙ ſicut panis conuertitur in corpus, ut ſit ſacramentum: ſic peracto officio ſacramenti, ex quo deſinit eſſe ſacramentū, deſinit ibi eſſe corpus Chriſti: & ideo ſicut mirabiliter priùs ſubſtātia panis conuertitur, ita ēt miraculoſe reuertit̃. Et iſta fuit poſitio Inn. in Lib. ſuo, quē fecit de eccleſiaſticis officiis, ubi dicit in libro tertio capitulo de fractione. Si ergo quæritur q̃d a mure comeditur, cum ſacramentum corroditur: uel quid incineratur, cum ſacramentum crematur. Reſpondeo dicendo, quòd ſicut miraculosè ſubſtantia panis conuertitur in corpus dominicum, & incipit eſſe ſub ſacramento: ſic ipſa quodāmodo miraculosè reuertitur, cum ipſum ibi deſinit eſſe. Hunc aūt modum dicendi credo probabilem, & ſecurum; maximè cū tāti uiri habeat auctoritatem. Caueat tamen quiſque, qualiter intelligit; quia in hoc ſecretum ſidei latet. Et ſecundùm hanc poſitionem patet reſponſio ad q̃ſtionem. Concedendū eſt.n. qđ recipiēs hoc ſacramētū alitur, & nutritur, non quia accidētia in ſubſtantiam conuertantur: ſed quia aliquid conuertitur in ſubſtantiam comedentis; non (inq̃) accidēs: ſed ſubſtātia.

ET SIC non eſt contra illud Philoſophi, quod ex eiſdem nutritur, ex quibus ſumus. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, quod eſt cibus ſpiritualis. Dicendum, ꝙ illud uerum eſt, quādiu ſaluatur ratio ſacramenti: non enim cibat ſpiritualiter niſi in quantū ſacramentum, quia ad cibationem ſpirituale eſt ordinatum: cum ergo incipit cibare, deſinit eſſe ſacramentum: & ita patet,

quo ratio illa bona eſt. Cum.n. non ſit ibi quãdiu eſt ſacramẽtum, niſi corpus Chriſti uerũ: & hoc non alit corporaliter, & accidentia, & hæc ſimiliter non alunt: ideo ſacramentum rectè dicitur ſpiritualis cibus, quãuis recedente ratione, & officio ſacramenti, cibus corporalis incipiat eſſe, ſicut fuerat ante. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ ſoluit ieiuniũ. Dicendũ, ꝙ nõ ſoluit, tũ quia ſacramentũ dum ſumitur, non eſt cibus corporalis: tũ etiã rõne corporis Chriſti interiùs contenti, qui tantũ eſt cibus mẽtis: & ideo non eſt ſimile de uino, quod recipitur ad purificationem: & ideo patet illud. PATET etiam ſequens: Ambroſius enim loquitur de corpore Chriſti: & hoc eſt tantũ cibus mentis, non uentris. Vterque prædictorum modorum dicendi ſatis probabilis uidetur: nec facile eſt improbare, quia Sancti nõ multum de hoc loquuntur; nec rationi hic multum innitendum eſt, quia utraque opinio fundatur hic ſupra miraculum, & potentiam operantem ſupra naturam. Quis autem ſcit, utrum Deus ſic, uel ſic faciat, cum uterque modus dicendi ſatis ſit rationabilis, & probabilis? Nec uidetur omnino improbabile, ꝙ aliquod accidẽs in ſubſtantiam conuertatur in hoc ſacramẽto, cum accidens hic ſubſiſtat ſine ſubiecto. Nec uidetur improbabile, ꝙ ſicut ſubſtãtia panis cõuertitur, ita reuertatur. Cũ.n. in ſubſtantię panis cõuerſione corpus Chriſti non generetur; nec fiat, ſed tantũ ſub illis ſpeciebus eſſe incipiat, ſicut tenet fides recta: quis audeat hoc tanꝗ irrationabile repudiare? cum corpore Chriſti non corrupto; ſed deſinente eſſe ſub ſpeciebus, ſubſtantia illa, quæ ſuſtentabat accidẽtia; reuertatur: cum accidẽtia illa nõ ſint ob aliud ſine ſubiecto. niſi ob dignitatem, & præſentiam cõtẽti? Quia ſi quæras, utrũ ſit creatio, uel generatio, uel alia mutatio? ſanè poteſt dici, quòd ſicut conuerſio eſt mutatio ſingularis, ſic eſt & reuerſio. Quidquid etiam horum dicatur, dũm tamen nõ aſſeratur pertinaciter, nullum eſt ibi periculum: ſolùm hoc caueatur, ne noſtræ capacitatis intelligentia totaliter in obſequium Chriſti captiuetur.

QVAESTIO II.

An eadem accidentia habeant uim conuertendi alias naturas in ſacramentum?

VTRVM accidentia habeant uim, & potentiam conuertendi alia in ſacramentũ; utpotè ſi uino conſecrato apponatur aqua? Et ꝙ ſic uidetur: qa ęqualis, uel maioris uirtutis eſt conſecratio in hoc ſacramento, ꝗ benedictio in aqua: ſed aqua benedicta iuncta aquæ non benedictæ facit totam eſſe benedictam: uinum ergo non conſecratum iunctum conſecrato, fit cõſecratum: ergo &c. ITEM. Quãdo apponitur aqua, uel uinum, ſpecies illæ occupant maiorem locum: ergo ſanguis Chriſti eſt ſub maiori ſpecie: ſed ſanguis Chriſti non eſt in maiori loco, niſi quia aliquid in ipſum conuertitur: ergo illud, qđ apponitur, conuertitur in ipſum ſanguinem: ergo ſpecies, quæ eſt ſacra-

cramentum aliquid aliud in ſacramentum conuertit. ITEM. Hoc oſtenditur ratione: quia accidens cum ſubſtantia non occupat maiorem locum; nec facit maius: ſimiliter, nec corpus glorificatum cum non glorificato: ſed in calice non eſt, niſi ſubſtãtia sãguinis glorificati, ſiue corporis Chriſti, & accidens: ergo ſi illud, quod apponitur manet in ſubſtantia; uidetur, quòd in eodem loco eſſe poſſint: ita ꝙ non occupēt maiorem locum: quòd eſt manifeſtè falſum; ut patet inſpicienti. Reſtat igitur, ut illud, quod apponitur; non ſaluetur in ratione ſubſtantiæ: ſed ſolùm ſpeciei: ſicut ſpecies, quæ eſt ibi: ergo neceſſariò eſt ibi conuerſio. ITEM. Si apponatur alius liquor, ut aqua in magna quantitate, totum conuerteretur in ſubſtãtiam aquæ: ita quod uerè eſt aqua: ergo pari ratione, ſi ita parum ibi appponatur, quòd ſpecies prædominetur: uidetur, quòd conuertatur in uerum ſacramentũ, cũ non plus poſſit ſupra conſecratum, quàm econuerſo. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur per impoſſibile: quia quãdo apponitur uinum, uel aqua, fit una ſuperficies: q̃ro ergo, aut illa ſuperficies eſt in ſubiecto, aut ſine ſubiecto. Si in ſubiecto: ergo ſi modicũ q̇d apponatur, deſinit eſſe ſacramē tum. Si ſine ſubiecto; ergo totũ eſt ſacramentum. Si ſine ſubiecto, & in ſubiecto: ergo duo cõtradictorie oppoſita ſunt uera de eodē, qđ nunquam fit. Si dicas mihi, ꝙ ſecundùm unam eſt in ſubiecto, & ſecundùm aliam extra ſubiectum. Contra. Eſto, ꝙ apponatur aqua, & miſceanť uſq; ad minima; tunc nõ eſt aſſignare diuerſas p̄tes: ergo neceſſe eſt, ꝙ ſaltē tũc cõuertatur.

CONTRA. Nihil conuertitur in ſanguinem niſi per tranſubſtantiationem: ſed uirtus tranſubſtantiandi nõ eſt in elemento: ſed in uerbo: ergo quantuncunq; addatur elemētum aliud ſpeciei, non fit tranſubſtantiatio: ergo manet ſubſtantia cũ accidentibus: ergo non conuertitur in ſacramentum. ITEM. Si cõuertitur: aut ergo uirtute ſanguinis, aut uirtute uini. Virtute ſanguinis nõ, q̃a ſanguis ille eſt glorificatus: ergo nõ hēt potētiã conuertēdi aliq̃d aliud in ſe. Item non uirtute uini, q̃a uinũ qđ conuertitur ratione ſubſtãtię, nõ ratione proprietatum cõuertitur, & ibi non eſt ſubſtantia uini: ergo nulla uis eſt, quæ poſſit conuertere. ITEM. Aqua nõ eſt nata de ſe cõuerti in ſanguinē; ergo ſi apponať uino cõſecrato, nõ trãſit ĩ sãguinē: ergo manet ſubſtãtia eius: & ſic, &c.

RESOLVTIO.

Partem negatiuam ſubſtinendam ſuadet.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ accidentia non habent uirtutē conuertendi aliam ſubſtantiam in ſacramentum. Et ratio huius eſt; quia in hoc ſacramento eſt tranſubſtantiatio: tranſubſtantiatio autem non fit ſine uerbo: ideo quantuncumque apponatur aliquod aliud elementum, niſi adſit uerbum, non fit ſacramentum. Et ſi tu obiicias, quòd aqua benedicitur per uerbum, & oleum benedicitur: & tamē ſi non benedictum proportio-

nabiliter apponatur, efficitur benedictum. Reſpondetur, ꝙ non eſt ſimile; quia conſecratio in oleo, & benedictio in aqua non ponunt niſi accidens aliquod, & proprietatem quandam ſanctificationis. Sed hic cōſecratio ponit conuerſionem in ueram ſubſtantiã, & continentiã eiuſdē, quæ eſt a ſola uirtute increata aſſiſtente ipſi uerbo. Alia ēt eſt ratio; quia aqua benedicta tota attingitur, & ſecundũ totũ qđ hēt in ſe, commiſcetur aquę ſuperuenienti, & oleum benedictum non benedicto oleo; ſed ſanguis ibi contentus nulli humori miſcetur, pro eo, ꝙ non eſt ibi diffuſus, ſed eſt ſanguis glorificatus intra uenas Chriſti contentus; & ideo a nullo liquore attingitur; & ideo nihil ꝑ mi ſtionem, uel contactum poteſt in ipſum conuerti. Si ergo aliquid cōuertatur, neceſſe eſt, ꝙ per tranſubſtãtiationem, & nouam conſecrationem conuertatur. Concedendum eſt ergo, ꝙ ſpēs uini iuncta alii liquori non conuertitur in ſacramentũ.

Diſſētit S. Tho. 3. par. q.77. art.8. Et patet reſponſio ad primum obiectum, ꝙ non eſt ſimile tum ratione eius, qđ eſt hic conuerſio in ſubſtantiam, tum quia non eſt miſtio talis, nec tãta ſicut in aqua benedicta. Ad illvd, quod quæritur. Si aqua modica conuertitur a ſpecie uini. Reſpondetur dupliciter ſecũdũ diuerſos. Vno modo, ꝙ non conuertitur, ita ꝙ ſoluitur forma ſubſtantialis aquæ, ſed conuerti ibi eſt ſolùm alterari, quia mutatͬ ſapor, & color, & odor, & participat proprietates uini; & ideo quantùm ad ſenſum noſtrũ conuerſa eſt; & talis cōuerſio diſponit ad conuerſionē in ſacramentum, ſi adeſſet uerbũ; ſed cũ non adſit, nō cōuertitur; ſed manet ſubſtãtia habens proprietatē uini ꝑ actum, & uirtutē illius ſpeciei. Alius modus dicendi eſt, qđ aqua cōuertitur in uinũ: & hoc uirtute illarum ſpecierũ, nō (inquã) in uinũ, quod ſit unum ſecundùm ſpeciē; ſed eſt uinum ſolum ſecundũ materiam, ſicut caro ſecundùm ſpeciem cōuertitur in carnē ſecundùm materiã. Et ſi tu obiicias, ꝙ nihil dat, ꝙ non hēt, uerum eſt ſecundùm ſubſtantiã, uel ſecundùm uirtutē; & ſpecies illæ quamuis non habeant ſubſtantiam uini, habēt tamen uirtutē, & operationem; & ideo ſicut uerũ uinum ſolueret ſpeciē aquæ modicæ, & conuerteretur ſecundùm ueritatem: ita intelligendum eſt in propoſito. Vterque modus dicendi eſt probabilis ſatis, & quocunq; horum modorum dicatur, nō ſequitur, quod aqua iuncta uino fiat ſacramentum, & cōſecretur. Ad illvd, ꝙ obiicitur, qđ corpus Chriſti eſt ſub maiori ſpecie. Dicendũ, ꝙ non eſt ſub maiori ſpecie, qa aliquid ſit appoſitũ ſpeciei, ita quod ſit in illo; ſed quia ſpecies illa magis eſt diffuſa: ſicut ſi ſpecies uini, quæ eſt in calice ꝓfundo ponatur in calice latiori, magis dilatatur ſpecies. Sic intelligendum in propoſito, quia cum miſcetur alius liquor, partes illius ſpeciei magis diffundũtur, maximè ſi liquor ille penetret, & diuidat, & ſeꝑet ꝑtes ſpēi ab inuicē. Ad illvd, ꝙ obiicitur, ꝙ accidēs nō occupat maiorem

locum

locum in ſubſtantia. Dicendũ, ꝙ iſtud uerum eſt de accidente ſecundùm exiſtentiam naturalem: tale enim accidens in ſubſtantia non ponit in numerum cum illa, ſed ſicut dimenſio in illis ſpeciebus locum habet naturalem, pro eo ꝙ non tantùm eſt ibi mathematice in calice ſanguis, immo etiam naturalis dimenſio, licet ſit ſupra naturam præter ſubiectum: ideo ſicut locum occupat, ita cum alia dimẽſione occupat maiorem locum, quã per ſe ſolam, non per naturam ſubſtantiæ, ſed dimenſionis naturalis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod alius liquor poteſt facere, quod non ſit ſacramentum. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia facilius eſt deſtruere quàm conſtruere. Mus enim, & quodlibet aliud manducans poteſt facere, qđ deſinat ſacramentum: ſed nullus poteſt facere, qđ illud ſit, niſi adſit uerbum, & ſacerdotale myſterium. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ſit una ſuperficies. Dicendum, quòd liquor additus, quamuis non faciat unam ſubſtantiam, tamẽ dimenſio continuatur dimẽſioni, & ita fit dimenſio una, & quantitas una. Si ergo quæras, utrum in ſubiecto, uel pręter ſubiectũ. Reſp. Non diuidis ſufficienter, quia partim eſt in ſubiecto, partim extra ſubiectum: & illud nõ eſt inconueniens, ſicut una pars ſuperficiei poteſt eſſe nigra, & alia alba: ſic in propoſito intelligendum, quod pars ſpeciei conſecrata eſt ſine ſubiecto, reliqua uerò in ſubiecto. Et ſi obiicias, ponatur quod perfectè miſceatur cum miſto, ſic uſque ad minima, tunc ſequitur inconueniens, ꝙ idem ſit in ſubiecto, & præter ſubiectum. Dicendum, ꝙ miſtio liquoris cum liquore non eſt uſque ad minima ſecundùm quantitatem, ſed intelligitur ſecundùm uirtutem, quia ita eſt in aliis miſtionibus: & ipſe obiicit, quòd ſit uſque ad minima ſecundùm quantitatem. Si autem talis ſit miſtio, quod fiat in ſpeciebus uniuerſalis alteratio, uel etiam quod ſpecies illæ uini transfunderentur in liquorem conſimilem ſed prædominantem, ita quòd nulla eſſet diſtinctio, quod hic eſſet ſpecies conſecrata, & ibi non conſecrata nec ſecundũm naturam, nec ſecundùm uirtutem, ſicut eſt in miſtione naturali: tunc dico ꝙ deſineret eſſe ſacramentum, ſicut deſinit per aliam transmutãtionem: & totum eſſet unũ corpus, & eſſet una ſuperficies ſecũdùm partes, & totum exiſtens in unico ſubiecto: quãdo autem hoc fiat, difficile eſt diſcernere.

QVAESTIO III.

An illamet accidentia, operationes, quas habent; naturà, aut miraculosè habeant?

DE operationibus, quas habẽt illa accidentia. Vtrum habeant per naturam, an per miraculũ. Et quæritur primò de immutationis operatione, quę eſt illarum ſpecierum, utrum ſit naturalis, uel miraculoſa. Et ꝙ naturalis uidetur, quia quod per ſe ineſt alicui, non ſolùm ineſt illi coniuncto materiæ, ſed etiã abſtracto, & ſeparato: ſed mouere ſenſus per ſe ineſt ſenſibilibus: ergo per ſe ineſt illis a materia

teria ſeparatis: ſed quæ per ſe inſunt, naturaliter inſunt: ergo &c. ITEM. Forma ſubſtantialis nunquam mouet ſenſum ſeparatũ a formis accidentalibus: ergo ſu forma ſubſtantialis nihil facit, nihil priuat, quin accidentia moueant ſenſum, dummodo accidentia habeant eſſe: ergo per naturam mouent. ITEM. Senſus eſt ſuſceptiuus ſpecierum præter materiam, tamen ſub conditionibus materialibus hic, & nunc: ſi ergo eſt aliqua ſpecies ſenſibilis ſine materia, habens tamen materiales conditiones, illa maximè habet mouere ſenſum: ergo cum huiuſmodi ſint iſtæ ſpecies, patet &c. ITEM. Hoc patet per ſimile, ſi idolum relinqueretur in ſpeculo, abſtracto corpore obiecto, moueret uiſum: & tamen idolum in ſpeculo habet eſſe ſpirituale: ergo uidetur, quòd ſpecies illę, cum ſint ibi relictę ſine materia, quòd habent naturaliter immutare. ITEM. Si nauis per miraculum leuaretur in aera, licet exiſtentia nauis in aere eſſet miraculoſa: tamen exiſtentia nautæ in naui eſſet naturalis, & operationes conſequentes illam exiſtentiam eſſent naturales: cum igitur accidentia fundentur in quãtitate, & quantitas in materia, ſubleuatio quantitatis a materia eſt miraculoſa, ſed exiſtentia aliorum accidentium eſt naturalis: ergo operatio in ſenſibus conſequens illam exiſtentiam, eſt naturalis.

Tex. cõ. 13. et 5. phyſic. 30. CONTRA. Philoſophus in .1. de Anima. Rectum inquantum rectum contingit tãgere æneam ſphæram ſecundùm punctum: tangit autem numquam ſeparatum; quia ænea ſphæra non eſt nata tangi niſi a naturali: ſi ergo rectum ſeparatum tangeret æneam ſphæram, hoc eſſet ſupra naturam, uel contra: cum igitur ſenſus particularis ſit natus immutari a ſpecie exiſtente in materia, ſi immutetur a ſeparata, immutatio iſta nõ eſt naturalis. ITEM. Sicut ſe habet ſenſus interior ad ſpeciem ſine materia; ſic exterior ad ſpeciem in materia: ergo permutatim, ſicut interior ad ſpeciem in materia; ſic exterior ad ſpeciem ſine materia: ſed interior nunquam naturaliter apprehẽdit ſpeciem in materia ſed abſtractam, ergo nec exterior ſpeciem ſeparatam a materia. ITEM. Formæ conuenit eſſe hic, & nunc ratione materię; ſed per eam naturam, per quam eſt hic & nunc, habet mouere ſenſum; ergo cum hoc ſit a materia, naturaliter ergo habet mouere: ergo ſi fiat ſeparatio a materia, iam non mouebitur naturaliter. ITEM. Illa ſpecies motiua ſenſus habet triplicem comparationem, ſcilicet ad ſubiectum, ad medium, & ad organum; & ſunt iſtæ comparationes ordinatæ; ergo deſtructa prima, & deſtruuntur aliæ conſequenter; ergo ſi habeat ſpecies illa comparationes duas ſequentes ſine prima, non habet naturaliter ſed miraculosè. Secundò quæritur de opere trãſmutationis, & maximè de putrefactione, utrum ſcilicet ſi naturalis. Et ꝙ ſic, uidetur; quia quod conuenit alicui naturaliter, ſaluata natura ad huc illi conuenit: ſed ſpeciebus illis naturaliter conuenit corrum-

corrumpi, & deficere propter defectum uirtutis naturalis; quia cauſantur a contrariis qualitatibus: & conſtat ꝙ illæ ſpecies ſaluantur in eadẽ natura; ergo &c. ITEM. Corruptio per cõtrarietatem eſt naturalis, hoc patet: ſed ſpecies ibi exiſtentes habẽt uerè naturam cõtrarietatis: ergo ſunt corruptibiles naturaliter. Minor patet ſic: Vbi cõtraria ſunt ſecũdùm eſſe ſpirituale, ſimul poſsũt eſſe in eodẽ, & ſecũdùm idẽ, ut in eodẽ medio, ut in ſenſu, & in tellectu contrarii colores: cũ ergo hic non poſſint eſſe contrarii colores, nec ſapores ſimul, immo mutuo ſe expellũt, habẽt igitur naturam ueræ cõtrarietatis. ITEM. Vbi ſunt ſpecies ſecũdùm ſpirituale eſſe; excellẽtia talis ſpeciei nõ eſt corruptiua: ſi igitur ĩ ſpeciebus ſacralibus excellentia ſenſibiliũ cõtriſtat ſenſum, ergo eſt ibi ſpecies habẽs naturã ueræ contrarietatis: ſed qđ ſic eſt, eſt corruptibile naturaliter: ergo &c. ITEM. Anſelm. de cõceptu uirginali diſtinguit triplicẽ curſum, naturalẽ, & uoluntariũ, & mirabilẽ: & dicit qđ mirabilis a Deo adminiſtratur immediatè. Cũ igit̃ Deus nihil immediatè corrũpat: illa corruptio, ſiue putrefactio nõ eſt a Deo immediatè: ergo nõ eſt mirabilis: ergo eſt naturalis uel uolũtaria, ſed non uolũtaria: ergo naturalis. Cõtra. Forma de ſui natura eſt ĩ ſimplici, & in inuariabili eſſentia cõſiſtẽs: ſi ergo accidat ei uariatio, hoc eſt ꝑ materiã: ergo ſeparata a materia eſt inuariabilis, ꝑ naturã: ſi ergo uarietur, hoc eſt ſupra naturã: ergo &c. ITEM. Ad trãſmutationẽ philoſophicã concurrunt tria principia. ſ. ſubiectũ, & duo cõtraria: ergo vbi deficit materia, nõ eſt intelligi mutationẽ philoſophicã: ſed hoc eſt in his ſpeciebus: ergo putrefactio illa nõ eſt philoſophica. ITEM. Sicut a forma eſt agere, ita eſt a materia pati: ſed non conuenit agere philoſophicè niſi ꝑ formã, ergo nec pati niſi per materiam: ergo ubi deficit materia, ꝑ conſequẽs ibi non eſt paſſio philoſophica: ergo nec tranſmutatio. ITEM. Nõ eſt uerè contrarietas ſine ſubiecto; ſed materia prima eſt ſubiectũ contrarietatis corporalis: ergo ubi deficit prima materia, nõ eſt uerè cõtrarietas: ſed actio naturalis eſt per ueram contrarietatem: ergo &c. SIMILITER poſſet argui de contractu, ꝙ eſt formę in materia, & actio, & paſſio propter contactũ. TERTIÒ quæritur de opere nutritionis, utrum, ſcilicet nutritio ſit naturalis, uel ſupernaturalis.

Ex lib. ſex prĩncipiorũ Gilberti Porretani.

Ex 1. Phyſic. à tex. 41 & de in cep.

RESOLVTIO.

Quia operationes ſpecierum Eucharistiæ habent eſſe in quantitate, cõuenient immutationi ſenſuum: iure naturales cenſendæ ſunt.

RESPON. Dicendũ, ad intelligẽtiã prędictorũ ſecundùm unum modũ dicẽdi ſatis probabilẽ, ex cõparatione virtutis ad operationes ex uirtute egrediẽtes, operationes habẽt regulari ſecũdùm potẽtias, & uirtutes, a qbus egrediũtur. Propter ꝙ notãdum, ꝙ aliquando datur alicui poteſtas conformis ſuæ naturæ, & actus egreſſus ab illa potẽtia eſt naturalis, ſicut cũ cæco reddit̃ potentia uidẽdi. Aliquãdo datur poteſtas alicui partim cõformis naturę, & partim ſupra naturã: & tũc

actus egrediens quodammodo eſt naturalis, quodammodo ſupra naturam, ſicut cæco uidere nocte. Quandoque datur poteſtas omnino ſupra naturam: & tunc actus egrediens ab illa potentia eſt miraculoſus ſimpliciter, & ſupra naturam; ſicut Virgini data eſt poteſtas pariendi. Conſiderandum eſt igitur, ꝙ in hoc ſacramento eſt hæc omnia reperire. Nam prima quantitas naturaliter habet ſubſtare aliis accidentibus, & alia accidentia naturaliter ſubſtentari ab illa. Si ergo detur quantitas potentia ſuſtentandi alia accidentia, illorum exiſtentia in quantitate eſt naturalis, operatio ſequens habet potentiam naturalem. Vnde dico, ꝙ operationes illarum ſpecierum in ſenſus ſunt naturales, quia in quantitate habẽt eſſe cõueniens immutationi ſenſuum. Omnes igitur rationes hoc oſtẽdentes ſunt concedendæ.

Ad oppositiones manifeſta eſt reſponſio, quia quantitas eſt ibi loco materiæ, & per illam ſunt hic, & nunc, & habent eſſe materiale, & conueniens immutationi ſenſuum, & accidentia primò ſunt in quantitate: & hoc poteſt ſatis uideri per exemplum ſupra de naui poſitũ. Quia uero datur ulteriùs quantitati illi potentia ſubſiſtendi trãſmutationibus illarum formarum; talis potẽtia partim eſt conformis naturæ, partim ſupra naturam. Conformis eſt, quantùm ad ſubſiſtentiam contrarietatis, quia quantitati per ſe inſunt contraria, Sed ſupra, quantùm ad hoc ꝙ manet eadem ſecundùm ſe, facta mutatione, hoc enim eſt proprium ſolius ſubſtantiæ: & ita ſupra naturam cõtrarietatis. Ad illvd, ꝙ quęritur de trãſmutatione, utrum ſit naturalis, uel miraculoſa. Dicendum, ꝙ ratione naturarum illarum ſpecierum, quę habent naturam cõtrarietatis, illa tranſmutatio eſt naturalis, ſed rõne ſubſiſtentialitatis eſt ſupra naturã: & ita partim naturalis, & partim ſupra naturam. Rationes igitur ad partem oppoſitam factę in ſecundo problemate currunt ſecundùm has duas uias. Nam quæ probant, ꝙ ſunt naturales, ſumuntur a natura contrarietatis formarum illarum: quæ uerò probant qđ ſunt ſupra naturam, procedunt ſecũdùm uiam ſubſiſtentialitatis: ſic patet ſecundò quęſitum de trãſmutatione. Si uerò datur illis accidentibus potentia conuertẽdi in ſubſtantiam, cum deſinunt eſſe, & cum corpus Chriſti ibi deſinit eſſe, talis potentia omnino eſt ſupra naturam; & ideo talis actus oĩno eſt ſupra naturã, & miraculoſus. Ad illvd, qđ quæritur de nutritione. Dicendum, ꝙ ibi triplex eſt operatio. Prima eſt ꝙ ſpecies illæ, ꝑ actionem uirtutis agentis tranſmutãtur: & hæc partim eſt naturalis, partim ſupra naturam. Secũda, eſt quod in fine trãſmutationis cedunt in ſubſtantiam, ita quòd in illam conuertuntur: ſicut conuerteretur ſubſtãtia panis, ſi eſſet præſens: & hæc eſt miraculoſa. Tertia eſt, quia ſubſtantia illa poſtea conuertitur in carnem: & hæc eſt ſimpliciter naturalis. Sed quamuis iſte modus dicẽdi, probabiliter poſſit ſuſtineri: aliter tamen poteſt dici ſecurius,

& bre-

& breuiùs, ꝙ operationes accidentium, ſiue uirtus operans habet cõparari ad illud, a quo egreditur, & ad illud, circa ꝙ operatur. Si loquimur per cõparationem ad illud a quo egreditur, ſic dico, ꝙ cum per naturã omnis uirtus operans uel ſit ſubſtãtialis, uel ſaltem ab illa dependeat, & reguletur; ꝙ ſubſtantia circunſcripta ſit ulteriùs accidẽs operetur, ita miraculum eſt, ꝙ operetur per ſe, ſicut miraculũ eſt ꝙ per ſe manet: & ita omnis operatio eſt miraculoſa. Si autẽ loquimur per comparationẽ ad obiectum, ſiue ſit ad organum ſenſus, ſiue aliud quodcumque corpus, ſic dico quod accidentia multas habẽt ibi operationes naturales: unde quod albedo mouet uiſum, & ſapor guſtum, hoc non eſt ſupra naturam, nec contra; ſed ſecũdùm naturam. Quoniam ergo albedo non ſeparatur ibi, ut habeat eſſe mathematicũ, ſed ſaluatur eſſe naturale, & ſingulare; ideo illæ operationes, q̃ inerant albedini, & aliis accidentibus adhuc naturaliter inſunt. Concedendum ergo ꝙ immutatio, & transmutatio quodammodo naturaliter eſt in relatione ad obiectum; quia ſaluatur ibi natura accidentium; quodammodo eſt ſupra naturam in comparatione ad ſubiectũ, quia accidentia per ſe agunt. Et ſecundùm hoc currunt rationes ad partes oppoſitas adductæ.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An ad fractionem hoſtiæ corpus Chriſti uerè frangatur?

CONSEQVENTER quãtùm ad tertium Artic. q̃ritur de fractione illarum ſpecierũ. Et circa hoc tria pricipaliter quæruntur. Primo quæritur, utrum uera fractio ſit in corpore Chriſti. Secundo utrum ſit in ſpeciebus. Tertiò quęritur, quid partes ſignificent.

QVOD corpus uerè frangatur, uidetur Aug. dicere. Norint (inquit) fideles quando manducãt carnem Chriſti: unuſquiſque accipit partem ſuam: qđ ſi uerũ ẽ, ergo diuiditur. ITEM. Oſtenditur ex confeſſione Berẽgarii, quę accepta fuit a Nicolao Papa: confeſſus eſt enim corpus Chriſti uerum ſacerdotis manibus attrectari, & frangi: ergo ſi iſta cõfeſſio ut fidelis accepta eſt, patet &c. ITEM. Ratione uidetur, quia corpus Chriſti uerũ manducatur: ſed ꝙ manducatur atteritur, & ꝙ atteritur, frangitur; ergo &c. ITEM. Hoc ſacramentum eſt memoriale paſſionis; & ita memoriale, quod hoc non tantùm eſt ſignum, ſed etiã ueritas: ſed in paſſione uerè fuit corpus Chriſti fractum, & diuiſum: ergo in hoc ſacramento uerè frangitur. Si dicas, ꝙ eſt incorruptibile, ideo nõ poteſt frãgi: hoc nihil eſt; qa corpus Chriſti ꝙ natum eſt eſſe in uno loco, & in pluribus per miraculũ: ergo ſimiliter per miraculũ poteſt incorruptibile frangi.

De cõſ. d. 1. c. Ego Berengarius.

SED CONTRA. Corpus animatum,

QVAESTIO II.

An ſpecies ſacramenti Euchariſtiæ uerè frangantur?

VTRVM in ſpeciebus ſit uera fractio. Et quòd nõ, uidetur; quia quod uerè fit in ſigno, ſignificatur fieri in ſignato: ſed in ſignato non eſt fractio, ut ꝓbatum eſt: ergo nec in ſigno.

ITEM. Omnis actio terminatur ad hoc aliquid: ſed non eſt ibi ſubſtantia aliqua niſi ſubſtantia corporis Chriſti: ergo non frangitur ibi aliquid, & uidetur frangi: ergo eſt ibi tantùm fractio apparens. ITEM. Licet uideantur ibi eſſe accidẽtia ĩ ſubiecto, tamen in nullo ſubiecto ſunt: nec eſt ibi falſitas aliqua: ergo uidetur ſimiliter, quod quãuis uideatur eſſe ibi fractio, ſi non eſt, non eſt ibi falſitas.

CONTRA. Dicitur in euangeliis Matt. Mar. Luc. quòd benedixit, & fregit: ſed ibi fuit uera benedictio, ergo & uera fractio: alioquin ipſa ueritas in ſacramẽto ueritatis, & euangeliũ ueritatis narrat, quòd apparet eſſe uerum, & eſt falſum. ITEM. Species illa panis alba eſt uerè, uerè poteſt denigrari: ergo eadem ratione uerè poteſt diuidi. ITEM. Diuiſio ſequitur quantitatem: ergo ſi eſt uera quantias, ergo uera diuiſio, & fractio: nõ ergo tantum appparens. ITEM. ſi tantum apparens: ergo non oporteret aliam uiolentiam digitis fieri, nec aliquo actu corporis uti; ſed ſolus actus animę ſufficeret: cum ergo oporteat uiolentiam digitis inferri, patet ergo quod eſt ibi uera diuiſio.

Matt. 26. Marc. 14. Lu. 24

RESOLVTIO.

Sicut in Euchariſtia uera quantitas eſt, & ſoliditas; ita & uera fractio.

RESPONDEO. Quorundam opinio fuit, quòd ibi non eſt uera diuiſio; ſed tantum apparens; nec tamen eſt ibi falſitas, uel deceptio, quia non fit ad fallendũ, ſed ad inſtruendum: ſicut etiam dominus alio modo apparuit, quàm eẽt, diſcipulis eũtibus in Emaus *Lu. 24.* nec ulla fuit ibi falſitas. Sed iſta opinio ſtare non poteſt: quia ſi nõ eſt ibi uera fractio: ergo nec uerè maſticantur ſpecies, & ita totum uidetur eſſe fictio. Propter hoc fuit alia opinio, quæ dixit, quòd homo frangit; quia actus eſt a parte hominis: ſed tamen nihil ibi frangitur; quia accidentia frangi per ſe non poſſunt. Hæc poſitio etiam non poteſt ſtare: quia ſi actio complet̃, infert paſſionem neceſſario. Et propter hoc eſt alia poſitio rõnabilis, & ꝙ diuiſio eſt ibi uera, quantitas uera, ſoliditas uera: & quia diuiſio conſequitur quantitatem per ſe, ſicut eſt ibi uera quantitas, ita & uera fractio.

AD ILLVD uero, quod obiicitur, quòd non eſt fractio in ſignato. Dicendum, ꝙ fractio illa nõ ſignat fractionẽ corporis Chriſti ibi contenti, ſed ſignificat paſſionẽ, quæ præteriit. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ actio terminatur ad ſubſtantiã. Dicẽdũ eſt, ꝙ uerum eſt per naturã: ſed ſi accidens poſſet per ſe ſtare, utiq; ſuſceptiuum eſſet actionis: nunc aũt miraculo ſtat: & ideo accidens eſt actionis ſuſceptiuum. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ ſicut accidentia appa-

rent &c. Dicendum, quòd illud eſt ex cõſequenti: ſed diuiſio primò apparet, inde accidentia apparent: & per conſequens ducũt in congnitionem ſubiecti: & antequam ueniatur ad hoc, poteſt fides obuiare. Sed ibi prima frõte apparet diuiſio: & ideo neceſſe eſt ibi eſſe deceptionem ſine aliqua ueritate: ex alia parte ueritatem eſſe ſine deceptione.

QVAESTIO II.

Hoſtiam frangi; eiuſque tot fractiones quid ſignificent?

QVID ſignificent partes, & earum ſignificatio his uerſibus continetur. Hoſtia diuidi- in partes, tincta beatos. Plane ſicca notat uiuos, ſeruata ſepultos. Obiicitur primò contra ſignificationem diuiſionis, quia in corpore Chriſti myſtico non eſt diuiſio, ſed unio: ergo ſi ſacramentum eſt uerum ſignum, in ſacramento diuiſio fieri non debet: aut ſi fit, falſum ſignificat. ITEM. Videtur quòd ſufficeret in duas tantum partes diuidere: quia eccleſia ſufficienter diuiditur in uiuos & mortuos. Si dicas, quòd mortui ſunt in duplici differentia, quia quidam ſunt id Purgatorio, & quidam in Paradiſo: hoc non ſoluit, quia beati non indigent ſacrificio: ergo non debent in noſtro ſacrificio ſignari. ITEM. Videtur, quod in plures partes; quia uiui ſunt in multiplici differentia. Quidam enim ſunt actiui, quidam contẽplatiui, quidam prælati, quidã ſunt boni, quidam mali: ſed debent ſignificari uiui, ſicut mortui: ergo multo plures debent eſſe partes. Si dicas, quòd mali non debent ſignificari.

CONTRA. Chriſtus prò omnibus ſe obtulit in cruce: ſed hęc oblatio eſt rememoratio illius: ergo &c. ITEM. Obicitur contra hoc, quod dicitur; quòd pars in tincta ſignat beatos. Sed contra, Calix ſignat paſſionem: ergo nullo congruit ad ſignandũ beatos. ITEM. Dicitur ꝙ pars comeſta ſignat ambulantes ſuper terram. Sed contra. Illa pars comeſta incorporatur: ſed ambulantes minimè poſſunt comparari; ergo per illã non debent ſignari. ITEM. Dicunt, ꝙ pars ſeruata ſignat mortuos. Cõtra. Pauci, aut nulli reſeruant: ergo nulli perficiunt ſacramentum.

RESOLVTIO.

Hoſtiæ fractio Chriſti paſſionem notat; at tres particulæ tres corporis Chriſti myſtici partes deſignant.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Magiſter, ipſa fractio ſignat paſſionem, ſed partes iſtę ſignant partes corporis Chriſti myſtici. Et quia partes in corpore Chriſti myſtico ſunt in triplici differentia: quidam enim regnãt in Paradiſo, quidam ſecuri expectant in ſepulchro; quidam autem pugnant in merito: ergo tantum tres partes fiunt in hoc ſacramento.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur primò, quod talia eſt diuiſio. Dicẽdum, quòd non eſt, immo ſignat diuiſionem, quæ fuit in paſſione. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd deberent eſſe tantum duæ partes, patet reſpõſio, quia mortui ſunt in duplici differẽtia: unde duæ partes ſunt ad ſignificandum illos. AD ILLVD, quod obiicitur quòd nõ debe-

deberet eſſe pro beatis. Dicendũ quòd hoc ſacrificium non tantum offertur in expiationẽ, ſed etiam in gratiarum actionem: & ideo pro miſeris, & beatis. Ad illud, quod obiicitur, qđ uiui ſunt in multiplici differentia, ſicut mortui. Dicendum, ꝙ non ſunt in tanta differentia: q̃a omnes uiui indigent ſacrificio expiante a culpa: quidam autẽ mortui liberante a pena: alii ſolũ laudis memoria. Ad illud, quod obiicitur de malis. Dicendum ſecũdum Aug. quod ſacrificium corporis Chriſti ſolum pro his offerri debet, q̃ ſunt de corpore Chriſti. Nec ualet, qđ Chriſtus pro omnibus eſt oblatus: quia hic non ſignantur omnes pro q̃bus eſt oblatus, ſed tãtum illi, q̃ ſunt de corpore Xp̃i myſtico. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ calix ſignat paſſionẽ. Dicendũ, ꝙ alia proprietas eſt, ſ. facilis ſumptionis, per quam beati ſignantur, qui ſine aliqua retardatione deguſtant. Ad illud, quod obiicitur, quòd comeſtio dicit incomparationem. Dicendũ, ꝙ non tantum incorporationẽ dicit, ſed ẽt dicit perditi reſtaurationem: & per hoc ſignificat ambulantes. Ad ultimum dicendum, quòd modo non reſeruatur propter periculum: tñ in diuiſione trimembri triplex ſtatus membrorum Xp̃i ſignatur, & reſeruatio partium ſolum ad euidentiam eſt.

DISTINCTIO XII.

PARS SECVNDA.

De conſequentibus ad confectionem corporis Chriſti: quantùm ad frequentationem.

Poſt hæc quæritur, Si quod gerit ſacerdos propriè dicatur ſacrificiũ uel immolatio: & ſi Chriſtus quotidie immoletur, uel ſemel tantũ immolatus ſit. Ad hoc breuiter dici poteſt, illud quod offertur & conſecratur a ſacerdote, uocari ſacrificiũ et oblationẽ: quia memoria eſt repræſentatio ueri ſacrificij, & ſanctæ immolationis factæ ĩ ara crucis. Et ſemel Chriſtus mortuus in cruce eſt, ibique immolatus eſt in ſeipſo, quotidie aũt immolatur in ſacramento, quia in ſacramẽto recordatio fit illius, quod factũ eſt ſemel. Unde Aug. Certum habemus quia Chriſtus reſurgens ex mortuis iã non moritur, &c. tamen ne obliuiſcamur quod ſemen factũ eſt, in memoria noſtra oĩ anno fit. ſ. quoties paſcha celebratur. Nec tamẽ toties Chriſtus occiditur, ſed tantũ anniuerſaria recordatio repreſentat, quod olim factũ eſt: & ſic nos facit moueri, tanquam uideamus dominũ in cruce. Itẽ. Semel immolatus eſt Chriſtus

Aug. in lib. Sente. Proſperi & habet de conſec. d. 2 cap. Se-

mel immolatus. Super ep. ad Hebr. & allegatur de conſ. diſt. 2. cap. in Chriſto

in ſemetipſo,& tamen quotidie immolatur in ſacramento. Quod ſic intelligendum eſt, quia in manifeſtatione corporis & diſtinctione membrorum ſemel tãtum in cruce pependit, offerens ſe Deo patri hoſtiam redemptionis efficacem, eorũ .ſ.quos prædeſtinauit. Item Ambr. in Chriſto ſemel oblata eſt hoſtia ad ſalutem potens,quid ergo nos? Nonne per ſingulos dies offerimus? Et ſi quotidie offerimus, ad recordationẽ eius mortis fit: & una eſt hoſtia nõ multæ. Q̃uo? una & non multæ:quia ſemel immolatus eſt Chriſtus. Hoc aũt ſacrificium exẽplum eſt illius:idipſum, & ſemper idipſum offertur: proinde hoc idem eſt ſacrificium,alioquin dicetur, quoniã in multis locis offertur,multi ſunt Chriſti, non, ſed unus ubique eſt Chriſtus: & hic plenus exiſtens, & illic plenus:ſicut quod ubique offertur,unum eſt corpus,ita & unũ ſacrificium Chriſtus hoſtiam obtulit: ipſam offerimus, & nunc: ſed quod nos agimus, recordatio eſt ſacrificij. Nec cauſa ſuæ infirmitatis repetitur, quia perficit hominẽ: ſed noſtræ,quia quotidie peccamus. Ex his colligitur eſſe ſacrificium & dici, quod agitur in altari, & Chriſtũ ſemel oblatum, & quotidie offerri: ſed aliter tunc,aliter nunc. Et etiam quæ ſit uirtus huius ſacramenti oſtenditur: remiſſio ſcilicet peccatorum uenialium, & perfectio uirtutis.

Virtute ſacram. Euch.

De cauſa inſtitutionis.

Inſtitutum eſt enim hoc ſacramentum duabus de cauſis. In augmentum uirtutis,ſ.charitatis, & in medicinã quotidianæ infirmitatis. Unde Ambr. Si quoties effunditur ſanguis Chriſti,in remiſſionẽ peccatorum effunditur,debeo ſemper accipere:qui ſemper pecco,debeo ſemper habere medicinam. Item. Aug. Iteratur quotidie hæc oblatio, licet Chriſtus ſemel ſit paſſus: quia quotidie peccamus peccatis, ſine quibus mortalis infirmitas uiuere nõ põt. Et quia quotidie labimur,quotidie Chriſtus myſticè immolatur pro nobis. Dedit.n.nobis hoc ſacramentum ſalutis, ut quia nos quotidie peccamus,& ille iã mori non põt, per hoc ſacramentum remiſſionẽ conſequamur. Quotidie comeditur ipſe & bibitur in ueritate,ſed integer, & uiuus manet. Itẽ. Myſteriũ fidei dicitur,quia credere debes,quòd ibi ſalus noſtra cõſiſtat. Si

Lib. de ſacr. 4. c. 6. in tom. 4. Ad Ianuariũ ibidem ca. Sub figura. De conſec. d. 2 cap.

autem

aũt quæratur, utrũ quotidie cõicandum ſit. Audi quid inde tradit Aug. Quotidie (inquit) Euchariſtiã accipere nec laudo, nec uitupero: oĩbus tamen dominicis diebus cõicandum hortor. Si tamen mens in affectu peccandi eſt, grauari magis dico Euchariſtię perceptione, quã purificari. Et licet quis peccator mordeatur, ſi peccãdi tamẽ de cætero non habeat uoluntatẽ, & ſatisfaciat lachrymis & orationibus, accedat ſecurus: ſed hoc de illo dico, quẽ mortalia peccata nõ grauant. Si uerò non frequentius, ſaltem ter in anno hoĩes cõicent (niſi forte quis criminalibus impediatur) in Paſcha ſcilicet, & in Pentecoſte, & in Natali. Omnes ergo communicent, qui noluerint carere eccleſiaſticis liminibus.

Lib. de eccleſ. dogma tib. ca. 25. in tom. 3.

Fabianus Papa, de cõſ. d. 2. c. ſi nõ.

SVPRA egit Magiſter de fractione; hic agit de frequẽtatione. Et quoniã hoc ſacramẽtũ frequentari cõtingit, & a ſacerdote conficiente, & a populo: & utraq; frequẽtatio reſpicit ſuũ finẽ: nã ſacerdotalis ꝑcipuè reſpicit ſignificationẽ, ſed populi frequentatio reſpicit ſanationẽ: ideo pars hæc hẽt duas partes. In prima q̃rit, quare ſacerdos frequẽter cõficit. In ſecũda determinat, quare fideles frequẽter recipiunt. ibi. *Inſtitutum autem eſt hoc ſacramentum, &c.*] Prima pars hẽt duas. In prima mouet quæſtionẽ. In ſecũda determinat. ibi. *Adhoc breuiter dici poteſt.*] Similiter ſecunda pars duas hẽt. Primò determinat huius ſacramenti efficaciam. Secũdò uerò mouet q̃ſtionẽ de frequẽtia. ibi. *Si autẽ quæritur, etc.*

Dub. 1. Q*Via in hoc ſacramento, &c.*] Si hoc uerum eſt: ergo tã tùm ſemel deberet fieri ab uno ſacerdote, & ſemel manducari. Item. Baptiſmus, qui ſignat paſſionẽ Chriſti, nõ iteratur: ergo nec illud ſacramentum. Reſpõ. Sicut dicit Magiſter in litera, hic ſignatur paſſio Chriſti tanquam in ſigno, & tanq̃ in ſigno rememoratiuo: & quoniam frequenter rememorari debemus Chriſti ſemel paſſi; ideo illud ſacramẽtũ iteratur pluries. Sed ſi tunc obiicias de ſacramento baptiſmi. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia baptiſmus ſignat paſſionem, prout nos per illam morimur peccato originali, quod traximus ab Adam: & hoc non facit paſſio in quolibet niſi ſemel; hinc eſt, ꝙ baptiſmus non poteſt iterari: & ſi quis iterat, facit contumeliam ſacramento. In hoc autem ſignificatur Chriſtus paſſus, ut nos reficiens: & quoniam ſæpe reficit in omni memoratione: ideo ſæpe iteratur illud ſacramentũ ſine cõtumelia: nec dicitur propriè iterari ſacrẽm, ſed frequẽtari: quoniã unũ, & id ẽ cõtinetur in hoſtia heſterna, & hodierna: tũc autẽ iteraretur, ſi ſuꝑ eandẽ hoſtiam fieret iteratio formæ: & hoc nõ poſſet fieri ſciẽter abſq; pctõ.

Et ſi quotidie, &c.] Cõtra. Eſt enim inſtantia in die Veneris Dub. 2.

ſancto, quando ſacerdos non cõficit ſacrificium: & uidetur, ꝙ tunc magis deberet: ſi enim hoc eſt memoriale paſſionis: ergo cum illo die ſpecialiter memoria habeatur, uidetur; ꝙ tũc magis eſſet conficiendum. Itẽ. Quęritur iuxta hoc, quare ſacramẽtũ reſeruatur ſub forma panis, non uini. Et reſpõdetur ad primum, ꝙ aliud eſt conficere, ſiue conſecrare; aliud eſt offerre: & quamuis in illo die nõ fiat cõſectio, fit tamen oblatio, quia ſacerdos corpus in præcedẽti die conſecratũ offert in altari. Si uerò quæras, quare fit oblatio, & nõ conſecratio. Reſpõdetur, ꝙ oblatio, ſiue ſumptio fit a ſacerdote, ne oratio dominicalis, q̃ dicitur quotidie in illo die ab eccleſia, in qua petitur, Panẽ noſtrũ quotidianũ, uacua fiat. Sed cõſecratio nõ fit: ſed reſeruatio ꝑꝑ hoc, ꝙ in illo die fuit dominus paſſus in propria effigie, nõ in ſigno. Et q̄a tota dies eſt memoriale paſſionis, & totũ officiũ: ideo nõ fit cõſecratio a cœna uſque ad ſabbatũ, in quo eſt memoria reſurrectionis: unde cãtatur miſſa de reſurrectione. Quod q̃ritur de ſanguine, quare nõ reſeruatur. Aliqui dicũt, ꝙ non oportet; q̄a uinũ, qđ ſacerdos ponit in calicẽ, ꝑ appoſitionẽ corporis conſecratur. Sed illud non poteſt habere ueritatẽ, ſicut probari poteſt de facili, quia nullo modo fit trãſubſtantiatio ſine uerbo. Et ideo dicũt alii, quod triplici de cauſa nõ reſeruatur. Vna eſt propter periculum effuſionis. Alia propter uerbum domini, quod dixit ſuper calicem. Non bibam de hoc genimine &c. & ideo non ſumit ſanguinẽ ſacerdos a cœna uſq; ad reſurrectionem. Tertia eſt, q̄a ſacerdos magis ſumit ad reſurrectionẽ, quàm ad ſignificationẽ, quoniam totus Chriſtus eſt perfectè ſub ſpecie panis, q̃uis non perfectè ſignificetur: iõ ſolùm in ſpecie panis ſumitur, & ſolùm ſacrificium, ſiue ſacramentum corporis reſeruatur:

Semel immolatus eſt, &c.] Contra. Si.n. ſemel immolatus eſt Chriſtus: uidetur, quòd ſaltẽ in die non liceat ſacerdoti pluries conficere. Dub. 3. Quæritur ergo quomodo liceat ſacerdoti pluries cõficere, & ſumere in eodẽ die: cum populo non liceat, niſi ſemel: & uidetur, ꝙ magis ſit licitum populo, cũ minus ſit horũ alterum. ſ. ſumere, quã utrũq;, .ſ. conficere, & ſumere. Reſpon. Dicendum, ꝙ propter reuerentiam ſacramenti ſunt duo inſtituta, circa modum ſumẽdi hoc ſacramentum. ſ. ꝙ ſumatur ieiuno ſtomacho, & quod tantùm ſemel, ut ab aliis cibis diſcernatur. In primo communicat ſacerdos, & populus: oportet eñ quod ſacerdos ieiunus ſit ſicut populus: & hoc habetur in quadam Decretali de celebratione Miſſarum ex parte noſtra: & na ſemper ſacerdos uino profundere debet, poſtquã accepit totũ Euchariſtiæ ſacramentum; niſi cum eodẽ die aliam miſſam celebrare debuit; quia ſi forte uinum profuſionis acciperet, aliã celebrationẽ impediret. Sed in illo differt, quia alicui de populo bis communicari non licet, ſed licitum eſt ſacerdoti ꝓpter hoc, quod eſt perſona communis,

nis, & debet celebrare miſſam omni populo: & quia põt eſſe, quòd unus ſacerdos propter teneritatẽ, & vicinitatem deſeruit duabus eccleſiis, uel quia in eadem eccleſia ꝓp ſolẽnitatẽ officii oportet pluras miſſas cantare; ſicut in Natiuitate domini, & quandocunq; celebrãt, tenẽtur cõicare: ideo indultũ eſt eis plures miſſas celebrari in eodẽ die, & pluries hoc ſacrm ſumere.

Dub.4. *Quia quotidie peccamus, &c.*] Videtur hic malè dicere Aug. quia nullus peccat in eo, quòd uitare non poteſt: ergo talia nõ uidentur eſſe peccata. Reſpon. Dicendum, quòd adhoc dupliciter poteſt reſpõderi. Vno modo, quod quamuis peccata non poſſint uitari generaliter, & uniuerſaliter: poſſunt tamen uitari particulariter hoc, & illud. Et ponitur exemplum in naui, in quã ingreditur aqua. Sed quomodo poſſunt uitari motus, ꝗ ueniũt ex ſurreptione, & in particulari, difficile eſt dicere. Et ideo alius modus eſt dicendi, quod eſt diſtinguendum in neceſſitate, & in peccato. Eſt enim neceſſitas ex naturæ inſtitutione; & eſt neceſſitas ex corruptione. Prima eſt data. Secunda eſt, quam incurrit homo ex culpa. Prima neceſſitas omnino excludit culpam. Secunda uero excludit culpam actualem mortalem, non tamen uenialem. Vnde (ſicut uul Auguſt. de perfectione iuſtitiæ hominis) quia homo noluit uitare peccatum, cum potuit: inflictũ eſt ei non poſſe, cum uelit.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An ſacramentum Euchariſtiæ efficaciam habeat in quolibet uiro iuſto?

AD intelligentiã huius partis ſecundum duo, quæ determinat hic Magiſter, duo principaliter quæruntur. Primò quæritur de huius ſacramenti efficacia. Secundo quæritur de frequẽtatione. Circa primum quæruntur tria. Primò quæritur, utrum ſacramentum habeat efficaciam in quolibet uiro iuſto. Secũdò, utrum habeat efficaciam in aliquo peccatore exiſtenti. ſ. in mortali peccato. Tertiò quæritur de ipſa efficacia in ſe.

QVOD habeat efficaciam in quolibet uiro iuſto, oſtẽditur: quia ſacramentum habet efficaciam, niſi habeat obicem: ſed in nullo uiro iuſto hẽt obicem: ergo in quolibet habet efficaciam. ITEM. Sacramentalis manducatio quando coniuncta eſt ſpiritualis ſemper hẽt efficaciam: ſed ſemper coniuncta eſt ſpirituali in uiro iuſto; quia ſpiritualiter manducare eſt in ipſo manere; ut dicit Aug. ſed omnis iuſtus manet in ipſo: ergo, &c. ITEM. Damaſc. dicit, ꝙ caro Chriſti eſt ſicut carbo ignitus: ſed habens ſenſum corporalem ſemper calefit ꝑ contactũ carbonis materialis: ergo ſimiliter habẽs ſenſum ſpiritualem ꝑ contactum carbonis ſpiritualis: ſed omnis iuſtus ſenſum habet ſpiritualem: ergo, &c. ITEM. Si aliquid requiritur ultra charita- *Lib. 4. cap. 14 à med.*

rem in ſuſcipiente, quæritur q͠d ſit illud, & quæ, & quot.

CONTRA: Baptiſmus nõ habet efficaciã in adulto, niſi ſe p̃paret; ergo a ſimili nec hoc ſacramentũ hẽt efficaciam in iuſto, niſi ſe præparet; & adhoc facit uerbum B. Pauli. Probet aũt ſeipſum homo. ITEM. Poſſibile eſt, ꝙ iuſtus hẽt conſcientiam ſe grauiter peccaſſe, uel eſſe in graui peccato: quia frequẽter peccatum ueniale perpetratũ reputatur mortale a ꝑfectis, ꝑꝑ hoc tamen non cadit a iuſtitia: ſed ſi talis accedat, accedit indignè, & talis nõ recipit efficaciã: ergo &c. ITEM. Efficacia huius ſacramenti conſiſtit in deletione uenialium, & augmento uirtutum; ſed uenialia non dimittuntur, niſi homo ſe præparet per cõtritionẽ, cum ex actu noſtro ſint commiſſa: ſimiliter nec uirtutes augentur, ergo nõ in omni iuſto habet efficaciam. 1.Cor. 11.

RESOLVTIO.

Qui ſe ipſum probauerit, ad Eucharistiam accedat; & ſolus eius efficaciam deguſtabit.

RESPONDEO. Dicẽdum, ꝙ ſacramentum hoc non habet efficaciam in aliquo, niſi in dignè accedente. Dignè autem accedere in hoc cõſiſtit, ꝙ homo ſe præparet, ſicut debet. Tantùm enim ſacramentum recipere, ſicut recipitur alius cibus, nõ eſt congruum, nec fructuoſum. Et quia in hoc ſacramento preſens eſt diuina maieſtas, & ſumma exprimitur charitas; ideo debet recipi cum honore, & deuotione. Et quia cum honore, & deuotione non ſuſcipitur tam nobilis hoſpes in immundo hoſpitio, neceſſe eſt, ꝙ homo hoſpitium Deo præparet per ſui diiudicationem; & quia non præparat hoſpitiũ hoſpiti, niſi ipſum cognoſcat, neceſſe eſt, ꝙ cibum iſtum ab aliis diſcernat.

AD HOC ergo, ꝙ ſacramentum hoc habeat in aliquo efficaciam, Primò oportet cibũ iſtũ ab aliis diſcernere per fidem. Secundò hoſpitium præparare ꝑ ſuiipſius probationem. Tertio in hoſpitium paratum recipere cum honore, & deuotione. Et primum, & ſecũdum habemus ab Apoſtolo. Primum ibi. Probet ſeipſum homo. Secundũ ibi. Non diiudicãs corpus domini. De tertio habemus exemplum in Zachæo. Et quia multi recipiunt hoc ſacramentum, qui ſe non debite pręparant; ideò multi imbecilles, & infirmi, & dormiunt multi. AD ILLVD, quod quæritur, utrum uir iuſtus recipiat efficaciam. Dicendum, ꝙ ſi ſe debite præparet, recipit; alioquin ſi ex quodam torpore, uel ex diſtractione non ſe debite p̃paret, aut nullam, aut modicam reportat efficaciã, quamuis non incurrat mortalem offenſionẽ. AD ILLVD, quod obiicitur de obice. Dicẽdum, quòd ad illud ſacramentum requiritur lib. arbi. cooperatio; & ideo omiſſio obex eſt nõ tantùm peccatum, uerumetiam ſolicitudo, uel diſtractio. AD ILLVD, qđ obiicit; ꝙ manducat ſpiritualiter. Dicẽdum, ꝙ uir iuſtus non ſemper manducat ſpiritualiter, utputa quando dormit, uel quando diſtrahitur per cogitationes extrinſecas; ſed tunc ſpiritualiter manducat, quãdo mouetur mo- 1.Cor. 11. Luc. 19

tu fidei, & charitatis; quia tunc maſticat, & incorporat; & ideo ſi negligit, nõ reportat effectũ. AD ILLVD, quod obiicitur de carbone ignito. Dicendum, ꝙ operatur in ſenſum ratione organi: ſed ſi operaretur in ſenſũ ratione ſui; tunc ſenſus occupatus circa aliud non ſentiret, nec calefieret. Huius autem exemplum eſt in uiſu, quando quis dormit, uel occupatur alibi: ſi ergo ſenſus mentis noſtræ uult ab hoc carbone inflammari: neceſſe habet ad ipſum conuerti, & dirigi: conuerti autem ad ipſum dẽt, ſicut ad memoriale paſſionis uiuum. Triplex.n. habemus memoriale paſſionis.ſ. in ſcripto, in uerbo, & ſacraméto. In ſcripto, ut quãdo paſſio deſcribitur, uel narratur ꝑ ſcripturã, uel quãdo imaginibus exprimitur: & hoc eſt memoriale quaſi mortuum, & hẽt fieri ad uiſum, quia apprehendit magis de longinquo. In uerbo, utpote qñ aliqs uerbotenus narrat paſſionem Chriſti, & illud partim eſt uiuum, & partim mortuũ. Viuũ eſt in corde bonorum prædicatorum; ſed mortuum in corde tepidorum, & malorum. Vel uiuum in corde, & cogitatione, nõ uiuum in uoce: & hoc eſt ad auditum. Auditus autem nõ ita apprehendit de longinquo. In ſacramento uero eſt memoriale, cũ ipſum corpus Chriſti ſignificatur, & continetur in ſpecie panis, & ſanguis in ſpecie uini: & hoc memoriale uiuũ, qa ipſe Chriſtus ſeipſum ibi ꝑbet, offerens nobis corpus, quod pro nobis fuit occiſum, & ſanguinẽ, q pro nobis fuit effuſus: & hoc eſt ad guſtum, qui de proximo apprehendit, ut iam non quaſi ſpeculatione, ſed quadam experiẽtia paſſionis eius memores ſimus. Si ergo accendit affectum noſtrum paſſio deſcripta, & amplius feruenter prædicata, multo magis inflammare, & afficere debet in hoc ſacramento expreſſa: & hoc abſq; dubio facit, ſi quis ſenſum habet, & illum conuertit ad hoc ſacramentum: Ille ergo eſt, q ex hoc ſacramẽto efficaciam reportat, qui ſe cõuertit. Ille uere audit miſſam, non qui tantùm uerba dicit, uel audit ſine deuotione, ſed ad hoc memoriale totam mentis intentionem conuertit.

QVAESTIO II.

An per ſacramentum Euchariſtiæ remittantur peccata mortalia?

VTRVM habeat efficaciam in aliquo peccatore, uidelicet, qui eſt in mortali peccato? Et ꝙ ſic, uidetur per illam collectam: Sit ablutio ſcelerum, ſit fortitudo fragilium: ſed ſcelera non dicuntur niſi magna peccata: ergo, &c. ITEM. Damaſc. Corpus Chriſti omnis læſionis eſt unctio, omnis ſordis purgatio: ergo ſordis mortalis. ITEM. Iulius Papa. *De cõſ. diſt. 2.* Cum omne crimen, atque peccatum oblatis Deo ſacrificiis deleatur, &c. Sed crimen pro maioribus peccatis accipitur: ergo, &c. ITEM. Ratione uidetur; quia illud ſacramentum eſt expreſſiſſimum ſignum paſſionis: ergo cum efficacia ſequatur ſignantiã, & oĩa ſacramenta efficaciam habeãt a paſſione, hoc habebit potiſſimam: ergo ſi baptiſmus, & pœnitentia habẽt efficaciam in peccato-

re,

re, uidetur ſimiliter ꝙ & illud. ITEM. In ſacramento iſto realiter continetur auctor, & mediator, & fons gratiæ, qđ in nullo alio; ergo uidetur quod ſi aliqđ ſacramentum poteſt fugare culpam, quòd hoc multomagis: ſed aliquod poteſt ut baptiſmus: ergo &c. ITEM. Eſto ꝙ aliquis peccator attritus accedat ad hoc ſacramentum, non tamen ſufficiẽters ſi talis accederet, ad baptiſmum, & pœnitentiam iuſtificaretur, quia non habet obicem: ergo pari ratione cum non habeat obicem, iuſtificatur in hoc ſacramento. ITEM. Accedẽs fictè ad baptiſmum, fictione recedente habet efficaciam: ergo ſimiliter uidetur, ꝙ illud ſacramentum; & ita eſt utile peccatori.

CONTRA. Aug. ad Renatũ. Quis offerat corpus Chriſti, niſi pro his, ꝗ ſunt de corpore Chriſti? ſed nullus peccator eſt talis: ergo pro eo non debet offerri. ITEM. Ambr. Spiritualiter manducat, qui innocentiam ad altare portat: ſed nullus exiſtens in mortali, portat ad altare innocẽtiam: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur; quia accedẽs ad hoc ſacramentum, aut accedit dignè, aut non. Si dignè accedit: ergo dignus eſt, & ita non habet culpã. Si non dignè: ergo non reportat efficaciam: ergo non habet efficaciam in peccatore. ITEM. Hoc ſacramentum habet efficaciam mediante manducatione ſpirituali: ſed mãducatio ſpiritualis fit mediante charitate: ergo præſupponit charitatem: ergo qui accedit ſine charitate, non reportat efficaciam.

RESOLVTIO.

Communiter ſacramentum Euchariſtiæ uenialia delet: quid ſi ex immenſa Dei pietate mortalia etiam quandoque deleat?

RESPONDEO. Non limitamus largitatem Dei, quin in hoc ſacramento poſſit, & aliquando faciat remiſſionem omnis culpæ. Sed ſecundùm forum cõmune, & generalem rationem inſtitutionis ſacramenti; dicendum, ꝙ iſtud ſacramentum datum eſt in cibum illis, qui ſunt de corpore Chriſti, & omnes tales habẽt charitatem: ideò effectum habet in ſolis iuſtis. Effectus autem in iuſtis eſt liberando a culpa ueniali, & præſeruando a mortali, ut patebit.

EX HOC patet reſponſio ad duo prima: quia illud intelligitur per præſeruationẽ, uel quantùm ad aliquas reliquias. AD TRIA ſequentia. Dicendum, ꝙ ſacramentum tantam habet efficaciam, quantam congruit habere his, quibus datur, & hæc ſolis iuſtis datur: ideo non valet de baptiſmo, & pẹnitẽtia. Si ergo obiicias, quod nobile eſt illud ſacramentum inter cætera: Dicendũ, ꝙ nobile eſt ratione contenti, nõ ratione effectus ceteris aliis. Sed tunc obiicitur, quia adhuc non uidetur ſolui: cũ enim Chriſtus ſit hic præſens, uidetur ꝙ abundantiùs cõgrueret, hic gratiam eius comitari. Nam in aduentu Chriſti abundãter gratia collata eſt. Ad hoc dicendum, quod hoc ſpectat ad nobilitatẽ ſacramenti, quod nõ deletur ibi culpa mortalis: tam enim eſt nobile ſacramentũ, & tam nobilis panis,

panis, quod non debet dari niſi filiis, & iam iuſtificatis: & qui tales ſunt, non habent culpam mortalem. Ideo de ſpeciali dignitate huius ſacramenti eſt, ꝙ non ordinatur contra mortalē culpam: & ſic patet reſponſio ad illa tria. AD ILLVD, quod obiicitur de receſſu fictionis. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia in baptiſmo manet character, ex quo eſt ſuſceptibilis gratiæ, non ſic in propoſito.

QVAESTIO III.

Quæ uirtus, quæve ſit efficacia ſacramenti Euchariſtiæ?

QVAE ſit efficacia huius ſacramenti. Et dicit Magiſter, ꝙ eſt uenialium remiſſio, & augmentatio uirtutum. Et ꝙ ita ſit, uidetur. Innocentius dicit. Euchariſtia liberat a malo, & conſeruat in bono, delet uenialia, & cauet mortalia. Huius etiam uirtute ſacramenti uniuerſæ uirtutes augentur, & omnium gratiarum fructus exuberāt. ITEM. Ratione uidetur, q̄a hoc dicitur eſſe ſacramentum unionis: aut ergo, quia de nouo unit, aut q̄a magis unit. Nō q̄a de nouo unit: ergo quia magis unit: ſed ſi magis unit: ergo auget uirtutes. ITEM. Si magis vnit: ergo repugnat ei, ꝙ minus: ſed hoc eſt ueniale, q̄a dicit Auguſt. Minus te amat, q. tecū aliquid amat: & hoc dicitur de ueniali: ergo &c. ITEM. Caro Chriſti eſt ſicut carbo ignitus: ſed carbonis igniti eſt pellere frigus, & intendere calorē; ergo hoc ſacramētū reprimit motus frigidos culpæ, & intendit motus uiuos gratiæ; ergo delet, & auget. ITEM. Hoc ſacramentū

Innoc. 3. lib. 4. de altaris myſterio. cap. 44 ante medium.

Damaſc. li. 4. cap. 14

quotidie offertur: ergo ſi non fruſtra eſt; dat ergo aliq̄d, quo quotidie indigemus; ſed illud quo quotidie indigemus, eſt liberatio a ueniali malo, & profectus in bono; quia charitas, aut deficit, aut proficit; ergo &c.

CONTRA. Vnius ſacramenti unus dēt eſſe effectus ꝓcipuus; ergo non eſt ad hos duos effectus ꝑdictos: ITEM. Quod nō ſit ad remiſſionē uenialium, oſtēditur primò; quia q. accedit ad hoc ſacramentū, aut accedit cōtritus, aut non. Si contritus; ergo remiſſa eſt ibi culpa. Si non contritus; ergo remanet culpa; ergo nullum hēt Euchariſtia effectum ſuper uenialia. Si dicas, ꝙ cōtritio non ſemper ſufficit, eſto quod tanta ſit, quod ſufficiat, tunc non habebit hoc ſacramentum effectum, & tamē melius eſt diſpoſitus. ITEM. Si effectus huius ſacramēti eſt deletio uenialium; ergo qui peccat ueniali ter, irritat effectum eius; ſicut qui peccat mortaliter, irritat effectum baptiſmi; ſed homo hēt neceſſe peccare uenialiter; ergo & hoc ſacramentū irritare; ergo nunquam accipi dēt, quia nunquam dēt quis contumeliā huic ſacramento inferre. ITEM. Quod augmentum uirtutum non ſit effectus huius ſacramenti uidetur; q̄a ſi hoc; tūc ergo ualde cito fieret aliquis perfectus, qui hoc ſacramentū quotidie recipit; ſed hoc uidemus eſſe falſum; ergo &c. ITEM. Augmentū uirtutum eſt effectus baptiſmi, & confirmationis, ſicut ſupra dixit Magiſter, & ſimiliter remiſſio uenialium; non ergo huius ſacramenti.

R 2

RESOLVTIO.

Vnit magis, fulcit, uenialia delet, augmentoque uirtutum ac charitatis prodeſt Euchariſtia.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ cum hoc ſacramentum ſit unionis, effectus eius primus aut eſt unire, aut magis unire: ſed non de nouo vnire, ut ſupra oſteſum eſt: ſed iam unitos magis unire. Idem S. Tho. 3. pa. q. 79. art. 2. Magis autē unire eſt tripliciter. Aut quia qs unitur maiori uinculo: ut ille magis unitur, q maiorē hēt charitatem. Aut q̄a eodem uinculo unitur ſtrictiùs: ut ille qui ſecundùm eundem habitum feruentiùs amat. Aut quia eodē firmius: ut ille qui in eodē habitu eſt magis radicatus. Dicitur ergo hoc ſacramentum magis unire, Ex ſen. Damaſc. li. 4. cap. 14. à medio. quia dignè accedentē reddit feruentiorem, ut carbo ignitus: & iterum reddit fortiorē, ut bonus cibus. Et ex hoc ꝙ reddit charitatē magis ignitam, adiuuat ad conſumendam peccati uenialis rubiginem. Ex hoc ꝙ magis firmat, adiuuat ad uitandum omnia ſcelerat: & ratione utriuſque ualet ad augmentum uirtutum, & maximè charitatis, quæ eſt uinculum; non quātùm ad eſſentiam, ſed quātùm ad feruorem, uel radicationē. Feruor enim minuitur quotidie per uenialia, & radicatio: ideo oportet per hunc cibum reſtaurari deperditum.

EX HIS patent obiecta: nam rationes ad primā partem ſunt concedendæ. QVOD uerò obiicitur, quod unus eſt effectus. Dicendum, quod uerū eſt primus: & ille eſt magis unire, & per illum habet hos duos conſequentes. AD ILLVD uerò, quod obiicitur, quod uenialia delentur in contritione. Dicendum, ꝙ iſte non eſt effectus primus: ſed ex conſequenti fit, quando homo indiget: utputa quando feruor charitatis per ſe non eſt ita intēſus, q̄d peccata uenialia deleat, adiungitur carbo diuinitus, per quem uigoratur, & uigorata delet uenialia: nihilominus tamen ſi non habet uenialia, charitatis feruor uigoratur. AD ALIVD, Dicendum, quod non irritatur huius ſacramenti effectus per aliquod ueniale, quia ueniale non tollit gratiam, ſicut mortale tollit: & poſſibile eſt unum ueniale remitti altero nō remiſſo: unde ueniale nec irritat antecedenter faciendo fictum, nec conſequenter euacuādo fructum: nec oportet alia uenialia deleri: ſed ſecūdùm quod homo melius ſe diſponit, & charitas contra illa uigoratur: unde plus & minus in diuerſis. AD ILLVD, q̄d obiicitur de augmento. Dicendùm, q̄d augmētum intelligitur quātum ad feruorem, non quātùm ad eſſentiam. Et quātùm ad feruorem nō omnes ita procedunt propter multa uenialia, quæ cōmittuntur, q̄ illum diminuunt. VLTIMVM manifeſtū eſt, quia neuter horū eſt primus, & proprius effectus huius ſacramēti, ſed magis unire, ut uiſum eſt.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An teneamur Euchariſtiæ ſacramentum ſumere?

CONSEQVENTER q̄ritur de huius ſacri frequētatione. Et circa hoc q̄runtur tria. Primo

Primò quæritur, utrum neceſſe ſit accedere ad hoc ſacramentũ, ſiue utrum teneamur accedere. Secundò quæritur, quid ſit melius habenti libertatem accedẽdi .ſ. frequẽtare, an tardè accedere. Tertiò, utrũ homo debeat ſe retrahere ab hoc ſacramento propter immunditiã corporalẽ.

QVOD ſit neceſſe ad hoc ſacramẽtum accedere, oſtenditur hoc modo. Ioan. Niſi manducaueritis carnem, & biberitis eius ſanguinẽ, nõ habebitis &c. (*Cap. 6.*) ITEM. Eccleſia excõmunicat nõ accedẽtes ad hoc ſacramentum determinatis tẽporibus: ſed non excõmunicat pro ueniali culpa uel leui: ergo grauis culpa eſt nõ accedere: & ſi hoc, neceſſe eſt accedere. (*Ca. Omnis utriuſq; ſexus.*) ITEM. Innocẽtius. Neceſſario mãducãdus eſt agnus, ut a uaſtãte angelo ꝓtegamur: nec exire poſſumus de Aegypto, niſi celebrãdo phaſe, & paſchalẽ agnũ comedamus. Et ante hoc dicit, quod neceſſe eſt, ꝙ homo ſe præparet, ne ceſſando ſumere incurrat periculũ. (*Innoc. in Conci. Latera. can. 21 & heb. li. 5. de cre. tit. 28. capi. 12.*) ITEM. De ſacerdote ſpecialiter oñditur. Nã ut dicit Ambr. in quadã oratione. Graue eſt, quod ad menſam tua mundo corde, & innocentibus manibus non uenimus; ſed grauius eſt ſi peccata metuẽdo ſacrificium non reddamus: ſed primum eſt mortale: ergo & ſecundum. ITEM. Rõne uidetur, quia ſacerdoti impoſitum eſt officium: ſed officium ſine uſu eſt otioſum. Et amplius. Qui habet talentũ, tenetur illo uti; ne damnetur cum ſeruo nequam: ergo tenetur ſacrificiũ offerre. Et eſt exẽplũ. Si aliquis habet officium prædicãdi ſibi impoſitũ, & uideret expedire executionem, & negligeret, grauiter peccaret.

CONTRA. Augu. Quid paras dentem, & uentrẽ? crede, & mãducaſti: ſi ergo ſufficit ad mãducationem credere: nõ ergo tenemur ſumere ſacramentũ. ITEM. Effectus huius ſacramẽti eſt deletio uenialium, & augmentum uirtutum; ſed neutrũ eſt de neceſſitate ſalutis; ergo &c. ITEM. Si neceſſe eſſet accedere: ergo paruuli, qui non accedunt, nec manducant, oẽs damnarentur.

RESOLVTIO.

Non ex ſui inſtitutione; ſed ex præcepto ſuperaddito, & officio aſſumpto tenemur Eucharistiam ſumere.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ſacramẽtum hoc non eſt de neceſſitate quãtum eſt de ſua inſtitutione: ſed ſi eſt, hoc eſt ex aſſumpto officio, uel mandato ſuperaddito. Ex aſſumpto officio, quod ſcilicet neceſſarium eſt exequi; ut cum ſacerdos uiuit de altari, ut parochianis proſit, debet ſeruire altari: ſi autem non uiuat de altari, ſed in libertate ſua remaneat, non tenetur magis, quàm alius homo ex debito, ſed magis ex bono, & æquo. Ex mandato ſuperaddito, quod inſtituit eccleſia, ut fideles communicarent ſemel in anno, & in morte. Vnde ſi quis negligit, nõ eſt ſine contemptu: ideo peccat mortaliter. (*Vide de cõſ. d. 2 ca. et ſi non frequentius.*) Ratio autem quare eccleſia inſtituit, eſt; quia hoc ſacramentum eſt ſalubre, & multi erant negligentes de ſua ſalute. Inſtitutio autem eccleſiæ fuit ſub præcepto, ut patet in decr. de pę. & re. lib. vi. Omnis utriuſque ſexus fidelis cũ ad an-

anno

nos diſcretionis peruenerit, reci piat reuerenter ad minus in paſcha euchariſtiæ ſacramētum, niſi forte de proprii ſacerdotis cōſilio ob aliquam rationabilē cauſam ab eius perceptione ad tempus duxerit deſiſtēdum: alioqn & uiuens ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Cōſtat autem ꝙ hæc eſt pœna excōmunicatorū.

Ex his patent obiecta. Nam uerbum Ioannis, ſiue domini in Ioanne intelligitur de manducatione ſpirituali, quæ eſt per fidem, & charitatem ſine qua nemo adultus ſaluatur: & hæc etiā eſt in paruulo aliquo modo ad incorporationem. Ad illud, quod obiicitur de eccleſia, patet reſpōſio, quia eccleſia inſtituit; & ut inſtitutio eſſet firma, addit pœnam. Similiter illud Innocentii intelligitur aut de manducatione ſpirituali, aut de ſacramentali ratione inſtitutionis eccleſiæ. Ad illud, quod quæritur de ſacerdote. Dicendum, ꝙ ſi ſacerdos eſt qui habet curam, tenetur: niſi alius eius defectum ſuppleat. Ad illud, quod obiicitur de Ambr. Dicendum, ꝙ loquitur de talibus, qui tenentur. Vel ſi de omnibus, tūc loquitur de immunditia ueniali nō mortali. Ad aliud. Dicendum, ꝙ officium ſacerdotale non imponitur, ut homo neceſſario exequatur, ſed pro loco, & tempore, ut ſibi uidebitur expedire: & ideo ſi conſcientia dictat, ꝙ ſit abſtinendum ob ſui indignitatem, & reuerentiam ſacramenti, non peccat: nec etiam prædicator: niſi quando uidet imminere periculum, uel negligit officium per inobedientiam: eſt enim ei iniunctum, ut illud exequatur.

Qvaestio II.

Habenti libertatem ad Euchariſtiā accedendi quid melius, ſit frequentare ſumptionem, an tardè accedere?

De habente libertatem accedendi, quid ſit ei melius, frequentare, an tarde accedere. Et quod frequentare uidetur; quia in primitiua eccleſia (ſecundùm quod dicitur Act. xiiii.) quotidie communicabāt: ergo ſi optimè fuit ab Apoſtolis inſtituta, uidetur ꝙ eorum exemplo melius ſit quotidie communicare. Item. Oſtenditur auctoritate. Dominus enim docuit nos orare, & petere quotidie panē ſuperſubſtantialē, & alius euāgeliſta nominat ipſum quotidianum. Et Auguſ. dicit. Panis iſte quotidianus eſt, quotidie accipe, ut quotidie tibi proſit: ergo uidetur auctoritate domini, & Ambro. ꝙ quotidie ſi melius. Item. Ratione uidetur, quia hoc ſacramentum eſt in remiſſionem uenialium: ſed ſemper peccamus ueniáliter: ergo debemus quotidie accipere. Et hoc eſt, quod dicit Ambro. Cum ſanguis Chriſti effunditur, in remiſſionem peccatorum effunditur: ſemper ergo accipere debeo, qui ſemper pecco. Item. Alia ratione uidetur: quia ſacramentum illud auget in homine uirtutem, & charitatem: ſed quanto hęc magis augētur, tāto melius eſt homo diſpoſitus: & quanto melius diſpoſitus, tanto frequentius debet accedere: ergo a primo ad ultimū ad ſacramentum hoc ſemper eſt accedendum. *Ser. 28 To. 10.*

Contra

Ca. 53 Tom. 3 Contra. Augu. de eccleſiaſticis dogmatibus. Quotidie euchariſtiam accipere: nec laudo, nec uitupero: ſed ſi ſemper deberet percipi, laudaret: ergo &c. Item. Aug. Quid paras dentẽ, & uentrem; crede tantùm, & mãducaſti: ergo nulla eſt utilitas in accipiendo corporaliter: quia ſi aliqua eſſet utilitas: malè ergo diceret Augu. Quid paras dentem, & uentrem? quia diceretur ei, propter utilitatem. Item. Ratione uidetur, quia poſſibile eſt manducare ſpiritualiter non accedendo, & non eſt ibi periculum: ſed accedẽdo niſi homo ſit bene paratus, eſt periculũ: ergo ſi uia ſecurior eſt eligenda, tunc ergo eſt raro communicandum ſacramentaliter, & ſæpe ſpiritualiter. Item. Gloria Dei noſtro commodo eſt pręferenda; ſed q̃ dimittit accedere propter ſacramenti dignitatem, principaliter dat gloriam Deo: qui autem accedit propter ſacramenti efficaciam, attendit commodũ ſuum; ergo melius facit q̃ ceſſat, quàm qui accedit. Iuxta hoc quæritur de diuerſitate inſtitutionis, quia ſecundum quod dicitur de conſ. d. ii. † Anacletus inſtituit, quod quandocumque uenirent ad eccleſiam. Fabianus, quod ter in anno. Sother Papa, quod in cęna domini; & Decretalis dicit, quod ſemel in anno.

† Anacl. I epiſt. et de cõſec. d 1. Epiſco. Fabianus de cõſ. d. 2 c. & ſi non frequẽtius Soterus epiſ. ad Epiſco. Italia. de cõſe. d 2. ca. I cœna. Innoc. III. in Concil. Later. can. 21

Resolutio.

Ita quiſque ſumat, ſicut ſe ad ſumendum paratum ſenſerit.

Respondeo. Dicendum, q̃ ſi q̃s ſemper eſſet paratus, ſemper utile eſſet hoc ſacramentum recipere, ut ſcilicet haberet habitaculum mundum, & ſpiritualiter comederet hunc cibum cum honore, & deuotione. Quia igitur tempore eccleſię primitiuæ erãt mundi per baptiſmi innocentiã & charitate ardentes per donationem ſpiritus Sancti: ideo congruebat eis quotidie communicare. Quia uerò poſtmodũ charitas refriguit, & per peccata mundicia baptiſmalis ut in pluribus perdita fuit, relictum fuit iudicio, & cõſcientię vniuſcuiuſque, ut reciperet quando ſe diſpoſitũ uideret, ne aliter manducaret ad ſuam damnationem. Et quia homines inceperunt fieri negligentes, oportuit ut iterum inſtitueretur a ſummo pontifice frequẽtatio; ſed quia frequentabãt multi, & non bene ſe præparabant, inſtituit Fabianus, ut tribus anni ſolemnitatibus, in quibus homines melius parantur, & quas deſiderabilius expectant, communicarent, ſcilicet Natali, Paſchate, & Pentecoſte. Et quia homines adhuc proceſſu temporis his tribus temporibus negligenter ſe præparabant; ideo hoc ad extremum eſt ad paſcha reductum, quod præcedit tempus p̃parationis, ſcilicet quadrageſima. Si ergo quæritur, utrum expediat frequentare alicui. Dicẽdum, quod ſi uideat ſe eſſe in ſtatu eccleſiæ primitiuæ, laudandum eſt, quotidie communicare. Si autem in ſtatu eccleſiæ finalis, utpote frigidum, & tardũ, laudandum eſt quod raro. Si autem medio modo, medio modo debet ſe habere; & aliquando debet ceſſare, ut addiſcat reuereri; aliquando accedere ut inflammetur amore; quia tali hoſpiti debetur honor, debẽ & amor; & tunc

Idem S. Tho. 4. par. q. 80. c. 10

& tunc ſecũdùm illam partẽ, ſecundùm quam uiderit ſe melius proficere, ad illã magis declinet, quod homo ſolùm experientia diſcit. Oẽs ergo rationes ad primã partẽ intelliguntur, ſalua debita præparatione, quę in paucisſimis eſt ut ſemper.

AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium, quòd Aug. non laudat, ſed relinquit conſciẽtiæ. Dicendum, ꝙ hoc dicit, quia q-buſdam (ut tactum eſt) magis eſt utile frequentare: quibuſdam raro, quia maiorem efficaciam credo recipit homo ĩ una miſſa, uel manducatione cum bona præparatione, quàm in multis: ſi nõ ſe præparet diligẽter. AD ILLVD, quod dicit Aug. Dicendum, qđ hoc dicit Aug. non quia manducatio ſacramentalis non ſit fructuoſa: ſed contra illos, qui carnaliter hunc cibum ſpiritualem comedebant, quia nullum fructum reportabant. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ ſecurius eſt. Dicẽdum, quod quamuis iſtud ſit ſecurius, tamen iſtud eſt utilius, quia ſicut plus prodeſt baptiſmus ſanguinis, & fluminis, quàm ſanguinis tantùm: ſic plus manducatio ſpiritualis, quando coniuncta eſt ſacramẽtali, quã quando eſt per ſe ſolùm. AD ALIVD. Dicendũ, ꝙ uterq; dat gloriam Deo, & qui manducat cum reuerentia, & qui ex reuerẽtia dimittit. Sicut dicit Auguſt. & Centurio dominum honorauit, cum noluit quod domum eius intraret: & Zachęus, qui in domum introduxit.

Mat.8
Luc.19

QVAESTIO III.

An propter immundiciam corporalem abſtinere quis debeat à communione?

VTRVM homo debeat ſe retrahere ab hoc ſacramento propter immundiciam corporalem. Et ꝙ ſic uidetur; quia in lege mulier, quę menſtrua patiebatur, reputabatur immunda: ſimiliter uir, qui patiebatur ſeminis fluxum: ſimiliter mulier poſt partum: & propter iſtas immundicias arcebantur ab ingreſſu in tẽplum, & eſu agni abſtinebant: ergo videtur ꝙ multò fortiùs ab eſu agni ueri homines arceri debent propter immundiciam corporalem. ITEM. Ex concilio Elibertano dicitur de conſecr. di. ii. Omnis homo ante ſacram communionem abſtinere debet ab uxore propria tribus, aut quatuor, aut octo diebus: ſed quilibet poteſt coniungi cum uxore propria ſine immundicia mentis: ergo illud dictum eſt ante ꝑpter immundiciam corporis: & ſic &c. ITEM. Greg. dicit, ꝙ pollutus ex cogitatione præcedenti non debet accedere: aut ergo hoc eſt propter immundiciam corporalẽ, aut ſpiritualem. Non ſpiritualem, quia propter illam cogitationem, ſi nõ eſſet ſecuta pollutio, non impediretur: ergo propter immundiciam corporale. ITEM. Deut. habebis locum &c. Gloſ. Mundiciam corporalẽ diligit Deus: ideo pręcipit, nihil fœdum manere in caſtris: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur, q a ſi aliquis immundis manibus cõſecraret, peccaret utique, quantumcumque ſanctus: ergo &c. ITEM. In hoc ſacramento non tantùm

Leuit. 12. et 15
Ca. 23.

tantum eſt quid ſpirituale, ſed etiam corporale: ergo debet eſſe mundicia corporalis.

CONTRA. iſte cibus non eſt cibus uentris, ſed mẽtis: ergo retrahi debet aliquis ſola immundicia mentis, non carnis. ITEM. Magis diſplicet Deo immundicia peccati uenialis, quàm quælibet immundicia corporalis: ſed propter peccatum ueniale commiſſum non debet quis ſe retrahere; ergo nec propter aliquam immundiciã corporalẽ. ITEM. Immundicia corporalis, ut pollutio, non impedit manducationem ſpiritualem, qua eſt nobilior: ergo multo minus nec ſacramentalem.

RESOLVTIO.

Non corporis, ſed mentis mundicia eſt, quæ neceſſariò ad Euchariſtiæ ſumptionem præexigitur.

RESPONDEO. Dicendum, qđ immundicia corporalis quadruplex eſt. Quædam eſt coniuncta ſpirituali ſecundum ueritate: ut pollutio ueniens ex turpi cogitatione, uel crapula. Quædã eſt coniuncta ſpirituali ſecundũ cõformitatem: vt pollutio ueniens ex diabolica illuſione, uel ex naturæ ſuperfluitate, in qua ſentitur pruritus, & delectatio inordinata. Quædã uerò eſt, quæ nõ eſt coniuncta ſpirituali, tamen eſt generans horrorẽ immundiciæ in anima: ut pollutio ueniẽs ex infirmitate. Quædam autem eſt pure corporalis nullum horrorem immũdiciæ in anima generans: ut immundicia in pede. Prima immũdicia impedit, propter hoc quod homo debet reputare ſe immundũm. Vnde nõ recipit ſacramentũ cum reuerẽtia, qui ſic immũdus eſt, niſi neceſſitas compellat: & propter irreuerentiã priuatur fructu, & incurrit damnũ. Secunda immundicia, quæ eſt in illuſione diabolica, arcere debet ex congruo: quoniam q̃uis nõ ſit certum, ꝙ ſit anima ibi maculata, tñ probabiliter poteſt dubitari: & ideo qui ſe reputat immũdum, bene facit: unde Iſido. de conſe. di. 2. Quiſquis nocturna illuſione polluit, q̃uis extra memoriã turpiũ cogitationum ſeſe præſentiat inquinatum: tñ hoc ut tentaretur, culpæ ſuæ attribuat, ſuamq; immundiciã ſtatim fletibus tergat. Tertia immundicia eſt indifferens, qa tantũ eſt pœna: & ideo nõ arcet. Si tñ rõne horroris abſtineat, deuotio, & reuerẽtia eſt laudanda: unde nec mulier menſtruata arcetur, nec etiã mulier poſt partũ, ſicut dicunt iura. De primo reperies in decreto. di. v. De ſecundo extra lib. iii. de purificatione poſt partum. Quarta ſimpliciter eſt indifferens inter oẽs has immundicias. Prima magis impedit, ultima nullo modo: oẽs tñ impediunt de cõgruo ſecundum gradus. Vnde ſi quis quærat, utrũ ſemper quãdo polluitur corporaliter, ceſſare debeat? Dicendũ eſt, ꝙ ſi ſentit inquinationem illam multum animam inclinaſſe, quia in actu illo fit homo caro, ſiue in ſomnis, ſiue in uigiliis, conſulendum eſſet ei facere reuerentiam ſacramento. Si autem ſentit naturam magis expeditam, & ulterius deuotio trahat ad perceptionem, & ſolemnitas trahat, vel aliquid quod multum recompen-

Vide S. Tho. 3. p. q. 80 arti. 7.

Qõ collater.

ſet, tūc arbitraretur ipſum ſine remorſu poſſe accedere. Concedendum ergo, quod ſolum propter carnis immundiciam non impeditur: ſed quia hæc immūditia coniuncta eſt immundiciȩ mentis, nec ſolum propter immundiciam mentis, quia cogitatio cito tranſit, ſed immundicia carnis horrorem relinquit, & diutius durat, & inordinat: & iō quamuis pollutio ſit peccatū ueniale, magis tameni impedit, quā aliud ueniale, propter horroris diuturnitatem, & maiorē deordinationem.

Ad illvd, quod obiicitur, quòd immundicia corporalis, quia corporalis, impedit per legem. Dicendum, quòd non ualet, quia lex data eſt in onus, & in figuram: & per illas immundicitias figurabantur ſpirituales immundicitiæ. Ad illvd, quod obiicitur de cōiunctione cum uxore. Dicendum, quòd raro contingit, ꝙ homo coniūgatur ſecundum illum actū debitum exigendo, quin ſit ibi aliqua culpa: ſi autem ſolum reddendo debitum, non credo, qđ debeat retrahi niſi de congruo, uel etiam cauſa prolis: & hoc dicit Greg. & habetur de conſecr. Diſt. ii. Ad illvd, quòd obiicitur, quare pollutio impedit. Dicendum, ꝙ ratione pollutionis carnis coniunctȩ pollutioni mentis: quia ex hac pollutione ſe immundum, & indiſpoſitum reputare debet ad hoc ſacramentum ratione prædicta. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ diligit Deus mundiciam corporalem. Dicendū ꝙ uerum eſt eatenus, quatenus excitat deuotionē mētis: ecōtrario abhominaẗ immūdiciam corporalem, quæ eſt uia ad irreuerentiam mentis: & talis bene īpedit. Et per hoc patet ſequens, quia immundis manibus nō tractat Chriſti corpus niſi homo, qui modicā, aut nullam adhibet reuerentiam. Ad alivd de immundicia ueniali patet ſolutio, quia non ita durat, nec ita mens abhorret, nec ita deordinat. Ad vltimvm. Dicendum, quòd in manducatione ſacramentali uenit Chriſtus corporaliter in hominē, nō in ſpirituali: ideo nō eſt ſimile.

DISTINCTIO XIII.

De Poteſtate conficiendi: & primò an hæretici excommunicati conficiant.

Olet etiam quæri, vtrum praui ſacerdotes hoc ſacramentum conficere queant. Ad quod dici poteſt, quod aliqui, licet ſint praui, conſecrant verè, ſcilicet, qui intus ſunt nomine & ſacramento, & ſi non uita: quia nō in merito cōſecrātis, ſed in uerbo efficitur creatoris. Vnde Auguſt. Intra catholicam eccleſiam in myſterio corporis & ſanguinis domini, nihil a bono maius, nihil a malo minus perficitur ſacerdote: quia non in me

In lib. de corpore do-

rito conſecrantis, ſed in verbo perficitur creatoris, & virtute ſpiritus ſancti. Credendum eſt enim, quod in uerbis Chriſti ſacramenta conficiantur. Sicut ipſe eſt, qui baptizat, ita ipſe eſt qui per ſpiritum ſanctum ſuam efficit carnem, & ſanguinem. Item. Greg. Putant quidam communionem corporis minus eſſe ſanctificatam, ſi illorum fiat officio, quorum vita eorum oculis videtur ignobilis. Heu in quàm magnum laqueum incidũt: vt diuina & occulta myſteria plus ab alijs ſanctificata poſſe fieri credant: cum vnus idemque ſpiritus ſanctus in tota eccleſia inuiſibiliter ea myſteria & operando ſanctificet, & ſanctificando benedicat. Myſterium ideo dicitur, quod ſecretam, & reconditam habeat diſpenſationem: ſacrificium verò, quaſi ſacrum factum: quia præce myſtica conſeratur pro nobis in memoriam dominicæ paſſionis. Sacramentum eſt in aliqua celebratione, cùm res ita ſit, vt aliquid ſignificatæ rei accipiamus. Sacramenta ſunt, Baptiſma, Chriſma, Corpus Chriſti: quæ ideo ſacramenta dicuntur, quia ſub tegumento viſibilium rerum diuina virtus ſecretiùs ſalutem eorundem ſacramentorum operatur. Vnde a ſecretis virtutibus, vel ſacris ſacramẽta dicuntur. Panis & calicis ſacramentum grecæ Euchariſtia dicitur: latine bona gratia interpretatur: & quid melius corpore, & ſanguine Chriſti? Siue ergo per bonos, ſiue per malos miniſtros intra eccleſiam diſpenſetur, ſacramentum tamen eſt, quia ſpiritus ſanctus viuificat: nec bonorum diſpenſatorum meritis ampliatur, nec malorum attenuatur. Hoc de corpore domini, hoc & de baptiſmate, & chriſmate dicendum eſt & tenendum: quia uirtus diuina ſecretiùs operatur in eis, & diuina ſolummodo eſt hæc virtus ſiue poteſtas, non humanę efficaciæ. Illi verò qui excommunicati ſunt, vel de hæreſi manifeſtè notati, non videtur hoc ſacramentum poſſe conficere, licet ſacerdotes ſint: quia nemo dicit in ipſa cõſecratione, offero, ſed offerimus, quaſi ex perſona eccleſiæ. Et ideo cum alia ſacramenta extra eccleſiam poſſint celebrari, de hoc non uidetur. Quod etiam Aug. tradere uidetur, dicens, Recolite nomen, & aduertite veritatem. Miſſa enim dicitur, eò quòd cæleſtis nuncius ad conſecrandũ vi-

mini: et allegatur 1. q. 1. ca. intra catholicã. Ioan. 1. ca. 1. q. 1. Multi ſecularium. 1. Cor. 12. Iſid. lib. eth. primo.

Hic magiſter non tenetur.

Augu. in ſer. de tro

uificum corpus adueniat: iuxta dictum ſacerdotis dicẽtis. Omnipotens Deus iube hæc perferri per manus ſancti angeli tui in ſublime altare tuum, &c. Idcirco niſi angelus uenerit, miſſa nequaquam iure uocari põt. Nunquid.n.ſi hoc myſterium hæreticus auſus fuerit uſurpare, angelũ de cęlo mittit deus oblationem eius conſecrare? maxime cum eiſdem per prophetam comminatus ſit, dicens, Maledicam benedictionibus ueſtris. Quod ſi benedictionibus eorum ſe aſſerit maledicturam veritas, quid erit de hoſtia? Ergo dicemus illam poſſe benedici ab illo, quẽ ſcimus à Deo forte maledictum cum ſua benedictione? Si.n.Deus maledixerit benedictionibus hæreticorum, & ſchiſmaticus benedixerit: quis eorum præualebit? Numquid benedictio maledicti ad nihilum poterit redigere uerba uerißima comminãtis Dei? Ex his colligitur, quod hæreticus è catholica eccleſia præciſus, nequeat hoc ſacramentum conficere: quia ſancti angeli, qui huius myſterij celebrationi aſſiſtunt. tunc nõ adſunt, quando hæreticus uel ſchiſmaticus hoc myſterium temerariè celebrare præſumit. Non.n.dubitari licet, vbi corporis dominici & ſanguinis myſteria geruntur, ſupernorũ ciuium adeſſe conuentus. In huius autem myſterij expletione, ſicut formam ſeruari ita ordinem haberi.ſ.ut ſit ſacerdos: et intentionem adhiberi oportet, ut illud facere intendat. Sed ſi non credit de illo myſterio ſicut ueritas habet, numquid poteſt intendere illud conficere? & ſi non intendit, numquid conficit? Aliqui dicunt etiam, nõ recte de illo myſterio ſentientes, poße intendere, non quidem illud cõficere, quod iam eſſet rectè credere, ſed id agere, quod geritur ab alijs, dũ conficitur: & ſic adhibetur intentio: etſi intentio dicatur de eſſe conficiendi illud miniſterium, tamen ex quo intendit ea dicere et agere, quæ ab aliis geruntur, impletur myſterium. Illud etiam ſanè dici poteſt, quod à brutis animalibus corpus Chriſti non ſumitur, etſi uideatur. Quid ergo ſumit mus, uel quid manducat? Deus nouit hoc. De hoc cæleſti myſterio aliqua perſtrinximus, à catholicis fideliter tenenda. Qui.n.his contradicit, hæreticus iudicatur.

Vide.1. q.1.ca. Multi ſecularium ex ſententia Grego. & 1.q. 1. cap. Maledicam ex ſententia Hieromy.

Quid faciat hæreticum, & quid ſit hæreticus.

Ne autem ignores quid faciat hæreticum, uel quid ſit hæreticus, audi breuiter quid inde ſancti Doctores tradāt. Hilar. ait, Extiterunt plures, qui cæleſtium uerborum ſimplicitatem, non ueritatis ipſius abſolutionem ſuſceperunt: aliter interpretantes quàm dictorum uirtus poſtularet. De intelligentia enim hæreſis, non de ſcriptura eſt: & ſenſus, non ſermo, ſit crimen. Idem in lib. 8. Intelligentiæ ſenſus in crimine eſt. Hieron. dicit, quod ex uerbis inordinate prolatis incurritur hereſis. Auguſtinus definiens, quid ſit hæreticus, ait: Hæreticus eſt, qui alicuius temporalis commodi, et maximè gloriæ, principatusq́; ſui gratia, falſas ac nouas opiniones gignit, uel ſequitur.

SVPRA egit Magiſter de confeſtione; hic agit de poteſtate cōficiendi. Et diuiditur hæc pars in tres partes. In prima quærit Magiſter, & determinat, qui poſſunt conficere. In ſecunda, qui poſſunt ſumere: & oſtendit, ꝙ ſoli homines. ibi. *Illud etiā ſanè poteſt. &c.*] In tertia uerò incidenter determinat, pro quanto dicantur aliqui errare, ſiue hæreſim incurrere. ibi. *Ne autem ignores, &c.*] Prima pars habet duas. In prima determinat, ſiue tangit, quę ſunt neceſſaria ad conficiendū hoc ſacramentum licite. In ſecūda tangit illa, quæ ſunt de neceſſitate huius ſacramenti ſimpliciter, quæ ſcilicet ſunt intentio, & ordo. ibi. *In huius autem myſterij ex pie tione, &c.*] Quamuis enim bonitas ſit neceſſaria ſacerdoti adhoc, quod conficiendo non peccet, ſaltem quod probabiliter ſit bonus: ſed tamen non eſt neceſſaria adhoc, quòd conficiat. Sed ordo, & intentio ad conficiendum ſimpliciter ſunt neceſſaria: altero enim deficiente nō conficitur, ſed deficiente bonitate ſic. Et ſic duo determinātur in hac Diſtinct. Primum ſpectat ad conficiendi poteſtatem. Secūdùm uerò adſumptionem, &c.

NIhil à bono magis, &c.] Videtur ex his uerbis Auguſtin. Dub. 1. quòd malus ſacerdos æqualiter perficiat ea, quæ ſpectāt ad miſſam, ut bonus: & ita uidetur, quòd ſicut bonus ſacerdos non peccat, ita nec malus. Quæritur ergo de ſacerdote, qui ſcienter malus eſt: & tenetur conficere propter hoc, quòd habet parochiam, quid debet facere: ſi dimittit, peccat; ſi conficit, facit contra conſcientiam: & ita uidetur eſſe prolexus. Quæritur etiam de ſacerdote, qui non tenetur celebrare, ſi poſtquàm indutus fuerit, occurrat ei remorſus de aliquo mortali, utrum debeat deſiſtere, an procedere. Reſponſio. Dicendum, quòd ſacerdos aut tene-

tur ad celebrandum, aut non: ſi non tenetur, credo quòd non debeat accedere, niſi prius fuerit contritus, & etiam confeſſus etiã quantuncunq; cõtritus ſit, niſi priùs confiteatur, ſi remorſus eſt de mortali. Si aũt non eſt de mortali, credo qđ benefaciat celebrãdo, ſiue accedẽdo. Si aũt occurrat ei aliquis caſus in miſſa, uel mortale peccatũ, de quo nõ fuit cõtritus: in tali ſtatu poteſt occurrere, qđ ſi habet ſacerdotis copiã, dẽt confiteri, ſi hẽt aptitudinem horę ante canonis inchoationem. Si non, dixerunt aliqui, qđ ſi adeſt populus, ſufficit cõtritio cũ propoſito confitendi, quia ſcandalizaret populũ, ſi dimitteret: ſi aũt non timeret ſcandalum, conſulunt dimittere, maximè cum nihil cogat. Veruntamen credendum eſt, ꝙ ſine peccato põt, qđ inchoatum eſt perficere, ſi propoſitum cõfitendi hẽt, & ſi cũ contritione totũ ſuppletur: nec uideo ibi cõtemptũ. Si autẽ tenetur cantare, & nõ habeat copiam ſacerdotis, dico ꝙ tenetur ſe præparare ꝑ cõtritionem, & propoſitum cõfitendi: & ità uidetur, quod nõ peccet, ſi accedat cum uerecundia, & reuerentia. Si autem non ſe præpararet, & cantat; dico, ꝙ peccat peccato omiſſionis: cum omittit conteri: alio etiam peccato, ſi eſt occultus, ſi manifeſtus, dico, ꝙ ſcandalizat: ſi autẽ prohibitus ab eccleſia, peccat omnibus his modis, & peccato tranſgreſſionis. Sed intelligendũ eſt ſemper, quod unum eſt peccatũ, & reliqua omnia ſunt ſicut annexa ſiue circunſtantiæ aggrauantes; ſicut ſi aliquis occidat homines ꝑꝑ lucrum. Sed quid dicemus, de eo cui accedit remorſus de irregularitate? tũc ibi non eſt remedium contritionis, nec confeſſionis. Ad hoc reſpondent aliqui, quod cum irregulari ſit prohibitum conficere hoc ſacramentum, & cum irregularitas non deleatur per contritionem, ſed ſolùm per diſpẽſationẽ, ꝙ quantuncunq; adſit populus, & ſcãdalum timeatur, cum non ſit faciendum contra ueritatem uitæ ꝑꝑ ſcandalum, & cõtra præceptum: ꝙ tenetur, aut deponere conſcientiam irregularitatis, aut dimittere miſsã: & hoc dico ante conſecrationẽ, & maximè ante inchoationem canonis. Aliqui dicunt, ꝙ prohibitio propter irregularitatem ad ipſum non ſe extendit, maximè cum acceſſit ſine conſciẽtia irregularitatis. Vnde propter reuerentiam ſacramenti, & ſcandalum populi dicunt, ꝙ ſi dolet, & libenter faceret, quod in ſe eſſet, dicunt a domino eſſe diſpenſatum, ut tunc. Si uerò quæritur de illo, ꝗ ſolet habere conſcientiam, qđ non eſſet ſacerdos, hic dicendum dupliciter. Aut debet dimittere miſſam ante conſecrationem, aut debet cõſcientiæ fingere infirmitatem: ideo ſanum conſiliũ eſt, ꝙ homo ſe ante diligẽter præparet, & in miſſa nõ cogitet de ſe; ſed magis de ſacramento. *Dub. 2.*

Nec bonorum, &c.] Quæritur, ꝗs magis peccat, utrum .ſ. ſacerdos malus, ꝗ cõficit, & non ſumit, an ille, ꝗ utrumq; facit. Et uidetur, ꝙ ille magis, ꝗ utrũq; facit, ꝗa plus ꝑſumit, & maior eſt irreuerentia. Itẽ. Quæritur quis

quis plus peccet, utrũ ille, q pp timorẽ, & reuerentiã nihil audet facere, an ille, q conficit. Et uidetur, ꝙ magis ille, q cõficit, qa facit maiorẽ contumeliã ſacramento, alter reuerentiam. Similiter q̃ritur de illo, q tantùm ſumit corpus, & nõ ſanguinẽ. Reſponſ. Dicendũ, ꝙ grauius peccat ille, qui ſimulat ſe facere, q̃ ille, q cõficit, & nõ ſumit: & grauius ille, q cõficit, & nõ ſumit, quã ille, q cõficit, & ſumit totũ. Et rõ huius eſt, qa irreuerentia põt fieri ſacramento uno modo, quia ille, qui miniſtrat, eſt indignus, tamen facit, ſicut eccleſia inſtituit. Alio modo, quia non ſolùm eſt indignus; ſed etiã in ipſa celebratione nõ ſeruat ritum, quẽ debet: & tunc nõ ſolùm exhibet irreuerentiã: ſed etiam facit cõtumeliã, quia ſacramentum non perficit; ſed dimittit incompletum: nam ordinatum eſt, ut nullus ſe ſimulet celebrare: de hoc & infra. Licet is, qui pro ſui criminis conſcientia reputat ſe indignum, peccet grauiter, ſi ſe ingerat irreuerenter ad illud: grauius tamẽ uidetur offendere, qui fraudulenter illud præſumpſerit ſimulare; cum ille in ſolius Dei miſericordis manum incidat, iſte uerò nõ ſolùm Deo non ueretur illudere: ſed populo quem decipit, ſe aſtringat. Ordinatum etiã eſt, ut qui conficit cõicet. Certũ eſt, ꝙ hi qui ſacrificantes non edunt, rei ſunt dominici ſacramenti. Quicunq; ergo ſacerdotum deinceps diuino altari ſacrificium oblaturus acceſſerit, & ſe a cõione ſuſpenderit, ab ipſa, qua ſe indecenter priuauit gratia communionis, uno anno repulſum nouerit. Ordinatum eſt etiam, ut ſanguinem ſumãt: unde de conſec. diſt. 2. Gelaſius papa, Aut integra ſacramenta percipiãt, aut ab integris arceantur, quia diuiſio unius, & eiuſdem miniſterii ſine grandi non poteſt ſacrilegio prouenire.

In Dec. de Miſ ſarũ celebr. li. 4.

De cõſ. diſ. 11. ex concil. Tolet. 12.

Recolite nomen, &c.] Quæritur circa hæc uerba Aug. quare .ſ. miſſa ſic nominetur: & ſi in omni ſacrificio mittatur hoſtia. Itẽ. Quæritur, quare nõ dicitur, Ite: miſſa eſt in qualibet miſſa. Item. Quæritur de hoc, ꝙ dicit, qđ cœleſtis miſſus ad conſecrandum, & uiuificandum corpus adueniat. Contra. Ex hoc Aug. uerbo uidetur, ꝙ Angelus conſecret corpus domini, & conficiat. Cõtra. Hoc eſt, ꝙ actio iſta eſt omnino ſupra naturam Angelicam. Reſpon. Dicendum, ꝙ (ſicut tangitur in litera) miſſa dicitur, quia mittitur cœleſtis miſſus. Cœleſtis iſte miſſus (ſicut exponit Inno.) eſt magni cõſilii Angelus. Iſte (inquam) mittitur ad conſecrãdum, quia iſte eſt ſacerdos inuiſibilis, qui conſecrat, & conficit hoc ſacramentum, ubicunque conficiatur: unde nõ ualet illa rõ in contrariũ, qua obiicitur de Angelico miniſterio: non tantùm enim eſt hic miſſio: ſed etiam miſſio ſacrificii ad Deum per ſummum Angelum .ſ. Chriſtum aſſiſtẽtibus magnis Angelis: pp ꝙ in fine dicitur, Ite: miſſa eſt: & pp hoc miſſa rectè appellatur: unde. Hugo. Ipſa hoſtia ſacra miſſa uocari põt, quia tranſmiſſa eſt primũ .ſ. a patre, ut eſſet nobiſcũ: poſtea a nobis patri, ut apud patrem

Dub. 3.

Lib. 2. par. 9. cap. 14

rem nobis per incarnationem. ſecundum a nobis patri per paſſionem. Similiter in ſacramento primum a patre nobis ꝑ ſanctificationem, qua nobiſcum eſſe incepit: poſtea a nobis patri per oblationem, qua pro nobis intercedit. Sed tunc eſt quęſtio, quare non dicitur in fine cuiuſlibet miſſę, Ite, miſſa eſt. Reſp. Dicendum, ꝙ & ſi quęlibet miſſa totum corpus Chriſti myſticum reſpiciat, ſicut patet per triplicem hoſtiæ partitionem, tamen ſecundùm iſtam differentiam triplicem contingit miſſas tripliciter appropriari. Quædā enim celebrantur ſpiritualiter ad honorem ſanctorum: & quia ipſi ſunt in tuto iam, & ſunt coram Deo: ideo in talibus licentiatur populus, & ideo dicitur, Ite: miſſa eſt: quaſi feſtinate ingredi in illā requiē. Quædā ſpecialiter ad ſalutē uiuorū: & q̄a nō ſumus certi de ſalute noſtra: ideo debemus cōtinuè ſolliciti eſſe, ne ꝑ noſtram ignauiam in nobis miſſæ efficacia euaneſcat: ideo dicitur in miſſa in fine omni tempore; Benedicamus domino, ſecundùm illud prophetæ:
Pſ. 33. Benedicam dominum in omni tempore. Quædam ſpecialiter ad requiē defunctorū, & in illis dicitur. Requieſcant in pace.

Dub. 4 *Ne autem ignores, &c.*] Quæritur, unde dicatur, & pro quanto dicatur hæreticus. Si enim dicas, quòd hæreticus dicitur, q̄a errat, hoc eſt contra Aug. q̄ dicit primo de Trinit. Errare potero: ſed hæreticus eſſe non potero. Si tu dicas, ꝙ hęreticus dicitur: quia diuerſus a cōmunione fidelium: ergo excōicatus, & ſchiſmaticus dici dēt hæreticus. Quæritur ergo pro quanto q̄s dicatur hæreticus, & in quo differant hæreſis, ſecta, & ſuperſtitio. Reſpon. ſicut dicit Iſido. in lib. Ethy. Hæreticus dicitur ab hæreſis græcè, qđ eſt electio Latinè: & quamuis electio ſit bonis, maliſq; cōmunis; tamen hę reticus ipſe non ex dono Dei: ſed ex propria auctoritate, & ex proprio ſenſu accipit aliquā ſententiam falſam. Nam omne uerū a ſpiritu ſancto eſt, a quocunque dicatur. Hanc autē non dicitur eligere, quandocunq; opinatur aliquid falſum: ſed quādo falſum præoptat, & ꝑtinaciter credit, & paratus eſt defendere, ſiue ipſe finxerit, ſiue alius: unde talis diffinitio pōt dari: Hæreticus eſt, qui diuinæ legis ignorātia, uel contemptu pertinax inuētor proprii erroris, aut alieni ſectator catholicæ ueritati mauult aduerſari, quam ſubiici. Et hæc diffinitio concordat rationi. Et ut ait Auguſt. Qui ſententiam ſuam quamuis peruerſam nulla pertinaci animoſitate defendunt, corrigi parati, nequaquam ſunt inter hæreticos computandi. Et differt hæreſis a ſchiſmate: quia hæc eſt contra fidem, ſchiſma cōtra mores, uel uinculum charitatis. Sententia autem contra fidē ratione adinuentionis dici pōt ſuperſtitio. i. ſuperflua inſtitutio: rōne adhęſionis hæreſis; ratione defenſiōnis ſecta, loquendo per appropriata. Vel hæreſis, q̄a cōtra ueritatē: ſecta, q̄a contra cōitatē: ſuperſtitio, q̄a contra utilitatē, quaſi ſuperflua inſtitutio. Vel hæreſis ab eligendo, ſecta a perſequendo,

Vide Hiero. ſup 5. cap. ad Galat. et hab. 20. q. 3 cap. Hereſes.

Epiſt. 162. et hab. in Decre. 24. q. 3 cap. Dixit Apoſt.

colligi pōt ex ſuo iſto.

ſequẽdo, ſuperſtitio a ſuperſtãdo. Vnde hæreſis dicit præſumptuoſam, & deliberatã falſi adinuentionem; ſecta ſuperaddit imitationem; ſuperſtitio diuturnitatis inueterationem; ſicut ſenes ſuperſtites delirant ſic & hę retici: ideo dicitur ſuperſtitio, quia uetuſtati, & ſuperſtiti concordat. Prius autem ſuperſtitio dicitur quaſi a ſuperſtando: nam ſicut in fide intellectus captiuatur, ſic in ſuperſtitione errore inflatur, & eleuatur.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An quiuis ſacerdos conficere poſſit?

AD intellectum huius partis duo principaliter quæruntur. Primò quæritur de poteſtate conficientis. Secundò quæritur de iumente. Circa primum quæruntur quattuor. Primo quæritur, utrum omnis ſacerdos poteſt conficere. Secundò, utrum ſoli ſacerdotes. Tertiò quæritur, in quo reſidet maior poteſtas ad conſecrandũ, an in ſacerdote, an in uerbo. Quartò q̃ritur utrum melior ſit miſſa boni ſacerdotis, quã mali.

CIRCA primã ſic proceditur Aug. in lib. ſententiarũ Proſperi. Non eſt locus ueri ſacrificii extra catholicam eccleſiã: ſed hæreticus eſt extra catholicam eccleſiam; ergo in eo non eſt uerum ſacrificium: & ſic, &c. ITEM. Hieronym. pollutum comedunt hæretici; ſed panis iſte non poteſt pollui: ergo non comedunt hunc panem. ITEM. Idem Hieronym. Odit Deus ſacrificia hæreticorum, deteſtatur fœtorem: ergo non mittit nec ſe, nec Angelos, nec ipſi per conſequens mittunt in cœlum: ergo non conficiunt, nec miſſam dicunt, & falſo dicunt, Ite: miſſa eſt. ITEM. Cyprianus. Hæreticorum ſacramenta ſacrilegia ſunt: ſed iſte panis ſanctus eſt: ergo &c. ITEM. Ex Concilio Laudacen. Non oportet benedictiones hæreticorum accipere: ſunt enim magis maledictiones. ITEM. Ratione uidetur: quia hoc ſacramentum eſt ſacramentum unionis: ergo qui ſeparati ſunt ab eccleſia, omnino alieni ſunt ab hoc ſacramento: & ſi hoc, non poſſunt conficere. ITEM. Qui ſeparati, & hæretici ſunt, quamuis habeant ordinem, non tamen poſſunt ſoluere, & ligare: & ſi ſoluunt, nihil faciunt: ergo eadem ratione nec conficere. ITEM. Priuilegium meretur amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate: ſed hæreticus, & ſchiſmaticus abutuntur poteſtate conficiendi: ergo ſicut Deus dedit poteſtatem: ita & debet auferre. ITEM. Poteſtatis ſuperioris eſt compeſcere inferiorem, ſi ordinatæ ſunt poteſtates: ergo ſi Papa, uel Epiſcopus uetat ſacerdoti, ne conficiat, amplius non poteſt conficere. Si dicas, quod ſi non poteſt de iure, poteſt tamen de facto. Contra: Hoc ſolùm poteſt homo apud Deum, quod de iure poteſt: ſed poteſtas conficiendi eſt poteſtas quantùm ad Deum: ergo ſi non poteſt de iure, nullo modo poteſt.

Lib. 2. contra Parmemanũ cap. 13 Tom. 7.

CONTRA. Aug. ad Parmenianũ loquẽs de hæreticis, & ſchiſmaticis dicit. Sicut in eis manſit baptiſmus, ſic & ordinatio integra; in præciſione fuerat uitiũ, quod in unitate pacis eſt correptum, nõ in ſacris, q̃ ubicunque ſunt, ipſa uera aſſumit. ITEM. 1. q. 1. in capit. remiſſionẽ, dicitur, ſacramenta in modum lucis, ab immundis coinquinari nõ poſſunt. ITEM. Sacerdos conficit, aut q̃a bonus, aut q̃a ſacerdos. Si quia bonus: ſed nõ eſt certus de bonitate: ergo nec certus eſt, utrum conficiat. Si quia ſacerdos, cum propter hæreſim non deſinant eſſe ſacerdotes, patet, &c. ITEM. Ad ſacramentum ex parte diſpẽſantis non plus requiritur quam ordo, & intentio, & actio: ſed hęc omnia ſunt in pręciſo: ergo &c. Si dicas, ꝙ requiritur bonitas; tunc ſalus noſtra in manu alterius poſita eſt.

RESOLVTIO.

Modò omnia ad confectionẽ Eucharistiæ requiſita adſint, qualiſcũq; ſacerdos ſit conficitur: licet ſacrificium hæreticorum aſſiſtentibus etiam præiudicet quodammodo.

RESPONDEO. Aliq̃ uoluerũt diſtinguere, ex quibus uidetur fuiſſe Magiſter, ꝙ ſacerdotes mali quidã occultè ſunt mali, & Dei eccleſia ſaltem nomine, & numero, & quo ad exteriorẽ faciem: & tales poſſunt. Alii uerò ſunt manifeſtè mali, & ab eccleſia præciſi: & tales non poſſunt. Sed hæc poſitio uidetur conſonare poſitioni Cypriani; qui poſuit, ꝙ hæretici non habeant ſacramenta uera, quod ſatis improbat Aug. Propter hoc dicendum aliter, quod in ſacramento duo attenduntur. ſ. ſacramẽti ueritas, quæ conſiſtit quãtùm ad rem primam: & ſacramenti utilitas, quæ cõſiſtit quãtùm ad rem ultimam, quæ eſt incorporatio, uel unio quantũ ad corpus myſticum. Si de ueritate ſacramenti loquamur, ueritas ſaluatur, ubi eſt ex parte miniſtri, ordo, & intẽtio, & uerbi prolatio, cum adeſt debitum elemẽtum. Si autem loquamur quantùm ad utilitatem. Dicendum, quòd ſacerdos bonus conficit ad utilitatem ſuam, & aſſiſtentium, malus occultus ad dãnum ſuum: nihilominus tamen ad utilitatem aſſiſtentium, qui cum fide, & deuotione miſſam audiunt. Sed præciſus, & hæreticus ad damnationem ſuam, & omnium aſſiſtentium. Quia ergo in præciſis, & hæreticis manifeſtis priuatur ſacramentum omni fructu, quamuis ſit ibi corpus Chriſti uerum: ideo loquuntur ſacri Canones, & auctoritates Sanctorum, ipſorũ ſacrificia deteſtantes, non ratione operis operati, ſed damni: & ſic ſoluuntur auctoritates: & ſic credẽdũ eſt, intellexiſſe Magiſtrum. Aug. libr. de Vnico Baptiſmo poſt mediũ.

AD ILLVD, autem, qđ obiicitur, quod non poſſunt præciſi, quia eſt ſacramentum unionis. Dicendum, ꝙ ſacramentũ unionis eſt ratione efficientiæ, & p̃ciſi ſine efficacia & fructu conficiunt. AD ALIVD, ꝙ obiicitur, ꝙ nõ poſſunt ſoluere. Dicẽdũ, ꝙ nõ eſt ſimile, q̃a poteſtas ſoluẽdi eſt ptãs ad alterum ordinata, quæ non tantùm conficit in ordine: ſed in iuriſdictione, quã nõ hẽt hæreticus? AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ priuilegium debet

debet amittere. Dicendum, ꝙ dignus eſt de ſe, ſed tamen Dei largitas non ſubtrahit quod imprimit ut perpetuum: & quia talis eſt character ſacerdotalis: iō manet ad diuinæ largitatis gloriā, & malorum perpetuam damnationem, & ignominiā: & per conſequens, ad manifeſtandam Dei iuſtitiā. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ſuperior poteſtas poteſt cohibere inferiorem. Dicēdum, ꝙ ſecundùm illud poteſt cohibere ſecundùm quod ſuperior, ſed nō eſt ſuperior quantùm ad poteſtatem conficiendi: omnes. n. ſacerdotes æqualiter poſſunt cōficere. Sed quantùm ad debitā, & ordinatam executionem eſt ſuperior: & quantùm ad hanc benè cohibet. Vnde ſi præciſus, uel excommunicatus conficiat; facit quidem hoc, ad quod habet potentiam; ſed tamen non facit, debitè, & ordinatè, immo ad damnationem ſuam.

QVAESTIO II.

An ſoli ſacerdotes conficere habeant Euchariſtiæ ſacramentum?

VTRVM ſoli ſacerdotes poſſint conficere. Et ꝙ ſic uidetur, quia dicit Hugo. Ad iſtud ſacramentum concurrit ordo, intentio, & actus. Et hoc etiam dicit Magiſter, & habet conſuetudo ſanctæ eccleſiæ. ITEM. Ratione videtur, quia in ueteri teſt. ex quo templum eſt factum, ſolis ſacerdotibus licebat offerre ſacrificium: ergo ſi figura fuit uera, & debet ei ueritas reſpondere, patet &c. ITEM. Sacramētum eſt habendum in magna reuerētia: ergo eius diſpenſatio nō omnibus debuit concedi: ergo aliq̄bus eſt conceſſa: ergo alii nō habētpoteſtatem: ſed illos quibus hęc poteſtas data eſt, dicimus ſacerdotes: ergo &c. ITEM. Apoſtolus ad Heb. dicit, ꝙ pontifex conſtituitur, ut dona, & ſacrificia offerat pro peccatis: ergo qui non eſt conſtitutus ſacerdos, nō poteſt. ITEM. In omni gente et inter idololatras, in quibus ponitur cultus, aliq̄bus perſonis ſpecialiter committitur poteſtas offerendi, quæ dicuntur ſacerdotes: ergo ſi eccleſia eſt ordinatiſſima: ergo uidetur, ꝙ Chriſtus aliquibus hoc officium debuit dare: ſed diſtributio officiorum in eccleſia debet eſſe ordinata ad unum: ergo hi ſolùm hoc poſſunt, qui ad hoc per principes, & pontifices eccleſię ordināturː ſed hi sūt ſacerdotes: ergo &c. *Cap. 2. & 5.*

CONTRA. Et ſi ſolis ſacerdotibus ex officio competat baptizare, tamen ſi laicus baptizat, baptizatum eſt: ergo ſimiliter ſi cōficit, confectum eſt. ITEM. Magis dignus eſt miniſtrare Deo bonus laicus, quàm impius ſacerdos: ergo ſi ad ſacerdotis mali inuocationem dominus conuertit panem in corpus, multofortius ad uerbum laici boni. ITEM. Sicut dominus ſolis diſcipulis dixit: Accipite, & quotiēſcumque feceritis &c. ita dixit: Docete omnes gentes, baptizantes: ſed poteſtas baptizandi eſt conceſſa omnibus: ergo a ſimili poteſtas conficiendi. ITEM. Beatus Petrus. Vos eſtis gens ſancta, regale ſacerdotium: loquitur ad omnes bonos: ergo &c. *Matth. 26. Mar. 14. Luc. 14. 1. Pet. cap. 2.*

RESOLVTIO.

Non ſacerdos conficere tentans, nequaquam conficit.

RESPONDEO. Dicēdum, ꝙ ſo-

li ſacerdotes poſſunt conficere, & ſi alii conficiūt, nihil omnino faciunt: & hoc quidem docet fides noſtra, quā ab Apoſtolis percepimus, & ipſi a domino: unde ordinauerūt eccleſiā ſecundùm Dei inſtitutionē. Et q̄a Apoſtoli, & eorum poſtmodū ſucceſſores poteſtatem cōficiendi perſonis ſpecialibus cōtulerunt, quas & ſacerdotes appellauerūt: adeo ſolùm illis tenet fides licitū eſſe. Huic cōſonat ratio, q̄d ſacramētū illud, q̄d in magna reuerētia habendū fuit, ſpecialibus perſonis cōmiſſum eſt, & cōmitti debuit; aut ergo ratione ſāctitatis, aut ratione auctoritatis. Si ſanctitatis (ut dicūt heretici:) tūc ergo nemo eſt certus utrū conficiat, & ſalus noſtra pēdet ex aliena bonitate. Si auctoritatis, & auctoritas poteſt tam bonis, quā malis concedi, & hanc uocamus ordinem ſacerdotis: conſtat ergo, quod illi ſoli poſſunt.

Ad illvd, quod obiicitur de baptiſmo. Dicendum, quod non eſt ſimile, quia illud eſt ſacramentum primum, & neceſſarium, nec in tanta ueneratione habendum. Ad illvd, ꝙ obiicitur, ꝙ bonus laicus eſt magis dignus. Dicendum, ꝙ non conſideratur in poteſtate conficiendi dignitas, ſed tantùm auctoritas, quę in ſacerdotibus ratione characteris. Ad illvd quod obiicitur, ꝙ ſolis dictum eſt, Accipite, & comedite: ſimiliter, ite, & baptizate; patet reſponſio. Sicut enim ipſi expoſuerunt facto, aliter eſt hoc commiſſum, aliter illud. Sicut.n. in eccleſia inſtituerūt; patet ꝙ indifferēter baptizari permiſerunt, & ſpecialē poteſtatem, & auctoritatē perſonis ſpecialibus cōtulerunt, maxime ad hoc ſacramentum conficiendum: hanc autem dicimus ordinem, & perſonæ poteſtatē illā habentes, uocantur ſacerdotes. Ad illvd, q̄d obiicitur, ꝙ ſancti dicuntur ſacerdotes. Dicendū, ꝙ nō dicūtur ſacerdotes ab oblatione corporis domini, ſed ſui; q̄a unuſquiſque corpus ſuū offert hoſtiam uiuentem. *Rom. 12.*

Qvaestio III.

An circa uerbum aut circa ſacerdotem magis reſidet uis conficiendi euchariſtiam.

Cvm poteſtas ſacerdotalis cōcurrat ad conſecrandum, & uerbi uirtus; quæritur circa q̄d magis reſidet poteſtas, an circa uerbū, an circa ſacerdotem. Et ꝙ maior poteſtas circa miniſtrū, uidetur, quia Deus communicat uirtutem rebus ſecundùm congruentiam ipſarum: ſed anima miniſtri, cum ſit ſpiritualis, & Dei imago, maioris uirtutis eſt capax, quam uerbum ſenſibile: ergo penes ipſum magis reſidet uirtus. Item. Sacerdos operatur per uerbum ſicut per inſtrumentum; ſed nobilior eſt potentia agentis, quam inſtrumenti; ſiue uirtus operandi magis eſt penes agentem, quam penes inſtrumentum: ergo &c. Item. Verbum eſt effectus ſacerdotis: ſed effectus non eſt maioris virtutis, q̄ cauſa; quia cauſa prima plus influit; quā ſecunda: ergo ſacerdos plus influit, quam uerbum, cum ſit cauſa uerbi. *Ex lib. de cauſis. Cauſa.1.*

Contra. Sacerdos non poteſt niſi per uirtutem uerbi; ſed propter quod unumquodque & illud magis: ergo &c. Item. Sacerdos *1. Poſterior. 16*

cerdos non recitat illud verbum ſicut ſuum, ſed ſicut Chriſti: ſed uerbum Chriſti plus poteſt, uel habet, quàm miniſter Chriſti: ergo magis reſidet penes uerbum. ITEM. Verbum eſt de ſacramento iſto: ſed ordo eſt aliud ſacramentum. ergo ſacramentum magis per accidens reſpicit conſecrationem, quàm uerbum, & ſi hoc, patet &c.

RESOLVTIO.

Vna & eadem eſt poteſtas miniſtri, & uerbi.

RESPONDEO. Ad hanc quæſtionem dupliciter reſpondetur ſecūdùm duplicem opinionem de uirtute uerbi. Quidam enim dicunt, q uerbum habet uirtutē quandam, quæ eſt qualitas abſoluta, & ſic eſt cauſa efficiens conſecrationis: & hi ponunt q poteſtas conficiendi principaliter reſidet penes uerbum, & uerbum illam uirtutem habet, q̄a eſt uerbum Chriſti. Et eſt exemplū de præcone, ſiue nuncio, qui cōpellit populū per edictū Regis: poteſtas quidem cōpellendi conſiſtit principaliter ī edicto, & hāc habēt, q̄a exit a Rege. Per hoc patent obiecta ad oppoſitum. Alia poſitio eſt, q uirtus uerbi non eſt aliqua qualitas abſoluta, ſed ſolum ordinatio ad talem effectū, ut ad eius prolationem fiat, non ad prolationem factā a quolibet, ſed ab habente Chriſti ſignaculū. Et ſecundùm hanc poſitionem dicendum, quod una eſt poteſtas conficiendi, conſiſtens in miniſtro & in uerbo, ſicut ī literis papalibus. SI QVAERATVR, ubi eſt maior uis, an in uerbo, ſiue in ſcripto, an in ſigillo. Dicendum, qđ una uis eſt in utroque, q̄a unum dat uim alii. Nā charta ſcripta ſine ſigillo nō habet aliquā uim: ſimiliter nec charta ſigillata ſine ſcripto. Obiectiones ad utrāque partē procedūt, ac ſi eſſent diuerſę poteſtatis oīno. Et ſi q̄ras, qūo eſt una poteſtas in duobus. Dicendū, q una ordinatio eſt, & uirtus, & poteſtas illa eſt per ordinationē adhuc effectum: & nihilominus hęc tria quaſi una ordinatione concurrunt. ſ. ordo, uerbum, & elementum. Penes elementū eſt ordinatio per modū potētię paſſiuæ, penes uerbū ordinatio potentiæ actiuæ, ſimiliter penes ſacerdotem. Sed in ſacerdote poteſtas eſt ad modum generalis, & mediatè: in uerbo per modum ſpecialis, & immediatè. Cum. n. poteſtas ſit in ſacerdote ad conficiendum, & abſoluendum: uerbo tamen cum intentione prolato arctatur ad hoc ut cōficiat: poteſtas autem illa in ſacerdote ponit characterem, quæ eſt qualitas abſoluta nobilitās animam ſacerdotis in uerbo. Secundùm hanc opinionem nihil ponit nouum, quod ſit aliquid abſolutum: ſed ad aliquid: & ideo ſi quantùm ad ſubſtratum loquamur, poſſet dici quod nobilior eſt poteſtas ſacerdotis quantùm ad id, quod eſt in eo.

ET QVOD obiicit in contrarium, quòd non poteſt niſi per uirtutē verbi, Dici poteſt, quod uerbum prolatum & habet ordinationem, & habet uirtutē diuinā aſſiſtentem. Ratione primi ſe habet ad ſacerdotē ſicut inſtrumētum, ratione uerò uirtutis aſſiſtētis ſicut agēs nobilius: & de illa uirtute concedo q nobilior eſt.

Hæc prior poſito probaretur

Qō collater.

eſt. Sed tamen propter hoc non ſequitur, quod uerbum ſit nobilius: bene tamen ſequitur, quod eſt immediatius. Sic igitur duobus modis reſpondetur ſecundùm duas opiniones. Quæ autẽ harum opinionum, uerior ſit, difficile eſt iudicare, & difficilius uidetur aliquam harum improbare. Nam prima, quæ dicit, q̃d in uerbo eſt uirtus diuinitus: dicit hoc eſſe ſupra naturam ſecũdùm immenſitatem diuinæ potentiæ: & quis poſſet negare, q̃d Deus poſſet hoc facere: & ſi poteſt, quis neget ꝙ det ſacerdotibus ſi placet? & etiam multæ auctoritates uidentur hoc dicere. Similiter quis audeat alterã improbare, quæ dicit, quod in uerbo eſt efficax ordinatio: & amplius ſibi aſſerere nõ præſumit? & hæc quidem uera eſt. Si quis autẽ audeat arguere, ſi amplius non uult aſſerere, cum nec fides cogat, nec auctoritas compellat amplius dicere, maxime ad hæc perſpecta, quæ nõ poſſit ſatis exponi hoc modo ſine ſẽſus diſtorſione. Et ideo quia magis eſt ſobria, & magis intellectui conſona, poteſt cui placet huic poſitioni ſatis ſecurè adhærere.

QVAESTIO IIII.

An melior ſit miſſa boni ſacerdotis, quàm mali?

VTRVM melior ſit miſſa boni ſacerdotis, quam mali. Et ꝙ non uidetur. Aug. In myſterio corporis, & ſanguinis domini nihil a bono maius, nihil a malo minus perficitur ſacerdote. *Lib. de. corpore Chriſti.*

ITEM. Ratione uidetur; quia unus nõ baptizat melius, quam alius: nulli enim data eſt poteſtas excellẽtię: ergo pari ratione nec meliùs conficit. ITEM. Nihil quod in bonitate non poteſt creſcere, nec decreſcere, fit a bono melius, uel a malo peius: ſed corpus Chriſti in bonitate non poteſt creſcere, nec decreſcere: ergo ſacramentum eſt æquale a bono, & a malo miniſtratum. ITEM. Si miſſa dicitur melius ab vno, quam ab alio, uidetur ſecundùm hoc, quod ſpes poſſit poni in homine, quod eſt inconueniens.

CONTRA. Plura bona paucioribus bonis ſunt meliora; ſed in miſſa mali ſacerdotis hoc ſolùm acceptat Deus. ſ. Chriſti corpus, in miſſa boni acceptat omnes orationes, & deuotiones: ergo miſſa boni eſt melior. ITEM. Melius eſt quod eſt fructuoſius: ſed miſſa boni ſacerdotis eſt fructuoſior, q̃a melius exauditur, & magis in ea ad deuotionẽ homines prouocantur: ergo eſt melior. ITEM. Si æque bona eſt: ergo malè prohibent ſacri Canones, audire miſſam ab hęreticis, & ſchiſmaticis, & ſimoniacis, & fornicariis notoriis. PROPTER hoc quæritur, quare horum magis miſſam prohibent. Et qui dicuntur notorii fornicarii. *Q̃ñ celebratur.*

RESOLVTIO.

Quo ad ſubſtantialitatem, mali ſacerdotis miſſa æqualis eſt miſſæ boni ſacerdotis: ſed quò ad circum adiacentia altera alteri præſtat.

RESPONDEO. Dicẽdum, ꝙ de miſſa eſt loqui quantùm ad ſubſtantiale, quod eſt ibi, & hoc eſt confectio corporis, & ſanguinis domini: & quãtùm ad hoc ęqualitas eſt in omnibus; quia unũ & idem

idem ab omnibus fit. Sunt etiã in miſſa aliqua circum adiacentia: ſicut petitiones, orationes, obſecrationes, & deuotus motus, & affectus: & quantùm ad hoc, melius ualet miſſa boni ſacerdotis, q a magis prouocat ad deuotionem: & ſi quis libentius audiat miſſam ſacerdotis deuotioris, credo quòd bene facit: dũ tamen credat ipſum in ſubſtantiali non ſuperexcedere peccatoris miſſam, alioquin periculoſe erraret.

Rationes ꝓcedũt ad ꝑtes oppoſitas ſecũdũ has duas uias. Ad aliud uerò, quod quęritur, quare quorundam miſſæ audiri prohibentur. Dicendum, quod hoc eſt in pœnam peccati eorum, quia non ſunt digni cõficere, & ſi conficiunt, non ſunt digni audiri. Alia rõ eſt, vt cõfuſi de culpa, redeant ad gratiã. Tertia ratio eſt, ut alii retrahantur ab eorum imitatione. Vnde hic eſt opus iuſtitiæ, miſericordiæ, & prouidẽtiæ. Ad illud, quod quæritur, quare magis illa quatuor genera peccatorum. Dicendum, ꝙ hoc eſt; quia directè repugnant huic ſacramẽto. Nam in hoc ſacramento eſt ſecretum fidei: & ideo repellũtur hæretici. Eſt uinculum charitatis: ideo ſchiſmatici: Eſt uas gratiæ, unde euchariſtia dicitur: iõ ſimoniaci, qui gratiam emunt, & uendunt. Eſt eleuans hominem ad ſtatum ſpiritualẽ, ideo repelluntur notorii fornicarii, qui omnino ſunt carnales. Et dicuntur notorii fornicarii non propter ſuſpicionem tãtùm, uel alia ſigna probabilia, ſed ſecundùm ordinem iuris condemnati de tali crimine, uel ſponte in iudicio confeſſi, uel canonicè conuicti, uel etiam propter euidentiam facti, ſiue ſceleris. Et uoco euidentiam, quando factum ita notorium eſt, quòd non indiget teſtibus, cum nulla poſſit tergiuerſatione celari. Et hoc dicitur in quadam Decretali de cohabitatione clericorum, & mulierũ. Noſtra. Et infra. Sine dubitatione teneatis: ꝙ a clericis, & preſbyteris fornicariis quandiu tolerantur, nec habent operis euidẽtiã, licite diuina myniſteria audiãtur, & alia recipiantur eccleſiaſtica ſacramenta. Ex hoc patet, quod omnes tales, quando cõficiunt, peccant: & ſimiliter q præter neceſſitatẽ audiunt: quia faciunt contra eccleſię ſtatuta.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An corpus chriſti traijciatur in uentrem muris?

Consequenter quantùm ad ſecundùm articulum quęritur de ſumente. Et circa hoc duo quęrũtur. Primò quæritur, utrum corpus Chriſti traiiciatur in uentrem muris. Secundò, utrum deſcẽdat in uentrem hominis.

Quod mus traiiciat in uentrem, uidetur: quia qui ſumit aliquid, ſumit & illud, ꝙ inſeparabiliter ei eſt unitũ: ſed mus ſumit ſpecies, & in illis ſpeciebus eſt corpus Chriſti inſeparabiliter: ergo &c. Item. Deus magis refugit peccatum, quam creaturam quamlibet: ſed corpus Chriſti traiicitur in uentrẽ peccatoris, ſi peccator ſumat: ergo

ergo & in uentrem muris, ſi uoret & ſumat. ITEM. Quæro qd mus comedit, aut ſubſtantiam, aut accidentia. Si ſubſtantiam: ſed non eſt ibi niſi ſubſtātia corporis Chriſti: ergo mãducat corpus Chriſti. Si accidentia: ſed accidentia non ſunt ſine ſubiecto, niſi quandiu eſt ibi corpus Chriſti: ergo ſi in uentrem muris deſcendunt accidentia, ſimiliter uidetur, quòd & corpus Chriſti. ITEM. Quod eſſet hoc inconueniens, cum uideamus corpus Chriſti ita eſſe in uaſe polluto, ſicut in mundo?

CONTRA. Magiſter dicit in litera, ꝙ non ſumit corpus Chriſti. ITEM. ratione uidetur, quia qui maſticando traiicit in uentrem aliquem cibum, illum manducat: ergo ſi mus in ventrē traiicit aliquem cibum, illum manducat: ergo ſi mus in uentrē corpus Chriſti traiicit, manducat: ſed non ſacramentaliter, nec ſpiritualiter: ergo nullo modo. ITEM. Si mus baptizetur in nomine Trinitatis, nihil reciperet magis, quàm ſi in aqua ſimplici lauaretur, quia non eſt ſuſceptibilis ſacramenti: ergo pari ratione nihil plus ſumit, quam ſi comederet panem ſimplicem.

RESOLVTIO.

Quia corpus Chriſti in ordine eſt ad uſum humanum, ſi mus comederet, ne in uentrem quidem traijceret.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ circa hoc duæ fuerunt opiniones. Quidam enim dicūt, ꝙ corpus Chriſti cōtinetur in illis ſpeciebus inſeparabiliter, quandiu ſunt ſacramentum. Sacramentū autem ſunt per naturam panis, & per naturam conſecrationis uerbi; & ideo cum conſecratio non dimittat hoſtiam, quãdiu ſalua eſt forma panis, tamdiu ſacramentum eſt, quandiu forma panis ſalua eſt: & ideo cū ſacramentum ſit contentiuū ueri corporis ſecundùm quod ſacramētum, tãdiu continet, quãdiu ſalua eſt ſpecies panis in modica parte. Et iſti dicunt, quòd ubicūque ponatur ſpecies ſiue in loco mundo, ſiue immundo, ſiue in uentre muris, ſiue in alio loco, dicunt quòd ibi eſt corpus Chriſti. Et quia hoc uidetur corpori domini derogare, & ſacramento, dicunt ꝙ hoc potius eſt in laudem utriuſque. Nam corpus Chriſti non patitur iniuriā aliquam, cum ſit glorificatum: & inquinari nullo modo poſſit. Sacramentum etiam laudatur, qđ adeo eſt ſacrum, & rei nobili cōiunctum, ꝙ nō poteſt ſeparari, uel auferri ſibi continentia aliqua, dum ſalua ſit forma. Et q̄a ubicumque eſt ſacramentum, & ſpecies illę ſunt ſanctiſſimorum ſymbolorū, in quibus Chriſtus eſt, ubicūque eſt, nobiliter eſt. Dicunt etiam, ꝙ nos in hoc reprehendimur, quod loca humilia deſpicimus, & ueſtimēta mutamus: cum Chriſtus ubicūque collocetur, illa ſpecies eſſe habeat: cum etiam non relinquat illud operimentum, quouſque ſit corruptum. Et ſi tu obiicias tūc, ꝙ mus manducat, reſpondent quod falſum eſt: quia nec ſumere debet dici corpus Chriſti, nec manducare: cum nullo modo ipſum attingat, nec per conueniētiam in natura, nec per cognitionem quantulamcunque, nec per dile-

dilectionem. Quantumcunque autem hæc opinio muniatur, numquã tamen adeo munitur, quin aures piæ hoc abhorreant audire, quod in uentrem muris, uel in cloacã ſit corpus Chriſti, quamdiu ſpecies ibi ſubſiſtunt. Propter hæc eſt alia opinio, qđ corpus Chriſti nullo modo deſcendit in uentrem muris. Ratio autem, quę hos mouet, eſt, quia Chriſtus non eſt ſub illo ſacramento niſi eatenus, quod ordinabile eſt ad uſum humanum, ſcilicet ad manducationem: ſed ſicut mus rodit, ita & inhabile facit, & ita ſacramentum eſſe deſinit, & corpus Chriſti ibi eſſe deſinit, & ſubſtãtia panis redit, ſicut Innocẽtius dicit, & auctoritas ſupra habita eſt Diſtinctione præcedenti, ubi quæſitum eſt, utrum accidentia nutriant. Et hæc opinio communior eſt, & certe honeſtior, & rationabilior uidetur.

S. Tho. 3. p. q. 8. arti. 2. tenet quod ſumit uere p accidens.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod inſeparabiliter eſt unitum ſpeciebus. Dicendum, quod uerum eſt, quamdiu habent rationem ſacramenti, & ſunt habiles ad uſum humanũ, hoc autem non eſt, cum mus comedit. AD ILLVD, quod obiicitur, quod magis deteſtatur peccatum. Dicendum, quod in peccatore & eſt natura, & eſt culpa: & quamuis diſpliceat culpa, tamen naturam, quam fecit, non odit: immo tantum diligit, quod paratus eſt remittere culpam, ſi ipſe conſentiat, & ratione habilitatis naturalis idoneus eſt peccator ſumere magis, quam mus: quãuis mus non ſit peccator: quia numquam peccator ita uitiat, nec corrumpit naturã rationalem, quin ſit nobilior, quàm irrationalis. AD ILLVD, quod quæritur, quid comedit, Reſpondetur dupliciter ſecundum duas opiniones, uel quod comedit accidentia, quæ ſunt uirtute ſupra naturã poſſibilia conuerti in ſubſtantiam: uel quod comedit ſubſtantiam panis, quæ recedit: ſicut ſuperius tactum fuit. SI QVAERAS, quid ſit de corpore Chriſti, numquid euolat. Dicendũ, quod ſicut in panis conuerſione corpus Chriſti non deſcendit localiter, nec mutatur aliqua mutatione, ſed ſola panis conuerſione incipit eſſe ſub illis ſpeciebus: ſic ſola panis reuerſione deſinit eſſe ibi, ita quòd nulla ſit in eo mutatio, nec localis, nec alia. Qui poteſt capere, capiat; & qui non, credat, & hoc ibi ſufficiat. AD ILLVD, quod obiicitur de uaſe polluto. Dicendũ, quod non eſt ſimile, quia adhuc pollutio uaſis non aufert habilitatem ad uſum: ac per hoc non aufert, quin ſit ſacramentum, & ita non tollit contentum.

QVAESTIO II.

An corpus Chriſti deſcendat in uentrem hominis communicantis.

VTRVM corpus Chriſti deſcendat in uentrem hominis. Et quod ſic, uidetur auctoritate de cõſecratione Diſtinctione ſecunda in cap. Tribus gradĩbus. Qui reſidua corporis domĩnici, quæ in ſacrario relicta sũt, conſumunt: non ſtatim ad percipiendos communes cibos conueniant, ne putent ſacræ portioni miſcere cibum, qui per aqua-

liculos digeſtus in ſeceſſum effunditur, ſed hoc non diceret, niſi deſcenderet in uentrem: ergo, &c. ITEM. Beda ibidem. Si quis per uoracitatem, uel ebrietatem Euchariſtiam euomuerit quadraginta diebus pœniteat: ſed non uomitur, niſi qđ traiicitur: ergo, &c. ITEM. Corpus Chriſti coniunctum eſt illis ſpeciebus, quandiu manent ſub formis ſuis: ſed nõ ſtatim tranſmutantur, imo deſcēdunt in uē trem ſub ſuis proprietatibus: ergo & corpus Chriſti cum eis.

ITEM. Corpus Chriſti aut uadit in uentrem, aut in mentem: non in mentem, quia ſolus Deus illabitur menti: ergo in uentrem.

ITEM. Pro quanto dicitur corpus Chriſti mãducari ſacramentaliter? Si propter maſticationē tantũ: ergo ſi quis maſticet ſpecies, & ſpueret, diceretur ſacramentaliter manducaſſe, qđ falſum eſt: ergo oportet, ꝙ non ſolum fiat maſticatio, ſed etiam incorporatio: ſed ſi ſpecies ſine contento trãſmittuntur in uentrem, deſignãt habere ſacramenti rationem: ergo propter hoc non erit manducatio ſacramentalis; neceſſe eſt ergo ꝙ manducetur corpus Chriſti uerum.

ITEM. Quod inconueniens eſt, ſi deſcendat in uentrē: uidemus enim corpus lucis per oĩa tranſire incoinquinatum, nec aliqua refugit, nec munda, nec immunda: ergo ſimiliter, imo multo fortiùs Chriſti corpus glorioſum.

Ca. 15. CONTRA. Matth. Omne, qđ in os intrat, in uentrē uadit, & ꝑ ſeceſſum emittitur: ſed corpus Chriſti non emittitur in ſeceſſum: ergo conſtat ꝙ ab ore non uadit in uentrem. ITEM. Amb. Non eſt iſte panis, qui uadit in corpus, ſed panis uitæ æternæ, qui animæ ſubſtantiam fulcit. ITEM. Ratione uidetur, q̃a conſtat, quod corpus Chriſti nõ eſt cibus uentris, ſed mentis: ergo non trãſit in uentrē, ſed in mentem. ITEM. Si tranſit in uentrē, uadit ad officia uentris, quæ sũt digerere, & diſtribuere, & ad ſingulas partes tranſmittere, uel emittere in ſeceſſum: ſed hoc eſt falſum; ergo &c.

RESOLVTIO.

Corpus Chriſti nedum in uentrem hominis traycitur: ſed ibi euſq; manet, quouſque ſpecies illæ ordinabiles ſunt ad refectionem.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ in uentrē ire eſt dupliciter, aut quantũ ad ſubſtantiã, aut quantum ad cibandi efficaciã. Primo modo deſcēdit aliquod corpus in uentrem, etiã ſi non ſit cibus. Secundo modo non, niſi ſit cibus. Similiter in mentem recipi eſt dupliciter. Aut quantum ad ſubſtantiam: & ſic uadit illud, quod illabitur animę: & hoc eſt ſolus Deus. Aut quantum ad efficaciã: & ſic dicitur in mentem ire, quod ipſam reficit. Si ergo loquamur quantum ad cibandi efficaciam: ſic certum eſt, quod corpus Chriſti nõ uadit in uentrem, ſed in mentem: quia caro Chriſti non reficit uentrem, ſed mentē, ſicut oſtendunt quatuor rationes ultimæ. Si autem loquamur quantum ad ſubſtantiam, ſic certum eſt, ꝙ non uadit in mentem: ſed utrum ſic uadat in uentrem, dubiũ eſt propter diuerſitatē opinionum. Vnde notandum ꝙ quatuor fuerunt hic opi-

opiniones. Aliq enim dixerunt, ꝙ non ſolùm in uentrem, ſed etiam uadit, quocũque illę ſpecies deferuntur, ſalua natura illarum, ſiue in uentrem muris, ſiue in locum immundum. Aliqui dixerunt, ꝙ non ſolum in uentrem hominis uadit, ſed etiã ibi manet, quamdiu ſpecies illæ ſunt ordinabiles ad refectionẽ. Vnde dixerunt, ꝙ in uentrem uadit, & moratur, quouſque refectionis operatio compleatur. Aliqui dixerunt, ꝙ ad uentrem perueniunt quouſque incipiant cõſumi, & amplius non morantur. Aliqui dixerunt, ꝙ ſolũ eſt cũ illis ſpeciebus, quamdiu ſunt cũ aliquo ſenſu, & uiſu, uel guſtu. Et hi dicunt, ꝙ idem ſenſit Hug. qui dicit. In uiſu, tactu, & ſapore tecũ eſt: & quamdiu ſenſus corporalis afficitur, præſentia corporis non aufertur: poſt quam ſenſus corporalis percipiendo deficit, deinceps corporalis præſentia quærenda non eſt, ſed ſpiritualis retinenda: q a diſpenſatio completa eſt, perfectum eſt ſacramentũ, uirtus manet, Chriſtus de ore tranſit ad cor: melius eſt enim ut eat in mentem tuam, quam in uentrẽ. Ratio autẽ harum opinionum eſt hæc: omnes enim in hoc conſentiunt, ꝙ tandiu eſt corpus Chriſti in illis ſpeciebus, quãdiu eſt ratio ſacramenti. Dicunt ergo primi, quod ſpecies panis cõſecrati tandiu eſt ſacramẽtum, quandiu eſt ſpecies panis, cum uirtus conſecrationis ipſam reſpiciat ſecundum quòd eſt panis: ideo numquam deſinit, illa proprietate ſalua: & ex hoc oritur poſitio prima. Alii vero dicunt, quòd ratio ſacramẽti tandiu ſaluatur, quandiu ſpecies habilis eſt ad refectionem humanam: ideo enim inſtituta eſt, & ad hoc ordinatur: & hoc patet, quando eſt extra, & in ſtomacho, quia ibi reficit: & ex hoc oritur ſecunda ratio. Tertii dicunt, quod tandiu ſaluatur, quouſque recipiatur in vſum manducationis: & quando manducatio completa eſt, iam ſacramẽtum non eſt, ſed fuit: & ex hoc habet ortum tertia poſitio. Alii dicunt, ꝙ quia ſacramẽtum eſt ſignum, & ſignum eſt quod ſe offert ſenſibus, ꝙ tandiu ſpecies eſt ſacramentum, quamdiu nata eſt ſentiri ab aliquo ſenſu: & ideo cum deficit perceptio ſenſuum, deficit ratio ſacramenti, & pręſentia corporalis. Quid autem in tanta diuerſitate tenendum eſt, difficile eſt iudicare. Videtur tamen prima opinio, quæ dicit qđ defertur quouſq; ſpecies deferãtur, nimis ampla, quia tunc & mus in uentrẽ traiiceret, & in cloacam deſcenderet: ꝙ aures piæ abhorrent: & ſi diceremus, hæretici & infideles deriderent nos & irriderent. Similiter quarta opinio, quę dicit, quod deficit, deficiente ſenſu illarum ſpecierum, uidetur eſſe nimis arcta: numquam enim ſecundum hoc poſſet dici corpus Chriſti ſumi uere, cum non dicatur ſumptus eſſe cibus, qui nõ percipitur, nec peruenit uſque ad ſtomachum. Vnde nec uerbum Hug. intelligendũ eſt quãtum ad actũ ſentiendi, ſed quantum ad idoneitatem. Et propterea ſenſus non tantum eſt in guſtu linguæ, ſed etiam ſentit ho-

Lib. 2. de ſacramẽ. p. 8. ca. 12. & 13.

mo deſcenſum cibi, quouſque quieſcat in ſtomacho. DE DVABVS poſitionibus mediis, quæ ſit uerior, non eſt facile iudicare, cum utraque multum ſit probabilis. Probabile enim eſt, ꝙ ſumptione completa, & manducatione, cum iam ſacramentum habuit finem ſuũ, propter quẽ erat, deſinit eſſe ſacramentum: & hoc dicit Hug. de ſancto vict. & uidetͣ hoc ſenſiſſe. Dicit enim ſic. Poſtquam manducaſti, ſi corporalem præſentiam Chriſti quæris, in cœlo quære, ibi eſt ad dexteram patris. Et hoc uidetur ſatis probabile: quandiu enim Chriſtus eſt ſub ſpeciebus illis, eſt adorandus: ſed ſtultus eſſet, qui adoraret Chriſtum in uẽtre manducãtis. SECVNDVM hanc poſitionem ſatis patet reſponſio ad obiecta; exceptis his, quæ de commiſtione, & uomitu obiiciuntur, ad quæ poteſt reſponderi. AD PRIMVM, quod decretum non dicit, quòd commiſceantur, ſed commiſceri putentur. AD SECVNDVM uerò, quod dicit Beda, quòd aliquis uomit, hoc dictum eſt de ſpecierum uomitu, & pœna impoſita non eſt, niſi quia ſpecies illæ fuerunt contentiuæ dominici corporis: & ideo in magna reuerentia ſunt habendæ, maximè qa fuerunt ſanctiſſimis ſimbolis conſecratæ: & ideo comburuntur, & cinis debita reuerentia reſeruetur. Ille autẽ, qui uomit, grauiter punitur, quia quantum in ſe eſt, uomit corpus Chriſti, & ſic de illo dicendũ eſſet, ac ſi proiiceret in cloacam. Sic poteſt iſta opinio ſatis probabiliter ſuſtineri.

NIHILOMINVS tamen alia uidetur ſecurior, & auctoritatibus magis concordare, qa corpus Chriſti cum illis ſpeciebus deſcendit ad ſtomachum, & ſub illis eſt, quamdiu illæ ſunt ſub propria forma: & habent rationem reficiendi, & ſecundum ordinationem ad refectionem humanã ſacramentum erat. Vnde concedunt, quod corpus domini eſt in ſtomacho, quia ibi ſunt ſpecies, ut cibus. & ideo ſi euomuntur ſpecies, euomitur Euchariſtia: & ſi ſpecies poſſit ab aliis diſcerni, ſumenda eſſet. Si autem ſpecies iſtæ trãſeãt ſtomachum indigeſtæ propter aliquam infirmitatem, ſunt tunc extra proprietatem refectionis: & ideo ſi uadant in ſeceſſum, non eſt ibi corpus domini. Vtrũ autem hoc ſit uerum, neſcio; tamen ſecurum mihi uidetur, qđ ſi quis euomat ſpecies perceptibiles, magna reuerentia eſt exhibenda: & magna diligentia adhibenda, ne quis euomat: & periculum eſt ei dare, de quo præſumitur, quod nõ poſſit tenere. SECVNDVM hanc poſitionem ſatis patet reſponſio ad obiecta. Pœna autem imponenda euomentibus determinatur ſatis De conſecratione diſtinctione ſecunda.

DISTINCTIO DECIMAQVARTA.
PARS PRIMA.

De Pœnitentia in generali.

POſt hæc de pœnitentia agendum eſt. Pœnitentia longè poſitis a Deo neceſſaria eſt: ut appropinquent. Eſt enim (ut ait Hieron.) ſecunda tabula poſt naufragium: quia ſi quis ueſtem innocentiæ in baptiſmo perceptam peccando corruperit, pœnitentiæ remedio reparare poteſt. Prima tabula eſt baptiſmus, ubi deponitur uetus homo, & induitur nouus. Secunda, pœnitentia, qua poſt lapſum reſurgimus, dum uetuſtas reuerſa repellitur, & nouitas perdita reſumitur. Poſt baptiſmum prolapſi per pœnitentiam renouari ualent: ſed non per baptiſmum. Licèt homini ſæpius pœnitere: ſed non baptizari. Baptiſmus tantùm eſt ſacramentum: ſed pœnitentia dicitur, & ſacramentum, & uirtus mentis. Eſt enim pœnitentia interior, & eſt exterior, Exterior, ſacramentum eſt: interior, uirtus mentis eſt: & utraque cauſa ſalutis eſt, & iuſtificationis. Vtrum uerò omnis exterior pœnitentia ſit ſacramentum, uel ſi non omnis, quæ hoc nomine cenſenda ſit, conſequenter inueſtigabimus. A pœnitentia cœpit Ioannis prædicatio dicentis, Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum cælorum. Quod autem præco docuit, illud poſt ueritas prædicauit, exordium ſumens ſermonis a pœnitentia. Pœnitentia dicitur a puniendo, qua quis punit illicita, quæ commiſit. Pœnitentię uirtus timore concipitur. Vnde Iſaia. A timore tuo domine concepimus & peperimus ſpiritum ſalutis. Eſt autem pœnitentia (ut ait Ambr.) mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere. Item Gregor. Pœnitere eſt anteacta peccata deflere, & flenda non committere. Nam qui ſic alia deplorat, ut alia tamen committat, adhuc pœnitentiam agere aut ignorat, aut diſſimulat. Quid enim prodeſt ſi peccata luxuriæ quis defleat, & adhuc auaritiæ æſtibus anhelat?

Cōmen. ad 3. ca Eſaia poſt medium. tom. 5. et 10. 1. epiſt. de Virginit. ſeruādaa & med. eiuſdē.

Mat. 3

Eſa. 8.

DEterminatis tribus partibus principalibus, in quibus Magiſter egit de tribus ſacramentis. Hic incipit quarta pars, in qua agit de ſacramento Pœnitentiæ. Diuiditur autem hęc pars in duas. In prima parte agit de pœnitentia in generali. In ſecunda agit ſpecialiter de eius partibus. infra Diſt. xvi. *In perfectione autem pœnitentiæ, etc.*] Prima pars habet duas. In prima Magiſter determinat ueritatem. In ſecunda elidit duos errores circa pœnitentiam, infra eadem Diſt. ibi. *His uerbis quidā innitentes, &c.*] Prima pars habet tres partes. In prima determinat ordinem ipſius ad baptiſmum. In ſecunda parte determinat eius multiplicitatē. ibi. *Baptiſmus tantum eſt ſacramentum, &c.*] In tertia poſt diſtinctionem multiplicitatis ponit notificationes pœnitētię uirtutis. ibi. *Pœnitentia dicitur a pœnitendo, &c.*] Vbi ponit rationem a parte nominis, & a parte rei.

Dub. 1 S*Ecunda tabula, &c.*] Obiicitur contra hæc Hiero. uerba. Cū enim ſecundum dicatur reſpectu primi, & prima tabula ſit baptiſmus, & ſecunda pęnitentia: tunc uidetur, ꝙ ſecundùm ſacramentum ſit pœnitentia: ergo malè ordinat Magiſter quarto loco. Item. Quęro a te pro quanto dicitur pœnitentia tabula, & quid eſt naufragium. Si tu dicas, ꝙ eſt caſus in mortale: tunc uidetur, ꝙ ſit prima tabula: quia ſi quis cecidit per mortale, neceſſe eſt recurrere ad pœnitentiam. Reſpon. Dicendū, ꝙ mare eſt mundus iſte ſecundùm illud Pſal. Hoc mare magnum, &c. *Pſalm. 103.* nauis per quam homo trāſit ſuper undas huius maris eſt gratia S. S. Vel nauis eſt eccleſia, quę iuncta eſt glutino charitatis ſecundùm illud Prouer. *Cap. 3.* Facta eſt quaſi nauis inſtitoris. Naufragium uerò fuit corruptio, & fractio in Adā, in qua fractione omnes filii eius iactati ſunt ſuper undas huius maris ꝑ concupiſcentiā, & per pœnam. Ab hoc naufragio primò liberatur hō per baptiſmum, qui reſtituit innocentiam, & gratiam ꝑditam: & ideo eſt prima tabula: & quia frequenter relinquunt plures gratiam baptiſmalem, & illam tabulam, per quam liberabantur in undis maris, & ꝑ illā amplius non poſſunt ſe defendere: ideo indigent ſecunda: & hæc eſt Pœnitentia: utraque tamen dicitur tabula, quia ſuſtinet, ne quis periclitetur per culpam: non tamen ita ponit in tuto, ſicut erat homo in ſtatu innocentiæ. Quod ergo obiicitur, ꝙ ſecunda tabula; ergo ſecundum ſacramentum; non ualet: quia non omne ſacramentū eſt tabula: quia non omne liberat a naufragio. Et eſt ſimile: hic eſt ſecundus Archidiaconus: ergo eſt ſecunda perſona in hac eccleſia. Quod quæritur, quid uocatur naufragium? dicunt aliqui, quod quilibet caſus in mortale: & quia duplex eſt differentia mortalis, ſcilicet originale, & actuale: ideo duplex tabula, ſcilicet baptiſmus, & pœnitentia. Melius tamen poteſt dici, quod humana natura ſit naufragium in Adam: nobis autem data eſt tabula baptiſmi, quæ nos ſuſten-

tat per innocētiam : & quia hoc ſacramentum iterari nō poteſt, ideo datur aliud ſacramentum, & hoc eſt pœnitentia.

Dub. 2. *Pœnitentia dicitur &c.*]Cōtra Eſt enim pęnitentia interior, & exterior : ergo ſimiliter eſt uirtus, & ſacramentum baptiſmus, quia eſt baptiſmus interior, & exterior. Item. Pęnitentia interior eſt res huius ſacramenti : ſed nulla uirtus eſt res ſacramēti : quia diſtinguitur gratia uirtutum, & gratia ſacramentorū : ergo &c. Reſpon. Dicendum, ꝙ iſta non eſt tota ratio, quod pęnitētia interior ſit uirtus : ſed quia eſt pęnitentia interior ; q̄ non tantum dicit gratiam, uel actum gratiæ : ſed concernit actum lib. arb. & ideo eſt uirtus: non ſic baptiſmus : differt autē pęnitētia interior, ut eſt uirtus, & res ſacramenti. Primo enim modo eſt contra dehabilitationem culpæ, ſecundo contra uulnerationem naturæ.

Dub. 3. *A pœnitentia incepit, &c.*]Cōtra. Videtur enim, ꝙ debuit incipere a baptiſmo: quia pęnitentia eſt ſecunda tabula: ſed baptiſmus prima. Reſpō. Dicendum, ꝙ incepit pręedicationem a pęnitentia uirtute, non ſacramento; & pęnitentia uirtus in adultis pręcedit baptiſmum : & quia prædicabat adultis, ideo rectè incepit a pęnitentia. Obiectio uerò cadit de penitētia ſcro.

Dub. 4. *Eſt autem pœnitentia, &c.*]Videtur iſta Ambr. diffinitio non eſſe conueniens, quia Philoſophus dicit, ꝙ peccat, qui diffinit illud, quod eſt in quiete, per id, quod eſt in actu, & motu ; ſed pęnitentia dicit habitum, plangere actum; ergo &c. Itē. Obiicitur de alio membro, quod dicit, Plangenda iterum non committere. Aut enim refertur ad idem tempus, aut ad aliud. Si ad idem ; tunc ſuper fluit ; quia nemo dum peccata plangit, in eodem tempore peccata cōmittit ſimul, & ſemel. Si ad aliud ; ergo pęnitentia excludit iterationem culpę ; ergo & iterationem pęnitentię. Iuxta hoc quęritur, cum multę diffinitiones pęnitentię aſſignentur, & unius rei una ſit diffinitio, quomodo differenter aſſignantur. Reſpō. Ad primum dicendum, ꝙ (ſicut uult Philoſophus) habitus cognoſcūtur per actus ; & quoniā pęnitentia eſt habitus, ideo per actum rectè diffinitur: & per actum, qui eſt de eſſe pęnitentię, & qui eſt principalis : & iſte eſt plangere commiſſa. Et ꝓ actū, qui eſt de bene eſſe, ſiue de perfecto eſſe ; & iſte eſt plangenda non committere: uel per actum duplicem principalem, & annexum. Quod obiicitur, ꝙ malè diffinitur per actum. Dicendū, ꝙ actus non accipitur, ut in motu, ſed ut in quiete. Dicitur.n. pęnitentia plangere, non quia pęnitentia ſemper ſit in actu plāgendi; ſed quia habilis eſt ad plāgendum ; & ſic accipitur, ut in quiete. Ad aliud, quod obiicitur, ꝙ poteſt referri ad idem tēpus, uel ad aliud. Si ad idem tēpus; tunc non ſtat pro actu non committendi, ſed pro affectione, ut ſcilicet quando pęnitemus, uelimus iterum non committere, uel non uelimus ; ſicut illi, qui de uno peccato pęnitēt, & de alio non pęnitent ; & ita non

Iuxta illud: Res ſicut ſe hēt ad eſſe: ita & ad qd qd: Poteſt etiam colligi ex defi nitione motus.

colligit ex 2. Metaph. 49. & ex 9 Metaph. 20. et ex cō. magno in prol. 1. Poſterio. & ex 2. de Anima tex. cō. 33.

non excludit caſum ſequētem: ſed malam uoluntatem pręſentem. Si autem referatur ad futurum, ſic pęnitentia diffinitur nō quælibet: ſed ꝑfecta, & ſecundū ſtatum perfectionis, & utilitatis. Ad illud, quod quæritur de diffinitionibus. Dicendum, ꝙ pęnitentia poteſt tripliciter notificari, ſcilicet per actum principalem, per actum principalem & annexum, & per effectum. Secundum primum modū tres dantur diffinitiones differentes ſolūm uoce, uel maiori expreſſione. Prima eſt in Glo. Matth. Prima uirtus eſt per pęnitentiā &c. Vnde talis trahitur notificatio. Penitentia eſt prima uirtus perimens hominem ueterē. Secunda eſt Ambr. Pęnitentia eſt dolor, & amaritudo animæ pro peccatis, quæ quiſque commiſit. Tertia Auguſt. Pęnitentia eſt quædam dolentis uindicta ſemper puniens in ſe, quod dolet commiſiſſē. In omnibus his rationibus patet, ꝙ eſt diffinitio per actum principalem, q̄ eſt dolere de commiſſo. Quantùm ad ſecundum modum dantur tres aliæ, quæ habentur in litera, differentes ſimiliter ſecū dùm maiorem expreſſionem. Prima eſt Ambroſ. Pœnitentia eſt præterita mala plangere, & plāgenda, &c. Secunda eſt Gregor. Pœnitentia eſt anteacta mala deflere &c. Tertia Magiſtri. Pęnitentia eſt uirtus, uel gratia, qua commiſſa mala cum emendationis propoſito &c. In omnibus iſtis rationibus non tātùm ponitur actus principalis, qui eſt plangere, & odire culpā perpetratam: ſed etiā annexus, ſcilicet nolle aliam perpetrare. Quantùm ad tertium modum dantur aliæ tres differentes ſimiliter ſecundùm maiorem expreſſionē. Prima a Damaſc. Pœnitentia eſt ab eo, quod eſt pręter naturam, in id, quod eſt ſecundùm naturam cōuerſio. Secunda in Glo. Matth. Pęnitentiam agite, Pęnitentia eſt correctio malæ mentis. Tertia Aug. in Lib. 5. reſpōſionum. Pœnitētia eſt quædam res optima, & perfecta; omnes defectus reuocans ad perfectum. In omnibus illis rationibus tangitur ſecundùm plus, aut minus effectus pęnitentiæ, qui eſt animam reparare: & ſic patet quæſitum de differentia diffinitionum, quæ dantur de pęnitentia.

Cap. 3. *Lib. de uera, et falſa pœnit. Tom. 4 & lib. de pœn. medicina. To. 9. et ad Seleucianam epiſtol. 108. in fine. To. 2.* *Cap. 3.* *Aug. 3. Hypognoſticon. Tom. 7*

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An pœnitentia ſit uirtus?

AD intelligentiam huius partis q̄ritur de pęnitentia uirtute: & circa hoc duo principaliter quæruntur. Primò q̄ritur de ipſa abſolutè. Secundò in comparatione. Circa primū quæruntur tria. Primò quæritur, utrum pęnitentia ſit uirtus. Secundò, dato quòd ſic, quæritur, utrum ſit uirtus generalis, an ſpecialis. Tertiò quæritur, utrum ſit uirtus theologica, uel cardinalis.

CIRCA primā proceditur ſic. Matth. Pęnitentiam agite, Gloſ. prima uirtus eſt per pœnitentiam perimere ueterem hominem: hoc ipſum dicit Magiſter in litera. ITEM. Sicut dicit Philoſophus, uirtus eſt, quæ habentem *Cap. 3.*

bentem perficit, & opus eius bonum reddit: ſed talis eſt pęnitētia: ergo eſt uirtus. Item. Nullus actus eſt laudabilis, nec meritorius niſi actus uirtutis: ſed pęnitere eſt laudabile, & meritorium: ergo eſt actus uirtutis: ſed eſt actus pęnitentiæ: ergo pęnitentia eſt uirtus. Item. Nihil expellit uitium, & peccatum niſi gratia, uel uirtus: ſed pœnitentia expellit hoc: ergo pœnitentia eſt gratia, uel uirtus: ſed non eſt gratia: quia gratia dicit purè, quod a Deo eſt: pęnitētia autem actum noſtrum: ergo, &c. Item. Pęnitere non ideo bonum eſt: quia præceptū: ſed magis econuerſo: ergo per ſe bonum: & iterum arduum, & difficile eſt modo debito pęnitere, & circa ipſum contingit errare: ergo neceſſariò indigemus uirtute ordināte adhoc: ſed hæc nō eſt niſi pnīa: ergo &c.

Contra Sacramentum, & uirtus ex oppoſito diuiduntur; ſed pœnitentia eſt ſacramentū: ergo non eſt uirtus. Si dicas, ꝙ pęnitentia dupliciter accipitur: & ſecundùm duas acceptiones eſt uirtus, & ſacramētū. Quaeritur, quare magis pęnitētia, quàm baptiſmus, uel aliud ſacramentum. Item. Pęnitentia eſt paſſio: ſed omnis uirtus (ut dicit Philoſophus) eſt habitus: ergo pœnitentia non eſt uirtus. Item. Oīs uirtus hēt obiectum bonum, ſicut ſcientia uerū; ſed pœnitentiæ obiectum eſt peccatum: pęnitens.n. non pęnitet rectè niſi de culpa: ergo &c.

2. Ethi. cap. 2. & 6.

Item. Oēs uirtutes ſunt connexæ, & manent aliquo modo in patria, & fuerunt in Chriſto, & in primo homine: ſed pœnitentia non fuit in Chriſto, nec in primo homine, nec etiam erit in patria: ergo &c.

Resolutio.

Necdū pœnitentia uirtus eſt; ſed gratia, ſacramētum, actus, paſſio; idque analogicè: iuxta diuerſas naturas, quas in ea reperire eſt.

Respon. Dicendū, ꝙ circa hoc multiplex opinio fuit. Quidā.n. dicere uoluerunt, ꝙ pnīa nō eſt uirtus; ſed actus uirtutis; non unius; ſed oīum: & concurrunt oēs ad hūc actū, ſicut oēs cordę citharæ ad unū ſonū ſecundùm regulā tāgentis: ſic oēs uirtutes ſecūdùm dictamē prudētiæ. Sed iſta poſitio, nō eſt conueniens: ſi.n. iſte actus eſt bonus, & difficilis, & circa quē contingit errare: ſicut ira ꝑ zelum eſt habitus, quo hō iraſcitur uitiis alienis: ſic pnīa eſt habitus, quo hō iraſcat̄ uitiis ꝓpriis. Si.n. non eſſet habitus: tunc non diceretur habere pnīam, niſi actu pœnitēs. Secunda opinio fuit, ꝙ eſt habitus nō uirtutis, ſed gratiæ; nec tantùm nominat gratiā ſecundùm ſubſtantiā, ſed etiā ſecundùm actū, ut ſicut gratia baptiſmalis dicitur innocentia, ſic gratia iuſtificationis pœnitentia. Sed hęc poſitio nō debet ſtare, quia gratia non dirigit lib. arb. ad aliquem motum ſpecialē per ſe, niſi mediante uirtute, qđ facit pœnitentia. Tertia poſitio eſt, ꝙ pœnitētia eſt uirtus, ſed non eſt uirtus niſi extenſo nomine uirtutis. Nā uirtus ꝓprie eſt in dirigēdo ad bonum: uirtus enim eſt qualitas mentis, quia rectè uiuitur: ſed pnīa reuocat a malo. Sed hęc poſitio non uidetur adhuc ſufficiens

ciēs, q̃a penitētia non facit tantùm dolere de culpa ꝑpetrata; ſed etiam facit emendare: unde eius eſt obiectū punire, & ideo reconciliare: & hoc patet ex diffinitione eius: & ita eſt uirtus propriè. Vltima poſitio eſt, ꝙ penitentia eſt habitus uirtutis, & uirtutis ſecundùm propriam acceptionem, non tantùm ſecūdùm communem: & hæc probabilior eſt, ut credo, ſicut patebit meliùs in ſequentibus Quæſt.

Cōſētit S. Thom. par. 3. q. 85. cui cōtradicit Durā. hic.

AD INTELLIGENTIAM, autem obiectorum notandum, ꝙ penitentia eſt expulſiua peccati actualis; quod eſt macula, animam deformans, & iterū ad malum inclinans, ſiue a bono dehabilitans: & iterum naturā uulnerans, quam etiam perpetrauit quis per actum uoluntatis cum delectatione, & libidine. Quia igitur delere culpam, ut deformantem eſt gratiæ reformantis: ut dehabilitantē eſt uirtutis habilitantis; & ut uulnerantem ratione ſacramenti curantis: ut actu perpetratam per actum ſimiliter uoluntatis, & cum paſſione contraria: ideo pęnitentia rectè dicitur gratia, uirtus, ſacramentum, actus, paſſio: & iſte modus eſt ſecundùm diuerſas naturas in ea repertas, tamen per ordinationem ad unū: unde non dicitur penitentia his modis omnino æquiuocè: ſed analogicè: Propter hoc concedendæ ſunt rationes ad primā partem. AD ILLVD autem, ꝙ obiicitur in contrarium; quia eſt ſacramentum, & paſſio: patet reſponſio, & ratio illius analogiæ: non ſic ènim eſt de aliis ſacramentis. Quia enim pęnitentia reſpicit culpam actualem, in cuius deletione cōcurrit motus lib. arb. cōcordans gratiæ: & culpæ expulſionē, qui quidem motus rectus, & uirtuoſus eſt, & ꝓpter diſplicentiam peccati, qđ neceſſe eſt eſſe perpetratum, nō potuit eſſe ſine paſſione doloris: patet, quare pęnitentia magis eſt uirtus, quam alia ſacramēta: patet ēt, quare magis hēt paſſionem cōiunctam, q̃ alia.

AD ILLVD, ꝙ obiicitur, qđ oīs uirtus hēt obiectū bonum. Dicendū, ꝙ falſum eſt; inſtātia.n. eſt in tēperantia, in pietate, & ēt in fortitudine; ſed ſufficit, ꝙ actus ſit bonus. Nihilominus pęnitētia duplicē hēt actum. ſ. refugere, uel deteſtari malum, & emendare; iſti ſunt actus ordinati, & ratione ſecundi hēt obiectū bonum. AD ILLVD, ergo, ꝙ obiicitur de connexione uirtutum, & hmōi. Dicendū, ꝙ uirtutes habent connexionem, & durationē ſecūdùm id, ꝙ pfectionis eſt in ipſis; pęnitentia autem hēt aliqd pfectionis; & hæc eſt uelle emendare, ſi in aliquo cōtingat offendere; & hęc qdē uolūtas eſt in oībus iuſtis. Impoſſibile eſt.n. qđ ſit uoluntas recta ſine hoc. Hēt ēt aliqd imperfectionis, ſicut eſt luctus pro peccato perpetrato; & rōne huius nō attenditur connexio, nec duratio, immo potiùs fit euacuatio, tamq̃ eius qđ eſt ex parte.

QVAESTIO II.

An pœnitentia ſit uirtus generalis, uel ſpecialis?

VTRVM penitentia ſit uirtus generalis, an ſpecialis. Et oſtenditur, ꝙ generalis. Aug. Pęnitentia eſt quædā res optima, &

& perfecta, omnes defectus reuocãs ad perfectum: ſed alio habitu reſtauratur defectus concupiſcibilis, & iraſcibilis: ergo pœnitentia reſpicit omnes habitus: ſed hoc nõ poſſet facere, ſi eſſet ſpecialis uirtus: ergo &c. ITEM. Ratione vr: quia eiuſdem uirtutis eſt delectari, cuius eſt triſtari & deteſtari oppoſitũ: ſed cõtinẽtiæ eſt delectari de actu caſtitatis: ergo eiuſdẽ eſt deteſtari actũ incontinentiæ; & ſic de aliis: ſed pęnitentia deteſtatur omne peccatum, ſiue expellit: ergo pœnitentia eſt uirtus communis, & generalis. ITEM. Habitus cognoſcuntur per actus, & actus per obiecta: ſed obiectum pœnitentiæ eſt peccatum in communi, quia ipſa omne peccatum deteſtatur, & omne peccatum expellit: ergo pœnitentia eſt uirtus generalis, & communis.

Ext. de Anima 33.

CONTRA. Specialis uirtutis eſt diligere bonum, quia bonũ. ſ. charitatis: ergo a ſimili ſpecialis uirtutis eſt odire, uel deteſtari malum, quia malum: ſed hoc eſt pœnitentię: ergo &c. ITEM. Specialis doni eſt refugere malum faciendum, ſiue declinare a malo, ut timoris: ergo ſpecialis uirtutis eſt refugere malum iam factum: ſed hoc eſt pęnitentiæ: ergo &c. ITEM. Pœnitẽtia ordinatur ad unũ actũ tantùm lib. arb. non ad omnes; quia ſolùm ad pęnitere, & dolere: ergo &c.

RESOLVTIO.

Pœnitentia, & ſi reſpiciat malũ in communi; tamen quia non ſub ratione communi: ſed propria reſpicit, prout ſcilicet Deum offendit: ex quo dignas pœnas, luere debet: nõ generalis, ſed ſpẽalis uirtus eſt.

RESPONDEO. Dicendum, quod hic fuit multiplex poſitio. Quidam enim uoluerunt dicere, quod eſt uirtus generalis: & eſt pars iuſtitiæ generalis, cuius eſt facere bonum, & declinare a malo: unde ſicut facere omne bonum eſt iuſtitiæ generalis, ſic declinare ab omni malo facto, eſt iuſtitiæ generalis, & hoc eſt pœnitẽtiæ: & ideo pœnitentia eſt pars iuſtitiæ generalis. Et quoniã iuſtitia generalis dicitur non per prædicationem, ſed per quandã uirtutum aggregationem, quia comprehendit multas uirtutes: ſicut una uinea multas uites (ut dicit Chryſ.) ſic pœnitentia cõprehendit omnes uirtutes: quoniam quando penitet de malo luxuriæ, tangit chordam continentiæ: quando de malo ſuperbiæ, chordam humilitatis; ut ſic uenter cõſcientiæ reſonet in fletu, quaſi cithara, ſecũdùm illud Iſa. Vẽter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit: quia ſi ſecundùm omnes uirtutes flenda ſunt peccata aliena, multò magis propria. Sed hæc poſitio non poteſt ſtare; quia & ſi pœnitentia reſpiciat malum in communi, tamen reſpicit ſub propria ratione: & habet actum ſpecialem, qui indiget uirtute non tantùm præcipiente, ſed eliciente: ut ſicut ira per zelũ, quæ deteſtatur omne peccatum in proximo, eſt ſpecialis uirtus; quia reſpicit illud ſub ratione digni pœna, & obedientia eſt ſpecialis uirtus, quia reſpicit exequendũ ſub ratione mandati. Sic etiam pœnitentia ſpecialis eſt uirtus, quia reſpicit ſub ratione mali proprii a ſe contra Deum perpetrati, prout homo

Cap. 16.

mo ex hoc dignus eſt puniri.

Ad illvd ergo, quod obiicitur in contrarium, quod effectum habet generalem. Dicendum, ꝙ illud eſt uerum ratione connexionis uirtutum, quia omnes defectus reparat: & magis eſt uerum de ipſa, quàm de alia, q͞a aliorum actus eſt in formando, ſed actus pœnitētiæ eſt in reformando. Ad illvd, quod obiicitur, qͩ eiuſdem uirtutis eſt gaudere de aliquo, & de oppoſito triſtari. Dicēdum, quod uerum eſt imperatiuè, ſed nō elicitiuè: & hoc patet; q͞a charitas dictat, & imperat fugere peccatum; ſed tamen timor elicit motum fugæ. Alterius enim uirtutis eſt imperare, & alterius elicere: ut obedientia dictat Deo obediendum in hoc præcepto, Non mœchaberis, & continentia elicit. Ad illvd, quod obiicitur de obiecto. Dicendum, qͩ & ſi nō cōtrahatur ad ſpeciale peccatū, tamen illud cōſiderat ſub ſpeciali, & propria ratione, hoc eſt inquantū ad ſe perpetratū, & Dei offenſiuū, cui uult recōciliari, & emendam facere: & iō eſt uirtus ſpecialis: q͞a uirtus ponit̄ ſpecialis, uel generalis, nō ratione obiecti, quod eſt materiale, ſed ſecūdùm qͩ habet rationē motiui.

Qvaestio III.

An pœnitentia ſit uirtus Theologica, uel cardinalis.

Vtrvm ſit uirtus theologica, uel cardinalis. Et ꝙ theologica, uidetur; quia pœnitentiæ eſt reconciliare Deo, & deteſtari peccatum inquantùm Dei offenſiuū: ergo reſpicit ipſum Deū non tantùm ad finem, ſed etiam in ratione obiecti: ſed omnis talis uirtus ē theologica: ergo &c. Item. Videtur ꝙ ſit charitatis: quia pœnitētiæ eſt deteſtari peccatum: quia peccatū eſt Dei offenſiuum: ſed non deteſtatur aliquis ſeparationem ab aliquo, niſi quia diligit cōiungi cū eo: ſed hoc eſt charitatis: ergo pœnitentia eſt charitas. Item. Eadem ui naturali, qua homo refugit malum, ne fiat; aſpernatur, cum factū eſt: ſed charitate refugit homo ſeparari a Deo: ergo eadem refugit ſeparationem iam factā: ſed hoc eſt pœnitētiæ: ergo &c.

Contra. Quod ſit uirtus cardinalis uidetur: q͞a omnis uirtus theologica ſecūdùm actū ſuum tranſit in Deum, ut obiectū: ſed pœnitentia non tranſit in Deū, ut in obiectū quantùm ad actū pęnitēdi: ergo &c. Item. Quòd ſit iuſtitia, uidetur ſuper illud Pſalm. Sacrificate ſacrificiū iuſtitiæ, &c. *Pſal. 4.* Gloſ. Quid iuſtius, q̃ ut ſuis quiſq; peccatis potius, q̃ alienis peccatis iraſcatur: ſeque puniens per pœnitentiam, & ſatisfactionē Deo offerat? Item. Iſido. Tunc iudicium homo de ſe ſumit, quando per dignam pœnitentiam ſua praua facta dānat: ſed iudicium ſumere, eſt iuſtitiæ: ergo &c.

Resolvtio.

Pœnitentia uirtus cardinalis eſt: ad iuſtitiam propriè ſpectans.

Respon. Dicendum, ꝙ hic duplex fuit opinio. Quidā. n. uoluerūt dicere, ꝙ pœnitētia non eſt aliud, q̃ charitas ſecundùm ſubſtantiā, differēs ſecūdùm ſtatū. Dicitur. n. charitas inquantùm amat Deū: ſed pœnitētia inquātùm reſurgēs: & eius eſt deteſtari malū inquantùm Dei offenſiuum.

S. Thō. 3. pa. q. 85. artic. 3.

uum. Sed certè ſi timor, qui facit declinare a malo, differt a charitate; non uideo, quare pœnitentiam non differat: ſed quia habitus cognoſcuntur per actus, nõ quoſcumque, ſed formales, ſiue elicitos, & primos. Notandũ, ꝙ pœnitentiæ actus eſt deteſtari culpam, ſiue peccatum, quia Dei offenſiuum: & hoc in reconciliationem, ſiue emendam: & quia hæc ratio eſt ipſius iuſtitię; dico ꝙ pœnitentia eſt uirtus cardinalis contenta ſub iuſtitia. Sicut. n. fortitudo multos habet ramos, ab una radice procedentes. ſ. patientiam, perſeuerantiam, fiduciam; quæ induant unam rationem: ſic etiam iuſtitia, utputa largitatem, pietatem humilitatem, obedientiam, pœnitentiam; quę forte ſunt partes potentiales ipſius uirtutis iuſtitię, ſicut meliùs patebit infra.

Artic. ſequēti per totum.

AD INTELLIGENTIAM ãt obiectorũ notandum, qđ uirtutes ſeinuicem adiuuant, & inuicem ſibi imperant, ſicut patet cõſideranti motus earum, ut patet. Aliquis. n. obedit ad hoc ſolùm ꝙ ꝑcipitur: & hoc eſt obediẽtiæ puræ. Aliquis obedit ꝑcepto domini, qa amat eũ: & hoc eſt obediẽtiæ imperatæ a charitate. Aliquis obedit ẽt hoc ꝑcepto continentię, quia diligit ipſam: & hoc eſt obediẽtiæ imperatæ, a continẽtia unde obedire ſẽper ab obediẽtia elicitur, aliquãdo per ſe, aliquãdo ab aliis imperata. Similiter patet in aliis, qa continere eſt actus elicitus a cõtinentia. Si quis ãt cõtinet amore caſtitatis, talis actus eſt elicitus, & imperatus a caſtitate. Si qs amore Dei, ſic eſt elicitus a caſtitate, & imperatus a charitate. Si propter ꝑceptum Dei, ſic eſt imperatus ab obedientia. Similiter dicẽdum, qđ pœnitentia deteſtatur peccatũ, aut qa Dei offenſiuum, ut ei reconcilietur, & emẽdet, & hoc facit ſecundùm ſe; aut qa a Deo ſeparatiuum, & hoc facit imperata a charitate: aut qa ſpiritualis uirtutis corruptiuum, & hoc facit imperata, & adiuta a qualibet ſpeciali uirtute; & ſic patet, qđ proprie eſt iuſtitia, tamẽ contingit aliarum uirtutum motus ſibi cõmiſceri. AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod eſt theologica, quia habet Deum pro obiecto. Dicendũ, quod falſum eſt, quia ſicut obedientia proprie reſpicit Dei mandatum, & latria honorem Deo debitum: ſic pœnitentia offenſam Deo factam, & emendam faciendam. AD ALIVD patet reſponſio; quia ille motus eſt a charitate ꝑ modum imperantis, ſed a pęnitentia per modum elicientis: unde quamuis charitas moueat ad deteſtandum, ꝙ ſeparat a Deo: non tamen elicit, quia eſt ibi ſpecialis difficultas, ſicut ĩ aliis actibus uirtutũ: unde ſicut charitas mouet nos ad omne bonum imperando, ſed nõ eliciẽdo, immo ſpeciales uirtutes sũt neceſſarię: ſic in actu pœnitentiæ intelligẽdum. AD ILLVD, qđ obiicitur de uirtute naturali. Dicendum, qđ non eſt ſimile quia uirtus naturalis non dicit tantã approximationem ad actũ, ſicut uirtus infuſa, uel acquiſita: & ideo magis diuerſificatur, quã naturalis: & hoc patet quia plures uirtutes ſunt in eadẽ potẽtia naturali: & ideo non ſequitur, quod ſi naturalis

ralis eadem eſt, quod propter hoc ſit eadem uirtus moralis.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

In quo, ut in ſubiecto ſit pœnitentia?

CONSEQVENTER quantum ad ſecundùm articulum quæritur de pœnitẽtia in cõparatione. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur de ipſa per comparationem ad ſubiectum. Secundò quantum ad actum, ſiue originem. Tertiò quantum ad ordinem.

Lib. de uera et falſa pœnitẽtia. Cap. 8. Tom. 4. QVAE uis animæ ſit ſubiectum uirtutis pęnitentiæ: & oſtenditur, ꝙ ſit in vi animę iraſcibili. Aug. pœnitentiam diffiniens, dicit: ꝙ eſt quædã dolentis uindicta; conſtãs autem eſt, quod uindicta eſt ipſius iraſcibilis, & uindictam appetere: ergo &c. ITEM. Super illud Pſal. *Pſal. 4.* Iraſcimini etc. Gl. Quid iuſtius, q̃ ut ſuis quiſq; iraſcatur peccatis potiùs, q̃ alienis; ſeq; puniẽs per pęnitentiã, & ſatisfactionẽ, Deo offerat? ergo iraſci peccatis eſt per pęnitentiam: ſed conſtat, ꝙ iraſci eſt ipſius iraſcibilis: ergo & pœnitere. ITEM. Ioan. Chryſ. Perfecta pęnitẽtia cogit pęnitentem omnia libenter ſufferre: ſed hoc eſt ipſius iraſcibilis: ergo pęnitentia eſt in ui iraſcibili. ITEM. Pęnitere (ſicut patet ex ratione nominis) eſt pęnã tenere: & ipſe Aug. hãc ethymologiam ponit: ſed uis, quæ reſpicit pœnam, & ſuſtinet; eſt iraſcibilis; ergo &c. ITEM. Pœnitentia uirtus eſt non ſolùm ſecundum ꝙ reſpicit culpam; ſed ſecundum ꝙ eſt in ſubiectum. ſ. *In Tracta. de utilitate pœniten. To. 9.* in hominem; qui offendit, ut puniatur, & per pęnã emenda fiat: & hoc patet per duo, quæ Magiſter dicit in litera. Dicit enim ꝙ pœnitentia dicitur a puniendo. Dicit etiam, ꝙ per pęnitentiam mala plangimus cum emẽdationis propoſito: ergo cum uirtus, qua uoluimus proximum peccãtem puniri, ſit in iraſcibili. ſ. ira per zelum; pari ratione, & pęnitentia erit in iraſcibili.

SED CONTRA. Videtur, ꝙ pœnitentia ſit in ſynteresi, quia cuius eſt actus, eius & habitus: ſed actus pęnitentię eſt gemere, & gemere eſt in ſynderiſi: ergo & pęnitentia. Prima patet. Secũda probatur; q̃a ſcribitur Rom. *Cap. 8.* Spiritus poſtulat ꝓ nobis gemitibus inenarrabilibus & Gloſ. dicit ꝙ ſpiritus eſt ſynderesis: ergo &c. ITEM. Videtur, ꝙ ĩ rationali; quia in ea ui eſt pęnitentia, cuius eſt agere pęnitetiam: ſed agere pęnitentiã eſt ipſius rationis: ergo & pęnitentia. Prima patet. Minor ꝓbatur. ſuper illud Pſalmi, Spera in domino &c. Gloſ. *Pſ. 41.* ideſt de peccatis pęnitentiam agã. Et ut habetur in Gloſ. Quare triſtis &c. ratio confortat animam ſenſualem: ergo ratio agit *Pſ. 36.* pęnitentiam: ergo &c. ITEM. Videtur, ꝙ in concupiſcibili; quia oppoſita nata sũt fieri circa idẽ: ſed delectatio, & triſtitia ſunt oppoſita, ſimiliter dolor, & gaudium, amor, & odium: ſed in pęnitentia eſt dolor, triſtitia. & odium peccati, & horum oppoſita. ſ. amor, & gaudium ſunt in concupiſcibili: ergo & per prædictam regulam pœnitentia eſt in cõcupiſcibili: nõ ergo ĩ iraſcibili. ITEM. Videtur, ꝙ ſit ĩ qualibet *Ex poſt prædicamen. cap. de oppoſ.*

libet

libet ui animæ, quia q̃ mutuo ſe expellunt, habẽt eſſe circa idem ſuſceptibile: ſed pœnitentia expellit oĩa peccata: ergo cũ diuerſa genera peccatorũ ſint à diuerſis uiribus, pęnitentia non eſt in una ui, ſed in diuerſis.

RESOLVTIO.

Cum pœnitentia pertineat ad affectiuam animi partem: in facultate iraſcibili ſubiectatur.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ circa hoc uariè opinati ſunt diuerſi. Quidam enim dixerunt, quod pœnitentia exercuit omnes uires, quia expellit omnia peccata, & omnia deflet. Et quoniã pro omnibus deflet, & ad perfectum fletum concurrit motus omnium uirtutum; & ad expulſionem uitiorum concurrunt habitus uirtutum omnium; uoluerunt ꝙ pęnitentia in omnibus uiribus eſſet, tanquam iuſtitia generalis. Et hoc nituntur oſtendere per Glo. ſuper illud *Cap.16* Iſa. Venter meus ab Moab quaſi cithara ſonabit. Gloſ. interlinearis exponit, Sonabit plangẽdo. Et Glo. ordinaria dicit. Sicut cithara compoſitum ſonum nõ emittit, ſi una chorda rupta fuerit: ſic ſpiritualis uenter prophetæ ſi una chorda uirtutum rupta fuerit, dulces melodias non reſonabit. Et ex hoc uolũt habere, quod ſimiliter eſt in luctu pęnitentiæ: & ita qđ pęnitẽtia ſit in omni ui: & ideo dicũt, quòd pęnitentia diffinitur per actus diuerſarũ uiriũ: & dicunt, ꝙ ei reſpõdet actus uiriũ diuerſarũ. Satisfacit. n. pęnitens orando: & hoc eſt rõnalis; ieiunãdo: & hoc eſt concupiſcibilis: miſerendo, ſiue eleemoſinam tribuẽdo: & hoc eſt ſimiliter cõcupiſcibilis: pœnam ſufferendo: & hoc eſt iraſcibilis. Sed iſta poſitio partim ſupra improbata eſt. Sed enim pœnitẽtia eſt habitus ſpecialis, & unus, ut ſupra monſtratum eſt; & unus habitus in una eſt potentia, cum unum accidens ſit in uno ſubiecto, & ſubiectum uirtutis ſit potentia; neceſſe eſt ꝙ pœnitẽtia non in omnibus, ſed in aliqua ui ſit determinatè. Sed illud eſt, quod decipit ponentes, pœnitẽtiam in omnibus uiribus eſſe; quia pœnitẽtia ab omnibus imperat: & hinc eſt, ꝙ ad actum pœnitẽtiæ omnes uirtutes concurrunt ut annexæ: ergo uidetur, ꝙ pœnitentia ſit in omnibus uiribus, & uirtutes cæteras complectatur. Illud etiam decepit eos, quia actũ ſpecialem, & proprium pœnitẽtiæ non reſpexerunt, qui non eſt cõmunis, ſed alicuius ſpecialis uis: & ideo hæc poſitio non eſt multum probabilis. SECVNDA poſitio eſt, ꝙ pœnitentia eſt in ui determinata; ſed nõ eſt aliqua triũ uirium ꝑdictarum: ſed in ui ſuperiori ad illas tres: & hanc uocant liberum arbitrium, in quo coniugatę ſunt uis cognitiua, & motiua, & quòd imperat aliis uiribus; & ei non imperatur; & circa quod reſidet meritum ex parte noſtra. Et quia uirtus a nulla potentia imperatur, quia etiam uirtus eſt ad merendum, poſuerunt omnes uirtutes, & pœnitẽtiam eſſe in libero arbitrio, tamquam in ſubiecto. Quia uerò liberum arbitrium regit potẽtias inferiores, & per unam uirtutẽ poteſt regere multas potentias, ſicut

Artic. praec. q.2.

ſicut per iuſtitiam, & pœnitentiam: hinc eſt quod pœnitentia uidetur eſſe in inferioribus uiribus: uidetur etiam eſſe in pluribus, quāuis ſubiectiuè ſit in una ſola. Verumtamē (ſicut alibi melius patet) liberum arbitriū non dicit aliam potentiam ab his.ſ. rationali, concupiſcibili, & iraſcibili, licet dicat per alium modum, quia dicit per modum mouentis, & imperantis: ſed iſtę potentiæ ſunt ei obedientes, ita qđ eadem potentia inquantum libera, imperat ſibi ut natura: & ideo ſi iſta poſitio uelit dicere quod liberum arbitrium dicat potentiam ſecundum rem, & naturam diſtinctam ab his.ſ. rationali, concupiſcibili, & iraſcibili, tunc eam non intelligo, nec credo, quod habeat ueritatem. Sed ſi uult dicere, quod nominent eandem potentiā, ſed tamen ſecundum alium modum ſe habendi, hoc ego non nego. Sed adhuc remanet eadem dubitatio, ſi potentiæ animæ diuerſæ ſint, in qua ſit ſecundum rem, quia uel oportet ad hoc uenire, quod illę tres potentiæ ſint una potentia ſecundum rem, uel qđ liberum arbitrium ſit potentia diſtincta ab illis: uel qđ omnis uirtus ſit in aliqua iſtarū triū.ſ. uel in rationali, uel in concupiſcibili, uel in iraſcibili, in quibus cōſueuerunt communiter a Doctoribus, & a Patribus noſtris tres uirtutes theologicæ poni: cum actus harum uirium immediate tendant in Deum: & certe, ſi theologicæ ibi reponūtur, quare non & cardinales ſecundum aſpectū earum ad inferius? TERTIA poſitio eſt, quod pœnitentia eſt in rationali: & ratio huius poſitionis hæc eſt; quia pœnitentia eſt pars iuſtitiæ cardinalis: cum enim ſit uirtus, & non ſit theologica, neceſſe eſt quod reducatur ad aliquam uirtutem: cum ergo uirtùs cardinalis ſufficienter & ſecundum Sanctos, & ſecundum Philoſophos diuidatur in quattuor; & pœnitentia non ſit ſub aliqua aliarum, conſtat quòd pœnitentia (ut præmiſſum eſt) ſub iuſtitia continetur. Iuſtitia autem cum ſit habitus unus, non poteſt eſſe in pluribus uiribus: ergo neceſſe eſt ꝙ ſit in una. Rurſus. Cum actus iuſtitiæ, qui eſt reddere unicuique, ꝙ ſuum eſt, proprie ſit rationis, quia iſte eſt actus iudicialis, & ratio eſt iudex in regno animæ: dicūt ꝙ iuſtitia eſt in rōne ut eſt iudex, ſicut prudentia in ea ut eſt dux, ſiue conſiliarius. Et quoniā ratio ut eſt iudex, imperat toti animæ: hinc eſt, quod iuſtitia cardinalis dicitur omnes uires animę circuire: & hinc eſt quod habitus continet, qui uidētur ad affectionem pertinere, ſicut obedientiam, & pœnitentiam: & hinc eſt quod pœnitentia in una ui eſt, tamen multas circuire uidetur: & ideo in rationali eſt, ut eſt regitiua iraſcibilis, & concupiſcibilis, ut moueat concupiſcibilem ad gemendum pro culpa, & iraſcibilem ad puniendū ipſam animā. Sed nec illud eſt multum rationale inſpicienti, quod pœnitentia, quæ eſt in affectu maximè, & humilitas, quę eſt ſpecies iuſtitiæ, ſit in rationali. Et ulterius. Habitus uirtutis non debet poni circa uirtutem imperantē, eſt

Lib. 2. diſt. 25 & deinceps

ſed elicientem. Nam in eliciendo eſt difficultas, & reſpectu illius, ſiue ratione illius eſt habilitatio: unde motus uirtutis non dicitur eſſe huius propriè, uel illius, niſi uirtutis elicientis: ſicut ſi charitas imperet cõtinere, uel iuſtitia pugnare: tamen continere ſemper eſt continentiæ, & rectè pugnare eſt fortitudinis: Sicut ergo pœnitere non eſt niſi pœnitentię: ſic & habitus eſt nõ in uirtute imperante, ſed eliciente: hæc aũt non eſt uis rõnalis, ſed uis affectiuæ, & maximè iraſcibilis, ſicut patet ex rationibus prius uiſis. Nam pœnitentia nõ tantum reſpicit uitium, qđ abominatur: quantum ſubiectũ peccati, contra quod inſurgit, & qđ inſurgendo punit: & qđ nõ tam reſpicit culpam, ſiue offenſam, quã etiam emẽdam: & iſta emẽda eſt in pœnæ ſufferentia: & iõ rectè dicitur vindicta. ET IDEO eſt alia opinio, quod pœnitẽtia, ut eſt ſpecialis uirtus, eſt in iraſcibili: hanc poſitionẽ credo probabiliorẽ. Non enim capio, quomodo pœnitentia in oĩbus uiribus eſſe poſſit, cũ ſit habitus ſpecialis. Sic nec ſecundum capio, qũo omnis uirtus ſit in una ui, ſuppoſito ꝙ potentiæ rationales ſint plures, quæ ſunt propriè ipſius animæ, ut rationalis, ſiue ſint plures potentiæ, ſiue (ut dicunt alii) plures uires. Nec tertium, qũo pœnitentia, & humilitas ſint in ratione, cum dicant, quod eſt affectionis, ut etiã ipſa ſpes, uel charitas. Et ideo dicendum, ꝙ cum pœnitentia de ſe dicat habitum affectionis, quod eſt in potentia affectiua: cum autem dicat affectionem odii, uel doloris, ut uindictę, & ut puniẽtis: ſicut patet ex multiplici auctoritate, & rõne in opponẽdo: & illud odium, quod eſt cum inſurrectione, ſit in iraſcibili potẽtia; dico ꝙ ipſa pœnitentia eſt in iraſcibili. Si obiiciatur, qũo hoc poteſt eſſe, cũ ſit ſpecies iuſtitiæ, iuſtitiã aũt neceſſe ſit eſſe in una potentia, tamq̃ habitum unum: hæc aũt non poteſt eſſe iraſcibilis, quia magis eſt uis rõnis ius reddere, quam potentiæ iraſcibilis. Dicendum ꝙ ipſa iuſtitia eſt in tribus uiribus, ſecundum quod dicit Glo. ſuper Gen. Quod comparatur iuſtitia Eufrati. Si obiicias, qũo poteſt eſſe habitus unus, dico ꝙ iuſtitia cardinalis poteſt eſſe habitus unus, non ſicut concluſio particularis dicitur habitus unus, ſed ſicut una totali ſcientia dicitur unus: ut Grammatica, quæ multos cõtinet habitus ꝑticulares, & Geometria: ſic & iuſtitia obediẽtiã, humilitatem, pœnitentiã, & largitatem, & ueritatem, & ſecundum iſtos habitus particulares poteſt eſſe in diuerſis potentiis. Nã ueritas eſt in rõnali, & largitas in cõcupiſcibili, pęnitentia, & humilitas in iraſcibili: uniuntur tñ oẽs in unẽ rõnẽ, quæ eſt reddere unicuiq; ius ſuum: & iõ ſubeunt rõnẽ unius uirtutis cardinalis. Si ergo iuſtitia cardinalis eſſet unus habitus particularis, & ſimplex oĩno, & indiuiſus: tũc haberet locum obiectio: quod cũ non ſit, patet &c.

S. Tho. 3. p. q. 85. ar. 4. tet. ea quod è in uoluntate.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur, quod ſit in ſintereſi. Dicendum, quod illud argumentum deficit, quia gemere nõ eſt ſyntereſis ut elicietis, nec ut per ſectè

ſectè imperantis: quia ſic nihil poteſt imperare libero arbitrio. Sed potius eſt ut remurmurantis malo, & dictantis bonū, quia naturaliter remurmurat de malo: & in hoc errare non poteſt. Et quoniam uirtus eſt in potentia, penes quā reſidet facultas, & imperiū eliciendi actum: ideo non eſt in ſyntereſi, ſed in libero arbitrio: libertas autem arbitrii non ſolū eſt in ratione, ſed etiam in concupiſcibili, & iraſcibili, quia complectitur rationē, & uoluntatem: & uoluntas continet potentiam amandi, & deteſtandi ſecundum concupiſcibilem, & iraſcibilē. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ſit in rationali. Dicendum, quod ratio dicitur multipliciter: tamen quantum pertinet ad propoſitum, dicitur communiter, & propriè. Communiter comprehendit totam portionem animæ diuiſam contra ſenſualitatem, in qua ponuntur tres potentiæ, & ſic accipitur in Gloſ. prædicta. Propriè accipitur pro potentia diuiſa cōtra concupiſcibilem, & iraſcibilem: & ſic obiicitur, & ſic non ualet obiectio. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod ſit in concupiſcibili propter hoc, quod odiū eſt in eadē. Dicendum, quod odiū dicitur dupliciter. Aut cum quadam diſplicentia, aut cum inſurrectione, & uindicta, & ira: & primum eſt in concupiſcibili, ſecundum in iraſcibili: & tale eſt pœnitentia. Sicut enim per irā, & per zelum iraſcitur homo, & indignatur peccatis proximi: ſic per pœnitentiam peccatis ſuis. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ ſit in omnibus. Dicendū, ꝙ expellere omnia uitia eſt dupliciter, uel per modum deteſtantis, uel per modū informantis. Per pœnitentiā expelluntur omnia uitia per modum deteſtantis, & ſatisfaciendi. Sed per modum informātis unumquodq; vitium expellitur per uirtutem ſibi oppoſitam. Quod primo modo expellit, neceſſe eſt eſſe in eadem potentia: ſed quod ſecundo modo, non; & ſic patet illud.

S. Tho. tenet ꝙ pœnitē tia, ut paſſio ſit in cō cupiſcibili, licet ut virtus in volūtate.

QVAESTIO II.

An pœnitentia initium ſumat ex timore?

DE origine pœnitentię: & dicit Magiſter in litera, quòd ipſa pœnitentia uirtus timorę concipitur.

SED CONTRA hoc eſt, quia ſi eſt uirtus, eſt per infuſionem: non ergo per conceptionem. ITEM. Cum conceptio non ſit ſine generatione, quare magis dicit concipitur, quàm generatur? ITEM. Quare magis timore, quam alio principio? uidetur quod magis amore, quia timor naſcitur ab amore: ergo prima ratio generandi, & concipiendi eſt in amore: ergo &c. ITEM. Tam timor, quam amor eſt ex fidei cognitione: ergo deberet dicere, quòd fide concipitur. ITEM. Si timore, aut ſeruili, aut initiali, aut filiali. Non ſeruili: quia cum illo manet uoluntas peccandi. Non initiali, neque filiali, quia antequam habeat timorem filialem, uel initialem, neceſſe eſt, quòd de peccato pœniteat. ITEM. Timor eſt donum; ſed pœnitentia uirtus eſt ante dona naturali ordine: ergo ipſa non concipitur timore aliquo.

RESOLVTIO.

Pœnitentia non propriè generatur, ſed concipitur: idq; per diſpoſitionem ſuſcipiendi eam.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ origo pœnitētiæ uirtutis effectiua Deus eſt: ſed diſpoſitiua a nobis, quia qui creauit nos ſine nobis, non iuſtificat nos ſine nobis. Diſpoſitio aũt hoc ordine ꝓcedit. Primo neceſſe eſt Dei bonitatem, & iuſtitiã cognoſcere, cui diſplicet oẽ malum, & inordinatio: & ab illa oſtenditur, & nullo modo malũ relinquit impunitum: & ſe debet cognoſcere aliquid feciſſe, ꝙ ſuæ diſplicere debeat bonitati, & hæc eſt cognitio culpæ: & ex hoc cognoſcit ſe homo ex diuina ſententia obligatum ad pœnã. Neceſſe eſt etiã ſecundo cognoſcere Dei miſericordiã, qua paratus eſt oĩ reuertenti, & dolenti de culpa cõmiſſa ſibi remittere, & indulgere. Ex prima cognitione generatur timor: ex ſecunda generatur ſpes remiſſionis: & ex his uoluntas reuertendi confœderandi Deo, & ſatisfaciẽdi per gemitũ, & alias pœnas: & ſi incipiat facere q̃d in ſe eſt, diſpoſitus eſt ad iuſtificationẽ. Ex hoc igitur patet reſpõſio, q̃uo pœnitẽtiæ uirtus concipitur ꝑ diſpoſitionẽ ſuſcipiendi eã: & quare magis dicitur, concipitur, quã generat: quia generare eſt efficientis, & principii effectiui, ſed concipere receptiui. Ex hoc patet etiã, quare magis dicit timore, quã amore, quia peccator nõ habet amorem Dei, ſed ſui: & iſte amor numquã generat pœnitentiam, niſi quia timet: unde quamdiu amat, & credit, non refugit peccatum, ſed quãdo timet: & ideo non cõcipitur fide, quia ante timorem non eſt pœnitentiæ ſeminariũ, quod eſt ceſſare a malo. Ex hoc etiã patet, quare magis timore, quã ſpe: quia timor concipit, ſed ſpes promouet. Ex hoc patet ulterius, ꝙ concipitur timore ſeruili. Nec eſt inconueniens, quia conceptio iſta nõ eſt per productionẽ in eſſe, ſed per diſpoſitionẽ, & præparationẽ; & ideo nõ oportet, quod pœnitentia ſit cũ timore ſeruili: ſed ſufficit, ꝙ timor præparet ad pęnitentiam.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod pęnitentia eſt ante dona. Dicendum, quod eſt donũ ſpiritus ſancti, cum quo eſt ſpũs ſanctus ſanctus, & datur: & hoc eſt gratiæ gratũ facientis, & de hoc uerũ eſt, quod obiicit. Et eſt donum, quod eſt ſine ſpiritus ſancti donatione propriè dicta, quę eſt per inhabitationẽ: & hoc donũ eſt gratiæ gratis datæ, & tale donum eſt timor ſeruilis: & hic antecedit uirtutes: & tali timore concipitur pœnitentia: & ideo non ualet obiectio.

QVAESTIO III.

An pœnitentia ſit prima uirtutum?

DE ordine pęnitẽtiæ ad alias uirtutes, & ꝙ ſit prima uirtus, uidetur. Matth. Pœnitentiã agite, Gloſ. Prima uirtus eſt per pęnitentiam perimere ueterem hominem. ITEM. Ratione uidetur, quia prius eſt declinare a malo, quam facere bonum: ſed per pœnitentiam eſt declinare a malo, per alias facere bonum; ergo &c. ITEM. Egreſſus uitii; Cap. 3.

DISTINCTIO DECIMAQVARTA.
PARS SECVNDA.

Elidit errores illorum, qui dicunt, quòd pœnitentia non iteratur.

His uerbis quidam uehementius inhærentes, contendunt uerè pœnitentem ultra non poſſe peccare damnabiliter: & ſi grauiter peccauerit, ueram non præceſſiſſe pœnitentiã. Quod etiam aliis muniunt teſtimonijs. Ait. n. Iſid. Irriſor eſt et non penitens, qui adhuc agit, quod penitet'. Nec uidetur deũ poſcere ſubditus: ſed ſubſannare ſuperbus. Canis reuerſus ad uomitum, & pœnitens ad peccatum. Multi lachrymas indeſinenter fundunt, & peccare non deſinunt. Quoſdã accipere lachrymas ad pœnitentiam cerno, & effectũ penitentiæ non habere: quia inconſtantia mentis nunc recordatione peccati lachrymas fundunt, nunc reuiuiſcente uſu, ea, quæ fleuerunt, iterando committunt. Eſaias de peccatoribus dicit, Lauamini, mundi eſtote. Cap. 1. *Lauatur & mundus eſt, qui & præterita plangit, & flenda iterum non cõmittit. Lauatur, & non eſt mundus, qui plangit quæ geſſit, nec deſerit, & poſt lachrymas ea, quæ deſleuerat repetit. Idem Aug. Inanis eſt penitentia, quam ſequens culpa coinquinat. Nihil proſunt lamenta, ſi replicantur peccata. Nihil ualet ueniam a malis poſcere, & mala denuo iterare. Item Gregorius. Qui commiſſa plangit, nec tamen deſerit. pœne grauiori ſe ſubijcit. Item Ambroſius: Reperiuntur, qui ſæpius agendam penitentiam putant, qui luxuriantur in Chriſto. Nam ſi uerè penitentiam in Chriſto agerent, iterandam poſtea non putarent: quia ſicut unum baptiſma: ita eſt una penitentia. His aliiſque pluribus utuntur in aſſertionem ſuæ opinionis. Sed Ambroſius dicit, Hæc uera penitentia eſt ceſſare a peccato. Et iterum, Magni profectus eſt renunciaſſe errori. Imbutos enim uitijs animos exuere atq; emẽdare, uirtutis eſt perfectæ, & celeſtis gratiæ: & ideo ſanè ita definiri poteſt, Penitentia eſt uirtus uel gratia, qua cõmiſſa mala cũ emendationis propoſito plãgimus, et odimus,*

In li. ſoliloquiorum de pœ. d. 3. c. inanis.

De pœ. d. 3. quos admi. 1

li. 2. de pœ. c. 10 to. 3.

Sup epi. ad Cor.

& plangenda ulterius commitere nolumus: quia pœnitentia uera eſt, in animo dolere, & odire uitia. Vnde illa uerba præmiſſa, Pœnitere eſt ante acta deflere, & flenda non committere: rectè ſic accipi poſſunt, ut non ad diuerſa tēpora, ſed ad idem referantur: ut ſcilicet tempore, quod deflet commiſſa mala, non committat uoluntate, uel opere flēda, quod innuitur ex uerbis conſequentibus. Nam qui ſi alia deplorat, &c. Hinc Auguſtinus ait, Cauendum eſt, ne quis exiſtimet nefanda illa crimina, qualia qui agunt, regnum Dei non poſſidebunt, quotidie perpetranda, & eleemoſynis redimenda. In melius eſt enim uita mutanda, & per eleemoſynas de peccatis præteritis propitiandus eſt Deus, non adhoc emendus quodam modo, ut ea ſemper liceat impunè committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi, etſi miſerando deleat commiſſa peccata, ſi non ſatisfactio congrua negligatur. Item Pius Papa, Nihil prodeſt homini ieiunare & orare, & alia religionis opera agere: niſi mens ab iniquitate reuocetur. Qui ergo a malis ſic mentem reuocat, ut commiſſa plangat, & plangenda committere non uelit, nec ſatisfacere negligit, uerè pęnitet. Nec ideo non eſt uera pęnitentia, quia forte poſt, non de propoſito, ſed caſu uel infirmitate peccabit. Ille autem irriſor eſt, & non pęnitens, qui ſic commiſſa plangit, ut plangenda uoluntate uel opere commitere non deſinat. Ille etiam, qui poſt lachrymas repetit, quæ fleuit, lauatur ad tempus: ſed mundus non eſt, ideſt, illa munditia non eſt ei ſufficiens ad ſalutem: quia eſt momentanea, non perſeuerans. Item illud, Inanis eſt pęnitentia, quam ſequens culpa coinquinat, ſic intelligendum eſt: Inanis eſt, ſcilicet carens fructu illius pęnitentię, quam ſequens culpa non inquinat. Illius enim fructus eſt uitatio gehennæ, & adoptio gloriæ. Mortificatur enim illa pęnitentia, & alia anteacta bona perſequens peccatum, ut non ſortiatur mercedem, quam meruerunt cum fierent, & quam haberent, ſi peccatum non ſuccederet. Sed etſi de peccato ſuccedenti pęnitentia agatur, & pęnitentia, quæ præceſſit, & alia anteacta bona reuiuiſcunt: ſed illa tantùm, quę ex cha-

Aug. ſup octonariū. 22. in Enchir. ca. 70. in Tomo. 3.

De pæ. d. 3. ca. Nihil pdeſt. Aug. et Iſid. ſermōne circa ꝑ dicta.

*ritate prodierunt. Illæ enim ſola uiua ſunt, quæ ex chari-
tate fiunt. Ideoque ſi per ſequentia peccata mortificantur,
per ſubſequentem pœnitentiam reuiuiſcere poſſunt. Quę ue-
rò ſine charitate fiunt, mortua & inania generantur: &
ideo per pœnitentiam reuiuiſcere poſſunt. Quæ uerò ſine
charitate fiunt, mortua & inania generantur: & ideo per
pęnitentiam reuiuiſcere non ualent. Similiter intelligen-
dum eſt illud, Nihil proſunt lamenta & cætera. Et illud,
Nihil ualet, &c. Si enim replicentur peccata, nihil ualet
ad ſalutem uel ad ueniam in fide præcedens lamẽtum: quia
nihil relinquitur de uitæ munditia: quia aut peccata dimiſ-
ſa redeunt, ut quibuſdam placet, cum replicantur: uel ſi
non redeunt, eis tamen deletis propter ingratitudinem ita
reus & immundus conſtituitur, cum adhuc in expiandis im-
plicantur, acſi iam deleta redirent. De hoc tamen. ſ. an pec-
cata redeant, poſt pleniùs agimus. Similiter nihil ualet ad
ſalutem obtinendam, uel ad munditiam uitæ habendam,
ueniam de malefactis poſcere, & malefacta denuo iterare.
Ita etiam intelligendum eſt illud, quod idem Auguſtinus* Aug. in
alibi ait, Pœnitentia eſt quædam dolentis uindicta, ſem- li. de ue
per puniens in ſe, quod dolet commiſiſſe. Et infra, Quotidie ra, &
dolendum eſt de peccato, quod declarat ipſa dictionis uir- falſa pœ
tus. Pęnitere. n. eſt pęnam tenere: ut ſemper puniat in ſe ul- nitẽtia.
ciſcendo, quod commiſit peccando. Ille autem pęnam tenet, 8. ĩ me-
qui ſemper uindicat, quod commiſiſſe ſe dolet: Pœnitentia dio eiuſ
ergo eſt uindicta ſemper puniens in ſe, quod dolet cõmiſiſſe. dẽ ĩ 10.
Quid reſtat nobis, niſi dolere in uita? ubi. n. dolor finitur, 4. Eodẽ
deficit & pœnitentia. Si uerò pœnitentia finitur, quid relin- libr.
quitur de uenia? Tandiu gaudeat & ſperet de Dei gratia, Cap. 9.
*quamdiu ſuſtentatur a pœnitentia. Dicit enim dominus,
Vade, & amplius noli peccare. Non dixit, Ne pecces:
ſed nec uoluntas peccandi in te oriatur. Quod quomodo* Io. 8.
*ſeruabitur, niſi dolor in pœnitentia continuè cuſtodiatur?
Sed ſemper doleat, & de dolore gaudeat: & non ſit ſatis,
quòd doleat, ſed ex fide doleat, & non ſemper doluiſ-
ſe doleat.*

Determinatur intelligentia dictorum.

De pœnitentia perfectorum, uel ad ſalutem ſufficienti intelligendum eſt, quod ſupra dixit, ſcilicet, Pœnitentia eſt uindicta ſemper puniens, quod commiſit: & alia huiuſmodi. Illud uerò, Si pœnitentia finitur, nihil de uenia relinquitur: dupliciter accipi poteſt. Si enim iuxta quorundam intelligentiam peccata dimiſſa redeunt, facile eſt intelligere nihil de uenia relinqui: quia peccata dimiſſa iterum replicantur. Sicut enim ille, qui ex ſeruitute in libertatem manumittitur, interim uerè liber eſt, & tamen propter offenſam in ſeruitutem poſtea reuocatur: ſic & in pœnitentia peccata uerè dimittuntur, & tamen propter offenſam, quæ replicatur, iterum redeunt. Si uero non redire dicantur, ſanè poteſt dici etiam ſic nihil de uenia relinqui, non quod dimiſſa peccata iterum imputentur: ſed quia propter ingratitudinem ita reus & immundus conſtituitur, ac ſi illa redirent.

De ſolemni, & unica pœnitentia.

De pœ. d.3.ca. Reperiuntur.
De pœ. d.3.ca. fi.§. pœnitentia ergo.

Illud autem, quod Ambroſius ait, Reperiuntur, &c. Sicut unum baptiſma: ita & una pœnitentia: non ſecundùm generalem, ſed ſecundùm ſpecialem morem eccleſiæ de ſolemni pœnitentia dictum intelligitur: quæ apud quoſdam ſemel celebrata non iteratur. Item illud aliud Ambroſii, Pœnitentia ſemel uſurpata, nec uerè celebrata, & fructum prioris aufert, & uſum ſequentis amittit: de ſolemni intelligitur. Solemnis ergo pœnitentia, ut Ambroſius in eodem ait, eſt quæ fit extra eccleſiam in manifeſto, in cinere, & cilicio, quæ pro grauioribus, horrendiſque ac manifeſtis delictis tantùm imponitur. Et illa non eſt iteranda pro reuerentia ſacramenti, ut ne uileſcat & contemptibilis fiat hominibus.

ad Maced. epi. 54. non longe a princi. in to. 2.

Vnde Auguſtinus, Quamuis caute & ſalubriter prouiſum ſit, ut locus illius humillimæ pœnitentiæ ſemel in eccleſia concedatur, ne medicina uilis uel minus utilis eſſet ægrotis, quæ tanto magis ſalubris eſt, quanto minus contemptibilis fuerit: quis tamen audeat Deo dicere, Quare huic homini, qui poſt pœniten-

tiam primam rurſus ſe laqueis iniquitatis obſtringit, adhuc iterum parcis? Origenes quoque de hac ſolemni pœnitentia, quæ pro grauioribus criminibus iniungitur, ait: Si nos ali qua culpa mortalis inuenerit, quæ non in crimine mortali, uel in blaſphemia fidei: ſed in ſermonis, uel in morum uitio conſiſtat: hęc culpa ſemper reparari poteſt: nec interdicitur aliquando de huiuſmodi pœnitentiam agere: ſed non ita de grauioribus criminibus. In grauioribus enim criminibus ſemel tantùm pœnitentiæ conceditur locus. Communia, quæ frequenter incurrimus, ſemper pœnitentiam recipiunt, & ſemper redimuntur. Communia dicit uenialia peccata, & forte mortalia quædam alijs minus grauia: quæ ſicut ſæpe committuntur, ita frequenter per pœnitentiam redimuntur. Sed de grauioribus criminibus ſemel tantùm agitur pœnitentia, ſcilicet ſolemnis. Nam & de illis, ſi iterentur, iteratur pœnitentia: ſed non ſolemnis: quod tamen in quibuſdam eccleſiis ſeruari non conſueuit.

Sup Leuitic. c. 25. Homil. 15. In med. eiuſdē, in to. 1.

Auctoritatibus probat, frequenter peccata dimitti per pœnitentiam.

Quod uerò pœnitentia non ſemel tantùm agatur, ſed frequenter iteretur, & per eam frequenter iterum uenia præſtetur: pluribus ſanctorum teſtimonijs probatur. Ait enim Auguſtinus ſcribens contra quoſdam hæreticos, qui peccantibus poſt baptiſmum ſemel tantùm dicebant utilem eſſe pœnitentiam, ita: Adhuc inſtant perfidi, qui ſapiunt plus quam oportet: non ſobrij: ſed excedentes menſuram: dicunt, Etſi ſemel peccantibus poſt baptiſmum ualeat pœnitentia, non tamen ſæpe peccantibus proderit iterata: alioquin remiſſio ad peccandum eſſet incitatio. Dicunt enim, Quis non ſemper peccaret, ſi ſemper per pœnitentiam redire poſſet? Dicunt enim dominum incitatorem mali, ſi ſemper peccantibus ſubuenit: & ei peccata placere, quibus ſemper præſto eſt gratia. Errant autem: conſtat enim multum ei peccata diſplicere, qui ſemper præſto eſt ea deſtruere. Sed ſi ea amaret, non ſemper ea deſtrueret. Idem ad Macedonium, Intantum hominum iniqui-

In li. de uera, et falſa pœ. c. 5. I initio in to. 7. Ad Ro. 12.

Aug. ad Maced. epi. 54. nō lōgè à princ. in tō. 2. Mat. 5.

tas aliquando progreditur, ut etiam poſt peractam pœnitentiam, & poſt altaris reconciliationem, uel ſimilia, uel grauiora committant. Et tamen Deus facit etiam ſuper tales oriri ſolem ſuum, nec minus tribuit, quàm ante tribuerat, largiſſima munera uitæ & ſalutis. Et quamuis eis in eccleſia locus ille pœnitentiæ non concedatur: Deus tamen ſuper eos ſuæ pœnitentiæ non obliuiſcitur. Ex quorum numero ſi quis nobis dicat, Dicite mihi, utrum aliquid proſit ad uitam futuram, ſi in iſta uita illecebroſſimæ uoluptatis blãdimenta contempſero, ſi me pœnitendo uehementiùs, quàm prius excruciauero, ſi uberiùs fleuero, ſi melius uixero, ſi pauperes largius ſuſtentauero, ſi charitate ardentius flagrauero? quis ueſtrum ita deſipit, ut huic homini dicat, Nihil tibi iſta in poſterum proderunt? Vade, ſaltem huius uitæ ſuauitate fruere. Auertat Deus tam immanem ſacrilegamq; dementiam. Item. Ioan. Chryſ. de reparatione lapſi,

Et hab. de pœn. d. 3 ca talis.

Talis mihi crede, talis eſt erga homines pietas Dei: Numquam ſpernit pœnitentiam, ſi ei ſincerè & ſimpliciter offeratur: etiam ſi ad ſummum quis perueniat malorum, & inde tamen uelit reuerti ad uirtutis uiam: ſuſcipit libenter & amplectitur, & facit omnia, quatenus ad priorem reuocet ſtatum. Quodq; eſt adhuc præſtantius & eminentius, etiam ſi non potuerit quis explere omnem ſatisfaciendi ordinem, quantulacunq; tamen & quantumlibet breui tempore geſtam non reſpuit pœnitentiam: ſuſcipit etiam ipſam, nec patitur quamuis exiguæ conuerſionis perdere mercedem. Exẽplis ẽt hoc idem aſtrui poteſt. Dauid. n. per pœnitentiã adulterij ſimul & homicidij ueniam impetrauit: & grauiter tamen poſtea deliquit in populi enumeratione, quod populi multitudo proſtrata oſtendit. Illud autẽ mirabile eſt, quod Angelo ferienti plebem, ſe obtulit dicens. Grex iſte quid fecit? fiat manus tua in me, & in domum patris mei. Quo facto, ſtatim ſacrificio dignus iudicatur, qui abſolutione æſtimabatur indignus. Nec mirum ſi tali ſua oblatione pro populo peccati ſui adeptus eſt ueniam: cum Moyſes offerendo ſe pro plebis errore peccata diluerit. His, aliiſq; teſtimoniis pluribus euidenter oſtenditur, per pœnitentiam non ſe-

1. Reg. 11. Ibidẽ. Ambr. in Apologia. Dauid. ca. 7. in fi. eiuſdem in tom. 4. 1. Par. 21. Exod. 32.

mel tantum, ſed ſæpius nos a peccatis ſurgere, & ueram pœ
nitentiam ſepius agi. Voluntarie enim peccantibus nobis, Hebr.
ut ait Apoſtolus, pro peccatis non relinquitur hoſtia, ſecun 10.
da ſcilicet, quia ſemel tantùm Chriſtum oportuit pati: nec
relinquitur ſecundus baptiſmus. Relinquitur uerò ſecunda
pœnitentia, & tertia, & deinceps, ut Ioannes Chryſoſtomus Ad ca.
ſuper hunc locum ait. Sciendum (inquit) quod hic quidam 10 Ad
exurgunt, horum uerborum occaſione, pœnitentiam aufe- Hebr.
rentes: quaſi per pœnitentiam non ualeat peccator poſt la- 10.
pſum reſurgere ſecundò, & tertiò, & deinceps. Verum e-
tiam in hoc pœnitentiam non excludit, nec propitiationem,
quæ ſæpe fit per pœnitentiam: ſed ſecundum baptiſmum,
& hoſtiam.

SVPRA egit Magiſter de pęnitentia in generali, determinans ueritatē. ſ. quid ſit, & quomodo diuidatur, & ad ſacramenta alia ordinetur. In hac parte oſtendit duos errores, ex prædictis ortum habentes. Quorum unus eſt, ꝙ pœnitentia nō iteratur. Alius eſt, ꝙ pęnitentia non poteſt fieri de uno peccato ſine alio. Ideo diuidit̃ hęc pars in duas. In prima elidit primum errorem. In ſecunda ſecundum. infra Diſt. xv. *Et ſicut prædictis auctoritatibus etc.*] Prima pars habet tres. In prima ponit errorē cum confirmatione. In ſecunda reſpondet ipſorum auctoritatibus. ibi. *His, aliiſque pluribus utuntur.*] In tertia adducit multiplices auctoritates ad elidendū iſtū errorem ibi. *Quod uerò pœnitentia non tātùm &c.*] Prima pars duas habet ſecundùm duo mēbra erroris. In prima adducit auctoritates, quæ oſtendunt, ꝙ uera pęnitentia non eſt, a qua quis recidiuat. In ſecunda probat, ꝙ poſt recidiuum non eſt iteranda. ibi. *Item Ambr. Reperiuntur, qui ſæpius &c.*] Similiter ſecunda pars duas habet. In prima reſpondet auctoritatibus, quæ uidentur oſtendere primam partem erroris. In ſecunda reſpondet auctoritatibus, quæ oſtendunt ſecundam. ibi. *Illud autem, quod Ambr. ait &c.*] Similiter tertia pars diuiditur in duas. In prima adducit auctoritates ad improbationem illius erroris. In ſecunda exēpla. Primum facit. ibi. *Quod uerò pœnitentia non ſemel &c.*] Secundum. ibi. *Exemplis etiam aſtrui poteſt.*]

L*Auamini, &c.*] Super illud dicit Iſidorus. Lauatur, & non eſt mundus; qui plangit, ꝙ geſſit, &c. Videtur malè dicere, q͞a lauare non eſt aliud q̃ mundificare: ergo lauari, & non eſſe mūdum non eſt aliud, quam mūdificari, & non eſſe mundum, & ita ſunt oppoſita. Item. Cum dicit, Lauatur, qui plāgit &c. aut intelligit de planctu exteriori, aut de interiori. Si de exteriori, tunc Dub. 1.

tunc ex hoc nõ lauatur. Si de interiori: tunc conſtans eſt, ꝙ uiuificatur, ſi ex corde hoc faciat: ergo eſt müdus. Reſp. Dicẽdũ, ꝙ differenter exponũt aliq̃ hũc locũ. Quidã.n.dicũt, ꝙ differt lauari, & eſſe müdũ, ſicut actus, & habitus: & ſic q̃ pœnitet, ſed ſtatim recidit, lauatur q̃dẽ, q̃a hẽt actũ pniæ: ſed paulo poſt cadit: & ita nõ hẽt habitũ: & ideo nõ dicitur müdus. Aliter exponitur, ꝙ differt lauari, & eſſe müdũ: ſicut uia, & terminus, ſiue diſpoſitio, & ꝑparatio ad aliq̃d. Fletus.n. & dolor attritionis diſponit ad pnĩam: cum q̃s ergo dolet, & atteritur, lauatur: q̃a ad mundiciã diſponitur: ſed tamen dum recidit, ſe iterum inquinat: & ideo nõ eſt mundus. Et eſt exemplum: ſi mulier pannum lauaret, & ſtatim poſt aliquãtulum lotionẽ in lutum immergeret. Vnde ſermones ſunt tropici, & ſunt ſecundùm quandã metaphoram exponẽdi. Q̃d q̃ritur, cuiuſmodi ſit illa lotio? dico q̃d eſt interior, & non eſt contritionis; ſed attritionis: uel ſi eſt contritionis, non tantùm denominat mundum: quia non ꝑſeuerat, ut paſſio in tertia ſpecie qualitatis.

Dub. 2. *Nihil proſunt, &c.*] Videtur Aug. hic falſum dicere; q̃a proſunt ad remiſſionẽ ꝑteritorum peccatorũ, q̃a ſaltẽ illa dimittũtur: aliq̃d ergo proſunt: nõ ergo nihil. Itẽ. Si tu dicas (ſicut Magiſter dicit) q̃d nihil proſunt ad ſalutẽ, ergo pari ratione deberet dicere, ꝙ nihil proſit baptiſmus, cum replicantur peccata. Reſpon. Dicendum, q̃d intelligit de replicatione habituali, q̃a nihil proſunt lamenta, cum eſt uoluntas replicandi, quia deeſt pœnitentiæ fundamentum: & ideo lachrymæ illæ ſunt fictæ. Vel dicendum, ſicut dicit Magiſter, ꝙ nihil proſunt ad ſalutẽ. Nec eſt ſimile de baptiſmo, quia quamuis ad ſalutem non proſit, quando peccata replicantur, prodeſt tamẽ ꝑꝑ impreſſionẽ characteris: & quia cõfertur fundamentum omnium ſacramentorum: ideo non eſt ſimile. De pœnitentia autem, cũ homo peccat, nihil manet: & ideo iterari poteſt & debet.

Dub. 3. *Qui commiſſa, &c.*] Videtur Greg. hic malè dicere; quia plangere commiſſa non eſt peccatũ: ſed homo non ſubiicit ſe pœnæ grauiori niſi propter culpam: ergo &c. Item. Plangere bonũ eſt & pęnale: ergo potius diſponit ad gratiam, quam ad pœnã. Reſpõ. Dicendũ, ꝙ hoc non dicit de quocumq; fletu: ſed hypochritarũ, q̃ in lachrymis exterius prætendunt ſanitatem, & in corde portant iniquitatem: & iſti peccant dupliciter, & quantùm ad tales loquitur Greg. Aliter poteſt dici, ꝙ loq̃tur de eo, qui flet ordinate, & in deteſtationem culpę, quod pœnæ grauiori ſe ſubiicit non propter fletum, ſed propter contemptum. Fletus.n. ille eſt ab aliquo dono Dei: & qui iterat peccatum, cõtemnit donum Dei. Præterea in ipſo fletu conſideratur peccati enormitas: ideo cũ iteratur, augetur offenſa ꝑꝑ actualem cõteſtationem. Vnde ſicut habitus ſciẽtiæ aggrauat, & tamẽ bonũ eſt ſcire peccatum, & cognoſcere ita cõſiderare, & plãgere peccati

eati enormitatem eſt bonum, & ſi quis poſt hoc peccat, àggrauatur culpa per accidens.

Dub.4. *Pœnitentia eſt uirtus &c.*) Videtur iſta diffinitio Magiſtri nõ eſſe conueniens: quia diffinitio totum eſſe rei debet indicare, & partes pęnitentiæ ſunt cõfeſſio, & contritio, & ſatisfactio: unde uidetur, qđ non ſolum per actũ contritionis, qui eſt plãgere, & odire peccatum, ſed et per actus alios deberet diffiniri. Item. Pęnitentia eſt reſpectu præteritorum, & non reſpectu futurorũ: ergo malè diffinitur reſpectu futuri, cũ dicit, Et plãgenda iterũ non cõmittere. Reſp. Dicendũ, ꝙ actus principalis pęnitentiæ eſt actus cordis, & actus iterior: & ideo per illũ magis diffinitur: & ideo illum tangit explicitè. Vnde plãctus nõ attẽditur hic, quantum ad effuſionem, lachrymarum exteriorum, ſed interiorũ: quia iſtæ exteriores nõ ſunt de eſſe; ſed de benè eſſe: nihilominus alios actus includit, cum dicit, cum emendationis propoſito, quia emenda fit per confeſſione, & ſatisfactionem: & quoniam pœnitentia ſecundùm qđ uirtus eſt, reſpicit emendam, & emenda nõ ſtat cum iteratione culpæ: ideo ex conſequenti reſpicit culpã non iterãdam. Et ideo Magiſter diffinit per futurum: quia quamuis pęnitentia, ut eſt afflictio, ſit reſpectu præteriti; tamen pœnitentia uirtus etiã futurũ reſpicit. Vnde in diffinitione pęnitẽtię tangit Magiſter triplicẽ actum. Vnus eſt actus pęnitẽtiæ ſecundùm qđ pęnitentia: & hic eſt dolere de culpa cõmiſſa. Alius eſt actus, ſecundum qđ pęnitẽtia eſt uirtus: & iſte actus eſt uelle emendare; & hunc tangit, cum dicit. Cum emendationis propoſito &c. Et tertius eſt annexus utriq;, ſcilicet nolle offendere, uel committere: & iſtę perficit utrumque. Nullus. n. uerè pœnitet de pęterito, nec proponit emendam facere, niſi proponat ultra non offendere.

Sed & ſi de peccato &c.) Videtur ſecundùm hoc, ꝙ uiuificare ſit actus pęnitentiæ. Sed contra. Videtur ꝙ magis iuſtitiæ; quia mortuũ uiuificare non eſt aliud quam iuſtificare: ſed iuſtificatio eſt per generalem iuſtitiam: ergo & uiuificatio: & hoc uidetur. Dub.5.
Ezech. In iuſtitia, quam operatus eſt, uiuet, & non morietur, Ca. 18.
Item. Videtur ꝙ hoc ſit fidei. Heb. & Abac. Iuſtus ex fide ſuà uiuit. Item. Videtur, ꝙ hoc ſit charitatis; quia charitas eſt uita animæ, ſicut dicit Augu. & magiſter Hugo de ſancto Vict. Itẽ. Videtur multò magis eſſe gratiæ, quia uita diuiditur in uitam naturæ; gratiæ, & gloriæ. Reſp. Ca. 10. Cap. 2. Hug. li. 2. ſ. 13 cap. 6.
Dicendum, Sicut uiuere in naturalibus aliquando dicitur actus primus, aliquãdo dicitur ſignũ uitæ: ſic etiam aliquando attribuitur uita ei, à quo eſt, aliquãdo ei, in quo manifeſtatur. Dicẽdum ergo, quod illud, quod uiuificat, propriè gratia eſt: illud autem per quod manifeſtatur, uirtus eſt. Põt igitur manifeſtari uita, ut in fieri, uel ut in facto eſſe. Si ut in fieri, ſic attribuitur uirtuti pęnitentiæ, per quã manifeſtatur ipſa uiuificatio, quia in cotritione percipiũtur ſigna expulſionis peccati. Si ut ĩ facto eẽ, ſic pt manifeſtari uita quãtũ

ad intellectum; & ſic per fidem captiuantem. Aut quantum ad affectum, & ſic per charitatem uigorantem. Aut quantum ad affectum:& ſic per iuſtitiam regulantem: & ita patet reſponſio, quare his attribuitur: & reſponſio ad obiecta, quia non attribuitur his uita tamquã principio, ſed tamquam manifeſtatiuos& talia poſſunt eſſe plura.

Dub. 6. *Pœnitentia eſt quædam &c.*] Videtur Aug. hic malè dicere, q̃a nullus in eadem cauſa poteſt eſſe reus, & iudex: ergo ſi quis peccauit, non poteſt rationabiliter ſe punire. Item: Homo magis tenetur ex charitate ſe diligere, q̃ alium: ſed homo debet alii parcere, non uindicare: ergo nõ debet uindicare, nec uindictam de ſe exigere. Item. Vindicta eſt ſolius Dei: ſicut dicitur Ro. Mihi uindictam; ergo pœnitentia eſt ſolius Dei, ſiue uindicta in pęnitentia. Reſpon. Dicendũ, ꝙ iſta ratio eſt conueniens, quia pęnitentia uirtus eſt ad deſtructionem ueteris hominis ordinata, & nemo poteſt uitam nouã inchoare, niſi repudiet veterem:& nemo poteſt domini amicus effici, niſi odiat, quod Deus odit: quia ergo Deus odit peccatum odio uindictæ, & ipſum peccatorem: ideo pęnitens etiam ipsũ debet odire, & de ſe rationẽ & uindictam expetere. Ad illud ergo quod obiicitur, quod nõ pertinet. Dicendum, ꝙ non pertinet ad ipſum inquatum reus eſt iudicare: pertinet tamen iudicari inquantum reus eſt, & iudicare inquantum iuſtus. Vnde ipſa ratio conformata legibus æternis ſeipſam punit, ut conformis fuit legi peccati:& ſic accipit auctoritatem a Deo, & nõ ipſe punit, ſed Deus. ITEM. Deus inſeruit homini naturale iudicatorium, cui commiſit regnum animæ iudicandum, & lib. arb. illi conformatum debet uindicare tranſgreſſionem & in ſeipſo, nõ auctoritate ſua, ſed Dei, & naturalis iudicatorii, ꝙ non errat. Cum ergo dicitur, quod non eſt idem reus, & iudex: uerum eſt idem ſecundùm idẽ. Quod obiicitur, quod debet parcere. Dicẽdum, ꝙ & ſi homo debeat parcere iniuriam ſuam: tamen iniuria Dei eſt iudicanda ab eo, cui cõmiſſa eſt: & quia homo iniuriatus eſt Deo, ideo debet eſſe miniſter Dei in parte iſta. Ex hoc patet ultimũ, quod uindicta eſt Dei: uerum eſt de uindicta, qua aliquis uindicat ſe, quia nullus debet ſe uindicare: ſed debet uindicare aliũ de ſe, uel de alio. Vel dicẽdum, qđ Dei eſt tamquam principalis auctoris, hominis tã quam miniſtri.

Cap. 12

Sed ſemper doleat, &c.] Videtur Augu. hic malè dicere; quia gaudium & dolor ſunt oppoſita, & oppoſita non ſunt nata ſimul ineſſe eidem: ergo impoſſibile eſt quòd ſemper doleat, & gaudeat. Si tu dicas, ꝙ dolor eſt de peccato, & gaudium de dolore: & ſic non habent oppoſitionem. Contra. Videtur, quod habent oppoſitionem: quia ſiue de eodem, ſiue de diuerſis impoſſibile eſt quod eadẽ anima ſimul ſit triſtis, & gaudens: ergo impoſſibile eſt qđ ſemper doleat, & gaudeat. Item. In dolore mouetur cor ſecundùm confractionẽ, in gaudio ſecũdũ dilatationem. Dub. 7.

nem. Sed non poteſt ſimul, & ſemel moueri oppoſitis motibus: ergo &c. Si tu dicas, ꝙ gaudium eſt ſecũdùm quid, & dolor ſimpliciter. Cõtra. Nulla eſt uirtus, in qua non ſit delectatio: & ſi eſt uirtus ſimpliciter, eſt delectatio ſimpliciter: uirtus enim delectat ſuum poſſeſſorem. Item. Gaudium eſt de pœnitentia rei amatæ: ergo ſi pœnitens multum deſiderat dolere, uidetur qđ ſimultum dolet, gaudet ſimpliciter. Reſpon. Dicẽdum, quod utrumque eſt in uere pœnitente. ſ. dolor, & gaudium: nec unum diminuit alterum; ſed perficit: ſicut uelle dolere deſiderium doloris dolorem non minuit, immo auget; ſic & gaudium; nam in pœnitentia cũ ſit uirtus tantùm eſt dolor; ſed dolor uoluntarius; & tamen quia habet ꝙ amat, & deſiderat, neceſſariò gaudet. Ideo pœnitens cum habet dolorem, quem deſiderat, gaudet: nec gaudium remouet dolorem, immo ꝑficit: & ſimul eſt dolor, & gaudium: ſicut Aug. de ſe dicit, ꝙ ſolus fletus erat ſibi dulcis, loquẽs de amico mortuo, & hoc erat propter doloris uehementiam: ſic & in propoſito. *Lib. 4. confeſſio.* Quod ergo obiicitur, quod impoſſibile eſt ſimul ineſſe eidẽ &c. dici poteſt, quod uel non ſunt in eadem potentia; ſed in diuerſis: ut dolor ſit in ſenſualitate, & gaudiũ in ratione: & tũc nullum eſt impoſſibile, ꝙ una uis gaudeat de dolore exiſtente in alia. Vel dicendum ꝙ ſunt in eadem, ut ſecundùm quod ſupra ſe cõuertit; unde ſicut non cum actu ſimplici; ſed compoſito uis conuertatur ſupra peccatum, & ſupra dolorem: ſic nec effectus. Vnde ſicut in ratiocinatione dicimus, qđ eſt actus unus: tamen nullus cõuertit ſe ſupra plura, quæ diuerſimodè agnoſcit: ſic & affectus conſequens ſine aliqua repugnãtia diuerſimodè afficitur: & ſic patent obiecta.

Pœnitentia eſt uindicta, &c.] *Dub. 8.* Dicit hic Magiſter, ꝙ intelligitur de pęnitentia perfectorum. Contra. Videtur enim malè dicere Aug. quia ſi pœnitentia finitur, nihil relinqtur de uenia: ergo ſemper punire ſpectat ad omnes. Reſpon. Dicendum, ꝙ perfectus dicitur dupliciter: aut quantùm ad temporis durationem, aut quãtùm ad ſtatus ſublimitatem. Prima perfectio eſt, q̃ diuiditur cõtra incipientes proficientes ſecundùm profectum temporis. Alia perfectio cõſiſtit in operibus ſupererogationis. Magiſter autẽ intelligit de perfectione primo modo, & uocat perfectorum pœnitentiam, quę durat uſque ad finem uitę: & de hac dicit intelligi illud Aug. ꝙ ſemper punit. Notandum tamẽ, ꝙ ſemper punire debet non ſimpliciter, ſed quamdiu durat culpa: & ſic patet illud.

Solemnis ergo pœnitentia, &c.] *Dub. 9.* Hic quatuor ſunt notanda. Primo qualis ſit, ſiue q̃ ſit eius forma. Et dicendum. ꝙ pœnitentia ſolemnis eſt pœnitentia addens ſuper publicã, quia non tantùm eſt in manifeſto, ſed quia fit cũ ſolemnitate quadam. In capite enim quadrageſimæ eiicitur pęnitens extra eccleſiã, nec admittitur uſque ad diem cœnæ: & tunc etiam nõ communicat. Eiicitur autem a perſona autentica.

ſicut

ſicut ab epiſcopo præſentibus ſacerdotibus, qui nouerunt culpā. De hoc.l.diſt.pœnitētes,& cap. ſequen. Secundo notanda eſt ratio huius ſolemnitatis triplex. Vna eſt ad terrore aliorum:alia propter erubeſcentiā delinquentis: & tertia propter ſignificationē eiectionis Adæ de paradiſo. Vnde hoc debet cum crebris ſuſpiriis denunciare epiſcopus: & ita eiicere, ſicut Adam eiectus fuit de paradiſo: & ideo non eſt iteranda, & de hoc habet.l.diſt. pœnitentes,& c.ſequ.& eadem. diſt.c. ſi quis poſt remiſſionem. §.poteſt & aliter. Tertio notandum eſt, quod hæc pœnitentia non imponitur niſi pro graui,& enormi culpa;maxime pro culpa, quæ totam urbem commouit,ſicut ibidem dicitur. Nec imponenda eſt ſacerdotibus propter reuerentiam ordinis. Et poteſt quidem imponi publica pœnitentia pro peccato manifeſto. Quarto notandum, quod pœnitens non reconciliatur ſolemniter niſi ab epiſcopo, uel ſacerdote de mandato epiſcopi, præſertim in articulo neceſſitatis. Reconciliari autem poteſt in octaua Paſchæ ſi benè pęnituerit, & habere ingreſſum eccleſiæ: ſin autem manebit ſic, uſque ad finem uitæ; & de hoc habetur. xxviii.quæſtione.ii.

Dub.10 *Quod tamen &c.*]Obiicitur. Videntur enim tales eccleſiæ peccare,cum faciant contra rationē ſacramenti,& ſignationis ſolemnis pœnitentiæ.Reſpon.Dicendum, ꝙ hoc non eſt de neceſſitate pœnitentiæ;ſed ſolùm de benè eſſe:tamen ubi ſunt gētes duræ, hæc pœnitentia iteratur ex cauſa, ut duritia confringatur multiplici cōfuſione,quæ unica non confundebatur: & uix talibus poſſit imponi pęnitentia occulta ita diuturna,quod ſuſciperent,uel ſeruarent: ideo talis pęnitentia iteratur ex cauſa.

Quod verò pœnitentia &c) Videtur malè dicere, qui ſuper illud Amos. Super tribus ſceleribus Damaſci, & ſuper.iiii. non conuertam eum:Gloſ.ibi.Quarto eadem peccata committenti, nec pœnitentiam, nec indulgentiam ſe daturum denunciat: ergo non uidetur, quod frequenter,ſi tantùm ter. Reſpon.Dicēdum, ꝙ Hieronymus intelligit, ꝙ primum peccatum ſit conſentire in corde, ſecundùm eſt facere in opere, tertium eſt uertere in conſuetudinem: quartum eſt finaliter non pęnitere:& de hoc nec pœnitentiam dat,nec veniā, quia poſt mortem non eſt locus pœnitentiæ. Ab aliis tribus liberat, ꝙ dat pœnitentiam, & ueniam ſimul:ſicut probatur,& innuitur in reſuſcitatione trium mortuorum, quorum unum ſuſcitauit in domo, aliū in porta, & tertium in ſepulchro. Dub.11 Cap.1.

Dub.12 *Etiam ſi ad ſummum &c.*)Videtur malè dicere Chryſoſtomus: quia nullus eſt ita malus, quin adhuc poſſit peccare.: ergo nullus eſt ita malus, qn adhuc poſſit fieri deterior. Item. In Pſal. dicitur. Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper: ergo ſi eſt ſemper,& creſcit,numquā eſt ſtatus quātùm ad actum. Reſpon. Dicendum, quod hoc poteſt intelligi ſecundùm actum, ut ita ſit malus, quod nullus peior:& quod non intelligatur ſecundùm Pſ.73.

cundum potẽtiam: uel dicatur, ꝙ hoc intelligitur ſecundum genus peccati, quod ſi aliquis peccet enormiſsimo peccato, adhuc Deus paratus eſt parcere, dũ eſt in uia: & hoc uocat ſummũ malorum. Quia eſt malũ cõtra gratiã diuinam, ut fornicatio: & eſt malum cõtra gratiã, & rõnem, ut periurium: & eſt malum contra gratiam, & rationem, & naturã, ut ſodomiticũ, & illud eſt peſsimum. Vel ſi ꝙ aliud genus peccati ſit peius, ut blaſphemia i Deũ, ſiue ſpiritus blaſphemię.

Dub.13 *Deliquit in populi &c.*] Videtur illud uerbum Auguſtini falſum, quia Moyſes numerauit populum. Et ſimiliter Saul. *Nume. 26.* tamen neuter peccauit: ergo pari ratione, nec Dauid. ITEM. *1. Reg. 11.* Dauid peccauit: ergo non debuit populus puniri; ſed potius ipſe, qui peccauerat. Reſponſ. Ad primum. Dicendum, quòd Moyſes numerauit mãdato domini, & Saul propter expeditionem ad pugnam; ſed Dauid propter ſuperbiam, uolebat enim gloriari in multitudine populi numeroſa. Quod quęritur, quare punitus eſt populus. Reſpondetur propter connexionẽ populi ad principem, propter quã etiã puniti ſunt filii Iſrael *Ioſue.7* in peccato Acham. Vel poteſt dici, & melius, quòd dominus puniuit principem in populo, ut in eodem puniretur, in quo gloriabatur, ſicut aliquis punitur in ſua poſſeſſione. Aeſtimant tamen aliqui, quòd iuſto Dei iudicio permiſſum ſit hoc, ut illi punirentur, qui adhæſerant Abſalon. Figura tamen, & inſtructio in hoc magna fuit, ut oſtendatur quantùm malus prelatus, & eius peccatum obeſt ſubditis, & quantum eius oratio prodeſt in ipſius pœnitentia, & ſeueritate.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An contingat cadere à uera pœnitentia.

AD intelligentiã huius partis duo principaliter quæruntur. Primò quæritur de iteratione pęnitentiæ. Secundò de effectu pœnitentiæ iteratæ. Circa primum quæruntur tria. Primo quæritur, utrum contingat cadere a uera pœnitentia. Secundò, utrum contingat per pœnitentiam reſurgere. Tertio, utrũ omnis agens pœnitentiam ſuper culpam inueniat ueniam a Deo.

CIRCA primam quæſtionẽ proceditur ſic: & oſtẽditur ꝙ contingat a uera pœnitentia cadere exemplo Dauid, qui de peccato mortis Vriæ pœnitens, ꝙ dominus eius pœnitentiã acceptauit; qui tamen poſt peccauit in enumerando populum. *2 Reg. c.penu.*
ITEM. Auctoritate domini Ioan. ubi dicit paralytico. Vade, *Cap. 5.* & amplius noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat: ſed nõ fuiſſet cõminatus malũ propter recidiuum, niſi poſſet cadere: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur, quia pœnitentia habet eſſe in libero arbit. ſecundum ſtatum uiæ; & hoc non eſt coactum: ſed tale eſt uertibile; & per uertibilitatem poteſt cadere a ſtatu gratiæ, & iuſtitiæ: ergo & pœnitentiæ. ITEM. Gratia ba-

baptiſmatis eſt maior, q̃ pœnitentiæ; & confirmationis ſimiliter: ſed poſt uerā gratiā baptiſmatis, & confirmationis contingit cadere; ergo poſt gratiam pœnitentiæ.

CONTRA. Ambr. & Auguſt. ſic diffiniunt pœnitentiā. Pœnitentia eſt perpetrata plāgere, & plangenda non committere: ergo ſi admittit, uel cōmittit poſt plangenda, prius non pœnituit. Si ergo pœnituit, patet ꝙ ultra non cōmittet. Si dicas, quod refertur ad idem tempus, hoc ſuꝑfluit, quia nemo in eodē tꝑe, in quo plāgit, peccata admittit. ITEM. Iſido. Inanis eſt pœnitentia, quā ſequens culpa inquinat: ergo ſi poſt peccat, prima pœnitentia fuit inanis: ergo ab oppoſitis ſi fuit uera, poſtea nō peccauit. ITEM. Ratione uř, quia offenſa eſt infinita: ergo & ſatisfactio ſi uera eſt, debet eſſe infinita: ergo cū non ſit infinita intenſiuè, ſaltē eſt infinita duratione: ergo ſi non ſemper durat, non eſt uera pœnitentia, nec ſatisfactio. ITEM. Verè pœnitentis eſt ſemper dolere: ergo eius ſemper eſt peccatū deteſtari: ſed ſemper deteſtanti gratiā impoſſibile ē reſurgere: ergo uere pœnitentem cū ſemper deteſtetur culpam, impoſſibile eſt cadere.

Vide li. 2. de ſūmo bono. c. 16 in prin. et de pœnit. diſ. 3. c. Irriſor.

RESOLVTIO.

A vera pœnitentia in finem perducente, nequaquam contingit cadere: licet benè à pœnitentia uera, id eſt verum virtutis opus habente.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſic errauerunt aliqui circa pœnitentiam, ſicut circa charitatem. Dixerunt enim q̃d habēs ſemel ueram charitatem, numquā perdit eā: ſimiliter & habens ueram pœnitentiā, nunquā eam ꝑdit: Sed hoc eſt manifeſtus error, & contra ſcripturā. Ratio aūt, quę iſtos decepit, fuit: quia non conſiderauerūt q̃d dicatur, uel q̃d importetur per hoc nomen Verū, cum dicitur uera pęnitentia, uel uera charitas: Quamuis .n. unū dicat indiuiſionē principiorū entis, & uerum indiuiſionem entis ab eſſe, ſiue actu abſoluto: prout tamen notū eſt fieri apud intellectū, & bonum per indiuiſionem ab actu ut in finem relato, tamen quando uerū reflectitur ſupra bonum, ut dicatur uera uirtus, utrumque poteſt importare, & utroque modo accipi poteſt. Et ideo intelligendū, ꝙ ueritas pęnitentiæ dupliciter accipitur, ſicut & cuiuslibet uirtutis. Vno .n. modo dicitur uirtus uera, quæ habet uerū uirtutis opus, uel nata eſt habere quātum eſt de ſe: & ſic hæc ueritas eſt de eſſentia uirtutis. Alio modo dicitur uirtus uera, quæ perducit in finē, & hæc ueritas non eſt eſſentialis uirtuti, ſed tantū dicit uirtutis ſtatū, ſiue cōtinuationem. Secundū hoc dicendū, ꝙ ſi primo modo dicatur pœnitentia uera, quæ uerum uirtutis habet actum: ſic de ueritate pœnitentiæ eſt deteſtari malum cōmiſſum, & pro illo tꝑe nullum committere, & de futuro præponere non cōmittere: & ab omnibus his poteſt homo cadere, & ita a pœnitētia uera ueritate primo modo dicta. Si autem dicatur uera, quia perducit in finē, ut finalis, & continuata; ab hac non eſt cadere. Sed hanc nō eſt dicere

dicere hominẽ habere niſi in fine, & poſt nõ contingit cadere.

AD ILLVD, quod obiicitur primò, qđ ad ueritatem eius ſpectat plangenda non cõmittere: Dicendum, ꝙ ſi loquamur de ueritate primo modo, ad ueritatem ſpectat non cõmittere tunc nec propoſito, ſed non poſt: & ſic accipitur in illis diffinitionibus. Vel ſi accipitur pro futuro ſimpliciter, tunc erit pęnitentiæ dictę ueræ ueritate perſeuerantiæ, ſiue ducente in finem. ET PER HOC patet illud Iſido. quia dicit inanis propter fruſtrationẽ finis. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ offenſa ẽ infinita, Dicendum, ꝙ Deus remittit offenſam per gratiã, & pro delectatione exigit pœnã per pœnitentiã: & iõ non oportet, quod ſit infinita. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ ſemper dolere debet. Dicendum, quod ſemper dolere debet habitu: ſed qui habitu dolet de peccato præterito, nihil impedit, quin actu committat futurum: uel referendum eſt ad pœnitentiam finalem, ſicut dictum eſt iam.

QVAESTIO II.

An pœnitentia reiterabilis ſit?

VTRVM contingat per pœnitentiã reſurgere, hoc eſt pœnitentiam iterare. Et ꝙ ſic, uidetur exemplo Dauid; qui primò peccauit homicidio, & pęnituit. Rurſus peccauit numerãdo populum, & pœnituit, & Deus utrumq; acceptauit. ITEM. Au-
Ca. 18. ctoritate Ezech. Si impius egerit pęnitentiam ab omnibus peccatis &c. omnium iniquitatum eius nõ recordabor amplius: ſed non diſtinguit peccatorem: ergo uerum eſt de eo, qui recidiuauit, quia terminus in cõditionali in antecedente tenetur uniuerſaliter. ITEM. Eſto ꝙ ſemper iſte dum fuit in pœnitentia, fuiſſet in culpa, conſtat ꝙ peior fuiſſet: ſed non ſi ei præcluſa ſalutis uia: ergo ſi tunc potuiſſet per pœnitentiã ſurgere, & nunc poteſt. ITEM. Rõne uidetur, quia Deus pronior eſt ad miſerendum, quã ad cõdemnandũ: ſed quantumcunq; homo Deo ſeruierit, ſi pœnitet de bono facto, Deus obliuiſcitur bonorũ: ergo ſi pœnitet de malo, remittit. ITEM. Si non poteſt reſurgere ſecundo, aut hoc eſt, quia non poteſt ſecundo pœnitere, aut quia Deus non acceptat. Nõ primo modo, quia lib. arb. eſt in nobis uertibile, & tota die uerti uidemus. Non ſecundo modo: pęnitere enim eſt conteri, & humiliari de peccato: ſed dicitur in
Pſalm. Sacrificium Deo ſpiritus Pſa. 50
contribulatus, cor contritũ, & humiliatum &c.

CONTRA. Heb. Impoſſibile Cap. 6.
eſt eos, qui prolapſi ſunt; rurſus renouari ad pœnitentiã. ITEM.
Prouer. Qui peruerſis graditur Ca. 28.
uiis, concidet ſemel. ITEM.
Ambro. dicit quòd unica eſt pę Lib. 2.
nitentia, ſicut unicum baptiſma. de pœnã
ITEM. Ratione uidetur, quia tẽ. c. 10.
ſacramentum pœnitentię habet poſt me
effectum a Chriſti paſſione, ut diũ To.
baptiſmus: ſed paſſio Chriſti eſt 1.
unica, & amplius non poteſt pati: ergo nec pœnitentia iterari.
Et hoc eſt, quod dicit Apoſto- Heb. 6.
lus. Rurſus crucifigunt ſibi filium Dei. ITEM. Baptiſmus non iteratur, nec iterari poteſt, ne fiat contumelia ſacramento;

& ueniat in contemptum : ergo pari ratione nec pœnitentia.

RESOLVTIO.

Abſit, vt pœnitentiam irreiterabilem arbitremur: Quid enim eſſet, niſi deſperationi vniuerſa dirè committere?

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ peſſimus error eſt, & crudeliſſimus; ꝙ pœnitentia non poſſit iterari, quia claudit uiſcera diuinæ miſericordiæ : & tunc oēs peccatores, uel ferè oēs cogeret deſperare. Et ideo dicēdum, qđ iterari poteſt, quotienſcumque homo eſt in hac uita : ſed poſt hanc uitam non poteſt. Et ratio quare pœnitentia poſſit, & debet iterari, & baptiſmus non, eſt triplex. Vna eſt, quia in baptiſmo imprimitur character, q eſt indelebilis; in pœnitentia non. Secunda rō eſt, quia baptiſmus eſt contra morbum non iterabilem, qualis eſt morbus peccati originalis : ſed pœnitētia contra morbū iterabilē, qualis eſt morbus peccati actualis; unde quia medicina debet aptari morbo, patet &c. Tertia ratio eſt, quia baptiſmus habet totam efficaciā a paſſione, ſed pœnitentia non habet efficaciam tantū a paſſione Chriſti, ſed ab actu noſtro : & ideo baptiſmus non iteratur, ſicut nec paſſio: pœnitentia uero iteratur, ſecundū ꝙ uolūtas noſtra conuertitur, & reuertitur: inde eſt quod in baptiſmo oīs pœna remittitur, in pœnitentia non. Et ſi baptiſmus iteraretur, daretur nobis occaſio peccandi: non ſic eſt in pœnitentia, quia bene punit.

AD ILLVD, ergo quod obiicitur in cōtrariū de uerbo Apoſtoli, Impoſſibile eſt &c. poteſt fieri uis in hoc qđ dicit, impoſſibile: quia non ex uiribus humanis. Vel impoſſibile.i.difficile: loquitur enim de imperfectis, qui difficulter reſurgunt. Vel ut fiat uis in pœnitentia, quia loquitur de renouatione, quæ eſt in pœnitentia, quam ſequitur baptiſmus: hæc enim uirtutem totam habet ab hoſtia paſſionis : & de hac dicit Apoſtolus. Non relinquit hoſtia pro peccato. *Heb.10* AD ILLVD Ambr. & Origenis. Dicendū, quod intelligi debet de pœnitentia ſolemni : & hoc ſecundum morem aliquarum eccleſiarum, ſicut patet in litera. AD ILLVD, quod obiicitur de baptiſmo & contumelia ſacramenti, patet reſponſio ex prædictis, quod non eſt ſimile : hic enim non fit contumelia ſacramēto : quia ſic inſtitutum eſt, & efficaciam habet: ſed ſecundus, uel iteratus baptiſmus nullius eſt efficaciæ. Non fit etiam cōtumelia paſſioni, quia non ſic totam, & plenam efficaciam a paſſione recipit, ut baptiſmus, ſicut in præcedentibus uiſum eſt, & infra de pœnitentia uidebitur. *Supra. Diſt.6. artic.1. q.6.*

QVAESTIO III.

An pro quacunque culpa, etiam grauiſſima ſit reperire gratiā apud Deum in pœnitentia.

VTRVM omnis agens pœnitentiā ſuper culpā inueniat ueniā etiam quantumcūq; peccauerit: Et ꝙ non uidetur. ii. Machab. Orabat ſceleſtus dominū, a quo non erat miſericordiā conſecuturus : loquitur de Antiocho, qui ueniam petiit, & propter multa ſcelera non inuenit. *Cap. 9.* ITEM. Heb. de Eſau loquens, dicit. *Ca. 12.*

cit. Non inuenit locum pœnitentiæ, quamquam cum lachrymis poſtulaſſet eam: conſtans eſt, quòd pœnitebat, & petebat ueniam, & non inuenit: & tamē non fuit multùm enormis peccator: ergo multò minus illi, ꝙ ſunt ī grauibus peccatis. ITEM. De Angelo, & Dæmonibus dicit Iſid. Non pœnituerunt, & ſi pęnituiſſent ueniam non inueniſſent. ITEM. Sententia diffinitiua eſt irreuocabilis: ergo ſi aliquis damnatus eſt per ſententiā diffinitiuam, quantumcunque pœniteat, non inuenit ueniam: ſed damnati pęnitebunt, ſicut dicitur Sap. Dicentes intra ſe, pœnitentiam agentes, &c. ergo cum eis numquam detur uenia, non omnis agens pœnitentiam apud Deū inuenit ueniam.

Lib. de ordine creaturarū.

Cap. 5.

CONTRA. Mat. Quotiēs peccauerit in me, &c. & poſt. Non dico tibi uſque ſepties: ſed uſq; ſeptuageſies ſepties. Glo. Finitū ponit pro infinito: ergo ſi pręcepit nobis miſericordiam ad infinitas culpas, ſi quæratur ei uenia, cum maiorem miſericordiā faciat, quā præcipiat; & ipſe ſit miſericordiſſimus, multò magis uidetur, ꝙ ipſe petenti ſibi ueniam parcat. ITEM. Ber. in li. de gradibus humilitatis dicit de diaboli damnatione. Sic Deus temperauit in uindictam pęnitentiam, ut ſi uellet reſipiſcere, Deus ueniam nō neget. ITEM. Miſericordia Dei ſuper excellit omne peccatum intenſiuè: unde quia ipſa eſt infinita: uidetur, quod quantuncunque iteretur peccatum, adhuc ſuper excellit: ergo plus poteſt Deus remittere, quam homo poſſit peccare: ergo ſi ueniam petit, miſericordiam nō negat. ITEM. Chryſ. dicit. Etiam ſi ad ſummum quis perueniat malorum, & inde uelit reuerti, ſuſcipit libenter, & amplectitur: ergo uidetur, quòd omnis agens pœnitentiam, apud Deum inueniat ueniam.

Cap. 18

RESOLVTIO.

Ea eſt Dei pietas, ut nec diabolum deſpiceret: ſi perfectè pœnitere poſſet.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ agere pœnitentiam, ſiue dolere de culpa cōmiſſa eſt dupliciter, aut propter læſionem naturæ, aut propter offenſionem maieſtatis diuinæ; & ipſius iuſtitiæ. Primam pœnitentiam ſuꝑ culpa commiſſa habere poteſt quis ex ſola natura, ſine aliqua gratia. Sicut. n. hō naturaliter ſe diligit, ita ēt odit omne, propter quod malum incurrit: & hęc pęnitentia eſt in malis, & in damnatis: & erit aliquando in Angelis malis, cum abſorpti erunt a pœnis. Sed in hac uiuit, & regnat mala uoluntas, cum ſit ꝓprii boni amica: ideo Deus eam non acceptat, nec quis ſic pœnitens inuenit gratiā, uel ueniam. Alia eſt pnīa, qua quis pœnitet ꝓꝑ Dei offenſam paratus ei facere emendā; & hæc non eſt ſine diuina gratia gratū faciente, uel gratis data: & hæc adeo diſponit ad gratiam, ꝙ nullus eſt ſic pęnitens, quin inueniat gratiam, & ueniā: & ideo Deus nulli eā dat, niſi cū quo proponit facere miſericordiam. Et quoniam diabolus hanc habere non poteſt: ideo non poteſt habere ueniam: ſed ſi per impoſſibi-

ſe poneretur, ꝙ diabolus hãc haberet, utique dominus daret ei gratiam. Hæc igitur eſt potiſſima cauſa irremediabilitatis peccati diaboli, quia non poteſt pęnitere, nec liberũ arbitriũ eius uerti ad ueniam petẽdam. Quæ autem huius ſit ratio, habet locum in Secundo Libro. *Diſt. 7. ꝑ totũ.* Concedendum igitur, ꝙ omnis agens pœnitentiam ſuper culpam ſecundum aſſignationem prædictam, quantumcunque peccauerit, inueniat ueniam.

AD ILLVD, ergo qđ obiicit de Antiocho. Dicendum, ꝙ pęnituit ꝑꝑ lęſionem naturæ, quã incurrerat, non propter diuinã offenſam, unde non intendebat ſatisfacere pro offenſa: ſed ſicut patet ex litera, deſperabat, quaſi mentiendo contrarium diceret. AD ILLVD, quod obiicitur de Eſau. Dicendum, quod ipſe ſimiliter pęnituit ꝓpter amiſſionem benedictionis, & prætérea nolebat facere emendam: ſed potius de fratre quærebat uindictam, ſicut patet ex textu. AD ILLVD, quod obiicitur, quod diabolus, & dæmones ueniam non haberent, ſi pęniterent. Dicendum, quòd loquitur de petitione ueniæ quantum ad primum modum, ſcilicet propter pęnas, non propter iuſtitiam: ſi enim alio modo pęniterent, haberent (ſicut dicit Bernardus) ſed nõ poſſunt. AD ILLVD, quòd obiicitur de damnatis. Dicendum, ſecundum diſtinctionem præhabitam, quòd non pęnitebunt propter amorem iuſtitiæ: ſed propter odium pœnæ.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An reſurgenti per pœnitentiam neceſſe ſit reſurgere in æquali uel in maiori charitate?

CONSEQVENTER quantùm ad ſecundùm articulum quęritur de effectu pęnitentiæ iteratæ. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur, utrum ſit neceſſe reſurgere in æquali charitate, uel etiam in maiori. Secundò quæritur, utrũ perfecta pœnitentia reſtituat in priſtinum gradum. Tertiò, vtrũ perfecta pęnitentia reſtituat homini opera bona, priùs mortificata per culpam.

CIRCA primã proceditur ſic. Rom. Diligentibus Deũ omnia cooperantur in bonũ. *Cap. 8.* Gloſ. Etiam lapſus in mortale: ſed ſi reſurgerent, in minori charitate, cooperaretur eis in bonum: ergo &c. Si dicas, ꝙ caſus reddit cautiores, & diligentiores. Contra. Augmentata una uirtute, augmentantur & oẽs: ergo ſi aliqs eſt prudentior &c. ITEM, Dominus dicit per Ezechiel. de peccatore pœnitente, *Cap. 18* Omnium iniquitatum eius non recordabor ampliùs: ſed ſi in minori reſurgit charitate, recordatur: ergo &c. Si dicas, quod intelligitur de recordatione ad pœnam æternam. Contra. Diminutionẽ gratiæ ſequitur diminutio gloriæ: ergo ſi in minori charitate reſurgit, minorem gloriam habebit: ergo cum ablatio gloriæ, & diminutio boni æterni ſit pęna, patet &c. ITEM. Aug. ad Macedonium loquens de recidiuãtibus. *Tom. 2. Epiſ. 5.*

tibus. Deus facit oriri ſuper tales lumen ſuum; nec minus tribuit, q̃ ante tribuerat largiſſima dona uitæ, ac ſalutis. Et ſi dicas, quantùm eſt de ſe. Contra. Menſura gratiæ eſt ſecundùm donationē illius; ergo ſi priùs magna, & larga: ergo & nũc; & ſic, &c. ITEM. Ratione uidetur; q͞a (ſicut determinat Magiſter) per pęnitentiam opera mortificata uiuificantur, q͞a fiũt remuneratione digna: ergo remunerabũtur o͞pa priùs facta: ſed cõſtat ſecundùm q͞d meruerunt; ergo tantùm habebunt gloriæ, ex quanta charitate ſunt facta: ergo neceſſe eſt, quod in æquali reſurgat, cum nullus poſſit præmiari ultra quantitatem charitatis finalis. ITEM. Difficilius eſt reſurgere, q̃ reſiſtere: ergo maioris uirtutis, & gratię: cũ ergo p gratiam, quã habuit nõ reſtiterit peccato, ad hoc ꝙ reſurgat, neceſſe eſt habere maiorem. ITEM. Deus nihil mali permittit fieri, de quo non eliciat bonum æquale, uel maius: quia ſi hoc eſſet, aliquando turpitudo remaneret in uniuerſo: ergo ſi permittit hunc peccare peccato, quod adimit tantum de gratia: neceſſe eſt, ꝙ tantam, uel plus reſtituat.

CONTRA. Contingit perfectũ cadere; ſed cũ reſurgit, ſtatim nõ eſt ꝑfectus, q͞a nemo repente fit ſummus; ergo non neceſſe eſt, q͞d reſurgat in æquali ITEM. Minima charitas potens eſt delere oēm culpã: ſed nõ eſt neceſſe de gratia, niſi quãtũ ſufficit ad delendũ culpam: ergo neceſſe non eſt, quod in ęquali, ſi poteſt in minori. ITEM. Deus in donatione gratiæ de cõgruo cõſiderat diſpoſitionem ſuſcipientis; ſed poſſibile eſt, ꝙ qui magnam charitatem habuit, parum ſe diſponat: ergo poſſibile eſt ipſum paruã charitatē accipere. ITEM. Quantò gradus altior, tanto caſus grauior; & quãtò grauior eſt caſus, tantò minus eſt homo diſpoſitus ad gratiã: ergo ex hoc, ꝙ maiorem habuit charitatē, minus eſt diſpoſitus; ergo potius reſurget in minori, quã in æquali. ITEM. Iſte nihil meretur propter charitatem, a qua cecidit, ſimiliter nec aliquid, quod habebat: ergo gratiæ donatio oĩno eſt a liberalitate Dei: ergo poteſt eſſe maior, minor, & æqualis.

RESOLVTIO.

Secundum menſuram præparationis, & diuinæ largitatis diſpenſationem erit & modus reſurgendi per pœnitentiam a peccato in gratiam.

RESPONDEO. Adhoc dixerũt quidã, ꝙ ſ͞p in ęquali, uel maiori oportet reſurgere. Et rõ eorũ ſu͞p hoc eſt, ꝙ dominus non ꝑmitteret electũ cadere, niſi uideret, ꝙ deberet ſibi prodeſſe. Vlteriùs dicũt, ꝙ dominus ſ͞p electos in meliori ſtatu uitæ accipit. Tertiò, ꝙ remunerat̃ opus, quantùm meruit radix, ex qua fuit. Sed hãc poſitionem credo falſam, ſicut monſtratum eſt, & rõnē poſitionis minus cõgruã, tum quia fundatur ſu͞p falſum, tũ q͞a ſu͞p incertũ. Su͞p falſum, in hoc, ꝙ dicit, q͞d remuneratio operũ meritoriorũ reſpicit radicē, ex qua facta ſunt, q͞d falſum eſt: ſed potius radicem, in qua reuiuiſcunt. Nunquam enim re-

muneraréntur, niſi finalis charitas ſuperueniret: nihil enim efficaciter eſt dignũ remuneratione ſine finali perſeuerãtia. Alia duo ſunt dubia, ſcilicet, ꝙ Deus ſemper electos in meliori ſtatu accipiat, & ꝙ ſemper proſit caſus ad augmentum gratiæ, cum uideamus ſigna ad contrarium. Ideo credo, quod probabilior eſt alia opinio, ꝙ reſurgat in ęquali, & maiori, & minori, ſecũdum quod ſe meliùs pręparat, & diuina largitas diſpẽſat.

Sco. videtur tenere, q̃d reſurgit ad maiorẽ gloriã; qa reſurgnt oĩa priora bona, et ultra hoc hñt actũ pœnitẽtiæ.

Ad illud, quod obiicitur, ꝙ caſus cooperatur in bonum. Dicendũ, ꝙ hoc dicitur non ratione gratiæ augmentandæ: ſed recuperatę conſeruandæ. Et meliùs eſt modicum habere de gratia uſq; in finem, quam multũ ad tempus tantum. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ non recordatur Deus iniquitatum. Dicẽdũ, ꝙ uerum eſt: unde nõ dat ei minorem gratiam merito peccatorum: ſed quia non benè ſe ꝑparat ad tantam gratiam. Ad illud, Aug. ad Macedonium. Dicendum, ꝙ Deus paratus eſt, ſi homo ſe diſponeret: & hoc dicit pro aliquibus, nõ pro omnibus: quia illud Apoſtoli ad Ro. ubi abundauit delictum, &c. uerum fuit alicubi: ſed non ubiq;. *Cap. 5.* Ad illud, quod obiicitur de uiuificatione. Dicendũ, ſicut patebit, ꝙ opus uiuificari eſt dignũ remuneratione fieri, & opera remunerabuntur ſecuudum menſuram charitatis finalis. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ fortiùs eſt reſurgere. Dicẽdũ, ꝙ fortius quantũ ad actum: ſed non oportet, ꝙ ex fortiori habitu: qa nec in reſiſtendo, nec reſurgẽdo operari eſt neceſſe ſecundùm totam uirtutis nobilitatẽ. Ad aliud, dicendũ, ꝙ elicit bonum non facienti ſemper: ſed in uniuerſo, & hoc eſt declaratio ſummæ miſericordiæ, & iuſtitiæ: & aliquo modo facienti, niſi negligat, quia habet maiorẽ occaſionem feruoris, & humiliationis ex ipſo caſu.

QVAESTIO II.

An perfectè reſurgens per pœnitentiam, reſtituatur in priſtinum gradum?

Utrum perfecta pœnitentia reſtituat in priſtinũ gradũ. Et quod ſic uidetur. Aug. in lib. v. reſponſionũ. Pęnitẽtia eſt res quædam optima, & perfecta, omnes defectus reuocans ad perfectum: ſed ſi non reuocaret in gradũ priſtinum, non eſſet perfecta reuocatio: ergo &c. Item. Ratione uidetur: qa peccator Deũ offendit, non tantùm quia contra eius imperium facit: ſed etiam in hoc, ꝙ ſe ſeruum ſuũ, & eius imaginem deformat, & peiorem reddit: ergo non poteſt perfectè recõciliari, quandiu aliquid manet minùs benè, q̃ ante, quia non tantùm Deo reſtituit, quantum abſtulit. Item. Perfectus medicus perfectũ largitur antidotum: ſed perfectum antidotum non eſt niſi priſtinã plenè reſtituat ſanitatẽ: cum ergo dominus ſit perfectus medicus animarum, patet &c. Item. Dominus cum ſanauit in corpore, ſemper reſtituit ſanitatẽ priſtinã perfectè: ergo ſimiliter cũ ſanat ſpiritu: ſed ſanat in ſpiritu per pœnitentiam: ergo pœnitentia perfecta reſtituit in priſtinam ſanitatem.

Aug. 3 Hypognoſticõ a medio illius. Tom. 7.

Com-

CONTRA. Poſſibile eſt (ut dictum eſt) reſurgere in minori charitate, & in eadē ſuā perficere pęnitentiam: ergo pęnitentia perfecta nō reſtituit ſemper in ſanitatem priſtinam. ITEM. Aliquis per peccatū amiſit uirginitatem: ſed impoſſibile eſt ipſum ulteriùs uirginē fieri: ergo impoſſibile eſt per pęnitētiā in ſtatum priſtinū redire. ITEM. Gloria magna eſt homini in hoc, ꝙ nunquã offendit Deū: ſed eū, qui pęnitet poſt peccatum neceſſe eſt dominum offendiſſe: ergo nunquam in ſtatum priſtinum, & gloriam redibit. ITEM. Potētior eſt baptiſmus, & efficacior, q̃ pęnitentia: ſed baptiſmus nunquam reparat omnes defectus, quos incurreramus per originale: quod patet, qa remanet quadruplex pęna aiæ, & pęna corporis multiplex: ergo nec pęnitentia reſtituit omnia, quæ incurrimus per actuale.

RESOLVTIO.

Quò ad ſubſtantiam, habitum gratiæ, & naturalium habilitatem reſtituit quidem pænitentia in priorem gradum: & ſi non quò ad accidentalem illum decorem; qui eſt continuatio pænitentiæ, & integritas carnis.

RESPON. Dicendū, ꝙ pęnitentia perfecta poteſt conſiderari dupliciter, aut quantùm ad durationē, aut quantū ad durationē, & feruorē. Si quantū ad durationē, ut ſcilicet ieiunet, q̃diu imponitur, & compleat quòd ſibi imponitur ſecundùm rectam taxationem ſacerdotis, non eſt neceſſe reſtitui in ſtatum priſtinum: quia ita negligēter poteſt exequi, ꝙ non præparet ſe ad tantam gratiam, quantam amiſit. Si autem ſit perfecta quantùm ad feruorem, & durationē: ſic dico, quòd ſi ita feruenter pęnitet, & dolet de culpa, ſecundùm quòd congruet ei, qui de tanto ſtatu cecidit, credo quòd per hanc redit in priſtinam ſanitatem. Et de hac intelligit Auguſtinus; & concurrunt prædictæ rationes; quia antidotum illud operatur ſecundùm congruentiam ſuſcipientis. Intelligendum eſt tamen, quòd dupliciter eſt loqui de ſanitate, aut quantùm ad ſubſtantiam, & habitus gratiæ, & habilitatem naturalium, & ſic reſtituit in ſanitatem priſtinam. Eſt etiam loqui quantū ad aliquē ſtatū, ſiue integritatē, uel decorem accidētalem, & quantum adhoc non eſt neceſſe reſtitui, & hæc eſt continuatio innocentiæ, & integritatis carnis, &c.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ poteſt in minore reſurgere, & pęnitentiam perficere. Dicendum, quòd ſi non negligenter perficit pęnitentiam, ad ulteriorem gratiam ſe diſponit. AD ILLVD, ergo, quod obiicitur de uirginitate, & gloria, & ad illud de innocentia. Dicendum, qđ quantum adhoc non reſtituit; ſed quantùm ad omne, quod fuit ſubſtantiale circa meritū. AD ILLVD, quod obiicitur de baptiſmo, quod non reſtituit. Dicendum, ꝙ uerum eſt, & rō huius eſt; quia ſanat tantùm perſonam. Sed originale inficit, & naturam, & perſonam, & ideo non omnes pęnę tollūtur: non ſic autem eſt in pœnitentia, ipſa enim ſanat morbū perſonalem

ſonalem tantùm, & ideo totaliter, & oīno ſanat, cū ꝑfecta eſt.

QVAESTIO III.

An opera bona, per culpam iam mortificata, per pœnitentiam redeant?

VTRVM pœnitentia reſtituat homini oꝑa bona priùs mortificata ꝑ culpam. Et qđ non uidetur. Hug. Nemo in ſpe correctionis peccare dēt, quia qđ ſemel amittitur, ipſum amplius non recuperatur: ergo ſi bona opera priùs facta ſunt amiſſa ꝑ culpā, īpoſſibile eſt ea reſtitui: ergo nec uiuificari. ITEM. Oē, qđ uiuificatur, eſt aliquo mō: ſed qđ oīno ꝑteriit, nullo modo eſt, & talia ſunt oꝑa bona prius facta: ergo nec uiuificari, nec recuperari poſſunt. ITEM. Impoſſibile eſt habitum ſemel amiſſū, ampliùs illū eundē recuperare: ergo a ſimili, impoſſibile eſt opera bona priùs mortificata, & amiſſa eadē recuperari, & uiuificari. ITEM. Si opera mortificātur, & uiuificātur: ergo idem actus ſecundùm idē ſui, eſſet ſuſceptibilis oppoſitarum cōditionum: qđ eſt impoſſibile, qa impoſſibile eſt, qđ motus unus ſecundū eandē partē primo ſit uelox, & poſtea tardus.

Lib. 2. de ſacram. par. 14 Cap. 4. circa mediū.

CONTRA. Ioel. Reddā uobis annos &c. Glo. Nō patitur perire ubertatē, quā cū ꝑturbatione amiſiſtis: ſed ubertas illa erat ex multitudine bonorū operū: ergo ſi illā nō patitur perire; pœnitētia reſtituit oꝑa bona mortificata ꝑ culpā. ITEM. Rōne uidetur: qa oꝑa bona facta priùs, digna erāt remuneratione ęterna: ſed ꝙ huic nō remunerētur, hoc eſt, qa iſte non perſeuerat in gratia: ergo ſi iſte reſurgit, & perſeuerat in gratia, opera illa remunerabuntur: ergo, &c. ITEM. Iſte gaudet de bonis, q̄ facit ante lapſum, & ordinate: ergo in gloria gaudebit: ſed nō gauderet in gloria, niſi illa feciſſet: ergo ex illis operibus mortificatis per culpam accreſcit gaudium æternum: ergo &c. ITEM. Plus poteſt gratia pœnitentiæ, q̄ culpa: ſed culpa opera uiua mortificat: ergo gratia mortificata uiuificat.

Cap. 2. Glo. interlin.

RESOLVTIO.

Pœniteat quemque ſcelerum libenter, & cito: ſi quidem quidquid boni fecerat, reuiuiſcit; & nimum permanet diuiius per pœnitentiam.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ hoc uerū eſt; & cōis tenet opinio, ꝙ opera, q̄ priùs fuerunt uiua, quia ex charitate facta, & digna uita æterna, poſtea adueniēte culpa mortificantur in iſto, qa ampliùs in hoc quamdiu eſt culpa, in eo nō ſunt digna remuneratione ꝑꝑ īdignitatē ipſius: ſed rurſus gratia redeunte, quæ iſtū facit dignū uita æterna, iā opera in hoc ſunt digna remuneratione: & ideo reſtituuntur, & uiuificantur. Et concedendę ſunt rationes adhoc.

AD INtelligentiam obiectorum notandū, ꝙ quidā dicunt, ꝙ opera bona ī charitate facta, quia bona ſunt, & a Deo, fiunt in laudē Dei: & inde debet laudari Deus. Quia uerò in unitate corporis myſtici, & quia in charitate, pertinent ad corpus myſticum. Quia ex libera uoluntate, & iuſta, ad radicis præmiū, ſiue facientis meritum. Vnde

quia

quia iſte cadit, qui fecit, opera nihilominus remanēt in corpore myſtico, quia inde alia membra gaudebūt, & Deus inde laudabitur: ſed tamen non manent ad gloriam facientis, & ideo moriuntur iſta iſti, ſcilicet homini, cum iſte moritur: ſed ipſo reſurgente a culpa, & facto de corpore myſtico, ſibi bona opera reuiuiſcunt: & quantùm ad hoc dicūt intelligi illud Apoca. Tene, quod habes &c. Tamen quicqd ſit de hoc; ſiue remaneant in corpore myſtico, ſiue non; uerum eſt, quod manent in memoria eius: qui fecit; & dubium etiam non eſt; quin maneant in memoria Dei opera priùs facta, & quā diu manet culpa, manēt in Dei cognitione cuncta reſpicientis, & in memoria peccatoris. Sed ibi non manent ad remunerandum, nec in memoria peccatoris ad gaudendum, ſed magis ad dolendum, quod de tantis bonis ad tanta mala deuenit. Sed cum reſurgit, manent in Deo ad remunerandum, & in memoria ipſius peccatoris ad gaudendum: & ideo prius aliquo modo manebant; ſed mortua, poſtmodū manebunt, & manent uiua.

cap. 3.

AD ILLVD ergo, qđ obiicitur de Hug. Dicēdū, ꝙ intelligit de illo opere bono, quod homo potuiſſet facere, uel feciſſet illo tēpore, quo peccauit, quod quidē non recuperabit: quia ſi alio tēpore uelit facere opus ꝙ ommiſit, perdit opus, qđ deberet ī illo tempore facere. Vnde Seneca dicit, ꝙ grauiſſima eſt iactura tēporis: qa non poteſt recuperari. AD ILLVD, quod ſecūdo obiicitur, poteſt reſponderi dupliciter. Vel ꝙ manēt in corpore myſtico, ſicut tactum eſt, uel ꝙ manent in memoria eius qui fecit, & Dei ꝓ quo fecit. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ impoſſibile eſt recuperare habitū amiſſum eundem numero. Dicendum, ꝙ aliud eſt uiuificari, aliud recuperari. Recuperatio.n. reſpicit eſſe: ſed uiuificatio reſpicit ordinatum eſſe, ſiue ordinem, uel tale eſſe. Et quoniā quod deſinit eſſe, ſi iterum incipiat eſſe, nō eſt idem numero; ſed aliud: ideo habitus ſi corrumpatur; & amittatur, idem non recuperatur: ſed quia poſſibile eſt, quod idē manens idem habeat alium, & aliū ordinem, ſecundùm hoc attenditur uiuificatio, & mortificatio in operibus, & fortaſſis in habitibus: iō poſſibile eſt opus mortuum uiuificari, ita qđ maneat idem. EX HOC ſoluitur ultimū: quia quod dicitur opus uiuum, & mortificatū, hoc non dicit diuerſas diſpoſitiones circa opus; ſed dicit circa opus diuerſas ordinationes, ſcilicet ordinationē ad remunerationem dum uiuit, & priuationē illius cum iā mortuum eſt, ſiue mortificatū. Sed in ſuſcipiente, ſiue homine dicit diuerſitatem penes qualitatem gratiæ, quæ eſt accidens abſolutum ipſius ſubiecti, ſecūdùm cuius ſubiectionē, & amiſſionē ſubiectū alteratur, & dicitur modo homo mortuus, modo viuus, modo peccator, modo iuſtus, & ita alteratus. Sed opus ex conſequenti eſt ordinatum ad vitam, uel hoc ordine priuatum: & hoc non dicit motum; quia in aliquid per ſe non eſt motus.

DISTINCTIO DECIMAQVINTA.
PARS PRIMA.

De pœnitentia ſpecialiter quantum ad eius partes, elidẽs errorem eorũ, qui dicunt, quod pœnitentia poteſt fieri de uno peccato ſine alio.

ET ſicut prædictis auctoritatibus illorũ error conuincitur, qui pœnitentiam ſæpius agendã non putant, & per eã à lapſu peccantes frequenter ſurgere diſſitentur: ita eiſdem illorum oppoſitio eliditur, qui pluribus irretitum peccatis aſſerunt de uno uerè pœnitere, eiuſdemq; ueniam à domino conſequi poſſe ſine alterius pœnitentia. Quod etiam auctoritatibus aſtruere conantur. Ait.n. propheta. Non iudicabit deus bis in idipſum: uel ut alij tranſtulerunt, Non conſurget duplex tribulatio. Si ergo (inquiunt illi) aliquis ſacerdoti fuerit confeſſus unum de duobus uel pluribus peccatis, et de illo iniunctam ſibi pœnitentiam a ſacerdote ſatisfactione expleuerit, cæteris tacitis, non pro illo peccato amplius iudicãdus eſt, de quo ſatisfecit ad arbitrium ſacerdotis, qui uicẽ Chriſti in eccleſia gerit. Ideoque ſi de eo iterum iudicetur, bis in idipſum iudicat deus, & conſurget duplex tribulatio. Sed de his oportet illud tantùm intelligi, qui præſentibus ſuppliciis commutantur in bonum, & ſic perſeuerant: ſuper quos non conſurget duplex tribulatio. Qui uero inter flagella duriores & deteriores fiunt, ut Pharao, præſentibus æterna connectunt: ut temporale ſupplicium ſit eis æternæ pœnæ initium. Vnde Aug. Ignis ſuccenſus eſt &c. i. uindicta dei hinc incipiet: & ardebit uſque ad extremam damnationem. Hoc contra illos notandum eſt, qui dicunt illud ſcilicet, Non iudicabit Deus bis in id ipſum, ad omnia pertinere flagella: quia quidam hic flagellis emendantur, alij hic & in æternum puniuntur. Quinque enim modis flagella contingunt, uel ut iuſtis per patientiam merita augeantur, ut Iob ad cuſtodiam uirtutum: ne ſuperbia tentet, ut Paulo: uel ad corrigenda peccata, ut Mariæ lepra: uel ad gloriam Dei, ut de cæco nato: uel ad iudicium pęnæ, ut Herodi: quatenus hic uideatur quid in inferno ſequatur, ſecundùm illud, Duplici contritione con-

Nahũ 1. et habetur de pæn. diſt. 3. sũt plures, §. auctoritas 8. d. capit. Preſbyter Supcãticũ. Deute. 22 & allegatur de pæ. d. 13 c. Ignis Gl. Beda ſup Matth. Quot modiscõtingũt flagella. Iob. 1. 2. Cor. 12. Nũ. 12 Iuã. 9. Act. 12

tere

tere eos domine. Illa ergo auctoritas Nahum non cogit nos ſentire, omnia quæ temporaliter puniuntur, non ulterius a Deo punienda: nam & ſi ſuper eundem locum Hieronymus dicat Aegyptios, & Iſraelitas a Deo temporaliter punitos, ne in æternum punirentur: non eſt tamen de omnibus generaliter intelligendum. Ait enim ſic, Quod genus humanum diluuio, Sodomitas igne, Aegyptios mari, & Iſraelitas in eremo perdidit, ſcitote ideo temporaliter pro peccatis puniſſe, ne in æternum puniret: quia non iudicabit Deus bis in idipſum. Qui ergo puniti ſunt, poſtea non punientur: alioquin mentitur ſcriptura: quod nefas eſt dicere.

Hie. 17 Cōmentario ad eum locū. 1. ca. Nahū Propheta

Quid ęgualis contra dominu? etc in to. 6

Quæ ſit intelligentia premiſſorum.

Attende lector his uerbis, & caue ne de omnibus generaliter intelligas: ſed de his tantùm, qui inter ipſa flagella penitentiam egerunt, credentes in Deum Hebræorum: quam etſi breuem & momentaneam, tamen non reſpuit Deus. Quod autem qui per temporale flagellum non corriguntur, poſt æternaliter puniantur, ibidem oſtendit, agens de fideli deprehenſo in adulterio, qui decollatur. Vbi oſtendit leuia peccata breui & temporali ſupplicio purgari, magna uerò diuturnis ęterniſque ſupplicijs reſeruari: ita inquiens, Quærat hic aliquis, ſi fidelis deprehenſus in adulterio decolletur, quid de eo poſtea fiet? Aut enim punietur, & falſum eſt quod dicitur, Non iudicabit Deus bis in idipſum: aut non punitur: et optandum eſt adulteris, ut hic breui pęna puniantur, ut fruſtrentur ibi cruciatus æternos. Ad quod reſpondemus, Deum ut omnium rerum, ita ſuppliciorum quoque ſcire menſuras: & non preueniri ſententiam iudicis, nec illi in peccatorem exercendæ dehinc pœnæ auferri poteſtatem: & magnum peccatum magnis diuturniſque lui cruciatibus. Si quis uerò punitus ſit tēporaliter, ut ille qui Iſraelitæ maledixerat, & qui in ſabbato ligna collegerat, tales poſtea non puniri: quia culpa leuis præſenti ſupplitio compenſata ſit. Leuis .n. culpa leui ſupplicio compenſatur. His ſatis innuit Hieronymus grauia

Gen. 19 Exod. 14. Nū. 11. Hie. eodē cōmentario ad 1. cap. Nahū paulò inferius ad ſuperiora. Hiero. in forma. Ibidē. Leui. 24. Num. 15.

peccata

peccata & hic puniri graui ſupplicio: & in futuro punienda æternaliter, de quibus pænitentia non agitur inter flagella. Leuia uerò quæ hic puniuntur, leui pœna compenſationem recipere: quod in bonis fieri non ambigimus, & in malis forte etiam fit ita. Satis iam apparet quod illi de prophetia induxerunt, non facere pro eis, qui dicunt ei, qui crimen ſibi reſeruat, de alio ueniam præſtari per penitentiam.

SVPRA reprobauit Magiſter errorem, q attendebatur quãtùm ad pœnitentiæ iterationem. Hic reprobat errorem, qui conſiſtit quantùm ad pœnitentiæ diuiſionem: & hoc maximè ratione ſatisfactionis. Dicebãt enim aliqui, ꝙ poterat quis pœnitere, & ſatisfacere de aliquo crimine; ita quòd de alio eſſet impœnitens. Et quoniam iſte error ſuam habebat defenſionem, ideo hæc pars diuiditur in duas. In prima reſpondet, & excludit defenſionem, quam habet ex auctoritate ſcripturę. In ſecunda defenſionem, quam hẽt ex auctoritatibus patrũ. ibi. *Alias quoque auctoritates inducunt.*] Prima diuiditur in duas. In prima reſpondet auctoritati. In ſecunda expoſitioni. ibi. *Nam & ſi ſuper eundem locum Hieron. &c.*] Quælibet harum partium duas habet. In prima opponit. In ſecũda ſoluit: & hoc ſatis manifeſtum eſt in litera.

Dub. 1. N*On conſurget, &c.*) Videtur contrarium. Eccl. Error, & tenebræ peccatoribus concreata ſunt. Item. In pſalmo. Induatur ſicut diploide confuſionis. Reſpon. Dicendum, ꝙ tribulatio poteſt quadrupliciter intelligi, aut quantùm ad ſubiectũ punitum, aut quantùm ad modũ puniendi, aut ſecundùm diuerſitatem ſtatus, aut ſecundùm proportionem ad meritũ. Dico igitur, ꝙ tribus modis duplicatur. Aut duplicatur quantùm ad effectum, quia duplex eſt hominis pars. ſ. corpus, & anima: & duplex uis in lib. arb. peccãte. Ideo punitur homo in anima, & corpore, in ratione, & uoluntate: & iſte eſt unus modus duplicandi. Alio modo duplicatur quãtùm ad modum puniendi, quia per carentiam, & calorem, per ignẽ, & frigus, ſicut peccauit per timorem, & amorem. Tertio modo duplicatur quantùm ad ſtatum, quia punitur quis in pręſenti: & ſi eſt impœnitens punitur in futuro. Sed quantum ad proportionem ad meritum non conſurget duplex tribulatio, quia ſemper Deus punit citra condignũ: & hoc modo intelligitur auctoritas Prophetæ. Secundùm alias uias multæ inueniuntur auctoritates, ſic eſt etiam intelligendũ dictum Hierony. ſequens.

Cap. 11. Pſ. 34.

Quinque enim, &c.) Videtur inſufficiẽter tangere modos, cum multo plures aſſignari poſſint. Flagella enim ſunt ad uitã æternam ordinata, ad probationem, & ad multa alia; quæ hic non tãguntur: ergo uidetur ꝙ ſit inſufficiens Dub. 2.

ficiens. Reſp. Dicendum, ꝙ utili
tates flagellorum poſſunt accipi
ex ſcripturis in generali, uel in
ſpeciali. In generali omnes mo-
di flagellandi ad hos reducun-
tur: & hoc patet, ſi conſideretur
ſufficientia. Omne enim flagel-
lum cōtingit, & eſt ordinatum
aut ad utilitatem flagellati, aut
ad gloriam flagellantis. Si ad uti
litatem flagellati, aut ut promo
ueatur ĩ bono: & ſic primus mo
dus: & eſt exemplũ de Iob. Aut
ut conſeruetur: & ſic ſecundus:
& ex exemplum in beato Pau-
lo. Aut ut reducatur ad bonum:
& ſic tertius; & eſt exemplũ in
Maria ſorore Moyſi. Aut ad glo
riam flagellantis; & hoc duplici
ter, aut ut manifeſtetur in potē
tia in miſerando: & ſic eſt quar-
tus: & ex exemplum in cæco na
to, quem dominus illuminauit.
Aut ut manifeſtetur potentia in
iudicando: & ſic eſt quintus; &
eſt exemplum in Antiocho. Ali
ter poſſunt diſtingui; quia om-
ne flagellum aut eſt ordinatum
ad bonum, aut contra malum. Si
ad bonum, aut promouendum,
aut demonſtrandum. Si contra
malum, aut euitandum, aut cor
rigendum, aut uindicandum: &
ſecundùm hoc accipiuntur quin
que modi. Vnde uerſus. *Iob pro-
bat, inclinat Paulum, purgatque
Mariam. Herodem punit, in cæco ſe
manifeſtat.* Sunt & alii modi ſpe
ciales, & utilitates, quæ his uerſi
bus continentur. *Erudit, uertit,
probat, & letum facit, arctat. Con-
fortat, ſatiat, conſummat, deinde co*
Cap. 6. *ronat.* Erudit Hierem. Per om-
ne flagellum erudieris Hieruſa-
Pſ. 15. lem. Vertit, ideſt cōuertit. Pſal.
Multiplicatæ ſunt infirmitates
eorũ, poſtea accel. Probat. Eccl. Ca. 27.
Vaſa figuli probat fornax. Lętũ
facit Iac. Omne gaudium exiſti Cap. 1.
mate fratres &c. Arctat Iſa. Ve- Ca. 28.
xatio dabit intellectum auditui.
Confortat. Ioan. Hęc mihi con- Cap. 6.
ſolatio, ut affligens &c. Satiat,
ideſt, fœcundat. Exod. Quantò Cap. 1.
magis opprimebant, tantò ma-
gis multiplicabantur. Conſum-
mat. Matth. Beati qui perſecutio Cap. 5.
nem patiuntur propter iuſtitiã.
Coronat. ii. Cor. Id quod in prę Cap. 4.
ſenti eſt momentaneum, & leue
tribulationis &c. Omnes autem
ad prædictos modos reducun-
tur. Hic tanguntur flagellorum
utilitates, quæ ſub tribus modis
aſſignatis continentur; & am-
plius ſunt duo modi.

Vt iuſtis per patientiam, &c.) Dub. 3.
Videtur hic de primo modo ma
le exemplificare: quia Iob dici- Cap. 6.
tur. Vtinam appenderentur pec
cata mea, quibus iram merui.
Item. Greg. in Moral. Quicquid
mali patimur, pro peccatis no-
ſtris accidere eſt manifeſtum.
Reſpon. Dicendum, ꝙ cauſa du
pliciter dicitur, ſcilicet propriè,
& communiter. Communiter,
& ſic dicitur cauſa ſine qua nō:
accipiendo igitur cauſam large
pro cauſa ſine qua non, ſic omni
no pœna dicitur uenire ob meri
tum culpæ originalis; quia niſi
peccatum præceſſiſſet, nulla eſ-
ſet pœna. Si autē accipiatur pro
priè pro cauſa meritoria uel fi-
nali, ſic non meruit Iob illã pœ
nam: Et quod dicitur, Vtinã ap
penderentur, hoc eſt potius ad
oppoſitum: quia ſicut ipſe dicit
conſequenter ꝙ pęna impropor
tionabiliter excedit meritum.

Vel ad initium pœnæ, &c.) Vi-
detur

detur malè dicere; quia Aug. de pœnitentia. Quicquid Deus permiſerit pati, ſcias eſſe flagellum corrigentis non damnantis. Itē. Quandiu homo uiuit, poteſt cōuerti, & poteſt mereri, & eſt in ſtatu uiæ: ergo nō debet inchoari pœna. Reſpon. Dicendum, ꝙ flagellum inflictum habet comparationem ad infligētē, & ad illum cui infligitur. De infligente autem eſt loqui aut quantùm ad uoluntatem antecedentē, uel conſequentem. Si quantùm ad uoluntatem antecedentem, ſic omne quod Deus nobis facit, & infligit in præſenti uita, ordinationem aliquā habet ad gloriā; quia ſecundùm uoluntatem iſtā uult fieri. Si autem quantùm ad uoluntatem conſequentem; ꝗa ſecundùm hanc uoluntatē uult Deus ſecundùm quod præſcit, & præſcit iſtum in malitia permanſurum, pœnā dicitur infligere in uindictam grauis culpę. Similiter de flagellato eſt loqui dupliciter. Aut quantum ad ſtatum; & quia ipſe eſt in ſtatu, in quo poteſt reuerti, tā ipſe, quā pœna aliquam ordinationē habent ad bonum. Aut contingit loqui quantùm ad obſtinationē animi, quæ conuertit benignitatē in iram, & gratiā impugnat: & ſic ſunt ei pœnæ in dānationē: & ſic patet utraque pars.

Dub. 5. *Et non præueniri, &c.*] Videtur malè dicere; quia qui ſemel iudicatus eſt, & punitus a ſacerdote, amplius non iudicabitur, nec punietur: ergo ſententia iudicis præuenitur. Reſpon. Dicēdum, ꝙ ſacerdos aut abſoluit non abſolutum, & imponit minorem pœnam, quam debet: & ſic iudicat ſententia hominis, & non iudicis ſuperni: & hoc modo ſi uideatur præueniri ſententia iudicis, non tamen præuenitur; quia oportet hominem puniri in foro Dei. Aut ſacerdos ſeruato ordine recto, & qualitate punit, & ſententia ſacerdotis eſt ſententia Dei hic hominem abſoluentis: & tunc non præuenitur; quia ipſe iudex iudicat ꝑ miniſtrum ſuum, cui commiſit miniſterium; tamen caſſum eſt, niſi præcedat miniſterium Dei abſoluentis.

Dub. 6. *Leuis enim culpa, &c.* Pręmittit hic exempla de Iſraelita qui collegit ligna in ſabbato: & ulterius de eo, qui Iſraelitæ maledixerat, & qui etiam blaſphemauerat: & uidetur in utroque malè exēplificare cum ratione pœnæ, tum ratione culpę. Ratione pœnę, quia uterque occiſus eſt, & laudatus: & hæc eſt grauiſſima pœnarū, ſcilicet pœna mortis. Item. De culpa uidetur falſum; quia blaſphemia eſt grauiſſimū peccatum. Pręterea. Tranſgreſſio mandati decalogi non eſt leue peccatum, maximè; ꝗa punitur pœna mortis, quæ erat pœna debita enormiſſimis peccatis. Reſpon. Dicēdum, ꝙ Hieron. non uocat ſupplicium mortis leue abſolutè; ſed in cōparatione ad pœnam æternam: & leuem culpam uocat; tum propter hoc ꝙ ſemel perpetrata eſt, tum etiam quia neutrum habebat deformitatem notabilem: & ideo ſi uterque uoluit pęnitere, de facili potuit miſericordiam inuenire, & graues pœnas euadere: & uterque illorum occiſus fuit ex rigore legis, quæ data erat in

timorem

timore. Et qđ obiicitur de blaſphemia, Dicendum, ꝙ ſecundũ Richa. de S. Victo. Non omnis blaſphemia eſt peccatum in ſpiritum ſanctum, ſed quæ dicitur ſpiritus blaſphemiæ, quando qs uoluntatem habet blaſphemandi Deũ. Sed illa, quæ dicitur ex quadam ſurreptione, & ſine cõturbatione, non eſt ſemper inter peccata enormia reputanda grauis, licet ipſa graue poſſit eſſe peccatum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An poſſibile ſit reconciliari Deo per ſatisfactionem.

AD intelligentiam huius partis ſex incidunt hic quærenda. Primo qritur, utrũ poſſibile ſit Deo reconciliari ꝑ ſatisfactionem. Secundò, utrum ſit poſſibile Deo ſatisfacere de uno peccato, alio retento. Tertio, utrum extra charitatem abſtinentẽ a peccatis, poſſibile ſit ſatisfacere. Quartò, utrũ opera ſatisfactoria facta extra charitatẽ uiuificentur adueniente charitate, & debeant computari in ſorte. Quinto quæritur, utrum per talia opera aliqd mereatur. Sexto & ultimo quæritur, quid ſit illud quod meretur.

QVOD ſit poſſibile Deo recõciliari oſtenditur per diffinitionem eius, quod eſt ſatiſfacere. Quia dicit Anſelm. Satiſfacere eſt honorem debitũ Deo reddere: ſed hoc eſt poſſibile homini; ergo poſſibile eſt ſatiſfacere. *Lib. 2. cur deus homo. Cap. 6* ITEM. Quanto is contra quẽ delinquitur miſericordior eſt, tanto minorem exigit pœnam: & quanto minorem exigit pœnam, tanto facilius, & poſſibilius eſt ei ſatisfacere: ſed Deus eſt multò miſericordior homine: ergo ſi poteſt homini ſatiſfieri, & Deo. ITEM. Sufficienter aliquis punitur, quando tantũ datur ei tormentum, quantũ fuit delectamentũ; quia hoc eſt iuſtitia legis Moſaycæ. Iuxta menſuram peccati erit & plagarum modus &c. *Deute. 25.* Et legis diuinę. Quantũ ſe glorificauit &c. *Apoc. 18.* Sed aliquis poteſt ſibi hoc facere: ergo poteſt Deo ſatiſfacere.

CONTRA. Tanta eſt offenſa; quãtus is eſt, qui offenditur: ſed Deus eſt infinitus, qui offenditur in peccato. igitur & offenſa. Sed quanta eſt offenſa, tanta debet eſſe ſatiſfactio (alioquin non ſit ſatis) ergo in infinitum oportet ꝙ homo ſe puniat; ſed hoc eſt impoſſibile alicui: ergo nõ poteſt Deo ſatiſfacere homo de peccato. ITEM. Peccatũ diaboli peccatum noſtrum non excedit in infinitum: immo quãto eius culpa excedit humanam, tãto uirtus naturæ ad ſuſtinendũ mala, & faciendum bona eſt fortior: ſed diabolus non poteſt ſatiſfacere: ergo nec homo. ITEM. Primus parens nõ potuit de culpa ſua ſatiſfacere, quia cum eſſet homo, uoluit in ſcientia aſſimilari Deo; ideo ad ſatiſfactionem neceſſe fuit, quòd Deus fieret homo: ſed quilibet peccator præfert uolũtatem ſuam uoluntati diuinæ: ergo non poteſt ſatiſfacere. ITEM. Nullus de orĩginali potuit ſatiſfacere niſi per mortem Chriſti: ſed multo minus ponderat originale, quàm actuale; ergo &c.

RESOLVTIO.

Inutilis quidē eſſet apud Deū omnis hominum conatus, niſi uirtus ſatisfactionis & meriti Chriſti adeſſet: qui omnem illum foueret, validumq; & firmum eundem redderet.

Sco. di. præſenti tenet, quod de poſſibili uel repugnat qd hō ſatisfaceret; licèt Deus voluerit noſtræ ſatisfactiōi cō iungere meritū Chriſti: vide q. 1. ibi. qūo ergo.
S. Tho. 3. p. q. 1. ar. 2. tenet cū S. Bon.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ hic eſt unus modus dicendi ſatis probabilis; ꝙ de omni eo qđ eſt in peccato, nō fit ſatisfactio, quoniā hoc eſt impoſſibile: unde & Deus nō exigit ſatisfactionem de oī eo, qđ eſt in culpa; ſed aliquid condonat per miſericordiam: de aliquo requirit ſatisfactionē per iuſtitiā; ut ſimul ſit hic miſericordia, & ueritas: nec umquam eſt ſatisfactio, niſi præcedat condonatio, ſicut nūquam eſt meritū niſi præcedat donum gratuitum. Vnde notandū, quod in peccato duo ſunt. ſ. offenſa Dei, & libido deordinata: ſed offenſa Dei eſt infinita, & pro illa nō fit ſatisfactio, ſed dei miſericordia illam remittit, ſuam dando gratiam; libido aūt peruerſa finita eſt. Et quia Deus iuſtus eſt, & non totum remittit, ſed pro illa exigit pœnā condignam: & quantùm ad hoc poſſibile eſt Deo ſatisfacere.

ET SIC patet reſpōſio ad duo prima. Ad primum, quod nō fit ſatisfactio de offenſa. Ad ſecundū, quod diabolus nō poteſt ſatisfacere propter impoſſibilitatem percipiendi gratiam, in qua remittatur ſibi diuina offenſa. Patet etiā reſpōſio ad tertium. Deus enim per miſericordiā relinquit oīno offenſam, dādo gratiam, ſed ſatisfactionem exigit de ipſo damno, quod intulit ſibi peccator per culpā, & delectationem libidinoſam. Et quia Adā intulit ſibi damnum mortis, & toti poſteritati; ideo non potuit plenè ſatisfacere: niſi ille, qui nō eſſet mortis debitor, & ualeret totum genus humanū. Sed peccator quilibet dū peccat, infert damnū in imaginis deformatione, quæ reparabilis eſt, & infert damnum ſibi, non aliis: & ideo non eſt ſimile.

ALIVS eſt modus dicendi ēt ſatis probabilis, & uidetur rōnabilis; quod etſi diuina miſericordia relinquat offenſam homini dando gratiam, non tamen ita oīno relinquit, quin etiā exigat de offenſa ſatiſfactionem per iuſtitiam: & quia homo non potuit pro tanta offenſa ſatisfacere, ideo Deus dedit ei mediatorem, qui ſatisfaceret pro offenſa. Vnde in ſola fide paſſionis Chriſti remittitur oīs culpa, & ſine fide eius nullus iuſtificat̄. Et ſecundum hoc dicunt, ꝙ oīs ſatisfactio noſtra uirtutē habet a ſatisfactione Chriſti. Sed ipſa ſatisfactio Chriſti habet effectū in membris per ſacramētum baptiſmi plenum, per ſacramentū pœnitentiæ ſecundùm partem, per fidem ante nouam legem, & etiā poſt: & in his, qui non poſſunt confiteri; effectū habet adhuc minorem: unde oīs ſatisfactio non tantū de peccato primi parentis, ſed etiam de aliis fundata eſt ſuper ſatisfactionē mediatoris. ET SECVNDVM hanc uiā facilis eſt reſponſio ad obiecta. Sicut enim offenſa eſt infinita, ſic ꝙ Deus patitur eſt ſatisfactio infinita. Similiter ſecundū patet, quia diabolus non habuit mediatorē, ſuꝑ quē poſſet

fun-

fundari eius ſatisfactio. SIMILITER patet tertiũ de Adam: quoniam ſicut ipſe non potuit ſatiſfacere de peccato ſuo, ſic nemo poteſt ſufficienter ſatisfacere de ſuo, niſi ſuper ſatisfactionẽ paſſionis Chriſti per fidẽ eſſet fundatus.

QVAESTIO II.

An poſsibile ſit ſatisfieri Deo de vno peccato abſque alio.

VTRVM poſſibile ſit Deo ſatisfacere de uno peccato ſine alio. Et qđ ſic uidetur. 1. Timot. Cap. 4. Pietas ualet ad omnia. Glo. Summa Chriſtianę diſciplinæ in pietate, & miſericordia eſt: quam qui ſequitur, etiã ſi lubricũ carnis patiatur, ſine dubio uapulabit, nõ tamen peribit. Et cõſtat, quod intelligit de lubrico mortali, quia ſi de ueniali, etiã ſine illa non periret: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur, qa ſatisfactio reſpondet tranſgreſſioni ex oppoſito: ergo cum impoſſibile ſit trãſgredi niſi ſucceſsiue, primò uno modo, deinde alio, uidetur ſimiliter ꝙ & poſsit ſatisfacere primò de uno peccato, deinde de alio. ITEM. Alii peccato alia debetur pęna, & alia ſatisfactio: unde & alia imponitur: eſto ergo quod pro aliquo peccato imponatur pœna debita, ſi exequatur illã, amplius nõ poteſt, nec debet exigi ab eo aliquid, ſed poteſt exequi committendo aliam culpam: ergo &c. ITEM. Plus deſiderat Deus ſatisfactionẽ ſibi fieri a peccatore, quam aliqs creditor ſolutionem a debitore: ſed creditor qui multum deſiderat ſolutionem, recipit ſolutionem de uno ſine alio: ergo & Deus ſatisfactionem de uno peccato ſine alio. ITEM. Homo poteſt ſatisfacere de uno ueniali cõmittendo etiã aliud: ergo pari rõne de mortali. Aut quæritur, quare non.

CONTRA. Iſa. Ecce ad lites, & contentiones ieiunatis, percutis pugno impie. Et poſt. Numquid tale eſt ieiunium, quod elegi? quaſi diceret, non: ergo non placet Deo pro peccato ieiuniũ, quando ieiunãdo cõmittuntur peccata. ITEM. Gregorius in homil. Qui ſic alia plangit, ut alia committat, pęnitentiam agere, aut ignorat, aut diſſimulat. Ca. 58.

ITEM. Ratione uidetur, quia in hoc peccator eſt pœna dignus, quia Dei imaginem deformat: ergo numquã ſatisfacit niſi per reformationem imaginis: ſed in eo qui ſatisfacit, & rurſus peccat, numquam reformatur imago: ergo talis nunquã ſatisfacit. ITEM. In peccato eſt cõuerſio, & auerſio, & pœna debetur peccatori rõne auerſionis: ſed peccata omnia conueniunt in auerſione: ergo ſatisfactio reſpicit peccata ſecundum id, in quo cõueniunt: ergo impoſsibile eſt ſatisfacere de uno ſine alio.

RESOLVTIO.

Niſi de omnibus ſimul ſatisfaceret homo, ſimul & auerſus, & conuerſus ad Deum eſſet: quod omnino implicat.

RESPONDEO. Quod aliqui poſuerunt, quod de peccato poterat fieri ſatisfactio peccatore perſiſtente in alio: & ratio eorũ erat diuina largitas, & benignitas, quæ acceptat ſatisfactionẽ quantumcunque modicam. Sed

 ca-

Sco. hic q. 1. ibi de quarto tāgit de ſatiſfactione exteriori, poſſit ſ ſeruius ſi ſine alio & ſibi nulla uidetur repugnā tia.

tamen hi non conſiderauerunt ſufficienter, quid ſit ſatisfacere: non enim ſatisfacere dicit tolerātiam pœnæ tantū, quia Deus in malis noſtris non delectatur, ſed delectatur in iuſtitia uoluntatis noſtræ, & reconciliatione: quæ non poteſt haberi de una culpa ſine alia, tum propter connexionem uirtutum in una gratia, quæ delet culpā omnē mortalem, cum habeat omnem uirtutem annexam, tum propter diuinam largitatem, quę ſecundū partē nō gratificat, immo oēm offenſam condonat: tū propter peccata mortalia, quæ oīa cōiūcant in auerſione, & contemptu Dei: & omnia ſunt contra Deū, & contra unum: & ideo ſi Deus remitteret culpam de uno ſine alio, ſimul eſſet is, cui remittitur amicus, & inimicus, conuerſus, & auerſus. Et ideo (ſicut dicit Magiſter) error eſt hoc ponere, quod homo ſatisfaciat Deo offendendo Deū, quia ſemper manet auerſio, & imaginis deformatio, & inimicitia. Et ideo dicitur Eccle. 9. Qui in uno peccauerit, multa bona perdet. & beatus Iacobus. ii. cap. Qui offendit in uno, factus eſt omnium reus: quia qui peccat in uno non ſatiſfacit pro aliquo, eo quod in oī peccato unus offenditur, & impoſſibile eſt, quod Deus ſit amicus, & inimicus eiuſdem.

AD ILLVD, qđ obiicitur, de illa Gloſa, quod non peribit. Dicendum, quod intelligitur, qđ operibus pietatis præparatur qs ad gratiā, per quam ſatisfaciat de omnibus. AD ILLVD, qđ obiicitur de tranſgreſſione. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia enim mala facimus, ideo mali ſumus: & ideo qa actus nō ſunt cōnexi, nec tranſgreſſiones: ſed non quia bona facimus, boni ſumus, ſed econtra; ideo oportet, quod ante ſit amicus, quam pro aliquo peccato ſatisfaciat: & ſi amicus: ergo nullum peccatum habet mortale. AD ALIVD, qđ obiicitur. Dicendum, quod illi peccato debetur tanta pœna de ſe, niſi remittatur per gratiam, quam impoſſibile eſt illi perſoluere, quia infinita: & ideo nunquā taxari poteſt pœna debita, quouſque manet in culpa. AD ILLVD, quod obiicitur, quod Deus uult plus ſatisfactionem, quam creditor ſolutionem. Dicendum, quod Deus ſimiliter recipit ſatisfactionem paulatim: ſed quādiu eſt in aliqua culpa, nō eſt in ſoluendo aliquid, imò in obligando ſe potius: & ideo Deus non recipit. AD ILLVD, quod obiicitur de ueniali. Dicēdum, quod non eſt ſimile, quia ueniale ſtat ſimul cum gratia, ꝑ quam contingit ſatisfacere: non ſic mortale, imo quodlibet mortale tollit fundamentum ſatisfactionis, ſicut melius patebit in ſequenti problemate.

QVAESTIO III.

An extra charitatem abſtinentem à peccatis, poſſibile ſit ſatisfacere.

VTRVM extra charitatem, abſtinentem a peccatis poſſibile ſit ſatisfacere. Et quòd ſic, uidetur Luc. Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt uobis: conſtat quòd ibi loquitur de peccatoribus: ergo poteſt ſatisfacere quis per eleemoſynam ſine gratia. Et hoc ipſum Ca. 11.

dixit

Cap. 4. dixit Daniel Nabucohdonoſor. Peccata tua eleemoſynis redime: & conſtat ꝙ ille erat peccator magnus: ergo &c. ITEM. Cap. 3. Tren. Venatione ceperunt me, Glo. Et ſi fides deeſſet, pœna ſatisfaceret: ſed ubi deeſt fides, nõ eſt charitas: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur: quia ad nullũ præceptum diuinũ tenetur homo ex charitate: hoc conſtat: q a ſi quis pro loco, & tempore parentes honorat, etiam non habens charitatem, non peccat: ergo multominus tenetur ex charitate implere ſacerdotis mandatum: ſed ſatisfactio eſt mandatum ſacerdotis: ergo poteſt fieri extra charitatem. ITEM. Si tenetur ex charitate ſatisfacere, cum nullus ſit certus, utrũ amore an odio ſit dignus, ſemper eſt in dubio: ergo ſemper debet ſatisfacere. Si tu dicas, quòd concluſio eſt uera, quia ſemper continuãda eſt pęnitentia tibi uſq; ad mortem: ergo eſto quod impoſita ſit alicui pœnitentia dare centum marcas, uidetur ſecundũ hoc quod ſemper tenetur dare: ſed hoc eſt impoſſibile: ergo tenetur ad impoſſibile.

CONTRA. Nõ reſpicit dominus quantũ, ſed ex quanto: ſed uoluntas ſine charitate non placet Deo: ergo nec opus, nec ſatiſfactio. ITEM. Quamdiu homo eſt extra charitatem, eſt inimicus: ſed ſatisfactio eſt reconciliatiua: ergo talis nõ poteſt ſatiſfacere. ITEM. Apoſtolus. i. ad Ca. 13. Cor. Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem nõ habuero: nihil mihi prodeſt: ergo &c. ITEM. Nullus damnatur, pro quo ſatisfacit: & nullus damnatur niſi propter culpã: ergo nullus ſatisfaciẽs damnatur: ſed nullus euadit damnationẽ, niſi qui habet charitatẽ: ergo nullus ſatisfacit, niſi qui eſt in charitate.

RESOLVTIO.

Satisfactio, cum importet acceptationem, reconciliationem, & amicitiam Dei: qui extra charitatem eſt, ualidè ſatisfacere non põt.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſatisfacere quãtum eſt de ui nominis, importat diuinam acceptationem, & recõciliationem, & amicitiam. Et quoniam ſine gratia gratum faciente, & charitate impoſſibile eſt aliquẽ Deo placere, & opera eius acceptari: ideo nec ſatisfacere eſt poſſibile: poteſt tamen homo antequã habeat charitatem præparare ſe ad habendam charitatem, & ad exequendam ſatiſfactionem: & ſic intelligitur conſilium domini, & conſilium Dan. ut ſe præparent ad eleemoſynam per gratiam, qua accepta, multiplicando eleemoſynas ſatisfacerent. *Diſſentit Sco. hic. q. 1. ibi De quarto S. Tho. d ſ. præſẽti art. 3. cõſentit S. B.*

AD ILLVD, quod obiicitur, de Glo. in Tren. Dicendum, q̃d fides ibi dicitur conſcientia peccati. Aliquãdo enim habens gratiã per pœnam ſatisfacit de culpa, cuius non habet memoriam: unde tantum ualet dicere, ſi fides deſit, quantum ſi deſit conſcientia. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃d nullus tenetur ex charitate implere mandata. Dicendum, quod quando ſatisfactionis opus ab homine imponitur homini, non tenetur illud opus facere ex charitate, ſiue in charitate: q a præceptum: ſed neceſſe hẽt in charitate facere ad hoc, ꝙ

ſit emendatorium, & Deo placitū. Et ideo dico, quod opere illo iniuncto completo, non tenetur illud iterare: ſed ſi dubitat probabiliter ſe Deo nō ſatisfeciſſe, non debet a ſatisfactione ceſſare, quouſque per ſigna probabilia habeat certitudinem de culpa dimiſſa, & pœna. Vnde, ſicut dictum eſt de aliis ſacramentis, maximè de Euchariſtia, quod nō ualet niſi habenti charitatē, non tamen tenetur quis accedere ex charitate ſecundum ueritatem, ſed ſe probabiliter diſponere. Ita etiā de ſatisfactione dicendū, quod opera iniuncta in ſatiſfactionem tenetur facere, & tenetur ſe diſponere quātū eſt in ſe: & abſolutus eſt in foro eccleſiæ, & a pœna ſuæ conſcientiæ: & in foro Dei abſolutus eſt, ut non peccet in hoc faciendo. Sed tamen ꝑ hæc opera non abſoluitur oīno: & ideo ſanum cōſiliū eſt, ꝙ homo ſemper pœniteat. Sufficit tamen cū ſignis probabilibus feciſſe pœnitentiā iniunctā, nec oportet eā iterare: vnde ſi centum dedit, non debet iterare, nec ſacerdos debet iterū imponere, niſi pro aliqua culpa de nouo commiſſa. Satisfecit enim talis in foro eccleſiæ, & ſuæ conſcientię. Vnde notandum, ꝙ duplex poteſt diſtingui forū ſecūdū duplex iudicium. ſ. forum cōſcientiæ, & forum diuinæ iuſtitiæ. Primum eſt manifeſtum, ſecundū eſt occultum. Si quis igitur impleat pœnitentiam impoſitam ſine remorſu conſcientię, ſed tamen extra charitatem, nō tenetur ſatisfacere amplius nec iudicio ſacerdotis, nec ſuo: tenetur tamen iudicio Dei, quia adhuc Deus exiget pœnam; illud autem forum diſtinguitur contra forum eccleſiæ. Illud uero uocatur forū eccleſiæ, quod eſt in facie eccleſiæ, & ſecundū iudicium publicum.

Diſ. 12 par. 2. arti. 1. q. 1.

QVAESTIO IIII.

An opera ſatisfactoria, extra charitatem facta, ad ueniente illa, reuertantur? aut debeant in ſortem computari?

VTRVM opera ſatisfactoria facta extra charitatē, aduenięte charitate reuiuiſcant, ſiue uiuificentur; & an debeant computari in ſortem? Et ꝙ ſic uidetur. Super illud Leui. Si attenuatus frater tuus, &c. Gloſ. exponit, quod fructus bonæ conuerſationis debēt ei cōputari ab eo tp̄e, ex quo peccauit: & ex hoc uidetur quod charitate, aduenięte, poſſunt bona opera computari. ITEM. Baptiſmus acceptus a ficto extra charitatem, aduenięte charitate incipit ualere: ergo ſimiliter cū ſatisfactio ſit opus ſacramentale, poterit ualere adueniente charitate. Si tu dicas, quod non eſt ſimile, quia in baptiſmo imprimitur character. Contra hoc eſt de reſtitutione, quę tunc ualet ad ſalutem, cum aduenit charitas; nec oportet iterari. ITEM. Facilius eſt in natura uiuificare, quod non uixit; quàm quod uixit, & eſt mortuum, ſiue mortificatum: primum enim eſt naturale, ſecundum ſupra naturam: ergo cum opera mortificata adueniente charitate uiuificentur, multomagis mortua, uel ſaltem æqualiter. ITEM. Bonum moris magis propinquum eſt gratiæ,

Cap. 25

tiæ, quàm bonum naturæ: ſed naturalia uiuificantur, & gratia reformãtur: ergo & bona in genere priùs facta. ITEM. Rõ, quare Deus remittit culpam, & non remittit pęnam; eſt; ne peccatum remaneat impunitum: ergo ſi iſte peccator punitus eſt ante aduentum gratiæ, nunquã debet puniri poſt gratiam: uel in parte dēt, aut nullo modo puniri dēt, aut non tantùm: ergo bona opera computantur.

CONTRA. Quod nullo modo uiuit, nec eſt a principio uiuente, nec hēt potentiam ad uitam; non poteſt uiuificari: ſed tale eſt opus extra charitatem factum: ergo &c. ITEM. Omne opus ſatisfactorium eſt meritorium: ſed nullum eſt meritoriũ niſi ex charitate: ſed opus illud non fuit ex charitate, nec ampliùs poteſt eſſe: quia impoſſibile eſt, quod mutet originẽ: ergo impoſſibile eſt inter opera ſatiſfactoria computari. ITEM. Peccator ante ſatisfactionẽ eſt obligatus ad pœnam infinitam: ſed ab infinito nihil adimitur: ergo quantumcunq; peccator ſe affligat, tenetur ad æqualem pœnam: ergo non debent talia opera cõputari. ITEM. Opus ex charitate procedens excedit improportionabiliter opus extra charitatem factum: ſed quod improportionabiliter excedit aliud, nõ accreſcit ex additione illius: ergo quantũcumque, uel quæcumque opera feceret ante charitatem, nihil addunt ad opera poſt charitatem, ſicut nec pũctus ad lineam: ergo in nihilũ debent computari.

RESOLVTIO.

Tutius eſt negatiuæ parti adhærere, quàm affirmatiuæ.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ circa hoc fuit duplex opinio. Vna qdē fuit, quod opus ſatiſfactorium, quantum eſt de ſua rõne perfecta, meretur collationẽ gloriæ, & meretur remiſſionem pœnæ. Collationẽ gloriæ: quia fit ex charitate. Remiſſionem pœnæ: quia fit in charitate, inquantùm ſacramẽtale eſt: & ideo ſufficit, qđ fiat in charitate quantùm adhoc, quod per charitatẽ pęna debita ſatisfaciẽti ſit proportionabilis pęnæ, quam ſuſtinet. Dicunt ergo, ꝙ opera illa uiuificari quantùm ad meritum, uel retributionem uitæ æternæ eſt impoſſibile: qa non fuerunt ex charitate: & amplius impoſſibile eſt eſſe ex charitate: ſed quantùm ad meritum remiſſionis pęnæ, qa non erat alius defectus, niſi qa pęna non erat proportionabilis. Iſto poſito in charitate, & pęna facta ꝓportionali, uiuificantur quantũ adhoc, ꝙ cõputari debēt in ſorte. Et ita aliter uiuificantur, q̃ opa mortificata: qa illa ad ęternam retributionem, hæc ſolùm ad pęnæ dimiſſionẽ. ALIA eſt poſitio, ꝙ oẽ opus ſatiſfactoriũ eſt meritorium uitæ æternæ: & oportet fieri ex charitate mouẽte imperio coniuncto, uel ſaltẽ ꝑuio, uel primo: ſicut eſt de eo, q uadit ad S. Iacobum: unde dicũt, ꝙ talia nullo modo uiuificantur, nec computãtur. Prima poſitio eſt multum probabilis: ſed hæc ſecurior eſt.

AD ILLVD, ergo, ꝙ obiicitur in contrariũ huius, ꝙ debēt

fructus computari. Dicendũ, ꝙ illud intelligitur ſi ſtatim poſt peccatum incepit confiteri, & tunc opera ſatisfactoria fuerũt ab illo tempore, etiam antequã abſolueretur a ſacerdote. Vel dicendum, ꝙ fructus cõputantur quantùm ad superexcreſcentiã uſurarũ: quia merito illorũ fructuum diabolus non traxit illũ ad multa ſcelera. AD ILLVD, ꝙ obiicitur de baptiſmo. Dicẽdũ, ꝙ eſt opus dei ad hoiem, & hoc nunq̃ eſt mortuũ: tamen ꝑꝑ inconuenientiã ſuſcipiẽtis priuatur effectu; & tale eſt baptiſmus. Eſt opus hoīs ad hoīem, & tale conſideratur ſolùm exterius: q̃a hõ non uidet niſi ea, q̃ extra ſe ſunt: & talis eſt reſtitutio, & hoc nõ oportet eſſe uiuũ. Aliud eſt opus hominis ad Deum, & tale põt eſſe mortuum: ſed dẽt eſſe uiuum adhoc, & ſatisfactoriũ: aliter enim Deo non eſt acceptum: & tale eſt opus ſatisfactionis, quo hõ recõciliatur Deo. Et ideo nõ eſt ſimile de baptiſmo, & ſatiſfactione. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ uiuificare, qđ nunquam uixit, eſt facilius. Dicendum, ꝙ hoc uerũ eſt in his, quę ideo uiuunt, q̃a recipiunt uitã, ſed nõ in his, quæ ideo poſſunt uiuere: quia procedunt a uita: & talia ſunt opera. AD ALIVD, dicendum, quod non eſt ſimile de habitibus, & potẽtiis, & actibus, quia iſti manent, illi non: nec informari, nec uiuificari poſſunt. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ cã ſatisfaciendi eſt, ne ſit peccati impunitas. Dicendum, ꝙ illa nõ eſt tota ratio: ſed eſt hęc, q̃a homo eſt amicus Dei effectus ꝑ gratiam, & dignus aliquando beatificari, ideo ſolùm ad pęnã tẽporalem aſtrictus eſt: & iõ anteq̃ ſit amicus, ad æternã reſtringitur. Prӕterea. Opus factũ ex charitate improportionaliter (ſicut tactũ eſt in opponẽdo) excedit opus factũ extra charitatẽ: & ita pęna ſupportata ex charitate, & mera uoluntate excedit pęnam ſupportatã ſine charitate: & iõ Deus pęnã ęternam ęternaliter portandã ex mala uoluntate, cuiuſmodi eſt in dãnatis, rationabiliter in pęnam temporalẽ cõmutat, ex charitate ſupportãdã; q̃a tantũ placet ei talis tolerantia: & iõ alia pęna extra charitatẽ portata tamquã oĩno improportionalis non augmẽtat illã: quia illam ſolam reputat ſatiſfactoriã, cuius tolerantia, & aſſũptio ſumitur ex charitate: q̃a in aliam non commutat pęnam.

1. Re. 15

QVAESTIO V.

An homo quidquam mereatur per opera extra charitatem facta.

SVPPOSITO quod per opera facta extra charitatem nõ fiat ſatiſfactio, nec uiuificẽtur, Quęritur, utrum homo per ea aliqd mereatur. Et ꝙ ſic, uidetur: q̃a ſicut dicit auctoritas cõmunis; Nullum malum impunitum, & nullum bonum irremuneratũ: ſed diuina iuſtitia numquã malum quantulumcũque dimittit, quin puniat: ergo nec quantulũ cumq; bonum, quin remuneret. ITEM. Si non remuneratur: ergo æqualiter ſe habet iudex, ad eum, qui nullum bonũ fecit, & ad eũ, qui fecit multa bona: ergo ſtultum eſt alicui peccatori conſulere, quod faciat aliquod bonum opus. ITEM. Exod. Honora patrem tuum, ut ſis lõgæuus: Cap. 20

nus:aut hoc dicitur habenti charitatem;aut non habenti. Si habenti tantū, hęc eſt parua remuneratio, quia ipſe non amat iſtā uitam;ſed aliam. Si non habenti;ergo meretur aliquid ; ſi honorat;& ſic &c. ITEM. Dominus dicit de hypocrita. Qui facit opus bonum propter gloriā, quod recepit mercedem ſuam ; eſto ergo, quod aliquis faciat opus bonum propter Deum, nō propter gloriam, cum non ſit peius, quam illud, quod fit ad gloriam, immo melius; ergo dignum eſt mercede aliqua.

Mat. 6

CONTRA Aug. Peccator nō eſt dignus pane, quo ueſcitur ; ergo ſi peccator non eſt dignus uiuere, multominus eſt dignus remunerari. ITEM. Qui nihil ē, in conſpectu alicuius, apud illū nihil meretur ; ſed peccator nihil eſt in conſpectu Dei. Pſalm. Ad nihilum redactus eſt in conſpectu eius malignus ; ergo &c. ITEM. Sap. Similiter odio ſunt Deo impius, & impietas eius ; ſed impietas omnino diſplicet Deo;ergo & impius;ſed qui oīno diſplicet alii, nihil meretur apud ipſum;ergo &c. ITEM. Nihil meretur organum, niſi uiuū in operatione ſeruitii;unde ligo nihil meretur, quamuis cū eo operetur homo in uinea ; ſed peccator organum eſt non uiuum ; ergo &c.

Pſalm. 14.

Ca. 14

RESOLVTIO.

Profecto de condigno nihil peccator apud Deum mereri poteſt ; quantumuis benefaciat ; de congruo tamen quidquam mereri poſſe, non improbamus.

RESPONDEO. Aliqui dicunt, ꝙ peccator nihil omnino meretur apud Deum neque ex congruo, neque ex condigno ; ſed tamen Deus ratione abundantiſſimæ largitatis bona eius opera non dimittit irremunerata, immo remunerat;& eſt bonum peccatori bene operari, quamuis non ſit iuſtum eum remunerari; ſed magis benignum. Alii dicūt,& probabilius, ꝙ eſt mereri de congruo,& de cōdigno; peccator autem apud Deū nihil meretur de condigno ; ſed mereri poteſt de congruo : peccator enim aliquando facit bonū opus in genere ad gloriam ſuā, ut cum dat eleemoſynam propter gloriā : & ex hoc opere nō meretur mercedem, ſed pœnā, quia procedit ex contumelia. Aliquando facit ad Dei gloriā, & propter amorem Dei, quem habet, & hoc non poteſt eſſe ſine aliqua gratia gratis data, quę diſponit de cōgruo ad gratiam gratumfacientem, quam Deus aliquo modo acceptat;& ex hoc meretur de congruo. Illud aūt meritū cōparatū merito charitatis eſt improportionabile ; ſicut linea latitudini,& ſuperficiei: unde ſicut linea nihil eſt in cōparatione ad ſuperficiem, aliqd tamē eſt in ſe: ſic eſt de peccatore cōparato ad iuſtū, & de eius amore ad amorem charitatis,& de merito ad meritum.

EX HIS patent obiecta,& primò ad illud Auguſt. Non eſt dignus &c. Dico bene, ꝙ non meretur de cōdigno. SIMILITER ad duo ſequentia; ꝙ nihil eſt in comparatione charitatis. Ad illud de Sapien. Dicendū, ꝙ illud intelligitur ꝑ ſe, ſecundùm ꝙ impiū, non ſecundùm ꝙ habēs naturam

naturam bonam, & aliqua bona gratis data: & cũ facit opus ſecundùm quòd impius, nihil meretur: ſed quando ſecundùm gratiam gratis datam, aliquid ad ſalutem meretur de cógruo.

AD VLTIMVM de inſtrumento, Reſpon. Dicendum, ꝙ non uiuum dicitur dupliciter. Negatiuè, quod non uiuit, nec natũ eſt uiuere: & priuatiuè, ꝙ non uiuit; ſed natum eſt uiuere. Et per primum nec de congruo, nec de condigno meretur: per ſecundum autem meretur de cõgruo: eo quod non priuatur ſimpliciter uita: uiuit enim in merito, ſi uoluntariè operatur bonum: & eſt quodammodo Dei adiutor.

QVAESTIO VI.

An opera bona extra charitatẽ facta, ualeant ad tolerabiliorem pœnam?

QVAERITVR, utrum bona opera extra charitatem facta ualeant ad tolerabiliorẽ pœnam. Et ꝙ ſic, uidetur; quia Auguſt. dicit de talibus in Ench. ꝙ adhoc eis proſunt, ut tolerabilior ſit damnatio. ITEM. Ratione uidetur: q̃a probatum eſt ſupra, quod aliquid meretur illo opere; ergo eſto q̃d ſtatim moriatur poſt illud: ergo cum non ſit irremuneratum, & non pręmietur in collatione boni: ergo ſaltem in diminutione mali.

ITEM. Declinare a malo ſemp̃ uitat pœnam, quamuis nõ ſemper conſequatur palmã: ſed melius eſt bonum facere: ergo multò fortiùs uitabit pœnã. ITEM. Peccatum aggrauatur ex ſequẽti euentu, ſeu effectu, & grauiùs punitur: ut patet ĩ peccato ocii; ergo peccatum, quod reddit hominẽ magis ocioſum ad bonũ, magis punitur: ergo illud, propter quod fiunt bona opera, minus: & ita, &c.

CONTRA. Aug. in Enchir. dicit, damnatis non prodeſſe ſuffragia eccleſiæ: ſed iſta ſunt potentiora, cum ſint ex charitate, quam opera extra charitatẽ facta: ergo illa multominus proſunt. ITEM. Si meretur remiſſionem pœnæ, aut intenſione, aut duratione. Non duratione: quia pęna eſt infinita. Si intenſione: ſed quantùm adhoc eſt finita; ergo intantum poſſunt multiplicari bona opera, quod nulla erit pœna, ITEM. Tantæ culpæ debetur tanta pœna: ſed opera bona extra charitatem facta nõ immutant, nec minuunt culpã: ergo nec pœnam. Quæritur ergo, ad quid ualeant huiuſmodi opera bona.

RESOLVTIO:

Nedum ad tolerabiliorem pœnam in futuro (tametſi ex conſequenti) uerùm etiam ad multa bona in præſenti ualent opera bona extra charitatem facta.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ huiuſmodi opera bona extra charitatem facta, quando bona fiunt intentione, ualent ad multa. Ad temporalium multiplicationem. Iſa. Si uolueritis: & audieritis me, bona terræ comedetis. *Cap. 1.* Ad temporalis pœnæ diminutionem. 3. Reg. Nonne uidiſti Achab coram me humiliatũ? idcirco non inducam, &c. *Cap. 21* Ad gratiæ impetrationem ſicut Raab. Inuenit gratiam propter opera, quæ fecit nunciis. *Ioſ. 6.* Ad bonæ uitæ aſſuefactionem. Item. *Cap. 3.*

Bo-

Bonum eſt uiro, cum portauerit iugum, &c. Ad peccati reſiſtentiā: quia peccatū trahit ſuo pōdere ad aliud. Eccl. Ignem ardentem extinguit aqua; & eleemoſyna reſiſtit peccato. Ad tolerabiliorem pęnam æternam: ſicut dicit Aug: quod ualet, ut tolerabilior ſit damnatio. Sed illud diuerſimodè intelligitur a diuerſis: quidam enim dicunt, ꝙ facit pœnam tolerabiliorem, non mutando pœnam: ſed fortificando ſubiectū. Sed hoc nō eſt congruum dicere, ꝙ uirtus aliqua detur damnato ꝑꝑ opera illa, quæ facit mitius ſuſtinere, quia aut daretur ad ſemper, aut ad tp̄s. & utrūq; eſt incōueniēs. Illa, n. uirtus, aut ē naturalis, aut gratuita, quorū neutrū facile ē intelligibiliter aſſignare. Aliq dicūt, ꝙ ualēt ad remiſſionē pęnæ uermis: quia non tā tùm habebūt remorſum cōſciētiæ, quantùm ſi nulla opera bona feciſſent. Sed illud nō ualet, ꝗa remorſus conſcientiæ erit ſecundùm quantitatem culpæ. ſicut & ignis: ergo ſi nō ualet ad ignē, nec ad uermem. Ideo tertio modo dicendum, ꝙ ualent ad tolerabiliorem damnationē ex conſequenti: quia impediunt culpam factam aggrauari: & ēt retrahunt hominē a peccati frequentia, & ab intentione libidinis, & contemptus: quia nō ex tanta libidine peccat, qui aliquā do opera bona facit, ſicut ꝗ Dei obliuiſcitur. Et ad uermem: ꝗa minus cruciabitur, & minorem habebit remorſum, quàm ſi opera illa non feciſſet: non de illa culpa, quam commiſit: ſed de malis, quæ commiſiſſet, & de bonis, quæ omiſiſſet, ſi illa opera bona non feciſſet. Et ita intelligendum eſt de eo, qui ſtatim moritur, & de eo, qui magis moritur, quàm neget Chriſtum. Et de conſimilibus.

Cap. 3.

HIS VISIS patet reſpōſio ad utramq; partem. Rōnes ad primam partē procedunt de pęna, quam poſſet incurrere, ſi illa opera negligeret. Rōnes uerò ad oppoſitum procedunt de pęna, q̄ debetur culpę iam factę, & ſic patet totum circa hoc.

DISTINCTIO DECIMAQVINTA. PARS SECVNDA.

Confutatio aſſerentium, pœnitentiam poſſe fieri de uno peccato ſine alio.

ALias quoque auctoritates inducunt. Ait. n. Greg. Pluit dominus ſuper unam ciuitatem, & ſuper alteram non pluit: & eandem ciuitatem ex parte compluit, & ex parte aridam relinquit. Cum ille, qui proximum odit, ab alijs uitiis ſe corrigit, una eademque ciuitas ex parte compluitur, & ex parte arida remanet: quia ſunt quidam, qui cum quædam uitia reſecent,

Super Ezech. ca. 1. homil. 10. & hab. de cōſe. d. 3. ca. pluit.

in alijs grauiter perdurant. Item. Ambroſ. Prima conſolatio eſt, quia non obliuiſcitur miſereri deus. Secunda per punitionem: ubi & ſi fides deſit, pœna ſatisfacit & releuat. Ratione quoque vtuntur dicentes, Si his qui vnum peccatum confitetur altero tacito, ſatisfactionem à ſacerdote iniunctam expleuerit; nunquid etſi peccatum tacitum conuerſus fuerit confeſſus, pro utroq; ei pœnitentia imponetur? Longe hoc videtur à ratione, & eccleſiæ conſuetudine, quę pro eodem peccato niſi reiteretur, nulli bis pœnitentiam imponit. Fuit ergo illa peccati condigna ſatisfactio, vnde & peccatũ deletum videtur. Quomodo accipienda ſunt præmiſſa.

Super pſa. 118 in prin. ſerm. 8. in tomo 4. & habetur de conſec. diſtinc. 3. cap. prima conſolatio.

HIS *reſponderi poteſt ſic. Illud Gregor. Pluit dominus &c. non ad criminis veniam, ſed ad operis praui deſertionẽ referẽdum eſt: vt ideo pars ciuitatis dicatur complui: quia ab actu & delectatione peccati cui ante ſeruiebat modo ceſſat: non quod eius veniam habeat. Vocaturque pluuia illa talis continentia, quia ab opere peccati reuocatur: quia ex fonte gratię dei id cordi inſtillatur, vt vel ſic paulatim ad pœnitentiam veniat, vel eo minus à deo puniatur qui diuturniori delectatione, & actu peccati maius ſibi accumulaſſet tormentum. Si uerò ad indulgentiam reatus pluuia referatur, euangelicę ſententię contraire uidebitur. Si.n. propter miſericordiam, qua quis proximo ſuo non miſeretur, etiam quæ dimiſſa ſunt replicantur ad pœnam, multo magis quę nondum ſunt dimiſſa propter odium fraternum, ad pœnam reſeruari probantur. Et ſi ille qui arbiter ſuæ uoluntatis conſtitutus eſt, non poteſt inchoare nouam vitam, vt ait Auguſt. niſi pœniteat eum veteris vitæ: quomodo ad nouitatem indulgentiæ perueniet: qui odij vetuſtatem non depoſuit? Illud etiam quod ait Ambroſ. Et ſi fides deſit, pęna ſatisfacit &c. non de fide intelligitur qua creditur in deum: ſed de conſcientia delicti. Deeſt enim fides, cum conſcientia peccati non ſubeſt. Nam cum delicta omnia nemo intelligat: eſt aliquando in homine peccatum cuius non habet conſcientiam. Vnde Apoſtolus, Nihil mihi conſcius ſum: ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Cum ergo*

De pœnit. diſ. 3. cap. Quærat hic aliquis §. Illud etiã Grego. uſq; ad finẽ. ca. Matth. 18.

1. Cor. 4

quis

quis flagellatur pro peccato cuius non eſt conſcius, ſi patienter fert pœnam & humiliter amplectitur, cogitans ſe forte peccatum habere, quod non intelligit, & pro eo puniri a Deo, pœna illa ſatisfacit & releuat grauatum. Ad hoc autem quod obijcitur de ſatisfactione illa: ſi ſatisfactio non fuit, iterum imponenda eſt. Si uerò iterum imponenda non eſt, ſatisfactio fuit, & ſi ſatisfactio fuit, ueniam impetrauit. Reſponderi poteſt ſatisfactionem non ideo fuiſſe, quia ille dignos fructus pœnitentiæ non fecit. Eſt enim ſatisfactio pœnitentię, ut ait Auguſt. peccatorum cauſas excidere, nec ſuggeſtionibus eorum aditum indulgere. Item, Sanè ſcelerate uiuunt, nec curant talem uitam moresque corrigere, & inter ipſa facinora ſua eleemoſynas frequentare non ceſſant: fruſtra ideo ſibi blandiuntur: quia dominus ait, date eleemoſinam, et ecce omnia munda ſunt uobis. Hoc enim quam late pateat non intelligunt. Multa enim ſunt genera eleemoſinarum: quæ cum facimus, adiuuamur. Non ſolum qui dat eſurienti cibum, ſitienti potum, & huiuſmodi: ſed etiam qui dat ueniam petenti, eleemoſynam dat: & qui emendat uerbere in quem poteſtas datur, uel coercet aliqua diſciplina, uel orat ut ei peccatum dimittatur, eleemoſynam dat, quia miſericordiam præſtat. Multa enim bona præſtantur inuitis, quando eorum conſulitur utilitati, & non uoluntati: ſed ea maior eſt, qua ex corde dimittimus quod in nobis quiſque peccauit. Minus enim magnum eſt erga eum eſſe beneuolum, qui tibi nihil mali fecit, Illud multo grandius ut tuum etiam inimicum diligas, & ei qui tibi malum uult, & ſi poteſt facit, ſemper bonum uelis, faciasq; quod poſſis. Quod ergo dominus ait, Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt uobis: ita ne intellecturi ſumus, ut non credentibus in Chriſtum, munda ſint omnia, ſi eleemoſinas iſtas dederint? qui enim uult ordinate eleemoſynam dare, a ſe debet incipere, et etiam primũ ſibi dare. Eſt.n. eleemoſyna opus miſericordiæ: ueriſſimaque dictum eſt, Miſerere animæ tuæ placens Deo. Non ergo ſe fallant, qui per eleemoſynas largiſſimas fructuũ ſuorũ uel pecuniæ impunitatẽ ſe emere æſtimat, in peccatis permanẽ-

Aug. I. de pœnit.

Aug. in Enc. c. 75. in principio.

De generibus eleemoſinarũ.

Ibidẽ. Ca. 72.

Aug. in euch. c. 73. in prin.

Eccleſ. 30.

tes: quæ ita diligunt, ut in eis optent verſari. Qui uerò dili
Pſal. 10. git iniquitatē, odit animā ſuam, & qui odit, animā ſuam nō
eſt miſericors ei, ſed crudelis. Diligendo quippe eam ſecundū
ſeculum, odit eam ſecundum deum. Si ergo uult ei dare elee
moſynā, per quā ſit mūda: odiat eam ſecundum ſeculum, &
diligat eam ſecundum deum. Hac eleemoſyna, quam ſibi ho
mo primitus debet, mūdantur interiora. Ad quod hortans
Matth. 2. Chriſtus ait, Mundate quæ intus ſunt. Immundis. n. nihil eſt
mundum: ſed polluta ſunt eorum mens & conſcientia, ut
ait Apoſt. Immundi uero ſunt omnes, quos non mundat fi-
Ad Titum. 2. des, qua creditur in Chriſtum: de qua ſcriptum eſt, Mundās
fide corda eorū. Sed ne iſtas eleemoſynas, quæ fiunt de fru-
ctibus terræ, reſpuere Chriſtus uideretur, Hæc, inquit, opor
tuit facere. ſ. iudicium & charitatem Dei, et illa non omit
tere. i. eleemoſynas fructuum terrenorum. Ex his datur in-
telligi, quod in peccato mortali permanentes, etſi eleemoſy
nas largasq́; faciant, non tamen per eas ſatisfaciunt: quia in
ordinatè agunt, dum a ſe nō incipiunt. Nec propriè dicitur
eleemoſyna tale opus, dum ſibiipſis crudeles exiſtunt, non
placentes deo. Non ergo dicenda eſt illa peccati ſatisfactio,
De pa. d. 3. nihil prodeſt. quā quis agit pro uno peccato, dū perdurat in altero. Quia
nihil prodeſt ieiunare, & orare, & alia bona agere, niſi mēs
reuocetur a peccato; et ſi aliquando conuerſus tacitum pec
Pius pa pa. catum ſacerdoti fuerit confeſſus, de utroque imponenda eſt
ei ſatisfactio: quia de primo condignè non ſatisfecit.

Secundùm quoſdam fuit ſatisfactio.

Quibuſdam tamen uidetur fuiſſe ſatisfactio; ſed infru-
ctuoſa, dum in peccato altero perſiſtit: percipitur tamen
fructus eius, incipietq́ue proficere, cum peccati alterius pe
nituerit. Tunc enim utrumque dimittitur peccatum, & ſa-
tisfactio, præcedens uiuificatur, quæ fuerat mortua: ſicut
baptiſmus illi qui ficte accedit tunc primitus ualet, cum fi
Lib. de uera et fal. pæ nit. ca. 14. inſi. tom. 4. ctio a mente recedit per pœnitentiam. Et in huius opinionis
munimentum auctoritates inducunt. Ait enim Aug. Pium
eſt credere, & noſtra fides expoſtulat, ut cum gratia Chriſti
in homine deſtruxerit mala priora, etiam remuneret bona:
& cum deſtruxerit quod ſuum non inuenit, diligit bonum
quod

quod in peccante plantauit. Item Hieron. Si quando uideris inter multa peccata quemquam facere aliqua iuſta opera, non eſt tam iniuſtus Deus, ut propter multa mala obliuiſcatur paucorum bonorum: ſed faciet ea metere & in horrea congregare, quæ bona in terra ſeminauit. Sed hæc dicta intelligimus de illo, qui in charitate quodam tempore bona facit, & bonus eſt, alio uerò tempore malus eſt, & multa peccata facit. Non ergo intelligendum eſt eum inter multa peccata iuſta opera feciſſe, quaſi ſimul eodemque tempore peccata fecerit & iuſta opera: ſed diuerſis temporibus utraque feciſſe. Niſi enim bonus foret, quando bona fecit, non ſeminaſſe diceretur in terra bona. Deſtructis ergo malis poſt opera bona commiſſis, priora bona in charitate ſcilicet facta, quæ ſequentia mala mortificauerant, pœnitentia de illis malis habita uiuificantur. Unde Apoſt. Iacientes fundamentum pœnitentię ab operibus mortuis: opera mortua nominans, priora bona ſignificat, quę per ſequens peccatum erant mortua: quia hi peccando priora bona irrita fecerũt. Hęc ſicut peccando fiunt irrita, ita per pęnitentiam reuiuiſcunt, & ad meritum ęternitatis prodeſſe incipiunt. Similiter & illud bonum amat Deus, quod plantauit in peccante, in illo ſcilicet, qui poſt illud bonum peccauit, non ſimul peccans & bonum operans extitit: quia talis hominis opus non diligeret Deus ad remunerationem. Poteſt etiam accipi de operibus bonis, quæ ab aliquo fiunt, dum malus eſt, & in peccato mortali perſiſtit uel ad tempus, uel uſque in finem: quę dicuntur a Deo remunerari & non dari obliuioni, non quia proficiant ad uitam æternam obtinendam; ſed ad tolerabilius extremi iudicij ſupplicium ſentiendum: ſicut de fide & cæteris, quæ ſine charitate habentur. Augu. ait, Si quis non habens charitatem, quæ pertinet ad unitatem ſpiritus & uinculum pacis, quo eccleſia connectitur, in aliquo ſchiſmate cõſtitutus, ne Chriſtum neget, patitur tribulationes, famem, perſecutionem, uel flammas, uel beſtias, uel ipſam crucem, timore gehennæ: nullo modo iſta culpanda ſunt, immo & hæc laudanda eſt patientia. Non enim dicere poterimus melius ei fuiſſe, ut Chriſtum negando, nihil horum

Commẽtario ad illud Aggæ in Semi naſtis multũ, &c. in to.6.

In epi. ad Hebr.c.6.

De pænit. d.3 Quid ergo. §. poſt ẽt. Lib. de patientia. ca. 26. in tom.4.

borum pateretur, quæ paſſus eſt confitendo: ſed æſtimandum eſt fortaſſe tolerabilius ei eſſe futurum iudicium, quã
1. Cor. 4 *ſi Chriſtum negando nihil horum pateretur: ut illud quod ait Apoſtolus, Si tradidero corpus meum ita ut ardeat, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt: nihil prodeſſe intelligatur ad regnũ obtinẽdum, niſi ad extremi iudicij*
Aug. 1. *tolerabilius ſubeundũ ſuppliciũ. Et infra, Hæc propter cha*
Cor. 13. *ritatẽ dicta ſunt: quia in nobis non poteſt eſſe uera pænitentia: quoniam in bonis charitas Dei eſt quæ tolerat omnia.*

Perſtringit dictorum ſummam, ut alias addat.

Ex his oſtenditur bona, quæ ſine charitate fiunt, prodeſſe quidem ad tolerabiliorem pænam ſentiendam; ſed non ad uitam obtinendam. Illa enim quæ in charitate quis
Ezech. 33. *facit, ſi poſtea prolapſus fuerit nec exurrexerit, non eſſe in memoria Dei, Ezechiel dicit, Si auerterit ſe iuſtus a iuſtitia, & fecerit iniquitatem, numquid uiuet? omnes iuſtitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur: in peccato ſuo morietur: & non erunt in memoria iuſtitiæ quas fe-*
Hom. 11 ſuper Ezech. in lib. 1 *cit. In cuius loci expoſitione Gregor. ait, Hoc nobis maxime conſiderandum eſt; quia cum mala committimus, ſine cauſa ad memoriam tranſacta bona reuocamus: quoniam in perpetratione malorum nulla debet eſſe fiducia bonorum præteritorum. Intelligendum eſt hoc, ad uitam percipiendam bona præterita non dare fiduciam, etſi ad mitiorem pænam: alioquin præmiſſæ auctoritati Auguſtini obuiaret. Et bona in charitate facta, quæ concomitatur mortalis culpa, quam non delet ſequens pænitentia: ad ſenſum mitioris pænæ proficiunt, non ad uitæ fructum.*

Auctoritates aliæ ad propoſita eadem confutanda.

Satis arbitror illis eſſe reſponſum, qui aſſerunt de uno
Li. de vera & fal ſapæ. c. 9. 10. 4. *crimine pænitentiam agi, & ueniam præſtari, alio in delectatione retento, uel per confeſſionem non expoſito, qui non modo præmiſſis auctoritatibus confutantur; ſed etiam ſubditis: ait enim Augu. Sunt plures quos pænitet peccaſſe; ſed tamen omnino reſeruantes ſibi quædam, in quibus*
Marc. 7 Luc. 8. *delectentur: non animaduertentes dominum ſimul mu-*

tum

tum et ſurdum a demonio liberaſſe, per hoc docens nos numquam niſi de omnibus ſanari. Si enim vellet peccata ex parte reſeruari, habenti ſeptem dęmonia, ei proficere potuit, ſex expulſis: expulit autẽ ſeptem, vt omnia crimina ſimul eijcienda doceret. Legionem vero dęmonum ab alio eijciens, nullum reliquit de omnibus, qui liberatum poſſideret: oſtendens quod etſi peccata ſint mille, oportet de omnibus pœnitere. Numquam aliquem ſanauit dominus, quem non omnino liberauit. Totum enim hominẽ ſanauit in ſabbato: quia & corpus ab omni infirmitate, & animam ab omni contagione liberauit: indicans pęnitentem oportere ſimul dolere de omni crimine. Scio enim dominum inimicum omni criminoſo. Quomodo ergo qui crimen reſeruat, de alio reciperet veniam? ſine amore Dei conſequeretur veniam, ſine quo nemo vnquam inuenit gratiam. Hoſtis enim Dei eſt, dum offendit perſeueranter. Quædam enim impietas infidelitatis eſt ab illo, qui iuſtus & iuſtitia eſt, dimidiam ſperare veniam. Iam enim ſine vera pœnitentia inueniret gratiam. Pœnitentia enim vera ad baptiſmi puritatem conatur adducere. Recte enim pœnitens quicquid ſordis poſt purificationem baptiſmi contraxit, oportet ut abluat, ſaltem lacrymis mentis, ſed ſatis durus eſt, cuius mentis dolorẽ oculi non declarant. Sed ſciat ſe culpabiliter durum, qui deflet damna temporis, uel mortem amici, & dolorem peccati non oſtendit in lacrymis. Quem ergo pœnitet, omnino pœnitet. Idem, Pœnitentes, ſi verè eſtis pęnitentes, & non eſtis irridentes, mutate vitam, reconciliamini Deo. Pœnitentiam agis, genua figis, & rides: ſubſannas Dei patientiam. Si pœnitentiam agis, pœnitet te: non es pœnitens. Si ergo pęnitet cur facis quæ malè feciſti? Si feciſſet pęnitet, noli facere: ſi adhuc facis, certè non es pęnitens, Item Innocentius ſecundus, Admonemus fratres noſtros, ne falſis pęnitentijs laicorum animas decipi, & infernum pertrahi patiantur, Falſam autem pęnitentiam eſſe conſtat, cum ſpretis pluribus de uno ſolo pęnitentia agitur: vel cum ſic agitur de vno, vt non diſcedatur ab alio.

Marc. 5. *Ioan. 7* *Ibidē. c. eodē.* *Augu. lib. de vera et falſa pœnitē tia ca. 10. in princi. eiuſdē De pœnit. diſ. 5. Fratres noſtros.*

Repetit de vera pœnitentia.

Ex præmiſſis perſpicua fit notitia veræ pœnitentiæ vel ſa
tisfactionis. Illa enim vera eſt pœnitentia, quæ peccatum
abolet: quod illa ſola facit, quæ ſcelus corrigit: illa vero ſce
lus corrigit, quæ odium commiſſi criminis & committendi
Matt. *cum deſiderio ſatisfaciendi affert. Iudas enim pœnituiſſe le*
27. *gitur ſine aſſecutione veniæ, quia tali pœnitentia non corre*
xit crimen. Vnde Hiero. Nihil Iudæ profuit ſera pœniten-
Cōmen *tia, per quam ſcelus corrigere non potuit. Sic quando fra-*
ſuā ad il *ter peccat in fratrem, vt emendare non valeat, quod pecca*
lud. *uit, poteſt ei dimitti: ſin autem permanent opera, fruſtra*
Matt. *voce aſſumitur pœnitentia: hoc eſt quod de eo infeliciſſimo*
27. Quid *dicitur. Et oratio eius fiat in peccatum: vt non ſolum emen*
ad ne: *dare nequiuerit perditionis nefas, ſed proprij homicidij ſce*
in 10- *lus addiderit. Caue qualiter intelligas illud, Vt emendare*
mo. 4. *non valeat, quod peccauit, &c. Non enim emendatio hic in*
Pſal. *telligenda eſt rei demptæ recompenſatio: ſed delicti expro-*
108. *bratio & abominatio, cum ſatisfactionis deſiderio. Demit*
enim iniuſtè quis alicui, quod reſtituere non valet, vt ocu-
lum, vel vitam, & huiuſmodi: & tamen ſi pœnituerit pec
Augu. *cati cum amore condignę ſatisfactionis, veniam habet. Nec*
in epiſ. *ideo quiſquam putet, qui rem alienam iniuſtè abſtulerit,*
2. ad Mace. *quam reddere poteſt, de illo peccato pęnitere ac veniam con*
epiſ. 4. *ſequi, niſi reſtituat ablatum. Quandiu enim res, propter*
poſt me *quam peccatum eſt, non redditur, ſi reddi poteſt; non agi-*
dium. c. *tur pœnitentia, ſed fingitur.*
2.

SVPRA reſpondit Magiſter rōni ſumptæ ex ſacra ſcriptura. In hac parte reſpondet rationibus ſumptis ex auctoritatibus Sanctorum, & conſuetudine Eccleſiæ. Habet aūt hæc pars quatuor. In prima ponit rationes, quæ videntur facere ad huius opinionis defenſionem. In ſecunda vero ponit ueras reſponſiones. ibi. *Ita reſponderi poteſt &c.*] In tertia improbat falſam, graue, & probabilē reſponſionē. ibi. Quibuſdam tñ vr̃ &c. In quarta ad ueritatis confirmatione, & erroris confuſione adducit auctoritates probantes, ꝙ nō poſſit fieri pœnitētia de uno peccato, ſi quis ꝑmaneat in alio. ibi. *Satis itaque aliis eſſe reſponſum.* Quælibet aūt partiu poſſet ſubdiuidi in duas partes. Nā in prima ponit duas rōnes. In ſecūda ponit duas reſponſiones ad prędictas rones. In tertia primò ponit aliorū reſponſione: deinde improbat. In quarta primò con-

cõfirmat ueritatẽ per auctoritatẽs interpnendo et alias partes, ut cuilibet inspicienti apparet.

Dub. 1. QVare ... gratia &c.] Videtur secundũ illud uerbũ Gre. ... gratia detur paulatim, & quod paulatim expellantur peccatum. Contra ... lib. ii. Dist. xxvi. dicitur, quod gratia praeueniens est fides cum ... & haec non ... secundũ culpam. Respon. secundum quod Deus non tantum dicitur infundere donum gratiae gratũ facientis, sed etiam donum gratiae gratis datae. Et gratia praeueniens utraque dicitur, ne ... praeueniit, & disponit uoluntatem ad receptionem gratiae: & haec est gratia gratis data: uel ... opus, sed tñ facit ... bonã: si ... igitur loquitur hic de gratia gratis data, sed secũdo de gratia gratũ faciente.

Dub. 2. ... sunt genera, &c.] Notandum hic, quod quaedam ẽ eleemosyna corporalis, quaedã spiritualis. Eleemosyna corporalis septimembris est, sicut in hoc uersu continetur. *Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.* Sufficientia autem harum potest assignari sic. Haec differentia ... contra defectus corporis, & animae ut unitae corpori. Sic autẽ diffinitur homo, Homo est substantia animata, per hoc tãgitur uegetabilis, quae indiget duplici restauratione. ... calidi, & sicci: & hoc est per cibũ: & frigidi, & humidi: & hoc est per potum. Sic est duplex opus misericordiae ... sensibilis, & & nunc necessarium est duplex cooperimentum contra exteriora nocumenta: & hoc est hospitiũ: & proximum; & hoc est uestimentum. Et sic est duplex opus misericordiae rationalis: & haec est substantia libera, & haec nata est habere libertatẽ a carcere, & a seruitute. Contra ergo reclusione in carcere e uisitatio, contra seruitute redeptio. Postremo ẽ unũ opus mĩę mortalis: & secundum hãc meret ei mors, & post indiget sepultura: & sic e 7. Vel aliter. Defectus, siue miseria aut ẽ corporis, aut conuncti. Si corporis, sic est sepultura. Si conuncti, aut ab intrinseco, aut ab extrinseco. Si ab intrinseco, aut propter improportione: & sic est infirmitas, aut propter cõsumptione: & hoc uel calidi, & sicci: & sic fames, aut humidi: & sic sitis. Si ab extrinseco: aut uoluntaria, & sic est incarceratio: aut naturalis: & hoc uel naturae superiori, & contra hanc est hospitiũ: uel inferiori: & cõtra hãc est uestimentum. Similiter eleemosyna spiritualis est septimembris, sicut in hoc uersu continetur. *Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora.* Sufficientia aũt sumitur sic. Defectus enim spiritualis, aut est talis, quod nõ põt ei subueniri p hoĩem immediatẽ, sed per Deum: & tunc est ultimum. s. oratio. aut potest; & tunc aut est cognitiue, aut affectiue. Si cognitiue, aut est ignorantia cognoscendorum: & tunc est doctrina. aut agendorum: & sic est cõsilium. Si affectiue, aut est culpa, aut pena. Si culpa, aut in nos, & tũc est remissio. aut in alios: & tũc est correptio. Si aut pena, tunc releuandus est uerbo: & sic consolatio. aut facto: & sic supportatio: & sic sunt septẽ

uidelicet, Doctrina, conſilium, remiſsio, correptio, conſolatio, ſupportatio, & oratio.

Dub. 3. *Sed ea maior eſt, &c.*] Quæritur hic, quæ ſit maior elemoſyna, utrum corporalis, an ſpiritualis. Et ꝙ corporalis uidetur: quia. Dominus nõ facit mentionem in iudicio, niſi de corporali. Matt. 25. Sed contra hoc eſt, quia ſicut ſe habet ſubſtantia ſpiritualis, ut anima ad corpus: ita eleemoſyna ad eleemoſynam: ſed anima multo pluris eſt q̃ corpus: ergo eleemoſyna ſpiritualis, quã corporalis. Reſp. Dicendum, ꝙ (ſicut dicit Augu. & habetur in litera) eleemoſyna ſpiritualis dignior eſt & nobilior: corporalis autem eſt manifeſtior: & qa dominus populo rudi loquebatur, ideo mentionẽ facit de corporali: innuens de ſpirituali a maiori, ſi quis habeat intellectum.

Dub. 4. *Qui vult ordinatè &c*] Contra, quia maius, & perfectius eſt diligere inimicos, q amicos: ergo a ſimili perfectius diligere alium, quàm diligere ſe; & miſerere alii, q̃ ſibi: ergo rectus ordo eſt prius alteri miſereri. Itẽ, Homo per pœnitentiam debet eſſe ſibi auſterus, & ſeipſum iudicare: & ita non debet miſericordia incipere a nobis, ſed iuſtitia. Reſpon. Dicendum, quod duplex eſt in nobis portio ſ. corporalis, & ſpiritualis: & ſecundum hanc duplex defectus eſt, & duplex miſericordia: eſt enim miſericordia reſpectu incõmodi, & mali, quod eſt corporis. Primum incomodum odire eſt uiri ſpiritualis, ſecundum incõmodum eſt uiri carnalis. Dico ergo ꝙ reſpectu aĩæ unuſquiſque debet eſſe prouidus, & nullus in hoc debet ſibi eſſe durus, quia hoc non eſt iuſtitia, ſed nequitia. Sed in corporali dummodo non excedat, laudabile eſt, ꝙ eſt ſibi durus, & aliis pius. Augu. aũt intelligit de ſpirituali, non de corporali.

Eſt enim eleemoſyna, &c.] Videtur male dicere, quia ſuper illud Matth. Neſciat ſiniſtra &c. Glo. Eleemoſyna eſt pars iuſtitiæ. Item. Satisfactio eſt pars iuſtitiæ, & eleemoſyna eſt pars ſatisfactionis: ergo &c. Reſp. Dicẽdum, ꝙ dare eleemoſynã indigẽti, hoc põt eſſe dupliciter, aut ſolum quia conſiderat indigentiã, & ſic eſt pietatis, aut quia cõſiderat indigẽtiam, & debitum, quia impoſitũ, uel quia ipſe debet, cum habeat ſuperfluum: & ſic eſt pars iuſtitiæ; & ſic eſt in ſatisfactione: tamen pietas ad iuſtitiam reducitur. Dub. 5. Cap. 6.

Quod in peccato mortali, &c.] Dub. 6 Quæritur, utrũ utilius ſit facere eleemoſynas largas, quàm paruas. Et uidetur, ꝙ non: quia aut homo eſt extra charitatem, aut in charitate. Si extra, ita amittit magnas ut paruas: & ecõuerſo, ſicut dicit Magiſter in litera. Si in charitate: ſed Deus pẽſat opera ſecũdũ quantitatẽ charitatis: ergo ſiue parũ, ſiue multũ fiat, ex quantitate charitatis tantum ualet una quantum alia. Item. Deus nõ penſat quantũ, ſed ex quãto, ſicut patet. Dominus.n. Luc. dixit de uidua, q miſit duo æra minuta in gazophylaciũ. Amen dico uobis, quia hæc uidua plus omnibus miſit. Sed cõtra. Si hoc eſſet: ergo ſtultus eẽt C. 21.

diues

diues, q̃ daret magnã pecuniã Deo: nec ſacerdos deberet ei im ponere niſi obolũ, ſi tantũ ei ua let quantũ una marca. Reſpon. Dicendũ, ꝙ de quantitate eleemoſynę eſt loqui uel ꝑ cõparationẽ ad eũdẽ, uel ad diuerſos. Si ad eundem, ſic melius, & utilius eſt dare plus, quã minus. Et ẽ triplex utilitas. Prima, q̃a ſi ẽ in charitate, amplius ſatisfacit. Secũda, q̃a ſi eſt extra, magis diſponit ſe ad gratiã. Tertia, q̃a ſiue ſit extra, ſiue intra, multiplicat interceſſores: & hoc eſt, qđ
Luc. 16. dñs ſuadet. Facite uobis amicos &c. Si aũt ꝑ cõparationẽ ad diuerſos, eleemoſyna non ꝑcellit eleemoſynã ſecundũ proportionẽ quantũ ad meritũ, & ſatisfactionẽ. Tantum.n.meretur paupercula in donatione modici panis, quantũ diues in donatione maioris. In hoc tamen præcellunt diuitiæ, quia poſſunt multiplicare interceſſores, qui pro eis tenentur orare.

Dub. 7. *Quia inordinatè agunt &c.*) Videtur ſecundũ hoc, qđ ordo ſit neceſſarius ad eleemoſynam: ergo ſi q̃s dat eleemoſynã prius, cui debet dare poſterius, non ſatisfacit. Contra. Eſto ꝙ non det minus indigenti, cũ non teneatur dare alii, & uterque poſſet licitè recuſare, nõ ſeruat ordinẽ, & tamen non peccat: ergo non uidetur perdere fructũ eleemoſynæ. Item. Quæritur, utrum in ordine dandi eleemoſynã ſit attendenda bonitas, uel indigentia. Et quod indigentia uidetur, quia qui dat diuiti, eleemoſynã non facit: ſed facit eleemoſynã, qui dat pauperi malo, cum ſit proximus, & ſuſtentandus. Cõtrariũ huius habetur Eccleſiaſt. Ca. 12.
Da iuſto, & ne receperis peccatorem. Quæritur ergo de ordine dandi eleemoſynam. Reſpõ. Dicendum, quod quędam ſunt, quæ faciũt ad ordinationẽ eleemoſynæ quantum ad eſſe: quædã quantũ ad bene eſſe. Ex parte.ſ.dantis ad eſſe facit miſericordia uera, & pietas; & hęc eſt, quę procedit ex charitate recta, & ſine hac nõ eſt eleemoſyna.1. Corrint. Si diſtribuero in cibos Cap. 13
pauperũ &c. Quædã ex parte ſuſcipientis, & hoc eſt indigentia uel uera, uel apparens. Vera, de hac Luc. Cum facis conuiuium, Cap. 14
uoca pauperes, & debiles. Quædã ex parte muneris. & hoc eſt, ꝙ poſſit illud dare propter hoc quod illius habet dominiũ. Pro uerb. Honora dominum de tua Cap. 3
ſubſtantia. Eccl. Immolantis ex Cap. 34
iniquo oblatio eſt maculata. Quædam ex parte intẽtionis. ſ. ꝙ ſit intentio recta, quia Matt. Cap. 6.
dicitur de hypocritis, quia receperunt mercedem ſuam: & ideo ibi dicitur. Te autẽ faciente eleemoſynã, neſciat &c. Quædã autem de bene eſſe. ſ. ꝙ ſit in recipiente ſanctitas, & bonitas, & de hoc Eccleſi. Da bono, & ne Ca. 12.
receperis peccatorem: hoc non dicit abiiciendo, ſed poſtponendo. Vel intelligit de hæretico, cui non eſt facienda eleemoſyna, niſi in neceſſitate extrema. Exigitur etiam, quòd in dãte ſit hilaritas. 2. ad Cori. Hilarem datorem diligit Deus. Exigitur Cap. 9
quòd in domo ſit abundantia, uel uere ut proportionabiliter. Thob. Si multũ tibi fuerit, abundanter tribue. Exigitur, qđ in Cap. 4.
donatione ſit uelocitas, q̃a qui

Cap.3. cito dat, bis dat. Prouer. Ne dicas
amico tuo, uade, & reuertere. Et
Cap.4. Eccl. Nō ꝓputabas datũ anguſtiã
ti. Et ſic patet, quod ſunt cōdi-
tiones, quatuor de eſſe, & quatuor
de bene eſſe, & ordinatè dare q̃-
tùm ad primas conditiones eſt
de eſſe, quãtũ ad ſecũdas minimè.

Dub.8. *Ad uitam æternam, &c.*] Loqui-
tur de his, quæ per peccatũ poſt
modũ ſunt mortificata. Sed cō-
tra. Illa opera fuerunt digna ui
ta æterna: ergo ſi alio remunerē
tur: uidetur, quod remunerentur
citra condignum: ergo uidetur,
quod poſſit ex illis uitam æternam
ſperare, cum remuneret bona ci
tra condignum. Item. Videtur,
quod nihil faciat ad mitiorem pę-
nam: quia mala prius facta extra
charitatem non minuunt glo-
riam, quando homo eſt in cœ-
lo: ergo nec bona pœnam. Itē.
Videntur augere pœnam, quia
2. Petri. Melius illis erat uiã ue-
Cap.2. ritatis nō agnoſcere, quàm poſt
agnitam retro conuerti. Reſpō.
quod bona illa faciunt ad mitiorē
pęnam, non quod minuant pę-
nam debitam peccato: ſed quia
minuunt tēpus peccandi: & tũc
non fuit in peccatis, quãdo fuit
in gratia. Sed ratione peccato-
rum poſt commiſſorum nō mi
nuit: ſed occaſionaliter auget
contemptum: & ideo bona con
uertit ſibi in mala, ſicut pęniten
ti Deus mala conuertit in bona.
Quod ergo obiicitur, quod sũt
meritoria uitæ. Dicendum, quod
non ſunt digna niſi ſuppoſita ꝑ
ſeuerantia: & ideo cũ cadit quis,
fiunt indigna, & dicuntur mor
tificata: & ideo non ſunt digna
remunerari uita æterna. Nec ta
men omnino remanent irremu
nerata, quia ille, qui fecit, ha-
buit gaudium: & ulterius de il-
lis operibus gaudent, qui per-
manſerunt in corpore myſtico;
poteſt etiam eſſe, quod Deus meri-
to illorum retrahat hominem a
multis peccatis.

Hominem paulatim ſanauit, &c.]
Videtur hic falſum dicere: quia Dub.9.
Marc. dicitur de cæco, quem do Cap. 8.
minus illuminauit, quod primo ui
dit homines uelut arbores am-
bulantes. Si dicas, quod paula-
tim totum ſanauit. Quæritur,
cum poſſit ſanare ſubitò, quare
ſanauit ſucceſſiuè. Reſpon. Di-
cendum, quod totus ſanatus fuit:
quia corpore & mente: ſanus. n.
corporalis non eſt utilis, niſi
prout ordinata eſt ad ſpiritua-
lem: & quia dominus perfectè,
& utiliter faciebat, ideo utrun-
que reſtituebat. Quod ergo quę
ritur, quare paulatim? Dicēdũ,
quod ibi ſignatur curatio a ſequela
cuiuſmodi eſt cæcitas: quamuis
autem culpa curetur in inſtãti,
non tamē pęna. Vnde Gloſ. ibi.
Quem uno uerbo ſanare poterat,
paulatim curat: ut magnitu
dinem humanæ cæcitatis oſtē-
dat, quæ uix, & quaſi per gra-
dus ad lucem redit.

Pœnitentia numquam, &c.] Vi
detur hoc falſum: quia dicitur Dub.10
Amos. Non adiiciet ultra, ut re Cap. 5.
ſurgat uirgo Iſrael. Et iterum. Cap.8.
Cadent, & non reſurgent. Glo-
ſa. Non reuertetur ad priorem
fęlicitatem. Reſpon. Dicendũ,
quod differt dicere reſurgent ad
priorem dignitatem, & puritatem.
Nam dignitas reſpicit ſta-
tus gloriam: puritas uero reſpi-
cit emundationem ab omni ma
cula: poſſibile autem eſt per pę-

nitentiam omnem culpam deleri & quantùm ad maculam, & quantum ad reatum, cum completa eſt: & quantum ad hoc intelligit: quia hoc fuit in baptiſmo: quantùm uerò ad dignitatem innocentiæ non ſurgit penitēs, ſicut nec Adā reſurrexit.

Dub.18 *Sciat ſe culpabiliter durum etc.*] Videtur malè dicere: quia non eſt in poteſtate noſtra lachrymari: ergo uidetur, ꝙ nullus ſit culpabilis, ſi non lachrymatur. Item. Lachrymæ ſunt exteriùs: ergo cùm ita poſſit penitere cęcus, ſicut habens oculos, uidetur: ꝙ lachrymatio nihil faciat. Reſpon. Dicendum, quod aliqs eſt durus dupliciter. Quidam ex natura, uel ſiccitate capitis: & talis eſt durus ad lachrymas exteriores. Aliquis eſt prōptus ad lachrymas exteriores pro dāno: ſed non pro peccato: & iſte dicit eſſe durus culpabiliter: uel quia eſt ſequela culpæ præteritæ, uel negligentiæ præſentis: quia peccatum non diſcutit, ut debet, nec odit: uel quia debet ſe culpabilem reputare: & fortaſſis his modis uoluit Auguſt. dicere ipſum culpabiliter durū: de ultimò tamē mō eſt dubiū.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

Quid ſit ſatisfactio?

AD intelligentiam huius partis, quia ſupra quæſitum eſt de potentia ſatisfaciendi: quæritur hic de modo. Et circa hoc duo principaliter quæruntur. Primò quæritur de modo in generali. Secundò quæritur de modo in ſpeciali. Circa primum quæruntur quatuor. Primo quæritur, quid ſit ſatisfactio. Secundo cui ſit ſatisfaciendum. Tertiò, per qualia opera. Quarto, per quæ.

CIrca primū ſic proceditur. Auguſt. diffinit ſatisfacere, & habetur in litera. Satisfacere eſt peccatorum cauſas excidere: & earum ſuggeſtionibus aditum non indulgere. Videtur primò iſta diffinitio: ſiue notificatio ſuperflua: quia idē eſt prorſus peccatorum cauſas excidere, & non conſentire ſuggeſtionibus. ITEM. Videtur diminuta, quia hoc totum uerè dicitur de eo, qui à peccato ceſſat: ergo ſecūdùm hoc ceſſare à peccato hēt completam rationē ſatisfactionis: ergo non oportet ampliùs ſatisfacere. ITEM. Videtur falſa, cum dicit peccatorū cauſas excidere: quia hoc eſt ſolius Dei: ipſe enim eſt, qui delet peccata. ITEM. Videtur falſi implicatiua, cum dicit peccatorum cauſas: peccatum enim nihil eſt: ergo nō habet cauſas: quia cā eſt, ad cuius eſſe ſequitur aliud. Si dicas, ꝙ non habet cauſam efficientem: ſed deficiētem: ſed tūc cum talis ſit noſtra uoluntas: uidetur, ꝙ oportet excidere uoluntatem: ſed non uoluntatem potentiam: quia hoc eſt impoſſibile. Non uoluntatem affectionem: quia eſt per Dei gratiam. Non uoluntatem actum: quia iſta eſt per ipſum peccatum. Si dicas, ꝙ cauſa idem eſt, ꝙ occaſiones. Contra. Nō eſt in noſtra poteſtate uitare occaſiones. Et iterum. Eſto, ꝙ eas non uitet, dum tamen non peccet, ſatisfacit. ITEM. Anſel. diffinit ſatisfa- Lib. 1. Cur deus ho. ca. 11. 19 & 20.

cere, Satisfacere eſt honorem debitum Deo impendere. Quæritur ergo, quomodo differant hæ diffinitiones.

RESOLVTIO.

Satisfactio eſt præſens emenda pro culpa præterita: & firmum propoſitum de euitanda futura.

RESPONDEO. Ad prædictorũ intelligentiam notandũ, ꝙ hæc notificatio tripliciter exponitur. Vno modo ut ſequens pars ſit expoſitio præcedentis, ut ſit ſenſus: Satisfacere eſt peccatorũ cauſas excidere.i.motiua, & occaſiones: & hoc quidem eſt eorum ſuggeſtionibus aditum nõ indulgere: tunc enim exciduntur, quando nullo modo admittuntur. Aliter exponitur, ꝙ motiua ad peccatum ſunt duplicia. Quædam intra nos: & iſta ſunt excidẽtia: ſicut pronitas ad malum, & difficultas ad bonum, uel etiam radices peccatorum. Quædam extra: & iſta non ſunt introducenda: & quantùm ad hæc duo genera duas ponit differentias. Sed tamen primæ expoſitioni repugnat nugatio: ſimiliter ſecundæ repugnat relatio eius, quod eſt earũ. Et ideo tertiò modo dicitur, ꝙ ad ſatisfactionem cõpletam duo requiruntur, ſcilicet emenda præſens pro culpa præterita, & propoſitum firmum in uitando futura: & iſta duo tangit in hac notificatione. Quantùm ad emendã pro culpa ꝑpetrata dicit: Peccatorum cauſas excidere: nõ enim poteſt pro culpa meliùs emẽda fieri, q̃ ea a ſe dolore, & pęna præcidendo remouere; quæ cũ amore ſequendo perpetrauit. Quantùm ad firmum propoſitum de futuro dicit: Et ſuggeſtionibus aditũ nõ indulgere.

ET PER hoc patet reſponſio ad obiectum primo: quia nõ eſt nugatio. Et ultra, quæ ſit differentia diffinitionũ: q̃a hæc diffinitio tãgit receſſum a malo: iſta Anſelmi acceſſum ad bonum. AD ILLVD, quod obiicitur ſecũdo, ꝙ totã habet rationem ſatiſfactionis, quæ põt a peccato ceſſare. Dicendum, ꝙ peccatorũ cauſas excidere dupliciter eſt. Vno modo per declinationem ſolã, alio modo per pugnam, & uiolentiam. Primo modo opponit, ſecundo modo accipit hic excidere cauſas peccatorum ꝑ pęnalitates aſſumptas, & cõtrarias, per quas uiolenter exciduntur. AD ILLVD, quod obiicitur tertio, ꝙ peccatum non habet cauſam, &c. Dicendum, ꝙ cauſas hic uocat occaſiones. Occaſiones autẽ duplices ſunt. Quædam proximæ, ut cœna ſplendida eſt occaſio edacitatis. Quędã remotæ, ut inuitatio ad bonam cœnam. Et qui bene uult ſatiſfacere, neceſſe habet occaſiones propinquas excidere: & tales ſunt in noſtra poteſtate, remotæ autem non.

QVAESTIO II.

Cui ſatiſfaciendum ſit?

CVI ſit ſatisfactio facienda. Et ꝙ Deo uidetur. Anſel. ita diffinit ſatisfacere. Satisfacere eſt honorem debitum Deo impendere: ſed ei ſatisfit impendẽdo honorem, cui honorem impendimus: cum ergo honorem impendamus Deo, ſatisfaciendum eſt Deo. ITEM, Illi fit ſatisfactio, qui exigit pœnam, & emendam: ſed iſte, qui exigit pęnam *Vbi ſu pra.*

nam a peccatore, Deus eſt. Gregor. Aut homo punit, aut Deus: ergo ſatiſfactio fit Deo. Item. Huic fit ſatiſfactio, cui iniuriatum eſt per culpam: ſed hic eſt Deus, quia peccatum eſt ſpreto incommutabili bono, rebus commutabilibus adhærere: ergo ſatiſfactio propriè fit ipſi Deo. Item. Chriſti ſatiſfactio fuit exemplar noſtræ ſatiſfactionis: & inde non tantùm exemplum trahitur, ſed etiam fundamentum noſtræ ſatiſfactionis: ſed Chriſtus ſatiſfecit patri: q̃a ſemel ſeipſum obtulit oblationē, & hoſtiā Deo: ergo noſtra ſatiſfactio ſimiliter eſt Deo facienda. Item. Si ſatiſfactio non fieret niſi eccleſiæ: uidetur, ꝙ cum peccator exiret forum eccleſiæ, non teneretur ad pęnam aliquam: ergo oēs euolarent, ergo fruſtra fiunt ſuffragia eccleſiæ: & errant, qui ponunt pęnā purgatoriam: ſed hoc eſt contra fidem: ergo &c. Item. Si Deus peccatori quotieſcunq; iuſtificaretur, totum condonaret, malum remaneret inultum, & daretur unicuique libertas tranſgredi contra Deum ſimpliciter: & hoc eſt inconueniens: quia ſi hoc, uniuerſum fieret inordinatum: ergo &c.

Contra. Aug. dicit, & Magiſter ponit in litera. Infidelitatis impietas eſt ab eo, qui iuſtus eſt, & iuſtitia; dimidiam ſperare ueniam: ſed ſi hoc eſt erroneum dicere, ꝙ dimidiam ueniam donet: ergo ſi dimittit, totum condonat: ergo pęnam, & culpam: ergo ipſe amplius non exigit, nec oportet ei ſatiſfacere; ergo ſoli eccleſiæ. Item. Deus in cōtritione dimittit culpam, & pęnam ęternam, quæ excedit omnem pœnam temporalem improportionabiliter: ergo cum contritio non excedat confeſſionē improportionabiliter, nec quātum ad pęnam, nec quantùm ad meritū: multò fortius in confeſſione abſoluitur peccator ab omni pęna temporali, quantùm ad Deum: ergo Deus non exigit ampliorem ſatiſfactionem. Item. Tanta pōt eſſe contritio, ꝙ delet oēm pęnam, & culpam; & tunc cōſtat, ꝙ Deus nihil exigeret ſatiſfactionis: ſed ſi talis ueniat ad pęnitentiam, pęna ſatiſfactoria eſt ei imponenda: ergo uidetur, ꝙ ſatiſfactio non fiat Deo, ſed eccleſiæ, q̃ eſt eius ſponſa. Item. Confeſſio ultra contritionē eſt ſolùm neceſſaria propter recōciliationem faciendam eccleſię: & ideo fit homini: ergo multò fortiùs de ſatiſfactione, q̃ cōſeq̄tur cōfeſſionē. Item. videmus, ꝙ eccleſiā abſoluit a maiori parte pęnæ ſatiſfactoriæ in huiuſmodi relaxationibus: ſed nullus pōt alicui relaxare, niſi quod ſibi debetur: ergo uidetur, ꝙ iſta debeatur eccleſię: ergo uidetur, ꝙ ſatiſfactio non fiat Deo: ſed magis eccleſiæ.

RESOLUTIO.

Deo primum, eccleſiæ demum ſatiſfacere habet peccator: quippe qui illum præcipuè offendit; et hanc ex conſequenti damnificauit.

Respondeo. Dicendum, ꝙ cum peccator peccat: ſe ad pęnam æternā obligat: cum autē diuina miſericordia iuſtificat,

ſeu

ſeu uiuificat, omnē remittit culpam, & reatum pœnæ æternæ; qui inſeparabiliter adhæret culpæ: ſed quia miſericordia non pōt præiudicare iuſtitiæ cuius eſt mala punire: ideo ſic ſoluit a culpa, & pœna, ut tamen remaneat obligatus ad aliquantulam penam tēporalem. Sed quoniam peccator ipſum Deum offenderat, & eccleſiam damnificauerat: commiſit dominus iudiciariam ꝑteſtatem ſup peccatores rectoribus eccleſiæ, & in eos compromiſit tanquam in arbitros: ut ſic innoteſcat uolūtas Dei pœnitentibus per ſacerdotes: & per illos imponatur pęna peccatoribus, & domino ſatisfiat principaliter, & eccleſiæ per conſequens. Vnde ſatisfactio propriè de peccato fit ipſi Deo: tamen per eccleſiam, & in eccleſia: & concedo rationes ad hoc inductas.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd non eſt ſperanda dimidia uenia. Dicendum, ꝙ tunc uenia dimidiatur quando unum mortale dimittitur, & reliquum tenetur: & hoc eſt inconueniens ponere, quod Deus, qui iuſtus eſt, poſſit confœderari, & recōciliari homini in ſua iniuſtitia permanenti: alioquin ſimul eſſet amicus, & inimicus. Non ſic autem eſt de aliqua pœna temporali, quia obligatio ad pœnā non facit iniuſtitiam in eo, qui uult ſoluere. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd in contritione dimittit pœnam æternam. Dicēdum, ꝙ hoc eſt: quia ibi principaliter operatur miſericordia relaxans: ſed in ſatisfactione iuſtitia, in confeſſione uerò utraque: unde quaſi medium eſt. In cuius ſignūm fit ibi ligatio, & ſolutio: & ideo non eſt ſimile. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ tanta poteſt eſſe contritio, ꝙ totum remittatur. Dicendū, ꝙ uerū eſt: ſed qa eccleſiæ non cōſtat: iō det a ſacerdote imponi; ſi aūt ſacerdoti conſtaret, reputaret omnino ſibi ſatisfactū, & tūc pœnā nō imponeret: ſed abſolutum oſtenderet. Nunc autem in aliquibus decipitur: ſed deceptio eſt fructuoſa, quia ſemper merita cumulantur, & eccleſiæ imponenti, & ulterius ſatisfaciēti: quia enim dominus non uult ultra ſortem, reliquum in theſauris eccleſiæ habetur repoſitum. AD ILLVD quod obiicitur, quòd confeſſio eſt propter recōciliationem. Dicendum, ꝙ non eſt ſolùm propter hoc: ſed ad arbitrandum pœnam inter hominem, & Deum: qua ſoluta, tunc fit reconciliatio perfecta. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ eccleſia abſoluit a maiori parte, &c. Dicendum, ꝙ non eſt remittendo: ſed pro eo ſoluendo de theſauris ſuis: uel quia Deus plenariè compromiſit in eos, quibus plenitudinem tradidit poteſtatis. Quod autem horum uerum ſit, infra. ſ. Diſ. xx. uidebitur, cū de relaxationibus agetur.

QVAESTIO III.

Per qualia opera ſatisfaciendum ſit?

PER qualia opera debeat fieri ſatisfactio. Et uidetur, ꝙ tantùm per pœnalia. Greg. in quodam Hom. Iuſtum eſt, ut peccator tanto maiora inferat ſibi lamenta per pœnitentiam, quāto maiora intulit damna ꝑ culpā: Item.

ITEM. Ratione uidetur: quia peccator eo ipſo quod peccauit, eſt debitor pœnæ: ſed in ſatiſfactione ſoluit, quod debet: ergo per pœnã ſatiſfacit: ergo &c. ITEM. Vniuerſum remaneret inordinatum, ſi peccatum remaneret impunitũ: ſed poſt ſatiſfactionem peccatũ nõ punitur: ergo neceſſe eſt, quod ante puniatur, ſ. per ſatiſfactionẽ. ITEM. Greg. dicit, & uerum eſt; quod ſicut in corporalibus, ita & in ſpiritualibus eſt curatio per contrarium: ſed peccatum libidinoſum per delectationem committitur, & per ſatiſfactionem curatur: ergo ſatiſfactio dẽt eſſe per pœnam.

Diſ. 14 par. 1. dub. 6. ITEM. In pœnitẽtia & eius partibus ſumit peccator de ſe iuſtitiã, & uindictam: ſicut ſupra patuit: ſed uindicta non niſi per pœnã ſumitur de peccato: ergo &c.

Li. 1. cur Deus hõ Cap. 11 CONTRA. Anſel. Satisfacere eſt honorẽ debitum Deo impẽdere: ſed hoc fit omni tẽpore bono: ergo non ſolum per opera pœnalia: ſed per omnia alia põt fieri ſatiſfactio. ITEM. Non delectatur Deus in pœnis noſtris: ergo non magis placent opera pœnalia Deo, quã alia: ſed per id quod magis placet ei, cui debẽt ſatiſfactio, melius ſatiſfit; ergo &c. ITEM. Quædam ſunt peccata, quæ perpetrantur cum triſtitia: ſed ſatiſfactio debet eſſe per contrarium: ergo ſine pœna dẽt de his peccatis ſatiſfactio fieri, utputa ſunt inuidia, & accidia, &c. ITEM. Si ſatiſfactorium eſt pœnale, per ſe loquẽdo: ergo magis pœna e magis ſatiſfactoriũ: ſed auaro eſt magis pœnale dare obolum, quàm largo marcam; ergo magis ſatiſfacit hic per obolũ, quã ille per marcã. SIMILITER poteſt obiici in ieiunio, & oratione: & hoc eſt incõueniẽs, quod mali de malitia ſua commodum reportarent.

RESOLVTIO.

Quod per opera pœnalia ſatiſfaciendum eſt: nam in eis congrue honor ablatus redditur, reordinatur deordinatum, curatur infirmum, & debitum ſoluitur.

RESPONDEO. Dicendum, quod eſt ſatiſfactio per opera pœnalia; & huius ratio eſt quadruplex. Prima eſt, quia ibi eſt honoris ablati redditio: unde honorẽ iſtum debet homo reddere amplius, quam ſi nõ abſtuliſſet: & ideo requiritur, ut non tantum Deo famuletur per operationẽ bonã, uerumetiã ſeipſum deiiciat per pœnam aſſumptam. Secunda ratio eſt, quia eſt primò deordinati reordinatio; & quia deordinatum per culpam optimè ordinatur in pœna: ideo &c. Tertia ratio eſt; quia ibi eſt infirmati curatio; quia infirmatus per delectationis calorem, curatur per pœnalitatis algorem; & ideo &c. Quarta ratio eſt, quia ibi eſt debiti abſolutio; & quia peccator eſt debitor pœnæ, ideo debet per pœnam ſatiſfacere.

EX HOC patet primo obiectum. Quoniam eſt debitum honoris ueniens ex bono collato; & hunc debemus per gratiarum actionem. Et ueniens ex mandato iniuncto; & hunc debemus per obedientiam, & ſubiectionem. Et ueniens ex maieſtatis imperio; & hunc debemus per latriæ adorationem. Et ueniens etiam ex peccato commiſſo; & iſte honor redditur Deo

per

per ſuiipſius punitionem:& hoc eſt in ſatisfactione. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non delectatur in pęnis Deus. Dicendũ, quòd uerum eſt ea ratione qua pęnæ; ſed ea ratione qua curantes culpam noſtram, & honorãtes diuinam iuſtitiam, bene delectatur in eis. AD ALIVD. Dicendum, quòd & ſi in quibuſdã peccatis comitetur triſtitia, radix tamen eſt ex delectatione libidinoſa. AD VLTIMVM. Dicendum, quòd aliquid eſt pęnale naturæ, quia natura eſt: utputa ieiunii abſtinẽtia, & erogatio bonorum, in quibus ſuſtẽtatur humana infirmitas. Aliquid ratione culpæ, & inordinationis uoluntatis. Prima pęnalitas reſpicitur per ſe in ſatisfactione. Secunda uerò non:& de iſta ſecunda opponit.

QVAESTIO IIII.

Per qua præciſè opera ſatisfaciendum ſit?

PER quæ opera contingat ſatisfacere:& aſſignantur tria, ſcilicet ieiunium, oratio, & eleemoſyna. Et obiicitur primò, quòd uidentur ſuperflua. Primò ratione eleemoſynæ, quia Matth. dicitur, Hoc genus dæmoniorum non eiicitur niſi per orationem, & ieiuniũ:& non facit mentionem de eleemoſyna, ITEM. Hieron. dicit, quod ieiunio ſanãtur peſtes corporis, oratione peſtes mentis: ſed omne peccatum aut eſt inquinamentum carnis, aut ſpiritus: ergo omne peccatum ſanatur ieiunio, aut oratione:& ſic &c. ITEM. Videtur ſuperflue re oratio, & ieiunium: quia dicitur Luc. Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt uobis: ergo eleemoſyna eſt contra omne peccatum: ergo ſuperfluunt alia. ITEM. Videtur, quòd diminuta, quia contraria contrariis curantur: ſed multò plura ſunt genera peccatorũ; ergo multò plura remedia. ITEM. Cũ opus fortitudinis, & patientię ſit maioris pęnalitatis: uidetur, quòd eius opus ſit magis ſatisfactoriũ, quã iſta. ITEM. Quæritur quod iſtorũ trium ſit magis ſatisfactorium. Et uidetur, quod oratio, quia ſatisfactio Deo reconciliat; ſed oratio eſt, quæ maximè unit Deo; ergo &c. Sed uidetur, quòd ieiunium: quia illud opus eſt magis ſatisfactorium, quòd eſt magis pęnale; ſed magis pęnale eſt affligere carnẽ; ergo &c. Quòd aũt eleemoſyna, uidetur. 1. ad Thim. Exerce teipſum ad pietatẽ; pietas.n. ualet ad oĩa; ergo &c. ITEM. Obiicitur de peregrinationibus, & flagellis diuinis, quæ pęnæ ſatisfactoriæ ſunt; & non uidentur ſub his contineri.

Cap.17 (margin, beside "Matth. dicitur")
Cap.11 (margin, beside "Luc.")
Qõ col. (margin, beside "Quæritur")
Cap.4. (margin, beside "ad Thim.")

RESOLVTIO.

Ieiunio, oratione, & eleemoſyna ſatisfactio omnis exoluenda eſt: quia his tribus peccatorũ radices euelluntur; reordinamur; Deo conciliamur, & uita tum actiua, tum contẽplatiua accomodamur.

RESPONDEO. Dicendum, quòd oratio, & ieiunium, & eleemoſyna quodlibet horum accipitur propriè, communiter, & communiſſimè. Propriè oratio eſt aſcenſus ad Deum ad aliquid deguſtandum, uel impetrandũ, uel exoluendum. Communiter oratio dicitur, ſecundùm quòd comprehendit omnem actum, cõtemplatiuè ad Deum relatũ. Communiſſimè, ſecundùm quòd com-

comprehendit omnem bonum actum, ſecúdùm qđ dicitur. Nõ ceſſat orare, qui non ceſſat benefacere. *Gl. ſup. 1. ad Timoth. c. 5.* Similiter ieiunium dicitur propriè afflictio carnis ſecundùm guſtum Communiter omnis carnis afflictio, quę conſiſtit in uigiliis, & flagellis, & ieiuniis propriè dictis. Cõmuniſſimè dicitur ieiunium abſtinẽtia ab omni mortali. *Ca. 58.* Iſa. Hoc eſt ieiuniũ, ꝙ legi, diſſolue &c. Similiter eleemoſyna dicitur propriè opus pietatis impẽſum proximo ad releuandam indigentiam corporalem. Communiter omne opus pietatis proximo impenſum, ſiue ſpirituale, ſiue corporale. Communiſſimè dicitur omne opus miſericordiæ ſiue proximo, ſiue ſibi impenſum; ſecundùm quòd dicit Augu. ꝙ eleemoſyna hominis debet incipere a ſemetipſo. Iuxta illud *Ca. 30.* Eccl. Miſerere animæ tuæ placens Deo. His præſuppoſitis, dicendum, ꝙ hæc tria prout partes ſatisfactionis dicunt, accipiuntur non communiſſimè, non propriè; ſed communiter: & tunc patet eorum diſtinctio, & ſufficiẽtia manifeſtè. His præmiſſis, dicendum ꝙ ſufficientia, & diſtinctio harum partium poteſt accipi ſecundùm appropriationem, & ſecundùm proprietatem. Secundùm appropriationem: cum enim triplex ſit radix peccati. Aut concupiſcentia carnis; & contra hanc eſt ieiuniũ. *1. Io. 2.* Aut concupiſcentia oculorum, & contra hanc eſt eleemoſyna. Aut ſuperbia uitæ; & cõtra hãc eſt oratio (hoc dico ſecundùm appropriationem quia unumquodque horũ ualet contra omnes: appropriatè tamẽ magis op ponũtur, ſicut dictum eſt) & ex hoc patet numerus, & ſufficientia. Per ꝓprietatẽ verò ſic. Opus pęnale aut ordinat nos ad Deũ: & ſic eſt oratio; aut ad nos, & ſic eſt ieiuniũ, qđ macerat carnẽ noſtram: aut ad proximũ, & ſic eſt eleemoſyna: & ſic patet ſufficiẽtia ſecundùm illud Tim. *Cap. 2.* Sobriè, & iuſtè, & pie uiuamus &c. Aliter põt accipi ſecundùm reconciliationẽ, q̃a ꝑ orationẽ Deo recõciliamur. Sed (ſicut dicit Aug.) Si uis orõnẽ tuã volare in cęlum, fac duas alas. ſ. ieiuniũ, & eleemoſynam. *Enarratio. I Pſ. 42. in fine. Tom. 8 & Sermo. 59 in fi. ſu ꝑ illud Matt. Audiſtis q̃ dictũ ẽ. Diliges proximũ etc. To. 10.* Thob. xii. Bona eſt oratio cum ieiunio, & eleemoſyna. Aliter accipitur ſufficientia, quia duplex eſt uita. ſ. actiua, & contemplatiua, quantùm ad cõtemplatiuam: oratio, quantùm ad actiuam, eleemoſyna: ut autem homo ſit diſpoſitus ad utramque, ſic eſt ieiunium.

Ex dictis patent obiecta. Quod. n. dicitur, ꝙ oratio ſufficit cũ ieiunio. Dicendũ, ꝙ accipitur ibi cõiſſimè oratio, non ſecũdùm qđ eſt pars ſatiſfactiõis. Similiter cũ dicitur, ꝙ eleemoſyna oĩa mũdat. Ad illud, qđ obiicitur, qđ deberẽt eſſe plura. Dicendum, quod iſta ſecũdùm quod cõiter dicuntur, multa genera operum cõprehendunt, nõ tria tãtùm, & ſic patet illud. Ad illud ergo qđ obiicitur de patiẽtia, patet reſponſio: nã patientia ꝓut importat remiſſionẽ, cõtinẽt ſub eleemoſyna: prout afflictionẽ, & macerationẽ, continet ſub ieiunio cõiter dicto: & ſic altera pars ſatiſfactionis. Ad illud qđ quæritur, quod eſt magis ſatiſfactorium. Dicendũ, ꝙ unum-

unumquodque horum ſecundum appropriationé ſuam. Tamé ſi generaliter loquamur, Dicendum, quod in ſatisfactione tria ſunt, ſcilicet unatio culpæ; & cōtra hanc ualet maxime oratio. Secundùm eſt augmentum gratiæ: & ad hanc maxime ualet eleemoſyna: quia homo facit ſibi amicos, qui impetrant gratiam. Tertium eſt ſolutio pęnæ: & hoc maximè eſt in ieiunio; & hoc eſt infimum in ſatisfactione, alia duo præponderant.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO II.

De quibus eleemoſyna fieri debeat.

CONSEQVENTER quantum ad ſecundùm articulum quæritur de modo ſatiſfaciendi in ſpeciali. Et circa hoc quatuor quęruntur. Primo quęritur de quibus debet fieri eleemoſyna. Secūdo, utrum ieiunio contingat ſatisfacere. Tertiò, utrum contingat ſatisfacere oratione. Quarto, & ultimo quæritur de reſtitutione.

CIRCA primā proceditur ſic. Communiter dicitur, q eleemoſyna debet fieri de rebus propriis, iuſtè acquiſitis, & neceſſariis. Et q ſolum de rebus propriis uidetur: quia dicit Ius, q non poteſt alienari poſſeſſio niſi a domino: ſed cum eleemoſyna datur, poſſeſſio alienatur, quia fit ipſius pauperis recipientis: ergo nullus poteſt dare eleemoſynam, niſi qui habet proprium, & ſuper rem temporalem habet dominium. ITEM. Hoc probatur ex textu Biblię. Prouerb. Honora Deum de tua ſubſtantia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus. Quod autē ſolùm de iuſtè acquiſitis oſtenditur. Eccl. Immo antis ex iniquo oblatio eſt maculata. Et infra. Dona iniquorum non probat altiſſimus. ITEM. Grego. in Moral. Eleemoſyna redemptoris oculis patet, quæ non ex illicitis, uel iniquitate congeritur: ſed quę de rebus conceſſis, & iuſte acquiſitis. Et iterum ipſe dicit. Non eſt cōputanda eleemoſyna, ſi pauperibus diſpenſetur, quę ex illicitis rebus acquiritur. ITEM. Quod de neceſſariis uidetur. Illud enim non eſt ſatiſfactorium, ad quod quis alias tenetur: ſed quilibet tenetur ad dandum ſuperflua pauperibus, quantumcumque ſit ſine peccato. Luc. Quod ſupereſt, date eleemoſynam: ergò &c. ITEM, Grego. in homil. ſuper illud, Facite dignos fructus pœnitentię; Qui ſe nouit nonnulla illicita commiſiſſe, debet a licitis abſtinere: ergo ſi abſtinentia ſatisfactoria non eſt illa, quæ eſt ab illicitis; ſed quæ a licitis: uidetur ſimiliter q eleemoſyna ſatisfactoria ſit illa, quæ nō de ſuperfluis; ſed quæ de neceſſariis.

ADOPPOSITVM, q nōn debeat eſſe de neceſſariis (ut reſoluendo, ſiue deſtruendo incipiamus) uidetur: quia unuſquiſque tenetur ſe magis, quam alterum diligere: ergo tenetur ſibi neceſſaria reſeruare. ITEM. Dare neceſſaria uiatorum eſt ſupererogationis; ſed nullus ſacerdos poteſt imponere opera ſupererogationis: ergo nec talem eleemoſynam: ſi ergo eleemoſyna, quę eſt impoſita a ſacerdote, eſt ſatiſ-

Cap. 34.

Ca. 11.

Luc. 3.

Cap. 3.

ſatisfactoria: non oportet ꝙ ſit de neceſſariis. ITEM. Videtur ꝙ poſſit eſſe de iniuſte acquiſitis, quia Luc. dicitur. Facite uobis amicos de Mamona iniquitatis. Glo. Iniquitas bene diſpenſata uertitur in iuſtitiam. Aug. in quæſtionibus Exod. Qui habetis aliquid de malo, facite inde bonum. ITEM. Hic quæritur, ſi meretrix uel uſurarius, uel aleator de lucro ſuo poſſint facere eleemoſynam: cum omnes hi malo modo acquirant. ITEM. Videtur ꝙ non oporteat fieri ex propriis, quia filii Iſrael abſtulerunt uaſa Aegypti. & poſtea obtulerunt in unum tabernaculi. ITEM. Si hoc eſſet uerum, cum mulier, & filius, & monachus non habeant dominium, uidetur ꝙ nullam eleemoſynam poſſunt facere, ꝙ ſaltem eſt cum magis teneantur eſſe hoſpitales. & frequenter mulieres plus debent, quam uiri.

Ca. 16. Qq. 14. Qo collater. Exo. 12 Exod. 35.

RESOLVTIO.

Illius propria eleemoſyna ualida eſt, qui illud tribuit, quod iuſto titulo debet, tenet & poſſidet.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ illud eſt neceſſarium ad hoc ꝙ eleemoſyna ſit ſatiſfactoria. ſ. ꝙ ille, qui tribuit, iuſto eam titulo habeat, & tenere, & poſſidere poſſit: ſi enim aliter habeat, potius tenetur reddere, quam dare.

QVOD ergo quæritur, utrum neceſſe ſit eleemoſynam dare de proprio. Dicendum ꝙ aut dicitur proprium, quia habet principale dominium: aut alienandi, aut quia ab alio habet ſibi commiſſum officium adminiſtrandi. Primo modo ſimpliciter poteſt facere ille, qui habet proprium. Secundo modo nō poteſt facere, ſuperiore prohibente: ut monachus, qui adminiſtrat res, & bona monaſterii ex mandato Abbatis, poteſt utique eleemoſynā dare: ſi autem iſte uetet, non poteſt, nec debet. Vnde canon. xii. q. i. Certū eſt, ꝙ monachus nihil habere, uel dare, uel accipere ſine ſuperioris licentia debet: niſi forte ille, q indiget, ſit in extrema neceſſitate: tunc non debet obedire Abbati, quia manifeſtè faceret contra Deum. Similiter iudicādum eſt de muliere, ſi non habeat dotem, uel aliquid iuxta dotem: ꝙ contra mandatum uiri nō poteſt eleemoſynam facere, ſi conſcientia dictat ei, ꝙ uir nullo modo uelit: ſed non debet ſibi formare conſcientiam, ꝙ vir prohibeat, niſi manifeſtè uiderit uoluntate uiri ad oppoſitum. SI ERGO obiiciatur de filiis Iſrael, qui furati ſunt. Dicēdum, ꝙ dominus tranſtulit dominium, & reuera nō fuit ibi furtum.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ſunt malæ conditionis monachi. Dicēdum, ꝙ non, quia uni cuique temporalium diuiſione (ſi uere dimiſerunt temporalia) meruerunt tantum quantum in mundo. & præterea bona uoluntas ſupplet, qd deeſt ex manu.

AD ILLVD, quod quæritur de male acquiſitis. Dicendum, ꝙ quædam ſunt male acquiſita, in quibus transfertur dominium, & non competit repetitio: & talia nō eſt neceſſe reſtitui, & poſſunt licite retineri, ut pretium poſtri-

poſtribuli, & lucrũ hiſtrionis, & talia poſſunt dari ĩ eleemoſynam;ſed tamen nõ debet recipi in oblationem, ſi ſit publicum, propter reuerentiam altaris, & confuſionem peccati, ut reſipiſcant. Et hoc eſt ꝙ dicitur Deu
ca. 23. ter. Non offeras mercedem poſtribuli. Quędam autem ſunt, in quibus non transfertur dominium;ſed competit repetitio, ut in furto, & rapina; & de talibus non poteſt fieri nec oblatio, nec eleemoſyna;ſed debet fieri reſtitutio. Ad huiuſmodi autem genus reducuntur omnia, quæ iniuſto titulo, & mala fide poſſidẽtur: quia iniuſtus titulus pro nullo eſt habendus. Male autẽ fidei poſſeſſor dicitur, qui contra legũm interdicta mercatur; talia ſunt, quæ habentur per ſymoniam, & uſuram: & ideo de talibus nullo modo nec poteſt, nec debet fieri eleemoſyna. SI VERÒ quæritur de aleatore. Dicendum eſt generaliter, ꝙ malæ fidei poſſeſſor eſt, & iniuſto poſſidet titulo: & ideo nullo modo poteſt, nec debet ſibi tenere ꝙ lucratus eſt, cum talis ludus ſit turpis, & reprobatus, & contra Deum, & cõtra omnia iura. Vtrum tamen teneatur reſtituere, diſtinguunt aliqui: quia aut ille penes quem lucratus eſt; eſt talis perſona, q̃ rebus ſuis præeſſe non poteſt, utputa minor, ſiue pupillus, ſurdus, & mutus, perpetuo morbo languidus: & ſic tenetur reſtituere. Si autem ſit talis ꝑſona, quæ potuit amittere, aut tractus eſt ab illo, & inductus, aut non. Si tractus fuit ab illo, non tenetur illi reſtituere: quia illi non competit repetitio in uindictam peccati; ſed poteſt inde facere eleemoſynam. Si autem ipſe traxit eum, nõ poteſt eleemoſynam facere; ſed tenetur reſtituere ſaltem in foro conſcientiæ: quia licite nullus uelit amittere: tamen qui non uult amittere, nec ludere; ſed inducitur, minus culpabilis uidetur, & alius qui inducit magis: & ideo iſte non debet damnificari, nec autor, ne, inductor in aliquo meliorari: nulli tamẽ licet ex hoc aliquid lucri acquiſiti in proprios uſus cõuertere. SIMILITER iudicãdum eſt de torneamentis, & dicendum, ꝙ in illis pactionibus, quas habẽt intra ſe, bona non transferũtur inuicem; ſed in uſus pauperum conuertũtur propter ludi inhoneſtatem, & iuris interdictionem: & ex his patent obiecta.

QVOD enim dicitur, ꝙ de iniquo nõpoteſt fieri eleemoſyna, intelligitur de eo, quod inique poſſidetur, & iniuſto titulo? Quod obiicitur ad contrarium, procedit ſecundùm aliam. AD ILLVD, quod obiicitur de neceſſariis, & ſuperfluis. Dicendum, ꝙ neceſſariũ dicitur dupliciter. Vel ſecundùm naturę arctitudinem, uel ſecundùm communẽ uſum uiuẽdi. Si ſecundùm arctitudinem, non tenetur, nec oportet ei imponi, qui peccauit: quia hoc eſt perfectionis illorum, q̃ totum uictum c. pectant à Chriſto: ſicut ſunt uiri, q̃ ſunt in ſtatu perfecto; & ideo ſi fiat eleemoſyna, debet fieri de eo, quod ſupereſt huic neceſſariò, & benè eſt ſatisfactoria. Alio modo dicitur neceſſarium, quod expedit homini ſecundùm communem

nem modum uiuendi. de quo dicit Augu. quod multa ſuperflua habere probabimur, ſi ſola neceſſaria teneamus; & de tali fit propriè eleemoſyna ſatisfactoria: de ſuperfluo uerò non fit quantũ eſt de rigore iuſtitiç. Tamen credo, quod diuinæ miſericordiæ benignitas tanta eſt, quod totum acceptat, & quaſi pro nihilo ſaluat nos. Et ſic patet reſponſio ad utramque partem.

QVAESTIO II.

An ieiunium ſit opus ſatisfactorium.

VTRVM ieiunio cõtingat ſatisfacere. Et quod ſic, vr. quia ſi ſatisfacere eſt cauſas peccatorum excidere: & Deo honoré per pęnam reddere, cum in ieiunio carnis incentiua excidantur, & homo ſeipſum puniat, patet &c.

Cap. 2. CONTRA. Ioel. Scindite corda ueſtra, & non ueſtimenta: ergo non facit uim Deus in afflictione carnis, ſed mentis. ITEM.

Cap. 4. i. ad Thim. Corporalis exercitatio ad modicũ utilis eſt, pietas ad multa: ſed ſatisfactio multũ eſt utilis: ergo &c. ITEM. Cũ ſatisfacere ſit cauſas excidere peccatorũ, illud punire eſt ſatisfacere, quod eſt cauſa peccati: ſed hoc eſt cor, non os, uel caro.

Ca. 15. Matth. Nihil quod intrat in os, coinquinat hoiem; ſed quæ de corde exeunt ergo &c. ITEM. iudex iuſtus puniendo non animaduertit in inſtrumentũ, ſed in auctorem ſceleris: unde non punitur gladius, ſed homicida: ergo cum caro ſit inſtrumentum ſicut inſtrumentũ motum, patet &c. ITEM. Caro eſt ini-

Cap. 5. micus noſtri ſpiritus. Gal. Hæc ſibi adinuicem aduerſantur; ſed Matth. dicitur. Diligite inimicos ueſtros, benefacite &c. Cap. 5.

ITEM. Quod cõmune eſt apud omnes, eſt naturale: ſed Epheſ. dicitur. Nemo umquam carnẽ ſuam odio habuit: ergo naturale eſt carnem fouere: ergo affligere eſt contra naturam: ſed pęnitẽtia eſt regreſſio ab eo, quod eſt præter naturam: ergo ieiunio non eſt ſatisfaciendum in pœnitentia. Cap. 5. ITEM. Qui carnem affligit, amittit uitã, & accelerat mortẽ: quia eſt in eo maior conſumptio, & minor reſtauratio: ſed qui accelerat mortẽ, eſt homicida, ẽt ſi longo tpe differat, non refert. Vnde Hiero. non refert utrum paruo tpe, uel magno te interimas: ergo qui ieiunat, eſt homicida. ITEM. Omne opus diſcretum, & uirtuoſum conſiſtit in medio: ſed ieiunium non conſiſtit in medio, immo declinat ad indigentiam: ergo nec pęnitentiæ eſt, nec uirtutis. Refertur de conſec. Diſt. 5. cap. Nõ mediocriter.

RESOLVTIO.

Cum ieiunium ieiunanti multa bona conferat: quis non illud ſatisfactorium eſſe, affirmabit?

RESPONDEO. Dicendum, quod ieiunium eſt opus ſatisfactoriũ: ſecundum quod ipſe Dominus dicit Matth. Hoc genus dęmoniorum non eiicitur niſi in oratione, & ieiunio. Cap. 17 Eſt (inquam) ſatisfactorium liberando à pœna, cum ſit pœnale, & Deo eſt placitum; quia corporis, & ſpiritus eſt reordinatiuum. Vt corpus ſpiritui non repugnet contumaciter. Qui delicatè a pueritia nutrit ſeruũ ſuũ; ſentiet illũ contumacẽ. Prou. 6. Ca. 29. Vt ſpiritui ſubiiciat totaliter. i. Corint. Caſtigo cor- Cap. 9

Cap.9. pus meum, & in ſeruitutē redigo &c. Vt non crucietur ęternaliter. Eccleſi. Eſt qui multa redi
Ca.20. mat modico pretio. Et Ezech.
Cap.4. Diē pro anno dedi tibi. Vt glorificetur æternaliter. ii. Cor. Id
Cap.6. quod eſt in præſenti momentaneum, & leue tribulationis noſtrę &c. AD ILLVD, ergo quod obiicitur in contrarium, quòd non placet Deo &c. Dicendum, quòd Deo non placet afflictio carnis, ſiue eius maceratio ſecūdū ſe, ſed quantū in ea punitur ſpiritus, quia dolor non eſt carnis, ſed animæ in carne, ut dicit
Lib. 14 de Ciui. Dei. ca. 15. Aug. & inquantum talis pœna procedit a pœna doloris ſpiritualis, ut non ſicut hypocrita exterius tantum puniat. Et contra hoc eſt illud Ioelis, quia non dolebant animo, ſed ſigno. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ad modicum ualet. Dicendum, ꝙ hoc eſt, uel quia uni ſoli, uel ad modicum comparatione pietatis. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ caro non eſt cauſa. Dicendum, ꝙ & ſi non ſit cauſa, eſt tamen occaſio, occaſiones aūt ſunt pręcidendæ. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ eſt inſtrumentum. Dicendū, ꝙ duplex eſt inſtrumentum. ſ. ſeparatum, & hoc nō eſt puniendum: & cōiunctum, quale eſt caro, & hoc eſt puniēdū, quia hoc punito, punitur ſpūs. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ fouendus eſt inimicus. Dicendum, quòd caro fouenda eſt, & ſeruanda: ſed inimicitia carnis non eſt fouenda, immo ad concordiam ſpiritus reuocanda: & quia hoc fit per ieiunium, & flagella, ideo eſt punienda: & per hoc patet, ꝙ naturale eſt carnē diligere, & fouere: ſed carnis laſciuiam fouere eſt correptionis, & uitiū. AD ILLVD, qđ obiicit. ꝙ diminuit uitā. Dicendum, ꝙ diminuere uitā, uel accelerare, aut eſt ex intentione, aut præter. Si ex intētione, peccatū eſt: & ſic intelligit. Hier. preter intentionē, & tunc aut dādo operā rei licitæ, aut non licitæ, uel utili, ſed illicitæ, uel malæ: primo mō non eſt peccatū, ſed ſecundo. Aliqui tñ dicunt, ꝙ abſtinentia nō accelerat mortem, ſed tamen non credo, imo grauis abſtinentia bene accelerat. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd non eſt medium in ieiuniis. Dicendum, ꝙ īmo: ſed hoc nō eſt mediū ſobrietatis, ſed mediū iuſtitiæ, qa ieiunio punit quis ſuā carnē: ſed in hac punitione ſeruandū eſt ita mediū, ut nec nimis lente puniat, ita ꝙ uitia carnis uiuant, nec ita acerbè, ut natura deficiat. Vnde Bern. Oportet carnē reprimere, non extinguere. Nec iſtud impedit, quin ſit medium, quia ad extremum declinat. Nam in patientia medium eſt ferè omnia ſuſtinere; & in continentia etiam ſemper abſtinere.

QVAESTIO III.

An oratio ſit opus ſatiſfactorium?

VTRVM contingat ſatisfacere oratione: & cum duplex ſit oratio. ſ. mētalis, & uocalis, quęritur, q̄ magis ſit ſatisfactoria. Et uidetur, ꝙ mentalis, qa ueraciter orare eſt (ut dicit Grego.) amaros in compunctione gemitus, non ornata uerba reſonare: ergo uidetur, ꝙ uera oratio, & ſatiſfactoria non ſit in uerbo, & cantu, ſed in lachrymis, & fletu.

Item.

ITEM, Matt. Orātes nolite multū loqui: ſicut ethnici faciūt: ſed ſi uocalis oratio adderet ad ſatiſfactionē, non eſſet parū loquendū, ſed multū: ergo &c. ITEM. Oratio facit hoīem tendere ſurſum: ſed oratio nō pōt ferri ſurſum, ꝗdiu ſollicita eſt circa, quę ſunt deorſum: ſed qn̄ ꝓfert ſermone, intenta eſt circa ꝗd creatum: ergo ſi oratio ꝗ magis fert ſurſum, eſt oratio mentalis, & iſta eſt magis placita, hæc eſt magis ſatisfactoria.

CONTRA. Oratio eſt ſatisfactoria, quæ eſt pœnalis: ſed hæc non eſt oratio mentalis, ſed uocalis. Nā mentalis eſt oratio ſuauis, ſicut dicit Eccl. Muſcę morientes ꝑdunt ſuauitatē unguenti. ITEM. Illa, quæ eſt præcipuè ſatisfactoria, precipue debet imponi a ſacerdote: ſed ſacerdos imponit orationē uocalem, nō mētalē: ergo &c. ITEM. Oratio mētalis, ſi qua eſt ſatisfactoria, eſt illa, qua orat̄ cū gemitibus: ſed hæc eſt contritionis. ſ. plāgere peccatū, & cōtritio diuiditur cōtra ſatisfactionem: ergo talis oratio nō eſt pars ſatisfactionis. ITEM. Plus laborat, qui laborat corde, & lingua, ꝗ qui corde tātū: ſed laborare primo mō eſt in oratione uocali, corde uero tantum in mentali: ergo uꝫ. qđ uocalis ſit magis ſatisfactoria.

Ca. 10.

RESOLVTIO.

Quælibet oratio ſatisfactoria eſt, ſed ea potiſſimum, qua homo accenditur ad gemitum, cum ea magis oblectetur Deus.

RESPON. Dicendū, q uocalis oratio ordinatur ad mentalē, & nō econuerſo: ſed ſecundū hoc intelligendū, q quędā oratio eſt purè mentalis, quædā uocalis, quędā media. Purè mentalis eſt, quādo labia non mouentur, ſed cor ad Deum loquitur. Pure uocalis eſt, quando nihil cogitat in his, ꝗ dicit nec in generali, nec in ſpeciali, ita quod referat intentionem ad ſenſum uerborum, uel finē: ſed cū orat, fabricat caſtra & ſic mentalis ſimpliciter excedit uocalē. Alia eſt mixta, in qua. ſ. orat mentaliter, & uocaliter; & de iſta diſtinguendu, quia aut uerba illa impediunt affectum, quia ſic inflāmatus eſt, ꝙ immediatè fertur in Deum: & tali utilior eſt oratio mentalis: ſi autem iuuatur, utilior eſt uocalis: & multi ſunt tales, & maximè illi, qui nō sūt uiri ſpirituales, ad quorum affectus prouocandos inſtitutæ sūt uocales orationes. SI QVAERATVR, quæ oratio ſit ſatisfactoria, credo ꝙ omnis; quia nulla eſt, in qua nō laborent uirtutes animales: & quantum delectatur ſpiritus, tantū caro frequenter tabeſcit, & uirtutes animales minus ſunt intentæ regimini corporis. Credo tamen, ꝙ illa inter cęteras eſt ſatisfactoria magis, in qua accenditur homo ad gemitū, quia hæc eſt, in qua Deus maximè delectatur. Vnde quia illud eſt gratiæ ſpecialis, ideo non imponitur a ſacerdote, ſed præambuiū ad illud. ſ. oratio uocalis: & quia nō eſt ſtatus in uocibus, ſed ordinatur ad intellectū, hinc eſt ꝙ Dominus, & [illegible] mittunt à uocali oratione ad [illegible]tatem. Qō collatera.

AD ILLVD, ꝙ obiicitur, qđ impedit negatur. Dicendū, ꝙ falſum eſt, imo excitat affectū

tepidum, nec eſt homo diuiſus: Imo uis inferior ſuperiori cooperatur. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ uocalis magis eſt pœnalis. Dicendũ, ꝙ uerum eſt ceteris paribus. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ oratio gemebunda ſpectat ad contritionẽ. Dicendum, ꝙ uerũ eſt: ſed ſuper illã addit
Luc.18 poſtulationẽ, ſicut Publicanus petebat dño in templo remiſſionem: & ſic patet illud. Sit ergo hæc ſumma dictorũ, ꝙ oĩs oratio ex charitate facta, ſi rectè fiat, pœnalis eſt, & ſatisfactoria põt eſſe, quia nũquã eſt ita delectationis, quin ſit pœnalis antecedenter, uel conſequenter, uel concomitanter. Illa tñ inter oẽs præcipuè ſatisfacit, quæ eſt magis gemebunda, & in qua maior clamor cordis eſt ad Deum pro uenia peccatorũ: hæc aũt in aliquibus eſt mẽtalis, in aliquibus uocalis. Vnde notandum, ꝙ triplex eſt ratio, quare uocalis oratio eſt inſtituta. Prima, & potiſſima eſt ad affectus accenſionẽ:
Cap. 6. unde Beda ſuper illud Matt. Pater noſter &c. Non his ſolis uerbis oratur, ſed aliis cõtentis ſub eodẽ ſenſu, quibus cor noſtrum accenditur. Secũda ratio eſt ad intellectus inſtructionẽ. Vnde Beda ibidẽ. Orationẽ breuibus uerbis compoſuit, quibus nec opus eſt loqui ad eũ, qui oĩa nouit: ſed ut qui cũ Deo agit, diſceret res, quas oraret, non uerba quæ diceret. Tertia ratio eſt ad faciliorẽ recordationẽ: unde ſuper illud Matth. Nolite aſſimila-
Cap. 6. ri eis: Glo. Nõ apud Deum agẽdum eſt uerbis ſed rebus, intentione cordis, affectu ſimplici: q̃ enim dicimus, nõ cũ docemus, ſed nos t pis orãdi recordamur. Et ſic patet rõ inſtitutionis orationis uocalis: quia propter mẽtalẽ eſt, quã Deus præcipuè acceptat, & illã magis ad remiſſionẽ, & ſatisfactionem, in qua cor magis contra peccatum intenditur: ideo perutile eſt peccatoribus orationes frequentare, in quibus fiat mentio de malè cõmiſſis, ſicut fuit oratio Manaſſe. 2 Paral. 33.

QVAESTIO IIII.

An reſtitutio pars ſit ſatisfactionis?

VTRVM reſtitutio ſit pars ſatisfactionis. Et ꝙ ſic uidetur: qa aliquo pecato peccamus in Deũ tantũ, aliquo in deũ, & proximum, ut rapina: ſed cõſtat ꝙ ſatisfactio reſpondet iniuriæ: ergo ſatisfieri debet ĩ hoc Deo, & proximo: ſed ſatisfit ꝓximo ꝑ reſtitutionẽ. ergo &c. ITEM. Qui peccat per guloſitatẽ, nullo modo melius ſatisfacit, quã ꝑ ieiunii ſobrietatẽ: ergo q peccat, rẽ alienã auferendo, nõ melius ſatisfacit, q̃ reſtituendo: ergo &c. ITEM. Per ſignũ oſtenditur: quia ſi duo ſunt raptores: quorũ alter poteſt reſtituere, alter non, minorem pniam imponit ſacerdos ei, qui poteſt reſtituere, maiorem ei qui non: ergo reſtitutio facit ad ſatisfactionẽ. ITEM. Satisfacere eſt cauſas peccatorũ excidere: ſed cauſa quare raptor in peccato eſt, eſt qa alienũ abſtulit, & detinet: ergo ſatisfactio eſt per rei retẽtæ reddditionem, quia hic peccati cauſa excidetur.

CONTRA. Peccatum eo ipſo eſt peccatũ, quia in Deum eſt, & quia Dei deformatur imago, non quia in alium ſimilem: qa tunc leo peccaret, cum aliud animal

mal comederet. Vnde & in Pſa. Pſalm. 50. Tibi ſoli peccaui: ergo ſatisfactio facienda eſt ſoli Deo: ſed hoc non eſt ꝑ reſtitutionē, quia reſtitutio reſpicit proximum directe: ergo &c. ITEM. Satisfactio eſt ꝑ pœnam, ad quā homo non tenetur aliàs niſi per culpā, & ſecundum iudicium ſacerdotis: ſed ad reſtitutionē rei alienę tenetur, eo ipſo ꝙ ęſt res aliena ex iudicio Dei ſine ſacerdote: ergo &c. ITEM. Si eſt pars ſatisfactionis, cum ſatisfactio nulla ſit ſine charitate, nec reſtitutio ſine charitate: ſed hoc eſt falſum: ergo &c. ITEM. Cum ſint tres partes ſatisfactionis. ſ. ieiuniū, oratio, & eleemoſyna, quęritur ſub qua illarum continetur, & cum ſub nulla, patet &c.

RESOLVTIO.

Propriè ſumendo reſtitutionem, eſt quidem ſatisfactionis pars: cōmuniter verò minimè.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ circa hoc duplex ē opinio. Quidam dicunt, ꝙ reſtitutio nō eſt pars ſatisfactionis, ſed fundamētum. Quædam enim requiruntur ad pœnitentiam, ſiue ſatisfactionem, ut fundamenta: & talia ſunt peccati dimiſſio, & alienæ rei reſtitutio. Quædā ut expedientia, ut uitare paruam ſocietatem. Quædam ut ſatisfactoria, ut ieiunium, oratio, eleemoſyna. Quædam ut perficientia, ut ſunt opera ſupererogationis. Ca. 10. Lucæ. Quodcumque ſupererogaueris, reddam tibi. Et ratio eorum eſt, quia culpa propriè eſt in Deum, & quia ſatisfactio per pœnā arbitrariā fit arbitrio ſacerdotis. Sed alia opinio eſt, ꝗ reſtitutio ē opus ſatisfactoriū, ſi fiat in charitate, alioquin nō, ſicut nec alia opera. Poſſet tamen dici, ꝙ ſatisfactio dicitur cōiter, & propriè. Cōiter: omne opus pœnale uoluntariè aſſumptum, ſiue ad ꝙ tenetur iudicio Dei, ſiue iudicio ſacerdotis: & ſic reſtitutio eſt opus ſatisfactorium, & eius pars. Si autem dicatur ſatisfactio propriè per pœnam uoluntariè aſſumptam, ad quam non tenebatur niſi ex culpa, & iudicio ſacerdotis: ſic non eſt pars eius, quia reſtituere tenetur, qui habet rem alienam ſecundū omne ius, etiā ſi ſacerdos numquam imponat. Rationes igitur ad primā partē procedunt de ſatisfactione dicta cōiter, aliter procedunt omnes ex inſufficienti.

AD ILLVD, uerò, quod obiicitur ad oppoſitum, quod peccatur ſolum in Deum, &c. Dicendum, quod uerum eſt per ſe: ſed tamen quia hō eſt imago Dei: & honor, & dehonoratio imaginis ad prototypum refertur: ideo quia ſpiritus ex charitate diligitur, diligi debet homo inquantum imago: ſic etiam in ſpiritum peccari poteſt. Vel aliter dicendum, ꝙ aut intelligitur de eo qui non habet ſuperiorē ad puniendum: aut intelligitur primo, & principaliter. Aut de peccato, quod non eſt in proximum extra, ſed per ſuperbiam intra. AD ALIVD patet reſponſio, quia obiicitur de ſatisfactione propriè dicta. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non eſt ſine charitate. Dicendum, ꝙ ſatiſfactio quia Deo, nō poteſt eſſe niſi in charitate, reſtitutio ꝗa ꝓximo extra, pōt eſſe: ſed ad hoc

quod placeat Deo: oportet eſſe in charitate. AD VLTIMVM. Dicendum, ꝙ ad nullam illarum partium reducitur, quia ſunt ſatisfactionis propriè dictæ. AD ILLVD, autem, qđ obiicitur, ad contrarium, quod peccatur in proximum. Dicendum, ꝙ non peccatur in proximum niſi per accidens. ſ. quia offenditur Deus in proximo: & ideo ſoli Deo ſatisfaciendum eſt. Nec illi, qui dicunt reſtitutionem eſſe ſatisfactoriam: ideo dicunt, quia per ipſam homo ſatisfaciat ꝓximo: ſed quia dum aliquo modo reddit rem, quam diligit, & poſſet de facto tenere: amore Dei, & mandato ſacerdotis reſtituit. Veruntamen non eſt reſtitutio ꝓpriè ſatisfactio: ſed inchoatio. Sed cū de proprio aliquid dat, tunc rectè dat honorem Deo, & ſuperaddit: ideo ſatisfacit. AD ILLVD, quod maior pœnitentia imponitur, Dici poteſt, qđ hoc eſt: quia rē proximi diſſipauit. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non poteſt melius curari. Dicēdum, ꝙ falſum eſt, immo melius curatur quis, ſi dat de proprio.

DISTINCTIO DECIMASEXTA.
PARS PRIMA.

Aſsignat partes pœnitentiæ, ut eſt eccleſiæ ſacramentum, & primò de partibus integralibus.

De pœ. d. 3. c. perfecta ſen. De ſer. habito in monte in li. 1. paulo ante med. in tom. 4.

IN perfectione autem pœnitentiæ tria obſeruanda ſunt, ſcilicet compunctio cordis, confeſſio oris, ſatisfactio operis: Vnde Ioan. os aureum, Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ferre, in corde eius contritio, in ore confeſſio, in opere tota humilitas. Hæc eſt fructifera pœnitentia, ut ſicut tribus modis Deum offendimus, ſcilicet corde, ore, & opere: ita tribus modis ſatisfaciamus. Sunt enim tres peccati differentiæ (ut ait Aug.) & in corde, & in facto, & in conſuetudine, uel uerbo tamquam tres mortes. Vna quaſi in domo, ſcilicet cum in corde conſentitur libidini. Altera quaſi prolata iam extra portam, cum in factum procedit libidini aſſenſio. Tertia cum ui malæ conſuetudinis tamquam mole præmitur animus, uel noxiæ defenſionis clypeo armatur, quaſi in ſepulcro iam fætens. Hæc ſunt tria genera mortuorum, quæ Deus legitur ſuſcitaſſe. Huic ergo triplici morti triplici remedio occurritur: contritione, confeſſione, ſatisfactione. Compunctio nobis commedatur ibi, Scindite corda ueſtra, & non ueſtimenta ueſtra. Confeſſio ibi, Iuſtus in prin-

principio ſermonis accuſator eſt ſui. Verè enim confitetur, qui ſe accuſat, qui ſe execrando malum imputat. Et ibi, Effundite coram illo corda ueſtra. Et iterum, Confitemini alterutrum peccata ueſtra. Satisfactio a Ioanne præcipitur, ubi ait, Facite dignos fructus pœnitentiæ, ſcilicet ut ſecundùm qualitatem & quantitatem culpæ, ſit qualitas & quantitas pœnæ. Non enim par debet eſſe fructus boni operis eius, qui nihil uel minus peccauit, & eius, qui grauius cecidit. Ideo diſcretio pœnitenti ualde neceſſaria eſt, ut illa gerat, quæ tradit Auguſt. dicens, Conſideret qualitatem criminis, in loco in tempore, in perſeuerantia, in uarietate perſonæ, & qua hoc fecerit tentatione, & in ipſius uitij multiplici executione. Oportet enim pœnitere fornicantem ſecundùm excellentiam ſui ſtatus uel officij, uel ſecundùm modum meretricis, & in modum operis ſui: & qualiter turpitudinem egerit, ſi in loco ſacrato, ſi in tempore orationi conſtituto, ut ſunt feſtiuitates & tempora Ieiunij. Conſideret quantùm perſeuerauerit: & defleat, quòd perſeueranter peccauerit: & quanta uictus fuerit impugnatione. Sunt enim, qui non ſolùm non uincuntur: ſed ultro ſe peccato offerunt: nec expectant tentationem: ſed præueniũt uoluptatem. Et pertractet ſecum, quàm multiplici actione uitij delectabiliter peccauit. Omnis iſta uarietas confitenda eſt & deflenda, ut cum cognouerit, quod peccatum eſt, cito inueniat Deum ſibi propitium. In cognoſcendo augmentum peccati, inueniat cuius ætatis fuerit, cuius ſapientiæ, & ordinis. Immoretur in ſingulis iſtis, & ſentiat modum criminis, purgãs lachrymis omnem qualitatem uitij, defleat uirtutem, qua interim caruit. Dolendum eſt enim non ſolũ, quod peccauit: ſed quia uirtute ſe priuauit. Defleat etiam quoniam offendens in uno, factus eſt omnium reus. Ingratus enim extitit, qui plenus uirtutibus Deum omnino non timuit. In hoc enim quiſque peccator ſit culpabilior, quo eſt Deo acceptior. Ideo enim Adam plus peccauit: quia omni bono abundauit. Alio etiam modo offendens in uno, factus eſt omnium reus: quia omnis uirtus patitur detrimentum ab uno uitio. Ponat ſe omnino in iudicio & poteſtate

Iohel. 2
Pro. 18
Pſalm. 61.
Iac. 5.
Mat. 3
Luc. 3.
Beda.
De uera et falſa pœ. 4 1 princi. tom. 4
Ibid.
Iac. 2.
Aug. 8 pœ. uera, & falſ. 1 tom. 4. c. 14.
Ibid.
Cap. 15

ſacerdotis, nihil ſui reſeruans ſibi: ut omnia eo iubente paratus ſit facere pro recipienda uita animæ; quæ faceret pro uitanda corporis morte: & hoc cum deſiderio, quia uitam recuperat infinitam. Cum gaudio enim facere debet immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte moriturus: ſemper deprecetur Deum, offerat Deo mentem, & cordis contritionem, deinde & quod poteſt, det de poſſeſſione, & tūc

Gen. 4. ſi quid offeret, ſecurus offerat. Reſpexit dominus ad Abel, & ad munera eius. Prius dicit Abel, quam ad munera eius. In iudicio ergo cordis conferenda eſt eleemoſyna tribuentis. Nec conſiderandum eſt quantùm, ſed qua mente, qua affectione dat, quod poteſt. Qui ergo ſua peccata redimere uult temporalium oblatione, priùs offerat mentem. Caueat etiam ne ductus uerecundia, diuidat apud ſe confeſſionem, ut diuerſa diuerſis uelit ſacerdotibus manifeſtare. Quidam enim uni celant, quod alteri manifeſtandū conſeruant: quod eſt ſe laudare, & ad hypocriſim tendere, & ſemper uenia carere: ad quam per fruſtra putat peruenire. Caueat etiam ne priùs ad Dominicum corpus accedat, quam confortetur bona conſcientia, & doleat, quod nondum audeat ſumere, quem multum deſiderat cibum ſalutarem. Cohibeat etiam ſe a ludis, a ſpectaculis ſeculi, qui perfectam uult conſequi remiſſionis gratiam. Iſti ſunt digni fructus pœnitentiæ, animam captiuam elaqueantes, & in libertate ſeruantes. Et infra. Quærat anima dignos

Margin: Qđ non eſt diuidēda cōfeſſio p diuerſos ſacerdotes.

Auguſ. ibi. ca. 15. fructus, etſi non dignos pœnitentiæ. Sunt enim digni fructus uirtutum, qui non ſufficiunt pœnitentibus. Pœnitentia enim grauiores poſtulat, ut dolore & gemitibus mortuus impetret uitam. Ex his oſtenditur, qui ſint digni fructus pœnitentiæ, quibus uera ſatisfactio expletur: quòd nō omnes digni fructus ſunt digni fructus pœnitentiæ: quod de illa pęnitentia intelligitur, quæ maiorum eſt criminum. Non enim ſufficiunt grauiter delinquentibus, quæ ſufficiunt minus, uel parum peccantibus.

Quæ ſit falſa ſatisfactio.

De pœ. d. 5. ca. Falſas. Et ſicut ſunt digni fructus pęnitentiæ, ac uera ſatisfactio: ita & indigni fructus, & falſa ſatisfactio, id eſt, falſa

ſa pœnitentia. Vnde Gregor. Falſas pęnitentias dicimus, quæ non ſecundùm auctoritates Sanctorum pro qualitate criminum imponuntur. Ideoq; miles, uel negotiator, uel alicui officio deditus, quod ſine peccato exerceri non poſſit, ſi culpis grauioribus irretitus ad pœnitentiam uenerit, uel qui bona alterius iniuſtè detinet, uel qui odium in corde gerit: recognoſcat ſe ueram pœnitentiam nō poſſe peragere, niſi negotium relinquat, uel officium deſerat, & odium ex corde dimittat, & bona, quę iniuſtè abſtulit, reſtituat. Nec tamen deſperet: interim quidquid boni facere poteſt, hortamur ut faciat, ut Deus cor eius illuſtret ad pœnitentiam. Et cum ſit pœnitentia interior, & exterior, de utraq; per præmiſſa ſatis apparet, quę ſit uera, & quæ ſit falſa.

SVPRA egit Magiſter de pęnitentia in ſua generalitate. In parte iſta agit de eius p̄tibus. Et quoniam principalis pars pęnitentiæ ut eſt ſacramētum eccleſiæ, eſt confeſſio: ideo primo aſſignat partes pœnitentiæ. Secundò uerò principaliter, & ſpecialiter agit de cōfeſſione, & de his, quæ ſpectant ad eam, infra Diſt. xvii. *Hic oritur quæſtio multiplex, &c.*) Prima pars duas habet ſecūdùm duo genera partium: quædam enim ſunt partes integrales, quædā ſubiectiuæ. Ideo primo agit de ītegralibus, ex quibus conſtat pęnitētia perfecta. Secūdo de ſubiectiuis. ibi. *Prædictis uerò adiiciendum eſt, etc.*) Prima pars habet tres. In prima aſſignat illas partes, ex quibus pœnitentia integratur confirmans auctoritate Chryſoſto. & Auguſt. In ſecunda tradit modum, ſecundum quem uera pęnitentia conſtituitur. ibi. *Ideo diſcretio pœnitentis*) In tertia determinat modum, quomodo quidam non ueram pœnitentiam faciunt: ſed falſam. ibi. *Et ſicut ſunt digni fructus pœnitentiæ, &c.*

IN *perfectione autem, &c.*) Quæritur, utrum iſta tria ſint partes pœnitentiæ ſubiectiuæ, uel integrales. Et quòd non ſint integrales uidetur: quia totum non prædicatur de parte integrali: ſed conteri eſt pœnitere, & ſimiliter confiteri eſt pœnitere, & ſatisfacere: ergo non ſunt partes integrales. Si tu dicas, quòd iſtud fallit in toto homogeneo: quia quælibet pars panis eſt panis: obiicitur quia totum, homogeneum hēt partes unius naturæ: pęnitentia autem non habet partes unius naturę, & conformes. Nam pœnitentia continet contritionem, & confeſſionem, & ſatisfactionem, quæ ſunt diuerſa ſecundū formam. Item. Partes integrantes conſtituentes aliquod totum ſiue homogeneum, ſiue heterogeneum, debent eſſe ſimul: ſed hæ partes pœnitentiæ non ſunt ſimul; ergo, &c. Quòd autem

Dub. I.

tem nō ſint ſubiectiuæ, uidetur; quia tota natura totius uniuerſalis ſaluatur in qualibet parte: unde ratio tota animalis eſt in homine: ſed contritio non eſt tota, & perfecta pœnitētia, nec cōfeſſio: ergo non ſunt ſubiectiuę. Item. Numeratis partibus ſubiectiuis, numeratur totū. Si ergo iſtæ ſunt partes pęnitentię ſubiectiuæ, cū ſint tres, tres ſunt pęnitētiæ: aut ergo penitentiæ tres uirtutes, aut tria ſacramēta, quorum utrumq; falſum eſt. Reſp. Dicendum adhoc, ꝙ pęnitentia ſumitur dupliciter, ſcilicet pro pęnitentia uirtute, & pro pęnitentia ſacramento. Si loquamur de pęnitentia uirtute; ſic contritio, & confeſſio, & ſatisfactio nō ſunt partes integrales: ſed poteſtatiuæ. Sicut enim ab una eſſentia plures egrediuntur potentię, ſic ab uno habitu plures actus conſequuntur: uirtus enim pęnitentiæ ordinat hominem, ut puniendo ſe, faciat emendam ſecundùm omne forum: & ideo quilibet horum actuum denominationem recipit ab habitu, ut pœnitere dicatur: & ſic uidetur habere rationem partiū ſubiectiuarum. Sed reuera non habent: quia confeſſio, & ſatisfactio non eſt pœnitentia: ſed actus egrediens a pęnitentia: ſimiliter ſatisfactio, & contritio. Si autem loquamur de pœnitentia ſacramēto, ſic ſunt partes integrales quantùm ad eſſe perfectum: unde rationabiliter loquitur Magiſter cum dicit, quod in perfectione pœnitentiæ, &c. ſic patet, quod nullum horum eſt perfectum ſacramentū ſine alio. Et ſi tu obiicias, quod non habent eſſe ſimul. Dicendum, ꝙ quamuis non ſint ſimul actu, ſunt tamen ſimul uoto, uel effectu: unde quando quis conteritur, habet confeſſionem, & ſatiſfactionem in propoſito: & quando quis ſatisfacit, conteritur, & habet duorum præcedentiū effectum: & ſic patet illud.

Vt ſicut tribus, &c.) Secundū hoc uidetur, ꝙ ſatisfactio non debet diſtingui contra alias partes. Item. Si tribus modis eſt ſatisfacere ſecundùm triplicē modum peccandi; ergo qui peccauit in corde, non uidetur, ꝙ debeat ſibi imponi pęna in carne: quia per quæ quis peccat, ꝑ hęc & punietur: tunc ergo pro nullo peccato ſpirituali eſt imponēda ſatisfactio: & illud eſt manifeſtè falſum, cum peccata ſpiritualia ſint grauiora carnalibus; ergo grauius puniuntur a Deo, & grauius debent puniri a ſacerdote. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſatiſfactio dicitur dupliciter. Vno modo ſatisfactio dicitur ipſa reconciliatio, & ſic qa omnes partes pęnitentiæ ſunt ad reconciliationē ordinatę, quælibet poteſt dici ſatisfactio, ſiue ſatisfactoria. Alio modo dicitur ſatiſfactio perſolutio pęnæ debitæ: & ſic competit propriè uni parti pęnitentię, quę eſt aſſumptio, ſiue adimpletio pęnę iniunctę: nihilominus tamē alijs partibus competit per accidens; utpote contritioni ratione doloris coniuncti, qui eſt in parte ſenſibili; ſimiliter confeſſioni ratione erubeſcentiæ. Et ſic patet primum. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ non debemus ſatisfacere exterius ꝑ peccato cordis. Dicendum, ꝙ illud

Dub. 2.

Sap. 11

ind uerbum Chryſ. ſimiliter, & Aug per appropriationem intelligitur, quoniã iſta tria reſpondent oĩ peccato mortali, q̃a qđlibet meretur pęnã ęternã aiæ, & corporis, & cuilibet pęna interior, & exterior: niſi tanta ſit interior, ꝙ exterior non ſit oportuna, & eius locũ ſuppleat. Vnde ſicut certum eſt, ꝙ non ſufficit confiteri peccatũ oris, immo etiam pro illo oportet conteri, & ſatisfacere: ita & in propoſito intelligendum eſt.

Compunctio nobis, &c.) Vide- Dub. 3
tur accipere compunctionem ꝓ eodem, & contritionẽ: Sed con-
Psal. 4 tra. Super illud Pſalmi. In cubilibus ueſtris cõpungimini. Glo. Quibuſdã ſtimulis excitate uos, non pro dolore peccatorum: ſed ad uidendam lucem Chriſti, & ut inuiſibiliũ amore inardeſcatis. Sed contritio eſt de peccatis tantum: ergo non ſunt idem: male ergo accipit, pro eodem. Reſpon. Dicendum, ꝙ dolor dicitur contritio, & dolor dicitur compunctio. Cõtritio, q̃a conterit, uel peccata in corde illo dolore teruntur: ſed cõpunctio: q̃a cor cõpungitur. Sed cõpũgitur cor ſecundum duplicẽ aſpectũ, aut carẽtia gloriæ, aut cõſideratione offenſæ: & ſecundum hoc attenditur duplex dolor, & duplex irriguũ. ſ. ſuperius, & inferius; & ita compũctio cõior eſt, quã cõtritio, ſicut patet ex Glo. illa. Magiſter aũt appropriat hic cõpũctionẽ ad dolorẽ de peccatis. ex quorũ cõſideratione pũgitur cor quaſi quibuſdã aculeis.

Confeſſio ibi iuſtus, &c.) Vide- Dub. 4
tur malè dicere; quia aut accuſat ſe iuſtus inquantùm iuſtus, aut inquantùm peccator. Si inquantùm iuſtus: ſed omnis, qui accuſat iuſtum inquantùm huiuſmodi, accuſat iuſtitiam: & omnis, qui accuſat iuſtitiam, eſt iniuſtus: ergo ſi accuſat ſe inquãtùm iuſtus, eſt iniuſtus. Si accuſat ſe ſecundùm ꝙ peccator: ſed omnis, qui accuſat peccatorem ſecundùm ꝙ peccator, accuſat peccatum; & oĩs talis iuſtè accuſat, & eſt iuſtus; ergo ſi accuſat ſecundùm ꝙ peccator, accuſator eſt iuſtus, & ita ſecũdùm ꝙ peccator eſt iuſtus. Reſpõ. Dicẽdum, ꝙ in accuſatione eſt accuſans, & accuſatus; & cum iuſtus accuſat ſe, adeſt accuſans, & accuſatus, ſed tamen habens quaſi duplicis perſonæ rationem, & proprietatem; & ſecũdùm ꝙ tenet duplicis perſonæ rationem; ita & duplicis proprietatis: quia ille idem ſecũdùm qđ iuſtus accuſat ſe, ſecundùm quod peccator eſt: & ſic patet, quod ſophiſma eſt de illa reduplicatione; quod poteſt referri ante actum accuſandi ratione ſubiecti, uel ratione obiecti.

Satisfactio a Ioanne, &c.) Vide- Dub. 5.
tur malè dicere, quia Ioãnes nõ potuit, ſacramenta nouæ legis inſtituere; ergo nec ſatisfactionem præcipere. Reſpon. Dicendum, quòd Ioannes præcepit inſinuando, uel prædicando; ſed Chriſtus mandauit tanquã principalis auctor; quia Ioãnes præcurrit, ut dicitur Matth. 3. Sed ſaluator confirmauit, & inſtituit, ut habetur eiuſdem. Cap. 4

Facite dignos, &c.) Videtur nõ Dub. 6.
eſſe præceptum conueniens; q̃a digni fructus pœnitentiæ ſunt Deo accepti; ſed non eſt in noſtra

ſtra poteſtate, nec in noſtra cognitione ea facere, quæ ſunt in diuina acceptione: ergo &c. Itē. Si ſatisfactio eſt in præcepto, cū nemo ſciat, utrum ſatisfaciat; quia nemo ſcit ſe eſſe in charitate, uidetur quod ſemper eſt iteranda ſatisfactio. Reſpon. Dicendum, ꝙ dignitas fructus dupliciter poteſt accipi, aut per comparationem ad meritum culpæ, aut in comparatione ad diuinā acceptationem. Et nota ꝙ hic uocat dignos fructus pœnitentiæ non in comparatione ad diuinā acceptationē; quia hoc non præcipitur; ſed quantùm ad meritū culpæ. Similiter intelligendum, ꝙ ſatisfacere Deo dupliciter eſt, uel ſecundùm forū ſuum, uel ſecundùm ueritatem: & ſic nō eſt in præcepto: uel ſecundùm probabilitatem cōſcientiæ: & ſic eſt in præcepto. Sed tunc uidetur, ꝙ ille peccator, qui non uult ſuſcipere ſatisfactionē cōdignam a ſacerdote impoſitam, mortaliter peccet. Dicēdum, ꝙ indignitas fructus dupliciter pōt accipi, aut per comparationem ad meritum culpæ, aut in comparatione ad meritum pœnæ. Si in comparatione ad meritū pęnæ eſt p̄ceptū affirmatiuū, qđ non obligat ad ſemper: & p̄terea cōmiſſū in poteſtate ſacerdotis: & ita ſi pęnitēs hic condignā pœnā a ſacerdote ſuſcipit, & plenā pęnitentiam facit: ſi p̄p̄ hoc, ꝙ ſacerdos non imponit attēdens fragilitatē peccatoris, dominus expectat, & ſoluet in purgatorio.

Dub. 7 *Vt ſecundum qualitatem, &c.*) Quæritur, q̄ ſit differentia inter qualitatē culpæ, & quantitatē. Cum.n. non habeat culpa quātitatem molis; ſed uirtutis, & hæc ſit qualitas, uidetur, qđ non differunt. Item. Si ſecundùm quantitatem culpæ eſt quantitas pœnæ; ſed tanta eſt culpa, quanta eſt offenſa; & tanta eſt offenſa, quantus eſt is, q̄ offenditur: ſed ille eſt infinitus: ergo debet imponi pœna infinita. Item. Quomodo pęna pōt eſſe ſecundùm qualitatē, cum ſint diuerſorum generū, culpa, & pęna. Reſp. Dicendum, ꝙ poſſibile eſt quātitatem, & qualitatē culpæ cauſari ab eodē principio; ſed tamen ſecundùm aliam ratione: ſicut cognoſcere coniugatam auget culpam, & ulterius ponit in ſpeciē peccati: Vnde quātitas culpæ attenditur ſecundùm id, quod diſtinguit peccatum, ſecundùm ꝙ dr̄, ꝙ eſt inquinamētum carnis, & ſpiritus: quātitas ſecundū ꝙ aggrauat in eodē genere. Et his duobus modis reſpōdet qualitas pęnæ, ut peccato ſpirituali pœna ſpiritualis. ſ. oratio; peccato carnali pœna in carne. ſ. ieiuniū: & quantitas quātitati in eodē genere. Et nota ꝙ quantitas peccati non accipitur hic penes eum, contra quē; ſed penes libidinem peccantis: & ſic patent obiecta; quia hęc quantitas eſt finita; & aſſimilatio quantitatis pęnæ, & culpæ attenditur in eodem genere.

Purgans lacrymis, &c.) Quæritur. Aut hoc ē p̄ceptū, aut conſiliū. Dub. 8. Si p̄ceptum eſt, ur̄ periculū; q̄a pauci, aut nulli ita diſcurūt deflēdo ſingula: & conſtans eſt ꝙ unica cōtritione iuſtificatur hō, qui non pōt omnes qualitates cōſiderare. Si conſiliū: cōtra. Sicut di. † Philoſophus ſp̄es delecta- † Vide Auer. 7 Phy. cō. 19.

...ctationis mouet appetitũ:ergo ſi aliquis ita ſigillatim uitium re cogitet:uidetur, ꝙ det ſibi occa ſionem tentationis, & lapſus: ergo melius eſt obliuiſci, q̃ ita ante oculos reducere. Reſpon. Dicendum, ꝙ quantùm ad aliquã qualitatem uitij eſt in pręcepto, utpote quantùm ad illã, q̃ trahit in genus peccati aliud: quãtùm ad aliquas eſt in cõſilio.ſ. quantùm ad illas, q̃ nõ mutãt peccati genus. Siue aũt ſit cõſilium, ſiue pceptũ,nõ obligat ad ſemp: ſed quando eſt locus, & tps, & quando pœnitens ita macerauit ſe,& domuit ſenſualitatem, ita ꝙ ad recognitionẽ circunſtantiarum ignis non incaleſcit: ſed magis indignatio uolũtatis: tũc dẽt talia recogitare,maximè qñ eſt in actu orationis, & gemitu: alias potius dẽt abigere, ꝙ talia ruminare, maximè in peccatis carnis, in quibus hẽt hõ incitationẽ intra: ꝑꝑ ꝙ ſignanter dicitur 1.Corin. Fugite fornicationem. q.d.non tantùm in opere, uel in uoluntate: ſed etiam in recogitatione.

Cap.6.

Dub.9. *Defleat uirtutem, &c.*) Contra. Contritus non debet dolere,niſi de culpa: ergo ſi debet dolere de carentia uirtutis, uidetur, ꝙ hoc ſit culpa:ſed infinitis inſtantibus caruit:ergo in infinitis peccauit. Item. Cum multæ ſint alię circunſtantiæ, ſicut determinat Tullius,ſcilicet quis, quid, cur, quando,ubi, quomodo, quibus auxiliis: & illam, quæ eſt quis, diuidit in 12. circunſtantias, ſcilicet numerus, mora, conditio, ſcientia,&c. quæ ibi patent: uidetur, ꝙ Auguſt. nimis inſufficienter hic tangat. Reſpon. Dicendum, ꝙ nõ ſolùm contritione deflentur peccata: ſed etiam pęnæ peccatorũ: pœnæ (inquã) quæ ſunt ſequelę,& q̃ dehabilitant, & reddunt hoīem ineptũ ad bonum. Inter has præcipua eſt carentia uirtutũ: & per hanc Aug.intelligit alias ſequelas uitiorum,quæ conſiderãdæ ſunt, & deflendæ: non quia ſunt culpa:ſed pęna:nõ inflicta:ſed acta. Ad illud,quod obiicitur, ꝙ plures ponit Tullius. Dicendũ, ꝙ Aug. non ponit hic oẽs circunſtantias: ſed ſolùm aggrauantes: Tullius uerò oẽs circũſtantias, quæ contingunt negotium, uel perſonam. Poſſunt aũt oẽs circũſtãtiæ reduci ad 14. quæ his uerſibus notantur. *Aggrauat ordo, locus, perſona, ſcientia, tempus. Aetas, conditio, numerus, mora, copia, cauſa, Eſt modus in culpa, ſtatus altus, lucta puſilla.* Ex his autem ſex reſpiciunt perſonam, ſcilicet ſcientia,ordo,ætas,conditio,perſona,& ſtatus. Tres reſpiciunt crimen,ſiue actũ.ſ. numerus,mora, & modus agendi. Tres reſpiciũt cauſam.ſ. copia, cauſa,lucta puſilla. Et duę ſunt adiacentes.ſ.locus, & tempus.

Dub.10. *Cum gaudio enim, &c.*) Videtur malè dicere: quia pęnitentia maximè conſiſtit in dolore, & lachrymis: ergo nõ debet facere cum gaudio; ſed potius cum dolore.Si tu dicas ꝙ utrumque ibi concurrit, quæritur, quare potius dicit cum gaudio eſſe faciendum. Reſpon. Dicendum,quòd ideo hortatur ad gaudium, quia illud eſt conſeruatiuum omniũ uirtutum, & maximè uirtutum quæ conſiſtunt circa pœnalitatem. Vnde Philoſophus dicit, q continet,

continet, & hoc ipſo gaudet, iu re caſtus eſt. Et ille uere habet perfectam fortitudinem, qui nõ ſolùm ſuccumbit; ſed etiam in pœnitentialibus, uel pœnalibus gaudet: & hæc eſt principalis ratio, quare hortatur ad gaudiũ, quia aliter aſſumptio pœnalitatis non eſt uirtuoſa. Ratio autẽ quare gaudendum eſt in pœnitentia, eſt multiplex. Prima eſt conſideratio ęquitatis. Secunda eſt conſideratio vtilitatis. Aequitas eſt maximè ibi, ut caro quæ traxit peccatum, & ſubiugauit per delectationẽ, & inimica eſt ſpiritui ueritatis: ecõtra ſubiicia tur per afflictionem, & per hoc reconcilietur, & de inimico uin dicta ſumatur. Vnde ſicut homo carnalis multum gaudet in depreſſione inimici, ita ſpiritualis debet gaudere de afflictione carnis. Et ſicut iudex iuſtus gaudet in exercitatione iuſtitiæ, ſic pœnitẽs debet gaudere: & ideo
Ca. 28. dicitur Prouerb. gaudium eſt iuſto facere iuſtitiam. Et Pro-
Ca. 14. uerb. Cor, quod nouit amaritudinem animæ ſuæ &c. Alia eſt conſideratio multiplicis utilitatis, quæ eſt tabula liberationis a naufragio. Vnde ſicut gaudet quis, quando de naufragio euadit, ſic pœnitẽns debet gaudere. Alia ratio poteſt eſſe ex parte boni; quia renouat ho-
Pſal. 102. minem, ſecũdùm illud Pſalmi. Renouabitur ut aquilæ iu. &c. Damna etiam ſpiritualia ibi reſtaurantur. Et ſic patet multiplex ratio gaudii. Et ꝙ obiicit, ꝙ debet facere cum dolore, dicendum, ꝙ iſtud non impedit; quia quando quis uehementer dolet, in ſolo dolore inuenit delectationem. Vnde exẽplum eſt de Auguſtino, q narrat in Quar to libr. confeſſ. ꝙ quando mortuus erat ſocius, in nullo delectabatur niſi in gemitu: & pęna erat ei omnis alia delectatio, & in hac ſola quieſcebat: quanto magis igitur debet quis in dolore de propria morte lætari? & ideo rectè dicit; ꝙ cum gaudio facere debet &c.

Caueat ne ductus &c.] Videtur malè dicere; quia quanto pluribus reuelat, tanto maior erit uerecundia, & plus habet vnde erubeſcat. Vnde uidetur, ꝙ hoc nõ ſit ex uerecundia; ſed contra uerecundiam. Reſpon. dicendũ ꝙ uerecundia poteſt eſſe maior dupliciter, aut quia reputatur quis peccator enormis, & magnus: aut quia pluribus eſſe peccator cognoſcitur: & prima verecundia maior eſt: & ideo pro ui tãda maiori, unde aſſumeret q s minorem, ac per hoc derogaret ueritati confeſſionis, quę nõ eſt diuidenda, † ſicut patebit infra. Dub. 1. †Di. 21 par. 2. Dub. 3. l i r.

Caueat etiam, &c.] Quæritur, quid uocatur hic confortari bona cõſcientia. Videtur enim, ꝙ qui eſt in gratia, poſſit accedere ſine culpa: & talis eſt contritus ante confeſſionem. Sed in cõtrarium eſt; quod dicit Hug. in Epiſtola ad Ber. Audacter dico, ſi fuerit contritus, non tamen debet communicare, antequam cõ feſſus fuerit: ꝓpter hoc eſt quęſtio, utrum aliquis contritus in caſu aliquo poſſit accedere ad communionem. Reſpon. Dicendum, ꝙ tunc aliquis cõfortat ſe bona conſcientia, dum probabiliter percipit culpam ſibi eſſe dimiſſam: hoc autem percipit quã do facit,

do facit, quod in ſe eſt ad obtinendam ueniam. Tunc autem plene facit quod in ſe eſt ante communionem, ſi habet ſacerdotis copiam: tunc enim ſi confitetur exterius, conſcientia interior confortatur, & benè poteſt accedere. Si autem habet copiā, & non confitetur, malè facit ſi accedit. Si uerò non habet copiam, aut habet neceſſitatem cōficiendi ut ſacerdos parochialis: & tunc poteſt accedere cum dolore, & propoſito confitendi. Aut non habet neceſſitatem: & ſic nullo modo debet accedere ante confeſſionem; quia qui fuit per mortale peccatum excōmunicatus, ad ſacramentum unitatis eccleſiæ, non debet accedere niſi prius reconciliatus eccleſię, niſi alias cogatur: & tunc euidens excuſatio habetur.

Dub. 13 *Cohibeat etiam, &c.*] Quæritur, quare notantur iſta duo, & quare dicit ipſum debere ſe cohibere: aut enim ſunt mala, aut bona, & licita. Si mala: tūc ergo omnes debent ſe cohibere. Si uero bona, & licita: ergo nullus debet ſe cohibere. Reſpon. Dicendū, ꝙ ſicut dicitur 1. ad Cor. 10 in Gl. Ludus eſt geſticulatio libidinoſa, cuiuſmodi eſt in choreis. Spectacula ſunt (ſicut dicit Aug.) cithara, & uenatio, & huiuſmodi: dico igitur, ꝙ ludus chorearum non eſt malus ſecūdum ſe, ſicut patet de ſorore Moyſi; ſed fit malus quadruplici de cauſa. Propter modum, quando eſt modus laſciuus. Propter finem, quādo fit ad prouocandum libidinem. Propter tempora, ut ſi fiat tempore triſtitię. Propter perſonā; ut ſi fiat a perſona religioſa: his remotis pōt fieri. Quoniam igitur pœnitens perſona eſt, cui non competit, & quamdiu uerè pęnitet, eſt in tempore triſtitiæ; ideo ei non competit. Similiter iudicādum eſt de ſpectaculis, his enim quatuor de cauſis poſſunt malè fieri, & fiunt: his excluſis bene poſſunt fieri.

Super pſalm. 149.

Dub. 14 *Non omnes digni, &c.*] Videtur malè dicere, quia opera, quę facit pœnitens ex uirtute pniæ ſunt fructus uirtutis, & nō niſi pniæ: ergo &c. Pręterea, ſicut uirtus pœnitentiæ eſt circa bonū & difficile: ita aliæ uirtutes: ergo &c. Item. Cum fructus dicatur a fruendo, quomodo opera pœnitentiæ poſſunt dici fructus? Reſpon. Dicendum, ꝙ opera pœnitētiæ dicuntur fructus, non quia eis fruamur; ſed quia ad fruitionem ducunt. Vel fructus metephoricè, ſicut ex arbore naſcitur pomū, quod dicitur fructus arboris, ita ex uoluntate pœnitentis bonū opus. Et nota, ꝙ differt dicere bonum fructū, & dignum fructum pœnitētiæ. Bonus fructus poteſt dici omne opus bonū: dignus fructus plus dicit, ſcilicet bonum opus, cum conuenientia ad ſtatum. Bonū enim eſt opus, & ita perfectum, ſi cōpetat ſtatui. Sed dignus fructus pœnitentiæ non dicit ſolū modo bonum opus prout cōpetit ſtatui; ſed etiam ut competit merito peccati: quia plus peccauit, ampliora debet pati, ut Grego. determinat in homilia.

Dub. 15 *Ideoque miles, &c.*] Contra. Si hoc uerum eſt: ergo nullus negociator, uel miles ſaluatur: & hoc eſt contra ſacram ſcripturam. Nam

Nam beatus Ioannes militiam non reprobauit; ſed dixit. Contenti eſtote ſtipendiis &c. Item. De negotiatoribus Gen. Zabulō in litore maris habitabit: ubi ſecundùm literam terra Zabulon benedicitur negotiatoribus: Item. Si hoc uerum eſſet, periret militia, quæ neceſſaria eſt ad defendendam fidem: perirēt negotiationes, ſine quibus multæ terræ non poſſent uiuere. Reſp. Dicendum, ꝙ militia, & negotiatione, & officio telonii, ſiue uectigaliū exactione, (a qua dicitur Matthæus publicanus) poteſt quis rectè uti, ſi facit eo modo quo inſtituta ſunt: ut miles nemini īiurietur: negotiator neminem circumueniat: & telonarius non exigat uectigal immoderatum; ſed quod inſtitutum eſt ex certa cauſa, & utili: & hoc totum poteſt eſſe ſine peccato, & hoc modo pęnitens poteſt in hoc ſtatu ſaluari. Sed his propinquiſſimæ ſunt abuſiones: in militibus uiolentiæ, in negotiatoribus deceptiones, in aliis immoderatæ exactiones: & ideo huiuſmodi ſunt periculoſa. Et quantùm ad tales abuſiones dicit Grego. non pœnitet quis, quouſque dimittat hæc, ſcilicet quantùm ad abuſionem. Luc. 3. Ca. 49.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

Quid ſit contritio?

AD intelligentiam huius partis q̄ritur de contritione: & circa hoc principaliter quatuor quæruntur. Primò quæritur de contritione quantùm ad quidditatem. Secundo quātùm ad quantitatē. Tertiò quantùm ad durationem. Quartò quantùm ad intentionem. Quantùm ad primum quęruntur duo. Primò quęritur de contritione, q̄d ſit quantùm ad ſuam ſubſtantiam. Secundò quid ſit in genere moris.

CIRCA primū proceditur ſic. Magiſtri dicunt, ꝙ cōtritio eſt dolor, uoluntarie pro peccatis aſſumptus: & ꝙ ita ſit uidetur; quia (ſicut dicit Ambro.) pęnitentia eſt commiſſa deflere. Et iterum. Pœnitentia eſt dolor, & amaritudo mētis pro peccatis, quę quiſque commiſit: ſed hoc non eſt confeſſio, neque ſatisfactio. ITEM. Aug. Dolēdum eſt, & dolore purgādum: ſed cōtritio eſt illud in pęnitentia, q̄d peccata purgat: ergo contritio eſt dolor. ITEM. Ratione uidetur, quia primū quod eſt in pœnitentia eſt diſſentire à peccato facto: ſed quod factū eſt, neceſſe eſt eſſe factum: ſed cum aliq̄d diſplicet alicui uehementer, q̄d tamen non pōt facere, quin fuerit, generat dolorem: ergo &c. CONTRA. Sicut verè pęnitentē neceſſe eſt dolere, ita & oportet pudere: ergo pudor eſt de pęnitentia, & non eſt cōfeſſio, nec ſatisfactio, ergo contritio, & ſic &c. ITEM. In pœnitentia nō tantum eſt dolere, uerum etiam gaudere: unde in præcedenti Diſtinctione. Doleat, & de dolore gaudeat: ergo quemadmodum contritio dicitur dolor, ita etiā debet dici gaudium. ITEM. Videtur, ꝙ nō ſit dolor; quia ſicut dicit Augu. Dolor eſt diſſenſus ab his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt; ergo &c. Sed contritio Dub. I. Lib. 14. de ciui. Dei. ca. 15.

tritio eſt diſſenſus a peccatis, q̃ nobis uolentibus accidunt: ergo &c. Si dicas, quod peccata prius ſunt placita, & volita, poſt autem diſplicent, & nõ ſunt uolita, & pro illo tẽpore eſt dolor. Contra. Dolor eſt ex cõiunctione diſconuenientis: ergo ab oppoſitis ex diſſenſu diſconueniẽtis non eſt dolor; ſed gaudium: ergo ſi peccata diſplicent, & per cõtritionem diſſentit quis a peccatis, uidetur quod non dolor; ſed gaudiũ eſt contritio. ITEM. Contritus dolet de peccato: aut ergo quia uult ipſum eſſe factũ, aut quia non uult. Si quia uult, cum factum ſit tunc euenit qđ uult. Si quia non vult: ſed omnis uolũtas eſt indiſcreta, quę appetit impoſſibile, & refugit neceſſarium: ergo cũ uoluntas contriti non ſit talis, patet &c. Si dicas ꝙ uerum eſt de uolũtate abſoluta; ſed non de uelleitate: & talis eſt contritio. Contra. Contritus habet uoluntatem a uirtute, & gratia informatam, ſed omnis talis conſiſtit in pleno cõſenſu: ergo uoluntas contriti nõ eſt uelleitas; ſed plena uoluntas: & ita nulla eſt iſta reſponſio.

ITEM. Differt dolor, & timor; q̃a dolor eſt affectio de præſenti malo; ſed timor de futuro; ſed peccatum eſt præteritum, & de eo eſt contritio: ergo nõ eſt præſens ſecundum effectum: ſed ſecundùm aſpectum: ſimiliter & futurum eſt præſens ſecundùm aſpectum: ergo ſicut eſt dolor de præterito, ita etiam de futuro. ITEM. Cum contritio ſit, dolor, ut quid magis denominatur nomine contritionis, quam nomine doloris?

RESOLVTIO.

Contritio dolor eſt per eſſentiam: accipiendo dolorem non pro paſſione inſenſu; ſed pro diſſenſu uoluntatis.

RESPONDEO. Dicendum, quòd ſicut peccatum perpetratur per conſenſum, ſic econtra deicitur, & deſtruitur per diſſenſum uoluntatis rationalis: & quia diſſenſus ab ea re quam impoſſibile eſt nõ eſſe, generat dolorem, ſicut dicit Aug. ideo dicẽdum, ꝙ contritio eſt dolor per eſſentiam. Sed attendendum, ꝙ dolor dicitur dupliciter: Vno modo ipſe diſſenſus uoluntatis, alio modo paſſio reſultãs in ſentientem, uel ſenſualitatẽ ex illo diſſenſu, per quam prorumpit homo ĩ lachrymas: & ille diſſenſus eſt de eſſentia contritionis; ſed illa paſſio eſt effectus eius.

QVOD ERGO obiic tur, qđ ſit pudor, & gaudium, ſicut & dolor. Dicendum, ꝙ pudor conſequitur ad illum diſſenſum, ſecundùm quod diſſentit a peccato tanquam a turpi. Cõſequitur etiam gaudium ſecundùm qđ ex illo diſſenſu ſentit ſe elõgari a peccato; immediatius autẽ cõſequitur paſſio, quæ eſt dolor. Nam ipſe diſſenſus uehemens a re, quam nolumus eſſe, & tamẽ eſt; immediate dolorẽ generat; quia diſſenſus; ſed quia a turpi pudore, ab illo elongat gaudiũ. AD ILLVD, qđ obiicit, qđ peccatum nobis uolentibus accidit. Dicẽdum, ꝙ peccatum eſt uolũtarium quo ad delectationẽ, ſed non uoluntarium ratione malitiæ, & deformitatis, & pœnæ. Sed illud non ſoluit; quia dolor

non tantum eſt de deformitate, imo etiã de delectatione. Ideo dicendum, quod ad hoc qđ doleat, ſufficit quod illud, de quo dolet, ſit nolitũ pro tp̃e, in quo dolet: & non oportet, quod pro omni tempore. Et quod in contrarium adducit, quod diſſenſus a re diſconuenienti generat gaudium: uerum eſt quando eſt tãtum diſſenſus, ut puta cum refugit, ne faciat peccatum; non dolet, ſed gaudet: ſed quando eſt diſſenſus cũ coniunctione, tunc eſt dolor: & ita eſt in contritione, quia nollet peccaſſe: & tamẽ neceſſarium eſt ipſum peccaſſe. AD ILLVD, qđ obiicit, ꝙ contritus uult impoſſibile. Dicendum, quod uelleitate uult, non uolũtate abſoluta: ſicut aliquis ex pietate de illo, qui mortuus eſt, uellet ꝙ uiueret. Et quod obiicit, ꝙ uirtus eſt in pleno cõſenſu. Dicendum, ꝙ conſenſus ſemiplenus aut eſt propter defectũ uoluntatis, ſicut piger uult, & non uult: & talis uelleitas nõ eſt gratiæ, ſed pigritiæ. Aut eſt propter defectũ uoliti, quia non eſt natum eligi, cum ſit impoſſibile, & talis bene eſt a uirtute; ut patet in pietate; & hic eſt plenus conſenſus a parte uoluntatis, quia reflectitur uoluntas ſupra ſe, & uult ſe ſic uelle. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ dolor eſt de præſenti. Dicendum, (ſicut dictũ fuit,) ꝙ eſt de pſenti ſecũdum aſpectum. Qđ obiicitur in contrarium, ꝙ non ſufficit, ꝙ ſit præſens ſecundũ aſpectum. Reſpondent aliqui, ꝙ eſt pręſens ſecundum reputatione, quia pro tali reputat ſe uerè cõtritus, ac ſi eſſet infectus peccato prius facto. Sed illud nõ ſolu. quia eſto ꝙ conſtaret ſibi de iuſtitia præſenti: tñ adhuc doleret de præterito. Ideo dicunt alii, ꝙ eſt pręſens ſecundum effectum, quia remanẽt reliquiæ. Sed tũc eſto ꝙ nullæ reliquiæ remanerent; adhuc tamen doleret homo de malo, quod fecit. Ideo dicendum, ꝙ ad dolorem faciẽdũ ſufficit, ꝙ res, quæ diſplicet uoluntati; ſit præſens aſpectui, nõ ſecundum coniecturam, ſed ſecundum certitudinem; quia ita eſt, & non põt aliter eſſe, & tũc eſt dolor: ſiue illud, de quo genitus eſt, ſit præſens, ſiue præteritum; ſiue futurum. Vnde cũ dicitur mihi certitudinaliter, ꝙ aliquis, quẽ diligo, cras morietur; generat in me dolorem: multò magis de præterito, in quo eſt perfecta certitudo. AD ILLVD, ꝙ quæritur, quare magis denominatur nomine cõtritionis, & quæ conuenientia doloris ad cõtritionem. Dicunt aliqui, quod ideo hoc nomine cenſetur, quia ſicut unguentum ſanatiuum cõficitur ex multis herbis, in mortariolo contritis; ſic unguentum compunctionis conficitur ex herbis peccatorum, quæ natæ ſunt in terra noſtra, cum conterũtur in mortariolo conſcientię: ita ui detur Bern. ſuper cantica dicere. Sed tunc ab hac contritione non diceretur homo contritus, ſed conterens. Ideo addendum, ꝙ in hac contritione tria ſunt attendenda, qđ cõteritur, à quo conteritur, & ad qd contritio terminatur. Quod cõteritur eſt cor peccatoris, quod eſt tanquã uas fictile, repletũ ueneno peccati, iuxta illud Deut. Fel draco- Ca. 32.

num

num uinum eorum &c. A quo conteritur eſt duplex mola;una ſuperius ſurſum eleuans, & hęc eſt ſpes ueniæ ex conſideratione miſericordiæ:alia mola deorſum deprimens,eſt timor pęnę: ueniens ex conſideratione diuinæ iuſtitiæ. Et de his molis dicitur Deut. Non accipies loco pignoris inferiorem, & ſuperiorē molam. Iſtud uas ad hoc conteritur, ut emolleſcat, quia durũ eſt: Cor enim durum male habebit in nouiſſimo. Vel(melius) ut peccati delectatio totaliter effundatur:iō dr̄ cōtritio,non fractio;Quia fractio eſt in maiores partes;cōtritio in minores:& qñ in maiores partes eſt fractio,ſapor aliquo mō remanet: ut aũt nō remaneat nec ſapor, nec unitas:iō in partes minimas cōteritur. Et hæc delectatio totaliter remouetur per pœnam æternã, & remouetur per gratiã:& ideo utrobique contritio & in pœna æterna, ſecundum illud Eccleſ. Conteretur cũ delinquente delictum. Et per gratiam. Pſalm. Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Sed aliter, quia ibi cōteritur in puluerem; non ut aliud uas fiat: quia de impiis dicitur, Non ſic impii non ſic, ſed tãquam puluis &c. Sed in contritione gratiæ eſt cōtritio ad generandum uas nouũ & ſolidum per humorē gratiæ, & lachrymarũ: & ideo rectē dicitur contritio,non attritio; q̃a partium tritarum eſt unio, ut fiat uas in honorem:ſecundũ illud de Paulo, uas electionis eſt mihi.& 2.Timot.Si quis emundauerit ſe ab his,erit uas &c. ſic patet ratio dicti.

Ca.24. *Ca.27.* *Pſal. 50.* *Pſa. 3.* *Act.9.* *Cap.2.*

QVAESTIO II.

Quid ſit contritio?

QVID ſit contritio in genere moris. Et q̄ ſit actus uirtutis,uidetur; quia omnis actus difficilis, & meritorius eſt actus uirtutis,uel doni,uel beatitudinis; ſed contritio eſt huiuſmodi,& non eſt doni, nec beatitudinis: ergo eſt uirtutis. ITEM. Omnis actus meritorius ſpecialis, qui egreditur a potentia determinata; eſt uirtutis ſpecialis: ſed contritio eſt huiuſmodi: ergo contritio eſt uirtutis ſpecialis. ITEM. Pœnitentia eſt dolor, & amaritudo mentis:ſed cōſtat illud eſſe dictum per cauſam, quia pœnitentia (ut dicit Ambr.)facit dolere: ergo ſi contritio eſt dolor; contritio eſt actus uirtutis pnīæ: ergo &c.

SED CONTRA.Contritio eſt dolor; ſed dolor eſt paſſio, & paſſio nō eſt actus uirtutis, nec gratiæ: ergo nec cōtritio: quòd dolor ſit paſſio; patet,q̃a dolor opponitur delectationi. ITEM. Contritio eſt expulſiua peccati: ſed peccatũ expellere eſt ipſius gratiæ:ergo contritio eſt gratię actus. Si tu dicas hoc eſſe uirtutis: Contra. Aut hoc eſt uirtutis per gratiam, aut econuerſo. Conſtat quòd uirtutis ratione gratiæ,quæ eſt uita; & ideo expellit mortem: cum ergo contritio per ſe ſit expulſiua peccati, patet quòd cōtritio eſt actus gratiæ. ITEM. Contritione omnia peccata expelluntur: ſed oē tale eſt cōmune ad omnem animæ potentiam,& habitum: ergo contritio non eſt actus uirtutis:aut ſi eſt,non eſt actus uirtutis ſpecialis.

RESOLVTIO.

Contritio eſt ſpecialis motus uirtutis pœnitentiæ.

RESPON. Dicendũ, ꝙ circa hoc triplex fuit opinio. Quædã, ꝙ cõtritio eſt motus lib. arb. informati gratia, non uirtute: ꝑꝑ qđ eſt expulſiua peccati. Alia, ꝙ eſt motus omniũ uirtutum, quia contra oĩa peccata. Tertia, ꝙ eſt motus uirtutis ſpecialis. ſ. pœnitentiæ. Et habent iſtæ tres opinio. ortũ ab opinionibus de pnĩa: qa quidã dicebant, ꝙ pnĩa eſſet gratia; quidã ꝙ uirtus generalis; quidam ꝙ ſpecialis. Sed cũ ſupra oſtẽſum ſit, ipſam eſſe uirtutẽ ſpecialem, cuius motus eſt peccatũ deteſtari cõmiſſum ad emendam: & hoc eſt conteri: Dicendum ergo, ꝙ contrito eſt motus ſpecialis uirtutis. ſ. pnĩæ.

Diſ.14. p.1.ar. 1.q.2.

AD ILLVD, quod obiicitur; ꝙ eſt paſſio Dicedum, ꝙ dolor dicitur dupliciter. Vno mõ diſſenſus uoluntatis rõnalis. Alio mõ paſſio redundans in ſentiẽtem, uel ſenſualitatem. Primo modo eſt motus uoluntatis: & ſic contritio eſt dolor ꝑ eſſentiã. Alio mõ eſt paſſio; & ſic cõtritio eſt dolor per concomitantiam. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ delere culpã eſt gratiæ. Dicendũ, ꝙ ſi delere culpã ſit gratiæ: tamen in adulto, qui præparat ſe per uſum lib. arb. infunditur gratia, ut in tali uſu eſt: & deletio culpæ in illo fit per gratiam, ut induit rationem uirtutis: & ideo per pœnitentiã, quæ concernit gratiam, & habitum uirtutis.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ oĩa expellit. Dicendũ, ꝙ expellit ꝑ modũ deteſtantis. & unius uirtutis eſt oẽ malum deteſtari ſub rõne, qua eſt Dei offenſiuũ, & qa cõmiſſum eſt contra Deũ: & ſic contritio deteſtaĩ, & expellit, & ẽ uirtus pnĩę. Vnde ſicut obediẽtia opera oĩum uirtutũ reſpicit ſub rõne mandatis nec ꝑꝑ hoc eſt uirtus generalis, qa licet iſta differant ꝑ eſſentiã: tñ rõ formalis eſt una ſecundũ ſpeciẽ: & ſic & in propoſito. Et eſt ſimile de uiſu, qa qui uidet hoĩem, & plantã, quæ non ſolũ differunt ſpe, ſed etiã genere: uidet tamen, qa ſunt colorata: uidet etiã albũ, & nigrũ, quæ ſunt oppoſita per ſe, & differunt ſpecie; & tamen ipſe nõ differt, qa uidet per naturã lucis: ſic contritio deteſtatur ſuperbiã, & luxuriã inquantũ malũ contra Deũ perpetratũ ab ipſo, qui cõterĩ. Et ſi tu obiicias, ꝙ contritio eſt uis cõcupiſcibilis, & pnĩa eſt in iraſcibili, ſupra ſolutũ eſt. Nam dolor, & odiũ cũ inſurrectione conſiſtit in iraſcibili; tñ cũ illo eſt dolor quidã in concupiſcibili: & iſte eſt imperatus a pnĩa, & coniunctus cũ illo dolore. Et ſic patet ꝙ non eſt contrariũ prædictis, quia utrumq; concurrit ad cõtritionẽ: ſed primus dolor eſt præcipuus, & principalis.

Diſ.14 p.1.ar. 1.q.3.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An dolor per contritionem maximus eſſe debeat.

CONſequenter quantum ad ſecundum articulum quæritur de cõtritione quantũ ad quantitatem. Et circa hoc duo quæruntur. Primò qũr, utrũ neceſſe ſit dolorem cõtritionis eſſe maximum. Secũdo, utrum poſſi-

poſſibile ſit in illo dolore cadere exceſſum. De quantitate.n. contritionis a parte gratiæ non eſt dubium: quia tantū eſt Deo accepta, quantùm eſt gratia.

VTRVM neceſſe ſit dolorem contritionis eſſe maximū.i. utrum ad hoc ꝙ cōtritio ſit ſufficiēs, neceſſe ſit plus dolere de peccato, quā de aliquo temporali. Et ꝙ ſic uidetur. Hiere. *Cap. 6.* Luctum unigeniti fac tibi. Glo. Docet pœnitentem, quid facere debeat. *Gloſa interlinearis.* Et alia Gloſ. Nihil dolentius morte unigeniti: ergo tantùm debet quis dolere de peccato, ꝙ de nullo magis. ITEM. Aug. xxi. de Ciuit. Dei. Neceſſe eſt ut tantū urat dolor, quantū hæſerat amor; ergo ſi dolet plus de amiſsione rei tēporalis, quā de amiſſione Dei per culpam: plus ergo diligit rem temporalem, quàm Deum: ſed nullus talis pœnitet uere; ergo &c.

ITEM. Ratione uidetur, quia dolor, & omnis affectio: (ut dicit Aug.) fundatur in amore, ſed amor Dei debet eſſe maior oī amore creaturæ; ergo & dolor ex amiſſione Dei. ITEM. Dolor contritionis eſt a gratia, & lib. arbi. alius aūt tantùm a culpa, & lib. arb. ſed gratia plus roborat in bono, quā culpa inclinet ad malum; ergo motus doloris fortior. ITEM. Animus iuſtus plus Deo unitur, quā ſibi per amorem; ſed de eo, cui magis unitur; magis dolet, cum ſeparatur; ergo magis dolet ſe per peccatū ſeparatum eſſe a Deo; quā de morte proximi, & morte ſua, ſi eſſet poſſibile. ITEM. Omnis habens animum ordinatum plus dolet de amiſſione maioris boni: ſed Deus eſt ſummū bonū, & oīs contritus habet aīum ordinatū; ergo plus dolet de amiſſione Dei, q̃ de amiſſione alterius boni creati.

CONTRA. Oſtenditur ꝙ non oportet eſſe maiorem, q̃ de aliquo temporali; quia albius eſt, quod eſt nigro impermiſtius: ergo maior eſt dolor, qui minus habet de gaudio: ſed dolor contritionis ē miſtus gaudio; alius ſine aliquo gaudio eſt quandoque: ergo ille maior. ITEM. Magis dolendū eſt de eo, quod recuperari non poteſt; q̃ de eo, quod recuperari poteſt, & recuperatum eſt; ſed amiſſio filii nō poteſt recuperari, amiſſio Dei in pœnitente eſt recuperata; ergo non tantum dolere debet de amiſſione Dei, quantū de amiſſione filii. ITEM. Quòd non oportet tātum dolere, uidetur; quia quantūcumque parua ſit gratia, delet omnem culpam; ergo ſimiliter ex parte doloris q̃tumcumque paruus eſt, (dū tamen gratia ſit informatus,) delebit omnem culpam; ergo non oportet, ꝙ ſit maior omni alio. ITEM. Si hoc oporteret, tunc pauci eſſent cōtriti; pauci enim ſunt, qui mallēt eſſe cęci, quàm numquā peccaſſe. Videmus etiā multos uiros pœnitentes, qui flent ex morte conſanguineorum, qui non poſſunt flere pro peccatis commiſſis.

RESOLVTIO.

Nec quò ad ſenſum, nec quò ad diſplicentiam rationis abſolutè neceſſe eſt, vt contritionis dolor maximus ſit; ſed ſolùm in comparatione ad alios dolores.

RESPONDEO. Dicendū, quòd cum

cum quæritur de quantitate do lor pteſt dici diſplicentia ratio nis, uel paſſio, ex hac reſultãs in ſenſualitate. Si hoc ſecundo mo do accipiatur dico ꝙ nõ eſt neceſſe magis dolere de peccato, quã de re tpali: nec etiã neceſſe eſt dolere: qa nõ eſt in ptãte cuiuslibet: talis.n.dolor non conſequitur amorẽ: ſed cõſequitur ipſam affectionẽ: & affectio experimentalẽ cognitionẽ: & qa nõ oes habent experientiam diuinę dilectionis; ideo non omnes ita ſenſibiliter dolẽt de peccatis: tamen quod magis ẽt ſenſibiliter doleat aliquis de peccato; ꝙ̃ de aliquo dãno, hoc eſt pfectionis, & congruum, non neceſſarium. Sed inquãtùm dolor dicitur diſplicentia rationis, ſic dico, ꝙ diſplicentia menſuratur ſecũdùm quantitatem charitatis. Quantitas autẽ charitatis dupliciter poteſt accipi, uel in ſe, uel in cõparatione ad alios amores. In ſe, ſic dico, ꝙ eſt parua, & maior, & maxima. In comparatione ad alios, ſic dico, ꝙ uẽdicat ſibi dominium in corde, quamdiu eſt: nec umquam ibi eſt, niſi ſit domina: unde dico, ꝙ adhoc, ꝙ aliquis habeat charitatem, neceſſe eſt, ꝙ diligat Deum ſuper omnia. Hoc autẽ eſt diligere Deũ ſuper omnia, quod pro nullo dãno, uel commodo uelit offendere Deum: ſic intelligendum eſt de diſplicentia contritionis. Vnde dico, ꝙ peccatum debet tantùm diſplicere rationi, ꝙ nullo pacto, nullo commodo, uel incommodo uelit in ipſum cõſentire, uel conſenſiſſe: quoniã uoluntas, quæ ex aliqua cauſa conſentit in peccatum, iuſta nõ eſt; unde ſicut non oportet habentẽ charitatem uelle mori pro Chriſto; ſed in caſu: in quo uel oportet ipſum amittere charitatem, uel uitam; tunc tenetur magis uelle mori pro Chriſto, ꝙ̃ charitatem amittere. Sic in propoſito eſt intelligendum, ꝙ non teneor nunc pro ſatisfactione peccati omnem pœnam ſuſtinere, uel recõciliationem: quia Deus non exigit: & ideo ſicut ego poſſum ſaluari nõ ſuſtinendo martyrium; ſic poſſum reconciliari Deo ſine multis doloribus. Hęc ſint dicta de amiſſione rerum temporalium. SI VERO de comparatione, & prælectione culpæ, uel pęnæ quæratur: Reſpõdẽt aliqui, & faciũt in hoc uim, quia põt intelligi reſpectu præteriti, uel futuri. Sed ego non uideo in hoc uim; quia iuſta uolũtas, & uerè pęnitens ita deteſtatur præteritum peccatum, qđ fecit: ſicut futurum ne fiat: & ita eſt peccatum uelle peccaſſe, ſicut uelle peccare. Ideo de peccati præcedentis dolore, & deteſtatione: dicendum, ꝙ in caſu, in quo oportet præeligere, uel conſentire in peccatum, ſiue cõplacentiam peccati, uel tolerantiã pœnæ, quilibet tenetur præeligere, ſiue magis eligere pęnam, quàm uelle peccare, uel peccaſſe. Præter caſum neceſſitatis dico, quod præeligere omnem pęnam eſt perfectæ uirtutis: dubitare uero eſt infirmitatis: quia timor naturalis ualde facit dubitare: & iſta dubitatio ſimul poteſt ſtare cum charitate: ſed præeligere culpam alicui pęnę, hoc eſt iniquitatis, ſi eſt cum deliberatione, & plena uoluntate: quia om-

omnis uoluntas eſt iniqua, quæ peccatum uult uel abſolutè, uel conditionaliter. Vnde periculũ eſt, & ſtultitia quærere hoc ab aliquo infirmo, uel etiam a ſeipſo; quia hoc eſt hominem ponere in tentationem. Vnde nullus confeſſor det hoc ab aliquo, qui ſibi confitetur, quærere: ſed ſi pœnitens ſe offerat, & dicat ſe malle mortuum eſſe, q̃ peccaſſe, uel ſimile aliquid: gaudendũ eſt: quia ſignum bonæ uoluntatis eſt. Si ergo quæritur, utrum dolorem contritionis neceſſe ſit eſſe maximũ. Si dicatur de dolore ſenſualitatis, manifeſtum eſt, ꝙ non. Si de diſplicentia rationis, aut quantum ad intentionẽ motus abſolute: & ſic nec hoc modo oportet eſſe maximum. Si in cõparatione ad alios dolores; dico ſicut de amore, ꝙ oportet ꝙ habeat prædominium: & ſic procedunt rationes probãtes ipſum inter omnes alios dolores de rebus creatis obtinere principatũ. Quòd ſi intelligatur de dolore ſenſualitatis, ad oẽs per interemptionẽ ſoluendũ eſt, ſicut tactum eſt: quia ſequitur experientiã, & delectationem, & etiã complexionem, uel aliquod tale: ideo ſenſibiliter magis dolet, quis de morte unigeniti. AD ILLVD tamẽ, quod obiicitur ultimò, ꝙ ſemper ſuperior mouet inferiores. Dicendum, ꝙ uerum eſt in his, in quibus natæ ſunt ſimpliciter obedire: ſicut in motu manuum, uel pedum: ſed non eſt ita in affectionibus, niſi per multam aſſuefactionem. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ paruus: quia admiſtus gaudio. Dicendum, ꝙ dolor contritionis, quando eſt in anima bene diſpoſita, ualde magnus eſt, & gaudium mitigat dolorem, & intendit: ideo enim dolet: quia uult dolere: & quantò magis appetit dolere, tanto magis dolet: & quãtò uidet ſe magis dolere, magis gaudet: ideo patet, quod non remittitur: quia non habet oppoſitionem, immo unum eſt cauſa alteriùs: tamen bene concedo, ꝙ mitigatur, & minùs lædit: unde intenditur, & mitigatur. Intenditur reſpectu peccati, & mitigatur reſpectu pœnitentis. Intenditur reſpectu obiecti, mitigatur reſpectu ſubiecti. Vel intenditur ſub ratione diſplicentiæ, mitigatur ſub ratione pœnæ. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ poteſt recuperari. Dicendum, ꝙ hoc etiam mitigat dolorem, ut dolor contriti non ſit cum deſperatione, ſed cum ſpe. Tamen quià contritus de ſe non ſperat, quantùm eſt de ſe; ita ſe affligit dolore, ac ſi omnino ꝑdidiſſet: reſpirat tamen in miſericordia Dei. Et quod obiicitur, quòd magis eſt dolendum de re irrecuperabili, dicendum, quòd uerum eſt cæteris paribus. AD ILLVD, quod obiicitur, quod minima gratia deiet omnem culpam. Dicendum, quòd dolor quantuncunque ſit paruus, ſufficit ſi ſit gratia informatus: ſed tamen nunquam gratia informat, quin uẽdicet ſibi in corde dominium quò ad actum, uel motum uoluntatis rationalis, non ſenſualitatis. AD ILLVD, quod obiicitur; quod pauci, uel nulli mallent eſſe cæci, quàm peccaſſe: iam patet reſponſio ſecundùm uiam prętactam. Si enim in neceſſi-

Idem S. Tho di 17. q. 1 art. 3.

ceſſitati eſſent poſiti.ſ. uel ꝙ a deteſtatione peccati deſiſteret; uel ꝙ oculos amitterent:(& loquor de deteſtatione iteriori;) neceſſario haberent præeligere; nunc autem non habent.

QVAESTIO II.

An dolor contritionis poſſit eſſe nimius?

VTRVM poſſibile ſit in dolore contritionis cadere exceſſum. Et ꝙ ſic, uidetur; quia omnis motus, cui adhoc, ꝙ ſit bonus, debet admiſceri aliquid de contrario; poteſt eſſe nimius: ſed dolori contritionis debet admiſceri gaudium: ergo poteſt nimis intendi. ITEM. Omnis uirtus, quæ habet obiectum creatũ; poteſt habere nimium; quia ſi creatum eſt, ergo habet ſibi debitum limitatum amorem, & odium: ſed contritio, ſiue pœnitentia eſt huiuſmodi; ergo poteſt habere exceſſum. ITEM. In contritione dolor eſt paſſio: ſed omnis paſſio in re corporali facta, poteſt magis, & magis intendi; & per ſuam intenſionem poteſt inducere mortem: & quæ mortem inducit, eſt ſuperflua: ergo, &c.

CONTRA. Contritio eſt motus gratia informatus: ſed gratia non poteſt nimiùm intendi; nec motus eius; quia omnis motus eius eſt laudabilis: ergo nec contritio. ITEM. Quantùm diligenda eſt alicuius boni præſentia, tantùm deteſtanda eſt eius amiſſio, & abſentia: ſed Deum non poteſt aliquis nimis amare, & appetere: ergo peccatum, qđ eſt a Deo ſeparatiuum, non poteſt nimis deteſtari. ITEM. Anſel. appetebat uiſcera exiccari ex intenſione diuini amoris: ergo non eſt malum ex intenſione diuini amoris talia appetere propter Deũ: eadem ratione nec malum ex intenſione doloris propter recuperandum Deum.

RESOLVTIO.

Contritio prout eſt diſplicentia de peccato commiſſo, nullatenus poteſt eſſe nimia: prout uerò paſſio eſt, redundans in ſenſualitatem: uix aut nunquam: tametſi poſſet eſſe tantus dolor in parte ſenſitiua, quòd ſufferri non poſſet abſque de diminutione uitæ.

RESPONDEO. Sicut dictũ eſt; in cõtritione eſt dolor prout eſt diſplicentia uoluntatis rationalis, & eſt dolor paſſio redundãs in ſenſualitatem: quantùm ergo ad diſplicentiam rationis, concedo ꝙ non poteſt eſſe contritio nimia, quia peccatum nulli poteſt diſplicere nimis inquantùm peccatum. Quantùm autem ad paſſionem redundantem in ſenſualitatem: uix aut nunquam eſt nimia; tamen poſſet eſſe tantus dolor, ꝙ humana infirmitas nõ poſſet ſufferre ſine magno detrimento: & tunc dico, ꝙ temperãdus eſſet. Sed eſto, ꝙ non temperaret quis; quia non aduerteret, & raperetur a feruore; non credo, ꝙ in tali caſu peccaret, quia daret operam rei licitæ. Si autẽ aduertit, debet temperare: tamẽ paucis hoc conſilium eſt neceſſarium. Si autem non temperaret, uel per affectionem gaudii, uel per conſolationem ſpei; credo quòd tranſcenderet metas uirtutis, & ita contritionis. Contritio enim, ſicut charitas, nominat quid informatum gratia: unde dolor contritionis manens contritio *Q° immediate præ.*

tritionis, nō poteſt eſſe nimius, quia diſplicentia peccati nunquam tantùm poteſt intendi, quod poſſit eſſe nimia; cum ſit ex conſideratione recta. Rationes ergo, quæ probant, ꝙ dolor poſſit eſſe nimius ſecundùm ꝙ diſplicentia, ſoluendæ ſunt.

QVOD obiicitur, quòd debet eſſe gaudium, Dico, quod ſi eſſet dolor ſine gaudio, ut in deſperatis; benè eſſet exceſſus: ſed talis non eſt motus cōtritionis, quæ eſt præſuppoſita ſpe de uenia: unde talis quando uidet ſe dolere, neceſſariò gaudet: & ideo non eſt ſuperfluus. AD ALIVD. Dicendum, quòd pœnitentia eſt in ſubiectum, & in peccatum; & prout punit ſubiectum, benè poſſet excedere: ſed prout deteſtatur peccatum: quia ſeparat a ſummo bono, ſecundùm illam rationem reſpicit infinitatem, & non habet exceſſum. TERTIVM argumentum eſt concedendum: procedit enim de contritione, ſecundùm quòd nominat dolorem paſſionem, non ipſum motum diſplicentiæ peccati. AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium; quòd non poteſt eſſe nimius: quia gratia informatus. Dicendum, quòd informatur ipſa diſplicentia, & per conſequens paſſio ſenſualitatis: tamen tantùm poſſet illa paſſio intendi, quòd gratia, quę mouet ordinatè, non informaretur. Alia ratio concedenda eſt: quia loquitur de deteſtatione. AD ILLVD, quod obiicitur de Anſel. Dicendum, quòd non intelligit uiſcera ſecundùm ueritatem ſibi uelle ſiccari; ſed uocat ibi uiſcera intimos carnis appetitus. Vel dicendum, quòd ſiccationē uiſcerum uocat uulnera charitatis, qua anima languet ex abſentia ipſius Chriſti.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An contritio ſit motus inſtantaneus, uel ſucceſsiuus?

CONSEQVENTER quantùm ad tertium articulum, quæritur de duratione contritionis. Et circa hoc duo quæruntur. Primò quæritur, utrum cōtritio ſit motus inſtantaneus, uel ſucceſſiuus. Secundò quæritur de diuturnitate contritionis, utrum homo debeat ſemper conteri.

QVOD contritio ſit motus ſucceſsiuus oſtēditur hoc modo. Omnis actus, circa quē eſt minus diuturnum, & magis diuturnum, eſt ſucceſſiuus: ſed talis eſt contritio: ergo, &c. ITEM. Noſtrum intelligere eſt cum continuò tempore, ut dicit Philoſophus: quia eſt animæ, ut corpori unitæ: ſed contritio ſimiliter eſt animæ, ut corpori unitæ: ergo, &c. ITEM. Omnis actus collatiuus eſt ſucceſſiuus: ſed in contritione eſt actus collatiuus: quia dolet de de peccato in comparatione ad Deum, quem offendit: ergo, &c. ITEM. Quòd ſucceſsiuè inducatur contritio, uidetur; quia omnis forma habens partem, & partem, inducitur ſucceſsiuè: ſed cō tritio habet partem, & partem: quia poteſt intendi, & remitti: ergo īducitur ſucceſsiuè. ITEM. Omnis forma, quæ hēt cōtraria diſpo-

Colligitur ex 1. Poſte. ſ. 6. & 7. ex 1. de Aīa 48. & circa, et ex 3. de Aīa, et ex 12. Metaph. ſ 1. & circa ex 5 Phyſ. p longum proceſſum.

diſpoſitionẽ in materia: inducitur ſucceſſiue: ſed contritio hẽt induci in liberũ arbitrium ſubiectũ peccato, ꝑ qđ priuatur gratia, & fit ad malũ prona; q pronitas ex oppoſito reſpõdet contritioni; ſicut culpa ex oppoſito gratię. ergo induciť ſucceſſiue.

CONTRA. Contritio neceſſaria eſt iuſtificationi impii, & illa eſt in inſtanti: ergo & contritio. ITEM. Dicit Auguſt. xiiii de Trin. qđ ſi oculus eſſet actu uidẽs, & obiectũ ex oppoſito crearetur, ſimul eſſet, & uideret: ergo ſi actus uiſus põt eſſe in inſtãti, multò fortiùs actus intellectus, & affectus: ergo & contritio.

ITEM. Delectatio eſt in inſtãti: ſicut uult Philoſophus; quia eſt habẽs ſe ꝑ modũ quietis, & non ipſius cõiunctionis cõuenientis cum conuenienti: ergo & dolor, q opponitur ei: ſed contritio eſt dolor: ergo &c. ITEM. Ad illuminationẽ diſtãtia localis exigitur: & tamen illuminatio in oculo, & eſſe luminis eſt in inſtãti: ergo multò fortiùs in primo actu gratię eſt mutatio ſubita.

Colligitur ex 12. Metaph. 39. Vide Auerr. 3. Colliget. ca. 31.

RESOLVTIO.

Contritio quantum ad durationem et fieri, ſucceſsiua eſt: ſed quantùm ad eſſe, & diſſenſum inſtantanea eſt.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ eſt loqui de contritione quantũ ad duratione, & quãtũ ad eſſe, & quantũ ad fieri. Si quantũ ad duratione, cũ duret longo tpe: ſic dico, qđ eſt ſucceſſiua, ſicut eſt uiuere hoĩs. Si quantùm ad eſſe; qa eſt actus fixus in deteſtatione peccati, & actus ut quies: ſic dico, quod eſſe eius eſt in inſtanti. Si quantum ad fieri, eſt diſtinguendum; qa in fieri eſt præparatio, & formę inductio: dico ergo, ꝙ pręparatio ad actũ contritionis eſt ſucceſſiua; quia multa oportet priùs conſiderare: ſed ipſe diſſenſus animæ poſtea in inſtanti fit.

RATIONES autem probãtes, ꝙ ſit inſtantanea: quia probant quò ad inductionem in eſſe, & ipſum eſſe, uerę ſunt. Primę duę rationes, q̃ probãt ſucceſſionẽ, intelligũtur de inductione, & ꝑparatione naturæ; diuturnitas enim eſt ratione ſucceſſionis. Similiter noſtrum intelligere cum ratione acquiſitionis ſpeciei per ſenſum, & phantaſiam. SED quod obiicitur, ꝙ habet ſucceſſiuum, & collatiuum. Dicẽdum, ꝙ collatio poteſt eſſe dupliciter. Vno modo diſcurſus ab uno in aliud: & hęc ſucceſſiua eſt: & alio modo duorũ comparatio ſecundùm aliquẽ reſpectũ: & tũc accipiuntur plura in una ratione: & talis poteſt eſſe in inſtãti, & ſimul de pluribus: alioquin nunquam de conſonantia muſica poſſet iudicari, cum una uis iudicet de duobus adinuicẽ comparatis. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ habet partem, & partem. Dicendũ, quod forma, quæ habet partem, & partem, aut educitur de materia, aut ab agente exit. Si educitur de materia; ſic quia ibi habet partem ſuæ eſſentię, cum eſt ibi contrarium, pro eo ꝙ contraria habent unam naturam cõmunem; educituř ſucceſſiue, ut albedo. Forma uero, quę totaliter eſt ab extrinſeco; tota & ſimul datur, qualis eſt forma luminis; quę quamuis habeat partem, & partem; non tamen

…tem in materia; quia eius oppoſitum eſt priuatio; contritio talis eſt: cum motus procedens a gratia, & lib.arb.nō ſit de materia eductus. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod diſpoſitionem contrariam habet in materiam. Dicendum, quod eſt habere cōtrariam diſpoſitionem in materia, nullo tamen modo reſiſtentē: & hæc non facit ſucceſſionē in inductione formæ, nec in præparatione ut cum Deus de aqua uinum fecit. Et eſt habere ut reſiſtentem non in formationi; ſed uſui: & ſic pronitas ad peccatum reſiſtit uſui gratiæ, & contritioni, non informationi; quia ſimul eſt: & hæc ponit ſucceſſionem in duratione, & in uſu contritionis in prima inductione. Pronitas enim, quia pœna eſt, ſimul ſtat cum contritione: culpa uero quia priuatio eſt, non reſiſtit: ſicut nec tenebra inductioni lucis.

QVAESTIO II.

An homo ſemper debeat conteri?

DE diuturnitate cōtritionis, utrum debeat homo ſemper conteri. Et ꝙ ſic, uidetur. Aug. in Tractatu de pęnitētia. Sēper doleat, & de dolore gaudeat, & poſt: ubi dolor finitur, ibi deficit pęnitentia: ſi pœnitentia finitur, quid relinquitur de uenia? tandiu gaudeat, & ſperet de gratia, quandiu ſuſtentatur a pœnitentia: ſemper igitur debet homo pęnitere. Item. Grego. ſuper Iob. Anima eius ſuper ſemetipſo lugebit. Dignum eſt, ut in ſe ipſo homo ſemper mœrores inueniat; qui in ſe gaudia relicto creatore quærebat. Item Eccl. De propitiatu peccatorum noli eſſe ſine metu: ſimiliter nec ſine ſpe debet eſſe: ergo ſemper debet eſſe inter iſtas duas molas; ſed hoc eſt conteri: ergo ſemper debet homo cōteri. ITEM. ſicut ſe habet uera innocentia, & perſeuerans ad peccatum de futuro; ita pęnitentia contra peccatum de præterito; ſed perſeuerans innocentia ſemper refugit peccatum, ne fiat; ergo & pœnitentia peccatum factum. ITEM. Sicut culpa eſt uelle peccare, ita culpa eſt uelle peccaſſe; ſed hō ſēper tenetur nolle peccare, ergo & nolle peccaſſe; ſed ex hoc ꝙ nō uult peccaſſe, & peccauit, generatur dolor: ergo &c.

Cap. 8. & 9. Tom. 4

Ca. 14.

Cap. 5.

CONTRA. Aug. in lib. de pœnitentia. Doleat, & de dolore gaudeat: non ergo ſemper eſt dolendum; immo aliquando gaudendum. ITEM. Ratione uidetur; quia dolor eſt ex præſentia diſconuenientis: ſed contingit peccatum ametum eſſe ab anima ſecundùm ſe, & ſecundùm ſuum effectū: ergo nō eſt ibi aliquid, quod generet dolorem: ergo nō ſemper eſt dolendū. ITEM. Contritio eſt ęquè benè pars pęnitētiæ, ut cōfeſſio, & ſatisfactio; ſed non oportet ſemper confiteri; ergo nec ſemper conteri. ITEM. Contritiò eſt medicina; ſed contingit hominem perfectè eſſe ſanatum; ut puta ſi baptizatur, uel etiam ſi perfecerit pęnitentiam condignam; quę omnes defectus reducit ad perfectum: ergo ſi poſt recuperationem ſanitatis ceſſat uſus medicinæ; debet igiť ceſſare contritio. ITEM. Contritio eſt pœna, qua peccator ſe punit; ergo eſto ꝙ ſufficienter ſic punitus pro peccato,

tunc

tunc ſi ampliùs punit ſe per contritionem: punit ſe ſupra condignum; ſed hoc eſt impietatis, & crudelitatis: ergo &c.

RESOLVTIO.

Tenetur homo de culpa commiſſa ſemper, uerum non ad ſemper conteri: ſed pro loco & tempore.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Hug. cum Deus abſoluit hominem a culpa, ligat eum uinculo perpetuę deteſtationis; tenetur .n. ſemper malum, quod fecit deteſtari: ſed quia tentio talis eſt pręcepti affirmatiui, quod ſemper obligat, ſed non ad ſemper: ideo dico ꝙ ſemper tenetur cõteri: ſed nõ ad ſemper: ſed pro loco, & tempore: uidelicet cũ recogitat mala ſua, in ꝗbus offendit Deum. Concedendæ ſunt igitur rationes hoc probantes.

Lib. 2. de Sacram. par. 2.

AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ nõ ſemper; quia aliquando eſt gaudendum. Dicendum, ꝙ non tantùm gaudere, immo alia cogitare debet: nec Aug. uult ꝙ teneatur ſemper in omni inſtanti: ſed ꝙ ſemper teneatur pro loco, & tempore; ita ꝙ uoluntas conterendi ſemper ſit in habitu: ſed in actu pro loco, & tempore. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ dolor eſt ex præſentia diſconuenictis. Dicẽdum, quod quidam eſt dolor illatus, ut puta ĩ ſectione carnis: quidam eſt dolor uolũtariè aſſumptus, ut quando dolet de morte amici, & iſte dolor non cauſatur ab amici morte: ſed cauſatur a uolũtate, mortẽ amici refugiẽte. Et ꝗa refugit, qđ neceſſe eſt eſſe: ideo neceſſe habet dolere: ſicut ſi ego nollẽ vehemẽter me infirmari; & ſi tu infirmareris dolerẽ: ſic ꝗa ergo nollẽ me peccaſſe, & uideo me peccaſſe, doleo: unde de dolore cauſato a uoluntate, nõ oportet, ꝙ illud, pro quo quis dolet, ſit præſens affectu, nec effectu, nec reputatione: ſed ſolùm aſpectu certo. AD ILLVD, quod obiicitur de medicina. Dicendum, ꝙ quędam medicina eſt ſanatiua tantùm: & hæc eſt quando eſt morbus. Quædã præſeruatiua, & melioratiua: & talis eſt contritio: & hanc ſemper habere bonum eſt. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ eſt pœna. Dicendum ꝙ nunquam peccator ſe tantùm poteſt punire, quin maiori pœna ſit dignus ſecundùm rigorem iuſtitię: & ꝗa homo ſibi rigidùs debet eſſe, & alii pius: nunquã tantùm ſe affligit per contritionẽ, qđ ſit ſuperfluum: dum tamẽ hoc poſſit ſuſtinere: quia totum eſt ei ad gloriæ cumulum. Tamen nota, ꝙ contritio ratione diſplicẽtię peccati ſemper eſt neceſſaria ſaltem in habitu: ratione uerò gemitus, & planctus, uel doloris ſenſibilis non eſt neceſſaria: maximè uiris perfectis, qui audierunt uoce interna, quod audiuit Magdalena. Dimittuntur tibi peccata tua: ſicut dicit Bern. in Canti. circa principium. Sed ulteriùs poſſunt, & debent meditationẽ ſuã ad dulcedinem patriæ ſupernæ conuertere. Ante uerò hunc ſtatum ſanum conſilium eſt, peccata ſua ante oculos reuocare ad gemitũ. & dolorẽ. Præterea diſpicentia non dicit ſemper pœnam, immo frequẽter magnam habet lętitiam cõiunctam: dum conſiderat in ſe liberationem plenam.

ARTICVLVS IIII.

QVAESTIO I.

An contritio intendi poſſit?

CONSEQVENTER quantum ad quartũ artic. quęritur de cõtritionis intenſione: & circa hoc quærũtur duo. Primò q̃ri̅, utrũ cõtritio poſſit intẽdi. Sc̃do, utrũ oporteat ĩtẽſiùs cõteri de uno peccato, q̃ de alio.

QVOD poſſit intendi, uidetur: quia contritio eſt actus alicuius uirtutis: ſed quælibet uirtus poteſt intendi, ut in
Di. 17. par. 1. ar. 1. q. 1. & 2.
Primo probatum eſt de charitate: ſed augmentata eius uirtute, augetur eius motus: ergo &c. ITEM. In contritione non ſunt niſi duo, ſ. dolor, & gratia: & unum eſt ſicut formale, reliquũ ſicut materiale: ſed eſt poſſibile, dolorem in nobis intendi, poſſibile eſt etiam augeri: ergo &c. ITEM. Si non põt intendi, ergo in omnibus eſt æqualis: ſed contritione exiſtente æquali, æqualis eſt iuſtificatio, & glorificatio: ergo omnes ſecundùm hoc eſſent æqualiter iuſti. ITEM. In omni actu animę, in quo contingit proficere: per aſſuefactionẽ & continuationem contingit ipſum intendi: hoc patet: ſed profectus eſt in multiplicatione cõtritionis, & frequentatione: ergo &c.

CONTRA. Nihil intenditur, cuius impoſitio eſt in termino: ſed impoſitio contritionis eſt in termino: quia contritio eſt diuiſio in minima: ſed in minimo non eſt minus: ergo &c. ITEM. Nihil intenditur, quo nõ poteſt cogitari, uel eſſe maius: ſed illo, uel eo, quod habet effectũ infinitum, nihil poteſt eſſe maius, cum ſit infinitum: ergo nihil tale poteſt intendi: ſed contritio eſt huiuſmodi, cum deleat omnem culpam, quod eſt uirtutis infinitę: ergo &c. ITEM: Omne, quod intenditur, aut intenditur per acceſſum ad veram nominis impoſitionem, uel per depurationem a contrario: ſed cõtritio non intenditur per depurationẽ a contrario, cũ ſtatim cũ eſt, expellat totaliter omnẽ culpam: quia habet gratiam coniunctã: nec per acceſſum ad impoſitionem nominis uerã: quia eius impoſitio eſt in termino: ergo &c. ITEM. Si intenditur, aut ergo a gratia, aut a lib. arb. A libero arbitrio nõ, q̃m cõtritio eſt motus gratuitus: & talis mẽſurat̃ ſecũdum quantitatẽ gratiæ: ſed augmẽtũ grę. & charitatis non poteſt eſſe a lib. arb. ſed a Deo. Si a gratia. Contra. Gratia uniformiter mouet li. ar. quantum eſt de ſe: ergo non uidetur intendere in eo cõtritionem. Præterea, ſecundùm illud attenditur intẽſio, uel augmentum, penes quod cõſiſtit ratio quantitatis: ſed quantitas eſt ex parte materiæ, formalis uerò cõtritiõis rõ potius cõuenit grę, q̃ materialis: ergo ſecundùm illã non intenditur, nec augetur.

RESOLVTIO.

Si dare eſt pœnitentiæ augmentũ; & contritionis augmentum dare eſt: cũ hæc ab illa quantitatẽ habeat?

RESP. Dicendũ, q̃ cõtritio eſt motus uirtutis, habẽs quãtitatẽ uirtutis: ſicut ẽ virtus, a qua eſt: unde & augmentũ, & intẽſionẽ habet ſecũdùm id, a quo recipit quãtitatẽ: hoc ãt eſt uirtus pænitentiæ: unde ſicut certũ eſt charitatem

ritatem augeri, ita & pœnitentiam: ac per hoc certum eſt contritionem, & intendi, & augeri. Vnde notãdum, ꝙ quemadmodũ charitas dicitur intendi quãtùm ad feruorem;& augeri quãtùm ad eſſentialem uirtutem:& primum eſt a cooperatione lib. arbi. ſecundum uerò eſt a dono cęleſti:ita & in propoſito oportet intelligi, ꝙ motus contritionis feruentior eſſe poteſt ſecundùm cooperationem lib.ar. Vnde ex æquali gratia aliquando magis feruẽs elicitur motus, aliquando minus, ſecundùm cooperationem lib.arb.ſed(propriè loquendo) non dicitur maior, niſi uirtute pœnitentiæ augmẽtatæ: & hoc eſt per gratiam. Concedendæ ſunt igitur rationes oſtendentes, ꝙ cõtritio poſſit intendi.

Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ eſt diuiſio in minima. Dicendum, ꝙ cõtritio habet reſpectũ ad obiectum, ſupra quod dirigitur;&ad uirtutem, a qua oritur; ſiue dicatur habitus, ſiue lib.ar. ſecundùm comparationem ad obiectum; quia omne mortale expellit, & quaſi in puluerem redigit: & ſecundùm illam uiam non habet intendi. Habet etiam comparationem ad uiam, a qua exit:& ſecundùm illam uiam habet intendi; & prima uia ratio procedit:& ideo non concludit. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ eſt uirtutis infinitę. Dicendũ, ꝙ contritio non delet niſi uirtute gratiæ:gratia autem eſt donũ, per quod inhabitat in nobis ille, cuius uirtus eſt infinita:& illa eſt, quę poteſt in infinitum effectum:& illi uirtuti attribuitur expulſio primò & per ſe, & contritioni per illam; & ideo non ſequitur ꝙ contritio ſit infinita; ſed ꝙ coniuncta eſt cum uirtute, cuius operatio eſt infinita.

Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ non accedit magis, & ꝙ non recedit. Dicendum, ꝙ utrumque falſum eſt:immo ratione gratię magis accedit; ratione uerò doloris dico ꝙ magis recedit. Dolor enim non tantùm habet oppoſitionem ad culpam; ſed etiã ſequelas, & pronitates peccati: quæ quodammodo doloris intenſione in nobis remittuntur paulatiuè;& expelluntur, prout dolor eſt purior, & intenſior:acceſſus autem ad ueram impoſitionem non attenditur in hoc, ꝙ non habeat uerum nomen; ſed quia non percipiat iſtud, aut participat illud in termino ſecũdùm rationem gratuiti. Ad illvd, quod quæritur, utrum intendatur ſecundùm intenſionẽ doloris, aut gratiæ. ſiue a lib.ar. an a gratia; iam patet reſponſio. Si enim loquamur de feruore, dico ꝙ eſt a lib.arb. Si autem loquamur quãtùm ad ueram augmentationem; ſic dico, ꝙ immediatè uenit a cremento pœnitẽtiæ, qua augmẽtata, augetur dolor rationalis partis, qui eſt deteſtationis, uel diſplicentię. Et ſi quæras unde ueniat, dico ꝙ a Deo effectiuè, a lib.arb. diſpoſitiuè, a gratia completiuè. Et ſi tu obiicias, ꝙ gratia uniformis eſt, & præterea eſt forma. Dicendum quod quamuis ipſa uniformiter gratificet; dum tamen magis à Deo influitur, & abundantiùs datur, magis gratificat. Et rurſus. Quamuis a gratia, cum ſit forma Quo collater.

ma; non habeat principaliter ortum quantitas molis, quę eſt a materia principaliter: habet tamen ortum quantitas uirtutis, quæ eſt a forma: & hoc genere quantitatis eſt cõtritio quanta. Et ex hoc patet, quomodo, uel unde habeat quantitatem, & vnde habeat inteſionẽ, & qualiter.

QVAESTIO II.

An plus de uno peccato, quam de alio conteri oporteat?

VTRVM per contritionem plus, uel intenſius oportet cõteri de uno peccato, quàm de alio? Et quod non, uidetur: quia contritio delẽs culpam eſt in inſtanti; ſicut patet de iuſtificatione impii; ſed motus idem in inſtanti non poteſt eſſe magis, & minus intẽſus; ergo &c. ITEM. Quicquid agit in multa ſimul, ita quod non in ſingula; nõ agit in quædam plus, in quædam minus; ſed contritio ſimul agit in multa peccata; ita quòd nõ conſiderat ſingula; quia tunc oporteret reſpectu illorum diuidi actionem: ergo contritio non magis deteſtatur unum peccatum, quàm alterum. ITEM. Contritio ea ratione deteſtatur peccatum, qua ſeparatiuum eſt a Deo; ſed quodlibet ſeparat a Deo, & ita amittitur Deus per unum peccatum mortale, ſicut per aliud & ita per paruum, ſicut per magnum; ergo &c. ITEM. Contritio reſpicit peccatum quantum ad duo, ſcilicet quantum ad offenſam, & quantum ad damnum. Sed quantùm ad offenſam omne peccatum habet rationem infiniti, cum ſit contra Deum infinitum. Quantum ad damnum, unum peccatum aufert omnes virtutes, ſicut dicitur Iacob. & habetur in ſra. Qui peccat in uno, factus eſt omnium reus: cum ergo damnum, & offenſa habeant rationẽ ęqualitatis; uidetur quòd cõtritio debet de omnibus eſſe æqualis. ITEM. Quantumcumque contritio deteſtetur modicum peccatum, laudabilis eſt: & quantũcunque ſit parua contritio etiã de maximo peccato, bona eſt, & laudabilis; ergo uidetur, quod non ſit neceſſarius gradus intenſionis ſecundùm gradum uitiorum, & peccatorum. *cap. 2.*

CONTRA. Maior eſt dolor de mortali, & debet eſſe, quam de ueniali; ergo pari ratione de uno peccato mortali grauiori, ꝙ de alio minùs graui. ITEM. ſecundùm Gre. Magis ſe debet punire per ſatisfactionem, qui grauiùs peccauit; ergo pari ratione idem ipſe cum grauiùs peccat, grauiùs ſe debet punire per contritionem. Si ergo de grauiori peccato in diuerſis oportet eſſe contritionem maiorem, pari ratione in eodem: ergo &c. ITEM. Idem debet eſſe ordo in dolore, qui eſt, & debet eſſe in amore; quoniam ab ipſo habet ortum: ſed magis bonum ſecundùm ordinatam dilectionem magis eſt amandum; ergo pari ratione magis malum eſt magis deteſtandum. ITEM. Contritio eſt dolor rationalis: ſed dolor cõſequitur exiſtimationem rationis, exiſtimatio autẽ rationis non ęqualiter penſat omnia peccata; ſed quędam maiora; ergo pari ratione & dolor. ITEM. Eſto per impoſſibile, quod aliqs perplexus eſſet, ut càderet in alterum duo

rum

rum malorū: conſtat ꝙ ſi ordinatā haberet dilectionem; magis refugeret maius malū: ergo ſi magis refugit ante lapſum, pari rōne & poſt lapſum: & ſic, &c.

RESOLVTIO.

Contritio ut eſt deletiua culpæ, actu de omnibus æquè eſt, licèt non habitu. Vt autem deletiua pœnæ eſt: ſic de uno magis eſt, quàm de alio, & actu, & habitu.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ dupliciter eſt loqui de contritione, aut prout eſt deletiua culpæ; aut prout deletiua pęnæ. Si prout eſt deletiua culpæ, ſic operatur in iuſtificatione impii in inſtanti; & ſic actu non poteſt habere ordinem reſpectu ſpecialium peccatorū; quia ſimul, & in inſtanti eſt contra omne peccatum cōmiſſum; hēt tamen ſecūdum habitū; quia dolor ille habitualiter diſponit ad deteſtandum aliquod plus, aliquod minùs: & quia habilitat ad deteſtādum malum; quia malum: ideo ad magis deteſtandum maius malum. Si autē loquamur prout eſt deletiua pęnæ, tunc dicēdū, q̄d hēt maiorē intenſionē, & minorem ēt ſecūdùm actum: ſicut oſtendunt rationes inductæ ad ſecundam partem.

AD ILLVD ergo, quod dicitur in contrarium; patet reſponſio, ſcilicet ad primum, & ſecundum. Procedunt enim de contritione ſecundum primam uiā, ſcilicet ut eſt in iuſtificatione impii. AD ILLVD, quod obiicitur de ſeparatione, & damno, & offenſa. Dicendum, ꝙ ſeparatio attenditur in elongatione ſecundùm diſſimilitudinem; & offenſa ſecundùm contemptum, & damnum ſecūdùm amiſſionem gratuitorum, & uulnerationem naturalium, ſiue dehabilitattionem: & in his pœnæ gradus eſt: unde illud non ualet. Quamuis enim Deus ab omnibus offendatur; tamen aliqui contemnunt eum plus, aliqui minùs: & ſimiliter in aliquo peccato plus natura læditur, & a uirtute plus elongatur. AD ALIVD, quod obiicitur, quòd de paruo non minùs poteſt dolere. Dicendū, quod ſicut in charitate non eſt dare, quin amor qdantumcunque ſit paruus, & quantumcunque magnus ſemper ſit bonus: tamen in ſua magnitudine, & paruitate neceſſariò habet ordinē: ſic in propoſito eſt intelligendum: & ſic eſt facilè ad cetera reſpondere.

DISTINCTIO DECIMASEXTA.
PARS SECVNDA.

De partibus ſubiectiuis pœnitentiæ.

PRædictis uerò adiiciendum eſt, quòd tribus modis agitur pœnitentia: ante baptiſmum, ſcilicet de prioribus peccatis: poſt baptiſmum eſt de grauioribus, quæ poſt committuntur. Eſt etiam pœnitentia uenialium quotidiana: quæ etiam humilium eſt, & perſe-

perfectorum. Vnde Augu. Tres ſunt actiones pœnitentiæ, quas mecum eruditio veſtra recognoſcit. Vna eſt, quæ nouum hominem per baptiſmum parturit, donec per baptiſmum omnium preteritorum ablutio fiat peccatorum: quia nullus ſuæ voluntatis arbiter, niſi pœniteat eum veteris vitæ, nouam inchoare poteſt: a quo paruuli ſunt immunes cum baptizantur, quia nondum poſſunt vti libero arbitrio: quibus tamen ad remiſſionem originalis peccati prodeſt eorum fides, a quibus offeruntur. Altera eſt actio pœnitentiæ poſt baptiſmum; quæ fit pro illis peccatis, quæ legis Decalogus continet. Agunt ergo homines pœnitentiam ante baptiſmum de peccatis prioribus, ita tamen vt etiam baptizentur: ſicut Petrus ait, Agite pœnitentiam, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine domini, &c. Agunt etiam pœnitentiam, ſi poſt baptiſmum ita peccauerunt, vt excommunicari & reconciliari poſtea mereantur. Eſt etiam pœnitentia bonorum & humilium fidelium penè quotidiana: in qua pectora tundimus, dicentes, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos, & cetera. Neque a nobis dimitti volumus, quæ dimiſſa nobis in baptiſmo non dubitamus: ſed illa, quæ humanæ fragilitati; quamuis parua; tamen crebra ſubrepunt: quæ ſi collecta contra nos fuerint, ita nos grauabunt & opprimerent; ſicut vnum aliquod grande peccatum. Quid enim intereſt ad naufragium, an vno grandi fluctu nauis operiatur & obruatur; an paulatim ſubrepens aqua in ſentinam per negligentium culpam impleat nauim, & ſubmergatur? Ideo ieiunium, & eleemoſynæ, & orationes inuigilent: in quibus cum dicimus, Dimitte nobis debita noſtra, &c. manifeſtãmus nos habere quod nobis dimittatur: & in his verbis humiliantes animas noſtras, quotidianam agere pœnitentiam non ceſſamus.

Homil. de vtilitate, & neceſſitate pœni. quæ eſt. 50. in tom. 10. & libr. de medicinæ pœ. ca. 2. in tom. 9.

Exod. 20.

Act. 2.

Mat. 6

Qđ multitudo venialiũ ita aggrauat, ſicut vnũ grande peccatum.

Mat. 6

De ſatisfactione venialium.

Quæ autem pro uenialibus ſit ſatisfactio ſufficiens, Auguſt. inſinuat, ita inquiens in Enchi. De quotidianis & breuibus, leuibuſque peccatis, ſine quibus hęc vita non ducitur: quotidiana oratio fidelium ſatisfacit. Eorum enim eſt dice- Cap. 71. in to. 3.

re, Pater noſter, qui es in cœlis, &c. Delet omnino hęc oratio minima, & quotidiana peccata. Delet & illa, a quibus vita fidelium etiam ſceleratè geſta, ſed pęnitendo in melius Mat.6 *commutata diſcedit: vt ſicut veraciter dicitur, Dimitte nobis debita noſtra: ita & veraciter dicatur, Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, ideſt, ſic fiat quod dicitur: quia & ipſa eleemoſyna eſt veniam petentibus omnino ignoſcere. Ex his, aliiſque præmiſſis iam facile eſt intelligere, quæ pro venialibus ſit exhibenda ſatisfactio. Sufficit enim Dominica oratio cum ieiunio, & eleemoſynis: ſic tamen vt præcedat contritio aliquantula; & addatur confeſſio, ſi adſit facultas; de qua confeſſione poſt tractabitur. Pro grauioribus verò peccatis hæc etiam in ſatisfactione adhibenda ſunt; ſed multò vehementiùs atque diſtrictiùs: quia (vt ait †Aug.) ad agendam pœnitentiam non ſufficit mores in melius commutare, & a malis factis recedere; niſi de his, quæ facta ſunt, ſatisfaciat domino per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis ſacrificium, cooperantibus eleemoſynis.*

†In lib. de pœn. medicinæ. c. 5. in tom. 9. et Homi. 50. quæ eſt de vtilitate ac neceſſitate pœnitētiæ. in fine, To. 10.

SVPRA egit Magiſter de partibus pœnitentiæ integralibus. Hic agit de ſubiectiuis, quę ſunt pœnitentię ante baptiſmū, & poſt baptiſmū, de mortalibus, & de uenialibus. Diuiditur, aut hæc pars in duas partes. In prima diuidit pœnitentiam per trimembrem differentiam. In ſecunda uero ſpecialiter tradit modum pœnitentiæ de uenialibus ibi. *Quæ autem pro venialibus, &c.*] Prima pars duas habet. In prima ponit diuiſionem. In ſecunda confirmat per auctoritates. ibi. *Vnde Augu. Tres ſunt actiones pœnitentiæ, &c*] Similiter ſecunda pars diuiditur in duas. In prima aſſignat ſufficientem ſatiſfactionem. In ſecunda uero epilogat ibi. *Ex his aliiſq; iam præmiſſis, &c.*

Dub. 1 Q*Via tribus modis, &c.*] Quæritur de hac triplici pœnitentiæ diuiſione, utrum ſit pœnitentiæ uirtutis, an pœnitentiæ ſacramenti: uidetur quòd non uirtutis, quia hæc ſimplex eſt, & ſpecies ſpecialiſſima. Item. quod nec ſacramētis quia multiplicato ſuperiori, multiplicatur inferius: ergo ſecundùm hoc uidetur, quòd pœnitentia ſecundum tres differentias ſit triplex ſacramētum. Præterea, omne ſacramentum (ut dicit Ambroſius.) eſt ſimplex. Reſpondeo. Dicendum, quòd pœnitentia, quæ eſt ante baptiſmum; eſt pœnitentia uirtus, non pœnitentia ſacramentum: & ideo pęnitentia, quæ eſt poſt baptiſmum; eſt pœnitentia ſacra-

cramentum: & ideo pœnitentia in hac diuiſione accipitur communiter ad uirtutem, & ſacramẽtum: nec eſt dictum ęquiuocè, ſed analogicè per reductionem ad unam naturam. Vlterius notandum, quod partes iſtę non ſunt diuerſificantes pœnitentiam eſſentialiter, ſed ſecundùm ſtatum: & ideo non eſt diuiſio in partes eſſentiales; nec oportet ex hoc ſacramentum multiplicari, nec eſſe compoſitum: & ſic patet illud.

Dub.2. *Altera eſt actio, &c.*] Innuit Magiſter, quòd pœnitentia ſit pro peccatis, quæ legis Decalogus continet. Videtur non benè dicere, quia in Decalogo non prohibetur ſuperbia, nec hypocriſis, nec conſimilia: ergo pro his non uidetur eſſe pœnitendum. Reſpondeo Dicendum, quòd ſicut in ordine prædicamenti quædam ſunt in genere per ſe, quædam ſunt in genere per reductionem, ſicut principia, & etiam priuationes: ſic intelligendum eſt in articulis fidei. Quædam enim ſunt antecedentia, quædam conſequentia, & quędam ſunt directè credibilia, ſicut articuli: & in omnibus his iudicatur quis hæreticus, ſi peruersè ſentiat. Per hunc modũ intelligendum eſt in præceptis decalogi; quòd quædam ſunt ibi prohibita principaliter, & explicitè; quædam ut annexa, & implicitè. Vt uerbi gratia, ſi dicatur, Non mœchaberis: principaliter prohibetur, & explicitè actus adulterii: ſed implicitè; & in generali omnis actus coitus, ut antecedens: & ſic prohibetur concupiſcentia coitus, ſiue aſpectus mulieris ad concupiſcendum: conſequenter uerò prohibetur omnis effuſio ſeminis inordinata. Sic intelligendum in aliis, quòd in primo pręcepto pręcipitur cultus Dei: & in hoc pręcipitur actus fidei antecedenter; & conſequenter omnis elatio, & ſuperbia prohibetur: ſic & in aliis.

Cum dicimus, Dimitte nobis, &c.] Dub.3.
Obiicitur. Eſto quòd aliquis nõ habeat conſcientiam peccati in aliquo inſtanti, ut pote quando miſſam cantat; & eſt benè confeſſus, & intentus cœleſtibus: tunc uidetur quod talis dicendo iſtam orationem, peccet mortaliter; quia facit contra conſcientiam. Reſpon. Dicendum, quòd omnis homo poteſt rationabiliter habere conſcientiam de peccato ueniali, tum propter frequentiam, tum propter ignorantiam; quia in multis ignoranter delinquimus; etiam cum credimus benè facere: tum propter adhærentiam, quia amor rei tẽporalis, & affectiones iſtæ inordinatæ frequenter multùm nobis adhærent: & ideo quilibet poteſt dicere, Ab occultis meis munda me domine, &c. Pſal.
Vel poteſt dici, quod adhuc poteſt dicere in perſona aliorum: 18.
& ideo non peccat, ſed pro aliis impetrat pro illo tẽpe; uel petit pro ſeipſo; uel pro ſtatu alio.

Delet omnino, &c.] Videtur Dub.4.
ex hoc dicere Augu. quòd Oratio dominicalis deleat peccata. Sed contra. Solius gratiæ eſt delere peccata: ergo &c. Si tu dicas quantum ad pœnam. Contra. Non eſt par pœna uenialis, & mortalis: ſed illa eſt ſatisfa-

ctio pro uenialibus: non ergo pro mortalibus. Reſpondeo. Dicendum, quòd ipſe loquitur de deletione quantùm ad pœnam. Valet enim hæc oratio contra pęnam uenialis, & mortalis: ſed plus contra pœnam debitam alicui ueniali; quæ tota poteſt remitti in hac oratione, ſi dicatur deuotè. Contra pœnam mortalis, ualet, ſed non tantùm; quia hoc non totum remittitur: ualet tamen aliquantulum, immo multum; non tantùm ratione orationis, ſed ratione eleemoſynæ implicitè: & illa eſt eleemoſyna præcipua. ſ. remittere peccatum proximo: & ideo dicitur, ſi ueraciter dicitur, Dimitte nobis; ſicut & nos dimittimus.

Dub. 5. *Ita ueraciter dicatur, &c.*] Secundùm hoc uidetur, quòd omnis, qui habet rancorem; in dicendo iſtam orationem, peccet mortaliter; quia omnis, qui petit ſibi dimitti, ſicut dimittit alii; ſi non dimittit, ex hoc petit ſibi peccatum non dimitti: ſed quicumque petit ſibi peccatum non dimitti, peccat mortaliter: ergo uidetur, quòd ſemper peccat mortaliter, quando hanc orationem, dicit. Reſpondeo. Dicendum, ꝙ nullus dicens hanc orationem intendit ipſam dicere ad petendum iram; ſed potiùs ad petendum miſericordiā: quando ergo dicit illam conditionem, non intendit uim conditionis aggrauare, ſiue ſit homo intelligens, ſiue ſimplex: & ideo non eſt ibi nouus contemptus, ac per hoc nec nouum peccatū: nihilominus peccatum aggrauatur occiſionaliter. Et ſi tu obiicias, quod tunc deberet abſtinere. Dico quòd adhuc aggrauaretur magis; dum ab aliis petitionibus ſaluberrimis cor petentis arceretur. Si tu dicas, quòd illam deberet dimittere; adhuc grauiùs peccaret; dum domini orationem ſcienter infringeret: & ideo ſanum conſilium eſt cuilibet, quod in fraterno odio nullatenus pſeueret: apparet enim, quòd ſine diſpendio maximo eſſe non poteſt.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An oporteat pœnitere & dolere de peccato originali.

Ad intelligentiam huius partis ſecundùm triplicem pœnitentiam, quam diſtinguit Magiſter in litera, tria principaliter quęruntur. Primò quęritur de pœnitentia ante baptiſmum. Secundo de pœnitentia poſt baptiſmū, quæ eſt de mortalibus. Tertio de pœnitentia, quæ eſt de uenialibus. Circa primum quæruntur duo. Primò quæritur, utrum oporteat pœnitere, & dolere pro originali peccato. Secundo, utrum accedentem ad baptiſmum cū actuali, neceſſe ſit, ante ſacramentū Pœnitentiæ accipere.

QVOD non ſit neceſſe pœnitere de originali uidetur; quia potentior eſt uis regeneratiua ſacramenti, quàmuis propagatiua hominis corrupti: ſed per propagationem ſine delectatione tranſfunditur originale; ergo ab oppoſitis, immo multò fortius per ſacramētum ſine dolore deletur. ITEM. Omnis pœnitentia reſpectu uoliti eſt:

.. enim penitet hominem de eo, quòd noluit: ſed originale peccatum nunquam fuit uoluntarium: ergo de illo non eſt neceſſaria pœnitentia. ITEM. Omnis pœnitentia eſt in actu uolente: ſed originale peccatū eſt in paruulo; & in quo eſt morbus, eſt & remedium: ergo non oportet ipſum pœnitere, cum non poſſit actu uelle. ITEM. Omnis pœnitentia eſt reſpectu actus proprii: pœnitet enim homo de eo, quod fecit ipſemet, non de alieno: ſed originale peccatum eſt per actum alienum: ergo de eo non poteſt eſſe pęnitentia. ITEM. Baptiſmus ordinatur contra originale: ſed non ſunt duo remedia contra idem: ergo pęnitentia nō eſt remediū cōtra originale.

CONTRA. De eo, de quo iuſtè arguitur homo ab alio; iuſtè arguitur a ſeipſo: ſed Auguſtin. dicit in Libro de Correctione, & gratia, quòd peccator pro originali eſt arguendus: ergo peccator debet arguere ſeipſum: ſed homo de culpa arguit ſeipſum per pęnitentiam: ergo, &c. ITEM. Sicut ira per zelum deteſtatur homo omnem iniuſtitiam in alio; ita pęnitentia omnem iniuſtitiam in ſe ipſo: ſed originale eſt iniuſtitia in homine: ergo eſt deteſtanda ꝑ pęnitentiam: & ſic habetur propoſitum. ITEM. Omnis, qui uult Deo reconciliari; neceſſe habet deteſtari omne, quod a Deo ſeparat: ſed originale ſeparat a Deo: ergo originale peccatum deteſtandum eſt. ITEM. De omni peccato, de quo iuſtè punitur a Deo; debet uerè pęnitens punire ſeipſum: ſed pro originali iuſtè punitur homo a Deo pęna carentiæ, quæ eſt maxima pęna: quia maximum damnum: ergo pro eo debet ſe homo punire.

RESOLVTIO.

Nec infantes, nec gnari adulti, ſed ſolum hi, qui ſe habere ſciunt, de peccato originali dolere debent: nec dum neceſſariò, & in ſpeciali; ſed de congruo, & generali.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ de originali peccato eſt loqui communiter, & ſpecialiter. Cōmuniter, ut eſt in omnibus: & ſic ad eius deletionem non requiritur aliquis actus ex parte eius, in quo eſt; ut patet in paruulo. Eſt iterum loqui ſpecialiter quantùm ad adultos, qui ſe habere neſciunt, & quantùm ad hos non oportet; quòd aliquis actus deteſtationis aduenìat. Eſt iterum loqui quantùm ad adultos, qui ſe habere ſciunt: & quantùm ad tales congruum eſt, ut ſibi diſpliceat: congruū (inquam) quòd diſpliceat, nō in ſpeciali: ſed in generali: quia debet eis diſplicere omne, quod a Deo ſeparat, nec eſt neceſſarium. Ratio autem quare non eſt neceſſe, ut conteratur; eſt quia non eſt a [illegible] u noſtro commiſſum: & ſic licèt in adulto ſit talis originalis diſplicentia; non tamen eſt pęnitentia: quia penitentia (ut oſtenſum eſt) ꝓpriè eſt reſpectu uoliti. Rationes igitur probantes, quod non eſt neceſſaria pęnitētia ad deletionē originalis, uerę ſunt, & cō- *Hæc doctri. ā ſequit. S. Tho. hic q. 1 ar. 2 et q. d. ma lo q. 7. art. 2.*

cedēdę. Rationes omnes ad oppoſitum procedentes probāt, ꝙ congruū eſt, ut originale diſpliceat adulto, ne uelit amplius in illo remanere: ſed ꝙ teneatur ſe affligere, non concludunt, uel etiam pœnitere.

QVOD enim obiicitur, ꝙ arguendus eſt pro originali, non intelligitur: quia ipſum contraxit: ſed ne in ipſo uelit permanere. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ pœnitentia eſt ad deteſtandū omne malum noſtrum. Dicendum, ꝙ uerum eſt: attamen non contractum: ſimiliter de ira per zelum in proximo. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ pęnitentia debet deteſtari omne malum; qđ ſeparat a Deo. Dicendum, ꝙ uerū eſt, ſi iſtud ſit ex propria uoluntate introductum: & eſto, ꝙ deteſtetur, non propter hoc pœnitens dicitur. AD ILLVD, qđ obiicitur; ꝙ debet ſe punire de omni eo, de quo iuſtè punitur a Deo. Dicendum, ꝙ hoc uerum eſſet, ſi Deus pœna ſenſus puniret; uel etiam baptiſmus non ſufficeret: nunc autem Deus nō punit pœna ſenſus: & baptiſmus ab omni pęna ſatisfactoria, ſiue aſſumpta abſoluit† ſicut meliùs ſupra uiſum eſt.

†Di. 4. p. 1. ar. 1. q. 2.

QVAESTIO II.

An adulto, accedenti ad baptiſmum cum actuali, opus ſit prius pœnitentia, quàm baptiſmi ſacramentum ſuſcipere?

VTRVM adultum accedentem ad baptiſmum cū actuali neceſſe ſit ante ſacramentum pœnitentiæ accipere, quàm baptiſmum. Et ꝙ ſic, uidetur. Actu. Pęnitemini, & baptizetur unuſqſque ueſtrum. Gloſ. Dictur. baptiſmate, pręmiſit lamenta pęnitentiæ; ut prius aqua afflictionis ſe ꝓfunderent, & poſt ſacramento baptiſmatis lauarent.

Cap. 2.

ITEM. Matth. Exibat ad illum Hieroſolyma &c. Glo. Iam tunc exemplum baptizandis dabatur confitendi peccata, & promittendi meliora: ergo ſi debēt confiteri, ſimiliter & cōteri, & ſatisfacere. ITEM. Ratione uidetur, quia Dominus, & B Ioannes inceperunt prædicationem a pęnitentia: ſed ab eo debuerūt incipere, ꝙ eſt ſalutis initium: ergo ſi ita inceperunt, patet ꝙ primò debet accipi pęnitentia. ITEM. Primò perſona corrupit naturā: ſed actuale eſt corruptio perſonæ, & originale naturæ; & contra actuale eſt pœnitentia: ergo præit baptiſmum. ITEM. Paruulus non habet niſi originale; ſed adultus actuale cū originali; ſed habens ampliorem morbum, debet habere amplius remedium: cum ergo baptiſmus neceſſarius ſit paruulo: aliquid ultra baptiſmum erit neceſſarium adulto: ſed hoc nō ē niſi pnīa: ergo &c.

CONTRA. Baptiſmus eſt ianua ſacramentorum: ſed ianua eſt primò, & ante ipſam nihil debet præmitti: ergo &c. ITEM. Pęnitentia eſt ſecunda tabula poſt naufragium, ut dicit Hierony. & habetur in litera ſupra Diſtinc. 14. ſed ſecunda dicitur reſpectu baptiſmi; ergo hæc non præcedit ipſum. ITEM. Baptiſmus omnem culpam delet ſicut ſupra monſtratum eſt; unde Aug. ad Valentinum. Lauacro regenerationis omnia peccata hominum mundantur atque ſanantur: ſed ſuper-

Diſt. 4. p. 1. ar. 1. q. 1.

ſuperfluum eſt facere per plura, ꝙ poteſt fieri per unū; ergo ad emendationem non eſt neceſſaria pœnitentia.

RESOLVTIO.

Non pœnitentia ſacramentum (licèt & hæc de congruo poſſet) ſed pœnitentia uirtus requiritur adulto baptizando, de aliquo mortaliam conſ. 10.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ eſt loqui de pœnitentia, ut eſt uirtus, & ut eſt ſacramentum. Si loquamur de pœnitentia, ut eſt uirtus, cuius actus eſt contritio; neceſſe eſt, ꝙ præcedat baptiſmum in adulto, qui habet actuale peccatum; nemo enim inchoare poteſt nouam uitam, niſi pœniteat eum ueteris uitę. Si autem loquamur de pęnitentia, ut eſt ſacramentum, ſecundùm ꝙ homo confitetur, & recipit abſolutionē, dico ꝙ non eſt neceſſe præcedere: ſed de congruo pōt. Fit enim confeſſio ſacerdoti; ut homo erubeſcat; & peccata ſua recognoſcat, & de eorum remiſſione Deo ingratus non exiſtat: & quantùm adhoc congruum eſt: ſed non oportet, nec debet ſequi abſolutio, nec ligatio; quia omnino ſoluitur in baptiſmo. Igitur pœnitentia quantùm ad contritionem præcedit neceſſariò; quantùm ad confeſſionē de congruo, quantùm ad abſolutionem & ſatisfactionē neutro modo: & quia ſacramentum completum eſt in abſolutione: quia ibi eſt remedium: ideo dico, ꝙ pœnitentia ſecundùm quòd ſacramentum eſt eccleſiæ, ſequitur, non præcedit.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur primo, quod lamenta pœnitentię debent præcedere. Dicēdum, quòd iſtud concedendum eſt: ſimiliter quod exemplum dabatur confitendi, non quia neceſſarium: ſed quia congruum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ prædicatio incepit a pęnitentia. Dicendum, ꝙ incæpit a pœnitētia uirtute, non ſacramento. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ prior eſt corruptio perſonę. Dicendū, ꝙ uerum eſt in primis parentibus; ſed poſt fuit econuerſo: & quia ſacramenta concurrunt ſecundùm curſum neceſſitatis noſtræ: ideo patet, ꝙ priùs debuit eſſe baptiſmus. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ amplius remedium habere debet. Dicendum, ꝙ uerum eſt .ſ. contritionem: ſed non oportet, quod aliud ſacramētū: qa baptiſmus ad utrumq; ualet: & ideo non requiritur aliud ſacramentū: ſed ſufficit actus mentis, per quem ſe præparat ad effectum baptiſmi, alioquin accederet fictus: & ſic patet illud.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An neceſſe ſit pœnitere de peccatis, per ignorantiam commiſſis?

CONSEQVENTER quantùm ad ſecundùm articulum quęritur de ſecunda pœnitentia poſt baptiſmum, ſcilicet quæ eſt de mortalibus. Et circa hoc duo quæruntur. Primò quęritur de mortalibus per ignorantiam, utrum neceſſe ſit pœnitere. Secundò quæritur, utrum neceſſe ſit conteri de peccatis ſcienter commiſſis; & poſtmodum oblitis.

QVOD neceſſe ſit penitere de peccatis cõmiſſis per ignorantiam, oſtenditur: quia dicit Amb. Grauiſſimè peccas, ſi ignoras: ſed (ſicut exponitur,) hoc nõ eſt ob aliud, niſi quia talis non de facili quærit medicum: ergo tali neceſſaria eſt medicina: ſed hæc eſt pœnitentia: & ſic, &c.

ITEM. Ratione uidetur: quia Aug. de correctione, & gratia dicit, ꝙ non excuſatur homo propter ignorãtiam, quin teneatur credere: ergo pari ratione non excuſatur homo propter ignorã tiam, quin teneatur conteri.

ITEM. Ratione uidetur; q̃a peccatum ex ignorantia eſt peccatum actuale, ex noſtro actu cõmiſſum: ergo ſine actu noſtro non deletur: ſed actus, per quem deletur culpa, eſt pœnitentia: ergo, &c. ITEM. Ignorantia in eo, qui peccauit, non excuſat a peccato: ergo non excuſat, quin egeat remedio.

CONTRA. Pœnitentia nõ eſt niſi de uolito: ſed q̃d ꝑ ignorantiã fit, eſt inuoluntarium: ergo de tali nõ dẽt fieri pœnitentia. ITEM. Incognita bona non poſſumus amare: ergo nec incognita mala poſſumus odire, nec deteſtari: ergo de his nõ eſt pnĩa. ITEM. Nullo iure ſumus certi, utrum offendimus Deũ ꝑ ignorantiam; ſed nullus tenetur agere aliquid ex precepto, niſi ad ꝙ hẽt certitudinem ex aliquo iure: ergo nullus tenetur pœnitere de commiſſis per ignorãtiã. ITEM. De ſolis illis tenemur pœnitere, de quibus tenemur cõfiteri; ſed ſola illa tenemur confiteri, quæ poſſumus ueraciter enarrare; & illa ſola poſſumus ueraciter enarrare, que nouimus; q̃a ſi dubia, uel ignorata aſſeramus, eſt mendacium: ergo cum ignoranter commiſſa neſciamus eſſe peccata, non poſſumus ea ueraciter cõfiteri: ergo nec tenemur de his aliquo modo pœnitere.

RESOLVTIO.

Et ſi non in ſpeciali: in generali tamen pœnitendum eſt de ignoranter commiſſis.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ penitere de aliquo, eſt dupliciter, ſcilicet in generali, & ſpeciali. In generali, quando homo dolet in generali de omni offenſa Dei, quam fecit. In ſpeciali, quã do dolet de hac, uel illa. Dico ergo, ꝙ de peccatis commiſſis per ignorantiam debet pœnitere in generali, & dicere cum Propheta: Delicta iuuentutis meæ, & igno. me. &c. In ſpeciali uero nõ tenetur pœnitere; ſed tenetur facere, quod in ſe eſt; ut ſciat, & peccata recognoſcat. Committũtur enim peccata per ignorantiã iuris: & tunc cognito iure, ſcit ſe peccaſſe; utputa, qui fornicatus eſt, ignorans illud eſſe peccatũ. Committuntur ẽt per ignorantiam facti, diligentia debita non adhibita: & tunc cognoſcuntur domino reuelante: unde tenetur orare, ut dominus parcat ei, uel reuelet.

Pſalm. 24.

AD ILLVD, q̃d obiicitur, ꝙ peccatum commiſſum ꝑ ignorã tiam eſt inuoluntarium. Dicendum, ꝙ non eſt omnino inuolũ tarium: quia & ſi non perfecta fuerit cognitio: fuit tamen cognitio actus, quamuis non recognoſceretur circunſtantia deformans: & hoc melius patet in † quæſtione de ignorantia.

† Lib. 2. d. 22. art. 2. q. 3.

Ad

Ad illud, quod nõ poſſumus pœnitere de ignoratis. Dicẽdũ, ꝙ uerum eſt de ignoratis omnino; ſed de ignoratis in particulari, & in uniuerſali ſcitis, contingit conteri in uniuerſali: & quia quædam ignorata in particulari per negligentiam, ſciuntur per diligentiam: ideo tenetur facere ꝙ in ſe eſt, ut ſciat:& ſi non occurrat, tũc ſufficit pęnitentia in generali ut doleat, & etiam aliqua mala ſuſtineat, & in multis ſe offẽdiſſe credat, quæ ignorat. Ad illud, quod obiicitur: ꝙ ignoratur, nullo iure ſcitur. Dicẽdũ, ꝙ ad pñiam ſufficit cognitio probabilis: & probabile eſt cuilibet, q̃ fuit ignorans etiã in adulto, ꝙ in multis offenderit; & hoc inſinuat lex diuina, q̃ de illis docet pęnitere, & petere ueniam: unde in Pſal. Delicta quis intelligit?ab occultis meis mũda me. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ ignorata nõ poſſunt cõfiteri:ergo &c. Dicẽdũ, ꝙ illa tenemur confiteri; pro q̃bus oportet pœnitentiam facere in ſpeciali:talia aũt, niſi nobis innoteſcant uel ꝑ noſtram diligentiã, uel ꝑ reuelationem diuinam, ad pœnitentiã in ſpeciali agẽdam non obligãt: nihilominus tamen in ipſa confeſſione debet homo ſe totum oſtendere, & libenter pœnã portare; etiam de his, quæ ſunt ignoranter perpetrata.

Quaestio II.

An teneatur homo conteri de peccatis ſcienter commiſsis, ſed poſtmodum oblitis?

Utrum de peccatis ſciẽter cõmiſſis, & poſt modũ oblitis teneatur homo confiteri; an poſſit de talibus ſine pœnitẽtia ſaluari. Et ꝙ tenetur conteri, uidetur; quia ſi aliquis peccet, & poſt cadat in furiam ante pœnitentiam, non poteſt poſt modũ iuſtificari. Et huius ratio eſt, q̃a non poteſt de peccatis pęnitere: ergò ſi furioſus non excuſatur, nec obliuioſus. Item. Prima ad Corin. Nihil mihi conſcius ſum &c. Glo. Quia põt latere, ꝙ neſcio: ergo latentia peccati impedit iuſtificationem: ſed hoc non eſſet, niſi de illo teneretur pęnitere: ergo &c. Si tu dicas, ꝙ in generali tenetur:hoc non ſoluit; quia in generali non latet:immo quilibet debet reputare ſe fuiſſe peccatorem. Item. Quod teneatur in ſpeciali, uidetur: quia ſi non eſſet oblitus, teneretur pęnitere ĩ ſpeciali:ergo eſto, quod ex culpa inciderit in obliuionẽ, & ex negligentia; ſi non reportat cõmodum de malitia, adhuc tenetur. Item. Quæro, quid ſit conteri, ſiue pœnitere in generali. Si ſub conditione; ut doleo ſi feci:ſimiliter poteſt homo pęnitere de his, quę non fecit, ſicut de his, quæ fecit. Cap. 4.

Contra. Aliquis ita oblitus eſt, ꝙ non põt recordari; q̃a memoria non eſt in noſtra poteſtate:ergo ſi nõ tenetur ad impoſſibile; non tenetur ad recordari: ſed nõ põt pœnitere niſi de malis, q̃ recordatur:ergo nec de his. Item. Si facit homo, ꝙ in ſe eſt, Deus facit qđ in ſe eſt:ſed poſſibile eſt iſtum facere, quod in ſe eſt ſine recordatione: ergo poſſibile eſt facere, ꝙ in ſe eſt ſine pęnitentia: ergo poſſibile eſt iuſtificari ſine pęnitentia: ergo non tenetur pęnitere. Item. Aliq̃s ẽ paratus dolere de oĩbus, & non do-

dolet, uel pęnitet de his; niſi qa non recordatur: ergo obliuio introducta, eſt impedimentum: ſi ergo dolet de obliuione, remouetur impedimentum; ergo iuſtificatur. ITEM. Eſto quod totũ oblitus ſit in generali, & particulari, quia nunquam recordatur ſe offendiſſe; talis non pōt poenitere nec in generali, nec in ſpeciali: & tamen poteſt iuſtificari: quia eſt uiator, & poteſt demereri: ergo non oportet, ꝙ de iſtis poeniteat.

RESOLVTIO.

Non in ſpeciali, ſed ſolum in generali (eo præcipuè ſi omnino ſit oblitus) tenetur quis conteri de ſcienter commiſsis, & deinde iam oblitus.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ oblitus aut eſt oblitus omnino; ita ꝙ non recordatur nec in generali, nec i ſpeciali: aut eſt oblitus in ſpeciali: ſed tamen in generali recordatur. Quando eſt oblitus in ſpeciali, tamen recordatur in generali: dico ꝙ tenetur poenitere, & conteri in generali de negligentia ſua, propter quā uenit in illam obliuionem; & tenetur facere, ꝙ in ſe eſt, ut recordetur in ſpeciali uel per recogitationem, uel per orationem. Si autem ſit omnino oblitus, abhuc tenetur cõteri in generali: & voco conteri in generali, non ſub conditione, ſed ſub exiſtimatione probabili. Debet enim homo probabiliter credere, quòd in multis offendit, quorum nõ recordatur: & ſi ex hac exiſtimatione doleat, ſicut ſi certus eſſet, contritus eſt, & pęnitens. Concedendæ ſunt igitur rationes monſtrantes; quod non neceſſe eſt conteri in ſpeciali, tunc poenitere in particulari.

Cõſētit S.Tho. 1. 2. q. 113. art. 5.

NEC ualet illud, quod ultimò opponitur, quod nec in generali tenetur: quia totum eſt oblitus. Dico enim, quòd totũ, quod eſt oblitus certitudinaliter, poteſt cognoſcere probabiliter. AD ILLVD, uerò, quod obiicitur ad oppoſitum, quod oportet ſpecialiter, per ſimile de furioſo. Reſpondendum eſt, quòd furioſus, nec generaliter, nec ſpecialiter poteſt poenitere: & nullus iuſtificatur ſine poenitentia uel in generali, uel in ſpeciali. AD ILLVD, quod obiicitur, quod peccatum latens impedit iuſtificationem. Dicendum, ꝙ falſum eſt: immo certitudinem iuſtificationis: quia non eſt certus de iuſtitia, eo quod non eſt certus de culpa. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd reportat commodum. Dicendum, quòd falſum eſt, quia debet dolere in generali de illis, & præterea de obliuione: & iterum grauius punitur a Deo, quàm ſi non fuiſſet oblitus: tamen uia ſalutis non præcluditur. VLTIMVM de generalitate patet; quia poenitere in generali non eſt per conditionem: ſed per certitudinem de peccatis commiſſis, quia ſcit ſe aliquando peccaſſe: ſed tamen non recolit, quo peccato: aut per præſumptionē probabilem, quæ aliquando tantùm dolorem generat in homine, ſicut certitudo peccati, & tantundem ualet.

AR-

...TICVLVS III.

QVAESTIO I.

An ueniale peccatum fieri poſsit mortale?

CONSEQVENTER quantum ad tertium articulum quæritur de pœnitentia uenialium. Circa quam duo quęruntur. Primò quæritur de periculo morbi, Secundò de neceſſitate remedij.

VTRVM ueniale peccatũ poſſit fieri mortale. Et ꝙ ſic, per complacentiam ſpecialiter uidetur. Augu. Nihil adeo eſt ueniale, ꝙ non fiat mortale, dum placet. ITEM. Quod per multitudinem. Aug. de peni. Quamuis ſingula nõ letali uulnere ferire ſentiantur: tamen omnia ſimul congregata, uelut ſcabies, eo ꝙ plura ſunt, necant. ITEM. Ratione uidetur: quia complacentia eſt plenus cõſenſus: ſed delectatio, quæ eſt uenialis, adueniente cõſenſu fit mortalis: ergo ueniale per complacentiam fit mortale. Minor patet: quia delectatio morosa, q̃ eſt uenialis, ante conſenſum poſtea fit mortalis. ITEM. Placitũ eſt quieta uoluntas: ſed quieſcens in creatura fruitur illa, & ita peccat mortaliter: ergo ueniale fit per complacentiam mortale. ITEM. Quod per multitudinem uidetur: q̃a amor mortalis non excedit amorem uenialis in infinitum: ſed finitum aliquoties ſumptum reddit eſſe nõ finitum: ergo &c. Si tu dicas, qđ excedit in infinitum: quia hoc eſt ſupra Deum, & illud infra. Contra. Ab eadem uirtutę non exit motus in infinitum maior, & minor: ſed amor mortalis, & uenialis ſunt ab eadem potentia: ergo &c. ITEM. Veniale eſt alicuius quantitatis: quia eſt maius, & minus: ſed omne quãtùm eſt proportionabile quãto: ergo mortale cum ſit quantum, non excedit ueniale improportionabiliter: & ſic &c. ITEM. Veniale eſt diſpoſitio aliquo modo ad mortale: ſed per maiorem diſpoſitionẽ fit neceſſitas: ergo neceſſario (ut uidetur) ueniale introducit mortale peccatum.

Serm. 4 de anim. ab. defuncto. qui eſt 42. in ord. 10. 10. & lib. 11. C. D. capit. 27. Tom. 5

CONTRA. Veniale, & mortale ſpecie differunt: ſed complacẽtia eo quod complacentia non mutat ſpeciem: ſed conſeruat: ergo unum per complacentiã non fit alterum: ergo ueniale non fit mortale. ITEM. Mortale excedit ueniale in infinitum: quia pœna excedit pœnam in infinitum: ergo ueniale infinities multiplicatum non fit mortale.

RESOLVTIO.

Veniale peccatum fieri poteſt mortale; non ita ut in illud conuertatur per eſſentiam: ſed quod autem ueniale erat; accedente reſpectu mortale euadat.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ triplex eſt genus uenialis peccati. Quoddam enim eſt ex ſurreptione: & ideo ueniale, quia uitari non poteſt tunc. Quoddam ex cogitatione ſine uoluntate & ſine cõſenſu: & ideo eſt ueniale: quia non plenè cõſentit homo; ut in cogitatione de muliere, & delectatione citra conſenſum in delectationem. Quoddam eſt veniale cum ratione, & conſenſu: ſed tamen ideo eſt ueniale: quia non eſt deordinatio contra præceptum: ut ebrietas, & mendacium

cium iocoſum. Cum igitur quæritur, utrum mortale fiat ueniale? ſi intelligatur ꝙ hæc culpa ꝑ eſſentiam fiat illa, nulla eſt quæſtio; quia hoc eſt impoſſibile. Si intelligat, ꝙ illud, qđ aliàs erat ueniale, poſſit eſſe mortale, ut mendacium iocoſum, & ebrietas: dico ꝙ quoddam nõ fit mortale, quoddam fit mortale per complacentiam. Primum igitur ueniale, quod cõmittur præter rationẽ, ſemper eſt ueniale. Sed ſecundo modo ueniale per delectationem citra conſenſum, fit mortale per conſenſum: & ita ꝑ complacentiam, ſecundùm qđ placitum dicitur conſenſus plenus. Tertiũ ueniale, qđ eſt per delectationem citra Deum, põt fieri mortale per libidinem magnã, ſicut mendaciũ iocoſum: & hoc fit mortale ſecundùm placitũ, ſecũdùm qđ placitũ dicitur quieta uoluntas. Et quia iteratio actus diſponit ad libidinẽ, & cõplacentiam: hinc eſt quòd Aug. dicit in pluribus locis, quòd plura ueniaiia obruũt, nõ ꝑ ſe, ſed qa diſponunt ad libidinẽ, nõ diſpõne neceſſitatis, ſed ꝓnitatis.

Ad illvd ergo, quod probatur, quod uenialia non fiant mortalia per eſſentiam. Dicendum, quòd uerum eſt, ſed quod obiicitur in contrarium de Auguſtino: ſolutum eſt qũo intelligitur. Illud.n. intelligitur ſiue ꝑ cõuenientiã in genere actus, ſiue per diſpoſitionẽ, quia multa uenialia diſponunt ad libidinẽ, & contẽptum; ideo Aug. cõparat ea beſtiis minutis, cõparat guttis, cõparat arenæ, cõparat ſcabiei; nõ quia ipſa in ſe faciũt naufragiũ; ſed quia ad hoc ꝑducunt per accidens. Ad 11 ꝙ obiicitur de conſenſu, & quieta uoluntate. Dicendum, ꝙ qñ conſenſus fierit, nouum peccatum fit, nec fit ueniale mortale: ſed quod alias eſſet ueniale, mortale fit. Ad illvd, qđ obiicitur; ꝙ per multitudinẽ &c. Dicendum, ꝙ eſt infinita proportio, nõ quia motus eſt infinitus intẽſione, ſed reputatione: ſicut patet in eo, qui diligit Deum ex charitate, plus diligit Deũ, quã denarium unũ, & quã in infinitum multiplicatum: unde unus amor, qui eſt infra Deũ; nũquã cõparabilis eſt amori, qui eſt ſupra Deum ſecundũ iſtũ modũ. Ad illvd, quod obiicitur; ꝙ ueniale eſt quantum. Dicendũ, ꝙ quẽadmodum linea eſt in ſe quanta: ſed comparatione ſuperficiei non habet quãtitatem: ſic ueniale & ſi de ſe quantum ſit, comparatione tamẽ mortalis caret quantitate. Ad illvd, qđ obiicitur de diſpoſitione. Dicendum, ꝙ uoluntas ſemper liberè mouetur: & iõ nõ diſponitur diſpoſitione, q̃ ſit neceſſitas; ſed tãtũ diſpoſitione, q̃ eſt ꝓnitas: nõ ſic natura, q ad unã partẽ eſt determinata. Et alia ratio eſt in habente charitatẽ: quia ſuſtẽtatur a uirtute infinita; & talis ꝑ nullũ põdus cõpellitur cadere ſaiua uſtẽtatione: uolũtas.n. ſemꝑ libera eſt; & quãdiu eſt ĩ uia, vertibilis eſt; & iõ numquã incuitabiliter, dũ eſt ĩ uia ad malũ culpæ diſponitur: & ſic patet illud.

Qvaestio II.

An quis teneatur pœnitere de uenialibus.

De pœnitentia uenialiũ quãtùm ad neceſſitatem remedii.

...i. Et eſt quæſtio, utrum quis teneatur pęnitere de ueniali. Et ꝙ ſic, uidetur; quia impoſſibile eſt intrare in gloriã, niſi ueniale remittatur: ſed ueniale eſt actuale peccatum, & ab illo non iuſtificatur niſi per pœnitentiam: ergo neceſſe eſt pœnitere. ITEM. Aliquod eſt ueniale; quod per conſenſum fit mortale: ergo aliqua ſunt, in quę tenemur diſſentire, ne fiant: ergo poſtquam talia ſunt commiſſa, tenemur diſſentire, & de eis dolere, ergo & pœnitere. ITEM. Multitudo uenialium de proximo diſponit ad mortale, licet no neceſſario: ergo qui dimittit uenialia in ſe multiplicari, committit ſe diſcrimini: ſed omnes tenentur non committere ſe diſcrimini: ergo &c. ITEM. Quòd pœna exterior ſit neceſſaria, uidetur; quia dicit Magiſter in litera, quod eſt pectus percutiendum, & quantulacũque pœna ſuſtinenda. ITEM. Aug. loquens de periculo uenialiũ, Ieiunia (inqt) & orationes, & eleemoſynæ inuigilent.

SED CONTRA. Quæ non tenemur uitare, non tenemur de his pęnitere: hoc certum eſt; qa ſicut uirtus pœnitentiæ deteſtatur factum, ita cauet faciẽdum: ſed talia ſunt uenialia: ergo &c. ITEM. Ad nihil tenemur, ſine quo poteſt eſſe charitas: ſed charitas poteſt eſſe ſine deletione venialium; quia ſtat cum uenialibus: ergo de uenialibus non tenemur pœnitere. ITEM. Non teneor pœnitere de hoc ueniali, nec de illo, & ſic de aliis: pari ergo ratione de nullo. ITEM. Qđ non debeatur ueniali pęna exterior, uidetur; quia veniale eſt minus mortale in infinitũ: ſed mortali debetur pœna finita exterior: ergo ueniali nulla.

RESOLVTIO.

De peccato ueniali ex ſe pœnitendum non eſt: niſi prout occaſionem præbet periclitandi.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ dupliciter eſt loqui de morbo peccati uenialis; aut in ſe, aut in quantum præbet occaſionem periclitandi, quam ponit Aug. in litera ſiue per conſenſum, ſiue per contemptum. Si loquamur de ueniali in ſe; ſic dico, ꝙ non eſt neceſſe pœnitere de ueniali nec pœnitentia interiori, nec pęnitentia exteriori: quoniã (ſicut infra uidebitur) ueniale non ſolùm in hac uita deletur; uerumetiã poſt mortẽ. Si autem loquamur ratione periculi, ad quod ducit: ſic dico: ꝙ quia ducunt ad periculum ipſum impœnitentem, quod tenetur homo de aliquibus pęnitere, quando aduertit periculum, ſicut manifeſte dicit Aug. in litera. Et ideo notandum eſt (ſicut tactum eſt) ꝙ tria ſunt genera uenialium. Quædam ex ſurreptione: & de his non tenemur pœnitere niſi de congruo. Quædam ex cogitatione, cui ſi conſentiatur, incidit homo in mortale: & de tali tenetur homo pęnitere non ſimpliciter: ſed in caſu, ſiue ꝓ loco, & tẽpore, quando recogitat ea, ne ſi cõſentiat, cadat. Quædã autem ſunt uenialia, quæ per ſui multitudinem augent libidinẽ; ſicut illa, in quæ eſt conſenſus, & deordinatio infra Deum: & de talibus dico, qđ tenetur homo pęnitere, ne multiplicentur, & in

Vide S. Thomã tertia part. q. 87. ar. primo.

Diſtin. 20.

†

Qõ. immediate præced.

& in hoc periculo,& diſcrimini ſe committat:& ad talium horta tur pœnitentiam Aug.oſtendẽs periculum, quod eſt in multitu dine uenialium, comparans arenę, comparans beſtiis minutis, comparans guttis multiplicatis, comparans ſcabei:& intelligenda eſt ſimilitudo quantùm ad hæc omnia ratione periculi: nó quod faciunt ipſa uenialia de ſe: ſed quod ad hoc hominem præparant: & de his ſanum conſiliũ eſt etiam pęnam ſuſtinere,ſicut Aug.determinat. Vtrum autẽ teneamur ſacerdoti ea cõfiteri, & ad eius arbitrium ſatisfacere, quæſtio erit infra, cum agetur de confeſſione ipſa.

Ex his patent obiecta ad utramque partem. Nam rationes ad primam partem procedunt ratione periculi, ad quod diſponunt,præter primam: quã ſoluendum eſt per interemptionẽ: quia remitti poſſunt in alio ſeculo. Rationes uerò ad oppoſitum procedunt ratione morbi in ſe,tamen non ualent: quamuis enim mortale, quamdiu eſt mortale,ſit improportionabile: tamen in ipſa iuſtificatione remittitur pœna æterna:& mortale fit quodammodo ueniale, & ita proportionabile.

Di.17. p.5.ar. 1.q. 1.

DISTINCTIO DECIMASEPTIMA.

PARS PRIMA.

De confeſsione ſacramentali, & de his, quæ ad eam ſpectant:prout habet rationem remedii quantùm ad neceſsitatem ex parte confitentis.

HIC oritur quæſtio multiplex. Primò enim quæritur, utrum abſque ſatisfactione, oris confeſſione, per ſolam cordis contritionem, peccatum alicui dimittatur. Secundò, An alicui ſufficiat confiteri Deo ſine ſacerdote. Tertiò, An laico fideli facta ualeat confeſſio. In his enim etiam docti diuerſa ſentire inueniuntur; quia ſuper his uaria ac pene aduerſa tradidiſſe uidentur doctores. Dicunt enim quidam, ſine confeſſione oris & ſatisfactione operis neminem à peccato mundari, ſi tempus illam faciendi habuerit. Alij uerò dicunt ante oris confeſſionem & ſatisfactionem in cordis contritione peccatum dimitti a deo, ſi tamẽ uotum confitendi habeat. †Vnde propheta, Dixi confitebor aduerſum me iniu.m. do. & tu re. im. &c. Quod exponẽs Caſſiod. ait. Dixi. i. deliberaui apud me, quòd confitebor; & tu remiſiſti. Magna pietas dei, qui ad ſolam promiſſionem peccatũ dimiſerit. Votum enim pro operatione

† Pſ.31. Caſsio. in gloſa ordi.& primò, an ſine uocali cõfeſsione poſſit eſſe ſalus? ĩ eodẽ pſ. 31. non longe a principio enar rationis in to. 8.

ratione indicatur. Item. Aug. Nondum pronunciat, promittit ſe pronunciaturum, & deus dimittit: quia hoc ipſum dicere, quoddā pronunciare eſt corde. Nondum eſt uox in ore, ut homo audiat confeſſionem; & deus audit. Item. Sacrificium deo ſpiritus contri. cor contri. &c. Alibi etiam legitur: Quacunque hora peccator conuerſus fuerit & ingemuerit, uita uiuet, & non morietur. Non dicitur, *ore confeſſus fuerit; ſed conuerſus ingemuerit. Unde datur intelligi, quòd etiam ore tacente, ueniam interdum conſequimur. Hinc etiam leproſi illi, quibus dominus præcipit, ut oſtenderent ſe ſacerdotibus, in itinere antequam ad ſacerdotes uenirent, mundati ſunt. Ex quo inſinuatur, quòd antequam ora noſtra ſacerdotibus aperiamus. i. peccata confiteamur, a lepra peccati mundamur. Lazarus etiam non priùs de monumento eſt eductus, & poſt a domino ſuſcitatus: ſed intus ſuſcitatus, prodijt foras uiuus: ut oſtenderetur ſuſcitatio animæ præcedere confeſſionem. Nemo enim poteſt confiteri, niſi ſuſcitatus: quia a mortuo, uelut qui non eſt, perit confeſſio. Nullus ergo confitetur, niſi reſuſcitatus. Nemo autem ſuſcitatur, niſi qui a peccato ſoluitur: quia peccatum mors animæ eſt, quæ ut eſt uita corporis, ita eius uita deus eſt. His, alijſque pluribus authoritatibus probatur; ante confeſſionem uel ſatisfactionem ſola compunctione peccatum dimitti: quòd qui negant, eas determinare laborant: necnon in huiuſmodi ſententiæ deprehenſionem, & ad ſuæ opinionis aſſertionem authorum teſtimonia inducunt. Ait enim dominus per Eſaiam, Dic tu iniquitates tuas ut iuſtificeris. Item. Ambr. Non poteſt quiſquam iuſtificari a peccato, niſi peccatum ipſum antea fuerit confeſſus. Idem dicit, Confeſſio a morte animam liberat, confeſſio aperit paradiſum, confeſſio ſpem ſalutis tribuit: quia nō meretur iuſtificari, qui in uita ſua non uult peccatum confiteri. Illa confeſſio nos liberat, quæ fit cum pœnitentia. Pœnitentia uera eſt dolor cordis, & amaritudo animæ pro malis, quæ quiſque commiſit. Item Ioan. Non poteſt quiſquam gratiam dei accipere, niſi purgatus fuerit ab omni peccato per pœnitentiæ confeſſionem, & per baptiſmum. Item Aug.*

Agite

Pſ. 50. Ezr. 19 c. De pæ. d. 1 c. Conuertimini, quaſi p totū. Luc. 17 Ioā. 11. Eccl. 17 Eſa. 43 Cap. 4. in fi. in tom. 4. Idē in ſermone Chriſti de pæ. diſ. Idē in ſermo. chriſti di. 1. c. Ecce nunc. Ioan. Chryſ. de. pæ. diſ. 1. c. nō pōt Homi. 49. nō longe a prin. in to. 10. Matt. 16. Iob. 31

contemnentes, vel negligentes referenda, ſicut illud, Nemo dicat, occultè ago, &c. Nonnulli enim in vita peccata confiteri negligunt vel erubeſcunt: & ideo non merentur iuſtificari. Sicut enim præcepta eſt nobis interior pœnitentia: ita & oris confeſſio, & exterior ſatisfactio, ſi adſit facultas. Vnde nec verè pœnitens eſt, qui confeſſionis votum non habet. Et ſicut peccati remiſſio munus Dei eſt: ita pœnitentia & confeſſio, per quam peccatum deletur, non poteſt eſſe niſi a Deo, vt Auguſt. ait. Iam, inquit, donum ſpiritus ſancti habet, qui confitetur & pœnitet: quia non poteſt eſſe cõfeſſio peccati & compunctio in homine ex ſeipſo. Cum enim iraſcitur ſibi quiſque & diſplicet, ſine dono Spiritus ſancti non eſt. Oportet ergo pœnitentem confiteri peccata, ſi tempus habeat: & tamen antequam ſit confeſſio in ore, ſi votum ſit in corde, præſtatur ei remiſſio.

Pſa.31 Sup Lucã Lib. 10. in fi. cõmẽtarũ ad c.22. in Tomo. 4.

SVPRA egit Magiſter de partibus integrantibus pœnitentiã, quaſi ſub quodam cõpendio. Hic, quia pœnitentia ut eſt ſacramentum eccleſię, pręcipuè attenditur quantùm ad confeſſionẽ; principaliter determinat de confeſſione. Et diuiditur hęc pars in duas. In prima agit de cõfeſſione ſacramentali, ut habet rõnẽ remedii. In ſecunda inquã tũ hẽt rõnẽ ſigni. infra Diſt. 22. prope finem: *Poſt prædicta reſtat inueſtigare, &c.*] Prima pars habet quatuor. In prima agit de confeſſione quantum ad neceſſitatem ex parte confitentis. In ſecunda quantùm ad poteſtatem abſoluentis infra Diſt. xviii. *Hic quæri ſolet, ſi peccatum, &c.*] In tertia quantùm ad oportunitatem temporis: infra Diſtin. xx. *Sciendum eſt etiam, quod tempus pœnitentiæ, &c.*] In quarta quantũ ad utilitatem a parte finis: infra Diſtin. xxi. ultra medium. *Poſt hæc cõſiderandum eſt, &c.*] Prima pars ſpectat ad pręſentem Diſt. quę habet tres partes ſecundum tres quæſtiones, quas determinat Magiſter circa confeſſionis neceſſitatem. Primò ergo quærit, utrum confeſſio ſit peccatori neceſſaria ad iuſtificationem. Secundò dato quòd quodãmodo ſit neceſſaria; utrum ſufficiat confiteri corde, an neceſſe ſit cõfiteri ore ipſius Dei miniſtro: & hanc proſequitur ibi. *Iam ſecundum quæſtionis articulum, &c.*] Tertiò uerò determinat, cui homini neceſſe ſit cõfiteri, utrum ſufficiat confiteri laico, an neceſſe ſit confiteri ſacerdoti, & hoc ibi. *Nunc priuſquam præmiſſis auctoritatibus, &c.*] Prima pars habet tres. In prima proponit quæſtiones. In ſecunda ad utrãque partẽ quæſtionis opponit, utrũ ſ. cõfeſſio ſit neceſſaria ad iuſtificationem. ibi. *Dicunt enim quidam, &c.*] In tertia determinat ibi. *Quid ergo ſuper his ſentiendũ?*

M*Agna pietas eſt, &c.*] Videt Caſſiodo. hic malè dicere, Dub. 1.

quia ſecundùm hoc tantùm ualet, ſi quis habet uoluntatem cõfitendi, quantum ſi confitetur; fruſtra ergo cõfitetur. Itẽ Aut ſacramentũ confert aliquid habenti bonam uoluntatem, aut nihil. Si aliquid: ergo non eſt idem, & æquiualens, uelle, & ſacramentũ ſuſcipere. Si nihil cõfert habenti bonam uoluntatẽ, & nulli alii confert; ergo &c. Reſpon. Dicendum, quòd uotum hic dicitur firmum propoſitũ; & hoc computatur pro operatione; non quia tantum ualeat omnino; ſed quia hoc Deus acceptat: & ſi adſit uotum, & deſit facultas; Deus excuſatũ habet. Concedo ergo bene; quòd ſemper aliquid recipit, qui opere accipit ſacramentum, & aliquam utilitatem habet: tamẽ ubi deeſt facultas, Deus reputat ſufficiens ad impetrandum, ipſum uotum: & ubi adeſt, antequã perueniat ad opus, reputat conueniens ad obtinendum gratiam: nec tamẽ fruſtra cõfitetur: ſi enim pro loco, & tempore nõ confiteretur; aut uotum non eſſet, aut eſſe deſiſteret, ſi prius eſſet.

Dub. 2. *Nemo enim poteſt &c.*) Videtur non eſſe uerum, quod dicit; quia ſecundùm hoc, cum nullus mortuus teneatur ad ſui ſuſcitationẽ (quia hoc eſt impoſſibile) nullus peccator tenetur ad cõfeſſionẽ, quod eſt inconueniens. Reſpon. Dicendum, quod poſſe confiteri eſt dupliciter. Aut peccatũ detergendo, ut ſit confeſſio manifeſta, & ſic poteſt fieri etiam a peccatore. Aut ut ſit cõfeſſio uerè reconciliatiua: & ſic non põt fieri niſi a iuſto, & ſuſcitato. Si enim aliàs fiat, abſoluitur exterius, ſed nõ interius. Nihil enim ad ſalutẽ ualet alicui pœnam tẽporalem taxare, quouſq; dominus abſoluat ab æterna.

Quæ ut eſt uita &c.) Innuit Magiſter, quòd ſicut anima eſt uita corporis: ita eius uita Deus eſt. Dub. 3.
Videtur hoc eſſe falſum; quia aĩa uiuificãdo informat corpus; ſed Deus non eſt forma animæ. Itẽ. Corpus priuatũ animæ uita, non reſuſcitatur, niſi per miraculum: ergo uidetur quod iuſtificatio ſit miraculoſa: quod non uidetur, cum nemo admiretur hoc, nec ſit inſolitum. Reſpon. Dicendum, quod ſic Deus eſt uita animę, ſicut aĩa corporis quodammodo, & quodammodo non ſic. In hoc enim eſt ſimilitudo, quod quemadmodũ corpus indiget anima, & ab ipſa uiuificatur, quamdiu illi coniũgitur, & per eius ſeparationem uileſcit: ſic quamdiu anima unitur Deo per charitatem, uiuificatur, & quãdo ſeparatur ab eo, moritur, & uileſcit. In hoc autẽ eſt diſſimilitudo; quia aĩa coniungitur naturaliter, & naturaliter ex corruptione naturę ſeparatur: ita quòd appetitus, & indigentia eſt in utroque, quia conſtituunt tertium: ex Deo autẽ, & anima nõ fit unum. Et prӕterea coniunctio illa eſt uoluntatis ex utraq; parte: & hinc eſt quod quia uoluntas noſtra naturaliter eſt uertibilis, & diuina miſericordia prompta eſt miſereri: quòd reſuſcitatio animæ nõ eſt miraculoſa: ſed (ut proprius loquamur) eſt mirabilis.

Quia non meretur &c.) Videtur impropriè loqui, quia iuſtificatio antecedit omne meritũ: ergo nullus iuſtificari meretur. Item Dub. 4

Quæritur,

Quæritur, cum oēs uirtutes den tur homini, ſcilicet fides, charitas, &c. quare magis uocatur iuſtificatio deletio culpæ, quàm aliud. Item. Cum aīa dicatur uiuificari, ſanari, & renouari; quæritur, quę ſit differentia inter hęc. Reſpon. Dicendum, q iuſtificatio nō cadit ſub merito cōdigni; cadit tamen ſub merito cōgrui: dicitur aūt reparatio aīæ iuſtificatio. Peccatū enim actuale eſt deordinatio, ſiue obliquatio circa aliquem actum animę: & per hanc ſeparatur anima a Deo: & ex hoc incurrit duplex malum, ſcilicet difficultatem ad bonū: & ideo dicitur uetuſtas, qua anima iam inueterata eſt: & pronitatē ad malum: & hęc dicitur infirmitas: unde omne peccatū dicitur iniuſtitia, dicitur mors, dicitur uetuſtas, dicitur infirmitas. Per oppoſitum igitur aīa in aduētu gratiæ uiuificatur, & ex ſuſceptione uirtutum ordinantiū uniuerſas potentias, iuſtificatur: & hoc quidem fit in inſtanti: unde iuſtificatio dicitur a iuſtitia generali: ſed ſanatur ulterius per gratiam ſacramentorum, & renouatur per bonum exercitiū, & fit ſemper ad bonū habilior.
2. Cor. Vnde dicit Apoſtolus. Quod renouatur de die in diem, ſicut exterior de die in diem corrumpitur. Vnde notandum, q peccatum uno modo dicitur infirmitas, & uetuſtas: alio modo ſequela peccati. Et primo quidem mō ſtatim fit ſanatio, & renouatio; ſecundo modo ſucceſſiuè. Nec peruenitur ad perfectā ſanitatē, & nouitatē niſi in gloria: eo qđ ſemper manet pronitas, & difficultas in uia. Quod ergo quęritur, quare dicit iuſtificatio. Dicendū, q dicitur a iuſtitia generali, non a iuſtitia cardinali. Qđ quæritur; qūo hæc differunt? iā patet. Patet etiam illud, qđ conſueuit quæri, cuius ſit ſanare: Dico. n. q contritionis inquantum eſt actus uirtutum, eſt iuſtificare: ſed eius inquantum eſt ſacramētalis, eſt curare. Sacramēta. n. propriè ſanant, & uirtutes rectificant. Sed inquantum eſt grāæ, eſt uiuificare, inquantum horum omnium, renouare.

Niſi purgatus &c.) Quæritur, qūo iſta tria diſtinguātur: uidetur enim cōfeſſio ab his nō differre. Reſpon. Dicendum, q curatio a morbo eſt dupliciter, aut per uirtutē, aut per ſacramentū. Si per uirtutem, dicit per pęnitentiam. Si per ſacramentum; hoc eſt dupliciter, ſicut duplex eſt tabula: & ſic eſt confeſſio, & baptiſmus. Aliter poteſt dici, & melius: quod Chryſoſto. loquitur de adultis: & hi purgantur duplici ſacramento, ſcilicet cōfeſſione, & baptiſmo: & præparatorium ad utrumque eſt contritio: & hanc nomine pęnitentię dat intelligi. Dub. 5.

Nemo dicat ſibi: &c.) Videtur ex hoc, quòd pęnitentia omnis ſit facienda in publico; & illud uidetur per literam ſequentē de Iob. Si erubui peccata mea &c. uidetur ſecundum hoc, q quilibet teneatur cōfiteri peccata ſua in conſpectu populi; ergo non eſt uere pęnitēs, qui confitetur in priuato. Reſpon. Dicendum, q Auguſt. intelligit de occultatione, quæ fit reſpectu ſacerdotis, cui præcepit Dn̄s manifeſtari, nō reſpectu aliarū perſonarū. Dub. 6.

eus Deo haberet gratiam Dei; ergo &c. ITEM. non decet eſſe poſt hunc ſtatū niſi duo loca. ſ. gloriæ, & pœnæ: ergo nō decet hoīem eſſe niſi in ſtatu, in quo poſſit eſſe in altero iſtorū: ergo hoīem mortalē neceſſe eſt eſſe, uel in culpa, uel in gratia: ſed ꝑ iuſtificationē recedit a ſtatu culpæ; ergo neceſſe eſt ſibi conferri habitum gratiæ

Cap. 43 CONTRA. Iſa. Ego ſum, qui deleo iniquitates tuas ꝑꝑ me: ergo deletio culpæ erit ante habitū gratiæ. ITEM. Non minus ē impiū iuſtificare, quā creare ; ſed Deus creat ſine medio: ergo & iuſtificat. ITEM. Lapſus fuit propriè ab innocentia in culpā: ergo cū reformatio reſpondeat deformationi, debet hō in purā innocentiā reſtitui: ſed hæc media eſt inter culpā, & gratiā; ergo &c. ITEM. Si gratia expellit culpā, aut quando eſt, aut quando nō eſt. Si quando eſt: ſed accidentis eſſe eſt ineſſe: ergo expellit culpam, cū ſubiecto ineſt: quæro a quo ſubiecto. Non ab alieno, nec a tuo; quia prius eſt culpam expelli, q̄ hoīem iuſtificari. Si quando nō eſt: ſed nihil agit quando non eſt: ergo non expellit. ITEM. Iuſtificatio eſt gratia q̄dā: ergo ſi a gratia, ſimiliter alia ab alia: & ſic ī infinitū.

7. Metaph. 2

RESOLVTIO.

Vt reſtituatur impius priſtinæ innocentiæ; utq; natura debilitata de habilitetur ad bonum; neceſſariò exigitur, vt in ſui iuſtificatione gratia infundatur.

RESPONDEO. Dicendum, q̄a in oī opere dñi ē miſericordia, & ueritas; hęc maximè in nobili opere oportet eſſe. ſ. in opere iuſtificationis. Quoniam igitur hō peccauit, & nihil ante gratię infuſionē apud Deum meruit, Deus iuſto iudicio nō omnino effectum culpæ tollit, immo pęnam relinquit: & ideo in priorē ſtatum hoīem non ſtatim reſtituit. Et quoniam miſericors eſt, iō etiā amplius bonum reddit. Quia magis indiget, ideo nō tātū reſtituit innocentiā: ſed etiā dat gratiam: ideo quāuis delere poſſet Deus ſine medio culpā, decreuit tamen delere ꝑ gratiā, quæ non tantū faceret innocentem, īmo etiā naturā debilitatā habilitaret ad bonū: unde concedendæ ſunt rationes ad hoc.

Pſal. 24.

Coſētit S. Tho. 1.q.114. arti. 2.

AD ILLVD, quod obiicitur in contrariū, ꝙ Deus ſolus delet. Dicēdum, ꝙ uerū eſt effectiuè, ſed formaliter delet ipſa gratia: Deus autē nullius eſt forma perfectiua. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ſolus creat. Dicēdū, ꝙ non eſt ſimile; quia creare dicit opus, quod non reſpicit materiā præiacentem; ſed iuſtificare reſpicit materiā ſubiectā: & ideo non tantū reſpicit efficientē cauſam uerum etiam formalem. AD ILLVD, q̄d obiicitur, ꝙ culpa auferat innocentiam. Dicendum ꝙ non decreuit Deus reſtituere innocentiam, quia daret gratiam, ratione prius habita. AD ILLVD, quod queritur; aut gratia expellit, quando eſt &c. Dicendū, ꝙ quādo eſt, & ſimul ē, & expellit. AD ILLVD, q̄d obiicit, ꝙ accidēs eſſe eſt ineſſe. Dicendū, ꝙ grā eſt accidēs, & hēt ortū realiter ab alio, quā a ſubiecto proprio. ſ. a Deo. Vnde triplicē hēt comparationē, ad principiū, a quo procedit, ad pecca-

tum contrarium, qđ expellit, ad ſubiectum, qđ pficit: & oẽs iſtę comparationes ſunt ſimul tempore: tamẽ naturaliter priùs gratia comparatur ad principium, a quo procedit, ſecundo ad peccatum, qđ expellit, tertiò ad ſubiectũ, qđ perficit: unde propriè loquendo prius eſt gratia ab efficiente, quam expellat culpam p naturã: & ſic patet reſponſio ad illud. Obiicit enim de eſſe gratiæ, inquantùm informat ſubiectũ: priùs aũt eſt gratiã creari p naturam, q̃ ſubiectum eſt gratia informatum: unde ſicut in actione, & productione aliarũ formarum intelligimus, quod forma priùs ſe habeat in ratione uirtutis agentis, q̃ qualitatis informantis: ſic in propoſito intelligatur: tamẽ hæc proprietas non eſt temporis: ſed naturæ.

AD ILLVD, quod ultimò obiicitur. Dicendum, ꝙ gratia aliquando dicitur habitus, aliquãdo actus, aliquãdo ſtatus eſt in habitu gratiæ. Iuſtificatio autẽ dicitur magis actus gratiæ, uel ſtatus, q̃ dicatur ipſe habitus. Quare autem magis ſic appellatur, infra uidebitur.

QVAESTIO II.

An ad iuſtificationem impij neceſſarius ſit motus lib. arbitrij?

VTRVM ad iuſtificationẽ ſit neceſſarius motus lib. arbit. Et ꝙ ſic uidetur, Aug. Qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te: ergo neceſſariò ad iuſtificationem requiritur eius motus. ITEM. Ber. de lib. arb. Opus ſalutis duo requirit, ideſt Deũ dantem, & lib. arb. recipiens, & conſentiens: ergo neceſſario cõcurrit opus lib. arb. ITEM. Ratione uidetur, quia Deus quantum eſt de ſe, ſemper paratus eſt iuſtificare hominem: ergo ꝙ homo modò iuſtificetur, & non priùs; non eſt ſecũdũm uariationem ex parte Dei, ſed a parte hoĩs: ſed adultus iuſtificatur ſine aliqua uariatione circa ſenſum; ergo neceſſe eſt, ꝙ ſit uariatio circa lib. arb. ITEM. Deus plus exigit ab homine, q̃ plus poteſt: ergo plus ab adulto, quam paruulo, cum plus poſſit; ſed illud, quod exigit, non põt minus eſſe, q̃ motus lib. arb. ergo ad iuſtificationẽ illũ exigit.

De uer. bis. Apoſt. ſer. 16. Tom. 10.

CONTRA. Iuſtificatio eſt p uirtutẽ: ſed uirtus eſt bona qualitas mentis, quã Deus in nobis ſine nobis operatur: ergo &c. ITEM. In iuſtificatione accedit hõ ad Deũ: ſed dicitur Ioã. Nemo uenit ad me, niſi traxerit eũ pater; ſed tractus eſt motus uiolentus, & lib. arb. non põt inferri uiolenti; ergo non eſt ibi motus lib. arb. ITEM. Potẽtius agẽs eſt Deus, quam aliquod agens creatũ: ſed agens creatũ ſine aliqua cooperatione ſuſcipientis expellit oppoſitũ; ut patet in luce, q̃ expellit tenebram ſine aliqua cooperatiõe aeris; ergo &c. ITEM. Quæro quis ſit ille motus: cum enim oĩs motus meritorius, ſit a lib. arbitr. ur̃, ꝙ ille poſſet eſſe cuiuslibet uirtutis.

cap. 6.

RESOLVTIO.

Requiruntur quidem motus lib. arbit. qui profectò idem eſt, quod motus fidei; nam eo primum impius gratiæ conſentit.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſicut iuſtificatio non eſt niſi uolentis; ſic etiam non dat eam Deus niſi uolenti, dum ſit in ta-

li ſtatu, ꝙ conſentire, & diſſen-
tire poſſit: ideo ad ſuſceptionem
iuſtificationis in adulto requiri
tur motus lib. arb. ſecundũ quē
S.Tho. quol.6 cōſentiat gratię. Et quia primus
motus, per quem conſentit gra-
tiæ, eſt motus fidei: ideo motus
Cap.5. iſte eſt motus fidei. vnde Rom.
Iuſtificati per fidē. Gloſ.1. Ex
Cap.15 motu lib.arb. qui eſt ex fide. Iō
dicitur Act. Fide purificans cor
dã: quia motus fidei primò req-
ritur ad purificationem.

Ad illud, ergo, quod obii-
citur, ꝙ Deus operatur uirtutē
ſine nobis. Dicendum, ꝙ uerũ
eſt ſine nobis efficientibus: non
tamen ſine nobis diſponētibus,
uel cōſentientibus. Ad illud,
quod obiicitur, ꝙ Deus trahit.
Dicendum, ꝙ eſt trahi per coa-
ctionem: & ſic non trahit, & eſt
trahi per inductionem, & ſuble
uationem: & ſic trahit: quia in-
ducit: & etiam ſubleuat hominē
ad illud, ad quod per ſe non po
teſt pertingere. Ad illud, qđ
obiicitur, quòd Deus eſt poten
tiſſimus. Dicendum, ꝙ hoc nō
eſt propter impotentiam ex par
te Dei; ſed propter congruentiã
in agendo. Nō enim facit Deus
ꝗdquid poteſt; ſed quod decet,
& quod congruit: & decens eſt,
quod imprimat formam in ma-
teriam, ſicut competit formę, &
materię ſuſcipienti: & forma eſt
iuſtitia, quæ eſt libertatis: & ma
teria ſimiliter eſt uoluntas libe
ra in agendo, & recipiendo; &
ideo non datur ſine actu eius,
cum quo nata eſt agere. Ad il
lud, quod quæritur de illo mo
tu, quis ſit. Dicendum, ꝙ (ſicut
Glo. dicit expreſsè, quæ priùs
habita eſt) ille eſt motus fidei.
liberum enim arbitrium eſt fa-
cultas uoluntatis, & rationis: &
gratia adueniens utramque po-
tentiam facit in actu: ut ratio ſit
in actu credendi, qui eſt fidei: &
uoluntas in actu deteſtandi, q
eſt contritionis.

Quaestio III.

An ad iuſtificationem neceſſaria ſit contritio?

Utrum ad iuſtificationē ne
ceſſaria ſit contritio. Et ꝙ
ſic, uidetur. Super illud Pſalm. Pſalm. 50.
Sacrificium Deo ſpiritus contri
bulatus. Gloſ. Spiritus contribu
latus, & contritus eſt ſacrificiũ,
in quo peccata ſoluũtur. Item.
Super illud Pſalm. Iuſtitia ante Pſalm. 84.
eum ambulabit. Gloſ. Aug. Pri-
ma hominis iuſtitia eſt, ut pu-
niat ſe malum, & faciat ſe bonũ:
hæc eſt uia Domini, ut ueniat
ad eũ. Item. Ratione uidetur;
quia impoſſibile eſt peccatorem
iuſtificari, quin ſequatur pœna
ſatisfactoria: ſed poſſibile eſt ip
ſum ſtatim mori, & nulla erit
pœna ſatisfactoria, niſi uolunta
riè inchoata in uita, ſicut dicit
Aug. ergo neceſſe eſt, quòd in
ipſo actu iuſtificationis ſit mo-
tus pœnalis: ſed non eſt niſi con
tritio: ergo &c. Item. Sicut cul-
pa uoluntate eſt introducta; ſic
etiam conſeruatur per ipſam: er
go ſi lib. arb. ex quo ſemel con-
ſenſit, ſemper habetur pro con-
ſentiente, niſi diſſentiat, neceſſe
eſt diſſentire: ſed diſſenſus eius
ante aduentum gratiæ nihil po
teſt; ergo oportet quòd diſſen-
tiat cum gratia. Item. Aliquid
plus requiritur in iuſtificatione
eius, qui poſt fidem peccauit, ul
tra motum fidei; ſed hoc nō eſt
niſi contritio: ergo, &c.

Cap.1. SED CONTRA. Eccle. Timor Domini expellit peccatũ: ergo poteſt fieri ſecundùm hoc iuſtificatio, ſiue peccati expulſio motu timoris: non ergo neceſſe eſt ꝙ cõtritionis. ITEM. Suꝑ illud. Cap.7. Luc. Dimittũtur ei peccata multa, &c. Gloſ. Ardor charitatis peccatorũ rubiginẽ in ea cõſumpſit: ergo nõ oportet, qđ ſit dolor. ITEM. Rõne uidetur; quia duæ ſunt partes iuſtitiæ. ſ. facere bonũ, & declinare a malo: ſed prima eſt maior: ergo multò magis ſe diſponit hõ ad gratiã faciẽdo bonũ, quã uitãdo malũ: ergo magis appetitu boni, quã deteſtatione mali. ITEM. Cum qs iuſtificatus eſt, põt moueri motu oĩs uirtutis; cũ ergo motus oĩs uirtutis ſit gratię cognatus, motus cuiuslibet uirtutis informis diſponit ad gratiã: non ergo neceſſaria eſt contritio. ITEM. Poſſibile eſt aliquẽ auerti a Deo, nihil de ipſo cogitãdo: ergo ſimiliter poſſibile ẽ aliquẽ a pctõ recedere, nihil cogitãdo de pctõ: ergo abſq; contritione.

RESOLVTIO.

Cum in iuſtificatione expellatur peccatũ, et infundatur gratia: neceſſariò ob id praexigitur contritio.

RESPONDEO. Adhoc dicũt aliqui, ꝙ iuſtificatio tripliciter dicitur. S.Tho. 1.2. q. 113. art. 5. Vno modo dicitur iuſtificatio ad iuſtitiã p̄paratio: & huic quidẽ neceſſaria eſt attritio, uel dolor. Alio modo iuſtitiæ infuſio: & huic neceſſaria eſt infuſio gratiæ, & expulſio culpæ. Tertio modo iuſtificatio eſt in iuſtitia exercitatio: & huic quidẽ neceſſaria sũt duo a gratia, & duo ab aĩa. ſ. motus lib. arb. & cõtritio: & dicunt uerbum Aug. de iſta iuſtificatione intelligi. Qui creauit te, &c. Sed certè ſi adhoc ꝙ gratia infundatur; neceſſe ẽ, ꝙ homo ſe præparet conſentiẽdo gratiæ, & deteſtando peccatum, neceſſe eſt in ipſa gratię infuſione iſta quatuor eſſe. ſ. gratiæ infuſionem, & lib. arb. motum, & contritionẽ; & peccati expulſionẽ. Deus enim expellit culpam, infundendo gratiã; ſed non infundit niſi ei, qui concordat; & neceſſe eſt cõcordare gratiæ aduenienti, & peccatum expellenti. Gratiæ ſic aduenięti cõcordat per motum lib. arb. Gratiæ ut peccatũ expellẽti ꝑ motũ contritionis. Vnde duo ſunt ibi a Deo. ſ. gratiæ infuſio, & peccati expulſio: & duo a nobis his duobus modis cõſona: & hæc quatuor tãgũtur in illo uerſiculo Pſal. Cõmouiſti terrã, & cõturbaſti eã, ſana cõtritiões eius, qa cõmota eſt. Pſ.59. Gratia. n. adueniens in aĩam cõmouet rõnem, ſcđm, qđ eſt pars lib. arb. & cõturbat voluntatẽ ꝑ contritionẽ, & poſtmodũ ſanat ꝑ peccati expulſionẽ. Et rõ huius redditur, qa p̄ceſſit duplex cõmotio, per quã aĩa ipſa ſe gratiæ iuſtificãti conformauit, & ideo ſubiũgit, ꝙ commota eſt. Concedendæ ſunt igitur rationes ad hanc partem inductæ.

AD ILLVD, uerò, qđ obiicit in contrariũ, ꝙ motus timoris cõuenit iuſtificari. Dicendum, ꝙ ĩ peccato tria ſunt. ſ. actio mala, & ipſa interior macula, & ſequela. Actio mala expellitur timore, macula dolore; ſed ſequela charitatis ardore. Vnde timor. ſ. ſeruilis eſt in iuſtificatione: ut dicitur præparatio ad iuſtitiam:

ſitiā: dolor ut infuſio iuſtitię: charitatis ardor in conſummationem. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ melius eſt facere bonū, &c. Dicendum, ꝙ reuera melius eſt, ſed tamen non eſt ita cōſonū gratiæ delēti culpā, ut deteſtatio peccati: & qa contritio propter conſonantiā eſt neceſſaria, ideo &c. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ quilibet motus uirtutis eſt cognatus gratiæ. Dicēdum, ꝙ uerum eſt: tamen ordo eſt in actibus uirtutum: nunq̃ enim amat quis, niſi moueatur motu fidei. Sic dico, ꝙ motus uirtutis pęnitentiæ in iuſtificatione poſt motum fidei eſt motus primo neceſſarius, & ideo ſimul eſt cum ipſa gratiæ infuſione. AD ILLVD, quod obiicitur: ꝙ poteſt quis auerti a deo nihil cogitando. Dicendum, ꝙ nō ualet, tum quia receſſus a Deo eſt inordinatus: ſed regreſſus ordinatus (exēplū eſt de eo, q cadit de ſcala) tum quia plura exiguntur ad bonum, quā ad malum.

QVAESTIO IIII.

An ad iuſtificationem requiratur confeſsio?

VTRVM ad iuſtificationē neceſſaria ſit confeſſio. Et ꝙ ſic, uidetur. Prouer. Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur: q autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiā cōſequetur: ſed iuſtificatio nihil aliud eſt q̃ ſpiritualis directio; quia iuſtitia eſt rectitudo uoluntatis: cum ergo nullus poſſit dirigi, niſi pcedat confeſsio, nullus ſine confeſsione præuia poteſt iuſtificari. ITEM. Iſa. Narra, ſi qd habes, ut iuſtificeris: ſic exponit Ambroſius, & Origen. Hoc intelligitur de narratione culpæ, quæ eſt in cōfeſsione: ergo hęc neceſſaria eſt ad iuſtificationē. ITEM. Io. Chryſoſt. Non poteſt quis gratiā accipere, niſi purgatus fuerit ab omni peccato per confeſsionem: ergo neceſſaria eſt. ITEM. Ambr. in Lib. de Paradiſo. Non poteſt quis iuſtificari a peccato ante confeſsionē: ergo confeſsio neceſſariò pręit. ITEM. Ratione uidetur: quia omnis habens gratiam, & iuſtitiam, ingreditur in regnum cœlorum: nec aliquis poteſt portā claudere ſalua iuſtitia, & gratias ergo nullus poteſt intrare in regnum cœlorum niſi per hoſtiarium Petrum, cū data ſit ei clauis; a qua nullus eſt exemptus: ſed nullus poteſt habere, nec obtinere remiſsionem culpæ, niſi habeat per auctoritatem ſummi Pontificis, & eorum, qui in hoc communicant: ſed nullus abſoluitur a ſacerdote ſine confeſsione pręuia; ergo &c. ITEM. Pnīa eſt ſacramentū neceſſariū ad ſalutē, ergo partes eius ſunt neceſſarię: ſed pnīa .i. contritio eſt neceſſaria ad impii iuſtificationē, ut uiſum eſt: ergo pari ratione neceſſaria eſt cōfeſsio.

CONTRA. Hoc obiicitur: ſicut Magiſter obiicit primò auctoritate Pſal. Dixi confitebor, &c. Caſsiodorus. Magna pietas Dei, quòd ad ſolam promiſsionem peccatum dimittit. Votum enim pro operatione iudicatur. ITEM. Aug. ſuper illud idem. Lucæ clariùs conſtat cordis cōtritione, non oris confeſsione peccata dimitti: ſed iuſtificatio eſt ibi, ubi eſt peccati dimiſsio: ergo ſine confeſsione eſt iuſtificatio;

Ca. 28.
Ca. 43.

ficatio: & ſic &c. AD HOC etiā ſunt auctoritates Magiſtri in litera. ITEM. Ratione uidetur; quia pronior eſt Deus ad miſerendum, quam ad condemnandum: ſed ſolo actu cordis conſentaneo ſubtrahit gratiam: ergo multo fortiùs ſolo actu cordis peccata dimittit. ITEM. Deus non alligauit ſuam potentiā ſacramentis: ergo quandocunque homo facit, qđ in ſe eſt, Deus facit, qđ in ſe eſt: ergo ſi corde doleat qs de culpa, ſi non ſit cōfeſſor, uel cōfeſſio extra, Deus facit, qđ eſt in ſe; ergo iuſtificat.

RESOLVTIO.

Confeſsio, cum ſequatur contritionem, qua abſque iuſtificatione non eſt: illi neceſſariò praexigi non poteſt.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſi iuſtificatio dicatur iuſtitiæ infuſio, non eſt neceſſaria confeſſio: ſicut expreſsè oſtendunt illæ rationes, quæ inductæ ſunt. Vnde ſolum iſta quatuor neceſſaria ſunt. ſ. gratiæ infuſio, motus lib. arb. contritio, & peccati expulſio. Secundùm enim rectū ordinē (ſicut patebit) cōfeſſio ſequitur tempore, & natura contritionem: & ſi ſequitur contritionem, cum ipſa contritio non ſit ſine iuſtificatione, nec econuerſo; ipſa iuſtificatio poteſt eſſe ſine confeſsione.

Qōnib. immediatè ſequēt.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur in contrarium de illis auctoritatibus. Dicēdum, ꝙ ſicut dicit Aug. Quamuis aliquis iuſtificari poſſit ſine ſacramentis, tamē nullus iuſtificatur cōtemnēs ſacramēta: quoniā igitur cōfeſſio eſt peccantibus impoſita, impoſſibile eſt aliquē iuſtificari, ꝙ nō habeat cōfeſſionē in facto, uel in propoſito. Si. n. cōfeſſionem contemnat, quantumcū que doleat, nō acquirit iuſtitiā. Si autem confeſſionem habeat in propoſito, cū Deus bonā uoluntatem, & propoſitum in talibus reputet prō facto; ſi bona & efficax eſt; tunc ſi adſit dolor, poteſt eſſe iuſtificatus; ideo ꝑ tanto dicūt auctoritates Sanctorum, & rationes prædictæ, ꝙ cōfeſſio neceſſaria ſit ad iuſtificationem. Voluntatem enim cōfitēdi confeſſionē uocāt, ut patet diſcurrēdo per ſingulas. NAM quod primo dicitur, Qui abſcōdit ſcelera: conſtans eſt, quod loquitur de hypocrita, qui non tātùm caret propoſito cōfitēdi; immo ēt hēt malitiā celandi, & excuſandi. AD ILLVD, ſimiliter, quod dicitur, Dic tu iniquitates, &c. Dicendum, ꝙ quādo hō uult huic mandato obedire, ſe diſponit de congruo ad gratiam: & diuina miſericordia largiſſima cum inuenit animam diſpoſitam, gratiam tribuit, ac ſi eſſet cōfeſſa ꝑ ſermonē. ALIAE duæ auctoritates ita intelligēdę ſunt. Vel ſi intelligātur de actu cōfitendi: tūc ſumūt cōfeſſionē pro peccati recognitione, q̄ interiùs eſt inter aīam, & Deum: & ſic nō concludunt. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ nullus intrat ſine ptāte clauiū. Dicendū, ꝙ ſine poteſtate clauiū intrare dupliciter pōt intelligi; aut ſine poteſtate, ita qđ intelligatur cōtrariè, ſicut cōtēnēs clauē Petri: vel ſine ptāte: ita qđ priuatiuè. Et adhuc dupliciter: uel ſimpliciter priuatiuè, ita ꝙ nō habet effectū abſolutionis, nec in opere,

nec in deuotione, ſiue in deſiderio: aut ita quod habet in deuotione, & propoſito: & ita quodā modo habet. Primo & ſecundo modo non intrat, nec iuſtificatur; ſed tertio modo intrat, & aliquo modo per clauem, licet nō ſic ſicut illi, q abſoluūtur actualiter. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ pęnitentia eſt ſacramentum neceſſarium. Dicendum ꝙ nullum ſacramentum eſt adeo neceſſarium, quin fides & deuotio ſuppleat locum eius: ſicut patet in baptiſmo, & ideo ſiue ſacramento pęninitentiæ ſalus alicui eſſe poteſt. Et quod obiicitur de contritione, ꝙ eſt neceſſaria. Dicendum, ꝙ non eſt neceſſaria ſecundùm quod eſt pars pœnitentiæ ſacramenti; ſed ſecundùm quod eſt actus pęnitentiæ uirtutis; & illa eſt prima uirtus, ſine qua non eſt ſalus peccatori adulto. Et ſimul eſt in actu, & habitu uirtus illa in ipſa infuſione gratiæ; quia inuenit lib. arb. in actu ſibi conformi in iuſtificatione, ut uiſum eſt. Præterea. Eſto ꝙ contritio pęnitentialis prout eſt ſacramentalis, eſſet neceſſaria, non ſequitur propter hoc de cōfeſſione, quæ eſt actus exterior ſuperaddens contritioni.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An infuſio gratiæ neceſſario præcedat expulſionem culpæ?

CONSEQVENTER uiſo de his, quæ concurrūt ad iuſtificationem impii in ſe, quantùm ad ſecundùm articulū quæritur de ordine ipſorum ad inuicem. Et circa hoc quatuor quæruntur. Primò, quęritur, utrum infuſio gratiæ neceſſariò præcedat expulſionem culpæ. Secundò quæritur, utrū expulſio culpæ neceſſariò præcedat contritionem. Tertiò, utrum ante contritionem neceſſe ſit præcedere attritionem. Quartò, utrum confeſſio neceſſariò ſequatur iuſtificationem.

QVOD gratiæ infuſio neceſſario præcedat peccati expulſionem uidetur. Ambr. dicit. Quemadmodum intrans animā ſapientis diſciplina imprudentiam tollit: ita perfecta uirtus iniquitatem: ſi ergo iniquitatē nō tollit niſi perfecta uirtus intrās: & hæc ē gratia, ergo &c. ITEM. Gratiam infundi, non eſt aliud, quàm ipſam creari; ſed creatio gratię præcedit expulſionē culpæ: quia culpa non expellitur niſi per gratiam; ergo & gratię infuſio. ITEM. Si prius naturaliter expellitur culpa, quàm infunditur gratia, cum culpa non poſſit expelli niſi per habitationē Dei in anima, tunc priùs inhabitaret Deus animā, quàm infunderet gratiam, & hoc eſt impoſſibile. ITEM. Cum ignis expellit frigidum; prius naturaliter immittit uirtutem in materiam, quàm illud expellit: ſi ergo Deus expellit culpam immittendo gratiā: ergo prior eſt gratiæ immiſſio per naturam, quàm culpæ expulſio.

SED CONTRA. In qualibet mutatione priùs eſt terminus a quo, quàm terminus ad quem, uel ſecundùm naturam, uel ſecūdùm tempus; ſed iuſtificatio incipit a malo, & terminatur ad bonum: ergo ſi malum, a quo incipit,

cipit peccatum eſt; & bonum ad quod tendit, eſt gratia: uidetur ꝙ prior per naturam ſit peccati expulſio, quam gratiæ infuſio. ITEM. Prius natura eſt, a quo nõ conuertitur conſequentia ſecundùm neceſſitatem: ſed neceſſario ad eſſe gratum ſequitur eſſe mundum, & non econuerſo; ut patet in primo homine & Angelo; in quibus ante fuit ſtatus innocentiæ, quam gratiæ: ergo naturaliter prius eſt eſſe mundum, quam gratum; ſed eſſe mundum eſt per culpæ expulſionẽ: eſſe gratũ per infuſionẽ gratiæ: ergo culpæ expulſio eſt prior. ITEM. Medium eſt ſecundum naturã, & ſecundùm actualem exiſtentiã: & licet inter culpam, & gratiam nõ ſit medium ſecundùm actualẽ exiſtentiã, eſt tamen mediũ ſecundùm naturam; ſed medium ſecũdum naturam in mutatione naturaliter præcedit extremũ: ergo &c. ITEM. Culpa expellitur, aut quãdo eſt, aut quando non eſt. Nõ quando non eſt; quia tunc ſemper expelleretur. Si quando eſt: ſed qñ ẽ culpa in aĩa, nõ eſt ĩfuſa gr̃a: qa tunc ſimul eſſent duo oppoſita ĩ eodẽ: ergo ante expellitur culpa, q̃ infundatur gratia. ITEM. Si Deus ſucceſſiuè operaretur, prius expelleret culpã, q̃ infunderet gr̃am; prius (inquã) tp̃e: ſed ſubita ordinatio & ſi tollat ordinẽ tp̃is, nõ tñ tollit ordinẽ in natura: ergo cum ſubito iuſtificet, prius tñ naturaliter culpã expellit, q̃ det gratiã. ITEM. Non uidetur ꝙ ſit aliquis ordo, qm̃ priuare priuationem nihil aliud eſt, q̃ reſtituere habitum; ſed culpa eſt priuatio, gratia eſt habitus: ergo omnino eſt idem gratiam infundi, & culpam expelli: ergo uidetur ꝙ ſimul ſint tẽpore, & natura: cum eiuſdem ad ſe non ſit aliquis ordo.

Ex poſt prædic. cap. de Priori.

RESOLVTIO.

Cum cauſa naturaliter effectum præcedat: infuſioque gratiæ peccati expulſionẽ operetur, illam præcedere hanc rectè aſſeuerabimus.

RESPON. Ad hoc uoluerũt aliqui dicere, quod Deus ſeipſo expellit culpã. Nam ipſe de ſe dicit Eſa. xiiii. Ego ſum, qui deleo iniquitates tuas ꝑ me. Vnde ſecũdùm hos prius Deus mũdat animam, & poſtmodum dat gratiã ſimul tp̃e: tamẽ poſterius natura. Sed quia cõiter ponitur, & uerũ eſſe credo, quod Deus expellit peccatum per gratiam, ſicut ſol per radios tenebras, ſicut dicitur Act. xv. Fide purificans &c. & hoc ſupra monſtratũ eſt: ideo cum cauſa præcedat effectum, infuſio gratiæ naturaliter prior ẽ expulſione pc̃ti, ſicut lux præit effugationẽ tenebrarum.

S. Tho. 1. 2. q. 113. ar. 8. ĩquit quòd remiſſio culpæ naturaliter ꝓcedit ſecũdum ordinẽ cauſæ materialis; ſed infuſio gr̃a ecõuerſo ſecundùm rõnem finis.

AD QVOD intelligendum notandum eſt, quod qualitas aliqua, quæ agit in aliud, habet triplicem comparationem, ſcilicet ad principium a quo exit, & ad contrarium oppoſitum ꝙ expellit, & ad ſubiectum quod ꝑficit. Et ſunt iſtę cõparationes ordinatæ. Primò .n. comparatur ad principiũ, a quo producitur. Secũdò ad oppoſitum, qđ expellit. Tertio ad ſubiectum, quod perficit. Subiectum .n. informatum aliqua qualitate, uel deformatũ uitio, non põt intelligi informari aliqua bona qualitate, uel ꝑfectione: niſi prius intelligatur expulſio cõtrariç. Et impoſſibile

bile eſt, quod aliquod intelligatur expulſum ab aliquo, quin prius intelligatur illud. ſ. expellens egredi a ſuo principio. Qm̃. igitur gratiæ infuſio non dicit perfectionẽ ſubiecti niſi per cõcomitantiam, ſed potius ipſius gratiæ productionem ab agẽte: ideo patet quòd prior eſt, quàm expulſio, ſicut & cauſa prior eſt ſuo cauſato. AD ILLVD, ergo qđ primo obiicitur in cõtrariũ, quod prius eſt terminus a quo. Dicendum, quòd terminus ad quem nõ eſt gratiæ infuſio, ſed magis ſubiectum eſſe gratum, & mundatum, & gratia informatũ. Vnde bene cõcedo. quòd gratia prius per naturam habet rationem agentis, q̃ informantis: & ſecundum q̄ prius habet rationẽ agentis, q̃ informantis, ſic eſt principiũ iuſtificationis: ſcd'm uero q̄ habet rationẽ informantis, ſic eſt terminus. AD ILLVD, quod dicitur, q̄ prius eſt eſſe mundum, quàm gratũ. Dicendũ, quòd quamuis prior ſit mundatio per naturã, q̃ gratificatio: non tñ eſt prior, quam ipſe mundans; & quia gratia nõ tantum eſt gratificans, ſed etiã mundans: ideo præcedit. Vnde ratio illa bona eſſet, ſi mũdatio non eſſet a gratia, tanq̃ a principio immediato, & creato: nunc aũt ratio illa tãtum ualet, quod prius per naturam competit gratiæ expellere culpam, quam ſubiectum informare; & hoc uerũ eſt. Forma.n. quæ inducitur in materiã aliquam, prius eſt ibi, ut potentia, ſiue agens, quam ſit vt perficiens, ſiue vt actus. Siue igitur expulſio culpæ ſit idẽ, quod mundificatio, ſiue non, ſequitur infuſionem gratiæ; gratia enim mundificat: & hoc per naturam prius habet facere, quã ſubiectum dominare. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd mundicia, vel innocentia eſt mediũ inter gratiam, & culpam. Dicẽdum, quòd verum eſt, ſed non propter hoc eſt prius aĩæ mundificatio, q̃ gratiæ infuſio. Gratia enim creata in anima ipſam informat: & quia informare nõ põt, quamdiu ibi obſtaculũ eſt: ideo ſubiectum oppoſito habitu informat, & culpam expellit. Vnde prius eſt culpæ expulſio naturaliter, quàm aĩę informatio. Et ante hæc duo prius eſt gratiæ creatio, quàm aliquod horũ: gratiæ aũt infuſio non eſt aliud, quàm ipſius creatio. Vñ cum dicit, quod gratiæ infuſio ẽ ipſius ſubiecti habilitatio, hoc dictum eſt per cõcomitantiam. AD ILLVD, quod quæritur; qñ culpa expellitur, aut quãdo eſt; aut quando non eſt. Dicẽdum, quòd quia expulſio eſt mutatio ſubita, & in mutatione ſubita ſimiliter eſt fieri, & factum eſſe: ideo ſimul eſt expulſio, & expulſum eſſe: vnde expellitur, quando primo non eſt. Dicitur ergo pro tãto expelli, quia prius fuit, & adhuc eſſet, niſi contrarium repugnaret: & non ſemp dicitur expelli, ſed ſolum in primo inſtanti; in quo eſſe deſinit; & tunc quidẽ non eſt. Aliqui tamen uolunt aliter dicere, quòd q̃a culpa habet eſſe temporale, ideo non eſt in ſui termino: ſed gratia eſt in termino, & in initio: & ideo dicut quòd cum gratia infunditur, & incipit, & eſt tunc: peccatum autẽ cũ deſinit eſſe,

eſſe,non eſt.Sed quicquid ſit de uerbo Deſinēdi, quod habet duplicem expoſitionem:tamen credo, ꝙ culpa bene habet ſe in inſtāti,ſicut & gratia: & eſt in ſui termino, termino (inquam)intra:ſed expulſio eſt terminus extra; quia ſimul eſt cū expulſum eſſe. Et ſi tu obiicias, ꝙ duo inſtantia ſunt immediata. Tunc reſpondendum, ſicut ſuperius reſponſum fuit de tranſitione panis in corpus Chriſti,ubi poſitæ ſunt quinque reſpōſiones, quas non oportet iterare propter breuitatem, & in ultima credo eſſe ſtandum. AD ILLVD,quod obiicitur, ſi Deus operaretur ſucceſſiue &c. Dicendum, ꝙ aliud mūdaret animam, quàm gratia: & tunc eſſet alius ordo naturæ. Nunc autem cum mundet gratia, neceſſe eſt ordine naturæ ipſam præcedere expulſionem culpę: hoc autem poſito, qđ per gratiam mūdet, impoſſibile eſt intelligere quod ſucceſſiue; qa tunc ſimul eſſet gratia cum culpa:gratia autem talis proprietas eſt,quæ culpę nullatenus poſſit ꝑmiſceri. QVOD obiicitur ultimò, ꝙ idem eſt remouere priuationem,& dare habitum. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ubi eſt pura priuatio:uerum eſt etiā, vbi datur habitus præciſe remouens illam priuationem: nunc autem nō eſt ita:ſed peccatum; & ſi dicat deformitatem, nihilominus tamen concernit aliquam materiam ſecundùm quoſdam. Quicquid tamen ſit de hoc,gratia nō tantùm reparat habitum oppoſitum culpæ, quæ eſt innocētia: ſed ſuperaddit;ut uiſū eſt ſuprà: & ideo non eſt omnino idē culpam expellere,& gratiam dare. Et illud tenet cōmunis opinio; quæ illa quatuor diſtinguit, ꝙ concurrunt ad iuſtificationem impii,inter quę primum eſt gratię infuſio:ultimò uerò ponitur culpæ expulſio.

Di. 11. part. 1. art. 1.

Art. 1. buius d. q. 1.

QVAESTIO II.

An expulſio culpæ neceſſariò præcedat contritionem?

VTRVM expulſio culpæ neceſſariò præcedat contritionem. Et ꝙ ſic, uidetur: quia motus contritionis eſt motus formatus; ſed gratia priùs naturaliter informat ſubiectum, quàm actū: ergo priùs naturaliter eſt homo gratus, quàm contritus: ſed eſſe gratificum, ſequitur peccati expulſionem: ergo & cōtritio,quæ prouenit ab anima gratificata. ITEM. Cōtritio eſt motus meritorius; ſed omnis motus meritorius procedit a radice mundata: ergo cum radix mundetur per peccati expulſionem, patet ꝙ expulſio peccati præcedit contritionem. ITEM. Cōtritio eſt opus bonum; ſed opus bonū præcedit habitus bonus; ergo prius naturaliter anima habilitatur, quàm conteratur; ſed impoſſibile eſt intelligere animam habilem ad bonum niſi expulſa culpa: ergo &c. ITEM. Motus liberi arbitrii præcedit: ſed impoſſibile eſt animā ſimul moueri diuerſis motibus ſecūdùm partem ſuperiorem: ſed in eodē inſtāti eſt remiſſio culpæ,& motus li.ar.:non ergo contritio.

CONTRA. Si contritio ſequeretur culpæ remiſſionem; cum remiſſa culpa neceſſario ſit homo iuſtus;ergo etiam ſi non ſequeretur contritio,eſſet iuſtus; ſed

ſed hoc eſt falſum: ergo neceſſario præcedit. ITEM. Si remiſſio culpæ eſſet omnino a lib.ar. tūc conſtat, ꝙ actus deteſtationis eam præcederet; ſed ſicut quod eſt tota cauſa, præcedit rem: ita & quod eſt adiuuatiuum: ergo ſi contritio eſt motus a lib.arbi. adiuuans gratiam, & faciens uiā ad culpam delendā, patet ꝙ eſt prior. ITEM. Si lumen non poſſet introduci in aerē, niſi aere ad hoc operante: non ſolum luminis inductio præcederet expulſionem tenebræ; ſed etiam actus aeris; ſed ſic eſt in propoſito: ergo cum iuſtificatio non introducatur niſi adiuuante lib.ar. patet ꝙ nō ſolùm iuſtificatio, ſeu infuſio gratiæ præcedit expulſionem culpæ; ſed actus lib.arb. ꝑcedit ipſā naturaliter. ITEM. Cū anima non poſſit ſanari niſi operans: ſi non poſſet operari niſi ſanata, eſſet ei uia præcluſa: ergo neceſſe eſt, quod illa operatio, per quam ſanatur, præcedat ſanationem: ergo etiam peccati remiſſionem.

RESOLVTIO.

Anima, quia per peccati deteſtationem ad gratiam ſe diſponit: iure contritionem culpæ expulſionem præire arbitrandum eſt.

RESPONDEO: Dicendum, ꝙ aliquorum opinio fuit, quod remiſſio culpę antecederet contritionem; ſecundùm ꝙ remiſſio culpæ dicitur quantùm ad maculæ ablationem; ſed quantùm ad pœnam, uel ſequelam ſequitur. Sed (ſicut ſupra dictum eſt) contritio neceſſaria eſt in ipſius gratiæ infuſione: unde & præcedit peccati expulſionem natura.

Q° immed. praeced. ts ar.1. huius d.4.q.3.

Et hoc patet ſic, quia anima per deteſtationem peccati ſe diſponit ad gratiā diſpoſitione quanta poteſt: gratia uerò adueniens in anima, quia illa deteſtatio erat quaſi diſpoſitio media ad introducendam gratiam, per naturā prius reſpicit illam, & per illam culpam delendam. Sic ex comparatione, uel reſpectu gratiæ ad illam deteſtationem eſt contritio: ex reſpectu ad culpam eſt remiſſio: ideo contritio præcedit remiſſionem per naturam. Et concedendæ ſunt rationes ad hoc. Exemplum autem huius uideri poteſt ſic. Intelligamus aërem obtenebratum per præſentiam nubium, & nebularum: & quod nubes illæ non poſſint expelli eatenus, quæ obtenebrant, niſi per motum aeris, & irradiationem luminis: tunc ad hoc ꝙ aer reciperet primam illuminationem, oporteret ſimul cum irradiatione ſolis, concurrere uentum: & poſt ad perfectam reſtitutionem luminis oporteret adhuc uentum ſequi, qui nebulas expelleret. Per hunc modū eſt intelligere de cōtritione, & gratiæ infuſione: ut tamen cauſalitas actiua attribuatur ipſi irradiationi ſecundùm illum pſal. Præ fulgore in conſpectu eius nubes tranſierunt &c. *Pſ.17.*

AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium, quod eſt actus formatus, & meritorius, & bonus. Dicēdum, ꝙ actus formari poteſt a gratia dupliciter. Vno modo a gratia ipſum motum ſecundùm ſuam ſubſtantiam eliciente, & imperante; ut cum gratia mouet liberum arbi. ad bonum opus; & tunc uerum eſt, quod

quod animæ gratificatio, & mũdatio, & habilitatio ad bonum talem actum præcedit. Alio modo actus formatur a gratia non imperante, nec eliciente; ſed aduenientе; ut quando liberum arbitrium eſt in actu conſono gratiæ: tunc etiam aduenіens, & inueniẽs liberum arbitriũ ĩ actu, utrumque ſimul tẽpore format, ſcilicet potentiam, & actũ: prius tamen natura actum, quam potentiam, ſicut diſpoſitionem intermediam: & de tali non eſt uerum quod ſequatur mundationem, uel informationem, immo præcedit, & ordinatur ad remiſſionem culpę: quod quidem nõ facit aliquis actus a gratia elicitus, prout dicitur gratũ faciens. Nam etiam ille actus, quo anima ſe diſponit, eſt a gratia, ſecũdùm ꝙ gratia dicit aliquid gratis datum: quia ſecundùm quod habitum eſt in Secũdo, lib. arb. non ſe diſponit ad gratiam gratum facientem ſine aliquo gratis dato: & ſic patẽt tria obiecta. Contritio uero quæ eſt poſt iuſtificationem eſt per modum illum, quem dicit. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ anima non ſimul diuerſis motibus mouetur. Dicendum, quod uerum eſt ſecundùm eandem potẽtiam: ſed ſecũdùm aliam, & aliam poteſt eſſe, & neceſſe eſt: ſimul enim ſunt cognitio rationis, & appetitus uoluntatis, & delectatio: cũ quis delectatur in uidendo, uel intelligendo aliquid. Sic in propoſito: quia motus lib. arb. eſt fidei ſecundùm actum rationis; ſed contritio eſt potentiæ uoluntatis in iraſcibilem uim: & ſimul ſunt tempore.

Diſ. 28 art. 1. q. 3.

QVAESTIO III.

An attritio præcedere debeat impij iuſtificationem?

VTRVM neceſſe ſit, ꝙ attritio præcedat impii iuſtificationẽ, ſiue contritiõnẽ. Et ꝙ ſic uidetur: quoniam ſi Deus iuſtificaret ſine præparatione, tunc ẽt ſine motu lib. arbi. iuſtificaret: quod quidem non facit, ſicut dicit Augu. Qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te. Tunc ergo quęro, per quid immediatè ſe præparat. Si per actũ aliũ, quàm doloris, cum gratia nõ ſit deletiua ſuæ præparationis; illũ actum non expellet, ſed formabit: ergo ſine omni contritione poterit iuſtificari: ſed hoc eſt falſum: ergo &c. ITEM. Gratia per ſe ſufficiens eſt delere culpam, ex quo uenit in animam: ergo ſi requiritur actus, uidetur hoc eſſe magis ad introducendam gratiam, quam ad iuuandum introductam: ſed motus doloris ante infuſionem gratiæ eſt attritio: ergo &c. ITEM. Licet dolor ſit motus inſtantaneus, non tamẽ alicitur a lib. arb. niſi per præparationem, & collationem, quæ fit in tempore: ſed iuſtificatio fit in inſtãti: ergo neceſſe eſt qđ ante illud inſtans lib. arbit. dolere incipiat.

De uerbis Apoſt. ſer. 16. Tom. 10

CONTRA. Videmus Paulum iuſtificatum, in quo nulla præceſſit præparatio, nec attritio. ITEM. Ambro. Neſcit tarda molimina ſpiritusſancti gratia: ergo ſtatim poteſt totum fieri: ergo &c. ITEM. Si requiritur dolor præcedẽs, aut ille dolor formatur adueniẽte gratia, aut nõ. Si ſic: ergo attritio fit contritio, & opus mortuum fit uiuum, quod

quod eſt inconueniens. Si non formatur: ergo neceſſe eſt dolorem nouum elici: ſed ſimiliter poſſet elici, ſi ille nō pceſſiſſet: ergo &c. ITEM. Iuxta hoc q̃ritur. Verū Attritio fiat cōtritio. Et ꝙ non vr̃, q̃a ortum habet a timore ſeruili, qui expellit̃, non formatur. Quod autē fiat, videtur, quia ortum habet a fide informi, q̃ nō expellitur, ſed formatur: ergo ſimiliter & attritio.

Qõ collatera.

RESOLVTIO.

De lege cōi (quidquid ſit de lege, & priuilegio ſpeciali) attritio praecedere habet impij iuſtificationem.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſecundum ſpeciale priuilegium poteſt Deus iuſtificare ſine oī praeparatione: tamen ſecundum legem cōem non iuſtificat niſi eos, qui ſe pparant, ſicut dicitur in Zach. Conuertimini ad me: & ego conuertar ad vos: & q̃a praeparatio debet eſſe ſecūdum conuenientiā ad iuſtificationē, in qua eſt motus libe. arbi. & contritio, neceſſe eſt, ꝙ homo ſe ppareт motu fidei, & doloris, ita quod gratia inueniat liberū arbitrium in vtroque iſtorum actuum, uel etiā ſummē paratū ad utrumq;: ita ꝙ in eodem inſtanti paratū ſit moueri, in quo gratia aduenit. Et concedendae ſunt rōnes ad partē iſtā: procedunt.n. ſecundū legē cōem, quę nō pręiudicat priuilegio ſpeciali. Et ideo patet de Paulo. SIMILITER ꝙ neſcit tarda mo. Dicēdū, ꝙ uerū eſt, ꝙ grā ſubito uenit; ſed tñ hō nō ſubito ppatat̃. AD ILLVD, qđ obiicitur, utrū ille dolor formetur, aut nouus eliciatur: illi qui dicunt, qđ contritio ſequitur culpae remiſſionē, dicunt ꝙ nouus elicitur, & ꝙ poſt infuſionē gratiae oēs uirtutes habent nouos actus. Sed illi, qui dicunt, ꝙ contritio eſt in inſtanti iuſtificationis, neceſſe habent dicere, ꝙ dolor ille formatur, & motus fidei, ſiue lib. arbit. AD ILLVD, ꝙ quaeritur, utrum attritio fiat contritio. Dicendum, quod iſtud tripliciter poteſt intelligi. Aut ꝙ habitus quo quis atteritur, formetur, & illo conteratur, ſicut fides informis fit formata; & hoc credo uerum: credo.n. ꝙ habitus pnīę informis per aduētū gratiae informatur. Nec eſt ſimile de timore ſeruili, in quo uiuit uolūtas peccandi. Secundò modo poteſt intelligi quantùm ad actū ſubſtratum: & hoc concedo, ꝙ actus in principio ſui eſt attritio, ſed antequā interrumpatur fit contritio, ſicut patet de motu quo q̃s uadit ad eccleſiā, ſi infundatur ei gratia in uia. Tertio modo poteſt intelligi quantùm ad conditionē ſuperadditam, quod opus mortuum ſecundū partem illā, qua mortuum eſt, fiat uiuum: & hoc impoſſibile eſt, quia pars illa motus tranſiit, & fuit informis, & numquam formatur, q̃a non reſumitur idem ꝙ pteriit.

Cap. I.

QVAESTIO IIII.

An confeſſio neceſſario ſequi habeat iuſtificationem?

VTRVM confeſſio neceſſario ſequatur iuſtificationē. Et quòd ſic uidetur, quia iſte peccator tenetur confiteri: ſed conſtat, quòd gratia non abſoluit ipſum a pręcepto confeſſionis: ergo poſt gratiam ſuſceptā adhuc tenetur. ITEM. Contritus, & confeſſus tenetur ſatisfacere;

ſed confeſsio non abſoluit a ſatisfactione, q̃ eſt poſterior ipſa; ergo nec contritio a confeſsione: ſed cõtritus eſt iuſtificatus; ergo iuſtificatus tenetur confiteri. ITEM. Dñs p̄cepit pn̄iam agere; ſed in p̄fectione pœnitentiæ ſunt iſta, contritio, confeſſio, & ſatisfactio, ſicut dicit Magiſter in litera ſupra: ergo non implet homo pręceptũ, niſi confiteatur: ergo tenetur homo cõfiteri quãtumcũq; iuſtificatus. ITEM. Iuſtificationi neceſſariũ eſt propoſitum confitendi: ſed propoſitum, aut deſinit eſſe efficax, aut exit in actũ, cum ſe offerunt t͞ps, & locus; ſed propoſito confitendi deſinente, deſinit aliquis eē iuſtus, & neceſſe eſt nõ eē propoſitũ efficax, uel hoïem cõfiteri; ergo uel neceſſe eſt, ꝙ poſt iuſtificationē hõ confiteatur, uel ꝙ a iuſtitia cadat.

Mat. 3.

Diſtin. 16. in princi.

CONTRA. Qui habet iuſtitiam, habet omne, ꝙ ad ſalutem eſt neceſſarium; ſed oĩs iuſtificatus habet iuſtitiam; ergo hēt oẽ, ꝙ ad ſalutē eſt neceſſariũ; ſi ergo cõfeſſio non ſit neceſſaria ad iuſtificationē, nec poſt iuſtificationē eſt neceſſaria ad ſalutē: ergo iuſtificatus ad confeſſionē nõ tenet̃. ITEM. Si iuſtificatus tenetur ad cõfeſſionē; aut ergo propter deletionem culpæ, aut propter deletionem pœnæ. Nõ culpæ, q̃a culpa iã deleta e. Non pœnæ, quia tanta põt eſſe cõtritio, ꝙ deleat totã pœnã; & ſi aliquod reſiduum eſt, poteſt deleri p̱ ſatisfactione exteriorē: ergo nullo mõ tenet̃. ITEM. Duplex eſt forum. ſ. forum Dei, & forũ eccleſiæ; ſecundũ forum Dei punitur quis in purgatorio multo grauius, quam in hoc mundo ſecundũ forũ eccleſię in hac uita: ſed põt quis renunciare iudicari in foro minori, ut transferat ſe ad forũ maius: ergo aliquis licitè poſt contritionē põt expectare pœnã purgatoriã: ergo nõ tenetur iudicari i foro eccleſię: ergo nec confiteri. ITEM. Ponatur, ꝙ aliq̃s conteratur, & nihil cogitet de confeſſione; conſtans eſt, ꝙ iſte habet gratiã, & non omittit: ergo non cadit a gratia, quia nõ interuenit cõtemptus: ergo quamdiu non cogitat, non peccat: eſto ꝙ ſic moriatur, conſtat quod ſaluatur etiã ſine confeſſione: ergo, &c. Et adhoc ſunt multæ auctoritates, quas adducit Magiſter in litera.

RESOLVTIO.

Poſt adeptam iuſtificationem tenemur confiteri neceſsitate, præcepti: à qua non niſi impoſsibilitas excuſat.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ confeſsio eſt inſtituta ſub præcepto, ſicut melius patebit infra. Et iõ quia ab hoc præcepto peccans per ſuſceptionē gratiæ non abſoluitur, adhuc confiteri tenetur; & iõ ſi non confitetur, cadit a iuſtitia. Sicut enim nullus poteſt iuſtificari, qui ſacramenta contemnit: ſic nullus in iuſtitia perſeuerat, ſi poſt iuſtificationē ex contemptu negligat confiteri: & ideo ſi põt confiteri, & non curat, cadit a iuſtitia; cum cadat a propoſito confitendi, ſine quo iuſtificari non poterat. Concedendum ergo, quod confeſſio poſt iuſtificationē eſt neceſſaria neceſſitate præcepti, a qua tamen excuſat impoſſibilitas: unde & rationes ad hanc par-

Par. 11 huius diſtin. ar. 1. per totum.

partem ſunt concedendæ.

Ad illvd ergo, qđ obiicitur, Qui hēt iuſtitiā habet oē, q̄ neceſſarium eſt ad ſalutē. Dicendū, q̄ uerū eſt; ſi perſeueret in illa: ſed quāuis ſine confeſſione poſſit quis iuſtitiam adipiſci; tamen in illa nō pōt diu permaneret ſine confeſſione, quin omittat. Non ſolum aūt ſunt neceſſaria ad ſalutem illa, quæ neceſſario requiruntur ad iuſtitiæ adeptionem, uerumetiā illa, quæ requiruntur ad habitæ conſeruationē. Ad illvd, quod obiicitur: Aut eſt neceſſaria p̄p deletionem culpæ &c. Dicēdum, qđ iſta non eſt ratio, ſed inſtitutio: quia enim cōfeſſio inſtituta eſt ſub præcepto, ideo nemo abſoluitur; ſed quilibet tenetur, quātūcūque pœna, & culpa deleať. Valet tamē ad deletionē culpæ quantū ad eos, qui ſe non p̄parauerunt ſufficienter omnino: & etiā pœnę quantū ad alios: & ad multas utilitates, ſicut infra melius apparebit; p̄p quod eam dominus inſtituit. Ad illvd, qđ obiicitur de duplici foro. Dicendum, q̄ penitens quandiu eſt in hac uita, ſubiectus eſt foro eccleſiæ: ita quod ab ipſo nō poteſt appellare. Preterea facit iniuriā eccleſiæ; & iō ſi pōt comparere, tenetur, niſi per impoſsibilitatē excuſetur. Nemo.n.ad forū purgatorii admittitur, qui forū eccleſiæ contempſit, cum in nullo fiat iniuria peccatori, ſed i utroque iuſtitia. Ad illvd, quod obiicitur de illo, qui nihil cogitat. Dicendum, q̄ hoc pōt eſſe duplici ex cauſa, uel p̄p intēſionē doloris, uel propter occupationē ſuperfluæ ſollicitudinis. Quantū ad primum, quia dominus cor eius occupauit; ſi non fuit mora ſuperflua, nec indiſcretio aliqua; credo q̄ dominus abſoluit, & uoluntatē pro opere cōputat: & cōputatur iſte cū illis, qui excuſantur propter impoſſibilitatem habendi deuotionē in ſacramento. Si aūt non cogitat, nec curat aliis ſolicitudinibus occupatus; maximè ſi locum, & tempus habuit confitendi ore: tunc non excuſatur, imo ob peccatū omiſsionis reputabitur reus mortis, maximè ſi non fuerit ſic morte p̄uentus, q n bene poſſet, & deberet recogitare, & petere ſacramentū eccleſiæ.

Par.5. Dub.8. et ar.1 in ſol. ad arg.

DISTINCTIO DECIMASEPTIMA.

PARS SECVNDA.

Adhuc de confeſsione ſacramentali: an ſcilicet ſufficiat ſoli Deo confiteri.

Iam ſecundum quæſtionis articulum inſpiciamus, ſcilicet vtrum; ſufficiat peccata confiteri ſoli Deo; an oporteat confiteri ſacerdoti? Quibuſdam viſum eſt ſufficere, ſi ſoli Deo fiat confeſſio ſine iudicio ſacerdotis, & confeſſione eccleſiæ; quia Da- Pſ.13.

Super uid dixit, Dixi confitebor domino, & tu remi. &c. non ait
Lucā. ſacerdoti, & tamen remiſſum ſibi peccatum dicit. Itē Amb.
22. ca. Ideo fleuit Petrus, quia culpa obrepit ei, non inuenio quid dixerit, inuenio quod fleuerit. Lacrymas eius lego, ſatisfactionē non lego. Sed quod defendi non pōt, ablui pōt: Lauāt lacrymæ delictum, quod voce pudor eſt confiteri. Veniæ fle
Sup ca. tus conſulit, & verecundiæ. Hoc idem etiā Maximus dicit
12. ad epiſcopus. Itē Ioan. Chryſ. Non tibi dico, vt te prodas in pu
Heb. ho blicū; neque apud alios te accuſes: ſed obedire te volo pro
mi. 31. phetæ dicenti, Reuela Deo viā tuā. Ante Deū; ergo tua con
poſt me fitere peccata, apud verum iudicē cum oratione delicta tua
diu einſ pronuncia, non lingua, ſed conſcientiæ tuæ memoria: & tūc
dē Pſal. demū ſpera te miſericordiā poſſe conſequi. Si habueris pec-
36. Ho cata tua in mente continue, numquā malū aduerſus proxi
mi. 2. in mū in corde tuo tenebis. Idē. Peccata tua quotidie dicito,
Pſa. 50 vt deleas illa. Sed ſi confunderis alicui dicere, dicito ea quo
ad eum tidie in animo tuo: nō dico vt cōfitearis ea conſeruo tuo, vt
verſū, tibi exprobet. Dicito Deo, qui curat ea. Nec. n. ſi nō dixeris,
Et peccatum meū con tra me ē ſemper poſt me dium homiliæ. ignorat ea: cū faciebas ea, præſto erat: cum admitteres ea, cognouerat. Nunquid ea vult a te cognoſcere? Peccare non erubuiſti, & cōfiteri erubeſcis? Dicito in hac vita, vt in alia requiem habeas: dicito ingemiſcens: & lacrymans. In codi-
De pæ- ce ſcripta ſunt peccata tua. Spongia peccatorum tuorū la-
ni. Di. 1. crymæ tuæ ſint. Item Proſper. Illi quorum peccata huma
c. por cō nam notitiam latent, non ab ipſis confeſſa, nec ab alijs publi
illi. Et cata, ſi ea confiteri, vel emendare noluerint, Deum quem
in 2. de habent teſtem, ipſum et habituri ſunt vltorem. Quod ſi ipſi
vita cō- ſui iudices fiant, & veluti ſuæ iniquitatis vltores hic in ſe
templatiua. voluntariam pœnā ſeueriſsimæ animaduerſionis exerceant:
Cap. 7. temporalibus pœnis mutabunt æterna ſupplicia, & lachry
Ibidem. mis ex vera cordis contritione fluentibus reſtringent æter-
Facilius. ni ignis incendia. Et infra. Facilius ſibi Deum placabunt illi, qui aut proprijs conuerſionibus crimen prodant, aut neſcientibus alijs ipſi in ſe voluntariā excommunicationis ferunt ſententiam: & ab altari cui miniſtrabant, non animo, ſed officio ſeparati, vitam ſuam quaſi mortuam plangunt: certi quod reconciliati ſibi efficacis pœnitentiæ fru-

ctibus,

ctibus, a Deo non ſolùm amiſſa recipiant: ſed etiam ſupernæ ciuitatis gaudia recipiant. His auctoritatibus innituntur, qui ſufficere contendunt deo cõfiteri peccata ſine ſacerdote. Dicunt enim, quod ſi quis timens detegit culpam ſuã apud homines, ne inde opprobrio habeatur, uel alij ſuo exẽplo ad peccandum accingantur, & ideo tacet homini, & reuelat Deo, conſequitur ueniam.

Quod non ſufficit ſoli Deo confiteri, ſi tamen homini poſsit.

Sed quod ſacerdotibus confiteri oporteat, non ſolùm illa auctoritate Iacobi, Confitemini alterutrum peccata ueſtra, &c. ſed etiam aliorum pluribus teſtimoniis comprobatur. Ait enim Aug. Iudicet ſeipſum homo uoluntariæ dum poteſt, & mores conuertat in melius: ne cum iam non poterit pręter uoluntatem a domino iudicetur: et cum in ſe protulerit ſeueriſſimæ medicinæ, ſed tamen utiliſſimæ ſentẽtiam, ueniat ad antiſtites, per quos illis claues miniſtrantur eccleſiæ. Tanquam bonus iam incipiens eſſe filius, maternorum membrorum ordine cuſtodito, a prępoſitis ſacramẽtorum accipiat ſatisfactionis ſuæ modũ, in offerendo ſacrificio contriti cordis deuotus & ſupplex. Id tamẽ agat, quod nõ ſolùm ſibi proſit ad ſalutem, ſed etiam ad exemplum cæteris; ut ſi peccatum eius non modo in graui eius malo, ſed etiam in tanto ſcandalo aliorum eſt, atq; hoc expedire utilitati eccleſiæ uidetur antiſtiti, in notitiam multorum uel totius plebis agere pœnitentiam non recuſet: ne lętali plagæ per pudorem addat tumorem, cum tanta eſt plaga peccati & impetus morbi, ut medicamenta corporis & ſanguinis domini differenda ſint, auctoritate antiſtitis, debet ſe quiſque remouere ab altari ad agendam pœnitentiam, & eadem auctoritate reconciliari. Item Leo Papa, Multiplex miſericordia Dei ita lapſibus ſubuenit humanis, ut non modo per baptiſmum: ſed etiam per pœnitentiam ſpes uitæ reparetur: ſic diuinæ uoluntatis præſidijs ordinatis, ut indulgentiam dei niſi ſupplicationibus ſacerdotum nequeant obtinere. Chriſtus enim hanc prępoſitis eccleſiæ tradidit poteſtatem, ut confitentibus pęnitentię ſatiſfactionem

Iac. 5. ĩ ho. 50. q̃ eſt de uolũtate, ac neceſſitate pœnitentię, nõ longe a fine eiuſdem tom. 10

Ibid. de pœ. d. 3

De pœ. d. 1. ca. multiplex.

darent, & eoſdem ſalubri ſatisfactione purgatos, ad cōicnē ſacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent.

Lib. de uera et falſa pœni. c. 10 tom. 4.

Item Aug. Quem pęnitet, omnino pœniteat, & dolorem lachrymis oſtendat: repreſentet uitam ſuam deo per ſacerdotem, pręueniat iudicium dei per confeſſionem. Præcepit. n. dominus mundandis, ut oſtenderent ora ſacerdotibus: docēs corporali præſentia confitenda peccata, non per ſcripta manifeſtanda. Dixit enim ora monſtrate: & oēs, non unus pro omnibus, non alium ſtatuatis nuncium, qui pro uobis offerat munus deo a Moyſe ſtatutum: ſed qui per uos peccaſtis, per uos erubeſcatis. Erubeſcentia enim ipſa partem hēt remiſſionis. Ex miſericordia enim hoc præcepit dominus, ut nemo pœniteret in occulto. In hoc enim quòd per ſeipſum dicit ſacerdoti, & erubeſcentiam uincit timcre dei offenſi, fit uenia criminis. Fit. n. ueniale per confeſſionem, quod criminale erat in operatione: & ſi non ſtatim purgatur, fit tamē ueniale, quod commiſerat, mortale. Multū enim ſatisfactionis obtulit, qui erubeſcentiæ dominans, nihil eorum, quæ cōmiſit, nuncio dei negauit. Deus enim qui miſericors & iuſtus eſt, ſicut ſeruat miſericordiam in iuſtitia, ita & iuſtitia in miſericordia. Opus enim miſericordiæ eſt peccanti peccata dimittere: ſed oportet, ut iuſtus miſereatur iuſte: conſiderat enim ſi dignus eſt, non dico iuſtitia; ſed & miſericordia. Iuſtitia enim ſola damnat; ſed dignus eſt miſericordia, qui ſpirituali labore quærit gratiam. Laborat enim mens patiēdo erubeſcentiam. Et quoniam uerecundia magna eſt pęna, qui erubeſcit pro Chriſto, fit dignus miſericordia. Vnde patet: quia quanto pluribus confitebitur in ſpe ueniæ, turpitudinem criminis, tanto facilius conſequetur gratiam remiſſionis. Ipſi enim ſacerdotes plus poſſunt proficere, plus confitentibus parcere.

Qđ criminale fiat ueniale.

Auguſ. ibid. hactenus.

De pœ. diſt. 1. Quamuis.

Item Leo Papa, Quamuis plenitudo fidei uideatur eſſe laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubeſcere non ueretur: tamen quia non omniū ſunt huiuſcemodi peccata, ut ea, quæ pœnitentiam poſcunt, non timeant publicari. Remoueatur improbabilis conſuetudo, ne multi a pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubeſcunt, aut timent inimicis ſua facta reſerare, quibus poſ-

ſunt

ſunt legum percelli conſtitutione. Sufficit enim cõfeſſio, quæ primum deo offertur, & tunc etiam ſacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim plures ad pœnitentiam potuerunt prouocari, ſi populi auribus non publicetur conſcientia confitentis. Ex his aliiſque pluribus indubitanter oſtenditur oportere Deo primum, & deinde ſacerdoti offerri confeſſionem: nec aliter poſſe perueniri ad ingreſſum paradiſi, ſi adſit facultas.

SVpra executus eſt, & determinauit Magiſter primã q̃ſtionẽ. Hic tangit, & determinat ſecundã. ſ. utrũ neceſſe ſit cõfiteri hoĩ, an ſufficiat ſoli Deo cõfiteri. Et diuiditur hęc pars in duas. In prima adducit auctoritates ad falſam partẽ. In ſecũda adducit auctoritates ad uerã. ibi. *Sed quòd ſacerdotibus confiteri oporteat, &c*) In quibus clareſcit cõfeſſionis uocalis inſtitutio, & pctõrũ obligatio; in qbus ẽt cõſiſtit p̃ſentis q̃ſtionis difficultas, & determinatio.

Dub. 1. *QVibuſdam uiſum eſt, &c*) Quęritur hic, utrũ tales fuerũt hæretici. Et ꝙ nõ vr; qa Magiſter recitat hoc tanq̃ opinionẽ ꝓbabilẽ. Sed cõtra hoc eſt; quia negãs cõfeſſionẽ, negat abſolutionem: ac ꝑ hoc negat clauium uirtutẽ: & ita manifeſtè eſt cõtra ſcripturã, & ita contra fidẽ. Reſpõ. Dicendũ, ꝙ ſi quis eſſet modò huius opinionis, eſſet hæreticus iudicandus; quoniam in concilio generali hoc determinatum eſt ſub Inno. III. Sed ante hãc determinationẽ hoc non erat hæreſis: qa ipſi non negabãt clauium poteſtatem: ſed negabant neceſſitatem: & benè cõcedebãt, ꝙ utile erat cõfiteri, & ſacerdotes poterant abſoluere. Ideo Magiſter, & Gratianus in Decretis hoc referunt tanq̃ opinionem: tamẽ uterq; improbat hoc, & determinat ĩ cõtrariũ: & ſi qs ꝑtinaciter aſſereret cõtrariũ, eſſet hæreticus iudicãdus.

Sed quod defendi, &c.) Videtur male dicere; qa nullũ peccatũ põt rõnabiliter defendi: quare ergo dicit, qđ defendi nõ põt? Reſp. Dicẽdũ, ꝙ defenſionẽ hic uocat peccati excuſationẽ. & aliqua ſunt peccata, q̃ ſunt poſſibilia defẽdi, qa poſſunt excuſari: & hoc ipſo digna ſunt uenia peccata naturæ, q̃ poſſunt excuſari de ſe, & poſſunt habere ablutionẽ, & abſolutionẽ merito lachrymarũ. Vult ergo dicere, ꝙ non eſt aliqđ peccatũ tã graue, qđ ꝑ lachrymas non fiat excuſabile: nec aliqđ ita põderoſum, q̃n uerus dolor cõtritionis faciat confiteri. Et fletus, & lachrymatio cõuenit ſceleri, dũ impetrat ueniã; & uerecũdiæ dũ reddit peccatorẽ excuſabilem, uel facit eũ uerecundiã abiicere, ob quã nõ audebat cõfiteri: & ita Amb. nõ intendit excludere conſtitutionem, ſed perſuadere ueram contritionem: & ſic patet intellectus auctoritatis. Dub. 2.

Non dico, &c.) Secũdũ hoc uidetur, ꝙ cum omnis homo ſit conſeruus, ꝙ nulli poſſit pecca- Dub. 3.

um reuelari. Præterea. Sigillū confeſsionis eſt arctiſsimum: ergo non debet timere, ut ſibi exprobretur. Reſpon. Dicēdū, ꝙ dupliciter cōfitetur aliquis peccatum ſuū alicui. Aut ſicut homini: & hoc per quandam cōfabulationē: Aut ſicut deo, & hoc ꝑ cōſcientiæ reuelationē, ut loquatur hoī ſicut Deo. Primo mō peccatū cōfiteri, eſt cōfiteri conſeruo, quia confitetur homini, & ut homini. Et ideo pōt ſibi exprobrare, quia ad ſigillū confeſsionis non tenetur. Alio modo quia confitetur homini. ut Deo: & tunc non confitetur, ut conſeruo: ſed Deo: qa homo nō nouit illud, ut homo: nec pt illud dicere: ſed tenī tacere, & tunc non eſt timendū, ꝙ exprobret. Si autem aliquis confeſsionē reuelaret, indignus eſſet honeſtate ſacerdotali; & rationabiliter cōfeſsio poſſet fieri alii, & ipſe uitari: & hoc auctoritate ſuperioris.

Dub. 4. *Neſcientibus aliis, &c.*) Videtur malè dicere; quia nullus poteſt ſeipſum excōicare. Itē. Quātumcunq; aliquis pœniteat, niſi per iudicium ſacerdotis non poteſt reconciliari. Reſp. Dicendū eſt, ꝙ loquitur de notitia, qua quis nouit, ut homo. Aliquis tamen nouit, ut Deus, ad cuius arbitriū homo dicitur ferre in ſe excōicationis ſnīam, quando ab aliquo ſe arcet propria uoluntate, a quo arcetur excōicatus inuitus, utpotè a locis ſacratis, & participatione euchariſtiæ. Et ſi tu obiicias, ꝙ nemo dēt ſe priuare illo ſacramēto, cū ſit medicina. Dicēdū, ꝙ dilatio medicinę, ut melior fiat ꝑparatio, potiùs eſt ꝓmotio, quā retractio à bono. Ad illud autem ſacramentum maxime pręparatur homo per deſiderium, & per reuerentiam: & quanto diutius aliquando ſe retrahit, tanto deſiderabilius ſumitur, & reuerentius accedit, maximè ille, qui a peccato reſurgit: & ideo hoc dicit.

Vt indulgentia, &c.) Videtur ex hoc, ꝙ abſolutio ſacerdotis per modum ſupplicandi, ſiue deprecandi debeat fieri: non ergo per modum indicatiuum. Sed cōtra hoc eſt, ꝙ omnium ſacramentorum forma eſt per modū indicatiuū: ergo & huius ſacramenti. Reſpon. Dicendū, ꝙ illud ſacramentum eſt contra actuale peccatum, ad cuius curationē cōcurrit actus uolūtarius. Vnde licet ſacramentū de ſe habeat uirtutē, pōt tamen impediri ꝑ prauā diſpoſitionē exiſtētē: & illā prauā diſpoſitionē ſolus Deus amouet: & ideo cōgruum eſt, ut forma uerborū ſub utroque exprimatur: & ſic eſt fieri cōgruū, & cōſuetū. Nā ſacerdos primò abſolutionē dat per modum deprecatiuum, dicens. *Indulgentiam tribuat, &c.* & poſt. *Et ego abſoluo te.* Dub. 5.

Docens corporali, &c.) Videtur ex hoc, ꝙ qui ignorat linguam nō poſsit confiteri per interpretem: & etiam, ꝙ mutus confiteri non poſsit, cum non poſſit ore dicere. Itē. Quæritur, utrum interpres teneatur celare. Et uidetur, ꝙ ſic: quia communicat in actu ſacerdoti; in contrarium eſt, ꝙ peccator ei non cōfitetur. Reſp. Dicēdum, ꝙ Aug. loqtur de illis, q habēt idioma, & potētiā cōfitēdi, ꝙ nō excuſantur, Dub. 6.

immo

immo tenentur proprio ore dicere propter meritum erubeſcẽtiæ. Quod obiicitur de interprete. Dicẽdũ, ꝙ obligãdus eſt ꝑ ſacerdotẽ: & ſi nõ obligat, tamen tenetur: q̃a eſt auris ſacerdotis. Vnde cõicat cum utroque.

Dub. 7. *Fit tamen ueniale, &c.*] Videtur falſum dicere; quia ſpecies rerum nõ poſſunt trãſmutari: ergo nec peccata. Reſpon. Dicẽdũ, ꝙ mortale fieri ueniale eſt dupliciter, aut quantùm ad maculã, & deformitatẽ; aut quantùm ad reatum. Si quantùm ad maculã, hoc eſt impoſſibile. Si quantùm ad reatũ, hoc põt eſſe dupliciter. Vel ꝙ reatus iſte fiat ille; & hoc nunq̃ fit. Vel quia ille ſuccedit huic: & hoc eſt uerũ, quia aliquis prius obligatur ad mortẽ æternam, & poſt per diuinam miſericordiam ad pęnã temporalẽ. Vel diſtinguitur, ꝙ ueniale dicitur tribus modis. Ex genere, ut mendacium iocoſum. Ex euentu, propter effectum diuinæ miſericordiæ. Ex circunſtantia, ut illud quod habet excuſationem. Primo modo mortale non fit ueniale, ſed ſecundo modo.

Dub. 8 *Quanto pluribus, &c.*) Videtur malè dicere; quia aut ſecundus ſacerdos aliquid remittit, aut nihil. Si aliq̃d, ſimiliter & tertius: & ſic totum poſſunt remittere: ergo ſine ſatisfactione per ſolã confeſsionem poteſt quis ſaluari, qđ eſt inconueniens. Si uero nihil remittit; ergo non conſequitur ueniã facilius. Itẽ. Si prima confeſsio eſt ſacramentum ꝑfectum; ergo ſi ſuperaddit, uidetur totum ſuperfluũ; ergo nõ conſequitur ueniã. Itẽ. Quilibet ſacerdos dẽt imponere pñiam: & tunc uidetur, ꝙ aut detur ad oẽs, aut ad nullã. Si ad oẽs, tunc difficiliùs cõſequitur ueniam. Si ad nullam, uidetur, ꝙ una cõfeſſio irritet aliam. Reſp. Dicendũ, ꝙ cõfeſſio ordinatur ad multa, ſed ad unũ principaliter: & quantùm ad principale, æquiualet cõfiteri multis & uni, q̃a unus ſacerdos tñ dimittit de pęna, quantũ põt ui clauium. Nec dẽt iterari cõfeſsio ꝑꝑ finẽ principalẽ, niſi forte timeatur error fuiſſe in cõfeſſione. Prætęrea Aliæ ſunt utilitates annexæ, & ad illas ualet multoties cõfiteri .ſ. ad erubeſcẽtiã, & interceſſorũ multiplicationẽ, & ad humiliationẽ, & gratiæ augmentum. Ad principalẽ effectũ ualet quãtùm ad certificationẽ. Ex his patent obiecta, q̃a ſecũdus non facit nouã remiſsionẽ, nec dẽt de nouo ligare, ſed aliq̃d facile imponere, ut Pr nr, &c. & ſꝑ põt pęnitens eſſe certior, quia ſi nõ habuit effectũ prima põt eſſe, ꝙ ſecũda habeat, q̃a meliùs inuenit diſpoſitũ: & ex hoc patet ultimũ.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An confeſsio ſit de lege naturæ?

AD intelligentiam huius partis q̃ritur de confeſsione uocali. Et circa hæc duo principaliter quæruntur. Primò quæritur de cõfeſsione quãtùm ad præceptum inſtituentis. Secundò quantùm ad obligationem exequentis. Quantùm ad primum quærũtur tria. Primò quæritur, utrum mandatum de confeſsione pertineat ad

ad legem naturę. Secundò, vtrū pertineat ad legē ſcriptam, vel legem gratiæ. Tertio quęritur, a quo fuerit inſtituta, vtrum a Chriſto, an ab aliquo eius Apoſtolo.

QVOD in lege naturæ fuerit confeſſio inſtituta, videtur. Super illud Gen. Adam vbi es. Glo. Verba increpantis ſunt, & ad confeſſionem cogentis, non ignorantis. Sed Adam non tenebatur niſi ad legē naturæ: ergo confeſſio eſt de iure naturali, confeſſio. ſ. vocalis, quia vocaliter ei dominus loquebatur, & ille vocaliter reſpōdebat. ITEM. Iob. Si abſcōdi quaſi homo peccatum meum, & celaui iniquitatem meā in ſinu meo: Quaſi diceret, Non: ergo peccatum erat abſcondere peccatum, & vt peccatum reprobat Iob: ſed ipſe nō tenebatur niſi ad ius naturale; ergo ius naturale prohibet abſconſionem peccati: ergo pręcipit, vel ſuadet confeſſionem.

Cap. 3.

Cap. 31

ITEM. Greg. ibidem in Glo. Vere humilis non ſolùm mala ſua cognoſcit; ſed etiam voce confeſſionis aperit: ſed humilitas de peccatis cōmiſſis eſt de iure nanaturali: ergo & vox confeſſionis peccati. ITEM. Ratione videtur; quia duplex eſt confeſſio ſcilicet cōfeſſio laudis, & cōfeſſio peccati: & vtraque eſt in gloriam Dei, ſicut patet, quia dixit Ioſue ad Achan. Confitere peccatum, & da gloriā Deo. ſed natura dictat Deum glorificandum, dictat Deum laudandum, non tantum corde, ſed ēt ore: ergo pari ratione dictat peccatum vtroque modo confitendum. ITEM. Pœnitentia tres habet partes. ſ. contritionem, confeſſionē, & ſatisfactionem: ſed contritio, & ſatisfactio ſunt de lege naturali: ergo pari ratione & cōfeſſio. ITEM. Omne opus virtutis ſpectat ad dictamen naturæ: ſed confeſſio peccati eſt opus virtutis: ergo &c. Probatio minoris. Veritas eſt virtus (vt uult Philoſophus) ſed ueritas eſt, quę habilitat ad dicēdū uerum: ſed maxima difficultas eſt in enarrando ſuum peccatū verè: ergo maximè circa hunc actum conſiſtit virtus: ergo &c.

Ioſue. 7.

1. Ethi. cap. 10

CONTRA. Ius naturale (vt dicit Iſid.) idem eſt apud oēs: ſed confeſſio peccati non eſt eadē apud omnes: ergo confeſſio peccati non eſt de iure naturali.

ITEM. Videtur quòd ſit contra naturam; quia naturale eſt cuilibet, & de natura recta celare amici commiſſum, ſicut dicitur Prouerb. Sed magis ſe debet quiſque diligere, quàm proximum ex dictamine naturæ: ergo natura dictat peccata propria eſſe celanda. ITEM. Naturale eſt cuilibet celare verenda corporis: ergo ſimiliter verenda ſpiritus: ſed peccata ſunt turpitudines animæ: ergo peccatū confiteri potiùs eſt contra naturam, quàm ſecundum naturam. ITEM. Recta ratio, quæ eſt naturæ cōformis, erubeſcit turpia cogitare: ergo ſi plus eſt referre, ſiue dicere, quàm cogitare; videtur quòd peccatum ſuū quiſque per naturam erubeſcit dicere: ergo cum cogitare turpia, & facere, ſit contra naturā, & rationem rectam: pari ratione & referre. ITEM. Per naturam recordatio iniuriarum eſt

Cap. 17

occaſi

occaſio inimicitiæ cōfirmandę: ſed peccator per peccatum eſt iniuriatus Deo: ergo recordādo peccatum, & iterando, inimicitias renouat: ſed quod fecit hominem inimicum Deo, uel magis inimicum, eſt contra naturam, & rationem rectam: ergo & confeſſio ſceleris.

RESOLVTIO.

Mentaliter quidem confiteri (quod idem eſt, quod illatam offenſam agnoſcere) uticq; de iure naturæ eſt. Vocaliter autem in caſu quidem Deo, in generali uerò homini eadem natura confiteri dictat.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ dupliciter ſunt aliqua de dictamine iuris naturalis; aut in generali, aut in ſpeciali. In ſpeciali, ut honorare parentes. In generali, ut dictat natura ea, quæ ſuper addit lex euangelica: ſicut ſunt aliqua ſupererogationis; ut conſilia, uel etiam aliqua ſacramenta. Intelligendum eſt igitur, ꝙ eſt confeſſio peccati mentalis, & uocalis. Mentalis cōfeſſio eſt recognitio peccati, & offenſæ: & hæc eſt de dictamine naturæ in ſpeciali, ſecundùm ꝙ cognitio offenſæ eſt de dictamine naturæ. Cognitio autem offenſæ humanæ eſt de dictamine naturæ per ſe, ſecundùm ꝙ eſt rationalis. Sed cognitio offenſæ diuinæ ē de dictamine naturæ adiutæ aliquo modo per fidem. Quo modo enim ſcit homo ſe offendere Deum, quem non uidet, niſi per aliquem radium fidei hoc cognoſcat? cum autem homo cognoſcit, ꝙ Deum per pręuaricationē inhonorat: natura dictat, ꝙ ab ipſo eſt miſericordia humiliter petenda: & hoc numquam eſt, niſi cognoſcatur culpa. Vocalis uerò confeſſio eſt duplex, ſcilicet quæ fit Deo, & quæ fit homini. Vocaliter cōfiteri Deo dictat natura, nō ſimpliciter; ſed in caſu; ut puta, quādo Deus exigit, ſicut exegit ab Adā & Cayn. Vocaliter autem cōfiteri homini non dictat natura, niſi in generali. Dictat enim, ꝙ omnibus modis recōciliari oportet Deo, quibus ipſe ſtatuit: unde natura ſic dictabat, ꝙ ſi Deus arbitriū conſtitueret inter ſe, & peccatorem; ꝙ ipſi eſſet culpa reuelāda: & ita dictabat in generali: dictabat etiam, ꝙ illi eſſent dicendā uera: Et ſic patet quomodo confeſſio ſpectat ad legem naturæ: Quædam enim eſt de dictaminæ naturæ per modum neceſſitatis; quia natura dictat illā ſimpliciter, & ſpecialiter. Quædam etiā eſt de dictamine naturę per modum expedientis non ſimpliciter; ſed in caſu neceſſitatis; ut cōfeſſio uocalis facta Deo. Quædam uerò dictabat in uniuerſali ſolùm: & hæc eſt confeſſio facta homini.

EX HIS patent obiecta ad primam partem, nam auctoritates procedunt ſecundùm primā uel ſecundam uiam, ut patet. Similiter prima ratio inducta ex ſimili in confeſſione uocali laudis; quia ſicut in caſu laudare oportet ore, tamē ſemper debet actu, uel habitu laudare in corde: ſic & intelligendum de confeſſione peccati. AD ILLVD, quod obiicitur de partibus aliis, ſcilicet contritione, & ſatisfactione: Dicendum, ꝙ iſtę partes reſpiciunt pœnitentiam, ſecundùm quod eſt uirtus, & ſecundùm ꝙ

eſt

eſt ſacramentum; ſed ſpecialiter contritio, & ſatisfactio reſpiciũt uirtutem: ſed cõfeſsio magis eſt pœnitentiæ ut ſacramentum; ſicut melius patebit infra. Confeſ- *Qõ ſequenti.* ſio enim peccati quæ fit homini, ortũ habet non tantùm a natura; ſed ẽt ab inſtitutione diuina: & ex hoc patet reſpõſio ad vltimũ, qđ dicit, ꝙ eſt opus uirtutis. Dico.n.ꝙ reuera opus uirtutis eſt; ſed nõ omnino; ſed uirtutis cũ adiunctione inſtitutionis ſacri; uirtus enim non dictat, ꝙ peccata occulta dicãtur homini. Similiter nec pœnitentia dictat illud per ſe quantumcunque homo doleat; ſed cum Deus inſtituit, tunc uirtus obediẽtię imperauit pnĩa accelerauit, & veritas actum direxit. ET ITA patet, ad quam uirtutem ſpectet cõfiteri, & quomodo ſit opus uirtutis, & cuius. Vnde pœnitentia in generali dictat ſecũdùm ꝙ eſt uirtus uolens facere emendam; obedientia per mandatum ſpecificat; ueritas elicit, & regulat.

AD ILLVD, quod obiicitur in oppoſitum, ꝙ nõ eſt idem apud oẽs. Dicendum, ꝙ illud intelligitur de eo, qđ natura dictat in particulari, non in uniuerſali.

AD ILLVD uerò, quod manifeſtare peccatum eſt contra rationẽ. Dicẽdum, ꝙ peccati propalatio pt fieri dupliciter, uel ad ſui ipſius cõmendationem, ſicut faciũt peccatoris, q lętãtur, cũ maleſecerint, & exultant in rebus peſsimis, quorũ uiæ puerſæ &c. qbus eſt facta frõs mulieris meretricis, & de quibus dr. Peccatũ ſuum ſicut Sodoma pdicauerũt &c. & hæc eſt contra naturã; & cõtra rationem rectã, & ad prouocandam diuinam inimicitiã. Et uerecũdia, & confuſio: huic oppoſita eſt adducens ad grãm, & gloriã. Alia eſt confeſsio, q̃ fit ad ſui accuſationẽ ad inueniendã diuinã propitiationẽ: & hæc eſt ordinata ad faciendũ emendã, uel ad curandũ plagã occultã. Vnde ſicut natura dictat, ꝙ uulnus ẽt in locis ſecretis eſt aperiendũ medico ad curationem, quãuis dictet pudẽda opienda, ſic eſt de peccatis. Et ſicut ſi aliqs uulnus nullus oſtẽdere, iudicaret ſuperbus & ſtultus, & facere cõtra naturã, & ſalutẽ ſuã; ſic, intelligendũ eſt in ꝓpoſito: & ex hoc patet rñſio ad oẽs rõnes. Nã ſi uulnus amici deberet curari ꝑ meã cõfeſsionẽ, ſicut & propriũ dictaret rõ, & natura, ꝙ ego deberẽ ipm ꝓcederẽ. Quãuis ãt naturæ dictamini cõſonũ ſit erubeſcere, & nũquã detegere pctã ꝑ cõfeſsionẽ: ꝑꝑ illã tñ cauſã nõ ẽ dimittẽda confeſsio. Et hoc ꝑꝑ multiplicẽ vtilitatẽ q̃ hẽt: & ꝑꝑ hãc inſtituit eã Deus. Valet.n. ad peccati cognitionẽ ꝓpter inſtructionẽ ſacerdotis. Deut. Si difficile, & ambiguum *Ca. 17.* apud te &c. Ad cogniti delectionẽ Pſal. Dixi, cõfitebor &c. Si ꝓ *Pſ. 31.* poſitũ ualet, quãtò magis ualet opus? Ad cogniti & deleti ſatiſfactionẽ; q a erubeſcẽtia in cõfeſſione eſt magna pars ſatisfactionis. Eccl. Eſt confuſio adducens *Cap. 4.* grãm, & gloriã. Ad pœnæ diminutionem in clauiũ ptãte. Matt. *Ca. 18.* Quodcũq; ſolueris ſup ter. &c. Ad Dei laudẽ. Ioſue. Da gloriã *Cap. 7.* Deo, & cõfitere &c. & indica mihi qd feceris. Ad interceſſorum multiplicationẽ. Iaco. Cõfitemini *Cap. 5* alterutrũ pctã vr̃a, & orate ꝓ inui-

inuicē. Ad conſcientiæ aſſecurationē. Vnde Dauid ſtatim cū dixit, Peccaui; audiuit. Tranſtulit Dominus &c. Et hoc magnum bonū eſt 2. Cor. Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.

2. Reg. 12. Cap. 1.

QVAESTIO II.

An confeſſio inſtituta fuerit in lege, & ex lege ueteri?

VTRVM confeſſio fuerit inſtituta in lege ſcripta. Et ꝙ ſic uidetur. Leuit. dicitur de ſacerdote, qui debebat hircū emiſſarū emittere. Confiteatur oēs iniquitates filiorū Iſrael, & uniuerſa delicta, atque peccata: ſed non poterat ſacerdos confiteri peccata aliqua, niſi illi prius confiterentur ea: ergo uidetur ꝙ ibi fuit confeſſio inſtituta. ITEM. Hoc uidetur auctoritate Salomonis, qui dicit. Qui abſcondit ſcelera ſua, nō dirigetur: cōſtat ꝙ loquitur de his, qui erant tēpore legis & conſtat, ꝙ non intelligit de abſconſione reſpectu Dei, cui omnia ſunt nota: ergo reſpectu miniſtri Dei: ergo &c. ITEM. Iſa. Narra ſi quid habes, ut iuſtificeris: ſed narratio dicit actum ſermonis, & confeſsionē uocalem: & conſtat ꝙ loquitur pro tempore legis; quia exhortando non prædicando: ergo uidetur quod tempore legis eſſet confeſſio in præcepto. ITEM. Hoc uidetur. Plus eſt aliquid ꝓfiteri facto quam uerbo; plus et confiteri peccata coram omnibus, quam coram uno; ſed ipſi confitebantur ſe peccatores coram omnibus, dum offerebant hoſtiam pro peccato: ergo cum ad hanc tenerentur, uidetur ꝙ multofortius ad confeſsionem oris. ITEM. Confeſsio oris inſtituta eſt ad hoc, ut ſacerdos ſit medius arbiter: ſed in lege ueteri ſacerdos erat mediator. Vnde ꝑ totum Leui. ubi agitur de oblatione, dicitur. Orabitque ſacerdos, & remittetur ei. ITEM. Vetus lex fuit lex rigoris, & magis puniebat, quàm noua: ſed confuſio, quæ eſt pœnitentia, eſt magna pœna ergo magis fuit competens legi ueteri, quam nouæ. ITEM. Ratio, quare eſt inſtituta confeſſio, eſt ut fiat recōciliatio eccleſiæ: ſed eccleſia erat in uete. te. & unitas magna: quia unus dū peccabat iniuriabat̄ toti multitudini; ſicut manifeſtū eſt in Achar: ergo tūc debuit inſtitui confeſſio peccati.

Ca 16. Prouer. 28. Ca. 43. Ca. 12. & 14.

CONTRA. Aug. Oblatio ſacrificiorū cōfeſſio fuit pctōrum; ergo uī ꝙ nō fuerit ibi alia cōfeſſio, ꝙ oblatiō. ITEM. Cōfeſſio ordinata ē ad abſolutionē: ſed lex trāſgredientes ex certa ſcientia, faciebat occidi ſine miſericordia: cū ergo nō teneret̄ aliqs facere ſe occidi, nō tenebat̄ confiteri. ITEM. In cōfeſſione manifeſtantur, q̄ cordis ſunt, & occulta: ſed lex ꝓhibebat manū, non aīum: ergo cōfeſſio legi nō cōpetebat. ITEM. Si cōfeſſio fuit ī lege, aut ſicut morale, aut ſicut ſacr̄ale. Si ergo ſicut morale: ergo ſilr fuiſſet in lege naturę. Si ſicut ſacr̄ale: ergo cum alia & alia ſint ſacr̄a no. legis, & ueteris, nō deberet eſſe ī noua. ITEM. Vſq; ad aduentū Xpi fuerunt hoies ſub umbra, & ante nō puenerūt ad lucē: ſed per confeſsionē peccati ꝓdit peccator ī aperrū: ergo ante aduentū Chri non debuit eſſe peccati cōfeſsio. ITEM. Cōfeſſio eſt

1. Para lip. 2.

eſt ordinata ad poteſtatem clauium; quia confitens abſoluitur: ſed in ſola lege noua dictum eſt
Ioã.20 ſacerdotibus. Quorum remiſeritis peccata &c. ergo uidetur, ꝙ cum ante non fuerit poteſtas abſoluendi, ꝙ nec fuerit neceſſitas, nec utilitas confitendi.

RESOLVTIO.

Confeſsio cum ſit manifeſtatrix ſcelerum, quæ opera tenebrarum ſunt; ad Dei & proximi reconciliationem ordinata: in lege ueteri, quæ lex eſt umbra & figurarum, inſtitui non potuit, niſi in figura.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ duo ſunt principaliter in confeſſione, propter quæ oportuit, & conueniens fuit confeſſionē inſtitui. Primò eſt propter deletionem peccati, & manifeſtationem; & iſte eſt finis cōfeſſionis in ſe. Secundus finis eſt propter reconciliationem faciendā Deo, & eius eccleſiæ. Primò igitur fit propter peccati deletionē: peccator enim dum malè agit, odit lucem: & ideo in reuerſione ad iuſtitiam oportet redargui opera infructuoſa tenebrarum; quę autem arguuntur, a lumine manifeſtantur, hoc autem eſt per
Eph.5. confeſſionem: & ideo debuit in ea lege inſtitui confeſſio, in qua eſt manifeſtatio ueritatis: in ea (inquā) lege, in qua uerbū caro factum eſt, ut intelligibile fieret ſenſibile, & manifeſtū. In ea le-
Ioã. I. ge debeat occulta, & tenebroſa opera manifeſtari; & uerba cordis formā uocis induere: hęc aūt eſt lex gratiæ: & iō confeſſionis inſtitutio quantū ad primā finē competit legi gratiæ. Alius finis eſt ad recōcil iationem faciēdā, humano arbitrio mediātē; ideo fit homini, ut homo ſit iudex, & arbiter inter Deum, & peccatorem. Arbiter aūt talis dēt eſſe, qui poſſit manum ponere in utrūq;: talis aūt nō potuit eſſe, quouſq; Deus factus eſt homo: & tunc homo deificatus datus eſt nobis mediator, & arbiter Chriſtus, q potuit arguere, & manū ponere in utrumq;. Hic aūt reliquit in eccleſia ſucceſſores, quos & arbitros conſtituit, & rectores eccleſiæ, quibus cōmiſit auctoritatē reconciliandi. Et quoniā hæc auctoritas primo fuit in Chriſto, & in nullo potuit eſſe, anteq̄ ueniret ille ꝑcipuus mediator, & hoc ſolū in lege noua fuit, ideo tātū in hac lege inſtitui cōfeſſio debuit. Cōcedo ergo, ꝙ cōfeſſio ꝓut eſt ſacramētū, (confeſſio inquā uocalis) ſolius nouę legis fuit; nec ꝑceſſit in lege ueteri niſi in figura. qa illi legi nō cōpetebat. Pręceſſit aūt in hoc, ꝙ ſacerdotibus data erat auctoritas diſcernēdi inter lepram, & non leprā, ſanctū, & profanum. Sed hæc quidem erant corporalia, & nō ſpiritualia: & illam figuram oſtendit dominus impletam eſſe in lege noua, cum mundatos ad ſacerdotes mittebat, ut dicitur Matth.8. vbi uolūt aliq dicere, quod confeſſio fuit inſinuata: ſed magis (ut uidebitur) fuit ibi inſtituta.

AD ILLVD, quod obiicitur, qđ fuit ibi cōfeſſio, q a ſacerdos confitebatur. Dicendum, ꝙ talis non erat confeſſio ſacramentalis, quæ fit homini, de qua nūc loquimur, qua aliquis ſe accuſat: ſed illa fiebat Deo in generali

rali de peccatis ipſius multitudinis, non alicuius particularis perſonæ. AD ILLVD, quod obiicitur, de abſconſione. Dicēdum, quod intelligit de abſconſione, quæ eſt per peccati defenſionem, & palliationem, ſicut faciunt hypocritæ: & illud eſt falſitatis: & hæc eſt contra legem naturæ & reſpectu Dei, & reſpectu hominis. Quamuis autem ſit prohibitum mentiri, nō tamen eſt præceptū dicere omnem ueritatem. AD ILLVD, quod obiicitur de narratione. Dicendum, quod intelligitur de narratione ſecundùm linguam, & os cordis. Vel ſi intelligatur ſecundùm os corporis, adhuc intelligitur, quod fiat reſpectu Dei: quemadmodum fit oratio uocalis nō ad Deum inſtruēdum; ſed excitandum in nobis affectum pudoris, uel amoris, uel doloris, uel alicuius alterius affectionis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod plus eſt facto profiteri, quam uerbo. Dicendum, quod illa oblatio non erat profeſſiua peccati; ſed hoſtiæ oblationis pro peccato: ex conſequenti autem oſtendebatur peccator. Sed hoc non eſt in ſpeciali; ſed in generali: nec magis ſacerdoti, quam alii: & hoc quidem decebat aliquo modo fieri: quia iam eccleſiaſtica unitas in conformitate ſacramentorum, & uniformitate cultus diuini cœperat inchoari. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ſacerdos erat mediator. Dicēdum, quod & ſi mediator eſſet ad offerendum hoſtias figurales, non tamen erat mediator in abſoluendo: & ita ſacerdoti non debebat fieri confeſſio peccati; ſed oblatio hirci, uel uituli non ſic eſt de ſacerdote no. teſt. qui ſicut uerum Chriſti corpus conficit, & poteſtatem habet ad cōficiendum; ſic auctoritatem habet ad corpus myſticum abſoluendū. AD ILLVD, quod obiicitur, quod lex uetus erat lex rigoris, & oneris. Dicendū, quod quamuis cōfeſſio oneroſa uideatur propter pudorem, tamen eſt ſarcina miro modo alleuians per abſolutionem: & ideo illi legi non competebat. Hic enim fit ab omni peccato abſolutio, ibi uerò ſine omni miſericordia grauis peccatoris fiebat damnatio, propterea nō competebat illi legi talis perfectio. AD VLTIMVM de unitate eccleſiæ, Dicendum, quod unitas erat; ſed tamen figuralis reſpectu ueræ unitatis huius eccleſię: & ideo ſicut ſacrificium fuit figurale, ita & ſacerdos, ita reconciliatio: & poſtremo confeſſio; quia leproſus ſe ſacerdotibus oſtendebat.

QVAESTIO III.

A quo inſtituta ſit confeſſio?

A QVO fuerit inſtituta confeſſio, & quod fuerit inſtituta a Chriſto uidetur; quia ſacerdotium fuit inſtitutum a Chriſto ad remiſſionem peccatorum, & abſolutionē; ſed ſacerdotes non poſſunt, nec debent ſoluere; niſi ſciant a quo ſoluant: ſed poſito poſteriori, ponitur prius: ergo ſi Chriſtus inſtituit abſolutionē, multò fortiùs confeſſionem.

ITEM. Cuius eſt inſtituere totum, & partes: ſed dominus inſtituit pęnitentiam, cum prædicauit, & præcepit. Agite pœnitentiam. ergo tunc inſtituit confeſſionem. *Mat. 3* ITEM. Confiteri peccata occulta, hoc eſt magnę perfectionis,

fectionis, & ſuperadditum mandatis legalibus: ſed nullus poteſt hoc præcipere, niſi qui per oĩa poteſt ſuper hominem: ergo ſolus Chriſtus ad confeſſionẽ peccatorũ potuit obligare. ITEM. Ioannes præcurrit ſaluatorem, & uerus fuit præcurſor: non tãtum in uerbis, ſed in geſtis: ſed omnes, qui baptizabantur a Ioanne, confitebantur peccata. ergo ſicut præceſſit in Ioanne baptiſmus præparationis, & confeſſio præparationis; ita utrũq; debet inſtitui a Chriſto. ITEM. Hoc ſacramentum perneceſſarium eſt, ſicut baptiſmus; quia ſecunda tabula eſt poſt naufragium; quando iam non ualet baptiſmus: ſed Chriſtus per ſeipsũ nos liberauit a naufragio, & primam tabulam inſtituit: ergo uidetur, quòd ſimiliter & ſecundã, & ita confeſſionem ipſam.

Mat. 3

CONTRA. Sacramentis, quæ dominus inſtituit, ipſemet uſus fuit, ut priùs uiſum eſt in Baptiſmo, & Euchariſtia: ſed ipſe nunquam fuit cõfeſſus aliquod peccatũ: ergo &c. ITEM. Chriſtus in factis ſuis nobis dedit exẽplũ: ſed ipſe abſoluit ſine omni confeſſione mulierem in adulterio deprehenſam: ergo non uidetur inſtituiſſe confeſſionem, ſed potiùs noluiſſe. ITEM. Quæro, ubi inſtituit. Si dicas, ibi, Agite pœnitentiã. Contra. Nondum erãt ſacerdotes, quibus poſſent, & deberent confiteri: ergo in illa prædicatione non implicabatur cõfeſſio. ITEM. Alii dicunt, ꝙ inſtituerit ibi, ubi miſit leproſum ad ſacerdotes. Sed contra. Matt. viii. dicitur. Vade, & oſtende te ſacerdotibus, & offer munus tuum, quod præcepit Moyſes: ergo conſtat, quòd mandauit facere, quod fiebat in lege, & illud non erat confeſſio uocalis: ergo &c. ITEM. Dicunt alii, ꝙ ibi Ioan. xx. Accipite S.S. quia dum inſtituit ſacerdotes, & poteſtatẽ abſoluendi eis dedit præcepit per conſequens aliis, ut ad eos peccata deferrẽt. Sed cõtra. Difficilius eſt confiteri, quã confeſſionẽ audire: ergo magis ſpecialiter de hoc debuit mandatũ dare. QVAERITVR igitur, quare Chriſtus non inſtituit confeſſionem expreſſe, ſicut alia ſacra.

Diſt. 3. p. 2. ar. 1. q. 2. & Diſt. 9. ar. 1. q. 4.

Ioã. 9

Qõ collateral.

RESOLVTIO.

Formale confeſſionis, hoc eſt poteſtatem abſoluendi, per ſe inſtituit Chriſtus: at vero materiale, quod eſt peccati detectio, inſinuauit ſolum; Apoſtolis inſtituendum relinquens.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ duo ſunt in confeſſione. Vnum formale, & cõpletiuum: & hoc eſt abſolutio, ſiue poteſtas abſoluendi, uel medicandi: & hanc dominus inſtituit, qui poteſtatem clauium conceſſit: & penes hoc reſidet uirtus. Aliud autem eſt materiale: & hoc eſt detectio peccati, ſiue morbi: & hoc dominus non inſtituit in ſe, ſed inſinuauit. Ratio autem, quare non inſtituit (ut dicunt aliqui) hæc fuit, quia ſufficit ægroto exponere medicum, & medicinã: & ulterius confeſſio peccati nõ ualet extorta, ſed debet eſſe uoluntaria: ideo dominus inſinuauit, relinquẽs hoc in uolũtate ęgrotantium. Et hoc eſt quod dicit Hugo. Medicis dixit, ut curarent, ſed infirmis nõ dixit, ut ad medicos curãdi cauſa uenirent; hoc

Libr. 2. p. 14. c. 14.

hoc quaſi certum eſſe uoluit, ꝙ ægri libenter ſalutẽ quærerent, & ſe curandos offerrent, ſi medicos inuenirẽt. Et licèt hoc ſit ſatis probabile, poteſt tamẽ & aliter dici, ꝙ dñs confeſſionẽ ꝑ ſe nõ inſtituit, quia eſt in remediũ recidiuantiũ: ſed quia Chriſtus erat eccleſiæ fundator, & uenientibus oĩum peccatorũ ꝑ baptiſmũ fiebat remiſſio: iõ ab eo non debuit inſtitui confeſſio, ne ex uerbo dñi daretur aliquibus recidiuãdi occaſio. Cum aũt eccleſia fuit inſtituta, & labi hoĩes cęperunt; tunc remediũ ne deſperarent, uel contemnerent, publicari oportuit: & ideò per Apoſtolos confeſſio debuit inſtitui, auctoritate ſibi a domino tradita in clauibus ſibi datis, in qbus poteſtatem recuperant ſanandi. & ita imperãdi modũ conuenientem ſaluti: & hoc quidẽ erat per morbi detectionem, & peccãtis humiliationẽ, & ſacerdotalẽ abſolutionẽ: & ideo confeſſio fuit a domino inſinuata, ab Apoſtolis inſtituta, ab epiſcopo Hieroſolymitano. S. Iacobo promulgata. Et ſicut ſententia de nõ ſeruãdis legalibus promulgata fuit Act. xv. ſic & cõfeſſio oĩbus his peccantibus indita, & impoſita Iac. v. Cõfitemini alterutrũ peccata ueſtra. Et iterũ, non ſolum hęc eſt ratio, ſed etiã ulterior eẽ põt: cõfeſſio. n. hoĩs eſt opus pure humanum: unde non eſt data uirtus ſacramenti ipſi confeſſioni, ſed abſolutioni: ideo rectè hominibus puris inſtitutio debuit reſeruari. Ex his, quę dicta ſunt, quatuor poſſunt rões elici, quare dominus inmediatè cõfeſſionẽ, & expreſſe non inſtituit. Prima quidẽ, quia nõ oportuit. Secunda uerò, qa in hoc uoluntariã eẽ debere docuit. Tertia, qa eſt ſacrm̃ recidiuãtium. Quarta, qa quantũ eſt de ſe, eſt opus humanũ: vnde credo, qđ nõ per ſe inſtituit: & ſi dicatur inſtituiſſe, hoc eſt intelligendũ inſinuãdo, & auctoritatem dando.

Nõ placet hæc Sco. d. ſ. præſen. q. vnica in fi. 1. artic.

Ex hoc patet rñſio ad primũ, & ſecundũ: dominus. n. formale pęnitentię inſtituit ꝑ ſe, materiale aũt non: & rõ uiſa eſt ſupra. Ad tertiũ quoque patet reſpõſio; qa apoſtoli hoc poterãt præcipere auctoritate clauiũ ſibi datarũ, qa aliter fruſtra eẽnt datę. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ cõfitebãtur &c. Dicendũ, ꝙ utrũq; ſaluator impleuit: ſed unũ ꝑ ſe, qa decebat ipſum: & alterũ per alios, quia eos decebat uti cõfeſſione. Chriſtus. n. q oĩa ſciebat, ſine cõfeſſione oris abſoluebat. Sed hoc apoſtoli facere nõ poterant; qa niſi per ægrotũ non poterant noſſe plagã. Ad illud, ꝙ obiicitur ultimò. Dicendum, quod Chriſtus inſtituit ſecundũ hoc ꝙ erat ibi completionis: non tamen totũ ſicut baptiſmũ: quia non conueniebat ei ita fabricare totam tabulam recidiuãtium, ſicut primam accedentiũ.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An omnes adulti tam boni, quàm mali confiteri teneantur.

Conſequenter uiſo de inſtitutione cõfeſſionis; q̃ritur de obligatione ad ipſã. Et quãtum ad hoc tria quæruntur. Primò ꝑ cõparatione ad ſubiectũ, Secundo ꝑ cõparatione ad tps.

Tertiò ꝑ cõparationẽ ad modũ.

VTRVM omnes adulti boni, & mali ad confeſſionem teneãtur. Et ꝙ ſic, uidetur per Decretalem de pœnitentiis, & remiſſionibus. Lib. 5. Oĩs utriuſq; ſexus fidelis, poſtquã ad annos diſcretionis peruenerit; oĩa peccata ſua ſaltem ſemel in anno fideliter cõfiteatur proprio ſacerdoti. Et ꝙ illud ſit præceptum; patet in hoc, ꝙ ſubiungitur grauis pęna. ſ. ꝙ uiuens ab ingreſſu eccleſiæ arceatur; & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Itẽ 1. Ioh. 1. Si dixerimus, quia peccatum nõ habemus; mendaces ſumus, & nos ſeducimus; & ueritas in nobis non eſt: loquitur de oĩbus cõiter; ergo oĩs, qui dicit ſe non habere peccatum, peccat mortaliter: ergo q̃libet tenetur ſe recognoſcere peccatorem ſecundũ formam eccleſię, quę tradita eſt peccatoribus: ſed hoc eſt per cõfeſſionẽ: ergo &c. ITEM. Præceptum eſt omnibus orare, & nullus abſoluitur quantumcumque perfectus ab oratione Dominicali; ergo oẽs tenentur dicere, *Dimitte nobis debita nostra*) ſed dominus non tantum orationem inſtituit, immo etiã confeſſionẽ: ſed oratio eſt opus ſatisfactorium, & præſupponit confeſſionem; ergo &c. ITEM. Quantumcũque aliquis ſit ſanctus, & iuſtus; ſi potens eſt corpore, tenetur Quadrageſimam ieiunare, nec propter aliquam ſanctitatem abſoluitur ab eccleſiæ inſtitutione; ergo pari ratione, nec a confeſsione.

CONTRA. Augu. dicit, & habetur Diſtin. præcedenti. Pœnitentia perfecta ad baptiſmi puritatem conatur reducere: ſed poſſibile eſt aliquem ueram pœnitentiam perficere pro peccato: ergo poſsibile eſt redire ad innocentiam baptiſmalem: ſed habẽs innocentiam baptiſmalem non tenetur cõfiteri, quia purus eſt: ergo non uidetur, quod oẽs ad confeſsionem teneantur. ITEM, Confeſsio, & ſacramentum pœnitentię eſt inſtitutum ꝑꝑ hoc, ut recidiuantes poſt baptiſmum poſsint reſurgere: ſed poſsibile eſt, quod aliquis conſeruet innocentiam baptiſmalem: ergo talis non tenet̃ confiteri. ITEM. Poſsibile eſt in multis, ꝙ nõ habeant niſi uenialia: ſed uenialia non tenetur confiteri homo, q̃a in illis decedens poteſt ſaluari, & ſola contritione poſſunt deleri: ergo talis non tenetur confiteri, quamdiu in tali ſtatu conſiſtit. ITEM. Poſsibile eſt, quod aliquis ita intentus ſit circa ęterna, ut non habeat remorſum de aliqua culpa: aut ergo talis tenetur confiteri, aut non. Si non, tunc nõ oẽs obligantur. Si tenetur, & non habet conſcientiam peccati, tenetur ad confitendũ, ſiue ad dicẽdũ contra cõſciẽtiã, & ita mentiri: qđ nefas eſt dicere: ergo non oẽs obligantur.

RESOLVTIO.

Vniuerſi, ſaltem ſemel in anno confiteri tenentur, & ex traditione Apoſtolorum, & ex decreto Eccleſiæ.

RESPON. dicendum, ꝙ teneri ad cõfeſsionem peccatorum eſt dupliciter. ſ. ex inſtitutione prima, quia inſtituta eſt ſub ꝑcepto, uel ex cõſtitutione ſuꝑaddita. Primũ ꝑceptũ datũ fuit ab Apoſtolis, & uulgatũ fuit a Iacobo

Iaco. 5. *Ex 6. Synodo Concil. Laterane Floren. & demum Triden.* cobo epiſcopo Hieroſ. Secundū a patribus i gñali Cōcilio, & vulgatū fuit ab Innoc. iii. Rōne primi mandati, inſtitutionis, qm̄ inſtituta ē directe cōtra mortale: tenebantur omnes cōfiteri, qui poſt baptiſmū peccauerūt mortaliter. Ratione uero ſecūdæ inſtitutionis tenentur oēs ſaltem ad ſemel in anno. Ratio autem huius inſtitutionis triplex eſt. Prima eſt uniuerſalis indigentia. Omnes enim peccauerunt, *Rom. 3* & egent gloria Dei: nō eſt enim *Eccl. 7.* qui faciat bonum, & nō peccet. ideo Deum debet quilibet glorificare, confitendo ſe peccatorē. Qui enim ſe peccatorem confitetur, Deū glorificat, oſtendens ſe Dei gratia, & miſericordia indigere. Secunda ratio fuit ſacræ communionis reuerentia, quia omnes tenentur in paſcha communicare tam perfecti, q̄ alii: & tunc, quia agnus paſchalis cum ſolemnitate manducandus eſt; ut mundi eſſent manducantes, & dignum oportuit remedium præmitti probationis, & purgationis, & hoc quidē eſt in confeſsione peccati. Tertia rō fuit diſcretio gregis dominici; ne lupi abſconderentur in grege, qui manducarent agnos: ideo inſtitutum eſt, ut uultus conſcientiarum ſuarum ſacerdotibus oſtēderent, & ne hæretici palliarēt, & ſub pelle innocentiæ ſe abſcōderent, oibus quantumcunque ſint innocentes, pręceptum eſt confiteri: & ideo omnes quantumcumque ſint boni, tenentur confiteri ſemel in anno.

AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ pœnitentia perfecta reducit ad innocentiam. Dicendum, ꝙ illud uerū eſt de culpa, pro qua fuit illa pœnitētia aſſumpta: ſed quādiu ſumus in hac uita, uni culpę ſuccedit alia: & ideo oportet, ꝙ renouetur confeſsio, & pęnitentia. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ inſtituta eſt propter recidiuantes. Dicēdum, ꝙ in baptiſmo deletur principaliter originale: delentur nihilominus uenialia & mortalia: & ideo baptiſmus ualet contra illa. Similiter de pęnitentia intelligendum; ꝙ principaliter inſtituta ē propter mortalia, ad minus ipſa cōfeſsio: ſed tamen ualet cōtra oē peccatum: & ita contra oēm lapſum ſiue ꝑ mortale, ſiue per ueniale. Licet ergo aliquis conſeruet gratiam baptiſmalem, inquantum delet originale, & culpam mortalem: nullus tamen eſt adeo iuſtus, q conſeruet quantum ad deletionē uenialis, quia tota die iteratur: ideo expedit ei, ſi numquā mādaſſet eccleſia, confiteri: nūc aūt non ſolum expedit: ſed etiā neceſſario obligat. AD ILLVD, qđ obī, ꝙ nō tenemur uenialia cōfiteri. Dicēdū, ꝙ (ſicut tactū eſt) rātio ad cōfeſſionē eſt dupliciter, ue. ꝓꝑ uinculū peccati, uel ꝓꝑ uinculum ſolius præcepti. Venialia igitur non tenetur q̄s confiteri propter uinculum peccati; ſed hoc ſolum eſt propter obligationē præcepti, quæ obligat unumquemque ad confitendum: & ideo ſi non habet niſi uenialia, tenetur illa confiteri: unde ſi haberet mortalia, quæ confiteretur, non teneretur ad uenialia. AD ILLVD, qđ obiicitur de eo, qui nō habet remorſum. Dicendū, quod impoſsibile credo ſecundum ſtatum uiatoris,

ꝙ aliquis unum diem, uel ſeptimanam trãſeat ſine remorſu uenialis; tamen ꝙ totum annũ trãſeat, hoc habeo magis ꝓ impoſſibili; & uix credo, ꝙ fuerit hoc donũ in aliquo, niſi in Chriſto, & eius matre: & ideo unuſquiſque uel habet cõſcientiã, uel debet habere: & omni hora petere. *Dimitte nobis, &c.* uix enim credo, ꝙ homo quamdiu ſit in uita iſta, ſit ſine ueniali. Tum propter frequentiã, quia ſtrepitus uitiorum & peccatorum uenialiũ ſemper inſonant auribus noſtri cordis. Tum propter ignorantiam, quia in multis uenialiter peccamus, & ignoramus, & nõ conſideramus. Tum propter adhærentiã, quoniam uenialia iſta ſunt magnæ adhærẽtiæ, maxime quando habetur affectio circa aliquod terrenũ: & ĩõ quãtũcũque quis ſit perfectus, corde debet recognoſcere, & ore confiteri ſe peccatorem eſſe. Si tamen aliquis eſſet, qui nõ haberet peccatum propter ſuperabũdantẽ gratiam, dico ꝙ non teneretur ad illud mandatũ, quia ſolis peccatoribus, & uiatoribus eſt datum: talis aũt iam in cęlis habitat. Si aũt eſſet aliquis, qui non haberet propter ignorãtiã, uel neglıgẽtiam, non excuſatur a mandato propter ignorantiã: non tamen tenetur aliquid dicere, ꝙ non habeat in corde, ſed tenetur recogitare, & poſtea teneẽ dicere: Hoc aũt non credo poſſe cõtingere homini habenti intellectum, & uſum rationis, niſi per ſpecialiſſimam gratiam, quã etiã credo Apoſtolus nõ habuiſſe; quia uenialiter peccauerunt, ſicut dicit Grego. uel propter nimiam negligẽtiam. Et ſic patet, ꝙ ſecundum communem legẽ ſaltẽ ſemel in anno omnes adulti tenentur confiteri uniuerſaliter, & omnes debent orare, *Dimitte nobis, &c.* nec eſt aliquis, qui in multis nõ poſſit ſeipſum arguere.

QVAESTIO II.

An ſtatim, oblata occaſione, teneatur homo confiteri?

QVantum ad tempus quæritur, utrum peccator ſtatim cum poſſit, teneatur confiteri. Et ꝙ ſic uidetur. Hug. de ſancto uict. Si neceſſitas non eſt, quæ prętendatur, cõtemptus non excuſatur: ſed cum ſe offert confitẽdi opportunitas, nulla poteſt prætendi neceſſitas: ergo nõ excuſatur a contemptu. ITEM. Quanto hõ plus ꝑmanet in peccato, tanto eſt inhabilior: ergo quanto citius confitetur, tanto eſt habilior ad reſurgẽdum Sed conſtat, quod aliquando tenetur confiteri, & non niſi quando eſt habilior; ſi ergo tanto habilior, quanto citius: ergo quàm ocyùs poteſt, tenetur confiteri. ITEM. Aegrotans morbo corporali, & periculoſo, quia approximat morti, & ignorat mortem, tenetur quęrere medicum, & conſulere ſine dilatione, & ſtatim, ſi offert ſe opportunitas: ergo cum maior ſit ægritudo corporis ſpiritualis, & maius periculum, & dies mortis ignoretur, quòd ſine dilatione tenetur confiteri. ITEM. Iſte, qui eſt in gratia, tenetur numquam cadere: ergo ab oppoſitis, iſte qui eſt in culpa (ſi non reportat de malo commodum) tenetur nũquam in culpa eſſe: & ſi tenetur num-

nunquam in culpa eſſe, & hoc non poteſt eſſe niſi reſurgẽdo: ergo ſtatim ex quo peccauit, tenetur reſurgere, quia confeſſio eſt ad reſurgendum a peccato: ergo, &c.

CONTRA. Præceptum affirmatiuum non obligat ad ſemper: ſed ad aliquod tempus determinatum: ſed quantumcunque rei indeterminatæ additur determinatio temporis, non tenetur ante illud tempus quis obſeruare: ſed in mandato de confeſſione dicitur, quòd debet confiteri ſemel in anno: ergo uidetur, quòd non ſit tranſgreſſor, ſiue omittat, ſiue differat confiteri uſque ad annum.

ITEM. Si tenetur ad ſtatim, pari ratione in alio nunc: ſed cum ſint Nunc, infinita in tempore: tunc infinities peccaret, ſi omitteret; ſed hoc eſt inconueniens: ergo &c. Si tu dicas, quòd tenetur ſtatim, cum recognoſcit offenſam. Contra. Eſto, quòd non recogitet, non tenetur: ſed hoc eſt malum, & negligentia: ergo reportat commodum de malitia. ITEM. In eadem Decretali datur mandatũ de euchariſtia, & ſub eadem pœna: ſed cõſtat, ꝙ nemo peccat omittendo, ſi differat ſumere euchariſtiã uſq; ad Paſcha: ergo pari rõne de confeſſione.

Lib. 5. de pæn. & remiſ. c. omnis utriuſque.

ITEM. Licitũ eſt peccatori quęrere ſacerdotẽ diſcretũ, & expectare: ergo licitũ eſt ẽt quærere tp̃s idoneum & expectare ad pœnitendum, & ſatisfaciendum: & hoc eſt tempus Quadrageſimæ adhoc inſtitutum: ergo uidetur, quod ſine peccato liceat expectare quadrageſimam.

RESOLVTIO.

Qui ſe in lætale peccatũ prolapſum eſſe agnouerit, conteri illicò debet, & confiteri proponere: & immo (ſi adeſt occaſio) ad pedes ſacerdotis ore ſuam culpam exponere. Nam abſque periculo uſq; ad Paſcha differre non poteſt.

RESPONDEO. Circa hoc notãdum, quòd eſt loqui de confeſſione dupliciter, uel quantùm ad propoſitum interius, uel quãtùm ad uerbum exterius. Si quãtùm ad propoſitum interiùs, ſic communiter conceditur, quòd tenetur proponere confiteri, & conteri; quia ſine propoſito cõfitendi, & emendandi non dimittitur peccatum, ſicut nec ſine contritione. Adhoc autem tenetur, quando recogitat culpam commiſſam, & Dei offenſam; uel quando tempus ſe offert, in quo recogitare det ſicut in hora mortis, uel periculo, vel aliquo alio ſimili. Sed quãdo teneatur ꝓgredi in actum, hic diuerſimodè opinantur diuerſi. Aliqui. n. dicũt, ꝙ cũ actus confitendi nõ ſit neceſſarius ad iuſtificationẽ, quia ꝑ contritionẽ eſt iuſtificatio: & ita cõfeſſio ſolũ ſit neceſſaria: quia eſt in pręcepto, & eccleſia non exigit ante Paſcha: ꝙ ante nõ tenetur, niſi periculũ mortis immineat. Huius aũt dilationis dicũt cõceſſã eſſe licẽtiã ex Decretali illa generali Cõcilio edita. Oĩs utriuſq; ſexus, &c. Aliorũ opinio eſt, ꝙ ſicut tenetur ad ꝓpoſitũ cõfitẽdi, dum ſe offert oportunitas interior: ſic tenetur ad opus, quando ſe offert exterior. Aut enim propoſitum non eſt efficax, aut cadit a propoſito efficaci: ſi. qñ

ſe offert oportunitas, in opus nõ exit: & dicunt, ꝙ ſe offert oportunitas, quando hēt diſcreti ſacerdotis copiā, & peccati commiſsi memoriā. Nec obſtat decretalis, q̃a nõ dat licentiā differendi, ſed prohibet negligentiā, & dilationē: ſicut ēt prohibet, ne q̃s ultra annū in excõicatione maneat; nõ tamē dat licentiā remanendi usq; ad horā illā. Similiter ſi imperator dat alicui ꝑſonæ infami priuilegiū, ut non agatur contra eā, ſicut cõtra infamē, non ꝓꝑ hoc liberat ab infamiæ nota: ſed ſolūmodo a pœna, ut contra ipſam non agatur. Sic Decretalis illa non liberat a tētione, & offenſa: ſed ne eccleſia neget alicui ingreſſum in eccleſiā, uel in ſepulturam, ſi facit poſt. Sicut ergo ante cõditionē Decretalis tenebatur cõfiteri, quãdo ſe offerebat oportunitas: ſic uidetur, q̄d poſt eius cõditionē: q̃a Decretalis nõ pro negligentibus: ſed contra negligẽtes eſt edita. Quæ aūt iſtarū opinio nū uerior ſit, dubiū eſt, & difficile iudicare. Tamē ad ueritatis clariorē intelligentiā diſtingui põt, quãdo q̃ritur, quãdo obligatur fidelis confiteri, ſecundū duplicē obligationē, q̃ ſuperiùs tacta eſt, & ſecundū duplex mãdatū diuerſimodè reſpondēdū eſt. Quidā.n. ad cõfeſsionē obligantur nõ ex culpa cõmiſſa: ſed ex inſtitutione eccleſiaſtica: ut potè illi, q̃ nõ habent mortalia peccata, tales differre poſſunt uſq; ad Paſcha: q̃a mãdatū illius decretalis nõ obligat, niſi ſicut obligat ad euchariſtiā, ad quā ꝑparat confeſsio ſacerdoti facta. Quidā uerò non tantùm obligātur ex eccleſiaſtica inſtitutione, ſed ex propria trāſgreſsione: & hi tenentur ex ſacramenti inſtitutione: de talibus generaliter aſſerere, ꝙ poſſunt uſq; ad Paſcha differre; uidetur mihi periculoſum: ſimiliter, ꝙ teneantur ſꝑ, quando ſe offert oportunitas cõfiteri, uidetur ualde durū. Ideo uidetur rõnabiliter ſentiendum mediū. ſ. ꝙ oportunitas loci, tēporis, & ſacerdotis poteſt tripliciter ſe ante Paſcha offerre. Aut ita ꝙ timetur, ne unquam ſe offerat talis oportunitas, ſicut eſt in his, qui grauiter infirmãtur: & tales ante tenētur abſque dubitatione ad confeſsionem: Aut ita, ꝙ maior oportunitas expectatur, uel quãtùm ad tempus, uel quantū ad ſacerdotē: & ſic poteſt differri ſine aliquo peccato: Aut ita q̄d nūquā rationabiliter maior oportunitas expectatur, uel quantùm ad ſacerdotē, uel quantùm ad tp̄s: & tunc credo ſine præiudicio, ꝙ tenetur. Et ideo aliter cenſendū eſt hic de religioſo, aliter de laico. Nã religioſo totum tempus uitę eſt tempus pœnitentiæ: & ideo habita copia ſacerdotis, ſi peccauit mortaliter, credo, ꝙ tenetur ſine mora confiteri, & ad ipſum recurrere. Et intelligitur ſine mora, ſicut ratio recta determinat. Laicus uerò rationabiliter põt expectare tp̄s quadrageſimale, q̄d eſt tēpus pœnitentiæ: unde cum tp̄s ſit magis oportunum in eis ad ſatisfaciendū, & confitendum, ſi expectent, rõnabile eſt iudicare q̄d non peccent: dum tamen proponant firmiter tunc temporis confiteri. De clericis vero iudicare nõ audeo:

deo: cõſilium tamen ſanum credo, ꝙ omnes qui cadunt ꝑ mortale, quàm citius poſſunt, confiteantur: non enim uidetur uerè contritus, qui tam longo tempore uulnus peccati portat occultùm. Si autem obiicias mihi, ꝙ ſtatus non obligat aliquē, niſi ꝑ uotū. Reſpon. ꝙ ſtatus nō obligat, ſed mandatum omnibus datū: ad nunc aūt, uel ad tunc obligat oportunitas, quæ diuerſimodè offert ſe diuerſis: & illud ueritatem habet in omnibus præceptis affirmatiuis, quòd ad aliqđ tempus obligatur unus, ad qđ quidem tempus alter non obligatur: ſicut patet in honore parentum. Fatendum eſt igitur, ꝙ mandatū illud nullū obligat ad ſtatim niſi in caſu, ut uiſum eſt.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ contemptus non excuſat. Dicendum, ꝙ ipſe uocat neceſſitatem non tantùm ineuitabilē, ſed neceſſitatis commoditatem: Vel dicēdum, ꝙ loquitur de illis, qui de hac uita ſine ſacramētis decedunt, qui nō excuſantur, ſi tunc poſſunt ſacramentum recipere. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ quanto homo citius cōfitetur, tanto eſt habilior. Dicendū, quod homo poteſt reſurgere a peccato ante confeſsionem, ut uiſum eſt: & ideo cum deletū ſit per contritionem, non ſequitur illud. AD ILLVD, quod obiicitur de ægrotante morbo corporali. Dicendum, quòd ſi aliā uideat uiam curationis, non tenetur medicum cōſulere, uel et ſi expectat tempus magis congruum: & quia ita eſt in propoſito: ideo &c. AD ILLVD, quod obiicitur, quod tenetur nunquā cadere. Dicēdum, quòd non eſt ſimile: quia teneri ad non cadendum eſt tentio præcepti negatiui, quod obligat ad ſemper: ſed teneri ad reſurgendum eſt tētio affirmatiui, quod nō obligat ad ſemper. AD ILLVD, quod obiicitur ad oppoſitum. Dicēdum, ꝙ quantùm eſt de mandato illius decretalis; non obligantur ante Paſcha, ſicut probant illæ rationes: obligantur tamen aliqui ex neceſsitate inſtitutionis ſacri.

QVAESTIO IIII.

An confiteri teneamur ex charitate?

DE obligatione ad confeſsionem quantùm ad modū. Et quæritur utrum obligemur ex charitate. Et quòd ſic, uidetur, quia Auguſt. dicit, & habetur in primo cap. huius Diſt. Nemo poteſt confiteri, niſi ſuſcitatus: a mortuo enim ueluti, qui nō eſt, perit confeſsio: nemo autem reſuſcitatur, niſi qui a peccato ſoluitur: hæc Aug. ſed nullus ſoluitur a peccato ſine charitate: ergo confeſsionem, quę eſt in præcepto, oportet fieri in charitate: quia aliter fieri nō poteſt, ut debet. ITEM. In confeſsione peccati eſt laus Dei, ut dicit Hie. ſed non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris, ut dicitur Eccl. 15. ergo cum nō teneatur quis ad laudē Dei, niſi eatenus, qua eſt ſpecioſa: ergo nullus tenetur ad confeſſionem faciendam in ſtatu peccati: ſi ergo tenetur ad illam, tenetur in ſtatū gratię: ergo in charitate. ITEM. Tres ſunt partes pœnitentiæ ordinatæ. ſ. contritio, confeſsio, & ſatisfactio: ergo quilibet, qui tenetur ad pœnitētiam, cum ad hæc omnia teneatur, tenetur ordinate, ergo prius Eccl. 17

ad contritionem : ergo nemo debet confiteri, niſi contritus: ſed nõ eſt cõtritus quis niſi in charitate: ergo ſi tenetur ad cõfitendum, tenetur ad confitendum ex charitate. ITEM. In cõfeſſione eſt abſolutio:& illa eſt abſolutio a pena, nõ a culpa(ſicut melius patebit infra) hæc aũt abſolutio nulla eſt niſi pcedat abſolutio culpę: ergo in nullo hẽt illud ſacramentũ efficaciã, niſi in eo, qui hẽt gratiam: ſed q recipit ſacramentũ, tenetur ſe diſponere ad efficaciã ſacramẽti, alioquin ficte accedit, & oĩs talis peccat mortaliter; ſed efficacia cõfeſſionis nõ eſt niſi in habente charitatem : ergo tenetur homo confiteri ex charitate.

CONTRA. Sacramentum pęnitentiæ eſt cõtra morbũ mortalis culpæ efficax medicamentum: ergo in eo morbus ille curatur: ergo recipitur ibi ſalus mentis, & corporis : ergo uidetur, qđ nõ oporteat ad illud afferre ſanitatẽ: ſed quærere: ergo non oportet, quod accedat ad confeſſionem ex charitate, nec adhoc tenetur. ITEM. Ad opera pceptorũ, & ẽt uirtutũ, ſicut cõtinere, obedire, parẽtes honorare, nõ tenemur ex charitate: ergo uidetur, qđ nec ad cõfeſſionẽ. ITEM. Nullus ſcit ſe habere charitatem: ergo ſi tenemur confiteri ex charitate, cum nemo hoc ſciat, utrũ hoc fecerit, nemo eſt abſolutus: ergo adhuc tenetur: ergo ſemp tenetur iterare. Præterea, ſi accedit ſine charitate, uidetur peccare mortaliter. ITEM. Cõfeſſio nõ eſt opus priuilegiatum, immo cõfeſſio peccati eſt peccatorũ, & impiiſſimorũ: ſed non tenetur qs ad aliqua opa faciẽda ex charitate, niſi quia ſunt opera ualde nobilia: ergo &c.

RESOLVTIO.

Adſit ſufficiens probabilitas charitatis, uel diſpoſitionis ad charitatem, & ſufficit.

RESPONDEO. Ad aliorum intelligentiam notandum, ꝙ q̃dã ſunt ſacramẽta ordinata ad gratiam acquirendam, ſiue obtinendam, ut Baptiſmus, & Pœnitentia. Quædam ordinata ad gratiam promouendam, ſiue augmentandam, ut Confirmatio, & Euchariſtia. Dico igitur, ꝙ ſicut ſacramenta augmẽtantia gratiam nõ habẽt efficaciã, niſi in habentibus charitatẽ: ſic ſacramenta gratiam impetrantia non habẽt efficaciam niſi in eis, qui ſe diſponunt. Et ſicut dictum eſt in præcedentibus, ſcilicet. Diſt. ix. ꝙ non tenemur ad Euchariſtiam accedere cum charitate ſecundum ueritatem: ſed ſufficit, ꝙ ſcđm probabilitatẽ: ſic dico, qđ ad ſacramẽtũ pęnitentiæ non eſt neceſſe, ꝙ accedat habens charitatem uel diſpoſitionẽ ad charitatẽ ſufficiẽtem ſecundum ueritatẽ: ſed ſufficit ſcđm probabilitatem. Hęc autem diſpoſitio attritio eſt; q̃ frequenter ob cõfeſſionẽ ſuper adiunctam, & abſolutionem ſacerdotis formatur p gratiã, ut fiat cõtritio, ſiue ad ipſam contritio ſubſequatur, & multis ibi gratia conceditur. Vnde dico, ꝙ ſufficit, quod probabiliter ſe diſponat ad gratiam p omniũ peccatorum deteſtationẽ; ꝙ ſi ſe nõ diſponit, immo cum uolun-

luntate peccandi accedit: dico, ꝙ peccat mortaliter; qa ſacramētū irritū facit quātum eſt in ſe, & hoc nō ſine cōtēptu: unde tenet iterū reuerti ad ſacerdotē, & petere abſolutionē. Et ſi tu q̄ras, unde exigat hoc cōfeſſio, cū nō ſit opus priuilegiatū, Dico, ꝙ hoc hēt, qa eſt opus ſacramētale ad iuſtificationē inſtitutū; vn̄ hęc cōfeſſio ad abſolutionē eſt ordinata. Concedo ergo qđ non eſt neceſſariū, nec obligatur quis confiteri ex charitate: ſed tenetur confiteri uel ex charitate, uel ex diſpoſitione, ad charitatē diſponēte ſufficiēter; uel ſcđm probabilitatē, uel ſecundum ueritatem.

Ad illud, quod obiicitur, in cōtrariū, qđ nō cōfitetur niſi ſuſcitatus. Dicendū, ꝙ uocat ſuſcitatū diſpoſitū ad charitatē, q iā incipit ſuſcitari, cū atteritur ꝑ dolorē: & in cōfeſſione plerūq; recipit uitam. Ad illud, qđ obiicitur de laude ſpecioſa. Dicēdum, ꝙ laus eſt ſpecioſa dupliciter. Vel ſcđm acceptationē Dei, uel ſcđm conſciētiā laudantis. Illa eſt ſpecioſa ſecundū acceptationem Dei, in qua peccator fit iuſtus, uel quā facit, poſtquam eſt iuſtus. Alia uero eſt ſpecioſa ſecundū iudiciū cōſciētiæ noſtræ, in quo cōſciētia, & uoluntas cōformat ſe laudi diuinæ ſcđm ſuam exiſtimationē: & ad hanc ſpecioſitatē tenemur, non ad illā: quia neſcimus, q̄ Deus acceptat: credimus tamen probabiliter, quod Deus acceptat uel ſp, uel frequenter, q̄ cōſcientia recta approbat, tamē neſcimus. Ad illud, qđ obiicitur de ordine. Dicēdū, ꝙ contritio dicit duo, qa dicit peccati deteſtationem, & dicit gratiæ informationem. Ratione primi oportet, ꝙ ꝑcedat: alioquin cōfeſſio eſt ſub fictione. Rōne ſecundi nō oportet, qa in hoc non conſiſtit fictio, cum nemo illud in ſe hr̄e ſciat. Ad illud, qđ obiicitur de abſolutione. Dicēdū, ꝙ nemo recipit effectū, niſi charitatē habeat ſaltē in principio confeſſionis, uel in medio, uel in fi. Multi aūt habent in fine, q tn̄ nō habēt in principio: & alii ſe credūt habere in principio, & ī fine, q fortaſſis nō habēt: & aliqui non habēt, nec credūt ſe habere. Primi nō incurrunt offenſam: ſed acquirunt gratiā. Scđi euadūt offenſam, quāuis nō acquirāt gratiam. Tertii uero nō acquirunt gratiam: ſed iram: & ſic patent obiecta.

DISTINCTIO DECIMASEPTIMA.
PARS TERTIA.
Adhuc de confeſsione ſacramentali: an ſcilicet ſufficiat laico confiteri.

NVnc priuſquam præmiſſis authoritatibus, quę his contradicere uidentur, reſpondeamus: tertiam quæſtionem intueamur. Quod enim ſecunda quæſtio cōtinebat, ſcilicet An ſine confeſſione, & indicio

dicio ſacerdotis ſoli Deo confiteri ſufficeret, expeditum eſt: & certificatum præmiſſis teſtimoniis, quòd non ſufficit confiteri Deo ſine ſacerdote: nec eſt uerè humilis & pœnitens, ſi
Queſt. non deſiderat & requirit ſacerdotis iudicium. Sed nunquid
Solut. æquè ualet alicui confiteri ſocio uel proximo ſuo, ſaltem cum deeſt ſacerdos? Sanè adhoc poteſt dici, quod ſacerdotis examen requirendum eſt ſtudioſe: quia ſacerdotibus conceſſit Deus poteſtatem ligandi atque ſoluendi. Et ideo quibus
Mat 16 ipſi dimittunt, & Deus dimittit. Si tamen defuerit ſacerdos, proximo uel ſocio eſt facienda confeſſio. Sed curet quiſque ſacerdotem quærere, qui ſciat ligare & ſoluere. Talem enim eſſe oportet, qui aliorum crimina diiudicat. Vnde Auguſt. Qui uult confiteri peccata, ut inueniat gratiam, quæ-
Lib. de uera, et falſa pæ. ca. 10.to.4 rat ſacerdotem, qui ſciat ligare & ſoluere, ne cum negligens circa ſe extiterit, negligatur ab eo, qui eum miſericorditer monet & petit: ne ambo in foueam cadant, quam ſtultus euitare noluit. Tanta itaque uis confeſſionis eſt, ut ſi deeſt ſacerdos, confiteatur proximo. Sæpe enim contingit, quod pœnitens non poteſt uerecundari coram ſacerdo-
Lu. 17. te, quem deſideranti nec tempus, nec locus offert. Et ſi ille cui cōfitebitur, poteſtatem non habeat ſoluendi, fit tamen dignus uenia ex ſacerdotis deſiderio, qui crimen confitetur
Ibidē. ſocio. Mundati enim ſunt leproſi, dum ibant, ut ſe oſtenderent ſacerdotibus, antequam ad eos peruenirent. Vnde patet Deum ad cor inſpicere, dum ex neceſſitate prohibentur ad ſacerdotes peruenire. Vnde Auguſtinus. Sepe quidem quærunt eos ſani, & læti: ſed dum quærunt, antequam perueniant, moriuntur. Sed miſericordia Dei ubique eſt: qui & iuſtis parcere nouit, etſi non tam cito, ſicut ſi ſoluerentur a ſacerdote. Qui ergo confitetur ſa-
Ibidem cap. 11. cerdoti, omnino meliori quàm poteſt confiteatur: & ſi pec-
Mat. 9. catum occultum eſt, ſufficiat referre in notitiam ſacerdotis.
Mar. 5 Nam in reſuſcitatione filiæ Archiſynagogi puellæ, pauci interfuerunt, qui uiderunt: nondum enim erat ſepulta, nondum extra portam delata: nondum extra domum in notitiam portata. Intus reſuſcitauit, quam intus inuenit: relictis ſolis Petro & Iacobo & Ioanne, & patre, & matre

puellę,

puellæ, in quibus figuraliter continentur ſacerdotes eccleſiæ. Quos autem extra inuenit, aduertendum eſt quomodo ſuſcitauit. Flebat enim turba poſt filium uiduæ: fleuit Martha & Maria ſupplicantes pro fratre: flebat & turba Mariam ſecuta. In quo docemur, publice peccantibus non proprium; ſed eccleſiæ ſufficere meritum. Laboret ergo pœnitēs in eccleſia eſſe, & ad eccleſiæ unitatem tendere. Niſi enim unitas eccleſiæ ſuccurrat, niſi quod deeſt peccatori ſua oratione compleat, de manibus inimici nō eripietur anima mortui, Credendum eſt enim, quod omnes orationes, & eleemoſynæ eccleſiæ, & opera iuſtitiæ & miſericordiæ, ſuccurrant recognoſcenti mortem ſuam ad conuerſionem. Ideoque nemo digne pœnitere poteſt, quem non ſuſtineat unitas eccleſiæ. Ideoque nemo petat ſacerdotes per aliquam culpam ab unitate eccleſiæ diuiſos. Ex his ſatis aperitur & abſoluitur præmiſſæ quæſtionis articulus, Quærendus eſt enim ſacerdos ſapiens & diſcretus, qui cū poteſtate ſimul habeat iudicium, qui ſi forte defuerit, confiteri debet ſocio. Beda uerò inter confeſſionem uenialium & mortalium diſtinguit ſuper illū locum, Confitemini alterutrum peccata ueſtra. Ait enim, Coæqualibus quotidiana & leuia, grauiora uerò ſacerdoti pandamus, & quanto iuſſerit tempore purgare curemus: quia ſine confeſſione emēdationis peccata nequeunt dimitti. Sed & grauiora coæqualibus pandenda ſunt, cum deeſt ſacerdos, & urget periculum. Venialia uerò, etiam ſacerdotum ablata copia, licet confiteri coæquali: & ſufficit, ut quibuſdam placet, ſi tamen ex contemptu non prætermittatur ſacerdos. Tutius eſt tamen & perfectius utriuſque generis peccata ſacerdotibus pandere, & conſilium medicinæ ab eis querere, quibus conceſſa eſt poteſtas ligandi & ſoluendi.

Luc. 7. Ioa. 11. Aug. ibid. c. 12. Super epi. Iaco. 5.

Qualiter ſupradictæ auctoritates intelligendæ ſint,

Cum ergo, ex his aliјſque pluribus teſtimonijs perſpicuum fiat & indubitabiliter conſtet, peccata primum Deo, deinde ſacerdoti eſſe confitenda, & ſi ipſe defuerit, etiam ſocio: illud Ioan. Chryſoſtomi ſuperius poſitum, non eſt ita intelligendum, ut liceat alicui, ſi tempus habeat, ſacerdoti non confiteri: ſed quia ſufficit ubi crimen occultum eſt, ſoli Deo per

ſacerdotem dicere, & ſemel. Nec oportet publicari coram multis, quod occultum eſt. Quod notauit dicens, Non tibi dico, ut te prodas in publicum. Sicut enim publica noxa publico eget remedio: ita & occulta, ſecreta confeſſione, & occulta ſatisfactione purgatur. Nec neceſſe eſt, ut quod ſacerdoti ſemel confeſſi ſumus, iterum confiteamur: ſed lingua cordis non carnis apud uerum iudicē id iugiter confiteri debemus. Vnde idem Ioan. ait, Nunc autem ſi recorderis peccatorum tuorum, & frequenter ea in conſpectu Dei pronuncies, & pro eis depreceris, citius illa delebis. Si uerò obliuiſcaris, tūc eorum recordaberis nolens, quando publicabuntur, et in conſpectu omnium amicorum & inimicorum, ſanctorumque angelorum proferentur. Ita etiam illud Ambroſij, Lachrymæ lauant delictum, quod uoce pudor eſt confiteri: ad publicam pœnitentiam referendum eſt. Ibi enim uirtutem lachrymarum & confeſſionis oſtendens, ſignificare uoluit, quod lachrymæ occultæ & confeſſio ſecreta (ſicut quæ fit ſoli ſacerdoti) lauant delictum, quod pudet aliquem publice confiteri. Quod uerò dicit ſe lachrymas Petri legiſſe, non ſatisfactionem uel confeſſionem: per hoc non excludit illam. Multa enim facta ſunt, quæ ſcripta non ſunt: & forte nondum facta erat inſtitutio confeſſionis, quæ modo eſt. Similiter & illud Proſperi, Si ſui iudices fiant, mutabunt æterna ſupplicia. Et illud, Facilius Deum placabunt ſibi, qui aut proprijs confeſſionibus crimen produnt, aut neſcientibus alijs in ſe ſententiam excommunicationis ferunt: ad publicam confeſſionem & ſatisfactionem referri oportet. Non enim ſolis ſacerdotibus ius ligandi atque ſoluendi datum eſt, ſi cuique ſuo arbitrio pœna uel excommunicationis ſententia ligare, & abſque ſacerdotali iudicio ſeipſum Deo uel alteri reconciliare licet, quod eccleſiaſticæ inſtitutioni & conſuetudini penitus repugnat. Potius ergo ſi publice peccaſti, publice confitere te reum, & emenda. Si uerò occulte deliquiſti, etiam ſic non taceas: nec tamen dico ut publices. Taciturnitas enim peccati ex ſuperbia naſcitur cordis. Ideo enim peccatum ſuum quis celat, ne reputetur foris, qualem ſe iam diuino conſpectui exhibuit: quod

ex fonte

De pæ. d. 1. ca. Quos aliquando ad finem.

De pæ. d. 1. ca. Nūc aūt Loco prius citato.

Hāc expoſitionem cōfirmat per uerba Ioā.

De pæ. diſt. 1. cap. Lacrymæ.

Eſychius ſup Leui. et

ex fonte ſuperbiæ naſcitur. Species enim ſuperbiæ eſt ſe uelle iuſtum uideri, qui peccator eſt: atque hypocrita conuincitur, qui inſtar primorum parentum, uel tergiuerſatione uerborum peccata ſua leuigare contendit, uel ſicut Cayn peccata ſua reticendo ſupprimere quærit. Vbi ergo ſuperbia regnat et hypocriſis, humilitas locum non habet. Sine humilitate uerò alicui ueniam ſperare non licet. Vbi eſt ergo taciturnitas confeſſionis, non eſt ſperanda uenia criminis. Iam certiſſime liquet quam ſit deteſtabile peccati ſilentium: & econuerſo quàm ſit neceſſaria confeſſio. Eſt enim confeſſio teſtimonium conſcientiæ Deum timentis. Qui enim timet iudicium Dei, peccatum non erubeſcit confiteri. Perfectus timor ſoluit omnem pudorem: confeſſio peccati pudorem habet, & ipſa erubeſcentia eſt grauis pœna. Ideòque iubemur confiteri peccata, ut erubeſcentiam patiamur pro pœna. Nam hoc ipſum pars eſt diuini iudicij. Si ergo quæritur, an confeſſio ſit neceſſaria, cum in contritione iam deletum ſit peccatum: Dicimus quia quædam punitio peccati eſt, ſicut ſatisfactio operis. Per confeſſionem etiam intelligit ſacerdos, qualiter debeat iudicare de crimine. Per eam quoque peccator ſit humilior & cautior.

allegatur de pœn. d. 1. cap. Nō ſūt ad ſin.

Ioan. Chryſ.

Ad qd ualeat confeſſio.

HAEC eſt tertia pars, in qua Magiſter tertiā proſequitur quæſtionē. Et diuiditur hæc pars in tres partes. In prima mouet quæſtionem. In ſecunda ſoluit. ibi. *Sane ad hoc poteſt dici &c.*) In tertia iam determinata ueritate, reſpondet auctoritatibus ſuperius inductis ad falſam partem. ibi. *Cum igitur ex his atque aliis, &c.*) Ex quibus reſponſionibus duo præcipuè circa confeſsionem manifeſtantur; ſicut patet in litera, ſcilicet cui ſit confitendum, & quid ſit confitendum.

Dub. I. S*I tamen defuerit, &c.*) Videtur malè dicere; quia laicus, uel ſocius non poteſt abſoluere: ergo nec locum ſacerdotis ſupplere. Reſpon. Non fit ſocio, ut ſuppleatur locus ſacerdotis: uel ut confeſſio ſacramentum ex hoc habeatur: ſed ut uoluntas confitentis probetur, & innoteſcat: ut totū quod in ſe eſt faciat. Dixerunt tamen aliqui, quod aliquo modo abſoluitur ille in iſta confeſſione. Dicunt enim quod quinque modis habetur poteſtas abſoluendi. ſcilicet Auctoritate: & ſic eſt Dei. Excellentia: & ſic eſt Chriſti hominis. Poteſtate, ſiue auctoritate cōmiſſa: & ſic eſt ſacerdotis. Merito uitæ: & ſic eſt iuſti, & ſancti. Et uirtute unitatis eccleſiaſticæ: & ſic eſt cuiuslibet uiri fidelis: & ideo dicunt, quod

ꝙ talis confeſsio quodammodo eſt ſacramentum eccleſiæ. Probabilius tamen eſt dicere, quòd non ſit ſacramentum eccleſiæ: cum deficiat ibi formale: ſcilicet poteſtas clauis; ſed eſt aliquid loco eius.

Dub. 2. *Qui ergo confitetur, &c.*] Videtur ſecũdùm hoc, ꝙ ſi ſacerdos ſuus non eſt optimus, ꝙ poſsit eum deſerere, ꝙ eſt cõtra canones. Reſpon. Dicendum, ꝙ ipſe loquitur de homine, qui eſt in ſua libertate, antequam committat ſe alicui ſacerdoti, ꝙ debet eligere quantò meliorẽ poteſt: ſi autem poſt electionem intelligatur, hoc eſt intelligẽdum cũ licentia ſui ſacerdotis, uel ita quod primum ſatisfaciat proprio ſacerdoti, ut nullo modo contemnatur ſacerdotis auctoritas, & miniſterium.

Dub. 3. *Quærendus eſt enim, &c.*] Quæritur, quare hoc debeat fieri Nã cum ſimplex ſacerdos ita bonã miſſam cantet, ſicut & ſapiens, & ita benè baptizet: ergo uidetur quod ita benè abſoluat. Quęritur etiam, utrũ ſimplex ſacerdos peccet in abſoluendo, uel in audiendo confeſsiones. Et quod ſic uidetur per illud, quod ante prædixit. Talem oportet eſſe q̃ aliorũ crimina iudicat &c. Itẽ. Qui intromittit ſe facere quod neſcit, uſurpat alienum, & omnis talis peccat mortaliter, ſiue grauiter. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſiue ſcientia ſit clauis, ſiue non, tamẽ neceſſaria eſt ſacerdoti tãta ſcientia, ꝙ ſciat diſcernere in peccatis cõibus, & qđ ſit ueniale & qđ mortale; & quod ſciat ſp, ad quẽ peccata poteſtas ſua poteſt ſe extẽdere: & hoc quia alia pœnitentia danda eſt pro uenia li, alia pro mortali: & ſi ad aliqđ genus peccati non poteſt extendere manum, illud neceſſarium eſt ei cognoſcere, alioquin in periculum animæ ſuæ, & confitentium audit cõfeſsiones. Et ſi ſubditi cognoſcunt eius ſimplicitatem, tenentur diſcretos conſulẽre, alioquin utrique peccant grauiter, & de hac diſcretione loquitur Augu. Alia eſt diſcretio, qua ſciat per habitum acquiſitũ diſcernere inter pplexitates peccatorum: & hæc eſt de benè eſſe: in talibus autem debet ſecuriorem uiam ſemper eligere, & ſapientes cõſulere. Ad illud, quod obiicitur de miſſà. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile; quia ibi eſt uis in uerbis a domino ſtatutis: hic autem requiritur, ut conſulat, & iudicet ſecundùm conſcientiam, quæ eſt in ipſo. Quod quęritur, utrum peccet. Dicendum, ꝙ carens diſcretione neceſſaria peccat ipſe, & qui eum ſuſtinet: de alia non credo.

Nec neceſſe eſt, &c.) Ex hac litera uidetur, ꝙ peccata, quæ ſemel homo confeſſus eſt, non debeat iterum confiteri, ſiue non ſit neceſſe. Et illud uidetur per rationem, ꝙ in eodem foro nõ debet quis bis puniri: ſi ergo q̃s pro peccato commiſſo ſemel punitus eſt, uidetur &c. Item. Certum eſt, quòd peccata nũquam redeunt ſecundùm ueritatem; ergo ſi ſemel abſolutus eſt, nunquam ligatur iterum: ergo nunquam tenetur iterum eadem cõfiteri. Contra. Ponatur ꝙ quis fictè confiteatur: conſtans eſt quod talis non reportat commodum, immo damnum de cõ Dub. 4.

ſeſ-

feſsione. Si ergo nihil remanet in eo de confeſsione; quia characterem non imprimit: ergo tenetur iterum confiteri. Item. Ponatur quod aliquis rememoretur peccati mortalis, quod oblitus fuit confiteri: conſtans eſt, quod non eſt cōfeſſus integre pro ſtatu, in quo nunc eſt: ſed confeſſio, quæ non eſt integra (ſicut infra uidebitur) pro nulla reputanda eſt: ergo tenetur iterum totū confiteri, ac ſi nunquam fuiſſet confeſſus. Item. Ponatur, quod aliquis recidiuet: conſtans eſt quod peccatum ſequens ex præcedentibus aggrauatur, tum propter ingratitudinem, tum propter conſuetudinem: ergo non poteſt ſciri quātitas peccati, nec qualitas confitentis, niſi ſciatur totum: ergo &c. Reſpon. Dicendum, quod ſi confeſſio legitimè facta eſt, & ea quæ ad ipſam pertinent ſeruata ſunt, non oportet iterum cōfiteri, quę alias ſumus confeſſi. Sed quia contingit, qđ confeſſio uel quando primo facta eſt, irrita fuit, uel poſtmodū irritatur: ideo oportet aliquādo iterari. Sunt autem quatuor caſus communes, & uſitati, in quibus Doctores dixerunt cōfeſſionem eſſe iterandam. Primus eſt propter enormitatem ſceleris, ob quam oportet peccatore ad ſuperiorem remitti, qui confeſſionem remiſſi audire debet, & abſoluere, niſi malit alteri committere. Secūdus eſt ꝓpter ignorantiam ſacerdotis, utpote quādo ſacerdos ignarus eſt; quærendus enim eſt tunc ſacerdos, qui ſciat ligare, & ſoluere; & ei iterum eſt confitendum uel ex licentia ſacerdotis proprii, uel auctoritate ſuperioris. Tertius caſus eſt propter malitiā fictionis, ut ſi ſcienter aliquod peccatum in corde retinuit, uel ſi acceſſit cum uoluntate peccandi. Quartus eſt propter contemptum ſatisfactionis, ut quando negligit, & contemnit facere pœnitentiā ſibi iniunctam. Et intelligantur iſti duo ultimi caſus quādo mutat ſacerdotem. Si enim ad eundem reuertitur, tunc diſtinguēdum eſt: quia aut recenter confeſſus eſt, aut iam de memoria ſunt elapſa ab ipſo ſacerdote ꝓpter diuturnitatem temporis. In primo caſu non tenetur iterare; In ſecundo tenetur. In his caſibus communiter cōcordant omnes, confeſsionem iterandā eſſe. Sunt & duo alii caſus, in quibus Doctores ſibi aduerſātur. Aliq enim dicunt, quod tenetur homo iterare confeſsionē propter peccati obliti recordationem, & propter recidiuationem, quoniā aliter confeſsio integra non eſt: & confeſsionem oportet habere integritatē ad hoc ut habeat utilitatē: ſicut melius patebit infra. Alii dicunt, quòd ſufficit in generali dicere ſe alias peccaſſe, & hoc de nouo peccatum commiſiſſe, uel recordatum eſſe in ſpeciali, quoniam prior cōfeſsio ualuit, & bona fuit. Alii dicunt ꝙ peccata eiuſdem generis tenetur referre in ſpeciali; ſed alia in generali: & ſic ſatis eſt conſuetudo. Sed quid ſuper his ſit ſentiēdū, melius patebit in di. xxi. ad præſens autem tantùm dixiſſe ſufficiat. Quod ſi igitur velis pręcíſe ſcire, quid ſit neceſſarium in iteratione confeſsionis. Dicēdum, quod aut eſt propter defe

ctum

ctum ex parte ſacerdotis:& hoc non eſt niſi dupliciter. Aut q̃a neſcit abſoluere, aut quia non poteſt:& ſic ſunt duo. Aut propter defectum ex parte pœnitentis & hoc dupliciter. Aut quia contemnit ſacerdotis abſolutionem, aut quia contemnit ligationem. In duobus illis caſibus credo, quòd confiteri iterum eadẽ ſit conſilium, & hoc in ſpeciali, niſi interueniat aliquis caſuum prædictorum, ut pote, ignorantia ſacerdotis: quia non recte ligauit, uel contemptus ſuæ ligationis: aliter non credo uerum, niſi conſcientia liget, & hoc melius patebit infra, cum agetur de cõfeſſionis denudatione. Ex his ſatis patent obiecta, & melius patebunt infra Diſt. xxi. Rationes enim, quę oſtendunt confeſſionem non eſſe iterandam, procedunt de illa confeſſione, qua q̃s eſt legitime confeſſus, & abſolutus, ſicut patet; quia aliter non concludunt. Rationes uerò ad oppoſitum procedunt de confeſſione, circa quam fuit aliquis defectus, uel a parte abſoluentis, uel a parte abſoluti, qui poteſt eſſe conditionis neceſſariæ: & tunc oportet iterum confiteri uel totum, uel partem ſecundùm qualitatem defectus. Si uero ſit defectus conditionis expedientis, & congruę, tunc iteratio eſt de congruitate, non de neceſſitate, ut quãdo interuenit obliuio, uel etiam recidiuati: & ſic patet iſtud totum.

ARTICVLVS V.

QVAESTIO I.

An ſufficiat laico confiteri?

AD intelligentiam huius partis ſecundùm duo, quæ tangit hic Magiſter, duo principaliter quęruntur. Primò quęritur, cui ſit confitendum. Secũdò quæritur, quid ſit confitendum. Circa primum quæruntur tria. Primò quæritur, utrum ſufficiat confiteri laico. Secũdò dato, quòd non, quęritur utrum contra uoluntatem proprii ſacerdotis poſſit quis cõfiteri alii diſcretiori. Tertiò q̃ritur, utrũ proprio ſacerdoti debeat q̃s confiteri in publico, uel in occulto.

VTRVM ſufficiat confiteri laico. Et uidetur quòd ſic: dicitur Iacob. ubi inſtituitur confeſſio. Cõfitemini alterutrum peccata ueſtra: conſtat quod loquitur omnibus: ergo videtur quod illud dictum eſt omnibus: ergo dictũ eſt & laicis. Cõfitemini alterutrum. ITEM. Gloſ. ibidem dicit. Minora minoribus, maiora maioribus: conſtat autem quod maiora omnia confitenda ſunt ſacerdotibus: ergo ſi minora dicit cõfitenda minoribus, videtur quod aliis quam ſacerdotibus eſt cõfitendum. ITEM. Videtur ratione; quia confeſſio fit homini, nõ quia homo remittat culpam, ſed ut pœnitens erubeſcat: ſed plus erubeſcit aliquãdo aliquis de ſocio laico, quam de ſacerdote: ergo magis ſaluatur ibi finis, ſiue vtilitas cõfeſſionis. ITEM. Confeſſio ad hoc ordinatur, ut homo ab homine erudiatur, & cognoſcat peccati plagã; ſed Cap. 5.

ſed plerunque melius hoc noue runt multi laici, quam etiam ſacerdotes: ergo &c. ITEM. Cõfeſſio eſt ad multiplicationem adiutorum, ſiue interceſſorum: ſed frequentius plus ualet oratio laici, quam ſacerdotis: ergo utilius eſt confiteri plerunque laico. ITEM. Confeſſio eſt neceſſitatis: ſicut in præcedẽtibus uiſum eſt: ergo ſi Deus per ſacramenta non arctat uiam ſalutis: uidetur, quod omnibus dari debuit poteſtas audiendi cõfeſſionem: & econuerſo, confiteri debuit cuilibet.

CONTRA. Aug. de Pœnitencia Diſtin. vi. qui uult confiteri peccata ſua, ut inueniat gratiã, quærat ſacerdotem: ergo uidetur, quod confiteri alii nõ ſuffi ciat. ITEM. Veritas debet reſpõdere figuræ: ſed in lege nullus iudicabatur mundatus a lepra, nec recipiebatur in caſtra ꝑ alicuius iudicium, quantumcũq; eſſet ſapiens, niſi per iudicium ſacerdotis: ergo uidetur pari ratione, ꝙ nullus poſſit reconciliare pœnitentem eccleſiæ, niſi ſolus ſacerdos: ſed confeſſio ordinatur ad hoc: ergo &c. ITEM. Confeſſio ordinata eſt principaliter ad abſolutionem: ſed poteſtas ligandi, & ſoluendi data eſt principaliter Summo Pontifici, ſcilicet Petro, & aliis Apoſtolis: ergo ipſis ſolis ſacerdotibus: ergo ab illis ſolis poteſt fieri abſolutio: ergo ipſis ſolis debet fieri confeſſio. ITEM. Si aliis ſufficit confiteri: ergo fruſtra eſt conceſſa poteſtas abſoluendi ſacerdotibus: ſi ergo non eſt fruſtra conceſſa, patet igitur, &c.

RESOLVTIO.

Sacramentaliter confiteri aliis, quàm ſacerdotibus non poſſumus: nam his uerè abſoluendi poteſtas tradita eſt.

RESPONDEO. Dicendũ, ꝙ eſt loqui de confeſſione dupliciter. Vno modo prout eſt opus uirtutis directè repugnans hypocriſi, in quo qs ſeipſum accuſat, ne alius quã ſit appareat, uel ẽt mala ſua aperit ad inueſtigandam morbi curationem: & hoc modo confeſſio cuilibet poteſt fieri, qui põt adiuuare inſtruendo, uel orãdo, de quo homo poteſt erubeſcere, & humiliari, & ille exemplo humiliationis meliorari, non peccatorum cognitione deprauari; & ſic quis põt peccatum ſuum cuilibet confiteri, ſiue clerico, ſiue laico: ſicut etiam dicit Ber. ſuper Cant. Vir ꝑfectus tantus eſt ueritatis amator, ꝙ uellet omnes noſſe ſua mala, dum tamen eis non eſſet occaſio mali, ſed boni. Alio modo confeſſio eſt opus ſacramentale, prout ordinatur ad reconciliationem, quæ fit per abſolutionem, & ligationem: & quoniam hæc poteſtas collata eſt ſolis ſacerdotibus (ſicut melius patebit infra) ideo hæc nulli niſi ſolis ſacerdotibus eſt facienda. Et concedendæ ſunt rationes ad hoc inductæ.

AD ILLVD, quod obiicitur. Confitemini alterutrum peccata ueſtra &c. Aliqui dicunt hoc dictum de uenialibus, de quibus (ſicut patebit) nõ eſt neceſſe cõfiteri. Aliter poteſt dici, ꝙ eſt confeſſio duplex, ſcilicet in generali, ut quando quis dicit ſuum *Confiteor*. Et in ſpeciali

quando quis dicit peccata ſua. In utraque harum cõfeſſionum eſt alternatio. Sed in confeſſione ſpeciali eſt alternatio quantum ad ſolos ſacerdotes, in generali uero quantum ad omnes: & ideo patet auctoritas & Glo. & innuitur hoc ex pluribus uerbis, quæ ponuntur in Glo. AD illa, quæ obiiciuntur de erubeſcentia, inſtructione, & oratione. Dicendum, quòd in omnibus argumentis eſt conſequens, pro eo quòd non accipiunt totã cauſam, nec etiam principalem cauſam, quæ eſt recõciliatio faciẽda eccleſiæ: & ideo omnes ab inſufficienti procedunt de confeſſione, ſecundum quòd eſt ſacramentum: tamen uerum concludunt, quod utile etiã eſt aliquando confiteri non ſacerdoti: ſicut etiam audiui de muliere, quę in morte confeſſa fuit uiro ad uehementem confuſionem, cuius pęnitentiam per ſigna ualde euidentia Dñs acceptauit, priùs tamen fuit confeſſa ſacerdoti.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ cum ſit neceſſitatis, debuit omnibus committi. Dicendum, ꝙ non oportuit, nec debuit. Non debuit, q̃a abſoluere dicit actũ alicuius perſonæ auctoritatem habentis. Non etiam oportuit, quia nullus uolens habere ſacerdotem, & eo carens, priuatur ſalute: ſufficit enim ſibi uoluntas confitendi: & ut uoluntas eius exterius appareat, dat Magiſter conſilium, ꝙ confiteatur proprio ſocio: non quod illa confeſſio ſacramentum eccleſiæ ſit, ſed ut talis oſtendat ſe perfectã habere uoluntatem, & facere quod in ſe eſt.

QVAESTIO II.

An alij, quàm proprio ſacerdoti confiteri liceat?

VTRVM contra uoluntatem proprii ſacerdotis liceat confiteri alii diſcretiori: an teneatur confiteri proprio ſacerdoti. Et q̃d teneatur ei confiteri, oſtẽditur, Primò auctoritate ſacræ ſcripturæ. Prouerb. Diligenter cognoſce uultum pecoris tui. Si ergo uultus pecoris eſt cõſcientia, & nullus poteſt ſcire uultũ, ſiue conſcientiam niſi per confeſſionem: ergo ſi præceptũ eſt ſacerdoti, qui habet curam animę, ſcire conſcientiam, ſubditus ei tenetur confiteri. ITEM. Heb. ulti. Obedite præpoſitis ueſtris per omnia: ipſi enim peruigilãt quaſi rõnem reddituri pro animabus ueſtris: ergo ſi ſacerdos qui habet curam, tenetur reddere rationẽ de anima ſubditi, uidetur ꝙ ſubditus teneatur ei ſtatum ſuum indicare. ITEM. Hoc ipſum oſtẽditur auctoritate Canonis Innocentii in conſilio generali. Omnis utriſque ſexus fidelis, cũ quo ad annos diſcretionis peruenerit, omnia ſua peccata ſolus confiteatur proprio ſacerdoti. Et in eadem Decretali. Si quis ex cauſa uoluerit alii cõfiteri, prius licentiam petat, & obtineat a proprio ſacerdote: ſi ergo ſacerdos non dat licentiã, uidetur, ꝙ nullo mõ poſſit confiteri alii. ITEM. De pñia Di. 6. Vrbanus ſecundus, Placuit ut nulli deinceps ſacerdotũ liceat quelibet cõmiſſum alii ſacerdoti ſuſcipere ad pñiam ſine eius conſenſu, cui prius ſe cõmiſit: ergo uidetur, ꝙ nõ liceat cõfiteri niſi ꝓprio ſacerdoti. ITEM. Rõne Ca. 27.

ne uidetur, q̃a cõfeſſus alii, aut tenetur iterũ confiteri, aut non. Si ſic: ergo nullius fuit ualoris prior cõfeſſio, ſiue abſolutio: ue rè.n. abſolutus de aliquo non te nerẽ iterũ abſolui de eodẽ in eodẽ foro. Si nõ tenetur: ergo vr̃, q̃d ſit exeptus a proprio ſacerdote: ſed nullus eximitur, niſi hẽat priuilegiũ: ergo nullus põt alteri confiteri, niſi priuilegiũ hẽat ipſe, uel niſi ſacerdos licentiet. Item. Quilibet fidelis tenetur ſacrã pcipere a proprio ſacerdote: ergo ſacrm̃ Euchariſtiæ: ſed cõfeſſio eſt præparatio ad illud ſacrm̃: ergo illi tenetur cõfiteri, a quo ſacrm̃ tenetur ſuſcipere; ſed hic eſt ſacerdos pprius: ergo q̃tũcunq; confiteatur alii, tenetur cõfiteri proprio ſacerdoti.

Contra. Aug. in lib. de pnĩa. Qui uult peccata confiteri, quærat ſacerdotẽ ſcientẽ ligare, & ſoluere, ne ambo ĩ foueã cadãt; ergo ſi ſit ſacerdos proprius ſimplex, vr̃ q̃ poſſit alii confiteri, p uoto. Item. Sicut dicit Ber. Q̃d ex charitate inſtitutũ eſt, cõtra charitatẽ non debet militare: ergo ſimiliter q̃d inſtitutũ eſt in remediũ, nõ debet contra remediũ militare: igitur eſto q̃ ſacerdos ſollicitet mulierẽ, ſi ipſa cõfitetur ei peccatũ ſuũ, eſt in periculo: ergo ſi non tenetur periculo ſe cõmittere, nõ tenetur ei cõfiteri. Item. Priuilegiũ datũ eſt Prædicantibus, q̃ pñt audire cõfeſſiones: ſed q concedit principale, concedit & acceſſoriũ: ergo ſi dñs Papa concẽſſit poteſtate abſoluendi: ergo & poteſtate peccatoribus tribuit, eos adeundi: ergo contra uoluntatẽ ſacerdotis poſſunt eos adire. Item. Poteſtas iuriſdictionis deſcẽdit a ſuperioribus ad inferiores: ergo ſi aliq̃bus dat Eps auctoritate ſuã, cũ inferior non poſſit ſupra ſuperiorẽ, ſed econuerſo, vr̃ q̃d oĩs fidelis, et nolẽte proprio ſacerdote, poſſit eũ adire. Item Q̃d talis confeſſus non teneatur illo anno amplius confiteri vr̃, quia natura nihil facit fruſtra, nec ars: ergo nec gratia, uel regula ſpũs ſancti: ergo ſuperfluũ eſt duo remedia eiuſdẽ ſpeciei (maximè qñ alterũ eſt efficax) contra idẽ ordinari: ſed cõfeſſus eſt ei qui ſuperioris auctoritate potuit abſoluere, & abſoluit: ergo amplius non tenetur confiteri proprio ſacerdoti. Item. Si teneretur: ergo fruſtra darẽt illud priuilegiũ, ſiue illa auctoritas, & uiderẽt duplex tribulatio cõſurgere: & cu hoc non ſit ęquũ, nec in iure diuino, nec iure humano: non uidetur quòd teneatur confiteri proprio ſacerdoti.

RESOLVTIO.

Niſi adſit legitima cauſa refugiendi: ſaltem ſemel in anno proprijs Paſtoribus (ſi illi id a nobis exigerunt) confiteri tenemur.

Respondeo. Dicendum, q̃ (ſicut ſupra tactũ eſt) de confeſſione non ſacramẽtali, quæ qui de fit ad peccati recognitionẽ, & erubeſcentiam, cum non ſpectet ad alique determinatè, ſed ad oẽm qui prodeſſe poteſt, ſine licentia, & mandato poteſt peccator cui uult ad libitum cõfiteri: dum tamen ſit de fideliũ numero, ſiue ſit laicus, ſiue ſit ſacerdos, ſiue ſecularis, ſiue religioſus: ita q̃ non ſit uel excõicatus, uel præciſus. De confeſſione autem ſacramentali, quæ fit ad 2o præcedens.

 ha-

habendã abſolutionẽ, aliter dicendum: ꝙ non poteſt fieri niſi potenti abſoluere: aliter.n. nihil fit ab abſoluente, & nihil recipitur a pœnitente, & oportet iterũ confiteri. Secundum hoc intelligendum, ꝙ proprius ſacerdos dicitur dupliciter. Vno modo cõiſsime, alio mõ cõiter, & tertiò mõ propriè. Cõiſsimè dicitur proprius ſacerdos, quicunque põt confitentẽ abſoluere ſiue per propriã auctoritatẽ, ſiue per cõmiſsionẽ, uel demãdationẽ: ut potè ſunt illi, qui habent priuilegium, dum prędicant, audiendi confeſsiones. Cõiter uerò dicitur proprius ſacerdos oĩs ille, qui ex propria auctoritate, uel officio tanquam pręlatus ordinarius põt abſoluere, ut Eps, & ſacerdos parochianus. Propriè uerò dicitur proprius ſacerdos ille, qui adminiſtrat ſacra, & cui commiſſa eſt ſpecialis cura: & iſte eſt ſacerdos parochianus. Intellige igitur, quòd cuilibet horum licitum eſt confiteri: & proprio ſacerdoti.ſ. parochiali confeſſus, non tenetur iterum confiteri. Similiter confeſſus ſuperiori, qui curã habet, dicꝫ qđ non tenetur confiteri ſacerdoti ſuperiori parochiali, niſi eum remittat; ſed ſufficit, quòd ſacerdoti ſuo innoteſcat. Et hoc dico, ſi fiat ex cauſa. Sed de tertio ſacerdote, qui ſoluit per demandationem, ſiue commiſſionem; non habens animæ curam, eſt diſtinguendum. Aut enim commiſſa eſt ei & licentia data a ſacerdote: & tunc ſacerdos ius ſuum commiſit alii: & tunc qui confitetur ex licentia ſacerdotis, etiam ipſo exigente illo anno, niſi recidiuet, non tenetur iterum confiteri eidem: quoniã ſacerdos ius ſuum, & poteſtatẽ pro illo tempore alteri dedit. Aut eſt auctoritas commiſſa a ſuperiori ordinario: & tunc aut plena, aut in caſu. Si plena, ſic iudicandum eſt ſicut de ordinario, ſicut patet de his, qui ſunt Pœnitentiarii domini Papæ, & Epiſcoporũ. Aut eſt commiſſa in caſu, ſicut his, qui prædicant, datum eſt priuilegium. Credo enim, quòd talibus data ſit poteſtas audiendi confeſſiones, nõ in præiudicium ſacerdotum bonorum, ſed potiùs in fauorẽ fidelium, & propter ignorãtiam, & negligentiam, & malitiam quorundam ſacerdotum. Et credo hoc priuilegiũ in extremis temporibus emanaſſe, quia iam uerificatum eſt illud, Erit ſicut populus ſic ſacerdos: & pro magna parte ſunt uenales cõductitii; & multi parochianos ſuos plus ad malum, quam ad bonũ trahunt. Vnde dico, quòd ſecundum intentionem priuilegii ſacerdotes parochiales iure ſuo non priuantur, immo faciendũ eſt ſemper, ꝙ a ſuis parochianis debita eis reuerẽtia exhibeatur, nec contra hoc priuilegium illud facit. Ideo credendum eſt, quòd omnes parochiani quandocunque, & quotieſcunque, talibus confiteantur, tenentur ſacerdotibus propriis confiteri, ſi ſint boni, & idonei, & ipſi exigunt, nec aliàs contenti ſunt: & hoc dico ſaltem ſemel in anno de illis peccatis, quæ habent tunc. Si autem parochianus habet cauſam legitimam, propter quã rõnabiliter refugit ipſum, *Oſee.4*

uel

uel quia ſollicitat ad malū; uel quia timet reuelationem confeſſionis; uel quia ſimplex eſt & idiota, dico quod confeſſus iterum nō tenetur, etiam ſi exigat ſacerdos, quia in fauorem clauium expreſſe hoc priuilegium datum eſt. Alioquin ſi non habet excuſationem, & ipſo exigēte nolit confiteri, uix crederem talem perſonam eſſe uerè pœnitentem. Ideo omnibus ſanum conſilium eſt, quòd remittant ad proprios ſacerdotes, ut ſi nō ſint contenti illa confeſſione, iterum audiantur. QVANDO ergo quęritur, utrum teneatur cō fiteri proprio ſacerdoti. Dicendum, ꝙ ſi intelligatur de confeſſione, in qua eſt abſolutio, de proprio ſacerdote (largo modo ſumendo. ſ. qui habet poteſtatē abſoluendi) dico quod tenetur, nec ſufficit alii confiteri. Si uerò intelligatur de parochiali, ſic nō eſt generaliter uerum, ut uiſum eſt: poteſt enim alii cōfiteri nō ſolùm ex licentia eius, uerum etiam ex licentia ſuperioris: unde conſilium dandum eſt omnibus, quibus imminet periculū, quòd recurrant ad ſuperiores, ſi ſacerdos non uult eis licentiā dare: uel ad eos, qui habent poteſtatem diœceſani, uel ad pœnitentiarium Domini Papæ: alioquin nō poſſunt abſolui ab aliis, quin teneantur ipſi ſaltem ſemel confiteri. Concedo ergo (ſicut oſtendunt rationes) ꝙ in caſu bene poteſt confiteri alii, nec tenetur confiteri proprio ſacerdoti: in caſu uerò poteſt confiteri alii, & tamen adhuc tenetur proprio ſacerdoti cōfiteri propter hoc, ꝙ alius nō habet auctoritatē plenariā.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur primo, ꝙ debet cognoſcere uultum pecoris. Dicendum, ꝙ ipſe abſoluitur, dum alius uicem eius ſupplet; & hoc quādo ſuperior prælatus, uel habens licentiam ab ipſo, uel a prælato audit: & ideo ipſe non tenetur audire, nec alius confiteri. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ non poſſit confiteri alii ſine licentia per decretalē, etiam ſi cauſam habeat; unde dicit, Petat, & obtineat. Dicendum, ꝙ ratio redditur in eadem decretali, quia alius non poteſt abſoluere: unde loquitur de eo, qui non habet iuriſdictionem aliquam ſuper pœnitentem, niſi per cōmiſſionem ſacerdotis. SIMILITER ad ſequens decretum Vrbani, patet reſponſio, quia intelligitur de illo, qui non habet poteſtatem aliquomodò niſi per ſacerdotem abſoluendi: & hoc patebit melius infra, cum agetur de poteſtate clauium. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ aut tenetur, aut non tenetur. Dicendum, ꝙ aliquando tenetur, ſed tamen non fruſtra alii confitetur: perutile enim eſt pluribus ſacerdotibus integre confiteri, tum propter multiplicationem interceſſorum, tum etiam quia ſi deuotionem habeat, cum audit prædicationem, uix fortaſſis tantam recuperabit: tum qa promouet ad humiliationem, & gratiæ meliorem impetrationem. Aliquando non tenetur, ut prædeterminatum eſt, non quia ſit exēptus: ſed quia alius ex cauſa ſupplet eius officium. Credo tamen, ꝙ ſi ſacerdos pa-

rochianus ſit idoneus, ꝙ ſemꝑ bonum eſt, ut ſubditus ad eum remittatur, a quocunque audiatur in his, quę ad ipſum ſpectāt: non tamen ſemper eſt neceſſarium. Vnde argumenta ad oppoſitum non ualent: quia efficaciori modo curatur, qui ex cauſa rationabili pluries cōfitetur Poteſt tamen dici: ſicut aliqui Iuris periti ſenſerunt, ꝙ & ſi teneatur iterum cōfiteri proprio ſacerdoti in eodem anno, nō tamen oportet, quod illa eadem, quia uerè abſolutus eſt peccator. Et iſtud uidetur ſatis probabile, quia frequenter peccatores prædicantibus ſuas monſtrant conſcientias, quas nullo modo propriis ſacerdotibus aperirēt, immo illa dicunt frequenter, q̄ longo tempore celauerūt, licet aliqua minora dicerēt, ſicut expertis notum eſt. Et ideo credēdum eſt etiam ſummum Pontificem hoc mouiſſe ad illud priuilegium concedendum, quod non eſt adeo ampliandum, ut prȩiudicium fiat poteſtati ſacerdotali, nec adeo reſtringendū, ut obſit fidelium pietati: unde nec ſunt pœnitētes arctandi ad illa enormia iterum confitēda, cum ſemel prædicāti liberrime ſunt confeſſi: nec ita liberi ſunt iudicandi, quin etiam ſemel in anno, quę aliis occurrunt in cōſcientia, teneantur ſacerdotibus propriis confiteri, ſi illi uelint. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ tenetur a proprio ſacerdote eucliariſtiæ ſacramentum accipere: ergo & ſacramentum pœnitentiæ. Dicendum, ꝙ non eſt tantùm periculum in ſuſceptione illius: ſicut in ſuſceptione huius. Dico tamen, quod ſufficit ſacerdoti, ꝙ alius, qui potuit, & debuit, ſuppleuit locū eius: unde non tenetur, nec debet de iure amplius exigere, maximè ſi parochianus non ex cōtemptu, ſed ex rōnabili cauſa ad alium accedat, petita licētia. Rationes uerò ad oppoſitum uerum probant. Tamen illud uerbum Auguſtini non intelligitur generaliter de omni ſacerdote ſciente, ſed de ſacerdote ſciente, & potente: uel ſi ſcit, & non poteſt, cum licentia ſacerdotis proprii, qui hēt poſſe, quamuis non habeat ſcire. AD ILLVD, qđ obiicitur de periculo. Dicendū, ꝙ illud non dat poſſe, ſed rationabilem cauſam dat, ut poſſit ſuperiorem adire, uel ab ipſo licētiam petere: ꝙ ſi non poteſt aliquod horum facere, debet in cōmuni loco confiteri. AD ILLVD, quod obiicitur de priuilegiatis. Credo quod malo uelle ſacerdotum parochialium poſſint confiteri ex licentia priuilegii, & ſacerdos non eſt audiendus, ſi prohibet: quia manifeſtè male mouetur. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ non debet iterum confiteri. Dicendum, ꝙ non tenetur de eiſdem, tenetur tamē de aliis propter mandatum Decretalis, quia non poteſt ſacerdotē iure ſuo priuare.

QVAESTIO III.

An ſufficiat confiteri proprio ſacerdote in occulto, uel etiam in propatulo?

VTRVM neceſſe ſit confiteri proprio ſacerdoti coram populo, an ſufficiat ei confiteri in occulto: Et ꝙ neceſſe ſit confiteri coram populo, videtur. Auguſ-

guſ.dicit, & habetur ſupra eadem Diſt. Nemo dicat ſibi, occulte ago pœnitentiam. Et poſt Iob ait. Si erubui in conſpectu populi confiteri peccata mea: adiuratio eſt, & imprecatur ſibi malum: ergo uidetur tum ex uerbo Aug. tum ex concordia, quam adducit: ꝙ cõfeſſio ſit facienda ſacerdoti coram multis. Item. Greg. de Magd. in Hom. Quia ſemetipſam grauiter erubeſcebat intus, nihil eſſe credebat, quod uerecũdaretur foris: unde commendat eam, qđ coram omnibus ſe peccatricem oſtendit: ergo uidetur, quod quilibet peccator ita deberet facere. Item. Ber. ſuper Cantic. Homil. 43. Si ueritatis amore affectus eſſes: uelles proculdubio, quod in te eſt eandem de te omnes tenere ſententiam, quam ipſam apud te habere cognoſcis ueritatem. Alioquin ſi priuato amore contentus, detines intra te iudicium ueritatis, cui dubiũ eſt, minus te ueritatẽ diligere, cuius præponis proprium commodum, uel honorem? ergo ſecundùm Ber. nullus eſt ueritatis amor, qui quod ueraciter de ſe ſentit: non omnibus publice cõfitetur. Item. Rõne uidetur, Quia uerus pęnitẽs ſeipſum punit, & iudicat loco Dei, & ſacerdoti offert ſe iudicãdũ, ut Deo: ergo dẽt ſcđm ꝙ põt, ſe diuino iudicio conformare: ſed in iudicio finali peccata oĩum oĩbus innoteſcent, quia tunc aperientur libri; ergo nunc debet uere pęnitẽs librum ſuę conſcientiæ oĩbus aperire. Item. Aut pęnitẽs uult, qđ alii reputent eũ peccatorẽ, aut bonũ. Si uult quod reputent eum bonum: ergo non eſt uerus pœnitens, ſed hypocrita ſuperbus. Si uult, ꝙ reputent eum peccatorem: ſed nullus poteſt eum reputare peccatorem, niſi ab ipſo ſciat: ergo debet omnibus reuelare. Item. Peccator confitetur ſacerdoti, ut reconcilietur non Deo tãtũ: ſed etiam eccleſiæ: quia Deo reconciliatus eſt per cõtritionẽ; ſed eccleſia nõ eſt ꝑſona ſingularis: immo multitudo fideliũ: ergo uidetur, ꝙ ſacerdoti ꝑſente multitudine, deberet cõfiteri.

Contra. In Decretali Innocentii, Omnis utriuſq; ſexus, &c. & poſt, Omnia ſua ſolus peccata ſemel in anno confiteatur proprio ſacerdoti: ergo ſolus debet eſſe. Item. Quæ debent ſecretiſsimè cuſtodiri, non debẽt in conſpectu multitudinis propalari: ſed ea q̃ in confeſsione dicuntur, debent ſecretiſsimè cuſtodiri, ſicut infra habebitur in ſigillo cõfeſsionis: ergo nullo modo debẽt corã multis dici. *Diſt. 21 p. 2. ar. 2. q. 1.* Item. Ber. in Lib. de Diſpenſatione. Quod ex charitate inſtitutum eſt, cõtra charitatem militare non dẽt: ſed cõfeſsionem conſtat ꝑ charitatem eſſe inſtitutam: ergo non dẽt contra charitatẽ militare: ſed manifeſtatio peccati aliquibus eſt occaſio lædendi, multis ſuperbiendi, & ẽt peccatorem contemnendi: ergo non debet multis manifeſtari. Item. Nullus tenetur ſemetipſum diffamare: ſed cum manifeſtatur peccatum in conſpectu multitudinis, efficitur homo infamis: ergo nullus tenetur, nec dẽt ſic peccatum cõfiteri: ergo uidetur, quod ſoli ſacerdoti.

RESOLVTIO.

Et ex præcepto Apoſtolorum, & & ex traditione eccleſiæ, ſufficiat confiteri in occulto.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ confeſsio ſacramentalis ſacerdoti ſoli, & in ſecreto dēt fieri, niſi ſit peccatum aliquod enorme, qđ totã cõmouerit urbem, uel ēt totũ orbē: quod quidem dēt quis cõfiteri in publico, ut in publico pnīa ſolēnis imponatur, & ut oſtendat, & recognoſcat ſe reũ: ut puta ſi ſit hæreticus manifeſtus. Quantùm uerò eſt de confeſsione ſecũdùm legē cõem dēt unico ſacerdoti fieri in priuato: ſicut expreſsè dicit illa Decretalis. Rõ aũt huius ē: qa occultatio duplici ex cauſa competit ſacramento, tum qa hic manifeſtantur peccata ſacerdoti, non ut manifeſtentur; ſed ut deleantur, & occultentur: qa charitatis confeſsio operit multitudinem peccatorum: tum ēt, qa manifeſtantur ſacerdoti ut Deo, ad teſtimonium conſcientię internæ: & ideo, ut homo totam conſcientiam reuelet homini tanquam Deo, & hoc teſtificante teſte ſecreto, in tali manifeſtatione nõ dēt admitti alienus: ſed ſacerdos unicus, qui teneat locũ Chriſti: & ſic occultatio competit duplici ex cauſa. Vna eſt, quia cõfeſsio eſt adeo oneroſa, ſiue ignominioſa, ꝙ uix aliquis, aut nullus audet coram multitudine confiteri, cum pauci audeant plenè, & integre confiteri, ēt coram unico ſacerdote. Alia ratio eſt, quod manifeſta confeſsio eſt periculoſa. Si enim cõſcientiæ manifeſtarentur, infinita mala orirētur, & rixæ, & diſcordiæ, & infamiæ: ſicut manifeſtè apparet. Et ideo dicendum eſt, ꝙ non tenetur qs cõfiteri niſi unico, & ꝓprio ſacerdoti, & huic ſolitario, quãtùm eſt de præcepto Apoſtolico, ſiue eccleſiaſtico.

AD ILLVD, ergo, qđ obicit de Aug. Dicendum, ꝙ loquitur de occultatione reſpectu iudicii ſacerdotalis, qbus dominus cõmiſit auctoritatē, & officiũ iudicandi inter lepram, & nõ leprã. Et ſi tu obiicias de Iob: dicēdũ, ꝙ illa translatio non eſt recta: ſed alia, quam habemus. Tamē ſi uelimus illam ſuſtinere: dicēdum, ꝙ intelligitur de generali confeſsione, qua omnes confitētur ſe peccatores. AD ILLVD, quod obiicitur de Magd. Dicendum, ꝙ illud fuit ꝑfectionis, & ſupererogationis: unde non omnibus cõpetit, Vel dicēdũ, ꝙ ipſa nõ fuit cõfeſſa peccata ſua corã oĩbus, q̃ fecerat occultè: ſed quia ſigna laſciuiæ nõ occultè portauit: ſed in publico: iõ etiã ſigna pnīę in publico manifeſtauit: & hoc eſt dignum, & laudabile, & imitãdũ: nec tamē dico, ꝙ homo adhoc teneatur niſi de bono, & æquo. AD ILLVD, qđ obiicitur de Bern. Dicendũ, ꝙ facienda eſt uis in hoc, qđ Ber. dicit: Quod in te eſt: & ipſemet facit ibi uim, Sanè qđ in te eſt dixerim: quia plerunq; nõ expedit innoteſcere oĩa, quæ nos ſcimus de nobis: atq; ipſa ueritatis charitate uetamur palã nõ eſſe, uel fieri uelle, ꝙ noceat cognoſcenti. Et ſic patet, ꝙ quamuis homo, quãtùm eſt de ſe, debeat eſſe promptus, non tamen dēt palam peccata dicere, ne alii inde

de damnificentur. Ad illud, quod obiicitur de diuino iudicio, quod omnibus propalabitur. Dicendũ, ꝙ ſecus eſt, q̃a illud erit iudiciũ ſeueritatis; hoc aũt eſt miſericordiæ, & benignitatis. Præterea, nulli nocebit illa manifeſtatio: ſed in hoc Dei iuſtitia clarior apparebit: nunc autem nulli prodeſſet, & multis obeſſet. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ pœnitens dẽt uelle, ꝙ alii reputent eum peccatorem. Dicendũ, ꝙ uerũ eſt, ꝙ dẽt uelle ſuam humiliationẽ, ita tamen, quod alii nõ peccent contemnẽdo, uel inimicando: & ideo ſufficit, quod peccatores ſe dicãt in generali: ſed nõ expedit in ſpeciali ita multis dicere ſimul, maximè, qui non ſunt ſacerdotes: nõ ergo dẽt celare peccatũ propter ſuum commodum, & gloriam: ſed propter cauendum culpã alienam. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ cõfitetur, ut reconcilietur. Dicendum, ꝙ ſacerdos hẽt poteſtatẽ reconciliãdi Deo: q̃a ipſe ratione auctoritatis fungitur iure Dei, & eccleſiæ tanquam mediator utriuſq;: & ideo non oportet multitudinem adeſſe: ſecus autẽ eſt in iudicio cõtentioſo, ubi homo ſe non accuſat, ſed defendit, ubi producuntur teſtes: hic aũt nõ oportet.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An oporteat confiteri, etiam venialia?

Conſequenter quantùm ad ſecundum articulum quæritur, quid ſit confitendum. Et circa hoc quæruntur tria. Primò, utrum oporteat cõfiteri omnem uenialem culpã. Secũdò utrum oporteat confiteri oẽm peccati mortalis differẽtiam. Tertiò, utrũ oporteat confiteri omnem circunſtantiã.

Circa primam oſtẽditur, ꝙ oporteat confiteri omnẽ culpam uenialem. Iac. ult. Confitemini alterutrum peccata ueſtra. Gloſ. Peccata, quæ ex humana ignorantia ueniunt, dicit & præcepit confiteri, & talia ſunt uenialia: ergo præceptum eſt cõfiteri illa. Item. Aug. Si cœpiſti fluctuare, cõfitearis motum, ne plangas ruinam: ſi ergo periculum eſt ruere, qui non confitetur, exponit ſe periculo: ſed omnes tenentur illud fugere: ergo &c. Item. De omni & de quocunque dominus punire, & iudicare debet in futuro, commiſit in præſenti iudicium ſacerdotibus, & præcipuè Petro: ſed dominus in die iudicii iudicabit de uenialibus, & oportebit reddere rationem (ut dicitur Matt. 12.) de omni uerbo otioſo: ergo &c. Si tu dicas, quòd requiret rationem, ſed tamen non propter hoc condemnabit. Obiicitur de eis, qui cum mortali decedunt, quòd pro uenialibus in æternum cremabuntur: ergo uidetur, quod impius ueniens ad confeſſionem, cum pro utriſque eſſet æternaliter puniẽdus, quòd debet utraque confiteri. Item. De aliquibus uenialibus difficile eſt iudicare, utrum ſint mortalia, uel uenialia, quæ tamen ſecundum ueritatem ſunt uenialia: ſed ubi eſt difficultas, & ambiguitas recurrendum eſt ad ſacerdotes, ſicut dicitur Deu

te. capit.17. Si difficile & ambiguum, &c. ergo uenialia talia ſunt confitenda.

CONTRA. Pœnitentia eſt ſecunda tabula poſt naufragium: ſed per ueniale nemo naufragatur: ergo pro uenialibus nullus tenetur recurrere ad pœnitentiã: ergo nec ea confiteri. ITEM. uenialia non ſunt in prohibitione: ergo nec eorum remedia in præcepto: ergo non eſt præceptum confiteri uenialia. ITEM. Confeſsio fit ad recõciliandum eccleſiæ: ſed ꝑ ueniale nullus factus eſt inimicus eccleſiæ: nullus extra eccleſiã eiectus eſt, in nullo damnificata eſt eccleſia: quia charitatem non auferunt, nec minuũt: ergo nemo tenetur illa confiteri. ITEM. Quidquid homo tenetur confiteri, tenetur amplius non iterare, quia pnĩa uera eſt, commiſſa plangere, & plangenda non cõmittere: ſe non tenetur quis uenialia non iterare: ergo non tenetur de illis pęnitentiam agere: ergo nec confiteri.

RESOLVTIO.

Et ſi non de præcepto, aut neceſſariò: de conſilio tamen, & de congruo uenialia confitenda ſunt.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ cõfeſsio uenialium non eſt in ꝑcepto, eſt tamẽ in cõſilio. In ꝑcepto nõ eſt; quia cum ſint de ſui natura uenialia, ꝑ ſe poſſunt ueniam conſequi ſiue per pęnitentiam internã, ſiue per exteriorẽ aſſumptam, ſiue etiam per pœnam purgatoriam (ſicut melius patebit infra) ſiue per aliud remedium competẽs, & idoneũ. Quamuis aũt de ratione ſui ge-

Diſtin. 20. ar. 1. q. 1.

neris non ſit ea confiteri neceſſarium, tamen ea confiteri congruum eſt maximè uiris perfectis; quia utile eſt multũ, & pœna illis debita minuitur ex ui clauium: hoc eſt igitur de uenialibus generaliter dictum. In caſu tamen contingit, ꝙ homo teneatur ea confiteri, ſiue propter dubium, ſiue propter eccleſiaſticũ inſtitutum. Propter dubium, q̃a dubitat probabiliter, utrum ſit mortale, uel ueniale. Ideò ſi non pœnitet ſicut de mortali, diſcrimini ſe exponit: & ideo dẽt cõfiteri ſicut iacet in cõſciẽtia: & iudicio ſacerdotis relinquat, utrũ ſit ueniale, uel mortale. Propter eccleſiaſticum ſtatutũ tenetur, quia omnis fidelis ſemel in anno tenetur confiteri: & ideo ſi non habet niſi uenialia, ſaltem illa ſemel in anno tenetur confiteri. Sed hoc non propter uenialis peccati morbũ; ſed propter pręceptũ: quod quare omnibus ſit iniunctum, ſuperius actum eſt. Concedendum eſt igitur, quòd uenialia ſecundùm quod huiuſmodi non eſt neceſſe confiteri, eſt tamen expediens: nec quis tenetur niſi de bono, & æquo: niſi ĩ duobus caſibus, uel q̃a ligatur a cõſcientia, uel q̃a ligatur a cõſtitutione eccleſiaſtica.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd peccata, quæ per ignorantiam contrahuntur, præcipit cõfiteri. Dicendum, quod illud intelligẽdũ eſt de uenialibus. Sed tunc pręcipere eſt docere, ſecũdũm illud Luc. v. Pręceptor per totam noctem &c. uerbum autẽ beati Iacobi quamuis propoſitũ ſit per modum imperatiuum, tamen pro mortalibus tenetur impera

peratiue, pro uenialibus magis excitatiue, uel exhortatiue. AD ILLVD, quod dicit Aug. ſi cœpiſti. &c. Dicendum, ꝙ conſilium eſt, non quia non aliter poſſit ui tari ruina niſi per cõfeſſionem; ſed quia hæc uia eſt idonea, & ſalubris: unde non dicit hoc ꝙ ſemper ruat ille, qui non confitetur motum; ſed quia ad ruendũ ſit procliuior. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃d dominus puniet, & iudicabit in futuro. Dicendũ, quod aliter iudicabit ueniale, ſiue pro ueniali, aliter pro mortali: Pro mortali namque iudicabit, & condemnabit: pro ueniali nequaquam condemnabit, niſi forte ſit annexum mortali: & hoc non ratione ſui: ſed ratione mortalis. Et ideo ex quo quis cõfitetur mortale, ſoluitur ꝓ quo condemnandus erat a domino: & ideo non oportet illa confiteri, quantũ eſt de neceſſitate obligationis. AD ILLVD, quod obiicitur de uenialibus, quod dubiũ eſt, utrum ſint mortalia. Dicendum, quòd in tali caſu niſi certificetur pœnitens per aliquem uirum ſapientem, cui poſſit adhibere fidem, tenetur illud utique confiteri: ſi autẽ tollatur dubium, & ſciatur eſſe ueniale, tunc non obligatur. Sicut ſi conſcientia alicuius probabiliter dubitat de aliquo, utrum ſit mortale; tenetur amplius illud non facere, manente dubitatione; ſed amota tali conſciẽtia, non tenetur: & ideo ſanè dictũ eſt, quod ad confeſſionem uenialis ligatur quis non ex inſtitutione diuina; ſed ex conſtitutione eccleſiaſtica, & conſcientia propria: & ſic patent obiecta.

QVAESTIO II.

An confiteri oporteat omnem peccati mortalis differentiam?

VTRVM ſit confitenda omnis peccati mortalis differẽtia. ſc. peccatum cordis, oris, & operis, peccatũ ẽt latens, & manifeſtũ. Et ꝙ oẽm differentiam, uidetur per Decretalem, q̃ dicit cuilibet fideli? Omnia ſolus peccata ſua; non dicit omnia quantũm ad uenialia: ergo dicit oĩa quantũ ad mortalia. ITEM. Hoc uř rationes quia pro quolibet horũ efficitur hõ inimicus Dei, & ſeparatur ab unitate eccleſiæ: ſed cõfeſſio ad hoc directe inſtituta ẽ, ut hõ recõcilietur eccleſiæ, & oſtẽdatur recõciliatus Deo: ergo de oĩbus tenetur cõfiteri. ITEM. Pro omni differẽtia peccati mortalis punitur quis actualiter, & eternaliter, & cõdemnabitur; ſed pro omni eo, pro quo adducẽdus eſt hõ in iudicium condemnationis, neceſſàrio oportet adduci ante arbitriũ Ieſu Chriſti: ergo pro omni differẽtia mortalis tenetur cõfiteri. ITEM. Peccatum grauius magis eſt dignũ punitione: ſed peccatum cordis aliquando grauius eſt, quàm peccatum operis in alio genere, ut hæreſis, quam fornicatio: ſimiliter peccatum apertum grauius eſt, quã occultum: ſi ergo oportet cõfiteri peccatum operis, & oris, uidetur ꝙ & peccatum cordis: ſimiliter & ſi peccatum latẽs, uidetur quod multo fortiori rõne, q̃d eſt manifeſtum: ergo omne peccati mortalis differentiam neceſſe eſt cõfiteri. ITEM. Per omnẽ peccati mortalis differẽtia naufragatur hõ; ſed patiẽs naufragiũ neceſſe habet ad tabulam recurrere. &

non poteſt ad baptiſmum: ergo ad ſacramentum pœnitentiæ: ſed ſacramentum pœnitentiæ inquantum ſacramentum, conſiſtit in confeſſione: ergo &c.

CONTRA. Sapien. xi. per quæ peccat quis, per hæc & torquetur: ergo ſi aliquis ſolo corde peccat, in ſolo. ſ. ſpiritu, & nō in carne, nec per organum oris: ergo ſola contritione eſt puniendus: non ergo confeſſione: ergo non tenetur confiteri peccatum cordis. ITEM. Augu. Vbi peccatum oritur, ibi peccatum moriatur: ergo peccatum, quod fuit in ſolo corde, ibi debet mori: ergo nō oportet ꝙ exterius propaletur ꝑ uerbum. ITEM. In foro iudiciali ita eſt, ꝙ nō adducuntur aliqua ad iudicium, niſi quę aliquo modo manifeſta ſunt. Vnde Mat. xviii. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipſum ſolum &c. ergo uidetur ꝙ ſi peccatum aliquod in ſolo corde fuit, nec ulli ſit manifeſtum, ꝙ non oporteat ad iudicium ſacerdotale deferre. ITEM. Quòd ſolū peccatum latens ſit confitendum, uidetur; quia Aug. diffiniens cōfeſſionem dicit, ꝙ confeſſio eſt, per quam morbus latens ſpe ueniæ aperitur. ITEM. Super illud Gen. 4. Vox ſanguinis &c. Gloſ. Euidētia patrati ſceleris non indiget accuſatore; ſed cōfeſſio eſt accuſatio: Prouerb. xviii. Iuſtus in principio accuſator eſt ſui. ergo quando peccatū eſt euidens, non indiget confeſſione: ITEM. ideo dicitur cōfeſſio, ut inſtruatur ſacerdos de quantitate peccati: ſed non oportet, quā eſt publicū, & notorium: ergo de aperto nullus debet, nec tenetur cōfiteri,

RESOLVTIO.

Vt ſacerdos rectè iudicare poſsit: atque pœnitens ad plenum iuſtificetur: omnes peccati mortalis differentias confiteri oportet.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ omnis peccati mortalis differentiam neceſſe eſt cōfiteri, ſiue ſit latens, ſiue manifeſtum, ſiue ſit cordis, ſiue oris. Peccatum enim manifeſtum oportet cōfiteri duplici ex cauſa: una eſt a parte audiētis, alia ex parte confitentis. Ex parte audiētis, ut audiat: quoniam ſicut eſt in iudicio forenſi, ꝙ iudex aliquid nouit, ut priuata perſona, quod tamen non nouit ut iudex, nec procedit ad ſentētiam, quouſque innoteſcat ei, ut iudici. Sic eſt in iudicio pœnitētiali, ꝙ ſacerdos aliquid nouit, ut homo, quod tamen non nouit ut Deus. Quia non nouit, ut eſt per teſtimonium conſcientię accuſatum, quæ eſt teſtis diuinus: & quouſque ſic nouit, nec ſpectat ad ipſū ſoluere, nec ligare: ideo oportet ꝙ ei cōfiteatur peccatum, quantumcunque ſit publicum. Alia ratio eſt ex parte confitentis, ut iuſtificetur: quantumcunque. n. aliquis ab aliquo excuſetur, nunquam ꝑ hoc iuſtus dr̄, aut iudicatur; ſed magis iniuſtus: ſed quādo hō ſeipſum, qui eſt dignus accuſatione, accuſat, tūc exercet opus iuſtitiæ: & ideo dr̄, Iuſtus in principio accuſator eſt ſui. Vt ergo quis iuſtificetur, & iuſtus eſſe cōprobetur, & dignus eccleſiæ reconciliatione, neceſſe ē ꝙ ipſe ſe accuſet, quantumcūque eius peccatum ſit publicum. Oportet etiam peccatū cordis, ſiue peccatū latens confiteri duplici ex cauſa ſimiliter,

[illegible]

tũ ex parte audiẽtis, tũ ex parte confitentis. Ex parte ſacerdotis audiẽtis, quia per illum dẽt ligari ad pœnã, aut abſolui: certum .n. eſt ꝙ ꝓ omni mortali meretur quis pęnã æternã: iõ ſatisfactio imponẽda eſt ſcd̃m arbitriũ ſacerdotis: ideo talis hẽt neceſſe cõfiteri ei ſcelus occultũ, qa aliter ipſe non nouit. Alia ratio eſt ex parte peccatoris confitentis, ut quæ non erubuit intra thalamum cordis in cõſpectu diuinæ præſentiæ cogitare, & uelle, & uolendo conſentire; tunc coram oculis ſacerdotis recitet cũ rubore; ut qui perpetrauit inuerecũde, & uerecundiã abiecit, nũc ex hoc in conſpectu hominis erubeſcat: homo .n. carnalis plus erubeſcit oculos hominis, quã Dei. Concedendæ igitur ſunt rationes, quòd differentię omnis peccati confitendæ ſunt.

Ad illvd ergo, quod obiicitur, de Sapien. xi. Dicendum, ꝙ tam uerbum illud, quam uerbũ Chryſoſt. & Aug. ſuper hac materia intelligẽdũ eſt ꝑ appropriationẽ. Non .n. intelligẽdum eſt præciſe per ueritatem. Peccator .n. qui ſola uoluntate peccat, quæ toti homini præſidet, totus punitur: ita ꝙ interius, & exterius; & ideo ſi fiat emenda, totus hõ debet eam facere, & per omnes actus .ſ. cordis, oris, & manus. Ad illvd, ꝙ obiicitur de Augu. ꝙ ubi oritur &c. Dicendum, quod uerbum illud intelligitur quantùm ad progreſſum peccati, ut peccatũ nõ procedat; ſed ubi oritur, ibi moriatur; ſed non intelligitur quantũ ad emẽdam. Vel dicendum, quod illud eſt intelligendum de pęnitentia reſpondente peccato publico, & occulto. De peccato enim publico publice eſt confitendum, ſeu puniendum propter ſcandalum extirpandum: & de occulto occulte coram unico ſacerdote: & illud uidetur Magiſter dicere in litera. Ad illvd, quod obiicitur de foro iudicii, quod adducuntur manifeſta. Dicendum, ĩ foro iudiciali, qđ ꝓcedit ſcd̃m rigorẽ iuſtitiæ ad cõdẽnationẽ, alius eſt actor, alius eſt reus, alius teſtis: & ideo oportet, qđ pluribus ſit notum illud, de quo quis accuſatur. Sed in foro pęnitentiali ſacerdos tenet locũ Dei, & confitẽs tenet locum accuſantis, & accuſati, & teſtis; nam ratio accuſat uoluntatem, & teſtimonium ferente conſcientia: & quia iſte eſt teſtis priuatus, quẽ nihil latet, & de omni occulto teſtimonium perhibet: ideo tali iudicio competit occulta iudicare. Ad illvd, quod obiicitur de manifeſto, quod confeſſio eſt latentis peccati manifeſtatio, per Aug. Dicendum, ꝙ eſt peccati latentis illum, cui confitetur per modum iudicis. Vel dicendum, quod peccatum omne in anima eſt, quaſi apoſtema intrinſecũ; & quantumcumque homo peccet aperte, adhuc uirus peccati latet in anima: ſed in confeſſione rũpitur uulnus, & ſanies peccati ad exteriora trahitur, ut dicit Greg. & hinc eſt quod Aug. dicit, quod confeſſio dicitur, per quam morbus latens ſpe ueniæ aperitur. Ad illvd, quod obiicitur de euidentia patrati ſceleris &c. Dicendum, quod illud intelligitur in foro iudiciali; qa factum illud exterius notũ eſt, & te-

& teſtibus nō eget, eo quod nulla poteſt tergiuerſatione celari: ſed non ſic in foro pœnitentiæ: creditur enim ibi teſtimonio ſolius conſcientię. Si enim conſciētia teſtificetur nunc contra hominem, in iudicio teſtificabitur pro homine: alioquin ſemper erit teſtis contrarius. AD ILLVD, quod obiicitur, quod eſt ad ſciendā quantitatem peccati. Dicendū, qđ iſta non eſt tota ratio, immo rōnes, q̄ ſuperius aſſignatæ ſunt: &ꝑterea ad hoc eſt, ut ſciat per modum iudicis.

QVAESTIO III.

An omnes peccatorum circunſtantias confiteri teneamur?

VTRVM teneamur confiteri omnem peccati circunſtantiam. Et quòd ſic uidetur; quia Aug. dicit in Libro de Pœnitentia, enarrans multiplicia genera circunſtantiarum, Omnis (inq̄t) iſta uarietas confitēda eſt, & deflenda. ITEM. Ratione uidetur, quia cōfeſſio maxime fit ad ſciēdam peccati quantitatem; quia imponenda eſt pęnitentia ſecundùm menſuram, & ęſtimationē peccati, ſicut dicitur Leui. v. ſed penes circunſtantias cōſiſtit peccati quātitas: ergo neceſſe ē eas cōfiteri. Prima manifeſta eſt. Secunda probatur ꝑ hoc, qđ dicit Bernar. qđ nugæ in ore ſacerdotis blaſphæmiæ ſunt: hoc autem nō dicit niſi propter aggrauationem peccati: ergo &c. ITEM. In cōfeſſione neceſſe eſt genus peccati aperiri: ſed genus peccati uariatur ꝑ circunſtantias, ſicut patet: cognoſcere. n. nō ſuā, q̄ ſoluta eſt, fornicatio eſt: cognōſcere nō ſuam, q̄ habet virum, eſt adulterium: ergo neceſſe eſt confiteri circunſtantias. ITEM. Cōfeſſio potiſsimè fit ad erubeſcentiam: ſed maior eſt erubeſcentia in confeſſione circunſtantiarū adiacentium, quam etiā in enarratione actus: ergo uidetur, qđ potiſsime ſit circa circunſtantias in confeſſione inſiſtendum. ITEM. Confeſsio principaliter fit ad accuſationem peccātis: ſed accuſatio actionis eſt ex circunſtantiis, unde Tullius in Primo Rhetoricæ. Circunſtantiæ ſunt, a quibus trahuntur argumenta accuſationis, uel defenſionis. Et Boetius in 4. Circunſtantiæ ſunt, quæ q̄ſtionē Rhetoricam faciunt de laude, & uituperio ꝑſonæ. ITEM. Strictius eſt diuinum iudicium, quā humanum: ſed in humano iudicio modo fit inquiſitio, & reſponſio de circunſtantiis: unde non eſt ſufficiens quærere de actu: ergo multo fortiùs in iudicio diuino: ſed hoc eſt iudicium pœnitentiæ: ergo &c. ITEM. Sicut diligentius curandus eſt morbus ſpiritualis, quàm corporalis: ſic magna diligentia eſt habenda circa ſpiritum, & maior, quàm circa corpus; ſed morbus corporalis non detegitur ſufficienter, niſi etiam circunſtantię detegantur: ergo, &c.

CONTRA. Translato principali, neceſſe eſt, ꝙ transferatur annexum, ſicut Apoſtolus dicit Heb. 7. Translato ſacerdotio neceſſe eſt, ut legis translatio fiat: ſed peccatum eſt principale: ergo ſi per confeſsionē dominus transfert peccatum, pari ratione & circunſtantiam. ITEM. Circunſtantiæ ſunt infinitæ nobis, & nullus tenetur ad illud, quod

ſibi eſt impoſſibile: ergo non tenetur circunſtantias peccati recolligere, & referre. ITEM. Non eſt neceſſe, ꝙ peccatori imponat ſacerdos ita grauem pœnã, ſicut exigit culpa, immo tota die imponuntur multo minores: ergo pari ratione non eſt neceſſe, quod peccator cõfiteatur ſe ita grauiter peccaſſe, ſicut peccauit. ITEM. Si tenetur confiteri circũſtantias ad ſciendum quantitatẽ peccati: & quantitas peccati non ſcitur, niſi ſciantur circunſtãtiæ alleuiantes ſicut aggrauantes, & circunſtantiæ defendentes ſicut accuſantes: ergo homo tenetur in cõfeſſione ſeipſum excuſare; ſed hoc falſum eſt: ergo &c.

ITEM. Videtur quòd circunſtantia nõ augeat quantitatẽ: quia in bonis quãtitas meriti nõ cauſat ex circunſtãtiis; ſed ex quãtitate amoris, quo conuertitur hõ ad Deũ: ergo pari rõne cũ peccatũ ſit auerſio, quãtitas peccati cõſiſtit in libidine, ſiue contemptu cordis: nõ ergo in circunſtantia exteriori. ITEM. Vr̃ qđ non det ſpeciẽ peccato; quia omne illud quod dat ſpeciem, & formã, dat eſſe eſſentiale, & intrinſecum, & unicum: ſed circunſtantiæ ſunt extrinſecæ, & accidentales, & variabiles: ergo nulla circunſtãtia trahit in genus peccati nouum: non ergo uidetur quod oporteat circunſtantias confiteri. Eſt ergo quæſtio, quas oporteat cõfiteri, & quas non.

RESOLVTIO.

Circunſtantias aggrauantes confiteri, bonum eſt; alleuiãtes congruũ: trahentes in aliud genus peccati ſimpliciter neceſſarium.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ circunſtantiæ, quæ attingũt peccatum, quędam ſunt alleuiãtes, quædam in aliud genus trahentes, quędam aggrauantes. Circũſtantias in aliud genus trahẽtes confiteri, eſt neceſſarium, quoniã genus peccati confiteri oportet. Circunſtantias uerò alleuiãtes confiteri, non eſt bonum, niſi propter hoc ut ſatisfiat alienæ inquiſitioni, uel ut prouideatur eius ſcandalo, & perturbationi: utpote ſi timeret cõfeſſorem ex hoc accipere occaſionem ad malum: uel ſi etiam tantum diminuat, ut ſit in genere uenialis: ſicut comedere carnes in quadrageſima ꝓpter infirmitatem, ita tamen quod a latere non ſit guloſitas aliqua. Et ratio huius eſt; quia in cõfeſſione nõ debet peccator ſe excuſare; ſed accuſare. De circũſtantiis autem, quæ aggrauant, ſi genus peccati nõ mutatũ eſt, eſt inter Doctores opinio diuerſa. Quidam enim dicunt, ꝙ penitentes tenentur cõfiteri; ſed quia præceptum affirmatiuum eſt, ideo obligat non ad ſemper; ſed pro loco & tempore, ſcilicet quando eas cognoſcit ſiue per ſe, ſiue per inquiſitionem alienam: unde ſapiens, & intelligens tenetur eas confiteri abſque inq̃ſitione: ſimplex tenetur, ſi ab eo inquiratur. Alii dicunt quod nõ tenemur ad cõfeſſionem harum circunſtantiarum tentione neceſſitatis; ſed de bono, & æquo: & quanto ſunt magis ſapientes, & perfecti, tanto magis debent diſtinctius eas explicare: ſed non tenemur ad hoc niſi forte ex propria conſciẽtia obligemur. Hãc poſitionem credo probabiliorem. Vnde di-

cen-

cendum, ꝙ confeſſio circũſtantiarum in aliud genus trahentium ſpectat ad confeſſionẽ quãtum ad neceſſitatẽ: confeſſio uerò aggrauantium quantũ ad cõgruitatem: confeſſio uerò alleuiantium potius facit in cõgruitatem: & hoc intelligitur exceptis caſibus prędictis. Omnes igitur rõnes probantes circunſtantias eſſe cõfitendas, ſunt cõgruitatis quantùm ad aggrauantes: aliàs ſi uelint probare neceſſitatem, ab inſufficienti procedunt, illa excepta, quæ eſt de circunſtantia trahente in aliud genus: unde uerbum Augu. conſilium eſt. Et quæ obiiciuntur de quantitate, & erubeſcentia, & accuſatione, & diligentia habenda, nõ concludunt niſi, quod cõpetentius fiat, ſi exprimatur cuiuſlibet peccati circunſtantia.

AD ILLVD, ꝙ obiicitur in contrarium, Dicendum, quod non oportet eas confiteri, congruũ eſt tñ. AD ILLVD, quod obiicit̃, ꝙ circũſtantiæ alleuiantes sũt confitendæ &c. Dicendũ, ꝙ nõ eſt ſimile, quia aggrauantes nõ tm̃ oportet cõfiteri ꝑꝑ quantitatẽ peccati, uerũ etiã ꝑꝑ erubeſcentiã, & accuſationẽ. AD ILLVD, qđ obiicit̃, quod nõ augẽt contẽptũ, uel libidinẽ. Nec eſt ſimile de bono; quia.n. boni ſumus, bona facimus: unde quantitas bonitatis uenit ab habitu intrinſeco: ſed quãtitas malicię ab actu; quia.n. mala facimus, mali ſumus. AD ILLVD, qđ obiicitur ꝙ non mutat ſpecie, Dicẽdũ, ꝙ eſt eſſe naturæ, & eſſe moris. Et aliquid eſt alicui accidentale ſecundũ eſſe naturę, quod tamen eſt eſſentiale ſecundum eſſe moris: & quamuis circunſtantiæ ſint accidẽtales actui ſecũdum eſſe naturæ: tamen eſſentiales ſunt ſecũdũ laudem, & uituperiũ; quæ laus uenit ex parte moris, uel eius cõtrariũ. Et ſi tu obiicias, qđ non debent dici circunſtantiæ. Dicendũ, ꝙ aliqua eſt circunſtantia reſpectu eſſe naturalis, q̃ non eſt circunſtantia reſpectũ peccati, ſed forma: utpotè furto accipere rẽ nõ ſuã, inuito dño. Aliquando circunſtãtia ẽ accidẽtalis reſpectu actus quãtũ ad eſſe naturæ, & inquãtum peccatũ: qa ſine ea nihilominus eſt peccatũ: ſicut accipere rẽ alienã, & ſacrã de loco ſacro: & ita circunſtantia, & forma. Sed circunſtãtia reſpectu peccati furti, quia ſine ea poterat eſſe furtũ, ſed forma reſpectu ſacrilegii.

DISTINCTIO DECIMAOCTAVA. PARS PRIMA.

De confeſsione ſacramentali .ſ. quantùm ad poteſtatem abſoluentis virtute clauium in foro pœnitentiali.

Hic quæri ſolet, Si peccatum omnino dimiſſum eſt a Deo per cordis contritionem, ex quo pœnitens votum habuit confitendi, quid poſtea dimittatur ei a ſacerdote. Video enim quo vinculo eum ligat, ſcilicet temporalis pœnæ, ſed non a quo eum abſoluat. Et ideo

quæro.

quero. Ante pœnitudinem quippe cordis anima rei maculã habet, & fœtorem peccati, atque æternæ vltionis vinculo ligata exiſtit. Si verò ante confeſſionem per cordis contritionem Deus per ſeipſum ſine miniſterio ſacerdotis: & debitũ omnino relaxat, & animam interius purgat a contagione & fœtore peccati: quid ergo mundat: quid dimittit ſacerdos: vbi ſunt claues illæ, quas dominus tradidit Petro & ſucceſſoribus eius, dicens, Tibi dabo claues regni cœlorum; & quæcumque ligaueris ſuper terrã, erunt ligata & in cœlo: & quæcunq; ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cęlo? Vt autẽ præmiſſa quęſtio plenius explicari valeat, quaſi altius ducto rete, de his clauibus & vſu earum diſſeramus. Matt. 16. Luc. 5.

De clauibus.

Claues iſtæ non ſunt corporales, ſed ſpirituales, ſcilicet diſcernendi ſcientia, & potentia iudicandi: id eſt, ligandi & ſoluendi, qua dignos recipere, & indignos debet excludere a regno eccleſiaſticus iudex: qui ſicut habet ius ligãdi, ita & ſoluendi. Vnde Ambroſius. Dominus par ius & ſoluẽdi eſſe voluit, & ligandi, qui vtrumque pari conditione permiſit. Ergo qui ſoluendi ius non habet, nec ligandi habet. Et infra. Certum eſt, quod eccleſiæ vtrunque licet, hæreſis vtrunque non habet. Ius enim hoc ſolis permiſſum eſt ſacerdotibus. Rectè ergo eccleſia hoc ſibi vendicat, quæ veros ſacerdotes habet: hæreſis vendicare non poteſt, quæ veros ſacerdotes non habet. De pœni. diſt. 1. c. verbũ Dei.

De vſu clauium.

Vſus vero harum clauium multiplex eſt, diſcernere ſcilicet ligandos, & ſoluendos, ac deinde ligare vel ſoluere. Qui enim, vt ait Gregorius, indignos ligat vel ſoluit, propria poteſtate ſe priuat, id eſt, dignum priuatione ſe facit.

Si ſacerdos poteſt dimittere, vel retinere peccata.

Sed quæritur, Vtrũ a peccato ſoluere valeat ſacerdos, id eſt, a culpa, vt culpæ maculam abſtergat, vel debitũ æternæ mortis ſoluere valeat. Quidam arbitrati ſunt, cum peccator dupliciter ligatus teneatur, vt prædictum eſt, ſcilicet mentis contagione ac cæcitate, & debito futuræ pœnæ, alterum curari per Deum, alterum ſolui per ſacerdotem. Pati- Matt. 22.

tur enim per peccatum quaſdam tenebras interiores & maculas: a quibus niſi liberetur, proiicitur in tenebras exteriores. Cum autem liberatur ab his, ſuſcitatur a morte peccati. Vnde Apoſtolus, Surge qui dormis, & illuminabit te Chriſtus. Solus. n. Chriſtus, nō ſacerdos, animam reſuſcitat, ac pulſis tenebris interioribus & maculis, eam illuminat et mundat, qui animæ faciem lauat: debitum verè æternæ pœnæ ſoluere conceſſit ſacerdotibus. Quod in reſurrectione Lazari ſignatum aſſerunt: quem Chriſtus prius per ſe interius viuificauit, deinde foras exire iuſſit, eumque adhuc ligatū ſoluere Apoſtolis præcepit: quia (vt aiunt) ipſe interius animam a caligine maculaque peccati emundat: ſacerdotibus verò dedit vinculum æternæ mortis ſoluere. Alij verò dicunt ſolùm Deum, non ſacerdotem, debitum æternæ mortis dimittere, ſicut & animam interius per ſe viuificat; nec tamen diſſitentur ſacerdotibus traditam poteſtatem peccata dimittendi & retinendi, quibus dictum eſt: Quorum remiſeritis peccata, &c. Sicut enim Chriſtus retinuit ſibi poteſtatem baptiſmi, ita & pœnitentiæ. Et ideo ſicut interius gratia ſua animam illuminat, ita & ſimul debitū æternæ mortis relaxat. Ipſe enim per ſeipſum peccata pęnitentium tegit: & tunc tegit, quando ad pęnam non reſeruat. Tunc ergo tegit, quando debitum pœnæ ſoluit. Quod autem ipſe tegat, apertè dicit Augu. exponens illum locum Pſal. Quorum tecta ſunt peccata, ideſt, cooperta & abolita. Si enim texit Deus peccata, non luit aduertere: ſi noluit aduertere, noluit animaduertere, ideſt punire, ſed ignoſcere. Ita ergo dicit, a Deo tecta, vt Deus non uideat, ideſt, æternaliter puniat. Videre enim Dei, peccata eſt ad pœnam imputare. Auertere autem faciem a peccatis, hoc eſt ea ad pęnam non reſeruare. Item Hieron. Quibus Deus dimittit peccata, tegit, ne in iudicio reuelentur. Item Caſſiodo. Qui grauia habent peccata, alijs Deus imputat, alijs per miſericordiam non imputat. Ex his apertè oſtenditur, quod Deus ipſe pœnitentem ſoluit à debita pœnę: & tunc ſoluit, quando intus illuminat, inſpirando veram cordis contritionem. Cui ſententiæ ratio ſuffragatur, & auctoritates atteſtantur.

Eph. 5.

Ioā. 20

Sup Pſ. 31. non longè a principio ſecūdæ enarratiōis ad eundem Pſa. 51. in prin. cōmētarij ad illū Pſa. in to. 8. Ad eūde Pſa. ſuper eo loco. Beatus vir cui, &c.

Eph. 2.

Ioa. 3.

Eſa. 43

Auctoritate probat idem, et habetur de pœnit. diſt. 3. Verbū Dei.

Nemo

Nemo enim verè compungitur de peccato, habens cor contritum & humiliatum, niſi in charitate. Qui autem charitatem habet, dignus eſt vita ęterna. Nemo autem ſimul vita & morte dignus eſt. Non eſt ergo tunc ligatus debito ęternæ mortis. Filius enim iræ eſſe deſijt, ex quo diligere & pœnitere cępit. Ex tunc ergo ſolutus eſt ab ira: quæ non manet ſuper illum, qui credit in Chriſtum, ſed ſuper illum, qui non credit. Non ergo poſtmodum per ſacerdotem, cui cõfitetur, ab ira æterna liberatur, a qua iam liberatus eſt per Dominum, ex quo dixit, Confitebor. Solus ergo Deus hominem interius mundat a peccati macula, & a debito æternę pœnæ ſoluit: qui per prophetam ait, Ego ſolus deleo iniquitates & peccata populi. Iſa. 43 *Item Ambro. Verbum Dei dimittit peccata: ſacerdos eſt iudex. Sacerdos quidem officium ſuum exhibet, ſed nullus poteſtatis iura exercet. Idem, Ille ſolus peccata dimittit, qui ſolus pro peccatis noſtris mortuus eſt. Item Auguſt. Nemo tollit peccata niſi ſolus Deus, qui eſt agnus tollens peccata mundi.* Ioan. 1. *Tollit autem, & dimittendo, quæ facta ſunt, & adiuuando ne fiant, & perducendo ad vitam, vbi omnino fieri non poſſunt. His alijsque pluribus teſtimonijs docetur, Dominum ſolum per ſe peccata dimittere: & ſicut dimittit quibuſdam, ita & aliorum quorundam peccata retinet.*

Sacerdotes dimittunt, & retinent peccata ſuo modo.

Nec ideo tamen negamus ſacerdotibus conceſſam poteſtatem dimittendi & retinendi peccata, cum hoc veritas in euangelio aperte doceat. Matt. 16. & Ioã. 20 *Hinc Auguſtinus ait: Eccleſiæ charitas, quæ per Spiritum Sãctum diffunditur in cordibus eorum, qui participes ſui ſunt: peccata dimittit: eorum qui non ſunt, tenet.* Sup Io. Tract. 121. in fi. eunſdem in tom. 9. Augu. *Idem, Sacerdotes poſſunt confitentibus parcere: quibus enim remittunt, remittit Deus. Lazarum enim de monumento ſuſcitatum obtulit diſcipulis ſoluendum: per hoc oſtendens, poteſtatem ſoluendi conceſſam ſacerdotibus. Dixit enim, Quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælo &c. hoc eſt, Ego Deus, & omnes cæleſtis curiæ ordines, & omnes ſancti in gloria mea*

in Lib. de pœn. uera, et falſa. c. 10. in tom. 4. Ioã. 8. Matt. 16. in libr. de baptiſmo paruulorũ tom. 6.

laudant vobiſcum & confirmant, quos ligatis & ſoluitis. Non dixit, quos putatis ligare & ſoluere: ſed, in quos exercetis opus iuſtitiæ vel miſericordiæ. Aliter autem, vel alia opera veſtra in peccatores non cognoſco. Idem, Cum veraciter ad Deum conuerſo peccata dimittuntur, ab eis dimittuntur, quibus ipſe veraci conuerſione coniungitur. Spiritus Sanctus ea dimittit: qui datus eſt omnibus ſanctis ſibi charitate cohærentibus, ſiue nouerint corporaliter, ſiue non. Similiter cum alicuius tenentur peccata, ab eis tenentur, a quibus ille cordis prauitate diſiungitur, ſiue notis corporaliter, ſiue ignotis. Omnes enim mali ſpiritualiter a bonis ſeiuncti ſunt. Ecce hic dicit peccata dimitti, vel retineri a ſanctis viris: & tamen ſpiritum ſanctum ea dimittere dicit. Et quod maiori conſideratione dignum eſt, idem etiam dicit, quod Deus per ſe, vel per ſanctos ſuos

Ibidem in eodẽ.

tantùm dimittit peccata. Ait enim ſic: Sacramentum gratis dat Deus etiam per malos: ipſam verò gratiam non niſi per ſe ipſum, vel per ſanctos ſuos. Et ideo remiſſionem peccatorum, vel per ſeipſum facit, vel per ipſius columbæ membra, quibus ait, Si cui dimiſeritis, dimittetur. Ecce quam varia a Doctoribus traduntur ſuper his: & in hac tanta varietate quid tenendum? Hoc ſanè dicere, ac ſentire poſſunt, quod ſolus Deo dimittit peccata & retinet: & tamen eccleſiæ contulit poteſtatem ligandi & ſoluendi: ſed aliter ipſe ſoluit vel ligat, & aliter eccleſia. Ipſe enim per ſe tantùm dimittit peccatum: qui & animam mundat ab interiori macula, & a debito æternæ mortis ſoluit.

Quomodo ſacerdotes ligant, vel ſoluunt a peccatis.

Matt. 8 Luc. 8. Ioa. 11.

Non autem hoc ſacerdotibus conceſſit, quibus tamen tribuit poteſtatem ſoluendi & ligandi, id eſt, oſtendendi homines ligatos, vel ſolutos. Vnde Dominus leproſum ſanitati prius per ſe reſtituit, deinde ad ſacerdotes miſit, quorum iudicio oſtenderetur mundatus. Ita etiam Lazarum iam viuificatum obtulit diſcipulis ſoluendum. Quia etſi

Leuiti. 12. et 13

aliquis apud Deum ſit ſolutus, non tamen in facie eccleſiæ ſolutus habetur, niſi per iudicium ſacerdotis. In ſoluendis

ergo

ergo culpis uel retinendis ita operatur ſacerdos euangelicus, & indicat, ſicut olim legalis in illis, qui contaminati erant lepra, quæ peccatum ſignat. Vnde Hiero. ſuper Matthæum ubi Dominus ait Petro, Tibi dabo claues regni cœlorum: & quodcunq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum, & in cœlis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Hunc, inquit, locum quidam non intelligentes, aliquid ſumunt de ſupercilio Phariſæorum, ut damnare innoxios, uel ſoluere ſe putent noxios, cum apud Deum non ſententia ſacerdotum: ſed reorum uita quæratur. In Leuitico ſe oſtendere ſacerdotibus iubentur leproſi: quos illi non faciunt leproſos uel mundos: ſed diſcernunt, qui mundi uel immundi ſunt. Ita & hic apertè oſtenditur, quod non ſemper ſequitur Deus eccleſiæ iudicium, quæ per ſurreptionem & ignorantiam interdum iudicat. Deus autem ſuper iudicat ſecundùm ueritatem. Et in remittendis, uel in retinendis culpis id iuris & officij habent euangelici ſacerdotes, quod olim habebant ſub lege legales in curãdis leproſis. Hi ergo peccata dimittunt uel retinent, dum dimiſſa a Deo, uel retenta iudicant & oſtendunt, Ponunt enim ſacerdotes nomen Domini ſuper filios Iſrael: ſed ipſe benedicit, ut legitur in Numeris. Hunc modum ligandi & ſoluendi Hieronymus ſupra notauit.

Hiero. I li. cōm. in Mat th. 3. c. 16. to. 9

Num. 6

Alius modus ligandi & ſoluendi.

Ligant quoque ſacerdotes, dum ſatisfactionem pœnitentiæ confitentibus imponunt. Soluunt, cum de ea aliquid dimittunt, uel per eam purgatos ad ſacramentorum communionem admittunt: quem modum ſuperiùs Leo Papa notauit. Secundùm hunc modum dicuntur etiam ſacerdotes dimittere peccata uel retinere. Vnde ſuperius Auguſt. dixit, Quibus remittunt, & remittit Deus, &c. Opus enim iuſtitiæ exercent in peccatores, cum eos iuſta pœna ligant: opus miſericordiæ, dum de ea aliquid relaxant, uel ſacramentorum communioni conciliant: alia opera in peccatores exercere nequeunt. Et notandum eſt, quia quos ſatisfactione pœnitentiæ ligant, eo ipſo a peccatis ſolutos oſtendunt: quia non imponitur alicui ſatisfactio pœni-

De pœ. diſ. 17. li. de uera, & falſa pœ. ca. 10. to. 4.

tentialis, niſi quem ſacerdos uerè pœnitentem arbitratur. Alij uerò non imponuntur: & eo ipſo peccatum retineri a Deo iudicant. Quod autem hoc ad claues pertineat, Auguſt. oſtendit dicens, Fruſtrat claues eccleſiæ, qui ſine arbitrio ſacerdotis pœnitentiam agit: ſi ſine oris confeſſione criminis indulgentiam imprecatur. In lib. de pœ.

SVPRA egit Magiſter de confeſſione quãtùm ad neceſſitatẽ a parte pœnitentis. Hic ſecundò agit de ipſa quantùm ad poteſtatem ex parte abſolutionis. Habet autem hæc pars duas. In prima agit de poteſtate in ſe: In ſecunda in comparatione ad ſuſcipientes: infra Diſt. XIX. *Poſtquam oſtenſum eſt, quæ ſint claues, &c.*] Prima pars habet duas. In prima determinat de clauibus, & earum uſu in foro pœnitentiali. In ſecunda uerò in foro iudiciali. ibi. *Et eſt alius modus ligandi, et ſoluẽdi, etc.*] Prima pars habet duas. In prima quærit, & determinat ueritatem. In ſecunda ad maiorem enodationem opponit, & hoc ibi. *Sed quæritur, utrum a peccato ſoluere ualeant, &c.*] Prima pars duas habet partes. In prima mouet ſuam quæſtionem. In ſecunda determinat ibi. *Claues iſtæ non ſunt corporales &c.*] Similiter ſecunda pars tres habet. In prima opponit ad utramque partem, oſtendens primo, quod ſacerdotes non poſſunt ſoluere a peccato, & ligare. In ſecunda oſtendit, ꝙ poſſunt a peccato ſoluere, & ligare. In tertia determinat modum, per quem ſoluunt, & ligant. ibi. *Non autem hoc ſacerdotibus, &c.*] ubi oſtendit, quod ſacerdotes dicuntur ligare, & ſoluere uel quantùm ad oſtenſionem, uel quantùm ad pœnam temporalem.

ANima rei, &c.) Quæritur hic, quomodo iſta differant abinuicem. Quæritur etiã, quare peccatum potius dicitur habere fœtorem, quàm calorem, uel aliam proprietatem rei ſenſibilis. Reſpon. Dicendum, ꝙ quamuis peccatum unum ſit in ſe, tamen ſecundùm diuerſam comparationem ad iudiciũ uerum tria ſortitur uocabula. Iudicium enim noſtrum tripliciter ſe habet, ſcilicet uel per modum ſpeculatiuum, uel prout ſe extendit ad affectum, uel prout ſe extẽdit ad effectum. Similiter diuinum iudicium in triplici ratione habet cõſiderari reſpectu peccati. Aut per modum ſpeculationis: & ſic dicitur peccatum macula propter rationem turpitudinis, quam ibi conſiderat. Vel per modum affectus: & ſic dicitur peccatum fœtor, eo ꝙ ipſum refugit affectus rectè ordinatus. Vel ꝓut exit in effectũ puniendi: & ſic peccatum æternæ mortis debitum dicitur. Sortitur, ergo tria nomina ſecundùm comparationem ad actum triplicem diuini iudicii, ſcilicet diſcernendi, uel approbãdi, uel reſpuendi, & tertio ſententiandi. Vel aliter. Peccatum cõparatur ad id, in quo eſt: & ſic quia Dub. I.

cum

eum maculat, dicitur macula. Vel ad alium proximum, in cuius affectu non eſt: & ſic dicitur fœtor in eo. Vel ad Deum: & ſic dicitur æternæ mortis uinculū.

Dub. 2. *Verbum Dei, &c.*) Quæritur circa hoc uerbum Ambr. quid uocetur per uerbum Dei. Si filius Dei: ſed ille idem eſt iudex, ſcilicet Dei filius: ergo non bene diuidit ex oppoſito. Item. Iudicis non eſt peccata dimittere: ſed potiùs punire: malè igitur uidetur hoc aſſignare. Dicitur

Pſ. 74. enim in Pſalmo. Cum accepero tempus, ergo iuſtitias iudicabo. Item. Videtur litera ſequens cōtradicere. Sacerdos officiū ſuū exhibet: ſed nullius poteſtatis iura exercet. Reſpon. Dicendū, ꝙ Ambro. tangit hic triplicem modum dimittendi peccata, ſcilicet ſecundùm clauem auctoritatis: & hæc eſt Dei iudicantis. Secundùm clauē excellentiæ: & hæc eſt uerbi incarnati. Secundùm clauē miniſterii: & hæc eſt ipſius ſacerdotis. Et ſic patet quō illa diſtinguuntur: & patet ꝙ non eſt cōtrarietas in litera. Vult enim Ambr. dicere, ꝙ peccata dicuntur dimitti a ſacerdote non per modum efficientis: ſed miniſtrantis: & hoc dicit litera ſequens. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ iudex punit. Dicendū, ꝙ duplex eſt iudiciū. Vnū in pſenti: & hoc eſt iudicium in pœnitētiæ foro: & hoc magis eſt miſericordiæ, quā iuſtitiæ: quia modo eſt tempus miſericordię. Aliud iudiciū poſtremum: & illud eſt iuſtitię, qđ ſignanter notans dicit: Cum accepero tēpus: & de illo opponit, nō autem de iſto, & ſic patet illud.

Dub. 3. *Eccleſiæ charitas, &c.*) Videtur hic Aug. falſum dicere, quia ſolus Deus peccata dimittit: ſed eccleſiæ charitas non eſt Deus: ſed unitas corporis myſtici: ergo, &c. Si tu dicas, ꝙ charitas eccleſiæ accipitur non formaliter: ſed exēplariter pro charitate, q̄ eſt S. ſanctus. Similiter poſſet dicere, qđ Deus cœli, terræ peccata dimittit: & ita non magis cōpeteret eccleſiæ, quam alii. Reſpon. Dicendum, ꝙ charitas ibi ſtat pro charitate creata, quod patet per determinationem adiunctam, cum dicit: Quæ per S. ſanctum diffunditur. Hæc autē dicitur dimittere peccata quantùm ad meritum, ſicut exponit infra, quia uiri ſancti per charitatem ſuā merentur gratiam primam. Vel ideo dicitur dimittere: qa nulli dimittūtur, niſi eis, qui recipiuntur infra eccleſiaſticam unitatē: unde hæretici, & ſchiſmatici quandiu extra eccleſiam in hæreſi, & ſchiſmate perſeuerant, gratiam nec ſibi, nec aliis ualent aliqualiter impetrare, de adultis loquendo.

Dub. 4. *Quodcunque ligaueris etc.*) Obiicitur cōtra iſtam Hieron. expoſitionē, quia ſi iſtud eſſet ſolùm p oſtenſionē, nulla ergo differētia eſſet ſacerdotis noui teſtam. ad uetus. Et iterum, ſi ſacerdos eſt arbiter, & pœnas pōt ſecđm arbitrium ſuum imponere: ergo uidetur, ꝙ ad uolūtatem ſuam poſſit ſoluere, & ligare. Itē. Aliquis hypocrita, qui habet ſigna contritionis, abſoluitur a ſacerdote: quæro ergo hic, an clauis errat, an non. Si errat: ergo non deberet eum abſoluere: ſed hoc falſum eſt; qa iudex ſecđm

ea, quę apparent, debent iudicare. Si non errat: ergo uidetur, ꝙ talis ſit ſolutus in cœlis. Reſpõ. Dicendũ, ꝙ quantùm ad abſolutionẽ a culpa, ſacerdos ſe hẽt per modum demonſtrãtis: quãtùm ad abſolutionẽ a pœna, ſe hẽt per modum dimittẽtis. Sed attendendum eſt, ꝙ efficacia ſacramẽti pẽdet ex idoneitate ſuſcipientis: actus.n.actiuorũ ſunt in patiente diſpoſito. Dico igitur, qđ in talem, qui uidetur cõtritus, hẽt clauis effectũ, quãtũ eſt de ſe: ſed quod non hẽt, hoc eſt ex fictione illius: ita quod quamuis clauis non erret, tamẽ ille errat, & decipit. Si autem ille, qui ſoluit, obligat ſecundum uoluntatem: ita ꝙ non ſecundùm ſcientię, uel iuris regulam procedat, ſic clauis non hẽt efficaciam: & contra tales, qui uolebant ad uotum ſoluere, & ligare, loquitur Hieronymus, oſtendens hoc de ſupercilio, & ſuperbia procedere: Vnde ſicut ſacramẽta priuãtur efficacia, aut qa non recte adminiſtrantur, aut quia non recte ſuſcipiũtur: ſic de clauibus oportet intelligi.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An claues datæ ſint eccleſiæ.

AD intelligentiam huius partis quæritur de clauibus ſecundùm quod ſpectant ad forum pœnitentiale. Et circa hoc tria principaliter quærũtur. Primo quæritur de clauibus in generali. Secundo de poteſtate ligandi, & ſoluendi, quæ eſt claui principalis. Tertio de ſcientia diſcernendi. Quantùm ad primũ q̃runtur duo. Primò q̃ritur, utrũ claues eccleſię datę ſint. Secundo ſuppoſito, qđ ſic, quæritur, ad quod datæ ſunt.

CIRCA primũ oſtenditur, ꝙ claues eccleſiæ ſint datæ per illud, quod habetur Matth. 16. Tibi dabo claues regni cœlorũ. ITEM. Hoc ipſum probatur per illud, qđ dicitur Io. 20. Quorũ remiſeritis peccata, remittũtur eis, &c. ergo in poteſtate Apoſtolorũ fuit introducere ad iuſtitiam: ergo ad uitam: ſed omnis qui poteſt admittere, uel excludere a regno, habet clauẽ regni: ergo Apoſtolis datę fuerũt claues, non niſi inquantũ erant prælati Eccleſiæ: ergo, &c. ITEM. Ratione uidetur: qa nullus poteſt ingredi regnum cęlorum niſi per Eccleſiam: & hoc ſignificatum eſt Gen. 28. vbi dicitur. Non eſt hic aliud, niſi domus Dei, & porta cœli: Sed conſtãs eſt, ꝙ ad rectum ordinem oportuit prælatos in Eccleſia inſtitui: ſed nullus ſufficiẽter portæ preeſt, niſi qui habet clauem ipſius: ergo uidetur, ꝙ Dominus claues Apoſtolis conceſſerit. ITEM. Decet regem terrenum, ut clauẽ oſtii, ſiue portæ ſuis ſeruis committat, qui miniſtrant in eius curia: ſed non eſt liberalior rex terrenus, quã rex æternus, immo multò minus: ergo uidetur, ꝙ aliquibus ſeruis, ſiue hoibus claues cõmiſit.

AD OPPOSITVM ita arguitur. Nulla neceſſitas eſt clauiũ, ubi oſtium ſemper eſt patens, & apertum: ſed oſtium cœli, & eccleſiæ ſemper eſt apertum: ergo &c. Minor ꝓbatur ſic. Oſtiũ paradiſi Chriſtus dominus eſt,

qui dicit Io. 10. Ego ſum oſtiū: ſed illud ſemper eſt apertum, quia Io. 6. dicit ipſe. Eum, q̄ uenit ad me, non eiiciam foras. Et Apoc. 4. Vidi, & ecce in cęlo oſtium apertum: ergo &c. ITEM. Illi ſoli cōceditur clauis, qui poteſt claudere & aperire: ſed hic eſt ſolus Chriſtus. Iſa. 22. Dabo clauem domus Dauid ſup humerū eius, & claudet, & nō erit, qui aperiat, &c. ergo ſolius Chriſti eſt aperire, & claudere: ergo &c. ITEM. Solus ille fert clauem, qui pōt obſtaculū amouere: ſed obſtaculum regni cœlorum ſolus Chriſtus potuit amouere: ergo &c. Probatio minoris. Super illud Iſa. 22. Dabo clauem domus Dauid: Gloſ. In paſſione reſerauit, qđ ante nō poterat; ſed hoc fuit ſolius Chriſti: ergo &c. ITEM. Maius quid eſt habere claues paradiſi, quam habere claues mortis, & inferni: ſed Chriſtus clauē mortis, & inferni ſibi ſoli reſeruauit, nec dedit eccleſiæ: ergo clauem regni multò fortiùs.

RESOLVTIO.

Nec clauis authoritatis, nec clauis excellentiæ datæ ſunt eccleſiæ, ſed miniſterij tantum: qua taxare, & relaxare poteſt pœnam temporalem, peccatis commiſſis debitam; uirtute tamen duarum clauium primarum.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ nomē clauis trāslatū eſt ad ſpiritualia ab ipſis corporalibus. In his autē corporalibus clauis eſt inſtrumentū ad remouendū aliquod obſtaculū. Quoniā igitur in ſpiritualibus inuenimus obſtaculum ad ingrediendum in regnū cęleſte, neceſſe eſt illud remouere: ideo ad ſpiritualia nomen clauis transferimus, nocātes clauē illam uirtutē, p quā obſtaculum remouetur, ſiue p quā excluditur, uel includitur. Secūdum hoc igitur notandum, qđ cum triplex ſit obſtaculū ingrediendi in regnū, & triplex ptās illud remouēs, triplex eſt clauis ſpiritualis, differens ſecundùm gradū, & dignitatē. Obſtaculū autē ingrediendi in cœlum eſt debitū alicuius peccati: hoc aūt eſt triplex. Primū peccati mortalis commiſſi: & hoc eſt debitū æterni ſupplicii: hoc aūt obſtaculum ſolus Deus amouet; quia hoc remouetur p culpæ deletionē: & ideo poteſtas hoc remouens, eſt poteſtas diuina, q̄ ab aliq̄bus dicitur clauis auctoritatis. Secūdum obſtaculū eſt debitum peccati cōtracti: & illud eſt debitū ſolutionis pretii, & hoc ſolui potuit per eum; qui potuit ſatisfacere, talis autem fuit ſolus Chriſtus; & ideo hæc poteſtas remouēs illud obſtaculū, eſt ſolius Chriſti: & uocāt eam aliqui clauē excellētiæ. Tertium obſtaculū eſt debitū peccati dimiſſi: quia poſtq̄ homini dimiſſa eſt culpa, adhuc eſt obligatus ad tēporalē pœnam: & hoc remoueri pōt p illū, q̄ pōt peccati pœnā taxare: & talis eſt miniſter Chriſti, non tantùm Chriſtus: & iſta poteſtas eſt hominibus communicata, & uocatur iſta poteſtas clauis miniſterii. Cum igitur triplex ſit poteſtas ſecundum triplex obſtaculū, triplex eſt clauis. Prima. ſ. auctoritatis a qua eſt: ſecunda ſcilicet excellentiæ: & hæc eſt in ſolo Chriſto: & tertia eſt clauis miniſterii, quæ deſcen-

ſcendit a claue auctoritatis mediante claue excellentiæ: & de hac dictũ eſt Petro, Tibi dabo claues regni cęlorũ, Matth. 16. & de hac procedũt auctoritates, & rationes ad primã partẽ. Sed rationes ad oppoſitũ procedunt de aliis clauibus.

Ad illvd, ergo, qđ primo obiicitur, ꝙ oſtium ſemper eſt apertum. Dicendum, ꝙ hoc uerũ eſt de ſe: ſed tamẽ homo ſibi claudit ꝑ debitũ peccati, qđ incurrit, a quo oportet hoiem per aliquã clauiũ liberari. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ ſolus Chriſtus põt claudere. Dicendũ, ꝙ illud intelligitur de claue excellẽtiæ, ꝑ quã clauſit limbum ſanctis, ne ibi deſcẽdant, & aperuit paradiſum: & de iſta apertione dicit̃ in oratione Paſchali, Deus q ęternitatis aditũ deuicta morte reſeraſti: de hac intelligitur Textus, & Gloſa: & ita patet ſequẽs obiectio. Ad illvd, qđ obiicitur de clauibus inferni, p̃t reſpõderi ſcđm aliquos, qđ iſtæ ẽt ſunt claues inferni: ſed tamẽ denominantur a digniori: quia dũ aperiunt cęlum, claudũt infernũ: ſed principaliter ſunt ad aperiẽdum cęlum. Põt aliter dici, ꝙ claues inferni hẽt Chriſtus ſcđm ꝙ Deus, q̃a ipſe eſt, q põt animã, & corpus perdere in gehẽnam, & qui p̃t liberare, & ibidẽ includere: unde hoc cõperit ei ſcđm clauẽ auctoritatis, q̃ eſt in remouẽdo culpã: & ideo plus dicit per clauẽ inferni, q̃ ꝑ clauem regni: ſicut plus eſt liberare a culpa, & morte æterna, q̃ liberare ab aliqua pœna temporali introducendo in gloriam: ideo non ualet illud.

Qvaestio II.

An claues eccleſiæ traditæ, ſint & ad claudendum, & ad aperiendum?

Ad quid ſint iſtæ claues. Et ſuppoſito, ꝙ ſint ad aperiẽdum, quæritur utrum ſint ad ad claudendũ. Et ꝙ ſic uidetur. Iſa. 22. Dabo clauẽ domus Dauid, & aperiet, & nemo claudet: claudet, & nemo aperiet: ſed poteſtas collata eſt miniſtris conformis poteſtati Chriſti: ergo ad claudendũ, & ad aperinedum. Item. In datione clauiũ dominus dedit nõ ſolũ ptãtẽ ſoluẽdi, ſed ẽt ligãdi, nõ ſolũ dimittẽdi peccata, ſed ẽt retinẽdi, ſicut patet Mat. 16. & Io. 20. & ꝑ hoc, ꝙ ſoluũt, ſunt ad aperiendũ: & ꝑ hoc, qđ remittũt, ſimiliter: ergo ab oppoſitis ꝑ hoc, qđ ligãt & retinent, erunt ad claudendũ: nõ ergo ſolũ ad aperiendũ. Item. Clauis dicitur metaphoricè in ſpiritualibus ad ſimilitudinẽ clauis in corporalibus: ſed officiũ clauis nõ tãtùm eſt ad aperire: ſed ẽt claudere: ergo &c. Item. ſi ſolùm eſt ad aperiendũ: ergo pari ratione cũ baptiſmus ſit ad aperiendum ianuam, & oĩa ſacramẽta, & præcipuè Euchariſtia, & Vnctio extrema, q̃ remouet obſtacula ad ingrediendum in gloriã: ergo oẽ ſacramentum eſſet clauis, quod non admittit uſus, nec ratio: ergo &c.

Contra. Claues datę ſũt ad noſtrã utilitatẽ: ſed utilitas noſtra nõ e, ꝙ regnum cœli nobis claudat̃: ergo nõ ſũt ad claudẽdũ. Item. Nihil claudit regnũ cęlorũ, niſi qđ apponit obſtaculũ: appoſitũ aũt obſtaculũ ad ingrediẽdum non eſt niſi debitũ,

quòd eſt ex peccato: ſed claues non ſunt ad faciẽdum homines peccare: ergo uidetur quòd claues non ſint ad claudendum.

Item. Quicunque utitur inſtrumento ad illud, ad quod eſt, recte utitur illo: ſed ſacerdos claudendo aditum regni non recte facit: ſed peccat: ergo clauis non eſt ei ad hoc data. Probatio minoris. Matt. xxiii. Væ uobis ſcribæ, & phariſæi, qui clauditis regnũ cœlorum ante homines: ergo peccabant in hoc. Item. Nihil idem eſt ad oppoſitos fines; ſed claudere, & aperire regnum cœlorum ſunt oppoſita: ergo clauis non ordinatur ad hæc duo.

Q̃o col later. Quæritur etiam iuxta hoc, cum malum exẽplum claudat regnũ cęlorum, & bonum aperiat; quare non dicitur clauis. Item. Cũ ſoluere, & ligare non ſit clauis uſus; ſed magis manus, non uidetur quòd dominus deberet clauibus attribuere uſum ligandi, & ſoluendi: quod tamen facit: Matth. xvi. quæritur ergo, unde hoc ſit.

Resolvtio.

Poteſtas eccleſiæ (quæ non inepta ſimilitudine clauis dicitur) ad utramque quidem eſt: & ſi principalius ad aperiendum.

Respondeo. Dicendum, ꝙ poteſtas ſacerdotibus communiter conceſſa ſuper ſubditos, non eſt ad omnino ſoluendum debitum, quia non debebat hęc cuilibet communicari; ne culpa ſine pœna remaneret: ideo data eſt eis poteſtas, ut ligãdo ſoluerẽt, ligando, ſcilicet ad unum: abſoluerent ab alio; ſed non eſt data poteſtas ligandi niſi propter ſolutionem. Quoniam igitur ſoluere aliquem a debito eſt remouere obſtaculum: & hoc eſt aperire cœlum, & per conſequens ligare eſt claudere; ideo dico, ꝙ claues iſtæ ſimul ſunt ad ligandum, & ſoluendum: claudendum, & aperiendum. Sed actus ligandi, & ſoluendi competit eis immediate, & in ſubiectum: ſed actus aperiendi in relatione ad finem ultimum. Et quoniam inſtrumentum denominatur ab optimo, & a fine; ideo magis denominatur illa poteſtas a nomine reſpiciente finem. Quia uerò inſtrumẽtum ordinatũ ad claudendum, & aperiendum in corporalibus eſt clauis: iõ talis poteſtas rectè dicitur clauis: non tamen eſt omnimoda ſimilitudo; ſed aliqua. Clauis enim materialis ad utrũque principaliter eſt, & principalius ad claudendum propter latrones, & fures: ſed ſpiritualis principalius eſt ordinata ad aperiendum: nec eſt ordinata ad claudẽdum niſi propter aperitionem: ſicut nec ad ligandum niſi propter ſolutionem: & ita quẽadmodum medicina eſt ſcientia ſani & ægri; ſani per ſe, & ęgri per accidens: ita intelligẽdum eſt in propoſito. Concedo ergo ꝙ ſit ad claudendum, licet non omnino eodem modo, quo clauis materialis.

Ad illvd ergo, ꝙ obiicitur, ꝙ clauſio eſt nobis dãnoſa, & fit per peccatũ. Dicendũ; ꝙ ſicut in corporalibus q̃dam eſt ligatio ſimpliciter nocẽs, & impediẽs: ſicut cum ligatur hõ ꝑꝑ paralyſim: quædã ſimpliciter expediens: ſicut cum ligatur hõ cum medicamine emplaſtri: ſic & in ſpiri-

ſpiritualibus ligatio peccati ipe dit; ſed ligatio ſacerdotalis melius facit ad ueloci ↄrē, & expeditiorē ſolutionē. Similiter intelligendum eſt de clauſione, ꝙ eſt quædam bona & expediens: & hac ligat clauis non alia: ipſe autem opponit de alia. Et per hoc patet reſponſio ad tria obiecta: ligat. n. nō debito peccati, ſed impoſitione, ſiue ſuperpoſitione remedii. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ nihil idē eſt ad oppoſitos fines. Dicendū, ꝙ uerū eſt intelligēdo de fine ꝑ ſe; ſed de fine quod eſt ad diuerſa, ita ꝙ ad unum eſt per ſe, ad alterum per accidens, nihil impedit: ſic autem dicimus in propoſito eſſe. AD ILLVD, quod quæritur quare exemplum nō dicitur clauis. Dicendum, ꝙ officium clauis eſt, quod eadem ſoluit, & ligat, & claudit, & aperit: & ſolū eſt hæc poteſtas ſacerdotalis: ideo ſola dicitur clauis: unde baptiſmus non dicitur clauis, eo ꝙ tantùm aperit: ſimiliter nec bonum exemplū: econuerſo peccatum uel malum exēplum tantùm claudit: & ideo neutrū dicitur clauis. Præterea. Exemplum diſponit a remotis; ſed clauis aperit de propinquo: ideo clauis non debet dici. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ clauis non eſt ſoluere. Dicendum, ꝙ poteſtas illa habet actum in relatione ad ſubiectum, & in relatione ad finem actus. In comparatione ad ſubiectū reſpicit poteſtatis uſum: ſed in cōparatione ad finē reſpicit fructū. Et quia denominatio eſt ab optimo: ideo dominus claues illam poteſtatē uocauit. Sed qa executio, & uſus reſpicit actū primum: ideo illi claui actum ſoluendi, & ligandi attribuit.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An authoritas eccleſiæ poſſit in culpam?

CONSEQVENTER quantùm ad ſecundùm articulum q̄ritur de poteſtate ligādi, & ſoluendi in foro pœnitentiæ, de qua duo quęruntur. Primo q̄ritur, utrum hæc poteſtas poſſit in culpā. Secundò q̄ritur, utrum poſſit in pœnam.

CIRCA primā ſic proceditur. Et videtur, ꝙ habeat poſſe in culpam. Ioan. xx. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur, & quorū retinueritis &c. ergo videtur, ꝙ habeat poſſe ſupra peccata. ITEM. Sacrementū pęnitētiæ ē remediū contra mortale actuale, ſicut baptiſmus cōtra originale: ergo ſicut virtute baptiſmi deletur originale, ita uirtute pœnitētiæ mortale actuale: ſed uirtus pniæ principaliter cōſiſtit circa claues: ergo uidetur &c. Item vir iuſtus merito vitæ poteſt alii primam gratiam impetrare, cui nō eſt commiſſum officium mediatoris: ſed ſacerdoti per officium clauium eſt commiſſum officiū mediatoris: ergo multofortius ſacerdos gratiam impetrare poteſt: ergo & peccata dimittere. ITEM. Communiter cōceditur, ꝙ ſacramentum baptiſmi delet omnem culpam; ſed tamen in hoc non derogatur diuinæ potētiæ in aliquo: ſed maioris uirtutis eſt ſuſceptiuus ſpiritus rationalis, q̄ aqua: ergo uidetur ꝙ ſine aliquo inconuenienti poſſit dici,

dici, ꝙ ſacerdos uirtute clauiũ miniſterialiter abſoluat a culpa.

CONTRA. Marci.2.cum dominus dixiſſet, Filii dimittũtur tibi peccata tua:ſtatim dixerũt. Hic blaſphemat: ſed non credebant blaſphemare ob aliud, niſi quia peccata dimittere eſt ſolius Dei: non eſt ergo ſacerdotis. ITEM Augu. & Grego.dicunt, ꝙ in ſuſcitatione Lazari mortui, ſignificata eſt reſuſcitatio peccatoris:ſed Lazarus eſt prius a domino uiuificatus,ꝗ traderetur diſcipulis exoluendus: ergo abſolutio ſacerdotis nihil ualet, antequam homo ſit uiuificatus per gratiam, & ſuſcitatus a morte culpæ:ergo ſacerdos non põt ſuper culpam. ITEM. Paris poteſtatis eſt interius baptizare, & a culpa abſoluere mortali; ſed Deus nõ debuit poteſtatẽ baptizãdi interius cõicare, ne ſpes poneretur in hoĩe: ergo pari ratione nec poteſtatẽ abſoluendi ab actuali. ITEM. Nullo modo fit remiſſio culpæ niſi per gratiam: ſed gratiam dare eſt potẽtiæ infinitæ, ſicut monſtratum eſt in præcedentibus:ergo &c.

RESOLVTIO.

In culpam poteſtas eccleſiæ non poteſt, niſi per modum deprecantis, & impetrantis.

RESPON. ad prędictorum intelligentiam eſt notandum, quòd circa hoc eſt duplex modus dicendi ſecũdum diuerſos Doctores. Aliqui.n.dicere uoluerunt, ꝙ dupliciter eſt loqui de clauiũ poteſtate. Aut prout operatur in propoſito confitendi, aut in actu cõfeſſionis. Si prout operatur in propoſito confitendi, ſic quia illud ꝓpoſitum clauditur in contritione, & in contritione primo, uel quia deletur culpa: ſic uirtus clauium quodãmodo ſe extendit ad delendum culpã, non.n.a culpa poteſt iuſtificari, niſi proponat ſacerdoti cõfiteri. Si autem loquamur de poteſtate, ꝓut operaĩ in actu abſoluendi:ſic non põt in culpam,pro eo ꝙ dignè accedens ad abſolutionẽm, accedit contritus, & ſuſcitatus; & ita eſt ei iam culpa remiſſa. Sed iſte modus dicendi, licèt uideatur probaiblis, tamen habet in ſuperficie phantaſiam. Primum quia baptiſmus ſacramentum non dicitur operari, antequã homo baptizetur (alioquin operatum fuiſſet abinitio) pari ratione nec clauius. ITEM. Plus poteſt unũquodque in re, quàm in ſolo propoſito; ſi ergo in propoſito delet culpam, quãto magis dum exhibetur in re ipſa? Et iterum. Poſſibile eſt, quod aliquis ad abſolutionẽ accedat attritus ſicut ad baptiſmũ, quare tunc nõ fiet attritio cõtritio, cũ nõ ſit fictus? Et ideo eſt alius modus dicendi, ꝙ habẽs clauẽ, & poteſtatẽ clauis, mediator eſt Dei ad hominẽ, & hoĩs ad Deũ, unde per ipſum peccator aſcendit ad Deum: & ſic eſt ſacerdos os peccatoris, ſiue loquens pro peccatore, & per ipſum deſcẽdit Deus ad hominẽ: & ſic eſt ſacerdos angelus Dei, immo os, eo ꝙ ipſe ſeparat pręcioſum a uili. Secundùm ꝙ aſcendit, habet ſe per modũ inferioris, & ſupplicãtis: ſecundùm qđ deſcendit, per modũ ſuperioris, & iudicãtis. Secundùm primum modũ poteſt gratiam impetrare, & ad hoc eſt idoneus:ſecundùm ſcđm modũ poteſt

poteſt eccleſiæ reconciliare: & ideo in huius ſignificatione in forma abſolutionis pręmittitur deprecatio per modum depreca tiuum, & ſubiungitur abſolutio per modum indicatiuum: & deprecatio gratiam impetrat, ſed abſolutio præſupponit tantum. Nunquam enim ſacerdos abſolueret quęquam, de quo non prę ſumeret, quod eſſet abſolutus a Deo, Si ergo quæratur, utrũ po teſtas clauium ſe extendat ad de lendã culpam: dicendũ, ꝙ bene poteſt ſe extendere per modum deprecantis, & impetrantis: & il lud ſignatum eſt in benedictione ſacerdotum. Nume. 6. ſed per modũ impetrantis non. Quoniã ergo poteſtas ſonat ꝑ modũ acti ui, & impetrantis ex ſe: hinc eſt quod poteſtas clauium (propriè loquendo) nõ ſe extendit ſupra culpam: & concedendæ ſunt rationes ad hoc inductæ.

AD ILLVD, quod obiicitur, de Ioan. Dicendum, ꝙ uel illud de remiſſione dicitur quantum ad oſtenſionẽ, uel ſolũ quãtum ad pœnam. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ſacramentum pœnitentiæ eſt contra morbum actualis peccati mortalis. Dicendũ, ꝙ ſacramentum pœnitentiæ accipit prout cõprehendit rem interiorem. ſ. contritionem, per eũ modum, per quẽ in perfectione pœ nitentiæ tria concurrunt. ſ. contritio, confeſſio, & ſatisfactio.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ uir iuſtus impetrat gratiã. Dicẽ dum, ꝙ uerum eſt, tamen non largitur: & bene ſacerdos poteſt ibi gratiam impetrare peccatori, ſed ipſe non dat eã, ſed alius: & ideo ſoli illi attribuitur abſolutio a culpa. AD ILLVD, quod obiicitur de ſacramento baptiſmi. Dicendum, ꝙ baptiſmus delet culpam per gratiã, ſed tamẽ nõ eſt illius cauſa efficiẽs, (ſicut ſupra oſtẽſum eſt) ſed uirtus diuina. Et baptiſmus dicitur peccata remittere ratione rei interioris, quam ſolus Deus infundit: ſimiliter & pœnitentiæ ſacramentũ. Sed poteſtas clauis dicit poteſtatẽ creaturæ rationalis: nec concernit gratiam, ſed quod exterius eſt: quia clauis eſt extra in ſacerdote, & ideo nõ ſic ei attribuitur: ſi enim ſibi attribueretur mundatio, cũ hoc nõ poſſit intelligi per modũ informandi, intelligeretur per modũ efficiẽdi.

QVAESTIO II.

An ſacerdos eadem poteſtate in pœnam poſſit.

VTRVM ſacerdos poſſit aliquid in pœnã. Et ꝙ ſic, oſtẽditur per Magiſtrum in littera ibi. Ligant quoque ſacerdotes, dum ſatisfactionẽ pęnitentibus imponunt: ſoluunt autẽ, dũ de ea aliquid remittunt: ergo uidetur ꝙ aliquid remittunt de pœna. ITEM. Nihil eſt in peccatore remittẽdum, niſi uel offenſa, uel pœna: ſed offenſam remittit Deus, non ſacerdos: ergo ſi pœnã ſolus Deus rẽmittit: uidetur ergo: ꝙ ſacerdos a nullo abſoluit: falsũ ergo dicit ſacerdos dicẽs, Ego te abſoluo. ITEM. Sicut ſacerdos nouæ legis ſe hẽt ad ſacerdotẽ ueteris: ſic ſacra nouę legis ad ſacra uet. le. ſed ſacra uet. legis exhibent qđ illa demõſtrabant, & ſignificabãt: ergo ſacerdotes nouæ legis dant quod illi ꝑfigurabant: ſed illi ꝑfigurabãt in ſuis actibus remiſſionẽ: ergo uide-

uidet, quòd iſti ſacerdotes eam tribuant; ſed niſi remiſſionem culpæ, aut pœnæ: ſed nō culpæ, ergo pœnę. ITEM. Qui peccauit peccato occulto, & poſt conteritur, ante abſolutionem ſacerdotis non apparet ligatus nec ſibi, nec alii. Sibi non; quia uidet ſe habere bonam uolũtatem. Aliis non; quia non uident in eo niſi bonum: ergo uidetur quòd non ſit alicuius utilitatis ipſum oſtẽdere abſolutum, immo quòd non oſtendatur.

CONTRA. Hieronymus. In remittendis, & in retinendis culpis id iuris habent euangelici ſacerdotes, quod olim habebant ſub lege legales: ſed illi non oſtendebant niſi mundatum, ita quod non mundabant a culpa, nec abſoluebant a pęna: ergo ſimiliter & iſti. ITEM. Si remittat pœnã, aut æternam, aut temporalem. Aeternam non, iſtud conſtat; quia illa inſeparabilis eſt a culpa, & præterea eſt infinita: ergo non poteſt remitti niſi a uirtute remittente culpam, & a uirtute infinita: ergo non a ſacerdote.

PRAETEREA. Si Deus remitteret culpam ſine pœna æterna: ergo aliqs eſſet ſine culpa, & reus mortis æternæ: ſed non caret qs culpa niſi per charitatem: ergo ſimul haberet charitatem, & reatum pœnæ ęternæ: & ita ſimul eſſet dignus morte æterna, & gloria, quod eſt impoſſibile; nō ergo remittit culpam ſine pęna: ergo ſacerdos non remittit pœnam æternã. ITEM. Non remittit pęnam temporalem, quoniã ad illam ligat: & conſtat quod non ligat, & ſoluit reſpectu eiuſdẽ. SI TU dicas, quod abſoluit a pęna purgatoria, & ligat expiatoria, ſiue ſatisfactoria. Cõtra. Pœna purgatoria eſt de alio foro: ergo ab illa non poteſt ſacerdos abſoluere. ITEM. Si quis moriatur ante perfectionem pęnitentiæ, punietur in purgatorio; ſed nō debet puniri pœna a qua eſt abſolutus: ergo ab illa nuquam fuit abſolutus. ITEM. Dominus dum remittit culpam, remittit pęnam totam: nec obligat ad pęnam niſi quantùm exigit ſua iuſtitia: ergo ſi aliquis remittit aliquid ulterius de illa pœna, præiudicat diuinæ iuſtitiæ: ſed nullus poteſt diuinę iuſtitiæ præiudicare, ergo nullus de pœna tẽporali, ad quam obligatur peccator, poteſt aliquid remittere. ITEM. Si poſſet partem remittere, aut plus remittit ei, qui plus peccauit, aut plus ei, qui minus. Si plus, uel tãtum ei, qui minus: ergo uidetur quod ſi aliquis parum peccauit, ita etiam parum debetur ei de pœna, quod totum relinquere: ergo pro paruo peccato non eſt imponenda aliqua pœna, quod eſt inconueniens. Si remittit minus, ergo ei q minus dignus ẽ, magis remittit: ſed hoc ẽ incõueniens: ergo &c. ITEM Si remittit partẽ, alius ſacerdos põt remittere aliã partem, & ſic deinceps, & ſic totũ remitti: quod nõ cõpetit, ut uidetur ſecundùm forum commune.

RESOLVTIO.

Nec quicquam pœnæ infernalis, nec quicquam pœnæ purgatoriæ mittit ſacerdos: ſed illius tãtùm, ad quam poſt abſolutionem obligatur peccator.

RESPONDEO. Dicendum, quod præter poſitionem illam, quam Magiſter

Magiſter ponit in litera; qua ali qui ſenſerunt, quod abſoluit a pœna æterna; quam etiam ſatis effi caciter improbat, tres ſunt hic modi dicendi. Vnus modus dicendi eſt, quòd ſacerdos abſoluit non a pęna, ſed a uinculo cõfeſſionis, ligando ad pœnam ſatisfactionis. Et iſta poſitio uidetur trahi ex uerbis Hugonis in Libro de poteſtate ligandi; ubi diſtinguuntur ſeptem uincula, ſcilicet obdurationis, ſeruitutis, captiuitatis, æternæ damnationis ſiue punitionis, perpetuæ deteſtationis, confeſſionis, & pœnalis expiationis. A primis tribus abſoluit Deus per gratiam, & miſericordiam. A uinculo obdurationis abſoluit per gratiam præparantem, quæ emollit cor ad pœnitentiã, & eſt gratia gratis data. A uinculo ſeruitutis per gratiam præuenientem, quę eſt gratum faciens, & liberat a ſeruitute peccati. A uinculo captiuitatis per gratiam cooperantẽ, quæ expedit hominẽ, & ſoluit, ſeu excitat ad bona opera. A uinculo quarto. ſ. æternę damnationis ſoluit ligãdo ad quintum. ſ. ad uinculum perpetuæ deteſtationis. A ſextò uerò ſoluit per miniſtrum ligando ad ſeptimum. Sacerdos enim ſoluit peccatorẽ confitentẽ, ut non teneatur confiteri, ſed ligat ad uinculum ſatisfactionis. Sed illud non ſufficit, quia ſacerdos in abſoluendo non dicit, Abſoluo te a cõfeſſione, ſed a peccatis. Ab illis ergo abſoluit, uel quantùm ad pęnã, uel quantũ ad culpã: ergo plus oportet dicere. IDEO eſt ſecundus modus dicendi, quod ſacerdos abſoluit non tantùm ab hoc uinculo, ſed etiam a pœna purgatoria ligando ad pœnam ſatiſfactoriam: ſed non ſoluit aliquã partem pœnæ relaxando, ſed ſolùm commutando: & hoc ſub conditione, ſi explet ſatisfactionem iniunctam. Sed ſi illa ſatiſfactio ſit condigna, abſoluit a tota, ſi nõ abſoluit a tanta: & ideo ſi peccator moriatur ante complementum ſatisfactionis condignæ, oportet eum puniri in purgatorio. Sed nec illud ſufficit ad huc, quia iſte peccator poſt abſolutionem diuinam non ligatur ad pœnam purgatoriam magis, quam ad aliam. Et hoc patet, quia tantùm poteſt conteri, quod Deus totũ remittat, & ſtatim euolabit: ergo non oportet quòd illam commutet. Et iterũ. Si non facit niſi commutare, & ligat ad condignam: ergo nullũ fructum reportat inde pœnitẽs, & pro nihilo dicit, Ego te abſoluo ab omnibus peccatis: quę oĩa magna ſunt inconuenientia: ſũt & alia, quæ omittuntur breuitatis cauſa. ET IDEO eſt tertius modus dicendi magis conſonus rationi, & fidei pietati, quòd ſacerdos aliquã partem pœnæ abſoluendo dimittit ex ui clauiũ: & hoc poſſumus intelligere ſic: Quia uniuerſæ domini miſericordia, & ueritas: & ideo in iuſtificatione, quę eſt opus miſericordiæ, miſericordia ſic remittit culpam: ut iuſtitiæ regulam nõ prætereat. Præterea, adhuc detinet obligatum ad pęnam. illa autem pęna ob rigorem diuinæ iuſtitiæ eſt uiribus noſtris improportionabilis, & noſtræ cognitioni ignota: & pro illa oportet qđ ſatisfaciat Deo. Pro-

uidit adhuc ergo nobis uiam miſericordia diuina, & conſtituit arbitrum ſacerdotē, & illi dedit poteſtatem arbitrandi, & taxandi pœnam, & manifeſtandi nobis, & partem pœnæ remittere ex uirtute paſſionis Chriſti, ut diuina iuſtitia pro illa parte ſolutionem ab iſto non exigat, ſed ex paſſionis Chriſti pœna ſit cōtenta. Quāta ſit illa pars, noſtrū nō eſt determinare, ſed Dei. Et tunc ſacr̄m pœnitētiæ nō tantū erit onerosū, ſed ēt fructuosū. Hanc ergo opin. ſuſtinendo cōcedendum eſt, quod ſacerdos remittit aliquam partem pœnę (ſicut oſtendunt rōnes) non æternæ (ſicut oſtendunt aliæ) non purgatoriæ, ſed communiter illius pęnæ, qua Deus obligat peccatore poſt abſolutionem a culpa, & pro illa nūquam punitur in purgatorio, nec alibi, ſed pro alia parte, a qua non abſoluit, uel punietur hic ſufficiēter, uel dominus exiget in purgatorio. AD ILLVD ergo, ꝙ obiicitur de Hiero. Dicendum, ꝙ eſt oſtēdere per ſolā demonſtrationē, ſicut oſtēdit ille qui digito monſtrat aliquid. Et eſt oſtendere ꝑ quandam exhibitionem, ut artifex oſtendit imaginem inchoatā, quādo eam cōſummat. Dico ergo ꝙ Hieronymus uult dicere, ꝙ ſacerdos euangelicus quātū ad abſolutionem a culpa abſoluit ſolū oſtēdendo .ſ. demonſtrādo abſolutum: & hoc uerū, ut intelligatur oſtendere nō ſolum ſenſui manifeſtando, ſed ēt perficiendo, & exhibendo.

AD ILLVD, quod obiicitur de pœna purgatoria, & æterna. Dicendū, quod concedendum eſt, ſed aliter, & aliter: quia ab æterna nullo modo ſoluit, a purgatoria abſoluit nō per ſe, ſed per accidens, quia cum in pœnitente uirtute clauium minuitur debitum pœnæ temporalis, nō ita acriter punitur in purgatorio, ſicut ſi non eſſet abſolutus. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ hoc præiudicat diuinæ iuſtitiæ. Dicendum, quod falſum eſt. Sicut enim in baptiſmo per paſſionis, Chriſti meritū, & ſolutionē ſoluitur peccator a tota pœna, ita in pœnitentia per eiuſdē paſſionis Chriſti uirtutē ſoluit a parte pœnæ: ita quod in nullo præiudicatur iuſtitiæ, imo uerificatur illud Pſalmiſtæ, Miſericordia, & ueritas obuiauerunt ſibi: *Pſ. 84.* miſericordia enim ſupererogando pretium, iuſtitiæ ſatisfacit. AD ILLVD, quod quæritur, ſi remittit partem, aut maiorē ei qui magis habet &c. Dicēdū, ꝙ miſericordia nō conſiderat meritum, ſed miſeriā: & ideo diuina miſericordia, q̇ ſubuenit his miſeris non cōſiderando in eis meritū, ſed demeritū, ſubuenit ꝑ meritum Chriſti, & remittit partē æqualē oībus, nō (inquā) ſecundū abſolutā cōparationē, ſed proportionalē: ut ſi illi q̇ debet centū, remittit decē: & ei q̇ debet decē, remittit unū: & iō q̇ magis peccauit, dum pœnitet, tenetur ad magnas gratiarum actiones: & hoc melius patebit, *Diſ. 46 ar. 2. q. 1. & 2.* cum oſtendetur, qūo in oī opere domini eſt miſericordia, & ueritas. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ ſi q̇libet remittit partē, tunc uṙ ꝙ tota aliq̄n remittat. Dicendum, quod primus ſacerdos, cui cōfitet̄, ſi paratus eſt, to-

tũ remittit de ipſis culpis, quòd per uim clauium debet remitti; & ideo alius non remittit: bonum eſt tamen alteri confiteri, tum propter inſtructionẽ, tum propter maiorẽ certitudinẽ, tũ ꝑꝑ eius interceſſionẽ, tũ ꝑꝑ uerecundiæ meritum, & arctam ſatisfactionẽ, & humiliationem.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An ſcientia clauis ſit?

CONſequenter quantũ ad tertiũ articulum quæritur ſpecialiter de claui, quę dicitur ſcientia. Et circa hoc duo quæruntur. Primò, quæritur, utrũ ſcientia ſit clauis. Secundò quęritur, vtrũ ſit alia clauis, quam potentia.

CIRCA primam oſtenditur, quòd ſcientia ſit clauis. Primò ſic. Super illud Matth. XVI. Tibi dabo claues. Glo. Clauis dicitur ſcientia, & potẽtia, qua debet dignos recipere, & indignos repellere; ergo ſcientia eſt clauis. ITEM. In quodam ſermone de Apoſtolis Petro & Paulo dicitur. Petrus accepit clauem potentiæ, Paulus uerò clauẽ ſcientiæ; ergo ſcientia eſt clauis. ITEM. Ratione uidetur, quia oẽ illud qđ directè repugnat errori, ſcientia eſt, uel de genere ſcientiæ: ſed clauis aliqua eſt huiuſmodi: ergò &c. Probatio minoris Hiero. ſuper illud. Tibi dabo claues. Sciat prudens lector, hoc eſſe de futuro promiſſum: quia ſi ſtatim datæ eſſent, nunquàm in eo error prauæ confeſſionis locum habuiſſet: ergo aliqua clauium excludit errorem. ITEM. Augu. dicit, & habetur in Diſt. præcedẽti. Qui uult peccata confiteri, ut inueniat gratiam, quęrat ſacerdotem, q̃ ſciat ligare, & ſoluere; ne cum negligens circa eum extiterit, negligatur: ergo neceſſarium eſt abſoluenti habere ſcientiam: ergo ſi illud, ꝙ tenet rationem ad aperiendum, eſt clauis, uidetur, ꝙ ſciẽtia clauis ſit. SED CONTRA. Suꝑ illud. Tibi dabo claues &c. Glo. Preſentis iudicii poteſtatẽ: ergo uidetur, ꝙ utraque clauis eſt poteſtas: non ergo ſcientia. ITEM. Claues dãtur in ordine, & conſequuntur præcisè ordinem: ſed multi habent ordinẽ, qui non habent ſcientiam, & econuerſo: ergo ſcientia non eſt clauis. ITEM. Clauis ſemel habita nũquam amittiť, ſicut nec ordo: ſed ſcientia habita poteſt amitti: ergo ſcientia non eſt clauis. ITEM. Si ſcientia innata, aut acquiſita, aut infuſa. Si innata: ergo claues ſunt a natura. Si ſciẽtia acquiſita: ergo claues ſunt ꝑ acquiſitionẽ, nõ per gratiam. Si infuſa: ſed multi ſunt q̃ nihil nouerunt per infuſionem propter ſuam nequitiã: ergo mali nõ habent claues. Si tu dicas ꝙ infunditur ſcientia, quæ eſt gratis data, ſicut Salomoni. Contrarium uidemus aperte; q̃a oẽs fere ita ſunt ſimplices, & idiotę poſt ſuſceptionem ſacerdotii, ut ante.

RESOLVTIO.

Secundũ, quòd ſciẽtia habitũ dicit, clauis non eſt: ſed ſolũ inquantũ authoritatem, & officium diſcernendi importat: quæ ordinem inſeparabiliter conſequuntur.

RESPONDEO. Dicendũ, ꝙ in hoc duplex fuit opinio antiquorum.

rum. Quidam enim dixerunt, ꝙ ſcientia eſt clauis, prout ſciētia nominat habitum ſciendi diſcernere: ſed non eſt clauis principalis, nec per ſe, ſed prout iuncta eſt auctoritati ligandi, & ſoluendi: & hæc clauis non eſt de eſſe ordinis, ſed de bene eſſentia ꝙ ſi aliquis recipit ordinem de facto, non habens ſcientiam, factum eſt: ſed executionem iuriſdictionis abſoluendi non recipit ſine periculo animæ, eo qđ altera clauium caret. Et hi dixerunt, ꝙ quidam habebant ſcientiam clauium; ut illi, qui habent ſcientiam acquiſitam. Quidam enim clauiculam, ut illi qui carent acquiſita, tamen per naturalem induſtriam noſcūt, quòd ars docet & ſcriptura. Quidā uerò nullā, ut qui carent utraque; & uidetur fuiſſe opinio Magiſtri. Sed non uidetur hoc benè poſſe ſuſtineri, licèt aliquam habeat probabilitatem; cum dicamus has claues ordinem conſequi, & ita dari ſicut ordinem: & ita durare, ſicut ordo durat.

Et ideo eſt ſecunda opinio, quòd ſcientia non eſt clauis ſecundùm, ꝙ dicit habitum; ſed inquantum dicit auctoritatem, ſiue officium diſcernēdi: hoc autem officium ſiue hæc auctoritas eſt conſequens ordinem inſeparabiliter: & hæc eſt clauis eſſentialiter. Et hæc fuit Præpoſitiui: & hanc tenent communiter Doctores: hoc addentes, ꝙ ſcientia habitus eſt, ſicut diſpoſitio faciēs ad benè eſſe, uel etiā ſicut diſpoſitio materialis; ſine qua altera clauis exire non poteſt in actum. Sicut enim uis uiſiua non eſt humidum cryſtallinum, tamē illud exigit ad ſuā operationem: ſic ipſa auctoritas diſcernendi requirit habitū ſcientiæ, & quanto meliùs habetur ſcientia, tāto meliori modo habetur clauis: & ideo maluerunt Sancti hāc clauem uocare hoc nomine, quam alio. Ex his patent obiecta ad utramq; partem. Nam primæ auctoritates, quæ dicunt ſcientiā clauem, intelliguntur de ſcientia, prout dicit auctoritatem diſcernendi.

Ad illud, quod obiicitur de Hierony. Dicendum, quòd non intelligit tantùm quantùm ad eſſe, nec etiam ſolùm quantùm ad benè eſſe, ſed etiam ulterius quantùm ad perfectum eſſe: ſicut fuerunt in Apoſtolis, q. poſt aduentū Spiritus ſancti non fuerunt decepti, nec a ueritate abducti, uel obducti. Ad illud, quod obiicitur de Auguſ. quòd ſolus ſciens poteſt utiliter ligare. Dicendum, quòd hoc nō eſt: quia habitus ſcientiæ ſit clauis, ſed quia diſpoſitio eſt ad clauē, ſicut dictum eſt. Quæ autem ad oppoſitum inducuntur, concedenda ſunt, quoniam uerum concludunt, ſcilicet ſcientiā, ut dicit habitum, non eſſe clauem.

QVAESTIO II.

An ſcientia ſit clauis, alia a potentia ſoluendi?

Vtrum ſcientia ſit alia clauis, quàm potentia ſoluendi. Et quòd ſic uidetur. Primò, auctoritate domini, Matth. xvi. Tibi dabo claues regni cœlorū: ſi ergo Dominus uerè, & propriè eſt locutus: non ergo tantùm clauem, uerum etiam claues dedit; ergo plures ſunt claues: ſed non niſi potentia, &

ſcientia: ergo &c. ITEM. Habitus, & potentiæ, per actus dignoſcuntur: ergo pari ratione, & inſtrumenta: ſed ſcientia eſt ad diſcernendum, ſiue nominet habitum, ſiue auctoritatem: potentia uerò ligandi, & ſoluendi eſt ad alterum: ergo &c. ITEM. Quæ habent oppoſita diuerſa, ipſa ſunt diuerſa: ſed ſcientia opponitur errori, ut dicit Hieron. & habetur in precedenti problemate; potentia autem ſoluendi opponitur difficultati; ergo &c. ITEM. Quæ reſpiciunt diuerſas aię uires diuerſa ſunt (loquēdo de his, quæ ſuperaddūtur potentiis, pro eo quòd accidentia, & proprietates ꝑ ſubiecta, propria diſtinguuntur) ſcientia ad intellectum, & potentia ad effectum refertur: ergo vr ꝙ ſint duæ.

Ex 2. de Anima tex. co. 33.

CONTRA. Clauis uel eſt ordo ſacerdotalis, uel proprietas inſeparabiliter annexa, ſicut infra uidebitur: ſed ordo ille eſt unus; ergo & clauis ad illum ordinem ſpectans eſt una. ITEM. Claues ſunt directè ad regnum cœlorum aperiendum, & ad obſtaculum remouendum; ſed regnum illud non eſt niſi unum; & oſtium quòd ſacerdos aperit, non eſt niſi unum, ſcilicet debitum pęnæ æternę, ergo uidetur quòd una tātùm debeat eſſe clauis, ſcientia, & potentia. ITEM. Aut potentia ligandi, & ſoluendi aperit per ſe ſolam, aut iniuncta auctoritati diſcernendi. Cōſtat ꝙ non per ſe ſolam, ſicut prius uiſum eſt: & hoc patet, qa nulli competit de aliquo ſententiare, de quo non cōpetit diſcernere; ſi ergo actus aperiendi nō competit ei niſi cum ſcientia, & clauis ab actu aperiēdi denominat; ergo ambæ ſunt una clauis. ITEM. Si claues iſtę diſtinguuntur, aut penes id a quo ſunt, aut in quo, aut ad quod. Si penes id a quo, ut ſcicentia a filio, & potentia a patre: cōtra hoc eſt numerus, & ordo. Numerus, quia cum tres ſint perſonæ, tres deberent eſſe claues. Ordo, quia cū pater ſecundùm originem præintelligitur, poteſtas ſoluendi præiret ſcientiam, quòd eſt inconueniens. Si penes id, in quo ſunt; cum ergo triplex ſit in nobis potentia, ſecundùm quam conſiſtit imago, triplex deberet eſſe clauis: una in memoria, alia in intelligentia, tertia in uoluntate. Vel ſi non eſt in iſtis uiribus, cum tres ſint uires, in quibus ſunt tres uirtutes, deberent tunc ergo eſſe tres claues, una in rationali, alia in concupiſcibili, & tertia in iraſcibili. Si autem diſtinguuntur penes illud, ad quod, ſed illud eſt unum ſ. aperire regnū; ergo &c. Si tu dicas ꝙ ſunt ad ſoluendum, & ligandum, & ad diſcernendum, & ita ad duo. Contra. Ad uirtutem requiritur ſcire, & uelle, & perſeueranter operari: ſed ſcire, & uelle uirtutem nō pluriſicāt, immo ſunt in una uirtute: ergo pari rōne, nec diſcernere, & ſoluere plurificant claues, ſed ſunt una clauis.

Diſ.19. ar.2.q. 1. et 2.

RESOLVTIO.

Cū diſcretio, & abſolutio ſint alius, & alius actus: clauis diſcretionis, & clauis potētiæ abſoluendi erūt alia & alia: tametſi unica ſit poteſtas eſſentialis Ordinis, quæ poteſtas conficiendi poteſtas eſt.

RESPON. Ad prædictorum in-

intelligētiam eſt notandum, ꝙ diſtinctio clauiū prædictarū diuerſimodè ſumitur a diuerſis. Quidam enim diſtinctionē harum clauium ſumunt penes id a quo ſunt, & ad ꝙ finaliter reducunt. Dicūt enim, quòd ſicut in angelis eſt hierarchia deſcendēs a hierarchia ſupercœleſti, & ad illam aſcēdens, & rediens: ſic eſt in militante eccleſia. In angelica autem hierarchia (ſicut dicit Dion.) eſt ordo, ſciētia, & actio i. poteſtas ordinata ſcientia, & actione, ita ꝙ poteſtas reſpondeat patri: & hæc apparet ī thronis: ſcientia filio: & hæc apparet in Cherubin: & actio, ſiue opus ſpiritui ſancto: & hæc apparet in Seraphin. Per hunc modum eſt intelligere in hierarchia eccleſiaſtica, quæ maximè conſiſtit penes ſacrm ordinis in quo confertur poteſtas ordinata, ſciētia, & actio; & hanc dicunt poteſtatem clauium, quæ complectitur actum diſcernendi, & ſoluendi: ita ꝙ poteſtas reſpondeat patri, & ſcientia filio, & opus ſpiritui ſancto. Et ſecūdum hos ſunt in ſacerdote tres poteſtates. Vna principalis, & prima, quæ ē ipſe ordo, uel poteſtas conficiendi: ſecunda eſt poteſtas diſcernendi, & tertia abſoluendi: ut ſic appareat perfectiſſima pulchritudo in ordine eccleſiaſtico ſecundū repræſentationem illius ſuperioris perfectiſſimę trinitatis. Si autem tu quęras ab his quare poteſtas conficiendi non eſt clauis: rñdent quia non eſt ad alterum ſicut illæ duæ, ſicut uidebitur infra: & hæc quidem poſitio ſatis probabilis uř eſſe. Alii ſumunt rōnē diſtinguendi penes id in quo ſunt, & cōtra ꝙ ſunt: Dicūt n. ꝙ hæ duæ claues reſpiciunt intellectum, & affectū remouēdo duplex malū nobis inflictū. ſ. errorē per ſciētiā, & difficultatē ꝑ abſoluēdi potentiā. Sed iſte modus minus probabilis eſt ꝙ̃ primus, tū quia ſecūdū rectā uiā diſtinctionē clauis nō inquirit: tū quia & ſi ſcīa ſit in intellectu, tñ auctoritas diſcernendi in eadē potentia eſt (ut vř apertè) cū auctoritate ſoluēdi, ſiue ſententiandi. Nō aūt rectè ſumit rōnem diſtinctionis. Claues .n. non dantur ſacerdoti, ut ſint in remediū ſibi; ſed ut ſint rectè in remediū aliis. In hoc tñ concordant cū prima, ꝙ duę ſūt claues ſecūdū completā diſtinctionē. Tertius modus diſtinguēdi claues eſt penes id, ad ꝙ immediatè ſunt. In foro aūt pœnitentiali duo ſunt, quemadmodū in foro iudiciali. In illo enim ſunt iſti duo actus. ſ. diſcernere cauſam, & poſtmodū ſententiare: & iſti ſunt actus diuerſi; & ad hoc quòd plenè cōmittatur alicui auctoritas, neceſſe eſt utrūque committi, alioquin plenam non habet auctoritatem. Eſt tamen duplex auctoritas concurrens in unam plenam, ꝙ patet: quia eam contingit diuidi. Committit enim aliquādo dominus Papa aliquibus, ut cauſam diſcutiant, & diſcuſſam, ſeu inquiſitam ante prolationem ſententiæ ad ipſum remittant: & hi habent auctoritatem diſcernendi, non ſententiandi. Per hunc modū in auctoritate, ſacerdotibus cōmiſſa, eſt ſentiēdū, ꝙ cū ſuſficiēs ſit eis collata ptās arbitrādi inter peccatorē & Deū, ꝙ utrā-

que habent auctoritatem: & cũ utraque ſit ordinata ad aperiendum cęlum, utraque dicitur clauis, & ſunt duæ claues: tamẽ qa ex his conſtat una plena auctoritas: ideo in uno ordine dãtur, & unum reſpiciunt. Et ſic patet, ꝙ ſunt plures claues: & patet reſponſio ad primũ obiectum in contrarium de ordinis unitate. Poſſet tamen dici, ꝙ prima, & unica poteſtas eſſentialis ordini ſacerdotali eſt ptãs cõficiẽdi.

Ad illvd, ꝙ obiicitur, ꝙ ſunt ad unum. Dicendum, ꝙ ad illud unũ duplex actus neceſſariò requiritur. ſ. diſcretio culpæ & ſolutio pœnæ: & in his duobus duplex clauis conſiſtit non ergo penes finem ultimum: ſed penes immediatum habent diſcretionẽ. Ad illvd, ꝙ obiicitur de apertione. Dicendũ ſecundùm antiquos, ꝙ ad eandẽ ſeram aperiendam in corporalibus uidemus duplicem clauem: unam quæ aperit uiam, & dicitur anticlauis: & aliam, quæ directè aperit: & hæc dicitur principalis clauis. Sic ĩ ſpiritualibus ſcientia eſt: ſicut anticlauis, quę dirigit iudicium, & poteſtas ſoluendi principalis clauis. Ad illvd, ꝙ quæritur, penes quid diſtinguantur. Dicendum, ꝙ penes illud, ad ꝙ immediate ſunt, ſcilicet diſcernere de culpa, & ſoluere a pœna, non penes hos actus ſoluere, & ligare. Et ſi tu obiicias, quod ſcientia, & operatio non faciunt duas uirtutes. Dicendum, ꝙ ſcientia eſt duplex, una per modum praxis, & & experientiæ: & hæc eſt in qualibet uirtute, & eſt eis eſſentialis. Alia uerò eſt per modum cuiuſdam directionis: ſicut prudentia, quæ ut dicit Bern. eſt auriga uirtutum, & fides etiam eſt directiua theologicarum: & ſic diſtinguitur ab his, quæ circa opus conſiſtunt: ſic intelligendũ eſt in propoſito. Et si tu quæras a me, quare non ſunt tot poteſtates, quot ſunt uitia, a quibus ſoluunt. Dicendum, ꝙ ab omnibus aliis ſoluunt ſecundũ unam rationem, & unum actũ, & modum conſimilem: & ideo non oportet ſic multiplicari.

DISTINCTIO DECIMAOCTAVA. PARS SECVNDA.

De clauibus, & eorum uſu in ſoro iudiciali.

Est & alius modus ligandi & ſoluendi, qui per excommunicationem geritur: dum aliquis ſecundùm canonicam diſciplinam tertio uocatus ad emendationem manifeſti delicti, & ſatisfacere uilipendens, ſententia eccleſiæ a loco orationis, & ſacramentorum communione, & fidelium conſortio pręſcinditur ut erubeſcat, & pudore ſceleris conuerſus pœniteat, ut ſic ſpiritus eius ſaluus ſit. Quod ſi pœnitentiam profitens reſipue- 1. cor. 5.

ſipuerit, negatæ communioni admittitur, & eccleſiæ reconciliatur. Hæc eſt autem eccleſiæ anathematizatio; hanc pœnam illis, qui digne percelluntur, infligit: quia gratia Dei & protectio illis amplius ſubtrahitur, ac ſibi ipſis relinquuntur: ut ſit eis liberum ruere in interitum peccati, in quos etiam maior diabolo ſæuiendi datur poteſtas. Orationes quoq; eccleſiæ & benedictionum, ac meritorum ſuffragia, eis nequaquam ſuffragari putantur.

Quomodo intelligendum ſit illud: Quodcuuq; ſol.&c.

Secundum hos ligandi & ſoluendi modos quomodo uerum eſt, quod dicitur, Quodcunq; ſolueritis ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis: & quodcunque ligaueritis ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, &c? Aliquando enim oſtendunt ſolutos uel ligatos, qui ita non ſunt apud Deum: & pœna ſatisfactionis uel excommunicationis interdum indignos ligant uel ſoluunt: & indignos ſacramentis admittunt, & dignos admitti arcent. Sed intelligendum eſt hoc in illis, quorum merita ſolui uel ligari poſtulant. Tunc.n. ſententia ſacerdotis iudicio Dei & totius cœleſtis curiæ approbatur & confirmatur; cum ita ex diſcretione procedit, ut reorum merita non contradicant. Quoſcunque ergo ſoluunt uel ligant, adhibentes clauem diſcretionis reorum meritis, ſoluuntur uel ligantur in cœlis, ideſt, apud Deum: quia diuino iudicio ſacerdotis ſententia ſic progreſſa approbatur & confirmatur. Quos ergo ſecundum merita ſententia eccleſiæ percellit, ledit: & illi foris ſunt apud Deum. Qui aũt non meruit, ſententia eccleſiæ non læditur, niſi contemnat. Vnde Orig. Exiit quis a ueritate, a fide, a charitate: & per hoc exit de caſtris eccleſiæ, ẽt ſi epiſcopi uoce non abijciatur: ſicut contra aliquis nõ recto iudicio foras mittitur: ſed ſi non egit, ut mereretur exire, nihil læditur. Interdũ.n. qui foras mittitur, intus eſt, & qui foras eſt, intus uidetur retineri. Ecce qualis & quãtus eſt uſus Apoſtolicarum clauiũ. Iã oſtenſum eſt ex parte, qualiter ſacerdotes dimittãt peccata, uel retineãt, & tamẽ retinuit ſibi Deus quãdã ſingularẽ poteſtatẽ dimittendi uel retinẽdi: quia ipſe ſolus per ſe debitum æternæ mortis ſoluit, et animã interius purgat.

Mat. 16

Sup Leui. Ho. 14. ad 24. ca. eiuſdẽ in medio homilia, in 10.

Quæ ſint interiores tenebræ, & interior macula.

Hic quæritur, Quæ ſit illa macula, & quæ ſint illæ tenebræ interiores, a quibus Deus interius animam purgat: cũ ueram pœnitentiam immittit. De tenebris & interiori caligine ſatis facile eſt & intelligere & reſpondere. Cum enim quis mortaliter delinquit, & gratia uirtutis] priuatur (ſi qua præceſſit, & naturalium bonorum eliſionem patitur. Vnde & intellectus obtunditur, & totus homo interior obtenebratur: et ita quaſi caligine quadam mens obuoluitur, quæ caligo peccati pœna eſt. Hanc uerò Deus pellit, cum pœnitentiam immittit, per quam perdita bona reſtituit, & uitiata reparat. Vnde Propheta, Nebulam ſicut cinerẽ ſpar-
Pſ. 147 *git. Sed quæ eſt macula peccati, a qua animam lauat? Ecce enim quis uoluit facere homicidium, & patrauit, quo patrato deſinit tam uelle quàm facere: nondum tamen uerè, & humiliter pœnitere, nec confiteri proponit. Quæ ergo remanſit in anima illius macula? Mala uoluntas quidẽ fuit macula illius animæ: ſed illa tranſit. Macula etiam eſt, ſi pœnitere contemnit: ſed hoc eſt peccatum aliud a præcedenti. Quæ ergo macula remanſit, a qua ipſe in pœnitentia purgatur? Polluta eſt quidem anima, quouſque pœniteat, ſicut*
Leui. 11 *erat dum in ea praua erat uoluntas. Sicut enim, qui tangit*
Num. 19. *morticinum uel aliud immundum, ita pollutus eſt poſt tactum quouſque lauatur, ſicut fuit dum tangeret: ita poſt actum peccati ita polluta remanet anima, ſicut fuit in ipſo actu peccati: quia ita eſt longè a Deo per diſſimilitudinem, qui eſt uita & munditia mentis, ſicut fuit dum peccatum ageret. Ipſa ergo diſſimilitudo, quæ ineſt animæ ex peccato, & eſt a Deo elongatio, animæ macula intelligitur, a qua*
Pſ. 87. nõ lõgè a fine enarrationis. tom. 8. *purgatur in pœnitentia. Hoc autem ſolus Deus facit, qui ſolus ſuſcitat animam & illuminat: quod ſacerdotes nequeunt, qui tamen medici ſunt animarum. Vnde Propheta, Nunquid medici ſuſcitabunt, & confitebuntur tibi? quod exponens Auguſt. ait, Boni Doctores rectè medici dicuntur: qui uiuentes curare miniſterio poſſunt: ſed non mortuos ſuſcitare. Sola enim Dei gratia mortui reuiuiſcunt.*

Supra

SVPRA egit Magiſter de vſu & poteſtate clauium in foro pęnitentiali, quæ quidem eſt per abſolutionem, & ligationē in foro illo. Hic ſecundò agit de abſolutione, & ligatione in foro judicialis quæ quidem eſt per excommunicationē: & habet hæc pars tres partes. In prima aſſignat hunc modum ligandi: quare, & qualiter fiat. In ſecunda verò authoritate ſacræ ſcripturæ cōfirmat. ibi. *Secundum hos ligandi, & ſoluendi modos, &c.*] In tertia ad intelligentiam illarum auctoritatum quandam quæſtionem quęrit, & determinat, ſcilicet quæ ſit animę macula, uel tenebra, a qua Deus mundat. ibi. *Hic quęritur, quæ ſit illa macula.*)

Dub. I. *Sibijpſis relinquuntur &c.*) Videtur malè dicere; quia lib. arbi. non reſpicit magis, & minus: ergo non eſt modo liberius poſt excommunicationem ad peccatum, quā ante. Item. Iuxta hoc quęritur, quę ſint mala, quæ incurrit quis per excommunicationem. Reſpon. Dicendum, qđ libertas peccandi non eſt libertas; ſed defectus libertatis. Liberum ergo arbi. prout dicitur liberum a culpa; quia hic non eſt libertas eſſentialis; ſed accidentalis, dicitur magis, & minus liberum, & tunc magis eſt liberum, quando melius ſe poteſt defendere; & minus liberum, quando minus ſe poteſt defendere a peccati dominio. Quoniā igitur meritis orōnum eccleſiæ multi ſuſtētantur, & defenduntur a culpis, tunc dr̄ liberiores ad pc̄m perpetrandū fieri, qn̄ auferūtur eis ſuffragia eccleſię. Vnde patet quō illud uerbū intelligit̄. Et nota ꝙ multa ſunt incōmoda, quę incurrunt excommunicati, quæ notantur his uerſibus. *Gratia ſubtrahitur, magis ac magis obice rupto. De uitio ruit in uitium, ſuffragia perdit. Et ſatanæ citus uexandus traditur ille, Quem ligat ex proprijs anathematizatio culpis.* Et intelliguntur quantùm ad expoſitionem, uel de ſe eiectionem: ſicut rex diceretur militem tradere inimico, quem non defenderet ab eius uexatione.

Dub. 2. *Sed intelligendum eſt, &c.*] Quęritur hic, ſi aliquis ſit iniuſtè excommunicatus, utrum habere ſe debeat pro excommunicato. Et quod ſic uidetur; quia dicitur in iure. Sententia paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta tenēda eſt, & timenda. Sed contra: Magiſter dicit, quod illam ſolam ſentētiam approbat curia cœleſtis, quę datur ex meritis. Item, Fouere & tenere ſententiam iniuſtam eſt præſtare patrociniū iniuſtitiæ: ergo talis ſententia (ut uī) nullo modo tenenda eſt nec ab eo, q excōicatur, nec ab aliis. Item. Quęritur, quomodo ſit ſētentia excommunicationis iniuſte lata. Reſpon. Dicendum, qđ ſententia iniuſta dicitur ex animo, ex cauſa, ex ordine. Ex animo, ut cum fertur nō zelo iuſtitiæ; ſed uindictę. Ex cauſa, ut cū non eſt meritum ſufficiens, uel certum, ꝑꝑ quod debeat excommunicari iſte, cui infligitur. Ex ordine ut cū ꝓtermittitur ordo iuris. Si ergo talis excōicatio feratur in aliquem, diſtinguendū eſt; quia aut fertur ab habēte canonicam iuriſdictionem, aut a non habēte. Si ab habente. Dicēdum,

dum, ꝙ tenenda eſt, & timēda, qa non eſt ſubditorū diſcutere ſnĩas maiorū:& ſi cōtēnat, grauiter peccat. Excipiuntur autē duo caſus, uidelicet ſi ſnĩa illata eſt poſt appellationē legitimā, uel quādo continet intolerabilē errorem:ut ſi diceretur: excommunico te, quia credis in Deū. In his duobus caſibus non quærentes abſolutionē, admittuntur ad eorum probationem: aliàs aũt nō admittūtur niſi humiliter petant abſolutionē. Abſoluit aũt dominus Papa in oĩbus ad cautelam; non ꝑꝑ hoc, quod reputet fuiſſe excõicatos, uel excõmunicandos, ſed ut oſtendat eccleſiæ ſententiã (quãtumcunq; ſit iniuſta) eſſe formidandã: unde timetur, & tenetur non conſideratione iniuſtitiæ: ſed ob reuerentiã poteſtatis eccleſiaſticę. Hoc ſentiēdum eſt ſecundũ iura, ſi ex cõicetur ab habēte iuriſdictionē canonicã. Si aũt ab alio excõicetur, qui non hēt canonicã iuriſdictionem, & hoc conſtet, tunc non eſt timēda: utpotè ſi ſint hæretici, uel ſchiſmatici, apoſtatæ, intruſi, ſuſpenſi a iuriſdictione. Si aũt taliũ crimen ſit occultum, tolerãda eſt talium ſnĩa: ſicut & ipſi tolerantur ab eccleſia.

Dub. 3. *De tenebris, &c.*) Videtur falſum dicere: quia uidemus multos peccatores in peccatis exiſtētes; qui ualde benè intelligunt, & addiſcunt:& ita experimentũ eſt cõtra hoc. Itē domini documentũ eſt Luc. 16. Filii huius ſeculi prudentiores ſunt filiis lucis. Item. Cum multò magis ſit peccatum deordinatiuum affectus, quàm intellectus: & corruptiuũ amoris, q̃ luminis, & charitatis, quã fidei: vt potius eſſe dicendũ, ꝙ peccatum ſit frigus, quã tenebra. Reſpon. Dicendũ, ꝙ gratia magis dicitur lux, quã calor, quoniã lux in ſe habet, & uirtutem illuminãdi, & illuminãdo magis, & magis uirtutē calefaciēdi:& ideo plus complectitur lux, quã calor. Et gratia inquantũ lux non tãtùm reſpicit intellectũ, uerumetiã affectum: immo lux, ut dicitur de gratia, noĩat eã, ut reſpicit totã animã: quoniam ſic eſt forma totius orbis primi, per cuius influentiã fiunt generationes circa partes inferiores:& una eſt rō actualitatis, & diffuſionis, ſcd̃m qđ innuit, & dicit apertè Dion. in lib. de Diuinis nominibus: & quia hoc cõpetit gratiæ, q̃ eſt radix oĩum habituum gratuitorũ, & principiũ oĩs boni operis: hinc eſt, qđ dicitur lux, & peccatum dicitur tenebra: qa tenebra non tantùm priuat actũ lucis, ſcd̃m quē eſt in ſenſum uiſus: ſed etiã alios actus, ſecũdũ quos eſt oꝑatiua:& iſta tenebra non reſpicit intellectũ tantũ: ſed intellectũ, ut extēſum ad calorē affectus. Ex his patēt obiecta. Qđ.n. dicitur, ꝙ intellectus uiget in peccatoribus. Dicendum, ꝙ uerũ eſt ſecundum actum, qui eſt purè ſpeculationis, ſed non prout extenditur ad effectum, uel opus. Vnde aliter habuit prophetiam Balaam, aliter Dauid. Ille enim ſolum uidebat: iſte uidebat, & gaudebat: & ſecundùm hoc ſe in oꝑe regulabat, & ſeipſum dirigebat. Exēplũ eſt in muſico, & bono citharœdo: aliter.n. nouit conſonantiã citharæ muſicus,

Lib. 2. cel. Hierar. p. 3. c. 2.

eus; aliter bonus citharedus: & quantùm ad hanc obtũditur intellectus manifeſte, licet nõ quãtùm ad primum ita apèrte: credo tamen firmiter, quod quantùm ad utrumque.

Dub. 4. *Ipſa ergo diſsimilitudo, &c.*) Videtur malè dicere. Omnis enim macula, deformitas dicit: aut qa aliquid eſt remotum; aut quia aliquid qđ non debet, circa rem ponitur, ſicut patet: trũcatus naſo eſt deformatus; ſed habens morpheam, uel aliquid taie, eſt maculatus: ſed peccatum nõ corrumpit bona naturalia; quia nihil corrumpit in eo, quod eſt exiſtentia, uel natura: aut ſi corrumpit, tamen nihil ponit: ergo nullo modo debet dici macula. Si tu dicas, ꝙ ponit malam habilitatem, & pronitatem ad malum, & illa eſt macula. Contra. Illa pronitas poteſt auferri per oppoſitam pronitatem: ergo macula peccati deleret maculam: quod inconueniens eſt dicere. Item. Pronitates liberantur per aſſuefactionẽ; ſolus autẽ Deus liberat a macula, ut dicitur in litera. Reſpon. Dicendum, ꝙ peccatum non eſt aliud quam priuatio ordinis debiti, & uoco ordinem debitum prout comprehendit modum, ſpeciem, & ordinem: prout circa ipſum cõſiſtit præcipue ratio boni. Iſta ergo deordinatio remanens in anima eſt culpa ipſa, & peccatum; quia eſt ex proprio actu, ubi debet eſſe ordo iuſtitiæ. Hic autem habet conſiderari & ſecundùm rationem auerſionis, & ſecundùm rõnẽ cõuerſionis, & ſcđm rationem utriuſque. Secundùm primam rationem competit ei ratio priuationis, ſcđm ſcđm modum ratio infectionis, & hic iungit ſibi rem turpem: ſecundùm tertium modum ratio obligationis. Quantùm ad primum modum dicitur peccatum tenebra, & deformitas. Quoniam bonũ dupliciter poteſt conſiderari. ſ. in ſe; & ſic dicitur lux, & per oppoſitum peccatum dicitur tenebra. Et in comparatione ad uim cognitiuam: & ſic dicitur pulchritudo animæ: & per oppoſitum peccatum deformitas. Quãtùm autem ad auerſionem ſic dicitur macula, & fœtor: & hoc ſimiliter ſecũdùm duplicem cõparationem illius cõiunctionis cum delectabili terreno: aut in ſe: & ſic eſt macula: aut ad uim cognitiuam: & ſic fœtor: & quãtùm ad utrũque ſic cõpetit eſſe uinculum mortis æternæ.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An quis poſsit, uel debeat excommunicari?

AD intelligentiam huius partis ſex quærũtur. Primò quæritur, utrũ aliquis poſſit, uel debeat excommunicari? Secundò dato ꝙ ſic, quæritur ꝓ quo quis ſit excommunicãdus. Tertiò quæritur, a quo. Quartò utrum excommunicatio poſſit iterari. Quintò de cõmunicatione cum excommunicatis. Sextò de abſolutione.

QVOD aliquis poſſit excommunicari oſtenditur. Primò auctoritate domini Matth. xviii. Si peccauerit in te frater tuus &c. uſq; ibi. Qđ ſi eccleſiã non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, &

eus, & publicanus. Et poſt. Amē dico uobis, quodcunque ligaueritis ſuper &c. ſed ethnici, & publicani extra communicationē reputantur: ergo & talis frater: & hoc ſecundùm iudicium eccleſiæ, ut dicit: ergo &c. Item. Hoc probatur exēplo Apoſtoli. qui.1.Corin.v. Fornicatorē manifeſtum tradidit ſatanæ. Et 1. ad Tim.1. Ex quibus eſt hymeneus, & Alexander: quos tradidi ſatanæ. Et Gal.1. Si quis uobis euāgelizauerit præter id qđ accepiſtis, anathema ſit. Et.1.ad Corint. ult. Si quis nō amat dominum Ieſum Chriſtum, anathema ſit. Si ergo Paulus eccleſiæ adminiſtrator ſubiectos excōmunicauit, uidetur illud eſſe conueniens, & licitum. Item. Hoc ipſum rationabiliter probatur per exemplum in moralibus. Pater enim familias ſecundùm rectum ordinem rectitudinis filium inobedientē extra domum ad tempus eiicit, ut ſaltem ſic corrigatur: ergo pari ratione ille, qui præeſt in domo Dei, poteſt & debet conſimilem eiicere extra domum. Sed eiicere extra domum, eſt eiicere extra communication ; & hoc nō ē aliud, quàm excōmunicare: ergo &c. Item. Videmus in arte medendi, quod ſecundùm rectum iudicium artis membrum putridū ordinatum ad aliorum mēbrorum infectionem a corpore eſt reſecandum; ſed in ſpiritualibus contingit membra eſſe putrida per peccatum, & alia mēbra corrūpentia: ergo uī̄ ꝙ talia recte ſint amputāda ſecundū rectū regiminis ordinē; ſed hoc ſit per excōmunicationem: ergo &c.

Contra. Excommunicatio eſt ſeparatio a cōmunione: ſed communio eſt per charitatem; ſed extra charitatem nemo poteſt, nec debet aliquem eiicere: ergo nec excōmunicare. Quod nemo poſſit auferre charitatem uidetur; quia nemo amittit charitatē inuitus. Item. Nemo eſt qui non ſit ex charitate diligendus, quandiu eſt in via: ergo &c. Item. Excommunicatio eſt ſeparatio a communione ſacramētorum: ſed a ſacramentis nullus eſt ſeparandus, nec prohibēdus: ergo nullus eſt excommunicandus. Maior patet. Minor probatur ſic. Omnis fidelis aut eſt iuſtus, & ſanus, aut peccator, & infirmus. Si iuſtus, non eſt arcendus a ſacramentis. Si peccator, & infirmus, & indigens medicinis ſpiritualibus, magis eſt attrahendus, quā arcendus: ergo &c. Item. Excommunicatio aut eſt morbus, aut medicina. Si morbus ergo nulli eſt infligēda; qa omnis ſalus eſt deſideranda. Si meditina: ergo cū medicina ſit omnibus aptanda, & non proſit niſi ei, qui uult in eam per libe. arb. conſentire: ergo nullus eſt excommunicandus niſi uolēs: & quilibet debet uelle ſe excommunicari, quorum utrūque falſum eſt. Item. In excommunicatione traditur ſatanæ ipſe excommunicatus, ſicut patet in excommunicatione ipſius Apoſtoli: aut ergo quantum ad animā, aut quātum ad corpus. Sed quātum ad corpus non poteſt; illud uidemus ad literam. Quantùm ad animam nec poteſt, nec dēt. ergo nullo modo uidetur aliqs eſſe excommunicandus.

RESOLVTIO.

Qui lenibus eccleſiæ monitis non mo uentur, Dei autoritate excom municandi ſunt: ſi quan do reſipiſcant.

RESPON. Ad horum intelligẽtiam eſt notandum; ꝙ ſicut in diſciplinis duplex eſt modus inſtruendi, & duplex modus arguendi, ſcilicet oſtenſiuus, & ꝑ impoſſibile; & in medicinalibus duplex eſt modus curandi. ſ. per medicamẽta leniẽtia, & per medicamẽta aſperantia: curatur. n. aliquis per emplaſtri appoſitionem, aliquis per ſectionẽ. Sic in moralibus ẽ duplex modus corrigendi: unus per dulces monitiones, alter per aſperas increpationes: & hoc ſecundum duo genera hominum: quia quidã ſunt tractabiles, & plicabiles: quidam duri, & rebelles. Sic in diuinis, & eccleſiaſticis iudiciis, in quibus ẽ inſtructio, curatio, & correptio, duplex reperitur modus inſtruendi, & corrigendi, & etiã curãdi. Quemadmodum igitur nolentibus acceptare rationem oſtenſiuam, fit argumẽtatio ducens ad impoſſibile: & morbis qui nõ curãtur per emplaſtrum apponitur uulnus, & cauteriũ: & inuitis, & incorrigibilibus fit curatio ꝑ flagellũ: ſic eſſe oportuit in eccleſiæ rectoribus. Et iõ dominus inſtitutor, & fundator eccleſiæ, eidem non tantùm dedit medicamenta ſacramentorum ad curandum accedentes; ſed etiam gladium ſpiritus, qđ eſt uerbum Dei, & poteſtatem amputandi, & reiiciendi contemptores, & rebelles; & tales licet, & debitum eſt excommunicari, ſicut oſtenſum eſt authoritate Dei, & exemplo Apoſtoli, & ratione in conſimili.

AD ILLVD ergo, qđ obiicitur, quòd excommunicare eſt extra communionem eiicere; quę eſt per charitatem. Dicendum, quòd communio triplex eſt. Quædam ſpiritualis omnino, & hæc eſt quantùm ad dilectionem interiorem. Quędam corporalis, & hæc eſt quantùm ad exteriorem cõuerſationem. Quædam medio modo, & hæc eſt quantùm ad ſacramẽtorum ſuſceptionem, & pręcipue quantùm ad ſacramentum altaris. Dico ergo quòd a prima nullus poteſt, nec debet excludi quandiu eſt uiator: nec excommunicatio dicit priuationem illius communionis. Quantùm ad ſacramentalem excluditur quilibet, qui dicitur excõmunicatus ſiue maiori, ſiue minori. Quantum ad conuerſationem exteriorem attenditur excommunicatio maior, in qua communicatio negatur ſecundùm actus legitimos, qui attenduntur in quinque, ſcilicet in oſculo, in colloquio, in conuiuio, in oratorio, in ualefaciendo. Vnde uerſus. *Os, orare, uale, conuiuia, menſa, negatur.*) Sic igitur patet, quòd cum triplex ſit communio, una ſpiritualis, & alia ſacramentalis, & alia corporalis, quòd ſecundùm primam nullus excommunicatur: ſecundùm ſacramentalem, excommunicatur omnis qui dicitur excommunicatus: ſecundùm tertiam excommunicatur ille, qui maiori excommunicatione excommunicatus dicitur; quia maiorem hic priuatio communicationis: & ſic pa-

tet.

tet illud primũ. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ nullus ſeparandus eſt a ſacramentis. Dicendum, ꝙ immo; quoniam & ſi ſacramenta ſint medicinæ: tamen non ꝓſunt niſi diſpoſitis. Vnde ſicut bonus medicus ſecundũ artem prohibet infirmũ a medicinis, non tantùm a cibis ꝓꝑ indiſpoſitionem: ſic in propoſito eſt intelligẽdum. Vtilius enim eſt alicui medicinam ſubtrahere, quã dare contra diſpoſitionem, immo tali differre medicinam eſt medicinale. Ad illvd, quod obiicitur de excommunicatione, utrum ſit morbus, uel medicina. Dicendum, ꝙ ſicut ſectio de prima ſua ratione plaga eſt & dolorem facit: tamen in comparationem ad uulnus apoſtematis eſt medicina: ſic ipſa ſeparatio a communione fideliũ dicit malum, & damnum, & pœnam: in comparatione tamẽ ad rebellem medicina eſt, ut eius rebellio, & cõtumacia frãgatur. Vnde ſicut ille, qui ſyllogizat ꝑ impoſſibile, deducit ad impoſſibile; non ut ibi ſiſtat, ſed ut redeat ad ueritatem: ſic eccleſia ſeparat & excommunicat, ut redeuntẽ cum humilitate, & confuſum de contumacia, arctius ſtringat, & interius claudat. Et ſic patet, ꝙ quamuis ſit medicina: q̃a curat morbum rebellionis, ꝙ nullus hanc medicinã debet appetere, nec debet dari niſi quærenti ueram medicinam, nõ contemnenti. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ excõmunicare eſt tradere Satanę. Dicendum, ꝙ Satan eſt tortor, non tantùm animarum, uerum etiam corporum. Tradere autem tortori eſt dupliciter, aut ceſſando a protectione torquendi: ſiue exponendo, aut iubendo tortori, ut affligat. Excommunicare ergo ſecũdùm præſentis eccleſiæ ſtatum eſt Satanæ tradere, protectionẽ ſubtrahendo, & ei exponendo: ſubtrahit ergo ſuffragia & ſacramenta per quæ munimur cõtra hoſtis inſidias. In tempore aũt eccleſiæ primitiuæ, quia Dæmones ipſis Apoſtolis ſubiiciebantur, & manifeſtanda erat fides per miracula; non tantùm exponebãtur, immo corporaliter ad mandatum Apoſtolicum uexabantur: ſicut dicitur. 1. Cor. 5. & in Textu, & ĩ Gloſa: & illud decuit in principio eccleſię fieri ad terrorem, uel propter excellentiam Apoſtolorum: Nunc autẽ quamuis non ita uexentur: tamen corpore, & ſpiritui uexandi exponuntur: & pro tanto dicuntur tradi Satanæ, & uerè excõicari. Et ſic patent obiecta.

Qvaestio II.

Propter quid, aut cui, vel quando inferenda ſit excommunicatio?

PRo quo quis debeat excommunicari, & quare: utrum ꝓ damno, uel pro iniuria illata eccleſiæ. Et ꝙ ſic uidetur: ſi quis enim frangit, uel incendit eccleſiam, excommunicatus eſt ipſo iure: non autem ſi aliam domũ frangeret, &c. Item. Si quis ꝑcutit clericum eſt excommunicatus ipſo iure, & incidit in canonem latæ ſententiæ. Sed non incidit, ſi percutit laicum ſecularem: ergo ſi ius rectè dictat, uidetur, ꝙ pro iniuria etiam ſibi illata poſſit eccleſia excommunicare. Item. Ratione uidetur: quia gladius unicuiq; datur ad de-

defenſionem; ſed poteſtas excommunicandi eſt gladius ſpiritualis: ergo poteſtate excommunicandi poteſt eccleſia ſe defendere & contra damnum, & contra iniuriam. Item. Iuſtum eſt unumquenque puniri in eo, in quo peccat: ergo ſi peccat in matrem eccleſiam inferendo dãnum, & iniuriam: iuſtum eſt, ut perdat eius beneficia, & ſuffragia: ſed hoc eſt excommunicari: ergo, &c.

Contra. Excõmunicatio, ſiue anathematizatio eſt maledictio: ſed Rom. 12. dicitur: Benedicite maledicentibus uos, Benedicite, & nolite maledicere; ergo maledicentibus, uel male facientibus non debet eccleſia maledicere: ergo nec excommunicare. Item. Excõmunicatio eſt beneficiorum ſubtractio: ſed Deus non ſubtrahit miſericordiam & beneficia ab his, qui offendunt ipſum: ergo ſi pręceptũ eſt neceſſitatis uiris, ut ſint miſericordes & perfecti ſicut pater cœleſtis, qui facit ſolẽ oriri ſuꝑ bonos, & malos: ſicut dicitur Matth. 5. ergo non debet eccleſia hoc ſubtrahere propter damnum uel iniuriam aliquam ſibi factam. Item. In excommunicationibus damnatur homo in ſpiritualibus: ſed improportionabiliter maius eſt damnum in ſpiritualibus, quàm in temporalibus: ſed ſi quis incendit uel fregit eccleſiam, uel percuſſit clericum, uel aliquod tale, non damnificauit niſi in temporalibus: ergo cum nõ debeat infligi maior pœna, quàm ſit damnum: uidetur, ꝙ propter hoc non debet excommunicari. Item. Eccleſia militãs debet imitari triũphantem: ſed dicitur in canonica Iudæ, ꝙ cum Michael altercaretur de corpore Moyſi, non eſt auſus iudicium inferre blaſphemando: ſed dixit, Imperet tibi Dominus: ergo uidetur pari ratione, ꝙ eccleſia nullum altercantem cum ipſa debet excommunicare, ſiue anathematizare.

RESOLVTIO.

Qui ſimel, atque bis monitus adhuc ad eccleſiæ obedientiam redire contempſerit, excommunicetur protinus, ut contumax. Tametſi nihil prohibeat, ut pro alio, quàm pro contumacia excommunicetur; at uerò ex conſequenti.

Respondeo. Ad prædictorũ intelligentiam eſt notandum, ꝙ duplex eſt excommunicatio, ſiue excommunicandi modus. Quædam enim excommunicatio eſt a iure, quædam a iudice. Prima excommunicatio eſt pręſeruatiua. Secunda eſt curatiua. Prima excommunicatio, & ſi fieri uideatur ad cõſeruandã libertatem eccleſiaſticam, ſicut ſecũda fieri uidetur propter emẽdam: tamen prima principaliori modo fertur ad cauendam culpam: quia magna culpa eſt, & multum grauis, quãdo quis peccat in eccleſiam. Similiter ſecunda principaliori modo fit ad frãgendam contumaciam: & ideo talis ſecũdùm formam iuris nulli debet infligi niſi contumaci: & ideo debet monitio præmitti, ut ſic de contumacia conuincatur. Cõtumax autem dicitur, qui ſemel, & bis monitus, tertiò peremptorie citatus, non cõparet: aut ſi comparet, non uult ſtare iuri, uel quãdo offenſa eſt ma-

manifeſta, & iuſſus a iudice nõ uult emendare, tali autem com petit hæc medicina: ſicut in primo problemate uiſum eſt.

Ex his patent rationes ad utramque partem. Concedo.n. ꝙ pro damno, uel iniuria poteſt excõmunicationis ſententia dictari a iure: ſed non principaliter propter hoc: & ſimiliter pro emẽda poteſt ferri a iudice: ſed non principaliter propter hoc: ſed propter contumaciam. Rationes ad primam partem oſtẽdunt, ꝙ excommunicatio fertur pro damno. Rationes uerò ad oppoſitum oſtendunt, ꝙ nõ principaliter pro damno: ſed ꝓ peccato: unde eccleſia maledicit, & ſubtrahit beneficia ob meritum illius, non propter damnum ſuum: ob illius culpam, nõ propter uindictam. Si enim ille uelit redire, & non poſſit emendare, ſtatim eccleſia parcet.

Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ eccleſia damnificat illum in ſpiritualibus. Dicendum, ꝙ eccleſia non damnificat: ſed ille, qui peccat, & eſt contumax, ſeipsũ damnificat: ſed eccleſia oſtendit ipſum damnificatum, ut ſic ſaltem malum ſuum erubeſcat, & deſerat: & ſi quodam modo magis damnificet, hæc aggrauatio damni ad utilitatem ipſius finaliter ſecundùm intentionem eccleſiæ ordinatur. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ Michael non maledixit. Dicendum, ꝙ diabolus eſt obſtinatus in malo, & incorrigibilis: & maledictio illata ſibi non poteſt eum nec per ſe, nec per accidens ordinare ad benedictionẽ: & ideo nulla fuit utilitas in maledicẽdo diabolũ: ſed dum eccleſia maledicit ſubditum, facit ei confuſionem pro peccato: & quia tali confuſione põt a peccato reſipiſcere, ideo maledicit, ut poſt benedicat, ideo ligat, ut abſoluat: & non eſt ſimile de hac maledictione, & de illa.

Qvaestio III.

A quo inferri poſsit, & debeat excommunicatio?

A Qvo poſſit excommunicatio fieri; & ꝙ a ſolo habente clauem oſtenditur ſic. Soluere, & ligare ſunt actus clauium: ſed excommunicare eſt ligare, ut dicit Magiſter in litera: ſed cuius eſt actus: eius eſt & potentia: ergo &c. Item. Excommunicare eſt a communione ſacramentorum ſeparare: ſed eius eſt a communione, ſiue a participatione ſeparare, cuius eſt adminiſtrare: ſed ſolus ſacerdos, qui habet claues poteſt ſacramentum corporis, & ſanguinis adminiſtrare: ergo ſolus poteſt excommunicare. Item. Petro data eſt poteſtas ligandi, & ſoluendi in foro iudiciali, & pœnitentiali: quæro igitur, quando: & uidetur, ꝙ non, niſi quãdo datę fuerunt ei claues: ergo, qui non habet claues, non habet hanc poteſtatem. Item. Maioris uirtutis eſt, & poteſtatis ligare uinculo excommunicationis, quàm pęna ſatisfactionis: ſed ſolus ſacerdos poteſt pęnitentiam imponere, & cõfeſſiones audire, qui habet claues: ergo ſolus talis põt excõicare, quia qui non põt in minus, non poteſt in maius.

Contra. Iudices delegati habent potentiam excommunicandi, & cum multi eorũ claues

non

non habeant, quia non ſunt ſacerdotes: ergo aliquis poteſt excõicare, qui non habet claues. Si tu dicas, ꝙ non ſua auctoritate excõicant. Obiicitur tunc de Archidiacono, ꝙ ex ſuo officio cãs audit, & defendit: ergo excõicare poteſt, & tamen ſi non eſt ſacerdos, nõ habet claues. Si tu dicas, ꝙ ſimiliter habet ꝑ demãdationẽ, uel conſuetudinẽ: quæro, quare nõ ſimiliter habet actũ ligandi in foro pœnitentiali ꝑ cõmiſſionẽ, uel conſuetudinẽ: nõ enim uidetur maior rõ in uno, q̃ in alio. ITEM. Electus canonicè, & approbatus; certum eſt, ꝙ anteq̃ ordinetur in presbyterũ, non habet claues: & tamen põt cauſas audire, & excõicare propria auctoritate: ergo &c. ITEM Sacerdos parochialis non habet ſecundũ iura poteſtatẽ excõicãdi niſi pro furtis, & rapinis, & cõſimilibus: & conſtat, ꝙ ipſe habet claues, & uſum clauium, ergo excõicatio non eſt a poteſtate clauium. ITEM. Multitudo tota ut capitulum excõicat, ita ꝙ nullus: ſed multitudinem habere claues, ita ꝙ nullus, eſt impoſſibile: cum dicat proprietatẽ abſolutã: ergo actus excõicãdi nõ eſt a claue. IUXTA hoc quæritur, cum multitudo non poſſit excommunicari, ita ꝙ nullus, quomodo poſſit excommunicare, ita quòd nullus.

RESOLVTIO.

Cum excõmunicatio poteſtatem clauium praeciſe non ſequatur, ab eo inferatur, qui iuriſdictionis poteſtate fungitur.

RESPONDEO. Dicendum, quod inter ipſos Iuriſtas de hac quæſtione eſt cõtrouerſia. Quidam dixerunt, quod poteſtas excõicandi ſolum eſt in epis. Alii dixerunt, quod non ſolum eſt in epis, ſed etiã in Archipresbyteris, Archidiaconis, & Abbatibus, & aliis prælatis. Tertii dixerunt, ꝙ hoc competit his & etiã ſacerdotibus parochialibus. Sed licèt in hac quæſtione Canonũ ſit dicere Quia: tamẽ Theologię eſt dicere propter quid, tãquam ſcientiæ ſuperioris, & altioris. Quod enim in eccleſia aliquis habeat poteſtatẽ, hoc ẽ ab ipſo Chriſto, qui poteſtatem contulit Apoſtolis, & pręcipuè ipſi Petro: utramq; enim dominus ipſi Petro contulit poteſtatem, & ligandi, & ſoluendi in foro pœnitentiali; & ligãdi, & ſoluendi in foro iudiciali. Prima poteſtas reſpicit ordinem, ſecunda prælationẽ: unde ſecundum primã par poteſt abſoluere parem: ſecundum ſecundam non poteſt par ligare parẽ, nec ſuperiorem. Et huius ratio eſt, quia illa eſt ordinis: hæc autem prælationis ſ. poteſtas excõmunicandi. Prima poteſtas ligãdi, & ſoluendi in foro pœnitentiali aditum cœli aperit: & ideo rectè dicitur clauis. Secunda per cenſuram iudicii ſubditos coercet: & ideo dicitur gladius. Prima poteſtas eſt poteſtas arbitrandi inter Deũ, & hominem: ſecũda uerò inter hominem, & hominem: & ideo prima reſpicit ordinem, ſecũda prelationẽ. Prima poteſtas quoniam collata eſt Petro, ut ſacerdoti, deſcendit in omnes ſacerdotes, quamuis non omnes habeant executionem. Secunda quia collata eſt Petro, ut prælato, deſcendit in omnes per-

ſonas ecclesiaſticas, quæ habēt prælationem, uel iuriſdictionē. Vnde qui habent iuriſdictionem ordinariā in iudicando aliquos, habent poteſtatē coercendi eos per cenſurā eccleſiaſticā, ut iudicium eorum inuiolabiliter obſeruetur. Et quoniā iuriſdictionē habent non ſolum habentes claues, ſed etiā nō habentes: habent (inquam) uel ex iure, uel ex conſuetudine, ſicut archidiaconi & aliqua capitula: iō poſſunt excommunicare. Rurſus, quia aliqui habent claues, q̄ nō habent iuriſdictionē in foro iudiciali, ut ſimplices ſacerdotes: ideo non poſſunt excōicare niſi ꝑ cōmiſſionē, uel niſi in caſibus determinatis, ut in furto & rapinis. Concedo ergo rōnes ꝓbantes, q̄d hæc poteſtas non ſequitur præciſè poteſtatem clauiū. Ad illvd ergo, ꝙ primò obiicitur, quod ſoluere, & ligare ſunt actus clauium. Dicendum, quod uerū eſt in foro pœnitentiali: ſed in foro iudiciali nō sūt clauiū, niſi accipiatur poteſtas clauiū ſecundum plenitudinē: ſecundum quē modum dicitur eſſe in Epis, qui quando promouentur a ſacerdotio in ep̄atum, non recipiunt nouā clauem, ſed clauis poteſtatis in eis ampliat̃. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ eius eſt excommunicare, cuius eſt communicatione dare. Dicendum, q̄d non ſolum eius eſt; uerumetiam eius, qui præeſt cōmunicāti, uel etiam adminiſtrāti ſacramenta: & q̄m tales ſunt qui habent iuriſdictionem, quāuis non habeant claues: iō &c. Ad illvd, ꝙ quæritur, quando data eſt hæc poteſtas Petro: dici pōt ꝙ ſimul data eſt utraque, quia data eſt ei poteſtas clauis in ſua plenitudine. Vel pōt dici, ꝙ non ſimul, ſed poteſtas clauiū promiſſa fuit Matt. xvi. & data Ioh. xx. Accipite ſpiritū ſanctum, &c. Poteſtas uerò excommunicandi inſinuatur fuiſſe data Matth. xiii. ubi poſtq̄ dictum eſt, Si eccleſiā non audierit, &c. Additum eſt, Amen dico uobis, quodcumque ligaueritis, &c. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ hęc eſt maioris uirtutis. ſ. excommunicare. Dicendum, ꝙ ſe habent ſicut excedentia, & exceſſa, & ſunt alterius, & alterius ordinationis: & ideo non ſequitur, quod qui habet unam poteſtatē, habeat aliā: utraque tamē concurrit ad poteſtatis plenitudinem, & una ſine alia eſſe poteſt. Pluribus tamen conceditur clauis, quā gladius, quia plures habent ordinē ſacerdotalē, quā prælationem, & eccleſiaſticam iuriſdictionem. Et ſi quæratur rō huius, duplex eſt. Vna eſt diffuſio boni, quia poteſtas clauiū eſt ad reconciliandum, poteſtas gladii ad compellendum. Alia rō eſt uitatio periculi, quia pauci ſunt q̄ ſciant hoc enſe percutere: ideo ꝓꝑ periculum, paucorum manibus tradi debuit. Ideo etiā ſolemnem excōicationem, quæ fit cum candelis prius accēſis, & deinde extinctis, & pulſatis campanis, oportet a ſolis epis fieri, licèt aliæ poſſint ab aliis fieri. Ad illvd, quod quæritur ultimo, quare congregatio, ſiue multitudo pōt excōicare, ita quod nullus, & non excōicaſi. Dicendum, q̄d peccata multitudinis nulla ſunt, ſed iuriſdictio

ctio multitudinis non nulla eſt. Et ſi tu quęras, unde hoc eſt. Dicendum, quod multitudo benè facit ad augmentum potētiæ in excellentia: unde multitudo poteſt trahere nauē, ita qđ nullus trahat nauē p ſe; ſed multitudo inquantū huiuſmodi non facit defectum, nec impotentiam: unde multitudo non trahitur, niſi quilibet de multitudine trahatur: ſic tota multitudo excōicat, ita quod nullus. Non ſic excōicatur, ad minus ſecundùm noua iura, ut Iuriſtæ dicunt.

QVAESTIO IIII.

An quis pluries excommunicari poſſit?

De excommunicationis iteratione, & quæritur utrum aliquis poſſit pluries excommunicari. Et ꝙ ſic, uidetur primū; quia hoc habet uſus eccleſię uniuerſalis, quam errare eſt impoſſibile, ut uidetur. ITEM. Videmus in aliis pœnis impoſitis, qđ ſimul, & ſemel plura poſſunt imponi ieiunia, uigiliæ, & orationes: ergo pari ratione poſſunt inſligi plures excōmunicationes. ITEM. Ita uidemus in remediis, ꝙ ſi iteratur morbus, & remedium; ita ēt in pœnis, quod multiplicantur pœnæ ſecundū merita: ergo cū excōicatio, & remedium ſit & pœna, uidetur igitur ꝙ ſicut cauſa pōt iterari, & multiplicari, ꝙ & excōicationes. Et ꝙ cauſæ poſſint iterari, illud eſt apertum: poteſt. n. aliquis eſſe incendiarius, fractor eccleſiarum, ꝑcuſſor clericorū, & ſic de aliis: ergo &c. ITEM. Si non poſſent excōicari, ex quo ſunt excōicati: & illi qui ſunt abſque excōicatione poſſunt excommunicari: ergo excommunicati ſunt melioris conditionis, quàm non excommunicati.

CONTRA. Excommunicatus interfectus eſt gladio ſpirituali: ſed interfectus non poteſt magis, nec minus interfici: ergo nec excōicatus iterum excōicari. ITEM. Excōicatus extra cōmunionē eccleſię eſt eiectus: ſed ut dicit Apoſtolus. i. ad Chor. v. Quid mihi de his, qui foris ſunt iudicare? ſed poſſe excōicare eſt poſſe iudicare: ergo ſi non pertinet de talibus iudicare, uidetur ſimiliter, ꝙ nec excōmunicare. ITEM. Excōicatus eſt beneficiis eccleſiaſticis priuatus; & excōicatio eſt priuatio: ſed priuationes non recipiunt magis, & minus: non. n. dicitur unus cœcus altero magis cęcus, & minus; ergo &c. ITEM. Alter altero nō eſt abſolutus magis, nec minus, nec idem magis ſeipſo: ergo pari rōne, nec excōicatus magis, & minus, immo multo fortius.

RESOLVTIO.

Iterata culpa, excommunicationis inductiua: cur & non ipſa excōicatio eiuſdem culpæ punitiua meritò iterabitur?

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ excōicatus benè poteſt iterum excommunicari, uel eiuſdem excōicationis iteratione ad ſuam maiorem confuſionem; uel etiā alia propter nouæ culpæ cōmiſſionem: & tunc tot erunt excōicationes, quot cauſæ principales, pro quibus excommunicatur. Sicut enim iteratur culpa, ita rationabiliter iterari poteſt, & debet ipſa pœna: & concedendæ ſunt rationes ad hanc partē.

AD ILLVD ergo, ꝙ primò

obiicitur de interfectione. Dicēdum quòd quemadmodum qui peccat mortaliter, mortuus eſt; & interficit ſeipſum per expulſionem gratiæ, & adhuc magis poteſt peccare: quia quãuis non uiuat ad bene agendum, adhuc tamen uiuit in eo uoluntas ad male operandum: & quamuis gratia ſit expulſa, poteſt tamen magis a gratia elongari. Sic ītelligendum eſt in propoſito, quia quamuis ſecundum ſtatum illū nihil proſint ei eccleſiaſtica ſacramenta, & ſuffragia: poteſt tamē adhuc magis, & magis elongari. Nec eſt ſimile de interfectione corporali, in qua prima interfectio reddit impoſſibilem ad uitā non ſic eſt in propoſito, quia adhuc manet aptitudo ad redeundum. AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ extra communionē eſt. Dicēdum, quod quia characterem baptiſmalem habet indelebilem, quantumcunq; ſit malus, ideo non exit omnino eccleſiæ poteſtatem: & ideo punit, et corrigit magis, quā paganos infideles, qui nūquam fuerūt ſub poteſtate eccleſiæ: & de talibus ſcilicet paganis loquitur Apoſtolus, non de malis ſubditis, & excommunicatis: nā ipſe de eis iudicabat. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, quod abſolutio non recipit iterationem per intenſionē. Dicendum, ꝙ hoc falſum eſt: & patet in eo, qui pluribus excōmunicationibus diuerſis de cauſis eſt excōmunicatus ab eodē, uel qui eſt excōmunicatus a diuerſis epiſcopis, qui poteſt abſolui ab una excommunicatione, ita ꝙ non ab alia: quia non ſic eſt cōnexio in abſolutione, ſicut in gratiæ infuſione. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd priuationes non recipiunt magis, nec minus: poteſt reſponderi dupliciter. Primo quia illud eſt uerum in puris priuationibus, nō in aliis. Nā claudus dicitur magis, & minus; quia non totaliter priuat uirtutem gradiēdi: ſimiliter & iniuſtus magis, & minus. Vel poſſet dici, ꝙ & ſi ratione actus, uel habitus magis, & minus non recipiant, tamen ratione cauſarū: unde magis eſt elongatus a uiſu, qui læſus eſt in neruo, & in pupilla, & in humore cryſtallino, quàm qui in altero horum tantum: ſimiliter intelligendum eſt in propoſito.

QVAESTIO V.

An qui excommunicatis communicant, & ipſi excommunicati ſint?

DE excommunicatione quãtum ad cōmunicationē: & quæritur, utrum communicans cum excommunicato ſit excommunicatus. Et ꝙ ſic oſtenditur, quia iura iſtud dicunt. ITEM. Ratione uidetur; quia accedere ad unum oppoſitorum eſt recedere a reliquo: ſed excommunicatus eſt extra communicationem poſitus: ergo qui ei communicat a cōmunicatione recedit. ITEM. Excommunicatio infligitur in pœnā erubeſcentiæ: ſed nulla eſt erubeſcentia, ubi alii communicant: ergo ad hoc quod ſententia illa ſit alicuius ualoris, neceſſe eſt ipſo iure alios arcere ab excommunicati communione: ergo ſi cenſura eccleſiaſtica eſt in excommunicatione, uidetur quod iuſte, & debite talis ſit excōmunicatus.

ITEM.

ITEM. Aut licet communicare excommunicato, aut nō. Si ſic: ergo tales non ſunt uitandi: & hoc eſt contra illud .i. ad Cor. v. Si quis frater &c. & poſt, cū huiuſmodi nec cibum ſumere. Si non licet: ergo per aliquā ſententiam alii arceantur communicare cum iſto, & nō niſi per ſnīam excōicationis: ergo qui cōicant ei, incidunt in excōicationis ſententiā: ergo ſunt excōicati.

CONTRA. Communicans cū infideli, ſiue cum altero peccatore ſiue in cibo, ſiue in potu, non incurrit illud uitium, niſi cōicet in actu conſimili, ſiue crimine: ergo pari rōne nullus participans cum excōicato eſt excommunicatus, niſi participet ī crimine. ITEM. Excommunicatio aut eſt morbus contagioſus, aut non. Si ſic: ergo qua ratione iſte primo excommunicatus inficit participātem pari uitio: ita & alius alium, & ſic deinceps: ergo ſi hoc falſum eſt, & cōtra iura, non eſt morbus cōtagioſus: ergo non uř, quod cōicans excōmunicato ſit excōicatus. SI TU dicas, ꝙ hoc facit inſtitutio, nō cōtagio. Contra. Inſtitutio iſta ab hoīe eſt ſicut excōicatio; ſed nullus debet infligere pęnā niſi pro culpa: ergo ſi non communicat in merito, ſiue in culpa; nec in pœna: ergo inſtitutio illa, quæ facit communicari in pœna, ſiue culpa, eſt iniuſta. ITEM. Filius communicans patri, aut eſt excōmunicatus, aut non. Si ſic: ergo debet uitare patrem: ſed ſi pater non poteſt uitari ſine ſuo detrimento: ergo filius portat iniquitatem patris, ꝙ eſt contra ius diuinum. Si autem non eſt excommunicatus: ergo licet alicui ex familiaritate communicare cū excommunicato. Sed laudabilior eſt ſocietas, & amicitia, & charitas: ergo uidetur pari ratione, ꝙ ex ſociali amore, uel aliquo tali licet excommunicato communicare: & ita non uidetur communicās excommunicato eſſe excommunicatus. ITEM. Excommunicatio omnis, ſiue maior, ſiue minor ſeparat a ſacris; ſed nullus ſeparandus eſt a ſacramētis niſi pro culpa mortali: ergo omnis communicans excommunicato peccat mortaliter. Sed ſi hoc uerū eſt, cū iſta medicina ſit occaſio multorum periculorū, uideť tunc ꝙ nō ſit medicina; ſed morbus; & ꝙ quicumque infert eā, cū ponat multos in graui periculo, ꝙ grauiter peccet.

RESOLUTIO.

Si neceſſitas euidenter non urgeat; ignorantiaque non excuſet: qui excommunicatis communicant, & ipſi excommunicati ſunt.

RESP. Dicēdum, ꝙ ſicut tactū eſt, duplex eſt excōicatio .ſ. minor, & maior. Minor tm̄ ſepat a ſacřis. Maior uerò nō tantū a ſacřis ſeparat; ſed ēt ab actibus legitimis cū aliis ꝑſonis: & iō excōicatio minor ē morbus reſpiciens perſonā abſolute: excōicatio verò maior eſt morbus reſpiciens ꝑſonā; ut eſt pars cōicans, & ſeparās a cōicante: hęc ūt ſeparatio cū ſit relatio ęquparātiæ, locū nō hřet, niſi alii ſepararētur ab eo: ergo ad hoc ꝙ iſta excōicatio ſit efficax ſtatuit ius, vt alii cū uitēt. Et quia hoīes ut in plu

ribus magis timent pęnam, quã culpam, infirmitatem ſententiæ adiunxit pœnam conſimilem; ſed minorem: unde non ſeparat a cõmunicatione fidelium; ſed ſacramentorum. Et hoc totum dictat ratio recta eſſe conueniẽter factum, & ſtatutum: ſed quoniam periculum eſt omnes a cõmunicatione (ut potè qui neceſſitate, uel ignorantia communicant) prohibere: ideo debuerũt tales perſonæ excipi: Vnde qui communicãt neceſſitate ſicut filii, & filiæ quãdiu ſunt ſub manu parẽtum, ſicut uxor, ſicut ſerui, & ſeruientes, & ancillæ: ſicut peregrini, & pauperes, dum unde ſuſtententur, non habent, in talibus ius ſententiam relaxat. Similiter qui communicant ex utilitate, ut conuertatur peccator a uia ſua mala, cum ſecundũ legem charitatis ambulent, non arceantur. Similiter qui cõicant ex ignorãtia, excõicati nõ ſunt, pro eo ꝙ talis ignorantia facti excuſat. Dicitur autem hic ignorare, quãdiu homo neſcit, uel ꝑ denunciationem, uel per famã: unde non debet ſibi q̃s de facili conſcientiam facere; q̃a de quolibet præſumẽdum eſt bonum, niſi probetur contrarium; & hæ circunſtantiæ hoc uerſu continentur. Vtile, lex, humile, res, ignorata, neceſſe. In quo tangit̃ hic triplex cauſa, & neceſſitas cõprehẽdit tria mẽbra his perſonis exceptis: Et ſic cõicantes ſine aliqua harũ conditionum interuenientiũ excõicatis, ſecundùm regulam iuris excõicati ſunt minori excõicatione: & hoc quidẽ rationabile eſt, ut uiſum eſt.

Ex his patẽt obiecta. Qđ.n. obiicit de aliis peccatis, & de cõtagione, & de filio, in oĩbus patet rñſio; q̃a hoc facit inſtitutio: & rõ inſtitutionis dicta eſt, & cõuenientia exceptionis, & quare maior tranſit, & minor. Et iõ regula eſt, ꝙ excõicatio nõ trãſit in tertiã perſonã. Patet etiam, ꝙ cõicans non cõicat in culpa; ſed quia non adhibet debitam reuerentiã ſentẽtiæ, hinc iuſtum eſt quòd reportet pœnam.

Ad Illvd, quod obiicitur, ꝙ iſta eſt pœna tãtùm mortaliter peccantium. Dicendum, ꝙ ſecũdùm aliquos concluſio conceditur. Dicunt.n. ꝙ pręter caſus exceptos mortaliter peccat, q̃a facit contra eccleſiæ mãdatum, & ſcienter uidetur contemnere ſententiam eccleſię. Sed quia ualde durum uidetur illud dicere, & maximum periculum eſſet oẽs communicantes excommunicari: ut declinemus periculũ utrũque, ſine præiudicio hic diſtinguendum uidetur. Dicere enim ꝙ tãtùm ſit peccatum ueniale; non uidetur conueniens, cum cõiter paruã uim faciãt hoĩes in peccatis uenialibus. Dicere iterũ, ꝙ ꝓ quolibet uerbo humanitatis, qđ amicus amico dicit, peccet mortaliter; durũ ur̃. Et iõ dicendũ; q̃ cõicat in actu exteriori in contẽptum ſñię latę: ꝙ tũc peccat mortaliter. Aut nõ cõicat in contẽptum; ſed tamẽ rõnabiliter uideri põt, ꝙ ſñia ueniat in contẽptum: adhuc credendũ ẽ cũ mortaliter peccare. Aut ꝓbabiliter credit̃, ꝙ ex hoc nunquã ſñia contenẽtur, & ipſe cũ timore hoc facit, & ex quadã affabilitate, uel ſocietate aliqua uerba ꝓter neceſſitatẽ dicit, uel

alio modo in caſibus non exceptis cōicat: tunc credendum eſt circa tales ſententiam tēperari. Vnde ſi quis quęrat, utrū hō debeat magis dimittere ſe interficere, q̃ aliqđ uerbum dicere: Dico, ꝙ ſi ex hoc in cōtemptū ueniret ſnīa, deberet utiq;. Sed qs iudicaret iſtū malèfacere, cū potius debeat de furto comedere, q̃ fame perire? Si q ergo dicūt, ꝙ peccat mortaliter, intelligendū eſt, quando cōtemptus interuenit: & qa uix pōt frequentari ſine contemptu: ideo ſanū cōſilium eſt unicuiq; ut ſe a talibus elonget propter uitandū periculū: ſicut dicit Aug. quòd faciendum eſt de iuramento. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ non priuantur ſacramentis ſic mortaliter peccātes. Dicendū, ꝙ hoc factū eſt propter terrorem, ne forte per aſſuetudinem in periculū contemptus incideret.

QVAESTIO VI.

An quis inuite abſolui poſſit?

DE abſolutione, & quæritur, utrum aliquis poſſit abſolui inuitus. Et ꝙ ſic uidetur, qa pater carnalis multa bona facit filio inuito: ergo pari ratione, immo multo fortiori, cū magis pius debeat pater ſpiritualis eſſe: uidetur, ꝙ poſſit abſoluere ſubditū ipſo inuito. ITEM. Pronior dēt eſſe ad miſerendum, quam ad condemnandum: ſed aliquis de iure poteſt excōicare inuitū: ergo multo magis abſoluere. ITEM. Excommunicatio eſt pœna inflicta exterius propter emendationē: ergo ſi peccator non emēdatur, ſed deterior efficitur, cū ceſſante cā; ceſſet & effectus: vr̄, ꝙ poſſit, & debeat talis etiam nolens abſolui.

SED CONTRA. Nullus pōt, nec dēt abſoluere aliquem inuitum in foro pnīali: ergo pari ratione nec in foro iudiciali.

ITEM. Dictū eſt Petro. Quodcunq; ligaueris ſuper terrā, erit ligatum & in cęlis: ergo conformari debet ligatio, quę fit in terris, ei ligationi, quę fit in cœlis, & econuerſo, alioquin non fit, ut dēt: ſed in cœlis nullus abſoluitur inuitus: ergo nec in terris debet. ITEM. Manente cauſa manere debet & effectus: ſed cauſa, propter quā infligitur excōmunicatio, eſt rebellio, & contumacia: ſed quandiu non uult abſolui, eſt rebellis, & contumax: ergo inuitus non debet abſolui. Mat. 16

IVXTA hoc quæritur, quis ſit modus, ſecundùm quem debet abſolui. Quæritur etiam, a quo poſſit abſolui. Qõ col.

RESOLVTIO.

Niſi ceſſet cōtumacia, cōſentiat q̃ excommunicatus a iure, abſolui nō poterit: quidquid ſit de excommunicato de facto, ad corrigendum ipſum errorem.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ eſt loq de potētia abſoluēdi, & excōicandi, prout pōt in hos actus, uel de iure, uel de facto: differt.n. facere & iuſtè facere. Si loquamur de facto, ſi Ep̄s excōicet nō contumacem, ꝑtermiſſo iuris ordine, in facie eccleſiæ excōicatus eſt: quamuis iniuſtè lata ſit ſnīa, & tenetur eam ſuſtinere: alioquin ex hoc ipſo contemptu efficitur dignus excōicari, & ligatur apud Deum. De iure aūt eſt excōmunicatus, quādo ſecundum iuris dictamen ab eo, q hēt iuriſdictionē canoni-

 cam

cam fertur ſententia in cõtumaciem: & hæc ligat apud Deum. Similiter intelligendum in abſolutione ꝙ põt aliquis abſolui de iure, vel de facto. De iure nullus excõicatus abſolui põt, niſi ceſſet a cõtumacia. De facto abſolui põt ſecundum uoluntatẽ prælati, in cuius poteſtate fuit ſententiam ferre, & reuocare. Vnde ſi talis abſoluatur, nec peccat, nec eſt excommunicatus, qui ei communicat: & hoc dico, ſiue q̨ abſoluatur, ſit ligatus iuſta ſententia, ſiue iniuſta: & hoc maximè uerũ eſt de domino Papa. Veruntamen ſicut rationes probant, talis abſolui non dẽt, ſi iuſtè excommunicatus eſt: nec de iure abſolui põt. Si autem excommunicatus fuiſſet iniuſtè, poſſet eum prælatus abſoluere etiam inuitum, non ꝑꝑ ſuum meritum: ſed ad reuocandum errorem proprium.

Ad illvd, qđ primo obiicitur, ꝙ pater corporalis beneficia præſtat inuito filio. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, q̨a illa ſunt beneficia temporalia, quæ preſtantur contra uoluntatem, & in quibus non conſideratur æquitas ex parte ſuſcipiẽtis: non ſic autem eſt hic: & propterea talia beneficia proſunt inuitis: ſed beneficiũ abſolutionis nulli inuito prodeſt, immo obeſt. Vnde ſicut faſtidioſis nõ eſt ingerendus cibus corporalis, quia obeſt, & illum proiiciunt, uel ſi ſuſcipiunt, magis grauantur: ſic in propoſito eſt intelligendum. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ poteſt excommunicare inuitũ. Dicẽdum, ꝙ excommunicatio eſt ſicut correctio de contumacia: & ideo utilis eſt talis contumaci, & nolenti. Econtra. Abſolutio eſt utilis redeunti, non in contumacia exiſtenti: & ideo talem excommunicatum abſoluere potius eſt præſtare irã, quã miſericordiã: ſicut facit ille, qui dimittit iniuriam inultã. Vnde ſicut melius eſt, qđ Satanæ tradatur corpus, quam ſpiritus: ſic melius eſt iſti, ꝙ permaneat in uinculo, q̃ ꝙ detur ei beneficiũ cũ contemptu. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ inflicta eſt ad emẽdationem. Dicẽdum, ꝙ non tãtùm ad emendationem, immo etiã ad inſtructionẽ aliorũ, ut alii diſcant non contradicere, & rebellare: ſicut Datan, & Abirõ: & ideo ne alii ſumant exemplũ malum, dẽt in talibus excõmunicatio continuari, ut aliis proſit ad uitandum caſum. Verum tamen quia neſcitur, utrũ Deus det ei ſpiritũ bonum, quamdiu uiuit: ideo ſꝑ expectanda eſt cõuerſio eius: & ideo non eſt ante abſoluendus, quantumcunq; incorrigibilis uideatur. Nemo.n. eſt omnino incorrigibilis ꝑ priuationem, quamdiu uiator eſt: & ideo excõmunicatio medicina eſt. Ad illvd, quod quæritur, qualiter debeat fieri. Dicendum, ꝙ excommunicatio ex triplici cauſa poteſt eſſe inflicta. ſ. quædã ꝑꝑ contumaciam purã, q̃dã ꝑꝑ offenſam manifeſtam, q̃dã ꝑꝑ offenſam occultam: ut quando aliquis incidit in canonẽ ex peccato aliquo, qđ nõ eſt publicum. Primus dẽt abſolui recepto ab eo ſacramẽto, ꝙ ſtabit mandatis eccleſiæ: & illi dẽt mandari, ꝙ pareat iuri: & ſi qđ aliud in ſententia excommunicationis

cationis iuſtè lata continetur, utpote, quando condẽnatur in expenſis. Si autem eſt excõmunicatus ꝑꝑ offenſam manifeſtã ꝑ ſententiã, uel facti euidentiã, tunc ante abſolutionem dẽt ꝑſtare emendam. Si autem propter occultã, tunc ſufficit ad relaxandam ſñiam, qđ ſufficiens cautio præbeatur parendi mandato. AD ILLVD, qđ queritur, a quo quis poteſt abſolui. Dicẽdum, ꝙ de minori excõicatione abſolui põt a quolibet habente poteſtatem tunc abſoluendi a peccato. Vnde duo excõmunicati minori excommunicatione inuicem ſe abſoluere poſſunt. Pro regula aũt habendũ eſt, ꝙ de oĩ excommunicatione lata a iure ſiue maiore, ſiue minore ꝑt quis abſolui a proprio Epõ, ſiue a ſacerdote, exceptis ſex caſibus, in quibus ſibi reſeruauit iuris conditor poteſtatẽ. Primus ſi uerberat clericum, in quo caſu nõ poteſt abſolui niſi a dño Papa, uel eius legato octo caſibus exceptis. Secũdus caſus eſt de illo, ꝗ incẽdit eccleſiã, & denũciatus eſt ab Epõ. Tertius caſus eſt de illo, qui frangit eccleſiã, & denunciatus eſt. Quartus caſus eſt de eo, ꝗ ſciẽter, & ſpõte participat cũ excõmunicatis a Papa, & recipit eos in officiis, maximè quãdo nominatim exprimũtur. Quintus de illo, ꝗ falſat literas Apoſtolicæ ſedis. Sextus de illo, ꝗ cõicat excõicato ĩ crimine: tunc enim dẽt abſolui ab eo, ꝗ excommunicauit, etiã ſi non ſit eius ſubditus. Quod ſi difficile eſt ei accedere ad ipsũ, ꝑſtita iuratoria cautione, ꝙ parebit eius mãdato, poteſt abſolui ab epõ, uel a ſacerdote proprio. A primo aũt caſu excipiũtur. 8. caſus. Primus eſt ſi ſit in articulo mortis. Secundus eſt ſi fuit oſtiarius potentis, & percuſſit nõ ex odio, uel ꝓpoſito. Tertius ſi percutiens clericũ ſit mulier. Quartus ſi regularis regularem. Quintus ſi ſit ſeruus, & nõ grauiter læſit, & dominus eius dãnificaretur de eius abſentia, & ipſe dominus eſt ſine culpa. Sextus ſi ſit pauper. Septimus ſi ſit impubes, uel ſenex, uel ualitudinarius. Octauus ſi hẽt inimicitias capitales. De excõmunicatione uerò illata a iudice nullus poteſt abſolui, niſi ab ipſo, uel eius ſuperiori, excepto ſolo articulo mortis.

Caſus reſeruati.

DISTINCTIO DECIMANONA.

De confeſsione in comparatione ad ſumentes: & primò quando, & quibus claues dantur.

POſtquam oſtenſum eſt, quæ ſint claues Apoſtolicæ, & quis earum uſus supereſt inueſtigare, quando iſtæ claues dentur, & quibus. Dantur hæ claues per miniſterium epiſcopi alicui in promotione ſacerdotij. Cum enim recipit ordinem ſacerdotalem, ſimul

ſimul & has claues recipit. Sed non uidetur, quod omnes uel ſoli ſacerdotes has claues habeant: quia plerique ante ſacram ordinationem ſcientiam diſcernendi habent, plures poſt conſecrationem ea carent. Sanè dici poteſt, quod alteram clauium iſtarum, ideſt ſcientiam diſcernendi non habent omnes ſacerdotes: unde dolendum eſt atq; lugendum. Multi enim licèt indiſcreti, atque ſcientiæ, qua eminere debent, exortes, ſacerdotij gradum recipere præſumunt, uita & ſcientia eo indigni: quia nec ante ſacerdotium, nec poſt ſcientiam habent diſcernendi, qui ligandi ſint, uel ſoluendi. Ideoque illam clauem in conſecratione non recipiunt: quia ſemper ſcientia carent. Qui uerò ante ſacerdotium ſcientia diſcernendi præditi ſunt, licèt habeant diſcretionem, non tamen in eis clauis eſt: quia non ualent ea claudere, uel aperire. Ideoque cum promouetur in ſacerdotem, clauem diſcretionis rectè dicitur accipere: quia & ante habita diſcretio augetur, & fit in eo clauis, ut ea iam ualeat uti ad claudendum, uel aperiendum.

Si alteram clauem omnes habeant.

Matth. 16. In li. de baptiſ. contra Do. 5. c. 21. to. 7 Exod. 28. Augu. ſuper Exod. ca. 120 to. 4. In tra. euangeliorum. Ho. 27.

Cumque iam conſtet non omnes ſacerdotes illas duas claues habere: quia ſcientia diſcernendi plerique carent: de altera, ideſt, potentia ligandi, & ſoluendi quæritur, utrum omnes ſacerdotes eam habeant. Quidam enim hanc poteſtatem putant illis ſolis eſſe conceſſam, qui doctrinam ſimul ac uitam Apoſtolorum ſeruant. Illas enim claues promiſit Dominus Petro, & imitatoribus eius tantùm, ut aiunt: qui etiam authoritatibus utuntur in munimentum ſuæ opinionis. Hoc enim dicunt Auguſtinum ſenſiſſe, ubi ſuperius ait, Remiſſionem peccatorum, uel per ſeipſum facit Deus, uel per columbæ membra. Dicit etiam idem peccata dimitti, uel teneri a ſanctis. Idem ſuper Exodum, ubi de lamina aurea legitur, Erat autem lamina aurea ſemper in fronte ſacerdotis. Hæc, inquit, ſignificat fiduciam bonæ uitæ: quam qui uerè perfectèque, non ſignificatione, ſed ueritate ſacerdos habet, ſolus poteſt auferre peccata. Item Gregorius, Illi ſoli habent in hac carne poſiti poteſtatem ligandi, & ſoluendi, ſicut ſancti Apoſtoli, qui illorum exempla

ſimul

ſimul cum doctrina tenent. Item ex dictis Origenis, Hæc poteſtas ſoli Petro conceſſa eſt, & imitatoribus Petri. Nam quicunque ueſtiga Petri imitantur, habent recte ligandi, & ſoluendi poteſtatem. His, alijſque teſtimonijs innituntur, qui aſſerunt poteſtatem ligandi, ac ſoluendi illis ſolis conceſſam ſacerdotibus, qui uita, & doctrina pollent ſicut Apoſtoli.

Aliorum ſententia uerior.

Alijs autem uidetur (quod & mihi placere fateor) cunctis ſacerdotibus hanc clauem dari, ſcilicet ligandi, & ſoluendi: ſed non eam recte ac digne habent, niſi qui uitam, & doctrinam Apoſtolicam ſeruant. Nec præmiſſæ authoritates malos ſacerdotes hanc poteſtatem negant habere: ſed illos ſolos digne ac recte hac poteſtate uti ſignificant, qui prę diti ſunt uita, & doctrina Apoſtolica: quia ſoli ipſorum Apoſtolorum imitatores digne, recteque poſſunt ligare, & ſoluere. Et per Dominum tantùm, uel per ſanctos, in quibus habitat Spiritus Sanctus, digne, & recte fit remiſſio, uel retentio peccatorum. Fit tamen & per illos, qui ſancti non ſunt; ſed non digne uel recte. Dat enim Deus benedictionem digne poſcenti, etiam per indignum miniſtrum. Quod uero hanc poteſtatem habeant omnes ſacerdotes, Hierony. teſtatur ſuper illum locum euangelij, ubi dominus dicit Petro, Tibi dabo claues regni cælorum. Habent enim, inquit, eandem iudiciariam poteſtatem alij Apoſtoli: habet & omnis Eccleſia in epiſcopis, & presbyteris. Sed ideo Petrus eam ſpecialiter accepit, ut omnes intelligant, quod quicunque ab unitate fidei, & ſocietate Eccleſiæ ſe ſeparauerit, nec a peccatis ſolui, nec cælum poteſt ingredi. Item, quod ſacerdos, etiam ſi malus ſit, gratiam tamen transfundit pro ſuæ dignitatis officio, Auguſtinus oſtendit dicens. Dictum eſt a Domino in Numeris ad Moyſen, & Aaron ſacerdotes, Vos ponite nomen meum ſuper filios Iſrael, & ego dominus benedicam eos: ut gratiam tradito per miniſterium ordinati transfundat hominibus, nec uoluntas ſacerdotum obeſſe, uel prodeſſe poſſit: ſed meritum benedictionem poſcentis. Quanta autem ſit dignitas ſacerdotalis officij, & ordinis hinc aduertamus. Dictum eſt de nequiſſimo Caipha inter cætera,

Matth. 16.

In lib. quæſtionũ ex uet. teſ. de illo qđ hẽ. Num. 6 Quæſt. 11. in tom. 4. Ibidẽ. Ioã. 11.

tera. Hoc autem a ſemetipſo non dixit: ſed cum eſſet potiſex anni illius, prophetauit: per quod oſtenditur, ſpiritum gratiarũ non perſonã ſequi digni uel indigni; ſed ordinẽ traditionis: ut quãuis aliquis boni meriti ſit, nõ tamẽ poſſit benedicere; niſi fuerit ordinatus ut officij miniſterium exhibeat. Dei autem eſt effectum tribuere benedictionis. Hinc euidenter oſtenditur, ordinem non priuari poteſtate tribuendi gratiam ob miniſterij indignitatem. Huic tamen Aug. ſententiæ uidetur obuiare quod ait Eſychius. Sacerdotes, inquit, non propria uirtute benedicunt; ſed quia figuram Chriſti gerunt, & propter eum, qui in ipſis eſt, plenitudinem benedictionis tribuunt, non ſolum is qui ſacerdotium ſortitus eſt; ſed quicunque Chriſtum in ſeipſo habet, & eius figuram gerit per conuerſationem bonam, ſicut Moyſes, idoneus eſt, ut benedictionẽ præſtet. Ecce hic habes, quòd non ſolũ ſacerdos, ſed omnis, in quo Chriſtus habitat, benedictionẽ præſtat. Sed alia eſt benedictio, quę ſolis ſacerdotib. cõgruit: alia quæ ab omnibus bonis communiter exhibetur. Denique illi ſacerdotes, in quibus Chriſtus habitat, benedictionis plenitudinẽ tribuere dicũtur: nõ quia ſoli illi transfundat gratiã; ſed quia illi ſoli licite et digne id agũt. Nec ſubditos mala uita ſacerdotis lædit, ſi bona faciũt, quæ ille dicit. Vnde Grego. Multi dũ plus uitam ſacerdotum quàm ſuã diſcutiunt, in erroris foueam dilabuntur: minus conſiderantes, quod non eos uita ſacerdotum læderet, ſi humiliter bonis ſacerdotum admonitionibus aurem accommodarent.

Sup Leui. c. 9. lib. 2.

1. quæ. 1

De hoc, quod ſcriptum eſt in Malachia, Maledicam benedictionibus ueſtris.

Præmiſſæ uerò ſentẽtiæ, qua dicitur etiã per mali ſacerdotis miniſteriũ transfundi gratiã benedictionis, uidetur obuiare quod Dominus per Malachiã prophetã malis ſacerdotibus cõminatur. Maledicam benedictionibus ueſtris. Et alibi. Veh his qui uiuificant animas, quę nõ uiuunt, & mortificant animas quæ non moriuntur. Si. n. maledicit dominus benedictionibus eorũ: et ſi animæ, quas uiuificãt, nõ uiuũt: quomodo per eos gratia benedictionis transfunditur? Sed illud capitulũ maledicã, &c. quidã referũt ad hæreticos, qui ab eccleſia

Mala. 2. 13.

præciſi ſunt: & ad excõicatos, quorũ benedictiones fiũt maledictiones his, qui eorũ ſequũtur errores. Illud verò alterũ. ſ. Viuificãt, etc. ſuper oẽs illos ſacerdotes exponũt, qui abſque claue ſciẽtiæ, & forma bonæ uitæ præſumũt ligare uel ſoluere. Sed nullus officio ſacerdotis uti debet, niſi immunis ſit ab illis, quæ in alijs iudicat: alioquin ſeipſum condẽnat.

Qualis debet eſſe iudex eccleſiaſticus.

Qualem ãt oporteat eſſe, qui aliorum iudex cõſtituitur, Aug. deſcribit, ita dicẽs, Sacerdos cui oĩs offertur peccator ante quem ſtatuitur omnis languor, in nullo eorum ſit iudicandus, quæ in alio iudicare eſt promptus. Iudicans enim aliũ, qui eſt iudicãdus, condẽnat ſeipſum. Cognoſcat ergo ſe, & purget in ſe quod alios uidet ſibi offerre: caueat ut a ſe proiecerit, quicquid in alio damnoſum reperit. Animaduertat quòd qui ſine peccato eſt, primus in illam lapidẽ mittat. Ideo. n. liberauit peccatricẽ; quia nõ erat qui iuſtè proijceret lapidẽ. Quõ lapidaret, qui ſe lapidandũ cognoſceret? Nullus n. erat ſine peccato, ĩ quo intelligitur oẽs crimine fuiſſe reos. Nam uenialia remittebantur per cæremonias. Si quod ergo in eis peccatum erat, criminale erat. In hoc ergo patentiſſimum eſt, crimen ſacerdotum eſſe deteſtabile, qui non prius ſe iudicant antequam alios alligent. Caueat ſpiritualis iudex, ſicut non commiſit crimen nequitiæ, ita non careat munere ſcientiæ. Oportet ut ſciat cognoſcere quicquid debet iudicare. Iudiciaria enim poteſtas hoc poſtulat, ut quod debet iudicare diſcernat. Diligens ergo inueſtigator ſapienter interroget a peccatore, quod forſitan ignorat, uel uerecundia uelit occultare. Cognito uerò crimine, uarietates eius non dubitet inueſtigare, & locum, & tempus, & cætera quæ ſupra diximus: quibus cognitis, adſit beneuolẽs paratus erigere, et ſecum onus portare: habeat dulcedinem in affectione, diſcretionem in uarietate, doceat perſeuerantiam, caueat ne corruat, ne iuſte perdat iudiciariam poteſtatem. Et ſi enim pœnitentia poſſit ei acquirere gratiam, non tamen mox reſtituit in poteſtatem primam. Et ſi Petrus poſt lapſum reſtitutus fuerit: & ſæpe lapſis ſacerdotibus reddita ſit dignitatis poteſtas: nõ tamen

Rom. 2
Li. de vera & falſa pœ. ca. 20. in tom. 4.
Rom. 2
Ioan. 8
Nota ꝙ na uenialia iudicis et criminalia ſecundũ legẽ. ut uenia putabãtque p cæremonias dimittebãtur ſine morte, uel mutilatione: criminalia ꝙ mortẽ uel mutilationẽ inferebãt.

eſt

eſt neceſſe, ut omnibus concedatur quaſi ex auctoritate. Inuenitur auctoritas, quæ concedit, & quaſi imperat. Inuenitur auctoritas alia, quæ non concedit: ſed uetat: quæ ſcripturæ non repugnant, ſed concordant. Cum enim tot ſunt, qui labuntur, ut priſtinam dignitatem ex auctoritate defendant, & quaſi uſum peccandi ſibi faciant, recidenda eſt ſpes iſta. Si uerò locus eſt ubi iſta non concurrant, reſtitui poſſunt, qui peccant, Ex his ſatis perpenditur, qualis debeat eſſe ſacerdos, qui alios ligat, & ſoluit: diſcretus ſcilicet, & iuſtus: alioquin mortificat ſæpe animas, quæ non moriuntur: & uiuificat, quæ non uiuunt: & ita incidit in maledictionis iudicium. Illud autem Malachiæ, ſcilicet, Maledicā benedictionibus ueſtris: ſiue ſuper hæreticos tantùm & excommunicatos, ſiue ſuper omnes ſacerdotes, qui uita & ſcientia carentes benedicere preſumunt, dictū accipiatur, ſic intelligi poteſt. Maledicam benedictionibus ueſtris, ideſt his, quæ in eis benedictionibus poſſidetis: qui faciam ea cedere uobis in maledictionem, non benedictionem. Quia etſi benedicunt ſanctis, non hoc faciunt ex uero corde: & ideo eorum benedictio eis uertitur in maledictionem. Vel maledicam benedictionibus ueſtris, ideſt, quod a uobis benedicitur, a me erit maledictum: quia benedicunt iniquè agentibus, adulanturq; peccantibus, dummodo diuites ſint.

Hactenus Auguſt. in c. ſuperius citato.

Mal. 2.

Hiero. nō lōge a prin. commē. ad 2. c. Mala. tom. 6.

SVPRA determinauit Magiſter clauium uium & ſubſtantiā. Hic determinat, q̄do iſtę claues, & quibus dantur. Et habet hæc pars duas. In prima oſtendit, quòd clauis ſcientiæ non datur ignorantibus, & inſciis. In ſecunda quæritur, vtrum poteſtas ligandi, & ſoluēdi competat malis, ibi. *Cumque iam conſtet non omnes, &c.*) Et hæc ſecunda pars habet tres. In prima ponit & innuit opinionē falſam, immo hæreſim, quòd claues in illis ſolis ſunt, qui habent doctrinam, & uitam Apoſtolorum ſeruant. In ſecunda ponit opinionem ueram, quòd ſint in quolibet ſacerdote: & reſpondet (falſe, & innuit eam, ibi. *Aliis autem uidetur, quod & mihi placere.*) In tertia uerò ipſam defendit a quibuſdam, quæ uidentur ipſam oſtendere falſam, ibi. *Præmiſſa uerò ſententia, qua dicitur, &c.*

SEd cum eſſet Pontifex, &c.] Videtur dicere falſum: quia ſicut patet ex textu, ipſe dixit animo interficiendi Chriſtum: ergo peccauit dicendo, non prophetauit. Item. Tam ipſe, q̄ Iudęi intellexerunt de ſalute corporali: *Dub. 1.*

rali:conſtans eſt autē, illud fuiſſe falſum. Reſpon. Dicendum, ꝙ in prophetatione illa duo eſt conſiderare, ſcilicet uerbum cogitationis interioris, & uerbum exterioris hominis. In uerbo autem ipſo interiori eſt conſiderare duo, ſcilicet ipſius immiſſionem, uel inſpirationem, & poſt immiſſionē uerbi immiſſi diiudicationem, quæ fuit ab intellectu Caiphæ. Et cum uerbum haberet duplicem intellectum, ſcilicet carnalem, & ſpiritualem, Spiritusſanctus immiſit ſecundum intellectum ſpiritualem: & ipſe intellexit ſecundùm carnalem. Et ſecundùm hūc duplicem intellectum uerbum exterius duplicem facit intelligentiā in auditoribus. Vnam carnalem in iudæis, & aliam ſpiritualem in Chriſtianis: & ſecundum primum intellectum non fuit uerbum prophetationis; ſed inſpiratio: & ſic intellexerunt iudæi cōſpiratores: Secundùm uero ſecūdùm intellectum uerbum fuit uerum, & prophetia facta fuit Chriſtianis: unde prophetauit, neſciens quid diceret, quantùm ad uerum intellectum, ſecundū quem inſpiratum fuerat uerbū. Et ſecundùm duplicem intellectum dicitur uerbum illud fuiſſe factum ſpiritusſancti, uel malæ uoluntatis ipſius pontificis.

Dub. 2. *Sed nullus officio, &c.*] Contra; quia ſecundùm hoc cum nullus ſit, qui careat uenialibus, nullus deberet ab eis abſolui. Si tu dicas, quòd intelligit de mortalibus. Cōtra. Sacerdotem, qui habet curam animarum; cōtingit peccare mortaliter, & tamen tenetur pœnitentes audire, & nullus peccat faciendo illud, ad ꝙ tenetur: ergo non peccat mortaliter. Itē. Abſolutio fructuoſa, & utilis fieri poteſt ſine gratia gratum faciente: ergo non oportet ꝙ ſit i gratia, nec tenetur ex quo habet ſuum effectū. Reſp. Dicendum, ꝙ abſoluere hominem a mortali, hoc eſt iudicare hominem in conſpectu Dei: ſecundùm autem omne forum nullus digne iudex eſt, qui reus eſt, & in eadem damnatione: iō dico quod ſacerdos, quando abſoluit pœnitentem, tenetur de culpa ſua pœnitere, alioquin indigne ſacramentum miniſtrat, ideo grauiter peccat; q̄a in quo alterum iudicat, ſeipſum condēnat. Quod obiicitur de ueniali, non ualet; quia non eſt ibi iudicium. Quod obiicitur, ꝙ facit quod debet. Dicendum, ꝙ uerū eſt; ſed non omni modo, quo debet. Quod obiicitur, ꝙ fructuoſa eſt. Dicendum, ꝙ uerum eſt ſuſcipienti; ſed damnoſa eſt abſoluenti, ſiue adminiſtranti, ꝓpter contemptum ſacramenti.

Iudicans enim alium, &c.] Ponatur ergo hic, quod ſacerdos cōgnoſcat parochiam ſuam, uel (ut dicatur honeſtius) furet cū parochianis ſuis res aliquas, utrum poſſit eos abſoluere? Et ꝙ ſic uidetur; quia in quocunque peccato exiſtit, abſoluit de facto: ergo uidetur quod de tali poſſit eos abſoluere. Sed contra hoc eſt; quia non poteſt eſſe idē in eadem cauſa iudex, & reus: & hoc patet: ergo ſi talis ſacerdos reus eſt, iudex eſſe non poteſt. Reſpon. Dicendum eſt, ꝙ non video, quare non poſſit abſoluere. Eſto enim, ꝙ aliq̄s det Dub. 3.

ma-

quòd dicitur Iob. xxix. Cauſã, quam neſciebam, diligentiſſime inueſtigabam. In talibus autem inquiſitionibus cauẽdum eſt ſuperflua curioſitas, & negligentia. Quædam enim ſunt, quę nõ debet inquirere in ſpeciali confeſſor, ſicut ſunt peccata inconſueta, & enormia, & contra naturam, & de talibus intelligitur illud Prouerb. xi. Inueſtigator malorum opprimetur ab eis. Et ratio huius eſt, quia frequenter addiſcit pęnitens, quòd non nouerat, & contingit ipſum confeſſorem in talibus concuti: & ideo non debet talia quærere niſi in generali, & quaſi de longinquo per quaſdã circũlocutiones, ut ſi fecit, qui cõfitetur intelligat, ſi non fecit, non addiſcat. Item. Huius rei ſignificatio eſt Iudith 8. ubi dicitur, Vos autem nolo, ut ſcrutamini arcanum meum. Iudith confeſſio interpretatur: & hoc dixit ſacerdotibus reprimens curioſam inquiſitionem: & ideo quia a longinquo debet eſſe, dicitur Iob. xxvi. Obſtetricante manu eductus eſt coluber tortuoſus. Alia uero ſunt inquirenda, ſcilicet tranſgreſſio x. præceptorum, commiſſio vii. capitalium, abuſio. v. ſenſuum: & de his poteſt quærere, quando uidet negligentem, uel ignorantem eſſe ipſum pęnitentem: hoc autem ſemper eſt attendendum, ut inquiſitio conferat ſtatui pęnitentis. Ideo dicitur Prouerb. xviii. Iuſtus in principio accuſator eſt ſui, uenit amicus eius, & inueſtigauit eum. Et cum magna prudentia oportet hoc facere, & ideo neceſſe eſt confeſſores eſſe diſcretos. Vnde Prouer. xviii. Sapiens ſibi uidetur uir diues, pauper autem prudens eum ſcrutabitur.

Cum enim tot ſunt, &c.] Videtur malè dicere, quia deferendum eſt multitudini: & ubi multitudo eſt in cauſa, oportet rigori detrahere: ergo magis reſtituendi ſunt in gradum priſtinum, quàm ſi pauci eſſent. Contra. Ius dicit eos eſſe amouendos: ergo qui reſtituit, facit contra ius: ergo agit iniuſtè. Reſpondeo. Dicendum, quod in talibus, quãdo crimen graue eſt, uel enorme, amotio ſacerdotum ab officio eſt de æquitate iuris, & rigore, ſed reſtitutio eſt de iuris relaxatione. In relaxatione autem ad hoc quòd fiat, cõſideranda eſt in eo, qui facit ſ potentia, ut ſit talis qui ſupra ius poſſit, & non ſit illi iuri ſubiectus, & in eo cui fit, ſit cauſa idonea, ſcilicet neceſſitas, uel utilitas, alioquin non diſpenſatio, ſed diſſipatio debet dici. Et quoniam dominus Papa non eſt ſubiectus conſtitutionibus patrum, ſed ſuper omnes eſt: ideo poteſt in eis diſpenſare: & tunc benefacit, quãdo neceſſitas, uel utilitas hoc requirit. In mandatis uerò decalogi nullo modo poteſt, quia ipſe eſt ſubiectus eis: ideo diſpenſatio ita conſueuit diffiniri, Diſpenſatio eſt iuris relaxatio, facta cum cauſæ cognitione ab eo, qui habet ius diſpenſandi. Vnde diſpenſare dicitur, quaſi diuerſa penſare: & ideo in eis, quæ ſtatum eccleſię decolorant? diſpenſandũ nõ eſt, & in eis qui nituntur, ius infringere: & hoc eſt quando multis conceditur, quod paucis eſſet Dub. 6.

concedendum; & quando ſic accipitur, non fit ſibi de gratia, ſed tanquam ſi eſſet de iure cõmuni: & in talibus loquitur auctoritas prius poſita.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An ſacerdotibus veteris legis data ſint claues?

AD intelligentiam huius partis, in qua Magiſter determinat, quibus dantur claues, & quando, tria quæruntur. Primò quæritur, quibus dantur claues? Secundò quęritur, quando. Tertiò, ſuper quos, uel in quos miniſtri per claues poſſunt. Circa primum quęruntur duo. Primò quæritur, utrũ claues datæ ſint ſacerdoti legali, an ſoli ſacerdoti euangelico. Secundò, utrum in poteſtate clauium communicet bonus miniſter cum malo miniſtro.

VTRVM ſacerdos legalis habuerit claues. Et quod ſic, uidetur: quia ſicut legiſperiti inſtituti fuerunt ad populum docendum, ita ſacerdotes ad ſanctificandum: ſicut patet per totum Leuiticum, & in Exodo: ſed legiſperiti in ueteri teſtamento acceperunt clauẽ ſcientię ad peragendum ſuum officium: ergo & pari ratione ſacerdotes legales ad ſuum. Minor patet per hoc ꝙ dicitur Luc. xi. Væ uobis legiſperitis, ueh qui tuliſtis clauem ſciẽtiæ &c. ITEM. Clauis eſt ſequela ordinis ſacerdotalis, ſicut melius iam patebit: *Artic. ſeq.* ſed ſacerdos legalis habuit ordinem, & pontificatum, ſecundùm quod patet Hebr. v. Nec quiſquam ſibi ſumit honorem: ſed qui uocatur a Deo tãquam Aaron: ergo cum habuit principale, uidetur quod etiam habuit annexum. ITEM. Clauis eſt auctoritas diſcernendi, & ligandi, & ſoluendi, faciendo reconciliationem peccatoris cum eccleſia: ſed hoc totum fuit in ſacerdote ſummo in ueteri teſtamẽto, quia ad ipſum pertinebat leproſum iudicare, & expiare, ſicut dicitur Leuiti. xiiii. ergo habuit clauem.

SI TV dicas, quod illa erat poteſtas carnalis, ſicut expiatio, & ipſa lepra. Contra. A lepra non potuit mundare corporaliter: ergo ſi expiabat aliquo modo ꝑ aſperſionẽ, ſicut ibi ponitur: ergo expiatio illa erat ſpiritualis.

CONTRA. Claues ſacerdotales ſunt ad aperiendum regnũ cœlorum: ſed regnum cęlorum non fuit apertum ante mortem Chriſti: ergo claues ante mortem Chriſti fabricatæ non fuerunt: ergo nec aliquis eas potuit habere ante. ITEM. Per claues iſtas ſpirituales recõciliatur peccator, dum ſoluitur, & ligatur: ſed reconciliatio fieri nõ potuit niſi per mediatorem: mediator autem unus tantùm eſt, ſcilicet Chriſtus dominus: ergo ante aduentum ipſius haberi non potuerunt. ITEM. Lex Moyſi carnalis dicitur ab Apoſtolo, & lex occidens: ſed iſta poteſtas eſt ſpiritualis, & ad uiuificandum, uel ad proficiendum in uita: ergo talis poteſtas clauiũ nullo modo legi illi competebat.

RESOLVTIO.

Clauis poteſtas ſpiritualis, deriuata à Chriſto, & ad reconciliationem hominis ordinata; ueteris legis ſacerdotibus conferri non potuit: ſi quidem lex illa furoris lex fuit carnalis, & à Chriſto ualde diſtans.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ aliqui Doctores dicere noluerunt; quòd poteſtas clauis fuit in lege Moyſi, & eſt in lege gratiæ, ſed differenter: quia ibi fuit imperfectè, & ſemiplenè, hic autem perfectè. Vt ſicut illa fuit imperfecta lex, & hæc perfecta, & hæc addit ſupra illam: ſic clauis ad clauem. Et ſicut pœnitentia inchoauit in ueteri teſtamento, & fuit ibi; ita & clauis: ſecundũ cuius arbitrium conſummatur penitentia. Et hoc nituntur oſtendere per hoc quòd ſacerdotibus commiſſum fuit, ut peccantibus per ignorantiam ſacerdos imponeret pœnam iuxta menſuram delicti, ſicut dicitur Leuiti. v. & illud fuit quoddam ligare ad pœnam: non tamen perfectam habuerunt poteſtatem, quia non poterant abſoluere remittendo partem pœnæ: & hoc quidem habent a Chriſti paſſione claues in noua lege. Et per hoc reſpondetur ſecundùm illos ad obiecta utriuſque partis; ut patet intuenti.

ALIA opinio eſt, ut credo probabilior, quod poteſtas clauium propriè eſt ſacerdotis euangelici: nec in lege ueteri fuit inchoata, ſed magis figurata: & illud apparet clarius, ſi reſpiciat ipſius excellentia, & origo, & finis. Clauis enim poteſtas ſpiritualis eſt, quæ eſt aliquid datum aĩæ: in ſigillatione, qua ſigillatur charactere ſacerdotali: & qm̃ lex illa non ſpiritualis, ſed carnalis dicitur, ideo non competebat ei, ſed nouæ, quæ eſt lex ſpiritus. Similiter patet hoc, ſi reſpiciatur clauis origo. Cum enim triplex ſit clauis (ut in præcedentibus uiſum eſt) ſcilicet auctoritatis, excellentiæ, & miniſterii: clauis miniſterii deſcendit a claue auctoritatis mediante claue excellentię; qm̃ & ſi Deus per ſe delet culpam, & ſacerdos aliquam pęnę partem: Chriſtus tamen fuit, q ſoluit debitũ in paſſione ſua, ſoluit (inquã) debitũ Adę: & tãtũ ſuperabundauit, ꝙ miniſtris communicauit uirtutem ſoluendi a pœna. Similiter patet, ſi reſpiciatur finis, quoniã clauis ad aperiendum eſt per reconciliationem: & quoniam in reconciliatione illa mediator ẽ homo, qui tenet locum Dei, extunc potuit, & debuit dari clauis, ex quo Deus factus eſt homo, ut nos diuinitatis ſuæ tribueret eſſe participes, & ex quo pretiũ reconciliationis fuſum eſt: & hoc debuit eſſe in noua lege: & iõ primò dictũ eſt Petro, Tibi dabo claues: quaſi ante datæ non fuiſſe concedendę igitur ſunt igitur rationes probantes, quòd ſolus ſacer dos euangelicus habet claues.

AD ILLVD, quod obiicitur, de claue ſcientię. Dicendum, q̃d illa clauis ſcientię dicitur clauis alia, quã iſta, quia illa fuit ad docendum ea, quæ iuris erant, & legis: hæc aũt ordinatur ad dirigendum clauẽ potentiæ ligãdi, & ſoluendi a pœna: & ita hæc aperit cœlũ: ſed illa aperiebat. i. aditũ præparabat ad ſciendum.

ſi ergo peccator inimicus Chriſti eſt, cū Chriſtus nihil ſtulte agat, peccatoribus clauē cameræ ſuæ non committit: ſed hæc eſt clauis cœli: ergo &c.

CONTRA. Mat. 23. dicit dominus diſcipulis ſuis. Supra cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: quæcumq; dixerint uobis, ſeruate, & facite: conſtans eſt, ꝙ dominus loquitur de malis: ſicut ibidem patet, & illis dicit reuerentiam exhibendā, & obediētiam: uult ergo dominus etiā prælatis malis ſubeſſe bonos ſubditos: ſi ergo poteſtas prælationis in nouo teſtamento in poteſtate clauiū conſiſtit: ergo dominus uult hanc poteſtatem malis cōicare. ITEM. Sicut clauis ligandi, & ſoluendi eſt a Deo: ita & clauis ſcientiæ eſt a Deo: ſed dominus clauem ſcientiæ legis peritis dedit, qui mali erant, & ēt malè utebātur, ut dicitur. Luc. 11. ergo nihil ꝓhibet clauem iſtā malis tribui. ITEM. Ratione uidetur, ꝗa gratia non trāsfūnditur ab uno homine in alterum, ut in præcedētibus uiſum eſt: ergo gratia gratumfaciens nihil facit adhoc, qđ ĩ iſto gratia fiat: ergo nec adhoc quod iſte illi regnum aperiat. ITEM. Nihil refert adhoc, qđ aliquis cellarii claues gerat debite, utrum ipſe bibat: ſed ſufficit, qđ aliis adminiſtret: ergo a ſimili uidetur, quod in hoc nullum ꝑiudiciū generetur eccleſiæ, ſi ꝗs hēt claues cœli, licet ipſe non hēt ſenſum gratiæ, & guſtum. ITEM. Si non habet clauem niſi iuſtus; cum nemo, nec de ſe, nec de alio ſciat, utrum ſit iuſtus, nemo ſcit utrum ſoluat, uel liget, an utrū ſit ſolutus, uel ligatus: ergo dubitatio maxima, & perplexitas in eccleſia Dei relinquitur: quod eſt contra bonam inſtitutionem eccleſiæ, quæ debet eſſe fundata in fundamento ueritatis æternæ. ITEM. Si poteſtas clauis ſequeretur ſanctitatē, cū tota die fiat trāſmutatio in ſanctitate: quia ille, qui eſt minus ſanctus, fit magis ſanctus, & ecōuerſo: modo ſubditus fieret prælatus, modo ꝓlatus ſubditus: ergo nulla ſtabilitas eſſet in eccleſia, quod abhorret fides recta.

RESOLVTIO.

Ita boni, ſicut mali (quantùm ad ea, quæ de neceſſitate ſunt) claues habent; tametſi quò ad ea, quæ congruitatem concernunt; minus hi, quam illi.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ eſt loqui de collatione clauis alicui buantùm ad ea, quę ſunt de neceſſitate; & aliter quantùm ad ea, quæ ſunt de idoneitate. Si loquamur quantùm ad ea, q̄ ſunt de neceſſitate: ſic ad eſſe clauis ſufficit donum Spiritusſancti ſecundùm gratiam gratis datam: hæc autem infallibiliter, & ſecundùm diuīnam inſtitutionem datur omni ſuſcipienti Ordinis ſacramentum, ſiue ſit bonus, ſiue ſit malus. Ratio autem huius eſt: quia donum gratiæ gratis datę nō repugnat iniquitati, quin ſimul ſtet cū ea ſicut patet in ſcientia, & aliis donis. Et rurſus, peruerſitas non repugnat utilitati illius doni: ſicut enim malus prædicator bene prædicat, & frequenter fructificat: propter quod dominus noluit prohibere eum, qui in nomine eius eiiciebat de-

 mo-

monia, quamuis eum non ſequeretur: quia hoc erat ad utilitatem aliorum: ſic quia bonum illud gratiæ gratis datæ ordinatũ eſt ad utilitatẽ cõmunem: & quãuis nõ ualeat accipienti, tamen ualet aliis: ideo dominus, q in diſtributione ſacramentorũ utilitatem cõem conſiderat: & ſuam inſtitutionẽ nõ retractat, malis confert iſtam potentiam, qui ordinati ſunt ſecundùm eccleſiæ catholicæ formã. Sic ergo quãtùm ad id, qđ eſt de neceſſitate clauis, ſiue quantùm ad eſſe, ſiue quantũ ad executionẽ; cũ nihil exigatur adhoc niſi ordo & iuriſdictio; & hunc dicit donum gratiæ gratis datæ: tam in bonis, quã in malis eſt. Si aũt loquamur quantùm ad ea, quæ ſpectãt ad idoneitatem, cum ad debitum uſum officii concurrat meritum, & auctoritas prælationis debeat eſſe cum ſanctitate, maximè tale officiũ, & talis auctoritas competit ei, qui habeat charitatẽ. Ex hoc patet: quia officium illud eſt officium mediatoris, & recõciliatoris: & cũ auctoritas iſta ſit iudiciariæ poteſtatis, & nullus ſit bonus mediator, q eſt inimicus: nullusq; ſit bonus iudex in ea cã, in qua eſt reus, oportet ipſum eſſe mũdũ, & ſanctum: alioquin & ſi ſit miniſter, non tamen eſt idoneus, uel dignus.

His visis facilè eſt reſpondere ad obiecta. Concededæ.n. ſunt rõnes probãtes claues eſſe in malis. Ad avctoritates autẽ in oppoſitũ diſſoluẽdas dici pt, quod loquuntur quantum ad idoneitatẽ, non quantùm ad neceſſitatem. Vel dicendum, ſicut ſupra dictum eſt in baptiſmo, quod fides, & charitas eccleſiæ operatur in baptiſmo collato a malis, qa cõfertur in forma eccleſiæ; ſic in propoſito eſt intelligendũ. Ad illvd, qđ obiicitur de bono diſpẽſatore, quod nõ dat indigno, põt reſpõderi, qđ Deus non dat ei ꝑ ſe, ſed ꝑpter cõem utilitatem: & quãuis malus non ſit dignus, poteſt tamen eſſe utilis: ideo ei confert. Vel dicendum, ꝙ Deus hoc facit ad oſtendendum abundantiam largitatis ſuæ, qua ſolem ſuũ oriri facit ſuꝑ bonos, & malos. Ad illvd, quod obiicitur de claue cameræ. Dicendũ, ꝙ ſi clauis talis eſſet naturæ, quod nec aperiret, nec aperire poſſet niſi amicis, ſecure poſſet talis clauis cuilibet dari: talis autem eſt clauis cœli, ut patet ex dictis in præcedentibus. *Diſt. 5. art. 2. q. 1.*

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An claues in ſacerdotio, & cum ſacerdotio conferantur?

Consequenter quantùm ad ſecũdũ articulum quęritur, quando claues dentur. Et circa hoc duo quęrũtur. Primò quæritur, utrum claues dentur in ordine ſacerdotali. Secundò, utrũ contingat eas ab eodem ordine ſeparari.

Circa primã oſtenditur, qđ in ſolo illo ordine dẽtur. Primò auctoritate Amb. in Lib. de Paradiſo loquẽtis de ꝑtãte ligãdi, & ſoluẽdi, ubi dicit. Ius hoc ſolis eſt ꝑmiſſum ſacerdotibus. Item. Suꝑ illud, Tibi dabo cla. Glo. Hieron. Habent iudiciariã pote- *Matt. 16.*

poteſtatē oēs Apoſtoli hēt etiā oīs eccleſia in epis, & presbyteris: ſed oīs eps eſt ſacerdos: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur. Quia poteſtas clauis Apoſtolis data fuit, cū dominus dixit Ioh. xx. Quorū remiſeritis pecc. &c. ergo illis ſolis aſſignatur hęc poteſtas dari, qbus hęc uerba dicūtur; hæc aūt non dicūtur niſi ſolis ſacerdotibus: ergo &c. ITEM. Oīs habēs hāc poteſtatē mediator eſt, & oīs talis conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deū, ut offerat dona, & ſacrificia pro peccatis: ergo ad eū ptinet hæc poteſtas, ad quem pertinet ſacrificiū offerre: & hoc ptinet I no. le. & ue. ad ſolos ſacerdotes: ergo &c.

CONTRA. Hieron. Hoſtiarii inter bonos, & malos habentes iudicium dignos recipiūt, & indignos deſpiciūt: ſed hoc eſt officium clauiū, ſicut patuit in pcedentibus p Glo. Matth. xvi. ergo &c. ITEM. Ratione uidetur: qa ſi alicui cōpetit dari claues, ei competit, qui hēt officiū oſtiarii: ſed multò inferior ſacerdotio eſt ordo ille, immo primus inter ordines: ergo tunc uidetur ei dari poteſtas clauiū. ITEM. Exteriora, q̄ ſunt in ordinibus, ſunt ſigna interiorū, & ſpiritualium: quoniā ſacramentum eſt inuiſibilis gratię uiſibilis formas ergo in illo ordine datur clauis ſpiritualis interius, in quo datur clauis materialis exterius; ergo cum ille ſit ordo oſtiariorū, patet &c. ITEM. In omni ordine eſt aliqua poteſtas ſpiritualis, & illa poteſtas ordinata eſt ſub ſacerdotali p modū miniſterii in ordinibus inferioribus: ſed nos uidemus in curia Regis, & aliis curiis claues non dari principibus, & conſiliariis: ſed cliētibus, & miniſtris: ergo uidetur, q magis cōpetat hanc clauem dari in traditione aliorum ordinum, quam ſacerdoti; cum officiū ſacerdotis ſit in præſentia domini miniſtrare, & gratiſſimū ei ſacrificiū offerre. IUXTA hoc q̄ritur, cū detur nouus uſus ligandi, & ſoluēdi in dignitate epiſcopali; cū ēt ibi tradatur poteſtas, & auctoritas pontificalis, utrum tradatur ibi alia clauis: q ſi uerum eſſet: nō ergo tm̄ duæ ſunt claue, q eſt contra pdeterminata. Qō cal.

RESOLVTIO.

Ad eum claues hæ ſpectare debuere, ad quem in eccleſia Dei & mediatorem, & reconciliatorem agere attinuit: qui ſolus ſacerdos eſt. Quare & in epiſcopatu, nec aliā nouam clauem conferri arbitrandum eſt; ſed hanc eandem ampliari, & extendi.

RESPONDEO. Dicendū, ſicut dicunt Sancti; & hoc ēt innuit ipſe modus tradendi ordines: q in ordine ſacerdotali clauiū poteſtas confertur: huius autē ratio eſt inſtitutio diuina. Inſtitutionis aūt congruitatem uidere poſſumus: quoniam harum clauium conſeruator habet officiū mediatoris, & officium reconciliatoris. Mediator aūt eſt inter Deum, & hominem; reconciliator uerò reducēdo ad eccleſiā, & reconciliādo eccleſiæ. Adhoc aūt, ut poſſit eſſe mediator perfectus, & competens inter Deū, & hominem; oportet, q poſſe habeat offerendi bona, & ſacrificia pro peccatis, in quibus Deus placetur. Adhoc, q poſſit reducere ad corpus Chriſti myſticū,

propter ignorantiā, aut pp maliciā, aut pp ſubditi carētiā. Nō pp ignorantiā, hoc conſtat. Nō propter malitiā, iſtud cōſtat: q mali habēt, ut uiſum eſt prius. Non pp ſubditorum carentiā, quia ſi talis faceret carere claue: tunc mutatione ſubditorū amitterentur claues, quod eſt manifeſtè falſum: ergo &c. ITEM. Si aliquid neceſſario ponit aliud, nō pōt aliud auferri, quin ipſū auferatur, qđ ponit: ſed aliquo facto ſacerdote ſecundùm eccleſiæ formā, ſtatim habet clauem: ergo remota claue remouetur ordo: ſed ordinis character non poteſt amoueri: ergo &c.

CONTRA. hoc obiicitur. Primò de hereticis, & ſchiſmaticis, qui ſecūdū, ꝙ dicitur in litera, & habetur in principio præcedentis Di. non poſſunt ſoluere, & ligare: & tamē ordines hēnt, ſicut infra patebit: ergo clauis non ſequitur ordines inſeparabiliter: quia ſi non poſſunt, non habent potentiam. ITEM. Obiicitur de degradatis: cōſtans eſt, quod ordines non poſſunt auferri: quia nō poteſt auferri character: ſi ergo degradatur, hoc erit ſolum quantùm ad auctoritatem, ſiue poteſtatē: ergo, uidetur, ꝙ illa auferatur, maximè cum uideantur magis elongari ab hoc actu ipſi degradati, quā heretici. ITEM. Obiicitur de aīa ſeparata, quæ habet characterē ordinis, & non habet clauium, in patria enim ceſſat omnis prælatio: ergo non uidetur, ꝙ inſeparabiliter characterem comitetur. SI TU dicas mihi ad hæc omnia, ꝙ omnes prædicti habēt poteſtatem: ſed non executionem

Diſt. ſequent. p 1. a. 1. 1. q. 2.

hoc improbatur triplici ratione. Prima eſt: quia illa poteſtas eſt ſpiritualis, & actiua: poteſtas. n. dicitur actiua, nō paſſiua: & iterum eſt in potentia libera; quæ, ſcilicet eſt lib. arb. quod exit in actum, quādo uult: ergo impoſſibile eſt, quod aliqs habeat poteſtatem, & nō habeat executionem quando uult. ITEM. Fruſtra eſt potentia, quā non conſequitur actus; ergo ſi in talibus eſt potētia ſine actu, fruſtra eſt; ſed in operibus diuinis nihil debet eſſe fruſtra: ergo &c. ITEM. Si talis potentia nō eſt in actu, quæro unde hoc ſit. Si quia Papa prohibet, uel ſuperior? Sed contra. Quātuncunq; ſuperior prohibeat, ſi quis conficit, cōfectum eſt de facto; ſi baptizat, baptizatum eſt, ergo pari ratione ſi abſoluat, uel liget, abſolutū, & ligatum eſt; qđ eſt manifeſtè falſum, ergo redit primū, ꝙ tales non habent poteſtatem; & habent characterem; ergo hæc poteſtas non ſequitur characterem inſeparabiliter.

1. cæl. tex. cō. 32. et 3 de Aīa text. cō. 45. Deus, & Natura nihil fruſtra agunt.

RESOLVTIO.

Quò ad eſſentiam poteſtas hæc clauium inſeparabiliter ſubſequitur ordinem ſacerdotalem; tametſi quò ad uſum, uel executionem minimè.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſicut de potentia uiſiua eſt loq duppliciter, uel quantū ad eſſentiā, uel quātū ad uſum. Et quantū ad eſſentiā fundatur hæc potētia radicaliter in aīa; nec animā deſerit unquā. Quātū ad uſum uerò exigit organū bene diſpoſitū, & mediū illuminatum; Sic in propoſito eſt intelligendum, quòd ſi loquamur de potentia-

tentia ſoluēdi quātùm ad eſſen tiā, ſic radicaliter eſt in ipſa anima:ſicut & character, nec uidetur ab illo differre, niſi ſecundū relationem quandā;& hoc modo inſeparabiliter ſe tenet cum ſacerdotali ordine. Alio modo poſſumus loqui quantùm ad vſum: & hoc modo neceſſariò requiritur ſtatus uiatoris, & auctoritas iuriſdictionis. Quòd ſtatus uiatoris requiratur patet:qa ſicut rō merendi non competit charitati extra ſtatum uiæ, ſic nec poteſtas reconciliandi, & ſacraméta exhibendi, ſiue adminiſtrandi niſi in ſtatu eccleſiæ militantis: & ſic per mortē dicitur poteſtas uſum amittere in anima ſeparata. Quòd iterū requiratur iuriſdictio, patet ſic:ſacerdos enim eſt mediator:& inquātùm mediator inferior eſt Deo, & ſuperior pęnitēte: & arbiter, & iudex homini conſtitutus loco Dei ad parcendum, ſiue ſoluendum,& ad puniendum:talis autem iudicatio non eſt ſine aliqua iuriſdictione in eum, qui iudicatur, qa nemo poteſt aliquē iudicare, niſi qui iudex eius conſtituitur ab eo, qui poteſt: & iō iuriſdictio eſt tanquā uis motiua ipſius clauis, ſiue manus: hac autem deficiente, quæ clauē moueat, & ſi adſit clauis, nunquam aperiet: & ſi amittitur hæc iuriſdictio, ceſſat clauis executio. Hæc autē amittitur dupliciter. Vel per ablationem ſubditorū quantū ad rem, & ſic eſt in ſchiſmaticis, hæreticis pciſis, fornicariis notoriis, excommunicatis, & huiuſmodi. Vel quantùm ad ad ablationem ſecundùm rem, & ſecundùm ſpem;& hæc eſt in degradatis, quibus ſine ſpe recuperādi aufertur:unde hæretici, & excōicati dicūtur habere manum ligatam:ſed degradati amputatā. Ideo dico, ꝙ & ſi clauis quantùm ad eſſe ordinem cōſequatur, tamen quantū ad executionē ſequitur ſtatū, & iuriſdictionē. Et ſic patet reſpōſio ad tria prima obiecta de hæreticis de degradatis, & aliquibus ſeparatis, qui dicuntur nō poſſe, qa nō ſunt ibi, quæ neceſſaria ſunt ad uſum: & tamen habent potentiam, ſicut in anima cæci eſt potentia uiſiua, & tamen uidere non poteſt.

Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ eſt ptās actiua, & libera: Dicendum, ꝙ quamuis ſit actiua, & in ſubſtantia libere agente:tamen eſt ad alterum, & indiget debito ſuſcipiente. Vnde quemadmodū matrimonium eſt ex conſenſu libero, tamen quia mater non eſt idonea ad contrahēdum cum filio, quantuncunque conſentiant, non eſt matrimonium: ſic intelligendum eſt in propoſito. Ad illvd, qđ obiicitur, quòd fruſtra eſt potentia, quam non conſequitur actus. Dicendum, ꝙ ſi intelligatur de actu debito pro loco, & tempore, & oportunitate; poteſt habere locum:ſi aūt in aliis intelligatur, multas habet inſtantias. Et iam quia tales perſonæ carēt oportunitate ad actū, & ſi nunquam exeant, non propter hoc habent potentiam fruſtra. Præterea illud uerbum intelligitur de actu generaliter, non de hoc, uel de illo; quia non oportet, ꝙ potentia exeat in omne: ſufficit tamen, ꝙ aliquid faciat; ita quod

quod nõ ſit otioſum in natura: & ſic eſt in propoſito: quia & ſi nihil per illam potẽtiam fiat exterius: tamen illa poteſt eſſe in animę ornatum quantùm ad bonos, uel in confuſionem quantũ ad malos. Ad illvd, qđ quæritur: quis aufert illi potentiæ executionem. Dicendum quod potentia cõtraria, ſiue ſuperior poteſt ei auferre. Et ſi obiicias, ꝙ non poteſt auferre actum conficiendi. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile duplici ex cauſa. Prima eſt: quia non poteſt tali auferre materiam: & ſi poſſet panẽ de tritico auferre, tunc auferret potentiam. Sed hoc aufert materiam, ſcilicet ſubditos: ſuperior enim poteſtas poteſt ſubditos eximere a poteſtate inferioris: & hanc auferendo aufert iuriſdictionẽ. Præterea, in poteſtate cõficiẽdi omnes pares ſunt; quia hæc immediate datur per impreſſionẽ characteris: ſed in iuriſdictione, ſine prælatione non eſt æqualitas: & ideo in huiuſmodi poſsũt arceri: non ſic in aliis. Et hæc eſt ratio, quare boni, & religioſi ſancti incluſi, etiam ſi ſint ſacerdotes, non habẽt executionem clauis in abſoluẽdo, & ligando: q̃a non habẽt iuriſdictionem in aliquo: & ideo ab hoc actu prohibẽtur. Vnde Eugenius Papa. Placuit ut nulli monachorum temerario à uſu liceat pœnitentiam dare &c. Ratio autem huius prohibitionis aſſignatur 16. q. 1. & in pluribus Decretis ſanctorum patrum. Habent tamen (ſicut ibidem oſtenditur) idoneitatem ex ordine, & ex uitæ merito, quæ adiuncta iuriſdictioni, quam expetit, ſiue exquirit ordo ſacerdotalis; exit in actũ. Vnde. xvi. q. 1. Leo Papa. Monachi, & ſi in dedicatiõe ſui presbyteratus ſicut & cæteri ſacerdotes prędicandi, baptizandi, pęnitentiam dandi, peccata dimittendi, beneficiis eccleſiaſticis perfruendi, ritè poteſtatem accipiant: tamẽ executionem ſuæ poteſtatis non habent niſi a populo fuerint electi, & ab Epiſcopo, & cõſenſu Abbatis ordinati. Ex his patet, quando hęc poteſtas dał, & qđ nunquã quãtũ ad potentiam auferatur; ſed ſolùm quantùm ad uſum.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO. I.

An ſacerdos unus quemlibet indifferenter abſoluere poſſit?

CONSEQVENTER videndũ eſt quantùm ad tertium articulũ, in quos habeant ſacerdotales claues uſum, uel effectum. Et circa hoc duo quærũtur. Primò quæritur, utrum ſacerdos, qui poteſt abſoluere ſubditum vnum, poſſit & quemlibet alium. Secundò, utrum ſubditus ſacerdos poſſit abſoluere prælatum ſuum.

CIRCA primam ſic ꝓceditur, & oſtenditur, ꝙ ſacerdos; q̃ in unum põt, & in omnem aliũ. Leuit. 13. dicit. Hõ, in cuius cute apparuerit plaga lepræ, adducetur ad Aaron ſacerdotem, uel ad unum quemlibet filiorũ eius: ex hoc patet, ꝙ q̃libet ſacerdos in ueteri lege poterat iudicare de omnibus fidelibus de populo Iſrael, de quacunque eſſet tribu: ſed quod præceſſit in figura, debet ſequi in ueritate: ergo uidetur, ꝙ modo poſſit quilibet ſacerdos

patet; quia vna eſt ſpecies ſpecialiſſima unius indiuidui: ſimiliter eſt in cauſis: ergo ſi ordo eſt in eccleſia deſcendendo, & aſcendendo ſecundum gradus a ſummo Pōtifice uſque ad Parochianum, uſ tunc ꝙ per unum ſacerdotem, per unum archidiaconū, per unum Epiſcopum, per unum Patriarcham, uel Hierarcham reducatur ad ſummū Pontificem: ergo non poterunt ſecūdùm rectum ordinem plures ſacerdotes in unum: non ergo quilibet quemlibet poteſt abſoluere, uel ligare. ITEM. Ita videmus in exercitibus, quòd ſunt ordines diſtincti, & tribunus ſuper centuriones, & centurio ſuper quinquagenarios, & quinquagenarius ſuper decuriones, & decurio ſuper decē: qui ſunt ab uno, nō ſunt ſub alio decurione, nec poteſt decurio compeſcere niſi ſuos decem, & ſic de aliis aſcendendo: ſimiliter pari ratione uidetur, ꝙ nec ſacerdos alterius parochianum, nec Eps alienum ſubditum. ITEM. Si duo haberent poſſe ſuper unum, qui poſſent diſcordare, poſſent contraria iubere: ſed nemo pōt duobus dominis contraria iubētibus obtēperare rōnabiliter, ergo poſſet in illo ſubdito ꝑplexitas generari: ergo ſecundū rectū ordinē non debet duobus ſacerdotibus ſuper eundē ſubditū æqualis poteſtas dari: ergo &c.

RESOLVTIO.

Excepto mortis articulo, nō niſi proprios ſubditos abſoluere licet: ſiquidem nephas eſt, in meſſem alienam falcem mittere.

RESP. Dicēdum, ꝙ ſicut dicit Dion. Lex diuinitatis eſt media per prima, & ult. per media perducere ad purgationem, illuminationem, & perfectionē. Ideo ſicut uidemus in omnibus, ſiue rationabilibus, ſiue in naturalibus, ſiue in cœleſtibus, quod ad hoc, ꝙ ſit concordia, & decor, oportet ꝙ ſit ordo: ſic intelligendū eſt, & in ſpiritualibus poteſtatibus in ipſa eccleſia: unde Cant. vi. legitur ꝙ terribilis eſt ut caſtrorū acies ordinata. Quoniam igitur ordo attenditur ſecundùm prælationem, & ſubiectionem: & prælatio attenditur ſecūdùm aſceſum, & deſcēſum: nō ſecundùm æqualitatē; & in aſcēdendo ad ſuperius ē ſtatus, & reductio ad unū: ecōtra in deſcēdēdo eſt multiplicatio. Ideo ſecundùm rectū ordinē eccleſię oportuit unum eſſe p̄latum primū, & ſupremū, in quo eſſet ſtatus oīs p̄lationis eccleſiaſticæ: & quia in illo ſtatus eſt tāquam in primo, & ſimpliciſſimo ī illo genere: ideo uirtus in eo unica eſt, & ſolus eſt inter p̄latos, qui habet plenitudinē poteſtatis. Itē. Quoniam per receſſum ab uno fit multiplicatio, & per hoc uirtutis diminutio: ideo quāto prælati alii inferiores ſunt, tāto plures ſunt, & tanto minorem habent poteſtatem: ita quòd ſtatus eſt in ſacerdotibus parochialibus, qui immediate gerūt populi curam: & iſtorum iuriſdictio arctata eſt ad portiunculam determinatam, & cuilibet cōmiſſa eſt ſua portio ſecundùm rectā ordinationē, & illa iudicatur eſſe meſſis ſua. Et quoniā nō licet alii ſacerdoti mittere manū, uel falcem in alienam meſſem: ideo alius nō hēt poteſtatē, eius ſub-

ditum

ditũ abſoluere, niſi ſit ſuperior, uel uicem habeat ſuperioris: ut pœnitentiarii domini Papæ, & pęnitentiarii Epiſcopi, legati, & priuilegiati, qui faciunt hoc auctoritate ſuperioris: ſicut nũcius a principe procedens põt in omnes ſubditos aliis inferioribus. Hæc autem intelligenda ſunt ſecundùm legem communẽ; quia in articulo neceſſitatis indulget rectitudo iuris cuilibet ſacerdoti quemlibet abſoluere, ſi ſit in ecclesiæ unitate. Pro regula igitur hebendum eſt, ꝙ ſolus, ſacerdos proprius habet poteſtatis executionẽ in ſuos, exceptis quinque caſibus. Primus eſt ſi ouis aliena in parochia ſua delinquit, Secundus ſi mutauit ibi domicilium, ſicut eſt in ſcolaribus, qui ſtudent Pariſiis. Tertius eſt ſi ſit vagabũdus. Quartus eſt, ſi ſacerdos proprius ſit inſcius, uel malitioſus, & petita licentia uult adire peritiorem. Vltimus eſt in articulo neceſſitatis: & in hoc caſu non oportet ſacerdotem alienum eſſe licentiatum. In aliis autem nõ oportet a ſacerdote pęnitẽtis ſolùm: quia ille nõ poteſt niſi ſubditum licẽtiare: ſed oportet eſſe licentiatũ ab ordinario. ſ. ab ipſo Epiſcopo. Cõcedendę ergo ſunt rationes probantes, ꝙ non quilibet poteſt in quemlibet.

Ad illvd ergo, quod obiicitur de filiis Aaron. Dicendũ, quòd non eſt ſimile; quia populus Iſrael populus unus erat, & unum templũ habebat, nec erãt ibi regna terrarum ſolicitudini ſacerdotum commiſſa, ſicut nũc ſunt: & ideo oportet modo plures eſſe Epiſcopos, & plures eccleſias, quarum quęlibet habet ſuam poteſtatem. Ad illvd, quod obiicitur de hoc, quod dicit dominus. Quorũ remiſeritis &c. Dicendum, ꝙ clauis ſacerdotalis quamuis quãtũm eſt de ſe, indifferens ſit ad omnes: tamen uis motiua huius clauis, quæ eſt iuriſdictio (ut prius uiſum eſt) non ſe habet ad oẽs niſi in uno ſolo: & iõ unus ſolus poteſt omnes abſoluere: Quando ergo dominus dedit clauem, & hanc poteſtatem, ipſe præſupponit eius executionem ſecundùm regulã poteſtatis collatæ Petro, & eius ſucceſſoribus. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ ignis agit in quodlibet combuſtibile. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia iſta eſt actio naturalis, quę eſt ſecundùm neceſſitatem: hæc autem eſt actio ſpiritualis, & rationalis, quæ quidem attenditur ſecundùm ordinem. Ad illvd, quod obiicitur, de claue, & ſera. Dicendum, ꝙ iſtud uerum eſt, quãdo adeſt uirtus motiua, quæ clauem moueat; ſed in aliquibus uis iſta arctata eſt, ut in ſacerdotibus infẽrioribus: in aliquibus ligata, ut in hæreticis, & excõmunicatis: in aliquibus eſt amputata, ut in degradatis. Vnde ſicut hi nõ poſſunt abſoluere aliquem, quorũ manus eſt ligata ſimpliciter: ita in aliis non poteſt clauis claudere, niſi ſe manus iuriſdictionis ualeat extendere. Ad illvd, quod obiicitur, de angelis ſuperioris ordinis. Dicendum, quòd non eſt ſimile; quia in Hierarchia angelica non poteſt cadere zelus, nec cõtrouerſia: pro eo ꝙ concordia in ſublimibus eſt facta: non ſic eſt in eccleſia, immo quilibet uult ſibi ius alterius uendicare.

dicare: ideo oportuit poteſtates diſtinguere, & limitare. AD ILLVD, quod ultimò obiicitur, ꝙ poteſtas non eſt arctanda. Dicẽdũ, ꝙ arctatio poteſtatis poteſt uenire dupliciter, aut propter defectum amoris, aut propter conſeruationem ordinis. Prima eſt inuidię, & repugnat bonitati: ſecunda eſt ſapientiæ, & cõcordat paci, & communi utilitati: & talis arctatio facta ẽ in minoribus ſacerdotibus regulante iure diuino, immo ipſo Spiritu Sancto, patres, & Apoſtolos, qui eccleſiam fundauerunt, & ordinauerunt: & ſic patet totum.

QVAESTIO II.

An inferior ſuperiorem abſoluere poſſit, ſuperiore ipſo annuente.

VTRVM inferior poſſit abſoluere ſuperiorem ipſo uolente. Et ꝙ ſic, uidetur quia Hebr. diciturꝫ ꝙ pontifex non tantùm pro ſe; ſed etiam pro populo debet orare, eo quòd ipſe ſit circũdatus infirmitate: ergo ſi peccat mortaliter, indiget cõfiteri, quẽadmodum unus de populo; ſed non habet ſuperiorem ordinarium: ergo poteſt confiteri, & abſolui ab inferiori. ITEM. Ad hoc ꝙ de peccato mortali fiat reconciliatio, neceſſe eſt interueniri mediationem ſacerdotis: ſed poſſibile eſt ſupremum prælatorum peccare: ergo indiget ſacerdote reconciliante: ſed non ſuperiori. ITEM. Quamuis ſummus Pontifex ſit conſtitutus, ut offerat dona, & ſacrificia pro peccatis: tamen ipſe per alium ſacerdotem poteſt facere hoſtiam offerri, & alius poteſt offerre pro eo: ergo quamuis claues habeat ad ſoluendum, tamen alius poteſt abſoluere eum: ſed non niſi inferior: ergo pari ratione in omnibus aliis. ITEM. Poteſtas abſoluendi data eſt ad utilitatẽ eius, qui abſoluitur; ſed ille, cui data eſt poteſtas hęc, non eſt peioris cõditionis, quam alii: ergo & ille poteſt abſolui: ſed non a ſe, nec a ſuperiori; qa frequẽter non habet copiam eius, aut non habet ſuperiorem, ut Papa: ergo &c.

Cap. 6.

CONTRA. Relationis non eſt relatio, nec motus ẽ motus, nec mediationis ẽ mediatio, nec mediatoris eſt mediator; ſed ſupremus ſacerdos, & omnis prælatus mediator eſt inter inferiores, & Deum: ergo non poteſt eſſe, nec debet econuerſo. ITEM. Ad hoc quòd aliquis abſoluat aliquem, neceſſe eſt quod habeat iuriſdictionem ſuper eum, ſicut in præcedẽtibus uiſum eſt: ſed inferior non habet iuriſdictionem ſuper ſuperiorem: ergo &c. Si dicas mihi, quod ſuperior dat ei iuriſdictionem abſoluendi. Contra. Nemo dat quod non habet: ſed prælatus non habet iuriſdictionem abſoluendi ſe; quia nõ habet poteſtatẽ ſupra ſe: ergo &c. ITEM. Prælatus inferior non põt aliũ excommunicare, nec ipſe dare alii iuriſdictionem excommunicandi ſe: ergo ſimiliter uidetur, quod nec abſololuẽdi. ITEM. In hierarchia angelica nõ recipiũt angeli ſuperiores illuminationẽ ab inferioribus: ergo ſimiliter uidetur, ꝙ eccleſia ſuperior ab inferiore non abſoluatur. ITEM. Probatum eſt per canones, & rationes, quod ſacerdos nõ poteſt abſoluere alienum parochianũ:

ergo

& ſubiectio eſt ad alterum: & iõ quamuis non poſſit quis ſibiipſi eſſe ſubiectus: nihil tamen prohibet ipsũ ſubiici poſſe alii, maximè ſi eſt liberæ poteſtatis.

Ad illvd, quod obiicitur, qđ nõ poteſt dare auctoritatem excommunicandi ſe. Dicendum, quòd argumentum iſtud deficit dupliciter. Primùm quidẽ, quia excommunicatio eſt contra hominem, ſed abſolutio pro homine: & homo non poteſt auctoritate ſua uti contra ſe, quãuis poſſit pro ſe. Amplius deficit, quia alius modus iuriſdictionis requiritur ad excommunicationẽ, quàm ad abſolutionẽ. Excommunicatio namque, quę reſpicit hominem communem, dicit iuriſdictionem communẽ ſuper hominem, ſed abſolutio dicit mediationẽ inter Deum, & hominem, qua.ſ.homo ſemper inferior eſt. Et quoniam neceſſe eſt hominem, quantumcũque ſit magnus, iudicari cum Deo, & in iudicio eſſe inferiorem: quantum ad hoc iudicium quilibet poteſt quantumcũque ſit magnus dare alii ſupra ſe iuriſdõnẽ. Sed quia prelatus talis ſuꝑ oẽs, talis iuriſdictio, q̃ attẽdit quãtum ad prelationem ſuper hoĩes, in eũ haberi nõ põt, nec ipſe alteri dare ſaluo iure ſuæ dignitatis, ratione cuius poteſt dicere Deo, Tibi ſoli peccaui: & ideo nõ poteſt alteri dare poteſtatẽ excõicandi ſeipſum.

Ad illvd, quod obiicitur, de angelis, quod non deſcendunt ad inferiores. Dicendum, quod non eſt ſimile, quia angeli ſemper in ſua dignitate perſiſtunt, nec cadit in eis obſcuratio peccati: & ideo non oportet eos ad inferiores deſcendere. Sed in eccleſiaſtica hierarchia ſecus eſt, q̃a peccant prælati, & ſubditi: & iõ etiã oportet, quod ipſi ſubiiciantur inferioribus, quia etiam ipſi per culpam quodammodo inferiores facti sũt. Ad illvd, qđ ultimò obiicĩt de ſubdito alterius, patet reſponſio, q̃a non habet iuriſdictionẽ in talẽ: nec talis põt ei dare, cum alteri ſubiectus ſit: unde ſicut nõ valet. Iſte, q eſt ſeruus Petri, non põt ſe facere ſeruum Martini: ergo nec iſte, q liber e: ſic nec in ꝓpoſito.

DISTINCTIO VIGESIMA.
PARS PRIMA.

De confeſsione quantùm ad oportunitatem temporis reſpectu pœnitentiæ mortalium in ſe.i.de his, qui in fine pœnitent.

Sciendum eſt etiã, quod tempus pœnitentiæ eſt uſq; ad extremum articulum vitæ. Vnde Leo Papa, Nemo eſt deſperandus, dum in hoc corpore conſtitutus eſt: quia nonnunquam quod diffidentia ętatis differtur, conſilio maturiore perficitur. Aug. tamen de Leo Papa d pœni.di.7. Auguſ. Homil. 41. de ve

rè pœnitentibus in tomo.1. Ibid. in fine. pœnitentiam differentibus ita ſcribit. Si quis poſitus in vltima neceſſitate voluerit accipere pœnitentiã, & ſi accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit, fateor vobis nõ illi negamus quod petit: ſed nõ præſumimus, quod benè hinc exit. Si ſecurus hinc exierit, ego neſcio. Pęnitẽtiã dare poſſumus, ſecuritatẽ verò non. Numquid dico, damnabitur? ſed nec dico, liberabitur. Vis ergo a dubio liberari? age pœnitẽtiam, dũ ſanus es. Si ſic agis, dico tibi quia ſecurus es: quia pœnitentiã egiſti eo tempore, quo peccare potuiſti. Si vis agere pęnitentiã, quando iã peccare nõ potes, peccata te dimiſerunt, non tu illa. Item, duæ res ſunt, aut ignoſcitur tibi, aut non ignoſcitur, quid horũ tibi ſit furtum neſcio: ergo tene certũ, & dimitte incertũ. Sed quare hoc dixit Aug. cũ pęnitentia Pſalm. 141. Exod. 12. Exech. 18. quę in fine agitur, in Pſalmo appelletur ſacrificium veſpertinũ, quod erat acceptabilius in lege? & cũ in quacũque die inuocetur Deus, adſit: & quacũque hora ingemuerit & cõuerſus fuerit peccator, vita viuet, & non morietur? Sed illa dixit Aug. propter illos, qui pęnitentiã vſque in finem vitæ protrahunt: & tunc non ex Dei amore videntur pœnitere, ſed timore mortis, quaſi ex neceſſitate. Vnde idem quaſi aperiens quare ſuperiora dixit, ait. Nullus expectet quanAugu. in libr. de pæ. vera et falſa c. 17. in tom. 4. do peccare non poteſt. Arbitrij. n. libertatem quærit deus, ut deleri poßint commiſſa. non neceßitatem, ſed charitatem, nõ tantum timorem, quia non in ſolo timore uiuit homo. Quẽ ergo ſero pœnitet, oportet non ſolum timere iudicem, ſed diligere, quia ſine charitate nemo ſaluus eſſe poteſt. Non ergo tantum timeat pœnã, qui pœnitet, ſed anxietur pro gloria. Quæ conuerſio ſi contigerit alicui ẽt in fine, deſperandũ non eſt de eius remißione. Sed quoniam uix uel raro eſt tam iu1. Cor. 13. ſta conuerſio, timendum eſt de pœnitente ſero, maximè cũ filij, quos illicitè dilexit, ſint præſentes, uxor, & mundus ad ſe uocet: multos ſolet ſerotina pœnitentia decipere. Sed quoniã deus ſemper potẽs eſt, ſemper ẽt in morte iuuare ualet, quibus placet. Cum ergo opus ſit nõ hominis, ſed dei fructifera pęnitentia: inſpirare eam poteſt quandocũq; uult ſua miſericordia, & remunerare ex miſericordia, quos damnare põt ex iuſtitia. Sed quoniã multa ſunt quę impediunt, & languẽ

tẽ retrahunt, periculoſum eſt, & interitui uicinũ, ad mortẽ per trahere pęnitentiæ remedium. Sed magnum eſt, cui deus tunc inſpirat, ſi quis eſt, ueram pœnitentiã, ſed ſi ẽt ſic cõuerſus uita uiuat, & non moriatur, nõ promittimus quod euadat omnem pœnam. Nam prius purgãdus eſt igne purgationis, qui in aliud ſeculum diſtulit fructũ conuerſionis. Hic autem ignis, etſi æternus non ſit, miro tamen modo grauis eſt: excellit. n. oẽm pœnam, quam vnquam paſſus ſit aliquis in hac uita. Nũquam in carne tanta inuenta eſt pœna, licet mirabilia martyres paſſi ſint tormenta: & multi nequiter iniqui quãta ſępe ſuſtinuerũt ſupplicia? Ex his ſatis oſtenditur quã periculoſum ſit differre pñiam uſq; in finem uitæ. Si tamẽ ẽt tunc uera habeatur pñia, hominem liberat, & uitam mortuo impetrat: non ſic tamen ut nullam ſentiat pœnam, niſi forte tanta ſit uehementia gemitus, & contritionis, quæ ſufficiat ad delicti punitionem. Licet ergo ſit difficile, ut tunc ſit uera pęnitentia, quæ tam ſera uenit, quando cruciatus membra ligat, et dolor ſenſum opprimit, ut uix homo aliquid cogitare ualeat: melior eſt tamen ſera, quàm nulla. Pęnitentia enim etſi in extremo uitæ hiatu aduenit, ſanat & liberat. Multum ſerauit latronis pęnitentia: ſed ſera indulgentia. Sed licet latro veniam meruiſſet in fine de omni crimine, non tamen dedit baptizatis peccandi & perſeuerandi auctoritatem.

Ibidẽ. Aug. ca. 18. Luc. 28

De his, qui hic pœnitentiam non complent.

Si vero quæritur de illis, qui in hac uita pñiam non complẽt, utrum trãſituri ſint per ignẽ purgatorij, ut ibi cõpleãt quod hic minus fecerunt: idẽ dicimus & de iſtis eſſe ſentiendum, & de his qui in extremis pœnitent. Si. n. tanta fuerit cordis contritio & delicti exprobratio, ut ſufficiat ad puniẽdum peccatum: liberi ab alijs pœnis tranſeunt ad uitam, etſi inexpleta fuerit pęnitentia: quia perfectè pęnituerunt, & ingemuerunt corde. Qui uero non adeo conteruntur corde, & ingemiſcunt pro peccato, ſi ante expletionem pœnitentię deceſſerint, ignem purgatorium ſentient, & grauius puniẽtur, quàm ſi hic impleſſent pœnitentiam. Horrendum eſt. n. incidere in manus dei uiuentis: Deus enim cum ſit miſeri- Heb. 10

cors & iuſtus, ex miſericordia pœnitenti ignoſcit, non reſeruans peccatum ad pœnam æternam. Ex iuſtitia uero impunitum non dimittit delictum. Aut enim punit homo, aut deus. Homo autem punit pœnitendo, deus autem pœnam exigendo. Et eſt pœnitentia interior, & exterior. Si ergo interior pœnitudo fuerit tanta, ut ſit ſufficiens ultio peccati, deus qui hoc nouit, ab illo qui taliter pœnitet, ulterius pœnam non exigit. Si uero interior pęnitudo non ſufficit in uindictam peccati, nec exterior pœnitentia impletur: deus qui modos & menſuras peccatorum & pęnarum nouit, addit ad pęnam ſufficientem. Studet ergo quiſque ſic delicta corrigere, ut poſt mortem non oporteat pœnam tolerare. Quædam enim peccata mortalia in pęnitentia fiunt uenialia: nō tamen mox ſanantur. Sæpe enim infirmus moreretur, ſi non medicaretur: non tamen ſtatim medicatus ſanatur. Languet poſt uicturus, qui prius erat moriturus. Qui autem impęnitens moritur, omnino moritur, & æternaliter cruciatur. Si enim ſemper uiueret, ſemper peccaret.

Augu. de uera & falſa pœn. c.18. in Tom.4.

SVPRA egit Magiſter de cōfitendi neceſſitate, & abſoluentis poteſtate: Hęc ē tertia pars: in qua agit de temporis oportunitate. Et habet hæc pars duas. In prima agit de tpis oportunitate quantū ad pœnitentiā mortalium. In ſecunda quantū ad remiſſionē uenialiū, infra Diſ. ſeq. *Solet ēt quæri, utrū poſt hāc uitam*] Prima pars habet duas. In prima agit de oportunitate tpis reſpectu pœnitentiæ in ſe. In ſecunda in cōparatione ad poteſtatē ſacerdotis, ibi. *Si uerò quæritur de illo, qui ſatisfactionē iniunctā, &c.*] Prima pars habet duas. In prima quærit tempus pœnitentiæ inchoandæ. In ſecunda quærit de pœnitentiæ ipſius ſatisfactionis fine terminandæ, ibi. *Si uerò quæritur de illis, qui in hac uita pœnitentiam, &c*] Et in utraque parte primò proponit ueritatem. Secundò confirmat per auctoritatem.

Dub. 1

S*I ſic agis, dico tibi, &c.*] Videtur malè dicere; quia nemo ſcit; utrum amore, uel odio dignus ſit: ergo nemo eſt ſecurus. Reſpondeo. Dicendum, quòd duplex eſt certitudo, ſcilicet ſcientiæ, & coniecturæ: certitudinem ſcientię nemo habet niſi per reuelationem: certitudinem autem coniecturę habet, qui ſanus pœnitet, cum ei proſpera arrident: tunc ſignū eſt quod dolor ſuus eſt ex Dei gratia, non ex affectione terrena. Vtraque harum certitudinū caret, qui in fine pœnitet ſera pœnitentia, quia magis habet rationem ad oppoſitum, quàm ad propoſitum.

Et

Dub. 2. *Et in quacunque die, &c.*] Videtur hoc eſſe contra illud Mich. 4. Tunc clamabũt; & non exaudiã. Et Glo. ſup illud. Clamabũt. ſ. ſera pnĩa: ergo uidetur, qđ dominus nõ ſp adſit. Reſp. Dicendũ, ꝙ inuocatio põt uenire ex duplici principio. ſ. ex timore pęnæ, uel ex amore diuinæ miſericordiæ. Primũ eſt ſeruitutis: & hãc inuocationẽ dominus nõ exaudiet. Scđm eſt filiationis, & ueritatis: & hãc inuocationẽ exaudit ſecundũ illud Pſal. Prope eſt dominus oĩbus inuocantibus eum in ueritate. Pſ. 144

Dub. 3. *Arbitrij enim libertatem, &c.*) Videtur non benè dicere; quia Deus põt iuſtificare hominem etiam dormientem, ſicut illuſtrauit Salomonẽ etiam in ſomnis, quando nõ eſt uſus lib. arb. Item. Libertas arbitrii durat, quandiu homo uiuit ſecundum impoſſibilitatem ad meritum, & demeritum, ſecundùm impoſſibilitatem ad coactionem: ſemper ergo quocunque modo intelligat de arbitrii libertate, nõ uidetur uerum, quod dicit. Reſpon. Dicendum, ꝙ hic appellat Aug. ar. libertatẽ non ipſam potentiæ facultatem, ſed expeditionẽ, ſecundũ quam dicitur libere facere, quando non hẽt retardationem: hæc aũt requiritur quãtum ad bene eſſe conuerſionis: hæc aũt frequenter nõ habetur in morte, pro eo, ꝙ adeo intenta eſt dolori mortis, & ægritudinis, ꝙ minus poteſt ad ſeipſam redire, & cogitare, quæ ſpectarent adhoc, ut haberet aliqs ſufficiẽs remediũ ueræ pnĩæ. Verũ tamẽ litera uidetur loq de tpe poſt mortẽ, in quo nõ ſolũ difficile, ſed impoſſibile eſt ſaluari decedẽtẽ in peccato: nõ qa hoc non poſſit diuina potẽtia, ſed iuſtè, & rõnabiliter oppoſitũ decreuit diuina iuſtitia: & ſi alicui umqͣ poſt mortẽ dedit gratiã, intelligẽdũ eſt, qđ ille nõ erat dãnatus ꝑ ſnĩam, ſicut legitur de Traiano. Aliqui ẽt dicere uoluerũt, ꝙ hoc priuilegiũ ſpeciale fuit, ut dominus oſtenderet, quantũ ſanctos ſuos diligeret.

Hic autem ignis, &c.) Videtur hoc falſum: quia ignis cõflagrationis, qui exuret faciẽ mundi, nõ peribit omnino: ſed reprobos inuoluet: ergo multofortius ur̃, ꝙ iſte ignis in æternum duret. Reſp. Dicendũ, ꝙ non loqtur de duratione, ſiue æternitate iſtius ignis quantũ ad ſubſtãtiã, ſed quãtũ ad officiũ, ſiue quãtũ ad actũ punicẽdi, ſiue purgandi bonos. Si. n. remanet ad actũ aliquẽ, id quod hẽt ardoris erit ad reproborum concremationem, non ad purgationem. Dub. 4.

Horrendum eſt, &c.) Videtur cõtrariũ dici. 2. Reg. vlt. Melius eſt mihi incidere in manus Dei, qͣ in manus hoĩs. Itẽ. Deus eſt miſericordiſſimus: ſed in manu meſericordioris melius eſt incidere: ergo &c. Reſp. Dicendũ, ꝙ duplex eſt ſtatus, unus in quo ſceptrũ hẽt miſericordia: & hic eſt ſtatus uitæ præſentis, ꝓ quo dictũ eſt,: Melius eſt incidere in manus Dei. Alius eſt ſtatus, in quo ſceptrum habet iuſtitia: & hic eſt ſtatus uitæ futuræ, & pro hoc dicitur. Horrendum eſt incidere, &c. Quia cum Deus ſit miſericordiſſimus, ideo plus impẽdit, quã humana mẽs poſſit æſtimare. Cũ ſit & ſimi- Dub. 5.

liter iuſtiſſimus, quāuis non ſit ita pronus: adeo tamen grauiter punit, qđ horribile eſt cogitare.

Dub 6. *Quedam enim peccata, &c.*) Videtur dicere falſum: quia mortale in pœnitētia omnino deletur: ergo omnino deſinit eſſe: ergo non tranſit in aliud peccatum: ergo fit ueniale. Reſpon. Dicendum, ꝙ in mortali duo ſunt, & macula, & reatus, ſiue obligatio ad pœnam. Cum ergo deletur mortale, macula omnino deſinit, nec in aliud tranſit: ſed reatus pœnæ manet alteratus: qa primo erat ad mortem æternā: ſed modo eſt ad pęnam temporalem. Sed quomodo intelligemus, ꝙ iſte reatus fiet ille. Notādum eſt hic, quod aliqui uoluerunt dicere, ꝙ idem reatus erat, ſed minoratus, ſiue diminutus. Dixerunt enim, ꝙ cum Deus dimittit culpam, non dimittit ſecundùm id, quod eſt: ſed ſolùm ſecundùm rationem diſpoſitionis, q eſt æternitas, unde prior obligatio ad pœnam manet: ſed quia dominus remiſit æternitatem iam, & ſolùm ad pęnā temporalem obligat: ita quod idē reatus eſt, qui tunc erat, & nunc: & pro tanto creditur mortale fieri ueniale. Sed illud nō eſt multùm bene intelligibile, pro eo, ꝙ ęternitas nō eſt diſpoſitio pęnæ; ſed magis menſura: & menſura durationis inſeparabiliter adhæret ei, quod menſurat: ut ſi aliqua actio ſit in A, impoſſibile eſt, ꝙ illa eadem fiat in B; & ideo intelligēdum, quòd nouus eſt reatus; & primus reatus commutatur, & culpa totaliter dimittitur; & ideo ſi mortale dicatur fieri ueniale quantū ad reatum, non eſt intelligendum per identitatem; ſed per commutationem, quam facit diuina ſentētia. Poteſt tamen dici, qđ mortale in pnīa dicitur fieri ueniale; qa ibi de eo uenia impetratur.

Si enim ſemper uideret, &c.] Si hoc uerum eſt; tunc uidetur, ꝙ quilibet impœnitens peccet continuè. Reſpon. Semper peccant, id eſt, in peccato perſeuerant; & ideo ſemper debent perſeuerare in pœna. Alia eſt tamen ratio huius, ſicut patebit infra Di. 44. Dub. 7.

ARTICVLVS I.
QVAESTIO I.

AD intelligentiam huius partis de pœna purgatoria ratione pœnalitatis quærun tur ſex. Primò quæritur, utrum pœna purgatoria ſit. Secundò, utrum ſit maxima pœnarum tēporalium. Tertiò quęritur, utrū ſit uoluntaria. Quartò, utrum ſit in ea minor certitudo de gloria, quàm in uia. Quintò quæritur de his, quorum miniſterio pœna illa infligitur. Sextò, & ultimò quæritur de loco, in quo animæ purgantur.

VTRVM ſit ponere pœnam purgatoriam. Et uidetur, ꝙ ſic. Primò auctoritate Apoſtoli 1. ad Cor. 3. Ipſe autem ſaluus erit; ſic tamen quaſi per ignem: ergo uidetur, ꝙ ſit ponere aliquam pęnam poſt hanc uitam, qua electi purgantur. ITEM. Aug. dicit, & habetur in litera. Aut homo punit, aut Deus punit; ſed frequenter aliqui cōuertuntur in fine, qui non puniuntur in pręſenti: ergo neceſſe eſt, ꝙ puniātur a Deo: ſed nō ignè in-

infernali, ſiue æterno: ergo, &c. Item. uidetur hoc ipſum rõne, quia qui grauius peccauit, grauius eſt puniẽdus: ergo, qui diutius peccauit, diutius eſt puniendus: ſed iſte, qui perſeuerauit in culpa uſq; ad mortem, diuturnius peccauit: ergo diuturnius, & grauius debet puniri: ſed non in hac uita: ergo &c. Item. Peccatum relinqui impunitum eſt uniuerſum remanere inordinatũ: & hoc eſt uniuerſum fędari: ſed impoſſibile eſt, ꝙ ſumma ſapientia dimittat uniuerſum fœdari: ergo oportet illud puniri: ſed non in præſenti: ergo &c.

Item. Si non eſt pœna purgatoria: ſed boni ſtatim euolant: ergo errat uniuerſalis eccleſia, q̃ pro defunctis fidelibus facit ſuffragia. Item. Si nõ eſt pœna poſt hãc uitã: ergo qui perdurat uſq; ad mortẽ in culpa, cũ nullã ſuſtinuerit pœnam, reportat de malitia ſua cõmodum, quorum utrunq; eſt falſitas manifeſta.

Contra. Apo. 14. Beati mortui, qui in domino moriuntur: amodo. n. iam dicit ſpiritus, &c. ergo poſt hanc uitam nullus bonus laborat: ergo nullus affligitur: ergo nullus punitur. Item. Deus eſt miſericordiſſimus: ſed a ſummo miſericordi ueniã dimidiam ſperare eſt ĩmpietas: ergo cum remittit, totũ remittit: ergo ſi aliquid de peccato remiſſo exigitur a peccatore, hoc eſt ſecundùm ſtatum præſentis eccleſiæ: ſed in morte hunc ſtatũ egreditur: ergo uidetur, ꝙ amplius nihil ab eo exigat. Item. In morte abſoluitur, quis ab omni mandato: ergo & a mandato ſatisfactionis, & cõfeſſionis, & huiuſmodi; ſed punitio pro peccatis ſatisfactio eſt: ergo liberatur deinceps ab oĩ debito punitionis: ergo ut uidetur, amplius nõ punit. Item. Pronior eſt Deus ad miſerendum, q̃ ad condẽnandũ: ſed decedentẽ in mortali peccato ſtatim condẽnat: ergo decedẽtem in charitate ſtatim glorificat. Item. Potẽtior eſt charitas ad eleuandũ, q̃ ſit mortalis culpa ad deprimendum, ſed culpa mortalis ſtatim demergit in abyſſum: ergo charitas ſtatim eleuat in cęlũ: ergo nõ eſt ponere poſt mortem aliquod ſupplicium. Item. Status poſt mortem reſpondet ſtatui, qui eſt in uia: ſed in uia non eſt niſi duplex ſtatus. ſ. bonorũ, & malorũ: ergo poſt mortẽ nõ eſt niſi duplex: ergo ſtatim aĩa decedẽtis, uel eſt in paradiſo cum bonis, uel in inferno cũ malis.

Resolutio.

Cum nihil coinquinatum ingredi poſsit in cæleſtem illam Hieruſalem, neceſſariò ſtatuendus eſt locus purgatorius; in quo expletè purgentur, qui in illam introducentur.

Respondeo. Dicendum, ꝙ ſicut dicit ſcriptura, & auctoritates ſanctorũ, & reuelationes plures, & rõnes cõcordãt, & eccleſia uniuerſalis cõfirmat, q̃ ꝓ illis orat: abſq; dubio poſt hãc uitã eſt ponere pęnã purgatoriã. Rõ aũt huius eſt iſta, q a uniuerſæ uiæ dñi miſericordia, & ueritas. Sic aũt miſericordia parcit dñs, ut ueritati ſiue iuſtitiæ non fiat ꝑiudiciũ: iõ dimittit culpã, & pęnã æternã, ita tamẽ, ꝙ obligatum teneat ad pœnãt ꝑalẽ: ab hac aũt pœna non abſoluitur in

morte, quoniã ſtatus poſt mortẽ nõ repugnat punitioni aĩæ; quãuis nõ cõpetat merito eiuſdẽ. Puniuntur.n.aĩæ, & pmiantur: & ideo cũ nõ ſint alicui taliter remiſſa peccata, q n obligetur ad aliquã pęnam, niſi fiat p baptiſmalẽ gratiã, & ab ea obligatione nõ abſoluitur, & debitor pęnæ non poſſit cum debito ingredi cęlum, neceſſarium eſt eſſe purgatorium.

Ad illvd, ergo, quod obiicitur de Apoc. ꝙ requieſcunt a laboribus ſuis. Dicendum, ꝙ eſt labor in operãdo, & eſt labor in patiendo: & uerbum illud intelligitur de labore in operãdo, quia iam nõ eſt dies, in qua operari ualeant merendo: non autẽ intelligitur de labore in patiendo: & hoc patet ex ipſo Textu ſequẽti, Opera enim illorum ſequũtur illos. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ eſt miſericordiſſimus. Dicendum, ꝙ eſt uerũ: ſed tamen iuſtus eſt: ideo ueniã pſtat, quã decet iuſtam miſericordiã præſtare. Quia.n.iuſtus eſt, homini iniuſto nõ decet reconciliari manẽte iniuſtitia, & offẽſa: & ideo nunc iuſtitiã decet, ut remittendo unã mortalem culpam, remittat oẽm aliam: nõ ſic de pęna. Quoniam n.miſericordia remittit pęnã, & iuſtitia exigit: ideo oportet quodammodo diiudicari, ut alteri non præiudicetur: & ſic patet, ꝙ etiam pęna exigitur in foro Dei. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ abſoluitur ab omni mandato. Dicendũ, ꝙ uerum eſt: ſed tamen non abſoluitur ab omni debito, immo anima trahit ſecũ debitum: & quia retributor eſt iuſtus, retribuit ſecundum qđ inuenit debitricẽ: & quia debitrix erat pęnæ quã nondum exoluit, patet &c. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ ſtatim damnat decedẽtem in mortali. Dicẽdum, ꝙ nõ eſt ſimile: quoniã ille, q in mortali eſt, nihil hẽt in ſe, qđ ſit dignum uita, immo totũ, uel eſt mortuũ, uel mortificatũ: & ideo ſumme diſpoſitus eſt ad ęternã damnationẽ: & pp hoc ſtatim damnatur iuſta retributione. Sed ille, qui eſt in charitate, cum charitas ſimul ſtet cũ ueniali culpa, & reatu pęnæ, habere põt in ſe aliqd dignũ pęna. Et quia gloria non põt ſimul ſtare cum pęna ſed m forum cõe, neceſſe eſt priùs debitum illud ſolui p pęnã purgatoriã. Ad illvd, quod obiicitur, de pondere, iã patet reſponſio, quia põdus charitatis hẽt in ſe aliquid retardãs, ut culpã aliquã paruulã, uel reatum: ſed põdus peccati nihil hẽt eleuãs, uel retardans, ideo nõ eſt ſimile de aſcenſu charitatis, & de deſcẽſu peccati. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ nõ eſt niſi duplex ſtatus in hæc uita, ergo &c. Dicendũ, ꝙ licet non niſi duplex ſit principalis, tamen uterque ſubdiuiditur. Nam qui hẽt iuſticiam, in duplici differẽtia eſt. Aut enim eſt in ſtatu perfectorum perfectione completa: & talis non habet aliqua uenialia, aut aliqua cremabilia, nec aliqua debita; & huic ſtatim debetur uita ęterna: tales ſunt Sãcti martires, ut Laurentius, & Vincentius; & S.confeſſores, ut Benedictus, & Franciſcus. Alii ſunt in ſtatu imperfectorum, & hi cremabilia habent, ut plurimu, & etiam debita; &

ta; & oportet primũ debita ſolui, q̃ introducantur in patriã; & hoc eſt in pęna purgatoria. Similiter carentes iuſtitia in duplici ſunt differentia. Quidam in ſtatu paruulorum: & hi carẽt iuſtitia originali: & his cõpetit ſtatus in limbo ſine pęna ſenſibili. Alii ſunt in ſtatu adultorum, q carẽt iuſtitia perſonali, ſiue gratuita ꝑ propriam culpam: & talibus competit ſtatus infernalis: & ſic patet, quod ratio illa non ualet. Poſſet etiam dici, ꝙ pęna purgatoria nõ dicit ſtatum; ſed magis trãſitũ de ſtatu in ſtatũ.

QVAESTIO VI.

An pœna Purgatorij maxima ſit pœnarum mundi?

VTRVM pęna purgatoria ſit maxima pęnarum temporalium. Et ꝙ ſic, uidetur. Auguſ. in quodam ſermone. Ille ignis durior erit, quã qdquid in hoc ſæculo pęnarũ, aut uidere, aut ſentire, aut cogitare quis põt. ITEM. In litera dicit, ꝙ excellit omnem pęnam, quam unquam paſſus eſt aliquis in hac uita.

Serm. 4 de animab. defuncto. tom. 10

ITEM. Ratione uidetur: qa quãto quis iudicandus eſt debilior, tanto iudex puniens minori pęna debet eſſe cõtentus: ergo quãto eſt fortior, tanto exigitur ab eo pęna grauior: ſed ſpiritus ſeparatus improportionabiliter ẽ fortior, quam ſit totum coniunctum, ſiue homo totus: ſed poſt hanc uitam eſt ſpiritus ſeparatus: ergo uidetur, ꝙ grauius puniatur. ITEM. Spiritus ſeparatus a carne ſemper grauius peccat, quàm ſpiritus carni cõiunctus: ſed malum pęnæ proportionatur malo culpæ, & malum pęnę ſemper grauius eſt in ſpiritu ſeparato: ergo pari ratione & malum pęnæ. ITEM. Maior, & grauior eſt pęna paſſionis, quàm pęna compaſſionis: ſed anima exuta punitur pęna paſſionis, coniuncta uero pęna compaſſionis; ergo &c. ITEM. Quantò aliqua pęna eſt maior, uel uniuerſalior, tanto eſt grauior; ſed anima exuta cum punitur, tota punitur, & ſecundùm totum; cum enim ſit ſimplex, ignis totam attingit; ſed in præſenti, aut uix, aut nunquam aliqua pęna totum hominem cruciat; ergo generaliter grauior eſt illa, quam ſit aliqua temporalis pęna.

CONTRA. Deus retributor eſt uniuſcuiuſque ſecundùm meritum ſuum; unde proportionabiliter reſpondet pęna reatui; ſed cum quis moritur, reatus non intenditur; ergo nec pęna debet intendi; ergo nec debet eſſe maior in futuro, quàm in præſenti. ITEM. Quantò aliquid magis eſt paſſibile, adiunctum punienti magis patitur, & grauius punitur; ſed coniunctum eſt magis paſſibile, quam anima ſecundùm ſe; ergo adiunctum affligenti magis patitur; ergo ſi punitur coniunctum in præſenti, & in futuro anima ſeparata, patet, &c. ITEM. Maior eſt paſſio, in qua agens eſt tranſmutans, & abiiciens; quàm ubi alterum horum deficit; ſed in purgatorio anima punitur; ita quod non tranſmutatur, nec aliquid abiicitur, in præſenti autem corpore fit abiectio; ergo uidetur, quòd iſta pœna ſit grauior. ITEM. Beatior erit anima, quando glorificatur corpore

pore reſumpto:& ſimiliter miſerior quādo punietur corpore reſumpto: ergo unio aīæ ad corpus potius facit ad pœnæ augmentū, quā ad diminutionē: ergo ab oppoſitis, ſeparatio facit potius ad diminutionē, quā ad augmentū: ergo uidetur, quod minus grauiter puniatur in purgatorio anima ſeparata, quam nunc, cum ſit coniuncta.

RESOLVTIO.

Tametſi nec ſenſus, nec ratio naturalis adſit ad huiuſmodi propoſitum confirmandum: ita tamen credendum eſt ex diſpoſitione diuinæ iuſtitiæ.

RESPONDEO. Dicendū, ꝙ ſicut dicit Magiſter, & Sancti ēt multi dicunt; oportet nos concedere; ēt ſi non appareat nobis ratio; ꝙ pęna purgatoria grauior eſt oī temporali pęna, quā modo ſuſtinet aīa carni coniūcta: in hmōi autē magis adhærendū eſt auctoritati, quam rōni; pro eo, quod illud eſt magis ſupra naturā, & rōnem, q̄ ſecundùm naturā, & rationem. Sanè tamē hoc intelligendum, ut generaliter pęna illa ſit maior iſta ſecundùm regulam Philoſophi· Si optimum in uno genere eſt melius optimo in alio genere, & hoc ſimpliciter illo melius. Similiter intelligendū eſt hic, ꝙ illa ſit maior, non qa minima ſit maior maxima in hoc genere: ſed quia maxima in illo genere maior ſit maxima in hoc genere. Sicut enim dicit Beatus Gregor. Quibuſdā reuelatum eſt quaſdā animas in umbra eſſe punitas.

Ad hoc aūt, quod tenemus, intelligendum; ꝙ aliqui uoluerūt aſſignare rationem naturalem, oſtēdentes, ꝙ ex natura animæ ueniret; quia cum anima exuta patitur, per ſeipſam patitur ſecūdum ſe totam: & ideo pœna modica eſt ei grauiſſima. Sed hunc modum dicēdi nō approbat ratio catholica, quę in inferno credit aīas grauius puniēdas poſt corpora iā reſumpta: Vnde credendū eſt, ꝙ iuſti, q in igne cōflagrationis in corpore purgabuntur in die iudicii, grauiùs punientur: quia breuius: & ideo intenſius; quā qui nunc purgantur. Alii uoluerunt aſſignare rationem partim naturalem, partim ſupra naturalem. Dixerunt enim, ꝙ animæ exutæ a corpore habēt potentias ſuas expeditas: & naturale deſiderium habent pertingendi ad bonum, ꝓpter quod ſunt creatæ. Et ulterius, gratia eſt in eis, quæ magis iſtud deſideriū inclinat: & ideo cum illud bonum ſitiant, & ab illo retrahantur, & quaſi incarcerentur, modica pœna ſenſibilis cū hac triſtitia eſt eis maxima: & pro tanto dicunt pœnam purgatoriam eſſe maximam. Sicut enim delectationes ſpirituales ſunt intenſæ multum, & ꝑcellunt corporales: ita & triſtitia de abſentia ſuperexcellit omnem dolorem corporeum. Sed certè non iſta ratio bene manducit, ſi quis aſpiciat. Primum quidem, quia deſiderium ſummi boni eſt deſiderium, quod habet neceſſariò ſecum coniunctam fruitionem, & aliquā realem poſſeſſionem: & ideo parit gaudium: unde qui plus deſiderat ſupremum bonum, magis ibi delectatur. In hoc enim diſſimile eſt deſiderium tempora-

ralium, & corporalium a deſiderio ſpiritualiũ, ut oſtendit Aug. in li. 83. q. & illud ueritatem habet; maximè cum Deus in habitat per charitatem in anima. Secundùm etiam iſtam rationem pęna limbi maxima eſſet, & fuiſſet maxima in ſanctis patribus, ubi creditur fuiſſe requies facta. Et iſta etiam ratio nihil ad propoſitum facit, ſi quis inſpiciat ꝑ eo quòd ſancti nõ de carentia loquuntur; ſed de pęna afflictiua, ſicut de igne, ſiue de flãma purgatoria. Ideo dicẽdum, quòd ratio huius ſumitur ex diuina iuſtitia: & iſta eſt ratio recta; quia quod ignis agat in animam (ut infra uidebitur) non eſt naturę, ſed iuſtitiæ: & ideo quòd magis agat diuinæ iuſtitiæ eſt attribuẽdũ. Quoniam ergo Deus iuſtus pęnam non acceptat ſecundùm quòd punitiua tantùm; ſed ſecũdùm quòd plus eſt in ea ratio ordinis recti: ſecundùm hoc intelligendum eſt, quòd eſt pœna aſſumpta, & pœna inflicta. In pœna aſſumpta non tantùm placet Deo ordinatio pęnę ad culpam: ſed & ordo, & rectitudo, quę eſt in uoluntate aſſumente: ſed in pœna inflicta placet ordinatio pœnæ ad culpam. Quoniam igitur pœna pœnitentium in præsẽti plus eſt aſſumpta, pœna morientium eſt inflicta in purgatorio, pro eo quod iam non eſt tẽpus agendi ſed recipiendi: ideo modica pęna in præſenti plus ſatisfacit, & magis eſt de ea contẽta diuina iuſtitia, quàm de magna in futuro. Et ideo quaſi improportionabiliter maiorem exigit, ut ei ſatisfiat. Exemplum autem poteſt haberi in iſtis materialibus debitis; creditor.n. plus acceptat marcam auri, quàm decem marcas argẽti: & pœna pręſens illi comparata multo prętioſior eſt in conſpectu Dei, quàm ſit aurum argento in conſpectu hominũ. Concedendę ergo ſunt rationes probantes pęnam illam grauiorem eſſe.

Diſ. 21. p. 1. ar. 2. q. 2.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quòd reatus non augetur. Dicendum, quod verum eſt. Sed reatus pœnæ melius ſoluitur de modica pœna uoluntarie aſſumpta, quàm de mala inflicta. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ quanto magis eſt paſſibile, magis patitur. Dicendum, ꝙ illud eſt uerum cęteris paribus: ſed diuina uirtus, cuius eſt ille ignis inſtrumentum, ordinat ut puniat grauius. Vel dicendum, quod pœna non iudicatur maior, & minor ſecundùm læſionem, ſiue paſſionem; ſed ſecundùm ſenſum paſſionis, prout ſenſus refugit illam pœnam. Et quoniam ſpiritus licet minus lædatur ab igne, quã corpus; uiuaciorem tamẽ habet uim ſentiendi paſſionem: & iterum, maxime refugit; quia hoc contra naturam ſuam eſt, nõ ſic cõtra naturam corporis: & ideo quamuis minus patiatur, & minus lædatur, paſſione tamen naturali magis punitur, & magis dolet. ET per hoc patet reſpõſio ad duo vltima. Quod enim dicit; ꝙ magis punit quod obiicit, & trãſmutat. Dicendum, quod falſum eſt: quia ignis infernalis, q urit, & nõ conſumit, grauius punit, quã iſte alius ignis, qui utrũque facit. SIMILITER de alio quod magis punit, ꝙ unit. Dicẽdum, qđ falſum eſt; quia maior

pęna

pœna eſt brachiũ cõterere, quã ẽt amputare; qa remanet ibi ſenſus, & dolor cõtinuus. Sic & in aĩa, q̃ numq̃ dormit, ſp̃ ẽ actualis ſenſus nociui, & diſſenſus; ita ꝙ utrumque uiget, & neuter minuitur quantùm eſt ex parte ſpiritus; & ille dolor eſt intẽſus, & continuus, ac per hoc grauior. Quõ autẽ corpus agit in ſpiritũ,
Diſ. 50 in ſuo loco dicetur, cũ agetur de
& ult. pœnis infernalibus.

QVAESTIO III.

An pœna Purgatorij uoluntaria ſit?

VTRVM pęna illa ſit uoluntaria; & ꝙ ſic uſ; qa omnis ſapiens uult illud, ſine quo nõ põt adipiſci, quod deſiderat; unde deſiderãs ſanitatem uult ſecari, & uri; ſed aĩę in purgatorio nõ ſunt inſipiẽtes, & deſiderãt gloriã, & ſciunt ad eã non poſſe peruenire niſi ꝑ illius pœnæ tolerãtiam: ergo &c. Si tu dicas, ꝙ hoc non eſt uelle ſimpliciter, ſed ſub cõditione: oſtẽditur; ꝙ ſimpliciter uelint. Cor rectũ hẽt, q uoluntatẽ ſuã uolũtati diuinę conformat, ut dicit Amb. & Glo. ſuper Pſal. 33. ſicut habitum eſt in Primo Diſt. ult. Sed iuſti in purgatorio habẽt cor rectũ, & Deus uult ibi eſſe ipſos: ergo ipſi uolũt eſſe, & pati. ITEM. Oĩs uerè pœnitens uult facere emendam ſiue agendo, ſiue ſuſtinendo: ſed anima quæ moritur uere pęnitens pœnitentiam non amittit; ergo uult emendam facere; ſed nõ poteſt agendo; ergo patiendo; ergo uult pœnam illam pati. ITEM. Omnis qui patitur pęnã aliquã, & non uult illam pati, iudicatur impatiẽs; & ille eſt q dicitur inobediens; ergo cũ uiri iuſti in purgatorio pęnam patiantur, ſi nolunt illam pati, ſunt impatiẽtes, & inobedientes.

CONTRA. Voluntarium eſt illud, ꝙ eſt in ipſo cognoſcẽte ſingularia; ergo ꝙ non eſt a principio intrinſeco; ſed extrinſeco, & de neceſſitate non de libertate, no habet rationẽ uoluntarii; ſed talis eſt pœna purgatoria; ergo &c. ITEM. Nihil, a quo quis deſiderat, & petit liberari, eſt uoluntarium: ſi enim eſſet uoluntariũ, in eo uellet perſiſtere; ſed iuſti qui ſunt in purgatorio, petunt, & deſiderant inde liberari; ergo etc. Minor multis reuelationibus
nota eſt, ſicut põt probari ꝑ iiii. *Greg.*
Dialogorũ. ITEM. Quãto pęna acerbior eſt, ſi uoluntaria eſt, tãto glorioſius eſt martyrium; ſed pœna purgatorii ẽ acerbiſſima, ut monſtratum eſt; ergo ſi eſt voluntaria, uidetur quod omnes, q tranſeunt purgatorium, martyres iudicandi ſunt.

RESOLVTIO.

Pœna purgatoria eò uoluntaria eſt, quod uoluntariè ſuſtinetur, tametſi oppoſitum eius deſideretur.

RESP. Dicendum, ꝙ aliqua pœna dicitur tripliciter voluntaria. Vno modo; qa aſſumitur a volũtate imperante, ſicut ẽ pęna pęnitẽtialis. Alio modo qa ſuſtinetur a volũtate acceptãte, ſicut eſt pęna martyrii; qa adeo eis placet, q̃d ab ea liberari nõ uellẽt. Tertio modo eſt quædam pęna, q̃ ſuſtinetur a uoluntate tolerante, ut pęna, q̃ eſt in patientia; ita ꝙ eius oppoſitũ eſt in deſiderio, ſicut cum amans, & deſiderans ſanitatẽ, infirmatur: ſuſtinet quidem infirmitatem tamquam pęnam diuinitus inflictam: attamẽ

ab ea liberari ꝓcurat, & illud minimè habet rõnem uolontarii: Hoc modo uolũtaria eſt pœna purgatoria in uiris iuſtis, qui uolũtarie eã ſuſtinent, & deſiderãt uehemẽter ad propriã ꝑuenire, & alios ſibi auxilium præbere.

SECVNDVM hoc patet reſpõſio ad utramque partem, quoniã rationes ad primã partẽ probãt illã pęnam uoluntariã eſſe hoc mõ tertio. Rationes uero ad oppoſitum probant ꝙ non eſt uoluntaria primo mõ, uel ſecũdo: ꝙ patet diſcurrendo ꝑ ſingulas. Primæ.n. oẽs rõnes currunt ſecundũ ualuntatẽ tolerantẽ, quæ Deo ſe conformat, cum ẽt liceat aliqd ſibi deſiderare, ꝙ & Deus uellet ipſam habere quãtũ in ſe eſt. Sequentes rõnes currunt ſecundum uoluntatẽ imperãtem, quę eſt ab intrinſeco: uel ſecundum deſiderantẽ, quæ nollet ſeparari à uolito, quæ tantò magis delectat, quantò uoluntariũ, quod obtinet, magis deſiderat.

ARTICVLVS IIII.

QVAESTIO I.

An qui in purgatorio detinẽtur, certiores ſint de gloria, quã qui adhuc peregrinantur in terris?

VTRVM in illa pęna ſit minor certitudo de gloria, quam in uia. Et ꝙ ſic, uidetur: quia quanto ſtatus ſimilior eſt ſtatui, quẽ hõ oĩno reſpuit, tanto maiorem timorẽ incutit ei, qui in eodem exiſtit: ſed ſtatus purgatorii magis ſimilis eſt ſtatui infernali, q̃ ſtatus uitæ pñtis: ergo augeť in eo timor: ergo ꝑ oppoſitum minuitur certitudo. ITEM. Sic aĩa peccatrix punitur timore, & dolore; ſicut ecõtra aĩa iuſta reficitur gaudio, & ſpe: ſed ĩ purgatorio augeť pęna doloris: ergo pari rõne pęna timoris: ergo minuiť certitudo beatitudinis. ITEM. Si augeretur certitudo, augeretur cõſolatio: & ſi augeretur cõſolatio, minueretur flagellatio; ergo ſi eſſet ibi maior certitudo, eſſet minor afflictio ibi, q̃ in pñti, ſed nõ ẽ minor, ſed maior afflictio, q̃ in pñti; ergo eſt minor certitudo. ITEM. Si maior eſſet ibi certitudo, cum nõ ambulet ibi aĩa ꝑ ſpẽ, ſed ꝑ fidẽ, q̃ non euacuatur quouſq; ueniat lux gloriæ, eſſet ibi maior fides: & ſi maior fides, maior gratia: ergo à deſtructione cõſequentis, ſi gratia non eſt maior in purgatorio, uř ꝙ nec maior certitudo: ergo ſaltem ita dubitat aĩa ibi, ſicut hic. Sed hic neſcit utrum odio, uel amore digna ſit: ergo & ibi neſcit, utrum ſit, in inferno, uel extra.

CONTRA. Magis eſt certus ꝑ ſpem qui ſperat, & nõ põt deſperare; q̃ q. ſperat & deſperare põt: ſed aiæ quæ ſunt in purgatorio ita ſperãt, ꝙ deſpare nõ poſsũt; in uia aũt deſperare poſſunt: ergo &c. ITEM. Maior eſt certitudo in eo, in quo nulla eſt dubitatio; q̃ in eo, in quo cadit dubitatio, hæc eſt ꝑ ſe uera. Sed in eo qui eſt in purgatorio, non cadit dubitatio de gloria habẽda: ergo go eſt ibi maior certitudo. Probatio minoris. Si põt dubitare ſe peruenturũ, & q põt dubitare, põt conſequẽter opinari; & qui põt opinari, poteſt credere, & errare circa utranq; partem: ergo cum anima talis non poſſit errare, nõ uidetur ꝙ poſſit dubitare. ITEM. Si uenit de hoc titubatio

aut

tudo expectationis immixta timori: quia quilibet labi poteſt, dum eſt uiator. In purgatorio eſt medio modo, ſcilicet certitudo expectationis eorũ, quæ non dum obtinuit: ſed eſt euacuatio timoris propter confirmationẽ lib. arb. qua deinceps ſcit ſe peccare non poſſe. Et ſic patet quod eſt maior certitudo, dum euacuatur timor de lapſu: & illa euacuatio non eſt per animæ maiorem perfectionem; ſed per ſtatus mutationem.

Ad illvd ergo, quod obiicitur in contrarium, quod locus ille ſimilior eſt inferno. Dicendum, quod duplex eſt ſimilitudo, uel ſymbolum. Vna, quæ eſt uiam ad faciliorem tranſitũ: per quẽ modum dicit Philoſophus, quod in habentibus ſymbolum facilior eſt tranſitus, & de hac verum eſt, qđ obiicitur. Alia eſt ſimilitudo; quę tamen ad tranſitũ nõ diſponit: ſicut os ſimilius eſt oſſi, quàm ſit humor: & tamen non ita de facili poteſt conuerti in alimẽtum os, ſicut humor: & de iſto non habet ueritatem, qđ obiicitur. Quia enim difficilior ẽ tranſitus, ideo minus poteſt; immo ſi nullus eſt tranſitus nullo modo poteſt timere. Quoniam ergo ab igne purgatorii in infernum deſcendere eſt impoſſibile, non ab igne præſentis ſupplicii, ſiue ſtatus præſentis, quamuis ille ſit ſimilior, non inducit maiorem timorem. Ad illvd, qđ obiicitur, quod punitur dolore, & timore. Dicendum, quod ad hoc quod ſufficienter puniatur, non oportet animam puniri omni genere pœnæ: afflictio enim ignis, uel cruciatio doloris ſufficienter punit, etiam ſi non adſit titubatio, uel titillatio timoris. Ad illvd, quod obiicitur, qđ augmẽtata certitudine, augetur cõſolatio. Dicendum, quod hoc uerũ eſt cæteris paribus; ſed quoniam illa certitudo eſt cum afflictione, & expectationis dilatione: ideo non tam uiget ibi conſolatio quàm afflictio: attamẽ nec in ira ſua continet miſericordias ſuas dominus; ſed cum iratus eſt miſericordiæ ſuę rememoratur, & uehementer afflictos aliqua ſpei certitudine refocillat. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ ambulat per fidem: ergo &c. Dicendum, quod & ſi per fidem ambulet quantùm ad ea, quæ diuinitatis ſunt, quæ nondum per ſpeciẽ intuetur: nihilominus tamen aliqua ſunt nobis inuiſa, quæ anima exuta nouit tãquam certitudinalia, utpote diuinam ſententiã de ſe latam, q̃ de unoquoque hoĩe particulariter fertur in eius exitu: hæc autem fidem non euacuat; quia credit non apparẽtia: & ad hoc indiget ſubſtantia rerum ſperandarum, & argumento non uiſarum.

2. De Gen. 25.

Qvaestio V.

A quibus tanquam à miniſtris inſtigatur pœna Purgatorij.

Qvorvm miniſterio pęna illa infligitur? Et quod miniſterio dæmonum, uidetur: ſicut dicit auctoritas, & habetur infra Diſt. xlvii. in fi. Illos habebunt tortores in pœna, quos habuerunt incentores in culpa. Sed conſtat, ꝙ iuſti purgantur pro eis culpis, quas dæmones incenderunt. ergo &c. Item. In legenda Beati Martini dicitur, ꝙ diabolus aſtabat ad eius obitũ, ſicut

ibi

ibi dicitur; qđ dixit. Quid aſtas hic cruenta bellua? ſed conſtans eſt, quod ſciebat ſe non poſſe cũ trahere ad infernum, cum ſciret uirum ſanctum: ergo ſaltem uolebat ducere in purgatorium.

Item. Ratione videtur: quia crudelius eſt uexare bonos, quàm affligere malos: ſed ꝙ crudelius eſt, crudeliori tortori debet committi: ergo cum diabolus cũ ſuis angelis ſit crudeliſſimus, uidetur ꝙ eius, & ſuorum ſit vires iuſtos in purgatorio affligere. Item. Viri iuſti affliguntur in purgatorio: conſtat ꝙ nõ ratione eius, ꝙ habuerunt ſimile Deo; ſed ratione eius ꝙ habuerũt ſimile diabolo: ergo quãdiu eſt in illis iſte reatus, non ſunt omnino erepti ab eius poteſtate: ergo videtur ꝙ ab eis affligantur.

Contra. Greg. in 4. Dialog. dicit, ꝙ animæ reproborum per ſeipſas deſcedunt ad infernũ: ergo pari ratione, immo multo fortiori ꝑ ſeipſas ſine dæmonũ miniſterio deſcendunt in purgatoriũ. Item. Aĩæ puniũtur in purgatorio ad hoc, ut purgentur, & in cęlũ introducãtur: ſed dęmones abhorrent aĩarũ purgationẽ & liberationẽ: ergo talẽ purgationẽ, ſiue punitionẽ nõ adminiſtrãt; ſed fugiũt. Item. Sicut dicit Aug. Si diabolus cognouiſſet patientiã Iob, & ꝙ eius tẽtatione deberet ꝓficere, nequaquã ipſũ ampliùs uexaſſet: ergo cum ſciat certis ſignis, ꝙ illæ aĩæ iuſtę ſuę non ſunt, & ꝙ ex pęna ſunt meliorandę, uidetur ꝙ eas amplius nullatenus uexet. Item. Alius eſt, qui punit filiũ; alius qui punit latrunculũ: filiũ. n. punit dominus, uel doctor; ſed latronem punit emiſſarius, uel tortor: ſed dæmones ſunt tortores, & iuſti ſunt ſicut filii: ergo nequaquam conueniens eſt illos ab illis puniri. Item. Iniuſtum eſt, ut qui de altero triumphauit, eidem ſubiiciatur poſt triumphũ: ſed anima uiri iuſti de dæmonibus triumphauit in hac uita: ergo iniuſtũ eſt, ut diabolus ſuper eam poſſe habeat poſt hãc uitam.

RESOLVTIO.

Vtrumq; affirmari poſſet; et à malis angelis, & à bonis purgatoriã pœnam infligi: probabilius tamen de ſecundis uidetur, quàm de primis.

Resp. Dicendum, ꝙ aliqui uoluerũt dicere, quòd pęna purgatorii miniſterio dæmonum infligatur, pro eo quòd in ſcriptura aut uix, aut nũquam legitur, ꝙ bonus angelus bonos uexauerit; ſed uexatio bonorũ ſolum a malis fuit, ſicut eſt exẽplum de Iob: exemplum ẽt de Antonio: mali uerò uexati ſunt a bonis, & a malis. Et ratio huius uř eſſe ſecundùm eos: quia qui uexat alterũ, & affligit, quoddam odium habet: diabolus autẽ odit bonos, & malos ob ſuam crudelitatẽ, ideo utroſque affligit cũ ſibi permittitur, maxime cum affligantur ꝓ peccato, quod eſt eius ſimilitudo, & quædã characteriſticatio: boni uerò non odiunt niſi malos: & ideo illos ſolos affligunt: ſicut afflixerunt Sodomitas, & Aegyptios. Sed licet uideatur eſſe magis conueniens, ut fiat hoc miniſterio dæmonũ, quàm ſanctorum ſpirituum: melius tamẽ uidetur eſſe dicẽdum, & rationabilius etiã, quòd ſicut diuina iuſtitia iubẽte, & flatu ignis ſuccẽdente mali adurẽtur in infernũ

poſt

poſt iudicium, ſic etiã & in purgatorio. Non enim uidetur probabile, ꝙ dæmones illud miniſterium exerceant; cum ibi purgetur peccati ſcoria, ſecundum quam ibi quodammodo anima ſimilis erit diabolo; & diabolus ſuam ſimilitudinem nolit delere, ſed potiùs cõfirmare: nec unquam exercet hominem, niſi in quo ſperat uictoriã acquirere: nec uexat eum, a quo uictus eſt, & deiectus: & alia plura ad hoc faciunt, quæ tacta ſunt. Rurſus non uidetur hoc probabile, ut miniſterio fiat angelorũ bonorum, ut tam grauiter affligant, & puniãt conciues ſuos: nec hoc de facili poſſet ꝑ ſcripturã probari, non ſolũ in ſe, uerum etiã in ſimili, quamuis Iacob patriarcha uiſus ſit ab angelo lædi, cũ emarcuit neruus fæmoris eius: ſed illud magis fuit ad concupiſcentiæ repreſſionem, quàm ad grauem afflictionem. Ideo concedendum, ꝙ non ſit miniſterio dæmonum, nec etiam ſuperiorum ſpirituum, niſi fortaſſis quantum ad directionem. Credendum. n. eſt, ꝙ in egreſſu aïę a corpore aſſiſtit & ſpiritus bonus, & ſpiritus malus, unus, uel plures: & tunc ſecundum ueritatem ferri ſententiam, & ſi bona eſt per miniſterium boni angeli, uel adducitur in cœlum, uel in purgatorium, quouſque poſt quã purgata fuerit, per eius miniſteriũ educatur, ita ꝙ ipſe ſolum ſit deductor, & non tortor. Si uerò ſit mala, per miniſteriũ dæmonum deducitur ad infernũ. Hoc inquã tanꝗ magis probabile concedendum, ꝗuis nihil ſit in hac parte temere aſſerẽdũ.

Ad illvd ergo, quod obiicit, ꝙ incentores erunt tortores. Dicendũ, ꝙ uerũ eſt, niſi illa culpa remittatur, & homo pœniteat; & hoc non habet locũ in propoſito. Ad illvd, quod obiicitur ꝙ præſens erat in obitu Martini. Dicendum, ꝙ hoc non erat, ut adduceret ad purgatoriũ, ſed ꝗa cupiebat inſidiari calcaneo, & per hoc detrahere in abyſſũ. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ maior crudelitatis eſt. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ſi ibi ſtaret intentio; ſed illa punitio eſt trãſitus ad æternã glorificationẽ; non ſic eſt in damnatis, ideo nõ eſt ſimile. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ puniuntur rõne ſimilitudinis. Dicendum, quod eſt puniri ſimpliciter, & eſt puniri ſic, uel ſic. Primò quidẽ modo puniuntur rõne peccati. Sed ſic uel ſic puniuntur ad purgationem, quoniam habent iuſtitiam. Et hinc eſt, quòd talis punitio ad diabolum non ſpectat.

Qvaestio VI.

Purgatorium ubi ſit?

De loco, in quo animę puniũtur hac pœna. Et quęritur, utrum locus ille ſit ſuperiùs, an inferiùs, an in medio. Et quòd in loco ſuperiori, uidetur ſic. Animæ illæ iuſtæ ereptæ ſunt de poteſtate tenebrarum, quoniam hoc dicitur de omnibus uiris iuſtis. & de illis maximè, uerum eſt, ques non poſſunt ad malum pertrahere; ſed ipſe diabolus eſt Princeps aeris huius: ergo uidetur, quod ſint illæ animæ ſupra hunc aerem eleuatæ: ergo uidetur, ꝙ locus purgatorius aïarũ ſit in ſphæra ignis ſurſum. Item. In corporalibus

ſitus ſequitur pondus: & cũ corpus habet in ſe inclinationes diuerſas, ſequitur naturam prædominantis: ergo a ſimili in ſpiritibus locatio ſequitur pondus ſpirituum: ſed pondus in ſpiritibus eſt amor: ergo ſi in ſpiritualibus prædominatur amor caſtus, qui tedit ſurſum, uidetur ꝙ ſpiritus abſolutus a corpore, ſi habeat charitatem, quamuis aliquid habeat cremabile, debeat ferri ſurſum. ITEM. Purgatorium eſt via media tranſeundi a ſtatu uiæ ad ſtatũ patriæ, ſed ſtatus uiæ eſt circa locum terreſtrẽ, ſtatus patriæ eſt intra locum ſupra cœleſtẽ: ergo cũ uia ſit media ad terminum, uidetur ꝙ purgatoriũ ſit in medio inter cœlum, & terram; ſed medium illud ſurſum eſt, & maximè competens ſphęræ ignis: ergo &c.

SED quòd ſit in loco inferiori. ſ. infernali, uidetur. Primò auctoritate Gregor. in Dialog. Vna, eademq; uis puniens, bonos probat, purgat, & elimat: malos uerò condẽnat, deuaſtat, & exterminat: ergo uidetur ꝙ idẽ ſit puniens, & idẽ etiã ſit locus purgandorũ, & locus dãnandorum. ITEM. Hoc uidetur per ſimile, quia limbus ſanctis patribus fuit loco purgatorii. Sed cõſtat, ꝙ limbus fuit in inferno, aut iuxta infernum: quod patet per articulum fidei: Deſcendit ad inferos: dicitur enim ꝙ expoliauit principatus, & poteſtates. Col. ii. ergo &c. ITEM. Ratione uidetur; quia locus pœnæ eſt locus ignobilis, ſicut locus gloriæ eſt nobilis: & iterum culpæ, inquantum huiuſmodi locus debet inferior: ſed locus purgatorius eſt pœnalis locus, & purgationi debitus rõne culpæ: ergo det eſſe ignobilis: ſed locus quãto ſuperior, tanto nobilior: & quanto inferior, tãto minus nobilis: ergo &c. SED quòd ſit in medio vr. Hugo de S. Victo. Probabile eſt, ꝙ in his locis puniantur in quibus culpã cõmiſẽ runt: ſed culpã cõmiſerunt hic in medio: ergo &c. ITEM. Hoc ipſum vr exẽplo. In Quarto Dialogorũ narrat Grego. de Paſchaſio; ꝙ Cyprianus Eps uir ſãctus eum in quibuſdam balneis inuenit, ad quę iuerat ipſe Eps conſilio medicorũ: & Paſchaſius iam pridem mortuus, ibi puniebat: & poſt eius adiutorio liberatus eſt; ſigno dato eidẽ Epo, ſi poſt trigeſimum diẽ inueniretur ibidẽ. ITEM. Hoc ẽt vr rõne, qm̃ ſtatus purgatorius eſt ſtatus medius inter ſtatum gloriæ, & ſtatum damnationis æternæ: ergo in medio inter utrumq; deberet eſſe: ergo nec ſuperius, nec inferius, ſed in medio circa nos. *Lib. 2. de Sacram. par. 16 cap. 4.*

RESOLVTIO.

Licet de hoc nil cert habeatur, nec à ſacris Biblijs, nec à Sanctis; id tamen pro comperto habẽdũ eſt, ſuperius in ſphera ignis non eſſe; ſed inferius in terra; in centro quidem de lege cõmuni; in medio verò de priuilegio ſpeciali.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ iſtud a Sanctis determinatũ nõ eſt: nec rationes multùm efficaces ad hanc materiã adduci ualent de facili; pro eo ꝙ licitum eſt hic uariè ſentire; & ſecundum tres partes propoſiti problematis inuenti ſunt diuerſi diuerſa ſentire, innitentes rationibus iam tactis. Quidam enim di-

ſerunt, quod locus eſt ſurſum: quidam quod deorſum ſub terra: quidam quod ibi, ubi peccauerunt. Sed ſi dixerimus, ꝙ omno ſurſum ſit, repugnabit ratio, & auctoritas, & reuelatio. Quia frequenter plures circa nos pati inuenti ſunt. Si dixerimus, ꝙ oĩno deorſum, idem incõueniens ſequitur. Si dixerimus, ꝙ ubi peccauerunt, illud omnino uel incredibile, uel improbabile eſt, ꝙ oẽs aiæ, quæ Pariſiis peccauerunt, Pariſiis puniantur. Quid ergo dicendum? Sanè poteſt dici, ꝙ eſt determinare locũ purgatorium dupliciter, uel ſecundum legem cõem, uel ſecundũ diſpenſationem diuinam. Si ſecundum legẽ cõem, ſic limbus inferius fuiſſe credendus eſt, ut ſit locus purgatorius: & talis locus competit punitioni, & ſimiliter ſatisfacienti, ſiue ei qui affligitur merito fœditatis culpabilis: Hic autem locus pars inferni creditur a quibuſdam propter illud uerbum Gregor. in Quartò Dialogorum, quòd ſub eodem igne electus purgatur, & dãnatus crematur. Si ãt loquamur ſecundum diſpẽſatione ſpecialẽ, ſic diuerſis diuerſa loca cõceſſa ſunt. Vel propter eorum celeriorem liberationẽ, ut poſſint aliis ſuam indigentiã reuelare, ſicut docet exemplum de Paſchaſio. Vel propter noſtram inſtructionem, ut aliquando recogitemus magnam poſt hanc uitam penã infligi peccantibus. Vel propter alicuius ſancti impetrationem. Sicut legitur ꝙ S. Patricius impetrauit cuidã, ꝙ puniretur in quodam loco in terra: ex hoc fabuloſe ortũ eſt, ꝙ ibi eſſet purgatorium, & ſic ſunt diuerſa loca. Concedendum igitur eſt, ꝙ locus purgatorii eſt inferius ſecundum legẽ cõem: eſt etiã medius ſecundum diſpenſationem diuinã: ſuperius in ſphæra ignis non eſt aliquo iſtorũ modorũ: ſed qui hoc cogitat, moueri uĩ ſecundũ phantaſticã fictionẽ.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ eſt in ſuperiori, quia ſunt eruptæ de poteſtate tenebrarum. Dicendum, ꝙ inferius exiſtentes etiã ereptæ poſſunt eſſe aiæ, quia Satanas non regnat niſi in mundanis per conuerſionem, non per localem inhabitationẽ. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ corpus ſequitur naturã prædominantis. Dicendum, ꝙ motus animæ ſurſum, uel deorſum nõ eſt ſecundum ſuum deſideriũ, ſed ſecundũ diuinum iudicium, quod eſt mouens ſupremum: & quia illud iudicium decreuit eã affligere ad tempus, & hoc competit loco deorſum. ſ. punitio, & afflictio: ideo patet illud, quòd non ſequitur naturam prędominantis, niſi iuxta regulam ſupremi mouentis. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ eſt uia. Dicendum, quòd eſt uia retardans: & eo quòd eſt retardans, aliquo modo eſt obliquans: & quia aliquo modo obliquat, ideo non oportet, quod rectè ſit in medio, quia tunc eſſet uia recta, & uelox, nunc autem tardior: & ſic patet illud. Rationes verò ad alia duo membra, & ſi non ſint multum efficaces, tamen quia uerum cõcludunt, concedendæ ſunt.

AD ILLVD, tamen, quod ultimò obiicitur, ꝙ medius eſt: ergo in medio debet eſſe. Dicen

dum, ꝙ plus ſapit naturã unius extremi, pro eo quod punitur ibi. non pro eo quod habet de iuſtitia, ſed de culpa. Vnde cum non ſit niſi duplex meritum, ſci licet bonum, & malum, ſecundum legem communem ſolum duplex debet eſſe locus correſpondens retributioni utriuſq;. Vnus nobilis, qui eſt ſupremus, alter ignobilis, qui eſt infimus, & propter hoc (ut dicit Grego.) uocaſ infernus, quaſi inferius, uel infra nos, ſiue ſub nobis.

DISTINCTIO VIGESIMA. PARS SECVNDA.

De confeſſione quantùm ad oportunitatem temporis reſpectu pœnitentiæ mortalium, in comparatione ad poteſtatem ſacerdotis. Tum in primis de pœnitentia impari.

SI verò de illo quæritur, qui ſatisfactionem iniunctam impleuerit, quę ignorantia, vel negligentia ſacerdotis peccato condigna non fuit, vtrũ de vita migrans ab omni pœna liber ſit. Idem reſpondeo, quod ſupra, de illo qui pęnitentiam non compleuit, dixi. Quod ſi tantùm eſt lamentum interioris doloris, vt ſufficiat in vindictam peccati, omnino liberatus eſt: ſi verò non ſufficit dolor interior ſimul cum pœna iniuncta, addet Deus
Luc.23 *pœnam. Quad autem interdum ſufficiat dolor interior ad vindictam peccati, certum documentum habemus in illo latrone, qui ſola mentis contritione & confeßione ſtatim vt conuerſus fuit, paradiſum ingredi meruit. Sed quia diſpenſatores eccleſiæ contritionis quantitatem non perpendunt, quibus non eſt datum intelligere occulta cordium: omnibus leges pœnitentiæ conſtituunt, tam magis quã minus de pec*
In Ench.cap. 65. in tom. 3. Pſal. 50. *cato dolentibus. Quorum ſtudium ad hoc præcipuè tendere debet, vt cordis dolorem (quantùm fas eſt) cognoſcant, & ſecundum ipſius modum ſatisfactionem iniungant. Vnde August. In actione pęnitentiæ, vbi tale commiſſum eſt, vt is qui commiſit, a Chriſti etiam corpore ſeparetur: non tam conſideranda eſt menſura temporis, quam doloris: Cor enim*
Pſa.37 *contritum & humiliatum Deus non deſpicit, Verum quia plerumque dolor alterius cordis occultus eſt alteri, nec*

in aliorum notitiam niſi per uerba, uel alia quæcunque ſigna procedit, cum ſit coram illo, cui dicitur, Gemitus meus a te non eſt abſconditus, rectè conſtituuntur ab eis, qui eccleſiis præſunt. tempora pœnitentiæ: ut ſatisfaciat etiam eccleſiæ, in qua peccata ipſa remittuntur, extra eam quippe non remittuntur. Ipſa enim Spiritum ſanctum pignus accepit: ſine quo non remittuntur ulla peccata. Item Hier. Menſuram temporis in agenda pœnitentia ideo non ſatis apertè præfigunt canones pro unoquoque crimine, ut de ſingulis dicant qualiter unumquodque emendandum ſit: ſed magis in arbitrio ſacerdotis intelligentis relinquendum ſtatuerunt: quia apud Deum non tantùm ualet menſura temporis, quantùm doloris: nec abſtinentia tantùm ciborũ, quantùm mortificatio uitiorũ. Ideoque tempora pœnitentiæ pro fide & conuerſatione fidelium pœnitentium abbreuianda præcipiunt, & pro negligentia protrahanda, pro quibuſdam tamen culpis modi pœnitentiæ ſunt impoſiti.

Quomodo cum morientibus agendum?

Solet etiam quæri, Vtrum ſatisfactionis lex morituris ſit imponenda. De quo Theodorus Cantuarien. epiſcopus in pœnitentiali ſuo ſic ait, Ab infirmis in periculo mortis poſitis pura inquirenda eſt confeſſio peccatorum: non tamen eſt illis imponenda quantitas pęnitentię: ſed innoteſcenda: & cum amicorum orationibus, & eleemoſynarum largitionibus, pondus pęnitentię ſubleuãdum, ſi fortè migrauerint. Si uerò conualuerint, pęnitentiæ modum a ſacerdote impoſitum diligenter obſeruent. Aliis uerò pro qualitate peccati pęnitentia decernenda eſt præſidentium arbitrio. Vnde Leo Papa, Tempora pęnitudinis habita moderatione conſtituenda ſunt tuo iudicio, prout conuerſorum animos perſpexeris eſſe deuotos. Pariter etiam habere debes ętatis ſenilis intuitum, & reſpicere periculorum quorumcunque, uel ęgritudinum neceſſitates.

Quid in caſu neceſsitatis?

Sciendum etiam, quod tempore neceſſitatis non eſt neganda pęnitentia uel reconciliatio pęnitentibus. Vnde Leo Papa, His qui tempore neceſſitatis & periculi urgentis inſtan-

tia præſidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec ſatisfactio interdicenda eſt, nec reconciliatio deneganda: quia miſericordię Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire. Quod ſi ita aliqua ægritudine aggrauati ſunt, ut quod paulò ante poſcebant, ſub præſenti ſignificare non ualeant, teſtimonia eis fidelium circunſtantiū prodeſſe debebunt: ſimulque pęnitentiæ, & reconciliationis conſequantur beneficium. Item Iulius Papa, Si presbyter pęnitentiam abnegauerit morientibus; reus erit animarum, quia dominus ait, Cum conuerſus fuerit, tunc ſaluus erit. Vera enim confeſſio ultimo tempore poteſt eſſe: quia non modo temporis, ſed etiam cordis Deus inſpector eſt, ſicut latro bonus pendens in cruce probat.

Ibidē c. ſi p̄ by. Eze. 18. 26 q. 6 cognouimus ad finem.

An presbyter inconſulto Epiſcopo reconciliet?

Non debet tamen presbyter pęnitentem reconciliare inconſulto Epiſcopo, niſi ultima neceſſitas cogat. Vnde in Carthaginenſi Concilio, Presbyter inconſulto epiſcopo non reconciliet pęnitentem, niſi abſente epiſcopo, uel ultima neceſſitas cogat. Cuiuſcunque pęnitentis publicum crimen eſt, quod uniuerſam commouerit urbem ante abſidam, ſcilicet introitum eccleſiæ manus ei imponatur. Item Aurelius dixit, Si quis in periculo conſtitutus fuerit, & ſe reconciliari diuinis altaribus petierit: ſi epiſcopus abſens fuerit, debet presbyter conſulere epiſcopum, & ſic periclitantem eius præcepto reconciliare. Inconſulto uerò epiſcopo non poteſt excommunicare, uel publicè pęnitentes presbyter reconciliare. Vnde in Carthaginenſi Concilio ſecundo ſtatutum eſt, ut chryſma uel reconciliatio pęnitentium, & puellarum conſecratio a presbyteris non fiat. Item. Reconciliare quēquam in publica miſſa presbytero non liceat: puellarum tamen conſecratio conſulto epiſcopo, per presbyterum fieri ualeat. Vnde in Chartaginenſi Conſilio ſecundo, Presbyter inconſulto epiſcopo uirgines non conſecret, chriſma uerò numquam conficiat. Sicut præcepto epiſcopi poteſt presbyter conſecrare uirgines, ſic & reconciliare pęnitentes.

26. q. 6 cognouimus. §. cui aut. Et hab. 26. q. 6 c. p̄sbyter: 26. q. 6. ca. Aurel. eps. 26. q. 6. c. ſi iubet.

Ibidem. c. presb.

Quid de eo, qui currēs ad pniam, morte præuenitur.

Si autem quęritur de illo, qui ad pœnitentiam feſtinans ſacer-

dotem inuenire non potuit: & ita deceſſit: utrum oblatio eius ſit recipienda. Dicimus, quia eſt. Vnde in Apanenſi Concilio, Si aliquis fuerit mortuus, qui non ſit confeſſus, & teſtimonium habet bonum, & non poterat uenire ad ſacerdotem, ſed præoccupauit eum mors in domo, uel in uia: faciant pro eo parentes eius oblationem ad altare: & dent redemptionem pro captiuis. 26.q.6 Si aliquis.

SVPRA determinauit Magiſter tempus pęnitētiæ in ſe. Hic ſecundo determinat ꝑ cōparationē ad arbitriū ſacerdotis. Et quoniā in pnīa, a ſacerdote impoſita, tria eſt cōſiderare ſ.ſ. recōciliationē, & pęnæ impoſitionē, ſiue iniunctionē, & ultra iniūctæ pœnę expletionē: idō hæc pars hēt tres. In prima q̄rit Magiſter quaſi ordine reſolutorio incipiēs a poſteriori, utrū pęnitentia iniūcta cōſummata, ſit pœnitēs abſolutus ſimpliciter: & hoc facit ibi. *Si uerò quæritur de illo, &c.*) In ſcd̄a, qn̄ pnīa imponēda eſt. ſ. utrū in extremo mortis articulo: & hoc ibi. *Solet etiā quæri, utrum ſatisfactionis lex, &c.* In tertia q̄rit, utrū in neceſſitate alicui negāda ſit recōciliatio. ibi. *Sciendum etiam, quòd tēpore neceſſitatis.*) Et illa pars diuiditur in tres. In prima oſtēdit, ꝙ nō ē negāda reconciliatio in articulo neceſſitatis. In ſcd̄a oſtēdit, ꝙ ꝑ̄ter neceſſitatē in grauibus oportet cōſulere ep̄m. ibi. *Non debet tamen presbyter, &c.*) In tertia oſtēdit, ꝙ ſi pęnitēs uoluit reconciliari, & nō potuit, ꝙ habēdus eſt pro recōciliato: & hoc ibi. *Si autem quæritur de illo, &c.* Principaliter aūt p̄ſentis partis intēſio conſiſtit, qualiter ſatisfactio ſit iniungenda, & qualiter implenda, utrum etiam per interpoſitā perſonā, & utrū, ſcilicet tota.

SI uerò non ſufficit, &c.) Videtur falſum dicere; qa iſte, q̄ fecit pnīam iniunctā; fecit totū ad ꝙ tenebatur: ergo illa cōpleta, eſt abſolutus: ergo nō dēt amplius pęnā reddere. Item. Sacerdos eſt arbiter inter peccatorē, & Deū: ſed ſi ſacerdos iniūgat peccatori pnīam maiorē, peccator tenetur ſtare eius iudicio, quāuis excedat: ergo ſi Deus nō reuocat cō promiſſum, ſi errat iniūgēdo minorē pęnā debita, dēt Deus eſſe cōtētus: aut ſi aliter, vī frāgere pactū. Itē. Ignorātia excuſat, maximè quādo eſt inuincibilis: ſcire quātū Deus exigat pęnæ pro culpa, nemo nouit certitudinaliter: ſed ſolùm ꝑ coniecturam: ergo in hoc ſtādū eſt iudicio & arbitrio ſacerdotis: ergo ſi amplius nō ꝓcedat, abſolutus eſt. Reſp. Dicēdū, ꝙ ſacerdos uirtute clauium hēt potētiā relaxādi aliq̄d de pęna: & hāc Deus nunq̄ exigit: ſed ſolutū eū reputat, a quo ſacerdos abſoluit: & quantū ad hoc ſimpliciter ſe cōmittit in ſacerdotis arbitrium, ſi non ſit impedimentū a parte eius, qui abſoluitur. Quantum uerò ad taxationē non ſe cōmittat niſi in arbitriū diſcreti, q̄ etiā diſcrete taxet: qa ſi aliter ſit, decet Deum aliter facere: & ideo ſi ſacerdos Dub. 1.

penitētiam minorem condigna imponat dominus ſupplet, quod deerat. Quod obiicitur, ꝙ talis fecit totum ad quod tenebatur, uerum eſt de tētione, quę uenit ex obligatione, ſiue ex reatu peccati: non eſt tamen uerum quo uſque ſoluerit pœnam condignā. Quod obiicitur de arbitrio, iam patet reſponſio: quia in ſolius diſcreti arbitrium ſe committit quantū ad taxationē pœnæ. Quod obiicitur de ignorantia. Dicēdum, ꝙ illa ignorantia excuſat, ut non peccet: ſed tamē non excuſat, ut ſatisfactionem perfectam faciat, & ideo oportet hanc perfici in foro Dei.

Dub 2. *Statim ut conuerſus fuit, &c.*) Videtur hoc falſum: quia Mich. 2. dicitur. Aſcendet, iter pandens ante eos: hoc intelligitur de Chriſto: ergo ante Aſcenſionē Chriſti nullus intrauit; ergo nec latro ſtatim. Reſp. Aliqui ad hoc uoluerunt dicere, ꝙ latro fuit in Paradiſo Terreſtri cum domino uſque ad Aſcenſionem: ſed poſt Aſcenſionem fuit in Paradiſo celeſti. Sed tamen illud dubium eſt: & ideo uia alia eligenda eſt ſecundùm Auguſt. ꝙ Paradiſus uno modo dicit ſtatum fruitionis, alio modo dicit locū aptum, & idoneum. Et ille locus duplex eſt, ſecundùm quod fruitio eſt duplex. Quædam per ſpeculum, & imperfecta, & tali cōpetebat Paradiſus terreſtris, qū locus eſt terrenus, tamen quietus, & eleuatus. Quædam eſt fruitio plena: & hæc eſt in patria: & huic competit locus ſupercœleſtis. Quando ergo dicitur, quod latro ſtatim fuit in Paradiſo, intelligitur quantùm ad ſtatū: quia ſtatim fuit in Dei uiſione, nō quantū ad locum.

Non ſatis apertè præfigunt, etc.) Dub. 3. Contra. Quia Gregor. dicit, & habetur ſupra Diſtin. 16. Falſas pœnitentias dicimus, quæ non ſecundùm auctoritatem ſanctorum patrum imponuntur: ergo uidetur, quod omnes pœnitentiæ ueræ in Canonibus ſanctorum comprehendantur. Reſpō. Dicendum, quòd ſicut in ſcientiis practicis, quæ uerſantur circa opera, ſermo in particulari eſt incertus, & dubius: ſermo autem in uniuerſali certitudinē habet: ſed cum applicatur ad ſingularia, incipit quodammodo habere incertitudinem, ut qui nō cōſiderat circunſtantias particulares, potius deuiet, quam ſeipſum rectificet: ſicut patet in Medicina, & Scientia morali: ſic intelligendum eſt in propoſito, quòd Canones inſtruunt in generali, qualiter imponenda eſt pœnitentia: ſed deſcenſum ad ſingularia relinquunt ſacerdotibus diſcretis, qui conſiderent perſonarum circunſtantias, accedētes ad canones ſicut ad regulas directiuas: quia ſi contra Canones imponant, non rectè imponunt. In canone enim maximè determinatur pœnitentia quantùm ad tēpus magis quàm quātùm ad modum: quia modus ille certior eſt, & communior. Vnde generaliter pro peccato mortali præfigunt pœnitentiā ſeptennem: unde laicus, qui fornicatur, ſeptem annis, presbyter decem: epiſcopus uerò quindecim pœniteat: ſicut habetur in diuerſis locis in Decretis patrum. Similiter de euomentibus cu-

eucharistiam propter gulam, & ebrietatem ſi ſit laicus lx. diebus pœniteat, ſi clericus, uel religioſus lxx. diebus, ſi epiſcopus. xc. diebus: hoc habetur de conſecr. Diſtin. 2. Ad has autem regulas aſpiciendo debet unuſquiſque ſacerdos inſpicere quales pœnitentias imponat, tum ſecúdùm grauitatem criminis, tum ſecundùm diuerſas conditiones perſonarũ. Et nota hic, quòd pro peccato mortali ſeptennis pœnitentia præfigitur non ſolùm propter temporis diuturnitatem: ſed magis propter figuram, & ſignationem. In lege enim Maria ſeparata fuit extra caſtra diebus ſeptem. Nume. 12. Maria ſignat pœnitentem: unde Maria amarum mare interpretatur. Et in Trenis dicitur de uiro pœnitente. Magna eſt uelut mare contritio tua: hæc pœnituit ſeptẽ diebus: ſed nunc pęnitet ſeptem annis: qđ ſignificatũ eſt Ezechiel. 4. Diẽ pro anno dedi tibi. Si autem tu quæras rationem huius, quare pęnitentia eſt aggrauata, cum lex noua ſit lex miſericordiæ. Dicendum, ꝙ maior ingratitudo eſt hic propter maiorem gratiam. Etiam eſt maior contẽptus propter maiorem dignitatem nouæ legis, in qua ſanguis Chriſti effuſus eſt, ut firmum eſſet teſtamentum. Quia etiam grauius eſt peccatum propter ſtatum peccantis, qui debet eſſe perfectior. Quia ulterius ſatisfactio in lege noua debet eſſe perfecta, ut in ſtatum priſtinum reducat. Et quoniam ſol in uno die non redit in idem punctum, ſed in anno: ideo dies conuerſus eſt in annum. Rurſus: quia perfectum eſt remedium in lege noua: ideo annus debuit multiplicari per ſeptennarium propter ſeptem pronitates domandas, propter ſeptẽ dona Spiritus ſancti reacquirenda, propter ſeptem dotes, tres ſcilicet animæ, & quatuor corporis obtinendas. Et ſic patet ratio, quare canones ſic inſtituerunt: hæc autem omnibus nõ ſunt imponenda, ſed † tamen inſinuanda, ut recognoſcant, quam grauis eſt culpa. † tantum.

Non tamen eſt illis, &c.] Videtur malè dicere: quia ad nihil ualet ſcire quid, & quantùm debeat facere, niſi etiam faciat: ergo ſi non eſt imponenda, ut faciat, non eſt innoteſcenda. Si dicas, quòd ualet ad cognoſcendum grauitatem peccati. Contra. Grauitas peccati conſiderata in fine maximè inducit in deſperationem: ſed hoc maximè cauendum eſt infirmis: ergo non debet tunc dici. Reſponſio. Dicendum, quòd pęnitentia nõ eſt imponenda tali, de quo pręſumitur, quod moriatur: quia ſtultum eſſet aliquid imponere alicui, quod non poteſt facere. Sed innoteſcenda eſt ad cognoſcendam grauitatem peccati, ut doleat, & ingemiſcat: ſed nihilominus manifeſtanda eſt diuinæ miſericordiæ abundantia, ut ſperet in domino, & confidat: & ſic manifeſtans pęnitentiam non inducit in deſperationem: ſed magis in ueram contritionem. Dub. 4.

Presbyter reconciliare, &c.) Videtur malè dicere: quia ubi ſupernus iudex dictat faciẽdũ, fruſtra quæritur cõſiliũ humanũ: ſed Dub. 5

ſed cum presbyter uidet peccatorem cõtritum, ſuperius iudex dicit peccatorem illum conuerſum in iuſtum, & eſſe reconciliatum: ergo ſtatim ſine conſilio, ſiue ſit in neceſsitate, ſiue non, debet eum ſoluere. Reſpon. Dicendum, ꝙ dupliciter quæritur cõſiliũ ab aliquo, aut ꝑꝑ inſtructionẽ, & tunc quæritur conſilium à ſapiente, quia ſapiens: & hoc maximè quando caſus emergit, ubi probabiliter poteſt dubitari. Alio modo quæritur cõſilium, & conſulitur aliquis propter auctoritatis cõmmiſsionem: & ſic inferior conſulit ſuperiorem, ſcilicet, ut ſciat eius uoluntatem, & ut per eius imperium, & cõmiſſionem habeat poteſtatem: hoc modo debet ſacerdos in aliquibus caſibus cõſulere epiſcopum, quia non poteſt per ſe ad illos extendere manum, cum habeat poteſtatem limitatam. In quinque autem caſibus debet ſacerdos ad epiſcopum remittere, uel eum conſulere. Primus eſt de pœnitentia ſolemni, quæ ab epiſcopo debet imponi, & per eum pœnitens reconciliari. Secundus caſus eſt de excommunicatis, quos aliquando non poteſt abſoluere. Tertius, ubicunque inuenerit irreguleritatem contractam: propter illam enim debet remittere ad epiſcopum, ut ſi poteſt diſpẽſet: ſi non poteſt cum literis ſuis mittat ad Papam. Quartus eſt de incendiariis. Quintus ſi ſit cõſuetudo in aliquo epiſcopatu, ꝙ certa crimina ad epiſcopum deferantur: ut homicidium, ſacrilegiũ, & huiuſmodi: & iſte caſus eſt ꝑticularis, nõ uniuerſalis.

Dub. 6. *Velaminum conſecratio, &c.*) Videtur malè dicere; quia illæ deſponſantur Chriſto. ergo a ſolo Epiſcopo imponendus eſt eis annulus. Reſpon. Dicendum, ꝙ quantùm eſt de iure communi, hoc licitum eſt ſolis Epiſcopis: quia ipſi ſunt ſponſi, qui debent Chriſto animas conſecrare, ſecundùm ꝙ dicit Apoſtolus 2. Cor. 9. Deſpondĩ uos uni uiro Virginẽ caſtã: & dẽt filios perfectos generare: & ideo habent clauium poteſtatẽ in excellentia, & eis ſolis iſta, quæ ſunt excellentiæ, cõmiſſa ſunt. Vnde hoc, qđ dicit Magiſter, locale ſolũ fuit, & nunc non habent locum niſi uiduis uelandis, quibus poteſt ſacerdos de Concilio Epiſcopi dare uelum: & pro tanto illud eſt intelligendum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An unus ſatisfacere poſsit pro alio?

AD intelligentiam huius partis quæritur de ſatisfactionis diminutione. Et circa hoc quæruntur ſex. Primò quæritur, utrum poſsit fieri ſatisfactionis cõmutatio. Scđò, utrum poſsit, uel debeat fieri relaxatio. Tertio dato, ꝙ ſic, quæritur, à quo poteſt fieri. Quartò q̃ritur, pro quo poteſt fieri. Quintò, cui ualeat. Sextò & ultimò quantùm ualeat, &c.

VTRVM poſsit fieri ſatisfactionis commutatio, & hoc eſt quæſtionis fundamentum, ſcilicet, utrum unus pro alio ſatisfaciat. Et quod ſic, uidetur Gal. 16. Alter alterius onera portate: ſed onera, quæ maximè ſunt por-

portāda, ſunt onera ſpiritualia: ergo ſi alicui impoſitā eſt pœnitentia grauis, uidetur, quod aliquis partem, uel totum poſſit ꝓ eo portare. ITEM. In litera dicitur, Amicorum orationibus, & eleemoſynarū largitionibus pōdus pnīæ ſubleuandū eſt: loquitur de eo, qui grauiter infirmatur. ITEM. Hoc uidetur per rōnem. Primò per ſimile in rebus naturalibus: uidemus enim in aliquo corpore animalis, ꝙ unū membrum ſe exponit, ut ſuſtineat læſionē, & grauamen alterius: ſicut patet, ꝙ brachiū ſe exponit pro capite: ſi ergo in corpore myſtico eſt connexio per aſſimilationem ad corpus naturale, uidetur ſimiliter, quod vnū membrum onus alterius poſſit, & debeat ſupportare. ITEM. Hoc uidetur per ſimile in humanis actibus: uidemus enim, ꝙ ſic eſt in actibus, ꝙ ſi aliquis eſt alicui debitor; non refert apud creditorē, utrum ipſe, uel alius ſoluat, immo pro eodem utrumq; acceptat: ſi ergo multo benignior eſt Deus, & auidior ad percipiendā ſolutionem, quam homo terrenus, uidetur, quod ipſe ſit contētus, & ſibi ſufficiat ſi alius ſatiſfaciat pro eo. ITEM. Hoc uidetur per locū a minori: quia plus eſt impetrare remiſſione culpę, quam remiſſionē pœnæ: ſed ſanctus uir impetrat alicui, qui eſt extra gratiā per ſuas orationes remiſſionem culpæ: ergo & remiſsionem pœnæ per ſuas afflictiones. ITEM. Chriſtus punitus eſt, & pœna ſua ſatisfecit, nō ꝓ peccato ſuo, hoc conſtat; ergo pro alieno: ergo Chriſtus ſatiſfecit pro nobis, ſi ergo oēs nos unū ſumus in Chriſto, & membra huius ſumus, & imitatores eius eſſe debemus: uidetur, quod unus pro alio poſsit, & debeat ſatisfacere.

CONTRA. 2. Cor. 5. Oēs ſtabimus ante tribunal Chriſti, ut recipiat unuſquiſq; prout in corpore geſsit, ſiue bonū, ſiue malū: ergo unicuiq; retribuitur iuxta opera ſua: ergo non uidetur, quod unus pro alio ſatisfaciat: quia tunc Deus alicui retribueret ſcd̄m opera aliena. ITEM. In Pſal. Tu reddis unicuiq; iuxta opera ſua: ergo idem, qđ prius. ITEM. Ratione, uidetur, quoniā non exigit Deus ſatisfactionem ab aliquo: quia delectetur in pœna: ſed ut uelut per remediū ſanetur offenſa: ſed quia ſatisfactio eſt remedium cōtra culpā, & antidotum, ſiue remediū circa membrum infirmans debet apponi. ergo uidetur, quod non poſſit in alium hominem commutari. ITEM. Non poteſt conteri, nec confiteri unus pro alio, immo oportet, ꝙ ipſe, qui peccat, conteratur, & confiteatur: ergo uidetur ſimiliter, ꝙ oporteat ipſum ſatisfacere & pœnā pati. ITEM. Si ſani poſſunt ſupra ſe ſuſcipere ſatisfactionem infirmi: ponatur igitur, ꝙ aliquis debeat pœnitentiam ſeptennem, & conſanguinei recipiant ſuper ſe, & infirmus moritur, quæro ergo a te, aut euolat, aut non euolat. Si non: ed punitur in purgatorio, & illi puniūt ſe pro eo; ergo Deus punit bis in idipſum. Si uero euolat, ponatur quod illi nihil faciant de ſatisfactione ſuſcepta: tunc ergo ſaluabitur quis, & culpa remanebit impunita,

Pſalm. 61.

Pſ. 61.

nita,quod eſt cõtra diuinam iuſtitiam. ITEM. Nullus poteſt mereri alteri, quin mereatur ſibi,ſecundum quod dicit illa auctoritas: *Qui pro alio orat, pro ſeipſo laborat:*] ergo pari ratione nullus põt ſatisfacere pro alio;quin ſatisfaciat ꝓ ſe:ergo ſi poteſt unus pro alio ſatisfacere,poteſt unus ſimul,& una pœna ſatisfacere,ꝓ ſe,& illo: & ita pari ratione pro tertio & quarto: & ſic deinceps: ergo pro omnibus:ergo uidetur qđ ſi hoc uerum eſt, ꝙ uno ſatiſfaciente, ſatisfaciant & omnes.

RESOLVTIO.

Ex glutino charitatis fit, ut alius pro alio ſatisfacere poſſit non per modum medendi, ſed per modum precij ſoluendi.

RESPON. Dicendum, quòd pœna ſatisfactoria habet in ſe duplicem rationem, ſiue ueritatem. Pęna enim talis propter duo eſt maximè, & propter medicamentum cõtra ſequelas peccati, & in precium ad ſoluendum reatum peccati. Si ergo loquamur de iſta pœna, ſecundum ꝙ eſt purgatoria, ſiue medicinalis: cũ morbus non recipiat medicinam ex pęna aliena;ſed propria (unde nõ extinguitur concupiſcentia in me, ſi tu ieiunas pro me) quãtùm ad hanc rationem pęna ſatisfactoria nec põt, nec debet commutari in aliam perſonam. Poſſet tamen commutari in pęnam internam; quia gemitus cordis plus frequenter medetur, & reparat animam, quam diuturnitas pœnæ exterioris. Si autem loquamur de pęna ſecũdùm quòd habet rationem precii; hoc modo eſt concedendum, quòd poteſt commutari; quia poteſt unus ꝓ alio ſoluere pęnam. Sed hæc commutatio debet fieri auctoritate ſacerdotis, cuius eſt hic duo conſiderare, ſcilicet debitam in ſubditis diſpoſitionem; & debitam proportionem in pœna. Debitã diſpoſitionẽ uoco, ꝙ in uno ſit ſufficientia, & in aliquo indigentia; & in utroq; ſit charitas, quæ facit bona cõia. Si uerò alterum horum deſit,non fit cõmutatio recte. Debitã uerò proportionẽ uoco,ut minor pœna in maiorẽ cõmutetur: quia plus ſatisfacit deo pęna propria,q̃ aliena: ſicut efficaciùs hõ meretur ſibi,q̃ alii. Vnde ſicut pœna aſſumpta commutat in maiorẽ pęnã purgatoriam,eo ꝙ multò minùs eſt illa accepta;pro eo quod iſta eſt uoluntaria ſimpliciter;illa minimè uoluntaria:ſimiliter debet propria pœna cõmutari in maiorẽ alienã,ad hoc ut fiat cõmutatio recta. Sic igitur concedẽdũ eſt (ſicut probant primæ rationes) ꝙ pœna ſatisfactoria cõmutari poteſt ratione unitatis charitatis, quantum ad illud, quod habet in ſe precii ſoluẽdi, ſed nõ q̃tũ ad illud,qđ hẽt ĩ ſe medicamẽti. AD ILLVD ergo, qđ obiicitur, ꝙ unicuiq; reddetur ſcđm opera ſua. Dicendũ, ꝙ charitas opera aliena facit ſua, maximè quãdo charitas alterius uoluntarie, qđ ſuum eſt,alteri donat. AD ILLVD, quod obiicitur de remedio,iam patet reſponſio:quoniã quantumcunque aliquis ſupra ſe pœnam recipiat alterius, tamen ille non eſt omnino liberatus à pœna, quouſq; conſumatur peccati ſcoria,quam contraxit ex culpa,quæ etiam non poteſt deleri,niſi per pœnam exteriorem.

riorem, uel per contritionem internam. Ad illud, quod obiicitur, quòd non poteſt conteri, nec confiteri. Dicendum, quod nō eſt ſimile, quia prima, ſcilicet cōfeſſio, & cōtritio ſunt ordinata, ut ingrediatur unitatem eccleſiaſticā, per quam fit, ut bona unius fiant alterius: ſatisfactio uerò utramque conſequitur: & quia fundamentum iſtius commutationis eſt in charitate, ideo non eſt ſimile. Alia ratio eſt, quia in poteſtate cuiuslibet eſt confiteri, in nullius poteſtate eſt conteri, niſi eius, qui nouit occulta cordis, ſcilicet ſpiritus hominis. Sed pęnam pati eſt in poteſtate cuiuslibet tam pro ſe, quam pro alio: attamen non eſt inutile, nec à ſatisfactione alienum, ſi uir iuſtus peccata defleat minus iuſti. Ad illud, quod quæritur, utrum ſtatim euolet ille, cuius ſatisfactio commutatur. Dicendum, quod non; tum quia oportet, quòd ſcoria peccati purgetur, tum etiam quia nullus ingreditur paradiſum, quouſque ſit extra debitum omne: ita quòd nec ipſe ſit debitor, nec alius pro eo. Si ergo obiicias, quod tunc bis punit deus in idipſum. Dicendum, quòd falſum eſt, quia ſecundum quod illi celerius faciunt, ipſe liberatur: & computat dominus in ſortem pœnam, quam ille ſuſtinet pro ſe, & quam alii ſuſtinent pro eo. Vnde ſi debuit pœnam duorum menſium, taliter poterit iuuari, quod liberaretur infra menſem: nunquam tamen inde extrahitur, quouſque debitum ſit plene ſolutum: quo ſoluto, iam illud quod ſoluitur, deinceps eſt ipſius, qui ſatisfacit: oratio enim in ſinu ſuo conuertitur: uel ſi ipſe nō indiget, cōuertitur in ſinum eccleſię. Ad illud, quod obiicitur, quòd qui meretur alii, & ſibi. Dicendum, quòd nō eſt ſimile de opere meritorio, & ſatisfactorio. Opus enim meritorium eſt ea ratione, qua eſt ex radice charitatis, quæ ſemper placet Deo: & ille in quo eſt illa radix, & quæ omnes cōmuniter reſpicit, & omnia communia facit: ideo nō pōt aliquis mereri alii, quin ipſe placeat apud Deū; q̄a hoc ipſū deo placet maximè. Opus verò ſatisfactoriū eſt ratione pœnæ; & tanta pęna ſoluit tātùm debitum, & maior maius debitum: ideo per eandem pęnam non poteſt quis in integrū duo debita ſoluere: & ideo ſatisfacit per eandem pęnam; ſi pro alio quantùm ad totum non ſatisfacit pro ſe. Et ſi pro ſe, non pro alio, ſibi quidem meretur ęternam gloriam: quia opus illud placitum eſt Deo: & faciēs illud, Deo placet faciēdo, ac per hoc dignus retributione a Deo iudicatur.

QVAESTIO II.

An relaxatio pœnæ, ſiue (mauis dicat) indulgentiæ, poſſibiles ſint?

VTRVM poſſit fieri ſatisfactionis relaxatio. Et quòd ſic, uidetur; quia uniuerſalis eccleſia has relaxationes acceptat: ſed conſtat ꝙ ipſa nō errat: ergo uerè fiunt. Probatio minoris. Ita dictū eſt Petro. Ego pro te rogaui Petre, ut nō deficiat fides tua, Luc. 22
conſtat ꝙ hoc dictū eſt Petro in ꝑſona eccleſię: ſed Christus exauditus eſt in omnibus pro ſua reuerētia: ergo & in iſto: & ſi hoc, eccleſia

Heb.5. eccleſia vniuerſa, is nō decipitur, nec errat. ITEM. 2. ad Cor. 2. Nā & ego ſi quid uobis donaui, in pſona Chriſti donaui. Glo. Ac ſi Chriſtus condonaſſet: ſed ſi Chriſtus uerè condonat, uerè eſt cōdonatum: ergo qđ donauit Apoſtolus, uerè condonatum, & relaxatum fuit: ſed non eſt minoris poteſtatis ſummus Pontifex, quàm Paulus: ergo &c. ITEM. Aug. in lib. de pœnitentia. Credendum eſt, quòd omnes orationes eccleſiæ, & eleemoſynæ, & opera iuſtitiæ ſuccurrant recognoſcenti mortem ſuam ad conuerſionem: ſi ergo opera eccleſię ualent: ergo bona ſatisfactoria, quæ ſunt in eccleſiaſtica unitate, ualent ad ſatisfaciendum: ergo uidetur, quòd ille, ad quē ſpectat hęc diſtribuere, poſſit peccatores adiuuare, & ita ſatisfactionem minuere, ac per hoc condonare, & relaxare. ITEM. Chriſtus condonauit multis non ſolum culpam; ſed etiam pœnam; ut patet in muliere adultera; ſed Deus

Ioā. 8 plenitudinē poteſtatis reliquit in eccleſia: ergo & poteſtate relaxandi, & condonandi.

CONTRA. Iſa. 40. Dimiſſa eſt iniquitas illius, ſuſcepit de manu domini duplicia: ergo uidetur, quòd pœna ad perfectam remiſſionem ſit duplicanda, non relaxanda. ITEM. Super illud 2. Timo. 2. Negare ſeipſum nō poteſt, Gloſ. Quid faceret, ſi dicta ſua nō impleret? ergo neceſſe ē, ꝙ dominus dicta ſua impleat; ſed ipſe prædixit. Secundùm mēſuram delicti erit & plagarū mo-

Deute. 25. dus; ergo neceſſe eſt ita puniri, ſicut & peccator meruit: ergo non pōt aliquid relaxari. ITEM. Ratione uidetur; Facere dignos fructus penitentiæ eſt in diuino præcepto, a quo non poteſt quiſque homo purus abſoluere; ſed dignos fructus facere eſt ſecundùm magnitudinem ſceleris magnificè ſatisfacere: ergo uidetur, quod non licet alicui de eccleſia de illo minuere: ergo nec relaxationem aliquam facere, uel percipere. ITEM. Inferior non poteſt abſoluere a pœna, ad quā ligat ſuperior; ſed Deus remittendo culpā, ligat ad aliquo tam pęnam tēporalem: ergo uidetur ꝙ nullus homo poſſit de illa aliqd dimittere: ergo &c.

RESOLVTIO.

Et ex merito noſtræ contritionis, & ex uirtute Chriſti, ac unitatis Eccleſiæ relaxatio cuiuſque pœnæ poſſibilis eſt maiorē in minorem ſemper taxando; ita ut reſiduum Eccleſiæ merita persoluant.

RESPON. Dicendum, quòd relaxationes fiunt, & fieri poſſunt: ſed qualiter poſſunt fieri, diuerſimode nobis inſinuant diuerſi. Quidam enim diſtinguentes forum Dei, & forum eccleſiæ, dixerunt huiuſmodi relaxationes non fieri, nec intelligi quantùm ad forum Dei; ſed quantùm ad forum eccleſię. Hoc antem ſic intelligūt. Sacri canones pro mortalibus peccatis graues & diuturnas pœnitentias taxant, ut pro uno mortali ſeptenium, uel amplius, ſecundùm quod grauius eſt; quæ pœna adeo grauis eſt, ꝙ uix, aut nunquam poſſet quis facere, & pauci inuenirentur, q̄ uellent: ideo conſtituerūt rectores eccleſiæ pœnitentias ſecundum

dùm arbitrium imponi; & de reſiduo relaxationes conſtituerũt fieri: quod & facere potuerunt, quoniã cõſtitutio humana erat, & in humana conſtitutione poteſt homo hic diſpenſare, & temperare, quę diſpenſatio quędam relaxatio non indebite appellatur. Sed tamen iſta opinio, & ſi relaxationes, uideatur ponere, uerius tamen interimit: quia ſi relaxant, ita quod Deus non relaxat, potius deceptio, quam relaxatio uera iudicanda eſt: & potius crudelitas, quàm pietas dici poteſt, dum minuendo hic pęnitentiam, in futuro ad grauiora trahit ſupplicia. IDEO ALITER dicendum, ꝙ relaxatio illa non ſolùm ualet in foro eccleſiæ, uerum etiam in foro Dei: qa Deus habet pro condonato, quòd ſic condonatur. Modus autem intelligendi qualiter fieri poſſit, talis eſt. Præſupponendum, quòd bonum obtinemus ex triplici merito, ſcilicet ex merito proprio, & ex merito capitis, & ex merito eccleſiaſticę unitatis. Et quòd ita ſit, in ſe manifeſtum eſt; quia q-libet meretur ſibi per gratiam, quam habet. Quod Chriſtus meruit nobis, nemo dubitat, niſi q fide caret. Quod eccleſia mereatur nobis, & eius merita, patet ꝑ uerbum Aug prædictum; & per illud, quod ipſe ſubiũgit. Nemo poteſt dignè pęnitere, quem nõ ſuſtinet unitas eccleſiæ. Verbũ iſtud eſt uerbum Augu. in Lib. de pœnitentia. Per hunc modũ ſicut meritum obtinendi eſt triplex, ſic meritum liberandi a malo. Meritum ſcilicet proprium: & hoc eſt meritum noſtræ contritionis: & per hoc meremur liberari a pœna ęterna: ita ꝙ ſimul ſunt hæc duo, ſicut ĩ angelis gratia, & gloria. Secundo modo meritum Chriſti: & hoc operatur in ſacramentis, & poteſtate clauiũ, & per hoc remittitur pars pęnæ. Tertio modo eſt merito unitatis eccleſiaſticæ, & per illud adhuc fit remiſſio. Et ſic ſecundùm triplex meritum triplex fit pœnæ condonatio, ut ſic currat miſericordia cum iuſtitia: & in qualibet eſt commutatio maioris in minus. Vnde pœna æterna primò mutatur in temporalem in remiſſione culpæ. Secundò temporalis magna, & ſupra uires in pœnam cõpetentem uiribus cõmutatur in ſacerdotis abſolutione. Tertiò verò cõmutatur pęna, ad quã tenetur iudicio eccleſiæ adhuc in minorẽ in relaxatione: & pro alio reſiduo merita eccleſię ſatisfaciunt, ita quod in nullo pręiudicatur iuſtitiæ.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod duplicatur pœna, & ꝙ iuxta menſuram delicti debet eſſe & plagarum modus. Dicendum (ſicut tactũ fuit ſupra, quando agebatur de baptiſmo) quòd peccatum noſtrum ſatis punitũ fuit, quando Chriſtus pęnam pro nobis ſubiit, & ſuam pro nobis pœnam expoſuit, & noſtram fecit: nos ſufficienter iudicamur puniri ſiue quantùm ad duplicem in anima, & in carne, ſiue quãtùm ad menſuram acerbitatis pœnæ. Similiter intelligendum in propoſito, quòd pœnalitates, q̃ ſunt in eccleſia, & quæ ſunt ſupererogationis, ꝑ eo, cui fit relaxatio, ſubueniunt, ut Deus reputet ſibi ſatisfactum. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, quòd tenetur ad faciendũ dignos

Diſt. 4. p. 1. ar. 1. q. 1. & 2.

dignos fructus pœnitentiæ. Dicendum, quòd facere dignos fructus pœnitentiæ eſt dupliciter, ſcilicet uerè & interpretatiuè. Et ille dicitur dignos fructus pœnitentiæ facere: qui non ſolum per ſeipſum, ſed etiam per ſuffragium alienum habet ſufficiens precium ad ſoluendum debitum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd inferior non abſoluit ab eo, quod ligat ſuperior. Dicendum, quòd non abſoluit omnino condonando, ſed pro eo ſoluendo de eccleſiaſtico theſauro. Vel poteſt dici, quòd inferior poteſt abſoluere ab eo, ad quod ligat ſuperior, ſi ad hoc data eſt ſibi auctoritas a ſuperiori, ſicut patet: & talis auctoritas a Chriſto data eſt ipſis rectoribus Eccleſiæ.

QVAESTIO III.

A quo iſthæc pœnæ relaxatio, ſiue indulgentiarum condonatio fieri poſsit?

A Quo poſsit relaxatio fieri. Et uidetur, quod a quolibet ſacerdote; quia relaxationes fiunt ex ui clauium, & omnis ſacerdos claues habet: ergo uidetur, quod omnis ſacerdos poſſit relaxationes facere. Si tu dicas, quòd non eſt ex ui clauium, ſed ex theſauro eccleſiæ. Contra. Quilibet ſacerdos habet theſaurum ſuæ parochiæ, ſicut Epiſcopus ſuæ prouinciæ: ergo, &c. ITEM. Qui præſunt collegiis, habent claues ad ſoluendum, & ligandum in utroque foro: & habent theſaurum ſupererogationum, ſicut prælati religionũ: ergo uidetur quod ipſi poſſint. ITEM. Videtur, quòd quilibet homo: quia quilibet liberæ conditionis, eſt dominus bonorum, & meritorum ſuorum: ergo poteſt merita ſua alteri concedere: & dum illi concedit, eius pœnitentia minuitur, & relaxatur: ergo uidetur quod quilibet hoc poſſit. ITEM. Bona ſpiritualia ſunt maioris communicationis, quam temporalia: ſed ſi aliquid datur alicui, ex quo plenè datur illi, poteſt illud concedere alii; ergo uidetur pari ratione, immo multò fortiori, quod cui datæ ſunt relaxationes, ille poteſt eas dare alteri alii.

CONTRA. Plus eſt facere indulgentias, quam imponere pœnitentias: ſed pœnitentias imponere non poteſt niſi ſolus ſacerdos; ergo indulgentias dare non poteſt niſi ſacerdos. ITEM. Nemo ſcit, utrum plura habeat merita, quàm ſibi ſufficiant; immo neſcit ſe habere merita ſufficientia; ergo nullus de proprio poteſt relaxare aliquid de pœna, conferendo aliquam ex eis indulgentiam; ergo non ſpectat indulgentias facere niſi ad prælatos Eccleſiæ. ITEM. Maius eſt indulgentias concedere, quàm excommunicare, uel Eccleſiæ reconciliare: ſed ſecundùm eſt prælatorum tantùm, ſicut priùs probatum eſt; ergo multò fortiùs indulgentias facere.

QVAERITVR ergo, cum unus Epiſcopus non poſſit alienos ſubditos abſoluere, nec ligare, nec in foro pœnitentiali, nec in foro iudiciali, unde eſt, quòd poteſt indulgentias in aliena diœceſi facere, sicut uidemus tota die fieri. *Quō collatera.*

RESOLVTIO.

Solis Epiſcopis, tum in primis Romano Pontifici, qui Epiſcopus Epiſcoporum eſt, incubit hoc onus: vtı ſolis, & legitimis Eccleſiæ Dei ſponſis: de cuius ærario vniuerſæ relaxationis, & indulgentiæ fiunt.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſicut in præcedenti problemate tactũ eſt, relaxationes, & indulgẽtiæ fiunt de meritis ſupererogationis, quæ ſunt in eccleſia, q̃ quidem ſunt ſicut theſaurus ſpiritualis eius: Hæc autem merita ſupererogationis non omnium eſt diſpenſare: ſed Epiſcoporũ tantũ: & ideo relaxationes facere ad ſolos Epiſcopos pertinet. Ratio autẽ quare theſaurus Eccleſiæ ſolis Epis committitur diſpẽſandus, eſt: quia Eccleſia theſaurum iſtum habet ex deſponſatione ſui cum Chriſto; qui eſt uir eius, & ſponſus: & cui generat filios, & filias, ideſt pfectos & imperfectos, ad quorum educationem Chriſtus uult ſeruari hæc bona. Et quoniã in lege tactum eſt, ꝙ qui recipit uxorem fratris ſui, ut ſuſcitet fratri ſuo defuncto ſemen, debet ſuccedere in bonis, quæ pertinent ad filiorum educationem, ſecundũ ꝙ innuitur Ruth.4. illis ſolis cõpetit iſte theſaurus diſpenſandus, qui ſunt ſponſi Eccleſiæ: tales autem ſunt Epi, qui ſponſi ſunt, & habent uim generandi filios, & filias. i. perfectos, & imperfectos, & inter hos maxime ſummus Pontifex, qui eſt totius uniuerſalis Eccleſiæ ſponſus, & rector. Ideo omnes Epiſcopi, q habent prolem, poſſunt facere indulgentias, & præcipuè ſummus Pontifex, qui eſt totius uniuerſalis Eccleſiæ ſponſus, & rector, quia ipſi cõpetit totius ſpiritualis theſauri diſpenſatio, ſecundum quod curam habet de tota Eccleſia, & omnibus eius filiis: unde omnes ſunt eius filii, & ipſe eſt pater omniũ. Concedendum igitur eſt, ꝙ indulgẽtias facere non tantùm non conceditur laicis, ſed nec etiam ſacerdotibus, nec p̃latis inferioribus, ut Abbatibus, uel Prioribus.

AD ILLVD, quod obiicitur in cõtrarium, iã patet reſpõſio: quia non eſt tota ratio uirtutis indulgentias faciendæ, ſcilicet clauis: ſed reqritur poteſtas clauis cum iuriſdictione, & theſauri diſpenſandi auctoritate, quæ ordinariè ſolis cõpetit Epis. Nã per commiſſionem quilibet ſacerdos poteſt dare indulgentiã ex parte Epi, ſicut patet in ſimplicibus prædicatoribus.

AD ILLVD, quod obiicitur de illis, qui præſunt collegiis. Dicẽdum, ꝙ tales qui præſunt ſubditis aliquam auctoritatem habent bonorum ſui collegii: non tamen reſpectu meriti Chriſti, quod dedit diſpẽſandum Eccleſiæ, & eius ſponſis: ideo non habent auctoritatem plenariam reſpectu theſauri Eccleſiæ: & ideo ſolũ bona ſui collegii poſſunt communicare, ſed non poſſunt relaxare, quia neſciunt, utrum ſuperabundet, quia poteſtatem plenam ſuper hoc non habent. Et uoco largo modo plenam poteſtatem, prout dicit plenitudinem ſufficientiæ, per quem modum eſt in Epiſcopis ad hunc actum, nõ prout dicit plenitudinem ſuperexcel-

lentiæ: ſic enim eſt in ſolo ſummo Pontifice plenitudo, ſcilicet poteſtatis, & auctoritatis.

Ad illvd, quod obiicitur, quod quilibet homo poteſt bona ſua alteri concedere. Dicendum, quod relaxatio plùs dicit, quam cōmunicatio: dicit enim quandam auctoritatem, ratione cuius dicitur iſti indulgentiam præſtari: & ideo quamuis quilibet habens charitatē bona ſua poſſit communicare: non tamen omnis poteſt relaxare, ſed qui habet ad hoc conceſſam ſibi auctoritatem. Item differt cōicatio a relaxatione: quoniam relaxatio fit de præteritis malis ꝑ merita Chriſti, uel Eccleſiæ, quæ præceſſerunt: communicatio autē proprie reſpicit futurum bonum, non ſolùm præteritum: & quāuis poſſit dare alicui, quod iam non eſt datum, nec determinatū alicui, ſicut unam miſſam, quā cantat pro aliquo mortuo: tamen ſi cantauit eam pro ſuis peccatis, uel dedit alii, nō poteſt ſua auctoritate cōmutare, hinc eſt quod qui recipit relaxationes pro ſe, non poteſt dare alteri: quia ſi eccleſia ſoluit debitū ſuum apud Deum, non propter hoc dedit poteſtatem, quòd ſolueret ipſe pro alio Et ſi Deus dimiſit iſti debitum, non propter hoc poteſt iſte dimittere alii, ꝙ Deo debetur. Nec ualet illud argumentum de communicatione naturali. Quia enim aliquis omnino liber eſt in poſſidendo temporalia, quicunque eſt liberæ conditionis, & liberè poſſidet, liberè poteſt alteri dare: qui autem ſeruus eſt, non poteſt ſine auctoritate Domini, omnia autem noſtra ſunt Chriſti, & omnia merita ſunt ſpiritualia, & nos ſumus eius ſerui: & ideo nihil poſſumus in alterum transferre, uel dare: niſi ſit data auctoritas a Chriſto. Et ſic patet ſequens. Ad illvd, quod quæritur ultimò, utrum Epiſcopus poſſit indulgērias facere in alia diœceſi. Dicunt aliqui, quòd ſicut poteſt ligare, & ſoluere in aliena diœceſi ex conſenſu diœceſani: ita & relaxationem facere: & ita duæ uirtutes concurrunt in unam, & tantùm poſſunt, ſi ſunt multi, quantùm ſi unus ſolus. Sed tunc non uidetur eſſe aliud, quam deceptio, ſi hoc eſſet. Ideo dicendum, quòd quia relaxatio dicit theſauri cōmunicationem, & ulteriùs auctoritatem, qua Epiſcopus in aliena diœceſi poteſt communicare bona ſua ſubditis alienis, bona (inquā) ſuæ diœceſis: propriis autem ſubditis relaxare, ſiue indulgere. Vnde iſtæ relaxationes propriis ſubditis ueræ ſunt relaxationes, ſi contingat ſubditos pergere ad obtinēdam indulgentiā, quàm ibi facit Epiſcopus alienus potius ſunt communicationes, quam relaxationes. Per quem modum Abbates, Priores, Miniſtri communicant bona ſuis collegiis, ſed non relaxant quicquam, niſi forte hoc ſit ex conſenſu, & uoluntate proprii Epiſcopi. Et hoc dicitur de pœnitentiis, & remiſſionib. cap. Quod cōſuluiſti: & infra. Cum a non ſuo iudice ligari nullus ualeat, uel abſolui: remiſſiones illis prodeſſe tantummodo arbitramur, quibus proprii iudices indulſerunt.

QVAESTIO IIII.

Pro quo fieri debeant relaxationes & indulgentiæ?

PRo quo debeat relaxatio fieri, utrum.ſ.pro ſpirituali, an pro corporali beneficio. Et q pro temporalibus, & corporalibus actibus fieri debeat, uel etiã beneficiis oſtenditur per communem uſum eccleſiæ, ubi indulgentiæ fiunt pro eleemoſynis, peregrinationibus, uiſitationibus reliquiarum, & huiuſmodi. ITEM. Ratione uidetur, quia huiuſmodi relaxationes aliquo modo ſacramentales ſunt: ſed ſacramenta attenduntur in rebus exterius geſtis: ergo &c. ITEM. Iſtæ relaxationes non ſunt a culpa, ſed a pœna: ſed pœna ſi rectè commutatur, commutatur in pœnam: ſed abſolutio fit a pęna exteriori in carne, ut pote a ieiuniis, & conſimilibus; ergo debet fieri commutatio in pœnam exteriorem; ergo pro tali commutatione fieri debet. ITEM. Si non pro opere exteriori, ſed pro interiori; ergo cum bona uoluntas ſimul poſſit eſſe in aliquo reſpectu omnium relaxationũ, quia perfectus omne bonum uult, & ſibi placet, uidetur tunc quod quilibet iuſtus haberet omnes indulgentias, quod non eſt conueniens dicere: tunc enim fruſtra homines laborarent.

CONTRA. Indulgentia, ſiue relaxatio dicit beneficium ſpirituale; ſed quicunque dat ſpirituale pro temporali, committit ſimoniam; ergo uidetur q in oĩbus relaxationibus ſit ſimonia, ſi fiunt pro exterioribus obſequiis, uel eleemoſynis. ITEM. Maior eſt miſericordia ſpiritualis, quã corporalis: unde magis eſt alicui parcere, quàm hoſpicio colligere, uel eleemoſynam dare, ergo facit magis hominem dignum remiſſione; ergo potius pro illo opere debet fieri relaxatio. ITEM. In maiori ruina, & periculoſiori eſt eccleſia, in qua eſt ſchiſma, quàm Eccleſia, cuius parietes minantur ruinam: ergo magis indiget talis Eccleſia muniri quàm alia. Si ergo relaxationes debito modo fiunt pro Eccleſia materiali reparanda, ut qui iuuat habeat indulgentiam: uidetur multò fortiùs indulgentia debere dari pro ſpirituali ruina reparanda: ut qui orat ut Deus det ei concordiam, indulgentiam habeat. ITEM. Maioris perfectionis, & plùs Deo acceptum eſt religionem intrare, quam crucem accipere; ergo potiùs deberet Dominus Papa indulgentiam dare intrantibus religionem, quam euntibus ultra mare.

IVXTA HOC quæritur: ſi aliquis accipit crucem, & habet uotum & uolũtatem perfectam eundi ultra mare, utrum habeat remiſſionem omnium peccatorum. Quod ſi ſic, tunc indulgentia fit pro ſola uoluntate, & ita pro re ſpirituali. Si uerò nõn, tunc Eccleſia non uidetur eſſe conformis Deo, qui uotum, & bonam uoluntatem ſi plena eſt, & non deficiat quantũ in ſe eſt, reputat pro facto.

RESOLVTIO.

Pro actibus exterioribus concedendæ ſunt potiſsimum indulgẽtiæ: His enim & gloria Dei, & utilitas populi magnoperè paratur.

RESPON. Dicendum, quòd ſicut videmus in politiis: & communitatibus humanis, quod theſaurus reipublicæ propter duo maximè conſueuit proferri, & cōmunicari exterius: ſic eſt in ſpiritualibus intelligendum. Profertur namque theſaurus extra ad diſpergendum propter gloriam principis, ſicut faciunt Reges curiales, ſicut fecit Aſſuerus. Alio modo propter vtilitatem communitatis, vt quando læditur communitas, proferunt ſtipẽdia, & donatiua militibus, vt eant ad pugnam. Sic theſaurus eccleſiæ ab his, qui habent diſpenſare, duplici ex cauſa debet diſtribui. Vna cauſa eſt propter gloriam principis, & laudem: & laus, & honor Dei eſt in ſanctis ſuis: & ſancti honorantur in conſtructione baſilicarum, & viſitatione baſilicarum, & commemoratione virtutum ſuarum: & idem fit in prædicationibus, & ſermonibus: ideo pro his omnibus indulgentiæ rectè fiunt. Alia cauſa eſt communis vtilitas, quæ quidem vtilitas eſt defenſio terræ ſanctæ, defenſio fidei, promotio ſtudii, & conſimilia: & ideo pro talibus debent fieri. Et quoniam hæc conſiſtunt in actibus exterioribus, ideo maximè pro actibus exterioribus debent fieri indulgentiæ.

Heſter cap. 1.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod eſt ſymonia, quia datur ſpirituale pro temporali. Dicendum quòd falſum eſt, immo maior pœna commutatur in minorem, & reſiduum ſoluit paſtor eccleſiæ de gratia. Vel dicẽdum, quòd non dat indulgentiam pro eleemoſina exteriori, cōſiderans datum, ſed fructum, videlicet, quia ex radice bonæ volũtatis procedit. AD ILLVD quod obiicitur, quod ſpiritualis eleemoſyna maior eſt. Dicendum, quòd in donatione indulgentiæ non conſideratur operis nobilitas, quia tunc magis deberet dari docentibus, quam peregrinantibus: ſed conſideratur hoc, quòd illud opus ſit meræ voluntatis, non neceſſitatis: ſit ètiam quid taxabile, ſit etiam aliquo modo pœnale: hæc enim omnia conſiderat, qui indulgentiam præſtat. AD ILLVD quod obiicitur de ruina ſpirituali. Dicẽdum, quòd (ſicut tactum eſt) pro talibus tenetur homo orare. Præterea, non eſt bonum talia publicare. Ruinam autẽ materialem eccleſiæ publicare, nec dicit aliquod malum, nec infamiam. Præterea. Magis poteſt homo ſubuenire ad releuãdum inopiam eccleſiæ, quàm ad ponendũ ibi concordiam: quia primum eſt opus humanum, ſecundum uero opus diuinum. AD ILLVD, quod obiicitur de ingreſſu in religionem. Dicendũ, quòd ſicut indulgentiæ non debent dari indignis, ita nec debent dari niſi indigentibus: ueri autem religioſi, qui ſtatum aggrediuntur perfectionis, potius ſpiritualia bona aliis largiuntur, quam aliunde vendicent. Vnde hoc maximè verum eſt, quod dicitur Actuum 20. Bea

tius eſt dare, quàm accipere. In temporalibus autem non habet ueritatem, niſi quando donans dat de proprio labore, & accipiens accipit ex torpore.

AD ILLVD, quod quæritur de illo, qui dat ſola uoluntate, &c. Dicendum, quòd ſecūdum peritos non habet totam indulgentiam, quicquid iſti uulgares prædicatores dicant; tamen ualet eis tā nobile propoſitum ad augmentum charitatis, & per conſequens contritionis, & ita ad remiſſionem pœnæ. Indulgentiæ enim non intelliguntur dari pro ſola uoluntate: ſed pro effectu cum uolūtate: unde qui habet uoluntatem, & effectum, indulgentiam conſequitur: alius qui habet uoluntatem ſolam ex deuotione, habet meritum magnum, licèt non omnimodum conſequatur effectum.

QVAESTIO V.

An exiſtentibus in purgatorio, uel tantum uiuis, relaxationes uel indulgētiæ concedendæ ſint.

CVI relaxationes poſſunt fieri. Et quæritur, utrum exiſtenti in purgatorio, an ſolùm uiuenti in hoc ſæculo. Et quòd extendat ſe ad eos, qui ſunt in purgatorio uidetur, quia dicit Chryſoſto. ſuper illud Matth. xvi. Tibi dabo claues regni cœlorum. Homini mortali cœli & terræ, & omnium, quæ in eis ſunt poteſtatem commiſit dominus, & Eccleſiam ualidiorem cælo demonſtrauit: ergo uidetur quod ſummus Pontifex habeat poſſe ſuper eos, qui ſunt in purgatorio. ITEM. Suffragia Eccleſiæ proſunt his, qui ſunt in purgatorio, ſicut melius patebit infra, alioquin fruſtra oraret Eccleſia pro mortuis; ſed indulgentiæ ſunt de nobiliſſimis ſuffragiis Eccleſiæ: ergo &c.

ITEM. Petro commiſſa eſt clauis regni cœlorum: ſed quamdiu quis eſt extra palatium, indiget auxilio hoſtiarii, ſiue deferētis clauē, & in eius manu, & ptāte eſt; ergo cū ille, q eſt ī purgatorio, adhuc habeat obſtaculum, ut remoueatur ab eo, indiget auxilio clauis: ſed illud auxilium confertur per indulgentias: ergo &c. ITEM. Pater miſericordiam omnibus prouidet ſecundùm ordinatiſſimam diſpoſitionem, & miſericordiſſimam ſuam pietatem: ſed recta ordinatio charitatis, quæ exigit ut unus poſſit ab alio adiuuari, hoc maximè exigit circa eum, qui ſe iuuare nō poteſt. Si enim hominibus in hoc cum indigent auxilio, prouidit Deus auxiliū per indulgentiam Eccleſiæ conferēdum: cum illi de purgatorio indigeant auxilio, & ſe iuuare nō poſſint, uidetur quod indulgentiæ eis factæ maximè proſit, & quod per hanc uiam Deus eis maximè prouidere debuit.

CONTRA. Matth. xvi. dictum eſt Petro in poteſtatis collatione. Quodcumq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis &c. & ibi collata eſt amplitudo poteſtatis, ſed determinatio fit p hoc quod dicit: Super terram: ergo non habet poteſtatē ſuper illos qui ſunt mortui, cum iam nō ſupſint. ITEM. Magiſter dicit in litera, & accepit a Theodoro in ſuo pœnitētiario, quod morientibus non eſt pnīa imponenda, ſed ſolū innoteſcēda: ergo ſi liga-

tio,& relaxatio pari paſſu ambulãt; quia ſimul data eſt poteſtas ligandi.& ſoluendi,cum nõ poſſit pęnitentiã imponere in morte,multominus poſt mortem poteſt relaxationem facere. ITEM. Nullus poteſt alicui relaxationem facere, niſi pariter poſſit eum iudicare:ſicut dicitur de pęnitentiis,& remiſſionibus in Decretali: nullus enim poteſt iudicare niſi eũ, qui eſt de foro ſuo; ſed illi qui ſunt in purgatorio, non ſunt de foro eccleſiaſtico: ergo &c ITEM. Si poſſet indulgẽtias facere eis, qui ſunt in purgatorio,cum talibus maxime cõpatiendum ſit, deberet ſummus Pontifex totam ibi experiri ſuã poteſtatem, & ita facere qđ ſtatim euolarent: ut quid ergo pro mortuis amplius oratur,& laboratur, ſi ſummus Põtifex poteſt eos tam de facili liberare?

RESOLVTIO.

Pro viuis & iudicãdo & adiuuãdo fieri poſſunt relaxationes. Pro mortuis adiuuando tantum: cum & ipſi,nondum ad plenum exiuerint forum Eccleſiæ militantis.

RESP. Dicendum, quòd ſicut ex præcedentibus colligitur, relaxatio,ſiue indulgẽtię collatio, duo dicit.ſ.theſauri eccleſiæ cõicationẽ, & cum hoc quãdam iudiciariã abſolutionẽ:ſicut ex pñte colligitur ex Decretali illa de pęnitẽtiis,& remiſſionibus. Quod autem conſuluiſti,&c. Dico igitur quòd quia bona, & theſaurus eccleſiæ eſt in ſummi pontificis poteſtate,& illi qui ſunt in purgatorio,rõne charitatis idonei sũt ſpũalia beneficia recipere,quod Papa poteſt eis bona eccleſiæ communicare. Quantũm autem ad auctoritatem iudicandi, cum illi iam exierunt forum eccleſiæ, & eccleſiaſticum iudicium,uidetur ꝙ eis nõ poſſit fieri abſolutio niſi per modum deprecationis: & ita proprie loquẽdo non fit eis relaxatio:ſed ſi large dicatur relaxatio cuiuſcumque auxilii impenſio,& bonorũ eccleſiæ communicatio, ſic põteſt eis relaxatio fieri: ſed hæc nõ tenet modum iudicii:ſed potius ſuffragii. Amplius Relaxatio prædicta non tantùm dicit iudiciariam abſolutionem: uerumetiamdicit aliquam cõmutationem in pœnam aliquam uoluntarie aſſumptam,& cum deuotione:& hoc uidemus in omnibus indulgentiis:hoc autẽ nõ poteſt eſſe quantùm ad eos qui ſunt in purgatorio:quia ſunt extra ſtatum illum, in quo poſſet eis perſuaderi alicuius pęnæ de uota,& uolũtaria aſſumptio: & ideo non competit eis relaxatio, niſi forte per medium, ſiue per accidens. Si quis enim uellet crucem pro mortuo patre aſſumere, non eſt aliqualiter negandum,quod ſi voluntas ſit ſummi Põtificis,quin indulgentia illa proſit. Ex his patent obiecta ad utramque partem.

AD ILLVD,quod obiicitur, quod poteſt. Dicendum, quod uerum eſt per modũ adiutorii, & ſuffragii. Tamen ad illud qđ obiicitur de poteſtate clauis,qđ poteſt vſque ad apertionem cęli. Dicendum, quod ſi intelligat ꝑ modum iudicii,non habet ueritatem,niſi quantùm ad eos qui ſunt de eccleſia militante.Si quãtùm ad adiutorium, ſic quantũ ad omnes bonos, qui ſunt extra cęlum.

cęlum. Vnde nota, quod quidã ſunt de eccleſia triumphante: & ſuper tales non poteſt nec iudicando, nec adiuuando. Quidam de militãte: & ſuper tales poteſt tam adiuuando, quam iudicando. Quidam in ſtatu medio, qui iam iudicati ſunt, & tamen miſeri ſunt: & ſuper tales non poteſt iudicando; ſed poteſt adiuuando; quia dum uiuerent, meruerunt adiuuari. Et ſic patent obiecta ad primam partem. AD ILLVD, quod obiicitur ad oppoſitum, quod non poſſit propter hoc, quod dicit, ſuper terrã. Dicendum, quod illud intelligitur de iudiciaria poteſtate. Nihilominus tamen poſſet dici, quod quodãmodo ſuper terram ſunt, dũ ſuper terram hoc meruerunt

AD ILLVD, quod obiicitur de abſolutione, & ligatione: poteſt reſponderi, quod nõ eſt ſimile; quia pronior eſt Deus ad miſericordiam: & ideo abundãtiorem dedit potentiam ad miſericordiã. Vel dicendum, quod alius ſe poteſt in hac uita ligare pro eo, & tunc ex uinculo charitatis alius abſoluitur. AD ILLVD, quod obiicitur de relaxatione, qđ includit iudiciũ Reſpondendum, qđ ipſe procedit, prout relaxatio propriè dicitur: & ſic reſpicit ſolos uiuos. AD ILLVD, qđ obiicitur, quare nõ abſoluit ſolo uerbo oẽs, qui ſunt in purgatorio. Dicendũ, ꝙ ſi Deus per ſeipſum ſic miſeretur, ut ſemper uelit tenere ſuã iuſtitiam, multo fortius Dei miniſter. Vnde diſpẽſatio bonorũ eccleſiæ diſcrete, & cũ moderamine facienda eſt. Alioqn niſi diſcrete fieret, Deus non acceptaret: & bona ſpiritualia non poſſunt diſſipari, nec cõtra diuinam acceptationẽ diſtribui, quamuis poſſint bona temporalia non ſolum diſpẽſari, uerumetiam diſſipari de facto, quã uis aliter dictet ius diuinum eſſe faciendum. Si quis autem contẽdat Vicarium Ieſu Chriſti habere iudiciariam poteſtatem ſuper eos, qui ſunt in purgatorio, non eſt ei multum improbe reſiſtendum, dum tamen hoc dictet ratio uel auctoritas manifeſta. Quicquid .n. loquamur diſputãtes, uel etiam prædicantes: hoc ſana fide tenẽdum eſt, quod dominus Vicario ſuo plenitudinẽ poteſtatis contulit, & tãtam uti que recepit poteſtatem, quantã decebat hõi puro dari. Et hoc ad ędificationẽ corporis ſui, ꝙ eſt eccleſia: unde ſuꝑ hoc non temerarie iudicare; ſed gratias plurimas Deo debemus agere.

QVAESTIO VI.

Quantùm indulgentiæ ualeant?

QVANTVM ualeant huiuſmodi indulgẽtię, quæ fiunt. Et ꝙ ualeant tantũ, quantùm ꝓdicatur, uĩ: qa dicitur Iob. xiii. Non indiget Deus noſtro mendacio: ergo uĩ quod ſummus Põtifex in ſuis literis mentiri non debeat: ſi ergo uerum dicit, tantam tribuit indulgentiam, quantã in ſuis literis ꝓmittit. ITEM. Qui promittit aliquantam ſummam pecuniæ, tenetur ei (ſi poteſt) in ſoluẽdo: ſed ſummus põtifex, & alii qui dãt indulgẽtias, promittunt aliquam partẽ pnię relaxare: ergo ſi põt, ſoluere tenetur, Quod ãt poſſit, uidetur ꝑ illud ꝙ dr. 2. Cor. 2. Si qd donaui, in perſona Chriſti &c. Gloſ. Acſi Chriſtus donaſſet: ſed Chri

ſtus potuit totum condonare: ergo &c. ITEM. Aliquis epiſcopus poteſt aliquantam indulgẽtiã facere, eſto quod uiginti, uel quadraginta dierũ; ſed ſummus Pontifex plus poteſt, quam omnes epiſcopi, eo quod plenitudinem habet poteſtatis ſuper omnes: ergo plus poteſt dare, quam omnes: ergo uidetur, quod totũ poſſit cõdonare: ergo ſi totum, & per conſequens quãtamlibet partem. ITEM. Summus põtifex poteſt facere indulgentiam generalem unius diei: ergo cẽtum milibus põt dare unum diẽ, ita qđ cuilibet unũ: ergo pari rõne uni põt dare qđ diuiſim dat oĩbus: ergo totum cõdonare: ergo tantum ualẽt indulgentiæ quantùm ſonant literæ pontificales.

CONTRA. Si tantùm ualẽt indulgentię, quantùm dr: ergo cũ multæ, & largæ indulgẽtiæ fuerint, & merita ſint adeo pauca nũc, qđ ſibi poteſt homo vix ſufficere, uř qđ iã totus theſaurus eccleſiæ a longo tempore defeciſſet, & ita nulla indulgentia nunc ualeret. ITEM. Si tantùm ualent, quantùm dicitur: ſed in aliquibus indulgẽtiis pro adiutorio facto fabricæ eccleſiæ, uel conſimili, indulgẽtiæ partis tertiæ pniæ promittuntur: ergo ſi detur primo unus denarius, & ſecundo ſecundus, & tertio tertius, uř qđ ille, qui mille peccata commiſit, pro tribus obolis, uel denariis ſit liberatus: quod non tãtùm falſum; ſed ẽt irriſione dignũ iudicat omnis anima recta. ITEM. Si tantùm ualẽt, quantũ dicitur: ergo ſi peccatori, qui debet nouẽ annos, remittuntur anni tres, & ita triẽnium: ſimiliter illi q debet triginta, remittitur tertia pars: & ita decenniũ: ergo uidetur quod reportat commodum de malitia ſua. ITEM. Si tã tùm ualent, quantùm dicitur: ergo ille qui habitat iuxta eccleſiã, in qua eſt indulgentia unius anni, dum uiſitat eccleſiam, tantùm habet, quantùm ille, qui lõge diſtat per decem dietas: & diues offerrens unum obolum tãtum habet, quantũm vna paupercula. Sed hæc omnia ſunt abuſiones: ergo non tantum ualent indulgentiæ, quantùm eccleſia prædicat.

RESOLVTIO.

Ex parte concedentis tantùm ualẽt indulgentiæ, quantùm ſonant: ex parte uerò recipiẽtiũ quibus plus, quibus minus iuxta diſpoſitionis quantitatem.

RESPONDEO. Dicẽdum, quòd communiter ſecundùm Doctores, ad hoc, qđ indulgentiæ, uel relaxationes aliquid ualeãt, exigitur duplex conditio ex parte donantis, & duplex ex parte recipientis. Ex parte dantis reqriť potentia: reqritur ẽt honeſta, & rõnabilis cauſa. Non.n.credẽda eſſet indulgentia alicuius ualoris, ſi quis daret eam euntibus vĩdere torneamenta. Ex parte recipientis duplex, ſcilicet confeſſio cũ uera contritione, & fides cum uera deuotione: ut uere de peccatis ſit penitens, & uere cõfidens, quod paſtoris indulgentia ſibi ualeat: His præſuppoſitis, dixerunt aliqui huiuſmodi indulgẽtias aliquid ualere; ſed nũquã tantum, quantùm promittitur; ſed aliquid ualẽt modicum, ſecundùm qđ meretur fides, & deuotio. Prædicat tamen hoc eccleſia

cleſia ut filios ſuos bona quadã deceptione ad bonũ alliciat, ſicut mulier filio pomum promittit, quod poſtea non donat. Sed iſtud eccleſiæ eſt derogare, dicẽdo eam ſub ſpecie quadam mentiri, & opera inania, & puerilia, & iocoſa eſſe, q̃ facit: quod abhorret mens recta. ALII dixerunt, q̄d ſimpliciter tantũ ualent, quãtùm promittunt; quia non conſideratur hic emptio; ſed eccleſiæ largitas; & æqua eſt hæc conditio, quicumque ſit ille, qui diſponat. Vnde ſicut diues mittens ad tabernam tãtùm habet de uino, quantùm habet uetula paupercula, ſi per precium mittat: ſic in eccleſiaſtica uolunt intelligi indulgentia. Sed iſta poſitio uidetur adhuc nimis magnum forũ facere de indulgentiis, ac ꝑ hoc potius facit ad uilificationẽ ipſarum, quã ad laudẽ. TERTII dixerunt, q̄d ad hoc quod ualeãt iſtæ indulgentiæ tantùm quantùm promittitur, neceſſario req̄ritur exiſtimatio iuſta. Iuſtam autem exiſtimationem uocauerunt, quando hõ libere tantùm eleemoſynę facit ꝓ eccleſię ſubleuatione, quantùm uellet dare ad hoc, ut remitteret̃ tertia pars pnĩæ, ſiue quantùm deberet uelle dare. Sed certè ſi ita eſſet, nulla eſſet in mundo relaxatio; ſed ſolũ cõmutatio, ſi quis inſpiciat.

POSSVMVS igitur dicere, ꝙ quantitas indulgentiæ attenditur reſpectu pęnæ ſecundùm ꝙ habet rationem præcii, uel debiti ſoluendi, nõ ratione antidoti uel purgationis ſcoriæ peccati, quam neceſſe eſt amoueri per propriam pœnã; utputa per contritionem, uel alicuius pęnæ perpeſſionem. Hæc autem quãtitas mẽſuratur ſecundùm rectum iudiciũ ſummi pontificis, uel eius, qui indulgẽtias facit. Ille autem qui dat indulgentias, cum eas tribuit, conſiderat cauſam pro qua reputat eum dignum tanta gratia: & ſecundùm quod plus uel minus accedunt homines ad illam cauſam, plus vel minus participant de indulgentia. Vt uerbi gratia, ſtationes Romæ inſtitutæ ſunt, ubi ſunt indulgentiæ determinatę: hoc inſtituerũt ſancti patres ꝓꝑ peregrinos, qui ueniebant de locis remotis: nec exiſtimauerunt dignũ eſſe tãta gratia eũ, qui eſt natus iuxta eccleſiã, ſicut eũ, qui per longã uenit uiam: unde nec tãtam recipit indulgentiam, ſed aliquantã. Concedo igitur, quod indulgentiæ, quantùm eſt ex poteſtate dãtis, tantùm ualent, quãtùm promittunt, ſicut oſtendunt primæ rationes. Concedo nihilominus, quod non cuilibet ualent tantũ, nec æqualiter oĩbus; ſed ſecundùm exiſtimationem eius quã habuit, uel habere debuit qui indulgentiam fecit, quã non oportuit exprimere; quia omnes fideles debent illud in corde, pręſuponere, quod dona, & miſerationes ſancti ſpiritus donẽtur cum æquo libramine: nec hoc debet aliquem ab his retrahere; quia ſemper plus ualent, ſi homo ſit in charitate, quam ualeat obſequium, uel aliud aliquid, pro quo indulgentia conceditur, uel donatur.

Ex hoc patent omnia obiecta.

PARS PRIMA.

De confeſsione quantùm ad oportunitatem temporis reſpectu pœnitentiæ uenialium.

Olet etiam quæri, Vtrum poſt hanc uitam aliqua peccata remittantur. Quod aliqua poſt hãc uitam remittantur, Chriſtus oſtendit in euangelio, ubi ait, Qui peccauerit in ſpiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſeculo neque in futuro. Ex quo datur intelligi, ſicut ſancti Doctores tradunt, quod quędam peccata in futuro dimittentur. Quædam enim culpæ in hoc ſeculo relaxantur: quædam uerò paruæ etiam in futuro: quæ quidem poſt mortem grauant: ſed dimittuntur ſi digni ſunt, ſi bonis actibus in hac uita meruerunt, ut dimittantur eis. De illis etiam, qui ædificant lignum, fęnum, ſtipulam, dicit Auguſt. quod ignem tribulationis tranſitoriæ inuenient cremabilia ædificia, quæ ſecum portauerunt homines, cremantem. Ait enim ſic. Poſt iſtius ſanè corporis mortem, donec de igne purgatorio ueniatur ad diem damnationis & remunerationis: ſi hoc temporis interuallo ſpiritus defunctorum, qui ædificauerunt lignum, fęnum, ſtipulam, huiuſmodi ignem dicantur perpeti, quem alij non ſentiunt, qui huiuſmodi ædificia non portauerunt, ut inueniant ignem tranſitoriæ tribulationis uenialia concremantem, non redarguo: quia forſitan uerum eſt. Sed quia dicitur, Saluus erit quaſi per ignem, contemnitur ille ignis, Grauior tamen erit ignis ille, quam quidquid poteſt homo pati in hac uita. Hic apertè inſinuatur, quod illi, qui ędificant lignum, fænum, ſtipulam, quædam cremabilia ædificia, ideſt, uenialia peccata ſecum portant: quæ in ignè emendatorio cremantur. Vnde conſtat quædam uenialia peccata poſt hanc uitam deleri.

Mat. 12 Lu. 12 Gre. 25 di. cap. Qualis hinc. 1. Cor. 3 In li. de ci. Dei. lib. 21. cap. 26 tom. 5. 1. Cor. 3

Quod alij citius, alij tardius purgantur.

In illo autem igne purgatorio alij tardius, alij citius purgantur, ſecundùm quod iſta pereuntia magis, uel minus amauerunt. Vnde Augu. Poſt hanc uitam incredibile non

In Ench. c. 69 tom. 3.

eſt,

eſt, nõnullos fideles per ignem quendam purgatorium, quãto magis, minusve bona pereuntia dilexerũt, tanto tardius citiuſque ſaluari. Vnde non fruſtra illa tria diſtinxit Apoſtolus, lignum, fœnum, ſtipulam, quæ illi ædificant: qui etſi aliena non rapiant, rebus tamen infirmitati conceſſis aliqua dilectione inhærent. Qui ſecundùm ſuos amandi modos, uel diutius, ut lignum, uel minus ut fœnum, uel minimum ut ſtipula ignem ſuſtinebunt. Qui uerò ſuperædificant aurum, argentum, & lapidem pretioſum, de utroque igne ſecuri ſunt: non ſolùm de illo æterno, qui cruciaturus eſt impios in æternum: ſed etiam de illo emendatorio, quo purgabuntur quidam ſaluandi. Auguſ. enarratione in Pſ 80. nõ lõgè a ſi. 10. 8. & enarratione ad Pſ. 107 nõ lõgè a prin. concionis 3. ad eãdẽ Pſalm.

Oppoſitio.

Hic obijci poteſt. Si per lignum, fœnum, ſtipulam, uenialia intelliguntur peccata, & nullus adeo perfectus eſt, qui uenialiter non peccet: ergo qui ędificant aurum, argentum, & lapidem precioſum, ædificant etiam lignum, fœnum, ſtipulam: ergo per ignem tranſibunt. Ad quod dicimus: quia non omnis, qui uenialiter peccat, lignum, fœnum, ſtipulam ædificat: ſicut econuerſo non omnis, qui contemplatur Deũ, & diligit proximum, & opera bona facit, ædificat aurum, argentum, lapidem precioſum. Et tamen in auro intelligitur contemplatio Dei, in argento dilectio proximi, in lapide precioſo bona opera. Sed illi, qui ædificant lignum, fœnum, ſtipulam, Deum contemplantur, et proximum diligũt, & opera bona faciunt: nec tamen ædificant aurum, argentum, & lapidem precioſum. Hæc enim ædificat, qui ſic illa tria facit, ut cogitet, quæ ſunt Dei, & quomodo placeat Deo, non mundo. Lignum uerò, & fœnum, & ſtipula accipi poſſunt ſecularium rerum, quamuis licite conceſſarũ, tales cupiditates, ut amitti ſine animi dolore non poſſint. Hæc ergo ædificat is, qui cogitat, quæ mundi ſunt, quomodo placeat mundo: qui circa diuitias ſuas quodam carnali affectu tenetur: & tamen ex eis multa beneficia facit, nec pro eis aliquid fraudis uel rapinæ moliter. Ex his ergo patet, quod non idem homo ſimul hæc & illa ædificat. Illa enim ædificatio perfectorum tantùm eſt, qui non cogitant placere

Solutio. Aug. in Enchi. Idẽ de fide & operib. cap. 16 tem. 4. 1. Cor. 7

re mundo: ſed tantùm Deo: quia etſi uenialiter aliquando peccant, feruore charitatis ita abſumitur in eis peccatum, ſicut gutta aquę in camino ignis: & ideo nunquam ſecum portant cremabilia. Hæc autem inferior ædificatio minorum eſt, qui non tantum Deo, ſed etiam mundo placere cogitant, Deum tamen præponunt. Si uerò mundum præponerent, non ſuperędificarent, ſed deſtruerent fundamentum. Affectiones ergo carnales, quibus dediti ſunt domibus, coniugibus, poſſeſſionibus, ita ut nihil præponant Chriſto, illis tribus ſignificantur, quæ in mentes perfectorum non cadũt, etſi alia uenialia admittant. In cordibus uerò minorum interdum durant uſque in finem: qui cum talibus ædificiis tranſeunt, ſed diſſoluuntur in igne. Ipſi uerò merito fundamenti ſalui erunt, grauiſſimam tamen pœnam ſentient. Ex quo apparet quãtam hic miſericordiam exhibet Deus, & quantam ibi exerceat ſeueritatem: cum pro eodem peccato multo grauius ibi puniat, quàm hic.

Opinio quorundam cum obiectione.

Sed fortè dices illud eſſe accipiendum de pœna peccati, non de ipſo peccato, quòd Greg. dicit quædam læuia in futuro dimittenda. Si enim ueram pœnitentiam habuerit quis, peccata omnia dimiſſa ſunt ei: ſed pœna fortè remanſit. Ideoque ſi uerè pœnitens obijt, ſine peccato tranſiit. Si autem uerè pœnitens non eſt in obitu, maculam portat, quę nũquam delebitur. Qui uerò ædificat lignum, fœnum, ſtipulam, uerè pœnitet: quia bonus eſt, & charitatem habet, & in charitate de hac uita tranſit: ergo ſine peccato tranſit. Non ſequitur. Verum quidem eſt: quia bonus eſt, & charitatem habet, & uerè pœnitet: & tamen cum ueniali peccato tranſit, quod non deleuit pœnitentia. Pœnitentia.n. non delet niſi peccatum illud, quod deſerit homo. Tale autem peccatum ſæpe in hac uita non relinquitur ab homine, & tamen uerè pœnitens eſt, & ſi non de omnibus uenialibus pœniteat. Poteſt enim quis de omni mortali, & de ueniali pœnitere, excepto uno uel pluribus, uenialibus quidem. Sicut habet quis charitatem, & unum uel plura uenialia: quod de criminalibus nullatenus eſſe poteſt. Eſt enim

aliquis bonus charitatem habens: ſed adhuc quodam cupiditatis affectu amans hęc ſecularia: talis exiſtens ſubitá morte opprimitur. In illo terreno affectu mortuus eſt, & tamen ſaluabitur a quo non ſe hic abſoluit: ergo poſt hanc uitam ab illo purgabitur. Conſtat ergo quædam peccata, ſcilicet læuia, poſt hanc uitam dimitti. Si uerò de pœna peccati illud intelligi uoluiſſent authores, cur magis commemoraſſent lęuia, quàm grauia, cum etiam grauium pœna hic inexpleta poſt hanc uitam reſtat?

SVPRA egit Magiſter de tpis oportunitate quantũ ad remiſſionẽ mortaliũ: hic ſcd̃ò agit de oportunitate quantùm ad remiſſionẽ uenialiũ. Et hẽt hæc pars duas. In prima ꝓcedit ad ueritatẽ oſtendendam. In ſecunda ſe exercet ad ueritatem defendendam. ibi. *Hic obijci poteſt, ſi per lignum, fænum, &c.*) Prima pars hẽt duas. In prima oſtendit, a quibus hõ purgetur in purgatorio. ſ. utrum a pœna, an ẽt a culpa, oſtẽdẽs. ꝙ a culpa. In ſcd̃a agit de diuturnitate purgationis. ibi. *In illo autem igne purgatorio, &c.*) Similiter ſcd̃a pars, in qua ueritatẽ oſtẽſam defendit, hẽt duas. In prima. n. diſſoluit quandã ſophiſticã rationem. In ſecunda uerò excludit quandam apparentem ſolutionem. ibi. *Sed fortè dices, illud accipiendum eſſe, &c.*)

Dub. 1. D*E illis etiam, &c.*] Videtur ꝑ hoc intelligere uenialia. Sed cõtra. Iſa. 5. Vę qui coniũgitis domũ ad domũ, &c. Glo. Hier. Hæretici dogmata dogmatibus cõiungunt: & q ſupra fundamẽtum debuerunt ædificare aurũ, & argẽtum, & lapides ꝑcioſos, econtra ædificant lignum, fœnũ, & ſtipulã: ſed conſtat, ꝙ hęretici in fictione dogmatũ ſuorũ mortaliter peccãt: ergo iſtud nõ intelligitur de uenialibus. Item. Quæritur, quo tropo dicuntur uenialia lignũ, & fęnũ, & ſtipula: & cũ multæ ſint uenialium differẽtiæ, qũo ad tres poſſunt reduci. Reſpondendũ eſt ad hoc, ꝙ una ſcriptura multis modis põt exponi: unus tamen eſt principalis, & literalis intellectus: plures tamẽ eſſe poſſunt ꝑ adaptationẽ. Literalis autẽ intellectus, ſcd̃m qd̃ patet ex Glo & litera ſequenti, eſt de uenialibus: & Hiero. ꝑ quãdã adaptationẽ exponit. Si quæratur rõ huius intellectus: dicendũ, quod Apoſtolus loquitur de uenialibus, in quantum ſunt cremabilia. Cremabile autem, qd̃ præſtat pabulum, & conſumitur ab igne, in triplici differentia eſt. Quoddam enim eſt, qd̃ durat diutius, quoddam citiſſime cõſumitur, quoddã medio modo. Primo modo dicitur lignũ: ſecundo modo dicitur ſtipula, & tertio modo dicitur fęnum, quod tenet medium inter utrumque extremum.

Vnde non fruſtra, &c.) Videtur male dicere: quia ſupra fidem Dub. 2.

fidem nihil ædificatur;ſi bonũ: ergo nullum peccatum: ſed uenialia ſunt peccatum:ergo nullo modo ſuperædificãtur. Item. Nihil comburitur quod eſt de ſpirituali ædificio:ſed lig. & fe.& ſtipu. ſuperædificantur: ergo non cremantur. Reſpon. Dicendum, quod lig.fœnum, ſtip.ſuperædificari dicuntur dupliciter, ſecundùm quod dupliciter poſſumus exponere. Poteſt.n.per lignum intelligi opus bonum, cui tamẽ eſt annexũ aliquod ueniale peccatum, ſicut patet in multis actibus: & tale opus ex alio habet, quod ſit de ędificio, ex alio habet,quod ſit cremabile. Nam ſuperędificatur ea ratione, qua bonum eſt propter principalem intentionem; ſed crematur ea ratione, qua habet amorem terrenis annexum: & uix contingit niſi in perfectis, quin in bonis operibus cadat aliquid a latere reprehenſibile. Aliter poteſt exponi,ut per lignum, fœnum,& ſtipul. rectè intelligantur uenialia, & ita dicantur ſuperædificari,nõ ut ſint de ędificio;ſed quoniam fundamentũ ædificii non ſubuertunt;ſed ſimul ſtant cum illo: non ſic in mortalibus peccatis:& pro tanto dicuntur ſuperædificari, tamen nihilominus cremabuntur.

Dub.3 *Qui uerò ſuperædificant, &c.*) Videtur male dicere;quia in auro intelligitur contẽplatio Dei, in argento dilectio proximi, in lapidibus pretioſis bona opera. Sed cum oẽs iuſti hoc ſuperędificant: ergo nullus iuſtus tranſibit per ignem purgatorium. Si dicas quod intelligitur cum pręciſione. Contra. Eccle.7. Nõ eſt homo qui faciat bonum, & nõ peccet: ergo nullus ꝑciſe hæc ſuperædificat. Item. Quæritur de ſufficiẽcientia horum trium, & quomodo diſtinguuntur. Videtur .n. quod aurum potius deberet attribui dilectioni, quam contemplationi; quia dilectio eſt prætioſiſſima. Reſp. Dicendum, qđ ſuperædificatio cõtemplationis, dilectionis,& bonæ actionis, intelligitur per ædificationẽ auri, & argenti,& lapidum,cum præciſione:ita quod alia non ſuperędificẽtur. Tũc autem dicuntur uenialia ſuperædificari nõ quãdo committuntur; ſed quando in uſum, & in habitum conuertuntur, ſicut in dilectione filiorum,& uxoris,& huiuſmodi: & ſine tali habitu, & uſu bene poteſt homo eſſe, quamuis nõ põt peccata aliqua quãtùm ad actũ uitare:utputa quæ ex ſurreptione uel ignorantia oriuntur. Solis ergo perfectis cõpetit ſuperædificatio auri &c. & hi ſecuri ſunt. Quod quæritur de diſtin. iſtorum. Dicendum, quòd eſt loqui de ordinatione mentis quantùm ad partem ſuperiorem, & ſic intelligitur contẽplatio Dei; & quoniam hæc dicit eminẽs in anima, rectè intelligitur per aurum. Quantùm uero ad partem inferiore ordinatur dupliciter. Aut prout dirigit uolũtatem in ſe;& ſic eſt dilectio ꝓximi. Aut prout uoluntatem dirigit in opere:& ſic eſt bona operatio. Et dilectio proximi comparatur ad bonam operationem ſicut argẽtum ad lapides precioſos, pro eo quod ſicut argentum ſubſternitur lapidibus pretioſis, & per illos ornatur:ſic dilectio per bonos

bonos effectus. Et nota quod in contemplatione Dei clauditur dilectio; & ſic patet reſponſio ad obiecta.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An uenialia abſque gratia deleri poſſint?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quęſtio de purgatione peccatorum poſt hanc uitam. Ad quod intelligendum tria quęruntur. Primo quęritur de purgatione peccatorũ ante purgatorium. Secundò de purgatione per purgatoriũ. Tertiò de liberatione a purgatorio. Quantùm ad primum: cum in præcedentibus ſit quæſitum de iuſtificatione a mortalibus, quęritur hic de deletione uenialiũ. Circa quod duo quæruntur. Primò quæritur, utrum uenialia poſſint deleri ſine gratia. Secundò, utrum poſſint deleri a gratia ſine pœnitentia.

QVOD uenialia poſſint deleri ſine gratia, uidetur; quia omnis culpa remiſſa eſt omnino, cum eſt punita quãtùm ipſa exigit; ſed uenialis culpa eſt digna ſola pœna temporali: ergo cum omne temporale finem habeat, poſſibile eſt aliquem exiſtentem extra gratiam ſufficienter ꝓ illa culpa puniri: ergo poſſibile eſt ſine gratia remitti. Prima propoſitio manifeſta eſt; q̃a nullus ita ſeuerus eſt in iuſtitia, quod puniat ultra quam meruit ille, qui peccauit; ergo cum ſufficienter punit, amplius non punit: ſed nõ poteſt eſſe culpa ſine pœna, ergo ceſſante pęna ceſſat culpa. ITEM. Venialis culpa nõ dicit deformitatẽ imaginis, ſed ſolùm ꝓnitatem ad bonum cõmutabile; ſed pronitas poteſt ſine gratia aboleri: quoniam qui eſt ꝓnus ad auaritiam, ſine gratia poteſt fieri prodigus, & pronus ad prodigalitatem: ergo &c. ITEM. In morbis paruis natura non indiget medicina; ſed ſolũ quando morbus magnificatus eſt; ſed uenialia non poſternũt naturam, immo dimittunt eam in ſuo uigore: ergo præter medicinã gratiæ poteſt per naturã ueniale curari. ITEM. Quãto morbi minorẽ habent cõnexionẽ, & ſimilitudinẽ, tãto ſpecialius poteſt unus ſine alio curari: ſed ueniale maiorem conuenientiã habet cum aliquo ueniali, quam cum mortali: ſed unum ueniale poteſt deleri alio remanente: ergo multofortius poteſt deleri ueniale remanente mortali: ergo &c. ITEM. Si ueniale non poteſt deleri ſine gratia: eſto quod aliquis in ſolo ueniali moriatur; illud nũquam delebitur; ſed quãdiu durabit, punietur: ergo non differt a mortali.

CONTRA. Augu. de Ciuitate Dei. 21. c. 26. Nec magna, nec parua pñt nobis dimitti, niſi nos dimiſerimus debitorib. noſtris: hoc non eſt ob aliud, niſi quia dum homo nõ dimittit, eſt ſemper in peccato: ergo nullũ peccatũ põt homini dimitti, quãdiu eſt in peccato mortali: ergo ſi ſola gratia a peccato liberat, ueniale nõ dimittitur ſine gratia. ITEM. Si aliquid delet aliud, habet oppoſitionem ad illud aliquo modo: ſed nec pęna, nec natura habet oppoſitionem ad culpam:

ſam: ergo nec propter pœnam, nec propter naturam delentur uenialia, niſi adſit gratia. ITEM. Oē peccatum nocet, & adimit, ſicut uult Aug. in Enchi. & multis locis: ergo ueniale aliquid de bono ſpirituali, & rectitudine adimit: ſed ſolus Deus poteſt animæ reſtituere bonum, ſicut ſolus potuit eam creare: & hoc eſt per gratiam: ergo &c. ITEM. Deus punit pro ueniali, hoc cōſtat: ergo aliquid inuenit diſplicentię in ueniali: ſed nihil oīno remouet diſplicentiam Dei, niſi quod inuenit placentiam, & ueniam: ſed ſola gratia gratum faciens eſt illa, quæ Deo placere facit: ergo &c. ITEM. Perfectius eſt carere ueniali q̃ mortali: ergo æque nobilis doni ſiue æque perfecti, uel magis perfecti actus eſt delere ueniale, quā delere mortale: ſed mortale deleri non poteſt niſi a dono gratiæ gratum facientis: ergo &c.

RESOLVTIO.

Sine gratia gratumfaciente, nec uenialia dimitti poſſunt: ſiquidem & ipſa Deo diſplicere faciunt.

RESPON. Dicendum, quòd aliquorum poſitio fuit, quod uenialia ſine gratia gratum faciente deleri poſſint ꝑ gratiam gratiſdatā. Et rationem huius oſtēdere uoluerūt pro eo uidelicet, quod ueniale peccatum non repugnat gratiæ gratum facienti. ſed gratis datæ: nec offendit maieſtatem diuinam, quia ibi non diligitur aliquid ſupra Deum, ſed aliquantulū inordinatè, ſub Deo: & ideo ſicut mortale poteſt deleri per gratiam, quia ei repugnat, quia gratia Deo offenſo reconciliat, & quia Deum cōtemptum amare facit ſuper oīa: ſic uenialie poteſt deleri per gratiam gratis datā, quæ illam modicam inordinationē remouet, & illam occaſionem minus amādi Deum ab ipſa anima tollit: nec oportet ibi eſſe gratiam eleuantem animam ad dilectionē Dei ſuper omnia, q̄a per ueniale nihil amatur ſupra Deū. Sed hæc poſitio licet probabilis uideatur, a ueritate tamen deuiat, ſi quis inſpiciat. Omne enim peccatum eo ipſo ꝙ peccatum eſt, aliquo modo animam defœdat, & aliquo mō ipſam deordinat, & neceſſe eſt ex hoc quod aliquo modo Deo diſpliceat. Quoniam igitur nota diſplicentiæ minima, quæ eſſe poſſit, ſine habitu gratię, qui reducit ad complacentiam, & ad amicitiam auferri non poteſt; tenendum eſt omnino de omni peccato generaliter, quod nullum omnino poteſt deleri ſine gratia gratū faciente: ſic enim decreuit nos ſanare diuina miſericordia: & hoc dicūt ſancti, & ſonat ſcriptura, quę maximè ponit gratiam eſſe neceſſariā ad delenda peccata:

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, ꝙ ſufficiens punitio abſoluit a culpa. Dicendum, quòd ſi illud intelligatur in facie hominum, qui iudicant ſecundum exteriora, poteſt habere ueritatē. Sed in facie Dei, qui conſiderat faciem animę internam, & decorem imaginis ſuæ, quantacumque ſit pœna, non poteſt omnino abſoluere peccatorem, niſi remoueatur interior deformitas; & ideo in foro Dei impoſſibile

bile eſt peccatum ſufficiēter puniri quantum ad tp̄s, niſi deleatur per gratiam. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ueniale dicit ſolam pronitatē. Dicendum, quod falſum eſt: īmo amplius dicit quandam notam diſplicentię: & ita ſemper manet in anima, etiam ſi ueniat pronitas ad oppoſitum, niſi interueniat charitas, quæ operit multitudinem peccatorum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod in morbis paruis natura non indiget medicina. Dicendum, quod uerum eſt: & ſimiliter in ſpiritualibus eſt, ſi rectè fiat ſimilitudinis translatio. Natura igitur habet in ſe fundamētū ſanitatis. ſ. uirtutes naturales regentes cōplexionem, & expellentes nociua. Regimen aūt ſpiritualis ſanitatis non eſt niſi gratia gratum faciens: & ideo ſicut corrupta ui naturali, non pōt deleri morbus corporalis: ſic nec abſente gratia poteſt deleri (quantūlibet ſit paruus) morbus ſpiritualis. Nō ergo gratia ſicut medicina, ſed ſicut regitiua uirtus ē: exterius aūt ſacramentum eſt ſicut medicina, quæ non indiget gratia neceſſariò (expedit ſibi tamen) ad curationē uenialis: maximè cū illa ægritudo eſt conſuetudinaria. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ maior connexio eſt uenialis ad ueniale. Dicendū, ꝙ ueniale ſine ueniale poteſt deleri, quia neutrū fundamentū uirtutis uiuificantis, & ſanantis euertit. ſ. gratiā: ſed mortale extirpat gratiā, (non. n. ſimul ſtat cum uita) & qm̄ poteſt deleri aliqua culpa ſine gratia, ideo nullus morbus etiam minimus poteſt deleri, quin deleatur omnis mortalis culpa; nō ſic autem eſt in ueniali, pro eo quod utrumque ſimul ſtat cum gratia AD ILLVD, quod obiicitur de eo, qui in ſolo ueniali decedit. Dicendum, quod poſitio eſt impoſſibilis: & ideo nō eſt mirum ſi accidat impoſsibile: ſi tamen aliqs decedat cum originali, & ueniali, uel cum ueniali, & mortali: punietur pro ueniali aliquanta pœna intenſiue: ſed rōne adiuncti pœna illa erit æterna, non ratione ipſius culpæ uenialis.

QVAESTIO II.

An uenialia ſine contritione, uel pœna interiori dimitti poſſint a gratia?

VTRVM venialia poſſint deleri a gratia ſine cōtritione, ſiue interiori pœna. Et ꝙ ſic uidetur per illud, quod habetur in littera, quod eſt uerbum Greg. Quod eſt gutta aquæ ad caminum ignis, hoc eſt ueniale ad feruorem charitatis: ergo uidetur quod in ſolo charitatis feruore poſſit deleri ueniale.

ITEM. Sicut colligitur ex uerbis Auguſtini in libro Confeſſionum. Veniale non eſt aliud, quàm minor amor Dei; ergo quod excludit remiſſionem amoris, excludit ueniale, & delet: ſed charitas, nulla facta meditatione, poteſt magis, & magis inflammari: ergo, &c.

ITEM. Poſſibile eſt iuſtum, qui habet uenialia, mori dormiēdo, uel ita quod cadat in furiam; ergo cum ultra non ſit locus pœnitentiæ, & neceſſe ſit illa uenialia deleri, quia aliquando, cum habeat gratiam, perueniet ad gloriam; ergo poſſunt

venialia deleri per gratiam ſine pœnitentia. ITEM. Mortale improportionabiliter plus offendit Deum, quam ueniale: ſed minima cõtritio ſufficit ad delendũ mortale cũ gratia: ergo ad delendum ueniale ſuffi cit ſola gratia. ITEM. Venialia delentur uirtute ſacramenti extremę unctionis, uirtute etiam eucharistiæ, ſicut ſupra habitũ eſt. Et expreſſe dicit Ambro. & per orationẽ dñicalem, & benedictionem epalem, ſicut dicunt Magiſtri cõiter: ergo non eſt neceſſarium conteri, quia alia eſt uia deletionis: cum ergo ꝑ hæc remittantur, & etiã per contritionem, & exteriorẽ ſatisfactionem, & per baptiſmum, quæritur per quã naturam cõem inſit his hæc paſſio communis.

CONTRA. Supra Diſtin. xvi. habetur, ubi agitur de remiſſione uenialium, ſiue de pænitentia, dicit Magiſter, quod ad remiſſionem uenialiũ ſufficit oratio dominica cum aliquo ieiunio, & eleemoſynis: ſic tamẽ ut pręcedat contritio aliquantula: ergo non poteſt pro illa culpa fieri ſatisfactio congrua, niſi ꝓcedat interior pœnitentia: ergo &c. ITEM. Maioris adhærentiæ eſt ueniale, quam mortale: ſed mortale nunquã deletur, niſi liberum arbit. ab eo diſſentiat ꝑ actum contritionis; ergo multo fortius videt̃ de ueniali. ITEM. Quando aliquæ duæ formæ ſeſe compatiuntur, una per ſe nõ expellit aliã; ſed ueniale ſimul ſtat cum gratia; ergo gratia per ſe nõ delet ueniale: ergo neceſſe eſt aliquid addi ultra, qđ cũ ueniali peccato oppoſitionẽ hẽat: ſed hoc non eſt niſi pęnitentia interior: ergo &c. ITEM. Ratio, quare mortale nõ põt deleri ſine actu deteſtationis, eſt: qm̃ uoluntate actum eſt, & uoluntate acceptante: & ideo non põt deleri niſi uoluntate deteſtãte; ſed uenialia ut in pluribus uoluntarie cõmittuntur, & durãt in nobis, quamdiu uoluntas uult in talibus uerſari: ergo uidetur qđ uenialia non poſſint deleri ſine contritione interna. ITEM. Poſſibile eſt unũ ueniale deleri ſine alio: ſed hoc non eſt niſi per aliquid, quod magis aſpicit unum ueniale, quam aliud, ratione cuius gratiæ effectus potius eſt ſupra unum, quã ſupra aliud: ſed tale non eſt gratia, nec ſacramẽtum, ſed ſolus actus interior liberi arbitrii: ergo &c.

RESOLVTIO.

Conſonet liberum arbit. adſit unum ex his exterioribus, uel memoria paſſionis Chriſti, uel benedictio epiſcopalis, uel aqua benedicta aſperſio, et ſufficientes erunt a ueniali macula nos eripere.

RESP. Ad hoc uoluerunt aliq̃ dicere, quod peccata uenialia, quia quodammodo ſunt uoluntaria, ſine actu uoluntatis deteſtantis, illa deleri non poſſint: quia tamen longe minus habẽt de ratione uoluntarii, q̃ mortalia: ideo quãtulacũque cõtritio ſufficit ſiue in gñali, ſiue in ſpeciali. Vnde dixerunt, qđ ſi quis cũ impænitentia de uenialibus decedat, mortaliter peccat. Si q̃s uero præter uſum liberi arbitrii decedat, poſtmodũ deletur per gratiam cũ deteſtatione uoluntaria: nã anima, quæ eſt in gratia, ſtatim dum in ſe conſpicit culpam

culpam illam deteſtatur, & gratia exiſtens in anima eam delet. Sed tamen illud difficile eſt ſuſtinere tam in hoc ſæculo, quã in futuro. In hoc inquam ſæculo, quoniã multi ſunt modi remittendi peccata uenia ia pter pænitentiam:ut cum aliquis de uotè ſuſcipit epalem benedictionem, & aquæ benedictę aſperſionem,& cõſimilia. In futuro, quia cum nullus ſit uſus lib.arb. meritorius poſt mortẽ,in nullo uidetur poſſibile,quod grã culpam deleat cooperãte motu uoluntatis animæ iam exutę: & ſic modus iſte dicendi non uidetur omnino cõueniẽs. Propter hoc igitur aliter dici oportet. Et ut intelligamus modum deletiõis uenialium,notandum eſt,quod triplex eſt genus peccati.ſ.originale,actuale mortale, & actuale ueniale. Et primum quidem minimam habet rõnem uoluntarii, imo nullam habet rationẽ uoluntarii in nobis. Alterũ autẽ genus peccati.ſ.mortale,ſimpliciter tenet rõnem uolũtarii, licèt non ita,ſicut peccatũ Adę, qđ nullũ habuit inclinatiuũ. Veniale peccatum quodãmodo tenet medium: unde quodãmodo habet rationẽ pœnę,quodãmodo culpæ:& rurſus quodãmodo eſt uoluntariũ, quodãmodo inuoluntariũ. Habemus enim neceſſitatẽ cõmittendi aliquod ueniale in cõi, quãuis ad nullũ in particulari. Primum igitur peccatum, quoniã aliunde contractum eſt,poteſt deleri,lib.arbit. nihil omnino agente, ſed ſacramento ſolo exterius adiuuante, ſicut patet in paruulis. Scđm genus peccati, quoniã uoluntariè contractum eſt,non poteſt deleri,niſi lib.arb.conſonante, & adiuuãte:ideo in iuſtificatione impii requiritur motus lib.arb.per quem conſonet gratię, & ulterius contritio,per quam adiuuatur. Veniale uerò peccatum põt deleri,lib.arb.conſonante,&aliquo exterius adiuuante. Vnde ſi lib.arb.grę nõ repugnat uolẽdo pſiſtere in culpa:& grã uirtute ſacramenti,uel rei ſacralis,uigoretur ; culpam uenialem delet,uel uniuerſaliter, uel particulariter. Vnde credendum, qđ aliquo nihil de peccatis ſuis cogitante: ſed tantum paſſionem Chriſti recolentę in ſacramẽto Euchariſtiæ. recogitãte(inquã) feruenter quod uenialia peccata, uel omnia,uel quędã remittantur ei per gratiam ſic adiutãt & omnia illa ſiue ſacramenta,ſiue ſacramẽtalia,ut Euchariſtia, & unctio,& baptiſmus, & aquę aſperſio, & Epiſcopalis benedictio, & contritio, & miſericordię exhibitio,& orationis dominicæ deuota exoratio ſaciũt ad uenialium deletionem, non per propriã naturam,ſed per eã naturam, qua gratia gratum faciẽtem ad hunc actum adiuuant,& uigorant. Si quęras, quomodo adiuuant. Dicendum, quod in talibus ut plurimum eſt humiliatio,& deuotio, quę eſt actus gratia informatus, repugnans ipſi ueniali peccato,quod feruorem charitatis, & deuotionem, quãtum eſt ex ſe,diminuit. Vel ea ratione qua eſt in eis pœnalitas, quę repugnat in ordinatæ delectationi, & pro illa pœna iuncta eſt ordinanti gratiæ. Et ſic poteſt reſponderi, quod quã

nis uenialia ualde congruè per pœnitentiam deleãtur : poſſunt tamen per gratiam aliter adiutam deleri. Et concedendæ ſunt rationes ad hoc inductæ.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, ꝙ præcedere debet aliquantula contritio. Dicendum, quod Magiſter non determinat ꝑcisè modum delendi ueniale peccatum, ſed modũ perfectè ſatisfaciendi. Nemo.n.perfectè ſatisfacit pro culpa, niſi etiã interius in corde doleat, quantumcũque ſe exterius puniat : hoc dico, uel in generali, uel in ſpeciali. Venialia aũt non ſolũ ꝑ uim pœnitentiæ, ſed ẽt aliis modis deleri poſsũt, ut tactũ eſt. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ ueniale ẽ maioris adhærentiæ. Dicendum, qđ dupliciter eſt loqui de adhærentia uenialis, aut quantum ad maculam, aut quãtũ ad pronitatẽ, quæ eſt uia ad illã. Si loquamur quantũ ad notã diſplicẽtię, plus adhæret mortale, quã ueniale. Si aũt quantum ad pronitatem, econtrario eſt : delet o aũt non eſt reſpectu pronitatis, ſed potius reſpectu maculæ peccati.

AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ ueniale ſe cõpatitur cũ gratia, &c. Dicendũ, qđ verũ eſt, ꝙ ſe compatitur, quantũ ad inhærentiã : & iõ gratia non delet per ſui eſſentiã, uel inhęrentiã: & ꝑꝑ hoc oportet ei addi aliquod adiutorium uel lib.arb. uel alicuius alterius pęnalitatis, uel ſacramenti, rõne cuius effectus, uel actus gratię repugnat ueniali: q̃uis.n. gratia ſecundum eſſentiam ſtet cũ ueniali, tñ charitas ad feruorẽ excitata cõſumit culpã, ſicut fornax ignis modicã aquæ guttam. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ ueniale eſt uoluntariũ. Dicẽdum, qđ nõ ſic ſicut mortale: tamen qa aliquo mõ uoluntariũ eſt, nunq̃ deletur, niſi uoluntas deteſtetur. Vnde uix contingit, qđ ei q proponit manere in ueniali peccato, utpotè in uerbis ocioſis, quod ẽt ſi cõfiteatur, remittatur ei culpa : niſi fortè pro opere illo contra ſeipſum inſurgat, & adeo rugitus rationis fremat, quod beſtiales motus ſenſualitatis greſſum ſigãt, ad modum leonis, quo rugiente cœtera aĩalia greſsũ figunt. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ ueniale unum deletur ſine alio. Dicendum, quod hoc poſſibile eſt duplici modo. Vel qa uoluntas habitualiter adhæret uni, & non alii: & tunc culpa remittitur, cui non inhæret; & remanet culpa, cui uoluntas adhærebit. Vel iõ, quia uoluntas unum peccatum magis deteſtatur, quam alterum. Vnde gratia magis delet culpam uenialem, in cuius deletione magis uoluntas conſonat, uel adiuuat.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An in purgatorio purgetur etiam culpa aliqua, vel ſolum pœna?

COnſequenter quantũ ad ſecundum articulũ quæritur de purgatione, quæ fit per purgatorium. De qua duo quæruntur. Primò q̃rit, utrũ in purgatorio poſt hãc uitã fiat aliqua purgatio ab aliqua culpa, an ſolũ a pœna. Secundò, utrum purgatio illa fiat ꝑ ignẽ materialẽ.

Quod

QVOD fiat ibi purgatio a culpa oſtenditur. Primò ꝑ illud, quod dicitur Matth. 12. Qui dixerit contra S. ſanctū verbū, nō remittetur ei neq; in hoc ſæculo, neq; in futuro: ergo implicat dominus aliqua peccata remitti in futuro: ſed nō niſi in purgatorio: ergo &c. ITEM. Gregor. in 4. Dialog. dicit, ꝙ q̄dā leues culpæ remittuntur in futuro: & ibi multa dicit, q̄ adhoc oſtēdendū faciūt. Si dicas, ꝙ hoc nō intelligitur quātū ad reatū pœnæ: hoc nō ſoluit, qa in futuro, utpote in purgatorio nō ſolū fit purgatio a reatu culparū uenialiū, uerumetiam mortaliū in his, q pniām in hac uita non cōplent. ITEM. Oīs purgatio ſecūdū quod huiuſmodi reſpicit fęditatē aliquam: fœditas autem animæ culpa eſt: ergo videtur, quod purgatorius ignis ſit contra culpam. SI DICAS, qđ eſt contra pronitatem, uel ſequelā, uel aliquid tale: tunc quæro, cū lib. arb. poſt hanc uitam ſit ita immobile reſpectu pronitatis, ſicut reſpectu uoluntatis, quare talis ſequela pōt purgari, & nō uenialis culpa; cum plus lædat animam ſequela mortalis, quā culpa uenialis. ITEM. Quod purgat aliquid, aliquo modo habet oppoſitionē ad illud: ſed pœna pęnę non opponitur: ergo ſi eſt ibi purgatio, non eſt pęna: ergo a culpa aliqua.

CONTRA. Super illud 1. Io. 5. Eſt peccatum ad mortem. Glo. Quod in hac uita non corrigitur, fruſtra poſt mortem uenia eius poſtulatur: ergo nulla poſt mortem ibi culpa purgatur. ITEM. Damaſc. Quod eſt hominibus mors, hoc eſt Angelis caſus, & econuerſo: ſed Angeli poſt caſum a nulla culpa poſſunt liberari: ergo nec oēs poſt mortem ITEM. Greg. in Dialo. Talis in iudicio quiſq; futurus eſt, qualis de corpore exiuit: ſi ergo exiuit cum ueniali, patet &c. ITEM. lib. arb. medium eſt inter profectum in bono, & liberationem a malo culpæ: ſed poſt mortem non poteſt quis proficere in bono: ergo nec a culpa aliqua reſurgere. ITEM. Facilius eſt labi in ueniale, quam liberari a ueniali: ſed poſt mortem nō poteſt anima uenialiter peccare: ergo nec a ueniali reſurgere. ITEM. Veniale in nobis non eſt niſi ratione fomitis: ergo ablato fomite ueniale non manet: ſed fomes aufertur in morte, non poſt mortem: ergo & ueniale.

RESOLVTIO.

Non a quauis macula, ſed a ueniali tantùm, & a debito mortalis purgat purgatoria pœna.

RESPONDEO. Dicēdum, ꝙ aliquorum Magiſtrorum, & bene intelligentium opinio fuit; ꝙ nullum peccatum poſt mortem dimittatur, pro eo, ꝙ uſus lib. arb quantum ad meritum, uel demeritū oīno ceſſat. Vnde dicunt, ꝙ uenialia oīno remittuntur, aut ꝑ pœnitentiā, aut per finalē gratiā, ſi nō adſit locus pœnitētiæ, ſi fortè morte præoccupatus moritur iuſtus hō. Rationem aūt huius poſitionis, & intelligentiam per hunc modū aſſignant. Dicunt enim, quod triplex eſt gratia, ſcilicet baptiſmalis, pœnitentialis, & finalis: & quælibet iſtarum gratiarum

pro ſui initio dominium hēt in ipſa anima, pro eo, quod dominatur in ipſo ingreſſu, ut gratia baptiſmalis, quæ in ſtatus ſui principio delet omnem culpam, non tantùm mortalem, uerumetiam uenialem. Dominatur autem gratia baptiſmalis ex uirtute ſacramenti. Gratia pœnitentialis ex ſubiectione, & conformitate liberi arbitrii Gratia finalis ex perfecta cōformitate omnium uirium animæ ad ipſam gratiam. Cum.n.ipſa ſeparatur a carne, iam pronitates, & perturbationes, quæ inerant animæ, ex carne recedunt, & potentiæ aīę tranquillantur, & gratiæ ſubiiciuntur: ac per hoc uenialia delentur, ſiue ſint in parte animæ rōnali, ſiue in parte aīæ ſenſibili: & ita nullum ueniale dimittitur poſt hanc uitam, ſed expellitur in puncto illo, in quo poteſt dici, hæc eſt finalis gratia, quæ dominiū ſibi uendicat, & omnem expellit culpam. Si ergo obiicitur eis, qđ ī futuro purgantur, & remittuntur peccata. ſcđm eos, quod remittūtur quātùm ad reatum, ſiue pœnam, & purgātur quantū ad ſcoriam, ſiue ſequelā, & illud dicitur Magiſter Hugo ſenſiſſe, qui ait ſic loquens de remiſſione peccati. Aliquādo Deus remittit ſecundùm pietatem; aliquando ſecundùm ſeueritatē, aliquando ſecū dum utrumq;. Per incendiū purgatorii ſcoria peccati excoquitur, per lauacrum baptiſmi peccati macula abluitur, ꝑ flagellū ſatisfactionis peccati palea excutitur. Sed licet iſta opinio ſit multùm rationi conſona; tamen auctoritates ſanctorum uidentur expreſſe contraire. Nam ipſe Gregorius dicit in Moralibus, ꝙ aliqua peccata dimittuntur poſt hanc uitam. Et ſi tu dicas, quod intelligit quantū ad reatum, ſicut obiectum fuit: ſic de omnibus poſſet intelligi culpis. Item. Iſidorus tractās illud Matth. 3. Ipſe uos baptizabit in Spiritu ſancto & igni Peccata, q̃ præceſſerunt, Spiritusſanctus ꝑ aquę baptiſmū abluet; & q̄dam ex eis, quæ poſtea ſequuntur criminibus per ignē purgatorium remittet. Cum ergo peccata præcedentia non ſolùm quantū ad pœnā: ſed ēt quantū ad culpā abluantur: ergo in purgatorio quędam quantùm ad culpam ſunt remittenda. Rurſus: cum gratia dominium habeat in anima ſtatim in ipſa ſeparatione, propter quid nō purgat a peccati ſcoria, uel ſequela, ſicut a ueniali culpa? ET PROPTER hoc eſt ſecūdus modus dicendi, quem approbat Magiſter in litera, & Sāctorum multiplex confirmat auctoritas. Dicendum ergo, quod aliqua peccata, utpote uenialia, non ſolùm in hoc ſeculo: ſed et in purgatorio remitti poſſunt, & remittuntur, quando quis trāſit cum uenialibus, pro eo, quod gratia non fuit adiuta finaliter ad illa delenda: & ideo indiget auxilio. Quoniam ergo uoluntas poteſt gratiæ poſt hanc uitam eſſe conformis: quamuis nō poſſit eſſe adiutrix, pro eo, qđ ceſſauit tempus meriti: ideo indiget adiutorio exteriori; & cum non ſit locus ſacramenti, habet adiutorium ignis punitiui, ſiue purgatorii, qui ideo dicitur purgatorius, quoniam anima purgatur

Libr. 2. de Sac, par. 14 cap. 8.

tur a peccati ſcoria, & a ueniali culpa, ſi cum illa tranſeat: & hoc poſſibile eſt: quia ſicut oſtenſũ eſt in præcedenti problemate, ad deletionem uenialis ſufficit, ꝙ lib. arb. ſe conformet gratiæ, nec eſt neceſſe, quod adiuuet. Concedendũ ergo aliquos poſt hanc uitam a ueniali culpa poſſe purgari.

AD ILLVD ergo, qđ obiicitur, qđ fruſtra poſt mortem uenia poſtulatur de eo, quod non corrigitur. Dicendum, quod illud ĩtelligitur de mortali. Vel ſi fiat uis in hoc, quod dicit, ꝙ in hac uita non corrigitur, uerum eſt, uel in ſe, uel in merito. Quã uis autem non corrigatur aliqđ ueniale cum quo quis tranſit: non corrigatur (inquam) in ſe, meruit tamen corrigi: quia qui decedit in charitate, per illam meruit etiam poſt hunc ſtatum ab his emundari, quæ retardant præmiũ charitatis. AD ILLVD, quod obiicitur de caſu Angelorum, & morte hominum. Dicẽdum, ꝙ ſimile eſt quãtũ ad lib. arb. inuertibilitatem, ſiue quantùm ad peccatum mortale, non quantùm ad oĩa: nam mali Angeli poſſunt in pęnis proficere, quamuis non poſſint a malo reſurgere. Per oppoſitũ, ratione boni meriti p̃teriti boni hoĩes poſſunt a malo eripi: quãuis nõ poſſint in malum labi, quia in bono, in quo moriuntur, ſunt cõfirmati. AD ILLVD, qđ obiicitur, de Grego. Dicendum, qđ ſicut ipſemet ſubiungit, illud intelligitur quãtùm ad mortalia, non quantùm ad uenialia: quia ipſemet excipit illa. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ lib. arb. tenet mediũ. Dicẽdum, ꝙ falſum eſt pro ſtatu illo. Eſt n. in ſtatu, in quo poteſt ad ingreſſum in gloriam diſponi per impedimenti remotionem, quãuis non poſſit mereri. Quoniam ad deletionẽ uenialis, & ad remiſſionem reatus peccati ſufficit præſentia gratiæ, & pœnæ, cum conſonãtia lib. arb. & adiutorio meriti p̃teriti. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ facilius eſt labi in malũ. Dicendum, ꝙ uerum eſt quantùm ad lib. arbitrium uertibile, non quantùm ad oẽm ſtatum animæ. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ ablato fomite aufertur ueniale. Dicendum, ꝙ uerũ eſt quantùm ad poteſtatem peccãdi de futuro: non tamen oportet auferri ueniale prius perpetratum: quia non omnis cauſa introducendi eſt cauſa conſeruandi: ſicut in multis exemplis patet. Deſtructo enim cultello, non poteſt infligi plaga: ſi tamen cultellus deſtruatur, non oportet propter hoc ſanari plagam prius inflictam.

QVAESTIO II.

An in purgatorio ſit ignis materialis?

VTRVM purgatio illa fiat per ignem materialem, aut p̃ ſpiritualẽ. Et ꝙ ſit ſpiritualis, uidetur per Gloſam ſuper illud I. Corint. 3. Si cuius opus arſerit. Exurit autem illius opus, q hic temporalia dilexit: quoniam ſine dolore non pereunt, quæ hic cũ amore poſſeſſa ſunt: & † Auguſt. de Ciuit. Dei exponens illud, dicit. Neceſſe eſt, ut tantùm urat dolor, quantùm hæſerat amor: ſi ergo hoc totum eſt ſpirituale; nõ uidetur, ꝙ ille ignis

† vid. plura libr. 20. c. 16 Tom. 5. & ſer. de anima defuncto To. 10.

purgans ſit aliud, niſi ſpirituale quid. ITEM. Quod purgatur, & a quo purgatur, & ipſa purgatio eſt, quid ſpirituale: ergo vr̃, ꝙ illud ſimiliter ꝑ quod purgatur: hic aũt eſt ignis purgatorius: ergo &c. ITEM. Nihil corporale extrinſecũ facit aliquid ad aĩę iuſtificationem: ergo nec ad cul pæ remiſſionem: ſed in purgatorio emundatur anima a culpa: ergo uidetur, ꝙ non uratur flãma materiali. ITEM. Si anima purgatur per pœnam corporalem, cum pœna mortis ſit ſuprema pœnarum: ergo uidetur, qđ ibi deberet omnino purgari, nõ igne materiali. ITEM. Videtur, ꝙ nulla adhoc ſit neceſſitas, q͞a uehemẽs dolor, & feruẽs amor per ſe ſine aliquo exteriori ſuffi ciũt delere pœnam, & culpam: ſed ſtatim ſeparata anima cum lib. arb. conſonet gratiæ, feruet charitas, & anima deteſtatur quantùm poteſt culpam prius commiſſam, & hoc generat feruorem, & dolorem; ergo ſtatim deletur omnis culpa.

CONTRA. Sicut dicitur in Glo. ſuper illud. Sic ſaluus erit, &c. & habetur in litera. Grauior eſt ille ignis, quã quidquid põt homo pati in hac uita: ergo aĩæ habebunt aliquod afflictiuum extra: illud autem aut eſt corporale, aut ſpirituale: non ſpirituale: q͞a tũc uel eſſet Angelus, uel eſſet aĩa, uel Deus, quorum nullum eſſe põt: ergo neceſſe ẽ, quod ſit corporale. ITEM. Nos uidemus, ꝙ recta ordinatione fit, qđ aĩa, q̃ rebus corporalibus ſe ſubiecerat libidinoſe, utpote ꝑ conuerſionẽ ad bonum commutabile, iuſtificatur per materialia, & corporalia ſacramẽta: ergo pari ratione poſt hanc uitam purgari dẽt ꝑ afflictiua corporalia. ITEM. Si aĩa poſt mortẽ purificatur: aut ergo dolore, q͞ ueniat ex cõtritione, aut dolore, q͞ veniat ex rei amiſſione, aut dolore, q͞ ueniat ex exteriori afflictione. Non primo modo: q͞a non eſt amplius locus meriti, nec quantùm ad contritionem, nec quantũ ad alios actus uirtutũ. Non ſecũdo modo: quia dolor de hmõi amiſſione eſt potius ſapiẽs rationem culpę, quã rationem purgationis, q͞a uenit ex inordinato amore: ergo tertio modo purgatur dolore, qui uenit ex afflictione exteriori: ergo &c. ITEM. Si ignis ille eſſet ſpiritualis, cũ non ſit Deus, hoc conſtat; neceſſe eſt, qđ in diuerſis diuerſificetur, & plurificetur: ergo quot eſſent animæ, tot eſſent ignes purgatorii, & tot purgatoria: ſi ergo hoc eſt inconueniens, patet quod non eſt ſpiritualis.

RESOLVTIO.

Ignis purgatorius, materialis eſt, materialiter animas puniens: Nec modum curioſè humanus intellectus quærat: ubi diuina iuſtitia occultè ſic ordinat.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ Aug. uidetur dubitare, utrum ignis ille ſit materialis, an ſpirituali, q͞ cruciabit, uel nunc cruciat animas; non ſolùm de igne purgatorio, ſed etiã de igne infernali; in quo diues ille ardebat: nõ ſolùm ſuꝑ Geneſ. ad literã, uerumetiã in Lib. de Ciui. Dei. Vnde & per modũ dubitationis dicit in Glo. ſuper illud 1. ad Cor. 3. Qui ædificat lignũ, & fœn.

ſen.&c. ponens opinionem, dicentiū, igne materiali. & corporali animas poſt hanc uitā purgari, dicit. Non redarguo: quia forſitā uerum eſt: & hoc ipſum ponitur in litera, & ſatis uidetur rationabilis ſua dubitatio. Diues enim, q erat in inferno, & cuius lingua urebatur, linguā corporalem non habebat. Et q portat, lignū, fœnum, ſtipulā, non portat ſecum hęc materialia: ſed ſpiritualia, quæ ſic nominantur per metaphoram: quare non ſimiliter de igne ſpirituali metaphoricè competit intelligere? Sed quamuis egregius Doctor Aug. uiſus fuerit hic dubitare: alii tamen Doctores nobis auferunt dubitationem: quoniā hoc cognouerunt multiplici ratione, ut Greg. in 4. Dialogo. & Iſid. De ordine creaturarum: & cōiter tenent Doctores temporis noſtri ignem purgatoriū eſſe materialem, ſiue corporalem. Sed qualiter talis ignis agat in animas eas affligendo: hoc magnā hēt quæſtionē, & infra inquiretur de pęnis aīarum. Qualiter autem agat purgando, diuerſitas eſt inter Doctores. Quidā enim dicere uoluerunt, ꝙ pter uim punitiuā data eſt igni uis ſpiritualis purgatiua, ratione cuius purgat a ueniali macula, uel etiam a peccati ſcoria, ſicut ſacramenta habent uim ſatiſfaciendi ſibi datam. Sed illud non oportet ponere, ſ. quod ultra punitionem habeat uim nouam: cum multas animas dicat Gregorius purgari p diuerſa loca: & talis culpæ mundificatio propriè fit ab ipſa gratia. Et iō eſt aliorum poſitio (ut uidetur) magis recta, ꝙ ille ignis per eandem naturam & punit, & purgat: quoniam puniendo iuuat gratiam, & gratia habens adiutorium pœnæ, & conſonantiā uoluntatis noſtræ: (quæ quamuis non ſit adiutrix, non tamen impedit) eſt potens purgare culpam, & peccati ſcoriam, ita ut purgatio talis ſit a gratia, lib. arbi. conſonante, etiam exteriore pęna adiuuante ſecundum conformitatem ad remiſſionem uenialium, quæ fit in hac uita. Si tamen quæras, quomodo pęna adiuuat gratiam ad delendum, ſiue purgandum maculam. Dicendum, quòd hoc facit diuina iuſtitia. Vel etiam per eum modum poteſt intelligi: per quem dicitur, quod infirmitas grauis ſobriam facit animam, id eſt: uirtus hoc facit quodammodo adiuta per pœnam. Si autem queras, utrum ſtatim cum gratia habet illud adiutorium, culpam deleat, & purget ſcoriam. Dici poteſt, quod utrumq; eſt ſatis probabile, uel quod ſtatim uigoretur gratia, ut uenialem culpam deleat, cum a pœna eſt adiuta, & deinceps punitur pro obligatione. Vel poteſt dici quod pœna magis, & magis diſponat: & poſtmodum ex quo diſpoſuit, ſufficienter gratia ipſa in inſtanti delet culpam, ſi qua eſt. Quodcumque horum dicatur, non uidetur de facili improbari poſſe. Concedendum igitur ignem illum materialem eſſe, ſiue corporalem.

Ad illud ergo, qđ obř de Gl. & de Aug. Dicendū, ꝙ Aug. non negat, quin ille ignis materialis

terialis ſit, qui animas purgabit: ſed exponit hoc de ſpirituali poſſe intelligi, tamen ipſe Auguſtinus ſatis in ſermonibus ſuis de purgatorio loquens, innuit ignem materialem eſſe, ſicut ignis inferni. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ſpiritualis eſt purgatio. Dicendum, ꝙ uerum eſt: & ideo effectiuè, ſiue formaliter eſt per quid ſpirituale, ſcilicet ꝑ gratiam: ſed tamen quia anima peccauit cum carne, & peccãdo carnẽ ſibi præpoſuit, & ita corpus præpoſuit ſpiritui, diuina iuſtitia decreuit etiam in purgatione rei corporali ipſam ſubiicere. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd non iuſtificat corporale extrinſecum. Dicẽdum, quod uerum eſt per ſe: tamen exterior punitio excitat, & adiuuat interiorem gratiã, ut poſſit perducere ad iuſtificationẽ perfectam. AD ILLVD, quòd obiicitur de pœna mortis. Dicendum, quòd ipſa pœna mortis eſt debitum originalis peccati: nec eſt ordinata ad animæ purgationem, niſi uoluntariè ſuſcipiatur, cũ quis poteſt euadere, ut in martyribus; uel etiã ſuſtineatur uoluntariè cum ab alio infligitur: ſed pœna purgatorii ad hoc eſt. AD ILLVD, quod obiicitur de dolore, & amore. Dicendum, quòd illi ſunt motus uoluntarii: & ideo non oportet, quod ſint in ſummo in anima iam exuta. Prętерea, iam per ſe non ſufficiunt, cum non reſtet amplius merendi ſpaciũ: & iõ neceſſe eſt exterius adhiberi ignẽ purgatoriũ: ſicut paruulis, qui nõ poſſunt ꝑ ſe mereri, ſubuenit baptiſmatis ſacrm.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An alius alio citius liberetur in purgatorio?

CONSEQVENTER quantum ad tertiũ articulum quæritur de liberatione à purgatorio. Et circa hoc quærũtur duo. Primò quæritur, utrum unus liberetur ante alium. Secundò, utrum aliquis euolet ante extremum iudicium.

QVOD unus liberetũ ante aliũ oſtẽditur. Primò per illud, qđ dicit Apoſtolus I. ad Corin. iii. Qui ædificat lignum, fœnũ, ſtipulam, &c. ſed facilius. & citius conſumitur ſtipula, quã lignum: ergo cũ aliquis ferat ſtipulam, aliquis ferat lignũ, uidetur quod citius liberetur unus, quàm alius. ITEM. In litera habetur, & eſt uerbũ Aug. in Enchi. Poſt hanc uitã incredibile nõ eſt, nonnullos fideles ꝑ ignẽ purgatoriũ quantò magis minuſuè bona pereũtia dilexerũt, tantò citius, tardiusq; ſaluari. ITEM. In foro pœnitentię grauiori culpę reſpondet grauior pœna non ſolũ quantũ ad intẽſionẽ, ſed ẽt quantum ad durationẽ: ut patet inſpicienti canones, in quibus pœnitentię taxãtur. Si ergo iudicium eccleſię rectum conforme eſt diuino iudicio, patet &c. ITEM. Per peccatum meruit anima non ſolùm in igne cremari: ſed etiam a Dei uiſione priuari: ergo utroque modo debet temporaliter puniri: ergo qui grauius peccauit, non ſolùm acerbius puniri, uerum etiam diutius debet

a Dei uiſione ſeparari:ergo tardius purgari.

Contra. Quantumcunque merita ſint inæqualia,tam in cęlo, quã in inferno ſunt præmia, & ſupplicia æqualiter durantia: ergo pariter,ut uidetur,debet eſſe in pœna purgatoria. Item. Secundùm quod intenſior eſt culpa, intenſior ei redditur pœna; ſed quantùm poteſt minor pœna ſuper minorem culpam,tantùm põt maior ſuper maiorem: ergo quam cito liberatur in purgatorio paruus peccator per paruam pœnam,tam cito liberatur magnus peccator per magnam pœnã. Item. Si alius citius alio liberat aut ratione maioris charitatis, aut ratione minoris reatus. Ratione maioris charitatis non uidetur;quia charitas eſt tãto maior,quanto anima eſt Deo ſimilior: & quanto Deo eſt ſimilior,tãto ſtatui gloriæ uicinior: ergo tantò citiùs curatur,& purgatur, & in cœlum fertur. Sed quod ratione minoris reatus,uidetur; quia anima non eſt obligata niſi ad ſoluendũ, quod traxit ex hac uita:ſed quãto debitũ eſt minus,tanto citius ſoluitur: ergo uidetur qđ talis citius purgetur,& in cœlum feratur.

Resolutio.

Qui grauiùs tardiùs;& qui Leuius citius.

Respondeo. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Aug.expreſsè in litera, in illo igne citius purgatur unus,quàm alius.Qui enim diutius in peccato permanſit, dignum eſt vt diutius ſuſtineat pęnam. Rurſus.Qui grauius offendit, dignum eſt ut puniatur pœna acerbiori,& dilatione patriæ longiori, diuina hoc iuſtitia faciẽte;quæ oĩbus decẽtiſſime reddit ſtipendia meritorum.

Ad illud, quod obiicitur, in contrarium de æqualitate durationis in cœlo. Dicendum quòd non eſt ſimile; quia in inferno pœna æterna infligitur: & æterno non eſt maius, & minus ex parte poſt, ſiue ex parte ea, qua eſt æternũ. Similiter in cęlo præmium æternũ datur:in purgatorio uerò ſola pœna temporalis infligitur: & in hac eſt diutius,& breuius. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ pœna grauis ęque cito delet grauem &c. Dicendum, ꝙ uerum eſſet, ſi omnino pœna intenderetur, ſecundùm quod intenditur culpa:ſed diuina diſpenſatio ſic ordinat,ut non omnino intẽdatur quantùm ad acerbitatem propter magnam difficultatem; ſiue etiã quia uult utroque modo punire: & ita ut maior acerbitas, & diuturnitas recompenſet, ſi quod in altero deficiebat. Ad illud, quod quæritur, qs citius purgatur. Dicendum, ꝙ ille,qui minorem habet reatũ: quoniam locus purgatorius nõ eſt debitus niſi ratione reatus, uel alicuius culpæ. Et ſi tu obiicias, ꝙ charitas maior debet facere citius euolare. Dicendum, ꝙ charitas maior auget gloriam intenſiue: ſecundùm autem durationem non. Vnde ſi duo innocentes inæqualis charitatis ſimul morerentur, ſimul euolarent:non tamen ęqualiter beati eſſent. Quod ergo obiicitur, quod eſt ſimilior ſtatui gloriæ. Dicẽdum, ꝙ uerũ eſt rõne ordinationis ad bonũ;ſed nõ magis quan-

quantũ ad liberationem a malo: & uelocior purgatio reſpicit ere ptionẽ a malo directe, nõ habili tationem ad bonum.

QVAESTIO II.

An ſancti ante iudicium euolent in cœlum?

VTRVM aliquis ſanctorũ euo let in cœlum ante iudicium. Et ꝙ non uř. Heb.11. Apoſtolus loquens de uiris ſanctis, & fidelibus dicit. Hi omnes non acceperunt repromiſſiones, Deo pro nobis aliquid melius prouidente, ne ſine nobis conſummarentur: ergo ſi ſancti priores non debuerunt conſummari ſine aliis ſanctis Apoſtolis, cum uſque ad diẽ iudicii creſcat numerus ſanctorum, patet ꝙ unus nõ euolet ante alium. ITEM. Matt.25. Statuet agnos a dextris, hœdos autẽ a ſiniſtris: & dicet his, q̃ erunt a dextris. Venite benedicti pr̃is mei percipite regnum: ergo uidetur quod non ſint ante illud iudicium gloriam percepturi. Si.n. primo percepiſſent, non diceret dominus. Percipite regnum. Item nullius poſſeſſio, quę habetur per ſententiam, obtinetur ante lationem ſententiæ; ſed uitæ æternæ poſſeſſio habetur per ſẽtentiam: ergo cũ ſententia detur in die iudicii, uidetur quod ante diem iudicii non euolet aliqua anima in cęlũ. ITEM. Magnifici regis eo modo eſt ſtipendia elargiri, per quẽ modũ eius magnificẽtia magis declaratur; ſed hoc eſt p̃cipue, dum fit curia una ex multitudine, & ex aggregatione multorum: ergo uř quod dominus reſeruet gloriam æternam, ut eam ſimul omnibus conferat: ITEM. Anima peccauit in carnem: ergo uř ꝙ in carne debeat puniri: ergo nunquam perfectẽ purgatur, nec puniř quouſque reſumat corpus, in quo purgetur; ſed ante perfectam purgationem non euolat anima in cęlũ: ergo nõ ante diẽ iudicii. ITEM. Corpora non glorificabũtur ante diem iudicii quantumcũque ſit ſanctus, qui moritur: ergo pari ratione nec animæ.

CONTRA. Luc.23. Dixit dominus latroni. Hodie mecũ eris in paradiſo: ergo anima latronis fuit cum Chriſto. Sed cõſtat, ꝙ Chriſtus poſtmodum nõ abſtulit, qđ prius promiſit: ergo ſemꝑ poſt fuit cum Chriſto: ſed Chriſtus aſcẽdit in cœlũ: ergo anima latronis aſcendit: ergo pari rõne aliæ ſanctæ aĩæ. ITEM. Phil.1. Cupio diſſolui: & eſſe cum Chriſto, ita dicebat Apoſtolus. Sed cõſtat, ꝙ deſideriũ ſuũ nõ erat caſſum: ergo ſtatim poſt diſſolutionẽ fuit cũ Xpo. ITEM. Apoc. 6. Datæ ſunt illis ſingulæ ſtolę; ſed nõ eſt ſtola niſi gloria aĩæ, & ſtola corporis: ergo &c. ITEM. Charitas e pondus ſufficiẽter inclinãs, & ſurſu eleuãs: ergo ſi nõ ſit retardãs, ſtatim ꝑ charitatem aĩa ſurſu euolat; ſed q̃ purgatur in purgatorio, poſt purgationẽ nõ hẽt aliqđ retardans: ergo ſtatim euolat. ITEM. Differre mercede mercenarii, facit ꝑiudiciũ iuſtitiæ; ſed Deus ẽ sũme iuſtus: ergo ſtatim quando inuenit hominẽ diſpoſitũ, ſtatim retribuit. ITEM. Spes, q̃ differtur, affligit aĩam: ſi ergo differtur p̃mium ſanctorum uſque ad iudiciũ, uidetur quod ſint in cõtinua afflictione, & gemitu & expectatione: ergo ſi Deus tantũ differt, uidetur

detur quod ipſe ſit crudeliſſimus.

RESOLVTIO.

Si nullius debitores ſunt actu; ſi ſufficienter diſpoſiti inueniuntur: qui fit, ut nō ſtatim euolēt ad gloriā?

RESP. Dicendum, quod aliq ſtulti circa hoc errāt, dicētes aīas non eſſe glorificādas ante diem iudicii: ſed potius expectare vſque ad extremū diē iudicii. Hos ſtultos dixi, quā talis error nec fulcimētū hēt ab auctoritate, nec ab efficaci rōne, nec habuit iſta poſitio aliquē magnū auctorem, nec defenſorē; ſed imponitur qbuſdā Græcis. Vr tñ pro iſto errore facere Gloſ. q̄ eſt ſuper pſal. Noli emulari, ſuper illo uerſu eiuſdē pſalmi. Et adhuc puſillū &c. ubi dicit Aug. Poſt iſtā uitā nondū eris, ubi erūt ſancti, qbus dicet, &c. Sed in illa requie poteris eſſe, ubi erat Lazarus cū Abraam: Vbi expreſſe innuere uī, quod iuſti q moriūtur, nō ſtatim ſunt, ubi ēt erunt poſt iudiciū; ſed in illa requie, ubi erat Lazarus cū Abraā. Sed ſicut patet in ipſa Glo. ex cōſequētibus, iſtud dictū eſt quantùm ad ſtolā corporis, nō quantùm ad gloriā, uel locum, Certum n. eſt, quod Xps expoliauit principatus & poteſtates tenebrarū, ac per hoc cōſtat ſanctos, qui in limbo erant, ad cęlū cum Chriſto ſublimatos: ac per hoc & omnes iuſtos qui non habent reatum pœnæ.

AD ILLVD, ergo qđ obī, quod nō acceperūt repromiſſiones. Dicēdū, quod Apoſtolus uocat conſummationē quantū ad illius ſupernę ciuitatis impletionē, poſtquā nullus intrabit. Vel dicendum, qđ Apoſtolus intelligit quantū ad tēpus gratiæ, qđ conſeruauit uſque ad nos: ut nos facti participes gratiæ in abundātia, participes ēt fieremus & glorię. AD ILLVD, quod obī, quod ſtatuet agnos &c. Dicendū, quod iudicium iſtud erit quantū ad conſummatā glorificationem ſuſcipiendā in anima, & in carne, quam nondum habent mortui, quamuis animæ ſint beatæ in cœlo. AD ILLVD, quod obiicitur de ſententia. Dicendum, qđ ſicut dupliciter contingit regnum obtinere .ſ. integre, & perfectè, ſiue in toto, & alio modo ſecundùm aīam ſiue in parte: ſic dupliciter ē iudiciū, ſiue etiam dupliciter ſententia. Nam ſicut homo glorificatur ſecūdùm partē; ita particulariter iudicatur, & de eo ſententia profertur, quando anima de corpore egreditur. Iudicium autē uniuerſale & ſententia erit, quando homo erit glorificandus totaliter: & tunc conſummabitur curia cœleſtis, & ſic duplex iudicium competit duplici modo poſſidendi gloriam. Et duplex modus competit duobus, ſcilicet diuinæ magnificentię, & noſtræ indigentiæ. Propter noſtrā indigentiam tollendam: ſtatim quando anima eſt apta, ſublimatur ad gloriā: quia fruſtra expectaret, cum non poſſit amplius mereri. Propter diuinam magnificentiam oſtendendam reſeruatur generalis, & uniuerſalis reſurrectio corporum in fine ſæculorū. Et ſic in nullo præiudicatur cōmodo noſtro, dum aīa aſſumitur in gloriam: in nullo diuinæ gloriæ, dum in fine fiet in reaſſumptione corporum totum, qđ fieret ſi gloria differret ab animabus. ET PER hoc pa-

tent illa tria, ſcilicet de poſſeſſio ne per ſententiam, de Dei magni ficatione, & de corporum reſuſcitatione. De qua quare differatur, ſuo loco habetur infra.

DISTINCTIO VIGESIMAPRIMA.
PARS SECVNDA.

De confeſsione quantùm ad utilitatem ex parte finis: iuxta ordinem, ſuperius in Diſt. Decimaſeptima ſtatutum.

POſt hæc conſiderandum eſt, quid proſit confeſſio illa, ubi ſingula peccata, quæ quiſque fecit, non exprimuntur. Sanè dici poteſt, quod omnia criminalia ſemel ſaltem oportet in confeſſione exprimi, niſi aliqua a mente exciderint. Sed quia nemo delicta intelligit omnia, generaliter ſaltem ea confitere, quorum memoriam habes: & ſic nihil celaſti de ſceleribus tuis. Venialia uerò, ut ait Aug. quia innumerabilia ſunt, ſufficit generaliter confiteri, niſi aliqua ſint frequenter iterata: perfectius eſt tamen etiam illa axprimere ſi uales. Ideoq́ue quotidie generaliter fit confeſſio in eccleſia, pro uenialibus. ſ. peccatis, quę quotidie admittimus, et pro illis mortiferis, quorũ notitiam non habemus. Vnde Aug. ueritatem dicit Deo pœnitens, quando nihil illi de commiſſis ſceleribus celat: non quod & ſi uoluntatem celauerit, Deus ignoret: ſed ueritatem ſibi dici uult ab eo, ut ueniam conſequatur. Si uerò mẽte aliqua exciderint, cõfitetur ueritatem Deo, cum generaliter dixerit. Deus qui noſti occulta cordis, & opera mea & delicta a te non ſunt abſcondita, quibus ueniam largiaris precor: & hæc eſt ueritas confitentis, quam diligit Deus. Vnde Pſal. Ecce enim ueritatem dilexiſti. Hic inſinuatur quod generalis confeſſio etiam mortalia delet, quorum intelligentia non habetur.

In quinta reſpõſione cõtra Pelagianos.

Pſ. 68.

Pſ. 50.

Nemo confiteatur peccata, quæ non fecit.

Sicut autem pœnitens celare non debet peccatum ſuum: quia ſuperbia eſt: ita nec humilitatis cauſa fateri ſe reum illius, quod ſe non commiſiſſe noſcit: quia incauta eſt talis humilitas, & peccatorem conſtituit. Vnde Augu. Cum humilitatis cauſa mentiris, ſi non eras peccator antequam

De uerbis Apoſtoli Ser. 29 to. 10

mentireris, mentiendo efficeris quod uitaras: quia ueritas in te non eſt, niſi ita te dixeris peccatorem, ut etiam eſſe cognoſcas. Veritas autem ipſa eſt, ut quod es, dicas. Nam quomodo eſt ueritas, ubi regnat falſitas?

Pœna reuelantium confeſsionem.

Caueat autem ſacerdos, ne peccata confitentium aliјs prodat: alioquin deponatur. Vnde Grego. Sacerdos ante omnia caueat, ne de his quæ ei confitentur peccata, alicui recitet, non propinquis, non extraneis: nec (quod abſit) pro aliquo ſcandalo. Nam ſi hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus uitæ ſuæ ignominioſus peregrinando pergat. Quod uerò dictum eſt, ut pœnitens eligat ſacerdotem ſcientem ligare & ſoluere, uidetur contrarium ei, quod in canonibus reperitur, ut nemo ſcilicet alterius parochianum iudicare præſumat. Sed aliud eſt fauore uel odio proprium ſacerdotem contemnere, quod canones prohibent: aliud cæcum uitare, quod Vrbanus facere monet: ne ſi cæcus cæcum ducat, ambo in foueam cadant. Ait enim Vrbanus ſecundus, Placuit ut nulli ſacerdotum deinceps liceat quemlibet commiſſum alteri ſacerdoti ad pœnitentiam ſuſcipere ſine eius conſenſu, cui ſe prius commiſit, niſi pro ignorantia illius, cui prius conſenſus eſt. Qui uerò contra hoc facere tentauerit, gradus ſui periculo ſubiacebit.

De pœ. d. 6. ca. Sacerdos.

16. q. c. Ad minus para. Ecc. in hoc 9. q. 2. quaſi p totum. Matt. 15. ibidem.

SVPRA egit Magiſter de confeſſionis neceſſitate a parte cõfitentis, & poſſibilitate a parte abſoluẽtis, & opportunitate a parte temporis: hic agit de vtilitate a parte finis: & habet hæc pars duas. In prima oſtẽdit, quæ cõfeſſio ſit utilis, ſcilicet cõfeſſio uera & humilis. In ſecũda oſtendit, quantùm confeſſionis contemptus obſit infra Diſ. 22. *Cumque multis auctoritatibus ſupra ſit aſſertum.*) Prima in duas diuiditur. In prima determinat, quæ ſunt attendenda in confeſſione ex parte confitentis. In ſecunda, quæ ex parte audientis. ibi. *Caueat autem ſacerdos, &c.*) Prima pars duas continet. In prima oſtendit, quod confeſſio nõ debet eſſe diminuta. In ſecunda parte, quod non debet eſſe ſuperflua. ibi. *Sicut autem pœnitens celare non, &c.*) Similiter ſecunda, in qua determinat ex parte ſacerdotis, q̃d obſeruandum ſit, duo continet. Primũ eſt vt cõfeſſa teneat ſecrete. Secundũ uerò, ut nõ abſoluat alterius parochianũ: & hoc ibi tangitur. *Q̃d uerò dictum eſt.* Et ita principaliter duo tãguntur. ſ. q̃d confeſſio integra debet eſſe, & ſecreta.

Quia

Dub.1. QVia omnia criminalia, &c.) Vr̃ hoc falſum; q̃a ad hoc quod contritio valeat, non oportet ſigillatim conteri de quolibet, immo iuſtificatur in contritione de omnibus: ergo pari ratione uidetur de cõfeſſione. Reſpon. Dicendum, quod non eſt ſimile; quia contritio eſt in conſpectu Dei, qui uno aſpectu uidet omnia; ſed confeſſio eſt in conſpectu hominis, qui non poteſt plene noſcere morbum, niſi audiendo mortalia ſingula. Et iterum. Cõfeſſio fit ad erubeſcẽtiam, contritio uerò ad peccati deteſtationem per iuſtitiam. Deteſtatio autem intenditur in collectione multorum malorum; ſed erubeſcentia in expletione ſingulorum.

Dub.2. *Venialia, &c.*) Videtur nõ benè dicere: quia iteratio nõ trahit in alius genus: ergo quantumcũque iteretur, venialia ſunt: ergo ſufficit illa generaliter cõfiteri, ſicut & alia. Reſpon. Dicẽdum, quòd conſuetudo frequẽter ducit in libidinẽ, & contemptum: ideo propter dubium, & uitandum periculum, quãdo timetur probabiliter aliquid horum eſſe ueniale peccatum, confitẽdum eſt, & ſufficit ſtare in generalitate: nec oportet ad ſingula deſcendere: ſi tamen uelit deſcendere, laudabile eſt ualde, & utile, & per neceſſarium uolenti accẽdere ad perfectionem.

Dub.3. *Nec humilitatis cauſa fateri, &c.*) Videtur cõtrarium dicere Aug. in lib. cõfeſſionum, ubi dicit ſic. Si quæris a me, utrum iuſtus ſim. Reſpondeo, quod non: ſed conſtat qđ Aug. iuſtus erat, & hoc ex humilitate dicebat, & bene, & meritoriè. Reſpon. Dicendum, quod fateri ſe reũ, uel iniuſtũ eſt dupliciter. Aut ꝓut reatus eſt iniuſtitia: ſic ſimpliciter priuat iuſtitiam: & hoc modo non debet ſe quis fateri reũ, niſi habeat mortalis conſcientiã. Alio mõ eſt fateri ſe reũ, & iniuſtũ, prout reatus priuat iuſtitiæ perfectionẽ: & ſecundùm hoc oĩs homo poteſt ſe iniuſtũ fateri, ſecundùm illud Iſa. lxiiii. Vt pannus mẽſtruatæ uniuerſæ iuſtitiæ ueſtræ. Nec iuſtificatur hõ cõparatus Deo ſecũdùm, ꝙ dicit Iob; & hoc mõ Aug. dicebat ſe nõ eſſe iuſtum. Et nota quòd confeſſio debito modo facta debet habere. xvi. cõditiões: unde uerſus. *Sit ſimplex, humilis confeſſio, pura, fidelis. Et frequens, nuda, diſcreta, libens, uerecunda. Integra, ſecreta, lacbrymabilis, accelerata. Fortis, & accuſans, & ſit parere parata.* Sufficientia ãt, & numerus harum conditionũ põt accipi ſic. Quædam.n. ſunt conditiones, q̃ ſunt, & debent eſſe in confeſſione ſecundũ ſui rectã quantitatẽ. Quædam ſecundùm rectum ordinẽ, & ſocietatẽ. Quædã ſecundùm rectã qualitatẽ, & ſecundum rectã quantitatem. Et hoc tripliciter. Aut quantùm ad integritatem, aut quantùm ad numeroſitatẽ, aut quantũ ad diuturnitatem: & ſic ſunt tres conditiones: ſ. quod ſit integra, frequens, & accelerata. Si quantùm ad aſſociationẽ, ſic debet habere duarũ ſocietatem partium. ſ. contritionis, & ſatiſfactionis: quantùm ad contritionem ſit lacrymabilis, quantũ ad ſatiſfactionem ſit parere parata. Vel quantùm ad utrumque; & ſic

ſic fortis. Quantùm ad qualitatē aut ipſius confitentis, aut cōfeſſionis. Si confitentis, ſic ſunt q̃n que conditiones: ſecūdum uim rationalem eſt ſimplex: ſecundū concupiſcibilē debet eſſe libēs, ſecundum iraſcibilem humilis, in ſermone fidelis, & in ſigno uerecunda: & ſic ſunt quinque. Si in ſe conſideretur, ſic debet eſſe pura, ut nihil intermiſceat: debet eſſe nuda, ut nihil celatū teneat: quantum ad circunſtantias debet eſſe diſcreta, ut nihil addat: debet eſſe ſecreta, ut aliis non noceat: debet eſſe accuſatoria, ut ſeipſum puniat. Et ſic sūt tres ex parte qualitatis, tres ratione adiuncti, quinque ratione ſubiecti, & quinque ratione ſui: & ſic in uniuerſo ſunt xvi.

Dub. 7. *Sed aliud eſt fauore &c.*] Videtur hic malè ſoluere, q̃a ex hac ſolutione quilibet, cui uult poſſet confiteri, dummodo non cōtemnat proprium ſacerdotem. Sed contrarium habetur in Decretali, ubi dicitur, quod ſi ex cauſa uult accedere ad alium, petat primò, & obtineat licētiam, quia aliter non poterit ſoluere, uel ligare. Reſpon. Dicendum, quod illud uerbum Auguſt. intelligitur quantū ad electionem ſacerdotis, antequam ſubditus alicui ſe ſubiiciat, & curam animæ committat: ſed uerbum Vrbani poſt cōmiſſionem: ex tūc enim tenetur ei cōfiteri, nec debet alii niſi petat licentiam. Tamen in quinq; caſibus habetur licentia petita pro obtenta. Primus eſt, ſi ſit uagabundus. Secūdus eſt, ſi renūciauit domiciliū. Tertius, ſi peccauit, uel offendit in aliena parochia. Quartus propter ſacerdotis ignorantiā, uel malitiam, quia eſt reuelator cōfeſſionis, uel ſollicitator ad malum. Vltimus eſt in caſu neceſſitatis, ut ſi ſit in articulo mortis, uel debeat intrare iuſtum bellum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An liceat peccatum aliquod in confeſſione omittere.

AD intelligentiam huius partis ſecundum duo, quæ tanguntur in littera, duo principaliter quæruntur. Primò quæritur de confeſſione quantum ad modum. Secundò uerò quæritur de confeſſione quantum ad ſigillum. Circa primùm quæruntur tria. Primò quæritur, utrum liceat aliquod peccatum in confeſſione omittere. Secundò, utrum liceat addere. Tertiò, utrum liceat aliena peccata referre.

QVOD non liceat de confitendis omittere, oſtenditur. Primò, auctoritate Augu. in libro de pœnitentia. Caueat, ne uerecundia ductus, diuidat apud ſe confeſſionem, ut diuerſa diuerſis uelit manifeſtare: q̃d eſt ſe laudare, & ad hypocriſim tendere, & ſemper uenia carere, ad quam per fruſtra ſperat peruenire. ITEM. Ratione oſtenditur ſic. Confeſſio ordinatur ad peccati cognitionem: ſed numquam recognoſcit ægritudinem ſufficienter, qui ſolùm peccatum unum nouit, cum homo multis ægrotet, ſicut patet in medicinis; ergo non ſufficienter peccatum detegit, qui

non dicit uni ſacerdoti peccata omnia, quæ commiſit.

ITEM. Confeſſio eſt ad peccatoris accuſationem: ſed cum peccator ſe accuſat de tribus peccatis, & fecit decem, hoc ipſo prætendit ſacerdoti ſe non peccaſſe niſi ter: ſed hoc eſt falſitas, & hypocriſis manifeſta: ergo &c.

ITEM. Cōfeſſio fit ꝑ abſolutionē: abſolutio āt ſacerdotis ſignū ē diuinæ abſolutionis: ſed Deus nūquam abſoluit ab una culpa, quin abſoluat ab oī culpa mortali; ergo abſolutio ſacerdotis, aut nulla eſt, aut eſt ab oī culpa: ſed non meretur abſolui a ſacerdote peccator, q̨ celat ei peccatum: ergo nulla eſt abſolutio, niſi confiteať ſacerdoti uni oīa, a quibus indiget abſolui.

CONTRA. Omnes ſacerdotes tenent locū unius. ſ. Chriſti: ergo idem eſt cōfiteri diuerſis, quod confiteri uni: ergo tantum ualet ſi peccator diuiſim diuerſis confiteatur oīa, quātum ſi oīa cōfiteatur uni. ITEM. Cōfeſſio eſt in remedium: ergo nō debet fieri in ſcandalum: ſed poſſibile eſt quod pœnitens confiteatur proprio ſacerdoti aliqđ peccatū, quod ſcandalizabit eū, utpotè ſi cognata ſacerdotis fuerit eius adultera: ergo uidetur quod poſſit peccatum hoc reſeruare, & alia ſibi dicere, & ita cōfeſſionem dimidiare. ITEM. Aliquis confeſſus eſt uni. x. & commiſit xii. & oblitus duorū poſt recordatur, non habens copiam ſacerdotis, iſte fuit legitime cōfeſſus de. x. ergo ſi nō debet bis puniri pro eodem, ſufficit nunc cōfiteri duo: ergo uidetur quod confeſſio poſſit dimidiari.

ITEM. Sufficit ſi quis confitetur ſacerdoti proprio illud, a quo poteſt abſoluere: ſed poſſibile eſt quod aliquis habeat caſum, uel peccatum, a quo non poteſt abſoluere niſi ſuperior: ergo ſufficit quod minora confiteatur uni, & peccatum illud confiteatur maiori: ergo uidetur quod confeſſio poſſit dimidiari.

RESOLVTIO.

Quidquid ſit de venialibus; mortale aliquod caueat, ne ſubticeat peccator.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ in uenialibus non eſt uis: ſicut enim non eſt neceſſe ea confiteri, ſic nō eſt neceſſe ea ſimul, & oīa integrè cōfiteri. Sed de mortalibus dicitur, ꝙ neceſſe eſt oīa confiteri uni ſacerdoti, omnia (inquam) quorum eſt memor, & de quibus non fuit alias legitime confeſſus. Et tunc uoco legitimè confeſſum, quando nihil interuenit quòd abſolutionem ſacerdotis irritam faceret: quod eſt in quatuor caſibus, & duo ſunt a parte abſoluētis. Vnus ſi non ſciat, alter ſi nō poſſit. Vnus contra clauem ſciētiæ, alter contra clauem potentiæ. Duo a parte cōfitētis. Vnus ſi fictè confiteatur: alter ſi poſt confeſsionem ſatisfactionē contemnēs, eius obliuiſcatur. Si autem legitimè confeſſus eſt, non oportet iterare niſi in uniuerſali: ſi uero non oportet quod omnia dicat, pro eo quod ſacerdos abſoluit ab omni culpa, aut nulla eſt abſolutio. Nullus autem ſacerdos intendit abſoluere pœnitentem ab eo, quod ſibi celat: ad hoc ergo quòd confeſſio ſit integra, neceſſe eſt quod oīa

quæ

quæ ſimul habet in conſcientia, de quibus tenetur confiteri uni ſacerdoti, dicat: alioquin (ſicut expreſsè dicit Auguſti.) probatur confeſſio ficta.

Ad illud ergo, quod obiicitur, quod omnes ſacerdotes tenent locum unius, ſcilicet Chriſti. Dicendum, quòd uerum eſt: ſed ita tenent locum unius, quod non ſimul omnes, ſed quidlibet per ſe: & ideo qui uult confiteri ſacerdoti tamquã Chriſto, ſi recte confitetur, neceſſe eſt quod omnia dicat uni: quod ſi aliquid celat uni, quàmuis dicat alii, quantum eſt in ſe, mediatori celauit, & ita Chriſto. Ad illud, quod obiicitur de ſcandalo ſacerdotis. Dicendum, quod ubi timetur ſcandalum, non eſt confeſſio dimidianda, ſed licentia petenda: & ſi nõ datur, ſuperior eſt adeundus, uel alius qui habeat eius auctoritatem, nam in tali caſu licentiã petere eſt obtinere. Ad illud, quod obiicitur de eo, qui per obliuionem omiſit decem confiteri. Dicendum, quòd ſanum conſilium eſſet, quod totum diceret, ſicut in præcedentibus tactum eſt: tamen non credo quod teneatur dicere niſi in generali: niſi fortè aliquis prædictorum caſuum interueniſſet. Nam aliud dicere, eſt uiam confeſſionis, & ſalutis multis auferre, cum multi confiteantur aliquãdo aliquod peccatum enorme, quod deinceps uix alii ſacerdoti dicerent. Nec auctoritates ſanctorum hoc cõpellunt dicere, quia hoc nõ eſt confeſſionem diuidere: prima enim fuit integra, & ſecunda ſimiliter: quia non oportet hunc de aliis habere remorſum nouum, nec nouã abſolutionem: ſimiliter iudicandum eſt de recidiuo. Ad illud, quod obiicitur de recurſu ad ſuperiorem. Dicendum, quod aut recurrit propter abſolutionem a culpa, aut pœna propter excommunicationem, uel irregularitatem. Si propter abſolutionem a pœna, uel pœnali uinculo, ſufficit quod confiteatur illud ſolum. Si propter abſolutionem a culpa, ſi ſuperior non remittit ad proprium confeſſorem, ſanum conſilium eſt, ſi non habet cauſam excuſantem niſi ſolùm erubeſcentiam, uel opinionem falſam; quod omnia, de quibus habet remorſum, ipſi dicat, & pro omnibus illis generalem abſolutionem, & pœnitentiam ſuſcipiat. Si autem aliquam excuſationem habet probabilem, ratione cuius magis uult confiteri alteri, tenetur totum inferiori reuelare, & peccatum illud quod ſuperiori eſt confeſſus, & cætera alia: & ſic non erit cõfeſſio diuiſa, & ille ex tũc poterit ab omnibus abſoluere. Quoniam ſi aliqua peccata abſolutioni ſuperiorum reſeruantur, in quibus minores ſacerdotes cum eis nõ communicant: hoc magis factũ eſt propter taxationem pœnæ, quam tali peccato ſuperior debet ſapienter infligere, ſiue iniungere pro culpa, quàm pro alio, ſcilicet abſolutione a tali peccato, ſeu culpa. Et ideo ſi talem culpam confeſſus eſt, & pęnam pro ea a ſuperiore ſuſcepit, poteſt illam cum aliis inferiori integrè confiteri, & ille abſoluere eum ab omni culpa: ita dum

RESOLVTIO.

Nihil ultra teſtimonium conſcientiæ addatur: niſi in grauiorem ſui accuſationem fiat ex nimia humilitate.

RESPONDEO. Ad prædictorũ intelligentiam prenotandũ eſt, quod differt mentiri, & falſum dicere. Mentiri enim eſt; quãdo aliud exprimit uox, q̃ ſentiat mens, ẽt ſi ꝑ uocem uerum dicatur in re. Falſum dicere eſt, quãdo uox diſcordat a re ſignificata. Mẽtiri q̃dẽ, quia ſemper importat abuſum ſigni, & obligationem hoĩs quantùm ad uim intellectiuam, & exteriorẽ; inter quas eſt diſcordia, ſemꝑ malũ eſt: & ita ſecundùm ſe malũ, ꝙ nulla põt bona circunſtantia ueſtiri, ut bene fiat; ſicut dicit Aug. in Lib. cõtra mendacium. Falſum uerò dici põt frequenter meritoriè, cum mens decipitur: & ita credit eſſe, ut loq̃tur: ſicut dixit Apoſtolus ſe in Hiſpaniã profecturũ. Si ergo tu q̃ras, utrum liceat addere ad confeſſionem. Reſpondendum eſt: ꝙ aut tu loqueris quantùm ad teſtificationem conſcientiæ; aut quantum ad conformitatem ueritatis in re. Si quantùm ad conſcientiam, ut conſcientia minus accuſet, & uox amplius: ſic eſt peccatum, & mendacium, & ꝑditur confeſsionis meritũ; in qua debet eſſe uerbum uerax, ſecundũ illud Eccl. Ante omnia uerbum uerax præcedat te. Verbũ uerax eſt, quando id exprimit lingua, quod ſentit conſcientia. Si autem intelligas de additione quantùm ad rei ueritatem, ita quod conſcientia non diſcordat a lingua. Dicendum tunc, ꝙ talis additio põt eſſe meritoria. Qui. n. in paruis ſe credit grauiter offendiſſe, & ſic confitetur quaſi grauiter offenderit, multũ abſq; dubio proficit.

Ad Conſentium Tom. 4. — *Rom 15* — *Cap. 37*

RATIONES igitur ad primã partem, procedẽtes concludũt, ꝙ nõ põt, nec dẽt addere ultra teſtimoniũ cõſciẽtiæ. RATIONES ad ſecundã partẽ procedũt ſecundũ q̃d in additione lingua conſonat cum conſcientia: & ſic licet addere; quia nullum fit ueritati p̄iudicium, dum ſimul iungitur ueritas mentis, & oris præ humilitate cordis: & ſic intelligitur illud Greg. Bonarum mentiũ, &c. SIMILITER & ſequens de contritione, & punitione, & additione. Poſſet tamen dici, quod nõ eſt ſimile de contritione, & punitione, & de confeſſione: quoniam confeſſio eſt actus ueritatis, & cõtra hunc non põt aliquis dicere aliquid, quod nõ ſit falſum, & in præiudiciũ ueritatis: nõ ſic eſt de punitione, q̃a iuſtè poteſt aliquis ſuſtinere pęnam, quam non meruit, ẽt propter gloriam Dei, uel propter ſalutem proximi, uel in amplio rẽ profectum ſui: & hoc eſt abũdantis iuſtitiæ. Veritas uerò nõ dẽt nec deficere, nec ſuperabundarę, quia eſt rectitudo intellectus: & hæc rectitudo eſt indiuiſibilis: ſed rectitudo uoluntatis habet latitudinem, ideo plus & minus factũ eſt iuſtum: ſed non plus & minus dictũ eſt uerum, niſi dicatur uerius, q̃d eſt durabilius, ut neceſſarium, & perpetuũ, quã cõtingens, & momẽtaneũ. AD ILLVD, q̃d obiicitur, ꝙ cõfeſsio eſt ad humiliationẽ. Dicendũ, ꝙ nõ omni modo eſt

ad humiliationem: ſed propter accuſationem, quæ ueritatē dēt habere principium, uel comitē, adhoc ꝙ recta ſit. Et non ſequitur, ꝙ ſi humilitas nō hēt exceſſum in reputatione, ꝙ ueritas non hēt exceſſum in locutione. AD ILLVD, ꝙ quæritur de peccato dubio. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Aug. in xv. de Trinitate, nō ſolū eſt mendacium dicere ſcienter falſum: ſed ēt aſſerere dubiū, quia lingua a corde diſcordat. Quādo dubitat, utrū ſit mortale: dicendū, ꝙ ſicut dubitat, ita dubitādo dēt confiteri: tamen dēt cōfiteri, & pœnam ſuſtinere, ac ſi eſſet mortale: & tunc mēs aſſecuratur, & in nullo ueritati p̄iudicatur: & ſic patet reſpōſio ad obiecta. AD ILLVD, tamē, quod ultimò obiicitur ad partē oppoſitā, ꝙ facit medicū errare. Dicēdum, ꝙ falſum eſt: quia aggrauatio pœnitentię nō aggrauat naturam: ſed alleuiat: non ſic eſt in tēporali, & in corporali medicina: nocet enim ſi nō adſit morbi materia. Sed iſta eſt ratio: quia lingua diſcordat a conſcientia: & illud præcipuè exigitur in confeſſione recta, & ordinate facta.

QVAESTIO III.

An liceat aliorum peccata in confeſſione referre?

VTRVM in confeſſione liceat aliena peccata referre. Et ꝙ ſic uidetur. Neemiæ. 1. Ego & domus patris mei peccauimus: & ſimiliter in oratione Danie- *Cap. 3. & 6.* lis. Ergo ſi rectè confitebatur, uidetur, qđ nos ſimiliter facere deberemus. ITEM. Ex charitate pōt, & dēt quis proximi peccata deflere: & ex charitate non ſolū pro ſuis uerūetiā pro alienis peccatis pōt ſatisfacere: ergo pari ratione pōt aliena peccata cōfeſſori referre. ITEM. Peccatum alienū frequēter aggrauat ſuū, ſicut ſi pater cognōſcit filiā, uel ſi mulier cognita eſt a patre ſpirituali (qđ abſit) uel a ꝑſona excellentis religionis: ergo ſi dēt peccatū ſuum plene explicare, uidetur quod liceat aliena peccata referre. ITEM. Cōfeſsio nō ſolū eſt in remedium peccati p̄teriti, ſed ēt in cōſilium uitandi futuri: ſed frequenter alienum peccatū p̄ſtat homini ſcandalū, & ruinā, utpote cū luxurioſus aliquam infeſtat: ergo ſi dēt pœnitens ſacerdoti exponere peccatorum occaſiones, ut ſecundùm conſilium eius, & adiutorium peccatū euitet: uidetur, qđ poſſit, & debeat aliena peccata in confeſsione referre.

CONTRA. Pſal. Dixi confitebor aduerſū me iniuſtitias meas *Pſ. 31.* domino. Gloſ. Peccata mea, non aliena: ergo aliena cōfitenda nō ſunt. ITEM. Chanaan fuit male *Gen. 9.* dictus: quia non operuit uerenda patris: ergo tenebatur illa operire: ergo pari ratione & proximus uerenda proximi, licet non ita ſtrictè: ergo qui reuelat alienam culpā, peccat grauiter. ITEM. Si licet peccata proximi referre uni ſacerdoti, cum liceat confiteri mille: ſicut ex præcedētibus habitum eſt: ergo liceret peccata proximi mille reuelare: & ita proximum infamare. ITEM. Aut fuit particeps illius peccati, aut non: Si non, ergo non tangit peccatum ſuum: ergo non debet illud confiteri: Si fuit particeps: ſed in illo foro

poteſt

poteſt quis aliũ accuſare in crimine, in quo participat: ergo malè facit, qui alium accuſat.

RESOLVTIO.

Non ad accuſationem alienam, ſed ad expletiorem proprij uulneris curationem licet quandoque aliorum peccata recenſere in confeſsione.

RESPON. Dicendum, ꝙ aliena peccata aut ſunt impertinentia ad peccati noſtri accuſationem; ſed ex quadam aſſociatione refert ea, & ad quãdam excuſationem ille, qui confitetur: quia ſolatium eſt miſeris ſocios habere pœnarum: & ſic dicendum, qđ malè facit, q ſic confitetur: ſicut multi ſimplices aliquando accuſant omnes uicinos ſuos, ut ipſi minus cõfundantur: ut ſi dicãt, Sumus latrones, uſurarii, periuri, & conſimilia: & tales a confeſſoribus corripiendi ſunt; quia rectam formam confeſſionis nõ ſeruant. Aut peccata aliena ſunt noſtris cõiuncta, & admixta, ita quod ſine illis non poteſt bene culpa propria explicari: & tunc licitum eſt cõfiteri eatenus, quatenus non poteſt ſine alieno peccato culpa propria explicari. Vnde ſufficit aliquãdo in generali, ut ſi mulier cognita eſt ab Epiſcopo (quod abſit) ſufficit dicere, qđ aliquis magnus prælatus eam cognouit. Si a perſona religioſa, ſufficit quod in generalitate ſua ſtet, quia ſatis apparet genus culpæ. Si uerò deſcendat ad perſonam ſingularem, increpanda eſt perſona confitens Similiter nec debet cõfeſſor curioſe inquirere de perſona. Sed ſi ſuſpicatur, quod ſit ꝑſona, cui poſſit prodeſſe: & competens & utile ſit illum ſcire, poteſt extra forũ confeſſionis illam inquirere. Nã talia frequenter ſunt occaſio frãgendi ſigillum confeſſionis, ubi eſt maximum periculum, ſicut patebit inferius. Si uerò peccatũ non poteſt explicari ſine explicatione perſonæ determinatæ: utpote ſi mulier inordinate a uiro cognita eſt, tunc ſi dicat de marito, nõ peccat, pro eo quod non poteſt aliter confiteri propriam culpam: & tunc nõ debet attendi accuſatio aliena: ſed accuſatio ꝓpria. Et ſic generaliter uerum eſt, quod peccata aliena non ſunt dicenda in cõfeſſione, niſi eatenus, quatenus ſunt propria: nec confeſſores debent inquirere. Vnde illi confeſſores, q ramuſculos in confeſſionibus inquirunt, & audiunt de aliis malum, & ſuſtinent, uix aut numquã a peccato detractionis excuſari poſſunt: & neſciunt mederi animabus, dũ patiuntur eos, qui ueniunt ad medicinã, alios accuſando ſibi infligere uulnus graue. Concedendæ igitur ſunt rationes oſtendentes peccata aliorum, ſecundũ quod alium accuſant, in foro confeſſionis paſſim non eſſe dicenda, nec audienda. Concedendum nihilominus, qđ in caſu poſſunt dici propter curationem uulneris ſui. *Art. ſequẽ. q. 1*

AD ILLVD, tamẽ, quod obiicitur de Neemia, & Daniele. Dicendũ, qđ alius fuit modus cõfitẽdi; qa ille fiebat Deo ad ipſius iuſtitiæ laudẽ, & ad impetrandã miſericordiã toti populo: hic ãt fit, ut hõ ſe accuſet corã ſacerdote, ut poſſit iudicari, & abſolui. Et qa ſacerdos eſt iudex priuatus, iõ tantũ propria peccata di-

cere debet. Ad illvd, qđ obiicitur de contritione, & ſatisfactiore. Dicendũ, qđ ſi cõdoleo peccato proximi, & punio me pro illo, miſericordiã illi impetro, nõ iniuriã facio: non ſic quã do eũ accuſo: & ideo non eſt ſimile. Ad Illvd, qđ obiicitur, ꝙ facit ad proprii peccati curã, & cautelam. Dicendum, ꝙ in tali caſu licet: multũ tamẽ eſt obſeruandum, ne quis aliũ accuſet in illo actu: ſed ſi quis uideret expedire ſcire peccatum alienum propter utilitatem eius, uel commune bonum, tutius eſt extra forum confeſſionis ꝑquirere: & audire.

ARTICVLVS II.

Qvaestio I.

An liceat confeſſionem reuelare?

Consequenter quantùm ad ſecũdũ articulum quæritur de ſigillo confeſſionis. Et circa hoc tria quærũtur. Primò quæritur, utrũ in aliquo caſu liceat cõfeſſionẽ reuelare. Secũdò, utrum confitens poſſit ſacerdotem licentiare, ut reuelet. Tertiò, utrũ illud, quod dupliciter nouit ſacerdos. ſ. per cõfeſſionem, & per aliam uiam, teneatur celare.

Qvod ſacerdos non poſſit reuelare confeſſione oſtẽditur. Greg. De Pęnitẽtia Di. 6. Sacerdos ante omnia caueat, ne de his, qui ei confitentur peccata ſua, alicui recitet. Item. Decretalis edita in concilio generali de Pęn. & remiſ. Caueat autem ſacerdos, ne uerbo, uel ſigno, uel quouis alio mõ prodat aliquatenus peccatorẽ. Item. Hoc uidetur rõne: qa peccata in cõfeſſione delẽtur: ſed pro peccato, qđ Deus remiſit, nemo eſt accuſandus: ergo ſi ſacerdos eſt miniſter remiſſionis, nõ põt accuſare, uel detegere peccatorẽ, quin faciat contra officiũ ueri ſacerdotis: ergo oĩs talis eſt deponendus. Item. Peccator confitetur ſacerdoti, & ſacerdos accipit loco Dei: ſed Deus peccatũ pœnitẽtis occultat, & nõ detegit: ergo & ſacerdos tenetur occultare. Item. Sacerdos, qui audit peccatorem, neſcit utrum dicat ſibi uerũ, ergo neſcit utrũ ille ſit culpabilis: ergo ſi nullius peccatũ debemus accuſare niſi eius, de quo nobis conſtat: ergo peccatũ ꝑ cõfeſſionem cognitũ nullatenus eſt prodendum.

Contra. Ponatur, qđ aliqs iuret dicere uerũ ſuper aliquo facto, & nullus põt, nec debet mentiri, nec falſum iurare, nec periurare, ſiue peierare propter aliquod ſcandalũ euitandum: ergo magis debet manifeſtare, quã falſum reſpondere. Item. Ponatur, qđ audiat hæreticum in confeſſione, qui nolit pœnitere: ſed alios corrũpere, magis dẽt fidem Chriſto ſeruare ſacerdos, quàm ipſi hæretico: ergo magis dẽt cõfeſſionem illius detegere, quã permittat eum gregem domini corrũpere. Item. Ponatur, ꝙ ſacerdos ſciat ꝑ cõfeſſionẽ, inter duos contractam eſſe affinitatẽ per coitũ fornicariũ, & poſt eos uelle contrahere in facie eccleſiæ, ſi ſacerdos iungit iſtos, cum iſti peccẽt mortaliter, cõſentit peccato eorũ: ergo mortaliter peccat: ergo ſi nõ dẽt ſceleris alieni fieri pticeps, debet

debet hoc manifeſtare. Similis caſus eſt in Decano, q audiuit cōfeſsionem habentium irregularitatē, an debeat eos præſentare ordinãdos ab Epiſcopo, uel reuelare confeſsionem. ITEM. Ponatur, qđ aliquis prior de ordine monachorum confiteatur Abbati, & quãdiu eſt in prioratu habeat occaſionē trahentem ad peccatum, a quo non uult deſiſtere, ſi habet curam animæ ſuæ, tenetur inde illum amouere: ſed amouēdo innoteſcit ipsū peccaſſe: ergo uidetur qđ confeſſio poſsit aliquo modo reuelari.

RESOLVTIO.

In quocunque caſu ita confeſſor confitentis peccata celet, ac ſi non audiuiſſet.

RESPON. Ad hoc uoluerunt aliqui diſtinguere, ꝙ dupliciter poteſt quis ſacerdoti confiteri. Aut tanquam pęnitens, & uolens a peccato abſolui: & tunc ſigillum confeſsionis claudit oē, quod dicit ſine † apertione. Aut ita quod non uult a peccato deſiſtere, ut ſi reuelat propoſitū ꝑiurandi, uel occidendi hominē, uel aliquod tale: & tunc non tenetur ſub ſigillo confeſsionis claudere: ſed tunc poteſt dicere ei, qui poteſt prodeſſe, & nō obeſſe. Sed quamuis iſtud uidetur dici probabiliter, tamen cū mãdatum, & inſtitutio de omni culpa dicat generaliter oppoſitum, & pœnitens peccatum ſuum nō tanquam homini: ſed tanquam Deo reuelet, & neſciat ſacerdos utrum ille uerum dicat, an eum ſeducat, niſi manifeſtatum fuerit per aliam perſonam, nullatenus debet manifeſtare perſonam illam, propter hoc, qđ ſigillum confeſsionis diligentiſsimè eſt cuſtodiendum, ſcilicet propter ſcandalum, ne pœnitens retrahatur a confeſsione. Propter quod etiam miraculum magnū in quadam naui contingit, ut narratur de quodam, qui peccata ſua publicè confeſſus eſt in mari, & poſtquam uentum eſt ad portum, nemo nouit, quid dixerit: Vnde ſacerdos taliter dēt noſcere quaſi non audierit, & quaſi non nouerit: & ꝑpter hoc dicendum, ꝙ ſicut dicit Grego. & habetur in litera, pro nullo ſcãdalo eſt cōfeſsio reuelanda.

[† *A. l. exceptione.*]

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur de iuramento. Dicendum, quod ſecure poteſt dicere, neſcio: nec periurat, quia iuramentum non obligat illum ad dicendum niſi illud, quod nouit ut homo, non ut Deus: quia ſupra Deum nullus eſt: unde pro nullo præcepto obedientiæ, pro nullo iuramento, uel periculo debet illud dicere. AD ILLVD, quod obiicitur de hæretico. Dicendum, quòd debet tacere, nec per illam cognitionem aliquid dicere ſpecialiter: tamen ſine reuelatione confeſſionis ſuperiori dicere poteſt. *Vigila ſuper oues: quia lupus eſt in grege*: ſi probabiliter uidet illū, qui confeſſus eſt uerum dixiſſe, & periculum ouium imminere. Poteſt etiam & debet eſſe ſolicitus ſine reuelatione cōfeſſionis quomodo ſciat, & gregi dominico prouideat: & tunc domino ſuo, & etiam confitenti fidem, quam debet ſeruat. AD ILLVD, quod obiicitur de presbytero. Dicendum, quòd presbyter dēt diſſuadere ei, qui eſt confeſſus:

& ſi-

& ſimiliter Decanus clerico: & ſi ille petat, debet differre: & niſi ille cogatur per ſuperiorem, uel per ſcandalum populi, nõ debet nec matrimonium tale benedicere, nec clericos præſentare: ex tunc autem poteſt; quia non ipſe facit; ſed eccleſia, & eccleſia iudicat ſecundùm ea, quæ exterius ſunt. Conſilium tamen eſt, quod & ſacerdos, & Decanus faciant per Vicarium, tũ propter confeſſionem illorum occultã, tum etiam propter criminis horrorem: ſi tamen ipſe faciat, non credo, quod peccet, dum non ultro ſe offerat; ſed coactus ſuſtineat. AD ILLVD, quod quæritur de ſubdito qui nõ uult a culpa ceſſare. Dicendum, quod ſuperior debet ei perſuadere uolũtariam ceſſionem, & quòd ipſe petat abſolui ab onere officii. Quod ſi non uult, non debet eũ abſoluere: ſed debet eũ ſuſtinere, niſi ſit talis religio, in qua ſubditi poſſint tranſmutari, uel trãſferri ſine diffamiæ nota.

QVAESTIO II.

An confitens confeſſorem licentiare poſsit; ut peccata ſua reuelet?

VTRVM confitẽs poſſit ſacerdotẽ licentiare. Et ꝙ non vr̃; quia ad celandũ confeſſionẽ arctatur ꝑ mandatũ ſuperioris. ſ. Papæ: ſed inferior a mandato ſuperioris nõ põt abſoluere: ergo nec ad contrarium mãdato licẽtiare. ITEM. Sigillũ confeſſionis inſtitutum eſt non ſolum ꝑꝑ uitandum ſcandalum confitentis: ſed etiã eccleſiæ totius unitati: ergo quantumcunque confitẽs uelit, ſi reuelet, præiudicium toti eccleſiæ facit: ergo non poteſt ab eo licentiari. ITEM. Sigillum iſtud inſtitutum eſt propter ſcãdalum uitandum: ſed ſi quis reuelat per licentiam, poteſt ſuſcitari idem ſcãdalum quod ſine licentia; quia confitens pęnitere poſſet de licentia data, & imponere ſacerdoti confeſſionis reuelationẽ, & cum habeat iudicium pro ſeipſo, poſſet idẽ ſcandalum concitari, quod ſine licentia.

ITEM. Si licẽtiari poſſunt: ergo cũ mali & impii ſacerdotes poſſent prætendere licẽtiam ſibi datam, uideretur tunc, ꝙ ſub hoc pallio confeſſionem impune reuelare poſſent: ſed hoc eſt inconueniens: ergo &c.

CONTRA. Celatio confeſſionis eſt in fauorẽ confitentis: ſed quilibet poteſt cedere iuri ſuo: ergo poteſt confitens dare licentiam reuelandi. ITEM. Qui põt dicere peccatum ꝑ ſeipſum, poteſt per ſacerdotem alii ſacerdoti denudare: ergo & per ipſum alii reuelare. ITEM. Quod dr̃ homini, ut homini in caſu vtili, põt & debet ab eo dici: ſed cõfitens, qui dicit confeſſori ut Deo, põt dicere ut homini: ergo põt dare licentiam reuelandi alii. ITEM. Conſtàt qđ ſuperior põt mittere ad inferiorẽ, & auctoritatem abſoluendi ab aliquo pct̃õ enormi ei prębere: ſed hoc non poſſet, niſi poſſet per uoluntatem confitentis peccatum alii reuelare: ergo &c.

RESOLVTIO.

Tunc ſolum poteſt, quando facit eũ nuncium: modò etiam non timeatur ſcandalum.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ (ſicut dictum ẽ) ſacerdos nõ dẽt ꝑꝑ duo. ſ. q̃a nouit ſolũ ut Deus, & iterum ne populum

populum ſcandalizet, uel etiam ipſum confitentē: & quia confitens poteſt facere qđ ipſe nouit, ut homo: quando facit eum nuncium, poteſt eum licētiare in caſu, in quo non timetur periculū ſcandali, ſicut oſtendunt rationes ſecundo inductæ: ubi autem periculum ſcandali formidatur, quantumcunque pęnitens licentiat ſacerdotem, non debet ſacerdos aſſumere. Tunc autem poteſt timeri periculum ſcandali, quādo probabiliter poſsit conijci, quòd ſacerdos confeſsionem ſuam reuelauit. Vnde ſi dicat, ꝙ alii referat peccatum, debet ipſe ſacerdos pœnitentem ſuum conſtituere, non ſe nuncium facere, & ſic uitatur ſcandalum, & non rumpitur ſigillum confeſsionis. Et intelligatur hoc cū illa generali ſuppoſitione, ꝙ peccatū alicuius nullum eſt manifeſtandū, niſi ei qui poſsit prodeſſe, nec uelit obeſſe: intelligitur ēt hoc de peccatis proprijs non de alienis: nā aliena peccata dicere nō pōt, neque dēt pœnitēs alicui cōmittere, niſi forte in caſu in quo ipſe deberet dicere: & melius per aliū q̃ ꝑ ſe pōt bonum illius procurare, ſēper adhibita cautela, ut ex hoc nō ſcādalizetur eccleſia. Et ſic patent obiecta.

QVAESTIO III.

An cōfeſſor teneatur celare id, quod aliunde etiam, quàm per confeſsionem ſcit?

VTRVM ſciēs aliqd ꝑ cōfeſsionē, & ꝑ aliā uiā, teneatur celare. Et ꝙ ſic, uř. Primò ꝑ quādā Decretalem Innocentij de pęnitentiis & remiſ. Qui peccatum ſibi in pœnitentia detectum præſumpſerit reuelare, non ſolùm a ſacerdotali officio deponendum decernimus, uerūetiā ad agēdū pœnitentiā in arctum monaſterium detrudēdum: ergo ſi aliqs nouit aliqđ peccatum per cōfeſſionē, qualitercumque illud nouerit aliter, non uidetur qđ poſſit illud idē per cōfeſsionem detegere. ITEM. Confeſsionis ſigillum (ut ſupra ꝓbatum eſt) nullo pacto eſt infrigēdum: ſed tūc infringitur qñ confeſsio reuelatur: impoſsibile autē eſt reuelari hoc peccatum auditum in cōfeſſione, quin reueletur confeſſio: ſed cōfeſsio nullo modo eſt reuelanda, ergo nec illud peccatū: & pōt fieri talis ſyllogiſmus. Nulla confeſsio eſt reuelanda, hoc peccatum eſt confeſsio uel pars confeſsionis, qđ dupliciter nouit: ergo &c. ITEM. Talis ſcit per confeſsionem & per aliā uiā, nouit ut homo & ut Deus: ſed inquantùm nouit ut Deus, tenetur tacere: inquātùm ut homo, pōt dicere ei qui poteſt prodeſſe: ergo iſtę duę oppoſitas habēt conditiones: quandocumque autem oppoſita ſunt circa idem, neceſſe eſt quòd alterum uel utrūque cadat a ſui proprietate; ſi ergo maius dominatur ſupra minus, & dominando uincit, & cognitio qua cognoſcit per modū Dei, ſimpliciter maior eſt: ergo uidetur, quòd illā tenetur ſequi & ita celare. ITEM. Sigillum cōfeſsionis ita arcte inſtitutum eſt ꝑꝑ ſcandalum, & ne mali ſacerdotes malignari poſsint, & fideles per hoc a cōfeſsione retrahi. Sed ſi ita eſſet, ꝙ poſſet aliquis reuelare, qđ per aliam uiam nouit, qlibet ſub hoc prætextu poſſet omnia, uel pro magna parte reuelare,

Q. I. huius art.

reuelare, dicēs ſe aliter noſſe, & ſic nullus malus poſſet cōuinci, nec ī malicia deprehēdi. ITEM. Sigillū confeſſionis ita annexū eſt confeſsioni, ut quicunq; cōfeſsiones audit, hoc ipſo quod audit, ſe obligat ad ſecreti habitionem; ſed ſi tu ſcires aliquid, & poſtmodum promitteres referēti illud, quod nunquā illud diceres, tenereris omnino celare; tūc ergo uidetur ſimiliter ꝙ tenetur celare illud, quod aliter quàm per confeſsionē nouerat.

CONTRA hoc arguitur ſic, & ſuppono hic quinque, q̄ ſunt ꝑ ſe nota. Prima ſuppoſitio eſt, ꝙ nihil ſtatuendū eſt neq; ſeruādū, in quo fiat ꝑiudiciū ueritati. Secūda eſt, ꝙ fraus & dolus nemini debet patrocinari. Tertia eſt hæc, ꝙ nullus ꝓ aliquo tenetur mētiri. Quarta eſt hæc, ꝙ nullus ſciēter reddit ſe impotentem ad id, quod tenetur ſine peccato mortali. Quinta eſt hęc ꝙ nihil debet ſtatui nec ſeruari, unde innocēs poſsit rōnabiliter accuſari & condemnari, & alii de peccato ſcandalizari. Ex PRIMA arguo ſic. Nihil ſeruandū eſt, in quo fiat pręiudiciū ueritati. Sed aliquis ſacerdos pōt in cauſa teſtificari, utpote qui cum alio uidit furem, uel aliquod ſimile, cuius teſtificatione ſubtracta latebit ueritas & regnabit falſitas; ſi ergo talis cōfeſsionē de culpa audiat, & hoc ipſo teſtificari non uelit, fit pręiudicium ueritati: ergo ſi hoc nō dēt fieri, nō obligatur ad tacēdū. Ex SECVNDA ſic, Fraus & dolus nemini debet patrocinari; ſed aliq̄s peccator ſciens ſe eſſe reū & accuſatione dignū, hoc ſolo cōfitetur, ut os ſacerdotis claudat: ſi ergo claudit, ac per hoc remanet impunitus, fraus & dolus ſibi patrocinantur: ergo ſi hoc eſt incōueniens, patet &c. EX TERTIA ſic. Nullus ꝓ aliquo tenetꝰ mētiri; ſed iſte q̄ nouit aliter quā ꝑ cōfeſſionē, non pōt dicere, neſcio; quin mētiatur; quia nouit ut homo & vt Deus: ſi ergo iurauit ueritatem dicere, tenetur qđ nouit ut hō, reuelare, cum ad hoc iuramentum poſſet ipſum arctare. EX QVARTA ſic. Eſto qđ aliq̄s teneatur accuſare proximū apud p̄latum, tū ex mādato diuino, tum ex mandato p̄lati ſui, iſte uidit eum peccātem, & audiuit eū cōfitentē: ſi ergo tenebatur ex uiſu dicere, & ex auditu confeſſionis reddit ſe impotentē: ergo quando audiuit eius confeſſionem peccauit mortaliter, qđ nullo modo uidetur probabile. EX QVINTA ſic. Nihil debet celari, unde nocēs poſſit rōnabiliter condemnari: ſed ita eſt in ꝓpoſito; ſi tenetur celare qđ alias nouit: ergo &c. Probatio. Ponatur caſus, ꝙ quatuor vadāt ꝑ uiam, unus peccat in conſpectu omnium; unde accuſandus eſt coram p̄lato & puniendus, confitetur uni de tribus: duo alii accuſant illum qui peccauit, & teſtificantur contra eū, & ad maius robur teſtimonii aduocant tertium: tertio ꝓcipitur, ꝙ dicat, & illi eū accuſāt niſi dicat, tanquā fautor ſit in aliena culpa, & p̄latus rōnabiliter punit ipſum ad duorū teſtimoniū de inobedientia: ſi ergo totum iniquū eſt, uꝫ qđ non tenetur celare. Si tu dicas mihi, qđ ſacer-

dos debet cōfitēti proteſtari, q̄d non accipit ſub ſigillo confeſſionis. CONTRA. Quęro q̄n, aut antequā confiteatur, aut poſtquā confeſſus eſt. Sed ante non tenetur; quia neſcit, quid ſibi velit dicere. Si poſtquam confeſſio audita eſt, hoc nihil eſt; q̄a ex quo cōfeſſio fctā fuit, ſigillū habuit: ergo per ſuam proteſtationem non poteſt infringere. Et iterū. Quilibet ſacerdos poſſet dicere confitenti. Nolo illud ſub ſigillo accipere. Pręterea. Eſto quod obliuiſcatur illud dicere, & habeat in corde, quamuis non in ore; uidetur, quòd idem debeat accidere.

RESOLVTIO.

Qui ita ſcit extra confeſsionem, ut publicè audierit, poteſt quidem nudè reuelare; ſed magis expedit adhuc tacere; nec niſi coactè ad maiorum iuſſu referre.

RESP. Dicendum, q̄ triplex eſt hic modus dicendi, primus eſt iſte. Dicūt enim quidam, quod ex quo aliquis ſcit aliquid per confeſſionem, qualitercunque ſciat, & quandocunque ſciat, illud uere non poteſt reuelari; quia non poteſt tale quid reuelari, cum ſit pars confeſsionis, quin fiat ſigillo confeſsionis pręiudicium: quod maximè, & præcipue ſeruandum eſt integrum. Ad obiecta reſpondent, ſicut ſupra tactum eſt: quod ſi uideatur generari pręiudicium, uel ſequi malum, non debet recipere ſub ſigillo confeſsionis; ſed cum proteſtationē, quod nolit tenere ſecretum. Et ſi iſta opinio pia uideatur, pro eo quod multum tribuit ſigillo ſcilicet confeſsionis: tamen poſſet ducere in magnum periculum. ſ. q̄ fieret ueritati, & innocentiæ, & obedientiæ præiudicium, & fraudi præſtaretur patrocinium, ſicut oſtēſum eſt. Et conſtat q̄ ſigillum confeſſionis inſtitutū eſt ad uitandum ſcandalum, ueritas aut̄ p̄ ſcandalum dimittenda non eſt. Et iterum. Illa proteſtatio non facit; ut poſſit reuelare, q̄d aliàs tenetur celare. Et iterum. Si aliquis audiuit confeſſionem alicuius, & ille de illo peccato ſit infamis, nūquid fractor ſigilli dicitur, ſi de hac materia cum aliquibus loquitur? hoc uidetur nimis durum, & impium.

ET ideo eſt ſecunda poſitio, q̄ uīr eſſe tēperatior, q̄d confeſſio claudit os reſpectu cognitionis p̄cedentis, non reſpectu ſequentis. Et rō huius eſt, quia ille qui prius nouit, & illud in confeſſione recipit: os ſibi clauditur, reſpectu p̄cedentis, ſed non reſpectu ſequētis. Sed hæc poſitio minus eſt rōnabilis, quā prima, q̄uis uideatur magis ſobria. Primū, q̄a ex hac poſitione ita generat̄ ueritati p̄iudiciū, ſicut ex prima. Vlteriùs dicit, quod ſigillū confeſſionis pōt oēm cognitionem antecedetem claudere, & poſt cognitio ſupueniēs pōt illud aperire. Si.n. cōfeſſio ideo clauderet priùs ſcitū, q̄a reuelare ſcitū eſt frangere ſigillum, cū illud cōtineatur ſub ſigillo, qūo cognitio ſequens dabit potentiā loquendi, uel manifeſtandi illud, q̄d ſub ſigillo erat clauſum? Aut ſi reuelare quod poſt ſcitur, inquantū poſt ſcitur, nō p̄iudicat cōfeſſionis ſigillo, quare reuelare priùs ſcitū, cū unū, & idem poſſit ſciri per uiſum, dein-

deinde per confeſſionem, didicit tertio per aliorum reuelationem? Et ideo eſt tertius modus dicendi magis conſonus ueritati, & rationi: ꝙ illud, quod ſcitur duplici uia, duplici cognitione ſcitur: & ſicut duplici cognitione ſcitur, ita põt homo obliuiſci unum modum ſciendi, & memorari alterũ, ſicut patet: qa aliquando obliuiſcitur homo ſe uidiſſe, & recordatur ſe audiuiſſe, uel obliuiſcitur ſe audiuiſſe ꝑ relationem, & meminit ſe audiuiſſe in confeſſione. Et ſicut duplex eſt ſcientia, ſiue modus ſciẽdi; ſic duplex eſt modus reuelãdi, nec unus præiudicat alteri: ut ſi quis dicat, Ego uidi: uel dicat; Ego in confeſſione didici: nec unus modus alteri præiudicat: & ſine ſigilli fractione, & ꝑiudicio, & abſq; præiudicio ueritatis poteſt, quod ſcitum eſt per confeſſionem, & per alium modum reuelari; ita tamen ꝙ modus ſciendi per confeſſionẽ ſemper maneat in occulto. Quia tamen poſſet ex hoc ſcandalum generari, maximè apud pœnitẽtem, & apud alios, credo quod de bono, & ęquo magis dẽt celare, q̃ unus alius: & ideo propter uitandum ſcandalum pœnitentis debet ei proteſtari in confeſſione, ꝙ non debet illud celare; non quia illa proteſtatio acquirat ius reuelandi: ſed quia proximo aufert rationem ſcandali. Debet etiam permittere ſe cogi ad dicendum: cogitur autem, ſiue quia ueritati generatur præiudicium, ſiue per mandatũ: & ex tunc poteſt dicere abſq; omni remorſu: cũ magna enim maturitate reuelandum eſt alienũ peccatum, etiam ubi non eſt annexum cõfeſſionis ſigillum. Et hæc poſitio rationabilior, & ſecurior uidetur, & iuriſperiti in hanc magis conſentiunt.

Ad illvd, quod obiicitur de decretali. Dicendum, ꝙ loqtur de reuelatione peccati eatenus, quatenus per confeſſionẽ ſcitum eſt: unde grauem imponit pœnam, in qua pœna dicitur, quod dẽt intrudi in monaſterium arctum: & hoc intelligitur, non quia cogat ad emittendum uotum: ſed quia pro tanto crimine compellit ad perpetuè puniendum. Ad illvd, quod obiicitur; quod nullo modo cõfeſſio eſt reuelanda, &c. Dicendum, ꝙ ibi eſt ſophiſma ſecundùm accidens, pro eo, quod iſti peccato inquantum reuelandũ extranea eſt confeſſio: cũ enim dupliciter ſciatur, ſecundùm vnũ modum reuelari põt, & dẽt: ſecundùm alium uerò minimè: & ideo primũ quod proponit, eſt falſum. ſ. quod non põt hoc peccatum reuelari, quin reueletur confeſſio. Ad illvd, qđ obiicitur, quod iſtæ cogitationes habent oppoſitionẽ, & gradum. Dicendum, ꝙ uerum eſt, qđ gradum habent: ſed tamẽ nõ habent oppoſitionem, pro eo, qđ ſecũdùm diuerſas uias ſunt; unde idem poteſt eſſe ſcitum, & creditum: ſic in propoſito eſt intelligendum. Ad illvd, quod obiicitur, quod malis auferenda eſt occaſio malignãdi. Dicendum, ꝙ numquam omnino poteſt malis claudi aditus malefaciendi: nec adeo debet claudi, quod ex hoc claudatur bonis uia rectè agendi: nec dẽt clau-

claudi aditus uni malo, ut aperiatur alteri: & ideo ratio illa non concludit, quod illud, quod dupliciter eſt cognitum, neceſſario oporteat celari. AD ILLVD, quod obiicitur, quod promittit habere ſecretum cum audit, uerum eſt ipſam confeſſionem, & illud eatenus quatenus ſic ſcitur: aliter non promittit: & ſi etiam promitteret, ubi ueritas, uel obediētia præciperet reuelari, pōt promiſſio, uel iuramentū nullum eſſe. Vnde ſi uidiſſem proximum peccantē tali peccato, quod teneor dicere superiori, ſi iurem ſibi non dicere, nō abſoluor, immo dicere oportet, & facienda eſt pœnitentia de periurio, pro eo, quod contra iuſtitiam iurauit: & ſic patet totum. EX HOC autem, quod dictum eſt, non debet ſacerdos ſumere audaciam reuelandi, & loquendi de facili de eo, quod per confeſſionem nouit, pro eo, quod confeſsionis ſigillū adeo eſt cuſtodiendum, ut non ſolū uitetur fractio, immo etiam dignū eſt, ut tollatur de hoc oīs ſuſpitio, ne in cōtemptū ueniat ſacramentum confeſsionis.

DISTINCTIO VIGESIMASECVNDA.

Quantum obſit confeſsionem contemnere: & primò An peccata iam dimiſſa redeant.

CVmque multis auctoritatibus ſupra ſit aſſertum, in uera cordis contritione peccata dimitti ante oris confeſsionem uel operis ſatisfactionem, ei etiam, qui aliquando in crimen lapſus eſt: Quæritur ſi poſt cordis contritionem confiteri contempſerit, uel in peccatum idem uel ſimile ceciderit, an peccata dimiſſa redeant. Cuius quæſtionis ſolutio obſcura eſt, & perplexa, alijs aſſerentibus, alijs contra negantibus peccata ſemel dimiſſa, ulterius replicari ad pęnam. Qui uerò dicunt peccata dimiſſa redire, ſubditis ſe muniunt teſtimonijs. Ambr. ait, Donate inuicem, ſi alter in alterum peccat: alioquin Deus repetit dimiſſa. Si enim in his contemptus fuerit, ſine dubio reuocabit ſententiam, per quam miſericordiam dederat: ſicut in Euangelio de ſeruo nequam legitur, qui in conſeruum ſuum impius deprehenſus eſt. Item Rabanus. Nequam ſeruum tradidit Deus tortoribus, quoadusque redderet uniuerſum debitum: quia non ſolùm peccata, quæ poſt baptiſmum homo egit, reputabuntur ei ad pœnam: ſed etiam originalia, quæ in baptiſmo ſunt ei dimiſſa. Item Matt. 18. De pæ. d. 4. in prin. & c. ſeq. In ho. quadā. In qua dāhom. Luc. 6. Ibidē.

Greg.

Grego. Ex dictis Euangelicis conſtat, quia ſi ex toto corde non dimittimus quod in nos delinquitur, & hoc rurſum exigitur, quod iam nobis per pœnitentiam dimiſſum fuiſſe gaudebamus. Item Auguſtinus. Dicit Deus, Dimitte, & dimittetur tibi: ſi ergo prius dimiſi, dimitte tu poſtea. Nam ſi non dimiſeris, reuocabo te: & quicquid dimiſeram, replicabo tibi. Item, Qui diuini beneficij oblitus, ſuas uult uindicare iniurias, non ſolùm de futuris peccatis ueniam non merebitur: ſed etiam præterita, quæ iam ſibi dimiſſa credebat, ad
Sup Lucá li. 4 cap. 47 *uindictam ei replicabuntur. Item Beda. Reuertar in domum meam, &c. Timendus eſt ille uerſiculus, non exponendus: ne culpa, quam in nobis extinctam credebamus, per incuriã*
Ibidē. *non uacantes opprimat. Item. Quemcumque enim poſt baptiſma ſiue prauitas hæretica, ſeu cupiditas mundana arri*
Lib. de baptiſmo de pe. d. 4 Matt. 18. *puerit, mox omniũ proſternet in ima uitiorum. Item Aug. Redire dimiſſa peccata, ubi fraterna charitas non eſt, apertiſſime Dominus in Euangelio docet in illo ſeruo, a quo dimiſſum Dominus debitum petiit: eo quod ille conſeruo ſuo debitum nollet dimittere. His auctoritatibus innituntur, qui dicunt peccata dimiſſa, ſi replicãtur, redire ſimpliciter. Quibus opponitur. Si quis pro peccato, de quo pœnituit, & indulgentiam accepit, iterum punitur, non uidetur iuſtum. Si punitur pro eo quod peccauit, & non emendauit, iuſtitia eſt aperta. Si uerò requiritur quod fuerat condonatum, uel*
Nahũ. 1. *iniuſtitia eſt, uel iuſtitia occulta. Videtur ẽt Deus bis in idipſum iudicare, & duplex tribulatio conſurgere: quod ſcriptura negat. Sed ad hoc poteſt dici, quod neque duplex tribulatio conſurgit, neque iudicat deus bis in idipſum. Hoc enim fieret, ſi poſt condignam ſatisfactionem et ſufficientem pœnã iterum puniret: ſed non ſatisfecit digne & ſufficienter, qui non perſeuerauerit. Debuit enim iugem peccati habere memoriam, non ad faciendum, ſed ad cauendum. Debuit nõ obliuiſci omnes retributiones dei: quæ tot ſunt, quot ſunt peccatorum remiſſiones. Tot ergo debuit cogitare dona dei, quot mala ſua: ac pro illis uſque in finem gratias agere. Sed quia ingratus ad uomitum ſicut canis rediit, ante acta bona mortificauit, et peccatum dimiſſum reuocauit: ut cũ humiliato*

ante Deus peccatum dimiſerat, eidem poſtea elato & ingrato imputet.

Aliorum ſententia.

Sed quia abſonum videtur, vt peccata dimiſſa iterum imputentur, placet quibuſdam neminem pro peccatis ſemel dimiſſis iterum a Deo puniri. Sed ideo dicuntur dimiſſa redire, & imputari, quia propter ingratitudinem ita reus & peccator conſtituitur, vt ante fuerat. Sic enim quod dimiſſum fuerat dicitur exigi, quia remiſſionis perceptæ ingratus: ita reus fit vt ante fuerat. Vtrique parti quæſtionis probati fauent doctores. Ideoque alicui parti non præiudicans, ſtudioſi lectori iudicium relinquo, addens mihi tutum fore, ac ſaluti propinquum ſub menſa dominorum micas edere. Matt. 15.

Quid ſit hic Sacramentum, & Res.

Poſt prædicta reſtat inueſtigare, quid in actione pœnitentiæ ſit Sacramentum, & Res. Sacramentum enim ſignum eſt ſacræ rei. Quid ergo hic ſignum eſt? & quæ eſt res ſacra huius ſigni? Quidam dicunt ſacramentum hic eſſe quod exterius tantùm geritur, ſcilicet exterior pœnitentia: & quæ eſt ſignum interioris pœnitentiæ, ſcilicet contritionis cordis, & humilitatis. Quod ſi eſt, non omne ſacramentum euangelicum, id efficit quod figurat. Exterior enim pœnitentia non efficit interiorem: potiùs interior cauſa eſt exterioris. Sed adhuc, inquiunt illi, hoc eſſe intelligendum de illis ſacramentis, quæ in nouo teſtamento inſtituta ſunt: vt eſt ſacramentum baptiſmi, confirmationis, & corporis Chriſti. Sacramentum verò pœnitentiæ, ſicut & coniugij, ante tempus gratiæ, etiam a primordio humani generis fuit. Vtrumque enim inſtitutum fuit in primis parentibus. Item. Si exterior pœnitentia ſacramentum eſt, & interior res ſacramenti: ſæpius præcedit res ſacramentum, quam ſacramentum rem. Sed nec hoc inconueniens eſt. Nam & in alijs ſacramentis, quæ efficiunt quod figurant, hoc ſæpe contingit. Quidam autem dicunt, exteriorem pœnitentiam & interiorem eſſe ſacramentum, nec duo ſacramenta, ſed vnum, vt ſpecies panis, & vini non duo Gādulphus.

ſunt ſacramenta, ſed vnum. Et ſicut in ſacramento corporis, ita etiam in hoc ſacramento dicunt aliud eſſe tantùm ſacramentum, ſcilicet exteriorem pœnitentiam: aliud ſacramentum & rem, ſcilicet interiorem pœnitentiam: aliud rem & non ſacramentum, ſcilicet remiſſionem peccatorum. Interior enim pœnitentia, & res eſt ſacramenti, id eſt exterioris pœnitentiæ, & ſacramentum remiſſionis peccati, quam ſignat & facit. Exterior quoque pœnitentia & interioris ſignum eſt, & remiſſionis peccatorum.

IN particula præcedenti egit Magiſter de utilitate cõfeſſionis rectè factæ. In hac parte agit de damno confeſſionis omiſſæ. Vnde quærit, utrũ propter omiſſionem confeſſionis redeant peccata dimiſſa. Et habet hæc pars quattuor particulas. In prima mouet quæſtionem. In ſecunda ponit unã opinionem cum ſua confirmatione. ibi. *Qui verò dicunt peccata dimiſſa, &c.*] In tertia ſoluit quæ uidentur facere contra prędictã rationem. ibi. *His auctoritatibus innituntur*] In quarta ponit aliã opinionem. ibi. *Sed quia abſonum videtur, vt peccata, &c.*] Vbi ponit aliam opinionẽ minus temperatam. *Poſt prædicta reſtat inueſtigare.*] Hæc eſt ultima pars huius partis, in qua agit de pœnitentia, ſecundum quod habet rationem ſigni, quæ fuit diuiſa cõtra totam partem. Sunt autem in hac parte duæ particulæ ſecundum duplicem opinionem, quam ponit, quid ſit in pęnitentia ſignum, & quid ſignatum. Primam ponit ibi. *Poſt prædicta conſiderandum, &c.*] Secundam. *Quidam autem dicunt, &c.*

Dub. 1. NOn *ſolùm peccata, &c.*] Innuit, ꝙ nõ ſolùm peccata, quæ fecit homo poſt baptiſmũ, ſed etiam originalia reputabuntur ei ad pœnam. Contra. Videtur falſum dicere, quia originale eſt a naturali origine: ſed aliquis non bis poteſt naſci carnaliter; ergo non poteſt originale iterari. Item. Originale non eſt ab uno niſi unum: ergo malè dicit, quod redeunt originalia pluraliter. Item. Quæritur, utrum ſimiliter poſſit dici, quod redeunt uęnialia. Reſpondeo. Dicendum, quòd in originali duo ſunt. 1. carentia debitæ iuſtitiæ, & uiterius pronitas non ſiat uis utrum iſta differant ſecundùm rem. Ratione primi priuat a uiſione Dei, ſed ratione ſecundi frequenter in malum trahit: ratione utriuſq; dicitur quodammodo redire, quia pronitates intenduntur, & huiuſmodi indignus uiſione Dei efficitur, & ita quodammodo redit in conſimili reatu. Quod ergo dicitur, qđ non poteſt iterari, uerum eſt in ſe. Quod obiicitur, quod dicitur pluraliter. Dicẽdum, quod hoc eſt ratione plurium pronitatũ. Quod quæritur de ueniali. Dicẽdum, quod poteſt aliquo modo dici, licèt adhuc magis impropriè, quàm peccata alia. Eſt .n. ibi quodammõ ingratitudo.

Tot

Dub. 2. *Tot ergo debuit, &c.*] Ex hoc uidetur, quod ad tot gratiarũ actiones teneatur quis, quot percepit beneficia. Sed quia quilibet noſtrũ recipit quotidie innumerabilia beneficia: ergo ad innumerabiles tenemur gratiarum actiones. Item. Si ad tot tenemur gratiarũ actiones, quot peccata ſunt dimiſſa; ergo uidetur ſimiliter, quod ſi aliquis dedit alicui centum denarios, tenetur ſimiliter centies gratias agere. Respond. Dicendum, quod ſicut de peccatis ſufficit conteri in cõmuni, ita quod omnia deteſtetur, ita tamen ꝙ nullum placeat: ſic de omnibus ſufficit gratias agere in communi; ita tamen ꝙ de nullo in ſpeciali ingratus exiſtat: & ſecundũ quod plura sũt beneficia, maiores debet gratias agere: & per oppoſitum ſi non agit, magis ingratus iudicatur eſſe: & pro tanto dicitur, quod debet pro omnibus gratias agere, non ita quod pro quolibet diuiſim ſuam oportet gratiarum actionem exhibere, ſed quanto plura fuerint, magis accuſant ingratum de ingratitudine, & faciunt dignum increpatione.

Dub. 3. *Quia propter ingratitudinẽ, &c.*] Quæritur hic, utrum iſta ingratitudo dicaẽ genus peccati, uel circunſtantiæ. Si genus, uidetur tunc qđ neceſſario quilibet peccet duplici genere peccati ĩ quolibet peccato, quia quilibet immemor eſt beneficii accepti, cũ Deum offendit. Si circunſtantia ſolùm, non uidetur ita aggrauare peccatum. Item. Videtur quod non tantum ſit circunſtãtia, quia gratiarum actio eſt actus uirtutis, quæ eſt gratitudo: ergo ingratitudo eſt ſpeciale uitium. Reſpondeo. Dicendum, quod ad hoc quod aliquis ſit uerè gratus, duo requirũtur, ſcilicet quod pro loco, & tempore ſit memor beneficiorũ ad gratias agendũ, & quod ſit prõptus ad obſequẽdum, & reddendum bonum pro bono. Similiter ingratitudo dupliciter dicitur. Vno modo obliuio beneficii cum contemptu: ut puta quãdo eſt locus, & tempus agendi gratias, & recognoſcendi: & ſic eſt peccatum ſpeciale, contentum ſub omiſſione. Alio modo dicitur ingratus, qui recipit bonum, & reddit malum: & hæc eſt circunſtantia peccati: & ſic eſt in omni peccato, & tantò magis aggrauans, quanto homo plura bona percepit.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An peccatore redeunte ad uomitum, redeant & peccata iam dimiſſa quantum ad maculam?

AD intelligentiã pͤſentis Art. tria principaliter quæruntur. Primò, quæritur quantùm ad primam partem de reditu peccati. Secundò, quæritur de pœnitentia in ratione ſacramenti: & hoc quantùm ad ſecundam partem. Tertiò, ad intelligentiam totiùs partis præcedentis, quæritur de pœnitentia in ratione fundamenti. Quantùm ad primũ quæruntur duo. Primò quæritur, utrum peccata redeant quantùm ad maculam. Secundò, utrum redeant quantùm ad reatum.

QVOD peccata redeant quantùm ad maculam uidetur 1. Pet. 4. Charitas operit multitudinem peccatorum, ſed remoto operimēto, remanet & apparet illud, quod operiebatur: ſi ergo peccatum ſequens remouet charitatem, uidetur quod peccata per ipſam dimiſſa, facit in conſpectu Dei apparere, & eſſe.

ITEM. Sicut ſe habet culpa ad mortificandum, ita ſe habet charitas ad uiuificandum, & econuerſo; ſed charitas ſubſequens uiuificat opera ſua priùs mortificata: ergo pari ratione culpa ſequēs facit redire ma a priùs deleta. ITEM. Peccati deletio eſt effectus gratiæ immediatus. ſed remota cauſa proxima, & immediata, remouetur effectus: ergo remota gratia, priuatur deletio culpæ; ſi ergo peccatum gratiā priuat, per cuius actum eſt deletio peccati, ergo peccata priora remanent indeleta. ITEM. Iſta duo ſunt, quę culpā cōſtituunt, ſcilicet deformitas, & pronitas: ſed poſſibile eſt peccata priora redire, quantùm ad deformitatem, & pronitatem: ergo &c. Probatio minoris. Deformitas conſiſtit in deturpatione imaginis, & pronitas in inclinatione ad actum aliquem ſecūdum exceſſum. Sed pronitas remanet poſt peccatum, & poteſt per culpam ſequentem intendi, & anima deformari: ergo &c.

CONTRA. Nihil, quod omnino cedit in non ens, iteratur omnino idem: ſed culpa cū deletur, omnino non eſt: ergo impoſſibile eſt per ſequentem actum eandem culpam numero renouari. ITEM. Nihil reducit aliquid deletū ad eſſe, niſi quod pōt facere eſſe: ſed unus actus nō facit, niſi unam maculam ſiue culpam in anima: ergo impoſſibile eſt plura genera peccatorum redire per unā culpam.

ITEM. Contrarium non reducit ad eſſe ſuum contrariū: ſed poſſibile eſt quod aliquis, qui primò peccauit per auaritiam, poſtmodum recidiuet per prodigalitatem: ſi ergo prodigalitas non reducit auaritiam ad eſſe, patet &c. ITEM. Si peccata dimiſſas redeunt quantum ad culpam: aut ergo quia homo hoc facit: aut quia Deus. Homo non, quia nō poteſt eodem peccato numero bis peccare. Deus non, quia neminem poteſt facere peccatorem; ergo nullo modo hoc eſt: ergo, &c.

RESOLVTIO.

Quæ ſemel per gratiam deleuit Deus; pro ſemper deleta ſunt.

RESPONDEO. Dicendum, quòd aliquorum opinio fuit, quòd priora peccata redirent, & priora demerita, ſicut oſtenſum fuit ſupra, quòd redeunt priora merita, & reuiuiſcant per gratiam ſubſequentem. Dicebant enim bona, & mala quantùm ad reditum, & uiuificationem pari paſſu ambulare, ſecundùm illud quòd dominus dicit Exec. xviii. de uiro iuſto, qui ſi ſe a iuſtitia auertit, omnium iuſtitiarum eius non recordabor: & de peccatore reſurgente, quod nō recordatur iniquitatum. Sed tamen illud non uidetur intellegibile, quòd eadē charitas amiſſa redeat, ſi eſt habitus creatus, nec quòd eadem culpa ſimi- *Diſt. 14 ar. 4. q. 3*

liter: ſi enim omnino deletur: nõ redit eadẽ, quæ prius: ſed noua. Et ideo fuit ſecunda opinio magis aliquantulũ temperata, ꝙ peccata non redeant niſi per quatuor peccatorum genera. ſ. per odium fraternum, ꝑ apoſtaſiám, per contemptum confitendí, & per hoc, ꝙ dolet ſe penituiſſe. Vnde fecerunt uerſus.

Fratres odit, apoſtat: fit, ſpernitque fateri. Pœnituiſſe piget, priſtina culpa redit. Ratio autem eorum præter auctoritates, quæ hoc dicere uidentur, & tanguntur in litera; fuit: qa dominus remittit culpam ſub quadruplici conditione. ſ. ſi ipſe dimittat proximo, ſi perſeueret in fide, ſi confiteatur culpam, ſi perpetuo deteſtetur culpam cõmiſſam: & quoniam pactio frangitur non exiſtente conditione, quãdo aliquis peccat aliquo genere peccatorum, dicunt culpã redire. Sed nec iſta poſitio dẽt teneri, licet fuerit magni clerici. ſ. Præpoſitiui: quoniam non rectum habet fundamentum. Conſtat enim culpam non deleri niſi per gratiam, conſtat etiam ad præſentiam gratiæ omnino deleri culpam. Si enim gratia præſens eſt, culpa omnino deleta eſt, & iam non eſt; nec eſt, qui faciat eam eſſe in anima: ideo nõ uidetur eſſe probabile, quod ꝓpter aliquam conditionem deficientem, culpa dimiſſa iterum redeat. Et ideo eſt poſitio probabilis, & recta, quam tenent moderni Doctores, qđ peccata dimiſſa nullo modo redeant quò ad culpam. Et concedendæ ſunt rationes quo ad partem iſtã.

Ad illvd, quod obiicitur primò de remotione operimenti. Dicendum, quod aliud eſt operiri in conſpectu hominis, aliud in conſpectu Dei. In conſpectu hominis cooperiri poteſt aliquid, ita tamen quod ꝓꝑ hoc non deſinat: ſicut pictura operitur panno, non quia non ſit: ſed quia non apparet. In conſpectu autem Dei quem nihil poteſt latere, operire eſt facere, quod non ſit: & hoc modo charitas operit priora peccata delẽdo: & ideo cum iam non ſunt, remoto operimento non apparent. Ad illvd, quod obiicitur, quod gratia uiuificat opera mortificata, reſpondetur ad hoc, quod non eſt ſimile, tum ex parte gratiæ, tunc ex parte bonorum, tum ex parte diuinæ miſericordiæ. Ex parte gratiæ, quoniam ipſa potentior eſt ad bonum, quam culpa in malum. Et parte bonorum: quia connexio eſt in bonis, & manet in unitate corporis myſtici: non ſic eſt in malis. Et parte diuinæ miſericordiæ, quæ pronior eſt ad miſerendum, quam ad condennandum, & ideo non ualet. Sed aliter poteſt dici, quod aliud eſt bona opera mortificari, aliud peccata deleri. Bona namque opera mortificantur, non quia eſſe deſinant: ſed quia reputantur indigna remuneratione æterna propter indignitatem ſolùm peccantis. Sed peccata deleri, uerè dicit peccati expulſionem, & remotionem talis uitii ab anima. Vnde ſicut charitas, quæ eſt habitus animæ, numquam eadem redit ſi amittatur: ſic nec culpa eadem redire poteſt.

Ad illvd, ꝙ obiicitur de effe ctu immediato. Dicendum, ꝙ ef fectus habet comparari ad aliquã cãm dupliciter. Aut ſicut introducentem, & conſeruãtem, ut lumen ad ſolẽ: & ſic locũ habet illa maxima. Aut ſicut ad introducentem ſolum: ſic non habet locum. Si.n. cultellus infligit plagam, non oportet qđ deſtructo cultello, deſtruatur plaga. Sic in propoſito eſt intelligẽdum, quod gratia in ſuo primo aduentu facit culpam, quam inuenit in anima amplius nõ eſſe.

Ad illvd, quod obiicitur de deformitate, & pronitate. Dicẽdum quod neutra reddit omnino eadem numero. Sed quãuis de pronitate aliquo modo poſſit eſſe verum, non intenditur tamẽ deformitas, quæ eſt in priuatione boni, & nota diſplicentiæ eadem eſſe nõ poteſt: & hæc eſt culpa proprie loquẽdo, ſicut planum eſt in Secundo Libro.

Qvaestio II.

An ſaltem redeant quò ad reatum?

Vtrvm peccata dimiſſa redeant quantùm ad reatũ. Et ꝙ ſic uidetur per tex. 18. Matt. Serue nequam, omne debitum dimiſi tibi &c. Et poſt. Tradidit eũ tortoribus, quouſque redderet &c. Et poſt. Sic pater ueſter: ergo dominus debitum quod dimiſerat, iterum exigit: ergo &c. Item. Ponatur quod aliquis ante completam ſatisfactionem cadat in culpam, conſtat quod ſatisfacere non poteſt extra gratiã: ponatur ergo quod decedat, iſte reatum ſecum portat, qui nõ poteſt ſolui per pœnam ſatisfactoriã: ergo punitur pœna æterna. Item. Quot peccata ſunt iſti dimiſſa, tot tenetur gratias agere, tot etiam tenetur deteſtari continue peccata: ſed cum peccat uno peccato, omittit gratias agere, & peccata deteſtari: ergo tot pęnarũ reus erit, quot prius erat. Item. In legibus humanis ſeruus manumiſſus redigitur in ſeruitutem, quando dominum ſuũ attrectat manu cruenta, uel pro alia enormi offenſa: ergo ſi leges iſtę a lege procedant æterna, uidetur quod Deus ſimiliter: ergo ita recidiuantem aſſidue reputat obligatum ad pœnam, ſicut prius reputabat.

Contra. Non iudicat Deus bis in idipſum. Naum. 1. non ergo bis punit: ſi ergo aliquis pro peccato commiſſo pœnituit, & ſe puniuit, uidetur quod amplius pro illo non puniat, quantumcunque peccet aliàs: ergo &c. Item. Reatus pœnæ æternæ eſt inſeparabiliter annexus culpæ: ſed culpa non poteſt redire: ergo &c. Item. Si reatus peccatorum præcedentium redit: ergo nulla eſt in mundo utilitas, quod quis bene fecit: & pœnituit: ſed hoc videtur impiũ dicere: ergo &c. Item. Dona Dei ſunt ſine pęnitentia: ergo ſi Deus aliquid condonat, non pęnitet de condonatione: ergo nõ poteſt reatus redire, quẽ Deus dimiſit, uel a quo ſoluit.

Resolvtio.

Quò ad pœnam damni redeunt quidem; quo uerò ad pœnam ſenſus minimè, niſi in mortali, et non in gratia illorum pœnitentiã expleuiſſet.

Resp. Dicendum ꝙ aliqui uoluerunt dicere peccata pręcedẽtia re-

tia redire quo ad reatum: quia per culpam ſequentem tot reatibus obligatur ad pœnam, quot prius erat obligatus. Et ratio huius tangitur in litera. Dicebant enim, quod quot peccata cõmiſerat, tot uinculis obligabatur, cum ueniebat ad pœnitentiam, ut deteſtaretur præterita mala: & ideo cum peccat, omnia uincula rumpit: & ideo tot reatibus reus eſt, quot prius peccata cõmiſit. Sed illud nihil eſt. Primũ: qa ſufficit una deteſtatione deteſtari cętera: nec tenetur ſimul, & ſemel diuiſim deteſtari omnino: ergo in uno non peccat niſi omiſſione unica. Aliorum opinio fuit, ꝙ peccata priora redeãt per recidiuum quantùm ad æqualentiam; pro eo quod ingratitudo, quæ eſt conditio peccati, adeo aggrauat peccatum, ut ſit ita reus, ſicut per omnia peccata præcedentia reus fuerat. Sed illud non uidetur uerum. Primò, quia ingratitudo penſatur ſecũdum quantitatem beneficii: ſed maius beneficium pręſtat Deus conſeruando innocentiam, quã reuocando ad pœnitentiam. ergo grauius peccauit, cum primo innocentiam perdidit, quã quãdo recidiuauit: ergo ingratitudo non facit, quod adeo ſit peccatum graue, ut præcedentia. Præterea. Ingratitudo iſta eſt peccati circunſtãtia a parte peccantis: ſed magis aggrauat peccatum libido, uel genus peccati, quàm aggrauet circunſtantia: ergo nunquam propter ingratitudinem unum peccatum leue ſecundum genus ęquipollet peccatis præcedentibus grauibus, & enormibus. Et ideo aliter dicendum, quòd reatus eſt obligatio ad pœnam: pœna autem peccati duplex eſt, ſcilicet pœna dãni, & ſenſus. Poſſumus ergo loqui de reatu peccati dupliciter, aut quantùm ad pœnam damni, aut quantùm ad pœnam ſenſus. Si quantùm ad pœnam damni: ſic quia qui peccat in uno, factus eſt omnium reus; credendum eſt, ꝙ peccata dimiſſa redeunt. Si autem loquamur quãtum ad pœnam ſenſus, ſic diſtinguendum eſt. Quia quędam peccata ſunt omnino dimiſſa quantùm ad pœnam, & culpã, & talia nullo modo redeunt. Quędã autem dimiſſa ſunt in parte, & de talibus fienda eſt ſatisfactio. Et quoniam culpa ſequens tollit potentiam ſatisfaciendi, quã diu manet; per hoc ipſum iſte obligatur ad ſupplicium æternum, non ratione ſui principaliter, ſed ratione annexi: & ſic intelligendum eſt peccata redire. Verum eſt etiam, ꝙ aliquo modo aggrauat culpàm ſequentem præcedens remiſsio: quia eſt ibi contemptus præſtiti beneficii: non tamen ita, quod faciat æquiualentiam.

Ad illud, quod obiicitur de auctoritate Matth. Dicendum, ꝙ ſecundùm alterum horũ modorum intelligendum eſt, & ſimiliter ſequens obiectum patet: quia uerum concludit. Ad illud, quod obiicitur de tẽtionibus, iam reſponſum eſt per interemptionem, quia non tot tẽtionibus tenetur: ſed ea ſola tentionem, qua tenetur conteri. Ad illud, quod obiicitur de ſeruo manumiſſo. Dicendum, ꝙ in legibus humanis illud ſit

ad cautelam, & terrorem: & iō non oportet ſic ī lege diuina reperiri. Rationes autem ad oppoſitum, quibus oſtenditur, q́d reatus non omnino redit, uerum concludunt.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An ſacramentum pœnitentiæ inſtitutum fuerit?

Conſequenter quantū ad ſecūdam partem diſtinctionis quæritur de pœnitentia in ratione ſacramenti: & cū ad rationem ſacramenti duo concurrant. ſ. inſtitutio, & ſignificatio, de quibus duobus in litera agitur; ideo circa hæc duo quęruntur. Primò q̄ritur de pęnitentia quātùm ad inſtitutionē. Scd̄ò, quantùm ad ſignificationem.

VTRVM ſacramentum pęnitentiæ fuerit inſtitutum. Et ꝙ ſic uidetur: Ita diffinit Hugo. ſacramētum. Sacramentum eſt ex ſimilitudine repræſentans, ex inſtitutione ſignificans, &c. ſi ergo pœnitentia eſt ſacramentum; patet &c. ITEM. Sicut dominus præcepit baptizari, ita præcepit pœnitentiam agere, ſicut patet Matth. iiii. Et ſicut dicitur Iohan. iii. Niſi quis renatus fuerit, &c. ita dicitur Luc. xiii. Si pœnitentiam non egeritis, omnes ſimul peribitis: ergo ſicut præcipiendò baptizari, inſtituit baptiſmatis ſacramentum: ita præcipiendo pœnitere, inſtituit ſacramentum pœnitentiæ. ITEM. Modus agendi pœnitentiā in ueteri lege fuit præfixus; ſicut patet Leuitic. ſimiliter in noua, ſecundùm ſacerdotis arbitriū: ſed talis modus non eſt ex naturæ dictamine: ergo eſt ex inſtitutione.

Lib. 2. par. 9. Cap. 2.

Cap. 4. & 5.

CONTRA. Hug. de ſancto Victo. dicit, ꝙ in lege naturę nullū ſacramentū inſtitutū fuit ſub p̄cepto; ſed ſolū ſub conſilio. Sed pœnitentia in lege naturæ fuit ſub pręcepto; quia nemo ſine ea unquam ſaluari potuit: ergo nō fuit inſtituta. ITEM. Nullum ſacramētum indiget inſtitutione, ꝙ eſt ex naturali dictamine; ſed pęnitentia eſt ex naturali dictamine: quia naturaliter dictat ratio, q́d peccans & offendens debet per pœnitentiæ humilitatē recōciliari: ergo &c. ITEM. Omne ſacramētum, quod inſtitutū eſt, uariatum eſt: ſed pœnitentia ſemper fuit ab initio uſque nunc quantùm ad contritionē, & ſatisfactionem ſaltem: ergo non uidetur per legem inſtitutum. ITEM. Si inſtitutum eſt ſacramentum, quæritur ubi, & a quo. Si ibi, ubi dicitur, Agite pœnitentiam. Similiter inſtitutum poteſt dici a Iohanne, qui prædicauit. Pœnitentiam agite. Si ibi. Vade, & oſtende te ſacerdotibus; ſed conſtat quod intelligebatur de ſacerdotibus legalibus. Si ibi. Quorum remiſeritis peccata. Sed contra. Ibi eſt inſtitutum quod eſt ordinis ſacerdotalis.

Libr. I. de Sacramē. par. 11. cap. 3.

Matt. 3. 4. 8.

Ioā. 20

RESOLVTIO.

Pœnitentia ut reconciliatiua Deo tantùm, a natura dictatur: ut uero etiam reconciliatiua eſt eccleſiæ, ab utraque lege ſcripta inſtitutionem habet; ſed complete ab Euangelica.

RESP. Dicendum, quòd de pęnitentia

nitẽtia eſt loqui dupliciter, aut prout eſt recõciliatiua Deo, aut prout eſt non ſolũ reconciliatiua deo, ſed ẽt eccleſiæ. Si loquamur de ipſa prout deo reconciliat, ſic eſt de dictamine legis naturalis, quæ dictat cõteri de peccato, & humiliari debere, tamẽ aliqua illuſtratione fidei: & ſic tale ſacramentale potius habuit inſinuationẽ, quã inſtitutionẽ. eo.n. ꝙ natura dictabat, īſinuari ſufficiebat. Et aliqui uolũt dicere, qđ inſinuatum fuit ante lapſum in illo uerbo Geneſis. In
Cap. 2 quacunque die comederitis &c. Sed illud uerbũ uidetur potius minari ſupplicium, quam inſtituere remedium. Et iterum. Cũ pœnitentia ſit in remedium de ſua inſtitutione primaria, nõ uidetur cõpetens eius inſtitutio, niſi ex quo cœpit peccatum. Et ideo eſt alia poſitio, & melior, quod dominus tunc inſinuauit, & inſtituit, quando poſt pecca
Gen. 3 tum Adam uocauit. Vbi es? Vbi dicit Glo. quod monebat eũ redire ad cor, iuxta illud prophe
Iſa. 46 ticũ, Redite præuaricatores ad cor: & multæ Gloſę, quæ ibi ponuntur hoc innuunt. Et ſic patet, ꝙ pnĩa prout fuit ſacramentum reconcilians deo, ibi fuit inſinuatum quãtum pro illo tempore ſufficiebat: & illa inſinuatio cum naturali dictamine ſufficiebat loco inſtitutionis. Eſt & alio mõ loqui de pœnitentia ſecundum ꝙ eſt ſacramentum eccleſiæ: & ſic habuit inſtitutionẽ in lege ſcripta, ſiue Moſayca ſiue Euangelica. In lege Moſayca, q̃a nondũ erat vnitas ꝑfecta, nec perfecta reconciliatio inſtitutionẽ habuit ſecũdũ imperfectionẽ. ſ. quantum ad quandam generalitatẽ in determinatione oblationũ, quę erãt loco confeſſionis, & ſatisfactionis. In lege autem noua, ubi unitas eccleſiaſtica eſt perfecta, & recõciliatio plena, inſtituta fuit ſecundùm ſtatum ꝑfectionis, & quantùm ad formale, qđ ẽ abſolutio ſacerdotalis, & ligatio, & quãtùm ad materiale, quod ẽ qdam lucida, & aperta cõfeſſio non ſolùm in generali, uerum etiam in ſpeciali. Et primum dominus inſtituit per ſe, & ꝓmulgauit. ſ. clauium poteſtatem poſt reſurrectionẽ. Ioã. 20
Secundum uerò inſtitutum fuit per Apoſtolos, uel (ut melius dicam) promulgatum; quia dominus Apoſtolos docuit, & ipſi a domino docti, & auctoritate ab ipſo accepta, immo eius auctoritate promulgauerunt. Non.n. nobis tradiderunt, niſi qđ a domino, uel a dñi ſpũ acceperunt. Et ſic patet qñ, & qũo, & vbi, & a quo inſtitutum ẽ hoc ſacr̃m. Concedendæ igitur ſunt rationes hoc probantes.

Ad illvd, qđ obĩ, ꝙ nõ fuit inſtitutum in lege naturæ. Dicẽdum, quod propriè inſtitutum non fuit ꝑcepto diſciplinæ, uel præcepto ſacr̃ali: ſed magis ex ꝓcepto naturali, ad qđ illuminabat excitatio, & uiſitatio Dei, qua hoĩes increpauit in ſigno audibili: & increpat ſpiritualiter ꝑ dolorem in lectulo, & omnia oſſa hominis marceſcere facit. Ad illvd, quod obiicitur, qđ eſt ex naturali dictamine. Dicẽdum, ꝙ uerũ cõcludit ſecundũ illam acceptionem: attamen q̃a natura per ſe non ſufficit, patet &c. Ad illvd, quod obiicitur

Quod

qđ nõ eſt uariatũ. Dicẽdum, ꝙ inquantũ eſt ſacramẽtum eccleſiæ, uariatũ eſt: & lex ſcripta aliqd addidit ſupra illud, qđ erat naturalis dictaminis: & lex euãgelica illud additũ nõ euacuauit, imo magis impleuit in addẽdo additione pfecta. QVOD q̃ritur, ubi, & a quo ſit inſtitutum, iam patet ex prædictis.

QVAESTIO II.

Quod ſignum & quod ve ſignatum in ſacramento pœnitentiæ?

DE pœnitentia quantùm ad ſignificationem. Et quæritur, quid ſit hic ſignum, & q̃d ſignatum. Et uidetur, ꝙ pœnitentia exterior ſignificet interiorẽ, ſic. Sacramentũ illud ſignificat ex inſtitutione, qđ repræſentat naturaliter: ſed pœnitentia exterior naturaliter repræſentat interiorem: ergo illud ſignificat ex inſtitutione. ITEM. Sicut ſe hẽt baptiſmus corporalis ad ſpiritualem, ſic pœnitẽtia exterior ad interiorem: ſed baptiſmus fluminis ſignificat baptiſmũ flaminis: & hoc ex inſtitutione: ergo & pęnitẽtia exterior interiorẽ. ITEM. Pnĩa ſacramentum liberat a naufragio: ſed impoſſibile eſt peccantem actualiter a naufragio liberari niſi ꝑ pnĩam interiorẽ: ergo pnĩa ſacramentum in ſe continet eam; ſed non in ratione ſigni: ergo in ratione ſignati. ITEM. Pnĩa pſeſſiua ad baptiſmi puritatem conatur reducere: ſed peccator nunquam reducitur ad puritatem illam niſi per pœnitudinem cordis: ergo pœnitentia exterior interiorem ſignificat.

CONTRA. Hugo. Sacramentum eſt materiale elementũ, foris ſenſibiliter propoſitum, ex ſimilitudine repræſentãs: ſed exterior pęnitentia non eſt talis: quia non eſt elementum: ergo non eſt ſacramẽtum, nec ſignũ. ITEM. Interior pœnitentia eſt uirtus, uel actus uirtutis: ſed gratiæ uirtutum, & ſacramentorũ differentes ſunt: ergo interior pęnitentia non eſt res alicuius ſacramenti. ITEM. Quandocunque rectè ordinãtur ſignum, & ſignatũ in ſacramento, ſignum cauſa eſt ſignati per diffinitionẽ ſacramenti ſuperius habitã: ſed pœnitentia exterior nõ eſt cauſa ĩterioris, nec illa affectus, immo ecõuerſo: ergo &c. ITEM. Cum in perfectione pęnitentiæ tria ſint. ſ. contritio, confeſſio, ſatisfactio, quæritur ratione cuius dicitur exterior, & rõne cuius dicitur interior. Si dicitur interior rõne cõtritionis, & exterior rõne confeſſionis, & ſatisfactionis. Cõtra. Iſta nõ ſignificant contritionem: ſed potius uoluntatẽ confitendi, & ſatisfaciendi. Si dicitur exterior ratione triũ, tunc ergo cum ſint tria diuerſa, erũt tria ſacramenta. Si dicas, quòd uniuntur, quæro quo genere unitatis uniuntur.

RESOLVTIO.

Res eſt peccati remiſſio; ſignum exterior pœnitentis humiliatio; ſignum & res eiuſdem interior pœnitudo.

RESPONDEO. Dicẽdũ, ꝙ ſicut in iudicando de inſtitutione oportet iudiciũ uariari de pnĩa, ſecundũ qđ eſt ſacramẽtũ recõcilians Deo, & ſecundũ qđ recõciliat non ſolùm Deo, ſed etiam eccleſię: ſic & in propoſito. Secũdùm namq; quod eſt ſacramentum

tum reconcilians Deo, pro re habet peccati remiſsionem, pro ſigno hēt exteriorem humiliationem, ſiue in habitu, ſiue in uerbo; pro re, & ſigno interiorem pœnitudinē. Nec oportet, quod primum ſit cauſa medii, ſed potius econuerſo: & hoc quia eſt ex naturali dictamine: iō ꝓcedit exterius ab interiori, nō exterius facit id, quod interius eſt. Sed inquantū eſt ſacr̄m eccleſię inſtitutionē habēs, ſic hēt rōnē cauſæ, & ſigni ſicut alia ſacr̄a: & rō cauſalitatis reſidet penes id, ꝙ formale eſt, rō uerò ſigni penes id, quod materiale eſt. Materiale aūt in hoc ſacramento ē humiliatio pœnitentis, ſiue quātū ad actū cōtritionis, ſiue quantū ad uerbum accuſationis, ſiue quantum ad pœnā ſatisfactionis: formale uerò eſt abſolutio ſacerdotis; hæc duo ſimul iūcta ſignificant pœnitentiā interiorē, ſecundùm qđ ꝑ ipſam eſt remiſſio culpę perfecta quātū ad culpā, & quātū ad pœnā, & quātū ad remiſſionē peccati. Quātū ad culpam rationē hēt ſigni exterius ſacramentum. Quantū ad remiſſionē pœnæ hēt quodammodo rationē cauſæ. Et ſic patet ꝗd in hoc ſacramento ſit res .ſ. peccati remiſſio ꝑfecta: & ꝗd ſignum .ſ. exterior pnīa ſecūdū eccleſiaſticam formā, in qua eſt humiliatio, & abſolutio: res & ſignum eſt interior pœnitudo; Vnde cōcedendæ ſunt rationes ad primam partem.

Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ non eſt elementū. Dicendū, ꝙ Hug. ualde large ſumit elemētū ad oē illud, ꝙ exterius apparet ſenſibus. Vel ſi approprietur ad corporalia ſacramenta, tunc non intelligitur niſi de ſacramētis propriis no. leg. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ gratiæ uirtutū differunt a gratia ſacramētorū. Dicendū, ꝙ uerū eſt aliquo modo: ſed non oportet quantū ad eſſentiam: ſed ſufficit quantū ad effectū, ut ſupra determinatum eſt in principio: & ſic eſt in propoſito. Nā pnīa interior eſt res exterioris, ſecundū qđ ultra rectitudinē uirtutis addit ulteriorē effectum .ſ. remiſſionis ꝑfectæ quantùm ad culpam, & pœnā, quādo exterior eſt perfecta: & eſt ſimile in baptiſmo, ut uiſum eſt ſupra. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ interior eſt cauſa exterioris. Dicēdum, ꝙ ꝗa hoc ſacramentum partim eſt naturalis dictaminis; partim inſtitutionis: ideo ſignum exterius quodammodo cauſatur & quodam modo cauſat. Nam deteſtatio interior inquātū deteſtatio eſt, bene facit exterius hoīem humiliari: ſed ſecundùm qđ abſoluit in integrum a culpa, & pœna, hoc hēt ab exteriori abſolutione, & pnīa: & ſic patet, quod cōuenientiſſime eſt ordinatio in ſignificādo, & cauſando ſecundū qđ ei competit. Ad illvd, quod obiicitur; ratione cuius illorū trium eſt ſignum: dico ꝙ ratione oīum. Sumitur enim cōtritio pro exteriori gemitu: nec tamen tria ſunt ſacramenta: ſed illa tria, ut unum perfectum ſignum ſignificant pœnitentiam perfectam. Et hoc patet, quia ſi uerè pœnitet corde: ergo dolet: & hoc ſignificatur per gemitū contritionis: ergo deteſtatur culpam, & ſe redarguit: & hoc ſignificatur

Diſt. 4. art. 1.

gnificatur per uerbum cõfeſſionis: ergo hẽt uoluntatem emendandi: & hæc ſignificatur ꝑ pœnam ſatisfactionis. Hæc tria cõtinet pœnitẽtia interior, quæ eſt una, & uera uirtus: & ideo omnia ſigna exteriora in unum ꝑfectum ſignum concurrunt, & ſunt unum ſacramentum, & habẽt unitatẽ ſacramẽti: & eſt modus ſpecialis unitatis, cum multimodi aſſignentur a diuerſis. Et ſi tu obiicias, quod non ſunt ſimul. Dicendum, ꝙ ſaltem quantùm ad propoſitum, ſiue uoluntatis uotũ unũ manet in alio: ut qui cõteritur uerè, proponit cõfiteri, & ſatisfacere, aliter non eſt contritio uera: ſic intelligendum eſt de aliis.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An pœnitentia ſit fundamentum chriſtiani ædificij?

CONSEQVENTER quantùm ad intelligentiam omniũ horum, quæ dicta ſunt in hoc tractatu de pœnitentia, quæritur de pnĩa ſecundùm qđ habet rationem fundamenti. Et circa hoc duo quæruntur. Primò de ratione fundamẽti in ſe. Secundò uerò in relatione ad rationem tabulæ.

QVOD pœnitentia teneat rationem fundamenti oſtẽditur. Heb. 6. Non rurſus iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis. Ibi Gloſ. Quod prius dixit inchoationis ſermonem, nunc uocat fundamentũ: ſed in ſermone quo eruditur ueniens ad Chriſtum, pœnitentia eſt fundamentum, quod patet per illum excellentem Doctorẽ Io. qui prædicauit, Agite pnĩam. Patet etiam per Doctorẽ doctorum, ꝗ incepit pdicationẽ ſuã ab hoc uerbo: Agite pẽnitentiã. Mat. 4 G'o. Pœnitentia eſt prima uirtus, quia ibi dicitur, Prima uirtus eſt per pnĩam perimere ueterem hoĩem. ITEM. Impoſſibile eſt domũ Dei ædificare in corde, niſi deſtruatur ædificiũ Satanæ, & ipſe expellatur: ſed hoc primo fit introductione pœnitentiæ: ergo uidetur, qđ pœnitentia primò ſternatur: ergo ipſa eſt fundamentum.

CONTRA. 1. ad Cor. 3. Fundamentũ aliud nemo ponere pt pter id, quod poſitum eſt, ꝙ eſt Chriſtus: ergo ſi Chriſtus ſolus eſt fundamentũ, & pnĩa nõ eſt Chriſtus, patet &c. ITEM. Heb. 11. Fides eſt ſubſtantia ſperãdarum rerũ, &c. Gl. Eſt fundamẽtum oĩum bonorũ: ſed nõ ſunt duo fundamẽta: ergo. &c. ITEM. Pœnitentia, & impœnitẽtia ſunt oppoſita: ſed impœnitẽtia eſt cõſummatio ædificii diabolici: ergo non fundamentũ: ergo ꝑ oppoſitum ur, ꝙ pnĩa ſit conſummatio ædificii Ieſu Chriſti, non fundamentũ. ITEM. Quæritur de numero, & ordine eorũ, quæ ponũtur in fundamẽto ab Apoſtolo. Ponit.n. duas uirtutes cũ dicit, Non rurſus iacientes fundamẽtũ pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum. Tangit ẽt duo ſacramenta, cũ dicit, baptiſmatũ doctrinæ, impoſitionis quoq; manuũ. Duos articulos fidei cum dicit, Reſurrectionis mortuorũ, & iudicii æterni, Cũ multo plures ſint uirtutes, & multo plura ſint ſacramẽta,

&

& ẽt articuli, quęrit quare hęc tantũ tot enumerat. ITEM. Quęritur iuxta hoc, cum fundamentum dicatur Chriſtus. 1. Cor. 3. Fundamẽtum nemo aliud, &c. Dicatur ẽt pnĩa in auctoritate pdicta. Dicatur ẽt fides Heb. 11. in Tex. & Glo. Dicatur charitas Eph. 3. In charitate radicati, & fundati. Dicatur humilitas ſecũdùm Greg. q dicit in Moral. Totũ ruinę creſcit, qđ ædificas; ſi ante molem fabricę humilitatis fundamenta nõ proiicias. Dicatur patiẽtia ſecũdũ † prudẽtẽ dicẽte, *Nam minor eſt uirtus, quam non patientia firmat*, ſecundùm quam communem naturam in his repertam dicitur potius ſundamentum de his, quã de aliis.

† Prudentium.

RESOLVTIO.

Ex hoc ſolum pœnitentia, fundamentum dicitur chriſtiani ædificij, quòd prohibens ſ. immunditiam peccati remouet.

RESP. Ad ultimum iam quæſitum intelligendum, notãdũ, ꝙ fundamẽtũ dr dupliciter. Vno mõ locus, in quo ædificium ſtabilitur: & hoc modo dicit Chriſtus fundamentum: & hoc bene notatur in Glo. 1. ad Cor. 3. ubi dicitur, ꝙ ſicut totum ædificiũ materiale tendit deorſum: qa locum fundãs eſt deorſum: ſic ſpirituale ædificium tẽdit ſurſum: quia Chriſtus dominus, qui fundamentum eſt ſpiritualis ædificii, eſt ſurſum. Alio modo dicitur fundamentum illud, ſecundùm ꝙ res locatur in ſuo ſuſtẽtaculo, & hoc põt eſſe tripliciter. Aut illud, per quod prohibens remouetur, aut illud, per quod ibi locatur, aut illud, per quod confirmatur & ſtabilitur. Si eſt illud, ꝑ quod remouetur prohibẽs: ſic eſt pœnitentia, quę remouet peccati immũdiciam: ſuper quam erat conſtructa machina diabolica. Si autem ſit, ut collocãs: ſed duo ſunt in nobis, per quæ nati ſumus locari, & tẽdere ad locum noſtrũ ſ. intellectus, & affectus. Intellectus locatur in Chriſto per fidem, & affectus locatur, & conglutinatur per charitatem: & ideo non tantum dicit Apoſtolus, In charitate fundati; uerùm etiam, radicati. Si autem ſit, ut defendẽs, & roborans: aut contra uentum proſperitatis; aut cõtra uentum aduerſitatis. Si contra uentum proſperitatis, eſt humilitas. Si cõtra uentum aduerſitatis, eſt patientia, ſiue fortitudo. Et ſic per hoc fundatur ſupra firmam petram ipſa anima: & ſic patet, ꝙ ratio fundamenti de omnibus dicitur ſecundùm quãdam analogiam, quæ ortum, & radicem habet in Chriſto.

AD ILLVD ergo, quod quęrit, utrum pnĩa ſit fundamentum. Dicendum, ꝙ ſic accedenti ad Chriſtum de regione diſſimilitudinis, ſiue peccati. Et patet reſponſio et ad illud, quod obiicitur de fide, & de Chriſto. AD ILLVD ergo, qđ obiicitur, de impęnitentia. Dicendum, ꝙ qa priuatiuè opponitur, & in priuatiuè oppoſitis tenet conſequentia ecõtrario, nõ in ꝓpio: ſicut patet in cõpoſitione rei, & reſolutione: quia qđ eſt primum in componẽdo, ultimũ eſt in reſoluendo; iõ hæc ratio potius facit ad oppoſitũ, quã ad propoſitũ. AD ILLVD, qđ quęritur de numero, & ordine eorum, quę ponuntur

tur id fundamento. Dicendum, ꝙ Apoſtolus (ſicut dicit Gloſ.) uocat fundamentum ſermonē inchoationis, id eſt ſermonem, qui debet fieri his, qui ad Chriſtū ſunt uocandi primo. In hoc autem ſermone tria comprehendit, quæ habet neceſſario cognoſcere, ſi quis uult ad legem Chriſtianorum introire, & per hanc ad uitam uenire. Oportet enim uolentem ad Deum pertingere, quòd ſciat quo debet tēdere, & adiutorium per quod poteſt ꝑuenire, & uiam per quam debet incedere. Terminus eſt præmium, adiutorium eſt ſacramētum, uia eſt uirtus, ſiue uirtutis opus, quod eſt præceptum, & hæc tria ſcire oportet uolēti ad Deum peruenire, ſecundùm illud Hugo. quòd tria ſunt maximè attendenda præcepta ſacramenta promiſſa. Via igitur eſt in uirtutibus: & quoniā ad hoc quòd recta uia procedat, neceſſe habet declinare a malo, & tendere in bonum: ideo duplicē ponit uirtutem: unam, per quā declinatur a malo, & hæc eſt pœnitentia: aliam per quam tenditur in bonum, & hęc eſt fides tēdens Deum per dilectionem, q̄ ſequitur pœnitentiam quātùm ad tendentiam, licet antecedat quātùm ad cognitionem. Adiutorium ſimiliter oportet duplex ſaltem eſſe. Vnū ꝙ liberat a malo: & hoc eſt ſacramētum baptiſmi, in quo delentur peccata. Alterum quod confirmat in bono, & hoc eſt confirmatio, ſiue manuum impoſitio. Similiter retributionem duplicem oportet cognoſcere. ſ. bonorum, & malorum. Bonorum per reſurrectionem mortuorum remunerandum ꝑ gloriā. Malorum ꝑ iudiciū æternū. Hæc oportuit primò prędicari, & inter prima hęc primo pęnitentiā: & ſic patet numerus, & ordo: & noſtra etiam eſt inſtructio, qualiter docere debemus eos, qui de nouo ueniunt ad legem Chriſti.

QVAESTIO II.

An pœnitentia ſicut fundamentum dicitur: & tabula etiam dici poſſit?

DE pœnitentia ſub ratione tabulæ. Et primò uidetur, ꝙ iſta duo non compatiātur ſe circa pœnitentiam. ſ. tabula, & fundamentum, quoniam fundamēti eſt ſubſiſtere, & tabulæ eſt ſuperefferri: ergo ſi pœnitentia rectè dicitur fundamētum, improprie a Magiſtro tabula appellatur. ITEM. Hier. ſuper illud. Peccatum ſuum ſicut Sodoma &c. Secunda tabula poſt naufragiū eſt peccati abſconſio: ſed pęnitētia conſiſtit in peccati deteſtatione: ergo &c. ITEM. Fundamētum eſt primum: ergo ſi pœnitētia eſt fundamentum, & eſt tabula: ergo eſt prima tabula: ergo malè dicit Hiero. quòd ſit ſecunda tabula. Vidētur enim iſta incompoſſibilia, quod ſit fundamentum, & quod ſit ſecundum. SI TV dicas, quod eſt tabula ſecundùm ꝙ eſt ſacramentum, & fundamentum ſecundùm quod eſt uirtus. Cōtra. Si eſt tabula inquantùm ſacramētum: ergo eſt ſecundùm ſacramentū: ergo immediate de ipſa debet determinari poſt baptiſmum. ITEM. Tabula dicitur quia liberat a naufragio ſecūdùm qđ uirtus: ergo eſt tabula ſecundū quod uirtus.

Quæ-

Quęritur ergo ſecundùm quem tropum dicatur tabula.

RESOLVTIO.

Pœnitentia ut uirtus eſt, tropicè fundamentum dicitur: ut ſacramentum tabula.

RESPON. Dicendum, quòd pœnitentia ſiue dicatur fundamentum, ſiue tabula; ſub tropo dictum eſt: tamen ſecundùm aliã, & aliam acceptionẽ, ſecundũ ꝙ fit duplex translatio. Pœnitẽtia enim eſt uirtus, & ſic cõpetit ei ratio fundamenti. Pęnitentia ſacramentum eſt, & ſic ſecundùm hoc non competit ei ratio tabulæ. Ratio autem huius eſt, quia uirtus (ut uult Aug. de quantitate animæ) nihil aliud eſt quam æqualitas mentis undique rationi conſentientis unde eſt quędã quadratura, per quam anima in ſpirituali ędificio collocatur. Et quoniam in hac collocatione pęnitentiæ uirtus primò occurrit in ædificatione: ideo competit ei ratio primæ partis ædificii: hoc aut eſt fundamentũ: & ideo pęnitẽtię uirtuti rectiſſime aptatur nomen, & proprietas fundamenti. Sed nomen, & proprietas tabulæ competit pęnitentiæ ſacramento.

AD QVÒD intelligendum oportet noſſe, quid ſit mare, q̃d naufragium, quid nauis, & quid tabula. Mare eſt præſens ſęculũ ſecundùm illud Pſalmi. Hoc mare magnum. Nauis, quæ perducit ad portum ſalutis, eſt unitas eccleſiaſtica. De qua Sapiẽ. xiiii. Tranſeuntes mare per ratem liberati ſunt. Et Act. xxiii. Niſi in naui manſeritis &c. Naufragiũ nauis eſt per ſeparationem, & ſciſſionem membrorum ſecundùm illud Iudæ. Hi, qui ſegregant ſemetipſos &c. Tabula eſt adiutorium aliquod collatum, per quod poſſet ille, qui eſt in periculo naufragii, ſubleuari a periculo peccati; & hoc eſt ſacramentum. Et cum duplex ſit peccati periculũ, duplex eſt naufragium. Et duplex eſt ſacramentũ liberans a duplici naufragio, ſcilicet a naufragio originalis: & hoc eſt baptiſmus. Et quia originale eſt primũ, ideo baptiſmus eſt prima tabula, Et ſecundùm naufragium eſt per actuale: & quia hoc curat pœnitentia, ideo dicitur ſecunda tabula. Et ſic patet quòd recte dicitur fundamẽtum, & recte dicitur tabula ſecũdùm diuerſas acceptiones. Et recte inquantũ virtus dr̃ fundamẽtũ, rectè inquantũ ſacramentũ liberans a naufragio dicitur ſecunda tabula.

Pſ. 103

ET SIC patet illud argumentum. Eſt ſecũda tabula: ergo eſt ſecundùm ſacramentum. Patet etiam ſecũdo obiectum de compoſſibilitat. horũ duorum. AD ILLVD ergo, quod obiicitur de abſconſione. Dicendum, quod eſt abſconſio per hypocriſim, & per pœnitentiam ueram, quę totum remittit. Et Hierony. loquitur de abſcõſione ſecunda, quæ fit per reuelationem, non de prima. AD ILLVD, q̃d obiicitur, quod pœnitentia liberat ſecundũ quod uirtus. Dicendum, q̃d ſicut fides ſupplet locum baptiſmi, ubi quis non poteſt baptizari: ſic pœnitentia uirtus locũ ſacramenti: attamen quia hoc nõ habet niſi in articulo neceſſitatis, ut poſſit a naufragio liberare, ſacramẽtum autem habet de

ſe: ideo ratio tabulæ debet ſacramento attribui, non uirtuti. Præterea. Sacramētum reſpicit liberationē a malo, ſiue a periculo, non ſic uirtus. Et quia tabula ſonat in rationem refugii, & liberationis a malo naufragii, & periculo peccati: ideo magis cōpetit ſacramento, quam uirtuti: & ſic patet reſpōſio ad obiecta omnia circa partem oppoſitam. Solum hoc diligenter attendendū eſt, quòd quādiu ſumus in hoc mari, ſtringamus tabulam propter periculum euitandum a mari magno.

DISTINCTIO VIGESIMATERTIA.

De ſacramento Vnctionis extremæ.

PRæter præmiſſa eſt etiam aliud ſacramētum. ſ. Vnctio infirmorum: quæ fit in extremis oleo per epiſcopum conſecrato. Et ſunt tria genera unctionis. Eſt. n. unctio quæ fit chriſmate: quæ dicitur principalis unctio, quia in ea principaliter paracletus datur. Vnde & propter abundātiam gratiæ duos liquores mistos habet, oleum. ſ. & balſamum: oleum conſcientiæ, balſamum bonæ famæ. Chriſma uero Græcè unctio Latinè dicitur. Nec tamen omne oleum ad unctionem ſanctificatum chriſma uocatur, ſed illud ſolum quod miſcetur cum balſamo: quo capita Regum & Pontificum unguntur, quo etiam baptizatos ſacerdos ungit in uertice, & pontifex per impoſitionē manus confirmandos ungit in fronte. Eſt & alia unctio qua cathecumeni & neophyti unguntur in pectore & inter ſcapulas, in perceptione baptiſmi. Tertia uero unctio eſt, quæ dicitur oleum infirmorum, & de qua nunc agitur.

A quibus inſtitutum ſit hoc ſacramentum.

Hoc ſacramentum unctionis infirmorum ab Apoſtolis inſtitutum legitur. Ait. n. Iacobus, infirmatur quis in uobis? inducat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine domini, & alleuiabit eum Dominus: et ſi in peccatis fuerit, dimittentur ei. (Iacobi ult. c.) *In quo oſtenditur dupliciex cauſa ſacramentum hoc inſtitutum, ſcilicet ad peccatorum remiſſionem, & ad corporalis infirmitatis alleuiationem. Vnde conſtat eum, qui hanc vnctionem fideliter deuoteq; percipit, & in corpore & in anima alleuiari: ſi tamen expedit, ut in utroq; alleuietur. Quod ſi forte corpus ualetudinem*

tudinem illi habere non expedit, illam quæ eſt animæ ſanitatem in hoc ſacramento acquirit: & ſicut in alijs ſacramentis, ita & in iſto aliud eſt ſacramentum, aliud res ſacramenti. Sacramentum eſt ipſa vnctio exterior: Res ſacramenti vnctio interior, quæ peccatorum remiſſione, & virtutum ampliatione perficitur. Et ſi ex contemptu, vel negligentia ſacramentum hoc prætermittitur, periculoſum eſt, & damnabile.

De iteratione huius ſacramenti.

Quærunt aliqui, Si hoc ſacramentum iterari poſſit, cum baptiſmus, & alia quædam ſacramenta ſemel ſuſcepta non iterentur. Auguſtinus dicit Sacramentum non iterandum, & ſacramento non faciendam eſſe iniuriam, ſed hoc dicit, vbi agit de Sacramento baptiſmi, & confirmationis, & ordinationis. Vnde non videtur illud generaliter accipiendum, ſed de Sacramento baptiſmi, confirmationis, & ordinationis, quæ nullatenus ſunt repetenda: quia ſemel tantùm, & non ſæpius datur baptiſmus, confirmatio, & ordinatio. Sacramentum verò altaris, & pænitentiæ, & coniugij ſæpe iterari videtur: quia ſæpe Sacramentum corporis percipitur, frequenter pænitentia agitur, coniugium ſæpe contrahitur. Quare ergo vnctio ſimiliter non poteſt iterari? Si morbus non reuertitur, medicina non iteretur. Si verò morbus non poteſt cohiberi, quare medicina debet prohiberi? Sicut oratio iterari poteſt, ita & vnctio iterari poſſe videtur, vtraque enim illic commemorat Iacobus, & vtrumque alteri cooperatur ad conferendam alleuiationem corporis & animæ. Cur ergo negatur vnctionem ſuper infirmum poſſe iterari, ad impetrandam ſæpius ſanitatem mentis & corporis: cum propter infirmitatem eadem ſæpe iteranda ſit oratio? Quidam autem de omni Sacramento intelligi volunt, quod non ſit iterandum, ſcilicet ſecundùm totum illud, quod pertinet ad Sacramentum, dicentes quædam ſacramenta ſæpius poſſe ſuſcipi, quædam verò non. Nec tamen quæ ſæpius ſumuntur totaliter iterantur: vt Sacramentum altaris, & vnctionis: quæ licèt ſumantur ſæpius, tamen quia non ite-

In libr. contra Parmenianũ.

Alior opinio.

quod ſacramenta quædam reſpiciunt perſonam, quædam communiter ipſam Eccleſiam: vt ſicut in naturis quædam ſunt uires ordinatæ ad cōſeruationem indiuidui, quædam ad conſeruationem ſpeciei: ſic in ſpiritualibus ſacramenta quinque ſunt ad conſeruandam, & promouendam gratiam, uel conſummādam circa ipſam perſonam, ſed ordo, & coniugium ad conſummandam ipſam Eccleſiam: & ideo: quia multitudinem reſpiciunt, ſicut multitudo ſequitur unitatem, ſic duo ſacramenta prædicta conſequuntur alia quinque, inter quæ extrema unctio ultimum locum tenet. Alia ratio aſſignata eſt ſupra circa principium huius libri Diſtinctione ſecunda, ubi tangitur ordo ſacramentorum.

Dub. 2. *Vnctio, quæ fit chriſmate, &c.*] Videtur malè dicere, quia aut unctio principalis dicitur ab ordine, aut a dignitate. Si ab ordine, falſum dicit, quia prima unctio eſt in baptiſmo. Si a dignitate, adhuc falſum dicit, quia in ſacramento ordinis eſt unctio maioris dignitatis. Reſpond. Dicendum, quòd principalis unctio dicitur confirmatio ex quadruplici cauſa. ſ. a loco quia in fronte, quæ eſt pars nobilior in corpore. A miniſtro, quia fit ab Epiſcopo. Ab elemento, ſiue materia, quia de oleo miſto cum balſamo. Poſtremo ab effectu propter abundantiam gratiæ. Vnde ibi paracletus in magna abundantia traditur: ſic etiam patuit in Apoſtolis: & hæc eſt unctio principalis. Etſi obiiciatur de ordinis ſacramento. Dicendum, quod non datur amplius munus gratiæ gratumfacientis, ſed amplius munus gratiæ gratis datæ. ſ. auctoritatis, & poteſtatis ſacerdotalis, uel Pontificalis. Datur etiā ibi munus gratię gratum facientis indignè ſuſcipientibus, licèt non tantùm. Et nota, quòd de eadem materia fit triplex unctio. Vna qua baptizati inunguntur in uertice. Alia qua confirmandi unguntur in fronte. Tertia, qua inunguntur Pontifices in capite. Et hoc uult dicere in litera Regum, & Pontificum, id eſt Regalium Pontificum, quales ſunt Pontifices nouæ legis: nam Reges ſecundùm quòd dicunt illi, qui nouerunt, unguntur in ſcapulis.

Duplici ex cauſa, &c.] Videtur malè dicere, quia unius ſacramenti unicus eſt finis. Reſpondeo. Vnus eſt finis principalis, & nihil impedit quando multiplex poteſt eēutilitas; dū tamen unus ſit finis principalis, alii uerò per accidens: & ſic eſt in propoſito. Dub. 3

Et ſi ex contemptu, &c.] Videtur malè dicere, quia negligentia in his, quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis, non generat periculum, nec facit hominem dignum damnatione. Reſpōdeo. Dicendum, quod Vel, non tenetur diſiunctiuè, ſed magis intelligitur copulatiuè. Vnde non intelligitur hoc de qualibet negligentia, ſed ſolùm de negligentia, quæ generat contemptum, ſiue quæ habet contemptum annexum. Vnde ita iudicandum eſt de hoc ſacramento, ſicut iudicatur de ſacramento altaris. Dub. 4.

Non p uirtutem naturalẽ, hoc conſtat, quia operatio ſacramẽtorum non eſt ſecundum uirtutes naturales elementorum exteriorum; ergo per uirtutem ſupra naturam: ſed illa æquè poteſt in infirmitatem incurabilẽ ut curabilẽ; ergo uidetur quòd iſtud ſacramentum liberet a lepra: ſed hoc eſt falſũ: ergo, &c.

RESOLVTIO.

Ad peccatum veniale primùm; ex conſequenti ad alleuiationem corporalis infirmitatis eſt ſacramentum extremæ vnctionis.

RESPON. Dicendum, quod aliquorum opinio fuit, quòd ſacramentum iſtud principaliter eſt ordinatum contra ſequelas, uel reliquias peccati, quæ grauant, quæ relictę ſunt tam ex originali, quàm ex actuali, quę qdẽ reliquiæ ſunt pœnæ ſpirituales; habentes tamen frequenter pęnas corporales annexas propter ſui expurgationem: & ideo principaliter hoc ſacramẽtum eſt cõtra pœnam ſpiritualem, ſed ex cõſequenti eſt ad ſanandũ morbũ corporalẽ. Sed cõtra hoc eſt ꝙ dicitur Iacob. v. in inſtitutione iſtius ſacramenti. Si in peccatis fuerit, remittentur ei: ergo iſtud ſacramentum eſt ordinatum contra aliquem morbũ peccati: & hoc ipſum tangit in Gl. & cum non ſit contra originale, nec contra mortale, relinquitur ꝙ ſit cõtra peccatum ueniale: & hoc cõis opinio tenet. Sed notandũ, ꝙ de ueniali peccato ẽ loq dupliciter, aut ꝑut ẽ qs in ſtatu uiæ, aut ꝑut ẽ in egreſſu. Si prout eſt in ſtatu uiæ ſiue in itinere, ſic morbus uenialis eſt, quaſi inſeparabilis, uel quadam neceſſitate iterabilis: ac per hoc quodãmodo incurabilis: & iõ non debuit contra ipſum aliqua medicina ſpãliter, & principaliter ordinari, imo quodãmõ oĩa ſacramenta ualent ad eius curationẽ ſecundum plus, & minus. Si aũt loquamur prout aĩa eſt in ſtatu egrediẽdi, ſic poſsũt curari ſine iteratione; & ſic cum aĩa poſſit trahere talia cremabilia, q̃ retraherent a gloria inſtituit diuina miſericordia remediũ, ꝙ aĩa curari poſſet quantũ ad remiſſionẽ culpæ, & etiã partis pœnæ: & hoc ẽ ſacrm vnctionis extremę. Modus aũt curãdi ueniale peccatũ in hoc ſacramẽto correſpõdet mõ infirmitatis, ueniale aũt peccatũ grauat animã deprimendo deorsũ, ut non ita intendat in Deũ per deuotionẽ, & amorẽ, pro eo ꝙ eſt ibi cõuerſio inordinata ad cõmutabile bonũ, & ꝑ eo ꝙ minor amor Dei, ſicut tangit Aug. in lib. conf. & ideo cum curatio directè ſit per contrarium, per illud curatur, quod animã aggrauatam per deuotionem ſurſum eleuat: & quoniam corpus quod corrũpitur aggrauat animam, cum illud ſacramentum ſit ad eleuandam animã per deuotionem, in qua anima recipit uigorem quẽdam, in quo ſemper eſt deletio uenialium, ſi ſunt in anima, & per conſequens repreſſio moleſtiarum corporalium, ſi expedit ipſi animæ: hinc eſt quòd iſtud ſacramentũ principaliter eſt ad curationem, & alleuiationẽ infirmitatis ſpiritualis. ſ. peccati uenialis, & per accidens eſt ad curationem, & alleuiationẽ infirmitatis corporalis, quodãmodo

ad uigorādum aīam, q̄ regit corpus: & ſic patet, quid ſit in hoc ſacramēto res tātum, q̄d ſignū, & q̄d res & ſignū. Signum tātū eſt unctio exterior. Res tātū eſt uenialis curatio. Res & ſignum in ipſa aīa deuotionis excitatio, q̄ nō eſt aliud, quā quædā ſpiritualis unctio. Cōcedendę igitur ſunt rōnes probātes, iſtud ſacramentum ualere ad infirmitates corporales curādas. Concedendæ ēt ſunt rōnes probātes, ꝙ nō ualet principaliter contra illas, quoniam ſolum ꝑ accidens, & ex cōſequenti ualet, ut prius oſtenſum eſt.

AD ILLVD ergo, q̄d obiicitur, ꝙ nō datur niſi in ſtatu infirmitatis. Dicendū, ꝙ non eſt ꝑꝑ infirmitatē: ſed ꝑꝑ hoc, q̄d appropinquat egreſſui, i quo poſſunt uenialia perfectè curari. Et ꝙ illud ſit uerū, patet: quia quātuncunq; quis infirmetur, non dat̄ ei hoc ſacramentum, niſi p̄ſumatur, ꝙ moriatur, uel ꝙ ſit in articulo mortis. Et ſi cōſtaret nobis de aliquo, ꝙ liberaretur ab infirmitate, non deberet dari ei hoc ſacramentum: ſicut patebit inferius. AD ILLVD, q̄d obiicitur, de ueniali, ꝙ quotidie iteratur, patet iam reſponſio, q̄a non datur hoc ſacramentum contra iſtud peccati genus, niſi in ſtatu, in quo p̄ſumitur, ꝙ liberetur & a cu pa, & a peccandi neceſſitate. AD ILLVD, q̄d obiicitur, ꝙ nō ualet principaliter. Dicēdū, ꝙ uerum eſt: & hoc innuit ipſa forma orationis, in qua non fit mentio niſi de remiſſione peccatorum. Quod tamen obiicitur, ꝙ nullo modo dēt ualere a ſimili: quia corporalis medicina ſanat ſpiritualē morbū. Dicendū, ꝙ nō eſt ſimile: q̄a ſpiritus continet corpus: unde paſſiones aīę ſpirituales multum redundāt in carnē. Vnde Prou. dicit. Spiritus triſtis exiccat oſſa: ideo non mirum ſi tranquilletur aīa, & uigoretur, & lætificetur, ſi ēt hoc redundat ad corpus: & ſic hoc ſacramentū reſpectum hēt ad corpus releuandum ꝑꝑ alleuiationē ſpiritus. AD ILLVD, ꝙ quæritur, ꝑ quā naturam hoc facit. Dicendum, ꝙ per uirtutem ſupra naturam: ſed illa operatur ſecūdùm diuinā inſtitutionē, q̄ noluit ꝑ hoc ſacramētum ꝑdere ſecretum fidei: & ita nec ſecūdum legē cōem ab infirmitatibus īcurabilibus liberare. Et iterum in hoc ſacramēto aliq̄d eſt naturale, aliq̄d ſupra naturā. Effectus nam q̄ qui eſt in ſpiritu, eſt ſupra naturam: ſed q̄d ille redundet in carnē, illud naturale eſt ſecundùm quod in Pſal. Dicit homo deuotus. Sitiuit in te anima mea, &c. Et iterum alibi: Refloruit caro mea, &c. *Ca. 17.* *Pſal. 4* *Pſ. 27.*

QVAESTIO II.

An ſacramentum extremæ unctionis à Chriſto inſtitutum ſit.

DE cauſa efficiente, ſiue inſtituente: & quæritur utrum hoc ſacramētum inſtituit Chriſtus, uel aliquis eius diſcipulus. Et quod Chriſtus uidetur, q̄a legiſlatoris eſt leges inſtituere: ſed ſacramenta omnia ſunt leges, & ſtatuta in lege euangelica: ergo nō ſolùm hoc inſtituit Chriſtus uerum etiam omnia. ITEM. Deus ꝑ ſeipſum inſtituit oīa ſacramenta ve. le. Moyſi loquendo, & p̄cipiendo. Vnde in principio cuiuslibet ſacramentalis

lis pcepti dicit in Leui. Locutus eſt dominus, &c. Si ergo ſacramēta euangelica ſunt multo digniora, uidetur &c. ITEM. Sacramentum (ſicut habitū eſt ſupra Diſ.xiii.) eſt in quo diuina uirtus ſecretius opatur: ſi ergo uirtus diuina operatur in ſacramētis principaliter, cū inſtituere ſacrm̄ ſit maioris dignitatis, quā operari in ſacramento, & operatio eſt a diuina uirtute; ergo & inſtitutio. ITEM. Marc.6. dicitur, qđ diſcipuli inūgebāt oleo multos infirmos, & curabātur. Sed conſtat, qđ Apoſtoli nondum erant tantæ auctoritatis, quod per ſe auderent aliquid inſtituere: ergo uidetur, quod dominus eis mandauerit: ergo uidetur, quod ipſe inſtituit.

CONTRA. Magiſter dicit in litera. Hoc ſacramētum legitur ab Apoſtolis inſtitutum. ITEM. Alibi non habemus mandatum de hoc ſacramēto niſi Iac. 5. ergo uidetur ibi inſtitutū fuiſſe. ITEM. Omne ſacramentū, quod Chriſtus inſtituit, ipſe per ſe exhibuit: ſed Chriſtus hoc ſacramentum nō exhibuit, qa nunq̄ infirmos oleo: ſed ſolo uerbo ſanauit: ergo &c. ITEM. Omne ſacramentū, ꝙ Chriſtus inſtituit, habuit figurā in vet. teſtam. ſed hoc non habuit ibi figurā: quia nunq̄ legimus infirmos ꝑ ꝑ curationē in ve. teſt. inūgi: ergo uidetur, qđ inſtitutio huius ſacramēti nō pertinuerit ad Chriſtū.

RESOLVTIO.

Per Apoſtolos ſpiritu ſancto dictāte inſtitutum, ſed per B Iacobū promulgatum eſt hoc ſacramentum.

RESPON. Ad horum intelligentiā notandū eſt, qđ aliq dicere uoluerūt, oīa ſacra inſtituta fuiſſe a Chriſto, quoniam ipſe fuit legiſlator: unde quamuis nō expreſſè legatur de cōfirmatione, & extrema vnctione, tamen credendū eſt ipſum inſtituiſſe: & hoc aliquo mō innuitur de confirmatione, cū manus pueris impoſuerit Matth. 19. De extrema vnctione cū diſcipulos ad prędicandum miſit, q oleo ungebant infirmos, & curabātur: ſicut dicitur Mar.6. Nec dubiū eſt, qn ꝑ mādatum ipſius hoc fecerint. Si aūt Apoſtoli dicuntur aliqua inſtituiſſe, hoc eſt quia inſtitutionē promulgauerunt, ſicut B. Iacobus confeſſionis, & Vnctionis. Sed tamen cū in Euangelio ſufficienter lex euāgelica exprimatur, & euangelica lex contineat Chriſti ſtatuta, & facta, & magis ſtatuta, quàm facta: quo modo probabile eſt, ut omnes euangeliſtæ ſic ſub ſilentio tam nobilia ſacramenta ꝑtrāſiſſent, ſi Chriſtus inſtituiſſet: cum ex his noſtræ ſalutis adminiculum eliciatur? Et ideo ꝓbabilius alii dicunt & Magiſter uidetur hoc ſentire, immo aperte dicit, qđ ſpiritusſanctus ꝑ Apoſtolos hoc ſacramentū inſtituit, ſicut ſupra dictū eſt de ſacramēto cōfirmationis. Et qđ hoc potuerit eſſe, manifeſtū eſt, cum ipſe ſit Doctor pcipuus; ſicut & Chriſtus. Et exēplo patet: quia Apoſtoli S. ſancto dictante formā baptiſmi a Chriſto inſtitutam, & confirmatā, ad tempus mutauerūt; quanto magis quod Chriſtus inſinuauit inſtituere potuerunt? Et quod ita fuerit congruū, manifeſtum eſt, ſi attendatur diuerſitas ſacramentorū. Quædam.n.

ſunt ſacramenta cõia leg.vet. & no. quædam propriiſſima legi nouæ, quædam medio modo. Cõia ſunt illa, quæ ſunt quodã modo ex dictamine naturæ, ꝙ quia ſemper idem manet, illa ſacraméta ab initio cucurrerunt, ut matrimonium, & pœnitentia, ſecundum quod Deo reconciliat: & hæc quidem dominus Ieſus conſummauit, & cõfirmauit in le.no.nõ euacuauit. Quædam ſunt propriiſſima le.no. & hæc ſunt, quæ ſignant gratiam in tali ſtatu, quæ propriè competit leg.no.hæc autẽ duo ſunt, cõfirmatio, & vnctio.ubi ſignatur gratia Spiritusſancti, ſecundum q̃ inungitur quis in pugilẽ,ut pro Chriſto audeat mori: & in regẽ, ut in regnum cœlorũ poſſit introire, tamq̃ in ſuũ. Hoc eſt no.le.proprium:ideo in ue.te. non habuerunt certam figuram hæc duo ſacramenta. Et quia ſignant Spiritus ſanctĩ gratiã in aliqua abundantia, & Spiritusſanctus abundanter nõ fuit datus, quouſque Ieſus fuit glorificatus, ſicut dicitur Ioan.vii. ideo hæc duo ſacraméta à Chriſto fuerunt inſinuata,ſed poſt a Spiritusſancto fuerunt inſtituta. Quedã ſunt ſacramenta.media, quæ in uet.le.non fuerunt in ueritate:fuerunt tamen in figura, & ſignificatione, ſicut baptiſmus,euchariſtia,& ordo: & q̃a Chriſtus legem impleuit, & figuras euacuauit, hæc tria ſacramenta per ſeipſum inſtituit: ſic patet quomodo congruentiſſimè ſtatuta, & inſtituta ſunt eccleſiaſtica ſacramenta, ut nihil ſit geſtũ per obliuionẽ,ſed ſecũdũ inenarrabilem Dei diſpenſationẽ. Concedendæ igitur ſunt rõnes ꝓbãtes Spiritumſ.ꝑ Apoſtoloshoc ſacramẽtũ inſtituiſſe.

AD ILLVD ergo, ꝙ obiicitur,ꝙ hoc eſt legiſlatoris. Dicendum, ꝙ Spiritusſãctus ſuppleuit hoc ꝙ ipſe dominus dimiſerat in doctrina, ſicut dicitur Ioan. xvi. Multa habeo uobis dicere, quæ nõ poteſtis portare mõ:& poſt. Cũ uenerit, &c. Vnde ſicut ſuppleuit ꝙ deerat de doctrina ſecundum Dei ordinatã diſpenſationem, ita etiã de inſtitutione ex cauſa congrua, ꝙ dimiſſum erat. Nec ſunt duo legiſlatores Chriſtus, & ſpiritus eius.

AD ILLVD,ꝙ obiicit̃,ꝙ per ſemetipſum. Dicendum, ꝙ ipſe imediatè loquebatur Moyſi,& poſt Moyſes præcipiebat populo, ſicut nuncius Dei, & miniſter; ſic Spiritusſanctus Apoſtolis,& ipſi ut miniſtri populis exponebant. Vnde ſacramentorum inſtitutionem non attribuimus niſi Deo,uel ꝑ filium, uel per ſpiritũſanctum: nec credendum ẽ quemquã apoſtolorum hoc per ſe inſtituiſſe, ſed totũ collegiũ: ſed Iacobus promulgauit, ſicut ſententiam tulit de obſeruantia legalium. Act.xv. Et per hoc patet ſequens,quia ſicut Deus operatur principaliter, & ſacerdos ut miniſter:ſic inſtitutio ſacramentorum reſpicit Deum,ut auctorem:& Apoſtolos reſpicit,ut miniſtros in promulgando.

AD ILLVD,ꝙ obiicit̃,ꝙ Apoſtoli ungebãt oleo. Dicendũ, ꝙ ibi non fuit hoc ſacramentum inſtitutum, ſed ĩſinuatum: & hoc patet: quia unctio illa principaliter fiebat ab ſanitatẽ corporalem, nõ ad curationẽ ſpiritualẽ

principaliter. Vnde ſicut gratia ſanitatum tunc habebãt apoſtoli, & non potentiam ligandi, & abſoluendi; ſic oleũ illud deſeruiebat, ſiue operabatur ad ſalutem corporis: nunc autem principaliter operatur ad ſalutẽ ſpiritus, ſicut in ipſa forma euidenter exprimitur.

QVAESTIO III.

Quæ huius ſacramenti materia ſit?

DE huius ſacramẽti materia: & dicit Magiſter, ꝙ materia huius ſacramenti eſt oleum ab epiſcopo conſecratũ. Sed primo uidetur, ꝙ magis deberet adhiberi aliud elementum, quam oleum. Primo quia hoc ſacramẽtum eſt periclitantium, & morti appropinquantium: & hi maxime ſunt in articulo neceſſitatis: ergo talibus maxime de elemento cõi prouideri debet; ſi ergo aqua cõior eſt, uidetur &c. ITEM. In cõfirmatione, in qua datur gratia abundans non ſolũ eſt elementum olei; ſed ẽt balſami, qđ eſt ꝑcioſum: ergo cũ hoc ſacramẽtum introducat hoĩem in regnũ, qđ eſt ꝑcioſiſſimum ꝑmium, uidetur qđ in eo deberet eſſe balſamum. ITEM. Videť qđ nõ oporteat eſſe conſecratũ; q̃a baptiſmus, & euchariſtia, in quibus ẽ magna gratia, & efficacia, non indigent materia cõſecrata alia ſanctificatione, q̃ quæ ſit in ſacracramenti forma: ergo pari rõne nec vnctio extrema. ITEM. Ad ꝑfectum eſſe ſacramẽti, iſta duo ſufficiunt. ſ. ſignificatio, & ſanctificatio. Significatio eſt ꝑ elementũ, ſanctificatio eſt ꝑ uerbũ: ſed hæc duo sũt ſi q̃s inũgať de ſimplici oleo: ergo videť ꝙ ſit ibi ſacramentũ ꝑfectum. ITEM, Si oportet ſacramentum unctionis fieri de oleo cõſecrato, quæro cui cõpetit nomen uel rõ ſacramenti, an oleo, an unctioni. Quod vnctioni uidetur ꝑ ipſam denominationẽ ſacramẽti. SED ꝙ oleo cõſecrato uidetur, quia oleũ eſt ſignum, & oleum cõſecratũ ſignum eſt ſacrum ſacræ rei, ꝙ non tantũ habet ſignificationẽ, ſed ẽt quoddã genus cãlitatis per benedictionẽ: ergo uř ꝙ hẽat in ſe cõpletam ſacramenti rationẽ. ITEM. Panis cõſecratus eſt ſacramentũ non ipſa mãducatio, imo potius eſt uſus: ergo uidetur ſimiliter in propoſito, ꝙ oleum conſecratum ſit ſacramentum, & unctio ſit uſus, ergo non cõuenienter nominatur. Quod ſi non eſt uerum, nõ uidetur hic exigi materia conſecrata. ITEM. Videť ꝙ nec oporteat eſſe conſecratam ab epiſcopo, quia plus eſt cõſecrare, ſiue corpus domini cõficere, ubi eſt tranſubſtãtiatio, quam oleum, ubi manet eadem uſia: ſed ſimplex ſacerdos ꝑt primum, ergo & ſecundũ. IVXTA hoc eſt qõ, quare debet eſſe oleũ, & quare ſimplex non miſtum, & quare cõſecratũ ab ep̃o, & ſi illa cõſecratio faciat oleum conſecratũ. Qõ collateral.

RESOLVTIO.

Oleum ab Epiſcopo conſecratum huius ſacramenti materia eſt.

RESPONDEO. Ad prædictorum intelligẽtiam eſt notandũ, quod aliqui dicere uoluerunt, ꝙ materia in hoc ſacramẽto eſt oleum; ſed conſecratio epiſcopalis ſuperueniens facit eſſe ſacramentũ; ſed inunctio conſequẽs eſt ſacramenti uſus, ſiue diſpenſatio. Sed quoniam iſtud repugnat

gnat denominationi ſacramẽti, & etiam cõmuni opinioni: ideo melius dicitur, quòd ſicut aqua in baptiſmo eſt elementum, ſic in confirmatione chriſma, & in unctione oleum conſecratum ab epiſcopo. Ratio autem ſumi poteſt a parte inſtituentis, & ẽt a parte finis. A parte inſtituentis, quoniam enim Chriſtus per ſemetipſum potuit ſanctificare baptiſmum, & euchariſtiã: ideo non eſt alia conſecratio præparans neceſſaria; ſed ſolum ad ſolemnitatem facit; ſed hoc ſacramẽtum Spiritusſanctus inſtituit per Apoſtolos, qui non poterãt ſanctificare niſi per Deum: ideo materia eſt non ſimplex elementum; ſed oleum, per uerbum, & inuocatiouem ſancti ſpiritus cõſecratum; & hoc per verbum epiſcoporum, qui ſunt ſucceſſores Apoſtolorũ, ut ſicut Spiritusſanctus inſtituit per Apoſtolos, ſic etiam nunc conſecretur per epiſcopos. A parte finis ſumitur ratio, qm̃ hic datur gratia ſanãs lãguores ſpirituales, & datur gratia ordinãs ad ſanitatem pfectã, quæ quidem eſt gloriæ: ideo debet ſignari per oleum, quòd eſt curatiuum ratione curationis, & per oleum conſecratum ratione ordinationis ad ſupereminẽtem curationem, & per oleũ ſimplex non per miſtum; quia ad ingreſſum in gloriã requiritur, & ſufficit bona cõſciẽtia. His uiſis facile eſt ſoluere obiecta.

Ad illvd enim, quòd obiicitur de cõmunitate medicinæ. Dicendum, quòd iſtud non eſt ſacramẽtum neceſſitatis, & præterea modicum de elemento, ſcilicet de oleo ſufficit, & hoc poteſt ubique locorum haberi, & ideo non eſt periculum aliqđ. Præterea euitatio periculi non debet præiudicare dignitati, & congruitati ſacramenti. Ad illvd ergo, quod obiicitur, ꝙ deberet miſceri cum balſamo, ſicut in confirmatione, Dicendũ, quòd non eſt ſimile; quia in confirmatione datur gratia ad pugnãdum in uita, per quam oportet ambulare non ſolum ſecundùm placentiam ad Deum, uerumetiam ad proximum. Sed in unctione datur gratia ad reſiſtendum diabolo, ne poſſit detinere, & ad hoc nõ eſt neceſſaria fama; ſed bona conſcientia: & quia balſamum aromatizans ſignificat bonàm famam, & oleũ nitens bonam conſcientiã, ideo &c. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ euchariſtia non indiget alia conſecratione. Dicẽdum, quòd non eſt ſimile: tum ex parte inſtituentis, tum ex parte finis, ut uiſum eſt. Ad illvd, qđ obiicitur, quod in oleo nõ conſecrato ſi fiat unctio, eſt ſignificatio, & ſanctificatio. Dicendum, ꝙ falſum eſt. Primo enim deficit ſignificatio, quæ non tantùm exigit repræſentationem: ſed etiam inſtitutionem: ſic autem inſtitutum eſt fieri. Secũdo deficit ſanctificatio; quia non habet uerbũ efficaciam, niſi habeat competẽs elementum. Ad illvd quod obiicitur, quòd oleum conſecratum eſt ſacramẽtum. Dicendũ, quòd proprie loquendo, nõ eſt ſacramentum; ſed ad ſacramentum ordinatum. Et ratio huius eſt: quia non habet nec perfectã ſignificationem, nec ſanctificationem quouſque applicetur in

firmo,

firmo, & ſuperueniat ſacerdotalis oratio: tūc enim ſignificatur gratia intus inungens, & tūc eſt primo ſacramentum, & non ante: & ideo non eſt ſimile de corpore domini, ubi in prima ſanctificatione fit cōuerſio, & poſt nō additur uberior interior ſanctificatio, quæ nouam introducat uirtutem. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd ſicut ſacerdotes poſſunt corpus domini conficere, & ita oleum conſecrare. Dicēdum, ꝙ non ualet; quia tāta eſt poteſtas in miniſtris eccleſiæ, quātam diſtribuit dominus mēbris: nec oportuit poteſtatē conſecrandi oleum ita communicari ſacerdotibus, ſicut conficiēdi corpus Chriſti; quia vnus epiſcopus faciliter toti prouinciæ pōt unctionis oleum conſecrare: ſed non pōt quotidie in ſingulis parochiis miſſam cantare, ſicut decet, cum ille ſit panis quotidianus, & communis omnibus: & ſic patet iſtud.

QVAESTIO IIII.

Quæ ſit huiuſce ſacramenti forma?

DE forma huius ſacramenti. Et quæritur, utrum forma uerbi ſit de eſſentia huius ſacramenti. Et quòd ſic uidetur. Primo per ritum uniuerſalis eccleſię, quæ ubique locorum unctionem tribuit cum benedictione ſacerdotali. ITEM. Probatur per illud Iac. 5. Inducat p̄sbyteros, & orent pro eo ungentes eum oleo. ergo pręmittitur oratio ante unctionem, & uidetur ꝙ illa ſit de integritate, ut unctio: & hoc probatur per literam ſequētem. Oratio fidei ſaluabit infirmum: ergo efficacia ſacramenti principaliter reſidet penes uerbū orationis. ITEM. Hoc ipſum uidetur per ſimile in aliis ſacramentis, quia ſacramenta no. le. ſanctificant per uerbum, ut dicit Hug. ergo pari ratione uidetur, quòd iſtud ſacramētum. ITEM. Sicut in aliis neceſſaria eſt intentio, & ideo eſt uerbum etiam arctans intentionem; ita & in hoc neceſſaria eſt intentio: ergo pari ratione & uerbi exprimentis. ſiue arctātis intētionē prolatio. *Libr. 1. part. 9. cap. 2.*

CONTRA. Omnia ſacramēta ex fonte ſacræ ſcripturæ ortum habent; quia nullum ſacramentum eſt in eccleſia, quin deſcribatur in ſcriptura: ſed huius ſacramenti forma numquam deſcribitur nec ab euangeliſta, nec ab Apoſtolo: ergo &c. ITEM. Omnia ſacramenta, quæ habent formam, eandem debent habere per totam eccleſiam catholicā; quia uariatio formę eſt variatio ſacramenti: & ſacramentum debet eſſe uniforme, ſicut fides, & eccleſia: ſed hoc ſacramentū nō habet eandem formam, nam in eccleſia Gregoriana eſt hæc forma. *Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi dominus quicquid oculorum uitio deliquiſti.* In Ambroſiana eſt hæc. *Vngo te oleo ſanctificato in nomine patris, & filij, & ſpiritusſancti, ut more militis uncti preparatus ad certamen aereas poſſis ſuperare poteſtates.* Vel ſimilis huic: ergo non ur̄, quòd aliqua forma ſit ſubſtantialis. ITEM. Omnes ſacramentorum formæ traditæ ſunt per orationem deprecatiuam: ergo nō uidetur cōuenienter aſſignata. Aut nō eſt forma quoniā ſacramenta no. leg. certitudinaliter ponunt ſuū effectum:

effectum: ergo per orationē indicatiuā dicunt exprimi, non ꝑ deprecatiuam. ITEM. Secūdum Beatū Iac. Oratio fidei eſt illa, quæ eſt neceſſaria: ſi ergo oratio eſt ad Deum, & ad Deū oratur melius gemitu cordis, quàm uoce oris: uidetur, ꝙ ad iſtius ſacramenti perfectionem non oporteat aliquid oretenus exprimi. Quæritur igitur, ſi formam habet, quæ ſit forma, & per quem modum.

RESOLVTIO.

Oratio deprecatiua eſt, nec incongrue. ſ. Per iſtam, &c.

RESPONDEO. Dicēdum, ꝙ aliqui uoluerunt dicere, ꝙ iſtud ſacramentū non habebat formā uerbi eſſentialem: ſed quæ ſolū erat de bene eſſe: & ideo nō fuit expreſſa, nec in eccleſia inuenitur unica: ſed diuerſa. Sed tamē iſtud nō eſt ſecurū dicere, nec ſecundū Textum ſcripturæ, cū in iſtius ſacramēti inſtitutione maximā uim uideatur Iacobus in oratione inſtituere, & ſibi totā efficaciā attribuere: cū dicit, Oratio fidei ſaluabit: non dicit, vnctio. Oratio autem fidei dicitur non ipſius inungentis: ſed ipſius eccleſiæ, in cuius fide adminiſtrantur ſacramēta: ſicut ergo in aliis ſacramentis nō ſufficit corde credere, niſi fiat profeſſio in uerbo exteriori: ſic intelligendū eſt hic, ꝙ nō ſufficit oratio mētalis ſine uocali: & iō forma uerbi eſt de integritate ſacramenti, forma (in quā) uerbi ſecūdū qđ eſt expreſſiua orationis fidei: & hoc propter talē inſtitutionē iſtius ſacramēti. Vnde nota, qđ eſt forma uerbi, quæ exprimit actū, & intētionē: & talis eſt ꝑ modum indicatiuum, & nō eſt de ſacramēti neceſſitate: ſed congruitate; & hæc in aliquibus eccleſiis habetur: ſed nō in Romana, q̄ maximè uitat ea, quæ poſſunt eſſe occaſio deuiādi. Et eſt forma, q̄ exprimit orationem: & quoniam oratio eſt ꝑ modū deprecatiuum, talis forma eſt deprecatiua; & hæc eſt de neceſſitate ſacramenti huius, & habetur in omnibus eccleſiis, quoniam hæc tāgitur in inſtitutiōe huius ſacramēti; & quonia nō exprimitur verbū determinatū; ſed ſolū oratiō fidei; iō non oportet, ꝙ ſit uniformitas ī uerbo orationis; ſed ſolū, qđ ſit in ſenſu. Si q̄ras, quare in iſto ſacramento potius eſt orō de eſſētia, quam in alio. R̄ndeo, qđ rō principalis eſt inſtitutio. Si autē q̄ras rōnē inſtitutionis dici pōt qđ hæc hēt rationem congruitatis multiplicē. Prima eſt ex parte ſuſcipiētis, q propter infirmitatē eſt deſtitutus; ideo oratione eſt releuandus. Secunda eſt ex parte modi curādi, q eſt ꝑ deuotionē, & eleuationem aīæ ad ſpiritualia; & q a qđ ſuper oīa excitat animam, adhoc eſt oratio; ideo &c. Tertia ratio eſt ex parte morbi, quoniam hic ſit remiſſio peccati interueniente miniſterio ſacerdotis; & quoniā in remiſſione culpę ſacerdos nō ſe hēt niſi ꝑ modū deprecātis, unde & in abſolutione ſua utitur oratione deprecatiua, ut in p̄cedentibus habitū eſt; hinc eſt, qđ optimè inſtitutū fuit unctionē non fieri ſine oratione, cuius expreſſio eſt forma ſacramenti, ut oſtendunt rationes. His uiſis facile eſt reſpondere ad obiecta.

Ad

AD ILLVD .n. qđ obiicitur ꝙ non habet ortum ex fonte ſacræ ſcripturę. Dicendum, quòd falſum eſt, ut patet: immo ab illo uerbo beati Iacobi, Oratio fidei ſaluabit infirmum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non eſt eadem forma. Dicendum, quòd ſecundùm id quod eſt neceſſarium & eſſentiale ſacramẽto, eadem oportet eſſe; ſed forma uerbi non eſt neceſſaria ratione uocis exterioris; ſed prout eſt expreſſiua uerbi interioris. AD ILLVD, quod obiicitur de oratione indicatiua. Dicẽdum, quòd nõ eſt ſimile de hoc ſacramento: & de aliis, pro eo quod iſtud habet aliquam ſpecialem rationem, quã non habent alia, ut uiſum eſt. AD ILLVD, quod obiicitur qđ melius oratur gemitu cordis. Dicẽdum, quòd in ſacramentis; quia ſunt ſigna exteriora, non tantùm conſideratur, quod eſt interius; ſed etiam ſignũ exterius, ratione cuius habet rationem ſacramenti: & ſic patet totum. Quamuis enim aliquis crederet trinitatem, niſi exprimeretur in baptizando, non daret ſacr̃m: & ſic in propoſito eſt intelligendum.

ARTICVLVS II.
QVAESTIO I.

Quis ſit huius ſacramenti miniſter?

CONSEQVENTER quantùm ad ſecundùm articulum quæſtionis quæritur de huius ſacramenti diſpenſatione. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primò quæritur, quis debeat adminiſtrare hoc ſacramẽtum. Secundò, cui debeat diſpenſari. Tertiò, in quo membro, ſiue loco. Quartò, & ultimo quotiens.

CIRCA primã proceditur ſic. Videtur quòd huius ſacramenti adminiſtratio ſolis epiſcopis competat. Primò per ſimile. Sacramentum confirmationis, quod habet materiam conſecratam, a ſolis epiſcopis traditur: ergo pari ratione & ſacramentum illud. ITEM. In artificialibus nobilioris artificis eſt uti inſtrumẽto facto quàm ipſum facere: unde nobilior eſt miles, qui utitur enſe, quàm faber qui facit: ergo ſi epiſcopus ſolum oleum conſecrat, uidetur quòd ipſe ſolus hoc oleo inungere debeat. ITEM. In naturalibus uidemus, quòd eadem uis quæ præparat materiam, inducit formam: & hoc ſpectat ad rectum ordinem operandi: ſi ergo gratia, & uirtus conformis eſt naturæ, cum epiſcopus materiam præparet, uidetur ꝙ ipſe ſolus ſacramentum conferat: & hoc eſt in ipſa unctione.

SED CONTRA. Oſtẽditur, ꝙ extẽdat ſe ad oẽs, quia uerbum, & elementũ conſtituunt ſacr̃m: ſed oleum conſecratum poteſt adminiſtrari per ſimplicem laicum, & etiam uerbum dici: ergo & ſacramentum adminiſtrari. ITEM. Quod ita debeat eſſe uidetur, q̃a illud eſt ſacramentũ eorum, q̃ ſunt in extremo mortis articulo: ſed taĩib. frequẽter non p̃t ſubueniri per ſacerdotẽ: ergo uidetur ꝙ ſaltem per laicũ eis ſubueniri poſſit. ITEM. Hoc oñditur exẽplo, q̃a legitur in legendas Genoueſæ, ꝙ ipſa inungebat.

gebat

gebat oleo infirmos, & curabat eos: ergo uidetur ꝙ hoc ſaltem ſpectet ad uiros ſanctos.

RESOLVTIO.

Ex officio ſolis ſacerdotibus; ſed ex periculo etiam minoribus, ſacramentũ hoc diſpenſare contingit.

RESP. Dicẽdum, ꝙ huius ſacri diſpenſatio ex officio ſpectat ad ſacerdotes, & illud cõfirmat auctoritas, & rõ. Quia Iac. ult. dicitur. Inducat presbyteros &c. & orent ſuper eũ. Ratio; quia cum huius ſacri materia ſit oleũ conſecratum, non debet adminiſtrari, nec contingit niſi ab eo, q habet manus cõſecratas, & talis eſt ſacerdos: ideo non ſe extẽdit ad omnes. Nec ad ſolos epiſcopos; quia cum hoc ſit ſacramentum periclitantium, qui non poſſunt adire prælatos: ſed magis econuerſo, oporteret multos perire, ſi a ſolis epiſcopis dari deberet: iõ diſpoſuit Spiritus ſanctus, ꝙ unguentum non ſolum eſſet in capite, uel in barba Aaron; ſed ẽt deſcẽderet uſque in oram ueſtimenti, ſcilicet uſque ad inferiores ſacerdotes. Nec ſolum ſumitur rõ a parte unctionis, uerum ẽt a parte orationis: quoniã.n. officiũ mediationis ſacerdotibus cõpetit, ſicut cõpetit offerre dona, & ſacrificia pro peccatis, nec ſolis epiſcopis, nec ẽt laicis. Sic ẽt diſpẽſatio huius ſacri, cuius efficacia principaliter cõſiſtit in oratione fidei, cuius ẽ ſacerdos miniſter de ratione ſui officii.

AD ILLVD, ꝙ obiicitur de cõfirmatione. Dicẽdum, ꝙ nullo modo eſt ſimile: Primũ; quia cõfirmandi poſſunt adire epiſcopum, non ſic inungendi. Præterea. Manuũ impoſitio ſolis Apoſtolis competebat; ſed infirmorum curatio uſque ad alios diſcipulos deſcendebat: at ſacrm confirmationis eſt ſacramentũ impoſitionis manuũ: ſacramẽtũ unctionis eſt ad curationem ordinatum. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod in artificialibus nobilius eſt uti inſtrumento &c. Dicendum; ꝙ illud ueritatẽ habet ut plurimum in mortalibus. Et rõ huius eſt, quoniã gradus dignitatis eſt in eis ſecundùm ordinationem ad finem, & utẽs inſtrumẽto immediatior eſt finis, quam fabricans; ſed in his operibus eccleſiæ eſt gradus ſecundũ comparationem ad primũ principium, ex quo fluit totum regimen, & operatio in corpore eccleſiæ: & ideo uirtus prior ſuperior eſt. Vnde ſuperior eſt epiſcopus, qui ordinat ſacerdotem ad celebrandum, quam ipſe ſacerdos, qui celebrat: ſic in propoſito eſt intelligẽdum. Præterea. Non eſt tantæ ſeruitutis oleum conſecrare, ſicut infirmos inungere. Primum enim ſufficienter potuit fieri ab uno, ſecundùm uerò minime: ideo uoluit Spiritus ſanctus ſecundùm magis cõmunicari, quam primũ. AD ILLVD, quod obr̃, ꝙ eiuſdẽ eſt formam inducere, cuius eſt materiam pparare. Dicendũ, ꝙ uerũ eſt de forma, q̃ perficit illã ppparatiõnem, ſicut faber fabricãdo ferrũ inducit formã enſis: ſic epiſcopus quãdo benedicit inducit cõſecrationem: ſed propter hoc nõ oportet ꝙ illo oleo vtatur, ſicut nec faber enſe. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ uerbum & elementũ faciunt ſacramentum. Dicendum,

dum, ꝙ uerum eſt in aliquibus ſacramentis, quorum diſpenſatio omnibus eſt commiſſa: ſed nõ eſt uerum in omnibus, ut in Euchariſtia: & ſic intelligendũ de vnctione extrema. AD ILLVD, quod obiicitur de extremo mortis articulo. Dicendum, ꝙ deuotio poteſt ſupplere abſentiam ſacerdotis: & ideo non eſt neceſſe omnibus committi, maximè cum ſacerdos ſatis de facili poſſit adeſſe, niſi abſit ꝓpter negligentiam infirmi. AD ILLVD, quod obiicitur de s. Genouefa. Dicendum, (ꝙ ſicut ſupra habitum eſt) quod quidam abſoluũt ex merito, quidã ex officio. Sic intelligẽdum eſt in ꝓpoſito. Vnde ſicut ad ſolos ſacerdotes pertinet abſoluere, tamen uiri ſancti frequenter impetrãt uitę merito, quod alii faciunt ex officio: ſic & in vnctione intelligendum eſt.

QVAESTIO II.

Quibus ſacramentum hoc præſtandum eſt?

CVI debeat ſacramentũ iſtud dari. Et quod ſolis infirmis uidetur per illud, quod dicitur Iac. vlti. Infirmatur quis in uobis? inducat presbyteros: ergo illis indicitur, ꝙ presbyteros in ducant: & hoc uidetur maximè per literam ſequentem: Oratio fidei ſaluabit infirmum. ITEM. Quod ſolis ratione utentibus oſtenditur per Textum, cum dicitur. Inducat presbyteros: & poſt: Si in pctı̃s fuerit &c. ſi ergo presbyteros petere, ſeu inducere, & in peccatis eſſe, eſt propriũ adultorum, & ratione utentiũ, uidetur &c. ITEM. Quod ſolis in periculo mortis exiſtentibus, uidetur per ipſam denominationem, qua dicitur, vnctio extrema: ergo ſolùm in extremis debet dari.

CONTRA. Quod non ſolis in firmis debeat dari: uidetur per ipſam Gloſ. quæ dicit: Infirmatur quis in uobis mente, & corpore, ſcilicet uel fide: ergo non ſolùm infirmantibus corporaliter: ſed etiam infirmantibus ſpiritualiter debet dari. ITEM. Vnctio hæc debet dari appropinquantibus ad mortem, & exiſtẽtibus in periculo mortis: ſed qui ingreditur iuſtum bellum, in periculo mortis eſt: ergo, &c. ITEM. Quod non ſolis ratione utentibus uidetur: quia non ſoli tales infirmantur, ſed etiam alii, qui indigent alleuiatione, ut paruuli, & ſtulti: ergo uidetur, ꝙ debeat eis hoc ſacramentum dari, quod eſt vnctio infirmorũ. ITEM. Hoc probatur ex Textu, in quo dicitur: Infirmatur quis in uobiS (quis) tenetur infinite: ergo quicunque infirmatur, debet inungi.

RESOLVTIO.

Solis infirmis & ratione utentibus, et in extremis laborantibus.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ hoc ſacramentum eſt principaliter ad uenialia delẽda, ſecundũ quod poſſunt conuenientem recipere affectum: & per hoc eſt in alleuiationem animæ aggrauatæ a corpore, corruptionẽ habente: & ideo iſtud ſacramentũ debet dari ſolis infirmis, ꝗ peccare potuerũt uenialiter, & his prout ſunt in articulo mortis: ſic enim poſſunt a culpa ueniali liberari conuenienter, & ſufficienter; & hoc innuitur in ipſo

Textu,

Textu, ſtatus (inquam) infirmitatis. Et hoc eſt, quod dicitur, infirmatur. Periculum, in hoc q̃d dicitur (quis) quaſi diſcretiue, & notabiliter, & grauiter: ita quod deficit uirtus naturæ, & auxiliũ medicinæ. Diſcretio uerò rationis in hoc, quod dicitur; Inducat presbyteros. Et iterũ in hoc, quod ſubinfert: Si in peccatis fuerit, remittentur ei. Concedẽdæ igitur ſunt rationes mõſtrãtes hoc ſacramentum dari debere ſolis infirmis rõne utentibus, & in ꝑiculo mortis exiſtẽtib.

Ad illvd, q̃d obiicitur de Glo. Dicendum, ꝙ iſtud intelligitur uniuerſaliter ſub diſiũctione: nec excludit̃ infirmitas corporalis: ſed præſupponitur. Ad illvd, quod obiicitur de his, q intrant iuſtum bellum. Dicendum, ꝙ & ſi tales ſint in periculo mortis ſecundùm fortunam: non tamen ſecundùm naturam. Sacramenta autem eccleſiaſtica non fortunam ſequũtur: ſed naturam reſpiciunt. Si tv obiicias de illo: qui damnatus eſt per ſententiam. Dicendum, ꝙ talis infamis eſt in facie eccleſiæ, etiam ſi ſecundùm ueritatem non habet culpam: & ſic patet ratio illa. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ alii indigent alleuiatione. Dicendum, ꝙ adhoc principaliter ſacramentum iſtud non ordinatur: ſicut patet in ipſa forma: ſed ad peccatorũ remiſſionem, quæ per ſenſus exteriores perpetrata ſunt: & ideo nõ datur ĩfantibus, nec naturaliter ſtultis. Ad illvd, quod obiicitur de hoc nomine (quis.) Dicendum, ꝙ magis diſcretiuè tenetur quã infinitè. Et ſi tu obiicias, quod talis modus non competit illi nomini. Dicendum, ꝙ falſum eſt: q̃a talis modus annexus eſt modo accipiendi interrogatiue.

Qvaestio III.

In quibus corporis partibus facienda ſit iſthæc extrema vnctio?

In quo loco debeat fieri vnctio. Et ꝙ totũ corpus debeat inungi uidetur: quoniam talis vnctio, aut eſt contra infirmitatem corporalem, aut contra infirmitatem ſpiritualem. Si contra corporalem: cum ergo mortalis infirmitas per totum corpus diffuſa ſit, totum dẽt inungi. Si contra ſpiritualem: ſed ſpiritualis infirmitas non concernit aliquam partem determinatè: ergo &c. Item. Vnctio ſacramentalis ſignat vnctionem gratuitam, & ſpiritualem, quæ eſt in anima; ſed anima eſt in qualibet parte corporis tota: ergo &c. Item. Vnctio deuotionis reſpicit animam ſecundùm potentiam intellectiuam: ſed illa nullius partis corporalis eſt actus: ergo nulla pars corporis determinatè debet inungi: ergo totũ corpus inungendum eſt. Item. Cum quis purificatur ab originali, totus immergitur, ſi ſit aqua ſufficiens: ergo ſimiliter ſi oleum eſt ſufficiens, totus uidetur inungendus.

Sed contra. Matth. 15. De corde procedunt cogitationes malæ, furta &c. ſecundum illud omnia peccata, ex corde procedunt: ergo ad deletionem peccatorum ſignandam ſufficit locum cordis inungere. Item. Vnctio confirmationis in unica parte ſola fit, ſcilicet in fronte: ergo pari ratione, & ibi unctio

huius

huius ſacramenti. ITEM. Si in pluribus partibus diſtinctè: ergo plures ſunt unctiones: ergo plura ſunt ſacramēta. Pes enim, & manus ſpecie differunt ſecundùm naturam organizationis. ITEM. Si in diuerſis partibus debet fieri inunctio, cum contingat frequenter multa membra corporis amittere ex ſola ægritudine, uidetur quod ægritudo perfectione ſacramenti faciat carere, quod non eſt conueniens: quæritur ergo quæ membra debeant inungi, & utrum mutilata debeant inungi.

RESOLVTIO.

Non totum corpus, ſed organa quinque ſenſuum, & quæ generatiuæ, & progreſſiuæ uirtuti partes de ſeruiunt, inungendæ ſunt.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ in talibus (ut ſæpe dictum eſt) finis imponit neceſſitatem his, quæ ſunt ad finem: quoniam illud ſacramentum principaliter ordinatur ad uenialium deletionem, ſecundùm quod ex textu beati Iacobi innuitur, & uenialia perpetrantur ab anima ſecundùm unionē ipſius ad carnem corruptam, & hoc eſt per potentias, per quas unitur corpori ut organico: & ideo rectè in deletione talium peccatorum debet medicamentum exterius adhiberi, ſecundum id quod habet ſenſibile circa organa ipſarum potentiarum. Eſt autem triplex potentia animæ, ſecundum quam regitur corpus, & eruditur, & nutritur: ſecūdùm quam ad exterius comparatur, ſcilicet ſenſitiua, generatiua, & progreſſiua; & ideo organa iſtarum potentiarū debent inungi. Et quoniam quinque ſunt organa deſeruientia quinque ſenſibus, ſcilicet os, oculi, nares, aures, & manus, & lumbi deſeruiunt generatiuæ, pedes uerò uirtuti progreſſiuæ: ideo iſtæ ſeptem partes inungūtur. Et ſic patet quod nec totum corpus debet inungi, nec una pars determinata.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur de infirmitate ſpirituali, ꝙ non determinat partem. Dicendum, quod uerum eſt, quod nō determinat partem, in qua ſit, uerumtamen determinat partē, per quam contrahitur. Et per hoc patent duo ſequētia de anima, quod eſt in qualibet parte corporis, & de potentia intellectiua: quoniam, & ſi anima ſecundùm eſſentiam ſit in qualibet parte corporis tota, & ſecundùm potentiam intellectiuam partem determinatam corporis non concernat: tamen ſecundū potentiam ſenſitiuam & operatiuā determinat ſibi aliquas partes corporis organizatas, in quibus delectatur, & ſecūdùm quarum delectationes diuerſa incurrit peccata. AD ILLVD, quod obiicitur de baptiſmo. Dicendum, quòd non eſt ſimile, propterea quòd in originali tota caro fœdatur, ſed in uenialis peccati commiſſione aliquis actus ſpecialis potentiæ concernitur.

AD ILLVD, quod obiicitur in oppoſitum de corde. Dicēdum, quod & ſi de cordis affectu procedant omnia: tamen per diuerſas potentias ſubminiſtrantes.

AD ILLVD, quod obiicitur de

de unctione confirmationis. Dicendum, quod non eſt ſimile, pro eo, quod illa eſt contra puſillanimitatem, & uerecundiam determinatè; ſed hæc eſt contra venialia peccata, quæ reſpiciunt actus omnium potentiarum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd ergo plura ſunt ſacramenta. Dicendum, quòd illæ partes non inunguntur, niſi prout concurrunt in unum, cui deſeruiunt, & ſecundùm cuius nutum mouentur: & ideo quia vnctio eſt in his, ſecundùm unam naturam, & per comparationē ad unum: ideo unum eſt ſacramentum. AD ILLVD, quod obiicitur de illis, qui pdunt hęc membra. Dicendum, quòd quāuis ſint mutilati, tamen debent inungi. Et ſi tu obiicias, quod eſt implicatio falſi in forma. Dicendum, quod falſum eſt, quia cæci libenter uellent uidere, & ſurdi auditum deſiderant, quāuis non audiant: ideo rectè dicunt in talibus membris inungi, quia per talia membra, aut peccauerunt, aut peccare uoluerunt, ſaltem ueniali appetitu. Si tu quæras, cum per membra genitalia maximè culpa in hominibus contrahatur, ſiue perpetretur uenialis, & mortalis, ut quid non inunguntur? Dicendum, quòd hoc eſt propter fœditatem membri, propter quam natura rationalis erubeſcit non ſolum tangere, ſed uidere: ſed quod plus eſt nominare, & amplius erubeſcit cogitare: & ideo abſit quòd oleum ſanctum debeat ibi apponi, ſed loco illorū membrorum inunguntur lumbi. Credo etiam quod compatitur uerecundiæ infirmorum, quia nemo eſt ratione utēs, qui non erubeſcat membra illa aliis demōſtrare, immo ipſemet erubeſcit uidere.

QVAESTIO IIII.

An ſacramentum extremæ vnctiones iterari poſſit?

QVotiens debeat hoc ſacramentum dari. Et quæritur, utrum debeat iterari. Et quòd non, uidetur. Primò, quia nulli ſacramēto facienda eſt iniuria: ſed qui iterat ſacramentum, facit ei iniuriam: ergo, &c. ITEM. Per ſimile uidetur: quia unctio Epiſcopalis ſiue confirmationis non iteratur; ergo nec vnctio extrema iterari debet ratione conſimili. ITEM. Hoc uidetur per denominationē, quia dicit vnctio extrema; ſed vnius hominis una eſt mors, & unum extremū: ergo tantum ſemel debet inungi.

CONTRA. Quoties iteratur morbus, & medicina; ſed tam morbus corporalis, quam ſpiritualis iteratur, ſcilicet ueniale peccatum, & corporalis infirmitas; ergo &c. ITEM. Aliquis qui eſt in periculo, ſecundum humanum iudicium, & opinionem medicorum eſt inungendus, quia præſumitur, quod laboret in extremis. Si ergo ille idem in extremis aliàs laborare poteſt, uidetur quòd inungi debet. IVXTA HOC quæritur, ſi aliquis ſacerdos incipit inungere, & in unctione deficit, utrū debeat a capite incipi, uel perfici. Et iterum, utrum aliquis in eadem infirmitate debeat bis inungi, ut puta in infirmitate incurabili. 2ª col.

RESOLVTIO.

Cum in hoc ſacramento, nec imprimatur character, nec d tur effectus perpetuus, poſsibilis eſt reiteratio.

RESPONDEO. Dicēdum, quod iſtud ſacramentum (ſicut innuit apertè in litera) & debet, & poteſt iterari. Si autem quæratur ratio huius, Dicēdum eſt quod generalis ratio, quare ſacramentum non debeat iterari eſt, quia effectus eius eſt perpetuus, qui non iteratur; unde characteris impreſſio non eſt generalis ratio, ſed potius effectus perpetuatio: unde ex quo panis ſemel cōſecratus eſt, non debet amplius conſecrari, quamuis non imprimatur ibi character: & ſimiliter oleum benedictū non debet amplius benedici, ſiue cōſecratum non debet amplius conſecrari. Quoniam igitur in unctione extrema non imprimitur, nec datur effectus perpetuus, maximè ſi homo ab infirmitate reſurgat: ideo ſecunda operatio ſacramenti neceſſaria eſt: & ideo iterari poteſt, & debet medicina abſque aliqua contumelia ipſius ſacramenti.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur, quod ſibi fiat iniuria in iteratione. Dicēdum, quòd hoc uerum eſt quādo iteratur ſacramentum, & nihil nouum efficitur: hoc autem in propoſito non habet locum. AD ILLVD, quod obiicitur de unctione confirmationis. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia ibi eſt effectus characteris, qui eſt perpetuus, propter quem amplius ſacramentum iterari non debet. AD ILLVD, quod obiicitur de denominatione. Dicendum, quòd unctio extrema eſt dupliciter. Aut ſecundùm ueritatem, aut ſecundùm noſtram opinionem. Primò modo non iteratur: ſecundò modo ſic: & ita frequenter accidit multos inungi pluries. AD ILLVD, quod quæritur, ſi ſacerdos deficit, utrum ſit initiandum. Dicendum, quòd potius eſt ſuplēdum, quod inchoatum eſt, pro eo quod quælibet unctio ſpecialem habet formā, ſicut patet aſpicienti Ordinariū: attamen generaliter cōueniunt in remiſſione peccati. AD ILLVD, quod quæritur de infirmitatibus prolixis, aliqui uoluerunt dicere, quòd poſt annum iterari poteſt, pro eo quòd completa eſt reuolutio corporū ſuperiorum. Sed abſurdum ualde uidetur ſacramenta regulari ſecundùm motum ſolis, & aſtrorum. Et ideo poteſt aliter dici, quòd nullus in aliqua infirmitate inungendus eſt, niſi cum præſumitur ad exitum appropinquare: & hoc eſt ex infirmitatis aggrauatione, quem ſtatum natura diu ſuſtinere non poteſt, immo aut uincit, aut uincitur. Si ergo infirmus non moriatur, ſed diutius uiuat; & ſi non perfectè curetur, curatur tamen aliquo modo ab intenſione morbi, quia ideo uenialia iterum redire poſſunt: & iterum infirmitas corporalis aggrauatur, ideo poteſt, & debet sacramentum unctionis iterari. Et ſic patet reſponſio ad obiecta.

De ſacramento ordinis quò ad ea, quæ ad illud diſponunt.

Hugo. libr. 2. part. 3. cap. 4. Quæ ſe pte ſũt.

Nunc ad conſiderationem ſacræ ordinationis accedamus. Septem ſunt ſpiritualium officiorum gradus ſiue ordines, ſicut ex ſanctorum patrũ dictis aperte traditur, & capitis noſtri. ſ. IeſuChriſti exẽplo monſtratur: qui omniũ officia in ſemetipſo exhibuit, & corpori ſuo quod eſt Eccleſia, eoſdem ordines obſeruandos reliquit. Septem autem ſunt, propter ſeptiformem gratiã ſancti ſpiritus: cuius qui non ſunt participes, ad gradus Eccleſiaſticos indignè accedunt. Illi verò in quorum mentibus diffuſa eſt ſeptiformis gratia Spiritus ſancti, cum Eccleſiaſticos ordines accedunt, in ipſa ſpiritualis gradus promotione ampliorem gratiam percipere creduntur.

Quales aſſumendi ſunt ad clerum.

Clemens Papa di ſt. 3. c. tales.

Tales autem ad myſterium ſpirituale eligendi ſunt clerici, qui dignè poſſint Dominica ſacramenta tractare. Melius eſt enim Epiſcopo paucos habere miniſtros, qui poſſint dignè opus Dei exercere, quam multos inutiles, qui ordinatori graue onus inducant. Tales enim decet eſſe miniſtros Chriſti, qui ſeptiformis gratia ſpiritus ſancti ſint decori: ex quorum doctrina & conuerſationis forma eadem gratia in aliis transfundatur, ne cæleſtes margaritas ſpiritualium verborum officiorumque diuinorum ſordidæ vitæ pedibus conculcent. In ſacramento ergo ſeptiformis ſpiritus ſeptem ſunt gradus eccleſiaſtici, ſcilicet Oſtiarii, Lectores, Exorciſtæ, Acolyti, Diaconi, Subdiaconi, Sacerdotes: oẽs tamen clerici vocantur, id eſt, ſortiti. Corona enim ſignaculum eſt, quo ſignantur in partem ſortis miniſterii diuina. Corona regale decus ſignificat: quia ſeruire Deo regnare eſt. Vnde miniſtri Eccleſiæ Reges eſſe debent, vt ſe & alios regant: quibus Petrus ait, Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium, &c. Summitas capitis deſuper nudatur, vt eorum mens ad Dominum libera monſtretur, quæ reuelata facie gloriam Dei contempletur. Summitas enim capitis eſt eminentia mentis. Denudatio capitis eſt reuelamentis

Mat. 7. De corona, & tõſura. Hugo. libro 2. p. 3. ca. 1. 1. Pe. 2. 2. Cor. 3.

*tio mentis. Clericus enim ſecretorum Dei non ignarus eſ-
ſe debet. Tondentur etiam capilli uſque ad reuelatio-
nem ſenſuum, ſcilicet oculorum, & aurium: ut uitia in cor-
de et opere pullulantia doceantur præcidenda, ne ad audien
dum & intelligendum uerbum Dei præpediatur mens, pro
quo ſeruato reddetur in excelſis corona. Tonſuræ autem
eccleſiaſticæ uſus a Nazareis exortus uidetur: qui prius* Hug.ut
crine ſeruato, deinde uitæ continentiam caput radebant, & ſ.c.2.
capillos in igne ſacrificij ponebant. Hinc uſus inoleuit, ut Num.6
*qui diuinis cultibus mancipantur, quaſi Nazaræi, ideſt, ſan
cti crine poſito inueniantur: ſicut ad Ezechielem dicitur,* Cap. 5.
*Fili hominis ſume gladium acutum, et duc ſuper caput ſuũ,
& barbam. In actibus etiam Apoſtolorum Priſcillam &
Aquilam hoc feciſſe legimus. Paulus quoq; & alij quidam* Act.18
diſcipuli Chriſti hoc fecerunt. Rectè ergo in quibuſlibet gra 1.Co.11.
*dibus conſtituti, clerici uocantur: quorum nomina & ratio
nes nominum Iſidorus exponens, ait: Cleros & clericos hinc* Iſid. in
appellatos eſſe credimus, quia Matthias electus eſt ſorte: libr. 7.
quem primum per Apoſtolos legimus ordinatum. Cleros. n. ethym.
Grecè, Latinè ſors, uel hæreditas dicitur. Ideo ergo dicti & alle- gatur
ſunt clerici, quia ſunt de ſorte domini, uel quia Deum pa- d.21.c.
trem habent. Generaliter uerò clerici nuncupati ſunt om- Cleros.
*nes, qui in eccleſia Dei ſeruiunt: quorum gradus & nomina
ſunt hæc, Oſtiarius, Lector, &c.*

HAEC eſt ſexta pars, in qua de ſexto ſacramento agitur. Poſſet tamen diuidi: cõtra totam præcedentem. In præcedentibus enim egit de ſacramentis, quæ reſpiciunt determinatam pſonam. Hic agis de his, quæ reſpiciunt multitudinẽ eccleſiaſticam. Et primo de ordine. Secũdo de matrimonio. Qualitercunq; diuidatur, & ordinetur pdicta pars iſta, in qua agit de Ordinis ſacramẽto, duas hẽt. In prima enim determinat de ipſo ſacramento. In ſecunda de diſpenſatione huius ſacramenti, infra Diſt. xxv. *Solet etiam quæri, ſi hæretici, &c.*] Prima pars hẽt duas. In prima determinat de his, quę diſponunt ad ordinẽ. ſ. bona uita, & tonſura. In ſecunda de ipſis ordinibus, ibi. *Hoſtiarij ijdem, & ianitores ſunt, &c.* Prima pars diuiditur in duas. In prima oſtendit, cum ſint ſeptem ordines propter ſignandã. ſ. gratiam ſeptiformem, ꝙ nemo digne accipit ordines, qui non eſt in gratia: & hæc eſt diſpoſitio interior. In ſecunda uerò determinat de diſpoſitione

 exte-

riori, quę quidē eſt tonſura. ibi. *In hoc igitur ſacramento ſeptiformis, &c.*

Dub. 1. IN parte iſta ſunt dubitationes circa literam. Et primo quæritur de ordine huius ſacramenti ad alia, præcedentia: uidetur. n. malè ordinare: quia hoc ſacramentum eſt ordinatum ad diſpenſandū oīa alia ſacramenta: ergo inter omnia alia uidetur eſſe primum. Reſponſio. Dicendum, ꝙ dupliciter eſt loqui de ordine. Aut in comparatione ad alterum, reſpectu cuius eſt. Aut a parte ſubiecti, in quo eſt. Si in comparatione, ſic uerum eſt, qđ ſacramentum ordinis in diſpēnſante debet præcedere, & præcedit omnia ſacramenta, prout ſuſcipiūtur. Alio modo, prout cōſideratur reſpectu ſubiecti ſui: ſic: quia nemo ordinandus eſt, qui non ſit diſpoſitus per aliqua ſacramenta antea, maximè per baptiſmum, hoc modo ſequitur neceſſario: & ideo baptiſmus: quia primo recipitur inter ſacramēta, ianua ſacrorū appellatur.

Dub. 2. *In hoc igitur ſacramento, &c.* Videtur malè dicere: quia dona S. ſancti ſunt connexa: & iſti gradus non ſunt connexi neceſſario, nec ſimul: ergo non uidetur ꝙ iſtud ſacramentum ſit gratię ſeptiformis. Item. Nulla uidetur eſſe connexio horum ordinum ad dona S. ſancti, quia hoſtium cuſtodire ad nullum donorum S. ſancti uidetur ꝑtinere. Reſp. Dicendum ꝙ uerbum Magiſtri per quandam appropriationem intelligendum eſt, non per proprietatem, ꝙ dona Spiritusſancti diuiſim dentur in ordinibus ſingulis, ſed uſus horum donorum his ſeptem gradibus aptari poſſunt, & hoc aſcēdendo a minori uſque ad ſummum.

Corona regale Deus, &c.] Videtur malè dicere; quia dicitur Exod. 19. Sacerdotibus, ꝙ ſunt regnum ſacerdotale: ergo ſecundum hoc ſacerdotium adiacet regno, non econuerſo: ergo magis deberet dicere regnum decorum. Reſpon. quod differentia eſt inter uetus, & nouum teſtamentum, inter comparationem ſacerdotū, & regni. Quia enim uetus teſtamentum erat adhuc carnalium, & carnaliter uiuentiū, ideo poteſtas ſecularis erat principalior, & poteſtas ſacerdotalis erat minor. Et ideo ſignanter dicebatur in lege, Regnum ſacerdotale: quia ſacerdotium pendebat ex regno. Sed contra, in noua dicitur. 1. Pet. 2. c. Regale ſacerdotium, quia principalius eſt nunc ſacerdotium, quā regnum, & poteſtas ſpiritualis, quam tēporalis, ſiue carnalis: ſic enim cōpetebāt ſtatui gratiæ. Dub. 3.

Tonſura autem, &c] Videtur malè dicere; quia umbra euacuata eſt per ueritatem: unde nullo modo debet legem Nazareorū obſeruare: ergo nec ritum, nec tonſuram. Reſpon. Dicendum, quòd ritus iſte, & uſus non fuit inchoatus ſecundùm ueritatem, ſed ſecundùm ſignationem: ſignabant enim, ꝙ illi, qui erant domino dedicandi, deberent ab aliis ſegregari: in nulla autem parte corporis ſic competit ſignari, ſicut in capite &c. Dub. 4.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An ordinandi tonſurari debeant in modum coronæ?

AD intelligentiam huius partis quæritur de ordine in generali: de quo ſecundùm duo, quæ in litera determinantur, duo principaliter quæruntur. Primò quæritur de ordinis ſignaculo. Secundò quæritur de ordinis ſacramento. Et cũ ordinis ſignaculũ ſit tonſura cũ corona: circa hoc quatuor quęruntur. Primò quæritur, utrum ordinandi debeãt coronari, & tõſurari. Secũdò, dato ꝙ ſic, quęritur, utrum corona illa ſit ſacramentum. Tertiò, utrum in ſuſceptione coronæ fiat abrenunciatio temporalium. Quartò, utrũ eccleſia talibus teneatur ad temporale ſubſidium.

QVOD non debeant clerici tõſurari, oſtenditur. Hiere. 49. Vbi comminatur dominus his dicẽs: Diſpergam eos in omnem uentum, qui attonſi ſunt in comam: ſi ergo dominus hoc deteſtatur, uidetur &c. ITEM. Galat. vlt. in Chriſto Ieſu nec circunciſio aliquid ualet, neq; præputium, ſed noua creatura: ergo nihil ualet in no. le. capillos tondere. ITEM. Cæſaries a natura data eſt in decorem: ſed omnia gratuita ſaluant ea, quæ ſunt de decore naturæ: ergo in nullo ſacramento uidetur deponẽda cæſaries. ITEM. Videtur, ꝙ non debeant coronari. Primum, quia ueritas debet reſpõdere figurę. Sed ut Magiſter dicit, Iſta capillorum amotio in uoto Nazaręorum fuit prefigurata: ſed iſti nõ faciebant coronam: ſed totaliter radebant, ſicut dicitur Num. 6. ergo &c. ITEM. Amotio capillorum ſignat amotionẽ ſuperfluorum: ſi ergo non pars ſuperfluitatis ſed tota abiicienda eſt, uidetur, quod totum caput radendum ſit. ITEM Coronæ ſignaculo conſueuerunt ſignari ſtulti: ſed clericos non decet niſi ſignũ ſanctitatis, & honeſtatis: ergo uidetur, quod nullo modo debeant coronari. QVAERITVR igitur, quæ eſt ratio quare tonſurantur, & coronantur clerici: & quæ ſit differẽtia inter coronã, & tõſurã: & rurſus quare cõuerſi religioſi tonſurã recipiũt, ſed non coronam. QVAERITVR etiam quare in huius ſacramenti ſuſceptione potius conſignantur fideles, quam in ſuſceptione alterius ſacramenti.

RESOLVTIO.

Si decuit Chriſtum Dei a reliquis uulgaribus uiſibili quodam ſymbolo ſe cerni; profeſſio id per aliud, quàm per tonſura in modum coronæ ſymbolum fieri non debuit; uti & maieſtate, & myſterio præſtantiſſimum.

RESPONDEO. Dicendum (ſicut melius infra uidebit) ꝙ in ſacramento ordinis datur ptãs ad iſtud nobile officiũ exequendũ: & quoniã hæc oĩbus nõ datur, nec oĩbus dari dẽt: ideo oportet pſonas hoc officium ſuſcipiẽtes primò cõſignari: & hoc ſignaculo, qđ oſtendat diſtinctionẽ, & quod ẽt ſit in eruditionẽ. Nullum autem ita cõueniens eſt, ut tonſura cum corona. Primò ratione ſitus: quia in ſuperexcellẽti parte debet hoc ſignaculum

poni, vt ſignificetur officiũ nobilitatis, ad quod parati ſunt. Secundò uerò: quia tonſura inferior cum raſura ſuperiori circularem figuram faciunt in capillatura, & illa appellari poteſt corona, quę ſignat eos parari ad regale ſacerdotium, ſcd̃m illud 1. Pet. 2. Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium: ideo ſignaculum regale rectiſſimè eis competit ad diſtinguendum. Competit nihilominus ad erudiẽdũ: & hoc quia in talis ſignaculi collatione eſt ſuꝑfluitatis amotio, eſt ſummitatis capitis denudatio, eſt figuræ orbicularis impreſſio. In primo inſtruuntur clerici, quid ſit uitandum, quoniam ſuperfluitas terrenitatis ſecundùm illud Apoſtoli. 1. ad Timo. vlti. Habentes alimenta, & quibus tegamur his contenti ſimus. Vnde & in hoc ſignatur, quod debent eſſe ſuccincti lumbos mentis. In ſecundo inſtruuntur, quãtùm ad illud, qđ eſt deſiderandum, & quod eſt tenendum: & hoc eſt bonum ſupernum, ſecundùm illud Apoſtoli Philip. 3. Noſtra conuerſatio in cœlis eſt: mente enim debemus accedere Deo, & ſobrii eſſe proximo. In primo inſtruũtur qualiter ſit ad illud perueniendum: figura enim orbicularis eſt ſimpliciſſima, capaciſſima, & pulcherrima, in quo ſignatur, quod ſimplices debent eſſe in mente. Sap. 1. In ſimplicitate cordis quærite illum. Dilatati in affectione. 2. Corin. 6. Os noſtrum patet ad uos o Corinthii, cor noſtrum dilatatum eſt.
Pſ. 110 Et pulchri in conuerſatione, qa Confeſsio, & pulchritudo in cõſpectu eius: & hoc eſt per mundiciam, iuxta illud Pſal. Ambulans in uia immaculata hic mihi miniſtrabat & ſic patet, quare ſic debeant conſignari per tõſuram, & coronam. Nam tonſura dicitur amotio capillorum a parte inferiori: ſed corona amotio orbicularis à parte ſuperiori: uel poſſet dici etiam ipſe circulus, & tunc corona utrumq; comprehenderet.

Ad illvd ergo, qđ obiicitur, quod dominus minabatur his, qui huiuſmodi tonſuras obſeruabant, uerum eſt his, qui faciebant ad cultũ dęmonum, ſed nõ his, qui faciebant ad cultum diuinũ. Ad illvd, quod obiicitur, quod in Chriſto Ieſu non ualet circumciſio &c. Intelligendum eſt, quod ꝑ ſe non ualet ad iuſtificationẽ capillorum amotio, ueruntamen ad eruditionẽ ualet, ualet etiam ad diſtinctionem. Ad illvd, qđ obiicitur: ꝙ cęſaries decorat naturam. Dicendũ, ꝙ decor naturæ duplex eſt. Quidam ſpiritualis, & quidam corporalis. Spiritualis decor per gratiam non aufertur: ſed augetur: ſed corporalis inanis eſt, & uanus ſecũdum illud Prou. vlt. Vana ẽ pulchritudo: & iſte non ſeruandus, inmo cõtenendus ab his, qui interiorem uolunt ſeruare, ſecundum illud Apoſtoli 2. Cor. 4. Sed licet is, ꝗ de foris eſt, homo noſter corrumpatur, &c. & licet contemptibilis fiat extra, tamen decorus, & honorabilis ſit intra: & in hoc ſignificatur, quod huiuſmodi cultura exterior eſt a ſpiritualibus fugienda. Ad illvd, qđ obiicitur de Nazaręis, quod

quod totaliter radebantur, &c. Dicendum, ꝙ non oportet ueritatem per omnia aſſimilari umbræ, quoniam diuerſa diuerſis temporibus conuenerunt: i. ſi.n. primo ſeruabant capillaturam, & poſt radebant, in quo ſignificatur uelamen legis Moſaycæ, & reuelatio Euangelicę. Sed hic partim raditur, partim reſeruatur, ut ſignaculum regale maneat: plus enim fit corona ut ſit ſignaculum diſtinctiuum, quã figuratiuum: econtrario erat in uoto Nazaræorum: & per hoc patet ſequens; nam ſufficienter abdicatio terrenorum figuratur in tonſura; & ideo conuerſi laici tonſurantur, qui mundum relinquunt; & apertio mentis ſignatur per ſummitatis raſuram: & ideo non oportet totam amoueri capillaturam. Præterea. In ipſa ſignatione honeſtas debet attendi: & ideo non debent omnino capilli amoueri, pro eo, qđ indecens uideretur habitus, & forma clericalis. AD ILLVD, ꝙ obiicitur de ſtultis. Dicendum, quod non ſolùm ſtulti coronãtur; ſed etiam reges; & ideo non eſt principaliter ſtultitię ſignũ: ueruntamen & hoc non uacat a a myſterio. Qui enim uolunt uerè Deo ſeruire, oportet, quod ſtulti fiant huic mundo. Vnde 1. Corin. 1. Quoniam. n. in Dei ſapientia non cognouit mundus per ſapiẽtiam Deũ, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes. Vnde 1. Cor. 4. Nos ſtulti propter Chriſtũ, &c. ALIA duo, q quntur, ex prędictis manifeſta ſunt, ſ. de tonſura conuerſorum, & de coronatione clericorum; illi. n. tõduntur: quia tẽporalibus renunciant: hi ſignantur, quia ad ſpirituale, & nobile officium aſſumuntur.

QVAESTIO II.

An corona, quæ clericis fit, ſacramentum ſit?

VTRVM corona ſit ſacramentum. Et quod ſic uidetur, quia corona eſt ſignaculum, ſicut dicitur in litera; & eſt ſignũ rei ſacræ, ſcilicet eleuationis mẽtis ad cœleſtia; ergo uidetur, quod corona ſit ſacramentum. ITEM. In ſpiritualibus corporalia non fiunt propter corporalia; ſed propter ſpiritualia; ergo talis conſignatio in capillis fit propter ſpiritualem ſignationẽ; ſed ſignum exterius, cui reſpondet interius, eſt ſacramentum; ergo &c. ITEM. Corona non datur a quolibet; ſed ab epiſcopo, uel perſonis, quæ habent dignitatem ſpecialem; ergo importat aliquam excellentiam; ſed non quantùm, ad illud quod eſt exterius: quia barbarus poteſt ea facere: ergo quantùm ad illud qđ eſt interius, ergo &c. ITEM. Ex corona efficitur aliquis, & dicitur clericus: ſed clericus & & laicus diſtinguuntur: ſi ergo omnes fideles aut habent ſacramentum ordinis, aut laici dicũtur, uidetur, quod coronati recipiunt in ſuſceptione uel coronatione ſacramentum ordinis.

CONTRA. Non diſtinguuntur niſi ſeptem gradus, ſicut aſsignantur in litera; ſed corona antecedit omnes illos gradus; ergo non ponitur in aliquo gradu ordinis; ergo non eſt ſacramentum ordinis, nec aliud conſtat; ergo &c.

Item

ITEM. In omni ordine traditur aliqua poteſtas: ed ī corona nulla omnino traditur poteſtas: ergo corona non eſt ordo. Prima patet per diffinitionem ordinis, ſecunda manifeſtatur in collatione coronæ, ubi non fit mētio de aliqua poteſtate. ITEM. In ordinibus datur nobile ſacramentum, ac per hoc debent cum magna ſolemnitate dari: unde non dantur niſi in Miſſa: ſed corona datur extra miſſam: ergo &c.

RESOLVTIO.

Non quidem ſacramentum eſt; ſed præparatio ad ſacramentum.

RESPON. Dicendum, quòd ſicut in tranſeuntibus de uno ſtatu ad aliū præmittitur aliquod præparatorium, quod nō ponit in ſtatum; ſed diſponit; ſic in ꝓpoſito intelligendum eſt: nam ſuſcipiētes ordinis ſacramentū in quodam ſpeciali ſtatu inter fideles collocantur. Vnde quemadmodum inter ſtatum ſæcularē, & religioſum medius eſt nouiciatus, ī quo nec ſęcularis nec religioſus eſt propriè, cum non nouerit ea, quæ ſunt religionis ſeruare: & ſicut inter fideles, & infideles medii ſunt cathecumeni, qui tamen non ſunt inter fideles computandi, immo hora communionis de eccleſia cōſueuerunt emitti, ſicut nouitii de capitulo: ſic clerici medii ſunt inquantùm habent tōſuram inter laicos, & ordinatos: quia tamen ſignum iſtud omnibus eſt commune, ideo omnes cleri nuncupantur, & confunditur nomen. Sicut ergo nouitiatus non eſt religio: ſed ad religionē diſponit: & cathecuminatio, ſiue catechiſatio non eſt baptiſmus: ſed diſpoſitio, & præparatio: ſic commune ſignaculum non eſt ſacramentum; nec ordo; ſed tantùm diſpoſitio.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd eſt ſacræ rei ſignum. Dicēdum, quòd iſta nō eſt tota ratio ſacramenti; ſed amplius oportet addere. Non enim ſufficit ſignatio, niſi etiam ibi aliquid conferatur: quod cum non fiat in corona: quia nulla traditur ſpiritualis poteſtas, patet, quod non eſt ordo. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non fit niſi propter ſpirituale. Dicendum, ꝙ uerum eſt, quòd corona fit propter ſpirituale: non tamen propter ſpirituale officium, quod ibi detur; ſed quod ibi figuretur: & ad hoc quod homo cōfiguretur, & præparetur: & ideo non fruſtra fit. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ datur a perſona excellenti. Dicēdum, quod eiuſdem eſt præparare materiam, & formam adducere: & quoniam præparat ad ordinis ſacramentum, qui ponit hominem in ſtatum excellētiæ, & qui etiam traditur a ꝑſonis excellentibus: ideo & corona non rōne ſui, ſed rōne eius, ad qđ diſponitur. VLTIMVM, qđ obiicit, iāſ determinatū eſt: qa nec laicus eſt ꝓpriè nec ordinatus. Sed tñ magis ſe tenet cū ordinato, ſicut nouitius plus appropinquat ad ſtatū religiōis: & ſicut dr̃ religioſus q̄uis nō ꝓfeſſus dicat̃: ſic habēs coronā dr̃ clericu ſeù tñ non ſit ordinatus, & ſic patet totum.

QVAESTIO III.

An in ſuſceptione coronæ fiat abrenunciatio temporalium?

VTRVM in ſuſceptione coronæ fiat abrenunciatio temporalium

poralium. Et quod ſic uidetur. Primò ꝑ iſtud, quod dicunt in ſuſceptione. Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es, qui reſtitues hæreditatẽ meã mihi. Sed nõ reſtituitur, uel redditur, niſi quod datur, uel dimittitur: ſi ergo clericus petat reſtitutionem hæreditatis, implicat eius dimiſſionem. ITEM. Super hoc dicit Hiero. Dominus cum his partibus. ſ. tranſitoriis pars fieri dedignatur: reſtat ergo, qđ Deum in partem ſuã nõ habeãt, aut hæreditate alia careant. ITEM. Hug. de S. Vict. in Lib. de Sacramentis. Aliam terram non dẽt clericus habere niſi Deum, & ea quæ ad Deum ſpectant, cui ſtatutum eſt de decimis, & oblationibus, quæ Deo offeruntur, ſuſtentari. ITEM. Ad maiorem perfectionem tenentur clerici noui, quam vet. teſt. Vnde Matth. 5. Niſi abundauerit iuſtitia ueſtra, &c Sed ſacerdotibus, & Leuitis dicitur Deu. xviii. Nõ habebunt ſacerdotes, & Læuitæ, & omnes, qui de eadem ſtirpe ſunt partem, & hæreditatem cum reliquo populo Iſrael: ergo ſi illi adhoc tenebantur, multò fortius uidetur de clericis noui teſt. ITEM. Tonſura ſignat temporaliũ abdicationẽ, & corona eleuationẽ ad cœleſtia, ſicut dicit Magiſter in litera: uel ergo eſt falſum ſignũ, uel clericus nõ dẽt habere patrimoniũ, ſiue aliquã poſſeſſionẽ tpalium.

Lib. 2. p. 2. c 3

CONTRA. Hiere. fuit de ordine ſacerdotali, ſicut patet ĩ principio, Verba Hieremiæ &c. & tamẽ dicitur Hier. 33. Dixit Ananan ecei Hieremiæ: Poſſide agrũ meum, qui eſt in Anatoth, quia tibi competit hæreditas: ergo cõpetebat illis hæreditas: ſi ergo ueritas reſpondet figuræ, uidetur &c. ITEM. Leuit. 25. Aedes Leuitarum, quæ in urbibus sũt, ſemper poſſunt redimi: ſed non ſic erat de ædibus aliorum: ergo maiori libertate poſſidebant Leuitæ, quod habebant, quam alii: ergo &c. ITEM. Clerici poſſunt uxores ducere, filios procreare ante ſacros ordines: ſi ergo non tenẽtur ad caſtitatem: ergo nec ad paupertatem: ergo non tenentur patrimonio renunciare. ITEM. Nullus tenetur ad opera ſupererogationis, niſi uoluntariè ſe obliget. ſi ergo clericus in ſuſcipiendo tonſuram non intendit patrimonio renunciare, patet, &c.

RESOLVTIO.

Nec de iure diuino, nec de humano ad temporalium abrenunciationem cogitur clericus: ſed ſolum de bono & æquo.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ renunciare temporalibus in eo, qui eccleſiæ deſeruit, ſiue in eo, qui clericus eſt, eſt perfectionis, & non neceſſitatis: unde & hoc fuit in eccleſia primitiua, quod nihil habebat aliquis proprium, nihil ſuum eſſe dicebat: & adhuc hodie per Dei gratiam inuenitur in religionis perfectione. Adhoc tamẽ nõ cõpellitur clericus, nec iure diuino, nec humano: uerũtamẽ de bono, & æquo minus dẽnt inſudari ſollicitudini tpaliũ clerici, ꝗ laici, q expectãt ſucceſſionẽ in poſteris. Sed hinc illud Eccl. 4. uerificatum eſt: Vnus eſt, & ſecundum non habet, & tamen laborare non ceſſat. Vnde una ratio eſt: quia non

non expectat poſteros. Alia ratio eſt, quia magis debēt eſſe intenti ad ſpiritualia; & ſollicitudo tpalis excludit ſpiritualem: ideo auctoritates loquūtur qua ſi ipſi oībus tp̄libus debeant cedere, & oīa dimittere: ſed hoc non intelligitur quantū ad poſſeſſionem, ſed potius quantum ad affectionem: nec ad hoc induunt ſibi nouam obligationem ſuper alios de debito, ſed ſolùm de bono, & æquo.

Ad illud ergo, quod obiicitur, de reſtitutione hereditatis. Dicendum, quod hoc nō dicit, quia dimittat ius, ſed quia congruit, ut dimittat affectū, ut circa diuina ſit intentus: & ſic intelligitur illud quod dicit Hier. & quod dicit Magiſter Hugo.

Ad illud, qđ obiicitur, de ſacerdotibus, & leuitis, quod non debeāt hæreditatem habere. Dicendū, ꝙ illud intelligitur quārum ad terræ diuiſionem, non quantum ad poſſeſſionem mobilium, ut pecudum, & domorū, & ſuburbanorum, ad pecora alenda, Ratio autem, quare tpalis hæreditas in poſſeſſione terræ non dabatur leuitis: erat duplex. Prima, quia ipſi ut cultores Dei per totum populū debebant diſpergi. Secunda, ut circa diuinū cultum magis eſſent intenti, quia habebāt, vnde aliās ualerent ſuſtentari. Nunc autē clerici ſunt de oī gente per totū mundum diſperſi: & ideo iſtud præceptum non manſit. Et iterum ſacerdotii Chriſti non tam fuit figura ſacerdotium Aaron, quā etiā Melchiſedec, qui (ſecundum ꝙ dicitur ad Heb. vii.) fuit Rex, & ſacerdos ſicut Chriſtus. Et quāuis dominus honorē regalē recuſauerit propter exemplū humilitatis, & ipſe pauper, & mendicus fuerit: tamē ꝑꝑ ſuā dulciſſimā benignitatē ad hoc alios nō arctauit. Sciebat enim, ꝙ melius eſt habere mercenarios, quā nullos, uel paucos filios: & ideo charitate refrigeſcēte, diſpoſuit Spiritus ſanctus, ut Eccleſia temporalibus abundaret, ne cultus Dei ꝑꝑ paupertatē, & inopiā deperiret. Et iſtud apertè uidetꝰ, quia Eccleſiæ paupercula quaſi nullum inueniūt rectorem, niſi ſit talis, ꝙ pro ſui utilitate ab oībus contemnatur. Vnde nullatenus credēdum eſt, ſtatum uniuerſalis Eccleſiæ aliter regi, quàm diſponit Spiritus ſanctus: quicquid ſit de perſonis ſpecialibus.

Qvaestio III.

An Prælati Eccleſiæ teneantur clericis ad ſtipendium?

Vtrvm prælati Eccleſiæ teneantur clericis quantū ad temporale ſtipendium. Et ꝙ ſic, uidetur i. ad Corint. ix. Neſcitis quoniam hi, qui in ſacrario operantur, ea quæ de ſacrario ſunt, edunt: qui altari deſeruiunt, cū altari participant? Si ergo clerici iā altari deſeruiunt: ergo &c. Item. Magiſter Hugo dicit in libro de ſacramentis. Poſtquam clericus factus eſt, debet deinceps de ſtipēdiis Eccleſiæ ſuſtētari. *Lib. 2. par. 2. & 3.* Item. Decretalis lib. iii. de clericis ordinādis. Non liceat ulli Epō ullos ordinare clericos, & nullas alimonias eis miniſtrare: ſed duorum unū eligat, uel non faciat clericos: uel ſi fecerit, det illis unde poſſint uiuere. Item. Alia Decre. Innocent. in eo. tit.

Tam

Tādiu ꝑ ordinatores, uel ꝑ eorū dē ſucceſſores prouideri uolumus ordinatis, donec per eos eccleſia ſtra bñficia cōſequantur.

Contra. Clerici non tenentur patrimoniū dimittere: ergo nec Eccleſia tenetur eis in neceſſariis prouidere. Item. Simplices clerici nō tenenť Eccleſię deſeruire: ergo nec ꝑlati Eccleſiæ tenenť eis neceſſaria miniſtrare.

Ivxta hoc quæritur, utrum clerici qui de bonis Eccleſię ſuſtentantur, utpotè qui habent beneficium ꝑbēdale, teneanť ad horas canonicas. Et ꝙ ſic vř, qa cū uiuāt de altari, debent altari deſeruire: ſed ſeruitiū Eccleſię a patrib. ſtatutū eſt in horis canonicis dicendis: ergo, &c. Item. Oppoſitum huius eſt, quia cum non ſint in ſacris ordinibus conſtituti, non uidentur ad hōc teneri, cū ante poſſint oīa, q̄ ꝑ'ſtē libertas dignoſcitur laicalis.

Resolutio.

Eos tantum clericos Epiſcopi in neceſſariis alant; quos & in ſacros ordines aſſumpſiſſe: & unde uitam ſuſtineant, prorſus non habere compererint.

Resp. Dicendū, ꝙ clericus ordinatus, aut ē ad ſacros ordines ꝓmotus, aut nō. Si ſit ad ſacros ordines ꝓmotus, & non habeat unde uiuat, cū ei teneatur Eccleſia tanq̄ miniſtro ad ſeruitiū Eccleſiæ deputato, & ipſe indigeat dico, ꝙ Eps qui eum ꝓmouit, ſibi ī neceſſariis ꝓuidere tenetur. Si aūt non eſt ꝓmotus ad ſacros ordines, uel ſi patrimoniū hēt, nō tenetur ſibi, uel Eccleſia, uel Eps ꝓuidere. Primo, q̄a nō obligatus ad ſeruiendū Eccleſiæ. Secundò uerò, quia nō indiget. Et q̄uis nemo teneatur propriis ſtipendiis militare: quia tñ ipſe promoueri uoluit, deſeruire tenetur Eccleſię rōne ordinis: nec tenetur ſibi prouidere prælatus neceſſariò, cum non poſſit indigentiā allegare. Et totū hoc confirmatur ꝑ illud quod dicitur in illa decretali Alex. lib. iii. de ꝑbendis: Eps ſi aliquem ſine certo titulo, de quo neceſſaria uitę percipiat, in diaconum, uel preſbyterum ordinauit, tamdiu ei neceſſaria uitę ſubminiſtret, donec ei ī aliqua eccleſia cōuenientia ſtipendia militiæ clericalis aſſignet, niſi talis ordinatus de ſua, uel paterna hæreditate ſubſidia uitæ poſſit habere. Et ſi q̄ratur rō huius, ius diuinum reddit, quia cum talis obligetur ad ſeruiendum Eccleſiæ, debet Eccleſia econtra obligari ad prouidendum ei in neceſſariis.

Et sic intelligendæ ſunt auctoritates, quæ de hac materia loquuntur: & patent rōnes ad oppoſitum, quia procedunt de ſimplici clerico. Qvod uerò quæritur ultimò utrum ad dicēdum horas canonicas teneātur, per illud idem ſolui poteſt. Quidam enim obligantur Eccleſiæ, quia Eccleſia eis obligatur, utpotè qui beneficia recipiunt Eccleſiæ. In aliquibus eſt econuerſo, quia Eccleſia eis obligatur, quia ipſi primò ꝑ ſacrorum ordinū ſuſceptionem obligantur Eccleſiæ. Vnde apparet ſecundū ius commune, quod clerici in ſacris ordinibus cōſtituti tenentur ad horas canonicas ex officio: infra uerò ſacros ordines tenenť beneficiati ex bñficio: in ſacris ordinibus conſtituti, & beneficiati

ciati tenentur ex vtroque:& hoc dictat ius canonicum,& concor dat diuinum &c.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I,

An in Eccleſia ſit ſacramentum ordinis.

CONSEQVENTER, quantùm ad ſecundùm articulum quæritur de ſacramento ordinis in generali, de quo quatuor quæruntur. Primò quæritur, utrum ſit in eccleſia. Secundò, utrum ſit ſacramentum. Tertiò, utrum ſit ſacramentum nobile, proprium. Quartò, utrum ſit ſacramentum unum.

CIRCA primã ſic proceditur, & oſtenditur, quod in eccleſia ſit ordo. Primo per illud ꝙ dicitur 1. Cor. 12. quod eccleſia ſimilis eſt corpori organico: ſed corpus organicum ad ſui perfectionem neceſſario requirit ordinationẽ: ergo &c. ITEM. Hoc uidetur Exo. 20. Vide omnia, & fac ſecũdùm exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt: ergo eccleſia militans imitari debet triumphantem. Vt enim dicit Apoſtolus, omnia hæc exemplaria ſunt cœleſtium. Si ergo in eccleſia triumphante ordo eſt vt in angelis, patet &c. ITEM. Eccleſia conſtituitur ex duplici pariete, ſ. laicali, & clericali: ſed ĩ pariete laicali eſt ordo, ut patet imperator, rex, dux, comes, tribunus, centurio, & decurio: omnia hęc ordinem dicunt. Si ergo eccleſia militat militia ſpirituali, uidetur quòd ipſa debeat eſſe ut caſtrorum acies ordinata.

ITEM. Vbicunque eſt multitudo, aut confuſa eſt, aut ad ordinem redacta eſt, & ad regimen: ergo ſi in eccleſiaſtica multitudine confuſio neceſſario euitatur, uel uituperatur, neceſſe eſt quod ibi ponatur ordo.

CONTRA. Vbicumque eſt ordo, ibi eſt diſtinctio: ſed ut dicitur Gal. 3. Omnes nos unum ſumus in Chriſto: intelligendo de omnibus fidelibus: ergo ibi non uidetur eſſe ordo. ITEM. Vbicũque eſt ordo, ibi eſt determinata prælatio, & ſubiectio: ſed in eccleſia quilibet debet ſe reputare infimum, ſicut dicitur Phi. 2. in humilitate, ſuperiores ſibi inuicem &c. Luc. 22. Quicumque uoluerit inter uos maior eſſe, fiat ſicut &c. ITEM. Vbi eſt ordo, ibi eſt prælatio & dominiũ: & ubi hoc eſt, ibi eſt aliqua ſubiectio, & ſeruitus: ſed omnes fideles in libertatem uocati ſunt, ſicut dicitur ad Gal. 5. ergo inter fideles in eccleſia nullus eſt ordo. ITEM. Si eſt ordo, aut ergo ſecundùm bona naturæ, aut ſecundum bona fortunæ, aut ſecundùm dona gratiæ. Si ſcd̃m bona naturę: ergo ille debet eſſe ſuperior, qui eſt fortior, & qui eſt induſtrior; & hoc eſt falſum. Si ſecũdùm bona fortunæ: ergo ille ſuperior qui eſt ditior, & potentior. Si ſecundùm dona gratiæ: ſed nemo ſcit quis habeat de gratia plus, uel minus: ergo nemo ſcit quis ſit ſubditus, aut qs ſit prælatus: ergo non uidetur quod ſit aliquis ordo.

RESOLVTIO.

Vt pulchritudo, rectitudoque ſeruetur; neceſſarius eſt in Eccleſia ſiet ordo.

RESP. Dicẽdum, ꝙ neceſſarius eſt

eſt ordo in eccleſia duplici ratione, ſcilicet propter pulchritudinē, & propter rectitudinem. Cum enim ſit magna multitudo in eccleſia, niſi eſſet ordo manifeſta appareret cōfuſio: & hęc eſt multitudinis fœdatio: unde omnis ſapiēs, qui eo ipſo quòd ſapiens eſt, pulchritudinis eſt amator, non producit multa ſine ordine: & inter hæc maximè apparet ſapientia Dei, quę inter omnia opera ſua manifeſtatur in conſtitutione eccleſiæ. Neceſſarius eſt etiam ordo propter rectitudinem. Nam multitudo, cū in ſtatu eſt, in quo deuiare pōt, errat ſi non habet ducem, nec rectorem, ſicut dicitur. 3. Reg. ult. Vidi cunctum Iſrael diſperſum in montibus, ſicut oues non habentes paſtorem. Quoniam ergo multitudo eccleſiæ eſt in ſtatu, in quo pōt deuiare, indiget cāpite, & regimine: & cum unus nō poſſit omnibus ſufficere, nec ad omnia ideo oportet ſecundū plus, & minus eccleſiaſtica officia, & poteſtates diſtribuere, ut eccleſia regatur, & dirigatur ſine errore: & concedēdæ ſunt rationes ad hoc.

Ad illud, quod obiicitur de unitate. Dicendum, quòd ſicut in corpore noſtro eſt conſiderare naturam, per quā eſt unitas, & conuenientia, & naturam ſecundùm quam eſt diſtinctio, ſiue differentia: prima eſt complexio: ſecunda eſt organizatio: ſic in corpore quod eſt eccleſia. Per naturā enim charitatis omnes unimur; ſed per dona alia gratiarum, quæ Apoſtolus enumerat. 1. ad Cor. 12. diſtinguimur, & ordinamur. Ad illud, ergo, quod obiicitur, quòd unuſquiſque ſe debet reputare inferiorem. Dicendum, quòd reputare ſe inferiorē eſt dupliciter: Vel quantùm ad uitæ meritū, uel quantùm ad officium. Quātùm ad uitæ meritum: quia nemo ſcit quanti ſit meriti, ſic debet ſe reputare inferiorem. Sed quantùm ad officium non oportet, & quantùm ad hoc attenditur ordo. Ad illud, qđ obiicitur de libertate. Dicēdum, quòd libertas ibi non excludit ſubiectionē, cum ipſe Apoſtolus dicat Heb. ult. Obedite præpoſitis ueſtris per omnia; ſed excludit ignominiam ſeruitutis, in qua eſt ille, qui eſt ſeruus peccati: & ita non excludit ordinem. Vel dicendum, quòd alii ſubiici eſt dupliciter. ſ. timore, & amore. Qui ſubiicitur cum amore, ambulat in libertate ſpiritus, ſicut filius. Qui ex timore, iſte ē quodammodo ſeruus: & in bonis, & iuſtis non eſt ſubiectio per timorem; ſed per amorem: & talis ſubiectio, & prælatio, & ordo in nullo pręiudicat libertati. Ad illud, qđ quæritur ſecūm q̄ dona attēdatur ordo. Dicēdū, ꝙ ſecūdū dona gratiæ gratis datę, q̄ qdē eſt poteſtas ad aliquod officium deputata: & de hac certi ſumus certitudine probabilitatis: & hæc ſiat, & non uariatur ēt gratia gratumfaciente abſcedente: ſi enim gratia gratum faciēs reddat dignum, talis gratia gratis data collocat ī ordine, & gradu: & ſic patet totum.

QVAESTIO II.

An ordo ſacramentum ſit?

VTRVM ordo ſit ſacramentum. Et quòd ſic, patet per diuiſio-

miſſionem ſacramentorum, quæ ponuntur eſſe ſeptem, inter quę & ordo cõnumeratur, q diuiſio ſupra habita eſt Di. . . Item. In eccleſia eſt ordinata poteſtas, quæ manifeſtatur per aliqua ſigna, & confirmatur per inſtitutionẽ diuinam: & ita eſt res ſacra, hęc autem dicunt rationem ſacramenti perfectam: ergo &c. Item. Illud propriiſſime eſt ſacramentum, quod maxime Deo conſecrat in ſuiipſius ſuſceptione: ſed tale quid eſt ordo eccleſiaſticus: unde & ſacerdotes uocãtur, qui ad gradum ſupremũ perueniunt ergo ordo maximè eſt ſacramentum. Item. Illud potiſſime eſt ſacramentum, per quod ſacramenta cetera conferuantur, & diſpenſantur: tale autẽ eſt ſacramẽtum ordinis: ergo inter cetera uidetur eſſe ſacramentum præcipuum.

Contra. Omne ſacramentũ eſt elementum, ſiue ſignum, qđ offert ſe ſenſibus ordo autẽ eſt quid relatiuum: ergo ordo non eſt ſacramentum. Item. Omne ſacramẽtum eſt in medicamentum ſecundum ſtatum naturæ lapſæ: ſed ordo eſt ad perficiendum alios: unde non ordinãtur niſi qui quodammodo uolũt aggredi opera pfectionis: ergo ordo cadit a ratione ſacramenti. Item. In angelis eſt ordo, & tamen non tenet rationem ſacramenti: ergo pari ratione nec in hierarchia inferiori. Si tu dicas ꝙ nõ eſt ſimile, q̃a ibi eſt totum ſpiritua e. Obiicitur de laicis qui ſũt de eccleſia, & ſuſcipiunt ſacramẽta, & habẽt ordinem, & poteſtate, & ſigna poteſtatis, ut Rex habet ſceptrum, & purpuram, & coronam: & tamen ordo talis non eſt ſacramẽtum. Item. Ordo ita reſpicit quod eſt inferius, ſicut qđ eſt ſuperius: quia utroque deſtructo, deſtruitur ordo. Sed ordo quantum ad ſubditos non eſt ſacramentum: ergo nec quantum ad alios Minor patet: quia cũ omnes ſint ſubditi, uel prælati, omnes habent ſacramẽtu ordinis, quod manifeſtè eſt falſum. Item. In hierarchia cæleſti eſt ordo, ſcientia, & actio, ſicut vult beatus Diony. ergo ſi ei debet eccleſia reſpondere, ſimiliter uidetur ꝙ ſit in humana: ſed ſcientia, & actio non ponunt inter ſacra: ergo nec ordo. *Cap. 3. et deinceps.*

RESOLVTIO.

Eatenus Ordo ſacramentum eſt, quatenus ordinatam poteſtatem dicit ad miniſterium, uel ad opus uel ad alterum.

Respondeo. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ ordo dupliciter dicitur. Vno modo dicitur ordo ipſa relatio ordinatorum, ut prælatio & ſubiectio: & hæc non dicitur, nec eſt ſacramẽtum. Alio modo dicitur ordo ordinata poteſtas, ſecundum quã ipſum ſubiectũ potens habet ordinari dupliciter, ſcilicet ad opus, uel ad miniſterium: & habet etiam ordinari ad alteru: hanc aũt poteſtatẽ dicimus ordinis ſacramẽtu. Hãc autem neceſſe eſt poni in eccleſia propter regimen, & decorẽ, quæ attenduntur penes ordines ut prius uiſum eſt: quare debet eſſe in eccleſia ordo. Sed principalior ratio, quare hæc poteſtas debet conferri per modum ſacramenti, eſt propter ſacramentorum dignitatem, quæ in eccle- *Oppugnatur à Scot. lib. & Diſt. eiſdem. q. unica.*

ſia

ſia diſpenſant, & in quibus deus colitur, quæ ut non uenirent in contemptum, non debuerunt omnibus committi diſpēſanda, ſed perſonis ſpiritualibus: & dū his committitur, quod alijs nō, datur his poteſtas, per quā ſpeciali ordine ſituantur in eccleſia Dei: & quoniā hi debebant ab alijs per ſigna aliqua ſecerni, & id ſignum eſt rei ſacræ; ideo poteſtas hæc debuit ordinari per modum ſacramenti, & iſtud cōuenientiſſimum eſt. Cum enim ſit ad ſacramentorum ordinatā diſpoſitionē, & diſtributione, debuerunt miniſtri ad hoc ordinari per alicuius ſacramenti ſuſceptionem, in quo datur poteſtas, ꝑ quam miniſtri Dei ad miniſtrandum, & etiam inter ſe ordinantur: ideo recte ordo appellatur. His uiſis obiecta in cōtrarium de facili terminantur.

Qvod enim obiicitur, ꝙ eſt elementum. Dicēdum, ꝙ in collatione huius poteſtatis aliqđ ſignum eſt extra, quod largo modo appellatur elementum: quoniam largo, & exteſo modo ſumitur in diffinitione ſacramēti. Ad illvd quod obiicitur de medicamento. Dicendum, ꝙ ordo non eſt tantum in medicamentum reſpectu ſuſcipientis, ſed etiam reſpectu aliorum: unde maximè tenet ratione ſacramenti. Nec iſtud obuiat, quod dicitur, quod debet dari perfectis, quoniam nemo reperitur ita perfectus, quin ulterius poſſit perfici. Vnde quilibet hoc ſacramentum ſuſcipiens, aliquam gratiam in eo recipat, ſi digne recipiat, per quam excluditur difficultas miniſtrandi in his, quę pertinēt ad cultum Dei. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ ordo ē in laicis, & in angelis. Dicendū, quod utrobique deficit ratio ſacramenti: quoniam duo ſunt q̄ integrant ſacramentum, ſcilicet ſenſibile ſignum, & ſpirituale, ſiue ſacrum ſignatum. Ratione primi deficit i angelis, qui ſunt omnino ſpirituales. Ratione uerò ſecundi deficit in laicis, in q̄bus ordo attenditur quantum ad poteſtatem terrenā, quę reſpicit bona naturæ uel fortunæ ſpecialis perſonæ, uel reipublicæ: in eccleſiaſtica uerò hierarchia cōtingit utrunque. Ad illvd, quod obiicitur, quòd ordo reſpicit inferius &c. Dicendum, quòd ipſe obiicit de ordine prout dicit relationem; ſed hoc modo non ſt ſacramētum; ſed prout dicit poteſtatē; ſuper quam fundatur illa relatio: & hæc ponit aliquid in his, qui pręferuntur per aliquid ſibi datū; nihil uero in his, qui ſubiiciuntur. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ ſcientia, & actio non dicunt ſacramentum. Dicendum, quod ſcientia, & actio ſunt annexa, & ordo eſt principale: unde cū ponitur ordo eſſe ſacramentū, illa duo ſimul includuntur: & iſtud ſuperius tactum eſt, quādo agebatur de poteſtate clauium. *Diſ. 18*

Qvaestio III.

An propriè ordo ſacramentum ſit nouæ legis.

Vtrvm ſacramentum ordinis ſit nouæ legis proprium. Et qđ non videtur; quia in Pſal. dicitur. Tu es ſacerdos in æternum ſecūdum ordinem Melchiſedec. hoc dictum eſt de Chriſti ſacerdotio, ſicut exponit Apoſtolus

ſtolus ad Hebr. ergo ſacerdotiū Chriſti prius in Melchiſedec prę ceſſit: ergo & ordo. Si tu dicas, ꝙ præceſſit in figura. Reſpondeo. Ita præceſſit in figura in ſacerdotio Aaron: ergo debet dici ſecundum ordinem Aaron: quod tñ nō decuit dici, ut Apoſtolus oſtendit. Item. 1. Cor. x. Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt: ergo idē vere fuit ſacrificiū: ſed ordo eſt ad ſacrificium miniſtrādum: ergo idem ordo, & idem ſacramētum. Item. Eccleſia eſt una ab Abel uſque ad finem mundi, & in unica unitate unus debet eſſe ordo: ergo ſacramentum ordinis eſt unum in no. & vet. teſta. Item. Sacramētum ordinis eſt de dictamine legis naturalis: & hoc patet, quia ab initio fuerunt ſacerdotes, ut patet exēplo Melchiſedech. & Hier. dicit: & quod eſt de dictamine naturæ, ſemꝑ idem perſeuerat: & hoc manifeſtum eſt in matrimonio: ergo idem debet eſſe ordo in ve. te. & no. ergo ſacramentum hoc commune eſt, non proprium.

Contra. Heb. 7. Tranſlato ſacerdotio neceſſe eſt ut & legis tranſlatio fiat: ſi ergo Apoſtolus probat diuerſitatē legis, per
81 diuerſitatem ſacerdotii, cū alia, & alia ſit lex, uidetur ꝙ alius, & alius ſit ordo. Item. Ordo eſt ſpirituale ſignaculū, in quo ſpiritualis poteſtas traditur ordinato, utpote in ſupremo ordine traditur poteſtas cōficiendi corpus Chriſti: ſed hoc eſt propriū ſolius no. le. ergo &c. Item. Sacramēta no. le. alia ſunt & noua: ergo ad diſpenſanda hæc cum ſint maiora, & digniora, maior, & dignior poteſtas requiritur: ſi ergo ſacramenta, quæ diſpenſantur, ſunt diuerſa. ergo & ſacramētum, per quod diſpenſantur: ſed hoc eſt ordo: ergo &c. Item. Idem ordo non eſt iterandus: ſed ordinatus in lege, ſi ueniat ad euangelium, ibidem ordinatur: ergo uidetur quòd alius ſit ordo, & aliud ſacramentum.

Resolvtio.

Quia ſacerdotium, vel poteſtas ſacerdotalis hæc noſtra ſpiritualis eſt, & nouæ legis propriè eſt: nec ſi ſic in figura fuit apud veteres.

Respondeo. Dicendum, ꝙ ſicut ſignum ſortitur nomen ſignati, & econuerſo: & tamen ſignum, & ſignatum ſunt diuerſa: ſic figura nomē ueritatis ſortitur, & unū dicitur eſſe in alio, ſicut rota in rota: & tamē aliud eſt figura, aliud eſt ueritas: per hunc modum intelligendum, ꝙ lex noua differt a ueteri, & ſacrificiū a ſacrificio, & ordo ab ordine. Vnde ſicut ſacramentum euchariſtię eſt no. le. proprium, quamuis in ueteri leg. fuerit ſacrificium, quod erat huius ſignum: ſic ſpiritualis poteſtas: ſecundum quam attenditur ordinis ſacramentum; nouæ leg. propria eſt: ſacerdotium ſimiliter: quamuis iſtius ordinis, & ſacerdotii præceſſerit ſignum figuratiuum. Vnde ſicut multum differt inter agnum uerum, & typicum: ſic multum differt, licèt nō tantum inter poteſtatem offerēdi hunc agnū, & illum: & ideo concedendum, quòd ſicut baptiſmus, & Euchariſtia ſunt ſacramenta nouæ leg. propria, licèt in anterioribus fuerint præfigu-

figurata: ſic in ſacramento ordinis.

Ad illvd, quod obiicitur ſecundum ordinem Melchiſedec. Dicendum, quòd hoc intelligitur ſecūdum expreſſam præfigurationem, ſicut ibidem Apoſtolus oſtendit, quia præfigurauit Chriſtum quantum ad originem, & quantum ad dignitate, & quantum ad ritum. Quantū ad originem, quia ſine genealogia. ſ. expreſſa in ſcriptura. Quātum ad dignitatem, quia fuit ſacerdos, & Rex. Et Abraam benedixit quātum ad ritum, quia obtulit panem, & uinum. Non ſic in ſacerdotio Aaron: & ideo peroptime appropriat in Pſalmo. ſſ. & eleganter exponit Apoſtolos. Ad illvd, quod obiicitur, quod eandem eſcam mādu cauerunt. Dicendum, quòd hoc intelligitur non de manducatione ſacramentali, ſed ſpirituali, quæ eſt per fidem, & charitatē: & quia idem, quod nos crediderunt, & amauerunt, eandē eſcā manducauerunt, & de eadē Eccleſia fuerunt: nec tamen eadem ſigna ſenſibilia habuerunt, nec eadem ſacramenta: & ratio huius uiſa eſt ſuprà, cum agebatur de ſacramentorum differentia: & per hoc patet ratio de unitate Eccleſiaſtica, quia illa eſt ſecundū fidei conuenientiā, non ſecundū ſacrorum indifferentiam. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ eſt de dictamine naturæ. Dicendum, ꝙ uerum eſt in uniuerſali, non in ſpeciali. Bene enim dictat ratio recta Deum eſſe colendum, & ad hoc ſpeciales miniſtros conſtituendos: ſed tali cultu colendum, & tale ſacrificium offerendum, & talem poteſtatem collatam eſſe hoibus: hoc non eſt naturæ, ſed gratiæ.

Diſt. 1. p. 1 ar. 1 q 5.

Qvaestio IIII.

An Ordo ſacramentum vnum ſit vel plura?

Vtrvm Ordo ſit ſacramentum unum, uel plura. Et qđ ſit unum, uidetur per diuiſionē ſacramentorum, quæ diuiduntur, in 7. ſi ergo alia non ſubdiuidūtur; uidetur quòd ordo ſit unum ſacramentum. Item. Sacramentum unionis, ſiue communionis eſt unum ſacramentum: ergo pari ratione ſacramētum ordinis. Item. Ab eodem eſt unitas, a quo eſt perfectio, & complementum; ſed ſacramentum ordinis unum habet cōplemētum. ſ. ſacerdotium, quod cōplet omnes ordines præcedentes: ergo unum eſt ſacramentū. Item. Quanto aliqua uirtus potentior, tantò magis unita: ergo quanto ſacramentum maius, & excellentius, tanto magis unū; ſed ſacramentum ordinis eſt excellens, & in ſtatu excellenti collocat ordinatum, ergo, &c.

Contra. Multiplicato inferiori multiplicatur ſuperius; ſed ſacramētum eſt ſuperius ad ordinem; ergo cum ſint plures ordines, ſunt ergo plura ſacramenta. Item. Cum ordinis ſacramentum diuidatur, aut ergo in partes integrales, aut ſubiectiuas. Non integrales, quia nulla pars integralis recipit prædicationē ſui totius, ſed quilibet gradus eccleſiaſticus eſt ordo. Si in ſubiectiuas: ergo redit idem qđ prius, quod illud ſacramentum multiplicatur. Item. Hoc ſacramentum eſt ordinatum ad diſpen

ſpenſationem aliorum ſacramẽ orum: ſed alia ſacramenta differunt ſpecie: ergo potentiæ ordinatæ ad illa debēt differre ſpecie: ergo uidetur quòd iſtud ſacramentum per ſpecies diuerſas plurificetur. ITEM. Sacerdos cū ſacerdote habet conuenientiam in ſacramento ordinis: ſed ſacerdos cum diacono habet diſtinctionem, & differentiam: conſtat ꝙ non ſolum materialem, ergo ſpecificam habet differentiam: ergo cum utrumque horum ſit ſacramentum, uidetur quod ordinis ſacramentum diuerſas habet ſpecies ſacrorum.

RESOLVTIO.

Vnum eſt; nam & ſi plures partes poteſtatiuas habeat, ad vnum tamen ordinat.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſacramētum ordinis vnum eſt: multas tamen habet partes, quæ ſacramentum non plurificant, pro eo quòd non ſunt omnino partes ſubiectiuæ: & tamen recipiunt prædicationem totius, qa naturam habent quodammodo partium ſubiectiuarum: & tales ſunt partes poteſtatiuæ, quę maximè competunt ordini, tum quia ordo dicitur ordinata poteſtas, quæ ex ordinatione multorū ad unum redditur perfecta, & quodlibet illorum participat rationē poteſtatis, licèt non perfectè: tum etiam quia ordo concernit diſtinct. in partibus, ſicut & numerus: unde quemadmodum partes numeri quodammodo habent naturam partium integrantium, in hoc quòd ſimul conuenientes per ordinem reddunt numerum perfectum, ut partes ſenarii conſtituunt ſenarium: & tamen quęlibet pars numeri eſt numerus: ſic omnes gradus ordinum unum faciunt ſacramentum perfectum: & tamē quilibet gradus ordo dicitur; & cōcedendæ ſunt rationes, oſtendentes hoc ſacramentum eſſe unum, quamuis aliquę non ſint multum cogentes.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur, ꝙ multiplicato inferiori &c. Dicendum, quòd illud uerum eſt in eo, ꝙ habet naturam ſpeciei, ſiue partis ſubiectiuæ ſolum. non ſic eſt in propoſito.

AD ILLVD, qđ quærit, vtrū diuidatur in partes integrales, aut ſubiectiuas. Dicēdum, quòd diuidit in partes poteſtatiuas, quæ utrarumque partium habent naturam: unde ſicut diuiſio analogi tenet medium inter diuiſionem æquiuoci, & uniuoci; ſic talis diuiſio medium tenet inter diuiſionem totius uniuerſalis, & totius integralis.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ad diſpenſationem aliorum ordinat. Dicēdū, ꝙ principaliter ordinat ad diſpenſationē ſacramenti altaris, quod unum eſt.

AD ILLVD, quod obiicitur, de differentia. Dicendum, quòd quodammodo eſt ſpecifica, quodammodo non; una enim ſpecies nō diſponit ad aliam, ſicut unus ordo ad alium diſponit: & ideo non eſt ibi ſpecifica diſtinctio, ſed tamen aliquo modo diſtinguuntur: quia tamen ad unum complementum ordinantur, ideo unum ſacr̄m faciunt.

DISTIN-

De Oſtiariis.

OStiarij ijdem, & Ianitores ſunt, qui in ueteri teſta Ibid. 1.
mento electi ſunt ad cuſtodiam templi, ut non in Pa. 26
grederetur in illud immundus. Dicti autem oſtia
rij, eo quod præſint oſtijs templi. Ipſi enim tenent De coſ.
clauem, omnia intus et extra cuſtodiunt: atque inter bonos Diſ. 23 Oſtiarij
& malos habentes iudicium, dignos recipiunt, indignos re- Io. 2.
ſpuunt. Vnde & eis cum ordinantur, claues eccleſiæ dantur ab epiſcopo. Et dicitur eis, Sic agite, tanquam rationem deo reddituri de rebus, quæ clauibus iſtis recluduntur. Hoc officium dominus in ſua perſona ſuſcepit, quando flagello de funiculis facto, uendentes & ementes eiecit in templo. Ipſe
enim ſe oſtiarium ſignificans dicit, Ego ſum oſtium, per me Io. 10.
ſi quis introierit, ſaluabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet.

De Lectoribus..

Secundus eſt gradus Lectorum. Lectores a legendo, ſicut
Pſalmiſtæ a Pſalmis canendis, uocati ſunt. Illi enim prædi- Iſid. 22
cant populis quid ſequantur: iſti cantant, & excitant ad c. Cle-
compunctionem audientium: licet quidam lectores ita miſe- ros.
rabiliter pronuncient, ut quoſdam ad luctum & lamentationem compellant. Idem etiam pronunciatores uocantur,
qui porro ante nunciant: quia tam clara eorum uox, ut etiã Idẽ diſ.
longe poſitorum aures adimpleat. Ad lectorem autem per- 25. ca.
tinet lectiones pronunciare, & ea quæ prophetæ uaticinaue perlectis.
runt, populis prædicare: ut iam ex officio in eccleſia legat prophetias & lectiones. Vnde & ei uidente populo, traditur ab epiſcopo codex diuinarum lectionum, & dicitur,
Accipe, & eſto uerbi Dei relator: habiturus, ſi fideliter Diſ. 23
impleueris officium, partem cum his, qui bene uerbum Dei c. Lect.
miniſtrauerunt. Qui ad hunc gradum prouehitur, literarũ Hug. li.
ſcientia debet eſſe inſtructus, ut ſenſum uerborum intelli- 2. p. 3. cap. 6.
gat, uim accentuũ ſciat, diſtinctè legat: ne confuſione prolationis intellectũ ab auditorib. auferat. Attẽdat quid indicatiuè, quid interrogatiuè ſit legẽdũ, ubi ſit in oratione faciẽ-

Luc. 4. da diſtinctio. Hæc enim malè ſeruata intellectum turbant,
Eſa. 61 & alios ad riſum prouocant. Auribus & cordi conſulere
debet uox lectoris, Hoc officium impleuit Chriſtus, cum in
medio ſeniorum librum Eſaiæ aperiens, diſtinctè ad intelli-
Eſa. 58 gendum legit. Spiritus domini ſuper me, &c. Ex quo lectori
datur intelligi, quia gratia ſpirituali clarere debent, qui
aliis uerbum Dei annunciant. Hic ordo formam & initium
Iſid. 2 a Prophetis accepiſſe uidentur: quibus dicitur, Clama, ne
c. Cleros ceſſes: quaſi tuba exalta uocem tuam.

De Exorciſtis.

Tertius eſt ordo Exorciſtarum. Exorciſtæ autem ex Græco in Latinum adiurantes uel increpantes uocantur, inuocant enim ſuper cathecumenos, & ſuper eos, qui habēt ſpiritum immundum, nomē domini adiurantes per eum, ut egrediatur ab eis. Ad exorciſtam pertinet exorciſmos memoriter retinere, manuſq; ſuper energumenos, & cathecumenos in exorcizando imponere. Debet autem habere ſpiritum mundum, qui ſpiritibus immundis imperat: & malignum expellere de corde ſuo, quem expellit de corpore alieno, ne
Luc. 24 medicina quam alij facit, ſibi non proſit, & dicatur ei, Me-
Eiſt. 13 dice cura te ipſum. Hi cum ordinantur, accipiunt de manu
exorciſta epiſcopi librum exorciſmorum: & dicitur eis, Accipite, & habetote poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos & cathecumenos. Hoc officio uſus eſt dominus, quando ſali-
Mat. 7 ua ſua tetigit aures, & linguam ſurdi, & muti, dicens, Effeta, quod eſt, Aperire: per hoc docens nos ſpiritualiter debebere aperire aures præcordium hominum ad intelligendū, & ora confitendum: ut pulſo dæmone, Spiritus ſanctus uas
Mat. 8. ſuum recipiat. Hoc etiam officio uſus eſt Chriſtus, cum dæ-
Luc. 8. moniacos multos ſanauit. Hic ordo a Salomone uidetur de-
Iſid. 22 Cleros. ſcendiſſe: qui quendam modum exorcizandi inuenit, quo dæmones adiurati, ex obſeſſis corporibus pellebantur: Huic officio mancipati Exorciſtæ uocati ſunt. De quibus Chriſtus
Mat. 12 in Euangelio, Si ego in Belzebub eijcio dæmonia: filij ueſtri,
Luc. 11 ſcilicet Exorciſtæ, in quo eijciunt?

De Acolytis.

Quarto loco ſuccedunt Acolyti. Acolyti uerò Græcè,

Latinè ceroferarij dicuntur, a deportandis cereis quando legendum eſt Euangelium, uel ſacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria, & deportantur ab eis: non ad effugandas aeris tenebras, cum ſol eo tempore rutilet, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum: ut ſub typo luminis corporalis illa lux oſtendatur, de qua legitur, Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Ad Acolytum pertinet præparatio luminarium in ſacrario. Ipſe cereum portat, ipſe urceolum cum uino, & aqua ſuggeſta pro Euchariſtia ſubdiaconis præparat. Hi cum ordinantur, cum edocti fuerint ab epiſcopo qualiter in officio ſuo agere debeant, ab Archidiacono accipiunt candelabrum cum cereo, & urceolum uacuum. Hoc officium dominus ſe habere teſtatur dicens. Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me, non ambulat in tenebris. Huius officij formam illi gerebant in vet.teſt.qui lucernas candelabri componebant, & accendebant igne cæleſti, ad illuminandas tenebras Aquilonares.

Iſi. ibi. Diſ. 21. Cleros. Io. 1. Diſ. 25 Perlectis. Io. 8. Exod. 27. Leui. 6

De Subdiaconis.

Quintus eſt ordo Subdiaconorum. Græcè Hypodiacones uocantur, quos nos Subdiaconos dicimus. Qui ideo ſic appellantur: quia ſubiacent præceptis & officijs Leuitarum. Oblationes enim in templo a fidelibus ſuſcipiunt, & Leuitis ſuperponendas altaribus deferunt. Hi apud Hebræos Nathinnei uocabantur, id eſt, in humilitate domino ſeruientes. Ad Subdiaconum pertinet calicem & patenam ad altare Chriſti deferre, & Leuitis tradere, eiſque miniſtra. Vrceolum quoque & aquam manilem, & manutergium tenere epiſcopo, & presbyteris & Leuitis pro lauandis ante altare manibus aquam prebere. His lex cóntinentiæ imponitur: quia altari propinquantes, uaſa corporis, & ſanguinis Chriſti portant. Vnde illud implere debent, Mundamini qui fertis uaſa domini. Ad hos etiam pertinet tantùm de oblationibus ponere in altari, quantùm ſufficere poſſit populo: nec non corporalia, & pallas, & ſubſtratoria lauare. Hi cum ordinantur accipiunt de manu epiſcopi patenam & calicem uacuum:

Diſ. 52 Perlectis. Hug. li. p. 3. c. 9 Eſa. 42

Item. In omni ordine traditur aliqua poteſtas: ſed ĩ corona nulla omnino traditur poteſtas: ergo corona non eſt ordo. Prima patet per diſfinitionem ordinis, ſecunda manifeſtatur in collatione coronæ, ubi non fit mẽtio de aliqua poteſtate. Item. In ordinibus datur nobile ſacramentum, ac per hoc debent cum magna ſolemnitate dari: unde non dantur niſi in Miſſa: ſed corona datur extra miſſam: ergo &c.

RESOLVTIO.

Non quidem ſacramentum eſt; ſed præparatio ad ſacramentum.

Respon. Dicendum, quòd ſicut in tranſeuntibus de uno ſtatu ad aliũ præmittitur aliquod præparatorium, quod nõ ponit in ſtatum; ſed diſponit; ſic in ꝓpoſito intelligendum eſt: nam ſuſcipiẽtes ordinis ſacramentũ in quodam ſpeciali ſtatu inter fideles collocantur. Vnde quemadmodum inter ſtatum ſæcularẽ, & religioſum medius eſt nouiciatus, ĩ quo nec ſęcularis nec religioſus eſt propriè, cum non uouerit ea, quæ ſunt religionis ſeruare: & ſicut inter fideles, & infideles medii ſunt cathecumeni, qui tamen non ſunt inter fideles computandi, immo hora communionis de eccleſia cõſue uerunt emitti, ſicut nouitii de capitulo: ſic clerici medii ſunt in quantùm habent tõſuram inter laicos, & ordinatos: quia tamen ſignum iſtud omnibus eſt commune, ideo omnes cleri nuncupantur, & confunditur nomen. Sicut ergo nouitiatus non eſt religio: ſed ad religionẽ diſponit: & cathecuminatio, ſiue catechiſatio non eſt baptiſmus: ſed diſpoſitio, & præparatio: ſic commune ſignaculum non eſt ſacramentum; nec ordo; ſed tantùm diſpoſitio.

Ad illvd, quod obiicitur, quòd eſt ſacræ rei ſignum. Dicẽdum, quòd iſta nõ eſt tota ratio ſacramenti: ſed amplius oportet addere. Non enim ſufficit ſignatio, niſi etiam ibi aliquid conferatur: quod cum non fiat in corona: quia nulla traditur ſpiritualis poteſtas, patet, quod non eſt ordo. Ad Illvd, quod obiicitur, quod non fit niſi propter ſpirituale. Dicendum, ꝙ uerum eſt, quòd corona fit propter ſpirituale: non tamen propter ſpirituale officium, quod ibi detur; ſed quod ibi figuretur: & ad hoc quod homo cõfiguretur, & præparetur: & ideo non fruſtra fit. Ad illvd, quod obiicitur, qđ datur a perſona excellenti. Dicẽdum, quod eiuſdem eſt præparare materiam, & formam adducere: & quoniam præparat ad ordinis ſacramentum qui ponit hominem in ſtatum excellẽtiæ, & qui etiam traditur a ꝑſonis excellentibus: ideo & corona non rõne ſui, ſed rõne eius, ad qđ diſponitur. Vltimvm, qđ obiicit, iã determinatũ eſt: q̃a nec laicus eſt ꝓpriè nec ordinatus. Sed tñ magis ſe tenet cũ ordinato, ſicut nouitius plus appropinquat ad ſtatũ religiõis: & ſicut dr̃ religioſus q̃uis nõ ꝓfeſſus dicał: ſic habẽs coronã dr̃ clericu ſeũ tñ non ſit ordinatus, & ſic patet totum.

QVAESTIO III.

An in ſuſceptione coronæ fiat abrenunciatio temporalium?

Vtrvm in ſuſceptione coronæ fiat abrenunciatio tempora-

poralium. Et quod ſic uidetur. Primò ꝓ iſtud, quod dicunt in ſuſceptione. Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es, qui reſtitues hæreditatē meā mihi. Sed nō reſtituitur, uel redditur, niſi quod datur, uel dimittitur: ſi ergo clericus petat reſtitutionem hæreditatis, implicat eius dimiſſionem. ITEM. Super hoc dicit Hiero. Dominus cum his partibus. ſ. tranſitoriis pars fieri dedignatur: reſtat ergo, qđ Deum in partem ſuā nō habeāt, aut hæreditate alia careant.

Lib. 2. p. 2. c 3 ITEM. Hug. de S. Vict. in Lib. de Sacramentis. Aliam terram non dēt clericus habere niſi Deum, & ea quæ ad Deum ſpectant, cui ſtatutum eſt de decimis, & oblationibus, quæ Deo offeruntur, ſuſtentari. ITEM. Ad maiorem perfectionem tenentur clerici noui, quam vet. teſt. Vnde Matth. 5. Niſi abundauerit iuſtitia ueſtra, &c Sed ſacerdotibus, & Leuitis dicitur Deu. xviii. Nō habebunt ſacerdotes, & Læuitæ, & omnes, qui de eadem ſtirpe ſunt partem, & hæreditatem cum reliquo populo Iſrael: ergo ſi illi adhoc tenebantur, multò fortius uidetur de clericis noui teſt. ITEM. Tonſura ſignat temporaliū abdicationē, & corona eleuationē ad cœleſtia, ſicut dicit Magiſter in litera: uel ergo eſt falſum ſignū, uel clericus nō dēt habere patrimoniū, ſiue aliquā poſſeſſionē tpalium,

CONTRA. Hiere. fuit de ordine ſacerdotali, ſicut patet ī principio, Verba Hieremiæ &c. & tamē dicitur Hier. 33. Dixit Ananeei Hieremiæ: Poſſide agrū meum, qui eſt in Anatoth, quia tibi competit hæreditas: ergo cōpetebat illis hæreditas: ſi ergo ueritas reſpondet figuræ, uidetur &c. ITEM. Leuit. 25. Aedes Leuitarum, quæ in urbibus ſūt, ſemper poſſunt redimi: ſed non ſic erat de ædibus aliorum: ergo maiori libertate poſſidebant Leuitæ, quod habebant, quam alii: ergo &c. ITEM. Clerici poſſunt uxores ducere, filios procreare ante ſacros ordines: ſi ergo non tenētur ad caſtitatem: ergo nec ad paupertatem: ergo non tenentur patrimonio renunciare. ITEM. Nullus tenetur ad opera ſupererogationis, niſi uoluntariè ſe obliget. ſi ergo clericus in ſuſcipiendo tonſuram non intendit patrimonio renunciare, patet, &c.

RESOLVTIO.

Nec de iure diuino, nec de humano ad temporalium abrenunciationem cogitur clericus: ſed ſolum de bono & æquo.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ renunciare temporalibus in eo, qui eccleſiæ deſeruit, ſiue in eo, qui clericus eſt, eſt perfectionis, & non neceſſitatis: unde & hoc fuit in eccleſia primitiua, quod nihil habebat aliquis proprium, nihil ſuum eſſe dicebat: & adhuc hodie per Dei gratiam inuenitur in religionis perfectione. Adhoc tamē nō cōpellitur clericus, nec iure diuino, nec humano: uerūtamē de bono, & æquo minus dēnt inſudari ſollicitudini tpaliū clerici, ꝙ laici, ꝙ expectāt ſucceſſionē in poſteris. Sed nunc illud Eccl. 4. uerificatum eſt: Vnus eſt, & ſecundum non habet, & tamen laborare non ceſſat. Vnde una ratio eſt: quia non

non expectat poſteros. Alia ratio eſt, quia magis debẽt eſſe intenti ad ſpiritualia; & ſollicitudo tpalis excludit ſpiritualem: ideo auctoritates loquũtur qua ſi ipſi oĩbus tpalibus debeant cedere, & oĩa dimittere: ſed hoc non intelligitur quantũ ad poſſeſſionem, ſed potius quantum ad affectionem: nec ad hoc inducunt ſibi nouam obligationem ſuper alios de debito, ſed ſolùm de bono, & æquo.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, de reſtitutione hęreditatis. Dicendum, quod hoc nõ dicit, quia dimittat ius, ſed quia congruit, ut dimittat affectũ, ut circa diuina ſit intentus: & ſic intelligitur illud quod dicit Hier. & quod dicit Magiſter Hugo.

AD ILLVD, qđ obiicitur, de ſacerdotibus, & leuitis, quod non debeãt hæreditatem habere. Dicendũ, ꝙ illud intelligitur quãrum ad terræ diuiſionem, non quantum ad poſſeſſionem mobilium, ut pecudum, & domorũ, & ſuburbanorum, ad pecora alenda, Ratio autem, quare tpalis hæreditas in poſſeſſione terræ non dabatur leuitis: erat duplex. Prima, quia ipſi ut cultores Dei per totum populũ debebant diſpergi. Secunda, ut circa diuinũ cultum magis eſſent intenti, quia habebãt, vnde alias ualerent ſuſtentari. Nunc autẽ clerici ſunt de oĩ gente per totũ mundum diſperſi: & ideo iſtud præceptum non manſit. Et iterum ſacerdotii Chriſti non tam fuit figura ſacerdotium Aaron, quã etiã Melchiſedec, qui (ſecundum ꝙ dicitur ad Heb. vii.) fuit Rex, & ſacerdos ſicut Chriſtus. Et quãuis dominus honorẽ regalẽ recuſauerit propter exemplũ humilitatis, & ipſe pauper, & mendicus fuerit: tamẽ ꝑꝑ ſuã dulciſſimã benignitatẽ ad hoc alios nõ arctauit. Sciebat enim, ꝙ melius eſt habere mercenarios, quã nullos, uel paucos filios: & ideo charitate refrigeſcẽte, diſpoſuit Spiritus ſanctus, ut Eccleſia temporalibus abundaret, ne cultus Dei ꝑꝑ paupertatẽ, & inopiã deperiret. Et iſtud apertè uidet, quia Eccleſiæ pauperculæ quaſi nullum inueniũt rectorem, niſi ſit talis, ꝙ pro ſui utilitate ab oĩbus contemnatur. Vnde nullatenus credẽdum eſt, ſtatum uniuerſalis Eccleſiæ aliter regi, quàm diſponit Spiritus ſanctus: quicquid ſit de perſonis ſpecialibus.

QVAESTIO III.

An Prælati Eccleſiæ teneantur clericis ad ſtipendium?

VTRVM prælati Eccleſiæ teneantur clericis quantũ ad temporale ſtipendium. Et ꝙ ſic, uidetur i. ad Corint. ix. Neſcitis quoniam hi, qui in ſacrario operantur, ea quæ de ſacrario ſunt, edunt: qui altari deſeruiunt, cũ altari participant? Si ergo clerici iã altari deſeruiunt: ergo &c. ITEM. Magiſter Hugo dicit in libro de ſacramentis. Poſtquam clericus factus eſt, debet deinceps de ſtipẽdiis Eccleſiæ ſuſtẽtari. *Lib. 2. par. 2. & 3.* ITEM. Decretalis lib. iii. de clericis ordinãdis. Non liceat ulli Epõ ullos ordinare clericos, & nullas alimonias eis miniſtrare: ſed duorum unũ eligat, uel non faciat clericos: uel ſi fecerit, det illis unde poſſint uiuere. ITEM. Alia Decre. Innocent. in eo. tit.

Tam

Tādiu ꝑ ordinatores, uel ꝑ eorū dē ſucceſſores prouideri uolumus ordinatis, donec per eos eccleſiaſtica bñficia cōſequantur.

CONTRA. Clerici non tenentur patrimoniū dimittere: ergo nec Eccleſia tenetur eis in neceſſariis prouidere. ITEM. Simplices clerici nō tenent̄ Eccleſię deſeruire: ergo nec p̄lati Eccleſiæ tenent̄ eis neceſſaria miniſtrare.

IVXTA HOC quæritur, utrum clerici qui de bonis Eccleſię ſuſtentantur, utpote qui habent beneficium pbēdale, teneant̄ ad horas canonicas. Et ꝙ ſic vr̄, q̄a cū uiuāt de altari, debent altari deſeruire: ſed ſeruitiū Eccleſię a patrib. ſtatutū eſt in horis canonicis dicendis: ergo, &c. ITEM. Oppoſitum huius eſt, quia cum non ſint in ſacris ordinibus conſtituti, non uidentur ad hōc teneri, cū ante poſſint oīa, q̄ p'oſſe libertas dignoſcitur laicalis.

RESOLVTIO.

Eos tantum clericos Epiſcopi in neceſſariis alant; quos & in ſacros ordines aſſumpſiſſe: & vnde vitam ſuſtineant, prorſus non habere comperterint.

RESP. Dicendū, ꝙ clericus ordinatus, aut ē ad ſacros ordines ꝓmotus, aut nō. Si ſit ad ſacros ordines ꝓmotus, & non habeat unde uiuat, cū ei teneatur Eccleſia tanq̄ miniſtro ad ſeruitiū Eccleſiæ deputato, & ipſe indigeat dico, ꝙ Eps qui eum ꝓmouit, ſibi i neceſſariis ꝓuidere tenetur. Si aūt non eſt ꝓmotus ad ſacros ordines, uel ſi patrimoniū hēt, nō tenetur ſibi, uel Eccleſia, uel Eps ꝓuidere. Primo, q̄a nō obligatus ad ſeruiendū Eccleſiæ. Secundò uerò, quia nō indiget. Et q̄uis nemo teneatur propriis ſtipendiis militare: quia tñ ipſe promoueri uoluit, deſeruire tenetur Eccleſię rōne ordinis: nec tenetur ſibi prouidere prælatus neceſſariò, cum non poſſit indigentiā allegare. Et totū hoc confirmatur ꝑ illud quod dicitur in illa decretali Alex. lib. iii. de p̄bendis: Eps ſi aliquem ſine certo titulo, de quo neceſſaria uitę percipiat, in diaconum, uel preſbyterum ordinauit, tamdiu ei neceſſaria uitę ſubminiſtret, donec ei ī aliqua eccleſia cōuenientia ſtipendia militiæ clericalis aſſignet, niſi talis ordinatus de ſua, uel paterna hæreditate ſubſidia uitæ poſſit habere. Et ſi q̄ratur rō huius, ius diuinum reddit, quia cum talis obligetur ad ſeruiendum Eccleſiæ, debet Eccleſia econtra obligari ad prouidendum ei in neceſſariis.

ET SIC intelligendæ ſunt auctoritates, quæ de hac materia loquuntur: & patent rōnes ad oppoſitum, quia procedunt de ſimplici clerico. QVOD uerò quæritur ultimò utrum ad dicēdum horas canonicas tenēātur, per illud idem ſolui poteſt. Quidam enim obligantur Eccleſiæ, quia Eccleſia eis obligatur, utpotè qui beneficia recipiunt Eccleſiæ. In aliquibus eſt econuerſo, quia Eccleſia eis obligatur, quia ipſi primò ꝑ ſacrorum ordinū ſuſceptionem obligantur Eccleſiæ. Vnde apparet ſecundū ius commune, quod clerici in ſacris ordinibus cōſtituti tenentur ad horas canonicas ex officio: infra uerò ſacros ordines tenent̄ beneficiati ex bñficio: in ſacris ordinibus conſtituti, & benefi-

ciati

ciati tenentur ex vtroque: & hoc dictat ius canonicum, & concordat diuinum &c.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I,

An in Eccleſia ſit ſacramentum ordinis.

CONSEQVENTER. quantùm ad ſecundùm articulum quæritur de ſacramento ordinis in generali, de quo quatuor quæruntur. Primò quæritur, utrum ſit in eccleſia. Secundò, utrum ſit ſacramentum. Tertiò, utrum ſit ſacramentum nole proprium. Quartò, utrum ſit ſacramentum unum.

CIRCA primã ſic proceditur, & oſtenditur, quod in eccleſia ſit ordo. Primo per illud ꝙ dicitur 1. Cor. 12. quod eccleſia ſimilis eſt corpori organico: ſed corpus organicum ad ſui perfectionem neceſſario requirit ordinationẽ: ergo &c. ITEM. Hoc uidetur Exo. 20. Vide omnia, & fac ſecũdùm exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt: ergo eccleſia militans imitari debet triumphantem. Vt enim dicit Apoſtolus, omnia hæc exemplaria ſunt cęleſtium. Si ergo in eccleſia triumphante ordo eſt vt in angelis, patet &c. ITEM. Eccleſia conſtituitur ex duplici pariete, ſ. laicali, & clericali: ſed ĩ pariete laicali eſt ordo, utpote imperator, rex, dux, comes, tribunus, centurio, & decurio: omnia hęc ordinem dicunt. Si ergo eccleſia militat militia ſpirituali, uidetur quòd ipſa debeat eſſe ut caſtrorum acies ordinata.

ITEM. Vbicunque eſt multitudo, aut confuſa eſt, aut ad ordinem redacta eſt, & ad regimen: ergo ſi in eccleſiaſtica multitudine confuſio neceſſario euitatur, uel uituperatur, neceſſe eſt quod ibi ponatur ordo.

CONTRA. Vbicumque eſt ordo, ibi eſt diſtinctio: ſed ut dicitur Gal. 3. Omnes nos unum ſumus in Chriſto: intelligendo de omnibus fidelibus: ergo ibi non uidetur eſſe ordo. ITEM. Vbicũque eſt ordo, ibi eſt determinata prælatio, & ſubiectio: ſed in eccleſia quilibet debet ſe reputare infimum, ſicut dicitur Phi. 2. in humilitate, ſuperiores ſibiin uicem &c. Luc. 22. Quicumque uoluerit inter uos maior eſſe, fiat ſicut &c. ITEM. Vbi eſt ordo, ibi eſt prælatio & dominiũ: & ubi hoc eſt, ibi eſt aliqua ſubiectio, & ſeruitus: ſed omnes fideles in libertatem uocati ſunt, ſicut dicitur ad Gal. 5. ergo inter fideles in eccleſia nullus eſt ordo. ITEM. Si eſt ordo, aut ergo ſecundùm bona naturæ, aut ſecundum bona fortunæ, aut ſecundùm dona gratiæ. Si ſcd̃m bona naturę: ergo ille debet eſſe ſuperior, qui eſt fortior, & qui eſt induſtrior; & hoc eſt falſum. Si ſecũdùm bona fortunæ: ergo ille ſuperior qui eſt ditior, & potentior. Si ſecundùm dona gratiæ: ſed nemo ſcit quis habeat de gratia plus, uel minus: ergo nemo ſcit quis ſit ſubditus, aut qs ſit prælatus: ergo non uidetur quod ſit aliquis ordo.

RESOLVTIO.

Vt pulchritudo, rectitudoque ſeruetur; neceſſarius eſt in Eccleſia ordo.

RESP. Dicẽdum, ꝙ neceſſarius eſt

eſt ordo in eccleſia duplici ratione, ſcilicet propter pulchritudinē, & propter rectitudinem. Cum enim ſit magna multitudo in eccleſia, niſi eſſet ordo manifeſta appareret cōfuſio: & hec eſt multitudinis fœdatio: unde omnis ſapiēs, qui eo ipſo quòd ſapiens eſt, pulchritudinis eſt amator, non producit multa ſine ordine: & inter hæc maximè apparet ſapientia Dei, quę inter omnia opera ſua manifeſtatur in conſtitutione eccleſiæ. Neceſſarius eſt etiam ordo propter rectitudinem. Nam multitudo, cū in ſtatu eſt, in quo deuiare pōt, errat ſi non habet ducem, nec rectorem, ſicut dicitur. 3. Reg. ult. Vidi cunctum Iſrael diſperſum in montibus, ſicut oues non habentes paſtorem. Quoniam ergo multitudo eccleſiæ eſt in ſtatu, in quo pōt deuiare, indiget capite, & regimine: & cum unus nō poſſit omnibus ſufficere, nec ad omnia ideo oportet ſecundū plus, & minus eccleſiaſtica officia, & poteſtates diſtribuere, ut eccleſia regatur, & dirigatur ſine errore: & concedēdæ ſunt rationes ad hoc.

Ad illvd, quod obiicitur de unitate. Dicendum, quòd ſicut in corpore noſtro eſt conſiderare naturam, per quā eſt unitas, & conuenientia, & naturam ſecundùm quam eſt diſtinctio, ſiue differentia: prima eſt complexio: ſecunda eſt organizatio: ſic in corpore quod eſt eccleſia. Per naturā enim charitatis omnes unimur; ſed per dona alia gratiarum, quæ Apoſtolus enumerat. 1. ad Cor. 12. diſtinguimur, & ordinamur. Ad illvd, ergo, quod obiicitur, quòd unuſquiſque ſe debet reputare inferiorem. Dicendum, quòd reputare ſe inferiorē eſt dupliciter: Vel quantùm ad uitæ meritū, uel quantùm ad officium. Quātùm ad uitæ meritum: quia nemo ſcit quanti ſit meriti, ſic debet ſe reputare inferiorem. Sed quantùm ad officium non oportet, & quantùm ad hoc attenditur ordo. Ad illvd, qđ obiicitur de libertate. Dicēdum, quòd libertas ibi non excludit ſubiectionē, cum ipſe Apoſtolus dicat Heb. ult. Obedite præpoſitis ueſtris per omnia; ſed excludit ignominiam ſeruitutis, in qua eſt ille, qui eſt ſeruus peccati: & ita non excludit ordinem. Vel dicendum, quòd alii ſubiici eſt dupliciter. ſ. timore, & amore. Qui ſubiicitur cum amore, ambulat in libertate ſpiritus, ſicut filius. Qui ex timore, iſte ē quodammodo ſeruus: & in bonis, & iuſtis non eſt ſubiectio per timorem; ſed per amorem: & talis ſubiectio, & prælatio, & ordo in nullo preiudicat libertati. Ad illvd, qđ quæritur ſecđm q dona attēdatur ordo. Dicēdū, ꝙ ſecūdū dona gratiæ gratis datę, q̄ quidē eſt poteſtas ad aliquod officium deputata: & de hac certi ſumus certitudine probabilitatis: & hæc ſtat, & non uariatur ēt gratia gratumfaciente abſcedente: ſi enim gratia gratum faciēs reddat dignum, talis gratia gratis data collocat ī ordine, & gradu: & ſic patet totum.

Qvaestio II.

An ordo ſacramentum ſit?

Vtrvm ordo ſit ſacramentum. Et quod ſic, patet per diuiſio-

niſionem ſacramentorum, quæ ponuntur eſſe ſeptem, inter quę & ordo cõnumeratur, q diuiſio ſupra habita eſt Diſt. 2. Item. In eccleſia eſt ordinata poteſtas, quæ manifeſtatur per aliqua ſigna, & confirmatur per inſtitutionē diuinam: & illa eſt res ſacra, hęc autem dicunt rationem ſacramenti perfectam: ergo &c. Item. Illud propriiſſime eſt ſacramentum, quod maxime Deo conſecrat in ſuiipſius ſuſceptione: ſed tale quid eſt ordo eccleſiaſticus: unde & ſacerdotes uocãtur, qui ad gradum ſupremũ perueniunt: ergo ordo maximè eſt ſacramentum. Item. Illud potiſſime eſt ſacramentum, per quod ſacramenta cetera conſeruantur, & diſpenſantur: tale autē eſt ſacramentum ordinis: ergo inter cetera uidetur eſſe ſacramentum præcipuum.

Contra. Omne ſacramentũ eſt elementum, ſiue ſignum, quod offert ſe ſenſibus: ordo autē eſt quid relatiuum: ergo ordo non eſt ſacramentum. Item. Omne ſacrametum eſt in medicamentum ſecundum ſtatum naturæ lapſæ: ſed ordo eſt ad perficiendum alios: unde non ordinãtur niſi qui quodammodo uolunt aggredi opera pfectionis: ergo ordo cadit a ratione ſacramenti. Item. In angelis eſt ordo, & tamen non tenet rationem ſacramenti: ergo pari ratione nec in hierarchia inferiori. Si tu dicas q nõ eſt ſimile, quia ibi eſt totum ſpirituale. Obijcitur de laicis qui ſunt de eccleſia, & ſuſcipiunt ſacramēta, & habet ordinem, & poteſtate, & ſigna poteſtatis, ut rex habet ſceptrum, & purpuram, & coronam: & tamen ordo talis non eſt ſacramētum. Item. Ordo ita reſpicit quod eſt inferius, ſicut quod eſt ſuperius: quia utroque deſtructo, deſtruitur ordo. Sed ordo quantum ad ſubditos non eſt ſacramentum: ergo nec quantum ad alios. Minor patet: quia cũ omnes ſint ſubditi, uel prælati, omnes habent ſacramētũ ordinis, quod manifeſtè eſt falſum. Item. In hierarchia cæleſti eſt ordo, ſcientia, & actio, ſicut uult beatus Diony. ergo ſi ei debet eccleſia reſpondere, ſimiliter uidetur q ſit in humana: ſed ſcientia, & actio non ponuntur inter ſacra: ergo nec ordo. *Cap. 3. et deinceps.*

RESOLVTIO.

Eatenus Ordo ſacramentum eſt, quatenus ordinatam poteſtatem dicit ad miniſterium, uel ad opus uel ad alterum.

RESPONDEO. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, q ordo dupliciter dicitur. Vno modo dicitur ordo ipſa relatio ordinatorum, ut prælatio & ſubiectio: & hæc non dicitur, nec eſt ſacramētum. Alio modo dicitur ordo ordinata poteſtas, ſecundum quã ipſum ſubiectũ potens habet ordinari dupliciter, ſcilicet ad opus, uel ad miniſterium: & habet etiam ordinari ad alteru: hanc aũt poteſtatē dicimus ordinis ſacramētũ. Hãc autem neceſſe eſt poni in eccleſia propter regimen, & decorē, quæ attenduntur penes ordinem ut prius uiſum eſt: quare debet eſſe in eccleſia ordo. Sed principalior ratio, quare hæc poteſtas debet conferri per modum ſacramenti, eſt propter ſacramentorum dignitatem, quæ in eccle- *Oppugnatur à Scot. lib. & Diſt. eiſdem. q. unica.*

ſia diſpenſant, & in quibus deus colitur, quæ ut non uenirent in contemptum, non debuerunt omnibus committi diſpẽſanda, ſed perſonis ſpiritualibus: & dũ his committitur, quod alijs nõ, datur his poteſtas, per quã ſpeciali ordine ſituantur in eccleſia Dei: & quoniã hi debebant ab alijs per ſigna aliqua ſecerni, & id ſignum eſt rei ſacræ; ideo poteſtas hæc debuit ordinari per modum ſacramenti, & iſtud cõuenientiſſimum eſt. Cum enim ſit ad ſacramentorum ordinatã diſpoſitionẽ, & diſtributione, debuerunt miniſtri ad hoc ordinari per alicuius ſacramenti ſuſceptionem, in quo datur poteſtas, ꝑ quam miniſtri Dei ad miniſtrandum, & etiam inter ſe ordinantur: ideo recte ordo appellatur. His uiſis obiecta in cõtrarium de facili terminantur.

Qvod enim obiicitur, ꝙ eſt elementum. Dicẽdum, ꝙ in collatione huius poteſtatis aliqđ ſignum eſt extra, quod largo modo appellatur elementum quoniam largo, & extēſo modo ſumitur in diffinitione ſacramẽti. Ad illvd quod obiicitur de medicamento. Dicendum, ꝙ ordo non eſt tantum in medicamentum reſpectu ſuſcipientis, ſed etiam reſpectu aliorum: unde maximè tenet ratione ſacramenti. Nec iſtud obuiat, quod dicitur, quod debet dari perfectis, quoniam nemo reperitur ita perfectus, quin ulterius poſſit perfici. Vnde quilibet hoc ſacramentum ſuſcipiens, aliquam gratiam in eo recipit, ſi digne recipiat, per quam excluditur difficultas miniſtrandi in his, quę pertinẽt ad cultum Dei. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ ordo ẽ, in laicis, & in angelis. Dicendũ, quòd utrobique deficit ratio ſacramenti: quoniam duo ſunt q̃ integrant ſacramentum, ſcilicet ſenſibile ſignum, & ſpirituale, ſiue ſacrum ſignatum. Ratione primi deficit ĩ angelis, qui ſunt omnino ſpirituales. Ratione uerò ſecundi deficit in laicis, in q̃bus ordo attenditur quantum ad poteſtatem terrenã, quę reſpicit bona naturæ uel fortunæ ſpecialis perſonæ, uel reipublicæ: in eccleſiaſtica uerò hierarchia cõtingit utrunque. Ad illvd, quod obiicitur, quòd ordo reſpicit inferius &c. Dicendum, quòd ipſe obiicit de ordine prout dicit relationem; ſed hoc modo non ſt ſacramẽtum; ſed prout dicit poteſtatẽ; ſuper quam fundatur illa relatio: & hæc ponit aliquid in his, qui pręferuntur per aliquid ſibi datũ, nihil uero in his, qui ſubiiciuntur. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ ſcientia, & actio non dicunt ſacramentum. Dicendum, quod ſcientia, & actio ſunt annexa, & ordo eſt principale: unde cũ ponitur ordo eſſe ſacramentũ, illa duo ſimul includuntur: & iſtud ſuperius tactum eſt, quãdo agebatur de poteſtate clauium. *Diſ. 18*

Qvaestio III.

An proprie ordo ſacramentum ſit nouæ legis.

Vtrvm ſacramentum ordinis ſit nouæ legis proprium. Et qđ non videtur; quia in Pſal. dicitur. Tu es ſacerdos in æternum ſecũdum ordinem Melchiſedec. hoc dictum eſt de Chriſti ſacerdotio, ſicut exponit Apoſtolus

ſtolus ad Hebr.ergo ſacerdotiū Chriſti prius in Melchiſedec prę ceſſit: ergo & ordo. Si tu dicas, ꝙ præceſſit in figura. Reſpondeo. Ita præceſſit in figura in ſacerdotio Aaron: ergo debet dici ſecundum ordinem Aaron: quod tñ nõ decuit dici, ut Apoſtolus oſtendit. ITEM. 1.Cor.x. Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt: ergo idē vere fuit ſacrificiū: ſed ordo eſt ad ſacrificium miniſtrādum: ergo idem ordo, & idem ſacramētum. ITEM. Eccleſia eſt una ab Abel uſque ad finem mundi, & in unica unitate unus debet eſſe ordo: ergo ſacramentum ordinis eſt unum in no.& vet.teſta. ITEM. Sacramētum ordinis eſt de dictamine legis naturalis: & hoc patet, quia ab initio fuerunt ſacerdotes, ut patet exēplo Melchiſedech.& Hier.dicit:& quod eſt de dictamine naturæ, ſemꝑ idem perſeuerat: & hoc manifeſtum eſt in matrimonio: ergo idem debet eſſe ordo in vé.te.& no. ergo ſacramentum hoc commune eſt, non proprium.

CONTRA. Heb. 7. Translato ſacerdotio neceſſe eſt ut & legis translatio fiat: ſi ergo Apoſtolus probat diuerſitatē legis, per diuerſitatem ſacerdotii, cū alia, & alia ſit lex, uidetur ꝙ alius, & alius ſit ordo. ITEM. Ordo eſt ſpirituale ſignaculū, in quo ſpiritualis poteſtas traditur ordinato, utpote in ſupremo ordine traditur poteſtas cōficiendi corpus Chriſti: ſed hoc eſt propriū ſolius no.le.ergo &c. ITEM. Sacramēta no.le.alia ſunt & noua: ergo ad diſpenſanda hæc cum ſint maiora, & digniora, maior, & dignior poteſtas requiritur: ſi ergo ſacramenta, quæ diſpenſantur, ſunt diuerſa. ergo & ſacramētum, per quod diſpenſantur: ſed hoc eſt ordo: ergo &c. ITEM. Idem ordo non eſt iterandus: ſed ordinatus in lege, ſi ueniat ad euangelium, ibidem ordinatur: ergo uidetur quòd alius ſit ordo, & aliud ſacramentum.

RESOLVTIO.

Quia ſacerdotium, vel poteſtas ſacerdotalis hac noſtra ſpiritualis eſt: nouæ legis propriè eſt: nec ſi ſic in figura fuit apud veteres.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſicut ſignum ſortitur nomen ſignati, & econuerſo: & tamen ſignum, & ſignatum ſunt diuerſa: ſic figura nomē ueritatis ſortitur, & unū dicitur eſſe in alio, ſicut rota in rota: & tamē aliud eſt figura, aliud eſt ueritas: per hunc modum intelligendum, ꝙ lex noua differt a ueteri, & ſacrificiū a ſacrificio, & ordo ab ordine. Vnde ſicut ſacramentum euchariſtię eſt no.le.proprium, quamuis in ueteri leg.fuerit ſacrificium, quod erat huius ſignum: ſic ſpiritualis poteſtas ſecundum quam attenditur ordinis ſacramentum, nouæ leg.propria eſt: ſacerdotium ſimiliter: quamuis iſtius ordinis, & ſacerdotii præceſſerit ſignum figuratiuum. Vnde ſicut multum differt inter agnum uerum, & typicum: ſic multum differt, licèt nō tantum inter poteſtatem offerēdi hunc agnū, & illum: & ideo concedendum, quòd ſicut baptiſmus, & Euchariſtia ſunt ſacramenta nouæ leg.propria, licèt in anterioribus fuerint præfigu

figu

figurata: ſic in ſacramento ordinis.

Ad illvd, quod obiicitur ſecundum ordinem Melchiſedec. Dicendum, quòd hoc intelligitur ſecũdum expreſſam præfigurationem, ſicut ibidem Apoſtolus oſtendit, quia præfigurauit Chriſtum quantum ad originem, & quantum ad dignitate, & quantum ad ritum. Quantũ ad originem, quia ſine genealogia. ſ. expreſſa in ſcriptura. Quãtum ad dignitatem, quia fuit ſacerdos, & Rex. Et Abraam benedixit quãtum ad ritum, quia obtulit panem, & uinum. Non ſic in ſacerdotio Aaron: & ideo peroptime appropriat in Pſalmo. ſſ. & eleganter exponit Apoſtolos. Ad illvd, quod obiicitur, quod eandem eſcam mãducauerunt. Dicendum, quòd hoc intelligitur non de manducatione ſacramentali, ſed ſpirituali, quæ eſt per fidem, & charitatẽ: & quia idem, quod nos crediderunt, & amauerunt, eandẽ eſcã manducauerunt, & de eadẽ Eccleſia fuerunt: nec tamen eadem ſigna ſenſibilia habuerunt, nec eadem ſacramenta: & ratio huius uiſa eſt ſuprà, cum agebatur de ſacramentorum differentia: & per hoc patet ratio de unitate Eccleſiaſtica, quia illa eſt ſecundũ fidei conuenientiã, non ſecundũ ſacrorum indifferentiam. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ eſt de dictamine naturæ. Dicendum, ꝙ uerum eſt in uniuerſali, non in ſpeciali. Bene enim dictat ratio recta Deum eſſe colendum, & ad hoc ſpeciales miniſtros conſtituendos: ſed tali cultu colendum, & tale ſacrificium offerendum, & talem poteſtatem collatam eſſe hoibus: hoc non eſt naturæ, ſed gratiæ.

Diſt. 1. p. 1 ar. 1 q 5.

Qvaestio IIII.

An Ordo ſacramentum unum ſit vel plura?

Vtrvm Ordo ſit ſacramentum unum, uel plura. Et qđ ſit unum, uidetur per diuiſionẽ ſacramentorum, quæ diuiduntur, in 7. ſi ergo alia non ſubdiuidũtur; uidetur quòd ordo ſit unum ſacramentum. Item. Sacramentum unionis, ſiue communionis eſt unum ſacramentum: ergo pari ratione ſacramẽtum ordinis. Item. Ab eodem eſt unitas, a quo eſt perfectio, & complementum; ſed ſacramentum ordinis unum habet cõplemetum. ſ. ſacerdotium, quod cõplet omnes ordines præcedentes: ergo unum eſt ſacramentũ. Item. Quanto aliqua uirtus potentior, tantò magis unita: ergo quanto ſacramentum maius, & excellentius, tanto magis unũ; ſed ſacramentum ordinis eſt excellens, & in ſtatu excellenti collocat ordinatum, ergo, &c.

Contra. Multiplicato inferiori multiplicatur ſuperius; ſed ſacramẽtum eſt ſuperius ad ordinem; ergo cum ſint plures ordines, ſunt ergo plura ſacramenta. Item. Cum ordinis ſacramentum diuidatur, aut ergo in partes integrales, aut ſubiectiuas. Non integrales, quia nulla pars integralis recipit prædicationẽ ſui totius, ſed quilibet gradus eccleſiaſticus eſt ordo. Si in ſubiectiuas: ergo redit idem qđ prius, quod illud ſacramentum multiplicatur. Item. Hoc ſacramentum eſt ordinatum ad diſpen

ſpenſationem aliorum ſacramē orum: ſed alia ſacramenta differunt ſpecie: ergo potentiæ ordinatæ ad illa debēt differre ſpecie: ergo uidetur quòd iſtud ſacramentum per ſpecies diuerſas plurificetur. ITEM. Sacerdos cū ſacerdote habet conuenientiam in ſacramento ordinis: ſed ſacerdos cum diacono habet diſtinctionem, & differentiam: conſtat ꝙ non ſolum materialem, ergo ſpecificam habet differentiam: ergo cum utrumque horum ſit ſacramentum, uidetur quod ordinis ſacramentum diuerſas habet ſpecies ſacrorum.

RESOLVTIO.

Vnum eſt; nam & ſi plures partes poteſtatiuas habeat, ad vnum tamen ordinat.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſacramētum ordinis vnum eſt: multas tamen habet partes, quæ ſacramentum non plurificant, pro eo quòd non ſunt omnino partes ſubiectiuæ: & tamen recipiunt prædicationem totius, q̄a naturam habent quodammodo partium ſubiectiuarum: & tales ſunt partes poteſtatiuæ, quę maximè competunt ordini, tum quia ordo dicitur ordinata poteſtas, quæ ex ordinatione multorū ad unum redditur perfecta, & quodlibet illorum participat rationē poteſtatis, licèt non perfectè: tum etiam quia ordo concernit diſtinct. in partibus, ſicut & numerus: unde quemadmodum partes numeri quodammodo habent naturam partium integrantium, in hoc quòd ſimul conuenientes per ordinem reddunt numerum perfectum, ut partes ſenarii conſtituunt ſenarium: & tamen quęlibet pars numeri eſt numerus: ſic omnes gradus ordinum unum faciunt ſacramentum perfectum: & tamē quilibet gradus ordo dicitur; & cōcedendæ ſunt rationes, oſtendentes hoc ſacramentum eſſe unum, quamuis aliquę non ſint multum cogentes.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur, ꝙ multiplicato inferiori &c. Dicendum, quòd illud uerum eſt in eo, ꝙ habet naturam ſpecici, ſiue partis ſubiectiuæ ſolum. non ſic eſt in propoſito.

AD ILLVD, qđ quærit, vtrū diuidatur in partes integrales, aut ſubiectiuas. Dicēdum, quòd diuidit in partes poteſtatiuas, quæ utrarumque partium habent naturam: unde ſicut diuiſio analogi tenet medium inter diuiſionem æquiuoci, & uniuoci; ſic talis diuiſio medium tenet inter diuiſionem totius uniuerſalis, & totius integralis.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ad diſpenſationem aliorum ordinat. Dicēdū, ꝙ principaliter ordinat ad diſpenſationē ſacramenti altaris, quod unum eſt. AD IL-LVD, quod obiicitur, de differentia. Dicendum, quòd quodammodo eſt ſpecifica, quodammodo non; una enim ſpecies nō diſponit ad aliam, ſicut unus ordo ad alium diſponit: & ideo non eſt ibi ſpecifica diſtinctio, ſed tamen aliquo modo diſtinguuntur: quia tamen ad unum complementum ordinantur, ideo unum ſacr̄m faciunt.

De Oſtiariis.

OStiarij ijdem, & Ianitores ſunt, qui in ueteri teſta mento electi ſunt ad cuſtodiam templi, ut non in grederetur in illud immundus. Dicti autem oſtia rij, eo quod præſint oſtijs templi. Ipſi enim tenent clauem, omnia intus et extra cuſtodiunt: atque inter bonos & malos habentes iudicium, dignos recipiunt, indignos reſpuunt. Vnde & eis cum ordinantur, claues eccleſiæ dantur ab epiſcopo. Et dicitur eis, Sic agite, tanquam rationem deo reddituri de rebus, quæ clauibus iſtis recluduntur. Hoc officium dominus in ſua perſona ſuſcepit, quando flagello de funiculis facto, uendentes & ementes eiecit in templo. Ipſe enim ſe oſtiarium ſignificans dicit, Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſaluabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet.

Ibid. 1. Pa. 26 — De cõſ. Diſ. 23 Oſtiarij — Io. 2. — Io. 10.

De Lectoribus..

Secundus eſt gradus Lectorum. Lectores a legendo, ſicut Pſalmiſtæ a Pſalmis canendis, uocati ſunt. Illi enim prædicant populis quid ſequantur: iſti cantant, & excitant ad compunctionem audientium: licet quidam lectores ita miſerabiliter pronuncient, ut quoſdam ad luctum & lamentationem compellant. Idem etiam pronunciatores uocantur, qui porro ante nunciant: quia tam clara eorum uox, ut etiã longe poſitorum aures adimpleat. Ad lectorem autem pertinet lectiones pronunciare, & ea quæ prophetæ uaticinauerunt, populis prædicare: ut iam ex officio in eccleſia legat prophetias & lectiones. Vnde & ei uidente populo, traditur ab epiſcopo codex diuinarum lectionum, & dicitur, Accipe, & eſto uerbi Dei relator: habiturus, ſi fideliter impleueris officium, partem cum his, qui bene uerbum Dei miniſtrauerunt. Qui ad hunc gradum prouehitur, literarũ ſcientia debet eſſe inſtructus, ut ſenſum uerborum intelligat, uim accentuũ ſciat, diſtincte legat: ne confuſione prolationis intellectũ ab auditorib. auferat.. Attẽdat quid indicatiue, quid interrogatiue ſit legẽdũ, ubi ſit in oratione faciẽ-

Iſid. 2. c. cleros. — Idẽ diſ. 25. ca. plectu. — Diſ. 23 c. Lect. Hug. li. 2. p. 3. cap. 6.

Luc. 4. da diſtinctio. Hæc enim malè ſeruata intellectum turbant,
Eſa.61 & alios ad riſum prouocant. Auribus & cordi conſulere
debet uox lectoris, Hoc officium impleuit Chriſtus, cum in
medio ſeniorum librum Eſaiæ aperiens, diſtinctè ad intelli-
Eſa.58 gendum legit. Spiritus domini ſuper me, &c. Ex quo lectori
datur intelligi, quia gratia ſpirituali clarere debent, qui
aliis uerbum Dei annunciant. Hic ordo formam & initium
Iſid.21 a Prophetis accepiſſe uidentur: quibus dicitur, Clama, ne
c. Cleros ceſſes: quaſi tuba exalta uocem tuam.

De Exorciſtis.

Tertius eſt ordo Exorciſtarum. Exorciſtæ autem ex Græco in Latinum adiurantes uel increpantes uocantur, inuocant enim ſuper cathecumenos, & ſuper eos, qui habẽt ſpiritum immundum, nomẽ domini adiurantes per eum, ut egrediatur ab eis. Ad exorciſtam pertinet exorciſmos memoriter retinere, manuſq; ſuper energumenos, & cathecumenos in exorcizando imponere. Debet autem habere ſpiritum mundum, qui ſpiritibus immundis imperat: & malignum expellere de corde ſuo, quem expellit de corpore alieno, ne
Luc.24 medicina quam alij facit, ſibi non proſit, & dicatur ei, Me-
Epiſt.13 dice cura te ipſum. Hi cum ordinantur, accipiunt de manu
exorciſta episcopi librum exorciſmorum: & dicitur eis, Accipite, & habetote poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos & cathecumenos. Hoc officio uſus eſt dominus, quando ſali-
Mar.7 ua ſua tetigit aures, & linguam ſurdi, & muti, dicens, Effeta, quod eſt, Aperire: per hoc docens nos ſpiritualiter debebere aperire aures præcordium hominum ad intelligendũ, & ora confitendum: ut pulſo dæmone, Spiritus ſanctus uas
Mat.8. ſuum recipiat. Hoc etiam officio uſus eſt Chriſtus, cum dæ-
Luc.8. moniacos multos ſanauit. Hic ordo a Salomone uidetur de-
Dist.22 Cleros. ſcendiſſe: qui quendam modum exorcizandi inuenit, quo dæmones adiurati, ex obſeſſis corporibus pellebantur: Huic officio mancipati Exorciſtæ uocati ſunt. De quibus Chriſtus
Mat.12 in Euangelio, Si ego in Belzebub eijcio dæmonia: filij ueſtri,
Luc.11 ſcilicet Exorciſtæ, in quo eijciunt?

De Acolytis.

Quarto loco ſuccedunt Acolyti. Acolyti uerò Græcè,

Latinè ceroferarij dicuntur, a deportandis cereis quando Iſi. ibi.
legendum eſt Euangelium, uel ſacrificium offerendum. Diſ.21
Tunc enim accenduntur luminaria, & deportantur ab eis: Cleros.
non ad effugandas aeris tenebras, cum ſol eo tempore rutilet, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum: ut ſub typo luminis corporalis illa lux oſtendatur, de qua legitur, Erat Io.1.
lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in nunc mundum. Ad Acolytum pertinet præparatio luminarium in ſacrario. Ipſe cereum portat, ipſe urceolum Diſ.25
cum uino, & aqua ſuggeſta pro Euchariſtia ſubdiaconis Perle-
præparat. Hi cum ordinantur, cum edocti fuerint ab epi- ctu.
ſcopo qualiter in officio ſuo agere debeant, ab Archidiacono accipiunt candelabrum cum cereo, & urceolum uacuum. Hoc officium dominus ſe habere teſtatur dicens. Io.8.
Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me, non ambulat in te- Exod.
nebris. Huius officij formam illi gerebant in vet. teſt. qui lu 27.
cernas candelabri componebant, & accendebant igne cœle Leui. 6
ſti, ad illuminandas tenebras Aquilonares.

De Subdiaconis.

Quintus eſt ordo Subdiaconorum. Græcè Hypodiacones uocantur, quos nos Subdiaconos dicimus. Qui ideo ſic appellantur: quia ſubiacent præceptis & officijs Leuitarum. Oblationes enim in templo a fidelibus ſuſcipiunt, & Leuitis ſuperponendas altaribus deferunt. Hi apud Hebræos Nathinnei uocabantur, id eſt, in humilitate domino ſeruientes. Ad Subdiaconum pertinet calicem & patenam ad altare Chriſti deferre, & Leuitis tradere, eiſ- Diſ.92
que miniſtra. Vrceolum quoque & aquam manilem, & Perle-
manutergium tenere epiſcopo, & presbyteris & Leuitis ctu.
pro lauandis ante altare manibus aquam prebere. His lex continentiæ imponitur: quia altari propinquantes, uaſa corporis, & ſanguinis Chriſti portant. Vnde illud Hug. li.
implere debent, Mundamini qui fertis uaſa domini. Ad p.3.c.9
hos etiam pertinet tantùm de oblationibus ponere in alta- Eſa.42
ri, quantùm ſufficere poſſit populo: nec non corporalia, & pallas, & ſubſtratoria lauare. Hi cum ordinantur accipiunt de manu epiſcopi patenam & calicem uacuum:

ab Archidiacono uerò urceolum cum aquamanili, & manutergium. Hoc officio uſus eſt dominus, quando linteo ſe præcinxit, & mittens aquam in peluim, pedes diſcipulorum lauit, & linteo terſit.

Io. 3.

De Diaconis.

Aug. li. 2. p. 3. cap. 16 *Diaconorum ordo ſextum tenet locum propter ſenarij perfectionem. Hic ordo in ueteri teſtamento a tribu Leui nomen accepit uel traxit. Dicuntur enim & Læuitæ. Præ-*
Nu. 3. *cepit quippe dominus Moyſi, ut poſt ordinationem Aaron, & filiorum eius, prorſus tribus Leui ad diuini cultus miniſteria ordinaretur & conſecraretur domino: & ſeruirent pro Iſrael coram Aaron & filiis eius, in tabernaculo:*
Nu. 4. *Ipſique geſtarent arcam, & tabernaculum, & omnia uaſa eius: & in circuitu tabernaculi excubarent: & in tranſportando tabernaculo ipſi deponerent, rurſumq; componerent. A uigintiquinque annis & ſupra iuſſi ſunt ſeruire in tabernaculo: quam regulam in nouo teſtamento ſancti patres conſtituerunt: quia hæc ætas adferenda onera eſt robu-*
Nu. 8. *ſta. Leuitæ ergo ex nomine authoris uocati ſunt. De Leui enim Leuitæ exorti ſunt: a quibus in templo myſtici ſacramenti myſteria explebantur. Hi Græcè Diacones, Latinè miniſtri dicuntur: quia ſicut in ſacerdote conſecratio, ita &*
Iſid. 7. ety. *in Diacono miniſterij diſpẽſatio habetur. Ad Diaconum pertinet aſſiſtere ſacerdotibus, & miniſtrare in omnibus, quæ*
Diſ. 21 Cleros. *aguntur in ſacramentis Chriſti, ſcilicet in baptiſmo, in chriſmate, in patena, & calice: oblationes quoque inferre, & diſponere in altari. Componere etiam menſam domini & ueſtire, crucem ferre, & prædicare euangelium & epiſtolam ad populum. Nam ſicut Lectoribus uetus teſtamentum, ita Diaconibus nouum prædicare præceptum*
Diſ. 25 Perlectis. *eſt. Ad ipſum etiam pertinet officium precum, recitatio cathecumenorum nominum. Ipſe præmonet aures habere ad dominum: ipſe donat pacem, & ipſe annunciat. Quod autem huic ordini a Moyſe ſtatutum eſt, hoc etiam in nouo teſtamento repræſentatur, cum Diacono ſuper læuum humerum ſtola ponitur, & caſula in diebus ieiunij complicatur: quia quicquid laboris & ſubſtinentiæ in hac uita tole-*

rauit

ratur, quaſi in leua portatur, donec in dextera, ideſt, in æternitate requies habeatur. Hic ordo ab Apoſtolis celebratus eſt, quando (ut legitur in Actibus Apoſtolorum) ſeptem uiros plenos Spiritu Sancto ad hoc officium elegerunt, & oratione præmiſſa manus eis impoſuerunt. Vnde & conſuetudo inoleuit, ut in omni matrice eccleſia ſeptẽ Diacones circa Chriſti aram, quaſi ſeptem columnæ, aſſiſtant. Hi ſunt ſeptẽ angeli tuba canentes in Apocalypſi, qui quales eſſe debeant, Apoſtolus docet Timotheo ſcribens. Hi cum ordinantur, ſolus epiſcopus eis manum imponit: quia ad miniſterium applicantur. Ponit eis orarium, id eſt, ſtolam ſuper leuum humerum, ut per hoc intelligant ſe accepiſſe iugum domini ſuaue: quo ad ſiniſtram pertinentia diuino timori ſubijciant. Accipiunt & textum euangelij, ut intelligant ſe eſſe præcones euangelij Chriſti. Hi autem antequam ordinentur, probentur (ut docet Apoſtolus) & ſic miniſtrent, nullũ crimen habentes. Hoc officio uſus eſt Chriſtus, quando poſt cœnam ſacramentum carnis, & ſanguinis diſcipulis diſpenſauit: & quando Apoſtolos dormientes ad orationem excitauit dicens, uigilate, & orate, ut non intretis in tentationem.

Act. 6. De cõd. 1. ca. Epiſco. Apo. 8 1. Tim. 3. Di. 23. Diaconus. Matt. 11. Hugo. 1. Tim. 3. Matth. 26. Lu. 22.

De Presbyteris

Septimus eſt ordo Presbyterorum. Presbyter Græce ſenior interpretatur Latine. Non modo pro ætate uel decrepita ſenectute; ſed propter honorem & dignitatem quam acceperunt, presbyteri nominantur: qui morum prudentia & maturitate conuerſationis præcellere debent in populo. Vnde ſcriptum eſt, Senectus uenerabilis eſt, non diuturna, nec annorum numero cõputata. Cani enim ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis uita immaculata. Ideo autem etiam presbyteri ſacerdotes uocantur; quia ſacrum dant: qui licet ſint ſacerdotes, tamen pontificatus apicem non habent ſicut epiſcopi: quia ipſi nec chriſmate frontem ſignant, nec paracletum dant: quod ſolis deberi epiſcopis lectio actuum. Apoſtolorum demonſtrat. Vnde & apud ueteres ijdem epiſcopi & presbyteri fuerunt: quia illud eſt nomen dignitatis, non ætatis. Sacerdos nomen

Iſid. 07 ety. ca. 13. Di. 21. Cleros. Act. 8. & 19. Iſido. ubi ſupra.

habet

Diſ.26 *habet compoſitum ex Græco & Latino, quod eſt ſacrum*
Perle- *dans, ſiue ſacer dux. Sicut enim rex a regendo, ita ſacer-*
ctis. *dos a ſacrando dictus eſt: conſecrat enim & ſanctificat An*
tiſtes verò ſacerdos dictus eſt ab eo, quòd ante ſtat: primus
.n. eſt in ordine eccleſiæ. Ad presbyterum autem pertinet ſa
cramentum corporis & ſanguinis domini in altari Dei con
ficere, orationes dicere, & dona Dei benedicere: qui cum or
dinantur, inunguntur eis manus, ut intelligant ſe accepiſſe
gratiam conſecrandi, & charitatis opera debere extendere
Diſ.23 *ad omnes. Accipiunt & ſtolam, quæ utrumq; tenet latus:*
Exod. 29. *quia debent eſſe muniti armis iuſtitiæ cõtra aduerſa & pro*
Matt. 10. *ſpera. Accipiunt etiam calicem cũ uino, & patenam cũ ho-*
ſtijs: ut per hoc ſciant ſe accepiſſe poteſtatem placabiles Deo
hoſtias offerendi. Hic ordo a filijs Aaron ſumpſit initium.
Summos .n. Pontifices & minores ſacerdotes inſtituit Deus
Luc.10 *per Moyſen: qui ex præcepto Dei, Aaron in ſummum Pon-*
Matt. 16. *tificẽ, filios uerò eius unxit in minores ſacerdotes. Chriſtus*
quoq; duodecim elegit diſcipulos prius, quos & Apoſtolos
uocauit: quorum uicem gerunt in eccleſia maiores Pontifi-
1.Ti.3 *ces. Deinde alios ſeptuaginta & duos diſcipulos deſignauit:*
Matt. 27. *quorum uicem in eccleſia tenent presbyteri. Vnus autem in*
ter Apoſtolos princeps extitit Petrus, cuius Vicarius, &
Heb.8. *ſucceſſor eſt Pontifex ſummus, unde dicitur Apoſtolicus,*
qui & Papa uocatur. ſ. pater patrum. Qualis autem eligi
debeat presbyter, Apoſtolus ſcribens Timotheo oſtendit,
ubi nomine epiſcopi presbyterum ſignificat. Hoc autem of
ficio uſus eſt Chriſtus, cum ſeipſum in ara crucis obtulit,
idem ſacerdos & hoſtia: & quando poſt cœnam panem & ui
num in corpus ſuum & ſanguinem commutauit. Ecce de ſe
ptem eccleſiæ gradibus breuiter elocuti, quid ad quemquam
pertineat inſinuauimus. Cumque omnes ſpirituales ſint &
ſacri, excellenter tamẽ Canones duos tantum ſacros ordines
1.Ti.3 *appellari cenſent. Diaconatus ſcilicet & presbyteratus:*
Act.6. *quia hos ſolos primitiua eccleſia legitur habuiſſe, & de his*
ſolis præceptum Apoſtoli habemus: Apoſtol. enim in ſingu-
lis ciuitatibus epiſcopos & presbyteros ordinauerunt. Leui
tas etiam ab Apoſtolis ordinatos legimus: quorũ maximus

fuit

ſuit beatus Stephenus. Subdiaconos uerò & Acolytos procedente tempore eccleſia ſibi conſtituit.

Quid ſit, quod hic dicitur ordo.

Si autem quæritur, Quid ſit, quod hic uocatur ordo: ſanè dici poteſt ſignaculum eſſe, ideſt, ſacrum quoddam, quo ſpiritualis poteſtas traditur ordinato, & officium. Character ergo ſpiritualis, ubi fit promotio ſpiritualis, ordo uel gradus uocatur. Et dicuntur hi ordines ſacramenta: quia in eorum perceptione res ſacra, ideſt, gratia confertur: quam figurant ea, quæ ibi geruntur.

De nominibus dignitatum uel officij.

Sunt & alia quedam non ordinum, ſed dignitatum uel officiorum nomina. Dignitatis ſimul & officij nomen eſt epiſcopus. Epiſcopatus autem uocabulum inde dictũ eſt, quod ille, qui Epiſcopus efficitur, ſuperintendat, curam.ſ.ſubditorum gerens: ſcopin enim Grecè, Latinè intendere dicitur. Epiſcopi autem Græcè, Latinè ſpeculatores interpretantur. Nam ſpeculator eſt præpoſitus in eccleſia: dictus eo, quod ſpeculetur, atque perſpiciat populorum infra ſe poſitorum mores & uitam. Pontifex eſt princeps ſacerdotum, quaſi uia ſequentium. Ipſe & ſummus ſacerdos nuncupatur. Ipſe enim Leuitas & ſacerdotes efficit, ipſe omnes eccleſiaſticos ordines diſponit. Diſ. 21 c. cleros. Ezech. 33. Diſ. 21 cleros. Quaſi p totum.

De quadripartito ordine Epiſcoporum.

Ordo autem epiſcoporum quadripartitus eſt, ſ. Patriarchis, Archiepiſcopis, Metropolitanis, & Epiſcopis. Patriarcha Græcè ſummus patrum interpretatur: quia primum, ideſt, Apoſtolicum tenet locum: ut Romanus, Antiochenus, Alexandrinus: ſed omnium ſummus eſt Romanus. Archiepiſcopus, princeps Epiſcoporum, archos enim Græcè, Latinè princeps dicitur. Metropolitæ autem† a menſura ciuitatum dicuntur. Singulis.n. prouinciis & ciuitatibus præeminent: quorum authoritati & doctrinæ cæteri ſacerdotes ſubiecti ſunt. Solicitudo enim totius prouinciæ ipſis epiſcopis commiſſa eſt. Omnes autem ſuperius deſignati ordines Epiſcopi nuncupantur. Nota quod Archiepiſcoporum

† Potiùs à matrenitate.

rũ nomine primates ſuperiùs ſignificaſſe uidetur, & Metropolitanorum, quos nunc archiepiſcopos dicimus. Horum autem diſcretio a Gentilibus introducta uidetur: qui ſuos flamines, alios ſimpliciter flamines, alios archiflamines, Iſidor. *alios protoflamines appellabant. Sacerdotes enim Gẽtilium flamines dicebantur, qui habebant in capite pileum, in quo erat breuis uirga, deſuper habens aliquid lanæ, quod cum per æſtum ferre non poſſent, filum tantùm in capite ligare cœperunt: Nudus enim capitibus eis incedere nefas erat. Vnde à filo quo utebãtur, flamines dicti ſunt: quaſi filamines. Sed feſtis diebus filo depoſito pileum imponebant pro ſacerdotũ eminentia. Vates a ui mentis appellati ſunt: cuius ſignificatio multiplex eſt. Modo enim ſacerdotem, modo prophetam, modo poetam ſignificat. Cantor uerò uocatur, qui uocem modulatur in cantu. Huius ſunt duo genera, Prę centor, & Succentor. Præcentor, qui uocem præmittit in cantu: Succentor, qui ſubſequenter canendo reſpondet. Concentor autem dicitur, quia conſonat. Qui autem non conſonat nec concinit, concentor non erit. His breuiter tractatis* Aug. li. 2. p. 1. cap. 3. *admonendi ſunt Chriſti miniſtri, quatenus ſicut excellunt ordinis dignitate, ita præcellant uitæ ſanctitate: ut plebs eis commiſſa, eorumque diſciplinis edocta, gratanter eis obediat, & eorum imitatione de die in diem proficiat, à quibus diuina ſacramenta percipiunt, & miſſarum ſolemnia audiunt. Miſſa autem dicitur, uel quia miſſa eſt hoſtia cuius commemoratio fit in illo officio: unde dicitur, Ite miſſa eſt, ideſt, ſequimini hoſtiam quæ miſſa eſt ad cæleſtia, tendentes poſt eam, uel quia miſſus cæleſtis uenit ad conſecrandum dominicum corpus: per quem ad altare cæleſte defertur hoſtia. Vnde & dicitur, miſſa eſt.*

SVPRA egit Magiſter de diſponẽtibus ad ordinẽ. Hic agit de ordinib. Et hæc pars habet duas. In prima agit de gradibus ordinũ. In ſcd'a de dignitate, ſiue officiis ſuperadditis ordinib. ibi. *Sunt & alia quædam non ordinum, &c.* Prima pars hẽt tres partes. In prima ponit gradus ordinũ, quos in litera diſtinguit, & partes in locis manifeſtæ sũt. In ſcd'a uero aſſignat differentiam ordinum minorum ad maiores. ibi. *Cumque omnes ſint ſpirituales, etc.* In tertia uero determinat, in

quo cõueniunt. ibi. *Si autem quæritur quid hoc ſit*). Prima harum in 7. partes diuiditur ſecundùm ſeptem ordines, quæ patent in litera, quæ ibet ſuo loco. Similiter ſecunda pars, in qua agitur de dignitatibus ſuperadditis ordinibus, habet tres partes ſecundùm tria, de quibus agit. Quædam enim tenent nomina officiorum præcipuè, magis quã dignitatũ, ut cantor, & ſubcantor. Quædam nomina dignitatum, ut Archiepiſcopus, Patr archa. Quædam media, ut epiſcopus, quod eſt nome dignitatis ſimul & officii, ut dicitur in litera. Primo igitur agit de his, qui dicũt officium, & dignitatem. Secundo de his, qui dignitatem. ibi. *r do autem epiſcoporum quadripartitus eſt &c.*) Tertio uerò de his, qui dicunt officium. ibi. *Cantor ſ.c uocatur, &c.*)

Dub. 1. *HAbuerũt ſ. fideliter, &c*) Videtur malè dicere; quia cũ tales habuerunt aureolam, uidetur quod omnes lectores habeãt aureolam: & ita omnes ſacerdotes. Reſpon. Ad hoc poteſt dici, quod officium lectoris eſt non tantùm prophetiam legere nudam; ſed etiam exponere: & tũc bene patet officium, quoniam nõ ſolum legit corticem literæ; ſed etiam explicat arcanum prophetiæ: & tunc eſt prædicator, & d ctor, & meretur aureolam: quod ſi tantùm officiũ accipiat, & non impleat, non habebit ex hoc aureolam; quia aureola nõ redditur uoluntati, uel officio per ſe; ſed uoluntati iunctæ cũ actu progatiuæ alicuius. Poſſet tamẽ dici, q; id intelligitur quantũ ad meritum ſubſtantiale.

Ab archidiacono, &c.) Videtur malè dicere; q.a archidiaconus nõ poteſt ordinare: ergo nec da re uaſa, in quibus ſignificatur poteſtas. Item. Quæritur quis ſit actus principalior acolitorum, an miniſtrare de cereo, an miniſtrare de urceolo. Et uidetur, quod de urceolo; quia ſecundũ iſtum actum quodammodo iũgitur cum officio ſubdiaconi: Sed ad oppoſitũ eſt; quia unuſquiſque ordo denominatur a dĩgniori, & principaliori: ſed acolyti dicũtur quaſi ceroſarii. Reſp. Dicendum, quod poteſtas traditur ab epiſcopo: ſed archidiaconus tradit urceolum, & candelabrum, ut ſignificetur quod talis miniſtrat ſubdiacono: & primũ incipit circa altare miniſtrare. Archidiaconus ãt dicitur princeps miniſterii. Quod obiicitur, quis actus principalior ſit? Dicẽdum, quod actus a quo denominatur, eſt ferre cereos; quia hũc actum habent in quadam cõpletione. Sed actum miniſtrandi habent in imperfectione quantùm ad miniſtrationem aquæ. Subdiaconus autẽ completius hunc actum habet. Alia eſt; quia in ferendo cereos ſignificatur poteſtas, quam habet in dando bonum exemplum: & quia hoc eſt cuiuſdam ſuperpoſitionis, ſed in miniſtratione aquæ ſubiectio: ideo &c.

Leuitæ ergo, &c. Videtur malè dicere, quia ſacerdotiũ nouæ legis euacu t ſacerdotiũ ueteris; ergo pari ratione miniſterium euacuat miniſterium: ergo non debent amplius leuitæ dici. Itẽ. Quæritur de hoc q; dicit. Ad Diaconum pertinet aſſiſtere ſacerdo Dub. 2.

cerdotibus: quia cum unius ordinis unus ſit actus, & una poteſtas, uidetur qđ malè aſſignet diacono nouum actum, ſicut intelligitur ex litera: ergo aut diaconus complectitur nouum ordinem, & nouum characterem: aut non bene, nec uere aſſignatur eſt huiuſmodi actus. Reſp. Dicēdum, quòd leuitæ proprio nomine appellātur Diaconi, in quo nomine clauditur proprius eorum actus, & principalis, ſcilicet miniſtrare ſacerdoti ſpecialiter, & immediate in ſacramētis. Ad diaconos enim pertinet corpus domini transferre: in primitiua eccleſia etiam ſanguinē diſpenſare: unde immediate iſti ſacerdotibus aſſiſtūt, & miniſtrāt: & quando datur eis poteſtas ad hunc actum, tunc eſt dicendum characterem imprimi. Vnde cū nouum nihil circa illud in litera aſſignetur, intelligendū qđ alii ſunt annexi, hi principales. Et ſi tu quæras, quare dicuntur leuitæ: dicendum, quod non ideo dicuntur leuitæ: quia officium habeant leuitarum: ſed quia conſimile illi, & per illud officium præfiguratum.

Ad p e.by.e uma item, &c.) Videtur quod diuiſio actuum ſacerdotalium a Magiſtro poſita; qui ſunt: corpus domini conficere: orationes dicere, dona Dei benedicere; non ſit ſufficiens: quia cum actus ligandi & ſoluēdi ſit multo nobilior, uidetur q Magiſter deberet aſſignare ipſi ſacerdoti. Reſpon. Dicendum, qđ iſti actus ſunt proprie ſacerdotum, & reſpiciunt ſacerdotem ſecundum ſe: ſed actus ligandi & ſoluendi reſpicit confeſſionem: ideo ſupra de hoc actu in ſacramento de pnīa determinatū eſt: ideo Magiſter non repetit.

Canones duos, &c.) Videtur falſum eē: quia ſubdiaconus tangit uaſa ſacra: ergo videtur &c. Reſp. Dicendum, quod ordines ſacri dicūtur tribus modis. Primo large: quia ſacrum exigūt miniſtrum: ſecundùm illud Eſa. 52. Mūdamini qui fertis uaſa domini. Vnde quia contingūt res ſacratas ſacri debent eſſe: & ſecundùm hoc omnes iſti tres dicuntur ſacri. Secundo modo ſtricte dicitur ſacer ordo; quia ipſum ſacrum diſpenſat, & quodammodo tractat, deferendo & aliis adminiſtrando: & ſic diaconus & ſubdiaconus. Tertio modo ſacrū dicitur propriiſſime: quia ſacram rem conficit: & hoc competit ordini ſupremo, & ideo ſacerdos appellatur. Dub. 5.

Si autem quæritur, &c.) Innuit Magiſter, quòd ordo eſt ſignaculum ſacrum. Contra. Videtur malè dicere; quia ſacramentum eſt elementum: ſed ordo eſt ſacramētum: ergo ordo eſt elementum, non ergo ſpirituale ſignaculum. Item. Cum in aliis ſacrametis imprimatur character, propter quid ordo magis diffinitur per ſignaculum? Itē quæritur, quid ſit res, & quid ſignum in ſacramento ordinis. Reſpon. Dicendum, quod in collatione ordinis eſt collatio poteſtatis: per quam homo ponitur in ſtatu diffinito, & gradu: & quoniam diuerſitas eſt in poteſtatibus, diuerſitas eſt in ſignaculis, & per cōſequens diuerſitas eſt, & debet eſſe in exterioribus ſignis: aliter tamen & aliter; quia ſigna ſunt ſimpliciter diuerſa: ſed poteſtates conueniunt in eadem Dub. 6.

anima

anima ſin hoc, quod uniformis ratio diſtinguendi reperitur in oibus characteribus, & ad unū ordinatis. Quoniam ergo ordo debet diffiniri per id, quod commune eſt, & communitas non eſt a parte elementi exterioris; ſed ſignaculi impreſſio: ideo magis diffinitur per id, quā per elementum exterius. Et iterum magis hoc ſacramētum quā aliud, quoniam character plus habet hic rationem ſuam, id eſt rationem diſtinguendi, quàm in aliis ſacramentis &c.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in omnibus ordinibus imprimatur character.

AD intelligentiam huius partis quæritur de ordinibus in ſpeciali: circa quos dupliciter dubitare contingit ad enodationem eorum, quæ magiſter in litera tangit. Primo quātùm ad characteris impreſſionem. Secundò quantum ad numerum, & diſtinctionem. Quantum ad primum quærūtur quatuor. Primo quæritur, utrum in omnibus ordinibus imprimatur character. Secundò utrum unus, uel plures. Tertiò, utrū habeant ordinem adinuicē. Quartò, quæritur quantum ad ſignum exterius, quod ei reſpondet.

CIRCA primam ſic proceditur, & oſtenditur, primo qđ in omnibus imprimatur character per diffinitionem ordinis: Ordo eſt ſignaculum, in quo ſpiritualis poteſtas traditur ordinato: ſi ergo hæc eſt recta ratio, cōpetit omnibus ratio ſignaculi: ſed non eſt ſignaculum materiale; ſed ſpirituale: hoc autē eſt character: ergo &c. ITEM. Omne ſacramentum iterari poteſt, quod non imprimit characterem; ſed nullus ordo poteſt iterari, ſicut dicit Aug. & habetur in Diſtinctione ſequenti: ergo in ſingulis imprimitur character. ITEM. Character eſt ſignaculum impreſſum, configurans nos domino Ieſu Chriſto: ſed dominus oēs ordines in ſemetipſo exhibuit, ſicut Magiſter inducēdo probat in litera: ſi ergo in omnibus eidē cōfiguramur, uidetur qđ in oibus character imprimatur. ITEM. Impreſſio characteris, ſiue ſignaculi eſt ad diſtinctionem ſecūdum aliquē ſtatū: ſed in omni ordine ponitur quis in ſtatu miniſtrādi determinato: ergo in omni ordine imprimitur character.

CONTRA. Character ē ſignaculū ſpirituale: ergo in illis ſolis imprimitur: in quibus dātur poteſtas noua, & ſpiritualis: ſed poteſtas oium ordinum inferiorū eſt corporalis, ut aperire oſtiū, ſiue cuſtodire, prophetias dicere, cādelabra deferre: ergo in his nullo modo imprimitur character. ITEM. Character eſt ſignaculū ꝙ reſpicit, ſiue ꝙ habet imprimi in imagine ad cōfigurandum ipſam Deo: ſed actus quorunda ordinū ſolum ſunt circa miniſteria iferiora: ergo ſi tali nō ſpectāt ad imaginē cōfignandā deo, patet &c. ITEM. Character eſt ſignū indelebile; ergo ſi collocat hoiem in aliquo ſtatu, īpoſſibile ē ab illo ſtatu recedere, qn fiat cōtumelia ſacro: ſed qui ſunt in minoribus ordinibus

bus conſtituti, põt licite redire ad laicatum; ergo in eis character nõ imprimitur. ITEM. Character eſt ſignaculum perpetuũ, quod manet in anima ſeparata; ergo non debet imprimi, niſi ad actũ ꝑpetuũ; ſed actus miniſterialis iſtorũ ordinũ inferiorum non eſt perpetuus: ergo, &c.

RESOLVTIO.

Cum nullus ordinum reiterari poſſit; in quolibet characterem imprimi credendum eſt.

RESPONDEO. Dicẽdum, quod aliqui uoluerunt dicere, quod character in ſolo ordine ſacerdotali imprimatur, ſed in ordinibus inferioribus ſolum diſponitur quis ad talis characteris ſuſceptionem. Nam propter ſuam nobilitatem de congruo exigit ordines inferiores habere præuios. Sed cũ ordines inferiores ſaltem ſacri ſint de perfectione ſacramenti, & in his fiat ſegregatio perpetua clericorũ a laicis, non uidetur in ſolo ſacerdotio character imprimi. ET ideo dixerũt alii, quod character imprimitur in omnibus ordinibus ſacris, ſed non in minoribus. Et huius ſignum eſt, quia iſti non poſſunt laicis commiſceri, alii uero ſic. Sed cũ nullus ordo iterari poſſit, & quilibet habeat aliquid de ratione ſacramentũ, uidetur ꝙ in quolibet ſit aliquid, ꝙ habet rationem rei, & ſigni, & rationem ſignaculi perpetui: hoc autẽ characterem dicimus: non igitur uidetur, quod in illis ſolis imprimatur character.

ET ideo eſt opinio probabilior, quod in oĩbus ordinibus character imprimatur, ſicut rationes expreſſe oſtendunt. Cum enim character ſit ſignaculum diſtinctiuum, & perpetuum, & Chriſto configuratiuum, & hoc eſt in omnibus ordinibus reperire, non eſt dubitandum characterem in omnibus imprimi.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod eſt ſignaculum ſpirituale. Dicendũ, quod in omnibus ordinibus datur poteſtas, uel ſpiritualis de ſe, uel ad ſpiritualem ordinans. Vnde poteſtas hoſtiarii eſt ad admittẽdum hoĩes ad diuinum ſacrificium, poteſtas lectoris non ſolum ad excitandum auditum exteriorem, uerumetiam interiorem: & ſic de aliis, ſicut melius patebit, quãdo agetur de diſtinctione ordinũ.

AD ILLVD, ꝙ obiicitur de configuratione. Dicendum, quod character ordinis, ut eſt conſeruantis animam, cõfigurat Deo ſecundum imaginem, ut aſſimilatam Deo: & hoc fit in ordine ſupremo. Vel dicendum, ꝙ magis propriè cõfigurat tale ſignaculum Chriſto: quia cum Chriſtus triplex habuerit officium. ſ. miniſtri in agendo, pugilis in patiendo, redemptoris in moriendo: ideo triplex fuit ſacramentũ, ſecundum ꝙ homo configuratur his, tribus modis; unde tantum triplex eſt ſacramentum, in quo fit characteris impreſſio. Nam baptiſmus cõfigurat morienti, & redimenti: unde in ipſo conſepelitur hõ in mortẽ. Confirmatio configurat patienti, & pugnanti: ideo ſignum crucis fit in media fronte. Sed ordo configurat miniſtranti, & operanti, ſicut rectè in litera oſtenditur: & quia in oĩbus configuratur quis Chriſto ſecundum *Art. ſe.*

plus

plus, & minus, ideo in oībus character imprimitur. AD ILLVD, ꝙ obiicitur de indelebilitate, & ꝑpetuitate. Dicēdum, quod character oīum ordinum manet in aīa, ſiue reuertētis ad laicatum, ſiue morientis, ut ſignaculum diſtinctiuum: & hoc uel ad gloriā ſi bene uſus eſt, uel ad ignominiam ſi male: nec oportet, quod maneat ſemper quantū ad uſū miniſterii, quia iſte uſus quodā mō conuerſit in ꝑmiū, uel ſuppli cium: & per hæc patet ultimū.

QVAESTIO II.

An in diuerſis ordinibus diuerſi characteres imprimantur?

VTRVM in diuerſis ordinibus diuerſi characteres imprimantur. Et quod ſic uidetur: quia ordo ſecundum eſſe (eſſentialiter loquēdo) eſt ſignaculū: ergo cū ſint plures ordines, sūt ergo plura ſignacula ſpiritualia: ſed illa ſignacula ſpiritualia characteres appellantur: ergo, &c. ITEM. Poteſtates ordinum ſunt ſimpliciter diuerſæ, ſicut patet in oſtiario, & acolito: claudere .n. oſtium, & ferre cereum, ſiue corporaliter, ſiue ſpiritualiter intelligatur, ē actus oīno diuerſus. Si ergo poteſtates diſtinguuntur per actus, & ſignacula diſtinguentia ſecundum diuerſitates poteſtatū: ergo diuerſi sūt characteres. ITEM. Signum debet reſpondere ſignato, & ſignatum ſigno: ſi ergo ſeptiformis gratia datur: quę eſt res ultima: & exteriora ſigna in diuerſis ordinibus ſimpliciter ſunt diuerſa, uidetur ex hoc ꝙ characteres, qui ſunt ſignata, & ſigna. ITEM. In quolibet ordine imprimitur unus character: & cum in quolibet ordine imprimatur, ut ſupra probatum eſt, tunc idem character iteratur: ſed hoc eſt impoſſibile, & hoc dicere eſt cōtumeliam facere ſacramento: uidetur ergo quod poſt primum ordinē, qui alium recipit, nihil recipiat, ſed ſacramento contumeliam faciat: ſed hoc eſt incōueniens: ergo &c.

CONTRA In ſacramento baptiſmi nō imprimitur, niſi unus character, & ſimiliter in ſacramento confirmationis: ergo pari ratione in ſacramento ordinis. ITEM. Hoc ſacramentum ordinis eſſentialius reſpicit characterem, ꝙ aliquod aliud ſacramentum, in quo character imprimitur: ſi ergo ordo unum eſt ſacramentum, quantumcunque plurificetur, uidetur quòd unus character in eo imprimatur. ITEM. Si plures, & diuerſi characteres imprimuntur: aut ergo diuerſitate ſpecifica, aut numerali. Non numerali, quia impoſſibile eſt plura accidentia eiuſdē ſpeci eē in eodē ſubiecto. Si ſpecifica: ſed ex diuerſis ſcd̄ mformā, & ſpeciem manentibus diuerſis non fit unum, niſi unum materiale ſit reſpectu alterius: ſi ergo character reſpectu characteris non eſt materialis, & ſpecie differt: ergo nunquam faciūt unū ſacrm̄, ſi diuerſi ſunt. ITEM. Natura inferior nō facit ꝑ plura, qđ pōt facere ꝑ unum: ergo nec natura ſuperior. Si ergo ordinati ꝑ unū characterem poſſunt diſtingui, ſicut & baptizati, uidetur qđ unus ſolus character in ordine imprimatur: ſ[illegible] ritur ergo, ꝗ ſit neceſſitas, quare plures characteres imprimātur.

RESOLVTIO.

Diuerſæ ſunt poteſtates: diuerſi & characteres eſſe debent.

RESPONDEO. Dicendum eſt, quod inter opinantes in omnibus ordinibus eē characterem, duplex opinio eē cōſueuit. Quidā .n. dicere uoluerunt, qđ oēs ordines ī uno charactere uniuntur: differente tamen ſecundum maiorē cōpletionem, & minorē, ſicut ſi ſigillum imprimatur in cera, tenuerit ideā fortius, & amplius paulatiuè procedendo ſecundum plus, & plus; quouſq; ueniatur ad ſtatum perfectū. Si aūt quęras, quę ſit ratio talis impreſſionis, reſpondent breuiter, quod hoc eſt pp characteris imperfectionē. Sed ſi hoc eſſet, tūc impoſſibile eſſet promoueri ad ſequentē ordinem omiſſo priori, quod eſt contra iura. Si etiam hoc uerū eſſet, nō eſſet differentia inter ordines, niſi ſecundum magis & minus, quod eſt manifeſte falſum, cum poteſtates in diuerſis ordinibus ſint ad diuerſa ordinatæ. Poſtremo, ſi hoc eſſet uerū, character reciperet magis. Sed quæritur, quare nō reciperet minus: ꝙ ſi hoc eſſet, tunc eēt delebilis. Quare ēt characteres aliorū ſacramentorum magis, & minus non recipiunt, ut dicatur baptizatus, uel cōfirmatus magis, & minus. Quod cum non ſit conueniens dicere, non eſt cōueniens hanc poſitionē ponere. Et ideo dicitur aliter, & ꝓbabilius: quod in diuerſis ordinibus diuerſi imprimuntur characteres, Ratio autē huius eſt, quia nō ſolum eo, quod ad Dei cultum aſſumūtur, diſtinguuntur ab aliis: immo ēt inter miniſtrantes ordo eſt, & diſtinctio. Et ulterius gradus illi, & poteſtates miniſtrandi, ſi ſemel dātur, numq̃ auferunt, etiā ſi ad altius miniſteriū eleuetur, qui in minori miniſtrauerat. Et iō in diuerſis ordinibus diuerſa ſignacula debēt imprimi, ſecūdum q̃ nobis diuerſitas poteſtatū miniſtrādi, & perpetuitas īnoteſcat: tale aūt ſignaculū eſt character: & ideo in diuerſis ordinibus diuerſi imprimuntur characteres: & concedendæ ſunt rōnes hoc oſtendentes.

AD ILLVD, ergo qđ obiicitur de ſacro baptiſmi, & confirmationis: patet reſpōſio quod non eſt ſimile, pro eo qđ nō ponunt ita diuerſitatē, ſicut ponit ordinis ſacrm, ꝙ de ſui rōne implicat diuerſitatē graduū. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ character eſſentialiter eſt ſacrm. Dicēdū, ꝙ uerū eſt, ſed non niſi prout cōparatur ad ulterius ſignatū, Sicut ergo una linea eſt ſcripta, & duæ, & tres, & quatuor: & tñ multarū linearū aggregatio ad unam lniam exprimendam nō eſt, niſi una ſcriptura: ſic in propoſito eſt intelligendū, qa oīs talis aiæ cōfiguratio ordinatur ad hoc qđ ei inſcribatur ſignaculū, ſcđm qđ hō Dei miniſter ꝑfectus eſſe iudicatur: & cum ſacrm dicat quid ad alterum, & characteres uniuntur ſecūdum qđ ad alterum: & iō plures characteres unum faciunt ſacrm.

AD ILLVD, qđ quæritur, utrum differant ſpecie, uel numero. Dicendum, quod dupliciter eſt loqui de characteribus, aut in ſe, aut prout uniuntur in unitate, & integritate ſacramenti. Si in ſe,

ſe, ſic differunt ſicut diuerſę ſpecies numeri, ſicut binarius, & quaternarius. Si ꝑut uniuntur in unitate ſacramenti, ſic queād modum binarius, & quaternarius cōſtituunt ſenarium: & habent rōnē partis cōſtitutiuæ, & cōplemētum ponunt ī ſenario: ſic intelligendum eſt in propoſito ſuo modo, licèt non ſit ſimile omnino. AD ILLVD, qđ obiicitur ultimò, iā patet reſponſio: qm̄ iſtud uerum eſt, & locum hēt, quando ꝑ unum pōt ita bene fieri, ut ꝑ plura: in propoſito autē non eſt ſic, pro eo qđ oportet ordinatos nō ſolum ab aliis, ſed etiam inter ſe diſtingui.

QVAESTIO III.

An hi diuerſi characteres eſſentialiter ad inuicem ordinentur.

VTRVM characteres diuerſorum ordinū ſint eſsētialiter ad ſe inuicem ordinati: Et ꝙ ſic uidetur: qa maior eſt connexio ordinis ad ordinē, quā ordinis ad baptiſmum: & characteris unius ordinis ad charectere alterius, quam ad baptiſmalē. Sed eſſentialis ē ordinatio characteris ordinis ad baptiſmalem, ſicut dicitur in Decretali de pſbytero non baptizato. lib. iii. Non baptizatus non poteſt ordinari. Vnde ſi de facto ordinatus eſt, debet baptizari, & poſt iterum ordinari: ergo character ordinis eſſentiali ordine pręſupponit baptiſmalem: ergo &c. ITEM. Magis competit ordini, quam numero: ſed ſic eſt in numeris, quod numerus poſterior neceſſario præexigit priorem, & figura ſimiliter poſterior antecedentem: unde nunquam eſt quaternarius ſine ternario, nec tetragonus ſine trigone; ergo numquam eſt gradus ſecundus ſine primo; nec tertius ſine ſecūdo: & ſic de aliis. ITEM. Ex diuerſis formaliter non poteſt fieri unum niſi adinuicem ordinētur: ſed omnes ordines unū cōpletum reddunt miniſteriū: ergo neceſſe eſt quod adinuicem ordinentur. ITEM. Si quis ſcienter promoueretur ad ordinem poſteriorem priori omiſſo, hoc ipſo ſuſpēditur ab executione, ſicut dicitur ī Decretali: ſed hoc non eſſet, niſi oporteret ibi ſeruari ordinem: ergo &c. ITEM. Vbicumque ſunt gradus, oportet ponere ordinem: ſed in ſacramento ordinis diuerſi ordines ſunt gradus ſpiritualiū officiorum, ſicut dicitur in litera: ſi ergo per characteres in illis gradībus ſituantur, uidetur quod ſit ibi eſſentialis ordo.

CONTRA. In his, in qbus eſt ordo eſſentialis, d eſtructo priori deſtruitur poſterius: ſed non habito priori ordine, nihilominus haberet poſterior: ſicut patet in ordinatis per ſaltum, qui non ſunt reordinandi: ergo &c. Maior patet per ſe, minor probatur per illud, quod dicitur Diſtinctione. 52. ſollicitudo &c. & extra de clerico per ſaltum ordinato. Tuę literę &c. ITEM. Characteres comparationem habēt ſicut poteſtates, & actus ordinum, ad quos ordines comparātur: ſed in illis poteſtatibus nullus omnino eſt ordo, ſicut in poteſtate expellendi dæmones, & ferendi cæreos: ergo nullus eſt ordo in talibus characteribus. ITEM. in his quæ reſpiciunt corporale, & ſpirituale, prius eſt

corporale, quam ſpirituale: ſed excorcizatio dicit liberationẽ a uexatione ſpirituum, ſed acolytatus reſpicit officium illuminãdi: ergo prior eſt ordo acolyti, quã ſit exorciſtæ: nõ ergo rectè ordinantur, cum unus dicatur ordo tertius, alter quartus.

ITEM. Prius eſt quod liberat a malo, quam quod habilitat ad bonum: ſed in ſecundo eſt habilitatio ad bonum, in tertiò eſt liberatio a malo: ergo uidetur qđ tertius ordo ſit prior, quã ſecũdus. Sed ita vr, quod nullus ſit ordo certus inter iſtos gradus.

RESOLVTIO.

Habent quidem inter ſe ordines congruitatem, ſed non neceſſitatem.

RESPONDEO. Dicendum, qđ eſt ordo neceſſitatis, & eſt ordo congruitatis. Si ergo loquamur de ordine iſtorum graduum eccleſiaſticorum. Dicedum, quod nõ eſt ordinatio neceſſaria, nec eſſentialis, pro eo quod ordo poſterior haberi poteſt, & ſuſcipi ſine priori. Si autem loquamur quantum ad ordinationem congruitatis, ſic eſt ibi ordo, eo qđ ad bene eſſe miniſterii ſequẽtis præexigatur ordo ſiue poteſtas miniſterii præcedentis: quemadmodum igitur ſi quis uelit ordinatè procedere, prius debet exordium præmittere, poſt narrationẽ, & poſt rõcinationẽ, & poſtremo concluſionẽ: tñ ſi uellet incipere poſſet a poſteriori, licèt non ita ordinatè: ſic in ordinibus oportet intelligi: cum.n. ordines inferiores miniſtrent ſacris, & ſacri ordines miniſtrent ſacerdotio, & inferior gradus prior ſit in aſcendendo, & poteſtas miniſterialis ſit inferior, patet quod ibi eſt ordo: non tamẽ neceſſitatis, quoniam poteſtates diuerſæ ſunt, & per ſeipſas obtineri, & haberi poſſunt, licèt nõ ita perfectè ſine aliis. Eſt igitur ordo in his gradibus ſecundum maiorem acceſſum ad ultimum gradũ. ſ. ſacerdotium. Vnde primò homo introducitur in Eccleſiam per oſtiarium. Secundò, manuducitur per lectorem prophetarum. Tertiò, adiuuatur ꝑ exorciſtam, ut liberetur a malo. Quartò, excitatur ꝑ acolytum, ut proficiat in bono. Deinde sũt alii duo ordines, qui miniſtrant ſacerdoti in oblatione ſacrificii: & ſic patet quod eſt ibi ordo cõgruitatis, non neceſſitatis. Nec ualent illæ rationes, in contrarium de exorciſta, & acolito: pro eo, quod omnes ordines poteſtatem ſpiritualem dicunt, & pro eo quod eruditio præcedit liberationem a malo. Et ideo cõcedendum eſt, quod ſit ibi ordo in characteribus, ſed non eſt ordo eſſentialis: ſicut in elementis ordo eſt: tamen ultimum elemẽtũ, ſiue litera ante ſcribi poteſt, cum ſit prima litera, ultima ordine retrogrado in ſcribendo: ſed tamen ordinatè ſcribendo eſt primò ſcripta, ſic & ordines poſſunt ſuſcipi deſcendendo, ſiue retrocedendo.

AD ILLVD, ergo quod obiicitur de baptiſmo. Dicendum, quod non eſt ſimile: quoniam (ſicut factum fuit ſupra in tractatu de baptiſmate, & in concilio apud cõpendium determinatũ fuit, & Decretalis Innocentii de ꝓsbytero nõ baptizato cõfirmat) Baptiſmus eſt fundamẽtũ,

& ianua omnium ſacramentorum : & quoniam fundamento non exiſtente, nihil poteſt ſupædificari: ideo character baptiſmi alios præcedit eſſentiali ordine,non ſic in aliis. AD ILLVD, quod obiicitur de numeris. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile,quoniam numerus ſequens habet p̄cedentem partem ſui. Sed non ſic gradus ſequens hēt præcedētem partem ſui:ſed ut diſponentem de congruo. AD ILLVD, q̄d obiicitur,quod ex pluribus diſferentibus non fit unum. Dicendum, ꝙ uerum eſt, quod nō fit unum per eſſentiam, fit tamen unum ſacramentum, quæ eſt unitas in comparatione ad unū ſignandum perfectè:& ſacramētum ordinis nō habet omnimode unitatem abſolutam,ſed per comparationem, ad quam unitatem conſtituendam non req̄ritur eſſentialis dependentia in partibus. AD ILLA, quæ obiiciuntur ibi ultimo de ſaltu, & de gradu. Dicendū, ꝙ illæ duæ rationes non oſtendunt, quod non ſit ibi niſi ordo congruitatis quantùm eſt de integritate ſacramenti: eſt tamen ibi ordo neceſſitatis, quātùm eſt de obligatione præcepti,qua quis tenetur ordinate aſcendendo, non ſaltando ordinari.

QVAESTIO IIII.

Quando, & in quo ex requiſitis ad ordinem character imprimatur?

QVando imprimatur character in diuerſis ordinibus, & cum in ordinibus ſit iſta q̄nque reperire, utpotè in ordine ſacerdotali. ſ. benedictionē inūctionem, manuū impoſitionē, & alicuius porrectionem, ut libri,uel uaſis,uel clauis, & uerbi expreſſionē,quæritur in quo iſtorum fiat characteris impreſſio. Et primo uidetur,quod non in benedictione, quoniam ſemper in ordinibus fuit characteris impreſſio & illud eſt ordini eſſentiale, in quo imprimitur character : ſed benedictio non eſt de eſſentia ordinum, cum non legatur talis ſolēnitas fuiſſe in eccleſia primitiua : ergo &c. ITEM Illud in quo imprimitur character interior,debet habere aſſimilationem cū interiori charactere: ſed character ille reſpicit aliquam poteſtatem, benedictio autem fit ad ſanctitatem: ergo &c. ITEM. Quod non detur in inunctione uidetur : quia ſi aliqua paſſio aliquibus ineſt, ineſt ſecundū aliquod commune: ſed characteris impreſſio eſt in omnibus ordinibus : ſed iniunctio eſt in uno ſolo. ſ. ſacerdotio:ergo &c. ITEM. Vbi talis cauſa,ibi talis effectus: ſed in epiſcopatu eſt noua inunctio: ergo noui characteris impreſſio; hoc autē eſt falſum: quia ſi nouus character imprimeretur, ſicut ſacerdos poſſet eſſe ſine Diaconatu, ſic epiſcopus ſine ſacerdotio, cuius contrarium determinatum eſt in Decretali Lib. 3. ITEM. Quod non detur in manuū impoſitione uidetur. Primo per cōſimilem rationem,quia cum nō fiat impoſitio niſi in ſolis duobus ordinibus, non imprimeretur character niſi in his duobus ſolū, q̄d eſt manifeſtè falſum, ſicut patet ex præcedentibus. ITEM. Ordo traditur tātùm ab epiſcopo : ſed ordo traditur in impreſſione characteris : ergo ſi

character imprimitur in impoſi
tione manuum: uideur, quod ſo
lus epiſcopus debeat manũ im-
ponere in ordinatione, qđ eſt
falſum: quia ut dicit Canon Di-
ſtin. xxiii. Presbyter cum ordi-
natur &c. omnes ſacerdotes aſ-
ſiſtẽtes debẽt in ordinatione ſa
cerdotis manus imponere.

QVOD autem in libri, uel uaſis
traditione non imprimatur, ui-
detur: quoniã eſto, ꝙ tales libri,
uel uaſa deeſſent, ſicut fortè de-
erãt in eccleſia primitiua, nihilo
minus tales ordines dari poſsũt:
ergo, &c. ITEM. Multa talia cõ-
fert Archidiaconus, ut ampullã:
& aque manilẽ Subdiacono, ſi-
cut in litera tangitur, & claues
ipſi hoſtiario: ſi ergo ſolius epi-
ſcopi eſt conferre ordines, uide
tur, ꝙ in tali traditione nõ im-
primatur character. QVOD aũt
in uerbi expreſſione non impri
matur, uidetur. Primo quia in
uerbis illis ſignatur recta pote-
ſtatis executio. ut patet ſiquis in
ſpiciat: ergo cum illud ſequatur
ordinis eſſentiã, & characterem:
uidetur &c. ITEM. Character
nõ põt imprimi niſi à Deo: ſed
uerbi expreſſio eſt ꝑ uerbũ im-
perandi, cum dicitur. *Accipe po-
teſtatem, &c.* ergo in tali forma
non eſt competens imprimi cha
racterẽ. EST igitur q̃ſtio, qua-
re hoc ſacramentũ hẽt formam
uerbi ꝑ modũ imperatiuum, cũ
alia habeant per indicatiuũ, uel
deprecatiuũ. Eſt etiam queſtio,
unde ortum habuerunt hæc cir
ca ordinẽ. ſ. manuũ impoſitio,
& benedictio, & unctio. Eſt &
q̃ſtio, quare impoſitio manuũ
eſt in duobus ordinibus: ſed un
ctio in uno ſolo ordine. ſ. ſacer-
dotio. EST quarto q̃ſtio, quare
Diacono ſolus Epiſcopus ma-
nus imponit, ſacerdotibus uerò
alii ſacerdotes. EST ultimò qõ,
in quo eſſentialiter conſiſtit ſa-
cramentum illud exterius: & cũ
nõ habeat elementum, nec for-
mam ſtatutam, uidetur, ꝙ nihil
eſſentiale habeat. Et ꝙ non ha-
beat formam determinatam ui-
detur, cum antiqua Ordinaria
alium modum habeant.

RESOLVTIO.

*Non in unctione, neque in benedi-
ctione confertur character; ſed
in traditione inſtrumenti pro-
prio miniſterio deſeruientis.*

RESPONDEO. Ad prædictorũ
intelligentiam habendam hæc
ſunt præſupponenda, ꝙ omne
ſacramentum aliquod ſignũ eſ-
ſentiale habeat exterius: nullo
enim modo accidit ſacramento
eſſe ſignũ: ſed eſſentiale eſt ſim
pliciter. Amplius ſupponendũ
eſt, ꝙ in oĩ ſacro, in quo impri-
mitur character iſtud eſt eſſen-
tiale ſacramento, in quo, ſiue ꝑ
qđ character imprimitur. Am-
plius. Cũ ſignum debeat habere
ſimilitudinem ad ſignatum, in
eo imprimitur character, quod
exterius magis eſt in ſacramen-
to ſibi ſimile: Quoniã igitur in
ordine imprimitur character, ꝙ
eſt ſignaculũ ad aliquam pote-
ſtatẽ ſpiritualem: hoc pro gene-
rali regula habendum eſt, ꝙ in
illo ſigno exteriori imprimitur
character in quolibet ordine, in
quo principalis poteſtas, quã re
ſpicit ordo, ſignatur tradi ordi-
nato. Ad hanc autem ſignandã
duo concurrunt exterius. ſ. tra-
ditio alicuius inſtrumẽti, & ex-
preſſio uerbi: ut ſic in ſigno uiſi
bili

ſibili,ſimul, & audibili ſignificetur dari: Nec ſufficit ſignum audibile ſine uiſibili, ꝑꝑ hoc, ꝙ aliud uerbũ, aliud dẽt reſpicere ſignũ, ut patet in aliis ſacramentis: Nec ſufficit ſignũ ſine verbo, q̃a ad multa põt tale ſignũ.ſ. liber, uel illud vas dari: & iõ oportet ꝑ uerbũ arctari: & hæc duo ſunt eſſentialia, & intrinſeca ſacramento, & perficiẽtia ſacr̃m. Quoniã.n. manus eſt organum organorũ in operãdo, & lingua in exprimẽdo, rectè ſignificatur cõferri poteſtas in officio utiuſque: & hæc in quolibet ordine reperiuntur, ſecundũ ꝙ reperitũ & characteris ĩpreſſio. Sed quoniã characteres ſunt diuerſi, habẽtes maiorem dignitatẽ, & minorẽ ſcd̃m gradus poteſtatum: ideo tam ſigna, quã uerba diuerſificãtur, maximè in ordinibus ſacris, & in minoribus. In ordinibus.n. ſacris, quoniã datur ibi nobilis poteſtas, & excellẽs, fit manus impoſitio, non tantũ inſtrumenti traditio: quoniã manus eſt organũ organorum, in quo.ſ. principalius reſidet poteſtas operandi: unde ſic ordinabant in eccleſia primitiua, ubi nõ niſi iſti duo ordines explicite erant. Sed in ordinibus minoribus fit traditio alicuius inſtrumẽti, ut clauis, uel libri, uel exorciſmi, &c. Et ſi plura inſtrumenta tradantur uni, illud pro principali habẽdũ eſt, qđ epiſcopus tradit cum prolatione uerbi, *Accipe poteſtatem*: unde in omiſſione principalis dẽt ordo iterari, q̃a ꝑſumitur, ꝙ characterẽ non receperit. Sed in aliis cõſequentibus ſi fiat defectus, uel negligẽtia, debent ſuppleri. Concedẽdũ eſt igitur, ꝙ in unctione nõ imprimitur character: ſed tantũ fit propter ſolemnitatẽ, & dignitatẽ corporis dominici, qđ non eſt contrectãdum niſi manibus conſecratis. Pontifici autem fit unctio in capite, in quo ſignificatur abundantia gratiæ, quæ in p̃latis dẽt in excellẽtia reperiri. Et hinc eſt, ꝙ manus ſacerdotis unguntur oleo ſancto: ſed caput Pontificis chriſmate, ut ſignificetur, quod in eo dẽt eſſe excellẽtia uitæ in cõſpectu Dei in ſcientia, & in cõſpectu hominum quantũ ad famam: Concedendum eſt etiam, qđ non fit characteris impreſſio in ipſa benedictione, ſicut oſtendunt illæ rationes: quia potius eſt inſtituta ad deuotionẽ excitandam, & impetrandum gratiam, quã ſit de ſacramenti ſubſtantia.

Ad illud uerò, quod obiicitur de manuum impoſitione, ꝙ non reperitur in omnibus, ratio iam dicta eſt: reperitur tamẽ aliquid ſimile: quia collatio alicuius inſtrumẽti, in quo eſt protenſio manus, & fit ſignatio collationis poteſtatis. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ ſacerdotes imponunt manus. Dicendũ, ꝙ illa manus impoſitio non eſt ad ordinis collationẽ, ſed ad ſignificationẽ. Significatur enim gratia communionis, quæ in ordine ſacerdotali confertur, & per ſacerdotem debet adminiſtrari: ideo non imponũt manus ſacerdotes Diacono, ſed ſolus epiſcopus, in cuius impoſitione manuum non tantũ eſt ſignatio: ſed etiã poteſtatis collatio. Præterea. In hoc ſignificatur, ꝙ ille, qui ordinatur in illo ordine cõſecra-

ſecratur, cum ſacerdotes manus ſacratas imponunt. Et nota, qđ & ſi multi ſint aſſiſtentes: ſufficit tñ qđ tres manus imponant, aliud eſt ex abundantia: nec tñ illud ē de neceſſitate ſacramēti. AD ILLVD, quod obiicitur de libri, uel uaſis traditione. Dicendum, qđ ſicut oē inſtrumētum, ſiue armatura in uirtute manus eſt: ſic ēt ꝑ impoſitionē manuū, ubi deeſſent talia, poſſunt ſignari: (unde ſicut poſt uidebitur in impoſitione manuum in Eccleſia primitiua cęteri ordines implicabantur, qui poſtmodum ꝓceſſu temporis explicati ſunt, ſine expliciti & quantum ad uerbum, & quantum ad ſignum, & quantum ad perſonas. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ archidiaconus confert multa talia. Dicēdum, ꝙ hoc eſt ad poteſtatis explicationē. Vnde in tali traditione facta ab archidiacono nō traditur noua poteſtas, ſed tradita explicatur. AD ILLVD, qđ obiicitur de uerbi expreſſione. Dicēdum, ꝙ ſemper intelligendum eſt fuiſſe uerbum aliqđ, in quo exprimeretur poteſtas talis dari: ſed non fuerunt uerba pręfixa, niſi in ſolis duobus ſacramentis, quibus dominus uerba ſpecialia ore proprio prædixit: & iō in aliis & ſi uerba ſint neceſſaria, non tamen ſunt determinata uocabula, uel uocaliter: ſed uerba q̄cūq; ſenſum exprimentia, quantum eſt de ratione ſacramenti, ſufficiebant, ſi quis in hæreſim introducere non intendebat. Sed nūc neceſſariū eſt ſeruare formam ab Eccleſia ſtatutā, & approbatā. AD ILLVD, qđ obiicitur de modo imperatiuo. Dicendum, ꝙ Pontifex ſummus gerit ꝑſonā Chriſti, & ꝑſonā ſuperioris, ſicut dicit Iſid. in Lib. de officiis: & quoniā poteſtas ſuꝑioris plus, & minus traditur, & deſcendit; & ſecundū illam, qui cōferunt ſubſunt: ideo rectiſſimè modo imperatiuo vtitur. Et ſic patet reſponſio ad primam quæſtionē. OMNES aliæ quæſtiones ex dictis patent, pręter illam, quæ eſt de ortu iſtorum. Nam benedictio, & manus impoſitio a Patriarchis uenit. Geneſ. 27. & Geneſ. vlti. ſed inunctio figurā habuit in lege. Leui. 8. ubi dicitur, quod inunctus eſt ſummus ſacerdos.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An ordines rectè diuidantur in ſacros, & non ſacros?

CONSEQVENTER quantū ad ſecundū articulum quæritur de ordinibus quantum ad numerum, & diſtinctionē: & circa hoc quæruntur breuiter quatuor. Primò, quæritur de diuiſione ordinum in ſacros, & non ſacros. Secundò, utrum pſalmiſtatus ſit inter ordines minores. Tertiò quæritur, utrū ep̄atus ſit inter ordines maiores. Quartò, utrū ſint ſeptē, uel plures, aut pauciores ordines.

DE diuiſione ordinum, & uidetur ꝙ iſta diuiſio nulla ſit: Primò, quia oīs ordo eſſentialiter, & uniuerſaliter ē ſacramentum: ſed oē ſacramentū dicit rem ſacram: ergo ordo uniuerſaliter eſt res ſacramenta: ergo oīs ordo eſt ſacer. ITEM. In inferioribus ordinibus ſic datur pote-

poteſtas miniſtrandi circa altare, & ea quæ pertinent ad ſacramentum ſacramẽtorũ. ſ. corpus dominicũ, ſicut in diaconatu, & ſubdiaconatu, licèt nõ ita de ꝓpinquo: ergo uidetur ꝙ ſicut illi ſunt ſacri: ſic & iſti. ITEM. In Eccleſia primitiua non fuerunt ordines, niſi ſacri ſ. pſbyteratus, & diaconatus: ergo uel illa Eccleſia fuit diminuta, uel iſta ſuperfluit. ITEM. Ea quæ ſpectant ad ſubſtantiã ſacri, ſemper eadẽ ꝑſeuerant: ſi ergo ordines minores uerè ordines ſunt, aut tunc eſſe debuerunt, aut uerè ordines nõ ſunt. Quòd ſi tũc nõ fuerunt, ſicut patere põt, nõ uidetur, &c.

CONTRA. In ueteri teſtamẽto erant diſtincta officia miniſtrantium, ita ꝙ alii miniſtrabant circa altare, alii circa cuſtodiam templi. Si ergo maioris ordinis & dignitatis eſt nunc ſacerdotium, & cultus diuinus eſt ampliandus, & ampliatus, uidetur ꝙ alii debent ad hæc, alii ad illa deputari: ergo uidetur, ꝙ cũ ordines penes officia maiora, & minora diſtinguantur, qđ ordines maiores, & minores eẽ debent. ITEM. Sicut patebit cũ de matrimonio agetur, & habetur Diſt. 32. in Decretis, Aliqui ſunt ordines impedientes matrimonium, & aliqui non. Si ergo in illo ordine, in quo corpus domini conſecratur, actus libidinis per omnia remouetur, uidetur quod aliqui ſint ordines ſacri, & aliqui non. ITEM. Quod debeat ita eẽ, probatur. Primò, quia ordo eſt ſacramentum perfectorum: ſed ad ſtatũ perfectionis non ſtatim aſcenditur, ſed paulatiuè peruenitur: ergo ſi ſacer ordo collocat aliquo mõ in ſtatu ꝑfectionis, vr qđ aliquos ordines inferiores habere debeat, non ſacros. ITEM. Videmus in curia regis terreni, quod ad hoc quod ſit ſufficiẽter ordinata, miniſtri ſuperiores indigẽt inferioribus qui obediunt, & ſubſeruiunt; & maiores indigent minoribus: ergo ſi domus Dei ordinata debet eẽ, uidetur quod ibi debent eſſe miniſtri, & rurſus miniſtri miniſtrãtiũ, & primi ſunt in ordine ſuperiori, ſecundi in minori: ergo minores, & maiores.

Infra Diſt. 37.

RESOLVTIO.

Non ratione ſui, ordinum quidam ſacri ſunt, & quidam non ſacri: ſed ratione miniſterij; in miniſtris conſecrationem requirentis.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſacramentum ordinis gradus habet plurimos: & prima quidem diſtinctio eſt per gradus inferiores, & ſuperiores, ſiue per gradus ſacros, & non ſacros. Ratio autem quare hoc ſacramentum gradus habet, eſt: quia ordinat ad diſpenſandum ſacramentum digniſſimum, & miniſtrandum in templo Dei. Ad miniſterium autem illud concurrunt quædã officia digniora, & quædam minus digna: q̃ & ſi oĩa reqrãt miniſtros ſanctos, illa tñ quæ attenduntur circa altare, & circa portationẽ uaſorũ ſacrorũ, & circa oblationẽ ſacrificii cõſummandã, potiſsimè reqrũt miniſtros ſanctos, ſcđm illud Iſai. 52. Mũdamini, q fertis uaſa domini. Sãctitas aũt, uel ſanctificatio potiſſimè conſiſtit in continentia: nõ ſunt qdã ordines, q reqrunt cõtinen-

tinentiam in miniſtris, quidam uerò minimè. Ideo rectè quidã ordines ſacri dicuntur, quidam non ſacri, nõ ratione ſui, ſed ratione myſterii, ad quod requiritur ſanctitas in miniſtro. & ſic patet ratio huius diſtinctionis ordinum per ſacros, & non ſacros: & concedendæ ſunt rationes adhoc.

Ad illvd ergo, quod obiicitur, quod omnis ordo eſt ſacramentum. Dicendum, ꝙ omnes ordines ſigna ſunt ſacra, & rei ſacræ. Sed ab hac ratione nõ dicuntur ordines ſacri, ſicut uiſum eſt. ſed a conſecratione miniſtri: & quia ipſi ordines diſponunt ad contingendum, & miniſtrandum uaſa conſecrata.

Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ in omnibus datur poteſtas ad miniſtrandum aliquid circa ſacramentũ maximum. Dicendũ, quod uerum eſt; tamẽ ſecundũ plus & minus, ſecũdùm propinquum, & remotum: illis.n. qui ſunt in inferioribus ordinibus conſtituti, non licet uaſa conſecrata portare ex officio, quãuis propter inopiam miniſtrorum frequenter talibus permittatur.

Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ in eccleſia primitiua ſoli ordines ſacri fuerunt. Dicendum, ꝙ falſum eſt, immo & alii fuerũt: ſed implicitè dabantur in impoſitione manuũ, quoniã manus eſt organum organorũ. Ratio autem quare non diſtinguebantur, erat propter paucitatem miniſtrantium, & propter paucitatem fideliũ: ideo oportebat, ꝙ oĩa officia darẽtur uni. Nũc aũt multiplicatus ẽ diuinus cultus, ideo nõ eſt ſimile: & per hoc patet u'timũ. Quod.n. dicit, ꝙ ſubſtantialia ſemꝑ fuerunt eadem. Dicẽdum, ꝙ uerum eſt: & ſemper iſti ordines, & gradus in eccleſia fuerũt, licet non eſſent explicati, & diſtincti, ut nunc: non ſolùm enim nunc debent diſtingui propter miniſtrantium amplificationẽ: ſed etiam propter manuductionẽ: quia ab ipſis cunabulis ordinantur nunc, qui debent eſſe clerici. Ideo ſecundum profectum, uel prouectum ætatis in ſuſceptione graduum debent, & poſſunt promoueri, nec ſtatim ad ſupremum gradum prouehi.

Qvaestio II.

An Pſalmiſtatus ordo ſit?

Vtrvm Pſalmiſtatus ſit ordo. Et ꝙ ſic, uidetur Diſ. 21. cleros, & clericos, & infra. Generaliter clerici dicti ſunt oẽs, qui in eccleſia Chriſti deſeruiũt quorum gradus, & nomina ſunt hæc: oſtiarius, pſalmiſta, & lector, &c. Et iterum Diſ. 25. perlectis: & infra: ibi enumerat officium pſalmiſtæ inter alios, & hoc expreſsè dicit Iſidorus 6. Lib. Etymo. Item. Ratione uidetur hoc ipſum probari: quia prophetia pſalmorũ non eſt minus nobilis, quàm aliæ, quia ergo ſicut eſt ordo in eccleſia deputatus ad recitandũ alias prophetias. ſ. ordo lectoris, ita uidetur, ꝙ dẽt aliquis ordo ordinari ad recitandum pſalmos: ſed iſte eſt Pſalmiſta: ergo &c.

Item. Nobilius, & dignius officiũ eſt pſalmos in eccleſia recitare, quã ſit oſtia cuſtodire: ergo ſi ordo deputatus eſt ad illud officiũ, multofortius uidetur, ꝙ ad dicendum pſalmos.

Con-

CONTRA. Diſt.77.illud nos: & infra.Si qs eps eſſe meretur, ſit primum oſtiarius, deinde lector, poſt exorciſta, deinde ſacretur acolytus, deinde verò ſub diaconus, deinde Diaconus, poſtea presbyter: hic ſufficienter gradus & ordines diſtinguūtur, & non ponitur ordo pſalmiſtę: ergo &c. ITEM. Oēs ordines (ſicut melius patebit) ab epo dantur nō a ſimplici ſacerdote, ſed pſalmiſtatus datur a ſimplici ſacerdote. Vnde Diſt. 23. Pſalmiſta pōt abſque ſcientia epiſcopi ſola iuſſione presbyteri officiū ſuſcipere cantandi. ITEM. Ad illud, quod cōmuniter ſpectat ad totum chorū, non debet aliquis ordinari ſpecialiter: ſed pſalmodia ſpectat ad omnes, qui ſunt in choro, & cantus antiphonarum, & reſponſoriorum.

Diſ. 25 art. 1. q. 1.

RESOLVTIO.

Non ordo, ſed ordini annexum propriè dicatur Pſalmiſtatus.

RESPON. Dicendum, q pſalmiſtatus propriè non eſt ordo, ſed officium ordini annexum. Et rō huius eſt, quia nō dicit officiū, cui debeat ſpecialis gradus ordinis deputari; ſed ſolùm eſt annexum ordini. Pſalmiſta enim, & cantor pro eodem reputantur, ſicut patet ex eis, q̄ dicuntur Diſ. 23. pſalmiſta, & cantor, &c. Pſalmiſtę.n. eſt non ſolùm pſalmos cantare; ſed etiam alios cantus armonicos lectionibus interſerere; & hoc ut audientiū corda excitentur ad Dei laudē, & ad eruditionē lectoris, ut non afficiantur tędio in auditu uerbi diuini. In hoc ergo, quod eſt ad laudem Dei, cum illud ſit omnium fidelium communiter & ſimul, non oportet adhoc ordinem deputari. In hoc enim, quod excitat corda ad eruditionem, & ad percipiendum ſenſum, quem prædicat lector, eſt officium annexum ordini lectoris; & ſic patet q ſtrictè accipiendo ordines, & gradus; pſalmiſtatus non debet inter ordines computari. Sed ſi largius extendatur nomen ordinis ad officium etiam annexum ordini, & quod ſpecialiter, & principaliter conuenit ordinatis; ſic pſalmiſtatus poteſt inter ordines computari, & ita accipit Iſidorus; Et per hoc patent auctoritates inductę ad hoc, qđ ſit ordo; loquuntur enim ſecundùm hanc uiam.

AD ILLVD uerò, quod obiicitur, quòd prophetia pſalmorum eſt dignior, uel æquè digna. Dicendum, quòd digna eſt quantùm ad intellectum, & ſenſum ita ſicut aliæ. Sed quia Pſalmiſta non tantùm erudit p ſenſum uerborum, quantùm etiam excitat mentes per cantum muſicorum, & per emiſſionem uocum reſonantium, & hoc competit multitudini; alias uerò prophetias cōpetit uni recitare, cui alii ſint intenti; ideo oportet illum, qui legit, eſſe prouectiorem non ratione eius, quod recitatur, ſed ratione modi recitādi; & ſic patet illud. AD ILLVD, quod obiicitur, de cuſtodia oſtiorū, & pſalmodia. Dicēdum, quòd maioris auctoritatis, & dignitatis eſt excludere idignos, & admittere dignos ad diuinum officium, quam intereſſe, & pſalmos cantare: pro eo, quod primum dicit quādam auctoritatem, & poteſtatem, nec

com-

competit alicui, niſi detur ab eo, qui habet auctoritatem eminentem. ſ. ab epiſcopo. Sed pſalmodia reſpicit ſcientiam, & uocem: & qui habet hæc ſine donatione auctoritatis, poteſt hoc facere ſola iuſſione ſacerdotis, ut pdictum eſt: quãuis ergo iſtud officium maius uideatur, tamen ſi cõſideretur auctoritas utrobique; illud eſt maius, quam hoc.

QVAESTIO III.

An epiſcopatus ordo ſit?

VTRVM Epiſcopatus ſit ordo. Et quod ſic videtur. diſ. 77. Gelaſius Papa diſtinguens gradus ordinum in fine dicit. Deinde ſubdiaconus, deinde diaconus, & poſtea presbyter, & exinde ſi meretur, epiſcopus ordinetur. ITEM. Iſido. in 7. lib. etymo. Epiſcoporum quadripartitus eſt ordo: ergo epiſcopatus eſt ordo. ITEM. Ratione uidet; quia nullus recte dicitur ordinari niſi ab ordinis ſuſceptione: ſed q promouetur in epiſcopũ, recte dr in epiſcopum ordinari, ſicut per oẽs canones innuitur, q de hac materia loquunt: ergo &c. ITEM. Illa inter uirtutes eſt uirtus pcipua, quę uirtutes alias regit, & eis imperat: ergo pari ratione in ordine ille erit magis pcipuus, q alios diſpẽſat, & regit: & ille eſt ordo epiſcopalis: ergo &c. ITEM. Hoc uidetur per diffinitionẽ ordinis. Ordo. n. eſt (ut dicit Magiſter) ſignaculum, quo ſpiritualis poteſtas traditur ordinato: ſed hoc totum eſt in epiſcopatu: patet ergo &c. Minor patet per ipſam ordinationẽ epiſcopi, in qua traditur ſibi baculus, qui ſignificat poteſtatẽ ſpiritualem; unde dicitur ſibi cum traditur ei baculus. *Accipe baculum paſtoralis officii, ideſt poteſtatem ligandi, & ſoluendi: & ſis in corrigendis uitijs piè ſæuiens, in fouendis uirtutibus animos ſubditorum demulcens, in tranquillitate ſeueritatis cenſuram non deſerens.*

ITEM. Solemnior inunctio, ſolẽnior benedictio, & ſolẽnior manuum impoſito fit in conſecratione epiſcopi quàm ſacerdotis: ſed talis inunctio nõ poteſt eſſe uacua a ſignificatione, & efficacia, cum ſit nouæ legis: ergo eſt amplioris efficacię. Si ergo ſacerdotium eſt ordo, multoſortius uidetur quod epiſcopatus.

CONTRA. Magiſter Hug. de ſancto Vict. diſtinguens gradus ordinũ dicit ſic. Primus ẽ oſtiariorum, ſecundus lectorum, tertius exorciſtarum, quartus acolitorũ, quintus ſubdiaconorũ, ſextus diaconorum, ſeptimus ſacerdotũ. Hic gradus diſpares in eodẽ ordine habet dignitates. ſ. epiſcopi &c. ergo epiſcopatus ſolum dicit dignitatẽ, non ordinẽ &c. *Li. 2. de ſacra. par.* ITEM. Diſtinctio graduum & ordinum omnis eſt propter altaris miniſterium. ſ. propter ſacrificium, in quo eſt conſummatio omnis diuini cultus: ergo cũ peruẽtum eſt ad illud, ibi debet eſſe ſtatus: ſed in presbyteratu peruenitur: ergo &c. ITEM. Gradus eccleſiaſtici talem habẽt ordinem, quod poſſibile eſt poſteriorem accipere omiſſo priori, quod patet per illud, q dicitur Diſt. quinquageſimaſecũda, ſollicitudo &c. & extra de clerico per ſaltum ordinato tuæ literæ &c. Sed impoſſibile eſt aliquem promoueri in epiſcopum ſacerdotio omiſſo, ſicut dicitur extra

de

de exceſſibus prælatorum, ex literis, & infra ubi dicit Inno. Pōtificale officium ſine altaris miniſterio non ualet ad implendum: ergo uidetur ꝙ epiſcopatus nō ſit ordo alius, quod ſacerdotium:

ITEM. Promotus in ſabbato ad ordinem ſacrum, non debet in die ſequenti alium ordinē ſacrū ſuſcipere: ſed promotus in ſacerdotem poteſt in die ſequenti. ſ. dominico in epiſcopum promoueri: ergo uidetur quod epiſcopatus non ſit ordo ſacer.

RESOLVTIO.

Non ordo propriè; ſed ordinis eminētia, uel dignitas dicatur Epiſcopatus: in quo nec character quidem imprimitur.

RESPONDEO. Dicēdum, quòd ſicut tactum eſt, cum ordinis poteſtas principaliter ſit ordinata ad diſpenſationem ſacramentorum, & maxime illius ſacramenti nobiliſſimi. ſ. corporis dñi; quia ibi eſt ſtatus graduū, & ordinū aſcendentium, & ita ultra ſacerdotium non eſt gradus ordinis. Sed tamen intra hunc gradum, & ordinē cōtingit eſſe diſtinctione dignitatū, & officiorum, quæ tamē nouum gradū, uel ordinem non cōſtituunt, ut archipresbyter, epiſcopus, archiepiſcopus, patriarcha, pontifex ſummus, quæ ultra ſacerdotiū non addunt ordinem, nec gradum nouum; ſed ſolum dignitatem, & officium. Et ita epiſcopatus prout concernit ordinem ſacerdotii, bene poteſt dici ordo: ſed prout diſtinguitur cōtra ſacerdotium, dicit dignitatem quandam uel officium epiſcopo annexum & non eſt proprie nomen ordinis, nec nouus character imprimitur, nec noua poteſtas datur; ſed poteſtas data ampliatur. Vnde ſicut non recipit alias claues, ſic nec alium ordinem, & hoc ſenſit Magiſter Hugo: hoc etiā ſenſit Magiſter ſententiarum; ſicut patet per id quod, dicit in litera, quod non ſunt nomina ordinum; ſed dignitatum: hoc etiam tenet communis opinio, quod in epiſcopatu character nouus nō imprimatur; ſed ibi aliqua eminentia cōfertur, quæ ſemper manet cū ipſo charactere ordinis, ablata omni iuriſdictione. Hāc ergo opinionem ſuſtinēdo dicamus, quod epiſcopatus præciſe loquendo, nō eſt ordo; ſed ordinis eminentia, uel dignitas. *Lib. 2. par. 3.*

AD ILLVD ergo, quod primò obiicitur de Iſidoro, & Gelaſio. Dicēdum, ꝙ ad eorum auctoritates, & conſimiles unica reſpōſione poteſt reſponderi, quòd ipſi nomen ordinis ampliant ad officia, & dignitates: ſed Magiſtri noſtri ſtrictius accipiunt, ſcilicet pro gradu poteſtatis: & hoc patet per hoc, quòd Iſidorus, dicit ꝙ epiſcoporū quadripartitus eſt ordo. Cum enim ordinatus in epiſcopum ſi aſſumatur ad archiepiſcopatum non cōſecretur de nouo; ſed ſolū accipiat palliū, patet ꝙ non pōt intelligi, quod nouus ſit ibi ordo, ſed ſolum dignitas altior. Si ergo dicit ipſos eſſe diuerſos ordines, manifeſtū eſt ꝙ nomē ordinis, ad officia & dignitates extēdit; & per hoc patet aliud ſequens. Sicut. n. ampliatū uocabulū, & ſignificatio ordinis: ita & uerbum cū dicitur, iſte ordinatur in epiſcopū; unde non ita propriè dr aliquis

quis ordinari, cum promouetur in epiſcopum, ſicut cum promouetur in ſacerdotem; ſed magis proprie dicitur cõſecrari. Vnde & Apoſtolus loquẽs proprie dicit Act. xx. Poſuit nos Spiritus Sãctus epos &c. Et 1. Thi. Si qs epatũ deſiderat, bonũ opus deſiderat. AD ILLVD, qđ obiicit, quòd per epiſcopum ordines diſpenſantur. Dicendum, ꝙ nunquam poſſunt per epiſcopum diſpenſari, niſi ordines illos quos diſpenſat haberet: maximè niſi haberet ſacerdotium: & ideo cõcedo bene, quod epiſcopatus includit neceſſario ordinem perfectiſſimum, ſcilicet ſacerdotiũ: & illi ſuperaddit aliquam eminentiam, quam & ipſum nomẽ inſinuat: dicitur enim epiſcopus ab epi, quod eſt ſupra. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd ordo eſt ſignaculum, in quo ſpiritualis poteſtas &c. Dicendum, quòd epiſcopatus deficit quantum ad utramque partem diffinitionis. Primo namque deficit a ratione ordinis quantùm ad hoc, quòd dicitur ſignaculum; quia ſignaculũ ibi accipitur pro charactere; & hic non imprimit in epiſcopatu: cuius ſignum eſt, quòd non poteſt epiſcopus conſecrari, niſi ſit ſacerdos: & ita ꝑ ſe characterẽ nõ imprimit. Amplius deficit: quia non datur ibi noua poteſtas; ſed ſolum poteſtas ligandi, & ſoluendi ampliatur; & ideo in huius ſignum baculus paſtoralis porrigitur. Vnde ſicut collatio pallii nõ dat nouũ ordinẽ archiepõ ultra epiſcopũ: ſic nec collatio baculi, aut anuli, aut mitræ, aut alicuius cõſimilis ſiue a ſacerdote: talia.n.

Græcè Speculator, latinè.

potius ſunt ſacramentalia, quã ſacramenta: non enim ſacramẽtalia tantùm præcedũt ſacramẽtum; ſed etiam ſequi poſſunt. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, quòd ſolemnior eſt inunctio. Dicendum, quòd uerum eſt pro eo ꝙ ad ſummum pontificatum aſſumitur, & datur ibi eminẽtia ſtatus, & dignitatis paſtoralis, in qua debet eſſe eminentia ſanctitatis. Vnde illa ſanctitatis eminentia per ſuperabundantem inunctionem debet ſignari ſecundum ꝙ dicitur de ſummo Pontifice Aaron, ſicut unguentum in capite eius, quòd deſcendit in barbam, barbam Aaron. Vnde quia ad officium illud maior requiritur ſanctitas, quam requirať ad ordines, hinc eſt qđ maior ſit inunctio. Reges.n. & principes conſueuerunt inungi in ſignum dignitatis, quibus nõ ordo confertur, ſed regalis dignitas: ſic & epiſcopi quibus cõfertur ordo ſacerdotalis: & propter hoc rõ illa non ualet, quia inunctio non reſpicit ordinem inquantum eſt ordo, ſed magis dignitatẽ. Vnde & ſacerdos nõ inungitur ad ordinis neceſſitatem, ſed magis ad ſolemnitatẽ, ut digne poſſit corpus Chriſti ſacratiſſimum conſecrare. *Pſ. 132*

QVAESTIO IIII.

An ſeptem tantum ſint ordines ſacri?

VTRVM ordines ſint ſeptem, an plures, uel pauciores: & quòd tantum ſeptem ſint, hoc expreſſe magiſter Hug. dicit: Magiſter etiam dicit in litera. ITEM: Neceſſe uidetur, quia ſignum debet reſpondere ueritati: ſed in ſacramento iſto ſeptiformis

formis gratia ſpiritusſancti datur: ergo uidetur quòd ſi gradus in ordine aſſignâtur, quod ſeptem debeant eſſe. Sed quod debeant eſſe tantum tres, uidetur auctoritate Diony. de eccleſiaſtica hierarchia: ubi non ponit niſi tres gradus, ſcilicet miniſtros, ſacerdotes, & epiſcopos. ITEM. Hoc uidetur ratione, quia diſtinctio graduum debet eſſe penes actus hierarchicos: iſti autem actus ſunt tres tãtummodo, ſcilicet purgare, illuminare, & perficere: ergo uidetur quod ſint tantum tres gradus, ſiue ordines, Sed quod ſint plures uidetur, quoniam eccleſia militans imitatur triumphãtem, ſecũdum qđ dicitur Exo. xxv. Inſpice, & fac ſecundum exemplar, ꝙ tibi monſtratum eſt &c. Sed in illa eſt diſtinctio, & gradus in angelis ſecundum numerum nouenariũ: ergo &c. ITEM. Quanto maior eſt receſſus a principio, tanto magis tenditur in multitudinem; ſed hierarchia eccleſiaſtica plus diſtat a principio omnium deo ſummo, quàm angelica: ergo pluribus gradibus, & ordinibus debet diſtingui, quam angelica: ergo plures deberẽt eſſe ordines, quam nouem. Eſt igitur quæſtio, propter quid in hoc ſacramento magis eſt graduum diſtinctio, quàm in aliis. Et propter quid ĩ numero ſeptenario?

Lib. de Eccleſ. hier. Cap. 5.

RESOLVTIO.

Nec plures, nec pauciores: & omnibus eminens ſacerdotium eſt.

RESPON. Dicendum, quòd omnes in hoc concordant, ſcilicet, ꝙ huic ſacramento cõpetit graduum diſtinctio, ſiue propter hoc quòd penes ipſum membra eccleſiæ in corpore myſtico ordinantur ſecundũ diuerſas operationes, & gratias, ſecundum ꝙ dicit Apoſtolus. 1. Ad Corint. 12. Siue propter hoc quòd ſecundum illud ſacramentum cõfiguratur, & cõformatur pulchritudo eccleſiæ militãtis pulchritudini eccleſiæ triumphantis. Siue propter hoc quòd illud ſacramẽtum in ſuo ſupremo ponit, & diſponit hominem ad gratiam perfectionis: & gratia perfecta in pluralitate donorum Spiritus Sancti conſiſtit. Siue propter hoc quòd iſtud ſacramentum ordinatur ad digniſſimum miniſterium, quod eſt conſecratio dominici corporis, ad quam non ſtatim eſt conuolandũ; ſed per gradus paulatiue aſcendendum, cum id ſacramentum propter ſui nobilitatem, & reuerentiam multa debeat habere miniſteria inferiora. Oĩbus his modis accipitur ratio pluralitatis in gradibus ordinum: & ſecundũ aſpectum ad has rationes pluri ficandi ſumitur ſufficientia graduum eccleſiaſticorum diuerſimode a diuerſis. QVIDAM enim ſumũt penes diſtinctionem mẽbrorum eccleſię, quę attenditur ſecundùm dona gratiarum, quę determinat Apoſtolus 1. Cor. dicens. Alii datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ &c. & iſti dicũt nouem eſſe ordines ſecundũ genera gratiarum, quæ ibi ponuntur, quę ſunt nouem. Vnde adaptãt ſic. Alii datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ, ſcilicet epiſcopo. Alii ſermo ſcientiæ, ſcilicet Sacerdoti, q debet ſcire ligare, & ſoluere. Alii fides, ſcilicet diacono,

cono, qui debet euangeliũ nunciare, in quo fides noſtra continetur. Operatio uirtutum ſubdiacono, qui aggreditur opera perfectionis. Interpretatio ſermonum acolito, cuius eſt alios illuminare, & tenebras effugare. Gratia ſanitatum exorciſtæ. Genera linguarum pſalmiſtæ. Prophetia lectori, & diſcretio ſpirituum oſtiario, qui admittit bonos, & repellit malos. Sed iſte modus ſumendi non eſt omnino competens: quoniam iſta differentia gratiarum non eiſdem, ſed diuerſis conuenit membris: omnes autem ordines eiſdẽ dãtur, licet ſucceſſiuè. SECVNDI ſumunt aliquantulũ aptius penes conformitatem exempli ad exemplatum: dicunt enim, quod ſicut in angelica hierarchia eſt diſtinctio ordinum penes purgare, illuminare, & perficere; ſic eſt in eccleſiaſtica. Vnde nouẽ ſunt ordines ſecundùm hos tres actus triplicatos. Primo.n. actui purgationis reſpõdẽt tres. Quoniam aut purgari habet exterius, aut interius, aut partim ſic, partim ſic. Si exterius per ſegregationem corporalem bonorum a malis, ſic eſt oſtiarius, q admittit bonos, & excludit malos. Si interius, ſic eſt poſtremus inter inferiores, ſcilicet acolitatus: quia talis non purgat tenebras corporales, cum lumen ferat de die: ſed ſpirituales. Si partim ſic, partim ſic: ſic eſt exorciſta, qui purgat a uexatione diabolica, quæ eſt quodammodo intra reſpectu corporis, quodãmodo extra reſpectu animæ: qa non illabitur demon animæ, licet obſideat corpus. Similiter quantùm ad actum illuminationis tres ordines accipiuntur, ſecundùm quod triplex eſt lumẽ .ſ. plenum, ſubſequens, & præcedens. Lumen plenum eſt in doctrina euangelica, ſcilicet doctrina Chriſti, quæ ſpectat ad diaconos. Lumen ſubſequens in doctrina Apoſtolica, quæ ſpectat ad ſubdiaconos. Lumen præcedens in prophetica, quæ ſpectat ad lectores. Similiter ſecundùm opus perfectionis, ſiue conſummationis triplex eſt ordo. Quia quædam eſt conſummatio prima, utpote per gratiam baptiſmi, & pœnitentiæ: hæc debetur ſacerdotibus. Quædam excellentior: & hæc epiſcopis: quorũ eſt ordinare, & cõſecrare abbates, & uirgines. Quædam excellentiſſima, utpote cõſecrare epiſcopos, archiepiſcopos: & hæc pertinet ad ſummum Pontificem; quia eſt pater patrum, in quo ẽ plenitudo auctoritatis: & ſic ſtatus iſtius ordinationis conſummatur in unitate & deſcendit per gradus nouem, ut ſic conformetur Hieruſalem cœleſti: & iſte nouenarius reducitur ad ternarium actuum, ut ſic aſcendat, & configuretur beatiſſimæ Trinitati. Nam purgatio pertinet, ſeu reducitur ad bonitatem: illuminatio uero ad ſapientiam: ſed conſummatio ad poteſtatẽ: & ſic regnum eccleſiæ per Spiritum ſanctum, & filium traditur Deo patri, dum ad ipſam ſuprẽmam, & paternam unitatem reducitur, ultra quam non eſt cogitare aſcenſum. Et iſte modus eſt ſatis probabilis. Tamen adhuc aliquantulum a proprietate recedit, dum nõ accipitur or-

dinum

dinũ diſtinctio per id, quod eſt propriũ ſibi, & intrinſecũ. TERTII adhuc ſumũt aliquantulũ aptius penes gratiã, ad quam ordinat ordo, quoniam tãtùm ordinat ad gratiã pfectam, q̃ ſeptiformis eſt, ideo ordinũ eccleſiaſticorũ ſeptem cõpetit eſſe gradus, ut ordo oſtiarii reſpondeat dono timoris, p qđ recedit homo a malo. Ordo ſacerdotii dono ſapientiæ: quia guſtat, & adminiſtrat ipſum lignum uitæ, ipſum panẽ cęleſtẽ, in quo eſt oĩs ſapor. Ordĩnes intermedii reſpõdent intermediis donis. Et iſte modus iã dictus adhuc ſatis eſt probabilis, & magis attingit ad ſufficientiã ordinum uere aſſignandã, quã aliquis prędictorũ.

LICET autẽ oẽs hi modi ex dictis Magiſtrorum tracti ſint, nã primus ex dictis Iſid. ſecundus ex dictis Diony. tertius ex dictis Hug. & Magiſtri: tamen adhuc aliqd uidetur rationabilius poſſe dici, ſi quartum modũ ſumendi attendamus: qui eſt penes id, ad q ordo ordinatur: & hoc quidem eſt ad corpus Chriſti uerũ diſpenſandũ ad utilitatẽ corporis Chriſti myſtici. Vnde in ſacerdotio eſt ſtatus, in quo eſt cõſummatio poteſtatis, & utraque poteſtas in ipſo concurrit, ſcilicet conficiendi corpus Chriſti uerum, & abſoluendi myſticũ. Hic autem ordo nobiliſſimus dẽt habere ordines ſibi ſubminiſtrantes ſecundũ exigentiã huius duplicis potentiæ. Vnde quidã miniſtrant quantùm ad corpus Chriſti uerum: & hi ſunt ordines ipſi ſacerdotio propinquiores. Nam dupliciter eſt miniſtrare, aut accipiendo hoſtias a plebe, & hoc eſt ſubdiaconi: aut offerendo ſacerdoti, & hoc eſt diaconi, & illud eſt principale eorũ officium, ſicut expreſsè innuit Iſid. & hoc eſt, qđ ſic denominantur. ſ. diaconus, quaſi miniſter, aut ſubdiaconus, quaſi ſubminiſter. Alii verò inferiores ſubminiſtrant, ſiue ſubſeruiũt p parãdo corpus Xpi myſticũ ad hoc, qđ poſsit pduci ad uerũ digne pcipiẽdũ: & ad hoc ſũt quattuor ordines, ſecundum qđ quadrupliciter põt adhoc præparari. Primo modo admittendo ad locũ ſacrum: & hoc eſt oſtiariorũ. Secũdo pbendo documentum: & hoc eſt lectorum. Tertiò præſtando auxiliũ: & hoc exorciſtarum. Quarto moſtrãdo bonũ exemplum: & hoc ceroferariorũ, ſiue acolytorum, ad quos pertinet, ut luceat lux eorum coram hominibus, ut uideant, &c. Sic patet, qđ miro modo procedit ordo a multitudine in unitatem. Nam principalis gradus eſt unus, cui & ſubſeruientes debẽt eſſe duo: q̃a.n.a primo deficiũt, cadunt in dualitatem, & rurſus ſubſeruientes duobus ſunt quattuor: q a deficiũt ẽt ab illis. Et ſic patet pfectio, & cõſummatio ordinũ, & diſtinctio in numero ſeptenario ſcđm gradus poteſtatũ, q ſunt eſſentiales ordini. quarũ numerus, & ſufficiẽtia ſumitr penes id, ad qđ directę ſunt.

HIS uiſis obiecta de facili ſatis patent. Quod .n. obiicitur, qđ ſunt ſeptem concedendum.

QVOD vero obiicitur, quod ſunt tres per Dionyſium. Dicendum, quod Dionyſius ſub miniſtris comprehendit ſeptem gradus, qui omnes adminiſtrant

ſacerdoti. AD ILLVD, quod obiicitur de illo triplici actu. Dicendum, quòd diſtinctio ordinum nō ſumitur penes illum triplicem actum, ſed potiùs ſecundum actum miniſtrandi: & ſi etiam ſumeretur, adhuc non ualeret, quia illi plurificantur, ut patet in angelis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod imitatur ſupernam Hieruſalem. Dicendum, quod uerum eſt ſecundùm quòd ſuo ſtatui competit. In illa autem ſuperna Hieruſalem ordines aſſignantur ſupremi, inferiores: & medii ſecundum aſpectus diuerſos; ſicut patet in Diſtinctione hierarchiarum angelicarum. Ordines autem Eccleſiaſtici ſumuntur per comparationem ad unum principaliter, quia ad hoc ſunt: & hinc eſt quod nec illo modo plurificantur, nec in tot membra, in quot ſunt ordines angelici.

DISTINCTIO VIGESIMAQVINTA. PARS PRIMA.

De diſpenſatione ſacramenti ordinis. tum in primis de ordinatis ab hæreticis.

1.q.1. Arrianos. In lib.3. dialo. et allegatur. q.1. c. ſupueniēte Cyprianus martyr in epiſ. contra Arria. & ponitur.1.q.1.ca. Si quis inquit, circa mediū. Ad eū locū Aggai. 2. inter reg. Sacerdo-

Solet etiam quæri, Si hæretici ab Eccleſia præciſi & damnati poſſint tradere ſacros ordines; & ſi ab eis ordinati, redeuntes ad Eccleſiæ vnitatem, debeant reordinari. Hanc queſtionem perplexam ac pene inſolubilem faciunt Doctorum verba, qui plurimum diſſentire videntur. Videntur enim quidam tradere, hæreticos ſacros ordines dare non poſſe, nec illos, qui ab eis ordinati videtur, gratiam recipere. Dicit enim Innoc. Arrianorū clericos non videri ſuſcipiendos, cum ſacerdotij, vel miniſterij alicuius dignitate: quibus ſolùm baptiſma ratū eſſe permittit, quod in noīe patris & filij & ſpiritu ſancti percipitur. Dicit ēt nos poſſe dare ſpiritū ſanctū, quem amiſerunt, & ordinatos ab hæreticis caput habere vulneratū: & eum qui honorem amiſit, honorē dare nō poſſe; nec illum aliquid accepiſſe, quoniā in dante nihil erat, quod ille poſſet accipere. Tradit etiā, venientibus ab hæreticis per manus impoſitionem laicam tantum tribuendam cōionem, nec ex his aliquem in clericatus honorem, vel exiguum ſubrogare. Gregorius etiam dicit ſacrilegam eſſe Arrianorum conſecrationem, cum ex eorum manu communio percipitur. Cyprianus etiam dicit, Omnia quæcunque faciunt hæretici,

car-

carnalia & inania & ſacrilega eſſe, & eorum altaria falſa & illicita, ſacerdotia & ſacrificia ſacrilega, qui more ſimiarum, quæ cum homines non ſint, formam imitantur humanam, vultum Eccleſiæ catholicæ & auctoritatem ſibi vẽdicant, cum ipſi in Eccleſia non ſint, & cum ſint ſacrilegi, ſacerdotium adminiſtrant, & altare ponunt, cum nec ſacrificari oblatio illic poſſit, vbi ſpiritus ſanctus non ſit: nec cuiquam dominus per eius preces, & orationes proſit, qui dominum ipſum violauit. Hieronymus quoq; aſſerit oĩa, quæ offeruntur ab hæreticis, contaminata eſſe in conſpectu Domini: quia licèt ſancta videantur ſpecie ſui, tamen quia contacta ſunt ab illo, qui pollutus eſt, polluuntur omnia. Idem, Odit Deus ſacrificia hæreticorum, & a ſe proiicit: & quoties in nomine eius congregati fuerint, deteſtatur fętorem eorũ, & claudit nares ſuas. Idẽ, illi offerunt panẽ ſacrilegũ, &c. Leo etiam teſtatur extra Eccleſiã, nec rata eſſe ſacerdotia, nec vera eſſe ſacrificia. Idem etiam dicit, per crudeliſſimam veſaniã in Alexandrina ſede oĩum ſacramentorũ lumen extinctum. Intercepta eſt ſacrificij oblatio, defecit oblatio, defecit chriſmatis ſanctificatio: & parricidalibus manibus impiorum omnia ſe ſubtraxere myſteria. His alijſque teſtimonijs aſtrui videtur ſacramenta Eccleſiaſtica, præcipuè corporis & ſanguinis, ordinationis, & confirmationis, per hæreticos non poſſe miniſtari.

ies. 1. q. c. Si populi. Idẽ ſup Amos ad ca. 5. ad cũ locũ Odi & proieci feſtiuitates veſtras. Idẽ libr. 2. ad c. 8. Oſee, et ponit 1. q. 1. c. illi offerũt. Leo ad Anatoliũ Cõſtatino. Epiſcopum & hære. 1. q. 1. c. in Eccleſia. Leo ad Auguſto.

Authoritates, quæ videntur obuiare præmiſsis.

Contra aũt alii ſentire vidẽtur, quod ab hæreticis ẽt pręciſis, ſacri ordines, ſicut et baptiſmus tradi valeant: nec ab hæreticis redeuntes, qui illic ordinati ſunt, & baptizati, iterum ordinandi ſunt, ſicut nec baptizãdi. Vnde Aug. De hæreticis ẽt damnatis, quod quidam dicunt, Baptiſma quod accepit, non amittit, qui recedit ab Eccleſia, ius dandi quod accepit amittit: multis modis apparet inaniter dici. Primo, quia nulla oſtẽditur cauſa, cur ille qui illud baptiſma amittere non poteſt, ius dandi poſſit amittere. Vtrumq;.n. ſacramentum eſt, & quadam conſecratione vtrumq; homini datur: illud cum baptizatur, & iſtud cum ordinatur. Ideo non licèt in catholica Eccleſia vtrumq; iterari. Nã ſi quando

In Lib. 2. contra epiſt. Parmeni. c. 13. in T. 6. 7.

do ex ipſa parte venientes, etiam præpoſiti, pro bono pacis, correcto ſchiſmatis errore ſuſcepti ſunt: etſi viſum eſt opus eſſe, vt eadẽ officia gererent, quæ agebant, non ſunt rurſus ordinandi. Sed ſicut baptiſmus in eis, ita manſit ordinatio integra: quia in præciſione fuerat vitium, quod in vnitate pacis eſt correctum, non in ſacramentis, quæ vbicũq; ſunt, ibi vera ſunt. Et cum ipſi expedire videtur Eccleſiæ, vt propoſiti eorum venientes ad catholicam ſocietatem, honores ſuos ibi non adminiſtrent, non ei, tamen ipſa ordinationis ſacramenta detrahuntur, ſed ſuper eos manent. Ideoq; nõ eis manus imponitur: ne non homini, ſed ipſi ſacramento fiat iniuria. Sicut aũt in baptiſmo eſt ius, quod per eos dari poſſit: ſic in ordinatione ius dandi eſt: vtrumq; quidẽ ad perniciẽ ſuã.

Aug. in eiſdẽ li. & cap. Eph. 4.

Sed aliud eſt non habere, aliud pernicioſè habere, aliud ſalubriter habere. Idẽ, De his, qui ab Eccleſiæ vnitate ſeparati ſunt nulla iam quæſtio eſt, quin habeant & dare poſſint: ſed pernicioſè habent, pernicioſeque dant, quia extra vinculũ pacis ſunt. Neutri ſacramento facienda eſt iniuria. Sicut nõ rectè habet, qui ab vnitate recedit, ſed tamẽ habet, & ideo redeunti non redditur: ſic ẽt nõ rectè dat, qui ab vnitate recedit, & tamen dat: & ideo qui ab eo accipit, veniẽti ad vnitatẽ non iteratur.

Aug. in Lib. 2. de vnitate baptiſmi contra Parmenianũ. Ioã. Rauenna. Epiſco. d. 68. c. Sicut ſemel lib. 2 epiſt. 32.

Idem, Aliud eſt non habere aliquid, aliud eſt non iure habere, vel illicitè vſurpare. Non ergo ideo non ſunt ſacramenta Chriſti, & Eccleſiæ, quia eis illicitè vtantur non mõ hæretici, ſed ẽt oẽs impij: ſed illi corrigendi ſunt & puniendi, illa aũt ſunt agnoſcenda & veneranda. Item Greg. Quod dicitis, vt qui ordinatus eſt, iterum ordinetur, valde ridiculoſum eſt. Vt enim baptizatus ſemel, iterum baptizari non debet: ita qui conſecratus eſt ſemel, in eodem ordine non valet iterum conſecrari. His alijſq; authoritatibus videtur aſſeri, in omnibus impijs, etiam in hæreticis præciſis, & damnatis Chriſti ſacramenta permanere, cum iure dandi. Poſſunt enim dare, ſed pernicioſè, & quibus dederint, non ſunt iterum ordinandi: quæ præmiſſis ex oppoſito obuiare videntur.

Determinatio præmiſſæ contradictionis.

Hæc autem quidem ita determinat. Dicens enim hæreti-

eos accepta ſacerdotali uel epiſcopali unctione ab eccleſia recedentes, baptiſmi quidem dandi ius retinere: ſed non habere facultatem tribuendi ſacros ordines, uel conſecrandi dominicum corpus, poſt quam præciſi & damnati ſunt ab eccleſia. Sicut degradatus epiſcopus non habet poteſtatem largiendi ſacros ordines: facultatem tamen baptizandi non amiſit. Quod Aug. ait, intelligitur dictum de hæreticis, qui non ſententia eccleſiæ: ſed prauitate ſenſus ſui a fidei ueritate ac doctrinæ unitate diuiſi ſunt: qui licet tales ſint, ius tamen ordinandi & conſecrandi habent. Et qui ab eis ordinantur ante manifeſtam præciſionem, etiam ſi cum eis apertè exierint, & ſententia eccleſiæ damnati fuerint, tamen ſi redierint, iterum ordinandi non ſunt. Et ubicunque legitur de ordinatis ab hæreticis, quòd ſeruatis ordinibus miniſtrare ualeant, uel iterum ordinandi non ſint: de huiuſmodi accipiendum dicunt. Nam poſtquam præciſi fuerint & dãnati iudicio eccleſiæ, ius ordinandi & conſecrandi eis detractum aſſerunt, ut degradatis uel excommunicatis. Alij uerò dicunt, ſacramenta ab hæreticis & præciſis ſecundùm formam eccleſiæ celebrata, uera eſſe & rata: quia recedentes ab eccleſia ius dandi & conſecrandi non perdiderunt: & qui ſic ab hæreticis ordinantur, cum redeunt, iterum ordinandi non ſunt. Quæ uerò ab hæreticis aliter quam in eccleſia fiunt, falſa ſunt & inania: & qui à talibus ordinari uidentur, non munus, ſed uulnus accipiunt. Et ſecundùm hanc differentiam uarie de his loquuntur Doctores. Quidam uerò dicunt eadem ſacramenta ab hæreticis præciſis poſſe celebrari, quæ a catholicis, ſi ab illis forma eccleſiæ ſeruetur. Et ab eis celebrata uera eſſe & rata, quantùm ad ſe: quantùm uerò ad effectum, falſa eſſe & inania, & in his, qui malè tractant, & in his, qui malè ſuſcipiant: & ideo irrita & & falſa: quia quod promittunt, & conferre creduntur, non tribuunt. Damnanda etiam dicuntur: quia illicitè dantibus uel accipientibus ſunt in iudicium. Polluta etiam dicuntur, non quantùm ad ſe, ſed propter indignam hæreticorum tractationem. Ideo Gregorius communionem Arrij uocat execrationem: & Innocentius Bonoſii ordinationem,

[Right margin notes:] Et hab. 1. q. 1. §. Opponitur aũt. Primo or. — 2. opinio probabilis. — 3. opinio. to. 7. c. 9. Super Oſeæ. — 4. opinio falſa, et videtur eſſe Gratiani.

damnationem: non quod ita in ſe ſint: ſed quia malè dantes uel accipientes talis facit. Sicut etiam Hieron. ſacrificia eorum panem luctus uocat: non quantùm ad ſe: ſed quantùm ad effectum. Nonnulli uerò tradunt illos hæreticos, qui in eccleſia ordinati ſunt, ius ordinandi & conſecrandi etiam cum ſeparati fuerint, habere. Qui uerò in ſchiſmate uel hæreſi poſiti, ab eis ordinati & inuncti fuerint, illo iure carēt. Ideo cum ordinare uolunt, uulnus potius infligunt, quàm gratiam conferant.

De ſimonia, unde dicatur, & quid ſit.

De ſimoniacis uerò non eſt ambigendum, quin ſint hæretici, qui tamen ante ſententiam degradationis & ordinant, & conſecrant. Et licèt ſimoniaci propriè dicantur, qui inſtar Simonis Magi impreciabilem gratiam precio conducere uolunt, & qui pro miniſterio ſacro precium recipiūt in modum Gieziti uocandi ſunt: omnes tamen, & dantes & accipientes ſimoniaci dicuntur: & utrique eadem ſententia percelluntur.

Act. 8. — 4. Re. 5

De his, qui ſcienter a ſimoniacis ordinantur.

Vrban. Papa. 1. q. 1. *Differt tamen inter eos, qui ordinantur a ſimoniacis ſcienter, & eos, qui ignoranter. Qui enim ſcienter a ſimoniacis ſe permiſerint conſecrari, immo execrari: eorum conſecratio omnino irrita eſt. Qui uerò ordinantur a ſimoniacis, quos cum ordinantur, neſciunt eſſe ſimoniacos, qui & tunc pro catholicis habentur: eorum ordinatio miſericorditer ſuſtinetur.*

De his, qui dicunt ſe emere corporalia, non ſpiritualia.

Si uerò aliqui obiecerint, ſe non conſecrationes emere: ſed res ipſas, quæ ex conſecratione proueniunt: penitus deſipere probantur. Nam quiſquis horum alterum uendit, ſine quo alterum non habetur, neutrum uendere derelinquit.

Diſtinctio ſimoniacorum.

1. q. 1. ca. Statuimus decretū. *Simoniacæ autem hæreſis tripartita eſt diſtinctio. Alij enim ſimoniacè a ſimoniacis ordinantur: Alij ſimoniacè a non ſimoniacis: Alij non ſimoniacè a ſimoniacis. Vnde Nicolaus Papa, Statuimus decretum de ſimoniaca tripar*

tita

tita hæreſi, ideſt, de ſimoniacis ſimoniacè ordinantibus, uel ordinatis, & de ſimoniacis ſimoniacè a non ſimoniacis, & de ſimoniacis non ſimoniacè a ſimoniacis. Simoniaci ſimoniacè ordinati, uel ordinatores, ſecundùm Canones a proprio gradu decidant. Simoniaci etiam ſimoniacè a non ſimoniacis ordinati, ſimiliter ab officio remoueantur. Simoniacos uerò non ſimoniacè a ſimoniacis ordinatos miſericorditer per manus impoſitionem pro temporis neceſſitate in officio permittimus permanere. Quod intelligendum eſt de his, qui ordinantur a ſimoniacis, ignorantes eos eſſe ſimoniacos. Hoc facit ſimoniacos, non reatus criminis, ſed ordinatio ſimoniaci.

Alexandri Papæ cenſura de ordinatis ab Hæreticis, & Simoniacis.

Similiter, cum decernit Alexander Papa ſimoniacos 1. q. 1.
omnino damnandos ac deponendos: ſubintelligendum eſt, ni- c. Ergo
ſi uiolenter quis attractus fuerit. De his enim & a quibuſli ſimoniaco.
bet hæreticis uiolenter ordinatis, dicit Innocentius, quod 1. q. 1.
poſſunt habere aliquem colorem excuſationis, ſi ſtatim di- C. ſtat.
ſcedunt ab eis, & peſſimo eorum conciliabulo renunciant.

De ætate ordinandorum Decretum Nicolai Papæ.

Sacri, inquit, Canones ſanxerunt, ut Subdiaconus non or Diſ. 77
dinetur ante quatuordecim annos, nec Diaconus ante uigin & 78.
tiquinque, nec Presbyter ante triginta. Deinde ſi dignus fuerit, ad epiſcopatum eligi poteſt: quod nos etiam pari modo ſeruare iubemus. Item Fabianus, Si quis triginta ætatis non impleuerit annos, nullo modo presbyter ordine-
tur, etſi ualde ſit dignus: quia & ipſe dominus triginta Luc. 3.
annorum baptizatus eſt, & ſic cœpit docere.

SVPRA egit Magiſter de ordine. Hic agit de ptāte cōferendi ordines. Et quoniam poteſtas exigit debitā ordinationē. Ideo primo agit Magiſter de poteſtate conferendi ordines. Secundò uerò de eo, quod incidit circa ordinis dictionem, & ſuſceptionem, quod eſt ſimonia, ibi. *De ſimoniacis uerò*. Tertiò uerò de idoneitate ordinandorum; maximè quātùm ad ętatē, ibi. *Sacri inquit Canones.* Prima pars hēt tres. In prima arguit ad partē falſam, oſtendēs, ꝙ hæretici non poſſunt ordines dare. In ſecunda ad partē ueram. ibi.

Econtra autem alij ſentire uidentur.) In tertia autem prædictas contrarietates ad concordantiã reducit.ibi.*Hac autem quidam ita determinant.*) Similiter ſecunda pars,ĩ qua agit de vitio,quod incidit circa ordinum dationem; quod eſt ſimonia, habet duas. In prima agit de culpa.In ſecunda uerò de pœna ibi. *Differt tamen inter eos,&c.*) Tertia pars remanet indiuiſa.

Dub. 1. NEc ab his aliquem,&c.) Videt̃ malè dicere; q̃a aut iſte habet ordinem,aut nihil habet. Si nihil habet: ergo poterit ab epiſcopo catholico promoueri cũ diſpenſatione,ſicut patet in hæreticis.Si habet ordines; ergo iã promotus eſt. Reſpõ.quod hoc non dicit, quia non ſit ordinatus,ſed quia malè ſit ordinatus. Malè aũt eſt ordinatus dupliciter,aut quia eſt ordinatus à quo non debet,aut quia ſicut nõ debet. Primo mõ tripliciter. Aut quia ordinatus ab hæretico, uel ſimoniaco,ſicut hic in propoſito: tunc.n.ſi ſcienter facit, & cõmunicat hæreſi,uel ſimoniç nõ poteſt exequi,nec diſpẽſatur de facili:& hoc uult dicere in litera. Aut ordinatur à catholico ſine licentia epiſcopi proprii & auctoritate,talis debet deponi. ſeptima quæſtione prima. epiſcopus in diœceſibus:diſpenſari tamen poteſt,ſi talis ordinãs ponit ſpem in ratihabitione epiſcopi proprii. Aut ordinatur ab epiſcopo,qui renunciauit loco, & officio quia talis non debet conferre ordines: ſi uero renunciauit loco tantum,poteſt dare minores ordines,& de licentia epiſcopi poteſt dare omnes: & qui ſine licentia epiſcopi proprii recipit ordines poſſet deponi de rigore iuris,poteſt tamen cum eo diſpenſari. Primo modo dicitur male ordinatus, quia non recipit eo modo quo debet: & tunc aut furtiuè,aut ꝑ ſaltum.Si furtiuè,hoc eſt dupliciter:aut quia duos recipit; & eodẽ die, ita ꝙ alterum furatur, loquendo de ſacris;& pœna omnium talium eſt depoſitio,ſicut dicitur diſtinctione lxxii. ſubdiaconus,extra de eo qui furtiuè innotuit &c. Si autem furtiuè recipit unum tantum,tunc aut fuit prohibitũ ſub interminatione anathematis.& tunc ſolus Papa diſpenſat. extra de eo qui fur. Si autẽ non fuit prohibitũ,tunc põt permitti in minoribus: & ſi intrat clauſtrum,prælatus poteſt diſpenſare cum eo.Si uero eſt ordinatus per ſaltum, hoc eſt dupliciter. Aut ex malitia,aut ex negligentia.Si ex malitia, licet characterem recipiat,tamen debet deponi. Si ignoranter, ſic pœna ſibi impoſita ab epiſcopo poterit ad inferiorem ordinem promoueri ſuſpenſo interim ab executione ſuperioris. Diſt.52. extra de cleri.per ſal.Nota etiam hic, quod licet poſſit ſaltari ab uno ordine, omiſſo alio,prætermiſſo tamen ſacerdotio non poteſt eſſe epiſcopus,extra de exceſſibus prælatorum.ex literis:in fi. Si vero omiſit diaconatum,epiſcopus eſt , ſed illum ordinem, quem omiſit , dare non poteſt. 1.q.1. Ita tamen non eſt in baptiſmo , quia eſt ſacramentum primum.

Omnes tamen & dantes,&c.) Videtur malè dicere ; quia Simon Dub. 2.

ſolum voluit emere: ergo ſoli emptores ſimoniaci debent dici, & uenditores Giezitæ. Item. Plus fecit Giezi, quã Simon q̄a Simon ſolum voluit emere: ſed Giezi uendidit: ergo magis ab ipſo debẽt denominari. Reſpõ. Dicendum, quod Simon ideo uoluit emere, ut poſt uenderet; ideo utrumque malum, & peccatum ſibi imputatur: & ideo utrique ab ipſo denominantur. Quod obiicitur de uoluntate. Dicendum, quod quia iſte iam tempore gratiæ reuelatæ, & maiorem poteſtatem, & ſpiritualiorem uoluit emere, & iterum pactũ uoluit facere: ideo grauius ſatis & enormius peccauit, quã ille qui petiit ex quadã liberalitate, & credebat ille quod eſſet modicum, ſed pœna lepræ ſempiternæ oſtendit, quàm magnũ eſſet illud ſcelus.

Dub.3. *Vtrique eadem ſententia, &c.*] Videtur malè dicere; quia grauius peccant uendentes, ut uidetur, quia minus appretiant, quã ementes: ergo grauius debet puniri. Contrarium uidetur, quia ementes præſtant illi occaſionem, ut accipiat ultra ſortem: ergo ſi grauius peccat; uſuras accipiens quàm dans, patet, &c. Reſpon. Dicẽdum, quod quantum ad genus peccati eſt uniformitas, quia uterque gratiæ Spiritus ſancti facit iniuriam. Sed grauius penſatur peccatum ſecundum maiorem appetitum, & intenſionem libidinis, & ſecũdum ſtatum perſonæ uendentis, & ementis: grauius enim peccat Epiſcopus uendens, quã ſubditus emens: quia tamen genus peccati eſt idem, utrique eadẽ ſententia percelluntur.

Dub.4. *Qui uero ordinantur a ſimoniacis, &c.*] Videtur malè dicere; q̄a tales ſimoniaci ordinãtes sũt irregulares, & non habẽt executionẽ, & nullus dat, qđ non habet: ergo non dat executionẽ. Itẽ. Ponatur ꝙ aliquis ſimoniacus, qui eſt mihi notus ſuſtinea ab Eccleſia, & ipſe ẽ Eṗs meus, & ego compellor ad ſacros ordines, q̃ritur q̄d tũc facere debeã. Si.n. ſcienter ordiner a ſimoniaco, ſum irregularis, & punior tã q̃ ſimoniacus. Si nõ obedio, pecco mortaliter, & ſcandalizo: ergo vr̃ qđ in tali caſu ſit hõ perplexus. Reſp. Dicendum, quod in primo caſu executionem habet a iure, quod ꝑ ꝑ ignorantiã talem reputat eum excuſatum, ordinem uerò habet a ſimoniaco. In ſecundo debet quantum poteſt ſubterfugere, quod ſi nõ poteſt, magis patitur quã agat, & habetur tunc pro excommunicato: unde uel debet ordines differre, uel ad alium Eṗm ire; ſed ſi nõ põt, ad alium debet ſuſtinere: & cũ Eccleſia ſuſtineat, debet & ipſe ſuſtinere, ſicut ille qui ignorat.

Dub.5. *Quiſquis horum, &c.*] Videtur malè dicere, q̄a ius patronatus annexum eſt fundo inſeparabiliter: ergo cum ius patronatus ſit ſpirituale, & non poſſit uẽdĩ ſine ſimonia, impoſſibile eſt qđ talis fundus ſine ſimonia uẽdatur. Reſp. Dicẽdũ, qđ Magr̃ nõ loq̃ de tpalibus, q̄bus annexa ſunt ſpiritualia; ſed contra de ſpiritualibus, quibus annexa ſunt temporalia, ſicut eſt præbenda: & in talibus habet locum verbum, Magiſtri, non

in

In primis. Fundus enim non eſt annexus iuri patronatus; ſed magis econuerſo. Vel dicendũ; quod intelligit de eo, quod ita iunctum eſt ſpirituali, quod tenet locum ſpiritualis. Sed fundus ſiue villa, cui ius patronatus annexum eſt, tenet uere rationem rei temporalis.

Dub. 6. *Simoniaca autem hæreſis, &c.*) Quæritur quibus modis contrahitur ſimonia: & conſueuit dici, quod quinque modis, q̃ his uerſibus cotinẽtur. Munus, lingua, timor, caro cum fama populari. Non faciunt gratis ſpirituale dari: ergo ſecundùm hoc uidetur quòd Magiſter inſufficiẽter tres modos aſſignet. Iuxta hoc quæritur de ſufficientia horũ modorum; cum enim fama ſit bonus odor, ſicut bonum exemplum, non uidetur quod ſit quid tẽporale. Item. In uet. leg. habebatur ſacerdotium iure ꝓpinquitatis: ergo cũ illud non eſſet peccatũ, non uidetur &c. Reſpondeo. Dicendum, quòd proprie loquẽdo ſymonia eſt in precio, quod quidem intẽdit auaritiam maximè cũ interuenit pactio: & ita ſymonia denominat̃ hic a Magiſtro. Et põt fieri tripliciter: quia precium põt dari ita ꝙ ſymoniacus nõ recipit, utpote: q̃a datur collateralibus: uel põt dari a collateralibus ordinati: uel põt ipſe ordinatus dare ordinatori, & tunc eſt ſymonia in ordinis ſuſceptione, & proprie loquẽdo in his tribus modis. Vel aliter: q̃a aut ordinatus dat, & ille recipit: & tũc ſimonia. è ordinatur a ſimoniaco: aut q̃a nec iſte dat, nec ille recipit; ſed ille alias fuit ſimoniacus, & tũc ordinat̃ non ſimoniacè a ſimoniaco. Penes hoc ſumitur diſtinctio Magiſtri ſatis ſufficiens: ſed in cõmuni diſtinctione modorum accipitur ſimonia generalius: a qua pauci ſunt hodie immunes in clero reſpectũ multitudinis: utpote quando ille qui ordines tribuit, uel alius ex cauſa inordinata acquirit, ſiue ordinem, ſiue beneficium: & iſti ſunt. v. modi quorũ ſufficientia patet. Si aliq̃s inordinate mouetur, aut ex timore malè humiliãte: & ſic eſt unus modus. Aut ex amore male inflammante: & tunc cum triplex ſit amor. ſ. ſuperbia uitæ, quę amat homines, & concupiſcentia carnis, & concupiſcentia oculorum penes cõcupiſcentiam oculorum accipitur illa, quæ eſt in nummo, quę comprehendit omne terrenum, & obſequium uile. Penes amorem carnalem accipitur aliud membrum ſcilicet caro, q̃d comprehendit inordinatum amorẽ ſiue reſpectu propinquorum, ſiue reſpectu aliorum: ut ſi quis amore fornicariæ promoueret filium fornicariæ. Si autem quãtùm ad ſuperbiam, dupliciter. Aut prout appetit fauorẽ ut hypocryta: & ſic eſt fauor, ſiue fama popularis: aut prout appetit laudari: & ſic lingua: & ſic patet ſufficientia. Vel ut diſtinguatur munus a manu, a lingua, & corde, & duplex motiuum timor, & amor: & ſic erũt quinque modi: & per hoc patet numerus & ſufficientia. Ad illud, quod obiicitur de fama. Dicendum, quod fama magnum bonum eſt non appetenti ſicut uiro iuſto; ſed appetenti, & laboranti ad hoc non eſt magnum bonum, ſicut hipocritę.

critę; unde Pro. 10. Memoria iuſti cum laudibus, & nomen impiorum putreſcit. QVOD obiicitur de conſanguinitate non eſt ſimile; quia ſacerdotium ueteris legis erat carnale; ſed illud nouæ eſt ſpirituale: & ſic patent ea, quæ ſunt circa iſtam partem.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An ſolus Epiſcopus poſsit ordines conferre?

AD intelligentiam præſentis diſtinctionis duo principaliter quæruntur. Primo quæritur de poteſtate ordinandi. Secundo de poſſibilitate ordinandorum. Circa primum quæruntur quatuor. Primò, utrum ſolus epiſcopus poſſit ordinare. Secundò, utrum epiſcopus hæreticus poſſit ordines dare. Tertiò, utrum ſimoniacus epiſcopus aliquem ualeat ordinem uendere. Quartò, utrum ordines dans ſimoniacè, hoc ipſo fiat hæreticus.

QVOD ſolus epiſcopus poſſit ordinare, oſtendit Hebr. 13. Sine ulla contradictione ꝙ minus eſt a maiore benedicitur. ſed ordinum collatio eſt per benedictionem: ergo neceſſe eſt, ꝙ ille, qui ordines confert, eminentiam habeat ultra omnes ordines: ſed talis nõ eſt niſi epiſcopus: ergo &c. ITEM. Iſid. in lib. 7. Etymo cap. xii. loquens de officio epiſcopi dicit. Ipſe eſt ſummus ſacerdos, ipſe & pontifex maximus nominatur: ipſe enim efficit ſacerdotes, atque leuitas: ipſe omnes eccleſiaſticos ordines diſponit. ITEM. Ratione uidetur; quia eius eſt in eccleſia ordines conſtituere, cuius eſt eccleſiam gubernare; ſed gubernatio eccleſiarum ſpectat ad epiſcopos, qui ſunt ſuperintendentes: ergo & diſpenſatio ordinũ. ITEM. Eius eſt in eccleſia ordines cõferre, ad quem ſpectat ex eccleſia filios generare pſectos, ꝑ eo quod ordo collocat in ſtatu perfectionis: ſed hoc eſt illius ſolius qui eſt ſponſus, hic autem eſt epiſcopus: ergo &c. ITEM, Maioris dignitatis eſt ordines diſpenſare, quam ſit ſacramentum cõfirmationis dare: ſed primum eſt epiſcoporum tantùm: ergo & ſecundùm.

CONTRA. 1. Thi. 4. Noli negligere gratiam, quæ in te eſt ꝑ impoſitionẽ manuũ presbyteri: ergo in primitiua eccleſia p̄sbyterorũ erat manus epiſcopis imponere: ergo & ordinare: ergo &c. ITEM. Ordinatio ordinum principalium fit per manuũ impoſitionem: ergo cui competit manuum impoſitio, competit & poteſtas ordinandi: ſed prima competit presbyteris: ergo &c. Probatio medię. Diſ. 23. Presbyter cum ordinatur, epiſcopo cũ benedicente, & manum ſuper caput eius tenente, & omnes presbyteri, qui præſentes ſunt, manus ſuas iuxta manus epiſcopi teneãt ſuper caput illius: ergo &c. ITEM. Quod perfectum eſt, põt in tale quale ipſum eſt: ſed ordo ſacerdotalis eſt ordo perfectus: ergo poteſt in tale, quale ipſum eſt: ergo uidetur quòd ſacerdos ſacerdotem poſſit facere. ITEM. Plus eſt corpus domini conficere, quam aliquẽ ordinare in ali-

quo gradu eccleſiaſtico:ſed primum eſt non tantùm epiſcopi; ſed etiam ſacerdotis:ergo pari ratione uidetur qđ ordinatio clericorũ. ITEM. Plus præeſt ſacerdos diacono, quã præeſt epiſcopus epiſcopo:ſed e͞ps poteſt aliũ promouere, & conſecrare in epiſcopum: ergo multo fortius ſacerdos poteſt facere diaconum: propter hoc eſt quæſtio, cum minus a maiore benedicatur, quomodo epiſcopus poteſt benedicere epiſcopũ, & quod amplius eſt archiepiſcopũ, immo quod adhuc maius eſt, Hoſtienſis benedicit Papam.

RESOLVTIO.

Cum ordo poteſtas ſit, ab eo conferri debet, qui reliquos in poteſtate excellit: qui Epiſcopi ſunt: ueri Apoſtolorum ſucceſſores.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſicut ſacri Canones dicunt, ſecũdùm ius cõmune non poteſt aliquis ordines diſpenſare præſertim ordines ſacros, niſi ſolus epiſcopus. Huius ſtatutum ortũ habet ex ſacra ſcriptura, & Spiritus Sãcti ordinatione. Ex ſacra ſcriptura; quia cũ dominus duo genera diſcipulorum habuit, quoſdam in numero duodeno, quoſdam in numero ſeptuageſimo: primos Apoſtolos nominauit, ſuper quos etiam fundauit eccleſiam, ipſos tamen primo fundãdo in ſe: alios ſimplices diſcipulos appellauit: & Apoſtolis primo fuit collata poteſtas imponendi manus, & conſecrãdi, nõ autem ſimplicibus diſcipulis, ſicut patet ex Textu, & ex Gloſ. Act. 8. Et quoniã Apoſtolis ſucceſſerunt epiſcopi, diſcipulis uerò ſacerdotes ſimplices, ſicut habetur diſtin. 21. & in nouo teſtamẽto. Et ita patet quod auctoritas ordinandi, & manus imponendi ſecundùm formã eccleſiæ primitiuæ epiſcopis appropriatur. Vnde & Apoſtolus ſcribẽs. 1. Thi. 5. Dicit. Manus cito nemini impoſueris. Conſilium e͞t Spiritus Sancti cõcordat, quo & ſcripturæ ſunt editæ, & conſtitutiones eccleſiaſticæ: q.a.n. ordo poteſtas eſt, ſiue ĩ ordine poteſtas traditur: ideo ab eo debet tradi, qui poteſtatem habet, & inquãtum habet poteſtatẽ. Poſſe autẽ gradus diſtribuere, & conferre nõ eſt cuiuslibet poteſtatis; ſed eius q in potentia ſupereminet: ſicut patet etiam in regimine curiæ ſecularis. Ad hoc ergo qđ ordo recte tradatur, diſponit S. Sanctus quod tradatur ab eo, q non ſolum ordinem habet; ſed qui e͞t habet ordines, per quos ẽ potens ſicut & alii; & eminentiã dignitatis, per quã poteſt ſuper alios. Hunc autem dicimus ordinem, qui dicit ordinẽ cum eminentia: Ideo patet ꝙ duo requiruntur ad hoc, ꝙ epiſcopus poſſit ordinem cõferre. ſ. ꝙ ille habeat illum ordine, & ꝙ habeat epiſcopalẽ dignitatẽ. Alia ratio eſt: quia ſi paſſim oibus eſſet coceſsũ, tot admitterẽtur ad ordines, ꝙ nõ ſeruaretũ ordo, immo potius generaretũ confuſio: & iõ diſpoſitũ eſt Dei cõſilio, qđ ſolis e͞pis ordinum diſpẽſatio, & aliorum perfectorum, ut cõſecratio abbatum, monialium, & eccleſiarum, & conſimilium cõceda tur. Poſſet et ratio aſſignari, ſiue ex hoc, quod epiſcopus ſponſus ẽ, ſiue ex hoc, qđ ſacramẽtũ ordinis ſtatũ perfectionis dicit: ideo

ideo his, qui habent poteſtatis eminentiam, debuit reſeruari, & epiſcopus tanquam ſponſus filios, ideſt perfectos, & filias, ideſt imperfectos debuit generare. Prima th rõ melius ualet.

Ad illvd, quod obiicitur de impoſitione manuu presbyteri. Dicendũ, ꝙ presbyter uocatur ibi ſenior: & Apoſtolus intelligebat ſeipſum ꝑ impoſitionẽ manus presbyteri. Glo. preſbyterũ uocat epm, uel pſbyteri .i. pſbyterorũ: qa ſicut dicit iuſq ſaltẽ tres ſacerdotes debent manus imponere: ſed tamẽ ipſi nõ imponũt, ut dãtes poteſtatẽ, uel ordinẽ: qa ab uno ſolo dari pt, & dẽt: unde ipſi non benedicũt ſed ſolus eps: ſed hoc eſt i ſignũ cõſecrationis ſuæ. Et ꝑ hoc patet ſequẽs: quia manuum impoſitio nõ facit ordinẽ, niſi illa, q̃ iuncta eſt benedictioni. Ad illvd, qđ obiicitur de perfectione. Dicendum, ꝙ eſt perfectio ſufficientiæ, & redundãtię. Ad hoc aũt, qđ aliquid faciat aliud ſibi ſimile, uel ꝑfectum, nõ ſufficit, qđ ſit ꝑfectũ ꝑfectione ſufficientiæ: ſed redundãtiæ. Et quoniã in ſacerdote eſt ꝑfectio ſufficientiæ, in epiſcopo ratione eminentiæ ſuperadditæ eſt perfectio redundantiæ: ideo hæc perfectio ſufficit ad generandũ filios perfectos, non prima. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ plus eſt Corpus Domini conſecrare &c. Dicẽdũ, ꝙ illud argumẽtũ peccat dupliciter. Primo quia poteſtas ordinandi præſupponit ordinationẽ, & ſuperaddit, per quam nõ ſolum eſt ordinatus: ſed ẽt ordinator, & ideo prima eſt falſa. Et iterũ cõſequentia non ualet: quia nõ ſequitur, ſi aliquis poteſt in maius, ꝙ poſſit in minus, niſi maius includat illud minus: ut ferre duos modios includit unum: non ſic eſt in propoſito. Ad illvd, quod obiicitur, quod magis ſuperat ſacerdos diaconum, &c. Dicendum, ꝙ uerum eſt, q; magis ſuperat, quàm epiſcopus ſuperat epiſcopum, qui eſt iam, & ſuper illum non habet poſſe: ſed non magis quem ſuperat ille, qui eſt epiſcopus in actum illum, qui eſt epiſcopus in potentia. Præterea, & ſi magis ſuperet in ordine ſecundùm quem accipitur ratio ordinati: non tamen in ordine ſecundum quem accipitur ratio ordinantis, qualis eſt in epiſcopo, nõ in presbytero: & ideo non ualet illud. Ad illvd, qđ ultimo quæritur, quomodo epiſcopus benedicit epiſcopum. Dicendum, ꝙ hoc nullum eſt incõueniens, quia non benedicitur niſi inquantum caret ordine, ſiue dignitate epiſcopali; & ſic maior eſt. Sed tunc adhuc reſtat quæſtio, quomodo benedicit archiepiſcopum, cum ille ſuperior ſit, & non poſſit dare, qđ non habet. Si tu dicas, ꝙ hoc facit auctoritate ſummi Pontificis, qui ſuper eſt: tũc non minor reſtat quæſtio de ipſo, qualiter ſummus Pontifex benedicatur ab Epiſcopo Hoſtienſi. Si tu dicas, ꝙ Chriſtus dedit ei hanc poteſtatẽ. Contra. Eſto, quòd ipſe non eſſet, nec eſſet commiſſa alteri: nunquid non poſſet ſummus Pontifex conſecrari. Et propter hoc dicendum, ꝙ infallibiliter uerum eſt, quod dicit Apoſtolus, quòd minor a maiore bene-

benedicitur pro ſtatu, in quo benedicitur: nam ſine cunctatione uerum eſt, quod nullus dat alii maiorem dignitatem, quàm habeat: nec minimum ordinem dare poteſt, quem non hēt: & ideo epiſcopus conſecrans Archiepiſcopum, uel Papam, omnino nō tribuit ei, niſi conſecratione epiſcopalem. Sed ille ampliorē habet auctoritatem, & iuriſdictionem a ſubditorū electione ſuo conſenſu, & domini inſtitutione, qui ordinauit Petrū, & eius ſucceſſores ſuper totā eccleſiā: uolens ut omnes, qui canonicè electi fuerint, eandem quam & Petrus, habeant poteſtatem.

QVAESTIO II.

An Epiſcopus hæreticus ordines ſacros conferre poſsit?

VTRVM Epiſcopus hæreticus poſſit dare ordines. Et ꝙ ſic uidetur. Auguſt. contra Parmenianum dicit. Sicut dicimus in baptiſmo, ꝙ per eos dari poſſit, ita & in ordinatione: & adhoc ſunt plures auctoritates in litera. ITEM. Ratione uidetur. quia ſicut ſe habet ſacerdos ad poteſtatem conficiendi, ſic ſe habet epiſcopus ad poteſtatem ordinādi: ſed ſacerdos quantuncumq; hęreticus ſi habeat intentionem faciendi, quod facit eccleſia, uerè cōficit: ergo & hæreticus epiſcopus uerè ordinat, ſi formam eccleſiaſticam ſeruat. ITEM. Si aliquis catholicus intra eccleſiā ordinetur, & poſt in hæreſim labatur, ſi iterum reuertatur, non reordinatur: ergo ordines labendo in hæreſim non amiſit: pari ratione, nec epiſcopus dignitatem, ſiue gradum epiſcopalem: ergo epiſcopus exiſtens hæreticus habet illā dignitatem; ſiue excellentiam ordinis: ergo & operatione conſequentem ipſam de facto: ergo ſi ordinat ordinatum eſt. ITEM. Character æquè uerè eſt in malis, ut in bonis: & æque uere imprimitur malis ut bonis: ergo pari ratione æquè bene datur a malis, ſiue peruerſis, ut a bonis: ergo cum eſſentia ordinis in charactere cōſiſtat, patet, &c.

CONTRA. Innocentius dicit, & habetur in litera. Coſtat eū, ꝗ honorē amiſit, honorē dare nō poſſe: ſed talis eſt hæreticus: ergo &c. ITEM. 1.q.1. Benedictio illi in maledictionē conuertitur, ꝗ adhoc, ꝙ fiat hæreticus ordinatur: ergo ſi ꝑ maledictionē nullus promouetur ad ordinē: patet ergo, &c. ITEM. Plus eſt aliquē ad ordinē promouere, quā abſoluere, uel ligare: ſed hæreticus p̄ciſus nullum pōt abſoluere, uel ligare: ergo nullū p̄t ad ſacros ordiñes promouere. ITEM. Inferior poteſtas non p̄t agere niſi per continuationem cū ſuperiori, & propria poteſtate: ſed poteſtatis plenitudo eſt in ſummo Pōtifice, a quo ſeparatus & disiunctus eſt hæreticus p̄ciſus: ergo uterq; nihil oīno pōt dare de his, ꝗ ſpectāt ad eccleſiaſticas poteſtates.

RESOLVTIO.

Si formam & intentionem eccleſiæ habuerit, ordinat quidem in ſubſtantia; & ſi non ad utilitatē.

RESPONDEO. Dicendū, ꝙ & ſi iſta quæſtio aliquando fuerit dubia multum apud præclaros doctores de omnibus ſacramentis tam de baptiſmo, quàm de aliis, qđ nō eſſent apud hæreti-

eos: tamen per illuſtriſſimum doctorem Auguſt. aperte eſt nobis hæc quæſtio patefacta quod ſacramenta Eccleſiaſtica apud hæreticos, qui formam Eccleſię ſeruant, & intentionem habent faciendi, quod facit Eccleſia, sũt quantum ad ueritatem, quãuis non ſint quantum ad utilitatẽ: quia ſacramenta diſpenſant, ſed tamen fructum ſacramentorum non reportant, pro eo ꝙ Spiritus ſanctus nõ confert gratiam extra catholicam Eccleſiam: & ideo in omnibus ſacramentis, q̃ habẽ ueritatem differentem ab utilitate, generaliter uerum eſt, quod apud hæreticos poſſunt eſſe: omnia autem ſacramenta ſunt ta ia præter ſacramentum pœnitentiæ, cuius res eſt interior contritio, ſine qua nulla uera eſt abſolutio, & cum qua nulla abſolutio eſt uana, uel inutilis: ideo omnia poſſunt diſpenſare & diſpenſant ueraciter præter ſolam abſolutionem pœnitentiæ: & ideo nulla iterantur præter illa, niſi fortè unctio extrema: & ſic cum ordo habeat characterem, qui pręter ſpiritus ſancti gratiam, qua peccata delentur, exiſtit. Dicendum quod ꝑ eos põt ueraciter diſpenſari.

Ad illvd ergo, q̃d obiicitur de Innocẽtio, & Gregorio, ad illas duas auctoritates. Dicẽdum, quod ideo dicitur recipere maledictionem, quia gratiam non recipit: ideo dicitur non recipere honorem, quia non recipit executionem, qui ordinatur ab hæretico præciſo: qui ideo dicitur ordinẽ amiſiſſe, pro eo quod ordinis executionem amiſit, non quia amiſit characterẽ, qui deleri non poteſt. Ad illvd, quod obiicitur de poteſtate abſoluendi. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia abſolutio ſacerdotalis, aut nulla eſt, aut ſine fictione eſt: nullus autem ſcienter ab hæretico abſoluitur, qui careat fictione. Aliter tamen poteſt dici, quod poteſtas quadruplex reperitur in miniſtris Eccleſiæ. Quædam nãque eſt fundata ſuper ordinem principaliter, ut poteſtas cõficiendi. Quædam ſuper iuriſdictionem canonicam principaliter, ut poteſtas excommunicandi. Quædam ſuper ordinem, & eminentiam, ut poteſtas ordinandi. Quędam ſuper ordinem & iuriſdictionem, ut poteſtas abſoluendi, & ligandi in foro pœnitentiali. Et quoniam character auferri non poteſt: ideo poteſtas, quę conſequitur characterem de facto auferri non poteſt. Sed quoniam iuriſdictio deſcẽdit ordinatè a ſuperiori ad inferius, ita quod plenitudo eſt in ſummo Pontifice: ideo poteſt auferre eam, & poteſtatem, quę conſequitur ipſam. Vnde poteſt excommunicando, auferre poteſtatem abſoluendi, & excommunicandi, ſed nõ ordinandi. Et per hoc patet reſponſio ad multa, & ad ſequens etiam. Quod enim obiicitur, q̃d in ſummo Pontifice eſt plenitudo poteſtatis: uerum eſt ſecundum quòd poteſtas cõſequitur iuriſdictionem, quæ maxima, & in termino eſt in eo: ſed non in quãtum ſequitur characterem, quia ille immediatè a Deo imprimitur, & eſt in oĩbus æqualis: tamen executio omnis poteſtatis debet fieri ſecundum eius regi-

regimen: & ideo ſi ipſe prohibeat, non poteſt talis poteſtas licitè exire in actum, tamen quia ab ipſo non dependet ſecũdum rem de facto, facit ſicut & alius: & ſic patet totum.

QVAESTIO III.

An Epiſcopus ſimoniacus ſimoniacè aliquem ordinem vendere poſſit?

VTRVM ſimoniacus Epiſcopus aliquẽ ualeat ordinem uendere. Et q; ſic uidetur; quoniã nihil prohibetur, niſi quod fieri eſt poſſibile, alioquin fruſtra prohibetur: ſed ſacri ordinis uẽditio prohibetur. i.q.i. Calixtus Papa prohibet. Sanctorũ (inquit) patrum exempla ſequẽtes ordinari quemquam in Eccleſia Dei, uel promoueri per pecuniam auctoritate ſedis Apoſtolicæ modis omnibus prohibemus: ergo &c. ITEM. Quod poteſt furtiuè accipi, põt etiam pecunia emi, & uendi: ſed ordo ſacer poteſt furtiuè accipi, ſicut dicitur extra de eo, qui furtiuè ordinem ſuſcepit, ubi cum eo diſpenſatur, ſi ingrediatur religionẽ, quod poſſit in ſuſceptis ordinibus miniſtrare: ergo &c. ITEM. Quod eſt in humana diſpenſatione, poteſt emi, & uendi, ſicut & liberaliter miniſtrari: ſed ordinum collatio in humana diſpenſatione conſiſtit; ergo poteſt emi, & uendi: ergo ſimoniacè dari. ITEM. Character ordinis ſtat cum quantacumq; culpa, & malitia; ergo & poteſtas ordinandi, & ordinem ſuſcipiendi: ergo quantacumque ſit in aliquo ſimoniaca prauitas: tamen non uidetur dationem, uel ſuſceptionem ordinis impedire.

CONTRA. Gregorius dicit & habetur. i. quæſt. i Quicumq; ſtudet precii datione ſacrum ordinem accipere, nõ eſt ſacerdos: ſed inaniter tantummodo dici concupiſcit; ergo per ſimoniam ordo non poteſt ſuſcipi: ergo nec ſimoniacus dare. ITEM. Leo Papa ſic arguit. i. quæſt. i. Gratia ſi non gratis datur, uel accipitur, gratia non eſt. Simoniaci autẽ non gratis accipiunt, igitur gratiam, quæ maximè in Eccleſiaſticis ordinibus operatur, non accipiunt: ſi autem non accipiunt, non habent: ſi autem non habent, nec gratis, nec non gratis cuiquam dare poſſunt. ITEM. Dona Spiritus ſancti ſunt in poteſtate Dei, non hominis: ideo enim ſancti ſpiritus dicuntur, & ſunt, quia ipſe ea donat; ergo nemo poteſt ea habere, niſi a Spiritu ſancto: ſed Spiritus ſanctus cũ ſit liberaliſſimus, nihil poteſt uendere, neq; uendit; ergo eius dona, nec pecunia poſſunt uendi, nec precio comparari; ſi ergo ordo donum Spiritus ſancti eſt, impoſſibile eſt ipſum precio uendi, uel emi; ergo nec ab aliquo ſimoniaco dari. ITEM. In ſacris ordinibus, ſcilicet diaconatu, & ſacerdotio, Spiritus ſanctus datur, quod patet per hoc quod dicitur ibi. Accipite Spiritum ſanctum: ſed Spiritus ſanctus non poteſt uendi; ergo nec ordines ſacri, qui etiam datione conferuntur. Probatio minoris. Quod põt emi, & uẽdi, poteſt in ſeruitutem redigi: ſed Spiritus ſanctus nõ poteſt redigi in ſeruitutem; ergo &c. QVAERITVR igitur: cum ſimonia ſit ſtudioſa uolun

tas emendi, uel uendendi ſpirituale, quomodo poſſit incidere in ſacrorum ordinum collatione, uel aliorum ſpiritualium, cum illa (ut uidetur) uendi non poſsit.

RESOLVTIO.

Sacramenta pro materiali vendi poſſunt: & non pro formali, ſcilicet gratia.

RESPON. Ad prædictorum intelligētiam eſt notādum, quod ſpirituale dicit̃ tripliciter. Vno modo quod eſt ſpirituale pure, ut gratia, & uirtutes, & dona: & hæc nec defacto, nec de iure uēdi poſſunt, immo ſi quis habens uellet uendere, non ſolum non acquireret amplius, ſed etiā qđ haberet amitteret. Aliomodo ſpirituale eſt, quod adiungitur, ſcilicet rei corporali, quę tamen ratione illius ſpiritualis conſecratur; & accipit rationem ſpiritualis: & hoc ſpirituale de iure non poteſt uendi: pro eo quod non poteſt poni ſub pręcepto de facto: tamen ratione rei corporalis uēdi poteſt, & talia ſunt ſacramenta eccleſiaſtica. Quoddam eſt ſpirituale quod adiungitur rei corporali, quæ tamen habet rationem rei temporalis, ut calix conſecratus, uel etiam iuſpatronatus: quia ibi cōſecratio iuncta eſt argento, & ius patronatus fundo: & illud dicitur ſpirituale, quia ſpirituali annexum: & hoc defacto uendi pōt, de iure nō poteſt uendi: tamen poteſt cum eo, cui adiunctū eſt in uēditione trāſire: calix enim conſecratus uendi poteſt, ita tamen quod conſecratio non uendatur, ſed argenti ualor: & fundus uendi poteſt, cui annexum eſt iuſpatronatus: ſed non ipsū ius patronatus de iure, quin cōmittatur ſimonia. His prænotatis, ad ordines ueniendum eſt, in quibus eſt aliquid de primo genere, ſcilicet gratia sāctificās, aliquid de ſecundo, ſcilicet poteſtas miniſterialis per aliquod ſignum exterius diſpenſata, cui inſeparabiliter eſt adiuncta. Primam impoſſibile eſt precio cōparare, nec uendere: ſecundam uerò poſſibile eſt pro precio dari, quia inſeparabiliter eſt adiuncta exteriori ſacramento: & cū illud poſſit pro pecunia dari, poteſt & ali poteſtas uendi: & ſic patét quod ſimoniacus ſimoniacè ordines dare poteſt.

AD ILLVD, quod obiicitur de Gregorio, & de Leone Papa, patet reſpōſio, ꝙ loquuntur de gratia gratum faciente, quæ nō poteſt, niſi gratis dari: & hęc eſt quæ ſacrum facit non quantum ad poteſtatem, quæ iuncta eſt rei exteriori poſitæ in hominis diſpenſatione. AD ILLVD, qđ obiicitur de donis Spiritus ſancti, &c. Dicendum, quod dupliciter eſt loqui de huiuſmodi donis gratis datis. Aut ratione ſui, aut ratione annexi: & ſecūdum hoc duplicem habent diſpenſatorem. Quantum ad ſe habent diſpenſatorem ſpiritum ſanctū, qui characterem imprimit, uel totam trinitatem. Quantum uerò ad annexum diſpenſatorem habent hominem purum: & primus numquam uendit, ſed ſecūdus uendere poteſt annexum illi, quod eſt quodammodo ſpirituale: & propter illud emitur: & ideo ipſa dona dicitur uendere, & poteſt: cum in eius poteſtate

ſtate commiſſa ſint temporalia diſpenſanda. AD ILLVD, quod obiicitur ultimò, quòd Spiritus ſanctus non poteſt redigi in ſeruitutem. Dicendum, quod in ſeipſo uendi non poteſt: tamen eius effectus uendi poſſunt, pro eo quòd eius effectus ſunt in humano dominio conſtituti: & ſic concedēdum eſt ueros ordines a ſimoniacis poſſe dari, quamuis non dentur, nec recipiantur ad utilitatem, ſed potius ad dānationem, & bonum conuertatur eis in malum.

QVAESTIO IIII.

An dans ordines ſimoniacè; ex hoc ipſo hæreticus fiat?

VTRVM dans ordines ſimoniacè ex hoc ipſo fiat hæreticus. Et quod ſic uidetur. Gregorius in regiſtro, & habetur. i. quæſtio. i. presbyter ſi per pecuniā, &c. Et infra. Quia decimas, & altare, & Spiritum ſanctum emere, uel uendere ſimoniacā hæreſim nullus fidelium ignorat. ITEM. In eodem. Quiſquis per pecuniam ordinatur, ad hoc ut fiat, hæreticus promouetur. Itē. i. q. i. Eos qui per pecunias, & infra. Tolerabilior eſt enim Macedonii, & eorum qui circa ipſum ſunt Spiritus ſancti impugnatorum impia hæreſis. illi enim creaturam, & ſeruum Dei patris, & filii, ſpiritum ſanctum delirando fatentur, iſti uerò eū dem Spiritum ſanctum efficiūt ſeruum ſuum: ergo uidetur ꝙ ſit ibi impiiſſima hęreſis. ITEM. Omnis qui ęſtimat donum Dei pecunia poſſideri, errat, & hæreticus eſt iudicandus: ſed omnis uendens, uel emēs ordines, æſtimat donū Dei pecunia poſſideri; ergo &c. ITEM. Nullus eſt maior error circa naturalia, quā uni contrario attribuere ſuum contrarium: ut ſi quis ponat album nigrum; & circa mores nullus maior quam ponere bonum malum: ergo nec circa diuina aliquis eſt maior error, quam ponere Dei gratiam non eſſe gratiam: hoc autem ponit omnis, qui eam emere, uel uendere contendit; ergo, &c.

ITEM. Sicut filio attribuitur ſapientia, ita Spiritui ſancto largitas: ſed qui attribueret filio inſipientiam, laberetur in hæreſim: ergo qui attribuit Spiritui ſancto auaritiam, hæreticus eſt: ſed qui credit dona Spiritus ſancti per pecuniam uendi, uel emi, eſt huiuſmodi, quia ponit Spiritum ſanctum eſſe uenalem; ergo, &c.

CONTRA. ulla hæreſis eſt in contractu, ſed in credulitate: ſed ſimonia eſt in contractu emptionis & uenditionis: ergo non uidetur, quod ſimoniacus fiat hæreticus. ITEM. Hæreſis eſt peccatū in filium, & contra ueritatem; ſed ſimoniacus peccat cōtra Spiritus ſancti gratiam, & bonitatem: ergo non uidetur eſſe hæreticus.

ITEM. Non uidetur labi in aliquod peccatum uendendo Spiritus ſancti donum, quia dicitur. i. Regum ix. de Saul, & iii. Regum xiiii. de uxore Hieroboan, quod utrique ad ſantos prophetas precium detulerunt pro prophetia: & manifeſtum, & conſtas eſt prophetiam donum Dei eſſe: ergo &c. ITEM. Per Apoſtolum. i. Corinth. ix. Si nos uobis ſpiritualia ſeminamus,

mus, non eſt mirum, ſi carnalia ueſtra metamus; ergo licitũ eſt pro ſpiritualibus carnalia accipi: non ergo uidetur peccare. ITEM. Non uidetur peccare q emit, quia regnum cœlorum quod eſt ſupremum inter oĩa, uendi poteſt & emi, ſicut dicit Gregorius. Regnum cœlorum tantum ualet, quantum habes: ergo &c. ITEM. Qui emit, dat temporale pro ſpirituali: ergo carius habet ſpirituale, quam carnale: ergo non auertit ſe ab incommutabili bono, immo ſe potius conuertit; ergo non peccat, quia peccatum eſt auerſio ab incommutabili bono, & conuerſio ad commutabile.

RESOLVTIO.

Si crediderit ſacros ordines precio appreciari poſſe; conſtituitur quidem hæreticus. ſin ſecus minimè.

RESPONDEO. Dicendum qđ ſacri ordines, nec aliquod ſacramentum per pecuniam dari poteſt ſine graui, & enormi peccato, pro eo quod ſpirituale, quod ex ſola liberalitate pro ſui digni tate dandum eſt, mercatur, & facit uile. Rurſus. Quia illud ꝙ erat impretiabile ſub prætio ponit, quod nullo modo poteſt fieri, quin fiat contumelia Spiritui ſancto: ideo illud non tantum eſt malum in ſe, immo etiã ſecundum ſe.

SI autem tu quæras a me, utrum ſit peccatum in fide, uel in moribus. Dicendum, ꝙ ille qui emit, uel uendit ſpiritualia, aut credit ea pro precio poſſe æſtimari, & ualori rei terrenæ æquari, & pro pecunia poſſideri: & hæc eſt hæreſis manifeſta: & ſic æſtimauit Simon magus: talis enim errat in fide, quia credit gratiam non eſſe gratiam. Aut ille qui uendit, & emit, nõ credit, quòd gratia Dei per pecuniam comparetur; ſed tamen ardẽs auaritia nititur aliquid aſſequi, uel impetrare per pecuniã, quod ad humanam ſpectat diſpenſationem: & ſic non eſt peccatum fidei, ſed morum: quoniam talis per optimè nouit, & malè facit: ſicut & ille qui fornicatur ſciens fornicationem eſſe peccatum, non errat in fide, ſed in uia morum: & ſic ſimoniacus eſt auarus, & in peſſima ſpecie auaritiæ: nec eſt hæreticus propriè, ſed tamen a ſanctis hæreticus uocatur, ſiue quia ad modum hæretici operatur, ſiue qa prout hęreticus proiicitur a Dei ſeruitio, & cultu propter enorme ſcelus.

ET SIC patet quomodo reſpondendum ſit ad illud, quod obiiciebatur, quod ſimoniacus non ſit hæreticus. PATET etiã quod ad utrãq; partẽ obiicitur.

AD ILLVD, uerò quod obiicitur, quod non ſit peccatum uẽdere exemplo prophetarum. Dicẽdum, quod nullus propheta donum uendidit prophetiæ, qui eſſet bonus, & ſanctus, ſed ſolum mali: ſicut expreſsè reprehenduntur tales in Michæa. iii. ubi dicitur. Principes eius in munieribus iudicabant, & ſacerdotes eius in mercede docebãt, & prophetæ eius in pecunia diuinabant. Et infra. Propter hoc cauſa ueſtri Sion quaſi ager arabitur, &c. illud quod obiicitur de uxore Hieroboam, & Saul. Dicendum, quod numquam le-

 gitur,

gitur, quod illi prophetæ aliqd recepiſſent, ſed ignoranter illi dabant, quia morem iſtum acci pere conſueuerunt quodammo do a diuinis ariolis, qui nõ erãt prophetæ ueri. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ſeminans ſpiritualia poteſt metere carnalia. Dicendum, quod ſi propter hoc ſeminat, ut illa metat finali ter, maximè ſi pactio interueniat non eſt iuſtitia, immo mali tia, & auaritia: quod ſi hoc non intẽdat principaliter, immo car nalia metit, ut ſe ſuſtentet, & ſpi ritualia ſeminet; nulla eſt auari tia, nulla eſt mercatio, ĩmo manifeſta iuſtitia, ſicut multiplici exemplo Apoſtolus. i. Cor. ix. probat, quoniam talis debet ſuſtentari. Vnde ex hoc patet qđ ſi doctor, & conſiliarius, & medicus, & alii qui laborant, de cõ ſilio, ſiue de doctrina pretium recipiant propter laborem, & ſuam ſuſtentationem, nulla eſt culpa, nulla ẽ ſimonia. Si tamen quis uenderet donum ſibi diuinitus datum, non laborem ſuũ, iudicaretur ſimoniacus. Similiter dicendum eſt de celebratione miſſarum, & conſimilium. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ regnum cœlorum emitur. Dicẽ dum, quod emptio illa non eſt emptio, pro eo quòd pretium eius nõ eſt niſi bona uoluntas, quæ mercedem non intuetur: unde quamuis ſine mercede nõ poſsit ſeruire; tamen quia liberaliter deſeruit, nulla omnino pactio interuenit, unde totum ſpirituale eſt. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ſe conuertit ad bonum ſpirituale. Dicendum, quod quamuis ſe conuertat, tamen conuertit ſe inordinatè: & hoc eſt magis auerti, quàm conuerti. Exemplum huius eſt in lucifero, qui ad Deum ſe conuertens uolens æquari, magis cecidit, quam aſcendit: ſic qui conuertitur ad emendúm donum Spiritus ſancti, magis a Deo recedit, quam ad eũ accedat, &c.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An mulier ordinari poſsit?

CONSEQVENTER quantum ad ſecundum articulum quęritur de poſſibilitate ſuſcipiendi ordines, de qua quatuor quæruntur. Primò, quæritur, utrum ad hoc quod ab aliquo poſſit ordo recipi, requiratur ſexus uirilis, an fœmina poſſit ſuſcipere. Secundò, utrum ad ordinis ſuſceptionẽ neceſſarius ſit uſus rationis. Tertiò, utrum neceſſaria ſit indiuiſio carnis. Quarto, utrum neceſſaria ſit cõditio libertatis.

QVod ſexus uirilis requiratur, oſtenditur. Primò ſic. Nullus ordo poteſt conferri, niſi ei, qui habet naturalem poſſibilitatem, uel aptitudinem ad illum: nullus autem habet poſſibilitatem ad ordinem, qui non habet ad tonſuram, & coronã: & nullus ad hoc habet naturalem aptitudinem, quem decet ſemper habere uelatum caput. Si ergo ſolùm uirum per naturam decet orare capite non uelato, mulierem autem uelato capite, ſicut dicitur. i. ad Corinth. xi. quod & ipſa natura docet: ergo, &c. ITEM. Nullus eſt poſſibilis ad ordines ſuſcipiendos,

dos, niſi qui Dei gerit imaginẽ, quia in hoc ſacramento hō quodāmodo fit Deus ſiue diuinus, dum poteſtatis diuinæ fit particeps: ſed uir rōne ſexus eſt imago Dei, ſicut dicitur.1.Cor.11.ergo nullo mō mulier poteſt ordinari. ITEM. In ordine ſpiritualis poteſtas datur ordinato: ſed talis poteſtatis non eſt mulier ſuſceptibilis, ſicut dr.1.ad Tim. 11. Mulierem in eccleſia docere nō permitto, neq; dominari in uirum: ergo nec ordinis. ITEM. Ordines alii præparant ad epiſcopatū, ſi quis bene in illis conuerſetur: ſed epiſcopus ſponſus eſt eccleſiæ: ergo cū mulier nō poſſit ad epiſcopatum prouehi, ſed tantum uir, alioquin ſponſus eccleſiæ nō eſſet: ergo ad ordines antecedentes promoueri eſt tantum uirorum.

CONTRA. Iud. 4. legitur qđ Delbora iudicauit Iſrael, & ei præfuit: ergo uidetur quod mulieri competat poteſtas iudiciaria, maximè qñ abundat in gratia: ergo & poteſtas ſacerdotalis. ITEM. In nouo teſtamento uidemus abbatiſſas, quibus cōmittunť collegia regēda: ergo uidetť qđ eis cōmitti dēat poteſtas abſoluēdi, & ligādi ergo pari rōne uř, quod conferri poſſit eis ordo ſacerdotalis. ITEM. Ordo ſacerdotalis, & alii reſpiciunt tantum animam, & non carnē: ſed quantum ad animam nō eſt diſtinctio ſexus, immo ita imago dei eſt mulier, ut uir: ergo ęquè bene eſt ſuſceptibilis ordinis. ITEM. Non eſt maior perfectio quam ſit ſtatus religionis: nec maior fortitudo, quā ſit in perpeſſione martyrū: ſed mulieres admittuntur tam ad religionē, q̃ ad martyriū: ergo debent, & pñt admitti ad ordinem ſacrum.

RESOLVTIO.

Qui ordinantur, Chriſtum mediatorem repræſentare habent; Num igitur fœmineus ſexus congruè id efficere poterit?

RESPON. Dicēdum, quòd coīs hoc tenet opinio, quod mulieres ad ſacros ordines admitti non debent. Nā expreſsè dicit. Diſt. 23. Sacratas Deo fœminas uel monachas, ſacra uaſa, uel ſacratas pallas penes uos cōtingere, & incenſum circa altare deferre perlatum eſt ad apoſtolicam ſedem, quæ oīa uituperatione, & reprehenſione plena eſſe, nulli recte ſapienti eſt dubium. Quapropter huius ſanctę ſedis auctoritate, ne peſtis hæc latius diuulgetur, per omnes prouincias abſtergi citiſſime mādamus Et ſic omnes conſentiunt, quod promoueri non debent: ſed utrū poſſint, dubium eſt. SANE quorundam opinio fuit quod poſſunt (qui dicti sūt Cataphrygę) qui etiam non ſolum præmiſſis auctoritatibus innituntur, ſed auctoritatibus adhęrent Canonum, & pro ſe adducunt, in quibus oſtēditur mulieres antiquitus ordines ſuſcepiſſe. Dicitur enim xxvii.q.i. diaconiſſam ante annos.xl. non debere ordinari ſtatuimus. Et in eadem quæſtione, ſi quis rapuerit, uel ſollicitauerit diaconiſſam. Et ſimiliter Diſt. xxxii. mentio fit de presbytera. Sed ſi attendatur, quod dicitur. Diſtinct. xxii. presbyteram &c. ibi oſtēditur, ꝙ presbyteræ uocātur uiduæ, & ſeniores & matronę; & ex hoc colligitur

quod diaconiſſæ dicebantur q̃ communicabant cũ diaconibus in legẽdo homiliam, quibus fiebat aliqua benedictio. Vnde nullo modo credendum eſt, quod umquam ſecũdùm canones mulieres fuerint ad ſacros ordines promotę. Et ſecundùm saniorẽ opinionem, & prudentiorũ Doctorum non ſolum non debent, uel non poſſunt de iure, uerum etiam non poſſunt de facto. Et ſi quæratur ratio huius: dicendũ, quod hoc uenit tam ex inſtitutione eccleſiæ, quam ex hoc qđ eis non competit ordinis ſacramentum. In hoc enim ſacramẽto perſona, quę ordinatur, ſignificat Chriſtum mediatorem: & quoniam mediator ſolum in uirili ſexu fuit, & per uirilem ſexum poteſt ſignificari: ideo poſſibilitas ſuſcipiendi ordines ſolum uiris competit, qui ſoli poſſunt naturaliter repręſentare, & ſecundùm characteris ſuſceptionem actu ſignum his cõferre: & iſta poſitio probabilior eſt, & multis auctoritatibus ſanctorũ poteſt probari.

Ad illvd ergo, quod obiicitur de Delbora. Dicendum, ꝙ illa fuit poteſtas temporalis nõ ſpiritualis Mulieribus autem bene licet temporaliter dominari: ſed non ſpirituali dominio, uel quòd eſt ſignũ. Cuius ratio eſt, quòd ille qui dominatur, gerit typum capitis Chriſti: quoniã ergo mulier non poteſt eſſe caput uiri, ideo ordinari non poteſt. Ad illvd, quod obiicitur de abbatiſſis. Dicendum, qđ non habent locum prælationis ordinarie; ſed quaſi loco abbatis ſunt ſubſtitutæ, propter periculum cohabitãdi cum uiris: unde non poſſunt ordinarie abſoluere, nec ligare: officium autem ſacerdotale, uel etiam cuiuslibet ordinis cui datur ordinarie, eidem datur etiam poteſtas iſta; & ordo ſignificationem habet, quę nõ competit mulieri, quam uis regimen competat fœminis. Ad illvd, qđ obiicitur, quod ordo reſpicit animam. Dicendum, quod ordo nõ reſpicit animam tantùm: ſed animam ut eſt carni coniuncta: & hoc ratione ſignificationis, quæ conſiſtit circa ſignum uiſibile, ac per hoc & circa corpus: & executio, & uſus ordinis coniunctum reſpicit. Et ideo quoniam nec ordinis ſignificatio, nec ẽt diſpenſatio ſic cõpetit mulieri, ſicut ſuperius probatum eſt: ideo patet illud. Ad illvd, qđ obiicitur de perfectione religionis, & martyrii. Dicendum, ꝙ eſt perfectio ſtatus qui reſpicit gratiam gratum facientem, & huius æquè bene eſt ſuſceptibilis mulier, & uir: & eſt perfectio ſtatus qui reſpicit aliquid gratis datum: & hæc poteſt cõpetere uni ſexui, quãuis non competat alii: quia hæc non tantũ reſpicit ꝙ eſt interius; ſed etiam ꝙ eſt exterius. talis eſt perfectio ordinis, in qua eſt collatio poteſtatis, quã oſtẽdit multiplex ratio mulieribus minimè conuenire.

Qvaestio II.

An ad ſuſceptionem ſacrorum ordinum requiratur uſus, ſiue conſenſus rationis?

Vtrvm ad ſuſceptionem ordinis neceſſarius ſit uſus rationis. Et ꝙ ſic uidetur: quia nobilius

bilius, & perfectius ſacramentũ eſt ſacramentum ordinis, quã ſacramentum matrimonii, & in altiori ſtatu ponit: ſed ſ cramentum matrimonii non poteſt a furioſis ratione carentibus contrahi, ſicut expreſsè habetur infra ergo &c. ITEM Hoc uidetur per formam; quia nullus offert aliquid non intelligenti: ſed ordinando dicit ordinans ordinato: *Accipe potaſtatem &c.*) ergo præſupponit in eo diſcretionẽ: ſi ergo nõ habet diſcretionem, nõ uidetur ordinem poſſe ſuſcipere. ITEM. Vſus iſtius ſacramẽti nulli poteſt competere niſi habenti rationis uſum: ergo ſi alii datur, fruſtra dať: ergo ſi Deus fruſtra nihil facit, uidetur quod ei, qui non habet uſum rationis, numquam ſacramẽtum ordinis cõferatur. ITEM. Si quis offerret poteſtatem recuſanti, non eſſet ibi poteſtatis ſuſceptio: quoniã ſicut ſe habet collatio ad uoluntatem dantis, ita ſuſceptio ad uoluntatem ſuſcipiẽtis: ergo ſi dãs non dat niſi uelit, & intẽdat: ſuſcipiens non ſuſcipit, niſi uelit, & intendat. ITEM. Tempus, & ętas determinantur in ſuſceptione ordinis Diſt. 77. Sed hoc nõ eſt propter aliud niſi propter diſcretionem, & uſum rationis, q nõ habetur in minoribus annis: ergo &c. ITEM. Sacris ordinibus de neceſſitate eſt annexa cõtinentia: ſed nullus obligatur ad continentiam, niſi uſum habeat rationis, & per conſenſum proprię uoluntatis; ergo ſaltem ad ſacros ordines nullus poteſt ante annos diſcretionis promoueri: ergo neceſſarius eſt uſus rationis.

Di. 27.

CONTRA. Alia ſacramenta, quæ imprimunt characterem, ut baptiſmus, & confirmatio ante vſum rationis dari poſſunt: ergo vř pari ratione, quod & iſtud ſacramẽtum. ITEM. Hoc ipſum uř extra de clerico ordinato per ſaltum, ubi dicitur, quod infra annos diſcretionis ad minores ordines eſt promotus, & poſt ſine iteratione cõceſſum eſt ei in huiuſmodi miniſtrare. ITEM. Sacerdoti, quãdo ordinatur, dãtur claues ligandi, & ſoluendi, etiã ſi ſacerdos ſcientia careat: ergo multo fortius puero dari poterit ordo, ſi careat uſu rõnis. ITEM. Si aliquis timore mortis cõpulſus ſe ordinari patiatur, & malit ordinari, quam mori, eſt ordinatus: ſicut & in baptiſmo manifeſte patet: ergo ſufficit uoluntas coacta: ergo non eſt neceſſariũ, quod libere conſentiat: ergo nõ uidetur neceſſaria ætas. ITEM. Sapientis eſt reſpicere nõ tantũ præſens, ſed etiam quod futurũ eſt: ergo ſi multi carent diſcretione, de quibus præſumitur, quod aliquando fiant diſcreti, uidetur qđ ſaltẽ ordo poſſit eis committi, & executio maneat in ſuſpenſo. ITEM. Si aliquid ex parte ſuſcipientis eſſet neceſſariũ in ipſa ordinatione, oportet quod ſaltem conſenſum ſuum exprimeret, & quod ab eo requireretur: ſicut fit in matrimonio; ſed hoc modo non fit in ordine; ergo non uidetur quod ſit neceſſarius conſenſus: ergo nec uſus rationis.

RESOLVTIO.

Nequaquam de neceſsitate; ſed ſolum de bene eſſe.

RESPON. Ad hoc dicũt aliqui,

quòd ad ordinum omnium ſuſceptionem requiritur rationis conſenſus pro eo ꝙ in quolibet ordine officium committitur reſpectu actus eliciendi a ratione, & officium nulli committitur, niſi ei qui uult recipere: & ideo dicunt, ꝙ uſus rationis requiritur in ordinato, alioquin nihil omnino fit. Sed tamē illud uī eſſe cōtrarium Decretali de clerico per ſaltum ordinato, ubi tangitur, quod ad minores ordines infra annos diſcretionis promotus eſt. Amplius. Tota die uidemus paruulos ad ordines minores promoueri, qui nec ſciunt, quid ſit ordo, nec q̄d ibi detur: & iterum, uſus confirmationis nō eſt ante adultam ætatem: & tamen ſacramētum dari poteſt. ET IDEO eſt alia opinio magiſtrorum, qđ ad aliquem ordinē requiritur vſus rationis de neceſſitate ſacramenti; ad aliquē ordinem de honeſtate præcepti, ad aliquos de honeſtate, & cōgruitate. Ad epiſcopatum namque, quoniam ibi contrahitur matrimoniū ſpirituale, neceſſario requiritur conſenſus, ſine quo nō fit matrimonium nec ſpirituale, nec corporale, ut infra uidebiī: ac ꝑ hoc neceſſario requiritur uſus rationis, & diſcretionis de neceſſitate ſacramenti, licet multa alia requirantur, de neceſſitate .ſ. præcepti. Ad ordines uerò ſacros; requiritur rōnis vſus de neceſſitate præcepti pro eo ꝙ ad illos ordines non debent admitti, niſi qui poſſunt ad continentiam obligari: & ideo q̄ ordināt ſcienter eos q̄ non poſſunt obligari; quia ratione carent faciunt contra ſtatutum, & præceptum eccleſiæ; & ideo ſi tales ordinantur exterius characterē recipiūt de facto; quia non contradicūt, quamuis non conſentiant. Ad minores verò ordines requiritur de honeſtate rationis uſus; quia ibi committuntur officia, quæ ſpectant non ſolum ad habētes uſum rationis, immo etiam ad habentes ſcientiam literaturæ. Sed tamen quia illi ordines ſunt ad quandam aſſuefationem, ubi ex aliqua utilitate, uel neceſſitate uidebiī expediēs, poſſunt ad minores ordines promoueri, ēt ante annos diſcretionis. Sed qđ ita paſſim promoueantur, & beneficiis eccleſiaſticis ditentur, uix poteſt eſſe ſine cōtemptu canonum, & ſcandalo hominum, & periculo animarum. Concedendæ ergo ſunt rationes oſtendentes, quòd nō eſt neceſſarius uſus rationis ad ſacramenti eſſe, uel ſuſcipere; ſed ſolum quantùm ad bene eſſe, & digne ſuſcipere: loquendo de ordinibus proprie.

AD ILLVD, quod obiicitur de matrimonio. Dicendum, qđ non eſt ſimile; quia in matrimonio non requiritur vſus rationis propter dignitatem ſacramenti; ſed propter ſignificationem cōiunctionis Dei, & animæ, quæ non eſt niſi in mutuo conſenſu: præterea non concludit hoc generaliter de ſacramēto ordinis; ſed ſolum de dignitate epiſcopii. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ dicit. Accipe. Dicendum, quòd illa oblatio ſignificat magis imperium, & poteſtatem dantis, quam executionem ſuſcipientis: unde illius non tantum eſt offerre; ſed conferre: & niſi ſit obex

obex contrariæ uoluntatis, ita quòd omnino ſit inuitus, recipit ſacramentum, ſecundùm qđ iudicatur de ſacramento confirmationis. AD ILLVD, qđ obiicitur de uſu. Dicendum, quòd & ſi non habeat ſtatim uſum; quia tamen ſperatur aliquando habere, non fruſtra datur ſacramentum: ſicut etiam datur ſacerdotium ei, qui longe poſt differt celebrare. AD ILLVD, quod obiicitur de recuſante. Dicendum, ꝙ hic eſt ſophiſma conſequentis, recuſans non recipit: ergo oportet ꝙ recipiens conſentiat: quia medium eſt inter recuſantem omnino, & conſentientem. AD ILLVD, quod obiicitur de tempore, & ætate. Dicendum, quod determinatio iſta temporis non eſt quantũ ad ſacramenti neceſſitatem; ſed potius quantùm ad ſuſceptionis congruitatem, & ſolemnitatem, quam in maioribus ordinibus oportet ſeruari, ſaltem quantùm ad annos diſcretionis propter uotum continentiæ, & ordinum dignitatẽ: ulterior uerò protelatio temporis quantũ ad ſacerdotes quantùm ad tẽpora moderna nõ exigitur; qa ſicut in multis malitia ſuppleт ętatẽ: ita in multis bonitas, & sãctitas ſupplet. Pręterea, multi nunc ordinantur, qui nõ præficiuntur populo, ut religioſi: ideo non oportet in eis ita ſeruare tempora, ut in aliis, maxime ſi ſit ſanctitas uitæ, & ſciẽtia, & maturitas morum. AD ILLVD, quod obiicitur de continẽtia, iam patet reſponſio, nam cõtinentia in ſacris ordinibus non eſt de eſſe: ſed de bene eſſe.

QVAESTIO II.

An bigami ad ſacros ordines aſſumi poſſint?

VTRVM ad ordinis ſuſceptionem neceſſaria ſit indiuiſio carnis. Et quòd ſic uidetur. 1. ad Tim. 3. Oportet epiſcopum eſſe unius uxoris uirũ: & hoc ipſum dicit de diacono. ITEM. Ambr. ad Vercellenſes, & habetur. 34. diſt. Cognoſcimus non ſolum de epiſcopo, & presbytero Apoſtolum ſtatuiſſe; ſed etiam patres in concilii Niceni tractatũ addidiſſe, clericum quempiam non debere eſſe, qui ſecunda cõiugia ſit ſortius. ITEM. Ille non poteſt ꝓmoueri, qui habet uxorem, cuius caro eſt diuiſa: ergo multo minus poteſt ille, qui habuit plures uxores. Prima patet ex hoc ꝙ dicit Inn. diſt. xxxiiii. Si quis uiduam, licet laicus duxerit uxorẽ ſeu ante baptiſmũ, ſeu poſt, non admittatur ad clerũ. ITEM. Sacerdos ſiue eps gerit figurã Chriſti: ſed Chriſtus nõ fuit diuiſus, imo unitus unitate naturæ: ergo deficit in tali ſignificatio ordinis: ergo & ordo, quoniam ſignificatio eſt eſſentialis ſacramento. ITEM. Bigamia eſt proprietas, quæ nunquã relinquitur: nec poteſt ille qui eſt bigamus, fieri non bigamus: ergo ſi impedit ſacramentum, uidetur, ꝙ reddat ſe impoſſibilẽ ad ordinis ſuſceptionem.

CONTRA. Carnis corruptio nõ impedit ſacri ſuſceptionẽ: ergo nec diuiſio conſimili rõne. ITEM. Si carnis diuiſio impedit quę eſt cũ uxore, cũ uituperabilior ſit illa, q̃ eſt cũ meretrice, multo fortius illa impediret: ſed illa non impedit, ergo nec iſta.

ITEM.

ITEM. Si carnis diuiſio impedit, aut ratione alicuius, ꝙ fit in carne, aut ratione eius, ꝙ fit in anima. Ratione alicuius, ꝙ fit in carne, non uidetur, ꝙ relinquat aliam diſpoſitionem, quã in cognitione unius. Ratione alicuius, ꝙ fit in anima nõ, quoniam mortua uxore nihil remanet de matrimonio. ITEM. Quæro, quare impedit. Si propter defectum ſacramẽti, quæro cuius, Si matrimonii: Cõtra, plus deficit a ſacramento matrimonii, q nunquam contraxit, quàm qui bis contraxit: ergo non deficit a ſacramento matrimonii. Si a ſacramento ordinis. Contra. Bigamia non attenditur ſecundũ ſacramentum ordinis: ſed ſecũdùm matrimonium: ergo nõ deficit ordo. Eſt igitur quæſtio, quare diuiſio impedit, & non corruptio. Et iterum. Quare corruptio ſi impedit in muliere, ut non conſecretur; quare non ſimiliter & in epiſcopo. Et iterũ, Quare fornicatio uxoris potius faciat uirum irregularem, quã fornicatio uiri, cum potius puniendus ſit propter diuiſionem carnis ſuæ, quam alienæ.

RESOLVTIO.

Si Chriſtus unicam habuit ſponſam eccleſiam: ſi eccleſia unicum habet uirum Chriſtum; quid his, & bigamis?

RESPONDEO. Ad prædictorũ intelligentiam eſt notãdum, ꝙ ſacramentum ordinis abundat ab aliis in ratione ſignandi, quoniam non ſolùm illud, qđ adhibetur exterius ſignat, immo ipſe ſuſcipiens ſignum eſt: & ſignat ipſe epiſcopus conſecratus, uel presbyter ordinatus ipſum Chriſtum, ſecundùm ꝙ ſuperius tactum eſt: Et in hac proprietate differt ab aliis ſacramentis, præterquam a matrimonio, in quo ipſe uir, qui eſt ſubiectum ipſius ſacramenti, ſignũ eſt ipſius Chriſti; ſicut mulier ſignũ eſt eccleſiæ: & ita concurrunt ad idem ſignificãdum. Quoniam ergo de ſignificatione ordinis primaria eſt, quod ordinatus ſignificet Chriſtum, ut ſponſum eccleſiæ: & hoc non poteſt ſignificare bigamus, qui habuit uxorem uiduam, quoniam eccleſia unicũ habuit ſponſum, & Chriſtus vnicam habet ſponſam: hinc eſt, quod tales inepti ſunt ad ordines, maximè principales, & ſacros: in quibus homo iam incipit expreſsè figurare Chriſtum: Vnde bigamia reddit ineptum ad diaconatum, & ſubdiaconatum, & ſacerdotium, & potiſſime ad epiſcopatum: Et ideo in his ordinibus nunquam legitur diſpenſatum, nec diſpenſari debet: non quia ſacramentum eſſentialiter deficiat, immo bigamus recipit characterem: ſed quia perfectio ſacramenti in ipſo deficit, qui nulla ratione poteſt ſuppleri ꝑ hominem, nec repenſari: Tamẽ in ordinibus inferioribus ex cauſa neceſſitatis diſpenſationem recipit ſicut dicitur. 34. Diſt. cap. Subdiaconus. §. Neceſſitate cogente. Et iterum: lector, ſi uiduã &c. Ex his patet, quod diuiſio carnis impedit; & quare impedit, & quæ diuiſio.

AD ILLVD ergo, qđ obiicitur de corruptione. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia non repugnat

gnat neceſſitati ſacramenti, nec ſignificationi, ut bigamia. Similiter diuiſio per fornicationem non impedit: quia non eſt diuiſio per ſignificationem: ſed hæc eſt diuiſio ſignans. AD ILLVD, quod obiicitur, aut hoc eſt ex parte carnis. Dicendum, ꝙ ratio ſumitur ex parte totius hominis, cuius eſt matrimonium contrahere: & quod eſt ſubiectum matrimonii, in quo quidem eſt impedimentum non ratione immunditiæ, uel qualitatis abſolutæ, quæ ſit in carne: ſed propter ſignificationem deficiētē. Quia enim contraxit cum una, ſignauit Chriſtum: quia uerò ab una receſſit, & contraxit cum ſecunda, receſſit a ſignificatione: & ita eſt defectus ſacramenti, ſcilicet unitatis, quæ in ſacramento matrimonii, & ordinis debebat ſignificari. Et per hoc patet ſequens, quod obiicitur de defectu ſacramenti: dico enim, ꝙ in eo deficit ſacramentum unitatis: quod ſiue deficiat ex parte ſua, ſiue ex parte uxoris, reddit ipſum minus idoneum ad ordinis ſacramentum. Si ergo quæras, quod ſacramentum deficit, utrum ordinis, uel matrimonii: dico ꝙ ſacramētum ordinis deficit: quia non eſt perfectio, quę poſſit ſignificare, quod exigit ordo. Præterea eſt defectus ſacramenti matrimonii, defectus (inquam) non ſimplicis negationis, ſicut eſt in eo, qui nunquā fuit uxoratus: ſed defectus priuationis, ubi aliquid eſt de ſignificatione, aliqd de priuatione, quæ generat quandam enormitatem, ſiue deformitatem: ratione cuius ad tam nobile ſacramētum non debet admitti. Ex his patēt quæſtiones ſequētes, quare, ſcilicet impedit diuiſio, non corruptio: quia non priuatur ſacramentum aliquod, nec efficit defectiuum propter corruptionem, ſicut propter diuiſionem. AD ILLVD, qđ quæritur, quare non impedit corruptio conſecrationē uiri, ſicut & mulieris: dicunt aliqui iuriſtæ, quod epiſcopus ſignat eccleſiam militantem: ſed uirgo ſignat Chriſtū, qui fuit uirgo: ſed illud non capit ratio recta. Et ideo aliter dicendū, ꝙ epiſcopus ſignat Chriſtum: ſed mulier ſignat eccleſiā triumphantem, ſiue ipſam eccleſiam, quæ uirgo eſt, & nunquā fuit niſi uxor Chriſti: Chriſtus autem & ſi uirgo fuit, tamen ſynagogam habuit non ut uxorē: ſed ut cōcubinam. ET PER hoc patet ultimum, quare ille, ꝗ deſponſat corruptā ab alio, & cognoſcit, eſt ineptus, & bigamus iudicatur. Dicendum enim, qđ ratio eſt: quia nō eſt unicus unicè: iſta enim non eſt unica, & maiorem oportet ſignificari vnitatem ex parte uxoris, quam uiri: quoniam eccleſia non fuit copulata niſi Chriſto, nec matrimonialiter, nec alio modo: Chriſtus autem copulatus fuit ſynagogæ, quamuis non inſolubiliter, & ita non matrimonialiter: & ſic patet, qđ omnia talia ſtatuta ſunt ualde rationabilia, qa in eorum conſtitutione non pēſatur culpa: ſed potius ſignificatio congrua, &c.

Quæ-

QVAESTIO IIII.

An ſuſcipientes ordines ſacros liberi eſſe debeant.

VTRVM ad ſuſceptionem ordinis ſit neceſſaria conditio libertatis. Et ꝙ ſic uidetur. Diſ. 54. Nullus epõrũ ad clericatum ſeruum alterius promouere pſumat. ITEM. In eodẽ Decreto capit. ſequenti Nulli de ſeruili cõditione ad ſacros ordines ꝓmoueãtur, niſi a dominis ſuis prius legitimam libertatẽ conſequantur. ITEM Si ſeruus intret religionẽ, redditur domino ſuo: & non poteſt ingredi, niſi efficiatur liber: ergo pari ratione niſi efficiatur liber, non poterit ad ſacros ordines ꝓmoueri. ITEM. Nemo põt duobus dominis ſeruire, ſicut ipſe Saluator Matth. 6. teſtatus eſt: ergo cũ officium clericale totum hominẽ ſibi regrat dedicari, nullus ad hoc poterit promoueri, qui ſit in alterius poteſtate.

CONTRA. Seruus ſapiens dominabitur ſtultis filiis, dicitur Prouer. 17. ergo uidetur, ꝙ ubi eſt ſapientia, & uitæ bonitas, ꝙ nihil ex parte ſeruitutis obſiſtat. ITEM. Ordo dicit poteſtatem ſpiritualem, ſeruitus dicit ſubiectionẽ corporalẽ: ſed ſubiectio corporalis non habet repugnantiam cum eo, ꝙ ſpirituale eſt: ergo &c. ITEM. Deus nõ eſt acceptor perſonę: ergo tantùm placet ei obſequium ſerui, ſicut obſequiũ domini: ergo ſicut poſſunt ad diuinũ cultũ, & clericatum aſſumi domini, ita ẽt poſſunt ſerui. ITEM. Alia ſacramẽta ita libere poſſunt accipere ſerui, ut domini; & ad ea ita cõiter admittuntur; ergo pari ratione uidetur, ꝙ ad ordinem. IVXTA hoc quæritur, ſi ſeruus ſit ordinatus ignorante domino, utrũ ſit ei reſtituendus. ITEM. Si reſtituitur quare non res aliæ cõſecratæ & iterum quanto tempore poſſit repetere. Q^o cel.

RESOLVTIO.

Dignitatis ſacramentum, iſtud eſt; digni igitur & nobiles ad id aſſumantur, non ſpurij, non ſerui, & huiuſmodi.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam notandũ eſt, ꝙ ſacramentum ordinis non ſolùm abũdat ab aliis ſecundùm rõnẽ ſigni, ꝓp hoc, ꝙ nõ tantùm ſacramẽtũ; ſed ẽt ſuſcipiens ſacramẽtũ tenet rõnem ſigni: immo ẽt abundat ſecundùm rõnem remedii, quia non ſolùm ibi gratia ad curandum ſubiectum ordinatur: ſed ẽt datur gratia, quę ordinat ad curandum alios: unde collocat hominem nõ tantũ in ſtatum ſanitatis, immo etiã in gradum honeſtatis, & dignitatis; & ideo ad hoc ſacramentũ requiritur nõ ꝑſona quælibet, ſed perſona honeſta, cui honor, & dignitas competat clericalis. Et quoniã honeſtas multũ reſpicit exteriora; ideo non ſolũ propter defectum uitæ efficitur quis inhabilis ad hoc ſacramentũ ſuſcipiendum; ſed etiam propter defectum multorum aliorum. Ad hoc.n. ꝙ ꝑſona ſit honeſta: oportet, ꝙ in ea cõcurrat honeſtas a parte originis, nominis, corporis, actionis, cõditionis, & cõuerſationis. Propter defectũ a parte originis ineptus ẽ filius ſacerdotis ſpiritus, & etiam quilibet illegitimus. Deut. xxiii. A parte nominis ſiue famæ inepti

cepti sũt infames, & publicè pœnitentes. Diſ. l. ex pœnitentibus. Propter defectũ a parte corporis corpore uitiati, & dęmoniaci, & epileptici. diſt. xxxiii. communiter diffinimus. Propter defectum a parte actionis, ut quãdo incidit in peccatũ enorme, ſiue factũ, ut homicidium. diſt. l. fere per totum: & hoc eſt ꝓꝑ magnũ horrorẽ, qui eſt in ſanguinis effuſione, ſiue iuſtè fiat, ſiue iniuſtè: uel propter hoc ꝙ diuidit unitatem animæ, & corporis. Propter defectum conditionis, ut ſeruus. diſt. liiii. Propter defectũ conuerſationis, ut curiales. diſt. li. In oĩbus autem tradunt diſtinctiones, ſiue exceptiones: ſed illę ſpectant ad ſciẽtiam inferiorem. Hæc tantum in generali dixiſſe ſufficiat, qđ quia ſacramentum ordinis non tantum perſonæ meritum, ſed honeſtatẽ conſiderat, quia clericus eſt perſona communis, & ordo ponit in gradum dignitatis, debent excludi illi, in qbus ſacramentum, & alia per conſequens poſſunt dehoneſtari. Et quoniam ſeruus quandiu in tali ſtatu eſt, eſt ignobilis, & ad ignobilia opera poteſt cogi, & ideo non poteſt ſe totum mancipare, cum alii ſit ſubiectus: iõ non poteſt ad ſacros ordines ꝓmoueri quantũ eſt de ſacramẽti honeſtate: recipit tñ ordinẽ.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur ꝙ ſeruitus nõ impedit, & ad omnia ſequẽtia patet reſponſio per iam dicta. Veruntamen quod quærit, ſi ſeruus det reddi domino ſuo. Reſpõ. qđ aut eſt ordinatus domino ſciente, & conſentiente, aut ignorante, & nolente. Si ſciente, & conſentiente, uel etiam non contradicente, generat ſibi præiudiciũ, ut amplius non poſſit repetere eum. Si ignorãte domino & nolente, aut ignorante pręſentatore & epõ, aut altero, uel utroq; ſciente. Si eis ignorantibus, tũc ſeruus tenetur ſe redimere, ſi habet pecuniam: quod ſi non habet, nec eccleſia vult eum redimere, domino ſuo debet reddi. Si autẽ ſciente ordinante & pręſentatore, tenentur domino in pecunia, uel in alio ſeruo, uel in duplum: quod ſi nõ habent, dominus poteſt ſibi reſumere ſeruum. Aliqui tamẽ dicunt ꝙ nõ ſi peruenit ad ſacerdotium, ſed omnibus uidetur quod dominus debeat ſeruari indemnis: habet tamen ius petẽdi eum infra annum: & quidam dicunt quòd poſt ordinationem, quidam dicunt ꝙ poſt cognitionem. Et hæc omnia probãtur per illa iura, quæ dicuntur Diſt. 54. Sunt & alia multa, quæ determinantur in iure, quæ inquam competunt ordinãdis, q ex diuerſis locis ſcripturæ sũt tracta, & maxime de prima ad Tim. 4. & hæc oĩa determinanẽ a Diſt. 33. uſq; in fi. primę partis: & qm̃ hæc diſtinctio magis ſpectat ad ſcientiã inferiorem, ideo ad præſens iſta ſufficiãt, ne extra metas noſtræ ſcientiæ exeamus: & oĩa ad ipſam ſicut ad originem poſſet reduci, ſi quis haberet peritiam iuriscanonici, & diuini.

De Matrimonio ſecundùm cauſam formalem.

CVm alia ſacramenta poſt peccatum & propter peccatum exordium ſumpſerint, matrimonij ſacramentum etiam ante peccatum legitur inſtitutum a domino: non tamen ad remedium, ſed ad officium. Refert enim ſcriptura Gen. in Adam miſſo ſopore, atque una de coſtis eius ſumpta, & exinde muliere formata, uirum in ſpiritu intelligentem, ad quem uſum mulier facta eſſet, poſt extaſim prophetice dixiſſe. Gen. 2. *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una.*

De duplici conſtitutione coniugij.

Heb. 13 *Coniugij autem inſtitutio duplex eſt. Vna ante peccatũ ad officium facta eſt in paradiſo, ubi eſſet thorus immaculatus, & nuptiæ honorabiles: ex quibus ſine ardore conciperent, ſine dolore parerent. Altera poſt peccatum ad remedium facta extra paradiſum, propter illicitum motum deuitandum. Prima, ut natura multiplicaretur: Secunda, ut* Gen. 1. *natura exciperetur, & uitium cohiberetur. Nam & ante peccatum dixit Deus, Creſcite & multiplicamini: & poſt peccatum omnibus pene hominibus per diluuium conſumptis. Quod uerò ante peccatum inſtitutum fuerit coniugiũ ad officium, poſt peccatum uerò ad remedium conceſſum,* Super Gen. li. c. 7. 10. 3. *Auguſtinus teſtatur dicens, Quod ſanis eſt ad officium, ægrotis eſt ad remedium. Infirmitas enim incontinentię, quę eſt in carne per peccatum mortua, ne cadat in ruinam flagi-* Ro. 6. *tiorum, excipitur honeſtate nuptiarum. Si uerò non peccaſſent primi homines, ſine carnis incentiuo ac feruore libidinis ipſi ac ſucceſſores eorum conuenirent. Et ſicut remunerabile eſt, aliquod bonum opus, ſic coitus eorum bonus eſſet & remunerabilis. Quia uerò propter peccatum lethalis cõcupiſcentiæ lex membris noſtris adhęſit, ſine qua carnalis non fit commixtio, reprehenſibilis eſt & malus coitus, niſi excuſetur per bona coniugij.*

Quando

Quando præceptum, quando indultum ſit coniugium.

Prima inſtitutio habuit præceptum, ſecunda indulgentiã. Dicimus enim ab Apoſtolo humano generi propter uitãdam fornicationem indultum eſſe coniugium. Indulgentia uerò quia meliora non eligit, remedium habet, non præmium; a qua ſi quis declinauerit, meretur exitiale iudiciũ. Quod ſecundùm indulgentiam conceditur, uoluntarium eſt, non neceſſarium: alioquin tranſgreſſor eſſet, qui illud non faceret. Et poteſt ſane intelligi illud ſub pręcepto dictum hominibus primis ante peccatum, Creſcite et multiplicamini. Quo etiam poſt peccatum tenebantur, uſque quo eſt facta multiplicatio: poſtquam ſecundùm indulgentiam matrimonij contractus fuit. Ita etiam poſt diluuium, quo uniuerſum pene humanum genus deletum eſt, ſecundùm præceptum dictum eſt filijs Noe, Creſcite, & multiplicamini. Multiplicato uerò homine, ſecundùm indulgentiam contractum eſt, non ſecundum imperium. 1. Cor. 7. Genſe. 1 Gene. 9

Quibus modis accipiatur indulgentia.

Indulgentia autem diuerſis modis accipitur, ſcilicet pro conceſſione, pro remiſſione, pro permiſſione. Et eſt permiſſio in nouo teſtamento, de minoribus bonis, & de minoribus malis. De minoribus bonis eſt coniugium, quod non meretur palmam: ſed eſt in remedium. De minoribus malis, ideſt, de uenialibus, eſt coitus qui fit cauſa incontinentiæ. Illud ſcilicet coniugium indulgetur, ideſt, conceditur. Illud uerò, id eſt, coitus talis permittitur, ideſt, toleratur, ita quod non prohibetur.

Quod nuptiæ ſint bonæ.

Fuerunt autem nonnulli hæretici nuptias deteſtantes, qui Tatiani appellati ſunt. Hi nuptias omnino damnãt, ac pares fornicationibus alijſque corruptionibus faciunt: nec recipiunt in ſuorum numerum coniugio utentem marem uel fœminam. Quod autem res bona ſit coniugium, non modo ex eo probatur, quod dominus legitur coniugium inſtituiſſe inter primos parentes: ſed etiam quod in Cana Galileæ nuptijs interfuit Chriſtus, eaſque miraculo commendauit, aqua in uinum conuerſa. Qui etiam poſtea uirum dimittere Aug. de hæreſibus. ca. 25. in tomo. 6 Hugo 4 ſen. c. 3 Gene. 2 Ioan. 2 Mat. 19 1. Co. 7 Mat. 5 & 19.

tere uxorem prohibuit, niſi cauſa fornicationis. Apoſtolus etiam ait, Virgo non peccat, ſi nubat. Conſtat ergo rem bonam eſſe matrimonium: alioquin non eſſet ſacramentum. Sacramentum enim ſacrum ſignum eſt.

Cuius rei ſacramentum ſit coniugium.

Cum ergo coniugium ſacramentum ſit, & ſacrum ſignũ eſt & ſacræ rei, ſcilicet coniunctionis Chriſti & eccleſiæ, ſi
Eph.5. *cut ait Apoſtolus. Scriptum eſt, inquit, Relinquet homo pa-*
Gen.2. *trem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum eſt. Ego autem dico in Chriſto & in eccleſia. Vt enim inter coniuges coniunctio eſt ſecundùm conſenſum animorum, & ſecundùm permiſtionem corporum: ſic eccleſia Chriſto copulatur uoluntate & natura, qua idem uult cum eo: & ipſe formam ſumpſit de natura hominis. Copulata eſt ergo ſponſa ſpōſo ſpiritualiter & corporaliter, ideſt, charitate ac conformitate naturæ. Huius utriuſque copulæ figura eſt in coniugio. Conſenſus enim coniugum copulam ſpiritualem Chriſti & eccleſię, quę fit per charitatem, ſignificat. Commiſtio uerò ſexuum illam ſignificat, quæ fit per naturæ conformitatem.*

An detur mulier, ad matrimonium impertinens.

Inde eſt quod quidam doctorum dixerunt, illam mulierẽ non pertinere ad matrimonium, quæ non experitur carnalem copulam. Ait enim Auguſt. Non dubium eſt illam mu-
27.c.2 Nõ eſt. *lierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur*
Ibid. c. cum ſo *non fuiſſe commiſtio ſexus. Item Leo Papa, Cum ſocietas nuptiarum ita a principio ſit inſtituta, ut pręter commi-*
cietas. *ſtionem ſexuum non habeat in ſe Chriſti & eccleſiæ ſacramentum: non dubium eſt illam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur non fuiſſe nuptiale myſteriũ. Item Auguſtinus, Non eſt perfectum coniugium ſine commiſtione ſexuum. Hoc ſi ſecundùm ſuperficiem uerborum*
In ſoli *quis acceperit, inducitur in eorrorem tantùm, ut dicat ſine*
loquijs. *carnali copula non poſſe contrahi matrimonium: & inter Mariam & Ioſeph non fuiſſe coniugium, uel non fuiſſe perfectum: quod nefas eſt ſentire. Tanto enim ſanctius fuit atque perfectius, quanto a carnali opere immunius. Sed ſu-*

perius

perius poſita ea ratione dicta intelligendum eſt, non quin pertineat mulier illa ad matrimonium, cum qua non eſt per miſtio ſexuum: ſed non pertinet ad matrimonium, quod ex preſſam & plenam tenet figuram coniunctionis Chriſti, & Eccleſiæ. Figurat enim illam vnionem Chriſti, & Eccleſiæ, quæ eſt in charitate: ſed non illam, quæ eſt in naturæ corfor mitate. Eſt ergo & in illo matrimonio typus coniunctionis Chriſti, & Eccleſiæ: ſed illius tantum, qua Eccleſia Chriſto charitate vnitur: non illius, qua per ſuſceptionem carnis ca piti membra vniuntur: nec ideo tamen minus ſanctum eſt coniugium: quia vt ait Aug. In nuptijs plus valet ſancti- tas ſacramenti, quam fœcunditas ventris. Eſt etiam coniu- gium ſignum ſpiritualis coniunctionis & dilectionis animo rum, qua inter ſe coniuges vniri debent. Vnde Apoſtolus ait, Viri, diligite vxores veſtras, vt corpora veſtra.

HAec eſt ultima pars totalis partis, in qua agit Magiſter de ſacramentis. In hac. n. parte agitur ultimò de ſacramẽto matrimonii: & quoniam tũc vnaquæque res perfectè cognoſcitur quando cognoſcitur ſecũdum quadruplex genus cauſæ: iõ pars iſta habet quatuor partes. In prima agit de matrimonio ſecundum cauſam formalẽ. In ſecũda ſecundum cauſam efficientem, infra Diſt. proxima. *Poſt hoc aduertendum eſt &c.*] In tertia ſecundum cauſam finalẽ, infra Diſtin. 31. *Poſt hac de bon s coniugij.*] In quarta ſecundum cauſam materialem, quæ eſt ꝑſonarum legitimitas; hęc enim eſt diſpoſitio a parte ſuſcipientis: & per oppoſitum agit de illegitimitate, & hoc facit infra Diſt. 34. *Nunc ſupereſt attendere, &c.*] Prima pars, in qua determinat de matrimonio ſecundum cauſam formalem, habet duas: quia enim matrimonio formaliter, conuenit ſacramentum, & ſi- ſignum: ſacramentale duo in ſe continet, ſecundum quod tale ſignum ſignat diuinam inſtitutionem, & naturalem repræſentationem: ideo pars iſta habet duas. In prima agit de matrimonii inſtitutione. In ſecunda de repræſentatione, ſiue aptatione ſigni ad ſignatum: & hoc ibi. *Cumque coniugium ſacramentum ſit.*] Prima pars habet tres partes. In prima determinat inſtitutionis tempus. In ſecunda modum, ibi. *Prima inſtitutio habuit præceptum.*] In tertia remouet quoddam dubium quod habet ex prædictis ortum, ibi. *Fuerunt autem nonnulli hæretici.*] Similiter ſecunda pars, in qua poſt inſtitutionem agit de ſignificatione, habet tres particulas. In prima determinat, quid ſit in hoc ſacramẽto ſignum, & quid ſignatum: ex quibus intelligitur unicũ fieri ſacramẽtum

ſiue integrari. In ſecunda ex verbis ſuis introducit dubium, ibi. *Inde eſt quòd quidam doctorum.*] In tertia uerò diſſoluit, ibid. *Hoc ſi ſecundum ſuperficiem.*] Et ita in duobus eſt cõtinentia huius diſtinctionis. ſ. in huius ſacramenti inſtitutione, & in ſacramenti conſtitutione ſiue integratione.

Dub. 1. IN parte iſta ſunt dubitationes circa literã: & primo quęritur de ſitu huius partis. Videtur enim quod ſacramẽtum matrimonii deberet primo ſituari, ſiue primo de eo tractari. Primum quidem quia prius eſt q̃d animale eſt, deinde quod ſpirituale: ſed matrimonium reſpicit ſtatum animalem, aliud ſpiritualem: ergo &c. Item Matrimonium eſt primum inter oĩa inſtitutum; ergo primo debuit de eo tractari. Reſpondeo, quod ſicut tactum eſt, ſacramenta nõ ordinantur ſecundum ſtatum perfectionis, uel imperfectionis, nec ſecũdum tempus inſtitutionis: ſed ordinantur ſecundum comparationem ad ſtatum hominis indigẽtis his ſacramẽtis: & quoniam .v. prima ſacramenta reſpiciunt indigentiam principaliter in ſe, ſed duo ultima sũt ad alterum, ſcilicet ordo, & cõiugium; inter cetera minus habẽt de proprietate ſacramentorum no. le, & minus de perfectione, cũ nũc temporis ſit indulgentia: ideo recte poſt alia determinat de ipſo: & ſic patet reſpõſio ad obiecta.

Dub. 2. *Secundum præceptum, &c.*] Cum illud idem dictum ſit beſtiis, quę non ſunt rationis capaces, quomodo tale præceptum potuit dari? Reſpondeo. Dicendum, quod homini fuit, & benedictio, & præceptum, & morale, & ſacramentale. Benedictio ratione potentiæ in generando. Præceptum ratione capacitatis in ratiocinando Præceptum ſacramentale ratione coniunctionis indiuiſibilis in ſignificando. Ex hoc patet quod beſtiis ſolũ fuit benedictio illud uerbũ, quia non ſunt rationis capaces; patet etiam quod non fuit ſacramentale, niſi rõne inſtitutionis matrimonii in coniunctione Adã & Euę, quæ poſtmodũ eſt ſecuta.

De minoribus bonis, &c.] Videtur hoc falſum, quia omne quod fit ex charitate, meretur palmã: ſed aliquis poteſt ex charitate cõtrahere, & uxorem cognoſcere: ergo, &c. Reſpondeo. Dicendum, quod illud uerbum aut intelligitur, quando quis utitur coniugio ad uitandam fornicationem, aut intelligitur de palma, ſecundum quod dicit quãdam ſuperexcellentiam ad meritum quantum ad aureolam, ſiue quãtum ad fructum ſexageſimum. Dub. 3.

De minoribus malis, &c.] Videtur falſum dicere, quia incontinentia eſt peccatum mortale; ergo, & concubitus qui fit propter incontinentiam, eſt mortale peccatum. Reſpondeo Dicendum, quòd concubitũ fieri cauſa incontinentiæ, dupliciter poteſt intelligi. Aut ut continentia intendatur ut aſpernanda, aut quòd intendatur ut aſſequẽda, ſiue proſequenda: & primò modo intelligit Magiſter, ſecundo modo opponit. Vtrum autem ſit peccatum in eo quòd ſic conте intendit, infra melius patebit. Dub. 4.

A R-

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

Quando inſtitutum ſit matrimonium?

AD intelligentiam preſētis diſtinctionis ſecundùm duo, quæ determinat Magr̄ de ſacramēto mrīmonii, duo principaliter queruntur. Primò, quęritur de eius inſtitutione. Secundò, de eius integritate. Circa primum tria quæruntur. Primò, quæritur, quando fuerit inſtitutum. Secūdò, a quo. Tertiò, quęritur, qualiter fuerit inſtitutū.

QVod matrimoniū fuerit inſtitutum ante lapſum, oſtēditur per illud, qđ dicitur Matt. xix. Non legiſti, quod ab initio qui fecit homines, maſculum & fęminam fecit illos, & dixit propter hoc, &c. ITEM. Magiſter in litera. Cum alia ſacramēta poſt peccatum exordiū ſumpſerunt, matrimonii ſacramētum etiam ante peccatū legitur inſtitutū.

ITEM. Ratione uidetur, quia uſus coniugii eſt ad procreationem prolis: ſed prolis procreatio conueniebat ſtatui innocentiæ: ergo tunc debuit inſtitui.

ITEM. Matrimonium eſt apud omnes: ergo eſt de dictamine naturæ: ſed talia ab initio homini ſunt impreſſa: ergo, &c.

CONTRA. Hugo. de Sancto Victo. Tempus inſtitutionis ſacramentorum extunc eſſe cœpit, qñ hō a gaudiis paradiſi eiectus eſt: & ita uidetur quòd matrimoniū poſt lapſum ſit inſtitutum. ITEM. Ratione uidetur, quia ſacramentum eſt medicina contra morbum; ſed tpe

Lib. 1. De Sacramē. par. 8. cap. 12

ſtatus īnocētiæ nullus fuit morbus: ergo &c. Si tu dicas, ſicut dicit Magiſter, quod inſtitutū eſt in officium, non in remediū, quæritur tunc, quare ſimiliter alia nō ſunt inſtituta in officiū, & poſt in remedium ſicut matrimonium. ITEM. Sacramenta ſunt ſigna uiſibilia rerum inuiſibilium, per quæ homo manuducitur ad ſpiritualia cognoſcēda: ſed Adam non indigebat manuduci, quia ſpirituali mente erat præditus: ergo non fuit neceſſe inſtitui in ſtatu innocentiæ. ITEM Ante lapſum nō erat maior inordinatio, uel libido in actu generatiuæ, quā in actu nutritiuæ: ſed licuit Adæ comedere de omni ligno: ergo ſimiliter uidetur quod licuit ei coire cū omni muliere, aut ſi non, quæritur quare magis eſt arctatus ad iſtum actum, quam ad alium. ITEM. Cum poſt lapſum nō habeat ſacramentum, quod reſpicit actum nutritiuæ, & generatiuę, & utrumq; eſt in remediū, quare Adam ſimiliter nō habuit in ſtatu innocentiæ ſacramentum quantum ad utrumq; actū in officium? & uidetur quod magis debuit habere quantum ad nutritiuā, quia nutritiua magis erat ibi in uſu, quā generatiua.

RESOLVTIO.

In officium ante lapſum, in remedium poſt lapſum inſtitutum dicimus.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ quia inſtitutio reſpicit uſū, vſus matrimonii eſt in remedium, & eſt in officium. Vſus autem aliorum ſacramentorum eſt tātum in remedium: ideo matrimonii uſus non tantū conuenit inſti-

mis, ſed etiam ſanis: & ideo duplex fuit eius inſtitutio: una ante lapſum in officiũ, alia poſt lapſum in remedium. Eſt aut vſus matrimonii in remedium contra ignorantiã, dũ erudit inquantum ſignum: & in remedium cõtra concupiſcentiã, dum illã refrenat ut medicamentum. Sic & eius officium fuit quantum ad duas operationes potentiarum, & quantũ ad actum cognitiuæ, ut hõ uideret exterius coniunctionẽ in creatura quã intelligebat interius, non inquã: ut erudiretur, ſed ut uidendo materialiter ꝙ ſciebat, oblectaret. Similiter quantum ad actum generatiuæ fuit in officium, vt quia ꝑ ſe homo non potuit ſpeciẽ conſeruare, adiuncta ſocia in actũ illũ conſeruationis prodire poſſit. Ex hoc patent tria obiecta.

Ad illud uerò, quod obiicitur de nutritiua. Dicẽdum, ꝙ nõ eſt ſimile, ꝗa ibi fit cõtinua deperditio ꝑ calorẽ: iõ frequens dẽt fieri reſtauratio, & de multis, non de uno tantũ. Aliter poteſt dici qđ duplex eſt deperditio. ſ. quantũ ad humidũ nutrimẽtale, & radicale: ſimiliter duplex eſt reſtauratio. ſ. quantum ad humidum nutrimentale ꝑ lignũ paradiſi, & ſimiliter quantum ad humidum radicale ꝑ lignũ uitæ: hoc aũt, ut dicit Aug. non ſolũ fuit in uſum, ſed in ſacramentum etiã, ſignabat enim paſtũ ſapientiæ interiorẽ: & ꝗa unica eſt ſapientia, unicus fuit ille cibus, licèt alii eſſent plures. Similiter, ꝗa in actu cõiugii intelligitur coniunctio Chriſti, & Eccleſiæ, & Chriſtus eſt ſponſus unicus, & Eccleſia unica; inde eſt ꝙ diuina inſtitutione eſt mulier uiro in matrimonio cõiuncta, ſicut & lignum uitæ pro uſum in ſacramẽtum. Quia uero ꝑ peccatum eſt amiſſa conſeruatio indiuidui, ſalua nihilo minus illa, ꝗ eſt ſpeciei: ideo remanſit matrimonium: ſed non remanſit illud lignũ, habuerunt tñ aliqđ ſignum quouſq; Chriſtus naſceretur. Si tunc quæratur, quare magis quãtum ad nutritiuam, & generatiuã Adã habuit ſacramenta, quã quantum ad alias potentias, ut uiſum &c. Dicendũ, ꝙ iſta fuerunt in vſũ, & in talẽ uſum qui ueniebat ex indigentia: nã Adã, nec ꝑ ſe poterat conſeruari, nec per ſe poterat generare: & iõ indiguit aliquibus, quibus uteretur: & quia uſus exterioris hois, & indigentia importabant ſimilitudinem interioris, ꝗa aĩa non ꝑ ſe põt viuere, niſi reficiat à Chriſto: nec ſimiliter ꝑ ſe bona opera facere niſi fęcundetur ab ipſo: iõ patet ultimum, ꝙ vnicum fuit ſacrñ, nec penes alios ſenſus oportuit alia ſacramenta inſtitui.

QVAESTIO II,

A quo inſtitutum ſit hoc ſacramentum?

A Quo fuerit ſacramentũ matrimonii inſtitutum. Et ꝙ a Deo, uidetur ꝑ illud Matt. xix. Quos Deus cõiunxit, homo nõ ſeparet: hoc dr̃ de cõiunctione, ꝗ eſt in matrimonio: ergo ſi iſta eſt a Deo, patet, &c. Item. Hoc ipſum uidetur, ꝗa Gene. i. dixit Deus, Creſcite & multiplicami. Sed illud crementũ erat ꝑ uſum actus matrimonialis: ergo matrimoniũ fuit a Deo inſtitutũ. Item. Hoc ipſum oſtenditur ꝑ ratio-

rationẽ, quia ſi ſacramenta ſunt a uoluntate humana, & oẽ tale eſt uariabile, & mutabile, & cũ ſacramẽta ſint ĩmutabilia, uidetur ꝙ non ſolum hoc, ſed ẽt oĩa alia ſint a Deo inſtituta. ITEM. Sacramenta quãto maiora ſunt, tãto a maiori inſtituenda ſunt: ſed ſacramentũ matrimonii eſt pręcipuè magnum, ſicut dicitur Epheſios. v. Sacramentum hoc magnum eſt; ergo a maximo Deo non ab homine inſtitutum fuit.

CONTRA. Inſtitutio matrimonii fuit in illo uerbo. Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de car. &c. ſed iſtud uerbũ fuit Adæ, non Dei: ergo fuit inſtitutum ab homine, non a Deo. ITEM. Si ſacramentum matrimonii eſt inſtitutum a Deo, & in his quę ſunt a Deo inſtituta, non poteſt Eccleſia aliquid mutare, nec diſponere: ergo nec circa matrimonium: ſed tota die diſpenſatur quãtum ad hoc ſacramentum: ergo &c. ITEM. Non legitur Deũ eſſe locutũ de matrimonio, niſi quãdo dixit, Creſcite, & mul. &c. & cũ hoc etiam dictũ ſit beſtiis, &c. videtur ꝙ ẽt inter beſtias cõſtituit: ſed hoc eſt incõueniẽs: ergo &c. ITEM. Matrimoniũ contrahiť ꝑ humanũ conſensũ: ergo eſt cõtractus humanus: ſed cõtractus humani ſunt inſtituti ab hominibus: ergo, &c.

RESOLVTIO.

Et ſi nedum fidei, ſed dictaminis etiam naturalis ſacramentum ſit matrimonium; à Deo tamen eius inſtitutio eſt.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ inſtitutio matrimonii ẽ a Deo. Sed nota, quòd quędam ſunt ſacramenta, quæ ſunt purè fidei, ſicut baptiſmus, & confirmatio, & conſimilia: quædam autem non tãtum ſunt fidei, ſed etiam naturalis dictaminis: & talia sũt pœnitentia, & matrimonium: ſed tamen non omnino ſunt de dictamine iuris naturalis. Quæ primo modo ſunt, Deus inſtituit mandando: quæ ſecundo modo, inſtituit interius illuſtrãdo: & ſic inſtituit matrimoniũ. Vnde ipſe non præcepit Adam, quòd Euam duceret in uxorem, ſed illuſtrauit eum interius, ut intelligeret eam ſibi datam in uxorem, & omnibus poſteris per liberum conſenſum uxores illo modo coniungi. Vnde Adã ſic illuſtratus dixit, Hoc nunc os, &c. Et ſicut dicit Magiſter in litera; prophetice eſt locutus: & ideo uerbum illud non fuit a ſemetipſo, ſed a Deo: & ideo inſtitutio huius ſacramenti fuit a Deo: & ſic patet primum.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd tunc Eccleſia nihil mutare poteſt. Dicendum, quòd dominus inſtituit ſacramentũ quò ad formam, & quò ad materiã, quantum illi tempori congruebat, excipiendo ſolum patrem, & matrem: & quia aliæ perſonæ ſecundum diuerſa tempora debebant congruere inſtitutioni, de legitimitate perſonarum reliquit Eccleſiæ diſpenſandum & circa hanc diſpenſat Eccleſia. AD ILLVD, quod obiicitur, quod dominus non eſt locutus de matrimonio niſi ibi, Creſcite, & multiplicami. Dicẽdum, quòd falſum eſt, immo lo

cutus eſt per Adam, quando Adã Spiritu s. illuſtratus dixit illud uerbum in perſona Dei: & hoc patet; quia Chriſtus Mat. xix. repetit illud, ut uerbũ Dei. AD ILLVD, quòd obiicitur, qđ eſt contractus humanus. Dicendum, quòd non eſt pure humanus; & hoc patet ſic. In matrimonio nãque duo ſunt, & mutua obligatio, & obligationis mutuę indiſſolubilitas, & quamuis primum ſit hominis, ſecundùm eſt tamen inſtituentis, & ratione illius indiſſolubilitatis præcipue matrimonium tenet rõnem ſacramẽti, & ſignificati: & ideo nõ ab homine ortum habet; ſed a Deo: & hoc melius patebit infra, quando agetur de indiſſolubilitate matrimonii.

QVAESTIO III.

An institutio matrimonii fuerit ſub precepto?

QVALITER fuit inſtitutum matrimonium. Et eſt quęſtio, utrum inſtitutio matrimonii fuit ſub pręcepto; & quòd ſic uidetur ꝑ textum Gen. quia ꝑceptum eſt eis, quòd creſcerent, & multiplicarentur: ſed non poterat hoc fieri niſi per coniunctionem maris cũ fœmina: hæc autem cõiunctio legitime facta eſt matrimoniũ: ergo matrimonium fuit inſtitutum ſub præcepto. ITEM. Magiſter in litera. Prima inſtitutio matrimonii habuit præceptũ: ſed prima fuit in paradiſo; & ibi data fuit ſub pręcepto: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur; quia matrimonium ordinatum erat ad conſeruationem ſpeciei quantùm ad generatiuam, & eius lignorum ordinatus erat ad cõſeruationem indiuidui quantùm ad nutritiuã; quia & ſi numquam moreretur, tamen determinato tempore in aliam uitam transferretur: ſed eſus cadebat ſub præcepto: ergo & coitus. ITEM. Omnes qui poſſunt, tenentur pro loco & tempore multiplicare prolem ſpiritualem, reuocãdo ſcilicet hominem a peccato: ergo cum ſecundùm ſtatum primum multiplicatio corporalis eſſet coniuncta ſpirituali, uĩ ꝙ omnes tenebantur: & ſic uĩ inſtitutũ fuiſſe matrimonium ſub præcepto.

CONTRA. Si fuit inſtitutum ſub præcepto, aut ergo illud ꝑceptum fuit iuris naturalis, aut poſitiui. Non poſitiui; quia unũ ſolum fuit: Non iuris naturalis; quia adhuc maneret: ergo nullo modo fuit inſtitutum ſub præcepto. ITEM. Sẽper licitum fuit homini facere quod melius eſt: ſed melius eſt omnino continere, quam coire; quia caſtitas uirginalis eſt dignior coniugali: ergo licuit non coire, nec nubere: ſed nõ licuiſſet, ſi fuiſſet, uel eſſet ſub p̄cepto: & ſic &c. ITEM. Si pceptum fuit, cũ Abel uxorẽ nõ habuerit, uĩ qđ peccauerit: ſed cõſtat qđ hoc eſt falſum; qa Abel ẽ primus iuſtorũ, ſicut teſtatur dñs, Mat. 23. A ſanguine Abel iuſti: ergo &c. ITEM. Ad matrimoniũ maxime reqrĩ liber cõſenſus: ergo nullo mõ arctari debuit hõ per præceptum.

RESOLVTIO.

In prima inſtitutione, ſcilicet priſcorum temporum ſub præcepto quidẽ, & affirmatiuo fuit: in ſecunda, uidelicet temporis gratiæ ſub indulgentia.

RESP. Dicendum, ꝙ prima inſtitutio

ſtitutio matrimonii præceptum habuit, ſicut dicit Magiſter: & pceptũ illud fuit affirmatiuum, & fuit iuris naturalis. Sed attendendum, quòd ius naturale quędam dictat ſimpliciter, quædã, ſecundùm tempus. Simpliciter ut Deum amandum. Secundùm tempus, ut omnia eſſe communia. Dico ergo quòd pręceptum de uſu matrimonii fuit naturale ſecundo modo: quia quamdiu pauci erant, dictabat ius naturale, quod multiplicãda eſſet proles ad cultum Dei. Sed ceſſante iſto ſtatu, ceſſauit præceptum: & ideo inſtitutio ſecunda tempore legis gratiæ habuit indulgentiam, non præceptum.

Et ex hoc patet reſponſio ad primum obiectum. Ad secundum. Dicendum, quòd nõ tempore legis naturæ inſtitutę: nec ẽt corruptæ in ſtatu primo perfectius fuit continere, quam nubere. Primo quidem: quia nõ erat pruritus, nec turpitudo aliqua. Secũdo uerò quia erat obedientiæ meritum. Vnde cælibatus Ioannis, non præfert coniugio Abrahæ Ad illud, quod obiicitur de Abel. Dicẽdum, ꝙ illud erat præceptum affirmatiuum: & ideo non obligabat ad ſemper: ſed pro loco, & tempore: & ideo non peccauit; qa nondum ſenuerat. Ad illud, qđ obiicitur de libertate cõſenſus. Dicendum, ꝙ ſicut præceptum non aufert motum charitatis, qui motus maximè gratuitus, & liberalis eſt: ſic non aufert libertatem cõſenſus, nec dirimit: ideo quamuis dominus pręciperet contractionem matrimonii cum aliqua, tamen utrum cum hac quis contraheret, uel cum alia, reliquit in mera libertate contrahentis.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

Quid ſignum, quidue ſignatum in ſacramento Matrimonij.

Consequenter quantùm ad ſecundũ articulum quæritur de matrimonii ĩtegritate & circa hoc quærũtur tria. Primò quæritur de integritate quãtùm ad ſignificationẽ. Secũdò quantũ ad cauſalitatẽ. Tertiò quantùm ad utrumque.

Qvid ſit in ſacramento matrimonii ſignum, & quid ſignatum, & cum ſignum in ſacramentis ſit elementum, ſicut dicit Hugo. quia ſacramẽtum eſt elementũ ex ſimilitudine reprę ſentans: & cum hic nullum ſit elementum, uidetur quòd hic nullum ſit ſacramentũ: & ſi nullum ſacramentum, non uidetur habere ſignificationem ſacramenti. Si tv dicas, quod uir & mulier ſe habent in ratione elementi. Contra Differt elementum ab eo, qui ſuſcipit ſacramẽtum: ergo ſi uiri, & mulieris eſt ſacramentum illud ut ſuſceptiuum, non ergo ut figuratiuum. Item. Sicut in no. le. appropinquauit ueritas, ita no. le. tempore, ſcilicet ueritatis debuerunt ſigna ſacramentorum euidẽtia eſſe: cum ergo uir, & mulier fuerũt ſemper materia huius ſacramenti, uidetur quod in no. leg. non ſunt materia, ſiue elementum. Si dicas, quod uerbum, quo exprimitur conſenſus, eſt elementum. Contra hoc eſt, qđ *Li. 1. de Sacramentis. p. 9. ca. 2.*

illud ſemp̃ fuit opportunum. Si dicas: qđ addita eſt benedictio annuli, & nuptiarum: hoc nihil eſt, qa hæc nõ ſunt de ſubſtantia ſacramẽti. ITEM. Quæro qđ ſit ſignatũ in hoc ſacro: & uidetur Apoſtolus dicere Ephe. 5. Coniunctio Xp̃i, & eccleſię: ubi ait. Hoc ſacr̃m magnum eſt: ego aũt dico in Xp̃o, & eccleſia. Sed ſi hõ nõ peccaſſet, Xp̃s incarnatus non eſſet ſcđm cõiorẽ, & probabiliorẽ opinionẽ: & nihilominus magnũ fuiſſet ſacramentũ: ergo nõ tm̃ coniunctio Xp̃i, & eccleſię eſt ſignatũ. ITEM. Si ſignat cõiunctionẽ fidelis aĩæ cum Deo, ſed hæc ſeparabilis, & ſolubilis eſt: ergo & matrimoniũ. Si utrunq;, tũc ergo cum duplex ſit cõiunctio, & una ſine alia: vr̃ ergo ꝙ illud ſacr̃m non ſit unum, ſed plura. ITEM. Cum in aliis ſacramentis ſit aliqđ, ꝙ eſt res tãtum, aliquid qđ eſt ſignum tantum, aliquid ꝙ res & ſignum, quęro, vtrum illud ſit in hoc: & ſi eſt, q̃ro quid ſit illud. Si dicas, quod conſenſus exterior eſt ſignum tãtum, interior rés & ſignũ, unio Xp̃i, & eccleſiæ, res tãtum. Obiicitur, quia ſicut ordinãtur ſcđm cauſalitatẽ, ſic ordinãtur ſcđm ſignificationem: ergo ſi primum non eſt cã ſecundi, ſed magis econuerſò, patet &c.

RESOLVTIO.

Elementum ſenſibile ſacramentum hoc, cum ſit quodammodo ab instinctu naturæ; non habet. At ſignum uerbum uel nutus eſt, conſenſum explicans.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ ſicut in aliis ſacramentis aliqđ eſt ꝙ eſt res tantum, aliquid ꝙ eſt ſignũ tantum, aliquid ꝙ eſt res, & ſignum: ſic & in matrimonio: & hoc in oĩbus ſacramẽtis eſt generale. Differt tñ in mõ cõparãdi: & hoc quia quædam ſacra ſunt totaliter ab inſtitutione, q̃dã ſunt partim a naturæ dictamine, partim ab inſtitutione. Illa ſunt totaliter ab inſtitutione quorũ uſus reſpicit ea, q̃ ſunt fidei purè, ut baptiſmus, & eucha riſtia: illa hẽnt ſigna ſignificantia ſcđm inſtitutionẽ exterius, & interius: & iõ talia hẽnt conuenientia inſtituta, & exterius adhibita: & in talibus uerũ eſt, ꝙ ſigna iſta euidentiora ſunt ſecundum appropinquationẽ ueritatis: & in talibus uerum eſt, ꝙ primũ ſignum eſt cã ſecũdi, & ſcđm quodãmõ cã tertii, ut patet in baptiſmo. Sunt & alia, quę quodãmõ ab inſtinctu naturę ſunt, ut matrimonium, in quo eſt maris, et fœminę coniunctio: et pœnitẽtia in qua eſt offenſę emẽdatio: partim etiam ſunt a fide. ſ. ꝙ illa coniunctio ſignificet coniunctionẽ Dei, et aĩæ: & illa emẽdatio facit reconciliationẽ Dei cum aĩa: & talia ſuã primã inſtitutionem habuerunt ĩ paradiſo, matrimonium aũt magis apertè: & qa quodãmõ ſunt a natura, & ĩ ſtatu naturæ inſtitutæ, nõ debebat hõ ſubdi elemẽto: iõ nõ fiunt in elemẽto extra ſenſibili: hẽt tamẽ exterius ſignum, ꝙ quidẽ ſignificat interiorẽ coniunctionẽ ꝑ naturam ſuę ſignationis. ſ. verbum, uel nutus, & illud additũ qđ ſignificat naturaliter cõſenſum interiorem aĩorum. ſ. copula carnalis, ſcđm ꝙ ſignificat coniunctionẽ Chriſti, & eccle-

ſiæ,

ſiæ,uel Dei & aĩæ: & hoc eſt ſecundum fidẽ,&inſtitutionẽ:eſt .n.habile ꝑ naturã,& ſignificat ꝑ inſtitutionẽ; q̃a vnus eſt mas, & ſignat Xp̃m; alius ãt fęmina, &ſignificat aĩam. Et ex hoc patet reſponſio ad primum, q̃d ſit hic ſignum: q̃a primo & principaliter ẽ uerbum, uel nutus, in quo exprimitur conſenſus: utvero annexum ẽ diſtinctio ſexuũ: Patet ẽt quare non habet elemẽtum, ſicut alia ſacramẽta. Patet ẽt, quare ſignum non creuit in euidentia, quia nõ erat oĩno ſecundum inſtitutionẽ: iõ immutabile ẽ quãtum ad ipſum ſignificans augmentum, tamen eſt ĩ euidentia ſignificandi, quia certius nunc ſciť, q̃d ſignificat matrimonium, quã ante ſciretur.

Ad illvd, ꝙ obiicitur, q̃d ſit ibi ſignatum. Dicẽdũ, ꝙ vnũ eſt ſignatum principale, ſ.coniunctio Chriſti, & eccleſię:& q̃a iſta coniunctio eſt dupliciter. ſ. ꝑ charitatẽ, & ꝑ naturæ conformitatem: dupliciter in hoc ſacramẽto ſignificatur. Prima per cõſenſum animorum, ſecunda per cõmiſtionem ſexuum. Ad illvd, ꝙ obiicitur, ſi homo nõ eſſet lapſus &c. Dicendũ, ꝙ adhuc ſignificaſſet unionem Chriſti, ſiue Dei cum eccleſia, licet nõ expreſſe coniunctionẽ cum fideli anima: ſed tamen dñs ita ꝓuiderat futurũ eſſe; & iõ ſic inſtituerat. Si tamen hõ non peccaſſet ſacrm̃ a ſignatione vacuum non eſſet. Ad illvd, q̃d obĩ, ꝙ primũ non eſt cauſa ſecundi. Dicẽdum, ꝙ vbi eſt ſignatio ſecundũ inſtitutionẽ, primũ põt eſſe cauſa ſecundi: ſed ubi per naturam, ſecũdũm ꝙ eſt interius eſt cauſa exterioris; quia effectus exterior ſignũ eſt cauſæ interioris, ut uerbũ cõſentiẽdi exterius, interioris cõſenſus eſt ſignum, ſicut in pęnitentia uiſum eſt.

Qvaestio II.

Quid cauſans, quidue cauſatum in hoc ſacramento eſt?

Qvid ſit in hoc ſacramento cauſans, & quid cãtum? Et ꝙ hoc ſacrm̃ aliquid efficiat probať, q̃a ut dicit Aug. & hř in litera, ꝙ ſanis erat ad officium, ægris ẽ ad remediũ: ſed ꝙ nullã hẽt efficaciã nõ ꝑſtat remediũ: ergo ſi matrimoniũ ꝑſtat remediũ, aliq̃d efficit. Item. Si eſt ſacrm̃ no.le. ergo nõ tm̃ repreſentationem, ſed etiam inſtitutionẽ, & ſanctificationẽ continet; ſed ſacramentũ ſanctificans donat gratiã: ergo &c. Item. Sicut ſacramentum repręſentat ex ſimilitudine, ita figurat ex inſtitutione, & ita ſanctiſicat ex benedictione. Sed in no.le. eſt benedictio nuptiarum: ergo uidetur ꝙ ſit ſanctificatio: ſic &c.

Contra. Si ſacramẽtum aliquid efficit, efficit quòd figurat: ſed iſtud ſignat coniunctionem Xp̃i, & eccleſiæ, & hãc non efficit: ergo nec aliq̃d aliud. Item. Sacramẽtum ꝙ dat gratiã, & habet efficaciã, ab omnibus debet accipi, qui habent morbum ſed oẽs habent morbum cõcupiſcẽtiæ: ergo oẽs debent nubere: ſed bonum eſt homini non nubere: ergo non dat gratiam. Item. Si dat gratiam, quæro quam. Si cõiungit animã Deo, & deſponſat, uel vnit etiam membra adinuicem, cum animam fieri ſponſam Chriſti, & membra unire ſit effectus baptiſmi, & euchariſtiæ,

ſtiæ, uidetur hoc ſacramentum ſuperfluere. ITEM. Sacramentū ꝙ dat gratiam, ſi uendatur, uel ſub pacto pecuniæ accipiatur, facit interuenire ſimoniam: ergo qui aliquam duceret uxorē cum pacto pecuniæ eſſet ſimoniacus, quod falſum eſt.

RESOLVTIO.

Dignè ſuſcipientibus præter id, quod in remedium eſt, gratiam adhuc quandam infert.

RESPON. Ad hoc uoluerūt aliqui dicere, ꝙ illud ſacramentū nullā dat gratiam: & ꝙ dr̄ ꝙ ſacramenta no. le. dant gratiā, dicunt intelligi de his, quæ in no. le. ſunt inſtituta: nec eſt hoc ſacramentum remedium ꝑ efficaciam; ſed per indulgentiā; & inde eſt ꝙ concupiſcentiā nó minuit ſcd̄m habitum, minuit tñ ſecundum indulgentiā, & ſcd̄m actum, ut non urat: ſecundum ꝙ dr̄. 1. ad Cor. 7. ꝙ melius eſt nubere, quam uri. ALII dicūt, ꝙ in ſacramēto matrimonii datur gratia dignè, & deuotè ſuſcipientibus rōne benedictionis ſuperadditæ: Deus. n. eis benedicit ad benedictionē ſacerdotis. Sed hæc poſitio non uidetur ualere, quia illa benedictio eſt ſacramentalis: & ſi ſacramentale efficit, quanto magis ſacrm̄? ET ideo tertio mō dicendum, ꝙ ſuſcipientibus hoc ſacramentum datur remediū, quantum eſt de rōne ſacri ꝙ excuſat coitū: & facit illud eſſe ueniale, ſiue nō eſſe peccatū, ꝙ aliās eēt peccatū: & hoc pōt eſſe ſine dono gratię & habuit hoc illud ſacrm̄ ſtatim poſt lapſum. Sed nunc tpe legis nouæ non tantū præſtat illud remedium, ſed ēt aliquod gratiæ donū dignè ſuſcipientibus, utpotè his qui ex charitatis cōſenſu uniūtur ad ꝓcreandum prolem ad diuinū cultum Rōne. n. expreſſionis cōſenſus indiuiduam hēt conſuetudinē uitę: & rōne benedictionis eccleſiæ, cuius eſt ſacramenta eccleſię debite tractare, ſubleuat aīa a corruptione concupiſcentiæ inordinata, & datur gratia ad copulā ſingularem, & ad copulam utilem, & ad copulā inſeparabilē. Et ex hac gratia fit remedium contra triplicem inordinationem concupiſcentiæ, & naſcitur triplex bonū matrimonii. Concupiſcentia enim inclinat ad multas, quia luxurioſus non eſt una contentus: & in matrimonio datur gratia homini, ut ſoli uxori uelit coniungi: & ita pronitas ad multas excluditur ꝑ copulam ſingularē. Cōcupiſcentia. n. inclinat ad delectationem non ad utilitatem, qa luxurioſus non quærit niſi ſatisfactionē appetitiuæ, ſeu appetitus ſenſitiui: datur ergo gratia in matrimonio, ut non recognoſcat uxorem niſi ꝑꝑ prolē: & ita excluditur delectatio appetitiuæ per copulam utilē. Itē. Concupiſcentia faſtidium generat poſt impletionē. Vnde luxurioſus poſtquā cognouit unā, illam reſpuit, & uadit ad aliā. In matrimonio uero datur gratia, ut ſemper uelit eſſe cū una: & ita excluditur uariarum concupiſcentia per copulam inſeparabilē. Ex copula ſingulari oritur bonum fidei, ut ad aliā non accedat. Ex copula vtili bonum prolis. Ex copula inſeparabili bonum ſacramenti.

Ad illvd ergo, qđ obiicitur, quõ efficit quod ſignat. Dicendum, ꝙ figurat primo coniunctionem aïorum: & hanc efficit non primo uniẽdo, ſed magis augendo, ſicut cõfeſſio contritionem; & hoc iterum quodãmodo efficit coniunctionem cum Deo: qa ſi mẽbrum membro magis unitur, per cõſequẽs & magis unitur Chriſto: ſicut in eucharistia, dũ mẽbra magis uniunť xp̃o, ꝓ cõſequẽs magis uniuntur ad inuicẽ, unde Chriſto incorporantur: & ſic patet differentia. Ad illvd, ꝙ obiicitur, ꝙ tunc oẽs deberent accipere uxores. Dicendũ, ꝙ in matrimonio datur gratia ad remediũ, ſed in uoto diſponitur aïa ꝓ gratiã ad perfectius remediũ. Vnde qa perfectius minus perfecto eſt præponendũ, ideo nõ oẽs debẽt nubere: ſed melius faciunt q uouẽt continentiã. Sed qa nõ oẽs capiunt uerbũ, ideo utrunq; eſt congruũ, uel bonũ, & remediũ uoti, & religionis, uel remediũ matrimonialis coiunctionis. Ad alivd patet reſponſio, quoniã in ſacro nõ fit deſponſatio, ſed figuratur ipſa deſponſatio, quę eſt Dei ad animam. Sed deſpõſatio q̃ fit & figuratur, eſt deſponſatio uiri, & mulieris, vbi ꝓ cõſequens datur gratia aliqua ad efficaciorẽ deſponſationẽ, & unionem ipſius aïæ: hec tñ eſt ex conſequenti. Ad illvd, ꝙ ultimo obiciť, de ſimonia. Dicendũ, ꝙ matrimoniũ accepit rõnem ſpiritualitatis, & gratiæ; quando cõſenſus iungitur benedictioni, ubi explicatur ſignificatio, & obtinetur per benedictionem ſanctificatio: & ideo in benedictione ſacerdotali conſiſtit ratio ſpiritualis præcipue. Nam matrimonium habet aliquid de contractu uoluntario, & annexũ temporale, ut temporale: & ideo ſi aliquis uenderet benedictionẽ, eſſet ſimoniacus: qui autem cõſentit finaliter ꝓpter pecuniã, quamuis peccet; non tamen iudicať ſimoniacus, maximè quia ipſe non eſt ſacramenti diſpenſator. Et pręterea multa temporalia ſunt adiuncta, ut mutua educatio, & filiorum enutritio, & alia plura: & ideo licet dotes accipere: & ideo ſi quis cum pactione magnę dotis conſentiat, ſimoniacus non eſt, quia id ſacramentum & ſi aliquo modo cum aliis conueniat in pręſtando remedium, habet tamen carnale officium coniunctum, ratione cuius in pactione non cadit etiam in uitium ſimoniacũ, etiam ſi aliquid detur: cadit tamen in peccatum, quia contra gratiã deſponſatur: hæc aũt potuit eſſe ratio, quæ mouit illos, q dixerunt in hoc gratiam non dari, Sed qui rectè vult rem ſpicere, & iudicare, neceſſe hẽt præcitiorum a uili ſeparare, ratione quorum diuerſa habuit, ſacramẽto cõmuniter attribuere, & ſacri canones hoc innuunt, in quibus ab antiquo ſtatutũ fuit, ut uir cum uxore in primo die benedictionis carnaliter nõ coiret ob reuerentiam illius benedictionis eccleſiæ, quæ & ſi uideatur annexa ſacramẽto, vtiq; tñ fit inquantum ſignũ, inquantũ tamẽ hẽt efficaciam, & eſt eccleſiaſticũ, ſpectat aũ eius eſſe cõplementũ: et ſic patet totum.

Qvae-

QVAESTIO III.

An commixtio carnalis ſit de integritate Matrimonij?

VTRVM carnalis commiſtio ſit de ĩtegritate matrimonii quantum ad ſignantiã, & efficaciam. Et ꝙ ſic uidetur: quia in inſtitutione matrimonii dicĩ, Erunt duo in carne una: & dominus ipſe repetit Mat. 19. Sed hoc non eſt ante commiſtionẽ: ergo commiſtio eſt de integrite. ITEM. Aug. dicit & habetur in litera: Non dubiũ eſt illã mulierem ad coniugium non pertinere, cum qua docetur cõmiſtio ſexuum non fuiſſe. ITEM. Rõne uidetur, quia coniugium eſt ſignum coniunctionis Chriſti, & eccleſiæ in conformitate naturę: ſed hæc ſolum eſt cõmiſtio: ergo &c. ITEM. Matrimonium eſt inſtitutũ in remediũ contra cõcupiſcentiam: ſed hoc remedium habetur ab his ſolũ, qui matrimonio ſunt cõiuncti: ergo hoc remedium non eſt ꝑ continentiam, ſed per commiſtionem, quia aliter non eſſet magis remedium nubere, quã non nubere.

CONTRA. Quod non ſit de integritate quantum ad ſignantiam uidetur, quia perfectũ matrimonium fuit inter Adam, & Euã ante cognitionem carnalẽ, & ante dixit, Hoc nunc os &c. quam eam cognoſceret: ergo cõmiſtio non eſt de integritate. ITEM. Perfectum matrimoniũ fuit inter Mariam, & Ioſeph, quia fuit ibi bonum prolis, bonũ fidei, & ſacramenti, & ſine cõmiſtione: ergo &c. ITEM. Qđ non ſit de integritate in rõne remedii, vr: quia Aug. di. ꝙ ſanctior eſt copula mentium, ꝙ̃ corporalis: ergo maior datur ibi efficacia contra concupiſcentiã in vnione mẽtali, ꝙ̃ carnali. ITEM. In actu illo efficitur hõ totus caro, ergo ꝓ oppoſitũ cũ gratia, quæ eſt remediũ contra concupiſcentiã faciat ſpiritualẽ, nunquã datur in illo actu. ITEM. In illo actu ſatisfit concupiſcentiæ: ſed dum ſatisfit ei, ipſa intẽditur: ſed qđ intendit concupiſcentiam, nõ eſt remedium, immo uenenum: ergo carnalis cõmiſtio non prodeſt, immo obeſt ad remedium matrimonii.

RESOLVTIO.

Vt ratum, uerumq; Matrimonium ſit, minimè carnalis copula requiritur: ſed bene ut plenum atque conſummatum.

RESPON. Dicendũ, ꝙ integritas rei dupliciter accipitur, uidelicet, uel quantũ ad eſſe neceſſitatis, uel quãtũ ad eſſe cõpletionis, ſiue plenitudinis. Si loquamur quantũ ad eſſe neceſſitatis, uerum eſt quod ſacramẽtũ matrimonii eſſe hẽt ſine cõmiſtione carnis. Si aũt quãtum ad eſſe plenitudinis, ſic eſt de eius integritate: & ſic ꝓcedunt rationes ad partes oppoſitas. Et hoc patet ſic. In mr̃imonio. n. cõſiderantur hæc tria. ſ. ſignũ, officiũ, remediũ. Quãtum ad ſignificationẽ dicẽdũ, ꝙ duplex eſt eius ſignificatio: ſignificat enim cõiunctionem Chriſti, & eccleſiæ per charitatem, & coniunctione eorundem ꝑ naturæ conformitatẽ. Similiter duplex eſt officium. Vnũ. n. eſt mutuę educationis, & fomẽti & aliud procreandæ prolis. Similiter duplex eſt remediũ: Vnũ eſt quantum

ctum ad cōcupiſcentiæ defluxionem, ut, ſ. non ad omnem mulierem intendat. Aliud quantū ad inordinationē, ut. ſ. nō libidine; ſed amore prolis nec ſine matrimoniali effectu mulierē cognoſcat. Primū igit ſignatum, & primū officiū, & primū remedium ſunt in ſacro matrimonii quantu ad coniunctionē animorū. Secundū eſt ſolū quātum ad coniunctionē corporū. Et primum eſt de ſubſtātia matrimonii quātū ad eſſe neceſſariū. Secūdum quantū ad eſſe plenū. Et ſic patet reſpōſio ad utrāque partē diſtinguēdo perfectionē duplicē, ſiue duplicē integritatē ſufficiētiæ, & plenitudinis. Et ſecundū hoc diſtinguūt iuriſtę matrimoniū. ſ. matrimoniū ratū, & matrimonium conſummatum.

Ad illud ergo, quod obī, qđ gratia nō datur in illo actu: ergo non eſt remediū cōtra peccatū. Dicendum, qđ remedium aliquod cōtra peccatū eſt dupliciter, aut quia liberat a peccato commiſſo: & hoc eſt per gratiam, quæ in eo confertur, aut quia liberat a peccato, qđ committeret alias; & tale eſt matrimoniū; quia multi infirmi urerētur concupiſcentia, niſi haberent uxorem, quam cognoſcendo carnis aduſtionem euadunt: & in tali quantum ad vſum non eſt neceſſe gratiam dari, quamuis in actu illo poſſit homo mereri, ſicut habebitur infra. Ad illud uerò, qđ ultimo obiicitur, ꝙ non eſt in remedium, immo contra: quia intendit concupiſcētiam in ſatisfaciendo ei. Dicēdum, quod qui cognoſcit vxorem, debitæ concupiſcentiæ nō ſatisfacit: ſed potius obuiat, ne uratur: & ideo non intenditur, ſed remittitur in eo feruor libidinis. Sed qui cognoſcit, ut delectetur, non cognoſcit matrimonialiter: & talis non habet remediū, immo præſtat concupiſcentiæ fomentum.

DISTINCTIO VIGESIMASEPTIMA.

De matrimonio ſecundùm cauſam efficientem, quodque conſenſus eius cauſa ſit.

Poſt hæc aduertendum eſt, quid ſit cōiugium, & quæ ſit efficiens cauſa cōiugij, et cauſa propter quā cōtrahi debeat, et quæ ſint bona cōiugij, et quo modo p ea excuſetur coitus carnalis, quæ ſint legitimæ perſonæ ad matrimoniū. Sunt alia plura in matrimonio conſideranda, quæ ſub compendio perſtringemus.

Quid ſit coniugium.

Sunt ergo Nuptiæ uel Matrimonium, uiri mulieriſque coniunctio maritalis inter legitimas perſonas, indiuiduam uitæ conſuetudinem retinens. Ad indiuiduam conſuetudinem 37.q.1 1 prin.

nem

nem uitę pertinet, quod abſque conſenſu alterius neuter cõtinentiam profiteri poteſt, uel orationi uacare: & quod inter eos dum uiuunt, uinculum coniugale permanet, ut alij ſe copulare nõ liceat: et ut inuicem alter alteri exhibeat, quod quiſque ſibi. Hac autem deſcriptione legitimorum & fidelium tantùm matrimonium includitur.

De conſenſu, qui efficit coniugium.

Efficiens autem cauſa matrimonii eſt conſenſus, non quilibet; ſed per uerba expreſſus: nec de futuro; ſed de præſenti. Si enim conſentiunt in futurum, dicentes, Accipiam te in uirum, & ego te in uxorem: non eſt iſte conſenſus efficax matrimonij. Item ſi conſentiant mente, & non exprimant uerbis uel alijs certis ſignis: nec talis conſenſus efficit matrimonium. Si autem uerbis explicant quod tamen corde non uolunt, ſi non ſit coactio ibi uel dolus, obligatio illa uerborũ, quibus conſentiunt dicentes, Accipio te in uirum, & ego te in uxorem, matrimonium facit.

Authoritates pro confirmatione dictorum.

27.q.2 *Quod autem cõſenſus matrimonium faciat, ſubditis pro-*
I prin. *batur teſtimonijs. Ait enim Iſidorus, Conſenſus facit matri-*
Vbi ſu *monium. Item Nicolaus Papa, Sufficiat ſolus ſecundùm le-*
pra c. *ges eorum conſenſus, de quorum coniunctionibus agitur: qui*
ſuffici- *ſolus ſi forte nuptijs defuerit, cætera etiam cum ipſo coitu*
at Ho. *celebrata fruſtrantur. Item* Ioan. *Chryſoſt. Matrimoniũ qui-*
23. ad *dem non facit coitus; ſed uoluntas: & ideo non ſoluit illud*
ca. 19. *ſeparatio corporis. Item Ambro. Non defloratio uirginita-*
Mat. in *tis facit coniugium; ſed pactio coniugalis. Ex his apparet*
medio *quod conſenſus, id eſt pactio coniugalis matrimonium fa-*
eiuſdẽ. *ciat: & ex tunc coniugium eſt, etiam ſi non præceſſit uel ſe-*
In expo- *cuta eſt copula carnalis.*
ſitione
2. in
Math.

Quando incipiat eſſe coniugium.

Ibid. c. *Quod enim ab ipſa deſponſatione, in qua pactio coniuga-*
Cũ ini- *lis exprimitur, coniuges ſint, ſanctorum teſtimonia probãt.*
tiatur. *Ait enim Ambr. Cum initiatur coniugium, coniugij nomen*
In li. de *aſciſcitur, cum coniungitur uiro, coniugium eſt, non cum ui-*
uirgini- *ri admiſtione cognoſcitur. Item Iſidor. Cõiuges uerius appel-*
bus, 27. *lantur a prima deſponſationis fide: quamuis adhuc inter*
q. 2. in

eos

eos ignoretur coniugalis concubitus. Item Augu. Coniunx li. Ety.
uocatur ex prima deſponſationis fide, quam concubitu non 9.c.8.i
cognouerat nec fuerat agniturus. Nec peierat, nec mendax libr. de
manſerat coniugij appellatio, ubi nõ fuerat, nec futura erat nupt. et
carnis ulla commiſtio. Propter quod fidele coniugium ambo cõcupiſcentia
parentes Chriſti uocari meruerunt, non ſolum illa mater; c. 11. Ioan
ſed etiam ille pater eius, ſicut coniux matris eius: utrum- ion. 7.
que tamen mente, non carne. Ex his euidenter inſinuatur, Matt.
quod ex tempore, quo intercedit conſenſus uoluntarius ac 12.
maritalis (qui ſolus coniugium facit) ueri coniuges ſunt Luc. 2.
ſponſus & ſponſa.

Opinio quorundam.

Quidam tamen aſſerunt uerum coniugium non contrahi ante traditionem & carnalem copulam: nec uerè coniuges eſſe aliquos, antequam intercedat commiſtio ſexus: ſed a prima fide ſponſationis uir ſponſus, & mulier ſponſa eſt, non cõiux. Sponſus autem & ſponſas coniuges frequenter appellari dicunt, non quia ſint: ſed quia futuri ſunt, cuius rei reſponſionem inuicem fecerunt. Et ſecundùm hoc uerba præmiſſarum auctoritatum intelligenda fore tradunt.

Qua ratione nituntur.

Quod uero inter ſponſam & coniugem plurimum inter-
ſit, ex eo aſtruunt: quia licet ſponſæ ante carnalem copulam Qđ ſpõ
inconſulto uel nolente ſponſo monaſterium eligere: quo fa- ſa põt mona-
cto ſponſo etiam licet aliam ducere. Coniugatus uero uel cõ ſterium
iugata nec continentiam (niſi ex cõmuni conſenſu) ſeruare eligere,
ualet, nec monaſterium petere, niſi uterque continentiam non re-
pariter profiteatur. Quod uerò liceat ſponſæ monaſterium quiſito ſpõſi cõ
eligere, auctoritatibus ſanctorum probatur. Ait enim Euſe ſenſu.
bius Papa, Deſponſatam puellam non licet parentibus alij 27. q. 7
uiro tradere: tamen licet ſibi monaſterium eligere. Idem. c. deſpõ
Greg. Decreta legalia deſpõſatam, ſi conuerti uoluerit, nul ſatam.
lo penitus conſueuerunt damno mulctari. Refert etiã Hier. Vbi ſ.
quod Macharius inter Chriſti eremitas præcipuus, celebra- c. Decre
to nuptiali conuiuio cum ueſpere thalamum eſſet ingreſſu- ta 27.
rus, ex urbe egrediens tranſmarina petijt, & eremi ſolitudi q. 2. §.
nem ſibi elegit. Beatus etiam Alexius ſimiliter ex nuptijs 2. Exẽpl
diuina ponitur

ſine culpa ſequuntur Chriſtum relicto ſæculo, ſi habent ex pari voluntate caſtitatis conſenſum. Item, Si vir & vxor diuertere pro ſola religioſa inter ſe conſenſerint vita, nullatenus ſine conſenſu Epiſcopi fiat: vt ab eo ſingulariter prouiſo conſtituantur loco. Nam vxore nolente, vel altero illorum etiam pro tali re matrimonium non ſoluitur. Item Aug. Si abſtines ſine vxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam: & peccatum illius tuæ imputabitur abſtinentiæ. Item Nicolaus Papa. Scripſit nobis Thaberga regina regia ſe velle dignitate, vel maritali copula exui, & ſola vita priuata eſſe contentam deſiderare. Cui ſcripſimus non hoc aliter fieri poſſe, niſi eandem vitam vir eius Lotharius elegerit. Ex his patet quod coniugati ſine communi conſenſu monaſterium eligere, continentiam profiteri, vel habitũ religionis ſumere non valent: & ſi fecerint, reuocari debent. Sponſi verò poſſunt ſine communi conſenſu monaſterium eligere. Vnde videtur inter ſponſum, & ſponſam coniugium non eſſe. Ideoque aſſerunt a prima fide deſponſationis coniuges appellari, non re præſentium, ſed ſpe futurorum: quia ex fide quam ex deſponſatione ſibi inuicem debent, poſtea efficiuntur coniuges. Præmiſſas autem auctoritates, quibus aſſeritur, quod conſenſus matrimonium facit, ita intelligi volunt, vt conſenſus, vel pactio coniugalis non ante coitum faciat matrimonium, ſed in coitu. Sicut enim defloratio virginitatis non facit matrimonium, niſi præcedat pactio coniugalis: ita nec pactio coniugalis, antequam adſit copula carnalis. Ex pactione ergo coniugali, ſponſi & ſponſæ fiunt ante coitum: in coitu verè efficiuntur coniuges. Facit etiam pactio coniugalis, vt quæ prius erat ſponſa, in coitu fiat coniux.

De adulternis coniugiis Vbi q. 22. 7

Reſponſio, & determinatio ſuperiorem.

His autem ita reſpondemus. Fit aliquando deſponſatio, vbi eſt compromiſſio viri & mulieris de contrahendo matrimonio: non eſt autem ibi conſenſus de præſenti. Eſt & deſponſatio habens cõſenſum de præſenti, id eſt pactionem coniugalem, quæ ſola facit coniugium. In illa ergo deſponſatione, vbi eſt pollicitatio contrahendi matrimonium, ſponſi tan

tum, & ſponſæ fiunt, non coniuges: & talibus ſponſis licèt ſine communi conſenſu continentiam profiteri, & monaſte rium eligere. In ea verò deſponſatione vbi eſt conſenſus de præſenti, coniugium contrahitur: & ab illius deſponſationis prima fide veri coniuges appellantur. Secundum hanc diſtinctionem deſponſationis variè loquuntur doctores.

Quomodo accipiatur ſponſa in ſubditis capitulis.

Aliquando enim ſponſas vocant, quæ talem habuerunt deſponſationem, vbi fuit pactio coniugalis de præſenti: & illæ verè coniuges ſunt. Vnde Gregorius. Si quis vxorem deſponſauerit, vel ſubarrhauerit, quamquam poſtmodum præueniente die mortis eius, nequiuerit eam ducere in vxo rem, tamen nulli de conſanguinitate eius licet accipere eã in coniugio: & ſi inuentum fuerit factum, ſeparetur omnino.

27.q.2. Si quis vxorē. *Item Iulius Papa, Si quis deſponſauerit vxorem, vel ſub arrhauerit, & vel præueniente die mortis, vel irruentibus quibuſdam cauſis eam nõ cognouerit, nec frater eius, nec vllus de conſanguinitate eius eandem ſibi tollat in vxorem vlla vnquam tempore. Item Grego. Qui deſponſatam proximi ſui puellam cœperit in coniugium, anathema ſit ipſe, & omnes conſentientes ei: quia ſecundum legem Dei mori decernitur.*

Vbi ſupra c ſi quis deſponſauerit. *Nam diuinæ legis mos eſt ſponſas appellare coniuges, vt in Euangelio, Accipe Mariam coniugem tuam. Et in Deut. Si quis alterius ſponſam in agro, vel quolibet loco oppreſſerit, vel adduxerit in domũ ſuam, moriatur, quia vxorem proximi ſui violauit: non quæ iam vxor erat, ſed quę a parẽtibus vxor fieri debebat. Ex his colligitur, quod ſponſæ quædam coniuges ſunt ante commiſtionem ſexuum. Sed fortè illud mouet, quod in fine capituli dicitur, Non quę iã vxor erat, ſed quæ vxor fieri debebat. Quod non ita intelligi debet, quaſi vxor verè non fuerit, ex quo pactio coniugalis interceſſit: ſed quia nondum traducta fuerat, nec res vxoria interceſſerat, ſcilicet concubitus coniugalis.*

Ibidem. Qui deſponſatam. Deuter. 22. Mat. 1. Deuter. 22.

Quod aliter accipitur in his aliis capitulis ſponſa.

Ex cõci. Tybu-ric. & habetur *Hæc etiam ſponſa eſt, quę ſic viro deſponſata eſt, vt non interceſſerit conſenſus de præſenti, ſed ſponſio futuri. Secundum quem modum illud decretum intelligitur; Si quis ſpon-*

ſam filij oppreſſerit, & poſt filius eius eam duxerit, pater poſtea non habeat vxorem, nec mulier virum: filius qui patris facinus ignorauit, aliam ducat. Si coniux illa fuiſſet (quod vtique foret, ſi in ſponſalibus pactio coniugalis interceßiſſet) non permitteretur ſponſo aliam ducere. Mœchis autem pœna non nubendi ex rigore infligitur, vt alij terreantur. Idem ex eodem, Quidam deſponſauit vxorem, & dotauit, & cum ea coire non potuit, quam clanculo frater eius corrupit, & grauidam reddidit, decretum eſt, vt quamuis nupta non potuerit eſſe legitimo viro, deſponſatam tamen fratri, frater habere non poſſit; ſed mœchus, & mœcha fornicationis quidem vindictam ſuſtineant, licita verò eis coniugia non negentur. De illa deſponſatione hoc intelligi debet, vbi non fuit conſenſus coniugalis de præſenti: alioquin non liceret eis alia ſortiri coniugia. Secundum hoc etiam illud intelligi debet: Statutum eſt a ſacro conuentu, vt ſi quis ſponſam alterius rapuerit, publica pœnitentia mulctetur, & ſine ſpe coniugij maneat. Et ſi ipſa eidem crimini conſentiens non fuerit, licentia nubendi alteri non negetur. Apparet hanc fuiſſe deſponſatam ſine pactione coniugali de præſenti, & ideo non fuiſſe coniugem: cui viuente ſponſa alteri nubendi licentia non negatur. Sunt enim quædam nuptialia pacta de futuro, ex quibus ſponſi, & ſponſæ vocantur, nec exinde coniuges ſunt. Et eſt pactio quædam coniugalis de præſenti, quæ ſponſum & ſponſam etiam coniuges facit. Et vtraque pactio deſponſatio, vel ſponſalia interdum dicuntur: propriè tamen ſponſalia dicuntur quædam ſolemnia pacta nuptialia.

27.q.2. c. ſi quis ſpõſam.

Ibidem. Quidā ſpõ. vel...

Ex cõci. Toleta. novbiſu pra ca. Statutum.

Quare non ſtatim tradantur ſponſæ.

De nuptialibus pactis, vbi eſt tantum ſponſio futuri, ait Auguſti. Inſtitutum eſt, vt iam pactæ ſponſæ non ſtatim tradantur, ne vilem habeat maritus datam, quam ſuſpirauit ſponſus dilatum.

Ibidem. inſtitutum.

Quæ ſponſa vidua ſit, mortuo ſponſo.

Et eſt ſciendum quod illa ſponſa, quæ tantum in futuro eſt pacta, mortuo ſponſo non remanet vidua: quia non fuerat vir eius. Vnde ſi quis eā duxerit, ad ſacros ordines con-

28.q.2

ſcendere non prohibetur; quia non duxit viduam. Viduę.n. maritus æque ſicut bigamus, Sacerdos fieri prohibetur. Ex tali autem copula nullus arcetur a ſacris ordinibus.

De eo, qui alterius ſponſam ducit.

Secundum hoc intelligendum eſt, quòd ait Pelagius Papa, de illo qui mortuo ſponſo eius ſponſam ducit in vxorem. Diſ.1. ca.vii. *Nihil eſt (inquit) quantum ad hunc articulũ attinet, quod ei obuiet de canonicis inſtitutis, quin ad ſacros ordines promoueri valeat. Si verò talis ſponſa fuiſſet, inter quam, & ſpõſum eius conſenſus de præſenti interceſſiſſet, eo mortuo vidua remanſiſſet: cui copulatus in coniugio, vlterius ad ſacros ordines non accederet, cum viduam duxerit. Non eſt ergo ambigendum, quin ſolus de præſenti conſenſus coniugium efficiat, & exinde veri coniuges appellẽtur. Ideo poſt talẽ conſenſum ſi quis alij ſe copulauerit, etiã ſi carnis commiſtio illic ſequatur, ad priorem copulam reuocandus eſt.*

Haec eſt ſecunda pars, in qua agitur de cauſa efficiente coniugii, quæ quidem eſt conſenſus: & quoniam non oĩs cõſenſns facit coniugium, ideo primò, determinat Magiſter in generali, quòd conſenſus ſit matrimonii cauſa. Secundò inquirit, qualis ſit ille cõſenſus, infra. Diſtin. 28. *Hic quæri debe., &c.*] Prima pars habet duas. In prima determinat de ipſo coniugio quantum ad quidditatem. In ſecunda verò quantũ ad cauſalitatem, ibi. *Efficiens autem cauſa matrimonii, &c.*] Et in prima parte duo facit. In prima breuiter præmittit, de quibus intendit agere. In ſecunda diffinit cõiugium matrimoniale: & hoc ibi, *Sunt ergo nuptiæ, &c.*] & hęc ſunt quaſi duo præambula ad cognoſcendam matrimonii cauſalitatem, ſiue originem efficientiæ. Similiter ſecunda pars huius Diſtinctionis, in qua ágit de cauſa efficiẽte, diuiditur in quatuor partes. In prima ueritatem narrat. In ſecunda auctoritatibus confirmat ibi. *Quod autem conſenſus, &c.*] In tertia impugnat, ibi. *Quidam tamen aſſerunt, &c.*] In quarta obiectiones in contrarium determinat, ibi. *His ita reſpondemus, &c.*] Subdiuiſiones partium manifeſtè apparent in litera. maximè in his duabus partibus ultimis, maximè utrum ex ſolo conſenſu contrahatur inſolubile uinculum: & ſic tria continentur in hac Diſtinctione, ſcilicet matrimonii quidditas, cauſalitas, & inſolubilitas.

c.Prẽ.

Dub.I. MAtrimonium viri, &c.] Videtur quod iſta diffinitio ſit falſa. Primùm, quia non eſt neceſſe coniuges ſemper ſimul cohabitare; ergo non eſt neceſſe

ad

ad hoc quod ſit matrimonium, ꝙ ſit ibi indiuidua vitæ conſuetudo. Item. Videtur eſſe ſuperflua, quia ſi eſt coniunctio materialis eſt indiuiſibilis; ergo ſi hoc clauditur in primo mẽbro, uidetur ꝙ ſuperfluat illud addere. Reſpond. Dicendum, ꝙ hic diffinitur matrimonium ſecundum ſtatum perfectum, ſiue cõſummatum: iſta autem diffinitio, Matrimonium eſt maris, & fœminæ coniunctio maritalis, ſufficiens eſt quantũ ad eſſe diffiniti: & tangitur ibi genus & differentia. Sed quoniam maritalis cõiunctio duo implicat in ſe. ſ. legitimitatem perſonarum, & indiuiſionem perſonarum: iõ ad maiorem eruditionem ſuperadditur aliud. ſ. inter legitimas perſonas, &c. & non eſt de eſſe diffinitionis, ſed explicatio primi membri. Poſſet tamen dici, quòd notetur ibi quadruplex genus cauſæ. ſ. formalis in hoc ꝙ dicitur, Coniunctio maritalis. Efficiens, in hoc quod dicitur, viri, & mulieris, quæ inquãtum conſentiunt, ſe habẽt in ratione cauſæ efficientis materialis, in hoc quod dicitur, Inter legitimas perſonas. Finalis, in hoc quòd dicitur, indiuiduam vitæ, &c. vbi tangitur bonum ſacramenti, quod eſt principale matrimonii: Et per hoc patent obiecta, quia non eſt ſuperfluitas, nec falſitas, quia non notatur indiuiſio quantum ad coniunctum, ſed quantum ad ſacramentum.

Dub. 2. *Si autem verbis, &c.*] Videtur male dicere, quia cum impoſſibile ſit quòd aliud exprimatur in corde, quàm ſit in ore ſine dolo, uidetur Magiſter implicare incompoſſibilia. Reſpondeo. Dicendum, quòd dolus dupliciter poteſt eſſe, ſcilicet expreſsus exterius per ſermonem, uel ſolummodo in corde: ſicut intentio iocandi in dãdo baptiſmum poteſt eſſe dupliciter, aut ita quòd tãtum ſit in corde: aut ita quod aliquo mõ exprimatur in ſigno exteriori; ſic dolus eſt in corde, quando exterius facit omnino, ſicut facit qui ſimpliciter cõſentit; & de hoc dolo Magiſter nõ intelligit. Alius eſt quando per ſignum exprimitur, ſicut in Decretali quadam de ſponſalibus ponitur caſus de quodam, qui cum uocaretur Ioan. nominabat ſe Petrum in conſentiendo dicens: ego Petrus, uel aliquod ſimile: & tunc manifeſtè deprehenditur dolus exterius: & de tali loquitur Magiſter, non de dolo occulto. Iſtud autem uerbum intelligendum eſt habere veritatem ſecundum iudicium in facie Eccleſiæ, non ſecundum ueritatem ſiue in foro conſcientiæ.

Dub. 3. *Refert etiam Hieronymus, &c.*) Dicit ibi Magiſter de Machario, quod eremi ſolitudinem elegit: quæritur ergo utrum ſponſa eius fuerit ſoluta ab eo. Et uidetur quod non, quia iuit in eremum; ergo cum non dederit poteſtatem ſuam alii; ſed fuerit liberæ uolũtatis, potuit redire ad ſæculum; ergo uidetur quòd vxor ſoluta non erat. In contrarium eſt, quia ipſe nõ peccabat; ergo vxori nihil ſubtrahebat; ergo illi licebat trãſire ad ſecunda uota. Reſpond. Dicendum, ꝙ quãuis eremitæ obedientiam

non promittãt: tamen qa ꝑſonę ſunt religioſæ, uotum continentię annexum hñt: & rõne aſſumptionis habitus, & moræ intelligitur in ipſo ſolẽnizari uotum, maxime ſi eſt cum ſociis, q uouerunt caſtitatẽ, & ipſe in habitus talis ſuſceptione ad cõtinentiam perpetuam ſe colligauit.

Dub.4. *Volumus ut maritum &c.*) Quęritur utrum tonſuratus dẽat in ſæculo manere. Et ꝙ ſic uř, qa non abſoluiť a uoto: immo poſt mortẽ vxoris nõ licet cõtrahere, immo teneť cõtinere: & iõ copellẽdus ẽ: ergo uř ꝙ nõ ſit abſolutus a uoto ſolẽni. ergo vř ꝙ tenetur ferre habitum. Contra hoc ẽ: qa eſſet ĩ contumeliã uxoris: ergo ſi ipſa nõ dẽt puniri, patet &c. Rñ. Dicẽdum, ꝙ talis q intrauit religionẽ, aut intrauit vxore nolẽte, & nõ conſentiẽte: tñ in ſæculo exiſtẽte, & cõtradicẽte: & talis nõ teneť ad religionẽ: qa nõ potuit uotum emittere, immo ſi repetat, ei reddẽdus eſt: tenetur tñ quãtùm in ſe eſt, continentiã ſeruare: unde cum alio nõ põt contrahere: qa continẽtiã quãtum in ſe eſt, potuit ſeruare; ſed non religionẽ intrare; qa non potuit non exigere; ſed tenebať reddere. Aut intrat religionẽ uxore uolẽte: ſed tamẽ in ſęculo remanente: & talis ſoluitur a voto nõ ſimpliciter, ſed ad tẽpus, nec oino; ſed ſolum in quãtùm uotum erat in præiudicium mulieris. Et hoc hř in quadam decretali de cõuerſione cõiugatorum ex parte ubi ſcribiť, qđ ſi aliqs uouit caſtitatẽ, & habitu religionis ſuſcepit vxore cõſentiẽte: ſed poſtmodũ in ſęculo ipſa remãẽtę, & ipſe remãſit: illa ãt mortua ille idẽ poſtmodũ cum alia cõtraxit: & hoc qdem non debuit fieri: unde dř, qđ ſe parãdus eſt ab illa, & compellẽdus eſt religionem intrare: & rõ redditur ibi: quia uxore ſua manente in ſæculo, religionẽ nõ potuit ꝓfiteri: ea tñ ſublata de medio ſine periculo ſalutis, uotum qđ fecit, nõ potuit uitiare: & ita patet qđ non tenetur ferre habitum, quãdiu uxor uiuit, tum ꝓpter ſcandalum, tum ꝓpter vxoris uituperium.

Vbi eſt pollicitatio &c.] Vř ſentire qđ non licet ſponſo trãſire ad religionẽ ſponſa nolẽte, niſi ſit ſpõſio de futuro, aliter diſtinctio ſua ad ꝓpoſitum nihil uř ualere: & hoc falſum uř: ſicut hř in lib. 3. Decr. de cõuerſione cõiugatorum, ubi dř in illa decretali, nullum &c. qđ licet alteri intrare altero inuito, & illi licet ad ſecunda uota tranſire. Et ratio ibi redditur: quia cum non fuiſſent ibi una caro ſimul effecti, ſatis põt unus ad Deum tranſire, & alter in ſæculo remanere. Item. Quod diſtinctio iſta magiſtri non ſoluat uř: quia Macharius, & Alexius uterq; conſenſit de pñti, aliter. n. non feciſſẽt cõuiuia: ergo licet poſt cõtractum matrimonium ſpõſam dimittere. Et iterum, ꝙ liceat nubere, hř ex pdicta decretali. Si. n. iſta mulier nondum eſt effecta una caro, & propter hoc poteſt uir tranſire: ergo ſi ipſa puniri non debet, aut uir ſuus eſt ſibi reſtituendus, aut illa põt cum alio contrahere. Reſpon. Dicendum, ꝙ reuera, ſicut expreſſe dicit decretalis illa, licet his qui conſenſerunt de pñti religio- Dub.3.

nem

nem conuolare, & alteri licet nubere: nec eſt credẽdum ꝙ Magiſter uelit oppoſitum dicere. Aliter.n.iuri canonico, & rõni contrairet: nec in parte iſta ei conſentiẽdum eſſet. Vñ diſtinguũt iuriſperiti matrimonium ſecundũ triplicẽ drĩã. Quoddã.n.initiatũ, quoddã ratum, quoddam cõſummatum. Matrimoniũ initiatͬ in deſponſatione de futuro, ratificatur in cõſenſu de p̃ſenti, cõſummatur in copula carnali: & ideo p̃miſſę auctoritates intelligi poſſunt nõ ſolũ de ſponſa, uerumetiam & de coniuge. Aliquando tamẽ auctoritates quæ ſequũtur, intelliguntur de ea, q̃ pure eſt ſponſa: & ꝑꝑ hoc diſtinguit Magiſter duplicẽ modũ deſpõſandi. Sunt tamen & alii modi, qui infra patebunt.

Cui copulatus in cõiugium, etc.]

Dub.6. Vr̃ malè dicere; quia talis non diuidit carnẽ ſuam, nec uxor diuiſit: ergo in nullo uidetur p̃iudicare ſacro. Item. Talis mulier ſi ingrediatur religionẽ, cõſecratur vt uirgo: ſi ergo mulieri nullũ p̃iudiciũ generatur, ur̃ ꝙ nec uiro. Contrarium ãt uidetur dici in litera. Reſp. Dicendum, ꝙ illud quod dicit Magiſter, & Pelagius fuit de rigore iuris, non ꝑꝑ obſtaculũ, quod fuit ex parte ſacramenti directe. Vnde ſecundum noua iura hodie nõ tenetur, eo ꝙ neuter carnem ſuã diuiſit, & uxorem habuit uirginem, quod attenditur in perfectione ſacramenti. Et si obiicias mihi de eo, qui cõtraxit cũ aliqua virgine, & matrimonium conſummauit, & poſt contraxit cum alia, q̃ tamen non cognouit, ꝙ bigamus iudicatur, Dicẽdũ, ꝙ hoc non eſt ꝑꝑ defectum ſacramẽti; ſed quia præſumitur contra ipſum de incontinentia; ſicut diaconus, qui contraxit cũ ſecunda in diaconatu: & intellige, cõtraxit de facto; quia de iure nõ poteſt, ut habetur 28. Di. cum opere ſubſecuto puniatur tamquã bigamus: cum tñ ſecundum non fuerit matrimonium.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

Quid ſit matrimonium re?

AD intelligentiam p̃cedentis diſtinctionis ſecũdũ tria, q̃ determinat Magiſter tria principaliter q̃runtur. Primò q̃ritur de matrimonii q̃dditate. Secundò de cauſalitate. Tertiò de inſolubilitate. Circa primũ q̃runtur duo. Primò q̃ritur q̃d ſit cõiugium genere, ſiue re. Secundò quid ſit nomine.

VTRVM matrimoniũ ſit maris, & fœminæ coniunctio; & ꝙ ſic, ur̃ per rationem, quam poſuit Magiſter in litera: matrimonium (inquit) eſt maris, & fęminæ cõiunctio. Et quod ita ſit oſtẽditur ratione. Solo uiro exiſtente non eſt matrimonium: ſimiliter ſola muliere exiſtente nõ eſt matrimoniũ: ergo matrimoniũ ẽ in ſimultate, & in coniũctione unius ad alterũ. Item, Nihil abſolutũ ẽ unũ in duobus ſubiectis: ſed matrimoniũ unũ ẽ in uiro, & in fęmina: ergo nõ dicit q̃d abſolutũ ſed relatũ: ſed illud qđcumque ſit, cũ nõ ſit diſparitas, ſed cõformitas, nõ ẽ diſiũctio: ſed cõiũctio. Item. illud, ad qđ cõſequuntur iſta tria bona. i. fides, ꝓles, & ſacrm̃, ẽ re-

mãducari non põt. Sed hęc mulier, q̃ ſemel cognita eſt, iterum cognoſci pt. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, q̃ oẽ ſacrm̃ eſt ſignum ſẽſibile. Dicẽdum, ꝙ ſicut ſimilitudo corpalis ſẽſu pcipit nõ rõne ſui, ſed rõne qualitatũ, ĩ qbus ẽ aſſimilatio, q̃ ſẽſu apprehẽduntur; ſic intelligẽdum eſt in ꝓpoſito, ꝙ q̃uis coniunctio ſcd̃m ſe non ſit pceptibilis, ut relatio: ẽ tamẽ rõne eorum, q̃ cõiungunt ut viri; & mulieris, & rõne ſigni, ĩ qd̃, uel p qd̃ coniungunt. AD ILLVD, qd̃ qritur, utrum ſit corporum, an aĩorum. Dicendũ, ꝙ eſt corporum & aĩorum, qa eſt coniunctio rõne utẽtium, & habẽtiũ ſexus diſtinctos; illa ãt cõiunctio, quæ reſpicit totum cõiunctum, & eſt matrimonium eſſentialiter, non ẽ affectio aĩorum, uel approximatio corporum; ſed quoddã uinculũ obligatorium, ꝙ non perimĩt; ſiue affectu, ſiue corpore ſeparentur. Et per hoc patet reſponſio ad vltimum.

QVAESTIO II.

Quid ſit nomine?

QVID ſit matrimonium nomine; & ꝙ matrimonium dẽat hoc vinculum appellari, oſtẽditur. Primò p iura canoni. & ciuilia, q̃ ſic appellãt; & Magiſter ſic in litera appellat, & multiplex adhoc pt adduci auctoritas. Vnde Aug. contra Fauſtum. Matrimonium ob hoc dictum eſt, ꝙ non ob aliud dẽat fœmina nubere, niſi adhoc ut mr̃ fiat.

Lib. 19 cap. 26 Tom. 6

ITEM. Rõne uidetur, qa in aliis ſacramẽtis denoĩatio fit a materia uel a materiali principio; ſicut patet, qd̃ baptiſmus lauacrũ dicitur ab aqua lauante, magis q̃ a uerbo; ſed in coniunctione maris, & fœminæ fœmina eſt p modum materiæ: ergo uidetur, ꝙ per illã debeat denoĩatio fieri. ITEM. Quãdo relatio vel comparatio eſt iter extrema aliqua, ſi rectè denoĩatur, ab eo dẽt denoĩari, in quo maior eſt dependentia: ſed mulier magis indiget uiro coniungi, q̃ econuerſo: ergo talis coniunctio potius dẽt denoĩari a muliere, q̃ a uiro.

ITEM. Relatio æqparantiæ potiſſimè ei appropriatur, in quo eſt conſummatio illius: ſicut æqualitas, & ſimilitudo filio appropriatur, pro eo, qd̃ dat præintelligere principium a quo, patri autem unitas appropriatur: ergo ſi uir primo creatus eſt vnicus, & poſt mulier facta, ut ei coniungeretur in adiutorium, & hoc per matrimonium: ergo hoc uinculum debet appellari matrimonium.

CONTRA. In oĩbus denoĩatio debet fieri a digniori, ſed in coniunctione carnali, ſiue matrimoniali dignius extremum eſt uir, q̃ mulier: quoniã caput mulieris eſt uir: ergo &c. ITEM. Quæro, ſecundum ꝙ genus cauſæ ſit iſta denominatio. Si ſcd̃m genus cauſæ finalis: ſed mulier pp uirum facta eſt, non uir pp mulierẽ: ergo potius dẽt denominari a patre. Si ſecundum genus cauſæ efficiẽtis: ſed efficiens eſt actiuum principium, & principium actiuum in coniunctione maris, & fœminæ ẽ uir: ergo potius debet denoĩari a uiro. Si ſcd̃m cãm materialem: ſed non uir ex muliere, ſed mulier ex coſta uiri. Si ſcd̃m cauſam formalẽ: cum magis teneat rationem

for-

1.Phy. tex.81 formæ uir, ſicut dicit Philoſophus, ꝙ materia appetit formã, ſicut fœmina uirũ, videtur, ꝙ a uiro dẽat denominari. ITEM. Cõiunctio maris, & fœminę eſt relatio eꝗparãtiæ; ſed relatio talis reſpicit vtrũq; extremũ ęqualiter, & talis relatio nõ magis denominat̃ ab uno, ꝗ̃ ab altero: ergo nõ magis a matre, ꝗ̃ a patre. ITEM. Denominatio rei dẽt fieri ab eo, ꝙ accidit, & abeſſe põt: ſed uinculo tali, ſiue ſacramẽto frequẽter deeſt ꝓles: ergo & maternitas: ergo cũ falſo talis mulier dicatur mater, falſo tale vinculum dicitur matrimonium.

RESOLVTIO.

Tametſi plures aſsignentur matrimonij etymologiæ: ea nihilominus præcipua eſt, qua dicitur matrimonium, quaſi matris munium.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ aliqui uoluerũt dicere, ꝙ illud uinculũ, ſiue cõiũctio nõ denoĩatur a patre, nec a matre: ſed cũ ſit uinculũ unũ denoĩatur ab utroq; inquãtũ uniũtur: & quoniã pater & mater, ſiue uir & mulier uniuntur, ut ſint una materia ꝓlis: iõ hoc ſacr̃m matrimoniũ appellatur, nõ a matre: ſed a materia, & a monos, ꝙ eſt unũ: inde matrimoniũ quaſi unius materia. Sed licet illud uideatur ꝓbabiliter dici, tamẽ eſt cõtra Iſid. in 9. li. etym. c. vlt. ubi dicit, ꝙ matrimoniũ dicitur a matre: vnde matrona dicitur, ꝗ̃ iã nupſit; & eſt dicta matrona quaſi mater nati. Vnde ſicut ibi colligitur, hoc ſacramẽtũ appellatur cõiugiũ, appellatur & nuptię, appellatur & matrimoniũ. Et hãc triplicẽ denominationẽ hẽt ſecũdũ triplicẽ cõparationẽ, ſiue cõſideratione. Põt.n. conſiderari ſecũdũ illud, ꝙ eſt; & ſic dr̃ cõiugium, quaſi cõe iugũ, ꝗa mutuum eſt uinculum, & mutua ptãs: & hoc dicit Iſi. 9. ety. Aut ſcd̃m ſignũ, in quo apparet: & ſic dr̃ nuptiæ quaſi a nubibus; ꝗa nubẽtes operiri ſolebãt, & eorũ capita uelabãtur: unde & nomẽ translatũ eſt. Aut ſcd̃m fructũ, ad quẽ ꝑducit: & quoniã perducit ad bonũ ꝓlis, iõ matrimoniũ appellatur. Magis ãt bonum ꝓlis ꝑ matris nomẽ datur ĩtelligi, ꝗa mulier ꝓꝑ ꝓcreationẽ liberorum facta eſt in adiutorium uiri: & ꝗa in procreatiõe prolis magis incumbit ſibi labor. Vnde nota, ꝙ matrimonium quatuor hẽt etymologias ſcd̃m nomen matris. Vno mõ dicitur matrimoniũ: ꝗa matris monos. i. lex: ꝗa ut dicit Aug. contra Fauſt. Ad hoc dẽt fœmina nubere, &c. Secundo mõ, ꝗa matrẽ monet, ut ſeruet fœdus cõtra luxuriã. Cõtra, ꝙ dicitur Prou. 2. Reliquit ducẽ pubertatis, & pacti Dei ſui &c. Tertio mõ, ꝗa matrẽ ĩ uita defẽdit, tum ꝑ uirum, tum ꝑ ꝓlẽ: ꝗa mulier indiget defẽſore. Iſa. 1. Defẽdite uiduã. Quarto, matrimoniũ dr̃ matris muniũ. i. matris officium, ꝓ eo, ꝙ prolis enutritio, & acꝗſitio maxime ſpectat ad mulierẽ in cõcipiẽdo, in portando, in pariẽdo, in nutriẽdo, & in cõpatiẽdo: unde ſicut poſſeſſio dicitur patrimoniũ, ꝗa paterna ſollicitudine acꝗritur: ſic prolis acquiſitio matrimonium eſt, hæc eſt potiſſima inter oẽs etymologias.

AD ILLVD ergo, ꝙ obiicitur, ꝙ a digniori dẽt fieri denoĩatio. Dicẽdum, ꝙ denoĩatio eſt a fru-

a fructu uētris:& ita a digniori. Vnde non fit denoīatio a muliere ſecundum ꝙ mulier, ſed ſecundū ꝙ mater. Et ꝑ hoc patet ſequēs, a quo genere cāę ſumitur; ꝙ à cā finali, a qua maximè debēt ſcī denominari. Ad illvd, ꝙ obiicit de relatione æquiparantiæ. Dicēdum, quod iſtud uinculum in ſe conſideratum ęqualiter reſpicit utrumq; extremū, ſed relatū ad effectū non:& hic fit denominatio per comparationem ad effectum. Ad illvd, qđ obiicitur, quod non ſemper habent prolem. Dicendum, quod non fit denominatio ab euentu, ſed ab intētione, propter quā principaliter inſtitutū fuit ſacramentum: ideo ibi non eſt falſitas, nec uanitas.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An cōſenſus matrimonij cauſa ſit?

Consequenter quæritur de ſecūdo articulo. ſ. de cauſalitate matrimonii. Et circa hoc duo quærunt. Primò quæritur, utrum conſenſus ſit cauſa matrimonii. Secundo quæritur, utrū ſolus conſenſus uocalis faciat matrimonium.

Quod cōſenſus ſit cauſa matrimonii quantum ad primum genus cauſæ oſtenditur per Chryſoſto. qui dicit, quod matrimonium non facit coitus ſed uolūtas. Item. Ambro. Nō defloratio uirginitatis facit cōiugium, ſed pactio coniugalis. Item: Exēplo probatur, quia inter Mariā, & Ioſeph fuit matrimonium;& tñ non interuenit niſi conſenſus. Item. Ratione probatur, quia maioris libertatis eſt pactio coniugalis, quā ſeruitutis: ſed ſolo conſenſu aliquis facit ſe ſeruū: ergo ſolo cōſenſu pōt fieri alterius coniux.

Contra. Nihil eſt cauſa efficiens ſuiipſius: ſed matrimonium non eſt aliud quam conſenſus, quia ille eſt ſignum coniunctionis Chriſti, & eccleſiæ; ergo conſenſus nō eſt cā efficiens matrimonii. Item. Si ꝓpoſitum eſt cā propoſiti, & oppoſitū oppoſiti: ergo ſi conſenſus eſt cā matrimonium conſtituēs, diſſenſus eſt deſtruēs: ſed matrimoniū nō deſtruitur per diſſenſum hominū: ergo nec ꝑ cōſenſum cōſtituiť. Item. Multiplicata cā multiplicať effectus. ergo ſi conſenſus eſt cā, & duo ſunt conſenſus: ergo vř ꝙ duo ſunt matrimonia inter uirū, & mulierem; ſed nō ſunt duo matrimonia: ergo &c. Item. Si duo conſenſus faciūt matrimoniū, neceſſe eſt uniri: ſed tunc uniuntur qñ ſunt in idē. Sed in matrimonio non uniuntur in unū, qa cōſenſus uiri eſt in mulierem, conſenſus mulieris in uirū, ergo diuerſi: nō ergo &c. Ex 2. de Anima 47. et ex B. Aug. I. de trin. cap. I.

Resolvtio.

Cauſa quidem efficiens proxima humana pactio eſt atque conſenſus: remota uerò inſtitutio diuina.

Resp. Dicendū, quod ſicut baptiſmus dupliciter dř. Vno mō put cōprenedit exteriorē ablutionē, & interiorē characteris impreſſionē: alio mō pro interiori charactere: ſic mřimoniū uno mō cōprehendit uin. ũlū, & exterius ſignū: & ſic mřimoniū eſt cōſenſus expreſſus, nō ciui

eius effectus: alio modo prout ſtat ꝓ uinculo interiori. Hmōi ãt uinculum hẽt cãm primã, & hẽt cãm proximam. Prima eſt diuina inſtitutio: proxima eſt humana pactio, quæ eſt in con uenientia conſenſuum duorũ, ſ. maris, & fœminæ: & ideo dico quòd cõſenſus eſt cauſa ma trimonii, ſed non tota, imo cũ inſtitutione diuina: conſenſus non alterius tantum, ſed utriuſque perſonæ: & per hoc patet primum argumentum.

AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ oppoſitum eſt cã oppoſiti &c. Dicendũ, qđ eſt cauſa efficiẽs, & conſeruans: & eſt cauſa efficiens ſolum, non conſeruans: ſicut patet, quia ſol eſt cauſa luminis primo mõ, cultellus cauſa uulneris ſecundo modo: ſic matrimonium habet cauſam efficientem conſenſum, ſed non conſeruantem. Eſt ergo cõſenſus cauſa ut matrimoniũ fiat, nõ ut permaneat. Similiter oppoſitum diſſenſus non eſt cauſa diſſoluens factum, ſed impediens ne fiat. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ non uniuntur. Dicendum, ꝙ eſt uniri & in obiecto & in ſubiecto; & eſt uniri in effectu. Dico ergo qđ quamuis duo conſenſus non uniantur in ſubiecto nec in obiecto, uniuntur tamen in effectu, qui ſurgit ex illo mutuo conſenſu: dùm enim hæc uult illum in uirum, uult eſſe eius uxor: & dũ ille hanc in uxorem ducit, efficitur uir eius. Et ſi tu obiicias, quod non uniuntur in effectu, niſi etiam uniantur in obiecto: dico qđ uniuntur in effectu ſecũdario, & ĩ obiecto ſecũdario.

QVAESTIO II.

An ſolus conſenſus vocalis matrimonium faciat?

VTRVM ad contrahendum matrimonium ſufficiat cõſenſus uocalis abſque mentali. Et ꝙ ſic uidet̃. Primò ꝑ illud ꝙ ĩ litera dicit Magiſter: Si uerbis explicãt, ꝙ tñ corde nõ uolunt, obligatio illa uerborum quibus cõſentiũt, dicentes, *Accipium te in uirum*: matrimoniũ facit. ITEM. Hoc oſtenditur rõne in ſimili. ſ. in iuramento, qa quacunq; arte uerborũ qs iuret, in ea ſignificatione Deus accipit, in qua ille accipit, cui iuratur; ſicut dicit Iſido: ergo in matrimonio ſimiliter vr̃, ꝙ Deus accipiat in illa intentione, in qua accipit coniux: ergo ſi coniux credit per uerba illa ipſum uere conſentire, talis cõſenſus facit matrimoniũ: & ſic &c. ITEM. Eccleſia iudicat matrimonium eſſe, quãdocumq; aliquis contrahit cũ aliqua per uerba de præſenti in publico: & ſi dicat ſe nõ intẽdiſſe, nihilominus ſentẽtiat ipſum debere reddere, qđ exigit ius mr̃imonii; ergo ſi eccleſia recte iudicat, & non credit illi, & credendũ ſit homini ferenti teſtimoniũ contra ſe: ſine conſenſu cordis ſolo conſenſu exteriori eſt matrimoniũ. ITEM. Hoc ꝓ regula in canone hr̃. xxx. q. ii. c. Dictũ eſt, qđ fraus & dolus nemini debẽt patrocinari. Si ergo iſte doloſe agit in conſentiendo ore, nõ corde, non debet ſibi dolus eius ſuffragari: ergo ita obligat, ſicut ſi corde, & ore cõſentiret. ITEM. Hoc vr̃ rõne deducente ad incõueniẽs. Si. n. re-

quiritur

quiritur interior conſenſus, cũ nemo de illo ſit certus, nec eſſe poſſit, nemo ſcit utrum matrimonium cõtraxit: ergo quotienſcũq; debitum, uel reddit, diſcrimini ſe committit. ITEM. Eſto quod quis cõtrahat cum duabus per uerba de pñti, primo cum una, & poſtea cũ alia: & neſcit quæ iſtarum interius conſenſerit: ergo neſcit quæ ſit uxor eius uera. Sed tenet uxori ueræ debitum reddere: ergo uidetur talis perplexus eſſe.

CONTRA. Inno. in quadam Decretali de ſponſalibus lib. 4. rñdens cuidam caſui in hac materia, ubi defuit interior cõſenſus, & uir mutauit ſibi nomen, dicit quod nõ eſt matrimoniũ. Et rõ, quã aſſignat in fine, his uerbis cõtinetur; qa dolus affuit, & defuit oĩno cõſenſus, ſine quo nequeũt cætera fœdus pficere cõiugale. ITEM In alia decretali pxima ante illã dicit. Pueri ante annos legitimos p uerba ſola nõ cõtrahũt, cũ intelligãtur minime conſentire. ITEM. Hoc rõne vř, qa in aliis ſacramentis ſicut in baptiſmo, ad hoc qđ ſit ſacramentum, neceſſario requiritur intentio diſpenſantis, ſicut ſupra oſtẽſum eſt in baptiſmo de his, q iocula riter baptizant: ergo pari, imo multo fortiori rõne ĩ matrimonio, cũ ad hoc ſcřm requiratur conſenſus maximę libertatis. ITEM. Quãdocũq; in ſcřo deficit illud, qđ tenet rõnem medii ĩter rẽ, & ſignũ, nihil factũ eſt: ut puta, ſi ĩ baptiſmo nõ imprimatur character, & ĩ eucha riſtia nõ ſit uerũ corpus Chri. Sed in hoc ſacřo locũ medii tenet cõſenſus aĩorum; ergo quãdo ille deficit, irritũ eſt matrimoniũ. ITEM. Quandocumq; aliquid conſtat ex aliquo tanquã formali, & ex aliquo tam quã materiali: quodcunq; deficiat, & ipſum deficit. Sed ſacramentũ matrimonii eſt tale: ergo cũ ſolus cõſenſus aĩorũ ſit diſpõ; & forma uerborũ, ſit cõplementũ: quodcũq; deficiat, non erit ſacramẽtum: ergo &c.

RESOLVTIO.

Apud Eccleſiam quidem facit, ſed non apud Deum.

RESP. Dicendum, quod eſt loqui de matrimonio dupliciter. Aut in foro, ſeu facie eccleſiæ: aut in foro conſcientiæ, ſecundum duplex forum. ſ. iudiciale & pœnitentiale: Et ſecundum hoc eſt dupliciter iudicare. qa in foro iudiciali iudicatur ſecũdum allegata: in foro pœnitentiali ſecundum ueritatẽ, & conſcientiã. Si ergo in foro pœnitẽtiali loquamur, quia hoc eſt iudicium ſecundum ueritatẽ, & in conſpectu Dei: dicendũ, ꝙ ſicut dicũt doctores noſtri nec eſt matrimoniũ, nec matrimoniũ iudicãdum. Et cũ huius ſit multiplex rõ, hęc tñ eſt pcipua qa in oĩbus ſcřis requiritur intẽtio uoluntaria faciendi, ꝙ facit eccleſia: qa ergo talis ſecundũ ueritate nõ intẽdebat cõtrahere matrimoniũ, nõ fuit, nec eſt ſacřm. Si autẽ loquamur in foro iudiciali, ubi ſecundum allegata oportet iudicari: ſi probari põt cõſenſus per uerba exteriora, in quibus nõ apparuit euidẽs dolus, matrimonium iudicatur: ſed tamen eccleſia decipitur. Sed nõ eſt deceptio cõ

tra iuſtitiã: quia nõ eſt ibi ignorantia iuris; ſed facti: ergo ſi conſenſus exterior ſine interiori, nõ eſt matrimonium ſecundùm veritatẽ, nec ſecundùm diuinum iudicium, nec ſecundùm conſcientiæ forum; quamuis ille uideatur, & iudicetur ſecundùm iudicium eccleſiaſticum.

Ad illvd, ꝙ primo obiicitur de Magiſtro; patet reſpõſio quoniam loquitur ſecũdùm forum eccleſiaſticũ. Ad illvd, quod obiicitur de iuramento, ſimiliter poteſt dici, quòd ſecundùm iudicium eccleſiaſticũ uel humanum obligatur: ſi tamen dicat̃ obligari ſecundùm Deũ, hoc eſt propter hoc quod Deus talem reputat dignum pęna periurii: ſicut & illum qui iuramentum non implet, & hoc propter ſuam fraudem. Ad illvd, qđ obiicitur de iudicio eccleſiæ. Dicendum, quod eccleſia fallitur; & quamuis contingat ipſum ſeduci a ueritate rei, non tamẽ recedit a ueritate iuſticiæ: quia debet iudicare ſecũdùm allegata. Et ſi tu obiicias mihi, qđ in foro iudiciali cõtra ſeipſum allegat, & unicuique credendum eſt ferenti teſtimonium contra ſe. Dicendum, quod quia eccleſia habet teſtimonium in cõtrarium, & quia etiam tale teſtimonium certitudinis eſt in præiudicium cauſæ matrimonialis, quæ maxime fauorabilis eſt: ideo talis viri teſtimonium non auditur: tamẽ in foro pœnitentię, ſiuę conſciẽtiæ creditur homini confitenti ſuam turpitudinem: quia nihil ibi dicẽdum eſt, niſi turpitudo. Ad illvd, quod obiicitur, qđ fraus non debet alicui patrocinari. Dicendum, quod duo ſunt ibi, ſcilicet, uerbi doloſitas ſiue falſitas, & uera carentia conſenſus. Verbi doloſitas, non patrocinatur, immo obeſt in omni foro, ſiue iudiciali, ſiue pœnitẽtiali; q̃a utrobiq; uel punitur, uel pro punito reputatur. Sed uera carentia hæc eſt, quæ ſuffragatur in conſpectu Dei, ut uerũ matrimonium non ſit. Ad illvd, quod nemo ſcit utrum interius, conſentiant. Dicendum, qđ quia de quolibet præſumendum eſt bonum, niſi manifeſtus dolus appareat: ideo de quolibet præſumendum eſt, quod corde conſentiat: ſi ore exprimat, nec eſt aliud credendum: & ſi nõ ſit ita ignorantia facti in altera perſona, quæ ignorat, coitus excuſatur, ſicut Iacob excuſatur in hoc, quod cognouit Liam; quia credebat cognoſcere ſuam Rachelem. Nec committit ſe diſcrimini, nec ꝑplexitati. Quia.n. prima credi debet conſenſiſſe: iõ ei adhærendũ eſt, & debitũ reddẽdum: & ſic patet totum.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An matrimonium conſummatum diſſolubile ſit?

Consequenter quãtùm ad tertium articulum quæritur de indiſſolubilitate matrimonii: & de hoc duo quæruntur. Primo quæritur de indiſſolubilitate quantum ad matrimonium conſummatum. Secundò quantùm ad matrimonium ratum.

Qvod tale matrimonium ſit indiſſolubile oſtenditur per uer-

uerbum Domini Mat. 19. Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet: ergo tales qui a Deo ſunt coniuncti, ſūt inſeparabiles; q̄a Deus nullos ſeparat. ITEM. Quęcunque ſunt ſeparabilia, plura ſunt. Sed dominus dicit, q̄d uir & mulier non ſunt duo; ſed una caro: ergo non ſunt ſeparabiles. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur ꝑ diffinitionem matrimonii, quā ponit Magiſter in litera, indiuiduam uitę conſuetudinem retinēs. ITEM. Hoc matrimonium eſt ſignum unionis Chriſti, & eccleſiæ ſecundum conformitatē naturæ: ſed illa unio eſt inſeparabilis: ergo &c.

CONTRA. Omne uinculum iterabile eſt diſſolubile: ſed matrimonium eſt uinculum iterabile; quia poſſunt eſſe ſecundæ nuptiæ: ergo eſt diſſolubile. ITEM. Omne ſacramentum perpetuum imprimit ſignaculum in ſubiecto perpetuo; ſed matrimonium nihil imprimit in animam: ergo &c. ITEM. Omnis effectus, cuius cauſa eſt diſſolubilis, ipſe eſt diſſolubilis: ſed cauſa matrimonii eſt mutuus conſenſus, & ille eſt diſſolubilis: ergo &c. Prima pars patet per illud Chryſoſ. quod eiſdem cauſis, q̄bus unumquodque cōſtruitur, per eaſdē deſtruitur. ITEM. uir tenetur uxori ex uinculo matrimonii reddere debitum; ſed ex mutuo conſenſu poſſunt ſe perpetuo abſoluere: ergo ſimiliter ex mutuo cōſenſu matrimoniū diuidere. Similiter ex lege matrimonii tenentur in ſimul cohabitare, & poſſunt diuerſas religiones ex communi conſenſu intrare: ergo &c.

RESOLVTIO.

Vtroque coniugum ſuperſtite; nequaquam diſſolui poteſt matrimonium; Deo ita inſtituente.

RESPON. Dicendum, quod matrimonium eſt inſolubile extremis manentibus; ſed ipſis corruptis, uel eorum altero ſoluitur; quia non manet ligatio, niſi et maneant quæ ligātur. Extrema autem ſunt deſtructibilia; quia ſunt extrema ratione ſexuum, non animarum: & quia ſexus reſpicit diſpoſitionem a parte corporis, & ita uitam corporalem; dico quod rectè matrimonium dicitur uinculum indiſſolubile; ſed non perpetuum.

ET PER hoc patet reſponſio ad duo prima: obiiciūt enim ac ſi uinculum eſſet ꝑpetuum. Ratio autem huius inſolubilitatis diſpoſitiue uenit ab eius ſignificatione; quia ſignificat unionē indiſſolubilem, ſcilicet Chriſti, & eccleſiæ ſecundùm conformitatem naturæ: ſed effectiue uenit ab inſtitutione: quia ſic Deus inſtituit, ut amplius non ſoluantur, dum uiuunt. ET PER hoc patet reſponſio ad illud de conſenſu: quia nō eſt tota cauſa matrimonii. Vnde ſi eſſet tota cauſa, bene obiiceret: ſed ulterius ē ibi diuina inſtitutio. Verumtamē illud non bene ſoluit; ꝓ eo quod ſi duæ cauſæ concurrunt ad eundem effectum, altera deſtructa non manet effectus: & ideo ſi ad matrimonium cum inſtitutione diuina concurrit conſenſus, uidetur &c. Dicēdum ergo, quod eſt cauſa introducens tantum, & introducens & cōſeruans. Quādo ergo dicitur, quod ſi deſtruitur cauſa, & effectus; uerum

tur pereunt: alij iudicantur, et regnant; alij non iudicantur, Matth.
& regnant. Iudicantur & pereunt, quibus dominica in- 25.
clamatione dicetur, Eſuriui, & non dediſtis mihi manduca-
re, &c. Non iudicantur, & pereunt, quibus dominus ait,
Qui non credit, iam iudicatus eſt. Eorum enim damnatio to Ioã. 3.
ti Eccleſię nota eſt & certa, & ideo dicuntur tunc non iudi-
cari, quia ad conſpectum diſtricti iudicis cum aperta damna
tione ſuæ infidelitatis accedent. Qui verò profeſſionẽ fidei ſi Iacob.
ne operibus habent, iudicabuntur, & peribunt. i. redarguen 2.
tur vt pereant. Qui verò nec fidei ſacramenta tenuerunt,
increpationem iudicis in ſe fieri non audient; quia infidelita
tis ſuæ tenebris pręiudicari, eius, quem deſpexerant inuectio
ne redargui non merentur. Illi aũt ſaltem uerba iudicis au-
dient, qui eius fidẽ ſaltẽ verbo tenuerunt. Illi aũt in damna-
tione ſua æterni iudicis, nec verba percipient, qui eius reue-
rentiã, nec verbotenus ſeruare voluerunt: & ideo illi iudi-
candi, ſed iſti non iudicãdi dicuntur. Ex electorum verò par
te alij iudicantur, & regnãt. ſ. qui vitę maculas lachrymis
tergunt, & eleemoſynarum ſuperinductione operiunt: qui-
bus iudex veniens in dextera conſiſtentibus dicet, Eſuriui,
& dedi. mi. man. Alij aũt non iudicantur, & regnant, qui ẽt
præcepta legis perfectione virtutum tranſcendunt: quia nõ
hoc ſolum quod lex præcipit, implere contenti ſunt, ſed &
quod ad perfectionem cõſulitur, implere ſtudent. De quibus Eſai. 3.
propheta ait, Dominus ad iudicium veniet cum ſenatoribus Prou.
populi ſui. Et Salomon de Eccleſiæ ſponſo loquens ait, Nobi ult.
lis in portis vir eius, quando ſederit cum ſenatoribus terrę. Iob. 36
Et Iob ait, Non ſaluat impios, & pauperibus iudicium
tribuit. Hi ergo rectè ſub generali iudicio non tenentur, ſed
iudices veniunt: quia & præcepta generalia viuendo vice-
runt, & oĩbus relictis Chriſtum ſecuti ſunt. Rectè pauperi-
bus iudicium tribuit; qui quanto huic mundo magna humi-
litate deſpecti ſunt, tantò tunc maiori culmine poteſtatis ex
creſcent. De talibus dicitur, Qui vicerit, dabo ei ſedere me-
cũ in throno meo; ſicut & ego vici, & ſedi cum patre meo in
throno eius. Vincens dominus cum patre, in throno ſedit;
quia poſt paſſionis certamen & reſurrectionis palmã, quòd

ꝙ probabilior eſt illa opinio, ꝙ dęmones non erunt tortores in pœna poſt iudicium, quoniam ipſi erunt totaliter abſorpti pœna; & illud, quod dicitur, quod erunt tortores ſolum ſecũdum ſtatum ante iudicium intelligitur eſſe uerum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An Apoſtoli iudicabunt?

AD intelligentiam pręſentis diſtinctionis ſecundo duo, quæ determinat Magiſter in ea, duo principaliter quęruntur. Primò q̃ritur de iudicãtib. & iudicãdis. Scd̃ò de igne, q̃ pcedit faciẽ iudicis. Circa primum q̃runtur quatuor. Primò quãtum ptinet ad iudicãtes q̃runtur duo. Primò q̃ritur, utrũ apoſtoli iudicabunt. Secundò, utrũ iudicabunt angeli. Similiter ſcd̃ò quãtum ad iudicandos duo q̃runtur. Vbi tertio q̃ritur, utrum oẽs iudicabuntur tã boni, quã mali. Quartò, utrum Angeli iudicabuntur.

VTRVM Apoſtoli iudicabũt. Circa quã ſic proceditur, & oſtenditur, ꝙ Apoſtoli iudicabunt. Matth. 19. Sedebitis ſup ſedes duodecim iudicantes duo, &c. Si dicas, ꝙ ſolum aſſiſtent iudici, & nõ iudicabunt. Cõtra. Mat. xii. dominus loquẽs de Apoſtolis Iudæis dicit. Ipſi iudices ueſtri erunt. Glo. ibi dicit, ꝙ habebunt auctoritatẽ iudicãdi. ITEM. Hoc oſtẽditur rõne, q̃a ſi ſolum iudicabunt cõparatione, hoc non eſſet cõparatiua p̃rogatiua; mali. n. iudicabunt cõparatione: ſecundum ꝙ dicitur Mat. xii. Viri Niniuitæ, & Regina Auſtri ſurgent in iudicio cõtra generationẽ hãc. ITEM. Hoc uidetur rõne, quia dominus iõ dedit iudicium filio, q̃a ipſe cũ eſſet iuſtus, iudicatus eſt tanq̃ Ipius. Iob. 36. Cauſa illius quaſi impii iudicata eſt, iudicium cauſamq; recipiens. Sed Apoſtoli cum eſſent iuſti, iudicati ſunt quaſi impii; ergo pari rõne modo iudicaturi sũt. ITEM. Quãuis Chriſtus eſſet redemptor, ac ſaluator noſter, ipſe tamen ſalutem aĩarum nobis per prædicationem Apoſtolorum diſpenſauit; ergo ſi gloria debet gratię reſpondere, uidetur ſimiliter, quod per Apoſtolos proferat ſnĩam retributionis.

CONTRA. Act. x. Ipſe eſt, q̃ conſtitutus eſt a Deo iudex uiuorum, & mortuorum, ergo ipſi ſoli Chriſto debetur iudiciũ; non ergo Apoſtolis. ITEM. Iudex debet eſſe immunis a peccato, ita ꝙ ipſe nõ cõmittat, ꝙ in altero dãnat; ſed ſolus Xp̃s fuit abſq; omni cõtagione peccati; ergo ipſius ſolius eſt iudicare. ITEM. Quæritur, quare Apoſtolis magis attribuitur poteſtas iudiciaria quã aliis ſanctis, cum dicatur Sap. 3. Iudicabunt ſancti nationes, & dominabuntur populis. ITEM. Si oẽs Apoſtoli habebunt poteſtatem iudiciariam, quare dicit ſuper ſedes duodecim? quia ſecundum hoc cum Paulus nõ fuerit de duodecim, uidetur quod ad ipſum nõ pertineat iudicare. ITEM. Cum non habeant poteſtatem ſuper alias tribbus, quã ſuper tribbus Iſrael, quomodo dicit iudicantes. xii tribbus Iſrael?

RESOLVTIO.

Iudicabunt & ipſi: non tamen eo modo quo Chriſtus; ſed dignitate quadam.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ iudex in aliquo dr̃ duplici rõne. Aut q̃a ipſius eſt ferre ſnĩam, aut q̃a aſſiſtit ferenti, ſecũdũm ꝙ aliqui iudices aſſiſtũt, & quodãmodo conſulunt iudici principali. Qui ergo fert ſnĩam, ille eſt iudex principalis: & talis eſt ſolus Chriſtus: ſicut patet Mat. 25. vbi exprimitur, q̃uo feret ſnĩam. Qui aũt aſſiſtunt iudici, ẽt nomẽ, & dignitatẽ iudicãtis ſortiũtur: & tales ſunt uiri ꝑfecti, q̃ ultra opera neceſſitatis p̄ceptorum ſupererogauerunt ꝑfectiõnẽ cõſiliorũ: tales ãt ſunt Apoſtoli principaliter tanq̃ capita, & eorũ ꝑfecti imitatores. Aſſiſtẽtia ãt illa non erit ad cõſulẽdũ, q̃a dñs cõſilio nõ indiget: ſed erit tanq̃ ad quendã honorẽ, & appropinquationẽ ad iudicẽ, quã poſſumus appellare iuxta uerbũ dñi honorabilẽ cõſeſſionẽ. Rõ aũt huius honorabilis cõſeſſionis meritoria eſt ꝑfectio ſupererogationis: rõ aut finalis eſt ad cõdẽnationẽ malorũ ex uitæ ſuæ cõparatione, & ad gloriã Chriſti ꝑ ſnĩæ eius iudicis approbationẽ: ſnĩam. n. dñi, ut iuſtã approbabunt, & malorũ uitã ſua cõparatione condemnabunt. Et ex his patent rationes ad primã partẽ. Cõcedo. n. ꝙ q̃dã dignitate iudicabũt, nõ tamẽ ut Chriſtus. Rões ad oppoſitũ ſimiliter patẽt: cõcludunt. n. ꝙ ipſorũ non ſit ferre ſententiam.

AD ILLVD vero, qđ q̃ritur, quare magis Apoſtoli, & in xii. numero, patet reſponſio ex dictis ꝑ Apoſt. n. duodecim oẽs uiri ꝑfecti intelligũtur, & trib. xii. uniuerſitas iudicãdorũ. Sed cũ ſeptẽnario numero uniuerſitas deſignetur, quare nõ dixit ĩ vii. numero? Reſp. Dicendũ adhoc, ꝙ in vii. notatur uniuerſitas, q̃ cõponitur ex tribus, & quatuor. Iſta in ſe ducta faciũt xii. numerum. Rõ ãt quare magis xii. quã vii. duplex eſt. Literalis, q̃a ad Apoſtolos loquebatur, q̃ erant xii. Myſtica, quia xii. eſt numerus abũdãs: partes. n. eius ſuperexcreſcũt: & rurſus diuiditur in duos ſenarios, in quo ſignificatur ꝑfectio in duplici uita. ſ. in actiua, & cõtẽplatiua cũ ſupererogatione conſiliorum: & iſta eſt, q̃ uendicat ſibi iudiciariam ꝑtãtẽ, uel dignitatẽ: ergo &c.

QVAESTIO II.

An etiam Angeli iudicabunt?

VTRVM Angeli iudicabũt. Et ꝙ ſic, videtur. Matt. 25. Cum uenerit filius hoĩs &c. ibi ſubiungitur de Angelis. ITEM. 1. Tim. 6. In aduẽtu domini noſtri Ieſu Chriſti. Gl. Veniẽtis cũ Angelis. Idẽ hr̃ in pluribus locis, & in Textu, & ĩ Glo. ITEM. Rõne vr̃, q̃a Angeli nunquam peccãt: ergo magis ſunt idonei iudicare, quã Apoſtoli: ergo ſi Apoſtoli iudicabunt, & Angeli: immo multo fortius. ITEM. Sicut ſe habent boni hoĩes ad malos, ſic boni Angeli ad malos. Si ergo boni homines iudicabunt malos, & boni Angeli debent iudicare malos.

CONTRA. Io. 7. Poteſtatem dedit ei iudicium facere, q̃a filius hoĩs eſt: ſed Angeli nõ cõicant in humana natura: ergo nec in iudiciaria poteſtate.

Item.

Si poſt iudiciũ dæmones præerunt hoibus ad puniẽdum.

Et ſolet quæri, Vtrum inferno malis ad puniendum præſint dęmones poſt iudicium, quos carnifices tortoreſque animarum ſcriptura appellat, Apoſtolus dicit, quod Chriſtus tunc euacuabit omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem. Dum.n.durat mundus, angelis angeli, dæmones dæmonibus homines hominibus pręſunt. Sed omnibus collectis, iam omnis prælatio ceſſabit. Hinc quidam putant poſt iudicium dęmones non habere poteſtatem cruciandi homines, ſicut modo. Sed vt dæmones virtute Dei cruciari ſine creaturæ miniſterio aſſerunt, ſic reprobos homines ibi non per operationem dæmonum, ſed virtute diuina tantum ęternis ſubijci cruciatibus. Præmiſſa tamen auctoritas non id cogit ſentire: quæ & ſi aſſerat tunc, nec dęmones dæmonibus, nec homines hominibus præeſſe, non definit tamen, an dæmones pręſint hominibus ad torquendum. Vnde quibuſdam videtur eos ſic extare hominibus tortores in pœna, ſicut extiterunt incentores in culpa. 1.Cor.1

SVpra egit Magiſter de reſurrectione. In hac parte agit de diffinitione Dei. Diuiditur aũt hæc pars in duas. In prima nãq; agitur de iudicio. In ſecunda de ſtatibus cõſequẽtibus ad iudicium, infra. Diſti.xlix. *Poſt reſurrectionem facto vniuerſo, &c.*] Prima pars habet duas. In prima agit de mõ, ſcđm quẽ iudiciũ illud dabitur. In ſecunda uerò determinat de poteſtate, & forma ipſius iudicis, infra. Diſt. xlviii. *Solet etiam quæri, in qua forma, etc.*] Prima pars habet duas. In prima parte determinat modũ iudicii quantum ad ea, quæ ſunt de ipſo iudicio. In ſecunda uerò ordinem quantum ad annexa, ibi. *Cum autem in euangelio legatur, &c.*] Prima pars habet duas. In prima determinat modũ publicationis. In ſecũda modum dignitatis, ibi. *Non autem ſolus Chriſtus iudicabit, &c.*] Vbi etiã eſt ordo eorum, qui iudicabuntur, erunt.n.in iudicãdis ordines. Similiter ſecunda pars, in qua determinat ordinẽ quantũ ad annexa, habet duas partes: & quia antecedunt q̃dam, ut præmiſſio angelorum, & ignis: & quædã ſequuntur, ut cruciatio damnatorum: ideo primo determinat, quæ erunt illa, quæ præcedent iudicium, & quis erit ordo. Vbi oſtendit, quod aduentum Chriſti præibunt angeli, præibit nihilominus ignis conflagrationis. Secundò, utrũ miniſterium dęmonum in torquẽdo ſit futurum poſt iudicium, ibi. *Et ſolet quæri, vtrum in inferno, &c.*] Et ſic hic duo tanguntur. Primum eſt de ordine iudicii. Secundum uerò eſt de his, quæ annexa ſunt; & maximè

Item. Executor ſnīæ non dicitur eſſe iudex, ſed miniſter: ſed Angeli ſnīam exequētur, quia mittēt in caminum ignis. Matt. 13. ergo &c. Item. Poteſtas iudiciaria data eſt Apoſtolis, q̃a iudicati ſunt à domino: & q̃a uita eorum cōparata malis ipſos oſtendet reprobos, ſed neutrū eſt in Angelis: ergo &c.

Resolutio.

Iudicabunt quidem approbatiuè, et miniſtratiuè; ſed nō poteſtatiuè.

Resp. Dicēdum, q̄ ſicut dictū eſt, iudiciaria poteſtas triplici ex cā dicitur eſſe cōicata Apoſtolis, ſ. rōne cōparationis, approbationis ſnīæ, & honorabilis cōfeſſionis. Rōne cōparationis iudiciū erit hoīum malorū, & bonorum tm̃. Rōne approbationis erit bonorū hoīum, & angelorum tātum. Rōne cōfeſſionis honorabilis pfectorum tantum. Vnde dicēdum, qđ ppriè loquēdo iudiciaria poteſtas nō erit in Angelis. Si āt dicat in eis eſſe: intelligēdum eſt rōne approbationis. Auctoritates autē illæ, q̃ dicūt, q̄ dominus ueniet cum angelis, intelligēdę, q̃a ueniet cum angelis non iudicantibus, ſed miniſtrantibus.

Ad illud, qđ obiicitur, q̄ magis debetur angelis, q̃a ſunt ſine peccato. Dicendum, q̄ hæc non eſt ratio operādi iudiciariā poteſtatem: ſed magis iſta eſt ratio, ſcilicet ſeruare ipſa conſilia: & quia perfecerunt conſilia, & fuerunt conformes Chriſto in uera perfectione. Ad illud, quod obiicitur ultimò. Dicendum, q̄ poteſt concedi, q̄ angeli mali iudicentur comparatione bonorū, ſed non pōt concedi, q̄ hoīes. Vel dicendū, q̄ illam comparationem faciet ſupererogatio: & illa iterū comparatio hēt fieri in his, qui poſſent ſibi uideri boni eſſe, quod non eſt in Angelis malis.

Quaestio III.

An omnes tam boni, quam mali iudicabuntur?

Qvantvm ad iudicandos q̃ritur, utrū oēs iudicabunt tā boni, quam mali. Et q̄ oēs hoīes, uidetur. 2. Corint. 5. Oēs aſtabimus ante tribunal Chriſti, ut recipiat unuſquiſq; &c. Item. Iſa. 45. Egredietur de ore meo iuſtitiæ uerbū, & mihi curuabitur oē genu: ergo ſi hoc eſt in iudicio, patet &c. Item. Sācti, q̃ modo ſunt in beatitudine in die iudicii iudicabuntur, & mali, q̃ ſunt in inferno: ergo & oēs. Alia rōne uidetur, quia iudicium fiet ad manifeſtationē diuinæ iuſtitiæ: ergo ſi iuſtitia Dei ibi potiſſime manifeſtatur, ergo quātū ad oīa merita & oēs merētes; ſed nō eſt creatura rōnalis, q̃ non ſit digna bono, uel malo; ergo omnes debent iudicari.

Contra. Videtur, q̄ nullus bonus debeat iudicari, q̃a Io. 3. dicitur. Qui credit in eū, non iudicatur. Et rurſus. 6. In iudiciū non ueniet; ergo &c. Item. Saltē, uidetur, q̄ non iudicabuntur boni pfecti, q̃a iudicantis non eſt iudicari; ſed iudicare. Et uiri pfecti in die iudicii erunt iudices; ergo &c. Item. Qđ nullus infidelis, uidetur; q̃a Ioā. 3. Qui nō credit, iā iudicatus eſt; ſed qui iudicatus eſt, iterū non dēt iudicari; ergo &c. Item. Videtur, q̄ nullus paruulus, quia

paruuli nihil boni, nec mali operati ſunt, nec meruerunt: nec in igne cremabuntur: ſi ergo iudicium eſt ſecũdum merita, & ad pœnã ignis, uel gloriã, patet &c.

RESOLVTIO.

Iudicabuntur boni: iudicabũtur mali; ſed iudicio inæquali: quia hi iudicio condemnationis; illi uerò præmiationis.

RESP. Dicendum, ꝙ iudicium dr̃ tripliciter. ſ. cõiter, propriè, & appropriate. Iudicium cõiter dr̃ collatio manifeſta meriti ad p̃mium. Iudicium proprie dicit̃ diſcuſſio meritorũ, & prolatio cum quadã diſcuſſione, & ſnĩæ diffinitione. Iudiciũ appropriate dicitur ipſa condẽnatio: unde iudicatus dicitur condẽnatus. Primo igitur modo omnes iudicabuntur, quia oẽs cõuenient: & patebit qũo de oĩbus retribuet ſecundum merita. Et hoc eſt, ꝙ dicit Apoſt. Oẽs manifeſtari oportet. Secundo modo prout dicitur iudicium diſcuſſionis, nõ oẽs iudicabuntur, ſed erunt quatuor ordines, ſicut diſtinguit beatus Greg. & Magiſter ponit in litera. Tertio modo ſecũdum ꝙ dicitur iudicium cõdẽnationis, iudicabuntur mali ſolũ: & iſtud iudicium incipit in p̃ſenti ꝑ executionẽ in infidelibus, & ꝑ expoliationẽ in dæmonibus, & cõſummabitur in futuro. Vnde iudicium nõ iterabitur, ſed conſummabitur: & ſic patent omnia.

QVAESTIO IIII.

An etiam Angeli iudicabuntur?

VTRVM Angeli iudicabũtur. Et ꝙ ſic, uidetur. Iob. 40. loquitur de Behemoth. Spes eius fruſtabitur eum, & cunctis uidẽtibus p̃cipitabitur: ergo in conſpectu oĩum iudicabitur: ergo & alii dæmones pari ratione.

ITEM. 1. Cor. 6. Neſcitis, q̃m Angelos iudicabimus? Si ergo Angeli iudicabuntur a ſeruis Chriſti, multomagis ab ipſo Chriſto.

ITEM. Dæmones plus habẽt de ſtatu uiatoris, q̃ habeant hoĩes dãnati: q̃a poſſunt demereri, & peccare: ergo magis indigẽt iudicari, quã hoĩes. ITEM. Dæmones ſunt nobis participes in culpa: ergo & in pœna, & ĩ ignominia: & hęc erit potiſſime in iudicio: ergo ſicut erũt ĩ eodẽ ſupplicio: ita erunt in eodem iudic.

CONTRA. Ioã. xvi. Princeps huius mũdi iã iudicatus eſt: ſed Deus nõ iudicabit bis in idipſum: ergo &c. ITEM. Illi ſoli iudicabuntur, cõtra quos feretur ſnĩa: ſed ſnĩa ſolum dabitur contra hoĩes, nõ contra dęmones, ſicut patet Mat. 25. Ite maledicti &c. ITEM. Qđ eſt certum, non ẽ aſſerẽdum in dubium: ſed certum eſt dęmones eſſe dãnatos, cum de cœlis proiecti ſint: ergo non debent amplius iudicari.

ITEM. Sicut mali homines expectant iudicium, ita & boni: ergo ſi dæmones expectãt iudicium, pari ratione & Angeli ſancti: ſed Angeli ſancti habent totam gloriam ſuam; ergo &c.

RESOLVTIO.

Adhuc & dæmones iudicabuntur, ſed non iudicio diſcuſsionis.

RESPOND. Priori diſtinctione ſuppoſita, ꝙ dæmones iudicabuntur iudicio cõdemnationis, ſed nõ diſcuſſionis. Rõ ãt cõdẽnationis uenit tum ex parte iuſtitiæ Dei, tum ex parte gloriæ Chriſti, tum ex parte cõfirmationis ſupplicii. Ex parte iuſtitiæ

tiæ Dei, q̃a ſicut iudicium hominum uniuerſale fiet, ut iuſtitia Dei hoībus innoteſcat, & appareat; ſic etiam iudicium Angelorum, & condēnatio fieri dēt. Ex parte gloriæ Chriſti, quia Chriſtus triumphauit de diabolo, & iudicatus fuit a mēbro diaboli ad ſuggeſtionē eius: ideo dēt auctoritatem iudiciariā ſup ipſum accipere. Ex parte meriti: quia enim participes fuerunt culpæ humanæ, debent & participes eſſe contumeliæ, & pœnæ, Ex parte ſupplicii cōſumandi: ſicut enim omnes hoīes expectāt iudicium uel ad conſummationē gloriæ, uel pœnæ, Ita & dæmones iudicium non debent euadere, ut ſi quid pęnarum eis deeſt, ſuppleatur plenè: unde ſimul inuoluentur cum aliis damnatis, & ſimul incarcerabuntur, ac p hoc ad iudicium deducentur, & iudicabuntur, ſicut rationes oſtendunt.

Ad illud, quod obiicitur, ꝙ iam iudicatus eſt. Dicēdum, ꝙ iudicatus dicitur, q̃a poteſtas eſt ei aliquo modo ſubtracta quantum ad bonos, ſed non oīno. Ideo oportet tunc eius iudicium conſumari: ſicut prius de infidelibus tactum eſt. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ non eſt afferendum in dubium, ꝙ eſt certum. Dicendum, ꝙ non adducetur in dubium, ſed quod certum eſt certius faciet eſſe Deus, & confirmabit: nec eſt tātum ad certificandum de culpa, ſed etiam ad conſumandum pęnam. Ad illud, ꝙ obiicitur de Angelis bonis. Dicendum, ꝙ Angeli boni iudicabuntur iudicio retributionis; conſumabitur enim gloria in ipſis ſaltem quantum ad accidentale præmium: & ſic ceſſabit miniſterium; & ſic patet totum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

Quid ſit ille ignis, qui ante faciem iudicis præcedet, & conflagratio fiet?

Consequenter quantum ad ſecūdā partem diſtinctionis quæritur de igne, qui præcedit faciem iudicis, per quem fiet conflagratio. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primò quæritur de eius quidditate. Secundò de uirtute. Tertiò de extenſione. Quartò de ordine ignis illius ad ea, quæ fient in iudicio.

Circa quam ſic proceditur, & oſtēditur, quod ille ignis ſit elementum, quia dicitur Geneſ. 2. Requieuit Deus die ſeptimo ab omni opere, ꝙ patrarat: ubi Glo. & Sancti dicunt, ꝙ hoc intelligitur quantum ad productionem nouarum creaturarū; ergo uidetur, ꝙ tunc non producat ignem nouum. Item. Ratione uidetur, quia natura non facit per plura, quòd poteſt facere per pauciora; ergo multo fortius nec Deus; ſed totum poteſt fieri per iſtum; ergo &c. Item. Ratione oſtenditur per ſimile, quia facta eſt purgatio mundi per aquam, & illa aqua non fuit de nouo creata, nec alterius naturæ, quam aqua, quæ dicitur elementum; ergo &c. Item. Auguſt. de Ciuitate Dei xxi. dixit. Figura huius mūdi mundanorum ignium cōflagra-

QVAESTIO III.

Quouſque ignis conflagrationis aſcendet?

DE illius ignis extenſione, de qua ſup illud .ii. ad Theſ. i. In flāma ignis dātis uindictam &c. dicit Glo. Præcedet ignis in mundo, qui tātum aſcēdet, quā tum aqua in diluuio. ITEM. Beda ſuper illud .ii. Petr. iii. unus dies &c. Glo. tantum aſcendet ille ignis, quātum aqua altior ſuper oēs mōtes. ITEM. Rōne uſ, quia purgatio illa eſt pp peccatum: ergo dēt ſe ſolū extendere ad habitationē peccantium; ſed hoc ē in aere caliginoſo, de quo conſtat ꝙ non ē ſuper oēs montes plus q̄ xv. cubitis: ergo &c. ITEM. Ille ignis nō extēdet ſe ſecundum totā uirtutem, ſed ſecundum diuinum imperium, ſicut aqua diluuii; ſed diuinum imperium noluit, qđ aquę ultra procederēt quàm .xv. cubitis ſuper montes: ergo ſimiliter uidetur de igne. Aut ſi non: q̄ritur, quare non.

CONTRA. Vr̄ qđ ultra uſque ad cęlos, q̄a dr̄. ii. Pe. ulti Cœli ardētes ſoluent: ergo ſi ſoluent illo igne, uſ ꝙ aſcēdet uſque ad cęlum. ITEM. Vr̄ ꝙ ſaltē uſque ad phærā elemētorum ultimā; quia dicit ibi Glo. qđ quatuor elementa ille maximus ignis abſumet. ITEM. Ratione uſ; quia ignis hēt uirtutem innouandi: ergo ſi omnia corpora innouabunt ſcilicet cęleſtia, & elementaria, patet &c.

RESOLVTIO.

Vlterius quàm aqua diluuij aſcenderint.

RESP. Dicendum, ꝙ ille ignis aſcendet tantum, quantum durant corpora conſumptibilia, & paſſibilia: & quia corpora cęleſtia non ſunt receptibilia alienę impreſſionis. Et dico qđ quantum durat ſpatium continēs elemēta, aſcēdet flāma, & ulterius nō procedet; unde dico ꝙ non aſcēdet uſque ad ſydera plus tn̄ aſcendet quam aqua diluuii.

AD OBIECTA uerò dicendum, ꝙ duplex ē purgatio. Vna q̄ fit a fęditate peccati: alia vero a uetuſtate corruptionis. Dico ergo qđ fęditas culpę ſe extēdit p aerē caliginoſum, q̄a in ipſo aere fit peccatum; & q̄dam fęditas cōtrahitur in loco ex peccato, & ēt fumo ſacrificiorū idolorum quodā mō ē aer infectus; & quantum ad iſtā purgationē, tn̄ aſcēdet, q̄tum aqua diluuii. Alia purgatio ē a uetuſtate corruptionis, ſiue naturę corruptę: & hæc ē in cæteris elementis, q̄ dēnt eſſe incorruptibilia poſt reſurrectionē. Et q̄tū ad hāc aſcēdet uſq. ad vltimū ſphęrę ignis.

ET ſcđm has duas purgationes ſoluuntur obiectiones factę de purgatione. AD ILLVD, qđ obiicitur de innouatione. Dicēdum, ꝙ duplex eſt innouatio. Vno modo per abiectōnē, alio modo per additionem, & melioratione. Primo mō eſt in corporibus elementaribus, in quibus purgabuntur qualitates corporales. Secundo modo in corporibus cœleſtibus, q̄bus augebit lumē. Prima innouatio eſt per operationem ignis, qui abiicit: & purgat: ſecunda ſine: & ſic patet illud. AD ILLVD, quod dicit beatus Petrus, quod cœli ardentes ſoluentur. Dicendum, ꝙ hoc non eſt intelligendum

dum de illis, qui ſunt incorruptibiles, & non corrumpuntur: ſed intelligendum eſt de cęlo aereo, & igneo, quos uocat ſcriptura cœlos, ſecundum illud Matt. xiii. Volucres cœli comederūt illud. Si uero inueniatur, quod ſtellæ cadent de cœlo, intelligitur de cœlo aereo: & ſtellę uocantur ibi a ſimili, quia habent ſimilitudinem ſtellarum; & ſecundum uulgarem opinionē dicuntur ſtellæ cadere, quoniam a ſuperius deſcendunt: & ſcriptura cōformat ſe modo cōmuni loquendi; tunc autē maxime fiet talis impreſſio, quia ignea qualitas abūdabit: & hoc faciet dominus ad terrorem peccatorum.

QVAESTIO IIII.

An ignis conflagrationis præcedat, uel ſequatur iudicium.

DE ordine iſtius ignis ad ea, quæ fient in iudicio. Et q̄ritur, utrū ille ignis præcedat iudiciū, aut ſequatur. Et quod p̄cedat, uidetur per auctoritatē Pſalm. Ignis ante ipſum p̄cedet &c. ITEM. Iſa. ult. Dominus in igne ueniet, ſed aduentus eſt ante iudicium: ergo & ignis ante iudicium p̄cedet ITEM. Ratione uidetur, quia ille ignis purgabit electos, ſicut dicitur Mala. iii. Ipſe ſedebit conflans, & emundans argentum. Sed in iudicio neceſſe ē, quod omnes electi pręſententur iudici purgati, & emundati: ergo &c.

CONTRA. Aug de ciui. Dei. xx. in fine ponit ordinem illorum, quæ erunt in iudicio: & dicit quod conflagratio erit poſt iudicium. ITEM. Aug. dicit. Iudicatis impiis, & in ęternū ignē miſſis, figura huius mundi mūdanorum ignium conflagratione peribit. ITEM. Conſtat ſecūdum quod dicitur. i. ad Theſ. 4. Dominus inueniet multos uiuos, deinde nos q̄ uiuimus &c. ITEM. Conſtat ꝙ ignis conflagrationis, cum totum cōſumat, non peribit. ITEM. Ignis conflagrationis eſt ordinatus ad innouationem, ita quod purgando innouat; ſed innouatio ſeqtur iudicium, ut patet Apoca. xxi. ergo &c.

RESOLVTIO.

Quidam præcedet ad purgandos electos: quidam ſequetur ad innouationem mundi; & hic damnatos tandem cruciabit.

RESPONDEO. Ad hoc uoluerunt quidam reſpondere diſtinguendo iudicium, dicentes qđ eſt iudicium diffinitionis, & illud præcedit ignem, quia ante dabitur ſentētia cōtra malos, q̄ ueniat ignis. Et eſt iudiciū executionis; & illud ſequetur ignē, quia reprobi illo igne inuoluentur, & ad infernum deducētur. Sed hæc reſponſio non poteſt ſtare; quia Aug. dicit, quod iudicatis impiis, & in ęternū ignē miſſis, figura huius mundi mūdanorum ignium conflagratione peribit. Alii reſpondent diſtinguendo duplicem effectum ignis huius, ſcilicet purgare, & innouare. Ratione purgationis præcedet, ratione innouationis ſequetur; & ſecundum hoc ſoluunt rationes ad partes oppoſitas. Sed nec illud uidetur poſſe ſtare, quia gnis purgando innouat. unde iſti effectus ſunt cōiuncti non diuiſi: & ideo ſi natura ſe habent ſecundum ordinem,

multiplicationē, & actionē. Cōcedendę ſunt igitur rationes ꝓbantes, qđ non creabiť nouus ignis; ſed ex eis nō habetur, qđ ſolum per ignē, qui eſt in ſphæra ſua, fiat.

Ad illvd, qđ obť in contrariū, ꝙ nihil purgat ſeipſum. Dicendum, ꝙ hēt inſtātiam in igne. Et hoc ēt hēt inſtantiā in duobus corporibus, quorū ultimum ꝑ cōflagrationem purgabitur. Ad illvd, quod obť, ꝙ totum ambitum circuibit. Dicēdum, ꝙ tunc ignis diffundeť & multiplicabitur & a ſurſum, & deorſum. Ad illvd, qđ obť, ꝙ deſcendet tunc. Dicendū, ꝙ aſcendet reſpectu ignis, qui eſt in terra: & deſcendet reſpectu ignis, q̄ eſt ſuper terram. Qvod obť, ꝙ uacuū erit. Dicēdum, ꝙ non deſcendet mutādo locum; ſed augendo, & immutando ſecundū uirtutē. Ad illvd, qđ quæritur, quare fiet purgatio ꝑ ignē tantum. Dicendum, ꝙ ratio eſt ex parte purgationis hominū a peccato, & a parte purgationis mundi. A parte purgationis hoīum, quia ſicut in principio ardor regnauit concupiſcētiæ: ſic in ſenectute mūdi frigus auaritiæ: refrigeſcet.n. charitas multorum: & iō quia purgatio fieri dēt ꝑ cōtrariū, ſicut purgatio ardoris cōcupiſcētiæ facta eſt ꝑ aquā: ſic purgatio frigoris malitiæ, & auaritiæ fiet ꝑ ignē. Alia rō eſt ex parte purgationis mundi, q̄a illa eſt ad delēdum hoīem uetuſtū, & nouos hoīes procreandos: hæc āt erit ad totū meliorandum, & meliorem faciem commutandum; & quia ignis urit, & ſubtiliat, aqua non: ideo hæc in igne erit: diluuium uero nō in igne fuit, ſed in aqua.

Qvaestio II.

Quæ erit uirtus ignis conflagrationis, naturalis, an ſupernaturalis.

Vtrvm uirtus illius ignis ſit naturalis, uel ſupra naturā. Et ꝙ ſit naturalis, uť: quia ſicut aqua inundans deleuit oīa, ſic ignis conſumet oīa; ſed uirtus illius aquæ fuit naturalis: ergo ſimiliter & huiuſmodi ignis.

Item. Ignis ꝑ naturā natus eſt multiplicare, & purgare, & ſubtiliare, ut patet: ergo ſi talis erit uirtus illius ignis, patet &c.

Item. Si deť ei uirtus ſupra naturā, aut ē ſpūalis, aut corporalis. Non ſpūalis, ut uť, quia uirtus ſpūalis nō dēt eſſe in corporali ſubiecto, & Deus nihil facit per miraculum, ꝙ non ſit congruū. Si corporalis, q̄ritur quare illam modò non habet.

Contra. Effectus iſte, q̄ dř mundi cōflagratio, & terminatio; eſt ſuꝑ naturā: ergo virtus à qua eſt, ē ſuꝑ naturā. Item. Si fiat ꝑ ignem, qui eſt naturale elementum, neceſſe eſt illum deſcēdere: ſed ignis naturaliter aſcēdit: ergo qđ deſcēdat, eſt ꝑ uirtutē ſupra naturam. Item. Ignis habebit uirtutē meliorandi corpora mundi; ſed hoc non pōt naturalis ignis iſte: ergo &c. Si dicas immo, qđ pōt ſubtiliando. Contra. Vbi eſt ſubtiliatio, & rarefactio, de neceſſitate eſt ibi maioris loci occupatio: ergo ſi ignis ille cætera elementa rarefaciet, neceſſario oportebit maiorem locum occupari; ergo oportebit firmamentum cedere, uel frangi.

nem, tamē tempore ſunt ſimul. Et ideo poteſt dici, ſicut ſup il lud Malach. Purgabit filios le ui: dicit Gloſ. Duos ignes legimus futuros. Vnum, qui purgabit electos; & præcedet iudiciū; alterum q̃ reprobos cruciabit. Secundum hanc Glo. Dicendū, ꝙ ſiue dicantur duo ignes quā tum ad ſubſtātiam, ſiue duo ratione duorum effectuum, dicendus eſt futurus ignis in iudicio ad electorum purgationem, q̃a debet uniuſcuiuſque opus probari, & purgari in igne, ut totaliter ſiſtantur mundati in conſpectu Dei: & hic pręcedet faciē iudicis: & purgando amicos, inflammabit in circuitu inimicos eius. Eſt etiam ignis futurus ad purgationem mundi, & eius innouationem: & iſte (ut dicit) ſequitur iudicium, & exuret faciem mūdi, & purgabit, & deinde reprobos cruciabit. Concedendæ igitur ſunt ratones probantes, quod aliquis ignis præcedet iudicium.

Qvod verò obiicitur, q̃d nullus præcedat, quia dominus inueniet multos uiuos. Dicendum, ꝙ ille ignis erit ad purgationem electorum, non ad conſumptionem: ideo ſicut tres pueri in camino ignis ardentis diuina ſunt uirtute conſeruati illæſi: ſic fiet in illo igne, qui electos purgabit.

DISTINCTIO XLVIII.

De forma, & poteſtate iudicis.

Solet etiam quæri, in qua forma Chriſtus iudicabit. In forma utique ſerui iudicabit; quæ omnibus in iudicio apparebit, ut uideant mali, in quem pupugerunt. Diuinitatem vero eius mali non uidebūt. Vnde Iſaias, Tollatur impius, ne uideat gloriam Dei. Humanitatem uidebunt, ut timeant; diuinitatem uero non, ne gaudeant. Diuinitas enim ſine gaudio uideri non poteſt. Eſa. 26

Qualis apparebit tunc in forma ſerui.

Sed cum in forma humana conſtet eum apparriturum, quæritur an in forma illa glorioſa appareat, ſicut uere eſt, an in forma qualis in paſſione extitit. Quidam putant a malis talem uideri, qualem crucifixerunt, id eſt, infirmum: quia dicit ſcriptura, ut uideant, in quem pupugerunt. Sed aperte Augu. dicit formam ſerui glorificatam, a bonis & a malis tunc uideri: ſic, Cum in forma ſerui glorificata indicantem uiderint boni et mali, tolletur impius, ut non uideat claritatem Dei, de qua Deus eſt, quam ſoli mundo corde uidebunt; quod erit eis vita æterna. Forma ergo humana in Chriſto glo- Zach. 12.

ſto glorificata uidebitur a cunctis: unde & Chriſtus dicitur iudicaturus: quia filius hominis eſt. Ita enim legitur in euāgelio Ioannis, Et poteſtatem dedit ei iudicium facere: quia
Ioā. 5. filius hominis eſt. Non quod ipſe ex uirtute hominis ſit iudicaturus, uel quod ipſe ſolus ſine Patre & Spiritu Sancto ſit iudicium facturus; ſed quia ipſe ſolus in forma ſerui iudicans, bonis & malis uidebitur. Cum ergo pater non iudicat quemquam: ſed omne iudicium dedit filio: non ita eſt intelligendum, quaſi filius ſolus iudicet, et non pater; ſed quia forma filij humana cunctis in iudicio apparebit, non in forma infirma; ſed glorioſa. Iudicabit autem ex uirtute diuinitatis, non ſine patre & S.S. & apparebit terribilis impijs, & mitis iuſtis. Erit enim terror malis, & lumen iuſtis.

Quare ſecundum formam ſerui dicitur Chriſtus ſuſcitaturus corpora.

Et ſicut dicitur Chriſtus ſecundum formam ſerui iudicaturus, propter cauſam præmiſſam, ita etiam dicitur ſuſcitaturus corpora mortuorum ſecundum humanitatem, cum tamen uirtute diuinitatis ſit ſuſcitaturus, non humanitatis. Sed hac ratione illud dicitur, quia in humanitate ſuſcepit, quod eſt cauſa noſtræ reſurrectionis, ideſt, paſſionem & reſurrectionem. Ideo ei aſcribitur ſecundum hominem ſuſcitatio mortuorum. Vnde Auguſt. Per uerbū filium dei fit animarum reſurectio: per uerbum factum in carne filium hominis, fit corporū reſurrectio. Item. Iudicat & ſuſcitat corpora nō pater, ſed filius ſecundum diſpenſationem humanitatis: in qua minor patre eſt Chriſtus. In eo quod eſt filius dei, eſt uita, qua uiuificat animas: in eo quod eſt filius hominis, iudex. Ecce ſecūdum formam humanitatis dicitur ſuſcitaturus corpora, & iudicaturus. Iudicaturus autē, quia illa forma cūctis in iudicio apparebit: & ſuſcitaturus, quia in eadem forma meritum, & cauſam reſurrectionis noſtræ ſuſcepit: & quia ſecundum eandem formā uocem dabit, qua mortui de monumentis reſurgent & procedent. Secundum quod Deus eſt, uiuificat animas, non pater tantum: quia nō tantum pater uita eſt; ſed filius cum eo, & ſpiritus Sanctus eadem uita eſt, quæ pertinet ad animam, non ad corpus.

Corpo

ſidei pollicitatione confirmaſti, hoc æquitate dictante decreuimus, vt ſi illa virum illum omnino (vt dicitur) tenuit, et in eadem voluntate perſiſtit, vt viro illi ſe prorſus deneget nupturam: nequaquam eam inuitam ac renitentem eiuſdem viri cogas coniugio copulari. Idem. Si uerum eſſe conſtiterit, quod nobis legati Iordanis principis retulerunt, ſcilicet quod ipſe coactus, & dolens filiam ſuam nolentem, flentem, et pro viribus renitentem, Rainaldo deſponſauerit: quoniam legum & canonum authoritas talia ſponſalia non approbat, ne ignorantibus leges, & canones nimis durum videatur, ita ſententiam temperamus, vt ſi princeps cum aſſenſu filiæ, id quod cœptum eſt perficere voluerit, concedamus. Sin autem legatus noſter vtraſque partes audiat: & ſi nihil fuerit ex parte Rainaldi, quod amplius impediat, ab ipſo Iordane ſacramentum, quo conſtent hęc, quę dicta ſunt, accipiat. Et nos canonum, & legum ſcripta ſequentes, deinceps non prohibemus, quin alij viro ſi voluerit, prædicta eius filia tantum in domino nubat. Ex his apparet coniugium fieri inter conſentientes, & ſpontaneos, non inter renitentes, & inuitos. Verumtamen qui inuiti, & coactè coniuncti ſunt, ſi poſtea ab aliquo temporis ſpatio ſine contradictione, & quærimonia cohabitauerint, facultate diſcedendi, vel reclamandi habita, conſentire videntur: & conſenſus ille conſequens ſupplet, quod præcedens coactio tulerat.

In libro Pandectarum.

Conſentire autem probatur, qui euidenter non contradicit, ſecundum illud, In ſponſalibus eorum conſenſus exigendus eſt, quorum in nuptijs deſideratur. Intelligitur tamen ſemper patri filia conſentire, niſi euidenter diſſentiat. Item. Sponſalia, ſicut nuptiæ, conſenſu fiunt contrahentiũ. Et ideo ſicut in nuptijs, ita & ſponſalibus patris familias filiam conſentire oportet: quæ ſi patri voluntati non repugnat, conſentire intelligitur.

SVpra egit Magiſter de conſenſu, qui deficit a parte exteriori. Hic agit de cõſenſu, qui deficit defectu interiori, ſcilicet a ratione, uoluntarii: tamen iſte, & præcedens, & interius & exterius deficit. Sed hoc per arctationem dictum eſſe intelligendum eſt. Conſenſus au

tem dupliciter deficit, aut a parte uoluntatis per coactionem, aut a parte rationis per errorẽ. Ideo primò quæritur, utrũ conſenſus coactus faciat matrimonium. Secundò, utrũ erroneus infra xxx. Diſtin. *Nec ſolum coactio impedit, &c.*] Prima pars habet tres partes. In prima ueritatem determinat. In ſecunda explanat. ibi. *Ex his apparet, coniugia fieri, &c.*] In tertia uerò illud, quod determinat circa matrimonium, applicat ad ſponſalia. ibi, *Cõſentire aũt probat, &c.*]

Dub. 1. QVæritur hic de ſitu huius partis; videtur enim malè hic ſituari, quia ſi coactio eſt impedimentum matrimonii: ergo in illo capitulo deberet determinari, ubi agitur de impedimentis matrimonii. Reſpon. Dicendum, ꝙ quia Magiſter agit hic de matrimonio a parte cauſę efficientis, & cauſa efficiens eſt cõſenſus, non quilibet, ſed plenus, & plenitudo cõſenſus deficit ſecundum modos prædictos: ideo hic agit de coactione, & errore: infra vero agit de perſonarum legitimitate: & quia illa multis modis poteſt priuari, & per conſequens matrimonium impediri: ideo inferius agit de multis impedimentis: & hæc eſt ratio, quare tractatus ille ab hoc ſeparatur, quia ratio impediendi venit ex alio genere cauſæ.

Dub. 2. *Nequaquam eam inuitam, &c*] Ponatur, quòd aliqua conſentiat in aliquem per nuncium, & ante aduentum nuncii pœniteat, & nolit conſentire, utrum ſit compellenda. Et ꝙ ſic, uidetur: quia ſi poteſtatem ſuam cõmiſit procuratori, tunc ita ratũ eſt, quia procurator facit; ſicut ſi Papa faceret: ergo ſi procurator, & nuncius conſentiat, quãtumcumque póſtmodum reclamet, videtur qđ ſtet matrimonium. Sed cõtra. Ponatur quod ſtatim ex quo pœnitet, antequã nuncius perueniat, cum alio cõtrahat, conſtat quod matrimonium eſt, cum adhuc alii nõ ſit alligatus: ergo aliud matrimonium non ſtat. Item. Nõ fit matrimonium, niſi per mutuũ cõſenſum: conſenſus aũt mutuus nullus eſt, niſi ſimul ſit actu, uel habitu: ergo ſi pœnitet antequã tunc conſentiat, patet &c. Quæritur ergo, utrum matrimoniũ poſſit contrahi inter abſentes. Reſpon. Dicendum, quod ſi aliquis conſentit in abſentem per procuratorem poteſt fieri matrimonium, non ſolum ſponſalia contrahi: dum tamen cõſtet utrũque conſentire: ſicut in præſentiarum poteſt unus alteri cõſenſum exprimere per interpoſitam perſonam. Quod autẽ quæritur utrum ipſa pęnitente, matrimonium contrahatur. Dicendum, quod reuera ſi nõ ante pęniteat, quam ille conſentiat, res eſt ſalua. Et ſi pęnitet in corde, & reclamet in ſigno in cõſpectu teſtium, ꝑ quos poſſit probari, vtpote negando, uel matrimonium cum alia contrahendo, reuera nõ eſt matrimonium, nec in conſpectu Dei, nec in conſpectu Eccleſiæ, quia conſenſus nõ ſimul concurrunt: maximè ſi fecit quod in ſe fuit, ut reuocatio voluntatis eius ad nunciũ perueniret: & hoc patet, quia ſi ſtatim ex quo pęnitet cum alia contraheret, matrimonium eſſet. Qđ obiicitur

licitur, quod dedit alteri ſuā poteſtatem. Dicendum, quod ſemper intelligitur poteſtatem ad hunc actū dare, cōſenſu in ipſo remanente, q̃ eſt de eſſentia matrimonii interius in facie Dei, & exterius in facie Eccleſiæ.

Dub. 3. *Veruntamen ſi inuiti, &c.*] Videtur dicere, q̃ ſi non reclamat, q̃d eſt matrimonium. Contra. Illud poteſt eſſe ex negligētia; ſed negligentia non ſupplet locum conſenſus: ergo nō uidetur, quod ſit matrimonium. Reſpond. Dicendum, quod ſecundum faciem Eccleſiæ conſenſus præſumptus matrimoniū facit, quando. ſ. probabiliter præſumitur, quod cōſenſus ille ſit maritalis. Hoc autē poteſt eſſe tripliciter; primo modo quando conſentit ore: ſecundò uerò quādo, & ſi non cōſentit ore, tamen uolūtariè cōſentit ī carnale opus, petendo, & reddendo q̃ exigitur: tertio modo quando reclamare poteſt, & habet locum, & tempus, & non reclamat, cōſentire præſumit: & ideo amplius non auditur. Immo in facie Eccleſię pro matrimonio habetur non ꝑꝑ negligentiā, ſed ꝑꝑ cōſenſum, qui credit̄ inclinatus, & uoluntarius ſimpliciter, q̄uis in principio fuerit coactus.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An conſenſus coactus faciat matrimonium?

AD intelligentiam pręſentis diſtinctionis. tria quæruntur. Primò quæritur, utrū conſenſus coactus faciat matrimonium. Secundò, utrum conſentiens in renitentem generet ſibi preiudicium. Tertio, utrum aliquis poſſit cōpelli per præceptum patris ad matrimoniū cōtrahendum.

QVod cōſenſus coactus faciat matrimoniū, uidetur: qa Augu. dicit, q̃ coacta uoluntas; uoluntas eſt; ergo a ſimili conſenſus coactus conſenſus eſt: ſed poſita cauſa ponitur effectus: ergo poſito tali cōſenſu, eſt matrimonium. ITEM. Hoc uidetur ratione per ſimile, quia qui baptizari conſentit timore mortis, baptizatus eſt, & pro baptizato habetur: ergo ſimiliter eſt in matrimonio. ITEM. Hoc uidetur per rationem, quia conſenſus non poteſt cogi, ſed tantum induci: ſed ſicut inducit̄ aliquis minis, ita inducitur blādiciis: ſed ſi aliquis inductus blandiciis conſentiat in matrimonium, matrimonium tenet: ergo ſimiliter ſi inducitur minis. ITEM. Qui negat Chriſtū timore mortis, peccat; ſed nullus peccat, niſi liber: ergo conſentiens in aliquid timore mortis liberè conſentit: ſed conſenſus liber facit matrimonium, ergo qui conſentit timore mortis, &c.

CONTRA. In Decret. de ſponſalibus, & matrimonio. Cum locum non habeat conſenſus, ubi metus, uel coactio intercidit, neceſſe eſt ut ubi conſenſus communis requiritur, coactiōis materia repellatur, ergo &c. ITEM. Conſenſus matrimonialis ſignū eſt cōiunctionis animæ, & Dei: ſed anima nō coniungitur Deo cōſenſu coacto, ergo ſi ſignum eſt congruum, matrimonium non cōtrahitur timore coacto.

Item. Nūquam anima fit ſponſa Dei, niſi uniatur ei per amorem: ergo numquam fit ſpōſa uiri, niſi uniatur ei per amorē; ſed unio quæ eſt per cōſenſum coactum, non fit per amorem; ergo &c. Item in conſenſu matrimonii acquiritur poteſtas in alterutrum; ergo neceſſe eſt ꝙ in conſentiēdo ſint æquales: ſed cum alter cogit alterum ad conſentiendum non ſunt æquales; ergo tali conſenſu non contrahitur matrimonium.

RESOLVTIO.

Si poſt coactionem in carnalem copulam conſenſerint coacti, eſt quidē matrimonium aliter nequaquam

Respondeo. Dicendum, quod conſenſus coactus poteſt eſſe dupliciter, ſcilicet vi, vel metu. Vis eſt maioris rei impetus, q̄ repelli nō poteſt. Metus eſt inſtantis, uel futuri periculi trepidatio. Tunc autem fit uis, quando capitur, ducitur, trahitur inuitus, vel ligatus ipſo reclamāte, & renitēte, hęc ē coactio, in qua non eſt conſenſus. Et in hac oīno non eſt matrimonium. Eſt & alia coactio per metum, ut cū aliquis minatur mortem, vel intentat, niſi conſentiat: & de hac coactione diſtinguunt aliqui, quod talis conſentiens, aut conſentit ore, ſed non corde; & tūc non eſt matrimoniū aliquo modo. Aut corde conſentit, quamuis coactus: & tunc matrimoniū eſt in conſpectu Dei, quia uolūtas coacta voluntas eſt: ſed non eſt in conſpectu Eccleſiæ, quæ præſumit quod talis non cōſenſerit corde: & ideo iudicat, & ſētentiat, vt vterque alteri in domino nubat. Sed certè in iſtud non uidetur conſentire Decretalis prædicta, quæ dicit, quod conſenſus non habet locum ubi metus, vel coactio intercidit. Et ideo diſtinguitur aliter, quòd metus duplex eſt: quidam leuis, quidam iuſtus. Iuſtus, vtpotè q̄ in uirum conſtantem cadere poteſt. Leuis eſt cum quis paruum malum minatur, uel cum talis minatur, de quo pręſumitur q̄d implere non poſſit: & talis metus nō facit conſenſum adeo defectiuum, quòd impediat matrimonium contrahendum, uel dirimat iam contractum: ſed conſenſus cum tali metu facit matrimonium. Tunc autem eſt metus iuſtus, quando aliquis cōminatur damnum mortis, mutilationis, ſeruitutis, & ſtupri. Tunc autem cadit in uirum conſtantem, quando præſumitur probabiliter, ꝙ ille qui minatur poſſit minas implere: non tamen eſſet timēdum ſi ſimplex ruſticus minaretur duci. In hoc metu dicūt iura conſenſum non facere matrimonium. Sed ratio huius ſumitur a diuerſis diuerſimodè. Quidam enim dicunt, quod hoc eſt ex indulgentia iuris. Iura.n. indulgent tales ſeparari. Primū, quia pſumunt conſentientē ore non conſenſiſſe corde: & quia uerbum ſolum dixit, vt pœnam redimeret. Vel etiam ratione finis, quia coacta matrimonia peſſimos exitus conſueuerunt habere. Alii dicunt ꝙ non ex iuris indulgentia: ſed hoc facit defectus liberi, & perfecti cōſenſus, qui debet eſſe in matrimonio; quia ſicut oſtenſum eſt, plenus debet ibi eſſe conſenſus: & hoc uide-

uidetur probabilius: ſi tamen poſt coactionem in carnalem copulam conſenſit, extunc incipit eſſe matrimonium.

AD ILLVD ergo, quod primò obiicitur, quod coacta uoluntas, uolũtas eſt. Dicendum, quòd uerum eſt: ſed nunquam ſufficit talis uoluntas ad faciendum bonum, nec etiam ad contrahendum matrimonium: pro eo quòd Dominus uoluit hoc ſacramentum contrahi per cõſenſum liberum non coactum.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd qui coactus conſenſit in baptiſmum, baptizatur. Reſpondetur, quod baptiſmus eſt opus Dei, non hominum, ſed matrimonium eſt a conſenſu hominum. Aliter poteſt dici, quod non eſt ſimile, quia non tanta libertas ibi requiritur, quanta in matrimonio; totum enim eſſe matrimonii a conſenſu cauſatur. AD ILLVD, quod obiicitur: quòd conſenſus inducitur per blanditias. Dicendum, quòd blanditiæ non ita detrahunt de ratione conſenſus, ſicut minæ: quia blanditiæ ad amorem excitãt, ſed minæ ad terrorem.

AD ILLVD, quod obiicitur, de eo, qui negat Chriſtum timore. Dicendum, quòd facilius eſt peccare, quàm bene facere. Vnde plura exiguntur ad conſtruendum bonum, quàm ad faciendum malum. Præterea. Nullus timor reſpectu peccati perpetrandi poteſt, nec debet cadere rationabiliter in uirum conſtantem. Nam talis timor eſt tantum reſpectu alicuius rei faciendæ, quæ non eſt noſtræ ſaluti contraria, ſicut uir conſtãs rationabiliter prius deberet permittere ſe interfici; quam Deũ negare. Sed non rationabiliter ageret, ſi dimitteret ſe interfici, antequam in aliquid indifferens conſentiret. Matrimonium autem non eſt de his, quæ ſunt ſaluti contraria, uel contra ſalutem: & ſic patet quomodo intelligitur de metu, qui poteſt cadere in conſtantem uirum.

QVAESTIO II.

An conſentiens in renitentem, præiudicet ſibi, ut cum alio contrahere non ualeat.

VTRVM conſentiens in renitentem, generet ſibi præiudicium, ut non poſſit cum alio contrahere matrimonium. Et quod ſic, uidetur: quia unuſquiſque poteſt abrenunciare iuri ſuo: ſed de iure uniuſcuiuſque eſt, quòd poſſit in aliam perſonam matrimonialiter conſentire: huic autem iuri homo renunciat, cum alii per conſenſum ſe obligat. Si ergo qui conſentit in inuitum, ſuo iuri renunciat, patet quod ſibi &c. ITEM. Poteſtas proprii corporis transfertur per conſenſum animi, qui præeſt ei: ſed unuſquiſque ſibi præeſt: ergo cum conſentit in aliquam, poteſtatem ſui corporis ei tribuit: ergo iam non poteſt dare eam alii. ITEM. Iſte conſentit in inuitam, & renitentem, & poſtmodum illa conſentit; conſtat, quod cum illa conſentit, matrimonium ratum exiſtit: ergo ſi mulier uirum ſibi obligat, non ex hoc quod ipſa conſentit, quia conſenſus unius p-

ſonæ alteram non obligat: ergo hoc eſt propter priorem conſenſum, quē ille prius emiſerat; ergo prius obligatus erat.

ITEM. Efficacius, & intenſius conſentit, qui non ſolùm fauet conſentienti; ſed etiam conſentit, & aliam perſonam ad cōſentiendum compellit: ſed primus modus conſentiendi facit matrimonium, & obligationem inducit: ergo multofortius ſecundus. ITEM. Charitas eſt uinculum ꝑfectionis, ſicut dicitur Col. iii. Hoc autem uinculum quamuis ſit perfectum, & ſpirituale: tamē poteſt eſſe unius ad alterum, ita quod nō ſit mutuum: ita pari ratione & uinculum carnale: ergo & matrimonium: ergo uidetur quod aliquis poſſit eſſe iunctus matrimonialiter alicui, ſi in aliquam conſentit, aut econuerſo altera diſſentit.

CONTRA. Matrimonium eſt maris, & fœminæ cōiunctio: omnis āt talis coniunctio eſt æquiparantiæ relatio. Sed omnis talis requirit conuenientiam inter extrema: quia ad minus eſt inter duos: unde ſi alter duorum deſinat eſſe ſimilis, non eſt ſimilitudo: Ergo a ſimili ī matrimonio, ſi alter diſſentiat, non eſt matrimonium, nec ſponſalia: conſtat ergo quod nulla eſt ibi obligatio, nec aliquod præiudicium. ITEM. Vbi ē matrimonialis obligatio, eſt uir & uxor: ſed uxor dicitur reſpectu uiri, ſicut pater reſpectu filii; & econuerſo: ergo ſicut ſequitur, Iſte non eſt filius huius; ergo iſte nō eſt pater huius: ita bene ſequitur, Non eſt obligata iſti ut uxor: ergo iſtę non eſt obligatus iſti ut uir, nec alio modo &c ITEM. Conſenſus qui transfert corporis poteſtatē in alteram, eſt conſenſus, qui dicit, *Accipio te in meam*: ſed nullus poteſt accipere aliquam in ſuam, niſi qui facit ſe ſuam: ergo abſque conſenſu mulieris nullus eſt conſenſus uiri. ITEM. Quantumcumque uendam aliquid, nō ſit contractus, nec aſtrictio, niſi tu emas: ergo pari ratione numquam transfertur poteſtas uiri in mulierem; niſi mulier conſētiat. Si ergo ipſa eſt coacta, nō uidetur eſſe obligatio aliqua.

RESOLVTIO.

Præiudicat admodum.

RESPON. Dicendum, quod quęrere, utrum conſentienti in renitentem fiat præiudicium, eſt q̄rere, utrum matrimoniale vinculum claudicet, ut ex parte ſit ſolidum, & ex parte contritum; & hoc eſt quærere, utrū aliquis ſit uir, cuius non eſt uxor: & aliqua ſit uxor, quæ non habet uirum. Et hæc in ſeipſa quæſtio ſoluitur, pro eo quod in ea oppoſita implicantur propter naturā matrimonialis uinculi, quod eſt relatiuum, & mutuū, quod ſignat ipſa comparatio, & relatio uxoris ad uirum. Dico igitur, quod matrimonium non poteſt eſſe claudum quantùm ad uinculū; quia ſi mulier inuita eſt; & in diſſenſu perſeuerat tam ſigno, quā corde, nullum eſt matrimoniū: nec unus acquirit poteſtatē aliquam in alterum, ꝓ eo quod in altero extremo defuit cōſenſus. Vnde primus non ſe habet per modum efficientis; ſed diſponētis: & ideo ſi ſecundus aduenıat, tunc perficit matrimonium pro eo quod iam habet conſenſum

mutuum, qui eſt eius principiũ completum: & ex tunc uir obligatur, & ei præiudicium ad conſentiendum in perſonam aliam generatur.

Ad illud ergo, quod obiicitur; quòd poteſt renunciare iuri ſuo. Dicendum, quòd huic iuri non renunciatur niſi per uotum aut matrimonium: & quoniam in tali conſenſu non eſt uotum, nec eſt matrimonium, & nemo eſt qui accipiat illud ius: ideo ille conſenſus nullum poteſt per ſe præiudicium generare. Ad illud, quod obiicitur, q̃d poteſtas transfertur per conſenſum animi. Dicendum, quòd in translatione poteſtatis huius duo ſunt, ſcilicet donatio, & acceptio. Quantùm ad donationẽ attinet, hic eſt cõſenſus proprii: quantùm ad receptionem, hic eſt conſenſus alieni: & quia ille non eſt ibi, ideo non eſt translatio. Ad illud, quod obiicitur, ſi illa conſentiat. Dicendum, ꝙ tunc incipit obligari, & non ratione conſenſus alieni tm̃: ſed ratione ſui, q præceſſerat in actu, & erat in habitu: qui & ſi nõ obligaret; quia non erat qui acciperet, ideo alieno conſenſu aduueniente, ille conſenſus habet uim obligandi, quamuis prius nõ haberet. Poſſet tamen dici, ꝙ in tali caſu conſenſus uiri renouari debet uel uerbo, uel ſigno. Ad illud, quod obiicitur, quòd efficacius conſentit. Dicendum, ꝙ ſi iſte non obligetur, hoc nõ eſt propter defectum intentionis; quia nõ ſic ſufficiẽter ẽ intẽſus: ſed quia nõ eſt mutuus. Ad illud, quod obiicitur de uinculo charitatis. Dicendum, quòd charitas prout eſt uinculum, quod facit vnum corpus ſpirituale, nũquam eſt quin ſit in utroque extremorum, alioquin non facit unum. Et in matrimonio fiunt unum ſponſus, & ſpõſa, & ſignatur coniunctio Dei, & animæ, quæ numquam claudicat: ideo nullus eſt conſenſus quãtum ad uim ſacramenti, ſi libertatem habet in una perſona, & coactionem in alia.

Quaestio III.

An pater cogere poſſit filium ad contrahendum.

Vtrum aliquis poſſit ad matrimonium cõpelli per præceptum patris. Et uoco hic compulſionẽ, ut obedire teneatur. Et quod ſic uidetur, quia Geneſ. 28. dicitur, q̃d Iſaac uocauit filium ſuum Iacob: præcepitq; ei dicens. Non accipias vxorẽ &c. conſtat quod Iſaac non præcepit niſi quod potuit, & debuit: ergo poteſt hoc pater filio pręcipere. Item. Col. 3. Filii obedite parentibus ueſtris per omnia: ergo in omnibus quę nõ ſunt contra ſalutẽ, tenet̃ patri filius obedire. Vnde Gl. Placet deo, ſi per omnia obeditis, ita tamẽ ſi in domino obeditis. Si ergo matrimonium non eſt cõtra ſalutem, patet &c Item. Sicut ſe habet pater ſpiritualis reſpectu matrimonii ſpiritualis, ita pater carnalis reſpectu carnalis. Sed dominus Papa poteſt præcipere alicui ſub pœna excommunicationis, quòd epiſcopatum accipiat, ergo pater carnalis, quod filius cum muliere, cum qua uult, contrahat. Item. Stultus eſt, qui iurat, & ſe obligat pro alio, qui non eſt ei obligatus: ut ſi iurarẽ

Digitized by Google

pro extraneo, quod ipſe ad ſanctum Dionyſ. iret: ſi ergo parentes iurant pro filiis: ergo uidetur, quòd ſuis poſſunt præcipere, ut iuramenta ſua debeant implere. ITEM. Si aliquis contrahat ſponſalia cũ aliqua, non dũ eſt matrimoniũ cõtractum: & tamen per eccleſiaſticum pręceptum compellitur ad contrahendum. Si ergo poteſt compelli ab epiſcopo: pari ratione, uidetur, quòd poſſit compelli a patre ſuo.

CONTRA. In eo, in quo pares ſumus, unus nõ tenetur obedire mãdato alterius: ſed quãtũ ad ius matrimonii oẽs ſunt pares: ergo non uidetur, ꝙ pater poſſit filio imperare. ITEM. Patre imperãte matrimonium, filius ſine peccato põt caſtitatem uouere: ergo non tenetur patri obedire. ITEM. Filius ſi uult religionẽ intrare, non tenetur patri determinanti, uel prohibẽti ſibi religionem, obedire: immo in quantumcunque poteſt ſine peccato intrare: quia tale uotũ eſt ſpontaneum. Si ergo matrimonium debet eſſe liberũ, patet &c. ITEM. Nemo poteſt me compellere ad perpetuam ſeruitutem: ſed uir eo, ꝙ contrahit cum uxore, dat ei ſui corporis ꝑpetua poteſtatẽ: ergo nõ uidetur, ꝙ in hoc teneatur quis alicui obedire. ITEM. Si teneretur obedire, tũc ſponſalia ꝑ parentes contracta abſq; cõſenſu filiorum nubentiũ, eſſent ſtabilia: ſed hoc eſt contra iura canonica, & ciuilia: ergo &c.

RESOLVTIO.

Liberum eſt matrimonium: non cogant igitur patres filios; niſi aut charitas ſuadeat, aut neceſſitas impellat.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſicut oſtendunt rationes ultimæ; matrimonii contractus debet eſſe liber omnino, tum ratione ſignationis, tum etiam ratione talis, & tantæ obligationis, quæ in illo contractu conſiſtit: & ideo non eſt præcipiendum a parentibus filio præcepto obligatorio, quòd contrahat: quia non poteſt continere, ſi uult; & iterum ſi uult contrahere. Et adhuc per præceptum non poteſt pater ad cõtrahendum cum hac, uel cum illa eum obligare, niſi charitas uel rationabilis cauſa eum liget, uel promiſſio ipſius uoluntaria. Rationabilis autem cauſa ligat, quando pater habet inimicitias, & non poteſt euadere niſi filius cum conſanguinea inimici contrahat. Charitas uero ligat, quando pater prohibet filio ne contrahat cum muliere mala: Ob promiſſionem uoluntariam ligatur, ut quando ipſemet ſe obligat contrahendo ſpõſalia, præiudicium ſibi generat in hoc, quod inchoat matrimonium: unde tenetur ad conſummandum, & adhoc compelli poteſt per mandatum eccleſiaſticum. Et per hoc patet reſponſio ad primum in contrarium, & ad ultimum. Nam Iſaac rationabiliter præcepit illud, ꝙ Iacob alias tenebatur facere: tũ propter malitiam mulierum, tum etiam quia ſemen Chanaã

de terra illa erat diſperdendum: & illud clare inſinuatur in textu, & clarius in quodā libello, qui dicitur Teſtimonium patriarcharum.

Ad illud, quod obiicitur de obedientia reſpectu patris. Dicendum, quòd illa diſtributio intelligitur ſolùm quantùm ad ea, quæ ſunt de paterna honorificatione, & quantùm ad ea, quæ ſpectant ad regimen familię. Si autem quantùm ad alia intelligatur, conſilium eſt, non præceptum: & hoc innuit Gloſ. quæ dicit. Placet Deo, &c. Ad illud ergo, quod obiicitur de matrimonio ſpirituali. Reſpondent aliqui, quòd Papa non poteſt præcipere: q͞a conſenſus debet eſſe liber: ſed poſt ſuſceptionem poteſt præcipere adminiſtrationem: Sed tamen iſtud non uidetur ſecurum dicere, cum tota die uideamus fieri contrarium. Et ideo dicunt alii, quòd ſimpliciter poteſt præcipere. Nec eſt ſimile de patre carnali; quia pater ſpiritualis poteſtatis plenitudinem ſuper filios ſuos habet amplius, quam pater carnalis. Et præterea non eſt tanta ſeruitus, & tam indiuiſibilis copula in matrimonio ſpirituali: ſicut in carnali: & hoc patet, quia Papa poteſt deponere, & abſoluere ab epiſcopatu. Tertius modus dicendi eſt, ꝙ ubi rationabilis cauſa eſt, ſcilicet neceſſitas, uel communis utilitas, poteſt præcipi: & tunc ille tenetur obedire: & quoniam ſemper præſumendum eſt, ꝙ tantus pater ex cauſa rationabili moueatur, niſi expreſsè appareat contrarium, credendum eſt, quòd ſubditus obedire tenetur. Quod ſi ſciret ſe inſufficientem, & indignum, & uideret ſibi imminere periculum animæ, credendum eſt, quod non teneretur obedire. Hæc enim obedientia modicum, aut nihil de ſuo debet habere, maximè temporibus modernis. Quidquid tamen ſit, non eſt ſimile de iſto matrimonio, & de illo, ratione iam uiſa. Ad illud, quod obiicitur de iuramento pro altero. Dicendū, quòd (ſicut infra patebit) nullius eſt roboris: ſed cuiuſdam ſolatii, & ſolemnitatis, quando parentes iurant pro paruulis: nec obligantur ad aliud, niſi quod bona fide adhoc laborabunt, quòd matrimonium compleatur. Vltimvm patet, quia talis ſibi præiudicium generauit ex propria obligatione.

DISTINCTIO TRIGESIMA,

Conſenſus, qui eſt efficiens cauſa matrimonii, non ſit defectius ex parte rationis.

Nec ſolùm coactio impedit, uel excludit conſenſum, ſed etiam error. Non autem omnis error conſenſum impedit. Eſt enim error alius perſonæ, alius fortunæ, alius conditionis, alius qualitatis.

Error

29.q.1 post principiū, ubi totū ponitur, q̄d hic lr̄ usq; ad c. Præmiſ.

Error perſonæ, quando hic putatur eſſe homo ille, & eſt alius. Error fortunæ, quando putatur eſſe diues, qui pauper eſt, uel econuerſo. Error conditionis, quando putatur eſſe liber, qui ſeruus eſt. Error qualitatis, quando putatur eſſe bonus, qui malus eſt. Error fortunæ & qualitatis coniugij conſenſum non excludit. Error uerò conditionis coniugalē conſenſum euacuat, de qua conditione poſtmodum tractabimus. Error quoque perſonæ conſenſum coniugalem non admittit: ut ſi quis fœminam nobilem in coniugium petat, & pro ea alia ignobilis tradatur ei, nō eſt inter eos coniugium: quia non conſenſit uir in iſtam, ſed in aliam. Vt ſi quis promitteret mihi ſe uenditurum aurum, & pro auro offerret mihi aurichalcum, & ita me deciperet, nunquid dicerer conſenſiſſe in aurichalcum? nunquam uoluit emere aurichalcum: nec ergo in illud conſenſi: quia conſenſus non niſi uoluntatis eſt. Sicut ergo error materiæ excludit conſenſum, ita & in coniugio error perſonæ.

Oppoſitio. Ge. 29. Solut.

Sed obijcitur de Iacob, qui pro Rachel ſeptem annis ſeruierat, & ſuppoſita eſt ei Lia: nunquid error perſonę excluſit coniugium, cum non in eam, ſed in Rachel conſenſerit. Sed quod ibi factum eſt, in myſterio geſtum non improbe traditur: ibi tamen etſi nō preceſſit, ſecutus eſt conſenſus: nec ex illo concubitu, qui conſenſum præceſſit, fornicarij iudicantur, cum ille maritali affectu eam cognouerit, & illa uxorio affectu debitūm perſoluerit: putans legē primogenitarum, & paternis imperijs ſe illi iure copulatám. Excuſatur etiam, quia Dei conſilio in myſterio ita actum eſt. Hodie etiam excuſaretur ille, cui inſcio uxoris ſoror lectulum eius ingreſſa ſe ſubijceret: quæ cum ſine ſpe coniugij perpetuo manere cenſeatur, ille tamen, qui cognouit eam per ignorantiam excuſatur, quod per ſimile probatur. Si enim diabolus transfigurans ſe in Angelum lucis credatur bonus, non eſt error periculoſus. Quod autem uir ille in illam mulierem non conſenſerit, ex ſimili oſtenditur.

1. Cor. 11.

Si quis hæreticus nomine Auguſtini uel Ambroſii, alicui catholico ſe offerret, eumq́ue ad ſuæ fidei imitationem uocaret: ſi ille aſſentiret, in cuius ſententiam fidei diceretur conſenſiſſe? Non in hæreticorum ſectam, ſed in inte-

integritatem fidei. quam ille hæreticus ſe mentiebatur habere. Error uerò fortunæ conſenſum non excludit. Quæ enim nubit pauperi, putans illum eſſe diuitem, non poteſt renunciare priori conditioni, quamuis errauerit. Nec error qualitatis: ut ſi quis ducat uxorem meretricem, uel corruptam, quam putat eſſe caſtam uel uirginem, non poteſt eam dimittere.

De coniugio Mariæ, & Ioſeph.

Præmiſſis aliquid addendum eſt de modo illius conſenſus, qui inter Mariam & Ioſeph interceſſit. Sanè credi poteſt, non ſolùm Mariam, ſed etiam Ioſeph apud ſe diſpoſuiſſe uirginitatem ſeruare uelle, niſi Deus aliter iuberet; eoſque ſic conſenſiſſe in coniugalem ſocietatem, ut uterq; de altero reuelante Spiritu Sancto, intelligeret quod uirginitatem ſeruare uellet, niſi Deus aliter inſpiraret; ſed illam uoluntatem uerbis non expreſſerant, poſtea uerò expreſſerunt, et in uirginitate permanſerunt. Conſenſit ergo Maria in maritalem ſocietatem: ſed non in carnalem copulam, niſi de eadem ſpecialiter Deus præciperet, cuius etiam conſilio in maritalem conſenſit copulam: quia uirginitatem ſeruare uolebat: & ideo non aliter conſenſiſſet in coniugalem ſocietatem, niſi familiare Dei conſilium habuiſſet, de qua Auguſtinus ſic ait, Beata Maria propoſuit ſe ſeruaturam uotum uirginitatis in corde, ſed ipſum uotum nõ expreßit in ore. Subiecit ſe diuinæ diſpoſitioni: propoſuit ſe perſeueraturã uirginem, niſi Deus aliter ei reuelaret. Committens ergo uirginitatem ſuam diuinæ diſpoſitioni, conſenſit in carnalẽ copulam, non illam appetendo, ſed diuinæ inſpirationi in utroque obediendo: poſtea uerò ſimul cum uiro labijs expreſſit, & uterque in uirginitate permanſit.

Aug. lib. 24. contra Fauſtũ Manichæum c. 8. & 9. in tomo. 6.

In lib. de nuptijs, et concu. & habetur. 29. q. 2. Sufficiat § Cum ergo.

Quod perfectum inter eos fuit coniugium.

Inter quos, ut ait Aug. perfectum fuit coniugium: perfectum quidem non in ſignificatione: ſed in ſanctitate. Sanctiora ſunt enim coniugia pari uoto continentium. Vnde Aug. Quod Deo pari uoto & conſenſu uoueratis, ambo perſeueranter reddere debuiſtis: quo propoſito ſi lapſus eſt ille, tu ſaltem perſeuera. Non quia pariter temperabaris a commiſſione

27.q.2 §.inter quos. Ad Endiciam miſtione carnali, ideo maritus tuus eſſe deſiterat: immo uerò tanto ſanctius coniuges manebatis, quanto ſanctiora concorditer placita ſeruabatis. Perfectum ergo fuit Mariæ & Ioſeph coniugium in ſanctitate. Perfectum etiam fuit ſecundum triplex bonum coniugij, fidem. ſ. prolem, & ſacramentum. Omne enim nuptiarum bonum, ut ait Auguſtinus, impletum eſt in illis parentibus Chriſti, fides, proles, ſacramentum. Prolem cognoſcimus ipſum dominum: Fidem, quia nullum adulterium; Sacramentum, quia nullum diuortium. Solus ibi nuptialis concubitus non fuit: quia in carne peccati fieri non poterat ſine pudenda concupiſcentia carnis, quæ accidit ex peccato: ſine qua concipi uoluit, qui ſine peccato futurus erat. Et licet non interceſſerit coniugalis concubitus, coniuges tamen uerè fuerunt mente non carne, ſicut & parentes: quamuis Ambroſius dicat perfectũ fieri coniugium per carnalem copulam. In omni (inquit) matrimonio coniunctio intelligitur ſpiritualis: quam confirmat & perficit coniunctorum commiſtio corporalis. Sed intelligendum eſt coniugium perfici commiſtione corporali, non quantùm ad ueritatem uel ſanctitatem coniugij: ſed quantùm ad ſignificationem: quia perfectius unionem Chriſti & eccleſiæ tunc figurat.

In li. de nuptiis & cōc. ca. 11. to. 7. & hab. 27 q. 2. ca. Omne itaque.

In li. de patriarchis. 11 & c. 12 to. 4 & hab. 27 q. 2. ca. Cũ initiatur.

De cauſa finali coniugii.

Expoſito, quæ ſit efficiens cauſa matrimonij: conſequens eſt oſtendere ob quam cauſam ſoleat uel debeat contrahi matrimonium. Eſt igitur finalis cauſa matrimonij contrahendi principalis procreatio prolis: propter hoc enim inſtituit Deus coniugium inter primos parentes, quibus dixit, Creſcite & multiplicamini, &c. Secunda eſt poſt peccatum Adæ uitatio fornicationis. Vnde Apoſtolus, Propter fornicationem unuſquiſque habeat uxorem ſuam, & una quæque habeat uirum ſuum. Sunt & aliæ cauſæ honeſtæ, ut inimicorum reconciliatio, & pacis redintegratio. Sun etiam & aliæ cauſæ minus honeſtæ, propter quas aliquando contrahitur: ut uiri mulieriſque pulchritudo, quæ animos amore inflammatos ſæpe impellit inire coniugium, ut ualeant ſuum explere deſiderium. Quæſtus quoq; et diuitiarum poſſeſſio frequẽ

ter eſt coniugij cauſa;& alia multa, quæ cuique diligentiam adhibenti facile eſt diſcernere. Nec eſt aſſentiendum illis, qui dicunt non eſſe cōiugium, quòd propter has cauſas minus honeſtas contrahitur. Conſtat enim ex præmiſſis coniugium fieri ex communi cōſenſu uerbis de præſenti expreſſo, quamuis amor ad hoc attraxerit. Cuius rei documentum præſtat Iacob, qui Rachel decoram facie, & uenuſto aſpectu amauit, eāque multum diligens ait, Seruiam tibi pro Rachel ſeptem annis. In Deuter. etiam legitur, Si uideris in medio captiuorum mulierem pulchram, & adamaueris eam, uolueriſque uxorem habere, introduces eam in domum tuam, &c.

Quod malus finis non contaminat ſacramentum.

Et licet fine non bono contrahatur coniugium, quando ſpecies contrahentis mouet animum, coniugium tamen bonum eſt; quia uita mala uel intentio peruerſa alicuius ſacramentum non contaminat. Habuit autem coniugium Mariæ & Ioſeph alias cauſas ſpeciales, ſcilicet ut uirgo ſolatio uiri ſuſtentaretur, & ut diabolo partus celaretur: ut Ioſeph eſſet teſtis caſtitatis, deffendens eam ab infamia ſuſpicionis, ne ut adultera damnaretur.

SVPRA egit Magiſter de conſenſu, qui deficit a parte uoluntatis. Hic ſecundo agit de conſenſu, qui deficit a parte rationis. Et quoniā ex hac parte poteſt dupliciter deficere. Aut propter errorem in ratione. Aut propter obliquitatem in intētione, quæ aliquid dicit rationis, aliquid dicit uoluntatis: Ideo primò determinat de conſenſu, qui fit in errore. Secundo uero determinat de conſenſu, qui fit mala intentione, & per oppoſitum bona, ibi. *Expoſito, quæ ſit cauſa efficiens matrimonij.*) Prima pars habet duas. Primò enim determinat uarios errores, qui incidunt circa conſenſum. Secundò determinat, qualiter cōſenſus Mariæ & Ioſeph fuerit rectus, & ſanctus, ibi. *Præmiſſis aliquibus, addendum eſt, &c.*)

SI enim diabolus, &c.) Videtur falſum dicere; quia hic eſt error, qui ducit ad idololatriā, ut ſi oſtendat ſe eſſe Chriſtum, & credatur, & adoretur. Reſpon. Dicendum, quòd magiſter loquitur de errore illo ita quod non procedatur ultra, quia iſte non eſt error iuris; ſed facti. Vel ſi ultra procedat, intelligitur ita q́d non ſimpliciter; ſed ſub cōditione, utpote ſi adoret eū ſi eſt Chriſtus, tunc nulla eſt idololatria, nec deceptio periculoſa. Si autē ultra procedat, tunc incipit eſſe periculum. Dub. 1.

Si quis hæreticus, &c.) Videt̃, quod talis error ſit periculoſiſſimus Dub. 2.

muſ;quia ſi talem hęreticum nomine Augu. recipit, tunc credit omnia, quæ ſibi dicit, & ita contra fidem : & efficeretur qui ſic credit, hęreticus, & nullus a tali errore excuſatur:ergo&c. Reſp. Dicendum, quod ſi hæreticus ille, qui ſic ſe offerret ſub nomine Aug. procederet in prædicando errorem, ſi ex tūc crederet, periculum eſſet; quia non tātùm in perſona eſſet error, uerum etiā in fide. Nec excuſatur talis q̄ tali conſentit, quoniam habet conſil arium interiorem, ad quem debet recurrere, & quem debet conſulere. Sed ſi ille non procedat ultra; ſed ſolum in generali dicat, ꝙ ſequitur ſectam ſuā, tunc nullum eſt periculum; & ſi p̄dicat ei uerū in perſona Aug. poteſt ſibi eſſe meritum in aſſentiendo. Vnde nota, quod in eadem ueritate aſſentiens aliquis alicui ſecundùm quòd catholico Doctori meretur, aſſentiens ut hæretico demeretur, aſſentiens ut philoſopho, nec meretur, nec demeretur. Vnde eſto quòd ſicut Moyſes dixit, In principio creauit Deus cœlum, & terram: ita etiam diceret Ariſtot. ita etiam Arrius: qui crederet quod Moyſes dicit, meretur; quia crederet quod S. S. fuerit afflatus : & ita crederet primæ ueritati. Qui crederet, quod Ariſt. dicit, nec mereretur, nec demererēt; quia adhæreret ſapiētię mundanæ. Qui crederet, ꝙ Arrius dicit, putās Arrium, qui fuit hæreticus eſſe doctorē uerum, demereretur; quia aſſenſus eſt fundatus ſuper hæreſim.

Dub. 3. *Error uerò fortunæ, &c.*) Videtur male dicere: q̄a poſſibile eſt quod aliquis conſentiat in aliq̄ pro ſola pecunia: ratio conſentiendi fuit ſola pecunia: ſed non exiſtēte cauſa principali, nō exiſtit effectus: ergo ſi nō eſt diues illa, in quam conſentitur ꝓpter diuitias, non eſt conſenſus: ergo nec matrimonium. ITEM. Eſto qđ conſenſus exprimeretur ſub conditione pecuniæ, deinde ſi non daretur, non eſſet matrimonium in conſpectu eccleſię: ergo pari ratione ſi non eſt ita in corde, non eſt matrimonium in cōſpectu Dei. Reſpon. Dicendum, quod error fortunæ non excludit conſenſum, immo conſenſū inducit. Inducitur autem coſenſus a falſa æſtimatione ad eliciēdum conſenſum uerum: & cum non ſit in aliam perſonam, quā in hanc, uerus eſt conſenſus, & uerum eſt matrimonium. Quod ergo obiicitur, quòd pecunia eſt cauſa. Dicendum, quòd falſum eſt, immo æſtimatio, uel ſpes habendæ pecunię. Ad illud, quod obiicit, ſi conſentit ſpe pecuniæ. Dicendum, ꝙ aliud eſt ſpe pecuniæ conſentire, aliud ſub conditione conſentire. Qui enim conſentit ſpe pecunię, ſupponit diuitias in æſtimatione, & abſolute elicit conſenſum ex uoluntate; & ideo matrimonium cōtrahit. Sed q̄ ſub cōdóne reſeruat ſibi adhuc cōſenſū, & iō non eſt matrimoniū, nec eſt ſimilitudo; inter hunc conſenſum, & illum.

Poſtea uerò expreſſe unt, &c.] Contra. Matth. 1. Accepit Mariā coniugem ſuam, & non cognoſcebat eam, donec peperit filium ſuum primogenitum. Ex hac litera dupliciter arguit̄ de ly. donec: ergo poſt cognouit. Similiter Dub. 4.

ter de ly. primogenitum; quia primum dicitur reſpectu ſecũdi. Item. Io. 2. Deſcẽdit Capharnaũ ipſe, & mater eius, & fratres eius: ergo fratres habuit: & conſtat ꝙ non de patre: ergo de matre. Reſpon. Dicendum, quòd ex dupli ci uerbo prædicto ortum habuit uiliſſima hæreſis Claudianorũ, qui fatentur Beatam Virginem poſt generationem Christi fuiſſe cognitam a Ioſeph: ſed hęreſis iſta eſt omnino irrationabilis: quòd Beatiſſima Mater Dei, ex quo fuit templum Dei, & Spiritus Sãcti, operi carnis uacaret: & hoc non poteſt cadere niſi in animam impiam, & ſtultam: credere, ſcilicet tantam in Matrem Dei indignitatem. Ideo erroneũ eſt, & perniciosum: & dominus in morte iſtum errorem euacuauit, quando eam Beato Ioanni recommendauit, & dedit eum ſibi in ſolatium loco filii: nec illũ dediſſet, ſi filios habuiſſet. Qđ ergo obiicitur de ly. donec. Dicendum, quod dicit terminum
Pſ.109 incertum, ſicut ibi. Dixit dominus domino meo, ſede a dextris meis, donec ponam: conſtat ꝙ poſt ſedebat a dextris Similiter dico quod primo genitus priuat ordinem ad anterius, non ponit ordinẽ ad poſterius: & ideo primogenitus appellatur: quia dominus erat ſecundum legem offerendus. Et ſi tu obiicias qđ habuit aliquos fratres. Dicẽdum, ꝙ fratres uocãtur ibi propinqui in ſecundo gradu, uel in tertio.

Dub. 5. *Committens ergo uirginitatem, &c.*) Ex hoc uidetur, quòd ſaltẽ fuerit mente corrupta, quod dicere eſt blaſphemia. Item. Videtur ſibi contradicere: qui paulo ante dicit. Cõſenſit Maria in maritalem ſocietatẽ; ſed non in carnalem copulam: ergo falſum dicit nunc. Reſp. Dicendum, ꝙ illud uerbum Augu. intelligitur, non quia virgo conſenſerit, ut ipſam cognoſceret; quia numquã credo hoc ipſam uoluiſſe, nec Deum ſibi hoc inſpiraſſe: ſed cõſenſit in coniugalẽ ſocietatẽ, ſiue in mutuam corporum poteſtatem, quæ ordinata erat ad copulam carnalem, non tamen ordinatione neceſſaria.

Iacob qui Rachel, &c.] Quæritur hic, utrum peccauerit. Et qđ Dub. 6.
ſic uidetur: quia Magiſter dicit in litera, quod pulchritudo procuidubio eſt cauſa minus honeſta, propter quã contrahitur matrimonium Item. Fallax gratia, & uana eſt pulchritudo, ſicut dicitur. Prouerb. ult. ergo q propter pulchritudinem contrahit matrimonium, mouetur ex uanitate. Si ergo in ſacramẽtis diuinis talis cauſa eſt reprehẽſibilis, patet &c. Reſp. Dicẽdum, quòd pulchritudo in muliere, uel in viro poteſt dupliciter mouere ad matrimonium contrahendum, Aut ſicut cauſa principalis: aut ſicut cauſa inducens, & attrahẽs quodãmodo. Si ſicut cauſa principalis, tũc eſt cauſa minus honeſta, quia non debet hoc intendi in matrimonio: ſed filiorũ procreatio, uel aliqđ ſimile: & hoc iterum ordinatũ eſt ad diuinũ obſequium. Si ãt ſicut inducẽs, pôt eſſe ſine peccato ad minus graui, ꝓ eo ꝙ pulchritudo naturaliter attrahit aĩam ad amorẽ: & ſi amor talis ſit cõplacẽtię nõ multum intenſus, non eſt culpabilis. Si quis autẽ dicat, quod

Iacob ibi uenialiter peccauerit, non eſt multum improbabile. Et nota, ꝙ multæ poſſunt eſſe cauſæ inducentes, quæ ſine peccato inducunt: dum tamen non ſiſtatur in eis, ſcilicet gratia, pulchritudo, diuitiæ, merces, ſapiētia, uirtus, & mores: ſed uirtus, & mores ſuꝑ oĩa ſunt attēdēda.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An conſenſus erroneus matrimonium faciat?

AD intelligentiam p̄ſentis Diſtinctionis tria quæruntur. Primò quæritur de conſenſu illo, qui eſt cum errore. Secūdò q̄ritur de conſenſu Virginis Mariæ. Tertiò de conſenſu illo, qui eſt ex libidine.

VTRVM conſenſus erroneus faciat matrimonium. Et ꝙ non, uidetur, quia conſenſus ſequitur cognitionem: igitur, quę conſentit, conſenſit in eum, de quo cogitat: ſed credens hunc eſſe alium, de illo cogitat: ergo conſentit in illum, & nō in hūc: & ſic &c. ITEM. Voluntarium eſt, cuius principium eſt in ipſo cognoſcente ſingula: ergo inuoluntarium ubi nō eſt cognitio: ſed ubi errat, non cognoſcit: & ſic non eſt ibi ratio uoluntarii: ergo nec matrimonium. ITEM. Plus habet de ratione inuoluntarii, quod fit per ignorantiam, quam per uiolentiam: ſed illud impedit: ergo & iſtud. ITEM. Ad hoc eſt auctoritas, quæ dicit hoc, ſicut habetur cap. 29. q. 1. per totum.

CONTRA. Iſaac credidit benedicere Eſau, & tamen benedicendo Iacob benedictus eſt: ergo a ſimili, qui credit ducere unam in uxorem, & ducit aliā, uxor eius eſt. ITEM. Iacob credidit cognoſcere Rachelem, & cognouit Lyam, & tamen matrimonium fuit: ergo &c. ITEM. Hoc oſtenditur ratione: quia q peccat per ignorantiam, nihilo minus peccat, & non excuſatur: ergo nec matrimonium infringitur propter errorem. ITEM. Obiicitur, quia ruſticus credens cuprum aurum, emit cuprum non aurum: ergo ſimiliter uidetur, ꝙ mulier credens Petrum eſſe Martinum, conſentit in Petrum. ITEM. Si conſenſus erroneus impedit inquantùm erroneus: ergo ubicunque eſt error, eſt impedimentum: ergo ſi credit contrahere cum diuite, & cōtrahit cum paupere, uidetur, quod non fiat contractio matrimonii. IVXTA hoc quæritur, quis error impediat, & utrum error nobilitatis impediat matrimonium: uidetur enim, quod non, cum ſit error qualitatis; oppoſitum autem dicit Magiſter in litera. Q̃ꝰ col.

RESOLVTIO.

Error perſonæ impedit, non autem error proprietatum perſonæ.

RESPON. Dicendum, ꝙ error poteſt eſſe dupliciter in conſenſu. Aut error circa perſonam. Aut circa proprietates perſonę. Si ſit error circa perſonam, talis conſenſum tollit, & matrimonium impedit. Quę enim conſentit in aliquem credēs ipſum eſſe alium, ſecūdùm ueritatem affectus eius coniungitur ei, de quo credit, & in eum conſentit: & ideo non eſt ibi matrimonium,

nium, pro eo quòd non eſt conſenſus mutuus. Ad hoc autem quòd ſit error perſonæ, neceſſe eſt quòd duplex perſona occurrat. Vna in aſpectu interiori, altera in aſpectu exteriori: & talis error facit conſenſum, & uoluntatem diuerti, ab eo, qui exterius apparet, pro eo quod cõſenſus omnis & uoluntas aliquam conſequitur cognitionẽ. Inuiſa enim (ut dicit Auguſti.) diligere poſſumus, incognita nequaquam. Si autem ſit error proprietatum perſonæ, talis error non omnino tollit conſenſum: & ideo non omnino impedit matrimonium, niſi quando eſt error conditionis, ſiue ſeruitutis. Quare autem iſte error magis impediat, quam alius, infra dicetur.

Vide Tract. 96. ſup Io. poſt mediũ Tho. 9.

Diſtin. 36. articu. 1. q. 1.

Ad illud, quòd obiicitur, de benedictione Iacob. Dicendum, q̃d non eſt ſimile, quia benedictio eſt opus Dei: ſecundũ ueritatem illi debebatur, quem ignorans benedicebat: & ideo Iſaac benedictionem poſtmodum confirmauit: ſed conſenſus eſt opus perſonæ quantum ad iudicium potens errare, ideo non eſt ſimile. Ad illud, quod obiicitur, quod Patriarcha Iacob cognoſcens Lyam, errauit: & tamen matrimonium fuit. Dicendum, quòd non ex coitu fuit matrimonium: ſed poſtmodum Iacob conſenſit in illã, quam † cognouerat: & rurſus ſeruiuit pro prima. Ad illud, quod obiicĩ, quod ignorantia non excuſat a culpa. Dicendum, ꝙ ignorantia iuris nõ excuſat. Sed tamen ignorantia perſonæ, & facti, adhibita diligentia, excuſat: ut ſi quis cognoſcat aliam, credens cognoſcere ſuam: ſic in propoſito. Ad illud, quod obiicitur, quod qui credit emere aurũ, &c. Dicẽdũ, ꝙ non eſt ſimile duplici ex cauſa. Primũ, quia ruſticus non cogitat de auro niſi ĩ generali, ſed de cupro in ſpeciali: ſed mulier errans in Petro, cogitat de Martino in ſpeciali. Preterea. Conſenſus, qui eſt actus uoluntatis interior, ſequitur æſtimationẽ, & credulitatem: ſed emptio eſt actus exterior, qui conſequitur contractum exteriorẽ circa rẽ. Si tamen ruſticus mentionẽ faceret de auro, ita quod mentio de auro fieret in contractu, & ille uenderet auricalcum pro auro, tunc nõ teneret contractus, ĩmo teneretur decipiens ad reſtitutionem, & quãtum ad hoc ẽ ſimile. Et hoc eſt, ꝙ Magiſter introducit illud ꝑ ſimili in ipſa litera. Ad illud, quod obiicitur, quis error impediat, patet reſponſio ex prędictis. Quod uerò quæritur de nobilitate. Dicẽdum, ꝙ circa nobilitatẽ contingit errare dupliciter. Aut circa ſubiectũ perſonę. Aut circa proprietates perſonæ, ut patet per exemplũ. Mulier.n. quæ credit hunc, quem uidet, eſſe filium regis Angliæ, dupliciter põt errare. Aut enim cognoſcit perſonã filii regis Angliæ viſu, uel auditu: & tũc in ueritate cõſentit in illũ, quia de illo cogitat: & tunc eſt error ꝑſonæ, & non eſt matrimoniũ. Aut ꝑſonã eius nõ cognoſcit, ſed ſolum cogitat dignitatẽ: & credit hunc, quẽ uidet habere illam dignitatẽ, & nobilitatem: & tunc non conſentit niſi in

† *Ignorantia.*

in hunc, & eſt error propietatis non ſubſtantiæ. Quod ergo obiicitur, credit hunc eiſe alium, falſum eſt: ſed alterum, quia nobilitas non eſt ſubſtantia, ſed accidens.

QVAESTIO II.

An cõſenſus matrimonialis B. Virg. & Deo placitus, & in ſe honeſtus fuerit?

VTRVM conſenſus matrimonialis B. Mariæ Deo fuerit placitus, & in ſe honeſtus. Fuit enim hoc ordine. Primò uirgo uouit: Secundò nupſit, & nupſit ipſi Ioſeph. Primò videtur fuiſſe reprehenſibilis in hoc, ꝙ uouit: quia ſicut dicitur Matth. xi. Lex & prophetæ uſque ad Ioãnẽ: ergo uidetur ꝙ B. Maria in principio erat ſub lege, ſed in lege ſterilis erat maledicta, ſicut innuitur Deut. 6. Dum uouit uidetur ꝙ incurrerit maledictionem. ITEM. Votũ caſtitatis eſt in conſilio: ſed conſilia a Chriſto primò ſunt ꝓmulgata, & in prædicatione euangelica: ergo uidetur q̃ ante Chriſti aduentum uirginitatẽ uouere ad uirginem non pertinebat. ITEM. ulterius. Nõ uidetur benè feciſſe, ꝙ nupſit alii; primum ꝑꝑ periculum; quoniam mulier, quæ uult uirginitatem ſeruare, cum periculo poteſtatem ſui corporis uiro tradit, & maximè contrahendo, uel cohabitando: ergo ſi Beata Virgo uouerat, periculo ſe cõmittebat, quando cũ uiro contrahebat, uel cohabitabat. ITEM. Perfectius eſt carere omni conſortio uirili ſiue quantum ad ſocietatem, ſiue quantũ ad copulam, q̃ aliquo mõ uiro adhærere; ergo ſi decebat matrem domini eſſe perfectiſſimã, nullo modo decuit uiro alicui eſſe nuptam. VLTERIVS. Videtur ꝙ tali uiro non debuit nubere, quoniam virgo Maria erat cognata Heliſabeth, quæ erat uxor ſacerdotis Zachariæ, ſicut dicitur Luc. i. ſed perſonæ, quæ erant de diuerſis tribubus, non debebant ſimul contrahere, ſicut probatur per illud, ꝙ dicit Nume. ulti. Cum ergo Ioſeph eſſet de tribu Iuda, ut patet in Mattheo: uidetur ꝙ malè fecit Beata Virgo, quòd illi nupſit. ITEM. Beata Maria erat ex ſtirpe regali, ex progenie Dauid: ſicut cantat Eccleſia. Regali ex progenie Maria; ſed Ioſeph fuit faber, ſicut dicitur Matth. xiii. ergo ſi non decet uirgines de regali ſtirpe fabris deſponſari, uidetur quod beata uirgo Maria inconuenienter nupſit.

RESOLVTIO.

Vtrumque profectò, & honeſtus in ſe, & Deo placatus fuit: cum prius uouerit, deinde nupſerit.

RESPON. Dicendum, quod hoc totum quòd in illo matrimonio geſtum eſt, familiari cõſilio ſpiritus ſancti eſt factum. Primò nãque decuit Virginem Deo virginitatem uouere triplici ratione. Prima eſt, ut ei eſſet ei decentiſſimum habitaculum. Quia enim ſapientia candor eſt lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula, q̃ nihil inquinatum incurrit, decebat ut ex matre incorrupta & re, & uoluntate firma conciperetur: perfecta aũt incorruptio uoluntatis in uoto conſiſtit uirginitatis. Secunda ratio eſt, ut eſſet mulieribus totius uirginitatis exemplum: ſicut enim Deus pater

pater Chriſtum uiris præpoſuit in exemplum, ſic eius matrem in exemplum præpoſuit mulieribus: & quoniam hoc eſt maxime imitandum, & laudandum, ſcilicet uotum uirginitatis, & ideo in illa eſſe debuit. Tertia ratio eſt, quia debet in ea eſſe oīs nobilitatis & ſanctitatis priuilegium: abſit enim quod aliqua alia Virgo beatam Mariam excellat: immo altiſſimus, qui fundauit eam, omnis dignitatis priuilegio ipſam adornauit. ut ſicut ipſe eam præ cęteris adamauit: ſic ipſa omnibus eſſet ſanctior, & amabilior eſſet uniuerſis. Vnde circumſcripta maternitate Dei, adhuc ipſa præ cęteris ſanctis debet amari, & laudari: & ideo Spiritusſanctus, qui aliis inſpirauit uirginitatis uotum, ab ea non retinuit celatum. Nō ſolum autem cōueniens fuit ut uoueret, ſed etiā ut nuberet; ex triplici cauſa. Primò propter ſignationem. Secundò propter infamiæ uitationem. Tertiò, propter diuini conſilii occultationem. Propter ſignationē, quia Eccleſia eſt ſpiritualis ſponſa, & uirgo, & mater; & hoc ſignari debuit: & nulla alia ad hoc ſignandum idonea fuit, niſi hęc, quæ ſimul fuit uirgo, & mater: & ideo ut perfecte ſignaret, debuit etiam deſponſari. Secunda ratio eſt propter infamiæ uitationem: quia ut dicit Bernard. omnes crediđiſſent, quòd eſſet fornicaria, & non decebat hoc credi de matre Dei: nec etiam de Chriſto quòd eſſet natus ex adulterio: tolerabilius autē fuit ad tempus credi, quòd eſſet natus ex coniugio. Si enim uirgo fuiſſet infamata, & filius eius, tunc color excuſationis phariſæis eſſet relictus, & uelamen ipſis mulieribus infamibus. Tertia ratio eſt propter conſilii diuini occultationem, ne aduerſario notum fieret cōſilium Dei. Hoc autem occultatum fuit aduerſario per hunc modum: quia (ſicut Ber. dicit) non poterat latere diabolum, quod ſcirent homines; unde per homines ſcire non potuit, nec per ſe, quia a virgine procul repellebatur, Decēs etiam fuit, ut tali homini nuberet triplici ex cauſa. ſ. ratione generis, & ratione fidelitatis, & ratione paupertatis, Ratione generis, quia erat de tribu Iuda, & de ſemine Dauid, & propinquus B. Virginis: & per ipſum deſcripta eſt genealogia Chriſti, quæ nō debet per fœminas deſcribi, ſicut Hiero. ſuper Matthęum dicit. Secunda ratio eſt, quia fuit uir caſtus, & iuſtus ſicut dicit euangeliū, & ut eſſet virgini in ſolatiū, & in teſtimonium euntí in Aegyptum, datus eſt ei a Deo in uirum. Tertia ratio eſt propter paupertatem, quia Chriſtus ſuper omnia uenit confundere ſuperbiam, non uoluit uocari filius Regis, ſed magis filius fabri: In quo oſtenditur Chriſti humilitas, & etiam ipſius Virginis glorioſę: & confuſa eſt mundanorum ſuperbia. Ex his patent obiecta, quæ adducta ſunt. Ad illud, quod obiicitur primò, quod non debuit uouere, quia hoc ſpectat ad Euangelium. Dicendum, quòd Virgo ſanctiſſima non erat ſub lege: nam quo modo ſub lege erat, quæ legis auctorem genuit?

Et rurſus. Si illi, qui ſpiritu Dei aguntur, non ſunt ſub lege, cũ hæc eſſet plena Spiritu ſ ncto, non pertinebat ad legem: ſed ad euangelium, quod ab ipſa infantia in corde ipſius ſcripſerat dei digitus, ipſe ſcilicet ſpiritus ſanctus. AD ILLVD, quod obiicitur de periculo, & imperfectione. Dico quod uirgo certificata fuit uel inſpiratione diuina, uel reuelatione Angelica de ipſius Sancti Ioſeph continentia: & ipſa de ſe certa erat, quia nullum omnino carnis ſtimulum ſentiebat: & ideo ſine omni imperfectione, & periculo nubere poterat, & debebat, quoniam Deus ſic inſpirabat. AD ALIVD, qđ obiicitur, quod fuit de genere ſacerdotali. Dicendũ, quod uerum eſt ex parte matris: ſed ex tribu Dauid ex parte patris: & ideo illi nubere debuit, & potuit etiam ſecundùm legẽ. Præterea. Puellæ de genere ſacerdotum ſub illa lege non arctabantur, nec etiam illæ, ad quas non ſpectabat hæreditas, ꝑpter hoc, quod lex illa inſtituta fuit ne confunderentur hæreditates. Vltimum patet.

QVAESTIO III.

An conſenſus libidinoſus matrimonium faciat?

VTRVM conſenſus libidinoſus ſit cauſa matrimonii, ut puta cum aliquis conſentit in aliquam propter diuitias, uel propter pulchritudinem. Et qđ non uidetur: quia coniunctio matrimonialis eſt a Deo, ut patet per illud, quod dicitur Matth. 19. Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet: ſed coniunctio libidinis non eſt a Deo: hæc autem coniunctio, uel conſenſus uenit ex libidine: quia eſt ex inordinato amore: ergo &c. ITEM. Cuius cauſa mala, ipſum quoque malum: unde ſi radix mala, & ramus operis malus: ſed conſenſus iſte eſt malus: ergo nõ efficit mr̃imonium niſi malum; ſed matrimonium non eſt malum cum ſit ſacramentum: ergo &c. ITEM. Matrimonium ſpirituale contractum interueniente auaritia, & pecuniæ pactione omnino rumpitur, & non debet ſtare: ſicut patet in epiſcopo ſimoniaco; ergo pari ratione matrimonium carnale, quod eſt ſignum illius. ITEM. Matrimonium eſt ſignum coniunctionis Chriſti, & eccleſiæ; ſed eccleſia non coniungitur Chriſto, nec Chriſtus eccleſiæ, niſi amore caſto; ergo, &c.

CONTRA. Hoc uidetur ſacra ſcriptura, quia dicitur expreſſe Gene. 29. quod Iacob propter pulchritudinem cõſenſit in Rachelem. Similiter in Deut. 21. Si uideris mulierem pulchrã. &c. ITEM. Hoc oſtenditur duplici ſimi itudine, qa q̃ baptizat aliũ intentione lucrandi, uerè baptizat, & intentio eſt neceſſaria ad baptiſmum, ſicut conſenſus ad matrimonium; ergo &c. ITEM. Mercenarius, qui ꝑdicat, amore pecuniæ ꝑdicat, & profert euangelium uerum, & credendum eſt ei; ergo ſi amor libidinoſus non deprauat euangelium in ꝑdicante, nec matrimonium in conſentiente. ITEM. Si requiritur conſenſus caſtus ad matrimonium, pari ratione & charitas; ergo non poterit hoc ſacr̃m

per-

ſperfici niſi ab habentibus charitatem, quod non eſt in aliquo alio ſacramento.

RESOLVTIO.

Si libidinem tantum intendit; nec uxorem ducere, matrimonium nequaquam facit. Secus ſi cum libidine uxorem etiã ducere intẽdit.

RESP. Dicendum, quòd conſenſus libidinoſus dicitur dupliter. Aut quia intendit libidinẽ per modum finis, & obiecti; uidelicet, quia talis conſenſus nihil quærit, niſi corporalem copulam extorquere, & fœminã non uxorem ducere: & iſte priuat intentionem contrahendi. Alio modo dicitur libidinoſus, quia& ſi conſentiat in aliquam, ut ducat in uxorem; tamen hoc non facit propter ſeruandam caſtitatem; ſed propter explendam cupiditatem, ſiue uoluptatem. Primus conſenſus eſt contra ſacramenti ueritatem. Secundus eſt contra utilitatem, non contra ueritatem. De conſenſu autem iſto eſt hic ſermo; non de eo, qui caret intentione contrahendi: ſed de illo, qui intendit contrahere intentione libidinis: iſte autem non aufert, quin ſit matrimonium. Vnde concedendæ ſunt rationes hoc probantes.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod matrimonium eſt a Deo, & hoc a libidine. Dicendũ, quòd in conſenſu duo ſunt, ſcilicet ſubſtantia conſenſus, & circunſtantia mala, quia propter pecuniam, uel luxuriam. Subſtantia actionis eſt bona, & eſt a Deo: & hæc eſt cauſa conſenſus. Circunſtantia uerò nihil facit adhoc, unde nec iuuat, nec eſt cauſa, nec concauſa. VNDE ex hoc patet ſequens, quia conſenſus non eſt cauſa matrimonii ſecundùm id, quod habet malitioſitatis, ſed ſecundùm illud, quod habet bonitatis. Quod uerò dicitur, quod opera exteriora recipiunt qualitatem ab interiori, uerum eſt ſecundũ ꝙ ſunt opera rationis, quæ ordinantur in finem, & procedũt ab ipſa uoluntate inquãtum bona per ordinationem in finem bonum, non inquantum mala. AD ILLVD, quod obiicitur de matrimonio ſpirituali. Dicendum, quòd non eſt ſimile. Primum: quia ibi requiritur dignitas perſonæ, & honeſtas, quæ debitè tractare debeat ſacramẽta. Secundum uerò: quia illud ſacramentum eſt ſpirituale, & officiũ, ad quod eligitur, eſt ſpirituale, & ſpõſa ſpiritualis: ideo quando introducitur per pecuniam, omnino repellitur: nõ ſic eſt in matrimonio carnali, ad quod nec perſonæ dignitas, nec officium ſpirituale eſt. Et iterũ. Non datur gratia per eum modum, per quem in aliis ſacramẽtis: ſed ſolum auxilium gratiæ: ſicut ſupra in principio uiſum eſt, niſi fortè ratione benedictionis adiunctæ, quæ uendentem faceret ſimoniacum. AD VLTIMVM. Reſpondendum, quòd nõ eſt ſignum ratione omnium conditionum: ſed ratione indiuiſibilitatis: ideo non oportet, ꝙ ex caſtitate, uel ex charitate conueniant.

De matrimonio ſecundùm cauſam finalem quantùm ad bonum cooiugii communiter.

Poſt hæc de bonis coniugij, quæ ſint, & qualiter coitum excuſent, dicendum eſt. Tria ſunt principaliter bona coniugij. Vnde Auguſt. Nuptiale bonum tripartitum eſt, ſcilicet fides, proles, ſacramentum. In fide attenditur, ne poſt uinculum coniugale cum alio vel alia coeatur. In prole, vt amanter ſuſcipiatur, religioſè educetur. In ſacramento, vt coniugium non ſeparetur: & dimiſſus vel dimiſſa nec cauſa prolis alteri coniugatur.

Super Gen. li. 9. ca 7. tom. 3.

De duplici ſeparatione.

Mat.19 *Separatio autem gemina eſt, corporalis ſcilicet, & ſacramentalis. Corporaliter poſſunt ſeparari cauſa fornicationis, vel ex communi conſenſu cauſa religionis, ſiue ad tempus, ſiue vſque in finem. Sacramentaliter verò ſeparari nõ poſſunt, dum uiuunt, ſi legitimæ perſonæ ſint. Manet enim vinculum coniugale inter eos etiam ſi aliis a ſe deſcendentes adhæſerint. Vnde Aug. Vſque adeo manent inter viuentes ſemel inita iura nuptiarum, vt potius ſint inter ſe coniuges etiam ſeparati, quam cum alijs, quibus adhæſerunt. Item. Manet inter uiuentes quoddam coniugale uinculum, quod nec ſeparatio, nec cum altero copulatio poſſit auferre, ſicut apoſtata anima velut de coniugio Chriſti recedens, et fide perdita, ſacramentum fidei non amittit, quod lauacro regenerationis accepit. Redderetur enim redeunti, ſi amiſiſſet abſcedens. Habet autem hoc, qui receſſerit ad cumulum ſupplicij, non ad meritum præmij. Item. Quibus placuit ex conſenſu ab uſu carnalis concupiſcentiæ in perpetuum continere, abſit ut uinculum inter illos coniugale rumpatur, immo firmius hæret, quo magis ea pacta ſecum gerunt, quę charius concordiuſque ſeruanda ſunt, non uoluptarijs corporum nexibus, ſed uoluntariis animorum affectibus. Et attende, quod tertium bonum coniugij dicitur ſacramentũ, non quod ſit ipſum coniugium, ſed quia eiuſdem rei ſacra*

In li. de nup. & concu. c. 10 10.7
Ibidem.
Ibi. c. 11
Hier. 4 ſer. c. 5

ſignum

ſignum eſt, id eſt, ſpiritualis & inſeparabilis coniunctionis Chriſti & eccleſiæ.

Hæc tria non adſunt omni coniugio.

Et eſt ſciendum, ab aliquibus contrahi coniugium, ubi hæc tria bona non comitantur. Deeſt.n.fides, ubi uir cũ alia, uel mulier cum alio coit. Hoc ergo bonum ita coniugio adhæret, ut ex eo, ſi adſit amplius commendetur coniugium: ſi non adſit, non inde annihiletur. Quæ enim adultera eſt, non ideo coniunx non eſt: immo ſi coniunx non eſſet, adultera nõ foret: non.n.eſt adulterium, niſi cum fides thori uiolatur legitimi. Quod cũ fit, culpa cõmittitur, ſacramentũ uerò nõ caſſatur. Bonum quoq; prolis nõ oĩbus adeſt cõiugibus. Quidam.n.pari uoto continentiam ſeruant. Alij pro ætatis defectu, uel alterius rei cauſa generare non ualent. Nec oẽs illi etiam, qui prolem recipiunt, bonum prolis habent. Nam bonum prolis dicitur non ipſa proles, uel prolis ſpes, quæ ad religionem non refertur, immo ad hæreditariam ſucceſſionem: ut cum quis hæredes terrenæ poſſeſſionis habere deſiderat: ſed ſpes ac deſiderium quo proles adhoc quæritur, ut religione informetur. Multi ergo prolem habent, qui tamen bono prolis carent: nec ideo tamen coniugium eſſe deſinit. Sacramentum uerò ita inſeparabiliter coniugio hæret legitimarum perſonarum, ut ſine illo coniugium non eſſe uideatur: quia ſemper manet inter uiuentes uinculum coniugale: ut etiam interueniente diuortio fornicationis cauſa, coniugalis uinculi firmitas non ſoluatur. Vbi uerò non inter legitimas perſonas contrahitur coniugium, non adeſt illud bonũ, quod dicitur ſacramentum: quia poteſt ſolui talium copula, de quibus poſt dicetur. Quod uerò coniugium ſit inter eos, qui coniugali affectu, non tamen gratia prolis, ſed explendæ libidinis cauſa conueniunt: nec fornicarij, ſed coniuges appellentur, oſtendit Aug. inquiens, Solet quæri, Cum maſculus et fœmina nec ille maritus, nec illa uxor alterius, ſibimet non filiorum procreandorum, ſed pro incontinentia ſolius concubitus cauſa copulantur, ea fide media, ut nec illa cum altero, nec ille cum altera faciat id: utrum nuptiæ ſint uocandæ. Et poteſt fortaſſe non abſurde hoc appellari

Hugo. li.2. de ſacr. p 11.c.8.

In li. de bono cõiugali, cap.5. to.6.

connubium, ſi uſque ad mortem alicuius eorum id inter eos placuerit, & prolis generationem, quamuis non a cauſa coniuncti ſunt: non tamen uitauerint, ut uel nolint ſibi naſci filios, uel etiam opere malo aliquo agant ne naſcantur. Cæterum ſi uel utrunque, uel horum unum deſit, non inuenio quo modo has nuptias appellare poſſimus. Etenim ſi aliquam ſibi ad tempus adhibuerit, donec aliquam dignam honoribus, aut ſuis facultatibus inueniat, quam in coniugio adducat: animo ipſo adulter eſt: nec cum illa quam cupit inuenire, ſed cum iſta cum qua eſt: nec cum ea non habeat maritale conſortium. Ecce coniuges dicuntur, qui ſolius concubitus cauſa conueniunt, ſi tamen prolis generationem aliquo malo dolo non uitent.

De his, qui procurant uenena ſterilitatis.

De nup. et cōcu. li. 1. c. 14 tom 7. *Qui uerò uenena ſterilitatis procurant, non coniuges, ſed fornicarij ſunt. Vnde Auguſ. Aliquando eouſque peruenit hæc libidinoſa crudelitas, uel libido crudelis, ut etiam uenena ſterilitatis procuret: & ſi nihil ualuerint, conceptos fœtus intra uiſcera aliquo modo extinguat uel fundat, uolendo prolem ſuam prius interire quam uiuere: aut ſi in utero uiuebat, occidi antequam naſci. Prorſus ſi ambo tales ſint, coniuges non ſunt: & ſi ab initio tales fuerunt, non ſibi per concubitum, ſed per ſtuprum potius conuenerunt. Si uerò ambo tales non ſunt, audeo dicere, aut illa quodammodo eſt mariti meretrix, aut ille adulter uxoris.*

Quando ſunt homicidæ, qui procurant abortum.

32. q. 2 Quod uerò Aug. in li. q. no. et ue. c. 12. to. 4 *Hic quæri ſolet de his, qui abortum procurant, quando iudicentur homicidæ, uel non. Tunc puerperium ad homicidiũ pertinet, quando formatum eſt & animam hēt: ut Aug. ſuper Exod. aſſerit. Informe autem puerperium, ubi non eſt anima uiua, lex ad homicidium pertinere noluit. Dicit etiã Aug. quod informe puerperium non habet animam, ideoq; mulctatur pecunia, non redditur anima pro anima. Sed iam formato corpori anima datur, non in conceptu corporis naſcitur cum ſemine deriuata. Nam ſi cum ſemine & anima exiſtit de anima, tunc & multæ animæ quotidie pereunt, cũ ſemen fluxu non proficit natiuitati. Primum oportet domũ*

compaginari, & ſic habitatorem induci. Cum ergo lineamē ta compacta non fuerint, ubi erit anima? Item Hier. ad Algaſiam, Semina paulatim formantur in utero: & tandiu nō reputatur homicidium, donec elementa confecta ſuas imagines membraque ſuſcipiant. His apparet tunc eos homicidas eſſe, qui abortum procurant, cum formatum eſt & animatum puerperium. Tom. 3. Epiſ. in qōnib. q. 4.

De excuſatione coitus, quæ fit per hæc bona.

Cum ergo hæc tria bona in aliquo coniugio ſimul concurrunt, ad excuſationem coitus carnalis ualent. Quādo enim ſeruata fide thori cauſa prolis coniuges conueniunt, ſic excuſatur coitus, ut culpam non habeat. Quando uerò deficiēte bono prolis, fide tamen ſeruata conueniunt cauſa incontinentiæ, non ſic excuſatur, ut non habeat culpam, ſed uenialem. Vnde Aug. Coniugalis concubitus generandi gratia nō habet culpam: concupiſcentiæ uerò ſatiandę: ſed tamen cum coniuge propter thori fidem, uenialem habet culpam. Item. Hoc quod coniugati uicti concupiſcentia utuntur inuicem, ultra neceſſitatem liberos procreandi, ponam in his, pro quibus quotidie dicimus. Dimitte nobis debita noſtra, &c. Vbi autem hæc bona deſunt, fides, ſcilicet & proles, non uidetur coitus defendi a crimine. Vnde in ſententiolis Xiſti Pythagorici legitur, Omnis ardentior amator propriæ uxoris adulter eſt: Item Hieron. Sapiens iudicio amat coniugem, non affectu: non regnat in eo impetus uoluptatis, nec præceps fertur ad coitum. Nihil eſt fœdius quam uxorem amare quaſi adulterā. Qui dicunt ſe cauſa humani generis uxoribus iungi, imitentur ſaltem pecudes: & poſtquam uenter uxoris intumuerit, non perdant filios, nec amatores ſe uxoribus exhibeant, ſed maritos. Idem, In matrimonio opera liberorum conceſſa ſunt, uoluptates autem, quæ de meretricum amplexibus capiuntur, in uxore ſunt damnatæ. In li. de bono cō iugali. c. 6. & 7. to. 6. Gug. 4. ſen. c. 4. Mat. 6. 32. q. 4. c. origo quide. Ibi. c. ſapiens.

De indulgentia Apoſtoli quomodo ſit accipienda.

Sed ſi concubitus, qui fit cauſa prolis culpa caret: quid Apoſtolus ſecundùm indulgentiam permittit? ita enim ait, 1. Cor.

Hæ

Hoc autem dico ſecundum indulgentiam. Cui enim præſtatur uenia, niſi culpæ? Per hoc etiam quidam probare volunt nuptias eſſe peccatum. Sed, ut prædictum eſt, indulgentia alia eſt conceſſionis, alia permiſſionis. Egerat Apoſtolus de nuptijs, & de carnali coitu: et ad vtrumque retulit illud. Hoc autem dico ſecundum indulgentiam. Indulgentur enim nuptiæ ſecundum conceſſionem: & concubitus nuptialis, qui fit tantùm cauſa prolis. Concubitus verò, qui eſt præter neceſſitatem generandi ob incontinentiam, indulgetur ſecundùm permiſſionem: quia ibi eſt aliqua culpa, ſed leuis. Ideoque non iubetur, nec conceditur, ſed permittitur, quia non eſt laudabilis, ſed venialis. De hoc Auguſt. ſic ait, Fortè aliquis dicet, Si veniam conceßit Apoſtolus: ergo peccatum ſunt nuptiæ. Cui enim venia, niſi peccato conceditur? Plane quod infirmitati permiſit ſecundùm ueniam, audeo dicere peccatũ eſſe: ueniam namque concedens Apoſtolus, concubitum attendit coniugatorum, vbi eſt incontinentiæ malum. Incontinentiæ malum eſt, quod vir cognoſcit vxorem etiam ultra neceßitatem procreandi liberos, ſed & ibi eſt nuptiarum bonum. Non enim quia incontinentia malum eſt, ideo coniugium. Vbi eſt concubitus præter intentionem generationis, non eſt bonum: non propter illud malum culpabile eſt hoc bonum, ſed illud malum fit veniale propter bonum nuptiale: quod non reprehendit Apoſtolus, ſed malum incontinentiæ. Item. Concubitum, qui non fit cauſa prolis, nuptiæ non cogunt fieri, ſed impetrant ignoſci: ſi tamen non ita ſit nimius, ut impediat tempora, quæ orationi debentur, nec immutentur in eum vſum, qui eſt contra naturam. Concubitus enim neceſſarius cauſa generandi, inculpabilis, & ſolus ille nuptialis eſt. Illc verò, qui vltra neceſſitatem progreditur, non rationi, ſed libidini obſequitur: & hunc non exigere, ſed reddere coniugi ne fornicetur, ad coniugem pertinet. Si verò ambo tali concupiſcentiæ ſubiunguntur, rem faciunt, quæ non eſt nuptiarum: cuius delicti non ſunt nuptiæ hortatrices; ſed deprecatrices. Decus quidem coniugale eſt caſtitas, procreandi, & red-

De uerbis Apoſtoli.

Aug. in li. de bono côiu. cap. 10 tom. 6.

dend

dendi carnalis debiti fides, hoc eſt opus nuptiarum, quod ab omni peccato defendit Apoſtolus, dicens. Non peccat uirgo, ſi nupſerit. Cum ergo culpabilis non ſit generandi intentione concubitus, qui propriè nuptijs imputandus eſt; quid ſecundùm ueniam concedit Apoſtolus, niſi quod coniuges debitum carnis expoſcunt, non propagationis uoluntate; ſed libidinis uoluptate: quę tamen uoluptas non propter nuptias cadit in culpam; ſed propter nuptias accipit ueniam? Immoderata ergo progreſſio ſecundùm ueniam conceditur. Quocirca & hinc laudabiles ſunt nuptiæ; quia etiam illud, quod non pertinet ad ſe, ignoſci faciunt propter ſe. Non enim iſte concubitus, quo ſeruitur concupiſcentiæ, agitur ut impleatur fœtus, quem poſtulant nuptiæ. Omnino ergo in genere ſuo nuptiæ bonæ ſunt: quia fidem thori ſeruant, & prolis ſuſcipiendæ cauſa utrumque ſexum commiſcent, & impietatem ſeparationis horrent. Sanctitati etiam coniugij nec coniunx infidelis obeſſe poteſt; ſed potius fidelis prodeſt infideli, ut Apoſtolus docet. Ex his oſtenditur, quod coniuges qui cauſa prolis tantùm conueniunt, uel qui exigentibus debitum reddunt, defendit a peccato ſanctitas coniugij, bonumque nuptiale. Si enim abſque peccato non poſſet fieri concubitus coniugalis, non præcepiſſet dominus poſt diluuium eos copulari, dicens: Creſcite, & multiplicamini: cum iam ſine carnali concupiſcentia non poſſint adinuicem commiſceri.

1. Cor. 7 Auguſ. c. 4. de nup. & cōcupi. 1. to. 7. Aug. cōtra Iulianum hæreticū to. 7. c. 21. & 12. 1. Cor. 7. Hug. 4 ſen. c. 4 Gen. 9.

Quod non omnis delectatio carnis peccatum eſt.

Sed forte aliquis dicet, omnem carnis concupiſcentiam & delectationem, quæ eſt in coitu, malum eſſe & peccatum: quia ex peccato eſt & inordinata. Et nos dicimus illam concupiſcentiam ſemper malam eſſe; quia fœda eſt, & pœna peccati: ſed non ſemper peccatum eſt. Sæpe enim delectatur uir ſanctus ſecundùm carnem in aliqua re, ut requieſcendo poſt laborem, edendo poſt eſuriem: nec tamen talis delectatio eſt peccatum, niſi ſit immoderata. Sic & delectatio, quæ fit in coitu coniugali, cui adſunt illa tria bona, a peccato defenditur. Videtur tamen Beatus Gregorius aliter ſentire, ſcilicet quod

Hug. 4. ſenten. c. 4.

quod ſine peccato non poſſit fieri carnalis commiſtio, dicēs. Vir cum propria coniuge dormiens, niſi lotus aqua eccleſiam intrare non debet. Quamuis diuerſæ hominum nationes de hac re diuerſa ſentiant, & alia cuſtodire uideantur. Romanorum tamen ſemper ab antiquioribus uſus fuit, poſt admiſtionem propriæ coniugis, & lauacri purificationem quærere, & ab ingreſſu eccleſiæ paululum temperare. Nec *hoc dicentes culpam deputamus eſſe coniugium: ſed quia ipſa licita admiſtio coniugis ſine uoluptate carnis fieri non poteſt, a ſacri loci ingreſſu eſt abſtinendum: quia uoluptas ipſa ſine culpa nullatenus eſſe poteſt.*

Gre. 33 q. 4. cū uir c. ꝓpria.

Determinat auctoritatem.

Hoc autem ne prædictis obuiet, intelligendum eſt in illis qui non gratia prolis conueniunt, quorum uoluptas non eſt ſine peccato. Et uix aliqui reperiri poßunt adhuc amplexus carnales experientes, qui non interdum conueniunt prę ter intentionem procreandæ prolis. Hoc autem quoties fit, ab ingreſſu eccleſiæ abſtinendum eſt. Et quod ita intelligendum ſit, Gregorius conſequenter oſtendit, Si quis uerò ita ſua coniuge, non cupidine uoluptatis raptus; ſed tantùm creandorum liberorum gratia utitur, iſte profectò ſiue de ingreſſu eccleſiæ, ſiue de ſumendo corporis dominici myſterio, ſuo eſt iudicio relinquendus: quia prohiberi a nobis non debet accipere, qui in igne poſitus neſcit ardere. Cum uerò non amor procreandæ ſobolis; ſed uoluptas dominatur in opere commiſtionis: habeant coniuges etiam de commiſtione ſua quod defleant. Tunc autem uir, qui poſt admiſtionem coniugis lotus aqua fuerit, etiam ſacram communionem ualeat accipere, cum ei ſecundùm prę finitam ſententiam eccleſiam licuerit intrare.

Ibidē.

SVPRA egit magiſter de cauſa formali, & efficiente coniugii. Hic agit de cauſa finali propter quam: & hæc eſt triplex bonum. Diuiditur autē hæc pars in duas. In prima agit de bonis cōiugii communiter. In ſecunda de bonis fidei ſpecialiter. infra Diſt. xxxii. *Sciendū, eſt et quod cū in omnibus alijs, etc.*) Prima pars habet duas. In prima determinat, q̄ & quot ſint bona coniugii. In ſecunda uerò determinat, qualiter per ea excuſatur coitus. ibi. *Cum igitur hec*

tria

tria bona in aliquo ; &c.) Prima pars habet tres partes. In prima determinat, quæ, & quot ſint bona coniugii. In ſecunda qualiter ſe habeāt ad matrimonium, utrū ſint ſeparabilia, an inſeparabilia. ibi. *Et eſt ſciendum ab aliquibus contrahi coniugium, &c.*) In tertia uerò mouet duo dubia incidentia. ibi. *Solet quæri cum maſculus & fœmina, &c.*) Similiter ſecunda pars, in qua agitur, quomodo bona cōiugii excuſant illum actum, habet tres particulas. In prima determinat, per quē modum excuſant. In ſecunda determinat quandā auctoritatem Apoſtoli quæ uidetur eſſe cōtraria. ibi. *Sed ſi concubitus, qui ſit cauſa prolis, &c.*) In tertia determinat quandam auctoritatem Gregorii. ibi. *Sed forte aliquis dicit, &c.*) Et ſic duo principaliter determinat Magiſter in hac Diſtinctione.

Dub. 1. NAm *bonum prolis, &c.*) Vr̄ malè dicere; quia per matrimonium non generatur proles ſancta: ſed culpam habens: ergo ſi proles non eſt bonum ſacramenti inquantùm proles, ſed inquantum ſancta, cùm in principio ortus ſit non ſancta, non debet dici bonum, ſed malum. Itē. Quid eſt, quod dicit, qđ bonum prolis dicitur ſpes, ac deſideriū, quo proles q̄ritur, ut religioſe informetur: cū. n. hoc habeant ſteriles, uidetur &c. Reſpon. Dicēdum, quòd proles poteſt quæri triplici intētione. Primo, ut educetur ad cultum Dei. Secundo, ut in hæreditate ſuccedat. Tertio, ut quis in prolis multitudine, & pulchritudine glorioſus appareat. Primum eſt bonum ſub ratione boni. Secundùm eſt ſub ratione indifferentis. Tertium eſt bonum deformatum ſiue ad malum tractum. Bonum igitur matrimonii, quod eſt bonum ſimpliciter; iudicādum eſt prolis cum tali intentione, & cū tali ordinatione. Si autem aliis duobus modis habeatur, habetur quidem aliquid bonum: ſed non ſicut inſtitutum eſt: & cōpetit huic ſacramēto: quod inſtitutum eſt ad procreādam prolem ad cultum diuinum.

Vbi uerò non inter legitimas, &c.) Videtur malè dicere: quia numquam fuit copula: ergo nū quam ſoluitur; quia non ſoluūtur niſi copulati. Reſpon. Dicendum, quod aliqui copulantur ſecundùm ueritatē. Aliqui copulantur de facto, & ſecundùm apparentiam. Si ſint matrimonialiter copulati, non ſoluuntur: quia uere fuit ibi copula, & uinculū. Si ſecundum apparentiam, ſoluuntur: ſed illud ſoluere nihil aliud eſt, quam oſtendere prius non fuiſſe. Dub. 2.

Si uero ambo tales non ſunt etc.) Videtur malè dicere: quia matrimonium eſt uinculum, quod importat relationem, ſicut ſimilitudo: ſed etiam in relatiuis neceſſaria eſt conuertentia: ergo ſi iſta non eſt uxor, nec ille uir eſt: ergo ſi iſta eſt adultera, & ille ſimiliter. Reſp. Dicendum, quòd eſſe adulterum eſt duobus modis. Aut ratione actus, aut ratione intentionis. Si ratione actus ſic dico quod ſi iſta eſt adultera, quod ille, qui eam cognoſcit, eſt adulter. Si ratione intentionis, ſic dico, quod una perſona intēdit cognoſcere affectu mari Dub. 3.

talis,

tali, & alia effectu libidinis: & ſic loquitur Aug. in propoſito: quia ſi matrimonialiter cõiuncti ſũt, ita quod talis pactio non intercedit; ſed poſtmodum in altero, uel in utroque fit intẽtio extra generandi prolem, eſt adulteriũ non ratione generis actus; ſed ratione intentionis, pro eo quod facit contra bonum prolis: & ita aduerſatur matrimonio, non excuſatur. Quod ipſe obiicit; tenet de adulterio, quod eſt ratione generis actus.

Dub. 4. *Informe puerperium, &c.*] Quæritur hic, utrũ talis peccet mortaliter: & utrum ſit irregularis. Et quod non, uidetur; quia non punitur niſi ſolùm pecunia, nõ pœna mortis: ergo uidetur leue peccatũ eſſe; quia mortalia peccata in lege puniebantur pœna mortis. Itẽ. Si eſt peccatum mortale, quæro ſub quo genere: ſed non ſub genere homicidii: ergo ſi non eſt homicidium, de quo magis uidetur, uidetur qđ non eſt mortale peccatum. Contra. Vr quod grauius peccet, quàm ille, qui procurat abortũ puerperio iam formato: quia plus nocet qui maius bonum impedit, ſed maius bonum impedit, qui impedit aïæ ꝓcreationẽ, q̃ qui impedit corporis uegetationem: ergo magis peccat ille, qui abhortum procurat, q̃ ille, qui animã a corpore ſeparat. Item. Ex hac ratione uidetur, quod magis peccet qui interficit puerum nõ baptizatum, quàm qui interficit puerum Chriſtianum; quia facit perire in anima, & corpore. Itẽ. Peccatum procurãtis abortum aut penſatur ſecundùm quantitatem bonitatis rei, quæ eſt, uel quæ futura eſt. Si rei quæ eſt, tunc nullum uidetur peccatum, qui non eſt niſi quædam ſuperfluitas in uentre. Si rei quæ futura eſt; ſed futurus eſt homo uiuens: ergo talis iudicãdus eſt homicida. Reſpon. Dicendum, quod talis non eſt iudicandus homicida quantum ad factum, quia nõ cecidit, nec aliquis moritur ante puerperium formatum: tamen quantum ad uoluntatem peruerſam iudicandus eſt homicida non ratione homicidii: ſed etiam maleficii: unde talis inter maleficos computatur, & tale crimen graue eſt. Quod ergo obiicitur, quòd nõ ſit mortale; quia non punitur morte, ratio non ualet: quia multa ſunt mortalia, quæ morte nõ plectebantur: tamen illud grauius ſcelus eſt, dum ex certa ſciẽtia operatur cõtra naturam: contra.n. naturam beſtiarum eſt, quę prolem expectant. Quod quæritur, ſub quo genere peccati ſit. Dicẽdum, ꝙ ſpectat ad maleficium. Quod obiicitur ꝙ plus nocet. Dicendum, quòd non conſideratur quantitas nocumenti ſecũdùm id quod poteſt eſſe: ſed ſecundùm id quod eſt: quia ſecundùm id quod poteſt eſſe, cum unus homo per ſucceſſionẽ poſſit eſſe origo mille, qui occideret unum, occideret mille, quod falſum eſt; & ideo quia nõdum eſt anima, nedum eſt tãtùm bonum quamuis eſſe poſſit: ideo non ſic grauiter peccat: & ſic patet obiecta.

Non propter illud malum &c.) Dub. 5. Videtur falſum dicere; quia prima ad Corin. 5. dicitur, qđ modicum fermentum totam maſſam

ſam corrumpit: ergo uidetur ꝙ modicum malum fœdat bonũ, potius quàm econuerſo. Reſp. Dicẽdum, quòd malum eſt corruptio boni. Dico igitur qđ malum dupliciter poteſt iungi bono, aut ut corruptibili, aut inquãtùm medicinali. Si inquantùm corruptibili, ſic malum fędat bonum. Si inquantum medicinali, ſic curatur, & expellitur. Et eſt exẽplum; quia morbus iunctus naturæ ſanæ, eam uitiat, & infirmat: morbus uerò iunctus medicinæ non reddit medicinã morbidam; ſed potius curatur ab ipſa: & quoniam matrimonium eſt bonum medicinale, ideo non fœdatur a malo; ſed potius curat malum.

Dub.6. *Admiſtio coniugis, &c.*] Hoc uidetur falſum; quia tunc nullum coitum contingeret eſſe ſine peccato: & hoc eſt contra Greg. qui excepit eum, qui gratia prolis coit, ſiue pro generanda prole: & tamen eſt carnis cõmiſtio. Reſpon. Dicendum, ꝙ facienda eſt uis in uerbo: quia non dicitur carnis commiſtio ꝗlibet actus coniugalis, ſed ille ꝗ fit ad delectatione carnis, uel ad eius exercitationem, in qua quidem ſemper eſt aliqua culpa.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

In quo genere bonorum matrimonij bona ſunt?

AD intelligentiam huius diſtinctionis duo principaliter quærũtur. Primò quæritur de bonis matrimonij in ſe. Secũdò, qualiter excuſant coitum. Circa primum tria quæruntur. Primò quæritur, utrũ bona matrimonii ſint in genere conferẽtis, ſiue utilis, an honeſti, an delectabilis. Secundò quæritur de numero, & ſufficientia eorum. Tertio quęritur de neceſſitate horum bonorum.

QVOD ſint ĩ genere honeſti, uidetur, ſuper illud 1.Cor. vii. Non ut laqueum &c. Gloſ. Non eſſe turpe demonſtrauit; ſed quòd honeſto honeſtius eſt generali nomine honeſti commendauit. ITEM. Hoc uidetur ratione: quia caſtitas cum ſit uirtus, eſt in genera honeſtis: ſed actus coniugalis, eſt actus caſtitatis, quoniam eſt caſtitas coniugalis, ſicut uidualis: ergo &c. ITEM. Actus, qui alias eſſet fornicarius, fit non fornicarius per coniugium: ſed nihil tollit dehoneſtatem peccati, niſi honeſtũ: ergo coniugium &c. ITEM. Seruare fidem cõiugii hoc eſt opus iuſtitiæ de ſe: ſed talia cadũt in genere honeſti, & hoc eſt bonũ matrimonii: ergo &c.

CONTRA. Aug. de bono coniugali. Quędam bona data ſunt a Deo, quæ propter ſe appetẽda ſunt, ut ſapientia, ſalus, & amicitia. Quędam uero propter aliud neceſſaria, ut doctrina, cibus, & coniugium. Sed honeſtum eſt propter ſe appetendũ: ergo &c. ITEM. Hier. in li. de virginibus. Fornicationis periculo conceduntur nuptiæ, & excuſabile fit quòd non propter ſe eſt appetẽdum, ſicut uiduis ſolum fornicationis periculo conceduntur ſecunda connubia. ITEM. Ratione uidetur: quia honeſtum eſt quod ſua ui nos trahit, & dignitate ſua nos allicit: ſed omne ta-

le eſt

le eſt ab omnibus appetendũ, coniugiũ autẽ non eſt ab oĩbus appetendũ: ergo &c. ITEM. Omnis uerecundia recta eſt de eo, quod habet aliquid inhoneſtatis nõ de honeſto: ſed omnis homo ſanæ mentis actum coniugalem erubeſcit: ergo &c.

RESOLVTIO.

Et in genere honeſti, & in genere conferentis, & in genere delectabilis eſt matrimonij bonum. In primo quidem propter fidem, in ſecundo propter prolem, in tertio autem propter ſacramẽtum.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ cum triplex bonum ſit in coniugio, ſcilicet fides, proles, ſacramentum; Fides eſt, quod ſuã cognoſcat, & nõ aliam: hoc eſt bonum moris de ſe ordinatum, & cadit ſub genere honeſti. Prolis uerò bonũ cadit in genere conferentis: confert enim prolis multiplicatio ad ſpeciei conſeruationem, & perfectionem numeri; ſicut cibus ad conſeruationem indiuidui. Bonũ uerò ſacramenti cadit in genere delectabilis: qa tanta eſt ibi unio, ut relinquat homo patrem, & matrem, & ſint duo in carne una: unde præcipitur uiris, ut uxores diligãt ſicut corpora ſua. Et ſic patet, quod cum tria ſint in electione (ſicut uult Philoſophus) ſcilicet honeſtum, conferens, & delectabile, in triplici genere eſt bonum cõiugii. Et hæc tria bona pura eſſent in ſtatu puritatis, & innocẽtiæ; ſed per peccatum ſunt ſuis contrariis admiſta. Quoniam in actu illo eſt quædã inhoneſtas contracta ratione improbitatis libidinis, & pruritus: & ideo in bono honeſto quædam permiſcetur inhoneſtas. Eſt etiã quoddam damnum; quia impeditur homo a rationis inſtantia, ſeu intentione: unde procreando ꝓlem ad cultum Dei, impeditur ut tunc perfectè colere Deũ nõ ualeat. Sic igitur bono conferenti permiſcetur damnum, & etiã delectabili, ſcilicet ſacramẽti in diuiſioni quædam tribulatio, & anguſtia: quia qui cum uxore eſt, cogitat quæ ſunt mũdi, quomodo placeat uxori, & diuiſus eſt &c. & ita bonum delectabile permiſcetur triſtitiæ, & anguſtię. Quoniam ergo bonum eſt, tamen permiſtum: ideo appeti poteſt, & etiam melius eſt non appeti. Vnde qui iũgit uirginẽ, bene facit, & qui non iungit uirginem, melius facit. Concedẽdę ergo ſunt rationes oſtendentes matrimonium ſecundùm aliqd ſui eſſe in genere honeſti.

3. & 5. Ethic. cap. 5.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quòd eſt propter aliud appetendum. Dicendum, quòd loquitur ratione boni cõferentis, quod ibi eſt. AD ILLVD, quod obiicitur de Hieronymo, & ad rationes ſequentes ſoluendum eſt: ꝙ non eſt pure bonum; ſed aliquid habens admiſtum: & qa bonum iſtud eſt medicinale, ideo bonum non fit malum propter malum, quod ibi eſt; immo curat, & excuſat malum, non ut non ſit pœnale: & ideo eſt ibi uerecundia, & tribulatio; ſed ſolum ut non ſit culpabile, ſicut patebit infra. *Aut ſequenti.*

QVAESTIO II.

Quæ, & quot ſunt matrimonij bona?

DE numero, & ſufficientia bonorum matrimonii: & aſſignantur ab Auguſtin. tria bona in libro de bono coniugali, ſcilicet fides, proles, & ſacramentũ. Primò, uidetur quòd hic ſit defectus. Nã præter hoc eſt in coniugio mutuum obſequium, & hoc quidem aliquod bonum eſt ſicut dicitur Eccleſiaſt. iiii. Melius eſt duos eſſe quam unum, & non eſt aliquid iſtorum: ergo, &c. ITEM. Iſta tria competunt mătrimonio, ſecundum ꝙ eſt in officium; ſed matrimonium nõ ſolùm eſt in officium, ſed etiam in remedium: ergo uidentur plura eſſe. ITEM. Bonũ pacis eſt aliquod bonum, immo maximum bonum, ut dicit Auguſti. ſed hoc eſt bonum, quod frequenter facit coniugium: ergo inſufficiẽter enumerat. Si dicas, quod enumerat ea, quæ sũt bona matrimonii, nõ ut frequẽter, ſed ut ſemper. Obiicitur, quia nec fides, nec proles, ſemper eſt in matrimonio.

SED CONTRA. Videtur ꝙ ſuperfluat; quia unius rei unicus eſt finis; ergo ſi matrimonium ſacramentum eſt unum: ergo unum debet habere principalem finem: ergo unum eſt bonum eius, quia bonum, & finis idem. ITEM. Nihil dicitur eſſe bonum ſuiipſius: ſed matrimonium eſt ſacramentum; ergo ſacramentum non eſt bonum matrimonii. ITEM. Nihil debet connumerari ſuis proprietatibus; ſed fides, & proles ſunt cõditiones, & proprietates matrimonii; ergo ſacramẽti: ergo nõn debent diſtingui, neque cõnumerari cum bono ſacramenti. Si dicas quòd ſacramentum aliter accipitur, ſcilicet pro proprietate matrimonii. Quæritur, quæ ſit illa proprietas, & quare magis ſibi appropriauit nomen ſacramenti.

RESOLVTIO.

Tria præfata, ſcilicet fides, proles, & ſacramentum, quæ tria tripliciter uenare eſt.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ numerus, & ſufficientia bonorum matrimonii poteſt accipi a parte cauſæ inſtituentis, ſiue efficientis: & ſic a triplici principio: a dictamine, ſcilicet naturæ, ut uir cubet cum muliere ad conſeruationem ipſius naturæ: & ſic eſt bonum prolis. A dictamine rationis rectæ, ut uir cum ſua, & nõ cum alia cubet muliere; & ſic eſt bonum fidei. A dictamine gratiæ, ut ſignificetur vnio diuinæ naturæ, & humanæ: & ſic eſt bonum ſacramenti. Poteſt etiam accipi a parte principali conſtituentis: & hoc tripliciter: quia ad hoc quòd matrimonium habeat eſſe completum, tria ſunt neceſſaria, ſcilicet inſtitutio, uſus, & fructus. Ratione inſtitutionis bonum ſacramenti: ratione debiti uſus, bonum fidei: ratione fructus conferentis uſum, eſt bonum prolis: & ſic patet quòd eſt triplex bonum. Poteſt denique excipi a parte finis mouentis, ſiue terminantis: & hoc uel quia ad bonum, uel quia contra malum. Quia ad bonum, cum triplex ſit eligendum bonum, ſcilicet honeſtum, conferens, &

delectabile. Ratione boni honeſti eſt fides, ratione conferentis proles, ratione delectabilis eſt ſacramentum, ſecundum ꝙ ſuperius eſt monſtratum. Vel aliter, quia contra malum concupiſcentiæ, quæ habet in ſe, triplex malum, ſcilicet fluxum, inordinationem, & faſtidium. Contra fluxum eſt in matrimonio vnio ſingularis, contra inordinationem vnio vtilis, cõtra faſtidiũ vnio inſeparabilis. Ratione ſingularitatis in unione eſt fides, rõne utilitatis proles, ratione inſeparabilitatis ſacramentum. Et hæc tria ſignant triplicem proprietatem vnionis Chriſti cum Eccleſia, quia ſcilicet unitur uni, & quia ex ea filios generat, & quia numquam ſeparatur.

Ex his patent obiecta, quia connumerantur non quæcũque bona, ſed quæ communia ſunt ſtatui naturę corruptę: ideo nec pax, nec obſequium, nec bonũ quod accipitur inquantum eſt remedium, inter hæc bona connumerantur, ſed hæc tria bona ſolum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ſuperfluunt, quia unus finis, &c. Dicendum, quod vnũ eſt bonum principale, & inſeparabile, ſcilicet ſacramentale uinculum; & alia sũt huic annexa, & nihil impedit quod aliquid habeat unum principalem finẽ, & plures utilitates adiunctas. PATET etiam reſponſio ad illud, quod obiicitur de bono ſacramenti; nam ipſa unio dicitur ſacramentum matrimonii, ſed inſeparabilitas unionis dicitur bonum ſacramenti, ſiue ſacramẽtum, quod eſt bonum matrimon i. Ratio autem, quare conditio inſeparabilitatis uendicat ſibi nomen iſtud, eſt: quia matrimonio eſt conſubſtantialis, & conſequens ipſum inſeparabiliter: non ſic aliæ conditiones: Et ſic patent obiecta.

QVAESTIO II.

An iſthæc tria bona de neceſſitate matrimonij ſint?

DE neceſſitate horum trium bonorum, utrũ ſcilicet ſint de neceſſitate ſacramenti. Et q̃d bonum ſacramenti ſit de neceſſitate, dicit Augu. & habetur in litera. Sacramentum ita inſeparabiliter coniugio hæret, ut ſine illo eſſe non uideatur. ITEM. Ratione uidetur. Bonum ſacramẽti eſt ratio inſeparabilitatis; ſed inſeparabilitas, quæ rei ſemper ineſt, eſt neceſſitas: aut ergo bonum ſacramenti non eſt bonũ, aut neceſſariò ineſt. ITEM. Q̃d bonum prolis de neceſſitate cõſequatur matrimoniũ uidetur, quia dicit Auguſt. & habetur in litera, quod qui uenena ſterilitatis procurauerint, non ſunt coniuges. ITEM. Ratione uidetur, quia inſtitutum fuit matrimonium ad creſcendum, & multiplicandũ: ergo fruſtra eſt ſi hoc fine caret: ſed non poteſt eſſe omnino fruſtra, cum ſit ſacramentum; ergo &c. ITEM. Q̃d bonum fidei ſit de neceſſitate ſacramenti uidetur: quia dicit Auguſt. quòd ſi quis conſentiat in aliquam, ut poſtmodum aliã accipiat, non eſt ſacramentum: ſed hoc eſt propter defectum fidei: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur, quia licet ex cauſa for-

nicationis matrimonium diuidere:ſed non liceret niſi fides eſſet de ſubſtantia : ergo &c.

Contra. Quod ſacramentum non ſit de ſubſtantia matrimonii uidetur, quia ſi aliquis cõtrahat cum aliqua per uerba de præſenti, eſt matrimonium contractum: & tamen illo tranſeunte ad religionem, iſta poteſt nubere; ergo non erat ibi uinculum inſeparabile. Item. Quod nec fides videtur, quia matrimonium poteſt eſſe inter perpetuò incontinens: & poteſt eſſe inter cõtinens, quia neuter cum alio, uel alia poteſt contrahere: ergo &c. Item. Quod proles non ſit de neceſſitate, uidetur: quia matrimonium eſt inter ſteriles, ſicut patet; ſed hoc non eſt bonũ prolis. Quæritur ergo, quid eſt, quod dicit Auguſtin. quòd non ſunt coniuges: & ſi enim prius conſenſerunt, fuit matrimonium ratum: ſi poſt coierunt, fuit conſummatum: ſed hoc nullo caſu, nullo pacto rumpitur: ergo, &c.

Resolutio.

Sacramentum de neceſsitate matrimonij prorſus eſt: at duo cætera fides, ſcilicet et proles, quodamodo quidem de eſſe, quodamodo uerò de bene eſſe ſunt.

Respondeo. Sicut tangit Magiſter in litera, & accipit ab Auguſti. cum ſint tria bona matrimonii, ſcilicet fides, proles, ſacramentum: unum, ſcilicet ſacramẽtum eſt de neceſſitate matrimonii. Sacramẽtum enim uenit ex mutua obligatione, & diuina inſtitutione, & ſignatione illius unionis: & ideo quia iſta ſunt de neceſſitate matrimonii, per conſequens & ſacramentũ: Sed alia duo bona quodammodo ſunt de eſſe, quodammodo de bene eſſe. Si enim loquamur quantum ad matrimonii uſum: ſic ſunt de bene eſſe: quoniam uſus matrimonii abſque his eſſe poteſt, ſicut quotidie eſt: & non ſolùm eſt abſque his, ſed etiam cum ſuis oppoſitis. Vnde ſterilitatis, & aborſus procuratio, & fidei fractio non diſſoluunt matrimoniale uinculum cõtractũ. Si autem loquamur quãtum ad matrimonii contractum, qui eſt per matrimonialem cõſenſum: ſic poteſt eſſe contractus abſq; his duobus bonis, ut puta in ſterilibus, & incontinentibus, ſi tamen non eſt contra hæc. Tunc autem eſt conſenſus cõtra hęc, quando ſub tali pacto conſentitur, ut prolis ſterilitas procuretur, uel uxor alii proſtituatur, tunc enim nõ eſt conſenſus, uel pactio matrimonii, ſed potius adulterii; cum directe repugnat inſtitutioni matrimonii. Sed carentia, ſiue abſentia horum duorum non repugnat, quia fides uenit ex recto matrimonii uſu: & quia poſſunt homines abuti ipſo, ideo poteſt deeſſe fides. Similiter proles uenit ex fructu uentris: & quia ſteriles poſſunt eſſe uel natura, uel arte: ideo matrimonium hoc bono poteſt carere.

Ad illud ergo, quod obiicitur, quòd ſacramẽti bonum non eſt in matrimonio ante carnalem copulam. Dicendum, ꝙ falſum eſt, quia eſt inter coniuges inſolubile uinculũ, nec ſol-

uitur niſi per mortem ſpiritualem, uel ciuilem, ſicut poſt cor ſummationem per mortem corporalem: uerum eſt, tamen ꝙ non eſt ibi ſacrm ſecundũ completam, & plenariam rationem. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd fides nõn ſit de neceſſitate, quia qui ſic cõſenſit ut aliam ducere poſſit poſt, non contrahit. Dicendum, quòd hoc non eſt tantum propter defectum fidei, ſed etiam propter defectum ſacramenti, quia non uult iſti cõiungi perpetuò: & quia in pactione introducitur conditio cõtraria bonę fidei, nec propter infidelitatem ſoluitur matrimonii ſacramentum; ſed ſoluitur obligatio ad reddendum debitum. AD ILLVD, quòd dicit Auguſtinus, quod qui uenena procurauerant, &c. Dicendum, quòd hoc non dicit, quia ꝑ hoc ſoluatur matrimonii uinculum, ſed quia ſacramẽti amittatur meritum, & graue incurrant peccatum. Vnde non ſunt coniuges, ſupple, ueri, & fideles. AD ILLVD, quod obiicitur de bonis prolis, quod propter hoc inſtitutum eſt. Dicendum, quod nõ tantum propter hoc, ſed etiam in remedium, & in ſignum: & ideo quamuis non ſit ibi hoc bonum, poſſunt tamen eſſe alia bona; ſi autem homo ſtetiſſet, tunc ſemper fuiſſet hoc bonum, quia tantum fuiſſet in officium: & hoc bonum non deeſſet, quia nulla eſſet ſterilitatis pœna.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An coitus propter prolem ſine omni culpa eſſe poſſit?

CONSEQVENTER, quantum ad ſecundum articulum, quæritur de excuſatione actus coniugalis per bona matrimonii. Et cum contingat coire cum uxore cauſa cõcupiſcentiæ implendæ, cauſa fornicationis uitandæ, & cauſa prolis procreandæ; circa hoc ſecundum hæc tria, quæruntur. Primò quæritur, utrum coitus propter prolẽ poſſit eſſe ſine omni culpa. Secundò quęritur, utrum coitus propter fornicationẽ uitandã, poſſit eſſe ſine omni peccato ueniali. Tertiò, utrum coire cum uxore cauſa concupiſcẽtiæ ſatiandæ, ſit ſemper peccatum mortale.

QVod coitus propter prolem poſſit eſſe ſine omni culpa uidetur; quia dicit Auguſtinus de bono coniugali, & habetur in litera. Coniugalis concubitus generandæ prolis gratia, non habet culpam. ITEM. Ratione uidetur. Matrimonium eſt ſãctum, & bonum, quod patet, quia a Deo eſt inſtitutum, & confirmatũ per præſentiam ſuã ad nuptias. Ioan. 2. & approbatur per reſponſionem ſuam, Matthæ. xix. Sed re ſancta poteſt homo ſanctæ uti, & ſine peccato; ergo cum hoc ſit maximè cauſa prolis, patet &c. ITEM. Omne, quod Deus præcipit, poteſt fieri ſine peccato: ſed Deus præcipit prolem procreare. Geneſ. viii. poſt lapſum: ergo poſſi-

bile

-bile eſt hoc facere ſine peccato. ITEM. Nulla potentia eſt mala de ſe: ergo omni potentia bene poſſumus uti: ſed potentia generãdi eſt potentia nobis data: ergo poſſumus ea benè uti, ſiue melius nõ eſt aliter, quam ad illud ad quod eſt, & ſecundum quod ad illud eſt: hoc autẽ eſt, cum cognoſcit uxorem propter prolem: ergo &c.

CONTRA. Omnis delectatio immoderata eſt peccatum, quia ubi eſt defectus modi, eſt malum culpæ: ſed in coitu eſt delectatio immoderata, etiam quando coit q̃s cauſa prolis procreandæ: ergo eſt ibi peccatum. ITEM. Omnis delectatio, in qua peruertit rectus ordo, eſt peccatum: ſed in coitu coniugali eſt delectatio, in qua anima abſorbetur à carne, etiam cum coit propter hoc: ergo, &c. ITEM. Omnis actus, in quo rationabiliter homo erubeſcit, eſt peccatum, uel fœditatẽ habet, ut purgare uentrem: attamen non ita rationabiliter de hoc erubeſcit quis, quia non debet homo erubeſcere de pœna, ſed de culpa; ſed in coitu coniugali ratione, uel amore prolis erubeſcit, & nullo modo coram aliis faceret; ergo eſt peccatum. ITEM. Omnis coitus, in quo regnat libido, eſt peccatum: ſed in actu coniugali pro generanda prole regnat libido, quia dicit Auguſtinus, quòd peccatũ non tranſmittit ad poſteros propagati, ſed libido; ergo &c. ITEM. Omnis actus, qui ē neceſſario ordinatus ad culpam, eſt peccatum: ſed hic eſt in coitu ratione prolis, quia contrahit peccatum proles, ergo in actu coniugali ſemper eſt peccatum. ITEM. Vbicumque eſt actus coniugalis, neceſſe eſt præcedere motus in carne: ſed primi motus ſunt peccata ſaltẽ uenialia: ergo ſemper coitus propter prolem eſt peccatum ueniale. ITEM. ſi matrimonium excuſat coitum propter prolis bonũ: aut excuſat a peccato quod eſt, aut a peccato quod non eſt. Nõ a peccato quòd nõ eſt, nec fuit. Si a peccato quod eſt; ergo aliquod eſt ibi peccatum.

IVXTA hoc quæritur, pro quanto dicatur matrimonium excuſare coitum, cum omnis ordinatio, quæ cũ uxore habetur, poſſit etiam haberi cum alia muliere: & ita fit libido, & pruritus, & carnalis actus in cognoſcendo uxorem, ſicut etiam aliã mulierem, uel penè. *Q° collatera.*

RESOLVTIO.

Vtique tum a mortali, tum a ueniali: idque per ſacramentum: ſicut morbus per remedium.

RESPON. Dicendum, quòd circa hoc quidam errauerunt dicẽtes, q̃ in actu generatiuæ nõ eſt culpa niſi per exceſſum, ſicut in actu nutritiuæ. Alii errauerunt dicentes ſemper eſſe peccatum, & nullo modo excuſari: immo propter peccatum matrimoniũ uitiari, non uitium excuſari: malũ n. iũctum bono ipſum uitiat, non econuerſo bonum malum excuſat. Et primi quidem nõ intellexerunt morbum, quo .ſ. infecta eſt uis generatiua. Secundi uero non intellexerunt faciem eſſe remedium, & medicamentũ; qđ non uitiat a morbo, ſed econtra morbũ ſedat. Et ideo qui rectè credũt, uidẽtes morbũ, & re-

medium], dicunt actum coniugii per ſacramentū excuſari tāquam morbum per remediū.

SI QVIS autem uelit rationē morbi, & remedii intueri, pt patere ſic. Primū quidē; omnis actus, in quo regnat pruritus libidinis, adeo qđ abſorbetur ratio, & homo efficitur totus caro, eſt actus deordinatus, & actus; in quo quantū eſt de ſe peruertitur regnū animæ: & inordinatio, quæ eſt in uiribus aīæ; ſecūdùm quam ordinationem attenditur iuſtitia quædam, quæ nō tantùm eſt in ordinatione ad alterum, ſed in ordinatione uiriū animæ ad ſe: ſed hoc eſt in actu coniugali, ſicut experimēto patet, & ſancti dicunt, maximè Auguſt. & Orige. & in Glo. tangitur ad Cor. 6. Qui fornicatur, in corpus ſuum peccat. Glo. Hic propriè ſeruit aīa corpori in tātùm, ut ipſo momento, & experimento huius flagitii nihil cogitare homini liceat, aut intēdere: quia mentem captiuā ſubdit ipſa ſubmerſio & abſorbitio libidinis. In huius aūt deordinationis argumentū plurimum facit erubeſcentia naturæ, q̄ mendax eſſe nō pōt. Erubeſcit autē motū illorum membrorum], & actū tāto plus, quāto eſt melius ordinata: Et ſic patet, ꝙ actus ille de ſe eſt morbidus, quia ſine tāta deordinatione exerceri nō pōt, ſicut in eadem Glo. tangitur poſt. Ecce igitur qualiter poſſumus uidere morbū. Remedium autem intueri ſic poſſumus. Quidam enim eſt actus, qui dicit deordinationē mentis ad Deū, ut idololatrare & periurare: Quidam eſt, qui dicit deordinationem creaturæ ad creaturam, ſiue unius ad alterū, ſiue eiuſdē ad ſe. Primus ē malus, & morbidus ſecundùm ſe, & nullo modo pōt fieri bene nec diuino mādato, nec aliter. Secūdus uerò, quia non habet eſſentialē deordinationē, pōt ꝑ diuinum imperium ordinari: utpotè cū Deus præcipit occidere hominem, cū etiam pręcipit rem alienam accipere, cum etiā inſpirat ſeipſum occidere, ſicut Sanſon, in quē irruit ſpiritus domini. *Iud. 16* Per hunc modū ordinauit coitum Oſeæ cum muliere, quæ non erat ſua uxor, ꝑ Dei mādatum. *Oſea. 1* Sed quoniam actus iſte coniugalis non omnibus debebat pręcipi, ſprouīdit diuina diſpoſitio illā deordinationē ordinare non per mandatum, ſed per aliquod ſtatutū, & per ſtatum, quod eſſet ſignū illius coniunctionis, quę erat ordinata ad concupiſcentiæ remedium, & ita per ſacramentum matrimonii: qđ quia habet rationem medicinæ, potius excuſat, quàm uitiet, ſicut cum dominus præcepit Hebręis, ut uaſa Aegyptiorum aſportarent; *Exod. 12.* aſportatio non facit præceptum malum: ſed potius econtra præceptum], quod eſt potentius, & ſuperius fecit, aſportationem bonam, & meritoriā, q̄ aliàs eſſet culpabilis, & mala. Sancti igitur & oēs catholici dicunt coitum ꝑ ſacramētum matrimonii excuſari a culpa mortali, maximè quando gratia ꝓlis fit. Sed de modo excuſandi eſt duplex opinio, qa q̄dā uoluerūt dicere, ꝙ excuſatur a culpa mortali: ſed nō a ueniali: quia mortale fit ibi ueniale. Alii dixerūt, & hoc uidetur ſen

tire Aug. ꝙ cum Deus ꝑfectum det remedium contra morbum, & quando gratia prolis coitur, poteſt eſſe ſine omni culpa: & hoc eſt magis conſonum rationi, & pietati fidei: & cõcedẽdæ ſunt rationes adhoc. Si tamen hæc intẽtio duret a principio uſque in finẽ, ut non deflectatur ad aliud mẽs, ꝙ tamen eſt ualde difficile. AD ILLVD, ergo, quod obiicitur, ꝙ eſt ibi immoderatio, deordinatio, erubeſcentia, & libido Dicendum, ꝙ hęc quatuor poſſunt eſſe circa actũ rationis, aut ſenſualitatis. Si circa actum rationis, ſemper faciunt culpã: q̃a faciunt malum ſecundùm ſe. Si autem ſunt circa actũ ſenſualitatis exiſtẽte ordinatione circa actum rationis, tũc iſta cedunt in pœnam: & ſic eſt in propoſito. Nam per uirtutem ſacramẽti ratio ordinatur, ut moderatè uelit, & ordinatè, & honeſtè: nec de illo actu erubeſcit homo, quia uult filios procreare, nec improba uoluntate appetit, ſed caſta. Sed niſi interueniret remedium matrimonii: tunc eſſet inordinatio non ſolum in ſenſualitate: ſed etiã in ratione: & ſic ſemper eſſet peccatum. Vnde iſtis quattuor mediis oſtendi poteſt, ꝙ actus generatiuæ eſt peccatum, niſi excuſetur. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ eſt cauſa peccati. Dicendum, quòd falsũ eſt: quia actus ille ſecundùm ſe non eſt cauſa niſi prolis: ſed ratione primæ trãſgreſsionis prolem generari non contingit ſine culpa ſua, non generantis: quia non propter culpam generãtis, ſed propter culpam primi parentis naſcitur proles peccatrix.

AD ILLVD, quod obiicitur de primis motibus: poteſt dici, q̃d antecedunt actum coniugalem, nec ſemper ſunt peccata: utputa quando ſurgunt ex cogitatione ordinata, utpotè ſi Abraham cogitaret cognoſcere uxorem, ut acciperet prolem: & tunc ſi caro moueretur, non peccaret. AD ILLVD, quod ultimò quæritur, a quo peccato excuſat. Dicendum, quòd a peccato non quod eſt, ſed quod alias eſſet, niſi matrimonium interueniret. Vnde differenti modo eſt remedium ſacramentum matrimonii, & alia ſacramenta. Hoc enim eſt in remedium, quia facit uitare peccatũ, in ꝙ incurreretur: alia uerò liberant a peccato, in quod iam quis eſt lapſus: pro tanto autem præſtat remediũ, quia actus de ſe inordinatus ordinatur per diuinũ ſtatutũ.

QVAESTIO II.

An coniugalis coitus cauſa fornicationis uitandæ ab omni culpa immunis eſſe poſsit?

VTRVM coitus cõiugalis cauſa fornicationis uitãdæ poſſit eſſe ſine omni peccato ueniali. Et quòd non, uidetur, quia dicit Auguſt. & habetur in litera. Hoc, quòd coniugati uicti concupiſcentia utuntur inuicem ultra neceſſitatem procreandi liberos: ponam in his, pro quibus quotidie dicimus, Dimitte nobis debita noſtra. ITEM. 1. ad Corin. 7. Iterum reuertimini in idipſum, nec tenet uos Satanas propter incontinentiam: hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium: ſed ſi meritorium eſſet ſine peccato ſic uxorem cognoſcere,

poſſet non tantùm indulgeri, uerumetiam præcipi. ITEM. Gregor dicit ſuper Oſeā, ꝙ uir, qui cognouit uxorem, non debet eccleſiam ingredi, niſi lauetur. Et poſt dicit, hanc conſtitutionem non extendi ad eos, qui uxores ſolo amore prolis cognoſcunt: ergo alia culpa amplior eſt in his, qui cognoſcunt cauſa fornicationis uitandæ, ſed non niſi uenialis: ergo &c. ITEM. Qui cognoſcit ad uitandum fornicationem, aut impellitur a carne, aut non. Si non impellitur: ergo utitur remedio, cum non indiget: ergo aliqua inordinatio eſt ibi: ergo ueniale. Si impellitur: ſed impulſus talis non eſt ſine peccato: ergo &c.

CONTRA. Auguſ. Infirmitas carnis excipitur per bonum matrimonii, ne cadat in foueam peccati: ſed cum coit cauſa fornicationis uitandæ, infirmitas carnis mouet: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur, quia qui utitur aliquo ad illud, ad quod eſt, pōt hoc facere ſine peccato: ſed coniugium eſt propter fornicationem uitandam: ergo &c. ITEM. Maius bonum eſt continentia, quam proles: ergo magis licitū, & debitum eſt amare continentiam, quam prolem: ſed qui coit amore prolis procreandę, poteſt ſine peccato: ergo, qui amore cōtinentiæ ſeruandæ. ITEM. Qui coit amore continentiæ ſeruandæ in altero, non peccat, ut cum reddit debitum uxori, ne in fornicationem labatur: ergo ſi non magis debet eſſe ſollicitus de aliena continentia, q̄ de ſua, patet &c.

RESOLVTIO.

Si petit, uenialem culpam uix ſubterfugit: ſi petitur nulli prorſus culpæ fit obnoxius.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ qui coit cauſa fornicationis uitādæ, aut hoc eſt in ſe, aut in altero. Si in altero, ut reddat debitū, hoc eſt purę iuſtitiæ, hoc eſt fidei: & eſt de bonis matrimonii. Rectè ideo omnino a culpa excuſatur. Qui uerò coit cauſa fornicationis uitandæ in ſe, in hoc ſemper peccat uenialiter, q̄a aut pulſatur a carne, aut ſi non pulſatur, ex quo tamen non uult ꝓcreare prolem, nec compellitur debitum reddere, aliqua ſuperfluitas eſt ibi: & ideo peccat. Et ſi tu obiicias, quod licet homini bibere, ne ſitiat: ſic etiā ſine peccato coire, ne fornicari appetat: non eſt ſimile: quia hic eſt metus naturæ, in coitu non, nec ēt neceſſitatis: & hoc dicit Magiſter in ſequenti Diſtinctione, ca. 1. Reddere debitum coniugale nullius eſt criminis, exigere autem ultra generandi neceſſitatem, culpæ eſt uenialis.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur de Aug. Dicendum, ꝙ foueam peccati uocat peccatum mortale. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ adhoc eſt &c. Dico, ꝙ adhoc eſt ſcd̄m indulgentiam, non ſcd̄m imperium: & ideo ueniale peccatum, & in hoc ordinatur. AD ILLVD, quod obiicitur de continentia, ꝙ maius bonum eſt, Dico quod continentiam ſeruare contingit ſine hoc, ſed non prolem procreare. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ continentia ſeruāda eſt in altero ſine culpa, Dico, ꝙ non eſt locus a minori,

nori, ſed a maiori, quia ibi eſt actus iuſtitiæ, ratione cuius tenetur, & excuſatur, non ratione amoris continentiæ.

QVAESTIO III.

An qui concupiſcentiæ explendæ gratia cum uxore coit, ſemper mortaliter peccet?

VTRVM coire cum uxore ratione concupiſcentiæ ſacrandæ, ſit ſemper mortale peccatũ. Et ꝙ non, uidetur; q̃a Auguſt. dicit, & habetur in litera. Cõiugalis concubitus gratia concupiſcentiæ ſatiandæ, ſed tamen cũ coniuge ꝑꝑ tori fidem, uenialẽ hẽt culpã. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione: quia delectari in coitu coniugali ratione boni matrimonii, peccatum non eſt: ergo nec uelle delectari, q̃a ſi actus bonus, & uoluntas actus bona; ergo uidetur &c. ITEM. Qui delectatur in cibo non ꝑꝑ Deum, ſed ꝑꝑ ipſum cibum; quia boni ſaporis eſt, non peccat mortaliter; ergo pari rõne cũ delectatio cõiugalis nõ ſit mortalis, ſi uult delectari non peccat mortaliter.

CONTRA. Dicit auctoritas, & habetur in litera. Vehemẽs amator uxoris eſt adulter; ſed qui amat uxorem propter hoc, ut delectetur in ipſa, eſt uehemens amator, ergo &c. ITEM. Hier. Voluptates, q̃ de meretricũ amplexibus capiũtur, in uxore dãnandæ ſunt. ITEM. Ratione uidetur, quia uelle coire, ſiue appetere ſola delectatione, eſt peccatũ etiam ante conſenſum; ergo etiã cum progreditur in conſenſum, & actum; cum comedit uir, tũc eum comedere erit mortale.

ITEM. Qui cognoſcit propter hoc ut delectetur, fruitur creatura, quia ibi ponit finem ſuæ quietis; ſed ſumma peruerſitas eſt frui utendis; ergo &c.

RESOLVTIO.

Et mortaliter, & uenialiter, iuxta intentionem, qua uxorem accerſit.

RESPON. Dicendum, ꝙ aliq̃ dicũt, quod qui finaliter cognoſcit uxorem, ut habeat illam miſeram delectationem, quæ dicitur eſſe in coitu, peccat ſemper mortaliter, quando illam ponit tamquam finem principalem, ſicut ſi aliquis ꝑꝑ uanam gloriã prędicaret; qui autem cognoſcit aliqua alia cauſa principali, ſed tamen quaſi a latere placet ei delectatio, quæ eſt ibi, ſicut de aliquo, qui finaliter prædicat ꝑꝑ Deum, ſed tamen quaſi a latere placet ei delectatio laudis, dicũt q̃d peccat uenialiter. Adhoc, n. q̃d cõiugalis coitus ſit ſine omni peccato, neceſſe eſt, quod illa delectatio nõ placeat, immo diſpliceat rationi. Tanta enim eſt, ut auferat uſum rationis, & ſpiritũ prophetiæ ſcd̃m illud tempus, & ideo nõ põt tunc referri in Deum; & ideo ea non poteſt quis bene uti uolendo; ſed nolẽdo; non ſic eſt de aliis delectationibus, quarũ ſenſus poſſunt a ratione actus referri in Deum. Vnde ſecundũ hos aliud eſt delectationẽ quærere, aliud eſt oblatã acceptare, aliud eam tolerare; primum eſt peccati mortalis, ſecundum eſt uenialis, tertium eſt perfectionis. Et hæc poſitio licet probabilis uideatur, tamẽ nimis dura eſt; licet enim uiris cũ uxoribus iocari, & etiam delectari, & ueniale eſt; ita tamen, ꝙ faciãt affectu maritali; nec oportet om-

omnes delectationem referre in Deum, peccant tamen ueniali-ter. Nec ſemper frui creatura eſt mortale, niſi ita ponat ibi finem, quod etiam faceret, ſi contra Deum eſſet: tunc.n. ponit finem ultimum ibi. Vnde non eſt ſimile de prædicatione; quæ eſt opus priuilegiatũ. Et propter hoc eſt alia opinio, ꝙ q cognoſcit uxorẽ propter delectationẽ finalem, aut mouetur in delectationem in tanto impetu, ut cognoſcat uxorem, ſicut meretricem: & hoc tunc eſt, quando eã cognoſceret, etiam ſi non eſſet uxor: & tunc peccat mortaliter: quia tunc ponit ibi finem ultimũ; & tunc uerè, & propriè fruitur, & nimis uehementer amat. Si autẽ in ea uult delectari: quia uxor, & nullo modo eã cognoſceret, ſi uxor non eſſet, tunc nõ eſt omnimoda inordinatio: & tunc eſt peccatum ueniale, & excuſatur per bonũ matrimonii, ut non ſit mortale. In hoc caſu dicunt locutum fuiſſe Auguſt. Tamen illa ratio non ualet: delectari non eſt malum: ergo nec uelle: quamuis enim laudari nõ ſit malum, tamen uelle laudari malum eſt.

Et secundum has duas uias procedunt rationes ad partes oppoſitas. Illæ.n. q̃ probant, qđ ſit mortale libidinis ardorẽ, & creaturæ fruitione, procedũt ſecundum qđ coitus fit ſecũdũ impetũ uoluptatis. Rationes uerò ad oppoſitũ procedũt ſcđm qđ habetur reſpectus ad matrimonii ſacramentũ: quia cognoſcit eam: quia uxor: nec aliter delectaretur in ea, niſi eſſet matrimonialiter coniuncta.

DISTINCTIO TRIGESIMASECVNDA.

De matrimonio ſecundùm cauſam finalem, quantum ad fidem thori.

Sciendum etiam eſt, quia cum in omnibus aliis uir præſit mulieri, ut caput corpori (eſt enim uir caput mulieris) in ſoluendo tamen carnis debito pares ſunt. Ideo Apoſtolus utrique pariter præce-
1. Cor. 11. *pit in hac cauſa ſibi inuicem ſubiici, inquiens, Vir debi-*
1. Co. 7. *tum reddat vxori, ſimiliter & vxor viro: quia mulier non habet poteſtatem ſui corporis, ſed uir: ſimiliter & uir non habet poteſtatem ſui corporis: ſed mulier: quia nec mulier ad alium uirum, nec uir ad aliam mulierem poteſtatem ſui corporis habet: nec uir ad continendum, nec mulier poteſtatem habet ſine mutuo conſenſu: ſed alter alterius poteſtatem habet corporis, ut poſcenti alteri non liceat alteri negare debitum. In hoc enim pares ſunt: quia nec uiro, nec mulieri corpus ſuum licet aliĳ tradere: ſed*

ſibi inuicem debitores ſunt in hac cauſa, ne peccandi detur occaſio. Per quod non dominium tollitur uiro; ſed uitium. Debent enim ſibi coniugati non ſolùm ipſius ſexus ſui commiſcendi fidem liberorum procreandorum cauſa, quæ prima eſt in iſta mortalitate ſocietas, verumetiam infirmitatis inuicem excipiendæ ad illicitos concubitus deuitandos, mutuam quodammodo ſeruitutem: vt etſi alteri eorum continentia placeat, niſi ex alterius conſenſu non poſſit. Ad hoc enim neuter habet poteſtatem ſui corporis: quod adeo uerum eſt, vt etiam quòd non filiorum procreandorum; ſed infirmitatis & incontinentiæ cauſa expedit, vel ille de matrimonio, vel illa non ſibi alterutrum negent, ne per hoc incidant in damnabiles corruptelas. Reddere enim debitum coniugale nullius eſt criminis: exigere autem ultra generandi neceſſitatem, culpæ eſt uenialis. Fornicari uerò uel mœchari, puniendi eſt criminis. Aug. in li. de bono coniug. c. 6. in to. 6. Ibid. c. 7.

Quod neuter continere ualeat, niſi ex communi conſenſu.

Quod vero ſine conſenſu vxoris uir continere non ualeat, ſubditis probatur teſtimonijs. Ait enim Aug. Si dicat vir Continere iam volo, Nolo autem dicit vxor: non poteſt. Quod enim tu vis, illa non vult. Numquid per continentiam tuam illa debet fieri fornicaria? Si alij nupſerit te viuo, adultera erit. Non vult tali lucro Deus tale damnum compenſari. Redde debitum: & ſi non exigis, redde. Pro ſanctificatione perfecta Deus tibi computabit, ſi non quòd tibi debetur exigis, ſed reddis quod debes uxori. Idem, Secundũ verba apoſtolica, etiam ſi vir continere voluiſſet, & tu noluiſſes, debitum tibi reddere cogeretur: & illi Deus imputaret continentiam, ſi non ſuæ, ſed tuæ concederetur infirmitati, ne in adulterium caderes. Quiſquis ergo compatiens infirmitati vxoris reddit, non exigit debitum: aut ſi propter propriam infirmitatem duxit vxorem plangens potius quia ſine uxore eſſe non potuit, quam gaudens quia duxit, ſecurus expectat diem nouiſſimum. Idem. Vna ſola cauſa eſſe poteſt, qua te ad id quod uouiſti non modo non hortaremur: ſed etiam probiberemus implere; ſi forte tua coniunx hoc te- Sup Pſ. 46. eth abetur. 33. q. 5. c. Si dicat. Idẽ ad Armentarium epiſ. 45 in to. 2.

cum

cum ſuſcipere animi uel carnis infirmitate recuſaret. Nam vouenda talia nõ ſunt a cõiugatis niſi ex conſenſu, & volun tate communi: & ſi præpropere factum fuerit, magis eſt corrigenda temeritas, quam perſoluenda promiſſio. Non enim Deus exigit, ſi quis ex alieno aliqiid vouerit; ſed po tius vſurpare vetat alienum. Idem, Apoſtolus nec ad tem pus, vt vacent orationi, niſi ex conſenſu voluit coniuges carnali inuicem fraudari debito. Idem. Manifeſtum eſt ita voluiſſe legem fœminam ſub viro eſſe, vt nulla eius vota quæ abſtinentiæ cauſa vouerit, reddantur ab ea, niſi auctor fuerit vir permittendo. Nam cum ad peccatum eiuſdem vi ri pertinere voluerit lex, ſi prius permiſerit, & poſtea pro hibuerit: non tamen dixit vt faciat mulier quod vouerat; quia permiſſa iam prius a viro fuerat. Viri (dixit) eſſe pecca tum; quia obnuit quod prius conceſſerat: non tamen mulieri ex hoc iuſſum dedit, ut cum prius uir ei conceſſerit, poſtea ſi prohibuerit contemnatur. Ex his apparet, quod vir vel mulier continentiam Deo offerre non poteſt ſine communi conſenſu, nec alter alteri debitum negare debet. Si vero qui libet eorum alterum a ſuo iure abſoluerit, ad præteritã ſer uitutem numquid reuocare poterit? Hoc enim videtur Aug. ſupra uoluiſſe. Quibuſdam uidetur, quod mulier non diſce dens a domo viri, quæ viro permittente continentiam voue uerit vel promiſerit, eodem prohibente ſoluere non valeat: & hoc propter dignitatem viri, qui eſt caput mulieris. Sed melius hoc intelligitur in tali caſu, vbi vir concedit mulie ri uouere continentiam, & ante votum prohibet implere. Si uero habitum mutauerit, non poteſt reuocari, ſecundum illud, Qui vxorem ſuam velare permiſerit, aliam non acci piat; ſed ſimiliter conuertatur.

Aug. in libr. de adulterinis cõiugiis. c. 24. Idẽ in qõnibus. Numerorũ li. 4 q. 59. in tom. 4.

Ex concil. Remen. 32 q. 5.

Quibus temporibus ceſſandum ſit a coitu.

Et licet debitum poſcenti ſemper ſit ſoluendum, non licet tamen qualibet die poſcere. Vnde Aug. Chriſtiano cum vxo re ſua aliquando licet conuenire, aliquando non. Propter proceſſionis enim dies & ieiunorum aliquando non licet con uenire; quia etiam a licitis abſtinendum eſt, ut facilius impe trari poſſit quod poſtulatur. Idẽ. Quoties enim uel dies Na tiuita-

In Lib. quæſt. noui & vete. 10. 4 c. 187 deſi. 33 c. 4.

tinitatis, vel reliquæ feſtiuitates aduenerint, non ſolum a concubinarum conſortio; ſed etiam a proprijs vxoribus abſtinere. Idem Ambroſius. Si cauſa procreandorum filiorum ducitur vxor, non multum tempus conceſſum videtur ad ipſum vſum: quia & dies feſti, & dies proceſſionis, & ipſa ratio conceptus & partus iuxta legem ceſſare vſum carnis his debere temporibus demonſtrant.

Hieronymus uidetur diſſentire a præmiſs is.

Illi autem, quod dictum eſt, reddere debitum non eſſe peccatum, uidetur obuiare quod ait Hiero. Quicumque vxori debitum reddit, vacare non poteſt orationi, nec carnes agni edere. Idem, Si panes propoſitionis ab his, qui vxores ſuas tetigerant comedi non poterant, quanto magis panis, qui de cęlo deſcendit, nō poteſt ab his, qui coniugalibus paulo ante hæſere cōplexibus, violari atque contingi? Non quod nuptias condemnemus: ſed quod eo tēpore, quo carnes agni manducaturi ſumus, vacare a carnibus operibus debeamus. Hoc capitulum maximè ad miniſtros eccleſiæ pertinere uidetur: quibus non licebat ſacra officia celebrare, atque myſteria tēpore coniugalis amplexus: quo etiā præſentia S.S. non datur, Vnde idem ait, Connubia legitima carent quidem peccato; nec tamen tēpore illo, quo coniugales actus geruntur, pręſentia Spiritus Sancti dabitur, etiam ſi propheta eſſe uideatur, qui officio generationis obſequitur.

In quodā ſermone. 33. q. 4 Sciatis. 1. Reg. 21. Ioā. 6. Hiero. ſuper Matt. 33. q. 4

Quibus temporibus non ſunt celebrandæ nuptiæ.

Non ſolum in opere carnali obſeruanda ſunt tēpora: ſed etiam in celebrandis nuptijs: ſecundùm illud, Non oportet a Septuageſima uſque in octauam Paſchæ, & tribus hebdomadis ante feſtum ſancti Ioannis, & ab Aduentu domini uſque poſt Epiphaniam celebrare nuptias. Quod ſi factum fuerit, ſeparentur. Item Nicolaus Papa, Nec vxorem ducere, nec coniugia facere quadrageſimali tempore conuenire poſſe ullo modo arbitror.

38. q. 4 Nō oportet. Nicolaus Papa ad cōſulta Bulgarorum. 33. q. 4.

SVPRA egit Magiſter de bonis matrimonii in communi. Hic ſpecialiter agit, quo modo uir obligatur uxori, & econuerſo quantùm ad ſolutionem debiti. Habet autem hæc pars duas. In prima determinat, quæ ſit obligatio inter uxorem, & uirum quantum ad

habet temeritatis, aliquid habet honeſtatis. Vir enim non habet ſui corporis poteſtatem quantũ ad debitum ſoluendum; ſed ſui iuris eſt quantùm ad debitũ petendum: & ideo primum nõ poteſt uouere; ſed ſecundum: & iõ niſi uxor conſentiat, uotum eſt reuocãdum quantũ eſt ad debiti redditionem: ſed ſtat quantũ ad ſolutionem. Vnde ſi quis deliberate uouit caſtitatem, tenetur quantum in ſe eſt continere, ut debitũ non petat: ſi tamen uxor petat, ſoluere debet: & ſic nulli fit præiudicium, & nõ offertur Deo alienum: ſed proprium. Et ſic patet, quod hoc nõ eſt omnino alienum: & patet reſponſio ad obiecta. Tamen quod obiicit de iuramento non eſt ſimile: q̃a iuramẽtum temerarium eſt ſimpliciter, cum teneatur facere contrarium. Vnde; peccat ſtatim; cum ſic iuret, non ſic cum uoueat.

Dub. 3. *Si uero quolibet eorum, &c.*) Ponatur, quòd mulier de conſenſu uiri emittat ſimplex uotum, & poſtmodum uir pœniteat, utrũ teneatur ei debitum reddere. Et uidetur, quod nõ: quia ſuo iuri renunciauit; unde videtur quod non habeat ulterius poteſtatem petendi debitum. In oppoſitum autem uidetur auctoritas Aug. ſuper Num. xxx. ubi dicitur. Sin autem contradixerit &c. ſuper illud dixit Aug. & habetur in litera, quod uir poteſt retractare uotum uxoris, in quod conſenſerat: & præterea uir non eſt aſtrictus ſeruare continentiam; quia uxore mortua, poſſet ducere alteram: ergo uidetur quòd poſſit debitum reddere. Reſp. Dicẽdum, quod ſi mulier vouet aſſenſu viri, aut hoc eſt aſſenſu priuato, aut aſſenſu qui eſt in conſpectu eccleſiæ, ſiue prelati. Si aſſenſu, qui fit in conſpectu prælati, ſic ſecundum iuris formam non poteſt debitum petere: quia renunciat ſuo iuri. Si autem occulto conſentit; quia proponit continere, & intendit ſimpliciter iuri ſuo renũciare, iam mulier in conſpectu Dei abſoluta eſt, nec tenetur debitum reddere, ſi hoc ex deliberatione uir cõceſſerit. Sed quoniam hoc non conſtat eccleſię, compellatur per excommunicationem ab eccleſia, uiro debitũ reddere. Si quæras, utrũ debeat obedire. Dicendũ, quòd ſi uotum non emiſit, poteſt ſine peccato debitum reddere, & tenetur ad mandatum eccleſiæ. Si autem emiſit uotũ, credo quod uir eam reuocare nõ poſſit, nec tenetur aſſentire ei. Nec eſt ſimile de uoto abſtinẽtię; pro eo q̃d quãtum ad omnia uir p̃eſt uxori, præter quam in lege tori. Veruntamen talem modum uouẽdi non approbat eccleſia ꝓpter periculum, quod imminet: unde non patitur, quod vnus uoueat, & religionem ingrediatur, niſi alter ſimiliter uoueat, & talis ſit perſona, de qua non poſſit ſuſpicio oriri. Si autẽ aliter fiat, corã Deo tenetur obſeruare.

Et licet debitum poſcenti, &c.) Dub. 4. Videtur hoc falſum: quia ſi nõ licet petere: ergo illicite, & iniuſte petit: ſed iniuſte petenti rem non tenetur quis reddere: quia non eſt ei reddendum niſi ius ſuum: ergo ſi nõ poteſt ſemper iuſte petere: non ergo ſemper tenetur debitum ſoluere. Reſpõ. Dicen-

Dicẽdum, quòd tunc non licet, quãdo priuat iuſtitiam, & æquitatem, condecẽtiam, & honeſtatem, ſicut patet per literam ſequentem. Eſto tamen, quod priuet iuſtitiam, adhuc non ualet ratio illa: quia iniuſte petere, eſt dupliciter. Aut quia non habet ius in re petita, ſicut ille qui petit rem alienam: & tali non oportet reddere. Aliter eſt petere iniuſte; quia & ſi habeat iuſtitiã, tamen modum debitum in petẽdo nõ ſeruat; uel poteſt eſſe qđ non ſit prohibitum, ſed tamẽ ſit prohibitum aliquando petere. Verbi gratia. Prælatus ſuperior ſi iniungat inferiori, ut nihil pręcipiat ſubdito, tamẽ ſubdito nõ dicit, quod ille non obediat, ſi p̃latus inferior præcipit: ille tenetur obedire, quia non eſt exemptus: attamen ille peccat mortaliter. Sic in propoſito põt intelligi. Quicqđ ſit de exẽplo inducto, uerum eſt, quod & ſi aliquis ius ſuũ inordinatè exigit, tamẽ ex hoc non dat ptãtem alteri retinẽdi, quod debet reddere. Vnde dñs ſolum prohibuit accedere ad menſtruatam: & ideo iſta prohibitio nõ ſe extẽdit ad mulierẽ: & iõ tenetur reddere, ſed ille petendo peccat. Et ſic intelligendum eſt, qđ Aug. dicit ſup Leuit. 18. ꝙ neceſſariò utrique indicitur continentia, & uterq; in Leuit. 20. præcipitur interfici: & uterq; facit contra bonũ prolis ut Hiero. dicit. Hoc .n. intelligere eſt rõne perſonæ petẽtis, q̃ rectè dicitur accedere, & cõtra hoc facere, ut ex p̃dictis patet.

Dub. 5. *Quicunque uxori &c.*] Videt male dicere; quia 1. ad Tim. 5. dicitur. Sine intermiſſione orate; hoc eſt præceptum: ergo ſi non poteſt orare, qui reddit debitũ, patet &c. Item. Videt illud ſimpliciter eẽ falſum, quia nihil impedit orationẽ ſicut peccatum: ſed ueniale peccatũ non ĩpedit: ergo nec actus, in quo nulla eſt culpa. Itẽ. De Dauid obiicitur, qui fuit deuotiſſimus; & tamen habuit plures vxores, & liberos. Si tu dicas illud intelligi de eo tempore, in quo quis coit, ſimiliter poſſes dicere de tẽpore, in quo homo dormit. Reſpon. Magiſter dicit hoc intelligẽdum eſſe de clericis: ſed tamen iſtud non plene ſatisfacit obiectionibus p̃dictis. Et ideo dicitur, qđ cum dicitur aliquis nõ poſſe, neceſſario dicitur potentiam negare ſimpliciter, uel facultatem: & iſte modus ſæpe eſt ĩ ſcriptura. Nõ uult ergo Hiero. negare potentiam, ſed facultatẽ; Vnde nõ dicit, qđ non poſſit orare; ſed dicit qđ non poteſt orationi uacare: q̃a actus ille multũ deiicit mentem ſpiritualem, ſicut dicit Aug. niſi ſit gratia excellẽs, & ſpecialis; ſicut fuit in Dauid. Et iõ aliud eſt conſilium, ut cum q̃s uult ſe totum orationi dare, debet a tali actu abſtinere; & ſic patet qđ nõ repugnat orationis p̃cepto. Tamen de illo qđ dicit, quod orãdum eſt ſine intermiſſione, intelligendũ eſt quod nomine orationis omnis bonus actus intelligitur ſecundum Gl. Vnde dicitur ibi. Nõ ceſſat orare, qui non ceſſat bene facere. Quod obiicitur, qđ peccatũ magis grauat. Dicẽdum, qđ falsũ eſt de ueniali peccato ꝓpter multam fœditatem animæ, quæ eſt in illo actu: & frequenter anima

multum

multum impeditur per aliquas fœditates, uel etiam infirmitates pœnales.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An vir per votũ emiſſum poſt carnalem copulã continere queat, vxore nolente?

AD intelligentiã huius partis, quęritur de obligatione coniugum quantũ ad ſolutionẽ debiti. Circa qđ quatuor breuiter oportet quæri. Primò, quęritur de obligatione per comparationẽ ad votũ cõtinẽtię. Secũdo ꝑ cõparationẽ ad accidẽs ſuperueniẽs. Tertiò, ꝑ cõparationem ad tẽpus, ĩ quo debitum dẽt peti, & ſolui. Quartò, de tꝑe, ĩ quo debent nuptiæ celebrari. Circa primũ duo quæruntur. Primò, utrum per uotum poſt carnalẽ copulam poſſit vir cõtinere uxore nolente. Secundò, utrum poſſit continere uxore nolente ante carnalem commixtionem.

VTRVM per uotum poſt carnalem copulã poſſit uir cõtinere uxore nolente. Et uidet̃, quod non; quia poſt carnalem copulam uir non habet poteſtatem ſui corporis: ſi non habet; ergo non poteſt de ipſo facere ſacrificium continentiæ, uxore nolente. ITEM. Aug. dicit & habetur in litera. Non modo non hortamur, ſed etiam quod uouiſti, prohibemus adimplere, ſi fortè coniux tua hoc tecum ſuſcipere, animi, uel carnis infirmitate recuſat. ITEM. Ratione uidetur, quia mulier non tenetur cõtinere, nec uir poteſt eam ad continentiam cogere; ſed cogit eam, ſi ipſa in uita uult continẽtiam ſeruare; ergo cum non poſſit cogere, non poteſt continere. ITEM. Sicut ſeruus tenetur domino obſequi, ſic uir uxori debitum reddere, & fortius, qa eſt a domino confirmatum; ſed ſeruus prohibente domino non poteſt religionem intrare, uel a ſeruitio eius ſe auferre; ergo &c.

CONTRA. Licitum eſt uiro, uxore etiam prohibente accipere crucem in ſubſidium Terræ ſanctæ; ſed uotum continentiæ, adhuc melius eſt; ergo, &c. ITEM. Vxore prohibente, poteſt quis corpus ſuum ad martyrium, & mortem exponere: & tunc conſtat, quod ſe reddit impoſſibilem ad ſoluendum debitum: ergo &c. ITEM. Quantumcumque quis iuret, uel uoueat, uel ſe obliget, ut non impleat conſilia, non tenet iuramentum, nec uotum; ergo nullus poteſt ſe obligare, quin ſemper faciat melius: ſed melius eſt continere, ſicut dicit Apoſtolus; ergo &c. ITEM. Qui impedit aliquem uolentem aſcendere ad altiorem ſtatum, peccat grauiter, quia ſpiritui ſancto obuiat; ergo ſi uir uult continere, & religionem intrare, uidetur quod uxor teneatur conſentire; ergo ſi non uult, poteſt ad hoc compelli de iure; ergo, &c.

RESOLVTIO.

Reddat, ſed non petat debitum.

RESPONDEO. Dicendum, quod continere eſt duobus modis: Aut omnino, ita quod debitum, nec petat, nec ſoluat: Aut non omnino, ita quod de-

bitum non petat, tamen petenti ſoluat. Primò modo poteſt uir continere uxore inuita, quia nõ põt ei auferre ius, quod habet ĩ corpus uiri. Secundò modo continere poteſt ipſa cõtradicente, & uouere põt: & ſi uoueat ſeruare tenetur, uidelicet ut nũquã debitũ petat, Concedendæ ſunt ergo rationes probantes, qđ nõ omnino poteſt continere.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod poteſt accipere crucẽ. Dicendum, quod hoc factum eſt in fauorem, & neceſſitatem Terræ ſanctæ: nec facta eſt omnino derogatio iuri mulieris, quia debet mulier uelle pro neceſſitate tanta cõtinere ad tempus, quod ſi nolit, poteſt uirũ ſuum ſequi; ſed cum uouetur continentia, tunc oĩno mulier iure ſuo priuatur, etiam ſecundũ tempus totius uitæ. AD ILLVD, quod obiicitur de martyrio. Dicendum, quod mori poteſt pro Chriſto, ſi neceſſitas immineat, quia mulier tenetur hoc uelle: & ſi uir uoluntariè ſe offerat, mulier nõ poteſt negare, quia ipſo mortuo poterit cum altero contrahere: ſed non ſic eſt, cum uouet uxore uiuente. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ſemper licèt facere ꝙ melius eſt, nec poteſt ſe homo obligare ad minus bonũ. Dicendum, ꝙ uerum eſt de eo, qui habet ſui corporis poteſtatem. Vel dicendum, quod ſi continet non petendo, ſed ſolũ reddendo, non minus meretur, quã ſi oĩno contineret. Vnde Augu. dicit, & habetur in litera, Pro sãctificatione perfecta Deus tibi reputabit, ſi non quod tibi debetur exigis, ſed reddis quod debes uxori. AD ILLVD, ꝙ obiicitur de eo, q̃ impedit aliquẽ, &c. Dicendũ, ꝙ peccat, qui impedit aliquem ea rõne, qua in illo extinguit bonũ propoſitum, & ſancti ſpiritus donũ: ſed mulier in hoc non poteſt conſentire, quia ſit ſibi præiudicium, quià ſi concedit uiro, quod uoueat continẽtiam, tenetur & ipſa continere: qm̃ igitur ipſa non poteſt cogi ad continẽtiã, quia hoc eſt conſilium: ideo dico, quod ipſa non peccat: ſed ſi alia mulier impediret, tunc peccatum eſſet.

QVAESTIO II.

An vir continere poſſit ante carnalem commixtionem uxore nolente?

VTRVM vir ante carnalẽ copulæ cõmixtionẽ poſſit cõtinere, uxore nolente. Et ꝙ non uidetur. 1. ad Corint. 7. Vxori uir debitum reddat, ſimiliter & vxor viro: ſed ante commixtionẽ ſunt uir, & uxor; ergo ante cõmixtionem tenetur: ergo &c. ITEM. Vxor viro obligatur uoluntariè, & per mutuũ conſenſum: ſi ergo ante commixtionẽ eſt mutuus cõſenſus: ergo & obligatio ad redditionem debiti. ITEM. Mulier non tenetur continere, & non poteſt cum altero contrahere: ergo poteſt iuſtè debitũ exigere; ſed iuſtè exigenti iniuſtum eſt negare: ergo, &c. ITEM. Eſto quod uir poſt conſenſum de præſenti uiolẽter extorqueat copulã carnis, eſt matrimoniũ conſummatum; ergo tenetur ad ſoluendum debitum omnino ipſa uxori eis ſed uiolentia nõn inducit nouam obligationem: ergo priùs obligabatur.

CONTRA. Decret. de conuerſione

ſione cõiugatorum.c. Præterea, concedit uiro poteſtatẽ intrãdi religionẽ uxore nolẽte, ſed plùs eſt religionẽ intrare, quam con tinere: ergo concedit licentiam continendi. ITEM. Per conſenſum contrahitur matrimoniũ: eſto quod non ſit in copulã car nalem, ut ſupra oſtenſum eſt: ergo ſi nõ obligatur, niſi ad illud, in quod conſentit, patet &c.

ITEM. Si omnis uir eſſet obligatus ad ſoluendum debitum ante carnalẽ copulam: ergo nihil adderet carnalis commixtio ad cõ ſeruationẽ matrimonii. ITEM. quæritur iuxta hoc. Vnde hoc eſt, quod copula coniugalis uio lenter extorta matrimoniũ con ſummat, & cõſenſus coactus ma trimoniũ non ratificat: & utrũ huic liceat. poſt copulam mulieris uouere continentiam. Et ꝙ ſic uidetur, quia ſi prius licebat, & nullus poteſt ei ius ſuum uio lenter auferre, patet &c.

Qõ coll.

RESOLVTIO.

Per duos menſes continere poteſt: inde, vel votum apertè emittat, vel debitum poſcenti reddat.

RESPONDEO. Dicẽdum, ꝙ ante conſummationẽ matrimonii utraque perſona, nec oĩno obligatur, nec oĩno eſt libera. Non oĩno obligatur, quia poteſt mori mundo: & ſic matrimonium ſoluitur, ipſo uiuẽte in carne, & tunc hoc facto omnino eſt abſo lutus. Nec omnino libera, quia ſi uult huic mũdo uiuere, neceſ ſe habet petenti debitum redde re: & quia in medio eſt inter ui tam huius ſæculi, & uitam religioſam, ſiue ſpiritualem: ideo ſacri canones terminum præfixerunt, ut poſſit deliberari, uidelicet terminum duorum menſiũ, uel circa illud. Et ideo dicendũ, ꝙ uxore petente põt continere ꝑ duos menſes, ſed poſt, uel tenetur reddere debitũ, uel manifeſtare ſe mundo mortuum per ſolẽne uotum ad religionis ingreſſum: quod ſi non faciat, tenetur ad debitũ ſoluendum, ſicut primæ rõnes oſtendunt.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, in contrariũ, ꝙ põt intrare religionẽ, ergo in ſæculo con tinere. Dicendum, ꝙ non ualet, quia introitus in religionẽ facit mori mundo, & ſolui uinculũ: unde in nullo fit ſponſæ præiudiciũ: non ſic eſt, cũ manet in ſę culo. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non oportet conſentire in carnalẽ copulam. Dicẽdũ, ꝙ quãuis non oporteat in eã cõ ſentire, oportet, & tamen cõſentire in copulam coniugalẽ, quæ neceſſariò ordinat ad illã, niſi interueniat mors ſpiritualis, uel ciuilis. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ nihil addit. Dicendũ, ꝙ falſum eſt, ĩmo addit quantũ ad ſignationẽ, & quãtũ ad obligationẽ. Quia.n. fiũt unũ corpus, & vna caro: ideo non poteſt unus tranſire de hoc mundo, reliquo remanente: & ideo non poteſt uouere continẽtiam, niſi coniunx pariter uoueat. Præterea, tenetur ad ſtatim reddendũ poſt car nalem copulam: ſed ante datur ei ſpacium duorum mẽſium, & ideo addit. AD ILLVD, quod quæritur de ea, quæ corrupta eſt uiolenter a viro. Dicendum, ꝙ quia matrimonium eſt conſummatum, non poteſt ſine aſſenſu uiri religionẽ intrare, nec uotum uouere. AD ILLVD, qđ ob-

re;ita dico, ꝙ mulieri petenti debitũ poteſt ſoluere;ſed tamẽ nõ habet neceſſe cohabitare omnino. Vnde quod dicitur, ꝙ uiri uxores ſequantur,& miniſtrẽt, dicitur per modum admonitionis,non ꝓcepti; nec cogi poteſt ſanus ad aliud, q̃ ut reddat debitum infirmo; & hoc ꝓꝑ periculũ fornicationis;& ſic concedendæ ſunt rõnes probãtes, qđ debeat ſoluere debitum.

AD RATIONES duas ad oppoſitum patet reſponſio, quia non ſequitur,ſi non tenetur cohabitare, ꝙ nec debitum ſoluere. AD ILLVD,ꝙ obiicitur de ꝓle. Dicendum, ꝙ ſecus eſt de menſtruatis, & leproſis. Nã mẽſtruatæ alio tẽpore poſſunt bonam prolẽ procreare:ſed leproſi non poſſunt,nec omnino faciũt contra bonum prolis, quia quãtùm in ſe eſt libenter generarẽt ſanum; attamen proli generatæ melius eſt ſic eſſe, quam omnino non eſſe. AD ILLVD, quod obiicitur de irregularitate. Dicẽdum,ꝙ nõ eſt ſimile, quia utrũque eſt congruitatis.ſ. quòd ordinẽ non ſuſcipiat,& ꝙ in ordine ſuſcepto non miniſtret. Sed matrimonium contrahere hoc libertatis eſt: ſed ius reddere hoc neceſſitatis eſt propter inſolubilitatem uinculi; & ſic patet illud,quod obiicitur.

QVAESTIO II.

An quis reddere teneatur debitum fornicanti?

VTRVM quis teneatur debitũ reddere fornicanti; & ꝙ ſic uidetur: quia ſi uterque fornicetur, alter alteri tenetur: ergo ſi maius malum non ſoluit mutuam tentionem;ergo nec quando tantùm alter fornicatur.

ITEM. Vir ſemper tenetur ſeruare fidem uxori etiam fornicãti,quia non licet uiro fornicari, eſto ꝙ uxor fornicetur: ſed ſeruare fidem eſt debitum reddere:ergo&c. ITEM. Non fornicãs poteſt petere:ergo fornicans tenetur reddere:ergo habet ius petendi: ſed uinculum coniugale eſt mutuum: ergo uterq; habet ius petendi:ergo ſi fornicans hẽt ius petendi,iuſtum eſt, qđ alter reddat:ergo tenetur reddere.

CONTRA. Poteſt dimittere uxorem cauſa fornicationis: ergo nõ tenetur debitũ ſoluere. ITEM. Si mulier ꝓcuraret abortũ, uir nõ deberet, nec teneret ei debitum reddere,quia agit cõtra bonum prólis: ſed fornicãs agit contra bonum fidei: ergo non tenetur. ITEM. Cõiuges ad paria iudicãtur quãtũ ad thorũ: ergo quod non facit unus alteri, uel non uult facere, nec põt petere. Sed ſi mulier fidem non ſeruat; ergo nec poteſt cogere uirum,ut fidem ſeruet,ergo nec ut debitum ſolúat.

RESOLVTIO.

Si petitur, non tenetur;ſi petit, tenetur: quia ipſemet ſua libertate ſe priuat.

RESPON. Dicendum, quòd ſi alter fornicatur, & hoc poteſt alter ſcire per ſigna probabilia, & per coniecturas apertas, nec tenetur ſoluere, nec ab eccleſia eſt cogendus, ſi poteſt illud probare; ſi tamen ipſe, uel ipſa non ſit eiuſdem criminis; quia ſi ſunt in eodem crimine, non poteſt alter alteri obiicere, quod habet in ſe. Si tamen innocens petat debitum, priuat

ſe liberare, & ex hoc obligat ſe ad reddendũ: quia dum uult debitum ſibi reddi a fornicante, & ipſe ſe eidem obligat. Concedendæ ſunt igitur rationes probantes, quod reddere debitum fornicanti non tenetur.

Ad illvd, quod obiicitur, quòd tenentur ambo, ſi ambo peccent. Dicendum, quòd uerum eſt. Ratio huius eſt: quia neuter eſt tunc ſuper alterum; ſed cum aliquis facit contra bonum matrimonii, alter, id eſt ille qui facit, meretur puniri, & alter meretur habere libertatem: nũc autem neuter eſt liber: quia uterque peccat: & ideo non eſt ſimile: quia quòd non tenetur reddere, hoc non tantùm erat pęna peccantis; ſed etiam libertas non peccantis. Ad illvd, quod obiicitur, quod tenetur ſeruare fidem. Dicendum, quòd fides attenditur quantũ ad duo, primò ut non cognoſcat aliam, ſecundò ut cognoſcat ſuam. Quod nõ cognoſcat aliam, hoc debet eſſe tamquam naturale matrimonio: unde talis fides nũquam poteſt ſolui matrimonio durante. Si autem hęc non durat, cum alia conditio ſuper hãc fundetur, non tenetur ſeruare hanc, cui prima non ſeruatur, nec ius habet petendi, qui prius infringit. Ad alivd, patet reſponſio: quia non fornicans habet ius petendi: quia nihil contra fidem fecit: ſed alius fecit contra, ideo & in hoc factus eſt inferior, & minus ius habet quam alter.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An mulier tempore menſtrui uel reddere, uel petere poſsit debitum?

Consequenter quantùm ad tertium articulum quæritur de obligatione quantum ad tẽpus. Et circa hoc duo quæruntur. Primò quæritur, utrum tempore menſtruorum obligetur mulier ad debitũ reddendum, & vtrum poſſit petere. Secundò utrum tempore dierũ ſolemnium debitum licite poſſit peti, & ſolui.

Qvod tempore menſtruorum non poſſit peti debitum, oſtenditur. Leu. xv. Vir, qui ad menſtruatam acceſſerit, immundus erit. vii. diebus. Si tu dicas, quòd cerimoniale eſt. Contra. Ezec. 18. Vir ſi iuſtitiã fecerit &c. & poſt: ad menſtruatam nõ acceſſerit: ubi inter mortalia computatur. Et Gloſ. ibidem præcipit, ut uiri nõ ſolum in alienis: ſed etiam in propriis uxoribus modum, & tempora ſeruent. Item. Quod non debeat reddere uidetur: quia non ſolum qui male agunt peccant; ſed etiam qui conſentiunt: ergo peccat qui reddit, cum conſentiat. Item. Non eſt reddendus gladius furioſo, ut ſe interficiat: ſed petens debitum tempore mẽſtruorum contra ſalutem ſuam petit: ergo non ei reddendum eſt. Item. Quod nec ſit reddendum, nec petendum, uidetur: quia Leu. xx. dicitur, quòd uterque interficiatur, ſcilicet uir, & mulier: ſed pœna mortis non niſi pro peccato mortali infligebatur

gebatur:ergo uterq; peccat mortaliter. ITEM. Hieron. dicit qđ ex tali coitu naſcuntur pueri elephātici & monſtruoſi:ergo uterque facit contra bonum prolis: & ſi hoc: ergo uterque mortaliter peccat.

CONTRA. Maior paſſio ē paſſio lepræ quam paſſio mēſtrui: ergo ſi propter lepram non pōt muler debitū negare, igitur nec pp menſtruū. ITEM. Mulier nō habet poteſtatē ſui corporis: ergo cū uir petit, ſuum petit: ergo ſi ſuum, & iuſtum eſt vnicuique reddere qđ ſuum eſt: ergo iuſte reddit mulier. ITEM. Eſto quod uir neſciat, qđ ſit tēpus mēſtruorum, & mulier timet de lapſu eius, q̄ritur quid debet facere: & oſtēditur ꝙ reddere; quia illius animā liberat a morte, & ab omni culpa. ITEM. Sicut fluxus ſanguinis reddit mulierem immundā, ita fluxus ſeminis reddit uirum immundum: ſed nō peccat mulier, quæ petit a uiro ſemini fluo debitum: ergo &c. ITEM. Si aliquo modo repugnat matrimonio talis coitus, hoc non eſt niſi ratione prolis: ſed poſſibile eſt quod talis mulier ſit ſterilis, & tunc non timetur deformitas prolis: ergo &c.

RESOLVTIO.

Non petat, non reddat: nam mortaliter peccat.

RESP. Dicendum, ꝙ aliqui uoluerūt dicere, ꝙ omni tempore ſiue menſtruorum, ſiue alio debet debitum reddi: ſed nō debet peti. Et dicūt, ꝙ ratio huius eſt, quia petere eſt agere: ſed reddere quodammodo pati: & primū eſt libertatis, ſecundùm uero neceſſitatis eſt. Vnde & dominus nō p̄cepit mulieri non reddere: ſed hoī nō accedere: ac per hoc nō exemit mulierē a rētione red dēdi: ſed vir obligatur ut hoc nō poſſit petere ſine trāſgreſſione: & hoc uř Magiſter dicere in litera cū dicit. Et licet omni tēpore debitū ſit petēti ſoluendū; non tamen licet omni tēpore petere. Sed illud non uř cōſonare rationi, nec auctoritati. Primum non auctoritati: quia eſt cōtra bonū prolis, ſicut dicit Hieron. ſuꝑ illud Iſa. 64. Oēs iuſtitię noſtrę ſicut pānus mēſtruatæ: dicit. Tūc concipiuntur mēbris deprauati, cęci, claudi, leproſi: ut quia parētes non erubuerunt in conclaui commiſceri, patenter eorū peccatum, & aperte redarguatur in paruulis. ITEM. Aug. ſuper Leui. 18. Ad mulierem &c. neceſſario interim utrique continentia indicitur. Et iterum. Cum ſufficienter prohibuiſſet, hoc etiam repetit, ne forte in ſuperioribus uideretur figuratiue dictum. Et iterum. Vterque præcipitur interfici. Leu. xx. ſicut ibi patet: ergo uterque mortaliter peccat. Et iterum. Eſto ꝙ mulier menſtruoſa tunc tēporis debitum petat a uiro, & hoc cōſtet uiro, durum uidetur dicere ꝙ ius teneatur ſibi reddere in prolis p̄iudiciū; ſi ergo ad paria iudicantur, & dominium non habet alter in alterū contra diuinum ſtatutū, non uř qđ reddere teneatur. Et iō aliqui uoluerūt dicere, ꝙ nō debet reddere niſi præſumat de uiro, ꝙ incidat in fornicationē; ꝙ ſi p̄ſumit, debet occurrere maiori periculo: nec reddit gladiū ad interficiendū: ſed potius ad ſanādū. Sed nec iſtud ſufficit: qa

aut mulier tenetur, aut nō tenetur. Si tenetur: ergo ābſq; p̄ſumptione periculi dēt reddere. Si nō tenetur, ut tunc, hoc non eſt contra diuinum mandatum: ergo quantuncunq; timeat de culpa alterius, cum nō ſit faciendū malū certū ꝓ incerto euitādo, non dēt ſibi reddere debitum: non quia reddat gladium furioſo, qa iſta non eſt ratio, nam aliter ſeipſum interficit. Nec dat ei occaſionem periculi, niſi ipſa petat: non. n. ideo eſt culpa: qa gladiū furioſo reddit; ſed quia contra p̄ceptumm, ſiue prohibitionem agēdo ſe deordinat: & hoc non eſt ꝑꝑ tempus: ſed propter morbū, qui eſt contra prolis bonum. Vnde ſimiliter eſſet de uicina partui, quia ex actu illo timetur paruulus opprimi & occidi, uel ſi ipſa laboraret ægritudine acuta, nullus pro illo tēpore diceret eū teneri, nō rōne tp̄is, ſed rōne morbi, uel ꝑiculi. Tertius modus dicēdi eſt, q̲ uidetur eſſe probabilior, ꝙ tempus menſtruorū, aut eſt ſcd̄m naturam, aut p̄ter naturā. Si ſcd̄m naturā ſemel in mēſe: quia tunc poſſibile eſt filios generare, & ꝑ abundantiā, & corruptionē humoris in peſſimo ſtatu: ideo morale eſt p̄ceptum, ut illo tēpore non cognoſcatur. Vnde ſi ignorāter petit, uel uiolēter reddit, excuſat. Si ſcienter, & libenter petit, & reddit, contra p̄ceptum facit, & mortaliter peccat: & uir ſcd̄m tēpus illud non hēt poteſtatem in corpus mulieris. Si autē ſit tempus cōtra naturā, & paſſio p̄ter naturā, tunc dicitur, quod filii non generantur uitioſi in natura: & tunc ſi diu duret, debitum p̄t peti, & reddi. Ex his patēt obiecta. Qđ. n. obiicit de lepra nō eſt ſimile: qa ille morbus eſt continuus, iſte momentaneus. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ non habet p̄tātem. Dicēdum, ꝙ tunc non hēt alter poteſtatē in corpus alterius: uel ēt, ꝙ plus ē obediendum Deo, q̄ homini, ſiue mulieri. Ad illvd, qđ q̄ritur, qñ uir neſcit. Dicendū, ꝙ ſi credit ipſum deſiſtere, dēt ei infirmitatē dicere, uel ſaltē infirmitatē ſimulare: qa ſi nec tunc uult deſiſtere, dēt quātum pōt reſiſtere: ꝙ ſi ille uiolēter extorquet, mulier eſt immunis a culpa: aliter. n. ꝑꝑ uitandā culpā uiri, non dēt ipſa facere culpā. Ad illvd, qđ obiicitur, de immunditia. Dicendū, ꝙ non eſt ꝑꝑ immunditiā: ſed qa talis eſt proli contraria. Ad illvd, qđ obiicitur de ſterili. Dicendū, ꝙ neſcit quādiu hēt muliebria, utrū cōcipiat: & iō obligatur diuino mandato: ſicut & aliæ, q̄ cōſueuerūt concipere. Quamuis autem iſte modus ultimo dictus uideatur eſſe probabilior: primus tñ modus dicēdi eſt ſecurior, & ſanior, quoniam ſtādum eſt pro matrimonio: & valde durū uidetur, ꝙ mulier debitū nō reddat uiro inſtāter petēti, cū non appareat infirmitas grauis, & manifeſta. Si tu dicas, ꝙ non dēt ſine uiolentia: pōt eſſe, ꝙ uir non pōt ſibi uiolentiā facere: & ex hoc cadet in peiorē fornicationem: & ideo dicendum eſt ſecundū primum modū, ꝙ ſecus eſt in petitione, & redditione, ſicut dicit Magiſter in litera, & primo notatum eſt. Vnde prohibitio in fornicatione menſtruoſa extēdit ſe, ut

non

nõ petãt:ſed non, ut nõ reddãt: & ideo nõ abſoluitur a tentione reddendi:& ꝑ hoc intelligendæ ſunt auctoritates de hoc loquentes. Dẽt tamẽ mulier aliquo mõ ſe reddere difficilẽ, & cum dolore debitum ſoluere, ne dũ appetit a ſe peti, ipſa rea ſit ac ſi peteret. unde reſiſtere põt niſi credat ſcandalum præſtare marito. Ex hoc patet illud, qđ obiicitur de conſenſu. Dum enim neceſſitate compulſa fœmina reddit,non dicitur conſentire, nec furioſo gladium reddere, ſed ipſe agit,& hæc patitur. Pręterea. Gladius furioſo eſt reddendus, ut euitetur maius periculum: ſic in propoſito, cum timetur periculum, & uir poteſt euadere periculum fornicationis, uel odii ꝑ redditionem, in quã incurreret per abnegationem. Ex his patent alia. Concedẽdum eſt.n. quod debitum non poteſt peti ſcienter, quia hoc eſt morale ꝓceptum, ꝙ debitum nõ petatur. Et non ualet de lepra,nec de poteſtate corporis,quia uſus eſt ei arctatus per mandatum illud:& patent auctoritates inductæ in contrarium: omnes enim intelligendæ ſunt quantum ad ſcienter exigentes.

QVAESTIO II.

An diebus ſollemnibus licitè et peti, & ſolui poſsit debitum?

VTRVM tempore dierum ſolẽnium debitũ poſſit licite peti,& ſolui. Et ꝙ ſic uidetur. 1. ad Cor. 7. Nolite fraudare inuicem niſi ex conſenſu ad tempus, ut uacetis orationi: ergo non licet abſtinere etiam propter orationem niſi utroque conſentiente: ergo ſi non habet neceſſe conſentire, alter poteſt petere,& alter debet reddere. Item. Ratione uidetur, quia concubitus coniugalis ratione debiti ſoluendi nullam hẽt de ſe culpam; ergo in die ſolemni reddere non eſt peccatũ. Item. Coniugium inſtitutum eſt in remedium concupiſcentiæ, ut fornicatio uitetur: Sed poſſibile eſt, qđ homo infirmus magis tentetur de o pe carnis in die ſolẽni:ergo tunc licet adhibere remedium. Item. Si alter coniugum ex ſola libidine explenda peteret debitum, ille a quo petitur deberet ſoluere, quia reddit ei, ꝙ ſuum eſt; ergo uidetur multo fortius ſi tempore ſacro petat cauſa fornicationis uitandæ.

Contra. Quod tali tꝑe, nec debeat peti, nec reddi oſtẽditur auctoritate Aug. q̃ habetur in litera. Chriſtiano cum uxore ſua non licet aliquãdo cõuenire propter dies proceſſionis,& ieiuniorum &c. Item. Videtur exẽplo Greg. in 1. Dialogorum, ꝙ mulier, quæ nocte cognouit uirũ, cum in die ueniret ad proceſſionẽ a diabolo eſt accepta; ſed hoc non eſſet, niſi graue peccatum eſſet; ergo &c. Item. Hoc uidetur rõne. ſ. ꝙ nec ſit petendum, nec reddẽdũ; qa põt eſſe dies ſolemnis, ut Paſcha, uel Natalis, ĩ quo uterq; tenetur cõicare. Sed cõſtitutio eccleſiæ eſt, ut nõ accedat aliquis ad communionẽ, quando cognoſcit uxorem; ergo cum non poſſint ſimul ſtare, & tenetur ad faciendum unum; ergo non ad faciendum alterum. Item. Hoc uidetur per rationem uirtutis, quæ conſiderat non ſolum actum, ſed etiã debi-

tas

tas circunſtantia: ſed debita circunſtantia eſt in diſcernẽdo diẽ ſacrum a non ſacro: ergo &c. ITEM. Hoc uidetur per ſimile: quia non licet in omni loco, nec petere, nec reddere debitũ, utpotè in eccleſia: ergo ſimiliter uidetur, ꝙ nec in omni tempore. ITEM. Hoc uidetur ratione, q̃a maior eſt delectatio in coitu, quam in cibo: ergo ſi eccleſiaſtica inſtitutio quantum ad abſtinentiam cibi eſt neceſſariò obſeruanda, multofortius quantum ad coitum.

RESOLVTIO.

Solui licet, ſed peti non licet.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Magiſter, debitum ſemper eſt poſcenti ſoluendum, non tamẽ ſemper licet petere: cuius ratio eſt, quia reddere eſt neceſſitatis: ſed petere eſt uoluntatis: & in ſacris diebus inordinatę uoluptatis eſt petere, quod patet ſic. Coniugiũ enim ratione ſui actus eſt remedium, ſed non omnino curans, ſed excuſans. Vnde in actu cõiugali eſt opus carnis, quod trahit animam deorſum, & ad terrena ſapiendum, & etiam ad delectationem ſentiendum. Quoniam igitur aliq̃ ſunt dies, in q̃bus debet anima ſanctificari, & aſſurgere ad diuina, utpotè ſolemnitates præclaræ: ſunt etiam aliqui dies, in q̃bus debet anima affligi, utpotè ieiuniorum & proceſſionũ: ideo cõueniens eſt in talibus temporibus ab illo actu ceſſare: & iõ ſancti patres inſtituerunt: & nõ tamen inſtituerunt tamquam ꝑceptum propter carnis lubricũ, ꝙ in multis eſt magnum: & q̃a non tamquam præceptum inſtituerunt, nec ius petendi debitũ abſtulerunt: ideo cum petitur, manet neceſſitas ad reddendũ. Ideo dicendum, quod reddi põt ſine omni culpa in illis diebus; dum tamen reddat cum diſplicentia, & dolore. Peti autem nõ poteſt ſine culpa, & ſi aſpectus ſit ad delectationem, grauis eſt culpa: ſi autem ad lubricum carnis, & ſuam infirmitatem, cuius eſt conſcius, uel conſcientia uehementer timet, & propter hoc petit, ueniale poteſt eſſe peccatum: attamen uix contingit, ꝙ in præcipuis diebus non ſit graue peccatum. Concedendæ igitur ſunt rationes, quod dẽt reddi, quia non poſſunt ſe fraudare niſi ex conſenſu. Vnde tempus orationum non ſufficit ad abſtinendum, niſi adſit etiã mutuus cõſenſus: ſicut innuit Apoſt.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur, quod Chriſtiano non licet conuenire. Dicendum, ꝙ non dicit hoc propter hoc, quod illud ſit peccatum mortale, & eius oppoſitum ſit in præcepto: ſed quia quandam inhoneſtatẽ habet, & hoc patet in eadem auctoritate: quia dicit, quod in talibus diebus debent a licitis temperare: & hoc dico niſi contemptus ſolemnitatis interueniat, ſicut fuit ĩ illa muliere, de qua loq̃tur Greg. quo iuit ad proceſſionem. AD ILLVD verò, qđ obiicitur, ꝙ nõ debet reddi propter communionem. Dicendum, ꝙ cum reddens cum dolore, & inuitus reddat, non arctatur, nec ab ingreſſu eccleſiæ, nec a communione: tamen communio poſſet de conſenſu ſacerdotis differri. AD ILLVD, quod obiicitur, quod

quod eſt ibi exceſſus. Dicendũ, ꝙ non eſt exceſſus ex parte red dentis, nec etiam ex parte peten tis, cum exigit neceſſitas: ſi enim propter periculum faciat, nõ eſt exceſſus mortalis, ſed uenialis. Ad alivd, Dicendum, ꝙ non eſt ſimile de loco: quia in loco eſt conſecratio ſacramẽti, & de putatio ad opera diuina ſolum: iõ temeratur locus ſacer: (eſt.n. mẽſa. ꝓpria) ſed tp̃s nõ ſic oĩno deputat̃. Ad vltimvm. Dicen dũ, ꝙ nõ eſt tm̃ periculũ, nec lu bricũ ĩn guſtu, ſicut in tactu: & ideo inſtitutum eſt de ieiunio ſub præcepto: ſed de ceſſatione ab amplexu eſt conſilium maxi mè coniugatis, qui inuicem cohabitant. Hoc ſine præiudicio ſit dictum, pro eo, quod ſancti uidentur talem coitum aggraua re, ſicut auctoritates. Hieron. in litera uidẽtur ſentire. Sed intelli gendum eſt, ꝙ ſancti iſtud non prohibuerunt, maximè cũ Apo ſtolus dicat, ꝙ propter orationẽ non debent inuicẽ fraudare niſi ex conſenſu. Et ideo concedendum eſt iſtud magis eſſe cõgrui tatis, & honeſtatis, quam neceſſitatis, niſi conſcientia obliget, qua credat illud eſſe prohibitũ, & mortale peccatum: uel niſi in teruenniat ſacræ diei cõtemptus. de quo ualde poteſt timere, qui tũc debitũ nõ erubeſcit petere.

ARTICVLVS IIII.

QVAESTIO I.

An in celebrandis nuptijs debeat tempus obſeruari?

Conseqventer quantum ad quartũ articulũ quæritur de tempore celebrãdi nuptias. Et circa hoc duo quærun tur. Primò quæritur, utrum in celebrandis nuptiis debeat tempus obſeruari. Secundò quæritur, utrum contractum matrimonium tempore indebito debeat ſeparari.

Qvod tempus debeat obſeruari in celebrandis nuptiis, oſtenditur. Primo per illud, qđ dicitur Eccl. 3. Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus: ergo uidetur, quod non omni tẽpore liceat nuptias celebrare. Item. xxxiii. q. iiii. c. Nec uxorem ducere, nec conuiuia facere, in quadrageſimali tẽ pore ullo modo conuenire poſſe arbitror. Item. Secundum omnium mores tempus celebrationis nuptiarum eſt tempus ſolemnitatis, & gaudii carnalis, q̃a uehemens eſt amoris conuerſio ad hæc: ſed hæc non competit fieri in tempore deputato ad ſanctificationem ſpiritus: ergo &c. Item. Plus eſt nuptias celebrare, quã debitum ſoluere: ſed in actu carnali adhoc, ꝙ fiat rectè, & honeſtè, ſeruanda ſunt tempora: ergo multò fortius in contractione matrimonii, ſiue nuptiarum celebratione prima.

Contra. Galat. 4. Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos: & poſt: Timeo ne abſque cauſa laborauerim in uobis: ergo uidetur, quod ſit hæreticũ tempora obſeruare, ergo uidet̃, quod quolibet tempore bonum ſit nuptias celebrare. Item. In aliorum ſacramentorum perceptione non eſt determinatio tẽporum niſi ex ſola congruitate, nec ſeruantur communiter tem porũ determinationes; ergo ui-

detur ſimiliter quod nec in matrimonio, & ſponſæ traductione. ITEM. Matrimonium eſt ſanctum, & bonum, cum ſit ſacramentum: ergo in diebus ſacris competens eſt ipſum celebrare. ITEM. Si matrimoniū repugnat diebus pęnitentiæ, non eſt ſecūdum rationem ſui; ſed potius ratione abuſus: ergo potius deberet in nuptiis prohiberi, & interdici abuſus, quam tempus. Eſt ergo quæſtio, propter quā cauſam iſta tria tempora interdicuntur, quæ ponuntur in litera, & magis in hoc ſacramento, quam in alio.

RESOLVTIO.

Tribus anni temporibus interdicitur, non quidem per ſimplicem conſenſum ſponſalia contrahere; ſed nuptias celebrare, tum propter principalium feſtiuitatum domini ſolemnitatem; tum propter ieiuniorum ſanctificationē.

RESP. Dicēdum, ꝙ duplex eſt rō, quare in his tribus tꝑibus interdictum eſt nuptias celebrari. Vna. ſ. moralis, alia figuralis. Moralis quidē eſt de his tribus tēporibus anni ꝑꝑ præcipuarū ſolēnitatum expectationem, in qbus cōſueuerunt fideles cōicare ſ. Natalis domini, Paſcha, & Pentecoſtes: qñ debēt ſe fideles ꝑparare, ut dominū ſuū poſſint digne, & reuerēter accipere: & ꝑ hoc debent ſenſum a terrenis aliquatenus eleuare: & quoniā in ſponſę traductione, & nuptiarū celebratione ꝑꝑ nouitatem uehementer animus cōuertitur ad illud, qđ deorſum eſt, & ad gaudia uana: ideo iſta tria tempora ex rationabili cauſa ſunt interdicta. ſ. tempus aduentus uſque ad octauas Epiphaniæ, tempus a ſeptuageſima uſq; ad octauas Paſchæ, tēpus a tertio die ante Aſcēſionem uſque ad octauas Pentecoſtes: & quia multæ abuſiones fiunt, quæ his tēporibus non cōueniunt. Alia eſt ratio figuralis, ſ. quia in his tēporibus ſunt dies ieiuniorum, & ſicut dicitur Mat. ix. Non debent filii ſponſi lugere, quamdiu cum illis eſt ſponſus; cum autem auferetur &c. iō quodam modo in his diebus ſignatur abſentia ſponſi: & ideo in talibus non debet fieri ſpōſi, & ſponſæ cōiunctio, nec nuptiarum celebratio. Vnde nō eſt interdictum contrahi ſpōſalia, uel matrimonium in his diebus per ſimplicem conſenſum: ſed interdictum eſt nuptias celebrare, & ſponſam in domum viri adduci: & hoc totum congruitatis ratio exigit, pro eo quod eſt conſtitutio humana.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod non ſunt tempora obſeruanda. Dicendum, quòd tempora obſeruari eſt tripliciter. Aut enim tempora obſeruātur quātum ad naturam in his, quæ ſubſunt naturæ, ut quantū ad actum ſerendi, & nauigandi. Aut tempora ſeruātur in his quæ ſunt ſupra naturam, ſicut ſunt ea, quæ ſunt gratiæ, & liberi arbitrii. Aut tempora obſeruantur ſecundùm ſpiritualem inſtitutionem in executione ſpiritualium, ut dies inſtituta ad colendum Natale domini obſeruanda eſt, ut in ea amplius laudetur Deus. Primum quidē non eſt peccatum, nec tertium: ſed ſecundum: & hoc modo non fit obſeruatio in matrimonio:

quia

quia non obſeruatur lunatio, neque temporum uariatio niſi ſecũdum quod ſtatutum eſt ad cultum Dei: unde non eſt obſeruatio ratione tp̃is: ſed magis ratione cultus diuini. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ in aliis ſacramentis non interdicitur tẽpus, patet reſponſio: q̃a hoc ſacramẽtum habet aliquid ſpirituale, & aliquid carnale: unde & hoc decet tum ratione actus carnalis, tum etiam ratione ſignationis. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ eſt ſanctum, & bonum. Dicendum, ꝙ uerũ eſt: attamen habet annexum aliquid, quod tempus orationis impedit: & ſi impedit poſt primam coniunctionem, quanto magis in prima ubi eſt maior ardor, & ardentior affectio? AD ILLVD qđ obiicitur, ꝙ abuſus deberet interdici. Dicendum, ꝙ non ſolum ratione abuſus; ſed etiam ratione vſus habet aliquod præſtare impedimentum. Præterea, facillus eſt determinare tẽpus, & melius obſeruatur, quam ſi moueretur gaudiũ ſuperfluum. QVOD ultimo quęritur iam determinatum eſt.

QVAESTIO II.

An matrimonium tempore indebito contractum; ſeparari debeat?

VTRVM matrimonium contractum in tempore indebito debeat ſeparari. Et videtur ꝙ ſic. 33. q. 4. Nõ oportet à ſeptuageſima uſq; ad octa. paſchæ, & trib. hebdomadibus ante feſtũ Ioãnis nuptias celebrare: quod ſi factũ fuerit, ſeparẽtur. ITEM. Hoc uidetur ſecundum ius antiquum, qđ ſic dicit, Copulationẽ quã contra eccleſiaſticã regulã contingit eſſe contractã, matrimoniũ non eẽ cenſemus. ITEM. Ratione ur̃, q̃a in foro eccleſiaſtico iudicandum eſt ſcđm ſtatuta eccleſiæ: ergo ſi eccleſia ſtatuit, nuptias talibus tp̃ibus non fieri, debẽt tales ſi fiũt iudicari pro nõ factis: ergo debẽt ſeparari. ITEM. Aliquis primo contrahit cum aliqua in clanculo, & cũ alia in manifeſto: licet ſit uir primæ ſecundùm ueritatem, tamen iudicatur vir ſecundæ in foro eccleſiæ: quia cum prima nõ ſeruauit formam eccleſiæ, ſicut cum ſecunda: ergo ſi iſte qui celebrat nuptias, non ſeruat eccleſiaſticam formam, patet quod ſecundum iudicium eccleſiæ ſeparandus eſt.

CONTRA. Nihil eſt ꝑꝑ quod debeat ſeparari mr̃imoniũ. niſi deſit aliq̃d, qđ ſit de eius ſubſtãtia: ſed de ſubſtãtia mr̃imonii nihil eſt niſi cõſenſus, & ꝑſona legitima. Si ergo nihil horũ deficit in ꝓpoſito, patet &c. ITEM. Matrimoniũ nõ dẽt ſeparari in pœnã, niſi ſit criminis enormitas, maximè cõtra aliqđ mr̃imonii bonum: ſed hic nihil ẽ tale: ergo &c. ITEM. In quadam Decre. de matrimonio contracto. c. Ex literis, contra eccleſiæ interdictũ dicitur, Nõ eſt conueniẽs ut ob id ſolum ſacramẽtum coniugii diſſoluatur. ITEM. Nõ prohibetur matrimonium contrahi: ſed nuptias celebrai: hoc ãt accidit matrimonio: ergo nullo modo debent ſeparari propter hoc.

RESOLVTIO.

Non perpetuo, ſed ad tempus ſeparì poteſt idque in pœnam cõtemptus mandati eccleſiaſtici.

RESP. Dicẽdum, quòd innctos matrimonialiter triplici modo ſeparat

ſeparat eccleſia. Quoſdā ſimpliciter quantum ad uinculum, oſtendens inter eos nō fuiſſe matrimonium; & hoc eſt propter hoc, ꝙ interuenit aliquod impedimentum, quod eſt contra ſubſtātiam matrimonii, uel ex parte conſenſus, uel legitimitatis ꝑſonarum; & illud dicitur impedire contrahendum, & dirimere iam contractum. Quoſdam ſeparat ſimpliciter quantum ad tempus ſolum in pœnam; & hoc eſt propter aliquod crimen, quod eſt contra matrimonii bonum. Quoſdam ſeparat ad tempus ſolùm ad pœnitentiam agendum; & hoc quando interuenit aliqđ impedimentum, qnod nō eſt cōtra matrimonium, nec quantū ad ſubſtantiam, nec quātùm ad bonum, ſed inducit peccatū; & tale eſt eccleſiaſticum interdictū, & de tali ſeparatione intelligitur auctoritas canonis, quam Magiſter adducit in litera. Et ſic dicendū, quod tales non debent ſimpliciter ſeparari; ſed ſolùm ad tempus in pœnam peccati; quia contempſerunt mandatum eccleſiæ; & hoc etiam fit ad aliorum terrorem.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur ſecundo de eccleſiaſtica regula. Dicendū, ꝙ eccleſia dictat matrimonium debere contrahi ſic, & ſic; & in illa ſua inſtitutione quædā dictat, ut neceſſaria, quædam ut ad ſolemnitatem facietia; & Canō dicit de his, quæ regula eccleſiaſtica dictat huic ſacramento neceſſaria. AD ILLVD, quod obiicitur, de foro eccleſiaſtico. Dicendum, ꝙ in foro eccleſiaſtico nunquam iudicatur matrimonium non eſſe, niſi quando in facie eccleſiæ deeſt aliquid, qđ eſt de ſubſtantia matrimonii; quod tamen non deeſt ſecundum ueritatem; ſicut in matrimonio clandeſtino; ubi non poteſt probari conſenſus; non ſic eſt in propoſito; & ideo patet illud ultimum.

DISTINCTIO TRIGESIMATERTIA.

Qualiter fides tori fuerit in patribus antiquis.

QVæritur hic de antiquis patribus, qui plures ſimul leguntur habuiſſe uxores uel concubinas, utrum peccauerint. Ad quod dicimus. Pro uarietate temporum uaria inuenitur diſpenſatio conditoris. Ab exordio enim temporis inter duos tantùm, Adam ſcilicet & Euam inchoatum eſt coniugium, Deo per os Adæ dicente, Homo adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una: & ſecundùm inchoationis modum inter duos tantùm per omnem ſucceſſionem temporum contraheretur coniugium, ſi primi homines in obedientia perſtitiſſent. Poſt eorum uerò copulam filij & filiæ eorum matrimonio coniunctiiuncti ſunt, ſed vnus vni tantùm. Ideo autem fratres ſororibus

32.q. 4 cap. Recurrat nunc § his ita Gen. 2.

ribus tunc ſunt copulati: quia non erant aliæ mulieres vel viri, quibus Adæ filij vel filiæ iungerentur. Primus omniũ Lamech duas legitur ſimul habuiſſe vxores: & hoc in eo arguitur: quia pro expletione carnalis voluptatis id feciſſe perhibetur. Poſtea verò, cum iam pene omnes homines falſis dijs ſeruirent, paucis in cultu Dei permanentibus, conſultum eſt a Deo plures in matrimonio copulare ſibi: ne illis paucis deficientibus, cultus & notitia Dei deficeret. Vnde Abraham viuente vxore ad ancillam intrauit, & ex ea genuit. Iacob etiam liberis & ancillis ſe copulauit. Et filiæ Loth patre ebrio vſæ ſunt. Cũ enim cæteris in idololatria relictis, Abraham & filios eius in peculiarem populum ſibi Dominus elegiſſet, rite multarum fœcunditate mulierum populi Dei multiplicatio quærebatur: quia in ſucceſſione ſanguinis erat ſucceſſio religionis. Vnde etiam in lege maledicta erat ſterilis, quæ non relinquebat ſemen ſuper terram. Hinc etiam ſacerdotibus coniugia decreta ſunt: quia in ſucceſſione familiæ ſucceſſio eſt officij. Non ergo Abraham uel Iacob deliquit: quia præter vxorem filios ex ancilla quæſiuit: nec tamen illorum exemplo præter coniugale debitum, fœcunditatem in aliqua licet alicui quærere, cum illorum coniugia noſtrorum æquentur virginitati: & immoderatus vſus coniugij noſtri temporis, turpitudinem fere imitetur fornicationis illius temporis. De hoc Auguſtinus ſic ait. Antiquis iuſtis non fuit peccatum, quod pluribus fœminis utebantur: nec contra naturam hoc faciebãt: cum non laſciuiendi cauſa: ſed gignẽdi hoc facerent: nec contra morem: quia eo tempore ea fiebant: nec cõtra præceptum: quia nulla lege erat probibitum. Idem. Obijciuntur Iacob quatuor vxores: quod quando mos erat, crimen non erat. Sic Patriarchæ coniugibus excipientibus ſemen ſuum miſcebantur, nõn concupiſcentia perficiendæ uoluptatis: ſed prouidentia propagandæ ſucceſſionis: ſicut Apoſtoli auditoribus ſuis admirantibus doctrinam ſuam condelectabantur, non auiditate conſequendæ laudis: ſed charitate ſeminandæ ueritatis. Idem alibi. Antiquis temporibus cum adhuc ſalutis noſtræ myſterium uelaretur, iuſti officio propagandi nuptias

[Margin: Gen. 4. Gen 16 Ge. 26. & 30. Ge. 19. Deut. 7 — In lib. de bono coniug. c. 15. in tom. 6. — 33. q. 4. c. Et habetur. Obijciũtur Iacob. — Act. 2. Idẽ de bono cõiugali. ca. 14.]

ptias contrahebant, non uicti libidine, ſed ducti pietate: qui multò facilius continere poſſent & uellent. Vtebantur tamen coniugibus, & plures vni viro habere licebat: quas caſtius habebat, quam nunc unam quilibet iſtorum, in quibus uidemus, quod ſecundum ueniam concedit Apoſtolus. Habebant enim eas in opere generandi, non in morbo deſiderij.

1. Co. 7 Item Ambro. Dixit Sara ad Abraham, Ecce concluſit me 32. q. 4 dominus, ut non pariam. Intra ergo ad ancillam meam, ut fi c. Dixit Sara. lium facias ex ea: & ita factum eſt. Conſidera primum, Gen. 19 quod Abraham ante legem Moyſis, & ante euangelium fuit. Non ergo in legem commiſit Abraham, ſed legem prę uenit: nondum enim interdictum uidebatur. Secundo conſi dera, quod non ardore aliquo uagæ ſuccenſus libidinis, non petulantis formæ captus decore, ancillæ contubernio coniugalem poſthabuit torum: ſed ſtudio quærendæ poſteritatis, & propagandæ ſobolis. Adhuc poſt diluuium raritas erat Gen. 19 humani generis, erat etiam religionis. Denique & Loth ſancti filiæ hanc cauſam quærendæ poſteritatis habuerunt, ne genus deficeret humanum: & ideo publici muneris gratia priuatam culpam prætexit. Item Auguſtinus, Iuſtus quãuis cupiat diſſolui, & eſſe cum Chriſto, tamen ſumit alimen In li. de bono cõ iug. c. 15. in tomo. 6. tum, non cupiditate viuendi, ſed officio conſulendi, ut maneat, quoad neceſſarium eſt propter alios. Sic miſceri fœminis iure nuptiarum officioſum fuit ſanctis uiris, non libidi- Ibid. c. 16. dinoſum. Quod enim eſt cibus ad ſalutem hominis, hoc eſt concubitus ad ſalutem humani generis, & utrumque non eſt ſine delectatione carnali: quæ tamen modificata, & refrænante temperantia in uſum naturalem redacta, libido eſſe non poteſt. Quod autem in ſuſtentando uitam illicitus eſt cibus, hoc eſt in quærenda prole fornicarius uel illicitus concubitus: & quod eſt in cibo licito immoderatior appetitus, & hoc eſt in coniugibus uenialis ille concubitus.

Non præfertur uirginitas Ioannis caſtitati Abrahæ.

In li. de bono cõ iug. c. 21. Quod verò caſtitas virginalis non præferatur in merito coniugali caſtitati Abrahæ, Aug. oſtendit, inquiens. Sicut non eſt impar meritum patientiæ in Petro, qui paſſus eſt,

& in Ioanne, qui paſſus non eſt: ſic non eſt impar meritum continentiæ in Ioanne, qui nullas expertus eſt nuptias, & in Abraham, qui filios genuit. Nam illius cœlibatus, & iſtius connubium, pro temporum diſtributione Chriſto militauerunt: ſed continentiam Ioannes in opere, Abraham in ſolo habebat habitu. Melior eſt autem caſtitas cœlibum quàm nuptiarum: quarum vnam Abraham habebat in vſu, ambas in habitu: caſtè enim, & coniugaliter vixit. Eſſe autem caſtus ſine coniugio potuit, ſed tunc non oportuit. 32.q.4 ca. quis ignoret. *Item. Hieronymus. Quis ignoret ſub alta diſpenſatione Dei omnes retro ſanctos eiuſdem fuiſſe meriti, cuius nunc Chriſtiani ſunt? Quo modo Abraham ante placuit in coniugio, ſic nunc virgines placent in caſtitate. Seruiuit ille legi, & tempori ſuo: ſeruiamus, & nos legi, & tempori* 1.Cori. 10. *noſtro, in quos fines ſæculorum deuenerunt. Ex his apparet, quòd Sancti patres ante legem ſine peccato plures habuerunt vxores, vel concubinas. Eas enim tunc vxores appellat ſcriptura, nunc concubinas. Rachel tamen, & Lia,* Gen.30 *ambæ vxores fuerunt, non concubinæ.*

Oppoſitio.

Si quis opponat, quod fidem thori non ſeruabant illi patres. Dicimus in hoc ſeruaſſe fidem thori, quia non alijs, ſed proprijs vxoribus, vel ancillis miſcebantur. Ecce quę fuerit conſuetudo in hoc ante legem. Quæ erat cōſuetudo legalis. *Legis verò tempore interdixit Moyſes carnalem copulam fieri cum matre, cum nouerca, cum ſorore, cum nepte, cum amita, cum matertera, cum nuru, & alijs quibuſdam.* Leu.28 Deu.24 *Permiſit autem diuortium fieri dato libello repudij, in quo vir ſcribebat cauſas, pro quibus vxorem repudiabat.* Matth. 19. *Permiſit autem aliam ducere dato priori libello; quod propter duritiam cordis eorum permiſſum Chriſtus dicit, nō vt concederetur diſſidiū, ſed vt tolleretur homicidium. Permiſit fieri mala, ne fierent peiora: & hoc permittendo non Dei iuſtitiam demonſtrauit, sed in peccatore minuit culpam.*

An licebat plures habere, vel non.

Sed nunquid ſub lege licebat habere plures vxores? Audi

Deu. 17 di quid ſcriptum eſt in Deuteronomio: Non habebit Rex
2. Reg. vxores plurimas, quæ alliciant animam eius. Super quem
11. Li- locum ait Auguſtinus, Manifeſtum eſt Salomonem hoc præ
bros. in ceptum tranſiſſe: Dauid autem plures habuit, nec præce-
Deu. 27 ptum præteriјt. Permiſſum eſt enim Regi plures habere,
in to. 4. non plurimas, quæ alliciant animam, multiplicare. Cum
1. Reg. 1. tamen additur, Vt non eleuetur cor eius, alienigenas pro-
Gal. 4. hibitum eſſe videtur. Verumtamen multiplicatio vxorũ generaliter prohibita eſt. Permiſſum eſt aũt Regi plures habere, ſed non multiplicare. Veniente autem plenitudinis tempore, quo Chriſti gratia vbique eſt dilatata, reducta eſt lex nuptiarum ad priorem honeſtioremque inſtitutionem: vt vnus vni in figura Chriſti, & Eccleſiæ coniugatur. Nec quæritur electio muneris in ſucceſſione generis, ſed in perfectione vitæ, & ſinceritate ſcientiæ: & virginitas fœcunditati præfertur, & ſacerdotibus continentia indicitur.

De uirginitate mentis, & carnis.

In Lib. 2. de virgi. et habe. c. 32 q. 5 ca. Tolerabilius.

Melior eſt autem virginitas mentis quàm carnis. Vnde Ambroſius, Tolerabilius eſt mentem virginem quàm carnem habere: vtrumque bonum eſt, ſi liceat: ſi non liceat, ſaltem non homini, ſed Deo caſti ſimus. Virgo proſtitui poteſt, adulterari non poteſt: nec lupanaria infamant caſtitatem, ſed caſtitas etiam loci abolet infamiam. Idem. Non poteſt caro corrumpi, niſi mens ante fuerit corrupta.

32. q. 4 c. Reuera. Iſid. in ſinonymis. Aug. in Lib. de bono cõiug. ca. 16. in tomo 6.

Item. Iſidorus. Non poteſt corpus corrumpi, niſi prius animus corruptus fuerit. Mundata enim a contagione anima, caro non peccat. In fine huius capituli aperitur quomodo verum ſit, niſi anima prius fuerit corrupta, corpus non poſſe corrumpi, ſcilicet peccato. Illud etiam Auguſtini aduertendum eſt. Sicut (inquit) ſanctius eſt mori fame, quam idolothytis veſci: ita ſanctius eſt defungi ſine liberis, quam ex illicito coitu ſtirpem quærere. Vndecumque verò naſcantur homines, ſi parentum vitia non ſectentur, & Deum rectè colant, honeſti & ſalui erunt. Semen enim ex qualicumque homine, Dei creatura eſt: & eo malè vtenti malè erit: non ipſum aliquando malum eſt.

SVpra oſtendit Magiſter, ꝙ vir tenetur uxori ſeruare fidē tori, quam quando non ſeruat, incidit in culpam. Hic intendit inquirere, utrum ſancti patres iſtam fidem ſeruabant. Habet autē hæc pars duas partes. In prima ſanctos patres, qui ſimul habuerūt plures uxores, excuſat a culpa. In ſecunda diſſoluit quaſdā locutiones dubias. ibi. *Si quis opponat, &c.* Prima pars habet tres partes. In prima ſanctos patres a culpa excuſat. In ſecunda multiplici auctoritate confirmat. ibi. *De hoc Auguſtinus ſic ait, &c.*] In tertia eorū continentiam cōmendat. ibi. *Quod verò caſtitas virginalis, &c.*] Vbi oſtendit quod paris meriti fuit in eis continentia coniugalis, cuius, uel quanti eſt in nobis continentia uirginalis. Similiter ter ſecunda pars, in qua determinat dubia, tres habet partes ſecū dum tria, quæ ibi facit. Primò, enim opponit, & determinat, utrum ſeruauerint fidem tori. Secundò quærit, & determinat, utrum ſeruauerint mandatum legis. ibi. *Sed numquid ſub lege licebat, &c*] Tertiò determinat, quę virginitas, ſiue incorruptio ſit melior, & ſanctior, an illa quæ eſt mentis, an illa, quæ eſt carnis. ibi. *Melior eſt autem virginitas, &c.*] Et ſic duo breuiter determinat in hac parte, ſcilicet de continentia coniugali in antiquis patribus, & de virginali in uiris euangelicis, & ſpiritualibus, ſiue etiā mulieribus: & tertio breuiter tractat de repudio.

Dub. 1 M*Aledicta erat ſterilis, &c.*] Quæritur hic, aut hoc intelligitur quantū ad maledictionē pœnę, aut culpæ. Si quantū ad maledictionem pęnæ, adhuc uerū eſt iſtud. quod ſterilitas non dicit naturam, ſed defectum, & malum: & non culpæ, ergo pœnæ. Si maledictionem culpæ: ergo eſſe ſterilē, erat culpa, quod manifeſtè falſum eſt. Reſpond. Dicendum, quod iſtud intelligitur de maledictione pœnę, prout pœna non tantū dicit defectum naturæ, immo etiam amplius. ſ. opprobriū infamiæ: tūc enim erat infamis, & uilis reputabatur, & ignominioſa; quaſi dominus eius uuluam concluſiſſet. Exemplum eſt in Anna primi Regum primo. ca. Vnde ſteriles mulieres quando non fœcundabantur, reputabant ſibi eſſe ignominiam. Quia ergo tunc omnes uiris copulabantur, & prolem quærebant: & ſi non habebant, ignominioſę erant: ideo omnes ſteriles maledictæ erant, quia fructum uentris non habebant, quem illud tempus requirebat. Nunc autem quęritur fructus bonorum operum: & ideo & ſi mulier careat filiis per uirginitatem, ubi eſt ſterilitas uoluntaria, non maledicit̃, ſed laudatur. Si uero careat propter defectum naturalem, non maledicitur, ſed ſuſtinetur, maximè ſi nō eſt in ea ſterilitas bonorum operum.

Publici muneris, &c.] Dicit hic Amb. de filiabus Loth, ꝙ publici muneris gratia priuatam culpā prætexit. Videtur falſum dicere, quia ſi quis furetur, ut det pauperibus, nō excuſatur a peccato furti: ergo nec ille ab inceſtu, cū a patre cognitæ fuerunt.

 Item.

Item. Videtur quod multipliciter peccauerunt. Primò, quia patrem inebriauerunt: ſecundò, quia ambæ cum eodem uiro cõcubuerunt: tertiò, quia cum patre ſuo peccauerunt. Reſpondeo. Dicendum, ꝙ quamuis filiæ Loth uideantur ex pietate motæ fuiſſe, quia non propter delectationem carnis, ſed propter cõſeruationem humani generis artem illam cogitauerunt: tamen non excuſantur ab inceſtu, quia ſcienter contra primã inſtitutionem matrimonii, in qua excipiũtur pater, & mater, iacuerunt cum patre. Secundò, uerò, quia ſuper falſam extimationem uoluntatẽ ſuam fundauerunt: & ideo ſi ignorantia, & naturalis pietas aliquo modo excuſet culpam: non tamen a toto, ſed a tanto; nec adeo excuſat, ꝗn mortaliter peccauerint, licèt de patre præſumi poſſit, ꝙ non peccauerit mortaliter. Et hoc uult Amb. dicere, qđ intentio illa, qua bonũ cõe, non uoluptatẽ propriã intendebant, ꝑtexit priuatã culpã. Fuit. n. culpa re uera, ſed tñ quãdã excuſationis ſpeciẽ habuit ex illa intẽtione, ꝙ̄ uidebãt eſſe pia. Plus tñ habuit de ſtultitia, & de temeritate, quã de pietate Primò, ꝗa patrẽ ſanctũ debebant cõſulere. Secundò verò, ꝗa & ſi uerũ eſſet, ꝙ totũ genus humanũ eſſet cõſumptũ: non tñ debuiſſent attẽtare tam horribile factum, niſi interueniret diuinum mãdatũ. Sed in hoc manifeſtatum eſt, quòd in nulla muliere cõfidendum eſt, quia deceperunt eum; cuius caſtitasglorioſa prædicatur, dum inter tam impios, tam ſanctè, & laudabiliter uixit.

Continentiam Ioannes, &c.] Videtur malè dicere, ꝗa aut loquit̃ de continẽtia uirginali, aut ſimpliciter. Si de continentia ſimpliciter, tũc falſum dicit, ꝗa Abraham uerã continentiã habebat in uſu. Si de uirginali, cũ illa ſit incorruptionis perpetuæ meditatio, illã non habebat, nec habitu, nec actu. Et iterum Si plura bona paucioribus meliora ſunt, uidetur quod perfectiori modo fuerit continens. Reſp. Dicẽdũ, ꝙ continentia uno mõ dicit priuationẽ uniuerſalẽ illius actus: & ſic uocat Aug. caſtitatẽ cœlibum. Alio mõ dicit priuationẽ ĩmoderantiæ, uel tẽperantiæ reſpectu illius actus: hoc modo ponit actũ cũ modeſtia: & hãc vocat caſtitatẽ nuptiarum. Per primã uult hõ nullo mõ coire, per ſecundam uero uult quando, & quomodo, & cũ qua debet coire. Prima eſt nobilior, ꝙ̃ ſecunda. Vtramque harum ſimul habere in uſu, eſt impoſſibile: ſed alteram habere in uſu, alterã in habitu nullum eſt incõueniens: & ſic fuit in Abrahã, quia continentiam nuptiarum habuit in uſu, ſed alteram in habitu, quia facillimum fuiſſet ei tãquam uiro temperatiſſimo uniuerſaliter a muliere abſtinere: & hanc uoluntatem habebat quãtum erat in ſe: & ſic patet quomodo habuit utramque. Patet etiam quomodo continentiam habuit in habitu, non in opere quantum ad omnimodam abſtinentiam. Patet etiam, ꝙ non eſt melius habere ambas, ꝙ̃ alterã: quia caſtitas cœlibatus continet in ſe ꝗcquid ꝑfectionis habet altera. Dub. 3.

Dub.4. *Omnes retro ſanctos &c.*) Videtur malè dicere: quia ſi eiuſdem meriti fuerunt; ergo ſtatus legis ęquiparatur ſtatui euãgelii; quo modo igitur uerum eſt, qđ poſt aduentum Saluatoris effuſa ſit plene gratia Spiritusſancti? Reſpon. Dicendum, ꝙ relatiuum idemptitatis, & aduerbium ſimilitudinis in pręſenti auctoritate nõ dicunt æqualitatẽ, ſed magis proportionẽ, ut ita intelligatur: quia ſicut competit legi euangelicę continere, ita nubere tunc: tamen hoc excedit illud abſolutè, & tempus excedit tempus, & ſtatus ſtatum: ſicut ſi fiat cõparatio pueri ad puerum, & viri ad uirum, ſiue ad ſtatum uiri; ſic in propoſito intelligendum. Vnde ſancti non intendunt aſtruere ęqualitatem, ſed oſtendere ſtatum illum eſſe bonum, quamuis nobis non competit imitari.

Dub.5. *Eas enim nunc uxores, &c*) Quęritur, quid ſecundùm ueritatem fuerunt: cum enim non poſſint ſimul eſſe uxores & concubinę, uidetur ſcriptura falſum dicere. Reſpon. Dicendum, quòd re uera cõcubinæ fuerunt, ſicut innuit textus Gen. de Agar, de qua primo dicitur, ꝙ Sara dedit eã viro ſuo in uxorẽ: & poſt dicitur. Eiice ancillam, & filium eius. & Aug. expreſſe dicit de ci. Dei. xvi. & xxv. ca. ubi. dicit, quod obediuit uxori reddendo ei debitum. Similiter intelligitur de illis duabus ancillis uxorum Iacob, quarũ q̃libet data fuit a domina uiro, & uir in eis reddebat uxoribus: quoniã ergo in matrimoniũ non erãt cõiunctæ, ideo ſecundùm ueritatem non erant uxores: ſed concubinæ. Sed qm̃ uxorio affectu cognoſcebat, & ſemen computabatur vxoribus, & ita legitimum: hinc eſt ꝙ uxores dicuntur. Aliqui inde uolũt dicere: ꝙ uere uxores fuerunt: tamen dicuntur concubinæ propter hoc, quod erant ancillę vxorum, & non naſcebatur eis ſemen: ſed liberis. Sed ſi attendatur figura, quæ ibi importabatur, quam notat Aug. in li. de baptiſmo, & uerba eius de ci. xvi. prima poſitio eſt uerior. Si uero quæratur, quæ fuit uxor uerior inter Rachelem, & Liam. Dicendum, quòd utraque fuit: quia ſeruiuit in uxorem: & in uxorẽ ſeruiuit, ſicut dicitur Oſeæ. Sed tamẽ ſecundùm affectũ Iacob, Rachel uerior, & maius hẽbat dñium, ſiue poſſe ad Iacob: ſed ſecũdũ diuinã diſpoſitionẽ Lia, de cuius ſemine ortus ẽ Xp̃s dñus, ꝑ ꝗ̃ tota generatio Iacob, immo oĩs generatio benedicta eſt.

Dub.6. *Nec quæritur electio, &c.*) Videtur hoc eſſe falſum: cũ enim multi matrimonialiter copulentur, & non ob aliud quam propter prolem principaliter: ergo uidetur qđ hoc quęratur. Item. Nonne coniuges prolem deſiderant, & a Deo q̃runt? conſtat ꝙ immo. Itẽ. Quis modus eſt iſte loquẽdi, non q̃ritur electio muneris? ꝙ eſt illud munus? Reſp. Dicendum, ꝙ omnia bona, quę cũque habemus, dona Dei ſunt, & munera Dei: intelligendũ eſt igitur quod huiuſmodi dona, & munera q̃runt hoĩes, cum ea deſiderant: & cum orant Deum pro eis acquirendis, & laborant ut ea habeãt. Poſſunt igitur hęc munera dupliciter inquiri. Vel ſecundùm affectum humanum:

& ſic adhuc q̃ritur, deſideratur, & eligitur munus ſucceſſionis, & ꝑlis. Vel ſecundũ promiſſum euangelicum: & quoniã lex euãgelica promittit perfectionem in præſenti, & gloriam in futuro, & dona ſpiritualia non carnalia: hinc eſt ꝙ bene dicitur, Non quæritur electio muneris &c. ſecundùm intentionem euangelii.

Dub. 7. *Non poteſt corpus, &c.*) Videtur illud verbum Iſid. manifeſte falſum: quia multis uirginibus a uiris peſſimis facta eſt iniuria, & corruptæ ſunt uiolenter. Si tu intelligis de corruptione peccati, ſicut dicit Magiſter. Cõtra. Omne peccatum eſt in ii.ar. ergo nõ eſt ĩ carne, uel in corpore. Reſp. Dicendũ, ꝙ iſtud intelligitur de corruptione, quæ redundat in amiſſionẽ decoris uirginitatis; cum enim ſit de magnis bonis, nullo modo põt perimi, uel auferri omnino nolenti. Sed ipſe opponit de qualibet corruptione.

Dub. 8. *Sanctius eſt mori fame, &c.*) Videtur malè dicere: quia idolum nihil eſt in mundo. Et iterum, Nihil eſt reiiciendum ſicut dicitur. 1. ad Cor. iiii. Et ſimiliter dicitur. 1. ad Corin. x. quod de oĩbus licet ueſci. Reſpon. Dicendum, quòd illud intelligendum eſt de illo, qui ueſcitur idolothycis in reuerentiam idoli, uel quãdo ſcit alios propter ignorantiam ſcandalizari: ueruntamen propter ſcandalum in articulo neceſſitatis non eſt idolothytum dimittendum: ſed cum proteſtatione, quòd non facit in reuerentiã idoli, eſt ſumendum: & tunc non ſcandalizat.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An contra Legem ſit concubinam habere?

AD intelligentiam præſentis diſtinctionis ſecundũ tria q̃ determinat Magiſter tria principaliter quæruntur. Primo quæritur de continentia coniugali in antiquis. Secundò uerò q̃ritur de uirginali. Tertiò de repudio. Circa primum q̃runtur tria. Primò q̃ritur, utrum cõtra legem naturæ ſit habere cõcubinam. Secundò, utrum contra legem naturæ ſit, q̄d unus homo habeat plures uxores. Tertiò q̃ritur. Vtrum Deus debuit in hoc diſpẽſare, quod licitum eſſet homini habere concubinas.

QVOD non ſit contra legem naturæ habere cõcubinam, oſtenditur ſic: quia non eſt contra legem naturæ habere ancillã, & ſeruum: ſed ancilla poteſt homo uti ut liber: ergo non eſt contra legem naturæ carnaliter eam cognoſcere: ſic &c. ITEM. Mulier non coniugata, & libera habet poteſtatem ſui corporis: ſed, qui habet rem aliquam, poteſt illam dare cui uult: ergo & ille qui acquirit licite, licite accipit: quia nulli fit iniuria: ergo quando de uoluntate mulieris procedit, ut cognoſcat eam ſine pactione cõiugali, cum nõ ſit alterius, nec alicui fiat iniuria: uidetur &c. ITEM. Iſid. in v. lib. Ety. Ius naturale eſt commune omniũ nationum: ſed habere cõcubinam non eſt cõtra huiuſmodi: ergo &c. ITEM, Quod poſſit de iure naturæ habere eam cum

uxorē uidetur: quia uir non habet ſui corporis poteſtatem: ſed mulier: ergo vxore uolente ſuſcipere ſemen de ancilla ſua, tenet uir ancillam cognoſcere. ITEM. Ad hoc ipſum facit exemplum de Abraam, qui ad petitionē Saræ cognouit Agar: ubi etiam dicit Aug. ꝙ hoc fecit Sara eo iure, quo non habet uir ſui corporis poteſtatem: ſed hoc eſt ſecundū ius naturę: ergo &c.

CONTRA. Secundùm omnes leges filii q de concubinis ſunt, uituperabiles ſunt, & contumelia eſt eis ſic naſci: ſed non eſt uituperium niſi præcedat inordinatio: ergo ſi ſecundū dictamen naturæ eſt contumelia in filiis, qui ſic naſcuntur, uidetur ꝙ in tali actu ſit deordinatio: & ſic patet &c. ITEM. Recta ratio dictat, ꝙ filius debet ſuccedere patri: ergo ſi pœna eſt filio, quando nō habet hæreditatē paternā: ſed ſecundum oīum mores eſt, quod nati de concubinis nō ſuccedūt in hæreditate paterna: ergo cū ſimiliter recta rō dictet, quod nō eſt pęna iuſta niſi pp deordinationem culpæ, cum nō fuerit in eo culpa poſt generationē, fuit culpa in generando. ITEM. Recta ratio dictat, ꝙ uir & mulier in actu illo vniūtur, & fiunt una caro: & ꝙ actus ille eſt æqualitatis, quoniam ſimilis in ſpecie, & natura: ſed unio ad æqualitatē non eſt niſi uxoris, & uiri, aliter non ſunt ęquales: ergo recta rō, ſiue dictamen naturale refugit coitum cum concubina. ITEM. Recta rō dictat, ꝙ parentes ambo debēt filium educare: & qđ plus eſt, poſtmodum in ſenectute filius debet educare parētes, & ęqualiter eos educare tenetur & ſemper: ergo cum iudicet uirum, & mulierem debere coniugi propter prolis generationem: quia ad hoc data eſt vis generatiua, iudicatur eos ex hoc ſimul cōuenire ad prolis educationē: & rurſus ad prolis recipiendum obſequium, & honorē uſque in finē: ergo iudicat qđ non rectè conueniunt, niſi æqualiter, & inſeparabiliter cōueniant in actu illo. Sed ſi ſic, tūc uir, & uxor ſolum debent cōuenire: ergo &c. ITEM. Quod non debet habere concubinam cum uxore, uīr; qa uxor non pōt conuenire cū alio uiro, quin committat adulteriū, qđ eſt contra ius naturale: ergo nec uir cū aliqua alia muliere, q̄ cum uxore. ITEM. Ius naturale dictat, qđ homo qđ ſibi uult fieri faciat alii, & nō faciat alii qđ ſibi nō uult fieri. Sed maritus ſecūdùm rectam ratione abhominatur, & odit, qđ alius ſuam cognoſcat uxorem: ergo &c.

RESOLVTIO.

Concubinam habere et ſi non ſit contra ius naturæ propriiſſimè ſumptum: eſt tamen contra illud communiter dictum.

RESP. Dicendum, ꝙ ius naturale tripliciter dicitur. ſ. cōmuniter, proprie, & magis proprie: & ſecundùm hoc tripliciter diffinitur ab Iſid. Vno modo ſic; ius naturale eſt, quod in lege, & euāgelio cōtinetur. Sic diffinitur in principio decreti. Si ſic accipit ius naturale, ſic habere concubinam eſt contra ius naturale: qa eſt contra legem, & euangeliū. Sed contra legem Moyſi implicite; quia non præcipit expreſſe fornicatorem interfici niſi in ca-

ſu, ſicut patet in Deut. xxii. tamē implicitè clauditur ibi, Non mœchaberis: ubi prohibetur oīs coitus, niſi matrimonialis. Contra legē euangelicā eſt expreſſe, nā dicit fornicarios non habere partē in regno Dei. 1. ad Cor. 5. & in 7. dicit, ꝙ habeat unuſquiſque ſuam ꝑꝑ fornicationem uitandam. Ratio aūt præceptionis eſt ſacramentum matrimonii, qđ eſt inſtitum a Deo in ſignationē, & in curationem. In ſignatione ante lapſum, ſed in curatione poſt lapſum. Quia .n. corrupta eſt illa uis, & deordinata, ut dictum eſt ſupra, adeo ꝙ nō exit in actum, quin regnum aīæ peruertatur, nō poteſt fieri poſt lapſum ſine peccato, niſi excuſetur per matrimonium: ideo taliter cognoſcere concubinam eſt peccatū, quantū eſt de ſe, & contra legem, & euangelium: & ita cōtra ius naturale communiter dictum. Secundo modo dicitur propriè: & ſic diffinitur, in principio Decretorum. Ius naturale eſt, ꝙ eſt commune oīum nationum: & hoc ius eſt, ꝙ dictat rō recta. Contra illud adhuc eſt cognoſcere ſiue habere cōcubinā: & hoc patet; quia ius naturale dictat, ꝙ cōueniant uir & mulier in tali actu ad generationem ꝓlis, quę utriq; ſuccedat, & cui cōiter pſint, & ilia utriq; æqualiter ſubſit: & quoniam actus ille eſt conſimilis in ſpecie, & ad generādum cōſimilem in ſpecie, dictat natura, ut conueniant in quadā æqualitate: ſed hoc eſt cum pater coniungitur illi, ut ſit uxor, & materfamilias; & ideo recta ratio dictat, quod nō conueniāt, ſiue coniugantur illi, ut concubinæ. Sed iſta in multis eſt obfuſcata per libidinem; ſed tamē ſalua manet in his, qui non deprauant iudicium per mala opera. Tertio modo dicitur ius naturale ꝓpriiſſime, qđ natura docuit oīa animalia: & hoc modo non eſt contra naturā, nec tamē oīno ſecundum naturam; & hoc quia quædā aīalia bruta ſunt, licet non omnia, quæ coniunguntur per indiuiduam copulam, ut ſunt turtures; & quoniam ſicut uult Philoſophus, omnes uirtutes, quæ ſunt in aīalibus diſperſæ, in hoīe colliguntur, ſicut arma oīum aīalium in manu hominis; quamuis non omnia alia animalia habeant inſtinctum, tamen natura hominis hēt; unde adhoc inclinatur recta natura hoīs, ut ſi adhæret mulieri, ſic adhæreat, ut pro ipſa patrem, & matrem deſerat; & ſic accipiat in copulam indiuiduam. Scđm hęc igitur patet, ꝙ fornicari, ſeu habere fornicariam, uel concubinā non ſolùm eſt malum, quia prohibitum, ſed prohibitum, qa malum. Vnde concedendæ ſunt rationes adhoc.

Diſ. 31 art. 2.

Ad alivd ergo, quod obiicitur, ꝙ poteſt uti re ſua, &c. Dicendum, ꝙ quę ad talem uſum accipitur, ad æqualitatem accipitur; & ſi ordinate accipitur, oportet qđ ęqualis fiat; & ideo nunquam rectè utitur, nec ancilla, nec libera, niſi cum ea tanquam cum uxore contrahat. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ nulli facit iniuriam, qa illa uoluit. Dicēdū, ꝙ facit iniuriam Deo, quia cōtra ius ſtatutū facit; facit etiā iniuriā ſibi, pro eo, ꝙ ſe deordinādo, in corpus ſuum peccat; nā

uir

uir facit ſibi iniuriam, quamuis ipſa uelit, q̃a ut phrenetica uult malum ſuũ, ut ſi aliqua vellet, ut ſe occideret, uel ea abuteretur contra naturam; q̃s auderet dicere hoc non eſſe malum? AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ius naturale eſt cõe. Dicendũ, ꝙ quoddam magis eſt apertũ, quoddã magis occultũ: & ſecundùm, ꝙ plus apertum, eſt cõius: ſecundum qđ minus, eſt minus cõe: & quoniã iſtud magis eſt occultũ, ideo minus cõe: tamen lex matrimonii apud oẽs reperitur. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ mulier habet poteſtatẽ corporis uiri. Dicendũ, ꝙ & ſi cætera bona ſint cõia, hoc tamen bonum dẽt eſſe priuatũ. Vnde nulli alii põt uxorem ſuam cõicare, nec poteſtatem exigere in alio: ſed ſolũ in corpore ſuo: ſic nec mulier de uiro. AD ILLVD, qđ obiicitur de Sara. Dicẽdũ, ꝙ Abrahã nunq̃ obtẽperaſſet, nec obtẽperare debuiſſet, niſi diuina diſpẽſatio interueniſſet. Vnde illud, ꝙ dicit Aug. non fuit tota cauſa excuſans, ſed ſignũ fuit.

QVAESTIO II.

An contra legem naturæ ſit, plures uxores habere?

VTRVM cõtra legẽ naturę ſit, ꝙ unus habeat plures uxores, Et ꝙ ſic, oſtenditur auctoritate. quia Gen 4. dicit Glo. de Lamech, q̃ habuit duas uxores. Primus contra morem, & naturam adulterium commiſit: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur, quia ſecundùm dictamẽ naturæ eſt, ꝙ uir & mulier quantùm ad actũ illum pares ſint: ſed vxor una nõ poteſt eſſe plurium uirorum: ergo nec econuerſo. ITEM. Secundum rectam rationem uir tenetur vxori debitum reddere: ergo cum impoſſibile ſit ſimul pluribus reddere, non poteſt ſe ſimul pluribus obligare: ſed ſi plures poſſet ſimul habere, ſimul ſe pluribus obligaret: ergo &c. ITEM. Quod indictum eſt homini a cõſtitutione, ſpectat ad ius naturale: ſed a ſua conſtitutione dictũ eſt: Relinquet homo patrem, & matrem, & erunt duo in carne una: ergo ſecundum dictamen naturæ eſt, qđ tantùm ſint duo: ergo una unius, & non plures. Gen. 2.

CONTRA. Auguſt. dicit, & habetur in litera. Quando erat mos habere plures vxores, peccatum non erat: ſed mos, uel conſuetudo contra naturam nõ eſt approbãda, nec excuſat a culpa: ergo habere plures uxores non eſt contra naturam.. ITEM. Auguſt. dicit. quòd contra præceptum non erat, quia nulla hoc lege prohibitum erat: ſed quod eſt contra ius naturæ, eſt prohibitum in lege naturæ: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur, quia ꝙ eſt cibus ad ſalutem indiuidui, hoc eſt coniugium ad conſeruationem ſpeciei: ſed licitũ eſt pluribus cibis uti ad conſeruationẽ indiuidui: ergo & plures uxores habere ad conſeruationem ſpeciei... ITEM. Coniunctio maris, & fœminæ eſt propter prolis multiplicationem: & hęc eſt ſecundum dictamen naturæ; ergo ſi mulier ſterilis ex natura dictat, quòd poſſit ex alio generare, cũ unuſquiſque quantum eſt de natura, appetat ſemen, & prolem relinquere ſuper terram; ergo non eſt contra, ſed ſecundum naturam.

RESOLVTIO.

Matrimonialis amor cum ſingularis ſit; non niſi innaturaliter ad plures eſſe poteſt.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſicut dictũ eſt ſupra in illa diſtinctione præſuppoſita; ſi ius naturale dicatur, ꝙ in lege, & euangelio ſcribitur: ſic ius naturale eſt, ꝙ ſit una unius: erunt (inquit) duo in carne una tã in ueteri, ꝗ in nouo. Si autem ius naturale dicatur, quod ratio recta dictat, adhuc uerum eſt: qa adhuc natura ſecundùm ꝙ rationis rectæ eſt, qđ non faciat alii, quod ſibi non uult fieri. Sed uir non uult, ꝙ uxor habeat alium uirum: igitur nec ipſe debet uelle habere aliam vxorem; cum in tali actu (ut ſupra uiſum eſt) ad paria iudicētur: & tamquam pares conueniant. Si dicatur ius naturæ, qđ natura impreſſit animalibus. Dicendũ, ꝙ nõ oĩbus; ſed aliquibus animalibus brutis impreſſit. Sed tamen in natura eſt aliquorũ animalium irrationalium, & in noſtra natura plãtauit: Hoc patet experimẽto, eo quòd in matrimonio; eſt quidã amor ſingularis, in quo nõ communicat alienus: unde naturaliter omnis uir zelat vxorem quãtum ad hoc, ut nullum diligat præter ipſum in actu illo: & omnis uxor ſimiliter zelat uirum quantum ad hoc: unde ſtante natura, numquam fuiſſet ibi cõmunitas, ẽtiam ſi cętera fuiſſent communia. Similiter charitate adueniente, quæ facit omnia eſſe communia, numquam facit uxorem communem propter priuatum amorem, qui debet eſſe, qui etiam eſt ſacramentum illius amoris, quo Deus zelat animã, ut nolit eã aliquẽ alium tantũ diligere: ſic & aĩa a Deo nullo modo uult propter aliam deſeri: Et in hoc patet ſapiẽtia Dei, ꝗ ſe nobis in nobis oſtẽdit: & nobiſipſis oſtẽdit, qd agere debeamus in creaturis ſubditis ſecundũ illud Iob. Interroga iumenta, & docebũt te: ſed mẽs hoĩum obſuſcata hoc nõ attẽdit. Cõcedendum igitur, qđ uti pluribus uxoribus eſt cõtra ius naturæ.

Gen. 2. Mat. 19 — Cap. 12

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, ꝙ qñ mos erat, peccatum non erat. Dicendum, ꝙ mos ille erat approbatus non ab hominibus tãtum: ſed a Deo, ut poſt patebit: & ideo peccatũ non erat.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ nõ erat contra ꝑceptum. Dicendũ, qđ uocat ꝑceptum expreſſũ exterius ꝑ uocẽ uel ſcripturã, ſicut legẽ Moſaicã. AD ALIVD, qđ obr̃ de cibo. Dicendũ, qđ nõ eſt ſimile: qa ibi eſt uſus rei inferioris, hic ẽ vſus paris, & iõ vnius: alioquin ſuperior fit. Præterea, ibi eſt mutuus amor, & ideo mutuus zelus: & iõ ſingularis. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ eſt ad multiplicationem talis actus &c. Dicẽdum, ꝙ ſi natura dictet prolẽ eſſe multiplicãdam: tñ dictat debite, & ordinate, & ita ꝙ nulli fiat iniuria: & iõ magis ceſſandũ eſt a generatione prolis, quam iniuriam inferre alicui: & ideo nec uxorẽ aliã duci. ITEM, Et ſi natura dictet ꝗrendo bonũ commodi, non tamen in ꝑiudicium boni honeſti; & honeſtas conſiſtit in rectitudine iuſtitiæ, & obſeruatione fidei: ſed bonũ cõmodi ẽ in fęcunditate prolis: hinc eſt, ꝙ ad prolem generãdã

non

non debet alia uxor adiici, niſi Deus diſpenſet.

QVAESTIO III.

An Deus diſpenſare debuerit, ut concubinas, & plures uxores habere liceret?

VTRVM Deus debuerit diſpẽſare, ꝙ licitum eſſet habere concubinas: & quod liceret habere plures uxores. Et ꝙ non debuerit diſpenſare, uidetur: quia conditor naturæ non facit contra naturam, nec contra ius naturæ: ſed habere plures uxores, & plures concubinas eſt contra ius naturæ: ergo &c. ITEM. Nũquam Deus diſpenſauit, ꝙ una eſſet plurium uirorum: ergo cũ magis ſufficiat una mulier pluribus uiris, quàm econuerſo nõ debuit diſpenſare, ꝙ unus uir eſſet plurium ITEM. In inſtitutione matrimonii, & eius cõfirmatione dicitur, quòd erũt duo in carne una: & Matth. 19. Super illud. Adhærebit uxori. Glo. Nõ uxoribus: ergo ſi Deus cõtra ſuã inſtitutionem non debuit facere, uidetur &c. ITEM. Diſpenſatio recta debet eſſe propter maius bonum: ſed cum unus habet duas, hic non ſoluitur bonum fidei, quia cognoſcit uir aliã uxorem, cum tamen mulier non cognoſcat alium uirum. Nec etiã bonum ſacramenti: quia Chriſtus unicam habet eccleſiã ſponſam, nõ plures: ergo uidetur, ꝙ male ſit diſpenſatum. ITEM. Si omnis diſpenſatio debet eſſe ꝓpter aliquam cauſam, quæro, q̃ ſit illa. Si multiplicatio prolis ad cultum Dei, cum iſta cauſa omni tempore ſtet: quia cultus Dei eſt multiplicandus: ergo in omni tempore debet iſta diſpenſatio ſtare. ITEM. Videtur, ꝙ iſta diſpenſatio ſe extẽderit ad ſolos patres, qa Deu. 17. dicitur. Non habebit uxores plurimas, q̃ alliciãt aĩum eius: hoc dicit̃ de Rege; ergo multo fortius aliis eſt iſtud prohibitum.

CONTRA. Quod diſpẽſatum fuerit, vr̃, qa Abrahã ſimul cum uxore habuit concubinã: & tamẽ nõ reprehenditur, immo dominus approbauit, cum dixit de Hiſmaele, qđ ipſum faceret creſcere: ergo cũ hoc nõ liceret per naturã, diſpenſatũ eſt ergo cum eo. ITEM. Iacob habuit duas uxores, & duas cõcubinas, & conſtat, ꝙ hoc placuit Deo, quia ſemen, qđ ex oĩbus accepit, eſt approbatũ: ergo cũ eo fuit diſpenſatum. ITEM. Dauid habuit plures uxores, & concubinas, ſicut dicitur 2. Reg. & tamen non reprehenditur: ergo diſpenſatum eſt cũ regibus. ITEM. Helchana habuit plures uxores, & tamen non reprehenditur, ergo uidet̃, ꝙ cũ oĩbus ſit diſpẽſatũ. ITEM. Lex ſupponit tanq̃ licitũ, Deut. 21. Si habuerit homo duas uxores, unã dilectam, & alterã odioſam: nec hoc redarguit: ergo oĩbus erat licitum: ergo cum omnibus diſpenſatum. Quæritur igitur, quomodo, & quando ſit diſpenſatum: & ubi expreſſum: & quare tunc, & non modo; & quantùm ſe extendat.

RESOLVTIO.

Si quando diſpenſauit Deus concubinas haberi, non abſque maxima neceſſitate, congruitate, utilitate, & honeſtate diſpenſauit.

RESP. Dicendum, ꝙ ad diſpẽſationem adhoc, ꝙ debite fiat, & cõueniẽter homo ea utatur, iſta

quadam decretali Innocētii: ubi dicitur; quod numquā licuit alicui niſi diuina inſpiratione.

Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ Deus nō facit cōtra ius naturę. Dicēdum, qđ uerum eſt contra ius naturę, ꝙ ordinat in ipſum: ſed cōtra ius naturæ, ꝙ ordinat ad proximum, pōt; non tñ facit cōtra: ſed ſupra: quia rō recta ſic dictat hoc no eſſe faciendū: ut tamen dicat in eius oppoſito Deo eſſe obediendum. Ad illvd, quod obiicitur, qđ una ſit pluriū. Dicēdum, ꝙ ſi una eſſet plurium, nulla eſſet utilitas: quia unus pōt fœcundare plures: ſed nō una a pluribus. Eſſet etiam damnū: quia defectus trāquillitatis: non.n. pōt cum pace unus duobus dominis ſeruire, ſicut unus dominus duobus ſeruis imperare, & uir caput eſt, & dñat mulieri. Deeſſet ēt bonum ſacri: q a una anima non duobus viris: ſed Chriſtus multis copulatur aīabus. Et amplius eſſet incertitudo ꝓlis, & cōfuſio hæreditatis. Ad illvd, qđ obiicitur, quod Deus inſtituit, qđ duo &c. Dicēdum, ꝙ uerum eſt tēpore legis naturæ, & tēpore gratiæ. Sed ex cauſa tēpore legis debuit diſpenſare, nec facit contra ſuam inſtitutionem ipſe, qui rem inſtituit, cum pro loco, & tēpore diſpenſat. Ad illvd, quod obiicitur, quod diſpenſatio debet eſſe propter maius bonum. Dicendum, quòd bonum prolis adeo neceſſarium eſt, ut propter ipſum uellet Deus in aliquo detrahi bono fidei, & ſacramēti, nō tamē omnino: quia tunc aliqui fidem ſeruabant, & ratio ſignationis ibi manebat. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ multiplicatio prolis non eſt cauſa. Dicendum, ꝙ immo; quia cultus Dei creſcebat tunc non per uocationem: ſed per ſucceſſionem: quia illis tantum fuit lex tradita: & ideo tunc erat opportunum. Ad illvd, qđ quæritur, ad quos ſe extendebat. Dicēdum, quod ratione inſpirationis tantum ad patres: ſed ratione honeſtę imitationis, & moris deriuatum eſt ad poſteros, qui uxoribus utiliter uti ſciebant. Quod ergo obiicitur, quod Regibus erat prohibitū, ne haberet plures: ſed ut non haberēt plurimas: non dicitur etiā illud ſimpliciter: ſed cum determinatione; quę alliciant animū eius, & tales erant alienigenæ.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An uirginitas ſit uirtus?

CONSEQVENTER quantum ad ſecundū articulum quæritur de continentia uirginali, & circa hoc tria q̄runtur, Primo q̄ritur de ipſa uirginitate quantū ad genus ſuū. Secūdò de cōparatione cōtinētię uirginalis ad matrimoniū, ſiue cōiugiū. Tertiò de uirginitate p comparationem ad præmium.

Vtrvm uirginitas ſit uirtus. Et ꝙ ſic, uidetur per diffinitionem uirtutis, quia uirtus eſt bona qualitas mentis &c. Et per diffinitionem Philoſophi illud idem. Item. Hoc oſtenditur per diffinitionem uirginitatis, quam ponit Auguſtinus dicens. Virginitas in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ eſt meditatio. Sed meditari incor-

incorruptionem perpetuã, hoc eſt maximè arduum, & difficile, & tale é uirtutis obiectũ. ITEM. Hoc ipſum uidetur rõne, q̃a abſtinere a coitu illicito, eſt uirtutis: ſed difficilius eſt ab oĩ coitu abſtinere quam ab illicito: ergo ſi illud eſt uirtutis, multofortius iſtud. ITEM. In uirginitate meremur nõ tãtum aureã, ſed etiã aureolam: ſed oẽ meritum conſiſtit mediante uirtute, uel dono, uel beatitudine: ergo &c.

CONTRA. Oĩs uirtus, q̃ non eſt in finem, in medio conſiſtit: ſed uirginitas conſiſtit in extremo, quia omnino abſtinet: ergo &c. ITEM. Actus oĩs uirtutis eſt in præcepto, quia ſunt neceſſario ad ſalutem: ſed actus uirginitatis non eſt in præcepto: ergo uirginitas non eſt virtus. ITEM. Nulla uirtute, quis male utitur, ut patet: ſed uirginitate contingit male uti, ut patet de fatuis uirginibus Mat. 25. ITEM. Oẽs uirtutes ſunt connexæ; unde q̃ hẽt unam, habet oẽs: ſed hoc nõ eſt de uirginitate: ergo &c.

ITEM. Nulla uirtus expellitur, uel amittitur niſi per uitium, & peccatum: ſed uirginitas perdit̃ ſine peccato in his, q̃ uiolenter corrumpuntur: ergo &c. Si tu dicas de his, ꝙ nõ amittũt, obiicit̃ de his, q̃ tranſeunt de continentia uirginali ad coniugalẽ, quæ uirginitatem ꝑdunt ſine culpa. ITEM. Oĩs uirtus perdita recuperatur per pœnitentiam, quia ex gratia, in qua eſt omnis uirtus: ſed uirginitas perdita nunquã recuperatur: ergo &c.

RESOLVTIO.

Virginitas ſecundũ quod habitum nominat, in medio conſiſtit, & uirtus eſt.

RESPON. Dicendum, ꝙ continentia uirginalis, ſiue uirginitas tria dicit. Primum eſt abſtinentia ab omni coitu illicito. Secundum eſt continẽtia ab omni coitu licito. Tertium eſt integritas mentis, & carnis. Quantũ ad primum dicit habitũ, quantum ad ſecundum dicit uirtutis ſtatum, quantum ad tertium dicit decorem: unde uirginitas eſt habitus continentiæ perfectus, & decorus. Concedendæ igitur ſunt rõnes probantes uirginitatem uirtutem eſſe ſecũdum illud, quod nominat habitũ. Quæ uero obiiciuntur in cõtrarium, omnia ꝓcedunt ratione ſtatus, uel decoris; & quantum ad hunc ſtatum ad extremum tendit. Ratione ẽt ſtatus non eſt in præcepto, rõne cuius ſtatus põt perdi per deſcẽſum ad inferiorem ſtatum: ratione cuius ſtatus non eſt aliis connexa. Ratione uero decoris contingit, quod ꝑdatur homine inuito: Contingit etiã ſuperbe, & male uti: Contingit etiã, ut amiſſa non poſſit recuperari. Quantũ uerò ad illud, quod eſt ibi habitus ſubſtrati, oẽs conditiones uirtutum in ea reperiuntur. Et ſic patent omnia prẹter primũ, quod obiicit de medietate quia ita ſimiliter poſſet opponi de cõtinentia uiduali.

ET propterea dicendum, ꝙ quando dicitur, quod uirtus cõſiſtit in medio, hoc non eſt intelligendum reſpectu obiecti, quia ſic nullus eſſet caſtus, niſi cognoſceret medietatem omnium mulierum

lierum de mundo, quia illud eſt medium inter aliquam, & nullā. Sed iſtud intelligitur, ut ſic medium teneatur, & uirtus ſit medium circa delectationes, & triſtitias; nā qui omnino nihil ſentit de paſſionibus carnis, hic inſenſibilis iudicatur, & hoc habet per naturam; qui uerò omnino eis conſentit, hic luxurioſus eſt: qui uerò excitatur, ſed tamē nō conſentit, talis uirtuoſus eſt; ſed hoc omnino bene eſt in uirginibus, quia aliquo modo caro excitat, quāuis non ita ſicut in corruptis. Hoc autem intelligitur loquendo ſecundū uirtutes politicas, & naturam lapſam; nam per ſuperabundantem gratiam poteſt eſſe, quod non ſentiat, & tamen uirtutem habeat; ut patet in Chriſto, & eius matre dulciſſima.

QVAESTIO II.

An uirginitas præferenda ſit continentiæ coniugali.

DE comparatione cōtinentiæ uirginalis ad matrimoniū, ſiue coniugium; & quod uirginitas, ſit melior, & perfectior, uidetur; quia uirtus conſiſtit circa difficile, & arduum; ergo circa maius arduum maior uirtus; ſed magis arduum eſt omnino abſtinere a coitu, quam aliquando tantum; ergo maioris uirtutis. ITEM. Opera perfectionis ſunt in conſilio, imperfectionis uerò in indulgentia; ſed uirginitas ē in conſilio, matrimonium in indulgentia; ergo &c. ITEM. Cui debetur fructus maior, illud eſt maioris uirtutis; ſed continētiæ uirginali debetur fructus centeſimus: ſicut dicitur Matth. 12. in Glo. coniugali uerò triceſimus; ergo &c. ITEM. Quod ſimilius eſt ſtatui gloriæ, eſt perfectius; ſed continentia uirginalis eſt ſimilior ſtatui gloriæ, quia ibi eſt incorruptio; ibi non nubūt. Vnde Hier. dicit, quod Angelis eſt cognata uirginitas; ergo &c.

CONTRA. Aug. de bono coniugali. Non eſt impar meritum continentiæ in Ioanne, qui nullas expertus eſt nuptias; & in Abraham, qui filios generauit. ITEM. Aug. de bono uiduali. In continentia coniugali bene utitur homo malo, qui concupiſcētiam reſtringit in connubio; ſed laborioſius eſt bene uti malo, q̃ bene uti bono; ergo &c. ITEM. Ratione uidetur. Si optimum in aliquo genere melius eſt optimo alterius generis, ipſum ſimpliciter eſt melius altero; ſed optima fœcunditas melior eſt oī integritate; unde melius eſt in Beata Virgine, quòd eſt mater, quam quod uirgo; ergo ſimpliciter fœcunditas melior uirginitate, ſed fœcunditas eſt in coniugio; ergo &c. ITEM. Quod ad plura ualet, & magis facit ad perfectionem gloriæ, illud eſt melius; ſed continentia coniugalis non tantum prodeſt continentibus, ſed etiam filiis generatis; facit etiam ad perfectionem numeri electorum; ſed uirginalis ſibi ſoli prodeſt, & perfectionē electorum non accelerat; ergo &c. ITEM. Terra ſterilis eſt iuſte maledicenda, ſed uirginitas facit uentrem ſterilem; ergo merito eſt maledicenda; non ergo melior. ITEM. Si homo ſtetiſſet, non minus perfectas habuiſſet uirtutes; ſed tunc non eſſet uirginitas, ſed tantum continentia

tia coniugalis; ergo continentia coniugalis eſt continentia perfectiſſima; ergo uirginitas non ſuperexcellit, immo exceditur.

RESOLVTIO.

Quantum ad decorem omnino uirginitas coniugali abſtinentiæ præferenda eſt. Quantum uerò uel ad habitum, uel ad ſtatum non niſi ſano modo.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut tactum eſt, in uirginitate eſt tria cōſiderare, ſcilicet habitum, ſtatum, & decorem integritatis. Si loquamur quantum ad habitū, ſic ſe habent, ut excedentia, & exceſſa: quia ex maiori uirtute poteſt continere etiam coniugata, quàm uirgo; & econuerſo. Si autem loquamur quantùm ad decorem, ſic ſemper uirginitas præfertur continentiæ coniugali; quia ibi eſt corruptio fœda; hic autē eſt incorruptio ſancta. Si autem quantum ad ſtatū tūc eſt loqui dupliciter; aut ſecundū idem tempus, aut ſecundum diuerſa. Si ſecundum idem, dupliciter. Aut ſecundum tempus legis, aut ſecundum tempus gratiæ. Si ſecundum tempus legis, ſtatus continentiæ coniugalis omnino præfertur, & ſtatus uirginitatis prohibetur: & ſterilis maledicitur, & in cōtumelia habetur. Si ſecundum ſtatum gratiæ, ubi non requiritur fœcunditas uentris, ſed ſanctitas, & incorruptio, & puritas mentis, uirginitas præfertur continentiæ cōiugali. Si autem ſecūdum diuerſa tempora loquimur, utpotè ſi continentiæ ſtatum conſideremus in tempore legis, & uirginitatis in tempore gratiæ, ſicut vnuſquiſq; in ſuo optimo: ſic ſtatus ſtatui non præfertur, nec meritum merito: dum tamē ſit charitas æqualis. Et hoc eſt, quod dicit Aug. quod cælibatus Ioannis non præfertur coniugio Abrahæ. Rationes igitur probantes, quod continentia uirginalis eſt dignior, procedunt ratione ſtatuum relatorum ad tempus gratiæ, uel rōe decoris uirginitatis.

AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium de auctoritate Aug. Dicendum, quòd loquitur ſecundum ſtatus diuerſorū, ſcilicet legis, & gratiæ. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ laborioſius eſt, &c. Dicendum, ꝙ uerū eſt cæteris paribus: ſed licet actiua ſit laborioſior, non tamē melior, quia alia purior. AD ILLVD, quod obiicitur, quod optima fœcunditas eſt melior, &c. Dicendum, ꝙ hoc uerum eſſet, ſi fœcunditas illa eſſet per actū coniugalem, ſed non fuit: ideo nihil ad coniugium ex hoc, īmo magis ad commendationem uirginitatis. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd ualet ad plura, eſt melius. Dicēdum, ꝙ hoc eſt uerū, ſi æquè intenſe ualeat Sed aliqd intenſe ualet ad unum, quod ꝑualet remiſsè ualenti ad plura. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ terra ſterilis maledicenda. Dicēdum, ꝙ uerum eſt, ſi ſterilis eſt fructu, quem tempore ſuo debet producere. Sed tempore gratiæ non quæritur fructus uentris: ſed mētis: nō corporalis, ſed ſpiritualis. QVOD ultimò obr̄, loqˀ de habitu; & hoc uerū eſt: de ſtatu aūt non eſt uerum: aliquem enim ſtatum patiētiæ, & temperantiæ contingit habere nobiliorē, & fortiorem poſt lapſum.

Quæ-

QVAESTIO III.

Quod ſit virginitatis præmium?

DE virginitate per comparationem ad præmium. Et dicitur communiter ꝙ præmium virginitatis eſt aureola: & hoc probatur per figuram Exo. 25. ubi præceptũ eſt fieri ſupra magnam coronam, aliam paruam coronulam: & ſecundum hanc figuram duplex eſt præmium, ut dicunt magiſtri. Subſtantiale: & hoc dicitur aurea ad ſimilitudinem magnæ coronæ. Et accidẽtale: hoc dicitur aureola ad ſimilitudinem paruæ. Si ergo coronari debet illa corona anima decora, & maximè Chriſti ſponſa: & talis eſt virgo: ergo &c. ITEM. Hoc oſtenditur per ſcripturam Apoc. 12. Mulier amicta ſole, & in capite eius corona xii. ſtellarũ: ſi hoc de B. Virgine rectè exponitur, ſicut Chriſtus uincentibus communicat thronum; ſic B. Virgo perfectè continentibus coronam, ſic &c. ITEM. Corona debetur certanti: ſed maxima pugna eſt in carne: ergo qui ipſam perfectè uincit, & notabiliter, debet notabiliter coronari; ſed perfectè uincunt virgines; ergo ſunt notabiliter coronandæ; ergo aliquam coronam habebunt, quam non habebunt coniugati.

SED CONTRA. Omne meritum charitatis eſt; ergo & præmium; ergo ſi charitas omnes uirtutes mouet, & omnibus cõmunicat meritum; ergo & præmium: ergo nullum præmium reddendum eſt virginitati, magis quam alii uirtuti. Si dicas, ꝙ uerum eſt de præmio ſubſtantiali. Cõtra. Nullum præmium debetur ei, qui caret charitate, nec ſubſtantiale, nec accidentale; ergo omne præmium debetur charitati. ITEM. Si virginitati debetur aliquod præmium ſuperadditum: aut hoc eſt ratione difficultatis, aut ratione perfectionis. Si difficultatis: ſed difficilius eſt ſuam uoluntatem oĩno abnegare, & pro Chriſto mẽdicare, quam continentiam ſeruare; ergo multò fortius tali actui debetur aureola. Si ratione perfectionis: ſed multò perfectius eſt diligere inimicos; ergo, &c. ITEM. Si virginitati debetur præmium ſpeciale: aut ergo ratione incorruptionis carnis, aut mentis. Si carnis; ergo violenter corrupta nõ haberet aureolam, cuius contrarium habetur per uerbum Luciæ: Si inuitam me violaueris, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam. Si ſecundùm incorruptionem mẽtis: aut quia numquam corrupta, aut q̃a reparata. Si quia nũquam corrupta; tunc ergo pauciſſimis debetur aureola, & etiã non beato Ioanni, quia voluit nubere, ſicut dicitur; & tamen eius virginitas multum commẽdatur. Si quia reparata; ergo quãtumcũque fuit luxuriatus, dummodo perfectè pœniteat, habebit aureolam. Si ſecundùm utrumque: redit adhuc maius inconueniens, quia nullis, aut paucis aureola debetur. ITEM. Cum virginitati debeatur fructus centeſimus: & cõſtat quòd hoc non eſt præmium ſubſtantiale, ſed accidentale: uidetur ergo quòd idem ſit aureola, ꝙ fructus: ſed cum fructus conueniat ſtatui uirginali, quare non

aureola? quæritur ergo differentia huius.

RESOLVTIO.

Vltra eſſentiale gaudium debetur virginitati & aureola, quæ gaudium quoddam accidentale eſt.

RESPONDEO. Dicendum, quòd triplex prȩmium legimus in ſcriptura, ſcilicet præmium aureæ, præmium quòd eſt fructus, & prȩmiũ aureolȩ: Diſtinguitur autem a diuerſis hoc diuerſimode. Dicunt enim quidã, quòd præmium aureæ debetur radici charitatis: præmium fructus debetur ratione refrænationis pronitatis: ſed præmium aureolæ ratione incorruptionis. Quia. n. charitas influit in omnes uirtutes: ideo aurea oĩ uirtuti, & actui debetur. Et quoniam uis concupiſcibilis quantùm ad generationem eſt corrupta, & infecta: ideo in ipſa uiget pronitas: ideo ſoli continentiæ, quæ illam refrænat, præmium fructus debetur. Quia verò incorruptio attenditur quantùm ad fidem cõtra uoluptatem, & quantùm ad conſtantiam uſque ad mortem: ideo tribus actibus debetur aureola: ſcilicet prædicationi, continentiæ uirginali, & ipſi martyrio. Vnde ſecundum hos aurea eſt gaudium de Deo, fructus de pronitatis reſtrictione, ſed aureola gaudium de incorruptione. Sed hȩc poſitio nõ uidetur conueniens: quoniam incorruptio non tantùm eſt in his, quibus debetur aureola; ſed etiam in iuſtitia, quæ eſt perpetua, & immortalis; & in charitate, quæ numquã excidit: & ideo modus iſte ſumendi non uidetur conueniens. Aliter dicunt alii, quod præmium aureæ debetur ipſi radici charitatis, ſed fructus ratione difficultatis, & aureola ratione perfectionis: unde quia difficultas maxima eſt in continendo omnino, ĩmo quoddam martyrium, & in ſuſtinendo terribilia, quæ mortem inducunt: ideo fructus debetur martyribus, & continentibus: perfectio uerò maxima eſt in actibus tribus ipſius animæ, ſcilicet rationalis, concupiſcibilis, & iraſcibilis. Et hoc dupliciter. Et ꝑ conuerſionem ad Deum; & ita debetur eis perfectio aureæ. Et per comparationem ad bonum inferius: & ita debetur aureola, quæ eſt diminutiuum; quia eſt remuneratio in bono creato: & ſecundum actum perfectum triplicis potentiæ aſſignatur, uel redditur aureola. Nam perfectiſſimus actus rationalis per comparationem ad inferius eſt ueritatem fidei prædicare; concupiſcibilis carnem omnino a coitu refrȩnare, iraſcibilis mortem ſuſtinere: & ideo tribus debetur aureola triplex. Sed adhuc poſitio iſta non uidetur omnino cõueniens, quia tantȩ eſt perfectionis omnia relinquere, & ſeipsũ abnegare, ſicut prædicare, & oĩno continere: ideo non uidetur quod ſecundùm perfectionem, uel rationẽ perfectionis uirginitati debeatur aureola. Aliter igitur dicendum, quod ſicut dictũ eſt ſupra, quod in uirginitate tria conſiderãtur, ſ. habitus, ſtatus, & decor: habitui reſpondet aurea, ſtatui fructus, ſed decori integritatis aureola. Et q̃d habitui rũdeat aurea, hoc non eſt

eſt dubium. Quod uerò ſtatui fructus, hoc patet ſic: quia ſicut fructus maior, & minor, quem ponit Dominus in Euangelio, attenditur ſecundùm nobilitatem terræ: ſic fructus maior, & minor ſecundum ſtatum. Eſto enim, ꝙ tres in tribus ſtatibus cōtineant, ſecundùm quod me lius poſſunt, adhuc excedit con tinentia uidualis coniugalem, & uirginalem. Vnde quia in cō tinentia maximè ſtatus diuerſi conſiderantur, & ſecundum illam diſtinguuntur: ideo ſoli cō tinentiæ præmium fructus apta tur, non quin & aliis poſsit apta ri, ſi eſt diuerſos ſtatus aſſignare. Quod autem aureola reſpon deat alicui decori exteriori; pa tet, quia aureolæ aſſignātur his actibus, quæ cōſiderant aliquid extrinſecum, ut puta ꝙ eſt infra, ut corpus: vel quod eſt iuxta, ut proximus quem cōuertit, & ad patriam per bonam doctri nam ducit. Vnde decor quidam erit doctoribus de conuerſis per ipſos: & quidam etiam decor, & gaudium erit martyribus in cor pore, qui ſe pro Chriſto paſſio nibus expoſuerunt: quidam de cor virginibus in corpore, quod pro Chriſto incorruptum ſeruauerunt, & ille decor, uel gau dium de illo decore, aureola re ctè dicitur. Credo tamē melius, ꝙ ille decor aureola dicatur, q̃ gaudium, quia omn es gaudebunt de decore, non tamen om nes habebunt aureolam. Sed ut totum unum dicant, melius eſt dicere, quòd utrumque, ſcilicet decor cum gaudio, & gaudium cum decore. His uiſis patent obiecta.

Qvod enim obiicitur, quòd debetur radici charitatis omne meritum. Dicendum, quòd uerum eſt de præmio ſubſtantiali: ſed de accidentali non eſt uerū primò, & per ſe, ſed non ſine illo. Vnde eſt cauſa ſine qua non. Similiter patet, quare uirginitati debetur aureola, non ratione perfectionis, ſed ratione decoris. Ratione perfectionis ſtatus debetur fructus centeſimus, ſed ratione decoris aureola.

Ad illvd, quod quæritur, ratione cuius incorruptionis debeatur aureola? triplex eſt ad hoc opinio. Quidam enim di cunt, quòd cum meritum conſi ſtat in anima, quòd incorruptio ni mentis debeatur aureola: ſimiliter perfectę uoluntati ſuſtinendi mortem pro Chriſto: & hoc confirmant per illud, quod dicitur de beato Martino, O bea ta anima, quam & ſi gladius per ſecutoris non abſtulit, palmam tamen martyrii non amiſit. Sed iſta poſitio non uidetur conueniens, quia quantumcunque ue lit aliquis prædicare, niſi exeat in opus, nō credo quod habeat aureolam. Vnde illud beati Mar tini de præmio eſſentiali intelli gendum eſt, quia æqualis fuit martyribus propter magnitudi nem charitatis. Alia opinio eſt, quòd debetur actui exteriori. Vnde ſi aliquis non martyrizetur actu, nō habebit aureolam. Similiter ſi auferatur virginitas uiolenter, perditur aureola. Vnde Leo Papa dicit, quòd corruptæ per uiolentiam ſe non audent ſacris uirginibus comparare, nec etiam annulo deſponſentur: & ſecundùm hos quantum

cumque homo prædicet, reportat præmium, ſed non aureolã, niſi aliquem conuertat. Sed durum eſt dicere, quòd ſi uioletur omnino per uiolentiam, quòd aliquid ibi perdat, dum nullus conſenſus interueniat, nulla culpa. Et ideo tertio modo dicendũ, quòd aureola debetur actui interiori per cõparationem ad decorem exteriorem, & exteriori relato ad interius. Vnde ſi uirgo uelit corrumpi, & nõ corrumpatur, & poſt peniteat, quia ſaluata eſt incorruptio in carne: ideo aureolam habebit. Item, ſi nolit corrumpi, & non corrumpatur, corruptio illa nõ eſt iudicanda corruptio decoris uirtutis: & ideo manet decor integer, quia decoratio uirtutis ab interiori procedit: & hoc eſt, quod dicitur in litera. Non poteſt corrumpi caro, niſi prius mens corrumpatur, ſcilicet corruptione, quæ obuiet uirginitati. Vnde quod dicitur, ꝙ ſe non audeant ſacris uirginibus comparare, hoc eſt propter periculũ, quia fortaſſis in actu illo conſenſerunt, unde ſemper eſt eis timendum. Ex his poteſt patere, quando uirginitas amittatur. Cum enim ad perfectam uirginitatem duo concurrant, ſcilicet incorruptio mentis, & incorruptio carnis: incorruptio mentis eſt, ſicut formale, & complementum: incorruptio carnis eſt, ſicut materiale. Si ergo utrumque pereat, totũ perditum eſt, & numquam recuperari poteſt. Si autẽ amittatur incorruptio carnis ſalua incorruptione mẽtis, manet quod formale, & completiuum eſt uirginitatis: ideo meritum, & præmium: quamuis etiam illud, qđ materiale erat ſit perditum. Vnde perdita eſt ſecundùm quid, tamen manet ſimpliciter: perdita eſt in conſpectu hominum, non tamen in conſpectu Dei: & hoc eſt quod dicit Ambroſius, & habetur in litera. Si autẽ perdatur incorruptio mentis ſalua incorruptione carnis, tunc perditur quod formale eſt, & manet quod eſt materiale: & quia illa redit ad ſuum propoſitum, & habet materiale ſubſtratum, redeunte uirginitate uirgo iudicanda eſt, licet non in tanta gloria, in quanta eſſet ſi numquam conſenſiſſet: & hoc ſentire uidetur eſſe magis pium.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An licitum fuerit vxorem repudiare?

CONSEQVENTER quãtùm ad tertium articulum, quęritur de repudio: & circa hoc tria quæruntur. Primò quęritur, utrum licitum fuerit uxorem repudiare. Secundò, utrum debuerit permitti. Tertiò, quæritur de ipſius repudiatæ reconciliatione.

QVOD fuerit licitum uxorem repudiare, oſtenditur ſic. Lex Moyſi illicita puniebat: quod ergo non puniebatur in lege, tempore legis erat licitum; ſed repudiatio non puniebatur; ergo, &c. ITEM. Licitum eſt, quod nulla lege prohibetur; ſed Iudæi non erant aſtricti alii legi, quàm ſibi a Deo datæ; ergo licitum erat omne

omne

omne, quod in lege illa non prohibeatur; ſed repudium non prohibebatur in illa: ergo &c. Item. Licitum eſt omne, quod diuina inſpiratione mandatur: ſed Moyſes diuina inſpiratione afflatus dedit legẽ in Deut. in, quo 24. ca. præcipit libellum repudii dari: ergo uidetur, quod ſit licitum. Item. Licitum eſt, quod fit rationabili cã: ſed rationabilis cã eſt ut odioſa ſocietas ſeparetur, maximè quãdo ſurgit ex cã exterius mouente: ergo ſi uir ꝑꝑ deformitatem habeat uxorem exoſam, uidetur &c. Item. Lex matrimonii ꝑfectior eſt in noua, q̃ in vet. ſed in noua licitum eſt ab uxore ſeparari aliqua de cã, ut puta cã fornicationis: ergo uidetur, quod in leg. vet. licuit, aliqua de cauſa fieri repudium.

Contra. Nihil eſt licitum, quod eſt contra diuinam inſtitutionem: ſed diuortium eſt cõtra diuinam inſtitutionem: quia Deus coniunxit maſculum, & fœminam: ſed quos Deus coniũxit homo ſeparare non debet: ergo &c. Item. Nihil eſt licitum, quod eſt contra ius naturæ: ſed naturæ ius dictat, ut nõ faciat qs alii, quod ſibi non uult fieri: ergo cum uir nollet repudiari ab uxore, non debet repudiare eam. Item. Nihil licet, in quo eſt peccatum: ſed in diuortio eſt peccatum, qa dicit Chryſ. quod q ſecundùm legẽ dimittit, quatuor committit iniquitates: qa apud Deũ eſt homicida &c. Item. Maior eſt unio uiri & uxoris, quam patris & filii, quia dicitur. Gen. 2. Relinquet hõ patrem, & matrẽ, &c. Sed nulli licet repudiare patrem: ergo &c. Item. Auctorita te domini Matth. 19. Non licet uxorem dimittere excepta cauſa fornicationis: ſed ꝑꝑ illam nõ erat diuortium, immo mulier lapidabatur: nec alia cauſa: ergo nunquam fuit licitum.

Resolutio.

Nunquam licuit uxoris repudium, ut ſine culpa fieret; ſed bene ſine pœna.

Respon. Dicendum, quod ſecundùm quod dicit dominus; repudiũ uxoris nunquam licitũ fuit, ut ſine culpa fieret: fuit tamẽ licitũ, ut fieret ſine pœna. Vnde aliqd licere alicui, hoc eſt duplici de cauſa. Aut quia non obuiat iuris rectitudo: & ſic non fuit repudium licitum. Aut qa nõ obuiat iuris punitio: & hoc modo licuit uxorem repudiare: quia tunc nõ obuiauit iuris punitio.

Ex hoc igitur patet, quod obiicit, quòd non puniebat lex Moyſi, nec prohibebat: quamuis enim lex Moyſi nõ prohiberet: quia non decreuerat punire: tamen nihilominus lex naturæ, & dictamen rationis contrariũ dicebat. Ad illud, quod obiicitur, quod Moyſes mandat. Dicendum, quod Moyſes aliquid prohibuit in repudio, aliquid mandauit, aliquid permiſit. Prohibuit uxorem dimittere ſine cauſa. Permiſit uxorem dimittere ex cauſa fœditatis. Et præcepit libellum dari: & in datione libelli non erat peccatum, ſed in dimiſſione. Ad illud, quod obiicitur de cauſa rationabili. Dicendũ, quod uir, & uxor indiuidualiter cõiungũtur a Deo: iõ nulla ꝑt eſſe cã ſeparationis, quo ad uinculum, ſed quo ad debitum põt eſſe cauſa defectus fidei: qa unus

Redarguitur a Sco. in 4. d. 33. q. 3

unus conſeruat alteri fidem: & quia iſta tunc non fuit cauſa, iō nulla fuit rationabilis cauſa. VLTIMVM verò patet, ut patebit infra; q̃a fornicatio poteſt eſſe ratio, quare uxor non poſſit uiro debitum reddere, ut in quo peccat quis, in hoc & torqueatur; & illa ratio tunc fuit, nec alia poteſt eſſe: & ideo &c.

QVAESTIO II.

An uxorem repudiare, permitti debuit?

VTRVM repudiare uxorem, debuerit permitti. Et q̃ non, uidetur: quia qui non prohibet malum cum poſſit, habetur pro conſentiente: ſed legiſlator potuit prohibere, & non prohibuit repudiū: ergo conſentit: ſed cōſentiens malo, peccat: ergo &c. ITEM. Non ſunt facienda mala, ut ueniant bona: ergo nec ꝑmittenda mala, ne ueniant maiora mala: ergo nec debuit repudium permittere propter uitandū homicidium. ITEM. Vir & uxor pares ſunt quātum ad legem tori: ſed ſicut uir poteſt occidere uxorem, ita uxor odiens uirum pōt machinare in mortem eius: ergo idem periculum, & idem ius eſt ex utraque parte; ſed nō permittebatur in lege, ut uxor repudiaret uirum: ergo &c. ITEM. Tempore legis naturę non legimus fuiſſe permiſſum repudium: tēpore gratiæ ſimiliter legimus fuiſſe prohibitum, quare ergo tēpore legis ſcriptæ fuit permiſſum? Si dicas, ſicut dominus dicit, ad duriciam cordis eorum. Contra. Quia duri erāt, ideo ad eorum duritiam confringendā impoſuit legiſlator onera grauia: ergo ſi graue eſt habitare cū uxore exoſa, congruebat ergo non permitti repudium.

CONTRA. In lege nō debuit prohiberi aliquid q̃ non debuit puniri: nec puniri debuit, niſi ex quo deberent effici meliores, ſaltem in opere, quamuis non charitate. Sed ſi repudium non permitteretur, homines illi, qui proni erāt ad homicidium, laberentur in peius: ergo &c. ITEM. Nulla ſacramēta ita perfectè fuerūt in ueteri teſt. ſicut in nouo: ergo nec ſacramentum cōiugii: ergo ſi perfectio in ſacramento coniugii cōſiſtit in indiuiſibilitate: nō ergo debuit perfectè in lege ueteri indiuiſibilitas imperari. ITEM. Si tanta eſſet arctitudo inter uirum, & uxorem, quod nullo modo ſeparari poſſent, cum fornicatio tunc non puniretur, omnes efficerētur fornicarii, & pauci aut nulli ducerent uxorem: ergo ſi præceptum fuit tunc, ſemen legitimum multiplicari, repudium non debuit prohiberi.

RESOLVTIO.

Non niſi coactè, pro ſcilicet nonnullis maioribus malis uitandis; permiſit Moyſes uxoris repudium.

RESPONDEO. Dicēdum, quòd permiſſio eſt quadruplex. Vno modo per priuationem præceptionis: & ſic Apoſtolus permittit minus bonum: quia non præcepit maius bonum, ſicut uirginibus nubere permittit. Secundo modo per priuationem prohibitionis: & ſic uenialia dicuntur permiſſa; quia non ſunt prohibita. Tertio modo per priuationem punitionis: & ſic repudiatio

diatio uxoris eſt permiſſa: quia nō punitur in lege. Quarto modo per priuationem prohibitionis: & ſic omnia mala dicuntur a Deo permiſſa; quia non prohibet. Prima permiſſio eſt propter boni qualitatem. Secunda propter noſtram infirmitatem. Tertia propter uitādam maiora mala. Quarta propter elicienda maiora bona. Permiſit ergo Moyſes; quia nō poterat prohibere hoc malum quin, triplex malum inde ſequeretur. Primum quidē defectus ſacramenti; quia non uellent uxorem ducere. Secundo, multiplicatio fornicationis. Tertio homicidium. Ex hoc patent duo prima: quia Moyſes nō permiſit niſi coactus propter ſcilicet maius malum uitandum: unde fuit ibi potius pati, quam agere; ſed qui facit malum, ut ueniat bonum, peccat faciendo; ideo non eſt ſimile quod ſecūdo obiiciebatur.

Oppugnatur a Scoto. Lib. & Diſ. eiſdē. q. 3.

Ad illvd, quod obiicitur, quare non permittitur mulieri. Dicendum, ꝙ tempore legis nō iudicabantur ad paria uir cum muliere; tum ratione conditionis, quia uir principium eſt mulieris tum ratione præuaricationis: quia mulier eſt initium peccati: ideo dictum eſt ei Gen. iii. Sub uiri poteſtate eris. Ad illvd, quod quæritur quare potius tempore illius legis fuit permiſſum. Dicendum, ꝙ ad hoc triplex fuit ratio. Vna: quia non fuit eis omnino reuelandum matrimonii myſterium: quia erat tempus umbræ. Secunda quia ipſi erant imperfecti: unde tantùm onus noluerunt recipere. Tertia; quia duri: & hoc onus noluerūt portare, & occulte poſſent abiicere: & ideo nō fuit imponendum. Ad illvd, quod obiicitur de conſtrictione duritiæ. Dicendum, quòd frangenda erat per pœnam, quæ non eſſet occaſio maioris mali, qualis fuiſſet obligatio ad talē inſeparabilitatē: & ideo ſic debuit frangi, uel conſtringi.

Qvaestio III.

An uxor a uiro repudiata, eidem reconciliari debeat?

De reconciliatione: & quæritur, utrum uxor poſt repudium debeat uiro reconciliari. Et quòd ſic, uidetur; quia peccatum fuit uxorem dimittere, ut ſupra oſtenſum eſt: ergo iuſtum eſt ipſam reſumere. Item. Mulier repudiata ſi contrahit cum alio, aut peccat, aut non. Si non peccat: ergo cum propter nullum peccatum eius fuerit repudiata, & non debeat infligi pœna niſi propter culpam, manifeſtum eſt &c. Si peccat: ergo manet uinculum cum priori: ergo adhuc eſt uxor eius: ſed dominus uult, quòd uxor ſit cum uiro: ergo &c. Item. De omni malo licitum eſt pęnitere: ſed penitentia retractat malum factū: ergo cum repudiare uxorem ſit malum: ergo licitum eſt pęnitere: ergo & retractare: ergo & vxorē ſibi recōciliare. Item. Diuiſa per diuortium pōt reconciliari: ergo & per repudium.

Contra. Deut. 24. dicitur, quod non eſt recipienda poſt repudium, ne peccare facias terrā: ergo qui recipit, facit peccare terrā: ergo &c. Item. Hiere. iii. Vulgo dicitur; ſi dimiſerit uir uxo-

uxorem, & illa recedens duxerit uirum alterum, nunquid reuertetur ad eũ? quaſi dicat non: ergo &c. ITEM. Iſte repudiãdo uxorem, quantum in ſe, eſt amiſit ius in eam tanquam in vxorem: ergo ſi recipiat, accipit, quod non eſt ſuum. ITEM. Sententia iudicis ſecundum legem debet irretractabiliter obſeruari. Iuſta enim ſententia non eſt retractãda: ſed cum uxor dimittebatur dato libello repudii, in conſpectu eccleſiæ fiebat per ſententiam legis repudium: ergo, &c.

RESOLVTIO.

Niſi culpa adulterij interueniat, poteſt uxor uiro licitè reconciliari.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ poſt repudium aliquid fuit licitum, & conceſſum, ut ambos, ſcilicet uirum, & mulierem manere innuptos, uel etiam ante nuptias alias inuicem reconciliari. Aliquid fuit licitum, & permiſſum, ut ſcilicet uir uxore repudiata aliam duceret uxorem: non enim fuit prohibitum habere plures uxores. Aliquid fuit illicitum, & prohibitum, ut uidelicet uxor repudiata uiro uiuente duceret alium. Quia enim nũquam licuit uni uxori plures habere uiros, cum primus uir repudiatæ uiuat, non licet ei habere ſecundum. Hoc tamen non fuit prohibitum directè, ſed obliquè in pœnam eius impoſitum, ut nunquam poſſit redire ad uirũ priorem: quia uoluntarie ſe polluit cum ſecundo: & ideo dicitur in Deuterono. & Hierem. quod polluta, & contaminata eſt mulier illa propter adulterium, ſcilicet quod commiſit cũ ſecundo. Concedendum eſt igitur, quòd licitum eſt poſt repudium uxorem uiro reconciliari, niſi culpa adulterii interueniat, propter quam puniendam prohibetur, ne ad uirum redeat: quia tunc licitè fiebat diuortiũ: unde miro modo licet occulto, tamen uerè ipſa lex iudicabat inſeparabile eſſe coniugii ſacramentum: & hoc magis expreſsè tangit Hierem. 3. Quod ergo dicit lex, quod non eſt recipiẽda, intelligitur propter adulterium commiſſum, non quia non ſit uxor, ſed quia contra matrimonium fecit. Magis autem punitur mulier, quam uir rationibus prædictis, ſcilicet in ſolutione tertii argumenti p̄cedentis q̃onis, quia in lege inferior erat.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd nullo modo licet, cum perdiderit ius. Dicendum, quòd habet ius repetendi, poſtquam repudiauerit. Si tamen uxor uelit, de eius uoluntate, & conſenſu poteſt iterum licite fieri.

AD ALIVD, quod obiicitur, quod ſententia lata ſecundum legem non eſt retractanda. Dicendum, quòd lex quædam pręcipit, quædam permittit. Sententia lata ſecundum legem præcipientem omnino iuſta eſt, & retractanda non eſt: ſed ſecũdum legem permittentem, cum ibi ſit aliquid iuſtitiæ ſine omni peccato reconciliari poteſt, immo meritoriè, & licitè.

De matrimonio ſecundum cauſam materialem, quæ eſt perſonarum legitimarum, uel illegitimarum.

NVnc ſupereſt attēdere, quæ perſonæ ſint legitimæ ad contrahendum matrimonium. Legitimæ iudicantur perſonæ ſecundum ſtatuta patrum, quæ diuerſa ſunt. Aliæ namque fuerunt legitimæ ante Legem, aliæ ſub Lege, aliæ in tempore gratiæ. Item in primitiua eccleſia quædam erant legitimæ, quæ modo nō ſunt. Earum uerò, quæ modo legitimę ſunt uel illegitimæ, quædā ſunt plene legitimæ, quædam omnino illegitimæ, quędam mediæ. Plene *legitimæ ſunt, quibus non obuiat uotum continentiæ, uel ordo ſacer, uel cognatio, uel diſpar cultus, uel conditio, uel naturæ frigiditas, & ſi quid eſt aliud. Penitus uerò illegitimæ ſunt per uotum, per ordinem, per cognationem, per diſparem cultum. Mediæ uerò ſunt, nec plene legitimæ, nec omnino illegitimæ, per frigiditatem, per conditionem. Si enim tales iunguntur ignoranter, commanere poſſunt quibuſdam accedentibus cauſis, & eiſdem deficientib. diuidi.*

De frigidis ſeparandis.

De his enim, qui cauſa frigiditatis debitum reddere non poſſunt, conſulit Gregorius, ut permaneant. Sed ſi mulier cauſatur dicens, Volo eſſe mater, & filios procreare: decreuit, ut uterque eorum ſeptima manu propinquorum iuret, quod nunquam carnaliter conuenerint: & tunc mulier ſecundas nuptias contrahat. Vir autem, qui frigidæ naturæ eſt, abſque ſpe coniugij permaneat. Ait enim ſic, Interrogaſti de his, qui matrimonio iuncti ſunt, et nubere non poſſunt, ſi ille aliam, uel illa alium ducere poſſit, de quibus ſcriptum eſt, Vir & mulier ſi ſe coniunxerint, & poſt dixerit mulier de uiro, quod coire non poſſit cum ea, ſi poteſt probari quod dicit per iuſtum iudicium, alium accipiat: ſi uerò ille acceperit aliam, ſeparentur. Item, Requiſiſti de his, qui ob cauſam frigidæ naturæ dicunt ſe non poſſe inuicem operam carni dantes, commiſceri. Iſte uerò, ſi non poteſt ea uti pro uxore, habeat eam quaſi ſororem. Quod ſi retinaculum coniuga

Sn̄ia hm ius c. ſūmatim continetur extra de frigidis & maleficiis Gre. 33 q. 1. ca. Qd āt īterrogaſti.

le uoluerit reſcindere, maneant uterque innupti: nā ſi huic non potuit naturaliter concordare, quomodo alteri conueniet? Item, Si uir aliam uxorē uult accipere, manifeſte patet ratio, quod ſuggerente diabolo odii fomitem exoſam eā habuerit: & ideo eam dimittere mendacii ſalſitate molitur. Quod ſi mulier cauſatur, & dicit, Volo eſſe mater, & filios procreare: uterque eorum ſeptima manu propinquorum tactis ſacroſanctis reliquiis iureiurando dicat, ut numquam per cōmiſtionem carnis coniuncti una caro effecti fuiſſent. Tunc uidetur mulier ſecundas poſſe cōtrahere nuptias: humanum dico propter infirmitatem carnis eorum. Vir aūt, qui frigidæ naturæ eſt, maneat ſine coniuge. Quod ſi & ille aliam coniugem acceperit, tunc hi qui iurauerant, periurii crimine rei teneantur; & pœnitentia peracta priora cogantur recipere connubia. Hoc ſeruandū eſt, cum uterque idem fatetur. Sed uir aſſerit ſe debitum reddidiſſe uxori, & illa diffitetur: cui potius fides habenda ſit, meritò quæritur. De hoc ita ſtatutum eſt, Si quis ita acceperit uxorem, & habuerit eā aliquo tempore, & ipſa fœmina dicit quod nunquam coiſſet cum eo, & ille uir dicit quod ſic fecit: in ueritate uiri conſiſtat, quia uir eſt caput mulieris. Hoc de naturali impoſſibilitate ſtatutum eſt.

Rom.6
Ibid.c. Si quis acceperit.
Ephe.5
Hiſmarius Rēmēſis archiepſ.. 33.q.3. c.ſi per ſortiarias.

De his, qui maleficiis impediuntur.

De maleficii autem impedimento hoc tenendum decernitur: Quod ſi per ſortiarias & maleficas concubitus nō ſequitur, hortandi ſunt quibus illa eueniunt, ut ſpiritu contrito & humiliato deo & ſacerdoti de omnibus peccatis cōfeſſionem faciāt, & lachrymis, eleemoſynis, orationibus, & ieiuniis domino ſatisfaciāt: & per exorciſmos ac cætera eccleſiaſticæ diſciplinæ munimina miniſtri eccleſiæ tales ſanare procurent. Quod ſi non potuerint, ſeparari ualebunt. Sed poſtquam alias nuptias expetierint, illis uiuētibus quibus poſt iunctæ fuerint, prioribus quos reliquerant, etiam ſi poſſibilitas concūbendi eis reddita fuerit, recōciliari nequibunt. Quod in fine huius capituli continetur, ex rigore magis dictum intelligendum eſt, quam ex canonica æquitate: uel intelligendum eſt non poſſe reconciliari prioribus, niſi

iudicio

iudicio eccleſiæ, quo diuiſio facta fuerat.

De furioſis additio.

Furioſi quoque dum in amentia ſunt, matrimonium contrahere non ualent. Vnde Fabianus, Neque furioſus, neque furioſa matrimonium contrahere poſſunt: ſed ſi contractũ fuerit, non ſeparentur. Itẽ Nicol. Papa, Hi qui matrimoniũ ſani contraxerunt, & uni ex duobus uel ambobus amentia, uel furor, uel aliqua infirmitas acceſſerit, ob hanc infirmitatem talium coniugia ſolui non poſſunt. Similiter eſt etiam ſciendum de his, qui ab aduerſarijs excæcantur, vel membris truncantur, uel a barbaris execti fuerint.

Fabianus. 32. q: 7. c. Neque fu. Ibidẽ. c. Hi qui matrimonium.

De his, qui cum duabus ſororibus dormiunt,

De his etiam, qui cum duabus ſororibus, vel quæ cum duabus fratribus dormiunt, uidendum eſt quid cenſeant canones. Qui dormierit cum duabus ſororibus, & una ex illis ante fuerit uxor, neutram ex ipſis habeat: nec ipſi adulteri umquam in coniugio copulẽtur. Item nec propriè vxori licet ſibi reddere debitum: quam ſibi reddidit illicitam, ſororem eius cognoſcendo. Nec poſt mortem vxoris licet ei adulteræ vel adulteri copulari in coniugium. Item Zacha. Papa Concubuiſti cum ſorore uxoris tuæ, ſi feciſti, neutram habeas: & vxor tua ſi non fuerit conſcia ſceleris, & cõtinere nõ vult, nubat in domino cui vult. Tu vero & adultera ſine ſpe coniugij maneatis: & dum uiuitis pęnitentiam agite. Quod ait, cui vult nubat, intelligendum eſt poſt mortem viri. Vnde Gregorius. Qui vxores ſuas in adulterio deprehendunt, nec ille, nec illam aliam uxorem accipiat, uel alium uirum, quandiu ambo uiuunt. Si uero adultera mortua fuerit, uir eius, ſi uult, nubat adultera uero numquam, etſi mortuus fuerit vir eius: ſed omnibus diebus pœnitentię lamenta perſoluat. Hic de illo adulterio agitur, quod cum cognato viri, vel cognata vxoris committitur.

Ex Aurelianẽſi concilio ubi ſupra c. Quidormierit. Zacharias Papa ibi. cap. Concubuiſti. Grego. Ibidem cap. Hi uerbis qui.

Non eſt dimittenda uxor pro aliqua macula, ſeu deformitate corporis.

Illud etiam ſciendum eſt, quod pro aliqua infirmitate vel macula corporali non licet viro vxorem dimittere, & econuerſo: ſed debet alter alteri ſubſidia prouidere. Vnde Auguſtinus,

Nota ẽt ad hoc c.

guſtinus, Si uxorem quis habeat ſterilem, ſiue deformẽ corpore, uel debilẽ membris, uel cæcam, uel claudam, uel ſurdã, uel ſi quid aliud, ſiue morbis uel laboribus doloribuſque confectam, & quicquid excepta fornicatione excogitari poteſt uehementer horribile pro ſocietate fideque ſuſtineat.

Si quis uiduã, & c. Si quis cũ no. uer. c. & q. ubi ſupra. Li. de ſermo domini in monte.

SVPRA egit Magiſter de matrimonio quãtum ad genera cauſarum, Hic agit quãtum ad quartum genus cauſæ, ſcilicet quantum ad cauſam materialem, quæ quidem eſt perſonarum legitimitas, uel illegitimitas. Et diuiditur hæc pars in duas quia quædã perſonæ ſunt ſimpliciter illegitimæ reſpectu matrimonii. Quædam reſpectu matrimonii perfecti; utpote illę, quæ alias nupſerunt; & iam mortuus eſt uir, uel defuncta uxor. Ideo Magiſter primò agit de impedimentis. Secundò circa finem illius tractatus agit de ſecundis nuptiis. ibi. *Secundum eſt, quod non ſolum primæ, &c.*] Prima pars habet duas. In prima agit de impedimentis, quæ non omnino auferũt illegitimitatẽ. In ſecunda uerò de his, quæ omnino faciunt illegitimitates. infra Diſ. 37. *Sunt ergo qui iam ordines, &c*) Prima pars habet duas ſecundum duo impedimẽta, de quibus principaliter agit. Primò .n. agit de impotentia coeundi, quæ reſpicit defectum uiri. Secũdò uerò de conditione, quæ reſpicit ſtatum legis humanæ, infra Diſt. 36. *Nunc de conditione uideamus, etc*] Prima pars habet duas: quia ad impedimentũ ſequitur diuortiũ. Ideo primò agit de matrimonii impedimento, licet ſemiplenè, Secũdò uerò de diuortio. Diſt. 35. *Hoc etiam notandum eſt &c.*) Prima pars habet duas partes. In prima determinat huiuſmodi impedimenta in generali, In ſecunda in ſpeciali. ibi. *De his enim, qui cauſa frigiditatis, &c.*) Et illa ſecunda pars ſubdiuidit in duas: quia impedimẽtum poteſt uenire uel ex parte uis imperatæ, ſcilicet generatiuæ, uel imperantis, ut lib. arb. Ideo primò ponit impedimenta reſpiciẽtia primam uim Secũdò uerò ſecundam, ibi *Furioſi quoque, &c*) Et quælibet harũ habet duas ſecundum ſubdiuiſionem impedimenti. Impedimentum in ui generatiua eſt impotẽtia coeundi: & hæc eſt duplex naturalis, ſcilicet & accidentalis. Similiter ĩpedimentum ex li. arb. eſt aut propter defectũ cõgitationis in crimine, aut honeſtatis in uoluntate: & ſic sũt duo, ſ. criminis enormitas uel inceſtus, & corporis doformitas, & horror.

Dub. 1.

PLenè legitimæ ſunt, &c.) Videtur malè dicere: quia legitimitas eſt habitus; illegitimitas eſt priuatio: ſed per habitus cognoſcuntur priuationes, nõ per priuationẽ habitus: ergo malè diffinitur legitimitas, per priuationẽ illegitimã. Reſpõ. Dicendũ, quod ſicut ſolutio uno modo dicit habitũ reſpectu ligationis: alio modo priuationem; ſic in propoſito. Si enim comparentur ſolutum, & ligatum reſpectu actus quantũ

ad

ad quę eſt expeditio: ſolutio dicit habitum. Si uerò comparentur reſpectu uinculi: ſolutio dicit priuationem uinculi: & ſic dupliciter poteſt diffiniri: per hunc modum de legitimitate oportet intelligi.

Dub. 2. *Volo eſſe mater, &c*) Videtur malè dicere; quia propter ſterilitatem uxoris non poteſt uir allegare contra uxorem, quod uelit eſſe pater: ergo nec propter frigiditatem uiri mulier, quod uelit eſſe mater. Item. Matrimoniũ ſtat ſine bono prolis: ergo propter hoc quod uelit eſſe mater, nõ debet diuidi. Reſp. Dicendũ, quod ſancti curialiter loquũtur; ſecũdum quod ipſę mulieres ſunt uerecundę: mulier enim nõ poteſt ſeparari a uiro propter defectum potẽtiæ generandi; ſed potentię cocundi: & in illa circunlocutione intelligitur: quod carnaliter uult cognoſci a uiro: & ita patet quod non eſt ſimile de cauſalitate: ſed bene eſt ſimile de arctitudine. Si enim adeo arcta eſt, quod cognoſci non poteſt, uir poteſt allegare, & dicere, quod uelit eſſe pater, id eſt nolit cõtinere, ſi poteſt coire: & ſic patet illud.

Dub. 3 *Retinaculum coniugale, &c.*) Videtur utrumque eſſe falſum, primum. ſ. de retinaculo coniugali: quia ſi eſt ibi retinaculũ, cũ ſit uinculum inſolubile, ſolui non põt. *Si uero non quo reſcinditur?* Rurſus. Videtur falſum dicere, & male præcipere: quia cum alter eorum non habeat impedimentũ aliquod, poſſit licitè cũ altero contrahere. Iuxta hoc quęritur, utrum ſi ille, qui eſt frigidus, uere diuortium petat, utrum audiẽdus ſit. Et quod nõ, uidetur: quia fornicãs non poteſt petere diuortiũ: quia fit ob culpam ſuam: ergo nec talis frigidus, cũ ipſe ſit in cauſa. Sed contra hoc eſt; quia cũ nõ ſit ibi matrimoniũ, uidetur quod neuter teneatur. Reſp. Dicendum, quòd diuortiũ propter impotentiam coeundi aliquando ſit propter hoc, quod impotẽtia eſt in altero. Aliquando propter hoc quod impotentia eſt in utroque. Si propter hoc quod ſit in utroque, uterque debet ſine ſpe coniugii remanere. Si propter hoc quòd ſit in altero, ſiue in uiro, ſiue in muliere, poſt diuortium ille, in quo eſt cauſa; debet remanere ſine ſpe coniugii tamquam perſona illegitima: quòd ſi contrahat, & poſſit, tunc debet redire ad priora uota. Quod ergo dicit, quòd remaneant innupti, refertur ad eum, in quo reperitur cauſa illegitimitatis, ſiue in uiro, ſiue in muliere. Quod obiicitur de retinaculo. Dicendum, quòd & ſi ſecundum ueritatem non ſit ibi retinaculũ coniugale, tamen ſecundũ apparentiam, uel æſtimatiõnẽ ibi eſt. Vel et quædã ſponſio, & obligatio: quia affectu maritali inuicẽ cohabitare poſſunt: unde ualde laudandum eſt eis, quod inſimul permaneant, niſi uelint tranſire ad arctiorem uitã. Quod quæritur, ſi uiro petente debeat fieri. Dicendum, quod ſic, ſi probari poſſit: attamẽ quia cõtra ſe, & contra matrimoniũ uadit, ſuſpicio mala de uiro colligitur. Et ideo abundãs probatio tali uiro indicitur, maximè ſi mulier dicat ſe cognitam eſſe ab ipſo. Quod ſi mulier cõfiteatur, aut oportet euidẽter probare, aut debẽt ambo innupti remanere; uel etiam nunquam

numquam ſeparari; pro quo eccleſia debet diligentiam, quam poteſt adhibere.

Dub.4. *Septima manu, &c.*) Videtur malè dicere; quia nullus debet iurare, niſi de eo, de quo certus eſt: ſed nullus propinquorũ certus eſt, pro eo, ꝙ actus ille latebras requirit: ergo uidetur, ꝙ nullus poſſit iurare. Item. Eſto, ꝙ nullus ſit propinquus, uel pauci, nunquid poterunt ſeparari? Item. Quare magis hoc debet fieri manu propinquorum, quã aliorum? Reſpon. Dicendum, ꝙ quamuis de actu illo uix aut nũquam habeatur certitudo per facti euidentiam: habet̃ tamen, ut plurimum per ſigna probabilia, & per coniecturas, quę quamuis non ſufficiant ad generandam ſcientiam, ſufficiunt tamen ad generandam fidem, ſiue credulitatem, quæ aliquod robur pręſtat. Dico igitur, quod ad hoc, ꝙ diuortium fiat, uterque dẽt iurare, quod nunquam carnaliter conuenerint, nec conuenire potuerint, & ꝙ operam dederint, & unuſquiſque; ꝙ per ſe nõ ſteterit, & propinqui debent iuuare, quod ita credunt; & tunc ex quo ſimul cohabitauerunt per tempus ſufficiẽs, diuidi poſſunt. Si autẽ alter eorum, utpotè mulier dicat, quod non ſit cognita; & uir dicat, quod ſic, ſtandum eſt uiro, quia uir eſt caput mulieris, quia etiam loquitur pro cauſa matrimoniali, quæ eſt maximè fauorabilis. Si autem mulier uelit offerre, & replicare ipſum eſſe mentitum, per oſtẽſionem clauſtrorum, ſtandum eſt probationi mulieris. Si uerò uir petat diuiſionem, & dicat ſe nõ cognouiſſe, & mulier dicat ſe fuiſſe cognitam, quamuis uir ſit caput mulieris, tamẽ non eſt ſtãdum iuramento uiri, pro eo, ꝙ ipſe contra matrimonium agit, & multi relinquunt vxores ſuas. Vndę ſi aliæ probationes non ſunt, non eſt ſtandum pro eo, ſed pro matrimonio. Quod quęritur, quare manu ꝓpinquorũ. Dicendum, quòd hoc eſt ex duplici ratione. Tum quia eis magis conſtat. Tum etiam: quia probabile eſt, quòd magis pro matrimonio ſtent.

Tunc hi, qui iurauerant, &c) Videtur malè dicere; q̃a iurauerũt ſe ita credere: ſed quamuis non ita ſit, nõ propter hoc iurauerũt falſum, nec cõtra mentem; ergo nõ ſunt periuri. Reſp. Dicendũ, quod facienda eſt uis in uerbo. Nõ enim dicit, quod ſint piuri; ſed quod rei teneantur, quia ita retractanda eſt ſententia diuortii lata per illa iuramenta, ſicut ſi lata eſſet per iuramenta falſa: pro eo quod facti euidẽtia oſtendit illa iuramẽta fuiſſe nulla q̃tum ad illam ſententiam fortificandam; nec præbuerunt fortificationem, ſed potius errãdi occaſionem. Dub 5.

Prioribus, quos reliquerãt, &c.) Videtur malè dicere, quia ſi copulentur aliis, & coeunt inuicẽ, tunc apertum eſt quod ſolutum eſt maleficiũ; ergo uidet̃ quod non fuerit perpetuum: ergo &c. Reſp. Dicendum, quod cum dicitur quod non poſſunt reconciliari, hoc intelligitur, quãdo pręſumitur maleficium illud fuiſſe perſonale: & tunc ualet uterque coniungi aliis quia non habet illegitimitatem niſi reſpectu huius; Dub.6.

ius; & ideo cum alii coniugatur uerè coniungitur; & ideo non poteſt redire ad primam. Si autem maleficium illud fuiſſet ita uniuerſaliter, ut nullam poſſet cognoſcere mulierem, tunc ſi rediret potentia cognoſcendi, & uellent redire: poſſent, & deberent ſe inuicem reconciliare. Sed quis poteſt experiri, uel dare licentiam probandi: cum hæc, & multa maiora quotidiè eueniāt, & contingant?

Dub.7. *Nunc furioſus, &c.*) Videtur Fabianus hic malè dicere; quia ſi non ſeparantur, contrahunt: & ſi contrahunt, poſſunt contrahere. Reſpon. Dicendum, ꝙ furioſus in actu non poteſt contrahere, nec de iure, nec de facto. Furioſus uerò in habitu non poteſt de iure contrahere: quia ꝓlem neſcit educare. Sed tamen ſi ſit ſanæ mentis in actu, poteſt de facto contrahere: & ſi contrahat, contractum eſt. Vnde negatio prima non priuat potentiam ſimpliciter, ſed ſolùm de iure; uel ſi priuat potentiam ſimpliciter, tunc intelligitur de furia in actu; & ſic intelligitur uerbum Magiſtri, & uerbum ſequens aduerſatiuè intelligitur de furioſis in habitu ſanæ mētis in actu, qui poſſunt contrahere ſaltem de facto.

Dub.8. *Nec propriæ uxori licet, &c.*) Videtur male dicere, quia non poteſt eam iure ſuo priuare. Reſpon. Iſtud nō tenet nunc; ſed dēt intelligi illud, quia non licet ei petere, nec reddere etiam, ut ſatisfaciat ſuæ cōcupiſcētiæ. Sed tamen tenetur debitum reddere uxori, ex quo peccatū ſuꝑuenit poſt matrimonium legitime cōtractū: unde quamuis matrimonium non claudicet quantū ad uinculū, tamen quantum ad debitum reddēdum claudicare poteſt: ſicut patet de eo, qui intrat religiōnem ſine licentia uxoris, & emittit uotum ſolemne: ſic in propoſito intellige. Vnde iſta decreta, quæ hic allegātur abrogata ſunt.

Quod pro aliqua infirmit. &c.) Dub.9. Videtur malèdicere, quia magis poteſt ſuſtineri, ut plurimū fornicationis culpa, ī qua ꝑt eſſe uſus coniugii, quā illa infirmitas, in qua non poteſt eſſe uſus coniugii: ergo ſi per fornicationem dimittitur, uidetur quod & propter talem infirmitatē poſſit dimitti. Reſpond. Dicendū, quòd non fit ſeparatio poſt cōiugii cōſummationem, niſi fiat in pœnam alterius: & quoniam nemo punitur niſi pro culpa, & afflictio addenda non eſt, hinc eſt ꝙ pro qualicunq; pœna, uel infirmitate nō eſt uxor reiiciēda.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An matrimonium impedimentum habeat?

AD intelligentiam eorum, quæ in præſenti diſtinctione determinātur, ſecundum tria quæ in ea tangunt, tria principaliter quęruntur. Primò quęritur de impedimentis matrimonii in generali. Secundò in ſpeciali de impotētia coeundi. Tertio de defectu, qui uenit ex parte li. art. Circa primum quærunt duo. Primò quæritur, utrū matrimoniū habeat impedimētum. Secūdò dato quòd habeat plu-

plura, quæritur de numero, & ſufficientia impedimentorum.

QVOD matrimonium nõ habeat impedimentum, oſtenditur, quia matrimonium eſt remedium contra morbum concupiſcentiæ, ergo ſi ille morbus ad omnes ſe extendit nullo impediẽte, uidetur ſimiliter, qđ matrimonium cũ medicina debeat ex oppoſito reſpondere morbo; ergo uidetur, ꝙ matrimonium in omnibus eſſe poſſit, nullo impediente. ITEM. Nullũ aliud ſacramentum habet impedimentum, quin ſi aliquis ſuſcipiat de facto, ſuſceptum ſit; ergo ſimiliter uidetur in matrimonio, ꝙ qualiſcunque ſit aliquis, tamen ſi de facto contrahit, ſuſcipit matrimonii ſacramentum. ITEM. Mattrimoniũ eſt inſolubile uinculum, ut eſt ſupra probatum, ergo ſi contrahatur, numquam dirimitur, ergo nullum eſt impedimentum, quod dirimat iam cõtractum. ITEM. Matrimoniũ cum ſit ſacramentum, operatur deus; unde coniuncti matrimonialiter dicũtur cõiuncti a deo. Matth. xix. Sed diuina operatio non habet impedimentum, cum deus ſit agens nobiliſsimum, ergo matrimonium nullum habet impedimentum.

CONTRA. Matrimonium inſtitutum eſt in officiũ: ſed multi non ſunt inepti ad officium, ut puta ad generandum per coitũ: ergo multi ſunt non idonei ad matrimonium: ergo &c. ITEM. Matrimoniũ inſtitutum eſt in remedium: ſed multi ſunt, quibus non poteſt eſſe in remediũ, quia non poſſunt conuenire: ergo &c. ITEM. Multi ſunt, q̃ non poſſunt umquam ſine peccato actum illum exercere utputa q uouerunt continẽtiam, uel quibus eſt prohibitum coniungi ab eo, qui poteſt: ſed omne ſacramẽtum poteſt uenire in uſum ſine peccato, cum ordinent ad ſalutem: ergo aliqui ſunt inepti ad matrimonium. ITEM. Nihil eſt ſacrum quod fit contra diuinũ mãdatum: ſed ſacramentum eſt ſacrum ſignum: ergo nihil eſt ſacramentum, quod fit contra diuinam præceptionem; ſed diuinum præceptum Leu. 18. prohibet matrimoniũ fieri inter multa genera perſonarum: ergo ſi contrahant de facto, non eſt ſacramentum: ergo habet impedimenta.

RESOLVTIO.

Cum matrimonium ſummopere conſiſtat in humana diſpẽſatione: datumque ſit non modo in remedium; ſed & in officium. plura habet impedimenta.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſacramentum matrimonii habet impedimentum multiplex, ſicut oſtendunt rationes ad hoc adductæ. Ratio autem quare hoc ſacramentum magis habet impedimenta, quam alia, eſt duplex. Vna eſt ratione cauſæ efficiẽtis; quia quamuis omnia ſacramẽta ſint a diuina inſtitutione, & humana diſpenſatione, tamen hoc ſacramentum maximè conſiſtit in humana diſpenſatione: quia per conſenſum contrahentium oritur, nec habet diſpenſatorem determinatum. Alia ratio eſt ratione finis; quia cũ omnia ſacramenta ſint in remediũ, iſtud non tantũ eſt in remediũ, ſed etiam in officium: & cũ a ia

ſint

ſunt ſpiritualia, huic coniuncta eſt actio carnalis, ſcilicet cõiunctio, quæ eſt per coitum: & ideo facilius recipit impedimenta.

Ex his patent obiecta.

Quod obiicitur, ꝙ nullus excluditur a morbo concupiſcentiæ. Dicendum, ꝙ morbus ille aliter remediabilis eſt, q̃ per matrimonium, ut puta per continẽtiam. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ alia ſacramenta ſe extendunt ad omnes: patet reſpõſio, quia non eſt ſimile de hoc, & de aliis, ut uiſum eſt. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ eſt uinculũ inſolubile. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ex quo ligat, ſed poſſibile ẽ aliquos ineptos eſſe, ita ut hoc uinculo non uinciantur. Ad illud, ꝙ obiicitur, ꝙ diuina operã non põt impediri. Dicẽdum. ꝙ uerũ eſt ubi Deus operatur ut tota cauſa: ſed non eſt ſic in matrimonio, immo neceſſe eſt interuenire cõſenſum legitimũ. Præterea, operatio iſta præſupponit materiam in qua.

QVAESTIO II.

Quæ, & quot ſunt matrimonij impedimenta?

De numero, & ſufficientia impedimẽtorum matrimonii. Et ꝙ ſint multa: uidetur, quia impedimenta ſunt propter priuationẽ, uel defectum boni matrimonii: ſed defectus boni malum eſt: ut dicit Dioniſ. malum eſt infinitis modis, quamuis bonum ſit uno modo: ergo infinitis modis, uidetur ꝙ poſſit impediri. *Libr. 4. de Diui. Nominib. p. 4. c. 4* Item. Impedimenta matrimonii accipiuntur ſecundum accidentia perſonarum: ſed (ut uult Philoſophus) accidẽtia sũt infinita: ergo & impedimenta. Maior patet diſcurrendo in ſingulis: minor patet per Philoſophum. *2. Phy. 50. & 6. Metaphy.* Item. Impedimenta matrimonii reſpiciunt matrimonii conditionem, & illud reſpicit ꝑſonas ſingulares: ſed ſingularia ſunt infinita, & indeterminata; ergo & mr̃imonii impedimẽta.

Contra. Nihil impedit matrimonium, niſi ſecundùm inſtitutionem Dei, uel Eccleſiæ: ſed inſtitutio Dei, uel Eccleſiæ quãtùm ad matrimonium eſt in determinatis conditionibus: ergo &c. Item. Impoſſibile eſt ſcire legẽ matrimonii, & uinculum, niſi ſciantur illa, quæ iſtud uinculum ſoluunt: ſed lex matrimonii eſt nobis determinata: ergo & impedimenta: ergo ſunt in numero diffinito. Item. Hoc ipſum probatur per hoc ꝙ Magiſter de huiuſmodi determinat, & doctrinã dat: ſed ſi non eſſent in numero determinato, non daret: ergo, &c.

RESOLVTIO.

Matrimonij impedimenta duodecim ſunt.

Resp. Dicendum, ꝙ hoc ſacramentũ habet impedimenta plura: ſed quædã impediunt ex cõgruitate, & iſta dicuntur impedire contrahendum, ſed non dirimere iam contractum: ut eſt Eccleſiæ interdictum, ſi fit clanculo, & tempus feriatum: quia talia reſpiciunt ſolemnitatẽ matrimonii. Quædam impediunt de neceſſitate, quia non ſtat cũ eis ſacramẽtum: unde dicuntur impedire contrahendum, & dirimere contractum: quia quamuis eſſet contractum de facto, tamen in ueritate non fuit ſacrm̃, nec matrimoniũ uerum. Impedimenta

dimenta aũt illa his uerſibus cõtinentur, de quibus infra habebitur ſigillatim. *Error, conditio votum, cognatio, crimen, Cultus, diſparitas, ordo, ligamen, honeſtas. Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis. Hæc ſocianda vetant connubia, iuncta retractant* De ſufficientia ergo impedimentorum: dicendũ, quod impedimẽtum ſit, ſiue poteſt fieri ex quadruplici cauſa. Nam ex efficiente cauſa prouenire poſſunt tria. Efficiens cauſa eſt conſenſus: ad conſenſum aũt cõcurrit ratio, & uoluntas. Cõtra rationis actum eſt error, cõtra actum uoluntatis uis, uel uiolentia: cõtra actum utriuſq; cõditio ſeruitutis, quæ impedit partim ꝓp defectum libertatis, partim ꝓp errorẽ. Ex parte cauſæ materialis tria, qa matrimonium eſt coniunctio uoluntarie introducta: ergo eſt perſonarũ naturaliter diſparatarum. Coniuncti ergo proximitate ſunt inept' ad matrimonium. Sed coniuncti poſſunt eſſe tripliciter, cõſanguinitate, affinitate, iuſtitia publicæ honeſtatis, quæ contrahitur ex ſponſalibus per uerba de præſenti: & ſic ſunt tria impedimenta. Ex parte cauſæ formalis tria, quia matrimonium eſt uinculum in quo eſt mutua poteſtas uiri, & uxoris: impedimentum autem contra hoc eſt, quando non poteſt dare ſui corporis poteſtatẽ. Et hoc põt eſſe tripliciter Aut quia tradidit alteri, qui adhuc uiuit: & ſic eſt ligatio. Aut q a ſe dedicauit Deo: & ſic eſt ſacer ordo. Aut quia Deo, & prælato: & ſic eſt uotũ: quando quis uouet ingredi religione, uel cõtinentiã ſolẽnem. Ex parte finis ſimiliter tria, qa matrimonium eſt ad procreandum prolem ad cultum Dei, uel ſaltem in remedium honeſtatis. Contra rõnem procreandi, uel remedii eſt impotẽtia coeundi. Contra cultum Dei, qui eſt in fide, eſt diſparitas cultus, qui eſt in moribus, & criminis enormitas: ita ſunt duodecim impedimenta. Similiter aliqua recipiunt diuiſionem, ut impotẽtia coeundi, & crimen, ſicut melius patebit infra. Poſſet tamẽ aliter horum impedimentorum ſumi ſufficiẽtia. In matrimonio.n.cõſiderãtur perſonæ, quæ iunguntur, & ipſum uinculum, & illud per quod uinciuntur, & illud ad quod uinciuntur. Quod uincitur, & uinculum, & ad quod, & perſonæ, quæ uinciuntur, debent aliquo modo conuenire in cultu Dei, & fide: ſed diſtare uinculo naturali, & conſimili, ꝓp hoc qđ natura abhorret perſonas multum cõſimiles in actu illo ſociari. Multũ igitur diſtãt, quando ſunt diſpares in cultu: multum appropinquant quãdo ſunt iuncti cognatione, uel affinitate, uel publicę honeſtatis iuſtitia. Propinquitas conſanguinitatis ẽ ex fructu matrimonii, ſed affinitatis ex actu: iuſtitia publicæ honeſtatis tenet medium inter utrumque: & ſic ſunt quatuor impedimẽta. ſ. cultus diſparitas, cognatio, affinitas, & publicę honeſtatis iuſtitia. Conſideratur iterũ ipſum uinculũ, quo uinciuntur indiuidualiter: & ob hoc non poſſunt coniungi, uel uinciri, qui ſunt aliis obligati. Obligari autem alii eſt dupliciter, aut Deo, aut homini. Et homini

Qõ ſeq. & d 35 art. 1. q. 1.

mini dupliciter, aut per matrimonium; & ſic eſt ligamen: aut per ſeruitutem, & ſic conditio. Obligari ſimiliter Deo ẽ dupliciter. Aut per uotum, aut per id ꝙ habet annexum uotum, ut ſacer ordo: & ſic ſũt alia quatuor, ligamen, conditio, uotum: & ordo. Tertiò, circa matrimonium cõſiderat̃ illud, ꝑ qđ cõtrahit̃: & ſic eſt conſenſus: & hic reſpicit actum rationis, & contra hunc eſt error: & actum uoluntatis, & contra hunc eſt uiolentia: & ſic ſunt duo. Quartò conſideratur uſus matrimonii: & hic dupliciter impeditur. Aut per impoſſibilitatẽ utendi: & ſic eſt impotentia coeundi. Aut per abuſum: & ſic eſt enormitas criminis. Et ſic patet numerus, & ſufficientia horum impedimentorum, & ꝙ ſunt in numero determinato, ſcilicet duodecim.

Ad illud ergo, qđ obiicitur, ꝙ malum eſt modis infinitis. Dicendum, quod Dioni. loquit̃ de malo quantũ eſt de ſe: quia priuatio, & non ens eſt; & caret fine, & determinatione. Si aũt loquamur de malo, prout ei ſubſternitur actus; uel per cõparationem ad bonum; quod priuatur: ſic poni in genere per reductionẽ: & ſpecies determinatas habet, ſicut patet in uitiis. Veruntamen iſtud nõ ualet ad propoſitum, quia impedimenta matrimonii non ſunt defectus, uel mala, ſed & aliqua bona habet incompoſſibilia. Ad illud, quod obiicitur ſecundo penes accidentia, Dicendum, quod nõ penes quæcumque accidentia, vt pote, qđ ſit albus, uel niger: ſed penes accidentia, quæ directe reſpiciunt matrimoniũ quãtum ad aliquod bonum: & ita ſunt in numero determinato.

Ad illud, quod ſunt circa ſingularia. Dicendum, quod ſicut operationes uirtutum ſunt circa ſingularia: tamen ſermo, & cognitio eſt de eis prout reducuntur ad aliquod uniuerſale: primò modo non habet certitudinem, ſecundo modo habet: ſic in propoſito caſus emergentes ſunt multi, & innumerabiles circa ſpeciales perſonas, tamẽ oẽs ſub hac generalitate impedimẽtorum comprehenduntur: & ſic patet totum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An naturalis impotentia coeundi matrimonium impediat.

Conſequenter quantũ ad ſecundum articulũ, quæritur de impotẽtia coeundi: & circa hoc duo quærũtur. Primò quæritur, utrum impotentia naturalis coeundi ſit impedimẽtũ matrimonii. Secundò, quæritur de impotentia coeundi accidentali, quæ eſt per maleficium.

Qvod naturalis impotentia coeundi non impediat matrimoniũ, oſtenditur; quia uerũ matrimonium eſt matrimoniũ ſine carnali coitu: ſed quicũq; aliquis habet perfectum & ſine aliquo, non impeditur per defectum illius: ergo, &c. Item. Voluntas continendi in utroque coniugũ non ſoluit matrimonium: ergo nec neceſſitas cõtinendi pari rõne: ſed ubi eſt impotentia, &c.

Item Matrimonium eſt uinculũ inſolubile: ſed poſſibile & im-

potentiam coeundi accidentalē contrahi: ergo ſi perpetuum nō impeditur accidentali, nec matrimonium impeditur impotentia coeūdi. ITEM. Naturalis impotentia uenit ex frigiditate in uiro: ſed frigiditas eſt accidēs: ergo poteſt expelli per calliditatem. ergo & talis impotentia: ſed accidens citò tranſiens non ſoluit uinculū perpetuū: ergo &c. Similiter obiicitur de arctatione ex parte mulieris.

CONTRA. Extra. lib. 4. de frigidis, & maleficiatis. Sicut puer, qui non poteſt reddere debitum, non eſt aptus coniugio: ſic qui impotentes ſunt, minimè apti ad contrahendū matrimonia reputantur. ITEM. In matrimonio obligatur homo ad reddendum debitum: ſed nullus poteſt ſe obligare ad impoſſibile: ſed impotens coire, non pōt debitū reddere: ergo non pōt matrimonium contrahere. ITEM. In matrimonio tranſit poteſtas corporis uiri in mulierē, & ecōuerſò: ſed quādo alter eſt impotens, non tranſit poteſtas, quia nihil dat, ꝙ non habet: ergo &c. ITEM. Si matrimonium eſt in remedium: ergo inter perſonas, inter quas nec officium, nec remediū pōt eſſe, non pōt eſſe matrimonium: ſed hoc eſt ꝓ impotentiā: ergo, &c. ITEM. Ad hoc eſt auctoritas iuris. xxxii. q. i. quæ dat licentiam contrahendi alteri perſonarum in caſu iſto: ergo non eſt matrimonium.

RESOLVTIO.

Impedit profectò; ſi perpetua ſit, & ex frigiditate proueniat.

RESPONDEO. Dicendum, quod impotentia coeundi naturalis, aut eſt temporalis, aut perpetua. Si temporalis, non impedit. Si perpetua, tūc impedit contrahendū, & dirimit contractū: & ſi alter coniugū petat ſeparationē, ſeparandi ſunt: ſi aūt uelint mutuo cohabitare, poſſunt, vt qui non pōt mulierē habere, ut uxorem, habeat ut ſororem. Sed quia dubium eſt, utrum impotentia talis ſit perpetua: ideo Eccleſia utrique adhibet debitā diligentiam ad ſciendā perpetuitatē, & indicit cohabitare ꝑ tres annos, & experiri actum illum, & remedia, ſi qua poſſunt eſſe contra talē impotētiā. Ad ſciendum aūt ꝙ præceſſerit, creditur iuramento ſeptem teſtium, uel etiam inſpectioni clauſtrorum, alioquin ſtatur uerbo uiri. Decipitur, tamen Eccleſia aliquando, & cum conſtet de deceptione, iubet eos quos ſeparauerat, ad priora iura redire. Cōcedendū eſt igitur, ꝙ impotentia coeundi, quæ uenit ex naturali frigiditate, matrimoniū impedit, ſi ſit perpetua ſecundum ueritatem. Qualiter, aut cognoſcatur eius perpetuitas; & quæ ſit diligentia adhibenda, hoc eſt inferioris ſcientię determinare, ut Iuriſtarum aut Medicorum. AD ILLVD ergo, qđ obiicitur, quod uerum matrimonium eſt ſine carnali copula. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ſed non eſt ſine ordinabilitate ad carnalem copulam: quia ſicut dictum fuit, neceſſe eſt conſentire in mutuam corporum poteſtatem: hic autē conſenſus nullus eſt, nec talis obligatio in eo, qui non habet poſſe exercēdi actū illū: & iō argumentū nō ualet, q̄a potentia

coeundi quantum ad legitimitatem perſonæ contrahẽtis, eſt de eſſentia, non ſic actus. PER HOC patet reſponſio ad ſequẽs, ꝙ uolũtas continẽdi nõ impedit matrimoniũ, quoniã adhuc manet ordinabilitas ad actum cum uoluntate; qa nõ neceſſe eſt eſſe ꝑpetuã, pro eo qđ uolũtas poteſt uerti: & ideo nõ eſt ſimile de impotẽtia & uolũtate. AD ILLVD, quod obiicitur, quod eſt uinculum inſolubile. Dicẽdum, quòd iſtud uerum eſt, poſtquam contractum eſt legitime: & ex tũc ſi ſuꝑueniat illegitimitas, hæc nõ ſoluit matrimonium: ſed ſi prouenit, impedit contractionẽ: & adeo impedit, ꝙ & ſi uideatꝰ matrimonium contrahi ſecundum faciem hominum: tamen ſecundum ueritatem non cõtrahitur: & ideo dicitur dirimere iam cõtractum, non quia illud uinculum infringat: ſed tãtum eſt impedimẽtum, quod & ſi de facto conſummetur in facie hominum, nullã tamen ſoliditatẽ habeat. AD ILLVD, quod obiicitur, quod frigiditas eſt accidens &c. Dicendum, ꝙ frigiditas duplex eſt. Quædam accidẽtaliter, quædã complexionabiliter & ꝑ naturã. Illa q̃ eſt in homine accidentaliter, poteſt ut plurimũ expelli, pro eo qđ non eſt a prima complexione. Sed frigiditas, q̃ eſt a complexione, & naturaliter ineſt, ſicut in his qui ſunt inſenſibiles per naturam, uel per malam diſpoſitionem membri alicuius ad hoc ordinati, ut arctitudo in muliere: ſi tanta eſt quod nullum remedium adhiberi poſſit ſecundum iudicium bonarum matronarum, hæc eſt quæ impedit: & hęc eſt inſeparabilis, & perpetua, & de hac non ualet ratio. Quod enim dicitur contrarium expelli per contrarium, uerum eſt ut dicit Philoſophus, niſi alterum inſit per naturam.

QVAESTIO II.

An impotentia coeundi, ex maleficio proueniens, matrimonium impediat?

DE impotentia coeundi accidentali, quæ eſt per maleficium, utrum impediat matrimonium. Et ꝙ ſic, probatur. xxxiii. q. i. Si per ſorciarias, uel maleficas occulto: ſed nunquam niſi iuſto Dei iudicio permittente, & diabolo pręparante, concubitus non ſequitur, hortandi ſunt &c. & poſt. Si ſanari non poterunt, ſeparari ualebunt. ITEM. Extra. lib. iiii. de frgidis, & maleficiatis in decretali honorii. Literæ ueſtræ: ubi eſt quęſtio de eo, q alias mulieres poterat cognoſcere: ſed non propriam uxorẽ: in fine decretalis infertur ipſius ſeptima manus propinquorum iuramento firmantibus ſe commiſceri carnaliter nequiſſe; proferatis ſententiam diuortii inter eos. ITEM. Vbicũq; talis cauſa, ibi talis effectus: ſed frigiditas, uel arctitudo impediẽbat, & dirimebat propter impotẽtiam reddendi debitum: ergo cum talis cauſa ſit in maleficiatis, uidetur &c. ITEM. Maius periculum eſt in his, qui poſſunt coniungi aliis, & nõ ſibi, quã in his, q nullis poſſunt coniungi: quia põt eſſe multis occaſio adulterii, & homicidii &c. Si ergo ſeparantur propter impotentiam coeundi cum qualibet propter naturalẽ

defectum: pari ratione propter impotentiam coeundi cum una pp maleficiũ. ITEM. Maleficia fiũt arte, & poteſtate dæmonũ: ſicut dicitur in auctoritate canonis prius poſita: ſed diabolus eſt potentior, & uerſutior, quã homo. Si ergo homo poteſt alterũ omnino reddere inhabilem ad actum matrimonii, uel caſtrando, uel ſecando per uiolentiam, uel dando medicinam, uel ꝑ uirtutem lapidis aliquam occultã, ſicut aliqui medici narrant: uidetur, quod multofortius hoc diabolus poſſit: ergo per maleficium poterit præſtari efficax impedimentum.

CONTRA. Huiuſmodi. Sortilegiũ eſt diabolicum maleficiũ: ſed matrimonium eſt remediũ, & diuinum beneficium: ſed potentius eſt diuinum beneficiũ, q̃ diabolicum maleficiũ: ergo potius matrimonium ſoluit maleficium, q̃ maleficiũ excludit matrimonium. ITEM. Nihil impedit matrimonium, quod eſt temporaneum: ſed maleficium omne eſt diſſolubile: ergo per maleficium non impeditur matrimonium. Quòd autem ſit diſſolubile, probatur: ex parte eius cui fit, & modi faciendi, & per quem. Ex parte eius, cui fit: quia talia maleficia fiunt per diabolica commercia, quæ non habent poſſe ſuper viros ſanctos: q̃a ipſi ſunt triumphatores diaboli: ergo ſolum ſuper peccatores. Sed iſte pt deſinere eſſe peccator: ergo &c. Ex pte modi, quo fit, q̃a oĩs res (ut dicit Chry.) ꝑ eaſdem res deſtruitur, ꝑ quas cõponit: ergo ſi hoc factũ eſt per maleficiũ, uel maleficia: ergo ꝑ illud, uel illa pt deſtrui. Ex parte eius, ꝑ quẽ fit, quia ꝑ diabolum: ſed uirtus diaboli expellitur ab homine ꝑ exorciſmũ, ẽt quãdo obſidet corpora: ergo uidetur, ꝙ ſimiliter quantùm ad effectũ maleficii. ITEM. videtur, ꝙ iſta maleficia nullius uigoris ſint, quia qua ratione habent effectum in actũ illum, eadem rõne in actũ oẽm: ergo ſi per maleficia poſſẽt impedire coitũ, ita poſſẽt comeſtionẽ, & greſſum: & ſic perimere totum mundũ ꝑ ſuum ſortilegiũ: ꝙ credere eſt ſacrilegium. ITEM. Si maleficiũ impedit, aut debilitando vim generatiuã, aut auferendo facultatẽ exeundi in actũ. Si primo modo: ergo cũ illa uis ęqualiter ſe habeat ad oẽs, ſi impedit coitũ quantùm ad vnã, impedit quantũ ad oẽs: ſi ergo nõ impedit quantũ ad oẽs: ergo uidetur, ꝙ quantũ ad nullã: & ita nihil uidetur dicere, quod poſſit cognoſcere alias mulieres, & nõ ſuam. Similiter argue de ſecundo modo. ſ. auferendo facultatem exeundi in actum.

RESOLVTIO.

Et hæc pariter impedit; ſi diutina fuerit.

RESPONDEO. Dicendũ, ꝙ aliq̃ dixerũt, ꝙ maleficiũ nihil erat in mundo: nec alicuius uis niſi in ſola æſtimatione hoĩum: qui multos naturales defectus attribuunt maleficiis dæmonum ꝑ defectũ fidei Sed iſta poſitio derogat iuri, & derogat opinioni uulgi, & qđ maius eſt, experimẽto: & ideo nõ hẽt ſtabilitatem. Fuerunt & alii, q̃ dixerunt, qđ maleficium impedit coitum ad tempus: ſed tamen nullũ eſt perpetuũ: q̃a quodlibet diſſolui pt

uel

uel ꝑ diabolum, uel per maleficium, uel per diuinum auxiliū: & dixerunt illud capitulum primo propoſitum, abrogatum. Sed certè adhuc iſtud eſt contra experimentum, & contra ius nouum: quia decretalis Honorii ꝑcipit in talibus fieri diuortium: cum experimento probatum ſit multos habitaſſe ſimiliter ꝑ longum tps, & habuiſſe operā magnā, & quæſiſſe multa remedia, & nihil oīno ualuiſſe; & ideo ꝑ experiētiam coniicit eccleſia tale maleficium aliquando eſſe ꝑpetuū. Rurſus, quia multi ſunt, qui remediū inuenerunt, coniicit non ſemper eſſe perpetuum: & ideo hoc maleficium aliquando impedit, aliquando non. Et ideo ſcđm cōem Doctorum opinionem diſtinguendū eſt, ꝙ impotentia coeundi accidētalis, q uenit per maleficium, aut eſt tēporalis, aut ꝑpetua. Si temporalis, non impedit: tunc aūt præſumitur eſſe temporalis, quādo infra ſpatiū trium annorum cohabitantes, & quam poſſunt operā dātes ſiue per eccleſiaſtica ſacramenta, ſiue per alia remedia, ſanari poſſunt. Si autē non ſanant aliquo remedio, ex tunc præſumitur eſſe ꝑpetua. Hæc autē impotentia perpetua aut pręcedit legitimam contractionē matrimonii, aut ſequitur. Si præcedit, facit perſonam illegitimam: ita quod impedit contrahēdum, & dirimit iam cōtractum. Si ſequitur, nō impedit: ſicut etiam de ſectis dicitur, cauſa 32. q. 7. ubi tale capitulum inſcribitur, & in litera ponitur. Illi, qui matrimonium ſani contraxerunt, & uni ex duobus, aut amentia, aut furor, aut aliqua infirmitas accedit, ob hanc cām coniugia taliū ſolui non poſſunt. Similiter intelligendum, qui ab aduerſariis excæcantur, aut membris truncantur, aut a barbaris ſecti ſunt. Et ſic concedendum, quod ſicut ſectio, quæ reddit impotentem, ad coitum, facit perſonā illegitimā, ſi præcedat contractionem: non facit, ſi ſequatur: quia matrimonium non poteſt ſolui niſi ꝑ mortem uel ſpiritualem, uel carnalem. Vnde extra. de conuer. coniugatorum. ex parte tua, ubi dicitur. Ex quo matrimoniū inter legitimas perſonas per uerba de præſenti contrahitur, in nullo poteſt caſu diſſolui, ut uiuente reliquo alter poſſit ad ſecunda uota tranſire. Si igitur ſequatur contractionē non impedit, ſi uerò præcedit impedit, ſi ſit perpetuum. Dupliciter autē fit maleficium perpetuum. Aut reſpectu oīs mulieris; & ſic reddit inhabilem ad omnem. Aut reſpectu vxoris: & ſic reddit inhabilem ad illam, ſed nō ad omnes, & tunc tales ſeparari ſecundū iura poſſunt, aliis copulari; non ſic eſt de frigidis, quia ſi copulantur alii, ſcit eccleſia ſe eſſe deceptam; & ideo retractat diuortii ſententiam. Concedendæ ſunt igitur rationes oſtēdentes, quod maleficium præſtat impedimentum matrimonio.

Ad illvd ergo, quod obiicitur, quod potentius eſt Dei beneficium. Dicendum, quòd uerum eſt, quam id contra quod ordinatur, ut matrimonium, q̃ morbus concupiſcentiæ; quia morbus nō uitiat matrimoniū, ſed matrimoniū excuſat uitiū.

Sed matrimonium non eſt ordinatum ad reſtituendum potentiam coeundi: & ideo maleficiũ nõ uincit, nec expellit: nec ex hoc ſequitur, ꝙ maleficiũ ſit potentius. AD ILLVD, qđ obiicit, ꝙ diſſolui põt ꝑ cauſam, &c. Dicendum, ꝙ oẽ tale maleficium diſſolui põt per Deum, diſſolui etiam põt per diabolum: ſed nõ omne diſſolui poteſt per maleficiũ, uel humanum cõſilium: q̃a malefici (ſicut per confeſsionem eorum ſcitur) aliqua maleficia ſciunt facere, quæ ipſi ad pœnitentiam cõuerſi non poſſunt deſtruere, nec hoĩes ſciunt conſilium adhibere, propter hoc, qđ induſtria diabolica ſuperexcellit humanam. Et quoniã humanum conſilium deficit, & Deus propter meritum peccati præteriti frequenter non exaudit, & diabolus adhoc non debet inuocari, nec eius patrocinium implorari: hinc eſt, quod tale maleficium dicitur eſſe perpetuum. AD ILLVD ergo, qđ obiicitur de culpa. Dicendum, ꝙ non ſꝑ remotio pœnæ ſeq̃tur remotionẽ culpæ. Et ſimiliter ex parte faciẽtis multa poſſunt deſtrui, q̃ non poſſunt cõſtrui. Et ſimiliter ex parte exorciſmi: non.n. ſꝑ habet efficaciam in expulſionem diaboli permittẽte iuſto iudicio Dei. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ nullũ maleficiũ aufert potentiã comedẽdi. Dicendũ, ꝙ ſicut diabolo ꝑmiſſa eſt a Deo poteſtas ſuꝑ ſerpentes magis, q̃ ſuper alia animalia in prioris facti memoriam, unde plus per incantationes ſerpentes, quã aues capiuntur: ſic quia actus ille uitioſus eſt, & quodammodo fœtens, & ut plurimum coniungũtur homines ad illum actum libidinoſe; ideo diabolus plus habet ibi poſſe, & plus ei permittitur. Et hoc probatur exemplo ſcripturæ, & auctoritate, quoniam dicitur in Thob. ꝙ dæmonium nomine Aſmodæus ſeptẽ uiros in lecto interfecit, non in conuiuio. AD ALIVD, quod ultimò obiicitur, quod æqualiter ſe hẽt uis illa ad oẽs. Dicendum breuiter, quod uerũ eſt, & ſi impediretur naturali impedimẽto, æqualiter impediretur quantũ ad oẽs: ſed quia dæmoniaco miniſterio impeditur, qui aſſiſtit, & ſe obiicit ſecũdùm petitionẽ ſortilegæ mulieris impetrante hoc merito infidelitatis; ſicut fides impetrat, ut Deus aſſiſtat ad faciẽda miracula: ſic cum ſortiaria reſpectu perſonæ determinatæ facit ſortilegium, quia diabolus in actu illo præſto eſt, & nõ in aliis, & tunc uel propria uirtute, uel per herbam, uel lapidem, uel naturam occultã, uim impedit, ne in actum exeat, non reſpectu alterius mulieris, quia ad hoc inuitatus nõ fuit, aut q̃a dominus non permittit: occultũ enim Dei iudicium hic latet, ſicut patet in uxore Thobiæ.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An furia matrimonium impediat?

CONSEQVENTER quantum ad tertium articulum quæritur de defectu, ſiue impedimento, qui uenit ex parte liberi arbi. Et circa hoc duo quæruntur. Primò quæritur de peruer-

uerſitate rationis, quæ eſt in furioſis. Secundò de ſubuerſione uoluntatis in inceſtuoſis.

VTRVM furia impediat matrimonium. Et uidetur qđ ſic; quia matrimonium eſt tantum conſentientium, & conſenſus eſt ratione utentium: ſed furioſi nõ utũtur ratione: ergo. &c ITEM. Plus tollit conſenſum ſtultitia, quã error: ſed error impedit matrimoniũ: ergo multo magis furia. ITEM. Furioſus non poteſt ſtare in iudicio, nec teſtificari: ergo nec contractum facere: ſed plus eſt contractum facere ratione ſui corporis, quam rerum: ergo ſi matrimoniũ eſt cõtractus reſpectu proprii corporis, patet &c. ITEM. Furioſus non meret, nec demeretur: ſed omnis qui ſuſcipit ſacramentum, ſuſcipit ad meritũ, uel demeritum, uel indigne: ergo furioſus non poteſt ſuſcipere ſacramentum: & ſic non matrimonium.

CONTRA. Matrimoniũ eſt ad procreãdum prolem ad cultum Dei: ergo qui poteſt hoc facere põt matrimonium contrahere: ſed furioſus poteſt generare: ergo poteſt matrimonium contrahere. ITEM. Furia prouenit accidẽtaliter: ſed matrimonium eſt uinculum inſolubile: ergo furia nõ impedit matrimoniũ. ITEM. Si a furia poteſt quis liberari, & nemo poteſt ſcire, utrum ſit perpetua; ſed impotentia coeundi non impedit niſi ſit perpetua ſecundum ueritatẽ, uel probabiliter coniicitur: ergo &c. ITEM. Furioſus poteſt baptizari, & recipit ſacramentum baptiſmi: ergo conſimili ratione poteſt matrimonium contrahere.

RESOLVTIO.

Non omnis; ſed concomitans tantùm; quia hæc poteſtatem conſentiendi aufert.

RESP. Dicendum, ꝙ circa hoc diſtinguẽdum eſt; qa furia aut concomitatur, aut præcedit, aut ſequitur. Si concomitatur, tunc quia furioſus nõ habet poteſtatẽ conſentiendi, impedit matrimoniũ, & nullum eſt. Si autẽ ꝑcedit, & ille habet lucida interualla, uel ſeqtur, matrimonium non impedit. Rationes ergo probantes, ꝙ impedit procedunt ea uia: qua furia eſt tempore cõſenſus, & ſecundũ actũ. Si uerò nõ eſſet actu furioſus, ſed habitu, ẽt ſi haberet lucidũ interuallum, nõ deberet cõtrahere ꝑp periculum: quia talis prolem neſcit educare, nec cum vxore debite cohabitare: tamẽ ſi contraheret, contractum eſſet.

AD ILLVD uero, qđ obiicitur in contrarium, quod poteſt procreare prolem. Dicendum, ꝙ ſecundum ſtatum furiæ non põt: quia neſcit, quis ſit Dei cultus. Et quia neſcit ẽt filios educare. Præterea, ſi hoc poſſet, nõ ſequeretur: quia hoc non dicit totum eſſe matrimonii. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ accidẽtaliter uenit, & recedit. Dicẽdum, ꝙ ſi matrimoniũ ſit contractũ per furiã, non tamẽ ſoluitur: ſed impediri poteſt ut nõ contrahatur: & ſi etiam cõtrahatur, nihil fit niſi poſt modum cõſentiat, cum habuit interualla lucida. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ poteſt liberari a furia. Dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile de furia, & de impotẽtia coeundi: quia furia impedit ratione conſenſus: & conſenſus eſt

eſt in vno actu, & in modico tẽpore; & ideo ſi tunc ſit furia, cũ tollat cõſenſum, impedit matrimonium. Sed impotentia coeundi eſt contra matrimonii uſum, non contra conſenſum; & quia uſus totum tempus uitæ concernit, ideo non eſt impedimentũ, niſi protẽdatur per totam uitã; ꝙ ſic patet illud. AD ILLVD, qđ obiicitur de baptiſmo. Dicẽdũ, ꝙ nõ eſt ſimile, quia baptiſmus eſt ſacramentum contra originale; quod quia per alium contractum eſt, ſufficit alienus conſenſus, nec oportet interuenire propriũ; nõ ſic in propoſito, immo oportet, ꝙ cõtrahẽs cõſẽtiat.

QVAESTIO II.

An inceſtus cum ſorore uxoris matrimonium impediat?

DE peruerſione uoluntatis in inceſtuoſis, utputa cum quis jacet cum uxoris ſorore: Quæritur ergo, utrum tale crimen impediat matrimonium, & faciat perſonam illegitimam. Et ꝙ ſic, uidetur per auctoritates, quas adducit Magiſter in litera.

ITEM. Hoc ipſum probatur rõne; quia in quo quis peccat, in hoc torquendus eſt, ſed inceſtus iſte fuit cõtra bonum matrimonii; ergo in eo debet puniri.

ITEM. Affinitas contrahitur in copula carnali; ſed affinitas impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractũ; ſicut & conſanguinitas, uel cognatio; ergo ſi factus eſt affinis uxori, non iam manet matrimonium. ITEM. Quod ſaltem non debeat reddere debitũ uidetur; quia quicunq; coit cum conſanguinea, uel affine, peccat mortaliter; ſed nullus tenetur peccare mortaliter, ergo nõ tenetur reddere debitum.

CONTRA. Vxor nõ dẽt puniri in peccato uiri; ergo nõ priuatur uiro; & ſi hoc, ergo iſte eſt uir, & pt ab eo petere debitũ; ergo ſi manet uinculũ relationis ĩ utroq; extremo: ergo & iſta eſt uxor, & ille uir. ITEM. Qđ mortua uxore poſſit cõtrahere cum alia, vr; q a oẽ crimẽ pt deleri ꝑ pnĩam; ergo ſi oĩno deleto crĩe, non dẽt durare pœna, vr, ꝙ talis poſſit cõtrahere. ITEM Eſto, ꝙ cõtrahat, nũqd eccleſia ſeparabit? cõſtat, ꝙ nõ; ergo inceſtus non impedit matrimonium.

RESOLVTIO.

Si ſcelus commiſſum eſt ante matrimonij contractionem: non tenet matrimonium illud; ſi poſt, tenet.

RESPON. Dicendũ, ꝙ aliquis pt cõmittere inceſtũ cognoſcendo ſororem uxoris ſuæ dupliciter. Aut anteq̃ contrahat matrimonium cũ ſorore, aut poſt contractionẽ. Si poſt cõtractionem matrimonii, matrimoniũ illud nõ ſoluitur; amittit tamẽ ius petendi debitum, non tamẽ reddẽdi; q a non potuit peccatũ eius pˀiudicare uxori, niſi fuerit conſcia ſceleris. Interdicitur ẽt tali ab eccleſia, ut non contrahat cum alia, ẽt priori mortua; diſpenſatur tñ cum eo maximè, ſi timetur de fornicatione; quia eſt iuuenis. Si uerò contrahat ſine diſpenſatione, non debet ſeparari omnino, ſed ad tempus ad pœnitentiã faciendam: peccat tamẽ contrahẽdo ſine eccleſiæ licentia. Si autẽ cognouit ſororem ante matrimonii contractionem, etiã poſt ſponſalia de futuro, nullum eſt matrimonium cõtractũ ratione affi-

affinitatis: unde ſeparandi ſunt iudicio eccleſiæ: & mulier poteſt nubere; uir autem quantum eſt de rigore iuris nubere non poteſt; & in hoc caſu intelliguntur auctoritates a magiſtro inductę. AD ILLVD, quod obiicitur, de crimine. Dicēdum, ꝙ quamuis ſit homo puniendus pro crimine quantum eſt de rigore, diſpenſatur tamen ubi timetur periculū, & detrahitur ſeueritati. AD ILLVD, quod obiicitur de affinitate. Dicendum, quòd affinitas ſuperueniens nō diſſoluit matrimonium iam cōtractum; quia quod firmum eſt, non poteſt infirmari aliquo cauſali, uel accidentali ſuperueniente. AD ILLVD, qđ obiicitur de debito. Dicendum, quòd ipſe in petēdo cognoſcit affinem; ſed in reddēdo cognoſcit uxorem; quia illa petit affectu uxorio, & petit ius, quod habet in eo: & ideo tenetur ille reddere.

DISTINCTIO TRIGESIMAQVINTA.

De diuortio, quod fit propter adulterium.

HOc etiam notandum eſt, quòd dominus cum concedat vxorem dimitti cauſa fornicationis viro, eadem licentia non tollitur fæminis. Vnde Hieronymus, Præcepit dominus vxorem non dimitti, excepta cauſa fornicationis: & ſi dimiſſa fuerit, manere innuptā. Quicquid viris præcipitur, hoc conſequenter redundat ad fæminas. Non enim adultera vxor dimittenda eſt, & vir mæchus tenendus. Item. Apud nos quod non licet fæminis, æque non licet viris: & eadem ſeruitus pari conditione cenſetur. Ex his oſtenditur, quod mulier poteſt ſuper fornicatione virum conuenire, vt vir mulierem. Vnde Innoc. Papa, Chriſtiana religio adulterum in vtroque ſexu pari ratione condemnat: ſed viros ſuos mulieres non facile de adulterio accuſant: viri autem liberius vxores ſuas adulteras apud ſacerdotes deferre conſueuerunt. Et ideo mulieribus prodito earum crimine, negatur communio: virorum autē latente commiſſo, nō facile quiſquam ex ſuſpicionibus arcetur: qui tamen ſubmouebitur, ſi eius flagitiuum detegatur.

Mat. 19 Hiero. de morte Fabiolæ. et ī. 32. q. 5. c. Præcepit. Ibi de Innocen. Papa. 32. q. 5. c. Xpiana. 32. q. 6

Quando uir fornicariam dimittere queat, & econuerſo.

Si verò quæritur, An adulter adulteram poſſit dimittere cauſa fornicationis: Dicimus quia nequit adultera vxor dimitti a viro, niſi ipſe expers fornicationis exiſtat, & econuerſo. Vnde Aug. Nihil iniquius eſt, quam cauſa fornica-

tionis

§. Ecce. In lo. 1. de Sermone i monte post me diū in tom. 4. Rom. 2 de adulterinis cōiugijs

tionis dimittere vxorem, ſi & ipſe conuincitur fornicari. Occurrit enim illud, In quo alterum iudicas, teipſum condemnas. Quapropter quiſquis fornicationis cauſa vult abijcere vxorem, prior debet eſſe fornicatione purgatus: quòd ſimiliter, & de fœmina dixerim. Idem, Indignantur mariti, ſi audiant adulteros viros pendere ſimiles adulteris fœminis pœnas: cum tanto grauius eos puniri oportuerit, quanto magis ad eos pertinet & uirtute uincere, & exemplo regere fœminas. Ex his apparet, quòd adulter adulteram dimittere non valet, & econuerſo.

Quod poſſunt reconciliari adinuicem.

1. Co. 7. Mat. 19 In 7. c. 1. Cor. Super epiſ. ad Co. 32. q. 7. ca. Apoſto lus dicit. Ibidem. De ſer. domini in mõte et hr. 32. q. 7. Ibi dē c. domino, ad illud. Mat. 22

Si quis autem fornicationis expers fornicariam dimiſerit, alij copulari non poteſt; ſed continere oportet, vel ad dimiſſam redire, ſic de fœmina. Vnde & Apoſtolus, His qui matrimonio iuncti ſunt, pręcipio non ego; ſed dominus, vxorem a viro non diſcedere, quòd ſi diſceſſerit, maneat innupta, aut viro ſuo reconcilietur. Et de viro addit, Et vir vxorem non dimittat. Sed Ambro. ait. Ideo non ſubdit de viro ſicut de muliere: quia licet viro aliam ducere. Sed hoc a falſarijs in Ambroſii libro poſitum creditur: ſupplendum enim eſſe in viro quod de vxore præmiſit, aperte dicit Aug. ſic, Quare non addit de muliere, quod præmiſit de viro, niſi quòd ſimilem formam vult intelligi? ut ſi dimiſerit (quod cauſa fornicationis permittitur) maneat ſine vxore, aut reconcilietur vxori? Idem, Si nec nubere illi conceditur viuo viro, a quo receſſit, ne huic alteram duceret uiua vxore, quam dimiſit: multo minus fas eſt illicita cum quibuſlibet ſtupra committere. Idem, Vt non facile dimittatur vxor, dominus ſolam fornicationis cauſam excepit: cęteras vero vniuerſas moleſtias, ſi quæ extiterint, iubet pro fide coniugali, & pro caſtitate fortiter ſuſtineri, & mœchum dixit, qui a viro ſolutam duxit. Ex his oſtenditur quòd ſi cauſa fornicationis ſit ſeparatio, non poteſt vir vel mulier in aliam tranſire copulam. Poſſunt autē reconciliari & cohabitare ſicut prius, ſi dimiſſum alter reuocare voluerit.

Quæ prædictis uidentur obuiare.

Dicit tamen Ioannes Chryſ. Sicut crudelis & iniquus eſt,

qui caſtam dimittit: ſic fatuus eſt iniquus, qui retinet meretricem. Patronus enim turpitudinis eſt, qui celat crimen uxoris. Item. Hiero. Cum mulier vnam carnem in aliam diuiſerit, & ſe fornicatione a marito ſeparauerit, non debet teneri: ne uirum quoque ſub maledicto faciat, dicente ſcriptura, Qui tenet adulteram, ſtultus eſt inſipiens. Idem ad Amandum presbyterum ſcribens de quadam, quæ uiro ſuo uiuente, alij nupſerat, ſic ait, Rem nouam loquor: immo non nouam ſed ueterem, quæ ueteris teſtamenti auctoritate confirmatur. Si reliquit ſecundum uirum mulier, & reconciliari noluerit priori non poteſt.

Ibidē c. Dixit dn̄s Prouer. 18. 34. q. 2 Non ſatis. Deuter. 24.

Determinatio.

Sed hec omnia intelligenda ſunt de illa, quæ ab adulterio recedere noluit, nec per pœnitentiam peccatū delere. Quod ſi uir ſcienter patitur, conſentire uidetur. Si enim in adulterio perſeuerare eligit, patronus turpitudinis & lenocinij reus maritus habebitur, niſi eam adulterij ream facere uoluerit. Si autem a peccato receſſerit, & per pœnitentiam illud purgauerit, poterit uiro reconciliari. Vnde Aug. Quod tibi durum uidetur, ut poſt adulterium reconcilietur coniux: ſi fides adſit, non erit durum. Cur enim adhuc deputamus adulteros, quos credimus pœnitentia eſſe ſanatos? Idē, non erit turpis nec difficilis, etiam poſt patrata & purgata adulteria reconciliatio coniugij, ubi per claues regni cœlorum non dubitatur fieri remiſſio peccatorum: non ut poſt uiri diuortium adultera reuocetur: ſed ut poſt Chriſti conſortium adultera non uocetur. Item Grego. Debet recipere peccatricem, quæ pœnitentiam egit: ſed non ſæpe. Item Hermes, Si uir ſcierit uxorem ſuam deliquiſſe, & non egerit pœnitentiam mulier: ſed permanet in fornicatione ſua: & uiuit cum illa uir, reus erit & particeps peccati eius. Quod ſi mulier dimiſſa egerit pœnitentiam, & noluerit ad uirum reuerti, debet recipere peccatricem, quæ pœnitentiam egit: ſed non ſæpe.

De illis, qui ſe ante polluerunt per adulterium.

Solet etiam quæri, an ualeat duci in coniugiū quæ prius eſt polluta per adulterium. De hoc Leo Papa ait, Nullus

ducat

32. q. 1 Nullus. Ex cõcilio Tiburiẽſi. Ibidẽ c. Relatũ. In li. de nuptijs & conci. Aug. li. i. Ibidẽ c. Denique & ca. ſeq.

ducat in matrimonium, quam prius polluit adulterio. Itẽ, Relatum eſt auribus ſanctorum ſacerdotum, quendam alterius vxorem ſtupro violaſſe: & inſuper mœchæ iuramentum dediſſe, quòd poſt legitimi mariti mortem, ſi ſuperuiueret, duceret eam in vxorem: quòd factum eſt. Tale ergo connubium prohibemus & anathematizamus. His alijſque authoritatibus vetantur in coniugiũ copulari, qui ſe prius adulterio maculauerunt. Sed contra Aug. oſtendit dicens, Denique mortuo eo, cum quo fuit uerum coniugiũ, fieri poteſt cõiugium, cum qua præceſſit adulteriũ. Idem, Poſſe fieri ſane licitas nuptias ex perſonis illicite coniũctis honeſto placito ſubſequente, manifeſtum eſt.

Determinatio.

Ibidem. *Sed hæc ultima auctoritas de concubinis loquitur, prohibens concubinas poſſe tranſire ad honeſtum placitum nuptiarum, ſi caſtitatem & fidem ſeruare uelint. Prima uerò auctoritas Auguſtini de illis agit, qui de peccato pœnituerunt, & nihil in mortem uiri machinatæ ſunt, nec uiuente uiro fidem adulteræ dedit mœchus, quod eam in coniugio duceret, ſi ſuperuiueret, Qui uero hæc faciunt, alijs præmiſſis auctoritatibus prohibentur copulari.*

SVPRA egit Magiſter de tripli impedimẽto matrimonii. Hic agit de diuortio, quod ortum habet ex culpa, & peccato. Et quoniam adulteriũ poteſt præcedere matrimoniũ, uel ſequi: & ſecundùm quod p̃cedit, cauſat diuortium, & ſecundũ qđ ſequitur ſimiliter: ideo hæc pars diuiditur in duas. In prima agit de diuortio, qđ fit p̃p adulterium, quod ſequitur de matrimonium, In ſecũda agit de adulterio, quod antecedit matrimonium, ibi. *Solet etiam quæri, &c.*) Prima pars habet quatuor particulas. In prima oſtendit Magiſter, quod vir innocẽs poteſt fornicariam dimittere, & econuerſo. In ſecunda oſtendit, quod ſi ambo fornicantur, unus non poteſt alterum inuitum dimittere. ibi. *Si uerò quæratur, &c.*) In tertia oſtendit, quod poſt diuortiũ coniuge uiuente neuter poteſt nubere. ibi. *Si quis autem fornicationis, &c.*) In quarta quod poſſunt inuicem recõciliari ibi. *Poſſunt autem reconciliari, &c.*) In ſecunda uerò parte principali primo opponit, deinde ſoluit.

N*Equaquam adultera, &c.*) Quæritũ, utrum vir, qui fornicatũ in occulto, poſſit dimittere uxorẽ, q̃ fornicatur ĩ apertũ. Et q̃d ſi vr, quoniã uir poteſt agere contra uxorem, & illa non poteſt excipere Dub. 1.

pere contra uirum: & ſi excipit,
nihil ualet, cum non poſſit pro-
bare. Iuxta hoc quæritur, in qui
bus caſibus competit uxori exci
pere contra uirum petentem di-
uortium. Reſpon. Dicendum,
quod talis fornicans non debet
eam dimittere, nec pōt ſine pec
cato in conſpectu Dei, licet poſ-
ſit in conſpectu eccleſię; pro eo,
quod uxori non defuit ius exci-
piendi, quamuis deſit probatio.
Argumentum eſt. 3 2. q. 6. p to-
tum. Si tamen uir egiſſet pœni-
tentiam, & illa accuſata nollet
agere pœnitentiam, ſi perſeuera
ret in adulterio, creditur tunc,
quod uir poſſit eam accuſare &
dimittere per ſententiam. Si ue-
rò uir eſſet in crimine notorio:
ſicut uxor, nō poſſet. Vnde ſe-
ptem ſunt caſus, in quibus ſecun
dum iura adultera poteſt excipe
re contra uirum. Primus eſt, ſi
fornicaria conuincitur. 32. q. 6.
per totū: & extra de diuortiis.
Secundus, ſi quis proſtituit eā,
extra de eo, qui cogno. conſan
guineam uxoris ſuæ. diſcretio-
ni &c. Tertius, cū credebat ma-
ritum in bello defunctum, & nu
pſit alii. 34. q. 1. cū per bellicas.
Quartus, ſi cognita fuit latenter
ab aliquo, quem credebat eſſe ui
rum ſuum. Argumentum 3 4. q.
1. Quintus, ſi fuerit ui oppreſſa
32. q. 5. propoſito, &c. hoc autē
intelligendum eſt de ui abſolu-
ta, non de metu. Sextus, quando
reconciliauit eam ſibi poſt adul
t[illegible]m, & petit debitum. 32. q.
1. Septimus eſt rarus, ſi infidelis
repudiat uxorem, & illa ducit
uirum alterum, ſi ueniat ad fi-
dem. debet eā recipere, non ob-
ſtante, quod fuerit fornicata; ex
tra de diuor. Gaudemus.

Cum tanto grauius, &c.] Quæri tur, quis grauius peccat, utrum
mulier, quæ adulteratur quam
uir, uel e conuerſo. Et quod ma
gis vir, uidetur litera dicere. Itē.
Sexus muliebris eſt infirmior,
& ad lapſum pronior per natu-
ram: ergo magis excuſatur a cul
pa. Sed contra hoc eſt, ꝙ ſexus
muliebris naturaliter eſt uerecū
dior, & uiro det eſſe ſubiectior:
ergo uidetur, quod grauius pec
cat, ſi adulteretur. Reſpon. Dicē
dum, quod iſta duo crimina ſe
habent ſicut excedētia & exceſ-
ſa. In hoc enim, quod ſexus uiri
lis eſt habilior per naturam, &
debet regere fœminam, grauius
peccat adulterando; ſed quia uir
maiorem habet impulſionē ad
luxuriam propter fortitudinē
caloris; & quia maiorem habet
copiam, nec eſt ſexus uerecun-
dus per naturam: hinc eſt, ꝙ mu
lier grauius peccat; ideo maior
ex peccato mulieris oritur infa-
mia tam uiro, quam mulieri.
Vnde aliquo modo uerum eſt
hoc, quod dicit Greg. de carnali
bus uitiis, ꝙ ſint minoris culpę:
ſed maioris infamiæ. Ferè enim
in omnibus iſtud reperitur, ꝙ
adinuicem comparata ſe habēt,
ut excedentia, & exceſſa. Verū
tamen, ꝙ magis excedat fornica
tio mulieris, uidetur: quia magis
lædit uirum: & minus habet im
pulſiuum, licet ſit minus fortis
ad reſiſtendum: illud enim recō
penſatur per humanam uere-
cundiam, quæ debet eam retra-
here multum.

Patronus enim eſt turpitud. etc.] Videtur malè dicere Chryſoſt.
quia Prouer. 7. Fidelis eſt, qui
celat

celat crimẽ amici; ergo bonum eſt crimen celare. Item. Qui ſciẽter infamat alterũ, aufert ei maximum bonũ; ergo grauiter peccat. Reſp. Dicendũ, ꝙ celare eſt dupliciter. Aut cũ ſcit, ſed tamẽ eſt occultum aliis, & nõ detegit. Aut cũ ſcit apertũ, & notum, & diſſimulando cooperit. Primũ eſt fidelitatis. Secundum uerò eſt ꝑbere patrociniũ ſceleri. Vel aliter. Celare hoc eſt dupliciter. Aut in ꝑiudiciũ correptionis; aut in ſupportationem peccatoris, & infirmi; & primũ eſt malum, ſcd̃m uerò eſt bonum. Vel aliter. Celare crimẽ hoc eſt dupliciter. Aut ꝑſonæ, q̃ põt prodeſſe: aut ꝑſonæ, q̃ põt obeſſe. Primum eſt malum, ſecundùm eſt licitum. Et ſic patet illud.

Quid tibi durum uidetur, &c.)

Dub. 4. Quæritur, ſi ſententia diuortii lata eſt per errorem, & poſt uir promotus eſt ad ſacerdotium, ſi error eccleſiæ, & deceptio pateat, utrum reddẽdus ſit uxori, ſi ipſa non uul continere. Et ꝙ ſic; uidetur, quia mulier habebat ius ſuum, & ſaluo iure mulieris nõ poterat continẽtiã uouere cõtra uoluntatem uxoris. Reſp. Dicendum, ꝙ inducenda eſt ad continẽtiã, ꝙ ſi manifeſta deceptio in latione prioris ſniæ apparet, & ipſa nõ uult cõtinere, dẽt uir ſuus ei reddi. Veruntamen ille non poterit petere debitum, qm̃ quantum in ſe fuit, cõtinentiã uouit. Et hoc dico, niſi mulier fuerit fornicata.

Dub. 5. *Et inſuper mœcha, &c.*] Videtur hic uelle, quod fides ſuperaddita impediat iuramentum. Sed uidetur, ꝙ non, quia licitũ eſt hãc ducere uxorẽ poſt mortem uiri, ergo licitum eſt promittere; ergo propter illam promiſſionem nõ dẽt impediri ſequens matrimonium, ſed confirmari; ergo ſi ſimplex adulteriũ nõ impedit; uidetur, quod nec impediat cum fidei datione. Reſpõ. Dicendum, ꝙ talis fides nõ eſt fides, ſed potius infidelitas, pro eo, ꝙ eſt contra bonum fidei, quo uxor tenetur alligata uiro; & ideo cum in fidei datione matrimonia inchoentur, & talis fides mrĩmonio repugnet, nõ initiat, immo ſimpliciter inhabiles reddit, quia nec initiari amplius inter tales ꝑſonas põt, nec conſummari ſimiliter. Si autem alter in mortem uiri machinetur propter contrahendum matrimonium, potius ſe facit inhabilem, quã ſe reddat habilem. Quod ergo obiicitur, ꝙ eſt licitum. Dicendum, ꝙ non eſt; tum quia fit ex mala cauſa; tum q̃a eſt occaſio multorum malorũ; & ideo ſi iurat nõ obligatur ad iuramentum ſeruandum, ſed potius ad pęnitentiam faciendã, ꝓ iuramento malè, & inordinatè emiſſo, & ſic patet illud.

ARTICVLVS I.
QVAESTIO I.

An liceat dimittere uxorem propter fornicationem.

AD intelligentiam pręſẽtis diſtinctionis q̃ritur de diuortio. Et circa hoc ſex quęrũtur. Primò quęritur, utrum liceat uxorem dimittere ex cauſa fornicationis. Secundò, utrum dimittere uxorem fornicariam ſit in pręcepto. Tertio, utrum poſſit quis fornicantem dimitte-

tere propria auctoritate. Quartò, utrũ diuortio celebrato poſſit aliam uxorem ducere. Quintò, utrum poſt diuortium poſſint inuicem recõciliari. Sextò, utrũ diuortiũ nullo peccato prę cedente poſſit ſine culpa fieri.

QVod poſſit fieri diuortium ex cauſa fornicationis oſtẽditur Matt. v. Si quis uxorem dimiſerit excepta cauſa fornicationis; ergo ſi hãc cauſam excipit, & uera eſt exceptio Domini, uidetur, ꝙ ex hoc licet dimittere. ITEM. Ratione uidetur, quia alter coniugum non habet poteſtatem in corpore alterius, niſi quia dat ei ſui corporis poteſtatem: ſi quantùm eſt in ſe ſubtrahit poteſtatẽ ſui corporis, amittit poteſtatem in corpore coniugis: ſed hoc facit per fornicationem: ergo &c. ITEM. Vir non tenetur eſſe cum uxore, nec reddere ei debitum, niſi ratione bonæ fidei, nec econuerſò; ergo ſi fornicans frangit bonum fidei, non tenetur debitum reddere, nec cohabitare: ergo poteſt eam dimittere. ITEM. Alter coniugũ fornicando ſcandalizat alterũ, quia eſt factum minus rectum, præbens occaſionem ruinæ; ergo ſi omne quod ſcãdalizat, poteſt homo a ſe ſequeſtrare, ut patet Marc. ix. Si oculus tuus ſcandalizat; ergo &c.

CONTRA. Matth. xviii. Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet: ſed coniuges ſunt diuinitus coniuncti; ergo non debent humano iudicio ſeparari; ergo nec diuortiũ fieri ex aliqua cauſa. ITEM. Non eſt reddendum malum pro malo; ergo quamuis uxor fornicando iniurietur uiro, uir non debet ei reddere malum; ergo non debet eã abiicere. ITEM. Sicut dicunt canones, utroque fornicante non poteſt alter ab altero ſeparari: ſed maior culpa eſt cum uterq; fornicatur quam alter: ergo ſi non poteſt fieri diuortium ex maiori culpa, nec ex minori. ITEM. Propter defectum boni prolis, ut puta ſi alter ſit ſterilis, non poteſt coniux dimitti: ergo ſi hoc non minus ſit bonum prolis, quam bonum fidei, uidetur, quod propter defectum fidei matrimonium non ſoluatur.

ITEM. Quæro, qua de cauſa poſſit diuortium fieri magis ex fornicatione, quam ex alio peccato. Si quia peccat in coniugẽ, ſimiliter peccare poteſt detrahẽdo, odiendo &c. Si uero quia diuidit carnem: ergo cum in peccato Sodomitico non diuiditur caro, uidetur quòd ex illo non poſſit dimitti uxor, quod nefarium uidetur, cum illud ſit magis cõtra matrimonium. ITEM. Quæro, cum in repudio uir, & uxor non iudicantur ad paria, quia uxor non repudiabat uirum: unde eſt hoc, quòd in diuortio ad paria iudicantur, ſecundum iura. Præterea, quæ eſt differentia inter diuortium, & repudium. Q° collectoral.

RESOLVTIO.

Se culpabiliter fornicatus fuerit, licet quidem: ſecus ſi alterius affuerit conſenſus, vel proſtituerit, vel occaſionem dederit.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ præter fornicationem licitum eſt fieri diuortium inter coniuges altero poſtulante. Et rõ huius eſt, quia Dominus conceſſit,

hæc eſt, quia non ſeruanti fidē, immo frangenti, nō tenetur vir fidem ſeruare; & quia directè peccauit contra actum matrimonialem, in eodem puniri debet. Cōceſſit igitur Dominus diuortium fieri, hoc exigente æquitate iuris matrimonialis, quæ ſurgit ex hoc quod alter iniuriatur alteri culpabiliter ſubtrahendo ius, quod habebat in corpore ſine iniuria alterius; unde non ex quacumque fornicatione fit diuortium, ſed ex ea, quæ eſt culpabilis, & ſingularis in altera ꝑſonarum. Si ergo fornicetur ſine culpa, utputa per uiolentiā, uel per ignorātiam, cum credit alium, cum quo coit eſſe uirum ſuum: aut credit uirū mortuū, & contrahit cum alio, ex tali nō fit diuortiū. Si uerò fornicatio non eſt ſingularis, uel quia alter ſimiliter fornicatur, & non poteſt de hoc alterum increpare: uel etiam: quia alter fornicatur altero cōſentiente, & proſtituēte: & tūc eſt particeps criminis: uel etiam altero occaſionē præbente, utputa cum repudiauit eam, & illa contraxit cum alio: ſi ambo ueniant ad fidē, ſeu lucem, tenetur ipſam recipere: uel etiam altero tolerante, & diſſimulante, utputa cum cognoſcit eam uoluntariè, poſtquam ſcit coniugem fornicari. Omnibus his modis fit quaſi criminis particeps: & ideo non fit ei iniuria: & ideo ex cauſa tali non debet fieri diuortium: quod ſi fiat ex tali cauſa propter defectum probationis, peccat ille, qui procurat diuortium, quia iniuſte ſubtrahit ius coniugi.

AD ILLVD ergo, qđ obiicitur, ꝙ fit ab homine diuortiū. Dicendum, quod falſum eſt, immo a Deo fit ex cauſa iuſta. Nō enim homo ſeparat, ſed Deus, quos pęna dānat, quos reatus accuſat, quos maleficiū coarctat. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ non eſt reddendum malum pro malo. Dicendum, ꝙ ſi quis uxorem dimittat, in ultionem iniuriæ, utiq; peccat: ſed dimitti debet propter ſcandalum propriū euitādum, & propter uxoris vitium corrigēdum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non debet propter peccatum vtriuſq;. Dicēdum, ꝙ diuortium non fit, niſi altero petente, & altero coniugum alterum repellente: quia quando uterque reus eſt, non habet actionē in alterum, quia in quo iudicat alterum, ſeipſum condemnat. Rom. 2. Cum autē alter eſt innocēs, poteſt agere: ideo nō eſt ſimile. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ non fit ꝑꝑ defectum prolis diuortium. Dicēdum, ꝙ non eſt ſimile, quia fornicator peccat in corpus comparis; ſed ſi defectus eſt prolis, pōt eſſe ſine peccato, uel ſaltem ſine peccato in corpus uiri. AD ILLVD, quod quæritur, quare fornicatio ſeparet. Dicendum, ꝙ eſt culpa nō tantū contra Deū, & contra corpus ſuum, ſed contra matrimonii bonum, & contra coniugii actum, & contra corpus coniugis. Eſt enim contra fidem, & contra actum matrimonialem. Abutitur etiā corpore, quod non eſt ſuum, ſed alterius: & ideo talis amittit ius petendi debitum: & quia hoc totum eſt in peccato contra naturam, ideo ſub fornicatione compre-

pre-

prehenditur. AD ILLVD, quod quæritur de repudio, Dicendũ, ꝙ differt repudiũ, & diuortiũ: quia repudium fiebat ex indebita cauſa, ſed diuortium ex debita: & illud eſt ꝑmiſſum, hoc cõceſſum. Differunt etiam, quia poſt repudium non prohibebãtur nubere, poſt diuortium aũt prohibentur. Differunt etiam, quia uir repudiabat uxorẽ, non econuersò: unde non iudicabantur ad paria, in diuortio iudicãtur ad paria. Et huius ratio eſt, quia mulier merito primi peccati eſt ſubiecta uiro: ſed poſt reconciliationem Chriſti, in quo non eſt ſeruus, & liber, maſculus, & fœmina: omnino quantum ad legem tori ad paria iudicantur.

QVAESTIO II.

An dimittere vxorem fornicariam, ſit in præceptum?

VTRVM dimittere uxorẽ fornicariam ſit in præcepto. Et ꝙ non, uidetur. i. ad Corin. vii. dicit Glo. Dominus ꝑmiſit cauſa fornicationis dimittere uxorem: ſed permiſſio non eſt præceptum: ergo &c. ITEM. Eſto ꝙ uir non peccauit, tunc ergo ius habet & actionem in petendo debitum ab uxore, quantumcumque uxor peccet; ergo qualitercumq; peccat, non tenetur eam dimittere. ITEM. Ipſe uir non tenetur continere, niſi uelit; ergo cum dimiſſa uxore teneatur continere, non tenetur uxorẽ dimittere. ITEM. Vnuſquiſque põt iniuriam ſibi illatã dimittere, & peccanti parcere, nec tenetur a peccante pœnam exigere; ergo quotieſcumq; mulier peccauerit in uirum adulterando, uir poteſt remittere; ergo non tenetur eam dimittere.

CONTRA. Chryſo. Sicut crudelis, & iniquus eſt, qui caſtam dimittit: ſic ſtultus, & iniuſtus eſt, qui retinet meretricem; ergo &c. ITEM. Hiero. cũ mulier ſe fornicatione a uiro ſeparauerit, non debet teneri, ne uirum quoque ſub maledicto faciat, dicente ſcriptura. Qui tenet adulterã, ſtultus & impius eſt. Prou. 18. ITEM. Viri eſt cohibere, & corrigere uxorem; ergo ſi cohabitat cum muliere adultera affectu maritali, conſentit ſceleri; ergo ſi tenetur non conſentire, patet &c. ITEM. Mulier fornicans meretricatur: ſed qui adhęret meretrici, unum corpus efficitur: ergo cum membra Chriſti nõ debeant fieri membra meretricis, tenetur ab ea ſeparari.

RESOLVTIO.

Si publicè, & perſeuranter peccat, tenetur: ſi occultè, & pœniteat, minimè.

RESP. Dicendum, ꝙ fornicans coniux, aut fornicatur in occulto, aut in manifeſto. Si in occulto, ſic non põt dimittere eã, quia non põt probare, & nõ eſt noſtrũ de occultis iudicare. Si in manifeſto; aut perſeuerat in malitia, aut conuertitur ad pœnitentiam. Si perſeuerat in malitia, ſic quia ſcandalizat, & q̃a uir tenetur uxorẽ corrigere iuxta mandatum Euangelicum, tenetur eam dimittere. Si aũt pœnitet, & ſe corrigit, non tenetur: & in primo caſu loquuntur auctoritates ſanctorum, & canonũ: unde Hiero. Si uir ſcit uxorẽ deliquiſſe, & mulier ꝑmanſerit in fornicatione, & uiuit cum

ea uir, particeps eſt peccati eius: tenetur ergo uir uxorē corrigere, iō & fornicantē dimittere, & rōne huius ad tp̄s cōtinere: nec amittit ius in uxorē, ut infra patebit: & quāuis debeat dimittere iniuriam, debet tñ corrigere culpam. ETSIC concedendæ ſunt rōnes, ꝙ nō tenetur ſimpliciter dimittere, ſed in caſu: nec tunc ad oē tp̄s, ſed ad aliqđ, pro eo qđ nō tenetur perpetualiter continere; ſed queadmodū uxore infirmāte corporaliter tenetᷣ continere ad tp̄s, ita uxore infirmante ſpiritualiter ad eius correptionē tenetur ad tempus eā repellere: quoniā quamuis poſſit culpam indulgere, debet tamen corrigere. Hęc enim ſimul a Domino præcepta ſunt cuilibet, ſcilicet ut ꝓximo ſuo unuſquiſque parcat: iterum, quòd parcendo corripiat. Et hæc duo ſimul tanguntur Matth. xviii. SIMILITER rationes ad oppoſitum concedendę ſunt in eo caſu, in quo mulier indiget aliqua manifeſta correctione propter criminis infamiam, & euidentiam. Tamen ꝙ obiicit, qđ eſt meretrix. Dicendum, quod meretrix dupliciter poteſt cognoſci. Aut ſecundum ꝙ meretrix, & ſic cognoſcitᷣ a non ſuo: & hoc modo Apoſtolus iſtud uituperat, quia eſt in contumeliam Chriſti. Poteſt iterum cognoſci ut uxor: & ſic in nullius eſt contumeliam, immo cognoſcitur ordinatè. ITEM. Cū dr̄, ꝙ cognoſcere meretricē eſt malum, intelligenda eſt propoſitio cū reduplicatione inquantū eſt meretrix, ſiue, affectu meretricio: & ſic patet totum.

QVAESTIO III.

An vir auctoritate propria ſiue iudicio Eccleſiæ vxorem fornicantem dimittere poſſit?

VTRVM poſſit quis uxorem fornicantem dimittere propria auctoritatę ſine iudicio Eccleſiæ. Et ꝙ ſic, uidetur: quia dominus dat iuſtam ſententiā, cū iubet dimitti ex cauſa fornicationis; ergo ſi hoc eſt de iuſtitia, & quod a Deo iudicatū eſt, non indiget ampliori iudicio; ergo ſine omni alio iudicio poteſt eā dimittere. ITEM. Mat. I. Ioſeph cum eſſet uir iuſtus, cogitauit occultę dimittere Mariā. Gloſ. dicit, quod fuit iuſtus, & pius. Iuſtus, quia uoluit dimittere: pius quia noluit propalarę; ergo cum Ioſeph laudetur, quia uoluit occultè dimittere; licet ergo ſine iudicio Eccleſiæ dimittere. ITEM. Poſſibile eſt, ꝙ fornicatio nota ſit ſoli uiro, ſed nihilominus tenetur uir uxorem corripere: ſed diuortium erat ad correctionem fornicariæ; ergo cum hoc non poſſit probare in facie Eccleſiæ, ſaltem tenetur ſi non poteſt eam dimittere in publico, dimittere in occulto. ITEM, Si uir poſt cognitam fornicationem uoluntariè uxorem cognoſcit, contrahit irregularitatem, & etiam amittit actionem contra fornicariam; ergo ſi ad hoc nō tenetur, poteſt uxori debitum denegare: & ita pōt eam dimittere.

CONTRA. Nullus ſeipſum debet uindicare, quia mihi uindictam, dicit Dominus Rom. xii. ergo ſi mulier peccauit in uirū, uir non poteſt eam propria auctoritate dimittere. ITEM. Nullus

ſus in eadẽ cauſa põt eſſe actor, & iudex: ſed uir eſt actor: ergo nõ debet eſſe iudex. ITEM. Repudiũ in lege nõ licebat fieri niſi auctoritate iudicum ciuitatis cum datione libelli: ergo multo fortius nec in noua lege. ITEM. Si uir propria auctoritate dimittat uxorẽ reclamantem, cõpellitur eam recipere: quia prçter ordinẽ iuris eam dimiſit: ergo non uidetur &c. ITEM. Matrimoniũ non poteſt contrahi in occulto ſine peccato; ſed facilius eſt ipſum cõtrahere, quam diuidere: ergo in occulto ſine peccato nõ poteſt diuidi.

RESOLVTIO.

Et quidem quò ad thorum: ſed nõ quò ad cohabitationem.

RESP. Dicendum, ꝙ contingit uxorẽ dimitti a uiro dupliciter. Vel quãtũ ad torum, ut non cõmiſceãtur carnaliter: uel quantũ ad torũ, & mutuam cohabitationẽ. Si primo modo, ſic dico qđ uir comperto, & cognito certitudinaliter, ꝙ uxor fornicetur, uel econuerſo, põt debitum denegare: nec ad hoc tenetur, niſi per cẽſuram eccleſiaſticã cõpellatur; & tunc ſi cõpulſus debitum reddidit, nullum ei ꝑiudicium generatur. Ratio huius eſt: quia tenetur, & debet corrigere ſuum comparẽ, uel cõiugem in occulto. Si ãt loquamur de ſeparatione ſecundo modo, ſic dicitur diuortiũ: & hoc quia eſt in manifeſto, non dẽt fieri in occulto; ſed in facie eccleſiæ: & qa matrimonium eſt magnũ ſacramentum, nõ ſub quocũque iudice; ſed coram epiſcopo, & hoc eſt qđ dicitur 33. q. 2. c. ſeculares &c. Quod fuit editum in cõcilio Carthag. cui interfuit Aug. ubi dicitur. Si antequam ad epiſcopos cõprouinciales diſſidii cauſas dixerint, & priuſquã in iudicio dãnẽtur, uxores ſuas abiecerint, a cõmunione eccleſię, & ſãcto populi cœtu, & pro eo ꝙ cõiugia maculãt, ſeparẽtur. Et iterum in eadem q̃ſtione Nicolaus Papa. Nõ licet alicui ſua auctoritate vxorẽ ſuam dimittere. Vnde ſecũdum ius commune tenetur iterũ eam reſumere: quia iniuſte expoliati reſtitui debẽt ante litis conteſtationẽ: & hoc dico, niſi obiiciat ei fornicationem, quam uelit incontinenti probare, uel aliquod conſimile.

AD ILLVD ergo, qđ obiicitur, ꝙ dominus ſentẽtiam tulit. Dicendum, ꝙ falſum eſt; quia non tulit ſententiam, ſed expreſſit: & ſecundũ illud ius epiſcopis poteſtatem ſentẽtiandi dimiſit. AD ILLVD, qđ obiicitur de Ioſeph. Dicendũ, ꝙ nõ eſt ſimile: qa tunc propter fornicationem non fiebat diuortium, ſed homicidiũ: & Ioſeph tamq̃ pius, timebat mortẽ Mariæ. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ ſi fornicatio ſoli uiro nota eſt. Dicendum, ꝙ tunc debet uxorem corripere in occulto, non ꝓ diuortiũ. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ contrahit irregularitatem, & amittit actionẽ, ſi cognoſcit uolũtariè. Dicẽdũ, ꝙ non tenetur eam cognoſcere: nec tamen ex hoc debet eam propria auctoritate, dimittere. Rationes ad oppoſitum probant, quod diuortium non poteſt fieri niſi in facie eccleſię, cum ſit publicum, & hoc eſt uerum.

QVAESTIO IIII.

n celebrato diuortio, uir aliã uxorem, uel uxor alium uirum ducere poſsit?

VTRVM diuortio celebrato, uir poſſit aliam uxorem ducere, uel uxor alium uirum. Et quod non, uidetur .i. ad Cor. vii. Præcipio non ego, ſed dominus uxorem a uiro non diſcedere, quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam. ITEM. Aug. de bono. coniug. Manet inter uiuentes coniugale uinculum, quod nec ſeparatio, nec cum alio coniunctio poteſt auferre. ITEM. Ratione uidetur: qa ſi alter poſſit nubere, cum matrimonium non claudicet, poſſet uterque nubere: ergo quotieſcunque aliqua uellet habere alium uirum, poſſet habere fornicando, ꝙ ſtultũ eſt dicere. ITEM. Si propter fornicationẽ ſolueretur oĩno matrimonium: ergo ſi aliquis cognoſceret uxorẽ, ex quo fornicata eſt, cum iã nõ ſit inter eos matrimonium, peccaret mortaliter, ꝙ eſt incõueniens dicere.

CONTRA. Oſeæ. ii. Non uxor mea, & ego non uir eius. Gloſ. qa priſtinos errores non reliqt: ergo aĩa q̃ nõ relinquit errores, non eſt uxor Dei: ergo a ſimili ſi ita eſt in ſignato, & in ſigno, mulier q̃ fornicationes non reliqt, non eſt uxor uiri: & ſi hoc: ergo uir põt cum alia nubere. ITEM. Matth. 19. Qui dimiſerit uxorẽ, & aliã duxerit (excepta cauſa fornicationis) mœchatur: ergo ſi recta ẽ exceptio, licet ex cauſa fornicationis uxorem dimittere, & aliã ducere. ITEM. Rõne uĩ; qa adulterãdo diuiſit carnẽ ſuam; ſed ſacr̃m matrimonii eſt, quod ſint duo in carne vna: ergo ſacramentum per fornicationẽ ſoluitur: ergo non eſt ibi amplius matrimoniũ. ITEM. Poſt diuortiũ uir in nullo tenetur uxori, nec inquantum ad debitum ſoluendum, nec quo ad cohabitationẽ: ergo ſi aliquis eſt a lege uxoris ſolutus, põt contrahere: & ſi hoc cũ uir ſolutus a lege uxoris poſſit contrahere, uidetur &c.

RESOLVTIO.

Si diuortium factum eſt propter fornicationem, minimè: ſi propter illegitimitatem, etiam.

RESPON. Dicendum, ꝙ diuortiũ põt fieri dupliciter. Aut qa perſonæ erant illegitimæ ad cõtrahendum adinuicem ſimpliciter: & tũc utraque põt alteri nubere, ſicut ſupra diſtinctum eſt. Poteſt ẽt fieri propter crimẽ fornicationis: & tunc non põt contrahere nec uir nec mulier: quia cũ eſſent perſonæ legitimæ, fuit inter eas ſacramẽtum, quod eſt uinculum inſolubile. Vnde diuortium non eſt ſeparatio quantum ad uinculum ſacramẽtale; ſed quantum ad debitum, & cohabitationem.

AD ILLVD ergo, qđ obiicit, ꝙ anima fornicatoris non eſt uxor Dei. Dicendũ, ꝙ matrimonium non eſt ſignum uel ſacramẽtum huius principaliter: ſed coniunctionis diuinæ naturæ, & humanæ, quæ nullatenus ſoluitur, ideo nõ eſt ſimile. AD ILLVD, qđ obi de exceptione domini. Dicendum, ꝙ exceptio nõ refertur ad utrumque actũ; ſed ad alterum tantum. ſ. ad actum dimiſſionis: vñ oratio illa duas habet cauſas ueritatis; unde qa pro-

procedit ad alteram tantum, inde ſit conſequens. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ſoluitur ſacramentum. Dicendum, quod illud non eſt de neceſſitate ſacramenti, quod caro ſit indiuiſa: ſed de nobilitate, & dignitate. Quãuis enim caro alterius diuidatur, nihilominus ſunt duo in una carne. AD ILLVD, quod obiicitur, quod poſt diuortium vir in nullo tenetur uxori, nec econuerſo. Dicendum, quod quãuis nihil tenetur uxori reddere: nihilominus tñ ſacramentaliter eſt ligatus; & quia eſt ei alter alligatus quamdiu uiuit, ideo nõ põt alteri alligari.

QVAESTIO V.

An poſt diuortium reconciliari poſſint inuicem uir, & uxor?

VTRVM poſt diuortium poſſint uir, & uxor inuicem recõciliari. Et quòd ſic uidetur. 1. ad Cor. vii. Si diſceſſerit uxor a uiro, præcipit manere innuptã, aut uiro ſuo reconciliari: ergo poteſt ei reconciliari. ITEM. Quod uir innocens poſſit reconciliare uxorem inuitam uidetur: quia non peccauit: ergo nihil amiſit de iure ſuo: ergo poteſt petere debitum: ergo illa tenetur reddere. ITEM. Vir non tenetur cõtinere: quia nõ obligatur nec ex uoto nec ex pęna, & non poteſt alteram ducere: ergo poteſt ſibi uxorem propriam reconciliare. ITEM. Quod fornicaria poſſit reconciliare uirum inuitũ uf: eſto quod ſufficienter egerit pnĩam, remiſſa eſt culpa, & pœna: ergo ceſſat cauſa diuortii: & quia cum cauſa ceſſante ceſſet effectus; uidetur &c. ITEM. Poſſibile eſt uirum fornicari: ſed fornicante; uiro competit exceptio contra uirum petentem diuortium: ergo pari ratione cõpetit actio mulieri ad repetendum uirum.

CONTRA. Regula eſt in canone. vi. q. iiii. Quod ſemel bene diffinitum eſt, nulla debet iteratione retractari: ergo cum diuortiũ ſit celebratum per diffinitionem eccleſiæ, patet &c. ITEM. Vterque poteſt ſeruare cõtinentiam, & uouere poſt diuortium: ergo unus non hẽt ius in altero: ergo ſi non habent inuicem ius, non poſſunt inuicem recõciliari amplius. ITEM. Quod fornicãti nõ competat actio in aliũ, uidetur, quia regula eſt in iure, quod actio ſemel perempta nõ reſtituatur: ergo ſi ex fornicatione amiſit ius petendi debitum, patet &c. ITEM. Quod uir non poſſit ſibi reconciliare fornicariam, uidetur; quia in iudicio petiit, & obtinuit ſeparationem: ergo renunciauit iuri petendi debitum: & ſi hoc cum non poſſit agere ex eo cui renunciauit, uidetur &c.

RESOLVTIO.

Si ambo conſenſerint, fiat: At ſi innocens petat, compellatur nocens: ſed ſi hic petat, non compellatur ille.

RESPONDEO. Dicendũ, quod ad reconciliationem faciendã aut uterque concordat, aut uterque diſcordat, aut unus petit, & alter repugnat. Si uterque concordat: abſque dubio fit. Si uterque diſcordat, nec põt, nec debet fieri, niſi fiat pp ſcandalum eccleſiæ, quod ſcãdalizatur pro eo quod vterque fornicatur publice. Si aũt alter petit, aut nocens petit innocẽtẽ: & ſic non dẽt cogi ad reconciliationẽ. Aut nocẽs innocentẽ, ut uir caſtus uxorem adulteram: & ſic

ipſa inuita debet recõciliari per
iudicium eccleſiæ, quia ſicut di
cunt iura, ꝙ in meũ fauorem in
troductum eſt, in meũ damnũ
non dẽt retorqueri. Aut nocens
nocentẽ petit, ut mulier. q̃ prius
eſt fornicata repetit uirum, qui
eſt poſt diuortiũ fornicatus: &
ſic reſtituẽdus eſt maritus uxo-
ri inuitus, non quia actio mulie
ris reſuſcitata ſit, ſed in pœnam
fornicationis, q̃a abuſus eſt pri-
uilegio libertatis. Quantuncũq;
tamen mulier faciat pœnitentiã,
nunquam acquirit ius in uirum
ipſo nolente, niſi uir fornicetur:
& hoc ꝑꝑ contumeliam, q̃ intu
lit matrimonio, quia directè pec
cauit contra bonum fidei. Ex
his patet ſolutio obiectorum ad
primam partem.

AD ILLVD ergo, q̃d obiicit̃,
ꝙ non eſt retractanda ſnĩa. Di
cendum, ꝙ hoc uerũ eſt quãtũ
eſt de rigore iuris: nõ tamẽ quã
tum eſt de fauore ꝑſonæ inno
cẽtis, ut dictum eſt. AD ILLVD,
q̃d obiicitur, ꝙ uterq; põt uoue
re continentiam. Dicendum, ꝙ
falſum eſt: quia fornicans nõ p̃t
niſi alter conſentiat, & niſi poſt
pœnitentiã uelit eam recipere:
ẽps põt eam licentiare, ut intret
religionem. AD ILLVD, quod
obiicitur, ꝙ actio mulieris eſt pe
rempta, & ꝙ uir renunciat iu-
ri ſuo. Dicendũ, ꝙ hoc falſum
eſt, quia actio mulieris non peri
mitur ſimpliciter, ſed ſub condi
tione. ſ. ſi uir permanſerit conti
nens: & ratio huius eſt, quia uin
culũ ſemper manet. Vel poteſt
dici, ꝙ actio non uiuificatur:
ſed de nouo datur, uel acquiri-
tur a iure ob peccatum uiri. Si-
militer ſequens eſt falſum, quia
uir non renunciat iuri ſuo ſim-
pliciter, ſed ad tempus.

QVAESTIO VI.

*An abſque culpa præcedente, diuor-
tium fieri poſſit?*

VTRVM poſſit fieri diuortiũ,
ſi nõ p̄cedat aliqua culpa. Et
ꝙ non uidetur. 1. ad Cor. 7. Præ
cipio nõ ego, ſed dominus, uxo
rẽ a uiro non diſcedere excepta
cauſa fornicationis: ergo præce
ptum eſt, ꝙ nõ ſeparetur: ſed cõ
tra præceptum non põt quis fa
cere, quin incurrat culpam: ergo
&c. ITEM. Amb. ſuper Luc. Di-
mittis uxorem ſine crimine, pu-
tas hoc tibi licere, quod lex diui
na prohibet? ergo eſt prohibitũ
hanc ſine crimine dimittere.
ITEM. Verbo ipſius domini, ꝙ
eſt firmius inter cætera. Matth.
19. Qui dimiſerit uxorem ſuam
niſi ob fornicationem, mœcha-
tur: ſed ꝑ fornicationẽ, ſiue acci
piatur large, ſiue ſtrictè, ſemper
intelligitur culpa: ergo &c.
ITEM. Qui legitimè coniuncti
ſunt ad perpetuam, & indiuiduã
uitæ cõſuetudinem ex matrimo
nio ſunt ligati; qui ergo contra
hoc facit, niſi habeat cãm, quare
debeat rationabiliter facere, ma
trimonio facit iniuriã, & non eſt
ſine peccato facere iniuriã ſacra
mento: ergo &c. ITEM. 1. Cor. 7.
Alligatus es uxori, noli quære-
re ſolutionem: ergo niſi interue
niat culpa, ſiue peccatum, uide-
tur, ꝙ liceat facere diuortiũ.

CONTRA. Sicut habetur ex-
tra de conuer. coniug. Vir & mu
lier poſſunt ſi uolunt, ex conſen
ſu mutuo religiones intrare di-
uerſas, etiã ſi non præcedat cul-
pa, ſed hoc nõ fit ſine diuortio.
ITEM. Vnuſquiſque poteſt lici-

te renunciare iuri ſuo: ergo & quo ad cohabitationem, & quo ad debitum ſoluendum: poteſt abſoluere: ergo &c. ITEM. Vxore uolente intrare monaſteriũ, uir poteſt promoueri ad ſacros ordines, & ad epiſcopatum: & hoc totum ſine culpa, ſicut dicitur de conuer. coniu. Sanè ſi cõ-
Q° col. iugati, &c. IVXTA hoc quæritur, utrum neceſſe ſit utrunque uotum ſolemne emittere ad hoc, quod diuortium poſſit fieri, & quare.

RESOLVTIO.

Nunquam, niſi ambo de conſenſu nouerint religionem, & caſtitatem

REPON. Dicendum, ꝙ diuortium inter legitimas perſonas coniuges poteſt fieri dupliciter. Aut ut in codẽ ſtatu perſiſtant, aut ut ad frugem melioris uitæ tranſeant. Si ut in eodem ſtatu perſiſtant, tunc non debet fieri niſi manifeſta culpa præcedat, tum propter periculum, tum propter ſcandalum. Si autem, ut ad frugem melioris uitæ tranſeant, tunc aut uterque eſt uolũtarius, aut alter inuitus. Si uterq; eſt uoluntarius, tunc poteſt fieri ſine culpa: ita tamen, ꝙ uterq; uotum ſolemne emittat, & uterque habitũ religionis aſſumat, niſi ſit talis perſona, de qua nulla poſſit oriri ſuſpicio, quæ uoto ſolemni emiſſo poterit remanere in domo. Si autem oportet utrunque conuerti, ſicut expreſſe in pluribus decretalibus tangitur de conuerſione coniugatorum; & rurſus diuortium fieri debet per perſonam publicam maximè per epiſcopum. Si autẽ alter uult cohabitare, nullo modo fieri poteſt, niſi per culpam præcedentem.

ET ſecundum hanc Diſtinctionẽ reſpondetur argumentis factis ad utramq; partẽ, ſicut patet aſpiciẽti. Veruntamen, ꝙ ultimo dicit Apoſ. ꝙ alligatus nõ q̃rat ſolutionẽ, hoc non dicit, ut dehortetur ſtatum altiorem, ſed ut a corde remoueat inſtabilitatẽ: & ut oſtendat in quolibet ſtatu hoĩem poſſe ſaluari; unde illud intelligitur, quod nõ q̃rat ſolutionem, ſcilicet in præiudicium uxoris, ſicut nec ſeruus libertatem in p̄iudicium domini.

DISTINCTIO TRIGESIMASEXTA.

De impedimento conditionis, quòd reſpicit iſtatum legis humanæ.

NVnc de conditione uideamus, an ualeat coniugium diuidere. Ad quod dicimus, quia non negatur ingenua poſſe nubere ſeruo: ſed ſi neſcitur eſſe ſeruilis conditionis, libere poteſt dimitti, cum ſeruitus eius fuerit deprehenſa, ſecundum illud, Si quis ingenuus homo ancillam alterius uxorem acceperit, & æſtimat, quod ingenua ſit: ſi ipſa fœmina fuerit poſtea in ſeruitutem deiecta,

In cõci. apud Vermeriam, et hab. 29 q. 2. ca. Si quis ingen. ∫cta, ſi eam a ſeruitute redimere poteſt, faciat: ſi non poteſt, ſi voluerit aliam accipiat. Si verò ancillam eam ſcierat & collaudauerat poſt, eam vt legitimam habeat. Item ex eodem, Si fœmina ingenua acceperit ſeruum, ſciens quod ſeruus eſſet, habeat eum: quia omnes unum patrem habemus in cœlis, vna lex erit viro & fœminæ. Cum dicitur, ſciens illum ſeruum, datur intelligi, quod ſi neſcierit illum ſeruũ eſſe, non cogitur manere cum ipſo. Si enim conditionis dolum patitur, non cogitur adhærere ei, cuius fraude decepta eſt. Si autem ſcierit uir conditionem mulieris, uel econuerſo: non ualet eam dimittere. Vnde Zacharias Papa, Si quis liber ancillam in matrimonio acceperit, non habet licentiã dimittendi eam, ſi conſenſu amborum coniuncti ſunt, niſi ob fornicationem. De illis agit, quibus alterutrius conditio nota eſt, quando coniunguntur.

Ibidẽ c. Si fœminæ ingenua. Ibi. c. Si quis li.

De copula ſerui & ancillæ diuerſorum dominorum.

Quæritur etiam, ſi ſeruus vnius ancillam alterius acceperit, an ſit inter eos coniugium? De hoc etiam ita ſtatutum eſt. Dictum eſt nobis, quod quidam legitima ſeruorum matrimonia poteſtatiua quadam præſumptione dirimant: non attendentes illud, Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet. Vnde nobis uiſum eſt, ut coniugia ſeruorum non dirimantur, etiam ſi diuerſos dominos habeant: ſed in uno cõiugio permanentes dominis ſeruiant ſuis. Et hoc in illis obſeruandum eſt, ubi legalis coniunctio fuit, & per uoluntatẽ dominorum. Attende finem huius capituli, vbi videtur innui præter uoluntatem dominorum inter ſeruum & ancillam non poſſe contrahi coniugium, uel ſi contrahitur non eſſe ratum. Quibuſdam tamen uidetur inter eos poſſe fieri coniugium, dominis ignorantibus.

In cõci. capilonenſi. Ibid. c. Dictũ. Mat. 19

De uiro, qui ſe facit ſeruum, ut dimittatur ab uxore.

Illud etiam notandum, quod ſi mulier uirum liberum acceperit, & ille, ut cauſam preſtet diſſidij, ſe alicuius ſeruũ fecerit, nec ille uxorem dimittere, nec illa ob uinculum coniugij in ſeruitutem redigi poterit. Vnde illud, Perlatum eſt ad ſanctam ſynodum, quod quidam ingenuus ingenuam acceperit uxorem, & poſt filiorum procreationem occaſio-

In Thibu. cõci. Ibid. c. Perlatum.

ne diuortij cuiuſdam ſeruum ſe fecerit, Vtrum & mulierem neceſſario tenere debeat: & ſi tenuerit, an illa etiam ſeruituti ſubijci debeat quæſitum eſt. Iudicatum eſt uxorem minimè debere dimitti: nõ tamen ob Chriſti legẽ mulierem in ſeruitutem redigi, dum ille non ex conſenſu coniugis ſe ſeruum fecerit, quẽ liberum ipſa maritum acceperat.

De ætate contrahentium.

Hoc etiam ſciendum eſt, quòd pueri ante 14. annos, & puellæ ante 12. annos ſecundum legem matrimonium inire nequeunt. Quod ſi ante prædicta tempora copulã inierint, ſeparari poſſunt, quamuis uoluntate, & aſſenſu parentum iuncti fuerint. Qui uerò in pueritia copulati poſt annos pubertatis nolunt ſe relinquere, ſed in coniunctione permanere: iam ex hoc efficiuntur coniuges, & deinceps nequeunt ſeparari. Item, ſponſalia ante ſeptennium contrahi non poſſunt: ſolo enim conſenſu contrahuntur, qui interuenire non poteſt niſi ab alterutra parte intelligatur, quòd inter eos agitur. Duo illa executi ſumus cum aliorum quorundam adiectione, quibus coniugium ſolui poteſt, nec tamen ſolui ſemper neceſſe eſt. Nunc de illis, quæ perſonas illegitimas penitus faciunt, addendum eſt, & primum de Ordine. 30.q.1 §.Sponſalia.

SUPRA egit Magiſter de impedimentis, in quibus impedit matrimoniũ: quia ille, qui contrahit, non poteſt ſe ligare propter defectum uirtutis. Hic agit de illo impedimento, quod impedit: quia ille, qui contrahit, non poteſt ligare propter conditionem ſeruitutis. Et diuiditur hęc pars in duas. In prima determinat de conditione, quia eſt defectus libertatis. In ſecunda uerò, quia quanto tempore hæres paruulus eſt, nihil differt a ſeruo, cũ ſit dominus omniũ, agit de puerili ætatæ. ibi. *Hoc etiam, ſciendum eſt, quod pueri, etc.*) Vbi determinat, quod pueri nõ poſſunt cõtrahere matrimoniũ ante annum 14. Prima pars habet tres. In prima quærit Magiſter, utrum error cõditionis impediat matrimonium, ubi eſt error, & diſſimilitudo. Secundo uerò, ubi eſt error, & tamen ſimilitudo. Tertio uerò, utrum uiro facto ſeruo, fiat ſerua & ipſa uxor. Primum facit hic. *Nunc de conditione, &c.*) Secundum facit. ibi. *Quæritur etiam ſi ſeruus uenus, &c*) Tertium ibi. *Illud etiã notandum eſt, &c.*) Et ita in hac Diſt. breuiter duo determinat. Primo de errore conditionis. Secundo uerò de defectu ætatis, &c.

Dub. 1. SI *ipſa fœmina fuerit, &c.*) Quæritur ſi antequam plenè detegatur, ſi ſunt in cauſa & lite, utrũ debeat ſibi reddere debitũ

Et quòd non uidetur: quia aut cognoſcit ea affectu maritali, aut non. Si ſic, generat ſibi præiudicium, & conſentiens reputatur. Si non cognoſcit affectu maritali, peccat mortaliter. Sed contra hoc eſt: quia nullus debet ſpoliari iure ſuo ante cauſę cognitionem. Reſp. Dicendum, ꝙ talis poteſt dupliciter noſcere, ꝙ illa ſit ancilla, quam liberam credidit, Aut leui ſuſpicione, aut ꝓbabili, uel uehementi ꝓſumptione, ſiue certa cognitione. Primo non debet petere quouſque inquirat: ſed tamẽ ſi eccleſia cõpellat, debet reddere; quia ignorantia eum excuſat: neſcit. n. utrum ſit uxor. Secundò modo ſiue eccleſia compellat, ſiue nõ, nõ debet: quia aut tunc ſibi præiudicat neceſſario, aut fornicatur: & propter mandatũ eccleſię nõ eſt fornicandũ. Aliter iudicandũ eſt de uxore fornicaria, quæ uere uxor eſt, cui cum ex mãdato eccleſiæ redditur debitum, nõ generatur præiudicium, nec incurritur aliquod peccatum.

Dub. 2. *Sed in uno coniugio, &c.*) Videtur malè dicere: quia ponatur ꝙ unus dominorũ uendat ſeruum ad remotas terras, ſi ancilla ſequatur uirum, priuatur iure ſuo dominus eius, ſi non tenetur ſequi: tunc ergo non fuit uerum cõiugium. Item. Ponatur ꝙ uxor ſit libera, & ſeruus uenundetur gẽtilibus, q̃ritur, utrum debeat ſequi eum. Et ꝙ ſic uidetur per legem matrimonii. Reſp. Dicendum, ꝙ ſi ſeruus, & ancilla contraxerunt dominis contradicentibus, ipſi ſibi ꝓiudicant non dominis ſuis: & ideo ſi dominus indiget, põt ancillam uendere, & ſi non põt uendere in terra ſua, põt uẽdere in aliena. Si tñ in terra ſua poſſit uẽdere, tenetur: alioquin manifeſte iniuriat uiro, & abutit re ſua in ꝓiudicium alienũ. Si uerò dominis conſentiẽtibus, tunc ſimpliciter dicẽdum, ꝙ non põt aliquis eorum uendi a domino in pręiudicium coniugis: & ſi alter uendatur, debet alter compelli, uel quòd redimat, uel debet eum emere, uel ancillę licentiam dare, quòd uirum ſequatur. Ad illud, quod quæritur, utrum debeat ſequi uirum, ſi uenundetur hominibus gentilibus. Dicendum, ꝙ dominus ſuus non debet eum uendere gẽtilibus, pro eo quod eſt ibi periculum fidei. Si tñ uendit de facto, ſi uxor nõ timet periculũ peccati; & ſit in cõtumeliã Dei, uel alicuius fornicationis alterius poteſt & dẽt uirũ ſequi; ſed uix uideo, quomodo poſſit eũ ſequi ſine periculo fidei, aut aliquo alio peccato moris.

Si mulier uirum, &c.) Quærit, utrum aliquis poſſit ſeipſum uẽdere. Et ꝙ non uidetur. 1. Cor. 7. Non eſtis ueſtri: empti enim eſtis pretio magno: ergo &c. Reſpon. Dicendum, ꝙ eſt emptio, uel uenditio ad obſequiũ humanũ, & ad ſeruitiũ diuinũ. Diuino aũt ſeruitio nõ repugnat obſequium hominis, ſiue ſeruitus corporalis; ſed ſeruitus ſpiritualis, q̃ eſt ſeruitus peccati. Dicendum ergo, quod quia fideles redẽpti ſunt, & Dei tẽpla facti, nõ poſſunt ſe uendere, ut faciãt mala: poſſunt tamen ſe uendere ad obſequia. Item. Iuxta hoc quęritur, utrum pater poſſit uendere prolẽ ſuam, uxore inuita. Et ꝙ Dub. 3.

ſic

ſic, uſ: qa ad ipſum ſpectat regi-
mē domus. Ad oppoſitū āt eſt,
qa partus plus ſequitur matrē.
Rep Dicēdum, ꝙ filii nō debēt
uendi, nec poſſunt uēdi ſine cul
pa, niſi ſit paupertatis, & famis
neceſſitas, in quo caſu dēt uxor
uiro conſentire. Qđ ſi in alio ca
ſu uelit, nō pōt cum uxor diſſen
tit: ſicut uir nō pōt uendere, nec
alienare dotē uxoris, quamuis
ſit dominus domus: ſic in ꝓpoſi
to. Et quod in tpe neceſſitatis: &
famis uēdi poſſunt, probatur ꝑ
id, quod ſcribitur Neem v.

Iudicatum eſt uxorem &c.) Quæ
Dub.4. ritur, utrū uir poſſit ſe uēdere,
uxore inuita. Et ꝙ nō, uidetur:
quia uir nō habet poteſtatē ſui
corporis: ſed mulier: ergo &c.
Item. Mulier non pōt ſe uende-
re uiro inuito: ergo cum ad pa-
ria iudicētur, uidetur &c. Item.
Quæritur, utrum ſi vxor conſen
tiat, quod per hoc efficiatur ſer-
ua. Reſp. Dicendum, ꝙ ſi uxor
contraxit cum libero, ita quod
ùterque eſt liber, uxore diſſen-
tiente non debet uir, nec pōt ſe
facere ſeruum, eatenus ut præiu
dicium aliquod generetur mu-
lieri, quin reddat ſibi debitum,
cum petit: Vnde ſicut ſeruus cō
trahens contra uoluntatem do-
mini, non pōt facere cōtractum
matrimonii in præiudicium do
mini: ſic nec uir in præiudicium
uxoris: tamē quia caput eſt mu-
lieris quantùm ad alia (exceptio
debito) poteſt ſeruum ſe facere,
quamuis uxor non poſſit, cum
ſit ſub poteſtate uiri. Si uerò v-
xor conſentiat in uenditionem
uiri, tunc uir pōt ſe uendere in
omne obſequiu domini, & mu
lier præiudicat ſibi: tamen nec
mulier, nec proles uendi poteſt
a uiro, niſi ipſa conſentiat, niſi
forte in articulo neceſſitatis:
hoc dico de prole, ut prædictum
eſt: & ſic patet quomō litera il-
la intelligitur.

Hoc etiam ſciendum, &c.) Quæ Dub.5.
ritur hic, ſi ante 14. annos puer
contraheret per uerba de pręſen
ti, & de facto corrumpat ſpon-
ſam, utrum ſeparari queat. Et ꝙ
non uſ; quia eſt matrimoniū ra
tum, & conſummatum. Contra
rium videtur per illud, ꝙ dicitur
in litera. *Si ante prædicta tempora
&c* Reſpon. Dicendum, quòd
in hoc differunt conſtitutiones
iuris, & demonſtrationes diſci-
plinarum: quia demōſtrationes
fiunt de his, quæ fiunt ſemper:
& ſi fiant de his, quæ frequēter,
non tamen ut frequenter: ſed ut
ſemper: exēplum eſt de eclipſi:
Sed cōſtitutiones iuris de his, q̄
ſūt ſępe: ſi ergo aliquis ſit exce-
ptus ac gn̄alitate hoium, pro eo
quod in malitia ſupplet ętatem,
iudicandum eſt ſicut ſi haberet
ætatem: & ſic eſt in caſu propo-
ſito intelligēdum, & in aliis con
ſimilibus.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An ſeruus contradicente domino, nubere poſſit?

AD intelligentiam præ
ſentis Diſ. ſecundum
duo, q̄ determinat
Magiſter, duo prin-
cipaliter quęruntur. Primo quā
tū ad primā partē Diſ. qritur de
conditione ſeruitutis. Secundo
quantū ad ſecundā quæritur de
defectu ætatis. Circa primū quę
runtur

runtur tria. Primò quæritur, vtrum ſeruitus cum contradictione domini impediat matrimonium. Secundo utrum cum errore contrahentis. Tertiò quęritur de fructu uentris, cuius conditionem debet ſequi, ſcilicet patris, uel matris.

QVOD conditio ſeruitutis cũ contradictione domini impediat matrimonium, ſic oſtenditur: quia ſeruus non poteſt intrare religionem domino ſuo contradicẽte, ſicut dicunt iura; & ſi intrat compellitur exire, & pro nullo habetur uotum: ſi ergo non poteſt ſe obligare Deo per uotũ, multominus, nec mulieri per matrimonium. ITEM. Seruus cõtradicẽte domino nõ poteſt ad ſacros ordines promoueri: ergo uidetur, ꝙ nec matrimonium contrahere pari ratione. ITEM. In matrimonio transfertur poteſtas corporis uiri in uxorem, & ecõtra: ſed ſeruus nõ habet poteſtatem ſui corporis: ſed eius dominus: ergo non poteſt contra uoluntatem domini contrahere. ITEM. Seruus tenetur domino ſuo obedire, cum ꝑcipit ſibi aliquid. ITEM. Tenetur uxori debitum reddere, cum petit: ſed põt eſſe, ꝙ dominus petat ſeruitium, & uxor tũc petat debitum: ſed utrumque reddere eſt impoſſibile; ergo ſi nullus poteſt ſe obligare ad incompoſſibilia: ergo ſeruus non poteſt cõtrahere. ITEM. Conditio enumeratur inter impedimẽta mr̃imonii: ſed hæc eſt ſeruitus: ergo &c.

CONTRA. Galat., in Chriſto Ieſu non eſt ſeruus, neque liber: ergo nec quantum ad ſacramenta Chriſti, & eccleſiæ eſt diſtinctio ſerui, & liberi: ergo nec in matrimonio. ITEM. Seruus & dominus ſunt pares in concupiſcentiæ morbo: ergo & in remedio: ſed remedium concupiſcẽtiæ carnalis eſt matrimoniũ: ergo in hoc ſunt pares: ergo vnus non poteſt alterum impedire. ITEM. Seruitus eſt de iure poſitiuo, ſed matrimonium eſt de iure naturali; ergo ſi ius poſitiuum non præiudicat, nec impedit ius naturale, nec ſeruitus matrimonium. ITEM. Sicut ſeruus tenetur obedire domino, ita & filius patri: ſed in hoc filius non tenetur obedire patri, ut habitũ eſt ſupra, & oſtenſum quantum ad matrimonium contrahendũ: ergo nec ſeruus domino. *Diſ. 29 q. 3.*

RESOLVTIO.

Secundum ius nouum impediri non poteſt: nam debita ſeruitia adhuc coniugatus domino impendere poteſt.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſecundum ius nouum conditio ſeruitutis non impedit matrimonium etiam domino contradicẽte, uel dominis: quia ſacramenta eccleſiaſtica omnibus ſunt communia, & ſeruus etiam coniugatus poteſt etiam ſuo domino debita ſeruitia exhibere: unde per matrimonium non ſubtrahitur a domini poteſtate.

AD ALIVD ergo, quod obiicitur de religione. Dicendum, ꝙ in religione religioſus omnino ſubeſt præcepto religionis quãtùm ad omne tẽpus: & ideo abſoluitur ab omni alia poteſtate: & quia non poteſt, nec debet auferri ius domini, quod habet in ſeruum ipſo inuito: ideo patet, &c. non ſic in matrimonio: quia

q̄ a adhuc ſeruus eſt. ET per hoc patet illud de ordine, quia promotus ad ordines ſacros hoc ipſo efficitur liber. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ transfertur in mulierem poteſtas uiri. Dicendum, ꝙ non ſimpliciter transfertur: quia uxor non dicitur domina uiri, ſed quo ad actum coniugalem, quantum ad quem nullam habebat poteſtatem dominus ſuper ſeruum: & ideo quantum ad illum actum transferre poteſt, licet non ita libere, ſicut unus alius, ut uidebitur. AD ILLVD, qđ obiicitur de redditione ſeruitii. Dicendum, ꝙ ſeruus aut cõtrahit domino cõſentiente, aut contradicente. Si conſentiente, cum concedens aliquid cõcedat etiam illa, quæ ad illius ius pertinent, & ad matrimonium pertinet redditio debiti, cum uxor petat, uxori petenti debitum, & domino aliud imperante, tenetˀ, & debet non obedire domino, ſed uxori. Si autem domino contradicente contractum eſt, cum dominus ſuo iure priuari nõ debeat, ex utraque parte pari imminente periculo debet domino obedire: ꝙ ſi maius periculũ ſit ex parte uxoris, quia timet lapſuram in fornicationem, & nõ timet grauiter dominum offendere, debet ſecũdum legem charitatis diuinæ debitum prius uxori reddere, quàm exequi imperium domini ſui. Regulariter tamen tenendum eſt, ꝙ cum cõtrahit cum ſeruo ſcienter domino contradicente, uel econuerſo, ſibi præiudicat, ut ius petendi non habeat, quando obſeqũ poſtulabit, & ideo ſeruus non obligatur hac repugnantia, quia tenetur debitum ſoluere, etiam cum nullum prẹiudicium domino generatur.

QVAESTIO II.

An ſeruitus cum errore matrimonium impediat?

VTRVM cõditio ſeruitutis cũ errore impediat mr̃imoniũ. Et ꝙ non, uidetur: quia magis eſt tolerabilis in coniuge ſeruitutis cõditio, q̃ ẹqualitas leprẹ: ergo ſi error qualitatis talis non impedit, multominus nec error conditionis. ITEM. Error fortunæ ſicut iura dicunt, non impedit matrimonium: ſed poſſibile eſt, quod ſeruitus ſit a fortuna, ſicut ſi aliquis capitur a caſu in bẹllo, & efficitur ſeruus; uel propter paupertatem, quæ eſt a fortuna ſecundum uſum loquendi ſe uendit in ſeruum: ergo &c. ITEM. Seruus quantum eſt de ſe, perſona eſt legitima ad contrahendam: ſed conditio ſeruitutis nõ tollit plenum cõſenſum; quia ſi cognoſcit ſubſtantiam eius, & qualitates, & accidentia, talis cognitio ſufficit adhoc, ꝙ conſentiat: ergo non eſt ibi illegitimitas perſonæ, nec defectus conſenſus: ergo eſt matrimoniũ plenum. ITEM. Peior eſt conditio ſeruitutis ſpiritualis, quam corporalis: ſed error cõditionis ſpiritualis nõ impedit matrimonium: ergo &c.

CONTRA, Iura dicunt. 29. q. 2. & Decretalis de coniugio ſeruorum, quod error conditionis impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractũ. ITEM. Ratione uidetur: quia illud eſt impedimẽtum matrimonii, quod eſt contra bonum matrimonii; ſed ſeruitus eſt contra bonum

bonum prolis: quia ſi liber cum ancilla contrahat, filii non ſunt liberi, ſed ſerui: quia ſicut dicũt iura, partus ſequitur uentrem. ITEM. Eſt contra bonum fidei, quia dominus põt uendere uxorem alienigenis, ipſo uiro nolente, maxime infidelibus: & uir ſi ſequitur eam, imminet ei periculum fidei: ſi uero non ſequitur, non poteſt petere debitum, nec habere. ITEM. Nullus puniri debet ſine culpa, ipſo nolente, & ignorante: ſed opprobrium, & infamia eſt alicui, quod ſit ſeruus, uel etiam ſeruili perſonæ ſubiectus: ergo ubi interuenit error cõditionis, nõ eſt matrimoniũ. Quæritur ergo quare, & quãdo error conditionis impedit matrimonium.

RESOLVTIO.

Si fuerit error conditionis paris, aut melioris, impedit ſi deterioris, minimè.

RESPONDEO. Dicẽdum, quòd error conditionis poteſt eſſe triplex. Aut paris ut cũ ſeruus contrahit cum ancilla. Aut melioris, ut cum ſeruus cũ libera. Aut deterioris, ut cum liber cum ancilla. In primis duobus caſibus error nõ impedit matrimoniũ, in tertio uerò impedit matrimonium, & dirimit iam contractũ: niſi poſt cognitionem conditionis conſenſerit uerbo, uel facto. Ratio autem huius eſt propter duo. ſ. propter fauorem libertatis, & cauſæ matrimonialis, quæ maxime fauorabilis eſt. Vnde quia qui contrahit cum ancilla, quodammodo perdit libertatẽ, quæ eſt (ſicut dicitur in iure ciuili) bonum inęſtimabile, & quã nullus perdit niſi uolens: quia perditam recuperare nõ poteſt etiam uolens: ideo in fauorem libertatis ius ſeruatur erranti, ut ſi uelit, poſſit ancillam deſerere. Et præterea. Seruitus eſt contra bonum prolis, & fidei: & quia iura fauent matrimonio, ideo præſumunt errantem in conditionẽ non conſentire, ideo nec matrimoniũ eẽ: & ideo qđ impediat, hoc facit cõſtitutio eccleſię ex p̃dicta ueniens ratione.

AD ILLVD, quod obiicitur de qualitate. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile; q̃a nulla qualitas eſt ita cõtra bonum matrimonii ut ſeruitus: nulla etiã ita obuiat bonis matrimonii, ut ſeruitus de his, quæ impediũt. AD ALIVD Dicendum, quòd libertas non cõputatur inter bona fortunæ, immo omnibus aliis præponderat. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd nec error, nec ſeruitus impedit. Dicendum, quòd ſeruitus per ſe nõ impedit cum eſt ſcita; quia quilibet cum uult, poteſt effici ſeruus: ſed ignorantia impedit; quia non debet puniri nolens. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur de ſeruitute ſpirituali. Dicendum, ꝙ & ſi ſit peior ipſi ſeruo non tamen adeo redũdat in alium, utpote in prolem, uel etiam in uxorem: & præterea facilius poteſt expelli.

QVEASTIO III.

Proles cuius conditionem inſequitur patris, an matris?

CVIVS conditionem ſeq̃tur proles, utrum patris, an matris. Et quod patris uidetur, quoniam denominatio fieri debet a principaliori, & digniori: ſed pater e nobilius, & dignius principium, quàm mater, & principalius:

lius: ergo ſi magis debet principiatum regulari ſecundũ regulas dignioris principii, vr̃ ꝙ partus debeat ſeq. patrẽ. Item. In ſacra ſcriptura nũquã ponit̃ genealogia mulierum, ſed potius uirorum; ergo generatio principaliter ſpectat ad uiros; ergo & germen generationis. Item. Repromiſſio de ſemine bñdicto. ſ. Chriſto, facta eſt uiris principaliter, q̃uis naſci deberet de muliere, non.n.facta eſt repromiſſio Saræ, uel Berſabeæ, ſed Abrahã, & Dauid; ergo vr̃ ꝙ proles magis ſit ipſius uiri, quã mulieris; ergo &c. Item. Vnumquodque principiatũ, qđ producitur ſecundum imitationẽ, plus ſeq̃t illud, cui plus aſſimilatur: ſed filii plus aſſimilantur patri; ergo magis debent ſequi patres.

Contra. De natis ex libero uentre. c. unico dicit Decret. Indecens vr̃, ut geniti ex libera filii ad ſeruiendum retrahantur; ergo qui naſcuntur ex matre libera ſunt liberi, ergo ſequũtur matrem. Item. Si quis ſeminat in terrã alienã, fructus ẽ dñi terræ, non ſeminantis: ſed uenter mulieris reſpectu ſeminis uiri ẽ ſicut terra reſpectu ſementis; ergo vr̃, quod ſicut fructus ſequit̃ terrã, ita partus ſequitur uẽtrẽ. Item. Hoc videtur in aĩalibus, quoniã ſi aĩal maſculini ſexus impregnat aĩal fęminini ſexus, ut equus equã, pullus ſequitur equam nõ equum; ergo pari ratione uidetur in propoſito.

Item. Hoc uidetur per ſimile in artificialibus, quia ſi quis ædificat in terra aliena, ædificium cedit ſolo, non ſolum ædificio; ergo ſi quis generat in alieno vẽtre, proles ſeq̃tur uentrẽ.

Resolvtio.

Prolis conditio, vt in pluribus matrem in ſequitur, cum illa ſubſtantialius principium ſit & ſi non nobilius.

Respondeo. Dicendum, ꝙ ſecundum leges ciuiles, ſiue ius imperiale partus ſequitur uentrem. Et ratio huius eſt ualde conueniens, quoniam prolis duplex eſt principium, pater. ſ. & mater. Pater eſt principium honorabilius, ſed mater eſt principium ſubſtantialius: & ideo in honoribus, & municipiis filius ſequitur patrem: quoniam illa acquiruntur paterna ſolicitudine, & in hæreditate patrimoniali: ſed qm̃ mater eſt principium ſubſtantialius, quãtum ad id ꝙ eſt, ſequitur matrem: & quoniã libertas, & ſeruitus reſpiciũt hominem, ſecundum id ꝙ eſt, nõ ſecundum id quòd habet, hinc eſt ꝙ ſecundum leges ciuiles rõnabiliter ualde inſtitutum ẽ, ut partus ſequatur uentre. Et hinc eſt ꝙ coniunctio ad prolẽ generandã matrimoniũ appellatur. Et huic cõcordat ius canonicũ, ſicut patet in Decretali prius poſita Concordat etiam ius diuinum ſcriptum in lege Moſayca, ubi dicitur Exod. xxi. quod ſi dederit uxorem alicui, quem emerit: & ille poſtmodum egrediatur liber, filii debent remanere domino, qui dedit ei uxorem licet ipſe egrediatur liber. Concordat denique multiplex ratio, & ſimilitudo naturalis: & ideo quia hoc dictat ius ciuile, & ius canonicum approbat, & diuinum confirmat, & naturale commendat: ideo rectè di-

cendum eſt, quòd partus debet ſequi ventrem. Veruntamen aliquæ partes, q̃ non ſunt hmôi legibus ſubiectæ, nõ ſeruãt hãc conſuetudinẽ, imo partus ſeq̃t conditionẽ deterioris: vnde ſi alter eſt ſeruus, filii ſunt ſerui; & ſimiliter ſi mater ancilla, & ſi ambo ſint diuerſorum dominorũ, filii diuiduntur: hunc modũ ſeruat Francia in aliquibus partibus, licèt non ubique: ſed tamen conſtitutio legalis multò nobilior eſt, & rationabilior, quam hæc conſuetudo.

Ad illud, ꝙ primò obiicitur, ꝙ pater eſt dignius principium. Dicendum, quod uerum eſt, non tamen ſubſtantialius: & ideo in dignitatibus patrem debet ſequi: in ſubſtantia ſiue in libertate corporis ſui matrẽ. Et ẽ exemplũ, quia nobilius principium fructuũ agriculturæ ẽ cultor, quã ager: fructus tamen eſt agri, ſiue domini agri. Ad illud, quod obiicit, ꝙ ſacra ſcriptura genealogias attribuit uiris. Dicendum, quod uerũ eſt, & cõueniens: nã & hunc modũ habemus, quod filium denominamus à patre: unde dicitur Petrus Martini nõ Bertæ, ut in pluribus. Similiter repromiſſio fit uiris: tamen ex hoc non ſequit̃, quod proles debeat ſequi virum ſecundum cõditionẽ libertatis, uel ſeruitutis, ſed ſecundum cõditionẽ dignitatis, & honoris, quæ non ſubſtantiã reſpicit, ſed potius qualitatem. Ad illud, ꝙ obiicitur, quod filius aſſimilatur patri. Dicendum, quod aſſimilatio non uenit a ſubſtantia, ſed a formatiua uirtute, q̃ principaliter uiget in ſemine uiri, quãdo maſculus generantur: & iõ frequentius filii aſſimilantur patribus: attamen quantumcumq; ſit patri ſimilior ĩ figura, & proprietatibus, plus tamen traxit a matre de ſubſtantia: & ideo ex hoc non ſequitur, quòd in libertate patrem ſequatur.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An ſtatus ætatis matrimonium impediat?

CONSEQVENTER quantũ ad ſecũdum, quæritur de impedimẽto, quod uenit ex defectu ætatis. Et circa hoc tria quæruntur. Primò q̃ritur, utrũ ſtatus ætatis impediat matrimonium. Secundò, utrum defectus ætatis impediat contractionem ſponſalium. Tertiò utrum ſponſalia cõtracta poſt ſeptẽniũ poſſint diſſolui ꝑ mutuũ cõſẽſum.

QVod ſtatus ætatis impediat matrimonium: oſtenditur ſic: quia ſtatum ætatis ſequitur impotentia coeundi; ſed impotentia coeũdi impedit matrimoniũ; ergo & ſtatus ętatis. Item. Statum ætatis cõſequitur indiſcretio: ſed diſcretio requirit̃ ad conſenſum legitimũ, & conſenſus ad matrimonium; ergo ratio põt eſſe ſtatus ætatis, quod impediat matrimonium. Item. Iura canonica, & ciuilia dicunt, q̃d impuberes non poſſunt contrahere matrimonium: ſed impuberes iudicãtur rõne ætatis, ut maſculus ante. xiiii. annum, & fœmina ante xii. &c.

Contra. Status pubertatis non impedit ſuſceptionem alicuius alterius ſacramenti, quæ etiam

etiam maioris perfectionis ſunt: ergo nec matrimonium. ITEM. Quare non poſſunt contrahere ante tps pubertatis? aut pp impotentiam coeundi, aut pp defectum diſcretionis. Si pp impotẽtiam, ſed multi infirmi ſunt impotentes reddere debitum, & tamen poſſunt contrahere.

PRAETEREA. Multi ſeniores confecti ſunt impotentes, & tamen poſſunt contrahere.

PRAETEREA. Multi etiam ante annum xiiii. coeunt. Si pp defectũ diſcretionis: contra hoc eſt, quod multi sũt diſcretiores in decennio, quam alii in xx. anno, qui poſſunt contrahere; ergo &c. ITEM. Quæritur quare tps pubertatis citius completur in muliere, quã in uiro: & uidetur ꝙ non deberet, quia quantũ ad ſponſalia contrahẽda ad par tps, & æquales maſculus, & fœmina iudicantur, ut puta ad ſeptennium: ergo pari rõne ad matrimonium contrahendum.

RESOLVTIO.

Impedit quidem: & propter inſtabilitatem motus; & propter impotentiam coeundi.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notãdum, ꝙ matrimonium eſt in officium, & in remedium, & in ſacramẽtum, uel ſignum. In officium (inquam) procreandi prolem. In remediũ contra impulſum libidinis, & in ſacramentum inſolubilis cõiunctionis naturarum Chriſti. Qm̃ igitur ante tps pubertatis non poſſunt maſculus, & fœmina generare: nec feruore libidinis excitantur tamquam impotentes ad hunc actum, quia etiam ante tps illud ſunt uariabiles, & matrimonium eſt immutabile: decreuerunt iura tales pſonas non eſſe legitimas antequam ad tempus ueniant pubertatis.

AD ILLVD ergo, qđ obiicitur de ſacramẽtis aliis. Dicẽdũ, ꝙ non eſt ſimile, quia utilia, & neceſſaria ſunt ante tps pubertatis. AD ILLVD, aũt qđ quęritur, quid impediat. Dicendum, ꝙ defectus ætatis rõne inſtabilitatis puerilis, & impotentia coeundi naturalis. Quod obiicit de ſene, & infirmo non eſt ſimile, quia ſtabiles ſunt in ſenſu, & in affectu. Sed ꝙ dicit, quod non poſſunt. Dicendum, quod iura iudicant, & inſtituunt non ſecundũ ea, quæ ſemper, ſed ſecundum ea, quę fiunt frequenter: & quia licet ante tps indictũ aliqui poſſint coire pp accelerationẽ naturæ: ut tamen frequenter, ante illud tps non poſſunt: quia tamen iura uiderunt, ꝙ aliqui poſſent, ideo non tantum arctauerunt, quin etiam proximi pubertati circa medium annũ poſſint contrahere. AD ILLVD, qđ quęritur, quare citius cõpletur tps pubertatis in muliere. Dicẽdũ, ꝙ tps ſponſalium determinatur quantum ad diſcretionem, ſed tps pubertatis quantum ad potentiam coeundi: & quia citius poteſt coire fœmina, quam maſculus: iõ &c. Si tu quæras, quare mulier citius põt, quã maſculus. Reſponderi põt, ꝙ hoc fit multis rationibus. Primò, quia prius fit ſolutio uirtuoſitatis pp meatus largiores. Secundò, quia difficilius eſt agere, quam pati. Tertiò, quia natura imperfecta in muliere appetit uirum, ſicut materia formam: unde propter

maiorem appetitum naturę maior ſit acceleratio.

QVAESTIO II.

An defectus ætatis ſponſalium contractionem impediat?

VTRVM defectus ætatis impediat contractionem ſponſalium. Et quòd ſic uidetur; quia ſponſalia de neceſſitate obligāt ad matrimonium: ſed matrimonium non contrahitur, niſi propria uoluntate; ergo ſponſalia non contrahuntur, niſi placeant ſponſo, & ſponſæ: ſed non habet uſum rationis, niſi in determinata ætate; ergo, &c.

ITEM. Iura canonica dicunt (ſicut patet extra de deſponſatione impuberum per totum) quòd qui contrahunt ſponſalia ante ſeptennium, nihil faciunt; ergo, &c.

CONTRA. In ſacramento baptiſmi obligatur paruulus ꝑ alium ad renunciandum ſæculo, & ad contrahendum matrimonium cum Deo; ergo pari ratione poſſunt paruuli per alios ad matrimoniū obligari. ITEM. Vbi deficit fides propria, ſuccurrit fides parentum; ergo pari ratione ubi deficit diſcretio paruulorum, ſupplet diſcretio parentum; & ſic, &c. ITEM. Quæro, quare tempus ſeptemnii eſt determinatum ad ſponſalia contrahenda: & uidetur ꝙ non ſit conueniens. Quia quòd ante non poſſunt contrahi, aut hoc eſt propter defectum diſcretionis, aut locutionis. Si diſcretionis: ſed etiam tunc diſcretio deficit. Si locutionis: ſed ante ſciunt paruuli loqui; ergo, & cętera.

RESOLVTIO.

Ante ſeptimum ætatis annum non contrahātur ſponſalia: ſi quidem nec conſenſum, nec complacētiam aliquam tunc haberi poſſe compertum eſt.

RESP. Dicendū, ꝙ ſponſalia de iure non poſſunt contrahi antę ſeptenniū: & ſi contrahātur de facto, nihil fit: permittitur, tamen ipſum nihil in re, ꝙ eſt aliquid in ſpe ꝑꝑ bonū pacis. Rō tꝑis hæc eſt, quia ſicut non poſſunt aliqui matrimoniū contrahere, niſi proprio conſenſu, & proprio ſigno exprimente conſenſum; ſic non poſſunt ad mr̄imonium obligari, niſi placeat, & cōplacentiā uerbo, uel ſigno exprimant: quia ut frequenter ab illo tempore incipiunt intelligere, quę dicunt, & loqui ſecundum proprium affectum; ideo extunc incipiunt ualere.

EX HIS patent obiecta, quia non ē ſimile de obligatione matrimonii, & ſacr̄o baptiſmi, ꝗa illa eſt neceſſaria ad ſalutē: ideo meritò ꝑ aliū ſubuenitur ægroto. Patet etiā rō tꝑis, quia quāuis non ſit plena diſcretio ad diſcernendum bonum a malo in eis: tamen eſt diſcretio ad intelligendum quod dicitur, & reſpondendum quod libeat.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur de ſacramēto baptiſmi, patet reſponſio, ꝙ non eſt ſimile, ſicut ſæpe dictum eſt, ꝑꝑ hoc, ꝙ eſt contra originale, ꝙ non eſt per uoluntatem perpetratū: & ulterius in baptiſmo non obligatur paruulus, niſi ad ea, ad quæ tenetur de iure naturali: unde non eſt ibi uotum, niſi ualde largè. Et ſi tu obiicias, quod par

uulus

nulus poteſt obligari, ubi eſt bonum ſuum. Dicendum, ꝙ uerũ eſt in poſſeſſionibus: ſed in matrimonio ubi eſt ſeruitus corporis, & debet eſſe mutuus amor, decreuit Deus, ut nullus poſſit, nec debeat niſi propria uoluntate obligari. Eſt enim ibi quoddam mirabile: quia homo inuenit in muliere aliquam complacentiam, quam nunquam poſſet in alia inuenire, ut dicunt aliqui experti.

QVAESTIO III.

An ſponſalia poſt ſeptennium contracta diſſolui poſſunt per mutuum conſenſum?

VTRVM ſponſalia contracta poſt ſeptennium poſſint diſſolui per mutuum conſenſum. Et ꝙ non uidetur: qa ſicut ſe habet ætas puberum ad contrahẽdum matrimonium, ita ætas impuberum ad contrahenda ſponſalia: ſed quia puberes contrahẽtes matrimonium non poſſunt ſoluere: ergo &c. ITEM. Sicut dominus inſtituit matrimonium non ſolui, ita præcipit non periurare, & fide non mentiri: ergo ſi contracta ſunt ſponſalia per iuramentum interpoſitum, uidetur, ꝙ neceſſario teneantur conſummare. ITEM. De ſpõſalibus, & matrimoniis dicitur in decretali ſecunda, quod hoc poteſt tolerari: ſi ergo permiſſio non eſt boni ſed mali, uidetur, ꝙ hoc ſit malum. ITEM. In eodem titulo Decre. commiſſum, Quia iurauit aliquam ducere in uxorem propter iuramentum (ſi uult intrare religionem) prius deberet contrahere: ſed ſi liceret alicui pertranſire, liceret maximè talis ergo ſi huic non licet, multo minus nec alicui.

CONTRA Si promitto tibi dare centum, ſi abſoluas me, ſum abſolutus: nec periuro, ſi nõ do: ergo pari ratione in propoſito. ITEM. Si duo iurent ſimul ire Romã, & poſt pœniteant, & mutuo ſe abſoluant, abſoluti ſunt: ergo &c. Quæritur igitur qualiter ſponſalia contrahantur, & q̃bus modis ſoluantur, & tertio quis ſit effectus ſponſalium.

RESOLVTIO.

Diſſolui quidem poſſunt: modò adſit utrorunque conſenſus, & cauſa rationabilis.

RESP. Dicendum, quòd ſponſalia multis modis ſolui poſſũt, ſicut iam patebit: & unus inter illos modos eſt, quando mutuo ſe abſoluunt. De iſto autem modo dicunt aliqui, ut Hugutio, ꝙ modus iſte non eſt licitus, quia non fit ſine peccato propter fidem iuramenti: ſed ſolum eſt ꝓmiſſus, quia coacta coniugia malos habent exitus: & hoc dicit ꝓpter illud, quod dicit decretalis, quod poteſt in patientia tolerari. Alii dicunt, quod cum iuramentum obligatorium nunquã obliget niſi ad uolũtatem eius, cui fit, uidetur: quod inſtar illorum, qui iurant ſimul ire ad aliquem locum, ſicut ipſa decretalis dicit, ꝙ mutuo ſe poſſunt aſſoluere: & ſi ueniat ex cauſa aliquo modo rationabili, dicunt eſſe licitum, licet ſit minoris perfectionis, ſicut ſonat decretalis: & hæc poſitio uidetur magis ꝓbabilis, quicquid dicat apparatus.

AD ILLVD, quod obiicitur de matrimonio. Dicendum, quod non eſt ſimile propter ſignificationem.

Ad illvd, quod obiicitur de iuramento. Dicendum, quod nō obliget niſi ſub conditione. Ad alivd, quod quęritur, quo modo cōtrahitur. Dicendū, quod quattuor modis. Simplici promiſſione, fidei datione, ſiue iuramēti interpoſitione, datis arrhis ſponſalitiis, annulli ſubarrhatione. Ad illvd, quod quæritur, quibus modis ſoluantur. Dicendum, quod in viii. caſibus. Primus, eſt uoto ſuperueniente, puta ſi alter ſponſorum intrauit religionem. Secūdus ſuperueniēte matrimonio, puta ſi contrahat cum alia per uerba de pręſenti poſt ſpōſalia. Tertius, ſuperueniente affinitate, puta ſi cognouit conſanguineam ſponſæ: & hoc facto, uel fama probari poteſt. Quartus ſuperueniente incurabili infirmitate, puta lepra, uel mutilatione membri alicuius. Quintus altero ſe abſentante, puta cum vadit in regionem longinquam ſine licentia. Sextus altero fornicante, puta cum alter cognoſcit alteram, quàm ſponſam ſuam. Septimus utroque uolente, puta cum ambo cōſentiunt. Octauus eſt minore petente, puta ſi contracta ſunt ſponſalia inter aliquos duos, quorum alter eſt in ætate debita, alter eſt minor. Primis duobus modis ſoluuntur ſponſalia ipſo facto, aliis per iudicium eccleſiæ. Ad illvd, quod quæritur quis ſit ſponſalium effectus. Dicendum, quod duplex. Vnus obligationis ad matrimonium, ad quod aſtringuntur per promiſſionem, quæ eſt in ſponſalibus Vnde dicuntur a ſpondeo ſpondes: unde compellendi ſunt ad matrimonium contrahenduum, niſi timeatur de uxoricidio, uel aliquis dictorum caſuum interueniat. Alius effectus eſt publicæ honeſtatis iuſtitia, quæ eſt, quod nullus cōſanguineorum propinquorum ſponſi poteſt contrahere cum ſponſa, nec econuerſo.

DISTINCTIO TRIGESIMASEPTIMA.

De impedimentis matrimonii, cum omni, & omnino illud contrahi impedientibus, ex eccleſiaſtica inſtitutione.

SVnt igitur quidam ordines, in quibus nullatenus poteſt contrahi coniugium: & ſi interceſſerit copula, ſit diuortium: ut ſacerdotium, diaconatus, & ſubdiaconatus. In aliis uerò permittitur ſortiri coniugium, niſi religionis habitum ſumpſerint, uel continentię uotum fecerint. Leo Papa, Clericos, Lectores, Oſtiarios, Exorciſtas, Acolytos, ſi extra uotum & habitum inueniuntur, & continentiam profiteri nolunt, uxorem ducere uirginem eccleſia Romana permittit, non uiduam

uel repudiatam: quia deinceps nec ad ſubdiaconatum prouehi poterunt, nec laicus uxorem ſortitus, niſi uirginem, uel bigamus ad clericatum. Item ex Carthaginenſi concilio, Placuit epiſcopos, presbyteros, diaconos, ſubdiaconos etiã ab uxoribus abſtinere: quod ſi non fecerint, etiam ab eccleſiaſtico remoueantur officio. Cæteros uerò clericos ad hoc non cogit. Item Leo Papa. Lex continentiæ eadem eſt miniſtris altaris, quæ epiſcopis, & presbyteris: qui cum eſſent laici, uel lectores, licite uxores ducere potuerunt: ſed cum ad prædictos peruenerunt gradus, cœpit eis non licere, quod prius licuit. Item in ſexta ſynodo. Si quis eorum, qui ad clericatum accedunt, uoluerit nuptiali lege mulieri copulari: hoc ante ordinem ſuadiaconatus faciat. Item Calixtus Papa, Presbyteris, diaconibus, ſubdiaconibus, monachis, concubinas habere, ſeu matrimonium contrahere penitus interdicimus, contracta quoque matrimonia ab huiuſmodi perſonis diſiungi, & perſonas ad pœnitentiam debebere redigi, iuxta ſanctorum canonum definitionum iudicamus. Item Greg. Nullum facere ſubdiaconum epiſcopi preſumant, niſi qui ſe caſte uicturum promiſerit: quia nullus debet ad miniſterium altaris accedere, niſi cuius caſtitas ante ſuſceptum miniſterium fuerit approbata.

Seriatim. Ex carth. con. ibid. ca. placuit. Diſ. 31. Lex cõtinẽtiæ. Diſ. 38. Si quis. 28 q. 1 quaſi p eo-preſ. Diſ. 28. Nullũ. Innocẽ. Papa 2 d. c. Decernimus.

De interfectoribus ſuarum coniugum.

His adyciendum eſt de occiſoribus ſuarum coniugum: de quibus Nicolaus Papa ſcribit Radulpho Bituricenſi Archiepiſcopo: Interfectores ſuarum coniugum ſine iudicio, (cum non addis adulterarum, uel aliquid huiuſmodi) quid aliud habendi ſunt, quam homicidæ? ac per hoc ad pœnitentiam redigendi: quibus penitus denegatur coniugium. Hic uidetur Nicolaus permittere maritis, pro adulterio, aut alio huiuſmodi uxores ſuas interficere: ſed eccleſiaſtica diſciplina ſpirituali gladio, non materiali criminoſos ferire iubet, unde idem Nicolaus, Inter hæc ueſtra ſanctitas addere ſtuduit, ſi cuius uxor adulterium perpetrauerit, utrum marito eius ſecundum mundanam legem interficere liceat? Sed ſancta Dei eccleſia nunquam mundanis conſtringitur legibus. gladium non habet niſi ſpiritualem. Item Pius Pa

33. q. 2 Interfectores. 33. q. c. Quicunque propriam.

pa, Quicunque propriam uxorem abſque, lege & ſine cauſa interfecerit, aliamque duxerit, armis depoſitis publicam agat pœnitentiam, & ſi contumax extiterit, anathematizetur uſquequo conſentiat.

HAEC eſt pars, in qua Magiſter principaliter determinat de his, quæ matrimonium impediunt ſimpliciter. Et habet hæc pars duas, quia tale impedimentū duplex eſt. Quoddam, qđ ſimpliciter impedit cū omni; quoddam cum quodā ſic, cū quodam non: ideo ſcđm hoc hæc pars habet duas. In prima parte determinat de his, q̄ ſimpliciter impediunt, & cū omni. In ſecunda de his, quæ cum aliquibus ſic, cum aliquibus non, infra. Diſt. 39. *Poſt hæc de diſpari cultu, &c.*) Prima pars hēt duas In prima parte agit de impedimento, quod impedit propter eccleſiaſticam inſtitutionem. In ſecunda de eo, quod impedit ꝓpter propriam obligationem, infra. Diſt. 38. *Nunc de uoto uſpiciamus, &c.*) Et quoniam eccleſiaſtica inſtitutio quoſdam excludit a matrimonio propter excellentiam uitæ, ut clericos: quoſdam propter enormitatem culpæ, ut uxoricidas; ideo hęc pars habet duas particulas. In prima determinat de impedimento ordinis. In ſecunda de impedimento criminis, ibi. *His aducendum eſt, &c.*) Vtraque pars remanet indiuiſa propter breuitatem.

Dub. 1. V*Xorem ducere uirginem, &c.*) Quæritur, quare ponit, ꝙ ꝑmittit ducere uirginem. cum.n. nullo uoto ſint aſtricti, ita potuerūt ducere uiduam ſicut uirginem. Reſpon. Dicendum, ꝙ clerici ducentes uxores infra minores ordines, poſſunt uxores dupliciter ducere. Aut cum ſpe redeundi ad miniſterium & officium clericatus, aut ſine ſpe. Si cum ſpe, tunc permittitur, ꝙ ducāt uirgines; & ſic loquitur Leo Papa. Si ſine ſpe, tunc poſſunt, quam uolunt ducere; ſed ſi ducant uidam, amplius nō poſſunt ad officium, quod dimiſerant, redire: uel ſi ꝑmittatur reditus ad ordines minores, inhibetur promotio ad maiores, & ideo dicit, Permittantur, ſi uolnnt ad clericatum aliquo tempore redire ſine impedimento.

Placuit epiſcopos, &c] Videtur mala eſſe hæc conſtitutio; quia nemo poteſt uxorem priuare iure ſuo; ergo uidetur, ꝙ ſi habēt uxores, quod non poſſunt abſtinere ab eis, etiam ſi uelint. Itē. Ponatur, quod aliquis in inferioribus ordinibus, uxore tacente. & ſciente promoueatur, utrū debeat cum reclamauerit, debitum ſibi reddi. Et ꝙ ſic, uidetur; quia uotum cōtinentiæ non uouit. Et iterum. Si uir ingrediatur religionem, & ipſa taceat, ſi reclamet poſt apud epiſcopum, redire compellitur; ergo &c. Itē. Quæritur, utrum mortuo uiro teneatur ad continentiam ꝑpetuam talis mulier, an poſſit contrahere. Reſp. Dicendum, quod hoc intelligitur, quod ſi non habent uxores, nunquam debent con- Dub. 2.

contrahere, ex quo ad ſacros ordines ſunt promoti; ſi autem habent, non poſſunt promoueri ſine aſſenſu uxorum ſecundũ cõſuetudinẽ Ro. Eccleſiæ, & uerũ eſt, ꝙ requirendus eſt earũ conſenſus. Quia ſi uxor taceat uiro ſuſcipiente ordinem, & locũ, & tp̃s hẽt reclamandi, præſumitur conſenſiſſe, & amplius reclamare non põt; & ex tali conſenſu ſuo continentia ſibi indicitur, nec põt requirere uirũ. Vtrum autem puſſit cõtrahere. Dicendum, ꝙ ſicut dicitur 32. diſt. c. Seriatim &c. non poteſt, etiam poſt mortẽ uiri, immo tenetur ad continentiam perpetuã. Sed qualiter hoc ſit intelligendum, inter iuriſperitos eſt controuerſia. Aliqui enim dicunt, qđ mulier conſentiens uiro, uouere intelligitur; ſed uotum iſtud; qa nõ eſt ſolemnizatũ, impedit matrimonium contrahendum, ſed non dirimit iam contractum. Alii dicunt, quod ſolemnizatur in uoto uiri. Tertii dicũt, quod ſecus eſt in uxore ingreſſi religionem, & clerici: quia uxor clerici tenetur, ſed nõ uxor ingreſſi, quia dignior eſt clericatus, quam religio, cum bigamus poſſit eſſe religioſus, non autem clericus. Alii (& hoc uidetur probabilius) quod uxor aut ignorat ius illud, quia nec ſcit, nec ſibi dicitur: aut nouit. Primo modo non obligatur. Secundo modo ſi nouit, quia ſibi dicitur, & conſentit, obligatur. Sed quid in tãta diuerſitate tenendum eſt, ſane dici poteſt, quod ſi uxor conſentiat uiro, quod ordinem ſanctum ſuſcipiat, uel quod religionem ingrediatur in conſpectu perſonæ, per quam ſecundum formam eccleſiæ poſſit fieri diuortiũ, quod ipſa obligatur ad continentiam perpetuam cum uiro, qui eſt eadem caro cum ipſa: nec excuſatur per iuris ignorantiam: nec eſt diuerſimodè iudicandum in clericis, & religioſis quantum adhoc, cum utrobique corpus uiri perpetuo domino dedicetur. Et hoc expreſſe dicitur Diſt. 32. ſeriatim, &c. Neque permittur uxor iungi eidem marito ſuo carnaliter, nec unquam nubere, aut in eius uita alium ducere poſt mortem: & ideo ſatis probabiliter dictũ eſt, quod uiro uouente, & ſolẽnizãte, ipſa uouiſſe intelligitur: & hoc totum probatur per multa iura, quæ dicuntur lib. 3. de conuerſione coniugatorum.

Quibus penitus denegatur, &c.) Ex hoc uidetur, quod cum talibus diſpenſari non poſſit. Quæritur ergo pro quibus peccatis coniugium denegatur, & in q. bus diſpenſatur. Reſpon. Notandum, quod in ſeptẽ generibus. Primum eſt adulterium cum occiſione, uel fidei datione. 31. q. 1. Secundum eſt inceſtus. 32. q. 7. concubuiſti. Tertium eſt raptus ſponſæ alterius xxvii. q. ii. ſtatutum. Quartum eſt de eo, q inſidians matrimonio filium de ſacro fonte leuauit, & de hoc habetur xxx. quæſ. i. de eo autem. Quintum eſt de eo, qui occidit presbyterum, extra de pœnit. & remiſ. qui presbyterum. Sexto de eo, qui occidit propriam uxorem. 33. quæſt. 1. Septimum ſolemniter pœnitentes. 33. q. 2. de his antiqui. In omnibus diſpenſatur, pręterquam in primo, propter

pter hoc, quod reſpicit perſonã determinatam.

Dub.4. *Sed ſancta vet eccleſia, &c.*) Videtur falſum dicere: quia Bern. dicit ad Euge. quod habet utrũque gladium, & vterque gladius tam ſpiritualis quam materialis eſt eccleſiæ: & hoc probat per illud Lucæ.xxii. Sunt gladii duo: & dominus Satis eſt. Reſp. Dicẽdum. ꝙ uterque, ut dicit Bern. eſt eccleſiæ; ſed differenter: q̃a ſpiritualis extrahẽdus eſt manu eccleſiæ: ſed materialis non manu, ſed tantum nutu: & per hoc ſoluitur illud.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An ordines minores matrimonium impediant?

AD intelligentiam huius breuis diſtinctionis ſecũdum duo, q̃ breuiter in ea tangũtur, duo hic principaliter quæruntur. Primo quæritur de ordinis impedimento. Secundo de uxorio. Circa primum quæruntur tria. Primum eſt, utrum ordines minores impediant matrimonium. Secundum aũt, utrum ordines ſacri. Tertiò q̃ritur quãtum ad eccleſiaſticum ſtatutũ, per qđ ſacri ordines impediunt matrimonium.

QVOD minores ordines non impediant matrimonium, uidetur ꝑ multas auctoritates, quas adducit Magiſter in litera: maxime de illa Leonis Papæ, q̃ ſumpta eſt de Diſt.xxxii. ITEM. In extraua. de clericis coniu. dicit Alexãder. III Si qui clericorum infra ſubdiaconatum acceperint uxores, ipſos ad retinendas uxores ſi diſtrictione eccleſiaſtica compellatis. ITEM. Ratione uidetur: quia ad minores ordines ut plurimum paruuli promouentur: ſed tales non ſunt cogendi ad continẽtiam: ergo &c. ITEM. In ingreſſu religionis eſt ſtatus, in quo quis probat, & probatur, antequam ad uotum continentiæ obligetur: ergo pari ratione, immo multo fortiori cum difficilius ſit in ſeculo continere, ſtatus debet determinari, in quo clerici poſſint probare, & ꝓbari, utrum uelint uiuere caſti, & in illo non debent ad caſtitatẽ obligari: ſed iſte eſt ordinum inferiorum: ergo &c.

CONTRA. Diſt. xxxii. Lectores cũ ad annos pubertatis uenerint, cogãtur aut uxorẽ ducere, aut continentiã profiteri: ergo ſi lectores ſunt in ſtatu inferiorũ ordinum, uř ꝙ compellantur ad continentiã: ergo &c. ITEM. Minores clerici ſtatim ut ſunt clerici, in ſortem Dei ſunt uocati: & ideo dicti ſunt clerici: q̃a in ſortẽ Dei ſunt ſegregati: ſed qui habet uxorem, eſt diuiſus, ſicut dicit Apoſtolus .i. Corin.vii. ergo nullus clericus poteſt, nec debet habere uxorem: ergo &c. ITEM. Oĩs clericus in minori officio, ſiue ordine conſtitutus põt habere beneficium eccleſiaſticũ, maxime ſi intendat vlterius promoueri, ſaltem beneficium ſine cura: ſed nullus cõiugatus põt, nec det habere beneficium præbendale, ſicut dicitur extra. de clericis coniugatis. diuerſis fallaciis &c. ergo nullus clericus poteſt eſſe coniugatus. ITEM. Omnis clericus in minori officio conſtitutus poteſt gaudere priuilegio clericalis

cali: ſed nullus uxoratus poteſt gaudere priuilegio clericali: ergo nullus clericus põt eſſe uxoratus. Maior manifeſta eſt, minor patet per Decretalẽ de clericis coniugatis. Ioan. & infra: ubi dicitur, quod uxoratus etiã ton ſuratus nõ poteſt priuilegio clericali gaudere. SI TV dicas, qđ iſtæ rationes non ualent: quia q̃ eſt clericus, poteſt non eſſe clericus. & ita poteſt eſſe vxoratus. Contra. Ordinis ſacramentum eſt per impreſſionem characteris: ergo ſicut baptizatus non poteſt eſſe non baptizatus, ita uidetur quod clericus non poſſit fieri non clericus, ſiue non ordinatus.

RESOLVTIO.

Nec ad contrahendum, nec ad contractum matrimonium oppoſitionem habent minores ordines: ſed bene quantum ad uſum in occidentali ecclesia: idque, honeſtatis gratia

RESP. Dicendum, ꝙ in ordinibus minoribus eſt cõſiderare ordinẽ & officiũ, ſiue miniſteriũ, & beneficium: & ſimul hæc tria pñt cõparari ad matrimoniũ, & ordo minor nullã hẽt oppoſitionẽ ad matrimoniũ ratione ſui, ſiue characteris, nec quantũ ad cõtractũ matrimonii, nec quantũ ad uſum. Sed miniſterium, & beneficiũ ſecundũ eccleſiã occidẽtalẽ oppoſitionẽ habẽt ad matrimonium quantum ad uſum ꝑ honeſtatẽ: & quoniam clericus in minoribus ordinibus non tenetur, nec eſt obligatus ad officiũ, nec ad miniſteriũ: ideo põt contrahere ſine aliquo impedimẽto. Et ita concedendum eſt, qđ minores ordines matrimonio non pręſtãt impedimẽtum.

AD ILLVD ergo, qđ obiicit, quod lectores debent continentiam promittere. Dicendum, ꝙ illud capitulum debet intelligi, quando promouẽtur ad ſubdiaconatum, alioquin ſolum eſt cõſiliũ. AD ILLA uero, quæ obiiciuntur poſt, iã patet reſponſio. Obiicitur enim de clerico quantum ad miniſterium, & quantũ ad beneficium, & priuilegium, quæ nõ ſunt neceſſario annexa minoribus ordinibus: ideo nec matrimonium repugnat, ita qđ non poſſit transferri de uno ſtatu ad alium: impellitur tñ ut nõ poſſit, nec debeat ſimul in utroque ſtatu militare: quia nemo militans debet ſe ſęcularibus negotiis implicare.

QVAESTIO II.

An ordo ſacer matrimonium impediat?

VTRVM ſacer ordo matrimonium impediat. Et ꝙ ſic, ut per auctoritates multas, quas adducit Magiſter in litera: & ſumũtur plures de Diſt 32. ITEM. In extra. de cle. coniu Alexander. III. Si i ſubdiaconatu, & aliis ſuperioribus ordinibus uxores accepiſſe noſcuntur, eos uxores dimittere compellere procurẽtis. ITEM. Omnis, qui nõ uouet cõtinentiam, eſt ineptus ad ſacros ordines: ſed qui habent uxores ſunt huiuſmodi: ergo &c. Probatio maioris Greg. dicit, & habet in litera Nullum ſubdiaconum facere præſumant epiſcopi, niſi qui ſe promiſit caſte uicturum: ergo qui ſe ꝓmittit in manu epiſcopi, cõtinentiã uouet, & tenet, patet &c. ITEM. In ſacris ordinibus cõſtituti miniſtrãt circa altare;

tare: ſed ſanctius eſt altare no. le.& ſacrificium quã legis figuræ:ſed ſacerdos cum ingrediebatur ſancta ſanctorum tenebatur a coniuge abſtinere, ſicut dr̃ in Ex. ergo multofortius miniſtri altaris:nunc ergo qui iugiter miniſtrant, numquã debent mulieribus adhærere.

Contra. Virtus nullam hẽt oppoſitionẽ cũ virtute:ergo nec ſacrm̃ cũ ſacro:ſed qđ nõ hẽt oppoſitionẽ cũ alio, nõ p̄ſtat ei impedimentũ: ergo ordinis ſacrm̃ nullo modo impedit matrimoniũ. Item. Oppoſitio eſt relatio æquiparãtiæ: ergo ſi unũ ſacrm̃ repugnat, & impedit ſuſceptionẽ alterius, pari ratione & econuerſo: ſed matrimonium nõ impedit ſuſceptionẽ ordinis: quia multi cõiugati promoti ſunt in epiſcopos: ergo nec ordo ſacer impedit matrimoniũ. Item. Idẽ eſt ordo apud nos, & apud eccleſiã orientalẽ:ſed apud illos ordo nõ impedit matrimoniũ, nec econuerſo ergo: nec apud nos. Si tu dicas, qđ apud nos eſt ſuperadiectum uotum, ratione cuius impedit, tunc ur̃ ꝙ impedimentum ordinis nõ differat ab impedimento uoti.

RESOLVTIO.

Ex ſtatuto eccleſiaſtico & contrahendum impedit, & contractum dirimit.

Respondeo. Dicẽdum, quòd abſq; dubio, ſicut ſacri canones dicunt, ſacer ordo impedit matrimoniũ contrahẽdum, & dirimit iam cõtractum: ueruntamẽ quantũ ad modum dicẽdi, ſiue intelligẽdi inter Doctores diuerſos diuerſitas opinionum reſultat. Quidã.n.dñt, qđ ordo ſacer impedit matrimoniũ ꝑꝑ uotũ annexũ, ad qđ obligaĩ, qui ſuſcipit ordinem ſacrũ. Sed qm̃ in ſuſceptione ordinis non ur̃ uoti emiſſio: aut ſi eſt emiſſio, hæc eſt quantum ad factũ, quamuis nõ ſit quantum ad uerbum: ſed nõ uidetur tunc differre ab impedimento uoti, quod falſum eſt: q͛a apud græcos non eſt uotum cõtinentiæ, quia illi ſacerdotes licitè utuntur uxoribus: & tamẽ nullus potuit, nec põt in ſacris ordinibus conſtitutus contrahere, ſicut ex Synodo. vii. habetur, quæ celebrata fuit apud eos, in quo ſe huic ſtatuto ſubiicerunt præter uotum cõtinentiæ. Ideo aliorum eſt opinio, quod ordo præſtat impedimẽtum rõne ſtatuti eccleſiaſtici, ꝙ ligat clericos ſuſcipientes ordines ad nunquã contrahendum. Sed quoniã auctoritates canonũ inueniuntur, quę utrunq; ſonare uñr, ut ꝙ in ſuſceptione ordinis eſt ſolẽnizatio uoti: ideo dicẽdũ eſt melius, qđ & ſi apud græcos impediat, hoc eſt rõne ſtatuti: & ſic nõ impediuit, ut dicunt quidam, a tp̃e Apoſtolorũ: tamẽ apud latinos impediuit, & rõne ſtatuti, & rõne uoti. Sicut.n. ordo monachorũ, & habitus continentiã habet annexam ꝑ illum, qui habitũ inſtituit, & regulam edidit monachalem: ideo q̄ profitetur, & ſuſcipit habitũ, dicĩ emittere uotum conſequẽter: ſic ordo apud latinos ex eccleſiaſtica conſtitutione habet inſeparabiliter cõtinentiã annexã: & ideo qui illũ ſuſcipit, ſpontaneè ſe obligat: ita qđ illa obligatio ꝓcedit ex ſtatuto pariter, & ex uoto: Et ſic patet qđ impedit, & qualiter impedit.

Redarguitur à Scot. in 4. d. 37. q. unica.

AD

¶ Ad illvd ergo, qđ obiicitur, qđ uirtus cum uirtute, non hẽt oppoſitionẽ. Dicendum, ꝙ uerum eſt quantum ad habitũ: ſed tamen ſtatus aliquãdo ſunt incompoſſibiles, ut coniugalis, & uirginalis: & quoniam ſacramẽta diuerſa ſtatus diuerſos reſpiciunt, ut ordo ſtatum continentię uirginalis, uel uidualis: matrimonium ſtatũ continẽtiæ coniugalis: hinc eſt quòd impedit, ſicut ſtatus ſecularis, & religioſus ſuo modo opponuntur. Ad illvd, qđ obiicitur, quod matrimonium nõ impedit ordinem. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ſi uxor fuit uirgo, & uult continere: ſed tamen non eſt ſimile: qa proceſſus in uirtutibus; eſt a ſtatu imperfectiori ad perfectiorẽ: ſed nõ dẽt eſſe reditus: & qm̃ matrimoniũ collocat ĩ ſtatu imperfectiouis, ordo uero in ſtatu pfectionis: iõ &c. ſicut de ſeculo ad religionẽ licet aſcẽdere, nõ deſcẽdere. Ad illvd, qđ obĩ vltim ò, iam patet reſponſio: quia ſtatutum eccleſiæ abundantius arctat Latinos, q̃ Gręcos, licet illos aliquo modo arcet: & hoc qa Latini uoluerũt ſe ſubiicere, & plicare: Græci uerò in ſua ruditate remanere: & ideo uſque hodie ĩ ſuis fęcibus remãſerũt. Patet etiam ꝙ non ſolũ ratione uoti impedit: ſed etiam ratione ſtatuti eccleſiaſtici.

Qvaestio II.

An eccleſia debuerit clericos ad continentiam obligare?

Vtrvm eccleſia debuerit hoc inſtituere, & ꝑ tale ſtatutum clericos ad continentiam obligare. Et quod non, uidetur: Primo: qa matrimonium eſt in remediũ cõcupiſcentiæ: ſed hic morbus maxime uiget ĩ clericis, ut patet: ergo nõ debuit denegari remediũ. Item. Difficillimũ eſt iuuenibus abſtinere a mulieribus: & iõ continẽtia in eis pro martyrio cõputatur a Hieronymo: ſed lex noua dẽt eſſe lex leuitatis, & ſuauitatis: ergo &c. Item. Ad ea, quæ perfectionis ſunt debemus per conſilium induci; non mãdato obligari: ſi ergo abſtinere ab omni muliere ꝑfectionis eſt, non uidetur ꝙ ad hoc debuerint clerici per præceptũ obligari. Item. Non eſt maioris ꝑfectionis moderna eccleſia, quã primitiua; ſed tunc non fuit indicta clericis continẽtia: ergo nec modo debuit indici. Item. Cultus Dei ampliãdus ẽ: ſed a nullis cõpetentius amplia tur, q̃ ab ipſis clericis cultoribus Dei: ſi ergo clerici in ſacris ordinibus cõſtituti sũt cultores Dei, cũ ampliatio cultus diuini nõ tãtũ ſit per generationẽ prolis ſpiritualis: ſed etiam carnalis: quia nati de Chriſtianis Chriſtiani ſunt: ergo vĩ ꝙ eis cõpetat filios gñare: ergo nõ debẽt arctari ad continentiam. Item. Prelatorũ ſtatus dicitur eſſe ꝑfectiſſimus, quia inſimul iuncta eſt contemplatio cum actione: ergo cum ſtatus clericorum debeat eſſe ꝑfectus, uidetur quod ſtatui eorum conueniat non tantum generatio prolis ſpiritualis per uerbum, & exẽplum propter ſtatũ contemplationis; ſed et generatio prolis carnalis quantum ad ſtatũ actionis: ergo uidetur, qđ eis non debuit matrimonium interdici.

interdici. Quæritur ergo, quæ fuit ratio huius ſtatuti, & ad oppoſitum poſſent adduci rationes, ſed illas claudendum eſt in reſponſione.

RESOLVTIO.

Et potuit, & debuit: quia expedire uidit.

RESPON. Dicendum, quod iſtud ſtatutum de clericorum continētia fecit eccleſia, quia potuit, ſiue licuit, quia decuit, quia expediens fuit. Potuit autem eccleſia dupliciter, tum propter auctoritatem prælatorum, & maximè Pontificis ſummi, tum propter conſenſum ſubditorum. Propter auctoritatem namque potuit: quoniam & ſi omnia ſacramenta auctoritatē reſpiciant in diſpenſante aliquo modo, tamen illud ſacramentum præcipuè inter alia. In cuius ſignum in ordinis datione loquitur poteſtatem habens illi, cui ordines confert; unde & dicit: *Accipe poteſtatem &c.* & ideo iſtud onus, quòd uòluit ſummus Pontifex huic ordini ſiue ſacramento alligare, potuit & ſibi licitū fuit. Sed huic auctoritati, & poteſtati ſucceſſit in Latinis uolūtas obtemperandi, quia tale ſtatutum ſuper ſe libenter receperunt: & hæc duo fecerunt ſtatutum firmum. Sed Græci dederūt tergum: & quia non conſenſerunt in nobile ſtatutum, ut uaſa ſua ſeruarent munda, ablatum eſt regnum, & intelligentia ſcripturarum, & datum eſt genti facienti fructum eius. Sic igitur patet quod potuit. Nec ſolum licuit, immo etiam decuit: & hoc propter duo, quoniam in actu carnali, qui eſt vſus matrimonii, ut plurimum eſt libido: & in cohabitatione, ut plurimū eſt ſollicitudo. Et libido, ſiue carnalis delectatio reddit fętidum, & immundum: & ſollicitudo reddit diuiſum. Et quoniam clericum in ſacris ordinibus conſtitutum decet eſſe mundum, cum ferat uaſa domini, decet nihilominus eſſe ſollicitum, & attentum, ut ſollicite, & diligenter ſeruiat domino, & ſtudeat quo modo placeat Chriſto: ideo decēs fuit eos ab uxoribus ſeparari, ut per omnia fierent idonei cultores miniſtri altaris. Si enim illi, qui comedebant panes propoſitionis uaſa ſancta habere debebant, qnanto magis iſti, qui agno immaculato aſſiſtunt, & diſpēſant, & ſumūt, omni puritate, & ſanctitate debent fulgere, & uaſa ſua cuſtodire in ſanctificatione, & honore, non in deſiderii poteſtate? Certè hoc non tantum decens, ſed & etiam decentiſſimū iudicabit omnis anima, quæ eſt templum Spiritusſancti. Et non tantum decuit, immo etiam expediens fuit. Primo propter uitādum irregularitatis periculum. Secundo propter uitandum latrocinium. Propter uitandum periculum: quia ſi mulier, quæ eſt uxor alicuius cognoſcat aliū uirum, & ille uir poſt cognoſcat eam, iam irregularis eſt; & ideo ſi uxor ſacerdotis Græci fornicatur, iā amplius nec cum ipſa, nec cum alia poteſt rē habere; & quia difficile eſt talibus abſtinere, frequenter in irregularitatem inciderent, & cum periculo miniſtrarent, ſi uxores haberēt. Secundo uero propter uitandū latrocinium. Si enim epiſcopi, &

& archiepiſcopi nunc filios haberent, omnia bona eccleſiaſtica furarentur, & diriperent; ita quod pauperibus pauca, uel nulla remanerent; cum enim modo congregent, & ditent nepotes quaſi gradibus in computabilibus ab eis elongatos, quid facerent ſi haberēt filios legitimos? Vnuſquiſque attendat quātum eſſet periculum; ideo prouidit ſpiritusſanctus hoc offendiculū auferre, & Dei conſilio hoc ſtatutū fuit in eccleſia ſancta Dei, ut clerici ad ſacros ordines uenientes nullo modo matrimonio poſſint uti.

Ad illvd ergo, qđ obiicitur, quòd clerici indigent remedio. Dicendum, quòd uerū eſt; ſed tamen non ſolum eſt remedium matrimonii ad uitandum fornicationem, ſed multo nobilius eſt remedium macerare carnem; unde quando ocium eſt, & nulla eſt carnis maceratio, ſed nutritur, & impinguatur uenter; tunc præſtatur fomentum igni luxuriæ; & ideo aliquibus uidetur difficile continere; ſed ſi occuparent ſe bono exercitio, & carnem macerarent, alio remedio non indigerent; & iſtud remedium eſt eis conceſſum: quia cōuenit eorum ſtatui. Aliud uero eſt remedium, quod non cōpetit eorum cælibatui. Ad illvd, qđ obiicitur, quòd difficillimum eſt abſtinere iuuenibus ab actu carnis. Dicendum, quòd reuera hoc difficillimum eſt; qa qui ignē abſcondit in ſinu, quomodo poteſt eum ferre, ut eius plantæ non ardeant? difficile autem eſt extinguere ignem ſim mittendo ligna, ſed facillimum eſt ſuperinfundendo aquam. Si enim uis continere, neceſſe habes mulieres effugere, & carnē macerare, maximè ſi iuuenis: quod ſi hoc feceris, & continentiam amare cœperis, fiet tibi nō ſolùm non difficile, immo pre omnia facile. Cum enim dicit, ꝙ lex noua eſt onus leue, hoc dicitur ratione charitatis, quæ cætera mandata facit facilia, qua qui caret, ualde difficulter poteſt onus portare. Ad illvd, quod obiicitur de perfectione. Dicendum, quod eccleſia nullum compellit abſoluta impulſione; ſed ſub conditione, quæ eſt in uolūtate hominis, ſcilicet ſi uelit ordinem ſuſcipere; & hoc non eſt compellere ſimpliciter; ſed homo tunc ſe obligat, quando uoluntariè ſumit ordinem; oportet enim, quod accipiat ipſum cum ſuo onere. Ad illvd, quod obiicitur, quòd non maioris perfectionis eſt moderna eccleſia, quam erat eccleſia primitiua. Dicendum, quod illi non competebat, tum propter perſonarum paucitatem, tum etiam propter paupertatem tum etiā propter modeſtiam, & honeſtatem. Propter paucitatem, quia oportebat clericos fieri de nouo conuerſos, qui ut plurimū uxores habebant: nunc autem a cunabulis inſtruuntur. Propter paupertatem, quia non tantum abundabant tunc, quātum nūc; ideo non tantum timendum de furto erat; ſed poſt Dei diſpenſatione eccleſia temporalia habens, ne charitate refrigeſcente tam in clericis, quam in laicis cultus Dei periret, qui dilatari deberet; ideo tunc oportuit continen-

nentiam indicere. Propter modeſtiã, quę erat in illis. Sciebant enim uxoribus melius, & temperantius uti: & ſic patet illud. AD ILLVD, quod obiicitur de ampliatione cultus diuini. Dicendum, quòd cũ tot ſint de laicis, qui uacent illi multiplicationi carnali, & tam pauci qui ſciant, poſſint, & uelint uacare ſpiritua li: ideo oportuit hæc duo officia diuidi; & cum diuiſa ſint, adhuc carnalis generatio multos habet miniſtros, & ſpiritualis paucos. Non enim timendum eſt, quod deficiat cultus Dei propter defectum generationis carnalis: ſed multum timendum eſt, ne tepeſcat propter defectum ſpiritualis. AD ILLVD, quod obiicitur de actione, & contemplatione. Dicendum, quòd quædam eſt actio, quæ iuncta contemplationi non eam impedit; ſed facit, ut ſunt opera miſericordiæ, & pietatis. Quædam eſt, quæ mentem deiicit de arce: & talis eſt actio cõiugalis: quia ſicut dicit Aug. Nihil mentem uirilem adeo de arce deiicit, ut contactus membrorum fœmineorum, & hoc ſupra tactum fuit: & ideo dico qđ clericis talis actio nõ competit: ſed actio quãtum ad opera miſericordiæ: uñ eis cõmiſſa ſunt bona pauperũ diſpẽſanda, ut operibus pietatis intẽdant, non ut curam carnis in deſideriis faciant.

Ar. ſup. ſed, q. 2

ARTICVLVS II.
QVAESTIO I.

An liceat occidere uxorẽ adulterã?

CONSEQVENTER quantum ad ſecundum articulum quæritur de uxoricidio: & circa hoc tria quæruntur. Primò quęritur, utrum vxorẽ adulteram occidere ſit licitum. Secũdo, quod ſit grauius peccatum, utrum occidere uxorem, an matrem. Tertio, utrum hoc peccatum ſimpliciter impediat matrimonium.

QVOD licitum ſit uxorẽ adulteram interficere, oſtenditur. Primo per textum ſacrę ſcripturæ. Exo. xxii. Maleficos non patieris viuere: iſtud eſt morale: ergo adhuc manet. Si tu dicas, iſtud fuiſſe iudiciale, & talia euacuata ſunt. Contra. Iſtud eſt in lege humana, quod adultera eſt interficienda, & adulter: ſed tales leges approbat, & ſuſtinet eccleſia: ſi ergo eccleſia non debet approbare, niſi licitum, uidetur, quod uiro uxorem adulterantem interficere ſit licitum. ITEM. Hoc probatur per canonem. xxxiii. q. ii. interfectores ſuarum coniugum ſine iudicio, cum non addis adulterarũ, uel aliquid huiuſmodi, quid aliud habendi ſunt, quam homicidę? ergo ſi additur adulterarũ, non uidentur quod ſint homicidæ. ITEM. Viri uxorem ſuam corrigere, & ſecũdum ꝙ grauius peccat, grauius debet eam punire: ſi ergo mulier, quę adulteratur, digna eſt morte: ſed uir eam occidat, non uidetur quod incurrat aliquam offenſam.

CONTRA. Ioan. viii. Qui ſine peccato eſt ueſtrum, primus in eam lapidem mittat: noluit ergo dominus, quod aliquis occideret mulierem in adulterio deprehenſam, niſi haberet conſcientiã mũdam a culpa: ergo non uidetẽ, ꝙ hoc alicui liceat. ITEM. Canon

non dicit xxxiii. q.ii. Inter hæc ſanctitas ueſtra. & infra. Sancta Dei Eccleſia mundanis numquam coſtringitur legibus, gladium non habet, niſi ſpirituale: ergo, &c. ITEM. Ratione uidetur, quia quantùm ad culpam fornicationis iudicantur pares: ſed nulli mulieri licet occidere uirum adulterum; ergo nec alicui uiro adulteram mulierem occidere licet.

RESOLVTIO.

Nullo iure licet, nec ciuili, nec canonico, nec etiam diuino.

RESPONDEO. Dicendum, quod interfector propriè coniugis, ſi ex certa ſcientia facit, peccat, quantumcumq; illa ſit adultera: peccat autem non tantum contra canones, ſed etiam contra ius ciuile. Contra ius ciuile, quia eam interfecit pretermiſſo iuris ordine: niſi fortè in actu malo eam inueniat, in quo caſu leges humanæ concedunt. Sed contra ius diuinum, & canonũ peccat in ipſo facto, quoniã nõ debet ipſam adulteram interficere; ſed corrigere, cum Deus peccatum paratus ſit parcere in lege gratiæ: ſicut patet in exemplo mulieris adulteræ. Ioan. 8. Et quoniã matrimonia, & cauſa matrimoniales tractari debent lege poli, & non lege fori; ideo non licet hoc facere, quod ius ciuile dictat, quamuis Eccleſiæ ſuſtineat ad terrorem malorum, ſed quod iudicat ſancta Eccleſia, uxorem ſcilicet adulterã nõ eſſe occidendam, ſed potius dimittendam.

AD ILLVD, quod obiicitur de lege. Dicendum, quod illud erat iudiciale, & iudicialia non manent: quia illa fuit lex rigoris: hæc autem eſt manſuetudinis. AD ALIVD, quod obiicitur de lege ciuili. Dicẽdum, quod quædam ſunt ibi, quæ Eccleſia approbat, quædam quæ ſuſtinet, & quædam quæ reuocat. Et hoc iudicium de occiſione fornicariæ, ſiue adulteræ, aut ſuſtinet ad aliorum terrorem, aut etiam retractat, cum prohibet ut in ſupradicto canone: qui dicit nullo modo interficiendam eſſe uxorem quamtumcumque in crimine deprehenſam. AD ILLVD, quòd obiicitur de illo canone, interfectores ſuarum. &c. Dicendum, quòd iſtud dictum eſt ſecundũ leges humanas: talis enim ex quo ſine cauſa, & præter iudicium occidit, ſecundum leges ciuiles punitur ut homicida: ſed ſi per iudicium, & cauſam faciat, non iudicatur homicida ſecundum leges humanas. Sed ſecundum ius canonicum, etiam ſecundum quòd obligantur legi matrimonii, & ſecundum mandatum Eccleſiæ non principum, non licet occidere, immo homicida iudicatur, ſicut expreſſe teſtatur capitulum ſequens de Nicolao, &c. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd poteſt corrigere: Dicendum, quod uerum eſt; ſed correctio tanta, & talis debet eſſe, ut non auferat locum pœnitentiæ: & ideo quando excedit limites ut occidat, iam non eſt zelus correctionis, ſed furor occiſionis.

QVAESTIO II.

An grauius peccatum ſit, occidere uxorem, quàm matrem?

VTRVM grauius peccatũ ſit occidere uxorẽ, q̃ matrẽ. Et ꝙ ſic uidetur, qa ꝙ grauius punitur, grauius eſt in offenſa: ſed peccatum interfectionis uxoris grauius punitur, q̃ peccatum interfectionis matris, ſicut patet. xxxiii. q. ii. admonere, &c. ITEM. Quod eſt magis cõtra naturã, illud eſt maius peccatum: ſed magis contra naturã eſt odire, & occidere carnẽ ſuã, q̃ alienam: quia Eph. v. Nemo unquã carnẽ ſuã odio habuit; & uxor eſt caro uiri, ſicut ibidẽ dicitur: quia facti ſunt una caro; ergo grauius uidetur peccatũ. ITEM. Amor uxoris, ſicut patet ex textu Gene. ii. ſuperexcedit amorẽ patris, & matris, etiam amor caſtus: & hoc etiam uidetur innui ex textu Gene. xxiiii. Iſaac, qui tantum dilexit Rebeccã, qđ dolorẽ, qui de matre acciderat, tẽperaret. Sed quantò magis aliqs inclinatur ad amorẽ, tantò minus ad læſionem; ergo uidetur quod ſi occidat uxorẽ, grauius peccet. ITEM. Qui occidit uxorem, facit contra bonum naturæ, & ſacramenti, cum ſint coniuncti ad indiuiduam uitæ conſuetudinem; qui aũt occidit matrem, facit contra alterum tantum; ergo &c.

CONTRA. Licitum eſt percutere, & uerberare uxorem in caſu, ſed nũquam licitum eſt uerberare matrẽ; ergo grauior eſt offenſa illata matri, quam uxori: ergo &c. ITEM. Tanto grauior eſt offenſa, quanto perſonæ, in quam eſt, debetur maior reuerentia: ſed multò maior reuerentia debetur matri, quam uxori; ergo maior eſt offenſa, quæ eſt in matrem: & ſic &c. ITEM. Facilius frangitur amor ſocialis, quam naturalis, pro eo quod naturalia magis adhærẽt: ſed amor matris eſt naturalis, amor uxoris ſocialis; ergo maioris peruerſitatis, & crudelitatis eſt occidere matrẽ. ITEM. Grauius eſt eũ offendere, a quo plura beneficia ſunt ꝑcepta; ſed plura beneficia percipiuntur a matre, q̃ ab uxore; ergo &c.

RESOLVTIO.

Grauius peccatum eſt matricidium: et ſi propter maiorem pronitatem acrius hoc, quàm illud puniatur.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ abſq; dubio grauius peccatum eſt (in genere loquendo) occidere matrẽ, quã occidere uxorem, tum ratione perſonę exterioris, cui debetur maior reuerentia, tum rõne minoris pronitatis: pronior. n. eſt hõ iracundus ad uerberãdum uxorem, q̃ matrẽ: maximè quando ꝑꝑ aliquã cauſam diſplicet, mirabile odiũ, & tædium generatur: & ideo pronior eſt ad occidendum uxorẽ quã matrẽ. Ad occidendum aũt matrem nullius natura inclinatur, niſi ſit per iniquitatem conuerſa in crudelitatem ſuper beſtias. Et quoniã homo pronior eſt ad uxoricidium; hinc eſt ꝙ quamuis minus ſit peccatum, tamen maior pœna imponitur, ut per incuſſionem timoris pronitas reſtringatur.

ET PER hoc patet primũ obiectũ. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, qđ magis eſt cõtra naturã, quia una caro. Dicendum, quod maior

ior eſt unio inter filium, & matrem, quam inter uirum, & uxorē ſecundum rē, quamuis in matrimonio ſit maior ſecundum ſignificationē, pro eo ꝙ caro matris, & filii habent conuenientiā in ſubſtantia, & natura: ſed caro maſculi & fœminæ ſecundū actum commixtionis, & unionis: & ideo ad tempus plus trahitur homo ad uxorē, ſed ſimpliciter plus trahitur ad matrē. Ad illud, quod obiicitur, q̄d plus excedit amorem matris. Dicendum, ꝙ verum eſt intenſiuè: tamen quantum ad radicationē facilius eſt, quod uir conuertatur in odium uxoris, & econuerſo per unam fornicationē, q̄ mater in odium filii, uel ecōuerſò. Et hoc quod dicitur, q̄d relinquat matrem, non dicitur quantum ad affectum, ſed quantum ad coniunctionem ſexuum.

Ad illud, ꝙ obiicitur, quod facit contra bonum naturæ, & ſacramenti. Dicendum, ꝙ uerū eſt, ſed illud præponderat, ſcilicet matricidium, ꝙ adeo eſt cōtra naturam, ut numquam natura abhorreat, ita occiſionem alicuius, cui cōmiſcetur, ſicut eius, in cuius utero fuit totus. Vnde quāuis Canon dicat xxxiii. q. ii. ꝙ occidens uxorē eſt crudelior oī beſtia; quia partem ſui corporis occidit; intelligendū eſt, q̄d hoc dictum eſſe per emphaticū modum loquendi: ſecundum quem modum poſſet dici, quod mater eſt totum corpus filii, cū totum ex matre traxerit; & iſta eſt ueritas, licet Hugo ſuper Decreta ſenſerit contrarium: non enim ī hoc approbatur eius ſententia a modernis Doctoribus.

Qvaestio III.

An vxoricidium matrimonium impediat?

Vtrvm vxoricidiū impediat matrimonium. Et ꝙ ſic uidetur. xxxiii. q. ii. Interfectores ſuarum coniugum ad pœnitentiam redigendi ſunt, quibus penitus denegatur coniugium. Item Eodem titu. In pœnitentia Arnulfi, qui occidit uxorē, dicitur. Vxorē numquam ducere, concubinā, numquam habere, nec adulterium committere audeas. Item. In eo, ī quo quis peccat, in eo torquendus eſt, ſed iſte peccat contra matrimoniū occidendo uxorem; ergo &c. Item. Supra Diſtin. xxxv. dicit Magiſter, retractatum eſt de canone expreſſe extra, de eo, qui duxit in coniugium, quam polluit per adulterium, ubi dicitur: ꝙ matrimonium nullum eſt, & dirimendum eſt; ergo ꝙ impedit, hoc eſt propter homicidiū mariti, ꝙ ꝑpetrauit; ergo ſi uir occidit uxorem, patet &c.

Contra. Si quis occideret uxorem alienam, propter homicidium, nō efficitur inhabilis ad matrimonium; ergo ſi plus poteſt in uxorem propriam, uidetur quod propter eius occiſionē a matrimonio non debeat prohiberi. Item. Poſſibile ē, quod uir occidat uxorem zelo, quem habet in deteſtationem adulterii; ergo uidetur quod ſtet pro matrimonio; ergo nō debet puniri priuatione matrimonii. Item. Omne peccatum poteſt deleri per pœnitentiam; ſi ergo pœna iſta eſt ratione peccati, & hæc pęna poteſt eſſe occaſio peccati, maximè iuueni, qui habet

incentiuum libidinis; ergo uidetur, quod nõ poſſit impediri ſaltem pęnitentia facta. ITEM. Magis repugnat bono matrimonii adulteriũ, quam homicidium: ſed adulterium ſimpliciter non impedit; ergo nec uxoricidium.

RESOLVTIO.

Vtrumque impedit: licet in caſu diſpenſari poſſit.

RESPONDEO. Dicẽdum, quòd occidere uxorem poteſt quis tripliciter. Aut perſequendo culpam, aut perſequẽdo naturam, aut perſequendo matrimoniũ. Perſequendo culpam, aut cum in fornicationis crimine deprehendit, & adeo deteſtatur quod in ultionem criminis mortẽ infligit. Perſequẽdo naturam, ut ſi mulier propter defectum aliquem, quem habet in ſe, non habet gratiam uiri: unde uir eam exoſam habens, & grauem, propter iſtam deteſtationẽ, & odii intenſionẽ furore accenſo ipſã perimit. Perſequendo matrimonium, ut quando mœchatur cũ aliqua, quã uult ducere in uxorem, & non poteſt, niſi uxore mortua: & ideo ipſam interficit. Primum eſt graue peccatum propter exceſſum. Secũdum eſt grauius. Tertium eſt grauiſſimum. In quolibet horum prohibetur a matrimonio contrahendo, ſed magis in ſecundo, & maximè in tertio: & in quolibet horum caſuum diſpenſatur ab Eccleſia, & maximè in iuuenibus: ſed in primo de facili, in ſecundo difficilius, in tertio quodammodo ſic, & quodammodo non. Reſpectu, ergo illius perſonæ, cũ qua mœchabatur, & propter quam habendam in matrimonio occidit coniugem, nunquam cum eo diſpenſabitur: immo ſi iunctus fuerit, ſimpliciter ſeparatur: ſed reſpectu aliarum propter periculum diſpenſatur. Vnde quamuis crimen non faciat omnino illegitimum reſpectu omniũ propter periculũ fornicationis, facit tamen ſimpliciter illegitimũ reſpectu alicuius perſonę determinatę, ſcilicet homicidium iunctum cum adulterio, uel adulterium cũ fidei datione, uel datio fidei cum uxoricidio: & ſic concedendum eſt, quod tale crimen impedit matrimoniũ aliquo modo taliter, quia impedit, ſed non dirimit. Alio modo quod etiã dirimit, ſicut tactum eſt.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, ꝙ qui occidit uxorẽ alienam. Dicendum, quod non eſt ſimile: quia enim offendit matrimonium in ſe, cum uxorem propriã interficit, ideo in ſe debet puniri: nõ ſic cum interficit alienã. AD ILLVD, quod obiicitur, de zelo. Dicendum, quod zelus non excuſat a toto, ſed a tanto: unde facilius cum eo diſpenſat. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ poteſt per pœnitentiam deleri. Dicendum, qđ enormitas non ita citò deletur, immo in pœnã manet diutius, ſicut patet in irregularitate. AD ILLVD, quod obiicitur, quod adulterium magis repugnat. Dicendum, quod falſum eſt, quia uxoricida eſt cõtra ſubſtantiam matrimonii, quia perimit ſubiectũ: ſed adulterium eſt contra bonum fidei, ſine qua matrimonium eſſe poteſt; & ideo non eſt ſimile hic & inde.

DISTIN-

DISTINCTIO TRIGESIMAOCTAVA.

De impedimentis, quæ omnino faciunt illegitimum matrimonium contrahendum cum omni, propter propriam obligationem.

NVnc de voto inſpiciamus. Votum eſt teſtificatio quædam promiſſionis ſpontaneæ: quæ Deo, & de his, quæ Dei ſunt, propriè fieri debet. Sunt tamen, & vota ſtultorum, quæ frangenda ſunt.

De uotorum differentiis.

Sciendum verò, quod votorũ aliud eſt cōe, aliud ſingulare. Cōe, vt illud quod in baptiſmo oēs faciunt, cũ ſpondent renunciare diabolo, & pompis eius: Singulare, vt cum aliquis ſponte promittit ſeruare virginitatẽ, & continentiã, vel aliquid hmōi. Itẽ ſingulare votũ aliud ẽ priuatũ, aliud ſolẽne. Priuatũ eſt in abſcondito factum: Solẽne verò in conſpectu Eccleſiæ factũ. Item, priuatũ votũ, ſi violetur, peccatũ eſt mortale, Solemne vero violare, peccatum & ſcandalum eſt. Qui priuatum faciunt votũ continentiæ, matrimoniũ contrahere non debent: quia contrahendo mortaliter peccãt. Si tamen contraxerint, non ſeparentur: quia probari non pōt, qđ occultè factũ eſt. Qui verò ſolemniter vouent, nullatenus coniugium inire queunt, quibus non ſolũ nubere, ſed & velle damnabile eſt. Vnde Aug. In cōiugali vinculo ſi pudicitia ſeruatur, damnatio non timetur: ſed in viduali continentia, & virginali excellentia virtus muneris amplioris expetitur: qua expetita, & electa, & voto oblata iã non ſolũ cãpeſcere nuptias, ſed ẽt ſi non nubatur, nubere velle damnabile eſt. Aug. Vouentibus .n. virginitatẽ, vel viduitatem, nō ſolũ nubere, ſed ẽt velle damnabile eſt. Quob Apoſtolus oſtẽdit Timotheo ſcribens, Adoleſcentiores viduas deuita: cum enim luxuriatæ fuerint, in Chriſto nubere volunt. i. cũ poſt votum continentiæ in delitijs egerint vitã, non dico nubunt, ſed nubere volunt in Chriſto, quaſi tunc non ſit peccatũ: ſed quod ſit oſtendit, ſubdens: Habentes damnationẽ: & quare? ſubdit: quia primã fidẽ irritã fecerunt, etſi nō nubẽdo, tamẽ volendo: vt voluntatem, quæ à propoſito cecidit, appareat

Ad Iulianũ de ſãctã viduitate & allegatur. 27. q. 1. Nuptiarum bonum. Alias. Hiero. & habetur. diſ. 27. c. vouẽtibus. 1. Tim. 5

eſſe damnandam, ſiue ſequantur nuptiæ, ſiue nõ. Damnatur .n. propoſiti fraus: damnantur tales, quia continẽtię fidẽ primã irritã fecerunt .i. votum, vel in voto violato fidẽ, quã in baptiſmo profeſſę ſunt. Si aũt pro voluntate nubendi dãnantur, conſtat ſi eã effectui mancipauerint, reuocandum id eſſe in irritum, easq; arcẽdas redire ad propoſitũ. Vnde Grego.

Ad Bonifac et habetur 27. q 1. cap. viduas a propoſito.

Viduas a propoſito recedentes viduitatis, ſuper quibus nos conſuluiſti, credo te noſſe a ſancto Paulo, niſi conuertantur, olim eſſe dãnatas: quas & nos apoſtolica auctoritate dãnandas, & a cõione fidelium, atq; à limitibus Eccleſiæ arcendas fore cenſemus, vſque quo obediant Epiſcopis ſuis, & ad bonum quod cęperunt, inuitè, aut voluntariè reuertantur.

De virginibus non velatis.

De virginibus autem non velatis, ſi deuiauerint, à prædeceſſore noſtro Innocentio Papa tale decretum habemus.

27 q. 1. ca. Hac vero.

Hæ, quæ nec dum ſacro velamine tectæ, tamen in propoſito virginali ſemper ſe ſimulauerunt permanere: licet velatæ non fuerint, tamen ſi nupſerint aliquo tẽpore, his agenda pęnitentia eſt: quia ſponſio earum à domino tenebatur. Si .n. inter homines ſolet bonę fidei contractus nulla ratione diſſolui: quantò magis iſta pollicitatio, quam cum Deo pepigerunt, ſolui ſine vindicta non poterit? Item, Si virgines nondum velatæ taliter publica pœnitentia puniuntur, & à cœtu fidelium vſque ad ſatisfactionem excluduntur: quantò magis viduæ, quæ perfectioris ætatis, & maturioris conſilij exiſtunt, & habitum religionis aſſumpſerunt, & deinde apoſtatauerunt, atque ad priorem vomitum ſunt reuerſæ: à nobis & ab omnibus fidelibus, à limitibus Eccleſiæ, & à cœtu fidelium vſque ad ſatisfactionem ſunt eliminandæ, & carceribus tradendæ? Ex his apparet virgines, vel viduas voto continentiæ aſtrictas, ſiue fuerint velatæ, ſiue non; nullatenus coniugium ſortiri poſſe. Quod itidem de oĩbus intelligendum eſt, qui continentiam vouerunt. Quod .n. ante erat licitũ, poſt votum fit illicitũ. Non eſt igitur prætermittendũ, quòd Innocen. Papa, de viduis, & puellis decreuit, quę Chriſto ſpiritualiter nubunt: ſi poſtea publicè nupſerint, non eas admittendas eſſe ad pęnitentiam, niſi hi, quibus

Ibidẽ. ca. Quæ Chriſto

ſe

ſe iunxerant, de mundo receſſerint. Si enim de omnibus hæc ratio cuſtoditur, ut quæcunq; uiuente uiro alteri nupſerit, adultera habetur, nec ei agendæ pœnitentiæ licentia conceditur, niſi unus de illis fuerit defunctus: quanto magis de illa tenenda eſt, quæ ante ſe immortali ſponſo coniunxerat, & poſt hoc ad humanas nuptias tranſmigrauit? Attendite, quòd non ſolum coniugium talibus negare uidetur, ſed etiā locum pœnitentiæ. Sed non ita intelligendum eſt, ut aliquando excludantur a pœnitentia, quæ digne pœnitentiam agere uolunt: ſed illæ non ſunt admittendæ ad pœnitentiam, quæ ab inceſtus copula diſcedere noluerint: quia poſt religionis propoſitum non poteſt Deo reconciliari per pœnitentiam, quæ ad habitum ſuæ profeſſionis redire neglexerit. Tunc enim ille, cui ſe coniunxerat, ei defunctus erit, cum ab eius illicitis amplexibus hæc penitus receſſerit. Cum ergo dicitur, eas non eſſe admittendas ad pœnitentiam, niſi hi, quibus ſe iunxerant, de mundo receſſerint, ſubaudiendum eſt, eis. Tunc enim eis uiri de mundo recedunt & defunguntur, cū ab eorum concupiſcentia iſtæ ſe alienant, quem ſenſum ſimilitudo ſubdita declarat, & confirmat.

Quod grande malum ſit adulterium.

Cum uir & mulier legitimè coniuncti ſunt, conſtat alterum altero uiuente ad aliam non poſſe tranſire copulam: 32.q.6 Quin. *alioquin adulterium committitur: de quo Clemens Papa ait, Quid in omnibus peccatis adulterio eſt grauius? Secundum namque in pœnis tenet locum, quem primum illi habent, qui aberrant a Deo. Grauiſſime ergo peccant adulteri, grauiter fornicarij: ſed cunctis his grauius inceſtuoſi, quos omnes tranſcendunt contra naturam delinquentes. Unde Auguſt. Adulterij malum uincit fornicationem, uincitur ab inceſtu. Peius enim eſt cum matre, quam cum aliena uxore dormire: ſed horum omnium peſſimum eſt, quod contra naturam fit: ut ſi uir membro mulieris non ad hoc conceſſo utatur: hoc execrabiliter fit in meretrice, ſed execrabilius fit in uxore.* De adul. coniug. & hī 33. q. 7. ca. adulte.

De illis, qui poſt longam captiuitatem redeunt.

Hic quæritur de illis fœminis, quæ putantes uiros ſuos

interemptos, uel in captiuitate, uel ab iniqua dominatione nunquam liberandos, in aliorum coniugia tranſierunt: ſi illi, qui putabantur periſſe remeauerint, utrum eis reddi debeant: & an ſecundi fornicati ſint, & ipſæ reæ adulterij, De

32.q.1 Cum p beilicā. *hoc Leo Papa ſic ait, Neceſſe eſt, ut legitimarum fœdera nuptiarum reintegranda credamus: & remotis his, quæ hoſtilitas intulit, cuique id legitimè reformetur, quod intulit: procurandumq; eſt, ut recipiat quiſque, quod propriũ eſt. Nec tamen culpabilis iudicetur, & quaſi alieni iuris perſuaſor habeatur, qui perſonam eius mariti, qui iam non eſſe exiſtimabatur, aſſumpſit. Sic enim multa, quæ ad eos, qui in captiuitatem ducti ſunt, pertinebant, in ius alienum tranſire potuerunt: & tamen plena iuſtitia eſt, ut eiſdem reuerſis reformentur. Ideoque ſi uiri poſt longam captiuitatem reuerſi, ita in dilectione ſuarum coniugum perſeuerant, ut eas cupiant in ſuum redire conſortium, dimittendum eſt, & inculpabile iudicandum, quòd neceſſitas intulit, & reſtituendum, quod fides poſcit. Si autem aliquæ mulieres ita uirorũ poſteriorũ amore ſunt captæ, ut malint his cohærere, quam ad legitimum tranſire conſortium: merito ſunt notandæ, ita ut eccleſiaſtica communione priuentur, quæ de re excuſabili contaminationem criminis elegerunt. Redeant ergo in ſuũ coniugia ſtatum: quia ſicut mulieres, quæ ad uiros ſuos reuerti noluerint, impiæ ſunt habendæ: ita illæ, quæ redeũt, merito ſunt laudandæ. Ex his oſtenditur, illos, qui taliter iunguntur, ut credant uirum interemptum per ignorantiam, aliquam excuſationem habere de peccato; & tantum primam copulam eſſe legitimam, non ſecundam; ueniam tamen habere, ſi careat opprobrio malæ uoluntatis.*

Aug. 4. ... *Sed ſi quis relicta in patria ſua uxore, in longinquam abiens regionem aliam ducat uxorem, deinde penitentia ductus eam dimittere uelit, aſſerens ſe aliam habuiſſe, quæ uiuit: nec eccleſia permittat, quæ, quod ille aſſerit, ignorat: quæritur an in hac ſecunda copula ſit coniugium. Sanè dici poteſt non eſſe coniugium, & mulierem de crimine excuſari per ignorantiam, uirum autem adulterium admiſiſſe. Sed ex quo ad primam redire nolens, nec ualens, cogitur*

eccle-

eccleſiæ diſciplina hanc tenere, incipit excuſari per obedientiam & timorem de hoc, quod poſcenti mulieri debitum reddit, a qua ipſe nunquam poſcere debet; & ſic de alijs huiuſmodi uniuerſis ſentiendum eſt.

SVPRA egit Magiſter de impedimento, ꝙ uenit ex eccleſiaſtica inſtitutione. Hic agit de impedimento, ꝙ uenit ex noſtra obligatione. Et quoniam dupliciter poteſt aliquis obligari alicui, ſcilicet uoto, & matrimonio; ideo primo agit de impedimēto, quod uenit ex obligatione uoti. Secundo uerò de illo, quod prouenit ex obligatione matrimonii; & incipit illa ſecunda pars, ibi. *Cum uir & mulier legitimè, &c.*) Prima pars habet duas. In prima determinat, quid ſit uotum, breuiter innuēs quid ſit, & de quo, & quorum. In ſecunda determinat de obligatione in comparatione ad matrimonium, oſtendens, quod quoddam impedit, ſed non dirimit, ut uotum ſimplex; quoddā & impedit, & dirimit, ut ſolemne. Et incipit illa ſecunda pars, ibi. *Sciendum uerò, quod uotum, aliud, &c.*) Similiter ſecunda pars, in qua determinat Magiſter de impedimento ligaminis, habet duas. In prima oſtendit, qđ legitime copulatus uni, non poteſt illa uiuēte alii copulari, nec econuerſo; & ſi copuletur de facto, nō eſt matrimonium. In ſecunda quæritur, utrum copulati de facto, poſſint per ignorantiam ab adulterio excuſari, ibi. *Hi. quæritur de illis fœminis, &c.*) Vbi determinat, quòd excuſantur tales.

PRiuatum uotum ſi uiolet ur, &c.) Videtur falſum dicere, quia poſſibile eſt, ꝙ contrahāt; ita tamen, quod nullo modo carnaliter conueniant, ſicut Ioſeph, & Maria, & Tiburtius, & Cæcilia; ergo non uidetur ibi eſſe culpa. Item. Si eſt ibi mortale peccatū; ergo nullus debet de hoc licentiari; ſed mulier, q̄ uouit uoto priuato, licentiatur de matrimonio contrahendo. Titulo de eo, quod uouentes nō poſſunt &c. in decretali. ueniens, &c. ibi dicitur, de uoto uiolato congruam ſatisfactionē indicans, & ei, cui uult in domino nubendi licentiam non poſtponas. Reſp. Dicēdum, ꝙ cōtrahens matrimoniū, aut intendit cōtrahere ſolum intendendo, & cōſentiendo in cōiugalem ſocietatem, aut in copulam carnalem, ſiue propter libidinem, ſiue propter generationem; primū eſt licitū; ſecđm eſt mortale peccatum. De primo nō loqtur Magiſter, ſed de ſecūdo; quia oēs contrahentes fere ſic contrahere conſueuerunt. Qđ qritur de illa, q̄ uouit uoto ſimplici. Dicendū, ꝙ eccleſia nō dat ibi licētiam ſimpliciter; ſed ſicut patet ex litera antecedenti, & † apparatus dicit, ibi eſt cōparatiua permiſſio, quia ꝓmittitur malum fieri, ne ueniat peius, ſicut patet ex eo, quod dicitur. 32. q. 1. &c. Conſidera, qđ ſaluator, &c. Vnde illud factū nullo modo trahendū eſt ad cōſequētiam,

Dub. I.

† *Alias Auguſtinus.*

tiam: quia ſicut habetur in aliis decretalibus eiuſdē tituli, uotū ſimpliciter impedit. Et nota ꝙ prædicta mulier ſimplicī uoto uouit: qa & ſi in manibus Eremitæ uouerit, tamē quia nō ſe obligat ad religionē ſpecialem: ſed communiter ad continentiā. & ille eremita non erat perſona publica, nec ipſa ueſtem mutauit: non fuit uotum ſolemne

Dub. 2. *Solemne uerò uiolare, &c*) Videtur hæc duo malè diſtinguere: quia ipſum ſcandalum peccatum eſt. Item. Quęritur, utrum ſint ibi duo peccata. Et quod ſic uidetur: quia frangendo votum, peccat in Deum: ſed ſcandalizādo, in proximum. Reſp. Dicendum, ꝙ ſcandalum unitum peccato non facit nouum peccatum quantum ad trangreſſionē, nec quātum ad pœnitentiam; ſed nouam addit circunſtātiam aggrauantem, ut fornicatio publica vltra priuatam: duplex tamē eſſe poſſet quantum ad accuſationē. Quod obiicitur, quod unum copulatur alteri. Dicendum, quòd hoc nō eſt ꝑꝑ diuerſitatē peccati: ſed circunſtantiæ adiectę. Qđ obiicitur quod in Deum. &c. Dicendum, ꝙ idem peccatum & in Deum, & in proximum poteſt eſſe; ſed in Deum principaliter, in proximum ratione circunſtātiæ adiunctæ: ideo hoc non facit diuerſa peccata: quia peccatum numeratur ratione actus, circa quē eſt, non ratione eius, in quē eſt. Si quis enim una actione offenderet plures homines, uno peccato peccaret.

Probari non poteſt, &c) Videtur mala eſſe ratio: qa defectus probationis nō aufert matrimonium, nec facit. Reſp. Aliquorū opinio fuit ut Huguitionis, ꝙ uotū ſimplex ita impedit apud Deum, ut ſolēne, unde illud nō eſt matrimonium in conſpectu Dei: ſed ſolum in facie eccleſię; quia nō ſunt teſtes, per quos poſſit dirimi: & ſemper alter coniugium fornicatur, alter uero per ignorantiam excuſatur. Sed nūc periura noua ſatis determinatū eſt, quod uinculum uoti ſimplicis non aufert obligationem matrimonii, tum quia minus eſt: tū quia poteſtas corporis non trāſfertur: tum etiam quia in matrimonio ſi non petatur debitum: ſed reddatur ſolum (ſicut debet facere qui uouit) pro ſanctificatione perfecta reputatur: unde defectus probationis non eſt ratio ſufficiens; ſed quædam congruentia adiuncta.

Viduas a propoſito recedentes, &c) Videtur malè dicere: quia propoſitū non obligat aliquem: ergo uř, quod nō ſint huiuſmodi ꝑpter hoc obligatæ: ergo poſſunt retrocedere. Reſp. Dicendum, quod Greg. intelligit non de propoſito ſimplici, uel qualicunque: ſed de propoſito qđ eſt firmatū publica teſtificatione, in qua eſt uotum ſolēne: & iſtæ ſunt quæ primam fidē irritam faciunt, ac per hoc damnationem habere noſcuntur. Dub. 4.

In propoſito uirginali, &c.) Videtur falſum dicere: quia ubi eſt ſimulatio, non eſt uotū uerum: ergo nec domino obligatur, qui ſe ſimulauit obligari. Reſp. Dicendū, ꝙ promiſſio ſimulata dupliciter poteſt eſſe: aut quia non habet ſtabilitatem, aut quia nō hēt interiorē aſſensū correſpondentem. Dub. 5.

tem. Et hoc dupliciter eſt: quia q̃dam fit in timore, uel metu, qui põt cedere in conſtantẽ uirum, ſicut Dauid ſe ſimulauit ſtultũ corã Achis. i. Reg. xxi. quędam intẽtione decipiẽdi alios. Prima ſimulatio ſimpliciter obligat: quia neceſſe eſt, ex quo ſe ſemel obligauit uolũtate, & ore ſpopõdit, q̃d permaneat in ſua pollicitatione. Si uero ſpopõdit ſigno, nõ corde, tenetur apud forũ iudiciale, & corã eccleſia, ſi non affuit timor: apud Deũ uerò tenetur facere pñiam de duplicitate, & mẽdatio. Si uerò tertio modo fuit ſimulatio, tũc nec apud Deũ, nec apud eccleſiã obligat̃: hic ãt fit ſermo de ſponſione ſimulata primo modo, ſicut patet 27. q. 1. Poſſet etiam fieri ſecundo modo. ſ. quando nõ habet intentionem: tunc enim compellitur ab eccleſia, ſicut dicitur extra. de regularibus, & tranſeuntibus ad religionem. Vidua ſi ſponte uelum.

Dub. 6. *Virgines, uel uiduas uoto, &c.*) Videtur malè dicere: quia uelũ eſt in ſignum profeſſionis, ſicut habitus eſt religionis uiris: ſed ante habitus ſuſceptionem non uĩ ſolemnizari uotum: ergo nõ uĩ omnino impedire coniugiũ. Reſp. Dicendum, ꝙ cõtingit uotum ſolẽnizari tribus modis. ſ. ordinis ſuſceptioneꝗ, habitus aſſumptione, ubi eſt diſtinctio ꝓfeſſorũ a nõ profeſſis, & propria teſtificatione, dum tamẽ fiat in manu publicæ perſonæ: Quamuis ergo tales non ſuſceperint uelum, ſi tamẽ ſe aſtrinxerũt in manu publicæ perſonæ ad continentiam, nullo modo poſſunt contrahere nec de iure, nec de facto. Si autem ſe uoto ſimplici aſtrinxerunt, non poſſunt, ſcilicet ſine peccato: poſſunt tamen de facto.

Quid in omnibus peccatis, &c.) Videtur malè dicere; quia grauius eſt peccatum in Spiritum Sanctũ, ꝙ non remittitur in hoc ſęculo, neque in futuro. Item. Grauius eſt peccatũ inceſtus, ſicut in litera ſequenti habetur. Itẽ. Adhuc grauius eſt peccatũ contra naturam. Item. Grauius eſt homicidium, & uxoricidiũ, de quo ſolemnis pœnitentia imponitur. xxxiii. q. ii. admonere &c. Reſp. Dicendum, ꝙ peccatũ dicitur eſſe grauius multis modis. Aut ratione contemptus: & ſic peccatum in Spiritũ Sanctũ. Aut ratione libidinis, ut peccata contra naturam, in quibus libido totum abſorbet naturale iudicatorium. Aut ratione ingratitudinis, & ſic peccatum Adæ in paradiſo. Aut rõne punitionis, & ſic peccatum adulterii, in quo præcipiebatur mœchus, & mœcha lapidibus obrui, ſicut dicitur Deuter. xxii. & ſic accipitur in propoſito, cum dicitur, quod eſt grauius &c. Dub. 7.

Secundum nãque in pœnis, &c.) Videtur malè dicere; quia ordo trãſgreſſionum, & punitionum eſt ſecundum ordinẽ præceptorum: ſed illud, ſcilicet non mœchari, nõ eſt ſecundum mandatum: ſed eſt in ſecunda tabula. Si dicas ꝙ ſecundum locũ tenet ratione pœnæ lapidationis, quę debetur blaſphemo, Leui. 14. & adultero Deuter. xx. Obiicitur tunc: quia eadem pœna infligitur filio contumaci, & proteruo Deu. xx. Reſpon. Dicendum, ꝙ aliqui Dub. 8.

aliqui dicunt hoc eſſe intelligendum ſic, quod ſecundũ locũ tenet; q̃a peccatũ blaſphemiæ eſt a parte animæ, ſed peccatũ adulterii eſt a parte corporis, & peccatum homicidii eſt a parte cõiuncti. Sed illud non vr̃ poſſe ſtare, quoniam eadẽ pęna pro iſtis omnibus eſt inflicta, omnes.n. capite plectebantur; & ideo melius eſt dicere, qđ hoc intelligit̃ ratione pœnæ lapidationis; homicidium uero puniebatur ſecũdum legem talionis. Quod uero obiiciebatur de filio inobediente. Dicendum, ꝙ nõ ratione inobedientiæ ſolum; ſed ẽt ratione aliorum peccatorum; quę erant in diſſipationem reipublicæ; q̃a luxurioſus, & conſimilia. Si q̃ratur, quare adulterium ita grauiter puniebatur. Dicẽdum, quòd ꝑ duo ſ. quia erat ĩ deſtructione cõcordię, ac per hoc reipublicę; quia erat generatiuum magnæ infamię; poſtremo ratione ꝑnitatis magnę. Et hęc ẽt ẽ cauſa, quare tam grauis pœnitentia ꝓ uxoricidio imponitur, ut pronitas refrænetur.

Dub.9. *Hoc execrabiliter fit in meretrice, &c.*) Videtur falſum dicere; quia magis peccat, qui abutitur re non conceſſa, quam qui re cõceſſa; q̃a ille dupliciter, iſte uno modo; ergo grauius ille. Item. Aug. de bono coniugali ante illud uerbum, in originali dicit. In rebus ad utendum conceſſis longe fit rationabilius, quam in eis, quæ non ſunt conceſſæ, uel minor, uel rarus exceſſus; ergo cum uxor ſit ad utẽdum conceſſa, patet &c. Reſpon. Dicẽdum, ꝙ exceſſus in uſu uxoris põt eſſe dupliciter, aut ſecundum naturam, aut contra naturam. Si ſecũdum naturam, tolerabilior eſt in uxore propter hoc qđ habet excuſationem aliquã. Si contra naturam, contra eſt, quoniã in matrimonio ſunt quærenda bona matrimonii: & honeſtius tractanda eſt coniux, quam meretrix, ideo cũ peccatum contra naturam ſit contra bona matrimonii, & ſit in contumeliã uxoris, cui eſt quędam honeſtas maior in tractando eam exhibẽda, hinc eſt, quod grauius peccat, q̃ facit in uxore; & ideo ẽt dicit̃, ꝙ propter illud peccatum ſ. cõtra naturam mulier poteſt dimittere, & fugere uirum. Et ſic patet, quod quamuis pluribus modis peccet, qui peccat cum meretrice, quàm qui peccat cũ uxore; tamen hic intẽſius peccat propter maiorem contemptum.

Neceſſe eſt ut legitimarum, &c.) Quæritur hic, ſi aliquis moriat̃, & reſuſcitetur, utrum uxor ſua ſibi reddenda ſit. Et ꝙ ſic, vr̃ per literam iſtã; quia primæ nuptię fuerunt legitimæ. Itẽ. apparet ꝑ illud, quod dicitur Hebr.xi. Acceperũt mulieres de reſurrectione mortuos ſuos. Item Ratione uidetur; quia illi, qui reſuſcitantur, nõ priuantur hereditate paterna; ergo nec de iure uxoris. Item. Qui reſuſcitantur diuino iudicio, ut dormientes ſunt: ſed matrimonia ſũt regẽda iure poli; ergo ſi quantũ ad Deũ hic dormiẽs iudicatur, & ſicut ſomnus nõ ſoluit m̃rimoniũ, ita nec talis mortuus, ut vr̃. Itẽ. Si ſoluitur; ergo ſi reſurgat, oportet cõtrahi cũ eadẽ; ergo bigamus iudicat̃; ergo ſi nõ oportet ꝙ contrahat, ut ꝙ primũ uinculũ adhuc Dub.10

huc manet. Contra. Ro. 7. Mortuo uiro ſoluta eſt mulier a lege uiri: ergo uř, ꝙ matrimoniũ ſit ſolutum. Itẽ. Ponatur ꝙ mulier uiro ſuo mortuo ſtatim contrahat, conſtans eſt eum non ſit alligata: qa nõ ẽ cui uget, ꝙ matrimoniũ ẽ uerũ: ergo ſi primus reſurgat, ꝑ hoc nõ ſoluet. ITEM. Ita uere mortuus eſt iſte, ſicut ille qui incineratꝰ: ſed tñ qñ reſurget nõ reddetur uxor, ſicut dñs determinat Matt. xxii. ergo pari ratione uř in ꝓpoſito. Reſp. Dicendum, ꝙ ſicut ſuperius dictũ eſt, uinculũ matrimoniale non fundatř in aĩa: ſed in coniunctoꝝ: unde cum aliqs moritur, ſtatim perit altera pars relationis: & iõ uinculum ſtatim ſoluitur: & ſi mulier alii eſſet mřimonialiter iuncta, non eſſet ſeparãda. Si tñ alii non eſſet iuncta, & ipſe uult eã ex quadam honeſtate, eſt ei reddẽda. Quod ergo obř, quod ſunt re integranda, uerũ eſt, qñ ſolũ de facto ſunt ſoluta. Quod obř de Hebræ. xi. Dicendum, ꝙ mulieres acceperunt mortuos filios, non maritos. Quod obiicitur de hæreditate, dici poteſt, quod illud eſt etiam gratia, & honeſtas quod ei reddatur: attamen non eſt ſimile, quia de uxore nihil poteſt uir poſt mortem diſponere. Preterea, aliud eſt de rebus poteſt. n. teſtari de rebus: ſed nõ poteſt uxorem relinquere alii. Quod obiicitur, qđ ſunt dormientes. Dicendum, ꝙ uerũ eſt reſpectu potentiæ; ſed reſpectum ueritatis iudicando Deus iudicat talem uere mortuum. Ad illud, quod quęritur, utrum ſit bigamus, dici põt quod nõ, ſi illa nõ cognouit uirum alterũ, eo quod nõ diuidit carnem, nec illa diuiſit.

Ideoque, ſi uiri poſt lõgam, &c.) Videtur male dicere; qa ex hoc uidetur, quòd non debet reintegrari, niſi uelit uir. Contra. Eſto quod mulier petat, cum excuſetur a fornicatione, uidetur qđ uir non poſſit eam repellere: ergo ſiue diligat, ſiue nõ det eum reſumere. Item. Quæritur, utrũ talis putatio excuſet: & qđ non uidetur: quia nullus debet committere ſe diſcrimini: ergo quantumcunque uir mulieris abſentat, niſi ſit certa, peccat ſi contrahit cum alio quæritur: ergo pro quanta certitudine excuſetur. Quæritur etiam, ſi dubitat uirũ ſuum uiuere, utrum debeat debitum reddere: uidetur enim qđ non: quia nullus dubitãs utrum aliquid ſit peccatũ mortale, dẽt illud facere: ergo &c. Reſp. Dicẽdum, ꝙ mulier q̃ putat uirum ſuum interẽptum: & contrahit, aut credit hoc ꝑſumptione temui, q̃ magis debet generare dubitationẽ quam fide, aut credit ꝑſumptione ꝓbabili. Primo modo non excuſatur, ſi contrahat, ſicut dicitur in extra. de ſponſalibus, & matrimonii, quod quãtumcumque uir moretur in bello, & uxor ſit in iuuentute: tamen non debet contrahere, donec de uiro mortuo aliquam habeat certitudinem: qua hábita tunc ſine peccato poteſt cõtrahere: utpote ſi iuramentum habeat ducis exercitiũs, uel ſociorum eius, qui mortem nouerunt, & tunc excuſatur. Quod ſi mulier incipiat poſt contractum matrimonium dubitare de morte uiri, aut eſt dubitatio leuis: & hoc

Dub. ii

ſecundum

ſecundum conſilium prælati poterit a corde remoueri, & poterit debitum exigere. & petere. Si uerò probabiliter dubitat, debitum debet reddere: ſed nō exigere. Si uerò certificatur de uita primi uiri, nec petere debet, nec reddere, ſed ſtatim ſecundū uirum deſerere. Et hoc probatur per illud, ꝙ extra dicitur de ſecūdis nuptiis. Dominus ac redēptor. & 34 q 2. cum per bellicā. Si uerò non ſtatim reuertitur: tunc imputatur ei crimen adulterii: nec poteſt ad priorem uirū redire, niſi ipſe uelit. In hoc caſu loquitur Leo Papa. Ex his patent omnia obiecta: nō enim debet contrahere niſi certitudinē habeat de morte, nec debet petere debitum, quando probabiliter dubitat: nec debeat reddere, quando eſt certa de uita: quod ſi aliter faciat, iudicatur fornicationis rea.

Dub. 12 *Sed ſi quis relicta, &c.*) Quæritur hic de eo, qui reliquit uxorē ſuam abiens in regionem lōginquam, & contrahit cū alia, utrū in hac ſecunda copula ſit coniugium: & quod non uidetur: quia pollutio per adulterium cum ſide data impedit matrimonium, ſicut ſupra oſtēſum eſt. Sed hoc eſt hic: ergo &c. Item. Quæritur utrum talis, uiuente uxore legitima, debeat reddere debitum, ſi compellat ipſum eccleſia: & uidetur, ꝙ non: quia ipſe fornicatur: ſed magis debet quis permittere ſe excommunicari, quam fornicari. Reſpond. Dicendum ad primum eſt, ꝙ ſi altero ignorante contractum eſt, eſt matrimonium in fauorem illius, qui ignorauit. Si autem ille, qui ignorauit, certificatur, nō debet talis, nec poteſt ſibi copulari ueritate certificata. Sed primus non debet puniri, qui ignorauit, quia non peccauit: & ideo ſi ligamen primum ſoluatur, poterit ſecundum matrimonium ſtare. Quod quæritur, utrum uiuēte prima, poſſit ſecundam ſine peccato cognoſcere, dicit Magiſter, quod ſic, ſi reddat debitum compulſus ab eccleſia. Sed illud hodie non tenetur, quia eccleſiaſtica excōmunicatio non obligat ad faciēdam fornicationem, nec excuſatur: & ideo talis non debet eccleſiæ obedire: & hoc habetur extra de ſententia excommunicationis. Inquiſitione.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

Quid ſit uotum?

AD intelligentiam præſentis Diſtinctionis quæritur de uoto: & de hoc duo principaliter quæruntur. Primò quæritur de uoto in ſe. Secundò quæritur de uoto in comparatione ad obligationem. Circa primum quærūtur tria. Primò quæritur de uoto, quid ſit ſecūdum eſſentiā. Secundò quæritur, de quo ſit. Tertiò, in quo ſit.

CIRCA quam ſic proceditur, & oſtenditur, ꝙ uotum ſecūdum ſubſtantiam ſit promiſſio per diffinitionem Hugonis. Votum eſt teſtificatio quædam promiſſionis ſpontaneæ, quæ Deo, & de his, quæ Deo pertinent, propriè fieri debet. ITEM. Voto ſe obligat homo ad id, ad ꝙ prius non obligabatur: ſed homo ad nouum ſe non obligat niſi propter Lib. 2. par. 12

pter

pter beneficiũ, uel propter peccatum, uel propter promiſſum: ſed in uoto non obligatur homo beneficio, uel peccato: ergo obligatur promiſſione: ergo promiſſio eſt de ſubſtantia uoti.

Item. Quod ſit obligandi intentio, uidetur: quia ſicut matrimonium eſt ab opere noſtro, ſic & uotum: ſed nullus contrahit matrimonium, quantumcunq; promittat exterius, niſi intendat ſe obligare, ſiue cōſentiat interius: ergo &c. Item. Votum eſt obligatio ſpontanea, ſiue uoluntaria: ſed nullus obligatione uolũtaria obligaт̃, niſi uelit obligari: & nullus uult obligari uerbo, niſi q intẽdit ſe obligare: ergo &c.

Contra. Oſtenditur, quod promiſſio non ſit de genere uoti per aliam diffinitionem uoti. Votum eſt melioris boni conceptio, animi deliberatione firmata. Hæc eſt diffinitio dicens uoti ſubſtantiam; ſed hoc totum pt eſſe ſine promiſſione: ergo &c. Item. Greg. ſuper Eze. Qui meliora agere deliberant, & deliberata non faciunt, dum ſe eleuãt, cadunt: ergo deliberatio melioris obligat ad faciendum, alioquin non eſſet caſus: ſed non eſt ibi alia obligatio, quàm uoti: ergo ſola deliberatio ſine promiſſione eſt uotum: non ergo promiſſio ẽ de eſſentia uoti. Item. Quod nec ſit obligandi intẽtio, uidetur; quia aliquis promotus ad ſacros ordines, intendens ordines ſuſcipere, & nullo modo obligari ad caſtitatem; nihilominus obligatur, ac ſi intenderet; ergo uidetur, quod de eſſentialitate uoti non ſit obligãdi intentio. Item. Si aliquis iurat alicui, nõ intendens ſe obligare ad illud, quod uerba ſignant, iudicaт̃ nihilominus ita obligatus, ac ſi intenderet; ergo pari ratione, uidetur ĩ uoto, quod fiat ſine intentione. Item. cum iſta duo ſimiliter faciant ad eſſe iuramenti. i. promiſſio, & obligandi intẽtio, quæritur, quæ ſit differẽtia.

Resolvtio.

Votum eſt obligatio noua & uoluntaria. Vel, uotum eſt conceptio melioris boni, &c.

Repon. Dicendum, ꝙ iſta duo ſunt de eſſentia uoti, ſcilicet promiſſio, & obligandi intentio, cũ uotum ſit obligatio noua, & uolũtaria: Quia de nouo eſt, ſuper addita promiſſio eſt neceſſaria: Quia uero uoluntaria, oportet, quod uelit obligari, & quod ſe obligare intendat. Sed contingit, promittere duplici uerbo, ſcilicet interiori, & exteriori. Promiſſio quantum ad uerbum interius cogitationis, & deliberationis eſt de neceſſitate uoti ſimplicis, quod obligat quãtum ad Deum, qui intuetur cor. Sed ꝓmiſſio quantum ad uerbum, uel ſignum exterius eſt de neceſſitate uoti ſolemnis, quod obligat quantum ad faciem eccleſiæ, q̃ iudicat ſecundum ea, quæ patẽt. Et ſecundum hoc duplex datur diffinitio de uoto; illa magiſtralis, & communis eſt de uoto ſimplici, Cõceptio melioris propoſiti, &c.

Ad illvd, quod obiicitur per diffinitionem uoti, & auctoritatem Gregor. in ſola deliberatione uotum conſiſtere. Dicendum, ꝙ non intelligunt de qualibet deliberatione, ſed de illa, q̃ firmat propoſitum; & hæc eſt, quæ

quę conſenſui addit promiſſionem, aliter non firmat: unde licitum eſt diſſentire. AD ILLVD, quod obiicitur, quod obligandi intentio non eſt neceſſaria, ſicut patet in ordine. Dicendum, ꝙ intẽtio reſpectu alicuius poteſt eſſe dupliciter. Aut principaliter: quia de illo cogitat, & illud placet. Aut quia intendit aliud conſequens ad illud, uel ſimpliciter illi annexum; ſicut ſi aliqs intendit uouere regulam monachorum, per conſequens, & ad continentiam obligari intendit, & ad obediẽtiam: alioquin ſtulte appetit, & uult. Similiter qa ordini ſacro annexum eſt uotũ, ſi intendit ordinem ſacrum ſuſcipere, & ad continentiam obligari per conſequens principaliter, uel ex conſequenti: quod ſi nullo modo intendat, nõ eſt uotum: ſic nec matrimonium. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ qui iurat in dolo, tenetur. Dicendũ, ꝙ duplex eſt forum. ſ. iudiciale, & pœnitentiale. In foro iudiciali iudicatur ſecũdum exteriora, In foro pœnitentiali ſecundum conſcientiam. In foro iudiciali; quia fraus nulli debet patrocinari, accipiuntur uerba ſecundum intellectum communem, & ſanum: quia fraus non debet ei patrocinari: ideo iudicatur teneri, ſicut ſi ſecundum intentionem rectam uerba dixiſſet. In foro pęnitentiali, ubi eſt iudicium ſecundum ueritatem, iudicatur iſtũ peccaſſe in dolo: ſed nequaquã ex illa promiſſione eſſe obligatum: unde ſicut matrimoniũ contractum per uerba exteriora ſine cõſenſu omni, eſt matrimonium ſolum ſecundum interpretationem fori iudicialis, non ſecundum ueritatem: ſic de uoto dicendum. AD ILLVD, qđ ultimo quæritur de differentia uoti ad iuramentum obligatorium. Dicendumq́, ꝙ triplex eſt differẽtia, ſcilicet in obiecto, medio, & fine. In obiecto; quia uotum fit Deo: ſed iuramentum homini in medio: quia iuratur per Deum: ſed uouetur per promiſſionem. In fine quia iuramentũ eſt ad aſtruẽdam ueritatem: uotum autem ad augendam honeſtatem, & bonitatem.

QVAESTIO II.

De quo uotum ſit?

DE quo ſit uotum, ſiue de materia, circa quam eſt uotum: & uidetur, ꝙ ſit circa omnia. Et primo uidetur, quod de omni bono; quia omne bonum poteſt homo promittere, & ſpondere Deo, & in tali ſponſione obligatur, ſed non eſt alia quam uotũ: ergo &c. Vnde & in baptiſmo promittit quòd eſt neceſſitatis, ſcilicet abrenunciare ſatanæ.

ITEM. Quod ſit de minori bono uidetur, quia licitum eſt illud uelle; ergo licite põt ſe hõ ad illud obligare: ergo licite uouere; & iſtud uř ꝑ ſimile in matrimonio, in quo quis obligat ſe ad ſtatũ imperfectionis. ITEM. Quod põt de indifferenti uideť; quia cibus, & potus (quantũ eſt de ſe) dicũt actus indifferentes; quia naturales ſunt; ſed circa cibum, & potum cõtingit eſſe uotum abſtinentiæ, ergo & circa indifferẽtia. ITEM. Videtur, qđ de malis poſſit eſſe uotum; quia occidere innocentem eſt malũ; ſed Iepte propter uotum occidit filiam ſuam uirginem, & laudatur

tur de noto. Vnde Hiero. dicit, ꝙ ideo ponitur in catologo ſanctorum, quia Deo placuit aĩus uouentis; ergo &c. ITEM. Conſcientia non magis obligat, quã uotum: ſed conſcientia erronea ligat, quia quod nõ eſt ex fide, eſt peccatum. i. contra conſcientiã; ergo & uotum erroneũ: ſed tunc errat homo in uoto, quãdo uouet malũ pro bono, ergo, &c.

CONTRA. Quod non ſit de bono præcepti uidetur, quia ſuper illud, Vouete, & reddite, Glo. Vouere eſt uoluntatis, ſed reddere neceſſitatis; ergo eſt de his ſolum, ad quæ hõ non aliunde, ſed uoluntariè obligatur: ſed talia ſunt ſupererogationis, ergo &c. ITEM. Quod non ſit de minori bono, uidetur per diffinitionem uoti. Votum eſt conceptio melioris propoſiti, animi deliberatione firmata; ergo non uidetur q̃d ſit de ſtatu imperfectionis, & minori bono. Et ideo uidetur, quod uotum debet eẽ ad promotionẽ ſalutis noſtræ, nõ in diſpendium: ſed obligare ad ſtatũ minus bonum eſt in diſpẽdium ſalutis, quia ſecũdũ Bern. Nemo bonus, qui non uult eſſe melior; ergo &c. ITEM. Q̃d non ſit de indifferenti, oſtendit per diffinitionẽ. Dicitur. n. quod uotũ de his, quæ Deo pertinent, fieri debet: ſed talia non ſunt indifferentia; ergo &c. ITEM. Quod non de malis uidetur: quia dicit Iſido. In malis promiſſis reſcinde fidẽ, in turpi uoto muta decretum; ſed uotum uerũ eſt immutabile uouenti, uel ergo uotum turpe, uel de turpi non eſt uotum uerum. ITEM. Votum uerũ obligat ad id, de quo eſt; ſed nullus obligari poteſt ad malum; ergo, &c. Probatio minoris. Nullus faciens id, ad quod tenetur, facit malum: ſed ſi hõ obligatur ad malũ, & facit malũ, facit id, ad quod tenetur; ergo faciens malum, non facit malum.

RESOLVTIO.

Votum eſt de ijs rebus, quæ ad Deũ pertinent, ad ſalutemq́; faciunt, vel promouent vltra communem ſtatum.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ uotum (generaliter loquendo) eſt de eis, quæ ad Deum pertinent, & faciunt ad ſalutẽ: ſimpliciter uerò, & propriè eſt de his, quæ promouent ad ſalutẽ ultra ſtatum cõem. Vnde quæcũque ſunt talia, cadunt ſub uoto: quæ aũt his oppoſita ſunt, ut quæ ad diſpendium ſalutis uergunt, ſub uoto cadere nõ poſſunt: quoniã uotum debet habere comites, quos habet iuramentum. ſ. ueritatẽ, iudicium, & iuſtitiã. Primò namq; neceſſe eſt, ut in eo ſit iuſtitia. ſ. ut illud q̃d uouetur, ſpectet ad ſalutẽ: & ſic bonum eſt, & honeſtum. Secundò, neceſſe eſt in eo eſſe iudiciũ, ut uouens deliberate uoueat, non p̃cipitãter. Tertiò, ꝙ ſit i eo ueritas, ut quod diſcrete, & iuſtè uouit, hoc perſoluat. Si ergo id uouet, quod ad detrimentum iuſtitiæ facit, non eſt ibi lex uoti, nec obligatio, ſed ipſi uoto fit iniuria: nec eſt obligatio ad ſeruãdum, ſed potius ad pœnitendum, ſicut de conſcientia erronea iudicatur Secundum hanc regulam communem iudicandum eſt de his, quæ q̃runtur in ſpeciali.

QVOD enim quæritur, utrum uotum ſit de omni bono. ſ. præcepti,

cepti, & conſilii. Dicendum, ꝙ uotum (propriè accipiendo) eſt de bono ſupererogationis: largè tamen ſi dicatur quæcumque teſtificatio, pôt eſſe de bono præcepti. ET PER hoc patēt obiecta ad utramq; partem. Illud enim uotum quamuis non ſit obligatio de nouo: eſt tamen teſtificatio obligationis, qua hō non ſolum fatetur ſe obligatum, ſed ēt cōplacet ſibi in illa obligatione, & obligatio uoluntaria fit neceſſaria: & ſic multi faciunt de neceſſitate uirtutem.

AD ILLVD uerò, quod quæritur, utrum ſit de minori bono. Dicendum, quod minus bonū eſt dupliciter conſiderare. Vno modo prout dicit ſtatum quendam licitum. Alio mō prout dicit priuationem maioris boni. Primo mō licitum eſt uouere illud reſpectu mali, quia reſpectu illius eſt quodammō maius bonum. Secundo modo prout eſt priuatorium maioris boni: & ſic licitum non eſt, nec obligatur, quis ad ſeruandum, ſed ad pęnitendum: ut ſi quis uoueat, quòd Deo ſeruiet caſtè in ſtatu ſæculari, & numquam ingredietur religionē: Primum bonū eſt licitum, ſed inquātum priuat ſtatum altiorem, illicitum ē, quia gratiam Dei duro corde repellit: & hoc eſt in præiudicium ſalutis, & in derogationem abundantis iuſtitiæ. Et ſi tu obiicias: licitum eſt ſic eſſe, ergo & uouere. Dicendum, quod ſicut laudari non eſt malum, tamen appetere laudem, eſt malum: ſic in tali ſtatu eſſe, non eſt malum ſed obligare ut nō poſſit ad melius peruenire per obligationē, quæ fiat Deo, Deo iniuriā facit. Nec eſt ſimile de matrimonio, quia eſt obligatio facta alii perſonæ, quæ contententa eſt illa, & non quærit perfectiorem: Deus autē uult ſemper, quòd melius eſt.

AD ILLVD, quod quæritur de indifferenti. Dicendum, ꝙ indifferēs eſt dupliciter, unum quòd informabile eſt motu, & circūſtantia uirtutis, ſicut comedere, & abſtinere: & hoc poteſt uoueri. Aliud, quod nihil facit quantum eſt de ſe, ut leuare feſtucā, uel ire ad prata: & de tali propriè non eſt uotum: & ſi quis tale quid uoueat, iudicio caret, quia nihil uouendum eſt, niſi quod creditur rationabiliter eē acceptum Deo: unde ſi tale uotum uoueat quis, non eſt tenendum, ſed commutandum: & per hoc patet utrumque obiectum.

AD ILLVD autem, quod obiicitur de malo. Dicendum, ꝙ aliquid ſimpliciter eſt malum: & hoc nullo modo poteſt, quis uouere: & ſi uouet, peccat, ſed non obligatur. Aliud eſt ꝙ uno caſu contingente poteſt eſſe bonum, alio caſu contingente poteſt eſſe malum: & hoc poteſt, quis uouere ſub conditione euētus boni: quod ſi uouetur in omnem euentum ſine conditione, indiſcretum eſt uotum, & non tenetur ad illud.

QVOD autem obiicitur, de uoto Ieptæ. Dicendum, ꝙ quia uouit ſecundum omnem euētum, uotum fuit indiſcretum: ſed tamen, quia deuotio, & fides mouit, ſed indiſcretè emiſit: unde duo fuerunt in uoti emiſſione, unum laudabile, alterum uituperabile. Similiter in uoti impletione

tione duo fuerunt.ſ.figura, & factum: factum fuit odibile, ſed figura laudabilis. Quantum ergo ad diuerſa in uoto Ieptæ, Dicendum, ꝙ laudatur ab Apoſtolo, & Hierony.ſ.quantum ad fidem, & deuotionem: ſed quantũ ad indiſcretionẽ, & credulitatẽ uituperatur ab Aug.dicit. n. ꝙ fuit in uouẽdo ſtultus, & in reddẽdo fuit impius. Ad illvd, ꝙ obr̃,de erronea cõſcientia. Dicẽdum, ꝙ erronea conſcientia dicitur dupliciter. Aut quia credit ſe teneri ad id, ad quod nõ tenetur, tamen non tenetur ad eius oppoſitum: & talis error nõ eſt periculoſus, & talis ligat. Eſt & alia erronea, quæ credit bonũ, quod nõ eſt bonum, immo malum: & talis ligat non ad peccatum, nec ad factum, ſed ad ſe deponendum: ſic uotum erroneũ, quod uergit in malum eſt dimittendum, quia non obligat ad faciendum.

Qvaestio III.

Qui vouere habent?

De materia in qua, ſiue de ſubiecto, in quo eſt uotum. Et uidetur, ꝙ ſit in omni habente uſum rationis, quia omnis talis habet uſum libe.arbit.ſed uotum eſt a libertate libe. arbi.ergo &c. Item. Omnis diſcretionem habẽs rationis, poteſt ſe uoluntariè obligare diabolo ꝑ peccatum, nullo impediente; ergo multo fortius poteſt ſe obligare Deo per uotum. Item. Omnibus patet uia ſalutis, & æqualis eſt conditio omnium quantum ad hoc: ſed uotum eſt de his, q̃ promouent ad ſalutem; ergo omnes ſunt æquales in uouendo. Item. Hoc oſtenditur ꝑ diffinitionem uoti, quia eſt conceptio boni animi deliberatione firmata: ſed omnes ratione utentes poſſunt bonum concipere; ergo, &c.

Contra. Nume.xxx. dicitur, ꝙ ſi fuerit mulier in domo uiri, & uouerit aliqd, & uir ſtatim, ut audiuit contradixit, nõ erit promiſſionis rea; ergo mulier coniugata non poteſt auctoritate ſua uouere: ſimiliter uidetur de uiro, quia non habet ſui corporis poteſtatẽ. Item. Puer, & puella quandiu ſunt impuberes, ſunt omnino ſub diſpoſitione parentum, & tutorum, ſicut ſeruus ſub diſpoſitione domini; ergo ſi omnino ſubſunt, nihil per ſe uouere poſſunt. Item. Religioſus abrenunciauit propriæ uoluntati: ſed uotũ eſt obligatio procedens ex propria uoluntate, ergo non poteſt uouere. Item. Seruus ſubeſt imperio domini ſui: unde ſi intret religionẽ, poteſt ipſum extrahere; ergo non eſt ſuus: ſed uotum eſt a libertate; ergo, &c.

Resolvtio.

Illi voueant, qui liberi ſunt.

Respondeo. Dicendum, ꝙ uotum procedit a libera uoluntate: omnis ergo, qui libere põt facere ꝙ uult, nullo impedimẽto in ſe exiſtente, nullo homine de facto præpediente, nullo iure prohibente, poteſt ſimpliciter uouere. Qui autem in omnibus ſubeſt, nihil poteſt per ſe uouere. Qui autem in aliquibus ſubeſt, ſecundum id, in quo ſubeſt, non poteſt uouere. Quoniã ergo uxor ſubeſt uiro, & puer patri in regimine uitæ, nihil poſſunt circa hoc uouere, quod ſit

ſtabile, ſine eorum auctoritate: vir autem ſubeſt uxori in debito carnis: ideo contra illud non poteſt vouere. Religioſus ſubeſt in omnibus, quæ ſunt infra religionem: & ideo nihil poteſt vouere ſine ſui prælati voluntate. Sed ſeruus ſubeſt quantum ad ſeruitium corporale: ideo quod contra hoc fit, vouere nō poteſt, niſi domini auctoritate: ſi quid autē eſt quod libere poſſit facere, illud poteſt uouere.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd omnes ſunt liberæ uoluntatis. Dicendum, quòd uerum eſt ad uouendum, ſed non omnes ſunt liberæ uoluntatis ad faciendum omne, quod uolunt: & hæc uoluntas requiritur in voto. AD ILLVD, quòd obiicitur, de obligatione diaboli. Dicendum, quòd illa fit ſola voluntatis libertate: ſed non ſic eſt de obligatione ad Deum quantum ad votum, quoniam reſpicit aliquod opus, reſpectu cuius frequenter liberum arbitrium non habet poſſe, vel de facto, vel etiam de iure. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd omnibus patet via ſalutis. Dicendū, quod uerum eſt quantum ad ea, quæ ſunt præcepti, non quantum ad ea, quæ ſunt ſupererogationis, quæ reſpiciunt ſtatus diuerſos, quibus aliqui ſunt apti, alii qui verò minimè. AD ILLVD, quod obiicitur, quod omnes poſſunt concipere, & animi deliberatione firmare. Dicēdum, quod (ſicut ſuperius dictū eſt) firmatio illa eſt per promiſſionem: non autem omnis promiſſio firmat, niſi promiſſio obligatoria: nulla aūt ꝓmiſſio ē obligatoria, niſi quæ fit ab eo, qui poteſt ſe obligare: & talis eſt proprii iuris reſpectu illius, quod vouere debet: & quia non omnes ſunt tales, ideo non omniū eſt uouere, ſed illorum tantummodo, qui hoc habent.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An ſimplex continentia matrimonium impediat?

CONSEQVENTER quantum ad ſecundum articulum, quæritur de uoti obligatione: & circa hoc tria, quæruntur. Primò, quæritur de obligatione uoti per comparationē ad matrimonii contractionem. Secundò, per comparationem ad commutationem. Tertiò per cōparationem ad diſpēſationem.

CIRCA primā ſic proceditur: & ſuppoſito ꝙ uotum continentiæ uniuerſaliter impediat matrimonium, & ꝙ uotum ſolemne impediat contrahēdum, & dirimat iam cōtractum, quęritur de uoto ſimplici, utrum ſit impedimentum reſcindens, ſiue impediens matrimonium. Et quòd non dirimat, dicit Cœleſtinus Papa, extra. De uouentibus, & ordinatis, quòd non poſſunt contrahere matrimonium. Qui clerici, uel uouentes, matrimonium contrahere poſſunt. capit. Rurſus quidam, &c. Quod uotum ſimplex impedit contrahendum, ſed nō dirimit iam contractum. ITEM. Non magis obligat votum ſimplex, quam iuramentum: ſed iuramentum non impedit matrimonium, ita ut dirimat iam con-

cōtractū: ergo &c. ITEM. Si uotum. Simplex matrimonium dirimeret, cum uotum illud ſit occultum, & quilibet poſſet ſimulare ſe uouiſſe, quandocunque malitioſe alter coniugum uellet, poſſet matrimonium ſeparari etiam legitimum. ITEM. Videtur, ꝙ nullo modo impediat matrimonium: quia ſicut ſe habet matrimonium conſummatū ad uotum ſolēnizatum, ita matrimonium non conſummatum ad uotum ſolēnizatum: ſed matrimonium non conſummatum non impedit uotum: ergo nec dirimit: ergo uotum non ſolemnizatum non impedit, nec dirimit matrimonium.

SED CONTRA. Ratio quare uotum reſcindit, & dirimit matrimonium, ut dicit Magiſter in litera, eſt, & habetur xxvii. diſt. c. uouentibus, quia uouentibus non ſolum nubere, ſed etiā uelle nubere eſt damnabile: & quia nuptiæ ſunt eis dānabiles, ideo irritatur matrimonium: & hoc non ſolum in uoto ſolemni eſt, ſed etiam in ſimplici: ergo &c. ITEM. Cæleſtinus Papa III. dicit, & auctoritas in decretali pręmiſſa, quod apud Deum nō minus obligat uotum ſimplex, ꝙ̄ uotum ſolemne: ſi ergo non minus obligat uotum ſimplex, quā uotū ſolemne cū obligatio uoti ſolemnis irritet matrimonium, uidetur, ꝙ obligatio uoti ſimplicis. ITEM. Qui uoto ſimplici uouet continentiam, tenetur nunquam coire: ergo quotieſcunq; coit, peccat mortaliter: ſed nullus poteſt obligari ad mortale peccatum: ergo cum matrimonium obliget ad coitum; iſte nō poteſt obligari matrimonio.

ITEM. Quæro quare magis uotum ſolemne matrimonium dirimat, quàm ſimplex. Si tu dicas, quia priuatum: & ideo non ſcandalizat, nec poteſt probari. Contra. Quia matrimonium cō tractum in clanculo ſic irritat matrimonium ſequēs de facto, ſicut contractum in manifeſto: & pterea uotū emiſſum in publico corā omnibus etiam in foro iudicatur ſimplex, nec dirimit matrimonium iam contractum.

RESOLVTIO.

Generaliter impedit contrahendum: ſed non generaliter dirimit contractum.

RESPON. Dicendum, quòd uotum continentiæ eſt tale uotum, quòd generaliter impedit matrimonium contrahendum, ſed non generaliter dirimit iam cōtractum, niſi ſolemnizatum: & rationem huius aſſignant aliqui eccleſiæ inſtitutionem. Qđ enim uouens ſit perſona illegitima, hoc non eſt ex uoto, quia in ipſo matrimonio perfecto continentia ſeruari poteſt ab eo, qui debitum non exigit, ſed ſoluit. Vnde Auguſtinus dicit, quòd computatur pro ſanctificatione perfecta, ſi non exigis, ſed reddis, quod debes. Sed quod impediat, hoc eſt ex conſtitutione eccleſiæ, cuius eſt perſonas legitimas, uel illegitimas matrimonio determinare. Ratio aūt, quare eccleſia de uoto ſolemni inſtituit (ut dicunt) eſt, quod in uoto ſolemni non poteſt decipi: & poteſt in fractione eius ſcandalizari: quia publicum eſt: ſed in uoto ſimplici neu-

trum habet locum, quia priuatū eſt. Sed hæc ſolutio uidetur ſupponere duplex falſum. Vnum, quod ſit ab inſtitutione eccleſiæ talis illegitimitas, quia eccleſia (ut cōmuniter dicitur) non pót ibi diſpenſare; poteſt autem diſpenſare generaliter in ſuis conſtitutionibus. Aliud falſum eſt; quia uotum ſolemne non dicitur, quia notoriū, uel publicū: quia uotum quantumcunq; publicetur, niſi aliud adſit, ſimplex iudicatur, nec impedit matrimonium iā contractū. Vnde aliud eſt uotū publicum, aliud ſolēne. Ideo alia ratio aſſignatur, & accipitur a uoti ſolēnizatione. Votum enim tripliciter ſolemnizatur. ſ. ordinis ſuſceptione, profeſſionis emiſſione, & habitus profeſſorum aſſumptione, cū aliis, quæ hominem profeſſum oſtendunt. Ex hoc eſt commune in uoti ſolēnizatione, quo fiat coram perſona, quæ locum Dei tenet, & quæ uotum poteſt approbare; quia in recipiente uotum continentiæ trāſfertur poteſtas corporis uouentis in alium; qa alius adeſt, qui recipit; ſed in uoto ſimplici, ubi homo mera ſe obligat uoluntate, & in nullius manibus hoc facit, obligatur q̄dem, ſed tamen dominium ſui corporis in alterum non transfertur; & quia quod translatum eſt in poteſtatem unius, nō poteſt transferri in poteſtatem alterius; ideo emiſſo uoto ſolemni, non poteſt matrimonium cō trahi, in quo eſt translatio dominii proprii corporis. Sed qđ translatum non eſt, adhuc transferri poteſt: ideo uoto ſimplici emiſſo, poteſt uir poteſtatem ſui corporis in matrimonio dare: ideo & ſi contrahat, contractū eſt. Amplius. In uoto ſolemni, Deo, & homini obligatur: ſic & in matrimonio: & quoniā utrobique eſt par obligatio, & par obligatio non ſoluit uinculum paris obligationis, ſed bene præpotens ſuper uinculum minoris obligationis: ideo obligatio uoti ſolemnis non poteſt infringi per ſuperueniens uinculum matrimonii. Hoc autem non ideo dico, quod facit ſcandalum, qa & illud poteſt eſſe in uoto ſimplici, ſed hoc facit obligatio duplex, cum translatione poteſtatis in alterū. Eſt igitur hęc ſumma rationis, quia uotum ſolēnę obligat ęqualiter diſtrictè ex oppoſito, non ſimplex: iō impedit.

Ad illvd ergo, quod obiicitur, quod ratio irritationis matrimonii eſt: quia poſt uotū dānabile eſt nubere. Dicendum, ꝙ hoc non eſt ratio tota, ſed concauſa. Ad illvd, quod obiicitur, quod nō minus obligat, &c. Dicendum, ꝙ uerum eſt quantùm ad culpam, ſiue trāſgreſſionē: tamen minus obligat quantū ad alterius uinculi ſolutionē, ut fiat uis in hoc, qđ dicit quantum ad Deum, quia dupliciter dicitur. Vel quantum ad Deū, ut obiectum: quia uotum aſtringit conſtrictione neceſſitatis. Vel quātū ad Deū. i. quantū ad diuinum iudicium: Deus autem hunc, qui obligatus eſt uoto ſolēni, reputat magis obligatum: pro eo, quod nō ſolum reputat eū ligatum ſibi, ſed ēt homini: non ſolum reputat promiſſionē factam acceptam, immo p miniſtrū poteſtatē corporis eſſe trāſlatam:

latam;& ideo Deus iudicat, qđ uotum ſolẽne impediat, nõ ſimplex:& hoc nõ tantum eſt manifeſtum in foro eccleſiæ, ſed etiã in foro conſciẽtiæ. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ tenetur nunquã coire, Dicendum, ꝙ uerum eſt, niſi fortiori uinculo ſoluatur:& qa matrimoniũ fortius eſt, ideo dicunt, ꝙ cũ conſummatur matrimonium, tunc omnino abſoluitur a uoto:ſed debet de eo pœnitẽtiã agere, qa uotũ uiolauit: unde dicunt, ꝙ põt debitũ petere, & ſoluere. Sed hoc nõ credo, .ſ.qđ abſoluatur a uoto quantũ ad matrimonium, niſi in quantum ius matrimonii compellit eum agere cõtra uotum: ſed nõ compellit ius matrimonii debitũ petere, qa hoc eſt libertatis, ſed ſolũ ſoluere:ideo dico, ꝙ pt ſine peccato ſoluere, qa facit id, ad qđ tenetur; nunq̃ tamen põt ſine peccato petere; & ſi uxor morietur, teneť oĩno cõtinere. QVOD tamẽ obiicit, ꝙ matrimonium non conſummatum non impedit uotum. Rõ huius eſt, qa nullum fit ei præiudicium; poteſt.n.uxor, ſiue ſponſa alteri nubere:ſed per matrimoniũ cõſummatum omni uoto præiudicium generatur.

QVAESTIO II.

An uota commutari poſſint?

DE obligatione uoti in comparatione ad commutationem, utrum poſsit commutari. Et quod nõ, uidetur. Leuit. vlt. Animal, quod immolari debet domino, mutari non poteſt nec in peius, nec in melius;ergo &c. ITEM. Eccl. V. quodcunque uoueris, redde ergo ad illud, quod uouet, homo cuet, ur; ergo non poteſt commutari. ITEM. Sicut ueritas locutionis conſiſtit in concordia uoluntatis, & intellectus; ſic ueritas uoti in concordia promiſsionis, & ſolutionis; ſed quandocunque uox diſcordat ab intellectu, eſt ibi falſitas; ergo & in uoto, quando promiſſio a ſolutione. Sed unuſquiſq; tenetur eſſe uerax in promiſsione;ergo &c. ITEM. Quod non poſsit ſine auctoritate ſuperioris;uidetur Ber. de diſpenſatione, &c. Bene ordinatis monaſteriis nullus meo conſilio egredietur deſiderio arctioris uitæ ſine licentia ſuperioris; ſi ergo de hoc magis tenetur, patet, &c. ITEM. Quod ſuperior non poſſit mutare, uidetur: quia æque obligat uotum ſolemne, ut matrimonium; ſed matrimonium nullius auctoritate ſuperioris pt mutari;ergo nec uotum.

CONTRA. Votum inſtitutũ eſt totum ad charitatem fouendam:ſed dicit Bernar. quod illud, ꝙ ex charitate inſtitutum eſt, contra charitatem ſuſtineri non debet: ergo ubi eſt neceſsitas, uel utilitas, cum charitas exigat, poteſt commutari: ſed hoc eſt per uotum: ergo &c. ITEM. Semper licet proficere ſecundũ ſtatum: ergo & uotum de bono in melius commutare: ergo &c. ITEM. Si quis emittit duo uota incompoſsibilia, quorum alterum eſt perfectius, impleto perfectiori, abſoluitur ab alio, qđ prius uouit:ergo &c. ITEM. Sicut teſtamentũ eſt propriè uoluntatis, ita & uotum: ſed quãdiu homo uiuit, poteſt mutare teſtamentum ergo & uotum ſine omni licentia.

RESOLVTIO.

Ex neceſsitate ſuperueniente, & ex periculo pro obſeruantia immi nente, uotũ mutari poteſt.

RESP. Dicendum, quòd licet uotum mutare ex cauſa, illud ſcilicet quod recipit recõpenſationem: ſed non ex leuitate, nec ex propria uolũtate, quam obligauit; ſed ex neceſſitate, ſiue utilitate, cum prælati auctoritate: excepto uoto religionis, uel etiã ſtatus perfectioris, in quod põt aliud uotum commutari ſine ꝓlati licentia: quia propter ſui dignitatem licentiã dant iura. Sanum eſt tñ conſilium, ꝙ fiat ſuperioris auctoritate, ubi non creditur, qđ contradicat; ne uideatur ex leuitate procedere, & auctoritatem ſuperioris contemnere. Ratio ãt, quare licet uotum mutare & cõmutare, eſt ꝑꝑ neceſſitatem ſuperuenientem; uel propter periculum, quod imminet frequenter in obſeruatione; uel propter maiorem utilitatem & uouẽtis, & aliorum. In his.n. ratio recta, & diuina illuſtratio manifeſte clamat, ꝙ per mediatorem, & procuratorem debeat, & poſſit prouidere, ut Deus nõ damnificetur; nec iſte periclitetur, ĩ quo & iſte debuit ſaluari, & Deus honorari, & ꝑꝑ qđ uotum ordinatum eſt fieri: & ideo ex hoc poteſt commutari.

QVOD tamen obiicit de teſtamento, nõ eſt ſimile: quia teſtamentũ non obligat vt uotũ. AD ILLVD, qđ obiicitur de Leuit. ſecundum Gloſ. ſoluendum eſt, quòd non poteſt propria auctoritate. AD ILLVD, quod obiicit de eccle. Dicendum, quod intelligitur in ſe, uel in æqui ualẽti. Et per hoc patet de ueritate: qa concordat impletio, promiſſioni, dũ datur æquiualens illi. Qđ uero dicit Bern. de aſcendentibus ad altiorem ſtatum, credo ꝙ dr̃ conſulẽdo. AD ILLVD ꝙ Dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile: qa uinculum matrimonii ligat nõ tãtum ratione promiſſionis; ſed etiã ſignationis rei in ſolubilis, in quam nulla põt auctoritas. Præterea. Non eſt unum matrimoniũ melius alio, ſicut uotũ: & ideo non competit matrimonium permutari, nec cõmutari, ſicut competit de uoto.

QVAESTIO III.

An ſummus Pontifex diſpenſare poſsit in uotis?

DE obligatione uoti in comparatione ad diſpenſationẽ: & quæritur, utrũ ſummus Põtifex poſſit diſpenſare in uotis: & quod non, uidetur: quia Glo. ſuꝑ illud Pſal. 75. Vouete, & reddite &c. dicit. Reddere eſt neceſſitatis: ſed circa ea, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis non põt diſpenſari: ergo &c. ITEM. Obligatio uoti eſt ſecũdum ius naturalę: qđ patet, quia omni tpe eucurrit: ſed pontifex nõ poteſt in ea q̃ ſunt iuris naturalis: ergo &c. ITEM. Ber. dicit: Quædam ſunt præcepta moralia primæ tabulæ ordinantia ad Deũ: quædã ſecũdæ ordinãtia ad proximum: quædam ſuperaddita, ut canonicæ ſanctiones, & patrũ inſtituta. In primis non põt diſpẽſare nec hõ, nec Deus. In ſecũdis nõ homo: ſed Deus. In tertiis & homo, & Deus. Rõ huius eſt; quia ꝑcepta primæ tabulę immediate ordinant ad Deum: ſi ergo uotum immediate ordinat ad Deũ uidetur

uidetur &c. Item. Qui nõ facit ꝙ promittit, mentitur; ſed Papa non poteſt diſpenſare in mendacio: ergo nec in uoto. Item. Qđ non in uoto continentię ſpecialiter, uidetur Eccl. xxvi. Non eſt digna põderatio continẽtis aĩę: ſic ergo continẽtia nullo modo poteſt recompenſari, patet &c. Item. Quod nec ĩ uoto paupertatis uidetur; quia perfectius eſt pro Deo mẽdicare, quam continere: ergo perfectius eſt uotum paupertatis: ergo ſi diſpẽſare nõ põt in uoto continẽtię, nec paupertatis. Item. Quod nec in uoto obediẽtiæ, uꝛ: quia hoc eſt ꝑfectiſſimum: qa in caſtitate uincit homo corpus ſuum, in paupertate mundum, in obedientia mactat homo ſeipſum: ergo &c.

Sed contra. Quod poſſit in omni diſpenſare, uidetur: qa uotum unũ non minus obligat, q̃ aliud. Sed põt diſpẽſare in aliquo; utpote in uoto peregrinationis, & abſtinentiæ: ergo & in omni. Item. Quod ſpecialiter ĩ uoto continentiæ, uꝛ; quia diſpẽſatio locũ hẽt, ut dicit Bern. ubi cadit neceſſitas, uel communis utilitas. Sed poſſibile eſt ꝙ aliqs ex defectu mulieris incurrat periculum mortis, ſicut dicitur de Rege Ludouico. Sed poſſibile eſt, quod omnes moriantur, q. poſſunt generare, ſolo eo remanente, qui uouit, & remanente Papa, & muliere: ergo ſi neceſſitas ẽ cõſeruationis ſpeciei, in caſu iſto poſſet contrahere. Item. Poſſibile eſt ex matrimonio pacem eccleſiæ dari, quæ eſt cõmunis utilitas: & cõis utilitas ꝓferẽda eſt bono priuato: ergo &c. Item. Qđ in uoto paupertatis uidetur; quia diſpenſare põt in uoto abſtinentiæ: ſed maius ẽ carnem ſuam macerare, quã diuitias dimittere: ergo &c. Item. Qđ in uoto obedientię uidetur: quia ſummus Pontifex aſſumit de religionibus ad dignitates, & ꝓlationes: ſed ſic aſſumpti non tenentur obedire prælatis ſui ordinis, quibus uouetur obedientia; ergo &c.

Resolvtio.

Poteſt quidem; ſed prout diſpenſatio iuris declarationem dicit, nõ autem relaxationem.

Respon. Dicendum, ꝙ diſpenſatio dꝛ dupliciter. Vno modo iuris relaxatio. Alio modo iuris declaratio. Dicunt ergo aliqui, quod Papa poteſt in uoto diſpẽſare, ſecundùm quod diſpenſatio eſt iuris relaxatio, eo qđ eius auctoritas eſt ſupra obligationem uoti. Et rationem huius aſſignant; quia Papa eſt immediatus omnium ꝓlatus, & ad ipſum ſpectat omniũ ordinatio, maxime quantũ ad ea, quę ſunt ſupererogationis. Et quia omniũ uoluntates eius ſubſunt auctoritati, & diſpoſitioni: ideo nullum uotum aliter dẽt emitti, niſi cum hac cõditione, niſi dominus Papa de uouente aliter duxerit diſponendũ; & iõ nullus obligatur ad uotum faciẽdum, cum Papa aliter diſponit. Qđ ſi illam conditionem non apponat, tñ non põt eã excludere; & ideo dicũt, qđ in omni uoto põt diſpẽſare; & ab omni tali obligatione abſoluere. Et ad oẽs rationes reſpõdẽt, ꝙ nõ ẽ ibi obligatio abſoluta: ſed cõditionata: & iõ diſpẽſare põt, cũ poſſit illam conditionem infringere, ſi ſibi aliud de

uouente

uouente placeat diſponere. Sed cũ illa, quę Deus conſulit, abſq; dubio bona ſint, ſine hæſitatione totis uiſceribus implẽda sũt. Videtur ẽt cũ Deus uoluerit unumquemq: liberũ eſſe, ꝙ unuſquiſq; ſine conditione aliqua talia poſſit, & debeat uouere. Et iõ alii dicunt, ꝙ Papa, in nullo uoto põt diſpẽſare, ſcd̃m ꝙ diſpenſare eſt iuris relaxatio: q̃a obligatio uoti pendet ex iure diuino, nõ humano: ex iure naturali, nõ ex conſtitutione patrum. Propterea Papa nõ habet poſſe, nec auctoritatẽ in uotũ, relaxãdo ius: q̃a illud non eſt ei ſubiectum: hẽt tamẽ poteſtatẽ, quãtum ius ſibi dat: & ideo diſpẽſare põt ſecundum ꝙ diſpenſatio eſt iuris declaratio: & hæc poſitio eſt rationabilior, & ſecurior: & quia magis per ipſam ſatisfit conſcientiæ.

AD INtelligentiam eius eſt notandum, qđ ius obligationis uoti conſtituitur ex duplici iure naturali, ex hoc uidelicet, ꝙ homo dẽt eſſe uerax in promiſſiõe: & ex alio, qđ nihil dẽt hõ promittere, niſi ſalua ſua ſalute, & diuinæ maieſtatis honore: ergo ex iure naturali eſt, quod q̃s ꝑ uotum non impediri dẽt, q̃n facere poſſit ſibi utilius, & ideo acceptabilius: & ideo in omni uoto, qđ recipit recompenſationẽ melioris boni ſiue ſimpliciter, ſiue pro loco, & tẽpore dominus Papa, cuius eſt ius dilucidare, poteſt diſpenſare: & in hoc communiter omnes conueniunt: ſed diuerſificantur penes modũ diſpenſandi. Aliqui enim dicunt; quod non eſt aliquod uotũ, qđ pro loco, & tẽpore non recipiat recõpenſationem: ideo nullum eſt, in quo non poſſit diſpẽſare: unde dicunt, quod bono continentiæ præfertur bonũ uniuerſalis eccleſiæ, ut pax: & ideo in uoto continentię, de quo minus uidetur, poteſt fieri diſpẽſatio, uel ſimpliciter, uel ad tempus, ſicut ẽt aliquando factũ eſt. Alii uerò dicunt, ꝙ uotum continẽtiæ non recipit recompenſationem, quia non eſt digna ponderatio aĩæ continentis, quando obtinetur uictoria de domeſtico inimico: in omnibus aliis eſt recompenſatio, ideo poteſt diſpenſari in omnibus, præterquã in hoc. Tertii dicunt, quod perfectionio religionis, quæ eſt in imitatione Chriſti, nihil poteſt æquari, nec pro illa recompenſari. Et quia illa ſubſtantialiter conſiſtit in triplici uoto, ſcilicet continentiæ, paupertatis, & obedientiæ, quod in his tribus non poteſt diſpẽſari: perfectio enim cõſiſtit in aſſimilatione ad Chriſtum maximè, ſicut dicit Aug. in lib. de uera religione: & quia in nullo tantum aſſimilatur hõ Chriſto, ſicut in his, nihil poteſt hæc tria homini recompenſare: quoniam recõpenſatio non tantum aliorum reſpicit bonũ, uerumetiã uouentis; quoniã Deus uult, ꝙ magis ſit unuſquiſq; ſollicitus de ſua ſalute, quam aliorum. Quæ illarum triũ opinionũ ſit uerior, fateor me neſcire: & ſatis poteſt quælibet ſuſtineri: ideo nullam aſſero. Si quis tamen uelit hãc ultimam acceptare, non occurrit ei inconueniẽs manifeſtum, ut dicatur: q̃a nec in omni, nec in nullo: ſed in quodam ſic; & in quodam non.

AD

Ad illud ergo, qđ obiicitur, ꝙ in nullo poteſt diſpenſare. Dicendum, ꝙ illa argumenta currunt, ſecundum ꝙ diſpenſatio eſt iuris relaxatio: & ſic non poteſt: tamen ſecundum ꝙ diſpenſatio eſt iuris declaratio; qa ius concedit uotum non teneri, cũ poteſt recompenſari: & uniuerſaliter domini Papæ eſt hoc ius interpretari: & ideo in omnibus aliis ab his tribus poteſt diſpenſare. Ad illvd, qđ obiicitur, ſi poteſt in uno, & in omnibus. Dicendũ, ꝙ non eſt ſimile, quia condit o recompenſationis melioris nõ ſtat uniformiter in omnibus. Ad illvd, quod obiicitur, quod in uoto continentiæ poteſt cadere neceſſitas, & utilitas. Dicendum, ꝙ non cadit: & præterea, cum certitudo non cadit, non cadit neceſſitas, quia nunquam eſt infirmitas, a qua non poſſit quis niſi per coitum liberari. Non cadit neceſſitas reſpectu ſpeciei, quia nunquam erit aliquis ſolus. Non cadit ibi maior utilitas facientis: & ibi nõ eſt, quia commutat meritum cẽteſimi fructus in meritum triceſimi. Præterea. Si totũ hic eſſet, incertum eſſet: quia neſcitur, utrum infirmus per coitum ſanaretur: neſcitur utrum ex coitu aliquis generaretur: neſcitur etiam utrũ ex matrimonio pax reformaretur: & non eſt dimittẽdum certum pro incerto: ideo non ualet. Ad illvd, quod obiicitur, quod uotum abſtinentiæ uoto paupertatis eſt maius. Dicendum, ꝙ falſum eſt, quia exercitatio corporalis eſt ad modicum utilis: pietas autem ualet ad omnia, ut dicit Apoſtolus: & ſumma pietas eſt, quod omñia uendantur, & dentur pauperibus. Præterea. Difficilius eſt; plures enim inueniuntur, qui uolunt ieiunare, quàm qui uolunt mendicare. Præterea. Ibi non tãtum eſt abdicatio rei terrenæ; ſed etiam uolũtatis habendi; unde pauperculus ueniens ad religionem dimittit totum mundũ ratione uoluntatis habendi.

Ad illvd, quod obiicitur de uoto obedientiæ, quod fit diſpẽſatio in religioſis, qui promouẽtur. Dicendum, quod licet in ꝑlationibus non teneantur obedire, & multa habeant, quæ non licerent eis, ſi eſſent ſubditi; tamen in neutro uoto eſt diſpenſatum. Nam in uoto paupertatis non diſpenſatur: quia non licet tali religioſo habere proprium, eiam ſi Papa diſpenſet: ſed tamẽ poteſt bona eccleſiæ diſpenſare, ſicut Abbas bona monaſterii; nec amittit meritum paupertatis, ſed eſt diuitiarum non dominus, ſed diſpenſator; nõ amator, ſed contemptor; non conſeruator, ſed diſperſor in pauperes. Similiter in uoto obedientiæ nõ eſt diſpenſatum: quia omnem obedientiam, quã debebat prius ſuo ſuperiori, debet Papæ; & Papa a ſua obedientia non poteſt eum abſoluere; & in talibus meritum obedientiæ commutatur in meritum paſtoralis curæ; nec eſt diſpenſatio, ſed exemptio propriùs debet dici.

De impedimentis, quæ omnino faciunt illegitimum ad contrahendum matrimonium ex diſparitate cultus.

POſt hæc de diſpari cultu uidendum eſt, hæc eſt enim una de cauſis, quibus perſonæ illegitimæ fiunt ad contrahendum matrimonium. Non enim licet Chriſtiano cum Gentili, uel Iudæa inire coniugium, quia etiam in ueteri teſtamento probibitum eſt fideles uiros infideles ducere uxores, domino dicente, Non Exod. 24. *accipias uxores de filiabus alienigenarum filijs tuis, ne traducant eos poſt Deos ſuos. Iuxta hoc domini preceptum Iudæorum coniugia cum alienigenis inita Eſdras ſeparauit. Hoc idem etiam in nouo teſtamento ſeruatur. Vnde Aug.* Deut. 7 Eſdræ. 10 lib. de adul. coni. c. 21. & hr̃ 28. q. 1. Sic enim ad fin. *Ne nubat fœmina, niſi ſuæ religionis uiro: uel ne uir talem ducat uxorem. Id enim, ut dicis, iubet dominus, docet Apoſtolus, utrumque præcipit teſtamentum. Item. Ambr. Caue Chriſtiane, Gentili uel Iudæo filiam tuam tradere: caue ne Gentilem uel Iudæam uel alienigenam, ideſt, hæreticam, & omnem alienam in fide tua, uxorem accerſas tibi. Item, Si quis Iudeæ, ſiue Chriſtiana Iudæo, ſiue Iudæa Chriſtiano carnali conſortio miſceatur, quicumque tantum nefas admiſerit, a Chriſtiano cœtu protinus ſegregetur. Ex his alijſque pluribus teſtimonijs apparet non poſſe contrahi coniugium ab his, qui ſunt diuerſæ religionis, & fidei.*

De coniugio fidelis, & infidelis, & duorum infidelium.

Exod. 34. 1. Co. 7 In li. de patriarchis, & ponit. 28. q. 1 Canc. Ex concil. Vrbanẽſi: *Hic autem uidetur obuiare, quod Apoſtolus ait de imparibus coniugiis. Ego dico, non dominus, Si quis frater habet uxorem infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam; & ſi qua mulier, &c. Sed aliud hoc eſſe, aliud illud, euidenter oſtendit Aug. ibi enim agitur de illis coniugiis fidelium, & infidelium, quæ contrahuntur ab eis in diſpari religione, & fide manentibus. Apoſtolus uerò agit de illis, qui unius eiuſdemque infidelitatis fuerunt, quando coniuncti ſunt. Sed cum ueniſſet Euangelium, alter ſine altera credidit. Intelligis ne quid dicam? Attende ut rem*

ipſam

ipſam diligentius explanem. Ecce coniuges duo vnius infidelitatis fuerunt, quando coniuncti ſunt: nulla de his quæſtio eſt, quæ pertineat ad illud præceptum veteris & noui teſtamenti, quo prohibetur fideli copulare coniugium. Iam ſunt coniuges, & ambo adhuc ſunt infideles. Tales ſunt adhuc quales coniuncti ſunt. Venitque euangelij prædicator, credidit eorum vnus vel vna: ſed ita ut infidelis cum fideli habitare conſentiat, non iubet dominus ut fidelis infidelem dimittat taliter coniunctum. Nec Apoſtolus iubet ut non dimittat: ſed conſulit, ut ſi quis aliter agat, non ſit tranſgreſſor, ſicut & de virginibus conſulit. Monet autem quod eſt lucrandi occaſio, cum poſſit licite relinquere: ſed non expedit. Tunc enim non expedit id, quod licitum eſt, quando permittitur quidem: ſed ipſius vſus alijs affert impedimentum ſalutis: ſicut diſceſſio fidelis ad infideli, quam non prohibet dominus: quia coram illo non eſt iniuſta: ſed Apoſtolus ne fiat conſilio charitatis ſuadet, vt nemo in ea iuſſionis neceſſitate teneatur: ſed conſilij voluntate libere faciat. Ex his monſtratur inter fideles coniugium eſſe: & cōſilium Apoſtoli non obuiare præcepto domini, quo iubet fidelem non iungi infideli, & ſi coniuncti fuerint, ſeparari. Legitur enim quod Eſdras Propheta, immo dominus per eum iuſſit Iſraelitis uxores dimittere alienigenas: per quas ibant ad Deos alienos, non illæ per maritos acquirebantur Deo. Recte hoc præcepit: quia per Moyſen iuſſerat dominus, ne quis vxorem alienigenam duceret. Merito ergo, quas duxerant domino prohibente, domino iubente dimiſerunt: quia vt ait Ambroſius, Non eſt putandum matrimonium, quod extra decretum Dei factum eſt: ſed cum cognoſcitur, emendandum: vt quando fidelis infideli copulatur. Sed vt ait Auguſtinus, Cum cœpiſſet gentibus euangelium prædicari, iam coniunctos gentiles gentilibus competit coniugibus: ex quibus ſi non ambo crederent: ſed vnus vel vna, & infidelis cum fideli conſentiret habitare, nec prohiberi a domino debuit fidelis infidelem dimittere, nec iuberi. Ideo non prohiberi: quia iuſtitia permittit a fornicante diſcedere. Et infidelis hominis fornicatio eſt maior in corde: nec vera eius

pudicitia

& habetur. 28.q.1. Si quis Iudæus. 1. Cor. 7. L1. & ca. eiuſdē & habetur. 28.q.1. ſicenim ad fin. Augu. ibi. lib. 1. c. 17 1.Co. 7. & hr 28.q.1 iā nūc illud Augu. advolle tium. 1.Co. 7. 1.Eſdr. 10. Auguſtin. li. de adult. cō iu. 1. c. 18. Ambr. 28.q.1 c. iuſſit Eſdras Aug. li. & ca. eiuſdē & hr 28.q.1

ca. Sic enim neque. Matt. 19. habetur 28. q. 2. en prin. Rom. 14

pudicitia cum coniuge dici poteſt: quia omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt: quamuis veram fidelis habeat pudicitiam, etiam cum infideli coniuge, quæ non habet ueram. Ideo autem nec iuberi: quia nec contra iuſſionem domini gentiles fuerunt ambo coniuncti. Licitum ergo erat per iuſtitiam fideli infidelem dimittere: ſed licitum non erat faciēdum propter liberam beneuolentiam. Euidenter apparet, & inter infideles coniugium eſſe, & Apoſtolum de illis agere, qui in infidelitate coniuncti fuerunt, & poſt alter ad fidem conuerſus eſt. cum quo etiam infidelis habitare conſenſit, & hunc non dimittere fideli conſulit Apoſtolus: quia forte per fidelem ſaluabitur infidelis.

De ſornicatione ſpirituali.

In Gl. 1 Cor. 7. Si quis. Mat. 5 & 19. ō ser. domini in mõte, et hr. 28. q. 1. Idololatria.

Poteſt nihilominus licite dimittere: quia in infideli eſt fornicatio, ſi non corporis, tamen mentis. Cauſam enim fornicationis dominus excipit. Fornicationē vero generalem, & vniuerſalem intelligere cogimur, non modo ſcilicet corporalem; ſed & ſpiritualem: de qua Auguſtin. ait, Idololatria & quælibet noxia ſuperſtitio fornicatio eſt. Dominus autem permiſit ex cauſa fornicationis vxorem dimitti: ſed non iuſſit: & ſic dedit Apoſtolo locum monendi, ut qui uoluerit non dimittat: poteſt tamen licite dimittere. Si enim fornicatio carnis deteſtanda eſt in coniuge, quanto magis fornicatio mentis, id eſt, infidelitas?

De quibus vitijs poſsit dimitti.

27. q. 1 idol. ibi dē ubi ſupra.

Si autem quæris, An propter aliud vitium niſi propter infidelitatem, vel idololatriā poſſit dimitti: attēde quid Auguſtin. ait: Si infidelitas fornicatio eſt, & idololatria infidelitas, & auaritia idololatria: non eſt dubitandum & auaritiam fornicationem eſſe. Quis ergo quamlibet illicitam concupiſcentiam poteſt a fornicationis genere ſeparare, ſi auaritia fornicatio eſt? Ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupiſcentias non tantum, quæ in ſtupris cum alienis viris vel fœminis committuntur: ſed ob quaslibet quæ animam a lege Dei aberrare faciunt, & pernicioſe corrumpi, poſſit ſine crimine & vir vxorem ſuam dimittere, & vxor virum. Item. Rectiſſime dimittitur, ſi viro ſuo dicat,

Non

Non ero vxor tua, niſi mihi de latrocinio diuitias congreges: vel niſi ſolita lenocinia exerceas, aut ſi quid aliud facinoroſum vel flagitioſum a uiro ſuo expetat. Tunc ille, ſi ueraciter pœnitens eſt, habetque fidem per dilectionem operantem, membrum quod eum ſcandalizat amputabit. Ex his apparet quod non ſolum infidelitas: ſed etiam quælibet concupiſcentia, quæ pernicioſe turpiterque corrumpit, fornicatio ſpiritualis eſt: per quam uir uxorem, uel uxor uirũ dimittere poteſt. Conſulit tamen Apoſtolus, ne fidelis dimittat infidelem uolentem cohabitare, nec a Deo reuocare.

Aug. de fide & operibus, & hẽ 28. q. 1. uxor legitima. Matt. ult. 1. Cor. 7.

Si fideli liceat aliam ducere, infideli diſcedente vel dimiſſa.

Hic quæritur, ſi fidelis dimittat infidelem, uel infidelis a fideli diſcedat, an liceat fideli aliam ducere. Videtur auctoritas teſtari, quod illa uiuente alteram ducere non ualeat. Ambro. enim uerba Apoſtoli exponens ait, Alioquin ſi diſceditis ab inuicem, et uolentes cohabitare dimittitis, et alijs uos copulatis, adulteri eſtis: & filij ueſtri, qui de hac copula naſcuntur, immundi, id eſt, ſpurij ſunt. Item, Si quis habuerit uxorem uirginem ante baptiſmum, uiuente illa poſt baptiſmum alteram habere non poteſt. Crimina enim in baptiſmo ſoluuntur, non coniugia.

In com. circa 7. ca prioris ad Cor. & 28. q. 2. ne quaſi. Ex cõcil. Mel. & 28. q. 2. Si quis Ad Hilarium, & habẽt 28. q. 5

Quæ præmiſsis contraria videntur.

Sed contra. Ambr. teſtatur, Si infidelis (dicit Apoſtolus) diſcedit, diſcedat. Non enim eſt ſeruituti ſubiectus frater, aut ſoror in huiuſmodi: quia non debetur reuerentia coniugij ei, qui horret auctorem coniugij. Non eſt enim ratum matrimonium, quod ſine deuotione Dei eſt: & ideo non eſt peccatũ ei, qui dimittitur propter Deum, ſi alij ſe copulauerit. Contumelia enim creatoris ſoluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur, ne accuſetur alij copulatus. Infidelis autẽ, diſcedens, & in Deum peccat, et in matrimonium, nec eſt ſeruanda ei fides coniugij, qui ideo receſſit, ne audiret Chriſtum eſſe Deum Chriſtianorum coniugiorum. Si uero ambo crediderint, per cognitionem Dei confirmatur coniugium.

In Glo. Cor. 7. Nõ eſt enim.

Determinatio.

Attende hæc prædictis contraria poſſe uideri, ita ut ſibi

Ambr.

Ambr. contradicere uideatur. Sed diſtinguendum eſt hic, aliud eſſe dimittere uolentem cohabitare, aliud dimitti propter Deum ab illo, qui horret nomen Chriſti. Ibi lex beneuolentiæ non ſeruatur, hic ueritas cuſtoditur. Et ideo cum liceat dimittere uolentem cohabitare, non tamen ea uiuente aliā ducere licet. Diſcedētē vero ſequi nō oportet, et ea viuēte aliā ducere licet. Sed hoc nō eſt intelligendū, niſi de his qui in infidelitate ſibi copulati ſunt. Sed ſi ad fidem uterque conuerſus eſt, uel ſi uterque fidelis matrimonio coniunctus eſt, & poſt alter eorum a fide diſceſſerit, & odio fidei coniugem reliquerit, dimiſſus diſcedentem non comitabitur: nec tamen illa uiuente alteram ducere poterit: quia inter eos fuerat tantum coniugium, quod non poteſt diſſolui.

Oppoſitio quorundam, quot inter infideles coniugium non ſit.

Hic locus quaſi de verbo ad verbum hř 28. q. 1. in princ. *Sunt tamen nonnulli, qui inter infideles aſſerunt non eſſe coniugium: quia nec rata, nec legitima eſt eorum copula. Rata non eſt: quia ſolui poteſt: nec legitima: quia Apoſtolus ait, Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Rom. 14 *Eorum autem coniunctio non eſt ex fide, & ideo peccatum eſt. Non eſt ergo coniugium: quia nullum coniugium peccatum eſt. Aug. etiam dicit: quia non eſt uera pudicitia infidelis cum fideli.* 28. q. 1 §. His itaque. *Sed uera negatur eſſe pudicitia: non quod infidelium coniugium non ſit uerum: ſed quia non habet illud triplex bonū, quod excuſat coitum, & meretur præmium. Itē illud Apoſtoli, Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt: non ita intelligendum eſt, ut quicquid fit ab infidelibus, peccatum ſit: ſed omne quod fit contra fidem, ideſt, conſcientiam, male fit: & ad gehēnam ædificat. Vel in omni eo, quod infidelis facit, peccat: non quia illud facit: ſed quia nō eo modo illud facit, quo debet, non referens ad debitum finem.*

Legitimum eſt coniugium infidelium: ſed non ratum.

Copula ergo maritalis, quæ eſt inter infideles, coniugium eſt legitimum; ſed non ratum. Legitimum: quia eſt inter legitimas perſonas: ſed non ratum: quia ſine fide. Coniugium uero fidelium eſt legitimum, & ratum, ſi tamen legitimæ ſunt perſonæ. Quod autem legitima ſit infidelium coniunctio,

Aug.

Auguſt. teſtatur dicens, Uxor legitima ſocietate coniuncta ſine ulla culpa relinquitur, ſi cum viro chriſtiano permanere noluerit. Ex hoc etiam probatur, quod infideli ad fidem conuerſo Apoſtolus conſulit infidelem non dimittere: quod non faceret, ſi non eſſet inter eos legitimum coniugium. Legitimum eſt, quod legali inſtitutione, vel prouinciæ moribus, non contra iuſſionem domini contrahitur.

SUpra determinata ſūt impedimenta, quæ matrimonium impediunt reſpectu oīs ꝑſonæ. Hic determinantur impedimenta, quæ reſpiciunt perſonas determinatas. Et diuiditur hæc pars in duas, quoniam aliquæ perſonæ non ſunt legitimę propter nimiam diſtantiam: ut illæ, in quibus eſt cultus diſparitas. Quædam propter nimiā cōuenientiam, ut illæ, in quibus eſt ſpiritualis, uel carnalis proximitas. Ideo hęc pars habet duas. In prima agit de impedimēto, qđ uenit ex cultus diſparitate. In ſecunda de impedimēto, quod uenit ex proximitate, infra diſt. xl. *Nunc ſupereſt de cognitione, &c.*] Prima pars habet duas. In prima agit de cultus diſparitate per comparationem ad matrimonii contractionem. In ſecunda per comparationē ad diſſolutionē, ibi. *Poteſt tamen licitè dimittere, &c.*] Prima pars habet duas. In prima determinat ueritatē. In ſecunda diſſoluit dubitationem, ibi. *Huic autem videtur obuiare, &c.*] Vbi oſtendit, ꝙ quāuis matrimonium non poſſit cōtrahi inter fidelem, & infidelē: poteſt tamen eſſe, ſi prius cōtractum eſt. Similiter ſecūda pars, in qua agitur de matrimonii diſſolutione, duas habet. In prima determinat ueritatem. In ſecunda manifeſtat mentientes, ibi. *Sunt tamen non nulli, &c.*] Vbi reprehendit eos, qui dicebant inter infideles non eſſe coniugiū. Prima pars habet duas. In prima parte agit de diſſolutione matrimonii, quo ad cohabitationem inter eos, qui ſunt diſparis cultus. In ſecunda de diſſolutione matrimonii, quo ad uinculi fractionem, ſiue omnimodam ſeparationem, oſtēdens ꝙ ſi infidelis non uult cohabitare, fidelis poteſt cōtrahere, ibi. *Hic quæritur, ſi fidelis, &c.*

EVidenter apparet, &c.] Videtur ex hoc, quod ſi aliquis uult baptizari, & ē fidelis, quod etiam ante baptiſmum contrahi poſſit cum alio. Reſpon. Dicendum, quod fides non tantum accipitur pro habitu credēdi, quā tum accipitur pro ſacramento fidei: & hoc probatur per illud, ꝙ dicitur. xxviii. q. i. Caue chriſtiane: & infra: ſi chriſtiana ſit, non eſt ſatis, niſi ambo initiati ſitis ſacramēto baptiſmi. Vnde Hug. fuit iſtius opinionis, quod hoc intelligitur quantum ad ſacramentum baptiſmi, ſcilicet diſparitas cultus: Quāuis ergo talis fidem habeat, tamen non habet fidei ſacramentum: ideo nō eſt perſona ad contrahendum legitim Dub. 1.

ſtabile, ſine eorum auctoritate: vir autem ſubeſt uxori in debito carnis: ideo contra illud non poteſt uouere. Religioſus ſubeſt in omnibus, quæ ſunt infra religionem: & ideo nihil poteſt vouere ſine ſui prælati voluntate. Sed ſeruus ſubeſt quantum ad ſeruitium corporale: ideo quod contra hoc fit, vouere nõ poteſt, niſi domini auctoritate: ſi quid autẽ eſt quod libere poſſit facere, illud poteſt uouere.

Ad illvd, quod obiicitur, quòd omnes ſunt liberæ uoluntatis. Dicendum, quòd uerum eſt ad uouendum, ſed non omnes ſunt liberæ uoluntatis ad faciendum omne, quod uolunt: & hæc uoluntas requiritur in voto. Ad illvd, quòd obiicitur, de obligatione diaboli. Dicendum, quòd illa fit ſola voluntatis libertate: ſed non ſic eſt de obligatione ad Deum quantum ad votum, quoniam reſpicit aliquod opus, reſpectu cuius frequenter liberum arbitrium non habet poſſe, vel de facto, vel etiam de iure. Ad illvd, quod obiicitur, quòd omnibus patet via ſalutis. Dicendũ, quod uerum eſt quantum ad ea, quæ ſunt præcepti, non quantum ad ea, quæ ſunt ſupererogationis, quæ reſpiciunt ſtatus diuerſos, quibus aliqui ſunt apti, alii verò minimè. Ad illvd, quod obiicitur, quod omnes poſſunt concipere, & animi deliberatione firmare. Dicẽdum, quod (ſicut ſuperius dictũ eſt) firmatio illa eſt per promiſſionem: non autem omnis promiſſio firmat, niſi promiſſio obligatoria: nulla aũt ꝓmiſſio ẽ obligatoria, niſi quæ fit ab eo, qui poteſt ſe obligare: & talis eſt proprii iuris reſpectu illius, quod vouere debet: & quia non omnes ſunt tales, ideo non omniũ eſt uouere, ſed illorum tantummodo, qui hoc habent.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An ſimplex continentia matrimonium impediat?

Conseqventer quantum ad ſecundum articulum, quæritur de uoti obligatione: & circa hoc tria quæruntur. Primò, quæritur de obligatione uoti per comparationẽ ad matrimonii contractionem. Secundò, per comparationem ad commutationem. Tertiò per cõparationem ad diſpẽſationem.

Circa primã ſic proceditur: & ſuppoſito ꝙ uotum continentiæ uniuerſaliter impediat matrimonium, & ꝙ uotum ſolemne impediat contrahẽdum, & dirimat iam cõtractum, quęritur de uoto ſimplici, utrum ſit impedimentum reſcindens, ſiue impediens matrimonium.

Et quòd non dirimat, dicit Cœleſtinus Papa, extra. De uouentibus, & ordinatis, quòd non poſſunt contrahere matrimonium. Qui clerici, uel uouentes, matrimonium contrahere poſſunt. capit. Rurſus quidam, &c. Quod uotum ſimplex impedit contrahendum, ſed nõ dirimit iam contractum. Item. Non magis obligat votum ſimplex, quam iuramentum: ſed iuramentum non impedit matrimonium, ita ut dirimat iam con-

con-

cōtractū: ergo &c. ITEM. Si uotum. Simplex matrimonium dirimeret, cum uotum illud ſit occultum, & quilibet poſſet ſimulare ſe uouiſſe, quandocunque malitioſe alter coniugum uellet, poſſet matrimonium ſeparari etiam legitimum. ITEM. Videtur, ꝙ nullo modo impediat matrimonium: quia ſicut ſe habet matrimonium conſummatū ad uotum ſolēnizatum, ita matrimonium non conſummatum ad uotum ſolēnizatum: ſed matrimonium non conſummatum non impedit uotum: ergo nec dirimit: ergo uotum non ſolemnizatum non impedit, nec dirimit matrimonium.

SED CONTRA. Ratio quare uotum reſcindit, & dirimit matrimonium, ut dicit Magiſter in litera, eſt, & habetur xxvii. diſt. c. uouentibus, quia uouentibus non ſolum nubere, ſed etiā uelle nubere eſt damnabile: & quia nuptiæ ſunt eis dānabiles, ideo irritatur matrimonium: & hoc non ſolum in uoto ſolemni eſt, ſed etiam in ſimplici: ergo &c. ITEM. Cæleſtinus Papa III. dicit, & auctoritas in decretali pręmiſſa, quod apud Deum nō minus obligat uotum ſimplex, ꝙ̃ uotum ſolemne: ſi ergo non minus obligat uotum ſimplex, quā uotū ſolemne cū obligatio uoti ſolemnis irritet matrimonium, uidetur, ꝙ obligatio uoti ſimplicis. ITEM. Qui uoto ſimplici uouet continentiam, tenetur nunquam coire: ergo quotieſcunq; coit, peccat mortaliter: ſed nullus poteſt obligari ad mortale peccatum: ergo cum matrimonium obliget ad coitum; iſte nō poteſt obligari matrimonio.

ITEM. Quæro quare magis uotum ſolemne matrimonium dirimat, quàm ſimplex. Si tu dicas, quia priuatum: & ideo non ſcandalizat, nec poteſt probari. Contra. Quia matrimonium cō tractum in clanculo ſic irritat matrimonium ſequēs de facto, ſicut contractum in manifeſto: & pterea uotū emiſſum in publico corā omnibus etiam in foro iudicatur ſimplex, nec dirimit matrimonium iam contractum.

RESOLVTIO.

Generaliter impedit contrahendum: ſed non generaliter dirimit contractum.

RESPON. Dicendum, quòd uotum continentiæ eſt tale uotum, quòd generaliter impedit matrimonium contrahendum, ſed non generaliter dirimit iam cōtractum, niſi ſolemnizatum: & rationem huius aſſignant aliqui eccleſiæ inſtitutionem. Qđ enim uouens ſit perſona illegitima, hoc non eſt ex uoto, quia in ipſo matrimonio perfecto continentia ſeruari poteſt ab eo, qui debitum non exigit, ſed ſoluit. Vnde Auguſtinus dicit, quod computatur pro ſanctificatione perfecta, ſi non exigis, ſed reddis, quod debes. Sed quod impediat, hoc eſt ex conſtitutione eccleſiæ, cuius eſt perſonas legitimas, uel illegitimas matrimonio determinare. Ratio aūt, quare eccleſia de uoto ſolemni inſtituit (ut dicunt) eſt, quod in uoto ſolemni non poteſt decipi: & poteſt in fractione eius ſcandalizari: quia publicum eſt: ſed in uoto ſimplici neu-

trum habet locum, quia priuatū eſt. Sed hæc ſolutio uidetur ſupponere duplex falſum. Vnum, quod ſit ab inſtitutione eccleſiæ talis illegitimitas, quia eccleſia (ut cōmuniter dicitur) non pót ibi diſpenſare; poteſt autem diſpenſare generaliter in ſuis conſtitutionibus. Aliud falſum eſt; quia uotum ſolemne non dicitur, quia notoriū, uel publicū: quia uotum quantumcunq; publicetur, niſi aliud adſit, ſimplex iudicatur, nec impedit matrimonium iā contractū. Vnde aliud eſt uotū publicum, aliud ſolēne. Ideo alia ratio aſſignatur, & accipitur a uoti ſolēnizatione. Votum enim tripliciter ſolemnizatur. ſ. ordinis ſuſceptione, profeſſionis emiſſione, & habitus profeſſorum aſſumptione. cū aliis, quæ hominem profeſſum oſtendunt. Ex hoc eſt commune in uoti ſolēnizatione, quo fiat coram perſona, quæ locum Dei tenet, & quæ uotum poteſt approbare; quia in recipiente uotum continentiæ trāsfertur poteſtas corporis uouentis in alium; qa alius adeſt, qui recipit; ſed in uoto ſimplici, ubi homo mera ſe obligat uoluntate, & in nullius manibus hoc facit, obligatur q̄dem, ſed tamen dominium ſui corporis in alterum non transfertur; & quia quod translatum eſt in poteſtatem unius, nō poteſt transferri in poteſtatem alterius; ideo emiſſo uoto ſolemni, non poteſt matrimonium cōtrahi, in quo eſt translatio dominii proprii corporis. Sed qđ translatum non eſt, adhuc transferri poteſt: ideo uoto ſimplici emiſſo, poteſt uir poteſtatem ſui corporis in matrimonio dare: ideo & ſi contrahat, contractū eſt. Amplius. In uoto ſolemni, Deo, & homini obligatur: ſic & in matrimonio: & quoniā utrobique eſt par obligatio, & par obligatio non ſoluit uinculum paris obligationis, ſed bene præpotens ſuper uinculum minoris obligationis: ideo obligatio uoti ſolemnis non poteſt infringi per ſuperueniens uinculum matrimonii. Hoc autem non ideo dico, quod facit ſcandalum, qa & illud poteſt eſſe in uoto ſimplici, ſed hoc facit obligatio duplex, cum translatione poteſtatis in alterū. Eſt igitur hęc ſumma rationis, quia uotum ſolēnę obligat ęqualiter diſtrictè ex oppoſito, non ſimplex: iō impedit.

Ad illvd ergo, quod obiicitur, quod ratio irritationis matrimonii eſt: quia poſt uotū dānabile eſt nubere. Dicendum, ꝙ hoc non eſt ratio tota, ſed concauſa. Ad illvd, quod obiicitur, quod nō minus obligat, &c. Dicendum, ꝙ uerum eſt quantùm ad culpam, ſiue trāſgreſſionē: tamen minus obligat quantū ad alterius uinculi ſolutionē, ut fiat uis in hoc, qđ dicit quantum ad Deum, quia dupliciter dicitur. Vel quantum ad Deū, ut obiectum: quia uotum aſtringit conſtrictione neceſſitatis. Vel quātū ad Deū. i. quantū ad diuinum iudicium: Deus autem hunc, qui obligatus eſt uoto ſolēni, reputat magis obligatum: pro eo, quod nō ſolum reputat eū ligatum ſibi, ſed ēt homini: non ſolum reputat promiſſionē factam acceptam, immo p miniſtrū poteſtatē corporis eſſe trāſlatam:

latam; & ideo Deus iudicat, qđ uotum ſolēne impediat, nō ſimplex: & hoc nō tantum eſt manifeſtum in foro eccleſiæ, ſed etiā in foro conſciētiæ. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ tenetur nunquā coire, Dicendum, ꝙ uerum eſt, niſi fortiori uinculo ſoluatur: & qa matrimoniū fortius eſt, ideo dicunt, ꝙ cū conſummatur matrimonium, tunc omnino abſoluitur a uoto: ſed debet de eo pœnitētiā agere, qa uotū uiolauit: unde dicunt, ꝙ pōt debitū petere, & ſoluere. Sed hoc nō credo, .ſ. qđ abſoluatur a uoto quantū ad matrimonium, niſi in quantum ius matrimonii compellit eum agere cōtra uotum: ſed nō compellit ius matrimonii debitū petere, qa hoc eſt libertatis, ſed ſolū ſoluere: ideo dico, ꝙ pt ſine peccato ſoluere, qa facit id, ad qđ tenetur; nunq̄ tamen pōt ſine peccato petere; & ſi uxor moriatur, tenet oīno cōtinere. QVOD tamē obiicit, ꝙ matrimonium non conſummatum non impedit uotum. Rō huius eſt, qa nullum fit ei præiudicium; poteſt.n. uxor, ſiue ſponſa alteri nubere: ſed per matrimoniū cōſummatum omni uoto præiudicium generatur.

QVAESTIO II.

An uota commutari poſſint?

DE obligatione uoti in comparatione ad commutationem, utrum poſsit commutari. Et quod nō, uidetur. Leuit. vlt. Animal, quod immolari debet domino, mutari non poteſt nec in peius, nec in melius; ergo &c. ITEM. Eccl. v. quodcunque uoueris, redde ergo ad illud, quod uouet, homo tenet, ut; ergo non poteſt commutari. ITEM. Sicut ueritas locutionis conſiſtit in concordia uoluntatis, & intellectus; ſic ueritas uoti in concordia promiſsionis, & ſolutionis; ſed quandocunque uox diſcordat ab intellectu, eſt ibi falſitas; ergo & in uoto, quando promiſſio a ſolutione. Sed unuſquiſq; tenetur eſſe uerax in promiſsione; ergo &c. ITEM. Quod non poſsit ſine auctoritate ſuperioris; uidetur Ber. de diſpenſatione, &c. Bene ordinatis monaſteriis nullus meo conſilio egrediatur deſiderio arctioris uitæ ſine licentia ſuperioris; ſi ergo de hoc magis tenetur, patet, &c. ITEM. Quod ſuperior non poſſit mutare, uidetur: quia æque obligat uotum ſolemne, ut matrimonium; ſed matrimonium nullius auctoritate ſuperioris pt mutari; ergo nec uotum.

CONTRA. Votum inſtitutū eſt totum ad charitatem fouendam: ſed dicit Bernar. quod illud, ꝙ ex charitate inſtitutum eſt, contra charitatem ſuſtineri non debet: ergo ubi eſt neceſsitas, uel utilitas, cum charitas exigat, poteſt commutari: ſed hoc eſt per uotum: ergo &c. ITEM. Semper licet proficere ſecundū ſtatum: ergo & uotum de bono in melius commutare: ergo &c. ITEM. Si quis emittit duo uota incompoſsibilia, quorum alterum eſt perfectius, impleto perfectiori, abſoluitur ab alio, qđ prius uouit: ergo &c. ITEM. Sicut teſtamentū eſt propriè uoluntatis, ita & uotum: ſed quādiu homo uiuit, poteſt mutare teſtamentum: ergo & uotum ſine omni licentia.

RESOLVTIO.

Ex neceſsitate ſuperueniente, & ex periculo pro obſeruantia immi nente, uotũ mutari poteſt.

RESP. Dicendum, quòd licet uotum mutare ex cauſa, illud ſcilicet quod recipit recõpenſationem: ſed non ex leuitate, nec ex propria uolũtate, quam obligauit; ſed ex neceſsitate, ſiue utilitate, cum prælati auctoritate: excepto uoto religionis, uel etiã ſtatus perfectioris, in quod põt aliud uotum commutari ſine ꝑlati licentia: quia propter ſui dignitatem licentiã dant iura. Sanum eſt tñ conſilium, ꝙ fiat ſuperioris auctoritate, ubi non creditur, qđ contradicat; ne uideatur ex leuitate procedere, & auctoritatem ſuperioris contemnere. Ratio ãt, quare licet uotum mutare, & cõmutare, eſt ꝑꝑ neceſsitatem ſuperuenientem; uel propter periculum, quod imminet frequenter in obſeruatione; uel propter maiorem utilitatem & uouẽtis, & aliorum. In his.n. ratio recta, & diuina illuſtratio manifeſte clamat, ꝙ per mediatorem, & procuratorem debeat, & poſſit prouidere, ut Deus nõ damnificetur; nec iſte periclitetur, ĩ quo & iſte debuit ſaluari, & Deus honorari, & ꝑꝑ qđ uotum ordinatum eſt fieri: & ideo ex hoc poteſt commutari.

QVOD tamen obiicit de teſtamento, nõ eſt ſimile: quia teſtamentũ non obligat vt uotũ. AD ILLVD, qđ obiicitur de Leuit. ſecundum Gloſ. ſoluendum eſt, quòd non poteſt propria auctoritate. AD ILLVD, quod obiicit de eccle. Dicendum, quod intelligitur in ſe, uel in æquiualẽti. Et per hoc patet de ueritate: quia concordat impletio, promiſsioni, dũ datur æquiualens illi. Qđ uero dicit Bern. de aſcendentibus ad altiorem ſtatum, credo ꝙ dr̃ conſulẽdo. AD ILLVD ꝯ Dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile: quia uinculum matrimonii ligat nõ tãtum ratione promiſsionis; ſed etiã ſignationis rei in ſolubilis, in quam nulla põt auctoritas. Præterea. Non eſt unum matrimoniũ melius alio, ſicut uotũ: & ideo non competit matrimonium permutari, nec cõmutari, ſicut competit de uoto.

QVAESTIO III.

An ſummus Pontifex diſpenſare poſsit in uotis?

DE obligatione uoti in comparatione ad diſpenſationẽ: & quæritur, utrũ ſummus Põtifex poſſit diſpenſare in uotis: & quod non, uidetur: quia Glo. ſuꝑ illud Pſal. 75. Vouete, & reddite &c. dicit. Reddere eſt neceſſitatis: ſed circa ea, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis non põt diſpenſari: ergo &c. ITEM. Obligatio uoti eſt ſecúndum ius naturale: qđ patet, quia omni tpe currit: ſed pontifex nõ poteſt in ea q̃ ſunt iuris naturalis: ergo &c. ITEM. Ber. dicit: Quædam ſunt præcepta moralia primæ tabulæ ordinantia ad Deũ: quædã ſecũdæ ordinãtia ad proximum: quædam ſuperaddita, ut canonicæ ſanctiones, & patrũ inſtituta. In primis non põt diſpẽſare nec hõ, nec Deus. In ſecũdis nõ homo: ſed Deus. In tertiis & homo, & Deus. Rõ huius eſt; quia ꝓcepta primæ tabulę immediate ordinant ad Deum: ſi ergo uotum immediate ordinat ad Deũ uidetur

uidetur &c. Item. Qui nō facit ꝙ promittit, mentitur; ſed Papa non poteſt diſpenſare in mendacio: ergo nec in uoto. Item. Qđ non in uoto continentię ſpecialiter, uidetur Eccl. xxvi. Non eſt digna pōderatio continētis aīę: ſic ergo continētia nullo modo poteſt recompenſari, patet &c. Item. Quod nec ī uoto paupertatis uidetur; quia perfectius eſt pro Deo mēdicare, quam continere: ergo perfectius eſt uotum paupertatis: ergo ſi diſpēſare nō pōt in uoto continētię, nec paupertatis. Item. Quod nec in uoto obediētiæ, uī; quia hoc eſt ꝑfectiſſimum: qa in caſtitate uincit homo corpus ſuum, in paupertate mundum, in obedientia mactat homo ſeipſum: ergo &c.

Sed contra. Quod poſſit in omni diſpenſare, uidetur: qa uotum unū non minus obligat, q̃ aliud. Sed pōt diſpēſare in aliquo; utpote in uoto peregrinationis, & abſtinentiæ: ergo & in omni. Item. Quod ſpecialiter ī uoto continentiæ, uī; quia diſpēſatio locū hēt, ut dicit Bern. ubi cadit neceſſitas, uel communis utilitas. Sed poſſibile eſt ꝙ aliqs ex defectu mulieris incurrat periculum mortis, ſicut dicitur de Rege Ludouico. Sed poſſibile eſt, quod omnes moriantur, q poſſunt generare, ſolo eo remanente, qui uouit, & remanentē Papa, & muliere: ergo ſi neceſſitas ē cōſeruationis ſpeciei, in caſu iſto poſſet contrahere. Item. Poſſibile eſt ex matrimonio pacem eccleſiæ dari, quæ eſt cōmunis utilitas: & cōis utilitas ꝑferēda eſt bono priuato: ergo &c. Item. Qđ in uoto paupertatis uidetur; quia diſpenſare pōt in uoto abſtinentiæ: ſed maius ē carnem ſuam macerare, quā diuitias dimittere: ergo &c. Item. Qđ in uoto obedientię uidetur: quia ſummus Pontifex aſſumit de religionibus ad dignitates, & ꝓlationes: ſed ſic aſſumpti non tenentur obedire prælatis ſui ordinis, quibus uouetur obedientia; ergo &c.

Resolvtio.

Poteſt quidem; ſed prout diſpenſatio iuris declarationem dicit, nō autem relaxationem.

Respon. Dicendum, ꝙ diſpenſatio dr̄ dupliciter. Vno modo iuris relaxatio. Alio modo iuris declaratio. Dicunt ergo aliqui, quod Papa poteſt in uoto diſpēſare, ſecundùm quod diſpenſatio eſt iuris relaxatio, eo qđ eius auctoritas eſt ſupra obligationem uoti. Et rationem huius aſſignant; quia Papa eſt immediatus omnium ꝓlatus, & ad ipſum ſpectat omniū ordinatio, maxime quantū ad ea, quę ſunt ſupererogationis. Et quia omniū uoluntates eius ſubſunt auctoritati, & diſpoſitioni: ideo nullum uotum aliter dēt emitti, niſi cum hac cōditione, niſi dominus Papa de uouente aliter duxerit diſponendū: & iō nullus obligatur ad uotum faciēdum, cum Papa aliter diſponit. Qđ ſi illam conditionem non apponat, tn̄ non pōt eā excludere; & ideo dicūt, qđ in omni uoto pōt diſpēſare; & ab omni tali obligatione abſoluere. Et ad oēs rationes reſpōdēt, ꝙ nō ē ibi obligatio abſoluta: ſed cōditionata: & iō diſpēſare pōt, cū poſſit illam conditionem infringere, ſi ſibi aliud de

uouente placeat diſponere. Sed cũ illa, quę Deus conſulit, abſq; dubio bona ſint, ſine hæſitatione totis uiſceribus implẽda sũt. Videtur ẽt cũ Deus uoluerit vnumquemq; liberũ eſſe, ꝙ unuſquiſq; ſine conditione aliqua talia poſſit, & debeat uouere. Et iõ alii dicunt, ꝙ Papa, in nullo uoto põt diſpẽſare, ſcd̃m ꝙ diſpenſare eſt iuris relaxatio: q̃a obligatio uoti pendet ex iure diuino, nõ humano: ex iure naturali, nõ ex conſtitutione patrum. Propterea Papa nõ habet poſſe, nec auctoritatẽ in uotũ, relaxãdo ius: q̃a illud non eſt ei ſubiectum: hẽt tamẽ poteſtatẽ, quãtum ius ſibi dat: & ideo diſpẽſare põt ſecundum ꝙ diſpenſatio eſt iuris declaratio: & hæc poſitio eſt rationabilior, & ſecurior: & quia magis per ipſam ſatisfit conſcientiæ.

AD intelligentiam eius eſt notandum, qđ ius obligationis uoti conſtituitur ex duplici iure naturali, ex hoc uidelicet, ꝙ homo dẽt eſſe uerax in promiſſionẽ: & ex alio, qđ nihil dẽt hõ promittere, niſi ſ a ua ſua ſalute, & diuinæ maieſtatis honore: ergo ex iure naturali eſt, quod q̃s ꝑ uotum non impediri dẽt, q̃n facere poſſit ſibi utilius, & ideo acceptabilius: & ideo in omni uoto, qđ recipit recompenſationẽ melioris boni ſiue ſimpliciter, ſiue pro loco, & tẽpore dominus Papa, cuius eſt ius dilucidare, poteſt diſpenſare: & in hoc communiter omnes conueniunt: ſed diuerſificantur penes modũ diſpenſandi. Aliqui enim dicunt, quod non eſt aliquod uotũ, qđ pro loco, & tẽpore non recipiat recõpenſationem: ideo nullum eſt, in quo non poſſit diſpẽſare: unde dicunt, quod bono continentiæ præfertur bonũ uniuerſalis eccleſiæ, ut pax: & ideo in uoto continentię, de quo minus uidetur, poteſt fieri diſpẽſatio, uel ſimpliciter, uel ad tempus, ſicut ẽt aliquando factũ eſt. Alii uerò dicunt, ꝙ uotum continẽtiæ non recipit recompenſationem, quia non eſt digna ponderatio aĩæ continentis, quando obtinetur uictoria de domeſtico inimico: in omnibus aliis eſt recompenſatio, ideo poteſt diſpenſari in omnibus, præterquã in hoc. Tertii dicunt, quod perfectioni religionis, quæ eſt in imitatione Chriſti, nihil poteſt æquari, nec pro illa recompenſari. Et quia illa ſubſtantialiter conſiſtit in triplici uoto, ſcilicet continentiæ, paupertatis, & obedientiæ, quod in his tribus non poteſt diſpẽſari: perfectio enim cõſiſtit in aſſimilatione ad Chriſtum maximè, ſicut dicit Aug. in lib. de uera religione: & quia in nullo tantum aſſimilatur hõ Chriſto, ſicut in his, nihil poteſt hæc tria hominĩ recompenſare: quoniam recõpenſatio non tantum aliorum reſpicit bonũ, uerumetiã uouentis: quoniã Deus uult, ꝙ magis ſit unuſquiſq; ſollicitus de ſua ſalute, quam aliorum. Quæ iſtarum triũ opinionũ ſit uerior, fateor me neſcire: & ſatis poteſt quælibet ſuſtineri: ideo nullam aſſero. Si quis tamen uelit hãc ultimam acceptare, non occurrit ei inconueniẽs manifeſtum, ut dicatur: q̃a nec in omni, nec in nullo: ſed in quodam ſic; & in quodam non.

Ad illud ergo. qđ obiicitur, ꝙ in nullo poteſt diſpenſare. Dicendum, ꝙ illa argumenta currunt, ſecundum ꝙ diſpenſatio eſt iuris relaxatio: & ſic non poteſt: tamen ſecundum ꝙ diſpenſatio eſt iuris declaratio; qa ius concedit uotum non teneri, cũ poteſt recompenſari: & uniuerſaliter domini Papæ eſt hoc ius interpretari: & ideo in omnibus aliis ab his tribus poteſt diſpenſare. Ad illud, qđ obiicitur, ſi poteſt in uno, & in omnibus. Dicendũ, ꝙ non eſt ſimile, quia conditio recompenſationis melioris nõ ſtat uniformiter in omnibus. Ad illud, quod obiicitur, quod in uoto continentiæ poteſt cadere neceſſitas, & utilitas. Dicendum, ꝙ non cadit: & præterea, cum certitudo non cadit, non cadit neceſſitas, quia nunquam eſt infirmitas, a qua non poſſit quis niſi per coitum liberari. Non cadit neceſſitas reſpectu ſpeciei, quia nunquam erit aliquis ſolus. Non cadit ibi maior utilitas facientis: & ibi nõ eſt, quia commutat meritum cẽteſimi fructus in meritum triceſimi. Præterea. Si totũ hic eſſet, incertum eſſet: quia neſcitur, utrum infirmus per coitum ſanaretur: neſcitur utrum ex coitu aliquis generaretur: neſcitur etiam utrũ ex matrimonio pax reformaretur: & non eſt dimittẽdum certum pro incerto: ideo non ualet. Ad illud, quod obiicitur, quod uotum abſtinentiæ uoto paupertatis eſt maius. Dicendum, ꝙ falſum eſt, quia exercitatio corporalis eſt ad modicum utilis: pietas autem ualet ad omnia, ut dicit Apoſtolus: & ſumma pietas eſt, quod omnia uendantur, & dentur pauperibus. Præterea. Difficilius eſt; plures enim inueniuntur, qui uolunt ieiunare, quàm qui uolunt mendicare. Præterea. Ibi non tãtum eſt abdicatio rei terrenæ; ſed etiam uolũtatis habendi; unde pauperculus ueniens ad religionem dimittit totum mundũ ratione uoluntatis habendi.

Ad illud, quod obiicitur de uoto obedientiæ, quod fit diſpẽſatio in religioſis, qui promouẽtur. Dicendum, quod licet in ꝑlationibus non teneantur obedire, & multa habeant, quæ non licerent eis, ſi eſſent ſubditi; tamen in neutro uoto eſt diſpenſatum. Nam in uoto paupertatis non diſpenſatur: quia non licet tali religioſo habere propriũ, etiam ſi Papa diſpenſet; ſed tamẽ poteſt bona eccleſiæ diſpenſare; ſicut Abbas bona monaſterii; nec amittit meritum paupertatis, ſed eſt diuitiarũ non dominus, ſed diſpenſator; nõ amator, ſed contemptor; non conſeruator, ſed diſperſor in pauperes. Similiter in uoto obedientiæ nõ eſt diſpenſatum: quia omnem obedientiam, quã debebat prius ſuo ſuperiori, debet Papæ; & Papa a ſua obedientia non poteſt eum abſoluere; & in talibus meritum obedientiæ commutatur in meritum paſtoralis curæ; nec eſt diſpenſatio, ſed exemptio propriùs debet dici.

De impedimentis, quæ omnino faciunt illegitimum ad contrahendum matrimonium ex diſparitate cultus.

POſt hæc de diſpari cultu uidendum eſt, hæc eſt enim una de cauſis, quibus perſonæ illegitimæ fiunt ad contrahendum matrimonium. Non enim licet Chriſtiano cum Gentili, uel Iudæa inire coniugium, quia etiam in ueteri teſtamento prohibitum eſt fideles uiros infideles ducere uxores, domino dicente, Non
Exod. 24.
accipias uxores de filiabus alienigenarum filijs tuis, ne traducant eos poſt Deos ſuos. Iuxta hoc domini preceptum Iudæorum coniugia cum alienigenis inita Eſdras ſeparauit. Hoc idem etiam in nouo teſtamento ſeruatur. Vnde Aug.
Deut.7 Eſdre. 10 lib. de adul. coni. c. 21. & hr 28. q.1. Sic enim ad fin.
Ne nubat fæmina, niſi ſuæ religionis uiro: uel ne uir talem ducat uxorem. Id enim, ut dicis, iubet dominus, docet Apoſtolus, utrumque præcipit teſtamentum. Item. Ambr. Caue Chriſtiane, Gentili uel Iudæo filiam tuam tradere: caue ne Gentilem uel Iudæam uel alienlgenam, ideſt, hæreticam, & omnem alienam in fide tua, uxorem accerſas tibi. Item, Si quis Iudeæ, ſiue Chriſtiana Iudæo, ſiue Iudæa Chriſtiano carnali conſortio miſceatur, quicumque tantum nefas admiſerit, a Chriſtiano cœtu protinus ſegregetnr. Ex his alijſque pluribus teſtimonijs apparet non poſſe contrahi coniugium ab his, qui ſunt diuerſæ religionis, & fidei.

De coniugio fidelis, & infidelis, & duorum infidelium.

Exod. 34. 1. Co.7 In li. de patriarchis, & ponit. 28.q.1 Caue. Ex concil. Vrbanẽſi:
Hic autem uidetur obuiare, quod Apoſtolus ait de imparibus coniugiis. Ego dico, non dominus, Si quis frater habet uxorem infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam; & ſi qua mulier, &c. Sed aliud hoc eſſe, aliud illud, euidenter oſtendit Aug. ibi enim agitur de illis coniugiis fidelium, & infidelium, quæ contrahuntur ab eis in diſpari religione, & fide manentibus. Apoſtolus uerò agit de illis, qui unius eiuſdemque infidelitatis fuerunt, quãdo coniuncti ſunt. Sed cum ueniſſet Euangelium, alter ſine altera credidit. Intelligis ne quid dicam? Attende ut rem

ipſam diligentius explanem. Ecce coniuges duo vnius infidelitatis fuerunt, quando coniuncti ſunt: nulla de his quæſtio eſt, quæ pertineat ad illud præceptum veteris & noui teſtamenti, quo prohibetur fideli copulare coniugium. Iam ſunt coniuges, & ambo adhuc ſunt infideles. Tales ſunt adhuc quales coniuncti ſunt. Venitque euangelij prædicator, credidit eorum vnus vel vna: ſed ita ut infidelis cum fideli habitare conſentiat, non iubet dominus ut fidelis infidelem dimittat taliter coniunctum. Nec Apoſtolus iubet ut non dimittat: ſed conſulit, ut ſi quis aliter agat, non ſit tranſgreſſor, ſicut & de virginibus conſulit. Monet autem quod eſt lucrandi occaſio, cum poſſit licite relinquere: ſed non expedit. Tunc enim non expedit id, quod licitum eſt, quando permittitur quidem: ſed ipſius vſus alijs affert impedimentum ſalutis: ſicut diſceſſio fidelis ad infideli, quam non prohibet dominus: quia coram illo non eſt iniuſta: ſed Apoſtolus ne fiat conſilio charitatis ſuadet, vt nemo in ea iuſſionis neceſſitate teneatur: ſed conſilij voluntate libere faciat. Ex his monſtratur inter fideles coniugium eſſe: & cōſilium Apoſtoli non obuiare præcepto domini, quo iubet fidelem non iungi infideli, & ſi coniuncti fuerint, ſeparari. Legitur enim quod Eſdras Propheta, immo dominus per eum iuſſit Iſraelitis uxores dimittere alienigenas: per quas ibant ad Deos alienos, non illæ per maritos acquirebantur Deo. Recte hoc præcepit: quia per Moyſen iuſſerat dominus, ne quis vxorem alienigenam duceret. Merito ergo, quas duxerant domino prohibente, domino iubente dimiſerunt: quia vt ait Ambroſius, Non eſt putandum matrimonium, quod extra decretum Dei factum eſt: ſed cum cognoſcitur, emendandum: vt quando fidelis infideli copulatur. Sed vt ait Auguſtinus, Cum cœpiſſet gentibus euangelium prædicari, iam coniunctos gentiles gentilibus competit coniugibus: ex quibus ſi non ambo crederent: ſed vnus vel vna, & infidelis cum fideli conſentiret habitare, nec prohiberi a domino debuit fidelis infidelem dimittere, nec iuberi. Ideo non prohiberi: quia iuſtitia permittit a fornicante diſcedere. Et infidelis hominis fornicatio eſt maior in corde: nec vera eius pudicitia

& habetur 28.q.1. Si quis Iudaizet 1. Cor. 7. L 1. & ca. eiuſdē & habetur. 28.q.1. ſic enim ad fin. Augu. ibi. lib. 1.c. 17 1.Co. 7. & hī 18.q.1 iā nūc illud Augu. ad Pollētium. 1.Co.7. 1.Eſdr. 10. Auguſtin. li. de adult. cōiu. 1.c. 18. Ambr. 28.q.1 c. iuſſit Eſdras Aug. li. & ca. eiuſdē & hī 28.q.1

ea. Sic enimne que. Matt. 19. habetur 28. q. 1. en prin. Rom. 14

pudicitia cum coniuge dici poteſt: quia omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt: quamuis veram fidelis habeat pudicitiam, etiam cum infideli coniuge, quæ non habet ueram. Ideo autem nec iuberi: quia nec contra iuſſionem domini gentiles fuerunt ambo coniuncti. Licitum ergo erat per iuſtitiam fideli infidelem dimittere: ſed licitum non erat faciēdum propter liberam beneuolentiam. Euidenter apparet, & inter infideles coniugium eſſe, & Apoſtolum de illis agere, qui in infidelitate coniuncti fuerunt, & poſt alter ad fidem conuerſus eſt. cum quo etiam infidelis habitare conſenſit, & hunc non dimittere fideli conſulit Apoſtolus: quia forte per fidelem ſaluabitur infidelis.

De fornicatione ſpirituali.

In Gl. 1 Cor. 7. Siquis. Mat. 5 & 19. ō ſer. domini in mōte, et hr. 28. q. 1. Idololatria.

Poteſt nihilominus licite dimittere: quia in infideli eſt fornicatio, ſi non corporis, tamen mentis. Cauſam enim fornicationis dominus excipit. Fornicationē vero generalem, & vniuerſalem intelligere cogimur, non modo ſcilicet corporalem; ſed & ſpiritualem: de qua Auguſtin. ait, Idololatria & quælibet noxia ſuperſtitio fornicatio eſt. Dominus autem permiſit ex cauſa fornicationis vxorem dimitti: ſed non iuſſit: & ſic dedit Apoſtolo locum monendi, ut qui uoluerit non dimittat: poteſt tamen licite dimittere. Si enim fornicatio carnis deteſtanda eſt in coniuge, quanto magis fornicatio mentis, id eſt, infidelitas?

De quibus vitijs poſsit dimitti.

27. q. 1 idol. ibidē ubi ſupra.

Si autem quæris, An propter aliud vitium niſi propter infidelitatem, vel idololatriā poſſit dimitti: attēde quid Auguſtin. ait: Si infidelitas fornicatio eſt, & idololatria infidelitas, & auaritia idololatria: non eſt dubitandum & auaritiam fornicationem eſſe. Quis ergo quamlibet illicitam concupiſcentiam poteſt a fornicationis genere ſeparare, ſi auaritia fornicatio eſt? Ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupiſcentias non tantum, quæ in ſtupris cum alienis viris vel fœminis committuntur: ſed ob quaslibet quæ animam a lege Dei aberrare faciunt, & pernicioſe corrumpi, poſſit ſine crimine & vir vxorem ſuam dimittere, & vxor virum. Item. Rectiſſime dimittitur, ſi viro ſuo dicat,

Non

Non ero vxor tua, niſi mihi de latrocinio diuitias congreges: vel niſi ſolita lenocinia exerceas, aut ſi quid aliud facinoroſum vel flagitioſum a uiro ſuo expetat. Tunc ille, ſi ueraciter pœnitens eſt, habetque fidem per dilectionem operantem, membrum quod eum ſcandalizat amputabit. Ex his apparet quod non ſolum infidelitas: ſed etiam quælibet concupiſcentia, quæ pernicioſe turpiterque corrumpit, fornicatio ſpiritualis eſt: per quam uir uxorem, uel uxor uirũ dimittere poteſt. Conſulit tamen Apoſtolus, ne fidelis dimittat infidelem uolentem cohabitare, nec a Deo reuocare.

Aug. de fide & operibus, & hr 28. q. 1. uxor legitima. Matt. ult. 1. Cor. 7.

Si fideli liceat aliam ducere, infideli diſcedente vel dimiſſa.

Hic quæritur, ſi fidelis dimittat infidelem, uel infidelis a fideli diſcedat, an liceat fideli aliam ducere. Videtur auctoritas teſtari, quod illa uiuente alteram ducere non ualeat. Ambro. enim uerba Apoſtoli exponens ait, Alioquin ſi diſceditis ab inuicem, et uolentes cohabitare dimittitis, et alijs uos copulatis, adulteri eſtis: & filij ueſtri, qui de hac copula naſcuntur, immundi, id eſt, ſpurij ſunt. Item, Si quis habuerit uxorem uirginem ante baptiſmum, uiuente illa poſt baptiſmum alteram habere non poteſt. Crimina enim in baptiſmo ſoluuntur, non coniugia.

In com. circa 7. ca prioris ad Cor. & 28. q. 2 ne quaſi. Ex cõcil. Mel. & 28. q 2. Si qs

Quæ præmiſsis contraria videntur.

Sed contra. Ambr. teſtatur, Si infidelis (dicit Apoſtolus) diſcedit, diſcedat. Non enim eſt ſeruituti ſubiectus frater, aut ſoror in huiuſmodi: quia non debetur reuerentia coniugij ei, qui horret auctorem coniugij. Non eſt enim ratum matrimonium, quod ſine deuotione Dei eſt: & ideo non eſt peccatũ ei, qui dimittitur propter Deum, ſi alij ſe copulauerit. Contumelia enim creatoris ſoluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur, ne accuſetur alij copulatus. Infidelis autẽ, diſcedens, & in Deum peccat, et in matrimonium, nec eſt ſeruanda ei fides coniugij, qui ideo receſſit, ne audiret Chriſtum eſſe Deum Chriſtianorum coniugiorum. Si uero ambo crediderint, per cognitionem Dei confirmatur coniugium.

Ad Hilarium, & habet 28. q. 5 In Glo. Cor. 7. Nõ eſt eum.

Determinatio.

Attende hæc prædictis contraria poſſe uideri, ita ut ſibi

Ambr.

Ambr. contradicere uideatur. Sed diſtinguendum eſt hic, aliud eſſe dimittere uolentem cohabitare, aliud dimitti propter Deum ab illo, qui horret nomen Chriſti. Ibi lex beneuolentiæ non ſeruatur, hic ueritas cuſtoditur. Et ideo cum liceat dimittere uolentem cohabitare, non tamen ea uiuente aliã ducere licet. Diſcedẽtẽ vero ſequi nõ oportet, et ea viuẽte aliã ducere licet. Sed hoc nõ eſt intelligendũ, niſi de his qui in infidelitate ſibi copulati ſunt. Sed ſi ad fidem uterque conuerſus eſt, uel ſi uterque fidelis matrimonio coniunctus eſt, & poſt alter eorum a fide diſceſſerit, & odio fidei coniugem reliquerit, dimiſſus diſcedentem non comitabitur: nec tamen illa uiuente alteram ducere poterit: quia inter eos fuerat tantum coniugium, quod non poteſt diſſolui.

Oppoſitio quorundam, quot inter infideles coniugium non ſit.

Sunt tamen nonnulli, qui inter infideles aſſerunt non eſſe coniugium: quia nec rata, nec legitima eſt eorum copula. Rata non eſt: quia ſolui poteſt: nec legitima: quia Apoſtolus ait, Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Eorum autem coniunctio non eſt ex fide, & ideo peccatum eſt. Non eſt ergo coniugium: quia nullum coniugium peccatum eſt. Aug. etiam dicit: quia non eſt uera pudicitia infidelis cum fideli. Sed uera negatur eſſe pudicitia: non quod infidelium coniugium non ſit uerum: ſed quia non habet illud triplex bonũ, quod excuſat coitum, & meretur præmium. Itẽ illud Apoſtoli, Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt: non ita intelligendum eſt, ut quicquid fit ab infidelibus, peccatum ſit: ſed omne quod fit contra fidem, ideſt, conſcientiam, male fit: & ad gehẽnam ædificat. Vel in omni eo, quod infidelis facit, peccat: non quia illud facit: ſed quia nõ eo modo illud facit, quo debet, non referens ad debitum finem.

Hic locus quaſi de verbo ad verbum hẽ 28. q. 1. in princ.

Rom. 14

28. q. 1 § His itaque.

Legitimum eſt coniugium infidelium: ſed non ratum.

Copula ergo maritalis, quæ eſt inter infideles, coniugium eſt legitimum; ſed non ratum. Legitimum: quia eſt inter legitimas perſonas: ſed non ratum: quia ſine fide. Coniugium uero fidelium eſt legitimum, & ratum, ſi tamen legitimæ ſunt perſonæ. Quod autem legitima ſit infidelium coniunctio,

Auguſt. teſtatur dicens, Vxor legitima ſocietate coniuncta ſine vlla culpa relinquitur, ſi cum viro chriſtiano permanere noluerit. Ex hoc etiam probatur, quod infideli ad fidem conuerſo Apoſtolus conſulit infidelem non dimittere: quod non faceret, ſi non eſſet inter eos legitimum coniugium. Legitimum eſt, quod legali inſtitutione, vel prouinciæ moribus, non contra iuſſionem domini contrahitur.

SVpra determinata ſũt impedimenta, quæ matrimonium impediunt reſpectu oĩs pſonæ. Hic determinantur impedimenta, quæ reſpiciunt perſonas determinatas. Et diuiditur hæc pars in duas, quoniam aliquæ perſonæ non ſunt legitimę propter nimiam diſtantiam: ut illæ, in quibus eſt cultus diſparitas. Quædam propter nimiã cõuenientiam, ut illæ, in quibus eſt ſpiritualis, uel carnalis proximitas. Ideo hęc pars habet duas. In prima agit de impedimẽto, quod uenit ex cultus diſparitate. In ſecunda de impedimẽto, quod uenit ex proximitate. infra diſt. xl. *Nunc ſupereſt de cognitione, &c.*] Prima pars habet duas. In prima agit de cultus diſparitate per comparationem ad matrimonii contractionem. In ſecunda per comparationẽ ad diſſolutionẽ, ibi. *Poteſt tamen licitè dimittere, &c.*] Prima pars habet duas. In prima determinat ueritatẽ. In ſecunda diſſoluit dubitationem, ibi. *Huic autem videtur obuiare, &c.*] Vbi oſtendit, ꝙ quãuis matrimonium non poſſit cõtrahi inter fidelem, & infidelẽ: poteſt tamen eſſe, ſi prius cõtractum eſt. Similiter ſecũda pars, in qua agitur de matrimonii diſſolutione, duas habet. In prima determinat veritatem. In ſecunda manifeſtat mentientes, ibi. *Sunt tamen non nulli, &c.*] Vbi reprehendit eos, qui dicebant inter infideles non eſſe coniugiũ. Prima pars habet duas. In prima parte agit de diſſolutione matrimonii, quo ad cohabitationem inter eos, qui ſunt diſparis cultus. In ſecunda de diſſolutione matrimonii, quo ad uinculi fractionem, ſiue omnimodam ſeparationem, oſtẽdens ꝙ ſi infidelis non uult cohabitare, fidelis poteſt cõtrahere, ibi. *Hic quæritur, ſi fidelis, &c.*

EVidenter apparet, &c.] Videtur ex hoc, quod ſi aliquis uult baptizari, & ẽ fidelis, quod etiam ante baptiſmum contrahi poſſit cum alio. Reſpon. Dicendum, quod fides non tantum accipitur pro habitu credẽdi, quãtum accipitur pro ſacramento fidei: & hoc probatur per illud, ꝙ dicitur. xxviii. q. i. Caue chriſtiane: & infra: ſi chriſtiana ſit, non eſt ſatis, niſi ambo initiati ſitis ſacramẽto baptiſmi. Vnde Hug. fuit iſtius opinionis, quod hoc intelligitur quantum ad ſacramentum baptiſmi, ſcilicet diſparitas cultus: Quãuis ergo talis fidem habeat, tamen non habet fidei ſacramentum: ideo nõ eſt perſona ad contrahendum legitim Dub. I.

Dub.2. *Apoſtolus ne fiat conſilio, &c.*] Videtur malè dicere, quia ex hoc uidetur, quod fidelis licitè poſſit cum infideli cohabitare. Sed contra. 28. q. i. Iudæi, &c. Non poteſt infidelis in eius permanere coniunctione, q̃ iam in Christianam translatá eſt fidem; & in duobus capitulis ſubſequentibus idem dicitur. Reſp. Dicendum, quod ad hoc uoluerũt aliqui diſtinguere, quod illud Apoſtoli intelligitur de paganis, qui ad fidem facilius cõuertuntur: ſed ille canon intelligitũ de iudęis, qui obſtinati ſunt adeo, quod potius cõuerterent conuerſos, quã per ipſos proficerent: ſed cum omnes ſint in malitia nunc obſtinati, iſta diſtinctio non habet locum; Sed in primitiua Eccleſia cum tam iudæi, quam gentiles paſſim cõuerterẽtur ad fidẽ, & cum modico adiutorio, propter ſalutem coniugum conceſſit, & conſuluit Apoſtolus tunc cohabitare: ſed poſtmodum iudæi adeo ſunt obſtinati in malitia, quod potius uolebant peruertere, quam conuerti, adhuc gentilibus ad fidẽ intrantibus: & tunc concedebatur cohabitare gentilibus, non iudæis: nunc autem, quia utrique ſunt in malitia obſtinati, propter periculũ corruptionis euitãdum neutris conceditur cohabitare ſine contumelia creatoris: quia ſemper præſumitur, niſi uelint conuerti, quod uelint cohabitare in cõtumeliam creatoris.

Dub.3. *Ex quo intelligitur, &c.*] Innuit, quod propter quaslibet illicitas contumelias poteſt uir dimittere uxorem: & hoc idem ſupra probauit. Sed in contrarium obiicitur. Hieron. ſi uxor peccat in animam ſuam, nõ eſt polluta uiro ſuo; ergo uir non poteſt eam dimittere. Et hoc eſſe uidetur ratione, quia uir non habet poteſtatem animæ uxoris, ſed tantum corporis. Sed oẽ peccatum, quodcumque fecerit homo, excepta fornicatione, eſt extra corpus: alia enim peccata animam offendunt; ergo, &c. Item. Per deductionem ad incõueniens improbatur hoc ipſum, quia cum uix reperiantur de ſęcularibus perſonis aliquæ, quæ non peccent aliquando, tunc ſere omnia matrimonia poſſent licitè ſeparari. Reſpond. Dicendum, quod non eſt conceſſum propter fornicationem fieri matrimonii diuiſionem, niſi catenus qua per illam fornicationẽ alter lęditur, uel offenditur, qui ẽ matrimonio aliter copulatus. Secundum hoc nota, quod fornicatio tripliciter dicitur, propriè, communiter, communiſſimè. Propriè dicitur fornicatio eſſe peccatum circa actum carnis, ut puta, quia coit cum non ſua, uel non ſuo. Communiter dicitũ fornicatio in ſcriptura idololatria, per quem modum prophetæ ipſos idololatras meretricibus fornicariis frequenter cõparãt, ſicut patet. 1. Paral. v. &c. Communiſſimè dicitur fornicatio omnis concupiſcentia inordinata, qua offenditur Deus, & relinquitur. Prima fornicatio non poteſt fieri ab uxore ſcienter, quin fiat iniuria uiro: & ideõ per illam poteſt fieri diuortiũ etiam pro unico ſolo actu, ſi poſſit probari, etiam quantum fornicans pœniteat. Secunda uerò tunc

tunc eſt in iniuriam coniugis, quando coniux in illa perſeuerat, quia tunc eſt uia ducendi ad corruptionem: & ideo per illam poteſt fieri ſeparatio, ſi cõiunx nolit pœnitere. Si autem uult pęnitere, & redire, non poteſt repudiare eam. Fornicatio tunc eſt in damnum coniugis, quando dat ei occaſionem ſcandali: ut quando non uult cũ eo quiete uiuere, niſi cõſentiat male facere: & tunc poteſt eam dimittere, uel quãtum ad torum, uel quãtũ ad cohabitationẽ, nõ ſimpliciter ſi ambo ſunt fideles. Et per iſtum modum ſunt intelligendæ auctoritates ad hoc inductæ, nam propter alia genera peccatorum non poteſt dimittere, nec quantum ad torum, nec quãtum ad cohabitationem, niſi præſtent magnam occaſionẽ ruinæ, & uehementer timeatur de lapſu: tunc enim licet dimittere, ſicut dicitur hic, & dicitur. xxv.q.prima, & Matth.xxvii Si oculus tuus ſcandalizat te. Glo. In manu, & in oculo dextro poſſunt accipi frater, uxor, & propinquus, qui alias non debet dimitti, ſed debet corrigi, ut extra de diuortiis, Quæſiuit, & infra. Mulier pro furto, uel alio crimine uiri ſui, niſi religionẽ ſuæ fidei corrumpere uelit, ab eo ſeparari non debet: & ſic patent obiecta.

Dub.5. *Filii ueſtris, qui de hac copula, &c.*] Item eſt hic quæſtio, Vtrum natus ex patre fideli, & matre infideli debeat ſequi patrem, aut matrem. Et quod matrem, uidetur, quia ſicut in præcedentibus habitum eſt, partus ſequitur uentrem. Item. Proles in principio magis indiget materno ſolatio, quam paterno; ergo magis debet relinqui matri: ſed mater eſt iudæa, uel infidelis. Sed contra.xxviii.quęſtione prima. Iudæi, & infra. Illi qui procreati sũt de infidelibus mulieribus, & fidelibus uiris Chriſtianam ſequentur religionem, non Iudaicam ſuperſtitionem. Reſpondeo. Dicendum, quod proles, aut peruenit ad adultam ætatem, aut non. Si peruenit, cum ſalus ſua pendeat ex libera eius uoluntate, cuius eſt requirendus conſenſus; & ſi non uult conſentire, cum iuſtitiam Deus nulli inuito tribuat, poteſt cũ infideli matre, uel patre remanere. Si autem minor eſt, cum ſalus ſua ſit a parentibus procuranda, qui etiam ad cultum Dei debuerunt procreare, & genuerunt filium iræ: rectè ſecundum ius uetus, & etiam nouũ, ſicut patet de conuerſione infidelium. ex literis, debet ſequi fidelem in fauorem fidei, & ſalutis, & paruuli, & boni matrimonii: nec poteſt mater præcipere propter paruitatem; in qua indigeat eius ſolatio: nec allegare laborem propter periculum dãnationis, quod ĩminet, ſi ipſum detineat in infidelitatis errore: & hoc totum probatur per illud quod habetur in prædicta Decretali de conuerſione infidelium. ex literis.

Si uerò ambo crediderint, &c.] Dub.6. Ponatur, quod primò credat unus, & alter diſcedat, & nolit cohabitare, uel fornicetur, & poſtea cõuertatur: utrum reddendus ſit ei uir ſuus, an ille poſſit excipere de iniuria dimiſſionis,

 uel

uel fornicationis. Et quod habeat reddi, uidetur per literam iſtam. Item. Quod non poſſit excipere, uidetur, quia in baptiſmo omnia ſunt dimiſſa quo ad culpam, & pœnam. Sed in contrarium uĩ litera præcedens, quia contumelia creatoris ſoluit; ergo ſi ſolutum eſt, uidetur quod altero nolente ſit reintegrandũ. Itẽ Iſte fidelis ſtatim ut dimiſſus fuit, potuit contrahere; ergo ſtatim fuit abſolutus a ligamine: ergo non uidetur quod uxor poſſit eum repetere. Reſpond. Dicendum, quod ſi coniuges ſucceſſiue ad fidem ueniant, ſi neuter alterum dimiſit, nec fornicationem commiſit, compellendi ſunt in ſimul cohabitare, & affectione maritali ſeinuicẽ tractare: ſi autem alter ab altero diſceſſerit, refert quis, utrum fidelis ab infideli, an econuerſò. Si fidelis ab infideli, hoc liberè potuit, & ſine culpa: unde illud in nullo ſibi præiudicat. Si infidelis ab infideli, poteſt fidelis, etiã poſtquam uenit ad fidem, excipere: & ſi uult, poteſt eam recipere: tamen compelli non dẽt, quia ſtatim ab eo eſt abſolutus. Sed de fornicatione diſtinguendum, quia primò cõuerſus, aut dedit occaſionem fornicãdi, ut potè quia repudiauit, aut non. Si dedit, non poteſt propter fornicationem excipere. Si uerò nõ dedit, tunc poteſt excipere. Ad illud, quod obiicitur, quod oia dimittuntur in baptiſmo. Dicẽdum, quod uerum eſt quantũ ad Deũ: ſed non oportet, quod dimittãtur, ita quod libertati proximi iniurieẽ. Et ſic patet illud, ſicut ſupra dictum eſt de pœnitentia.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An fidelis cum infideli contrahere poſſit?

AD intelligentiam præſentis Diſtinctionis, quæritur de impedimento, quod habet eſſe in matrimonio ex cultus diſparitate. Et de hoc duo q̃runt̃ principaliter. Primò, q̃ritur de diſparitate cultus per comparationem ad matrimonii contractionẽ. Secũdò, per comparationẽ ad diſſolutionẽ. Circa primum, quæruntur quatuor. Primo quæritur, utrum matrimonium poſſit contrahi inter fidelem, & infidelẽ. Secundo quæritur, utrum ſacramẽtũ matrimonii poſſit contrahi inter fidelẽ, & infidelem. Tertiò, utrũ matrimonium contractum inter infideles excuſet a peccato. Quarto, utrum matrimonium contractum in infidelitate ponat in numerum cum matrimonio fidelium.

CIRCA primã ſic proceditur, & oſtẽditur, quod matrimonium poſſit contrahi inter fidelem, & infidelem. Et primò exẽplo: quoniam Ioſeph contraxit cum muliere Aegyptiaca; nec reprehenditur, ſicut dicitur Geneſi. xli. Similiter Moyſes cum Aethiopiſſa, ſicut innuitur Nume. xii. nec ipſe reprehenditur. ITEM. Hoc uĩ auctoritate Deuter. xxi. Si egreſſus ad pugnã uideris mulierẽ pulchrã in medio caſtrorum captiuorũ, & adamaueris eã, intrabis ad eã, dormieſque cũ ea, & erit uxor tua: conſtat quod de infidelibus loq̃t.

ITEM.

Item.i.ad Cor.vii.Sãctificatur mulier infidelis per uirum fidelem, & econuerſo; ergo inter fideles, & infideles eſt cõiugium ſanctum: ergo & licitũ. Item. Ratione uidetur; qa diuerſitas, ſiue diſparitas morum non impedit matrimonium contrahendum; ergo pari ratione nec diuerſitas fidei, ſiue cultus diuini mrimonium impedit. Item. Matrimonium eſt ſacrm commune fidelibus & infidelibus: ergo ſi ad omnes ſe extendit, diſparitas, ſiue talis repugnantia ipſum non tollit. Item. Omne impedimentum matrimonii impedit ꝑ eo qđ obſiſtit alicui bono matrimonii: ſed cultus diſparitas nec nocet bono prolis: quia põt educari ad cultũ Dei: nec fidei, nec ſacramenti; ergo nullo modo impedit.

Contra. Probatur exẽplo.i. Eſdræ ultimo, dicitur, quod Eſdras ſeparauit viros ab uxoribus alienigenis: ergo non erat inter eos matrimoniũ. Item. Auctoritate legis Deut. vii. Non ſociabis cũ eis cõnubia; loqtur de in fidelibus, & alienigenis. Item. Ambr. in lib. de Patriarchis. Caue Chriſtiane gentili uel iudæo filiam tuam dare. Item. Potiſſima diſtantia eſt inter fideles, & infideles, ſicut Chriſti a Belial, & lucis ad tenebras: ſi ergo in matrimonio magna eſt unio; nullum poteſt eſſe inter eos matrimonium.

Resolutio.

Cultus diſparitas contrahendum matrimonium impedit; & contractum dirimit.

Resp. Dicendũ, q in veteri lege diſtinguendum erat inter infideles: quia quædã mulieres erãt infideles, & erant de terra Chanaam, quã dominus promiſerat filiis Iſrael ꝑp illius gentis obſtinationem in infidelitate: mandaueratque eas occidẽdas: & de talibus prohibitum erat. Vnde ſi quis de populo Iſrael cum illis contraheret, cum eſſet cõtra domini præceptum, non erat matrimonium. Quædam erant infideles de aliis nationibus: & de talibus non erat prohibitum; ſed ꝑmiſſum, & conceſſum; ubi nõ timebatur lapſus in idololatriã, ſicut in Ioſeph, & Moyſe. Ratio autem quare prohibuit gentes illas, & nõ alias, fuit duplex. Vna: qa iudicauerat omnes reos mortis. Alia, quia obſtinatæ erant in malo. In nouo teſtamento alio modo eſt; quia infidelis eſt dupliciter. Aut quia caret fide, aut quia fidei ſacramento. Si quia fide tantum, ſic talis diſparitas vbi nota eſt, impedit matrimoniũ; ſed non dirimit iam contractũ: ut ſi catholicus contrahat cum hæretica baptizata. Si autem ſit infidelis, quia caret fidei ſacramento, utputa baptiſmo: quia ſacramẽtorum eccleſiaſticorum, & fidelium ianua, & fundamentũ eſt baptiſmus, fidelis qui contrahere habet ſecundùm ſacramenta eccleſiæ, ſi cum tali contrahat, nihil facit; etiam ſi ſit fidelis, dum tamen non habeat baptiſmum. Vnde dirimit iam contractum. Cultus uerò diſparitas præſtabat impedimentum in lege ueteri non ſimpliciter; ſed ubi metuebatur periculum, & diuinum aderat iudicium: & ſic per hoc additum erat mandatũ

ſic & in noua impedit nõ ſimpliciter, ſiue de ſe; ſed ob uitationẽ periculi, & diuerſitatẽ ſacramẽti baptiſmi, & inibitionem eccleſiaſtici ſtatuti; quæ ortum habent a duobus prædictis: Et ſic patẽt duo prima obiecta.

Ad illvd autem, quod obiicitur, quòd ſanctificatur mulier. Dicendum, ꝙ loquitur Apoſtolus de matrimonio contracto ante cultus diſparitatem. quod dicit manere; quia fideles uiri plerumque ſaluant occaſionaliter, ſiue ſanctificant mulierem, ſicut fides parturit filios.

Ad illvd, quòd obiicitur de diſparitate morum &c. Dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile; quia diſparitas fidei facit diſparitatem ſacramẽtorũ: nõ ſic diſparitas morum: quia boni, & mali conueniunt in ſacramentis. Non tamẽ diſparitas fidei ſemper facit diſparitatẽ in ſacramẽtis; ſed eatenus quatenus facit, perículoſior eſt. Ad illvd, quod obiicitur, quòd eſt ratione utriuſque. Dicendum, ꝙ eatenus eſt commune, quatenus ẽ legis naturæ; ſed non inquantum eccleſiæ: & ſi fidelis contrahit ſacramentũ eius iam eſt eccleſiæ; ideo in hoc nõ communicat cũ infideli immo multum diſtat. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ non eſt contra aliquod bonũ matrimonii. Dicendum, quòd falſum eſt, immo cõtra bonum prolis: quia alter coniugũ de facili poteſt impediret, ne proles domino dedicẽt. Eſt ẽt contra bonum fidei ꝓꝑ periculum fidei. Eſt ẽt contra bonũ ſacramenti; quia ex parte fidelis matrimonium natum eſt eſſe ratum, & inſolubile, cum ſit fundatũ ſuper ſacrm̃ fidei; ex alia parte eſt contrariũ; quia non habet fundamentum; & ſic patet.

Qvaestio II.

An apud infideles ſit ſacramentum matrimonij?

Vtrvm ſacramentum matrimonii ſit inter infidelẽ, & infide ẽ? Et ꝙ ſit, innuit Apoſtolus. 1. ad Cor. vii. Si quis frater habet uxorem infidelem &c. uocat uxorem cui cohabitandũ: ſed non fuit uxor ꝓꝑ cõtractionem, quæ fuit poſt fidem; ſed ante: ergo &c. Item. Ratione uidetur, ꝙ matrimonium eſt de dictamine legis naturę; ſed lex naturæ commun s eſt apud oẽs, ergo &c. Item. Matrimonium diffinitur ſic. Matrimoniũ ẽ matris & fœminę cõiunctio, indiuiduã uitæ conſuetudinẽ retinens; ſed hoc eſt inter infideles; ergo &c. Item. Infideles, & hæretici habent uera ſacramenta eccleſiæ, quamuis non habeant fidem, tamẽ habent uerborũ formã; ergo ſi matrimoniũ apud fideles contrahitur per uerba exprimentia cõſenſum, & talis forma ẽ apud infideles; ergo & matrimonii ſacramentum.

Contra. xxviii. q. i. Non eſt ratum coniugium, qđ ſine Deo eſt: ſed tale eſt cõiugium infidelium; ergo non eſt ratum: ergo non eſt matrimoniũ. Item. Ambro. ibidem. Non eſt putandum coniugium, quod extra Dei decretum eſt factũ: ſed tale eſt coniugiũ infideliũ: ergo &c. Item. Matrimoniũ eſt ſacrm̃ eccleſię; ſed baptiſmus eſt fundamẽtum ſacrorum eccleſiæ; ergo non habẽtes baptiſmũ nõ hẽt matrimonium. Item. Matrimonium eſt ſacra-

ſacr̃m, & ſignũ unionis Dei, & aĩę, ſiue diuinę naturę, & humanæ; ſed hãc nõ percipiũt infideles, nec credunt: ergo non eſt eorum ſacramentum.

RESOLVTIO.

Eſt quidem apud infideles matrimonium legitimum; ſed non ratum: cum uel omnino non ſit in officium, ne remedium, & in ſacramentum; uel ſemiplene.

RESPONDEO. Dicendũ ꝙ matrimoniũ eſt inſtitutum in officiũ, & in remediũ, & in ſacr̃m; & iſta tria complete hẽt, ſecundùm ꝙ eſt apud fideles. Apud infideles uerò hẽt iſta ſecundũ rationẽ ſemiplenã, nã eſt in officiũ: quia eſt procreatio prolis legitimæ; ſed non ad cultum Dei: apud fideles ãt ad cultũ Dei. Eſt in remediũ; quia excuſat coitũ a culpa mortali. Et rurſus, datur ibi gratia remittẽs concupiſcentiã rõne benedictionis adiũctæ. Apud infideles uerò maritali affectu uxores cognoſcẽte eſt excuſatio à culpa: ſed non dat̃ gratia, apud fideles utrumque eſt. ITEM. Eſt ẽt in ſacr̃m apud fideles: quia ſignat unionem Dei, & aĩæ ſiue unionẽ diuinę naturæ, & humanæ, non tantum aptitudine; ſed actu. Apud infideles uero aptitudine tantum: Et præterea ratio ſacramenti maxime cõſiſtit in ratificatione uinculi; apud infideles autem uinculum non habet ratificationem perfectã. Vnde diſtinguit̃. xxviii. q. i. Si quis Iudaice §. Item id. Quoddam matrimonium ratum, & legitimum, ut fidelium. Quoddã legitimum; ſed non ratum, ut infidelium. Quoddam ratum; ſed non legitimum, ut matrimonium contractum a fidelibus in occulto. Si autem quęratur, quare matrimonium infidelium nõ eſt ratum. Dicendum, ꝙ hoc eſt propter defectum ſacramenti fidei, & propter ſtatum; quia in tali iunctus eſt uxori, in quo poteſt uinciri uinculo fortiori. ſ. ſuſcipiendo ſacramentum baptiſmi, & Chriſto alligari. a quo ſtatu nemo poteſt prohibere: & iõ poteſt in caſu iſtud uinculũ infirmari. Habet enim ratitudinẽ, ut illo ſtatu in utroque manẽte non poſſit ſolui.

ET PER hoc patet reſponſio ad illud Aug. Non eſt ratũ &c. AD ILLVD, quod obiicitur de Ambr. Dicendum, ꝙ illud intelligendũ eſt ſicut extra decretũ, ideſt contra mandatum diuinũ. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ eſt ſacramentum eccleſiæ. Dicẽdum, ꝙ uerum eſt; ſed non tantum eccleſię; ſed etiam legis naturæ. AD ILLVD, quod obiicit̃ de ſignatione. Dicendum, ꝙ & ſi non actu repræſentet, tamen habitu; & hoc ſufficit ad hoc, quod ſit ſacramentum. Vel dic quòd actu repræſentat, licet nemo percipiat.

QVAESTIO III.

An matrimonium infidelium a culpa coitum excuſet?

VTRVM matrimonium infidelium excuſet coitum, ſiue coniugalem actum, ut non ſit ibi peccatum. Et quòd non, uidetur. Rom. xiiii. Omne, quod nõ eſt ex fide, peccatum eſt; ſed actus coniugalis apud infideles non eſt ex fide: ergo eſt peccatum. SI TV dicas, quod ibi appellatur fid[e] cõſciẽtia: & illud non dicitur [e]ſſe ex fide, quia eſt

YYY 4 extra

extra cōſcientiam, ſicut exponit Magiſter in litera. Obiicitur tūc de Gloſa, quæ exponit, quod omnis uita infidelium eſt peccatum; ergo & uita matrimonialis peccatum eſt; ergo matrimoniū nō excuſat a peccato. Item. xxviii. q.i.c.i. non eſt uera pudicitia infidelis cum coniuge ſua; & eſt uerbum Aug. ergo infidelis non cognoſcit coniugē ſuam pudice, & cognoſcit pudice, uel impudice: ergo impudice: ergo coitus eius non eſt ſine peccato. Item. Sacramēta eccleſiæ apud hæreticos quamuis ſint ueracia, non tamen ſunt utilia: quoniam & ſi habeant formam, tamē ꝑꝑ infidelitatem nullam habent efficaciam: ergo pari ratione apud infideles. Item. Hæreticus baptizando peccat mortaliter: qa non baptizat, ut ad cultum Dei perducat: ſed ut ad errorem trahat: ſed infideles non procreant prolem ad cultū Dei, ſed potius ad permanendum in ſuis tenebris, & erroribus: ergo peccant cocundo ꝑꝑ prolem: ſed nullus coitus eſt iſto honeſtior, qui fit propter prolem habendam: ergo nullus coitus in infidelibus fit ſine peccato.

Contra. Triplex eſt pars continentiæ. ſ. uirginalis, uidualis, & cōiugalis: ſed infideles cōtinentia uirginali continēdo nō peccant: ſimiliter continentia uiduali: ergo pari ratione nec continētia coniugali. Sed iſta eſt in reddēndo, & petendo debitum uxori: ergo &c. Item. Infidelis, qui habet uxorem, & cognoſcit eam affectu maritali, cognoſcit ſuā ordinato affectu; ſed actus trāſiens ſuper debitam materiā cū ordinatione affectus eſt abſque peccato; ergo actus cōiugalis in infidelibus eſt abſque peccato. Item. Matrimonium excuſat a peccato: aut ergo inquantū ſacramentum legis naturæ, aut inquantum ſacramentum eccleſiæ. Si inquantum ſacrm legis naturæ: ergo cum hoc modo ſit apud infideles: ergo excuſat eorum coitum. Si inquātum ſacramentum eccleſiæ ſolum: ergo non excuſauit ante aduentum Chriſti: ergo quotquot ante aduentum Chriſti uxores cognouerunt, fornicatores fuerunt: ergo cū hoc ſit nefas dicere, redit primū. Item. Vbi eſt matrimonium, ibi eſt mutua obligatio; ergo cum apud infideles ſit matrimonium, ergo eſt ibi mutua obligatio; ergo alter alteri tenetur debitum reddere; ſed nullus peccat faciendo id, ad quod tenetur, niſi per malam uoluntatem illud deprauet; ergo qui reddit debitum uxori ſuæ, non peccat.

Resolutio.

Matrimonium infidelium excuſat aliquo modo a culpa: ſed non plene, ſicut nec Sacramenti matrimonij bona plena in eo ſunt.

Respondeo. Dicēdum, quòd ſicut tactum eſt in præcedente problemate, matrimonium infidelium eſt remedium ſemiplenum; & ratio huius eſt; quia bona matrimonii imperfecta ſunt ibi, tum quia ī eis deficit fides; tum quia deficit in eis ſacramētum fidei. Quia deficit fidei ſacramentum, ideo non eſt perfectum ſacramentum, ſiue uinculum, cum poſſit fortiori uinculo ligari. Quia deficit fides: ideo non

nõ eſt perfectum remedium in eis:quia ſine fide impoſſibile eſt Deo placere:q̃uis ſine fide poſſit qs ĩ aliquo actu uitare peccatũ; quia nõ agit malum; tñ impoſſi bile eſt mereri præmium. Vnde ſicut aliter eſt apud infideles cõ tinentia, & aliter apud fideles: quia fideles per pudicitiam euitant pœnam,& acquirũt palmã; illi uerò & ſi uitent pœnam, cũ a malo ceſſant, non tamen acqui rũt palmam. Sic in matrimonio intelligẽdum: quia apud fideles tũ propter meritu fidei, tum ꝓp benedictionẽ eccleſiæ non ſolu datur remedium ꝙ præſeruat a culpa; ſed etiam datur gratia q̃ remittit concupiſcentiam: apud infideles uero nulla omnino da tur gratia:tamen q̃a coniungun tur ſecundum diuinum ſtatutum, uitãt culpam, niſi affectio libidinoſa interueniat, quæ etiã apud Chriſtianos actũ coniuga le fœdat: Et ſic concedendę ſunt rationes oſtẽdentes, ꝙ matrimo nium apud infideles aliquo mo do coitum excuſat.

AD ILLVD ergo, quod obii citur, quòd non eſt ex fide:ergo eſt peccatum. Dicendum, quod illud intelligitur (ſicut prædictum eſt:& patet ex Glo.) quod non eſt ex fide, ideſt contra con ſcientiam: quia qui facit contra conſcientiam, edificat ad gehen nam. Sed quod ſubiungit, quòd omnis uita infidelium eſt pecca tum, hoc dictum eſt per concomitantiam; quia numquam eſt ſine peccato, pro eo quod ſola fi de purificentur peccata: & ideo quicquid faciant, quamdiu ſine fide ſunt, abſq; peccato eſſe nõ poſſunt. AD ILLVD, quod obii citur, ꝙ uera pudicitia non eſt infidelis &c. Dicẽdum, ꝙ uera, tantũ ualet, quantũ perfecta: unde dicitur non eſſe uera, quia nõ eſt perfecta. Sed iſta expoſitio aliquantulũ eſt extranea: & io dicendũ eſt, ꝙ non eſt uera pudicitia, quia non hẽt uerũ, & ꝓpriũ effectum uirtutis: ſicut nõ eſt uerũ uinum, ꝙ non hẽt operationem uini. Operatio autem ſiue effectus uirtutis eſt, quia facit declinare a malo: & per hoc uitat pęnam: facit etiam, ꝙ bonũ eſt, & ꝑ hoc requirit gloriã: & quãuis apud infideles poſſit reperiri primum, non tamen ſecundum: ideo pudicitia non eſt uera uirtus apud eos: & hoc eſt, ꝙ dicit Aug. Vbi deeſt cognitio æternæ, & incommutabilis ueritatis; falſa eſt uirtus, etiã in optimis moribus. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ſacramenta eccleſię non habent efficaciã apud hæreticos. Dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile de matrimonio, & aliis ſacramentis: nã in aliis præſtatur remedium contra morbum, qui iã ineſt. Vnde in aliis datur gratia, uel effectus gratiæ, quo mediante curatur anima a morbi corruptela. In matrimonio aũt, inquantum ſacramentum legis naturæ, datur remedium præſeruatiuum a culpa, ne quis in cognoſcẽdo mulierẽ peccet, licet inquãtũ eſt ſacramentũ eccleſię rõne benedictionis annexæ det ẽt gratiam digne accedentibus: Quoniam ergo infideles non ſuſcipiunt gratiam gratumfacientem, nec eius effectum, quandiu ſunt in infidelitate; ideo alia ſacramenta non præſtant eis remedium: hoc uerò ſolùm

pe-

poteſt eis preſtare, licet non per fectum:ſed ſolũ ad cauendũ ma lum. Ad illvd, quod obr̃, qđ hęreticus baptizãdo peccat mor taliter. Dicendum, ꝙ peccat: qa uſurpat qđ ſuum non eſt: & qa ſi actualiter intendat errorẽ per ducere, tunc grauius peccat: ſed ſicut põt eſſe, qđ aliquis hæreticus baptizet non intendens hominẽ perducere ad errorem: ſic põt eſſe quod aliquis generet ꝓlem non intendens ad cultum idolorum pertrahere; ſed ſolum intendens poſteritatem habere. Et hoc quidem: quia caret i tentione formata, non habet perfectè bonum prolis, nec meritum: quia tamen non habet intentionem deformatam, ideo non habet demeritum: & ideo tales filii judicari poſſunt legitimi, quod eſt ſignum quia matrimonialiter ſunt generati: aliter enim iu dicarentur illegitimi. Eſt enim quadruplex differẽtia filiorum ita apud infideles, ſicut apud fideles. Quidam enim ſunt naturales & legitimi, ut qui de legitimis uxoribus generantur: & illi debent, & poſſunt ſuccedere in bonis. Quidam legitimi; ſed non naturales, ut filii adoptiui: & iſti ſimiliter poſſunt ſuccedere. Quidam naturales; ſed nõ egitimi, ut illi, qui nati ſunt de concubinis. Quidam ſunt nec legitimi, nec naturales, ut ſunt illi, qui de adulterio ſunt nati, uel etiam de inceſtu.

QVAESTIO IIII.

An bigamus dicendus eſt, qui ante et poſt baptiſmum uxo. pſerit?

Vtrvm matrimonium ante baptiſmum contractum ponat in numerum cum matrimonio contracto poſt baptiſmum, ita qđ talis iudicetur bigamus. Et quod nõ uidetur. Hiero. ſuꝑ epiſtolam ad Timo. ſuper hoc. Oportet epiſcopum eſſe unius uxoris &c. Si unam habuit ante baptiſmum, alteram poſt baptiſmũ, non eſt putandus bigamus. Item. Hoc ipſum oſtenditur ratione Hiero. Prorſus innouato per baptiſmum, omnia uetera ſunt dimiſſa: ergo cum tale coniugium, & talis actus coniugalis ad ſtatum uetuſtatis pertineat: ergo hr̃ tamquã ſi non fuerit: ergo nec computatur cũ matrimonio ſubſequenti. Item. Ordinatus ante baptiſmum, & ordinatus poſt baptiſmum non eſt bis ordinatus, etiam ſi ordinetur ab alio & alio: ergo pari ratione cõiugatus ante, & coniugatus poſt non eſt bis coniugatus, etiam ſi cõtrahat cum alia & alia. Item. Secundum quid, non cõnumeratur ei, quod eſt ſimpliciter: ſed uinculum matrimoniale eſt uinculum ante baptiſmum imperfectum, & ſecundum quid, poſt uero eſt perfectum: ergo non debet unum alteri connumerari; ergo &c.

Contra. Augu. ſuper epiſtolã ad Tit. Qui ante baptiſmũ habuit unã, & poſt baptiſmũ aliã, nõ eſt reputandus niſi bigamus. Item. Hoc uĩ ratione u . In baptiſmate crimina abolentur, non qđ honeſtum eſt, utpote fędera tio coniugalis: ergo ſi nõ aboletur, adhuc manet, & iudicat̃ iſte fuiſſe cõiugatus: ergo ſi iterum contrahat, eſt iudicandus bigamus. Item. Virgo quę corrupta fuit carne ante baptiſmum, ſem

per

per poſt iudicatur corrupta, & nunquam poterit inter uirgines conſecrari: & hoc, quia amiſſio uirginitatis reſpicit aliquid ex parte carnis, quod nunquã põt recuperari: ergo cum bigamia reſpiciat diuiſionem carnis, patet &c. ITEM. Si baptizatus apud hæreticos iterum baptizetur, quantum eſt in ſe, iterat baptiſmum, & puniendus eſt pœna rebaptizati: ergo cum coniugium ſit uerum apud infideles, qui iterum contrahit, iterat matrimonium: ergo non poteſt eſſe niſi bigamus.

RESOLVTIO.

Quidquid ſentiat Hierony. partem affirmatiuam cum Aug. ſuſtineamus.

RESPOND. Dicendum, ꝙ ſicut expreſsè apparet, Hieron. & Auguſt. hic fuerunt contrariè opinati: & niſi quis uelit diſtorquere uerba; non uideo quomodo poſſint reduci ad concordiam. Ideo enim in hoc habuerũt opiniones contrarias, quia fundati ſunt ſuper diuerſa. Hieronym. enim uoluit, ꝙ omnis uita infidelium eſſet culpa, & ꝙ matrimonium infidelium ad ueterem hominem pertineret; & quia in baptiſmo expoliatur uetus homo cũ actibus ſuis, & induitur nouus: hinc eſt, ꝙ dixit, ꝙ ſicut peccata præterita iſti non imputantur, nec computantur: ſic ẽt nec coniugia. Aug. uerò poſuit, ꝙ coniugia infidelium & ſi nõ eſſent meritoria, nõ tamen erãt culpabilia, immo erant licita, & bona: & hoc patet: quia dominus inſtituit, & ius naturale dictat; & ulterius Apoſtolus confirmat, qui dicit uxorem infidelem non eſſe dimittẽdam: & qa licita ſunt, hinc eſt, ꝙ per baptiſmum non delentur. Et quoniã Aug. melius habuit fundamentum, & uerius: hinc eſt, qđ uerius & ſanius dixit: & ideo canones poſitioni Aug. concordant, & illud nunc tenet eccleſia, qđ matrimonium ante baptiſmum contractum cum una, & poſt baptiſmum cũ alia, facit bigamũ, ſicut expreſsè dicitur Diſt. 34. Si quis uiduam, licet laicus duxerit uxorẽ ſeu ante baptiſmũ: ſeu poſt baptiſmum, non admittatur clericatum. In baptiſmate enim crimina dimittuntur, non acceptæ uxoris conſortiũ relaxatur.

AD ILLVD ergo, quod primo obiicitur & ſecundo. Dicendum, quòd illud iam ſolutũ eſt, quia nec auctoritas Hieron. hic habet robur, nec ratio ſua. Vnde opinando dixit, non aſſerendo. AD ILLVD, quod obiicitur de ordinato ante baptiſmũ, & poſt. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia in ordine imprimitur character, qui non poteſt alicui dari, niſi habeat characterem baptiſmalem, ſicut in præcedentibus probatum eſt, & oſtenſum. Vnde qui ordinatur ante baptiſmum, non eſt ordinatus: ideo cum ordinatur poſt baptiſmũ, ſemel tantum eſt ordinatus: nõ ſic eſt de matrimonio: qa enim ibi non imprimitur character: ideo poteſt contrahi ante baptiſmum, & ante coniugatus eſt, quam baptizatus. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd eſt ſecundum quid. Dicendum, quòd dupliciter eſt ſecũdum quid. Vnũ quod diminuat ab eſſe, aliud ꝙ dimi-

diminuit ab eſſe pfecto. Primū, ꝙ diminuit ab eſſe, non ponit in numerum; cum.n.nō participet eſſe, non pōt connumerari alii in illo eſſe. Aliud uerò pōt: & tale eſt matrimoniū infidelium, quod quidem hēt rationē coniugii, & diffinitionem, licet nō habeat in tanta perfectione, quanta habet eſſe matrimonium fidelium.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An altero infidelium ueniente ad fidem, ſoluatur matrimonium quò ad fidelem?

CONSEQVENTER quantum ad ſecundum articulum quęritur de diſparitate cultus per cōparationē ad matrimonii ſolutionē, & circa hoc q̄rūtur quatuor. Primò q̄ritur, vtrum altero ueniēte ad fidē, altero remanente in infidelitate ſoluatur matrimoniū quātū ad fidelē. Scd̄ò, utrū ſoluatur quantū ad infidelē. Tertiò, utrum ſoluatur, cū alter coniugū ſit infidelis. Quartò, utrū utroque ueniente ad fidem ſoluatur matrimonium propter perſonarū illegitimitatem.

CIRCA quā ſic proceditur, & oſtenditur, ꝙ matrimonium ſoluatur quantum ad permanētem in fide 1. Cor. vii. Quod ſi infidelis diſcedit &c. non enim eſt ſeruituti ſubiectus frater, & ſoror in huiuſmodi. Super quem locum dicit Ambr. Contumelia creatoris ſoluit matrimoniū in eo, qui relinquitur, ne accuſetur alii copulatus. ITEM. Matrimonium non eſt ratum ſine ſacramento baptiſmi: ſed quod non eſt ratum ſoluitur per fornicationem corporalem: ergo & per fornicationē ſpiritualem. Quod autem ratum ſit per baptiſmū, patet per Inn. extra de diuortiis. Quanto te nouimus. Sacramentum (inquit) baptiſmi, qd̄ ſemel eſt admiſſum, ratum efficit coniugii ſacramentū. ITEM. Mulier nō pōt prohibere uirum, ut non conuertatur ad fidē: ergo ſi non uult ſequi, uel cohabitare, non pōt prohiberi, ut non cōtrahat, cum uir ad continentiā non teneatur. ITEM. Fortius uinculū ſoluit minus, ubi minus repugnat: ſed fortiori uinculo tenetur baptizatus Deo, quā uxori infideli: ergo ubi mulier non cōcordat ei, ſoluit uinculū ab ipſa.

CONTRA. 1. ad Corint. 7. Si quis uir hēt infidelem uxorem, non dimittat eam, ſi conſentit cohabitare: ergo matrimoniū eſt adhuc inter omnes: ergo nec uinculum ſoluitur, nec cohabitatio diuiditur altero cōuerſo. ITEM. Matrimoniū conſummatū per carnis cōmiſtionē ſignat unionē naturarū in Chriſto: ſed illa eſt oīno inſolubilis: ergo & tale matrimoniū: ergo ſi carnaliter ſunt cōmiſti, tale uinculum non poteſt ſolui. ITEM. Quod rectū eſt, per fidei ſacramentum non infirmatur: ſed inter duos infideles recte cōtractū eſt matrimoniū: ergo nunquā infirmatur, ſi pſiſtant in infidelitate: ergo nec ſi alter ueniat ad fidem. ITEM. Si alter coniugum tranſeat ad frugē melioris uitæ (ut potè ad religionem) non ſoluitur matrimonium conſummatum: ergo nec ſi tranſit ad fidē.

RESOLVTIO.

Quantum ad cohabitationem, et mutuam ſeruitutem, faciat fidelis quod lubet: Quantum uerò ad uinculum, ſi ei ſit, aut contumelia in nomen Chriſti, aut ſtimulo ad fidei an renunciationem, diſerat, & alii copuletur.

RESPON. Dicendum, ꝙ loquendo de ſolutione quantum ad cohabitationē, & mutuā ſeruitutē, hoc eſt in poteſtate fidelis: ſed loquēdo de ſolutione quantum ad ruptionē uinculi, diſtinguendū eſt: quoniā infidelis, aut uult cohabitare, aut nō. Si uult cohabitare, aut cum blaſphemia nominis Chriſti, aut ſine. Si ſine, aut ut ꝑtrahat ad infidelitatem, aut non. Si uult cohabitare ſine blaſphemia nominis Chriſti, & ita qđ nō pertrahat ad peccatū, nō ſoluitur matrimonium: quia nec iniuriatur, nec facit contumeliam Deo, nec matrimonio, nec marito. Si aūt diſcedit, uel nō uult cohabitare ſine cōtumelia creatoris, uel ſine impulſione ad infidelitatē, in his tribus caſibus pōt a fideli dimitti, & ꝑ cōtumeliā factā matrimonio, & creatori, uinculū pōt frāgi, & pt cū alia cōtrahere, ut dicit Amb. & Inn. extra de diuortijs. Quanto te noui: & gaudemus. Concedo igitur, ꝙ ſolutionē matrimonii contracti in infidelitate tria faciūt. Primū eſt ipſius imbecillitas. Secundū eſt cultus diſparitas. Tertiū creatoris, uel matrimonii iniuria. Primū reddit poſſibile ad ſolutionē, ſcđm diſponit, & tertiū diſſoluit. Matrimonii imbecillitas eſt rōne ſignationis imperfectæ, q̃ hēt apud infideles, & rōne defectus baptiſmi. Vnde dicitur, ꝙ illud matrimoniū eſt legitimū: ſed non ratū, quia ut dicit Inno. Sacramentū fidei .i. baptiſmi, ꝙ ſemel admiſſum eſt, ratū efficit ſacrm cōiugii, ex parte .ſ. ſuſcipientis eſt intelligēdum: & hoc eſt, quia infideles non poſſunt ita ligari in indiuiduā uitæ cōſuetudinem, quin alter poſſit trāſire ad fidē: & ſi non uult cōmutari, pōt ſimpliciter ſeparari, cū ꝑfecta fides aduenit ſuſcipiendo ſacramentū fidei. Cultus diſparitas eſt ſecūda rō, q̃a tunc aduenit alteri perſonæ fortius uinculum. Iniuria matrimonii, ſiue Dei eſt, cū non uult cohabitare, aut non ſine contumelia creatoris: & tunc uinculum illud ſoluitur, quia repugnat uinculo, quo fidelis alligatur Deo. Concedendæ ſunt: ergo rationes probantes, quòd ſoluitur matrimonium his concurrentibus.

ET PATENT rationes ad oppoſitum. Quod enim dicit Apoſtolus, hoc uerum eſt, quando mulier uult habitare in pace ſine contumelia Dei. Aliud patet, quia, & ſi ſit conſummatum, nō tamen eſt ratū, nec habet apud infideles plenam ſignationem, nec ſtabile fundamentum.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod non infirmat rectum. Dicendum, quòd uerum eſt eatenus, quatenus rectum eſt: ſed eatenus quatenus eſt uia ad obliquitatem, ut ſi mulier nolit cohabitare, niſi uir protrahatur ad malum, tunc ſoluit. VLTIMVM patet, quia illæ tres cauſæ non concurrunt, cum aliquis tranſit ad frugem melioris uitæ.

Qu-

QVAESTIO II.

An item tale matrimonium ſoluatur quò ad infidelem

VTRVM ſoluatur matrimonium quò ad infidelem. Et ꝙ ſic, uidetur: quia matrimoniũ eſt uinculum duorum, & ſe hẽt ut relatio: ſed deſtructa ligatione reſpectu unius extremi, deſtruitur reſpectu alterius: ergo &c. ITEM. Mulier iſta poſtquã diſceſſit, aut eſt uxor, aut non. Si ſic, ergo uir non poteſt cõtra here. Si non, ergo ipſa poteſt, cũ non ſit uxor. ITEM. Eſto, ꝙ fidelis contrahat poſt diſceſſum, & illa poſtmodum conuertatur ad fidem, conſtat quod non redditur ei uir: ergo ſi non tenetur continere, poteſt nubere: ergo ſi non eſt ei ius acquiſitum: adhuc poterat & prius.

CONTRA. Ambr. dicit, quod infidelis diſcedẽs peccat in Deũ, & in matrimoniũ: ergo ſi in bono matrimonii eſt punienda, nõ poteſt nubere. ITEM. Nullus pt reportare commodum de malitia ſua: ſed reportaret, ſi deſerendo uirum fidelem poſſet nubere: ergo &c. ITEM. Si mulier, q̃ erat prius alligata uiro abſoluitur, quæro a quo. Non ab eccleſia, quia non intromittit ſe. Nõ a Deo: quia contra Deum facit. Nõ a uiro, q̃a ipſum inuitũ deſerit. Nec a ſe poteſt: ergo uinculum manet: ergo &c.

RESOLVTIO.

Quandiu poſsibilitas adeſt redeundi ad uiri amplexus, ſemper mulier ligata manet ſecundum ſacramenti ueritatem: at poſsibilitate illa amiſſa, ligata eſt tantum in peccati pœnam.

RESPON. Dicendum, quòd quidam dicunt, quod hanc quæſtionem non eſt noſtrum determinare, quia nec ſpectat ad nos de his, qui foris ſunt iudicare. Sed uerum eſt, quod non ſpectat ad nos iudicare puniendo: ſpiritualiter tamen ſpectat ad nos, cum ſpiritualis homo oĩa iudicet, diſcernendo, quis rectè, quis non rectè uiuat. Et ideo dicendum, quod ſtatim poſt diſceſſum ſoluitur uinculum a parte uiri, q̃a põt alteri coniungi ſtatim: non ſic a parte mulieris. Vnde notandum, quod uinculum manet dupliciter, aut ſecundum ueritatẽ ſacramenti, aut in pœnam peccati. Quandiu uir fidelis relictus manet in ſtatu, in quo põt mulier infidelis redire ad eum, mulier eſt alligata quantùm ad ueritatem ſacramenti. Sed quando uir eſt in ſtatu, in quo non põt ei coniungi, ut ſi alteram ducat, uel intret religionem, uel accipiat ſacrum ordinem: mulier ſoluta eſt ſecundùm ueritatem ſacramenti, quia amplius non eſt uxor: ſed tamen alligata eſt in pœnam peccati: unde non licet ei nubere, quouſque ſoluatur a culpa: & hoc non eſt quãdiu eſt infidelis. Si autem conuertatur, & baptizetur, cum tũc ſoluatur ab omni culpa, & pœna peccati, ex tunc licite poterit nubere, niſi aliud obſiſtat.

ET SIC patent obiecta utraque. Prima enim probant, ꝙ ſoluitur ſecundum ueritatem. Secũda, quod manet in pœnam peccati. AD ILLVD, quod quæritur, a quo ſoluitur? Dico quod a Deo, & ab eccleſia, ſed per accidens: quia ex quo ille deſinit eſſe uir, per conſequens iſta deſinit

nit eſſe uxor. Et ſi tu obiicias, ꝙ commodum reportat de malitia. Dicendum, ꝙ falſum eſt: qa quandiu manet culpa, diuino iudicio eſt alligata. Et amplius, ſi ad fidem ueniat, & uir eam repetat, ſi non contraxit cum alia, eſt ei reddenda. Vnde ſatis rationabiliter poteſt dici, quod uinculum nõ omnino ſoluitur ſtatim, cum mulier diſcedit, ſed cũ uir alligatur alii fideli uinculo inſeparabiliter: tunc enim fortius uinculum ſoluit minus; & ſi prius aliquo modo eſſet ſolutum, ex tunc perfecte ſolutũ eſt illo ultimo perſiſtente.

QVAESTIO III.

An alter coniugum in infidelitatem labente, ſoluatur matrimonium?

VTRVM matrimonium ſoluatur, ſi alter coniugum ſit infidelis, ſpecialiter quò ad fide ẽ. Et quod non ſoluatur, uidetur. quia per fornicationem corporalem non fit ſolutio, maximè quò ad ſubſtantiam matrimonii, ut ſupra uiſum eſt: & tamen illa plus obuiat bono matrimonii: ergo nec per fornicationem ſpiritualem. ITEM. Matrimoniũ eſt uinculum inſolubile: ſed cõtingens eſt aliquem labi in infidelitatem, ſed inſolubile non dirimitur aliquo caſu accidentali: ergo, &c. ITEM. Si ſolueretur ꝑ lapſum in hęreſim, poſſet quilibet uolens uxorem dimittere, hæreſim ſimulare: & ita ſemper præiudicaretur matrimonio.

CONTRA. Ambr. dicit, & habetur in Glo. ſuper primæ Cor. 7. Contumelia creatoris ſoluit ius matrimonii in eo, qui relinquitur, ut non accuſetur alteri copulatus: ergo ſi lapſus in hæreſim non uult cohabitare ſine contumelia creatoris, licet alteri copulari. ITEM. Fides eſt fundamentum totius ſpiritualis ædificii: ſed ſublato fundamento deſtruitur quidquid ſuperædificatum eſt: ergo ſublata fide pereũt omnia ſacramenta: ergo & matrim niũ. ITEM. Si alter ueniat ad fidem, ſoluitur matrimoniũ ſi alter remanet in infidelitate: ſed peior eſt conditio abeuntis, quam remanentis, & magis elongatur a fide: multofortius ergo ſoluitur matrimonium.

RESOLVTIO.

Nequaquam ſoluitur: eo præcipuè, quia fundatur ſuper baptiſmum, qui characterem indelebilem imprimit.

RESPON. Dicendum, ꝙ altero coniugũm labente in infidelitatem, non ſoluitur matrimonii ſacramentum. Et ratio huius triplex eſt. Vna ut pręcludatur malis uia ſimulationis, & deceptionis. Alia eſt ſecundũm ueritatẽ: quia ſacramentum coniugii in fidelibus, propter hoc, quod perfectam habet ſignationem, & ſignificat unionem inſolubilem, ipſum eſt inſolubile. Rurſus, qa fundatum ſuper ſacramentum baptiſmi, quod imprimit characterem indelebilem, ipſum eſt inſolubile. Vnde Innocen. dicit in Decretali. Quãto te nouimus ꝙ ſacramentum fidei, quod ſemel admiſſum eſt, ratum efficit coniugii ſacramentum, ut dictum eſt prius.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrarium, quod contumelia creatoris ſoluit. Dicendum, ꝙ auctoritas Ambr. intelligi-

ligitur de matrimonio contracto in infidelitate, quod non eſt ratum, quia non eſt fundatum ſuper fide i ſacramatum:& ideo non eſt ſimile de conuerſione, & lapſu. AD ILLVD, quod obiicitur de fundamento. Dicendũ, ꝙ fides eſt fundamentum uirtutum, non ſacramẽtorum: ſed ſacramentum fidei eſt fundamentum ſacramentorum: & hoc eſt ſacramentum ſtabile, quod manet ſemper. AD ILLVD, quod obiicitur, quod peior eſt conditio labentis. Dicendum, ꝙ ſolutionem matrimonii non tam facit contumelia creatoris, & diſparitas cultus, quã etiam facit imbecillitas ipſius matrimonii contracti in infidelitate:& diſparitas cultus non ſolum quo ad fidem, ſed etiam quo ad ſacramentum fidei, in quo cultu quo ad ſacramentum, qui baptizati ſunt, diſpares eſſe non poſſunt.

QVAESTIO IIII.

An in infidelibus ad fidem uenientibus ſoluatur matrimonium propter illegitimitatem perſonarum.

VTRVM in infidelibus uenientibus ad fidem ſoluatur matrimonium propter perſonarũ illegitimitatem: ut ſi habet ſororem in uxorem. Et quod non, uidetur per illam decretalem Innocentii. Gaudemus, in qua dicit non eſſe ſeparandos. ITEM. Ratione uidetur. Per ſacramentum baptiſmi coniugia non ſoluuntur, ſed crimina tolluntur: ergo cum illud fuerit coniugiũ apud paganos, non ſoluitur, cũ baptizatur. ITEM. Pagani canonicis conſtitutionibus non arctãtur; ſed tunc ſolum incipiunt arctari, quãdo ad fidem ueniunt: ſed iura, & conſtitutiones formam futuris imponũt negotiis, non ad præterita negotia reuocantur: ſi ergo ante contraxit, quàm arctetur, conſtitutio tale matrimonium non ſoluit.

CONTRA. ſi quis infidelis cõtraxit cum duabus, ad fidem ueniens compellitur alteram relinquere, quia hoc eſt contra conſtitutiones canonicas, ſicut probatur per decretalem de diuortiis, gaudemus &c. ergo a ſimili in propoſito. ITEM. Si aliquis infidelis repudiauit uxorem (ꝙ quidem licitum eſt apud eos) ambobus uenientibus ad fidem compellitur recipere eam, quia hoc apud fideles non licet: ergo a ſimili in contrario tenetur talem uxorem dimittere. ITEM. Apud fideles profanum eſt uxorem fratris accipere in uxorem: ſed nouiter conuerſus debet ſe fidelibus conformare: ergo debet huiuſmodi coniugium reputare profanum: ergo non debet amplius ſtare.

RESOLVTIO.

Si fuerit illegitimitas perſonarum tum a natura, tum a ueteri lege uetitarum, ſoluitur: ſecus ſi prohibitarum ab eccleſia.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ illegitimitas perſonarum ad matrimonium eſt duplex. Vna eſt ſecundum naturam, & inſtitutionem diuinam, utputa quod filius non contrahat cum matre, neque pater cum filia. Item, q̃d alligatus uxori non ducat aliã, uel etiam in gradibus diuina lege prohibitis, Leuit. 18. ut dicũt iuriſperiti, ubi prohibetur ſecundus gradus: & hæc illegitimitas

aſtringit

aſtringit fideles, & infideles. Et ſi in tali illegitimitate contrahitur matrimonium apud infideles, ſoluitur, cum ueniunt ad fidem. Quia ut dicit Ambroſius: Quod extra Dei, decretum factum eſt, non eſt putandum matrimonium: ſed cum cognoſcitur, emendandum. Vnde ſi iudæus contrahat cum ſorore, in ſecundo gradu, ad fidem ueniens ab ea ſeparatur. Si autem contraxit cum uxore fratris, qa hoc eſt in lege conceſſum, minimè ſeparatur. Alia eſt illegitimitas ex conſtitutione Eccleſiæ, ut ſunt perſonæ infra quartum gradum; & hæc non arctat infideles, nec impedit matrimoniũ, quin contrahatur: & quia non ad præterita reuocantur, non ſoluunt legitimè iam cõtractũ.

AD ILLVD, ergo quod obiicitur de bigamia, & repudio. Dicendum, quod utrumque eſt contra ius naturæ, & contra ius diuinum: ideo non eſt ſimile.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod profanum eſt uxorem fratris ducere in uxorem, uel etiã habere. Dicẽdum, quòd hoc uerum eſt propter Eccleſiæ mandatum: quo quia iſtę non conſtringitur, non debet illud coniugium reputare profanum: unde iſte ex quo uenit ad fidem, alligatur, ut amplius non contrahat cõtra Eccleſię ſtatutum: ſi tamen contraxit, non debet ſolui, nec tenetur dimittere: qa ad ipſum non ſe extendit conſtitutio Eccleſiæ.

DISTINCTIO XL.

De impedimentis, quæ faciunt omnino illegitimum ad contrahendum matrimonium ratione conſanguinitatis.

NVnc ſuper eſt de cognatione aliquid dicere. Eſt autem cognatio alia carnalis, & alia ſpiritualis. Primum de carnali cognatione, & affinitate inſpiciamus. Cognati ergo, uel affines ĩ ſeptimo gradu, vel infra copulari non debent. Vnde Greg. Progeniẽ ſuã vnũquẽq; vſq; ad ſeptimam obſeruare decernimus generationẽ: & quãdiu ſe agnoſcunt affinitate propinquos, uel cognatos, ad coniugalem copulã accedere denegamus: quod ſi fecerint, ſeparentur. Item. Nicolaus Papa, De conſanguinitate ſua nullus uxorem ducat vſq; poſt generationem ſeptimã, vel quouſque parentela cognoſci poteſt. Item, Nulli ex propinquitate ſui ſanguinis uſq; ad ſeptimum gradum uxores ducant. His auctoritatibus aliiſq; pluribus cõſanguineorum coniunctiones prohibentur vſq; ad ſeptimum gradum.

De computatione graduum conſanguinitatis.

Grego. Episto. Galliæ. 35.q.3. c. Progeniē ſolā, ibid. De cōſāguinitate. Ex cōcilio Lugdunēſi ibi. Nulli lib.9. Ethym. ca.3.& habetur 35.q.5. cap. Series.

Quomodo autem gradus conſanguinitatis computandi ſint, Iſidorus oſtendit ſic: Series conſangninitatis ſex gradibus dirimitur, hoc modo. Filius & filia, quod eſt frater & ſoror, ſit ipſe truncus. Illis ſeorſum ſeiunctis, ex radice illius trunci egrediuntur iſti ramuſculi, Nepos & neptis, primus. Pronepos & proneptis, ſecundus. Abnepos, & abneptis tertius. Adnepos & adneptis, quartus. Trinepos & trineptis, quintus. Trinepotis nepos, et trineptis neptis, ſextus. Attende quod ſex gradus tantum ponit Iſidorus, quia truncum inter gradus non computat. Alij verò, qui ſeptem gradus ponunt, truncum inter gradus computant. Variè namque computantur gradus conſanguinitatis. Alij enim patrem in primo gradu, filios in ſecundo ponunt. Alij primū gradum filios appellant, negantes gradum cognationis inter patrem & filium eſſe, cum vna caro ſint pater & filius. Auctoritates ergo, quæ conſanguinitatis cautelam vſque in ſeptimum gradum prohibēt, patrem ponunt in primo gradu. Illi verò, qui vſque ad ſextum gradum prohibent, primum gradum filios appellant. Atque ita fit, vt eædem perſonæ ſecundum hanc diuerſitatem inueniantur in ſexto, et ſeptimo gradu. Patrem verò, in primo gradu ponit, qui fratres dicit eſſe ſecundum gradum. Hoc modo computat Zacharias Papa, inquiens. Parentelæ gradus taliter computamus. Ego, & frater meus vna generatio ſumus, primumq; gradū efficimus. Rurſus, filius meus, & fratris mei filius ſecunda generatio ſunt, & ſecundum gradum faciunt: atq; adhunc modum cęteræ ſucceſſiones. Inter illos verò, qui ſex computant gradus, & illos, qui ſeptem computant gradus, nulla in ſenſu exiſtit diuerſitas, quamuis in numero graduum varietas videatur. Vltima enim generatio, ſi a fratribus ſumat initium numerandi, ſeptima inuenitur.

Ibidem. parentela.

Quare ſex gradus computantur.

Iſid. lib. 9. Ethymo.6.et habetur 35.q.4. c. Cōſanguini-

Quare verò ſex computet Iſidorus, ipſe aperit dicens: conſanguinitas dum ſe paulatim propaginum ordinibus dirimens vſque ad vltimum gradum protraxerit, & propinquitas eſſe deſierit, tunc primū lex in matrimonij uinculum

eam

eam recipiet,& quodam modo incipiet reuocare fugientem. Ideo aũt vſq; ad ſextum generis gradum conſanguinitas cõſtituta eſt, vt ſicut ſex ætatibus mũdi generatio, & hoïs ſtatus finitur: ita propinquitas generis tot gradibus terminetur. In his ſex gradibus oïa propinquitatum noïa continentur: vltra quos, nec affinitas inueneri, nec ſucceſſio põt amplius propagari. Secundũ alios, ſeptem gradus ideo cõputantur, ita vt poſt ſeptem gradus ſponſus ſponſæ iungatur: ſicut poſt hanc vitã, quæ ſeptem diebus agitur, Eccleſia Chriſto iungetur. His aũt occurrit illud, quod Greg. Aug. Anglorũ Epiſcopo, a quò requiſitus fuerat, quota generatione debeãt copulari, reſcribit ſic: Quædam lex Romana permittit, vt ſiue fratris, vel ſororis, ſeu duorum fratrũ germanorũ, ſeu duarum ſororum filius & filia miſceantur. Sed experimento didicimus ex tali coniugio ſobolẽ nõ poſſe ſuccreſcere. Vnde neceſſe eſt, vt quarta, vel quinta generatio fidelium licenter ſibi coniungantur. Sed poſt multum tẽporis idẽ Grego. à Felice Meſſinæ Siciliæ, præſide requiſitus vtrũ Aug. ſcripſerit, vt Anglorũ quarta generatione contracta matrimonia non ſoluerentur, inter cętera talẽ reddidit rationem: Quod ſcripſi Aug. Anglorũ Epiſcopo, ipſi ẽt Anglorũ genti, quæ nuper ad fidem venerat, ne a bono, quod cęperat metuendo auſteriora recederet, ſpecialiter, & nõ generaliter me agnoſcas ſcripſiſſe. Nec ideo hæc eis ſcripſi, vt poſtquam in fide fuerint ſolidati, ſi infra propriam conſanguinitatem inuenti fuerint, non ſeparentur: aut infra affinitatis lineam, id eſt, vſque ad ſeptimam generationem iungantur.

Quare ſeptem. De diſpenſatione. Greg. ego Anglos. 35 q. 3. ca. Quadã lex Romana.

SVpra egit Magiſter de impedimẽto, qđ uenit ex diſparitate. In hac parte agit de impedimento, quòd uenit ex proximitate. Et quoniam proximitas eſt duplex, ſcilicet carnalis, & ſpiritualis: ideo primò agit de proximitate ſiue cognatione carnali. Secundo verò de ſpirituali. infra Diſt. 42. *De parentalia gradau &c.*]Prima pars hẽt duas. In prima agit de cõſanguinitate. In ſecũda de affinitate infra Diſt. 41. *Nunc de affinitate videndum eſt, &c.*]In prima determinat veritatẽ, oſtendens, ꝙ cõſanguinitas eſt obſeruanda vſq; ad vii. gradum. In ſecũda determinat, quomodo conſanguinitatis gradus ſunt computandi ibi. *Quomodo aũt gradus conſanguinitatis, &c*] In tertia remouet dubitationẽ. ibi. *His aũt occurrit illud.*

Dub. 1. PRogenię ſuã vnumquemq;, &c.) Quæritur, quare in hoc gradu, ſiue uſque ad hunc gradum Greg. potius prohibuit, & ultra non proceſſit, nec ſtetit circa. Reſpondeo. Dicendum, quod hoc habet rationem literalē, moralem, allegoricam, & anagogicam. Literalem, quia uſque ad tp̄s illud in antiquis tp̄ibus ſatis benè conſanguinitates poterant computari, & homines ſe cõſanguineos reputabant. Moralē, q̄a in ſeptēnario uniuerſitas totius uitæ concluditur: & ſeparantur a conſanguineis ſuis hoĩes vſq; ad vii. gradus, ut ſignificetur ꝙ oĩ tp̄e uitandus eſt amplexus illicitus: & ſic habenda eſt uxor, ut ſemper contineatur, ut oēs ſint habentes uxores, tamquam qui non habent: & ſint coniuncti, ut etiam ſint nihilominus ſeparati. Allegoricam, quoniam enim corpus cõſtat ex quatuor humoribus, & anima ex tribus uiribus poteſtatiue, ut ſic ſignificetur, ꝙ uir debet eſſe uxoris, & uxor tota uiri: hinc eſt ꝙ proles ab eis procedentes ad hoc ꝙ benè poſſint copulari, debent ꝑ gradus. vii. elongari Anagogica, ut quia Chriſtus animabus beatis perfecta coniunctione, & confirmata nõ coniungitur ante octauum reſurrectionis: ſic ſponſus, & ſponſa ante octauũ gradum coniungi non debent: & ſic patet quod ſeptimus gradus non erat prohibitus: & quare prohibitio ſe extendit uſque ad gradum ſeptimũ incluſiuè. Et quamuis hæc cõſtitutio multum eſſet congrua, tamen caſſari debuit ex cauſa neceſſaria, & utili, & congrua.

Negantes gradum cognationis, &c.) Videtur malè dicere: quia ſi uir, & uxor ſunt una caro, qui eſt propinquus uxori in aliquo gradu, in eodē eſt affinis uiro: ergo in quoto gradu eſt quis ꝓpinquus patri, & filio, & ecõuerſo: ſi ergo pater non pōt contrahere cũ aliquo, qui ſibi attineat in quarta linea aſcendente, uel tranſuerſali; ergo nec filius, ecõ uerſò, ꝙ eſt manifeſtè falſum. Item. Si ſunt una caro, & quęcũque uni, & eidem ſunt eadē, inter ſe ſunt eadē; ergo ſi ſunt una caro pr̄, & filius, & filius ſuus, tũc iſti tres ſunt una caro: & ſic deinceps procedendo; ergo nullus eſſet gradus in conſanguinitate. Reſp. Dicendum, ꝙ abſq; dubio pater, & filius faciũt gradum, quia ſicut oſtenſum eſt, nullus eſſet alius gradus in conſanguinitate. Sed quod illi dixerunt, ꝙ ſint una caro, dixerunt propter quendam modum magis expreſſiuum, quia unus immediatè trahit carnem ab altero, cum quo debet habere, & habet multam conformitatem; ratione etiam cuius dicitur una caro; & ſic patet illud.

Sex ætatibus mundi, &c.) Quæritur, quæ ſint illæ ſex ætates, cum mundus ſit perpetuus, non uidetur habere ætates, ad modum hominis. Reſpondeo. Dicendum, quòd mundus habet ætates ſecundum ſtatum præſentem: quoniam enim ſeneſcit mundus, oportet etiam quòd fuerit iuuenis; ſi ergo habuit ſenſum, & iuuentutem, ac per hoc intermedias ætates. Iſtæ autem ætates aſſignantur in ſtatu illo ſecũdum profectum ad glo- Dub. 2.

riam: unde cum mundus paulatiue profecerit in cognitione, ſicut in uno homine aſſignantur ætates diuerſæ, ita & in mundo. In homine autem ſex aſſignantur ætates. Prima infantia uſque ad ſeptimum annum. Secunda pueritia uſque ad xiiii. Tertia adoleſcentia uſque ad xxv. ſecūdum alios uſque ad xxviii. Quarta iuuentus uſque ad l. Quinta grauitas, ſiue ſenectus uſque ad lxx. Sexta ſenium, ſiue ætas decrepita uſque ad finem. Similiter in mundo prima ætas ab Adam uſq; ad Noe. Secunda a Noe uſque ad Abraham. Tertia ab Abraham uſq; ad Dauid. Quarta a Dauid uſque ad tranſmigrationem Babylonis. Quinta a tranſmigratione uſque ad Christum. Sexta a a Chriſto uſque ad finem. Et dicuntur ætates non quia fuerunt ęqualis ſpatii: ſed quia in qualibet aliquid nouum, & aliqua renouatio facta eſt. In prima fuit creatio Adæ, & lapſus eius. In ſecunda fuit diluuium. In tertia circuncìſio, & lex. In quarta Regum unctio. In quinta populi captiuatio, & liberatio. In ſexta noſtra redemptio: & ſic patet illud.

Commu[n]iter et hominis & mundi ſeptē aſſignantur iſthæc ætates.

Dub. 4. *Ipſi etiam Anglorum, &c.*) Dicit ſe de nouo diſpenſaſſe: quia de nouo fuerant ad fidem conuerſi; ſed non uidetur iſta ratio conueniens, quia eccleſia primitiua, in qua fuit initium noſtræ conuerſionis, fuit perfectiſſima: quia de nouo uenientibus datur gratia ſpiritus ſancti in abundantia: ergo magis ſunt idonei ad ferendum pondus eccleſiaſtici ſtatuti. Reſpond. Dicendum, ꝙ ſecus eſt de his, qui primo conuerſi ſunt, & de his, qui conuertuntur. Sicut enim Deus in legiſlatione multitudinem fecit miraculorum, qualem tempore legis non fecit poſtea: ſic in noua dedit ſpiritum ſanctum in maiori affluentiæ plenitudine: & ideo non eſt ſimile. Et ratio huius eſt ſatis competens: quia illis qui tunc erant, maiori egebant robore: nunc aūt non eſt ſic, imo ſunt teneri, quamuis ſint aliquantulum feruentes: & ideo oportet multa in talib. tolerare.

Dub. 5. *Nec ideo hæc eis ſcripſi, &c.*) Quæritur, quare ſic ponatur: quia ſtante prohibitione de ſeptem gradibus, utrum aliqui cōtrahentes infra gradus illos poſſint ſimul ſtare ſuperueniente reuocatione mandati. Et quòd ſic, uidetur: quia nulla lege prohibentur. Ad oppoſitum autem eſt, quod illegitime coniuncti ſunt, & matrimonium contraxerunt, & coniunctiones, & iura non reuocantur ad præterita: ergo non uidetur, quòd ſimul ſtare poſſint. Reſpon. Dicendum, quod quia ſemper pro matrimonio ſtandum eſt ſecundum, ꝙ poſſibile eſt & licitum, ſi tales ꝑſonæ ſuperueniente nouo ſtatuto uelint inſimul ſtare, & conſentire, & cohabitare poſſunt; quia non prohibentur, & ex tūc incepit eſſe matrimonium; & iſta conſtitutio non reuocatur ad præteritum; quia non confirmat primum contractum; ſed poteſtatem tribuit contrahendi de nouo; & ſic patet illud.

ARTICVLVS I.
QVAESTIO I.
An conſanguinitas uinculum ſit?

AD intelligentiam pręſentis partis procedēdum eſt primo ſecundum uiam narrationis. ſecundò uerò, ſecundum uiam inquiſitionis. Quantum ad primum, ut intelligibilia fiant, q̄ dicunt̄ in parte iſta, præponēda eſt triplex diffinitio, triplex notula, ſiue reſponſio. Primò ergo uidendū eſt, quid ſit conſanguinitas. Conſanguinitas autē diffinitur ſic. Cōſanguinitas eſt uinculum perſonarum, ab eodē ſtipite deſcendentium carnali propagatione contractum. Stipes āt uocatur perſona, a qua aliqui duxerunt originem, a qua deſcendentes ſunt conſanguinei ad inuicem, & illi etiā, a quo ſunt.

Secundo uidendū eſt, q̄d ſit linea conſanguinitatis: quæ diffinitur ſic. Linea eſt ordinata collectio perſonarum conſanguinitate coniunctarum ab eodem ſtipite deſcēdentium diuerſos gradus continens. Vnde dr̄ ordinata collectio: quoniam ſicut ordo eſt in linea prędicamentali ſecū dum ſuperius, & inferius: ordo uerò tripliciter poteſt accipi: uel ad illud q̄d ſupra: uel ad illud, ꝙ īfra: uel ad illud, ꝙ iuxta: iō tres lineæ cōſueuerūt aſſignari. Quędā .n. eſt aſcēdentiū, q̄dā deſcēdentiū, q̄dā tranſuerſaliū. Secū dum lineam aſcendentem cōputantur gradus ita ſ. pater & mater, auus & auia, proauus & proauia, atauus & atauia. Secundum lineam deſcendentem, filius & filia, nepos & neptis, pronepos & proneptis, abnepos & abneptis. Secundùm lineam tranſuerſalem duo fratres, & filii duorū fratrum, nepotes duorum fratrum, pronepotes duorum fratrum, & ibi eſt ſtatus. Tertiò uidendum eſt, quid ſit gradus: qui ſic diffinitur. Gradus eſt habitudo diſtantium perſonarum: qua cognoſcitur quota generationis diſtantia duæ perſonæ differūt inter ſe. Et nota, quod iſta diffinitio eſt ſecundum iura canonica, non ſecundum iura ciuilia. Gradus accipiuntur ſecundum numerum perſonarum collectarū ī linea. Vnde dicūt Legiſtæ, ꝙ frater & ſoror duos gradus faciunt: ſed Decretiſtæ dicunt, q̄d unum, & primum gradum. Nec eſt contradictio: quia unius habitudinis duo ſunt extrema; & quia ſecundum iura canonica gradus eſt habitudo, cum duplicis extremi una ſit habitudo, ponitur unus gradus; ſed quia duæ ſunt perſonæ, & quælibet ſuum reſpectum habet ad principium ideo computantur ſecundum leges duo gradus. His uiſis notandæ ſunt hæc tres notulæ. Prima eſt, quod nulli licet contrahere cū aliqua uſque ad quartum gradū incluſiuè: & talis eſt huiuſmodi prohibitio: quod ſi quis contra eam præſumpſerit copulari, nulla longinquitate defendatur annorum, cum diuturnitas temporum non minuat peccatum; ſed augeat: & tanto grauiora ſunt crimina, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam. & hoc probatur extra, de conſanguinitate, non oportet &c. Secunda notula eſt, quod toto gradu perſonę deſcē

dentes

dentes a ſtipite diſtant a ſe inuicem, quoto diſtant a ſtipite: Et ideo ſi aliquis uult ſcire quoto gradu aliqui ſibi attineant, cum talis attinētia originem ducat a ſtipite, oportet quod ad illam ꝑſonā recurrat, cui immediatius cōiungitur. Exempla manifeſta ſunt, ut ſi ab. a. procedāt b. & g. & b generet c d: & d e & f. Similiter g generet h. & h generet i, & i gneret x. & x l. Si uis ſcire quoto gradu diſtant f & l. oportet utriuſque generationem reducere ad a, quia toto gradu differūt ab inuicē, quoto a ſtipite. Tertia regula eſt, quod quādo perſonę inæqualiter diſtant a ſtipite, ut puta quando una in ſecūdo gradu, & altera in quinto, qđ linea conſanguinitatis, & gradus dēt computari ſecundum diſtantiā magis remoti: & iſta regula confirmatur ꝑ illud, quod dr̄ extra de conſanguinitate, in ultima decretali, quæ eſt Gregoriana. Ratio āt huius eſt, quod tota ratio proximitatis ortum hēt a ſtipite: ergo nullus proximior eſt alicui collaterali, quam ſtipiti. Si ergo diſtat a ſtipite per quinque gradus pari ratione diſtat a collaterali, ſiue diſtet per unum gradū, ſiue per duos diſtet gradus in quinque. Quod ſi amplius diſtet, ſecundum magis diſtātem oportet computari: & ideo illes qui diſtat in quinto gradu; poteſt contrahere cum illo, qui diſtat in ſecundo. His autem præſuppoſitis per modum narrationis, & ꝑ modum inquiſitionis, circa tria poteſt hic eſſe dubitatio. Primum eſt, utrum conſanguinitas ſi aliquod uinculū. Secundo, dato quod ſic, quæritur utrum matrimonio præſtet impedimentum. Tertiò dato quod præſtet, quæritur uſque ad quem gradum.

Circa primum ſic procedit, & oſtenditur quod conſanguinitas non ſit aliquod uinculum: quoniam ſi conſanguinitas eſt uinculum, hoc non eſt ob aliud, niſi propter propagationē multorum ab uno: ſed ſicut multi homines ab uno hoīe, ita multa animalia bruta propagant̄ ex uno: ſi ergo ubi talis cauſa, & talis effectus; ſi cōſanguinitas ꝑꝑ propagationem ex uno ponit̄ in hominibus, eadē ratione in brutis animalibus: ſed non ponitur ī aīalibus brutis: ergo &c. Item. Cōſanguinitas ē uinculū rōne alicuius maioris cōueniētię: aut ergo ſubſtantialis, aut accidentalis. Si ſubſtātialis, aut ſecūdum formā ſpecificā, aut numeralē. Si ſecundū formā ſpecificā: tūc ergo omnes hoīes ſunt cōſanguinei. Si ſecundū formā naturalē, tūc nullus eſt cōſanguineus alterius, cū diſtinguant̄ ſecūdum numerū. Si uerò dicit cōuenientiā in accidēte, cū nati de diuerſis generibus, ut plurimūplus cōueniat, q̃ nati de eadē parētela, tūc magis erunt conſanguinei. Item. Gn̄atio eſt de ſuperfluo nutrimēti: ſed ſuperfluitas nullā colligātiam, nec uinculū hēt cū eo, cuius ē ſuperfluitas: ergo nec generatus de illa ſuꝑfluitate aliquod uinculū hēt cum eo, a quo generat̄; ergo illa eſt fons totius uinculi cōſanguinitatis, ut ꝙ illud uinculū nullū ſit. Item. Si cōſanguinitas contrahit̄ ꝑꝑ carnis propagationē, quantū ſe extēdit ꝑpagatio, tantū ſe extēdit

& uinculũ: ſed propagatio ſe extendit uſq; ad infinitas generationes, nec hẽt terminũ ꝑ naturam; ergo nec uinculum conſanguinitatis.

CONTRA. Oſtenditur ꝑ iura noua, & antiqua, quæ cõſanguinitatẽ aſſignãt, & gradus diſtinguunt, ſicut patet extra De conſanguinitate 35.q.5. Series conſanguinitatis. ITEM. Hoc probatur ꝑ rõnem. Confeſſio naturæ mendax eſſe non põt, ſed ꝑ naturã hoĩes magis alligantur propinquis quã extraneis, ꝙ patet, quia magis diligunt eos: & hoc cõe eſt apud oẽs; ergo aliquod uinculũ eſt inter ipſos, ꝙ nõ eſt inter alios. ITEM. Generatio eſt de ſubſtãtia generantis, ut uult Dama. ergo cũ productio humani generis ſit ꝑ generationẽ, uẽ quod filii ſint de ſubſtantia; & de sãguine patris, & matris: ſed oẽs, qui ſunt de eodem ſanguine ſunt conſanguinei; ergo &c. ITEM. Deus uindicat peccata patrũ in filios uſq; in tertiam, & quartã generationem, ſicut frequenter dicitur in lege, & habetur Exo. xx. Ego ſum Deus zelotes, &c. ergo ſi nõ uindicat in aliis, ſed in iſtis aliquo uinculo iungũtur iſti ad inuicẽ, quo nõ iunguntur alii: hoc aũt conſanguinitatẽ appellamus: ergo &c.

RESOLVTIO.

Omnium ſententia conſanguinitas uinculum eſt; quod relatio ad eandem originem, & naturalis affectio in hominibus cauſant.

RESP. Dicendũ, ꝙ uinculũ cõſanguinitatis eſt, quia hoc ipſa natura teſtatur: & de hoc nemo dubitat, niſi qui caret ſenſu: ſed unde ueniat iſtud dubitationẽ, & controuerſiam ẽt habet. Aliqui. n. dixerunt uinculũ conſanguinitatis ſpecialiter eẽ in genere hoĩs, non in genere beſtiarũ, ꝑ ꝑ ueritatẽ humanæ naturæ, ꝙ tota fuit in uno, ꝑ ꝑ quã & originale peccatũ in oẽs proceſſit uno peccato. Propter hoc ẽt, q̃ ſubſtantiã totã trahit filius a patre, & a matre; hinc eſt qđ quodã ſpeciali uinculo uinciuntur. Sed ſi ita eſſet, qđ tota ſubſtãtia mea, & tua in eodẽ hoĩe ſecundum ueritatẽ fuiſſet, quare ego & alius, qui non conuenimus, niſi in Adam, non eſſemus fratres propinqui, & in primo gradu? Et iterũ, quia fundamentũ iſtius propoſitionis nõ eſt ſtabile, ſicut alibi melius patet: hinc eſt ꝙ aliũ modũ dicẽdi oportet inuenire, ꝙ conſanguinitas eſt ex propagatione carnali proueniens in hoĩbus: & hoc uinculũ duo faciunt. ſ. relatio ad eãdem originem, & naturalis affectio. Relatio ad eandẽ originẽ, tum ſicut ad idẽ principium materiale, q̃ de ſanguine eiuſdem hoĩs generantur: tum ſicut ad idẽ principium effectiuum, quia cum illo ſemine deciduntur ſpiritus; ut etiã uirtus q̃ format, & aſſimilat materiã. Vnde & plurimum filii aſſimilantur parentibus, ſecundum ꝙ illa uirtus delata potentior eſt in operando. Et q̃ natura in hominibus potens eſt cognoſcere ſuam originem, alterius, & alterius perſpicax eſt, ut non ſolum aſſimilationẽ in forma corporea, ſed ẽt aliã cognoſcat, cũ affectio naturalis nata ſit adhærere tali, hinc ẽ ꝙ ẽ ibi uinculũ cõſanguinitatis. Et qm̃ uirtus aſſimilatiua

deficit p ſucceſſionem, & cognitio etiam propinquitatis deficit, & affectio naturalis deficit; hinc eſt, quod uinculum conſanguinitatis non tantum protenditur quantum propagatio.

Et per hoc patet reſponſio ad obiectũ ultimũ. Rurſus. Quia in brutis aĩalibus nõ eſt talis cognitio, nec alligatio, niſi ſolum quantũ ad matrẽ, & fętum, ſiue prolẽ: hinc eſt, ꝙ nõ eſt in eis tale uinculum: & ſic patet primo obiectũ; quia non eſt ſimilis cauſa: ideo nec ſimilis effectus. Nec loqmur hic de affectione ſecundum actum; ſed ſecundum naturale inclinatiuum: quia naturaliter ineſt, & ſi non inſit in actu, uel non exeat in actum; & hoc patet; quia aliquis credẽs fratrẽ ſuum eſſe extraneum, nõ magis afficitur circa illum, quam circa alium: ſed ſtatim comperto, qđ ſit frater, afficitur, & affectione trahitur, & eidem quoddam ſpeciali uinculo alligatur, cum tamen prius eſſet alligatus. Ad illud ergo, quod obĩ, ꝙ non eſt uinculum pp conueniẽtiam in accidente. Dicendum, ꝙ conſanguinitas non dicit uinculum ſecundum proprietatem relatam, utpote ſecundum proceſſum ab eadẽ radice, & origine: ut patet de duobus fratribus. Vnde ſicut rami ab eadẽ radice procedẽtes faciunt unam arborẽ nõ ſolum pp aſſimilationem; ſed propter comparationem ad idem principium: ſic intelligendum qđ plures perſonæ ab eodem deſcendẽtes faciunt unam lineam conſanguinitatis quæ eſt ſe habens ad modum arboris. Ad illud, qđ obiicit de ſuperfluo. Dicẽdum, ꝙ duplex eſt ſuperfluitas. Quædam impuritatis: & hæc potius habet repugnantiam, quam colligantiã. Quædam reſiduitatis: & hæc habet conueniẽtiam: nec eſt ſimpliciter ſuperfluitas; quia quamuis non ſit uni uirtuti ſuperflua, utpote nutritiuæ: tamẽ alii eſt neceſſaria, utpote generatiuę, & quãuis ſuperfluat ad conſeruationem indiuidui; eſt tamẽ neceſſaria ad conſeruationẽ ſpeciei. Et præterea probabile eſt, quod cum iſta humiditate nutrimentali aliquid fuit de humiditate radicali, & ſpiritu, ratione cuius filius intimius attinet ipſi patri.

QVEASTIO II.

An uinculum conſanguinitatis matrimonio impedimentum præſtet.

Vtrum conſanguinitas matrimonio præſtet impedimẽtum. Et ꝙ non, uidetur. Gen. 2. Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: ſed nulla perſona poteſt alteri magis alligari, quam ut ſit de carne, & oſſibus: ergo ſi propter hoc non eſt matrimonium Adæ impeditũ, immo propter hoc eſt mulier de latere ſumpta: uidetur, ꝙ conſanguinitas non impediat, ſed expediat. Item. Eccl. 13. Omne animal diligit ſimile ſibi, & uolatilia ad ſibi ſimilia conueniunt: ergo quanto aliquæ perſonæ magis ſimiles ſunt & coniunctæ, tãto magis natæ ſunt inuicem conuenire, & copulari: ſed ad matrimonium eſt copula, & coniunctio: ergo conſanguinitas magis expedit, quã impedit. Item. Firmiori uinculo iunguntur, qui

qui debet exhiberi patri, & matri: & ideo non debent commiſceri. Vt propter generationis ſucceſſionem, quæ debet procedere, non retrocedere. Vnde nõ debet proles genita cõiungi ſuo principio, ut gignat. Et hinc eſt, ꝙ natura dictat, ꝙ alio effectu tractandi ſunt parentes, alio affectu tractari debent coniuges Iõ propter dictamen naturæ impeditur matrimonium per conſanguinitatis primum uinculum, q̃ eſt prolis genitæ ad ſuum principium. Propter prohibitionem legis diuinę impeditur matrimonium per conſanguinitatem uſque ad ſecundum gradum, ſicut patet per Leui. 18. cap, ubi prohibitio eſt uſq; ad ſecũdũ gradũ. Et ſi quæratur ratio huius: dicẽdum, quod hoc eſt propter honeſtatem: qui enim mulierem cognoſcit reuelat eius turpitudinem, & diſcooperit ignominiã: & hoc inhoneſtum eſt facere propinque: maximè cum honeſtas dictet, quod ſoror nõ eſt tractanda ut uxor; & hinc eſt, ꝙ in præcepto ſuo dominus dicit. Non diſcooperies turpitudinem eius. Vlterius. Propter ſtatutum eccleſiæ impeditur matrimoniũ a ſecundo gradu, & deinceps. Et ſi quæratur ratio huius. Dicendum, ꝙ hoc ſtatutum fuit propter dilectionem dilatãdam: q̃a enim homo pronus eſt ad diligẽdum ſibi propinquum, & matrimonium aggeneret propinq̃tatem, & dilectionis mutuæ præſtat fomentum; hinc eſt, quod eccleſia ſtatuit, ut amor ad extraneos extenderetur, ꝙ matrimonia extra propriam parentelam contraherentur; & ita non ſolũ in ſecundo, ſed etiam deinceps propter dilatandam charitatẽ, & propter ampliandam honeſtatem: Et ita patet, ꝙ cõſanguinitatis uinculũ ob diuerſas cauſas habet impedire matrimoniũ: & hoc concedendum eſt.

Ad illvd ergo, quod obiicitur de Eua, & Adã, quod fuerunt os, & caro. Dicendum, ꝙ quamuis Eua & Adam fuerunt os, & caro: non tamen ſic fuit tunc, quemadmodum nunc eſt: quoniam nunc eadem eſt uia ꝓpagationis, & commiſtionis: ſed Eua non exiit ab Adam per uiã generationis, ſed per modum ſupernaturalem: non per coitum, immo de latere qualis modus ꝓducendi peroptime competebat coniugio, tum propter figurã, tum etiam, ut ſignaretur uinculi matrimonialis æqualitas, quia de latere, & adhærentia: unde quia non ſimili modo alii ſibi attinent, ideo modus ille ad conſequentiam trahi non poteſt, nec debet. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ omne animal diligit ſibi ſimile. Dicendum, ꝙ illud intelligitur de ſimilitudine ſecundũ ſpeciem: uel ſi intelligatur de ſimilitudine ſecundum carnis ꝓximitatem, adhuc habet ueritatem, ꝙ diligit. Sed alius eſt modus affectionis, quo diligẽda eſt uxor: alius, quo diligenda eſt ſoror: & ideo coniunctio affectionis naturalis repugnat copulæ matrimoniali: ergo ſi copuletur per affectionis uinculum, nõ ſequitur, ꝙ debeat copulari ꝑ matrimonium. Ad illvd, quod obiicitur, quod natura firmitatem præſtat uinculo uoluntatis. Dicendũ, ꝙ uerum eſt, ubi affectio

ctio uoluntaria ad id dirigitur, ad ꝙ inclinat natura: & quoniã natura bene ordinata non inclinat ad coeundũ cũ ſorore, & affectio matrimonialis inclinat ad cognoſcendum uxorẽ: hinc eſt quod naturalis affectio non preſtat uoluntati fulcimentum: ſed potius impedimentum. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ non repugnat alicui bono mr̃imonii. Dicendum, ꝙ hoc ſolui põt per interemptionẽ: quoniã Greg. dicit, ꝙ experimẽto didicit, ex tali copula nõ poſſe ſobolẽ ſuccedere. Vr̃ tñ & aliter dici poſſe, ꝙ impedit maius bonũ, ꝙ eſt uinculũ affinitatis: q̃a exinde cõtracta ẽ occaſio mutuę dilectionis: ꝙ patet ſi aliq̃s accipiat filiã patris ſui, & exinde gñet prolẽ, idẽ eſt ſocer & pater, & eadẽ mulier eſt ſocrus & mater, & idẽ filius & gener, eadẽ nurus & filia, & idẽ uir & frater, & eadẽ vxor & ſoror: ita reſpectu affinitatis, q̃ poterat eſſe in 8. ſicut in 4. ſimiliter reſpectu ꝓlis. Et iõ ut iſtę alligationes diffunderent̃, & charitas mediante uinculo matrimonii mutuo cõſeruaretur, ſtatuit eccleſia matrimoniũ ad remotas perſonas protẽdi, non q̃a in proximis impediretur matrimoniũ: ſed quia perderetur maius bonum; & ſic patet totum.

QVAESTIO III.

Vſque ad quem gradum conſanguinitas impediat?

VSQVE ad quẽ gradũ conſanguinitas impedit matrimoniũ: & qđ uſq; ad vii. gradũ, ur̃. Greg dicit, & habetur in litera, Progeniem ſuam uſque ad ſeptimã generationẽ unumquẽque obſeruare decreuimus. Si tu obiicias, ꝙ illud eſt retractatum in concilio generali extra de cõſanguinitate, non dẽt &c. oſtendit̃ ꝙ illud non dẽt eſſe retractatũ, quoniam aut hoc eſt bene ſtatutum, aut non. Si non: ergo male ſtatuit S. Greg. & ali Sãcti. Si ſic: ſed ꝙ bene ſtatutum eſt, nõ indiget retractatione: ſed obſeruatione: ergo &c. ITEM. Secundũ rectum ordinẽ nõ eſt retrocedẽdum; ſed ultra progrediendum; ergo ſi ſancti patres conſanguinitatem uſque ad gradum ſeptimũ ꝑduxerunt: ergo q̃ reducit ipſam ad quartũ, retrocedit; ſed qui aſpicit retro nõ eſt aptus regno Dei: ergo male fecerunt qui retractauerunt. ITEM. In proximis gradibus non permittit̃ contrahere propter dilatationẽ charitatis: ſed quãto charitas eſt frigidior, tanto magis indiget dilatari: cum ergo in fine charitas refrigeſcet: & hoc iam euenit; uidetur ergo quod nunc magis cõpetat gradus cõſanguinitatis ꝓtendere, q̃ reſtringere. ITEM. Quanto magis fideles ſunt multiplicati, tãto magis habẽt copiã de his, cũ q̃bus licite poſſunt cõtrahere: ergo maior oportunitas erat in p̄cedentibus t̃pibus cum propinquis, quam nunc: ſi ergo illa oportunitas nõ excludebat conſtitutionem de ſeptennario gradu conſanguinitatis obſeruãdo: ergo nec nunc.

CONTRA. Quod non debeat impedire ultra ſecũdum, ur̃; q̃a in lege non prohibet̃ niſi uſque ad ii. gradũ: ſicut patet Leui. 18. ergo ſi omnes poſſunt matrimonialiter ꝑ Deũ cõiungi: q̃a a Deo nõ prohibentur: ergo oẽs quotquot infra illũ gradũ cõiunguntur;

tur, a Deo coniunguntur: ergo per hoīem ſeparari nō pōt, ergo non pōt matrimonium alicui ꝓhiberi infra illum gradū. ITEM. Eccleſia non pōt facere ꝙ baptizatus careat baptiſmate, ēt quātumcūque ſtatuat, ſi baptizatur qs de facto baptizatus eſt: ergo quantūcuque prohibeat, & ſtatuat, ut aliqui inuicē non cōtrahant, tamē ſi de facto cōtrahant, contractum eſt: ergo uidetur, ꝙ gradus prohibiti ab eccleſia matrimonium non impediant; ſed iſti omnes ſunt ultra ſecūdum; ergo &c. ITEM. Matrimonium contractum contra eccleſiæ interdictum uerum eſt matrimonium: ergo cum gradus conſanguinitatis non habeat uirtutem impediendi niſi ꝑꝑ eccleſiæ ſtatutum, uī qđ ſecūdum ueritatē nō impediūt. ITEM. Hier. dicit, quod nihil ſibi credatur, niſi ꝓbet ꝑ uetus, nel ꝑ nouum teſtamentum; ergo cū nō poſſit probari per nouum, nec per uetus, quod non poſſit contrahi in gradibus ultra ſecundum, uidetur, quod nulli credendum eſt, ſi dicat contrarium: ergo tenēndum eſt quod poteſt contrahi.

RESOLVTIO.

Secundum legem naturæ impedit in primo gradu: ſecundum ueterem uſque ad ſecundum: ſecundum nouam uſque ad quartum.

RESP. Dicendum, quòd ſecundum tꝑa noſtra matrimonium impedit a gradibus cōſanguinitatis uſque ad quartū incluſiue, ſicut patet extra de conſang. nō dēt. in decretali edita in cōcilio generali. Si āt qritur rō huius. Dicēdum, quod huius ratio eſt ſtatutum eccleſiæ. Si quæratur ultra, quare eccleſia ſtatuerit. Dicendū, ꝙ quia potuit; & congruū fuit; & q̄a erat utile; & q̄a erat neceſſe. Primum quidē potuit, & qđ potuit probatur per ſcripturā, q̄a in principio in cōſtitutione matrimonii ī lege naturæ duæ excipiebanī ꝑſonæ, ſ. pater, & mater. Gen. ii. relinquet hō patrē, & matrē &c. poſt proceſſu tꝑis in lege fuerūt ꝓles exceptæ, ſicut patet Leui. 18. Si ergo lex euāgelica abundare dēt à Moſaica: ergo in lege euāgelica proles debuerunt excipi. Sed Chriſtus in ꝓpria ꝑſona nō excepit: ergo ſi nihil diminutū dēt eē ī eccleſia, ergo poſſe determinādi eccleſię reliq̄t, maxime Petro, & eius ſucceſſori; ꝙ attēdētes ſācti patres exceperunt multos gradus conſanguinitatis, ex quo apparet, ꝙ ipſi poſſe habuerūt. Si āt tu quęras à me, quare hmō ꝑoſſe eccleſiæ dereliquit. Dicēdū. qđ rō huius eſt, q̄a illud tātū in contractu cōſiſtit, q eſt ꝑſonę ad ꝑſonā, & qm dñs plenā iuriſdictionē dedit Petro ſuꝑ ſpiritualia, & ampliorē quā Reges terrę, & Imperator hēant ſuꝑ tꝑalia, ſi ergo regis, & principis potentia pt cōtractus limitare, ut malę fidei poſſeſſor iudicetur, qui contra eorū interdicta ueniat, q̄d mirum ſi dederit eccleſiæ poſſe? imo debuit dare, ut poſſet ꝑſonarum legitimitatē, & idoneitatē ad contrahendum determinare. Si tu quęras, quare ipſe ꝑ ſe nō determinauit, Dici pōt ꝙ ſecūdū diuerſa tꝑa oportebat diuerſas ꝑſonas, & diuerſos gradus excipi; quia ergo ſtatuta diuina nō decet ſic mutare, ſicut humana: hinc ē ꝙ nō

ipſe

ipſe Chriſtus debuit limitare, ſed limitandos Petro, & eius ſucceſſoribus committere: & ſic patet. ꝙ potuit. Secundo uerò congruum fuit, quod uſque ad talē gradum conſanguinitas protenderetur. Quoniam conſanguinitas ortum habet ex propagatione, propagatio autem eſt ex ſemine, ſemen autem in ſe habet naturam. 4. humorum & 4. elementorum. hinc eſt, ꝙ conſanguinitas tantum ad quartam generationem debuit terminari: & iterum infra illum gradum non debuit cōmiſceri, nec matrimonium copulari, nec poteſtas corporis aliis dari. Sicut ergo corpus quatuor conſtat elementis, ... oportet quatuor gradibus diſtare, qui debent carnaliter commiſceri. Et iterum lex noua ſup legem Moſaycam plus debet addere perfectionis, quam lex Moſayca ſuper legem naturæ. Si ergo lex Moſayca unum dedit gradum ſuper legem naturæ: tunc ergo lex euangelica ſaltem duos debet addere, ut iuſtitia euangelii non tantum ſuperet iuſtitiā legis, ſed etiam ſuperabundet.

Congruum ergo fuit & propter legem matrimonii, & propter legem euangelii matrimonium a conſanguinitatis quarto gradu impediri, nec ultra addi, nec minui: & ſic patet quomodo fuit congruum. Fuit etiam utile, qa uinculum matrimonii ratione affinitatis, ꝙ ibi contrahitur, fouet charitatem, & fœderat inimicos: & quoniam charitas noſtris temporibus refriguit, ideo citius nunc rumpitur uinculum amoris quàm in eccleſia primitiua: & alligatus uinculo citius fugit: & qui fuerat proximus frequentiſſime fit inimicus. Vt ergo fugiēs poſſit reuocari, cū a quarto gradu, & deinceps iam ab affectione amoris frigeſcat, utile fuit cōſtituere, ut poſt quartum gradū poſſet fugiens reuocari ad uinculum: poſſet etiam confœderari inimicus: propter quam utilitatem decebat Pontificem ſummum manente priori prohibitione diſpenſare: & cum iſta utilitas ſit frequentiſſima, utile fuit ut fieret ius commune. Quarto uerò fuit neceſſe propter periculum, quoniam propter multitudinem cōſanguineorum, & breuitatem dierum uix poteſt aliquis computare conſanguineos uſque ad ſeptimum gradum: & ita erat ibi maximum periculū: & frequentiſſime cōtingebat homines iungi infra gradus prohibitos, immo uix poterat aliquis euadere: & ideo oportuit prius ſtatutum retractare. Tale periculum, uel talis neceſſitas non fuit tempore eccleſiæ primitiuæ: tū quia minoris generationis: nunc autem creuit in hominibus potētia uirtutis nutritiuæ, & augmētata eſt potentia uirtutis generatiuę propter feruorem libidinis, qui uiget nunc in hominibus, adeo ꝙ ſecundum communem curſum poſſent homines ita multiplicari, quod uſq; ad quartum gradum, nedum uſque ad octauum uix inueniret aliquis cum qua contraheret. Et illud patet ad oculum: poſſibile enim eſt, ꝙ aliquis generet xx. & iterum ꝙ aliquis generet tres: nunc ponamus ſecundum communem curſum, ꝙ generet. x. & ille x. alios x. in ſecundo gradu erūt 100. in ter-

tertio. 1000. ĩ quarto. x. milia: & ita infra quatuor gradus haberet aliquis cõſanguineos in una linea xi. milia centum, & xi. totidem in linea aſcendente, & totidem in tranſuerſali: ergo ſecundum naturã haberet xxxiii. M. & trecentos & xxxiii. conſanguineos. Et ſic in una patria magna uix inueniret cum qua contraheret uſque ad quartum gradum, quanto magis uſq; ad octauum. Et ita propter periculum oportuit reuocari illud ſtatutum, & hoc, ſcilicet uſque ad quartum gradum ſtatuere: Et iſta fuit potiſſima ratio quare mutatũ eſt, ſicut expreſſe dicitur in decreta 'li edita in concilio generali, ubi dicitur non reprehenſibile iudicari, ſi ſecundum uarietatem tẽporum ſtatuta quoque uariẽtur humana; præſertim cum urgens neceſſitas, uel euidens utilitas hoc expoſcit: hoc autem non ſolum neceſſitas expoſcebat: ſed & utilitas requirebat, & aderat congruitas, & poteſtas: ideo iuſte uſque ad quartum gradum impediri matrimonium rectiſſime, & irreprehenſibiliter ſtatuit, & ordinauit eccleſia.

Ad illvd, quod obiicitur de Greg. Dicendum, ꝙ rationabiliter illud ſtatutum fuit tempore ſuo, & non minus rationabiliter reuocatum tempore moderno; nec fuit reuocatum, quia eſſet male ſtatutum, ſed quia ꝙ cõgruebat tempore primitiuo, non congruebat ſtatui noſtro propter maiorem imperfectionẽ, quæ eſt in nobis, & propter maiora pericula. Ad illvd, qđ obiicitur, quod non eſt retrocedendum. Dicendum, ꝙ uerum eſt in his, quæ ſunt perfectionis: ſed ea, quæ ſunt rigoris temperari poſſunt, & debẽt. Vel dicẽdum & melius, ꝙ condeſcendere oportet infirmitati, & ubi nõ poſſumus nos erigere, neceſſario oportet nos humiliare & inclinare: & ideo propter imperfectionem hominum ſtatutum illud oportuit temperare: unde uerum eſt, ꝙ non eſt retrocedendum, ſed tamen imperfectionẽ hominum tolerare oportunum. Ad illvd, quod obiicitur de dilatione charitatis. Dicendum, ꝙ illa ratio potius eſt ad oppoſitum, quàm ad propoſitum: qa enim charitas minus ſe extẽdit, ideo citius oportet ei ſuccurri & adiuuari: & proximus ab amore citius fugit, & ideo citius eſt reuocandus. Ad illvd, quod obiicitur, quod maiorem habẽt fideles copiam. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ſi multiplicarentur perſonæ, ita quod non multiplicarẽtur conſanguinei: hoc autem nõ eſt uerum: & ideo ſicut creſcit ex una parte aptitudo, ita ex alia creſcit ineptitudo. Ad illvd, quod obiicitur, quod Deus non prohibet ultra ſecundum. Dicẽdum, ꝙ uerum eſt per ſe: tamen prohibet per eccleſiam; quia eccleſia prohibet auctoritate ſibi diuinitus data. Ratio autem quare Deus dedit eccleſiæ auctoritatem ſuper hoc, iam uiſa eſt. Ad illvd, qđ obiicitur, quod non poteſt facere, ꝙ careat baptiſmate. *Qõ precedem.* Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia baptiſmi inſtitutionẽ Deus per ſe ordinauit, & cõfirmauit: ſed perſonarum legitimitatẽ cõmiſit eccleſiæ, quia matrimoniũ contrahitur inter uirum, & mulierem

lierem, & eccleſia habet plenitudinem iuriſdictionis ſuper utrũque. AD ILLVD, qđ obiicitur de eccleſiæ interdicto. Dicendũ, ꝙ nõ eſt ſimile: quia illud interdictum eſt ad tempus non ſimpliciter; nec facit perſonas illegitimas ſimpliciter, ſed ligat, ut ſine peccato non poſſint; & ideo pœna talibus debet imponi. AD ILLVD, quod obiicitur de Hieron. Dicẽdum, ꝙ ſecus eſt in dictis eccleſiæ & Hier. quia Hiero. non poterat per ſcripturam probare eſſe ſe teſtem ueritatis: ideo adhoc, ꝙ crederetur ſibi oportebat, quod per ſcripturam probaret eſſe uerum, quod teſtificabatur, & dicebat. Sed eccleſia per ſcripturã potuit probare auctoritatẽ ſuam, qua probata, oportet obedire, non aliud teſtimoniũ q̃rere: & ſic totum patet.

DISTINCTIO XLI.

De impedimento matrimonii, quòd uenit ex propinquitate affinitatis.

NVnc de affinitate uidendum eſt: de qua Greg. ait, Porro de affinitate, quam dicitis parentelam eſſe, quæ ad uirum ex parte uxoris, ſeu quæ ex parte uiri ad uxorem pertinet, manifeſta ratio eſt: quia ſi ſecundum diuinam ſententiam ego & uxor mea ſumus una caro, profecto mihi & illi mea, ſuaque parentela propinquitas 35.q.5 c. Porro. *una efficitur. Quocirca ego & ſoror uxoris meæ in uno & primo gradu erimus: filius uero eius ſecundo gradu erit a me: neptis uerò in tertio. Idque utrinque in cæteris agendum eſt ſucceſſionibus. Vxorem uerò propinqui cuiuſcunq; gradus ſit ita me oporteat attendere, quemadmodum ipſius quoque gradus aliqua fœmina proprie propinquitas ſit. Quod nimirum uxori meæ de propinquitate uiri ſui in* 35.q.3 c. æqualiter. *cunctis cognationis gradibus conuenit obſeruare. Qui uerò aliorſum ſentiunt, Antichriſti ſunt. Item Iulius Papa:* Ibid. c. Sanè. *Aequaliter uir coniugatur conſanguineis proprijs, & conſanguineis uxoris. Item Iſidorus, Sane conſanguinitas, quæ* Ibid. c. Nullũ. *in proprio uiro conſeruanda eſt, etiam in uxoris parentela de lege nuptiarum cuſtodienda eſt: quia conſtat eos duos fuiße in carne una: ideoque communis eſt illis utraque parentela. Item Iulius Papa. Nullum in utroque ſexu permittimus ex propinquitate ſui ſanguinis uel uxoris, uſque in ſeptimum generationis gradum, uxorem ducere uel in-*

ceſti macula copulari: quia ſicut non licet cuiquam Chriſtiana de ſua conſanguinitate, ſic nec de conſanguinitate vxoris coniugem ducere propter carnis vnitatem. Itẽ. Gregor. De affinitate conſanguinitatis per gradus cognationis placuit vſque ſeptimam generationem obſeruare. Nam & hæreditas rerum per legales inſtrumentorum definitiones ſancita, vſque ad ſeptimum gradum hæredum protendit ſucceſſionem. Non enim eis ſuccederent, niſi de propagine cognationis deberetur. His auctoritatibus inſinuatur, & quæ ſit affinitas, & vſque ad quem gradum ſit obſeruanda, ſcilicet vſque ad ſeptimum.

In concil. Melden. Ibid. c. de affinitate.

Variæ traditiones de affinitate.

Sed alij videntur concedere in quinta generatione inter affines contrahi coniugium, & in quarta etiam ſi contractum fuerit, non ſeparari. Ait enim Fabianus Papa, De propinquis, qui ad affinitatem per virum, & vxorem veniunt, defuncta vxore, vel viro in quinta generatione iungantur, in quarta, ſi inuenti fuerint, non ſeparantur. In tertia verò propinquitate, non licet vxorẽ alterius accipere poſt obitum eius. Aequaliter vir iungatur in matrimonio eis, qui ſibi conſanguinei ſunt, & vxoris ſuæ conſanguineis, poſt mortem vxoris. Ecce hic conceditur, in quinta, vel quarta propinquitate affinium fieri coniugium. Iulius etiam Papa ait, Statutum eſt, vt relictam patris vxoris ſuæ, relictam fratris vxoris ſuæ, relictam filij vxoris ſuæ, nemo ſibi in matrimonium ſumat: relictam vxorem conſanguineorum vxoris ſuæ, vſque in tertiam progeniem, nemo in vxorem ſumat. In quarta verò, & quinta, ſi iuncti fuerint, non ſeparentur. Ecce quam variè de affinitatis obſeruatione loquuntur authores. Alij enim vſque ad ſeptimum gradum eam obſeruari ſanciunt. Alij verò, in quinto, vel quarto matrimonia cõtracta non diuidunt. Sed illi veritatis rigorem, iſti miſericordiæ diſpenſationem videntur proponere. Poteſt enim Eccleſia diſpenſare in copula affinium vſque ad tertium gradum: ſicut Grego. diſpenſauit, in quarto gradu conſanguinitatis. Illud autem non eſt prætereundum, quod Grego. Venerio Epiſcopo ſcripſit. Sedem Apoſtolicam conſulere decreuiſti,

Ibid. c. De propinquis.

Ibid. c. & hoc quoq;.

35. q. 10. cap. Fraternitatis.

ſti, ſi mulier copula nuptiali extraneo viro cõiuncta, cognationi eius pertineat, ſi eo defuncto cognatio maneat, vel ſi ſub alio viro cognationis vocabula diſſoluantur, vel ſi ſuſceptæ ſoboles poſſint legitimè ad prioris viri cognationis tranſire copulã: Si vna caro fiunt: quomodo aliquis eorũ põt propinquius vni pertinere, niſi pertineat alteri? Hoc minimè poſſe fieri credendũ eſt. Porro vno defuncto in ſuperſtite affinitas non deletur: nec alia copula coniugalis affinitatem copulæ prioris ſoluere valet: ſed nec alterius coniunctionis ſoboles placet ad affinitatis prioris viri conſortium tranſire. Si quis ergo ſacrilego, & temerario auſu in defuncto quærit propinquitatẽ extinguere, vel ſub altero affinitatis vocabula diſſipare, vel ſi ſuſceptas ſoboles alterius copulæ propinquiori prioris credit legitimè ſociari: hic negat Dei verbum validum eſſe, quod dixit, Erunt duo in carne vna. Ecce hic prohibet, ſi mortuo primo viro, vxor eius alij nupſerit, filios de ſecundo viro genitos ducere vxores de cognatione prioris uiri; quia filij mediãte matre, ad cognationẽ prioris uiri pertinent, cum quo mater eorũ una caro extiterat. Hoc idẽ etiã Innoc. Papa ait, Si qua mulier ad ſecundas nuptias tranſierit, & ex eis ſobolem genuerit, nullatenus poteſt ad conſortium cognationis prioris uiri pertingere. Hoc aũt obſeruandum eſt, vſque ad ſeptimum generis gradum: ſed maximè vſque ad tertium & quartum, ſicut ſupra poſitũ eſt.

Gene. 2. Matth. 19. 25. q. 10. c. Si qua mulier. 1. & 2.

Quid de iis, qui nota conſanguinitate, diuiduntur.

Et eſt ſciendum, quod Eccleſia infra prædictos gradus cõſanguinitatis coniunctos ſeparat. Si aũt ignoranter coniuncti fuerint in conſpectu Eccleſię, & poſtmodum probata cõſanguinitate eiuſdem iudicio ſeparati, quæritur utrum copula illa coniugiũ fuerit. Quibuſdam videtur non fuiſſe coniugium, quia non erant legitimæ perſonæ: ſed tamen de crimine excuſantur per ignorantiã, & quaſi coniugiũ reputatur, quia bona fide, & per manũ Eccleſiæ cõuenerunt: vnde & filij eorũ legitimi habentur. Alij verò dicunt fuiſſe coniugiũ, licet nn eſſent legitimæ perſonæ: quia taliũ coniunctiones vocant canones coniugia, ubi de perſonis agitur, quarũ teſtimonio conſanguineorũ ſit dirimenda coniunctio. Vnde

Vrbanus Papa, Si duo viri, vel tres conſanguinitatem iure iurando firmauerint, vel ipſi fortè confeſſi fuerint, coniugia diſſoluantur. Si vero neutrum contigerit, Epiſcopi eos per fidem Chriſti obteſtentur, quatenus palã fateantur, ſi ſe recognoſcunt conſanguineos. Si ſe iudicio Epiſcoporum ſegregauerint, alia matrimonia non prohibeantur contrahere. Idẽ, Notificamus tibi, vt cum tres, vel duo ex propinquioribus eius, qui accuſatur, hanc propinquitatem iuramento firmauerint: uel ſi duo, vel tres ex antiquioribus Ianuenſibus, quibus hæc propinquitas eſt nota, qui bonæ famæ, & veracis teſtimonij ſint, remoto amore, timore, pretio, et omni malo ſtudio, prædicta firmauerint, ſine mora coniugia diſſoluantur. Conſanguineos uero extraneorũ nullus accuſet, vel conſanguinitatẽ in ſynodo computet: ſed propinqui, ad quorũ notitiam pertinet. Si aũt progenies tota defecerit, ab antiquioribus, & veracioribus, quibus propinquitas tota nota ſit, Epiſcopus canonicè perquirat: & ſi inuenta fuerit, ſeparentur: Ecce quibus accuſantibus, vel teſtificantibus dirimenda ſit conſanguineorum coniunctio, quæ coniugium uocatur.

25.q.6 Si duo viri. Idẽ Ricardo Ianuẽ. Epiſco. vbi ſupra ca. Notificamus. Fabianus Papa ibid. ca. Conſãguinitatis.

Quid ſit fornicatio, ſtuprum, adulteriũ, inceſtus, & raptus.

Hic dicendum eſt, quod aliud eſt fornicatio, aliud ſtuprũ, aliud adulterium, aliud inceſtus, aliud raptus. Fornicatio, licet ſit genus oĩs illiciti coitus, qui ſit extra uxorem: tamen ſpecialiter intelligitur in uſu uiduarum, uel meretricũ, uel concubinarum. Stuprum propriè eſt uirginum illicita defloratio. Adulterium eſt alieni tori violatio. Vnde adulterium dicitur, quaſi alterius tori acceſſio. Inceſtus eſt conſanguineorum, uel affinium abuſus. Vnde inceſtuoſi dicuntur, qui conſanguineis, uel affinibus ſuis abutuntur. Raptus admittitur, cum puella uiolenter a domo patris educitur, ut corrupta in uxorem habeatur. Siue puellæ, ſiue parentibus uis illata conſtiterit, hic morte mulctatur. Sed ſi ad Eccleſiam cum rapta confugerit, priuilegio Eccleſiæ mortis impunitatem meretur. Addendum eſt etiam illud Alexandri, qui ait, Quod frater, ſororve uxoris tuæ cognati dicuntur, æquiuocationis iure fit, & neceſſitate uulgaris appellationis potius quã ulla cognationis cauſa. Vxor enim fratris, fratriſſa potius

Hoc totũ vſq; ad parag. Attẽdẽdũ, habetur 36.q.1. ca. Lex præteritorũ pa ra. Sed nõ omnis. 45.q.5 c. Quod autem frater.

quàm cognata uocatur. Mariti frater leuir dicitur. Duorū fratrum uxores ianitrices uocantur, quaſi eandem ianuam intrantes. Viri ſoror glos appellatur. Sororis autem uir non habet ſpecialem nomen, nec uxoris frater.

SVpra egit Magiſter de conſanguinitate. Hic agit de affinitate: & diuiditur hæc pars in duas. In prima determinat gradus affinitatis. In ſecunda agit de ſeparatione cōiunctorum, infra p̄dictos gradus. ibi. *Et eſt ſciendum, quod Eccleſia, &c.*] Prima pars habet tres partes. In prima determinat gradus affinitatis ſecundum ius cōe. In ſecūda determinat ſecundum diſpēſationē ſpecialē, ibi. *Sed aliquiden tur concedere, &c.*] In tertia uerò de ſecundo genere affinitatis, oſtendens quod ſecūdum genus affinitatis impedit mrimonium: ibi. *Illud etiam non eſt prætermittendum, &c.*] Similiter ſecunda pars habet tres. In prima oſtendit, qui debeant ſeparari.| In ſecunda uerò, qui non debent ſeparari ſine teſtimonio, p quod prohibetur proximitas:& determinat, qui poſſunt hic teſtificari, ibi. *Si duo viri, vel tres, &c.*] In tertia, quia coniuncti infra gradus prohibitos committunt inceſtū, diſtinguit ibi genera peccatorum circa actum carnis, ibi. *Hic dicendum, quod aliud ſit, &c.*

Dub. 1. ECcleſia infra prædictos, &c.] Ponaē, q̄ Eccleſia decepta aliquos ſeparet, & poſtmodū manifeſtetur deceptio, quæritur utrum tales ſint reiungendi: & quod ſic, uidetur, quia ſeparatio per iuſtitiam facta eſt; ergo uidetur quod nullo modo poſſit ſtare, cum manifeſtetur p̄cedēs iudicium fuiſſe iniuſtum. Contra hoc eſt, quia poſſibile eſt, q̄ aliquis poſt ſeparationē in facie Eccleſiæ fiat ſacerdos, uel religioſus, ſed talis non poteſt habere uſum matrimonii; ergo non debet ei reſtitui. Iuxta hoc quæritur, quando & qualiter ſit reſtitutio uiri facienda uxori, uel econuersò. Reſp. Dicendum, q̄ in tali caſu facienda eſt reſtitutio, quoniam Eccleſia decepta fuit, & altera p̄ſonarum iniuſtè expoliata: & quoniam Eccleſia pōt, & debet errorē corrigere, & non debet aliquā perſonā iure ſuo priuare: ideo deceptione cognita, ſi alter qui iniuſtè expoliatus eſt petat, debet reſtituere: & ſi intrauit religionem, & uotum emiſit, pōt debitū reddere: ſed non debet, nec pōt exigere, quoniā obligauit ſe ad continētiā quātum eſt in ſe. Quod quęritur, quando, & quō debeat uxor reſtitui uiro, aut ecōuersò. Dicendum, quod uxor, aut agit iure petitorio, aut poſſeſſorio. Tunc agit petitorio, quando dicit aliquē ſibi adiudicari in maritum, quoniā cum ea cōtraxit. Tunc agit poſſeſſorio iudicio, quando petit aliquē ſibi reſtitui pro eo, quia uir eius fuit, & cum ea cohabitauit Si agit petitorio, & uir excipiat, primò tractabit exceptio mariti antequā fiat reſtitutio, ſiue quam ſatis fiat petitioni: pro eo quod probata exceptione

ptione mariti, ſi recta eſt principalis queſtio, perimitur. Si uerò agit de poſſeſſorio, reſtituẽdus eſt mulieri, etiã antequã probet exceptio, extra de reſtitutione ſpoliatorum, literas: & extra de diuortiis. Porro: exceptis quinque caſibus. Primus eſt, ſi obiiciatur mulieri publica fornicatio: & hæc fuerit probata, niſi ipſa excipiat in contrarium contra uirum, de fornicatione, extra de diuortiis, ſignificaſti. Secundus caſus eſt, ſi obiiciatur cõſanguinitas, diuina lege prohibita, in incõtinenti probanda, differenda eſt reſtitutio, nec debet compelli per ſententiam, ne fortè ſuperinducatur perplexitas. Si uerò differatur, oportet fieri reſtitutionem per ſententiam: ſed tamen non oportet debitum reddere, ſi habet de cõnſanguinitate conſcientiam, extra de reſtitutione ſpoliato, literas. Tertius caſus eſt, ſi obiiciatur exceptio rei iudicatæ, a qua non eſt appellatum argu. de officio delega. cauſam matrimonii. Quartus eſt, quando tanta eſt ſæuitia uiri, quod nõ poteſt ſufficiens cautio adhiberi, utpotè, quia perſequitur uxorem odio capitali, extra de reſtitutione ſpoliatorum, literas, in fine. Quintus caſus eſt, quando ille, qui agit, alterum ſpoliauit ſine cauſa, dicitur quod non debet reſtitui. 20. q. i. De benedicto a caſu. Illud non eſt uſquequaq; uerum: ſed tunc, quando uult redire, & alter non uult: ſi non habet quod obiiciat manifeſtè, ex tunc incipit ſpoliare.

Dub. 2. *Cum duo, uel tres, &c.*] Vr malè dicere, q͂a pſonæ propinquæ ſunt ſuſpectæ: ergo non debent recipi ad teſtificandum. Iuxta hoc q͂ritur, q͂ poſſunt matrimonium accuſare. Reſp. Dicendũ, q͞d accuſatio, ꝑ quã debet fieri diuortiũ, aut eſt de peccato, aut de conſanguinitatis uinculo, Si de peccato fornicationis, tũc ſoli coniuges poſſunt ſe mutuo accuſare. Alii uerò non admittuntur, q͂a tunc fit iniuria uiro, & poſſunt ſimul ſtare ſine peccato. Si aũt fit accuſatio de conſanguinitatis uinculo, tunc primo admitti debent conſanguinei ſi ſunt ſuꝑſtites, maximè cũ eſt accuſatio de matrimonio diſſoluẽdo, q͂a non p̃ſumitur, q͞d ipſi uelint. Et p̃terea, melius ſciunt genealogiã quã alii: & iõ ſpecialiter in hac cauſa admittent̃ cõſãguinei. Tñ ſi ſit q̃ſtio de matrimonio contrahendo, ſiue cõtracto, ut ſuſpecti repellendi ſunt, ubi ille, cuius filius, uel filia cõiuncta dr̃, ſuperior eſt diuitiis, potentia, & honore. Quod ſi cõſanguinei non adſint, q͂ teſtificent̃, tũc poſſunt admitti extranei antiqui, & maturi. Quod ſi hi nõ uelint teſtificari, tunc oẽs extranei poſſunt accuſare, niſi aliud obſiſtat, ut puta ſi facta fuerit denunciatio, q͞d matrimonium accuſet, qui nouit, ſi ille p̃ſens aderat, & tacet, extunc accuſare non põt. Si uerò fuit abſens, uel poſtmodũ didicit mr̃imonii impedimentũ, ſi hoc iureiurando firmauerit, ẽ admittendus, extrà, de his, q͂ mr̃imoniũ accuſare poſſunt, cũ in tua. & infra. Alicubi tñ ſine differẽtia oĩ, q͂ uult accuſare admittitur, q͂a hoc honeſtatis eſt, ſcilicet ſeruare ordinem prius dictum.

Dub.3. *Hic dicendum eſt, quod aliud eſt, &c.*] Quæritur, utrũ iſta ſint diuerſa peccata ſecundũ ſpeciẽ, & quãtum ad genus peccati. Et qđ non vr̃, quia ſunt contra idẽ p̃ceptum. ſ. non mœchaberis: & circa actum unius uirtutis ſola circunſtantia differente, in qua non eſt, niſi accidentalis differẽtia. In oppoſitum eſt, primũ peccatum habet rõnẽ ſuã a defectu circunſtantiæ, ſed adulterium dr̃, quia aliquis cognoſcit cõiugatã: ſed fornicatio: quia ſolutã, ergo ſunt diuerſa peccatorũ genera. Reſp. Dicendum, qđ iſta non tantum differunt accidẽte, immo ſunt diuerſa genera peccatorum; & talia oportet confiteri: quoniã & ſi uideantur ſolũ differre circunſtantia, quæ iudicatur eſſe accidentalis proprietas, tamen ipſa circunſtantia cõparata ad peccatum eſt eſſentialis, quãuis cõparata ad actũ ſit accidentalis: & ideo non uariat genus actus, ſed peccatum. Qđ ergo obiicit, quod non eſt contra idẽ præceptum, & circa eundẽ actum. Dicendum eſt, ꝙ hoc non impedit, quin poſſint eſſe diuerſa peccata, pro eo quod circa eundem actum, & contra idem bonum contingit multipliciter obligari.

Dub.4. *Stuprum propriè eſt, &c.*] Quæritur, quod ſit maius peccatum, utrum ſtuprum, an adulteriũ. Et quod maius ſit adulterium, patet ex ordine Magiſtri, quia præmittit maiora, & gradatim deſcendit. Amplius. Per adulterium iniuriatur quis uiro, ꝑ ſtuprum non. Vnde uirgo, quę nõ eſt alteri alligata, nõ peccat, niſi in Deum, ſed adultera in Deũ, & in proximum: ergo &c. Contra. Nobilior eſt caſtitas uirginalis, quã coniugalis, ergo grauius eſt peccatum, ꝙ eſt contra uirginalem, quam contra coniugalem decorẽ: ſed ſtuprum eſt contra uirginalem; ergo, &c. Item. Qui corrumpit uirginem aliquam, aufert ei bonum irrecuperabile: ſed non qui adulterantur: ergo, &c. Reſp. Dicendũ, quod pro maiori parte peccata adinuicem cõparata ſe habent ſicut excedentia, & exceſſa. Vnde ſi cõparemus coitũ cũ coniugata ad coitum cum uirgine ſoluta, deformius eſt uirgĩnem deflorare, quam defloratã cognoſcere: attamẽ grauius peccat, qui adulteratur, quia magis lædit rempublicã, & magis offendit uirum, & magis generat infamiam. Obiecta autem procedunt per diuerſas uias.

ARTICVLVS I.
QVAESTIO I.

An per omnem coitum contrahatur affinitas?

AD intelligentiam prę ſentis diſtinctionis, in qua agitur de affinitate, primò procedendum eſt ꝑ modum narrationis. Secundò ꝑ modũ inq̃ſitionis. Quantũ ergo ad primũ. Primò annotanda eſt differẽtia, ſecundò verò annotãda ẽ triplex notula. Primò .n. attendẽdũ eſt, qđ differt eſſe affinem, & eſſe cõſanguineũ. Nã conſanguinitas uenit ex carnis propagine, ſed affinitas ex carnali cõmixtione, p̃ſuppoſita tñ conſanguinitate. Vn-

Vnde affinitas diffinitur ſic. Affinitas eſt proximitas perſonarũ ex carnali copula prouenies, omni carens parentela: intellige quantum eſt de ſe: tñ præſupponit cõſanguinitatẽ: unde ſi quis cognoſcit mulierẽ, efficitur affinis oĩbus cõſanguineis mulieris per illam commiſtionem: & ecõuerſo in muliere. Secundo intelligendum eſt, ꝙ in affinitate differt genus, & gradus: nam genus attenditur ſecundũ purificationẽ cõmiſtionis ſiue a parte commiſtionis: ſed gradus a parte ſanguinis & propagationis: ꝑꝑ qđ dicitur uerſus. *Immutat nupta genus: ſed generata gradum.* Vnde antiquitus tria genera affinitatis eſſe conſueuerunt. Primum ſurgit ex conſanguinitate, & prima carnis commiſtione. Secundum ſurgit ex conſanguinitate, & ſecunda carnis commiſtione. Tertium ſurgit ex ſecunda affinitate, & tertia carnis commiſtione. Exemplum eſt; ſi frater tuus contrahat cum Maria, ipſa eſt affinis tibi in primo genere. Si contrahat mortuo fratre tuo cũ alio, ipſe erit affinis tibi in ſecundo genere. Si ipſa mortua ipſe uir contrahat cum alia, illa mulier eſſet tibi affinis in tertio genere. Sed generatio ſiue ꝓpagatio gradum mutat affinitatis ſicut conſanguinitatis. Sed iſta tria genera cõſueuerunt eſſe antiquitus: nunc autem, ſicut patebit poſt, non ſtat niſi primũ genus affinitatis aliis ceſſantibus. Tertio intelligendum eſt, quod differt, utrum mulier affinis generet prolem de conſanguineo meo, an de extraneo. Si de conſanguineo, proles generata non eſt mihi alligata uinculo affinitatis, ſed conſanguinitatis. Si uerò de alio: ſecũdum iura moderna nihil omnino reputatur mihi attinere. Antiquitus tamẽ, ſicut patet ex decreto Greg. & hr̃ in litera, iudicabatur affinis non primo genere; ſed ſecundo: ſicut expreſſe tangitur in litera: & pro illo tempore maxime intelligitur iſte uerſus. *Mutat nupta genus: ſed generata gradum*: quia mulier affinis mihi; q̃a fuit uxor fratris mei, ſi nubat alii, generat mihi affinem in alio genere affinitatis. Si uerò generaret prolem, tunc generaret mihi affinem, nõ alio genere, ſed gradu: hoc tñ eſt retractatum quantũ ad utrumque ꝑ ius nouum extra de cõſanguinitate, & affinitate. Non dẽt, & decretali edita in concilio generali, ubi expreſſe retractatur utrumque. His uiſis, q̃dam regulæ ſunt notandæ. Prima eſt, ꝙ in primo genere affinitatis non licet contrahere uſque ad quartum gradum incluſiue, ſicut & de cõſanguinitate. Quod ſi quartum gradum uelis cognoſcere, recurre ad perſonam; mediante qua contracta eſt affinitas, & quoto gradu diſtas ab illa, toto gradu diſtas a perſona, cui es affinis: ut ſi contraxiſti cũ muliere, factus es affinis conſanguineis eius: & quoto gradu aliq̃s eſt cõſanguineus uxoris tuę, toto gradu eſt tibi affinis: & ſi attinet ei in quarto gradu, attinet & tibi: & ſicut non liceret uxori contrahere in tali gradu, ita nec tibi. Secunda notula eſt, quòd ex quo contracta eſt affinitas, mortua perſona, mediante qua contracta eſt, nihilominus manet af-

finitas pro eo quod eſt uinculũ perpetuum, ſicut cõſanguinitas: ideo minime põt contrahi cum perſona affini. 35 q. 10. Fraternitatis. Tertia noturla eſt, ꝙ affinitas contrahitur non ſolũ per matrimonium; ſed etiam per coitũ fornicarium, ſicut dicitur extra de conſanguinitate. Fraternitatis tuæ &c. ſed quia hoc dubiũ eſt: ideo ratio huius ĩquiſitionis relinquatur. His autem prælibatis, ut modo inquiſitorio procedamus, poſſunt hinc tria quæri. Primo quæritur, utrum per omnem coitum contrahatur affinitas. Secũdo, utrum affinitas trãſeat ab uno in alterum. Tertio, utrum affinitas impediat matrimonium.

CIRCA primam ſic procedit, & oſtenditur, ꝙ per omnẽ coitum ſiue legitimum, ſiue fornicarium contrahi poſſit affinitas. 35. q. 3 Si homo fornicatus fuerit cum muliere, & frater eius neſciens eandem uxorem duxerit, eo quod frater eius crimen fratri celauerit, pœniteat ſeptẽ annis. Sed hoc non eſt ob aliud, niſi quia illa facta eſt affinis fratri: ergo &c. ITEM. Extra, de eo qui cognouit conſanguineã vxoris ſuæ, expreſſe dicitur, ꝙ non licet petere debitum, in decretali illa, Tranſmiſſæ nobis literæ &c. Sed hoc non eſt niſi ꝑꝑ affinitatem: ergo per coitum fornicarium contrahitur affinitas.

ITEM. Ratione uſ; quia non eſt ob aliud, qđ contrahatur affinitas ꝑ coitũ, niſi quia eſt carnis cõmiſtio, per quã uir, & mulier fuerunt una caro: ſed hoc non tãtum eſt actu legitimo, uerum etiam fornicario, ſecundum ꝙ dicitur 1. ad Cor. 6. Qui adhæret meretrici, unum corpus cum ea efficitur. ITEM. Filius fratris tui natus de fornicatione, ita eſt tibi conſanguineus, ſicut ſi eſſet de legitimo matrimonio natus: ſi ergo per actum fornicarium cõtrahitur conſanguinitas, pari ratione affinitas.

CONTRA. 35. quæſtione. 3. Extraordinaria pollutio citra maritalẽ affectum, ſi ita eſſe conſtiterit, nõ uidetur matrimoniũ impedire: ſed fornicarius actus eſt extra rectũ ordinẽ: ergo non impedit matrimonium: ſed affinitas impedit: ergo ibi non contrahitur affinitas. ITEM. Affinitas eſt uinculũ legitimum, quod eſt inſtitutum a Deo, & ab eccleſia: ergo cum fornicatio ſit actio contra legitimitatem, & contra diuinum ſtatutum, per fornicationem numquam contrahitur tale vinculũ. ITEM. Affinitas eſt uinculum inſolubile; ſed coniũctio ꝑ coitũ fornicariũ non iungit inſolubiliter, immo ſolubiliter: ergo nũquam per illũ coitũ contrahit affinitatis uinculum. ITEM. Per coitum extra matrimonium non cõtrahitur irregularitas ad ordinẽ ſuſcipiendum: ergo pari rõne nec illegitimas ad matrimonium contrahendũ. Si ergo affinitas facit illegitimitatem, uidetur quod per talem coitum affinitas nec debet, nec poteſt contrahi.

RESOLVTIO.

Cum affinitas contrahatur ratione unionis, quæ magnopere fit in cõmixtione feminum, dicẽdum eſt, ex quocunq; naturali coitu affinitatem contrahi.

RESPON. Dicendum, ꝙ affinitas

nitas generaliter contrahitur ꝑ omnem coitum, in quo eſt commiſtio ſeminum. Et ratio huius eſt; quia affinitas non contrahitur niſi ratione unionis: tunc ät dicuntur una caro fieri, quando per commiſtionẽ ſeminum fit conſummatio illius operis. Si ergo aliter conueniant, ſiue cõtra naturam polluendo extra uas, illi uſui deputatum; ſiue inuadendo elauſtra, ita quod opus nefarium non conſummetur, affinitas contrahi non iudicatur, ſecũdum quod dr. 35. q. 3. extraordinaria. Qđ ſi uideatur dici contrarium extra de eo, q cognouit cõſanguineã. fraternitati &c. Dicẽdũ, ꝙ illa ſeparatio non fuit ꝑꝑ affinitatem; ſed ꝑꝑ publicæ honeſtatis iuſtitiam, q̃ contrahitur ex puris ſponſalibus.

Ad illvd ergo, quod obiicitur in contrarium de extraordinaria pollutione, iã patet rñſio: qa ibi non fuit ſeminũ cõmiſtio aliqua, iõ non dñr vir, & mulier una caro effecti. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ uinculum legitimũ eſt a Deo inſtitutũ. Dicendum, ꝙ ĩ fornicatione duo sũt. ſ. actio ſubſtrata, quæ eſt naturalis: & deformitas uoluntatis, qua aliquisvult cognoſcere non ſuam, ſiue circa ipſum actum defectus circunſtantiæ. Quantum ad primũ eſt actio naturalis bona, & a Deo: quantum ad ſecundum dicit defectum, & deformitatẽ, & ſortitur nomen uitii: uinculum ergo affinitatis contrahitur ratione primi, non ratione ſecundi. Ad illvd, quod obiicitur, quod eſt uinculum inſolubile. Dicendum, quód actio tranſiens ut plurimum relinquit effectum perpetuum, ſiue (ut melius dicam) diuturnum, ut patet, quia ſicut fornicatio inducit carnis corruptionem, ſic uxoris cognitio efficit corporis vnionem: & quoniam ex quo cognouit, neceſſe eſt cognouiſſe: iõ ex hac coniunctione reſultat uinculum inſolubile. Et eſt exemplum, qa ſicut ex uno actu tali poteſt proles generari, quæ uinculo perpetuo alligatur patri, & matri: ſic poteſt affinitas generari, quãdo talis coniunctio eſt introducens affinitatẽ, non conſeruans: ideo ipſa exiſtente tranſitoria, põt eſſe affinitas diuturna. Ad illvd, quod obiicitur de irregularitate ad ordines. Dicendum, ꝙ cognitio mulieris non generat irregularitatẽ, niſi ꝓut inducit defectum ſacri: & quoniam defectus ſacramenti præſupponit aliquod eſſe ſacramenti, & poſt priuationem perfectionis: hinc eſt ꝙ irregularitas non cõtrahitur per coitum extra matrimonium; ſed affinitas reſpicit unitatem carnis, & corporis: & hęc eſt communis tam actui fornicario, quam legitimo: ideo poteſt cauſare affinitatem, non irregularitatem.

Qvaestio II.

An affinitas tranſeat in alterum?

Vtrvm affinitas trãſeat in alterum: & quod ſic vr̃. 35. q. 3. cõtradicimus, & infra. Iulius Papa. Relictam conſanguineorum uxoris ſuæ nullus ducat uxorẽ: ſed cõſanguinei uxoris ſuæ affines: ergo uxor affinis efficit illegitima ad cõtrahendũ nõ ꝑꝑ aliud, niſi ꝑꝑ affinitatẽ; ergo &c. Item. In ſequenti cap. Porro duorum

duorum conſanguineorũ uxores uni uiro alteram poſt alterã nubere publicæ honeſtatis iuſtitia cõtradicit. ITEM. Carnalis cõmiſtio adeo iungit, ut propagatio: qđ patet: q̃a tantum ſe extendit, & ꝑ tot gradus, & ad tales deſcendit affinitas, ad quos gradus protẽditur conſanguinitas. ſ. uſque ad quartũ gradum. Cũ ergo cõſanguinitas trãſeat in alterũ; ergo & affinitas. Minor patet: q̃a ſi aliq̃s eſt mihi conſanguineus in primo gradu, gñat mihi cõnſanguineũ in ſecundo: ergo &c. ITEM. Omne ſimile generat ſibi ſimile: & q̃cunque uni & idem ſunt eadẽ: inter ſe ſunt eadẽ; ergo ſi aliqua uxor habeat duos viros & aliqui uiri alias duas uxores, cũ iſti duo uiri cõiuncti fuerũt eidẽ mulieri, ut patet cõſideranti, etiam iſtæ duæ mulieres eidem uiro: ergo omnes ſibi attinent: ergo &c.

CONTRA. Vbi eſt uera affinitas, adeo ligat ut cõſanguinitas; ſed numquã cum filia fratris ſui põt quis cõtrahere: ergo nec cũ filia uxoris fratris, q̃ eſt affinis fratre mortuo: cuius cõtrarium hr̃ extra de conſanguinitate: nõ debet reprehẽſibile iudicari: ubi dicitur, ꝙ poteſt coniungi talis tali. ITEM. Si affinitas ſurgit ex affinitate; ergo cum aliquis uir cognoſcit x. mulieres; ergo illæ omnes ſunt affines; ergo contrahens cum una non poteſt cõtrahere cũ alia: quod eſt manifeſte falſum, quia tũc homo cum nulla poſſet cõtrahere. ITEM. Eſto ꝙ aliquis contrahat cum uxore alicuius ipſo mortuo, quæritur utrum efficiatur affinis conſanguineis uiri; ꝙ ſi non, tunc affinitas, non generat affinitatem. Si uerò efficitur affinis conſanguineis; ergo multo magis ipſi uiro; ergo nõ poteſt cognoſcere cognitas ab alio uiro, quod eſt manifeſtũ inconueniens. ITEM. Si affinitas generat affinitatem, cum carnis cõmiſtio faciat unitatẽ, & gradum attinẽtiæ ſecundum primum gradum, tunc ſemper manebit affinitas ꝑꝑ cõmiſtionem: & ſic erit proceſſus in infinitum in affinitate, quod eſt manifeſte falſum, ergo & primũ, ſcilicet ꝙ affinitas per commiſtionẽ carnis generet, ſiue faciat affinitatem.

RESOLVTIO.

Cum affinitas ſit uinculum per accidens, uerè affinitatem non generat; ſed ad conſanguinitatis protenſionem protenditur.

RESPONDEO. Dicendũ, quòd differt uinculum affinitatis, & conſanguinitatis. Quoniam uinculum affinitatis eſt uinculum per accidens: Vinculum conſanguinitatis eſt uinculum per ſe: & quoniam omne per accidens neceſſario hẽt reduci ad ꝑ ſe: hinc eſt ꝙ affinitas neceſſariò p̃ſupponit conſanguinitatem, & ſuperaddit commiſtionem: & ex his duobus ſurgit. Quia ergo illud, ꝙ eſt per accidens, non habet uirtutem multiplicandi, & diffundendi ſe, niſi per illud, qđ eſt ens per ſe: hinc eſt, quod diffuſio, & deſcenſus affinitatis ſecundum ueritatem attenditur a parte conſanguinitatis ſolum, non a parte cõmiſtionis quantũ eſt de natura uinculi. Vndẽ conſanguinei uxoris Petri ita ſunt affines uſque ad quartum gradũ, ſicut ꝑ conſanguinitatẽ alligantur

gantur uxori:ſed uxor Petri, ex hoc, quod nubit alii, cum ꝑ accidens iuncta ſit conſanguineis Petri, non propter hoc generat uinculum attinentiæ ſecundum ueritatem:ſed ſi generat, hoc eſt ſolum ſecundum publicæ iuſtitiam honeſtatis: per quem modum contrahitur in ſpōſalibus. Et ſecundum hunc modum fuerunt antiquitus ſecundum genus affinitatis, & tertium: quæ magis pertinebant ad publicæ iuſtitiam honeſtatis, quam ad affinitatem: ſicut canō ſecundo præpoſitus expreſsè dicit, ſi quis attendat: & quia periculoſum erat ad iſta teneri, ideo totum oportuit reuocari, excepto primo genere affinitatis. Et ita dicendum, quod ſecundum ueritatem, & ſecundum tempus præſens affinitas non generat affinitatem, ut qui eſt affinis alicui, efficiatur affinis affini; uel qui ē iunctus carnaliter cum aliqua, ꝑ hoc efficiatur affinis affinibus ſuis, immo ſolum cōſanguineis: nec ſurgit affinitas ex cōſanguinitate, & affinitate, ſed ſolum ex conſanguinitate, & carnis commiſtione: & rationes ad hoc inductæ ſunt concedendæ.

Ad illud ergo, quod obiicitur de illis duabus auctoritatibus. Dicendum, quod retractatę ſunt: nec illæ prohibent coniunctionem talem propter uinculū affinitatis, ſed propter iuſtitiam publicæ honeſtatis. Ad illud, quod obiicitur, quod carnis cōmiſtio adeo iungit ut propagatio. Dicendum, quod ſi loqueris in ſe & per ſe, falſum eſt, nam pater non poteſt contrahere cum filia, quā cognouit: ſed uir poteſt contrahere cū muliere, quā cognouit. Habet tamen hoc ueritatem per accidens, præſuppoſita conſanguinitate, quod patet: quia uxor uiri ita propinqua efficitur conſanguineis uiri ſicut & ipſe, quia eſt uinculum ꝑ accidens, ideo non protenditur niſi ſecundum protenſionem cōſanguinitatis: & ideo non ſequitur, quod affinitas generet affinitatem, ſicut conſanguinitas cōſanguinitatem. Ad illud, qđ obiicitur, quod ſimile generat ſimile. Dicendum, ꝙ uerum eſt ꝑ ſe loquendo, ſi illud quo aſſimilatur; ineſt ei, ſecundum qđ generat: unde leproſus generat leproſum, & calculoſus calculoſum, quia ibi eſt corruptio uis generatiuę: ſed tamen manchus non neceſſario generat mancū: quia defectus ille nō reſpicit generātem, ſecundum ꝙ eſt generans. Et quia affinitas per accidens reſpicit aliquem, ideo non diffundit eam in alterum, nec in eum, qui propagatur, nec in eū, qui carnaliter commiſcetur: Vnde non eſt modo uerus ille uerſus. *Mutat nupta genus, ſed generata gradum*, ſ. affinitatis, niſi quis uelit ipſum diſtrahere, & exponere ſecundum quod competit proximitati modernæ, ut per rationem matrimonii cōtrahatur genus affinitatis, & per generationē genus affinitatis. Primus tamen intellectus eſt uerior.

QVAESTIO III.

An affinitas matrimonium impediat?

Vtrvm affinitas præſtet matrimonio impedimētum. Et ꝙ ſic, uidetur. 35. q. 3. Aequaliter cōiungatur quis propinquis ſuis,

ſuis, & uxoris ſuæ conſanguineis. ITEM. Leui. 18. Turpitudinem uxoris patris tui non reuelabis: ergo nullus poteſt contrahere cum uxore patris: ſed hoc non eſt ob aliud niſi ob uinculum affinitatis: ergo &c. ITEM. Hoc ipſum arguit ꝑ rationem: quia turpitudo uxoris eſt turpitudo uiri: ſed turpitudo conſanguineæ non eſt aliquatenus per actum coniugalem reuelanda: ergo nec uxor uiri in cõiugium aſſumenda. ITEM. Proximitatis uinculum tam in conſanguinitate quam in affinitate eſt ex ſanguinis unitate: ergo ſi cõſanguinitas ꝑꝑ unitatẽ ſanguinis impedit: pari rõne & affinitas, cũ uir & mulier fiant una caro rõne commiſtionis ſeminũ.

CONTRA. In lege prohibitũ ducere ſororem: ſed præceptum erat ducere uxorem fratris, & illa eſt affinis: ergo affinitas matrimonium nõ impedit. ITEM. Magis iungitur aliquis alicui, ꝗ iungitur per ſe, & immediate, quam qui mediate: ſed uir, qui cognoſcit mulierem, poteſt ei iũgi matrimonialiter: ergo multo magis conſanguinei ipſius viri. ITEM. Secundum iura cõſanguinei ſuccedunt defuncto in rebus ſuis, in quibus habuit dominium, & poſſeſſionẽ: ſed uir habuit dominiũ in mulierẽ ꝑ matrimonium: ergo ſcd̃m iura conſanguinei debẽt, & poſſunt habere dominium in corpus cõiugis ꝑ matrimonium: ergo &c. ITEM. Cõmiſtio carnalis eſt ad tẽpus, & matrimonium eſt uinculum inſolubile; ſi ergo maius uinculum ſoluit minus, cum cõcommiſtio carnalis matrimonium non poſſit impedire: ergo nec affinitas inde contracta.

RESOLVTIO.

Affinitas, non quidem ſuperueniẽs, ſed præcedens matrimonij contractionem, omnino uti conſanguinitas matrimoniũ impedit.

RESPON. Dicendum, quòd affinitas impedit matrimoniũ, ſicut habetur extra de conſang. & affinitate: & hoc intelligendum eſt de affinitate, quæ præcedit matrimonii cõtractionẽ, non de ea, quæ ſuperuenit. Si enim præcedat impedit contrahendum, & dirimit iam contractum; quia facit perſonam illegitimã ſecũdũ eundem modũ, & per eaſdem rationes, per quẽ modum, & per quas rationes facit conſanguinitas. Si autem ſequatur matrimonium, non põt ipſum diſſoluere, cum ſit uinculum inſolubile. Si autem contractum eſt, & conſummatum, ambo ſunt ad continentiam monẽdi. Si uerò contractum eſt, & ratificatum per uerba de præſenti, cum ſolui non poſſit niſi ingrediatur alter coniugum religionem, ſicut habetur extra de conuerſione coniugatorum, neceſſario oportet, quod ille, qui malitioſe cognoſcit conſanguineam aliquã, reddat debitum, ſi illa non uult continere; aut in religionẽ ingrediatur, extra de eo, qui cognouit conſanguineã uxoris ſuæ. Diſcretionem: & infra: ubi dicitur, qđ tenetur reddere debitum, cum non debeat coniux ſine culpa iure ſuo priuari: ipſe autem non debet exigere, quia reddidit ſe inhabilẽ, ſicut dicitur in eodem titulo. Tranſmiſſæ nobis, &c. ybi dicitur,

tur, ꝙ reſtitutus non ſine graui cordis dolore accedat: Sic ergo cõcedendũ, ꝙ affinitas ꝑcedẽs matrimoniũ, quantũ ad primum genus, ita impedit matrimoniũ, ut conſanguinitas.

Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ ꝑceptũ erat ducere uxorem fratris. Dicendũ, ꝙ hoc uerũ erat in ca ſu. ſ. cũ frater mortuus erat ſine ſemine: q̄a. n. promiſſa erat eis ꝑfecta benedictio in ſemine, iõ nõ debebat pati lex, ꝙ aliq̄s eſſet, qui uideretur ſine ſemine, ſi haberet propinquũ, q̄ ſuſcitaret: nunc aũt q̄a hoc ſublatum eſt, ſic impedit oĩno, ſicut conſãguinitas. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ uir magis iũgitur mulieri. Dicendũ, ꝙ uerũ eſt: ſed quoniam ille actus conſonat, & cõſequitur matrimonium: hinc eſt, ꝙ uinculũ nullũ ibi cõcurrit inter uirũ, & mulierẽ, ꝙ matrimonio præſtet impedimẽtũ. Amplius. Sicut ꝑdictũ eſt, cum affinitas ſit uinculũ ꝑ accidẽs, ꝑſupponit uinculũ ꝑ ſe. ſ. cõſanguinitatẽ: & q̄a nemo ſibiipſi ẽ cõſanguineus, hinc eſt, ꝙ mulier nõ efficitur affinis uiro, ſed eius cõſanguineis. Ad illvd, quod obĩ, ꝙ ſcđm iura conſanguinei debẽt ſuccedere. Dicendũ, ꝙ uerũ eſt in illa hæreditate, q̄ ꝑt q̄s alii cõicare, & dare. Sed uxor ẽ adeo bonũ ꝓpriũ, ꝙ nec charitas cõicat, q̄ facit oĩa cõia: & iõ illud ius nunq̃ ſe extẽdit ad vxorẽ. Ad illvd, quod obiicitur ultimo, ꝙ carnalis cõmiſtio eſt ad tps. Dicendũ, ꝙ q̃uis ſit ad tps, tamẽ hẽt effectum perpetuum. ſ. affinitatẽ, ut prius uiſum eſt, & per illam impedit: & ſic patet totum:

DISTINCTIO XLII.

De impedimento matrimonij, quod uenit ex propinquitate ſpirituali.

De parentalium graduũ famoſa quæſtione aliquid licet minus ſufficienter, diximus. Iam de ſpirituali cognatione addamus, quæ etiam perſonas impedit, ut non ſint legitimæ ad ineundas nuptias. Tria quidem ſunt conſanguinitas, affinitas, ſpiritualis germanitas. Conſanguinitas eſt inter eos, qui iunguntur ſecundum lineam generis. Affinitas inter eos, qui genere quidẽ non ſunt coniuncti, ſed mediante genere ſunt ſociati: uerbi gratia. Vxor filij fratris mei, qui non eſt de genere meo, per ipſum, qui eſt de genere meo, mibi affinis facta eſt, & ego illi. Spiritualis proximitas eſt inter compatrem & commatrem; & inter eos, quorum unus alterũ de ſacro fonte leuauit, uel in catechizatione, aut cõfirmatione tenuit. Eſt etiã Hug. ſent. 4. c. 13.

inter

inter filios eiuſdem hominis carnales, & ſpirituales.

Qui ſint filij ſpirituales.

Spirituales filij ſunt, quos de ſacro fonte leuamus, uel
30.q.1 c.9.Ad limina. *in catechizatione ſeu confirmatione tenemus. Filij etiam & filiæ ſpirituales eorum ſunt, qui trinæ merſionis uocabulo eos ſacro baptiſmate tingunt.*
30.q.1 Omnes. *Dicitur etiam ſpiritualis filia ſacerdotis, quæ ei peccata ſua confitetur. Vnde Symmachus Papa. Omnes, quos in pœnitentia ſuſcipimus, ita noſtri ſpirituales ſunt filij, ut & ipſi quos uel nobis ſuſcipientibus, uel ſub trinæ merſionis uocabulo mergentibus, unda baptiſmi regenerauit. Silueſter etiam admonet, ut ad ſuam filiam pęnitentialem nullus ſacerdos accedat: quia ſcriptum eſt: Omnes quos in pœnitentia accipimus, ita noſtri filij ſunt, ut in baptiſmo ſuſcepti: quorum omnium flagitioſa eſt commiſtio.*
In cõci. Magũ. 30.q.1 c.De eo *Quod autem compater, & commater ſibi iungi nequeant, nec pater ſpiritualis nec mater filiæ uel filio ſpirituali, ex concilio Maguntinenſi docetur. De eo quòd interrogaſti, ſi aliquis filiolam ſuam duxerit in uxorem, & de eo, qui concubuit cum matre ſpirituali, & de eo, qui filium ſuum baptizauit, & uxor eius eum de fonte ſuſcepit; hac cauſa ut diſſidium fieret coniugij, ſi poſt in tali copula poſſunt permanere: ſic reſpondendum eſt, ſi filiolam aut commatrem ſuam aliquis in coniugium duxerit, ſeparandos eſſe iudicamus, & graui pœnitentia plectendos. Si uerò coniuges legitimi, uel unus, uel ambo ex induſtria hoc fecerint, uel filium ſuum de fonte ſuſceperint: ſi innupti manere uoluerint, bonum eſt: ſin autem, grauis pœnitentia inſidiatori iniungatur, & ſimul maneant: & ſi præuaricator coniugij ſuperuixerit, acerrima pęnitentia mulctetur, & ſine ſpe coniugij maneat. Ex his apparet, quod aliquis filiolam ſuam, uel commatrem non poteſt ſibi copulare nuptialiter: & ſi præſumptum fuerit, ſeparandi ſunt. Qui autem legitime coniuncti ſunt, non ideo ſeparãdi ſunt, quia alter eorum inſidioſe filium de fonte leuauit. Quod etiam*
Ibid. c. Noſſe. *Nicolaus confirmat dicens, Noſſe deſideras, utrum mulier, quæ uiri filium ex alia fœmina genitum de ſacro fonte leuauerit, poſtmodum poſſit cum eodem viro copulari. Quos*

ideo

ideo coniungi poſſe decernimus, quia ſecundum canones ſacros, niſi amborum conſenſu nullius religionis obtentu debet coniunx dimittere coniugem. cum Apoſtolus pręcipiat, Nolite fraudare inuicem: niſi forte ex conſenſu ad tempus, &c. Item. Dictum eſt nobis quaſdam fęminas deſidioſe, quaſdam uerò fraudulenter ut a uiris ſuis ſepararentur, proprios filios coram epiſcopis ad confirmandum tenuiſſe. Vnde nos dignum duximus, ut ſi qua mulier filium ſuum deſidia, aut aliqua fraude coram epiſcopo tenuerit ad confirmādum, propter fallaciam uel fraudem, quandiu uiuat pœnitentiam agat: tamen a uiro ſuo non ſeparetur. Item Ioan. Papa, Ad limina ſancti Petri homo nomine Stephanus veniens, noſtro præſolatui innotuit, quod filium ſuum in extremo uitæ poſitum, necdum baptiſmi unda lotum, abſentia ſacerdotum cogente baptizauit, cumque proprijs manibus ſuſcepit. Atque pro huiuſmodi negotio reuerentia tua præfatum hominem a ſua coniuge iudicauit eſſe ſeparandū. Quod fieri nullatenus debet, dicente ſcriptura. Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet. Et dominus non dimittere vxorem, niſi cauſa fornicationis iubet. Et nos tanta authoritate freti dicimus, non dimittendum eſſe, & inculpabile iudicandum, quod neceſſitas intulit. Nam baptizandi opus laicis fidelibus, ſi tamen neceſſe fuerit, libere conceditur. Vnde ſi ſupradictus homo filium morientem aſpiciens ne animam perpetuo perire dimitteret, unda baptiſmi lauit, ut eum de poteſtate mortis eriperet, bene feciſſe laudatur. Ideoque ſuæ vxori ſibi iam olim legitime ſociatæ, impune dum vixerit iudicamus manere coniunctum: nec ob hoc ſeparari deberet. His, alijſque pluribus authoritatibus edocetur, coniuges non eſſe ſeparandos, ſi poſt legitimam copulam alter alterius filium de fonte leuauerit, uel in confirmatione tenuerit.

1. Co. 7 Ex cōc. Cabilo. Ibid. c. Dictū. Ibid. c. Ad limina. Act. 19 Mat. 5 & 9.

Quid præmiſsis obuiat.

His autem obuiare videtur, quod Deuſdedit Papa ait, Peruenit ad nos Diaconus ſanctitatis veſtræ epiſtolam deferens, quod quidam uiris & muliere præterito ſabbato paſchali, pro magno populi incurſu neſcientes filios ſuos ſuſcepiſſent

Ibid. c. Peruenit. Ibi. Si quis.

ſcepiſſent

ſcepiſſent de lauacro. Cupis ergo ſcire, an propter hoc debeant viri ac mulieres ad proprium vſum tori redire, uel non. Nos uerò hac re mœſti, priorum inquiſiuimus dicta: & inuenimus in archiuis, id eſt, in armarijs Apoſtolicæ ſedis iam talia contigiſſe in pluribus eccleſiis, quarum epiſcopis ab hac Apoſtolica ſede volentibus ſcire, vtrum viri ac mulieres redirent ad proprium torum, beatæ memoriæ ſancti patres Iulius Papa, Innoc. Cæleſtinus cum epiſcoporum plurimorum conſenſu in Apoſtolorum principis eccleſia præſidentes, talia reſcripſerunt & confirmauerunt: vt nullo modo ſe in coniugio reciperent viri ac mulieres, quicunque hac ratione ſuſceperunt natos: ſed ſepararent ſe, ne ſuadente diabolo tale vitium inualeſcat. Item. Si quis filiaſtrum vel filiaſtram ſuam ante epiſcopum tenuerit ad confirmationem, ſeparetur ab vxore ſua, & aliam numquam accipiat. Hæc autem uel ad terrorem dicta ſunt, non quod ita eſſet faciendum, ſed ne illud fieret ſummopere cauendum: vel de illis eſt intelligendum, qui prius filios ſuos viciſſim de fonte ſuſceperunt, quam fierent coniuges. Præmiſſis autem authoritatibus omnino conſentiendum eſt: vt ſiue proprium, ſiue tantum viri filium mulier de fonte ſuſceperit, non ideo a viro ſeparetur: quod & de viro ſimiliter oportet intelligi.

De copula ſpiritualium uel adoptiorum, uel naturalium filiorum.

Ad conſulta Bulgarorum. 35. q. 5 c. Ita diligere.

Quod autem ſpirituales vel adoptiui filij naturalibus copulari nequeant, Nicolaus Papa teſtatur ita inquiens: Ita diligere debet homo eum, qui ſe ſuſcepit de ſacro fonte, ſicut patrem. Inter fratres & filios ſpirituales gratuita et ſancta communio eſt: quæ dicenda non eſt conſanguinitas, ſed habenda ſpiritualis proximitas. Vnde inter eos arbitror non poſſe fieri legale coniugium, quia nec inter eos, qui adoptione filij ſunt, venerandæ leges matrimonia contrahi permittunt. Item. Si inter eos non contrahitur matrimonium quos adoptio iungit: quanto potius a carnali inter ſe contubernio ceſſare oportet, quos per cæleſte ſacramentũ regeneratio ſancti ſpiritus uincit?

Si filii ante compaternitatẽ, vel poſt nati, valeãt coniungi.

Hoc autem quidam volunt intelligere tantum de illis filijs, quibus compatres facti ſunt. De alijs verò, qui ante compaternitatem, vel poſt geniti ſunt, concedunt quod legitimè & licitè iungi poſſunt. Quibus videtur conſentire Vrbanus ſecundus dicens, Super quibus conſuluit nos tua dilectio, hic videtur reſpondendum: vt & baptiſmus ſit, ſi inſtante neceſſitate fęmina puerum in nomine trinitatis baptizauerit: & quod ſpiritualium parentum filij, & filiæ ante, vel poſt compaternitatem genitæ, poſſunt legitimè coniungi, præter illam perſonam, qua compatres effecti ſunt. Paſchalis verò ſecundus, poſt compaternitatem genitos copulari prohibet ſcribens Egino Epiſcopo: Poſt ſuſceptum filium de fonte, uel filiam ſpiritualem, qui ex compatre, uel commatre fuerint nati, matrimonio iungi non poſſunt. Illud etiam notandum eſt, quod in Tiburienſi concilio legitur, Si quis quæ ſpiritualis commatris filiam fornicato, & ita contingente rerum caſu in coniugium duxerit: maturiori ſeruato conſilio habeat, atque legitimo connubio honeſtè operam det.

Vbi ſupra ca. Super quibus.

Ibid. c. poſt ſuſceptũ.

Ex Tiburi. cõcil. Ibi. ca. illud etiam.

Si quis ducere poſsit duas commatres.

Solet etiam quæri, Si commatrem uxoris poſt eius obitum quis ducere ualeat. De hoc Nicolaus Papa, ſic ſcribit. Sciſcitatur a nobis ſanctitas ueſtra, ſi quis duas commatres habere valeat vnam poſt alteram. In quo meminiſſe debes ſcriptum eſſe, Erunt duo in carne vna. Cum ergo conſtet, quod vir & mulier una caro efficiuntur, reſtat uirum cõpatrem conſtitui mulieris, cuius aſſumpta uxor commater erat: & ideo uirum illi fæminæ non poſſe coniungi, quæ commater eius erat, cum qua idem fuerat una caro effectus. Huic autẽ illud cõtrarium uidetur, Qui ſpiritualem habet cõpatrem, cuius filium de lauacro ſuſceperit, & uxor eius commater non eſt, licet ei defuncto compatre ſuo eius uiduam ducere in uxorem: quos nulla generatio ſpiritualis ſecernit. Item ex epiſtola Paſchalis Papæ, Poſt uxoris obitum, cum commatre uxoris coniugio copulari nulla ratio, vel authoritas uidetur prohibere. Non enim per carnis vnionem ad vnionem ſpiritus tranſitur. Sed ſciendum, quod authoritas Ni-

Conſtã. Epiſco. 30. q. 4 c. Sciſcitatur.

Ex Tibu. cõci. Ibid. c. Qui ſpiritualẽ.

Ibid. c. Poſt uxorem.

Determinatio ibidem. colai, de illo agit, qui vxori ſuæ debitum reddit, poſtquam commater illius extitit. Aliæ uerò authoritates, de illo agunt, cuius uxor poſtquam a uiro ſuo derelinquitur, illius commater efficitur, nec poſt compaternitatem a uiro ſuo cognoſcitur: uel de illo potius agunt, cuius uxor ante defungitur, quam ab eo cognoſcatur,

Si vir, & vxor poſsint ſimul tenere puerum.

Ibidē. c. Quod vxor. Solet etiam quæri, Si uxor cum uiro ſimul debeat in baptiſmo ſuſcipere puerum. De hoc Vrbanus ait, Quod uxor cum marito in baptiſmo ſimul nō debeat ſuſcipere puerum, nulla authoritate uidetur, uel reperitur prohibitum: ſed ut ipſa puritas ſpiritualis paternitatis ab omni labe, & infamia conſeruetur immunis, decreuimus, ut utrique ſimul ad hoc aſpirare non præſumant. Quia uerò piaculare flagitiū commiſit, qui duabus commatribus uelut ſororibus nupſit, magna pœnitentia debet ei iniungi,

De ſecundis, & tertijs nuptijs, & deinceps.

Sciendum eſt etiam, quod non ſolum primæ, uel ſecundæ nuptiæ ſunt licitæ, ſed etiam tertiæ, & quartæ non ſunt damnandæ. Vnde Auguſtinus, Secundas nuptias omnino licitas, Apoſtolus concedit. De tertijs autem & quartis, & de ultra pluribus nuptijs ſolent homines mouere quæſtionem. Sed quis audeat definire, quod nec Apoſtolū uideo definiſſe? Ait enim, Si dormierit uir eius, cui uult, nubat. Non dicit, primus, uel ſecundus, uel tertius, uel quotuslibet: nec a nobis definiendum eſt, quod non definit Apoſtolus. Vnde ut breuiter reſpondeam, nec illas nuptias debeo damnare, nec eis uerecundiam numeroſitatis auferre; nec contra humanæ uerecūdiæ ſenſum audeo dicere, ut quoties uoluerint, nubant, nec ex meo corde præter ſcripturæ authoritatem, quotaslibet nuptias damnare. Item teſtatur Hieronymus, Ego nunc libera voce exclamo, nec damnari in Eccleſia bigamam, immo nec trigamam: & ita licere quinto & ſexto, quemadmodum ſecundo marito nubere. Apoſtolus, tamen bigamos a ſacerdotali honore excludit. Sed hoc non facit pro uitio bigamiæ, immo pro ſacramenti uirtute, ut ſit una unius, ſicut unica unici, Illud tamen Cæſarien. concilij videtur innuere

[Margin: 31. q. 1. c. Deus maſculū, &c. ſequen. 1. Cor. 7. — Ibid. c. aperiāt queſo, ad fin.]

bigamiam eſſe peccatum. Presbyterum, inquit, in nuptijs bigami prandere non conuenit: quia cum pœnitentia bigamus indigeat, quis erit presbyter, qui talibus nuptijs poſſit præbere conſenſum? Sed hoc de illo intelligi poteſt, qui primæ uxori inſidiatus putatur deſiderio ſecundæ: uel pro ſignaculo ſacramenti illud dicitur, quod in bigamo non ſeruatur. Ambroſius etiam dicit, quod primæ nuptiæ tantum a domino ſunt inſtitutæ: ſecundæ verò ſunt permiſſæ. Et primæ nuptiæ ſub benedictione Dei celebrantur ſublimiter: ſecundæ uerò etiam in præſenti carent gloria. 1. Tim. 3. Ibid. cap. De his qui. Sup epiſtol. ad Corint.

SVpra egit Magiſter de cognatione carnali. In hac parte agit de ſpirituali: & continet hæc pars præſentem diſtinctionem, quæ poteſt diuidi in duas partes. In prima agit de cognatione ſpirituali. In ſecunda uerò agit de ſecundis nuptiis, oſtẽdens illas eſſe licitas: quæ pars ſupra diuiſa fuit contra totam præcedentem: & hoc facit, ibi. *Sciendum eſt etiam, quod non ſolũ primæ, &c.*] Prima pars habet duas In prima oſtendit qualiter ſpiritualis cognatio contrahatur. In ſecunda qualiter impedit matrimonium, ibi. *Quod autem compater, &c.*] Et illa diuiditur in duas. In prima agit de cognatione directa. In ſecunda uerò de indirecta, ibi, *Solet etiam quæri, ſi commatrem, &c.*] Prima pars iterum diuiditur in duas. In prima agit quomodo cognatio ſpiritualis impedit in ſe, In ſecunda uerò in comparatione ad cognationem legalem. ibi. *Quod autem ſpirituales, vel adoptiui filij, &c.*] Et ita tria determinat in hac diſtinctione. Primum eſt de cognatione ſpirituali; ſecundum eſt de legali; & tertium eſt de nuptiis.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An cognatio ſpiritualis per aliquod ſacramentum contrahatur?

AD intelligentiam huius partis circa tria incidit hic principaliter quæſtio, ſicut tria ſunt quę Magiſter determinat. Primo quæritur de cognatione ſpirituali. Secundò, de cognatione legali. Tertiò, de ſecundo fœdere nuptiali. Quantum ad primum primò procedamus per modũ narrationis. Secundò uero per modum inquiſitionis. Circa primum tria ſunt notanda. Primò, quid ſit. Secundò, quot eius ſpecies. Tertiò, quot modis contrahatur. De primo ſciendum, quod cognatio ſpiritualis ita diffinitur. Cognatio ſpiritualis eſt propinquitas, aut proximitas, proueniens ex ſacramenti donatione, uel ad illud tentione. Vnde tam ille, qui baptizat, quàm ille qui tenet, proximus, & cognatus ſpiritualiter iudicatur. xxx. q. . Omnes quos in pœnitentia, & extra de cognatione ſpirituali. ca. ultimo. De ſecũdo notandum, quòd conſangui-

nitatis ſpiritualis tres ſunt ſpecies. Vna dicitur compaternitas, quæ attenditur inter patrē ſpiritualem, & carnalem patrē. Alia dicitur paternitas: & hæc attenditur inter eum qui ſuſcipitur, & eum qui ſuſcipit, ſiue ſit maſculus, ſiue fœmina Tertia dicitur fraternitas: hæc attenditur inter filium ſpiritualem, & filium carnalem præciſe, & nō uniuerſaliter, nā non ſe extendit, niſi ad illum, qui ſuſcipitur. xxx. q. iii. ſuper his quibus, & extra de cognatione ſpirituali capit Tua nos. & omnes ſpecies impediunt matrimoniū. De tertio ſciendum, quod ſpiritualis cognatio dupliciter contrahitur, ſcilicet directe, & indirecte. Indirecte, ut quādo uxor efficitur commater alicuius per actum uiri, uel econtra uir efficitur compater per actum uxoris. Directe uero cōtrahitur per actum proprium, ut cum tenet aliquem, uel aliquam ad ſacramenti ſuſceptionem. Sed circa hoc fuerunt tres opiniones. Prima dicit, quòd ſicut ſeptem ſūt dona Spiritus ſancti, ita ſeptem ſunt dona baptiſmi, ſcilicet a primò pabulo ſalis uſque ad cōfirmationem, quæ fit per Epiſcopum; & in quolibet horum contrahitur compaternitas; ita ꝙ nō poteſt eſſe matrimonium inter tales. xxx. q. i. peruenit. in fine. Secunda dicit, quòd per tria tantum ſacramenta cōtrahitur, ſcilicet per catechiſmum, baptiſmum, & confirmationē Epiſcopi. De cōſecrat. Diſt in iiii. in catechiſmo. Tertia opinio parum differt a ſecunda, dicit enim qđ in his tribus contrahitur cognatio ſpiritualis, ſed in baptiſmo, & cōfirmatione adeo fortis eſt, quòd impedit contrahendum, & dirimit iam contractum. 30. quæſtio. i. ſi quis filiaſtrum. In catechiſmo, autem contrahitur adeo exilis, quòd uix impedit contrahendum, & non dirimit iam cōtractum, extra de cognatione ſpirituali contracta. Sed quæ iſtarum opinionum ſit uerior, dubitationem habet. Propterea circa hoc quærūtur tria. Primò quæritur, utrum cognatio ſpiritualis contrahatur per aliquod ſacramentum. Secundò quæritur, utrum impediat matrimonium. Tertiò quæritur, utrum tranſeat ab uno in alterum.

CIRCA primā ſic proceditur. Et quod cognatio ſpiritualis contrahatur per ſacramēta, uidetur per illud ꝙ dicit. xxx. q. i. Omnes quos ſuſcepimus, ita filii noſtri ſunt, ut illi quos nobis ſuſcipientibus unda ſacri baptiſmatis regenerauit: ergo &c. ITEM. Hoc oſtenditur ratione: quia cognatio attenditur penes generationem: ſed ſicut eſt carnalis generatio in filiis, ita eſt, & ſpiritualis in ſacramentis: cū ergo ſit uera regeneratio, uidetur quod ibi ſit uera cognatio. ITEM. Qui ſuſcipit aliquem de baptiſmo, tenetur eum fouere, & erudire in ſpiritualibus; ergo obligatur ad talem actum ſpiritualem patrinus ſpiritualis: ergo per aliquod uinculum ſpirituale: hoc autem appellamus cognationem; ergo, &c. ITEM. Reuerentiam, & honorem tenetur aliquis ei facere, qui ſe regenerauit, maiorem quam aliis:

hoc

hoc ãt non eſt ꝑꝑ aliud ꝑꝑ niſi aliud mãdatum, quo pater ẽ honorãdus ſpecialiter p̃ aliis hominibus; ergo iſte aliquo modo ẽ pater: ſed non carnalis; ergo ſpiritualis. Sed carnalis paternitas facit cognationẽ carnalem: ergo ſpiritualis ſpiritualem.

CONTRA. Maius ẽ uinculum charitatis, quã alicuius ſacr̃i; ſed uinculũ charitatis nõ afficit aliquã cognationẽ, nec carnalẽ nec ſpũalem: ergo nec ꝑ aliqđ ſacr̃m cognatio contrahit. ITEM. Inter oĩa ſacr̃a ſacr̃m eucharistiæ eſt maioris unionis, pro eo qđ unit ĩ uno corpore: ſed ꝑ ſacr̃i eucharistię ſuſceptionẽ nulla efficitur ſpiritualis cognatio; ergo nec ꝑ alia. ITEM. Plus aſſimilant̃, & conueniunt participantes unum ſacr̃m, quam dans, & ſuſcipiens, inquantum huiuſmodi: ſed qui participant idem ſacr̃m, ꝑꝑ hoc non dicunt̃ habere cognationẽ nec ſpũalem, nec carnalẽ: ergo &c. ITEM. Quia pr̃ & filius ſunt ꝓximi, neceſſe eſt qđ alii ab eo dẽ patre procedẽtes ſint ꝓximi, & cognati in cognatione carnali: ergo pari ratione ſi eſt cognatio inter patrem ſpiritualem, & filium, erit cognatio inter filios ſpũales eiuſdem patris: ergo oẽs qui baptizarentur ab uno, eſſẽt cognati ſpiritualiter: ergo cum hoc non ſit uerum, nec illud eſt uerum, ꝙ cognatio ſpiritualis ſit inter dantem ſacramentũ, & ſuſcipientem.

RESOLVTIO.

Catechiſmo Baptiſmo & Confirmatione ſpiritualis cognatio contrahitur, licet primo debilius, quam duobus ſequentibus.

RESP. Dicendum, ꝙ ſpiritualis cognatio eſt, & eſſe dẽt: & hoc ꝑꝑ conformitatẽ ſpiritualiũ ad carnalia. Sicut.n. eſt carnalis generatio, in qua eſt uinculum, & quidã amor naturalis: ſic & ſpiritualis regeneratio per ſacr̃a aliqua: & ꝑ illam ſimiliter aliquod uinculũ acquiritur, & amor ſpiritualis: & iõ in illis ſacr̃is p̃cipue contrahit̃, in quibus eſt regeneratio. Qm̃ igit̃ diſpoſitio ad regenerationẽ eſt i catechiſmo, regeneratio ĩ baptiſmo, regenerationis cõſummatio in confirmatione: hinc ẽ, ꝙ in his tribus ſecundũ cõem opinionẽ contrahit̃ cognatio: ſed tñ q̃a in catechiſmo nõ eſt uera regeneratio, iõ non contrahit̃ ibi uera cognatio, nec alligatio fortis: ſed adeo exilis, vt ſicut dictũ eſt, nõ dirimat matrimoniũ iã contractum, & uix impediat contrahẽdum. Et ſic concedendæ ſunt rationes ad hoc.

AD ILLVD, qđ obĩ in contrariũ de vinculo charitatis, & ſacr̃o altaris Dicendũ, ꝙ in neutro attendit̃ regeneratio; ſed in aqua, & S.S. quorum unũ eſt in ſacr̃o baptiſmi, reliquum in ſacramento confirmationis: & ſi aliqua regeneratio ſpiritualis attendatur penes uirtutes, hoc facit cognationem ad Deum, & filium Dei, non filium, uel cognatum hominis, pro eo qđ uirtutem operatur Deus in nobis ſine nobis, ſacramentum aũt diſpenſatur per hominem. AD ILLVD, quod obiicitur de participatione. Dicendum, quòd comparticipatio ſacramenti eſt uinculum cõmune, ſiue ab eodem, ſiue a diuerſis ſit: quia unus Deus, una fides, unũ baptiſma. Sed cognatio eſt vinculum ſpeciale: & ideo

RESOLVTIO.

Cognatio ſpiritualis praecedens matrimonium, tum baptiſmo, confirmatione qua cauſata; omnino impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit. Sequens uerò, ſaltem ius petendi debitum tollit.

RESP. Dicendum, quòd cognatio ſpiritualis poteſt ſequi, aut pcedere matrimonium. Si ſequatur, generaliter uerum eſt, quod non poteſt infringere matrimonii uinculum. Sed tamen quantum ad ius ſoluēdi debitum, diſtinguēdum; quia hoc aut factū eſt neceſſitate, utputa qn paruulus eſt in periculo mortis, & nō eſt qui baptizat eū, aut ex ignorātia, aut ex induſtria. In primo caſu ſimpliciter nō amittit iuspetēdi, nec ſoluēdi. In ſecundo caſu ſimiliter ſi fuit diligētia, non amittit. In tertio caſu amittit ius petendi, qui hoc facit: tn quia nō dēt peccatum ſuum alteri imputari, tenet reddere. Et hoc totū confirmatur per auctoritates, q ſunt in litera, quarum quaſdam oportet reducere ad concordiā per pdictam diſtinctionem. Si aūt cognatio ſpiritualis pcedat matrimonium, illa (inquam) q contrahitur per baptiſmum, & confirmationem, ſicut impedit contrahendum, ita & dirimit cōtractum, pro eo qd facit ſimpliciter illegitimas: & ideo ſi uideatur uinculum contrahi, non tn contrahitur. Impedit aūtē cognatio matrimonium ſecundū tres differētias. ſ. paternitatis, cōpaternitatis, & fraternitatis, ſicut probatur. 30. q. 1. de eo qd interrogaſti, & in aliis ſequentibus capitulis, & 30. q. 3. per totum.

PER hanc diſtinctionem patet reſpōſio ad primum obiectum, quia illa auctoritas intelligitur de cognatione, quę conſequitur matrimonium, q non potuit ſoluere prius uinculum, qd inter perſonas legitimas erat contractum. AD ILLVD; quod obiicitur; qd una cognatione eſt ordinata ad alteram: Dicendum, ꝙ uerum eſt, non tamen in eodē; ſed in diuerſis. Sicut. n. carnis cōmiſtio ordinatur ad generationē; non tamen generans debet cū filia carnaliter cōmiſceri pp nouitatem uinculi: ſic intelligendum, qd non dēt baptizans cum baptizato carnaliter cōmiſceri; nec per matrimonium cōpulari: Amplius. Quamuis unū horum uinculorum ſit ordinatum ad alterum, non tamen ſpirituale ad carnalem, ſed econuerſo: & ideo poſtquam interuenit cognatio ſpiritualis, nunquam dēt interuenire commiſtio carnalis: AD ILLVD, qd obiicit de illo, qui reuocat ab errore. Dicēdum, ꝙ illud uinculum non ſolū facit impēſio beneficii, ſed ēt ſtatutum eccleſiæ Chriſti: Si autē quæras, quare magis inſtituit eccleſia: Dicēdum, quòd per nullam † inſtitutionem dicitur homo generari; ſed ſolū ad generationē diſponi. In baptiſmo aūt eſt uera cognatio: & ideo non ſic contrahitur uinculum, qd præſtet matrimonio impedimētum per documentum fidei; ſicut per ſacramētum baptiſmi: AD ILLVD, qd obiicitur de diuerſitate cultus; quod impedit. Dicendum, ꝙ circa actum uirtutis contingit uirtutem corrumpi ab extremis; quoniam uirtus deſiderat me-

† *Alias inſtructionem*

dium: ſic aliquo modo poteſt euenire in ſacramentis, maximè circa matrimonium. Vnde ſicut impeditur nimia diſparitate, ita etiam impeditur nimia proximitate.

QVAESTIO III.

An cognatio ſpiritualis tranſeat ab uno in alterum.

VTRVM ſpiritualis cognatio tranſeat ab uno in alterum, utpote ab uxore in uirum. Et ꝙ ſic, uidetur. 30.q 4.c.1. ſciſcitatur. Reſtat uirũ compatrem cõſtitui illi mulieri, cuius matrimonio aſſumpta uxor commater eſſe uidebatur. ITEM Ibidẽ ex concilio Calcedonenſi. Si qs cum duabus ſororibus, aut cum duabus cõmatribus dormierit, ſcd̃m antiquã conſuetudinem octo annis pœniteat: ergo peccatũ eſt cõtrahere cũ duabus cõmatribus, ſicut cũ duabus ſororibus. ITEM. Rõne vr; qa uir, q cognoſcit mulierem, neceſſario efficitur affinis oĩ cõſanguineo mulieris, q eſt cognatus carnaliter: & hoc ꝑꝑ hoc, ꝙ efficiũtur unum corpus; ergo pari rõne ſi mulier eſt alicui cognata ſpũaliter, ſi iungatur alicui; neceſſe ẽ, ꝙ ille efficiatur affinis eidem. ITEM. Magis uniũtur uir, & vxor unitate carnis, q̃ mater, & filius: ſed q efficitur pater ſpiritualis alicuius, neceſſario efficiẽ compater matris; ergo multoſortius, qui efficitur compater uiri, efficitur cõpater uxoris.

CONTRA. 30.q.4. Qui ſpiritualem hẽt cõpatrem, cui filiũ de lauacro fontis accepit, & eius uxor cõmater non eſt, licet eidem, cõpatre ſuo defuncto, eius uiduã ducere in uxorẽ. ITEM. In ſequen. cap. Poſt obitũ vxoris coniugia copulari nulla uidetur ratio, uel auctoritas prohibere ITEM. Rõne uidetur: qa unio carnis, & ſpũs ſimpliciter ſunt diſparatę: ergo ꝑ unam ad aliã nõ trãſitur: ergo non vr̃, ꝙ ab uno ad alterũ trãſeat cognatio ſpiritualis ITEM. Quãtumcunq; uir fuerit amicus, ſiue filius Dei, per hoc uxor non coniungitur deo nouo uinculo, nec econuerſo: ergo pari rõne quando unus coniugum ſpiritualiter alligatur alicui, non propter hoc alligatur & alter.

RESOLVTIO.

Si fuerit per actum alterius, omnino non tranſit: ſi per actum proprium, ſolum poſt carnalem copulam, & non ante.

RESPONDEO. Dicẽdum, ꝙ cũ auctoritates ſint ad utranq; partem, cognatio ſpiritualis aliquo modo trãſit a muliere in uirũ, aliquo modo nõ. Sed tamẽ notãdũ, ꝙ Magiſter, & ẽt Gratianus diſtinguit ſic: ꝙ poſt q̃ alter cõiugũ cõtrahit cognationẽ cũ aliquo, aut mutuo ſe cognoſcunt, aut non. Si ſic, tũc trãſit cognatio cognatio ſpũalis ab uno in alterũ. Si nõ, tũc nõ tranſit. Sed iſta reſpõſio a iuriſperitis nõ approbatur, nec ipm capitulũ concordat 30.q.3. poſt uxoris obitum, ubi dicitur, ꝙ ꝑ unionẽ carnis nõ trãſitur ad unitatẽ ſpiritus. Si ergo aliqs, uel aliqua hẽt cognationẽ ſpiritualẽ, per ſequentem copulam talis cognatio in alterum non pertranſit.

ET ideo aliter diſtinguendũ, eſt; ꝙ aliqua mulier, uel aliqs uir pt cõtrahere cognationẽ ſpiritualẽ aut ꝑ actũ ſuũ, aut ꝑ actum

actũ alterius: aut q̃a leuat alterius filiũ, aut q̃a leuatur eius filius. Si ꝑ actum alterius, ſic nullo modo tranſit, nec cõicatur. Si ꝑ actum ꝓprium, aut ante carnalẽ copulam, aut poſt. Si ante, tunc non tranſit, nec cõicatur: quia ꝑ unionẽ carnis ſequentẽ non tranſitur ad unionem ſpiritus p̄cedẽtem. Et in his duobus caſibus licet habere duas cõmatres. Si uerò ꝑ actum ꝓpriũ contrahit poſt carnalẽ copulã, cum uir & mulier ſint una caro, & vnum principium, operatio ſiue actio unius alteri attribuitur: & ĩ hoc caſu nõ licet habere duas cõmſes. extra de cognatione ſpirituali. Martinus Bertã. Et ratio huius aſſignatur unitas principii: & ſic ſoluuntur contrarietates. Et hæc cõtinẽtur in his uerſibus. *Quæ mihi, uel cuius mea natum fonte leuauit. Hæc mea commater, mea fieri non ualet uxor. Si qua mea natum nõ ex me fonte leuauit, Hanc poſt fata mea non inde uetabor habere*. Concedẽdum ergo, ꝙ aliquo modo trãſit ab uxore in uirum, licet àliqua rõnes ad hoc inductæ ſint ſophiſticæ.

Ad illvd, qđ obiicitur in cõtrarium, iã patet reſpõſio, ꝙ auctoritates currunt ſcđm illas duas uias priores. Ad illvd, qđ obiicitur, qđ coniunctiones ſunt oĩno diſparatæ. Dicẽdũ, ꝙ nõ eſt uerũ, quoniam cognatio ſpiritualis fit ꝑ actum corporalẽ, & q̃a unũ corpus ſunt, ita ꝙ unitas p̄cedit actum, ideo qđ fit ab uno, reputatur ab alio. Sed cum unitas ſequitur, põt uenire ad unitatem principii actus ſacramentalis. Ad illvd, qđ ultimo obiicitur. Dicẽdum, ꝙ nõ eſt ſimile, propter hoc, quòd hoc ſit per gratiam mentalem, hoc autem per corporalem: & ſic patet illud.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An cognatio legalis uinculum aliquod ſit?

CONSEQVENTER quantum ad ſecundum articulum quæritur de cognatione legali. Circa quã primo procedendum eſt per modum narrationis. Secundò ꝑ modum inq̃ſitionis. Circa primum tria ſunt prænotanda. Primò q̃d ſit, & q̃ eius ſpecies. Secundò, qualiter contrahatur. Tertiò, quomodo impediat matrimonium. Primò ergo ſciẽdum, quod cognatio legalis eſt proximitas proueniens ex adoptione. Oritur autem quaſi triplex proximitas ex adoptione. Vna eſt quaſi deſcẽdentium, quæ attenditur inter adoptantem, & filiam, uel neptem adoptatam. Alia eſt quaſi a latere, ſcilicet illa, quæ eſt inter filium naturalem, & filiam adoptiuã. Tertia uerò eſt quaſi quędã affinitas inter adoptatũ, & uxorẽ adoptãtis, uel adoptantem, & uxorẽ adoptati. Hę ſunt ſpecies, de q̃bus parumdicitur in iure canonũ. Scđo intelligendum eſt, ꝙ iſta cognatio, ſicut patet per rationem ſuam, contrahitur per actum adoptandi. Adoptare autem eſt extraneam perſonam in filium, uel filiam, uel nepotem, uel deinceps legitime aſſumere. Legitima autẽ aſſumptio dicitur, quia

quia

RESOLVTIO.

Ea tantum legalis cognatio uinculum aliquod eſt, quæ per adoptionem filiorum contrahitur.

RESPON. Dicendum, quod eſt ponere uinculum cognationis legalis: hoc autem uinculum tranſumptum eſt, & habet originē a cognatione carnali, ſicut & cognatio ſpiritualis: patris enim carnalis eſt filium generare, & filium educare: quoniam igitur per ſacramentum regenerationis eſt ſpiritualis generatio, hinc eſt, quod contrahitur ſpiritualis cognatio. Rurſus. Quoniā in adoptione fit aſſumptio alicuius ad actum paternum, quod eſt fouere, educare, poſſeſſionē dimittere: hinc eſt, quod ibi eſt effectus paternus, & officium, ac per hoc aliquod uinculū: hoc autem a legibus ſtatutum eſt in ſolatium filiorum, quod eſt maximū inter cætera ipſis coniugatis. Et ſic patet, quomodo cognatio legalis ſit uinculum.

SI AVTEM quæratur ſufficiētia harum trium cognationum, ſcilicet carnalis, ſpiritualis, & legalis. Dicendum, quod tripliciter poteſt ſumi. Vno modo penes triplicem legem, a qua eſt, ſcilicet ſecundum naturalem, diuinam, & poſitiuam legem. Quantum ad primū eſt cognatio carnalis, quantum ad ſecundū ſpiritualis, quantum ad tertium legalis. Secundo modo poteſt ſumi penes illud, quod reſpiciunt. Tria enim ſunt in nobis bona, bonum naturæ, bonum gratiæ, & bonum fortunæ. Bonum naturæ reſpicit cognatio carnalis, bonum gratiæ cognatio ſpiritualis, bonum uerò fortunæ cognatio legalis. Tertio modo ſic, ut cognatio carnalis reſpiciat carnem, ſpiritualis animam, legalis uerò totum hominem. His uiſis, facilè eſt obiectis rūdere.

AD ILLVD enim, quod obiicitur, quod filius nō poteſt adoptare patrem. Dicendum, quod ſicut in naturalibus pater generat filium non econuerſo, ita & & in legalibus patris eſt adoptare filiū, non econuerſo. Nā adoptio eſt quædam generatio. AD ILLVD, quod obiicitur, quod omnes iuſti ſunt filii adoptiui Dei. Dicendum, quod ſicut omnes ſumus à Deo, tamen non ſumus omnes conſanguinei, quamuis habeamus unum patrē, pro eo, quod ipſe eſt principium commune: ſed quando eodem patrē carnali generamur, habemus aliquod uinculum ſpeciale: ſic in propoſito oportet intelligere. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd in nobis non eſt niſi anima, & corpus. Dicendum, quod non tantum in hominibus iſta attenduntur, ſed etiam coniunctum: ſed quædam reſpiciunt animam magis, quædam magis corpus, quædā magis coniunctum, ut patet cū dicitur, Homo intelligēs, albus, & riſibilis. Primum eſt ratione animæ. Secundum ratione corporis, Tertium ratione coniuncti: ſic in propoſito poteſt intelligi. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd non eſt uinculum perpetuum. Dicēdum, quod duo ſunt in adoptione, ſcilicet dominiū, & ſubiectio: & hęc poſſunt amoueri per emancipationem & eſt quædam honeſtatis alligatio, quę non relinquit, ex quo ſemel alicui ineſt.

Quę-

QVAESTIO II.

An cognatio legalis matrimonium impedire debeat?

VTRVM cognatio legalis debeat impedire matrimoniū. Et ꝙ ſic, uidetur. 30.q.3. ita diligere. Nicolaus Papa. dicit, & hī in litera. Inter eos non contrahitur matrimoniū, quos adoptio iungit ITEM. Ratione uidetur, quia alius eſt, & debet eſſe affectus paternus, & maritalis: ſi ergo adoptās aliquam tenetur eā tractare affectione paterna: ergo nullatenus pōt, nec dēt affectione mariti, uel maritali. ITEM. Cognationis uinculum impedit ꝑꝑ proximitatē: ſed in cognatione legali fit proximitas; ergo fit matrimonio impedimentum.

CONTRA. Cognatio eſt de iure poſitiuo; ſed matrimonium eſt de iure naturæ: ſed ea q̄ ſunt iuris poſitiui, nō poſſunt ſuper ea, quæ ſunt naturalis alligationis: ergo nec talis adoptio poteſt impedire matrimonium. ITEM. Matrimonia reguntur iure poli, non iure fori: ſed tales adoptiones ſunt de iure fori: ergo per tales adoptiones non habet matrimonium impediri. ITEM. Talis cognatio legalis nullo bono matrimonii repugnat: ſed omne quod præſtat impedimentum matrimonio, ratione alicuius boni impedimentum præſtat: ergo &c.

RESOLVTIO.

Iure impedit; quia eccleſia honeſtatis gratia ita ſtatuit.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ cognatio legalis impedit matrimonium: & ratio huius eſt ſtatutum eccleſiæ, quæ legem confirmat, & approbat. Si autē quæritur, quare eccleſia ſtatuit: dici pōt, qd̄ ratione honeſtatis: quoniam iſti affectus. ſ. paternus, & maritalis circa eandem perſonā ſunt incompoſſibiles ſalua honeſtate: & qm̄ talis cognatio ad affectum cōſanguinitatis ꝑducit, ſi quis contraheret, iam in hoc honeſtati derogaret: & qui aſſueſceret contrahere cum filia adoptiua, aut parum, aut nihil cum naturali timeret, contrahere, cū illam aſſumpſerit ad pertractandum, ut filiam naturalem: & ſic patet quare dēt impedire. Quomodo autem impediat ſecundū tres differentias, ita quod ſecundum alteram ad tempus tantū, ſupra dictum eſt. Ratio autē huius eſt, qa illa adoptio tenet ratione eius, quod ſub eadem poteſtate ſunt filia naturalis, & filius adoptiuus: nec ſe hn̄t ut fratres, niſi quamdiu ſic ſunt: & iō hoc ceſſante, poteſt habere ſecūdum affectionē coniugalē: His viſis ſatis patent obiecta.

QVOD .n. obiicitur, ꝙ ius poſitiuū non repugnat iuri naturali. Dicendū, ꝙ matrimoniū nō tm̄ eſt de iure naturali, ſecundū qd̄ nunc currit eccleſia: ſed ēt regi oportet ſecundū eccleſiaſtica ſtatuta. AD ILLVD, qd̄ obī, qd̄ regit̄ iure poli, iam patet rn̄ſio, qa eccleſia tale impedimentum ſua cōſtitutione, & approbatione fecit eſſe ualidū, alioqn non poſſet impedire. AD ILLVD, qd̄ obī, qd̄ non impedit aliqd̄ bonū mr̄imōii. Dicēdū, ꝙ ſicut ſupra dictum fuit de cognatione carnali, quod impedit bonum naturalis honeſtatis, propter qd̄ conſeruandum principaliter eſt inſtitutum matrimonium.

QVAE-

QVAESTIO III.

An cognatio legalis in alterum tranſeat?

VTRVM cognatio legalis trãſeat in alterum. Et ꝙ ſic uř. 30.q.3. & hř in litera. Inter eos qui natura, & eos q adoptione ſunt filii, uenerãdæ leges matrimonia contrahi nõ permittunt: hoc autẽ non eſſet niſi cognatio tranſiret a patre in filium: ergo &c. ITEM. Plus concordat unio carnis cũ cognatione legali, quã ſpirituali. Sed vnio carnis facit cognationem ſpiritualem eſſe communẽ: ergo multofortius cognationem legalem. ITEM. Cognatio carnalis, & ſpiritualis trãſit; ergo pari ratione cognatio legalis. Aut ſi non, quæro quare nõ: ꝙ ſi nõ tranſiret, hoc nõ eſſet niſi qđ unica eſſet ſpecies: nunc autem tres aſſignantur.

CONTRA. Quia cognatio ſpiritualis eſt cõicabilis: ideo neceſſe eſt, quod ſi aliquis efficit̃ ſpiritualis pater alicuius, quod efficiatur compater patris eiuſdẽ; ergo pari ratione in adoptione, ꝙ tñ non conceditur; ergo non eſt cognationis trãſitus. ITEM. Quia in cognatione ſpũali trãſitus eſt a patre in filiam naturalẽ, ideo impoſſibile eſt, quod unquam contrahat filius ſpiritualis cum filia naturali; ergo pari ratione numquam poſſet filius adoptiuus contrahere cum naturali filia: cuius contrarium dicitur. 30.q.3. per adoptionem q̃ſita fraternitas IVXTA hoc quęritur, cum uinculum cognationis legalis tranſeat in filios, & nepotes: & in uxores, quare non tranſit in parentes, cum ſe habeant in eadem proximitate.

RESOLVTIO.

Per commixtionem carnis tranſit ad ſemper: ſed per generationem tantum ad tempus.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ uinculũ adoptionis trãſit in alterã ꝑſonã dupliciter. ſ. ꝑ carnis cõmiſtionẽ, & ꝑ gñationẽ ꝑ carnis commiſtione trãſit ad ſp, ꝑgñationem vero ad tẽpus. Et ratio huius eſt: quia talis adoptio reſpicit bona temporalia, & educationẽ paternam: & quoniam uir, & uxor cõiunguntur ad ſemper, & omnia quæ habent pro indiuiſo habẽt, ideo contrahitur uinculum ſempiternum ad uxorẽ. Sed filii naturales nec ſemper cohabitant, nec ſemper cum parentibus habent bona indiuiſa, immo cum emancipantur, patrem & matrẽ relinquunt: & hinc eſt quod nõ manet uinculũ. Et ſic patet qũo tranſit illud uinculũ, & quando ſimpliciter, & quando ad tẽpus.

AD ILLVD uero, quod quæritur, quare cognatio legalis non tranſit in patrem, dicendum, ꝙ cognatio ſpiritualis tranſit in patrem, quoniam eundem regenerat, quem pater generauit: ita ꝙ cognatio ſpiritualis reſpicit bonum interius: & ideo cõicatur in uno: & ideo contrahitur cognatio compaternitatis: ſed adoptans adoptatum aſſumit ad aliquid extra, iõ non ſic cõicatur. Quod obiicit̃ ſecundo, iã patet. AD ILLVD, qđ q̃ritur: quare nõ tranſit in aſcedendo. Dicẽdũ, ꝙ humor uenit a radice ad ramos, non econuerſo: & qm̃ filii rami ſunt patris, ideo cognatio legalis a patre cõicatur filiis, non ſic oportet, nec debet cõicari parẽtibus: & ſic patet totum.

AR-

iudicet. Vel dicendũ, quod fornicatio dicitur quædam immerſio libidinis: quia illud maximè conſueuit mouere ad ſecundas nuptias contrahendas. AD ILLVD, quod dicit Ambr. ꝙ duplex matrimonium non eſt bonum. Dicendum, quòd illud intelligendum eſt ſic, ideſt, nõ eſt honorabile. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd punitur pœna irregularitatis. Dicendum, ꝙ non poſſe aſcendere ad ſacros ordines non eſt pœna: quia etiã nec mutus, uel mutilatus naturaliter poteſt aſcendere, nec tamen hoc eſt ei in pœnam: ſed quia non eſt idoneus. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non licet plures habere ſimul. Dicendum, quod non eſt ſimile: quia uiro uiuente mulier non habet poteſtatem ſui corporis, nec econuerſo uir uiuente muliere: & ideo non poteſt alteri dare, & ſi dat contra ius facit: ſed mortua uxore ſolutus ẽ uir; & iõ licet, & nõ peccat.

QVAESTIO II.

An ſecundæ nuptiæ ſacramentales ſint?

VTRVM ſecundæ nuptiæ ſint ſacramentales, ſiue habeant rationem ſacramenti. Et quod ſic, uidetur; quia ſacramentum matrimonii efficit cõſenſus animorum expreſſus per uerba exteriora inter legitimas pſonas: ſed talis eſt in ſecundis nuptiis; ergo &c. Quod iſtæ pſonæ ſint legitimæ, probatur; quia nullo iure a matrimonio prohibetur. ITEM. Coitus excuſatur in ſecundis nuptiis, alioquin non cõcederet eas Apoſtolus: ſed coitus in matrimonio excuſatur ratione medicinæ ſacramentalis; ergo &c. ITEM. Secundæ nuptiæ ſunt inſeparabiles, ſicut & primæ: ſed inſeparabilitas in matrimonio non uenit ex parte bonæ fidei, nec prolis: ergo ex parte boni, quod eſt ſacramentum. ITEM. Qui cognoſcit ſecundã coitu fornicario, non efficitur irregularis: qui autem ſecundã cognoſcit, cum qua contraxit, efficitur irregularis: ergo amplior eſt hic unio, quam ibi: ſed nõ niſi ſacramentalis: ergo &c.

CONTRA. Qui iterat ſacramentum, facit ei contumeliam; & ideo nihil facit iterando: ſed in ſecundis nuptiis iteratur matrimonii ſacramẽtum; ergo nõ eſt ibi ſacramenti ſuſceptio: ſed contumelia. ITEM. Vinculum matrimonii contrahitur ex mutuo conſenſu: ſed conſenſus eſt uinculum animorum, & matrimonium eſt uinculũ, quod non ſoluitur manentibus extremis; ergo cum animæ ſint incorruptibiles, ſemper manet uinculũ primi matrimonii; ſed alligatus uni ſacramentaliter, non poteſt alteri ſacramentaliter obligari; ergo &c. ITEM In ſecundis nuptiis eſt carnis diuiſio ex parte uiri, uel mulieris; ſed Chriſtus eſt indiuiſus, & eccleſia ſimiliter indiuiſa, & unius ſolius: poſta, & humana natura ad diuinã eſt indiuiſa; ergo non manet ſignificatio; ergo &c. ITEM. Sacramentum eſt dignum benedictione; quia ſacrum eſt & ſanctificans; ſed ſecundæ nuptiæ non benedicuntur; ergo nõ ur ibi eſſe ſacramentum.

Determinatio ibidem. colai, de illo agit, qui vxori ſuæ debitum reddit, poſtquam commater illius extitit. Aliæ uerò authoritates, de illo agunt, cuius uxor poſtquam a uiro ſuo derelinquitur, illius commater efficitur, nec poſt compaternitatem a uiro ſuo cognoſcitur: uel de illo potius agunt, cuius uxor ante defungitur, quam ab eo cognoſcatur.

Si vir, & vxor poſsint ſimul tenere puerum.

Ibid. c. Quod vxor. Solet etiam quæri, Si uxor cum uiro ſimul debeat in baptiſmo ſuſcipere puerum. De hoc Vrbanus ait, Quod uxor cum marito in baptiſmo ſimul nō debeat ſuſcipere puerum, nulla authoritate uidetur, uel reperitur prohibitum: ſed ut ipſa puritas ſpiritualis paternitatis ab omni labe, & infamia conſeruetur immunis, decreuimus, ut utrique ſimul ad hoc aſpirare non præſumant. Quia uerò piaculare flagitiū commiſit, qui duabus commatribus uelut ſororibus nupſit, magna pœnitentia debet ei iniungi.

De ſecundis, & tertijs nuptijs, & deinceps.

Sciendum eſt etiam, quod non ſolum primæ, uel ſecundæ nuptiæ ſunt licitæ, ſed etiam tertiæ, & quartæ non ſunt damnandæ. Vnde Auguſtinus, Secundas nuptias omnino licitas, Apoſtolus concedit. De tertijs autem & quartis, & de ultra pluribus nuptijs ſolent homines mouere quæſtionem. Sed quis audeat definire, quod nec Apoſtolū uideo definiſſe? Ait enim, Si dormierit uir eius, cui uult, nubat. Non dicit, primus, uel ſecundus, uel tertius, uel quotuslibet: nec a nobis definiendum eſt, quod non definit Apoſtolus. Vnde ut breuiter reſpondeam, nec illas nuptias debeo damnare, nec eis uerecundiam numeroſitatis auferre: nec contra humanæ uerecūdiæ ſenſum audeo dicere, ut quoties uoluerint, nubant, nec ex meo corde præter ſcripturæ authoritatem, quotaslibet nuptias damnare. Item teſtatur Hieronymus, Ego nunc libera voce exclamo, nec damnari in Eccleſia bigamam, immo nec trigamam: & ita licere quinto & ſexto, quemadmodum ſecundo marito nubere. Apoſtolus, tamen bigamos a ſacerdotali honore excludit. Sed hoc non facit pro uitio bigamiæ, immo pro ſacramenti uirtute, ut ſit una unius, ſicut unica unici. Illud tamen Cæſarien. concilij videtur innuere

[Margin: 31. q. 1. c. Deus maſculū, &c. ſequen. 1. Cor. 7. — Ibid. c. Aperiant quæſo, ad fin.]

bigamiam eſſe peccatum. Presbyterum, inquit, in nuptijs bigami prandere non conuenit: quia cum pœnitentia bigamus indigeat, quis erit presbyter, qui talibus nuptijs poſſit præbere conſenſum? Sed hoc de illo intelligi poteſt, qui primæ uxori inſidiatus putatur deſiderio ſecundæ: uel pro ſignaculo ſacramenti illud dicitur, quod in bigamo non ſeruatur. Ambroſius etiam dicit, quod primæ nuptiæ tantum a domino ſunt inſtitutæ: ſecundæ verò ſunt permiſſæ. Et primæ nuptiæ ſub benedictione Dei celebrantur ſublimiter: ſecundæ uerò etiam in præſenti carent gloria. 1. Tim. 3. Ibid. cap. De bis qui. Sup epiſtol. ad Corint.

SVpra egit Magiſter de cognatione carnali. In hac parte agit de ſpirituali: & continet hæc pars præſentem diſtinctionem, quæ poteſt diuidi in duas partes. In prima agit de cognatione ſpirituali. In ſecunda uerò agit de ſecundis nuptiis, oſtẽdens illas eſſe licitas: quæ pars ſupra diuiſa fuit contra totam præcedentem: & hoc facit, ibi. *Sciendum eſt etiam, quod non ſolũ primæ, &c.*] Prima pars habet duas In prima oſtendit qualiter ſpiritualis cognatio contrahatur. In ſecunda qualiter impedit matrimonium. ibi. *Quod autem compater, &c.*] Et illa diuiditur in duas. In prima agit de cognatione directa. In ſecunda uerò de indirecta. ibi. *Solet etiam quæri, ſi commatrem, &c.*] Prima pars iterum diuiditur in duas. In prima agit quomodo cognatio ſpiritualis impedit in ſe. In ſecunda uerò in comparatione ad cognationem legalem. ibi. *Quod autem ſpirituales, vel adoptiui filij, &c.*] Et ita tria determinat in hac diſtinctione. Primum eſt de cognatione ſpirituali; ſecundum eſt de legali; & tertium eſt de nuptiis.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An cognatio ſpiritualis per aliquod ſacramentum contrahatur?

AD intelligentiam huius partis circa tria incidit hic principaliter quæſtio, ſicut tria ſunt quę Magiſter determinat. Primo quæritur de cognatione ſpirituali. Secundò, de cognatione legali. Tertiò, de ſecundo fœdere nuptiali. Quantum ad primum primò procedamus per modũ narrationis. Secundò uero per modum inquiſitionis. Circa primum tria ſunt notanda. Primò, quid ſit. Secundò, quot eius ſpecies. Tertiò, quot modis contrahatur. De primo ſciendum, quod cognatio ſpiritualis ita diffinitur. Cognatio ſpiritualis eſt propinquitas, aut proximitas, proueniens ex ſacramenti donatione, uel ad illud tentione. Vnde tam ille, qui baptizat, quàm ille qui tenet, proximus, & cognatus ſpiritualiter iudicatur. xxx. q. . Omnes quos in pœnitentia, & extra de cognatione ſpirituali. ca. ultimo. De ſecũdo notandum, quòd conſangui-

nitatis ſpiritualis tres ſunt ſpecies. Vna dicitur compaternitas, quæ attenditur inter patrẽ ſpiritualem, & carnalem patrẽ. Alia dicitur paternitas: & hæc attenditur inter eum qui ſuſcipitur, & eum qui ſuſcipit, ſiue ſit maſculus, ſiue fœmina Tertia dicitur fraternitas: hæc attenditur inter filium ſpiritualem, & filium carnalem præciſe, & nõ uniuerſaliter, nã non ſe extendit, niſi ad illum, qui ſuſcipitur. xxx. q. iii. ſuper his quibus, & extra de cognatione ſpirituali capit Tua nos. & omnes ſpecies impediunt matrimoniũ. De tertio ſciendum, quod ſpiritualis cognatio dupliciter contrahitur, ſcilicet directe, & indirecte. Indirecte, ut quãdo uxor efficitur commater alicuius per actum uiri, uel econtra uir efficitur compater per actum uxoris. Directe uero cõtrahitur per actum proprium, ut cum tenet aliquem, uel aliquam ad ſacramenti ſuſceptionem. Sed circa hoc fuerunt tres opiniones. Prima dicit, quòd ſicut ſeptem sũt dona Spiritus ſancti, ita ſeptem ſunt dona baptiſmi, ſcilicet a primò pabulo ſalis uſque ad cõfirmationem, quæ fit per Epiſcopum; & in quolibet horum contrahitur compaternitas; ita ꝙ nõ poteſt eſſe matrimonium inter tales. xxx. q. i. peruenit. in fine. Secunda dicit, quòd per tria tantum ſacramenta cõtrahitur, ſcilicet per catechiſmum, baptiſmum, & confirmationẽ Epiſcopi. De cõſecrat. Diſt in iiii. in catechiſmo. Tertia opinio parum differt a ſecunda, dicit enim qđ in his tribus contrahitur cognatio ſpiritualis, ſed in baptiſmo, & cõfirmatione adeo fortis eſt, quòd impedit contrahendum, & dirimit iam contractum. 30. quæſtio. i. ſi quis filiaſtrum. In catechiſmo, autem contrahitur adeo exilis, quòd uix impedit contrahendum, & non dirimit iam cõtractum, extra de cognatione ſpirituali contracta. Sed quæ iſtarum opinionum ſit uerior, dubitationem habet. Propterea circa hoc quærũtur tria. Primò quæritur, utrum cognatio ſpiritualis contrahatur per aliquod ſacramentum. Secundò quæritur, utrum impediat matrimonium. Tertiò quæritur, utrum tranſeat ab uno in alterum.

CIRCA primã ſic proceditur. Et quod cognatio ſpiritualis contrahatur per ſacramẽta, uidetur per illud ꝙ dicit. xxx. q. i. Omnes quos ſuſcepimus, ita filii noſtri ſunt, ut illi quos nobis ſuſcipientibus unda ſacri baptiſmatis regenerauit: ergo &c. ITEM. Hoc oſtenditur ratione: quia cognatio attenditur penes generationem: ſed ſicut eſt carnalis generatio in filiis, ita eſt, & ſpiritualis in ſacramentis: cũ ergo ſit uera regeneratio, uidetur quod ibi ſit uera cognatio. ITEM. Qui ſuſcipit aliquem de baptiſmo, tenetur eum fouere, & erudire in ſpiritualibus; ergo obligatur ad talem actum ſpiritualem patrinus ſpiritualis: ergo per aliquod uinculum ſpirituale: hoc autem appellamus cognationem; ergo, &c. ITEM. Reuerentiam, & honorem tenetur aliquis ei facere, qui ſe regenerauit, maiorem quam aliis: hoc

hoc ãt non eſt ꝑꝑ aliud ꝑꝑ niſi aliud mãdatum, quo pater ẽ honorãdus ſpecialiter p̃ aliis hominibus; ergo iſte aliquo modo ẽ pater: ſed non carnalis; ergo ſpiritualis. Sed carnalis paternitas facit cognationẽ carnalem; ergo ſpiritualis ſpiritualem.

Contra. Maius ẽ uinculum charitatis, quã alicuius ſacr̃i; ſed uinculũ charitatis nõ afficit aliquã cognationẽ, nec carnalẽ nec ſpũalem: ergo nec ꝑ aliqđ ſacr̃m cognatio contrahĩt. Item. Inter oĩa ſacr̃a ſacr̃m euchariſtiæ eſt maioris unionis, pro eo qđ unit ĩ uno corpore: ſed ꝑ ſacr̃i eucharistię ſuſceptionẽ nulla efficitur ſpiritualis cognatio; ergo nec ꝑ alia. Item. Plus aſſimilanĩ, & conueniunt participantes unum ſacr̃m, quam dans, & ſuſcipiens, inquantum huiuſmodi: ſed qui participant idem ſacr̃m, ꝑꝑ hoc non dicunĩ habere cognationẽ nec ſpũalem, nec carnalẽ: ergo &c. Item. Quia pr̃ & filius ſunt ꝓximi, neceſſe eſt qđ alii ab eodẽ patre procedẽtes ſint ꝓximi, & cognati in cognatione carnali: ergo pari ratione ſi eſt cognatio inter patrem ſpiritualem, & filium, erit cognatio inter filios ſpũales eiuſdem patris: ergo oẽs qui baptizarentur ab uno, eſſẽt cognati ſpiritualiter: ergo cum hoc non ſit uerum, nec illud eſt uerum, ꝙ cognatio ſpiritualis ſit inter dantem ſacramentũ, & ſuſcipientem.

Resolutio.

Catechiſmo Baptiſmo & Confirmatione ſpiritualis cognatio contrahitur, licet primo debilius, quam duobus ſequentibus.

Resp. Dicendum, ꝙ ſpiritualis cognatio eſt, & eſſe dẽt: & hoc ꝑꝑ conformitatẽ ſpiritualiũ ad carnalia. Sicut.n. eſt carnalis generatio, in qua eſt uinculum, & quidã amor naturalis: ſic & ſpiritualis regeneratio per ſacr̃a aliqua: & ꝑ illam ſimiliter aliquod uinculũ acquiritur, & amor ſpiritualis: & iõ in illis ſacr̃is p̃cipue contrahĩt, in quibus eſt regeneratio. Qm̃ igĩt diſpoſitio ad regenerationẽ eſt ĩ catechiſmo, regeneratio ĩ baptiſmo, regenerationis cõſummatio in confirmatione: hinc ẽ, ꝙ in his tribus ſecundũ cõem opinionẽ contrahĩt cognatio: ſed tñ q̃a in catechiſmo nõ eſt uera regeneratio, iõ non contrahĩt ibi uera cognatio, nec alligatio fortis: ſed adeo exilis, vt ſicut dictũ eſt, nõ dirimat matrimoniũ iã contractum, & uix impediat contrahẽdum. Et ſic concedendæ ſunt rationes ad hoc.

Ad illud, qđ obĩ in contrariũ de vinculo charitatis, & ſacr̃o altaris Dicendũ, ꝙ in neutro attendĩt regeneratio; ſed in aqua, & S.S. quorum unũ eſt in ſacr̃o baptiſmi, reliquum in ſacramento confirmationis: & ſi aliqua regeneratio ſpiritualis attendatur penes uirtutes, hoc facit cognationem ad Deum, & filium Dei, non filium, uel cognatum hominis, pro eo qđ uirtutem operatur Deus in nobis ſine nobis, ſacramentum aũt diſpenſatur per hominem. Ad illud, quod obiicitur de participatione. Dicendum, quòd comparticipatio ſacramenti eſt uinculum cõmune, ſiue ab eodem, ſiue a diuerſis ſit: quia unus Deus, una fides, unũ baptiſma. Sed cognatio eſt vinculum ſpeciale: & ideo

RESOLVTIO.

Cognatio ſpiritualis praecedens matrimonium, tum baptiſmo, confirmatione quae cauſata, omnino impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit. Sequens verò, ſaltem ius petendi debitum tollit.

Resp. Dicendum, quòd cognatio ſpiritualis poteſt ſequi, aut pcedere matrimonium. Si ſequatur, generaliter uerum eſt, quod non poteſt infringere matrimonii uinculum. Sed tamen quantum ad ius ſoluēdi debitum, diſtinguēdum: quia hoc aut factū eſt neceſſitate, utputa qñ paruulus eſt in periculo mortis, & nō eſt qui baptizat eū, aut ex ignorātia, aut ex induſtria. In primo caſu ſimpliciter nō amittit ius petēdi, nec ſoluēdi: In ſecundo caſu ſimiliter ſi fuit diligētia, non amittit. In tertio caſu amittit ius petendi, qui hoc facit: tñ quia nō dēt peccatum ſuum alteri imputari, tenet reddere. Et hoc totū confirmatur per auctoritates, q̄ ſunt in litera; quarum quaſdam oportet reducere ad concordiā per pdictam diſtinctionem. Si āt cognatio ſpiritualis pcedat matrimonium, illa (inquam) q̄ contrahitur per baptiſmum, & confirmationem, ſicut impedit contrahendum, ita & dirimit cōtractum, pro eo qđ facit ſimpliciter illegitimas: & ideo ſi uideatur uinculum contrahi, non tñ contrahitur. Impedit autē cognatio matrimonium ſecundū tres differētias. ſ. paternitatis, cōpaternitatis, & fraternitatis, ſicut probatur. 30. q. 1. de eo qđ interrogaſti, & in aliis ſequentibus capitulis, & 30. q. 3. per totum.

Per hanc diſtinctionem patet reſpōſio ad primum obiectum, quia illa auctoritas intelligitur de cognatione, quę conſequitur matrimonium, q̄ non potuit ſoluere prius uinculum, qđ inter perſonas legitimas erat contractum. Ad illvd; quod obiicitur; qđ una cognatione eſt ordinata ad alteram: Dicendum. ꝙ uerum eſt, non tamen in eodē; ſed in diuerſis. Sicut. n. carnis cōmiſtio ordinatur ad generationē; non tamen generans debet cū filia carnaliter cōmiſceri pp nouitatem uinculi: ſic intelligendum, qđ non dēt baptizans cum baptizato carnaliter cōmiſceri; nec per matrimonium cōpulari: Amplius. Quamuis unū horum uinculorum ſit ordinatum ad alterum, non tamen ſpirituale ad carnalem, ſed econuerſo: & ideo poſtquam interuenit cognatio ſpiritualis, numquam dēt interuenire commiſtio carnalis: Ad illvd; qđ obiicit de illo, qui reuocat ab errore. Dicēdum, ꝙ illud uinculum non ſolū facit impēſio beneficii, ſed ēt ſtatutum eccleſiæ Chriſti: Si autē quæras, quare magis inſtituit eccleſia: Dicēdum, quòd per nullam †inſtitutionem dicitur homo generari; ſed ſolū ad generationē diſponi. In baptiſmo āt eſt uera cognatio: & ideo non ſic contrahitur uinculum, qđ præſtet matrimonio impedimētum per documentum fidei; ſicut per ſacramētum baptiſmi: Ad illvd, qđ obiicitur de diuerſitate cultus; quod impedit. Dicendum, ꝙ circa actum uirtutis contingit uirtutem corrumpi ab extremis; quoniam uirtus deſiderat me-

† *Aliàs inſtructionē*

dium: ſic aliquo modo poteſt euenire in ſacramentis, maximè circa matrimonium. Vnde ſicut impeditur nimia diſparitate, ita etiam impeditur nimia proximitate.

QVAESTIO III.

An cognatio ſpiritualis tranſeat ab uno in alterum.

VTRVM ſpiritualis cognatio tranſeat ab uno in alterum, utpote ab uxore in uirum. Et ꝙ ſic, uidetur. 30.q 4.c.1. ſciſcitatur. Reſtat uirū compatrem cōſtitui illi mulieri, cuius matrimonio aſſumpta uxor commater eſſe uidebatur. ITEM Ibidē ex concilio Calcedonenſi. Si qs cum duabus ſororibus, aut cum duabus cōmatribus dormierit, ſcd̄m antiquā conſuetudinem octo annis pœniteat: ergo peccatū eſt cōtrahere cū duabus cōmatribus, ſicut cū duabus ſororibus. ITEM. Rōne vr̄; qa uir, q cognoſcit mulierem, neceſſario efficitur affinis oī cōſanguineo mulieris, q eſt cognatus carnaliter: & hoc ꝑ hoc, ꝙ efficiūtur unum corpus; ergo pari rōne ſi mulier eſt alicui cognata ſpūaliter, ſi iungatur alicui; neceſſe ē, ꝙ ille efficiatur affinis eidem. ITEM. Magis uniūtur uir, & vxor unitate carnis, q̄ mater, & filius: ſed q efficitur pater ſpiritualis alicuius, neceſſario efficit̄ compater matris; ergo multo fortius, qui efficitur compater uiri, efficitur cōpater uxoris.

CONTRA. 30.q.4. Qui ſpiritualem hēt cōpatrem, cui filiū de lauacro fontis accepit, & eius uxor cōmater non eſt, licet eidem, cōpatre ſuo defuncto, eius uiduā ducere in uxorē. ITEM. In ſequen. cap. Poſt obitū vxoris coniugia copulari nulla uidetur ratio, uel auctoritas prohibere ITEM. Rōne uidetur: qa unio carnis, & ſpūs ſimpliciter ſunt diſparatę: ergo ꝑ unam ad aliā nō trāſitur: ergo non vr̄, ꝙ ab uno ad alterū trāſeat cognatio ſpiritualis ITEM. Quātumcunq; uir fuerit amicus, ſiue filius Dei, per hoc uxor non coniungitur deo nouo uinculo, nec econuerſo: ergo pari rōne quando unus coniugum ſpiritualiter alligatur alicui, non propter hoc alligatur & alter.

RESOLVTIO.

Si fuerit per actum alterius, omnino non tranſit: ſi per actum proprium, ſolum poſt carnalem copulam, & non ante.

RESPONDEO. Dicēdum, ꝙ cū auctoritates ſint ad utranq; partem, cognatio ſpiritualis aliquo modo trāſit a muliere in uirū, aliquo modo nō. Sed tamē notādū, ꝙ Magiſter, & ēt Gratianus diſtinguit ſic: ꝙ poſtq̄ alter cōiugū cōtrahit cognationē cū aliquo, aut mutuo ſe cognoſcunt, aut nō. Si ſic, tūc trāſit cognatio cognatio ſpūalis ab uno in alterū. Si nō, tūc nō tranſit. Sed iſta reſpōſio a iuriſperitis nō approbatur, nec ipm capitulū concordat 30.q.3. poſt uxoris obitum, ubi dicitur, ꝙ ꝑ unionē carnis nō trāſitur ad unitatē ſpiritus. Si ergo aliqs, uel aliqua hēt cognationē ſpiritualē, per ſequentem copulam talis cognatio in alterum non pertranſit.

ET ideo aliter diſtinguendū, eſt; ꝙ aliqua mulier, uel aliqs uir pt̄ cōtrahere cognationē ſpiritualē aut ꝑ actū ſuū, aut ꝑ actum

actũ alterius: aut q̃a leuat alterius filiũ, aut q̃a leuatur eius filius. Si ꝑ actum alterius, ſic nullo modo tranſit, nec cõicatur. Si ꝑ actum ꝓprium, aut ante carnalẽ copulam, aut poſt. Si ante, tunc non tranſit, nec cõicatur: quia ꝑ unionẽ carnis ſequentẽ non tranſitur ad unionem ſpiritus p̃cedẽtem. Et in his duobus caſibus licet habere duas cõmatres. Si uerò ꝑ actum ꝓpriũ contrahit poſt carnalẽ copulã, cum uir & mulier ſint una caro, & vnum principium, operatio ſiue actio unius alteri attribuitur: & ĩ hoc caſu nõ licet habere duas cõm̃res. extra de cognatione ſpirituali. Martinus Bertã. Et ratio huius aſſignatur unitas principii: & ſic ſoluuntur contrarietates. Et hæc cõtinẽtur in his uerſibus. *Quæ mihi, uel cuius mea natum fonte leuauit. Hæc mea commater, mea fieri non ualet uxor. Si qua mea natum nõ ex me fonte leuauit, Hanc poſt fata mea non inde uetabor habere*. Concedẽdum ergo, ꝙ aliquo modo trãſit ab uxore in uirum, licet aliqua rõnes ad hoc inductæ ſint ſophiſticæ.

Ad illvd, q̃d obiicitur in cõtrarium, iã patet reſpõſio, ꝙ auctoritates currunt ſcd̃m illas duas uias priores. Ad illvd, q̃d obiicitur, q̃d coniunctiones ſunt oĩno diſparatæ. Dicẽdũ, ꝙ nõ eſt uerũ, quoniam cognatio ſpiritualis fit ꝑ actum corporale, & q̃a unũ corpus ſunt, ita ꝙ unitas p̃cedit actum, ideo q̃d fit ab uno, reputatur ab alio. Sed cum unitas ſequitur, põt uenire ad unitatem principii actus ſacramentalis. Ad illvd, q̃d ultimo obiicitur. Dicẽdum, ꝙ nõ eſt ſimile, propter hoc, quòd hoc ſit per gratiam mentalem, hoc autem per corporalem: & ſic patet illud.

ARTICVLVS II.

Qvaestio I.

An cognatio legalis uinculum aliquod ſit?

Consequenter quantum ad ſecundum articulum quæritur de cognatione legali. Circa quã primo procedendum eſt per modum narrationis. Secundò ꝑ modum inq̃ſitionis. Circa primum tria ſunt prænotanda. Primò q̃d ſit, & q̃ eius ſpecies. Secundò, qualiter contrahatur. Tertiò, quomodo impediat matrimonium. Primò ergo ſciẽdum, quod cognatio legalis eſt proximitas proueniens ex adoptione. Oritur autem quaſi triplex proximitas ex adoptione. Vna eſt quaſi deſcẽdentium, quæ attenditur inter adoptantem, & filiam, uel neptem adoptatam. Alia eſt quaſi a latere, ſcilicet illa, quæ eſt inter filium naturalem, & filiam adoptiuã. Tertia uerò eſt quaſi quędã affinitas inter adoptatũ, & uxorẽ adoptãtis, uel adoptantem, & uxorẽ adoptati. Hę ſunt ſpecies, de q̃bus parum dicitur in iure canonũ. Scd'o intelligendum eſt, ꝙ iſta cognatio, ſicut patet per rationem ſuam, contrahitur per actum adoptandi. Adoptare autem eſt extraneam perſonam in filium, uel filiam, uel nepotem, uel deinceps legitime aſſumere. Legitima autẽ aſſumptio dicitur, quia

RESOLVTIO.

Ea tantum legalis cognatio uinculum aliquod eſt, quæ per adoptionem filiorum contrahitur.

RESPON. Dicendum, ꝙ eſt ponere uinculum cognationis legalis: hoc autem uinculum tranſumptum eſt, & habet originē a cognatione carnali, ſicut & cognatio ſpiritualis: patris enim carnalis eſt filium generare, & filium educare: quoniam igitur per ſacramentum regenerationis eſt ſpiritualis generatio, hinc eſt, quod contrahitur ſpiritualis cognatio. Rurſus. Quoniā in adoptione fit aſſumptio alicuius ad actum paternum, q eſt fouere, educare, poſſeſſionē dimittere: hinc eſt, quod ibi eſt effectus paternus, & officium, ac per hoc aliquod uinculū: hoc autem a legibus ſtatutum eſt in ſolatium filiorum, quod eſt maximū inter cætera ipſis coniugatis. Et ſic patet, quomodo cognatio legalis ſit uinculum.

SI AVTEM quæratur ſufficiētia harum trium cognationum, ſcilicet carnalis, ſpiritualis, & legalis. Dicendum, ꝙ tripliciter poteſt ſumi. Vno modo penes triplicem legem, a qua eſt, ſcilicet ſecundum naturalem, diuinam, & poſitiuam legem. Quantum ad primū eſt cognatio carnalis, quantum ad ſecundū ſpiritualis. quantum ad tertium legalis. Secundo modo poteſt ſumi penes illud, ꝙ reſpiciunt. Tria enim ſunt in nobis bona, bonum naturæ, bonum gratiæ, & bonum fortunæ. Bonum naturæ reſpicit cognatio carnalis, bonum gratiæ cognatio ſpiritualis, bonum uerò fortunæ cognatio legalis. Tertio modo ſic, ut cognatio carnalis reſpiciat carnem, ſpiritualis animam, legalis uerò totum hominem. His uiſis, facilè eſt obiectis rn̄dere.

AD ILLVD enim, quod obiicitur, quod filius nō poteſt adoptare patrem. Dicendum, ꝙ ſicut in naturalibus pater generat filium non econuerſo, ita & & in legalibus patris eſt adoptare filiū, non econuerſo. Nā adoptio eſt quædam generatio. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ omnes iuſti ſunt filii adoptiui Dei. Dicendum, ꝙ ſicut omnes ſumus à Deo, tamen non ſumus omnes conſanguinei, quamuis habeamus unum patrē, pro eo, ꝙ ipſe eſt principium commune: ſed quando eodem patrē carnali generamur, habemus aliqđ uinculum ſpeciale: ſic in propoſito oportet intelligere. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd in nobis non eſt niſi anima, & corpus. Dicendum, ꝙ non tantum in hominibus iſta attenduntur, ſed etiam coniunctum: ſed quædam reſpiciunt animam magis, quædam magis corpus, quædā magis coniunctum, ut patet cū dicitur, Homo intelligēs, albus, & riſibilis. Primum eſt ratione animæ. Secundum ratione corporis, Tertium ratione coniuncti: ſic in propoſito poteſt intelligi. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non eſt uinculum ꝑpetuum. Dicēdum, ꝙ duo ſunt in adoptione, ſcilicet dominiū, & ſubiectio: & hęc poſſunt amoueri per emancipationem & eſt quædam honeſtatis alligatio, q̄ non relinquit, ex quo ſemel alicui ineſt.

Quę-

QVAESTIO II.

An cognatio legalis matrimonium impedire debeat?

VTRVM cognatio legalis debeat impedire matrimoniũ. Et ꝙ ſic, uidetur. 30.q.2. ita diligere. Nicolaus Papa. dicit, & hr̃ in litera. Inter eos non contrahitur matrimoniũ, quos adoptio iungit ITEM. Ratione uidetur, quia alius eſt, & debet eſſe affectus paternus, & maritalis: ſi ergo adoptãs aliquam tenetur eã tractare affectione paterna: ergo nullatenus põt, nec dẽt affectione mariti, uel maritali. ITEM. Cognationis uinculum impedit ꝑꝑ proximitatẽ: ſed in cognatione legali fit proximitas; ergo fit matrimonio impedimentum.

CONTRA. Cognatio eſt de iure poſitiuo; ſed matrimonium eſt de iure naturæ: ſed ea q̃ ſunt iuris poſitiui, nõ poſſunt ſuper ea, quæ ſunt naturalis alligationis: ergo nec talis adoptio poteſt impedire matrimonium. ITEM. Matrimonia reguntur iure poli, non iure fori: ſed tales adoptiones ſunt de iure fori: ergo per tales adoptiones non habet matrimonium impediri. ITEM. Talis cognatio legalis nullo bono matrimonii repugnat: ſed omne quod præſtat impedimentum matrimonio, ratione alicuius boni impedimentum præſtat: ergo &c.

RESOLVTIO.

Iure impedit; quia eccleſia honeſtatis gratia ita ſtatuit.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ cognatio legalis impedit matrimonium: & ratio huius eſt ſtatutum eccleſiæ, quæ legem confirmat, & approbat. Si autẽ quæritur, quare eccleſia ſtatuit: dici põt, q̃d ratione honeſtatis: quoniam iſti affectus. ſ. paternus, & maritalis circa eandem perſonã ſunt incompoſſibiles ſalua honeſtate: & qm̃ talis cognatio ad affectum cõſanguinitatis ꝑducit, ſi quis contraheret, iam in hoc honeſtati derogaret: & qui aſſueſceret contrahere cum filia adoptiua, aut parum, aut nihil cum naturali timeret, contrahere, cũ illam aſſumpſerit ad pertractandum, ut filiam naturalem: & ſic patet quare dẽt impedire. Quomodo autem impediat ſecundũ tres differentias, ita quod ſecundum alteram ad tempus tantũ, ſupra dictum eſt. Ratio autẽ huius eſt, q̃a illa adoptio tenet rationem eius, quod ſub eadem poteſtate ſunt filia naturalis, & filius adoptiuus: nec ſe hñt ut fratres, niſi quamdiu ſic ſunt: & iõ hoc ceſſante, poteſt habere ſecũdum affectionẽ coniugalẽ: His uiſis ſatis patent obiecta.

QVOD .n. obiicitur, ꝙ ius poſitiuũ non repugnat iuri naturali. Dicendũ, ꝙ matrimoniũ nõ tm̃ eſt de iure naturali, ſecundũ q̃d nunc currit eccleſia: ſed ẽt regi oportet ſecundũ eccleſiaſtica ſtatuta. AD ILLVD, q̃d obĩ, q̃d regĩt iure poli, iam patet rñſio, q̃a eccleſia tale impedimentum ſua cõſtitutione, & approbatione fecit eſſe ualidũ, alioq̃n non poſſet impedire. AD ILLVD, q̃d obĩ, q̃d non impedit aliq̃d bonũ mr̃imõii. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictum fuit de cognatione carnali, quod impedit bonum naturalis honeſtatis, propter q̃d conſeruandum principaliter eſt inſtitutum matrimonium.

QVAE-

QVAESTIO III.

An cognatio legalis in alterum tranſeat?

VTRVM cognatio legalis trãſeat in alterum. Et ꝙ ſic uř. 30.q.3. & hř in litera. Inter eos qui natura, & eos ꝗ adoptione ſunt filii, uenerãdæ leges matrimonia contrahi nõ permittunt: hoc autẽ non eſſet niſi cognatio tranſiret a patre in filium: ergo &c. ITEM. Plus concordat unio carnis cũ cognatione legali, quã ſpirituali. Sed vnio carnis facit cognationem ſpiritualem eſſe communẽ: ergo multofortius cognationem legalem. ITEM. Cognatio carnalis, & ſpiritualis trãſit; ergo pari ratione cognatio legalis. Aut ſi non, quæro quare nõ: ꝙ ſi nõ tranſiret, hoc nõ eſſet niſi qđ unica eſſet ſpecies: nunc autem tres aſſignantur.

CONTRA. Quia cognatio ſpiritualis eſt cõicabilis: ideo neceſſe eſt, quod ſi aliquis efficiť ſpiritualis pater alicuius, quod efficiatur compater patris eiuſdẽ; ergo pari ratione in adoptione, ꝙ tñ non conceditur; ergo non eſt cognationis trãſitus. ITEM. Quia in cognatione ſpũali trãſitus eſt a patre in filiam naturalẽ, ideo impoſſibile eſt, quod unquam contrahat filius ſpiritualis cum filia naturali; ergo pari ratione numquam poſſet filius adoptiuus contrahere cum naturali filia: cuius contrarium dicitur. 30.q.3. per adoptionem ꝗ ſita fraternitas IVXTA hoc quęritur, cum uinculum cognationis legalis tranſeat in filios, & nepotes: & in uxores, quare non tranſit in parentes, cum ſe habeant in eadem proximitate.

RESOLVTIO.

Per commixtionem carnis tranſit ad ſemper: ſed per generationem tantum ad tempus.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ uinculũ adoptionis trãſit in alterã pſonã dupliciter. ſ. p carnis cõmiſtionẽ, & p gñationẽ p carnis commiſtione trãſit ad ſp, pgñationem vero ad tẽpus. Et ratio huius eſt: quia talis adoptio reſpicit bona temporalia, & educationẽ paternam: & quoniam uir, & uxor cõiunguntur ad ſemper, & omnia quæ habent pro indiuiſo habẽt, ideo contrahitur uinculum ſempiternum ad uxorẽ. Sed filii naturales nec ſemper cohabitant, nec ſemper cum parentibus habent bona indiuiſa, immo cum emancipantur, patrem & matrẽ relinquunt: & hinc eſt quod nõ manet uinculũ. Et ſic patet qũo tranſit illud uinculũ, & quando ſimpliciter, & quando ad tẽpus.

AD ILLVD uero, quod quæritur, quare cognatio legalis non tranſit in patrem, dicendum, ꝙ cognatio ſpiritualis tranſit in patrem, quoniam eundem regenerat, quem pater generauit: ita ꝙ cognatio ſpiritualis reſpicit bonum interius: & ideo cõicatur in uno: & ideo contrahitur cognatio compaternitatis: ſed adoptans adoptatum aſſumit ad aliquid extra, iõ non ſic cõicatur. Quod obiiciť ſecundo, iã patet. AD ILLVD, qđ q̃ritur: quare nõ tranſit in aſcedendo. Dicẽdũ, ꝙ humor uenit a radice ad ramos, non econuerſo: & qm̃ filii rami ſunt patris, ideo cognatio legalis a patre cõicatur filiis, non ſic oportet, nec debet cõicari parẽtibus: & ſic patet totum.

AR-

iudicet. Vel dicendũ, quod fornicatio dicitur quædam immerſio libidinis: quia illud maximè conſueuit mouere ad ſecundas nuptias contrahendas. AD ILLVD, quod dicit Ambr. ꝙ duplex matrimonium non eſt bonum. Dicendum, quòd illud intelligendum eſt ſic, ideſt, nõ eſt honorabile. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd punitur pœna irregularitatis. Dicendum, ꝙ non poſſe aſcendere ad ſacros ordines non eſt pœna: quia etiã nec mutus, uel mutilatus naturaliter poteſt aſcendere, nec tamen hoc eſt ei in pœnam: ſed q̃a non eſt idoneus. AD ILLVD, q̃d obiicitur, quod non licet plures habere ſimul. Dicendum, quod non eſt ſimile: quia uiro uiuente mulier non habet poteſtatem ſui corporis, nec econuerſo uir uiuente muliere: & ideo non poteſt alteri dare, & ſi dat contra ius facit: ſed mortua uxore ſolutus ẽ uir, & iõ licet, & nõ peccat.

QVAESTIO II

An ſecundæ nuptiæ ſacramentales ſint?

VTRVM ſecundæ nuptiç ſint ſacramentales, ſiue habeant rationem ſacramenti. Et quod ſic, uidetur; quia ſacramentum matrimonii efficit cõſenſus animorum expreſſus per uerba exteriora inter legitimas pſonas: ſed talis eſt in ſecundis nuptiis; ergo &c. Quod iſtæ pſonæ ſint legitimæ, probatur; quia nullo iure a matrimonio prohibẽtur. ITEM. Coitus excuſatur in ſecundis nuptiis, alioquin non cõcederet eas Apoſtolus: ſed coitus in matrimonio excuſatur ratione medicinæ ſacramentalis; ergo &c. ITEM. Secundę nuptię ſunt inſeparabiles, ſicut & primæ: ſed inſeparabilitas in matrimonio non uenit ex parte bonæ fidei, nec prolis: ergo ex parte boni, quod eſt ſacramentum. ITEM. Qui cognoſcit ſecundã coitũ fornicario, non efficitur irregularis: qui autem ſecundã cognoſcit, cum qua contraxit, efficitur irregularis: ergo amplior eſt hic unio, quam ibi: ſed nõ niſi ſacramentalis: ergo &c.

CONTRA. Qui iterat ſacramentum, facit ei contumeliam; & ideo nihil facit iterando: ſed in ſecundis nuptiis iteratur matrimonii ſacramẽtum; ergo nõ eſt ibi ſacramenti ſuſceptio: ſed contumelia. ITEM. Vinculum matrimonii contrahitur ex mutuo conſenſu: ſed conſenſus eſt uinculum animorum, & matrimonium eſt uinculũ, quod non ſoluitur manentibus extremis; ergo cum animæ ſint incorruptibiles, ſemper manet uinculũ primi matrimonii: ſed alligatus uni ſacramentaliter, non poteſt alteri ſacramentaliter obligari; ergo &c. ITEM In ſecundis nuptiis eſt carnis diuiſio ex parte uiri, uel mulieris; ſed Chriſtus eſt indiuiſus, & ecc eſia ſimiliter indiuiſa, & unius ſolius: põſ ſa, & humana natura ad diuinã eſt indiuiſa; ergo non manet ſignificatio; ergo &c. ITEM. Sacramentum eſt dignum benedictione; quia ſacrum eſt & ſanctificans; ſed ſecundæ nuptiæ non benedicuntur; ergo nõ vr̃ ibi eſſe ſacramentum.

Re-

RESOLVTIO.

In ſe quidem ſacramentum ſunt: ſed reſpectu primarum, non ita plenè.

RESPON. Dicendum, quòd dupliciter eſt loqui de ſecundis nuptiis, aut in ſe, aut in relatione ad primas. Si in ſe, cum ſit ibi conſenſus expreſſus inter legitimas perſonas, eſt utique ibi ſacramentum: nec eſt ibi carnis diuiſio, ſed unio carnis uiri, & mulieris. Si autem loquamur in cõparatione ad præcedentes, ſic manet in eis ſacramenti ratio incompleta propter carnis diuiſionem: quia in primis carnem ſuã uniuit cum uno, in ſecũdis cum alio: & talis diuiſio tollit de plenitudine ſignationis.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod ſacramentum iteratur. Dicendum, ꝙ ſacramentũ iterari non dicitur niſi primo manente, ſed primum eſt ſolutum vxore mortua. AD ILLVD, quod obiicitur, quod eſt uinculum animarum, quæ ſunt perpetuæ. Dicendum, quòd anima & eſt anima, & eſt ſpiritus: & non eſt uinculum animarum niſi in quantum cõiunctę corporibus: ordinatum eſt.n. hoc uinculum ad carnis commiſtionem; ideo ſoluitur, cum anima ſeparatur, & deſinit animare. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ſecundæ nuptiæ carnem diuidunt. Dicẽdum, quòd hoc eſt per accidẽs, quia primo uniunt, & per conſequens diuidunt; & ſic ſunt ſacramentum ratione unionis, nõ ratione diuiſionis; tamen quia diuiſio cõcomitatur unionem, non eſt de perfectione ſacramẽti, ideo non debetur ei tanta ſolemnitas; & quia benedictio eſt ad ſolemnitatem; ideo tales nuptiæ non benedicuntur: Et ſic patet ſequens. Sed attendendũ, quòd nuptiæ poſſunt eſſe ſecundæ ex parte uiri, & primæ ex parte mulieris, uel econuerſo, uel ex parte utriuſque. In primo caſu ſaluatur ratio ſacramẽti: Chriſtus enim unitur pluribus animabus, & ſibi eas deſpõſat. In ſecundo caſu minus. In tertio minime; & ideo in primo caſu cum mulier eſt uirgo, quãuis uir ſit bigamus, nuptiæ benedicuntur.

QVAESTIO III.

An ſecundæ nuptiæ honorabiles ſint?

VTRVM ſecundæ nuptiæ ſint honorabiles. Et quòd ſic, uidetur; quia omne iſtud, in quo ſaluatur ratio honeſti, ſaluatur ratio honorabilis: ſed in ſecundis nuptiis ſaluatur ratio honeſti, quia uitatur inhoneſtas fornicationis: ergo &c. ITEM. Gloria eſt patris filios ſucceſſores in bonis relinquere, & maximè bonos. Sed frequenter in primis nuptiis non acquiruntur filii, ſed in ſecundis; ergo uidetur, ꝙ non habenti prolem honorabile ſit ſecundò nubere. ITEM. Omnia ſacramenta diuina ſunt honoranda; ergo omne, quòd tenet in ſe rationem ſacramenti, tenet rationem honorabilis; ſed ſecundæ nuptiæ ſunt huiuſmodi, ut prius probatum eſt; ergo ſecundæ nuptiæ ſunt honorabiles. ITEM. In lege, qui nolebat ſuſcitare ſemen fratri, extrahebat mulier calciamentum de pede, & expuebat in faciem eius in ſignum opprobrii ſempiterni.

piterni. Deut. xxv. ergo ſi multo magis debet quis ſollicitus eſſe de prole ſua, quam de aliena: uidetur ꝙ ſi aliquis non habẽs filios de prima uxore, ipſa mortua nolit contrahere cum alia, ꝙ ſit ſibi opprobrium; ergo ab oppoſitis contrahere cum ſecũda eſt honorificum. SI TV DICAS, quod ſecus eſt nunc in lege noua, in qua quæritur fœcũditas mentis, magis quam uentris. Obiicitur in contrarium, ꝙ illud non ſoluit, quia ſi aliquid eſt bonũ, ſua iteratione non fit malũ, ſed melius: quia duplex bonũ melius eſt, q̃ ſimplex: ergo ſi aliquid eſt honorabile, ſua iteratione non fit uituperabile: ſed primæ nuptię ſunt honorabiles: ergo &c.

CONTRA. Omne illud eſt indecens, a quo arcentur honeſtę perſonæ, ne interſint: ſed ſecundæ nuptiæ ſunt huiuſmodi: ergo &c. Maior manifeſta eſt. Minor probatur per illud Cęſariẽſis concilii, ꝙ ponitur in litera. Presbyterũ (inquã) prãdere in nuptiis bigami non conuenit, cum pœnitentia bigamus indigeat: ergo &c. ITEM. Omne illud eſt indecens, per ꝙ efficit, quis ineptus ad gradum dignitatis, ad quem prius erat idoneus: ſed per ſecundas nuptias efficitur quis ineptus ad gradũ ſacerdotii, ad quem erat prius aptus: ergo ſecũdas nuptias cõtrahere eſt uituperabile & indecorum. ITEM. Omne illud eſt ſecundæ nuptiæ ſunt huiuſmodi; ergo &c. Et hoc confirmatur per illud Ambroſius, quod habetur in litera, in opprobrium, quod reddit hominẽ notabilẽ de aliquo uitio; ſed ꝙ etiam in præſenti carent gloria. ITEM. Omne illud eſt in opprobrium, ꝙ reddit indignum Eccleſiaſtica benedictione: ſed ſecundæ nuptiæ quamuis ſunt licitæ, priuatæ ſunt benedictione, quæ debetur illi ſacramẽto: ergo ſunt opprobrioſæ.

RESOLVTIO.

Secundæ nuptiæ, quia carent gloria, propriè honorabiles non ſunt, licet, quia carẽt culpa, tolerabiles ſint.

RESPONDEO. Dicendum, quod matrimonii ſacramentũ eſt utile, & honorabile. Et quãuis utile, & honorabile ſit ratione triplicis boni, fidelis, prolis, & ſacramenti: tamen ut appropriatè loquamur, ſecundæ nuptiæ ſunt honorabiles, quia torus eſt immaculatus: & hoc eſt per bonũ fidei. Vtiles uerò ſunt quia uenter eſt fœcundus; & hoc eſt per bonum prolis. Bonũ uerò ſacramenti ad utrumque refertur, ad honorabilitatem in quantum ſignat: ſic enim ſacramentum hoc magnum eſt, & honorabile, ſcilicet ratione ſignati in Chriſto, & Eccleſia. Ad utilitatem uerò inquantum remedium præſtat. Si ergo loquamur de ſecundis nuptiis ratione utilitatis, ſic ſaluatur ratio utilitatis. Vtiles enim erant, quia erant in officium, & in remedium: & utrumque horum, ut plurimum in ſecundis nuptiis reperitur. Si ratione honorabilitatis. Dicendũ, quod honorabiles erant ratione cõtinentię cõiugalis, & ſignationis ſacramentali

talis: & utrumque horum ibi eſt imperfectè & effectiuè. Nam ſignatio ſacramētalis defectiua eſt ſecundum ueritatem, continentia coniugalis ſecundū probabilitatem: ideo dico quod carent gloria. & ideo non ſunt honorabiles: tamen quia carēt culpa, non ſunt uituperabiles, ſed ſunt tollerabiles: unde nec dn̄s, nec ſancti eas prohibent tanquā malas, ſed tamen eas nō perſuadent quaſi defectiuas. Concedēdum igitur, qđ propriè loquendo ſecundæ nuptiæ nō ſunt honorabiles, ſicut oſtēdunt rationes: & hoc eſt quod dicit Amb. & habetur in litera, quod etiam in præſenti carent gloria.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd uitatur fornicatio. Dicendum, quod uitatur ſecundū ſtatū imperfectionis: ideo potius hoc ad utilitatem, quàm ad laudem, uel honorē dinoſcitur pertinere. AD ILLVD, quod obiicitur de cognatione. Dicēdum quod hoc non dicit ſecundū tēpus legis ſcriptæ. Vel ſi nūc dicat honorem, hoc eſt quantum ad hominem, non quantum ad Deum: quia quæritur modo ſucceſſio relationis, nō ſanguinis: ideoq; utilitati potius, quā honori hoc attribuendum eſt. AD ILLVD, quod obiicitur de ſacramento. Dicendum, quod uerū eſt ꝙ eſt ſcr̄m, eſt tn̄ cū defectu, ratione cuius habet quandam ignobilitatem: ac per hoc potius minuitur gloria, quàm amplificetur in talis ſacramenti contractione. AD ILLVD, quod obiicitur de ſuſcitatione ſeminis. Dicendum, quod illud fuit proprium legis ueteris, propter hoc quod ibi erat benedictio in prole carnali, & promiſſio tēporalis: ſed nūc illa lex nō habet locū. Et ſi tu obiicias, ꝙ idem bonum iteratum eſt melius: ergo honorabilius. Dicendum, quod uerum eſt ſi iteratio competat ſuæ naturæ, ſicut in his quæ acquirunt ꝑ aſſuefactionem: hoc tn̄ non hēt ubique locū: q̄a baptiſmus iteratus nō eſt melior q̄ ſimplex, q̄a nō cōpetit ei iteratio: ſic iteratio matrimonii nō competit ſignificationi, nec cōpetit uiui honeſtatis, ſiue caſtitatis; niſi ſit pp infirmitatem carnis, quæ magis facit excuſabilitatem, quam honorem. His uiſis ſatis patent, quæ ſunt circa literam.

DISTINCTIO XLIII.

De reſurrectione Chriſti ſecundum id quod eſt.

Aug. in Enchir.

POſtremo de conditione reſurrectionis, & modò reſurgentium, nec non & de die iudicij, & miſericordiæ qualitate breuiter diſſerendum eſt. Omnibus quæſtionibus, quæ de hac re moueri ſolent, ſatisfacere non ualeo: reſurrecturam tamen carnē omnium quicumque nati ſunt atque naſcentur, & mortui ſunt, & morientur nullatenus ambigere debet Chriſtianus. Ait enim

Eſaias, Reſurgent mortui, & reſurgent, qui erunt in ſepulchris. Et Apoſt. Nolumus autem nos igno. fra. de dor. ut nō con. ſicut & cæteri, qui ſpem non habent. ſ. reſurrectionis. &c. quæ ſequuntur. His verbis & veritas reſurrectionis, & cauſa atq; ordo reſurgentium præclariſſimè inſinuatur. Eſa. 26 1. Thе. 4

De voce tubæ.

Cauſa enim reſurrectionis mortuorum erit vox tubæ, quæ in aduentu iudicis ab omnibus audietur: & cuius virtute excitabuntur mortui, & de monumentis reſurgent. Vnde Propheta, Dabit voci ſuæ, vocem virtutis. i. effectū reſuſcitandi mortuos. Et Ioan. Euangeliſta ait, Venit hora, in qua oēs, qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei: & procedent, qui bona fecerunt in reſurrectionē vitæ: qui verò, &c. Si verò quæritur, cuius vel qualis erit vox illa: Apoſtolus dicit, quod erit Archangeli. i. ipſius Chriſti, qui eſt princeps Archangelorum. Vel vox erit alicuius, vel plurium Angelorum. Eademq; dicitur tuba: quia erit manifeſta & notiſſima, quia poſt eam non erit alia. Hæc tuba (ut ait Auguſtinus) eſt clamor, de quo dicitur in Euangelio. Media nocte clamor factus eſt, Ecce ſponſus venit: exite obuiam ei. Tubæ nomine aliquod euidens, & præclarum ſignū intelligitur. Quod vox Archangeli, & tuba Dei ab Apoſtolo dicitur: in Euangelio vox filij Dei, & clamor appellatur: quod ſignum mortui audient, & reſurgent. Pſa. 67 Ioan. 5. 1 The. 4 1. Cor. 15 De gratia noui et veteri teſtam. Matth. 25. 1. The. 4

De media nocte.

Media autē nocte dicitur venturus, vt Aug. ait, non pro hora temporis; ſed quia tunc veniet, cum non ſperatur. Media ergo nocte. ſ. cum valde obſcurum erit. i. occultū veniet. Dies. n. Domini, ſicut fur in nocte, ita veniet. Poteſt tamen non incongruè intelligi mediæ noctis tēpore venturus: quia vt ait Caſſiod. Hoc tempore primogenita Aegypti percuſſa ſunt, quando etiam ſponſus venturus eſt. Pluribus etiam locis conteſtantur authores, quod aduentus Chriſti dies dicitur Domini, non pro qualitate temporis, ſed rerū: quia tunc cogitationes, & conſilia ſingulorum patebunt. Vnde in Daniele, Vetuſtus dierum ſedit, & libri aperti ſunt coram eo. Libri ſunt conſcientiæ ſingulorū, quæ tunc aperientur alijs. Matth. 25. vbi ſupra de gratia noui teſtamēti 1. Theſ. 5. Sup octonarium.

Exo.12 *Et tunc implebitur, Nihil occultum quod non reueletur.*
Dan.7. *Adueniente autem ſummo iudice, non ſolum aeris tenebræ*
Matth. *illuminabuntur, ſed abſcondita cordium manifeſtabuntur.*
10. *Virtute ergo diuina fiet, vt cuique opera ſua bona, vel ma-*
1 Cori. *la cuncta in memoriam reuocentur: & mentis intuitu mi-*
4. Aug. *ra celeritate cernantur: vt accuſet, vel excuſet hominem*
de ciui. *conſcientia, eaque teſte damnetur, vel ſaluetur.*
Dei lib.
20. ca.
15.

Si tunc memoria electorum præcedentia mala teneat.

Hic quæritur, vtrum electis tunc adſit memoria præcedentium malorum, ſicut bonorum. Quædam auctoritates uidentur tradere bonos non habituros tunc memoriam precedentium malorum, id eſt, peccatorum, uel tormentorum. Ait enim Eſaias, Ego creo cęlos nouos, & terram nouam: & non erunt in memoria priora, & non aſcendent ſuper cor, ſed gaudebitis in æternum. Item. Obliuioni traditæ ſunt anguſtiæ priores, & abſconditæ ab oculis noſtris. Quæ de futuro exponens Hieron. ait, Obliuioni tradentur priora mala: quia forſitan in futuro priſtinæ conuerſationis memoria omnino delebitur, ſuccedentibus bonis æternis: ne ſit pars malorum prioris anguſtiæ memorari. Sed hęc & his ſimilia poſſunt accipi ſic, ut non excludant memoriã præcedentium malorum, ſed ex ea moleſtiam, & læſionem amoueant. Non enim eorum memoria ſanctos contriſtabit, uel eorum beatitudinem obfuſcabit, ſed gratiores Deo reddet. Vnde ſuper Pſal. 88. ait Greg. Q̃uo in æternũ miſericordias domini canit, qui miſeriæ nõ meminit? Q̃uo aũt plena beatitudo, ſi memoria reatus mentẽ tãgit? Sed ſæpe læti triſtiũ meminimus, et ſani dolorũ meminimus ſine dolore: et inde amplius lęti, et grati ſumus. Ex his apparet, quod ſi priorum malorum memoriam ſancti habebunt in futuro, non eis tamen erit ad pœnam, uel gloriæ derogationem, ſed ad gratiarum actionem. Si uero quæritur, utrum peccata, quæ fecerunt electi, prodeant tũc in notitiam omnium, ſicut mala damnandorum omnibus erunt nota: non legi hoc expreſſum in ſcriptura. Vnde non irrationabiliter putari poteſt, peccata hic per pœnitentiam tecta & deleta, illic etiã tegi alijs: alia uero cunctis propalari.

Eſa. 65 (margin, beside "torum. Ait enim Eſaias")
Ibid. in Gio. (margin)

De his, qui uiui reperientur.

Quæri ſolet, Vtrum illi, quos uiuos inueniet Chriſtus ſi nunquam omnino morituri ſint, an ipſo temporis puncto, quo rapientur obuiam Chriſto, ad immortalitatem mira celeritate ſit tranſituri. Non enim dicendum eſt, fieri non poſſe, ut dum per aera in ſublime portentur, in illo ſpatio & moriantur, & reuiuiſcant. Ad hunc autem ſenſum, quo exiſtimemus illos in paruo ſpatio & paſſuros mortem, & accepturos immortalitatem, Apoſtolus nos urgere uidetur, ubi dicit, Omnes in Chriſto uiuificabimur. Et alibi: Quod ſeminas non uiuificatur, niſi prius moriatur. Cur autem nobis incredibile uideatur, illam multitudinem corporum in aere quodam modo ſeminari, atque ibi protinus immortaliter & incorruptibiliter reuiuiſcere, cum credamus in ictu oculi futuram reſurrectionem, & in membra ſine fine uictura, tanta uelocitate rediturum antiquiſsimorum cadauerum puluerem? Sed vellem de his potius audire doctiores. Si ergo ſanctos, qui reperientur Chriſto ueniente uiuentes, eique obuiam rapientur, crediderimus in eodem raptu de mortalibus corporibus exituros, & ad eadẽ mox immortalia redituros: nullas in uerbis Apoſtoli patiemur anguſtias, generaliter accipientes illud, quod dictum eſt, Omnes quidem reſurgemus, ſcilicet tam boni, quam mali: ſed non omnes immutabimur, ſcilicet in ſolemnitatem reſurrectionis. De hoc etiam Ambroſius ait, In ipſo raptu eorum, qui uiui reperientur, mors erit, & reſurrectio: ubi anima quaſi per ſoporem egreſſa de corpore, eidem in momento reddatur. Contra uerò ſcribens ad Marcellam Hieronym. teſtari uidetur, dicens quoſdã in fine ſeculi aduenientе Chriſto non eſſe morituros: ſed uiuos repertos in immortalitatem repente mutandos. Horum autem quid uerius ſit, non eſt humani iudicij definire.

Aug. de Ci. Dei lib. 20. cap. 20.
1.Co.15
Ibidem
Aug.
1.Co.15
1.The.4
Super illud. Quoniã ipſe do. epiſ.c.4.
Aug. in Enchir. ca. 55.

Quõ dicatur Chriſtus iudex uiuorum & mortuorum.

His autem adijciendum eſt, dupliciter intelligi, quod dicitur Chriſtus iudicaturus uiuos & mortuos. Aut enim uiui accipiuntur, qui in aduentu eius uiui reperientur, licet in raptu moriantur: & mortui, qui ante deceſſerant; uel uiui

uel mortui accipiuntur iuſti & iniuſti.

Quomodo omnes incorrupti reſurgent.

Cumque ex prædictis ſane credi ualeat omnes reſurrecturos, credendum eſt etiam quod omnes reſurgent incorrupti: non utique impaſſibiles: quia reprobi mortem patientur æternam: ſed ſine diminutione membrorum omnia humani corporis habituri membra, nec tamen gloria ac ſpe impoſſibilitatis induentur.

TERMINATA parte principali huius libri, in qua Magiſter determinauit de ſanitate, quam ſacramentorum medicamenta conferunt: ſequitur pars, in qua agit de ſanitate, ad quam ſacramẽta diſponunt. Prima eſt ſanitas gratuita, ſecunda eſt glorioſa. Prima eſt uiæ, ſecũda patriæ. Prima eſt liberatio a culpa, ſecunda a miſeria. Et quoniam ad hanc gloriam habendã concurrit reſurrectio, & concurrit iudicium: ideo primo determinat de reſurrectione, ſecundo uero de iudicio. infra. xlvii. Diſ. *Solet etiam quæri, qualiter ueniatur, &c.*) Prima pars habet duas: quoniam enim in reſurrectione anima ſeparata reiungitur corpori, ideo primo agit de reſurrectione, ſecundo uerò de ſtatu animę ſeparatæ. inf. Diſt. xlv. *Præterea ſciendum eſt, quòd omnes animæ, &c.*) Prima pars habet duas. In prima determinat de reſurrectione, ſecundum id quod eſt. In ſecunda quantum ad modum ſiue quantum ad qualitatem, & qualitatem reſurgentium. infra Diſtinctio. xliiii. *Solent autem nonnulli percontari &c.*) Prima pars habet duas. In prima procedit ꝑ modum narrationis. In ſecunda ꝑ modum inquiſitionis. ibi. *Hic quæritur utrum electis, &c.*) Prima pars habet tres. In prima parte oſtendit reſurrectionem eſſe futuram. In ſecunda uerò determinat reſurrectionis cauſam. ibi. *Cauſa enim reſurrectionis, &c.*) In tertia determinat reſurrectionis horã. ibi. *Media autem nocte, &c.*) vbi dicit reſurrectionem futuram media nocte, non propter temporis qualitatem; ſed potius propter horæ incertitudinem. Similiter ſecunda pars, in qua ꝓcedit Magiſter ꝑ modum inquiſitionis determinãs quatuor dubitabilia, quæ habent ortum ex uerbis Apoſtoli, quę prius tacta ſunt quatuor habet particulas, in quibus illa dubia determinat. In prima quærit de memoria electorum, an tunc pręcedentia mala teneat. In ſecunda quærit de uiuorum inuentione. ibi. *Quæri etiam ſolet, utrum illi, &c.*) In tertia uero determinat, quomodo intelligitur quòd iudicabit uiuos, & mortuos. ibi. *His autem addiciendum eſt, &c.*) In quarta, quomodo intelligitur illud, q̃d mortui reſurgẽt incorrupti. ibi. *Cumque ex prædictis, &c.*)

VOx tubæ, &c.) Videtur malè dicere, quia delatio vocis per medium eſt in tẽpore. Iterum. E

Vox

Vox prius peruenit ad loca propinqua: ergo prius reſurgent homines in una parte mundi, quã in alia. Reſpon. Dicendum, q̃ illud poteſt dupliciter intelligi. Vel quia uox illa faciente uirtute diuina, ſubito deferatur, ſecũdũ qđ uox illa † procedit. Præterea. Subito fiet reſurrectio, ut ſit quaſi quædam præparatio. Et ſi tu quæras, quæ neceſſitas eſt præparationis, cum diuina uirtus poſſit ſubito operari, & abſque ulla præparatione. Dicẽdum, quòd hoc eſt potius propter congruentiam, quam propter indigentiam. Congruentia autem hæc eſt: quia ſicut per uerbum carnem factum fit iudicium ad adorandum humanitatem Chriſti, in qua fuit iudicatus, ita ad uocem ipſius fit reſurrectio ad honorem illius humanitatis, in qua fuit mortuus. Et ideo dicit Auguſtinus, quod per uerbum fit ſuſcitatio animarum, per uerbum carnem factũ fit ſuſcitatio corporum. Vel propter congruentiam a parte noſtra: ut ſicut ex duplici conſtamus principio & ſicut duplicem habemus cognitiuam: ita a miſeria modo excitemur, & ad iudiciũ uocemur & uirtute diuina, & ſpirituali, & uoce angeli.

† aliàs præcedit.

Dub. 2 *Vox Archangeli, &c.*) Quæritur hic de hac diuerſitate iſtorũ uocabulorum: quia nunc iuſſus, nunc uox archangeli, nunc tuba uocatur illud per quod fit reſurrectio, in quibus contrarietas, & diuerſitas uidetur includi. Reſp. Dicendum, quod uox Chriſti ſecundũ diuerſas proprietates iſta tria ſortitur nomina. Vox enim Chriſti erit uirtuoſa: & ideo dicitur iuſſus, quia præceptum, dicet enim & fiet. Erit autentica: & ideo dicitur uox Archangeli, id eſt principis. Et erit nihilominus ſeuera: & ideo uox tubæ dr̃: Et ſic idem multiplici uocabulo exprimitur ad inſinuandã illius uocis proprietatem multiplicẽ, & dignitatem.

Dub. 3 *Non enim eorum, &c*) Innuit, quod malorum memoria non contriſtabitur. Quæritur ergo quomodo illud poſſit intelligi: aut enim mala placebunt, aut diſplicebunt. Si placebunt, erimus iniuſti. Si diſplicebunt, erimus triſtati. Item. Quomodo poteſt illud intelligi, cum talis cognitio inferat triſtitiam, & ſublato conſequenti, auferatur antecedens; quia poſito antecedente ponitur & conſequens. Reſpon. Dicendum, quòd ibi erit memoria malorum ſine iuſtitia: qualiter autem hoc poſſit eſſe dicunt aliqui, quod diuina uirtute, quę ſicut potens eſt in igne ſeparare lucem a caliditate, ſicut dicit Baſilius ſuper illud pſal. Vox domini inter. flam. ignis &c. ſic ſeparabit a mali cognitione, & recordatione mœſtitia. Aliter dicunt alii, quod hoc eſt propter dignitatem ſtatus: ſicut. n. angeli glorioſi & ſi nos ament, tamen propter mala noſtra non triſtantur, pro eo quod ſunt abſorpti a gloria: ſic in propoſito eſt intelligendum. Melius tamen eſt dicere, qđ hoc ſit propter modum conſiderandi, quia nunquam ea cogitabunt mala abſolute; ſed ſemper in cõſideratione ad Deũ liberãtem: quoniam cogitare de malo præterito ſub intentione liberationis in præſenti non ge-

nerat in nobis affectionem mœſtitiæ; ſed gaudii. Ideo bene dicit, quod erit ibi malorũ memoria; ſed non triſtitia. Ad illud ꝙ obiicitur de diſciplina. Dicendum, ꝙ non ueniunt in memoriam mala preterita ſub ratione abſoluta: quia cum ſimus tunc omnino diuini, oĩa referemus ad Deũ aliquo modo, ut ibi laudetur, & honorificetur Deus: & ſic patet illud.

Dub.4. *Peccata hic, &c.*) Quæritur, quia cum peccatũ Petri, & Magdalenæ omnibus eſt notum ad laudem, quare ergo poſt diem iudicii erit occultum; & ſi peccatum Petri non detegatur, quare peccatum Ruberti: ſi uero peccata credamus detegenda, quis nõ incipiat erubeſcere, ſi facta ſua in conſpectu totius mundi ſunt propalanda? Reſpon. Dicendũ, ꝙ quamuis fas ſit vtramque partẽ opinari, rationabilior tamen eſt, qđ omnium electorũ peccata omnibus iuſtis tunc patebũt: & hoc propterea, quia magna erit Dei gloria, dum manifeſtať eius ad filios miſericordia, & dũ oſtendetur eius miſericordia, nulla erit erubeſcentia. Et ſi tu quæras, quomodo hoc poſſit eſſe. Dicendum eſt, ꝙ ratio eſt a parte eius, cuius peccata manifeſtantur, quia erubeſcentia eſt timor in expectatione cõuicii. Vnde cũ in beatis non cadat timor, non erit erubeſcentia. Quod nõ cadat timor, patet, quia perfecta charitas foras mittit timorem. Ratio autem eſt ex parte uidentium, quia nullus ibi uituperat, nullus ibi aſpernatur, ſed potius Deum collaudat, dum attendit uirtutem Dei in ipſo. Et eſt exẽplum in Magdalena, cuius peccata publice recitamus, nec tamen facimus ei cõtumeliam, quia nõ recitamus ad eius ignominiam, ſed ad laudem diuinam, & ſuã: unde nec ipſa de hoc habet erubeſcentiam: nec cogitamus de ipſa tamquam de meretrice; ſed tã quam de nobiliſſima domina, quæ de multis malis eſt erepta. Exemplum eſt de bono confeſſore, & pœnitente: bonus enim confeſſor feruentius pœnitentem diligit; quia uerius, & clarius, & fidelius ſuas ignominias, & peccata aperit, maxime dum attendit ipſum conteri, & uincula eius reſolui per uirtutem, & miſericordiam Dei: & hoc ibi multomagis erit; ubi omnes cogitationes erunt ordinatiſſimæ. Amplius, cum homo omnia ſecreta ſine uerecundia communicet amico, & ibi omnes erimus amiciſſimi, ubi unus diliget alium ſicut ſe, quo erubeſcet unus de alio aliter quam de ſe, nullo modo uř.

Quoſdam in fine, &c.) Videtur malè dicere: quia Chriſtus non fuit immunis a morte, & tamen non fuit ſubiectus peccato; ergo nec aliquis alius. Item. Gratiam quam nõ fecit matri. ſ. de immunitate mortis, quomodo eſt credendum, ꝙ alii faciat? Reſpon. Dicendũ, ꝙ credẽdũ eſt, ſicut dicit Ambr. quod omnes moriantur, ſed qualiter, illud habet dubitationem, & experiẽtia tunc magis docebit. Quod ergo obiicitur de Hieronymo. Dicendum, quòd Hier. hoc nõ dicit aſſerendo, ſed nec recitando opinionem ſuam, ſed opinionem cuiuſdam græci.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An reſurrectio futura ſit?

AD intelligentiam eorum, quæ hic determinat Magiſter, duo principaliter quærũtur circa præſentem Diſtinctionem. Primo quæritur de reſurrectione. Secundo de librorum aptione. Quantum ad primum quæruntur ſex. Primo autem quæritur, an reſurrectio ſit futura. Secundò dato, quòd ſit futura, quæritur, utrum reſurrectio ſit omnium. Tertiò dato, quòd ſit omnium, quæritur, utrum ſit omnium ſimul, an ſucceſſiuè. Quarto quæritur, utrum reſurrectio ſit eorundem ſecundum numerum. Quintò, utrũ reſurrectio ſit naturalis, uel miraculoſa. Sextò quæritur de cã noſtræ reſurrectionis.

CIRCA quam ſic proceditur, & oſtenditur, ꝙ reſurrectio ſit futura. Primo auctoritate Iob. 19. In nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum. ITEM. Ioã. xi. Martha fidelis dixit. Scio, ꝙ reſurget in reſurrectione in nouiſſimo die. ITEM. Ratione uidetur, quia præmium reſpõdet merito; ergo ſi anima meretur in corpore, dẽt ẽt remunerari in ipſo corpore: ſed Deus eſt iuſtus remunerator: ergo oportet, ꝙ aĩa reſumat corpus: & ſic &c. ITEM. Anima hẽt naturalẽ appetitum ad corpus: ꝙ patet, qa non uult ſeparari a corpore etiã exiſtente miſero: ſed beatitudo eſt quies omnium deſidariorum: ergo adhoc, quod perfectè beatificetur anima, neceſſe eſt ſibi corpus reddi: & ſi hoc, patet &c. ITEM. Perfectior eſt forma cõpoſiti, quam aliqua pars, quia partes ordinantur ad formam compoſiti: ergo completior, & perfectior eſt forma humanitatis, quam ipſa forma, q̃ eſt anima: ergo cum perfectio gratiæ, & gloriæ præſupponat perfectionẽ naturæ, neceſſe eſt totum hominem, non tantum animam glorificari. ITEM. Ad perfectionẽ uniuerſi requiritur ſubſtantia ſpiritualis, & corporalis, & compoſita ex utraque: ergo cum uniuerſum ſit incorruptibile, & aliquando non ſtet generatio, ut infra uidebitur: neceſſe eſt compoſitũ aliquod ex aĩa, & corpore remanere: hoc autem non eſt niſi homo; ergo poſt cõſumptionẽ iſtius diſcretionis, uel ſegregationis neceſſe eſt hominem reſurgere. *Diſ. 48 art. 2.*

CONTRA. Iob. xiiii. Homo cũ dormierit, non reſurget, donec atteratur cœlum: ſed cœlum nũquã atteretur, cũ ſit incorruptibile: ergo hõ nõ reſurget. ITEM. i. ad Cor. xv. Caro, & ſanguis regnũ Dei nõ poſſidebũt. ITEM. Rõne uř, quia nullum inſtrumẽtũ remuneratur ꝑꝑ actionem factam per ipſum: ſed corpus ſe habet ad aĩam ut inſtrumentũ: ergo &c. SI DICAS, ꝙ in inſtrumento cõiuncto non eſt uerũ. Cõtra. Angelus aſſumit ſibi corpus, per quod miniſtrat, & tamẽ illud non reſurget: ergo &c. ITEM. Nihil, quod impedit uiã perueniendi ad beatitudinem, debet reſumi, cum peruentũ fuerit ad beatitudinem: ſed corpus impedit, quia concupiſcit aduerſus ſpiritum: ergo ab ipſo non de-

debet reſumi. ITEM. Anima ui-
uit Deo, ſicut corpus animę; ſed
merito peccati contingit per di-
uinam ſententiam animam ſepa
rari a corpore in morte naturę,
& aiam a Deo in morte dānatio
nis futuræ; ſed aia damnata per
ſententiam numquam uiuifica-
tur: ergo nec corpus mortuū ꝑ
diuinam ſniam dēt reſumere ui
tam. ITEM. Facilius coniungun
tur, q̄ ſeparant̄ uoluntate; q̄ quę
neceſſitate: ſed ſpūs malus ſepa-
ratur a Deo ꝑ uoluntatē, & non
pōt ei uniri: ergo aīa non poteſt
uniri corpori, qui ſeparatur ab
eo neceſſitate.

RESOLVTIO.

*Ita credimus ex reſurrectione Chri-
ſti, & ex retributione diuinæ iu
ſtitiæ, & perfectione naturæ.*

RESP. Dicendum, ꝙ recta fides
dicit reſurrectionem, corporum
noſtrorum eſſe futuram, & ad
hoc credēdum adiuuatur per fi
dem reſurrectionis Chriſti iam
factæ. Si ergo Chriſtus ē caput,
& membra debēt conformari ca
piti, cū Chriſtus reſurrexit, con
ſequēs eſt ut & nos reſurgamus.
Vt autem credat fidelis reſurre
ctionē Chriſti, ꝑſuaſum eſt ſibi
per multa teſtimonia Apoſtolo
rum, qui ēt per multa ſunt argu
mēta certificati. Perſuadet ēt ip
ſa pietas fidei, quæ nullo modo
corpus Chriſti incineratum pōt
excogitare. Super hoc fidei fun-
damētū ſuper ædificatur ꝑſua
ſio rationis, quia q̄d reſurrectio
ſit futura, exigit remuneratio di
uinæ iuſtitiæ, quæ homini retri
buit, ſicut & meruit. Secundo cō
firmatio gloriæ, quæ omnē ani
mæ appetitum cōplebit, uel q̄e-
tabit. Tertio ꝑfectio naturæ, q̄
conſiſtit in toto compoſito, nō
in altera eius parte: & hę ſunt ra
tiones ſupra fidem fundatæ.

AD ILLVD ergo, quod pri-
mo obiicitur in contrarium. Di
cendum, quòd illa attritio in-
telligitur quantum ad figuram,
non quantum ad ſubſtantiam: fi
guram autem accipit, ſecundum
ꝙ accipit Apoſtol. pro exteriori
rei facie. AD ILLVD, quod obii
citur, quod caro & ſanguis &c.
Dicendum, quòd illud non in-
telligitur de carne quantum ad
ſubſtantiam; ſed quātum ad cor
ruptionem, & malitiam, ſicut ac
cipitur, ad Gala. v. AD ILLVD,
quod obiicitur, quod inſtrumē-
tum non debet remunerari. Di
cendum, quòd eſt inſtrumen-
tum q̄d eſt ſeparatum. & eſt in-
ſtrumentum, ſiue organum uni
tū non tantum ad aliquā opera
tionem faciendam, ſed ad unā
formam conſtituendam: & hoc
perficitur, & conuenit cum mo
tore in unitate formæ totius, &
operationis per conſequens: &
ſine tali nunquam habet motor
perfecte compleri propter colli
gantiam ad illud: ideo non eſt ſi
mile de inſtrumento ſeparato,
uel de corpore ab Angelo aſ-
ſumpto. AD ILLVD, quod obii
citur, ꝙ impedit. Dicendum, ꝙ
non impedit ſecundum ſubſtan
tiam, quia natum eſt obedire:
ſed ratione corruptionis: & illa
non reſumetur, ſed corpus in-
corruptum. AD ILLVD, quod
obiicitur, ꝙ anima uiuit Deo, ſi
cut corpus animæ, &c. Dicedū,
ꝙ non eſt ſimile, quia ſententia
damnationis eſt ſententia æter-
na: ſed ſententia mortis non eſt
æterna. Ratio autem huius eſt

meritum, quia culpa Adæ dele leta eſt morte Chriſti ſed culpa animæ poſt mortem eſt indelebilis, pro eo, quod in culpa illa perpetuo uixit. Amplius. Sentẽtia mortis lata contra hominem non fuit ſententia diffinitiua: ſed potius propter inobedientiã fuit ſentẽtia interlocutoria: ſed ultima ſententia eſt diffinitiua ſententia, a qua non poteſt appellari, nec poteſt retractari.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ facilius coniunguntur, quæ ſeparantur uoluntate, quam illa, quæ neceſſitate, &c. Dicẽdum, ꝙ quędã ſeparantur, ita ꝙ poſt ſeparationem unum non habet inclinationẽ ad alterum: & alia non ſunt apta ad reiungẽdum: & quia ſic eſt Angelicus ſpiritus a Deo ſeparatus, ut ipſum odiat non inclinatione appetat, ideo non poteſt, nec debet ei cõiungi. Quædam ſeparantur, ita tamen quod unum habet appetitum & inclinationem ad alterum: & talia ſunt ad iteratã cõiunctionem habilia: talia autem ſunt anima, & corpus. Quod ergo obiicitur de uoluntate, & neceſſitate. Dicendum, quod hoc nihil facit ad reiunctionem, ſcilicet modus ſeparandi: ſed qualitas ſeparatorum, uel potius diuinum iudicium.

QVAESTIO II.

An reſurrectio omnium ſit?

VTRVM reſurrectio ſit omnium: & quod ſic, uidetur. Ioh. 5. Veniet hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient uocem filii Dei: ſed nõ poſſunt omnes audire, niſi omnes reſurgant: ergo &c. ITEM. 1. ad Cor. xv. Omnes quidem reſurgemus, ſed nõ omnes immutabimur. ITEM. Ratione uidetur: quia ſententia mortis data eſt propter culpam originalẽ: ſed omnes habent culpam hãc: ergo omnes &c. ſed reſurrectio illa (ut probatum eſt prius) dẽt eſſe, ut anima corpori iũgatur: ergo omnes debent reſurgere. ITEM. Oẽs homines ſunt mortales: ſed mortale, & corruptibile de neceſſitate corrumpitur: ergo neceſſe eſt omnes homines corrumpi. RVRSVS. Pœna, & præmium ſunt æterna: & hęc debentur homini: ergo neceſſe eſt hominem priuari hac uita, & iterum dari ſibi aliam uitam: ergo reſurgere. ITEM. Hoc ipſum oſtẽditur per hypotheſim: quia bene ſequitur, quod ſi anima Socratis eſt immortalis, q̄d omnis anima: ergo pari ratione ſequitur, ſi unum corpus reſurget, & omne: ſed unũ corpus reſurrexit, ſcilicet Chriſti: ergo & omne reſurget.

CONTRA. Dan. xii. multi de his, qui dormiunt in puluere terræ, euigilabunt: ergo cum hoc nomen, multi, ſit partitiuum, ſi multi euigilant, non ergo omniũ eſt reſurrectio. ITEM. Ioh. 6. Nemo uenit ad me, niſi pater, qui miſit me, traxerit eũ: & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die: cum ergo hoc promittat ad ſe uenientibus. ſ. reſurrectionẽ, & non omnes ueniant, non ergo omnes reſurgent. ITEM. Idẽ uĩ ratione, quia pro peccato quod operata eſt aĩa in corpore ſufficienter punitur in purgatorio ſine corpore: ergo & in inferno ſufficiẽter punitur pro utroque pari ratione, ſic &c. ITEM. Chri

ſti

ſti reſurrectio eſt cauſa noſtræ reſurrectionis ĩ anima, & in corpore: ſed non oẽs reſurgent in anima: ergo nec oẽs reſurgẽt in corpore. ITEM. Reſurrectio ad hoc eſt, ut anima remunereĩ in corpore, ſicut in illo meruit: ſed anima paruuli nihil eſt in corpore operata: ergo ad remunerationem eius non oportet corpus reſurgere.

RESOLVTIO.

Sicut omnibus æqua mors eſt ita & omnibus æqua reſurrectio.

RESP. Dicendum, ꝙ omnium ẽ mors, & oĩum erit reſurrectio. Corpus.n.unĩ aĩę immortali ꝑ naturã, & mortuæ ꝑ culpã in ipſa unione: & iõ neceſſitatẽ cõtrahit ad moriẽdum, & poſſibilitatẽ ad ſemper uiuẽdum, q̃ ſecundũ ordinẽ diuinæ prouidẽtię ad actũ ſemper dẽt prodire, exigẽte hoc nihilominus merito, uel demerito, & etiam diuino iudicio.

AD ILLVD, quod obiicitur, qđ multi euigilabunt. Reſpõdet Aug. xx. de ciuitate Dei, qđ multi, id ẽ oẽs. Et talis modus loquẽdi frequenter inuenĩ in ſcriptura. Vel faciẽda eſt uis in uerbo, qa euigilare plus dicit, q̃ reſurgere: qa uigilia eſt uſus ſenſuũ, & dicit diſcretionẽ, q̃ non uigebit in paruulis dãnatis, qa non erit in eis triſtitia. AD ILLVD, qđ obr, ꝙ nemo uenit &c. Dicẽdum, ꝙ uita accipiĩ dupliciter. ſ. large, & proprie. Large uiuifica tio corporis. Proprie uiuificatio corporis cũ ſalute. Sic & reſurrectio: & ſecũdo modo promittit Deus reſurrectionẽ bonis ad ſe uenientibus; ſed quãtũ ad primũ modum oĩbus prædicit. AD ILLVD, quod obr de pena purgatorii. Dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile, quia purgatorium dicit tranſitũ non terminum: nec dicit ſtatũ; ſed ſtatus ſupplementum: ut qa præcluſa eſt homini per mortẽ uia merendi, & peccatum inultũ trãſire nec poterat, nec debebat, conſtituit dominus locum pœnę, per quem anima tranſiret ad patriam, ut anima ſoluat ſeparata, quod tamen fecit coniuncta: & quia hoc magis dicit ſupplimentum, quam terminum, ideo oportet reſumi corpus; & ſic patet illud. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod reſurrectio Chriſti eſt cauſa noſtræ reſurrectionis in anima &c. Dicẽdum, ꝙ non eſt ſimile, quia reſurrectio animæ eſt tantum ad bonum: ſed reſurrectio corporis eſt ad bonum, & malum: & reſurrectio animę fit noſtra uoluntate; ſed corporis exigente diuinæ iuſtitiæ æqtate, iõ iſta eſt omniũ, licet non illa. AD ILLVD, quod obiicitur de paruulis. Dicendum, ꝙ & ſi anima non exierit in actum, tñ originale traxit in corpore, & ꝑ corpus: & ideo illi vniri dẽt: ut ſicut ex coniunctione ad corpus peccauit, ita ſimul cum illo mulctetur pœna dãni. Amplius. Remuneratio non ẽ tota ratio, quare fiat reſurrectio: ſed diuinæ ordinationis decretum, quæ coniungendo animam immortalẽ corpori, per hoc decreuit illud corpus perpetuo uiuificari. Si ergo diuinum decretum nõ poteſt infringi, neceſſe ẽ illud corpus animæ reiungi. Vt ſicut corpus ſeparatum eſt ab anima propter diuinam ſententiam, quæ reſpiciebat culpam, ita reiungaĩ

cap. 6. & de n ceps.

ani-

animæ ꝓp diuinam diſpoſitionem, quæ ſic decreuerat conſtituere humanam ſubſtātiam. Ratione cuius decreti corpus humanum dicitur ordinari, & poſſibilitatem habere ad incorruptionem quamuis in ſui natura nihil habeat plus de incorruptibilitate, quam alia corpora miſta, ut patebit. Secundum ſtatū præſentem loquor.

QVAESTIO II.

An reſurrectio omnium ſimul, uel ſucceſſiuè erit?

VTRVM reſurrectio ſit omnium ſimul, an ſucceſſiue. Et quod ſimul uidetur .i. ad Corinth. xv. In momento, in ictu oculi &c. ITEM. Ratione uidetur, quia mors, & incineratio debentur merito primi peccati, quo peccauimus in Adam: & omnes ſimul peccauimus, qa ſimul fuimus in Adam: ergo & in Chriſto ſimul debemus reſurgere. ITEM. Decens eſt ut habitatio congruat habitatori: ergo ſicut mundus peioratus eſt hoīe facto mortali, ita dēt meliorari homine facto immortali: ſed nō dēt meliorari, quādiu homo eſt mortalis; ergo quamdiu hoīes uiuunt, nō det eſſe reſurrectio: ergo erit omnium ſimul. ITEM. Poſt reſurrectionem conſumatur gloria: ſed angeli non habēt omnino gloriam confirmatam, uel conſummatam ante noſtrā glorificationē, nec ſimiliter dæmones pęnam: ergo ſi maior eſt colligatio hoīum adinuicē, q̃ ad Angelos, non dēt unus ſine altero reſurgere: & ſic &c.

CONTRA. Reſurrectio corporum ſequitur reſurrectionē animarum; ſed reſurrectio animarum eſt ſucceſſiua, & nō ſimul: ergo & reſurrectio corporum. ITEM. Chriſtus non expectauit noſtrā reſurrectionē, q eſt caput noſtrū, & q magis fouet ſingula membra: ergo nec membrum expectat reſurrectionem membri: & ſic &c. ITEM. Præmium reſpondet merito: ergo qui citius meruerunt, citius debent remunerari: ergo meliores citius debent reſurgere. ITEM. Maior eſt conformitas ex parte animarum, quam corporum ꝓpter uinculum charitatis: ſed glorificatio unius animæ non expectat glorificationem alterius: ergo &c.

RESOLVTIO.

Affirmatiuam partem credere plura ſuadent.

RESP. Dicēdum, ꝙ reſurrectio corporū non erit ſucceſſiua: ſed ſimul: & huius poſſunt eſſe rationes congruentes ſex. Prima eſt ſeueritas diuini iudicii, quod inflixit penam incinerationis corpori uſque ad aduentum ſecundum filii Dei; ſicut pœna carentiæ uiſionis uſque ad aduentum primum. Et ratio huius, eſt: qa oēs ſimul fuimus in uno principio peccante. Secunda ratio eſt meritum fidei, quæ multum meretur in credendo nos remunerari, qui uidemur ſimiles beſtiis in moriendo; quod ſi illud per experimentum homo uideret, non haberet meritum: quia humana ratio ſibi præberet experimentum. Tertia ratio eſt unitas corporis myſtici: quia enim omnes unū corpus ſumus in Chriſto, ideo neceſſe eſt, quod quantum ad aliquam gloriam reſurgamus ſimul; ſed non quantum

ad

ad gloriam animę; quia ibi eſſet maximū damnum, & quaſi improportionabile: ergo quātum ad gloriam corporis. Quarta ratio eſt ſubſidium infirmitatis noſtræ: quia ſancti dum ſua deſiderant corpora, uehementius etiam deſiderant ſalutē noſtram: unde Apoſtol. dicit Heb. 11. Deo pro nobis aliquid melius prouidente, ne ſine nobis conſummarentur. Quinta ratio eſt manifeſtatio diuinę iuſtitię; quia enim omnibus debet eſſe notum quanta iuſtitia damnet malos, & ſaluet bonos, ideo ultimam diſtributionem, uel retributionem diſtulit uſque ad nouiſſimum, ut omnes comparerent. Sexta, & ultima ratio eſt cōſummatio gloriæ: quia enim Angeli adhuc ſunt uiatores quātum ad adminiſtrationem, quādiu homines uiuunt, & gaudiū ſemper creſcit ſecundum multitudinem electorum, non debuit perfectè gloria conſummari in aliquo ſingulariter, donec conſummaretur in oībus ſimul.

Ex his patent obiecta. Nā reſurrectio corporum non attēditur ſecundum reſurrectionē animæ. Animæ enim reſurrectio prima reſpicit reſurrectionem per gratiam; & hæc eſt in uia: & ideo ſucceſſiuè. Item. Aīæ glorificatio: ſubſtantiā importat prēmii, q̄ ſi differreretur magnū damnum eſſet expectāti: non ſic de corpore: quia non multum grauat expectare corpus, dum animæ † timent Deū. Ad illud, quod obiicitur de reſurrectione Chriſti, patet reſponſio: quia nec concurrit ibi ſeueritas iudicii, cum non eſſet ſuper eum inducta malefactio: nec faceret ad meritum fidei, immo econtrario eſt in fidei adiutorium. Ad aliud, quod obiicitur, quod premium reſpōdet merito. Dicendum, ꝙ uerū eſt pro loco, & tempore. Et præmium eſſentiale cōpetit, ut ſtatim reddatur: ſed ſtola ſecunda debet expectari, quouſque cum ſolemnitate, & magnificentia, & gloria dantis conferatur. Ad illud, quod obiicitur, qđ eſt unio, & conuenientia animarū. Dicendum, ꝙ falſum eſt: immo minor eſt: pro eo, quod oīa corpora in uno corpore fuerūt, ſed non oēs animæ in una anima.

† *aliàs tenent.*

Quaestio IIII.

An reſurrectio eorundem numero erit?

Vtrum reſurrectio ſit eorundem ſecundum numerum. Et ꝙ ſic, uidetur. Iob. 19. In carne mea uidebo Deum Saluatorem meum, quem uiſurus ſum ego ipſe, & non alius: conſtat, quod non dicit alius ſecundum ſpeciem, ſed ſecūdum numerū; ergo &c. Item. Philoſophus 6. Topicorum: Si ex mortali fiat immortale, non dicimus eū aliā uitam, nec aliud uiuēs: ergo idē: ergo &c. Item. Ratione uidetur, quia idemptitas rei uenit ab idemptitate principiorū ſubſtantialium: ſed idem eſt principium materiale, & idem formale: ergo idem habet, quod prius. Item. Propria forma non eſt nata fieri niſi in propria materia: ergo cum anima ſit propria forma corporis, ꝙ perficit, non eſt nata uniri niſi illi: ergo ſi unitur in reſurrectione, unitur eidem: & ſi hoc, cum ipſa ſit eadem,

dem,totum erit idem.

Contra. Omnis forma corrupta, & iterum generata non eſt eadem numero: ſed ſpecie; ſicut dicit Philoſophus in ſecūdo De Generatione: cum ergo humanitas corrumpatur in iſto in morte, & iterum generetur in reſurrectione, ergo alia numero. Si tu dicas, quod iſtud tenet in corruptione, quæ eſt in contrarium, non in morte. Contra. Maior eſt corruptio in priuationem, quam in contrariū, quia adhoc, ꝙ fiat reparatio, neceſſe eſt fieri reſolutionem uſq; ad ultima, & omnia rurſus de nouo generari:ergo &c. Item. Quamuis artifex de eadem materia iterum faciat ſtatuam, tamen alia eſt ſtatua poſt, quam ante:ergo pari ratione,uidetur, quod quamuis homo fiat ex eiſdem pulueribus:tamē eſt alius. Si dicas, quod Deus pōteſt facere plus, quam natura, uel artifex: uerū eſt, quod plus poteſt, tamen non facit niſi, quod congruit, & congruum eſt: nec eſt intelligibile, quomodo aliquid corrumpatur, & cedat in non ens, & iterum fiat, ꝙ ſit idem; aut ſi eſt congruum, quare non dat iſtam potentiam naturæ? Item. Differentiæ eſſentiales rem diuerſificant non tantum numero: ſed etiam eſſentia: ſed mortale, & immortale ſunt eſsētiales differentiæ: ergo cum reſurgens ſit immortalis, & ante mortalis, patet &c Item. Prima generatio, & reformatio sūt operationes diuerſæ:ergo ſi diuerſarum operationum diuerſi ſunt termini ſecundum ſubſtantiam, aliud eſt corpus, quod primo generatur, aliud corpus, qđ poſtmodum reformatur.

Tex.cō. ult. & 5.phyſ. 56. & inde.

Resolutio.

Quomodo reſurrectio diceretur: ſi non eadem numero corpora reſurgere affirmaretur.

Respon. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, qđ circa hoc diuerſi diuerſa ſentiūt. Quidam enim dixerunt, quod triplex eſt diuerſitas ſecundum numerum. Vna quæ uenit ex diuerſitate partis, & materiæ, & formæ ſpecificæ; ſicut differt in numero hæc aqua, & hic ignis. Quædam quæ uenit ex diuerſitate partis materiæ, ſicut iſte ignis ab illo differt. Tertia quæ uenit ex diſcōtinuatione in partium duratione: & hęc diuerſitas ſecundum numerum ortū habet, ut dicunt, ex tempore. Tempus enim duratione, ſicut & actionem habet. Prima diuerſitas ſecundum numerū eſt magna, ſecūda minor, tertia minima. Prima & ſecunda diuerſitate carebit corpus reſurgens, ſed tertia non carebit, nec poteſt carere, quia propoſitio de præterito non poteſt non eſſe uera. Vnde ſicut uirgo corrupta non poteſt fieri uirgo (quia non pōt nō fuiſſe corrupta) nec a Deo, nec a natura, nec hoc eſt intelligibile:ſic corpus corruptum nō poteſt omnimoda idemptitate reparari idem: quia non poteſt non fuiſſe corruptum:tamē hic eſt, ita modica diuerſitas, ut nō mereatur aliquid propter hoc dici diuerſum: quoniam idē eſt ſecundum alium duplicem modum idemptitatis, ſcilicet propter idemptitatem materiæ, & formæ:quia idēptitas materiæ,

& principalis formæ erit in reſurgentibus Hinc eſt, quod reſurrectio eſt in eiſdem. Q̄d ergo dicit Philoſophus, quod forma corrupta, & iterum generata, eſt alia numero, intelligit de iſta diuerſitate. Sed iſtud nō uidetur multum rationabile. Primum quidem: quia ſtultum uidetur dicere, quod Deus nō poſſit omnino idem corpus reformare idemptitate ſecundum numerum. Amplius. Idēptitas ſecundum numerum in ſubſtātia non uenit ex accidentibus, licet per illam innoteſcat, nec ēt diuerſitas. Et iterum, quod diſcontinuatio in eſſe nō inducat diuerſitatē in numero, uidetur expreſſe in artificiatis, ut ſi arca diſſoluatur, & iterum ex eiſdem tabulis, & ſecundum eundem ordinem reparetur, non dicitur alia arca numero, ſed eadem: & tamen deſiit eſſe arca.

Et propter hoc dicunt alii aliter, quod duplex eſt corruptio. Quędam per diſſolutionem, ſiue ſeparationem principiorum componētium, ſiue partium, q̄dam per corruptionem formæ. In prima poſſibile eſt idem numero reparari ei, qui ſcit ad eūdem modum, & ad eadem loca reducere. In ſecūda, quia quòd corruptum eſt non poteſt eſſe idem, quoniam noua eſt eſſentia formę, ſi de nouo generatur, dicunt, quod neceſſario oportet eſſe aliud: & de hac intelligit Philoſophus. Reparatio, & diſſolutio corporis humani eſt quantum ad primum modum, ideo reparatur idem ſicut artificiatum: quia ſalua anima & corpore ſit ſeparatio unius ab alio: & poſt ſaluis partibus materiæ fit incineratio: & Deus ſicut bonus artifex cineres colligit, & unit, & reformat idem corpus; & quoniam illud corpus habet eandem perfectionem; ideo totum conſummatum eſt idē. Sed iſtud non ſoluit ſufficienter.

Certum eſt enim, quod forma carnis humanæ corrumpitur, dum generatur inde uermis, & ſerpens: & ſicut poteſt corrumpi in carnem ſerpentis, uel alterius animalis; ſic reſolui poteſt ſicut & illud animal in quatuor elementa, & unumquodque elementorum corrumpi in aliud, & ita corrumpuntur formæ miſti, & elementi; ergo neceſſe eſt alia elemēta eſſe numero, & aliā carnem; & ita non poteſt ſtare iſta reſponſio. Et propterea notandū, quod eſt reſurrectio eiuſdē numero; quia aliter nō eſſet reſurrēctio. Si quæras a me, quo modo hoc eſſe poſſit, dico quod hoc poteſt eſſe per uirtutem diuinam, quamuis non poſſit eſſe per naturam: & iſtud intelligere poſſumus ſic. Supponamus nunc ꝙ natura aliquid agat, & illud non agit ex nihilo; & cum agat in materiam, oportet quod producat formam; & cum materia non ſit pars formæ, nec forma fiat pars materię, neceſſe eſt aliquo modo formas naturales eſſe in materia, antequam producantur: & ſubſtantia materiæ prægnans eſt omnibus; ergo rationes ſeminales omnium formarum ſunt in ipſa. Sed ad illud ſtat reſolutio, a quo incipit generatio; ergo nulla forma omnino corrūpitur; ſed manet in materia poſt corruptionē, ſicut ma-

nebat

nebat anteq̃ produceret: & ſic dicit Aug. Vnde formas in materia ante productionẽ dicit eẽ q̃tum ad rõnes ſeminales. Dicit ẽt reſolui ad materiã, ſicut ad occultiſſimos ſinus naturæ, idem utroq; noĩe ſcđm alterã, & alterã rõnem intelligi uolens. Quid
Diſ. 18. aũt hęc ſint, alibi melius patet. ſ. in Secundo. Nunc aũt hæc dixiſſe ſufficiat, qđ oẽs formæ cũ corrumpuntur, non oĩno corrumpuntur, ſed manent aliquo mõ: & huic cõcordat rõ, & auctoritas Philoſop. & auctoritas beati Aug. & qđ maius eſt, auctoritas ſacrę ſcripturæ, q̃ eſt auctoritas ſpiritusſãcti. Hoc p̃ſuppoſito dicendum, ꝙ q̃uis forma ſit ibi aliquo mõ poſt corruptionẽ, tñ natura non põt producere ad idẽ eẽ, quod habuit prius. Et rõ huius eſt, q̃a agẽs naturale influẽdo agit, & ĩpertiendo aliq̃d ſui, quo mediãte ꝑficit illud, quod erat in materia: & illud quod ĩfluitur a parte agẽtis, fit aliq̃d de cõpleto eẽ ipſius produci: & iõ neceſſe ẽ, ꝙ natura det aliq̃d noui q̃tũ ad modũ eſſendi ſubſtantialẽ, q̃ eſt eſſe in actu. Quãuis. n. natura nõ det nouã eſſentiã, dat tñ nouum modum eſſẽdi, non tm̃ accidentalẽ, imo ẽt ſubſtantialẽ, ſicut eẽ in actu, ſecũdũ quẽ põt res ſubſtãtialiter numerari, & diuerſificari: & ꝓpterea natura cũ reparat, nõ idẽ, ſed nouum producit: ſed Deus q̃ põt ipſas rõnes ſeminales ſine imiſsione alicuius noui ad ꝑfectum eſſe deducere, põt facere ꝙ ſit idẽ: & ſic facit in ꝓpoſito, quia ex illis ſo is, & per eundẽ ordinem in reformatione rẽ cõſtituit, ex quibus erat ante. Vnde ſi oĩa elemẽta conuertantur in ignẽ, Deus ex illo igne reformat eadem elementa, q̃ ibi erãt in rõnibus ſeminalibus, & ex illis formã carnis per eundẽ ordinẽ: & ſic patet ꝙ Deus põt reformare idẽ corpus ſcđm numerum; & ſic põt dici ad præſens.

Ad illud, ꝙ obiicitur primo, & ſecundo iã patet reſponſio, quia q̃uis iſtud ſit impoſſibile agenti inferiori, ẽ tñ poſſibile agẽti ſuperiori. ſ. ipſi Deo: & quare iſtã potentiã non cõicat Deus creaturę, patet, quia nulla creatura agit ex ſeipſa, ſed per aliquid ſui ĩmittendo uirtutẽ, ſicut & odor ad hoc ꝙ ĩmutet uiſum facit ſpeciẽ ſui in medio: unde agit ꝑ aliquid extrinſecũ in extrinſeco: nõ ſic Deus. Hoc autẽ dico de operatione naturali. Ad illud, quod obiicitur, de mortali, & immortali. Dicendum, quod quicquid ſit de mortali, utrum ſit differẽtia, aut nõ, quia non eſt p̃ſentis conſiderationis, cum rõnes ad utramque partẽ ſint, quia uidetur dicere defectum, & imperfectionẽ, & non habet differentiã in eodem genere cõdiuidentẽ, & alia plura: tamen hoc abſque calumnia uerum eſt, ꝙ mortale tripliciter accipitur. Vno modo dicit naturalem aptitudinem ad moriendum. Alio modo poſſibilitatem ad moriendũ. Tertio modo neceſſitatem. Et primò, quidem modo mortale ineſt homini ea ratione, qua eſt aliquid cõpoſitum ex partibus eterogeneis. Vnde Hilarius. Non ex cõpoſitis eſt Deus, quia uita eſt: ſi ergo homo eſt, ex compoſitis eterogeneis, & diuerſis natu-

ris,& diſpoſitionibus, impoſſibile eſt quod uitam habeat, niſi cum aptitudine ad moriēdū: & ſicut talis compoſitio eſt homini naturalis, ita & mortale: Et hoc modo accipiendo mortale contra immortale, numquā cōcurrunt in idem, ſic nec ſpirituale, aut ſimplex, & cōpoſitum: & ſi aliquo mō eſt differentia, iſto modo eſt non diuidens animal, ſed ſubſtantiam uiuentē, cuius una differētia eſt immortale, & per oppoſitum mortale. Secundo mō mortale ineſt hoī eo mō quo eſt quid compoſitū ex partibus eterogeneis habentibus defectibilitatem; ſicut in primo hoīe, q̄ habebat ſtatū aīalem: & hoc mō dicit ſtatum mediū inter miſeriā, & gloriam. Tertiò mō mortale ineſt alicui uiuenti ea rōne, qua uiuens eſt cōpoſitum ex contrariis, habētibus defectibilitatem, & pugnā adinuicē: & ſic ineſt hoī lapſo: & hoc mō dicit ſtatum miſeriæ, & immortale his oppoſitū dicit aliū ſtatum: & quoniam ſtatus mutari pōt, unitate ſecundū numerū remanēte, hinc eſt ꝙ ex mortali ſecundum hunc duplicē modum fit īmortale ſine diuerſitate ſubſtātiæ: & hoc mō fit in homine glorificato, qui eſt mortalis primo modo, ſcilicet ſecundum naturalem aptitudinem: ſed immortalis prout dicit priuationem potentiæ, & neceſſitatis. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur ꝙ diuerſæ ſunt operationes. Dicendum, quòd diuerſę operationes diuerſos effectus inducunt, quando diuidunt ex æquo: ſed quando ſic eſt, quod una ad alterā ordinatur, & eſt reparatiua effectus alterius: ſi ſecunda egrediatur ab agēte omnino potente, poteſt oīno idem reparari: & ſic eſt in propoſito. Sed obiicitur, qūo pōt hoc intelligi, cum iſtæ operationes ſint diſcontinuæ, & eſſe rei ſit diſcōtinuū, & unius cōtinui duo ſint ultima tm̄: ſi ergo eſſe diſcontinuatur, ergo eſt aliud, & aliud: cum ergo unum numero conſequatur eſſe actuale, neceſſario uī ſequi, qđ ſit aliud, & aliud. Et iterū qūo pōt bis incipere aliq̄d, & eſſe idē: impoſſibile.n. eſt eſſe & intelligere, ꝙ aliq̄s curratbis eodē curſu. Et pōt ad hoc rn̄deri, ꝙ de eſſe rei eſt loq̄ dupliciter. Aut q̄tum ad defluxū, & durationē, aut ſcđm ſe. Si quātū ad duratione & defluxū, ſic neceſſario oportet, qđ duratio ſit alia & alia, ſicut mēſura durationis. Si quantū ad ipſum eſſe ſecundū ſe, ſic numeratur & plurificatur a principiis permanētibus. Et quoniā principia ꝑmanētia ſunt eadē, q̄uis defluxus durationis, & inceptio ſit alia, & alia, hinc eſt qđ res eſt una, & eſſe rei eſt unū. Nec ē ſimile de actionibus ſucceſſiuis: quia illæ neceſſario numerant: & p̄teritū, & futurū reſpiciunt ꝑtes diuerſas actionis, ſiue mutationis, ſiue durationis ſucceſſiuè: non ſic oportet iudicare de forma abſoluta, q̄ currupta pōt a deo iterari eadē, quia aliquo modo manet in rōne ſeminali.

QVAESTIO V.

An reſurrectio naturalis ſit, vel miraculoſa?

QVINTO quæritur, utrū reſurrectio ſit naturalis, an miraculoſa. Et qđ nō ſit naturalis

lis oſtēditur a parte initii, quia a priuatione in habitū per natu rā non fit regreſſus: ſed in mor te eſt ſumma priuatio: ergo re- ſurrectio cū ſit a morte nō eſt per naturam. ITEM. Hoc ipſum oñdit a parte termini; quia oē ꝙ natura producit, eſt corru- ptibile & mortale: ſed corpus glorificatū ē īmortale, & incor ruptibile: ergo &c. ITEM. Ter- tio oñdit a pte modi operādi, qa natura operatur ſucceſſiuè, nō ſubito; ſed reſurrectio erit ſubi- to in ictu oculi: ergo non eſt a natura. ITEM. Oñditur ēt a par te principii effectiui, qa natura eſt uis inſita rebus ex ſimili- bus ſimilia procreans: ſed in re- ſurrectione non fit ſimile ex ſi- mili: ergo &c. Vltimo oſtendit a parte oīum bonorū, qa eſt ar ticulus fidei, quæ nō eſt de his; quæ fiunt per naturam, ſed ſu- pra naturam: ergo &c.

CONTRA. Iob. cōparat reſur rectionē hoīs germinationi li- gni pciſi. 14. Iob. Apoſtolus ui- uificationi grani mortui. 1. ad Cor 15. Greg. in homilia paſcha li. Gñationi circulari corporis arboris ex paruo ſemine. Et in his oñdere uolūt, & probare re- ſurrectionē: ergo ſi rō & ſimili- tudo bona eſt, q̃ ponunt, cū oīa hęc ſint a natura, reſurrectio eſt naturalis. ITEM. Hoc ipſum oñ *Tom. 1.* dit, qa dicit Augu in Libro De Quantitate aīæ. Si curſum natu raliū rerū attendamus, certius erit nobis reſurrectionē eſſe fu turā, q̃ ſolem oriri cras. ITEM. *1. Cor. 15.* Apoſtolus dicit. Oportet corru ptibile hoc induere incorruptio nē: ſed ꝙ eſt ſupra naturā, non oportet euenire: ergo reſurre- ctio eſt ī potētia naturę. ITEM. Rōne ꝓbaī hoc ipſum; qa ma- ior ē aptitudo pulueris hoīs ad gñationē hoīs, q̃ alterius aīalis: ſed natura ꝑ putrefactionē pōt tali puluere aliud aīal gñare: er go corpus hoīs reparare. ITEM. Maior eſt aptitudo naturæ cor poris hoīs ad ipſum q̃ uirgarū ad ſerpētes: ſed ꝓductio ſerpen tū ex uirgis magorū, q̃uis mini ſterio fieret diabolico, tñ erat naturalis: ergo &c. ITEM. Quod eſt in appetitu naturę eſt, natu- rale, qa natura nō fundauit ap- petitū fruſtra; ſed aīa naturali- ter appetit reuniri corpori: hoc cōſtat ꝑ Augu. ſup Gen. ad li- terā, ubi dicit, ꝙ aīa ꝑꝑ appeti- tū ad corpus retardat, ne tota in tētione feratur in ſummū cęlū: ergo &c. *Lib. 7. cap. 25 Tom. 3* SI TV DICAS, ꝙ appe titus eſt tñ ex parte aīæ, oñdit ēt ꝙ ex ꝑte puluerū, qa corpus humanū ex cōiunctione ſui cū anima hēt ordinari ad īmortali tatē: ſed coniunctio talis cū aīa eſt naturalis: ergo & illa ordina tio. Sed ad illud, ad ꝙ res natu- raliter ordinatur, hēt naturalē appetitū, ut ignis ad ſurſum: er go &c. PRAETEREA. Pulueres illi aut reſoluunī in elemēta pri ma, aut non. Si ſic; cū elementa ſint homogenea, nō magis hñt ordinationem ad corpus huma nū, q̃ alia pars elemēti, q̃ numq̃ fuit corpus: ergo non eſt maior rō, quare de eo iterū fiet cor- pus humanū, q̃ de alio: ꝙ falſū eſt. Si nō reſoluunī in elementa prima, aliqua uis tenet, q̃ eſt in ipſis pulueribus, & ꝑ ipſam ordi naī ad ulteriorē formā, ergo na turalē: ergo ex parte corporis, & aīæ eſt reſurrectio naturalis.

RESOLVTIO.

Et naturalis, & miraculoſa: naturalis quidē ex parte vnionis animæ ad corpus, miraculoſa uerò ex parte reformatiōis corporis, et indiſſolubilis colligātia eiuſdē ad animā.

RESP. Dicendū, quod in reſurrectione tria ſunt. Primū eſt corporis ex pulueribus reformatio. Secundum ipſi corpori reformato aīæ unio. Tertiū unitorū inſeparabilis colligatio. Primum eſt contra naturā. i. contra ſolitum curſum naturæ, q̄ pōt pfecta deſtruere, non deſtructa reparare. Scd̄m eſt ſcd̄m naturā, ꝙ aīa optimè corpori ſibi organizato, cui deſiderabat uniri, uniatur. Tertium eſt ſupra naturā. ſ. quod ex corruptibili fiat incorruptibile; non ſeparabile. Qm̄ igitur primum, & ultimum eſt non a natura, ſed ſupra, uel contra: ideo non eſt dicendum reſurrectionem naturalem eſſe, ſed ſupra naturam.

AD ILLVD ergo, qd̄ obiicitur ꝙ probatur & cōparatur opationibus naturę. Dicendum, qd̄ probatio eſt bona, & p locum a minori. Si.n. natura creata pōt facere uiuum de mortuo, de ſemine paruo facere magnū corpus, q̄ eſt potentiæ finitæ: multo magis Deus pōt per ſe facere de hoīe: & ad hoc tendunt illæ rōnes, & comparationes. Et pp hoc dicit Augu. Certiſſima erit nobis reſurrectio, ſi curſum naturalē attendamus: non qa ipſa ſit a natura, ſed quia ab eo hæc melius pōt fieri, quam a natura poſſit fieri. ſ. Deo ſcd̄m opa ſua. AD ILLVD, quod obiicitur, de opportunitate. Dicēdum, quod eſt oportunitas materiæ, & eſt efficientis, ſicut & neceſſitas, & oportunitas a parte efficientis eſt rōne immutabilitatis, non coactionis. Et ideo oportunū, qa Deus decreuit, & diſpoſuit, non quia compellatur, uelut materia neceſſariò ex parte naturæ ppare tur: & ideo talis oportunitas nō infert huiuſmodi reſurrectionē eſſe a cā naturali, cum ſtet cum cauſa diuina ſuper naturaliter operante. AD ILLVD, quod obiicitur, quod natura poteſt dici de his quę generata ſunt per putrefactione, & de ſerpentibus. Dicendum, quod quædā a natura modicā organizationem habent utpotè uermes, & animalia corporis anuloſi: & talium ē natura productiua per putrefactionē. Quædā completam, ut animalia ſenſibilia perfecta, & gradientia, ut equus: & talia non poteſt producere, niſi per uim formatiuā influxam cum deciſione ſeminis; & tale ē corpus humanum quod nō poteſt naturaliter organizari, niſi adſit ſemen, & debitum uas ſuſcipiens, ſcilicet matrix: et ideo nō eſt ſimile de ſerpentibus. AD ILLVD, quod obiicitur de appetitu naturæ, dupliciter poteſt reſponderi. Vno modo quod propoſitio illa falſa eſt. Quædam enim ſunt in naturæ appetitu, quæ tamen non ſunt in eius poteſtate; & talia non ſunt naturalia, ut patet de beatitudine. Quædam autem ſunt in eius appetitu, & poteſtate, & talia ſunt naturalia, tale autem non eſt reſurrectio. Aliter ſolui poteſt, quod ex parte animæ eſt appetitus, ex parte puluerum non eſt appetitus, nec ex illa parte ē naturalis.

naturalis; ſed contra naturam. VNDE nota de pulueribus tres opiniones. Quidam enim dicũt, qu d habent appetitum, & naturalem ordinationem ad incorruptionem ꝑꝑ animam:& ratione illius habent, quod nõ poſſunt reſolui uſque ad elementa: tamen poſſunt eſſe materia quorumlibet corporum aliorũ. Sed iſtud non capio, quod in corpus uermis poſſit reuerti homo, uel in corpus lupi, & non reſolui in elementa: immo Glo. ſuper illud pſal. Poſuerunt morticina: uidetur dicere ꝙ reſurrectio eſt ex occultiſſimis naturæ finibus.

Pſ. 78.

Verbum etiam Aug. in Ench. repugnat, quod innuit q̄d in ipſa ēt elemẽta poſſunt reſolui. Alia opinio eſt, quod reſoluuntur in elementa, & tamen manet appetitus, propter hoc quod elementa illa ut fuerunt corporis humani materia, habuerunt multum de natura lucis, quæ ſtat cũ omnibus elementis:& ratione illius naturæ habent appetitum, & ordinationem. Sed nec hoc intelligo, quomodo lux maneat ſimul cum terra:& quod terra, quę eſt materia corporis humani, magis ſit lucida: & ꝙ uermis q generaĩ de humano corpore, plus hẽt de natura lucis, quã alius uermis. Tertia opinio eſt, q̄d pulueres reſoluunĩ, uel reſolui poſſũt in elemẽta: nec elementa illa habent aliquẽ appetitum, nec ordinationem ad corpus ſecundum naturam; ſed ſolum ſecundũ diuinam prouidẽtiam, quæ diſponit illud idẽ corpus reformare, uel reuniri aĩæ, ut in eo remuneretur, nec eſt diſtincta illa pars ab aliis partibus elementi in ſe; ſed in comparatione ad diuinã ſapiẽtiam, q̃ nihil latet, nihil ſubterfugit. Et hæc opinio probabilior eſt ut credo:& tunc patet reſponſio ad illud, q̄d numquam corpus ex unione ad aĩam aliquã recipit qualitatẽ creatã, uel diſpoſitionẽ incorruptibilitatis ſecundum ſtatum præſentẽ: niſi forte dicas meritum, uel demeritum; ſed illud manet in anima, non in corpore: aut ſi quã aliam des diſpoſitionem, aut poſt corruptionem, & reſolutionem nõ manet, aut in potentia ualde remota manet. Hoc tamen ſine calumnia uerum eſt, quod corpus ex quo unitur animæ rationali, ordinationem ſtatim habet ad immortalitatẽ ſecũdum diuinã prouidentiam. Et ſi tu quæras, quomodo anima habet appetitũ ad hanc partem elementi, cum ſit oĩno homogeneum, & unius naturę cum aliis partibus elemẽti, nec ẽt diſtinctionem habeat, quia poteſt omnino aliis commiſceri, & iterũ æque bene poſſit ei corpus ex alia parte elemẽti reparari, & eiuſdem complexionis, & habitudinis, & cõplementi. Dicendum, ꝙ quantumcumque fuit ſimile, & cõmiſceatur aliis elementis ſiue uni, ſiue pluribus, ſemper tamen manet ſubſtantia materiæ cum ratione ſeminali, & pars ſubſtãtiæ illius materiæ: & ſi non ſit actu ſeparata ab aliis partibus, quibus eſt commiſta, eſt tamen ſeparabilis: & quamuis non ſit ſeparabilis, nec diſtinguibilis ſecundum humanam potentiam eſt tamẽ ſeparabilis, & diſtinguibilis ſecũdum potentiã, & ſapientiam diuinã, quę nouit, in quid redierit

corpus humanũ, quocunq; & q buſcũq; mutationibus, & cõuer ſionibus ſit mutatũ: & ſic ꝑ illius ſapiẽtiæ diſcretionẽ, & potẽtiæ operationẽ, illud ꝑ eaſdẽ formas, ꝑ quas diſponebatur, ad formã aĩæ poſt modũ diſponit. Et ſi tu q̃ras, quare aĩa appetat magis illud, q̃ aliud, cũ nulla ſit ꝑelectio ꝑꝑ uniformitatẽ. Dicẽdum, ꝙ magis appetat ꝑꝑ colligantiã, & coniunctionẽ, quã habuit ad illud; & hoc patet ſic. Aĩa.n. rõnalis, qa eſt aĩa, differt ab Angelo, & conuenit cũ aliis aĩabus: & ꝑ hoc hẽt inclinationẽ ad corpus: qa rationalis, ad corpus humanũ: qa nobilis ad nobilius organizatũ: ſed adhoc magis quã ad aliud, ꝑꝑ cõiunctionẽ, quã habuit ad illud. Exẽplũ eſt; ſi quis uelit contrahere cum duabus uirginibus exiſtentibus æque pulchris, & bonis, & paribus conditionibus cæteris: hic erit indifferens reſpectu vtriuſq;. Sed eſto, ꝙ cõiungatur alteri, ipſa cõiũctio eũ iã alligauit adeo iſti, ſi fuit ex amore, ut iã nõ cõſoletur hẽ aliã: nec daret hãc ꝑ alia pulchriori, & meliori: Sic aĩa tãto affectu unitur ſubſtãtię carnis, q̃ prius uiuificabat, ꝙ nõ cõplete ei ſatisfit, niſi illa eidẽ vbicunq; lateat, vnitur: & ſic patet, ꝙ aĩa hẽt ordinationẽ, & appetitũ, per quẽ ordinat ad illud corpus, quantũcunque aliis cõformetur. Sed corpus hẽt ordinationẽ rõne diuinæ prouidentiæ. Quod aũt habeat per aliud, qđ ſit in ſe, ex quo plene reſolutum eſt, nõ audeo aſſerere ꝑꝑ hoc, qa nec rõ, nec auctoritas, nec fides cõpellit: attamen, qa põt eſſe, ꝙ Deus dedit, non audeo pertinatiter negare: ideo certũ tenentes, incertũ profundioribus relinquamus. Nã eſto, ꝙ non ſit in pulueribus appetitus, & qđ fiat reſolutio uſq; ad ultima, non perit tamen aliq̃d, qđ ad reſurrectionẽ ſpectet, ꝑꝑ hoc qa ſicut dicit Aug Non perit Deo terrena materies, de qua mortalium creatur caro. Sed in quemcunq; puluerẽ, cinerẽve uertatur, in quoslibet alitus auraſve defugiat, in quãcũq; aliorũ corporum ſubſtantiã, uel in ipſa elementa uertatur, in quẽcunq; cibum &c. illæ aĩæ etiam in puncto temporis redditur, ꝙ ipſa primitus animauit. *Lib. Enchi. c. 88.*

QVAESTIO VI.

Quæ ſit reſurrectionis noſtræ cauſa.

QVAE ſit cauſa noſtræ reſurrectionis: & qđ reſurrectio Chriſti, dicit Glo. ſuꝑ illud Rom. 1 Ex reſurrectione mortuorũ Ieſu Chriſti: Chriſti reſurrectio noſtrã efficit generalẽ reſurrectionẽ: idem ipſum dicit Gl. ſuꝑ illud Pſ. 29. Ad ueſperã demorabitur flexus. ITEM. Rõne, uidetur: qa Apoſtolus ſic arguit. Si Chriſtus reſurrexit, & nos reſurgemus. Sed talis argumẽtatio nõ ualeret, niſi aliqua habitudo cauſalitatis eſſet reſurrectionis Chriſti ad reſurrectionẽ noſtrã: ergo &c. ITEM. Vr, ꝙ uox Chriſti ſit cã: qa ſuꝑ illud Pſ. 67. Dabit uoci ſuæ uocẽ uirtutis. dicit Glo. ſuſcitãdi mortuos. ITEM. Hoc ipſum vr, per rõnẽ, qa illud eſt cã excitationis in dormiẽte, quo audito excitatur. ſ. uox uocãtis: ſed mortui ĩ monumẽtis excitabunt auditu uocis filii Dei: ergo &c. Mi

nor patet Io.5. Omnes, qui in monumentis ſunt, audient uocem filii Dei.

SED CONTRA. Qđ reſurrectio Chriſti nõ ſit cã aliquo mõ vr: qa illud ſine quo res eſſet, nõ eſt cã: ſed ſi Chriſtus ẽt non reſurrexiſſet, mortui tamen reſurgerẽt: qa neceſſe erat bonos remunerari in aïa, & corpore, ſicut meruerũt: & malos puniri, ſicut ipſi demeruerũt. ITEM. Si eſt cã, q̃ro in quo genere. Nõ efficiẽs, cõſtat, qa Chriſti reſurrectio eſt p̃terita: ſed qdqd p̃teritum eſt, nõ efficit id, qđ futurũ eſt. Nõ finalis, nec materialis, cõſtat: ergo eſt exẽplaris. Cõtra. Cã exẽplaris nõ infert ſuũ effectũ: ſed reſurrectio Chriſti infert noſtrã; ergo &c. ITEM. Malorũ reſurrectio nõ aſſimilat̃ reſurrectioni Chriſti: ergo nõ eſt exẽplar reſurrectionis malorũ: ergo nec gñalis reſurrectionis. ITEM. Qđ uox Chriſti nõ ſit cã vr, qa reſurrectio fit ſubito, & æqualis uirtutis eſt corpus reformare ſicut aïam. Sed hoc eſt potẽtiæ ĩfinitę, & illa eſt ſolius Dei: ergo &c. ITEM. Si mortui audiũt vocẽ aut anteq̃ reſurgãt, aut poſt. Si ante: ergo ante audiũt, quam uiuãt. Si poſt: ergo uox non erit cã reſurrectionis. ITEM. Sup illud Pſ.67. Dabit voci ſuæ uocẽ uirtutis, dicit Gloſ. efficaciã reſuſcitãdi corpora. Sed quãdo aliqua potẽtia datur alicui, quãuis miraculosè detur, operatio tamẽ egrediens ab illa eſt naturalis, ſicut patet in cęco illuminato: ergo ſi eſt per potẽtiam datam uoci, reſurrectio eſt naturalis, cuius contrariũ oſtenſum eſt ſupra.

RESOLVTIO.

Reſurrectionis noſtræ cauſa Chriſtus erit: efficiens ſecundum diuinitatem: inſtrumentalis ſecundum uocem: exemplaris ſecũdum ſuam reſurrectionem.

RESP. Dicendum, q̃ in Chriſto eſt aſſignare noſtræ reſurrectionis duplicẽ cãm. ſ. efficientẽ, & exẽplarẽ. Efficientẽ autem dupliciter eſt aſſignare, aut ſicut primũ principiũ, aut ſicut inſtrm. Efficiens ſicut primum principiũ eſt Chriſtus ſcđm diuinitatẽ, & tota trinitas. Efficiẽs ſicut inſtrm, eſt uox Chriſti, ad cuius prolationẽ, & uocationẽ mortui reſurgẽt. Similiter cauſa exemplaris duplex eſt, una in qua res cognoſcitur, & diſponitur: & ſic eſt Dei filius ſcđm diuinã naturam, & tota trinitas. Alio modo, in quo res inchoatur, & exẽplificatur: & ſic eſt reſurrectio Chriſti: quia (ut dicit Aug. de Ciui.) Talia erũt corpora noſtra, quale Chriſtus ſua reſurrectione mõſtrauit. Vnde ẽ quaſi exẽplũ, in quo noſtra reſurrectio eſt inchoata, tanq̃ mẽbrorum in capite, ſicut dicitur. Eph.2. Cõuiuificauit nos Chriſto, & reſuſcitauit &c. Patet igitur, qũo Chriſti reſurrectio, & uox eius eſt cauſa noſtræ reſurrectionis: & quia reſurrectio, & uox eſt filii Dei in carne, iõ dicit Aug. ſuper Io.5. q̃ per uerbum carnem factum ſit reſurrectio corporum.

AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ reſurrectio Chriſti nõ eſt cã, qa alias eſſet reſurrectio &c. Dicendũ, q̃ tunc Deus aliter faceret: ſed cũ decreuit ſic facere, iõ hæc eſt cã. AD ILLVD, qđ obii-

citur, ꝙ exēplar nō infert. Dicē dū, ꝙ uerum eſt de exēplari, in quo res cognoſcitur; ſed tñ exē plar, in quo res inchoatur, ubi nihil pōt relinqui imꝑfectum, de neceſſitate infert: unde ſicut caput nō p̄t eſſe ſine mēbris, ſic nec reſurrectio capitis, quin cōſequatur reſurrectio mēbrorū. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ nō aſſimilatur. Dicendū, ꝙ non ꝑfectè aſſimilatur reſurrectioni malorum: & iō non ſunt ꝑfectè exēplata: aſſimilatur tñ in corporis iterata uiuificatione, & in diſſolubili unione: & iō eſt generalis reſurrectionis exēplar. AD ILLVD, quod obiicitur de uoce Chriſti, ꝙ non ſit cā, quia reſurrectio eſt opus uirtutis infinitæ, dici p̄t (ſicut p̄dictum eſt ſupra de ſacr̄is) ꝙ Deus uirtute infinita faciet, licet ad ꝓlationē uocis: unde non eſt impropriè cauſalitas. AD ILLVD, qđ obr̄, ꝙ aut ante aut poſt audiūt uocē. Dicendū, ꝙ ſimul tꝑe: tñ prius natura reſurgunt, quā audiunt: unde uocis auditus non reſuſcitāt: ſed uirtus uocē cōcomitans. In euigilatione āt corporali dicendū, ꝙ auditus uocis excitat: ſed in auditu ſunt duo. ſ. receptio ſpeciei in organo, & organi, & iudicium de recepta; quantum ad receptionē auditus uocis p̄cedit excitationem, ſed quātum ad iudicium ſequitur. AD ILLVD, qđ ultimo obiicitur de oꝑatione illius uocis, q̄ eſt naturalis. Dicēdum, ꝙ ſicut ſanctis uiris datur gratia miraculorū, & uirtus ſuſcitādi mortuos, nō quia ipſi ſuſcitēnt per aliquid, ꝙ ſit in te, ſed quia Deus facit ad petitionē ipſorum: ſic in ꝓpoſito eſt intelligēdum, ꝙ Deus facit: & ita miraculū eſt, ſi ſuſcitātur ad uocē illā, ſicut ſi ad p̄ces Pauli. Præterea. Eſto, ꝙ data ſit uirtus, q̄ a eſt ad actum ſupra naturā, & modum operandi ſupra naturā: hinc eſt, ꝙ miraculoſe exit in ſuā operationē, ſicut exē plo patet de potētia pariēdi, q̄ dicitur data B. Virgini. Sic igitur patet, ꝙ reſurrectio Chriſti eſt cā, & uox aliquo modo: tamen principalis cā eſt Dei uirtus, & Dei ſapiētia, & reſurrectio Chriſti noſtrā infert reſurrectionem ſiue ꝑ hypotheſim: ut, ſi una aīa eſt immortalis, & oēs ſimiliter: ſi unus reſurrexit, & oēs. Siue ꝑ locū a minori, quia aīa Chriſti beata minus egebat corpore, q̄ꝑ aliæ. Siue ꝑ locum a cauſa exēplari relata ad efficiētem. ſ. quia ibi ē reſurrectio noſtra inchoata; & ꝑꝑ nos Chriſtus eſt incarnatus, paſſus, & mortuus, & reſurrexit; & propter nos etiam & noſtra reſurrectio, ideo eſt inchoata, & in eo tāquam in quo dam exemplo; ergo ſi Dei perfecta ſunt opera, oportet corruptibile hoc induere incorruptionem; & ſic patet illud.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

Quid ſit liber uitæ?

CONSEQVENTER quātum ad ſecundam partē diſtinctionis quæritur de apertione librorum. Et duo de hoc principaliter quæruntur. Primò quæritur de libro uitæ. Secundò de libris conſcientiæ. Circa primum q̄rūtur tria. Primò quæritur de eius quidditate. Secūdò de ſcriptura ipſius.

ipſius. Tertiò de apertione.

Circa primã ſic proceditur; & oſtēditur, ꝙ liber ille ſit ipſe Dei filius. Super illud Pſal. Deleantur de libro. Gloſ.i. Dei notitia, qua ꝑdeſtinauit, & ꝑſci uit cõformes fieri imaginis filii ſui. Item. Apoc. xx. Alius liber appertus eſt. Glo. Liber iſte eſt ꝑdeſtinatio, in qua oēs ſaluandi ſcripti sũt. Quòd autē liber uitę ſit Chriſtus ſecūdum humanitatē, uidetur, quia Greg. in Moral. dicit. Liber uitæ eſt uiſio iudicis aduenientis, quia quiſquis eũ uidet, mox teſte conſciētia, quidquid boni, uel mali fecerit, intelligit: ſed Chriſtus iudicaturus eſt in forma ſerui; ergo &c.

Pſalm. 68. Glo or. et ſumitur ex Caſsio.

Item. Glo. Apoc. xx. dicit, ꝙ liber uitæ eſt Chriſtus, qui tunc potēs oībus apparebit: ſed non apparebit oībus niſi ſecundum humanitatē: ergo &c. Sed ꝙ ſit uis q̃dã, nec diuinitas, nec humanitas uidetur dicere Aug. xx. de Ciuit. Vis quædã diuina noīe libri intelligenda, qua fiet ut unicuiq; bona, & mala ad memoriã reuocētur, q̃ libri nomen accipit. Item. Libri intentio ad legendum eſt: ergo proprie dr̄ liber id, ꝑ quod recolit homo & bona, & mala: hoc autem eſt uirtus: ergo &c.

Cap. 14 Tom. 5

Sed contra, quod non ſit Dei notitia, uidetur: quia in lib. eſt ſcripturæ impreſſio, in Deo autē nulla eſt impreſſio: ergo ſi translatio dēt eſſe ſecundum ſimilitudinē, nõ uidetur talis trãſlatio recta. Item. Quod nõ humanitas, uidetur: quia in libro eſt legere; ſed in Chriſto hoīe nec bona, nec mala eſt legere; ergo &c. Item. Qđ nõ ſit uirtus, uidetur; quia illa uirtus ita mala reducet ad memoriã, ut bona, ſecundum ꝙ dicit Aug. Sed mala ſunt ratio mortis; ergo eſſet tunc dicendus liber mortis, non uitæ.

Resolutio.

Liber uitæ Dei notitia dicitur: atq; uis quædam diuina, qua facta noſtra, ſiue bona, ſiue mala, in mentem nobis reuocabuntur.

Respondeo. Dicēdũ, ꝙ libri duplex eſt proprietas. Vna in ſe .ſ. ſciētiæ retētio in ſimultate, & uniformitate; & rōne huius ꝓprietatis nomē libri trãfertur ad Dei notitiã. Alia proprietas eſt ad nos, q̃a ꝑ librum eſt in nobis oblitorum recordatio; & rōne huius trãsfertur ad uim illam, qua fit recordatio ꝑteritorũ; humanitas aũt, ſiue uiſio eius nõ dicitur liber; & quod dicit Greg. & Glo. intelligitur ꝑ quãdã cõcomitãtiã. Cõcedendũ igitur, ꝙ liber dicitur Dei notitia, & ꝙ dicitur illa uirtus diuina ſecūdum duplicem proprietatem, ſicut oſtēdunt rationes adhoc inductæ.

Ad illud, quod obiicitur, ꝙ in libro illo non eſt ſcripturę imprēſſio. Dicēdum, ꝙ quãtum ad hanc proprietatē nõ trãsfertur, immo in hac differunt, quia liber ille repræſentat, qđ in eo fit; ſed liber iſte repræſentat, ꝙ facit. Ad illud, qđ obiicitur, qđ uirtus illa reducit mala ad memoriã, quæ ſunt cauſa mortis. Dicēdum, ꝙ liber & uis Dei cauſa uitæ in ſe eſt; & ꝙ mortis ſit, hoc eſt ſolum per occaſionem, & rationem aliorum librorum. ſ. cõſciētiarum; & ideo ab eo denominatur, ad qđ principaliter eſt. Vel dicēdum, ꝙ nõ dici-

ſti reſurrectio eſt cauſa noſtræ reſurrectionis ĩ anima, & in corpore: ſed non oẽs reſurgent in anima: ergo nec oẽs reſurgẽt in corpore. ITEM. Reſurrectio ad hoc eſt, ut anima remunereĩ in corpore, ſicut in illo meruit: ſed anima paruuli nihil eſt in corpore operata: ergo ad remunerationem eius non oportet corpus reſurgere.

RESOLVTIO.

Sicut omnibus æqua mors eſt ita & omnibus æqua reſurrectio.

RESP. Dicendum, ꝙ omnium ẽ mors, & oĩum erit reſurrectio. Corpus.n.uniĩ aĩę immortali ꝑ naturã, & mortuæ ꝑ culpã in ipſa unione: & iõ neceſſitatẽ cõtrahit ad moriẽdum, & poſſibilitatẽ ad ſemper uiuẽdum, q̃ ſecundũ ordinẽ diuinæ prouidẽtię ad actũ ſemper dẽt prodire, exigẽte hoc nihilominus merito, uel demerito, & etiam diuino iudicio.

AD ILLVD, quod obiicitur, qđ multi euigilabunt. Reſpõdet Aug. xx. de ciuitate Dei, qđ multi, id ẽ oẽs. Et talis modus loquẽdi frequenter inueniĩ in ſcriptura. Vel faciẽda eſt uis in uerbo, q̃a euigilare plus dicit, q̃ reſurgere: q̃a uigilia eſt uſus ſenſuũ, & dicit diſcretionẽ, q̃ non uigebit in paruulis dãnatis, q̃a non erit in eis triſtitia. AD ILLVD, qđ obĩ, ꝙ nemo uenit &c. Dicẽdum. ꝙ uita accipiĩ dupliciter. ſ. large, & proprie. Large uiuificatio corporis. Proprie uiuificatio corporis cũ ſalute. Sic & reſurrectio: & ſecũdo modo promittit Deus reſurrectionẽ bonis ad ſe uenientibus, ſed quãtũ ad primũ modum oĩbus prædicit. AD ILLVD, quod obĩ de pena purgatorii. Dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile, quia purgatorium dicit tranſitũ non terminum: nec dicit ſtatũ; ſed ſtatus ſupplementum: ut q̃a præciuſa eſt homini per mortẽ uia merendi. & peccatum inultũ trãſire nec poterat, nec debebat, conſtituit dominus locum pœnę, per quem anima tranſiret ad patriam, ut anima ſoluat ſeparata, quod tamen fecit coniuncta: & quia hoc magis dicit ſupplimentum, quam terminum, ideo oportet reſumi corpus; & ſic patet illud. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod reſurrectio Chriſti eſt cauſa noſtræ reſurrectionis in anima &c. Dicẽdum, ꝙ non eſt ſimile, quia reſurrectio animæ eſt tantum ad bonum: ſed reſurrectio corporis eſt ad bonum, & malum: & reſurrectio animę fit noſtra uoluntate; ſed corporis exigente diuinæ iuſtitiæ æq̃tate, iõ iſta eſt omniũ, licet non illa. AD ILLVD, quod obiicitur de paruulis. Dicendum, ꝙ & ſi anima non exierit in actum, tñ originale traxit in corpore, & ꝑ corpus: & ideo illi vniri dẽt: ut ſicut ex coniunctione ad corpus peccauit, ita ſimul cum illo mulctetur pœna dãni. Amplius. Remuneratio non ẽ tota ratio, quare fiat reſurrectio: ſed diuinæ ordinationis decretum, quæ coniungendo animam immortalẽ corpori, per hoc decreuit illud corpus perpetuo uiuificari Si ergo diuinum decretum nõ poteſt infringi, neceſſe ẽ illud corpus animæ reiungi. Vt ſicut corpus ſeparatum eſt ab anima propter diuinam ſententiam, quæ reſpiciebat culpam, ita reiungaĩ ani-

cap. 6. & de n ceps.

animæ ꝑꝑ diuinam diſpoſitionem, quæ ſic decreuerat conſtituere humanam ſubſtãtiam. Ratione cuius decreti corpus humanum dicitur ordinari, & poſſibilitatem habere ad incorruptionem. quamuis in ſui natura nihil habeat plus de incorruptibilitate, quam alia corpora miſta, ut patebit. Secundum ſtatũ præſentem loquor.

QVAESTIO II.

An reſurrectio omnium ſimul, uel ſucceſſiuè erit?

VTRVM reſurrectio ſit omnium ſimul, an ſucceſſiue. Et quod ſimul uidetur. i. ad Corinth. xv. In momento, in ictu oculi &c. ITEM. Ratione uidetur, quia mors, & incineratio debentur merito primi peccati, quo peccauimus in Adam: & omnes ſimul peccauimus, qa ſimul fuimus in Adam: ergo & in Chriſto ſimul debemus reſurgere. ITEM. Decens eſt ut habitatio congruat habitatori: ergo ſicut mundus peioratus eſt hoie facto mortali, ita dẽt meliorari homine facto immortali: ſed nõ dẽt meliorari, quãdiu homo eſt mortalis; ergo quamdiu hoies uiuunt, nõ det eſſe reſurrectio: ergo erit omnium ſimul. ITEM. Poſt reſurrectionem conſumatur gloria; ſed angeli non habẽt omnino gloriam confirmatam, uel conſummatam ante noſtrã glorificationẽ, nec ſimiliter dæmones pœnam: ergo ſi maior eſt colligatio hoium adinuicẽ, q̃ ad Angelos, non det unus ſine altero reſurgere: & ſic &c.

CONTRA. Reſurrectio corporum ſequitur reſurrectionẽ animarum; ſed reſurrectio animarum eſt ſucceſſiua, & nõ ſimul: ergo & reſurrectio corporum. ITEM. Chriſtus non expectauit noſtrã reſurrectionẽ, q̃ eſt caput noſtrũ, & q̃ magis fouet ſingula membra: ergo nec membrum expectat reſurrectionem membri: & ſic &c. ITEM. Præmium reſpondet merito: ergo qui citius meruerunt, citius debent remunerari: ergo meliores citius debent reſurgere. ITEM. Maior eſt conformitas ex parte animarum, quam corporum ꝓpter uinculum charitatis: ſed glorificatio unius animæ non expectat glorificationem alterius: ergo &c.

RESOLVTIO.

Affirmatiuam partem credere plura ſuadent.

RESP. Dicẽdum, ꝙ reſurrectio corporũ non erit ſucceſſiua: ſed ſimul: & huius poſſunt eſſe rationes congruentes ſex. Prima eſt ſeueritas diuini iudicii, quod inflixit pœnam incinerationis corpori uſque ad aduentum ſecundum filii Dei; ſicut pœna carentiæ uiſionis uſque ad aduentum primum. Et ratio huius, eſt: qa oẽs ſimul fuimus in uno principio peccante. Secunda ratio eſt meritum fidei, quæ multum meretur in credendo nos remunerari, qui uidemur ſimiles beſtiis in moriendo; quod ſi illud per experimentum homo uideret, non haberet meritum: quia humana ratio ſibi præberet experimentum. Tertia ratio eſt unitas corporis myſtici: quia enim omnes unũ corpus ſumus in Chriſto, ideo neceſſe eſt, quod quantum ad aliquam gloriam reſurgamus ſimul; ſed non quantum ad

ad gloriam animę; quia ibi eſſet maximū damnum, & quaſi improportionabile: ergo quātum ad gloriam corporis. Quarta ratio eſt ſubſidium infirmitatis noſtræ: quia ſancti dum ſua deſiderant corpora, uehementius etiam deſiderant ſalutē noſtram: unde Apoſtol. dicit Heb. 11. Deo pro nobis aliquid melius prouidente, ne ſine nobis conſummarentur. Quinta ratio eſt manifeſtatio diuinę iuſtitię; quia enim omnibus debet eſſe notum quanta iuſtitia damnet malos, & ſaluet bonos, ideo ultimam diſtributionem, uel retributionem diſtulit uſque ad nouiſſimum, ut omnes comparerent. Sexta, & ultima ratio eſt cōſummatio gloriæ: quia enim Angeli adhuc ſunt uiatores quātum ad adminiſtrationem, quādiu homines uiuunt, & gaudiū ſemper creſcit ſecundum multitudinem electorum, non debuit perfectè gloria conſummari in aliquo ſingulariter, donec conſummaretur in oībus ſimul.

Ex his patent obiecta. Nā reſurrectio corporum non attēditur ſecundum reſurrectionē animæ. Animæ enim reſurrectio prima reſpicit reſurrectionem per gratiam; & hæc eſt in uia: & ideo ſucceſſiuè. Item. Aīæ glorificatio: ſubſtantiā importat pręmii, q̄ ſi differreretur magnū damnum eſſet expectāti: non ſic de corpore: quia non multum grauat expectare corpus, dum animæ † timent Deū. Ad illud, quod obiicitur de reſurrectione Chriſti, patet reſponſio: quia nec concurrit ibi ſecuritas iudicii, cum non eſſet ſuper eum inducta maleſactio: nec faceret ad meritum fidei, immo econtrario eſt in fidei adiutorium. Ad aliud, quod obiicitur, quod pręmium reſpōdet merito. Dicendum, ꝙ uerū eſt pro loco, & tempore. Et præmium eſſentiale cōpetit, ut ſtatim reddatur: ſed ſtola ſecunda debet expectari, quouſque cum ſolemnitate, & magnificentia, & gloria dantis conferatur. Ad illud, quod obiicitur, qđ eſt unio, & conuenientia animarū. Dicendum, ꝙ falſum eſt: immo minor eſt: pro eo, quod oīa corpora in uno corpore fuerūt, ſed non oēs animæ in una anima.

† *aliàs tenent.*

Qvaestio IIII.

An reſurrectio eorundem numero erit?

Vtrvm reſurrectio ſit eorundem ſecundum numerum. Et ꝙ ſic, uidetur. Iob. 19. In carne mea uidebo Deum Saluatorem meum, quem uiſurus ſum ego ipſe, & non alius: conſtat, quod non dicit alius ſecundum ſpeciem, ſed ſecūdum numerū: ergo &c. Item. Philoſophus 6. Topicorum: Si ex mortali fiat immortale, non dicimus eū aliā uitam, nec aliud uiuēs: ergo idē: ergo &c. Item. Ratione uidetur, quia idemptitas rei uenit ab idemptitate principiorū ſubſtantialium: ſed idem eſt principium materiale, & idem formale: ergo idem habet, quod prius. Item. Propria forma non eſt nata fieri niſi in propria materia: ergo cum anima ſit propria forma corporis, ꝙ perficit, non eſt nata uniri niſi illi: ergo ſi unitur in reſurrectione, unitur eidem: & ſi hoc, cum ipſa ſit ea-dem,

dem, totum erit idem.

CONTRA. Omnis forma corrupta, & iterum generata non eſt eadem numero: ſed ſpecie; ſicut dicit Philoſophus in ſecũdo De Generatione: cum ergo humanitas corrumpatur in iſto in morte, & iterum generetur in reſurrectione, ergo alia numero. SI TU dicas, quod iſtud tenet in corruptione, quæ eſt in contrarium, non in morte. Contra. Maior eſt corruptio in priuationem, quam in contrariũ, quia adhoc, ꝙ fiat reparatio, neceſſe eſt fieri reſolutionem uſq; ad ultima, & omnia rurſus de nouo generari: ergo &c. ITEM. Quamuis artifex de eadem materia iterum faciat ſtatuam, tamen alia eſt ſtatua poſt, quam ante: ergo pari ratione, uidetur, quod quamuis homo fiat ex eiſdem pulueribus: tamẽ eſt alius. SI DICAS, quod Deus poteſt facere plus, quam natura, uel artifex: uerũ eſt, quod plus poteſt, tamen non facit niſi, quod congruit, & congruum eſt: nec eſt intelligibile, quomodo aliquid corrumpatur, & cedat in non ens, & iterum fiat, ꝙ ſit idem; aut ſi eſt congruum, quare non dat iſtam potentiam naturæ? ITEM. Differentiæ eſſentiales rem diuerſificant non tantum numero: ſed etiam eſſentia: ſed mortale, & immortale ſunt eſſẽtiales differentiæ: ergo cum reſurgens ſit immortalis, & ante mortalis, patet &c. ITEM. Prima generatio, & reformatio sũt operationes diuerſæ: ergo ſi diuerſarum operationum diuerſi ſunt termini ſecundum ſubſtantiam, aliud eſt corpus, quod primo generatur, aliud corpus, qđ poſtmodum reformatur.

Tex. cõ. ult. & 5. phyſ. 36. & inde.

RESOLUTIO.

Quomodo reſurrectio diceretur: ſi non eadem numero corpora reſurgere affirmaretur.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, qđ circa hoc diuerſi diuerſa ſentiut. Quidam enim dixerunt, quod triplex eſt diuerſitas ſecundum numerum. Vna quæ uenit ex diuerſitate partis, & materiæ, & formæ ſpecificæ: ſicut differt in numero hæc aqua, & hic ignis. Quædam quæ uenit ex diuerſitate partis materiæ, ſicut iſte ignis ab illo differt. Tertia quæ uenit ex diſcõtinuatione in partium duratione: & hęc diuerſitas ſecundum numerum ortũ habet, ut dicunt, ex tempore. Tempus enim duratione, ſicut & actionem habet. Prima diuerſitas ſecundum numerũ eſt magna, ſecũda minor, tertia minima. Prima & ſecunda diuerſitate carebit corpus reſurgens, ſed tertia non carebit, nec poteſt carere, quia propoſitio de præterito non poteſt non eſſe uera. Vnde ſicut uirgo corrupta non poteſt fieri uirgo (quia non põt nõ fuiſſe corrupta) nec a Deo, nec a natura, nec hoc eſt intelligibile: ſic corpus corruptum nõ poteſt omnimoda idemptitate reparari idem: quia non poteſt non fuiſſe corruptum: tamẽ hic eſt, ita modica diuerſitas, ut nõ mereatur aliquid propter hoc dici diuerſum: quoniam idẽ eſt ſecundum alium duplicem modum idemptitatis, ſcilicet propter idemptitatem materiæ, & formæ: quia idẽptitas materiæ,

&

& principalis formæ erit in reſurgentibus Hinc eſt, quod reſurrectio eſt in eiſdem. Quod ergo dicit Philoſophus, quod forma corrupta, & iterum generata, eſt alia numero, intelligit de iſta diuerſitate. Sed iſtud nõ uidetur multum rationabile. Primum quidem: quia ſtultum uidetur dicere, quod Deus nõ poſſit omnino idem corpus reformare idemptitate ſecundum numerum. Amplius. Idẽptitas ſecundum numerum in ſubſtãtia non uenit ex accidentibus, licet per illam innoteſcat, nec ẽt diuerſitas. Et iterum, quod diſcontinuatio in eſſe nõ inducat diuerſitatẽ in numero, uidetur expreſſe in artificiatis, ut ſi arca diſſoluatur, & iterum ex eiſdem tabulis, & ſecundum eundem ordinem reparetur, non dicitur alia arca numero, ſed eadem: & tamen deſiit eſſe arca. Et propter hoc dicunt alii aliter, quod duplex eſt corruptio. Quędam per diſſolutionem, ſiue ſeparationem principiorum componẽtium, ſiue partium, q̃dam per corruptionem formæ. In prima poſſibile eſt idem numero reparari ei, qui ſcit ad eũdem modum, & ad eadem loca reducere. In ſecũda, quia quòd corruptum eſt non poteſt eſſe idem, quoniam noua eſt eſſentia formę, ſi de nouo generatur, dicunt, quod neceſſario oportet eſſe aliud: & de hac intelligit Philoſophus. Reparatio, & diſſolutio corporis humani eſt quantum ad primum modum, ideo reparatur idem ſicut artificiatum: quia ſalua anima & corporę fit ſeparatio unius ab alio: & poſt ſaluis partibus materiæ fit incineratio: & Deus ſicut bonus artifex cineres colligit, & unit, & reformat idem corpus; & quoniam illud corpus habet eandem perfectionem; ideo totum conſummatum eſt idẽ. Sed iſtud non ſoluit ſufficienter. Certum eſt enim, quod forma carnis humanæ corrumpitur, dum generatur inde uermis, & ſerpens: & ſicut poteſt corrumpi in carnem ſerpentis, uel alterius animalis; ſic reſolui poteſt ſicut & illud animal in quatuor elementa, & unumquodque elementorum corrumpi in aliud, & ita corrumpuntur formæ mi ſti, & elementi; ergo neceſſe eſt alia elemẽta eſſe numero, & aliã carnem; & ita non poteſt ſtare iſta reſponſio. Et propterea notandũ, quod eſt reſurrectio eiuſdẽ numero; quia aliter nõ eſſet reſurrẽctio. Si quæras a me, quo modo hoc eſſe poſſit, dico quod hoc poteſt eſſe per uirtutem diuinam, quamuis non poſſit eſſe per naturam: & iſtud intelligere poſſumus ſic. Supponamus nunc ꝙ natura aliquid agat, & illud non agit ex nihilo; & cum agat in materiam, oportet quod producat formam; & cum materia non ſit pars formæ, nec forma fiat pars materię, neceſſe eſt aliquo modo formas naturales eſſe in materia, antequam producantur: & ſubſtantia materiæ prægnans eſt omnibus; ergo rationes ſeminales omnium formarum ſunt in ipſa. Sed ad illud ſtat reſolutio, a quo incipit generatio; ergo nulla forma omnino corrũpitur; ſed manet in materia poſt corruptionẽ, ſicut manebat

nebat anteq̄ produceret: & ſic dicit Aug. Vnde formas in materia ante productionē dicit eē q̄tum ad rōnes ſeminales. Dicit ēt reſolui ad materiā, ſicut ad occultiſſimos ſinus naturæ, idem utroq; noīe ſcd̄m alterā, & alterā rōnem intelligi uolens. Quid
Diſ. 18. aūt hęc ſint, alibi melius patet. ſ. in Secundo. Nunc aūt hæc dixiſſe ſufficiat, qđ oēs formæ cū corrumpuntur, non oīno corrumpuntur, ſed manent aliquo mō: & huic cōcordat rō, & auctoritas Philoſop. & auctoritas beati Aug. & qđ maius eſt, auctoritas ſacrę ſcripturæ, q̄ eſt auctoritas ſpiritusſācti. Hoc p̄ſuppoſito dicendum, ꝙ q̄uis forma ſit ibi aliquo mō poſt corruptionē, tn̄ natura non pōt producere ad idē eē, quod habuit prius. Et rō huius eſt, q̄a agēs naturale influēdo agit, & īpertiendo aliq̄d ſui, quo mediāte ꝑficit illud, quod erat in materia: & illud quod īfluitur a parte agētis, fit aliq̄d de cōpleto eē ipſius produci: & iō neceſſe ē, ꝙ natura det aliq̄d noui q̄tū ad modū eſſendi ſubſtantialē, q̄ eſt eſſe in actu. Quāuis. n. natura nō det nouā eſſentiā, dat tn̄ nouum modum eſſēdi, non tm̄ accidentalē, īmo ēt ſubſtantialē, ſicut eē in actu, ſecūdū quē pōt res ſubſtātialiter numerari, & diuerſificari: & ꝓpterea natura cū reparat, nō idē, ſed nouum producit: ſed Deus q̄ pōt ipſas rōnes ſeminales ſine imiſſione alicuius noui ad ꝑfectum eſſe deducere, pōt facere ꝙ ſit idē: & ſic facit in ꝓpoſito, quia ex illis ſolis, & per eundē ordinem in reformatione rē cōſtituit, ex quibus erat ante. Vnde ſi oīa elemēta conuertantur in ignē, Deus ex illo igne reformat eadem elementa, q̄ ibi erāt in rōnibus ſeminalibus, & ex illis formā carnis per eundē ordinē: & ſic patet ꝙ Deus pōt reformare idē corpus ſcd̄m numerum; & ſic pōt dici ad præſens.

Ad illud, ꝙ obiicitur primo, & ſecundo iā patet reſponſio, quia q̄uis iſtud ſit impoſſibile agenti inferiori, ē tn̄ poſſibile agēti ſuperiori. ſ. ipſi Deo: & quare iſtā potentiā non cōicat Deus creaturę, patet, quia nulla creatura agit ex ſeipſa, ſed per aliquid ſui īmittendo uirtutē, ſicut & odor ad hoc ꝙ īmutet uiſum facit ſpeciē ſui in medio: unde agit ꝑ aliquid extrinſecū in extrinſeco: nō ſic Deus. Hoc autē dico de operatione naturali. Ad illud, quod obiicitur, de mortali, & immortali. Dicendum, quod quicquid ſit de mortali, utrum ſit differētia, aut nō, quia non eſt p̄ſentis conſiderationis, cum rōnes ad utramque partē ſint, quia uidetur dicere defectum, & imperfectionē, & non habet differentiā in eodem genere cōdiuidentē, & alia plura: tamen hoc abſque calumnia uerum eſt, ꝙ mortale tripliciter accipitur. Vno modo dicit naturalem aptitudinem ad moriendum. Alio modo poſſibilitatem ad moriendū. Tertio modo neceſſitatem. Et primò, quidem modo mortale ineſt homini ea ratione, qua eſt aliquid cōpoſitum ex partibus eterogeneis. Vnde Hilarius. Non ex cōpoſitis eſt Deus, quia u ta eſt: ſi ergo homo eſt, ex compoſitis eterogeneis, & diuerſis natu-

ris, & diſpoſitionibus, impoſſibile eſt quod uitam habeat, niſi cum aptitudine ad moriēdū: & ſicut talis compoſitio eſt homini naturalis, ita & mortale: Et hoc modo accipiendo mortale contra immortale, numquā cōcurrunt in idem, ſic nec ſpirituale, aut ſimplex, & cōpoſitum: & ſi aliquo mō eſt differentia, iſto modo eſt non diuidens animal, ſed ſubſtantiam uiuentē, cuius una differētia eſt immortale, & per oppoſitum mortale. Secundo mō mortale ineſt hoī eo mō quo eſt quid compoſitū ex partibus eterogeneis habentibus defectibilitatem; ſicut in primo hoīe, q habebat ſtatū aīalem: & hoc mō dicit ſtatum mediū inter miſeriā, & gloriam. Tertiò mō mortale ineſt alicui uiuenti ea rōne, qua viuens eſt cōpoſitum ex contrariis, habētibus defectibilitatem, & pugnā adinuicē: & ſic ineſt hoī lapſo: & hoc mō dicit ſtatum miſeriæ, & immortale his oppoſitū dicit aliū ſtatum: & quoniam ſtatus mutari pōt, unitate ſecundū numerū remanēte, hinc eſt ꝙ ex mortali ſecundum hunc duplicē modum fit īmortale ſine diuerſitate ſubſtātiæ: & hoc mō fit in homine glorificato, qui eſt mortalis primo modo, ſcilicet ſecundum naturalem aptitudinem: ſed immortalis prout dicit priuationem potentiæ, & neceſſitatis. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur ꝙ diuerſæ ſunt operationes. Dicendum, quòd diuerſę operationes diuerſos effectus inducunt, quando diuidunt ex æquo: ſed quando ſic eſt, quod una ad alterā ordinatur, & eſt reparatiua effectus alterius: ſi ſecunda egrediatur ab agēte omnino potente, poteſt oīno idem reparari: & ſic eſt in propoſito. Sed obiicitur, qūo pōt hoc intelligi, cum iſtæ operationes ſint diſcontinuæ, & eſſe rei ſit diſcōtinuū, & unius cōtinui duo ſint ultima tm̄: ſi ergo eſſe diſcontinuatur, ergo eſt aliud, & aliud: cum ergo unum numero conſequatur eſſe actuale, neceſſario uī ſequi, qđ ſit aliud, & aliud. Et iterū qūo pōt bis incipere aliqd, & eſſe idē: impoſſibile.n. eſt eſſe & intelligere, ꝙ aliqs curratbis eodē curſu. Et pōt ad hoc rn̄deri, ꝙ de eſſe rei eſt loq dupliciter. Aut q̄tum ad defluxū, & duratione, aut ſcđm ſe. Si quātū ad duratiōnē & defluxū, ſic neceſſario oportet, qđ duratio ſit alia & alia, ſicut mēſura durationis. Si quantū ad ipſum eſſe ſecundū ſe, ſic numeratur & plurificatur a principiis permanētibus. Et quoniā principia ꝑmanētia ſunt eadē, q̄uis defluxus durationis, & inceptio ſit alia, & alia, hinc eſt qđ res eſt una, & eſſe rei eſt unū. Nec ē ſimile de actionibus ſucceſſiuis: quia illæ neceſſario numerant: & ꝑteritū, & futurū reſpiciunt ꝑtes diuerſas actionis, ſiue mutationis, ſiue durationis ſucceſſiuè: non ſic oportet iudicare de forma abſoluta, q̄ currupta pōt a deo iterari eadē, quia aliquo modo manet in rōne ſeminali.

QVAESTIO V.

An reſurrectio naturalis ſit, vel miraculoſa?

QVINTO quæritur, utrū reſurrectio ſit naturalis, an miraculoſa. Et qđ nō ſit naturalis

lis oſtēditur a parte initii, quia a priuatione in habitū per natu rā non fit regreſſus: ſed in morte eſt ſumma priuatio: ergo reſurrectio cū ſit a morte nō eſt per naturam. ITEM. Hoc ipſum oñdiẽ a parte termini; quia oẽ ꝙ natura producit, eſt corruptibile & mortale: ſed corpus glorificatū ē īmortale, & incorruptibile: ergo &c. ITEM. Tertiò oñdiẽ a pte modi operādi, qa natura operatur ſucceſſiuè, nō ſubito; ſed reſurrectio erit ſubito in ictu oculi: ergo non eſt a natura. ITEM. Oñditur ēt a parte principii effectiui, qa natura eſt uis inſiita rebus ex ſimilibus ſimilia procreans: ſed in reſurrectione non fit ſimile ex ſimili: ergo &c. Vltimo oſtendiẽ a parte oīum bonorū, qa eſt articulus fidei, quæ nō eſt de his; quæ fiunt per naturam, ſed ſupra naturam: ergo &c.

CONTRA. Iob. cōparat reſurrectionē hoīs germinationi ligni pciſi. 14. Iob. Apoſtolus uiuificationi grani mortui. 1. ad Cor 15. Greg. in homilia paſchali. Gñationi circulari corporis arboris ex paruo ſemine. Et in his oñdere uolūt, & probare reſurrectionē: ergo ſi rō & ſimilitudo bona eſt, q̃ ponunt, cū oīa hęc ſint a natura, reſurrectio eſt naturalis. ITEM. Hoc ipſum oñ
Tom. 1. diẽ, qa dicit Augu in Libro De Quantitate aīæ. Si curſum naturaliū rerū attendamus, certius erit nobis reſurrectionē eſſe futurā, q̃ ſolem oriri cras. ITEM.
1. Cor. 15. Apoſtolus dicit. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionē: ſed ꝙ eſt ſupra naturā, non oportet euenire: ergo reſurrectio eſt ī potētia naturę. ITEM. Rōne ꝓbaẽ hoc ipſum; qa maior ē aptitudo pulueris hoīs ad gñationē hoīs, q̃ alterius aīalis: ſed natura ꝑ putrefactionē pōt tali puluere aliud aīal gñare: ergo corpus hoīs reparare. ITEM. Maior eſt aptitudo naturæ corporis hoīs ad ipſum q̃ uirgarū ad ſerpētes: ſed ꝓductio ſerpentū ex uirgis magorū, q̃uis miniſterio fieret diabolico, tñ erat naturalis: ergo &c. ITEM. Quod eſt in appetitu naturę eſt, naturale, qa natura nō fundauit appetitū fruſtra; ſed aīa naturaliter appetit reuniri corpori: hoc cōſtat ꝑ Augu. ſuꝑ Gen. ad literā, ubi dicit, ꝙ aīa ꝑꝑ appetitū ad corpus retardaẽ, ne tota intētione feratur in ſummū cęlū: ergo &c. SI TV DICAS, ꝙ appetitus eſt tm̃ ex parte aīæ, oñdiẽ ēt ꝙ ex ꝑte puluerū, qa corpus humanū ex cōiunctione ſui cū anima hēt ordinari ad īmortalitatē: ſed coniunctio talis cū aīa eſt naturalis: ergo & illa ordinatio. Sed ad illud, ad ꝙ res naturaliter ordinatur, hēt naturalē appetitū, ut ignis ad ſurſum: ergo &c. PRAETEREA. Pulueres illi aut reſoluunẽ in elemēta prima, aut non. Si ſic; cū elementa ſint homogenea, nō magis hñt ordinationem ad corpus humanū, q̃ alia pars elemēti, q̃ numq̃ fuit corpus: ergo non eſt maior rō, quare de eo iterū fiet corpus humanū, q̃ de alio: ꝙ falſū eſt. Si nō reſoluunẽ in elementa prima, aliqua uis tenet, q̃ eſt in ipſis pulueribus, & ꝑ ipſam ordinaẽ ad ulteriorē formā, ergo naturalē: ergo ex parte corporis, & aīæ eſt reſurrectio naturalis.

Lib. 7. cap. 25 Tom. 3

RESOLVTIO.

Et naturalis, & miraculoſa: naturalis quidē ex parte vnionis animæ ad corpus, miraculoſa uerò ex pte reformatiōis corporis, et indiſſolubilis colligātia eiuſdē ad animā.

RESP. Dicendū, quod in reſurrectione tria ſunt. Primū eſt corporis ęx pulueribus reformatio. Secundum ipſi corpori reformato aīæ unio. Tertiū unitorū inſeparabilis colligatio. Primum eſt contra naturā .i. contra ſolitum curſum naturæ, q̄ pōt pfecta deſtruere, non deſtructa reparare. Scđm eſt ſcđm naturā, ꝙ aīa optimè corpori ſibi organizato, cui deſiderabat uniri, uniatur. Tertium eſt ſupra naturā. ſ. quod ex corruptibili fiat incorruptibile; non ſeparabile. Qm̄ igitur primum, & ultimum eſt non a natura, ſed ſupra, uel contra: ideo non eſt dicendum reſurrectionem naturalem eſſe, ſed ſupra naturam.

AD ILLVD ergo, qđ obiicitur ꝙ probatur & cōparatur opationibus naturę. Dicendum, qđ probatio eſt bona, & p locum a minori. Si .n. natura creata pōt facere uiuum de mortuo, de ſemine paruo facere magnū corpus, q̄ eſt potentiæ finitæ: multò magis Deus pōt per ſe facere de hoīe: & ad hoc tendunt illæ rōnes, & comparationes. Et pp hoc dicit Augu. Certiſſima erit nobis reſurrectio, ſi curſum naturalē attendamus: non qa ipſa ſit a natura, ſed quia ab eo hæc melius pōt fieri, quam a natura poſſit fieri. ſ. Deo ſcđm opa ſua. AD ILLVD, quod obiicitur, de opportunitate. Dicēdum, quod eſt oportunitas materiæ, & effi ciētis, ſicut & neceſſitas, & oportunitas a parte efficientis eſt rōne immutabilitatis, non coactionis. Et ideo oportunū, qa Deus decreuit, & diſpoſuit, non quia compellatur, uelut materia neceſſariò ex parte naturæ ꝑparetur: & ideo talis oportunitas nō infert huiuſmodi reſurrectionē eſſe a cā naturali, cum ſtet cum cauſa diuina ſuper naturaliter operante. AD ILLVD, quod obiicitur, quod natura poteſt dici de his quę generata ſunt per putrefactione, & de ſerpentibus. Dicendum, quod quædā a natura modicā organizationem habent utpotè uermes, & animalia corporis anuloſi: & talium ē natura productiua per putrefactionē. Quædā comp.etam, ut animalia ſenſibilia perfecta, & gradientia, ut equus: & talia non poteſt producere, niſi per uim formatiuā influxam cum deciſione ſeminis; & tale ē corpus humanum quod nō poteſt naturaliter organizari, niſi adſit ſemen, & debitum uas ſuſcipiens, ſcilicet matrix: et ideo nō eſt ſimile de ſerpentibus. AD ILLVD, quod obiicitur de appetitu naturæ, dupliciter poteſt reſponderi. Vno modo quod propoſitio illa falſa eſt. Quædam enim ſunt in naturæ appetitu, quæ tamen non ſunt in eius poteſtate; & talia non ſunt naturalia, ut patet de beatitudine. Quædam autem ſunt in eius appetitu, & poteſtate, & talia ſunt naturalia, tale autem non eſt reſurrectio. Aliter ſolui poteſt, quod ex parte animæ eſt appetitus, ex parte pulueruin non eſt appetitus, nec ex illa parte ē naturalis.

naturalis; ſed contra naturam. Vnde nota de pulueribus tres opiniones. Quidam enim dicũt, qu d habent appetitum, & naturalem ordinationem ad incorruptionem pp animam:& ratione illius habent, quod nõ poſſunt reſolui uſque ad elementa: tamen poſſunt eſſe materia quorumlibet corporum aliorũ. Sed iſtud non capio, quod in corpus uermis poſſit reuerti homo, uel in corpus lupi, & non reſolui in elementa: immo Glo. ſuper illud pſal. Poſuerunt morticina: uidetur dicere ꝙ reſurrectio eſt ex occultiſſimis naturæ finibus.

Pſ. 78.

Verbum etiam Aug. in Ench. repugnat, quod innuit qđ in ipſa ẽt elemẽta poſſunt reſolui. Alia opinio eſt, quod reſoluuntur in elementa, & tamen manet appetitus, propter hoc quod elementa illa ut fuerunt corporis humani materia, habuerunt multum de natura lucis, quæ ſtat cũ omnibus elementis:& ratione illius naturæ habent appetitum, & ordinationem. Sed nec hoc intelligo, quomodo lux maneat ſimul cum terra:& quod terra, quę eſt materia corporis humani, magis ſit lucida: & ꝙ uermis q generat̃ de humano corpore, plus hẽt de natura lucis, quã alius uermis. Tertia opinio eſt, qđ pulueres reſoluunt̃, uel reſolui poſſũt in elemẽta: nec elementa illa habent aliquẽ appetitum, nec ordinationem ad corpus ſecundum naturam; ſed ſolum ſecundũ diuinam prouidẽtiam, quæ diſponit illud idẽ corpus reformare, uel reuniri aĩæ, ut in eo remuneretur, nec eſt diſtincta illa pars ab aliis partibus elementi in ſe; ſed in comparatione ad diuinã ſapiẽtiam, q̃ nihil latet, nihil ſubterfugit. Et hæc opinio probabilior eſt ut credo:& tunc patet reſponſio ad illud, qđ numquam corpus ex unione ad aĩam aliquã recipit qualitatẽ creatã, uel diſpoſitionẽ incorruptibilitatis ſecundum ſtatum præſentẽ: niſi forte dicas meritum, uel demeritum; ſed illud manet in anima, non in corpore: aut ſi quã aliam des diſpoſitionem, aut poſt corruptionem, & reſolutionem nõ manet, aut in potentia ualde remota manet. Hoc tamen ſine calumnia uerum eſt, quod corpus ex quo unitur animæ rationali, ordinationem ſtatim habet ad immortalitatẽ ſecũdum diuinã prouidentiam. Et ſi tu quæras, quomodo anima habet appetitũ ad hanc partem elementi, cum ſit oĩno homogeneum, & unius naturę cum aliis partibus elemẽti, nec ẽt diſtinctionem habeat, quia poteſt omnino aliis commiſceri, & iterũ æque bene poſſit ei corpus ex alia parte elemẽti reparari, & eiuſdem complexionis, & habitudinis, & cõplementi. Dicendum, ꝙ quantumcumque fuit ſimile, & cõmiſceatur aliis elementis ſiue uni, ſiue pluribus, ſemper tamen manet ſubſtantia materiæ cum ratione ſeminali, & pars ſubſtãtiæ illius materiæ: & ſi non ſit actu ſeparata ab aliis partibus, quibus eſt commiſta, eſt tamen ſeparabilis: & quamuis non ſit ſeparabilis, nec diſtinguibilis ſecundum humanam potentiam eſt tamẽ ſeparabilis, & diſtinguibilis ſecũdum potentiã, & ſapientiam diuinã, quę nouit, in quid redierit

corpus humanũ, quocunq; & q buſcũq; mutationibus, & cõuerſionibus ſit mutatũ: & ſic ꝑ illius ſapiẽtiæ diſcretionẽ, & potẽtiæ operationẽ, illud ꝑ eaſdẽ formas, ꝑ quas diſponebatur, ad formã aĩæ poſt modũ diſponit. Et ſi tu q̃ras, quare aĩa appetat magis illud, q̃ aliud, cũ nulla ſit ꝑelectio ꝑꝑ uniformitatẽ. Dicẽdum, ꝙ magis appetat ꝑꝑ colligantiã, & coniunctionẽ, quã habuit ad illud; & hoc patet ſic. Aĩa.n. rõnalis, q̃a eſt aĩa, differt ab Angelo, & conuenit cũ aliis aĩabus: & ꝑ hoc hẽt inclinationẽ ad corpus: q̃a rationalis, ad corpus humanũ: q̃a nobilis ad nobilius organizatũ: ſed adhoc magis quã ad aliud, ꝑꝑ cõiunctionẽ, quã habuit ad illud. Exẽplũ eſt; ſi quis uelit contrahere cum duabus uirginibus exiſtentibus æque pulchris, & bonis, & paribus conditionibus cæteris: hic erit indifferens reſpectu vtriuſq;. Sed eſto, ꝙ cõiungatur alteri, ipſa cõiũctio eũ iã alligauit adeo iſti, ſi fuit ex amore, ut iã nõ cõſoletur hẽc aliã: nec daret hãc ꝑ alia pulchriori, & meliori: Sic aĩa tãto affectu unitur ſubſtãtię carnis, q̃ prius uiuificabat, ꝙ nõ cõplete ei ſatisfit, niſi illa eidẽ vbicunq; lateat, vnitur: & ſic patet, ꝙ aĩa hẽt ordinationẽ, & appetitũ, per quẽ ordinat ad illud corpus, quantũcunque aliis cõformetur. Sed corpus hẽt ordinationẽ rõne diuinæ prouidentiæ. Quod aũt habeat per aliud, qđ ſit in ſe, ex quo plene reſolutum eſt, nõ audeo aſſerere ꝑꝑ hoc, q̃a nec rõ, nec auctoritas, nec fides cõpellit: attamen, q̃a põt eſſe, ꝙ Deus dedit, non audeo pertinatiter negare: ideo certũ tenentes, incertũ profundioribus relinquamus. Nã eſto, ꝙ non ſit in pulueribus appetitus, & qđ fiat reſolutio uſq; ad ultima, non perit tamen aliq̃d, qđ ad reſurrectionẽ ſpectet, ꝑꝑ hoc q̃a ſicut dicit Aug Non perit Deo terrena materies, de qua mortalium creatur caro. Sed in quemcunq; puluerẽ, cinerẽve uertatur, in quoslibet alitus aurasve defugiat, in quãcũq; aliorũ corporum ſubſtantiã, uel in ipſa elementa uertatur, in quẽcunq; cibum &c. illæ aĩæ etiam in puncto temporis redditur, ꝙ ipſa primitus animauit. *Lib. Enchi. c. 88.*

QVAESTIO VI.

Quæ ſit reſurrectionis noſtræ cauſa.

QVAE ſit cauſa noſtræ reſurrectionis: & qđ reſurrectio Chriſti, dicit Glo. ſuꝑ illud Rom. 1 Ex reſurrectione mortuorũ Ieſu Chriſti: Chriſti reſurrectio noſtrã efficit generalẽ reſurrectionẽ: idem ipſum dicit Gl. ſuꝑ illud Pſ. 29. Ad ueſperã demorabitur flexus. ITEM. Rõne, uidetur: q̃a Apoſtolus ſic arguit. Si Chriſtus reſurrexit, & nos reſurgemus. Sed talis argumẽtatio nõ ualeret, niſi aliqua habitudo cauſalitatis eſſet reſurrectionis Chriſti ad reſurrectionẽ noſtrã: ergo &c. ITEM. Vr, ꝙ uox Chriſti ſit cã: q̃a ſuꝑ illud Pſ. 67. Dabit uoci ſuæ uocẽ uirtutis. dicit Glo. ſuſcitãdi mortuos. ITEM. Hoc ipſum vr, per rõnẽ, q̃a illud eſt cã excitationis in dormiẽte, quo audito excitatur. ſ. uox uocãtis: ſed mortui ĩ monumẽtis excitabunt auditu uocis filii Dei: ergo &c. Minor

nor patet Io.5. Omnes, qui in monumentis ſunt, audient uocem filii Dei.

Sed contra. Qđ reſurrectio Chriſti nō ſit cā aliquo mō vr̄: q̄a illud ſine quo res eſſet, nō eſt cā: ſed ſi Chriſtus ēt non reſurrexiſſet, mortui tamen reſurgerēt: q̄a neceſſe erat bonos remunerari in aīa, & corpore, ſicut meruerūt: & malos puniri, ſicut ipſi demeruerūt. Item. Si eſt cā, q̄ro in quo genere. Nō efficiēs, cōſtat, q̄a Chriſti reſurrectio eſt p̄terita: ſed q̄dq̄d p̄teritum eſt, nō efficit id, qđ futurū eſt. Nō finalis, nec materialis, cōſtat: ergo eſt exēplaris. Cōtra. Cā exēplaris nō infert ſuū effectū: ſed reſurrectio Chriſti infert noſtrā; ergo &c. Item. Malorū reſurrectio nō aſſimilat̄ reſurrectioni Chriſti: ergo nō eſt exēplar reſurrectionis malorū: ergo nec gn̄alis reſurrectionis. Item. Qđ uox Chriſti nō ſit cā vr̄, q̄a reſurrectio fit ſubito, & æqualis uirtutis eſt corpus reformare ſicut aīam. Sed hoc eſt potētiæ īfinitę, & illa eſt ſolius Dei: ergo &c. Item. Si mortui audiūt vocē aut anteq̄ reſurgāt, aut poſt. Si ante: ergo ante audiūt, quam uiuāt. Si poſt: ergo uox non erit cā reſurrectionis. Item. Sup illud Pſ.67. Dabit voci ſuæ uocē uirtutis, dicit Gloſ. efficaciā reſuſcitādi corpora. Sed quādo aliqua potētia datur alicui, quāuis miraculoſè detur, operatio tamē egrediens ab illa eſt naturalis, ſicut patet in cęco illuminato: ergo ſi eſt per potētiam datam uoci, reſurrectio eſt naturalis, cuius contrariū oſtenſum eſt ſupra.

Resolvtio.

Reſurrectionis noſtræ cauſa Chriſtus erit: efficiens ſecundum diuinitatem: inſtrumentalis ſecundum uocem: exemplaris ſecūdum ſuam reſurrectionem.

Resp. Dicendum, ꝙ in Chriſto eſt aſſignare noſtræ reſurrectionis duplicē cām. ſ. efficientē, & exēplarē. Efficientē autem dupliciter eſt aſſignare, aut ſicut primū principiū, aut ſicut inſtr̄m. Efficiens ſicut primum principiū eſt Chriſtus ſcđm diuinitatē, & tota trinitas. Efficiēs ſicut inſtr̄m, eſt uox Chriſti, ad cuius prolationē, & uocationē mortui reſurgēt. Similiter cauſa exemplaris duplex eſt, una in qua res cognoſcitur, & diſponitur: & ſic eſt Dei filius ſcđm diuinā naturam, & tota trinitas. Alio modo, in quo res inchoatur, & exēplificatur: & ſic eſt reſurrectio Chriſti: quia (ut dicit Aug. de Ciui.) Talia erūt corpora noſtra, quale Chriſtus ſua reſurrectione mōſtrauit. Vnde ē quaſi exēplū, in quo noſtra reſurrectio eſt inchoata, tanq̄ mēbrorum in capite, ſicut dicitur. Eph.2. Cōuiuificauit nos Chriſto, & reſuſcitauit &c. Patet igitur, qūo Chriſti reſurrectio, & uox eius eſt cauſa noſtræ reſurrectionis: & quia reſurrectio, & uox eſt filii Dei in carne, iō dicit Aug. ſuper Io.5. ꝙ per uerbum carnem factum ſit reſurrectio corporum.

Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ reſurrectio Chriſti nō eſt cā, q̄a alias eſſet reſurrectio &c. Dicendū, ꝙ tunc Deus aliter faceret: ſed cū decreuit ſic facere, iō hæc eſt cā. Ad illvd, qđ obii-

 citur,

citur, quod exẽplar nõ infert. Dicẽdũ, quod uerum eſt de exẽplari, in quo res cognoſcitur; ſed tñ exẽplar, in quo res inchoatur, ubi nihil põt relinqui imperfectum, de neceſſitate infert: unde ſicut caput nõ põt eſſe ſine mẽbris, ſic nec reſurrectio capitis, quin cõſequatur reſurrectio mẽbrorũ. AD ILLVD, quod obiicitur, quod nõ aſſimilatur. Dicendũ, quod non perfectè aſſimilatur reſurrectioni malorum: & iõ non ſunt perfectè exẽplata: aſſimilatur tñ in corporis iterata uiuificatione, & indiſſolubili unione: & iõ eſt generalis reſurrectionis exẽplar. AD ILLVD, quod obiicitur de uoce Chriſti, quod non ſit cã, quia reſurrectio eſt opus uirtutis infinitæ, dici põt (ſicut prædictum eſt ſupra de ſacris) quod Deus uirtute infinita faciet, licet ad prolationẽ uocis: unde non eſt impropriè cauſalitas. AD ILLVD, quod obĩ, quod aut ante aut poſt audiũt uocẽ. Dicendũ, quod ſimul tpe: tñ prius natura reſurgunt, quã audiunt: unde uocis auditus non reſuſcitãt: ſed uirtus uocẽ cõcomitans. In euigilatione ãt corporali dicendũ, quod auditus uocis excitat: ſed in auditu ſunt duo. ſ. receptio ſpeciei in organo, & organi, & iudicium de recepta; quantum ad receptionẽ auditus uocis præcedit excitationem, ſed quãtum ad iudicium ſequitur. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur de operatione illius uocis, quæ eſt naturalis. Dicẽdum, quod ſicut ſanctis uiris datur gratia miraculorũ, & uirtus ſuſcitãdi mortuos, nõ quia ipſi ſuſcitẽnt per aliquid, quod ſit in te, ſed quia Deus facit ad petitionẽ ipſorum: ſic in propoſito eſt intelligẽdum, quod Deus facit: & ita miraculũ eſt, ſi ſuſcitãtur ad uocẽ illã, ſicut ſi ad preces Pauli. Præterea. Eſto, quod data ſit uirtus, quæ eſt ad actum ſupra naturã, & modum operandi ſupra naturã: hinc eſt, quod miraculoſe exit in ſuã operationẽ, ſicut exẽplo patet de potẽtia pariẽdi, quæ dicitur data B. Virgini. Sic igitur patet, quod reſurrectio Chriſti eſt cã, & uox aliquo modo: tamen principalis cã eſt Dei uirtus, & Dei ſapiẽtia, & reſurrectio Chriſti noſtrã infert reſurrectionem ſiue per hypotheſim: ut, ſi una aĩa eſt immortalis, & oẽs ſimiliter: ſi unus reſurrexit, & oẽs. Siue per locũ a minori, quia aĩa Chriſti beata minus egebat corpore, quàm aliæ. Siue per locum a cauſa exẽplari relata ad efficiẽtem. ſ. quia ibi ẽ reſurrectio noſtra inchoata; & propter nos Chriſtus eſt incarnatus, paſſus, & mortuus, & reſurrexit; & propter nos etiam & noſtra reſurrectio, ideo eſt inchoata, & in eo tãquam in quodam exemplo, ergo ſi Dei perfecta ſunt opera, oportet corruptibile hoc induere incorruptionem; & ſic patet illud.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

Quid ſit liber uitæ?

CONSEQVENTER quãtum ad ſecundam partẽ diſtinctionis quæritur de apertione librorum. Et duo de hoc principaliter quæruntur. Primò quæritur de libro uitæ. Secundò de libris conſcientiæ. Circa primum quæ͠rũtur tria. Primò quæritur de eius quidditate. Secũdò de ſcriptura ipſius.

ipſius. Tertiò de apertione.

Circa primã ſic proceditur; & oſtẽditur, ꝙ liber ille ſit ipſe Dei filius. Super illud Pſal. Deleantur de libro. Gloſ. i. Dei notitia, qua ṗdeſtinauit, & ṗſciuit cõformes fieri imaginis filii ſui. Item. Apoc. xx. Alius liber appertus eſt. Glo. Liber iſte eſt ṗdeſtinatio, in qua oẽs ſaluandi ſcripti sũt. Quòd autẽ liber uitę ſit Chriſtus ſecũdm humanitatẽ, uidetur, quia Greg. in Moral. dicit. Liber uitæ eſt uiſio iudicis adueniẽtis, quia quiſquis eũ uidet, mox teſte conſciẽtia, quidquid boni, uel mali fecerit, intelligit: ſed Chriſtus iudicaturus eſt in forma ſerui; ergo &c.

Pſalm. 68.

Glo or. et ſumuntur ex Caſſio.

Item. Glo. Apoc. xx. dicit, ꝙ liber uitæ eſt Chriſtus, qui tunc potẽs oĩbus apparebit: ſed non apparebit oĩbus niſi ſecundum humanitatẽ: ergo &c. Sed ꝙ ſit uis q̃dã, nec diuinitas, nec humanitas uidetur dicere Aug. xx. de Ciuit. Vis quædã diuina noĩe libri intelligenda, qua fiet ut unicuiq; bona, & mala ad memoriã reuocẽtur, q̃ libri nomen accipit. Item. Libri intentio ad legendum eſt: ergo propriè dr̃ liber id, ꝑ quod recolit homo & bona, & mala: hoc autem eſt uirtus: ergo &c.

Cap. 14 Tom. 5

Sed contra, quod non ſit Dei notitia, uidetur: quia in lib. eſt ſcripturæ impreſſio, in Deo autẽ nulla eſt impreſſio: ergo ſi translatio dẽt eſſe ſecundum ſimilitudinẽ, nõ uidetur talis trãſlatio recta. Item. Quod nõ humanitas, uidetur: quia in libro eſt legere; ſed in Chriſto hoĩe nec bona, nec mala eſt legere; ergo &c. Item. Qđ nõ ſit uirtus; uidetur; quia illa uirtus ita mala reducet ad memoriã, ut bona, ſecundum ꝙ dicit Aug. Sed mala ſunt ratio mortis; ergo eſſet tunc dicendus liber mortis, non uitæ.

RESOLVTIO.

Liber uitæ Dei notitia dicitur: atq; uis quædam diuina, qua facta noſtra, ſiue bona, ſiue mala, in mentem nobis reuocabuntur.

Respondeo. Dicẽdũ, ꝙ libri duplex eſt proprietas. Vna in ſe .ſ. ſciẽtiæ retẽtio in ſimultate, & uniformitate; & rõne huius ꝓprietatis nomẽ libri trãfertur ad Dei notitiã. Alia proprietas eſt ad nos, q̃ ꝑ librum eſt in nobis oblitorum recordatio; & rõne huius trãsfertur ad uim illam, qua fit recordatio ṗteritorũ; humanitas aũt, ſiue uiſio eius nõ dicitur liber; & quod dicit Greg. & Glo. intelligitur ꝑ quãdã cõcomitãtiã. Cõcedendũ igitur, ꝙ liber dicitur Dei notitia, & ꝙ dicitur illa uirtus diuina ſecũdm duplicem proprietatem, ſicut oſtẽdunt rationes ad hoc inductæ.

Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ in libro illo non eſt ſcripturę imprẽſſio. Dicẽdum, ꝙ quãtum ad hanc proprietatẽ nõ trãsfertur, immo in hac differunt, quia liber ille repræſentat, qđ in eo fit; ſed liber iſte repræſentat, ꝙ facit. Ad illvd, qđ obiicitur, qđ uirtus illa reducit mala ad memoriã, quæ ſunt cauſa mortis. Dicẽdum, ꝙ liber & uis Dei cauſa uitæ in ſe eſt; & ꝙ mortis ſit, hoc eſt ſolum per occaſionem, & rationem aliorum librorum .ſ. cõſciẽtiarum; & ideo ab eo denominatur, ad qđ principaliter eſt. Vel dicẽdum, ꝙ nõ dici-

dicitur liber uitæ, q̃a det uitam: ſed notitia Dei dicitur liber uitæ, quia oĩa ſibi ſunt uita. Similiter. Vis illa liber dicitur, q̃a recolit: ſed uitę dicitur: q̃a hoc nõ facit ꝑ creaturæ defectibilitatẽ, & fallibilitatẽ, ſed ſecundum diuinæ notititiæ unam ueritatẽ.

QVAESTIO II

Quæ ſit huius lib. ſcriptura & qui in eo ſcribantur?

QVAE ſit huius libri ſcriptura. Et ꝙ oĩa ibi ſcribãtur, uidetur: quia ipſe Dei filius eſt oĩum exẽplar, & oĩa cognoſcit, qui dicitur liber uitæ. Videtur, ꝙ ẽt mali ſcribantur in eo, q̃a q̃a dicitur ĩ Pſ. 68. Deleãtur de libro uiuẽtiũ; ſed nihil deletur de aliquo niſi quod eſt ſcriptũ in eo ergo &c. ITEM. Liber iſte eſt immutabilis; ergo ſi mali ſemel ſcripti ſunt, ſemper ſcripti ſunt; non ergo delentur.

CONTRA, ꝙ nõ oĩa ibi ſcribantur vr̃, q̃a tũc ſcd̃m hoc vr̃, ꝙ lapis eſſet ſcriptus in libro uitæ; qđ eſt falſum; quia hoc non dr̃ niſi de electis. ITEM. Qđ mali non ſint in eo ſcripti vr̃, quia malum nõ hẽt exẽplar in Deo; ergo ſi liber ille eſt exẽplar, patet &c. ITEM. Luc. x. Dixit dñs diſcipulis; Gaudete, q̃a noĩa ueſtra ſcripta ſunt in cœlis. Sed ſi hic liber eſſet oĩum; tunc omnibus eſſet gaudendũ, qđ cũ non ſit, patet &c. IVXTA hoc q̃ritur, quo põt in illo libro tranſumi deletio, cũ dicat uariationẽ, & priuationem, & corruptionem, quæ nullo modo ſunt in Deo.

RESOLVTIO.

Libri uitæ ſcriptura quo ad egreſſum æterna diſpoſitio eſt omnium producendorum: ſed quo ad regreſſum prædeſtinatio eſt omniũ ſaluandorum. Soliq; in eo uerè ſcribi dicuntur: qui gratiam finaliter habent.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut ars, & exemplar eſt totius trinitatis, tamen appropriatur filio, ſic liber uitæ. Sed notandũ, ꝙ creaturarũ ad Deum eſt duplex cõparatio. Vna in exeundo; & hęc eſt oĩum creaturarũ, quia oẽs a Deo exierũt. Alia eſt in redeũdo; & hæc eſt creaturarum ad beatitudinem ordinatarum; quia egreſſus eſt ꝑ uirtutẽ, & q̃es ꝑ beatitudinẽ. Quãtum ergo ad primã cõparationẽ dr̃ filius ars plena oĩum rõnum uiuentium; & ſcriptura iſtius libri eſt æterna diſpoſitio oĩum producendorũ quantũ ad ſuas rões, & ideas. Quãtũ ad ſecundã cõparationẽ dr̃ filius liber uitæ; & ſcriptura iſtius libri eſt ꝓdeſtinatio oĩum ſaluandorum quantũ ad ipſos, & gratiam, & gloriã, quam habituri ſunt.

SED attẽdendum, ꝙ gratiã, per quam eſt regredi ad Deum q̃dã habent tẽporaliter, quidã uero finaliter. Qui habent finaliter, ipſi ſcribuntur, & eorũ gratia, qm̃ ipſi redeunt ꝑ gratiam. Qui autem temporaliter, ipſi q̃dem in prædeſtinatione ſcripti nõ ſunt, q̃a non ſunt ꝓdeſtinati. Sed eorum gratia ſcripta eſt ſecundum ueritatẽ, & merita, q̃ nunquam remunerabuntur; & & ratione illius ſcribi dicũtur, non ſimpliciter, ſed ſolum ſecundũ reputationem; quia iuſtitia diuina ad tẽpus iudicat eos gloria dignos, & cum cadunt, iudicat indignos. Ideo dicũtur deleri, non q̃a prius ſint ſcripti, &

& poſtmodum deleti: ſed quia prius ſecundũ merita ſcripta iudicantur digni, deinde indigni.

Ex his patent quęſita. Primũ patet, quia liber uitæ non continet rationem exẽplaris totam; ſed tantum prædeſtinationis. Secvndvm patet, quia mali, q̃ habent præſentem iuſtitiam, ſecundũ reputationẽ ſcripti ſunt, & poſt non reputantur: ideo deleri dicunt̃. Ex his patet ultimũ, q̃a qđ Deus iudicat aliquẽ prius dignum, & poſt indignũ, ſolum dicitur propter mutationẽ in hoĩe, nõ in Deo: & iõ deletio illa non dicit ꝑmutationem in ſcriptura; ſed in his q̃ per illã ſcripturam repræſentantur.

Qvaestio III.

An, & quare liber hic in die iudicij aperietur?

De apertione iſtius libri. Et videtur, quod nulla ſit neceſſitas hunc librum aperire, quia ſufficienter uidebuntur merita in conſcientiis omnium: ergo ſi ſuperfluum eſt facere per plura, ꝙ poteſt fieri per paucioſa, patet &c. Item. E diuerſo oſtenditur, quia ſi liber ille ſufficienter repræſentat, ur̃ qđ ſuperfluat alios libros aperire. Item. Quęritur, quorum oculis aperietur. Et ur̃, quod omnium, quia omnes iudicabuntur ſecundum ea, q̃ ſcripta ſunt ibi; ergo ſi omnibus debet manifeſtari & ſentẽtia, & ratio ſententiæ, patet &c. Item. Glo. xx. Apocal. Alius liber apertus eſt: dicit, qđ aperte ſcient mali tunc ſe non eſſe p̃deſtinatos: & hoc eſt in apertione libri: ergo &c.

Sed contra. Liber iſte nõ eſt aliud quam Dei natura; ergo cum Dei ſubſtantia ſolum a bonis uidenda ſit in iudicio, patet quod non omnes uidebunt in iſtius libri apertione. Item. In libro uitę non ſunt ſcripta niſi bona: ergo ſi mali nõ dẽt uidere niſi mala, per quæ condemnentur, non uidebunt in iſtius libri apertione: & ſic &c.

Resolvtio.

Quia ſecũdũ merita & demerita iudicabimur: iure liber aperitur, in quo totum hoc continetur.

Resp. Dicẽdum, ꝙ ſicut dictũ eſt, liber uitæ ẽ liber redeuntiũ, ars eſt exeuntiũ: diſſerũt ãt exitus, & egreſſus: q̃a exitus tantũ a Deo dependet: ſed regreſſus a Dei gratia, & uoluntate noſtra; q̃a regreſſus eſt ꝑ merita bona, q̃ ſunt a Dei gratia, & uolũtate noſtra. Quoniam igitur iudiciũ erit ſecundum merita noſtra, & demerita: & merita ſunt a nobis, & a Deo: ideo ad diſpenſandum quãtitatem, & dignitatem meritorum, neceſſe eſt aperire libros conſcientiarum, & librum uitę, in quo apparet quantitas gratiæ ſecundum menſuram liberalitatis diuinæ, ſecundum cuius menſuram eſt ẽt glorioſa: Et ex hoc patet primo quæſitum.

Ad illvd, qđ quæritur, quibus aperitur. Dicẽdum, ꝙ dupliciter eſt loqui de apertione, aut quãtũ ad ipſius libri intuitionẽ, aut quantũ ad ſubſequẽtem cognitionẽ. Quantũ ad intuitionẽ aperitur tantum ꝑꝑ bonos; quia ipſi ſoli uidebunt. Quantũ ad ſubſequentem cognitionem omnibus: quia boni ſe ibi legentes cognoſcent ſe prædeſtinatos eſſe: mali uerò ex hoc ipſo quod in libro aperte legere non poterunt,

runt, ſciēt ſe non eſſe prędeſtinatos: & ſic patet rñſio ad obiecta, Et eſt exēplum, ſicut ſi pauper non hēt merellum regis.i. ſignaculum, qđ pauperes portant ad eleemoſinam percipiēdam, ſcit bene quod recedit uacuus; non per poſitionem, ſed per priuationem cognoſcens. Sic damnati cum nō legent ibi nomina ſua, ſcient ſe non eſſe ſcriptos ad gloriam, ac & per hoc ſciēt ex parte Dei, ꝙ Deus ipſos damnabit: & ex parte ſuę conſciētiæ ſciēt, ꝙ ſunt digni pœna: & ita ex cōparatione utriuſq; libri hoc ſciet, non tamen ſic legendo, ſicut legunt boni in libro uitæ.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An omnia merita in conſcientiæ lib. legentur?

CONSEQVENTER quantū ad ſecundū articulū circa hoc q̄rit de libris conſcientiarum. Et de hoc tria quæruntur. Primo q̄ritur, utrum omnia merita leganť in conſciētia, uel q̄dam. Secundo, utrum quilibet legat omnia in conſcientia alterius. Tertio, utrum ſimul omnia uideantur ab omnibus.

CIRCA quam ſic proceditur & oſtenditur quod omnia legenť in libris conſcientiæ. Aug.
Cap. 14 de ciui. Dei. xx. dicit, quod uis diuina aderit, qua fiet ut omnia ad memoriā reuocentur. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione, q̄a lectio eſt ibi, ut ſciatur quātitas meritorum: ſed meritū hoīs ſic legitur, ut ſciať quot, & quanta bona, & quot mala, & quanta fecerit: ergo ſi ibi plene oñditur iuſtitia, patet qđ oīa ibi debēt legi. ITEM. Dei iuſtitia declarabi ibi ſumme, & q̄tum ad retributionē gloriæ, & pęnę; ergo merita dēnt ſūme declarari; ſed non pñt, niſi oīa bona, & mala ad memoriam reuocentur; ergo &c.

CONTRA. Qđ non oīa; uř, q̄a ibi erit tm̄ memoria eorū, de q̄bus erit retributio: ſed ꝓ malis, de q̄bus fuit pnīa, nō retribuet: ꝓ bonis ēt, in quibus nō ꝑſeuerauerunt mali, non retribuetur; ergo talia nō legenť. ITEM. Memoria pteritorum bonorū gñat oblectationē, malorū horrorē: ergo ſi in malis non erit delectatio, nō dēnt recordari bonorum factorū: & ſi in bonis nullus horror, nō dēnt recordari malorū. ITEM. Illa ſola legētur in libris, q̄ ſunt ſcripta: ſed mala bonorū deleta ſunt de eorū aīa ꝑ gſam: bona malorū deleta ſunt de eorū aīa ꝑ culpā: ergo nō legentur in libris nec hæc, nec illa.

RESOLVTIO.

Quia nil inultum tunc remanebit: omnium meritorum lectio, & memoria prorſus apparebit.

RESP. Dicēdum, ꝙ oīum meritorū erit ibi lectio, & memoria; q̄a ſicut Dicit Apoſtolus erunt cognitiones, uel cogitationes accuſantes, & defendētes: & ita bona, & mala ibi patebunt, & per conſequēs affectiones, & operationes; Oīa āt reducūtur ad memoriam; quia reuocatio actuū, & cogitationum præcedentium ad memoriam erit ad oſtenſionē iuſtitiæ diuinę ſecundum ſtatum illum, & miſericordiæ ſecūdū ſtatum pteritum, ſiue tranſactū. Propter oſtenſionē iuſtitiæ diuinæ in retribuēdo rememorabuntur

tabuntur bona, & mala, in quibus permanſerunt finaliter. Hęc .n. ſola digna ſunt retributione. Propter oſtenſionem miſericordiæ de p̄terito rememorabūtur mala bonorū, a quibus ſunt miſericorditer liberati: & bona malorum quæ in eis miſericorditer operatus eſt Deus, q ſolē ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos: iō bona & mala ſua oīno erunt ſibi in memoria.

AD ILLVD, quod obiicitur, primò, ꝙ illa lectio, & memoratio eſt ad oſtenſionē iuſtitię. Dicendum, ꝙ uerum, ſed nō tm̄ ad hoc: ſed ēt ad declarationē miſericordiæ. AD ILLVD, qđ obr̄, ꝙ memoria malorū facit triſtitiā, & bonorū lætitiā. Dicēdum, ꝙ hoc uerū ē in his, q pn̄t triſtari, & lætari. Sed mali nō pn̄t lętari, boni uerò non pn̄t triſtari. Sed iſtud nō ſufficit, qa non poſſunt triſtari: ergo nec cognoſcere unde dēant triſtari: ideo dicēdū ꝙ memoria malorū dupliciter pōt eſſe: aut conſiderādo malū euentum: & ſic generat triſtitiā, ut patet in eo, qui conterit. Vel conſiderando bonum euētum. ſ. ꝙ de tantis malis miſericorditer ē ereptus: & hæc generat lętitiam, & hęc erit ī bonis. Similiter de memoria bonorum diſtinguit. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ in malis bona sūt deleta. Dicēdum, ꝙ deleta ſunt q̄tum ad ueritatē eſſentiæ, manet tn̄ quātum ad notā, & ſimilitudinē, ſicut patet in eo, q amiſit charitatem, & recordat̄ ſe habuiſſe. Vnde ſuꝑ illud Rom. 2. Cogitationum accuſantiū: dicit Glo. Sciēdum eſt, ꝙ ī illa die cogitationes accuſabunt aīam, uel defēdēt, nō illę, q̄ tūc erunt; ſed iſtæ q̄ mō ſunt in nobis, quarū notæ, & ſignacula relinquunt̄ in corde nr̄o uelut uiſcera, q̄ in occulto nūc ſunt poſita, in illo die reuelari dicuntur, & ita ſcđm ſimilitudinem remanēt. Vel eſto ꝙ ſimilitudo penitus deleatur (ꝙ uix ē poſſibile) diuina uirtute tūc reparatur ad Dei gloriā, & uindicationē malorum, laudem uero bonorum.

QVAESTIO II.

An quilibet in alterius conſcientia omnia leget?

VTRVM quilibet legat omnia in conſcientia alterius. Et ꝙ ſic ur̄, quia Bern. tractans illud. 1. ad Cor. 4. Illuminabuntur abſcondita tenebrarum: dicit, cuncta arcana cunctorū cunctis ibi patebūt. ITEM. Glo. Geſta, & cogitata bona, & mala ex tūc aperta, & nota erunt oībus. ITEM. Ratione uidetur: qa aut ſunt bona, aut mala. Si bona laudatur ibi Dei largitas ab oībus. Si mala laudatur ibi Dei iuſtitia puniens, uel miſericordia liberās: ergo ſi ex oīb. elicere dēt Deus gloriam ſuam manifeſtandā in futuro; ergo omnibus oſtendet. ITEM. Qđ mala malorū pateant bonis, & malis certum eſt: quod iterum bona eorum pateant bonis, certum eſt: quia de illis gaudebunt. ITEM. Quod bonorum bona pateant malis, certum eſt, quia eorum comparatione iudicabuntur. ITEM. Quod mala bonorum pateant bonis certum eſt, quia unius mentem ab alterius oculis corpulētia nō abſcōdet, ut dicit Greg. Et iterū Aug. xv. de tri. In futuro uno aſpectu uidebimus oīum cogitationes.

SED CONTRA. Qđ mali non uideant

uideāt mala malorum vř, quia ſolatiū, & excuſatio eſt alicui, dū uidetur multos habere ſocios in ſcelere: ergo ſibi ſoli debent eſſe nota mala. ITEM Qđ mala bonorum non manifeſtentur exterius uidetur, quia dominus cōminatur in pœnam manifeſtare uerenda: ſed a bonis aberit omnis pęna; ergo non manifeſtabūtur eorum mala, nec omnes legent. ITEM. Charitas operit multitudinem peccatorum: hoc non eſt dictum in conſpectu hominum, quia operata ſunt ſine charitate; ergo in conſpectu Dei: ergo multomagis in conſpectu hominum. ITEM. Si reprehenſibile eſt in hoīe denudare amici commiſſum, cum Deus ſit fidelior amicus, quā aliquis hō; ergo nō denudat peccata amicorum.

RESOLVTIO.

In manifeſtationem diuinæ pietatis & iuſtitiæ; omnia omnibus tunc manifeſta fient.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ omnia nota erunt omnibus tam bona, quam mala ī ipſo iudicio, ſecundū ꝙ uult Anſel. & Bern. & textus & Gloſ. conſonant: & hoc ad certam notitiam uel liberationem meritorum, quę ſcitur in omnium actuum bonorum, & malorum recognitione: quia oſtenſio malorum in bonis eſt ad manifeſtationem miſericordiæ prius factæ, bonorum in eis ad oſtenſionem iuſtitiæ. Ecōtra malorum in malis ad oſtenſionem iuſtitię, bonorum in eiſdē ad oſtenſionem miſericordiæ.

AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ ſolatium eſt uidere aliena peccata. Dicēdum, ꝙ immo erit magna confuſio, dum attēdit illius uituperium: & ex eius uituperio cognoſcet & ſuum. Vnus enim alterius peccatum non approbabit, immo uilipendet. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod manifeſtatio malorum eſt in pœnam. Dicendum, ꝙ uerum eſt in malis: ſed in eis qui egerunt pœnitētiam, eſt in gloriam. Vnde dicūt aliqui, quod ſicut cicatrices corporales in martyribus remanēt ad gloriā: ſic cicatrices ſpirituales in pœnitentibus, quia uicerunt culpam, ſicut illi pœnam. Sed tamen quicquid ſit de hoc, non remanent in eius contumeliam; ſed Dei gloriam, qui liberauit de tanta miſeria. Vnde bene concedendum eſt, quod uidebuntur peccata iuſtorum, ut de ipſorum ſanatione gratiæ agantur Deo. Et hoc dicit Anſel. Vnde ſicut homo agit gratias Deo per ſe, quia liberatus eſt a malis, ita ſocius eius. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod infidelitas eſt denudari amici commiſſum, uerū eſt in pręſenti, ubi cedit ad infamiā: ſed qa in futuro eſt ad Dei gloriā ſine aliqua infamia, ideo non habet ibi hoc locum.

QVAESTIO III.

An omnia ſimul ab omnibus uidebuntur?

VTRVM omnia uideantur ſimul ab omnibus Et ꝙ ſic, uidetur, quia ſuper illud Ioan. 8. Induetur confuſione. Glo. Viſo iudice, mala omnia ante oculos mentis uerſabuntur. ITEM. Ratione uidetur, quia ſimul infligetur tota pœna: ergo ſimul ſciet, & pōderabitur culpa: ergo ſi magnitudo culpę pēdet ab actibus, & circunſtantiis, & earum iteratione, omnia hæc manifeſtari debent

debent ſimul Item. Maior confuſio eſt, & dolor in medio duorum, quam unius: & omnium, quam aliquorum malorum: ecõtra de bonis maius eſt gaudiũ: ergo ſi boni habebũt perfectum gaudium, mali perfectam confuſionem, patet quod omnibus ſimul patebunt.

2. Top. Cap. 4. Contra. Vnum ſolum intelligimus, ſicut dicit Philoſophus; ergo non plura ſimul: non ergo omnia poterunt uideri ſimul.

Item. In damnatis non erit eorum natura melior, quam nunc eſt; ergo ſi eorũ intellectus nunc non poteſt plura intelligere ſimul, nec tunc poterit: q ſi tunc poterit: ergo ſublimatus erit.

Item. In iudicio erit diſcuſſio, quæ eſt prius de uno, quam de alio: ergo prius erit unius recordatio, quam alterius.

RESOLVTIO.

Et quide, mo operante id diuina uirtute.

Respondeo. Dicẽdum, quod omnes repente, uel ſimul omnia peccata uidebunt; & credendum eſt magis quod ſimul. Ad quod intelligendum, notandum eſt: quod ſimul uidere multa, ut multa hoc poteſt eſſe tripliciter. Aut ratione eius, in quo uidet, quia uidet multa uno: & ſic in ſpeculo æterno eſt videre multa, quia per idem ibi homo uidet diuerſa. Aut ratione ſublimitatis intellectus, qui efficitur deiformis per gloriam: unde uidet plura ſicut Deus, licet non omnimode: ſicut Angelus, Beatus ſimul cognoſcit Deum in ſe, & creaturã in Deo, & in proprio genere. Aut ratione diuinæ uirtutis hoc facientis, quæ tamen non efficit gloriam, ut oſtendat ei exemplar æternum; ſed leuat intellectum, ut poſſit aliquid ſupra ſe uel ad gloriam, uel ad pœnam. His tribus modis uidebunt ſimul animæ bonę in iudicio.

Primis duobus modis in patria: ſed tertio tantummodo animæ malæ in iudicio. Vtrum autem poſt ſic uideant inferno, hoc non determino, quamuis non improbabiliter dici poſſit, ut pęna uermis ſit conſummata, & uniformis.

Ad illvd, quod obiicitur, quod intelligimus unum ſolũ. Dicendum, quòd illud uerum eſt per naturam: ſed iſte modus intelligendi erit per uirtutem diuinam. Ad illvd, quod obiicitur, quod cognitiua in damnatis non debet ſublimari. Dicendũ, quòd illa ſublimatio potius eſt depreſſio, ſcilicet in oſtenſione omnium turpitudinum. Sicu enim recogitatio multorum bonorum amplificat lætitiam: ita recogitatio multorum malorum amplificat triſtitiam. Ad illvd, quod obiicitur, qđ erit diſcuſſio. Dicendum, quòd & ſi ſigiliatim fiat diſcuſſio de ſingulis, quia non poſſunt omnia ſimul dici: tamen ad confeſſionem erit ſimul memoria de multis. Nec mirum, quia potentior eſt uirtus cognitiua, quam expreſſiua, ſiue interpretatiua: intelligimus enim ſtatim quod non poſſumus exprimere tempore diuturno.

DI-

De reſurrectione quantum ad modum, qualitatem, uel quidditatem reſurgentium.

Olent autem nonnulli percontari & quærere, an in eadem ætate & ſtatura corporis oēs reſurrecturi ſunt. Quidam putauerunt oēs reſurrecturos ſecundum menſurā ætatis & ſtaturæ Chriſti: ideo quia .Apoſt. ait, Donec occurramus omnes in uirum perfectum, in mēſuram ætatis & plenitudinis Chriſti. Sed his uerbis non eadē reſurgentibus aſſignatur ſtatura, ſed ætas. Omnes .n. in eadem ætate reſurgent, in qua Chriſtus mortuus eſt & reſurrexit, cuiuſcunq; ætatis mortui fuerint. Virum autem poſuit, nō ut diſtingueret, ſexum, ſed ut ſignificaret perfectionem uirium, quam tūc habebunt: ſed non omnes eandē ſtaturam corporis obtinebunt. Vnde Aug. Non ait in menſuram corporis uel ſtaturæ, ſed ætatis: quia unuſquiſq; ſuā recipiet menſuram corporis, quam uel habuit in iuuentute, etiam ſi ſenex obijt: uel fuerat habiturus, ſi ante eſt defunctus. Aetas uero erit illa, ad quā peruenit Chriſtus. ſ. iuuenilis, ut circa 30. annos. Triginta .n. duorum annorum, & trium menſium erat ætas Chriſti, in qua mortuus eſt, & reſurrexit. Non eſt autem fas dicere, quod in reſurrectione accedat corpori magnitudo, quam nec habuit hic, nec erat habiturus diu uiuendo: nec maiora corpora redigenda ſunt ad modum dominici corporis. Periret enim multum de illis corporibus, cum nec periturus ſit capillus, ut ait dominus, Capillus de capite ueſtro non peribit.

Eph. 4. Haym. in Glo. ſup illud Epheſ. 4. Donec. In li. de Ci. Dei lib. 22. cap. 14. Luc. 12

Quod omnino ſicut modo ſumus, reſurgemus.

Non enim perit Deo terrena materies, de qua mortaliū creatur caro: ſed in quemlibet puluerem cineremve ſoluatur, in quoslibet halitus auraſq; diffugiat, & in quacunque aliorum corporum ſubſtantiam, uel in ipſa elementa uertatur, in quoruncunque etiam animalium uel hominum cibum carnemque mutetur, illi animæ in puncto temporis redibit, quæ illam carnem primitus, ut homo fieret, creſceret, uiueret, animauit. Ipſa ergo terrena materies, quæ diſcedente anima fit cadauer, non ita in reſurrectione repara-

Augu. Enchi. cap. 88

buur,

bitur, vt ea quæ dilabuntur, & in alias atque alias rerũ ſpecies vertuntur, quamuis ad corpus redeant, vnde dilapſa ſunt: ad eaſdem quoque corporis partes vbi fuerunt, redire neceſſe ſit. Alioquin ſi capillus redit, quem tam crebra tonſura detraxit: ſi vnguibus, quos toties depreſſit exectio immoderata & indecens, cogitantibus reſurrectionem carnis, & ideo non credentibus occurrit infirmitas. Sed quemadmodum ſi ſtatua cuiuslibet ſolubilis metalli igne liqueſceret, vel contereretur in puluerẽ, vel confunderetur in maſſam: & eam vellet artifex rurſum ex illius materia, & quantitate reparare, nihil intereſſet ad eius integritatem, quæ particula materiæ cui membro ſtatuæ redderetur, dum tamen totum ex quo conſtituta fuerat, reſtituta reſumeret. Ita Deus mirabiliter atque ineffabiliter artifex, de toto quo caro noſtra extiterat, eam mirabili celeritate reſtituet: nec aliquid attinebit ad eius reintegrationem, utrum capilli ad capillos redeat, & vngues ad vngues: an quicquid eorum perierat, mutetur in carnem, & in partes alias corporis reuocetur; curante artificis prouidentia, ne quid indecens fiat. Indecorũ quippe aliquid ibi non erit: ſed quicquid ibi futurũ eſt, hoc decebit: quia nec futurũ eſt, ſi nõ decebit. Idẽ Auguſti. c. 90.

Quod ſancti ſine omni deformitate reſurgent.

Hoc autem in corporibus ſanctorum intelligendum eſt, de quibus cõſequenter adiungit, Reſurgent ergo ſanctorum corpora ſine vllo vitio, ſine vlla deformitate, ſicut ſine vlla corruptione, onere, difficultate: in quibus tanta facilitas, quanta fœlicitas erit: propter quod & ſpiritualia dicta ſunt, cum proculdubio corpora ſint futura, non ſpiritus. Ex his apparet quòd vna erit ætas omnium reſurgentium, ſcilicet iuuenalis: ſtatura verò diuerſa, ſcilicet quam quiſque habuerat in iuuenili ætate, vel erat habiturus, ſi ante eſt defunctus. Nec de ſubſtantia, de qua hominis caro creatur, aliquid peribit: ſed omnium particularum ante diſperſarum collectione, reintegrabitur naturalis ſubſtantia corporis. Sanctorum quoque corpora ſine omni vitio fulgida ſicut ſol reſurgent, præciſis cunctis deformitatibus quas hic habuerunt. Aug. in eodẽ. c. 91. Mat. 1.

Si mali tunc habeant præſentes deformitates.

De reprobis autem quæri ſolet, an cum deformitatibus hic habitis reſurgant. Hoc autem Aug. non aſſerit, ſed dubium relinquit ita inquiens, Quicumque ab illa perditionis maſſa, quæ per Adam facta eſt, non liberantur per Chriſtũ, reſurgent quidem etiam ipſi vnuſquiſque cum ſua carne: ſed vt cũ diabolo eiusq; angelis puniantur. Vtrũ verò ipſi cum vitijs, & deformitatibus ſuorum corporum reſurgant, quæcumque in eis geſtarunt, inquirendo laborare quid opus eſt? Non enim fatigare nos debet incerta eorum habitudo, vel pulchritudo; quorum erit certa, & ſempiterna damnatio. Ecce non deſinit, an tunc habeant deformitates, quas hic habuerunt, reproborum corpora.

SVpra egit Magiſter de reſurrectione ſi eſt. Hic determinat quomodo eſt, oſtendendo quid, quomodo, & quale reſurgat: & habet hęc pars duas. In prima oſtẽdit qualia, & quãta corpora reſurgant. In ſecunda determinat de abortiuis fœtibus, oſtẽdẽs quod in nulla quãtitate reſurgunt, quia non uixerunt, ibi. *Illud etiam inueſtigari oportet, &c.*] Prima pars habet duas. In prima parte determinat, quanta, & qualia erunt reſurgentium corpora. In ſecunda determinat, quomodo dãnatorum corpora erunt paſſibilia, ibi. *Iā vero quæritur de corporibus malorum, &c.*] Prima pars habet duas. In prima determinat, in quanta ſtatura reſurgant. In ſecunda determinat, qualia reſurgant, ibi. *Hoc autem in corporibus ſanctorum, &c*] Prima pars duas habet. In prima determinat, in qua ætate, & ſtatura reſurgent. In ſecunda determinat, qualiter ſtatura corporis debet reparari, & per quid: ubi determinat quid in quo reſurget, ibi. *Non enim perit Deo, &c.*] Similiter ſecunda pars in qua agit de qualitate corporum, duas habet. In prima oſtendit, quòd corpora electorum carebunt omni deformitate. In ſecunda uero de corporibus reproborum relinquit ſub dubio: innuit tamen quòd deformitatibus non carebunt, ibi. *De reprobis autem quæri ſolet, &c.*] Et ſic tria determinat. Primò, quid reſurget ad ſtaturam hominis comp.edam. Secundo, quid in qua parte reſurgat. Et tertiò quale, utrum cum deformitatibus an ſine.

N*On eadem reſurgentibus, &c.*] Videtur malè dicere; quia duplex eſt quãtitas, ſcilicet temporis, & extenſionis. Sed qui habuerunt diuerſam quantitatem molis, in diuerſa reſurgent; ergo qui diuerſam habuerunt ætatem, in diuerſa reſurgent. Item. Impoſſibile eſt quod eſt præteritum non eſſe præteritum; ergo impoſſibile eſt, quod aliquis Dub 1.

qui habuit annos centum nõ habuit centum; ergo impoſſibile eſt quod habet ſolum triginta duos annos: ſed in hac ætate reſurrexit Chriſtus; ergo impoſſibile eſt ſenibus in hac ætate reſurgere. Item. Si reſurgentibus computatur ætas: aut ergo ab inſtanti natiuitatis, aut reſurrectionis. Si ab inſtãti natiuitatis, tunc erunt plus quam centum anni, immo quam mille in aliq. bus. Si ab inſtãti reſurrectionis, tunc non habebit vnam horam, qui ante habuit triginta annos. Item. Dominus nulli detrahet de quantitate molis, ſed addet his, qui minus habent; ergo pari ratione de ætate, cum ſenectus ſit uenerabilis. Ad hæc omnia reſpondeo, quòd ætas reſurgentium dupliciter poteſt intelligi aut per comparationem ad principium durationis: ſic aſſignatur nobis nunc ſecũdum cõparationem ab initio noſtri eſſe: & ſic non computatur ętas in reſurgentibus, quia tranſierunt omnem ętatem, & extra ſtatum talem ſunt. Alio modo ætas attenditur ſecundum diſpoſitionem, & ualitudinem corporis: & ſic accipitur ætas iuuenilis: omnes enim tales, & tanti reſurgent in corpore, quales fuiſſent in ætate iuuenili: & ita ætas nõ nominat durationem, ſed corporis diſpoſitionem: ſic enim Deus, tũc creat hominem in eo habitu, & ſtatu in ætate uirili, non ratione computationis temporis, ſed habitudinis corporis; & per hæc patent obiecta.

Dub. 2. *Vt ſignificaret perfectionem virium, &c.*] Videtur malè dicere; quoniam ſi fœmina non eſt uir, nec quantum ad ſexum, nec quantum ad uirium perfectionem, quia ſexus fœmineus attẽſtatur infirmitati: ergo uidetur quod mulier non reſurgat iſto modo. Item Sicut dicit Philoſophus, fœmina eſt uir occaſionatus: ergo ſi occaſiones non reſurgunt in natura quantum ad electos, nec fœmina reſurget. Itẽ. In reſurrectione erunt ſicut angeli Dei; hoc erit quia corpus conformabitur animæ: ſed in angelis non eſt diſtinctio ſexus, nec in animabus; ergo &c. Itẽ. Sexus Diſtinctio. eſt propter generationem: ſed ibi non erit generatio: ergo &c. Reſpondeo. Dicendum, quòd (ſicut dicit) Auguſtinus, aliqui uoluerunt dicere, quod ſexus fœmineus nõ reſurget propter prædictam auctoritatem Apoſtoli, donec occurramus omnes in uirũ perfectum: ſed ſicut ipſe dicit, ibi dicitur uir non a ſexu, ſed a uirtute, non corporis, ſed mentis, per quem modum mulier facta uir eſt, ſecũdum quem modum dicitur in Pſalmus. Beatus uir, qui non abiit in conſilio, &c Quod intelligi etiam poteſt de muliere: & ideo auctoritas iſta non negat reſurrectionem mulierũ, ſicut manifeſta ratio cõfirmat. Qm̃.n. ſexus fęmineus eſt a Deo formatus, q̃ formauit uirilẽ, qđ patet, quia ſine ipſo nõ eſſet perfectio ſpeciei, & in corporibus noſtris natura ſeruabitur, & uitia detrahentur, ſicut uiri reſurgent cum ſexu uirili, non propter generationem, ſed propter perfectionem, & decorem quantum ad electos: ſic fœminæ in ſexu fœmineo: quia tũc a membris,

Lib. 22. Decim. Dei c.

bris illis deductus, & inhoneſtas per omnia auferetur: & quòd excitabat ad libidinem, excitabit ad Dei laudem. Quod ergo primo obiicitur, quòd dicit defectum uirium. Dicēdum, quod hoc eſt ſolum ſecūdum ſtatum præſentem: ibi autem relinquetur ſexus, & tolletur infirmitas.
1.Phy. 18. Quod obiicitur, quòd fœmina eſt uir occaſionatus. Dicendum quod eſt loqui de naturæ intentione uniuerſali; & ſic fœmina eſt de intentione naturæ, quæ intendit ſaluare ſpeciem. Et eſt loqui de intentione naturæ ſingularis, qui deſiderat rem facere quātò meliorem, & perfectiorem poteſt: & ꝙ non faciat, hoc eſt præter intentionem propter aliquam occaſionem incidentem: & hoc modo natura de fœmina faceret uirū, ſi poſſet. Sed quia uel eſt defectus in uirtute, & caliditate: uel etiam eſt debilis coagulatio in ſemine, uel nō directè recipitur ī matrice: hinc eſt quod mulier generatur, & dicitur uir occaſionatus: tamen quia iſtam occaſionem neceſſe ē euenire, nec ſine ea poteſt natura ſaluari in eſſe: ideo natura, quæ intendit ſaluari utrumque ſexum, intēdit etiam productionem mulieris: & ſic patet illud. Ad illud, quod obiicitur, quod erunt ſicut angeli. Dicendum, quòd non eſt omnimoda ſimilitudo, ſed quātum ad hoc quod erunt immunes ab operibus carnis. Ad illud, quod obiicitur, quod non erit generatio. Dicendum, quod ſicut non erit uis generatiua ad uſum generādi, ſed ad perfectionem hominis: ſic quam erunt membra genitalia ad perfectionem corporis.

Non eſt autem fas dicere, &c.] Videtur hoc falſum; quia minus non habuit, nec habiturus fuit ſufficiētem magnitudinem in hac uita; ergo uarii boni, quorum corpora ſunt deformia, ſic erunt in cœleſti patria. Item. Qui caret manibus, numquam erat habiturus manus: ergo reſurget ſine manibus; ergo poteſt fieri additio membrorum officialium, quia non reſurget ſine manibus. Et ſi hoc, multò fortius uidetur a parte membrorum conſimilium, ſicut maioris ſtaturæ. Reſpondeo. Dicēdum, quod ſtatim, ex quo corpus humanum generatum eſt, ſtatim ſcit quantum debet eſſe mole, licet nos non percipiamus, quia iam eſt ibi totum eſſe: & hoc eſt eſſe in quantitate uirtutis, quæ diſtinguitur contra quantitatem molis: & hoc eſt eſſe ſecundum potētiam uirtutis augmentatiuæ; quantum ergo natura poteſt iſtum augmentare, quia nunc paruulus eſt, tantus debet eſſe ratione: & tantus erit mole, niſi impediatur per occaſionem. Secundum hoc intelligendum, quod quantitas rationis in aliquo poteſt deficere a ſtatu competenti ſpeciei, uel ſuperabūdare, uel ſufficere. Quod ſufficiat hoc eſt de integritate naturæ: tunc autem dicitur ſufficere, quando poteſt tantum corpus producere, quantum cōpetit humanæ naturæ, quæ determinatos habet terminos, ſiue in paruitate, ſiue in magnitudine: inter quos ſtatura Chriſti, tenere medium creditur tamquam perfectiſſima: & quamdiu

diu ab illa ſtatura non receditur, ita quod deformitas generetur, dicitur uirtus augmentatiua, ſiue quantitas rationis ſufficiens: & reſurget unuſquiſque ſecundum ſtatum illi quantitati competentem. Si uerò receditur ab ea, ita quod deformitas generetur ſiue in ſuperfluo, ſiue in diminuto. Dicendum, quòd tunc quantitas rationis non fuit perfecta; ſed initiata: & ideo oportet tunc detrahi, uel addi, nõ ad naturę mutationem; ſed potius ad uitioſitatis ablationem; & ſic totum patet: quia Auguſt. loquitur ſalua integritate, & ꝑfectione naturæ. Vnde generaliter intelligere dat, quod quantum ad quãtitatem rationis nec fiet additio, nec ſubtractio, niſi fuerit uitii deformatio. Quantũ ad quãtitatẽ molis fiet addictio in his, in quibus non fuit perducta ad quantitatem rationis: nec oportet quod dominus adducat materiam aliunde ad perficiendũ: ſed poſſibile eſt quod de illo uno totum extrahat; ſicut creditur, quod quinque panes ſine appoſitione in quinque millia hominum multiplicauit per uirtutem infinitam. Poteſt tamen eſſe, quod aliunde addat, ut fortaſſe in illis panibus fecit, & utrumque miraculum fuit; alius tamen modus probabilior uidetur.

Dub.4. *Sed quèmadmodum ſi ſtatura, &c.*) Videtur iſtud exemplum Aug. non ualere, quia aliud eſt artificiatum, & aliud ſtatua illa, quæ primò fuit fuſa, & illa, quæ poſt fuſa fuit; ergo uidetur quòd Deus ſic reparat, ꝙ alius fuit homo poſt, quàm ante. Ad hoc uolunt aliqui dicere, ꝙ exẽplum Aug. ꝑfectè conforme eſt quantũ ad modũ, & idẽtitatẽ reparationis, & reparati. Quãtũ ad modũ, q̃a nõ oportet ſingula ad ſua loca redire. Quãtũ ad identitatẽ; qm̃ ſicut in ſtatua materia ſubiecta eſt eadẽ ſemel, & iterũ fuſa; ſed forma artificis eſt alia; ſic in corꝑe reſurrectionis eadẽ eſt materia, ſed forma carnis, & accñtia gñata sũt alia; ſed tñ hõ nõ eſt alius, q̃a forma vltimo cõpletiua, & primaria materia ſecundũ ſubſtãm eſt una, & eadẽ. Vnde ſi ſtatua hr̃et aĩam, ipſa diceret, ego ſum reuocata, q̃a haberet eãdẽ materiã, & eandẽ formã ultimã, q̃uis non haberet intermedias: ſic & in propoſito dicũt ſe habere, ꝙ formę intermedię iteratę ſunt aliæ; attamẽ hõ idẽ eſt maxime rõne formæ, q̃a tota rõ perſonalitatis uenit ex parte aĩę. Sed tamẽ iſtud nõ ſufficit, ꝓ eo ꝙ reſurrectio dicitur eſſe corporum humanorum magis proprie q̃ coniunctorum. Si ergo reſurrectio debet eſſe eiuſdem, neceſſe eſt ꝙ corpus humanum ſit idẽ: ſed numquã eſt idẽ corpus, niſi ſit eadem caro: ergo oportet ꝙ caro, q̃ eſt forma intermedia, ſit eadẽ, pari ratione & de aliis formis intermediis: & ſi oportet ꝙ caro ſit eadẽ, oportet ꝙ partes officiales ut manus, & pes ſint eadẽ. Amplius, in Iob, 19. expreſſe dr̃, In carne mea uidebo Deũ ſaluatorẽ meũ: ergo eadem erit caro. Nõ ergo rectũ uidebitur exẽplum Augu. & iõ dicendum ad hoc, ꝙ opera Dei nõ inueniũt ꝑfectam ſimilitudinẽ in operibus noſtris, maxime iſtud cũ ſit ſupra naturã, iterare

eandem formam numero: ideo non eſt intelligendum iſtud exẽplum adduci ad hoc ſolum, quòd ſicut artifex creatur reparat de materia eiuſdem ſtatuæ ſtatuã conſimilem, ita quòd nõ oportet partes ad eadẽ loca redire: ſic Deus reparat de materia corporis tui corpus, ꝙ non tantum ſimile: ſed idem eſt in ſubſtantia, nec oportet ſingula ad ſingula membra redire, ubi eſt creſcentia, quæ generaret indecentiam, quia quantum ad hoc loquitur Auguſtinus, ut patet in litera.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An humores in reſurrectione reſurgent?

AD intelligentiam huius partis tria principaliter q̃runtur. Primo q̃rit, q̃d reſurgat in corpore humano. Secũdo, q̃d in quo mẽbro. Tertiò quęritur, qualia reſurgent corpora. Circa primum quęruntur duo. Primò quæritur, quid reſurgat quantum ad indigentiam. Secundo, quid reſurgat quantum ad ſuperfluitatem.

VTRVM humores reſurgent. Et quod non uidetur; quia nihil reſurget, niſi quòd eſt de ueritate humanę naturæ: ſed humores non ſunt de ueritate humanæ naturę, quia quotidie mutantur, & reſtaurantur, & deperdũtur: ergo &c. ITEM. Si humor reſurget, & eſt de ueritate naturæ humanæ: ergo totaliter oportet reſurgere, ergo totus ſanguis qui exit de homine per phlebotomia, uel alio modo, reſurget: ſed hoc generaret indecentiam: ergo &c. ITEM. Quod nõ uiuit, non debet reſurgere, quia reſurrectio eſt ad uitam: ſed humores non uiuunt: ergo &c. ITEM. Nihil debet reſurgere in corpore, quòd non habeat aliquẽ uſum; ſed humores ſunt ad reſtaurationem deperditi, quod non eſt in corpore reſurgente; ergo &c. ITEM. Nihil reſurget, niſi quod conſonat qualitati, & naturæ corporis reſurgentis; ſed corpus reſurgẽs erit luminoſum, & impaſſibile; humores autẽ ſunt fluxibiles, & uariabiles: ergo &c.

CONTRA. Quod eſt de conſtitutione corporis reſurgent in illo; ſed humores ſunt huiuſmodi: ergo &c. Vnde Auguſt. Corpus conſtat ex membris officialibus, officialia ex ſimilibus, ſimilia ex humoribus, humores ex cibis, cibi ex elementis: ergo immediatius ſe habẽt humores ad corpus, quam elementa: ſi ergo illa reſurgent, & hi ſimiliter. ITEM. Quod eſt de perfectione corporis reſurget in illo; ſed humores ſunt huiuſmodi, quia penes humores diſtinguũtur complexiones: ergo &c. ITEM. Hoc uidetur, quia medium, & diſpoſitio uniendi animam corpori reſurget in illo; ſed ſanguis eſt huiuſmodi, & hoc patet auctoritate Deutero. xii. Sanguis eorum eſt pro anima. Gloſ. Aliquid uitale eſt in ſanguine, & per ipſum maxime anima carni unitur. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione, quia ſpiritus eſt medium uniẽdi animam corpori; ſed ſpiritus, ſicut dicunt Philoſophi, ex humoribus generantur. Hoc ipſum patet exemplo, quia nulla

la læſione facta in corpore, ſi totus ſanguis exiret, ſtatim anima recederet. Si ergo humores ſunt medium, & ratio uniendi: ergo neceſſe eſt, quòd reſurgant.

ITEM. Si non reſurgant, cum huiuſmodi humores impleant corpus, reſurget corpus uacuum & imperfectum, ac per hoc deforme: ſed hoc eſt indecens in beatis: ergo &c. ITEM. In ſacramento altaris conuertitur uinum in uerum ſanguinem: ſed hoc eſſet impoſſibile, niſi ſanguis reſurrexiſſet in Chriſto. Sed ſi in Chriſto reſurrexit, & ĩ quolibet alio reſurget: ergo &c.

RESOLVTIO.

Humores reſurrecturos credimus; quia & uerè ſanguinem in Chriſto reſurrexiſſe accepimus.

RESPONDEO. Dicẽdum, quod differunt, ſicut dicunt Philoſophi, humor, & humiditas. Nam humor dicitur prout eſt in uenis: humiditas autem, prout extra uenas dirigitur, & extra uenas eſt, & prout ab eis deriuatur ad mẽbra. Diſtinguit enim Auicenna inter humorem, & humiditatem: & dicit ꝙ humor dicitur prout eſt in uenis; humiditas autem prout a uenis deriuatur ad membra. Et hoc in triplici ſtatu. Aut in primo egreſſu a uenis: & ſic uocatur eos humiditas, ſcilicet quæ eſt in foraminibus paruarũ uenarum. Aut prout incipit ultra progredi, & dealbari: & ſic uocatur cambium; Aut prout eſt iam dealbata, & cibans in actu: & ſic uocatur glutem. Hæc autem diſtinctio humiditatis ad duo membra reducitur, ſcilicet ad humiditatem nutrimentalem: & hoc complectitur rorẽ, & cãbiũ, & cõplexionẽ; & hæc eſt gluten, q̃ eſt de cõplexione membri conſimilis, in quo eſt tertia ſpecies ethicæ, & nutrimentalis: & hæc quia reſpicit ſtatum, & indigentiam, non reſurget; ſed humiditas complexionalis abſque dubio reſurget. Sed q̃d de humoribus dicemus, cum ſint currentes, & non ſint de ſubſtantia membri, nec de complexione radicali? Dicendum, quòd abſque dubio reſurgent, cum uinum conuertatur in ſacramento altaris in ſanguinem, qui effuſus eſt in remiſſionem peccatorum, & iſte eſt ſanguis habens ſpeciem ſanguinis. Vnde non uideo, qũo uerus ſanguis non reſurrexit in Chriſto, & ſi hoc, pari ratione, & in quolibet alio: & præterea nunquid uenæ remanebunt uacuæ? Et ꝙ hoc ſit uerum, quòd ſanguis reſurgat, habetur in ſermone Ambro. de martyribus; Dignum, & congruum; & ideo dicendum, quòd humores reſurgẽt, & concedendæ ſunt rationes ad hoc.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd non ſunt de ueritate humanæ naturæ. Dicendum, quòd aliquid eſt de ueritate naturæ humanæ tripliciter. Aut quantũ ad eſſe neceſſarium, ſicut membra principalia. Aut quo ad eſſe integrum, & completum, ut illa quæ faciunt ad corporis perfectionem. Aut quo ad eſſe decorum. Prima neceſſarium eſt reſurgere ſecundum totalitatem. Sed quæ ſecundo, & tertio, congruum eſt reſurgere, ſecundum illud; ſecundum quod faciũt ad complementum, & decorem: & quia humores ad plenitudinem,

& integritatem faciunt, reſurgent in tanta quantitate, quanta corpori competit. Et per hoc patet ſecundum, quia non oportet, qđ totus ſanguis quē emittimus per minuitionē, reſurgat, ſed quantum congruit. Similiter de carne, quę fluit, & refluit iudicādum eſt. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ non uiuunt. Dicēdum, ꝙ tripliciter eſt aliquid uiuere. Aut quia recipit influētiā uitę, aut quia diſponit ad uitā, aut quia ortum, & conſeruationem habet ex actu uitę. Primo modo uiuificatur ſubſtātia corporalis, & caro: ſecundo modo uiuit ſpiritus, & humor: tertio modo capilli, & etiam ungues: & quia omnia iſta connexionē habent cum uita, oīa reſurgent. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ non habent uſum. Dicendū, ꝙ falſum eſt, immo habent uſum, .ſ. ipſum corpus diſponere ad uitam; ſed non habent ulteriorē uſum .ſ. reſtaurare: & habent hunc; quia de nouo generatur, & hunc ibi non habebunt. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ non cōgruunt corpori luminoſo, & impaſſibili. Dicendum, ꝙ ſicut caro & os ſecundum ſtatum p̄ſentem nō cōgruunt ſtatui beatitudinis, ſed ſublimabuntur, & ſubtiliabuntur: ſic eſt intelligendum de humoribus, & mēbris omnibus interioribus.

QVAESTIO II.

An capilli, ungues, & huiuſmodi ad ſuperfluitatem attinentia reſurgent?

DE his, quę ſpectant ad ſuperfluitatem, ut ſunt inteſtina, capilli, & ungues; utrum reſurgant. Et ꝙ inteſtina reſurgāt, ꝓbatur, qa dicitur .2. Mach. 14. ꝙ Raſias proiecit illa, deprecans ōpotētē, ut redderet ei. ITEM. Si hō ſtetiſſet, ſine alicuius corruptione translatus fuiſſet in immortalitatē: ſed homo conditus fuit cum inteſtinis: ergo illa habuiſſet in gloria: ſed modo illa hēt, quę habuiſſet: ergo &c. ITEM. Alia ratio eſt adhoc, qa ſi nō reſurgerēt, uenter uacuus remaneret: & ſi hoc, imꝑfectus; ſed ibi nulla eſt imperfectio; ergo &c. ITEM. De capillis, Luc. 21. Capillus de capite ueſtro nō peribit. Et iterū Mat. x. Omnes numerati ſunt. ITEM. Ratione, quia priuatio capillorū, & unguium eſt de imꝑfectione naturæ; ergo habitus eſt de ꝑfectione; ſed oē, quod eſt de perfectione naturæ dēt reſurgere; ergo &c. ITEM. Capilli ſunt in ornamētū a natura collati. Sed corpora electorū debent reſurgere cum omni ornatu; ergo &c.

SED CONTRA. Qđ inteſtina nō reſurgant hoc uidetur, quia ſunt ad ſuperfluitatis imbutæ receptionē; ſed ibi nō erit talis ſuꝑfluitas; ergo &c. ITEM. Inteſtina aut erunt uacua, aut plena. Si uacua; ergo imꝑfecta; ſi plena, ergo immunda: cū ergo nullum horum ſtatui gloriæ cōpetat, patet &c. ITEM. Qđ nec capilli reſurgāt, vr̄; quoniam ſunt ex fumoſa ſuperfluitate; ſed ibi non erit ſuperfluitas fumorū: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur; qa ſicut folia ſunt in arbore, ſic capilli in capite; ſed fructu ad maturitatē ducto, ceſſant folia: ergo & capilli cū iam homo ꝑuenit ad fructum gloriæ. ITEM. Hoc poteſt probari; quia non ſunt

ſunt de ueritate naturę. ITEM. Quia deformæ eſſet corpus, ſi oẽs capilli reſurgerent, extenderetur enim nimis longitudo capillorum: & huius ſignum eſt, quòd ſine dolore abſcinduntur: ſed ꝙ non uiuit; non debet reſurgere, quia reſurrectio eſt ad uitam: ergo &c.

RESOLVTIO.

Et quidem, cum ad decentiam, & ornatum corporis ſint.

RESP. Dicẽdum, ꝙ ſicut dictũ eſt, reſurget in corpore non tantũ, ꝙ eſt de eius neceſſitate, ſed ẽt, ꝙ eſt de integritate, & de decẽtia, & pulchritudine; quoniã igitur capilli ſunt de decẽtia, & ungues (hoc patet, qa caluiciũ eſt imperfectio naturæ) & ideo dico, ꝙ reſurgẽt. Similiter & inteſtina ſunt de naturæ pulchritudine. Vnde Aug. dicit in Libro de Ciuit. Dei. In interioribus uiſceribus, quæ nullum decus modo uidentur habere, ita pulchritudo rationem delectabit, ut omni formæ apparenti, quæ oculis placet, ſecundũ mẽtis iudicium præferatur.

Lib. 22 cap. 19 Tom. 5

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ nõ habebunt uſum. Dicẽdũ, ꝙ uerum eſt de uſu imperfecto quẽ modo habent: ſed perfectũ habebunt, qui eſt uiſum intelligentiæ oblectare in tã pulchra armonia, in qua laudabit anima ſapiẽtiam conditoris. AD ILLVD, qđ obiicitur, aut erunt uacua, aut plena. Dicẽdũ, ꝙ erunt plena. ſed non ſuperfluitate, ſed nobilib. ſpiritibus, & ſubtilibus, quæ totum corpus reddent agilius. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod capilli ſunt ex ſuperfluitate. Dicẽdum, ꝙ ſuperfluitas eſt triplex. Vna reſpectu totius corporis, & ſpeciei, ut eſt ſuperfluitas impuritatis: & hæc non erit ibi. Alia eſt ſuꝑfluitas reſpectu totius corporis, in quo eſt, ſed non reſpectu alterius propagandi, utpote ſemen: & hæc ſimiliter ibi non erit: & hæc eſt ſuperfluitas reſiduitatis. Quædam ẽt eſt ſuperfluitas reſpectu unius partis, tamen in altera nõ eſt ſuperflua, ſed decẽs, & optime collocata: & talis eſt ſuperfluitas, ex qua ſunt capilli, qa illa materia nõ eſt neceſſaria ſtomacho: eſt tamen bene collocata in capite, & barba. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod arbores amittũt folia. Dicendum, quòd ſi arbores deberent ſemper ſuum ſeruare decorem ſicut reſurgẽtes, numquam folia amitterent: ſed non debẽt eum ſeruare ſicut reſurgentes, ideo non eſt ſimile. AD ALIA tria ſoluendum, diſtinguo triplicem ueritatem naturæ, & uiuere ſecundum triplicem differentiam, ut in pręcedẽti problemate dictum eſt.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An caro, cum in duobus hominibus caro eſt; reſurgat cum primo, uel cum ſecundo?

CONSEQVENTER quã tum ad ſecundum articulũ quęritur ſecundo quid in quo reſurgat: & de hoc duo quęruntur. Primò quæritur, quid in quo reſurgat quantum ad totum corpus. Secundò, quid in quo quantum ad quodlibet membrum.

Cum

CVm caro eſt in duobus hominibus caro, utrū reſurgat c iro in primo, uel ſecundo. Et ꝙ in primo uř Aug. de ciuita. & habetur in litera. Illi animæ in puncto temporis redditur, q̄ eā primitus ut ex ea hō fieret, uideret, creſceret, animauit. ITEM. Ratione uř, quia propria forma in propria materia nata eſt fieri: ergo ſi hæc caro eſt propria materia huius animæ cui primo eſt unita; ergo ſemper anima appetit ei uniri; ergo ſi nō poteſt, fruſtratus eius appetitus: hoc āt eſt inconueniēs: ergo &c. ITEM. Caro ex unione cum aīa diſpoſitionē trahit, ſiue ordinationem ad immortalitatem: ergo ſi hæc caro unita eſt cum hac anima, neceſſitatem hēt iterum ad unionē cum ipſa: & ſi hoc, cū hoc neceſſitas nō patiatur, ut hæc caro ordinet̄ ad aīam aliā, patet &c. ITEM. Si nō eſt neceſſe reſurgere cum prima: ergo ſi tota caro hoīs māducetur, priuabitur omnino anima ſuo corpore: & ita dabitur ei aliud corpus: non ergo erit reſurrectio, quia reſurrectio eſt eiuſdem numero.

SED CONTRA Coſta fuit in Adam, & Eua, quæro igitur in quo reſurget. Si in Adam: ergo cū tota Eua ſit inde facta, nihil reſurget in Eua. Si non in Adā: ſed in Adam primo fuit coſta: ergo reſurget, ī quo primo fuit. ITEM. Homo eſt de ſemine patris, & Chriſtus ex puriſſimis sāguinibus uirginis: ergo ſi ſemen det reſurgere ī patre, & ſanguis in uirgine, tunc nullus hō generatus reſurgeret, nec etiam Chriſtus; quod ſi hoc nō eſt uerum; ergo caro reſurget in eo, in quo ſecundo eſt caro. ITEM. Eſto quod aliquis nutriatur ex carne humana, dicit Augu. quod redit ad primum: eſto quod de illa generet, conſtat quod ſi tunc redit ad primum, nihil remanebit generati: & hoc eſt inconueniens. Quod ſi non redit; ergo non eſt neceſſe quòd reſurgat in primo, ſed in ſecundo poteſt. ITEM. Quod debeat reſurgere in ſecundo, uidetur qa ab ultimo res denominatur, & a fine. Vnde ſtatur in ultimo teſtamento, quod eſt in morte teſtatoris; ergo ſi caro iſta fuit illius hominis finaliter, & poſterius: ergo ad ipſum magis ſpectat; ergo ad ſecūdum & poſtremum debet redire, nō ad primum.

RESOLVTIO.

Si in ambobus ſecundum materiam fuerit, reſurget cum primo. Si uerò in altero eorum ſecundum ſpeciē fuerit, reſurget cū eo.

RESP. Dicendū, ꝙ caro q̄ eſt in duobus pōt eē dupliciter, aut ita ꝙ ſit ī uno ſicut in principio, in altero ſicut in indiuiduo, & toto ſuo: aut in utroque ſicut in indiuiduo. Si ſit in uno ſicut in principio, in alio ſicut in indiuiduo, & toto; reſurget in ſecundo: qa non erat in primo ad ipſum; ſed ad alterū ordinata: ſicut fuit coſta in Adā, Quia ordinata ad ꝓpagationē Euæ: ſic ſemen in patre: qa ordinatum eſt ad ꝓpagationem filii: ſic illi ſanguines in Beata Virgine, qa ordinati erāt ad conceptionē Chriſti. Si āt in utroque ſit ſicut in toto abſoluto, hoc tripliciter pōt intelligi; aut ita qđ ſit in utroque caro ſecūdum ſpeciē, aut in utroque ſecundū materiā, aut in uno ſecundum

dum ſpeciem, in altero ſecundũ materiam. De primo eſt controuerſia: nam aliqui dicunt, quod caro unius ſecundum ſpeciẽ poteſt fieri caro alterius ſecundũ ſpeciem, utpote ſi homo de illa nutriatur, & generet: & hoc dicunt, quia omnino eſt tranſmutabilis caro, ut alia, ſicut experimẽto patet. Et ſi quæras, in quo reſurgent, dicunt, quod in illo, in quo maiorem, & eſſentialiorem habet ordinationem: & dominus ſupplet alteri illud, ut verbi gratia. Si de modica parte corporis unius quantum ad carnẽ ſecundum ſpeciem ſit aliqs generatus, illa reſurget in generato, & dominus poſt ſupplebit illi, quod amiſſum eſt, ſicut in Adam repleuit carnem pro coſta. Alia poſitio eſt, quod de carne ſecundum ſpeciem alius homo non poteſt nutriri, nec generari, ſed ſolum de carne ſecundum materiam: & rationem huius reddunt ex parte actualitatis ipſius, quia tranſſubſtantiatio hic conuerſio eſt: & conuerſio, & tranſmutatio, ſiue tranſſubſtãtiatio, ſiue tranſuerſio eſt ex exiſtẽtia potentia: & quia eſt caro ſecũdum ſpeciem, ideo nõ eſt poſſibilis conuerti in carnẽ ſecundum ſpeciem. Sed quoniã hoc non habet ſtabile fundamẽtum: quia lupus nutritur de carnibus lupi, & aliis animalibus eiuſdem ſpeciei, ut uidemus: & iterum, caro ſecundum ſpeciem poteſt fieri non caro, & tũc erit in potentia: ideo rationem fundant ſuper pulucrum appetitũ, qui præparatus eſt ad illam formã determinate, & ſempiternaliter, qui non patitur ipſam carnẽ uiuificari ab alia anima immortali: & ideo reſpondent, qđ illud eſt impoſſibile, quod in primo ſit caro ſecundum ſpeciẽ unius, & poſtmodum fiat alterius. Sed prima poſitio repugnare uidet reſurrectione eiuſdem corporis: quia ſi de una parte carnis meæ ſecundum ſpeciẽ poſſit fieri caro alterius ſecundum ſpeciẽ, pari ratione & de alia, & ſic de qualibet, & ſic anima perderet ſuã carnem totam: quomodo igitur uerũ eſt, quod dicit Iob, In carne mea uidebo Sal. meum? Secũda poſitio non habet multũ roboris, tum quia uidetur incõueniens dicere, quod homo non poſſit nutriri de carne ſecundũ ſpeciem, cum ſit apta ad nutriẽdum, & bene poſſit inde nutriri. Amplius. Nec iſtud eſt multum ſtabile, quod in corpore humano ſit aliquid actu corruptibile, & tamen ſit reſolubile uſq; ad elementa, & quod ibi ſit appetitus impediens tranſmutationem. vnde de ſanius dici poteſt, quod ſicut reſurrectio per diuinam uirtutem: ſic ordinatio carnis ad illam animam eſt ſecundũ diuini decreti diſpoſitionẽ: quæ quoniam eſt immortalis, facit, quod caro ſecundum ſpeciẽ unius ad carnem, ſecundum ſpeciem alterius hominis ſit impoſſibilis. Dicamus ergo, quod in utroque ſecundum ſpeciẽ eſſe omnino eſt impoſſibile, qa tũc eſſet de neceſſaria cõſtitutione utriuſque, & neceſſario reſurgeret in utroque: & hoc eſt impoſſibile. Iſtam impoſſibilitatẽ non dico uenire de uirtute carnis ſecũdum ſpeciem ipſius hominis: quia ſic neceſſario eſt ordinata ad

ad incorruptionem propter appetitum ad aĩ un primam: & iõ non põt eſſe corporis alterius ãĩæ principalis materia, quia ſiue ſit ibi iſte appetitus, ſiue nõ, ſine calũnia põt dici qđ hoc uenit ex ordinatione diuina, q̃ carnem hoĩs ſicut non dimittit perire, ſic nec eius ſubſtantiã confundi, nec ꝑmiſceri. Vnde ſicut diuina prouidẽtia faciebat Adã ab exteriori impaſſibilẽ: ſic ẽt facit carnẽ ſecũdum ſpeciẽ unius in carnem ſecundum ſpeciẽ alterius incõuertibilẽ. Si ãt caro ſit in utroque ſecũdum materiam; ut quãdo hõ nutritur de carne alterius: dico qđ redit ad primũ: quia ad utrumque ordinata eſt de congruo: & ſequẽs ordinatio cum non ſit fortior, non ſoluit p̃cedentem. Si ãt in uno ſit ſcđm ſpeciẽ, in altero ſcđm materiã, reſurgit in eo, in quo fuit ſcđm ſpeciem, quia ad illum eſſẽtialiorem ordinationẽ habet, ſiue ſit primus, ſiue ſcđs: und e ſi aliquis nutritur de carnib. alterius ſcđm ſpeciem, talis caro reddit ad primum. Si autem generat̃ de carnibus ſcđm materiam; quia de his quę ſecundum ſpeciem non põt generari: dico quod caro ſtat in ſecũdo, & deus recompenſat primo. Et ratio huius eſt, quia caro maiorẽ, & eſſentialiorem habet ordinationẽ ad aĩam in ſcđo.

Ex his patent obiecta: quia Auguſt. loquitur in duobus caſibus, ſcilicet quãdo in primo fuit caro ſecundũ ſpeciem: & hoc patet ex uerbo ſuo, Vt ex ea homo fieret &c. vel etiam quando in duobus eſt ſecũdum materiam. Ad illvd ergo, qđ obiicitur, ꝙ debet denominari ab ultimo, Dicẽdum, qđ ſequens ordinatio nõ ſoluit priorẽ, niſi ſit fortior: & quia non eſt fortior, prior manet, maxime quando in primo fuit caro ſecundum ſpeciem, habuit eſſentialiorem ordinationẽ ad animã, quia caro ſecundũ ſpeciem uiuificata ab hac anima, habuit neceſſariã, & indiſſolubilẽ ordinationem ad illam animã: & ideo ſicut matrimonium legitime contractum cum aliqua non poteſt ſolui, ſi illa contrahit de facto cum aliquo: ſic nec caro poteſt ordinationẽ ad primam carnem perdere. Quid ãt ſit caro ſecundum ſpeciem hoc hẽt locũ in Lib. ii. ubi agitur, utrũ trãſeat in ueritatem humanæ naturę, & quæritur Diſt. xxx.

Qvaestio II.

An propria materia in proprio membro reſurgat; uel indifferenter in quolibet.

Qvid in quo reſurgat quantum ad membra, utrum. ſ. materia uniuſcuiuslibet membri in ſuo, an indifferenter in quolibet reſurgat. Et qđ non in ſuo, uidetur Aug. dicere, & hr̃ in litera, qđ nõ refert, utrum pars materiæ redeat in ſuum locum, ſicut eſt in fuſione ſtatuæ. Item. Ad hoc eſt ratio oſtenſiua, quia materia illa eſt in perfecta obediẽtia reſpectu creatoris: ergo ſi ipſa nihil operat̃, & creaturæ nõ facit uim, niſi ꝙ totũ reparet̃, & debite, ſicut bonus artifex; ergo uĩ quod ſine dr̃ia materia unius membri in alio poſſit reſurgere. Item. Alia rõ ad hoc ẽ, q̃a diſpoſitio cõtrahit̃ i corpore ad reſurgẽdũ ex vnione ad aĩam: ergo cũ q̃libet pars toti aĩæ uniat̃, q̃a aĩa tota ẽ ĩ qualibet parte q̃libet pars habet

hẽt indifferẽtiã ad totũ. ITEM. Si neceſſe eſt, ꝙ ĩ eodẽ: ſed eſto, ꝙ aliqs habeat nimis magnũ caput, tunc neceſſe erit reſurgere in eadem deformitate, quod eſt inconueniens.

SED CONTRA. Ezec. 37. Acceſſerũt oſſa ad oſſa, unũquodque ad iuncturã ſuã: ergo ſi eſt cõueniẽter ibi ſignata forma reſurrectionis futuræ, patet &c. ITEM. Rõne, vr: qa reſurrectio eſt eiuſdem ſed ſi manus fieret ex materia pedis, non eſſet eiuſdẽ: ſic nec alia aliqua pars ſi fieret de alia: & ſic nec totũ idẽ: ergo cũ hoc ſit inconueniẽs, patet &c. ITEM. Reſurrectio eſt ad remunerationẽ: ſed cõtingit unũ membrũ nobilius eſſe altero, & ulterius magis mereri uno, q̃ altero: ergo ſi dẽt alicui p̃iudicari, illa pars materiæ in membro dẽt reſurgere, q̃ prius ibi fuit. ITEM. Sicut ſe hẽt totũ corpus ad aĩam, ſic oculus ad potentiã uiſiuã, ut dicit Philoſophus: ſed neceſſe eſt materiã totius corporis aptari huic aĩæ, ita qd̃ non alii: ergo & materiã potentiæ uiſiuę huic, & non alteri: & ſic materia unius mẽbri in hoc membro determinate reſurget.

RESOLVTIO.

Materia, quæ de proprij membri ſubſtantia eſt, cum illo reſurget. Quæ uerò de ſuperfluitate eſt, per totum corpus diffundatur.

RESPONDEO. Dicẽdum, ꝙ in hoc membro, ſiue in eius materia eſt aliquid conſiderare, qd̃ eſt de ſubſtantia, & ꝑfectione, aliquid quod eſt de ſuperfluitate, ſicut aliqua mẽbra plus hẽnt de materia, quam conueniẽs ſit formę membri. Si primo mõ; ſic dico, ꝙ unũquodq; mẽbrũ ex ſua ꝓpria materia reformabiť: reformatio. n. reſpondet formationi, vnde eadẽ & de eodem eſt reformatio eius, de qua fuit formatio. Si aũt quantũ ad ſuperfluitatẽ: dicendũ tunc, ꝙ illud materiæ, qd̃ modo eſt ſuꝑfluũ in una parte, ꝑ totum corpus diſpergetur, ut ſic non abũdat vnũ mẽbrum ab altero, niſi quantum dẽt: & ſic loqtur Aug. ꝙ patet loquitur. n. de ſuperexcreſcẽtia eorum, q̃ debent reſurgere.

AD ILLVD, qd̃ obiicitur, ꝙ materia illa eſt in ꝑfecta obediẽtia. Dicendũ, ꝙ uerũ eſt, tamen creator non uult facere, niſi qd̃ congruit ipſum facere: & congruit, qd unumquodq; mẽbrorũ fiat de ſua materia Et quidã reddunt de hoc rõnem ex parte diuerſorũ appetitudinũ, q ſunt in puluere. Quidquid tñ ſit de hoc, tamẽ uenit ab ordinatione ꝑfecti artificis, ut apparet de eadẽ materia, & eodẽ ordine. AD ILLVD, qd̃ obiicitur, ꝙ quælibet pars unitur toti aĩæ. Dicendum, ꝙ anima eſt ꝑfectio quantum ad ſubſtantiam, & motor quantum ad potentias: & ſi aĩa non ſit cõpoſita immo ſimplex quãtum ad ſubſtãtiã, hẽt tamen multitudinẽ potẽtiarum, rõne quarum ad diuerſa organa comparatur. Quoniã igitur corpus eſt ordinatu ad reſurrectionem in utroq;, & inquantũ reſpicit aĩam ut ꝑfectionẽ, & ut motorẽ, & quãtũ ad rationem motoris eſt diſtinctio: ideo diſtincte reſurget materia membrorũ in ſuis locis. AD ILLVD, ꝙ ultimo obĩ, iam patet reſpõſio. Dico. n. quod illud ꝑ totũ diſpergetur,

quod

quod in aliqua parte eſt ſuperfluum: nec illud faciet diuerſitatem in corpore: ſed remouebit deformitatem:& hoc intelligendũ eſt quantum ad corpora electorum. Sic igitur patet, quid in quo reſurgat ſecũdum uerba B. Aug. quibus magis eſt innitendum, maximè in hac materia, quam etiam rationi. Attamen tam ad primum problema, quã ad ultimum poſſet de facili reſponderi, ſi quis uelit ſeminales rationes intueri, in quas ſit reſolutio, quæ in una parte ſaluabũtur reſpectu totius, ſi ſit artifex, qui poſſit educere: & ideo cum Deus hoc operetur, & ſupra naturam, quid mirum eſt ſi quantuncunque parum de carne remaneat, totum reficiat? nec unquam poterat ad eo diuidi, q̃n modicum ſufficiat cuilibet: hoc dico ſecũdum operationẽ Dei, non ſecundum operationem naturæ, ſicut alibi melius patet, ſcilicet in ſecundo libro.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An corpora electorum cum deformitatibus reſurgent?

CONSEQVENTER quantum ad tertiũ articulum quęritur, qualia erunt corpora reſurgentium: & de hoc duo quæruntur. Primo quæritur de qualitate quantũ ad electos. Secũdò uero quãtũ ad reprobos.

VTRVM corpora electorũ reſurgant deformitatibus. Et ꝙ non, uidetur. Aug. Aberit a corporibus electorum omnis deformitas, omnis informitas, uel infirmitas, omniſque tarditas; ergo ſi hæc pertinent ad deformitates, & carebunt his, patet. ITEM. Nihil reſurget in electis, ꝙ non ſit de decore naturæ: q̃a ut dicit Auguſtinus, a corporibus electorum uitia detrahunt̃, & natura ſeruabitur: ſed deformitateſ non ſunt de natura: ergo &c. Probatio minoris. Super illud Eph. 2. Eramus natura filii iræ. Gloſ. Natura uerè, ac ꝓpriè dicitur qualis ſine uitio fuit in primis parentibus; ergo cum deformitates in ea non fuerint, patet &c. ITEM. Generans tranſmittit in prolem omne illud, ꝙ eſt de ueritate naturæ ſuæ, quãdo generat ſine errore, pro eo, ꝙ per naturam generans generat ſibi ſimile. Sed generans habens deformitatem ſine errore naturæ, generat non habentem deformitatem: ergo deformitas non eſt in eo de ueritate ſuæ naturæ, ergo ſi hoc ſolum reſurget in electis, quod eſt de ueritate naturæ, deformitates non reſurgent in eis. ITEM. Anſel. dicit, quod ueritas eſt rectitudo ſola mente perceptibilis; ergo q̃d non eſt de rectitudine naturæ, non eſt de ueritate naturæ: ſed deformitas non eſt de naturę rectitudine: ergo non eſt de ueritate naturæ, ergo non reſurget in electis. *In dialogo de Veritate cap.*

CONTRA. Caro contracta a generantibus eſt de ueritate humanæ naturæ: ſed gibboſitas, & aliæ multæ deformitates poſsũt a generantibus contrahi; ergo ſunt de ueritate humanæ naturæ: ſed omne ta e reſurget in electis, ergo &c. ITEM. De ueritate humanæ naturæ ſunt membra non tantum officialia, uerum et

con-

conſimilia, ſed in huiuſmodi deformitatibus eſt aliquid de ſubſtantia membri conſimilis, ſicut patet in gibbo eſt aliquid de carnis ſubſtantia: ergo eſt aliquid de ueritate humanæ naturæ: ergo &c. ITEM. Quia anima meruit in corpore, debet remunerari in corpore, & in membris; & hoc quia corpus eſt ſibi coniunctũ: ſi ergo anima uiri iuſti meruit in deformitatibus, & ꝑ deformitates, quas humiliter tolerauit: ergo debet in eis remunerari. ITEM. Cicatrices, quæ ſunt inductæ in martyribus a uiolentia manent in gloria in ſignum meriti, & triumphi: ergo pari ratione deformitates, quæ ſunt a natura, in quibus meruit anima noſtra.

RESOLVTIO.

Reſurgent quidem cum deformitatibus quo ad ſubſtantiam: uerum non ſub ratione deformitatis, ſed pulchritudinis.

RESP. Dicẽdum, ꝙ deformitates quædam ſunt qualitatiuæ, ſicut illæ, quæ ueniunt ex malo, & inordinato ſitu membrorũ. Quædam ſunt quantitatiuæ, ſicut quãdo quis habet nimis magnum caput, uel nimis magna membra, ita ꝙ aliis ſunt improportionabilia, uel habet gibboſitates, uel talia, in quibus eſt aliquid de carnis ſubſtantia. Si de primis loquamur: quia nõ ſunt de ueritate humanæ naturæ, immo per errorem omnino cõtingunt. Dicẽdum, ꝙ in electis nullo modo reſurgent. Si de ſecundis loquamur: quia aliquid eſt ibi ſubſtantiæ, aliquid uitioſitatis, quod eſt ſubſtãtiæ reſurget; quod eſt uitioſitatis auferetur: hoc eſt dicere, quod illius membri materia per alia membra diffundetur quantum ad ſuperfluitatem. ita quod non aliquid peribit, & tamẽ totum per omnia reducetur ad proportionem: & ſic patet, ꝙ in electis nulla reſurget deformitas: reſurget tamen alicuius deformitatis materia. Et ſic concedẽdæ ſunt rationes oſtendentes, quod nõ reſurgẽt. Concedendæ nihilominus ſunt quæ ad oppoſitum inductæ, quã illud, quod eſt de ſubſtantia deformitatis reſurget; tamen ſub ratione pulchritudinis.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod per deformitates meretur anima uiri iuſti dicendum, quod aliquid mereri eſt dupliciter. Aut quod habet imperfectionẽ ſecundum ſtatum meriti, nõ tamen ſecundum ſuam formam, & naturam, aut quod habet imperfectionem ſecundum ſuã naturam, ſicut patet, ꝙ meremur per charitatem, cui ineſt imperfectio ſolum ratione ſtatus: & meremur ꝑ fidem, cui ineſt imperfectio ratione formæ. In primo remuneramur per eius ꝑfectionem. In ſecundo remuneramur per eius euacuationem, quia non eſt nata fides ſtare cum ꝑfectione completa: per hunc modum in corporalibus oportet intelligi. Vnde cum corpus humanum ſtatui perfectionis non repugnet quantum ad naturam: ſed quantum ad ſtatum, deformitas uero quantum ad propriã ſuam rationem repugnat perfectioni: hinc eſt, ꝙ corpus debet reſurgere, & reſumi, deformitas uerò minime. AD ILLVD, quod obiicitur de cicatricibus.

Di-

Dicendum, quod aut cicatrices non reſurgunt: aut ſi reſurgūt, ita facient ad decorem, & gloriā animæ, quod non minuent pulchritudinem corporis, quia frequenter talia ſigna reddunt corpus magis decorum: quoniam igitur cicatrix poteſt carere turpitudine, ſed deformitas ſemper deformat: ideo non ſic competit deformitas corporibus electorum, ut cicatrix.

QVAESTIO II.

An damnatorum corpora cum deformitatibus reſurgent?

VTRVM deformitates reſurgant in corporibus damnatorum. Et ꝙ ſic, uidetur ꝑ Auguſt. in Ench. Nulla debet eſſe quæſtio de pulchritudine, ubi eſt certitudo de damnatione: ſi ergo certi ſumus, quod reprobi damnabuntur, certi ſumus etiā ꝙ pulchritudine non decorabūtur. ITEM. A corporibus dānatorum nō tolletur tarditas, nec paſſibilitas: ergo nec deformitas cōſimili rōne. Preterea patet, ꝙ paſſibilia erūt damnatorū corpora & grauia: ergo &c ITEM. Quod deformitates tollētur ab electis, hoc gratiæ eſt: ſed nulla gratia debet fieri damnatis: ergo ab eis deformitates non debent auferri. ITEM. Deformitates animarum ab animabus non tolliūtur: ergo nec a corporibus ratione conſimili, immo a cauſa: quia deformitas culpæ eſt cā deformitatis pœnæ. ITEM. Corpus damnatis animabus redditur non propter perfectionem: ſed propter maiorem punitionem: ſed deformitas corporis redundat in pœnam animæ: cum ergo non debeat in eis pęna minui, ſed augeri, non debet corpus eorū deformitatibus exui: ſed reindui.

Ca.84. Tom.3

CONTRA. Deformitates in effectu ueniunt ex errore uirtutis producentis: ſed corpora reſurgentium ſola uirtus diuina reficiet: ergo ſi illa non poteſt errare, impoſſibile eſt, quod habeant deformitatem. ITEM. Artifex, qui effectum cū deformitatibus producit, non dicitur reformator, ſed deformator: ergo ſi Deus corpora damnatorum cum deformitatibus facit reſurgere, nō debet dici reformator, ſed deformator: ſed hoc eſt facere cōtumeliam ipſi artifici, quæ longe debet a Deo relegari: ergo nullo modo cum deformitatibus producit. ITEM. Optimi eſt optima producere: ſi ergo Deus optimus eſt artifex, ergo optima artificiata producit: ſed ipſe eſt artifex in reſurrectione, & corpora deformia nō ſunt bene facta, nec ordinata: ergo &c. ITEM. Eſt ordo partium in toto, & ordo rei ad finem, & primus reſpicit ſapientiam, ſecundus reſpicit bonitatē: ſed Deus cum ſit bonus non poteſt facere rem fine carentem, ſiue a fine deordinantem: ergo cum ſit ſumme ſapiens, non poteſt rem producere deordinatam quantum ad ordinem, qui eſt partiū in toto: ergo nec deformitates. ITEM. A damnatis auferetur deformitas, quæ eſt per diminutionem: unde ſi modo caret manu, tunc non carebit manu: ergo pari ratione & deformitas, quę eſt ex ſuperfluitate; & ita ut uidetur omnis deformitas.

RESOLVTIO.

Quæ hic deformia fuerunt; & ibi deformia erunt: iuſtè diuina iuſti ea ſit iubente.

RESP. Dicēdū, qđ Aug. ī Ench. iſtā q. dimittit īſolutā, quaſi nō ſit magnæ utilitatis; attamē cū aſſignat rōnē, quare circa hoc non dēt laborari, determinationē qōnis, tñ nobis īnuit. Dū.n. dicit, ꝙ nō dēt nos moleſtare in qſtio circa pulchritudinē, ubi ē certitudo circa dānationē: ſi.n. ad hoc reſurgāt, ut dānenť, non ut melioris, ſed peioris ſint cōditionis; manifeſtè apparet qđ nō dabiť eis pulchritudo, quā non habuerunt, nec auferet deformitas, q̃ habuerunt. Vñ Deus q̃tū ad eos eſt purus reformator, q a ſecđm eādē formā reformat, quā eis natura dedit in gñatione primaria: ī qua reformatione apparet Dei ſapiētia, & iuſtitia. Sapiētia, q a ſcit oīno eodē mō reparare, ſicut ante fecit. Iuſtitia, ut ſicut, qui meruit ī corpore pulchro, remuneratur in eius pulchritudine; ſic qui in turpi peccauit, in eius turpitudine cruciari debet, nec debet auferri, ſed potius firmari. Et rationes hoc oſtendentes concedendæ ſunt.

AD ILLVD, qđ obť primo, qđ uenit ex errore uirtutis. Dicendū, qđ hoc uerū eſt in opatione naturę, q̃ ꝑducit effectū quāto melius pōt: ſed nō ſic in intētione Dei, q non reparat ſecundū ꝙ melius pōt, ſed ſecundū qđ meritis eius melius congruit.

AD ILLVD, qđ producens effectū deformē eſt deformator. Dicendū, ꝙ effectus deformiter ꝑductus pōt dupliciter conſiderari, aut abſolutè, aut in cōparatione. Si abſolute uerum eſt. Si aūt in cōparatione ad meritum, aut ad ꝑcedentē ſtatum, non eſt uerum: & qm̃ effectus cōpetit meritis damnatorū, cōpetit nihilominus ſtatui ꝑterito: iō talis reparatio non eſt deformatio, ſed reformatio, & confirmatio debet dici: & eſt exēplum in artifice, q picturā diaboli facit turpē: ipſe.n. non dř deformator; ſed conformator, quia conformē ſtatui diabolico picturā facit, q̃uis in ſe pictura ſit deformis: ſic etiā in propoſito intelligendum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ optimi eſt optima producere. Dicendum, ꝙ uerū eſt in ordine: & corpus deforme optimè ordinatur in inferno, ſicut pulchrū in cœlo. AD ILLVD, quod obiicitur, de ordine duplici. Dicendum, quod ordo creaturæ q̃tū ad finē eſt dupliciter, uel quātū ad finē creatū, uel quantum ad finē ultimum, qui Deus eſt, q eſt finis uniuerſalis. Similiter ordo partium eſt dupliciter. ſ. partium in toto, & rerum in uniuerſo: & ſicut creatura non pōt ꝑduci a Deo deordinata a fine ultimo, ita quod illā deordinationē habeat a Deo, ſic nec ab ordinatione, q̃ eſt in uniuerſo: & q̃uis deforme corpus ſit deordinatum in ſe, eſt tñ ordinatum in mundo. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod auferret deformitas per diminutionem: ergo &c. Dicendum, quod hoc eſt ꝑꝑ perfectam punitionē uoluntatis, quæ quoniā omnium membrorum fuit rectrix, & oīa habere uoluit, licet non habuit, ideo in omnibus puniri debet, & torqueri.

Quomodo damnatorum corpora erunt paſsibilia.

Li. 21. de Ciui. Dei. ca. 1. & 3. SI vero quæritur de corporibus malorum, quomodo in igne ardeant, & non conſummantur: Augu. varijs exemplis aſtruit, & ſempiternis ignibus ea ardere, & non conſumi illa combuſtione, ſicut anima cuius præſentia corpus viuit, & dolorem pati poteſt, mori autem non poteſt. Hoc enim erit tunc in corporibus damnatorum, quod nunc eſſe ſcimus in animis omnium.

Si dæmones corporali igne cremantur.

Quæri etiam ſolet, An dæmones corporali igni ardeant. Sup Geneſi. & Lib. 21. De ciui. Dei ca. 10. Ad quod, Aug. reſpondens ait, Cur non dicamus quamuis miris, veris tamen modis etiam ſpiritus incorporeos poſſe pœna corporalis ignis afligi, ſi ſpiritus hominum etiam incorporei, & nunc potuerunt includi corporalibus membris, & tunc potuerunt corporum ſuorum vinculis inſolubiliter alligari? Gehenna illa, quæ ſtagnum ignis, & ſulphuris dicta eſt, corporeus ignis erit: et cruciabit damnatorum corpora, vel hominum, vel dæmonum, ſed ſolida hominum, aerea dæmonum. Matth. 25. Vnus enim vtriſque ignis erit, vt veritas ait. De quo igne ſi quæritur qualis, vel vbi ſit, Auguſti. reſpondet, De ciui. Dei lib. 20. ca. 16. Ignis æternus cuiuſmodi ſit, & in qua mundi, vel rerum parte futurus ſit. hominem ſcire arbitror neminem, niſi forte cui ſpiritus diuinus oſtendit.

Si animæ ſine corporibus ſentiunt ignem corporalem.

Cum autem conſtet animas igne materiali in corporibus cruciandas, quæri ſolet, an interim ante reſurrectionem corporum animæ defunctorum reproborum materiali igne crementur. Dial. 4. ca. 18. De hoc Iulianus Toletanæ Eccleſiæ Epiſcopus, Gregorij dicta ſecurus, ita ſcripſit. Ibi. paulopoſt. Si viuentis hominis incorporeus ſpiritus tenetur in corpore: cur nõ poſt mortem etiam corporeo igne teneatur? Teneri autem per ignem ſpiritum dicimus, vt in tormento ignis videndo atque ſentiendo puniatur. Luc. 16. Quod autem nõ ſolum videndo, ſed etiam experiendo anima ignis tormẽtum patiatur, ex euangelio colligitur, vbi veritatis voce diues mortuus dicitur in inferno ſepul-

tus: cuius anima, quod in igne teneatur, inſinuat, cum Abraham deprecatur, dicẽs, Mitte Lazarũ, vt intingat dig. in a. vt. refr. l. m. quia cru. in hac flamma, Dum ergo peccatorem diuitem damnatum in ignibus veritas perhibet, quis ſapiẽs reproborum animas teneri ignibus neget? Præcipuè cũ humanam animã corporis ſimilitudinem habere doceat Aug. ita inquiens, Profiteri animam habere poſſe ſimilitudinem corporis, & corporalium omnino membrorum quiſquis renuit, poteſt negare animam eſſe, quæ in ſomnis videt, vel ambulare ſe, vel ſedere, vel huc atque illuc greſſu, vel etiã volatu ferri: hoc ſine quadam ſimilitudine corporis non fit, proinde ſi hãc ſimilitudinem etiã apud inferos gerit nõ corporalem, ſed corpori ſimilem: ita etiã in locis videtur eſſe non corporalibus, ſed corporalium ſimilibus ſiue in requie, ſiue in doloribus. In Caſſiani etiã voluminibus legitur, quod non ſint ocioſæ, neque nihil ſentiant, cum diues ille in inferno ſe flamma cruciari clamet. Vnde probatur animas defunctorum non ſolum ſuis ſenſibus non priuari, ſed nec iſtis affectibus, ſcilicet ſpe, triſtia, gaudio, ac metu carere; & ex his quæ ſibi in illo generali examine reſeruantur, eas quædam iam incipere prægustare.

Sup Gene. lib. 12. c. 33

De abortiuis fœtibus, & monſtris.

Illud etiam inueſtigari oportet, ſi abortiui fœtus, et monſtra reſurgent, & qualia. De quo Aug. ita ait, Occurrit de abortiuis fœtibus quæſtio, qui iã nati ſunt in vteris matrũ, ſed non vt iam poſſint renaſci. Si enim reſurrecturos eos dixerimus: de his, qui iã formati ſunt, tolerari poteſt vtcũq; quod dicitur. Informes vero, quis non procliuius perire arbitretur, ſicut ſemina, quæ concepta non fuerunt? Scrupuloſè quidem inter doctores quæri ac diſputari poteſt, quando incipit homo in vtero viuere, an ſit quædam vita occulta, quæ nondum motibus viuentis appareat. Negari. n. vixiſſe puerperia, quæ ideo membratim execantur, vt eijciantur ex vteris prægnantium: ne matres etiam, ſi mortua ibi relinquãtur, occidant, impudentia nimia videtur. Ex quo aũt incipit homo uiuere, ex illo vtiq; iam mori poteſt: mortuus vero vbicunque illi potuit mors euenire, quomodo ad reſur

In Ench. c. 85 Attẽde. Ibid. c. 87.

Ibidem cap. 87 *rectionem non pertineat reperire nequeo. Neque enim & monſtra, quæ naſcuntur, & viuunt, quantumlibet citò moriantur, aut reſurrectura negabuntur, aut ita reſurrectura credenda ſunt: ſed potius correcta eorum emendataque natura. Abſit enim ut illum bimembrem, quem nuper natum in oriente fratres fideliſſimi, qui eum uiderunt retulerunt, & ſanctus Hieronymus ſcriptum reliquit, ut unum hominem duplicem, ac nō potius duos, & quod futurū erat, ſi gemini naſcerentur, reſurrecturos exiſtimemus. Ita & cæteræ, quæ nimia deformitate monſtra dicuntur, ad humanæ naturæ figuram in reſurrectione reuocabuntur.*

SVpra egit Magiſter; quanta, & qualia ſunt reſurgentiū corpora. In hac parte determinat, q̄uo damnatorū corpora ab igne ſunt cremabilia, & tñ ſunt īmortalia. Et qm̄ ille ignis cremat corpora, cremat dęmones, cremat etiā animas ſeparatas iō pars iſta habet tres. In prima determinat, qualiter cruciet corpora. In ſecunda, qualiter cruciet dæmones, ibi. *Quæri etiam ſolet an dæmones, &c.*] In tertia uerò, qualiter cruciet animas, ibi. *Cum autem conſtet animas, &c.*] In ultimo uerò capitulo determinat, utrum reſurgant monſtra, ibi. *Neque enim & monſtra, &c.*

Dub. 1. I*Llud etiā inueſtigari, &c*] Quæritur hic de monſtris, & Gigātibus utrū reſurgant. Et φ ſic, vr; quia nihil debet deperire humanæ naturæ. Item. Q̄uo poterunt conuenire huiuſmodi moles tā magnæ de corporibus hominum, cū nati fuerint ex Adā. Reſp. Dicendum, φ mōſtra nō reſurgent, pro eo quod non eſt ibi naturæ ueritas, ſed potius error: vnde ſi ſunt magnitudine gigātes in uia, in patria nō erūt.

Si verò quęras unde habuerunt ortum. Dicendum, φ ſicut narrat Ioſephus, dæmones incubi aſſumptis corporibus generāt, & dæmon oſtendit mulieri, cū qua concubuit, figuram talē hominis maximi: & iō tū pp ſeminis multiplicationē, tū pp uirtutē aīalē generatus fuit hō miræ magnitudinis, & ille poſtmodū alios generauit. Si quæras, q̄uo dæmon generare pōt cū ſolus hō generet hoīem: ad hoc rñderi pōt, φ dæmon prius aſſumpta effigie mulieris ſeipſū ſubiicit uiro, & ipſum ſemen ſuſceptum transfundit, & cōſeruat; ſicut nouit per aliqua remedia, ne calor, & ſpiritus euaneſcat: ſed hoc totum magis eſt coniecturæ, quam rationis rectæ.

Abſit enim, &c.] Quæritur, qñ aliqs ē in parte bimēbris: in parte hēt mēbra diuiſa, utrū debeat reſurgere unus uel duo, q̄a qua rōne dēt reſurgere unicus, uī φ duo, & ecōuerſò. Itē. Similis caſus ē, qñ eſt hermaphroditus, & natus ī utroq; ſexu, q̄rit in quo debeat reſurgere, q̄a qua rōne reſurget in uno, & ī altero: ergo uel reſurget ī neutro, uel ī utroque. Dub. 2.

que. Reſp. Dicẽdũ, ꝙ in mõſtro ꝙ in parte hẽt duo mẽbra, ĩ parte unũ in parte diſtincta, in parte unita, diſtinguendũ eſt: quia aut habet diſtinctionẽ in membris principalibus, & unionẽ in non principalibus, & ecõuersò. Si habet diſtinctionẽ in mẽbris principalibus, ſunt ibi duę aĩæ, & tunc reſurgunt duo corpora. Si aũt habet unitatẽ in illis, diſtinctionẽ in aliis, reſurget unũ corpus. Ad illud, qđ qrĩt de hermaphrodito. Dicendũ, ꝙ ſcđm naturã impoſſibile eſt, ꝙ ſit oĩno indifferens, ſicur dicunt medici, q̃uis diſcerni non poſſit: & iõ dẽt reſurgere in eo ſexu, qui dñaĩ per naturã. Si uerò q̃raĩ de monſtro, qđ partim eſt hõ, partim eſt beſtia. Dicẽdũ, qđ ſi partes principales sũt hoĩs, ſi uixit, habuit aĩam humanã, & iõ ordinatũ eſt ad reſurrectionẽ, & reſurget homo ſecundum totum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An infernus ſit?

AD intelligentiã huius partis q̃rĩ de paſſibilitate damnatorum. Quærĩ igitur qualiter patiuntur. Et circa hoc tria quæruntur. Primò, quæritur de punitione, ſi eſt. Secundò quęritur, qd ẽ. Tertiò, qualiter agit. Circa primum quæruntur duo. Primo quæritur, utrum infernus ſit. Secundò ubi ſit.

VTRVM ſit ponere cruciatũ æternum, quẽ uocamus infernum. Et quod non, uĩ. Deut. 25. Iuxta mẽſurã peccati erit, & piagarũ modus: ſed nullus peccat æternaliter, ergo nullus cruciaĩ æternaliter. ITEM. Iſa. 24. Congregabuntur congregatione unius falcis, & poſt multos dies uiſitabuntur: ſed congregatio malorum eſt in die iudicii, ſecundum quod dicitur Matth. xiii. ergo uiſitatio erit poſt iudicium: ſed non erit ad intenſionem ſupplicii, ergo erit ad liberationẽ; ergo non cruciabuntur æternaliter. ITEM. Hoc ipſum uidetur per nouum teſtametũ. Matth. 7. Qua mẽſura menſi fueritis, eadem remetietur uobis: conſtat illud eſſe dictum quantum ad peccati punitionem: ſed omnis peccati mẽſura finita eſt, cum ſit a uirtute finita; ergo punitio peccati finita eſt: ergo nullus cruciatus eſt ęternus. ITEM. Iaco. 2. Miſericordia ſuperexaltat iudicium; ergo magis miſericors eſt Deus, quam iuſtus in effectu: ergo ſi æternaliter punire, hoc eſt ſummę ſeueritatis, impoſſibile eſt, ꝙ Deus æternaliter puniat. Hoc ipſum uidetur ratione, quia ad hoc quod iudicium ſit iuſtum, requiritur iuſtus ordo, iuſta cauſa, & iuſtus animus. Iuſtus autẽ animus dicitur, qui punit nõ libidine uindictæ, ſed propter aliqđ bonũ: ergo Deus non intendit uindictam, ſed potius correctionem. Si ergo intentio diuina non fruſtraĩ, hõ aliq̃ñ corrigiĩ, dũ a deo punitur: ſed cum correctus eſt, non indiget amplius puniri: ergo neceſſe eſt ipſam pęnã terminari. ITEM. Sũmè miſericordis eſt a sũma miſeria liberare: ſed sũma miſeriarũ eſt pęna debita dãnatis: ergo deus ab illa liberat ergo nullum æternaliter cruciat: ergo non ẽ ponere cruciatũ

ęternum, ac ꝑ hoc nec infernũ.

Contra. Iſa. ult. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum nõ extinguetur: ergo æternaliter cruciabũtur in infinitũ: ergo eſt ponere infernum cruciatum ęternum. Item. Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum: ignem autem æternum vocamus æternum ſupplicium: ergo &c. Item. Ratione uidetur, quia ſi de duobus contrariis eſt reperire alterum extremorum, & mediũ, neceſſe eſt ponere alterum extremum: hoc enim eſt radix, & uia ſtabiliendi contraria apud philoſophos: ſed eſt ponere perfectam, & ęternam beatitudinem in patria; & medium ſtatum in uia inter beatitudinem, & perfectam & æternam miſeriam; ergo eſt ponere perfectam miſeriã, & æternam poſt hanc uitam: hanc autẽ dicimus infernum; ergo &c. Item. Peccatum opponitur merito iuſtitiæ; ſed merito debetur gloria æterna, ſecundum ꝙ dicitur. ii. Cor. iiii. ergo & peccato pœna æterna per locum a commutata proportione, ſiue ꝑ conſequentiam in ipſo. Quia ſicut ſe habet meritum ad pręmium, ita demeritum ad ſupplicium. Et iterũ, ſi oppoſitum in oppoſito, & propoſitũ in propoſito. Item. Quj peccat mortaliter, præponit bonum commutabile bono æterno & infinito; ergo contemnit, & offendit bonum infinitum: ſed tanta eſt offenſa, quantum eſt is, qui offenditur; ergo cum ipſe ſit infinitus, offenſa debet iudicari infinita. Cum igitur pęna debeat proportionari offenſæ, neceſſe eſt qđ peccato mortali reddatur pœna infinita: ſed non poteſt reddi infinita intenſione; ſed ſolum duratione; ergo &c. Item. Sicut Deus ẽ ſumme miſericors, ita ẽ ſumme iuſtus: ſicut ergo ſumme miſericordis eſt ſũme miſereri, & miſericordiam ſuam ſumme manifeſtare per effectum: ſic & ſumme iuſti eſt ſumme punire, & ſuam iuſtitiam manifeſtare per effectum. Si ergo infinita iuſtitia non poteſt manifeſtari niſi per effectum infinitum, uidetur qđ aliquibus peccatoribus reddi dẽat cruciatus infinitus: ſed non põt eſſe cruciatus immenſus: ergo neceſſe eſt eẽ cruciatũ æternum: hunc autem dicimus infernum: ergo &c.

Resolvtio.

Infernum ponere facit & ad complementum uniuerſi; & ad iuſtum Dei iudicium.

Respondeo. Ad prædictorũ intelligentiam eſt notandum, ꝙ aliqui negauerunt infernum eſſe, pro eo quod dixerunt nullum cruciatum eſſe poſt hãc uitam: & iſtorum errorem cõuincit ratio recta, quę ita dictat, qđ malum non debet remanere impunitum. Si ergo multi peccant in hac uita, qui in hac uita non cruciantur, immo gaudent, & lætantur: ergo neceſſe eſt eos poſt hanc uitam cruciari, aut deſtruere ordinem uniuerſi, aut diuinam iuſtitiam negligentẽ, & remiſſam eſſe circa punitionem peccati. Alii uerò negauerũt infernum eſſe, pro eo quod negauerunt impios æternaliter cruciari, quamuis eis poſt hanc uitã aliquis maneat cruciatus. Dixerunt enim ꝙ diuina miſericordia

Cicero.

Origenes.

ricordia hoc non poteſt ſuſtinere, ꝙ creatura ſua, quam non odit, ſed diligit, æternaliter ſit in pœnis, cum ipſe non delectetur in punitione noſtra, nec ſatietur cruciatibus noſtris, nec aliquid obſiſtat, quin bene poſſit eos, q puniuntur ſine aliquo præiudicio liberare a pœnis. Et ſi aliquãdo ſcriptura comminatur peccatoribus pœnam æternam, hoc dicunt non eſſe dictũ ſecundum ueritatem impletionis, uel promiſſionis; ſed ſecundum terrorem nominationis, qua intendit Deus malos liberare a peccatis. Iſte autem error Origenis fuit, & ſuorum ſequacium; qui tanto eſt immanior, quanto uidetur eſſe mitior, & miſericordior: pro eo ꝙ diuinã iuſtitiam blaſphemat; dum eam diminuit, dum tantũ dat miſericordiæ, quod non relinquit locum iuſtitiæ. Secundò uero qa ſpẽ noſtrã euacuat. Si.n.ſcriptura ſuppliciũ peccatorib. cõminatur nõ ſecundũ ueritatẽ; ſed ut deterreat: quid cauſæ eſt cur ẽt non intelligamus præmia promittere non ſecundum ueritatem, ſed ut ad opus iuſtitiæ alliciat? ac per hoc ſcriptura tota, & fides noſtra uana, & uacua, & friuola poterit iudicari. Et ideo eſt tertia poſitio rõnalis, & fidelis, ꝙ ſit ponere cruciatũ æternũ: & hoc manifeſte dicit diuina ſcriptura, cõfirmat fides, & concordat ratio recta: & qđ ſcriptura dicat, & quod fides cõſentiat, hoc planũ eſt ex obiectis. Quod ẽt rõ concordat, hoc patet, qa hoc dictat & ꝑ modũ cõgruitatis, & ꝑ modum neceſſitatis. Cruciatu.n.æternũ ponere facit ad cõplemẽtum uniuerſi, & iuſtũ iudiciũ Dei. Prima eſt ratio congruitatis, ſecũda neceſſitatis. Congruum.n.eſt, ut pulchritudo uniuerſi decoretur qbuſdã antithetis: ut ſicut bonis reddunt̃ bona ęterna, ita & malis æterna ſupplicia. Neceſſariũ eſt ad ſeruandũ ordinẽ iuſtitię, ut unicuiq; reddat̃ ſecundũ merita ſua, cum uẽtum fuerit ad iudicium. Peccator ât cũ peccat, peccat cõtra bonum æternum, & infinitum: & ex hoc dignus eſt cruciatu æterno; dũ in peccato perſeuerat, peccat in ſuo ęterno.i.peccãdi propoſito æterno: & dũ deceſſerit, nõ eſt amplius locus meriti, ac ꝑ hoc nõ remiſſionis peccati, iõ ſemper eſt culpa, & quia culpa ordinat̃ ad pœnam, ſemper dẽt eſſe in pœna. Quia igitur peccat in bonũ ęternum, iõ cruciatu æterno eſt dignus; ſed quia in ſuo æterno, iõ cruciatũ æternum aſſequit̃. Et iſta eſt una ratio cõpleta, q̃ colligit̃ ex Greg. & Augu. Greg.n. dicit in 4. Dialogorum, qđ ideo peccator æternaliter cruciãdus eſt, qa peccat in ſuo ęterno. Augu. uero dicit, ꝙ iõ æternaliter punitur, qa peccauit contra bonũ æternum. Et qđ iſtud ſit iuſtum, oſtẽdit per hoc exẽplum. In humanis iudiciis, & legibus, ubi dr̃, quod peccans contra rẽpublicam aliquo grãdi crimine morte moritur, non quia mortem, uel horam, qua occiditur, eius ſupplicium leges eſſe eſtiment, cum ſit hora ꝑ breuis: ſed quia eum in ſempiternum auferunt a ſocietate uiuentium. Sic igitur concedẽdæ ſunt rationes oſtendentes infernum eſſe.

Ad illvd, quod obiicitur de commenſuratione pœnæ, & culpæ. Dicendum, ꝙ in pœna duo ſunt, ſcilicet duratio, & intenſio; & intenſio reſpondet intenſioni libidinis, duratio uerò durationi peccati. Et quia peccatum qamuis ſit finitum, tamen durat ī infinitum, ideo punitur pœna finita acerbitate, ſed tamen infinita duratione. Ad illvd, quod obiicitur de viſitatione & congregatione. Dicēdum, ꝙ eſt loqui de congregatione dupliciter, aut de congregatione in fieri, aut in facto eſſe. Si in fieri, ſic quotidie congregantur quantum ad animas. Si in facto eſſe, ſic congregabuntur in iudicio quantum ad animas, & corpora; & de prima congregatione loquitur Iſa. poſtquam eſt uiſitatio in iudicio ad incrementum pęnæ, de ſecunda uerò eſt ſermo in Matth. poſt quam nō eſt uiſitatio, ſed æterna damnatio. Ad illvd, quod obiicitur de menſura retributionis. Dicendum, ꝙ ſecundum quod dicit Auguſt. iſtud intelligitur non quantum ad commenſurationem in quantitate, ſed quantum ad ſimilitudinem in qualitate, ut qui malè fecerunt, malè recipiant. Vel poteſt dici, quod hoc intelligitur quantum ad cōparationem proportionalitatis, non quantum ad æqualitatem proportionis, ut magna pœna reſpondeat magnæ culpę, non ꝙ præciſe ſit tanta pęna, quanta culpa. Vel dicendum, ſicut prius dictum eſt, qđ hoc intelligitur quantum ad acerbitatem. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ miſericordia ſuperexaltat iudicium. Dicendum, ꝙ illud eſt uerum, quando eſt tps miſericordię, utputa in p̄ſenti, in futuro autem erit tempus iuſtitię, iuxta illud. Cum accepero tps, ego iuſticias iudicabo. Aliter poteſt dici, quod intelligitur de miſericordię merito, per quam quis meretur euadere ſeueritatē diuinę iuſtitię. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ iuſtus aīus nō punit amore uindictę. Dicendum, ꝙ Deus punit amore iuſtitię, non uindictę, & quamuis non puniat ad correctionem, punit tamen ad iuſtitiæ manifeſtationē. Aliter enim ſunt puniendi corrigibiles, aliter incorrigibiles. Si quando tamē legatur, ꝙ Deus ulciſcitur ſe de ſuis inimicis, & uindicat ſe de eis, hoc nō eſt in p̄iudicium iuſtitiæ: quia cū ipſe ſit iuſtitia, uindicare ſe, hoc non eſt aliud, quam ſeruare iuſtitiam; hoc autem in hoīe non cōtingit, qui nō eſt iuſtus, ideo non debet appetere uindicare ſe. Ad illvd, qđ obiicitur ultimo, quod ſumme miſericordis eſt ſumme miſereri. Dicendum, ꝙ ſicut Deus eſt ſumme miſericors, ita etiam decet, ut ſit ſumme iuſtus: & ideo effectus ſumme miſericordiæ non excludit effectū iuſtitiæ: & ꝑ hoc Deus duo tempora ſibi diſtinxit, uel conſtituit. Vnum, in quo oſtēderet miſericordię ſuę infinitatē, tradendo unigenitū filium ſuum pro oībus inimicis ſuis, & parcendo omnibus ad ſe redire uolentibus. Aliud, in quo oſtenderet iuſtitię ſuę immenſitatem; & hoc eſt tempus, quod deputatum eſt æternis cruciatibus.

Quę-

QVAESTIO II.

Vbi infernus ſit?

VBi ſit infernus. Et ꝙ ſit ſub terra uidetur. Primo ꝑ ſymbolum, ubi dicitur. Deſcendit ad inferos &c. Cum enim deſcẽdere dicat motũ ad illud, quod deorſum eſt, & ipſe erat in terra: ergo infernus eſt ſub terra. ITEM. Hoc oſtenditur per ſcripturam. Iſa. 14. Infernus ſubtus cõturbatus eſt. ITEM. Hoc oſtẽditur per denominationẽ, quia ut dicit Greg. in 4. Dialogorũ, Infernus dicitur, quia infra iacet; quod .n. eſt terra ad cęlum, hoc ẽ infernus ad terrã. ITEM. Hoc uidetur per rationem; q̃a quanto corpus eſt nobilius, tanto locus debetur ei nobilior: ſi ergo nobiliſſimis corporibus, utpote glorioſis, debetur locus ſupremus .ſ. empyreum: ergo reſtat ut corporibus ignobilibus, utpote corporibus damnatorũ, debeatur locus infimus: hic aũt eſt ſub terra. ergo &c. ITEM. Locus debet per concordãtiam reſpondere ſtatui: ſed ſtatus uiæ eſt medius inter pęnam, & gloriam: ergo & locus dẽt eſſe medius: ergo cum ſit inferior loco beatorum, debet eſſe ſuperior loco damnatorum.

CONTRA. Augu. ſuper Gen. ad literam lib. xii. Sub terris dicuntur eſſe inferi, uel credũtur: quia congruenter in ſpiritu per illas corporalium rerum ſimilitudines ſic demonſtratur: ergo uidetur ſecundum hoc, quod infernus non ſit ſub terra: ſed qđ apparet eſſe ſub terra. ITEM, Idem uolẽs rationem nominis aſſignare dicit. Inferi eo quod infra ſunt, appellantur latinè. Sicut ãt ſecundum corpus, ſi põderis ſui ordinẽ teneat, inferiora ſunt omnia grauiora, ita ſecũdũ ſpiritum inferiora ſunt oĩa triſtiora: ergo ſi triſtari nõ dicit inferioritatem ſecũdum ſitum, ſed potius ſecundum ſpiritum, uidetur ꝙ infernus non ſit inferius ſecundum ſitum: ſed ſecundum effectum. ITEM. Locus debet proportionari ponderi trahenti ad locum, alioquin põdus numquam traheret, niſi haberet cum loco ſimilitudinem: ſed põdus trahẽs ad infernum eſt peccatum, & hoc eſt quid ſpirituale non corporale: ergo & locus debet habere ſitum ſpiritualẽ, non corporalem: ergo non eſt ſub terra. ITEM. Multo plures ſunt damnati, quam electi: ſed cœlum erit plenum electis, ſecundum quod dicitur. Mat. 22. Vt impleatur domus diſcumbẽtibus: ergo neceſſe eſt, quod dãnati habeant maiorem locum, quã ſit locus cœli, cum ſint multo plures; ergo cum infernus cõplectatur omnes damnatos, neceſſe eſt quod ſit tantæ amplitudinis, ut cœlum; ergo impoſſibile eſt, qđ ſit ſub terra. ITEM. Ordo partium in maiori mundo debet reſpondere ordini partium in minori mundo: ſed nobiliſſima pars hominis eſt ĩ medio, utpote cor: ergo ſi medium terræ eſt medium mundi, ille locus erit nobiliſſimus: ergo in illo loco debet ſituari nobiliſſima pars mundi. non ergo peccatores: ergo ſi ſunt in inferno, infernus non eſt ſub terra, uel in medio terræ.

RESOLVTIO.

Pro eo quod ex ſacris literis elici poteſt, infernus ſubterris eſt.

RESP. Dicendum, ꝙ quamuis temerarium uideatur iſtã quæſtionẽ determinare: pro eo, qđ Aug. arbitratus eſt eam neminẽ ſcire, ſecundum ꝙ dr̃ in litera; ſed opinatus eſt infernum non eſſe locum corporalem; ſed ſpiritualem, ſecũdum ꝙ dr̃. xii. ſuper Gen. ad literã: attamẽ nõ eſt ꝓſumptuoſum modernis aliqd ſuper hoc dicere, cum Greg. expreſſe dicat. 4. Dialogorũ, infernu eſſe locum corporalẽ, ſe nõ ambigere: & aſtruit ẽt ꝑ auctoritatẽ ſcripturæ infernũ ſub terra eſſe, tum ex illo quod dr̃ in Pſal. 8. Eruiſti animam meam ex inferno inferiori: tum ex illo quod diciur Apocalypſis. Non eſt aliquis inuentus in cęlo, nec in terra, nec ſubtus terram &c. & ideo ipſius auctoritati innitẽdo dicere poſſumus, infernum locũ eſſe corporeum ſub terra habentem ſitum; & huic cõcordat ſcriptura, concordat demoſtratio, concordat ratio. Sicut enim ſtatus damnatorum perfecta diſtantia diſtat a ſtatu beatorum, ita & locus a loco. Et ſicut ſtatui beatitudinis debetur locus ſupremus, ita & ſtatui miſeriæ locus infimus, etiam ſecũdum corpus.

Ca. 33.

AD ILLVD, quod obiicitur, in contrarium. Dicendum, ꝙ Auguſt. non dixit hoc aſſerendo; ſed ratiocinando, & coniecturando; unde & illud retractauit Libro Retractationũ ſecundo dicens. Magis, mihi uidetur dicere debuiſſe de inferis, ꝙ ſub terra ſint, quàm rationẽ reddidiſſe, cur ſub terris eſſe credũtur, quaſi non ita ſit. AD ILLVD, quod obiicitur ſecũdo de pondere peccati. Dicendum, ꝙ eſt ordo iuſtitiæ, & ordo naturæ. Peccatum autẽ trahit deorſum non ſecundum ordinẽ naturæ, cum non habeat cõformitatem ad illum, ſed ſecundum ordinem iuſtitiæ: quia peccatũ cum ſit uiliſſimum, diſponit hominẽ ad locum uiliſſimum, & infimum. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd cœlum plenum eſt electis. Dicẽdum, ꝙ hoc non intelligitur de plenitudine coãguſtationis; ſed plenitudine pulchritudinis, qua dicimus cęlum plenũ eſſe ſtellis, & mare piſcibus, & mundum hoĩbus. Si ãt q̃ras imaginationẽ, qualiter capiatur iſtud, ꝙ tãta hoĩm multitudo ſub terra ſit? Dici põt, ꝙ oẽs hoĩes qui nunc ſunt, uix caperẽt milleſimam partẽ terrę, ſi ſimul eſſent. Si ergo oẽs hoĩes q̃ fuerũt ab initio vſq; in finẽ, uix excedũt hoĩes, qui nunc ſunt in milleſima ꝓportione, oẽs hoĩes uix occuparet ſuperficiẽ terrę. Si ergo cõcauitas maioris eſt capacitatis, q̃ ſit ſuperficies, multomagis poterunt capi in cõcauitatibus terræ: q quãuis nobis nõ appareant; tamẽ multę ſunt ſicut oſtenduut decurſus aquarum de montibus, & concuſſiones terrę motuum: & infernus creditur eſſe maxime concauitatis, ac per hoc & magnæ capacitatis. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur de ordine, uel de ſitu in partibus hoĩs: uoluerunt aliqui dicere, qđ illud, ꝙ eſt cor in corpore hominis: hoc eſt corpus ſolis in medio mũdi: & ſecũ

4.

dum iſtam uiam terra non iudicatur media eſſe, ſed magis extremum, & extremum infimū. Aliter poteſt dici, ꝙ non eſt ſimile, quod cum uniuerſum ſit orbiculare, & circumferentia ſit eiuſdem naturæ: pro eo, quod extremum tenet rationem inferioris: ideo medium tenet rationem infimi. In homine autem non ſic: quia una extremitas, ut caput, dicitur eſſe ſuperius: alia, ut pedes, dicitur eſſe inferius: & ideo mediocritas nec inferius, nec ſuperius eſt: ſed hēt influentiam ad utrumque: ideo nobilis pars debet ſituari in homine in medio: non ſic in uniuerſo, ſed potius in extremo.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An ignis inferni uerus ignis ſit?

CONSEQVENTER quātum ad ſecundū articulum quęritur, de quidditate pœnæ infernalis. Et circa hoc duo quęruntur. Primò quæritur, utrum affligens in illa pœna ſit ignis uerus. Secundò quæritur, utrū ſit ignis ſolus.

VTRVM affligens in inferno ſit ignis uerus habēs formā, & naturam, & ſpeciem ignis. Et ꝙ non, uidetur. Damaſ. in fine libri ſui. Tradentur diabolus, & impii in ignem æternū non materialē, qualis apud nos eſt; ſed qualem Deus nouit: ergo, uidetur, quod non habeat naturam ignis noſtri. ITEM. Ratione, uidetur: quia extinguibile, & inextinguibile differunt ſicut corruptibile, & incorruptibile: ſed corruptibile, & incorruptibile uariant rem per eſſentiam, cum materialiter, uel naturaliter ibi ſit, non per gratiā. Si ergo ignis infernalis eſt inextinguibilis, apud nos eſt extinguibilis: ergo non ſunt eiuſdē naturæ, & ſpeciei. ITEM. Lux nō accidit igni, immo eſt de ignis ſubſtantia, & conſequitur ignem in omni materia, in qua ſaluat̄ ſpecies ignis: ſed ignis infernalis caret luce ſecundum quod dicitur Io. xviii. Nonne lux impii extinguet̄? & ſicut melius patebit infra, cum dicuntur impii proiici in tenebras exteriores. ITEM. Operatio conſequitur formam & ſpeciē: ergo quæ habent diuerſam operationem, ſunt diuerſa ſecundū formam: ſed ignis iſte, & infernalis diuerſam habent operationem: quia iſte conſumit agēdo, & in ſuam naturam conuertit: ille uerò minimè: ergo &c. ITEM. Spirituale, & corporale differunt non tantum ſecundū ſpeciem, uerum etiam ſecundū genus: ſed ignis iſte corporalis eſt, ignis uerò infernalis ſpiritualis, ut dicit Aug. 12. ſuper Gen. ad literam. Eſt prorſus inferior ſubſtantia: ſed eam ſpiritualem, non corporalem arbitror: ergo uidetur, quòd non tantum ſpecie, uerum etiam genere ab iſto igne differat.

10. Metaph. 26.

Diſ. ul. art. 1. q. 3.

Ca. 33.

CONTRA. Greg. 4. Dialogorum. Ignem infernalem corporalem eſſe non ambigo, cū dicatur, Ite maledicti in ignē ęternum. Sed omnis aqua materialis, ſeu naturalis omni aquę corporali eſt eadem ſpecie, & natura: ergo omnis ignis ſimiliter omni igni. ITEM. Baſilius dicit in Hexameron exponens illud Pſal-

1 Top.

Pſalmi. Vox domini interciden tis flammam ignis: quod ignis materialis cedet ad punitionem damnatorum, quantum ad id, quod hēt ardoris. Si ergo ignis ſpecies eſt, eatenus non mutabi tur: ergo iſte ignis aptus eſt ad puniēdum reprobos; ergo uř ꝙ iſte, & ille ſint eiuſdē naturæ, & ſpeciei. ITEM. Oē corpus aut eſt miſtum, aut ſimplex: ſed ſi ignis infernalis ē corpus miſtū; ergo nō ē tantæ caliditatis, ac ꝑ hoc nec tātę actionis. Si ſimplex ſed omne corpus ſimplex aut ē unū de quattuor elementis, aut eſt quinta eſſentia, cum ſit infra terram, & ſit maxime repugnās bonę diſpoſitioni: ergo eſt aliquid elementorū quatuor; ſed nō terra, nec aer; ergo eſt ignis. ITEM. Iſte ignis eſt calidiſſimū corpus: ſicut dř, & uerum eſt: ergo cum infernalis ignis ſit calidiſſimus, & quod per ſuperabū dantiam dicitur cōuenit uni ſo li ſpeciei, uel indiuiduo: ergo ignis ille eſt eiuſdē ſpeciei cum iſto. ITEM. Sap. xi. Per quæ pec cat quis, per hæc, & torquetur. Si ergo per corpus, & per ea q̄ ſunt de cōpoſitione noſtri cor poris peccamus: ergo per eadē in ſpecie, & natura debemus puniri: ergo uř quod ignis, qui eſt de compoſitione corporum, & qui eſt afflictiuus in inferno, ſit idem ſecundum ſpeciem.

RESOLVTIO.

Orthodoxè arbitrandum, ignem inferni corporeum eſſe, & forte eiuſdem ſubſtantiæ cū elementari, et ſi non eiuſdem proprietatis.

RESP. Dicendum, quòd quamuis ad hanc quęſtionē uideatur temerarium reſpondere, quia ſcriptura eam non determinat, nec doctor precipuus Aug. eam explicat; ſed magis relinquit in ſolutam, dicens: quod nulli manifeſtum eſt, cuiuſmodi ſit ille ignis, niſi ei cui diuinus ſpiritus oſtendit. Et amplius opinari uidetur, quod ille ignis ſit ſpiritualis, non corporalis: tamen ſatis poſſumus pro certo habere doctores poſteriores, utpote ꝑ beatum Gregorium, cui multa diuinus ſpiritus reuelauit, qđ ignis infernalis ſit corporalis. Sed utrum ille ignis ſit elementaris, ſiue eiuſdem ſpeciei cum igne, qui apud nos eſt, hoc non ita poteſt pro conſtanti a quocumque determinari. Attamen ſi quis non adducat fortiores rationes, quā quæ adductæ ſunt, non compellimur ponere ignē infernalem eſſe diuerſę naturę, & ſpeciei ab igne, qui apud nos eſt, ſi proprie uelimus ſpeciem appellare formam ſubſtantialē, & ſpecificatiuam, ſecūdum qđ dicitur, quod omnis aqua ſimilis eſt omni aquæ in ſpecie. Et huic opinioni ſatis uidetur con ſonare Aug. de ciui. Dei, ubi inquit. Quomodo iſte ignis uere habeat naturam ignis, & tamē non conſumat corpus, in qua agit &c. Si tamen loquamur de proprietatibus accidentalibus, quæ non uariant ſpeciē ſed operationem; ille ignis habet diuerſas propietates ab iſto; nec mirū cū iſtud appareat in aliis creaturis, ſicut exeplificat Aug. & Iſidorus in naturis fontiū, & aquarū. Dicit. n. qđ apud Garamantes e fons, ī quo faces accētæ extinguun-

tinguuntur, & extinctæ accenduntur: ſicut & alii fontes diuerſarũ proprietatũ colorũ, & operationũ, attamẽ ĩ ſpecifica natura aliis aquis aſſimilant: ſic ẽt intelligere poſſumus in propoſito.

Ad illvd, qđ obiicitur de Damaſc. Dicendũ, ꝙ nõ negat Damaſc. ſimilitudinẽ in forma ſpecifica, ſed potius in proprietatibus, & operationibus conſequentibus. Ad illvd, ꝙ obiicitur de proprietate extinguibilitatis, põt reſpõderi dupliciter. Primo qđ ſicut corpora damnatorũ eadẽ ſunt cũ noſtris ſcđm ſpẽm, & tñ ſunt immortalia: ita ignis crucians corpora illa, idẽ eſt cũ igne noſtro, quãuis non deficiat, quia hoc nõ habet per naturã, ſed ꝑ uim ſuperadditã. Aliter põt dici, qđ nõ variat ſpeciẽ, quia ꝑ operationẽ artis fieri pt, qđ ignis nõ extinguatur: ſicut dicũt aliqui q experti sũt, quod ſi ignis cum ſulphure includatur in uaſe, ex quo nulla euaporatio poſſit fieri in æternum duraret ſine nutrimẽti appoſitione, ſi locus in æternum permaneret: hoc autẽ nihil prohibet in igne infernali intelligere, cum ſub terra conſtet incluſum eſſe. Ad illvd, ꝙ obiicitur de luciditate. Dicẽdum, qđ ignis tres ſunt ſpecies materiales, ſ. lux, flãma, & carbo: & iſtę ſunt ſpecies materiales; & quãuis in oĩbus his ſaluetur naturã lucis, tñ minime eſt in materia terreſtri, & maxime terreſtris parum habet de luce, & multũ reſolubilis eſt in fumoſitatem, & in tali materia utpote in ſulphure, & pice ignis potius eſt tenebroſus, quam lucidus, quia magis uiſum impedit, quã adiuuet: & per hunc modum imaginari poſſumus ignẽ infernalẽ, & ad hoc adiuuari auctoritate ſcripturæ. Dicitur.n. Apoc. 14. Cruciabũtur igne & ſulphure. Item. Iſa. 34. Dies ultionis dñi &c. & poſt. Conuertentur torrentes eius in picem, & humus eius in ſulphur. Ad illvd, qđ obiicitur de operatione. Dicendum, quod illud nõ ſequitur, quia eadem ſecundum ſpeciem diuerſas habent operationes. Nec iſtud uerbum ueritatẽ habet, niſi intelligatur de operatione conſequente totam ſpeciem. Ad illvd, quod obiicitur de uerbis Auguſt. Dicendum eſt illud eſſe retractatum, ſicut & de loco infernali, ubi dicitur; quod eſt locus ſpiritualis, non corporalis: ſic in propoſito intelligendum eſt, quòd infernalis ignis corporalis eſt, & ſub terra eſt.

Qvaestio II.

An in inferno ſit aliqua alia pœna ultra ignem.

Vtrvm puniens in inferno ſit ignis ſolus. Et quod ſic, uidetur. Matt. xxv. Ite maledicti in ignem æternum. Vbi dominus per ſententiã infert æternale ſupplicium: ergo uidetur quòd in igne puro conſiſtat. Item. Calefacto in igne aqua frigida non eſt pœnalis: ſed delectabilis: nec auget ſuppliciũ, ſed refrigerium: ergo ſi nulla ẽ eis cõſolatio, nullũ refrigeriũ: ergo eſt calor ignis ſine frigore aquæ. Item. Si sũt ibi elemẽta, aut ſunt actiua, aut nõ. Si ſic: ergo cum unum contrarium agẽs in

in aliud eius actionẽ debilitet, & infringat, tunc uidetur, ꝙ actio ignis ſit ibi remiſſa, ꝙ non uidetur conueniens, cum illa pęna ſit accerbiſſima. Si uerò non ſunt actiua: ergo nihil faciũt ad pœnam: ergo ſi in inferno non debent eſſe corpora, quæ ad pœnam non faciunt, patet &c.

Item. Si ibi ſunt alia elementa, aut ſunt diſtincta, aut miſta: Si miſta: ergo eorum actio eſt confracta, & contemperata. Si uerò ſunt diſtincta: ergo & pari ratione ordinata: ergo ſunt quatuor elementa diſtincta, & ordinata: ergo uidetur, ꝙ ibi ſit unus mũdus. & eſſet illud iterũ falſum, ꝙ dicitur Iob. x. Terra miſerię, & tenebrarum, ubi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat: ergo ſi nec diſtincta, nec confuſa ſunt, tunc nullo modo ſunt.

Contra. Quod ſit ibi ignis, patet Matth. 25. Vbi dicitur. Ite maledicti in ignem æternum: hoc etiã habetur ex multis aliis locis. Item. Quod ſit ibi aer, uidetur per illud Pſal. 10. Ignis, ſulphur, & ſpiritus procellarũ &c. Si ergo ſpiritus procellarũ uerè habet naturam aeris, ſicut ibi uerè eſt ignis, ita & aer. Item. Quod ſit ibi aqua uidetur, Iob. 24. Tranſibunt ab aquis niuium ad calorem nimium: ergo ſi uerè erunt in calore ignis nõ ſecundũm tropum, uerè erũt in frigore aquarum. Item. Qđ terra ſit ibi uidetur per illud, quod dicitur Iob. x. Terra miſeriæ, & tenebrarum: & hoc patet, quia ut probatũ eſt, locus ille eſt ſub terra. Item. Hoc uidetur de omnibus ſimul: quia enim mali per corpus peccauerunt, ideo per totum corpus puniuntur: ergo pari ratione ſecundum omnes partes, & qualitates corporis; ergo uidetur, quòd ſecundum quatuor elementa, & eorum quatuor qualitates.

Resolvtio.

Sub nomine ignis quodcunque affli ctiuum intelligendum eſt: ita ut omnis creatura exardeſcere uideatur in reprobos pro uindicta creatoris.

Respondeo. Dicẽdum, ꝙ in inferno ſicut ex ſcriptura colligitur, quatuor elementa eſſe creduntur ad perfectam damnatorum punitionem, ut omnis creatura exardeſcat in tormentum contra iniuſtos, & armetur in ultionem creatoris, & per ea puniantur, ex quibus conſtituuntur. Quia uerò ſunt ibi ad pęnã, ideo illa ibi eſſe dicuntur, quæ uigẽt in qualitatibus actiuis, ut ignis, & aqua. Et rurſus: quia ignis maximè actiuus eſt ille, q maximè ibi uiget; unde etiam ꝑ ignem in ſcriptura omne accerbe puniens ſignari ſolet. Vnde cum dominus ignem infernalẽ comminatur, aut comminatur tamquam præcipuum tormentum: aut ſub nomine ignis intelligit omne aliud afflictiuum. Si autem quæratur, per quem modum ibi elementa eſſe intelligãtur. Dicendum, ꝙ elementa ibi ſunt confuſa, non diſtincta, nõ ordinata: nec tamen illa confuſio pœnam minuit, ſed auget, ꝑ eo, ꝙ actio elemẽtorum mutua poſt reſurrectionem ceſſabit, cũ ceſſet generatio, & corruptio: ſed tamen manebit actio eorum in corpus damnandorum, quia

ad

ad hoc omnis eorum uirtus dirigetur, non tanquam intendẽtia multiplicare ſpeciem, ſed ſecundum imperium creatoris intendũt uindicare diuinam iniuriã, ꝙ quidem fit affligendo humanam naturam.

His visis patẽt omnia obiecta. Primum enim patet de domini cõminatione: q̃a ſub igne alia affligentia continentur, uel a maiori fit denominatio. Secũdum ſimiliter patet, quia ſimul utrumque affliget ſecundum diuerſas partes, aut ſi ſucceſſiuè ſecundum eadem tanta erit intenſio ex parte utriuſque, ꝙ potius ſentietur maior acerbitas, q̃ contemperetur. Et ſi obiiciatur de diuite, qui guttam aquæ petiit, dici poteſt, ꝙ forte in alia parte ſentiebat frigus: aut diuerſi diuerſis ſuppliciis crucianrur ſecundum quòd diuerſis uitiis ſunt infecti. Vnde ſicut prima mundi purgatio fuit per aquã, ſecunda per ignem: ſic in propoſito intelligendum. Ad illvd, quod obiicitur de actione, & miſtione, patet reſponſio, quia ibi eſt actio non in alterum: ſed miſerum corpus damnatum: & nõ eſt commiſtio: ſed potius quædam confuſio, ſicut dicitur, qđ ignis, & grando miſta pariter ferebatur. Vnde ibi erit ignis ardens, & aqua congelans, & aeris inquietudo, & perturbatio, & terræ fœtor. Vnde Gregor. In inferno erit frigus importabile, ignis inextinguibilis, fœtor intolerabilis.

ARTICVLVS III.

Qvaestio I.

An ignis infernalis corpora conſumet?

Consequenter quantum ad tertium articulũ quæritur de actione ignis, de qua duo quæruntur. Primò quæritur, utrum ille ſit conſumptiuus corporum. Secundò, utrum ſit afflictiuus animarum.

Circa quam proceditur ſic; & oſtẽditur, ꝙ ille ignis conſumat corpora damnatorũ. Auguſt. de natura boni. Quoniam uolentes corrumpuntur in peccatis, nolentes corrumpentur in pœnis: ergo ſi non corrumpuntur niſi ab affligente, & ignis nõ corrumpitur niſi conſumendo, uidetur, quod ignis ille conſumat corpora. Item. Ille ignis agit in corpora: ergo corpora patiuntur: ſed omnis paſſio magis facta abiicit a ſubſtantia: ergo ſi abiectio facta ſubſtantia eſt per calorem, non eſt aliud quã conſumptio: ergo ille ignis cõſumit corpora. Item. Ad uſtionem neceſſario ſequitur inflammatio, & ad inflammationem conſumptio: ergo ſi ignis ille corpora adurit; ergo conſumit. Si tu dicas, quod non ſequitur, quia Salamandra calefit ab igne, & tamen non cõſumitur ab igne, ſed renouatur.

Contra. Hoc nõ ſoluit, q̃a Salamandra ab igne non læditur, ſed corpora damnatorum ab igne læduntur, & in igne cruciantur. Si ergo ignis, quod lædit, conſumit, patet &c. Item. Dolor intenſus eſt uia ad mortem

tem ſicut patet: ergo magis intē ſus magis diſponit: ſi ergo ille ignis eſt cauſa intenſi doloris, contingit hominem per illū diſponi ad mortem ultima diſpoſitione: ergo neceſſe eſt, quod dānatos perimat; ergo pari rōne, quod corpora conſumat.

CONTRA. Iſa. vlt. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Tantum ergo durabit ignis agens, quantum homo patiens: ſed ignis ille nunquam extinguetur, nec minuetur: ergo nec corpus conſumetur. ITEM. Magiſter in litera Aug. uariis exemplis aſtruit ea ardere, & non conſumi ulla cōſumptione: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur, quia omne, quod conſumitur, perdit aliquam partem ſui: ergo ſi corpora damnatorum conſumuntur, ſunt incōtinua deperditione: ſed conſtat, quod non reſtaurantur, cū omni refectione careant. Quod aūt patitur deperditionem, & non habet reſtauratione, neceſſariò aliquando eſt totaliter conſumptum: ergo &c. ITEM. Omne, ꝙ conſumitur, neceſſario efficitur minus potens: ergo & magis paſſibile: ergo ſi cōtinue conſumūtur, continue illorum pœna intenditur: & ſi hoc, cum duret in infinitū, creſcet in infinitū; qđ oīno eſt inconueniens, ꝙ creſcat pœna, & non creſcat culpa.

RESOLVTIO.

Corrumpentur, ſed pœnitus non conſumentur.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſi de corporibus damnatorum quæratur, utrū ab igne affligantur, ſimpliciter eſt concedendum. Si autem quæratur, utrum conſumantur, ſimpliciter eſt negandum. Sed ſi q̄ratur, utrum corrumpantur, hoc eſt diſtinguendum. Nam corruptio uno modo dicit defectionem, ſeu deciſionē rei quantum ad eſſe ſubſtātiale, & hoc modo idē eſt, ꝙ conſumptio; & tali modo non corrumpuntur, cum non moriātur. Alio modo corruptio eſt idē, quod priuatio bonæ diſpoſitionis; & hoc modo quoniam a corporibus damnatorum auferetur quies, & bona diſpoſitio, quæ generat in anima uoluptate, hinc eſt, ꝙ continue corrumpitur. Eſt ergo corruptio afflictionis, non interemptionis, ſiue conſumptionis, & hæc fit ꝑ aduſtionem ignis. Si autem quæratur, quomodo iſtud poſſit capi, & intelligi, poſſumus ad hoc mādaci & exemplo, & ratione. Videmus quædam in igne uiuere, & non deficere, ſicut ponit Aug. exemplum de Salamādra, in 21. de Ciui. Dei. Si ergo mirabilius eſt aliqđ animal in igne conſeruari ſine afflictione, quā affligi ſine conſumptione; & iſtud eſt ſecundum naturā poſſibile; ergo nec iſtud debet iudicari impoſſibile. Quod ſi dicas hoc non eſſe ſimile, quia natura illius aīalis conformis eſt igni, natura uerò humani corporis omnino difformis, reſponderi poteſt dupliciter. Vno modo, ꝙ quamuis natura humani corporis ſecundum ſtatum præſentem ſit ab igne conſumptibilis; nihil tamen prohibet quin creator, qui naturam quam uoluit omnibus, & ſingulis dedit, talē naturā homini dare poſſit. Nec mirum, cum homo ante lapſum alterius

alterius diſpoſitionis, & naturę corpus habuit, q̃ poſt lapſum: quia prius poſſibile ad mortali tatē, modo neceſſariū ad mortem. Hoc ipſum perſuaderi pōt exemplis ſumptis a parte ignis: ideo enim ille ignis uir, & non conſumit, quia pabulum nō re quirit. Et eſt exemplū manifeſtū ī inflāmatiōe auri ab igne, quod quidē inflāmatur, ſed nō conſumitur, quia igni non præ bet pabulum: ſic nec humanum corpus igni infernali. Euidentiſſimum aūt exemplum ponit Aug. de igne, qui eſt ī partibus Siciliæ, ſicut patet aſpiciētibus, quod ille ignis montes illos ab antiquiſſimis tēporibus æſtuare facit: & tñ adhuc integri perſeuerāt: & iſti ſunt ſatis idonei teſtes, quod non omne, qđ uritur, conſumitur. In legenda ēt beati Nicolai ſcribitur, quod in partibus orientalibus quidam ignis inuenitur, qui oppoſitam ſibi manum uehementer affligit, & tamen de manu nihil cōſumit. Sic ergo his exemplis colligitur poſſibile eſſe aliquid in igne ardere, & tñ non deficere. Ex his ēt poſſumus colligere rōnem huiuſmodi, quīa hoc uenit ex parte agentis, & ex parte patientis. Iſti.n. igni data eſt uirtus ad inflammandum, non ad conſumendum: & corpori data eſt natura paſſibilis ad patiēdum, non ad deficiendū. Si aūt quæratur rō huius, Dicendū, quod eſt parte naturæ paſſibili tas ad ſuſcipiendum, ex parte Dei eſt ptās ad dandum, ex par te finis eſt congruitas ad ſic faciendū, quia ī infinitū dēt homo in corpore cruciari, ut manifeſtetur Dei iuſtitia infinita. Nec ſunt iſta duo incompoſſibilia, quod aliquod corpus tangatur a calido, & non conſumatur, cum uideamus naturaliter aliquod corpus tangi a frigido, quod potius calefacit, quam infrigidat: ſicut exemplum manifeſtum eſt in aqua, & calce. Et ſicut illa corpora uruntur, & non conſumuntur: ita ēt cōpoſitum ex anima, & corpore affligitur, & non moritur. Et tñ ad hoc ſimiliter poſſumus manuduci exemplo, & rōne. Exēplo, quia anima immortalis in corpore affligitur, quia dolor eſt aīæ, proprie tñ non occidit. Quid ergo ꝓhibet ſimiliter intelligi in ipſis dānatis? Quod ſi dicas hoc non eſſe ſimile, quia anima non ſic compoſita eſt ex contrariis, ſecundum quod eſt natura humani corporis. Rńdere poſſumus, quod iſtud nō obſiſtit, cum aliqua corruptibilia, utpote uermes in aquis calidiſſimis reperiri queant, quarum feruorem nemo impune pertractat, ſicut dicit Augu. Si igitur quæ mortalia ſunt, & defectibilia poſſunt in his calidiſſimis uiuere, ſine afflictione: pari ratione immortalia, & paſſibilia corpora affligi poſſunt ſine interēptione. Si autem quæratur ratio huius, dici poteſt quod hoc eſt propter coniunctionem aīę ad carnem indiſſolubilē. Quod enim homo moriatur dolore, hoc non eſt, quia dolor ſit contrarius uitæ, cū dolor nō ſit niſi in ſubſtātia uiuente: unde ſequtur, Hic ſi, dolet ſentit: & ſi ſētit, uiuit: ſed q̃a aīa nō eſt indiſſolubili uinculo corpori alligata:

ta: ideo intenſus dolor eam ex-pellit de pſenti habitaculo : nũc im eſt carcer temporalis, ſed c erit perpetuus. His uiſis ,atis facile eſt ad obiecta reſpondere. Concedo.n.rationes probantes, ꝙ ignis non eſt conſumptiuus corporum.

AD ILLVD, quod primo obiicitur de corruptione, iam patet reſponſio:loquitur.n.de corruptione afflictionis, nõ deſitionis. Prima nõ ponit cõſumptionem, ſicut ſecunda. AD ILLVD, quod obiicitur, quod paſſio magis facta abiicit a ſubſtantia. Dicendum, ꝙ ſubſtantia patiẽs in duplici differentia eſt. Aut quia poteſt ſuſcipere formam cõtrariam ſuæ perfectioni quantum ad eſſe. Aut q̃a poteſt ſuſcipere contrariam diſpoſitionem quãtum ad bene eſſe. Primo modo paſſio intenſa corrumpit ſimpliciter auferendo eſſe. Secundo modo aufert bene eſſe. Vnde dãnati ſemper ſunt, & ſemper male ſunt : iõ ſemper uiuũt, & ſemper moriuntur. Si ãt obiicias mihi, qđ quicquid ſit illud, quod obř, cum non ſit infinitum, uř totum abiici aliquando, ac per hoc locũ actioni, & paſſioni nõ relinqui. Reſponderi põt, quod ſemper ẽ abiectio, & corruptio: non quia nouum aliquid ſemper adimatur ; ſed quia per continuam actionem eiuſde rei adeptio continuatur. Exemplum huius manifeſtũ eſt in ſuo ſuppoſito. Sicut enim beati cõtinue reficiuntur, nõ quia ſemper nouum aliquid recipiant; ſed quia in ſuo pręmio conſeruantur, & continuantur: ſic damnati continue affliguntur, & tamen non corrumpuntur, quia ſalutis, & quietis eis priuatio ꝑ continuã actionem ignis continuatur. Et huius exemplum clarum eſt in generatione radii, qui dicit̃ ſemper oriri; & ſemper a ſole egredi, non quia ſol ſemper aliquid nouum emittat; ſed quia primũ lumẽ miſtũ continuat. Sic ignis dicitur ſemper dãnatos affligere, non quia nouam diſpoſitionem de nouo afferat ; ſed quia continue agendo a priori afflictione non ceſſat. AD DVO ſequentia iam patet reſponſio, q̃a nec inflammatio cõſumptionẽ, nec dolor neceſſario infert mortem ; ſed ſolum ſecundum ſtatum præſentẽ : ideo uariato ſtatu, neceſſaria conſequentia non eſt inter iſta.

QVAESTIO II.

An ignis inferni animas affliget?

VTRVM ille ignis ſit afflictiuus ſpirituum. Et ꝙ ſic, uř Mat. 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius; ſed demones, uel angeli ſunt ſubſtãtiæ incorporales, & ille ignis non eſt eis paratus niſi ad pœnam, & afflictionem: ergo &c. ITEM. Grego. in iiii. Dial. Si diabolus eiuſque angeli cum ſint incorporei, corporeo igne ſunt cruciandi, quid mirum eſt, ſi & animæ antequam recipiãt corpora poſſint igne corporeo cruciari? quaſi dicat, non eſt mirum. ITEM. Hoc uř rõne ſumpta a cauſis ſuperioribus, q̃a diuina iuſtitia rectiſſime ordinat oĩa in pęna, ſecundũ ꝙ ſapientia ordinat in natura. Si ergo peccatum eſt diſpoſitio uiliſſima; ergo ſpiritus infectus peccato, ad hoc ꝙ debite or-

te ordinetur, debet ordinari ſub infima creatura. Si ergo infima creatura eſt ſubſtantia corporalis, ordinatio uero peccantium eſt in pœnis: ergo debet ſubſtãtia ſpiritualis a corpore puniri, uel affligi. Si ergo omne, ꝙ congruũ eſt, poſſibile eſt: & ꝙ eſt poſſibile, & congruum, ponendum eſt circa opus diuinum: ergo ponendum eſt ſpiritum affligi per ignẽ corporeum. ITEM. Hoc oſtẽditur ꝑ cauſas inferiores. Anima exiſtens in corpore patit̃ corpore non patiẽte; ergo eſt paſſibilis de ſua natura: ſed eadẽ eſt natura aĩæ in corpore, & extra corpus: ergo aĩa extra corpus ẽ paſſibilis. Probatio maioris manifeſta eſt in dormientibus, qui in ſomnis grauiſſime patiuntur, corporibus nihil patiẽtibus. Ex hoc igitur arguo ulterius ſic. Aĩa extra corpus eſt paſſibilis: ſed oẽ ꝙ patitur, patit̃ ab aliquo, ꝙ hẽt repugnantiam per qualitatẽ actiuã; & repugnãtẽ: ſpiritualia ãt non ſunt huiuſmodi: ſed corporalia: ergo ſi patitur, patitur a corpore. Quod autem ſpiritualia non habeant contrarietatẽ agentẽ, & patientẽ, expreſſe apparet ꝑ exẽplum: qa albedo, & nigredo in aĩa nõ contrariant̃. Apparet ẽt ꝑ rationẽ, quia q̃ abſtrahuntur ab eſſe materiali, abſtrahunt̃ per conſequẽs a contrarietate, & mutua actione, & paſſione.

AD oppoſitũ arguit̃ primo a parte agẽtis, ſecundo a parte patiẽtis. A parte agẽtis ſic. Omne agẽs, qđ agit i aliquid, agit per contrarietatẽ, & contactũ; ſed ignis ad aĩam nec contactus pt eſſe, nec eſt cõtrarietas aliqua; ergo nec põt eſſe actio aliqua. Primum manifeſtum eſt ꝑ Philoſophum: ſecundum in ſe manifeſtum eſt. ITEM. Omne agẽs qđ agit in aliquid, generat ſimilitudinẽ ſuam in paſſo: unde calidum non agit in aliquid, niſi illud calefaciat: ſed impoſſibile eſt aĩam eſſe calidam: ergo impoſſibile eſt qđ ignis agat in animã. SI TU dicas ad hoc, qđ talis actio nõ eſt per naturam, ſed ſupra naturã, & ignis non agit ꝑ uirtutẽ innatam, ſed per uirtutẽ deſuper ſibi datam. Obř contra hoc de illa uirtute. Quia illa uirtus aut eſt corporalis, aut ſpiritualis. Si corporalis, adhuc eſt inferior aĩa: ergo non agit in ipſam. Si ſpũalis: ſed oĩs uirtus ſpiritualis dẽt fundari in ſubſtãtia ſpirituali: ergo non dẽt talis uirtus eſſe in igne, nec debet dari igni. ITEM. Illa uirtus aut eſt igne nobilior, aut inferior. Si igne inferior; ergo non agit in aĩam, ſicut nec ignis agebat. Si ſuperior: ergo cum uirtus nõ debeat eſſe nobilior ſubſtantia, uidetur quod igni non debeat dari. Quod ſi tu dicas, quod hoc uerum eſt per naturam, quæritur tunc, ut quid hæc uirtus magis datur ſubſtantiæ ignis, quã alicui aliæ, cum æque bene poſſit dari lapidi, ſicut igni. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur a parte patientis, ſicut oſtendit Auguſtinus. in vi. Muſicæ. Impoſſibile eſt magis nobile pati a minus nobili, quia omne agens præſtantius eſt paſſo; ſed ſubſtantia ſpiritualis nobilior eſt corporali: ergo ab ipſa non patitur. Si tu dicas mihi, quod per peccatum facta eſt inferior. Cõ

9. Met. 10.

Cap. 5.

tra hoc eſt, qđ dicit Augu in 2. de Lib.arb.qđ ſubſtãtia ſpiritualis quantuncunq; peccet, nobilior eſt nobiliſſimo corpore.

Item. Aeque magna diſtantia eſt peccati ad ignẽ, ſicut animæ ad ignẽ: & ita ſpirituale eſt peccatum, ſicut & anima: ergo ſi æqualiter diſtãt, nunquã per peccatum anima fit actioni proximior, uel habilior: ergo ſi ab igne nõ patitur ꝓ naturã, nec ẽt ꝓ culpã. Item. Hoc ipſum oſtẽditur a parte paſſionis. Nihil affligitur proprie, niſi in ipſum cadat dolor: ſed in ſpiritum ſeparatum non cadit dolor: ergo nõ põt affligi: ergo ab igne non patitur. Probatio maioris. Dolor ſicut dicit Philoſophus eſt ſenſus diuiſionis partiũ cum vi. Sed ſpiritus ſeparatus caret partib. caret diuiſione, caret ſenſu: ergo caret dolore. Item. Hoc oſtẽditur a parte actionis. Oẽ puniens lædit: oẽ, qđ lędit, adimit: ſed a ſpiritu incorporali nihil ṗt adimi per copus: ergo non põt lædi: ergo nec affligi: ergo ab igne non patitur.

Resolvtio.

Patiatur et anima ab inferni igne; cum nec eius naturæ, nec diuinæ iuſtitiæ impoſſibile ſit.

Resp. Ad prædictorum intelligentiã eſt notandũ, ꝙ circa ꝓdictã quæſtionẽ triplex eſt uia. Aliqui.n. Philoſophorum negauerunt ſimpliciter ſpiritũ incorporeũ poſſe cruciari, attẽdentes ad eius incorruptibilitatem, ꝓ eo, ꝗ ſenſerunt omne incorruptibile, uel incorporale eſſe impaſſibile, ſed iſte eſt error manifeſtus. Si enim dolor neceſſario generatur ex amore cum priuatione amati, ſicut aliquis dolet de morte patris: & ex odio cum præſentia rei diſplicentis, ſicut aliquis dolet de exaltatione inimici, cum nihil prohibeat in ſenſu in ſpirituale cadere amorẽ, & alias duas conditiones, nihil prohibet cadere dolorem. Amplius. Si contraria nata ſunt fieri circa idem, & ſpiritus corporeus ṗt gaudere, quare ẽt & nõ dolere, cũ naturaliter in mente eius poſſint affectiones quatuor alternari? Et ideo aliorũ Philoſophorũ modernorum poſitio fuit, qđ ſubſtãtia ſpiritualis dolere poteſt, & pati, non ꝑ actionem alicuius, ſed potius per priuationem. Poluerunt.n. & intellexerunt, quod aĩa deſiderat ſũmum bonum, quo poteſt priuari propter mala merita in hac uita: & ideo ex eius carentia generatur in ea maxima triſtitia: & hanc pœnam dixerunt eſſe poſt hanc uitam, & non aliam, ſicut non eſt aliud gaudium ſpiritibus niſi in contemplatione ſummi boni. Et iſta poſitio fuit Algazelis, quæ licet ueritati magis appropinquauerit, quam ꝓdicta, nihilominus tamen deficit. Si enim originali peccato, ubi eſt pura priuatio iuſtitię, debetur pœna damni, & carentia beatitudinis æternæ: actuali peccato, quòd quidem non tantum conſiſtit in priuatione, immo etiam in deordinata delectatione, non tantum debetur æternæ beatitudinis carentia, immo etiam pœna aliqua afflictiua: & ideo dictat fides Chriſtiana, quod ſpiritus ſeparati crucientur, non tantum per ſummi boni abſentiam, ſed per afflictiui

præ-

præſentiam. Ad quod credendum ſufficit auctoritas ueritatis Matthæi xxv. Ite maledicti in ignem æternum &c Sed intelligẽtiam magis requirit, quomodo iſtud poſſit ratione perſuaderi: & ideo huius rei intelligentiã quidã conati ſunt dare aſpiciendo ad ordinẽ diuinæ iuſtitiæ, ſicut in opponẽdo tactum eſt. Cum enim duplex ſit ordo, .ſ. naturæ, & diuinæ iuſtitię, primus conditionis, ſecundus retributionis, & aĩa ſecundum naturam ſit ſuperior igne, merito, cauſæ peccati efficitur inferior corpore: ideo diuina iuſtitia & aĩam ſubiicit igni merito peccati, & ignẽ ſuperponit aĩæ faciendo ipſum inſtrumentum diuinę iuſtitię: Et ꝑ hoc uolunt omnia obiecta ſoluere, quia omnia ſumuntur ſecundum ordinem naturæ aſpiciendo ad animę dignitatem, & ignis naturalem uirtutem; hæc autem actio competit igni per uirtutem ſibi datam, ꝑ quam eſt diuinæ iuſtitiæ inſtrumentum, & paſſio competit animæ propter peccati demeritũ. Sed iſta poſitio adhuc non ſatiſfacit intellectui: non enim quærimus hic quid diuina iuſtitia poſſit, ſed qualiter hoc quod facit, naturæ conſonum ſit. Amplius Si ignis agit per uirtutem ſibi datam, quare magis deputatur huic actioni, quam terræ? & uidetur, quod terræ magis debeat deputari talis actio: quia peccator cum ſit infimus, debet ſubiici creaturæ infimæ; terra autem eſt infimũ omnium elementorum, & fæx: ergo ſi qualitas ignis naturalis nihil facit ad agendum in animam, ſed ſolũ uidetur ſuperaddita, ſi terræ daretur, æque bene ageret, & ordo diuinæ iuſtitiæ ibi clarius appareret. Et ideo alii ſumere uolunt rationẽ ex parte naturæ ipſius animę, quem modum ſumere poſſumus ab Aug. in xii. ſuper Gen. ubi oſtẽdit, qđ anima pati põt corpore nõ patiente ẽt acerbiſſimas paſſiones, ſicut & ibi probat per exmpla in ſomnis, & in quadam ægritudine, & in uexationibus. Si ergo anima ſecũ trahit affectiones, & imagines corporales, per illa & in illis pati poterat in corpore præter corpus, ẽt ad ignis abſentiã: multo magis cum ſeparata erit, pati poterit in illis, & per illas præſente igne infernali: q2 quamuis ibi non ſit paſſio corporalis, eſt tamen ibi paſſio animalis, ſiue ſpiritualis; quę uera paſſo eſt, & uera afflictio, ac per hoc uera punitio. Sed nec iſtud fideli aĩæ ſufficit, pro eo, ꝙ credimus ſpiritus angelicos, qui carent imaginibus, & affectionib. ex corpore tractis, igne corporeo cruciari. Credimus ẽt ꝙ pœna illa infernalis ſit ꝑ uerã ignis actionẽ, non ꝑ phantaſticã imaginationẽ. Amplius. Si ſubſtantia ſpiritualis certa eſt, quod ab igne lædi non poteſt: ergo imaginatio ignis non generat in ea terrorẽ, nec paſſionẽ, niſi aliud occurrat, quam ipſius animę natura, uel diſpoſitio ex corpore contracta: Et ideo cum non poſſit ſufficiens ratio ſumi ex parte diuinæ iuſtitiæ, quæ rationem noſtram quietet, nec ex parte ſolius animæ, quæ fidei concordet: ideo ſumi poteſt ratio aſpiciendo ad utrunque ꝑ hũc mo-

dum. Dolor enim ſicut patet p Aug. 14. de Ciui. Dei, eſt diſſenſus ab his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt. Cap. 15

Ad hoc ergo, quod dolor generetur in anima ab aliquo, duo cōcurrunt ex parte animę, ſcilicet perceptio ex parte cognitionis, & deteſtatio ex parte affectionis. Similiter duo requirūtur ex parte agentis. Vnum eſt, ꝙ immutet animę perceptionē. Aliud eſt, quod uiolenter, & inſeparabiliter adhæreat cōtra repugnantiam uoluntatis. Ex his quatuor duo ſunt ſecūdum ordinem naturæ, & alia duo ſecūdum ordinem diuinæ iuſtitiæ. Quod enim ignis immutet cognitionem animæ, & anima percipiat actionem, & calorē ignis, hoc eſt de potentia naturali vtriuſque: & hoc patet ſic. Cum enim ignis agit in compoſitum ex anima, & corpore, ibi duplex eſt paſſio. Vna eſt naturalis: & hæc eſt calefactio corporis. Alia animalis: & hæc eſt immutatio ſenſus. Prima paſſio eſt a natura, quia eſt paſſio uera ab igne, ut uere agente. Secunda paſſio eſt ab anima ſeipſam mouente, & ab igne occaſionem præbente, ſecundum quod dicit Augu. in 6. Muſicæ. Sicut ergo poſtꝗ ſeparatur anima, corpus poteſt pati ab igne paſſione naturali, quia poteſt calefieri, & inflammari, & hoc per naturalem potentiam utriuſque: ſic ſpiritus pati poteſt paſſione animali; & ab igne præſenti immutari naturali potentia ignis, & animæ: Duo ſunt igitur ibi per ordinē naturæ, alia duo per ordinē diuinæ iuſtitiæ. Quod enim ignis animę idiſſolubiliter alligetur, & anima in eo recludatur, ut in carcere, diuinæ iuſtitiæ eſt: ad ꝗ ſpectat maleſactorem in carcere recludere. Quod iterum anima refugiat ignis calorem, qui per naturam nocere non poteſt, & trepidat timore, ubi timor non eſt, hoc diuinæ iuſtitiæ eſt, quæ facit trepidare peccatores immittendo terrorem, & horrorē eius rei, qua per naturam ſunt ſuperiores. Et quamuis ſit illud diuinæ iuſtitiæ: hoc tamen non eſt contra ordinem naturæ. ſ. ſpiritum trepidare, ubi trepidandum non eſt, ſiue ſpiritum alligari corpori. Et hoc eſt, ꝙ innuit Aug. in 21. de Ciuit. Dei, ꝙ ſicut anima in hominis cōditione iungitur corpori, ut dans ei uitam, quamuis illud ſit ſpirituale, & hoc corporale, & ex illa coniunctione uehementer cōcipit ad corpus amorem: ſic ſpiritus ligatus igni, ut accipiens ab eo pœnam, & ex illa cōiunctione uehementer concipit horrorem: ac per hoc & dolorem, qui uerus eſt, & ex uero igne corporali, & ex uera applicatione corporalis ignis ad ſpiritum cauſatur ſecundum quatuor præhabitas conditiones. Cap. 10

HIS viſis, ſatis facile eſt ad obiecta reſpondere. Quod enim obiicitur de actione, ꝙ eſt per contrarietatem, & contactum, iſtud intelligitur de actione naturali, cui reſpondet paſſio naturalis: & hoc eſt ad generandā ſpeciem conſimilem in paſſo ſecūdum naturam; hic autem eſt paſſio animalis, qua quidem generatur ſimilitudo ſpiritualis in paſſo. Vnde Greg. in 4. Dialogorum

gorum dicit, quòd animæ in eo ardent, eo qu. d ardorem uidēt: non tamen intendit dicere, qđ uiſio ſit tota cauſa ardoris, ſed perceptio ignis p̄ſentis cum horrore generat dolorem, quia nō eſt cognitio ſpeculationis tantum: ſed potius experientiæ.

Et p hoc patet rñſio ad ſequēs, & etiam ad alia rationes, q̃a nō oportet ibi poni uirtutem creatam dari igni, per quam agat in animam. AD ILLVD, qđ obiicitur ex parte patientis, quod aīa nobilior eſt corpore. Dicendū, ꝙ ſicut dicitur agere in animā coniunctam carni, & ibi generare dolorem, non quia ignis omnino ſit faciens, ſed quia per approximationem, uel cauſationē ignis anima habet neceſſariam occaſionem agendi in ſe, & patiendi a ſe, cum ipſa ſit ſeipſam mouens, ſicut dicit Auguſ. in 6. Muſicę: ſic intelligendum eſt in anima ſeparata: ſed quod ſit hic mediante corpore, ibi ſit immediate. Vnde nec in cōiuncta, nec in ſeparata agit uerè efficiendo, ſed occaſionem præbendo: & tamen uerè dicitur affligere, & punire, ſicut uerè dicitur immutare, quamuis anima ſpeciem potius in ſe faciat, quam in corpore aliquo fiat in ea. Nec obſtat iſtud, ꝙ obiicitur de peccato, quia peccatum non ſic diſponit ſpiritum ad paſſionem, ut faciat ipſum uere materialē reſpectu ignis, cum ſit ſuperior per naturam: ſed meretur apud diuinam iuſtitiam, ut ſalua natura animæ, Deus ipſam igni alliget, & alligando incarceretur, incarcerando horrorem ſui carceris immittat: ac per hoc ipſa anima ad præſentiam carceris uero dolore, & mœſtitia ſeſe affligat.

AD ILLVD, quod obiicitur, de dolore, quod eſt diuiſio partiū. Dicendum, ꝙ illa non eſt diffinitio generalis, ſed ſolummodo doloris, qui eſt animæ ex carne: ſed illa, quam aſſignat Aug. dolor eſt diſſenſus ab his reb. &c. ut enim oſtendit Auguſ. in 21. de Ciuitate Dei, dolor potius uenit ex impedimento operationis animæ, quam ex corporis ſectione: ſicut patet in paraliticis, in quibus eſt partium ſectio ſine afflictione, quia anima in illis non habet operationem, quę ibi impediatur: & quoniam potentiæ animæ, quę ſunt eius partes, quodāmodo poſſunt in ſuis operationibus inquietari, & impediri occaſione accepta; hinc eſt, quod ſpiritus dolere pōt, & affligi. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, quod puniens adimit. Dicendum, quod ſicut in ademptione peccati non adimitur aliquid de ſubſtantia, uel potentia animę: ſed ſolum de habilitate ad gratiam, & iuſtitiam: ſic per ignem punitiuum adimitur illa habilitas, ſecundum quā anima eſt habilis ad gloriæ, & beatitudinis lętitiam: nec ſemper noua adimitur, ſed eius ademptio eſt afflictionis cōtinuatio, ſicut ſupra dictum eſt de ademptione, quæ fit in corpore: hæc dicta ſufficiant.

De ſtatu & conditione bonarum animarum poſt mortem.

Supra 10. tra. 49. & 3 gl. ſup illud 1. Tim. 4. Deinde vos. De verbis Apoſt.

PRæterea ſciendum eſt, quod omnes animæ (vt ait Auguſt.) cum de hoc ſæculo exierint, diuerſas habent receptiones; bonæ habent gaudium, malæ verò tormenta. Sed cum facta fuerit reſurrectio, & bonorum gaudium amplius erit, & malorum tormenta grauiora, quando cum corpore torquebuntur. Ex his oſtenditur, quod maius erit gaudium ſanctorum in reſurrectione & poſt, quam fuerit ante: & quod diuerſa receptacula habebunt animæ ſanctorum. De quibus idem Auguſt. ait, Tempus, quod inter hominis mortem, & vltimam reſurrectionem interpoſitum eſt, animas abditis receptaculis continet, ſicut unaquæque digna eſt vel requie, vel ærumna, pro eo, quod ſortita eſt in carne dum uiueret.

De ſuffragiis defunctorum.

In Enchi. ubi ſup. ca. 19. & hab. 12 q 2. ca. Tēpus.

Neque negandum eſt, vt ait Aug. defunctorum animas pietate ſuorum viuentium releuari, cum pro illis ſacrificium mediatori offertur, vel eleemoſynæ fiunt in eccleſia. Sed hæc eis tantum proſunt, qui viuerent, hæc ſibi, vt poſtea poſſent prodeſſe, meruerunt. Eſt enim quidam viuendi modus, nec tā bonus, vt non requirat iſta poſt mortem: nec tam malus, vt ei non proſint iſta quidquam. Eſt verò talis in bono, vt iſta non requirat: & eſt rurſus talis in malo, vt nec his valeat, cum hæc vita tranſierit, adiuuari. Quo circa hic omne meritum comparatur, quo poſſit poſt hanc vitā quiſpiam grauari vel releuari. Nemo autem ſperet, quod hic neglexit, cum obierit apud Deum promereri. Non ergo iſta, quæ pro defunctis commendandis frequentat eccleſia, illi Apoſtolicæ ſunt aduerſa ſententiæ, qua dictum eſt. Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque ſecundum ea, quæ per corpus geſſit, ſcilicet bona vel mala: quia etiam hoc meritum ſibi quiſque cum in corpore viueret comparauit, vt poſſint ei iſta prodeſſe, non enim

omnibus proſunt. Et quare? Non niſi propter differentiam vitæ, quam quiſque geſſit in corpore. Cum ergo ſacrificia ſiue altaris, ſiue quarumcunque aliarum eleemoſynarum pro baptizatis omnibus offeruntur pro valde bonis gratiarum actiones ſunt: pro nō valde malis ſunt propitiationes. Sed pro valde malis, & ſi nulla ſunt adiumenta mortuorū, tamen qualeſcunque viuorum conſolationes ſunt. Quibus vero proſunt, vel adhoc proſunt, vt ſit plena remiſſio, vel certe vt tolerabilior ſit ipſa damnatio. Orationibus ergo ſanctæ eccleſiæ, & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis, quæ pro eorum ſpiritibus offeruntur, non eſt dubium mortuos adiuuari: ut cum eis miſericordius agatur a domino, quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim a patribus traditum tota obſeruat eccleſia, vt pro eis, qui in communione corporis & ſanguinis domini defuncti ſunt; cum ad ipſum ſacrificium loco ſuo commemorentur, oretur, ac pro illis quoq; id offerri commemoretur. Non eſt ergo ambigendum iſta prodeſſe defunctis: ſed talibus, qui ita vixerunt ante mortem, vt poſſint eis hæc vtilia eſſe poſt mortem. Nam qui ſine fide operante per dilectionem, eiuſque ſacramentis, de corpore exierunt, fruſtra illis a ſuis huiuſmodi pietatis officia impenduntur: cuius dum hic eſſent, pignore caruerūt, non miſericordiam ſibi theſaurizantes, ſed iram. Non ergo mortuis noua merita comparantur, cum pro eis aliquid boni operantur ſui: ſed eorum meritis præcedentibus conſequentia iſta redduntur. Nam iſtam quiſque finiens uitam, niſi quod in ea meruerit, non poterit habere poſt eam. Ecce quibus & qualiter proſunt illa, quæ pro defunctis frequentat eccleſia. Mediocriter malis ſuffragantur ad pœnę mitigationem: mediocriter bonis ad plenam abſolutionem: qui non habent tantæ perfectionis merita, vt non indigeant iuuari per pauperes, quorū eſt regnum cœlorum, quos ſibi fecerunt amicos de mammona iniquitatis. Quorum tanta eſt perfectio, vt his adiutoriis non indigeant; quales ſunt Apoſtoli & Martyres. Vt enim ait Auguſt. Iniuria eſt pro Martyre orare in eccleſia, cuius nos debemus orationibus commendari: pro aliis autem defunctis oratur.

[Margin: Aug. in ſerm. de uerbis Apoſt. et in gl. ſuper illud 1. The. 4. c. Nolumus. Gal. 5. Rom. 2. Mat. 5. Luc. 6. De uer. Apoſt. ſer. 17.]

De

De officiis ſepulturæ.

Aug. in ſermone de uerbis Apoſtoli, & de Ci. dei li. 1. c. 12. & in li. de cura. poſt mort. gerēda c. 2. Lu. 16. Augu. ſermone de uerbis Apoſtoli. & li. 1. de trini. c. 13 Ge. 23 & 25. & 50.

De pompis uerò exequiarum idem Aug. ita dicit, Pompa funeris, agmina exequiarum, ſumptuoſa diligētia ſepulturæ, uiuorum ſunt qualiacunq; ſolatia, non adiutoria mortuorum. Quia ſi aliquid prodeſt impio ſepultura precioſa, oberit pio uilis uel nulla. Præclaras exequias in conſpectu hominum purpurato illi diuiti exhibuit turba famulorũ; ſed multo clariores in conſpectu domini ulceroſo illi pauperi miniſterium exhibuit angelorum, qui eum extulerunt nō in marmoreum tumulum, ſed in Abrahæ gremium. Sit tamen cura mortuos ſepeliendi, & ſepulchra conſtruēdi: quia hæc in ſcripturis ſanctis inter bona opera deputata ſunt: nec ſolum in corporibus patriarcharum, aliorumq; ſanctorum, ſed etiam in ipſius domini corpore, qui iſta fecerunt, laudati ſunt. Impleant igitur homines erga ſuos officia poſtremi muneris, & ſui humani lenimenta mœroris. Verum illa, quæ adiuuant ſpiritus defunctorum, ſ. oblationes, orationes, multo obſeruantius procurent.

De duobus æque bonis, quorum alter plura poſt mortem habet auxilia?

Solet moueri quæſtio de duobus, uno diuite, altero paupere pariter, ſed mediocriter bonis, qui prædictis ſuffragiis indigent, & meruerunt pariter poſt mortem iuuari: pro altero uero, ideſt, pro diuite ſpeciales & communes fiunt orationes, multæq; eleemoſynarum largitiones: pro paupere uero non fiunt niſi communes largitiones, & orationes. Quæritur ergo an tantum iuuetur pauper paucioribus ſubſidijs, quantum diues amplioribus. Si non pariter iuuatur, non ei redditur ſecundũ merita: meruit. n. pariter iuuari: quia pariter boni extiterunt. Si uero tantum ſuffragij conſequitur pauper, quantũ diues: quid contulerunt diuiti illa ſpecialiter pro eo facta? Sane dici poteſt non ei magis ualuiſſe generalia, & ſpecialia, quam pauperi ſola generalia ſuffragia. Et tamen profuerunt diuiti ſpecialia, non quidem ad aliud uel maius aliquid, ſed ad idē, ad quod generalia, ut ex pluribus et diuerſis cauſis unũ perciperetur emolumentũ. Poteſt tamē dici aliter, illa plura ſubſidia contuliſſe diuiti

cele-

celeriorem abſolutionem, non pleniorem.

Quibus ſuffragiis iuuabuntur mediocriter boni, qui in fine inuenientur.

Sed iterum quæritur de aliquo mediocriter bono, qui talibus indigens ſuffragijs in ipſo conſummationis ſeculi articulo cum reliquis migrabitur, ſi ſaluus fuerit: pro eo non offertur vlterius ſacrificium, vel oratio, uel eleemoſyna: nec habebat tantæ perfectionis merita, quæ his ſuffragijs non egerent. Nunquid ergo ſaluabitur? Exiſtimo eum quaſi per ignem transeuntem, ſaluari meritis & interceſſionibus cœleſtis eccleſiæ: quæ pro fidelibus ſemper intercedit uoto & merito, donec impleatur numerus. 1. Co. 15

Quomodo ſancti glorificati audiunt preces ſupplicantium: & pro nobis ad dominum intercedant.

Sed forte quæris, Nunquid preces ſupplicantium ſancti audiunt, & vota poſtulantium in eorum notitiam perueniunt? Non eſt incredibile animas ſanctorum, quæ in abſcondito faciei Dei veri luminis illuſtratione lætantur, in ipſius contemplatione ea, quę foris aguntur intelligere, quãtum vel illis ad gaudium, vel nobis ad auxilium pertinet. Sicut enim Angelis, ita & ſanctis, qui Deo aſſiſtunt, petitiones noſtræ innoteſcãt in verbo Dei, quòd contemplantur. Vnde & dicuntur Angeli orationes & vota noſtra offerre Deo, non quia eum doceant: ſed quia eius voluntatem ſuper eis conſulunt. Vnde Aug. Angelis, qui ſunt apud Deum, innoteſcunt petitiones noſtræ, ut quodammodo eis offerant Deo, & de his conſulant, & quod Deo iubente implendum eſſe cognouerint, hoc nobis euidenter vel latenter reportẽt. Vnde & Angelus hominibus ait, Cum oraretis, orationem veſtram obtuli Deo. Ad omnia quidem ſcienda ſufficit Deo ſua perfectio, habet tamen nuncios, ideſt Angelos, non qui ei, quæ neſcit annuncient. Non enim ſunt vlla, quæ neſciat, ſed bonum eorum eſt de operibus ſuis eius conſulere veritatem: & hoc eſt, quod ei dicuntur nonnulla nunciare, non ut ipſe ab eis diſcat, ſed vt ab eo ipſi per uerbum eius ſine corporali ſono, nuncient etiam, quòd voluerit, ab eo miſſi, ad quos voluerit, totum ab illo per illud uerbum eius audien-

Hug. de ſacra. lib. 2. p. 16. c. ult.

Tob. 3.

In li. de orando ad Deũ.

Tob. 12. e. Aug. li. 15. de tri. c. 13

tes ideſt in eius ueritate inuenientes quid ſibi faciendũ quid, quibus, & quando nunciandum ſit. Nam & nos orantes eum, non eum docemus: quia nouit, ut ait uerbũ eius, pater ueſter ſcit, quid uobis neceſſarium ſit, priuſquam petatis ab eo. Nec iſta ex parte cognouit; ſed futura omnia temporalia, atque in eis etiam quid & quando ab illo petituri fueramus, & quos, & de quibus rebus uel exauditurus, uel non exauditurus eſſet, ſine initio ante præſciuit. Non ergo dicitur angelus orationes noſtras offerre Deo, quaſi Deus tunc nouerit quid uelimus & quo indigeamus, quæ omnia antequam fiant, ſicut & poſtquam facta ſunt, nouit; ſed neceſſe habet rationalis creatura temporales cauſas ad æternam ueritatem referre, ſiue petendo quid erga ſe fiat, ſiue conſulendo quid faciat.

Augu. ibid. cõtinue. Mat. 6. Au. in li. de gratia. noui et ueteris teſta. Au. in li. de gratia no. teſt. et ſuper illud. Philip. 4. Gaudet.

Quod dictum eſt de angelis, attribuit ſanctis animabus.

Si autem angeli a Deo per uerbum eius diſcunt petitiones noſtras, & quid de his implendum ſit, & quid non, cur non credamus, & animas ſanctorum Dei faciem contemplantium, in eius ueritate intelligere preces hominum, & implendæ ſint uel non? Inde eſt quod Deus dicitur exaudire preces quorundam, non ſolum quando effectui mancipat; ſed etiam quando innoteſcit curiæ angelorum & ſanctarum animarum, quid inde futurum ſit, uel non, & quod cognoſcunt in Dei voluntate eſſe, volunt & ipſi. Adeo enim ſupernæ voluntati addicti ſunt, vt nihil præter eius voluntatem queant velle. Intercedunt ergo ad Deum pro nobis ſancti, & merito, dum illorum merita ſuffragantur nobis, & affectu, dum vota noſtra cupiunt impleri, quod tamen non faciunt, niſi in voluntate Dei implenda didicerint. Oramus ergo vt intercedant pro nobis, id eſt vt merita eorum nobis ſuffragentur, & vt ipſi velint bonum noſtrum: quia eis volentibus Deus vult, & ita fiet. Ex præmiſſis conſtat, quòd quibuſdam miſericordius agit Deus, quam eorum peccata meruerint, ſcilicet cum mediocriter malis, qui ſuffragijs eccleſiæ iuuantur.

SVpra egit Magiſter de reparatione corporum. Hic agit de ſtatu animarũ poſt mortẽ: & diuiditur hæc pars in duas. In prima parte determinat de ſtatu, & cõditione bonarum animarum. In ſecunda de conditione, & ſtatu malorum, Diſt. 46. *Sed quæritur hic ualde de malis, &c.*) Prima pars hẽt duas. In prima determinat de diuerſis animarum receptaculis. In ſecunda parte de ſuffragiis, q̃ animabus poſſunt fieri, ibi. *Neque n. gaudium eſt, ut ait Aug. &c.*) Et illa ſecunda pars habet duas. In prima determinat de ſuffragiis, quæ uiuẽtes impartiuntur mortuis. In ſecunda determinat de ſuffragiis, ſiue adiutoriis, q̃ mortui impartiuntur uiuis, ibi. *Sed forte quæres numquid preces, &c.*) Prima pars habet duas. In prima determinat ueritatem. In ſecunda mouet dubitationes, ibi. *Solet moueri quæſtio de duobus, &c.*) Et prima pars habet duas. In prima determinat quæ ſunt illa, quæ proſunt defunctis: in ſecunda quæ ſunt illa, quæ non proſunt, ibi. *De pompis uero exequiarum. &c.*) Similiter ſecunda pars, in qua mouet quæſtiones, duas habet. In prima parte determinat hanc quæſtionem, utrum ſuffragia proſint omnibus æqualiter: in ſecunda uero inquirit de infirmo mediocriter bono, cui decedenti in fine mundi non poſſunt ſubuenire ſuffragia eccleſiæ, qualiter habeat liberari, ibi. *Sed uerum quæritur de aliquo mediocriter calido, &c.*) Sũma igitur iſtius diſtinctionis in tribus conſiſtit. Primo in animarum receptaculis. Secundo in ſuffragiis, quæ uiui imparciuntur mortuis. Tertio in ſuffragiis, quæ mortui impartiuntur uiuis. Et in his totum clauditur.

Maius erit gaudium, &c.) Vr̃ malè dicere: quia gaudium beatorum totum conſiſtit in uiſione Dei: ſed uiſio Dei tota eſt animæ, non corporũ: ergo ſi animæ ſunt in ſtatu cõprehenſionis & cõpletæ uiſionis; ergo ipſarum gaudium nũquam augebitur. Reſp. Dicendum, ꝙ gaudiũ augeri eſt dupliciter, uel numeroſitate, uel intenſione, ſiue qualitatiue. Augmentũ gaudii quantum ad numeroſitatẽ, nõ ponit augmẽtum in p̃mio eſſentiali, quia illud eſt in uno ſolo; ſed in pręmio accidẽtali, quod cõſiſtit in gaudio de bono creato, & illud poteſt augeri maxime quantum ad obiectũ, ut de pluribus gaudeat tunc, quam prius. Si loquamur intẽſiue, ſic nõ augeť niſi per accidens, quia inclinatio animæ ad corpus, q̃ ipſam retardat, ne intẽſius ferať in ſummũ cęlum, quã in illam aufertur: & ſic patet q̃uo iſtud poteſt intelligi dupliciter. Aliq. tamen non habent pro inconuenienti, quod ſimpliciter tunc augeatur & gaudium, quia magis aperietur Dei uerbum ad illuminandum, & per conſequẽs ad delectandum. Dub. I.

Animas abditis receptaculis etc.) Quæritur pro quanto dicuntur abdita receptacula: & dicendũ, qđ receptacula illa dicunť abdita receptacula, non qđ ſint alia receptacula aiarum nũc, & poſt iudicium; ſed quia eadem nunc ſunt Dub. 2.

ſunt nobis incognita, ſed poſt iudicium, & reſurrectionẽ erũt nobis nota. Si autem quæratur ratio: dicendum, quod ratio huius eſt, ut fides habeat locum, q̃ eſt de non uiſis: unde meretur, & in credendo paradiſum, & credendo infernum, cum iam non uideamus. Beati enim, qui non uiderunt, & crediderunt. Non tantum eſt autem ad fidei meritum, ſed etiam ad probandum humanum affectum: unde noluit dominus, quod mors noſtra ſimilis eſſet morti beſtiarum, ut probaret corda filiorum hominum.

Dub.3. *Orantibus ergo ſancta eccleſiæ, &c.*) Innuit Magiſter, quod ſacrificio ſalutari nõ eſt dubium mortuos adiuuari. Videtur falſum dicere, quia ſacrificium altaris eſt ſacramẽtũ eccleſiæ: ſed ſacramenta eccleſiæ nõ proſũt niſi in ſtatu uiatoris: ergo &c. Item. Quæritur iuxta hoc, cum alia ſacramenta nõ proſint poſt mortem, unde eſt, quod hoc ſacramentum altaris prodeſt. Reſpon. Dicendum, quod aliter ꝓdeſt ſacramentum altaris uiuis, aliter mortuis. Viuis enim prodeſt ſub ratione ſacramenti, & cibi, mortuis autem prodeſt ſub ratione ſacrificii. Inquantum.n. ſacramentum eſt, cibat, & dat gratiam, & perfectionem manducanti. Inquantum autem ſacrificium, Deum placat: hoſtiæ enim placant: & quoniam Deus iratus eſt non affectione infectionis, ideo Deum placãdo nõ ſedat ipſius affectionem, ſed remitti facit pœnæ acerbitatem. Quod quæritur, quare alia ſacramenta non proſunt. Dicendum, quòd aliorum ſacramentorum diſpenſatio reſpicit actũ in perſona, uel circa perſonam, ſicut patet in baptiſmo: & ideo non poteſt baptizari, niſi qui ꝑſto eſt in aquam mergi: ſed ſacrificium eſt actus pro perſona: & quoniam actus in perſonam requirit perſonam actu exiſtẽtẽ, ſed pro perſona non, ſicut Chriſtus obtulit ſe patri pro illis, qui fuerunt, & qui futuri ſunt, ſi ſacrificium prodeſt his, qui finierunt uitam.

Per pauperes, &c.) Cõtra hoc obiicitur: quia qui diligit aliũ, & orat pro pecunia, dat ſpirituale pro temporali: & omnis talis eſt ſimoniacus: ergo &c. Reſpõ. Dicendum, quòd mãmona hic appellatur poſſeſſio terrena: & de hac facit homo ſibi pauperes amicos, dum eorũ ſubuenit neceſſitatibus: pauperes autẽ Chriſti orãt, ut grati ſuis beneficiis: & ita patet, ꝙ beneficium temporale non eſt, ſicut finis motiuus, ſed ſicut aliquid inducens: & quoniam nõ principaliter intendunt, ideo ꝑ hoc non orãt finaliter: & oratio non ueditur: ſed impetratur per accidens.ſ. per acquiſitionem amoris. Dub.4.

Iniuria eſt pro martyre, &c.) Videtur male dicere: quia orationes pro ualde bonis ſunt gratiarum actiones: ſed qui agit gratiam pro ſanctis, non facit eis iniuriam: ergo &c. Item. Quod licet nobis deſiderare, licet & petere: ſed deſiderare poſſumus honorem ſanctorum: ergo orare debemus pro ipſorum honore. Reſpon. Dicendum, ꝙ Aug. hic orare ꝓ aliquo, dicit orare pro alicuius ſalute, quam iam habet: Dub.5.

habet: ſi ergo conſtare debet nobis, quod martyres ſtatim beatificantur, ſicut nullus debet de eorum gloria dubitare: ita nullus debet pro eis orare. Si enim orat, uidetur præſumere, quod non ſint in gloria, & ita q̄d non ſint martyres uere: & non tantum præſumere; ſed etiam exterius innuere, ac per hoc iniuriā martyri facere. Quod ergo obiicitur, quod ſunt gratiarū actiones. Dicendum, quòd iſtud eſt uerum, quando eccleſia de ſalute alicuius poteſt probabiliter dubitare. Quod obiicitur, quod deſiderandus eſt honor ſanctorum. Dicendum, ꝙ uerum eſt; ſed cum hoc petimus, non ipſis ſanctis petimus, ſed petimus nobis, ut nobis innoteſcat eorum uirtus ꝑfecta, & detur affectio bona ad laudem diuinam, ſiue ipſorum. Si quis tamen contendat hoc eſſet orare pro martyre. Dicendum, ꝙ iſto modo nō intelligit Augu. ſed eo ꝙ orare ꝓ aliquo eſt petere ſalutē eius, uel accelerationem ſalutis.

Dub. 6. *Nec habebat tante, &c.*) Videtur quod omnes ſint tales; quia ſuper illud .ii. Cor. viii. ut illorū abundantia. Glo. Qui uiuunt in hoc ſeculo, non habent merita ad uitam ſufficietia, niſi iuuenī merito Chriſti, & angelorum. Sed contrarium uidetur, quia aut habet uerā charitatem, aut non. Si non: ergo nullum habet meritum. Si habet: ergo cum habeat Spiritum Sanctum, & ita pignus hæreditatis æternæ, habet ſufficiētiam. Reſponſio. Dicendum, ꝙ tria ſunt genera hominum habentium charitatem perfectam, & abſolutionem ab omni culpa, & pęna: & tales ſibi ſufficiunt; ſed hi potius ſunt in cœlis, quàm in terris: talium enim conuerſatio in cœlis eſt. Quidam habent perfectum amorem, tamen propter mala opera pręcedentia ſunt obligati ad pœnam: & tales indigent ſuffragiis, non ad ſalutis obtentionē, ſed accelerationem. Quidā habent charitatem imperfectā; ita quod proni ſunt ad caſum, & obligati ſunt multis reatibus peccatorum: & tales uiuunt in hoc ſæculo, licet nō omnino ſe conforment ſeculo, & indigent ſuffragiis, ut in charitate permaneant, & ut exeuntes de terra, tormenta non eos detineant.

Vt quodammodo eas offerant Deo &c.) Quæritur, per quē modum angeli offerunt Deo petitiones noſtras, utrum ſcilicet propter ſe, an propter nos. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſicut uidemus in cauſis terrenis, quod q neſcit loqui coram prætore, cōducit aduocatum, ut loquatur, & alleget pro ipſo: ſic in ſpiritualibus intelligendum eſt, ꝙ cum nos perorare, immo nec balbutire ſciamus coram Deo; quod Angelus tanquam aduocatus, & allegator magnus in illa ſuperna curia aſſumat uerbum, ut orationem noſtram ꝓponat. Si autem quæritur, per quem modum habeat eſſe. Dico, quod loqui noſtrum, & oratio noſtra eſt deſiderium alicuius rei, uel petitio formata ſecūdum deſiderium: & quando deſiderium noſtrum ex mera, & uera, & ardenti dilectione eſt, tunc fortiter clamamus in auribus Dei, & tunc optime peroramus: Dub. 7.

mus:

mus: & quoniam affectiones noſtræ ſunt tepidæ, & affectiones angelorum feruētiſſimæ, & magis eleuatæ ad ipſum, deſiderādo pro nobis, quod nos deſideramus, cum accedant ad Deum familiarius, & proximius, dicūtur ſibi offerre: & qđ Deus uidit nos primo petere, & approbare per os noſtrum, ſecundo magis approbat per os, & deſiderium angelorum. Et quoniā iſtud dicitur noſcere, qđ approbat, hinc eſt quod petitiones noſtræ dicuntur apud Deum innoteſcere non ſolum per nos, uerumetiam per angelos. Angeli enim dicuntur loqui per affectiones uoluntatis, & per adminiculum rationis, ſicut exponit Gregorius ſuper principium Iob.

Dub. 8. *Sed bonum eorum, &c.*) Videt̃ malè dicere, quia iſtud conſiliū dicit inquiſitionem, ut ita ratiocinationem: ſed angeli (ſicut dicit Dionyſius) habēt intellectū deiformem: ergo in eis non cadit conſilium. Reſpon. Dicendum, ꝙ cōſulere aliquem, hoc eſt dupliciter. Aut ut per indaginem, & inquiſitionis diſcuſſionem perueniat ad cognitionem rei dubiæ. Aut ut per illuſtrationem eius ſubito cognoſcat, quomodo debeat facere. Primum eſt humanum. Secundum uero non ſolum humanum: ſed etiam angelicum eſſe perhibetur.

Dub. 9. *Si autem angeli, &c.*) Videtur malè dicere, quia beatus Greg. dicit. Quid eſt, quod nō uidēt, qui uidētem omnia uident? Reſpon. Dicendum, ꝙ multa addiſcunt angeli ſiue per ipſum uerbum, & per alios angelos, ſiue per experientiam. Quod autem dicit Greg. non intelligitur, ꝗa omnia uideant; ſed quia uident iſtud unum, quod eſt melius uidere, quam omnia. Vnde ſicut ille, ꝗ habet Deum dicitur omnia habere, non quia omnium ſit poſſeſſor; ſed qui habet illud unum, cui non poſſunt æquiparari omnia: ideo per æquipollētiam, uel ſuperualentiā dr̃ habere omnia, ſic qui nouit Deum, dicitur omnia noſſe.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

Quo tendebant animæ priſcorum Patrum ante Chriſti aduentum?

AD intelligentiam huius partis ſecūdum tria, q̃ determinat Magiſter in litera, tria principaliter quæruntur. Primo quęritur de receptaculis animarum exutarum. Secundo de ſuffragiis quæ recipiunt a uiuis. Tertio de ſuffragiis quę impendunt uiuis. Circa primum quęrūtur tria. Primo quæritur de receptaculis animarum ante aduentum Chriſti. Secūdo quęritur, utrū poſt aduētum Chriſti habuerūt loca determinata. Tertio, utrum egrediantur ad exteriora.

CIRCA quam proceditur ſic: & ꝙ ante Chriſti aduētum deſcēderant ad infernum, oſtēditur. Primo per uetus teſtamētum. Ita dixit patriarcha Iacob. Deduceris canos meos cum dolore ad inferos, & Gen. xxxvii. Deſcēdam ad filium meum lugens in infernum: ergo &c. Ge. 42.

Item.

ITEM. Iob. 17. In tenebris ſtraui loctulum meum, infernus domus mea eſt: & cōſtat quod iuſtus erat: ergo &c. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur etiam per nouum teſtamentum: quia dicitur in ſymbolo: Deſcendit ad inferna: conſtat qđ non, niſi ad ereptionem iuſtorū: iuſti ergo deſcendebant. ITEM. Act. ii. Quē Deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni: ergo omnes alii detinebantur in inferno. ITEM. debitum originalis peccati nondum erat ſolutum; ergo nec homo de poteſtate diaboli exemptus: ergo quantumcunque eſſet iuſtus, poterat ipſum diabolus trahere deorſum.

SED CONTRA. Infernus eſt locus debitus malis, & iniuſtis: ſed ante aduentum Chriſti multi mortui ſunt boni. & iuſti: ergo illi nō deſcendebant in infernum. ITEM. Vnaquęque anima habet locari ſecundum exigentiam meritorum: ergo cum uiri ſancti ante aduentum Chriſti multū diſtarent ab impiis quantum ad meritum: ergo etiam quantum ad locū. ITEM. In inferno nulla eſt redemptio: ergo ſi iuſti deſcēderunt ad infernū, videt qđ numq̃ fuerunt inde liberati, qđ manifeſtè falſum eſt. ITEM. Sicut patet Lucæ. xvi. Chaos magnū firmatū erat inter Lazarum, & diuitē, ut non poſſent mutuo ad ſe tranſire: ergo wi ꝙ in locis diſtātibus erāt. ITEM. Aug. xii. ſuper Gen. ad literā. Videmus inferiorum mentionem non eſſe factā in requie pauperis, ſed in ſupplicio diuitis. Et iterum idē. Nodum inueni, adhuc requiro, nec mihi occurrit, inferos alicubi ī bono poſuiſſe ſcripturā: non aūt, niſi in bono accipiendum ſignū Abrahæ; ergo ſi ſancti patres in ſinu Abrahæ portantur, ſicut dominus ipſe de Lazaro teſtatur, patet, &c.

RESOLVTIO.

Ad limbum deſcendebant: qui ſinus Abrahæ propter requiem dicebatur: ſed & infernus dici potuit propter pœnam damni.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ infernus dicitur locus pęnarū, & locus qui eſt inferior tum ratione ſtatus, qui nilis eſt, tū ratione ſitus. Poteſt ergo īfernus denominari a ſuo ſummo: & tunc dicitur infernus locus, in quo eſt maxima pœna; & locus infimus iſte non competit, niſi damnatis, qui puniuntur pęna ſenſus, & ſine ſpe inferius proiiciuntur. Poteſt iterum appellari locus inferior, quo quis punitur pœna damni, & iſte dicitur limbus: & in hunc deſcendebāt ante Chriſti aduētum ſancti patres, & deſcendunt nunc paruuli non baptizati. Sed attendendum, ꝙ patres fuerunt in parte ſuperiori, & paruuli in parte inferiori. Et ratio huius eſt, quia iſti habent carētiam uiſionis ſine expectatione, illi habebant cum expectatione: & ideo quia in parte ſuperiori erant, & uiſionem Dei expectabant, non tantum in limbo, ſed in ſinu Abrahæ dicebantur eſſe: ille ergo locus dicebatur infernus, & quia inferior, & quia aliquo modo locus erat miſeriæ. Limbus, quia erat pœna carentiæ Sed ſinus Abrahæ, quia erat expectatio gloriæ: & ita infernus

non ſonat, niſi in malum, quali tercumque accipiatur: ſinus aūt Abrahæ in bonum, quia eſt ibi requies, aut per priuationē mali, aut per collationē omnis boni: & ſic eſt locus gloriæ.

Et per hanc diſtinctionem patet reſponſio ad utramq; partem. Rationes enim ad primam partem, procedunt de inferno largè dicto, & ſecūdum ſitum. Rationes uerò ad oppoſitū de inferno dicto proprie, & ſecundum pœnam, ſicut patet diſcurrenti per ſingulas.

Qvaestio II.

An animæ receptacula determinata habeant nunc poſt Chriſti aduentum?

De receptaculis animarum poſt aduentum Chriſti: & quæritur utrum habeant receptacula, uel loca determinata. Et quod non, uidetur de bonis. Gloſa ſuper illud Pſalm. xxxvi. Adhuc puſillum, & nō eſt &c. Adhuc puſillum eſt uſque ad finem uitæ cuiuſque, quando liberabuntur ſancti. Poſt hanc tamen uitā non ita erit, ubi erunt ſancti, quibus dicetur Item. Quod mali nō habeant receptacula, uidetur. Auguſtin. de ſpiritu & anima. Quædā animæ puniuntur in loco, ubi deliquerūt, quędam in abditis receptaculis. Item. Quod neutri, uidetur, Ca. 109 Auguſtin. in Enchiridion. Tempus, quod inter hominis mortem, & ultimam reſurrectionē īterpoſitum eſt, animas abditis receptaculis continet, ſicut una quæque digna eſt requie, uel ærumna. Item. Ratione uidetur, quia animæ a corporibus exutæ ſunt ſpirituales, & omnino a corpore non dependent: ergo & locus remunerationis earum.

Contra. Quod mali habeāt, uidetur, quia Luc. xvi. dixit dominus. Mortuus eſt diues, & ſepultus ē in īferno. Et poſt ſubditur, Ne ueniant in locum hunc tormentorum; ergo &c. Item. Quod boni uidetur. ii. ad Cori. Si terrena noſtra habitatio diſſoluatur, domum habemus in cęlis. Et Gregor. Qui Chriſtum in cœlo eſſe non dubitat in corpore, nec Pauli animam eſſe negat? Item. Ratione uidetur, quia loci congruitas confert ad operationem, ergo cum animæ beatæ ſint excellentiſſimæ uirtutis contemplando Deum, & omnino immutabiles: ergo locus ſupremus eis debetur; ergo ab oppoſitis, damnatis infimus. Item. Excellentia retributionis conſiſtit in ſocietate multa, quia nullius ſine ſocio iocunda eſt poſſeſſio; ergo animæ poſt hanc uitam ſunt ſimul.

Resolvtio.

Poſt Chriſti aduentum, vel in paradiſo, vel in inferno, vel in limbo, aut purgatorio animæ defunctorum recipiuntur.

Resp. Dicendum, quòd triplicem ſtatum contingit intelligere. ſ. remunerationis, quietis & expectationis, & purgationis. Et ratio huius eſt, quia anima exuta dupl ici cauſa poteſt impediri a remuneratiōe beata. Aut propter hoc ꝙ ianua eſt clauſa, aut propter hoc ꝙ ipſa non eſt plenè purgata. Statui retributionis reſpondet locus proprius, & receptaculum determinatū in ſe, & quo ad nos. ſ. cœlum empyreum

pyreum quò ad bonos, & quo ad malos locus infimus. Statui quietis, & expectationis reſpondet locus determinatus ī ſe: ſed non quo ad nos: quia neſcitur ꝑ ſcripturas, ubi ſit limbus. Statui uerò purgationis reſpondet locus indeterminatus, & quo ad nos, & quo ad ſe, quia non oēs in eodem loco purgantur, licet fortè in aliquo multi ſint.

Et quantùm ad hunc locū loquitur Auguſti. Quod uero obiicitur de Glo. Dicendum, ꝙ non loquitur de loco, ſed de ſtatu quantum ad ſecundam ſtolam. Poteſt tamen aliter dici, & melius, ꝙ animæ receptacula, aut ſunt ſecundum merita bona: & ſic eſt paradiſus, & locus cœleſtis. Aut propter peccata: & ſic diſtinguitur triplex locus ſecūdum triplex peccati genus, ſcilicet purgatorius: & hic debetur ueniali. Limbus, & hic originali. Et infernus, & hic mortali. Et bene poteſt eē, & ſatis probabile eſt, quod gradatim ſe habeant iſta tria loca: ſed tamen circa eandem partem ſunt, ſicut colligi poteſt ex ſanctorum dictis, & ex his, quæ in præcedentibus dicta ſunt Vnde poſſunt loca animarum diſtingui ſic, ut reducantur ad bimembrem diuiſionem. Locus retributionis, aut eſt gloriæ, aut pœnæ. Si gloriæ, ſic cœlum. Si pœnæ, ſic infernus. Gloria nō diſtinguitur, quia charitas, quæ unius ſpeciei eſt, meretur gloriam. Sed pęnalis locus eſt duplex, aut ſecundum pęnā damni: & ſic limbus. Aut ſecundum pœnam ſenſus: & ſic infernus. Et ſic utrumque membrā diuiditur: quia qui pęna damni puniuntur, aut ſimpliciter, aut æternaliter: & hi in ſuperiori parte illius partis, quæ dicitur limbus, Aut ad tempus: & hi in ſuperiori, quæ dicitur ſinus Abrahæ. Similiter illi, qui puniuntur pęna ſenſus, aut ſimpliciter: & ſic infernus propriè dictus. Aut ad tempus: & ſic locus purgatorius. Et ſic patet, quot animæ habent receptacula, & quę: & ſi aliquæ authoritates contrariæ uideantur, intelligendę ſunt, uel quantum ad ſtatum, uel quantum ad aliquas animas, quæ purgantur, de quibus ſupra dictum eſt, quod diſpenſatiuè in diuerſis locis animæ purgantur, licet ſecundum legem communem ſit aliquis locus communis. *Diſ. 20*

QVAESTIO III.

An animæ ab his receptaculis aliquando exeant?

VTRVM animę a ſuis receptaculis aliquando exeant. Qđ non uidetur. Pſalmus. Vt inhabitem in domo domini. ITEM. De malis ſpecialiter Iob. 7. Qui deſcendit ad inferos, non aſcendet. ITEM. Aut locus aliquid facit, aut nihil. Si nihil: ergo non uidetur ratio, quare magis ſint in loco determinato. Si aliquid: ergo ſi bonorum gloria non debet minui, nec malorum pœna: ergo numquam poſſunt, nec debent egredi. ITEM. Nos nō poſſumus locum noſtrum mutare, quin mutemus & ſtatum. Vnde quando meremur, nō ſumus in ſtatu merendi; ergo nec illę. Sed earum ſtatus eſt immutabilis: ergo & locus.

CONTRA. Sancti multos uiſitant, & multis apparent: ſicut

patet in uitis ſanctorum; ergo ſi uera eſt apparitio, uidetur ꝙ ſint ubi apparent: ſed non ſunt ſimul in cœlo, & in terra; ergo recedunt a ſuis habitaculis.

ITEM. Dæmones sūt circa nos. & nos exercent, qui tamen ſunt digni maiori pœna ꝙ̄ animæ: ergo ſi illi, multofortius, & animę poſſunt circa nos eſſe. ITEM. Cōſtat ꝙ reſurrectio erit, & iudicium omnium ſimul; ergo neceſſe eſt ꝙ tam beatæ, ꝙ̄ damnatæ ueniant ad corpora, & ad locum communem. ITEM. Deus ubique eſt æqualiter; ergo aīa ubiq; poteſt ęqualiter frui Deo: ergo ſi beatitudo eſt fruitio, poteſt beata anima ire quo uult: ergo pari ratione & damnata.

ITEM. Grego. in Dialog. narrat de ſuſcitatione aliquorum, quorum animæ erant in paradiſo, & in inferno: ergo &c.

RESOLVTIO.

Bona ad tempus aliquando exeunt: reproba numquam: attamē ſimul omnes ad iudicium cōparabunt.

RESPON. Dicendum, quod huiuſmodi receptacula aliquibus dantur ſecundum Dei conſiliū, & cauſas ſuperiores, aliquibus ſecundum ſentētiam, & cauſas inferiores. Hi ſecundi poſſunt mutatione diuinæ ſententiæ ad preces ſanctorum de huiuſmodi locis reuocari: & ſicut mutāt ſtatum, ita & locum. Primi uerò, qui ſecundum cauſas immutabiles huiuſmodi locis deputati ſunt, non exibunt finaliter: poſſibile eſt tamen eos exire ad tempus. Sed exitus ad tempus, aut eſt ad recipiendum completam remunerationem: & ſic boni, & mali exibunt in die iudicii. Aut ad perficiendam aliquā operationem: & ſic exeunt beati, numquam tamen damnati. Et ratio huius eſt, q̄a beati poſſunt iuuare nos reuocando, docendo, confortando, liberando: ſed damnati sūt ligati ad omne opus. Rurſus pœna dependet a loco, & gloria, non quia eſt a Deo, qui ubique eſt. Concedendæ, ergo ſunt rationes probantes, quod boni aliquando loca receptionis ſuæ mutant.

AD ILLVD, quod obiicitur, de malis per ſimile de dæmonibus. Dicendū, ꝙ non eſt ſimile, q̄a iſti habent ỏpationē aliquā ad nos exercēdos: & iō nō ſunt ligati, nec penitus damnati, q̄a adhuc ſunt in ſtatu demerendi quantū ad uim adminiſtratiuā. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ nō exeunt, uerum eſt finaliter illi, qui per ſententiam diffinitiuam ſunt damnati. AD ILLVD, qđ obiicitur, q̄d facit. Dico, quod in bonis tantum ad congruentiam, in malis amplius, quia auget pœnā: iō iſti non exeunt, ut illi. AD ALIVD, patet reſpōſio, quia non eſt nobis poſſibile in cęlum ire: ſed in cœlo exiſtentibus poſſibile eſt ad terram uenire, q̄a aīa liberior, q̄a exuta: & pòtentior, q̄a beata: mali uerò nō poſſunt, quia non ſinuntur.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An ſuffragia proſint defunctis mediocriter bonis?

CONSEQVENTER quātum ad ſecundū articulū, quęritur de ſuffragiis, quæ recipiunt aię defunctorū a uiuis. Et circa

circa hoc quærũtur tria. Primò q̃ritur, utrum ſuffragia proſint defunctis, qui ſunt mediocriter boni. Secũdò, utrũ defunctis ꝓſint ſuffragia facta per malos. Tertiò, quantũ ꝓſint ſuffragia: & cũ non æqualiter oĩbus, q̃rit, cui magis, aut ei qui magis meruit, aut ei, ꝓ quo ſpãliter fiunt.

CIRCA quam ſic proceditur, & oſtẽditur, ꝙ non proſint mediocriter bonis, quia magis dignis debent Eccleſiæ ſuffragia proficere: ſed non proſunt bonis, q ſũt in paradiſo, ergo &c. SI tu dicas quod non indigẽt: iõ non eſt ſimile. Contra. In uita iſta peccatores indigent: & tñ neceſſe eſt ꝙ ipſi faciant pœnitentiam, non alii pro ipſis. ITEM. Illi, qui non eſt in ſtatu merendi, nec eſſe poteſt, nihil prodeſt alienum ſuffragium, ſicut patet, ſi aliquis ſit ſtultus irreuocabiliter: ſed tales ſũt mortui: ergo &c. SI TV dicas quod prius meruerunt, ut eis prodeſſent in ſtatu illo. Contra. Quodcumque meruerunt, neceſſe eſt eos meruiſſe, & quod neceſſe ẽ eos meruiſſe, neceſſe eſt remunerari; ergo ſi numquam fiant ſuffragia, remunerabũtur: ergo nihil eis proſunt. ITEM. Pœna purgatoria mẽſuratur ſecundũ quantitatẽ cremabilis; ergo cũ ſuffragia nõ minuant de culpa: ergo nec de pœna. Quod nõ minuãt de culpa, patet, quia ſolus Deus habet effectum in aĩam. SI TV dicas ꝙ habent effectum in aĩam per modum meriti, & Deus merito ſuffragiorum minuit. Contra. Et ſi Deus deleat culpæ maculã per ſe, tamen reatum delet per pœnam: ſed conſtat ꝙ in eis quantũ ad reatum oportet deleri culpam; ergo ꝑ pęnam purgatoriam: ſed hoc nihilominus faceret ſine ſuffragiis: ergo &c. ITEM. Hoc oſtenditur per deductionẽ ad impoſſibile, quoniam ſi delet partẽ, ergo poſſibile eſt ꝙ totum: & ita ille remanebit impunitus.

SED CONTRA, auctoritate ſacræ ſcriptu. ii. Machab. xii. Sãcta, & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis ſoluantur. ITEM. Aug. de cura pro mortuis agenda. Beneficia, & ſacrificia, quæ offerũtur pro non ualde malis, ſunt propitiatiões: ergo &c. ITEM. Hoc oſtẽditur auctoritate Eccleſiæ, & uſu, quæ orat pro defunctis. Si ergo Eccleſia non decipitur, patet ꝙ ſuffragia ualent. ITEM. Ratione uidetur, qa pœna purgatoria eſt terminabilis: ergo & diminuibilis; ſed ſi pro eo, q poteſt creſcere in gratia fiat oratio, ualet ad gratiã augmentandã; ergo pari ratione ſi fiat pro eo, cuius pœna poteſt diminui, ualet ad pœnã diminuendam. ITEM. Sicut ſe habẽt orationes ſanctorum mortuorum ad uiuos, ſic uiuorum ad mortuos: ſed ſancti mortui impetrant nobis bona, & nos adiuuant: ergo & uiui mortuos.

RESOLVTIO.

Et quidem cum in omni opere Domini reluceat miſericordia, & iuſtitia.

RESP. Dicendum, quod quia in oĩ ope dñi eſt miſericordia, & ueritas: duo ſunt, q̃ faciũt ſuffragia Eccleſiæ ualere. ſ. dignitas, & neceſſitas. Iuſtitia. n. cõſiderat dignitatẽ, et digni ſunt q

in charitate deceſſerunt, & ab aliis membris Eccleſiæ adiuuari meruerunt, maximè ſi ipſi alios adiuuarunt. Miſericordia uerò conſiderat neceſſitatem: & hæc quidem magna eſt in his, quæ ſunt in purgatorio, q̄a grauiter puniunt̄, & ſe iuuare non pn̄t.

Ex hoc patet reſponſio ad primum, quia ſuffragia non ita ualent cōprehenſoribus, ſcilicet quia non indigent, & nō ita via toribus, q̄a adhuc pn̄t ſe iuuare.

Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ non ſunt in ſtatu merendi. Dicendum, ꝙ quamuis nō ſint in ſtatu merēdi, ſunt tamen in ſtatu ſoluendi; ſoluunt enim quæ debent: & ideo & ſi non adiuuari in merito poſſunt, tamen adiuuari in ſolutione poſſunt: ſtatus autem ſoluendi non eſt ſemper cum ſtatu meriti, ſed illum præſupponit, ſcilicet qui prius meruit, quod ī tali ſtatu poſſet ſoluere, & iuuari. Quod obiicitur, ꝙ ſi meruit neceſſe eſt meruiſſe. Dicendū, ꝙ uerū eſt de merito abſoluto, ſed illud fuit meritum conditionale. Ad illvd, quod obiicitur ſecundum quantitatem cremabilis, &c. Dicendum, ꝙ quantitas pœnæ nō reſpicit maculam, ſed reatum: & obligatio ad pęnā minuitur ſolutiōe pęnę, facta ab ipſo, uel ab alio. Ad illvd, qđ ſolueret̄ tota &c. Dicendum, quod uerū eſt, ſi tot eſſent ſuffragia: ſed ſuffragia nō auferunt a pœna, nec liberant, niſi dum fiunt, & in illo tēpore homo punitur, & alii pro ipſo: ideo non remanet impunitus: uerumtamen ſi ſuperabundarent, tunc poſſibile eſſet totū remitti: nec tn̄ peccatū remanet impunitū, quia q̄uis non puniatur in ſe, punitur tamē in alio, uel in aliis: ſicut ſupradictū fuit de baptiſmo: hoc tamē uix, aut numquam fit. Diſt. 4.

Qvaestio II.

An ſuffragia per malos facta proſint?

Vtrvm proſint ſuffragia facta ꝑ malos. Et quod non uidetur, quia Iob. ix. Scimus q̄a peccatores Deus non exaudit: ergo ſi non prodeſt oratio, quā Deus non exaudit, patet, &c. Quod ſi dicas, ꝙ verbū illud nō eſt uerum, quia a cęco non ab euangeliſta dictum eſt. Cōtra. Hoc non ſoluit, quia Iſa. i. Cum multiplicaueritis orationes ueſtras, non exaudiam: manus. n. ueſtræ plenę ſunt ſanguine. Gl. ſanguine. i. peccato: ergo ſi oīs peccator, & malus ē talis, uī ꝙ ſuffragia facta per malos non ꝓſint. Item. Greg. Cum is, qui diſplicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocat̄: ergo potius obſunt; quā proſunt. Item. Rōne uī, quia nullum opus eſt ſatisfactoriū, niſi quod fit ex radice charitatis: ſed iſtud non fit ſic, quod fit a malo: ergo non ſatisfacit. Item. Iſte peccator non eſt mēbrum Eccleſiæ; ergo nullam habet connexionem cum illo, qui mortuus eſt: ergo opus eius oī no ē alienum ab ipſo defuncto: ergo nihil ei facit. Item. Si malus faceret pro ſe, nihil prodeſſet; ergo pari rōne non prodeſt alii, ſi faceret pro illo, quia unuſquiſque efficacius meretur ſibi, quàm alii.

Contra. Sacramenta Eccleſiæ æque bona ſunt cum diſpenſantur

ſantur p bonos, & malos: ergo miſſa mali ſacerdotis ita pdeſt, ut boni. Item. Quando ſeruus exiſtẽs extra charitatem dat eleemoſynam ad imperium dñi, meretur dñs, ac ſi ſeruus bene daret: ergo ſimiliter in propoſito, cum ille pro quo fit, ſit ĩ charitate, ualet ei. Item. Rõne vř, qa dñs ſua largitate reputat opus factũ ab alio, ac ſi ſi fiat ab eo, pro quo fit; ſed ille eſt ĩ charitate: ergo &c. Item. Quãdo aliquis facit alicui eleemoſynã, & ſi dans ſit extra charitatem, tamen recipiens põt mereri in recipiendo, ſi recipit ex charitate: ſed iſte mortuus ſuffragia uiuorum recipit ex charitate; ergo & cętera.

RESOLVTIO.

Si fuerint à malis tantum, minimè proſunt: ſi verò aut charitas viri iuſti comitetur, aut ſacramentalia fuerint, etiam.

Respondeo. Dicendum, q̄ quidam dicunt generaliter, q̄ ſuffragia Eccleſiæ proſint, ſiue a bonis fiant, ſiue a malis. Et rõ huius eſt, quia tam boni, quam mali faciunt ſecundum doctrinam Eccleſiæ: & faciunt pro eo, qui eſt in charitate: & ubi deficit charitas faciẽtis, ſupplet charitas Eccleſiæ dictantis, & mortui ſuſcipientis. Sed non credo breuiter, qđ oratio peccatoris aliquid mereatur apud Deum, niſi ſolum diſpoſitiue, quia diſponit ad meritum: opus.n.formã recipit a proximo agente, ſicut aqua formam a uaſe continente, non a fonte. Similiter corona ualorem, & pulchritudinem habet a gemmis, & ab auro, & non a quatuor elementis. Et iõ diſtinguẽdũ, qđ ſuffragia facta aut ſunt opera ſacramẽtalia, ut celebratio miſſæ; & tunc quia opa Dei ſunt, rõne cõtenti pro ſunt: ſiue fiãt a bonis, ſiue a malis. Aut ſunt alia opera: & hoc dupliciter. Aut.n. fiunt purè a malis, ſicut ſi aliqs malus orat, ut ſe affligat pro aliquo: & tunc non credo, qđ valeãt defunctis. Aut fiunt a malis ad imperium alicuius boni, ut ipſius defuncti uel amici eius, de re, quæ illius eſt in eleemoſyna, uel ad cõſortium alterius, ut quando duo legunt pſalterium, unus exiſtens in charitate, alter nõ; & in aliis operibus, ut quando datur eleemoſyna iuſto, ut oret pro mortuo: & tunc ualẽt rõne doni charitatis homi[illegible] coniunctæ.

Ex sic ſoluuntur rõnes ad utrãq; partem. Concedendæ.n. qđ non proſunt, ſecundũ quod fiunt a malis tantum. Concedẽdũ nihilominus quod proſunt, ſi concomitatur charitas uiri iuſti. Sed tamen ultima rõ nõ ualet, quia defunctorum eſt ſuffragia recipere, ſed Dei eſt acceptare, & ex hoc eis parcere: ſed non acceptat, niſi præces bonorum; & ſic manifeſta ſunt obiecta ad utramque partem.

QVAESTIO III.

Quantum, & cui magis ſuffragia proſint?

Quantũ proſint ſuffragia: & cum non proſint æqualiter oĩbus, quæritur, cui magis proſint, an ei qui magis meruit, an ei, pro quo ſpecialiter fiunt. Et quod ei, q magis meruit, uidetur, quia Auguſtinus: ideo proſunt, qa meruit ut prodeſſent: ergo ſi magis meruit, magis pſunt,

ſunt; qa ꝑ ſe ṕdicatis talis conſequentia tenet. ITEM. Profectus ſuffagiorum eſt ſcd̃m Dei diſtributionē; ergo ſi ipſe non eſt acceptor ꝑſonarum, uidet, ꝙ magis dēt diſtribuere ei, qui magis eſt dignus. ITEM. Hoc oſtēditur ꝑ impoſſibile, qa q meruit ut ꝓdeſſent, citius meruit liberari; ſed ſi nō magis ꝓſunt ei, non citius liberatur; ergo qui meruit citius liberari, tardius liberatur, ſed hoc eſt contra Dei iuſtitiā; ergo &c. ITEM. Oblatio pretii in cruce æqualiter profuit, ac ſi eſſet oblata pro quolibet ꝑ ſe; & tātum prodeſt cuilibet, quantū meruit; ergo oblatio ſacrificii in altari pari rone, cum ſit illius obligationis memoriale; ergo magis ei, qui magis meruit.

CONTRA. Cum Deus exaudit nos, quodammodo conformat uolūtatem ſuam nobis, qa obedit Deus uoci hoīs: ergo ſi aliqs habens charitatē oret ſpecialiter pro aliquo, vr̃, ꝙ Deus ſpecialiter accipit pro illo; ergo vr̃, ꝙ magis ꝓſint illis, pro quibus ſpecialius, & crebrius fiūt. ITEM. Si in uita iſta aliquis diues daret eleemoſynā, magis ſibi prodeſſet, quā aliis; ergo ſi ad eius impenſū detur poſt mortē, cū ꝓ tali habeat Deus, acſi impēderet; magis ergo prodeſt ſibi, q̃ alii. ITEM. Deus acceptat opus ſcd̃m intentionē; ſed intētio faciētis eſt, ꝙ ſpecialius, & magis ꝓſit illis, ꝓ quo facit; ergo &c. ITEM. Per impoſſibile oſtēdit; qa ſi nō ꝓdeſt magis, ergo non oportet ſpecialiter rogare pro aliquo: ergo mouetur ſtulte, tota eccleſia, quæ ſpecialiter orat.

RESOLVTIO.

Si fiant in generali, ei magis proſunt, qui magis meruit. Si in ſpeciali; ei pro quo peculiariter fiūt.

RESP. Dicendum, ꝙ aliquorū opinio fuit, ut Præpoſitiui, qđ ſuffragia eccleſiæ ſiue ſpecialiter, ſiue generaliter facta, magis proſint ei, qui magis meruit. Et ponunt exemplum. Sicut ſi candela accenditur corā diuite, nō tantum præbet ſibi lumen, ſed etiam aliis: & eis, qui melius uident, maius lumen præbet. Exēplum etiam patet in lectione, q̃ tātum ualet, ſi legatur omnibus in cōi, quantum ſi cuilibet alio ſpeciali: & plus ualet aſſiſtenti, qui melius intelligit, etiam ſi ꝓ alio legatur, qui minus intelligit, & ſi pro ipſo legatur ſpecialiter. Si ergo ita eſt in lumine creato, magis in ſacramento. Si ita eſt in lectione, quomodo nō in oratione abſque dubio ita uidetur. Et ſi obiiciatur communis mos eccleſiæ. Reſpondent, ꝙ hoc, quod ſpecialiter eccleſia magis facit pro aliquo, non facit propter hoc, qđ magis illi ꝓſint, ſed quia libentius facit homo, pro eo, quem diligit ſpecialius, & magis animatur ad faciēdum. Vnde ſi iſtud eſſet notum ſimplicibus, non ita libenter facerent ſuffragia. Sed iſtud non credo, quia ſicut dicit Aug. de cura pro mortuis agenda, ſepultura ualet in loco ſancto propter orationes ſanctorū, q orāt pro eo, ad cuius tumulū memorantur. Amplius. Suffragia ſunt ad ſoluendū pœnam, ſiue reatum: ſed plus eſt ſatisfacere pro debito multorū, quā unius, & facilius ſatisfit ꝓ debito unius,

quã pluriũ:ergo pluribus indigent ſuffragiis duo, q̃ unus ſolus:ergo ſi diuidũtur inter eos, uterq; hẽt minus: ergo nõ uidetur, ꝙ æqualiter ſe extendat ad oẽs. Et iõ dicendũ, ꝙ illud non eſt ſimile, quia illuminatio totã ſpeciẽ rei uiſæ defert ad oculũ, & ſimiliter lectio totam ſimilitudinẽ uocis: ſed non ſic eſt in ſolutione ſicut eſt in aſpectu, & conſideratione, Quãuis.n. duo creditores æqualiter poſſunt, & ſimul uidere unũ aureũ, nõ tamẽ põt æqualiter ſolui duobus. Sic intelligẽdũ eſt in propoſito, ꝙ ꝑ ſuffragia fiat. Vnde non refert utrum fiãt pro pluribus, an pro uno: & ideo diſtinguendũ eſt hic: q̃a ſuffragia eccleſię aut fiũt in cõi, aut in ſpeciali. Si in cõi, proſunt ei magis, q magis meruit, ut ſibi prodeſſent, aliis conditionibus paribus; quia nõ tantũ dignitas, ſed etiam neceſſitas conſideratur; & ſic probãt primæ rationes. Si autem fiant in ſpeciali, ei magis proſunt, pro quo fiunt: & ſic probant rationes ſequentes.

Ad illvd tamẽ, ꝙ primò obiicitur, ꝙ magis proſunt ei, q magis meruit. Dicendũ, ꝙ uerũ eſt quãtũ eſt de ſe, niſi aliud reformet pactũ: & hæc eſt intẽtio facietis. Et ſimiliter ad ſequens reſpõdendũ, ꝙ Deus diſtribuit ſcd'm intẽtionẽ illius, q offert ſuffragiũ Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ citius meruit liberari. Dicẽdũ, ꝙ uerũ eſt cæteris parib. & q̃a ille, q minus meruit maiores, & plures habuit adiutores: hinc eſt, ꝙ citius liberatur rõne auxilii alieni. Et iterũ. Iſte meruit citius liberari, nõ quãtũ ad ea, q̃ ſunt propria, ſed ad ea, q̃ ſunt cõia, de q̃bus magis ꝑcipit, cæteris paribus. Ad illvd, qđ obiicitur de ſacrificio crucis, & altaris. Dicendum, ꝙ quamuis idẽ ſit, non tamen utrobiq; uniformiter cooperatur: nã in cruce effuſum eſt pretiũ in oĩmoda plenitudine, ſed in altari hẽt effectũ determinatũ, cum quotidie aſſumatur. Et ꝑꝑ hoc prima oblatio nõ iteratur: ſed ſecũda iteratur; & ideo non ualet illa ratio, quia procedit, ac ſi eſſet æqualis effectus. Et iterum. Illa oĩbus eſt oblata, hæc autem ſpecialiter poteſt fieri. Nec obſtat illud Hier. de conſ. Diſt. v. Non mediocriter: cum pro centũ defunctorum aĩabus Pſalmus uel Miſſa dicitur, nihil minus, quã ſi pro uno quolibet diceretur, accipitur. Dicendum enim, ꝙ Hiero. ſicut patet ex adiunctis, loquitur quantum ad meritum facientis, non quantum ad utilitatem eius, pro quo fit.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An ſancti orent pro nobis ad Deum?

Consequenter quantũ ad tertiũ articulum q̃ritur de ſuffragiis, q̃ impenduntur uiuis a ſanctis, ſiue defunctis. Et circa hoc quęrũtur tria: Primò q̃ritur, utrũ ſancti orẽt pro nobis. Secũdò, utrum ſancti impetrẽt nobis aliquid ſuis orationibus. Tertiò, utrum ſit nobis utile rogare ſanctos.

Circa quam oſtenditur, ꝙ ſancti orent pro nobis; quia dicitur de Christo qui eſt ſanctus

ctus ſanctorum. Heb. 7. Semper uiuens ad interpellandum pro nobis: ſed ſancti ſunt eius imitatores: ergo ſicut Chriſtus orat, & ſancti orant. ITEM. Hoc ipſũ probatur per illud, qđ dicitur. Io. 16. Ego rogabo patrem, & alium paracletũ dabit uobis: ergo ſimiliter ſancti orant. ITEM. Eccleſia cõiter orat: Sancta Maria ora pro nobis: ergo &c. ergo ſi non ſtulte petit, patet &c.

ITEM. Ratione uidetur, qa ſancti diligunt nos ex charitate: ergo optant, & deſiderant ſalutẽ noſtram; ſed conſtat, ꝙ ſciunt illam non poſſe eſſe niſi a Deo: ergo optant illam per Deum; ergo cum deſiderium alicuius rei a Deo ſit oratio, patet &c.

CONTRA. Sancti aut uolunt nobis ſalutẽ, uel aliud bonum: aut non uolunt. Si non uolunt; ergo non orant. Si uolunt: ſed ſicut dicit Anſel. in Proſologiõ, Cap. 25 quod beati erunt omnipotentes ſuę uolũtatis, ſicut & Deus ſuę: ergo cum nullus oret, quod poteſt per ſe, ſicut dicit Auguſ. de correctione, & gratia, ſi ſancti poſſunt ſalutem noſtram, non orant: uel ſi non poſſunt, omnipotentes non ſunt. ITEM. Vt dicit Dama. Oratio eſt aſcenſus intellectus in Deum; ſed beati ſunt in termino ſuæ contemplationis; ergo eorum intellectus in Deum non aſcendit: ergo nõ orant. ITEM. Beatus eſt, cui ad uotum cuncta ſuccedunt: unde Auguſt. decimotertio capite 5. in fine, de Trinita. dicit; quod beatus habẽt quicquid uult: ergo nullus habẽs quicquid uult: aliquid orat uel petit: ergo ſancti in patria nõ orant ꝓ nobis.

ITEM. Si Chriſtus orat pro nobis, q̃ritur quare non dicitur in Litania. Chriſte ora pro nobis: ergo ſi nõ dicitur, vr, ꝙ nõ oret pro nobis; ac ꝑ hoc nec ſancti. ITEM. Quæritur, quare non dirigitur ad Spiritum ſanctum oratio, ſicut ad patem.

RESOLVTIO.

Orant, & quia noſtras neceſſitates uident, & quia commibra Chriſto ſunt nobiſcum.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Magiſter in litera, Sãcti pro nobis orant. Et huius ratio eſt duplex. Vna eſt, quia uidẽt noſtrã neceſſitatẽ, quia nos indigemus ab illis releuari. Alia ꝑꝑ Dei uoluntatẽ, quia uult ut unum mẽbrum aliud releuet, & quod ꝓinuicem ſollicita ſint membra: unde cum ipſi ſint liberati, debent alios adiuuare.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, ꝙ poſſunt quicquid uolunt. Dicendum, ꝙ uoluntas dũpliciter comparatur ad actum. Aut ad actum proprium, ut uolo hoc facere. Aut ad actũ alienum, ut uolo, ut alius facit hoc .ſ. Deus, uel homo. Vnde dico, quod auctoritas Anſelmi eſt reſpectu actus proprii: ſed oratio, uel petitio ſalutis reſpectu actus diuini, ut ſ. Deus ſaluet. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non aſcendit intellectus in Deũ. Dicendum, quod intellectus dicitur in Deum aſcendere tripliciter. Aut per nouum aſpectum in Deum; ſcilicet quãdo homo reuocat cogitationem ab aliis, & conuertit in Deum: & ſic eſt tantum in uiatoribus. Alio modo per aſpectum alterius inferioris rei, ut cum quis cogitat huma-

manam miſeriam,& implorat miſericordiam,ut releuet miſeriã, ibi dicitur aſpectus, non quia de nouo aſpiciat, ſed quia aliud inferius ad illud reſpiciat:& ſic eſt in beatis, quãdo pro nobis orãt, & rogant, quia tunc noſtram indigentiam conſiderant. Tertio modo propter continuationẽ intuitus primi. Vnde cum quis conſiderat Deum,qui eſt ſuper ſe, & continue cõſiderat,continue aſcẽdit,non quia ad aliud,& ad aliud, ſed quia ſupra ſe fertur: & hoc modo cõtinue eſt in beatis. Et ſic patet iſtud, quia ſi primo modo dicatur,oratio aſcenſus eſt tantũ uiæ,ſecundo modo eſt uiæ, & patriæ,tertio modo tantum patriæ. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ beatus habet quicquid uult. Dicendum,quod beatus aliqua uult ſibi,aliqua uult aliis. Dico ergo quod ad ſubſtantiam beatitudinis eſt, ut habeat omne, quod uult ſibi:ſed ut habeat omne quod uult alii,non eſt de ſubſtantia beatitudinis,ſed de conſummatione, & bene eſſe; & hoc non erit, quouſque omnes electi ſunt glorificati: tũc enim quilibet habebit quod uult ſibi,& qđ uult cuilibet alij; & tunc plena eſt beatitudo.Item. Beati orant tantum pro aliis,miſeri pro ſe, & pro aliis: ſed conſummato numero electorum nõ rogabunt pro ſe,nec pro aliis. AD ILLVD,quòd ultimo quæritur de Chriſto. Dicendum, quòd propter errorem Arrii uitandum dictum eſt. Ne uideamur Chriſtum credere creaturam, & ne uideamur eius poteſtatem minuere, qua poteſt omnia, eius petimus miſerationem, non orationem. QVOD uero quæritur de ſpiritu ſancto. Dicendum, quod quia eſt donum,in quo omnia dona donãtur:ideo petendus eſt ipſe, non porrigenda eſt ei petitio.

QVAESTIO II.

An ſancti orationibus ſuis quidquam nobis impetrent?

VTRVM ſancti impetrent nobis aliqua ſuis orationibus. Et quòd non, uidetur: quia nullus impetrat aliquid apud Deum, niſi qui eſt in ſtatu merendi: ſed ſancti non ſunt in ſtatu merendi: ergo &c. Si dicas quòd non merito, quòd tunc ſit, ſed quod præceſſit. Contra. Hoc non ſoluit: quia ſecundum hoc etiam ſi non rogent, nihilominus obtinebimus:ergo nihil nobis facit oratio eorum. PRAETEREA, ipſi ſufficienter remunerati ſunt de toto eo quod meruerunt:ergo non meruerunt aliquid aliud:ergo ratione meriti præcedentis non impetrant. ITEM.Sancti per omnia conformant uoluntatem ſuam uoluntati diuinæ: ergo non orant, nec petunt, niſi quod Deus uult dare: ſed quod Deus uult dare, dabit, etiam ſi ſancti non petant:ergo&c. ITEM.Sancti uident, utrum orationes noſtræ ſint exaudiendæ,aut non exaudiendæ. Si ſunt exaudiendæ petunt. Si non, non petunt:ſed ſi non peterent, nihilominus petitiones exaudiendæ exaudirentur:ergo eorum oratio nihil facit.

CONTRA. Sancti in uia impetrant aliis gratiam, & multa bona: ſed plus poſſunt apud Deum in patria,quam in uia: ergo magis impetrant. ITEM. Sancti impetrant pro uiuis,quia ſunt amici Dei:ſed magis ſunt amici Dei in patria,quam in uia: ergo efficacius

efficacius impetrant. ITEM. Oſtenditur per impoſſibile, quia ſi non impetrant, & orant ſicut ſupra monſtratum eſt: ergo fruſtra orāt & ſunt miſeri, quia non implentur eorum uoluntas. ITEM. Sancti ita faciunt miracula poſt mortem, ut ante: ergo ita impetrant poſt mortem, ut ante.

RESOLVTIO.

Multa proculdubio & merito, & affectu praecedenti.

RESPON. Dicendum, quòd ſanctorum orationes multa nobis bona impetrant, ſicut dicit Magiſter, merito, & affectu. Merito quidem præcedenti, quo Deo faciliime ſeruierunt: & tantum locum ſuis meritis ſunt adepti, ut non ſolum ſibi beatitudinem, & gloriam meruerint, ſed etiā aliis ſuffragari. Multa etiam ſuperero gauerunt affectu, quia amici Dei ſunt facti, & amicitiæ eſt idē uelle, & nolle: & cum aliquem amant ſancti compellunt (ut ſic dicam) Deum diligere. Vnde beata uirgo multos peccatores Deo reconciliare dicitur.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod non ſunt in ſtatu merendi. Dicēdum, quod uerum eſt ibi. Et præterea non redditur exauditio merito, qđ tunc fit, ſed merito qđ præceſſit. QVOD obī, quod tunc ſine oratione fieret. Dicendum, quod meruerunt non ſimpliciter, quòd iſta obtinerent ſub conditione, uidelicet ſi ipſi intercederent, uel alii eorum ſubſidia impetrarēt. Sicut aliqui ſancti in morte petierunt, quod dominus exaudiret inuocantes eorum patrocinium. Et quod dicit quod meritum eorum eſt plene remuneratum, uerum eſt de merito abſoluto, ſed de merito conditionato adhuc ſtat conditio, & merendi ratio. AD ILLVD, quod obiicitur, quod conformant uolūtatem ſuam diuinæ per omnia. Dicendum, quod (ſicut dicit Auguſt. de prædeſtinatione ſanctorum) quod orare debemus pro prædeſtinatis, quia fortaſſis præ deſtinati ſunt, ut noſtris orationibus confirmentur: & ſi conſtaret nobis hoc totum, quod eſſent pręuiſi ſaluari ad noſtras præces, deberemus utique pro eis rogare, ut fructuoſe rogaremus, quia ad preces noſtras ſaluantur. Sic intelligendum eſt in ſanctis, qui uident quod Deus decreuit nos ſaluare ad eorum preces; ideo inſtantiſſime rogant, & impetrant.

QVAESTIO III.

An utile nobis ſit rogare ſanctos.

VTRVM utile ſit nobis rogare ſanctos. Et quòd nō, uidetur: quia iſte qui conuertitur ad rogandum ſanctos, aut eſt dignus exaudiri, aut non. Si eſt dignus, etiam ſine ſanctis exaudietur. Si non eſt dignus, etiam cum ſanctis non exaudietur, nec ſancti rogabūt pro ipſo; ergo &c. ITEM. Oratio eſt ſpecies latriæ; ſed latria eſt cultus ſoli Deo debitus; ergo oratio debet fieri ſoli Deo. ITEM. Si dicas, quod eſt ſpecies non tantum latriæ, ſed etiam duliæ; ergo ſi magis eſt uel debemus honorare maiores, uidetur quod male facit, qui inſtantius rogat minores; & hoc uidetur ſtultitia, quia maiores ſācti, ut Beata uirgo, potentiores ſunt in conſpectu Dei. ITEM. Deus eſt nobis miſericordior, & præſentior quàm aliquis ſanctus. Sed ſtultus eſſet, qui poſſet

ſet adire regem, & inuenire benigniorem quàm principē, qui relicto rege adiret principē; ergo &c. ITEM. Sancti ſunt nobis abſentes; ſed ſtultus eſt qui abſenti loquitur; ergo ſtultus ē q̃ a ſanctis aliquid petit. Forte dices, qđ ipſi uident in Deo. Contra. Angeli portant petitiones; ſed ſi relucerent in uerbo, fruſtra portarent: ergo &c.

CONTRA. Nos debemus ſanctos Dei honorare: ſed qui orat aliquem, ipſum honorat: ergo &c. ITEM. Plus poſſunt ſancti in curia Dei, quam aliqui principes in curia regis ſed ſapiētis eſt uolentem impetrare in curia regis, deprecari principes: ergo &c. ITEM Hoc facit communiter eccleſia, & conſtat qđ non errat: ergo &c.

RESOLVTIO.

Vtile ad modum eſt, & propter noſtram inopiam, et propter ipſorum glor iam, et Dei reuerentiam.

RESPONDEO. Dicēdum, quòd Deus decreuit, & uoluit quod ſanctos rogaremus triplici ex cauſa, ſcilicet propter noſtram inopiam, ſanctorum gloriam, & Dei reuerētiam. Propter inopiam in merendo, ut ubi noſtra non ſuppetunt merita, patrocinētur aliena. Propter inopiam in contēplando, ut qui non poſſumus ſummam lucem aſpicere in ſe, aſpiciamus in ſanctis. Propter inopiā in amando, q̃a miſer hō ſe magis ſētit affici circa unū ſanctū, quā ēt circa deū: ideo cōpaſſus noſtrę inopię uoluit nos orare ſanctos. Ac ꝑ hoc patet primū: quia ille qui ante erat indignus de ſe, rogādo ſanctos, eorum patrocinio efficitur dignus. Secunda cauſa eſt ſanctorum gloria, quia Deus uult ſanctos ſuos glorificare, uult ꝑ eos miracula facere in corporibus, & ſalutem in animabus, ut ipſos laudemus: & hoc non tantum per ſupremos ſanctos; ſed etiā infimos; unde ſicut aliquis ſanatur corporaliter inuocando Linum, & non inuocando Petrum, alius econuerſo, ſic & ſpiritualiter. Et ſic patet ſecundum, quia Deus uult honorem duliæ omnibus ſāctis dari. Tertia cauſa eſt Dei reuerentia, ut peccator qui Deū offendit, quaſi non audeat Deum in propria perſona adire; ſed amicorum patrocinium implorare: & ſic patet tertium obiectum, quia bonum eſt aliquando a Deo reſilire propter reuerentiam.

AD ILLVD, autem quod obiicitur, quod ſunt abſentes. Dicēdum ſecundum Magiſtrum, ꝙ reuelātur a uerbo eatenus, quatenus expedit ſaluti noſtræ. Et quod dicitur de angelis, quod offerunt Deo petitiones noſtras: hoc dicitur; quia ipſum cōſulunt ſuper petitionibus noſtris, ut ſciant qualiter erga nos debeant miniſtrare. SI AVTEM quæratur, qualiter quis inuocet beatum Petrum, cum ſit mortuus. Dicendum, quòd inuocatur ſpiritus Petri; & quoniam ſpiritus habet eſſe glorioſum, & perfectum: ideo ne uideamur eius gloriam diminuere, ſynecdochica locutione quod eſt totius, attribuimus parti: uel locutionem quam dirigimus ad animam, potius attribuimus toti: & ſic patet illud.

De ſtatu,& conditione malarum animarum poſt mortem.

Sed quæritur hic de ualde malis,utrum & ipſi in aliqua pœnarum mitigatione Dei miſericordiam ſentiant,ut minus quam meruerint puniantur. Quidam autumant eos nullam releuationem pœne habituros: quod confirmant Iacobi auctoritate dicentis, Iudicium ſine miſericordia fiet illi,qui non fecit miſericordiam. Auguſt. etiam ait,Miſericordia hic,iudicium in futuro. Idem diſtinguens quomodo omnes uiæ domini ſint miſericordia, & ueritas,ait,Erga ſanctos omnes uiæ Dei miſericordia:ergo iniquos omnes ueritas:quia & iudicando ſubuenit, & ita non deeſt miſericordia;& miſerando id exhibet quod promiſit, ne deſit ueritas.Erga omnes autem quos liberat & condemnat, omnes uiæ ſunt miſericordia & ueritas: quia ubi non miſeretur,uindictæ ueritas datur. Dicens,ubi non miſeretur,dat intelligi aliquid a Deo fieri,ubi ipſe non miſeretur. Sed his occurrit quod ait Caſſiodo.ſuper pſal.50.loquens de miſericordia & pietate Dei. Hæ duæ,inquit,res iudicio Dei ſemper adiunctæ ſunt. Ergo & in punitione malorum non eſt iuſtitia ſine miſericordia. Idem de iudicio & miſericordia ait,Hæc duo mutua ſocietate ſibi iunguntur.In his breuiter omnia opera Dei includit. Augu.quoque reſpondens illis,qui reproborum ſupplicia finem habitura contendunt, ita illorum repellit opinionem, aſſerens reprobos perpetuo puniendos,ut eorum ſupplicia mitigari aliquatenus non neget. Fruſtra,inquit, nulli æternam damnãdorum pœnam & cruciatus ſine intermiſſione perpetuos humano miſerantur affectu, atque ita futurum eſſe non credunt: non quidem ſcripturis aduerſando diuinis; ſed pro ſuo motu dura quæque molliendo, & leuiorem flectendo ſententiam: quæ putant in eis terribilius eſſe dicta quam verius.Non enim(inquiunt) obliniſcetur miſereri Deus,aut cõtinebit in ira ſua miſericordias ſuas.Hoc quidem in pſalmo legitur:ſed de his intelligitur qui ſunt vaſa miſericordiæ: quia & ipſi non

Iacob. 2 — Super octonariũ 19. — Mat. 5. — Itẽ Caſſiod. ſup pſ. 100. — ĩ Ench. — Pſ. 76. — Rom. 9

pro meriti, ſuis; ſed Deo miſerante de miſeria liberantur. Aut ſi hoc ad omnes exiſtimant pertinere, non ideo neceſſe eſt vt damnationem opinentur finiri poſſe eorum, de quibus dictum eſt, ibunt hi in ſupplicium æternum. Nec hoc modo putetur habitura finem fœlicitas eorum, de quibus econtrario dictum eſt, iuſti autem in vitam æternam. Sed pœnas damnatorum certis temporibus exiſtiment (ſi hoc his placet) aliquatenus mitigari. Et ſic quippe intelligi poteſt manere ira Dei in illis, ideſt, ipſa damnatio. Hæc enim uocatur ira Dei, non diuini animi perturbatio, vt in ira ſua, ideſt, manente ira ſua, non contineat miſerationes ſuas, non æterno ſupplicio finem dando, ſed leuamen adhibendo uel interpretando cruciatibus: quia nec Pſalmus ait ad finiendum iram ſuam, uel poſt iram ſuam, ſed in ira ſua. Quæ ſi ſola eſſet alienari à regno Dei, & carere magna multitudine dulcedinis Dei: tam grandis tamen eſt pœna, ut ei poſſint nulla tormenta, quæ nouimus, comparari: ſi illa ſit æterna, iſta autẽ ſit quantũlibet multis ſeculis longa. Manebit ergo ſine fine mors perpetua damnatorum: & ipſa omnibus erit communis, ſicut manebit cõmuniter omnium uita æterna ſanctorum. Ecce ita aſſerit hic pœnas reproborum non eſſe finiendas, quod non improbat, ſi dicatur eorum ſupplicio aliquod leuamen adhiberi. Vnde non incongrue dici poteſt, Deum & ſi iuſtè id poſſit, non omnino tantum punire malos in futuro, quantum meruerũt: ſed eis aliquid quantũcunque mali ſint, de pœna relaxare. Matt. 25.

Determinat præmiſſas auctoritates.

Quod ergo dictum eſt, iudicium ſine miſericordia fieri illi, qui non fecit miſericordiam: ita intelligi poteſt, quòd iudicium damnationis fiet illi, qui nõ fecit miſericordiam, pro eo quòd fuit ſine miſericordia. Vel fiet iudicium ei ſine miſericordia liberante, & ſaluante: qui tamen in aliqua pœnæ alleuiatione miſericordiam Dei ſentiet. Ita cum dicitur miſericordia, hic iudicium in futuro: non negatur quin in futuro ſit miſericordiæ effectus, & in electis qui per miſericordiam ab omni miſeria liberabuntur, & in reprobis, qui minus quam meruerint, cruciabuntur. Sed hic non ſine cauſa

dici-

dicitur fieri Dei miſericordia, & iudicium in futuro: quia & hic multis modis miſeretur Deus, quibus non miſerebitur: tunc vocat enim Deus nunc peccatores & iuſtificate, quòd tunc non faciet: et tunc reddens ſingulis ſecundum ma-
Luc. 5. rita ſua, manifeſte iudicabit, qui nunc occultè iudicat. Cuius occultum iudicium (vt ait Auguſt.) intelligitur pœna, qua quiſque vel exercetur ad purgationem, vel admonetur ad conuerſionem: vel ſi contemnit, excęcatur ad damnationem. Occultum ergo iudicium Dei pęna dicitur, quia iudicat purgando, conuertendo, vel excęcando. Iudicia quoq; Dei interdum appellantur diſpenſationes eius de omnibus
Pſal. 8 rebus. Vnde, Quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius,
Rom. 11 & iudicia eius abyſſus multa. Iudicium autem, quo in futu-
Pſ 35. ro iudicabit, intelligitur ſententia iudicis, qua ventilabitur area, ideſt, diuidentur localiter boni a malis miniſterio Angelorum: & iſti in vitam ducentur, illi in ſupplicium
Mat. 25 mittentur, qui nunc ſimul miſti ſunt.

De iuſtitia & miſericordia Dei.

Sed quomodo iuſtitiam Dei & pietatem, ideſt, miſericordiam ſupra Caſſiod. duas eſſe res dixit, quæ ſemper adiunctæ ſunt iudicio Dei? Iuſtitia enim Dei, & miſericordia nõ duæ res ſunt, ſed vna res, ideſt, vna diuina eſſentia eſt, ſicut ſupra pluribus auctoritatibus oſtenſum eſt. Quia non eſt Deo aliud eſſe miſericordem, quam miſericordiam, nec iuſtum, quam iuſtitiam, ſed idem prorſus. Nec aliud eſt ei eſſe miſericordem, quam iuſtum: vel miſericordiam, quam iuſtitiam; ſed omnino idem: quia non denominatiuè, ſed eſſentialiter hęc de Deo dicuntur. Cur ergo dicit ſcriptura de operibus Dei, quędam eſſe miſericordiæ, quædã iuſtitiæ? Si enim iuſtitia Dei miſericordiam eſt: quæcunque ſunt opera miſericordiæ, eſſe videntur iuſtitiæ, & econuerſo. His reſponderi poteſt ſic, illis locutionibus, quibus huiuſmodi operum fiunt diſt. vt alia miſericordiæ, alia iuſtitiæ, alia bonitati attribuantur: non diuerſitas ſubiacentis, ideſt, rei his vocabulis ſignificatæ exprimitur, ſed varietas ſenſuũ, & effectuum in creaturis monſtratur. Cum enim dicitur Deus iuſtus vel iuſtitia eſſentia diuina prædicatur: & etiam quod

ipſe

ipſe ſit diſtributor, & iudex meritorum intelligi datur. Ita & cum dicitur miſericors, eſſentia diuina prædicatur: & inſuper quòd ipſe ſit miſerorum liberator intelligi datur. Similiter cum dicitur bonus, eſſentia prædicatur. Et cum dicitur Deus, & inſuper auctor omnium bonorum oſtenditur. Ita & cum dicitur Deus, eſſentia diuina prædicatur, & ipſe timendus oſtenditur. Inde ergo quadã opera miſericordiæ, quædam iuſtitiæ dicuntur: non quin diuina eſſentia hæc, & illa operetur, & quin hæc, & illa ſint opera diuinæ eſſentiæ, quæ dicitur miſericordia & iuſtitia: ſed quia quædam ſunt quibus oſtenditur iudex, & æquus diſtributor, quædam quibus oſtẽditur miſerator. Miſericors enim dicitur in natura, miſerator in exhibitione. Et in quibuſdam operibus dicitur effectus eſſe miſericordiæ, in quibuſdam effectus iuſtitiæ: nõ quod aliud efficiat iuſtitia, aliud miſericordia Dei ſi ad eſſentiam referas: ſed quia ex quibuſdam effectibus intelligitur iudex, ex quibuſdam miſerator, uel (vt quibuſdam placet) iuſtus & miſericors. Sed ſecundum hoc occurrit quæſtio, quomodo ex alijs oſtendatur iuſtus, & alijs miſericors, cum ſit idem ei eſſe iuſtum & eſſe miſericordem. Si enim ſecundum eandem rationẽ dicitur iuſtus, & miſericors, ex eo opere quo intelligitur iuſtus, intelligitur miſericos, & econuerſo. Sed dixi ſupra, quia cum dicitur Deus iuſtus & miſericors, ita eadem diuina eſſentia ſignificatur, & ſecundum eã idem prædicatur, vt etiam quædam diuerſa intelligantur. Intelligimus enim per hoc eum eſſe miſeratorem & iuſtum iudicem. Quod euidenter Orige. oſtendit dicens, Omnia, quæ Dei ſunt, Chriſtus eſt: Ipſe ſapientia eius, ipſe fortitudo, iuſtitia, ſanctitas, ipſe prudentia, ipſe veritas. Sed cum vnum ſit in ſubiacenti pro varietate ſenſuũ, diuerſis nuncupatur vocabulis. Aliud. n. ſignificat ſapientia, aliud iuſtitia. Quãdo. n. ſapiẽtia dicitur, diſciplinis te diuinarũ humanarũq; rerũ inſtruere intelligitur. Quãdo iuſtitia, diſtributor, vel iudex meritorũ inſinuatur. Ita et prudẽtia cũ dicitur, doctor, et demõſtrator bonarũ, vel malarũ rerũ, vel neutrarũ ĩtel.

SupHiero.c.10. ſuper illud qui fecit terra in for.

Confirmatio per authoritatem.

Quod aũt quædã opera miſericordiæ, quædã iuſtitiæ, quæ

dam bonitati attribuantur, in ſcripturis facile eſt reperire. Et de mīa quidē, et iuſtitia manifeſtum eſt: de bonitate verò,
Sup Pſ. 135. *& miſericordia amplius latet. Sed Augu. docet illa opera propriè ad miſericordiam pertinere, quibus aliqui a miſeria liberantur. Ad bonitatē verò non ſolum illa, ſed facturam & gubernationē naturalium: ita dicens: Ad miſericordiam*
Idē ſup Pſ. 32. *pertinet, quòd a peccatis mūdat, et de ſe miſeria liberat: Ad bonitatem verò, quòd cœlū, & terrā et oīa valde bona creauit vt eſſent. Idem, Cęli non indigent miſericordia, vbi nulla eſt miſeria: & in terra hominis abundat miſeria, & ſuperabundat Dei miſericordia. Miſeria ergo hominis, & miſericordia Dei plena eſt terra, non cœli, qui non indigent miſericordia, indigent tamen regente domino. Oīa. n. indigent domino, & miſera & fœlicia, quia ſine illo miſer non ſubleuatur, felix non regitur. Item alibi, Miſericordia eſt erga miſeros, bonitas erga quoslibet: interdum tamen miſericordia largè accipitur, vt bonitas.*

Qūo uniuerſæ uiæ dñi dicantur miſericordia, & ueritas.

Idē ſup i'lud, Secundum miſericordiam tuā memento mei. *Poſt hæc conſiderari oportet ex quo ſenſu vniuerſæ viæ domini dicantur miſericordia & veritas. Hoc multiplicem recipit expoſitionem. Vniuerſæ enim viæ domini miſericordia, & veritas, quibus ad nos venit, vt ait Aug. ſuper Pſal. intelliguntur duo aduentus. Primus, in quo manifeſtam, & multiplicē miſericordiā nobis exhibuit: & ſecundus, in quo requirendo merita iuſtitiam exhibebit. Vniuerſæ etiam vię domini. i. quibus ad Dominum aſcendimus, ſunt iuſtitia, qua a malo declinamus; & miſericordia, qua bonum facimus. In his enim duobus oē bonum meritum includitur. Sed cum ſu-*
Pſ. 24. *perius Caſſiodo. dixerit in his duobus oīa opera Dei includi, meritò quæri poteſt, an in oī opere Domini hæc duo mutuo ſibi iungantur. Quibuſdam placuit non in oī opere Domini hęc duo concurrere, ſecundum effectum dico: nā ſecundum eſſentiam non diuiditur miſericordia a iuſtitia, ſed vnū eſt. Verum ſecundum effectū non in oī opere Domini dicunt eſſe miſericordiam & iuſtitiam: ſed in quibuſdam fatentur tan-*
Ad Pſ. 100. *tum miſericordiam, in alijs iuſtitiam, atq; in alijs miſericordiam, & iuſtitiam. Fatentur tamen dominum oia quæ fecit*

miſeri-

miſericorditer agere & iuſtè, referentes rationem dicti ad Dei voluntatem, quę iuſtitia eſt, & miſericordia: non ad effectus miſericordiæ & iuſtitiæ, qui ſunt in rebus. Alijs autem videtur, quod ſicut dicitur Deus omnia opera ſua iuſtè facere & miſericorditer: ita concedendum ſit in omni opere Dei iuſtitiam eſſe & miſericordiam, id eſt, clementia, ſecundum effectum, vel ſignum: quia nullum opus Dei eſt, in quo non ſit effectus, vel ſignum æquitatis, & clementiæ, ſiue occultè, ſiue apertè. Aliquando enim manifeſta eſt clementia ſiue benignitas, & occulta æquitas, aliquando econuerſo.

Supra egit Magiſter de ſtatu, & conditione, aīarum bonarum. In hac parte agit de ſtatu, & conditione aīarum dānatarum. Vnde in hac parte Magiſter quærit, utrum aīæ damnatæ recipiant unquam mitigationem in pœna per benignitatem miſericordiæ, an ſolummodo puniantur ꝑ ſeueritatē iuſtitiæ. Et hæc pars diuiditur in duas. In prima quærit, & determinat. In ſecunda oſtēdit qualiter miſericordia Dei in opere currit cum iuſtitia Dei, ibi. *Sed quomodo iuſtitiam Dei, &c.*] Prima pars habet duas. In prima inueſtigat & opponit. In ſecunda determinat, & ſoluit, ibi. *Vnde non incongruè dici poteſt, &c.*] Similiter ſecunda pars habet duas. In prima comparat miſericordiā, & iuſtitiam ad inuicem. In ſecunda uero comparat ad operationem, ibi. *Quia autem quædam opera, &c.*] Et illa ſecunda pars habet duas. In prima oſtendit, qđ quædam opera adaptantur miſericordiæ, quædam iuſtitiæ, quædam pietati. In ſecunda uerò determina, quomodo illud intelligit, Vniuerſæ uiæ domini miſericordia, & ueritas, ibi. *Poſt hæc conſiderari oportet, &c.*] Et ſic duo determinat hic principaliter. ſ. utrum pœnæ malorum recipiant mitigationem. Secundo quomodo miſericordia, & ueritas eandem reſpiciant operationem.

Sine intermiſſione, &c.] Videtur male dicere, quia Iob. 24. dicitur. Tranſierunt ab aquis niuium ad calorem nimium: ergo ſaltem fit intermiſſio. Item. Super illud Iſa. 14. Tu qui proiectus es. Glo. & ſi omnes aīæ aliquando habebunt requiem, tu numquam: & ita uidetur quòd aīæ aliquando ibi requieſcant. Reſp. Dicendū, ꝙ punitio gehēnalis erit ſine oī intermiſſione: Et hoc patet per illud, quod dr̄ Apoca. 14. Aſcendit fumus tormentorum in ſæcula ſæculorū, & nō habebunt requiem die, ac nocte. Cum.n. non ſit interpolatio in culpa, dēt eſſe continuatio in pœna. Quod obiicitur de tranſitu. Dicendum, ꝙ loqtur non ſimpliciter, ſed ſub conditione ad exaggerandum magnitudinem peccati illius. Dub. 1.

Quæ ſi ſola eſſet, &c.] Videtur male dicere, quia ut dicit Aug. Dub. 2.

Hæc ẽ mitiſſima pẽnarũ oĩum: ergo cõtradicit ſibi nunc. Reſp. Dicẽdũ, ꝙ Aug. loqtur de illis, qui damnũ habent, & aĩaduertunt: vel ſi aĩaduertunt nõ tñ habent cõſcientiæ remorſum. Vel dicendũ, ꝙ quia hic comparat carentiam uiſionis Dei æternã ad pœnã tẽpalẽ; ideo dicit, qđ illa excedit oẽm tẽpalẽ, quia ibi ẽ priuatio boni ęterni, ſed hic tẽpalis. Cũ aũt dicit ipſam eſſe mitiſſimã: loquitur de pęnis ęternis.

Dub. 3. *Eſt aliquid, &c.*] Videtur malè dicere, quia Eccl. 40. A pſidẽte, &c. dicit Glo. In inferno nulla erit mitigatio. Reſp. Dicẽdũ, ꝙ hic loquitur de relaxatione, ſed ibi de mitigatione poſt pœnã taxatã. Aliqui tñ exponunt, ꝙ erit mitigatio ad liberationẽ, ſicut exponit Magiſter quaſdã aliàs auctoritates in litera: ſed iſta expoſitio extorta eẽ videt̃. Aliud. n. eſt peccatũ mitigari, aliud a pœna omnino liberari.

Dub. 4. *Quàm incomprehenſibilia, &c.*] Contra. Videtur dicere contra illud, quod dr̃ in Pſal. 118. In labiis meis pronunciaui oĩa iudicia oris tui. Si. n. potuit pronũciare, ergo & comprehendere. Reſp. Dicendum, quod iudicia Dei dicuntur dupliciter. Vno mõ iudicatiua pcepta, q̃ erãt in lege, quę frequenter in Pſalmo uocãtur iudicia. Alio modo dicuntur diuina diſpoſitio, & diuini cõſilii diffinitio: & iſta sũt incomprehenſibilia quantũ ad cognitionem, quia ante fiunt, quam ad noſtram cognitionem deducantur. Vel ſi ad noſtram cognitionem deducantur, non tamẽ cognoſcimus quare facta ſunt, niſi ſpiritus Dei reuelet, q ſcrutatur profunda Dei: & ſic patet quod alio modo accipitur hic, & ibi iudicium.

Quædam ſunt, &c.] Videtur malè dicere, quia opera Dei nõ oſtẽdunt miſericordiã, & iuſtitiam, niſi ſicut effectus cauſam. Dub. 5. Si ergo miſericordia, & iuſtitia eſt eadem cauſa omnino, ut dicit in litera, ergo eiſdem effectibus quibus oſtenditur iuſtus, oſtenditur & miſericors. Reſp. Dicendum, quòd cauſa in Deo quamuis non dicat ueram habitudinem, & dependentiam ex parte Dei: dicit tñ habitudinẽ ex parte creaturæ: & ſicut ex parte creaturæ eſt habitudinis ſeueritas, ita & multiplicitas: & ſecundum aliorum habituum multiplicationem eſt diuinam eſſentiam multipliciter intelligere, & aſſignare. Quoniã igitur aliũ modum habet effectus, qui reſpicit meritum aliũ qui reſpicit miſericordiæ defectum: & iuſtitia, & miſericordia iſtas habitudines connotat, quamuis principale ſignificet; inde eſt quod ille effectus, qui attribuitur iuſtitiæ, non poteſt attribui miſericordiæ.

Aliud enim ſignificat ſapientia, &c] Contra. Dub. 6. Quia ſupra, cum dictum ſit, quod non dicitur diuerſitas ſignati, uidetur ꝙ contra ſe dicat. Reſp. Dicendũ, ꝙ illud intelligitur rõne cõnotati: ſed illud qđ ſuperius dictũ eſt, intelligitur rõne principalis ſignati. Vel dicendum, ꝙ alietas non uocatur in re ſignata abſolutè, ſed ſub ratione intelligendi, quæ eſt alia, & alia, quia uoces ſunt ſigna intelligentium, & ſic patet illud.

AR-

ARTICVLVS I.
QVAESTIO I.

An damnatis propter Eccleſiæ ſuffragia pœna mitigetur.

AD intelligentiã præſentis diſtinctionis ſecundum duo, quæ determinat Magiſter in litera, duo principaliter quęruntur. Primò q̃ritur, utrũ pęna malorum recipiat mitigationem. Secundo quæritur, quo modo miſericordia, & ueritas eandem reſpiciant operationẽ. Circa primum quæruntur quatuor. Primò, quæritur, utrum aliqua mitigatio pęnæ fiat damnatis propter ſuffragia Eccleſiæ. Secundo, utrum fiat mitigatio propter pietatem miſericordiæ. Tertiò, utrum Deus agat miſericordius cum uno, quam cũ altero. Quartò, utrũ agat iuſtius cũ uno, quã cum altero.

QVod per ſuffragia Eccleſiæ aliqua mitigatio fiat dãnatis, oſtenditur. Primò per Aug. in Enchi. qui dicit, quod quibus proſunt, uel ad hoc proſunt, ut plena fiat remiſſio, uel vt tolerabilior ſit eis damnatio: ergo ſi punitio eſt in damnatis, uidetur quod illa poſſit mitigari. ITEM. Augu. dicit, quod pęna Arii nõ eſt determinata, ſed augetur ſecundum quod peccantes ſuo errore multiplicantur: ſed Deus pronior eſt ad miſerandum, quam ad condemnandũ: ergo ſi in ſtatu in quo ſunt, poteſt eorum pęna augeri, poteſt & minui. ITEM. Impoſſibile eſt multorũ pręces non exaudiri: ſed Eccleſia orat pro omnibus damnatis, & fidelibus, qui moriuntur, de quibus non conſtat, ꝙ uadant in infernum: ſed multi talium damnantur: ergo ſi eccleſia non fruſtra, orat, patet, &c. ITEM. Ratione uidetur, q̃a plus placet Deo improportionabiliter pœna, quam q̃s ſuſtinet uolũtarius, q̃ illa q̃ q̃s ſuſtinet inuitus: ſed damnatus ſuſtinet inuitus, aliquis uir iuſtus, qui ei ſuffragatur pro eo ſuſtinet uoluntarius: ergo iſte plus ſoluit Deo pro illo patiendo, quam ille pro ſe: ergo ſi Dominus dimittit, ꝙ minus placet, pro eo q̃d magis; patet, &c. ITEM. Iſte punit ſe ex charitate, & pro eo qui eſt in inferno: ergo Deus acceptat hanc pęnam pro illo: ſed non punit bis in idipſum: ergo &c.

CONTRA. Auguſti. de cura pro mortuis agenda dicit, quod Eccleſiæ ſuffragia pro ualde bonis ſunt gratiarũ actiones, pro ualde malis ſunt qualeſcumq; uiuorum conſolationes; ergo nõ proſunt ualde malis, ſed ualde mali ſunt, qui ſunt in inferno; ergo &c. ITEM. Auctoritas dicit, ꝙ in inferno nulla eſt redemptio, & Eccleſia iſtud cãtat; ergo ſi nulla redemptio, eſt ibi, uidetur quod & nulla ſit mitigatio. ITEM. Eccleſia non facit ſuffragia pro damnatis. Q̃d patet, quia in corpore Chriſti, in quo eſt ſpecialiter ſuffragiũ defunctorum, ut dicit Magiſter ſupra Diſt. xii. Non fit memoria, niſi pro uiuis, & illis q̃ ſunt in purgatorio, & q̃ ſunt in paradiſo; ſed faceret, ſi dãnatis ꝓdeſſet: ergo &c. ITEM. Rõne ur, q̃a damnati ſunt ex charitate diligẽdi. Quod patet, quia nõ ſunt ordi-

ordinati ad uitam:ergo cū charitas faciat ſuffragium acceptabile, nullum ſuffragiū pro eis factum Deo eſt acceptum: ergo nec debet ꝓ eis fieri. ITEM. Suffragia facta pro beatis, q̄a ſunt in termino non augent gloriā: ergo cum dānati ſimiliter ſint in termino, nō minuunt eis pœnam. ITEM. Quod non minuit de culpa, nec de pęna, quia tantæ culpæ debetur tanta pœna: ſed damnatorum culpa non poteſt minui; ergo &c. ITEM. Si minuit, aut extenſiue, aut intenſiue. Si intenſiue; ergo cum non ſit intenſiue infinita, poterit auferri per ſuffragia. Si ergo extēſiue: ſed infinita eſt extenſione, & ab infinito nihil adimitur. Si dicas quod eſt finita ex parte ante, & ex illa eſt diminutio, quia illa eſt pœnæ dilatio: ergo tunc dedecus peccati eſt ſine decore iuſtitiæ.

RESOLVTIO.

Ne dum non mitigatur: ſed & nullatenus iuuatur.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ aliquorum fuit poſitio ut magiſtri Præpoſitiui, quod ſuffragia damnatis proſunt, non tamen omnibus, quia non ualde malis; ſed mediocriter: utputa illis qui habuerunt opera bona, per quæ merentur ab aliis adiuuari. Sed in modo poſitionis diuerſificati ſunt. Nam quidam dicunt, quod proſunt ad dimiſſionem pœnæ quātum ad interpellationem: & ideo non totaliter aufertur; ſed ſolum ad modicum temporis. Sed iſta poſitio non uidetur conueniēs. Cum enim deordinatio culpæ non recipiat intermiſſionem, quomodo reordinatio pœnæ recipiet? Ideo dicunt alii, quod fit remiſſio ſimpliciter, non ad tēpus; ſed tñ numquam tota pęna aufertur, quia fit ablatio non ſecundū proportionem arithmeticam; ſed ſecundum proportionē geometricam, ideſt quando ſic fit, q̄d hic remittitur primo aliquota pars pęnæ, in ſecunda uice adimitur tantū non ſecundum quantitatē; ſed ſecundum proportionē: ut ſi primo auferatur cēteſima pars, ſimiliter & ſecundo, & tertio, centeſima pars eiuſdē partis remanet, & iō ſemper remanet. Sed certe iſtud nō ſoluit, quia ſuffragia ſequentiā nō minus ualent, quam pcedentia; ergo tantundem de pęna faciunt remitti ſecundū quantitatē pęnæ remiſſæ. Ideo dicūt tertii ꝙ proſunt nō in ablationem totalis pœnæ, nec ad ablationē de parte pœnæ diminuēdo puniens: ſed fortificādo ſubiectū, ut melius, & tolerabilius portet. Sed iſta opinio nō uĩ poſſe ſtare: q̄a ſi fortificatur, aut fortitudine gratiæ, aut naturæ. Non gratiæ, hoc conſtat. Non naturæ; quia hæc fortitudo non eſt a natura; ergo nullo modo. Iō eſt communior opinio, & uerior quod ſuffragia damnatis non proſunt, nec eccleſia intendit orare pro eis.

AD ILLVD ergo, q̄d primo obĩ in contrarium, q̄d proſunt ad tolerabiliorē damnationē. Dicendum, ꝙ non intelligit de damnatione facta in inferno, ubi nulla ē redēptio: ſed in purgatorio. Et uult dicere q̄d illis dupliciter ꝓſunt. Vel liberādo, ut illos, q̄ parū hñt de cremabili.

li. Vel mitigando quantum ad illos, qui multum Ad alivd dicẽdum, quod non eſt ſimile, quia remiſſio dẽt fundari ſuper fundamẽtum charitatis; & quoniam Arius hẽt malam uoluntatem, iõ põt augeri pœna eius, & non remitti. Ad illvd, qđ obiicitur, qđ multorum preces exaudiuntur. Dicendum, ꝙ ubi conſtaret eccleſiæ, quod eſſet damnatus non oraret; ſed non conſtat: ergo orat, quia ualet, ſi nõ eſt damnatus: aut ſi eſt damnatus, reuertitur in ſinum ſuũ. Ad illvd qđ obiicitur, quod plus placet Deo pœna uoluntaria, quam inuoluntaria. Dicendum, ꝙ uerum eſt: unde Deus remunerat uirum iuſtũ pro illa pœna: ſed iſta pœna uoluntaria non põt aſſumi, nec acceptari pro eo, qui non habet charitatẽ: & ideo patet ſequens.

QVAESTIO II.

An damnatis mitigatur pœna propter miſericordiæ pietatem?

Vtrvm fiat mitigatio pp miſericordiæ pietatem de penis damnatorum. Et qđ non, uidetur: quia dicitur Apoca. 18. Quantum ſe glorificauit, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum Item. Iſa. xl. Suſcepit de manu domini duplicia: dicit de aĩa peccatrice. Item. Super P. 71. Illud Pſal. Ex uſuris, & iniquitate. Glo. Vſuræ dicuntur peccata, quia plus mali inuenit in ſupliciis, quam commiſſum eſt in culpis: igitur ibi non eſt aliqua mitigatio. Item. Ratione uidetur, quia delectatio eſt momentanea, & modica: ſed ponitur pęna ęterna, & acerbiſſima: ſed hoc in infinitum excedit iſtud: ergo punitur ſupra condignum: ergo non eſt ibi mitigatio.

Contra. In Pſal. Numquid obliuiſcetur miſereri Deus, aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas? quaſi diceret, non: ergo tunc aliquid relaxat. Item. Pſ. 76. Peccator cum peccat mortaliter, offendit Deũ, a quo eſt omne bonum: ergo meretur amittere omne bonum: ergo & eſſe: ergo cum Deus neminem reducat ad non eſſe, omnes punit citra condignum. Item. Peccator offendit Deũ a quo eſt omnis ordo: ergo ſe deordinat: ergo ſi peccantes merentur in ſuppliciis ordinari, ſtatim ergo merentur puniri: ergo cum nõ puniãtur ſtatim, patet quod citra condignum. Item. Peccator offendit Deum, qui eſt bonum infinitum omni infinitate; ergo infinita pœnæ acerbitate debet puniri; ſed non punitur; ergo citra condignum punitur.

RESOLVTIO.

Vbique ante taxationem mitigationem illa ſuſcipit: ſed non ita poſt taxationem.

Resp. Dicendum, ꝙ mitigatio pœnæ damnatorum dupliciter põt intelligi. Aut quantũ ad taxatiõnẽ, & inflictionẽ pœnæ: & ſic abſque dubio eſt ibi mitigatio, quia diuina iuſtitia non tantum uel totũ exigit, pro eo qđ eius pietate interueniẽte aliquã partem pœnæ infligẽdo remittat. Alio modo poteſt intelligi mitigatio poſt pęnę taxationẽ, & inflictionẽ: & hoc modo nulla cadit mitigatio a diuina miſericordia, quia ex tũc claudit eis dominus uiſcera pietatis. Rationes igitur oſtẽdentes, quod eſt

ibi mitigatio, omnes procedũt ſecundum iſtam uiam. ſ quantũ ad inflictionẽ. Vnde oſtendunt ibi mitigationem quantum ad ea, in quibus homo punitur quã tum ad tempus, & quantum ad menſuram; quia non tantum infert Deus, quantum homo me ruit. Tren. 3. Miſericordiæ domini eſt, quod non ſumus conſumpti: & iterum pœnam differt: & poſtremo acerbitatem minuit: & ideo illæ rationes cõcedendæ ſunt.

AD oppoſitum reſponderi poteſt per unicam diſtinctionem. AD ILLVD ergo, quod obiicitur de ſcriptura, quæ dicit, quod tantum, & quod duplum, & quod amplius; ad illa omnia Reſpondendum, ꝙ eſt comparare delectationem ad pęnam ſecundum duplicẽ cõparationẽ. Aut ſecundũ intenſionẽ huius in genere pœnæ: & illius in genere delectationis: & ſic multo maior eſt pęna, q̃ delectatio: nec eſt ibi proportio, ſed exceſſus. Eſt iterũ cõparare hoc ad illud ſecundum rõnem meriti, uel demeriti: & ſic dico, quod meritũ delectationis inordinatæ excedit pœnã, quia dignus eſſet amplius puniri. Seruatur igitur in punitione proportionalitas; quia magnę culpæ magna infligitur pœna, ſed non proportio: quia quantum ad intenſionem, & durationem pœna excedit culpam, ſed quantum ad meritum culpa pœnam: & per hoc patet prima ratio: quia & ſi delectatio ſit momẽtanea, tamen quia cum ea offenditur bonum infinitum, meretur pœnam æternam.

QVAESTIO III.

An Deus mitius agat cum uno damnatorum, quam cum altero?

VTRVM Deus miſericordius agat cum uno, q̃ cũ altero. Et ꝙ ſic, uidetur. Rom. 9. Cui uult miſeretur, & quẽ uult indurat: ſi ergo miſericordius agit cũ uno, quẽ reuocat, quã cũ eo, quem indurat, patet &c. ITEM. Ordo, & gradus eſt in effectib. diuinis ꝓꝑ ſapiẽtiã, cuius eſt ordinare: ſed diuina miſericordia nõ miſeretᷣ niſi ſapiẽter, & ordinate: ergo magis uni, quàm alii. ITEM. Miſericordia intuetᷣ miſeriã: ſed vnus magis eſt miſer, q̃ alter; ergo Deus dẽt magis miſereri unius, q̃ alterius. ITEM. Magis miſeretur, ꝗ miſeriã totam aufert, q̃ ꝗ miſeriã mitigat: ſed Deus ab aliq̃bus aufert totã miſeriã, aliq̃bus mitigat: ergo &c.

CONTRA. Aug. Actus, & effectus rñdẽt habitui, ſiue origini ĩ quolibet; ſed diuina miſericordia eſt ſũma; ergo cuiuſcũq; miſeretᷣ, miſeretᷣ in ſummo. ITEM. Miſericordia intuetᷣ miſeriã; ergo ſi magis miſeretᷣ alicui; ergo magis miſero; ſed in futuro magis miſer eſt, ꝗ magis peccauit; ergo magis miſeretur eius, qui magis peccauit; ſed hoc eſt inconueniens; ergo &c. ITEM. Quia Deus eſt ſapientiſſimus, ideo facit ſapientiſſime quidq̃d facit; ergo cum ſit miſericordiſſimus, miſericordiſſime ſe hẽt ad quemlibet: ergo &c.

RESOLVTIO.

Et quidem hic releuando a miſeriis: ſed non ita alibi, ſcilicet poſt hanc uitam.

RESP. Dicendum, quòd magis miſereri hic ꝑt intelligi tripliciter.

ter: Aut maiori habitu, aut actu, aut effectu. Primo modo & ſecundo impoſſibile eſt: ſed tertio modo.ſ.quantum ad effectum, qui eſt releuatio a miſeria, uerū eſt tam in p̄ſenti, quā in futuro: ſed aliter nūc, aliter tūc. Quia nūc miſericordiæ effectus ſunt principales, & effectus juſtitiæ ſunt annexi: tūc autem effectus inſtitiæ erunt principales, & miſericordiæ erunt annexi. Tūc.n.reddet Deus ſecundū opera ſua unicuique, nūc āt ſecundū benignitatē ſuā; & iō ſimpliciter magis miſeretur in p̄nti eius cui magis uult, in futuro magis eius, qui magis indiget: unde magis miſero plus cō donauit ſecundum quantitatē abſolutam, non tamen ſecundū quantitatem relati; ut patebit poſtea.

Ad illud, q̄d obī, q̄d effectus rn̄det habitui. Dicendū, ꝙ uerū eſt in agēte inferiori, q facit oē q̄d pōt: nō ſic eſt in Deo. Ad illud, ꝙ obī, ꝙ peccator reportat comodū. Dicēdum, ꝙ falſum eſt, quia ſemꝑ ſibi remanet pęna maior. Ad illud, ꝙ obī de ſapientia. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, q̄a ſapiētia cōnotat ordinē, nō effectum abſolutum, ut miſericordia.

QVAESTIO IIII.

An Deus cum uno damnato iuſtius agat quam cum altero?

Vtrum Deus agat iuſtius cū uno q̄ cū altero. Et ꝙ ſic, vr̄; q̄a ſicut iuſtitię ē punire, ſic miſericordiæ ē parcere: ergo cum magis puniat unū, q̄ alterū: ergo iuſtius agit cū uno, q̄ cū altero. Item. Quantū intēdit miſericordia, tm̄ minuit rigor iuſtitiæ: & ecōuerſo: ergo cū agat miſericordius cū uno, q̄ cū altero: ergo & iuſtius. Item. Quā tum iſte meruit p̄miari, tantū iuſtum eſt iſtū p̄miari; ſed vnus magis meruit, q̄ alter: ergo iuſtius eſt magis unum p̄miari, q̄ alterum; ſed Deus p̄miat ſecundum ꝙ meruit; ergo iuſtius p̄miat unum q̄ alterū. Item. Demōſtratis duobus, quorū unus peccat duplo magis, q̄ alter, qui minus peccauit, meruit ſex, qui magis meruit. xii. tunc eſto q̄d dn̄s remittat duo illi, q minus peccauit, q̄ro quātum illi remittit, qui magis peccauit. Si amplius quā duo: ergo miſericordius agit cum eo, qui magis peccauit, & ita reportat cōmodum de malitia, q̄d eſt incōueniens. Si āt remittit duo, arguitur ſic, ille punit̄ plus duplo, & nō meruit niſi duplo: ergo eſt magis dignus quatuor, quā ille ſit dignus.x.q̄a ita iſte dignus ē ſex, ſicut ille xii. ergo ita quatuor ſicut ille octo; ergo ſi Deus iſti infligit quattuor, illi.x.iuſtius agit cum illo, qui recipit.x.

Contra. Quod nō iuſtius, uī: q̄a ſicut Deus eſt optimus, ita & iuſtiſſimus; ſed quia optimus eſt, optime agit: ergo q̄a iuſtiſſimus, iuſtiſſime agit. Item. Quāto aliq̄s ē iuſtior, tanto magis accedit ad mediū in iudicando; ergo ſi iuſtiſſimus ſūme accedit ad mediū: cū ergo ſumme, nō ē ibi magis, & minus. Item. Sicut Petrus eſt dignus gloria ſua, ita & Clemens ſua: ergo ſimiliter ex parte pęnarū: ſi ergo conſiderat dignitatē meritorū: ergo non magis iſte agit cum uno, quam cum alio.

RESOLVTIO.

Agit quidem, intelligendo iuſtius, pro ſeuerius: nec tamen citra, aut ultra meritum.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ iuſtitia in opere uno modo dicit ſeueritatem, alio modo ordinem: ſicut & benefacere uno modo qualitatem abſolutam, alio modo ordinem. Si iuſtitia in opere dicat ſeueritatem, ſiue qualitatem abſolutam, dico; ꝙ ſic iuſtius agit cum uno, quàm cũ alio, quia ſeuerius: & ſic melius facit unum, quã aliud. Alio modo iuſtitia dicit ordinem præmii ad meritum: & ſic dico; ꝙ iuſtiſſime retribuit. Sicut enim, qui producit, optime ordinat: & ſic in remunerando optime, & ęquiſſime ordinat præmia ad merita. Concedendæ igitur ſũt duę primæ rõnes oſtẽdentes, ꝙ iuſtius agit, quia ſeuerius.

QVOD uerò obiicitur, quanto quis meruit, tantum iuſtum eſt præmiari. Dicendum, ꝙ cõcedendum eſt ſimiliter & hoc. Iuſtius eſt unum præmiari, ꝗ alterum, comparando ad idem præmium: unde ſi Deus tantùm præmium daret Petro quantũ Lino, dico, ꝙ iuſtius agit cum Petro: ſed maius præmium datur Petro, & minus Lino, ita ꝙ Petrus nõ eſt magis dignus ſuo præmio, ꝗ Linus ſuo: quoniam ergo iuſtitia dicit ordinationẽ ſecundum diuerſitatem præmiorum correſpondentem diuerſitati meritorum: ideo nõ iuſtius agit cum uno, quàm cũ altero.

AD ILLVD, quod obiicitur de remiſſione, dico quòd remittit duo ei, qui meruit ſex: remittit quatuor ei, q meruit 12. nec magis remittit comparando ad meritum, ſiue ad quantitates diuerſas, licet abſolute magis. Quod ergo dicit, quod reportat commodum. Dicendum; ꝙ falſum eſt, quia ſemper duplo punitur. Miſericordia enim quando currit cum iuſtitia, magis remittit quantitate abſoluta, ubi eſt maior miſeria: ſed tamen æqualiter loquendo proportionaliter: quia ſicut uni, ita & alteri. Rationes uerò ad partem oppoſitam procedunt de iuſtitia, ſecundum ꝙ dicit ordinẽ: & ſic quẽadmodum ſapiẽtia optime producit ſecundum ordinem conditionum, ita iuſtitia iuſtiſſime remunerat ſecundum ordinem retributionum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An in aliquo opere domini ſit miſericordia, & ueritas?

CONSEQVENTER quantum ad ſecũdũ articulum quęritur, quomodo miſericordia, & ueritas eandem reſpiciãt operationem: & circa hoc quæruntur quatuor. Primò quæritur, utrum in aliquo opere domini ſit miſericordia, & ueritas. Secundò, utrum in eodem opere domini ſit miſericordia, & ueritas: Et dato, ꝙ in eodem, ſecundum ꝙ miſericordia, & ueritas dicuntur largiſſimè: Tertiò quæritur, utrum ſecundum quod propriè accipiantur, concurrant in eodem. Quartò, utrum miſericodia, & ueritas poſſint abinuicem in aliquo opere ſeparari.

QVod in aliquo opere domini ſit miſericordia, & ueritas oſtenditur Luc. 6. Eſtote miſericordes, ſicut & pater ueſter miſericors eſt: ergo &c. ITEM. Quod in omni opere domini ſit iuſtitia, ſeu ueritas uidetur per illud Pſal. Reddes unicuique iuxta opera ſua: ſed hoc eſt iuſtitiæ: ergo &c. ITEM. Iſta duo decorant rectoré: unde Prouer. 20. Miſericordia & ueritas cuſtodiunt regem, & clementia &c. ſed Deus eſt rector omnium rerum: ergo &c. ITEM. Ratione uidetͭ, quia iſtæ ſunt duę uirtutes in nobis: ergo ſunt exemplaria in Deo: & ſi hoc, ergo cum nos operemur iuſte, & miſericorditer; ergo & Deus ſimiliter.

Pſal. 6.

CONTRA. Damaſ. Miſericordia eſt compaſſio de alienis malis: ſed Deus nihil operatur ex cõpaſſione, quia non compatitur: ergo in nullo opere eius concurrit miſericordia. ITEM. Iuſtitia eſt cũ fit qđ dēt fieri: ſed Deus nihil operatur ex debito, qa nulli eſt obnoxius: ergo nihil iuſte, ſic &c. ITEM. Si miſericordia, & ueritas eſt cõditio Dei operãtis cũ cõditio operãtis reluceat in opere, ut patet, qa.n. bonus eſt, iõ bona ſunt facta: ergo pari rõne, qa iuſtus eſt, oĩa facta ſunt iuſta: & lapis eſt iuſtus, lapis eſt miſericors. Quod ſi nõ cõcedit: ergo nec Deus operatur ſcđm miſericordiã ſuã, aut ueritatẽ. ITEM. Nihil ponẽdũ eſt in Deo, ꝙ nõ debeat poni ĩ ſummo: ſed iuſtitia non debet poni in aliquo in ſummo: vnde Eccle. 7. Noli eſſe multum iuſtus.

Lib. 2. ortho. fid. ca. 14.

RESOLVTIO.

Si in operibus hominum, à fortiori in operibus Dei.

RESPON. Dicendum, quod miſericordia & ueritas eſt in opere creaturæ rationalis: & hoc quidẽ nobilitatis eſt: ergo multofortius, & nobilius in operibus Dei.

AD ILLVD ergo, quod primo obiicitur, ꝙ in Deo non cadit cõpaſſio, nec debitum. Dicendum, ꝙ miſericordia, & ueritas, ſiue iuſtitia (quia ueritas pro iuſtitia accipitur) duo dicunt in creatura, ſcilicet effluxum bonitatis in alterum ſecundum merita uel ſupra, & in eo qui effluit compaſſioné, uel debitum. Et primum quidem nobilitatis eſt, alterum uero imperfectionis eſt: & quia omne qđ nobilitatis eſt, Deo attribuendũ eſt: qđ uero imperfectionis eſt, non eſt ei attribuendum: ideo in eo eſt miſericordia, & iuſtitia quãtum ad primum, ſicut probãt rationes primę, non quantum ad ſecundum, ſicut probant duæ rationes ſequentes. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod tunc omnia opera Dei deberent dici iuſta. Dicendum, quòd eſt cõditio operantis, quæ reſpicit ipſum ſecundum naturam, & eſt conditio operantis, quæ reſpicit ipſum ſecundũ actũ: bonum enim reſpicit naturam, ut dicit Boetius in lib. de Hebdomadibus: ſed iuſtum dicit actum. Cõditio ergo illa, quæ reſpicit naturam operãtis, communicatur rei productæ, ut Dei natura bona, & natura operati bona. Sed conditio, quæ reſpicit actum, communicatur non in natura rei productæ, ſed ipſi productioni: unde cũ Deus ſit iuſtus, nõ oportet quòd omnis creatura, uel factum ſit iuſtum, ſed quòd ipſa facta ſint iuſta, & ſic patet illud. Et ex hoc patet quod conſueuit quæri, quare miſericordia, uel ueritas magis dici-

Inſcribitur nunc. An oẽ, qđ eſt bonum ſit.

dicitur conditio operis diuini, quam bonitas, & potentia. Dico enim quod illa reſpiciunt naturam, ſed illa reſpiciunt actum; & ideo non tantum cõditiones operis, ſed etiam uiæ domini appellantur in Pſal. uniuerſæ &c. Ad illvd, quod obiicitur ultimo de termino. Dicendum, quòd terminus in ſummitate alicuius poteſt attẽdi propter exceſſum, uel propter acceſſum ad medium. Et primum in iuſtitia reprehenditur. Secundum commendatur: & ratione huius dicitur iuſtiſſimus, non ratione primi.

Qvaestio II.

An in eodem opere domini miſericordia ſit & ueritas?

Vtrvm in eodẽ opere domini ſit miſericordia, & ueritas. Et quod non ſit, uidetur, quia in nobis eſt alius effectus miſericordię, ut parcere: alius effectus iuſtitiæ, ut punire: ergo ſi à nobis trãſfertur ad Deum, uidetur quod ſimiliter ſit in Deo, cum hoc non repugnet diuinæ ſimplicitati. Item. Et ſi miſericordia & iuſtitia in Deo ſecundum principale ſignatum ſint idem, tamen ratio dicendi eſt altera, & altera: hoc erit à parte connotati; ergo aliũ effectum connotat miſericordia, quam iuſtitia. Quod ſi eundem, tunc non eſt differentia à parte notati, nec in ſe. Item. Ratione uidetur, quia miſericordia facit contra merita, ut bonum ei qui male meruit, ſed iuſtitia ſecundum merita: ſed idem opus non poteſt fieri contra merita, & ſecundum merita: ergo &c.

Contra. Super illud Pſalm. Vniuerſæ oiæ domini miſericordia, & ueritas, dicit Caſſiodorus. Hæc duo in omni tempore domini ſimiliter ſunt: & ſi non nobis ſimiliter appareant. Item. Aug. de concordia Euangeliſtarum. Deus, qui res humanas curat, iuſte, & miſericorditer curat, ut nec ſecludat miſericordia iuſtitiam, nec iuſtitia miſericordiam excludat. Item. Ratione uidetur, quia Deus remunerat aliquem ſupra condignum, conſtat quod illud unum eſt opus, nec eſt miſericordiæ tantum, quia meruit præmiari: nec iuſtitiæ tantum, quia non tantum meruit præmiari: ergo ſimiliter miſericordię, & iuſtitię.

Resolvtio.

Si conſiderentur communiter, propriè, et magis propriè; in quoque opere reperientur.

Respon. Dicendnm, quod miſericordia dicitur tripliciter: ſimiliter & iuſtitia. Vno mõ miſericordia largiſſimè dicitur diuinæ bonitatis affluentia. Communiter uerò dicitur benignitas in ſupererogatione bonorum. Strictè uerò dicitur pietas in ſubleuatione malorum. Similiter & iuſtitia dicitur communiſſimè diuinæ bonitatis concedentia. Cõiter uerò dicitur liberalitas in retributione præmiorum. Strictè ſeueritas in punitione malorum. Secundum igiť hos tres modos cõcurrunt in eodẽ opere. Nã primo mõ miſericordia diuinę bonitatis affluẽtia, & iuſtitia diuinę bonitatis cõdecẽtia ſunt in eodẽ opere: ita ꝙ in oĩ opere, qa oĩa facit ex affluenti bonitate, & nihil facit ex affluẽti bonitate, niſi qđ decet bonitatẽ ſuã. Similiter ſecundo mõ miſericordia, quæ eſt benignitas in ſupererogatione bonorum, & iuſtitia

tia q̄ eſt liberalitas ī retributione p̄miorum ſimul cōcurrunt: q̄a cū retribuit bona, non retribuit niſi merenti, & ſupra illud qđ meruit. Similiter tertio mō miſericordia, q̄ ē pietas in ſubleuatione malorū; & iuſtitia, q̄ ē ſeueritas in retributione malorū, ſimul currunt: q̄a nunq̄ ita ſeuerè punit, q̄n aliqđ debitum de pęna dimittat. Sic igit̄ pater, quō miſericordia, & ueritas cōmuniſſimè ſunt in eodē opere, q̄a in oī opere: ſed cōiter ſunt in omni opere retributionis bonorū: propiè ſunt in retributione pęnarū, & ſuppliciorū: sūt tñ in eodē opere ſecundum aliam, & aliā conditionē. Inquantum enim retribuit quod meruit, eſt iuſtitia, inquantum infra, uel ſupra, eſt miſericordia.

Ex his patēt oīa obiecta, q̄a cū in eodē opere cōcurrant neceſſario miſericordia, & iuſtitia, differūt tñ in connotatis: iō nō in rōne diuerſorū operū: ſed rōne diuerſarū cōditionū ī eodē opere. Ad illud, ꝙ obī, ꝙ miſericordia facit cōtra merita. Dicendum, quòd nō dr̄ eo ipſo miſericordia, quia facit contra merita: ſed facit ſupra; & hoc ſimul cum iuſtitia ſtat.

Quaestio III.

An in opere iuſtificationis ſit miſericordia & ueritas?

Dato qđ in omni opere dn̄i ſit miſericordia & iuſtitia, & ueritas, ſcđm ꝙ dn̄r largiſſimè; q̄ritur utrū ſcđm ꝙ ꝓpriè accipiuntur: an aliq̄n ſeparent̄. Et ꝙ non, uī. Quia ſuper illud pſ. 100. Miſericordiā, & iudiciū, dicit Glo. In primo aduentu miſericordia, in ſecundo iuſtitia; ſed primus aduētus eſt ad iuſtificandum; ergo nō cōcurrit ibi miſericordia. Item. Nos petimus, ꝙ Deus non retribuat nobis peccatoribus ſcđm merita, ita orat eccleſia: ſed iuſtitia retribuit ſcđm merita: ergo in iuſtificatione impii nō ē iuſtitia, alioq̄n ſi ibi ē iuſtitia: petimus ergo nō iuſtificari. Item. Cū iuſtificatio uiri peccatoris fiat, q̄ non ē dignus pane: ergo ſi nihil apud Deū meruit, & iuſtitia de qua loq̄mur, merita reſpicit; ergo nō ē ibi iuſtitia. Item. Iuſtificatio ꝑ gr̄am fit; ſed ſi gr̄a eſt ex meritis, iā nō ē gr̄a: ergo aut nō ē ibi iuſtitia, aut nō ē ibi gr̄a: ſed eſt gratia; nō ergo iuſtitia.

Contra. Vniuerſæ uiæ domini miſericordia & ueritas; ergo ſi iuſtificatio ē uia domini; ergo eſt ibi miſericordia, & iuſtitia. Item. In Pſ. Iuſtus dominus ī oībus uiis ſuis, & ſanctus. Et alibi. Miſerationes eius ſuꝑ oīa opera eius: ergo ī omni opere concurrunt miſericordia, & iuſtitia. Item. Augu. Qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te: ergo nō oīno ē iuſtificatio a Deo, ſi aliq̄d concernit a parte nr̄a; ſed miſericordia nō cōcernit niſi miſeriam: ergo qđ amplius ibi concernit, hoc eſt iuſtitiæ. Item. Ratione uidet̄, quia miſericordia cōſiſtit in remiſſione culpæ, & pœnæ, ſed nulli omnino remittit culpā, & pęnam: ꝙ patet, quia ſine pœnalitatibus non poſſumus uiuere: ergo &c. *Pſ. 24* *Pſalm. 144.* *De uerbis Apoſto. ſer. 16. To. 10.*

Resolvtio.

Sunt quidem ſed non ſunt idem.

Resp. Dicendū, ꝙ in opere iuſtificationis ē miſericordia, & ueritas

ueritas non tamen ſecundũ idẽ: & hoc patet ſic: quia impius ex peccato offendit Deum, & dignus eſt pœna æterna: & ita ibi eſt offenſa, & reatus ad pœnã, & miſericordia eſt & in remittendo offenſam, & reatum ad pœnam ęternam: ſed iuſtitia eſt in obligando ad temporalẽ pœnam tantum: & ſi baptiſmus liberet a pœna æterna, & ſatisfactoria: non tamen ab omni pœna, immo pœnalitates remanẽt in corpore, & anima.

Ad illvd, quod obiicitur, quod in primo aduentu eſt miſericordia. Dicendum, ꝙ hoc non eſt dictum præciſe, ſed appropriate: quia & ſi utrobique ſit miſericordia, & iuſtitia, hic tamen magis relucet miſericordia, ibi magis iuſtitia. Ad illvd, quod obiicitur, quod petimus, quod non retribuat ſecũdum merita. Dicendum, quod hoc intelligitur ſecundum iuſtitiæ rigorem. Vel dicendum, ꝙ non petimus, quòd nullo modo ſecundum merita retribuat, quia debemus uelle puniri.

Ad illvd, quod obiicitur, quòd Deus gratis iuſtificat. Dicendum, quod quantum ad gratiæ collationem eſt tantum miſericordia, non iuſtitia, niſi dicatur iuſtitia condecentia bonitatis: quantum uerò ad pœnæ exactionem, dico, quòd eſt propriè iuſtitia. Ad illvd, quod obiicitur ad oppoſitum. Dicendum, quod aut intelligitur de iuſtitia, ut eſt condecentia bonitatis, aut ñ proprie, intelligitur de iuſtitia ratione punitionis coniunctæ iuſtificationi.

Qvaestio. IIII.

An Deus quempiam punire, uel remunerare poſsit purè ex iuſtitia, uel miſericordia ſeparatim?

Vtrvm poſſit Deus aliquem punire pure ex iuſtitia, uel pure remunerare ex miſericordia, ita quod iſta duo ſeparentur. Et quod ſic, uidetur: quia Hugo de S. Victore dicit, ꝙ ſi Deus totam pœnam relaxaret, non propter hoc eſſet iniuſtus: ergo ſi miſericordia uelit relaxare pœnam, & iuſtitia, non repugnat, patet &c. Item. Ratione. uidetur, quia Deus eſt ſumme iuſtus, & ſumme miſericors, ſed albius eſt, ꝙ eſt nigro impermiſtius: ergo cum miſericordia tẽperet iuſtitiam, & iuſtitia miſericordiam, id eſt ſumme miſericordiæ, quod nihil habet de iuſtitia, & ecõuerſo: ergo ſi Deus ſummus eſt in utroque, poteſt facere opus de iuſtitia, in quo non ſit miſericordia. Item. Tãtæ culpæ debetur tanta pœna: quæritur ergo, utrum Deus poſſit tantam infligere. Si non; ergo non eſt omnipotens. Si põt, & hoc erit puræ iuſtitiæ: ergo poteſt facere opus purę iuſtitię: ſimiliter concluditur, & opus puræ miſericordiæ. Item. Hõ poteſt hominem punire tãtùm quantum meruit: poteſt etiã totum remittere: ergo ſi Deus eſt iuſtior, & miſericordior homine, multofortius Deus poteſt hoc facere. *Lib. 2. de ſacr. par. 14*

Contra. 1. Tim. 2. Iuſtus eſt & negare ſeipſum non poteſt: ſi ergo non poteſt facere contra ſe, nec ſe negare, non poteſt facere quin puniat: & ſic, &c.

Item.

Item. Proprium eſt Dei miſereri: ſed proprium non poteſt relinquere illud, cuius ē propriū: ergo impoſſibile eſt, quod aliquem remuneret, quin miſericorditer faciat. Item. Culpa eſt totam culpam proſequi, & culpa eſt malum relinquere impunitum: ergo ſicut Deus non poteſt mentiri, quia malum eſt ſine culpa: ſic nec omnino iuſte punire: ſic nec omnino miſericorditer parcere. Item. Sicut Deus creat inquantum unus, uerus, & bonus: ita regit & remunerat inquātum miſericors, & uerus. Sed impoſſibile eſt Deum facere effectum, qui non habeat modum, ſpeciem, & ordinem, quæ reſpondent bonitati, & unitati: ergo impoſſibile eſt, ꝙ retribuat, quin in effectu illo aliquid retribuat iuſtitiæ, aliquid miſericordiæ.

RESOLVTIO.

Nequaquam: quia deus tantum miſeretur, uel caſtigat, quantum decens eſt.

Respondeo. Dicendum, ꝙ in omni retributiōe domini ſic ſunt coniuncta miſericordia, & iuſtitia, ꝙ impoſſibile eſt ſeparari eas ab inuicem. Et ratio huius eſt, quia ſicut in nobis quædam ſunt uirtutes, quarum perfectio attenditur per acceſſum ad extremum, utputa charitas: quædā per acceſſum ad mediū, ut iuſtitia, & miſericordia: unde non dicitur ſummè iuſtus ꝑ exceſſum ſeueritatis, nec ſūmè miſericors ꝑ omnimodam remiſſionem culpæ: ſed quia miſeretur tantum, quantū eſt conueniēs, & ſimiliter tantū punit. Et huius ratio hæc eſt: quia iuſtitia, & miſericordia dicuntur maximè & reſpectu actuum, & meritorum noſtrorum.

Ad illud, quod dicit Hug. ꝙ p̄t totā culpā remittere. Dicēdū, ꝙ uerū eſt de potētia ſimpliciter: ſed nō eſt uerū de potētia ordinata ad merita; uel intelligitur de pœna ſubſequēte, non de pœna cōcomitante culpam: quia ut dicitur in Lib. Cōfeſſ. Impoſſibile eſt dedecus peccati eſſe ſine decore iuſtitiæ. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ eſt ſumme iuſtus. Dicendū eſt, ꝙ non dicitur ſumme iuſtus ꝑ receſſum a miſericordia ad ſeueritatē, ſed dr̄ ſumme iuſtus per receſſum ab iniuſtitia. Ad illud, qđ q̄ritur, utrū poſſit iſti tantā pœnam infligere. Dico, ꝙ non p̄t: & hoc q̄a miſericordia repugnat, & non p̄t ſuā miſericordiā negare: hoc.n. non poſſe eſt: unde ſicut nō poſſe eſſe iniuſtū nō ſonat in defectū: ſed ī nobilitatē: ſic in propoſito intelligendū. Poſſet ēt dici, ꝙ ratione offenſæ, q̄ eſt in Deū infinitū, pęna nō poſſit ſufficiens taxari, nec peccator eſſet capax. unde defectus eſt ex parte naturæ ſuſcipiētis, nō naturæ infligentis. Ad illud, qđ obr̄, ꝙ hō pōt parcere totū. Dicēdū, ꝙ eſt hō ad quē ſpectat miſereri, ut eſt ille, q̄ recepit iniuriā; & iſte non pōt oīno punire, quin excedat. Et eſt hō ad quem ſpectat punire, ut eſt iudex: & iſte nō poteſt oīno dimittere, quin excedat: & quoniam Deus gerit iſtam duplicem ꝑſonā, ſcilicet eius, qui offenditur, & eius, qui iudicat, ideo cum non poſſit excedere, facit utrumque.

De iudicio extremo quantùm ad modum, ſecundum quem dabitur.

Solet etiamquæri, qualiter dabitur iudicij ſententia. Sed non eſt perſpicuum id explicare. Non enim ſcriptura aperte definit an voce illa proferãtur, Venite benedicti: & , Ite maledicti; an virtute iudicis ita fiet, conſcientijs ſingulorum atteſtantibus, vt modo dicitur futurum, vt iudicis potentiæ effectus ipſius dictione ſignifi-
Mat 25 cetur. Illa etiam, Eſurini, & non dediſtis mihi manducare,
Ibidē. 1 et huiuſmodi, magis conſcientijs exprimenda plurimi putãt
Cor. 15 quàm uerbis; quia Apoſtolus in momento & in ictu oculi myſterum conſummandum tradit. Sed illud ad reſurrectionis ſtatum tãtum referunt, non ad iudicium: Alij iudicij ſententiam, & malorum increpationes, & bonorum præmia verbis experimenda aſſerunt.

Quod iudicabunt ſancti, & quomodo.

Non autem ſolus Chriſtus iudicabit; ſed & ſancti cum eo iudicabunt nationes. Ipſe enim Apoſtolis ait, Sedebitis & vos ſuper duodecim ſedes, iudicãtes duodecim tribus Iſrael. Nec eſt putandum quod duodecim Apoſtolis tantum hoc promiſerit Chriſtus. Vbi enim ſedebit Paulus, qui plus omnibus laborauit, ſi non ibi ſedebunt niſi duodecim? Per duodecim ergo ſedes perfectio tribunalis, ideſt vniuerſitas iudicantiũ intelligitur, ſcilicet omnes perfecti, qui relictis omnibus ſecuti ſunt Chriſtum. Per duodecim tribus vniuerſitas iudicandorum: iudicabunt uero eos ſancti, non modo coope-
Mat. 19 ratione; ſed etiam auctoritate & poteſtate. Vnde, Gladij an-
Mar. 10 cipites in manibus eorum, ideſt ſententia de bonis, & malis
Pſ. 140 in poteſtate eorum. Si vero quæritur, quæ erit eorum poteſtas, vel authoritas in iudicando. Puto non ante poſſe sciri, quam videantur, niſi diuina reuelatione quis didicerit.

De ordinibus eorum, qui iudicandi erunt.

Erunt autẽ quatuor ordines in iudicio. Duæ quippe ſunt
Sup Iob partes electorum, ſcilicet & reproborum, vt Grego. in mo-
lib. 26. ral ibus ait. Sed bini ordines eiſdem ſingulis partibus con-
c. 24. tinentur. Alij enim iudicantur, & pereunt: alij non iudican

tur pereunt: alij iudicantur, et regnant; alij non iudicantur, & regnant. Iudicantur & pereunt, quibus dominica inclamatione dicetur, Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare, &c. Non iudicantur, & pereunt, quibus dominus ait, Qui non credit, iam iudicatus eſt. Eorum enim damnatio toti Eccleſię nota eſt & certa, & ideo dicuntur tunc non iudicari, quia ad conſpectum diſtricti iudicis cum aperta damnatione ſuæ infidelitatis accedent. Qui verò profeſſionẽ fidei ſine operibus habent, iudicabuntur, & peribunt. i. redarguentur vt pereant. Qui verò nec fidei ſacramenta tenuerunt, increpationem iudicis in ſe fieri non audient; quia infidelitatis ſuæ tenebris pręiudicari, eius, quem deſpexerant inuectione redargui non merentur. Illi aũt ſaltem uerba iudicis audient, qui eius fidẽ ſaltẽ verbo tenuerunt. Illi aũt in damnatione ſua æterni iudicis, nec verba percipient, qui eius reuerentiã, nec verbotenus ſeruare voluerunt: & ideo illi iudicandi, ſed iſti non iudicãdi dicuntur. Ex electorum verò parte alij iudicantur, & regnãt. ſ. qui vitę maculas lachrymis tergunt, & eleemoſynarum ſuperinductione operiunt: quibus iudex veniens in dextera conſiſtentibus dicet, Eſuriui, & dedi mi. man. Alij aũt non iudicantur, & regnant, qui ẽt præcepta legis perfectione virtutum tranſcendunt: quia nõ hoc ſolum quod lex præcipit, implere contenti ſunt, ſed & quod ad perfectionem cõſulitur, implere ſtudent. De quibus propheta ait, Dominus ad iudicium veniet cum ſenatoribus populi ſui. Et Salomon de Eccleſiæ ſponſo loquens ait, Nobilis in portis vir eius, quando ſederit cum ſenatoribus terrę. Et Iob ait, Non ſaluat impios, & pauperibus iudicium tribuit. Hi ergo rectè ſub generali iudicio non tenentur, ſed iudices veniunt: quia & præcepta generalia viuendo vicerunt, & oĩbus relictis Chriſtum ſecuti ſunt. Rectè pauperibus iudicium tribuit; qui quanto huic mundo magna humilitate deſpecti ſunt, tantò tunc maiori culmine poteſtatis excreſcent. De talibus dicitur, Qui vicerit, dabo ei ſedere mecũ in throno meo; ſicut & ego vici, & ſedi cum patre meo in throno eius. Vincens dominus cum patre, in throno ſedit; quia poſt paſſionis certamen & reſurrectionis palmã, quòd

Matth. 25. — Ioã. 3. — Iacob. 2. — Eſai. 3. — Prolo. ultu. — Iob. 36

Apoc.3 *patri eſſet æqualis oibus claruit.* Nobis verò in throno filij
Greg. *ſedere, eſt ex eiuſdem filij poteſtate iudicare. Quia.n.iudicā di principatum ex eius virtute percipimus, quaſi in throno eius reſidemus. Ex his apparet quod etiam perfectiores ſancti cum Chriſto iudicabunt poteſtate; & quare quidam dicuntur iudicandi, alij non iudicandi.*

De ordine iudicii, & miniſterio angelorum.

Matth. 13. Math. 24. *Cum aūt in euangelio legatur, quòd dominus mittet angelos ſuos, qui colligent de regno eius oīa ſcandala, & mittent iniquos in caminum ignis. Et item, Exhibunt angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis. Et iterum, Mittet angelos ſuos cū tuba, & cōgregabunt electos a quatuor ventis, Et propheta dicit, Congregate illi ſanctos eius.* Pſalm. 49. *Miniſterio angelorum illa impleri dubitandum non eſt. Domino.n.veniente ad iudicium: præcedet ante eum ignis, quo comburetur facies mundi huius: & peribit cœlum & terra, non ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundum ſpeciem, quæ immutabitur: cęlum quidem aereum, non æthereum. Tantum.n.aſcendet ignis in iudicio, quantū aſcenderunt aquæ in diluuio. Ille aūt ignis malis, qui reperti fuerint viui, erit conſumptio; bonis verò non, vt ait Aug.* De ci. Dei lib. 20.c.18 *Hoc erit incendium mundi ſanctis, quod fuit caminus tribus pueris, In quibus ſi aliquid purgandum fuerit, per illum ignē purgabitur. Alijs verò nullam ingeret moleſtiam. Purgato verò per ignem mundo, & ad iudicium veniente domino, emittetur vox illa magna, qua reſurgēt omnes mortui;* Matth. 3. Lu.3 *& tunc miniſterio angelorum ventilabitur area, quia boni congregabuntur ibi de quatuor partibus mundi angelico miniſterio; quo & rapientur obuiam Chriſto in aera, reprobis in terra, quam dilexerunt remanentibus.* 1.The.4 Matth. 25. *Et tunc præconia illorum (Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: & increpationes illæ malorum, Eſuriui & non dediſtis mihi manducare, &c.) proferentur, vel ſono vocali, vel alio modo. Denique proferetur ſententia ſuper vtroſque, Venite benedicti: &, Ite maledicti, &c. Et miniſterio angelorum virtute Dei cooperante mittentur mali in caminum ignis, hoc eſt, in infernum.* Matth. 25. Idē. 3.

Si poſt iudiciũ dæmones præerunt hoĩbus ad puniẽdum.

Et ſolet quæri, Vtrum inferno malis ad puniendum præſint dęmones poſt iudicium, quos carnifices tortoreſque animarum ſcriptura appellat, Apoſtolus dicit, quod Chriſtus tunc euacuabit omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem. Dum.n.durat mundus, angelis angeli, dæmones dæmonibus homines hominibus pręſunt. Sed omnibus collectis, iam omnis prælatio ceſſabit. Hinc quidam putant poſt iudicium dęmones non habere poteſtatem cruciandi homines, ſicut modo. Sed vt dæmones virtute Dei cruciari ſine creaturæ miniſterio aſſerunt, ſic reprobos homines ibi non per operationem dæmonum, ſed virtute diuina tantum ęternis ſubijci cruciatibus. Præmiſſa tamen auctoritas non id cogit ſentire: quæ & ſi aſſerat tunc, nec dęmones dæmonibus, nec homines hominibus præeſſe, non definit tamen, an dæmones ſ prę ſint hominibus ad torquendum. Vnde quibuſdam videtur eos ſic extare hominibus tortores in pœna, ſicut extiterunt incentores in culpa. 1.Cor.1

SVpra egit Magiſter de reſurrectione. In hac parte agit de diffinitione Dei. Diuiditur aũt hæc pars in duas. In prima nãq; agitur de iudicio. In ſecunda de ſtatibus cõſequẽtibus ad iudicium, infra. Diſti. xlix. *Poſt reſurrectionem facto vniuerſo, &c.*] Prima pars habet duas. In prima agit de mõ, ſcd̃m quẽ iudiciũ illud dabitur. In ſecunda uerò determinat de poteſtate, & forma ipſius iudicis, infra. Diſt. xlviii. *Solet etiam quæri, in qua forma, etc.*] Prima pars habet duas. In prima parte determinat modũ iudicii quantum ad ea, quæ ſunt de ipſo iudicio. In ſecunda uerò ordinem quantum ad annexa, ibi: *Cum autem in euangelio legatur, &c.*] Prima pars habet duas. In prima determinat modũ publicationis. In ſecũda modum dignitatis, ibi. *Non autem ſolus Chriſtus iudicabit, &c.*] Vbi etiã eſt ordo eorum, qui iudicabuntur, erunt.n. in iudicãdis ordines. Similiter ſecunda pars, in qua determinat ordinẽ quantũ ad annexa, habet duas partes: & quia antecedunt q̃dam, ut præmiſſio angelorum, & ignis: & quædã ſequuntur, ut cruciatio damnatorum: ideo primo determinat, quæ erunt illa, quæ præcedent iudicium, & quis erit ordo. Vbi oſtendit, quod aduentum Chriſti præibunt angeli, præibit nihilominus ignis conflagrationis. Secundò, utrũ miniſterium dęmonum in torquẽdo ſit futurum poſt iudicium, ibi. *Et ſolet quæri, vtrum in inferno, &c.*] Et ſic hic duo tanguntur. Primum eſt de ordine iudicii. Secundum uerò eſt de hi quæ annexa ſunt; & n

de illo igne, qui præcedit faciem iudicis.

Dub. 1. *Illi aũt verba iudicis, &c.*] Videtur hoc falſum: quia qui fidẽ habuit, & non fecit quod fides dictauit, grauius peccauit, ſicut dicitur. 2. Pe. 2. Similiter Luc. 11. Facta ſunt nouiſſima illius hominis peiora prioribus: ergo ipſi ſunt minus digni: ergo nec uerba iudicis debent audire, ſicut nec infideles. Reſp. Dicendũ, ꝙ ſicut Eccleſia iudicat illos, quos aliquando regenerauit unda baptiſmatis, alios uerò minimè ꝑꝑ hoc quod aliquo mõ non ſunt facti de Eccleſia: ita ſponſus Eccleſiæ filios, ut oſtendat eos falſo geſtaſſe characterem. Vnde quia de aliis ſatis apparet, ꝙ a Dei regno ſunt excludendi ꝑꝑ defectum ſignaculi Chriſti, hos neceſſe non eſt argui, ut pateat eos falsò ſignaculũ Chriſti geſtaſſe. Quod obiicitur, quod minus merentur. Dicẽdum, quod credẽtibus prodeſt ex parte credidiſſe pro tempore, quo fuerũt in fide: pro alio aũt tꝑe nocet: & pro primo tꝑe, quia habuerunt aſſenſum, & crediderunt uerbo Dei, merẽtur audire uerbum Dei: ſed qm̃ in bono cœpto non permanſerunt, ideo uerbũ eruditionis cõuertitur eis ĩ uerbum redargutionis.

Dub. 2. *Miniſterio angelorum &c.*] Videtur male dicere; quia angeli ſunt nobiles miniſtri, & quaſi filii in curia Dei: ſed nõ decet tortorũ officium cõmitti filio, ſiue filiis, aut nobiliſſimis Principibus: ergo uidetur quod nec miniſteriũ mittẽdi malos in ignẽ. Reſp. Dicẽdum, quod aliud eſt deducere ad tormenta, aliud eſt impios tormentis cruciare. Primum non eſt tortorum, ſed nobilium miniſtrorum; qui aſſiſtunt regi ad eius iuſſa cõplenda: unde non dicitur quod angeli ſancti torqueant in igne, ſed producent, & mittent in caminum: & ſic patet illud.

Ad iudicium veniente domino, &c.] Quæritur de illa uoce, quare dñs iſtorum trium miniſterium ꝑmittit. ſ. ignis, angeli, & uocis, cum totum ſolo nutu poſſit facere. Reſp. Dicendum, ꝙ Deus in prima conditione condidit ſubſtantiam ſpiritualem, corporalẽ, & mediam: & oĩbus cõicauit, & dedit potentiam: ut ergo ordo ſeruetur in rebus, & oſtendatur uirtus creaturæ collata, & amplius uirtus illa oſtendatur à Deo, uoluit dñs miniſterium creaturarum ſibi deſeruire: & iterum creaturã angelicã, corporalẽ, & mediã; unde fiet ad miniſterium angeli, ad actionẽ ignis, poſtremo ad nutum, & uocẽ Chriſti hoĩs: & uox aliqd corporale habet, nihilominus etiam aliquid ſpirituale. Dub. 3.

Quibuſdam videtur, &c.) Videtur male dicere; quia boni angeli ſuggeſſerunt, & cõſuluerunt bona: & tamen nõ præerunt in præmio: ergo nec ſimiliter mali in cõtrarium. Item. Illi, qui magis peccauerunt, debent magis puniri: ergo dæmones debent fieri hoĩbus inferiores ꝑꝑ maioritatem ſupplicii. Item. Ad confuſionem dæmonum conuertitur multitudo damnatorũ quãtum ad culpam, & pęnam: ergo non uidetur quod in pœnis eorum tunc delectentur: ergo non torquebuntur. Reſp. Dicẽdum, Dub. 4.

ꝙ

ꝙ probabilior eſt illa opinio, ꝙ dęmones non erunt tortores in pœna poſt iudicium, quoniam ipſi erunt totaliter abſorpti pœna; & illud, quod dicitur, quod erunt tortores ſolum ſecūdum ſtatum ante iudicium intelligitur eſſe uerum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An Apoſtoli iudicabunt?

AD intelligentiam pręſentis diſtinctionis ſecundo duo, quæ determinat Magiſter in ea, duo principaliter quęruntur. Primò q̄ritur de iudicātib. & iudicādis. Sc̄dò de igne, q̄ p̄cedit faciē iudicis. Circa primum q̄runtur quatuor. Primò quātum ptinet ad iudicātes q̄runtur duo. Primò q̄ritur, utrū apoſtoli iudicabunt. Secundò, utrū iudicabunt angeli. Similiter ſc̄dò quātum ad iudicandos duo q̄runtur. Vbi tertio q̄ritur, utrum oēs iudicabuntur tā boni, quā mali. Quartò, utrum Angeli iudicabuntur.

VTRVM Apoſtoli iudicabūt. Circa quā ſic proceditur, & oſtenditur, ꝙ Apoſtoli iudicabunt. Matth. 19. Sedebitis ſuꝑ ſedes duodecim iudicantes duo, &c. Si dicas, ꝙ ſolum aſſiſtent iudici, & nō iudicabunt. Cōtra. Mat. xii. dominus loquēs de Apoſtolis Iudæis dicit. Ipſi iudices ueſtri erunt. Glo. ibi dicit, ꝙ habebunt auctoritatē iudicādi. ITEM. Hoc oſtēditur rōne, q̄a ſi ſolum iudicabunt cōparatione, hoc non eſſet cōparatiua ꝑrogatiua; mali. n. iudicabunt cōparatione; ſecundum ꝙ dicitur Mat. xii. Viri Niniuitæ, & Regina Auſtri ſurgent in iudicio cōtra generationē hāc. ITEM. Hoc uidetur rōne, quia dominus iō dedit iudicium filio, q̄a ipſe cū eſſet iuſtus, iudicatus eſt tanq̄ īpius. Iob. 36. Cauſa illius quaſi impii iudicata eſt, iudicium cauſamq; recipiens. Sed Apoſtoli cum eſſent iuſti, iudicati ſunt quaſi impii; ergo pari rōne modo iudicaturi ſūt. ITEM. Quāuis Chriſtus eſſet redemptor, ac ſaluator noſter, ipſe tamen ſalutem aīarum nobis per prædicationem Apoſtolorum diſpenſauit; ergo ſi gloria debet gratię reſpondere, uidetur ſimiliter, quod per Apoſtolos proferat ſnīam retributionis.

CONTRA. Act. x. Ipſe eſt, q̄ conſtitutus eſt a Deo iudex uiuorum, & mortuorum; ergo ipſi ſoli Chriſto debetur iudiciū; non ergo Apoſtolis. ITEM. Iudex debet eſſe immunis a peccato, ita ꝙ ipſe nō cōmittat, ꝙ in altero dānat; ſed ſolus Xp̄s fuit abſq; omni cōtagione peccati; ergo ipſius ſolius eſt iudicare. ITEM. Quæritur, quare Apoſtolis magis attribuitur poteſtas iudiciaria, quā aliis ſanctis, cum dicatur Sap. 3. Iudicabunt ſancti nationes, & dominabuntur populis ITEM. Si oēs Apoſtoli habebunt poteſtatem iudiciariam, quare dicit ſuper ſedes duodecim? quia ſecundum hoc cum Paulus nō fuerit de duodecim, uidetur quod ad ipſum nō pertineat iudicare. ITEM. Cum non habeant poteſtatem ſuper alias tribbus, quā ſuper tribbus Iſrael, quomodo dicit iudicantes. xii. tribbus Iſrael?

RESOLVTIO.

Iudicabunt & ipſi: non tamen eo modo quo Chriſtus; ſed dignitate quadam.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ iudex in aliquo dr̃ duplici rõne. Aut q̃a ipſius eſt ferre ſñiam, aut q̃a aſſiſtit ferenti, ſcd̃m ꝙ aliqui iudices aſſiſtũt, & quodãmodo conſulunt iudici principali. Qui ergo fert ſñiam, ille eſt iudex principalis: & talis eſt ſolus Chriſtus: ſicut patet Mat. 25. vbi exprimitur, quõo feret ſñiam. Qui aũt aſſiſtunt iudici, ẽt nomẽ, & dignitatẽ iudicãtis ſortiũtur: & tales ſunt uiri ꝑfecti, q̃ ultra opera neceſſitatis p̃ceptorum ſupererogauerunt ꝑfectionẽ cõſiliorũ: tales ãt ſunt Apoſtoli principaliter tanq̃ capita, & eorũ ꝑfecti imitatores. Aſſiſtẽtia ãt illa non erit ad cõſulẽdũ, q̃a dñs cõſilio nõ indiget: ſed erit tanq̃ ad quendã honorẽ, & appropinquationẽ ad iudicẽ, quã poſſumus appellare iuxta uerbũ dñi honorabilẽ cõſeſſionẽ. Rõ aũt huius honorabilis conſeſſionis meritoria eſt ꝑfectio ſupererogationis: rõ aũt finalis eſt ad cõdẽnationẽ malorũ ex uitæ ſuæ cõparatione, & ad gloriã Chriſti ꝑ ſñiæ eius iudicis approbationẽ: ſñiam. n. dñi, ut iuſtã approbabunt, & malorũ uitã ſua cõparatione condemnabunt. Et ex his patent rationes ad primã partẽ. Cõcedo. n. ꝙ q̃dã dignitate iudicabũt, nõ tamẽ ut Chriſtus. Rõnes ad oppoſitũ ſimiliter patẽt: cõcludunt. n. ꝙ ipſorũ non ſit ferre ſententiam.

AD ILLVD verò, qđ q̃ritur, quare magis Apoſtoli, & in xii. numero, patet reſponſio ex dictis ꝑ Apoſt. n. duodecim oẽs uiri ꝑfecti intelligũtur, & trib. xii. uniuerſitas iudicãdorũ. Sed cũ ſeptẽnario numero uniuerſitas deſignetur, quare nõ dixit ĩ vii. numero? Reſp. Dicendũ adhoc, ꝙ in vii. notatur uniuerſitas, q̃ cõponitur ex tribus, & quatuor. Iſta in ſe ducta faciũt xii. numerum. Rõ ãt quare magis xii. quã vii. duplex eſt. Literalis, q̃a ad Apoſtolos loquebatur, q̃ erant xii. Myſtica, quia xii. eſt numerus abũdãs: partes. n. eius ſuperexcreſcũt: & rurſus diuiditur in duos ſenarios, in quo ſignificatur ꝑfectio in duplici uita. ſ. in actiua, & cõtẽplatiua cũ ſupererogatione conſiliorum: & iſta eſt, q̃ uendicat ſibi iudiciariam ꝑtãtẽ, uel dignitatẽ: ergo &c.

QVAESTIO II.

An etiam Angeli iudicabunt?

VTRVM Angeli iudicabũt. Et ꝙ ſic, videtur. Matt. 25. Cum uenerit filius hoĩs &c. ibi ſubiungitur de Angelis. ITEM. 1. Tim. 6. In aduẽtu domini noſtri Ieſu Chriſti. Gl. Veniẽtis cũ Angelis. Idẽ hr̃ in pluribus locis, & in Textu, & ĩ Glo. ITEM. Rõne vr̃, q̃a Angeli nunquam peccãt: ergo magis ſunt idonei iudicare, quã Apoſtoli: ergo ſi Apoſtoli iudicabunt, & Angeli: immo multofortius. ITEM. Sicut ſe habent boni hoĩes ad malos, ſic boni Angeli ad malos. Si ergo boni homines iudicabunt malos, & boni Angeli debent iudicare malos.

CONTRA. Io. 7. Poteſtatem dedit ei iudicium facere, q̃a filius hoĩs eſt: ſed Angeli nõ cõicant in humana natura: ergo nec in iudiciaria poteſtate.

Item.

Item. Executor ſnīæ non dicitur eſſe iudex, ſed miniſter: ſed Angeli ſnīam exequētur, quia mittēt in caminum ignis. Matt. 13. ergo &c. Item. Poteſtas iudiciaria data eſt Apoſtolis, q̃a iudicati ſunt a domino: & q̃a uita eorum cōparata malis ipſos oſtendet reprobos, ſed neutrū eſt in Angelis: ergo &c.

Resolutio.

Iudicabunt quidem approbatiuè, et miniſtratiuè; ſed nō poteſtatiuè.

Resp. Dicēdum, ꝙ ſicut dictū eſt, iudiciaria poteſtas triplici ex cā dicitur eſſe cōicata Apoſtolis. ſ. rōne cōparationis, approbationis ſnīæ, & honorabilis cōfeſſionis. Rōne cōparationis iudiciū erit hoīum malorū, & bonorum tm̄. Rōne approbationis erit bonorū hoīum, & angelorum tātum. Rōne cōfeſſionis honorabilis pfectorum tantum. Vnde dicēdum, qđ ꝓpriè loquēdo iudiciaria poteſtas nō erit in Angelis. Si āt dicat̃ in eis eſſe: intelligēdum eſt rōne approbationis. Auctoritates autē illæ, q̃ dicūt, ꝙ dominus ueniet cum angelis, intelligēdę, q̃a ueniet cum angelis non iudicantibus, ſed miniſtrantibus.

Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ magis debetur angelis, q̃a ſunt ſine peccato. Dicendum, ꝙ hæc non eſt ratio operādi iudiciariā poteſtatem: ſed magis iſta eſt ratio, ſcilicet ſeruare ipſa conſilia: & quia perfecerunt conſilia, & fuerunt conformes Chriſto in uera perfectione. Ad illud, quod obiicitur ultimò. Dicendum, ꝙ poteſt concedi, ꝙ angeli mali iudicentur comparatione bonorū, ſed non pōt concedi, ꝙ hoīes. Vel dicendū, ꝙ illam comparationem faciet ſupererogatio: & illa iterū comparatio hēt fieri in his, qui poſſent ſibi uideri boni eſſe, quod non eſt in Angelis malis.

Qvaestio III.

An omnes tam boni, quam mali iudicabuntur?

Qvantvm ad iudicandos q̃ritur, utrū oēs iudicabunt tā boni, quam mali. Et ꝙ oēs hoīes, uidetur. 2. Corint. 5. Oēs aſtabimus ante tribunal Chriſti, ut recipiat unuſquiſq; &c. Item. Iſa. 45. Egredietur de ore meo iuſtitiæ uerbū, & mihi curuabitur oē genu: ergo ſi hoc eſt in iudicio, patet &c. Item. Sācti, q̃ modo ſunt in beatitudine in die iudicii iudicabuntur, & mali, q̃ ſunt in inferno: ergo & oēs. Alia rōne uidetur, quia iudicium fiet ad manifeſtationē diuinæ iuſtitiæ: ergo ſi iuſtitia Dei ibi potiſſime manifeſtatur, ergo quātū ad oīa merita & oēs merētes; ſed nō eſt creatura rōnalis, q̃ non ſit digna bono, uel malo; ergo omnes debent iudicari.

Contra. Videtur, ꝙ nullus bonus debeat iudicari, q̃a Io. 3. dicitur. Qui credit in eū, non iudicatur. Et rurſus. 6. In iudiciū non ueniet; ergo &c. Item. Saltē uidetur, ꝙ non iudicabuntur boni pfecti, q̃a iudicantis non eſt iudicari; ſed iudicare. Et uiri pfecti in die iudicii erunt iudices; ergo &c. Item. Qđ nullus infidelis, uidetur; q̃a Ioā. 3. Qui nō credit, iā iudicatus eſt; ſed qui iudicatus eſt, iterū non dēt iudicari; ergo &c. Item. Videtur, ꝙ nullus paruulus, quia

paruuli nihil boni, nec mali operati ſunt, nec meruerunt: nec in igne cremabuntur: ſi ergo iudicium eſt ſecundum merita, & ad pœnã ignis, uel gloriã, patet &c.

RESOLVTIO.

Iudicabuntur boni: iudicabũtur mali; ſed iudicio inæquali: quia hi iudicio condemnationis; illi uerò præmiationis.

RESP. Dicendum, quod iudicium dr̃ tripliciter. ſ. cõiter, propriè, & appropriate. Iudicium cõiter dr̃ collatio manifeſta meriti ad p̃mium. Iudicium proprie dicitur diſcuſſio meritorũ, & prolatio cum quadã diſcuſſione, & ſnĩæ diffinitione. Iudiciũ appropriate dicitur ipſa condẽnatio: unde iudicatus dicitur condẽnatus. Primo igitur modo omnes iudicabuntur, quia oẽs cõuenient: & patebit quõ de oĩbus retribuet ſecundum merita. Et hoc eſt, quod dicit Apoſt. Oẽs manifeſtari oportet. Secundo modo prout dicitur iudicium diſcuſſionis, nõ oẽs iudicabuntur, ſed erunt quatuor ordines, ſicut diſtinguit beatus Greg. & Magiſter ponit in litera. Tertio modo ſecundum quod dicitur iudicium cõdẽnationis, iudicabuntur mali ſolũ: & iſtud iudicium incipit in p̃ſenti per executionẽ in infidelibus, & per expoliationẽ in dæmonibus, & cõſummabitur in futuro. Vnde iudicium nõ iterabitur, ſed conſumabitur: & ſic patent omnia.

QVAESTIO IIII.

An etiam Angeli iudicabuntur?

VTRVM Angeli iudicabũtur. Et quod ſic, uidetur. Iob. 40. loquitur de Behemoth. Spes eius fruſtabitur eum, & cunctis uidẽtibus p̃cipitabitur: ergo in conſpectu oĩum iudicabitur: ergo & alii dæmones pari ratione. ITEM. 1. Cor. 6. Neſcitis, quoniam Angelos iudicabimus? Si ergo Angeli iudicabuntur a ſeruis Chriſti, multomagis ab ipſo Chriſto. ITEM. Dæmones plus habẽt de ſtatu uiatoris, quam habeant hoĩes dãnati: qa poſſunt demereri, & peccare: ergo magis indigẽt iudicari, quã hoĩes. ITEM. Dæmones ſunt nobis participes in culpa: ergo & in pœna, & ĩ ignominia: & hęc erit potiſſime in iudicio: ergo ſicut erũt ĩ eodẽ ſupplicio; ita erunt in eodem iudic.

CONTRA. Ioã. xvi. Princeps huius mũdi iã iudicatus eſt: ſed Deus nõ iudicabit bis in idipſum: ergo &c. ITEM. Illi ſoli iudicabuntur, cõtra quos feretur ſnĩa: ſed ſnĩa ſolum dabitur contra hoĩes, nõ contra dęmones, ſicut patet Mat. 25. Ite maledicti &c. ITEM. Quod eſt certum, non ẽ afferẽdum in dubium: ſed certum eſt dęmones eſſe dãnatos, cum de cœlis proiecti ſint: ergo non debent amplius iudicari. ITEM. Sicut mali homines expectant iudicium, ita & boni: ergo ſi dæmones expectãt iudicium, pari ratione & Angeli ſancti: ſed Angeli ſancti habent totam gloriam ſuam: ergo &c.

RESOLVTIO.

Adhuc & dæmones iudicabuntur, ſed non iudicio diſcuſſionis.

RESPOND. Priori diſtinctione ſuppoſita, quod dæmones iudicabuntur iudicio cõdemnationis; ſed nõ diſcuſſionis. Rõ aũt cõdẽnationis uenit tum ex parte iuſtitiæ Dei, tum ex parte gloriæ Chriſti, tum ex parte cõfirmationis ſupplicii. Ex parte iuſtitiæ

ſtæ Dei, qa ſicut iudicium hominum uniuerſale fiet, ut iuſtitia Dei hoībus innoteſcat, & appareat; ſic etiam iudicium Angelorum, & condēnatio fieri dēt. Ex parte gloriæ Chriſti, quia Chriſtus triumphauit de diabolo, & iudicatus fuit a mēbro diaboli ad ſuggeſtionē eius: ideo dēt auctoritatem iudiciariā ſup ipſum accipere. Ex parte meriti: quia enim participes fuerunt culpæ humanæ, debent & participes eſſe contumeliæ, & pœnæ, Ex parte ſupplicii cōſumandi: ſicut enim omnes hoīes expectāt iudicium uel ad conſummationē gloriæ, uel pœnæ, Ita & dæmones iudicium non debent euadere, ut ſi quid pœnarum eis deeſt, ſuppleatur plenè: unde ſimul inuoluentur cum aliis damnatis, & ſimul incarcerabuntur, ac ꝑ hoc ad iudicium deducentur, & iudicabuntur, ſicut rationes oſtendunt.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ iam iudicatus eſt. Dicēdum, ꝙ iudicatus dicitur, qa poteſtas eſt ei aliquo modo ſubtracta quantum ad bonos, ſed non oīno. Ideo oportet tunc eius iudicium conſumari: ſicut prius de infidelibus tactum eſt. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ non eſt afferendum in dubium, ꝙ eſt certum. Dicendum, ꝙ non adducetur in dubium, ſed quod certum eſt certius faciet eſſe Deus, & confirmabit: nec eſt tātum ad certificandum de culpa, ſed etiam ad conſumandum pœnam. AD ILLVD, ꝙ obiicitur de Angelis bonis. Dicendum, ꝙ Angeli boni iudicabuntur iudicio retributionis: conſumabitur enim gloria in ipſis ſaltem quantum ad accidentale præmium: & ſic ceſſabit miniſterium; & ſic patet totum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

Quis ſit ille ignis, qui ante faciem iudicis præcedet, & conflagratio ſiet?

CONSEQVENTER quantum ad ſecūdā partem diſtinctionis quæritur de igne, qui præcedit faciem iudicis, per quem fiet conflagratio. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primò quæritur de eius quidditate. Secundò de uirtute. Tertiò de extenſione. Quartò de ordine ignis illius ad ea, quæ fient in iudicio.

CIRCA quam ſic proceditur, & oſtēditur, quod ille ignis ſit elementum, quia dicitur Geneſ. 2. Requieuit Deus die ſeptimo ab omni opere, ꝙ patrarat: ubi Glo. & Sancti dicunt, ꝙ hoc intelligitur quantum ad productionem nouarum creaturarū: ergo uidetur, ꝙ tunc non producat ignem nouum. ITEM. Ratione uidetur, quia natura non facit per plura, quòd poteſt facere per pauciora; ergo multo fortius nec Deus; ſed totum poteſt fieri per iſtum; ergo &c.

ITEM. Ratione oſtenditur per ſimile, quia facta eſt purgatio mundi per aquam, & illa aqua non fuit de nouo creata, nec alterius naturæ, quam aqua, quæ dicitur elementum; ergo &c.

ITEM. Auguſt. de Ciuitate Dei xxi. dixit. Figura huius mūdi mundanorum ignium cōfla-

gra-

gratione peribit, ſicut factũ eſt aquarũ inundatione diluuiũ: ergo ſi ignis mũdanus eſt ignis, q̃ eſt de mũdi cõſtitutione: & hic eſt ignis elementũ, patet &c.

CONTRA. Nihil ſeipſum purgat: ſed ignis elemẽtũ purgabit̃ illo igne, & cõſumetur, ſicut dicit Glo. 2. Pet. 4. ꝙ maximus ille ignis quatuor elemẽta conſumet: ergo &c. ITEM. Ille ignis totũ elemẽtorum ambitum circuibit. Sed ille ignis elementum hẽt particularẽ ſitum: non erit ergo ignis elemẽtum. ITEM. Illius ignis erit aſcẽdere, ſicut dicit Glo. Bedæ, q̃a tm̃ aſcẽdet q̃tũ aquæ diluuii; ſed ſi eſſet ignis elemẽtum, cũ ſit ſua ſphæra ſurſum, eius eſſet deſcendere: ergo &c. PRAETERRA. Eſto, ꝙ deſcendat, aut aliquid ſubintrabit locum eius, aut nihil. Si aliquid, q̃ro q̃d: & non eſt dare. Si nihil: ergo vacuũ erit: ergo &c. ITEM. Cũ finalis purgatio ſit ꝑfecta, vr̃, ꝙ non tantum debeat fieri ꝑ elementum unum, ſed ꝑ oĩa, q̃ habent naturã purgãdi: ergo ſi aqua hẽt purgãdi naturã, uidetur &c. IVXTA hoc quæritur, quare prima purgatio fuit per aquã, & ſcd̃a erit per ignem.

RESOLVTIO.

Erit elementaris ignis, non de nouo uirtute Dei creatus; ſed multiplicatus ex quocũq; alio igne.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ aliqui uoluerũt dicere, ꝙ ille ignis erit ignis elemẽtum: nec mirum. Ignis. n. modicus appoſito combuſtibili augeť in infinitũ, ſe multiplicãdo: ergo ẽt taliter faceret ignis ille, niſi impedireť. Sed ſi uigoraretur eius uis, ſicut fiet in iudicio, totũ poterit conſumere, & purgare: nec oportet nouũ ignẽ creare. Sed q̃a uidẽtur ſancti dicere, ꝙ ignis ille nõ tm̃ aſcẽdet, ſed magis deſcẽdet; ſicut pluit dñs ſuꝑ Sodomã: iõ dicũt alii, ꝙ erit alius ignis non creatus, ſed uirtute corporum ſuꝑcœleſtiũ in inferioribus generatus, ſicut ex cõfractione, & multiplicatione radiorũ ad ſpeculũ concauum generatur ignis ꝑ ſubtiliationẽ aeris circũſtantis, ſimiliter ad vrinale plenum aqua. Et quamuis oporteat adhoc, ꝙ ignis per hunc modum generetur, fieri aggregationem radiorũ, non tamen oportet ſpeculis concauis mundum impleri, ſed alio modo nubes cõcauas (ſicut ſcit diſponere diuina prouidentia) poterit ignis in omnibus his ĩferioribus generari. Quod hoc non ſit poſſibile, uel ẽt primũ, nõ dico; ſed ſtultũ eſt hic aliq̃d fingere. Sed ſanctorum auctoritatibus inniti oportet, quia & ſi ipſi hoc non aperte determinẽt, q̃d ſit ille ignis: tamẽ excellens Doctor Aug. dicit, ꝙ fiet mũdanorũ ignium conflagratione, ſicut factum eſt aquarum inundatione diluuiũ. Iõ huic auctoritati innitendo, dico, ꝙ ſicut in diluuio non fuerunt nouæ aquæ creatæ, ſed eædẽ illæ multiplicatæ ſunt: & hoc operante adiutorio ſuperiorum corporũ, ꝑ quæ facta eſt eleuatio uaporũ: ſic ẽt credo, ꝙ non ſolum ignis, qui eſt in ſphæra ſua, ſed oẽs ignes, & qui in terra, & qui ſuper terram, & ſub terra ſunt, concurrant ad illam conflagrationem, ſicut uidetur uelle Aug. & bene concedo, ꝙ uirtus ſuperiorum corporum concurreret ad ignis mul-

multiplicationē, & actionē. Cōcedendę ſunt igitur rationes ꝓbantes, qđ non creabiť nouus ignis; ſed ex eis nō habetur, qđ ſolum per ignē, qui eſt in ſphæra ſua, fiat.

AD ILLVD, qđ obř in contrariū, ꝙ nihil purgat ſeipſum. Dicendum, ꝙ hēt inſtātiam in igne. Et hoc ēt hēt inſtantiā in duobus corporibus, quorū ultimum ꝑ cōflagrationem purgabitur. AD ILLVD, quod obř, ꝙ totum ambitum circuibit. Dicēdum, ꝙ tunc ignis diffundeť & multiplicabitur & a ſurſum, & deorſum. AD ILLVD, qđ obř, ꝙ deſcendet tunc. Dicendū, ꝙ aſcendet reſpectu ignis, qui eſt in terra: & deſcendet reſpectu ignis, q eſt ſuper terram. QVOD obř, ꝙ uacuū erit. Dicēdum, ꝙ non deſcendet mutādo locum; ſed augendo, & immutando ſecundū uirtutē. AD ILLVD, qđ quæritur, quare fiet purgatio ꝑ ignē tantum. Dicendum, ꝙ ratio eſt ex parte purgationis hominū a peccato, & a parte purgationis mundi. A parte purgationis hoīum, quia ſicut in principio ardor regnauit concupiſcētiæ: ſic in ſenectute mūdi frigus auaritiæ: refrigeſcet.n.charitas multorum: & iō quia purgatio fieri dēt ꝑ cōtrariū, ſicut purgatio ardoris cōcupiſcētiæ facta eſt ꝑ aquā: ſic purgatio frigoris malitiæ, & auaritiæ fiet ꝑ ignē. Alia rō eſt ex parte purgationis mundi, qa illa eſt ad delēdum hoīem uetuſtū, & nouos hoīes procreandos: hæc āt erit ad totū meliorandum, & meliorem faciem commutandum; & quia ignis urit, & ſubtiliat, aqua non: ideo hæc in igne erit: diluuium uero nō in igne fuit; ſed in aqua.

QVAESTIO II.

Quæ erit uirtus ignis conflagrationis, naturalis, an ſupernaturalis.

VTRVM uirtus illius ignis ſit naturalis, uel ſupra naturā. Et ꝙ ſit naturalis, uř: quia ſicut aqua inundans deleuit oīa, ſic ignis conſumet oīa; ſed uirtus illius aquæ fuit naturalis: ergo ſimiliter & huiuſmodi ignis.

ITEM. Ignis ꝑ naturā natus eſt multiplicare, & purgare, & ſubtiliare, ut patet: ergo ſi talis erit uirtus illius ignis, patet &c.

ITEM. Si deť ei uirtus ſupra naturā, aut ē ſpūalis, aut corporalis. Non ſpūalis, ut uř, quia uirtus ſpūalis nō dēt eſſe in corporali ſubiecto, & Deus nihil facit per miraculum, ꝙ non ſit congruū. Si corporalis, q̄ritur quare illam modò non habet.

CONTRA. Effectus iſte, q dř mundi cōflagratio, & terminatio; eſt ſuꝑ naturā: ergo virtus à qua eſt, ē ſuꝑ naturā. ITEM. Si fiat ꝑ ignem, qui eſt naturale elementum, neceſſe eſt illum deſcēdere: ſed ignis naturaliter aſcēdit: ergo qđ deſcēdat, eſt ꝑ uirtutē ſupra naturam. ITEM. Ignis habebit uirtutē meliorandi corpora mundi; ſed hoc non pōt naturalis ignis iſte: ergo &c. Si dicas immo, qđ pōt ſubtiliando. Contra. Vbi eſt ſubtiliatio, & rarefactio, de neceſſitate eſt ibi maioris loci occupatio: ergo ſi ignis ille cætera elementa rarefaciet, neceſſario oportebit maiorem locum occupari; ergo oportebit firmamentum cedere, uel frangi.

RESOLVTIO.

Quò ad inicium aget ignis ille uirtute ſupernaturali: quò ad progreſſum uirtute naturali; quò uerò ad conſumationem aget ſupra naturam.

RESP. Dicēdum, ꝙ aliqui fuerūt, q dixerunt, qđ ignis conflagrationis aget uirtute naturali: & qđ aquarū inūdatio fuit uirtute naturali: potuerūt.n.corpora hētia ſup humidū effectū, cōcurrere ſic in unū ſignū, ut tāta fieret uaporum eleuatio, & multiplicatio humorū. Sicut dicūt qđ ſydera hētia uirtutē inflāmandi, & corpora recipiētia impreſſionē, curſu naturali cōcurrere potuerūt, ut tātus ignis aggregeť, q totū cōſumat, totū purget, & ſubtiliet, & in meliorē faciē reſtituat. Sed hæc poſitio ē temeritatis: qa oīa, q̄ a diuina prouidentia fiunt, & in ſola Dei uolūtate cōſiſtunt, q̄ reſpicit numerū electorum, & merita pſonarum: ponit, & determinat cōſiſtere ī curſibus ſyderū. Ideo eſt ſecunda poſitio, qđ eſt oīno a uirtute ſupra naturā; & in Dei miraculis nō eſt q̄renda rō naturalis: & hæc poſitio ſtolida eſt: quare enim magis fiat p ignē, q̄ per aliud corpus; niſi ſit uirtus in igne, q̄ magis illi congruebat operationi? Et iō uia media ē eligenda: & ponēdum eſt, qđ eſt loqui de igniū cōflagratione q̄tum ad inchoationē, progreſſum, & conſumationē. Quātum ad inchoationē: dicendum, ꝙ a uirtute ſupra naturā eſt. Qđ.n.ignis ſic agat nouo, & inſolito modo cætera conſumendo, & ſic ſe multiplicando, hoc non eſſet niſi aliqua uirtus noua aſſiſteret: q̄ āt illa ſit, dn̄s nouit. Quantū āt ad pgreſſum, q eſt purgare, urere, ſubtiliare: dicēdum, qđ eſt a uirtute naturali. Quātum āt ad conſumationē: ut purgata ſint incorruptibilia; ſed ipſorum qualitates mutare, hoc eſt ſupra naturā. Rationes igitur probantes, qđ ſit ſecūdum naturā, procedunt uia media, ſicut patet quantum ad actum cōbuſtionis, purgationis, & ſubtiliationis.

AD ILLVD, qđ obiicitur in cōtrarium, ꝙ ſit ſupra naturā: uerum eſt quantum ad inchoationem, ut probat prima ratio: & quantum ad coſumationem, ut ſequens: Intelligēdum tamē pp ſecundam rationē, quod in agendo, & multiplicando naturaliter ignis deſcendit, ubi hēt materiam pparatam: exēplum patet ſi cādella extincta ſupponať accēſæ. AD ILLVD, ꝙ obī, ꝙ nō e ſubtiliatio. Dicendū, ꝙ ſubtiliatio dr̄ dupliciter, aut p dilationē, & rarefactionē: & tūc corpus ſubtiliatū occupat locū maiorē: aut p depurationē, q̄ fit p ſeparationē puri ab īpuro: & hāc ſubtiliationē facit ignis, qn̄ res purgāda includiť in uaſe forti: quēadmodum faciunt opifices alchimiæ, q dicunt, qđ totū pōt ibi ſubtiliari, & depurari, ut ueniat ad naturā quinti corporis: & tunc fęx tendit ad fundū, & ſubtile ſupernatat; & p hunc modum in propoſito erit, quia cœlum erit uas contentiuū elementorum: & ideo depurabuntur, & fęx elementorum ibit in infernum.

Quæ-

QVAESTIO III.

Quouſque ignis conflagrationis aſcendet?

DE illius ignis extenſione, de qua ſup illud. ii. ad Theſ. i. In flāma ignis dātis uindictam &c. dicit Glo. Præcedet ignis in mundo, qui tātum aſcēdet, quā tum aqua in diluuio. ITEM. Beda ſuper illud. ii. Petr. iii. unus dies &c. Glo. tantum aſcendet ille ignis, quātum aqua altior ſuper oēs mōtes. ITEM. Rōne uř, quia purgatio illa eſt pp peccatum: ergo dēt ſe ſolū extendere ad habitationē peccantium; ſed hoc ē in aere caliginoſo, de quo conſtat ꝙ non ē ſuper oēs montes plus q̄ xv. cubitis: ergo &c. ITEM. Ille ignis nō extēdet ſe ſecundum totā uirtutem, ſed ſecundum diuinum imperium, ſicut aqua diluuii; ſed diuinum imperium noluit, qđ aquę ultra procederēt quàm. xv. cubitis ſuper montes: ergo ſimiliter uidetur de igne. Aut ſi non: q̄ritur quare non.

CONTRA. Vř qđ ultra uſque ad cęlos, qa dř. ii. Pe. ulti Cœli ardētes ſoluenť: ergo ſi ſoluenť illo igne, uř ꝙ aſcēdet uſque ad cęlum. ITEM. Vř ꝙ ſaltē uſque ad phærā elemētorum ultimā; quia dicit ibi Glo. qđ quatuor elementa ille maximus ignis abſumet ITEM. Ratione uř; quia ignis hēt uirtutem innouandi: ergo ſi omnia corpora innouabunť ſcilicet cęleſtia, & elementaria, patet &c.

RESOLVTIO.

Vlterius quàm aquæ diluuij aſcenderint.

RESP. Dicendum, ꝙ ille ignis aſcendet tantum, quantum durant corpora conſumptibilia, & paſſibilia: & quia corpora cęleſtia non ſunt receptibilia alienę impreſſionis. Et dico qđ quantum durat ſpatium continēs elemēta, aſcēdet flāma, & ulterius nō procedet; unde dico ꝙ non aſcēdet uſque ad ſydera. plus tñ aſcendet quam aqua diluuii.

AD OBIECTA uero dicendum, ꝙ duplex ē purgatio. Vna q̄ fit a fęditate peccati: alia vero a uetuſtate corruptionis. Dico ergo qđ fęditas culpę ſe extēdit p aerē caliginoſum, qa in ipſo aere fit peccatum; & q̄dam fęditas cōtrahitur in loco ex peccato, & ēt fumo ſacrificiorū idolorum quodā mō ē aer infectus; & quantum ad iſtā purgationē, tñ aſcēdet, q̄tum aqua diluuii. Alia purgatio ē a uetuſtate corruptionis, ſiue naturę corruptę: & hæc ē in cæteris elementis, q̄ dēnt eſſe incorruptibilia poſt reſurrectionē. Et q̄tū ad hāc aſcēdet uſq; ad vltimū ſphęrę ignis.

ET ſcđm has duas purgationes ſoluuntur obiectiones factę de purgatione. AD ILLVD, qđ obiicitur de innouatione. Dicēdum, ꝙ duplex eſt innouatio. Vno modo per abiectonē, alio modo per additionem, & meliorationē. Primo mō eſt in corporibus elementaribus, in quibus purgabuntur qualitates corporales. Secundo modo in corporibus cœleſtibus, q bus augebiť lumē. Prima innouatio eſt per operationem ignis, qui abiicit & purgat: ſecunda ſine: & ſic patet illud. AD ILLVD, quod dicit beatus Petrus, quod cœli ardentes ſoluentur. Dicendum, ꝙ hoc non eſt intelligen-

dum

dum de illis, qui ſunt incorruptibiles, & non corrumpuntur: ſed intelligendum eſt de cęlo aereo, & igneo, quos uocat ſcriptura cœlos, ſecundum illud Matt. xiii. Volucres cœli comederũt illud. Si uero inueniatur, quod ſtellæ cadent de cœlo, intelligitur de cœlo aereo: & ſtellę uocantur ibi a ſimili, quia habent ſimilitudinem ſtellarum; & ſecundum uulgarem opinionẽ dicuntur ſtellæ cadere, quoniam a ſuperius deſcendunt: & ſcriptura cõformat ſe modo cõmuni loquendi; tunc autẽ maxime fiet talis impreſſio, quia ignea qualitas abũdabit: & hoc faciet dominus ad terrorem peccatorum.

QVAESTIO IIII.

An ignis conflagrationis precedat, uel ſequatur iudicium.

De ordine iſtius ignis ad ea, quæ fient in iudicio. Et q̃ritur, utrũ ille ignis præcedat iudiciũ, aut ſequatur. Et quod p̃cedat, uidetur per auctoritatẽ Pſalm. Ignis ante ipſum p̃cedet &c. Item. Iſa. ult. Dominus in igne ueniet, ſed aduentus eſt ante iudicium: ergo & ignis ante iudicium p̃cedet. Item. Ratione uidetur, quia ille ignis purgabit electos, ſicut dicitur Mala. iii. Ipſe ſedebit conflans, & emundans argentum. Sed in iudicio neceſſe ẽ, quod omnes electi pręſententur iudici purgati, & emundati: ergo &c.

Contra. Aug de ciui. Dei. xx. in fine ponit ordinem illorum, quæ erunt in iudicio: & dicit quod conflagratio erit poſt iudicium. Item. Aug. dicit. Iudicatis impiis, & in ęternũ ignẽ miſſis, figura huius mundi mũdanorum ignium conflagratione peribit. Item. Conſtat ſecũdum quod dicitur. i. ad Theſ. 4. Dominus; inueniet multos uiuos, deinde nos q uiuimus &c. Item. Conſtat ꝙ ignis conflagrationis, cum totum cõſumat, non peribit. Item. Ignis conflagrationis eſt ordinatus ad innouationem, ita quod purgando innouat; ſed innouatio ſeq̃tur iudicium, ut patet Apoca. xxi. ergo &c.

RESOLVTIO.

Quidam precedet ad purgandos electos: quidam ſequetur ad innouationem mundi; & hic damnatos tandem cruciabit.

Respondeo. Ad hoc uoluerunt quidam reſpondere diſtinguendo iudicium, dicentes q̃d eſt iudicium diffinitionis, & illud præcedit ignem, quia antẽ dabitur ſentẽtia cõtra malos, q̃ ueniat ignis. Et eſt iudiciũ executionis; & illud ſequetur ignẽ, quia reprobi illo igne inuoluentur, & ad infernum deducẽtur. Sed hæc reſponſio non poteſt ſtare; quia Aug. dicit, quod iudicatis impiis, & in ęternũ ignẽ miſſis, figura huius mundi mũdanorum ignium conflagratione peribit. Alii reſpondent diſtinguendo duplicem effectum ignis huius, ſcilicet purgare, & innouare. Ratione purgationis præcedet, ratione innouationis ſequetur; & ſecundum hoc ſoluunt rationes ad partes oppoſitas. Sed nec illud uidetur poſſe ſtare, quia ignis purgando innouat. unde iſti effectus ſunt cõiuncti non diuiſi: & ideo ſi natura ſe habent ſecundum ordinem,

nem, tamē tempore ſunt ſimul. Et ideo poteſt dici, ſicut ſup il lud Malach. Purgabit filios le ui: dicit Gloſ. Duos ignes legimus futuros. Vnum, qui purga bit electos, & præcedet iudiciū; alterum q̃ reprobos cruciabit. Secundum hanc Glo. Dicendū, ꝙ ſiue dicantur duo ignes quā tum ad ſubſtātiam, ſiue duo ra tione duorum effectuum, dicen dus eſt futurus ignis in iudicio ad electorum purgationem, q̃a debet uniuſcuiuſque opus probari, & purgari in igne, ut tota liter ſiſtantur mundati in conſpectu Dei: & hic præcedet faciē iudicis: & purgando amicos, inflammabit in circuitu inimicos eius. Eſt etiam ignis futurus ad purgationem mundi, & eius innouationem: & iſte (ut dicit) ſequitur iudicium, & exuret faciem mūdi, & purgabit, & deinde reprobos cruciabit. Concedendæ igitur ſunt rationes probantes, quod aliquis ignis præcedet iudicium.

Qvod vero obiicitur, q̃ nullus præcedat, quia dominus inueniet multos uiuos. Dicendum, ꝙ ille ignis erit ad purgationem electorum, non ad conſumptionem: ideo ſicut tres pueri in camino ignis ardentis diuina ſunt uirtute conſeruati illæſi: ſic fiet in illo igne, qui electos purgabit.

DISTINCTIO XLVIII.

De forma, & poteſtate iudicis.

Solet etiam quæri, in qua forma Chriſtus iudicabit. In forma utique ſerui iudicabit; quæ omnibus in iudicio apparebit, ut uideant mali, in quem pupugerunt. Diuinitatem vero eius mali non uidebūt. Vnde Iſaias, Tollatur impius, ne uideat gloriam Dei. Humanitatem uidebunt, ut timeant; diuinitatem uero non, ne gaudeant. Diuinitas enim ſine gaudio uideri non poteſt. Eſa. 26

Qualis apparebit tunc in forma ſerui.

*Sed cum in forma humana conſtet eum appariturum, quæritur an in forma illa glorioſa appareat, ſicut uere eſt, an in forma qualis in paſſione extitit. Quidam putant a malis talem uideri, qualem crucifixerunt, id eſt, infirmum: quia dicit ſcriptura, ut uideant, in quem pupugerunt. Sed aperte Augu. dicit formam ſerui glorificatam, a bonis & a malis tunc uideri: ſic, Cum in forma ſerui glorificata indicantem uiderint boni et mali, tollet ur impius, ut non uideat claritatem Dei, de qua Deus eſt, quam ſoli mundo corde uidebunt; quod erit eis uita æterna. Forma ergo humana in Chri*Zach. 12.

ſto glo-

ſto glorificata uidebitur a cunctis: unde & Chriſtus dicitur iudicaturus: quia filius hominis eſt. Ita enim legitur in euãgelio Ioannis, Et poteſtatem dedit ei iudicium facere: quia filius hominis eſt. Non quod ipſe ex uirtute hominis ſit iudicaturus, uel quod ipſe ſolus ſine Patre & Spiritu Sancto ſit iudicium facturus; ſed quia ipſe ſolus in forma ſerui iudicans, bonis & malis uidebitur. Cum ergo pater non iudicat quemquam: ſed omne iudicium dedit filio: non ita eſt intelligendum, quaſi filius ſolus iudicet, et non pater; ſed quia forma filij humana cunctis in iudicio apparebit, non in forma infirma; ſed glorioſa. Iudicabit autem ex uirtute diuinitatis, non ſine patre & S.S. & apparebit terribilis impijs, & mitis iuſtis. Erit enim terror malis, & lumen iuſtis.

Ioã. 5.

Quare ſecundum formam ſerui dicitur Chriſtus ſuſcitaturus corpora.

Et ſicut dicitur Chriſtus ſecundum formam ſerui iudicaturus, propter cauſam præmiſſam, ita etiam dicitur ſuſcitaturus corpora mortuorum ſecundum humanitatem, cum tamen uirtute diuinitatis ſit ſuſcitaturus, non humanitatis. Sed hac ratione illud dicitur, quia in humanitate ſuſcepit, quod eſt cauſa noſtræ reſurrectionis, ideſt, paſſionem & reſurrectionem. Ideo ei aſcribitur ſecundum hominem ſuſcitatio mortuorum. Vnde Auguſt. Per uerbũ filium dei fit animarum reſurectio: per uerbum factum in carne filium hominis, fit corporũ reſurrectio. Item. Iudicat & ſuſcitat corpora nõ pater, ſed filius ſecundum diſpenſationem humanitatis: in qua minor patre eſt Chriſtus. In eo quod eſt filius dei, eſt uita, quæ uiuificat animas: in eo quod eſt filius hominis, iudex. Ecce ſecũdum formam humanitatis dicitur ſuſcitaturus corpora, & iudicaturus. Iudicaturus autẽ, quia illa forma cũctis in iudicio apparebit: & ſuſcitaturus, quia in eadem forma meritum, & cauſam reſurrectionis noſtræ ſuſcepit: & quia ſecundum eandem formã uocem dabit, qua mortui de monumentis reſurgent & procedent. Secundum quod Deus eſt, uiuificat animas, non pater tantum: quia nõ tantum pater uita eſt; ſed filius cum eo, & ſpiritus Sanctus eadem uita eſt, quę pertinet ad animam, non ad corpus.

Corpus enim non ſentit uitam ſapientiæ; ſed anima quæ illuminatur a lumine æterno. Licet ergo Chriſtus potentia diuinitatis viuificet animas, & ſuſcitet corpora, & iudicet: non otioſè tamen & præter rationem ei ſecundum formam Dei tribuitur viuificatio animarum, & ſecundum formam ſerui iudicium, & reſuſcitatio corporum.

De loco iudicii.

Putant quidam dominum deſcenſurum in vallem Ioſaphat in iudicio; eo quod ipſe per Iobelem prophetam ſic loquitur, Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallē Ioſaphat, & diſceptabo ibi cum eis. In cuius capituli expoſitione ita reperi. Hoc quidam pueriliter intelligunt, quod in valle, quæ eſt in latere montis Olиueti, deſcenſurus ſit dominus ad iudicium; quod friuolum eſt. Quia non in terra, ſed in ſpatio huius aeris ſedebit contra locum montis Oliueti, ex quo aſcendit. Et ſicut Ioan. Chryſoſto. dicit, Angeli deferent ante eum ſignum crucis: vnde in euangelio veritas dicit, Et tunc apparebit ſignum filij hominis, &c. Ioſaphat autem interpretatur iudicium domini. In vallem ergo Ioſaphat, ideſt, iudicij domini congregabuntur omnes impij. Iuſti vero non deſcendent in vallem iudicij, ideſt, damnationem: ſed in nubibus eleuabuntur obuiam Chriſto. Iohel. 3 Math. 24. 1. The. 3

De qualitate luminarium, & temporis poſt iudicium.

Veniente autem ad iudicium domino in fortitudine, & poteſtate magna, ſol & luna dicuntur obſcurari, non ſui luminis priuatione, ſed ſuperueniente maioris luminis claritate. Virtutes quoque cęlorum, ideſt, angeli dicuntur moueri, non metu damnationis, vel aliqua perturbatione pauoris, ſed quadam admiratione eorū quæ viderint. Vnde Iob, Columnę cæli pauent aduentum eius. Ante diem verò iudicij ſol & luna eclypſim patientur, ſicut Iobel teſtatur dicens. Sol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, antequam veniat dies domini magnus & horribilis. Magnus verò dicitur propter magna, quę ibi fient. Cum autem factū fuerit cælum nouum, & terra noua, tunc erit lux lunæ ſicut lux ſolis, teſtante Iſaia, Et erit lux ſolis ſeptempliciter, Luc. 21 Math. 24. Iob. 2 Iohel. 2 Iſa. 30

ideſt, ſicut lux ſeptem dierum, quia quantum luxit ſol in prima conditione ſeptem dierum ante peccatum primi hominis, tantum lucebit poſt iudiciū. Minorata enim fuit lux ſolis & lunę aliorumq; ſyderum per peccatum primi hominis, ſed tunc recipiet ſol mercedem ſui laboris, quia ſeptempliciter lucebit, & tunc non erit viciſſitudo diei & noctis,
Zach. *ſed tantum dies. Vnde Zacharias, Et erit dies vna, quæ no-*
14. *ta eſt domino, non dies, neque nox, & in tempore veſperę erit lux, quia tunc non erit varietas diei et noctis, quæ modo eſt,*
Iſa. 60. *ſed continua dies & lux. Iſaias tamen videtur dicere, quod tunc non luceat ſol, vel luna, loquens congregationi ſanctorum. Non erit ibi, inquit, amplius ſol ad lucendum per diē, nec ſplendor lunæ illuminabit te: ſed erit tibi dominus in lucem ſempiternam. Sed his verbis non negat ſolem et lunam tunc lucere, ſed ſignificat his, qui tunc erunt in æterna bea-*
Hiero. *titudine, nullum lucis vſum præſtare. Quia (vt ait Hiero.*
lib. 10. *ſuper eundem locum) cœli & terræ, ſolis atque lunæ nobis ceſſabit officium, & erit ipſe dominus lumen ſuis in perpetuum. Poteſt etiam intelligi illud Iſaiæ ea ratione dictum, quia ſol & luna tunc non habebunt ortum, & occaſum ſicut nunc. Vnde Iſido. illud Eſaiæ quaſi exponens, ait: Poſt iudiciū ſol laboris ſui mercedem ſuſcipiet. Vnde propheta, Lucebit ſeptempliciter, & non veniet ad occaſum, nec ſol, nec luna: ſed in ordine, quo creati ſunt, ſtabunt, ne impij in tormentis ſub terra poſiti, fruantur luce eorum. Vnde Aba-*
Iſa. 30. *cuc, ſol & luna ſteterunt in ordine ſuo. Ecce apertè dicit ſo-*
Abac. 3 *lem & lunam, tunc lucere, ſed ſtabiliter permanere: vbi etiam ſignificat infernum eſſe ſub terra. Si verò quæritur, quis ſit vſus lucis ſolis, & lunæ tunc: Fateor me ignorare, quia in ſcripturis non memini me legiſſe.*

SVpra determinauit magiſter dē ordine iudicii. In hac parte determinat de forma, & poteſtate iudicantis. Et diuiditur hæc pars in duas. In prima determinat de forma iudicantis in ſe. In ſecunda de effectibus, in quibus oſtenditur magnitudo poteſtatis ſuæ. ⸿luminarium obſcuratio, & poſtmodum melioratio, ibi. *Veniente autem ad iudicium domino, &c.*) Prima pars habet duas. In prima determinat de forma, in qua ſe oſtēdet. In ſecunda determinat de loco, ibi. *Putāt quidam dominum, &c*) Et ita tanguntur hic in vniuerſo

ſo

ſo duo. Primum eſt de forma, in qua iudex adueniet. Secundũ uerò de innouatione, & perfectione corporum mundi.

Dub. 1. NOn in terra, &c.) Obiicitur contra hoc de iudicandis, quia tota terra promiſſionis nõ poſſet capere omnes homines, qui iudicandi ſunt. Si dicas, quod erunt in aere, Contra. Corpora damnatorum erunt ponderoſa: ergo nõ erunt in aere. Si dicas, quod erunt in aere electorũ cor pora, cum damnatorum ſint in numerabiliter plura, quõ pote runt eſſe in terra? Reſp. Dicendum, quod credendum eſt in iu dicio dominum deſcẽſurum in eum locum, unde aſcendit, ſicut colligitur ex text. Act Quod quæritur, utrum deſcendat ad terram? credẽdum eſt ipſum in loco eminentiori eſſe futurum: unde cęteri non poterunt uidere ipſum. Si quæras de multitudine, dici poteſt ꝙ multi erunt in terra, & in parua terra innumerabilia milia hominum eſſe poterunt, quoniam cõſtringen tur; nec intelligẽdum eſt ꝙ ipſi omnes inter illam uallículam in cludantur, quia hoc eſt puerile, ut dicit Hieronymus: ſed quod erunt ibi in locis circumiacentibus: & ſi neceſſe fuerit, electi erunt in aere, præ corporum agilitate, & damnati etiam eſſe poterunt diuina ſuſpendente uirtute.

Dub. 2. *Sol, & luna dicuntur, &c.*) Videtur malè dicere, quia Rabanus ſuper Matt. dicit. Nihil pro hibet (inquit) intelligere ueraci ter ſolem, & lunam cum ſyderi bus cęteris ſuo lumine priuari, quõ factum de ſole conſtat tem pore dominicæ paſſionis. Item. Ratione uidetur; quia turbulen tia eſt in mundo propter pecca tum hominis, & corpora oĩa de bent oſtendere ſe ad honorem diuinum, & nihil innouatur, ni ſi aliquo modo ueteraſcat: unde homo non glorificatur, niſi reſurgat: ſi ergo in fine peccatum hominis excreſceret, & ſuperbia Antichriſti ſuper cœlos aſcẽ deret in uituperium Dei, quam uis non poſſet uituperari, & illa corpora debent renouari: ergo totus mundus debet obſcurari, tum propter peccatum hominis, tum propter contumeliã Dei, tum propter renouationẽ mundi: ergo malè dicit in litera. Reſpõ. Dicendum, quod hic non eſt cõtrarietas: poteſt enim eſſe, quod aliqua obſcuritas in ſtellis accidet primo. Sed poſt renouationem ex præſentia cor poris Chriſti, & aliorum corporum erit obſcuratio ſolum in apparentia, vel etiam in compa ratione: & ita utrumque poteſt eſſe uerum, ſecundum diuerſa tempora, & utrumque ſatis pro babile eſt.

Magnus verò dicitur, &c.) Quę ritur, quę ſunt illa magna, quæ fient tunc, & ſigna quæ præcedent. Reſp. Dicendum, quod ita conſueuit referri, quod prima die maria omnia exaltabuntur. xv. cubitis ſuper excelſos montes orbis terrę, & ſuperfluentia, ſicut nunc æquora faciunt. Secundo omnia æquora proſternentur in imum profundi, ita quòd uix queant humanis oculis aſpici. Tertiò, omnia maria redigentur in antiquum ſtatum, qualia ab exordio crea Dub. 3.

Digitized by Google

ta fuerunt. Quartò beluæ omnes, & omnia quæ mouentur in aquis, congregabuntur, & leuabuntur ſuper pelagus more contentionis inuicem mugientes; neſcientque homines, quid cogitent, ſed tãtum Deus. Quintò omnia uolatilia cœli congregabuntur in cãpis, unumquodque genus in ordine ſuo: eodem modo uolucres inuicem plorantes, erunt, non guſtantes neque bibentes, ſed aduentum iudicis timentes. Sextò, fulmina ignea ſurgent ab occaſu ſolis cõtra faciem firmamenti uſque ad ortũ tendentia. Septimò, errantia ſydera, & ſtationaria omnia ſpargent ex ſe igneas comas (ut in cometis apparet ſignũ) orbi cũ habitatoribus ſuis. Octauò, terremotus erit magnus, ut nullus homo poſſit ſtare, & nullũ animal, ſed ſolo proſternentur omnia. Nonò, omnes lapides tam parui, quam magni ſcindentur in quatuor partes, & unaquæque pars collidet alteram partem, neſcietque homo ſonum illius, niſi ſolus Deus. Decima die omnia ligna ſiluarum, & olera herbarum ſanguineum fluẽt rorem. Vndecimo, omnes mõtes, & colles, & omnia ædificia humana arte conſtructa in puluerem redigentur. Duodecimò, omnia animalia terræ uenient ad campos de ſyluis, & montibus rugientia, & mugientia, nõ guſtantia, neque bibentia. Tredecimo, die omnia ſepulchra ab ortu ſolis uſque ad occaſum patebunt cadaueribus reſurgentibus uſque ad horam ſepulchri finalis, ideſt, diem iudicii. Quartodecimo die omne humanum genus, quod inuẽtum fuerit, de habitaculis deſcendet uelociter nõ intelligentes neque loquentes, ſed diſcurrentes. Quintodecimo die homines morientur, ut reſurgant cum mortuis longè ante defun is. Hæc utrum ita ſe habeant, Deus nouit.

Et lux ſolis erit ſeptempliciter, &c) Videtur malè dicere, quia lux ſolis tunc non excedebat lucem, quam modo habet, tãtum quantũ ſol excedit lunam, quia ſi luna luxiſſet, ſicut nunc ſol, certè non fuiſſet nox: ergo ſi debet ſemper proportio ſeruari in corporibus mundi: ergo malè exponit cũ dicit: Erit ſicut fuit in prima conditione. Reſpondeo. Dicendum, quod Sicut nõ dicit ſimilitudinem, ſed qualitatem: pro eo quod amplior lucis qualitas erit poſt, quam ante, quia omnia debent meliorari homine meliorato. Etiam homo erit melior in cœlo poſt reſurrectionem, quam erat in paradiſo ante peccatum. unde per illud, quod dicit ſeptempliciter, intelligitur, quod augmentabitur uſque ad perfectam additionem. Dub. 4.

Non erit viciſſitudo diei, &c.) Videtur malè dicere, q̃a ſi hæc luminaria facta ſunt ꝓ diem, & noctem, ſicut dicitur primo Geneſis, ergo ceſſante nocte debet ceſſare luminare, quod factum eſt, ut præeſſet nocti. Reſpondeo. Dicendum, quòd cum dicitur quòd luna facta eſt, ut præeſſet nocti, non aſſignatur ratio productionis ſubſtantiæ, ſed paucitatis luminis, vt eſſet tantum quòd compateretur noctem. Secundum ſubſtantiam Dub. 5.

verò

verò factum propter perfectionem vniuerſi: & quoniam non erit tunc nox, ſed dies perfecta, dabitur lunæ luminoſitas competens diei, qualis eſt luminoſitas ſolis: & ſolis luminoſitas creſcit uſque ad perfectum diem.

Dub. 6. *Significat his, &c.*] Videtur malè dicere, quia omnia facta ſunt propter hominem: ergo ſi nullam facient homini utilitatem, fruſtra erunt: ſi ergo nihil eſt tunc fruſtra, non debent remanere. Reſpon. Dicendum, quòd hoc erit ad gloriam electorum. Sicut enim gloria eſt regi habere plurimas cameras in palatio, & pulchram coquinam, quamuis non ingrediatur: ſic electis erit gloria, & honor, quod non ſolum aula paradiſi, & cœlum empyreum ſit pulchrum, ſed etiam, quòd cœlum ſydereum, & antiquum habitaculum.

Dub. 7. *Non ueniet ad occaſum, nec Sol, nec luna etc.*] Videt malè dicere, quia impii ſunt in medio terrę, uel circa medium: ergo non ſunt in imo, quia ſuperficies terræ eſt ſuperior reſpectu medii: ergo ſicut non uident ſolem cum eſt in noſtro hemiſphærio, ita non uident eum recedit ad aliud. Reſpon. Dicendum, quod non eſt intelligendum, quod infernus ſit ſub terra, quia ſit in alia ſuperficie terræ nobis oppoſita, cui nos ſumus inferiores, ſicut & ipſa nobis: ueruntamen poſſibile eſt, quod infernus habeat aliquod amplum os, & ſi ſol reuoluerit, poſſibile eſſet, quod aliquando eis beneficium lucis præberet; & pro tanto loquitur Iſid.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

Iudiciaria Chriſti poteſtas ſecundum humanitatem, an ſecundum diuinitatem eſt?

AD intelligentiam præſentis diſtinctionis ſecundũ duo, quæ determinat Magiſter, duo principaliter quęruntur. Primò quęritur de iudicis apparitione. Secundò de corporum ſuperiorum innouatione. Circa primum, quæruntur quatuor. Primò quæritur de iudiciaria poteſtate. Secundò de forma, in qua apparebit. Tertiò de qualitate formæ. Quartò quæritur de hora iudicii.

VTRVM poteſtas iudiciaria ſit Chriſti ſecundum humanitatem, an ſecundum diuinitatem. Et quod ſecundum diuinitatem, uidetur: quia Dan. 7. vbi agitur de iudicio dicitur, quod throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit: & Glo. exponit de patre: ſed quod conuenit Chriſto cum patre, conuenit ratione diuinitatis; iudicare eſt huiuſmodi, ut probatum eſt; ergo &c. ITEM. Ioann. 5. Pater omne iudicium dedit filio, ut omnes honorificent filium, ſicut omnes honorificant patrem; ſed filius non eſt honorandus, ut pater niſi ſolum ſecundum diuinitatem; ergo cum iudicium ſit adhoc datum; ergo ſecundum diuinitatem. ITEM. Eius eſt iudicare, cuius eſt retribuere; ſed retribuere eſt ſecundũ diuinitatem, quia de Deo oportet crede-

re quoniam eſt,& remunerator eſt. Heb. ii. ergo & iudiciaria poteſtas ineſt ei ratione diuinitatis. ITEM. A ſententia Chriſti nullus poterit appellare; ergo ſecundum illam potētiam iudicabit, ſecundum quam non habet ſuperiorem: ſed hæc eſt diuinitas: ergo &c.

CONTRA. Io. 5. Pater non iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit filio; ſed omnis actus, qui conuenit filio ſecundum diuinitatem, conuenit patri; ſed iudicare non: ergo &c.

ITEM. Iob. 36. Cauſa tua qua ſi impii, Glo. iudicata eſt a Pilato, ideo iudicium cauſámque recipies, ut iuſte iudices, ergo ſi iudicatus eſt ſecundum humanitatem, poteſtatem iudicandi habebit ſecundum humanitatem.

ITEM. Io. v. expreſſe dicitur. Poteſtatem dedit ei iudicium facere: qa filius hominis eſt. ITEM. Ratione conſtat quòd ipſe ſecundum humanitatem promulgauit ſententiam, & ſecundum illam naturam promulgabit, ſecundum quam habet auctoritatem, & poteſtatem ad hoc faciēdum, alioquin eſſet iudicium uſurpatum: ergo ſecundum humanitatem habebit auctoritatem, & poteſtatem. ITEM. Ipſe Chriſtus erit iudex ſecundū humanitatē, aut principalis, aut delegatus. Si delegatus: ergo ab eius ſententia poterit appellari, qđ nefariū eſt dicere: erit ergo iudex principalis: ſed iudex principalis in iudicādo habet auctoritatem principalem; ergo ſecūdum humanitatem habet præcipuam auctoritatem.

RESOLVTIO.

Quo ad lationem humanitati conuenit; ſed quò ad ſententiæ robur diuinitati.

RESP. Dicendū, ꝙ ad hoc, qđ iudicium ſit firmum, concurrit auctoritas, & poteſtas. Auctoritas in ſententiando, & poteſtas in retribuendo præmium ſecundū meritum: ſi alterum horum deficiat, non eſt iudicium. Hęc duo principaliter ſunt in Deo. Nā in ipſo eſt auctoritas ad ſententiandum, quia dominus omnium eſt, & nos oēs ſerui eius. Eſt ēt poteſtas ad retribuendū, quia potentiſſimus, & non eſt qui contra eum ſe ualeat erigere, uel eius ſnīam irritare: hæc duo communicauit Deus trinitas homini Chriſto auctoritatē dādo, & dominiū, ſicut dr̄ Act. 2. Dominum fecit Deus hunc Ieſum. Poteſtatem ēt dedit, ſibi cętera ſubiiciendo. Mat. vlt. Data eſt mihi oīs poteſtas: & ideo ipſe ē, qui cōſtitutus eſt a Deo iudex uiuorum, & mortuorum: ſicut dr̄ Act. x. Quoniam ergo poteſtas iudiciaria reſpicit illa duo iam dicta, & illa ſunt in Deo ꝑ naturam, & in Chriſto hoīe ꝑ gratiam; iō iudiciaria poteſtas eſt Chriſti ſecūdum diuinitatē, per naturā; ſecūdum humanitatē, collatam per gratiā. Vnde ſecundū utramque naturam hēt auctoritatē; ſed ſecundū diuinitatē principalē, & naturalē; ſecundū humanitatē cōmiſſam, unde cōſtitutus eſt. Cū īgit̄ ſit poteſtas primaria in Deo: ſed cōmiſſa in hoīe Chriſto, latio ſentētiæ dēt fieri a Chriſto hoīe ſecundū humanitatē; qa ſi fieret ſecundū poteſtatē primariā, cū

ſecun-

ſecũda nihil det primæ, nõ eſſet uere iudex ſecundũ humanitatẽ; ſed qñ ſecunda operatur, cũ recipiat a prima; rõ iudicãdi reſidet penes utrãque; ſecunda. n. recipit a prima, iõ latio ſnĩę fiet a Chriſto ſecundũ humanitatẽ. Sed quia Chriſtus eſt Deus, & homo, ſententia eius non erit tanquam iudicis delegati: ſed tã quam principalis; & ideo ab ea propter utramque poteſtatem nullus poterit appellare.

CONCEDENDAE ſunt igit̃ rõnes ad utrãque partẽ. Primæ q̃a uerum concludunt, qđ iudiciaria poteſtas ſit Chr̃i ſecundũ diuinitatẽ. Similiter ad oppoſitum quia uerũ concludunt qđ ſit Chriſti ſecundum humanitatẽ, maxime quantũ ad ſententiæ lationem; robur tamen ſententiæ ut dictũ eſt, nõ principaliter ẽ ex humanitate Chriſti; ſed potius ex eius diuinitate.

QVAESTIO II.

An Chriſtus in forma diuinitatis malis apparebit?

DE forma, in qua Chriſtus apparebit; & quæritur, utrum ĩ forma diuinitatis appareat malis. Et quod nõ. Iſid. dicit, & h̃r ab Aug. & ponitur in litera. In forma, ĩ qua iudicatus eſt, uidebunt eum ut doleant: in forma diuinitatis nõ uidebunt, ne gaudeant. ITEM. Ratione ũr, quia lux illa eſt inacceſſibilis oculis intellectus noſtri ſecundũ ſtatũ infirmitatis: ergo ſi dãnati ſurgent cum infirmitatibus, & im pfectionibus: ergo inacceſſibilis erit ipſis. ITEM. Io. 17. Hæc eſt uita ęterna, ut cognoſcant te uerum Deum; ergo cum uidere Deũ ſit uita æterna, & mali nõ ſint habituri uitam æternam; ergo non uidebunt eum in forma diuinitatis. ITEM. Reprobi debent puniri & quãtum ad rationem, & quantum ad uoluntatẽ: ſed quantum ad uoluntatẽ Deũ non poterant amare: ergo nec quantum ad rationem uidere.

CONTRA. Reprobi, q̃ noluerunt Chriſtũ credere eſſe Deũ, tunc non dubitabunt ipſum eſſe Deum: ergo Chriſti diuinitas erit eis manifeſta cognitione certiſſima: ergo ipſam uidebunt non ſolum per ſpeculum; ſed per ſeipſam. ITEM. Videtur quod debeãt uidere, quia reprobi debent terreri ad aſpectum Chriſti; ſed quod ſumme terret eſt poteſtas diuinitatis, & maieſtatis: & qđ ita dr̃ Matt. xxiiii. Veniet filius hoĩs cum poteſtate magna, & maieſtate; ergo &c. ITEM. Nemo punitur perfecte ex amiſſione alicuius boni, niſi illud cognoſcat: ergo ſi reprobi debent puniri carentia uiſionis Dei, dẽt eis oſtendi quantum bonũ ſit uiſio Dei; ſed hoc non põt ſciri, niſi uideat̃: ergo ſaltem in iudicio debẽt uidere. ITEM. Quæro rationem, quare nõ dẽnt uidere. Si dicas, ne gaudeãt, ſicut dicit Iſidorus, & Augu. Contra. Oẽ, qđ recipitur in aliquo, eſt ibi per modũ recipiẽtis: ergo ſi habent oculos infirmos, lux uera potius contriſtabit, q̃ delectet, ſicut patet ẽt in luce corporali. ITEM. Poſſibile eſt Deo ſeparare in reprobis cognitionẽ a delectatione, ſicut in iudicio ignem lucem a calore; & ſi hoc, tunc uidetur qđ propter iſtam rationem nõ debeat dimittere. ITEM. Secundum hu-

manitatem apparebit blandus iuſtis, & terribilis malis, quare non poteſt ſimiliter facere ſecũdum deitatem?

RESOLVTIO.

Minimè: quia filius hominis eſt, ut ab hominibus uideri poſſit.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Auguſt. & Iſid. & Magiſter in litera, & etiam Hug. de ſacramentis. Patrem nullus de reprobis uidebit in iudicio: ſed omnes filium; quia filius hominis eſt, ut ab hominibus poſſit videri: vnde nõ apparebit malis in forma Dei. Propter quod nota, ꝙ duplex eſt cognitio diuinitatis. Vna per ſigna, & effectus, alia in ſua forma, & eſſentia: dico ergo, quod reprobi bene habebunt cognitionem de Chriſti diuinitate per ſigna certiſſima, & per effectus manifeſtos cognoſcent, quia ipſe eſt Deus omnipotens. Cognitionem autem, q̃ eſt in propria forma, quæ eſt ꝑ uiſionem apertam, hanc quidẽ non habebunt. Et prima ratio huius eſt: quia talis forma omnino eſt improportionabilis oculis peccatoris, & improportionabilis oculis omnibus, q̃ nõ ſunt ſublimati per gloriam, uel per ſuperabundantiam gratiæ: & quia reprobis non dabitur gratia nec ſimpliciter, nec ad tẽpus: ideo non uidebunt. Ratio autẽ quare non dabitur eis uirtus, q̃ faciat eorum aſpectum habilem ad uidendum illam lucem, eſt illa, quam tangit Iſido. & Aug. quia ſi haberent oculum aptũ, haberent ſummam delectationem, quam impoſſibile eſt eſſe, & indecens in peccatoribus.

EX HIS patent obiecta. Prima enim tria oſtendunt, quod habebunt cognitionem de Deo quantum ad maieſtatem, & bonitatem: ſed non oſtendunt, ꝙ per ſpeciem, ſed ſufficit, quod ꝑ ſigna certa. AD ALIVD, iam patet reſponſio, quæ ſit ratio, quia ſcilicet improportionabiles: & impoſſibile eſt intelligere, quod fiãt proportionabiles, & non gaudeant: non ſic eſt in luce creata, quia oculus eſt proportionabilis per naturam, & ꝑ infirmitatem non omnino efficitur improportionabilis: ſed tãtum minuitur proportio: & iõ uidet cũ triſtitia: illa aũt lux cũ triſtitia uideri non poteſt.

QVAESTIO III.

An Chriſtus in forma glorioſa reprobis apparebit?

DE qualitate formæ, in qua apparebit Chriſtus, utrũ.ſ. in forma glorioſa apparebit reprobis. Et quod ſic, uidetur, q̃a in primo aduentu apparuit paſſibilis, quia aduentus ille fuit in infirmitate: ergo cum ſecundus aduentus ſit in uirtute: ergo apparebit glorioſus. ITEM. In iudicio apparebit talis, qualem decet apparere ad cõfuſionẽ inimicorũ, & lætitiã amicorũ: ſed inimici maximè confunduntur in gloria, & in exaltatione illius, quẽ deſpexerũt: & econuerſo, amici lætanť: ergo apparebit in gloria. ITEM, Nulla erit in eo fictio: ergo talem oſtẽdet formã, qualem habebit: ſed habebit glorioſam; ergo oſtendet reprobis glorioſam formam.

CONTRA. Mat. 24. Apparebit ſignum filii hoĩs in cœlo: & hoc erit ſignũ crucis: ergo cum crux ſit ſignum infirmitatis, vr, quod

quod appareat in infirmitate, non in gloria. ITEM. Chryſ. Veniet in iudicio Chriſtus, non ſolũ uulnerum cicatrices, ſed etiã ipſam mortẽ exprobratiſſimam oſtendens. ITEM. Ratione uidetur, quia ſicut oculus ſpiritualis ſe habet ad lucem ſpiritualẽ, ita corporalis ad corporalẽ: ſed ſic eſt, quod oculus ſpiritualis malorũ non uidet lucem ſpiritualem, quia eſt improportionabilis: ergo ſimiliter cum oculus non glorificatus ſit improportionabilis, non uidebit claritatẽ corporis glorificati. ITEM. Si uidebit, cum ſenſus exterior paſcatur in contemplatione humanitatis, ſicut interior in contẽplatione diuinitatis, uidetur, quod habeant delectationem: ſed non uidebunt diuinitatem, ne delectentur: ergo nec humanitatem. ITEM. Quamuis Chriſtus ſit benignus ſecundum ueritatem, tamen apparebit terribilis reprobis, ſicut dicit Iſido. ergo pari ratione quamuis ſit glorioſus, tamen debet reprobis apparere inglorioſus.

RESOLVTIO.

Vtique, ſed cum confuſione illi ipſum uidebunt: econtra boni cum gaudio.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ Chriſtus apparebit in forma glorioſa, ut eſt oſtenſum non, tantum bonis, ſed etiam reprobis; & non erit differentia ex parte apparentis, ſed ex parte recipientium: boni enim recipient glorioſam formam cum gaudio, & gloria: ſed mali cum confuſione, & pœna: confundentur enim in aſpectu eius, & non poterunt eius ſuſtinere intuitum propter conſcientiæ remorſum, & propter expectationẽ ferẽdæ ſententię cõtra eos: ecõtra boni oblectabunt.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ apparebit cum cruce, & cicatricibus. Dicendum, ꝙ ſicut cicatrices in martyribus non ſunt ſignum infirmitatis præſentis, ſed infirmitatis præteritæ, immo quantum ad gloriam, & decẽtiam, & pulchritudinem ſunt ſigna uictoriæ, & gloriæ: ſic in Chriſto intelligendum, ꝙ illæ cicatrices, & crux ſigna erunt mortis uiliſſimæ, quam ſuſtinuit: ſed tamen quia apparebũt in excellentia gloriæ, ſignũ erũt gloriæ tunc præſentis. Vnde Chryſoſto. dicit ſuper Matth. quod crux radiis ſolis erit lucentior; ſimiliter & cicatrices. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ oculi eorum ſunt improportionabiles. Dicendum, ꝙ improportionabiles erunt ꝑ priuationẽ ſufficientis proportionis: ideo retundentur uiſus, & confundentur: ſed tamen non erunt omnino improportionabiles per defectum omnis proportionis. Nec eſt ſimile de luce ſpirituali, q̃a illa excedit multo plus oculum peccatoris, quàm lux corporis glorioſi oculum corporis paſſibilis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod uidebitur terribilis, & blandus: ergo ſimiliter glorioſus, & inglorioſus. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia terribilis, & blandus dicitur ad alterum: unde benignum hominem poteſt homo aſpicere, ut terribilem, quia eum timet: ſed glorioſum, & non glorioſum dicunt diſpoſitionem a parte uiſibilis; unde niſi

niſi fiat per deceptionem, uel per miraculum, & diuinam uirtutem, q̃ teneat oculos ſicut dicitur Lucæ vlt. Oculi eorum tenebãtur: res talis uidetur, qualis eſt ſecundum ueritatem.

QVAESTIO IIII.

An alicui creaturæ nota ſit iudicij hora?

DE hora iudicii. Et quæritur, utrũ alicui creaturæ ſit nota. Et ꝙ non uidetur. Matt. 24. De illo autẽ die, & hora nemo nouit, neque angeli, qui ſunt in cœlo, neque filius; ergo videtur quod Chriſtus non nouerit: ergo multo minus noſcunt alii. ITEM Io. xv. Omnia, quæcumque audiui a patre meo, nota feci uobis: ſed iſtud non notificauit Apoſtolis; ergo iſtud nõ nouit ẽt ipſe Chriſtus. ITEM. Ioa. xvi. Cum uenerit S. S. ille docebit uos omnem ueritatem; ſed ſpiritus eueniens illud non docuit Apoſtolos; ergo iſtud non eſt ſcibile ab aliqua creatura: q̃a ſi eſſet ſcibile, S. S. docuiſſet. ITEM. Deus reuelauit prophetis multa futura: diem autem, & horam iudicii non expreſſit per aliquam prophetiam, niſi ſolũ per ſigna quædam præambula: ergo cum dominus illud nõ reuelauerit prophetis, uidetur ꝙ ſibi ſoli reſeruauerit.

CONTRA. Chriſtus non profecit, nec põt proficere in ſcientia, ſicut ſupra dicit̃ lib. 3. Diſt. 13. ergo ſi unquam ſciturus eſt, modo ſcit. ITEM. De angelis uidetur. Grego. Quid eſt quod non uident, qui uidentem omnia uident? ergo uidetur, quòd illud uideant. ITEM. Videtur quod omnibus debeat reuelari: quia magis timendum eſt iudicium ſpeciale cuiuslibet, quam generale: quia qui hoc euadit, euadit & illud; ſed dies mortis pluribus reuelatus eſt, ſicut dicitur de beato Martino: & beato Benedicto: ergo &c. ITEM. Locus, & tempus ſunt circunſtantiæ negotii: ſed dñs reuelauit nobis iudicii locũ: ergo pari ratione uŕ, quod & tempus; aut ſi non, quæro quare non.

RESOLVTIO.

Proculdubio uiatoribus omnibus ignota eſt: an autem ita ſit de angelis, & beatis, incertum eſt.

RESP. Dicẽdum, ꝙ abſque dubio hora diei iudicii ẽ nota toti Trinitati, & homini aſſumpto; ſed ignota eſt omnibus in ſtatu uiatorum exiſtentibus. Sed de hoc eſt contentio inter Doctores, utrum nota ſit angelis, & animabus beatis. Quidam dicũt quod ſic, quidam quod nõ: ſed certe quid ſit ſuper hoc tenendum, magis docebit experiẽtia pro loco, & tẽpore, quam nunc doceat ſciẽtia, utrumque enim eſt poſſibile. Cũ enim Chriſto ſoli cõmunicata ſit omnis ſcientia, non uideo quare angeli illud ignorare non poſſint, cum iſtud nõ ſit de ſubſtãtia gloriæ ipſorum. Rurſus. Cũ Deo ſint familiares, & nihil in huius rei ſcientia perdere poſſint, quare iſtud nõ congruat reuelari. Nõ tamẽ eſt facile hoc diffinire. vnde quia aliquę auctoritates ſanctorum uidentur ſonare, q̃d angeli hoc nõrunt; aliquę q̃d ignorẽt, ſane dici põt quod iſtud notum ſit aliquibus angelis, & beatis, aliquibus ignotum: & ſicut dicitur circa incarnationis myſterium,

ſterium, ſic & in illa parte ſtandum eſt, quod alicui creaturæ hora iudicii nota ſit.

Ad illud ergo, quod obiicitur, quod nemo nouit. Dicendum, quòd in illa auctoritate, ſicut patet ex Gloſ. non excluditur filius naturalis: ſed adoptiuus: nec excluduntur omnes Angeli, ſed illi, qui ſunt inferioris ordinis: nec excluduntur omnes homines, ſed ſolum puri homines, & uiatores. Vel dicendum, quod non nouerunt, quia aliis non notificant, ideſt non oſtendunt ſe ſcire: ſicut fouea dicitur cæca, non quia non uideat, ſed quia quod habet in ſe, aliis non oſtendat. Ad illud, quod obiicitur, quòd nota fecit omnia Apoſtolis Chriſtus, & Spiritus ſanctus. Dicendum, ꝙ iſtud intelligitur de neceſſariis ad ſalutem. Ad illud, quod obiicitur de prophetis. Dicendum, quòd Deus non reuelauit illud prophetis, quia non erat nobis utile noſſe, ſed perutile erat ignorare, tum propter noſtram utilitatem, tum etiam ꝓpter iſtud, quod dicitur Iacobi 2. Sic loquimini, & ſic facite, quaſi per legem libertatis incipiẽtes iudicari: Et ita patet, quare dominus manifeſtauit nobis iudicii locum, ſed non tempus: quod ultimò quærebatur quantum ad primam partem. Ad illud, quod obiicitur de Angelis, quod omnia uident. Dicendum, quod illud oportet intelligi de his, quæ ſunt de integritate beatitudinis, uel ſui miniſterii.

ARTICVLVS II.

Qvaestio I.

An corpora ſuper cœleſtia remunerabuntur?

Consequenter quantum ad ſecundum articulum quæritur de renouatione corporum ſuperiorum. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primò quæritur, utrum corpora ſupercœleſtia remunerabuntur. Secundò, utrum quietabuntur. Tertiò, utrum innouabuntur elementa. Quartò, utrum innouabuntur plantæ, & animalia bruta.

Vtrvm corpora ſuper cœleſtia remunerabuntur. Circa quam proceditur ſic, & oſtenditur, quod corpora ſupercœleſtia remunerabuntur. Iſa. 30. habetur ex Textu, & Glo. Erit lux lunæ ſicut lux ſolis: & lux ſolis lucebit ſeptempliciter, & Gloſ. ibi dicit, ideſt, ſol, & luna præmium ſui laboris percipient.

Item. Hoc uidetur ratione, ꝙa pronior eſt Deus ad præmiandum, quam ad puniendum: ſed corporum ſupercœleſtium homine peccante lux eſt diminuta, ſicut dicit ibi Gloſa: ergo homine glorificato debet augeri.

Item. Ordo eſt in uniuerſo cõuenientiſſimus: ergo uno meliorato, quod eſt de perfectione uniuerſi, neceſſe eſt omnia meliorari, quæ ſunt de eius conſtitutione: ſed corpora ſupercœleſtia ſunt de conſtitutione uniuerſi: ergo aut ordo corrumpitur, aut ſi homo nobilitatur, neceſſe eſt illa magis nobilitari.

Item. Habitatio debet cõgrue

re habitatori:ergo ſi homo, propter quem factus eſt mundus, eſt nobilior factus:ergo & totus mundus:ergo & corpora mundi nobiliſſima.

CONTRA. Nihil, quod perit, remunerabit: ſed cęli peribunt: ergo corpora ſupercęleſtia non remunerabuntur. Minor patet ex Pſalmo, & ad Heb. 1. Et tu in principio &c. Et poſt. Ipſi peribunt. ITEM. Ratione uidetur, quia nihil pręmiatur, niſi quod meretur; & nihil meretur, niſi quod uoluntarie ſeruit: & nihil uoluntarie ſeruit, niſi quod habet liberum arbitrium, & talia nõ ſunt corpora ſupercæleſtia; ergo &c. ITEM. Dupliciter contingit mereri ex opere, aut quia factũ ex charitate, aut qa laborioſum: per opus. n. laborioſum meret̃ quis de congruo; ſed corpora ſupercæleſtia non faciunt quicquam ex charitate, nec mouenĩ cum labore: quia dicit Philoſophus, qđ mouentur ſine labore, & pœna: ergo &c. ITEM. Cum duplex ſit corporũ ſuperiorum ꝓprietas, ſcilicet calor, & lux, & ſeruiant nobis quantum ad utramque: ergo remunerari dẽnt quantum ad utrãque; ergo cũ nõ remuneretur ſol in calore, nec luna in frigiditate; ergo nec debent remunerari in maiori lumine.

RESOLVTIO.

Præmiabuntur quodammodo, quia pulchriorem diſpoſitionem ſuſcipient, in electorum gloriam.

RESP. Dicendum, ꝙ tripliciter ẽ aliquid remunerabile. Primo modo ꝙ ẽ aptum natũ mereri: & hoc ẽ liberũ arbitrium. Alio mõ qđ ẽ ipſi merẽti cõiunctũ, ut corpus humanũ. Tertio mõ ꝙ eſt ad ipſum ordinatũ ſicut ad obſequiũ; ſecundum hoc p̃miatur hõ aliqñ in ſepi o, aliqñ in corpore, aliquando ex eis q̃ ſunt ſibi utilia. Sic ẽt præmiat̃ in ſeipſo in corpore ſuo, & ẽt in ipſo mundo, qui eius eſt habitaculũ. Vnde dico qđ corpora ſupercęleſtia p̃miąri non ẽ aliud, q̃ hominẽ præmiari in illis; qa dominus totum mũdum hominis amore faciet pulchriorem; & ideo quia ꝑꝑ hominem præmiant corpora ſupercæleſtia, ſecundum eam proprietatem pręmiantur, ſecundum q̃ ſunt conſona corporibus glorioſis. Hæc ãt eſt lux: & ideo in luce, & ſplẽdore augebuntur, & creſcẽt, ut probant primæ rationes.

AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ peribunt. Dicendum, ꝙ iſte textus conſequẽter exponitur per illud. Et ſicut amictum mutabis eos, & mutabuntur: ideo nõ dicuntur perire, quia deſinãt; ſed quia pulchriora efficiũtur, & innouanĩ. AD ILLVD, quod obĩ, ꝙ non hẽt uoluntatẽ. Dicendũ, ꝙ ipſa non merentur proprie; ſed hõ meretur, & in eis remuneratur. AD ILLVD, qđ obĩ, ꝙ nõ laborant. Dicendũ, ꝙ labor dĩ dupliciter. Vno mõ proprie: & ſic dĩ opus pęnale; & hoc mõ nec corpora ſupercæleſtia, nec angeli boni laborant. Alio mõ cõiter; & ſic dĩ labor quodcumque obſequium præſtitum hominibus, ſecundum quẽ modo angeli dicuntur laborare in uinea domini, & circa nos, quia nobis obſequuntur: & ſic corpora cęleſtia. AD VLTIMVM, quare non remunerãtur in calore, patet

patet reſponſio, quia in his proprietatibus debent remunerari, q̄ cõueniunt corporibus nr̄is, & faciunt ad gloriam noſtram.

QVAESTIO II.

An corpora ſupercœleſtia quietabuntur?

VTRVM corpora ſupercæleſtia quietabuntur. Et ꝙ ſic, ur̄, quia motus corporum ſupercæleſtium eſt ꝑꝑ cõtinuam generationem; ſed omnis generatio eſt ordinata ad multiplicationem hominum, & multiplicatio hoīum ad perfectionē ciuitatis supernæ; ſi ergo neceſſe eſt illam ciuitatem perfici, neceſſe eſt oēm generationem ceſſare: ergo & motum corporum ſupercæleſtiū: & ſic &c. ITEM. Oīs motus eſt ꝑꝑ aliquē finē: ſed oīs motus ordinatus, niſi fruſtra ſit, aliqñ conſequitur finem; ſed ꝙ mouetur ꝑꝑ aliqd, aſſecuto eo quieſcit: ergo cum corporum ſupercæleſtium motus ſit huiuſmodi, patet &c. ITEM. Nobilior diſpoſitio eſt quies, q̃ motus: ꝙ patet in Deo: ergo ſi mūdus poſt reſurrectionē erit in optima diſpoſitione, omnia corpora in eo quieſcēt. ITEM. Hoc dicit ratio, non tantū fides, qđ oīa propter hoīem, & ad eius obſequium ſunt creata: ergo oīa debent habere uſū, & actū cõuenientē humano obſequio: ſed homo incorruptibilis poſt reſurrectionē non indiget obſequio variabili: ergo &c.

CONTRA. Corpora ſupercęleſtia ſeruiunt homini luce, & motu; ſed quia luce ſeruiunt, maiori luce remunerãtur: ergo cū ſeruiunt in motu, debēt uelociori motu remunerari.

ITEM. Corpus orbiculare naturaliter eſt aptū ad motum: ſed per gratiam aptitudo naturaliter perficitur, & nõ efficitur imperfecta: ſed unumquodq; perfectius eſt, qñ eſt coniunctū ſuo actui: ergo corpora orbicularia actualiter mouebuntur, & cõtinue. ITEM. Nihil, quod inest alicui ſecundum aſſimilationem ad Deū, ſemper debet ꝑ remunerationē pręmiari: ſed corpora ſupercœleſtia (ut dicit Cõmentator) mouentur ut aſſimilentur Deo, & in ipſo motu aſſimilantur: ergo &c. ITEM. Motus orbicularis per naturam eſt interminabilis: ſed Deus ꝑ gloriam non deſtruet naturam; ergo motum corporum ſupercœleſtium non terminabit; & ſi hoc, ergo ſemper mouebuntur. 2. Cel. 17 et 21. et 12. Meta. 36.

RESOLVTIO.

Quieſcent certè: & in eo ordine, in quo creata fuere, perſtabunt.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Iſido. & habetur in litera, ꝙ ſol, & luna poſt iudiciū non tēdēt ad occaſum; ſed ſtabūt in ordine ſuo, in quo creati ſunt: Ad inteligentiã ãt obiectorum notãdum, ꝙ in motu eſt duplicē finē cõſiderare. ſ. finē intra; & iſte dicitur terminus ſiue cõſummatio: & finē extra: & iſte eſt terminus intentions Vt uerbi gratia, cum lapis deſurſum ad terram deſcendit, locus terræ eſt finis, qui eſt terminus intra; ſed quies in loco eſt finis, qui eſt terminus intentionis. Dico ergo quod quidam motus ſunt, qui naturaliter habent utrumque finem, ut ſunt motus recti: quidam uero motus ſunt qui

qui habent alterum per naturã, utputa finem intentionis: alterum uero habent ſolum ratione ipſius principii mouentis, ut eſt motus circularis ipſius rotæ, q̃ uoluitur ad acuendum cultellum. Quod enim rota quieſcat modo, uel poſt, nõ eſt determinatum, quia ſemper poſſet moueri; ſi eſſet, qui poſſet, & uellet mouere: ſed quando cultellus factus eſt acutus, cum motus ille ordinaretur adhoc, neceſſe fuit quietari, uel fruſtra fieri. Quoniam igitur motus corporum ſupercœleſtium ordinatur ad complendum numerum electorum, & illum neceſſe eſt cõpleri: ideo & motum terminari, quamuis per naturam non habeat terminum intra ſe.

Ad illvd, quod obiicitur, quod remunerantur in luce: ergo debent remunerari in motu. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia obſequium motus non ita competit corporibus beatorum, ſicut obſequium luminis. Ad illvd, qđ obiicitur, quòd aptitudo naturalis eſt perficienda. Dicendum, quòd uerum eſt de aptitudine naturali, quæ eſt ad actum perfectionis: ſed quæ eſt ad actũ imperfectionis, non. Ad alivd, quod obiicitur de aſſimilatione. Dicendum, quod non aſſimilatur ſimpliciter, ſed in cauſando; & ideo ad tempus aſſimilatur in hoc. Ad illvd, quod ultimo obiicitur, quòd eſt naturaliter interminabilis. Dicẽdum, quod hoc eſt falſum, quia ſecundum intẽtionem naturæ, quæ eſt regulata ſecundum inſtitutionem diuinã, terminabilis eſt, licet non ſit terminabilis ratione termini, qui reſpicit cõditiones mobilis, & ſpatii.

Qvaestio III.

An elementa innouabuntur?

Vtrvm innouabuntur elementa. Et q ſic, uidetur, prima ad Cor. 7. Præterit figura huius mundi, aut igitur in nihil, aut in melius, aut in peius. In nihil non, quia Deus nihil p mittit omnino perire. Non in peius, quia ſi homo melioratur, & mundus: ergo in melius Sed quod ſeneſcit, & in melius mutatur, innouatur: ergo mundus iſte: ſed elemẽta ſunt partes mũdi: ergo &c. Item. Auguſtinus de eccleſiaſticis dogmatib. Elementa non dicimus abolenda, ſed in melius commutanda.

Item. Ratione uidetur, q̃a aut innouabũtur omnia, aut nulla, aut quædam. Si omnia, habeo propoſitum. Si nulla: ergo conſiſtent in continua tranſmutatione, & impuritate, quam contraxerunt: ſed hoc eſt incõueniẽs; cum ſit propter hominẽ incorruptibilem, & omnino mundũ. Si quædam ſic, & quædam nõ: ergo ſoluitur harmonia elementorum: ergo & pulchritudo, & decor uniuerſi. Item. Ignis eſt completiſſimum elemẽtorum, unde & ſpecies elementorũ dicitur. Quæro igitur, aut ignis innouabitur, aut non. Si non innouatur, ſed conſumitur: ergo perit nobilitas, & decor elementorum. Si innouatur; ergo cũ alia elementa magis ſint accedentia ad uetuſtatem, uidetur, quod omnia debeant innouari.

Sed contra. Mat. 24. Cœlum, & terra tranſibunt: ſi ergo terra eſt ſtabiliſſimũ inter omnia

nia elementa, & ipſa non innouatur, ſed tranſit, nec alia innouabuntur. Si dicas, quod nō trāſit quantum ad ſubſtātiam, ſed quantum ad figuram, ſicut dicitur prima ad Cor. 7. Præterit figura huius mundi: tunc ergo cū figura reſpiciat quantitatem, & diſpoſitionem partium, nō qualitatem: uidetur ergo, quod alterius figuræ erit uniuerſum: cū ergo modo ſit circulare, tunc erit non circulare, ſed fiet triangulare, uel quadrangulare &c. ſed hoc eſt inconueniens: ergo &c. ITEM. Super 2 Petri ultimo dicit Gloſ. Elementa quatuor, q̄bus mundus conſiſtit, ille maximus ignis abſumet, nec cuncta intantum conſumet, ut nō ſint: ſed duo ex toto conſumet, duo uerò in meliorem reſtituet faciem. ITEM. Ratione uidetur, quia ſi elementa innouabūtur: aut ergo quantum ad ſubſtantiam, aut quantum ad qualitatem. Non quantum ad ſubſtantiam, quia ſubſtantia erit eadē non recipiens magis, & minus. Non quantum ad qualitatem, quia accidentia ſunt inalterabilia: ergo nullo modo. Si dicas, ꝙ quātum ad qualitates erit innouatio, quia qualitates iſtæ trāſibunt. Contra. Forma ſubſtantialis in materia eſt cauſa immediata ipſarum qualitatum elementarium: ergo ſi poſita cauſa immediata, neceſſario ponitur effectus, ſi remanebit forma ſubſtantialis in materia, & qualitates. ITEM. Calidum in ſummo eſt diſpoſitio ad formam ignis: ſed remota diſpoſitione, & priuata, per conſequens priuatur forma; ergo &c.

RESOLVTIO.

Quò ad ſubſtantiam remanebunt: innouabuntur autem quò ad rationem corruptionis.

RESP. Dicendum, ꝙ ubi eſt innouatio, ſubſtantia remanet eadē: ſed ſub aliis proprietatibus: ideo dicēdum, quod omnia elementa ſecundum ſubſtantiam remanebunt, ſed quantum ad qualitates innouabuntur. Sed circa ipſas qualitates duplex eſt opinio. Quidam enim dicunt, quod tria ſunt genera qualitatū in elementis. Quædam, ſecundum quas ordinantur in mundo, ut grauitas, & leuitas: & iſtę remanebunt, quia remanebunt in mundo ordo, & ſitus elementorum. Quædam ſunt qualitates, ſecundum quas eſt receptio influentiæ luminis, ſine omni corruptione, ut perſpicuitas & tranſparentia: & iſte ſimiliter remanebūt, ſicut influentia luminis. Quædam autem ſunt, ſecundum quas ordinantur ad agendum, & patiendum; & ita per conſequens ad trāſmutationē, & corruptionem, & ſecundum has non remanebunt. Sed inter has quædam ſunt actiuæ, ut caliditas, & frigiditas; quædā paſſiuæ, ut humiditas, & ſiccitas. Et quę ſunt actiuæ, ſunt illæ, q̄ excitant, & faciunt tranſmutationem; & iſtæ tollentur ab elemētis, & non redibunt in nihil, ſed cadent in regionē damnatorum, ſicut uult Baſilius ſuper illud, Vox domini intercidentis flammam ignis. Dicit enim, qđ calor cedet in partem damnatorum, ſed lux in regionem ſaluādorum; ſimiliter & in aqua frigiditas erit ad affligendum; ſicum

cum uero, & humidum non tollentur, ſed terminabuntur: & idẽ dicunt, quod Beda dicit, qđ duo totaliter abſumentur ꝓpter cõiunctionem, quę erat ex duplici qualitate, non quantum ad integritatem ſubſtantię, ſed quantũ ad totalitatem duplicis qualitatis rõne actiuitatis. Sed q̃a Aug. dicit xx. de ciui. Dei, quod omnium elementorũ qualitates ardendo penitus interibũt, & ſiccitas & humiditas ſunt qualitates corruptibiles, nõ uidetur maior ratio de caliditate, & frigiditate, quã de his duabus. Ideo dicunt a'ii aliter, qđ oẽs res, quantum eſt de ſe, appetunt eſſe ꝑpetuum, & diuinũ; ſed quædã formæ ſunt, quæ appetunt cõtinuare eſſe ꝑ multiplicationem ſui ĩ altero, utputa ſunt formæ accidentales, & ſubſtãtiales actiuę. Quædam aũt appetunt cõtinuare eſſe ſuum per continuã adhærentiam cũ materia, ut ſunt formæ, & qualitates paſſiuæ. Quia igitur poſt iudicium auferetur ab elementis omnis rõ multiplicandi ſe, & dabitur uirtus continuandi ſe in ſe, quia erũt incorruptibilia: hinc eſt quod elementa, quę habẽt qualitates actiuas, dicuntur totaliter abſumi, quia oĩno auferetur ab eis ratio agendi, & ſe multiplicandi. Alia uero duo dicuntur in meliorem faciem reſtitui, quia appetitus cõtinuãdi in ſe eſſe, quĩ modo eſt in eis ſecũdum eſſe imperfectũ, complebitur, & perficietur: manebũt ergo qualitates omnium elementorum quantum ad ſubſtantiam, ſed quãtum ad rationem corruptionis innouabunt: Similiter & formę ſubſtantiales; & hæc opinio eſt probabilior.

Cap. 16

ET patent obiecta ꝑter primũ ꝙ dicit, quod figura huius mundi tranſibit. Dico enim qđ figura dicit̃ tripliciter. Vno modo diſpoſitio ex clauſione linearum: & hęc præterit quãtum ad terram, quia nõ omnino eſt orbicularis. Secũdo modo dicit̃ figura exterior rei facies, ſiue pulchritudo: & hæc tranſibit, ſicut dicitur in gloſa, nõ ſubſtantia, ſed pulchritudo. Tertio modo figura dicitur fictio uel fragilitas a fingo fingis, ut uaſa figuli: & ſic etiam pertranſibit non ſubſtantia, ſed diſpoſitio partium, quo ad terram, & pulchritudo, & fragilitas.

QVAESTIO IIII.

An plantæ, & animalia bruta innouabuntur?

VTRVM innouabuntur plantæ, & animalia bruta. Et ꝙ nõ uidetur. Quia quæ ſunt propter hominis neceſſitatem, homine de neceſſitate trãſeunte, debent & ipſa tranſire; ſed plantæ, & animalia ſunt huiuſmodi, quia propter hominis cibũ; ergo &c. ITEM. Omnia quę innouabuntur, habent formã perfectam ordinatam ad incorruptionem; ſed plantæ, & aĩalia non habent animas incorruptibiles; ergo &c. ITEM. Si innouãtur: aut ergo omnia, aut quędã. Si omnia: tunc omnes plantę q̃ fuerunt ab initio, & oĩa animalia eſſent, & occuparẽt centum tales mundos; ergo oporteret mundum dilatari. Si quædã innouãtur, quędam non, quæro, quæ ſunt illa, quæ innouantur: & non uidetur eſſe maior ratio de uno, quã de alio; ergo nulla.

Item.

ITEM. Innouatio eſt eiuſdẽ ſecundum ſubſtãtiam: ſed forma ſubſtãtialis bruti corrumpitur: ergo ſi iterũ generetur, erit noux rei formatio, nõ innouatio.

CONTRA. Cœli ornatus innouabitur, ut patet in corporibus ſupercœleſtibus; ergo pari rõne ornatus terræ: ſed ornatus terræ ſunt plantæ, & animalia; ergo &c. alioquin ſi non innouabuntur: ergo remunerabitur terra ſine ornatu, & ita imperfectè; ergo &c. ITEM. Sicut corpora ſupercœleſtia, & elementa ſeruiunt homini, & ideo remunerantur. ſic plantę, & aĩalia ſeruiunt, & magis ſeruiunt, qa pręſtant cibum: & magis laborant in ſeruiendo, quia dant ſuã ſubſtãtiam, & moriuntur: ergo magis ſunt renouanda. ITEM. Plãtæ, & animalia ſunt ad laudem Dei, ut patet in Pſalmis. inuitãtur.n.ibi ad laudandum Deum: ergo ſi laus Dei poſt iudicium non debet minui, nec decreſcere, ſed augeri; ergo non debent ceſſare plantæ, & aĩalia. ITEM. Quę ſunt de perfectione uniuerſi, non debent ceſſare. ſed plantæ, & aĩalia ſunt huiuſmodi; ergo &c. Prima patet, quia tunc uniuerſum erit perfectius. Secũda patet, quia tũc ſuperfluerẽt, ſi non eſſent de perfectione, & pręterea ſunt creata inter opera ſex dierum, in quibus mundus eſt conſtitutus ante hoĩs lapſũ. ITEM. Quæ ſunt nobiliora, magis ſunt de perfectione: ſed uegetabilia, & aĩa nobiliora ſunt corporibus elementaribus, quia habent uitam: ergo &c. ITEM. Differẽtiæ diuidẽtes genus ſunt de perfectione uniuerſi: ſed differentiæ accipiuntur penes hæc duo; ergo hæc ad uniuerſi perfectionem debent innouari.

RESOLVTIO.

Min. mẽ nam tantum ſunt ad obſequium hominis, & ut aventum pro hoc tempore.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ plãtæ, & aĩalia non innouabuntur, propterea quia ultima eorũ perfectio eſt corruptibilis ꝑ naturam, & ortum, & radicem habet a materia: unde nõ ſunt idonea ad uiuendum, ſiue durandum ęternaliter. Formæ autem corporum ſupercęleſtium ſunt incorruptibiles omnino: ſimiliter formæ elementorum incorruptibiles ſunt ſecundum totũ, & ſecundum partem quantum eſt in ſe, quia ſunt corpora ſimplicia: unde quod corrumpantur hoc eſt per actionem uenientem ab extrinſeco: & ideo remota illa actione remanent incorruptibiles: Ex hoc patet quod plantę, & animalia non ſunt ad ornatum terræ, ſed ad hominis obſequium: nec ad Dei laudem, nec ad uniuerſi perfectionem, niſi ſecundum ſtatum eum, qui eſt corruptibilis, & uariabilis: & ideo non oportet innouari; Vnde terra non habebit illũ ornatum, nec oportet quod multiformis ſit, imo ipſa uniformitas erit ei in ornatũ. ET ex hoc patet primum, quia cœli ornatus naturaliter eſt diſpoſitus ad incorruptionem. Similiter hoĩ nõ conuenit eorũ obſequium poſt reſurrectionem, ſicut obſequiũ ſolis, & lunæ: ideo non remunerantur. Similiter ſunt ad laudandum Deum ſecundum ſtatũ infirmitatis; quãdo ipſe in ſe non

eſt eis manifeſtus, ſed cum in ſe cognoſcetur ſufficiēter, ī ſe laudabitur, nec oportet ad hoc eſſe multitudinem creaturarum. Similiter ſunt de perfectione uniuerſi ea parte, qua eſt habitaculum hominis uiuentis animaliter: ſed poſt ſpiritualis effecti non: & ideo concreata ſunt homini, quia homo alimoniis indigebat. Et præterea Deus eum peccaturum eſſe præſciebat.

AD ILLVD uero, quod obiicitur, ꝙ nobilius eſt, magis eſt de perfectione uniuerſi. Dicendum, quod habere eſſe nobilius hic eſt dupliciter. Vel quia permanentius: & quod ſic eſt, magis eſt de integritate uniuerſi. Vel nobilius, quia completius: & hoc non magis eſt de integritate, niſi cum perfectione completionis habeat incorruptionē durationis: hoc enim ipſo ꝙ eſt corruptibile, non eſt de perfectione. AD ILLVD, quod obiicitur ultimo de differentiis. Dicēdum, quod iſtud non oportet, eo ꝙ diuiſio generis in differentias has ſit ſecūdum ſtatum: Poteſt nihilominus dici ꝙ hoīe innouato oēs differentiæ, quæ ſpectant ad completionem eius ſaluantur, ut corporeum, aīatum, ſenſibile, rōnale: aliæ differentiæ, ut inanimatum, inſenſibile, irrationale dicūt perfectionem coniunctam imperfectioni. Diſtinguendum eſt igitur, ꝙ differentiæ quædam ſunt perfectiuę ſimpliciter, quædam perfectiuę cum diminutione: & ſic ſoluendum eſt illud, quia primę ſunt de perfectione uniuerſi ſimpliciter, ſecundæ uerò ſolum ſecundum hunc ſtatum.

DISTINCTIO XLIX.
PARS PRIMA.

De ſtatu & conditione bonorum poſt iudicium.

POſt reſurrectionem verò facto vniuerſo impletoq́; indicio, ſuos fines habebunt ciuitates duæ: vna Chriſti, alia diaboli, vna bonorum, altera malorum: vtraque tamen angelorum, & hominum. Iſtis voluntas, illis facultas non poterit eſſe peccandi, vel vlla conditio moriendi. Iſtis in æterna vita fœliciter viuentibus, illis infęliciter in æterna morte ſine moriendi poteſtate durantibus, quoniam vtrique ſine fine. Sed in beatitudine iſti, alius alio præſtabilius: in miſeria vero illi, alius alio tolerabilius permanebunt. Ex his apparet, quòd ſicut boni differenter glorificabuntur, alij magis, alij minus: ita & mali differenter in inferno punientur. Sicut enim in domo patris, idest, in regno cœlorum manſiones multæ ſunt. i. prœmiorum differentiæ: ita & in gehenna diuerſæ ſunt manſiones. i. ſupp-

Augu. In Enchir. ca. 111.

Ioā. 14.

pliciorum

pliciorum differẽtiæ. Omnes tamen æternam pœnam patientur, ſicut omnes electi eundem habebunt denarium, quem paterfamilias dedit omnibus, qui operati ſunt in vinea. Nomine denarij aliquid omnibus electis commune intelligitur, ſcilicet vita æterna, Deus ipſe, quo omnes fruentur, ſed impariter. Nam ſicut erit differens glorificatio corporum, ita differens gloria erit animarum. Stella enim a ſtella, ideſt, electus ab electo differt in claritate mentis & corporis. Alij enim alijs vicinius clariusque Dei ſpeciem contemplabuntur, & ipſa contemplandi differentia diuerſitas manſionum vocatur. Domus ergo eſt vna. i. denarius eſt vnus; ſed diuerſitas eſt ibi manſionum. i. differentia claritatis: quia vnum eſt ſummum bonum, beatitudo et uita omnium. i. Deus ipſe. Hoc bono omnes electi perfruentur, ſed alij alijs plenius. Perfruentur autem videndo per ſpeciem, non per ſpeculum in ænigmate. Habere ergo vitam, eſt videre vitam. i. cognoſcere Deum in ſpecie. Vnde veritas ait in euangelio, Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te verum Deum, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtum eſſe vnum, & ſolum verum Deum: hoc eſt habere vitam, id eſt, cognoſcere te: non eſt ipſa cognitio, quæ tu es, ſed per cognitionẽ habere bonum, quod tu es. i. vita.

Io. Chryſoſt. Matth. 20. 1. Cori. 15. Matth. 20. 1. Cori. 14. Ioã. 17.

Si omnes homines volunt eſſe beati.

Solet etiam quæri de beatitudine, vtrum eam omnes velint, & ſciãt quæ ſit vera beatitudo. De hoc Aug. in lib. 13. de Trini. ita diſſerit. Mirum eſt cum capeſcendæ, retinendæque beatitudinis voluntas vna ſit omnium, vnde tanta exiſtat de ipſa beatitudine rurſus diuerſitas voluntatum: non quod eam aliquid nolit, ſed quòd non omnes eam norint. Si enim eam omnes noſcerent, non ab alijs putaretur eſſe in virtute animi, ab alijs in voluptate corporis, ab alijs atque alijs alibi atque alibi. Quomodo ergo omnes amãt, quod nõ omnes ſciunt? Quis poteſt amare quod neſcit, ſicut ſupra diſputaui? Cur ergo beatitudo amatur ab omnibus, nec tamen ſcitur ab omnibus? An fortè ſciunt omnes, quæ ipſa ſit, ſed non omnes ſciunt vbi ſit, & inde contentio eſt? An fortè falſum eſt, quod pro verò poſuimus, beatè viuere omnes homines velle? Si enim beate viuere eſt (verbi gratia) ſecundum

Cap. 4. Ibidem paulo poſt.

dum animi virtutem viuere: quomodo beatè viuere vult, qui hoc non vult? Nonne verius dixerimus, Homo ille non vult beatè viuere, quia non vult ſecundum virtutem viuere: quod ſolum eſt beatè viuere? Non ergo omnes beatè viuere volunt, immo pauci hoc volunt: ſi non eſt beate viuere, niſi ſecũdum virtutem animi viuere, quod multi nolunt. Inane falſum erit, vnde nec ipſe Cicero dubitauit? Ait enim Beati certè omnes eſſe volumus. Abſit ut hoc falſum eſſe dicamus. Quid ergo? An dicendum eſt, etiam ſi nihil aliud ſit beatè uiuere, quam ſecundum uirtutẽ animi uiuere; tamen & qui hoc non uult, beatè uiuere uult? Nimis quidem hoc uidetur abſurdum. Tale enim eſt ac ſi dicamus: qui nõ uult beatè uiuere, uult beatè uiuere. Iſtam repugnantiam quis audiat? quis ferat? & tamen ad hanc contrudit neceſſitas. Si omnes beatè uiuere uelle, uerum eſt, & non omnes uolunt ſic uiuere: quomodo ſolum uiuitur beatè? An illud ab his anguſtijs poterit nos eruere, ſi dicamus nihil eſſe beatè uiuere, niſi uiuere ſecundum delectationem ſuam. & ideo falſum nõ eſſe quòd omnes beatè uiuere uelint, quia omnes ita uolunt, ut quemque delectat? Sed id quidem falſum eſt. Velle enim quod non deceat, eſt eſſe miſerrimum. Nec tam miſerum eſt non adipiſci quod uelis, quam adipiſci uelle quod nõ oporteat. Quis ita cæcus ſit, ut dicat aliquẽ ideo beatũ, quia uiuit ut uult, cum profectò etſi miſer eſſet, minus tamen eſſet, ſi nihil eorum, quæ perperam uoluiſſet, habere potuiſſet. Mala enim uoluntate, uel ſola miſer quiſque efficitur: ſed miſerior, cum deſideriũ malè uoluntatis impletur. Quapropter quoniam uerum eſt, quòd omnes homines eſſe beati uelint, idq; ardentiſſimo amore appetant, & propter hoc cætera quæcumque appetant: nec quiſquam poteſt amare, quòd omnino quid, uel quale ſit, neſcit, nec poteſt neſcire, quid ſit, quod ſe uelle ſcit, ſequitur ut omnes beatam uitam ſciant. Omnes autem beati habẽt quod uolunt: quamuis non omnes, qui habent quod uolunt, cõtinuo ſint beati. Continuo autem miſeri ſunt, qui uel non habẽt quod uolunt, uel id habent quod non rectè uolunt. Beatus ergo non eſt, niſi qui & habet omnia quæ uult, & nihil uult malè. Ille quippe beatè

[Margin: Cicero in Hortenſio. — Ibidẽ. c. ca 5. in princ. c. — Quis ſit beatus c. 3. eiuſdẽ. ca. 7. euſdẽ.]

viuit

uiuit, qui uiuit ut uult, nec malè aliquid uult. Cum ergo ex his duobus conſtet beata uita, licet in malis ſit aliquis bonus, non tamen niſi finitis omnibus malis eſt beatus. Cum ergo ex hac uita, qui in his miſerijs fidelis & bonus eſt, uenerit ad beatam uitam: tunc erit uerè, quod nunc nullo modo eſſe poteſt, ut ſic homo uiuat quomodo uult. Non enim ibi uolet male uiuere, aut uolet aliquid quod deerit aut deerit, aliquid quod uoluerit. Quicquid amabitur aderit, nec deſiderabitur quod non aderit. Et omne quod ibi erit, bonũ erit, & ſummus Deus ſummum bonum erit: & quod eſt omnino beatiſſimum, ita ſemper fore certum erit. Beatos autem eſſe ſe uelle omnium hominum eſt. Beatos ſe eſſe uelle omnes in corde ſuo uident, nec tamen omnium eſt fides, qua ad beatitudinem peruenitur.

Si qd de Deo cognoſcit aliqs, quod ibi nõ intelligãt oẽs.

Solet etiam quæri, Vtrum aliquid de Deo cognoſcat aliquis magis meritus, ut Petrus: quod nõ cognoſcat aliquis minus meritus, ut Linus. Pluribus uidetur quòd omnia de Deo ad beatitudinem ſpectantia omnes communiter electi cognoſcant; ſed differenter. Nihil enim in Deo noſcibile maius digniuſque uidetur, quàm eum intelligere trinũ et unum. Hoc autem omnes tunc per ſpeciem cognoſcent. Vnde ſequitur, ut non ſit aliquid beatitudini pertinẽs incognitum alicui beatorum. Omnes ergo cuncta illa uidebunt, quorum cognitio ſeruit beatitudini; ſed in modo uidendi different. Alius enim alio magis, alius alio minus fulgebit. 1. Co. 15

De paritate gaudij.

Solet etiam quæri, An in gaudio diſpares ſint, ſicut in claritate cognitionis differunt. De hoc Augu. ait, Multæ manſiones in una domo erunt, ſcilicet variæ præmiorum dignitates: ſed ubi Deus erit omnia in omnibus, erit etiam in diſpari claritate per gaudium, ut quod habebunt ſinguli, cõmune ſit omnibus: quia etiam gloria capitis omnium erit per uinculum charitatis. Ex his datur intelligi, quòd par gaudium omnes habebunt, etſi diſparem cognitionis claritatem: quia per charitatem quæ in ſingulis erit perfecta, tantum quiſque gaudebit de bono alterius, quantum In li. de ciui. dei in li. de uir. ca. 26.

gaudebit ſi in ſeipſo haberet. Sed ſi par erit cunctorum gaudium, uidetur, quod par ſit omnium beatitudo : quod conſtat omnino non eſſe. Ad quod dici poteſt, quod beatitudo par eſſet, ſi ita eſſet par gaudium, ut etiam par eſſet cognitio: ſed quia hoc non erit, non faciet paritas gaudij paritatem beatitudinis. Poteſt etiam accipi per gaudium, ut non referatur paritas ad intenſionem affectionis gaudentium, ſed ad uniuerſitatem rerum, de quibus lætabitur : quia de omni re, unde gaudebit unus, gaudebunt omnes.

SVPRA egit Magiſter de iudicio. In hac parte agit de ſtatu poſt iudicium. Et quoniã duplex eſt ſtatus ſecundum duplicem ciuitatem, unam, ſcilicet Hieruſalem, & alteram Babylonis : ideo pars iſta duas hẽt. In prima determinat ſtatum, & cõditionem bonorum. In ſecunda ſtatum, & conditionem damnatorum, infra Diſt. 50. *Hic oritur quæſtio ex præmiſsis, &c.*) Prima pars habet duas. In prima parte determinat beatitudinẽ, & gloriam a parte ſpiritus. In ſecunda uero ex parte corporis. ibi. *Poſt hæc quæri ſolet, ſi beatitudo, &c*) Prima pars habet tres partes. In prima determinat quid ſit beatitudo, & quid ſit eſſe beatum. In ſecunda uerò determinat de beatitudinis appetitu. ibi. *Solet etiam quæri de beatitudine, &c*) In tertia uerò determinat modum participandi, utrum æqualiter participetur a diuerſis. ibi. *Solet etiam quæri, utrũ aliquid de Deo cognoſcat.*

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

Quid ſit beatitudo?

AD intelligentiam huius partis quæritur de beatitudine : & de hoc ſex quæruntur. Primò quæritur, quid ſit beatitudo. Secundò, qualiter ſit appetibilis. Tertiò, in quo ſit. Quartò, ſecundum quid inſit. Quintò de eius actu ſiue operatione. Sextò de differenti participatione.

CIRCA quam ſic proceditur, & oſtenditur, quod beatitudo ſit bonum creatum, quia beatitudo eſt perfectio beati. Sed omnis pfectio creaturæ eſt creata, quia Deus nullius eſt forma perfectiua : ergo beatitudo eſt bonum creatum. ITEM. Omne creatum, quod non eſt tranſcẽdens, ut ens, & unum, eſt alicuius generis determinati: ſed beatitudo eſt bonum creatum, ut probatum eſt, & non eſt tranſcendens eo, quod in paucisſimis reperitur: ergo &c. ITEM. Quod eſt generis determinati, & eſt in aliquo, ita quod ſine eo res poteſt eſſe, eſt in genere accidentis: ſed beatitudo eſt hu-

ius-

iuſmodi: ergo eſt in genere accidentis. ITEM. Omne bonum generis determinati, ſecundũ qđ homo denominatur qualis, & quod eſt ꝑfectio ipſius animæ, eſt in prima ſpecie qualitatis, q̃ eſt habitus, & diſpoſitio: ſed beatitudo eſt bonum creatum, & generis determinati, ut probatum eſt, & perficit naturã, hoc conſtat; ergo &c.

CONTRA. Quod non ſit bonum creatum, uidetur; quia beatitudo ſatiat noſtrum appetitũ: ſed nihil ſatiat aĩæ humanæ appetitum niſi ſola Trinitas, quia cum ſit nata capere Deum, nihil minus Deo ipſam implet; ergo &c. ITEM. Beatitudo eſt finis ultimus, ultra quem non eſt finis alius: ſed finis uniuerſalis eſt ſolum bonum increatũ, ſicut principiũ primum: ergo &c. ITEM. Quod non ſit generis determinati, uidet̃; q̃a ut dicit Boetius. Beatitudo eſt ſtatus oĩum bonorũ aggregatione ꝑfectus: ergo cõplectitur oẽ bonũ. Sed oẽ bonũ in pluribus generibus determinatur, nõ ĩ uno: ergo &c. ITEM. Qđ nõ ſit in genere accidẽtis, uidetur; quia beatitudo ẽ nobiliſſima omnium perfectionũ: ſed accidẽtalis forma minus habet de nobilitate, quã ſubſt...tialis: ergo impoſſibile eſt, quòd beatitudo ſit in genere accidẽtis. ITEM. Quod non ſit in qualitate, uidetur; q̃a Philoſophus diffinit feli..itatem dicens, ꝙ eſt actus ſecundum uirtutem perfectus; & ꝙ ita ſit patet, quia habitus perficitur ꝑ actum. Si ergo beatitudo eſt ultima perfectio, eſt actus: ſed actus eſt in genere actionis: ergo &c.

Lib. 3. de c͠oſo. proſ. 2.

1. Ethi. c. 17. et 9. Ethi. 10.

RESOLVTIO.

Beatitudo pro obiecto, eſt bonum increatum idem quod Deus: pro forma uerò influente, bonum creatum eſt.

RESPOND. Dicendum, ꝙ beatitudo eſt finis ſatians noſtrum appetitum. Satians aũt noſtrum appetitũ eſt dupliciter. Vel ſicut obiectũ, uel ſicut informans. Satians noſtrũ appetitũ, ſicut obiectũ, ſolus Deus eſt, ad quem capiendũ humana aĩa ordinatur. Satians aũt ſicut informans, eſt ipſa influentia Dei in aĩam, quę eſt ipſa Dei formitas, & ſacietas. Et ſecundũ hoc nomẽ beatitudinis cõe eſt ſecundum prius, & poſterius ad beatitudinẽ increatam, q̃ eſt finis ſatians, ſut obiectũ, & ad creatã, q̃ eſt ſatians, ut informãs: & per prius dr̃ de beatitudine increata, per poſterius de creata: quia non ſatiat influẽtia obiecti niſi ꝑ ꝓ obiectum.

ET ex hoc patet primum, q̃a Boetius, & Auguſt. loquuntur de obiecto ſatiante; ſimiliter de fine, qui terminat intentionem, & de fine, qui informat.

AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ non eſt generis determinati, dico ꝙ immo. Quod obiicitur, ꝙ eſt ſtatus cõtinens oĩa bona, dico ꝙ cõplecti oĩa bona hoc põt eſſe dupliciter, uel ſecundũ ueritatem, uel ſecundum ęquiualentiam. Secundum ueritatem non oportet, ꝙ omnis generis bonũ contineat: continet tamen ſecundum æquiualentiam, quia continet tantum bonum, quod ſufficit, & æquiualet, immo præponderat omni bono: & tale bene poteſt eſſe generis determinati. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ no-

nobilior eſt perfectio ſubſtantialis. Dicendum, ꝙ iſtud eſt verum quãtum ad primũ eſſe, nõ tamen quantum ad eſſe ſecundum, ſiue bene eſſe: immo accidentalis forma eſt perfectio ipſius compoſiti quantũ ad bene eſſe, ſicut patet de colore, & odore in roſa. Aliter põt dici, ꝙ accidens eſt duplex. Quoddam nã que eſt, ꝙ cauſatur ex principiis ſubiecti: & tale ignobilius ẽ ſubſtantiali forma, pro eo, ꝙ ab ipſa hẽt originem. Quoddam quod cauſatur a ſuperiori: & tale poteſt eſſe nobilius, pro eo, ꝙ dirigit ad eum cui iungit. Et quia beatitudo iungit animam ſummo Deo ubi eſt terminatio omnis appetitus, & ortum habet a Deo non ab anima: ideo patet illud. AD ILLVD, quod quæritur, cuius generis ſit. Dicendum, quòd beatitudo creata non dicit actum purè, quia conſtat, quod actus glorioſus ab aliquo actu procedit. Nec dicit habitum pure, quia dicit perfectionem ſummam, quæ eſt in actu continuo: ideo neceſſe eſt, ut dicat habitum, ut actum, ſiue in actu: ſicut ſi diceret ſcientiam, quæ ſemper eſt in conſiderando: quia uero principalius dicit habitum, & deiformitatem: ideo & ſi dicat rem duplicis generis, tamen principalius genus qualitatis. Et eſt exemplum, quia figura dicit diſpoſitionem qualitatis in quantitate, principalius tamen diſpoſitionem: unde dicit qualitatem in quantitate, & eſt in genere qualitatis: ſimiliter intelligendũ eſt in propoſito.

QVAESTIO II.

An omne beatitudinem appetant?

QValiter beatitudo ſit appetibilis Et quæritur, utrum omnes appetant beatitudinẽ ueram Et quod ſic, uidetur: quia dicit Boetius, quod inſerta eſt mentibus hominum ueri boni cupiditas: ſed uerum bonũ eſt, quod nos beatos uere efficit: ergo omnes appetunt beatitudinem ueram. *Lib. 3. de cõſo. prof. 2.* ITEM. Philoſophus dicit, quod omnia bonum exoptant: aut ergo exoptant bonũ, quodcunque, aut bonum, quod ſufficit. Non quodcunque, quia ſi quodcunque, tunc proceſſus eſt infinitum. Conſtat ergo, ꝙ bonum, quod ſufficit: ſed nullũ bonum eſt ſufficiens implere animam humanam niſi beatitudo uera: ergo omnes homines appetunt beatitudinem ueram. *1. Ethi.* ITEM. Quod homo appetat beatitudinem, aut hoc eſt naturale, aut deliberationis. Si deliberationis: ergo poteſt appetere contrarium, ſcilicet miſeriam; cuius contrarium dicit Auguſtinus in 3. lib. de lib. arbitr. ergo appetit appetitu naturali: ſed naturalis appetitus eſt communis omnibus, & perpetuus: ergo ſi talis eſt appetitus beatitudinis, patet &c. ITEM. Vnumquodque perfectibile naturaliter appetit ſuam perfectionem: ſed anima humana nata eſt perfici beatitudine uera: ergo omnis aĩa appetit beatitudinẽ ueram.

CONTRA. Inuiſa poſſumus diligere, incognita nequaquã, ut dicit Auguſtinus: ſed multi ſunt, qui ignorant, quid ſit, & ubi ſit beatitudo uera, quod patet, quia ponunt beatitudinem in *8 de trinit. c. 4.*

in diuitiis, & honoribus: ergo & beatitudinem ueram non appetũt. ITEM. Peccatum eſt ſpreto bono incommutabili rebus commutabilibus adhærere: ſed beatitudo eſt bonum incommutabile: ergo omnis peccator beatitudinem ueram ſpernit: ergo nullus appetit. Si dicis, ꝙ ſpernit appetitũ deliberatiuo, ſed appetit naturali, hoc nihil eſt: quia quod naturale eſt, non aſſueſcit in contrarium: ergo nunquam per aſſuefactionem ſpernere poterit. ITEM. Beatitudo aut appetitur propter ſe, aut propter aliud. Si propter aliud: ergo non appetitur, ut beatitudo, quia illud facit beatum, in quo finis cõſtituitur: appetitur ergo ab omni a quo appetitur propter ſe: ſed multi ſunt, qui fruuntur utendis, & utuntur fruẽdis: ergo multi ſunt, qui ueram beatitudinem non appetũt propter ſe: ergo nec appetunt. ITEM. Si appetitur, aut in ratione commodi, aut in ratione honeſti. Si in ratione commodi, cũ appetitus commodi ſit in aĩalibus brutis: ergo & beatitudinis. Si in ratione honeſti, cum amor honeſti non ſit in malis: ergo nõ appetitĩ ab ipſis malis.

RESOLVTIO.

Naturaliter.

RESPOND. Dicendum, quòd cum duo ſint, quæ faciant appetitum, ſcilicet conuenientia, & indigentia: quoniam igitur anima rationalis creata eſt ad Dei imaginem, & ſimilitudinẽ, & facta eſt capax boni ſufficientiſſimi, & ipſa ſibi non ſufficit, cum ſit uana, & deficiens: ideo dico, quod ueram beatitudinẽ appetit naturaliter.

AD ILLVD ergo, quo obiicitur in contrarium, quod multi ignorant ueram beatitudinẽ. Reſpondent aliqui, quod ante appetitum deliberatiuum oportet cognitionem præcedere: ſed non appetitum naturalem. Sed hoc nihil eſt, quia ſicut in nobis eſt duplex amor naturalis, & deliberatiuus, ſic ſimiliter & duplex cognitio; ergo ſicut deliberatiua cognitio deliberatiuum amorem præcedit, ſic naturalis naturalem. Et propterea dicendum, quod ſicut duplex eſt inſtinctus ad bonum, ſcilicet in generali, & in ſpeciali: ſic & duplex appetitus, & dictamen boni in generali uenit a cognitione naturali: & quantum ad hoc non eſt error: ſed dictamen in ſpeciali illius uel illius, non eſt omnino ab habitu naturali, ſed per aſſumptionem factam a ratione deliberante: & circa hoc eſt error. Similiter & de appetitu intelligendũ. Oẽs ergo habẽt appetitum beatitudinis uerè in generali, & habent cognitionẽ in generali: omnes enim credũt, quod beatitudo ſit bonum, ꝙ ſufficit, & omnes iſtud appetũt. In ſpeciali uerò, qñ aſſumit hoc ſufficit. ſ. honor, uel pecunia errat cognitio, & declinat affectio. Et eſt ſimile de eo, ꝗ uult emere aurũ, & credit hoc fruſtũ orichalci eſſe aurũ, & fruſtũ auri credit eſſe orichalcũ. Si q̃ras ab eo in generali, q̃d uelit emere, reſpõdet aurũ. Si q̃ras, ꝙ fruſtũ uult emere, reſpondebit, ꝙ hoc demõſtrato orichalco. Similiter ſi ab auaro q̃ras, utrũ appetat beatitudinem uerã, & uelit ha-

habere, reſpondebit, quod ſic. Si quæras quid uelit, utrum paradiſum, uel denarium, reſpondebit denariū. Et huius ratio eſt, quia hic credit ſufficientiam, ibi non. Si quæras, quomodo cognouit in generali, dico, q̄d innata eſt il a cognitio. Si quæras, per quid, dico, quod ſufficiētiam cognoſcit per indigētiam. Si opponas, quod priuatio non eſt uia cognoſcendi habitum. Dicendum, quod eſt quædam indigentia omnino priuans, q̄dam diſponens, & inclinans: & hæc eſt ratio cognoſcendi: unde ſi materia neceſſario haberet potentiam cognoſcendi, cognoſceret utique formam, ad quam inclinatur, & diſponitur: ſic anima ſufficientiam per ſuam indigentiam. Poſſet tamen dici, q̄d cognitio beatitudinis, & multarum rerum naturalium, utputa numeri naturalis, nobis innata eſt: & ſi anima creata dicatur eſſe ut tabula raſa, hoc intelligitur ſolum quātum ad ſpecies, & ſimilitudines, quas acquirit per ſenſus. Vel dicatur tertio modo, ſicut in Primo Libro dictum eſt de charitate, quomodo cognouerit eam, qui non habet: & tamen ſine receptione ſpeciei a ſenſibus. Quilibet iſtorum modorum multum eſt probabilis. ALIA duo patent.

Diſ. 17 art. 1. q. 3.

AD vltimum, Dicendum, quòd beatitudo appetitur ſub ratione commodi: ſed illud commodum eſt proprium naturæ rationalis, quia hæc ſola eſt capax Dei per cognitionem, & amorem: unde & ſi animalia appetant commodum, illud appetunt, ad quod ſunt.

QVAESTIO III.

In quo recipitur beatitudo tanquam in ſubiecto?

DE beatitudinis ſubiecto. Et quæritur, utrū homo ſit ſubiectum beatitudinis ſecundum animam, an totum coniunctū. Et quod totum cōiunctum, vř. Aug. xix. de Ciuit. Dei cap. 3. Summum bonum, a quo homo beatus efficitur, ex utriuſq; rei bonis conſtat, animæ ſcilicet, & corporis. ITEM. Aug. de ſpiritu & anima dicit, ꝙ Deus factus ē homo, ut totum hoīem beatificaret, exterius ꝑ humanitatē, interius ꝑ diuinitatē. ITEM. Anſ. diffiniens beatitudinem dicit, ꝙ eſt ſufficientia oīum bonorū: & bona illa diuidit in bona aīæ, & corporis. ITEM. Rōne vř, quia præmiū reſpōdet merito: ſed meritū eſt totius coniuncti, q̄a aīa exuta non meretur: ergo nō beatitudinē ſiue præmium. ITEM. Beatitudo opponit̄ miſeriæ: ſed miſeria eſt non tantum aīæ, ſed etiam eſt totius coniuncti, maxime ratione corporis: ergo &c. ITEM. Si beatitudo omnino reſpiceret animam, ut ſubiectum: ergo non neceſſe eſſet corpus reſurgere. Sed neceſſe eſt corpus reſurgere: ergo &c.

CONTRA. Super illud Pſ. 32. Beata gēs, cuius dominus Deus &c. Gloſa. Beatitudo hominis tantum in anima eſt, quia anima hominis tantum capax eſt ualens frui illa. ITEM. Ratione uidetur: quia beatitudo conſiſtit in Deo, q̄a ipſe eſt finis ultimus, in quo ſtandum eſt: ſed ſolus ſpiritus ad Deum uidendū, & amandum conuertitur: ergo beatitudo eſt in ſolo ſpiritu.

Item. Beatitudo gloriæ reſpõdet gratiæ; ſed gratia cũ ſit qualitas ſpiritualis, eſt in homine ratione ſolius animæ; ergo & beatitudo; quia quantum ſe extendit diſpoſitio ad formam, tantũ ſe extendit forma. Item. Si aliqua paſſio ineſt aliquibus ſubiectis, ineſt ſecundum aliquid cõmune; ſed beatitudo ineſt angelo, & homini; ergo ineſt ſecundum aliquid commune angelo & homini. Sed non eſt aliquod commune angelo, & homini, niſi ſpiritus, & potẽtiæ ſpirituales; ergo beatitudo eſt tantũ in potentia ſpirituali. Item. Si aliqua duo communicãt in aliqua natura, & non poſſunt conuenire in eo, quod ſuperadditum ẽ naturę, illud ſuperadditum nõ ineſt ſecundum naturam, in q̃ communicant, ſed homo communicat cum brutis in corpore, & in potentiis ſentiendi, & non poteſt cõmunicare in beatitudine; ergo beatitudo nõ ineſt ſecundum corpus.

Resolvtio.

Beatitudo & in anima, & in corpore eſt: in anima per inhærentiam; in corpore per redundantiam.

Respon. Ad hoc dixerunt aliqui, quod beatitudo dicitur dupliciter, proprie, & cõmuniter. Proprie eſt gaudium de participatione Dei perfecta per cognitionem, & amorem. Communiter uerò dicitur omnis remuneratio excludens omnem miſeriam. Primo modo comprehendit præmium ſubſtantiale tantum, ſecundo modo accidentale. Primo modo eſt tantum in anima, ſecundo modo eſt in anima, & corpore, & toto coniuncto: & per hoc ſoluunẽ rationes ad partes oppoſitas. Sed iſta ſolutio non uidetur conueniens, quoniam ſicut dicit Aug. beatè uiuere eſt bonis ueris, certiſque cõgaudere; ſed & dolor ſicut dicit. xiiii. De Trini. eſt ipſius animæ: ergo & gaudium beatitudinis ẽ in anima ſicut in ſubiecto, ſiue ſit de bono increato, quod eſt Deus, ſiue de bonis corporis. Ideo dicunt alii aliter, quod gaudium etiam accidentale, & beatitudo accidentalis eſt in anima ſicut in ſubiecto. Sed huius gaudii materia eſt in corpore: quia gaudet anima de bonis corporis: & ideo beatitudo non eſt in corpore ſicut in ſubiecto, ſed ſicut in materia, & obiecto, non principali tamen. Sed iſtud non ſufficit dicere, quia ſimiliter materia gaudii eſt omnibus creaturis remanentibus poſt iudiciũ: ergo non magis diceretur ſecũdum hoc corpus noſtrum beatificari, quàm aliæ creaturæ: qđ non eſt conueniens dicere. Si tu dicas, quod magis, propter hoc quod habet conditiones nobiliores, hoc non ualet, quia ſimiliter corpus ſolis eaſdem conditiones, quas corpus noſtrum habebit. Et ideo dicendum aliter; quod beatitudo cum ſit gaudiũ de bonis, eſt in aliquo ſicut in ſubiecto primo per inhærentiã; & ſic dico quod eſt in ſola anima. Et eſt in aliquo ſicut in coniuncto per quandam redundantiam: & ſic quia corpus eſt coniunctum animæ, gaudium redundat in corpus. Concedendæ igitur ſunt rationes probantes, quod beatitudo nõ ſit ĩ corpore

pore tamquã ĩ ſubiecto primo: ſed tamen eſt ibi ꝑ coniunctione per quandam redundantiã, & comparticipationem.

Ad illvd ergo, quod obiicitur, ꝙ ex utrinſque bonis conſtat beatitudo. Dicẽdum, quod Aug. dicit illud ſecundum opinionem Tullii. Ad illvd, qđ obiicitur de Deo, qui factus eſt homo, ut totum hominem beatificaret. Dicendum, ꝙ ibi eſt q̃dam congruentia, quia etiam & ſi non eſſet incarnatus, hõ eſſet beatus, dum eſſet redemptus ad uiſionem Dei perfectè. Ad illvd, qđ dicit Anſel. Dicendũ, ꝙ beatitudo continet bona corporis: ſed beatitudo non dicitur eſſe illa bona; ſed gaudium de illis bonis. Ad Illvd, quod obĩ de merito. Dicendum, ꝙ anima nõ poteſt mereri extra corpus, non propter defectum uirtutis; ſed propter defectum ſtatus, & tempus merendi. Ad illvd, ꝙ obiicitur, quod miſeria ẽ ex parte corporis. Dicendum, ꝙ miſeria ſubiectiuè, & proprie eſt in natura rationali; ſed materialiter poteſt eſſe ratione corporis, ſicut dicit Aug. viii. de ciu. Dei. Ad alivd, patet reſponſio, qđ corpus neceſſe eſt reſurgere, ut fiat beatum per quandam comparticipationem, & redundantiam. Et eſt ſimile in gratia, qa ſi gratia exiſtens in anima ſecũdum potentiam rationalem redundat in ſenſibilem, & quando abundans eſt & ipſam tranquillat, & quãdo delectatio magna eſt ſimiliter, ſicut dicitur in Pſal. 41. Sitiuit in te anima mea: cum in gloria ſit perfecta abundantia, & delectatio, non eſt mirum ſi redundat in corpus; & de hoc nemo dubitat, niſi inexpertus.

Qvaestio IIII.

Secundum quid beatitudo primò ineſt in anima?

Secvndvm quid inſit beatitudo. Vtrum ſit in anima primo ſecundum ſubſtantiam, an ſecundum potentiam. Et quod ſecundum ſubſtãtiam uidetur, quia beatitudo eſt uita: undè Aug. uult ꝙ eſſe beatum eſt uiuere in Deo, & Deo: ſed prius naturaliter uiuit anima, quam potentię: ergo prius uiuificatur a Deo. Item. Beatitudo in aĩa eſt una: ſed potentiæ ſunt plures: ſed multiplicato ſubiecto primo neceſſe eſt multiplicari perfectionem: ergo &c. Item. Deus eſt intimus ipſi animæ; ergo cum beatitudo ſit in anima per influentiam a Deo, illa influentia procedit ab intimo; ſed ſubſtãtia rei creatæ interior eſt prior, q̃ potẽtia; ergo beatitudo prius influit in ſubſtantiam.

Contra: Beatitudo ineſt aĩæ ſecundum quod capax eſt Dei, & particeps eſſe poteſt: ſed capax eſt ſecũdum imaginẽ, & imago ſecundum mentem, & mens ẽ oculus, & potentia aĩę; ergo beatitudo ineſt primo aĩę ſecundum potentiã. Item. Beatitudo ineſt aĩæ ſecundũ modũ ſpecialẽ unionis Dei, & aĩę; ſed modus ſpecialis non ẽ niſi per cognitionẽ perfectam, & amorẽ: & hęc eſt per potentias: ergo &c. Item. Beatitudo ẽ habitus ſecundus, & perfectio ſecunda. Sed omnis ſecundus habitus, & perfectio ſecũda ineſt ſecũdum aliam potentiam recipiẽdi quæ differt

differt a ſubſtãtia:ergo beatitudo non ineſt animæ per ſubſtãtiam immediate. ITEM. Si immediate & primo per ſubſtantiã:ergo abſtractis potẽtiis, poterit intelligi anima glorioſa; ergo abſtracto uel eſto ꝙ deũ non uideat, nec amet, erit glorioſa: quod ſtultum eſt dicere contra ſanctos.

RESOLVTIO.

Et ſecundum potentiam, et ſecundum ſubſtantiam, quemadmodum, & gratia.

RESP. Dicẽdum, quòd opinio quorundam eſt ſicut de gratia, ita de gloria, ꝙ ſicut differt gratia, & uirtus: ita beatitudo, & dos; & ſicut gratia reſpicit animæ ſubſtantiã, & ideo eſt una: uirtus uero potentiam, & ideo plures: ſic & gloria q̃ aïę ſubſtãtiã reſpicit, iõ eſt una; ſed dos potẽtias, iõ plures. Et exẽplum naturale ẽ in aïa humana perficiẽte corpus, q̃ inquantũ uiuificãs reſpicit cõplexionẽ, q̃ ẽ una in toto corpore: inquãtũ motor reſpicit organa diuerſa. Sed credo hoc eſſe magis ꝓ appropriationẽ, q̃ proprietatẽ, & ueritatẽ. Corpus.n. numquã diſpoſitũ ẽ ad uitã qualẽcumque hẽat cõplexionẽ, niſi ẽt hẽat organizationẽ: unde nec influẽtia uitæ, nec motus ẽ ab aïa in corpus niſi naturaliter ꝑexiſtat diſpoſitio organizatiõis: Similiter credo in gr̃a, & gloria, ꝙ aïa nõ ẽ capax gr̃æ nec gloriæ, niſi per mentẽ, uñ credo q̃d tã gr̃a, quã gloria primo ẽ in potẽtia. Sed eſſe aliq̃d ĩ potẽtia hoc ẽ dupliciter. Aut ſecũdũ diſpoſitionẽ, & habilitationẽ eius ad actũ ꝓ priũ; q̃a ſic potẽtiæ diſtinguuntur: & quod ſic eſt in potentia multiplicatur; & eſt in potentia ſecundum rationẽ potẽtiæ. Aliquid uero ẽ in potẽtia ſecundũ conformationẽ ipſius ad aliq̃d unum, & unionem ad illud: & q̃d ſic ẽ in potẽtia non multiplicatᷣ in potẽtiis, immo eſſe in potẽtia dr̃ ſecundum q̃d hẽt rationẽ ſubſtantiæ: & ſic gratia, & gloria, quarũ unaquæq; ẽ deiformitas, & cõformitas ad Deũ. Et quia uni, & eidẽ conformatur, & reformatur ipſa anima; ideo una eſt gratia, & gloria in pluribus potẽtiis, ſicut una aïa in pluribus organis, & una ſanitas in pluribus membris; & hoc clarius in Secundo diſputatum eſt ĩ 26. Diſ. de gr̃a. AD ILLVD quod obiicitur, quod prius eſt uiuificari animam, quam potẽtias. Dicẽdum, quod uerum eſt de uita, quæ ẽ actus primus: ſed non de uita, q̃ eſt actus ſecundus. AD ALIVD, iã patet reſpõſio, quia nõ eſt gloria, in potentiis ſecundum q̃d diſtinguuntur: ſed ſecundum quod uniuntur in ratione unius imaginis, per quã capacitatem ſunt vnius deiformitatis. AD ILLVD, q̃d obiicitur, q̃d Deus eſt intimus animæ: ergo procedit ab intimo. Dicẽdum, ꝙ influentia iſta ab intimo procedit; ſed nõ procedit ſecundum q̃d intimũ conſeruans in eſſe naturæ, ſed ſecũdum ꝙ obiectum conſumãs in eſſe glorię: & ideo ſecundũ hanc uiam magis eſt intimus, & immediatus potentiæ quàm eſſentiæ: unde non ſequitur, quod ſi diuina eſſentia eſt intima, quod quælibet eius influentia ſic ſit intima.

Quæ-

QVAESTIO V.

Actus, uel operatio gloriæ quomodo inſit homini?

DE actu gloriæ ſiue operatione cui inſit: & oſtenditur ꝙ actus eius ſit omnium potentiarum, quia gloria eſt perfectio plena, & ultima. Quoniam plena, ideo perficit totam animã; ergo omnem eius ſpiritualẽ potentiam. Quia ultima ultra quã non eſt alia, cum ultimata perfectio ſit coniuncta actui; quia actus perficit habitum: ergo omnes potentiæ ponuntur in actũ. ITEM. Gloria totum perficit ꝙ gratia diſponebat: ſed gratia diſponit, & perficit actus animæ, non tantum qui ſunt in Deum; ſed etiã qui ſunt in bonum creatum per uirtutes cardinales: ergo glorioſi actus non tantum erunt in Deum; ſed etiã in creaturam. ITEM. Hoc oſtenditur, quia uirtutes cardinales manebunt in patria in ſtatu perfecto: ergo in actu; ſed actus eorum ẽ in his, quæ ſunt ad finem, & penes eas cõſiſtit actus gloriæ: q̃a ſicut earum actus nũc ſunt gratuiti, ita tunc erunt glorioſi: ergo &c. ITEM. Quæritur, utrum ſit ibi actus perficiẽs memoriã. Et ꝙ ſic, uidetur per rationem, quia ſi gloria reformat imaginem, & imago attenditur quantum ad memoriam, & intelligẽtiam, & uoluntatem: ergo oportet ꝙ memoria ſit ĩ actu. ITEM. Hocipſum dicit Bern. Deus futurus eſt intellectui plenitudo lucis, uolũtati multitudo pacis, memoriæ continuatio æternitatis. ITEM. Oſtenditur, quod ſit ibi actus iraſcibilis, quia quod eſt perfectibile uirtute, eſt perfectibile gloria; ſed iraſcibilis perficitur ſpe; ergo &c.

ITEM. Super illud. 1 ad Cor. 13. Nunc aũt manẽt &c. Ambr. dicit qđ ſpei ſuccedet beatitudo. & Aug. ſimiliter hoc dicit lib. ... c. 38. de doctr. chriſt. ergo &c.

SED CONTRA, quod non ſit actus gloriæ ſecundum omnes potẽtias uidet̃ ſup illud Pſ. 90. Oſtendam illi ſalutare meum Gloſ. dicit, quod uiſio eſt tota merces: ergo tota ratio beatitudinis conſiſtit in actu intelligẽtiæ. Si dicas quod hoc dictũ eſt per quandam concomitãtiam, eadem ratione debet dici quod fides eſt totũ meritum. ITEM. Quæritur quare magis dicit de unione, quam de dilectione.

ITEM. Augu. de moribus eccleſiæ: Beatus eſt q amat optimũ; & cum amat, optimũ ꝙ amat; ergo uidetur quòd tãtum ſit in actu motiuę. ITEM Aug. ult. de ci. Dei. c. 29. Videbimus, amabimus, laudabimus: iſti ſunt actus gloriæ; quod ſi ſufficienter eos numerat Aug. & hic eſt nullus actus memoriæ, nec potentiæ irraſcibilis, patet &c. ITEM. Dotes diſtinguunt̃ penes actus gloriæ. Sed duæ aſſignantur penes actum rationalis, & concupiſcibilis ſcilicet uiſio, & dilectio: ergo ſi diſtinguuntur aliquæ penes actus memoriæ, & iraſcibilis, tunc erunt quatuor dotes, quod eſt cõtra omnium opinionem: non enim ponuntur niſi tres. Similiter opponitur, quod ſi ponantur actus gloriæ ſecundum omnes uirtutes, quod tũc erũt ſeptẽ. Quæritur ergo quare actus glorioſi appellantur dotes? & quare tãtum tres ſint, & penes

penes quid accipiātur, & diſtinguantur:& cū laus ſit actus maxime glorioſus, ſecūdum quod dicitur ſuper illud pſal Laudate dominum quoniā bonus eſt pſal. propter quid non eſt dos.

RESOLVTIO.

Secundum omnes uires inerit, habētes per gratiam actum in Deum ſcilicet rationalem, concupiſcibilem,& iraſcibilem.

RESP. Ad intelligentiam obiectorum notandum, ꝙ actus glorioſi non tantum ſunt in Deū, ut in obiectum;ſed etiam in bona creata:gaudebit enim hō, & diliget proximum. Sed quia ſubſtantiale premium beatitudinis in Deo conſiſtit ideo actus gloriæ principales ſunt ſecundum quos anima cōuertitur in Deū, & ſecundum hos actus dotes aſſignantur, quia ſecundum hos anima unitur Deo tamquā ſpōſa ſponſo:& in his ditatur, & repletur,nō ſolum uigoratur Et ideo dicuntur dotes quaſi diuitiæ animæ deſponſatæ. Hos autē actus quidam dicūt eſſe tres, qa tria requiruntur ad hoc qđ anima ꝑfecte gaudeat de Deo, ſcilicet perfecta uiſio, perfecta dilectio, & perfecta ipſius fruitio:& fruitionē non dicunt ineſſe ſecundum aliam potentiam, quā rationalem,& concupiſcibilem. Nam iraſcibilis non habet ibi actum in Deum;habet tamē aliquem actum,ſcilicet gloriari per uirtutes, quæ manent in ipſa: manet enim amor,& fortitudo.Sed iſta poſitio dupliciter uidetur incompetens. Primo modo quidem quia tunc tertia dos non differt a prima,& ſecunda; niſi ſecundum rationem;& hoc ſtultum eſt dicere. Alia uia uidetur inconueniens, ſcilicet qđ iraſcibilis non habeat in gloria actum tendentem in Deum, cū in uia habeat ſpem per cuius actum intēdit in Deum. Et ideo aliter dicendum, quod omnes uires, quæ habent per gratiam actum in Deum, habebunt per gloriam actus perfectos euacuatis imperfectis. Vnde rationalis cuius eſt modo credere ꝑ fidē, tunc uidebit aperte.Concupiſcibilis cuius eſt amare,diliget tūc perfecte. Iraſcibilis cuius eſt erigi,& inniti per ſpem,tunc tenebit continue & certe. Vnde ſecūdum hos tres actus diſtinguuntur tres dotes,ſcilicet uiſio,dilectio, comprehenſio,ſiue tenſio, ſiue fruitio per appropriationem.Nam fruitio iſta tria complectitur.

AD ILLVD, qđ obiicitur,ꝙ actus gloriæ ſunt plures, quia ſecūdum omnes uirtutes patet, reſponſio, quia & ſi ſecundum omnes uirtutes ſint:non tamen ſecūdum omnes actus dotes accipiuntur; ſed ſecundum eos ꝗ tendunt immediate in Deum. AD ILLVD, quod obiicitur,qđ uiſio ē tota merces,& huiuſmodi: Dicendum,ꝙ iſti tres actus ſunt omnino coniuncti, & connexi:unde qui ꝑfecte uidet, perfecte amat, & habet; & ideo in ſanctorum uerbis per connexionem,quod eſt omnium attribuitur uni:magis autem uiſioni attribuitur propter hoc quod in uiſione diſtinguitꝰ ſtatus patriæ à ſtatu uiæ:nō ſic in dilectione, quia utrobique eſt dilectio; ſed in patria eſt uiſio, non in uia, ſed crudulitas de non uiſo.

Ad

Ad illvd, qđ obiicitur, quare non unus actus penes memoriam. Dicendum, ꝙ memoria non reformatur primo, ſed ex conſequenti per reformationẽ iraſcibilis: pſã.n. minime ſubiacet libero arbitrio: ideo actus eius reformatur per reformationem iraſcibilis in reformatione gratiæ: ſic & in perfectione gloriæ. Et ratio huius eſt, quia quodammodo conueniunt in actu. Vtriuſque enim eſt continue tenere. Ad illvd, quod ultimò obiicitur de laude. Dicendum, quod aut intelligitur de laude uocali: & ſic non eſt actus principalis, nec debet eſſe dos. Aut de laude mentali: & ita comprehendit actus trium potentiarũ interiorũ; iõ nõ eſt diſtinguenda ab aliis, ĩmo dr̃ tota merces.

Qvaestio VI.

An omnes beati æqualiter beati ſint?

De differenti participatione beatitudinis. Et quæritur, utrum omnes habeant æqualẽ beatitudinẽ: & ꝙ ſic, uidetur ex Textu Matt. xx. ubi dr̃, ꝙ oẽs acceperũt ſingulos denarios, & ꝙ dñs tantũ dedit nouiſſimo, quãtũ primo. Et Gl. dicit. 1. Cor. xv. ſup illud. Stella differt a ſtella. Eũdẽ denariũ paterfamilias dedit oĩbus, ꝗ operati ſunt in uinea: quo utiq; nõ aliud ſignificatur quã id, ꝙ oẽs cõiter habebunt: ſed illud nõ eſt niſi beatitudo: ergo &c. Item. Ratione uĩ, ꝗa beatitudo cõſiſtit ĩ Deo, ꝗ eſt bonũ ſummũ infinitũ, & oĩno inuariabile, non recipiens magis, & minus; ergo nec beatitudo recipit magis, & minus. Si dicas, ꝙ cõſiſtit in Dei participatione, ꝗ magis, & minus recipit. Cõtra, Vnuſquiſq; tm̃ participabit Deũ in gloria, ꝙ nõ uolet, nec poterit plus participare, ergo unuſquiſq; in ſummo, ſed ꝙ ſũmũ eſt, eſt in termino; & qđ eſt in termino nõ recipit magis, & minus; ergo &c. Item. Tm̃ diliget unuſquiſq; hõ ꝓximũ ſicut ſeipsũ; ergo tm̃ gaudebit Linus de gloria Petri, & tantũ uolet eã Petro quãtum ſibi; & ſi hoc, tantũ gaudebit de gloria Petri, quantũ ſi eã haberet; ſed ſi hr̃et, tm̃ gauderet, quantũ Petrus gaudet; ergo &c.

Contra. Io. 14. In domo patris mei mãſiones multæ ſunt. Aug. Multæ mãſiones in una uita erũt, ꝗa uariæ ꝓmiorũ dignitates. Item. Apoſ. 1. ad Cor. 15. Stella differt a ſtella ĩ claritate. Si ergo claritas cognitionis generat gaudiũ, & delectationẽ, & differẽs eſt; ergo differens erit gaudiũ. Item. Rõne uĩ, ꝗa ꝓmiũ reſpõdet merito; ſed cõſtat aliquos eſſe maioris meriti; ergo & præmii. Item. Aug. Si omnia eſſent æqualia, oĩa nõ eſſent oĩa, ergo ordo facit ad ꝑfectionem; ſed ſuperna ciuitas eſt perfectiſſima; ergo &c.

Resolvtio.

Iuxta diuerſitatem meritorum erit & beatitudinis portio.

Resp. Dicendũ, ꝙ diuerſitas, & diſtinctio eſt in præmiis ſecundum maius & minus, ſicut fuit in meritis.

Ad Intelligentiã aũt obiectorũ notandũ, ꝙ ſicut beatitudo (ut dictũ eſt ſupra) dr̃ dupliciter, uel ſatians effectiuè, ſicut obiectũ, uel ſatiãs informatiuè ſicut ꝑfectio, ſic & ꝓmium, ue donum.

donū. Nam ſi dicatur ſicut obiectū, oīno una eſt merces, unus Deus, una beatitudo, unū præmium. Si autem formaliter, ſic dicitur beatitudo una unitate conformitatis, una unitate connexionis: ſed tamen differens eſt quantitate gaudii, & remunerationis Vnus enim alio clarius uidet Deum, & magis de illo gaudet, & ſtrictius tenet. Et ſic patet primum de denario.

PATET etiam ſecundum quomodo gaudium par dicitur, nō (inquā) intenſiue, ſed extēſiue, qa de eiſdē, & tot gaudet unus de quibus, & quot gaudet alter.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ quilibet participat Deum in ſummo. Dicendum, quod eſt ſummum ſimpliciter, & ſummum huic. Nullus participat Deū in ſummo ſimpliciter, ſed in ſummo ſibi: quilibet enim tātum participat, non quin poſſit participari plus, ſed non plus ab ipſo: quia non poteſt ultra proficere, et contentus eſt omnino eo ſtatu, quē habet. AD ILLVD quod obiicitur, ꝙ tantum gaudet de bono proximi, quantum de ſuo. Dicēdum, ꝙ uerum eſt: unde Petrus plus gaudet de bono Lini, quam ipſe Linus: ſed ex hoc non ſequitur, quod tantum gaudet, quātum ſi haberet illud: quia ſi haberet illud bonum, haberet maiorem charitatem, et poteſtatem intenſius gaudendi. His uiſis ſatis patent ea, quæ poſſent dici circa litteram.

DISTINCTIO XLIX.
PARS SECVNDA.

De beatitudine, & gloria ſanctorum ex parte corporis.

Poſt hæc quæri ſolet, Si beatitudo ſanctorum maior ſit futura poſt iudicium quàm interim. Sine omni ſcrupulo credendum eſt eos habituros maiorem gloriam poſt iudicium, quam ante: quia & maius erit gaudium eorum, ut ſupra teſtatus eſt Auguſti. & amplior erit eorum cognitio. Vnde Hierony. Peracto iudicio, ampliorem gloriam ſuæ claritatis Deus demonſtrabit electis. Si quem mouet, quid opus ſit ſpiritibus defunctorū corpora ſua in reſurrectione recipere, ſi eis poteſt ſine corporibus ſumma beatitudo præberi; difficilis quæſtio eſt, nec poteſt a nobis perfectè definiri. Sed tamen dubium non eſt, & raptam a carnis ſenſibus hominis mentem, & poſt mortem ipſa carne depoſita non ſic uidere poſſe incommutabilem ſubſtantiam, ideſt, Deum, ſicut ſancti angeli vident, ſiue alia latentiori cauſa, ſiue ideo quia ineſt ei naturalis quidam appetitus corpus adminiſtrandi, qua retardatus quo- Sup Oſea. 6. ſuper illud, viuificabit nos poſt tres dies Sup Geneſi. ad lib. 21. ca. 35.

dammodo, ne tota intentione pergat in illud ſummum cœlum, donec ille appetitus conquieſcat. Porro ſi tale ſit corpus, cuius ſit difficilis & grauis adminiſtratio, ſicut hæc caro, quæ corrumpitur: multo magis auertitur mens ab illa
1. Cor. 15. *uiſione ſummi cœli. Proinde cum hoc corpus iam non animale, ſed ſpirituale receperit, æquata angelis habebit perfectum naturę ſuæ modum, obediens, & imperans, uiuificata, & uiuificans, tam ineffabili facilitate, ut ſit ei gloriæ, quod fuit ſarcinæ.*

SVpra egit Magiſter de gloria ſpiritus, in qua conſiſtit prima ſtola. Hic agit de gloria corporis, in qua conſiſtit ſtola ſecunda. Diuiditur autē hæc pars in tres partes: ſecundū tria, quæ determinat. Primo enim determinat, quod ī reſumptione corporum erit gloriæ augmētum. Secundò uerò determinat modum, per quem gloria ſpiritus augebit, ibi. *Si quem monet quid opus ſit, &c.*] Tertiò determinat, quale corpus reddetur animæ beatæ, ſcilicet ſpirituale, nō animale: & hoc facit, ibi. *Proinde cum hoc corpus, &c.*

ARTICVLVS I.
QVAESTIO I.

An gloria corporis ſit de ſubſtantia beatitudinis.

AD intelligentiam huius partis, q̃ruur de gloria corporis. Et circa hoc duo principaliter q̃runtur. Primo, quæritur de gloria corporis in generali. Secundò, in ſpeciali. Circa primum quæruntur principaliter tria. Primo, quæritur de corporis glorificatione. Secundò, de dotium diſtinctione. Tertiò, de ſenſuum remuneratione. Circa primum quæruntur duo. Primo quæritur, utrum gloria corporis ſit de ſubſtantia beatitudinis. Secundo, quæritur de origine beatitudinis corporis, ſiue gloriæ.

CIRCA quam proceditur ſic: & oſtenditur, qđ gloria corporis ſit de beatitudinis ſubſtantia, ſiue augmētet gloriam animæ. Primò per auctoritatem Magiſtri in littera. Sine ſcrupulo (inquit) credendum eſt eos habituros maiorem gloriā poſt iudiciū, quam ante, quia maius erit gaudium, & amplior cognitio: ſed iſta reſpicit eſſentiā beatitudinis: ergo &c. ITEM. Bern. de diligendo Deo. Anima exuta, tamen corpori eſt cōiuncta; & ſi non uita, uel ſenſu, tamen affectu: ut ſine eo, nec poſſit, nec ualeat conſummari. ITEM. Augu. xii ſuper Gene. loquens, Ca. 35.
de anima exuta dicit. Ineſt ei q̃dam naturalis appetitus adminiſtrādi corpus, a quo retardatur, ne tota intentione feratur in illud ſummū cœlum; ergo ſi quātitas pręmii ſubſtantialis conſiſtit in adhærentia, & fruitione illius ſummi cœli, patet, &c. ITEM. Perfecta beatitudo eſt

quis

gaoĩum deſideriorum. Si ergo anima appetit naturaliter corpori uniri, & iſte appetitus cũ ſit naturalis, non poſſit termina ri, niſi per unionem, impoſſibile eſt animam perfectè beatificari, quouſque reſumat corpus.

Contra. Anima gaudet nũc de Deo, poſt iũdicium uerò nõ tantum gaudebit de Deo, ſed ẽt de bonis corporis: ſed Deus eſt bonum infinitum, bonum corporis eſt bonum finitum; ſed finitũm additum ſuper infinitũ nihil auget: ergo bonum corporis non auget præmiũ: ergo &c. Item. Tanta gratia eſt in anima exuta, quantæ gratiæ capax eſt corpori cõiuncta: ergo ſimiliter uidetur de gloria. Item. Cum Deus ſe offerat modo animę in aperta uiſione ſicut poſt iudicium, quare non eſt ita modo perfecta gloria ſicut poſt iudicium? Si dicas ꝙ propter appetitum adminiſtrãdi, uel regẽdi corpus. Contra. Bernar. de diligẽdo Deo de beatis animabus dicit, quòd ita inebriãtur Deo, ut obliuiſcantur ſui: ergo ſi ſui obliuiſcantur, multò magis corporis. Item. Maiores motus abſorbent minores; ergo cum motus amoris in Deum improportionabiliter ſit maior quàm in corpus; ergo totaliter abſorbet illum. Item. Appetitus adminiſtrandi corpus impedit; ergo multò fortius adminiſtratio. Si enim amor alicuius poteſt retrahere a Deo, cum eſt abſens, multò fortius cum eſt pſens. Item. Corpus numquam fiet ſpiritus, quamuis fiat ſpirituale; ergo liberior eſt ſpiritus a corpore abſolutus, quã alligatus; ergo melius diſpoſitus ad ſuſcipiendam beatitudinem perfectam.

Resolvtio.

Non ad ſubſtantiam beatitudinis, ſed ad augmẽtum tum intenſiuũ, tum extenſiuum gaudij facit glorificatio corporis, remouendo impedimentum.

Respon. Dicendum, ꝙ beatitudo dicitur gaudium per eſſentiam: gaudium aũt põt dici maius quadrupliciter. Aut quia de maiori obiecto, aut quia ex maiori habitu, aut qa de pluribus, aut quia ex eodẽ habitu intenſiùs. Primò modo maius gaudium, quia de maiori non reperitur, nec reſpectu eiuſdẽ, nec reſpectu diuerſorum: quia quilibet gaudet de bono infinito. Secũdo modo maius inuenitur reſpectu diuerſorum, quia maiori habitu gaudet Petrus, quam Linus; ſed non reperitur reſpectu eiuſdẽ quãtum ad diuerſa tpa, quia non habebit maiorẽ habitum Petrus poſt iudicium, quã habet nũc. Tertiò modo maius, quia latius, & de pluribus reperitur in eodẽ ſecundum diuerſa tpa, qa Petrus de pluribus gaudebit poſt iudicium, quã nunc, quia de gloria animæ, & corporis, & de gloria omnium ſaluatorum. Sed non eſt maius hoc modo reſpectu diuerſorum, qa de tot, & eiſdem gaudebit unus ſanctus paruus, ſicùt & maximus ſanctus. Quartò modo maius, qa intenſius reperitur, & reſpectu eiuſdẽ, & reſpectu diuerſorum: reſpectu diuerſorũ, quia unus intenſius mouetur, quã alter: reſpectu eiuſdẽ, quia ex eodem habitu intenſius mouebit aia reſumpto corpore, quia nul

lum habebit retardans. Concedendum eſt igitur, ꝙ glorificatio corporis facit ad maius gaudium quantum ad extenſionẽ; facit etiam quantum ad intenſionẽ, non augendo habitum, ſed remouendo impedimẽtum: unde non facit ad augmentum pręmii eſſentialis principaliter, ſed ex conſequenti: & concedẽdæ ſunt rationes ad hoc.

Ad illud, qđ obiicitur in contrarium, ꝙ non gaudet de maiori. Dicendum, ꝙ ratio tenet bene: ſed quantum ad hoc non dicitur maior, ſed de eodẽ intenſius. Similiter ꝙ ſecundò obiicit de gratia, patet, qm̃ ipſa gratia dicit habitum, & idẽ etiã habitus gloriæ eſt in aĩa exuta, & poſtquã eſt unita: ſed ꝑ illũ non ita intenſè mouetur, & hoc retardante appetitu. Ad illud, quòd obiicitur, quod obliuiſcitur ſui. Dicẽdũ, ꝙ hoc nõ intelligitur, q̃ amet ſe, ſed qđ oĩs amor priuatus, q̃ non refert in Deum, ab anima auferetur: & certè aĩa non appetit corpora amore priuato, ſed ad gloriam Dei. Vel dicendum, quod Bern. loquitur de beatis poſt reſumptionem ſecundæ ſtolæ. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ maiores motus abſorbẽt minores. Dicendum, quod uerum eſt quod abſorbent, ſed nõ ita, ut nõ ſint, ſed ut nõ ita intensè appareant: ſunt tamen, & apparent aliquo modo: & iõ quãuis parum, tamẽ aliquo mõ minuunt motus minores ipſos maiores, licet uincãtur. Ad illud, quod obiicit, qđ ſi appetitus impedit, magis præſentia. Dicendum, ꝙ appetitus duo dicit. ſ. amorẽ alicuius rei, & carentiam illius. Quando igitur impedit, aut rõe amoris, aut carentię. Si rõne amoris, tũc magis impedit res pſens. Si rõne carentiæ, tunc non impedit, cum carentia per pſentiã remouetur. Ad illud, quod obiicitur, quod ſpiritus abſolutus eſt liberior. Dicendum, qđ eſt ſpiritus a corpore abſolutus ſubſtantia, & affectu, & iſte eſt liberrimus. Et eſt ſpiritus alligatus affectu, & ſolutus ſubſtantia: & iſte non eſt liber, quia aliquid uult, quod non habet. Et eſt ſpiritus alligatus ſubſtantia, & affectu: & tũc aut corpus eſt inobediens, & talis non eſt liber, quia non poteſt habere quod uult: aut per omnia obediens, & talis eſt liber libertate ſibi cõuenientе, q̃a nihil uult habere, niſi qđ põt: & iõ habet oẽ, quod uult.

QVAESTIO II.

A quo ſit corpori glorificatio?

DE origine beatitudinis, ſiue gloriæ corporis, utrum ſit a gloria animæ originaliter. Et quòd ſic uidetur. Dionyſi. ad Dioſcorum. Beatitudo non eſt corporum, ſed ab animabus redundat in corpora. Item. Gloria ineſt corpori per reſurrectionem, & reſurrectio per unionẽ animæ; ergo ab anima ineſt corpori gloria. Item. Specialius uidetur quo ad impaſſibilitatem, q̃a (ut dicit Philoſophus) egrediente anima expirat, & marceſcit corpus; ergo ꝙ ſit incorruptibile, hoc nõ habet ab anima. Si dicas ꝙ loquitur ſecundum ſtatum iſtum: Hoc non ſoluit, quia ſicut anima nunc continet corpus, ita & tunc. Vnde Augu. de uera religione. Corpus non

habe-

habebit ſtabilitatē, niſi ꝑ aīam: & hæc per Deum. ITEM. De ſpiritualitate uidetur, quia ſuper illud. i. ad Corin. xv. Nouiſſimus Adam in ſpiritum uiuificantē: dicit Glo. quia ſicut ſpiritus perfectè adhæret deo, ſic uiuificat, ut corpus ſpirituale efficiat: ergo manifeſtum, &c.

CONTRA. Quandocumq; aliquid eſt alicuius origo per redantiam; ſimilitudo eſt utrobique, & uniuocatio: ſed claritas corporis, & ſpiritus ſunt claritates æquiuocè: ergo hæc non redundat in illam. ITEM. Oē, quod eſt ob alio per redundantiam, illo ſeparato, iā non ineſt: ergo ſi anima ſepararetur a corpore, corpus fieret obſcurum, quod uidetur inconueniens dicere. ITEM. Quod habet totaliter eſſe per redundantiam ab aliquo, illi coniunctum, participat proprietates illas ſine aliqua immutatione ex parte ſui: ergo ſi anima glorioſa uniretur modo corpori paſſibili, ipſum faceret impaſſibile: ſed hoc non poteſt ſtare, quia ꝙ de paſſibili per naturam fiat impaſſibile, eſt a uirtute infinita: ergo non ab aīa. ITEM. Anima Chriſti ſumme erat glorioſa, & ſummè paſſibile, ergo & habēs alios defectus: ergo & huiuſmodi defectus nō priuantur per gloriam animæ, ſed per qualitatem abſolutam corporis: ergo &c.

RESOLVTIO.

A Deo originaliter: ab anima conſummatiuè.

RESP. Dicendum, ꝙ eſt loqui, de dotibus corporis, in quibus eius glorificatio conſiſtit, uel quantum ad diſpoſitionem, uel quantum ad cōſummationem. Si quantum ad diſpoſitionem, ſic dico quòd dicunt diſpoſitiones, quæ ſunt qualitates abſolutæ ipſius corporis, quæ dantur ſibi à Deo in eius reformatione. Si quantum ad conſummationem, ſic dico ꝙ ſunt a gloria animæ, ſiue ab anima glorioſa. Vnde ſicut in præſenti anima in corpus influit, & per illam influentiam corpus eſt coloratius, corpus eſt durabilius, corpus ē uirtuoſius, & agilius, quàm cū anima ſeparatur: ſic ſimiliter dico ī propoſito ſuo modo, quod anima glorioſa influens in corpus omnes dotes iſtas, ad quas diſpoſitiones habebat, per ſui reformationē perficit, & conſummat. Vnde credo, ꝙ ſi corpus ſeparetur, ꝙ & ſi eſſet clarum, ſubtile, agile, & impaſſibile; non tamen ita ut tunc, quando anima beata erit ſibi coniuncta.

ET PER hoc patent obiecta ad utramque partem. Nam primæ rōnes oſtēdunt, quòd ſunt in corpore per influentiam, qđ quidem uerum eſt quantum ad conſummationem. Secundæ rationes oſtendunt, ꝙ non ſunt totaliter in corpore per redundātiā a gloria aīæ: & hoc quidē uerū eſt; ꝑexigit. n. qđ a Deo reformetur habile, & per influētiam aīæ illa habilitas conſummetur. AD ILLVD, qđ obī, de ſpiritualitate. Dicendum, quod uerum eſt, ubi agens, & patiens cōicant in materia: ſed non eſt ita in aīa, & in corpore; unde aīa īmobilis exiſtens ꝑ influentiā cauſat motū in corpore: & in aliis proprietatibus; ſic dr̄ calor aīalis eſſe, uel exire ab aīa.

ARTICVLVS II.

QVAETSIO I.

Quæ, et quot erunt corporis dotes in beatitudine?

CONSEQVENTER q̃tum ad ſecundũ art. quęrit̃ de dotiũ diſtinctione. Et circa hoc duo q̃runtur. Primo q̃ritur de numero, & ſufficientia dotium. Secundo quæritur de qualitate ipſarum.

CIRCA quã notandum, ꝙ dotes corpis cõſueuerunt quatuor aſſignari. ſ. claritas, impaſſibilitas, ſubtilitas, & agilitas. Sed ꝙ debeant eſſe pauciores uidetur; quia dotes ſunt in corpore ſecũdum quod comparatur ad animam: ſed anima tantum dupliciter comparatur, ſcilicet ut motor, & ut perfectio: ergo ur̃ quod tantum ſint duæ dotes.

ITEM. Tantum tres dicuntur eſſe uires, ſecundum quas anima regit corpus & perficiendo, & mouendo. ſ. naturalis, uitalis, & animalis: & ſecundum hoc dicũtur tres ſpiritus ĩ corpore: ergo ur̃ quod ſint tantum tres dotes.

ITEM. Dotes animæ ſunt tres: ergo ſi aĩa pluribus dotibus dotãda eſt q̃ corpus, ſi anima non habet niſi tres, nec corpus.

CONTRA. Quod ſint plures ur̃, quoniam ſicut claritas facit ad pulchritudinem, ita & partiũ congruẽtia. Vnde Aug. de ciui. Dei. Pulchritudo eſt q̃dam partium congruentia cũ quadã coloris ſuauitate: ergo ſicut claritas eſt dos corporis, ſic & congruentia & ſic &c. ITEM. Sicut corpus ad hoc quod ſit aĩæ congruum organum, requirit debitam qualitatem, ita etiam debitam quantitatem: ergo ſicut aſſignantur dotes a parte qualitatis, ita etiam a parte quantitatis: ergo plures sũt, quam quatuor dictæ. ITEM. Anſel. in Lib. de ſimilitudinibus ponit ſeptẽ eſſe cõditiones, quibus aĩa glorificatur in corpore, agilitatem, fortitudinem, libertatem, ſalutem, uoluptatem, longæuitatem, pulchritudinem; ergo uidetur q̃d ſint multo plures, quam prædictæ quatuor.

Li. 22. cap. 19

Cap. 50

RESOLVTIO.

Quatuor. ſcilicet claritas, impaſſibilitas. ſubtilitas, & agilitas.

RESP. Dicendum, ꝙ numerus iſtarum dotium, ſiue qualitatũ perficientium corpus accipitur ex Sap. iii. Fulgebunt iuſti, & tãquam ſcintillæ in harundineto diſcurrẽt. In fulgore claritas. In iuſtitia impaſſibilitas, quia iuſtitia eſt perpetua, & immortalis. In ſcintille nomine ſubtilitas, In diſcurſu agilitas. Ratio autem iſtius muneri accipit̃ multipliciter a diuerſis. Et primo modo ſecũdum cauſam finalem hoc modo. Dicunt enim quia corpus reſurgit, diſponitur, & dotat̃ propter gloriam animæ, quæ conſiſtit ĩ perfecta cognitione cognitiuę, & unione affectiuæ: Ad cognitionem autem duo requirũtur. ſ. ſpiritualitas, & luminoſitas, quia cognoſcens debet eſſe ſpirituale, & dẽt habere lumen: & ideo propter cognitionẽ aĩæ eſt in corpore ſubtilitas, & claritas, Vnio amoris eſt liberalis, & fortis: fortis enim eſt ut mors dilectio. Propter libertatẽ debet eſſe corpus agile: propter fortitudinem, & indiſſolubilitatem

debet corpus eſſe impaſſibile: & ſic patet quod quatuor ſunt dotes. SECVNDO modo accipitur ſecundum cauſam efficientem. Dotes enim huiuſmodi in corpore (ut ſupra oſtenſum eſt) cõſummatum, & perfectum habẽt eſſe ab influẽtia aĩæ in corpus. Anima autem in corpus influit dupliciter. ſ. ut perfectio; & ut motor. Vt perfectio anima glorioſa influit uiuificãdo uita immortali, ut motor mouendo motu infatigabili; alioquin non eſſet glorioſa, niſi excluderet mortem, & pęnam. Quia ergo uiuificat uita, ideo neceſſe eſt in corpore eſſe diſpoſitionẽ ad uitam: & hæc eſt lucis abundantia, & claritas. Quia uero uita immortali, neceſſe eſt corpus habere diſpoſitionẽ ad immortalitatem: & ita eſt impaſſibilitas. Quia uero motu infatigabili mouet, ideo oportet quod nihil reſiſtat: & ideo ſubtilitas eſt in corpore. Oportet ẽt quod nihil retardet, & ſic agilitas: & ſic patet ſimiliter quod quatuor ſunt. TERTIO modo accipitur ſecũdum cauſam formalem Dicunt .n. aliqui, ꝙ in corpore noſtro cum ſit natura cœleſtis concilians, & elementaris, modo dominatur elemẽtaris, poſt dominabitur natura cęleſtis, quæ eſt natura lucis: hæc erit ſicut formalis, & cõpletiua corporis. Et quia lux habet quatuor iſtas ꝓprietates, ſicut patet in radio. ſ. claritatem, quia illuminat: impaſſibilitatem, quia nihil ipſum corrumpit: agilitatem, quia ſubito uadit: penetrabilitatem, quia corpora diaphana ſine eorum corruptione pertranſit: ſic etiã corpus glorioſum, in quo dominatur natura lucis, quatuor hẽt dotes. QVARTO modo accipĩt ſecundum cauſam materialem ſic. Corpus noſtrum eſt compoſitum ex quatuor elementis: & quia elementa ſunt imperfecta, quadruplicem habet ab eis defectibilitatem. Ab aqua, q̃ eſt elemẽtum humidum, & paſſibile, hẽt paſſibilitatem, & corruptionẽ: unde humidum aqueũ corpus corrũpit. A terra uero hẽt obſcuritatẽ, quia eſt elementũ opacũ. Ab igne aĩalitatem, qa calor cõſumit cõtinue, iõ continua indiget alimonia ciborum. Ab aere uero hẽt infirmitatẽ: aer.n. faciliimè immutaĩ, & cædit cuilibet impellenti. Qm̃ igiĩ quatuor iſti defectus dñt ꝑ bona oppoſita remoueri ad hoc ꝙ corpus ſit perfectũ ꝑfectione cõpleta, iõ quatuor ſunt dotes. Cõtra corruptionẽ impaſſibilitas, cõtra obſcuritatẽ claritas, cõtra aĩalitatem ſpiritualitas.i. agilitas, cõtra infirmitatẽ uirtus, ſiue penetrabilitas.i. ſubtilitas: & hæc ultima ſumptio conuenientior ẽ inter oẽs, qm̃ corrñdet auctoritati, & rationi. Auctoritati Apoſtoli.i.ad Cor.xv. Ita.n.ſumit Apoſtolus. Seminaĩ in corruptione, reſurget in incorruptione: ecce impaſſibilitas. Seminaĩ in ignobilitate, ſurget ĩ gloria: ecce claritas. Seminaĩ ĩ infirmitate, ſurget ĩ uirtute; ecce penetrabilitas.i. ſubtilitas. Seminatur aĩale, ſurget ſpũale: ecce agilitas. Vnde Apoſtolus ſumit dotes ꝑ cõparationẽ ad illos quatuor defectus, quos remouẽt. Similiter Aug. de ciu. dei. 22. Aberit a corporibus noſtris oĩs de-

ſormitas, omnis tarditas, omnis īfirmitas, oīs corruptio. Oīs deſormitas per claritatem, oīs tarditas ꝑ agilitatē, oīs infirmitas ꝑ ſubtilitatē, uel penetrabilitatē, oīs corruptio ꝑ impaſſibilitatē. Concordat ēt hæc poſitio rationi: dotes n. corporis dicūtur nō oēs qualitates, ſed qualitates nobiles, & principales de nouo ſuperadditæ naturæ. Et qa de nouo additæ naturę, debent accipi ſecundum naturales defectus, & hi ſecundū cauſas principales, quæ ſunt quatuor elemēta, patet ꝙ iſta uia inter oēs eſt magis congrua.

Ex his patent obiecta. Qđ enim obiicit, quod anima cōparatur dupliciter tantum. Dicendū, ꝙ aīa ſecūdū illas duas comparationes ad corpus, ut motor, & ꝑfectio, req̄rit in corpore quatuor diſpoſitiones, ut oſtēſum eſt prius. Ad illvd, qđ obiicit. ꝙ plures debēt eſſe dotes aīæ, q̄ corporis. Dicēdū, ꝙ dotes aīę attēduntur ſcđm potentias, ſed dotes corporis ſcđm qualitates reſpiciētes elementa: & iō patet quare illæ tres, & iſtæ plures. Ad illvd, quod obiicitur de congruentia partium, & quantitate. Dicendum, ꝙ illa erit, quæ nunc eſt, in quibus conuenienter eſt: ideo non eſt aliqua de nouo dos penes ipſam.

QVAESTIO II.

An huiuſmodi corporis dotes æqualiter erunt in omnibus?

Vtrvm dotes corporis æqualiter ſint in omnibus, uel ſecundū magis, & minus. Et ꝙ ęqualiter vr, qa magis, & minus dr̄ ꝑ admiſtionē cōtrarii minorē, & maiorē. Quoniā ibi tantū ſummū eſt, ubi nihil admiſtū eſt de cōtrario: ſed oēs dotes in oībus beatis nihil habēt admiſtū de contrario: ergo in oībus ſunt æqualiter. Item. De impaſſibilitate videtur, qa 1. ad Cor. 15. ſuper illud. Alia claritas &c. Dicit Glo. In differenti gloria reſurgēt: ſed hoc cōiter habebūt, ꝙ incorrupti erūt; hoc ergo cōe, aut dicitur cōe ſcđm ęqualitatem, aut ſcđm magis, & minus. Si ſcđm magis, & minus, ſimiliter & gloria: ſed non dicit̄ gloria ſcđm magis, & minus: ergo ſecundū æqualitatē. Item. Vnū corpus nō dicit̄ altero ſubtilius, niſi qa aliq̄d pōt penetrare, ꝙ non alterū: ſed quodlibet corpus glorificatū poterit omne corpus penetrare: ergo &c. Item. Agilius dicitur, ꝙ pōt citius moueri: ſed quā cito uolet ſpiritus, ibi protinus erit & corpus, ut dicit Aug. de Ciuit. Dei 22. ergo quodlibet erit agile in ſummo: a ſimili ergo arguatur de claritate, & aliis.

Contra. 1. ad Cor. xv. Alia claritas ſolis, &c. Si ergo differens eſt claritas, pari ratione & aliæ dotes. Item. Dotes animæ ſunt ſcđm plus, & minus, ut ſupra oſtēſum eſt: qa liberius uidet unus, q̄ alter: ergo & dotes corporis. Item. Aīa, q̄ plus ſeruiuit Deo, & meruit, excellentiores hēt dotes: ergo & corpus, per quod anima plus ſeruiuit Deo, & meruit, debet ſimiliter.

Resolvtio.

Immo ſecundum magis, & minus: idque per acceſſum ad terminum.

Resp. Dicēdū, ꝙ dotes in corporibus beatorū ſunt ſecundū plus & minus, & ꝑfectius, & minus

nus perfectum in diuerſis. Ad cuius intelligentiā notandū, ꝙ q̄dā recipiunt magis, & minus ꝑ contrarii ꝑmiſtionē, utputa quando eorū utrumq; contrariorum eſt aliqua natura, ut albū, & nigrum. Quædā recipiūt magis, & minus per acceſſum ad complementum, ut ſunt illa, quorū oppoſita ſunt priuationes, ut bonum, & lucidum. Dico ergo, ꝙ dotes corporis recipiunt magis, & minus per acceſſum ad terminum, non per immiſtionem contrarii.

ET per hoc patet ſolutio ad primū, Rurſus notandū eſt, ꝙ in recipiētibus magis, & minus, q̄dā ſunt, quæ dicunt priuationē ſimul, & poſitionē, ſicut impaſſibile, ꝙ dicit uirtutē ad nō patiendum, & dicit priuationē paſſionis: ſimiliter ſubtile, & agile. Et dico, quod quantum ad priuationem, q̄a totum & uniuerſaliter priuat, nō recipit magis, & minus. Sed quantum ad poſitionem, quę non eſt in ſummo, recipit magis, & minus.

ET per hoc patent argumenta ſequentia. QVOD verò obiicitur, Agilius dicitur &c. intelligendū eſt ſine retardatione, nō quia ſubito, ſed quia repente.

ARTICVLVS III.
QVAESTIO I.

An in patria omnes ſenſus ſuos actus habebunt?

CONSEQVENTER quantum ad tertium articulum circa hoc quęritur de ſenſuum remuneratione. Et ſuppoſito, ꝙ erunt in patria, quia erit aīa habēs oēs ſuas potētias cū nullā amittat, erit ēt corpus habēs organa oīa: circa hoc duo quærūtur. Primò quæritur, utrum in patria oēs ſenſus habeant ſuos actus. Secundò, utrum ſenſus illi, qui ſunt in ſuo actu, cognoſcant ꝑ receptionem ſpeciei.

QVOD omnes ſenſus erunt in ſuo actu, oſtenditur quia nobilior eſt potentia coniuncta ſuo actui, quam non cōiuncta: ſed omnes potentiæ erunt ibi in ſtatu nobiliſſimo: ergo omnes erunt coniunctæ actui: ergo &c. ITEM. Sicut anima appetit uniri corpori, ita ſenſus obiecto: ſed adhoc, quod aīa ꝑfectè glorificetur, neceſſe eſt uniri corpori, ut ille appetitus quietetur, ergo ſimiliter neceſſe eſt ſenſum omnem uniri obiecto: ſed unio ſenſus ad obiectum eſt mediante actu: ergo &c. ITEM. Conſtat, quod corpus remuneratur, quia ſeruiuit animę: ergo & ſenſus debet remunerari: ſed omnis potentia nata delectari, ſi perfectè remuneratur, etiam in perfecta delectatione conſtituitur; quieſcit enim in illo obiecto, & hæc quies eſt delectatio. Et hoc poteſt probari per ſimile in damnatis, quia ibi erit continuus dolor in ſenſu; ergo in beatis continua delectatio. Ex hoc ſic arguo. Nulla potentia delectatur, niſi in eo, quod cognoſcit; ſed ſenſus non cognoſcit ſe, nec organum, nec quod ſupra ſe eſt; ergo cum nullum ſolum ſuum obiectum cognoſcat, delectatur ſolum in obiecto ſuo; ſed in illo non delectatur niſi mediante actu. ITEM. Summa delectatio potentiæ eſt in ſuo actu; ergo

ergo ſi ſenſus ibi delectatur, in ſuis actibus delectatur. Præterea, bene ſequitur, ſi delectatur, ſentit: ſicut ſequitur, ſi dolet quod ſentiat: ergo cum probatum ſit delectationem eſſe in oībus ſenſibus, oportet quod omnes ſentiāt. ITEM. Viſus ē in ſuo actu, qui eſt ſpiritualiſſimus. Vnde Iob. xiii. In carne mea uidebo Deum. Et Apoc. i. Videbit eum omnis oculus. Et Aug. dicit, ꝙ

Ca. 65. uiſus reficietur in cõtemplatione humanitatis. Et in Libro de ſpiritu & anima; Eſt etiā ibi ſenſus tactus, quod patet: quia unũ corpus glorificatũ poterit aliud amplexari: & iſte ē maxime materialis: quare cum ſit ibi actus ſenſus ſpiritualis, & materialis, ergo & omnium ſenſuum.

CONTRA. Quod nullus ſenſus ſit ibi in actu uſ. quia omnis uirtus finita plus põt in unum, quã quando diſpergitur ad multa: ſed anima habet uirtutem finitam: ergo & intenſius mouetur, ſi in ſolum Deum mouetur cognitione, & delectatione: ergo cognitio, & delectatio ſenſuũ minuunt motũ in Deũ: ergo & gloriam; ſed nihil debet ibi eſſe tale: ergo uidet ꝙ nullus ſenſus ſit ibi in actu &c. ITEM. Si eſt ſenſus in actu, aut ille ē cũ delectatione, aut ſine. Si nõ eſt cum delectatione: ergo non eſt in actu perfecto. Si uero eſt cũ delectatione: ſed quãdo aliquid delectatur in uno oppoſitorũ, triſtatur in reliquo: quãdo delectatur in medio, triſtatur in extremo: ergo ſi delectatur in percipiẽdo, poſſibile eſt triſtari in non percipiendo. Si dicas quod nihil ſibi repugnat; nec corrumpit propter incorruptionẽ: ſaltẽ carẽtia rei inducit triſtitiã, cuius pſentia afferebat delectationẽ: ergo &c. ITEM. Quidã sẽſus ſunt ꝓꝑ indigentiam, ut patet de guſtu ad reſtaurationem deperditi. Sed tunc tolletur omnis indigentia: ergo &c.

RESOLVTIO.

Viſus; & tactus erunt quidem in ſuo actu: minimè reliqui: ſenſus licèt de auditu dubium ſit.

RESPON. Dicendum, ꝙ poſſe ſentire ē ex coniunctione potẽtię cum organo bene diſpoſito: ſentire uero eſt ex cõiunctione ipſius cum obiecto. Quoniã igitur ibi erunt potentiæ coniunctæ organis bene diſpoſitis, ibi erunt omnes potentiæ ſentiendi: quoniã uero obiecta omniũ ſenſuum nõ erunt in gloria; ſed quorundam, iõ quidam erũt in actu ſuo, quidam uero nõ. Obiecta enim quorundam ſenſuum ſunt proprietates abſolutę, quæ reperientur in corpore glorificando utpote color, uiſus, & leuitas ipſius tactus: & quia corpus glorioſum reſurget cum luminoſitate, & leuitate, erunt ibi obiecta duorum ſenſuum: ideo iſti ſenſus erunt in ſuis actibus. Obiecta uero aliorum ſenſuum non ſunt proprietates corporis glorificãdi, nec ꝓprietates abſolutæ; ſed emanationes a corporibus ut odor, & ſonus, & ſapor: & qa non erunt in patria, ideo &c. Alia ẽt ratio ſumitur ex parte medii, qa medium in uiſu põt eſſe omne; qđ habet rationem peruii: medium in tactu eſt caro ſibi coniuncta; & ideo qa iſta duo media erũt ĩ patria, & iſti duo ſenſus in ſuis acti-

bus

bus erunt: alii uerò minime deficientibus ſibi mediis: niſi forte quis inſtet in auditu, de quo relinquitur in dubio, ſicut de laude uocali in patria, quam ibi ponere, nec uidetur neceſſariũ, nec aperte falſum: & ideo hic opinari eſt licitum.

Ad illud ergo, quod obiicitur, quod omnes erunt in actibus propter nobilitatem potentiarum maiorem. Dicendũ, ꝙ eſt actus ꝑfectionis, & actus, qui habet imperfectionem coniunctam: & quoniam actus guſtandi habet imperfectionẽ coniunctam ratione ſtatus, & ſimiliter olfatus ratione obiecti, ꝙ non glorificatur, & habet fieri per medium receptiuum peregrinæ impreſſionis: ergo &c.

Ad illud, quod obiicitur, ꝙ appetit ſenſus uniri obiecto. Dicendum, ꝙ alius eſt modus appetendi: ille enim animæ appetitus eſt ratione perfectionis eſſe naturalis: ſed iſte ſolum eſt quantum ad bene eſſe: & ideo ille non poteſt terminari niſi corpus uniatur: iſte poteſt, ſi in tali ſtatu ponatur, quod illo obiecto non egeat. Ad illud, qđ obiicitur de delectatione. Dicẽdum, quòd delectatio eſt in ſenſu dupliciter. Vna per redundãtiam. Alia per obiecti pręſentiã. Per redundantiam: ſicut quando anima eſt interius plena delectatione, ita inebriantur potentiæ ſentiẽdi, quod nullo modo quærunt, nec egent exterius delectari: & hæc delectatio erit præmium omnium ſenſuum, & omnibus. Hanc autem delectationem non habent a ſe, nec ab actu ſuo, ſed ab actu animæ, & ideo nõ oportet, quod propter iſtam ſint ſenſus in ſuo actu. Alia eſt delectatio per obiecti conuenientis pręſentiam. Et ꝗa ſolum duo ſunt ſenſus, qui habent obiecta glorioſa, ideo ſolũ in duobus eſt: & hoc non eſt ꝓmium, niſi ualde accidentale: quia non magis eſt glorioſus ſenſus in illius præſentia, qam abſentia. Aliud patet. Ad illud vero, quod obiicitur, quod nullus ſit ſenſus, ꝗa unus actus impedit alium. Dicendum, qđ uerum eſt, quando unus non ordinatur ad alium: non ſic in propoſito: ſed actus rationis redundat in ſenſum, & actus ſenſus ordinatur, & ſubſeruit actui rationis: & ideo unus uigoratur ex alio. Ad illud, quod obiicitur, quod ubi delectatio, ibi triſtitia. Dicendum, quod quidam ſenſus delectatur in obiecto, quia eſt conueniens, perficiens, & cõſeruans: utpote eſt obiectum reſpectu ſenſus corporis. Quidam quia eſt cõueniẽs, & perficiens, ut intellectus in intelligibili ueritate. Quidam qui tantum eſt conueniens, ut ſenſus glorioſus non perficiens: quia interius perficitur: non cõſeruãs, quia incorruptibilis eſt: & talis non triſtatur in contrario: quia non læditur in abſentia, quia non efficitur imperfectus. Quod primo modo delectatur, triſtatur dupliciter. Quod ſecundo, uno modo. Vltima ratio cõcedenda eſt, quod illi ſenſus, qui ſunt per indigentiam, non manebunt in ſuis actibus: & ſic patet totum.

Quę

QVAESTIO II.

An ſenſus, qui in patria in ſuo actu erunt, per receptionem ſpeciei cognoſcent?

VTRVM illi ſenſus, qui ſunt ĩ ſuo actu, cognoſcant per receptionẽ ſpeciei. Et ꝙ ſic uideť; quia omnis cognitio eſt motus ad animã; ſed omnis motus ad animam eſt aliquid recipiendo: ergo &c. ITEM. Omnis cognitio eſt per unionem cognoſcibilis cum cognoſcente; ſed ſenſus glorioſus aliquid cognoſcit, cui non unitur ſecundum ueritatẽ, & cuius nõ habet per naturam ſpeciem; ergo hẽt uniri mediante ſpecie recepta. ITEM. Quãto ſpeculum eſt clarius, & purius, tanto eſt ad recipiendum magis idoneum; ſed ſenſuum glorioſorũ organa ſunt puriſſima, & denudata a formis obiectorum: ergo &c. ITEM. Ordo naturalis eſt, ut obiectum influat in organum: ſed natura non tolletur ꝑ gloriã: ergo organum recipiet. CONTRA. Aug. in vii. Muſic. & eſt propoſitio ꝑ ſe nota: Minus nobile nõ agit in magis nobile; ſed quod recipit ab alio, patitur ab illo: ergo uiſus nõ poterit recipere a corporibus inferioribus, cum organum eius ſit nobiliſſimum. ITEM. Orbis primus non recipit peregrinam impreſſionem propter ſui nobilitatẽ, & incorruptionem; ergo ſi oculus ẽ nobilior, patet &c. ITEM. Si eſt ibi receptio de nouo, cũ ſit receptio faciens eſſe ſenſũ in actu, niſi adſit iudiciũ; ergo eſt ibi iudiciũ; ergo cogitatio aĩæ; ergo noua cogitatio aiæ; & ita uolubiles cogitationes: qđ eſt contra Aug. ITEM. Immutatio nem & receptionem animalem antecedit immutatio naturalis; ſed corpus glorificatum, & eius organum cum ſit incorruptibile, non recipiet naturalem immutationem: ergo &c.

RESOLVTIO.

Vtique per receptionem ſpeciei ſenſibilis.

RESP. Ad hoc dixerunt aliqui, quod non ẽ receptio ab extrinſeco; ſed aĩa oĩum, quæ uult uidere, ſpecies facit in oculo, & uidet; quia tunc ordo erit commutatus, quia non erit receptio ueniens ab inferiori: ſed a ſuperiori. Sed hæc ſolutio non põt ſtare. Primum quidẽ, quia ꝑuerteretur ordo, cum ſpecies ſpũalis fieret corporalis, perfectum fieret imperfectum. Secundo, quia ita uideret abſentia ut ꝑſentia: ita oculis clauſis ſicut apertis. Secũda poſitio eſt, qđ eſt ſenſus; ſed nõ eſt intus ſuſcipiẽdo; ſed extra mittendo uirtutem; quia nõ recipiet, ſed influet. Sed iſta poſitio adhuc non põt ſtare, tũ cũ cognitio ſit in unione, tũ cũ organa ſint maxime habilia ad recipiẽdum. Tertia poſitio eſt, qđ ſenſus glorificati cognoſcũt recipiẽdo ſpeciẽ ab ipſo ſẽſibili: concedendę ſunt rõnes ad hoc.

AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ minus nobile &c. dici poteſt ꝙ nõ oportet qđ obiectum ſit nobilius organo, in qđ agit ſimpliciter; ſed ſecundum qđ, in hoc .ſ. ꝙ habet ſpeciem, & illud eſt in uidẽdo, & hoc ſufficit ad agẽdum. Vel aliter dicẽdum, ꝙ minus nobile nõ agit uirtute propria, ſed aliena, & in ſenſu glorificato ẽ natura duplex in oculo, perſpicui, & luminis: quãdo igitur

igitur uidet corpus ſe luminoſius, illud corpus ſua uirtute ꝓpria in ſe facit ſpeciē in oculo: quando uero minus luminoſum, tunc uirtute propria in ſe facit:& ſic patet illud. AD ILLVD, quod obiicitur de aliena impreſſione, ꝙ non eſt in orbe. Dicendum, ꝙ ibi uocatur aliena impreſſio, quæ eſt uia ad corruptionem: ſed de hac non intelligitur hic. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ cogitationes uoluunt. Dicendum, ꝙ cogitationes uolui ē dupliciter. Vno modo q̄a intellectus aut habet defixū affectum in uno, & hoc modo eſt uia, & non erit in patria. Alio modo eſt ꝙ principaliter & cōtinue unum, & alia multa ꝑ p illud, & inter illa multa modo unum; modo aliud, & hoc bene erit in patria: talis eſt in propoſito. AD ILLVD, quod obī, ꝙ immutatio naturalis p̄cedit. Dicendum, ꝙ immutatio naturalis ē duplex, q̄dam eſt ꝑ receptionē & abiectionem, ut calidi a frigido: & hæc nō erit. Quęda per receptionē tantum, ut perſpicui a luminoſo, & hæc erit.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An corpus glorioſum impaſſibile erit ab intrinſeco.

CONSEQVENTER quæritur de ſecūdo articulo principali, ſ. de gloria corporis in ſpeciali, quę conſiſtit in quatuor dotibus: & circa hoc ſecundum quod quatuor ſunt dotes, quatuor principaliter quærun-tur. Primo quæritur, de dote impaſſibilitatis. Secundo de dote claritatis. Tertio de dote ſubtilitatis. Quarto de dote agilitatis. Circa primum q̄runtur duo. Primo q̄ritur, utrum corpus ſit impaſſibile ab intrinſeco. Secūdo q̄ritur, utrū ſit paſſibile paſſione ueniente ab extrinſeco.

CIRCA quam ſic proceditur, & oſtenditur, quod corpus non ſit paſſibile ab intrinſeco. Augu. 22. de ciui. Dei Aberita corporibus noſtris omnis deformitas, omnis infirmitas, omnis corruptio. ITEM. Raiione uidetur, quia paſſio corporis contriſtat animā: corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animā; ſed gaudium beatitudinis ē impermixtum triſtitiæ: ergo &c. ITEM. Si interius pateretur: ergo aliquando corrumpitur: ſed anima gaudet de unione ſui ad corpus, & gaudium beatitudinis eſt perpetuum, & ſecurum; hoc autem non eſſet, ſi eſſet diſſo ubile: ergo &c. ITEM. Aīa glorioſa eſt perfectiſſima oīum formarum. ſed ſic eſt quod aliqua forma eſt ita nobilis, quod omnino terminat appetitū ſuæ materiæ, ut forma corporis empyrei: ergo multofortius anima glorioſa appetitum ſui corporis; ſed forma terminans appetitū materię, facit ipſam incorruptibilem: ergo &c,

CONTRA. Omne compoſitū ex contrariis eſt corruptibile, & paſſibile; ſed corpus glorioſum eſt huiuſmodi: ergo &c. SI DICAS, qđ non manent contraria, q̄a contraria non ſunt ſecūdū ſubſtātiā; ſed ſecūdū qualitatem, & manent ſecūdum ſubſtantiam, non ſecundum qualitates. Cōtra. A corporibus glo-

rioſis (ut dicit Aug.) uitia detrahētur, & natura ſeruabitur: ſed qualitates elementares ſunt eis naturales: ergo manebunt. SI DICAS, quod manent ſecundū eſſentias, non ſecundum actū. Contra. Vnumquodque nobilius eſt, quando eſt coniunctū actui, quā quando nō: ergo &c. SI DICAS, quod actus ille eſt imperfectionis. Contra. Elemēta plura impoſſibile eſt uenire ad conſtitutionem corporis vnius niſi per miſtionē: ergo neceſſe eſt elementa miſceri. Sed ubi eſt miſtio, neceſſario eſt mutua actio, & paſſio, & qualitatum cōfractio: & ubi hęc ſunt elementa, ſunt in ſuis actibus; ergo &c. ITEM. Corpus glorioſum erit nobilioris complexionis, quam nunc: ſed quanto aliquod corpus elementatum, & animatum nobilioris eſt complexionis, tanto paſſibilius eſt; quod patet, quia paſſibilius eſt corpus animalis, quam plantæ: & hominis, quam bruti animalis: ergo corpus glorificatū magis, quam nunc erit paſſibile.

ITEM. Elementa miſcentur in corpore illo: aut ergo æqualiter, aut inæqualiter. Si inæqualiter: ſed inæqualis cōmiſtio uia eſt ad diſſolutionem: ergo illud corpus erit diſſolubile, & paſſibile. Si æqualiter, aut æquatione punctali, aut non punctali. Si adæquatione punctali: ergo omnia corpora eſſent eiuſdem complexionis, & nobilitatis: qđ non eſt uerum. Si non punctali: ergo unum aliquo modo excedit reliquū in uirtute: ſed exceſſus generat aliquo modo pugnam, & litem: & hæc diſſolutionem: ergo &c. ITEM. Aut erit in corpore calor, aut non. Si non, nec operatio animæ: cū operatio motus, & ſenſus, & uitæ ſit mediante calore. Quod ſi eſt ibi calor, ſed calor indiget pabulo, quia eius eſt conſumere: ſed omne, quod indiget pabulo, eſt corruptibile, & paſſibile: ergo &c.

RESOLVTIO.

Ab intrinſeco corpora impaſſibilia erunt: quia qualitates elementales ceſſabunt & ab appetitu, & pugna interna.

RESP. Dicendum, ꝙ omnes concordant in hoc, ꝙ corpora illa ſunt incorruptibilia, & inde ſectibilia: ſed rationem ſumunt ex diuerſis cauſis. Quidā enim dicunt, ꝙ elementa ſunt in corpore glorioſo ſecundum ſubſtātiam, non ſecūdum qualitates: & ideo quia ſubſtātiæ nihil eſt contrarium: & ubi nulla contrarietas, non eſt pugna, nec diſſolutio: ideo &c. Sed hoc improbatū eſt, quia natura debet remanere. Alii dicunt, ꝙ ſunt ibi ſecundum qualitates: ſed qualitates non agunt, nec patiuntur; & hoc diuina uirtute mirabiliter faciente: & hoc eſt iterū improbatum, quia ſi miſcentur, cōſtat, quod franguntur, & mutuo agunt, & patiuntur. Tertii dicunt, quod ſunt ſecundū ſubſtantiam, & qualitates, & actus. Sed tamen actus nunc ſunt in ipſa miſtione: ſed poſt iudicium non, quia in eis dominatur natura cœleſtis, quæ omnino reconciliat elementa, & quaſi naturam elementarem abſorbet, & transfertur totum corpus in naturam cœleſtem, unde debe-

tur ei locus cœleſtis, & incorruptibilitas. Sed illud eſt dubium, quomodo natura cęleſtis ſit de compoſitione corporis noſtri; quia ſic non tantum uidetur cōponi niſi ex quatuor elementis. Et ideo aliter dicendum, quod elementa manent in corpore illo ſecundum ſubſtantiam, & qualitates, & operationes. Sed attendēdum, quod quadruplex eſt operatio elemētorum: Vna quantum ad conſtitutionem; & hæc eſt miſtionis. Alia quantū ad conſeruationem; & hæc eſt miniſterialis delatio caloris uitalis per corpus. Tertia eſt pugnæ ordinans ad diſſolutionē. Quarta exterioris impreſsionis, per quam alicuius elementi operatio intenditur, & pugna orīt. Primæ operationes manebunt; ſecundæ duæ non manebunt, q̄ ordinant ad diſſolutionem; & ideo corpus erit indiſſolubile. Ratio autem quare nō manēt, eſt triplex. Prima eſt temperata miſtio conſtringens contrarietatem. Secunda eſt elementarium appetituū quietatio. Tertia eſt animæ influentis conſeruatio. Et ratione primi non pugnant, ratione ſecundi non poſſunt pugnare: ratione tertii neceſſe habent quieſcere.

Ad illvd ergo, quod obiicitur, quòd compoſitum ex contrariis eſt diſſolubile. Dicendū, ꝙ illud debet intelligi, quando contraria habent contrarios appetitus, & interminatos. Ad illvd, quod obiicitur, quod corpus nobilioris complexionis facilius patitur. Dicendum, quod hoc non eſt uerum ſimpliciter loquendo, immo contrarium, quia eſt fortioris uirtutis: nec habet locum in homine niſi ratione pęnalitatum inflictarum. Ad illvd, quod obiicitur, vtrum in puncto. Dicendum, ꝙ non oportet; nec tamen mutuo pugnant, quia neutrum præualet, licet aliquo modo excedat. Præterea. Non appetit ſe multiplicare, nec ab illo diuidi; & idō etiam ſi excedat, non corrumpit aliud. Ad illvd, q̄d obiicitur de calore. Dicendum, ꝙ ex complexione inęquali naſcitur calor elementalis cōſumens: ex complexione uerò ęquali calor cœleſtis conſeruans; & ideo q̄a tunc elementa erunt perfecta, & contemperata, calor uitalis erit aſſimilatus naturæ cœleſtis & ideo non conſumet, nec indiget pabulo.

Qvaestio II.

An corpora glorioſa pati poterunt ab aliquo extrinſeco uiolenter?

Vtrvm corpus glorioſum ſit paſſibile paſſione ueniēte ab extrinſeco, ſicut igne, uel cultello. Et quod non, uidetur; quia dicit Anſel. ꝙ erunt omnipotentes ſuæ uoluntatis, ſicut Deus ſuæ; ergo ſi uoluntas animarum eſt in cōſeruatione corporis; ergo nihil poterit corpus animæ lædere. *Proſel. cap. 25* Item. Oīs paſſio magis facta abiicit a ſubſtantia; ergo ſi eſt paſſibile ab exteriori, ergo poteſt eſſe abiectio a ſubſtantia; ergo & corruptio; ſed ſupra probatum eſt, q̄d eſt incorruptibile, & immortale, ergo &c. Item. Nihil compoſitū poteſt pati exterius, quod non poſſit pati interius; ſed corpus glorioſum non poteſt pati interius; ergo &c.

Con-

Contra. Corpus glorioſum conſtat materialiter ex terra: ſed terra nō poteſt manente forma, quam habet, tantum ſublimari, quod ſit igne ſuperior: ergo manet infra ignem: ergo ſi inferius patitur a ſuperiori, & tale corpus eſt inferius igne, uidetur, &c. Item. Corpus nobiliſſimum eſt inferius infimo ſpiritu quantuncunque peccatore: ſed ſpiritus peccator poſitus in igne, patitur: ergo corpus humanum quantumcunq; nobilitatum poteſt ab igne pati. Item. Omne continuum eſt diuiſibile, omne diuiſibile eſt partibile, & omne partibile eſt paſſibile ab exteriori; ergo &c. Item. Quandocunque corpus durum obuiat molli, neceſſe eſt illud diuidere, ſi ſit impellentia uehemens: eſto ergo, quod cultellus obuiet glorioſo: aut ergo eſt durius cultello, aut cultellus penetrat: ſed non eſt durius, cū ſit carneum: ergo &c.

Resolvtio.

Nequaquam, & quia non meruerunt puniri: & quia in eis termi nati ſunt appetitus.

Respond. Dicendum, ꝙ corpus glorioſum eſt impaſſibile ab extrinſeco omni genere actionis corrumpentis. Hoc autē eſt duplex, ſcilicet per influētiam, ſicut ignis comburit corpus; ꝑ uiolentiam, ſicut cultellus diuidit. Prima non eſt in corpore glorioſo, quia talis influentia, aut eſt ſecundum ordinem iuſtitiæ: & hæc eſt in dæmonibus, & peccatricibus animabus ſecū dum ordinē iuſtitiæ: ſed in corpore glorioſo non eſt talis paſſio, quia non meruit puniri: Alia eſt ſecundum ordinem naturæ; & iſta eſt ſolum, quando patiens eſt talis naturæ, quod materia illa appetit eſſe ſub alio actu; priuatio enim eſt principium patiendi. Quoniam autē in corpore glorificato iam terminati ſunt appetitus: ideo ſi glorioſum corpus poneretur in igne inferni, non læderetur.

Et per hoc patet ſolutio ad duo prima, quia dęmon patitur ſecundum ordinem iuſtitiæ, licet ſit ſuperior per naturam. Patet ēt illud, ſcilicet ſecundū quod obiicitur de terra, qa terra patitur, quia materia eſt rationem habēs priuationis. Alia eſt actiò per uiolentiam: & de hac dicunt aliqui, quod non patitur, quia nemo eſt, ꝗ inferat: & ſi eſſet aliquis, qui uellet inferre, corpus poſſet actionem illam declinare; ſed tunc ſecundū iſtam uiam corpus Adam ante lapſum habuiſſet dotem impaſſibilitatis. Ponatur etiam per impoſſibile, ꝙ cultellus applicetur uentri, aut uenter reſiſtit, aut non. Si non: ergo patitur, & cultellus ſubintrat: & ita eſt paſſibile. Si reſiſtit, quæro per quam naturam. Et dicunt aliqui, ꝙ habet naturam quintæ eſſentiæ, ꝗ non eſt ſecabilis, nec diuiſibilis: unde ſi iuxta ſolem eſſet, & impingeret cultellum, non pertrā ſiret, & non reſiſteret per naturam duri, & mollis, ſed quia caret duritia, & mollitie, & paſſibilitate. Sed quia hoc difficile ē intelligere, ideo dicendum, ꝙ corpus glorioſum nō poteſt pati per uiolentiam corporis obuiantis, quia omne corpus eſt peruium ei, & illud pertranſit,

ſicut uidebitur: unde ſicut ſi aliquis haberet cultellum cryſtallinum non expelleret radium per eius ictum, imo radius penetraret, unde non pateretur ab ipſo: ſic in propoſito intelligendum corpus glorioſum penetrare cultellū. Quod ergo dicitur, oē continuum diuiſibile, intelligendū eſt de diuiſione mathematica, nō de diuiſione naturali, de qua hic opponitur. Sic enim exponit Anſelm. quod iſtud intelligitur ſecundum intellectum, non ſecundum habitum.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An corpora glorioſa erunt peruia, an colorata, vel luminoſa?

CONSEQVENTER quęritur de dote claritatis: de qua duo quæruntur. Primò quæritur, de ipſa in ſe. Secundò in comparatione.

VTRVM corpora illa ſint peruia, an colorata, an luminoſa. Quod autem ſint peruia uidetur. Gregor. ſuper illud Iob. 28. Non adæquabitur, uel comparabitur ei aurum, &c. Vniuſcuiuſque mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia non abſcondet; ergo membrorū corpulentia uiſui non obſiſtet. Sed hoc nō eſſet, niſi eſſent peruia. ergo &c. ITEM. Ratione uidetur, quia plus ſubtiliatur corpus per gloriam, q̃ poſſit per naturam, aut artem: ſed natura, & ars de obſcuro facit peruium ſubtiliando, utpote de cinere uitrum: ergo multò fortius illa. ITEM. In uiſceribus corporis glorioſi eſt pulcherrima harmonia: ſed hæc nata eſt delectare uiſum: ergo ſi corpora reſurgent in eadem diſpoſitione, in qua poſſunt perfectè delectare, & hoc intus & extra, & hoc non poſſunt, niſi ſint peruia, ergo &c. SED quod ſint colorata uidetur, quia dicit Augu. 22. de Ciuit. Dei cap. 19. Omnis pulchritudo eſt partiū conueniētia cum quadam coloris ſuauitate. Sed corpora glorioſa erunt pulcherrima: ergo habebunt ſuauitatē coloris. ITEM. Philoſophus dicit, quòd color eſt extremitas perſpicui in corpore terminato: ſed corpora glorioſa ſunt corpora terminata, cum ſint eadem, quæ nunc, & habent naturam perſpicui: ergo &c. ITEM. Ad hoc eſt ratio, q̄a ad colorē duo cōcurrunt. ſ. lux, & quatuor qualitates: ſed iſta ſunt in corpore glorioſo; ergo &c. ITEM. Ratione uidetur, q̄a corpora glorioſa erunt obiecta uiſus, non media uidendi; ergo non erunt tranſparentia.

SED quod ſint penitus luminoſa, uidetur. Matth. xiii. Fulgebunt ſicut ſol in regno, &c. Si ergo ſol, nec peruius eſt, nec coloratus; ergo &c. ITEM. Seipſis uidebuntur; ergo erunt luminoſa, non colorata. ITEM. Nobilior qualitas eſt peruietas quàm color, & lux quā peruietas: ſed corpora illa erunt perfectiſſima inter corpora; ergo erunt potius luminoſa.

RESOLVTIO.

Et quidem ad inſtar carbonum ignitorum.

RESPON. Oportet omnes concedere, quod corpora illa ſint luminoſa: ſed uolunt aliqui qđ ſimul ſint luminoſa, & peruia ſe-

ſecundum aliam, & aliam ratio nem. Peruia propter ſubtilitatē, luminoſa uerò ratione claritatis, & fulgoris ſuperadditi. Sed iſta poſitio non eſt cōueniens, quia ſi peruia eſſent, non terminarent uiſum, nec haberent diſtin. in partibus, & ita oculi nō poſſent diſcerni a naſo. Et iterū. Magnitudo luminis non patitur corpus eſſe trāſparens, ut patet in ſole, in quo eſt luminis aggregatio, & in candela. Alii uoluerunt dicere, quod erunt ſimul luminoſa, & colorata. Colorata per naturam quatuor elementorum, & eorum qualitatē, ex quibus conſtat corpus humanum; ſed luminoſa ratione luminis ſuperadditi. Nec hoc ē inconueniens, ut dicunt, ſicut patet in noctiluca, quæ eſt corpus coloratū, ut patet in die, ſed lucens, ut patet in nocte. Et hæc poſitio eſt conuenientior, quia conſtat, ꝙ hoīes recognoſcentur in patria; unde habebunt effigies, quas habuerunt, & aſpectus oculorum glorioſorū peruenient uſque ad ſuperficiē corporis illius ſplendentis: ſicut enſis per multam tenſionem non amittit colorem, ſed eius colori additur ſplendor: ſic in propoſito. Sicut etiam carbo per ſui naturam alicuius coloris eſt: aduenientę autē igne, efficitur luminoſus; & tamē eſt coloratus, qa eſt ibi lux materiæ terreſtri incorporata. Sic in propoſito intelligendum, quod corpus reſurgens per naturam ſuam habebit colorem, & claritas luminis ſup induet ipſū, ſicut ignis carbonē. Concedendæ igitur ſunt rationes, ꝙ corpora glorioſa ſunt colorata, & luminoſa, ſecundum duplicē naturam, ut uiſum eſt.

Ad illud, quod obiicitur, ꝙ corpulentia non obſiſtit mēti. Dicendum, ꝙ ex hoc non ſequitur, ꝙ ſint peruia, quia non magis uidetur mens per corpus peruium, q̄ per ſolidum: ſed hoc uult dicere, ꝙ ita cogitationes, & affectiones habebunt intus in corpore, ut ſint patentes. Ad illud, qđ obiicitur, quod magis ſubtiliatur per gloriam, quam ꝑ naturam, uel artem. Dicendū, ꝙ non quælibet ſubtiliatio facit ꝑuietatem. Nam ubi eſt ſubtiliatio cum aggregatione luminis, nō manet peruietas, ut patet in candela, ſiue in flamma: & quia ſic eſt in propoſito, ideo &c.

Ad illud, quod obiicitur, armonia uiſum debet delectare. Dicēdū, ꝙ harmonia illa nata eſt delectare uiſum non corporalem, ſed ſpiritualem; & hunc delectat, & delectare poteſt, ēt ſi corpus non ſit peruium; ideo patet, quod illud non ualet.

QVAESTIO II.

An corpora glorioſa ad nutu animæ ſeſe nobis occultare poterunt?

DE claritate in comparatione. Et quæritur, utrum corpora glorioſa poſſint claritatē ſuam ſecundum imperium animæ ocul s noſtris occultare. Et qđ ſic, uidetur, quia Chriſtus poſt reſurrectionē apparuit diſcipulis in eadem effigie, & colore, in quo prius: ſed ſicut dicit Auguſti. de Ciui. Dei. Chriſtus ſua reſurrectione oſtendit, quale ſit futurum corpus noſtrum: ergo alia corpora ſimiliter poterunt. Item. Corpus illud eſt in perfecta obediētia reſpectu ani-

mæ: ergo apparet, & reſplendet ſecundum plus, & minus, ut animæ placet. ITEM. Claritas illa oculis nō clarificatis eſt improportionabilis: ergo ꝙ ab eis uideatur eſt condeſcenſionis; ergo occultatio ipſius a noſtris oculis eſt de natura ipſius glorioſæ lucis.

CONTRA. Quanto aliquid luminoſius eſt, tanto minus poteſt uiſum latere: ſed corpus glorioſum eſt magis luminoſum, quam non glorioſum: ſed hoc non poteſt latere: ergo nec illud. ITEM. Lux ſe manifeſtat illuminando: ſed illuminare eſt actus lucis naturalis, & eſſentialis ergo cum nihil poſſit priuari actu eſſentiali, ipſo ſaluato in eſſe, impoſſibile eſt quin corpus glorioſum irradiet: ergo impoſſibile eſt quin illuminet, & ſe ui ſui manifeſtet. ITEM. Sicut ſe habet pati ad impaſſibile, ita occultari ad lucem: ſed corpus glorioſum non poteſt pati, quia eſt impaſſibile; ergo nec occultari, cū ſit luminoſum.

RESOLVTIO.

Quinimmo, propter ſubtilitatem.

RESP. Ad hoc dicunt aliqui, quod claritas corporis glorioſi uiſui glorioſo eſt manifeſta, & ei occultari non poteſt: oculo non glorificato eſt occulta, & ei non poteſt manifeſtari, quia eſt ei improportionabilis. Vnde qa occultare eſt de manifeſto occultum facere: ideo dicunt ſimpliciter, ꝙ non poteſt. Nec eſt trahendum ad conſequentiam de Chriſto, quia Deus erat. Sed iſtud eſt mirum dicere, ꝙ claritas corporalis omnino ſit improportionabilis, & occulta: & qa ſi non in ſe, ſaltem poſſit uideri in irradiatione. Et prætcrea uidetur Chriſtus non miracula feciſſe, ſed argumenta reſurrectionis oſtendiſſe. Et ideò aliter dicendum, ꝙ corporis qualitas ſecūdum exigentiam eius, in quo eſt, agit. Corpus autem glorioſum eſt ſubtile, & per ſubtilitatem ſuam poteſt omne non glorioſum penetrare, ut infra patebit. Poteſt etiam reſiſtere: & iō dico, ꝙ quia corpus glorioſum per effectum ſpiritualis potentiæ poteſt omne corpus penetrare, poteſt & penetrare oculum: & tunc non erit obiectum eius, & ideo pōt latere. Rurſus. Quia poteſt corpori ſe obiicere, pōt & claritatem ſuam omnino oſtendere, licet oculus obtundatur, & nō comprehendat: & qa poteſt omnino latere penetrando ſubtiliter, & omnino patere ſe obiiciendo uiſibiliter, poteſt & medio modo plus, & minus ſe oſtēdere: Vnde ſi hic eſſet anima glorioſa cum corpore glorificato, plus & minus poſſet de ſui corporis claritate oculis noſtris claudere, & oſtendere: & hoc per naturam illam, quia nō tantum clarum eſt, ſed penetratiuum, & ſpirituale, id eſt, agile. Et concedendę ſunt rationes ad hanc partem. *Artic. ſequen.*

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ quanto luminoſius, tanto minus poteſt uiſum latere. Dicendum, ꝙ uerum eſt per naturam luminis: poteſt tamen per naturā ſpiritualitatis, & ſubtilitatis. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ lux ſe manifeſtat illuminando, Dico quod nō tantū illuminando, ſed etiam oculis intuentium

ſe obiiciēdo: & quia poteſt eſſe quòd corpora glorioſa radios penetrent uiſibiles corporis nō glorioſi, ideo &c. AD ADIVD. Dicendum, ꝗ occultari: eſt dupliciter. Vna propter obſcuritatem a parte obiecti: & de hac uerum eſt, quòd lux nō poteſt occultari. Alia eſt per impotentiā a parte oculi, quia non poteſt ibi figi propter excellentem ſubtilitatem: & hæc luci non repugnat, ſicut paſſibilitas impaſſibilitati: & primo modo impoſſibile eſt lucem occultari, ſecundo modo eſt uerum, & poſſibile.

ARTICVLVS IIII.
QVAESTIO I.

An corpus glorioſum penetrare poſſit corpus non glorioſum?

CONSEQVENTER quæritur de dote ſubtilitatis, de qua duo quæruntur. Primò, quæritur de ipſa in ſe. Secundò, de ipſa per comparationem ad tactum noſtrum.

VTRVM corpus glorioſum poſſit penetrare oē aliud corpus non glorioſum in ſuo motu. Et quod ſic uidétur, quia dicitur Iohan.xx. Cum fores eſſent clauſæ, quod Ieſus ſtetit in medio. Et Gregor. dicit, quod propter ſubtilitatem oſtia clauſa non obſtiterunt; ergo &c.

ITEM. Ratione uidetur, quia corpus glorioſum in ſuo motu non poteſt retardari; ergo nec impediri: & ſi non poteſt ei reſiſtere: ergo in ſuo motu poteſt omne corpus penetrare. ITEM. Si non poteſt penetrare omne corpus: cum poſſibile ſit illud includi, poſſibile eſſet illud incarcerari: ſed eſſe in carcere eſt miſeriæ; ergo poſſibile eſt beatum fieri miſerum. ITEM. Damaſce. ait, quod de Chriſto Domino poſt reſurrectionem quædā dicuntur ſecundum diſpenſationem, ut cicatrices, cibatio, potatio. Quædam ſecundum naturam, ut tranſire de loco ad locū infatigabiliter, et clauſis ianuis intrare; ergo ſi hoc eſt de natura corporis glorioſi, patet &c.

CONTRA. Cum ſubtile, & rarum obuiet duro, non penetrat, ſed penetratur: ut patet, quia lapis diuidit aerem, & tranſit ꝑ ipſum: ſi ergo corpus glorioſum eſt ſubtile; ergo per illam dotem non conuenit ſibi penetrare, ſed potius penetrari.

ITEM. Corpus glorioſum non eſt maioris ſubtilitatis, quam radius; uel aer: ſed radius ſua ſubtilitate non penetrat corpora opaca, & aer non penetrat, niſi poroſa; ergo corpus glorioſū non poteſt omnia penetrare.

ITEM. Si penetrat, aut hoc eſt diuidendo, aut ſubintrando per poros, aut ſimul coexiſtendo. Si diuidendo, ſed quædā ſunt corpora indiuiſibilia, & inſecabilia. ITEM. Sunt alia, quę cum diuiduntur, numquam reiungentur. Sunt & alia, quæ ſi diuiduntur, corrumpuntur; ergo cum corpus glorioſū nihil deſtruet, quod non poſſit deſtrui, ſed etiam quod poſſit, non omnino poterit penetrare ſaltem empyreum. Si ſubintrãdo per poros: ſed pori ſunt diſcontinui; ergo neceſſe eſſet corpus glorioſum diſcontinuari. Si ſimul coexiſtendo; ſed impoſſibile eſt per

natu-

naturā duo corpora eſſe ſimul; ſed gloria non aufert naturā; ergo &c. Quod aūt duo corpora eſſe ſimul, in philoſophia ſit impoſſibile, dicit ratio oſtēſiua, q̄a corpori debetur locus, ut propria menſura proprio menſurato; ſed multiplicato menſurato neceſſe eſt multiplicari menſurā propriā: ergo &c. Item. Sicut ſe hēt unum locatum ad plura loca, ita plura loca ad ad unum locatum; ſed unum locatū impoſſibile eſt eſſe in pluribus locis ſimul; ergo nec plura locata poſſunt eſſe in eodē loco ſimul. Item. Hoc uidetur per impoſſibile: quia tunc accipiatur corpus æqualis magnitudinis, ut corpus glorioſum, tūc iſta duo omnino exterminantur; ergo ſoliditas in ſoliditate, & ſuperficies in ſuperficie, & linea in linea, & punctus in puncto: ſed duo indiuiſibilia ſunt ſimul vnum; ergo &c. Item. Trahatur linea a centro illius diſtantiæ ad punctum circunferentiæ per medium corpus glorificatum, & rurſus alia ab eodem puncto ad idem per corpus non glorificatum, aut eſt una linea, aut duæ. Si una; ergo corpus glorioſum, & non glorioſum ſunt vnum. Si duæ lineæ, tunc uidentur inconuenientia tria. Primū, quod ab eodem puncto ad idem punctum poſſunt eſſe duæ lineæ rectæ: & ita duæ lineæ rectę, inter quas non cadit ſuperficies media. Et rurſus duæ lineę rectæ habentes eoſdem terminos, cum lineæ multiplicentur per terminos. Item. Duæ lineæ rectæ faciunt figuram; quæ ſunt tria maxima inconuenientia ſecundum Philoſophum. Item. Si corpus glorioſum poteſt propter ſui ſubtilitatem coexiſtere, & penetrare corpus groſſum, multo fortius aliud ſubtile; ergo duo corpora glorioſa poſſunt eſſe ſimul: & ſi duo, pari ratione tria; & ſi hoc, tunc omnia.

Vide 4. phy.

Resolutio.

Vtique, cum ſubtiliſſimum illud ſit.

Resp. Omnes cōcedunt, quod corpora glorioſa habent dotem penetrabilitatis, ideſt ſubtilitatis. Sed quidam dicunt, quod hanc habent, quoniam omnia corpora eis ſubiacent, & obediunt, & ipſa uirtutem habent ſuper omnia. Vnde dicunt, q̄d ſicut aer cedit ſagittæ; ſic omne corpus cedit corpori glorioſo. Sed illud improbatum eſt, quia qua uirtute reiungeretur lapis, ſi per ipſum tranſiret, & cœlum ſimiliter, & corpus hominis nō glorioſi. Alii dicunt, quod non cedit, ſed quia omnia corpora quodammodo ſunt poroſa, & corpus glorificatum hēt rationem, & naturam lucis, quę tota per eſſentiā ſoluitur in pūcto, & dilabitur, quando nō hēt reſiſtentiā, uolunt quod corpus glorioſum pertranſeat; & non per poros multos, ſed poteſt per unum. Sed illud adhuc uidetur inconueniens. Ponamus .n. corpus aliquod non eſſe poroſum, tunc per illud non poſſet tranſire. Item. Quomodo eſt intelligēdum, quod glorioſum efficiatur ita modicum, ſicut corpus, q̄n deperdatur eius figura, eius quantitas, & menſura? ideo non eſt incōueniēs hæc poſitio.

Alii ponũt quod quia corpus eſt in perfecta obedientia reſpectu intellectus. & intellectus poteſt abſtrahere a quantitáte naturam ſecundum intelligentiã: & tunc abſtrahere poterit ſecũdum ueritatem, & tunc corpus abſtracta quantitate habet corporis ſubſtantiam, & ſpiritualitatem. Vnde ſicut ſpiritus eſt ſimul cum corpore, & a corpore nõ impeditur; ſic glorificatum corpus cum nõ glorificato; ſed hoc eſt impoſſibile, & non intelligibile, ꝙ ſit corpus uiuens, & organicũ, & non ſit corpus quãtum, ideo hoc non eſt ponendum. Qualiter enim ſaluetur organizatio, & mẽbrorum diſtinctio in corpore a quantitate abſtracto, hoc non uideo. Alii uero dicũt, quod corpusglorioſum poteſt eſſe in eodem loco cum non glorioſo: unde penetrat ſubintrando per totum, nõ per poros: & hoc poteſt ſic intelligi. Quod .n. duo corpora naturalia nõ poſſint eſſe ſimul in eodem loco, non eſt eo quod ſint duo: ante enim per naturã ſunt duo, quã ſint in uno loco, uel duobus, q̃a per ſuas formas: Et hoc patet, quia duo puncta, & duæ lineæ, & duę ſuperficies ſimul ſunt in contactu phyſico, quia contingua ſunt quorũ termini ſimul ſunt, quandocumque in eodem loco primo ſunt. Quod ergo nõ ſunt ſimul, hoc eſt propter corpulentiam ipſorum, quia unum non eſt alteri peruium. Si ergo ita ſit, quod alterum habeat ſubtilem corporeitatem, & penetratiuam uirtutem reſpectu alterius, tunc quidẽ poterunt eſſe ſimul; & qm̃ in dote penetrabilitatis .i. ſubtilitatis datur corpori ſubtilitas, & uirtus actiua ad penetrandũ nõ glorificatũ, iõ penetrat, illo nõ cedente. Corpora uero mathematica, & lineæ, & pũcta iõ plura ſunt, q̃a diſtãtia: & iõ impoſſibile ẽ duo corpora mathematica, uel duas lineas, uel pũcta eſſe ſimul, uel ẽt mathematicũ cũ naturali, ſicut vult Philoſophus.

Inuehitur Sco. in 4. d. 49 q. 16. ibi. Alij dicũt aliter.

Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ ſubtile diſpoſitum ẽ penetrari, non penetrare. Dicendũ, ꝙ hoc eſt uerum ubi eſt ſubtilitas raritatis ad patiendum: ſed hic ẽ ſubtilitas iuncta uirtuti agenti, ſicut patet in igne, & radio. Ad illvd, qđ obĩ, ꝙ æqualis ſubtilitatis eſt radius. Dicendũ, ꝙ & ſi ſit æqualis ſubtilitatis, non tñ eſt tantæ uirtutis in penetrando: & utrumque requiritur, ut uiſum eſt. Ad illvd, ꝙ obĩ, ꝙ duo corpora nõ poſſunt eſſe ſimul, iam patet reſponſio: quia ſi intelligatur de corpore ſecundum eſſe naturale, non tenet hoc quia corpus; ſed q̃a hẽt corpulentiam. Qvod ergo obĩ de mẽſura. Dicẽdum, ꝙ duplex eſt mẽſura .ſ. intra, & extra. Mẽſura intra eſt propria, & multiplicatur ſecũdum multiplicationẽ mẽſurati, quia eſt unigenea menſurato: menſura extra non oportet ꝙ multiplicetᷣ inquãtũ mẽſura; ſed ſi multiplicatᷣ hoc eſt ꝑꝑ indigentiã uel cõpoſſibilitatẽ mẽſuratorũ. Ad illvd, qđ obĩ, ꝙ unũ corpus non põt eſſe in pluribus; ergo nec unus locus cõtinet duo corpora. Dicẽdum, ꝙ non ẽ ſimile, quia primum facit finitas, qua creatura nõ priuatur ꝑ gloriã; ſecũdum facit

facit corpulẽtia, & groſſities q̃ aufertur ꝑ gloriã. AD ILLVD, quod obr̃ de punctis, & lineis. Dicẽdum, ꝙ non habent diſtinctionẽ manifeſtam, q̃ eſt ſecundum diſtantiã; ſed diſtinſtionẽ naturalẽ, q̃ eſt ſecundum diuerſam ſubſtantiã, ſimul in ſuis naturis coexiſtunt: ipſe uero opponit, ac ſi eſſet diſtinctio ſecundũ eſſe metaphyſicum. AD ILLVD, ꝙ obr̃ de corpore glorificato, utrũ poſſit eſſe ſimul cum alio. Aliqui dixerũt ꝙ ſic, ſicut duo radii, & lumina ſimul ſunt ſecundũ Dionyſiũ, ſed tñ hoc nõ credo, q̃a unũ nõ ẽ materiale reſpectu alterius, nec pertrãſibile alio; & iõ q̃uis ſit ibi ſubtilitas, deficit tamẽ penetrabilitas. Nec ẽ ſimile de luminibus, quia formæ ſunt hñtes multiplicationẽ nõ a ſubiecto, ĩ quo ſunt, ſed a principio effectiuo, ſicut dicit Diony. & iõ plura corpora glorioſa nõ pñt eſſe ſimul ſicut glorioſum cum non glorioſo &c.

QVAESTIO II.

An corpus glorificatum palpabile ſit a tactu non glorificato?

DE ſubtilitate ꝑ comparationẽ ad tactum noſtrum: & q̃ritur, utrum corpus glorificatũ ſit palpabile a tactu non glorificato. Et ꝙ ſic, uidetur Luc. ult. Palpate, & uidete, quia ſpiritus oſſa, & carnem non hẽt. ITEM, Greg. in homi. Palpabile fuit ꝑ ueritatẽ naturæ, & ſubtile per effectum ſpiritualis potentiæ. ITEM. Ratione uidetur, quia in corpore glorioſo erit ueritas carnis, & oſſis: ſed caro eſt mollis, & os durum; ſed durum, & molle ſunt obiecta tactus; ergo &c. ITEM. Corpus glorioſũ põt immutare uiſum: ergo eadẽ ratione poteſt immutare tactum.

CONTRA. Grego. Corrumpi neceſſe eſt, ꝙ palpatur; ſed glorioſum corpus eſt incorruptibile: ergo & impalpabile. ITEM. Io. Chriſ. in quadam homil. Dignum eſt q̃rere, qualiter corpus incorruptibile tãgibile fuit mortali manu; ſed ne tumultueris: condeſcenſionis. n. fuit. ITEM. Ratione uidetur, quia omne, qđ ſentitur tactu, ſentitur aut ꝑ reſiſtentiam, aut qualitatem actiuam, ſicut ſentitur aer frigidus. Sed corpus glorioſum non põt ſentiri per reſiſtentiam, quia nihil ei reſiſtit. Non per qualitatẽ actiuam, quia nulla talis immutatio ibi remanet: ergo nullo modo. ITEM. Tactus maxime eſt materialis, corpus autẽ illud ſpirituale: ergo &c.

RESOLVTIO.

Et palpabile, & non palpabile ſeſe præbere poteſt, ut iubet: primum per uirtutem naturæ: ſecundum per effectum ſpiritualis potẽtiæ.

RESP. Dicendũ, ꝙ cũ dico tãgibile, duo dico. ſ. qđ põt immutare ſenſũ: & hoc ẽ ꝑfectionis: & ꝙ non põt latere tactũ nr̃um: & hoc ẽ impꝑfectionis: & q̃a remanebit qđ ẽ ꝑfectionis, & tollet qđ ẽ imperfectionis; iõ dico qđ corpus glorioſũ põt ſe p̃bere tãgibile: & põt ſe nõ p̃bere, ſiue latere; & hoc hẽt ſcđm diuerſas cõditiones: Nã tãgi põt; q̃a põt impellẽti reſiſtere; cũ ſit corpus uerũ, nõ uanũ, uel phantaſticũ. Latere põt, q̃a põt penetrare organũ tactus. Primũ hẽt ꝑ uirtutẽ naturę, ſcđm ꝑ effectu ſpũalis potẽtiæ: & hæc duo cõtraria ſunt in nobis; ſed nõ in illo co-

pore. Concedendæ ergo ſunt rationes, quod tangi poteſt.

Ad illvd, quod obſ. quod palpat, ē corruptibile. Dicendū, quod hoc uerum ē de eo, quod ē tactui ſubiectū: ſed iſtud nō erat: & iō cōdeſceſſionis erat. Ad illvd, quod obſ de reſiſtētia, dico quod corpus tāgēs nō reſiſtit tangēdo; ſed magis ecōuerſo: & licet nihil poſſit corpori glorioſo reſiſtere, ipſū tñ pt aliis, ſicut patet: qa cōſtat quod pōt ſuſtollere lapidē ī manu. Ad ultimū uerò patet rñſio: qa corpus nō efficit ita ſpūale, qn ſaluet ī eo ueritas carnis, & oſſis.

ARTICVLVS V.

Qvaestio I.

An corpora glorioſa omnia agilia ſint?

Consequenter q̄ritur de dote agilitatis, de qua duo q̄runt. Primo q̄ritur, utrū ſit ī oībus corporibus glorioſis. Secūdo quæritur de inclinatione corporis glorioſi per agilitatem.

Circa quam ſic proceditur, & oſtenditur, quod agilitas ſit in corporibus glorioſis. Sap. iii. Tamquam ſcintillæ in arundineto diſcurrēt: dicitur de beatis. Item. Ratione uī, quia aīa ſenſitiua habet uim motiuā, & ſenſitiuā, & ut reſurgēt organa uirtutis motiuę: ergo & sēſitiuę: ſed organa ſenſitiuæ erunt habilia ſenſui: ergo organa motiuę motui. Item. Corpus ꝑpter ſui tarditatē animæ repugnat; ſed tunc nulla erit repugnātia: ergo nulla tarditas: & ſic &c. Item. Non ſtatim ut reſurgēt, erūt in empyreo: & ille eſt locus debitus, & unūquodque corpus hēt habilitatem tendendi ad locum ſuum; ergo cū habeat habilitatē tendendi, & hāc non habeat niſi per agilitatē, patet &c.

Contra. Fruſtra eſt agilitas ad motum: ſi non decet eſſe motum: ſed in corporibus illis impoſſibile eſt eſſe motum, prout dī Apoc. x. Iurauit, quod nō erit ultra tēpus. Sed oīs motus localis eſt in tēpore; ergo ſi non erit tempus: ergo nec motus. Item. Aug. de Trin. In habentibus mutationem nōnulla mors eſt ipſa mutatio. Et ratio huius eſt, quia in omni motu aliquid deperditur, & illud mori nō incongrue dicitur; ſed corpus illud erit ab omni morte alienū; ergo &c. Item. Philoſophus dicit quod motus ē endelechia. i. entis in potentia: unde oīs motus imperfectioni atteſtatur; quia eſt ꝑp habendum aliquid non habitū: ſed oīs imperfectio abeſt a corporibus glorioſis: ergo & omnis motus. Item. Hoc oſtenditur per ſimile in ſuperiori, & inferiori, quia aīa remuneratur per affectionum, & cogitationū quietationem, corpora etiam ſupercæleſtia, quæ ſunt maxime habilia ad motum, per quietem remunerātur: ergo ſimiliter corpora glorioſa. 3. phy. 3.

Resolvtio.

Etiam: cum & ipſa de perfectione, & nobilitate corporis ſit.

Respon. Dicendum, quod quicquid ſit de motu, tamen de agilitate certum eſt quod iſta proprietas ē de perfectione, & nobilitate corporis, & faciēs ad expeditionē aīæ in corpore: & iō dico quod

ꝙ erit ibi ſic ut probant rōnes.

Qvod uerò obiicitur de motu. Dicendum, ꝙ motus omnis eſt propter carentiam alicuius rei. Carentia aũt poteſt eſſe aut rei, quæ inhæret, aut rei quæ aſſiſtit. Si rei, quæ inhæret in proprietate abſoluta: hæc quidē imperfectionem facit in mobili, & ſimiliter motus. Alia eſt carētia rei quæ aſſiſtit, & tunc aut illa eſt nata aſſiſtere per naturam, & tunc illa indiget: & talis motus & ſi ſit rei perfectæ, atteſtatur tñ alicui īperfectioni, ut cū lapis mouetur ad locū deorſum: aut locus ille non ē natus aſſiſtere per naturā magis, quā alius, quia illo non indiget; ſed per uoluntatē: quia aliquid uult circa illum locum operari: & talis motus nō ponit imperfectionem; ſed libertatem: & talis eſſe poterit in corpore glorioſo. Ad illvd ergo, qđ obī, ꝙ nō erit tēpus. Dicēdū, quòd uerum eſt prout eſt menſura motus primi mobilis. Ad illvd, qđ obiicitur de mutatione, qđ eſt mors. Dicendum, quòd illud non intelligitur de qualibet mutatione; ſed de mutatione ad formā. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ motus atteſtatur imperfectioni. Dicendum, quòd uerum eſt de motu ad formam, uel ad ſitum propter indigentiam; hic autem motus eſt propter libertatem. Ad illvd, quod obiicitur, quod anima non mutat affectiones. Dicendum, ꝙ mutatio ueniebat ex eius inſtabilitate, ſeu neceſſitate: mutatio n. corporum ſuperiorum eſt ꝓꝑ inferiorum neceſſitatem: mutatio autem corporis ab aīa ex libertate, ideo non eſt ſimile.

Qvaestio II.

An agilitas inclinabit corpus glorioſum ad omnem differentiam poſitionis?

De inclinatione corporis glorioſi, quæ eſt per agilitatē. Et q̄ritur, utrū agilitas inclinat corpus glorioſū ad oēm drīam poſitionis, an ad aliquē locum determinatū. Et qđ nō ad oēm drīam ur̄: quia inclinatio mobilis ſequitur naturā ꝑdominātis ſecundū quantitatē: ſed ꝑdominās ſcđm quantitatē in corporibus illis eſt terra, & aqua: ergo &c. Si dicas qđ auferet̄ grauitas. Cōtra. Hæc ē de natura terrę; ſed Aug. dicit, qđ natura ſeruabit̄; ergo &c. Item. Vnumquodq; appetit qđ eſt magis ſibi conueniēs; ſed locus cęli empyrei ē magis ſibi conueniēs: ergo appetit eſſe ibi; ſed īclinatio ē appetitus naturalis; ergo &c. Item. Omne qđ q̄eſcit alicubi; hēt uim ipſum ibi ſtabilitātem; ſed corpus glorioſū quieſcit in cęlo; ergo ibi ſtabilitur per aliquā uirtutē; ſed uirtus ſtabiliēs in loco inclinat ad locum determinatum: ergo &c.

Contra. Corpus illud eſt ꝑ oīa obediēs aīæ: ergo ſi uolūtas illa pōt mouere ad oēm drīam poſitionis, & æque ad unā ſicut ad aliā; ergo corpus glorioſum non magis inclinat̄ ad unā, quā ad aliam. Item. Quod hēt inclinationē ad unam partē, ſi mouet̄ ad oppoſitā, mouetur cum fatigatione, & pœna; ergo ſi illud inclinaret̄ ſurſum, & moueret̄ deorſum, eſſet ibi labor, & pęna. Item. Qđ appetit unū locum, ſi extra illū ponatur efficitur

tur indigens, & imperfectum: ergo ſi corpus glorioſum inclinaretur ad aliquem locum ſecũdum appetitum, aut impoſſibile eſſet, quod inde moueretur: aut ſi inde moueretur, eſſet imperfectum.

RESOLVTIO.

Eò inclinabit, quò anima uolet.

RESP. Dicendum, quòd habilitas ad motum ſequitur inclinationem, & inclinatio appetitus eſt reſpectu perfectionis, q̃a propter illam eſt. Quoniam igitur corpus glorioſum totũ ſuæ exiſtentiæ, & nobilitatis, & ſtabilitatis rationem trahit ab anima: ideo inclinatio eius eſt ad animam, non ad aliquid extra; & quoniam agilitas ſequitur inclinationẽ, & anima poteſt mouere in omnem differentiã poſitionis, ideo & corpus habet habile ad oẽm ſitum: unde agilitas non inclinat ad aliquem locum determinatum, ut probatũ eſt: ſed eſt promptitudo, ut corpus moueatur in omnem locum, ad quẽ uult mouere aĩa; & concedendæ ſunt rõnes adhoc.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod terra prædominat. Dicendum, ꝙ quia appetitus elementorum totaliter quietatur in illo corpore, ita quod nullum elementum in eo appetit ſuam ſphæram: & ideo ablatus eſt terræ appetitus ille, & grauitas. QVOD obiicitur, quod natura ſeruatur, & uitium detrahitur. Dicendum, ꝙ uitium dicit omne, quod importat imperfectionem. AD ILLVD, q̃d obiicitur, quod appetit magis conueniens. Dicendum, quod hoc uerum eſt, ſi illo indiget: ſed corpus glorioſum nullo indiget loco. AD VLTIMVM. Dicendum, ꝙ corpus ſtabilitur in omni loco per animam, & anima per Deum: & ſic non indiget alia inclinatione.

DISTINCTIO L.

PARS PRIMA.

De ſtatu & conditione damnatorum poſt iudicium quantum ad rationem & uoluntatem.

Enc h. c. 111.

HIc oritur quæſtio ex præmiſſis ducens originem. Supra enim Auguſt. loquens de malis in inferno damnatis, & bonis in cælo glorificatis, dixit, quòd nec bonis uoluntas, nec malis facultas eſſe peccandi poterit. Et de bonis quidem conſtat, ſed de malis, a quibus uoluntatem malam non remouet, quæritur quomodo ſit uerum eos non poſſe peccare, immo quomodo uerum ſit eos non peccare, cum malam habeant uoluntatem. Quidam autumant illam uoluntatem non eſſe peccatum, ſed ſupplicium tantum. Alij uerò peccatum eſſe fatentur, ſed per illud eos non mereri aliquam pœnam: quia non eſt ibi

locus merendi. Illud ergo peccatum dicunt non eſſe meritum ſupplicij, ſed ſupplicium mali meriti, quod in hac uita præceſſit. De hoc autem Auguſt. ita dicit, Tempus acquirendi vitam æternam in hac tantum vita Deus hominibus dedit, vbi voluit etiam pœnitentiam eſſe fructuoſam. Enchi. cap. 11 *Ideo hic pœnitentia fructuoſa eſt, quia poteſt hic homo depoſita nequitia bene viuere, & mutata voluntate merita ſimulque opera mutare, & ea gerere, quæ Deo placeant. Quod qui in hac vita non fecerit, habebit quidem pœnitentiam in futuro ſeculo de malis ſuis, ſed indulgentiam in conſpectu domini non inueniet: quia etſi erit ſtimulus penitudinis, tamen nulla erit ibi correctio uoluntatis. A talibus enim ita culpabitur iniquitas ſua, ut nullatenus ab eis poſſit vel diligi, vel deſiderari iuſtitia. Voluntas enim eorum talis erit, ut habeat ſemper in ſe malignitatis ſuæ ſupplicium, nunquam tamen recipere poſſit bonitatis effectum. Quia ſicut illi, qui cum Chriſto regnabunt, nullas in ſe malæ voluntatis reliquias habebunt: ita illi, qui erunt in ſupplicio æterni ignis cum diabolo & Angelis eius deputari, ſicut nullam habebunt vlterius requiem, ſic bonam nullatenus poterunt habere voluntatem. Et ſicut cohæredibus* Mat. 25 *Chriſti dabitur perfectio gratiæ ad æternam gloriam; ita conſortibus diaboli cumulabit ipſa malignitas pœnam, quando exterioribus deputati tenebris, nullo illuſtrabuntur interiori lumine ueritatis. Ex his apparet reprobos in inferno pœnitentiam ſic geſturos, ut per eam prauam voluntatem non deſerant: & illa maligna voluntas erit eis ad cumulum pœnæ: per quam tamen non merebuntur, quia nullus meretur, niſi in hac vita.*

Quare dicuntur tenebræ exteriores.

Hic quæri poteſt, quare illæ tenebræ, quibus innoluentur mali in gehenna, dicuntur tenebræ exteriores. Quia tunc mali penitus extra lucem corporalem & ſpiritualem, ſcilicet Deum, erunt. Nunc enim etſi patiantur tenebras in cęcitate mentis, non tamen penitus extra lucem Dei ſunt, nec corporali luce priuantur. De hoc Auguſt. ſic ait, Ira Dei, & in iudicio erit, & hic eſt in cęcitate mentis, cum dantur Super Pſal. 6. ſup illa uerba turbatus eſt a furo. 6. mens 1. 1i. 6

mali

mali in reprobum ſenſum. Ibi exteriores tenebræ erunt, quia tunc peccatores penitus erunt extra Deum. Quid eſt enim penitus eſſe extra Deum, niſi eſſe in ſumma cæcitate? Si quidem habitat Deus lucem inacceſſibilem. Hæ autem tenebræ hic iam incipiunt in peccante, cum ab interiori Dei luce ſecluditur, ſed non penitus dum in hac uita eſt. Ecce quare ibi peccator dicitur pati exteriores tenebras, & non hic: quia ibi ſecludetur penitus a luce Dei, quòd non hic. Sed quomodo intelligenda eſt illa ſecluſio? An quia non uidebunt Deum per ſpeciem? ſed nec aliquis uidet hic Deum per ſpeciem. An per diſſimilitudinem, quam facit per peccatum inter Deum & hominem? ſed & hic multi per grauia peccata elongantur a Deo. An quia Deum odiunt, ita ut velint Deum non eſſe? ſed & hic multi Deum oderunt: de quibus ſcriptum eſt, Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit ſemper. Psalm. 73. *Que eſt ergo illam elongatio? Sanè exteriores tenebræ intelligi poſſunt, quædam malignitas odij & uoluntatis, quæ tunc excreſcet in mentibus reproborũ, & quædam obliuio Dei, quia tormentorum interiorum & exteriorum doloribus adeo afficientur & turbabuntur, ut ab illis ad cogitandum aliquid de Deo vix, vel raro, vel numquam mentem reuocent. Vt qui nimio premuntur pondere, adeo ſtupeſcunt & turbantur, vt interim in aliam cogitationem non ſe extendant: ſed illuc tendit impetus cogitationis, vbi ſentitur vis doloris. Sed in hac vita nullus adeo malus eſt, vt penitus ſecludatur a cogitatione Dei: quia nec perdit appetitum beatitudinis, & quendam boni amorem, quem naturaliter habet rationalis creatura. Illas autem exteriores & profundiſſimas tenebras reprobos perpeſſuros poſt iudicium dicit Auguſt. opponens de illo diuite, qui in inferno poſitus, eleuans oculos, uidit Abrahã, & in ſinu eius Lazarum: cuius comparatione coactus eſt confiteri mala ſua, uſque adeo, vt fratres roget ab his præmoneri: quod ante iudicium factum legitur. Sed poſt iudicium in profundioribus tenebris erunt impij, ubi nullam Dei lucem videbunt, cui confiteantur.*

Lu. 16.

Supra

SVPRA egit Magiſter de ſtatu beatorum, in hac parte agit de ſtatu damnatorum. Primò poſt iudicium. Secundò ante iudicium. ibi. *Præterea quæri ſolet, ſi reproborum animæ, &c.*) Prima pars habet duas. In prima determinat ſubuerſionem uoluntatis. In ſecunda excæcationem rationis, ibi. *Hic quæri poteſt quare ille t n b æ, &c.*) & utraque pars duas hẽt. In prima opponit. In ſcd̃a uerò diſſoluit.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An damnati uelint ſe peccaſſe?

AD intelligentiam huius partis ſcd̃m duo, quæ tãgit Magiſter, duo principaliter q̃runtur. Primò quæritur de ſubuerſione uoluntatis dãnatorũ. Scd̃ò de excæcatione rationis. Circa primũ q̃runtur tria. Primò q̃ritur, utrũ dãnati uelint ſe peccaſſe. Scd̃ò utrum uoluntate deliberatiua dãnati malint non eſſe, quã eſſe. Tertiò, utrũ damnati mallẽt oẽs eſſe damnatos, quam quoſdam damnatos, & quoſdam beatos.

CIRCA qua ſic proceditur, & oſtenditur, ꝙ dãnati uellent ſe peccaſſe, quia Aug. de fide ad Petrũ dicit, ꝙ bonã habere nullatenus poterũt uolũtatem: ſed nolle ſe peccaſſe eſt uoluntatis bonæ: ergo nõ poterũt hãc hr̃e: ergo ſi cõſiderabũt peccatũ ſuũ, cũ nõ poſſint nolle, neceſſe hñt uelle. ITEM. Volũtas hoĩs poſt mortẽ eſt inuertibilis, ſicut uolũtas Angeli mali: ſed Angelus malus uult ſe peccaſſe: ergo &c.

ITEM. Sicut malitia inclinat uoluntatẽ ad malum, ſic gratia ad bonũ: ſed malitia remanebit in dãnatis, ſicut & gratia in beatis: ergo ſicut beati bona, q̃ ſemel uoluerunt, ſp̃ uolunt: ita dãnati ſp̃ uolunt mala. ITEM. Quod quis dimittat actũ peccandi in p̃ſenti, nõ põt eſſe ſine gratia gratis data, multofortius de peccãdi uoluntate: ergo ſi nulla gratia datur ipſis reprobis, nec natura melioratur, ergo peccandi uolũtatem nunquam amittunt.

CONTRA. Sap. v. Dicẽt intra ſe pnĩam agẽtes, &c. conſtat, ꝙ illa eſt conſideratio ſeu uoluntas rõnis deliberãtis: ergo vr̃, ꝙ uelint ſe nõ peccaſſe. ITEM. Augu. in lib. 83. q̃onum dicit. Videmus feriſſimas beſtias dolore pęnarũ a maximis uoluptatibus abſtinere: ſed dãnati nõ ardentius appetũt, quã beſtię atroces, & maximè cruciãtur; ergo eorũ appetitus retrahitur, & ſic &c. ITEM. Peccatũ nõ placebat, q̃a peccatum, ſed ꝓ libidinoſam delectationẽ; ſed in dãnatis excluſa eſt omnis libidinoſa delectatio: ergo nullum peccatũ eis placet. ITEM. Mala uoluntas eo ipſo, quod mala eſt, eſt contra Deum, & eo ipſo, quod eſt contra Deum, eſt meritoria pœnæ: ergo ſemꝑ merẽtur pœnã: & ita deb ſemper eis pęna augeri, & ſic in infinitũ: ſed ſic non uidetur; ergo &c. ITEM. Voluntas mala eo ipſo, qđ mala, eſt inordinata; ergo quãdo exit in actũ nouũ, de nouo inordinatur. Sed nihil põt Deus relinquere inordinatũ: ergo ſi peccatũ nõ ordinatur niſi in pęna; & ẽ noua inordinatio: ergo noua pęna; & ita ſem-

ſemper creſceret. ITEM. Eſto, ꝙ dãnatis darẽt libertas peccandi, nunq̃ fornicarẽtur, ſi redirẽt ad corpora, & locũ haberẽt: cõſtat ꝙ nolint peccare, cũ magis horreant tantã pœnam, quam delectationẽ peccati: ergo vr̃ &c.

RESOLVTIO.

Nollent damnati ſe peccaſſe, at non non deteſtatione pecati, ſed diſplicentia pœnæ.

RESPOND. Dicendum, quòd mala; uoluntas dicitur dupliciter, ſcilicet uno modo actu, alio modo habitu. Dico ergo, quod ſicut timor ſeruilis in uiatorib. non aufert habitum malę uolũtatis, ſed aufert actum: iſte enim non uult luxuriari, quia timet puniri: de ipſa uoluntate tamen habitũ non aufert: ꝙ patet, q̃a ſi ſperaretur impunitas, uellet utique luxuriari. Sic intelligendum eſt in damnatis, quod dolor pœnalis aufert ab ipſorũ uoluntate actũ uolẽdi peccare: q̃a reuera dãnati nõ appetũt luxuriarij, nec damnari ꝑꝑ pœnas, quas ex illis actibus ſentiunt ſe incurriſſe: hñt tñ habitũ uoluntatis malæ, ꝑ quam appeterent peccare, ſi non crederent ſe ex hoc puniri. Si ergo q̃ras, utrũ dãnati nolint peccaſſe: dico qđ nolũt nõ ꝑꝑ hoc, qđ peccatum eis diſpliceat, q̃a iniuſtũ; ſed q̃a eis diſplicet pœna iuſta: & ideo malã habent uoluntatem hoc uolẽdo: & ideo adhuc uiuit in eis uoluntas peccandi, licet dolore pęnarum impediatur, ne exeat in actum ſuum. Et ſic patet reſponſio ad primum.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ uoluntas eſt inuertibilis. Dicendũ, ꝙ uerũ eſt de uertibilitate quantum ad habitum, in qua fit plena uerſio: ſed non eſt uerũ de uertibilitate quantum ad actum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ malitia inclinat, ſicut gratia. Dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile, q̃a motus gratiæ ꝑmiatur in ſimili, & cõuenienti: ſed motus libidinis in diſſimili, ut in dolore: & ideo ĩpeditur: ſed motus gratiæ cõſumatur. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ abſtinere a uoluntate peccandi non eſt ſine gratia. Dicendũ, ꝙ loquẽdo de uoluntate habitu, non eſt ſine gratia: ſe de uoluntate actu, diſtinguendũ eſt: q̃a aut abſtinet ab actu malo, quia cõtra Deum, & q̃a iniquũ, & hoc non eſt ſine gratia gratis data: hæc. n. ꝑparat ad ulteriorẽ gratiã. Aut q̃a hoc eſt læſiuũ, ſicut ſi aliq̃s dimittit fornicari, uel inebriari, q̃a amittit uiſum: & talis eſt ꝑ naturam punitã. Similiter dico, ꝙ dãnati refugiunt ꝑꝑ timorẽ pęnæ. AD ILLVD, qđ obiicitur in contrariũ, ꝙ hñt pnĩam. Dicẽdũ, ꝙ uerũ eſt: ſed illa pnĩa eſt ſtimulus pęnitudinis, nõ correptio uolũtatis: vñ ſi daretur libertas peccãdi, ut ſperaretur oĩno impunitas, dico, ꝙ peccarent: ſed ſi deberent ita puniri pro aliis, q̃ facerent, ſicut pro his, quæ fecerunt, nunq̃ uellent peccare.

AD ILLVD, qđ quæritur, utrũ habeant aliquam inordinationẽ actualẽ uoluntatis, põt dici, ꝙ ſic: ſed illa inordinatio eſt eis uerſa in pœnã, ſicut beatis bona uoluntas in gloriam: unde ſicut iſti non merentur ampliùs bona uoluntate, ita nec illi demerentur mala: & hoc dicit Auguſt. & habetur in litera.

Quę

QVAESTIO II.

An damnati uoluntate deliberatiua mallent non eſſe, quàm damnatos eſſe.

VTRVM uoluntate deliberatiua damnati malint nõ eſſe, quàm ſic eſſe. Et ꝙ ſic, uidetur; quia dicitur. Apoc ix. In diebus illis deſiderabunt homines mori, & fugiet mors ab eis. ITEM. Aug. i Lib. dẽ miſeria huius mũdi loquens de damnatis dicit. O mors, quàm dulcis eſſes, quibus tam amara fuiſti; te ſolum deſiderant, qui te uehementer oderunt. ITEM. Ratione uidet̃, quia maior eſt triſtitia ex pœna, quam delectatio ex culpa, quia modicum habent gaudiũ, & magnam triſtitiã: ergo ſi electio tortionis prælegit fugam magis nociui deſiderio minus delectabilis, ut patet de illo, qui uult lucrari argentum, & fugit mortem, uidetur quod damnati malint omnino non eſſe, quàm ſic puniri. ITEM. Si cederent in non eſſe, pœna eſſet momẽtanea: ſed pęna cruciatus eorũ eſt æterna: ergo ſi pœna momẽtanea ꝑferenda ẽ ęternæ, ſicut malũ finitũ infinito, ut &c.

CONTRA. Aug. in Lib. de libero arbitrio. Cõſidera quàm bonum eſt eſſe, ꝙ & beati, & miſeri uolunt: magis tamen eſt eſſe, & eſſe miſerum, quàm omnino non eſſe: cum tamen miſer eſſe nolis. ITEM. Ratione Aug. Pręelectio ſupponit electione; ſed non eſſe non eſt eligibile: quia omne eligibile habet apparentiam boni: ſed ipſum non eſſe non habet boni apparentiam, quia quod apparet bonum, apparet eſſe: ergo. ITEM. Oĩs appetitus ordinatus eſt cõformis naturæ, quia natura appetit ſemper quod melius eſt: ſed natura ſemper appetit eſſe, ut ipſe Philoſophus dicit, & nullo modo non eſſe: ergo &c. ITEM. Maius malum magis eſt fugiendũ: ſed maius malum eſt quod magis adimit: ſed corruptio in nõ eſſe adimit totum, pœna uerò non totum; immo multum relinquit: ergo magis fugiendum eſt non eſſe, quam puniri.

RESOLVTIO.

Tametſi ſimpliciter non magis appetendum ſit non eſſe, quam miſerum eſſe: ipſi tamen damnati ſimpliciter illud, quam iſtud appetunt.

RESPONDEO. Ad hoc dicunt aliqui, quod damnati mallent non eſſe, quàm ſic eſſe; ſed appetitus eorum eſt inordinatus, & indiſcretus, & phantaſticus, qui ſibi nociuum appetit, ſicut & appetitus fabricatus, qui non uenit ex natura; ſed ex phantaſtica imaginatione, quia exiſtimat ſibi prodeſſe, quod nocet ſibi. Sic damnati, quia exiſtimãt ſe habere quietẽ, ſi omnino non eſſent, appetunt magis nõ eſſe, quam eſſe in pœnis: & hoc uidetur dicere Augu. Sed tamen ſapiens dicit Eccl. iiii. Feliciorem utroque iudicaui &c. Et ipſa ſapientia Matt. xxvi. Melius erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille. Et Hiero. dicit, quod melius eſt non uiuere, quàm male uiuere. IDEO dicendum aliter, quòd non eſſe nullo modo eſt appetẽdũ appetitu ordinato, & recto; ſimiliter nec eſſe dãnatum, uel eſſe infelicem: & ſi horũ aliquid appetatur, phãtaſticus eſt appetitus, non ordinatio naturæ;

ſed utrumque horum fugiẽdũ: & cum ſe habeant ſicut excedẽtia, & exceſſa utrumque altero magis eſt fugiendũ diuerſis conſiderationibus. Quia enim non eſſe adimit totum bonum, pœna partem: ideo hoc magis eſt fugiendum. Simpliciter tamen loquendo, quia corruptio in nõ eſſe, in infinitum excedit pœnã intenſiuè (in infinitum inquam ſecundum proportionem) pœna uerò extenſiue in infinitum ſecũdum ueritatem: ideo credo quod magis appetendum eſſet, ſi poneretur in optione, omnino non eſſe, quàm æternaliter torqueri; loquor de appetitu, q refugit incõmodum: hoc enim iudicat mens mea magis portabile: ſicut decollationẽ magis, quàm diuturnam ignis aductionem. Verumtamen ſecundum appetitum honeſti, quia cruciatus iniqui ſpiritus eſt ad gloriã Dei, utique malle deberet ignibus ſubiacere ad cõtinuam Dei laudem, quàm per omnimodã corruptionem manum Dei effugere. Concedo ergo, quod dãnati mallent non eſſe; & omnis homo rectè debet illud appetere, conſiderata grauitate utriuſque pœnæ: non tamen dico qđ ſit magis appetendum ſimpliciter: tamen ipſi ſimpliciter magis appetunt: & concedendæ ſunt rationes ad hoc.

AD RATIONES autem ad oppoſitum ſoluendo. Dicendum, ꝙ Aug. procedit ea uia, qua corruptio in non eſſe excedit, ſcilicet intenſiue. AD ILLVD, quod obiicitur, quod prælectio ſupponit electionem. Dicendum, ꝙ uerum eſt de illa, quæ eſt ꝑ modũ deſiderii, non de ea q̃ eſt ꝑ modum fugæ. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod natura deſiderat ſemper eſſe. Dicendum, ꝙ uerum eſt, & etiam ratio recta: tamen uera natura magis refugit pœnam æternam, quam momentaneam. AD ILLVD, quod obiicitur, quod maius malum eſt, quod magis adimit. Dicendum, quod maius malum dupliciter eſt. ſ. extenſiuè, & intenſiuè: & ſimiliter magis adimere, & natura magis refugit ſemper eſſe in omnimoda miſeria, quã omni bono priuari: ſicut frequẽter de re, quã multum amamus, maluimus illam non habere, quam propter illam induere cõditionem ſeruilem.

QVAESTIO III.

An damnati mallent omnes damnatos eſſe, quam quoſdam damnatos, quoſdã uerò beatos?

VTRVM damnati mallẽt omnes damnatos eſſe, quã quoſdam damnatos, quoſdam beatos. Et quod mallent omnes eſſe damnatos, oſtenditur. Primo per illud, quod communiter cõſueuit dici. *Solatium eſt miſeris ſocios habere pœnarum*. ITEM, Hoc oſtenditur per illud quod dicitur. Iſa. xiiii. Surrexerunt de ſoliis Glo. Solatium eſt malorum multos ſocios habere pœnarum. ITEM. Aug. de catechizandis rudibus. Cautus eſto, ne tibi aliunde hoſtis ſurrepat, qa ſolatium mali ualentiſſimũ ſuæ uoluntatis, cum quibus damnetur, inquirit: ergo illud eſt ſolatium malorum: ſi ergo ipſi quærunt & deſiderant quod eſt ad ſolatium patet &c. ITEM. Ratione uidetur, quia inuidia ſurgit

git ex defectu charitatis, & amore proprii boni: ſed utrumque in damnatis eſt: ergo eſt in eis maxima inuidia; ergo ſi inuidus nullum uellet uidere bonū, nec beatum; ergo damnati uellent, quod omnes una cum eis eſſent damnati magis, quā qđ quidam eſſent damnati, quidā beati. ITEM. Sancti, & damnati adinuicem inimici ſunt propter hoc, quod damnati ſunt inimici Dei; ergo cum damnati non diligāt inimicos, ſed potius odiāt: & qui odit alium mallet ipſum uidere miſerum, quam beatum: ergo &c.

CONTRA. Luc xvi. dicitur de diuite, quod rogabat pro fratribus ne uenirent in locum tormentorum: ergo cum damnati habeant multos conſangnineos in cœlo: ergo mallent eos eſſe in cœlo, quā in inferno. ITEM. Damnati, & ſi habeant malam uoluntam, non tamen perdiderunt affectionem naturalem; quod patet, quia impiiſſimi homines diligunt ſibi proximos: ſed in præſenti ſi pater miſer habet filium miſerum, non lætatur, ſed magis triſtatur de tali ſocietate: ergo ſimiliter in inferno. ITEM. Si damnati deſiderarent aliorū damnationem: ergo ſicut creſceret aliorum damnatio, ita & cōſolatio eorum, quia deſiderium ſi compleatur, delectat animā: ergo poſt omnium damnationem erunt in maiori conſolatione, quod eſt manifeſtè falſum: immo creſceret deſolatio, ſicut dicitur ſuper illud Pſal. 111. Deſiderium peccatorum peribit. Glo. Nullo ſuccedente ſolatio. ITEM. Beatus adiectus multitudini electorum multiplicat gaudium; ergo ab oppoſitis damnatus amplificat mœrorem: ſed ſicut beatus deſiderat amplificationē ſui gaudii, ita damnatus diminutionem ſui mœroris; ergo cum beati ſemper uelint miſeros peruenire ad gloriam, dānati refugiunt, ut aliqui deſcendāt ad eorum miſeriam: ergo nollent beatos eſſe damnatos.

RESOLVTIO.

Magis primum, quàm ſecundum, idque furore impatientiæ, & inuidiæ liuore.

RESP. Dicendū, quod & ſi in damnatis aliquo modo remittātur affectiones libidinoſæ propter pœnarum magnitudinem, illæ (inquam) affectiones, quæ habent annexam delectationē: aliæ tamē affectiones, in quibus eſt pœnalitas, uigorantur: unde & ſi ceſſat actualiter affectus luxuriandi, & dominandi: tamen intenditur affectus, ſiue furor impatientiæ, & liuor inuidiæ: unde tūc dentibus ſuis fremēt, & tabeſcent: & qm̄ uigebit in eis odium, & inuidia: ideo uehemēter triſtabuntur, & tabeſcent in gloria electorum Dei: ideo ad ſatiandū ſuam impiiſſimā emulationem, & hominum, uellent nullos eſſe beatos, imo omnes eſſe miſeros. Et quia nec ipſi ad beatitudinē poſſunt pertingere, nec alios poſſunt a ſtatu beatitudinis amouere: ideo in ſemetipſis uehementer tabeſcunt, & confunduntur. Concedendū eſt, ergo quod generaliter loquendo, mallent oēs eſſe miſeros, quam ipſis exiſtētibus miſeris, aliquos eſſe beatos: & concedendæ ſunt rationes ad hoc.

Ad illvd, quod obiicitur, de illo diuite, q nolebat fratres damnari. Dicendum, ꝙ quãuis in generali damnati nolint uidere beatos aliquos, ſed omnes miſeros: tamẽ quia ſpecialius habent aliquorum amorem naturalem, & priuatum, nollẽt ipſos damnari, aliis exiſtẽtibus in ſtatu gloriæ: quia & ſi illi damnentur, tamen adhuc manet æmulatio, & occaſio tabeſcendi: nõ ſic eſſet de omnibus. Et per hoc patet ſequens de affectione naturali: attamen nullos ita diligunt naturaliter, quin uellent eos eſſe damnatos, hoc pacto ꝙ nulli eſſent beati. Et exemplum patet in illis, qui habent odium capitale, qui deſiderant uitam conſanguineorum: attamen uellent ꝙ multi ex cõſanguineis eſſent mortui, ut poſſent effectum uindictæ de inimicis ſuis implere.

Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ ſi deſiderãt damnationem, &c. Dicendum, ꝙ non deſiderant damnationem quorumcumq;, ſed eorum, quibus inuident: propterea quia uidẽt eos eleuatos, ex quorum comparatione confunduntur, & iſti ſunt beati: & quia hoc obtinere non poſſunt, ideo non conſequentur inde ſolatium, ſed magnum ſuppliciũ.

Ad illvd, quod refugiunt deſolationem. Dicendum, ꝙ ſicut homo ſanus, ĩ quo eſt natura bene diſpoſita, appetit cibaria ſibi competentia, homo uero infirmus appetit ea, quæ nocent, qa exiſtimat ea prodeſſe: ſic beati tamquam mente ſani appetunt aliorum glorificationem, quæ uerè eſt eis proficua: damnati uero beatorum damnationem, quam exiſtimant ſibi utilem, & delectabilem, ſicut inuidus alterius ſubuerſionem. Attamen ſi eueniret, non propter hoc miſeria eorum decreſceret, imo ſuccreſceret. Multa enim uolunt impii, & peccatores, quæ ſi obtinerẽt, eſſent miſeriores. Ad hęc confirmanda multum facit auctoritas Aug. in ii. ca. ubi dicit, quod ira, odium, & cæcitas in damnatis excreſcent.

ARTICVLVS II.

Qvaestio I.

An in inferno ſint tenebræ corporales?

Consequenter quantum ad ſecundum articulum, quę ritur, de excęcatione, ſiue tenebroſitate damnatorum. De qua tria quæruntur. Primò quæritur, utrum ſint ibi tenebræ corporales. Secundò, utrum ſint in eis tenebræ ſpirituales quantum ad actũ cognoſcendi. Tertiò, quantum ad actum memorandi.

Qvantum ergo ad primũ ſic proceditur, & oſtenditur quod nõ erunt ibi tenebræ corporales: quia conſtat quod reprobi habent potentiam uidendi, uel etiam habituri ſunt poſt iudicium; ergo cum uiſus natus ſit exire in actum, uidetur ꝙ uidere debeant: ſed non eſt uidere ſine luce: ergo &c. Item, Boni uidebunt alios ſanctos ad ſuã gloriã, maximè illos, quos conuerterunt: ergo ſimiliter ſi mali debent inuicem confundi, maximè qui aliis malum exemplum dederunt, ſicut Arrius: ergo ſimiliter debent eos uidere.

Item,

Item. Lux naturaliter ſequitur ignem; ergo ubi eſt aggregatio ignis, ibi & luminis: ſed hæc eſt in inferno; ergo &c.

Contra. Matth. xxii. Ligatis pedibus, & manibus proiicite eum in tenebras exteriores. ſuper quo Greg. Si ille ignis lucem haberet, qui repelluntur in tenebras exteriores, mitti nequaquam dicerentur. Item. Rõne uidetur, quia ſicut boni præmiãtur per uiſum, ita mali ſimiliter debent puniri: ſed tenebræ plus grauant hoĩes habentes oculos ad uidẽdũ: ergo &c. Item. Dulce eſt lumen, & delectabile; ergo ſi damnatis eſt oĩs delectatio auferenda; ergo & omnis delectatio corporalis.

Resolutio.

Erunt nempe, ſed aliquali luce permixtæ; vt videãt vnde triſtentur.

Resp. Ad hoc reſpondet Iſido. inquiens, ignẽ gehennæ habere lucẽ ad aliquid, ad aliquid non habere. Et hoc quidẽ uerũ eſt. Lucebit, inquit, ad deſolationẽ, ut habeant unde doleant: ſed nõ ad conſolationẽ, ne habeant unde gaudeant. Ad quod intelligẽdũ, notandum: quod ignis eſt in triplici differẽtia. Eſt.n. ignis purus, ut eſt in propria materia: & eſt ignis incorporatus, ut eſt in materia aliena, ut in terra, uel aere: & eſt ignis nõ tantum incorporatus, ſed ẽt ꝑmixtus, ut ignis ſulphureus, & fumoſus. Primus eſt lux, & purè lucet, & abundãter. Secundus eſt ignis, carbo, & flãma: hic aũt lucet, & tenebrã expellit. Tertius eſt ignis, fumoſus, & talis ẽ tenebroſus, & iſte erit in inferno. Rurſus notãdũ, quod lux illuminat oculũ ad uidẽdum: põt ergo illuminare ad uidendũ delectabilia, uel ad uidendum indifferentia, uel ad uidendum triſtitia, & horribilia. Primo, & ſecundo mõ non erit illuminatio, ſed tertio mõ tãtũ.

Secundum hoc igitur patẽt obiecta. Nã rões probantes, q̃d nõ ſit ibi ignis lucens, procedũt ſecundum lucis puritatẽ illuminantem ad delectãdum. Rões uerò probãtes, q̃d ſit ibi ignis lucẽs, procedunt de luce cõiter ſecundum quod tenebris fumoſitas eſt admixta, & illuminat ad deſolationem, & horrorem.

Quaestio II.

An damnati cognoſcent?

Vtrum erunt ibi tenebræ ſpirituales quãtum ad actũ cognoſcendi. Et quod ſic, uidetur; quia cæco ubicumque eſt, eſt tenebra: ſed mali, & damnati ſunt excæcati per malitiam, Sap. 2. Excæcauit eos malitia: ergo & cæcitas. Item. Aug. dicit ſuper Pſalm. 7. Ibĩ tenebræ exteriores erunt, quia penitus extra Deum erunt. Quid.n. eſt extra Deum eſſe, niſi in ſumma cæcitate eſſe? ergo erunt in ſumma cæcitate: & ſi hoc: nulla ergo erit ibi illuminatio ſpũalis. Item. Sicut ĩtellectiua nata eſt illuminari ad uerum, ita affectiua inflammari ad bonum: ſed affectiua oĩno priuatur calore, ſiue amore boni; ergo cognitiua lumine ueri. Item. Sicut affectiua delectatur in bonitate, ſic cognitiua in ueritate: ſed a reprobis aufertur oĩs delectatio; ergo & oĩs illuminatio, & cognitio ueritatis pari ratione.

Contra. Reprobi habent multorum cognitionem natura-

lem: ſed nec pœna, nec culpa debet bona naturę deſtruere oĩno ergo aliqua ĩ eis cognitio remanebit. ITEM. Damnati habent remorſum conſcientiæ, & uermen: ſed conſcientiam non remordet, niſi de peccatis, quæ cognouit; ergo &c. ITEM. Videt, ꝙ amplius ſit in damnatis de luce, quam in uiatoribus, etiam ſcipſis: quod patet, quia multi interficiunt martyres arbitrantes ſe bene facere, multi credũt impune peccare: ſed tũc certi erũt ſe fuiſſe deceptos; ergo lumen cognitionis eis accreſcet: & ſi hoc, uidetur ꝙ Deus det nouas illuminationes damnatis.

ITEM. Vr qđ ſaltē a parte ſpeculationis tm̃ lumen ſit in eis, quã tũ nunc, qa ſi priuatio luminis eſt per meritum peccati, & meritum, & demeritum eſt in potentia practica, uel motiua, non in potentia ſpeculatiua, ergo &c.

RESOLVTIO.

Nihil, quod poſſit eos delectare.

RESP. Dicendum, quod ſicut eſt triplex actus lucis corporalis, ſcilicet manifeſtare, dirigere, & delectari: ſic & in luce ſpirituali. Si loquamur quantum ad primum actum; ſic dico qđ nõ oĩno extra lucem erunt, qa aliqua erunt eis manifeſta: ſed illa ſolum, quæ faciunt ad cumulum pęnæ, alia non; & ideo iſta lux eſt ad manifeſtandum tenebras, & ducens in tenebroſitatē: ideo non conſiſtent in lumine. Si loquamur quantum ad ſecundum actum, qui eſt dirigere; ſic dico ꝙ omnino erunt extra lucem, quia non poterunt dirigi; erũt enim extra omnem uiam, & tempus, & locum bene agendi, ſicut dicitur Eccle.ix. Quia nec opus, nec ratio, nec ſcientia eſt apud inferos. Si quantum ad tertium, qui eſt delectari; ſic dico ſimiliter, quod ei ũt extra lucem omnino, quia nihil cognoſcẽnt actu, in quo delectentur: erunt enim omnino abſorpti a magnitudine pœnarum, ita ut non liceat eis cogitare alia delectabilia.

QVOD ergo dicuntur omnino excęcari, & extra Deum eſſe, hoc intelligitur quantum ad directionem, & delectationem.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod nullam habent cognitionem, quia nec affectus eorum habet boni amorem. Dicendũ, quod ſicut non habebũt amorem boni honeſti, ſed commodi: ſic nec cogitabunt de bono honeſto, ſed tãtum commodo, Vel dicendum, quod non eſt ſimile, quia plus corrumpitur per peccatum affectus, quam intellectus. AD ILLVD, quod obiicitur, in contrarium, ꝙ habẽt cognitionem naturalem, & cognitionem peccatorum. Dicẽdum, quod cognitio peccatorum nõ abolebitur: ſed tamen nulla in eis cognitio exibit in actũ, quæ ad ipſorum nõ faciat cruciatũ, uel per ſe, uel per accidens.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ampliorem habebunt illuminationem. Dicẽdum, quod aliqua peccata cognoſcent, quæ modo non cognoſcunt, non per noui luminis donationem, ſed per pęnæ afflictionem: quia ut dicit Greg. Pœna aperit oculos, quos culpa claudit. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ſecundum intellectũ ſpeculatiuũ non eſt demeritum

tum. Dicendum, quod uoluntas demeretur ſibi, & omnibus potentiis animæ, & membris corporis; & ideo non tātum punietur in ſeipſa, ſed etiam in omnibus potentiis, & membris, licet ipſa puniatur principalius: & ſic patet illud.

QVAESTIO III.

An damnati recordabuntur?

VTRVM in damnatis ſint tenebræ ſpirituales quantum ad actum memorandi. Et ꝙ ſic, uidetur per illud Eccl. 11. Malitia unius horę obliuionem facit luxuriæ, maximæ ergo maiorē obliuionem facit æterna pœna; & ſic patet &c. ITEM. Hoc uidetur per illud, quod dicitur in litera. Exteriores tenebræ intelligi poſſunt quædam malignitas odii, q̄dā obliuio Dei, quæ tunc excreſcent. ITEM. Hoc uidetur ratione, quia recte oblitus eſt, ꝗ non hēt copiam memorādi: ſed damnati nō habent copiam memorandi, unde dicit Aug. in litera, ꝙ quia nimio dolore præmuntur, adeo ſtupeſcunt, & terrentur, ut interim mentem in aliam cogitationem non ferant: ergo &c. ITEM. Damnati erunt ſubiecti tempori ſecundū illud Pſal. 80. Erit tēpus eorum in ſecula: & ēt aliis infirmitatibus: ergo uidetur, ꝙ ex longitudine tēporis poſſint omniū obliuiſci, ſicut nunc uidemus in nobis.

CONTRA. Imago non tollēt a damnatis: ſed imago conſiſtit in memoria intellectiua, & uolūtate reſpectu Dei; ergo ſaltem Dei habebunt memoriam.

ITEM. Conſtat, quod nō habēt remorſum niſi de peccatis præteritis: ſed deh nullo abent remorſum, niſi de quo cogitant: ergo cogitant de peccatis præteritis; ergo & eorum memorantur.

ITEM. Hoc uidetur per illud, ꝙ damnati dicēt Sap. v. Dicētes intra ſe pœnitentiam agentes: hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum: ergo rememorabuntur præteritorum. ITEM. Abrahā dixit diuiti. Recordare, quoniam recepiſti bona in uita tua, & Lazarus ſimiliter mala: ſed hoc non dixiſſet, ſi non potuiſſet recordari: ergo &c.

RESOLVTIO.

Recordabuntur, ſed unde dolebunt tantum, uel deſolabuntur.

RESPONDEO. Dicendū, quòd adhoc facile eſt reſpondere, ſi reuocatur ad mentem diſtinctio præcedens: quoniam eſt recordatio aliquorum ad mæſtitiam, & dolorem, & confuſionem: aliquorum ad itineris directionem, aliquorum ad conſolationem. Secundam, & tertiam non habebunt damnati, nec reſpectu Dei, nec reſpectu aliorum: quia non erit eis memoria Dei, uel ut conuertantur ſiue reuertantur ad ipſum, aut ut delectentur in ipſo: Vigebit tamen in eis actus memorię, quantum ad primam. ſ. deſolationem, quia ſemper habebunt memoriam peccatorum, quæ commiſerunt, & Dei, quem offenderunt ad ſuam confuſionē: Nec hoc repugnabit pęnis: quia pœnæ exteriores ducent ad cogitandum interius ſuum demeritum: & ita recordatio illa non eſt eis uia lucis; ſed tenebrarum: nec ponet hominem in ſtatu bono coram Deo: ſed po-

Quomodo accipienda ſunt, quæ de Lazaro, & Diuite leguntur.

Si quis autem quærat, quomodo intelligatur, quod de Lazaro & diuite legitur: Audiat Auguſtini reſponſum, dicentis, Si quis putat animas corpore exutas locis corporalibus contineri, cum ſint ſine corpore, non deerunt, qui faueant, & diuitem ſitientem in loco corporali fuiſſe contendant, ipſamque animam corpoream præparaſſe linguã, & ſtillam de Lazari digito cupiſſe. Sed melius eſt dubitare de occultis, quam litigare de incertis. Diuitem in ſupplicio, pauperem in refrigerio eſſe non dubito. Sed quomodo intelligatur diuitis lingua, digitus Lazari, flamma inferni, ſinus Abrahæ, & eiuſmodi, uix a manſuetis, a contentioſis autem nunquam inuenitur. Aug. ſuper Geneſ. ad li. 8. c. 5

Si ſe uident boni, & mali.

Solet etiam quæri, Vtrum uiciſſim ſe uideant illi, qui ſunt in inferno, & illi, qui ſunt in gloria. Sicut ſancti tradunt, & boni malos, & mali bonos uident uſque ad iudicium. Poſt iudicium uero boni uidebunt malos, ſed non mali bonos. Vnde Gregorius. Infideles in imo poſiti, ante diem iudicij fideles ſuper ſe in requie attendunt, quorum gaudia poſt contemplari non poſſunt. Grego. ſup Lu. 16. in glo. Ho. 40.

De chaos inter bonos & malos.

Sed cum ſancti malos in tormentis uideant, nonne aliqua compaſſione erga eos mouentur? nonne eos de tormentis liberari cupiunt? Recole illud Euangelicum, quod Abraham diuiti reſpondit, Inter uos & nos chaos magnum firmatum eſt: ut hi, qui uolunt hinc tranſire ad uos, non poſſint, neque inde huc tranſmeare. Quid eſt illud chaos inter bonos & malos, niſi hinc iuſtitia, inde iniquitas, quæ nullatenus ſociari ualent? Adeo enim ſancti Dei iuſtitiæ addicti ſunt, vt nulla compaſſione ad reprobos tranſire valeant, nulla pro eis inter ſanctos fiat interceſſio. Quomodo ergo inde volunt aliqui tranſire ad illos, ſed non poſſunt? Quia ſi Dei iuſtitia admitteret, non fieret eis moleſta liberatio eorum. Vel ita dicuntur uelle. Lu. 16.

& non poſſe: non quia uelint, & non poſſint, ſed quia etſi uellent, non poſſent eos iuuare. De hoc ita Gregorius ait, Sicut reprobi a pœnis ad gloriam ſanctorum tranſire uolunt, & non poſſunt; ita iuſti per miſericordiam mente ire uolunt ad pdſitos in tormentis, ut eos liberent, ſed non poſſunt: quia iuſtorum animæ etſi in naturæ ſuæ bonitate miſericordiam habent, iam tunc auctoris ſui, iuſtitię coniunctæ tanta rectitudine conſtringuuntur, ut nulla ad reprobos compaſſione moueantur.

Greg. ſup Lucam.

Quod uiſa impiorum pœna non minuit beatorum gloriam.

Greg. ſup Lu. 16. Fili recordare, hom. 40.

Poſtremo quæritur, An pœna reproborum uiſa decoloret gloriam beatorum; an eorum beatitudini proficiat. De hoc ita Gregorius ait, Apud animum iuſtorum non obfuſcat beatitudinem aſpecta pœna reproborum: quia ubi iam compaſſio miſeriæ non erit, minuere beatorum lætitiam non ualebit. Et licet iuſtis ſua gaudia ſufficiant, ad maiorem tamen gloriam uident pœnas malorum, quas per gratiam euaſerunt: quia qui Dei claritatem uident nil in creatura agitur, quod uidere non poſſint. Non eſt autem mirandum, ſi ſancti iam immortales, reprobos uideant mentis intelligentia, cum prophetæ mortales adhuc uidere hęc omnia meruerunt. Egredientur ergo electi, non loco, ſed intelligentia, uel uiſione manifeſta, ad uidendum impiorum cruciatus, quos uidentes non dolore afficientur, ſed lætitia ſatiabuntur, agentes gratias de ſua liberatione; uiſa impiorum ineffabili calamitate. Vnde Eſaias impiorum tormenta deſcribens, & ex eorum uiſione lætitiam bonorum exprimens, ait, Egredientur, electi ſcilicet, & uidebunt cadauera uirorum, qui præuaricati ſunt in me. Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur, & erunt uſque ad ſatietatem uiſionis omni carni, id eſt, electis. Lætabitur enim iuſtus, cum uiderit uindictam.

Hier. li. 8. c. 66. ſuper Eſa. in fi ſuper illud, egredientur cælo, &c. Eſa. vl.

Ibid.

SVPRA determinauit Magiſter ſtatũ damnatorum poſt iudiciũ quantũ ad rõnẽ, & uoluntatem. Hic incidenter determinat ſtatũ ante iudiciũ, maximè quantum ad cognitionem. Et diuiditur hæc pars in tres. In prima determinat qualiter cognitió reprobarũ animarum ſe habeat ad nos. In ſecunda uerò qualiter ſe habeat ad beatos, ibi. *Quæri etiam ſolet, &c.*) In tertia qualiter ſe habeãt beati ad reprobos, ibi. *Poſtremo quæruntur, an uiſa pœna, &c.*) Vltima pars habet duas partes. In prima oſtendit, quod non minuetur gloria bonorum ex aſpectu pœnarum. In ſecunda exprimit pęnas, quas uidebunt, ſcilicet uermen, & ignem, ibi. *Non eſt autem mirandum, &c.*

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An anima ſeparata habeat uſum potentiæ ſenſitiuæ?

AD intelligentiam huius partis duo quærũtur principaliter. Primò quæritur de cognitione animæ ſeparatę. Secundo de uerme. Circa primum quærũtur tria. Primò q̃ritur de cognitione eius per comparationẽ ad uirtutem cognoſcentem. Secundò ꝑ comparationem ad ſtatum uiatorum. Tertiò ꝑ cõparationem ad ſtatũ beatorum.

VTRVM anima ſeparata habeat uſum potentiæ ſenſitiuæ. Et ꝙ ſic, uidetur. Primò auctoritate euãgelii, Luc. 16. Eleuans oculos uidit Lazarũ, &c. oĩa illa, quæ ibi tanguntur, dicunt cognitionem ſenſitiuam, & per modum ſenſus: ergo &c. ITEM. Caſſio. in Lib. ſuo de anima loquens de anima ſeparata, dicit. Vidit, audit, tangit, ac reliquis ſenſibus efficaciùs utitur, uel uiget. ITEM. Ratione uidetur, quia tanto ſubſtantia per potentiã melius, & facilius operatur, quanto eſt liberior, & ab errore immunior: ſed ſubſtãtia animæ rationalis ſeparata habet potentiam cognitiuam, quia impoſſibile eſt deſtrui potentiam, quæ fundatur in ſubſtãtia perpetua. Et iterum. Subſtãtia liberior, q̃d & ſpiritualior: ergo ad actũ cognitionis liberior: ergo melius poteſt ea uti iam interiori, quã exteriori, quam nunc. ITEM. Conſtat, quod anima ſeparata cognoſcit res abſtractas a conditionibus materialibus; cognoſcit res ſub conditionibus materialibus abſente materia: & iterum cognoſcit ſub conditionibus indiuidualibus p̄ſente materia, uel obiecto: hoc conſtat: ergo intelligit, & imaginatur, & ſentit; ergo habet uſum omnis potentiæ. SI TV DICAS, ꝙ hoc facit per unam, & eandẽ uim. Contra. Iſti actus ſunt maioris abſtractionis, & minoris. Si ergo abſtractio maior fit ſecundum gradus ſpiritualitatis potentiarum, & una potentia nõ habet gradus ſpiritualitatis maioris, & minoris: ergo neceſſe eſt, quod hoc faciat per tres potentias. ITEM. Si intellectus animæ ſeparatæ poteſt hęc omnia, tunc uidetur, quod cũ fruſtra fiat per plura, quod poteſt fieri per pauciora, quod fruſtra dedit Deus tres potętias

tias

tias animæ. ITEM. Si poteſt totum intelligere quãtum ad iſta tria: ergo deficientibus in nobis ſenſibus, nihilominus poterit cognoſcere ſenſibilia: & eſt manifeſte falſum, & contra experiẽtiam, & contra Philoſophũ, qui dicit, ꝙ deficiente ſenſu neceſſe eſt ſcientiam deficere, quę eſt ſecundum illum ſenſum. SI TV dicas quod hoc habet anima ſeparata poteſt totum per intellectum, non autem coniuncta. SI TV dicas quòd hoc eſt propter molem carnis, obiicitur de ſtatu Adæ, ubi anima non habebat carnem opprimẽtem: nec tamen hoc poterat ſuo intellectu, quia fruſtra haberet ſenſus. Contra. Sentire (ut uult Philoſophus) eſt operatio coniuncti; ergo cum facta ſeparatione iam non ſit animal, iam nõ erit operatio ſenſus. ITEM. Senſus ſiue interior, ſiue exterior ē potẽtia egẽs organo determinato: ergo eſt potentia alligata organo; ergo ceſſante organo non habet operationem. ITEM. Hoc uidetur experimento, quia cęcus habet potentiam uidendi, & amiſſo oculo non poteſt uidere; nec phreneticus recordari: ergo ſi perdit organum, potentia ſenſitiua, quando omnino ſeparatur magis perdit operationem, quã quando organum ſolum læditur: ergo ceſſat omnis eius operatio. ITEM. In omni potentia cognitiua neceſſe eſt reperire agentem, & paſſibilem: & hoc per differentiam. Si enim differunt in intellectu, qui eſt potentia ſimplicior, & ſpiritualior, multo magis in potentia ſenſitiua: ſed potentia ſenſitiua non diuiditur in agentem, & paſſibilē in ſe: ergo neceſſe eſt, quod præter ſe habeat paſſibilē: ſed hoc non eſt niſi organum corporale, quod recidit ad hoc quod homo cognoſcat: ergo cum poſt ſeparationem ſit actiua ſine paſſiua, & ſine his duabus impoſſibile eſt potentiam cognitiuam fieri in actu: ergo &c.

1. Poſterio.

Cap. 1. de ſomno. etc.

RESOLVTIO.

Nullo ſenſu utetur anima ſeparata, nec interiori, nec exteriori: ſed potentia quadam intellectiua; officiis horum omnium ſenſuum fungente.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ circa hanc quæſtionem triplex fuit doctorum opinio. Quidam namque dixerunt, quod anima ſeparata, cum trahat ſecum omnes potentias, omnibus utitur tamquam ſubſtantia liberior: nec dicunt eſſe credendum philoſophis in hac parte: quia nec recte intellexerunt cognitionē poſt ſeparationem animæ, nec ulterius unitatem, propter quã in una anima ſunt tres potentię. ITEM: Rationalis, ſenſibilis, & uegetabilis in eadem ſubſtantia perpetuo radicantur, cum qua neceſſario ſeparantur, quod philoſophi non cognouerunt; ſed ſancti; & quoniam fides noſtra dicit animas cruciari ignibus, & Caſſiodorus dicit quod aliis ſenſibus efficacius ualent: ideo poſuerũt animam uſum omnium potentiarum habere. Secunda poſitio eſt quod anima habeat potentias ſenſitiuas, illa (inquã) quæ rationalis eſt, Sed quoniã omnes ſenſitiuæ exteriores vniuntur in origine in ſenſu communi, & diſtinguuntur in organis:

organis:ideo neceſſario cum anima ſeparatur a corpore recurrunt omnes potentiæ ad unam originem,ſcilicet ad ſenſum cōmunem, & per illum ſenſum poteſt anima libera,quod poterat per omnes alios exteriores ratione alligationis cum corpore, & illo utitur ad actus omnium ſenſuum; & ita utitur ſenſu interiori non ſolum intellectu: & iſte ſenſus eſt,qui trahit ſecum phantaſma,& ipſam potentiam. Et hanc poſitionem cōfirmant per Augu.qui dicit De ſpiritu, & anima. & xii. ſuper Gen.ad literam, ꝙ anima trahit ſecum imagines rerum corporalium;& ideo per illas imaginatur,& cognoſcit:ergo utitur potentia ſenſitiua interiori. TERTIA poſitio eſt, ꝙaīa rationalis ſeparata nihil cognoſcit niſi mediante potentia intellectiua;per illam autem poteſt cognoſcere non ſolum intelligibilia, uel ea quorum habet ſpecies. ſ. omne illud ꝙ cognoſcebant alię potētiæ propter ſui libertatem,ſicut unus angelus. Per potentias aūt ſenſitiuas nihil poteſt operari, ſic nec per uegetatiuas: quoniā dependēt ab organo corporali, ſicut manifeſtum eſt intuēti: ergo ſicut corpore corrupto nihil operatur per potentias, q̄ reſpiciunt uegetabilem:ita nihil operatur per potentias, quæ reſpiciunt ſenſibilem. Per intellectū autem cognoſcit res ſub conditionibus materialibus præſente materia: & hoc ē ſenſus exterioris:& res ſub cōditionibus materialibus abſente materia, & hæc eſt imaginationis:& illas ēt res cognoſcit abſtractis oībus materialibus:& hęc oīa uere facit:Et ideo recte dr̄ aīa ſeparata ſentire,imaginari,& intelligere non per diuerſas potētias; ſed ꝑ unā q̄ potens eſt oībus his modis cognoſcere, ſicut ponere eſt in angelo,ut patet ex Secūdo Li. Ad maiorē āt intelligentiā eſt notādū,quod ſicut in omni potētia, uel natura eſt aliqd quo ē fieri, & aliqd quo ē facere:ſic & ī omni cognitione:& cū hæc ſit prima diuiſio potētiæ ꝑ actiuū,& paſſiuū,neceſſe eſt iſta differre: uerūtamē ſecūdū gradus minoris,& maioris ſimplicitatis ſpūalitatis hn̄t maiorem, & minorē drīam. Intellectiua namque pro eo ꝙ eſt ſpiritualior, & abſtractior,hēt utramque potentiā,q̄ reſpicit ſubſtātiam ſpūalem: & ita ꝙ actiua eſt rōne ipſius,quo ē;& paſſiua rōne ipſius, ꝙ eſt.ſ. materiæ,& formę. In potētia āt ſenſitiua,q̄ ē minus ſpūalis,actiua potentia eſt ex parte animę, & paſſiua ex organo:& ideo qa ſenſus non eſt ſine actione, & paſſione:ideo ſentire dicitur eſſe operatio coniuncti. Et iterū. Cum actiua nihil agat ſine paſſiua, & quando anima amittit corpus,amittit paſſiuam reſpectu actus ſentiendi:ideo impoſſibile eſt ꝙ aliquo ſenſu utatur ſiue interiori, ſiue exteriori, quandiu eſt ſeparata. Hæc autē opinio magis eſt rationi conſona, nec repugnat fidei,nec ſanctorum auctoritati. Ponit enim ꝙ anima per potentiam intellectiuam intelligat, & cognoſcat his tribus modis, quibus nunc, & angelus ſimiliter: his (inquā) tribus modis a parte ei cognitę: & illud dicitur intelligere, & ima-

Diſt. 8. art. 2.

imaginari, & ſentire ſecundum ꝙ Sancti dicunt: & ita intelligẽdæ ſunt auctoritates ſanctorũ.

AD ILLVD ergo, qđ primo obiicitur de illo diuite. Dicendum, ꝙ lingua illa non erat niſi lingua imaginatiua. Anima.n. defert imagines non tantum in potentia inferiori; ſed ẽt cum ſeparatur habet in memoria intelligibili, quę nõ eget organo corporali. AD ILLVD, qđ obiicitur de Caſſio. Dicendum, ꝙ non loquitur de sẽſibus exterioribus; ſed de interioribus, qui nihil aliud ſunt, quã ipſe intellectus, prout habet modum apprehendendi ipſorum ſenſuum. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ anima ſeparata eſt liberior. Dicendũ, ꝙ uerum eſt quantum ad potentiam actiuam; ſed quando caret paſſiua non poteſt operari, ſicut nec ignis ſine conbuſtibili, non ꝑꝑ imperfectionem ſui ĩ ſe; ſed ꝑꝑ hoc ꝙ neceſſario exigit ad excũdum in opus. AD ILLVD, quod obiicitur, quod cognoſcit tripliciter. Dicendum, ꝙ hoc facit ſeparata per unam, & eandẽ potentiam, ſcilicet intellectiuã. Quod obiicitur de abſtractione. Dicendum, quòd hoc non facit diuerſitatem, quoniã una potentia eſt ſecundum quã anima ordinat totam lineam prædicamentalem, & aſcendit abſtrahendo, ſiue reſoluendo ab infimo uſque ad ſupremum: & deſcendit componẽdo, ſeu comparando a generaliſſimo uſque ad indiuiduum: ſolius enim potentiæ rationalis eſt comparare indiuiduũ ad ſpeciẽ, & eiuſdẽ conſiderare genus generaliſſimum: & ideo abſtractio in his tribus actibus non eſt ſufficiens ratio ad diuerſificandum potẽtias; ſed magis coniunctio peroptima, & decentiſſima, ſecundum quã factum eſt, ut anima quamdiu eſt in carne, habeat potentias ſecundum quas alligetur, & communicet corpori operationem ſuam, & in regendo, ſiue uiuificando, & in cognoſcendo. Et ſic patet quare intellectus non habet hoc poſſe, quamdiu eſt coniunctus propter alligationem, & ordinem, & connexionem potentiarum animę ad ſe, & ad corpus: nõ ſic autem cum eſt ſeparatus: & ſic patet totum.

QVAESTIO II.

An anima ſeparata cognoſcat, quæ circa nos aguntur?

DE cognitione animæ ſeparatæ per cõparationem ad ſtatum uiatorum. Et quæritur, utrum anima ſeparata cognoſcat ea, quæ circa nos gerũtur. Et quod ſic, uidetur ſaltem de bonis Greg. quid eſt, quod non uident, qui uidentem omnia uident: ſed tales ſunt animę beatæ: ergo &c. ITEM. Hoc etiam uidetur de reprobis: quia Greg. narrat in Dialog. quod quidã malus homo prædixit locũ ſuę ſepulturæ, & ſoluit, quod hoc fuit uirtute animæ quæ iam abſtrahebatur a corpore, ſi ergo plus eſt cognoſcere futura, quã præſentia: & tãto magis cognoſcit, quãto magis eſt abſtracta, patet &c. ITEM. Cõiter de vtraque; vr: q̃ a utraq; hẽt potẽtiã intelligendi, quæ non indiget adminiculo exterioris luminis, nec eſt arctata ad aliquid: ergo poteſt per iſtam cognoſcere, q̃ circa

circa nos geruntur. ITEM. Quanto ſubſtantia liberior, tanto facilius, & certius exit in actum ſuum: ergo cum anima ſeparata a corpore ſit multo liberior quàm ei coniuncta, ſi poterat cõiuncta cognoſcere, q̃ ſunt circa nos, poterit & ſeparata.

CONTRA. Quod beatæ animæ nõ cognoſcãt, ſic: q̃a beatæ aĩę magis adhæret Deo, quam aliqui uiatores: ſed aliqui uiatores ita adhærent Deo, quod parum, uel nihil ſciunt de his, quę hic geruntur; ergo &c. ITEM. De damnatis uidetur; quia lumen cognitionis non accreſcit in damnatis, immo potius obſcuratur: ſed cum dãnati erant hic, non poterunt cognoſcere ea, quæ fiunt apud inferos: ergo nec modo poterunt cognoſcere ea, quæ fiunt apud nos. ITEM. Quod nec iſti, nec illi, uidetur, quia tam iſti, quam illi habent potentiam cognoſcendi finitam: ſed ad hoc quòd aliquid cognoſcatur de nouo, neceſſe eſt præſentari ipſi uirtuti cognoſcẽti: ergo ſi a nobis multum diſtant, & abſentes ſunt, patet &c. ITEM. Tam iſti, quam illi diligunt nos, ſed qui diligit alterum, congaudet in bonis, & contriſtatur in malis; ergo ſi mali non debent cognoſcere unde gaudeant, nec boni unde doleant, uidetur quod nec iſti, nec illi nos cognoſcant. Et hoc confirmatum eſt per illud quod dictum eſt Ioſiæ. 4. Reg. xxii. Dixit.n. dominus, quod auferret eum, ne uideret mala gentis ſuę.

RESOLVTIO.

Per coniecturam ſolum: uel per alterius relationem.

RESPOND. Dicendum, quòd eſt aliquid cognoſcere dupliciter, ſcilicet propria conſideratione, & alterius inſtructione. Cognitio per propriam conſiderationem eſt duplex. Aut enim eſt rei ut præſentis, & per certitudinem. Aut eſt rei ut abſentis, & per quandam coniecturationem. Similiter deſtructionis cognitio ẽ duplex. Aut.n. eſt ꝑ reuelationem alterius, aut ꝑ reuelationẽ Dei. Cũ igitur ſit quadruplex modus cognoſcendi: primus nõ eſt in aĩabus ſeparatis quantum ad actus noſtros, quãdiu ſunt in locis ſibi deputatis: diſtant.n. a nobis, niſi fortaſſis diuina ꝑmiſſione ueniant ad nos. Secundus uero, qui eſt ꝑ quandã cõiectuationẽ, ſicut nos facimus de illis, quos nouimus, cũ ſint nobis abſentes: in damnatis eſſe p̃t nõ ĩ bonis, quia huic admixtus eſt error, & dubietas. Tertius ꝑ reuelationẽ põt eſſe in bonis, quibus referunt angeli boni: & in malis q̃bus referunt dæmones, uel ipſi damnati. Quartus uero ꝑ illuſtrationẽ, & reuelationẽ tm̃ in bonis. Vnde Aug. in lib. de cura pro mortuis agẽda. Pñt (inquit) ſpiritus mortuorũ aliqua, quę hic aguntur, quę neceſſariũ eſt eos noſſe, non ſolum præſentia, ſed etiam præterita, & futura ſpiritu Dei reuelante cognoſcere. Et Gregor. Fit in electis quoddam mirabile, ut etiam illos, quos hic numquam uiderunt, uel nouerunt, bonos cognoſcant: non tamen omnia

omnia cognoſcunt, ſed quædam per reuelationem.

AD ILLVD ergo, quòd obiicitur, quòd omnia uident boni, quia uident uidentem omnia. Dicendum, quòd Gregorius intelligit de his, q̃ ſunt eorum ſaluti neceſſaria. AD ILLVD, quod obiicitur de illo, qui præuidit locum. Dicendũ, quòd hoc potuit eſſe ex multa ſollicitudine, & animæ abſtractione, uel etiam aliqua facta interius reuelatione. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd nõ indigent organo; & ſunt liberrimæ Dicendum, quòd quamuis non indigeant organo ad cognoſcendum ea, quorum habent ſpecies, indigent tamen ad accipiendum de nouo, & cognoſcendum maximè ſingularia. AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium, quòd ſancti ſunt ab his abſtracti. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia quamdiu ſunt in carne, impediuntur a contemplatione Dei ex cõſideratione multa noſtrorum actuum: ſed iam beati nõ impediuntur. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non habent maius lumen cognitionis. Dicendum, quòd ſicut modo cognoſcimus reuelatione, ita & ipſi, & conſideratione ſimiliter: ſed certius conſiderant nos, quàm nos ipſos, quia nos hactenus cognouerunt, ſed non nos ipſos. AD ILLVD, quod obiicitur, quod dolerent boni. Dicendum (ſicut iam patebit) quod nec bonis triſtitia, nec malis gaudiũ aliquod ex hoc eſſet.

QVAESTIO III.

An damnati & beati mutuo ſe ſe cognoſcant?

DE cognitione animæ ſeparatæ per comparationem ad ſtatum beatorum. Et quæritur, utrum mutuo ſe cognoſcant, ſcilicet damnati beatos, & econuerſo. Et quòd ſic, uidetur per illud Luc. 16. quod diues poſitus in tormentis uidit Abraham: & Abraham econuerſo uidit ipſum. ITEM. Gregorius. Infideles in imo poſiti, fideles ſuper ſe in requie attendunt. ITEM. Ratione uidetur: quia oppoſita ſibi inuicem comparata, & ſimul uiſa, magis elucеſcunt, & etiam decorant uniuerſum: ergo ſi mali habebunt pœnam eatenus intenſam, qua poteſt cogitari, & ſimiliter boni gloriam: & utraque intenditur reſpectu alterius: ergo utrique debent ſe mutuo uidere. ITEM. Conſtat quod boni gaudebunt, & laudabunt Dei iuſtitiam: mali ſimiliter dolebunt de gloria amiſſa; ergo ſi non contingit gaudere, & dolere niſi de cognito, utrique cognoſcent, ſcilicet boni ſeueritatem iuſtitiæ, & mali dignitatem gloriæ, ſed boni hoc non uident in ſe, nec mali in ſe: ergo conſtat, quòd uident inuicem.

CONTRA. Inter eos eſt improportionabilis diſtantia: ergo ſi ad uiſionẽ requiritur præſentia, uidetur, quòd non poſſint mutuo ſe uidere. ITEM. Gloria eſt qualitas ſpiritualis, ſicut gratia: ſed quantitas gratiæ non uidetur exterius a non habente: ergo nec gloriæ. ITEM. Conſideratio pœnæ incutit terrorem,

rorem, & conſideratio gloriæ generat gaudium: ſed in malis nullum erit gaudium, in bonis nullus terror: ergo &c. Si dicas, quod recipitur ſecundum modum recipientis, non recepti: & ideo in malis generat cōfuſionem, & in bonis gaudium: ergo ſi hæc duo debēt eſſe poſt judicium: ergo poſt iudicium ſe cognoſcent, quod eſt contra Gregoriū, ut habetur in litera. ITEM, In bonis eſt compaſſio de bonitate naturæ: ergo ſi non tollitur bonitas naturæ: ergo maximè uigebit in eis compaſſio: ergo uidetur, quod ſi uideant tormenta malorum, q̄d maximè doleant. Et hoc uidetur Gregorius dicere, & habetur in litera, quod uolunt tranſire per affectū miſericordiæ.

RESOLVTIO.

Vtrique; illi ut magis triſtentur; hi ut uehementius gaudeant.

RESPOND. Dicendum, quòd conſideratio, ſiue cognitio gloriæ beatorum, eſt miſeris, & reprobis pœna: & conſideratio, ſiue cognitio pœnæ reproborū, eſt electis gaudium: quia illi cōſiderāt gloriā ſub ratione amiſſionis, iſti pœnam ſub ratione diuinæ ultionis. Vnde lætabitur iuſtus, cum uiderit uindictam. Quoniam igitur gloria electorū ſemper manet, & poſt iudicium erit copioſior: ideo electi & nunc, & tunc uident pœnam damnatorum, ſecundum quod dicitur Iſa. ult. Vident (inquam) in Deo, ſiue in ſpeculo æterno, cum faciat ad eorum gloriam cumulandam. Reproborum pœna ſimiliter poſt iudicium intendetur, & adeo intendetur, ut beatorum gloriam non liceat eis conſiderare, nec ab eis auxilium petere, ut diues petiit, quia tormentorum ſuorum magnitudinem non poterunt ſuſtinere, ita quod liceat aliis uacare: immo abſorbebuntur totaliter a pœnis. Concedēdæ ergo ſunt rationes, q̄ mutuo ſe cognoſcant.

AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium, quod eſt inter eos improportionabilis diſtantia. Dicendum, quòd non agnoſcunt mali bonos per intuitum pœnitentiæ, ſed per conſiderationem intelligentiæ; boni uerò malos in ſpeculo, & in Deo. AD ILLVD, quod obiicitur de gloria. Dicendum, quòd non uident ipſam gloriæ eſſentiam, ſed conſiderant requiem; quia illi quieſcunt, & gaudent: ſed ipſi laborant, & dolent: & cognoſcunt; ſicut infirmus cognoſcit ſanitatem alterius, quā non habet. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd generat dolorem, &c. patet reſponſio, quia conſideratio bonorum non eſt in pœna, quia afflictiua; ſeu fertur ulterius, quia iuſta, & optime, & digne inflicta: & talis conſideratio amanti generat gaudium. Similiter nec conſideratio malorum ſiſtit, ideſt permanet in bono gloriæ, quia bonum: ſed quia perditum: & hæc conſideratio generat dolorem. AD ILLVD, quod obiicitur, quod poſt iudicium uidere debent, &c. Dicendum, quòd tūc maiori pœna erunt abſorpti, ut iam non liceat eis cogitare gloriæ dignitatem: ſemper tamen

In mente habebunt eius amiſſionem, & carentiam, ut triſtentur. AD ILLVD, ꝙ obñcitur, quod compati eſt de bonitate naturæ. Dicendum, ꝙ hoc non eſt uerum generaliter, niſi intelligatur de natura paſſibili.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An damnatis inſit uermis materialis?

CONSEQVENTER quantum ad ſecundum articulum quæritur de uerme, qui erit in damnatis: & circa hoc tria quæruntur. Primo quęritur, utrum damnati habeãt uermem materialem, ſiue corporalem. Secundo utrum ſit in eis uermis ſpiritualis. Tertio, quæritur, utrum uermis ille ſit inuariabilis.

CIRCA quam proceditur, & oſtenditur ꝙ uermis ille ſit materialis. Eccl. vi. Vindicta carnis impii ignis, & uermis. Et Iudith ult. Dabit ignẽ, & uermes in carnes eorum: ergo ſi in carne nõ eſt niſi vermis materialis, patet &c. ITEM. Dãnati reſurgent cum pœnalitatibus, & deformitatibus; ergo habebũt corpora putrefactibilia, ſicut nunc habent; ſed ex corpore putrefactibili generantur uermes: ergo &c. ITEM. Pęna uermis ſemper annectitur poenæ ignis, uel ut in pluribus locis ſcripturæ patet. Sed ignis non tãtum eſt ſpiritualis; ſed etiam materialis: ergo uidetur ſimiliter ꝙ uermis: igne enim punitur corpus, & anima: ergo ſimiliter & uerme: ergo uidetur, ꝙ ſit materialis.

CONTRA. Eſa. xiiii. dicitur de diabolo. Operimẽtum tuum erunt uermes: ſed cõſtat quod diabolus non habet uirtutẽ materialem: ergo &c. ITEM. Nullus uermis materialis ẽ immortalis, eſi habeat formam corruptibilem: ſed uermis ilie nõ moritur, ſicut dicitur ultimo Iſa. ergo &c. ITEM. Vermis materialis & in ſua remorſione, & in ſua origine aliquid minuit de ſubſtantia corporis; ergo ſi corpus illud non eſt imminuibile, non eſt circa illud talis uermis. ITEM. Ibi erit multo intenſior ignis, quam ſit hic: ſed uermes in illo igne nõ poſſunt uiuere; ergo nec in illo poterunt. Si tu dicas, quod hoc eſt per miraculum: ergo tunc cum non patiantur ab igne, uidẽtur habere corpora glorioſa, & incorruptibilia. Si dicas quod renaſcuntur, quæro quomodo, cum non ſit ibi ſolis latio, & maxime putrefactibilia per uirtutem ſupracęleſtem habeant generari.

RESOLVTIO.

Non corporalis; ſed ſpiritualis.

RESPON. Dicendum, quòd Aug. xx. de ciu. Dei ponit circa hoc duas opiniones. Quidam enim uoluerunt intelligere uermem illum eſſe materialem propter uerbum ſcripturæ. Alii uero rationem ſequentes uoluerunt dicere, quòd uermis ille ſit ſpiritualis: & horum opinionẽ dicit ſibi magis placere; & ex quo ſibi magis placet, & nobis ſimiliter dẽt placere. Vnde concedẽdę ſunt rationes, quod uermis ille non ſit materialis.

AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium per ſimilitudinẽ

ignis

ignis. Dicendum, q̃ ſicut ignis materialis affligendo corpus; affligit, & punit animam ei unitam: ſic uehemens dolor, & remorſus, ſiue triſtitia animæ redundat in corpus, quia Prouer. 17. Spiritus triſtis deſiccat oſſa. Quoniam igitur erit in damnatis magnus conſcientiæ remorſus; & dolor; ita ẽt ut redundet hæc mæſtitia in carnem: ideo uere dixit ſcriptura q̃ daret Deus uermem in carnẽ eorum: & expreſſit multum ad terrorem carnalium, qui magis horrent pœnam carnis, quam animę. Vel poſſet dici, quod caro ibi dicitur opus carnale: & hoc eſt opus peccati, ex quo generatur uermis ſpiritualis. AD ILLVD, quod obijcitur, quod habebunt deformitatem. Dicendum, quòd uerum eſt, ſed non putrefactionẽ. VLTIMVM ſolutum eſt de igne, quia ignis ab exteriori procedit ad intima, uermis ab intimis ad exteriora: & ideo ignis eſt materialis, ſed uermis ſpiritualis.

QVAESTIO II.

Ad quid ſit uermis iſte ſpiritualis damnatorum?

VTRVM in damnatis ſit uermis ſpiritualis, & quæritur pro quanto dicitur in eis eſſe uermis. Si quia eſt in eis dolor mordens: ſed in pœnitentibus eſt maximus dolor de peccatis: ergo & maximus uermis. ITEM. Aliqui ita ſunt peruerſi, quod lætantur cum male fecerint, & exultãt; adeo ut nullum remorſum, aut dolorem ſentiant: ergo ſi damnati ſunt magis peruerſi quam uiatores, uidetur quod nullum omnino habeãt remorſum. ITEM. Aliqui ſunt ita excæcati, & obſtinati in malo, q̃ nullum omnino ſentiunt remorſum: ſicut hæretici, qui moriuntur pro hæreſi ſua tuẽda: ſed damnati ſunt magis obſtinati, & excæcati: ergo &c. ITEM. Si habent dolorem aut de pœna, aut de culpa. Si de pœna, tunc ergo non differt uermis à pœna ignis: quia ignis non punit, niſi quia dolẽt. Si de culpa, aut uolũtate deliberatiua, aut naturali, ſiue ſyntereſi. Sed nõ deliberatiua: quia ſcd̃m illã non pœnitent, imo perſeuerat in eis peccãdi uoluntas. Nõ ſcd̃m ſynterеſim, quia ſynterеſis in aliquibus uiatoribus eſt præcipitata: ergo uidẽt in eis penitus extincta. Et hoc uidetur per rationem: quia ſicut fomes ſe habet ad malum, ſic ſynterеſis ad bonum: ſed omnis fomes omnino extinctus eſt in beatis: ergo ſynterеſis in dãnatis. ITEM. Quæro, cum uermis naſcatur ex putrefactione, & rodat; qua metaphora dicitur uermis conſcientiæ, cum illa non putreſcat.

SED CONTRA. Quod in damnatis ſit uermis ſpiritualis, ſiue dolor, uidetur: quia ſuper Eccle. 8. Vindicta carnis impij &c. Gloſ. uermis eſt ſera ſcelerum pœnitẽtia. Et Aug. de fide ad Petrum dicit, quod habebunt hoc ſupplicium. ITEM. Ratiõe uidetur, quia ſynterеſis naturaliter remurmurat contra malum: ſed uitium non demit extrema naturæ ueſtigia; ergo &c. ITEM. Quæcunque faciunt ad pœnam damnatorum, debent eſſe in eis; ſed hæc remurmuratio ſynterеſis auget eorum pœnam; ergo ſaltem actus ille non debet tolli. ITEM. Omnis creatura ſecundum q̃ natura, deſeruit creatori; ergo ſi uoluntas rationalis ſecundum quod natura, eſt recta; ergo ei deſeruit: ſed crea-

tura creatori deſeruiens armatur in tormétum contra iniuſtos: ergo &c.

RESOLVTIO.

Ad remorſum conſcientiæ, propter peccatū; quod finaliter remanſit in eorum anima.

RESPON. Dicendum, quod ipſa translatio uermis ad dolorem ſpiritualem, manifeſtat, in quibus, & quomodo ſit uermis: ſi attendatur ratio transferendi. In uerme enim materiali conſideratur origo, & morſio: orit (inquā) ex putrefactione, & mordet illud, in quo oritur: ſic in ſpirituali dolore non quilibet dolor, eſt uermis, ſed qui naſcitur ex putrefactione peccati: & tunc peccatum dicitur putrefactiuum, quando anima in eo requieſcit finaliter. Rurſus. Oportet quòd ſit in dolore morſio: hæc autem eſt ex cōcurſu duorum mouentium ſibiinuicem obuiantium, & reſiſtétium. Iſta duo mouentia ſunt in homine, uoluntas naturalis, & deliberatiua: quarum utraque mouet. Iſta concurrunt per conſcientiam, dictantem aliquod factum eſſe indebitum: & tunc obuiant, quando naturalis deteſtatur indebitum, & deliberatiue placet: tunc autem reſiſtūt, quādo utraque in ſuo actu uiget: & quod illa efficaciter deteſtatur, altera ei immutabiliter adhæret. Secundum hoc ergo patet, in quibus eſt uermis, & quando. Nam deficiente concurſu qui eſt per peccati conſcientiam, non eſt uermis: ſicut in hæreticis, & in his qui credunt, peccando benè feciſſe. Deficiente obuiatione non eſt uermis, utputa in his, qui dolent de culpa ſecundum uoluntatem non tantum naturalem, ſed etiam deliberatiuam, ut ſunt pœnitentes. Deficiente reſiſtentia, non eſt uermis, utputa quando uoluntas tanta delectatione fertur in peccatum, quod abſorbet motum uoluntatis naturalis, ut non ſentiat: Et ſic patet, quare uermis deficit aut propter defectum putrefactionis iniuſtis, aut concurſus in cæcis, aut obuiationis in pœnitentibus uerè, aut reſiſtétiæ, ut in his, qui peccāt ex magna libidine: Et ex his patet quòd in damnatis uigebit uermis, quia ibi erit peccati putrefactio ex hoc, quod peccatum finaliter remanſit in anima eorum. Ibi erit etiam concurſus propter peccatorum apertiſſimā uiſionem, ibi erit etiam obuiatio propter uoluntatis deliberatiuæ obſtinationem, & ſynterefis remurmurationem. Ibi erit etiam reſiſtentia: quia delectatio peccati erit ablata per pœnę acerbitaté: & ex hoc ipſius ſynterefis actio fortificata: & ex hoc uermis mirabiliter rodens, & puniens.

AD ILLVD uero, quod objicitur, quod ſynterefis eſt extincta in damnatis. Dicēdum, quod ſynterefis triplex eſt actus. Primus quidem eſt inſtigare ad bonum: & ille quidem ablatus eſt a damnatis, quia non eſt amplius locus benefaciendi. Secundus qui eſt retrahere à malo faciendo: & ille extinctus eſt in dæmonibus propter improbam malitiam uoluntatis eorum. Tertius, qui eſt remurmuratio contra malum factū: & ille manet in eis iuſto Dei iudicio, tamen ſecundum iſtū actū in damnatis non remurmurat malo, quia culpa, uel quia inhoneſtū, ſed quia ex hoc punitur: unde iſto aliquo modo eſt extinctus: & quia dæ-

dæmones nondum ſentiunt acerbitatem pœnarum intẽsè, ut damnati: ideo non habent ita remorſum. Sanè tamen poſſet dici quod ſynteresis remurmurat malo facto: quia indebitum: ipſa enim nõ confert culpam ad pœnam: & prẹterea reſpicit honeſtum, non commodum: & iterum ipſa uoluntas deliberatiua deteſtatur malũ culpæ propter pœnam: nollet enim impius peccaſſe, uel feciſſe: unde tot mala habet neceſſe pati: uel ſaltem mallet nunquam habuiſſe delectationem, quàm eſſe in tanta miſeria, & dolore. Vnde ſoluẽdum eſt, quod quantum ad iſtum actum: quia pẹnalis ſynteresis eſt & Dei inſtrumentum ad flagellandum iniquos, & non extinguetur: & quòd remorſus modò non ſic in dæmonibus intenſus eſt propter defectum reſiſtentiæ, quoniã modò delectantur in culpis.

QVAESTIO III.

An æquus & iſdem ſemper erit uermis hic damnatorum?

VTRVM uermis ille ſit inuariabilis. Et quod ſic, uidetur: quia culpa eſt inuariabilis, & pœna reſpicit culpam: ergo cum hic uermis ſit pœna, patet &c. ITEM. Ignis continuè affligit, & æqualiter: ergo ſimiliter uidetur quòd & uermis. ITEM. Omne uariabile terminabile eſt: ſed uermis ille eſt interminabilis: ergo &c.

CONTRA. Vermis eſt ex recordatione peccati: ſed nõ ſimul peccata recolent, cum non ſint deiformes: ergo ſucceſſiue: ſed maiori pœnæ maior debetur remorſus; & ubi hoc, ibi uariabilitas; ergo &c. ITEM. Si uermis eſt, corrodit: ſed quantò aliquid diutius roditur, magis debilitatur, & magis grauatur: ergo pœna malorũ ſemper creſcit. ITEM. Si ſemper rodit, cum non ſit infinitum bonum quòd adimit: ergo aliquando adimeret totum: ſed hoc eſt impoſſibile: ergo &c.

RESOLVTIO.

Aequa ſemper, & eadem erit in damnatis peccatorum ſuorum memoria: igitur & uermis, ſiue remorſus illorum æquus & iſdem.

RESPON. Dicendum, quòd iuſto Dei iudicio (ſicut dictum eſt ſupra) fiet; ut mali ſimul omnia peccata memorentur, ut de omnibus cõtinue torqueãtur: & ideo uermis eſt pro omnibus, & non intenſior nunc, quàm ante.

AD ILLVD, quod obijcitur de ademptione. Dicendum, quòd ſicut egreſſus continuus alicuius ab aliquo eſt duplex: uel per innouationem ſecundum partem, ut riuus à fonte, & motus à motore: aut eiuſdem continuatione, ut ramus à radice, & radius a ſole. Sic ademptio continua uel per noui ablationem, ſicut ignis conſumit, & comburit ligna: uel per eius continuationem, ſicut ignis infernalis corpus, & dolor animum: Et ſic uermis continue rodit, & illud melius ſupra patet de pœna ignis: & per hunc modum intelligendum eſt de pœna uermis.

Concludit & epilogat.

Haec de pedibus ſedentis ſuper ſolium excelſum (quos Seraphin duabus alis uelabant) ſcriptori, etſi non auditori, commemoraſſe ſufficiat: qui facie exorſus ſedentis, per media ad pedes uſque, uia à duce, peruenit.

IN iſta parte circa literã quæritur, qualiter intelligitur illud uerbum ultimum, *pedibus ſedentis*: Et primo quæritur, quis ſit ſedens, & quid ſolium, & quę uia. Reſpon. Dicendum, quòd ſedẽs iſte Deus eſt, ſiue Chriſtus, qui requieſcit in ſumma pace, quę exuperat omnem ſenſum. Solium autem poteſt dici ſancta ſcriptura propter ſui eminentiam: etiam anima ſancta, quæ dicitur ſedes ſapientiæ: aut certè glorioſiſſima uirgo Maria, in quàm deſcendit ad habitandum dominus: uel etiã natura aſſumpta, in qua poſuit tabernaculum ſuum. Facies autem huius eſt maieſtas diuinitatis, quã uidebimus, cum erimus glorioſi. Pedes uerò, ſiue uia ſunt opera finalia, quæ ſunt uelata, ſicut illa, quæ pertinent ad finem mundi. Media uerò inter Dei magnitudinem æternam, & noſtram magnificationem futurã ſunt opus creationis, & redemptionis. Incipit igitur Magiſter a facie maieſtatis in Primo, & decurrit per media ĩ Secundo, & Tertio, & terminauit in pedibus, ſiue in imis in Quarto. Iſti autem pedes nunc ſunt uelati, ſed tunc diſcooperientur, quãdo facies manifeſtabitur: hoc autem erit quando Deus ita erit conſpicuus, ut uideatur a ſingulis nobis in ſingulis nobis: uideatur ab altero in altero: uideatur in ſe metipſo: uideatur in creaturis omnibus: uideatur etiam per corpora in omni corpore, quocunque fuerint ſpiritualis corporis oculi, acie perueniente, directi. Tunc uidebimus; amabimus, laudabimus; tunc apparebit Chriſtus uita noſtra: & nos apparebimus cũ ipſo in gloria: ad quam nos perducat pontifex, & præcurſor noſter Ieſus Chriſtus filius Dei, & beatæ Mariæ dominæ, & adiutricis noſtræ, ſua pia miſericordia: cui eſt benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, & uirtus, & fortitudo per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

FINIS QVARTI LIBRI.

1.006.728

REGISTRVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo
Pp Qq Rr Sſ Tt Vu X x Yy Zz.
Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll
Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu
Xxx Yyy Zzz.
Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg Hhhh
Iiii Kkkk Llll Mmmm Nnnn Oooo.

Omnes ſunt quaterniones, præter O o o o, Duerniones.

VENETIIS
Apud Georgium Angelerium, ſumptibus Signi
Seminantis. MDLXXIII.

660

Digitized by Google

Digitized by Google

L. GOTTSCHER
1972
Digitized by Google

Digitized by Google